روزشمار تاریخ معاصر ایران

جلد چهارم

سال ۱۳۰۳ خورشیدی

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

بسم الله الرحمن الرحيم

روزشمار تاریخ معاصر ایران

نویسنده:

هدایت الله بهبودی

ناشر چاپی:

موسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

روزشمار تاریخ معاصر ایران جلد چهارم

مشخصات کتاب

سرشناسه : فراهانی، حسن، ۱۳۴۷ -

عنوان و نام پدیدآور : روزشمار تاریخ معاصر ایران/ حسن فراهانی.

مشخصات نشر : تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی، ۱۳۸۵ -

مشخصات ظاهری : ۱۸ج.؛ ۲۲×۲۹ س م.

شابک : دوره : ۹۶۴-۵۶۴۵-۷۳-۵ ؛ ج.۱ : ۹۶۴-۵۶۴۵-۷۲-۷ ؛ ۱۵۰۰۰۰ ریال : ج.۲ : ۹۷۸-۹۶۴-۵۶۴۵-۹۷-۵ ؛ ج.۳ : ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۸۶-۰۳-۳ ؛ ۱۷۰۰۰۰ ریال : ج.۴ : ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۸۶-۰۶-۴ ؛ ۳۵۰۰۰۰ ریال : ج.۵ ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۸۶-۲۹-۳ : ؛ ۳۰۰۰۰۰ ریال : ج.۷ ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۸۶-۲۵-۵ :

یادداشت : ج.۲ (چاپ اول: بهار ۱۳۸۸).

یادداشت : ج.۳ (چاپ اول: ۱۳۸۹) (فیپا).

یادداشت : ج.۴ (چاپ اول: ۱۳۹۰) (فیپا).

یادداشت : ج.۵ (چاپ اول: ۱۳۹۳) (فیپا).

یادداشت : ج.۷ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیپا).

یادداشت : کتابنامه.

مندرجات : ج. ۱. سوم اسفند ۱۲۹۹- ۱۳۰۰.- ج. ۲. سی ام اسفند ۱۳۰۰- یکم فروردین ۱۳۰۲/ هدایت الله بهبودی.- ج.۳. ۱۳۰۲ شمسی/ هدایت الله بهبودی.-ج. ۴. ۱۳۰۳ خورشیدی/ هدایت الله بهبودی.- ج.۵. ۱۳۰۴ خورشیدی/ هدایت الله بهبودی.- ج.۷. ۱۳۰۶ خورشیدی/ حمیدرضا آریانفر

موضوع : سال شمار

موضوع : ایران -- تاریخ -- سالشمار

شناسه افزوده : بهبودی، هدایت الله، ۱۳۳۹ -

شناسه افزوده : آریان فر، حمیدرضا، ۱۳۵۶ -

شناسه افزوده : موسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

رده بندی کنگره : DSR۷۶/ف۴ر۹ ۱۳۸۵

رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۰۲

شماره کتابشناسی ملی : م۸۵-۲۹۲۶۰

ص: ۱

اشاره

↔

ص: ۱

ص: ۶

مقدمه

↔

ص: ۷

جلد چهارم از سلسله کتاب های روزشمار تاریخ معاصر ایران از حوادثی سخن میگوید که در ایران ۱۳۰۳ش رخ دادهاند. در نخستین روز های سال گردونه جمهوریخواهی، تغییر رژیم سیاسی و الغای سلطنت قاجاریه همچنان در حال گردش بود. رضا خان موفق نشد در روز تحویل سال ۱۳۰۳ که سه عید را در خود جمع داشت (نوروز، تولد حضرت حجت(عج)، روز جمعه) به هدف اصلی خود برسد. مخالفان به اندازه او، و بلکه با مدد از تظاهرات مردم تهران، توانسته بودند به مقابله با این خواست برآیند و جمهوریخواهی را در سراشیبی سقوط بیندازند. مجلس شورای ملی اعلام کرده بود که تغییر نظام سیاسی ایران در اندازه اختیارات او نیست و باید به همهپرسی گذاشته شود. تظاهرات دوم فروردین مردم تهران علیه جمهوریت خشم رضا خان را برانگیخت. حضور او در محوطه مجلس و توهین به یکی از سخنرانان و درگیری های پیش آمده از یک طرف، و انشقاق در صفوف قشون که برخی نظامیان به طرفداری از احمدشاه علناً ابراز وجود کردند، موجب عقبنشینی رضا خان از خواست های تند و دفعی خود شد. گردونه جمهوریخواهی در تهران زودتر از دیگر شهرها از حرکت ایستاد. رضا خان در ششم فروردین عازم قم شد و به دیدار مراجع مهاجر بینالنهرین رفت. ظاهر این ملاقات میگفت که وسایل و زمینه های بازگشت علمای مهاجر به عتبات عالیات فراهم است ولی گفتوگو های اصلی درباره لغو جمهوریخواهی بود. رضا خان که یقین کرده بود به این هدف نخواهد رسید، با حضور در قم و دیدار با آیات عظام اصفهانی، نایینی و حائری یزدی ضمن انصراف از تغییر نظام سیاسی ایران، توانست نظر آنان را برای بقای خود جلب نماید. او پنج روز بعد با صدور اطلاعی های ضمن اعلام حراست از «عظمت اسلام و استقلال ایران»، جمهوریخواهی را موقوف کرد. هر چند این اطلاعیه به سران قشون، یعنی عوامل اجرایی رضا خان در کشور، ابلاغ شد، اما تأکید گردید که اقدامات برای خلع احمدشاه و سلسله قاجاریه بدون تأکید بر جمهوریت با جدیت پیگیری شود.

جمهوریخواهی فقط یک تنش سیاسی، که همه اندام جامعه را به لرزش واداشت، نبود، بلکه تبعات اقتصادی آن رفته رفته نمایان شد و تبدیل به یکی از مسائل جدی مملکت گردید. رضا خان برای این حرکت تقریباً خزانه دولت را خالی کرد. او به میلسپو قول داده بود که از ابزار های گوناگون خود برای پر کردن خزانه استفاده کند، اما زمانی که کسر بودجه گریبان دولت را گرفت، اختلافات میان هیأت

مستشاران مالی آمریکایی از یک سو و مجلس و دولت از طرف دیگر علنی شد و موضوع تا مرز استعفای میلسپو پیش رفت.

رضا خان شکست سختی خورده بود. روزنامه های طرفدار اقلیت مجلس لبه تیز انتقادات خود را سوی او و نمایندگان همسویش در مجلس گرفتند و علیه آنان شعر ساختند و مطلب درج کردند. رضا خان از حربه قدیمی خود برای تهدید مخالفان بار دیگر بهره جست و پس از استعفا، تهران را به قصد بومهن ترک نمود. یکی از عوامل این اقدام، تلگرام احمدشاه از پاریس بود که رضا خان را برای تصدی ریاست دولت نالایق دانسته بود. با این حال مجلس به ادامه کار رضا خان در مسند ریاستالوزرایی ابراز تمایل کرد و هیأتی ۱۲ نفره از نمایندگان را برای گفتوگو و بازگرداندن او به تهران راهی بومهن کرد. در این بین واکنش های سران قشون که مجلس را تهدید به لشکرکشی خود به سوی تهران کرده بودند، حائز اهمیت است.

رضا خان به سر کار بازگشت و کابینه جدید خود را معرفی کرد. این حرکت توانست تا حدودی وجهه در هم شکسته او را ترمیم کند، چرا که نبود او و عین ناامنی و بودنش عین امنیت معرفی میگردید. رضا خان در اجلاسی در تهران با حضور امرای قشون که از نواحی مختلف به پایتخت فراخوانده شده بودند، سیاست های جدید خود را برای رسیدن به قدرت تشریح کرد. از جزئیات این نشست خبری در دست نیست، اما روشن است که عدم تقابل آشکار با روحانیت و مماشات موقت با آنان، احاله سقوط احمدشاه به فرصتی دیگر و تحکیم هر چه بیشتر قدرت از جمله سیاست های پیش رو برای سران قشون بود.

آن چه مسلم مینماید این است که جو سیاسی جامعه برای سقوط قاجاریه چندان مساعد نبود. روزنامه های مخالف فعال بودند. عناصر فعال سیاسی در مجلس و بیرون از آن خودنمایی میکردند. سفارت خانه های انگلیس و شوروی هر یک منویات و تقاضا های خود را داشتند. به نظر میرسد رضا خان توانسته است نظر هر دو سفارت خانه را برای اقدامات بعدی خود جلب نماید. و در این بین، برخلاف آن چه شهرت دارد، روسها همپای انگلیس برای بالا رفتن رضا خان از پله های قدرت نقش ایفا کردند. روسها به تحقق منافع کوتاه مدت خود رضایت بیشتری نشان میدادند، اما انگلیس به چیزی جز بقای درازمدت خود در ایران به ویژه تأمین امنیت چاه های نفت خوزستان نمیاندیشید. منافع هر دو قدرت با بقای رضا خان تأمین میگردید. از این رو همه حوادث سیاسی بعدی با رضایت، یا مشارکت سفرای این دو کشور انجام گردید.

رضا خان با تجرب های که از جمهوریخواهی اندوخته بود، در قدم اول زمینه را برای سرکوب مخالفان آماده کرد. ترور میرزاده عشقی، نشان داد که او تا چه حد آماده است برای مبارزه با معترضان هزینه کند. قدم بعدی بسیار بزرگتر بود. ترور ماژور ایمبری، کنسول آمریکا در تهران، فواید سیاسی بسیاری برای رضا خان داشت. پس از این حادثه بود که حکومت نظامی در تهران و دیگر شهر های بزرگ برقرار گردید، جراید مخالف به محاق تعطیلی رفتند، سانسور بر همه نشریات اعمال گردید و مخالفان دستگیر، زندانی و تبعید شدند. هر چند حادثه قتل ایمبری که به دست چند نظامی دونپایه انجام شد، هنوز هم در هال های از ابهام قرار دارد، اما دستآورد های سیاسی این حادثه برای رضا خان مثالزدنی است. اعمال دیکتاتوری، یکهتازی و چنگ انداختن بر گلو هایی که صدای مخالف داشتند رایج شد، تا جایی که آیت الله سیدحسن مدرس در بیاناتی که در مجلس ایراد کرد، مرگ مشروطیت ایران را اعلام کرد.

رضـا خان در نیمه دوم سال ۱۳۰۳ش، تا حـدی از مخالفت های طوایف لُر احساس آسودگی میکرد. احمدآقا خان، امیرلشـکر غرب، توانسـته بود ضـمن به قتل رساندن تعدادی از سـران لُر، خرمآباد را از محاصـره آنان برهاند و غرب کشور را تا حدی از صدا های مخالف پاک کند. ترکمنها هر چند امنیت شاهراه (جاده

تهران به خراسان) را از بین برده بودند، اما در محاسبات رضا خان مسئله عمد های به شمار نمیرفتند. سیطره سیمیتقو بر بخشی از آذربایجان مرتفع شده بود. اقبالالسلطنه در بند لشکر شمال غرب بود و با بیماری کشند های دست و پنجه نرم میکرد. سردارمعزز بجنوردی در تهران تحتالحفظ بود. سرداررشید کردستانی از قوای لشکر غرب شکست خورده بود. والی پشتکوه (غلامرضا خان امیرجنگ) هر چند عملاً انقیاد خود را از دولت مرکزی نشان نمیداد، اما قدمی هم در مخالفت برنمیداشت. خوانینی که متحد سنتی انگلیس بودند، در حال صاف کردن حساب و کتاب مالیاتی خود با دولت مرکزی بودند. اما در این بین شیخ خزعل حکایت دیگری دارد. او که به پشتیبانی دولت انگلیس از خود و منافع خویش یقین داشت، عَلَم مخالفت را در اعتراض به بخشنامه اداره مالیه که دخالتی آشکار در روابط اقتصادی او با دولت مرکزی به شمار میرفت بلند کرد. شیخ خزعل زمینه سیاسی را برای مخالفت خود آماده میدید. او با صدور اعلامیه هایی خطاب به سران قشون، مجلس و... رضا خان را غاصب خواند؛ کسی که منصب فرماندهی کل قوا را غصب کرده، قانون اساسی را زیر پا گذاشته و مجلس شورای ملی را از قدرت حقیقی خود دور کرده است. شیخ خزعل موفق شد برخی از سران بختیاری، رئیس قوای خوزستان و تعدادی از سیاسیون را به زیر پرچم خود بکشاند. او خواستار بازگشت احمدشاه به وطن و خلع ید از رضا خان بود. هر چند شعار های شیخ خزعل بر خلاف آن چه که روزنامه های طرفدار رضا خان در مرکز و جراید طرفدار انگلیس در بینالنهرین چاپ میشد، تجزیهطلبانه نبود، اما اقدام او تجزیه خوزستان از ایران معرفی شد و اکنون قهرمانی باید پا به میدان میگذاشت تا از تمامیت ارضی ایران دفاع نماید؛ و او کسی جز رضا خان نبود. رضا خان میدانست که دولت انگلیس حاضر شده است بقای او را با فنای شیخ خزعل تاخت بزند. بدین ترتیب سفر رضا خان به خوزستان که در انظار، قشونکشی او برای فتح خوزستان نشان داده میشد، آغاز گشت. جکس، جایگزین سر آرنولد ویلسون، رئیس سابق شرکت نفت انگلیس و ایران، گفت که برای ما رضا خان و شیخ خزعل تفاوتی ندارند؛ آن چه مهم است حفظ امنیت چاه های نفت میباشد. دولت انگلیس در برآورد مناسبات آینده خود به این نتیجه رسیده بود که وجود یک رضا خان کامل برای ایران، بهتر از حضور چندین رضا خان ناقص در مناطق مختلف ایران است. سر پرسی لورن وزیرمختار انگلیس در تهران در مکاتبه با وزارت امور خارجه کشور متبوعش نوشته بود که آن چه دولت بریتانیای کبیر با شکست قرارداد ۱۹۱۹ نتوانست به دست آورد، اینک با هزین های اندک و به دست یک ایرانی در حال تحقق است. شیخ خزعل یار باوفای دیروز انگلیس، اینک باید اهرم های قدرت را، که مهمترین آن محافظت از چاه های نفت بود به رضا خان بسپارد. از سوی دیگر رضا خان با سفر به خوزستان و به انقیاد درآوردن شیخ خزعل ، تبدیل به قهرمانی میشد که پشتوانه از دست رفته او را در قضیه جمهوریخواهی جبران میکرد و راه صعودش را به هرم قدرت هموار مینمود. همه چیز با توافق و برنامهریزی مشترک دولت و سفارت انگلیس انجام شد. موضوع به قدری فضاحتبار بود که مجلس شورای ملی، با اکثریتی که طرفدار رضا خان بودند، ناچار به واکنش شد. در این شرایط آیت الله سیدحسن مدرس توانست این اکثریت وابسته را به سمت خود بکشاند، تا جایی که گفت اگر مختصر پولی داشتم، دولت رضا خان را ساقط میکردم. شالوده مجلس پنجم بر همسویی با رضا خان ریخته شده بود و اگر یک بار، آن هم برای کوتاه زمانی به انتقاد از رئیسالوزرای خود برخواست، نمیتوانست بیشتر از یک اخم سیاسی کارکرد داشته باشد.

انگلیس و شوروی حمایت های جانانه خود را از برآمدن رضا خان همچنان ادامه میدادند.

این فشـرد های بود از اهم حوادث و وقایع و جریان های تأثیرگـذار در رونـد اداره ایران در سال ۱۳۰۳؛ اگرچه در پانوشت هر خبر، منبع و مأخذ آن آورده شده است و خواننده از این طریق میتواند

تا حدودی به شیوه تدوین و نگارش این اثر پی ببرد، با این حال برای آنکه خواننده پیشاپیش از نحوه و شیوه تدوین این اثر و شناخت اسناد و مدارک و نوع برداشت از آنها، آگاهی داشته باشد، ذکر چند نکته زیر ضروری به نظر میرسد:

۱. بنیان این مجموعه از کتابها (روزشمار تاریخ معاصر ایران)، بر اسناد «کاخ مرمر» یا «دفتر مخصوص شاهنشاهی» گذاشته شده است. تولد این سندها با آغاز وزارت جنگ رضا خان همزمان است. مکاتبات اداری، بخشنامه ها، مراسلات افراد عادی، و رجال کشوری و لشکری، و هر آن چه که مربوط به وزارت جنگ و شخص رضا خان میشد، با دستهبندی ابتدایی و معمولاً موضوعی، رفته رفته گرد هم آمد. شمار این سندها در سال ۱۳۰۰ش بسیار اندک است، اما با شکلگیری ارتش و توسعه آن در سال ۱۳۰۱ش با رشد چشمگیر روبهرو گردید. در سال ۱۳۰۲ش با رسیدن رضا خان به رئیسالوزرایی و تمرکز قدرت در دو نهاد وزارت جنگ و ریاست وزراء به تعداد مکاتبات و مراسلات افزوده شد. از سال ۱۳۰۵ش و آغاز سلطنت پهلوی، اسناد رنگ و روی درباری هم گرفت، و از این رهگذر حدود ۱۵۰ هزار نسخه سند به جای ماند. از این رو سند های یاد شده که به واسطه نگهداری در کاخ رضاشاه «اسناد کاخ مرمر» نامیده شده است، از دو دوره کوتاه وزارت جنگ و ریاستالوزرایی رضا خان و دوره بلندمدت سلطنت او حکایتها میکند.

سند های سال ۱۳۰۳ (استفاده شده در این مجلد) با این که نوعاً مختص به وزارت جنگ است، اما ماهیت صرفاً نظامی ندارد. علت آن، اعمال نفوذ این وزارت خانه به ویژه شخص رضا خان در امور سیاسی و کشوری است. اهمیت اسناد نیز بیش از هر چیز متوجه همین موضوع است. این سندها از ابقای رئیس یک تلگراف خانه گرفته تا برکناری حاکم یک ایالت؛ از دستور اعدام رئیس یک طایفه گرفته تا تعیین نماینده برای مجلس شورای ملی، آن هم به خواست وزیر جنگ و امرای لشکر های او، با ما سخن میگویند.

علاوه بر «اسناد کاخ مرمر»، برای حفظ قالب تقویمنگاری (کرونولوژی) و به دست دادن نمایی منسجم از فضای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن دوره، منابع دست اولی چون روزنامه های آن دوره، کتاب هایی که منابع اصلی آن دوره تاریخی به شمار میروند، و نیز اسناد مراکزی چون بایگانی ملی انگلیس، وزارت امور خارجه ایران، سازمان اسناد ملی ایران و مجلس شورای اسلامی نیز در تدوین این اثر مورد استفاده قرار گرفته است.

۲. از نکات گفتنی در این تقویمنگاری، تطبیق تاریخ های شمسی، قمری و میلادی است. اهمیت این موضوع از آنجاست که منابع متأخر در معادلسازی تاریخها برای پیش از سال ۱۳۰۴ش معمولاً دچار اشتباه میشوند. در آن دوره، هر دو تاریخ شمسی و قمری کاربرد داشت، اما در مکاتبات رسمی، تاریخ شمسی از رسمیت بیشتری برخوردار بود. نام ماه ها، نام بروج فلکی بود: حمل (فروردین)، ثور (اردیبهشت)، جوزا (خرداد)، سرطان (تیر)، اسد (مرداد)، سنبله (شهریور)، میزان (مهر)، عقرب (آبان)، قوس (آذر)، جدی (دی)، دلو (بهمن) و حوت (اسفند). در تقویم رایج آن زمان، حمل (فروردین) ۳۰ روز، حوت (اسفند ۳۰ روز) بود. نکته دیگر آن که در هر سال، دو ماه، ۳۲ روز محاسبه میشد. برای نمونه در سال ۱۳۰۳ خرداد و مرداد ۳۲ روز محاسبه شدند و آذر و بهمن ۲۹ روز. از این رو تطبیق تاریخ های هر روز از این کتاب با استناد به مدارک همان زمان انجام شده است. برای این کار روزنامه های وقت - که معمولاً در صفحه اول خود هر سه تاریخ قمری، شمسی و میلادی را درج

میکردند - یکی از مآخذ تطبیق تاریخ بوده است. دیگر، مکاتبات اداری است که بعضاً هر دو تاریخ قمری و شمسی را در سربرگ های خود مینوشتند. غیر از این، مراسلاتی که میان سفارت خانه های

کشور های خارجی و مراکز داخلی رد و بـدل میشد، یا نامه ها و تلگرام هایی که مأموران سیاسـی ایران از کشور های مختلف به وزارت امور خـارجه میفرسـتادند، در کنـار تاریـخ میلادی، معادل شمسـی یا قمری آن را نیز مینگاشـتند. بررسـی روزانه این مدارک و مقایسه آنها، موجب شده که تطبیق تاریخی این روزشمار بینقص بوده، و قابل استناد باشد.

۳. در این روزشـمار، بنـا بر آن بوده است که وقوع حوادث، معیار اصـلی جای گرفتن آنها در روز موردنظر باشـد. تلگرام های وزارت جنـگ که حجم قـابلتوجهی از اخبـار را به خود اختصاص میدهنـد، دو تاریـخ در سرصـفحه خود دارنـد: تاریـخ اصـل تلگرام و تاریـخ کشف. اگر غیر از این دو زمان، تاریـخ تحریر نیز در پایان تلگرام نوشـته شده باشد همان به عنوان زمان وقوع، لحـاظ میشود، در غیر این صورت تاریـخ اصـل تلگرام معیـار درج در روز موردنظر است. نـامه هـا نیز که معمولاًـ یـک تـاریخ دارند، ملاک زمان وقوع خبر هسـتند. و در این بین چه در تلگرامها و چه در نامه ها اگر از رخدادی با تاریخ مشخص یاد شده باشد، فارغ از زمان تحریر یا تاریخ اصل تلگرام، تاریخ آن حادثه معیار وقوع خبر بوده است.

در مورد اخبار منـدرج در جرایـد نیز همین ملاک موردنظر بوده است. اما اگر در متن خبر روزنامه ها تاریخ وقوع حادثه، ذکر نشـده باشـد، روز چاپ خبر، معیار شـمرده شده است و در چنین حالتی، خبر با این توضـیح که «روزنامه فلان در شـماره امروز خود نوشت...» تنظیم شده، در روز معین قرار گرفته است.

۴. خبررسـانی در این دوره برای روزنامه ها از چنـد منبع صورت میگرفت. اخبار خارجی با چهار آژانس رویتر، بیسـیم مسـکو، بیسـیم پاریس، و بیسـیم برلن به نشریات میرسید. جراید از طریق اشتراک، و پرداخت آبونمان خبر های خارجی را از این بنگاه های خبرپراکنی دریافت میکردند. اخبار داخلی نیز عمدتاً از طریق وزارت خانه ها، هیأت دولت و مجلس شورای ملی به دست روزنامه ها میرسـید. خبرها در مبـدأ تنظیم میشـد؛ به همین دلیل متن آنها در روزنامه های مختلف یکسان است. همچنین برخی جرایـد از مخبران محلی نیز سود میجسـتند که خبرهـا را از شـهر هـای دیگر به روزنـامه متبوعشـان میفرسـتادند. این نوع خبرها معمولاً بلند، مشـروح و شامل چندین خبر در ظرف زمانی معین (حوادث یک هفته، یا یک ماه) بود. منابع خصوصـی که اخبار اختصاصـی را در اختیار مطبوعات قرار میدادنـد، منبع دیگر اخبار داخلی بود که درصـد کمتری از میان خبر های درج شده در مطبوعات را به خود اختصاص میـداد. غیر از اینها اداره اطلاعات (روزنامه اطلاعات بعـدی)ماننـد یک خبرگزاری در تجمیع و پخش اخبـار فعالیت میکرد. البته برخی سـفارت خانه ها ماننـد شوروی و فرانسه نیز با چاپ بولتن هایی خبر های موردنظر خود را در اختیار روزنامه ها میگذاشتند.

۵. این کتاب تا رسـیدن به دست خوانندگان خود، راهی را طی کرده که در آن محققان، سازمان های اسنادی و کتاب خانه ها نقش داشـتهاند. در این بین اداره کل اسـناد و تاریخ دیپلماسـی وزارت امور خارجه؛ سازمان اسناد و کتاب خانه ملی جمهوری اسـلامی ایران؛ کتاب خانه، موزه و مرکز اسـناد مجلس شورای اسلامی و کتاب خانه تخصصی انقلاب اسلامی و تاریخ معاصر ایران وابسته به دفتر ادبیات انقلاب اسلامی حوزه هنری؛ همکاری مؤثری داشتهاند.

به پاس قدردانی، نام دستیاران نزدیک مؤلف یاد میشود:

همکاران بخش گویاسازی به سرپرستی یحیی آریابخشایش:

طیبه پازوکی، لیلا مرادی، رقیه کمانی، فاطمه قلیزاده، مهرنوش کاظمی، خدیجه عابدی، اعظم حسینی،

سیده عذرا اشرفنژاد رودبنه، افسانه لک، جواد کاموربخشایش، محمد قبادی، رئوف گوهریان، ذبیح الله حبیبینژاد.

همکار بخش اسناد: محمد قبادی.

همکار بخش روزنامه ها: جواد کامور بخشایش.

همکار بخش ترجمه: محمد کریمی.

همکار بخش عکس: سیدمحمدجواد میرداماد.

همکار امور چاپ: کمال شمسآبادی.

ویراستاری این مجلد نیز همچون کتاب گذشته بر عهده دانشمند گرامی علیاکبر رنجبر کرمانی و صفحهآرایی حوصلهبر آن توسط سرکار خانم لیلا قدیانی انجام شده است.

هدایت الله بهبودی - بهار ۱۳۹۰

۱ فروردین ۱۳۰۳

ص: ۱

. جمعه

۱ فروردین ۱۳۰۳

۲۱ مارس ۱۹۲۴

۱۵ شعبان ۱۳۴۲

 تحویل سال ۱۳۰۳

ساعت ۶:۲۵ صبح امروز سال تحویل شد. نخستین روز سال، جمعه و مصادف با تولد امام دوازدهم(ع) بود. تقویم های منتشر شده سال ۱۳۰۳ نشان میدهند که تعطیلات رسمی این سال ۳۴ روز است و روز های جمعه تعطیل رسمی نیست. تعطیلات رسمی عبارتند از: هفت روز اول فروردین، سیزدهم فروردین، ۱۹ رمضان، ۲۱ رمضان، ۲۳ رمضان (به مناسبت "روز قدر")، عید فطر، ۱۱ ذیقعده (تولد امام رضا(ع))، ۱۰ ذیحجه (عید قربان)، عید غدیر، ۱۴ مرداد (جشن مشروطیت)، هفتم تا دوازدهم محرم (شش روز)، ۱۷ صفر (شهادت امام رضا(ع))، اربعین، ۲۸ و ۲۹ صفر، ۱۲ ربیعالاول (رحلت پیامبر)، ۱۷ ربیعالاول (تولد پیامبر)، ۱۳ جمادیالاول (وفات حضرت فاطمه(س))، ۲۰ جمادیالثانی (تولد حضرت فاطمه(س))، ۱۳ رجب، ۲۷ رجب (مبعث حضرت رسول(ع))، ۳ شعبان (تولد امام حسین(ع))، ۱۵ شعبان (تولد امام زمان (عج))(۱)

 تظاهرات ضدجمهوری در تهران

امروز اجتماعی به رهبری خالصیزاده علیه جمهوریت در تهران برگزار شد. سفارت انگلیس خبر این تظاهرات را به وزارت امور خارجه خود در لندن فرستاد و نوشت که خالصیزاده جمهوریخواهی را دستپخت رضا خان دانست که به پشتوانه قدرت های خارجی آن را به اجرا گذاشته است. سخنرانان بعدی آشکارا انگلیس را پشت این قضیه یاد کردند. غروب امروز تظاهرکنندگان به رهبری روحانیان پارچهنوشته های جمهوریخواهی را در خیابان ناصریه پایین کشیدند و پاره کردند. نیرو های نظمیه این افراد را پراکنده نمودند.(۲)

 تصویر احمدشاه در روزنامه تایمز

روزنامه تایمز چاپ لندن در شماره امروز خود با چاپ عکسی از احمدشاه که در حال سان دیدن از نیرو های ارتش است، نوشته است: شاه ایران؛ که انتظار میرود امروز در پی اعلام جمهوری در ایران به مناسبت نوروز از سلطنت خلع شود.(۳)

 فضای عمومی کشور در نخستین روز سال

فضای عمومی کشور در نخستین روز سال نو، به ویژه تهران، متأثر از طرح جمهوریخواهی رضا خان بود. رئیسالوزراء همه

امکانات خود را برای گرفتن جشن جمهوری، در اولین روز سال تجهیز کرده بود. هر چند او موفق نشد سال نو را با تغییر رژیم سیاسی ایران آغاز کند، اما همچنان عوامل قشون و نمایندگانی

(تصویر) صفحه اول تقویم سال ۱۳۰۳

۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۳۵۰۰۰۰۰۹۳، صص ۲ تا ۲۵.

۲- ۴۱۳۱/۲۵۵/۳۴ FO E.

۳- روزنامه تایمز، به تاریخ ۲۱ مارس ۱۹۲۴، ص ۱۶.

که توسط امرای لشکر از سراسر کشور به مجلس راه یافته بودند، امیدوار بودند در روز های آتی موفق به این کار شوند. آوازه این که ایران در سال نو حیات خود را با رژیم جمهوری آغاز میکند به خارج از کشور نیز رسیده بود؛ طوری که جریده ایرانشهر در شماره امروز خود در مطلبی با عنوان «جمهوریت و معارف ما» این تحول را به ایرانیان، به ویژه رضا خان تبریک گفت.(۱) سیل تلگرام های فرمایشی از اقصی نقاط ایران برای حمایت از جمهوریت در حال رسیدن به تهران است.(۲) ناظران انگلیسی هم در گزارش های خود نوشتند که «کلیه تحریکات جمهوریخواهی به اشاره و نظارت مقام های نظامی صورت پذیرفته است.»(۳)

 بخشنامه وزارت داخله

وزارت داخله امروز در نخستین روز سال نو بخشنام های در مطبوعات به چاپ رساند که درباره جمهوریخواهی و اطراف آن بود. در این بخشنامه سه ماد های آمده بود: «۱- اشخاصی که در این نهضت شرکت مینمایند در اظهار عقیده خود آزادند؛ به شرط این که از حدود نظم و نزاکت خارج نشوند. ۲- چون این نهضت، ملی کاملاً و منحصراً مربوط به امور داخلی است، اتباع خارجه از شرکت و دخالت در آن مطلقاً ممنوع میباشند. ۳- هر یک از اتباع داخله که از رعایت اصول ملیت و قومیت تخطی نمایند، مجازات هایی که درخور تشبثات آنها باشد از محرومیت از حقوق ملی و مدنی و نفی بلد و غیره درباره آنها اجرا خواهد شد.»(۴)

 جشن عید نوروز در قراول خانه

وزارت جنگ در تلگرامی «خیلی فوری» به لشکر جنوب، لشکر شرق و رئیس تیپ شمال دستور داد: «جشن نوروز امسال را در قراول خانه ها گیرید.»(۵)

 رژه لشکر شمال غرب بدون عکس احمدشاه

عبدالله خان طهماسبی امیرلشکر شمال غرب، خبر داد که مراسم رژه به مناسبت نخستین روز سال نو در عالیقاپو منعقد شد؛ «ولی بدون عکس شاه، دفیله در حضور ایالت به عمل آمد و خطبه به نام حضرت حجت[ع] خوانده شد.»(۶)

 استعداد تیپ شمال

سرتیپ محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ شمال، به مناسبت سال نو از نیرو های تیپ در رشت سان دید. ۶۰۰ نیروی پیاده، ۱۲۰ سوار، ۷ مسلسل و ۲ توپ در رژه حاضر بودند.(۷)

 اهداء مجسمه به رضا خان

امروز مصادف با اولین روز سال و عید نوروز، مجسم های که توسط لشکر شمال غرب ساخته شده بود به رضا خان اهداء

شد.(۸)

 مدیر جدید مدرسه ایرانیان در بادکوبه

در مراسم آغاز سال نو در کنسولگری ایران در بادکوبه، سرکنسول ایران، ساعدالوزاره، ضمن تمجید از دولت فعلی و این که دیگر دوره مذلت و خواری سپری شده، گفت که مایل تویسرکانی(۹) به عنوان سرپرست جدید مدرسه ایرانیان در بادکوبه انتخاب شده است. سرکنسول، مایل تویسرکانی را دانشمند و حضور او را در بادکوبه محل امید دانست. در این مراسم مایل تویسرکانی هم سخنانی ایراد کرده، در اهمیت معارف و زبان فارسی سخن گفت.(۱۰)

 ورود یک کشتی جنگی روس به نزدیکی آستارا

رئیس نظامیان آستارا خبر داد که یک کشتی کوچک جنگی روس که سه توپ با خود حمل میکند «در مقابل آستارای روس» لنگر انداخته است. قرار است محرمانه تحقیقات تکمیلی انجام شود تا اطلاعات بیشتری از این کشتی به دست آید.(۱۱)

 پیدا شدن نفت در نزدیکی بندرلنگه

بنابر خبری که امیرلشکر جنوب به وزارت جنگ فرستاد، در یک فرسخی بندرلنگه در نتیجه حفر چاه، آبی به دست آمده که ثلث آن نفت است. نمون های از این محصول به بوشهر فرستاده شده تا تحقیقات بیشتری کنند.(۱۲)

 مراسم عید در اداره حکومتی ارومیه

به مناسبت شروع سال نو، حاکم ارومیه از رؤسای دوایر دولتی، اعیان و اشراف، تجار، رؤسای اصناف، کنسول روس و میسیون های آمریکایی و فرانسوی دعوت کرده بود که در اداره حکومتی میهمان او باشند. «پس از صرف چای و شیرینی آقای قاضیالقضات ارومیه خطبه به نام مبارک حضرت حجت(عج) و سپس حضرت اشرف آقای رئیسالوزراء دامت عظمته قرائت نموده و در تمام مدت روز موزیک نظامی مترنم [بود] و سلام رسمی هم منعقد نگردید.»(۱۳)

 تغییر در مدیریت مجله قشون

بنابر حکم قشونی شماره ۲۰۰ از امروز مجله قشون تحتنظر کمیسیونی مرکب از امیرلشکر سردار مقتدر نایب رئیس شورای عالی قشون، سرهنگ علی خان کریمقوانلو عضو شورای عالی قشونی، سرهنگ رضا خان شیبانی رئیس شعبه تربیت، سرهنگ رضاقلی خان کریم قوانلو رئیس شعبه تنسیقات و غلامحسین خان مقتدر معاون دارالانشاء اداره خواهد شد. در این حکم آمده است مندرجات مجله قشون منبعد علمی و نظامی خواهد بود و مسائل سیاسی و درج تلگرافات و... به عهده مجله پهلوی است.(۱۴)

 گزارشی از مسکوکات و اسکناس های رایج در ایران

سکه ها و اسکناس های رایج در ایران که در سال گذشته رواج داشت و امسال نیز به همان شکل در جریان خواهد بود، چنین است: مسکوکات نیکل، شامل یک شاهی و دوشاهی؛ مسکوکات نقره، شامل سه شاهی، پنج شاهی، ده شاهی، یک قران، دو قران و پنج قران؛ مسکوکات طلا، شامل دو هزاری، پنج هزاری، یک تومانی.(۱۵)

اسکناس های ایران که از طرف بانک شاهنشاهی صادر

(تصویر) اسکناس یک تومانی

۱- رحمانیان، چالش جمهوری و سلطنت...، ص ۲۰۴.

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۱۴۸۰، ص ۴.

۳- FO E ۵۱۶۶/۲۵۵/۳۴

۴- روزنامه ایران، شم ۱۵۶۸، ص ۱.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۸۷.

۶- همان، پ ۲۴، ص ۳۱۳.

۷- FO E ۵۱۶۶/۲۵۵/۳۴

۸- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۳، ص ۲.

۹- میرزایـد الله خـان مایل تویسـرکانی پس از تحصـیلات قـدیم و جدیـد، زبان فرانسه و عربی را به خوبی فراگرفته، بیشتر عمر خود را صـرف امور و خدمات فرهنگی کرد. در ۱۳۳۰ق/۱۹۱۱م «مدرسه ملی تویسـرکان» به همت او احداث گردید. نزدیک به سه سال مدیریت «مدرسه اتحاد ایرانیان» را در بادکوبه به عهده داشت. در دوران سـلطنت رضا پهلوی مدت سه سال ریاست معارف ایالتی مازنـدران را به عهده گرفت. آنگاه رئیس معارف استرآباد و ترکمنصـحرا و پس از وقایع شـهریور ۱۳۲۰ چندی ریاست فرهنگ کرمان را عهدهـدار شـد. وی زمانی هم در اداره کل نگارش وزارت فرهنگ کار میکرد. از دیگر مشاغل مهم او سـردبیری روزنـامه یومیه سـتاره ایران است. همچنین بعـد از آنکه علی دشتی از کـار روزنـامه شـفق سـرخ کنـاره گرفت، او مسـئولیت آن نشـریه را عهدهـدار گردیـد. مایل تویسـرکانی در تیرماه ۱۳۱۹ در تهران درگـذشت. او در شـاعری هـم صـاحب قریحه بوده، تعـدادی از اشـعارش در مجلات مختلف عصـر خود به چاپ رسـیده است. (صدرهاشـمی، تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۳، صص ۸۰-۷۹؛ قاسمی پویا، مدارس جدید در دوره...، صص ۴۵۰ و ۴۵۱).

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۳، ص ۲.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۴۰۵.

۱۲- همان، پ ۱۹، ص ۸۳. این موضوع در ن هایت به وزارت فلاحت و تجارت و فوایـد عامه فرسـتاده شد و این وزارت خانه در شـهریورماه نـام های به وزارت جنگ فرسـتاد و نوشت طبق قرارداد با کمپانی نفت جنوب اقـدامی در این خصوص نمیتوان کرد مگر آن که مسئله به نماینـده کمپانی مزبور اطلاع داده شود و آنها دست به اکتشاف نفت در این ناحیه بزننـد. (همان، پ ۱۸، ص ۱۳۰).

۱۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۱-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۱۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۱.

۱۵- مسکوک طلای یک تومانی اشرفی نام داشت. مسکوک طلا رواج قانونی نداشت، زیرا قیمت آن از روی نرخ طلا و نسبت به نقره تغییر میکرد. آن زمان ب های یک تومانی طلا تقریباً ۱۸ قران نقره بود.

میشود، شامـل یـک تومانی، دو تومانی، سه تومانی، پنـج تومانی، ده تومانی، بیست تومانی، بیست وپنـج تومانی، پنجاه تومانی، صد تومانی، و هزار تومانی است.(۱)

 وابسته نظامی انگلیس در ایران

ویلیام آرچی بالد کِنِت فریزر به سمت رایزن نظامی سفارت انگلیس در تهران منصوب شد.(۲)

 ورود کمونیست های روس به ایران

به گزارش منـابع انگلیسـی، امروز دو تن از سازماندهنـدگان کمیته هـای کارگران از بادکوبه وارد انزلی شدنـد. این دو، اشـپنز متولد آلمان و موناتساکانوف هستند.(۳)

 شنبه

۲ فروردین ۱۳۰۳

۲۲ مارس ۱۹۲۴

۱۶ شعبان ۱۳۴۲

 تظاهرات ضدجمهوری در تهران

بزرگترین تظاهرات علیه جمهوریخواهی رضا خان در مقابل مجلس شورای ملی برپا شد. گروه بسیاری از چالهمیدان که، یکی از محلات پرجمعیت تهران است، به زعامت حاج شیـخ عبدالحسـین خرازی با بیرق های سـفیدی که روی آنها نوشته شده بود «اراده، اراده ملت است؛ مـا جمهـوری نمیخواهیم» خود را به مجلس رساندنـد.(۴) گروهی نیز به رهبری حاجآقـا جمـال مجتهد خود را به مجلس رساندند.(۵) رفته رفته انبوه جمعیت به حدی رسـید که محوطه مجلس پر شد؛ خواستند در مجلس را ببندند، نگذاشـتند. کم کم جمعیت فضای جلو میـدان بهارسـتان را نیز پر کرده، به طوری که از سرچشـمه تا سـر خیابان دوشانتپه [ژاله بعدی]، از اواسط خیابان شاهآباد و جلو وزارت فرهنگ مملو از جمعیت گردید و هر دسـته دارای علامت مخصوصـی بودند و روی بعضی از آن علائم نوشته شده بود: زنده باد احمدشاه، مرده باد جمهوری، زنده باد مدرس.(۶)

 عدم تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

به واسـطه تظاهرات بزرگ امروز و اجتماع مردم در مجلس، جلسه امروز مجلس تشـکیل نشـد و به روز چهارشـنبه شـشم حمل (فروردین) موکول گردید.(۷)

حضور رضا خان در مجلس شورای ملی

پس از حضور مردم در مجلس و محوطه اطراف و تظاهرات علیه جمهوریت، نمایندگان وابسته به رضا خان که گروه جمهوریطلبان مجلس را تشکیل میدادند، به او تلفن زده، خواستار حضورش در مجلس شدند. سردار سپه نظامیانی را که از پیش آماده کرده بود به مجلس فرستاد و خود به همراه درگاهی و چند افسر دیگر، بعد از نیم ساعتی به سوی مجلس رفت.

در صحن مجلس یکی از وعاظ مشغول سخنرانی بود که مورد اهانت سردارسپه قرار گرفت. این کار خشم حضار و کلیه مردم را افزونتر کرد و از میان جمعیت تکه آجری به سوی سردارسپه پرتاب شده، سردارسپه که منتظر بهانه بود فرمان حمله داده و نظامیان و اوباش وحشیانه به ضرب و جرح و توقیف مردم پرداخته، زد و خورد شروع شد. قزاقها عده زیادی را با سرنیزه مجروح و چند تن نیز زیر آوار جان سپردند.

جالب اینکه در این میان مزدوران سردارسپه که برای حمایت از جمهوری به محل آورده شده و شعار میدادند، توسط نظامیان که قوه تشخیص نداشتند مورد حمله قرار گرفتند. مجلسیان در داخل پریشان و نگران ناظر جریانات خارج بودند. سردارسپه وارد عمارت شده به رئیس مجلس برخورد. مؤتمنالملک با خشم به او پرخاش کرد: «برای چه به اینجا آمد هاید، این حرکات چیست، چرا مردم را در خانه خودشان با اسلحه خودشان میزنید؟...» سردارسپه جواب داد: «من رئیس دولتم و حفظ انتظامات و جلوگیری از

۱- اسکناسها در همه شهرها رد و بدل نمیشد، بلکه در شهر محل صدور نقد میشد. (سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۱۲۰۸، صص ۲۳ و ۲۴).

۲- اخوان توکلی، گاهشمار روابط ایران و انگلیس، ص ۱۵۶.

۳- FO E ۵۱۶۶/۲۵۵/۳۴.

۴- رحمانیان، چالش جمهوری و سلطنت...، صص ۱۵۷ و ۱۵۸.

۵- رستاخیز ایران مدارک، مقالات ...، ص ۷۵.

۶- مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۱، ص ۳۱۰. «روحانیان و امام جماعت های متنفذ محله های مختلف تهران که هر یک رهبری دسته مربوط به محل خود را به دست داشتند در پیشاپیش دسته های خود با وعظ و خطابه مردم را به ادامه تظاهرات تا شکست کامل جمهوریخواهان تشویق میکردند. تأکید بیشتر آنها روی تضاد جمهوریت با دین و مذهب بود. مردم نیز کاملاً آماده پذیرش این سخنان بودند و احتمالاً- سیلی خوردن مدرس، این سید اولاد پیامبر را آشکارترین نشانه ضدیت جمهوریخواهان با دین و مذهب میانگاشتند. علاوه بر آن از مدتها پیش و از همان آغاز زمزمه جمهوریخواهی، تبلیغاتمخالفین جمهوری عمدتاً بر همین محور اساسی یعنی مخالفت دین با جمهوریت میچرخید. شعار های اصلی در این تظاهرات عبارت بودند از: «ما تابع قرآنیم، جمهوری نمیخواهیم» و «ما دین نبی خواهیم، جمهوری نمیخواهیم» و «اراده، اراده ملت» و... همه این وقایع درستی گفته ملکالشعرای بهار را اثبات میکند که علت مخالفت با تغییر رژیم و جمهوریت را از سوی مردم در این میداند که شعور پنهان مردم تشخیص داده بود که جمهوری شدن ایران مساوی است با ریاست جمهوری رضا خان و در نتیجه حاکمیت دیکتاتوری مهیب رضا خان بر ایران. بنابراین اگر این نظریه پذیرفته شود باید تظاهرات ضد جمهوری را در حقیقت

تظاهرات ضـددیکتاتوری و ضداسـتبدادی و ضـدرضا خانی دانست. وقایعی که بعـداً اتفاق افتاد این نظر را کاملاً اثبات میکند چرا که مردم حتی پس از شـکست جمهوری و خوابیدن سر و صدای جمهوریخواهان؛ همچنان بر اعتراضات خود به سردارسپه تا استعفای او پافشاری کردند.» (رحمانیان، چالش جمهوری و سـلطنت...، صـص ۱۵۸ و ۱۵۹). برای آگاهی از تفصیل وقایع امروز مجلس، ر.ك: مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۲، صص ۵۰۶ تا ۵۲۸.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۵۶۹، ص ۲.

اغتشاشات با من است.» رئیس مجلس گفت:« «نظم اینجا با من است، تو رسمیت نداری.» و در حالی که از شدت تغیر میلرزید، صدا کرد: «سیدمحمود زنگ مجلس را بزن تا تکلیف این مرد را معین کنم و به او بفهمانم.» سردارسپه که متوجه شد مجلس جای این حرکات نیست، از این تهدید سخت دچار بیم شد و با وساطت مستوفی، مشیرالدوله و چند تن وکلای طرفدار خود از جمله یحیی دولتآبادی نزد مؤتمنالملک رفت. مؤتمنالملک به وی گفت باید از نمایندگان مردم فوراً عذرخواهی کنی. سردارسپه نزد علما و نمایندگان مردم رفته و ضمن مذاکره با ایشان گفت: «حال که ملت جمهوری نمیخواهد من از آن صرفنظر کردم ولی آقایان باید تکلیفی برای من و احمدشاه معین کنند زیرا با این ترتیب دیگر نمیتوانم کار کنم.» و قول داد دستگیرشدگان را آزاد نماید.(۱)

 گزارش سفارت انگلیس از تظاهرات امروز تهران

سفارت انگلیس در خلاصهنگاری حوادث چند روز اخیر، درباره رخداد های امروز تهران مینویسد: «در طول بعد از ظهر و عصر جمعیتی که توسط دو روحانی برجسته، آقاجمال مجتهد و امامجمعه خویی بسیج شده بودند، در مسجد شاه و اطراف آن گرد آمده و منتظر اتفاقات مجلس شدند. شمار آنها در ۳ بعد از ظهر حدود ۳۰۰۰ نفر بود که تا ۶ بعد از ظهر به ۶۰۰۰ نفر رسید و علیه جمهوری امضاء جمع شد.» ادامه این گزارش را در پاورقی میخوانید، اما نکته حائز اهمیت در اینجا اشار های است که تهیهکننده گزارش (سروان ر.پ.ل. رنکینگ، وابسته نظامی سفارت انگلیس) به انشقاق میان نظامیان میکند. وی مینویسد: «اکثر قزاقها[ی سابق] از رضا خان حمایت میکنند و در مقابل ژاندارمها[ی سابق] با او مخالفت میکنند. رهبر گروه ضدجمهوری در قشون سردار جانمحمد خان افسر هنگ عراق است. گزارش شده روحانیان سخت در تلاشاند تا وفاداری نیروها به وزیر جنگ را تضعیف کنند.»(۲)

 برکناری کابینه توسط احمدشاه

منابع انگلیسی میگویند اطلاعات به دست آمده، که از طریق منابع دیگر تأیید نشده، میگوید که احمدشاه در تلگرامی که به تهران فرستاده کابینه فعلی را برکنار کرده است.(۳)

 آمادهباش کشتی های جنگی روسیه

یک مسافر مطلع که به تازگی از بادکوبه آمده میگوید در این روزها که ماجرای جمهوری در تهران به اوج خود رسیده، پنج کشتی جنگی روسیه در بادکوبه به حالت آمادهباش هستند تا در صورت رسمیت نظام جمهوری از باکو به انزلی بیایند. این خبر را منابع انگلیسی در گزارش های هفتگی خود یاد کردند.(۴)

 ناآرامی در مشهد

به دنبال تحریم عید توسط آیت الله محمدمهدی خالصی (ر.ک: ۲۰ اسفند ۱۳۰۲) از یک سو، و تشویق قشون به برگزاری

جشن، به ویژه به مناسبت [جمهوریخواهی، و به اسم] نیمه شعبان، حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، گزارش داد که مشهد امروز ناآرام بود. وی گفت: «ملک واعظ با اطلاع خالصی عده[ای] از رجاله های شهر را آنتریک و در معابر و بازار به عنوان ب هاییگری اسباب زحمت اصناف را فراهم و تهدید به بستن دکاکین» کردهاند. امروز نیز مجلس سلام در محل آستانه برگزار میشد که عد های حدود ۲۰۰ نفر با افزوده شدن به قلعهبیگی، به اجرای این مراسم کمک کردند، اما پس از مراسم گروه هایی از مردم به بالا خیابان آمده و نظامیان برای مقابله با آنها چند تیرهوایی شلیک کردند. حسین خزاعی در ادامه این خبر میگوید: «شیخ الرئیس هم در این قضیه شرکت دارد.» وی از وزارت جنگ خواست اجازه تبعید ملک واعظ و راهی کردن شیخ الرئیس به تهران داده شود. وزارت جنگ هم در پاسخ گفت که «هر اقدامی که برای انتظام لازم است اجرا دارید.»(۵)

 تداوم جمهوریخواهی در اصفهان

رکنالوزاره کارگزار اصفهان خبر داد که هیجانات برای جمهوریت ادامه دارد. سخنرانی در معابر، ارسال تلگرام به تهران و توقف در تلگراف خانه اصفهان برای درخواست تغییر سلطنت و استقرار جمهوریت در جریان است.(۶)

 ممنوعیت حمل پرچم قرمز در جمهوریخواهی

فرمانده فوج آذر که در مناطق مرزی آذربایجان مأمور تهییج مردم برای جمهوریخواهی است، امروز در پاسخ به دستور عبد الله خان طهماسبی مبنی بر این که در تظاهرات از پرچم قرمز نباید استفاده شود (ر.ک: ۱۹ اسفند ۱۳۰۲) نوشت که در این جا فقط اعلامیه های جمعیت جمهوریطلبان اُجارود توزیع شده که «تماماً سفید است. فقط چند عددی به واسطه جلبنظر، حاشیه قرمز شده و آنها ... هم حسبالامر محرمانه جمعآوری شد.»(۷)

 دستور تعقیب هر چه شدیدتر جمهوریخواهی به فرماندهان نظامی آذربایجان

امیرلشکر شمال غرب در بخشنام های به ده فرمانده حوزه های نظامی مشکین، اردبیل، مرند، خوی، مراغه، ثلاث (ارومیه، سلماس، سلدوز)، ساوجبلاغ، زنجان، ماکو و اهر دستور داد: «لازم است اهالی در تعقیب عملیات خود جهت اخذ نتیجه فوری خیلی شدیداً به مرکز [= مجلس شورای ملی] فشار بدهند.»(۸) منابع انگلیسی حاضر در آذربایجان عقیده داشتند «اکثریت مردم آذربایجان با فکر جمهوری در ایران مخالف هستند. کلیه تحرکات صورت گرفته به طرفداری از آن کاملاً تصنعی است؛ حتی در میان نظامیان مخالفت جدی وجود داشته است.»(۹)

 دیدار نماینده روس با کارگزار مازندران

امروز گوزنیتسوف نماینده کنسولگری روسیه در بارفروش به دیدار کارگزار رفت و ضمن تبریک سال نو در تمجید رضا خان و اقدام او برای تغییر رژیم سیاسی ایران سخن راند. وی مساعدت هایی را که دولت روسیه برای بازرگانان ایرانی در نظر گرفته به اطلاع کارگزار رساند و گفت که حتی قرض هم خواهیم داد و هنگام دادوستد کالا چه از نظر گمرکی و چه از نظر قیمت کالا تخفیف هایی داده خواهد شد.(۱۰)

۱- مدرسی، مدرس، ج ۱، صص ۷۰ و ۷۱. «البته مردان سیاسی میدانستند که هرگز این قول به فعل درنمیآید. ولی از فردای همان روز مردم نیز به تدریج متوجه شدند که وی به این قول عمل نخواهد نمود و چون دیدند که برخلاف قول محبوسین آزاد نشدهاند، به خانه های علما رفته و مجدانه خواسته خود را مبنی بر خلع، محاکمه و مجازات سردارسپه خواستار شدند. سردارسپه نیز به عنوان تعرض به طرف سعدآباد رفت و پس از یکی دو روز عازم قم شد. در قم با بعضی از علما ملاقات نمود. چند روزی که از حمله مردم نسبت به او گذشته بود و خیال میکرد آبها از آسیاب افتاد به تهران بازگشت و اعلامی های به تاریخ ۱۲ حمل ۱۳۰۲ صادر نمود.» (همان، ص ۷۱). یحیی دولتآبادی در این باره با جزئیات بیشتری سخن گفته است. ر.ک: مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۱، صص ۳۱۴ تا ۳۱۸. گفتنی است پس از شکست فراکسیون تجدد که پیش از فرارسیدن سال جدید و در آخرین جلسه مجلس شورای ملی به وقوع پیوست در جلسه امروز مجلس، گروهی از نمایندگان از میان خود تعدادی را برگزیدند تا بتوانند بحران پیشآمده را، به ویژه اجتماعات و هیجانات بیرون از مجلس را مدیریت کنند. این گروه از افرادی چون مستوفیالممالک، مشیرالدوله، مدرس، میرزاهاشم آشتیانی، ملکالشعرای بهار، بهبهانی و... حدود ۲۰ نفر بودند. نخستین اقدام این گروه اعزام بهار نزد رضا خان بود تا به او بگوید صلاح نیست امروز به مجلس بیاید. «زیرا ما خودمان به اتفاق رئیس مجلس قراری داد هایم که مردم را متقاعد و متفرق سازیم» (بهار (ملکالشعرا)، تاریخ مختصر احزاب...، ج ۲، صص ۴۴ و ۴۵).

۲- FO E ۴۱۳۱/۲۵۵/۳۴. «عصر آن روز جماعت بار دیگر به محوطه مجلس هجوم بردند،اما همگی ضد جمهوری بودند. رهبری این جماعت خالصیزاده و دیگر ملاها بودند. امکان برپایی جلسه وجود نداشت، اما نمایندگان در محوطه سخنرانی کردند. رضا خان هم آمد ولی بخشی از جماعت او را هو کردند. او دستور داد که محوطه تخلیه شود. سربازان هنگ پهلوی برای این کار تلاش کردند لکن موفق نشدند، و این کار منجر به تلف شدن چند تن و جراحت شماری دیگر در اثر فشار جمعیت آشفته گردید. بعداً گزارش شد که حدود ۶۰ نفر در مریض خانه مورد مداوا قرار گرفتهاند. خالصی و شماری دیگر بازداشت شدند. رئیس مجلس رضا خان را برای دستور تخلیه مردم توسط سربازان مورد نکوهش قرار داد و گفت که او منتخب مردم است و به خاطر ترس از شکست حق ندارد از مردم روی برگرداند. آزادی بازداشتشدگان خواسته شد. رضا خان به این خواسته تن داد و ملاها و خالصی آزاد شدند و رئیس مجلس از سوی مجلس از آنها عذرخواهی کرد. رضا خان حدود ۱۰ شب آنجا را ترک گفت. چندی بعد جلسه مجلس تشکیل شد، و در آن تصمیم گرفته شد که قانون اساسی باید اجرا شود، و مسئله جمهوری نمیتواند مطرح شود. پیشنهاد شد از آنجا که مردم نفرت خود را از شاه نشان دادهاند، او و ولیعهد باید از سلطنت عزل شده و برادر کوچکتر احمدشاه، میباید به جای وی بر تخت نشیند. و چون او صغیر است باید یکی از آقایان مستوفیالممالک یا مشیرالدوله به عنوان نایبالسلطنه تعیین شوند. جلسه مجلس تا ۲۶ مارس به تعویق افتاد. اما کمیسیون های ویژ های در این فاصله برای بحث درباره حل و فصل مسئله جمهوری تشکیل میشود.» (همان).

۳- FO E ۴۱۳۱/۲۵۵/۳۴.

۴- FO E ۴۱۳۱/۲۵۵/۳۴

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، صص ۵۲ و ۵۳.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۷، ص ۵۵.

۸- همان، پ ۷، ص ۲۲۲

۹- FO E ۵۱۶۶/۲۵۵/۳۴.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۷-۸-۳۰-۱۳۰۳.

ص: ۵

 یکشنبه

۳ فروردین ۱۳۰۳

۲۳ مارس ۱۹۲۴

۱۷ شعبان

 تحصن گروهی از مردم اراک در تلگراف خانه

کارگزاری عراق (اراك) امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد گروه هایی از مردم شهر در تلگراف خانه متحصن شدهاند. آنها میگویند تا برقراری جمهوریت، نباید امور اداری کشور کار نماید.(۱)

 تهدید هیأت جمهوریطلبان خوی

در تلگرامی که امروز به امضاء «هیأت مدیره جمهوریطلبان خوی» خطاب به عظیمی نماینده خوی به تهران فرستاده شد، آمده است که مقامات مرکز نباید بیش از این در استقرار جمهوریت تسامح به خرج دهند، در غیر این صورت «اهالی را به تجاوز از دایره نزاکت مجبور خواهند کرد و نتایج غیرمطلوب های به عهده حضرت عالی خواهد بود.»(۲)

 تلگرامی از ماکو

امروز تلگرامی از ماکو به مجلس شورای ملی فرستاده شد که نام تعدادی از افرادی که در تلگراف خانه ماکو متحصن شده و خواستار تغییر رژیم سیاسی کشور هستند ذیل آن بود. آنها نوشتند که ما «از کار دست کشیده و رسوم عید را بر هم نموده در مسجد و تلگراف خانه عموماً متحصن گشته»ایم. متحصنان یادآور شدند که استقرار نظام جمهوری آنها را از غرقاب هلاکت نجات خواهد داد.(۳)

 جمهوریخواهی ایرانیان عشقآباد

اقتدارالملك، كنسول ایران در عشقآباد، امروز به وزارت امور خارجه نوشت که ۱۵ هزار ایرانی مقیم عشقآباد «احساسات ملتپرستانه خود را نسبت به اولین نادر وطن که یکتا اسمش تعالی و سربلندی مملکت است» بروز داده و در نخستین روز سال در مساجد و معابر اجتماع کردند و از من خواستند که تمایلشان را به تبدیل سلطنت و برقراری جمهوریت به اطلاع برسانم. اقتدارالملك در پایان نوشت که امیدوار است «هر چه زودتر رسمیت این مژده را اعلام نماید.»(۴)

 حمله به تأسیسات اجتماعیون در کرمانشاه

گروهی از مردم کرمانشاه «به قرائت خانه و میهمان خانه اجتماعیون حمله، مقـداری اشـیاء و اثاثیه را غارت کرده و مقـداری را آتش زدهانـد.» امیرلشـکر غرب با ارسال این خبر افزود تحقیقات به عمل آمـده نشان میدهد که محرک این اقدام معاونالملک بوده است. وی دسـتگیری معاونالملک را به واسـطه نفوذی که در شهر دارد مصلحت ندانست، اما دستور داده شد «مرتکبین را دستگیر و گشتی در شهر گذارده، از بروز نظایر آن جلوگیری نماید.»(۵)

 تقاضای آزادی سران شاهسون

عبـدالعلی سـیدالمحققین در نـام های که امروز به رئیس ارکان حرب کل قشون نوشت، با یادآوری دیـدار دو روز قبل خود با رضا خان

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۹۶-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۷، ص ۴۶۲.

۳- همان، پ ۷، ص ۳۹۵.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰۷-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۶۸. یکی از شاهدان عینی مینویسد که شب یکشنبه سوم فروردین در حالی که آهنگ تغییر رژیم سیاسی و تبدیل سلطنت به جمهوری از همه جا بلند بود، دو سه نفر شرور با یک نظـامی وارد میهمان خانه «مینو» میشونـد و عربـده علیه جمهوریخواهی سر میدهنـد. صـبح یکشـنبه به کتاب خانه خسـروی که دارای ۱۵۰۰ جلد کتاب از قبیل کُتب آسـمانی و تفاسـیر و اخبار آل محمد، جراید و... بوده همراه با اسباب و اثاث کتاب خانه شکسـته و آتش میزننـد. اینان با مشاهـده عـدم مداخله نظمیه به مسافر خانه مینو میروند و وسایل آن جا را هم به هم ریخته و یا آتش میزنند. (شـفق سـرخ، س ۲، شم ۲۲۹، صص ۲ و ۳). همراه بودن یـک نظـامی با اشـرار، مسامحه نظمیه و عـدم واکنش نظامیان لشـکر غرب پس از وقوع حادثه این گمان را تقویت میکنـد که این اقـدام، طرح لشـکر غرب برای بدنام کردن رجالی بوده که بـا جمهوریخواهی سـر سازگـاری نداشـتند؛ و نیز فراهم کردن زمینه های لازم برای عـدم مقاومت مخالفان تغییر رژیم سیاسـی در کرمانشاه چنین نقش های طراحی و اجرا شـد. همچنین ر.ک: سـلطان ی، جغرافیایی تاریخی و تاریـخ...، ج ۴، ص ۸۶۹.

و جلب نظر او خواستار آزادی چهار نفر از بیکزادگان شاهسون و مرخصی عظمت خانم و حسینعلی خان فولادلو و عزیمتشان به تهران شد. سیدالمحققین نوشت که حقوق این بیکزادگان پرداخت نشده و تقاضا کرد مقرری ایشان «مرحمت شود.» نام این بیکزادگان که در تهران بازداشت بودند، موسی بیک عیسی بیگلو، حسینآقا آلارلو، هزار خان گیکلو و سعد الله خان حاجیخواجهلو است. جوزی خان فولادلو هم چندی بود که در اصطبلی در تهران متحصن بود. حسینعلی خان و عظمت خانم نیز در اردبیل بازداشت بودند.(۱)

 هشدار به خروج پول ایران

امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد که روسها برای ازدیاد ثروت و پیشرفت امور تجاری عشقآباد با ترفند هایی پول ایران را به آن ناحیه قاچاق کردهاند. یکی از این راه ها فروش «برات تجارتی قران ایران» است. از این طریق نقدینگیها از مشهد و قوچان به درهجز وارد و از نقاط سرحدی به ترکستان قاچاق میشود. «در عشقآباد پنجاه و دو تومان قران [ایران] میدهند و برات به حواله مشهد به مبلغ شصت تومان دریافت میکنند. همچنین هشتاد و دو تومان قران [ایران] میدهند و یکصد تومان حواله مشهد میگیرند.» از این طریق تاکنون حدود ۳۰۰ هزار تومان نقدینگی ایران به عشقآباد قاچاق شده است. اکنون تعدادی از بازرگانان درهجز و لطفآباد کارشان همین است «و اگر این رویه قدری ادامه پیدا کند، دور نیست وجوه مشهد و قوچان و درهجز به روسیه حمل» شود. البته گفته میشود راه دیگر قاچاق قران ایران، در میان عدل های پنبه، هنگام بستهبندی است که جاسازی و خارج میشود.(۲)

 اعتقاد سرتیپ زاهدی به زایل شدن روح شاهپرستی

سرتیپ فضل الله زاهدی رئیس تیپ فارس امروز خطاب به رضا خان نوشت که «روح شاهپرستی که در وجود اهالی فارس خصوصاً در عشایر مُضمر شده بود، اینک به طوری زایل شده که قاطبتاً تغییر رژیم را با میل مفرطی استقبال میکنند.» زاهدی که انتظار داشت با شروع سال جدید تغییر رژیم سیاسی عملی شود، افزود: «نظر به این که حصول آمال مزبور به طوری که عامه انتظار داشتند به تعویق افتاده... در مقابل امر و تصمیمات بندگان حضرت اشرف کسی را یارای مخالفت نبوده و چنانچه جمهوریت زودتر اعلان شود مطبوعتر خواهد بود.»(۳)

. دوشنبه

۴ فروردین ۱۳۰۳

۲۴ مارس ۱۹۲۴

۱۸ شعبان ۱۳۴۲۱۳۴۲

 تبلیغات فرامرزی هیأت جمهوریطلبان تبریز

به گزارش امیرلشکر شمال غرب، هیأت مدیره جمهوریطلبان تبریز در تلگرامی که به ایالات و ولایات مختلف فرستاده، خبر داده است که ما به همه ایرانی های مقیم پاریس، لندن، مسکو، ترکیه و آمریکا متنی را مخابره کرد هایم که با ایرانیان مقیم مملکت همآوا گردند و انقراض سلسله قاجار و برپایی رژیم جمهوریت را درخواست کنند. هیأت مدیره جمهوریطلبان تبریز از مخاطبان خود خواسته است: «شما نیز مقصد و مرام را تعقیب و به نقاط خارجه تلگراف نمایید.»(۴) امیرلشکر طهماسبی به وزارت جنگ پیشنهاد کرد هیأت هایی نیز به اروپا گسیل شوند تا بهتر بتوانند در تبلیغ جمهوریت ایران بکوشند.(۵)

 تقاضای صولتالدوله از رضا خان

صولتالدوله سردار عشایر با ارسال تلگرامی به رضا خان با اشاره به اوجگیری جمهوریخواهی در منطقه از او خواست که اهداف و تقاضا های مربوط به این موضوع را به او منتقل کند تا طبق دستور وارد عمل شود، و به این ترتیب «فدوی، فدویت خود را ابراز» کنم. سردار عشایر از اقدامات قوامالملک خبر داد که بالاجبار مردم را مجبور به امضا و ارسال پیام هایی در جمهوریخواهی به مرکز میکند. در حاشیه این تلگرام نوشته شده است که «شما هم در این تصمیم مردم شریک شده و به همین قسم تقاضا هایی بنمایید.»(۶)

 ادامه جمهوریخواهی در قصرشیرین

حاکم نظامی قصرشیرین خبر داد که اهالی قصرشیرین همچنان در تلگراف خانه شهر متحصن هستند. آنان چند دستگاه چادر نیز در جنب تلگراف خانه برپا کردهاند و حدود یکصد نفر هستند. اینان میخواهند با تعیین نمایندگان و اعزام آنان به طرف تهران، علت نرسیدن پاسخ به درخواست های خود را مبنی بر تغییر رژیم سیاسی ایران بدانند.(۷)

 تکذیب گزارش کارگزاری ارومیه

در پی گزارشی که کارگزاری ارومیه در بهمنماه سال گذشته درباره جابهجایی حدود چهارصد نیروی نظامی ترک در مناطق مرزی به وزارت امور خارجه فرستاده بود، در تعقیب موضوع، از امیرلشکر شمال غرب خواسته شده بود درباره آن ابراز نظر کند. عبد الله خان طهماسبی امروز نوشت که پس از استفسار از فرماندهان نظامی منطقه گزارش یادشده تکذیب میشود.

وی یادآور شد که همه حوادث سرحدی را به مرکز گزارش میکند و این قبیل اخبار کارگزاری سندیت ندارد چرا که «اطلاعات مأمورین سرحدی به طور قطع صحیحتر و کاملتر میباشد.»(۸)

۱- همان، پ ۴، صص ۳۸۸ و ۳۸۹.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۰-۲۸-۳۱-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۲۴.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۷، ص ۲۰۶.

۵- همان، پ ۲۴، ص ۳۷۴. با این پیشنهاد مخالفت شد. (همان، پ ۲۴، ص ۳۷۳).

۶- همان، پ ۲۴، ص ۲۱۱.
۷- همان، پ ۲۴، ص ۴۰۳.
۸- همان، پ ۳، ص ۶۴.

. درخواست اطلاعات بیشتر

سفارت انگلیس در تهران از رضا خان، رئیسالوزراء و وزیر جنگ، خواست که اطلاعات بیشتری درباره سرقتی که در ۱۰ اوت ۱۹۲۳/۱۸ مرداد ۱۳۰۲ در نزدیکی مرز قصرشیرین رخ داده در اختیار این سفارت خانه قرار دهد. در این سرقت، اموال خودرو بارکش متعلق به لمسدن و گرین (Lumsden and Greene) دزدیده شده بود.

در این نامه آمده است که در پیگیری اولیه، وزارت جنگ پاسخ داده که این کار ایلات مستقر در خاک عراق است، اما حکومت عراق آن را تأیید نمیکند.(۱)

 دخالت نظمیه کربلا در ارجاعات قضایی کنسولگری ایران

کنسولگری ایران در کربلا در نام های به وزارت امور خارجه از دخالت نظمیه کربلا در ارجاعات قضایی این کنسولگری خبر داد. در این نامه آمده است که سیدمهدی قزوینی از روحانیان مقیم کربلا که چندی است به مرافعات شرعی ارجاع شده از طرف این کنسولگری رسیدگی میکند، اخیراً توسط نظمیه کربلا احضار و از وی استنطاق شده است. «مشارالیه جواباً اظهار داشته چون تاکنون از طرف دوایر عراق چنین اعلانی نشده بود که حکام شرع از رسیدگی به مسائل شرعیه ممنوع هستند و به علاوه غالباً ... از محکمه قضایی عدلیه کربلا هم پاره[ای] مسائل شرعیه را به محضر [وی] رجوع میکردهاند، لذا خود را مجاز رسیدگی و اقدام» میدانستم.(۲)

 حرکت گردان مهندسی لشکر جنوب به بوشهر

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، وزارت جنگ را باخبر کرد که گردان مهندسی این لشکر فردا از اصفهان عازم بوشهر میشود.(۳)

 جمهوریخواهان در مقابل کنسولگری انگلیس و روس

رکنالوزاره کارگزار اصفهان، به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که گروهی از جمهوریخواهان اصفهان امروز به کنسولگری های انگلیس و روسیه در این شهر مراجعه کرده [ظاهراً تقاضای تحصن داشتند]. «قونسول انگلیس راه نداده... قونسول روس [هم] ... قبول نکرده بود.»(۴)

 پیک روسها در راه استرآباد

منابع انگلیسی میگویند که دنیسوف، افسر نیروی دریایی شوروی، دیروز از بادکوبه وارد رشت شد و امروز عازم استرآباد گردید. قرار است دنیسوف در استرآباد با مینسکی، کنسول شوروی، دیدار نماید. وی پس از دریافت گزارشی از اوضاع مازندران به بادکوبه بازمیگردد.»(۵)

□ سه شنبه

۵ فروردین ۱۳۰۳

۲۵ مارس ۱۹۲۴

۱۹ شعبان ۱۳۴۲

□ نگرانی امیرلشکر غرب از تعویق استقرار جمهوریت

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در تلگرامی به رضا خان، نسبت به تأخیر در اعلام رژیم جمهوری ابراز نگرانی کرد. وی با اشاره به این عقیده خود که «ملاها و شاهزادگان مرکزی» در این نواحی دست به تحریکات زدهاند، حوادث اخیر کرمانشاه را یادآور شد (ر.ك: ۳ فروردین) و افزود اخیراً شبنامه هایی نیز در بروجرد منتشر شده که خواهان احمدشاه هستند. امیراحمدی در ادامه، چاپ اخبار ترکیه را در جراید ایران، مضر دانست، چرا که تبعید خلیفه عثمانی و منع اذان در مناره ها، در اذهان خوانندگان ایرانی تأثیر نامطلوبی میگذارد «و فکر میکنند همین قضایا ممکن است در ایران، بعد از تغییر رژیم، پیش آید.» امیرلشکر امیراحمدی خواست از انتشار چنین اخباری در جراید ایران جلوگیری شود. امیرلشکر امیراحمدی در پایان پیشنهاد کرد با تهییج مردم به جمهوریخواهی شدت بیشتری بخشیده شود و دست به اقداماتی چون جلوگیری از حرکت پست، قافله ها و کاروانها زده شود و همزمان به مخالفان جمهوری حمله متقابل گردد وگرنه با وضعیت فعلی متحصنین در تلگراف خانه ها خسته شده و جلب طرف مقابل خواهند شد.(۶)

□ دستگیری معاونالملك

با این که امیرلشکر غرب در حوادث اخیر کرمانشاه تشخیص داده بود که معاونالملك دستگیر نشود (ر.ك: ۳ فروردین) امروز تلگراف خانه کرمانشاه خبر داد که شعار های «زنده باد احمدشاه و مرده باد جمهوری ... و ... مذمت نسبت به حضرت اشرف رئیسالوزراء» از طریق عوامل معاونالملك و آقاسیدحسین کربلایی سر داده میشد. «فعلاً ـ معاونالملك و معتمدالتجار و معتضدالممالك و چند نفر دیگر در اداره قشونی توقیف هستند... اگر تأدیب و تنبیه نشوند شاید سرایت به تمام نقاط غرب بکند.»(۷)

□ اقدامات امیرلشکر شمال غرب در توجیه رژیم جمهوری

پس از آن که رضا خان در تلگرامی به امرای لشکر از آنان خواست در برابر شایعات پیرامون مخالفت و ضدیت مذهب با نظام سیاسی جمهوری ایستادگی کنند، عبد الله خان طهماسبی امیرلشکر شمال غرب امروز پاسخ داد که «به ناطقین به طور محرمانه صراحتاً متذکر شدیم که این انتشارات به وسیله تبلیغات اجانب و اشخاص جاهل در افواه انتشار یافته. لازم است به اهالی بفهمانید [که میان مذهب و جمهوریت تعارضی نیست.]» وی در ادامه شیوع این موضوع را منتسب به روسها دانست؛ هر چند در ظاهر نسبت به جمهوریخواهی بیطرف هستند. طهماسبی تأکید کرد: «دستورات لازم به تمام قسمتها دادهام اشخاص را

جهت موعظه حاضر نمایند که از محاسن جمهوریت و استحکام

۱- همان، پ ۱۵، ص ۴۳. مفاد نامه به امیرلشکر غرب منعکس شد تا مستندات و اطلاعات خود را بفرستد و متعاقباً به سفارت انگلیس داده شود. (همان، پ ۱۵، ص ۴۲). لشکر غرب پیش از این محمودبیک رئیس طایفه دلو را مسئول این سرقت معرفی کرده بود.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۵-۲۷-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۳۱.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۱۳۶ تا ۱۳۵ و ۱۷۲-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۵- FO E ۵۱۶۶/۲۵۵/۳۴.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۲۸۵ و ۲۸۶. رضا خان در پاسخ گفت که کاری کنید «اهالی اظهار نمایند که روابط خود را با مرکز قطع خواهیم کرد ولی عجالتاً به موقع عمل نگذارند.» (همان، پ ۲۴، ص ۲۸۷).

۷- همان، پ ۲۴، ص ۲۶۷.

مذهب اسلام» بگویند.(۱)

 تأکید رئیس تیپ فارس به تشریح منافع جمهوریت

سرتیپ فضل الله زاهدی رئیس تیپ فارس امروز در پاسخ به دستورالعمل وزارت جنگ مبنی بر مقابله با شیوع این دیدگاه که مذهب مخالف جمهوریت است، نوشت که «چاکر... منافع جمهوریت را برای طبقه حساس [= مذهبیون] تشریح نموده است» و این کوشش ادامه دارد.(۲)

 فعالیت خبری سفارت روسیه

در پی تظاهرات و تقابلات گروه های سیاسی در موضوع جمهوریخواهی و رخداد های مجلس شورای ملی در همین جهت، سفارت شوروی در تهران با تهیه گزارشی از این حوادث آن را به کنسولگری های خود در نقاط مختلف ایران فرستاد و کنسولگریها با تکثیر گزارش یادشده، آن را در معابر نصب کرده و یا توزیع نمودند. در ارومیه، گزارش های یادشده به تأسیسات دولتی هم ارسال گردید. سطوتالسلطنه حاکم ارومیه و سلماس امروز این موضوع را به اطلاع امیرلشکر شمال غرب رساند و افزود: «به قونسول مشارالیه اخطار شد که منبعد اخبارات دایر به مسائل داخلی را بدون اطلاع حکومت انتشار ندهد.»(۳)

این موضوع توسط کارگزاری ارومیه هم به وزارت امور خارجه منعکس شد.(۴)

 دیدگاه های شومیاتسکی درباره جمهوریخواهی در ایران

شومیاتسکی در مصاحب ه با روزنامه رابوچی چاپ بادکوبه درباره موقعیت سیاسی ایران گفت که در آتیه نزدیک در ایران تغییرات مهمی به وقوع خواهد پیوست. این مصاحب ه که در شماره امروز نشریه یادشده چاپ شد، از قول شومیاتسکی میگوید که تبدیل نظام مشروطه به جمهوری و اقدامات رضا خان در مطیع ساختن ایلات و عشایر، بنای حکومت ملی ایران را تکمیل و مستحکم خواهد کرد. وزیرمختار روسیه گروه های سیاسی ایران را در نسبت با موضوع جمهوریت به سه دسته تقسیم کرد: گروه اول فراکسیون تجدد و طرفداران آن هستند. «آقایان مذکور حاضر شدند مشروطه را به جمهوری تبدیل نمایند به امید این که طرز حکومت جدید را نیز مثل سابق در تحت نفوذ درآورده با منافع اشرافی خود وفق دهند.» شومیاتسکی این گروه را «ضدملی» نامید و از گروه دوم با عنوان «دسته ملی» نام برد که از روحانیان ترقیخواه، تجار، اصناف و اداریها تشکیل میشود. اینان خواستار «جمهوری ملی» آن هم توسط تأسیس مجلس مؤسسان هستند. دسته سوم از محافظهکاران و سلطنتطلبان و گروهی از روحانیان تشکیل میشود که خواستار بقای وضع موجود هستند. شومیاتسکی با اشاره به حوادث دوم فروردین مجلس شورای ملی و شکست فراکسیون تجدد ابراز داشت، عجله این فراکسیون برای تغییر دفعی رژیم سیاسی، دو گروه دیگر را متحد ساخت و به سقوط فراکسیون تجدد انجامید، زیرا چنین درخواست هایی [استقرار فوری جمهوریت] این پرسش را پیش میآورد که «به چه قیمت سردارسپه توانسته است در صورتی که ملت تماماً همراه او نبوده به مقصود خود نائل گردد؛

چون این قبیل تغییرات همیشه به ب های تخفیفات متعدده و امتیازات سیاسی و اقتصادی خریده میشود.» از این رو دو گروه یاد شده با اعلان فوری جمهوریت مخالفت کردند و طرفداران فراکسیون تجدد را تنها گذاشتند.(۵)

 بازداشت دو روحانی در اصفهان

دو روحانی پس از سخنرانی در چهارباغ اصفهان علیه جمهوریت، شبانه توسط نظمیه دستگیر شدند. در گزارش امیرلشکر جنوب از این سخنرانیها آمده است که مردم نسبت به آنها با احترام و تمایل برخورد کردند. این دو روحانی «اینک تحت استنطاق میباشند تا معلوم شود که مؤسس و محرک این مخالفت از چه ناحیه است.»(۶)

 نامه محرمانه مهذبالدوله

مهذبالدوله، شارژدافر سفارت ایران در واشنگتن، در یادداشتی محرمانه به وزارت امور خارجه نوشت که حدود یک ماه است دولت آمریکا از این سفارت میخواهد اجازه انتشار نامه های مکاتبه شده میان خود و دولت ایران را درباره نفت صادر کنیم. آقای علائی و مستر لانسینگ معتقدند باید منتشر شوند. استعلام از وزارت امور خارجه ایران هم اجازه انتشار نامه ها را داده است. مهذبالدوله میافزاید که گمان میکنم از محتوای این نامه ها چندان آگاه نباشید «زیرا در آن مراسلات اشارات و کنایاتی نسبت به انگلیسهاست و مطالبی نسبت به کودتای ۳ حوت [= اسفند ۱۲۹۹] که رئیسالوزرای فعلی مملکت مسبب آن بوده نوشته شده که نه با سیاست امروزه دولت مطابقت دارد و نه ممکن است موجب تکدیر روابط ایران و انگلستان نشود.» مهذبالدوله نوشت که هر چند در حال به تعویق انداختن موضوع است، اما اگر بنابر انتشار نامه ها شد، بخش هایی که به انگلیسها و رئیسالوزرای فعلی [= رضا خان] برمیخورد حذف خواهم کرد.(۷)

۱- همان، پ ۲۴، صص ۳۷۷ و ۳۷۸.

۲- همان، پ ۲۴، ص ۱۹۶. در ذیل این تلگرام به رئیس تیپ فارس توصیه شده در تلگرام های ارسالی از طرف اهالی فارس لازم است «مرکز را تهدید نموده این نکته را بگویند که ما خودمان باید در عقب تلگرافات [جمهوریخواهی] بیاییم.» و در مرکز کار را دنبال کنیم. (همان).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۷، ص ۱۷۷. در اعلامیه خبری توزیع شده توسط کنسولگری روسیه خبری هم از تشکیل کمیسیونی ویژه در مجلس متشکل از ۱۲ نفر از نمایندگان داده شده که ایشان پس از شور به این نتیجه میرسند که این مجلس صلاحیت تصمیمگیری درباره تغییر رژیم سیاسی ایران را ندارد و تغییر رژیم بایست با نظر قاطبه مردم و از طریق رفراندوم انجام شود. (همان، پ ۷، ص ۱۷۸).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۶-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۵- همان، ۱/۵۴ و ۵۴ و ۱/۵۳ و ۵۳ و ۱/۵۲ و ۵۲-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۱۹۸.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۶۲ و ۶۲-۹-۳۹-۱۳۰۳.

 چهارشنبه

۶ فروردین ۱۳۰۳

۲۶ مارس ۱۹۲۴

۲۰ شعبان ۱۳۴۲

 سفر رضا خان به قم و دیدار با مراجع

رضا خان، وزیر جنگ و رئیسالوزراء، با خودرو راهی قم شد تا با روحانیان مهاجر بینالنهرین و دیگر علمای مطرح قم دیدار و گفتوگو کند. روزنامه ایران ضمن چاپ این خبر افزود که موانع بازگشت مراجع تقلید و علمای مهاجر بینالنهرین به عراق مرتفع شده است و رضا خان در ملاقات خود با آقایان به اطلاع رسانده است که وسایل حرکت آنان آماده است.(۱) اما بخش مهمی از این گفتوگوها راجع به جمهوریخواهی و نظر علماء مبنی بر لغو آن بود.(۲)

 بخشنامه وزارت جنگ به امرای لشکر

وزارت جنگ در بخشنامه به امرای لشکر غرب، جنوب، شمال غرب و شرق و رؤسای تیپ شمال و فارس، خبر داد که رضا خان «برای مشایعت آقایان حجج اسلام دامت برکاتهم امروز به قم تشریففرما و فردا به طهران معاودت خواهند فرمود.» در این بخشنامه به این نکته هم اشاره شده که «انتشارات مجعولی که اجانب میدهند برای تشویش اذهان عموم و تولید اغتشاش و غالباً عاری از حقیقت» است؛ باید به هر وسیل های از نشر این قبیل اخبار جلوگیری شود.(۳)

 مأموریت جدید سردار رفعت

رضا خان در نام های به سردار رفعت رئیس اداره امنیه نوشت که اینک که «در خدمت آقایان حجج اسلام دامت برکاتهم مأمور به مسافرت عراق عرب هستید و ممکن است حضور حضرت ملک فیصل» برسید، «احساسات صمیمانه اینجانب را در تکریم نیات مقدسه حضرت معظم به وجه اکمل و به طوری که دلخواه من است بیان» دارید.(۴)

 نامه های خالصیزاده به قوامالملک و بهاءالسلطنه

آیت الله خالصیزاده امروز دو نامه جداگانه، یکی برای قوامالملک و دیگری برای بهاءالسلطنه، نوشت و آنها را به دست میرزاکاظم خان ذوالفقارزاده داد که عازم شیراز شود. خالصیزاده در این نامه ها هشدار داد که «به اسم جمهوریت میخواهند کلیه ایران را به ید قدرت خود درآورده و زمام مملکت را به دست گرفته ... و توهین به حجج اسلام وارد آورند.» خالصیزاده که نامه را در سربرگ «کمیته کمالیون» و «اتحاد اسلام» نوشته بود، افزود که ذوالفقارزاده نماینده این کمیته از خط جنوب

عـازم بینالنهرین است؛ همکاری لازم با او صورت گیرد. خالصـیزاده خطاب به قوامالملک تأکیـد کرد روحانیان برای پیشـرفت جمهوریت نه تنها اقـدامی نکرده، بلکه با این مقصـد باطل مقابله میکنند. وی هشدار داد با اسـتقرار جمهوریت، اول کسانی که دچار مشکل میشوند رؤسای ایلات هستند.(۵)

 تأثیرات خبرپراکنی سفارت روسیه

امرای لشکر غرب، جنوب و شـمال غرب از اخباری که کنسولگری های روسیه در مناطق استحفاظی ایشان پخش میکنند ابراز نگرانی کردند. (ر.ک: ۵ فروردین) این اخبار همانا گزارش آژانس تلگرافی روس، (رُستا) از رخداد های مجلس شورای ملی در دو روز منتهی به سال جدیـد، تظاهرات رخ داده در موافقت و مخالفت با جمهوریخواهی و عقبنشینی مجلس و فراکسیون تجدد از تغییر آنی رژیم سیاسی ایران و تبدیل سلطنت به جمهوریت بود. احمـد خان امیراحمدی امیرلشکر غرب با اشاره به انتشـار این اخبـار توسط کنسول روس در کرمانشاه، تأکیـد کرد شیوع آن به فروکش کردن حرارت جمهوریخواهی در منطقه غرب خواهـد انجامید.(۶) محمـود آیرم امیرلشـکر جنـوب نـوشت که کنسـول روس در اصـفهان «شـخصاً منزل اعیـان، علمـا و رؤسـای طبقـات مختلفه رفته، انتشـارات سـوئی راجع به جریانـات [جمهوریخواهی]» میدهـد. کنسول اخبـار [روز دوم فروردین مجلس را] برای ایشـان بـازگو کرده است.(۷) عبد الله طهماسبی امیرلشـکر شـمال غرب نیز از دیدار نماینده سیاسـی روسـیه در ماکو با معینالسـلطنه حاکم نظامی این شـهر مرزی خبر داد که اخبار منتشـر شده از طرف «رُستا» را برای او بیان کرده است».(۸) همچنین «سـرحدداری شـمال غرب» امروز وزارت امور خارجه را مطلع کرد که کنسول روس در اردبیل به مناسـبت حلول سال جدیـد به دیـدار مقامات و محترمین شـهر میرود و ایشان را از حوادث رخ داده در تهران مطلع میکنـد «و از قرار معلوم گویا در ضمن انتشـار اخبـار جمهوریت که مرتبـاً از سـفارت روس کتبـاً و تلگرافاً برای قونسولگری میرسـد عـدم موفقیت جمهوریت و وخامت اوضاع را متذکر» میگردند.(۹)

 فروکش کردن جمهوریخواهی در اصفهان

امیرلشـکر جنوب در تلگرامی به وزارت جنگ، یادآور شد که هر روز نامه های پستی وارد شده به اصفهان، «اتومبیل هایی که از طهران میرسـند»، «اشـخاص جدیـدالورود» همگی در افول جمهوریخواهی در تهران سـخن میگویند. اخیراً تجار وارد شده به اصفهان نیز در

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۶۹، ص ۲.

۲- همان، شم ۱۵۷۱، ص ۱. «ادامه مخالفتها و تظاهرات ضـدجمهوری، باعث شد که سردارسپه برای حفظ موقعیت خویش از روحانیان متنفذ قم یاری بجوید. او در روز ۶ فروردین ۱۳۰۳ش به بهانه دیدار با علمای تبعیدی که قرار بود به عراق بازگردند به قم رفت و در آنجا پس از دیدار و مذاکره با میرزاحسین نائینی، سیدابوالحسن اصفهانی و شیخ عبدالکریم حائری، صریحاً از جمهوریت اعلام انصـراف کرد و به آنان قول داد که جمهوریخواهی را متوقف سازد. سردارسپه هر چند این طور فرانموده بود که به قصـد وداع از علمـای تبعیـدی به قم میرود امـا قصـد اصـلیاش بهرهگیری از نفوذ آنها برای مشـروعیت بخشـیدن و تثبیت کردن حکـومت مـتزلزل خود بود. این نظر به وسـیله گزارش مسـتند مـأمور سـفارت انگلیس نیز تأییـد میشود. بنـابراین گزارش

سردارسپه در قم از شخص آیت الله نائینی درخواست کرد که سیدحسن مدرس را به قم فراخوانده و او را از مخالفت با دولت وی باز بدارد. نائینی به سردارسپه قول مساعد داد و فوراً به آن عمل کرد. چنان که در گزارش همان مأمور انگلیسی آمده است: مدرس روز ۲۷ مارس ۱۹۲۴/۷ فروردین ۱۳۰۳ش به قم رفت و روز ۲۸ مارس/۸ فروردین، دیروقت به تهران بازگشت...» (رحمانیان، چالش جمهوری و سلطنت...، ص ۱۶۱). این مسافرت آیت الله مدرس به قم، بنابر آن چه که سفارت انگلیس گزارش میدهد به درخواست آیت الله نائینی بوده است. آیت الله نائینی به رضا خان قول داد مدرس را به قم بخواند با این هدف که از شدت مخالفت مدرس نسبت به رضا خان بکاهد. (FO E ۴۱۳۱/۲۵۵/۳۴)

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۸۲.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۲۱-۲۷-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۱۳۴ تا ۱۳۷. از آنجا که این دو نامه به دست لشکر جنوب افتاد، روشن نیست به دست مخاطبان آن رسیده است یا نه. به هر حال میرزا کاظم بازداشت شد (همان، پ ۲۴، ص ۱۵۰).

۶- همان، پ ۲۴، ص ۲۸۱.

۷- همان، پ ۲۴، ص ۲۰۸.

۸- همان، پ ۷، صص ۱۹۹ و ۲۰۰. وزارت جنگ در پاسخ امیرلشکر شمال غرب نوشت که از عملیات روسها جلوگیری کنید. «آنها مخالف جمهوریت بوده و مایلند که برای انجام این مقصود به آنها متشبث و متوسل شویم، در صورتی که مصالح و منافع مملکت انجام نظریه آنها را اجازه نمیدهد.» (همان، پ ۷، ص ۳۶۰). از این بیان وزارت جنگ و همچنین از تحلیل شومیاتسکی که در مصاحب ه با جریده محلی بادکوبه از جمهوریخواهی در ایران ارائه داد، روشن میشود که روسها با اساس تغییر رژیم سیاسی ایران مخالفتی نداشتند، اما ماهیت جمهوریخواهی رضا خان و ریشه های آن را در سفارت انگلیس میدیدند، از این رو، به جای مخالفت با اصل جمهوریخواهی، مبلغ «جمهوریخواهی حقیقی» شدند که نه به طور آنی و دفعی، بلکه به مرور زمان آن هم با انقلاب و زیر و رو شدن جامعه (بنابر تفکر مارکسیستی) یا از طریق مجلس مؤسسان (بنابر مصلحت های سیاسی) پدید آید. از این رو نمایندگان سوسیالیست در مجلس شورای ملی با پیروی از این نظریه، در انشقاق فراکسیون تجدد و سقوط آن، باید مؤثر بوده باشند. آن چه برای روسها اهمیت و اولویت داشت، جلوگیری از پیاده شدن نقشه های سیاسی انگلیس بود، بنابراین شکست جمهوریخواهی در ایران، گرچه هدف اصلی سفارت روسیه در تهران نبود، اما میتوان آن را در شمار اهداف فرعی روسها دانست. شایان گفتن است که این هدف فرعی، با آن چه که رهبران ضدجمهوری (و از آن جمله آیت الله سیدحسن مدرس) دنبال میکردند، ظاهراً همسو بود، اما مبانی آنها در یک جهت قرار نداشت. آن چه مردم را به خیابانها کشاند و علیه استبداد رضا خانی (در اصل) و بر ضد جمهوریت (در ظاهر) به واکنش واداشت، عرق مذهبی ملت و مصلحتاندیشی رهبران مستقل و وطنخواه بود. (مؤلف)

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۶-۸-۳۰-۱۳۰۳.

همین زمینه سخن میگویند. مجموعه این انتشارات «به کلی منافی پیشرفت مقصود و باعث اطفاء حرارت اهالی و جمهوری طلبان است.» وی افزود به تازگی تعدادی از روحانیان تهران نیز به اصفهان آمده و در این باره خبر هایی آوردهاند. محمود آیرم از وزارت جنگ پرسید: «تکلیف چیست و با آنها چه معامله[ای] بایستی نمود؟»(۱)وی در تلگرام دیگری خبر داد سرکنسول روسیه در اصفهان به دیدنم آمد و راجع به این که استقرار نظام جمهوری از طریق «پرسش عمومی» پیگیری خواهد شد، صحبت کرده «چاکر از جریانات مرکز بیاطلاعم... مقرر فرمایید» اطلاعات مربوط را ابلاغ کنند.(۲)

 جمهوری طلبان حقیقی

امروز نام های به امضاء «جمهوریطلبان حقیقی» برای امیرلشکر شمال غرب ارسال شد که در آن آمده بود این شیوه جمهوریخواهی که اهالی در تلگراف خانه ها تحصن کنند و سخنرانی و نطق در خارج از این مکان ممنوع باشد، موجب پیشرفت کار نخواهد شد. «باید رژیم مملکت به طور انقلاب تغییر کند تا دول خارجه ایراد قانونی ننمایند.» آن چه در سطح شهر میگذرد، سرد و بیروح است. در این اعلامیه [که تحت تأثیر سیاست روسها نگاشته شده بود] آمده است که هیأت مدیره جمهوریطلبان تبریز غیر از تعدادی، طالب جمهوریت نیستند. «امروز باید همه روزه در جا های متعدد از طرف احزاب مختلفه نطقها شده و میتینگها و نمایشها داده شود؛ علامت انقلاب در شهر مشاهده گردد، نه این که هر کس غیر از تلگراف خانه در خارج نطق کند، نظمیه توقیفش نماید.»(۳)

 عدم تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پس از ناکامی نمایندگان طرفدار رضا خان برای تشکیل جلسه مجلس شورای ملی (ر.ک: ۲ فروردین) در دوم فروردین، مقرر شد این جلسه امروز برپا گردد، اما «به واسطه بعضی موانع تشکیل جلسه علنی به تعویق افتاده و به بعد از روز سیزده [فروردین] موکول شده است.»(۴)

 درخواست سفارت روسیه برای آزادی یک تبعه روس

سفارت روسیه در نام های به وزارت امور خارجه، پیرو درخواست قبلی که در اسفندماه سال گذشته کرده بود، بار دیگر خواستار آزادی فوری حسینعلی اوغلی شد. وی حدود ده ماه است که در قلعهبیگی تهران زندانی میباشد.(۵)

 تأکید بر انحلال سواران حکومتی

وزارت جنگ به امیرلشکر غرب ابلاغ کرد که طبق مصوبات سال گذشته باید با سواران حکومتی خوزستان که حقوقبگیر لشکر غرب هستند تسویه حساب کرده، این یگان منحل شود و «فقط تشکیلات امنیه در آنجا باقی باشد.» رئیس امنیه هم معین شده و از اول حمل (فرورین) نیز [امنیه خوزستان] جزو امنیه غرب خواهد بود.»(۶)

 همکاری با مأموران روسی در امحاء تخم ملخ

امروز از امیرلشکر شمال غرب خواسته شد با مأموران روسی که برای نابودی تخم ملخ در مناطق مرزی اردبیل به زودی وارد میشوند، همکاری شود. «اولین مساعدتی که ضرورت دارد حاضر کردن عده[ای] جمعیت کافی است که با نظریات علمی مأمورین مزبور مشغول جمعآوری تخم شوند... از سکنه آن حدود به فوریت جمعیتی کافی حاضر، که به محض ورود مأمورین روسیه داخل عمل شوند.» این دستور از ناحیه ریاست وزراء صادر شده بود.(۷)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۲۴، صص ۲۱۰ و ۲۱۵. وزارت جنگ نیز در پاسخ یادآور شد که از عملیات مخالفین جلوگیری شود و به اخبار دروغ و شایعات ترتیب اثر داده نشود. (همان، پ ۲۴، صص ۲۰۹ و ۲۱۴).

۲- همان، پ ۲۴، ص ۲۱۸.

۳- همان، پ ۲۴، ص ۳۲۱.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۵۶۹، ص ۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۳۵۲.

۶- همان، پ ۱۴، ص ۱۳.

۷- همان، پ ۶، صص ۱۰۰ و ۱۰۱. امیرلشکر شمال غرب نگران تبعات سیاسی ورود مأموران روسی به ایران بود، از این رو به او گفته شد که این همکاری تحت شرایطی پذیرفته شده که جزئیات آن به اطلاع خواهد رسید. (همان، پ ۶، صص ۹۸ و ۹۹).

ص: ۱۱

 پنجشنبه

۷ فروردین ۱۳۰۳

۲۷ مارس ۱۹۲۴

۲۱ شعبان ۱۳۴۲

(تصویر) قم، حرم حضرت معصومه(س)

 تمرد سیاسی در لشکر شمال غرب

بنابر گزارش امیرلشکر شمال غرب، چهار تن از نظامیان پیاده این لشکر با تشکیل مجمعی علیه جمهوریت درصدد بودند با نگارش اعلانی که به امضاء دیگر همردیفان خود نیز میرسد، آن را به درب «نظامیه» تبریز بچسبانند. عبد الله خان طهماسبی افزود این تشکل در نخستین جلسه، کشف و افراد آن دستگیر شدند. «استنطاقات مقدماتی شروع، ولی نظر به این که تکمیل محاکمه آنها ضمن جریان فعلی [جمهوریخواهی] مقتضی نیست عجالتاً تحت توقیف میباشند.» امیرلشکر مینویسد که این تفکر تشکیلاتی نمیتواند از یک پیادهنظام بروز نماید. وی شواهدی ارائه کرد که اینان تحتتأثیر روسها به چنین اقدامی دست زدهاند، اما در بازجوییها بدان اعتراف نکردند. طهماسبی نوشت: «شاید این قبیل تحرکات در لشکر مرکز و یا سایر لشکرها نیز صورت وقوع پیدا نماید.» وی پیشنهاد کرد عامل اصلی «حتماً باید اعدام شود.»(۱)

 ابراز ناامیدی فرماندهان نظامی از عدم تغییر رژیم سیاسی

فضل الله زاهدی رئیس تیپ فارس در تلگرامی به رضا خان، ضمن انتقاد تلویحی از نرسیدن پاسخ تلگرام های متعددی که از فارس به مجلس شورای ملی شده، از رضا خان خواست وکلای فارس را وادار کند به اهالی منطقه مراسل های بفرستند که «به تلگرافات شما قریباً جواب داده خواهد شد.»(۲) امیرلشکر شمال غرب نیز که همچون رئیس تیپ فارس تحت فشار قرار گرفته، امروز در تلگرامی محرمانه به رضا خان نوشت به واسطه تأخیر پاسخ از مرکز، «به نقاط مختلفه [آذربایجان] دستور دادم جواب تلگرافات خود را از مرکز جداً مطالبه نمایند.»(۳)معینالسلطنه حاکم نظامی ماکو هم با ابراز ناامیدی از رسیدن پاسخ پیشنهاد کرد «اهالی به حال اجتماع، رفته، ادارات دولتی را به طور نزاکت تعطیل نمایند و همچنین تلگراف خانه را تحت فشار» بگذارند، وگرنه موضوع جمهوریت عقیم خواهد ماند.(۴)

 اعتراض سفارت روسیه به انتشار دوباره ندای گیلان

سفارت روسیه شوروی در تهران امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه به انتشار دوباره نشریه ندای گیلان در رشت اعتراض کرد. در این نامه آمده است که روسیه انتظار داشت مدیر این جریده تعقیب شود و به واسطه اهانت هایی که به

مأموران سیاسی روسیه کرده مجازات گردد، اما نـدای گیلان از اواسط مارس/ اواخر اسفند ۱۳۰۲ منتشر میشود و مدیر آن بیمجازات مانده است.(۵)

 سردرگمی وزارت داخله در احضار سالارمعتمد

وزارت داخله به دستور رضا خان، سالارمعتمد حاکم معزول سبزوار را به تهران احضار کرد. اما امروز وزارت جنگ در نام های به وزارت امور داخله نوشت که طبق دستور رضا خان از احضار سالارمعتمد صرفنظر کنید. سالارمعتمد شاکیان متعددی داشت و قرار بود در تهران به این شکایتها رسیدگی شود. از جمله «رئیسالتجار و جمعی دیگر از اهالی [سبزوار]... قریب شش ماه ... [بود] که در طهران منتظر احقاق حق» بودند.(۶)

 تقاضای حقوق مکفی برای سالارمبشر

سالارمبشر رئیس تلگراف خانه خراسان برخلاف قولی که به او داده شده بود، از حقوق خود ناراضی است. وی در انتخابات سال گذشته مجلس شورای ملی در خراسان همکاری نزدیک و صمیمان های با امیرلشکر شرق داشت و همه منویات او را اجرا کرد. از همین رو قول حقوق مکفی نیز به او داده شد، اما این وعده تحقق پیدا نکرد. وزارت جنگ امروز نام های به وزارت پست و تلگراف فرستاد و نوشت: «مقرر فرمایید زودتر توجهی در مورد او مبذول داشته، موجبات آسایش مشارالیه» فراهم گردد.(۷)

 عدم همکاری پزشک کشتی روسی

کشتی «اوداراف» که امروز از بادکوبه وارد شد و در سواحل شمال لنگر انداخت، طبق معمول مورد بازرسی طبی دکتر محمد خان رئیس صحیه ایالتی گیلان قرار گرفت، اما پزشک کشتی از وجود «چهار جعبه خبازه» [شاید جنازه] که در این کشتی بود اطلاعی به مسئولان محلی نداد. دکتر محمد خان مینویسد: «با اشاعه مرض طاعون در حاج طرحان» عدم اطلاع این موضوع موجب میشود که از این به بعد «اداره صحیه... رعایت معطلی کشتیها را نکرده و تفتیشات خود را عملی خواهد نمود.» البته اداره گمرک متوجه این جعبه ها شد و آنها را برای معاینه به اداره صحیه فرستاد.(۸)

 دعوت خلیفه عثمانی از مسلمانان جهان

اسحاق مفخمالدوله، وزیرمختار ایران در اسلامبول، به وزارت امور خارجه اطلاع داد که چندی قبل خلیفه عثمانی تحت نظارت مأموران از ترکیه خارج و به سوئیس فرستاده شد. اینک جراید مینویسند که خلیفه با انتشار اعلانی ضمن اشاره به این که از خلافت استعفا نداده، از مسلمانان جهان دعوت کرده به وسیله اعزام نمایندگان خود راجع به [بود و نبود] خلافت مذاکره کرده، ابراز نظر نمایند، و «چون اکنون این وضعیت پیش آمده بر تمام مسلمانان عالم واجب است رأی خود را اظهار نمایند.»(۹)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۳۴۴ و ۳۴۵. رضا خان پس از دریافت خبر تأیید

کرد که روسها «با این قیام عمومی و تغییر رژیم» مخالف هستند و از هر کاری برای شکست آن فروگذار نیستند. «به هر نحو که ممکن است از تحریکات آنها جلوگیری نمایید.» (همان، پ ۲۴، ص ۳۴۲). وی در تلگرام دیگری به امرای قشون، از آنها خواست از دخالت نظامیان در امور سیاسی جلوگیری کنند. (همان، پ ۲۴، ص ۱۸۷).

۲- همان، پ ۲۴، ص ۱۹۵.

۳- همان، پ ۲۴، ص ۳۷۶.

۴- همان، پ ۷، ص ۴۲۸.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۷-۶۲-۱۳۰۳. در پی اعتراض سال گذشته روسها به این نشریه به دستور رضا خان، ندای گیلان یک ماه تعطیل شد و اینک پس از تحمل آن مجازات بار دیگر منتشر شده است. وزارت داخله عقیده داشت، روسها باید از این اقدامی که علیه ندای گیلان شده ممنون باشند نه این که بار دیگر اعتراض خود را پیگیری کنند. با این حال به حکومت گیلان دستور داده شد که در حدود مقررات «از نشریات مخالف واقع جلوگیری و روزنامه مزبور را در حدود قانون مطبوعات محدود نماید.» (همان، ۵-۷-۶۲-۱۳۰۳).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۱۱۲ و ۱۱۳. گویا درخواست عدم احضار سالارمعتمد از طرف امیرلشکر شرق مطرح شده بود. در ن هایت به واسطه دستور اولیه رضا خان، و عدم مصلحت در نقض آن، مقرر شد وی عازم تهران شود (همان، پ ۹، ص ۱۱۰).

۷- همان، پ ۹،ص ۹۵.

۸- همان، پ ۲۲، ص ۳۲۶.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۹-۲-۱۵-۱۳۰۳.

 گشایش مجلس تأسیسی در بغداد و واکنش مردم

پس از پایان انتخابات که با تنش های فراوانی روبرو شد، امروز «مجلس تأسیسی» در بغداد گشایش یافت. از طرف حکومت مقرر شده بود که در این روز شهر تعطیل و شبهنگام چراغانی و آذین شود. «ولی از طرف مردم هیچ اقدامی در گرفتن جشن و تهیه چراغان و اظهار علاقهمندی به این مسائل نشد و در بصره فقط دارالحکومه را زینت و چراغان کردند.»(۱)

 تکذیب فروش جواهرات سلطنتی برای احداث راهآهن

وزارت امور خارجه یادداشتی برای سفارت ایران در برلن نوشت که راجع به اخباری که در جراید اروپا درباره فروش جواهرات سلطنتی و تأسیس راهآهن درج میشود، به اطلاع میرساند که دولت ایران تاکنون تصمیمی در این باب نگرفته است. در این یادداشت با اشاره به آمادگی مهندسان آلمانی برای مشارکت در تأسیس راهآهن ایران آمده است که موضوع به وزارت فواید عامه ارجاع داده شد و نتیجه را متعاقباً اطلاع میدهند.(۲)

 اعتراض دوباره ایران به حضور کشتی های جنگی شوروی

وزارت امور خارجه امروز با تهیه یادداشتی خطاب به شارژدافر سفارت شوروی با اشاره به اینکه افزون بر دو سال است که یک فروند کشتی جنگی آن مملکت حامل قشون، توپ و تلگراف بیسیم در آب های ساحلی ایران نزدیک بندرانزلی لنگر انداخته، نوشت که این موضوع برخلاف قوانین بینالمللی و حق حاکمیت ایران است. وزارت امور خارجه با یاد کردن از چهار نام های که از ۱۷ جدی (دی) ۱۳۰۰ به بعد در این مورد نوشته، افزود که اولیاء دولت شوروی تاکنون هیچ واکنشی نشان ندادهاند. «دوستدار نمیداند ورود و توقف کشتی جنگی را به آب های ایران که شبیه به رویه امپریالیسمی سابق روسیه است به چه حمل نماید؟» در پایان این یادداشت تأکید شده که برای حفظ عوالم دوستی و مناسبات حسن ه به این موضوع خاتمه داده شود.(۳)

 جمعه

۸ فروردین ۱۳۰۳

۲۸ مارس ۱۹۲۴

۲۲ شعبان ۱۳۴۲

(تصویر) عبدالحمید دوم آخرین خلیفه عثمانی

 پیشنهاد انتشار روزنامه محلی برای توسعه جمهوریخواهی

عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، در تلگرامی به رضا خان ضمن اشاره به پیشنهاد هایی که راجع به نشر روزنامه برای تبلیغ هر چه بیشتر جمهوریخواهی در منطقه به او شده، نوشت که با «رعایت انتظامات در مندرجات آن» در چنین موقعیتی انتشار روزنامه مناسب است. با این درخواست موافقت شد.(۴) طهماسبی در مراسله دیگری خبر داد که اقدامات این لشکر برای تهییج ایرانیان خارج از مملکت در ترکیه نتیجه داده و ایرانی های مقیم اسلامبول پاسخ های مثبتی برای نمایش جمهوریخواهی خود دادهاند. قرار است مطالبی از ایشان در جراید ترکیه چاپ شود.(۵)

 شفاعت تیمورتاش برای فرخی

فرخی یزدی که به کرمان تبعید شده و در آن شهر تحت نظر است، تمایل خود را برای پایان دادن به انتقادات و خدمت به رضا خان ابراز کرد. این موضوع در تلگرامی که عبدالحسین تیمورتاش حاکم کرمان امروز به رضا خان فرستاد، منعکس است: «فرخی را برای خدمات حضرت اشرف حاضر کرده[ام.] علت پیشآمد های اخیر، اختلافنظر با شاهزاده سلیمانمیرزا بوده است.» آخرین اتهام فرخی مشارکت در چاپ و توزیع شبنام های علیه دولت بود. (ر.ک: ۱۹ دی ۱۳۰۲) تیمورتاش میافزاید: «حالیه اگر اجازه مرحمت شود که طهران بیاید قول میدهد یا حسبالامر مشغول خدمات حضرت اشرف شود یا اگر خدمات مشارالیه محل احتیاج نباشد بدون هیچ نوع اظهار و اقدامی امور خود را تصفیه کرده و به هر نقطه خارجه یا داخله که مقرر فرمایند حرکت نمایند.» حاکم کرمان که به زودی عازم تهران است، از رضا خان اجازه خواست که فرخی را از قشون کرمان تحویل بگیرد و با خود به تهران بیاورد.(۶)

 نگرانی طلبکاران راهآهن تبریز

وزارت مالیه به مستر جونز پیشکار مالیه آذربایجان دستور داد به اطلاع طلبکاران اداره راهآهن برساند که پیش از نقل و انتقال این اداره و تحویل آن به دولت ایران، بابت بدهی راهآهن چیزی به آنها پرداخت نخواهد شد؛ و اگر شکایتی دارند به دولت روسیه مراجعه کنند. عبد الله خان طهماسبی پس از باخبر شدن از این موضوع امروز تلگرامی به وزیر جنگ فرستاد و گفت در این موقعیت، شکایت عده زیادی از اتباع روس و ایران به سرکنسولگری روسیه در تبریز موافق مصلحت نیست. «به رئیس مالیه توصیه کرده که این مطلب را عجالتاً به طلبکاران اظهار نکند» تا موضوع از مرکز دنبال شود. وی بار دیگر تأکید کرد: «اجتماع طلبکاران در این موقع به قونسولگری برخلاف مصالح است.»(۷)

 تقاضای ابراهیمزاده کسمایی برای بازگشت به ایران

قاسم ابراهیمزاده کسمایی با مراجعه به سرکنسولگری ایران در

۱- همان، ۱۰۴-۲۷-۲۷-۱۳۰۳.

۲- همان، ۳-۸-۳۶-۱۳۰۳.

۳- همان، ۴تا۱-۴-۴۰-۱۳۰۳

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۳۵۸.

۵- همان، پ ۲۴، ص ۳۵۵.

۶- همان، پ ۱۸، ص ۴۲۱. با این درخواست موافقت شد.

۷- همان، پ ۴، صص ۳۹۹ و ۴۰۰. وزیر جنگ در نام های به وزارت مالیه خواست «متدرجاً وجه مختصری به طلبکاران عاید دارند تا در موقع، ترتیبی برای این کار اتخاذ شود.» (همان، پ ۴، ص ۳۹۸).

بادکوبه خواستار بازگشت به ایران شد. ساعدالوزاره سرکنسول ایران این درخواست را امروز به رئیس تیپ شمال منعکس کرد و نوشت که وی «پسر مشهدی ابراهیم کبریت خان است. به واسطه این که عمویش، حاجاحمد کسمایی باعث اعزام پدرش به ایران شده که در آنجا مجازات و تیرباران شده، خدمتی با عموی خود دارد و از حیث بیپولی خیلی سخت میگذرانند.» قاسم ابراهیمزاده کسمایی در نام های که به ساعدالوزاره داد، برای تأکید بر غیرسیاسی بودن حضور خود در بادکوبه نوشت که «همه میدانند که من غیرمميز بوده و در اطاعت ولی خود که والد مرحوم من باشد بودهام و خودم مستقلاً به افکار خود در بادکوبه نیامدهام.»(۱)

 دیدار رؤسای کرد عراق با مقامات سیاسی انگلیس

بنابر گزارش فرمانده قوای ساوجبلاغ اخیراً چند تن از رؤسای کرد عراق به همراه سیدطه به اربیل احضار شده و با مأموران سیاسی انگلیس دیدار و گفتوگو کردهاند. «مقصود از این اجتماع هنوز کشف نشده» است، اما از آنجا که این رؤسا در نزدیکی مرز ایران اقامت دارند «به رئیس عده سرحدی دستور... [داده شد] هر چه زودتر علت مسافرت آنها را کشف و راپرت دهد.»(۲)

 سانسور نامه های ایران در بادکوبه

نمایندگی سیاسی ایران در لنکران و آستارا[ی روس] امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که نامه های رسمی و غیررسمی ایران در اداره پست بادکوبه باز میشود، و پس از خوانده شدن، بسته و به نشانی قید شده میرود؛ دیگر اطمینانی به محفوظ ماندن مکاتبات نیست. این نمایندگی میافزاید که بودج های هم برای ارسال پیک نداریم. «لذا متمنی است با سفارت دولت شوروی... در این موضوع مذاکره» و از سانسور مکاتبات خودداری نمایند.(۳)

 شنبه

۹ فروردین ۱۳۰۳

۲۹ مارس ۱۹۲۴

۲۳ شعبان ۱۳۴۲

 بازگشت روحانیان به عراق

در پی مذاکرات به عمل آمده با مقامات عراقی و تمایل مراجع و روحانیان مهاجر برای بازگشت به بینالنهرین، حرکت ایشان ظرف دیروز و امروز آغاز شد. «از طرف وزارت داخله هم احکام و تعلیمات تلگرافی به حکام و مأمورین عرض راه صادر شده که در موقع ورود و خروج، همه نوع احترامات لازمه را رعایت و وسایل رفاهیت آقایان را تهیه نمایند.»(۴)

همچنین مقرر شد سردار رفعت رئیس کل امنیه علما را تا مرز همراهی کند و حکمرانان قم، عراق (اراک)، همدان و کرمانشاه تا رسیدن به مرز در کنار آقایان ملتزم رکاب باشند.(۵)

 جلوگیری از سخنرانی یک روحانی علیه جمهوریت

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، خبر داد که از سخنرانی یک روحانی به نام «آیت اللهزاده» جلوگیری شده است. این سخنرانی که قرار بود در تخت فولاد اصفهان ایراد گردد، با چاپ اعلامی های به اطلاع مردم رسیده بود. اما از آنجا که «به کلی منافی پیشرفت مقصود [جمهوریخواهی] و جلوگیری از وقوع آن لازم بود، اولاً از طرف جمهوریطلبان اعلانی در شهر اشاعه داده شد که آنها هم در محل مزبور میتینگ خواهند داد؛ ثانیاً به سالار منظم رئیس امنیه دستور دادم که مشارالیه را شبانه ملاقات و اخطار نماید که چون حفظ انتظامات خارج شهر به عهده امنیه است و این اقدام شما باعث اختلافنظر و حتماً حوادث سوء حاصل میشود، باید از این قصد منصرف شوید. ثالثاً به وسیله محارم به او تهدیدات شده و به این وسیله از نطق مشارالیه جلوگیری به عمل آمد.» کسی که به عنوان آیت اللهزاده قرار بود سخنرانی کند، شیخ مرتضی پسر حاجآقا جمال مجتهد ساکن تهران بود.(۶)

 تهدید تهران

وزارت جنگ در تلگرامی که به امیرلشکر شمال غرب فرستاد، دستور وزیر جنگ را ابلاغ کرد که برای ادامه جمهوریخواهی «به اقدامات خود ادامه داده و طهران را تهدید نمایید که در صورت عدم وصول جواب مساعد [برای تغییر رژیم] و قبول تقاضا های آنها، روابط خود را با مرکز قطع خواهند نمود.»(۷)

 تهییج ایرانیان قفقاز و مسکو برای درخواست جمهوری

امیرلشکر شمال غرب امروز در تلگرامی محرمانه به رضا خان نوشت که اقدامات صورت گرفته در خارج نتیجه داده و ایرانی های آذربایجان و ایرانیان مقیم مسکو برای تغییر رژیم سلطنتی به جمهوری تلگرام هایی مخابره کردهاند.(۸)

 نقش مؤثر آیت اللهزاده در جمهوریخواهی بابل

کارگزار مازندران در گزارشی به وزارت امور خارجه، نقش

۱- همان، پ ۲۲، صص ۳۲۲ و ۳۲۳.

۲- همان، پ ۲۳، ص ۵۲.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۱۴-۳۴-۱۳۰۳.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۵۶۹، ص ۲. بازگشت مراجع تقلید و علما به بینالنهرین با پایان انتخابات مجلس در عراق همراه بود. ایشان به واسطه تحریم انتخابات و مخالفت با آن از بینالنهرین خارج شده یا تبعید گشتند. خروج یا تبعید علماء از بینالنهرین راه را برای مقامات دستنشانده عراق باز کرد تا انتخابات را شروع کنند. در غیاب علماء مخالفتها با آغاز انتخابات ادامه یافت.

هر چند در نبود روحانیان تحریم به اندازه گذشته شیوع نداشت اما یادآوری فتوای ایشان، امر انتخابات را در شهر های نجف، کاظمین، کربلا، حلّه، العماره و مناطق عشایری المنتفک تحت تأثیر قرار داد. دولت سعدون با اعمال فشار و ارعاب مرحله اول انتخابات را در اکتبر ۱۹۲۳ به پایان برد. شروع دور دوم نیز با آسودگی همراه نبود. تحریم انتخابات از طریق پراکندن بیانیه های سیاسی همچنان ادامه داشت. از این جهت دولت سعدون در نوامبر ۱۹۲۳ مجبور به استعفا شد و جعفر العسکری جای او را گرفت. این جابهجایی یکی از اقدامات ملکفیصل برای جلب نظر علمای مهاجر بود و به نوعی تغییر رفتار در قبال شیعیان عراق محسوب میشد. ملک فیصل با ارتباطی که با علمای مهاجر گرفت، قول هایی به ایشان داد. علماء نیز با ارسال نامه هایی به نمایندگان خود در عراق خواستار لغو تحریم انتخابات شدند. فیصل در رایزنی های خود، نظر مقامات انگلیس را برای بازگشت علما به بینالنهرین جلب کرد، البته به جز آیت الله محمدمهدی خالصی و فرزندش مهدی خالصیزاده، و نیز با این شرط که علما کتباً تعهد دهند که در سیاست دخالت نمیکنند. در همین فاصله دولت جعفر العسکری از آرامش پیش آمده سود جست و کار انتخابات را در ۲۵ فوریه ۱۹۲۴ / ۶ اسفند ۱۳۰۲ بدون تحریم به اتمام رساند. (الرهیمی، تاریخ حرکت اسلامی...، صص ۲۷۵ تا ۲۸۰).

۵- همان، شم ۱۵۷۰، ص ۱.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۰۰؛ اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲۳-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۳۶۷.

۸- همان، پ ۲۴، ص ۳۶۸.

«حجت الاسلام آقای آیت اللهزاده که از علمای معروف و متنور» منطقه است، در تهییج مردم بارفروش برای استقرار جمهوریت بسیار مؤثر توصیف کرد. نقش وی «در مساعد نمودن سایر علماء و احزاب و نمایشها و تنظیم تلگراف... خیلی دخیل بود. در میان علماء، ایشان و آقای سیفالاسلام موقعیت مهمی دارند.» کارگزار مازندران اجتماع اخیر مردم بارفروش در سبزهمیدان را به تشویق آیت اللهزاده دانست که نشان دهنده «هیجان ملی و نهضت عمومی» اهالی برای تغییر رژیم سیاسی بود.(۱)

 اهانت به رضا خان و واکنش وزارت جنگ

وزارت جنگ در تلگرامی به امیرلشکر غرب نوشت که در حوادث اخیر کرمانشاه (حمله به تأسیسات اجتماعیون) «نسبت به نام مقدس بندگان حضرت اشرف بیاحترامی شده و اهانت وارده بر معظمله که در حقیقت اهانتی نسبت به عموم اشخاص حساس وطنخواه» است، قابل تحمل نیست. وزارت جنگ پرسید چطور در برابر این اهانت نظامیان واکنش نشان نداده و به این «جنایت بزرگ» پاسخ ندادهاند؟(۲)

 تمایل ایرانیان و حاکم بحرین به حضور ایران در این جزیره

محمود آیرم امیرلشکر جنوب امروز ضمن ارسال گزارش رئیس گردان بنادر که اخیراً از بحرین دیدار کرده، نوشت که ۱۲ هزار ایرانی مقیم بحرین و شیخ حمد حاکم این جزیره «تمایل کامل خود را به استقرار حکومت و قوای ایرانی اظهار داشتهاند.» نظر به اهمیت گزارش، متن کامل آن در پاورقی میآید.(۳) وزیر جنگ پس از دیدن گزارش، ضمن تصدیق و تشویق این ارتباط، خواستار ادامه آن شد و اجازه داد مجله قشون به بحرین ارسال شود.(۴)

 نامه سفارت فرانسه به رضا خان

سفارت فرانسه در نام های به رضا خان، یادآور شد که شایعه وساطت سفارت فرانسه برای مبادلات تلگرام های سیاسی بین پاریس [= احمدشاه] و تهران نادرست است. در این نامه آمده است که «صحت این اشتهارات را که منجر به دخالت دادن دولت متبوعه دوستدار در قضایای داخلی ایران میباشد رسماً تکذیب مینماید.» کاردار سفارت فرانسه در پایان افزود که کشور متبوعش در باب قضایای داخلی ایران بیطرف است.

عصر امروز نیز کاردار فرانسه در وزارت امور خارجه حاضر شد و با وزیر گفتوگو کرد که به احتمال زیاد موضوع گفتوگوها در همین زمینه بوده است.(۵)(ر.ک: ۱۱ آذر ۱۳۰۲)

 توضیحات کارگزار مازندران درباره عدم تحرک کارگزاری

کارگزار مازندران امروز در پاسخ به این درخواست وزارت امور خارجه که «از جریان اوضاع آن صفحات و طرز رفتار و حرکات مأمورین خارجه مرتباً راپورت دهید»، نوشت که کمبود بودجه باعث شده که کارگزاری نتواند غیر از بارفروش از

مناطق دیگری چون ساری، آمل، مشهدسر، فرحآباد، نور و کجور گزارش تهیه کند و از رفتار مأموران خارجی کسب اطلاع نماید. در ذیل این نامه، مسئولان وزارت خارجه نوشتهاند: «متأسفانه از جریان وقایع بارفروش هم آقای کارگزار راپورتی نمیدهد. به علاوه اسلاف ایشان بدون این که به جایی بروند به وسایل مخصوصه کسب اخبار نموده و راپورت های خیلی جامعی میفرستادند.»(۶)

 درخواست تقاضای بازگشت نظامیان بهبهان به شیراز

رئیس تیپ فارس از وزارت جنگ خواست به دلیل نبود افراد نظامی کافی در شیراز «در صورتی که با عده بهبهان امر فوری نباشد به مرکز شیراز» بازگردند. با این درخواست موافقت نشد.(۷)

 درخواست سرنیزه های روسی و انگلیسی

امیرلشکر غرب امروز درخواست کرد «نظر به فقدان سرنیزه برای افواجی که قریباً تشکیل میشود» ۱۵۰۰ سرنیزه روسی و ۵۰۰ سرنیزه انگلیسی به آن لشکر بفرستند. با این درخواست موافقت شد.(۸)

 اعتبار قران های ایران

گزارش رسیده از مرز های شمال شرقی میگوید که قران ایران از نقاط سرحدی به روسیه حمل میشود و مورد استفاده قشون روس قرار میگیرد، چرا که این قشون برای آوردن مایحتاج خود از هرات به افاغنه قران میدهد. «افاغنه در مقابل اجناسی که میدهند جز قران ایران پول دیگری از روسها قبول نمینمایند.»(۹)

 پیشنهاد کنسول نجف برای توسعه تجارت در جنوب ایران

کنسول ایران در نجف در نامه بلندی که به وزارت امور خارجه نوشت توضیح داد که چگونه میتوان درآمد مملکت را بدون سرمایه زیاد و چرخ بخار و کارشناس اروپایی افزایش داد. وی نوشت عمده نیاز بینالنهرین، نجد و حتی ایران از هندوستان تأمین میشود. یکی از این نیازها چوب است که در خانهسازی مناطق عربنشین کاربرد فراوان دارد. اگر سواحل رود کارون و زمین های مستعد دیگر درختکاری شوند و جنگل های مناسبی پدید آید، تجارت چوب برای ایرانیان فواید فراوانی دارد؛ به ویژه آن که فاصله کوتاه بندری مثل محمره (خرمشهر) تا بینالنهرین مزیتی ایجاد میکند که فاصله رفت وبرگشت دو ماهه تا هندوستان از این مزیت دور است. وی از درخت مخصوصی یاد کرد که در مناطق جنوبی ایران به خوبی رشد میکند و اگر اهالی «محمره و بنادر خلیج فارس احداث جنگل و غرس اشجار ... به خصوص این نوع درخت نمایند به فاصله یکی دو سال چه نتیج های برای دولت و ملت خواهد بخشید.»(۱۰)

 دیدار رضا خان با جانشین موقت لورن

در پی مسافرت سر پرسی لورن وزیرمختار انگلیس به لندن، «مستر آوی که به عنوان کفالت سفارت انگلیس در غیبت وزیرمختار از لندن انتخاب شده به طهران وارد» و امروز به حضور رضا خان رئیسالوزراء و وزیر امور خارجه رسید و خود را

معرفی کرد.(۱۱)

 درگذشت علی نجمآبادی

در پی درگـذشت علی نجمآبـادی امروز وزارت خـانه هـای داخله، فوایـد عـامه، عـدلیه و معـارف از صـبح تعطیل بود. وزارت خارجه، مالیه و اداره بلدیه بعد از ظهر به این مناسبت تعطیل کردند.(۱۲)

 تظاهرات جمهوریخواهی در میانه

امروز گروه هـایی از مردم میـانه به نفع برپایی رژیم جمهوری تظاهرات کردنـد. شاگردان مـدرسه این شـهر نیز با پرچم شیر و خورشـید سـرود هـایی در ایـن زمینه خواندنـد. در مراسم امروز مـدیر مـدرسه، رئیس امنیه و یکی از معـاریف میـانه سـخنرانی کردند.(۱۳)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲۱-۸-۳۰-۱۳۰۳.
۲- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۶۶. احمد خان امیراحمدی امیرلشکر غرب موضوع را تکـذیب کرد و گفت که در منطقه غرب احـدی قـدرت توهین به نظامیان را نـدارد تا چه رسد به مقامات بالاتر. (همان، پ ۲۴، صص ۲۶۳ تا ۲۶۵).
۳- همـان، پ ۱۹، ص ۳۴۲. «پس از حرکت از بنـدرلنگه نظر به اینکه در زمـان توقف در لنگه شـیخ حمـد خلیفه یا (سـلطان) بحرین که به عزم شکار در آن بنـدر آمده بود به دیدن بنده آمده و خیلی اظهار مسرت از ورود نظامیان به بنادر و مخصوصاً ساختن سـرباز خانه جدیـد نمود ولی به محض اینکه انگلیسـها از ملاقات مشارالیه با بنـده مطلع شدند به عناوین مختلف که در بحرین نزاع سـخت شـده و وجود شـما فوقالعـاده لازم است مشـارالیه را به فوریت بـا متور (کشـتی جنگی) (لاـرنس) به طرف بحرین حرکت داده و از ملاقات او با این بنـده فوقالعاده نگران بودند. لذا پس از حرکت از بندرلنگه در موقع توقف کشتی در بحرین این بنده نیز از نقطهنظر سیاست لازم دانستم که در این چند ساعتی که کشتی توقف در ساحل بحرین دارد بازدیدی از شیخ حمد سلطان بحرین نموده باشم. لذا در بحرین پیاده شده و زمان ورود ایرانیان حساس که بالغ بر دوازده هزار نفر میباشند و مـدتها آرزو داشـتند که یک نفر از صاحب منصـبان قشونی ایران را ببینند به اسـتقبال آمده و یک مرتبه در شـهر فریاد هلهله زنـده باد فرمانده قشون نیرومند ایران، زنده باد ریاست قشون فارس و بنادر، بلند شده، حتی پلیسـها تمام با صدای بلند زندهباد گفته و هـورا میکشـیدند. حقیقتاً بـا یـک حرارت فوقالعـاده اسـتقبال نمـوده و بنـده هم اول برای تشویق از عموم اهـالی اظهـار قـدردانی کرده و بعـد به مدرسه اتحادیه ایرانیان بحرین رفته و در آنجا نیز از طرف اطفال مدرسه سـرودی خوانده شد که عین آن نیز لفاً تقدیم گردید. پس از آن هر چه جاسوسان انگلیس که در اطراف به اشـکال مختلف درآمده میخواستند بلکه قسمی شود که بنده با شـیخ حمد خلیفه ملاقات ننمایم. اگر چه شـیخ هم در سخیر که پانزده میلی بحرین است بود ولی باز به فوریت اتومبیـل سوار شـده و به دیـدن مشارالیه رفتم. حقیقتاً میتوان امیـدوار بود از احساسات ایرانیان حساس بحرین چون در پاره[ای] مـذاکرات که بـا ایشـان شـد حاضـرند که اکتفـا به یـک اجازه از طرف دولت نماینـد و چنانچه حقیقتاً امری از طرف دولت به ایرانیـان بحریـن صـادر شـود میتـوان گفـت دولـت ایران در بحریـن دوازده هزار نفر قشـون مسـلح خواهـد داشت که خودشـان

انگلیسـها را خارج نمایند. شـیخ حمد خلیفه هم فوقالعاده طرفدار طبیعت ایرانی و از انگلیسـها متأذی است و قول داده است که در آتیه مرتباً داخـل مکاتبـات با بنـده شـده و فـدوی را از حقایق اتفاقات بحرین آگاه سازد. چون بیش از این مـداخله در این موضوع مهم از وظیفه این بنـده خـارج است لـذا راپرت های خود را تا همین درجه مکفی و بقیه را موکول به نظریه و پیشـنهاد ریاست محترم در نزد اولیاء دولت میـدانم. در خاتمه اهالی بحرین درخواست مجله قشون از این بنـده نمودهانـد. چنانچه اجازه فرماییـد برای آنهـا مرتباً ارسـال شود. علیاصـغر. و نیز از بنـدرلنگه، جمعه قبـل روز حرکت، مهمـانی از هزار نفر فقرا نموده در سربـاز خانه ناهار داده شـد. مخارج این دعوت را نیز آقاسـیدیوسف تاجر بحرین متقبل گردیـد و این قسم مهمانی خیلی جالب توجه عموم اهالی گردید. علیاصغر. (همان، صص ۳۴۳ و ۳۴۴).

۴- همان، پ ۱۹، ص ۳۴۱.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۵۶۹، ص ۲.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۱۱-۴۹-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۳۶۹ و ۳۷۰.

۸- همـان، پ ۱۴، ص ۱۷۹. امـا در انبـار قشون فقط ۲۸۸ سـرنیزه روسی و ۳۹ سـرنیزه انگلیسـی بود نه بیشتر. دستور داده شد، همان ارسال گردد. (همان، پ ۱۴، ص ۱۷۷).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۹-۲۸-۳۱-۱۳۰۳.

۱۰- همان، ۱/۱۷ و ۱۷-۳-۲۷-۱۳۰۳.

۱۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۰، ص ۲.

۱۲- همان، شم ۱۵۶۹،ص ۲.

۱۳- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۱۴۸۰، صص ۱۵ و ۱۶.

 حرکت قوای انگلیس از دزداب

بنـابر گزارش کفیـل تیپ سیسـتان گروهی از نظامیـان انگلیس در دزداب با خودرو حرکت کرده و بقیه هم در حال جمعآوری اسباب خود هستند. آنها سیمخاردار های اطراف ساخلو و بشکه های آب خود را نیز برمیدارند.(۱)

 نامه وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس درباره نفت شمال

در پی مخـالفت هـای انگلیس با اعطای امتیاز نفت شـمال به یک کمپانی نفتی آمریکا، وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های اسـتدلال دولت انگلیس را مخدوش دانست. در این نامه آمده است که دولت ایران امتیاز ادعایی خوشـتاریا و امثال آن را در زمان حکومت تزاری روس که به اجبار گرفته شده و از تصویب مجلس شورای ملی هم نگذشـته، غیرقانونی میداند. دولت شوروی هم اینگونه امتیازها را به رسـمیت نمیشـناسد. در این نامه آمده است که به موجب نامه مورخ ۳ نوامبر ۱۹۱۹ سر پرسی کاکس، وزیرمختار وقت انگلیس در تهران، به وثوقالـدوله، رئیسالوزرای وقت، دولت انگلیس امتیاز خوشـتاریا را معتبر نمیداند و اعطـای امتیـاز نفت شـمال به یـک کمپـانی نفتی آمریکـا بلامانع است. کاکس اعتراض کمپانی نفت جنوب را نسبت به این امتیاز وارد نمیدانست.(۲)

 اعتقاد باشهبندری ترکیه به بقای کاپیتولاسیون

باشهبندری (سرکنسولگری) ترکیه در آذربایجان، امروز با ارسال نام های به مقامات دولتی ایران، تسجیل و تصدیق معاملات اتباع ترکیه را در باشـهبندری ضـروری دانست و تلویحاً به بقای کاپیتولاسیون میان دولتین تصریح کرد و نوشت: «اجرای این قـانون در موضوع تصـدیق اسـناد و قباله در باشـهبندری فقط به ملاحظه جلوگیری از پاره[ای] ساختهکاریها و محافظه حقوق تبعه ترکیه» است.(۳) دولت ایران معتقـد بود کاپیتولاسـیون میـان ایران و ترکیه لغو شـده و دعاوی اتباع ترکیه بایـد در محاکم داخلی طرح و انجام یابد.(۴)

(تصویر)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸ ص ۲۱۷.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱ و ۱۰-۹-۳۹-۱۳۰۳.

۳- همان، ۳۳ و ۳۲-۱۸-۳۵-۱۳۰۳.

۴- همان، ۳۴-۱۸-۳۵-۱۳۰۳.

 یکشنبه

۱۰ فروردین ۱۳۰۳

۳۰ مارس ۱۹۲۴

۲۴ شعبان ۱۳۴۲

ساعدالوزاره (محمد ساعد)

 بخشنامه های نامعلوم برای تأسیس مجلس مؤسسان

عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، خبر داد که متحدالمآل هایی به تبریز رسیده که میگوید برای استقرار جمهوریت باید مجلس مؤسسان تشکیل شود، و چون از نظر مرکز نسبت به تصدیق یا تکذیب این موضعگیری جدید بیخبرم از نشر آن جلوگیری شده است. طهماسبی افزود که تکیه بر تشکیل مجلس مؤسسان یعنی شکست نهضت جمهوریخواهی. البته «حزب دمکرات و اجتماعیون از قضیه مجلس مؤسسان کاملاً خوشوقت هستند.» طهماسبی خواستار ابلاغ نظر وزیر جنگ در این مورد شد.(۱) وی در دستورالعملی به فرماندهان آذربایجان خواست که از مخابره تلگرام هایی که در آن به تشکیل مجلس مؤسسان اشاره میشود جلوگیری گردد.(۲) همچنین او از نظامیان تحت امر خود خواست تعطیل دوایر دولتی را در همه شهر های آذربایجان آغاز کنند و شرح آن را به مرکز بفرستند.(۳) طهماسبی از این که هیچ کدام از مخابرات ناحیه آذربایجان در جراید چاپ نمیشود، گلایه کرد.۴(۴)

 بلاتکلیفی فرمانده تیپ شمال

بنابر گزارش امروز محمدحسین خان آیرم، فرمانده تیپ شمال، از ناحیه قفقاز و روسیه «انتشارات خفهکننده»ای میرسد که جمهوریطلبان در ایران شکست خوردهاند و اوضاع تهران خراب است. اینگونه انتشارات به ناحیه شمال ایران هم سرایت کرده و نمایندگان سیاسی ایران مراتب را از من استفسار میکنند. «به آنها جواب داده میشود که شهرتها کذب است... در صورتی که از اوضاع خارج از حوزه مأموریت خود به کلی بیاطلاع» هستم و هر خبری که میرسد از ناحیه روسها است.(۵)

 مخالفت مردم گیلان با جمهوریخواهی

به گزارش نماینده سیاسی انگلیس در رشت «اکثریت مردم در رشت و انزلی واقعاً با جمهوری مخالفند، اما در بیشتر موارد از بیان آشکار احساسشان هراسانند. بازرگانان [این منطقه] جمهوری نمیخواهند، چون هراس دارند اوضاع تجارت که پیش از این بد بوده، در اثر این تغییر لطمه ببیند.»

در این گزارش آمده است که احساسات مردم تحت‌تأثیر روحانیان است که جمهوریخواهی را خلاف شرع میدانند.(۶)

 سردرگمی فراکسیون تجدد

به نوشته روزنامه ایران، امروز زمزمه تشکیل جلسه مجلس شورای ملی شنیده شد و برخی را گمان میرفت که جلسه خصوصی تشکیل میشود، اما «حقیقت امر این بود که عده های از نمایندگان را برای تشکیل شعبه ها دعوت نموده بودند و موضوع تشکیل جلسه خصوصی در بین نبوده است.» ایران با درج این خبر افزود که فراکسیون اکثریت (تجدد) موقعیت روشنی ندارد و «بعد از انحلال اکثریت... تاکنون اکثریت قاطعی در مجلس پیدا نشده است.» نویسنده این مقاله احتمال داد دو فراکسیون «قیام» و «آزادیخواه» که دارای عده نسبتاً مهمی هستند ممکن است پایه تشکیل اکثریت بشوند.(۷)

روزنامه کوشش هم در این مورد نوشت که پس از انحلال فراکسیون تجدد، دو فراکسیون «قیام» و «آزادیخواه» تشکیل شد.(۸)

 اسبدوانی در بیرون دروازه دوشانتپه

عصر امروز مراسم اسبدوانی در خارج دروازه دوشانتپه برگزار شد. در این مراسم رضا خان رئیسالوزراء، وزراء و عده های دیگر شرکت داشتند. این دومین نمایش اسبدوانی طی روز های اخیر بود. گفته میشود نمایش بعدی سهشنبه ۱۲ فروردین خواهد بود.(۹) گزارش کامل این مسابقات شامل برندگان و جوایز آن در مجله پهلوی آمده است.(۱۰)

 حذف نام احمدشاه از مراسم دعای نظامیان

احمد خان امیراحمدی امیرلشکر غرب، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که هنگام غروب «که مراسم آغشام [شامگاه] به عمل میآید ذکر اسم سلطان [احمدشاه] با احترامات و دعا سبب میشود که تولید احساساتی در نظامیان نموده و آنها را در خارج [پادگان] به پاره[ای] اظهارات وادار نماید. علناً هم که نمیشود قضایا را به افراد حالی نمود.»

وی افزود در ابراز احساسات ضدسلطنت هم تردید ایجاد شده، از این رو خوب است تصمیم مقام وزارت ابلاغ شود. از مرکز هم دستور داده شد از بردن عنوان سلطان [احمدشاه] در مراسم آغشام خودداری شود.(۱۱)

 استعفای دو وزیر

بنا به گزارش شماره امروز روزنامه ایران، سلیمانمیرزا، وزیرمعارف، و عزالممالک، وزیر فواید عامه، در پی تصویب اعتبارنامه هایشان در مجلس، از وزارت استعفا دادند تا در مجلس به عنوان نماینده حاضر شوند. استعفای هر دو توسط رضا خان پذیرفته شد.(۱۲)تا جایگزینی وزرای جدید، بهرامی مدیرکل وزارت معارف و مشارالدوله معاون وزارت فواید عامه عهده‌دار امور اجرایی این دو وزارت خانه هستند.(۱۳)

 تأسیس تجارت خانه روسی در اشنویه

روسها اخیراً در اشنویه تجارت خانه تأسیس کردهاند. این خبر امروز توسط امیرلشکر شمال غرب به اطلاع وزارت جنگ رسید و ضمن آن پرسید: «این جانب نمیدانم این قبیل تأسیسات با اجازه دولت است یا خیر؟ زیرا مقصود روسها از تأسیس تجارت خانه در نواحی غربی از نقطهنظر ارتباط با اکراد و پیشرفت سیاست خودشان میباشد.»(۱۴)

 پیگیری خلعسلاح نمایندگان سیاسی و تجاری دول بیگانه

پس از آن که امیرلشکر غرب عدم موفقیت خود را در گرفتن اسلحه کنسولگریها و تجارت خانه های دولت های خارجی خبر داد، وزارت جنگ امروز در نام های که به وزارت امور خارجه فرستاد درخواست کرد «اقدامات لازم در باب تسلیم اسلحه آنها به عمل آورده شود.»(۱۵)

 ضرورت تأسیس گمرک در پشتکوه

ایران در مرز پشتکوه فاقد دفتر گمرکی است، اما معروف

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۷، ص ۱۷۹.
۲- همان، پ ۷، ص ۲۱۹.
۳- همان، پ ۷، ص ۲۱۸.
۴- همان، پ ۲۴،ص ۳۶۴.
۵- همان، پ ۲۲، ص ۳۵۶.
۶- FO E ۵۱۶۸/۲۵۵/۳۴
۷- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۰، ص ۱.
۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۲۶، ص ۱.
۹- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۰، ص ۱.
۱۰- مجله پهلوی، شم ۲۶، صص ۷ تا ۱۰. شرکت مقامات عالی کشور در مراسم اسبدوانی و چه بسا نفس برگزاری چنین مراسمی در شرایط ملتهب سیاسی کشور، نوعی تظاهر به خونسردی و نمایش آرامش و طمأنینه است.
۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۲۷۹ و ۲۸۰.
۱۲- روزنامه ایران، شم ۱۵۶۹، ص ۲.
۱۳- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۲۶، ص ۲.
۱۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۳۶۷. موضوع توسط وزارت جنگ به وزارت امور خارجه منعکس شد و آن وزارت خانه هم اظهار بیاطلاعی کرد و قرار شد از کارگزاری ارومیه پیگیری شود. (همان، پ ۴، صص ۳۶۵ و ۳۶۶).
۱۵- همان، پ ۱۴، ص ۱۶۷. وزارت امور خارجه پس از ۳۷ روز پاسخ داد که سفارت آمریکا حاضر شده فهرست اتباع مسلح خود را اطلاع دهد. (همان، پ ۱۴، ص ۱۶۶).

است که والی پشتکوه امور گمرکی آن ناحیه را سالیانه به مبلغ ۶۰ هزار تومان اجاره میدهد. عقیده اداره گمرک این بود که نظر به حمل و نقل کالا در این ناحیه، ایجاد پست گمرکی در پشتکوه ضروری است. مولیتر رئیس کل گمرکات در گزارشی به تاریخ امروز میگوید که میزان تجارت کالا بین عراق و پشتکوه ۱۲/۱ تجارت بین عراق و کرمانشاه تخمین زده میشود، اما اجناسی که ورود یا خروج آن ممنوع است از پشتکوه آورده یا برده میشود. مولیتر توضیح میدهد که تأسیس دفتر گمرکی در پشتکوه ممکن است با خطرات جانی برای کارکنان آن همراه باشد، اما گمان میرود در شرایط فعلی، والی جرأت مخالفت با ایجاد این پست را نکند. «فقط تمرد و عدم اطاعت پسر های او موجب اندیشه و نگرانی است.»(۱)

 درخواست انضمام باغ شمال به ساختمان های لشکر شمال غرب

عبد الله خان طهماسبی به واسطه تنگی جا برای نظامیان خود از وزیر جنگ خواست، باغ شمال تبریز در اختیار این لشکر قرار گیرد. اینک «یک قسمت سوار و یک قسمت از توپ خانه در شهر متفرق و در کاروانسرا های متعدد پراکنده میباشند.» باغ شمال در نزدیکی نظامیه و متصل به آن بود.(۲)

 گزارشی از راهسازی توسط لشکر غرب

راه خرمآباد به طرف دره دراز و بستان ساخته شده است و کار در حال پیشرفت است. لشکر غرب با ارسال این خبر افزود در اسفند سال گذشته ۱۵ هزار و ۶۶۵ نفر کارگر و ۴۸۰ الاغ در این قسمت مشغول کار بودند. در تلگرام این لشکر تقاضای ده هزار تومان پول برای دستمزد کارگران شده بود که با پرداخت پنج هزار تومان آن موافقت شد.(۳)

 تقاضای اخراج حاجمیرزاحسین

امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز به رضا خان نوشت که خواستار عزل حاجمیرزاحسین بوده اما اینک او را به ریاست شعبه عدلیه همدان گماردهاند. وی حاجمیرزاحسین را فردی معرفی کرد که برخلاف قشون عمل میکند و در نهضت فعلی [جمهوریخواهی] اخلال مینماید. امیراحمدی تقاضای انفصال حاجمیرزاحسین و بازگرداندن رئیس شعبه سابق که اکنون مأمور عراق (اراک) است، کرد.(۴)

 ورود شیخ خزعل به ناصری

پیش از غروب امروز شیخ خزعل از محمره (خرمشهر) وارد ناصری شد و در جهاز [= کشتی] خزعلیه مستقر گردید. «برای اطلاع اهالی چند تیر توپ شلیک نمودند.»(۵)

 نشر اسکناس منات طلا

سرکنسول ایران در تاشکند در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه فرستاد از علت نشر اسکناس منات طلا نوشت. وی

ابراز داشت که اسکناس یک، سه و پنج منات که روی آنها واژه «طلا» نوشته شده اخیراً توزیع گردیده، همچنین سکه های ده، پانزده و بیست کپک نقره هم رواج یافته که هنوز در ترکستان چندان توزیع نشده است. وی افزود علت چاپ اسکناس جدید بیارزش شدن منات قبلی بود که اینک میتوان آنها را کنار اجناس دورریز یافت. «با این اصلاح فرم عجالتاً چندی امرار معاش میشود تا اگر بشود قرضی یا اعتباری در خارجه درست» کنند. وی علت دیگر چاپ منات طلا را افت چرونتس دانست، چرا که «بیم آن میرفت که چرونتس هم مثل سایر پول های کاغذی شود.»(۶)

 نماینده سیاسی بلژیک در راه تهران

کاردار بلژیک که به تازگی مأموریت ایران یافته اخیراً از مرز های غربی وارد کشور شده و امروز از کرمانشاهان به طرف تهران حرکت کرد.(۷)

 ورود علمای مهاجر به اراک

مراجع تقلید و روحانیونی که از بینالنهرین به ایران مهاجرت کردند، و اینک در حال بازگشت به عراق هستند، امروز وارد عراق (اراک) شدند. رؤسای دوایر دولتی و طبقات مختلف مردم در بیرون شهر به استقبال ایشان رفتند. علمای مهاجر در منزل آقای سیداحمد مجتهد اقامت کردند.

با وجود این که حاکم عراق توصیه کرده بود، حضور مراجع در اراک حاشیه سیاسی نداشته باشد «بعضی از وعاظ در منبر بر علیه جمهوریت» سخن راندند.(۸)

 تقویت قوای روسیه در مرز اجارود

بنابر گزارش رسیده از مرز، روسها در مرز اجارود، پست نظامی خود را تقویت کرده و یکصد نظامی به نفرات آنجا افزودهاند. امیرلشکر شمال غرب دستور داد کمال مراقبت به عمل آید و این خبر را امروز به اطلاع مرکز رساند.(۹)

 میهمانی در سفارت انگلیس در برلن

صدیقالسلطنه سفیر ایران در برلن، امشب در میهمانی سفارت کبرای انگلیس در برلن شرکت کرد. «مجلس رقص هم تهیه شده بود.» حدود ۳۰۰ نفر میهمان در این ضیافت شرکت داشتند. لرد ابارنین سفیرکبیر انگلیس، در فرصتی که با صدیقالسلطنه گفتوگو کرد از اوضاع ایران پرسید. سفیر ایران از هیجانی که برای جمهوریخواهی وجود دارد، اظهاراتی کرد و گفت که مجلس در این مورد تصمیم خواهد گرفت. ابارنین از قول سر پرسی لورن که اخیراً او را ملاقات کرده گفت که «ایشان را راجع به امور ایران خیلی خوشبین دیدم.»(۱۰)

 گزارشی از موقعیت بحرین و ایرانخواهی اهالی

وزارت امور خارجه امروز گزارش بلندی از نامه یک بحرینی به وزارت جنگ فرستاد که در آن از دسایس انگلیس و

ایرانخواهی اهالی شیعه و سنی این جزیره سخن رفته بود. در این نامه با اشاره به قریبالوقوع بودن سیطره ن هایی انگلیس بر بحرین آمده است که در درگیری اخیر شیعیان و سنیها هفت تن کشته شدهاند. نمایندگان طرفین درگیر برای حقخواهی راهی بوشهر شدهاند تا با سرکنسول انگلیس دیدار کنند. در این گزارش آمده است که هر گروه درباره این حادثه نظری دارد.

نماینده انگلیس در بحرین میگوید شیخ حمد، نایبالحکومه بحرین باید به این کار رسیدگی نماید. گروه دیگر از دولت ایران انتظار دارند حَکَم شود. «غالب ایرانیان بحرین وحشت دارند که مبادا دوباره عرب های نجدی بر آنها بشورند... دست احرار وطنپرست ایرانی از آن میلرزد که مبادا انگلیس در این جا قشون پیاده کند و

۱- همان، پ ۱۵، صص ۲۰۸ تا ۲۱۰. از امیرلشکر غرب نیز استعلام شد تا نظر خود را در این باره بدهد. وی معتقد بود تا زمانی که تکلیف پشتکوه و والی آن روشن نشده [و قشون علیه او عملیات نکرده] مبادرت به تأسیس دفتر گمرکی صلاح نیست. (همان، پ ۱۵، ص ۲۰۰).

۲- همان، پ ۴، ص ۳۹۲. وزارت جنگ از وزارت مالیه خواست باغ شمال تبریز را به لشکر شمال غرب واگذار نماید. (همان، پ ۴، ص ۳۹۱). در منابع از سلطان یعقوب پسر اوزون حسن آق قویونلو به عنوان بانی این باغ در تبریز یاد شده است. برخی مستشرقین اعتقاد دارند که این باغ در زمان آققویونلوها (قرن ۹) «هشت بهشت» نام داشته است و آن را از نظر وسعت در ردیف باغ های هزار جریب و فرحآباد میدانند. نادرمیرزا در دوران قاجار مقدار اراضی باغ شمال را چهل خروار تخمافکن توصیف میکند. در عهد محمدعلیشاه قاجار این باغ قرارگاه سربازان دولتی بود که بر اثر حمله مشروطهخواهان از آنجا گریختند. در سال ۳۰-۱۳۲۹ق سربازان روس در این محل استقرار یافتند و پس از گلولهباران شهر و کشتن جمعی از ساکنان خانه های پیرامون باغ و غارت مردم، ثقهالاسلام، ضیاءالعلماء و شیخ سلیم و عد های از یاران ایشان را دستگیر و در باغ شمال زندانی کردند و پس از محاکمه نظامی در عصر عاشورای ۱۳۳۰ به دار آویختند. باغ شمال تا اواخر زمان قاجاریه آباد و گردشگاه عمومی بود، ولی سپس از رونق افتاد و به قطعاتی تقسیم گردید. بخشی از باغ و یک عمارت آن تا جنگ دوم جهانی برپا بود و از سال ۱۳۴۰ش مؤسسات ارتشی و فرهنگی و ورزشی در آن احداث شد. باغ شمال در زمان خود معتبرترین باغ آذربایجان بوده است. (دانشنامه جهان اسلام، ج ۱، ص ۵۹۷).

۳- همان، پ ۱۵، صص ۳۷۴ و ۳۷۵.

۴- همان، پ ۱۵، صص ۲۱۷ و ۲۱۸. وزارت جنگ از طریق وزارت عدلیه درخواست امیرلشکر غرب را به اجرا گذاشت. (همان، پ ۱۵، ص ۲۱۶).

۵- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۱، ص ۲.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱-۲۴-۳۱-۱۳۰۳.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۱، ص ۲.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱۸-۸-۳۰-۱۳۰۳. این اقدام جمهوریطلبان را خوش نیامد و در صدد مقابله برآمدند. «کم مانده بود که روز دوم [اقامت علما] در عراق یک بلوای بزرگی تولید شود. رؤسای ادارات در [مرکز] حکومت جمع، با تدابیر لازمه جلوگیری شد... ولی بازار هنوز بسته و یک عده مردم در تلگراف خانه متحصن هستند.» (همان).

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۴۰۴.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۶-۱۸-۱۳۰۳.

... جزیره بحرین جزء مستملکات هند» شود. این گزارش بـا شـرح موقعیت این جزیره در زمان حال میافزایـد که [با وجود این درگیری پیش آمـده] «غالب عرب های شیعه و سنی به استثنای چنـد نفر بیشرف، همه ایرانخواه شدهاند و منتظر اقدام دولت هستند.»(۱)

 دوشنبه

۱۱ فروردین ۱۳۰۳

۳۱ مارس ۱۹۲۴

۲۵ شعبان ۱۳۴۲

 موقوف شدن جمهوریخواهی

رضـا خـان، رئیسـالوزراء، بـا انتشار بیانی های جمهوریخواهی را موقوف کرد. وی با این توضـیح که تاکنون از احساسات عامه برای بروز افکـار خـود [در جمهوریخواهی] جلوگیری نکرده و تجربه نشـان میدهـد که نبایـد بـا افکـار عمومی مخـالفت کرد، توضـیح داد که یگانه مرام او «حفظ حراست عظمت اسلام و استقلال ایران و رعایت کامل مصالح مملکت و ملت بوده» است. رضا خان با متشـتت خواندن فضای جامعه و اذهان مردم، وضعیت فعلی را نافی حفظ نظم و امنیت دانست و با تأکید بر این که وظیفه قشون نیز محافظت و صـیانت از ابهت اسـلام است افزود: «در موقعی که برای توديع آقایان حجج اسلام و علماء اعلام به حضرت معصومه(ع) مشرف شده بودم با معظملهم در باب پیشآمد کنونی تبادل افکار نموده و بالاخره چنین مقتضی دانستم که به عموم ناس توصیه نمایم عنوان جمهوری را موقوف و در عوض تمام سعی و هَمّ خود را مصروف سازند که موانع اصلاحات و ترقیات مملکت را از پیش برداشته در منظور مقدس تحکیم اساس دیانت و استقلال مملکت و حکومت ملی با من معاضدت و مساعدت نمایند.»(۲)

 آغاز تعطیلی دوایر دولتی در آذربایجان

از آن جا که دسـتوری در مورد فرونشاندن هیجانات ساخته شده توسط مسـئولان قشون در موضوع جمهوریخواهی ابلاغ نشده بود، با برنامهریزی امیرلشـکر شـمال غرب، دوایر دولتی در همه شـهر های آذربایجان امروز تعطیل شدند، تا جدیت آذربایجان در تبدیل نظام سلطنتی به جمهوری بیش از پیش نمایش داده شود[!](۳)

 تأخیر در اعمال لباس متحدالشکل وزارت عدلیه

بنابر مصوبات قبلی مقرر بود از ابتدای فروردین امسال اعضای وزارت عدلیه با لباس متحدالشـکل در محل کار حاضر شوند. با توجه به فراهم نشدن امکانات، این اقدام برای دومین بار از زمان تصویب به تعویق افتاد و اکنون قرار است از ابتدای اردیبهشت

«کلیه اعضا و اجزاء ملبس به لباس رسمی گردند.»(۴)

 ورود کریم بلوچ به سرخس روس

به نوشته روزنامه ایران برخلاف وعده های سفارت شوروی مبنی بر اعزام کریم بلوچ به داخل شوروی و دور کردن او از مرز، اطلاعات رسیده حاکی است کریم بلوچ با اتباع خود وارد سرخس روس شده و این قضیه موجب وحشت و اضطراب اهالی حدود سرحدی گردیده و اینان با یادآوری اقدامات جنایتکارانه او خواستار توجه دولت به این موضوع شدهاند.(۵)

 ورود دو تن از همراهان احمدشاه به ایران

اعزازالسلطنه و سالاراعتضاد که سال گذشته هنگام خروج

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، صص ۵۵ تا ۵۹ و ۷۰.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۱، ص ۱. این اعلان روز سیزدهم فروردین در روزنامه ایران منتشر شد، ولی بنا بر قرائن، از آن جمله ابلاغ به حاکمان ایالات، بیانیه لغو جمهوریخواهی امروز تقریر و به اطلاع مسئولان لشکری و کشوری رسید. (مؤلف)

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۳۵۰؛ اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰۲-۸-۳۰-۱۳۰۳. با این که رضا خان در دوم فروردین پس از حضور در مجلس شورای ملی و رخداد های پیش آمده پذیرفت که از تغییر رژیم سیاسی چشم بپوشد و نیز در سفر به قم و دیدار با مراجع بینالنهرین و قم این موضوع را به اطلاع ایشان رساند، اما نه تنها در کاهش هیجانات ساخته شده توسط قشون اقدامی نکرد، بلکه تا آخرین روز آنها را به تشدید عملیات خود (ارسال تلگرام، تهدید، تعطیلی و...) تشویق نمود. (مؤلف)

۴- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۰، ص ۲.

۵- همانجا.

احمدشاه از ایران وی را تا اروپا همراهی کردند، اینک به ایران بازگشته، صبح امروز از گیلان به طرف تهران حرکت کردند.(۱)

 عدم رضایت طهماسبی از مشاورالسلطان

عبد الله خان طهماسبی در تلگرامی به وزارت جنگ، با اشاره به درخواست عد های از اهالی آذربایجان برای بازگشت مشاورالسلطان کارگزار این ایالت، نوشت که وی فردی سالخورده است و جدیت لازم را در کار ندارد. «اگر کارگزاری هم از مرکز اعزام خواهد شد باید جوان و کارآزموده باشد.»(۲) گفتنی است که انتخاب کارگزار در حیطه وظایف وزارت امور خارجه بود و وزارت جنگ ظاهراً دخالتی در این امر نمیتوانست داشته باشد.

 پاسپورت روسی برای ترکمان های ایران

بنا بر گزارشی که مُلّا خان نایبالحکومه گمیشتپه داد، تجار و کسبه ترکمن تبعه ایران به خاک روسیه رفته، در آنجا پاسپورت روسی میگیرند و با همان تذکره به ایران بازمیگردند و گمرک ایران با گرفتن ۱۵ قران اجازه ورود میدهد [و از این طریق به تابعیت ترکمانان ایران لطمه میخورد.] موضوع امروز توسط فرمانده تیپ مستقل شمال به وزارت جنگ اطلاع داده شد. محمدحسین خان آیرم با این توضیح که طبق قرارداد با دولت روسیه وقتی ترکمنان ایرانی به خاک روسیه میروند، تبعه روس شناخته شده و همچنین تراکمه روس که به خاک ایران میآیند جزو اتباع ایرانی محسوب میشوند، افزود، با توجه به گزارش نایبالحکومه گمیشتپه باید «به گمرکات حدود بحر خزر امر شود از امضای پاسپورت اتباع ایران جداً خودداری نمایند.»(۳)

 ترور روس های فراری

امیرلشکر شمال غرب گزارش داد که روسها توسط عوامل خود، آن دسته از اتباع خود را که به خاک ایران فرار کردهاند، ترور میکنند؛ و بعد بنای شکایت میگذارند که تبعه روس در خاک ایران به قتل رسیده است. برای نمونه «آقا بابا» تبعه روس، دو سال پیش توسط دو تن که از روسیه آمده بودند، مقتول و قاتلان از راه جنگل به روسیه فرار میکنند. آخرین اطلاعات میگوید که این دو قاتل آزادانه در آستارای روس مستقرند و در تدارک ترور یک تبعه روسی دیگر در ایران هستند.(۴)

 ادامه فعالیت کمیسیون راهآهن

کمیسیون راهآهن که پیش از حلول سال نو هفت های دو سه بار تشکیل جلسه میداد، امروز نخستین نشست خود را در سال جدید برگزار کرد. در این جلسه وزرای خارجه، مالیه، معاون وزیر فواید عامه، میلسپو، مستر میچل و نماینده وزارت جنگ حضور داشتند. گفته میشود این کمیسیون به زودی طرح ایجاد راهآهن را به مجلس شورای ملی میدهد.(۵)

(تصویر) تبریز - ارک

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۳۳۵.

۲- همـــان، پ ۴، ص ۳۷۷. موضـــوع محرمـــانه بـــه وزارت امـــور خـــارجه منعکس شـــد و آن وزارت خـــانه پاســـخ داد که حاجساعدالسـلطنه به سـمت کارگزاری آذربایجان معین شـده است و وزارت امور خارجه تصـمیمی در رجعت مشاورالسـلطان ندارد. (همان، پ ۴، ص ۳۷۵).

۳- همان، پ ۲۲، صص ۸۱ و ۸۲. موضوع به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد.

۴- همان، پ ۵، ص ۳۰۶. وزارت خارجه پس از دریافت این خبر، در نام های به وزارت جنگ نوشت که موضوع را به اطلاع سفارت کبرای ایران در مسـکو رسانده است، اما این گزارشـها باید متکی به اسـناد معتبر باشد و نیز مرتکبان دسـتگیر شده طبق قانون محاکمه و مجازات شوند. (همان، پ ۵، ص ۳۰۴).

۵- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۱، ص ۲.

ص: ۲۰

 سه شنبه

۱۲ فروردین ۱۳۰۳

۱ آوریل ۱۹۲۴

۲۶ شعبان ۱۳۴۲

 ابلاغ بیانیه رضا خان و تعقیب نکردن تغییر رژیم

عبد الله خان طهماسبی امیرلشکر شمال غرب در تلگرامی محرمانه به رضا خان نوشت که به همه فرماندهان نظامی آذربایجان دستور داده شد از تعقیب تغییر رژیم خودداری کنند، اما خلع احمدشاه و سلسله قاجار محرمانه و با جدیت پیگیری شود. وی افزود هر چند استقرار جمهوریت به عهده تعویق افتاد «ولی امیدوارم مقصود مقدس راجع به خلع سلسله قاجاریه و غیره با زمینه هایی که طرح شده کاملاً به موقع اجرا بگذاریم تا زحمات سابقه جبران شده و بدون نتیجه نماند.»(۱) امیرلشکر شمال غرب همچنین به فرماندهان نظامی آذربایجان دستور داد تعطیلی دوایر دولتی را موقوف دارند.(۲)

 نگرانی امیرلشکر غرب از تکرار رخداد اراک در همدان

احمد خان امیراحمدی با این توضیح که واعظان همراه مراجع و روحانیان بینالنهرین که اینک راهی همدان شدهاند، در عراق (اراک) تبلیغاتی علیه جمهوریت کردهاند، نگرانی خود را از تکرار این موضوع در همدان به اطلاع رضا خان رساند. وی نوشت: «از تبلیغات آنها این قسم مفهوم میشود که نه تنها مخالف جمهوریت هستند، بلکه این قسم میخواهند به مردم بفهمانند که چون قشون موافقت با این ترتیب دارد، با طرفداران این عقیده هم مخالف هستند.» امیراحمدی اجازه خواست عدم فعالیت سیاسی روحانیان را به اطلاع مراجع برساند و اگر اطاعت نکردند «اهالی همدان با احساسات شدیدی حاضر هستند هر قسم مخالفتی در مقابل این تبلیغات بنمایند.»(۳)

 فوقالعاده ندای گیلان

جریده ندای گیلان که در رشت منتشر میشود، امروز با انتشار فوقالعاد های ضمن درج کامل بیانیه رضا خان، دستورالعمل محرمانه وی را به امرای قشون (موقوف داشتن تغییر رژیم و جدیت در خلع سلسله قاجار) با زبان روزنامه، برای مخاطبان خود درج کرد: «فرضاً ملت گیلان سلطنت مشروطه را قبول نمایند، ابداً به سلسله قاجاریه اجازه نخواهند داد که خون سی کرور نفوس زکیه را فدای شهوات نفسانی و لذایذ حیوانی خود نمایند... چنانچه اجساد مطهره شهدای آزادی که برای اخذ حقوق مشروطیت در بیابان های بین منجیل الی تهران مدفون شدهاند، هنوز از بین نرفته ... ممکن نیست که قبول سلطنت آل قاجار را» نمایند.(۴)

□ امتناع میسیونر های آمریکایی و فرانسوی از پذیرش نظام آموزشی ایران

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، در گزارش امروز خود به وزارت امور خارجه، نوشت که هیأت تبشیری در ارومیه دو مدرسه دارد؛ یکی برای کودکان پسر و یکی هم برای دختران. اداره معارف برای قرار گرفتن این مدارس تحت نظامات و قوانین آموزشی با مستر میلر، مدیر این دو مدرسه، مذاکره کرد که نتیج های دربر نداشت. مبینالسلطنه مینویسد اقدام بعدی توسط او صورت گرفت که منجر به قبولاندن مسئله به طرف آمریکایی شد، اما اینک «میسیون مزبور در محالات و دهات ارومیه که مسیحینشیناند اشخاص را فرستادهاند به تربیت اطفال آنها بپردازند.» هیأت تبشیری آمریکا در این اقدام خود طبق روال گذشته عمل میکند. همچنین مسیو فرانس رئیس هیأت تبشیری فرانسه، که هنوز اجازه تأسیس مدرسه نگرفته است «در منزل خودش چند کلاس تشکیل و قریب ۲۵ نفر اطفال مسلمان و مسیحی در آن جا مشغول تحصیلاند.» در پاسخ به اعتراض مبینالسلطنه، مسیو فرانس میگوید که وقتی اجازه رسمی تأسیس مدرسه گرفته شد [طبق قوانین وزارت معارف تدریس خواهد شد.](۵)

□ اشرار ترک در مرز های ایران

سفارت کبرای ایران در اسلامبول از قول وزارت امور خارجه ترکیه اطلاع میدهد که چند تن از اشرار ترکیه که از جانیان به شمار میروند و اخیراً از زندان فرار کردهاند، خود را به خاك ایران رسانده و با پشتیبانی مأموران سرحدی مشغول شرارت هستند. وزارت خارجه ترکیه میخواهد که این افراد دستگیر و تحویل مقامات ترك شوند. رشید، برادرش احمد از طایفه کرد جلالی و قبیله قوطانلو؛ سعید صالح، احمد و هاشم پسران شولهنازی افراد موردنظر مقامات ترك بودند.(۶)

□ موقعیت وان در گزارش نمایندگی ایران

کنسولگری ایران در وان ترکیه در گزارشی مفصل از موقعیت آن حدود اطلاع میدهد که امنیت راه ها به واسطه اکراد مسلح مغشوش و عبور ومرور بدون همراهی ژاندارمها ممکن نیست. تعداد نظامیان ترکیه در این ناحیه ۶۰۰ نفر است و از نظر وضع لباس و حقوق و معیشت در عسرت هستند. قبل از ورود نمایندگی ایران به وان، ایرانیان اجباراً به ترك تابعیت وادار میشدند، اما فعلاً متعرض آنها نیستند. عشایر و طوایف ناحیه تمایل زیادی برای مهاجرت به ایران دارند که علت آن نارضایتی از دولت ترکیه، بیکاری و نیز خلع خلیفه است. در پایان این گزارش آمده است که دولت ترکیه میخواهد سیمیتقو را به وان منتقل کند، اما خود او از این انتقال در خوف است.(۷)

□ خرسندی اهالی استرآباد از پایان مسئله جمهوریت

تلگرام رضا خان در باب بسته شدن پرونده جمهوریت، امروز به شهر های مختلف رسید.(۸) این بیانیه وقتی به خیابان های استرآباد الصاق شد، اهالی شادمان شدند.(۹)

□ ابراز تأسف نصرتالدوله

نصرتالدوله در تلگرامی که امروز به رضا خان فرستاد، با اشاره به جزئیات سفر فطنالدوله به اصفهان، گزارشی را که این سفر

را اقدامی علیه جمهوریخواهی توصیف کرده بود، تکذیب کرد. پیش از این امیرلشکر جنوب، سفر فطنالدوله به اصفهان را تلویحاً در جهت هماهنگی تهران و اصفهان علیه حرکت جمهوریخواهی خوانده بود. فطنالدوله از نزدیکان خاندان فرمانفرما و کارگزار اعضای این خاندان به شمار میرفت. نصرتالدوله در تلگرام خود افزود: «خیلی متأسفم بعد از این مدت و تمام تجربیات و امتحانات، هنوز بندگان حضرت اشرف الغاء [= القاء] شبهه معترضین را نسبت به بنده و بستگان بنده قبول میفرمایید و به صداقت و صمیمیت بیغرضانه بنده» شک دارید.(۱۰)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۳۴۶. دستورالعمل ناگهانی رضا خان به موقوف داشتن جمهوریخواهی و تغییر رژیم، قطعاً واکنش های متناقضی را میان امرای قشون و به ویژه مردمی که در این طرح همراهی نشان دادند، پدید آورد، اما به واسطه نبود منابعی که این موضوع را مورد توجه قرار داده باشند، ترسیم آن حالات مشکل است. در میان سندها، تلگرامی از نایب سرهنگ یوسف خان، فرمانده قوای ساوجبلاغ وجود دارد که خطاب به عبد الله طهماسبی مینویسد: «انصراف از تقاضای جمهوریت واصل [اما] اهالی موضوع را کاملاً نفهمیده و در حال اضطراب و بلاتکلیفی هستند.» (همان، پ ۷، ص ۳۷۲). این موقعیت را میتوان (حداقل در آذربایجان) شامل همه شهر هایی که خود را درگیر موضوع کردند، دانست.

۲- همان، پ ۷، ص ۲۱۶.

۳- همان، پ ۲۴، صص ۲۷۶ و ۲۷۷. رضا خان هم پاسخ داد: «هر کار میخواهند اهالی بکنند.» (همان)

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۶۶ و ۶۶-۸-۳۰-۱۳۰۳. فوقالعاده ندای گیلان به احتمال زیاد با حمایت محمدحسین خان آیرم رئیس تیپ مستقل شمال چاپ و منتشر گردید. (مؤلف)

۵- همان، ۳۹-۳-۴۵-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، صص ۴۷۱ و ۴۷۲. وقتی موضوع از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ اطلاع داده شد تا پاسخ دهد، امیرلشکر شمال غرب در ۱۶ خرداد گزارشی مفصل از اقدامات شرورانه اتباع ترک که علیه مرزنشین های ایران مرتکب شدهاند نوشت و در پایان افزود که در برابر این همه جرم و جنایت «رشید و چند نفر همراهانش در خاک ایران توقف دارند، بدون این که سرقتی نموده یا مزاحم اکراد ترک باشند.» وی ادامه داد اگر دولت ترکیه اشرار فراری ایران و اموال مسروق های که با خود بردهاند تحویل دهد، ظرف ۲۴ ساعت رشید و همراهانش دستگیر و تحویل ترکیه میشوند. (همان، صص ۴۶۴ تا ۴۶۸)

۷- همان، پ ۱۱، صص ۲۷۱ تا ۲۷۷.

۸- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۱۱۳.

۹- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۹۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۱۹۰ و ۱۹۱.

 ادامه جمهوریخواهی در جراید ایران

منابع انگلیسی میگویند با وجود اطلاعیه رضا خان درباره لغو جمهوریت، برخی از روزنامه ها همچنان به انتشار و تبلیغ جمهوریخواهی ادامه میدهند. «در حال حاضر روشن نیست که آیا این طرح نوعی عقبنشینی استراتژیک است یا خیر. با آن که تحرکات جمهوریخواهی اساساً تصنعی بودهاند، لکن بذر آن کاشته شده و احتمالاً دوباره رشد خواهد کرد.»(۱)

 چهارشنبه

۱۳ فروردین ۱۳۰۳

۲ آوریل ۱۹۲۴

۲۷ شعبان ۱۳۴۲

 اطلاعیه مراجع تقلید درباره جمهوریت

مراجع تقلید و روحانیان عالیمقام مهاجر بینالنهرین و مقیم شهر قم، امروز اطلاعی های خطاب به طبقات مردم در شهر های مختلف ارسال کردند و لغو جمهوریت و تغییر رژیم سیاسی را به اطلاع آنها رساندند. اطلاعیه چنین است: «متحدالمآل. بسم اللهالرحمنالرحیم. جنابان مستطابان آقایان عظام حجج و ارکان اسلام و طبقات اعیان و تجار و اصناف و قاطبه ملت ایران دامت تأییداتهم. چون در تشکیل جمهوریت بعضی اظهاراتی شده بود که مرضی عموم نبود و با مقتضیات این مملکت مناسبت نداشت لهذا در موقع تشرف حضرت اشرف آقای رئیسالوزرا دامت شوکته برای موادعه به دارالایمان، نقض این عنوان و الغاء اظهارات مذکوره و اعلان آن به تمام بلاد را خواستار شدیم و اجابت فرمودند. انشاء الله تعالی عموماً قدر این نعمت را بدانید و از این عنایت کاملاً تشکر نمایید. الاحقر ابوالحسن موسوی اصفهانی؛ الاحقر محمدحسین غروی نائینی؛ الاحقر عبدالکریم حائری.»(۲)

 اقدام محرمانه امرای قشون در خلع سلطنت قاجار

در پی دستور رضا خان به لغو جمهوریخواهی و ادامه فعالیتها برای خلع سلطنت از قاجاریه امیرلشکر شمال غرب امروز بار دیگر به فرماندهان نظامی آذربایجان اطلاع داد که محرمانه در این راه بکوشند و مردم را تشویق نمایند که «در اظهار فجایع و شنایع سلاطین خودداری» نکرده، خلع قاجاریه را «به وسیله مکاتیب با چندین هزار مهرها به مرکز و جراید... دائماً تکرار نمایند.»(۳)۲ به موازات این درخواست، امروز تلگرامی به امضاء متحصنان تلگراف خانه ماکو خطاب به رضا خان فرستاده شد که «خلع سلطان احمدشاه از مسلک جمهوریت خارج است و به عالم جمهوریت مربوط نیست... جداً خلع این سلطان نالایق را عموم ملت ماکو» خواستارند.(۴) رئیس تیپ فارس، فضل الله زاهدی نیز امروز اطلاع داد که «موضوع جمهوریت را موقتاً متروک و بر ضد سلسله قاجاریه اقدامات» ادامه خواهد داشت. زاهدی ابراز امیدواری کرد «که قریباً مقدرات و زمام مملکت را

در ید باکفایت حضرت اشرف مشاهده که جبران این تألم موقتی» بشود.(۵)

 انحلال اداره حکومتی تهران

روزنامه ایران در شماره امروز خود از قول منابع مطلع نوشت که وزارت داخله تصمیم به انحلال اداره حکومتی تهران گرفته است. با اجرا شدن این تصمیم حکام جزء و نواب حکومت که در توابع تهران مأمورند از مشاغل خود منفصل شده، منتظر خدمت خواهند گشت.(۶)

 مفتش جدید پست جنوب

مسیو پیر از طرف وزارت پست و تلگراف به سمت مفتش کل

۱- FO E ۵۱۶۶/۲۵۵/۳۴

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۷، ص ۳۶۰. اعلامیه رضا خان برای لغو جمهوریت یازدهم فروردین به ولایات مخابره شد و یک روز بعد در جراید منعکس گردید. اعلامیه علماء هم امروز به شهر های مختلف تلگرام شده یک روز بعد به صورت اعلان چاپ و توزیع گردید. روشن نیست آیا هنگام ملاقات رضا خان با مراجع تقلید درباره زمان ابلاغ موضوع، توافقی به عمل آمده بود یا نه. این پرسش از آن رو مطرح میشود که علما اینک در راه بازگشت به بینالنهرین هستند و انتشار چنین اعلامیه مهمی در زمان استقرار طبیعتر است تا هنگام حرکت و مراجعت به عراق. (مؤلف)

۳- همان، پ ۷، ص ۲۱۵.

۴- همان، پ ۷، ص ۴۰۸.

۵- همان، پ ۲۴، ص ۱۸۸. مرور اجمالی رخداد های دو سال اخیر ایران نشان میدهد آن چه برای رضا خان اهمیت داشت و به عنوان هدف اصلی نشانهگذاری شده بود، تسخیر همه اهرم های قدرت بود. گسترش قشون به عنوان مهمترین عامل اجرایی این تصمیم، گام اول بود. او موفق شد با توسعه قشون و تأمین امنیت نسبی، هم نظر عامه را به خود جلب نماید و هم قدرت اجرایی خود را به سراسر کشور تعمیم دهد. قدم بعدی او کسب مقام ریاستالوزرایی بود که موفق شد با توطئهچینی، رجال عملگرایی چون قوام را حذف کند و احمدشاه را به اعطای این مقام به نام خود مجبور نماید. گام بعدی دور کردن احمدشاه از ایران بود. استیلا بر مجلس شورای ملی با دخالت گسترده قشون در سراسر کشور تأمین شد و نمایندگان فرمایشی رضا خان از اکثر شهرها بر کرسی های مجلس نشستند. این قدم، با جلب نظر روسیه برای اقدامات سیاسی رضا خان نیز همراه شد. اما بزرگترین و عجولانهترین گام او، اقدام به تغییر نظام سیاسی ایران و تبدیل سلطنت به جمهوری بود. شواهد نشان میدهد که رضا خان از همه ظرفیت نظامی و سیاسی خود برای تحقق این هدف سود جست، اما بر عکس موفقیت های پیشین در این تصمیم شکست خورد و عقب نشست، اما این عقبنشینی، ظاهری بود، چرا که گام بعدی او که همانا خلع سلطنت قاجاریه بود، با حوصله بیشتر برداشته شد و یک سال بعد بدان دست یافت. در تمام این رخدادها حمایت دولت بریتانیای کبیر بر سر رضا خان سایه انداخته بود. (مؤلف)

۶- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۱، ص ۲.

جنوب ایران منصوب شد. این سمت قبلاً به عهده مسیو شوویو بود.(۱)

 شایعه بروز انقلاب در آذربایجان

در پی قطع ارتباط تلگرافی میان سقز و آذربایجان، این شایعه در میان اهالی سقز رواج یافت «که آذربایجان دچار انقلاباتی غیر از وقایع اخیر شده» است. امیرلشکر غرب این خبر را به اطلاع رضا خان رساند و همزمان جاسوسی نیز به منطقه فرستاد تا کسب اطلاعات نماید. وزارت جنگ نیز به امیرلشکر غرب پاسخ داد که حادثه غیرمترقب های در آذربایجان رخ نداده است.(۲)

 تقیزاده در لندن

سیدحسن تقیزاده مقیم آلمان که به تازگی از طرف دولت ایران به عنوان نماینده دولت برای شرکت در نمایشگاه لندن و بیرمنگام تعیین شده بود، به لندن رسیده است.(۳)

 انجمن نظار ارامنه تهران

انجمن نظار ارامنه تهران قرار بود چند روز پیش تشکیل جلسه دهد و شروع به انتخاب نماینده خود برای مجلس شورای ملی کند، اما به دلیل استعفای یکی از اعضا و نیز مأموریت میرزایانس دیگر عضو انجمن که باید از طرف وزارت مالیه به قزوین میرفت، جلسه تشکیل نشد. اینک اداره حکومتی تهران با گماردن «هاکوپ» به جای فرد مستعفی مقرر کرده اعضای انجمن در مدرسه ارامنه حضور یافته انجمن را تشکیل دهند و با حضور نماینده اداره حکومتی انتخابات را آغاز کنند.(۴) خبر های تکمیلی حاکیست که مؤدبالسلطنه به عنوان نماینده دولت در انجمن نظار ارامنه حضور خواهد داشت.(۵)

 به دنبال جمعه جلال

«جمعه جلال» توسط امیر شوکتالملک از بیرجند عازم دزداب شد و همزمان اطلاعی های منتشر کرد که میگفت «عبور قوافل باید به اطلاع او باشد واِلّا اگر سرقتی واقع شود کسی مسئول نخواهد بود.» از نظر لشکر شرق، وی اینک مصدر شرارت و سرقت بوده، فراری است و باید دستگیر شود. با اقدامات کفیل تیپ سیستان و قائنات، جمعه جلال فراری شد و به کرمان رفت. اینک امیرلشکر شرق در تلگرامی به وزارت جنگ خواست که این فرد توسط لشکر جنوب دستگیر و به مأموران دزداب تسلیم شود.(۶)

 تهدید انگلیس به تصویب معاهده

به گزارش کنسول ایران در بصره، به دنبال گشایش مجلس تأسیسی در بغداد (ر.ک: ۷ فروردین) انگلیس «به لهجه تهدیدآمیز تقاضای تصدیق معاهده [انگلیس و عراق] را نمودهاند ولی نمایندگان در تصدیق آن مردد هستند و اهالی بینالنهرین، غالب،

مایل نیستند معاهده [قیمومیت] تصدیق شود.» محمدحسن بدیع نماینده سیاسی ایران در بصره میافزاید: «افکار متنورین بینالنهرین در مورد معاهده عراق و انگلیس خیلی مشوش است. از یک طرف از عدم امضای آن میترسند که مبادا انگلیسها به ایشان صدمه بزنند و از طرف دیگر هم میل ندارند معاهده تصدیق و مملکت آنها رسماً در تحت قید و صیانت درآید.»(۷)

 تقاضای شیعیان بحرین برای مهاجرت به ایران

در نامه های که کاظم رضازاده امروز از بحرین به رئیس گردان بنادر فرستاد، آمده است که شیعیان بحرین به واسطه فشار مأموران سیاسی انگلیس تصمیم گرفتهاند ترجیحاً به یکی از بنادر ایران مهاجرت کنند. آنها شرایطی دارند که خوب است دولت ایران به آن توجه کند.(۸)

 نظر میرزاده عشقی راجع به جمهوریت

میرزاده عشقی نظر خود را درباره جمهوریت در شماره امروز قرن بیستم چنین نوشت: «اساساً هر چیزی که از اروپا به ایران فرستاده میشود معمولاً ـ تا انزلی یا بوشهر سالم میماند. برای این که با خط آهن یا کشتی بخار حمل شده است. اما همین که وارد انزلی یا بوشهر شد چون روی دوش قاطر گذارده میشود و صد جور تکان میخورد و یا هر شبی را در یکی از کاروانسرا های شاهعباسی میان هزار جور کثافت بسر میبرد، وقتی به تهران رسید هزار جایش شکسته و هزار جور رنگ و بو عوض میکند. آن وقت به همه چیز شباهت دارد جز آن شکلی که روز اول در کار خانه های فرنگ ساخته شده است. از قراری که میبینیم همین بلا سر کلمه جمهوری هم آمده است: تا سرحد درست آمده ولی میان راه خیلی دست و پا شکسته شده و به همه چیز شبیه است جز به جمهوری...»(۹)

(تصویر) نصرتالدوله

۱– همانجا.

۲– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۶۹.

۳– روزنامه ایران، شم ۱۵۷۱، ص ۲.

۴– همانجا.

۵– همان، شم ۱۵۷۴، ص ۲.

۶– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، صص ۸۴. جمعه جلال در اواخر اردیبهشت دستگیر شد و به دزداب اعزام گردید. (همان، پ ۸، ص ۹۰).

۷– اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰۴–۲۷–۲۷–۱۳۰۳.

۸– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳؛ پ ۱۹، صص ۳۳۵ تا ۳۳۸.

۹– رستاخیز ایران مدارک، مقالات...، ص ۷۴.

ص: ۲۳

 پنجشنبه

۱۴ فروردین ۱۳۰۳

۳ آوریل ۱۹۲۴

۲۸ شعبان ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

امروز مجلس شورای ملی تشکیل گردید و در انتخاب هیأت رئیسه، مؤتمنالملک با ۷۶ رأی از ۹۷ رأی به عنوان رئیس برگزیده شد. در جلسه بعد از ظهر آیت الله سیدحسن مدرس با اکثریت ۵۶ رأی از ۹۷ رأی مأخوذه به عنوان نایبرئیس اول و سهامالسلطان با ۵۰ رأی از ۹۹ رأی نایب رئیس دوم شد.(۱)

 ورود علما به همدان

مراجع تقلید و علمای بینالنهرین که در حال بازگشت به عراق هستند، امروز وارد همدان شدند. «امارت لشکر غرب و حکومت و جمعیت کثیری از طبقات اهالی» از ایشان استقبال کردند.(۲) این استقبال بسیار باشکوه بود. اهالی تا یک فرسخ بیرون از شهر چادر زده، از صبح اماکن کسب را تعطیل نمودند.(۳) امیرلشکر غرب با این که به استقبال مراجع تقلید رفته بود اما نگران بود که واعظان همراه ایشان در طول ساعاتی که در همدان اقامت دارند با سخنرانی هایی مردم را علیه دولت تهییج کنند؛ مانند آنچه که در اراک رخ داد.

 جوّ سیاسی همدان پس از لغو جمهوریخواهی

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امشب در تلگرامی به رضا خان گفت که صدور اطلاعیه علماء در لغو جمهوریت «اثرات سوئی در اذهان اهالی تولید نموده، مخصوصاً پس از انتشار بیانیه بندگان حضرت اشرف... مخالفین موفق شدهاند هرگونه اقدامات سوئی را مرتکب شوند. از جمله آقاحسین مجتهد و صدرالعلمای بروجردی... دیروز جمعی از اشرار و اوباش را محرک شدهاند که ابتدا به جمهوریطلبان طعن و لعن گفته، سپس به خانه میرزاحسین خان نجارزاده» که در جمهوریخواهی بسیار فعال بود، رفته، وسایل خانه او را غارت میکنند. امیرلشکر غرب افزود که مرتکبین غارت را دستگیر کرده، اما در مورد دو روحانی یادشده به واسطه حضور علما و مراجع تقلید در همدان فعلاً واکنشی نشان داده نشده است.(۴)

 اطلاعیه هیأت مدیره مرکزی جمهوریخواهان آذربایجان

هیأت مدیره مرکزی جمهوریخواهان آذربایجان که در تبریز مستقر است و با کمک فرمانده لشکر آذربایجان فعالیت میکرد،

امروز در تلگرامی به شهر های مختلف آذربایجان و خطاب به هیأت مدیره جمهوریطلبان آن شهرها با اشاره به بیانیه رضا خان در موقوف داشتن تغییر رژیم سیاسی، خواست که تجمعها و گردهمآییها را تعطیل کنند.(۵)

 تقاضای خروج امیرمجاهد از ایران

بنا به درخواست امیر جنگ بختیاری و تأیید رضا خان، محرمانه به وزارت جنگ دستور داده شد به امیرمجاهد اخطار شود ایران را به مقصد اروپا ترک کند.(۶)

 همراهی مأموران گمرک با قاچاقچیان

در پی روشن شدن همکاری مأموران گمرک در مرز های شمال شرقی با قاچاقچیان، وزارت جنگ امروز به امیرلشکر شرق دستور داد مرز هایی که از آنها کالا قاچاق میشود معین کرده و اسامی مأمورانی که با عاملین قاچاق همدستی میکنند، اطلاع دهید.(۷) (ر.ک: ۱۲ بهمن ۱۳۰۲)

 درگذشت نظامالسلطنه مافی

نظامالسلطنه مافی امروز درگذشت. روزنامه ایران با درج این خبر نوشت نظامالسلطنه از رجال ایران بود که در دوره مهاجرت همراه عده های به صفحات غرب رفت و از آن جا به اسلامبول عزیمت نمود. وی حدود سه سال بود که به تهران بازگشته بود.(۸)

 واگذاری زمین برای ساخت سرباز خانه

محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ شمال، امروز خبر داد که سپهدار اعظم حاضر شده است زمینی برای ساخت سرباز خانه از املاک ناصریه که متعلق به اوست به اداره قشونی واگذار کند. وی افزود آجر های زیادی متعلق به دولت در غازیان موجود است که قرار بود صرف ساخت ساختمان گمرک شود. اما بنای این ساختمان به تصویب نرسید. «اجازه فرمایید آجرها به وسیله لتکا از غازیان به پیربازار و از آنجا به وسیله ماشین به رشت حمل و جهت ساختمان حاضر باشد.»(۹) با این درخواست موافقت شد.

 کشته شدن دو نظامی از لشکر غرب

امیرلشکر غرب امروز خبر داد که عده های از ایل پاپی که در جنوب خرمآباد هستند و هنوز خلعسلاح نشدهاند به ایل قاید رحمت که خلعسلاح شده دستبرد میزنند. در این اقدام دو تن از نظامیان کشته میشوند. «دستور داده شد دو گروهان پیاده با چند قبضه پنجاه تیر به کوه های مجاوری که محل عبور آنها است اعزام که آنها را تنبیه» کنند.(۱۰)

 بخشنام های برای استعمال نام جدید مملکت روسیه

وزارت امور خارجه امروز با ارسال بخشنام های به مراکز مختلف دولتی نوشت که بنا به درخواست وزیرمختار شوروی در تهران، از این به بعد در مناسبات و مکاتبات خود از عبارت «اتحاد جماهیر سوسیالیستی شوروی»، به ویژه هنگام خطاب به سفارت خانه روسیه، استفاده شود و الفاظ سفارت روسیه، مأمورین روس یا قونسول روس استعمال نشود.(۱۱)

 تشکر وزارت امور خارجه از بانک شاهنشاهی

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به بانک شاهنشاهی ضمن تقدیر از اوجگیری معاملات، بهبود وضع اداری و فزونی

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۲۶، ص ۱.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۳، ص ۱.

۳- همان، شم ۱۵۷۴، ص ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۲۵۹ و ۲۶۰.

۵- همان، پ ۷، ص ۳۶۱.

۶- همان، پ ۱۸، صص ۵۶۹ و ۵۷۰. مراتب به امیرلشکر جنوب اطلاع داده شد تا اقدام کند، اما محمود آیرم به وزارت جنگ خبر داد که امیر مجاهد در رامهرمز و «مشغول فساد بین طوایف چهارلنگ و بهمئی و غیره است.» (همان، پ ۱۸، ص ۵۶۷).

۷- همان، پ ۲۵، ص ۱۴۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۳، ص ۱. یک روز بعد جنازه او در امامزاده عبد الله شاهعبدالعظیم(ع) دفن شد.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۳۳۴.

۱۰- همان، پ ۱۳، ص ۸۹.

۱۱- سازمان اسناد ملی ایران،سند شم ۲۴۰۰۰۵۹۴۱، ص ۳.

سرمایه بانک شاهنشاهی مندرج در بیلان اخیر این بانک، از اظهارات مسیو بارنز رئیس بانک در تمجید از دولت ایران و ثبات سیاسی ایران تشکر کرد.(۱) (ر.ک: ۲۹ آذر ۱۳۰۲).

 ضرورت جلوگیری از قطع درختان جنگل

وزارت مالیه امروز خطاب به اداره مرکزی کل گمرکات نوشت که مأمورین گمرک از خروج درختان قطع شده جنگل جلوگیری میکنند، با این حال «مادام که سرویس مخصوص برای حفظ حراست جنگلها تشکیل نشده، قدغن نمایید حتیالامکان مأمورین گمرکات در نقاط مربوطه این کار را انجام و در هر مورد که از قطع اشجار جنگلی اطلاع حاصل نمایند فوراً در صدد جلوگیری برآمده و راپرت دهند.»(۲)

 کشته شدن رعیت طلبکار به دست یک نظامی

امروز خبر دادند که «یکی از رعایای شاهرود از قزاق [= نظامی] طلبکار بوده توی بازار طلب خود را مطالبه نموده، قزاق با هفتتیر آن شخص را به قتل میرساند.»(۳)

 تغییر نام هنگ پیاده احمدی

امروز به دستور رضا خان، هنگ پیاده احمدی که هنگ ویژه احمدشاه به شمار میرفت، تغییر نام داد و به اسم رضاپور خوانده شد.(۴)

 سوءقصد به جان خالصیزاده

به نوشته منابع انگلیسی عصر امروز به آیت الله خالصیزاده سوءقصد شد، ولی جان سالم به در برد. تحرکات ضدجمهوری او در یک ماه اخیر، از او چهر های ضدرضا خان به جامعه معرفی کرده است. همین منبع از قول «منابع» موثق مینویسد که مبلغ یک هزار تومان از طرف دربار احمدشاه برای تبلیغات ضدجمهوری به خالصیزاده داده شده است.»(۵)

(تصویر) نظامالسلطنه مافی، نشسته در وسط

 جمعه

۱۵ فروردین ۱۳۰۳

۴ آوریل ۱۹۲۴

۲۹ شعبان ۱۳۴۲

□ پایین کشیدن عکس احمدشاه در تلگراف خانه شیراز

در پی تأکید های رضا خان بر تداوم اقدام علیه احمدشاه و سلطنت قاجار، رئیس تیپ فارس امروز خبر داد که گروهی از اهالی شیراز «در تلگراف خانه عکس احمدشاه را تنفراً پاره کرده و عکس بندگان حضرت اشرف را در میان هلهله و شادمانی به جای آن نصب نمودند.»(۶)

□ ادامه تظاهرات در برخی شهر های آذربایجان

فرماندهان نظامی آذربایجان مستقر در شهر های مختلف این ایالت پس از آن که دستور یافتند فعالیت های خود را برای جمهوریخواه نشان دادن مردم متوقف کنند، به اقدامات خود برای خلع سلطنت از قاجاریه همچنان ادامه میدهند. نایب ۳ مهدی، فرمانده نظامیان آستارا، موفق شد امروز گروهی از شاگردان مدارس را که پرچم بزرگی به دستشان داده شده بود، در کوچه و بازار به حرکت درآورد. در وسط این پرچم با خط قرمز نوشته شده بود: نیست و نابود باد اساس سلطان [احمدشاه].(۷)

□ شد مسخره جمهوری از آقای تدین

روزنامه نسیم صبا در شماره امروز خود شعری علیه تدین، پیشقراول جمهوریخواهان مجلس شورای ملی و رئیس فراکسیون تجدد، چاپ کرد که ضمن هجو این شخص، تعریض های فراوانی به جمهوریخواهی داشت. شاعر، شروع سروده خود را با سیلی احیاءالسلطنه (از نزدیکان تدین) به مدرس آغاز میکند: آواز جماعت هله آواز خدا داد/ آن سیلی بیپیر عجب خوب صدا داد/ آن سلطنت نیمه رمق را چه دوا داد/ یک هاتفی از غیب مرا دوش ندا داد/ شد مسخره جمهوری از آقای تدین/ شد مملکت آشفته زغوغای تدین. متن کامل این «مسدس» در پاورقی آمده است.(۸)

□ تظلم اهالی جم و شکایت از صولتالدوله

امروز چند تن از معتمدان «جم» در تلگرامی که از بوشهر «توسط آقاشیخ علی [دشتی] مدیر شفق سرخ» به رضا خان فرستادند از تعدیات صولتالدوله سردارعشایر نسبت به اهالی این ناحیه شکایت کردند. آنها نوشتند که دو سال پیش وقتی دو تن از کلانتران جم و سه تن از رعایا برای عرض حال به شیراز میروند، دستگیر و محبوس میشوند که تاکنون بازداشت آنها ادامه دارد. پس از این حادثه، افراد اعزامی سردارعشایر دو هزار اصله نخل را نابود میکنند، ۳۶ نفر را میکشند و دست به غارت میزنند.(۹)

□ تعدیات لشکر غرب نسبت به اهالی سردشت

به گزارش نایب سرهنگ یوسف خان، فرمانده قوای ساوجبلاغ مکری، اهالی سردشت که در حوزه نفوذ لشکر غرب هستند بارها به قضات ساوجبلاغ که در حوزه نفوذ لشکر شمال غرب

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳-۲۴-۳۸-۱۳۰۳.

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۴۱۹۲، ص ۳.

۳- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۹۰۳.

۴- ۵۱۶۶/۲۵۵/۳۴ FO E.

۵- ۵۱۶۶/۲۵۵/۳۴ FO E.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۱۸۵.

۷- همان، پ ۷، ص ۲۵.

۸- مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۱، صص ۳۸۲ و ۳۸۳. «آواز جماعت هله آواز خدا داد آن سیلی بیپیر عجب خوب صدا داد آن سلطنت نیمه رمق را چه روا داد یک هاتفی از غیب مرا دوش ندا داد شد مسخره جمهوری از آقای تدین شد مملکت آشفته زغوغای تدین بنگر که «تجدد» به تجدد چه ستم کرد بر ناصیه خویش خط جهل رقم کرد ترکید و پراکنده شد از بس که ورم کرد یک بار دگر بیرق کفار علم کرد وارو شد از این مسئله معنای تدین شد مملکت آشفته زغوغای تدین از کار تدین همه جا شور و شر افتاد بر فرق مدرس زد و از فرق سر افتاد آوازه جمهوری از این کار برافتاد با آل علی هر که در افتاد ورافتاد دل خون شود از بیخردی های تدین شد مملکت آشفته زغوغای تدین افکار جوان از عملش زیر و بر شد یک عمر فداکاری احرار بسر شد جمهوری نوخواسته از چنگ بدرشد افسوس که اینها همگی مفت هدر شد یک سلطنت احیا شد از احیای تدین شد مملکت آشفته زغوغای تدین با ریش و سبیل زده و گردن شقرق عمامه و موی سر و گفتار ملقلق خونها همه را گفت بریزید بناحق زنها همه را گفت نمایند مشلق تا کس نکند حمله به آقای تدین شد مملکت آشفته زغوغای تدین یک سال نمودی کس اگر مشق بلاهت یا نقشه کشیدی پی اثبات سفاهت کی بود میسر به چنین وضع وقاحت در مجلس شورا و به عنوان سیاست وارو فکند طشت مطلای تدین شد مملکت آشفته زغوغای تدین سردارسپه سر خط ارباب دول بود بر جای قجر صاحب دیهیم و حلل بود سرحلقه جمهوری و محبوب ملل بود جمهوری ایران هله در دست عمل بود گر خود نمیآمد به میان پای تدین شد مسخره جمهوری از آقای تدین.» (همان)

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۳۹۶. علی دشتی به ضمیمه این تلگرام، خود دو صفحه نامه نیز خطاب به رضا خان مینویسد و با ذکر جزئیات بیشتر، آن چه سردار عشایر بر سر اهالی جم آورده شرح میدهد. (همان، صص ۳۹۴ و ۳۹۵).

است رجوع کرده، خواستهاند پریشانی آنها را که به واسطه رفتار نامناسب نظامیان لشکر غرب به وجود آمده، رفع کنند. نایب سرهنگ یوسف خان مینویسد چون این موضوع خارج از وظیفه من بود آن را گزارش نکردم. وی در ادامه به تعرض نظامیان لشکر غرب در حال مستی به خانه های مردم نیز اشاره کرد «که آن چه لازمه افتضاح بود به عمل آورده بودند.» فرمانده قوای ساوجبلاغ در پایان نامه خود خواست تذکرات لازم به لشکر غرب برای حفظ حدود خود داده شود.(۱)

 آگاهی انگلیس از استعفای قریبالوقوع رضا خان

منابع انگلیسی نوشتند که امروز رضا خان خانوادهاش را به خانه بستگانش فرستاد. «ممکن است که به خاطر شکست خوردن حرکت جمهوریخواهی» استعفاء بدهد.(۲)

 پایان انتخابات مجلس در نائین

امروز انتخابات نماینده مجلس در شهر نائین پایان یافت و پس از شمارش آراء، معاضدالسلطنه با ۱۷۲۹ رأی حائز اکثریت آراء و به عنوان نماینده نائین شناخته شد.(۳)

 دیکتاتوری، آینده پیش روی ایران

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز از قول منابع موثق به وزارت جنگ اطلاع داد که شومیاتسکی در بادکوبه نطق مفصلی کرده «و نتایج کلیه اقدامات را در ایران فقط یک حکومت دیکتاتوری پیشبینی نموده است.»(۴)

 اختلال مخابراتی لشکر غرب در شهر های بانه، سقز و سردشت

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، با این توضیح که رابطه مخابراتی این لشکر با قوای مستقر در شهر های بانه، سقز و سردشت توسط آذربایجان انجام میگیرد، نوشت: «تلگرافات رمز را تلگراف خانه غلط گرفته و ناچار نُه روز رفتن و اعاده تلگراف و تجدید و تصحیح آن به طول انجامیده و باعث تأخیر جریان امور فوری میگردد.» وی خواستار دقت عمل تلگراف خانه آذربایجان شد.(۵)

 تحلیل نبیلالدوله از برافتادن خلافت در ترکیه

علیقلی نبیلالدوله، کنسول ایران در تفلیس، امروز در گزارشی تحلیلی به وزارت امور خارجه، با اشاره به این که برافتادن خلافت از ترکیه باعث محرومیت این کشور از حمایت کشور های مسلمان به ویژه مسلمانان هند شده، نوشت که ترکیه مایل است خود را به روسیه نزدیک کند اما پس از آن که ترکیه با حمایت های مادی و معنوی روسیه توانست بر یونان غلبه نماید، به انگلیس نزدیک شد، و اینک روی خوشی از روسها نخواهد دید. موضوع دیگر «قارص» است. تا زمانی که این ناحیه در دست ترکیه میباشد روسیه سیاست سابق خود را برای بیرون کشیدن قارص از چنگ ترکیه اعمال خواهد کرد، چرا که قارص

سر پـل نفوذ به بینـالنهرین و استیلاـ بر دریـای مـدیترانه است. نبیلالـدوله افزود ترکیه که با قوه نظامی امورات خود را در داخل پیش میبرد، ممکن است برای کسب هویت جدید خود دست به اقدام نظامی علیه روسـها یا ایران بزند. و چون در شـرایط فعلی امکان تعرض علیه روسـها را نـدارد، ممکن است رو به سوی آذربایجان آورد و برای این کار در تحریک و تقویت سـیمیتقو و طوایف کرد میکوشد.۱۰(۶)

 نماینده سیاسی جدید انگلیس در شیراز

آلبرت اسپنسر کالورت امروز به عنوان کفیل کنسولگری انگلیس در شیراز تعیین شد.(۷)

۱- همان، پ ۱۴، صص ۲۲۷ و ۲۲۸.

۲- FO E ۵۱۶۶/۲۵۵/۳۴

۳- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۴، ص ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۳۵۵.

۵- همان، پ ۱۵، ص ۲۱۵.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۷ و ۵۶-۷-۱-۱۳۰۳.

۷- اخوان توکلی، گاهشمار روابط ایران و انگلیس، ص ۱۵۶.

ص: ۲۶

 شنبه

۱۶ فروردین ۱۳۰۳

۵ آوریل ۱۹۲۴

۳۰ شعبان ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

امروز بعد از ظهر مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در ابتدا اقبالالممالک به عنوان منشی و ارباب کیخسرو، دستغیب و کازرونی به عنوان مباشران مجلس انتخاب شدند.

پس از تنفس، اعتبارنـامه تعـدادی از نماینـدگان مطرح و اعتبارنامه های سـردارعشایر صولتالـدوله و سـیدیعقوب تصویب شـد. سپس مشـیرمعظم گزارش انتخابـات شـاهرود و وکـالت حاجمیرزارضا شـریعتمدار دامغانی را قرائت کرد و چون مخالفی نبود، اعتبارنامه شـریعتمدار تصویب شد. اعتبارنامه سـردارمعظم خراسانی (تیمورتاش) با مخالفت ناصرالاسـلام گیلانی روبهرو شد و بررسـی آن به جلسه بعـدی موکول شد. بررسـی اعتبارنامه سـردار اجل نماینده بنیطُرف و هویزه، و شاهزاده شـیخ الرئیس نیز به دلیل مشابه به جلسه آینده واگذار گردید.(۱)

در این جلسه مدرس پیشـنهاد کرد به مناسبت حلول ماه مبارک رمضان جلسه مجلس دو ساعت و نیم پس از مغرب شروع شود که مورد پذیرش نمایندگان قرار گرفت.(۲)

 ممانعت امیرلشکر غرب از اقدامات روحانیان

مراجع تقلیـد و روحانیان بینالنهرین که اینک در همـدان هسـتند، مایل بودنـد مواضع خود را علیه تغییر رژیم سیاسـی نه تنها در شهر بلکه از طریق ارسـال تلگرام هـای دیگر، به اطلاـع مردم برساننـد، اما امیرلشـکر غرب از این کار جلوگیری کرد. وی برای این کار با تهییج دسته های جمهوریطلب مانع از سخنرانی یا ارسال تلگرام شد. احمد خان امیراحمدی در گزارشی که امروز به مرکز فرستاد، افزود: «میخواستند به نام ب هایی بودن دو مدرسه همدان را ببندند؛ از این نظریه آنها هم جلوگیری» شد. وی در پایـان تأکیـد کرد: «بقـای آنها در خاک ایران عامل مضـری برای بر هم زدن مملکت [است]... و هر دقیقه زودتر ایران را ترک نماینـد به نفع مملکت» است. آیات سـیدابوالحسن اصـفهانی، محمدحسـین نائینی و همراهان امروز همدان را به قصد کرمانشاه ترک کردند. با تمهیداتی که امیرلشکر غرب در نظر گرفته، توقف علما در کرمانشاه باید حداقل زمان را داشته باشد.(۳)

 دستور اکید به خلع سلسله قاجاریه

وزارت جنگ امروز در تلگرامی به امرای لشکر و رؤسای تیپ تأکید کرد: «لازم است برای خلع سلسله قاجاریه اقدامات جدی و مؤثر به عمل آید، زیرا عدم موفقیت در این قسمت حاکی از ضعف قشون خواهد بود.»(۴) امیرلشکر شمال غرب خبر داد که در جهت اجرای این دستور به همه نواحی دستور داده شده در تلگراف خانه ها اجتماع کنند و نامه های خود را با محتوای خلع سلسله قاجار به مرکز بفرستند.(۵) وی خطاب به فرماندهان نظامی تحت امر خود نیز نوشت که از ماه رمضان برای این کار باید استفاده شود و در مساجد و منابر، واعظین علیه قاجاریه سخن برانند.(۶) امیرلشکر جنوب هم از حوزه خود اطلاع داد که توقف عملیات قشون برای جمهوریخواهی و رسیدن تلگرام علمای بینالنهرین و قم در لغو این امر، باعث فروکش شدن هیجانات، در اصفهان شده، با این حال «فرستادم جمعیت کثیری از سده به تلگراف خانه آمده تلگرافاتی به مرکز مخابره نمودند. امروز هم حاجیآقا نور الله و بعضی از سایر علماء و تجار مهم را ملاقات» کردهام که امیدوارم با اقدامات اخیر قشون در خلع قاجاریه همکاری نمایند.(۷) امیرلشکر غرب هم در اجرای این دستور نمایندگان خود را از اراک، همدان و کرمانشاه احضار کرد و آنان را به کرمانشاه فرستاده تا تحرکات جدید ضدقاجار را شروع کنند.(۸)

 نارضایتی خلبانها و کارشناسان فنی فرانسوی در بوشهر

در گزارشی که امروز نایب ارفعالملک نماینده وزارت جنگ در بوشهر، به این وزارت خانه فرستاد، ضمن اشاره به این که پرواز های آزمایشی دیروز با موفقیت کامل همراه نبوده گفته است که با وساطت کنسول فرانسه در بوشهر رضایت موقت مکانیکها درباره حقوقشان حاصل شده، اما قرار است پس از رسیدن به تهران در این باره مذاکره شود. وی توصیه کرد: «به نظر اینجانب خوب است در آباده و بین طهران و اصفهان جایی برای نزول طیاره تهیه نمایند؛ اگر در عرض راه طیاره مجبور شد پایین آمده، در آن محل نزول کند.»(۹)

 تقاضای امیرلشکر شمال غرب برای تغییر حاکم اردبیل

عبد الله خان طهماسبی امیرلشکر شمال غرب، از رضا خان خواست سردارفاتح حاکم اردبیل تغییر کند. او دو دلیل برای این درخواست خود برشمرد؛ اول این که وی در تهییج مردم برای جمهوریخواهی خوب عمل نکرد، و دوم این که چند فقره شکایت از طرف اهالی علیه او رسیده است. «حکومت مشارالیه در اردبیل در این موقع مقتضی نیست.»(۱۰)

 تبلیغات و تحرکات روسها میان کردها و آشوری های ارومیه

کنسول شوروی در ارومیه، آشوری های ایران را تحریک میکند که با نوشتن عریضه به مسکو تمایل خود را به پذیرش تابعیت شوروی اطلاع دهند. دُبسون کنسول روسیه در ارومیه همچنین خیال دارد به ساوجبلاغ رفته و با کردها ارتباط بگیرد. او فعلاً «جبار علیاف» را به سلماس و «بلال» را به اشنویه اعزام کرده و قرار است نمایندگان دیگری را به مراغه و نقاط دیگر بفرستد. امیرلشکر شمال غرب با ارسال این خبر به رضا خان، به او اطمینان داد که فعالیت های روسها میان کردها عقیم خواهد ماند؛ دستورات لازم به حاکم و فرمانده قوای ارومیه داده شده است.(۱۱) سطوتالسلطنه، حاکم ارومیه، هم معتقد بود دبسون کنسول شوروی در ارومیه «از اشخاصی نیست که انسان بتواند به طور خوش از عملیات او جلوگیری نماید. هر اندازه ملایمت میشود، زیادتر عملیات خودش را توسعه میدهد.»(۱۲)

□ فعالیت مبلغان ترک میان کرد های ایران

وزارت امور خارجه در یادداشتی که امروز برای کارگزاری ارومیه تهیه کرد نوشت که بنابر اطلاعات رسیده مبلغان ترکیه در میان طوایف کرد ایران فعال هستند و با تبلیغات خود آنان را تشویق به مهاجرت به خاک ترکیه میکنند. ظاهراً یکی دو طایفه

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۳، ص ۱.

۲- مدرس در پنج دوره تقنینیه، ج ۲، صص ۱۷ و ۱۸.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۲۴۵ تا ۲۴۶.

۴- همان، پ ۲۴، صص ۱۸۲ و ۳۰۱.

۵- همان، پ ۲۴، ص ۳۴۰.

۶- همان، پ ۷، ص ۲۱۴.

۷- همان، پ ۲۴، ص ۱۸۴.

۸- همان، پ ۲۴، صص ۲۳۴ و ۲۳۵.

۹- همان، پ ۲۵، ص ۵۹. اگر روز ورود مستشاران و کارشناسان نظامی فرانسه در امر هواپیماها را روز ۱۲ ژانویه ۱۹۲۴/۲۱ دی ۱۳۰۲ بدانیم، نزدیک به سه ماه است که اینان در مناطق جنوبی ایران (بوشهر یا شیراز) هستند و چه بسا در این مدت نظرات و تصوراتی که از مأموریت به ایران داشتند، تغییر کرده است. به هر حال همراه شش هواپیمایی که وارد ایران شد، دو مربی خلبان و دو مکانیک هواپیما نیز به ایران آمدند. (FO E ۳۳۵۸/۲۵۵/۳۴). اسامی کامل کارشناسان چنین بود: ۱. برهالت، رئیس هیأت و خلبان؛ ۲. ژرار، سرمکانیک و خلبان؛ ۳. سگان، مکانیک هواپیما؛ ۴. بانل، مکانیک هواپیما؛ ۵. دیوت راننده و مکانیک خودرو های سیتروئن؛ ۶. پیرسون، راننده و مکانیک خودرو های سیتروئن. دیوت و پیرسون قرارداد ۶ ماهه با ایران داشتند. این دو قرار بود شماری از ایرانیان را برای رانندگی این خودروها آموزش دهند، تا ۱۲ خودرو سیتروئن را از بوشهر به تهران منتقل کنند. (FO E ۳۵۱۱/۲۵۵/۳۴) همچنین منابع انگلیسی از قول یک افسر ایرانی نوشتند که هواپیما های فرانسوی خریداری شده، نمونه هایی قدیمی هستند.» (FO E ۵۱۶۶/۲۵۵/۳۴) همچنین امروز ۲۴ شوفر عازم اصفهان شدند تا به بوشهر رفته و محموله کامیون های آلمانی را که متعلق به دولت ایران است تحویل بگیرند. این کامیونها الباقی هواپیماها را به تهران میآورند. (همان).

۱۰- همان، پ ۴، ص ۳۴۹. موضوع به وزارت داخله منعکس شد. وزارت داخله هم پاسخ داد که تکلیف بودجه روشن شود یک «حاکم صحیحالعمل خوشسابقه به اردبیل اعزام» خواهد شد. (همان، پ ۴، ص ۳۴۶).

۱۱- همان، پ ۴، صص ۳۸۱ تا ۳۸۳. وزارت جنگ خطاب به امیرلشکر شمال غرب یادآور شد، فعالیت روسها به ویژه در گیلان و آذربایجان تا زمانی که به رخنه بلشویزم به ایران ختم شود ادامه خواهد داشت. در مورد آشوریها نیز «حتیالامکان آنها را از محل و مأوای خود پراکنده [کنید] و اِلّا قلب آنها همیشه تمایل به روسها خواهد داشت نه به ما.» (همان، پ ۴، صص ۳۸۳ و ۳۸۴).

۱۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۱۴-۲-۱۳۰۳.

هم بـا اموال و احشـام خود خـاک ایران را ترک کردهانـد. وزارت امور خارجه در این یادداشت آورده است که موضوع را به وزارت جنـگ و داخلـه منعکس کرده، امـا لازم است کـارگزاری هم تحقیقـات بیشـتری در این بـاب انجـام دهـد و به اطلاع برساند.(۱)

 ناراحتی سرکنسول شوروی در اصفهان از اعلامیه سیدالعراقین

سرکنسـول شـوروی در اصـفهان امروز در نـام هـای بـه کـارگزاری اصـفهان نـوشت: «چـون از سـیدالعراقین مجتهـد اسـتقرار جمهوریت را تلگراف گرفتنـد و اهالی از مشارالیه انزجار خاطر حاصل کردند، حالیه که تغییر اراده داده شده و میخواهند خود را از تنفر عمومی ر هایی دهـد شـرحی نوشـته که چاپ شود، انتشار بدهد و در آن بیانیه معزیالیه جمهوریت را رسانده است به وضـعیت بالشویکی و عناوین به این عقیده جدیده خود ضـمیمه نموده چون رویه بالشویکی است خلاف شرع و اسلام است. و نظر به مناسـباتی که مابین دولتین در جریان است خواهش میکنم این بیانیه به این نام انتشار داده نشود.» کارگزار اصـفهان پس از رؤیت نامه موضوع را با رئیس معارف اصفهان در میان گذاشت. وی یادآور شد که طبق قانون معارف نمیتوان از انتشار این اطلاعیه جلوگیری کرد. کـارگزار با پیش کشـیدن مصالـح سیاسـی دولتین ایران و روس ضـرورت اصـلاح آن را یادآور شـد. رئیس معارف قول داد در این جهت اقدام کند.(۲)

 نشست هایی به نام کمیسیون مطبوعات

بنـا بـه خبر هـای رسـیده [بـه نظمیـه] نشـست هـایی بـه اسـم کمیسـیون مطبوعـات در خـانه معتضـدالملک تشـکیل میشـود که روزنامهنگارانی چون حسن علی، مدیر بدر؛ فلسـفی، مدیر نشریه اصلاح و رحمت الله خان لنج در آن شرکت دارند. در برخی جلسات ممتازالدوله هم حاضر میشود.(۳)

 تمدید زمان برای خلعسلاح اختیاری

امیرلشـکر غرب امروز بـا صـدور اطلاعی های با اشاره به پایان یافتن زمان مقرر برای تسـلیم اسـلحه طوایف، اعلام کرد که این زمان برای ده روز دیگر تمدید میشود. پس از پایان این زمان اسلحه از هر کسی گرفته شود ۵۰ تومان هم جریمه نقدی خواهد شد. ضمناً برای فرد خاطی ۲۰ روز حبس غیرقابل ابتیاع هم در نظر گرفته شده است.(۴)

 اخطار به شجاعنظام

در پی رسـیدن اخبـاری از تحرکـات شـجاعنظام در جنوب کشور، وزارت داخله امروز بـا ارسـال تلگرامی به حـاکم بنـدرعباس نوشت که از شـجاعنظام ضـمانت گرفته شود و این تلگرام نیز به رؤیت او برسـد که اگر کوچکـترین حرکت خلافی از او سر بزند مجازات خواهد شد.(۵)۱۷

 اعتراض شوروی به مقالات ضدروسی جراید ایران

اوختین، عضو سفارت شوروی در تهران، امروز در یادداشتی رسماً نسبت به انتشار مقالات ضدروسی اعتراض و تأکید کرد که شوروی به هیچوجه در امور داخلی ایران دخالت نکرده است. جراید تهران با انتشار مقالاتی، شوروی را به گسترش تبلیغات ضدجمهوری متهم کرده بودند.(۶)

(تصویر) اصفهان – میدان شاه

۱- همان، ۵۵-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۲- همان، ۴۴-۸-۳۰-۱۳۰۳. واقعیت این است که امیرلشکر جنوب با لطایفالحیل توانست نظر گروهی از روحانیان اصفهان را برای صدور یک تلگرام در جهت جمهوریخواهی جلب کند. این متن در ۲۵ اسفند ۱۳۰۲ منتشر شد. اما در متن این اطلاعیه صحبتی از جمهوریت نشده بود و امضاکنندگان فقط از ضرورت تغییر وضع موجود سخن گفته بودند. (ر.ک: ۲۵ اسفند ۱۳۰۲).

۳- بهبودی و دیگران، رضاشاه (خاطرات...)، ص ۵۴۲.

۴- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۳۴ تا ۳۶.

۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۷۸۵، ص ۳.

۶- ۵۱۶۸/۲۵۵/۳۴ FO E.

 یکشنبه

۱۷ فروردین ۱۳۰۳

۶ آوریل ۱۹۲۴

۱ رمضان ۱۳۴۲

 برکناری رضا خان از رئیسالوزرایی

امروز محمدحسن میرزا، ولیعهد، تلگرامی را که از احمدشاه دریافت کرده بود، به مؤتمنالملک، رئیس مجلس شورای ملی، ابلاغ کرد. در این تلگرام آمده بود که رضا خان آشکارا به دولت و ملت خیانت کرده است و از رئیسالوزرایی معزول است. احمدشاه نوشته بود که برای ریاست وزرا باید شخص جدیدی بر اساس اراده مجلس و مردم معرفی گردد.(۱)

 تهدید روحانیان بروجرد

در تلگرامی که روحانیان بروجرد امروز به امیرلشکر غرب فرستادند، از تصمیم خود به مهاجرت از بروجرد به علت توهینی که [جمهوریخواهان] به شریعت اسلام کردهاند، خبر دادند. احمد خان امیراحمدی که میدانست تحقق این تصمیم موجب برانگیختن هیجان مردم بروجرد میشود به «طباطباییها»(۲) [روحانیان سرشناس بروجرد] پیغام داد: «نباید برخلاف انتظام رفتار نمود و از امنیت و آسایش که در نتیجه فداکاری قشون تحصیل نمودهاند [= سرکوب طوایف لُر منطقه] سوءاستفاده نمایند.» وی با این توضیحات تهدیدگونه گفت که برای حرکت شما مانعی نخواهد بود. امیراحمدی با ارسال این خبر به رضا خان افزود دستورات لازم به نظامیان بروجرد داده شده تا در شهر گشت بزنند و هر کس که عمل خلافی مرتکب شد دستگیر نمایند؛ «و اگر با نزاکت خواستند از شهر خارج شوند مانع نشوند. اگر حقیقتاً از شهر خارج گردیدند، جلوگیری آنها در خارج سهلتر خواهد بود.»(۳)

 ورود میرزامحمدعلی خان تبعید شده به همدان

میرزامحمدعلی خان مدیر نشریه نهضت ایران(۴) که به دستور رضا خان تبعید شده است وارد همدان شد و تحویل لشکر غرب گردید. قرار بود وی در سنندج تحت نظر بماند، اما امیرلشکر غرب به رضا خان پیشنهاد کرد «در قروه که به کلی دور از اجتماع است محبوس یا به قلعه سیلاخور که محل محکم و برای انجام این قبیل امور مخصوصاً محل مناسبی است اعزام گردد.»(۵)

 گردش مطالعاتی دو انگلیسی در خاک کلهر

امیرلشکر غرب امروز در نام های به رضا خان خبر داد که اخیراً چند انگلیسی «برای معاینه چشمه نفت به امامزاده در خاک کلهر» آمده و با حاکم و رئیس ایل کلهر هم مکاتباتی داشتهاند.(۶) وی نوشت که ورود آنها به این منطقه بدون اطلاع بوده و اگر اتفاقی رخ دهد، مشکلات سیاسی پیش خواهد آمد.(۷)

 اجازه به کرد های ایرانی برای مقابله به مثل با عوامل سیمیتقو

عبد الله خان طهماسبی امروز گزارش داد که بعد از آن که ۱۵ تن از کسان سیمیتقو یک صد رأس گوسفند عمرآقا را غارت کردند، چنین صلاح دانسته شد که کرد های ایرانی مقابله به مثل کنند. «دستور دادم اکراد را محرمانه تحریک کنند و آنها هم تلافی نمایند.» اینک سیمیتقو پس از اطلاع از این اقدام اغنام غارت شده را برگرداند و دزدی را به برادرش احمدآقا نسبت داد.(۸)

 اقدامات شهابالسلطنه و امیرمجاهد علیه قشون

گزارش های رسیده از دزفول نشان میدهد که شهابالسلطنه و امیرمجاهد، همراه دو تن از خوانین دیگر در محمره (خرمشهر) با شیخ خزعل جلسه محرمانه داشتهاند. اینان در جلسات علنی خود علیه اقدامات قشون ابراز نظر میکنند. شهابالسلطنه و امیرمجاهد در بازگشت از خرمشهر چند صندوق مهمات هم با خود آوردند. امیرلشکر غرب، امروز ضمن ارسال این خبر از رضا خان خواست که امیرمجاهد هر چه زودتر به مرکز احضار شود تا اقداماتش بیش از این توسعه نیابد.(۹) (ر.ک: ۱۴ فروردین)

 تقاضای تعویض رئیس نظمیه کردستان

امیرلشکر غرب امروز از رضا خان خواست که رئیس نظمیه کردستان عوض شود. او با ذکر مسائلی کلی «که رئیس تأمینات و بعضی از اجزای اداره را با خود همدست کرده» تقاضا نمود شخصی که صمیمیت لازم را با قشون داشته باشد، اعزام گردد.(۱۰)

 تغییر ساعات کار ادارات

به مناسبت آغاز ماه مبارک رمضان ساعات کاری ادارات و سازمان های دولتی تغییر کرد و شروع آن از یک بعد از ظهر و پایان کار شش بعد از ظهر تعیین گردید.(۱۱)

 تکذیب قاچاق جو توسط ترکمنها به شوروی

وزارت مالیه در نام های به وزارت جنگ پیرو این گفته امیرلشکر شمال غرب که «جو»ی ایران توسط قایق های ترکمن به آستارای روس قاچاق میشود، موضوع را به استناد گزارش اداره گمرک تکذیب کرد.(۱۲)

 تصمیمگیری راجع به اموال آشوبطلبان ارومیه

در نشستی که امروز با شرکت سطوتالسلطنه حاکم ارومیه، نایب سرهنگ علیاکبر درخشانی کفیل فرماندهی قوای ولایات ثلاثه، میناالسلطنه، کارگزار ارومیه، میرزاآقابالا خان، مفتش مالیه، معتمدالوزاره، یاورخسرو خان و مترجمالممالک، رئیس مالیه، برگزار شد تصمیم بر آن گردید که املاک مسببان آشوب ارومیه و اطراف آن در سال های گذشته مصادره شود. این حکم درباره املاک مسببان رخداد های خونین ارومیه و مضافات قطعی، اما در مورد املاک مقصرانی که در داخل کشور هستند، تحت نظر مالیه باقی میماند.(۱۳)

از نظر کارگزار ارومیه اجرای مصوبه از نقطهنظر سیاست خارجی مفید است و علیه اقدامات ترکها در حدود اکرادنشین ایران نتایج مثبت خواهد داشت.(۱۴)

 تقاضای دولت ایران به بازپس گرفتن مدرسه اتحاد ایرانیان

وزارت امور خارجه امروز در یادداشتی خطاب به سفارت شوروی در تهران، با اشاره به تاریخچه مدرسه اتحاد ایرانیان بادکوبه، درخواست کرد پیرو مذاکرات نماینده وزارت امور خارجه و گیلبراس، نایب اول نمایندگی مختار، «مدرسه با کلیه اثاثیه آن را تحویل» نمایندگان سیاسی ایران در بادکوبه بدهد.(۱۵)

۱- FO E ۵۱۶۸/۲۵۵/۳۴.

۲- طباطبا لقب یکی از نوادگان حسن مثنی فرزند امام حسن (ع) به نام ابراهیم ابن اسماعیل دیباج [ابراهیم ابن اسماعیل ابن ابراهیم ابن حسن ابن حسن ابن علی(ع)] میباشد. سلسله سادات طباطبایی منسوب به ابراهیم ابن اسماعیل دیباج هستند. انتساب لقب طباطبا به ابراهیم به این علت است که ایشان از یک سو نوه پسری امام حسن و از سویی دیگر نوه دختری امام حسین(ع) است و چون سیدالسادات است در زبان نبطی، سیدالسادات را طباطبا گویند. مسلم این است که همه طباطبایی های ساکن ایران و سایر کشورها بازماندگان او هستند. سیدمحمدبن عبدالکریم معروف به سیدمحمدالحسن ی الحسینی الطباطبایی الاصفهانی النجفی البروجردی که به اختصار به نام حاجسیدمحمد کبیر مشهور است، عالم، دانشمند و فقیه بزرگ قرن دوازدهم هجری قمری است که پس از تولد در اصفهان و تحصیل و تدریس در نجف در اواخر عمر در بروجرد اقامت گزید. بدین ترتیب ایشان اولین فرد از سلسله طباطبایی است که در بروجرد مسکن گزیده و همه افراد خاندان طباطبایی بروجرد از اعقاب ایشان هستند. سیدمحمد طباطبایی دارای چهار فرزند پسر به نام های سیدرضا، سیدرضی، سیدعلی و سیدمرتضی و یک فرزند دختر به نام بیبی طیبه بوده است. (مولانا، تاریخ بروجرد: دانشمندان ....، ج ۲، صص ۱۳۵-۱۲۹؛ نبوی طباطبایی، درگذار تاریخ: نسب نامه...، صص ۳۴، ۲۹، ۱۸، ۱۷).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۲۵۶ و ۲۵۷. آن چه باعث اعتراض روحانیان بروجرد و تهدید به ترک شهر شد، اقدامات افراطی جمهوریخواهان در بروجرد بود. این اقدامات را امیرلشکر غرب سازمان داده بود تا در برابر نمایندگان مراجع تقلید بینالنهرین که هنگام حرکت از قم به شهر های پیش رو (اراک، بروجرد، همدان، ملایر، کرمانشاه) اعزام کرده بودند ایستادگی کنند و از سخنرانی یا هر اقدامی که علیه جمهوریخواهی مینمایند جلوگیری نمایند. (همان)

۴- محمدعلی سنندجی مدیر و نگارنده روزنامه نهضت ایران بود که نشریه مزبور را در تهران انتشار داد. اولین شماره نهضت

ایران «چهار صفحه به قطع بزرگ در روز چهارشنبه ۲۸ صفر ۱۳۴۲ مطابق با ۱۷ میزان ۱۳۰۲ انتشار یافت. طرز انتشار این روزنامه ابتدا هفتگی بوده، بعدها در هفته دو بار منتشر گردید. (صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۳ و ۴، ص ۳۲۳).

۵- همان، پ ۱۵، ص ۲۴۸. در میان اسناد موجود علت تبعید میرزامحمدعلی خان یاد نشده است. در برابر پیشنهاد امیرلشکر غرب، وزارت جنگ از اداره نظمیه تهران تقاضای سوابق این روزنامهنگار را میکند، اما ظاهراً پاسخ مکتوبی داده نمیشود. (همان، پ ۱۵، ص ۲۴۷).

۶- مکاتب های که احمد خان امیراحمدی به آن اشاره میکند نام های است که دو مهندس کمپانی نفت انگلیس و ایران به امیرمخصوص حاکم منطقه کلهر مینویسند. در این نامه در برابر خواست امیرمخصوص - که احتمالاً محفوظ ماندن حق او در صورت کشف نفت است - نوشته شده که ما خیال استخراج نفت نداریم. «فقط جهت سیاحت و بازدید و گردش در تپه های اطراف نفط امام حسن بوده... چند روز دیگر به نفط خانه مندلیح [= مندلی] مراجعت خواهیم کرد.» (اسناد مؤسسه مطالعات ...، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۵۲).

۷- همان، پ ۱۵، ص ۵۱. به هر حال موضوع به وزارت فواید عامه منعکس میشود. این وزارت خانه هم پاسخ میدهد «خاک کلهر جزء امتیاز کمپانی نفت جنوب است... البته حق بازدید و معاینه را دارند.» (همان، پ ۱۵، ص ۵۵).

۸- همان، پ ۴، صص ۳۷۱ تا ۳۷۳.

۹- همان، پ ۱۸، صص ۵۷۴ و ۵۷۵.

۱۰- همان، پ ۱۵، ص ۲۱۲.

۱۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۳، ص ۲.

۱۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، صص ۳۶۳ و ۳۶۴.

۱۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۵-۲-۴۵-۱۳۰۳.

۱۴- همان، ۱۶۶ و ۱۶۵-۲-۴۵-۱۳۰۳. گزارش کامل این نشست در همین سند یاد شده است.

۱۵- همان، ۴۱ تا ۳۹-۵۷-۳۳-۱۳۰۳. مدرسه اتحاد ایرانیان در سال ۱۹۰۶م در بادکوبه تأسیس شد و کودکان ایرانی در آن ضمن تحصیل زبان و ادبیات فارسی مراحل آموزشی را طی میکردند. این مدرسه از آن زمان توسط انجمن ایرانیان بادکوبه و مساعدت کنسولگری ایران اداره میشد. در ۱۹۲۰م مدرسه با زیر و رو شدن اوضاع سیاسی بادکوبه، به دست انقلابیون روس افتاد و متعاقباً اداره آن به کمیساریای معارف بادکوبه واگذار گردید. (همان).

 دوشنبه

۱۸ فروردین ۱۳۰۳

۷ آوریل ۱۹۲۴

۲ رمضان ۱۳۴۲

 استعفای رضا خان و واکنش مجلس

امروز رضا خان، رئیسالوزرا و وزیر جنگ بنابر آن چه که جراید «خستگی دماغی» یاد کردند از مقام خود کناره گرفت و استعفانامه خود را کتباً به مجلس شورای ملی فرستاد. رضا خان پس از استعفا راهی بومهن شد تا در ملک خود توقف نماید. در پی رسیدن استعفانامه رضا خان به مجلس جلسه علنی تعطیل و مجلس به صورت غیرعلنی ادامه یافت و تصمیم گرفته شد یک گروه ۱۲ نفری انتخاب و برای دیدار و مذاکره با رضا خان راهی بومهن شود. از این رو از فراکسیون قیام امینالشریعه، عمادالسلطنه و سهامالسلطان ؛ از فراکسیون آزادیخواه سیدالمحققین، سردارفاخر، عزالممالک؛ و از منفردین مشیرالدوله، مستوفیالممالک، مصدقالسلطنه، میرسیدحسن کاشی، ارباب کیخسرو و امیراعلم انتخاب شدند. رضا خان غیر از استعفانام های که برای مجلس فرستاد، در بخشنام های این موضوع را به سراسر کشور ابلاغ کرد.(۱) تلگرام دیروز احمدشاه مبنی بر عدم صلاحیت رضا خان و خیانت او به ملت و دولت امروز در جلسه غیرعلنی مجلس قرائت شد.(۲)

 حکم قشونی ۱۹۶

در پی استعفای رضا خان، وی امروز «حکم قشونی نمره ۱۹۶» را خطاب به نظامیان ارشد وزارت جنگ صادر کرد. وی در این بیانیه با اشاره به عدم قدرشناسی از اقدامات او که منجر به دلسردی و استعفایش شده، از امرای لشکر خواست که مراقب حوزه های نظامی خود باشند تا حادث های خلاف انتظار رخ ندهد. وی در پایان نوشت: «فعلاً قشون را به شما و شما را به خدا میسپارم.»(۳)

 دیدار رضا خان با امرای وزارت جنگ و وزراء

پیش از ظهر امروز رضا خان با صاحب منصبان ارشد و وزرا دیدار کرد و با ابراز خستگی هایی که در نتیجه عدم پیشرفت امور مملکتی برایش حاصل شده تصمیم خود را برای حرکت به طرف عتبات عالیات به اطلاع حاضران رساند. رضا خان امروز مسئولیت خود را در وزارت جنگ به عهده ارکان حرب کل قشون گذاشت و با بخشنام های به امرای لشکر موضوع استعفای خود را به اطلاع ایشان رساند. رضا خان امیراقتدار را نیز به عنوان رابط ارکان حرب کل قشون و مجلس معین کرد.(۴)

 اجتماع بروجردیها در مجلس

پس از پخش خبر استعفای رضا خان تعدادی از روحانیان و معتمدان بروجردی مقیم مرکز، امشب به مجلس شورای ملی آمده و با نمایندگان آن شهر گفتوگو کردند. روزنامه کوشش با درج این خبر نوشت که بروجردیها نسبت به بازگشت ناامنی به بروجرد و لرستان ابراز نگرانی کردند. آنها گفتند: «با انتشار این اخبار ممکن

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۵، ص ۱. پس از غائله جمهوری موقعیت رضا خان متزلزل شد «و چون در همین اوان هم تلگرافی مشعر بر عزل سردارسپه از مقام ریاست وزرایی از طرف سلطان احمدشاه به مجلس مخابره شده بود و شاه نظریه مجلس را نسبت به انتخاب رئیسالوزراء جدید خواستار شده بود، بنابراین چنین به نظر میرسید که کابینه سقوط خواهد کرد. زیرا با این ترتیب علاوه بر اینکه شاه او را عزل کرده بود در مجلس هم اکثریت محکم و ثابتی نداشت و قانوناً هم کابینه به واسطه تشکیل و رسمیت مجلس دوره پنجم میبایستی مستعفی شود تا مجلس نسبت به کابینه جدید ابراز تمایل نماید و فرمان صادر شود. بنابراین قانوناً کابینه ساقط بود و دیگر رسمیت نداشت. بنابراین سردارسپه مجبور بود برای تثبیت مقام خود و غالب شدن بر حریف نقشه دیگری بازی نماید. به این معنی که با زور و قلدری تهدید و تطمیع مخالفین را موافق نماید و چون از جهت سیاست خارجی اطمینان داشت (زیرا روسیه شوروی و انگلیس با وی موافق بودند) دیگر اشکالی نداشت که این منظور را به هر نحوی که بخواهد انجام دهد؛ منتهی باید طوری رفتار نماید که عملیاتش ظاهراً مورد ایراد نباشد. بنابراین روز ۱۸ فروردین ۱۳۵۳ سردارسپه از کار کناره گرفت و به عنوان تعرض و قهر از تهران خارج و به طرف رودهن رهسپار گردید.» (مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۱، ص ۳۲۰).

۲- FO E ۵۱۶۸/۲۵۵/۳۴.

۳- مجله پهلوی، شم ۲۶، صص ۱ و ۲.

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۲۷، ص ۱.

است الوار که مخزول و منکوب گردیده‌اند به خرم‌آباد حمله ور شوند.»(۱) کوشش، از جراید حامی رضا خان بود.

 ادامه تظاهرات ضدقاجار در آستارا

فرمانده نظامیان آستارا خبر داد که در سه روز گذشته تظاهرات برای خلع سلطنت از قاجاریه ادامه داشته است. امروز بعد از ظهر نیز گروه هایی از مردم و دانشآموزان با پرچم های رنگارنگ در چندین نقطه شهر تظاهرات کردند و خواستار خلع سلطنت قاجاریه شدند. اینان سپس به تلگراف خانه رفتند تا خواست خود را به مرکز مخابره کنند.(۲) از میان فرماندهان نظامی آذربایجان، به استناد مدارک موجود، معین‌السلطنه حاکم نظامی ماکو همچنان در صحنه‌گردانی برای خلع سلطنت فعال است. وی یادآور شد که تاکنون ششصد تومان هزینه تلگرام های ارسالی از ماکو به تهران شده که پانصد تومان آن از ناحیه حقوق شخصی بوده و یک صد تومان هم قرض کرده است.(۳)

 عدم هماهنگی حاکم گیلان با سیاست های وزارت جنگ

به گزارش محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ مستقل شمال، میرزاسلیمان خان، حاکم گیلان، با سیاست های جاری دولت و وزارت جنگ هماهنگ نیست، به طوری که در شهر شایع شده وی مخالف ترتیبات جاری (سیاست های دیکته شده برای جمهوری و خلع سلطنت قاجاریه) است. از نظر آیرم، حاکم گیلان «تمام مقصودش این است که ... از ما پول بگیرد تا کار کند. در هر حال اقدامات حالیه مشارالیه پس از بیانیه [توقف جمهوریخواهی]... تحملناپذیر است.» وی تغییر میرزاسلیمان خان را به مصلحت ندانست، اما احضار او را به مرکز مفید ارزیابی کرد. پاسخی به درخواست آیرم داده نشد.(۴)

 ورود سه خلبان و هفت هواپیما به بادکوبه

ساعدالوزاره، سرکنسول ایران در آذربایجان شوروی، به وزارت امور خارجه اطلاع داد که به وزارت جنگ گفته شود «گریگوریان با سه نفر طیارهچی و هفت طیاره وارد بادکوبه [شدند.] برای طیران هفت ماشین [= هواپیما] منتظر هوای خوب هستند. سه ماشین دیگر با کشتی، دوازدهم آوریل وارد انزلی میشوند.»(۵)

 پیشنهاد های کنسول ایران در نجف برای بازگشت اقتدار ایران در بینالنهرین

اعتمادالوزاره، کنسول ایران در نجف، امروز در گزارش بلندی به وزارت امور خارجه، با اشاره به این که حقوق سیاسی، قضایی، تجاری و انسانی ایران و ایرانیان در بینالنهرین تضییع شده، سه پیشنهاد برای بازگشت این حقوق ارائه داد: ۱- ممانعت از ورود و خروج کالا های ایرانی و خارجی به بینالنهرین و تمرکز آن در محمره (خرمشهر)؛ ۲- ممانعت از سفر زوار ایرانی به بینالنهرین؛ ۳- جذب و جلب بینالنهرینیها به ایران. اعتمادالوزاره اعتقاد داشت «موجودیت بغداد و روح و جان بینالنهرین، هر چه هست و نیست بسته به سه مطلب فوق است.»(۶)

 شیوه های «قباله کردن یک مملکت»

اعتمـادالوزاره، کنسـول ایران در نجف، فهرسـتی از اقـدامات کشور اسـتعمارگر انگلیس را برای «قبـاله کردن یـک مملکت» به وزارت امور خارجه فرسـتاد. وی در این نامه بیآن که اسـمی از ایران ببرد و یا مسـتقیماً به استعمار انگلیس اشاره کند، مینویسد پس از جنـگ عـالمگیر «بعضـی اسـرار پولیتیکی که به واسـطه آلمانهـا کشف شـده بود... عینـاً در عراق عرب و ممالک دیگر مشاهده میشود.» اعتمادالوزاره این اسرار را در ۱۲ بند یاد کرد که نظر به اهمیت آن در پاورقی میآید.(۷)

۱- همانجا.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۷، ص ۲۴.

۳- همان، پ ۷، صص ۴۲۰ و ۴۲۱، ۵۲۱ و ۵۲۲.

۴- همان، پ ۲۲، ص ۳۴۸.

۵- همـان، پ ۱۱، ص ۳۸۳. در اسـناد سـفارت انگلیس در تهران آمـده است که ایران پیش از این سـفارش خرید هفت فروند هواپیما به شرکت «اونداچ» داده بود. کارگاه های این شرکت هواپیمایی در شوروی است. (FO E ۳۵۱۲/۲۵۵/۳۴)

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۲ تا ۳۶-۳-۲۷-۱۳۰۳.

۷- همان، ۱/۱۵ و ۱۵-۳-۲۷-۱۳۰۳. «۱) حتیالامکان ولو به مصارف زیاد هم باشد طرفدار خود را در داخله و ادارات دولتی و در پارلمان زیاد نمودن؛ ۲) عقاید مذهب را منشعب نمودن و اختلاف انداختن؛ ۳) مانع شدن به دست حکومت داخله احداث کـار خانجـات و راهآهن و ترقی معـارف و غیره بشود. و خرابه و زمین های بایر را کمافیالسابق لمیزرع گذاشـتن که عاقبتالامر اجرائیات به دست خودشان واقع شود؛ ۴) مخـارج و مصارف دولت را در بودجه سال به سال بیشتر نمودن و مالیه دولت را فلج کردن؛ ۵) قرض حکومت محلی را سـال به سـال زیاد نمودن و در مقابل از آب و خاک وثیقه گرفتن؛ ۶) جمعآوری مسکوک طلاـ و نقره را از داخله به خارج حمل کردن و رواج نوت کاغـذ [= اسـکناس] دادن؛ ۷) وارد کردن امتعه جلب پوشالی بیدوام موقتی مثـل کبریت، کاغـذ، تخته ...، پـارچه هـای الوان، اسباب خرازی از قبیـل صـابون، حوله و امثـال آنهـا؛ ۸) اسباب فراهم نمودن عـدم اطمینان سـرمایهداران به دولت متبوعه خود و یأس آنها از آب و خاک اجدادی و سـرمایه نقدی آنها را در بانک هـای خود ریختن و تجار داخله مملکت را ورشـکست نمودن؛ ۹) خلعاسلحه عمومی؛ ۱۰) مبلغی اعتبـار در سال برای رشوه به اشـخاص صـاحب نفـوذ و روزنامجـات محلی دادن؛ ۱۱) تحصـیل امتیـازات چه طـبیعی و اقتصـادی از قبیـل اسـتخراج معـادن، راهآهن، احـداث کـار خانجـات حتیالامکـان حق مطلق برای خود قرار دادن و بعـد ویرانه نمودن و کمافیالسابق به حالت خود گذاشتن مگر این که [نامفهوم] و چه تحصیل امتیازات سیاسی که حق مداخله در امور داشتن و به اسم مستشاری داخل ادارات شـدن یـا عنان اختیارات را در باطن به دست گرفتن و بعکس عمل کردن؛ ۱۲) تولیـد فتنه در عشایر و ایلات نمودن و تحریک نمودن بر علیه حکومت محلی و قوای نظامی را صـرف داخله خود نمودن و در تلگرافات و روزنامجات خارجه انتشار اغتشاش و هرج و مرج اوضاع داخلی را دادن و در کنفرانسـها و مجمع اتفاق ملل راجع به مختل شدن تجارت کسب تکلیف خواسـتن.» (همان)

 سه شنبه

۱۹ فروردین ۱۳۰۳

۸ آوریل ۱۹۲۴

۳ رمضان ۱۳۴۲

 رأی اعتماد مجلس به رضا خان

مجلس شورای ملی در جلسه غیرعلنی امروز خود، پس از سخنانی که تقریباً همگی در تأیید رضا خان بود با بیش از نود رأی نسبت به رئیسالوزرایی رضا خان رأی اعتماد داد. در پی این رأیگیری هیأت ۱۲ نفر های که برای ملاقات با رضا خان تعیین شده بود (ر.ک: ۱۸ فروردین) عازم رودهن شدند تا به دیدار او بروند و اظهار اعتماد مجلس را به اطلاعش برسانند.(۱) به نوشته روزنامه کوشش این عده به رضا خان رأی اعتماد ندادند: از فراکسیون آزادیخواه: سیدمحییالدین، سیدحسن خان زعیم، کازرونی؛ از فراکسیون قیام: مشیراعظم، حائریزاده، اقبالالممالک؛ از منفردان: ملکالشعرا، مدرس، میرزاهاشم آشتیانی، میرزامصطفی بهبهانی، شیخ الاسلام ملایری، میرزاسیداحمد بهبهانی، قوامالدوله، حاجاسماعیل عراقی.(۲) واقعیت این است که مجلس شورای ملی، امروز تحتتأثیر تهدیدات امرای لشکر بود. احتمالاً پس از تلگرام های تهدیدآمیز امرای لشکر رأیگیری انجام شده است. امیرلشکر غرب تهدید کرد اگر رضا خان قدرت را به دست نگیرد ظرف ۴۸ ساعت نیرو هایش را از لرستان خارج میکند. فرمانده لشکر جنوب تهدید کرد اگر رضا خان به تهران بازنگردد، راهی تهران خواهد شد. تلگرام های مشابه دیگر هم خوانده شد و «این همه موجب آشفتگی مجلس شده است.» از این رو نمایندگان برای این موارد رأیگیری کردند: ۱- حضور رضا خان برای امنیت ایران ضروری است؛ ۲- رضا خان به سلطنت خیانت نکرده است. که اولی پاسخ به فرماندهان لشکر بود و دومی جواب به احمدشاه.(۳) (ر.ک: ۱۷ فروردین)

 عدم حضور وزراء در وزارت خانه ها

در پی استعفای دیروز رضا خان از ریاستالوزرایی، وزرای کابینه امروز بر سر کار حاضر نشدند، اما معاونان از بعد از ظهر بر سر کار حضور یافتند و مشغول انجام امور مرجوعه شدند.(۴)

 اعلامیه امیرلشکر غرب

در پی استعفای رضا خان، امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در اطلاعی های با ذکر عملکرد وزیر جنگ، خطاب به نمایندگان مجلس با تهدید نوشت که تا ۶۸ [= ۴۸] ساعت دیگر قوای خود را از جبهه لرستان فرامیخواند «و منتظر خواهد بود تا پس از استحضار به تصمیمات متخذه، آن چه وظیفه هر متعلمی نسبت به مربیاش حکم میکند بدان عمل نموده و به پاس افتخاراتی که به ما اعطا کرده است، خون های خود را در راه تسلیت خاطر مبارکش بریزیم.» وی در پایان به نمایندگان گفت: «اینک با ن

هایت تأسف مقدرات لرستان و نواحی سرحدی مملکت را بعد از انقضای مدت معروضه تسلیم نمایندگان محترم ملت مینماید.»(۵) این اعلان امروز در مجلس خوانده شد.

 ورود روحانیان بینالنهرین به کرمانشاه

مراجع تقلید و روحانیان مهاجر بینالنهرین که اینک در راه بازگشت به عراق هستند، وارد کرمانشاهان شدند. به همین مناسبت مردم شهر از صبح دکاکین، مدارس و کاروانسراها را تعطیل و به استقبال ایشان رفتند. «به همین ترتیب آقایان حجج اسلام با احساسات و احترامات فوقالعاده وارد شهر کرمانشاهان شده و در منزل آقای حاجی آقامهدی مجتهد پیاده شدند. گویا حضرات آیات چند روزی در کرمانشاه توقف نموده، بعد به طرف عتبات عزیمت فرمایند.»(۶)

 سردرگمی حاکم زنجان

حاکم زنجان در تلگرامی که امروز به وزارت جنگ فرستاد، نوشت که این دومین بار است برای کسب تکلیف نسبت به سلطنت قاجار درخواست پاسخ میکند. او گفت که صالح خان رئیس نظامیان زنجان میگوید اقدامات خود را علیه خاندان سلطنت شروع کنید. از آن طرف با بیانیه رئیسالوزراء که خواستار توقف جمهوریخواهی شده روبرو هستم. وی یادآور شد دستور جدیدی راجع به شروع فعالیت جدید علیه سلسله قاجار به او نرسیده است.(۷)

 ملاقات ذکاءالدوله با مقام صلیب احمر

ذکاءالدوله، نماینده سیاسی ایران در برن، امروز خبر داد که با «رئیس دارالانشاء هیأت بینالمللی صلیب احمر» دیدار و گفتوگو کرده است. در این ملاقات درباره شیر و خورشید سرخ ایران سخن رفته و مقام صلیب احمر از ذکاءالدوله خواسته است قرارداد ۱۹۰۶ ژنو به تصویب رسمی ایران برسد، چرا که بدون تصویب این قرارداد در مجلس شورای ملی مؤسسه شیر و خورشید سرخ ایران، به رسمیت شناخته نمیشود.(۸)

 عقیده امین تذکره خوی در مورد ارتباط سیمیتقو با اکراد ایران

قوامالوزاره، امین تذکره خوی، در نام های به کارگزاری آذربایجان نوشت که اطلاعات او نشان میدهد اسماعیلآقا سیمیتقو با اکراد ایران مرتبط است. وی در تشریح جزئیات این موضوع گفت که «عمر آقا» از نزدیکان و منسوبان سیمیتقو با یک رابط به نام تیمور دستورها را از سیمیتقو میگیرد و به اجرا میگذارد.(۹)

 ادامه فعالیت های ضدقاجار در ارومیه

بنابر خبری که مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، میدهد پس از توقف قضیه جمهوری و رفع تعطیلی دوایر دولتی، اینک سه روز است «که مجدداً معاریف به طور سابق در مسجد اجتماع و تغییر سلسله قاجاریه را میخواهند. تلگرافاتی هم در این موضوع به طهران و تبریز مخابره نمودهاند.»(۱۰)

□ سوگ نگاشته شفق سرخ درباره استعفای رضا خان

نشریه شفق سرخ در شماره امروز با عنوان «پدر رفت»، مقال های غمگنانه از حرکت رضا خان به بومهن و استعفای او نوشت و ضمن ابراز تأسف شدید رضا خان را «جانشین اردشیر بابکان و نادر افشار» دانست که شایسته «عبادت» است. نویسنده سرمقاله شفق سرخ افزود: «سردارسپه باید برگردد. این روح ملت است که با نوک خامه شفق مراجعت او را تقاضا میکند... این شخص نباید برود، ولو به قیمت ریختن خون های زیادی باشد[!]»(۱۱)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۶، ص ۱.

۲- روزنامه کوشش، س۳، شم ۲۸، ص ۲. روزنامه شفق سرخ بنابر شنیده ها مینویسد که امروز از طرف احمدشاه تلگرامی مبنی بر استطلاع از تمایل نمایندگان به ریاستالوزرایی رضا خان به دست مجلس میرسد که مجلس با رأی اعتماد خود، همان نتیجه را به اطلاع احمدشاه میرساند. (شفق سرخ، س ۲، شم ۲۲۹، ص ۲).

۳- FO E ۵۱۶۸/۲۵۵/۳۴

۴- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۵، ص ۱.

۵- همان، شم ۱۵۷۶، صص ۱ و ۲.

۶- همان، ص ۲.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۳۳۷. رئیس ارکان حرب در پاسخ به این سردرگمی ضمن عذرخواهی نوشت که دستور از بالا برای شروع اقدامات علیه خاندان قاجار و خلع سلطنت داده شده است. (همان، پ ۲۴، ص ۳۳۶).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۱۶-۶۰-۱۳۰۳.

۹- همان، ۶۶-۲۲-۴۵-۱۳۰۳. این مسئله به امیرلشکر شمال غرب منعکس شد و او ضمن تکذیب گفت که این نوع اخبار در حوزه اطلاعات قشون است. «قوامالوزاره ممکن نیست اطلاعات صحیح داشته باشد مگر از طرف مأمورین نظامی اطلاع پیدا نماید. مسئله تیمور و عمرآقا صحت ندارد.» (اسناد مؤسسه مطالعات...، پ ۲۳، ص ۷).

۱۰- همان، ۱۱۴-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۱۱- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۲۸، ص ۱.

 مسافرت غیرقانونی صاحب منصبان ایران به بینالنهرین

سفـارت انگلیس امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه از قول مأمور عالی انگلیس در بینالنهرین نوشت که در پی نامه قبلی (ر.ک: ۴ اسفند ۱۳۰۲) باز صاحب منصـبان ایرانی [مقیم خوزستان] بدون تذکره به بصره رفتهاند. در این نامه سئوال شده است که دولت ایران چه اقـداماتی را برای جلوگیری از این اقـدام انجـام میدهـد تـا به اطلاع مأمور عالی انگلیس در بینالنهرین برسد؟(۱)

 تکرار پاسخ گذشته توسط امیرلشکر غرب

امیرلشـکر غرب امروز پاسـخ هـای گذشـته خود را راجع به سـرقت از یک خودرو بارکش انگلیسـی و سـرقت اموال آن تکرار کرد. (ر.ک: ۴ فروردین) وی نـوشت که این کـار توسط افراد محمودبیـک دلـو صـورت گرفته است. [خـوب است مـأموران انگلیس] «به مأمورین خودشان در بینالنهرین قـدغن نماینـد محمود بیک مزبور را تحویل کارکنان این لشـکر بدهند تا مشارالیه را به اقرار آورده و صحت مراتب فوق را به ثبوت برساند.»(۲)

 رهگیری دو خارجی توسط منابع انگلیس در ایران

منابع انگلیسـی که از ورود جی. آپسون و اف. مَستر از هند به شـیراز باخبر بودند، نوشـتند که این دو امروز از اصفهان به سوی تهران حرکـت کردنـد. در این گزارش آمـده است که مَسـتر یـک پارسـی است و آپسـون خـودش را خبرنگـار روزنـامه هـای انگلیشـــمن چـاپ کلکتـه، ســیلان تـایمز چـاپ کلمبـو، و دیلی اکسـپرس چـاپ مَـدْرس معرفی میکنــد. ایـن دو در شــیراز با روزنامهنگاران مخالف رضا خان ملاقات داشتند و در اصفهان با کنسول شوروی برخورد دوستان های از خود نشان دادند.(۳)

 چهارشنبه

۲۰ فروردین ۱۳۰۳

۹ آوریل ۱۹۲۴

۴ رمضان ۱۳۴۲

 دیدار هیأت ۱۲ نفره مجلس با رضا خان

امروز هیأت ۱۲ نفر هـای که از طرف مجلس شورای ملی برای دیـدار بـا رضا خان مسـتعفی انتخاب شـده بود، در بومهن با او دیـدار کرد. در این دیـدار نماینـدگان ابراز تمایل مجلس را به اطلاع رضا خان رساندند و در مقابل، رضا خان نیز سـخنانی در ضرورت همراهی مجلس با او ایراد کرد و با پذیرش اعتماد مجلس شب هنگام به تهران آمد و در سعدآباد مستقر شد.(۴)

منابع انگلیسی مینویسند که رضا خان پس از بازگشت به سعدآباد در نخستین اقدام مشغول تعیین وزراء برای تشکیل کابینه جدید شد.(۵)

 دیدگاه رئیس تیپ فارس نسبت به استعفای رضا خان

فضل الله زاهدی رئیس تیپ فارس در تلگرامی که امروز به رئیس ارکان حرب کل قشون فرستاد نوشت: «استماع خبر کنارهگیری بندگان حضرت اشرف تولید تزلزل فوقالعاد های نموده که صحت آن در صورت موقتی هم به ایجاد انقلاب عمومی در تمام فارس منتهی شده و اصلاح آن خالی از اشکال نیست.»(۶)

 فعالیت کنسول روسیه در رشت

بنابه خبر رسیده از تیپ مستقل شمال پس از استعفای رضا خان، کنسول روسیه در رشت با همه مقامات دیدار کرده و به آنها توصیه نموده نگذارند اهالی دچار هیجان شده، تعطیل کنند. وی در دیدار با حاکم گیلان هم ابراز داشته استعفای رضا خان اهمیتی ندارد؛ رئیسالوزراها تغییر میکنند [آن چه مهم است دوستی بین دولتین ایران و روس است.] ما دوست ایران هستیم و نمیخواهیم در ایران انقلاب شود. احمد خان آیرم رئیس ارکان حرب تیپ مستقل شمال با ارسال این خبر به وزارت جنگ افزود با وجود این در شهر و بین قشون هیجان حاکم است.(۷)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۷۰. موضوع از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ و متعاقباً به لشکر جنوب اطلاع داده شد تا پاسخ دهد. (همان، صص ۲۶۸ و ۲۶۹).

۲- همان، پ ۱۵، ص ۳۵.

۳- FO E ۵۱۶۸/۲۵۵/۳۴.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۶، ص ۱.

۵- FO E ۵۱۶۸/۲۵۵/۳۴

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۳۶۶.

۷- همان، پ ۲۲، ص ۳۴۷.

 نامه کلاهنمدیها به مدیر روزنامه ستاره ایران

روزنامه ستاره ایران در شماره های ۱۵۴، ۱۵۵ و ۱۵۶ مطلبی با عنوان «اسلام و جمهوریت» نوشت و در آن ضمن تخفیف مخالفان جمهوریت با عناوینی چون «کلاهنمدیها»، در تطبیق شریعت و نظام سیاسی جمهوری قلم راند. امروز نامه بلندی خطاب به مردم و پاسخگویی به اظهارات ستاره ایران منتشر شد که امضاء آن کلاهنمدیها بود. در این نامه تطبیق جمهوریت با شریعت اسلام، در عهده «نواب حضرت ختمالمرسلین» دانسته شده نه کسی که سابقهاش نسبت به اسلام مخدوش است. در نامه کلاهنمدیها هدف از جمهوریت چنین توضیح داده شده: «میخواهند به نام جمهوریت مملکت شیعه را مانند مملکت عثمانی از میان ببرند و همان طور که ... الغاء خلافت کردند و عمامه از سر روحانیین برداشتند، همان رژیم را در مملکت شیعه اتخاذ کنند.» در این نامه آمده است که تلاش ب هاییان برای تغییر نظام سیاسی کشور کاملاً مشهود است. در این مراسله از مدیر روزنامه ستاره ایران سئوال شده است: «این که مینویسید جمهوریت حکومت ملی است و باید ملت یک نفر را که اعلم و اتقی و مسلمان و خیرخواه باشد انتخاب کند تصدیق میکنیم ولی از خود شما انصاف میخواهیم که آیا ملت در کمال آزادی و علم و اطلاع باید کسی را انتخاب نماید و یا به قوه سرنیزه امیرلشکر های خارج و داخل، و آیا ملت این مطلب را از دولت بخواهد و یا دولت با هزاران دسیسه و خیالات فاسده و فشار پول و سرنیزه ملت را مجبور به اقدامی نماید که به قوه جبر و قهر به جای آن که اعلم و اتقی را انتخاب کنند امنیت از دارالشورای ملی بردارد و شمشیر بیداد و ظلم به روی مسلمانان پایتخت بکشند و پنجاه خانه را در شب عید با این بیچارگی ملت عزا خانه نماید و سواران ارمنی و اشتهاردی را که احزاب بهائیه هستند فرمان خونریزی بدهد و پس از این واقعه خواهید دید که هیچ قوه در مقابل تیر آه دل سوختگان مقاومت نمیتواند کرد.» در این نامه با اشاره به انتقاد های فراوانی که نسبت به اموال دودمان قاجار میشود، آمده است: «تمام اموال دودمان آل قاجار از دویست سال سلطنت استقلالی و قدرت بیپایان ناصرالدینشاه به قدر دهات سوادکوه مازندران، رشت و قزوین [و] شانزده میلیون پول نقد و غیره [= اشاره به اموال رضا خان که ظرف دو سه سال اخیر چپاول کرده بود] نخواهد بود. نامه با این جمله به پایان میرسد: «زنده باد وکیل بیآلایش ملت، آقای مدرس.»(۱)

 افزایش نظامیان انگلیس در دالبندین

بنابر گزارش امیرلشکر شرق، اطلاعات رسیده از دزداب حاکی است که انگلیس بر تعداد نظامیان خود در ساخلو دالبندین افزوده است. چند هواپیمای انگلیسی هم در دالبندین فرود آمده است.(۲)

 تهدید رئیس قشون بندرجز به کنارهگیری

کارگزاری بندرجز امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که رئیس نظامیان بندرجز در اجتماع مأمورین دولتی گفت که به علت کنارهگیری رئیسالوزرا، «قشون ساخلو بندرجز نیز از کار کناره و منبعد مسئول انتظامات و امنیت محلی نبوده و حاضر به عزیمت میباشد.»۷(۳)

(تصویر) رشت

 پنجشنبه

۲۱ فروردین ۱۳۰۳

۱۰ آوریل ۱۹۲۴

۵ رمضان ۱۳۴۲

 واکنش لشکر شمال غرب به استعفای رضا خان

عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، در پی استعفای رضا خان، فرمان حرکت قشون آذربایجان را از همه نقاط این ایالت به طرف تهران صادر کرد. طهماسبی در سخنانی که امروز در میدان توپ خانه تبریز ایراد کرد، صراحتاً گفت که ما باید تهران را زیر و زبر کنیم؛ بعد از سردارسپه برای ما، ایران مفهومی ندارد.(۴)

 مشکلات رئیس نظامیان قراچهداغ از مقاومت روحانیان

پس از آن که امیرلشکر شمال غرب همه فرماندهان نظامی آذربایجان را موظف کرد همگام با موقوف داشتن جمهوریخواهی، خلعسلطنت قاجاریه را دنبال کنند، سلطان محمدباقر رئیس نظامیان قراچهداغ از عدم همکاری اهالی اهر خبر میدهد. او مینویسد حتی تهدید صریح حاکم شهر بیفایده بوده،(۵) اهالی بدون اجازه علماء دست به کاری نمیزنند. سلطان محمدباقر افزوده که علمای اهر تحت نفوذ امام جمعه هستند. امام جمعه پس از بیانیه وزیر جنگ درباره مختومه دانستن موضوع جمهوریخواهی مخالف اقدامات جدید قشون در خلع سلطنت است. «بنده با وسایل ترغیب و تشویق و تحریص... نتیجه نگرفتم. ناچار ریشسفیدان و اشخاص مطمئن را از دهات... احضار» کردم تا با کمک ایشان اقدامی در جهت دستور یاد شده انجام شود.(۶) سلطان محمدباقر از دیدار خود با امام جمعه هم خبر داد و از او شنید که ما از اقدامات گذشته خود هم پشیمان هستیم؛ تا اطلاعی از علمای مرکز یا تبریز نرسد هیچ قدمی برنخواهیم داشت. وی از امیرلشکر شمال غرب خواست برخی از علمای تبریز را وادار به ارسال تلگرام به امام جمعه اهر نماید.(۷) ظاهراً این اقدام نیز مؤثر نبود، چون سلطان محمدباقر در تلگرامی به فرمانده قشون آذربایجان از او تقاضا کرد مراسلات علمای تبریز به علمای اهر سانسور شود. «چنانچه سانسور رسمی را اجازه نفرمائید، مستدعی است اجازه فرمایند کلیه پست بین راه سرقت شود.»(۸)

 ورود قریبالوقوع تجهیزات نظامی از آلمان

ارفعالملک نماینده وزارت جنگ در بوشهر امروز خبر داد که به زودی کشتی حامل «اشیاء جنگی دولت ایران» که از هامبورگ آلمان حرکت کرده وارد بوشهر میشود. وی پرسید چه کسی باید این تجهیزات را تحویل بگیرد و روانه تهران کند؟ در تلگرام ارفعالملک از تبادل اطلاعات میان وزارت امور خارجه فرانسه و سفارت این کشور در تهران هم خبر داده شده [که احتمالاً ـ مربوط به عدم موفقیت پرواز برخی هواپیماها یا سقوط یکی از آنها] است. وزارت جنگ در ذیل این تلگرام پاسخ

داده است که مسئولیت تحویل سلاحها به عهده شما است و اضافه شده: «ممکن است طیاره های آلمانی زودتر به طهران برسند. اگر اقلاً یک برگه [= نام هواپیمای فرانسوی] به طهران زودتر میرسید برای شما و میسیون [نظامی فرانسه] خوب بود.»(۹)

۱- مدرس و مجلس نامه ها و اسناد، صص ۹۶ تا ۱۰۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲۱۶

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۸-۳۷-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۳۱۹. منبع این خبر میافزاید پس از تلگراف سردارسپه که فعلاً وزارت جنگ را پذیرفته است قشون راهی شده به طرف تهران بازگشت و ایلاتی که برای بر هم زدن آرامش تهییج شده بودند، دست از چپاول و غارت کشیدند. (همان). واکنش مشابهی هم از طرف لشکر شرق دیده شد که از طریق اطلاعیه به امضاء امیرلشکر شرق و صاحب منصبان آن بخش از قشون در روزنامه شفق سرخ چاپ شد. در آن اطلاعیه دو روز فرصت داده شده بود که اگر رضا خان به سر کار بازنگردد، راهی مرکز خواهند شد تا انتقام از مخالفان وزیر جنگ بگیرند. این اطلاعیه بدون تاریخ بود و روزنامه شفق سرخ متن کامل آن را در صفحه اول خود چاپ کرد. ر.ك: روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۳۰، ص ۱.

۵- همان، پ ۷، ص ۱۱۹.

۶- همان، پ ۷، ص ۱۲۲.

۷- همان، پ ۷، ص ۱۲۳.

۸- همان، پ ۷، ص ۱۲۶.

۹- همان، پ ۲۵، ص ۵۸. منظور از هواپیما های آلمانی به احتمال زیاد همان هفت هواپیمایی است که از طریق سواحل شمالی به ایران رسیده است. (ر.ك: ۱۸ فروردین)

 تقاضای پول برای پرداخت قروض وزارت جنگ به کار خانه های اسلحهسازی

سرهنگ اسماعیل خان نماینده وزارت جنگ در آلمان امروز از مبدأ شارلوتنبورگ [از شهر های آلمان که در ۱۹۲۰م به برلن ملحق شد] نوشت که هم به واسطه مقروض بودن به کار خانه هایی که اسلحه خرید هایم و هم برای معیشت خود نیازمند پول هستم. دستور داده شد ۷۰۰ لیره ارسال شود. همچنین وزارت جنگ امروز در تلگرامی به سرهنگ اسماعیل خان از او خواست که «دو شوفر دیگر استخدام» و اعزام کند.(۱)

 فعالیت های سیاسی - نظامی روسیه میان ترکمنها

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز به مرکز خبر داد که روسها با سران تراکمه وارد مذاکره شده و با اهداء پول و اسلحه آنان را در جهت تحقق سیاست های خود تجهیز میکنند. «دستور داده [شد] که قسمت استرآباد محرمانه با طایفه آتابای مساعدت کند که جعفربای را متزلزل نماید و حدود را هم محافظت کنند.»(۲)

منابع انگلیسی نیز این موضوع را مورد توجه قرار دادند و بههمریختگی اوضاع سیاسی ایران را که در پی جمهوریخواهی و لغو آن پدید آمد، علت اصلی تحرکات روسها در میان ترکمن های ایران دانستند. این منابع حتی از یک تبعه روس به نام فاکیوس نام بردند که از شوروی به میان ایلات ترکمن آمد و قول هر نوع کمک آن دولت را به اطلاع ایلات رساند. افزایش حملات ترکمنها و حتی جمعآوری نیرو های نظامی از اطراف گمیشتپه به همین دلیل بوده است.(۳)

 تشویش اذهان اهالی بجنورد از تهران

امیرلشکر شرق معتقد است سردار معزز بجنوردی که اینک در تهران بسر میبرد [او سال گذشته به تهران فراخوانده شد] «مطالبی از طهران به بجنورد اشاعه میدهد که سبب تشویش اذهان میشود.» حسین خزاعی از وزارت جنگ خواست او را دستگیر کنند تا این نوع ارتباطات هم قطع شود.(۴)

 ایل جانکی و سیاست های انگلیس

نماینده وزارت امور خارجه امروز از محمره (خرمشهر) گزارش داد که بختیاریها همچنان در تلاش هستند ایل جانکی از طایفه چهارلنگ را ضمیمه خود کنند. انگلیس هم در این زمینه مساعی چشمگیری دارد. وی با اشاره به این موضوع میافزاید درست است که طایفه چهارلنگ به واسطه تعدیات بختیاریها از رمق افتاده است، اما نسبت به دولت خدمتگزار هستند «و ممکن است اگر آنها مستقل باشند موازنه سیاسی ایلات به نفع دولت محفوظ بماند.»(۵)

 موقعیت نگرانکننده نظامیان فراری ترکیه در مرزها

وزارت امور خارجه امروز یادداشتی برای وزارت جنگ تهیه کرد که در آن ضمن اشاره به همراهی گروهی از نظامیان فراری

ترکیه با سیمیتقو (هنگام شرارت های او در ارومیه و سلماس) که اینک در نقاط مختلف آذربایجان پراکنده هستند، نوشت که لازم است «صورتی از اسامی عساکر مزبور تهیه و در صورت اقتضا اقـدامات لازم در این باب به عمل آورنـد. در تهیه صورت مزبور به کارگزاری ارومیه دستور مقتضی صادر گردیده است.»(۶)

 تقاضای معممین وزارت عدلیه

در پی اقـدامات وزارت عـدلیه برای متحدالشـکل کردن کارکنـان خود، روحانیان شاغل در این وزارت خانه در نام های که به معاونت وزارت نوشـتند خواستار مستثنی شدن خود از این اقدام شدند. گویا این گروه از کارکنان نیز میبایست به جای عمامه، کلاه بر سر میگذاشتند.(۷)

 خبر کارگزار گیلان از انعکاس بازگشت رضا خان

کـارگزار گیلاـن، امروز به وزارت امور خـارجه اطلاـع داد که دیشب ساعت ۱۲، تلگرامی از ریـاست مجلس مبنی بر رجعت رئیسالوزراء به گیلان رسـید «و یک انـدازه اهالی از آن وحشت و اضـطرابی که در این دو سه روز داشـتند بیرون آمدنـد.» وی بـدون اشاره به نقش نظامیان در ایجاد این وحشت و بسـته شدن اماکن کسب نوشت: «ولی بازارها هنوز باز نشده است و انتظار دارند از طرف خود آقای رئیسالوزراء جواب تلگراف آنها برسد تا اطمینان کامل حاصل نموده، بازارها را باز نمایند.»(۸)

امشب سـاعت ۱۰، رضـا خـان بـا تلگرام خبر داد کـه بـار دیگر زمـام امـور را به دست گرفته است. پس از رسـیدن این تلگرام اجتماعکنندگان از تلگراف خانه پراکنده شدند.(۹)

۱- همان، پ ۲، صص ۲۷ و ۲۹.

۲- همان، پ ۲۲، ص ۴۰۸.

۳- FO E ۵۱۶۸/۲۵۵/۳۴.

۴- اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۸، ص ۲۳۵. سـردارمعزز احضار شد و ظاهراً ادعای امیرلشـکر شرق را تکـذیب کرد، چرا که وزارت جنـگ متعاقب آن از حسـین خزاعی سـئوال کرد «چه قسم شایعاتی و انتشاراتی از طرف او داده شده است؟» در ن هایت روشن شد که امیرلشکر شرق نسبت به منسوبان و نزدیکان سردارمعزز مزاحمت هایی ایجاد کرده و یا آنـان را بـازداشت کرده اسـت. رضـا خـان در اول اردیبهشت به حسـین خزاعی دسـتور داد مزاحم کسـان سـردارمعزز نشـود و بازداشتشدگان را آزاد کند. (همان، پ ۸، صص ۲۳۳ و ۲۳۴).

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۸-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۶- همان، ۶۳-۲۲-۴۵-۱۳۰۳. این فهرست تهیه شـد. تعداد این نظامیان فراری حدود ۹۰ نفر بود و اکثراً مشـغول رعیتی بودند. (اسناد مؤسسه مطالعات ...، پ ۱۲، ص ۲۴۰).

۷- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۶، ص ۲.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۸-۳۷-۱۳۰۳.

۹- همان، ۷-۸-۳۷-۱۳۰۳.

 جمعه

۲۲ فروردین ۱۳۰۳

۱۱ آوریل ۱۹۲۴

۶ رمضان ۱۳۴۲

 بازگشت رضا خان به خانهاش

رضا خان، رئیسالوزرا، امروز پس از چند روزی اقامت در سعدآباد به شهر آمد و در خانهاش مستقر شد.(۱)(ر.ك: ۲۰ فروردین)

 دیدار رضا خان و ولیعهد

امروز بعد از ظهر رضا خان همراه مستوفیالممالك با ولیعهد دیدار کرد. منابع انگلیسی نوشتهاند که محمدحسن میرزا و رضا خان آشتی کردند و ولیعهد طی تلگرامی به احمدشاه توصیه کرد رضا خان را به ریاست وزرا برگزیند. البته مجلس شورای ملی هم تلگرامی به احمدشاه فرستاده و با اشاره به رأی اعتماد مجلس به رضا خان، امکان تعیین رئیسالوزراء جدید را منتفی دانسته بود.(۲)

 گزارش امیرلشکر غرب از اقدامات خود برای خلع سلطنت

احمد خان امیراحمدی خبر داد که از امروز «جنبش شدید در تمام شهر های غرب شروع شده و به تدریج تمام نواحی با مرکز قطع رابطه خواهند نمود.» وی افزود بدون دخالت قشون[!] دوایر دولتی، پست خانه ها و تلگراف خانه ها اشغال شدهاند. وی خطاب به رضا خان نوشت با این هیجان، نمایندگان مجلس نخواهند توانست منویات خود را در برابر آن مقام پیش ببرند.(۳)

 گزارش رئیس تیپ فارس از موقعیت سیاسی شیراز

فضل الله زاهدی امروز وزارت جنگ را باخبر کرد که عده های در تلگراف خانه چادر زده نطق های مهیج میکنند، روزنامه و فوقالعاده منتشر میشود، و همین امشب اهالی شیراز قرار است، وکلای خود را در تهران برای تلگراف حضوری فرابخوانند. «مخصوصاً به تمام ایالات و ولایات به این مضمون تلگرافات مخابره شده است که اگر جواب مکفی ندهند، طهران را به مرکزی نخواهند شناخت.»(۴)

 آشوری های تحت امر انگلیس در مرز ایران

فریدالسلطنه، کنسول ایران در موصل، امروز خبر داد که نفرات قشون انگلیس در موصل افزایش یافته و اکنون شامل ۸۰۰ نفر هندی است. همچنین فوج آشوریان که از کلدانی های ایران و ترکیه تشکیل یافته و در اواخر جنگ با سازماندهی انگلیس آموزش دیدند و تحت امر ایشان قرار گرفتند، اکنون در حال گسیل به موصل هستند. اینان اکنون به مرز ایران رسیدهاند. «چون این مسئله در آتیه برای دولت علّیه نتیجه خوب نخواهد بخشید» لازم است با نماینده عالی انگلیس در بغداد وارد مذاکره شده، که نظامیان این ناحیه از آشوریان نباشند.(۵)

 مجوز خروج کرد های مهاجر روس از ایران

پیش از این خروج کرد های مهاجر روس از مرز ایران و از طریق ماکو ممنوع بود. امیرلشکر شمال غرب امروز در تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که کارگزار ماکو از قول وزارت خارجه خروج این مهاجران را بلامانع میداند. عبد الله خان طهماسبی پرسید ۹۵ خانواده از طایفه شاولنسکی که به ایران مهاجرت کرده بودند خواهان بازگشت هستند؛ چه باید کرد؟ طهماسبی عقیده داشت باید کمیسیونی با عضویت نماینده حکومت ماکو و کنسول روسیه تشکیل شود و در صورت صدور مجوز فقط آن تعداد احشامی که هنگام ورود با خود آورده بودند، بتوانند با خود ببرند.(۶)

 فراوانی هنرپیشه و مشکلات سیاسی

با توجه به ورود حدود ۲۰ هنرپیشه زن و مرد از جلفا به تبریز که با اجازه والی آذربایجان برای اجرای برنامه آمده بودند، امیرلشکر شمال غرب امروز ابراز عقیده کرد «که تبریز گنجایش این قدر بازیگر را ندارد؛ ورود آنها خالی از اشکال سیاسی نیست.»(۷) منابع انگلیسی تعداد هنرپیشه ها را ۲۱ نفر نوشتند که تحت حمایت کنسولگری شوروی در تبریز قرار داشتند و اجازه ورود آنها را به ایران گرفته بودند.(۸)

 تصمیم بلدیه اراک برای نامگذاری دو خیابان پیش از ساخت

بلدیه عراق (اراک) اطلاع داد برای سهولت عبور و مرور اتومبیل، درشکه و کالسکه، و این که این شهر هم خیابانی داشته باشد، تصمیم گرفته شده دو خیابان به نام های سپه و امیراحمدی شروع به ساختن شود. همچنین مقرر شده خانه ها توسط کاشی های نمرهدار مشخص شوند.(۹)

 یادداشت کمیساریای امور خارجه شوروی به سفارت ایران

کمیساریای امور خارجه شوروی در یادداشتی که امروز تسلیم سفارت کبرای ایران در مسکو کرد، یازده مورد از حملات و غارت هایی که گفته میشد از طرف مرزنشینان ایران علیه اتباع و اموال روسها صورت گرفته، برشمرد و خواستار پیگیری آنها شد. این حوادث همگی در نیمه دوم سال گذشته و بیشتر در مرز های شمال شرقی و مناطق ترکمننشین رخ داده بود.(۱۰)

 فعالیت های امیرمجاهد در رامهرمز

برخلاف آن چه که رضا خان از امیرمجاهد خواسته بود که هر چه زودتر راهی تهران شود، رئیس ساخلوی رامهرمز مینویسد

امیرمجاهد (یوسف خان بختیاری) امشب از یوسفآباد واقع در سه فرسخی رامهرمز به شهر آمده و از قول کنسول روسیه در ناصری خبر میدهد که ریاست وزراء استعفا داده و از تهران خارج شده است. همچنین از شکست لشکر غرب میگوید که از مقابل الوار

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۸، ص ۱. منابع دیگر نوشتند که رضا خان پس از بازگشت به تهران بلافاصله برای تعیین کابینه مشغول به کار شد تا به مجلس معرفی کند. (شفق سرخ، س ۳، شم ۲۳۰، ص ۲).

۲- ۵۱۶۸/۲۵۵/۳۴ FO E.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۳۲.

۴- همان، پ ۲۴، ص ۱۸۰.

۵- همان، پ ۱۱، ص ۲۸۱.

۶- همان، پ ۱۱، ص ۳۵۹. وزارت جنگ پاسخ داد که مزاحم خروج آنها نشوید و طبق رأی کمیسیون یاد شده احشام خود را میتوانند خارج کنند. (همان، پ ۱۱، ص ۳۶۰)

۷- همان، پ ۴، ص ۳۵۸. وزارت جنگ دستور داد نیمی از هنرپیشه ها را به تهران بفرستند. (همان، پ ۴، ص ۳۵۷)

۸- ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴ FO E.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۷، ص ۲.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۹ تا ۱۱. موضوع به وزارت جنگ منعکس شد و امرای لشکر شرق و شمال غرب ضمن توضیح، موارد یادشده را تکذیب کردند. (همان، پ ۹، صص ۴ تا ۷ و ۱۲ و ۱۳).

عقب نشسته است.(۱)

 مصاحب ه شومیاتسکی با ایزوستیا

شومیاتسکی در مصاحب های که امروز در روزنامه «ایزوستیا» چاپ شد، از رضا خان تمجید کرد و گفت که استعفای او چندان به درازا نخواهد کشید. وی مخالفان جمهوری در ایران را علما و ملاکین دانسته و جمهوریخواهان را ترقیخواهان و روشنفکران معرفی کرده است. شومیاتسکی علت به هم خوردن جمهوریخواهی را منازعه بین ترقیخواهان و خوانین آشوبطلب دانست.

وی با آرزوی رفع این بحران، سردارسپه را طرفدار اوجگیری روابط اقتصادی ایران و روسیه معرفی کرد.(۲)در کنار این حمایت همهجانبه، منابع فرانسوی نوشتند که روسها تهدید کردهاند اگر رضا خان دولت تاز های تشکیل دهد آنها در انزلی نیرو پیاده خواهند کرد.(۳)

 کشتی آلمانی در بندرعباس

کشتی آلمانی «هونن فلز» در بندرعباس پهلو گرفت. این کشتی ۵ هزار تن بار داشت و پس از تخلیه ۴۴۰۰ گونی قند، بندرعباس را به قصد بصره ترک کرد.(۴)

 بخشنامه تیپ مستقل شمال

تیپ مستقل شمال، امروز با ارسال بخشنام های به ادارات و سازمان های مستقر در گیلان نوشت که شب دوشنبه آینده به مناسبت قبول زمامداری از طرف رئیسالوزراء «جشن فائقی» در اداره قشونی برپا خواهد شد و از مخاطبان خود خواست که در این مراسم شرکت نمایند.(۵)

 القاء وحشت میان اهالی ماکو

حاکم نظامی ماکو، در پی تصمیم امیرلشکر شمال غرب برای حرکت نظامیان آذربایجان به سوی تهران به اهالی شهر گفت که «من هم با نظامیان خواهم رفت.» و از این طریق موجب نگرانی و وحشت اهالی ماکو شد، اما وی امشب با تلگرامی که از طرف امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان رسید، و خبر بازگشت رضا خان را اعلام کرد، از تصمیم خود منصرف شد.(۶)

(تصویر) محمدحسن میرزا ولیعهد

 شنبه

۲۳ فروردین ۱۳۰۳

۱۲ آوریل ۱۹۲۴

۷ رمضان ۱۳۴۲

 اطلاع رأی اعتماد مجلس به احمدشاه

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که مؤتمنالملک رئیس مجلس شورای ملی، رأی اعتماد مجلس به رضا خان را به احمدشاه ارسال کرده است.(۷) پاسخ احمدشاه به این تلگرام در منابع فرانسوی چنین آمده است: «با آن که قانون اساسی به ما حق میداد سلب اعتماد خود را از رئیسالوزرای وقت بنماییم، معذالک صلاحاندیشی مجلس شورای ملی را رد نکرده به ولیعهد امر شد اعلام دهد کابینه را تشکیل و معرفی نماید.»(۸)

 تشکیل جلسه غیرعلنی مجلس

مجلس جلسه غیرعلنی تشکیل داد و گویا پیغامی که رضا خان در دیدار با هیأت ۱۲ نفره مجلس به نمایندگان داشت، مطرح گردید و درباره آن گفتوگو شد.(۹)

 بخشنامه رضا خان به امرای قشون

رضا خان در یکی از نخستین اقدامات خود پس از پسگرفتن استعفا و آمدن به تهران متحدالمآلی را به امرای قشون فرستاد و در آن گفت که ثبات قدم و عزم آهنین و استقامت شما باعث شد بار دیگر زمام امور مملکت را به عهده بگیرم. وی خطاب به امرای قشون افزود که این تصمیم جدید (بازگشت به کار) را به اطلاع اجزاء و اعضای قشون برسانید.(۱۰)

 عدم رضایت امیرلشکر شمال غرب از اقدامات ضدقاجار فرماندهان آذربایجان

عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، از فرماندهان نظامی آذربایجان به این دلیل که در تغییر سلطنت اقدام شایست های انجام نمیدهند انتقاد کرد و تأکید نمود به محض دریافت این تلگرام، باید سیل تلگرام های شهر های آذربایجان به تهران سرازیر و خواستار الغای سلطنت قاجار شوند.(۱۱)

 آرزوی رئیس تیپ فارس برای ریاست جمهوری رضا خان

فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، امروز به وزارت جنگ خبر داد، حال که «بندگان حضرت اشرف» به سر کار بازگشته، ملت فارس «با کمال بیصبری انتظار آن را دارند که حضرت معظمله را به ریاست جمهوری سلام داده و تبریک بگویند.»(۱۲) روشن نیست پس از الغای رسمی جمهوریت و جمهوریخواهی، تلگرام امروز زاهدی آن هم از طرف ملت فارس [!] چه وجهی میتواند داشته باشد.

□ تعطیلات اجباری در کرمانشاهان

کـارگزاری کرمانشاهان به وزارت امور خارجه اطلاع داد نظر به تهدیـداتی که [مسـتقیم و غیرمسـتقیم از طرف قشون] صورت میگیرد

۱- همان، پ ۱۸، ص ۵۴۹.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۸-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۳- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۲۹.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۰، ص ۲؛ روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۰، ص ۲.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۶-۸-۳۷-۱۳۰۳.

۶- همان، ۸-۸-۳۷-۱۳۰۳.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۸، ص ۱.

۸- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۳۰.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۸، ص ۱.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۱۷۸ و ۱۷۹.

۱۱- همان، پ ۷، ص ۲۱۳.

۱۲- همان، پ ۲۴، ص ۱۷۵.

ادارات دولتی، کارگزاری و سرحدداری تعطیل کردهاند.(۱)

 درخواست ملکفیصل از روحانیان عازم به بینالنهرین

نماینده سیاسی ایران در بغداد، وزارت امور خارجه را باخبر کرد که ملک فیصل «دوستانه تقاضا مینماید از حجج اسلام استدعا کنند ورود خود را به عراق بعد از رمضان قرار بدهند، بشود استقبال شایان نمود.» دیهیم با اشاره به این خبر میافزاید: «خلاصه مقصود این است که ورود ایشان تعویق بیفتد تا عهدنامه انگلیس [و] عراق از مجلس بگذرد.»(۲) (ر.ك: ۲۴ فروردین)

 تلفات طاعون در جزیره هنگام

بنابر اطلاعاتی که به طبیب قرنطینه در بندرعباس رسیده در پنج روز گذشته ۵۱ نفر در اثر ابتلا به بیماری طاعون درگذشتهاند. در بندرعباس نیز تاکنون ۳۱۲ نفر با ماده ضدطاعون واکسینه شدهاند.(۳)

 تلگرام رؤسای دوایر دولتی کرمانشاه

رؤسای دوایر دولتی کرمانشاه، با ارسال تلگرامی به مرکز تأکید کردند که کنارهگیری رئیسالوزراء و فرمانده کل قوا موجب اختلاف امور غرب شده، در قصرشیرین و برخی نقاط دیگر دوایر دولتی اشغال شده و این پیشآمد به کرمانشاه هم سرایت خواهد کرد. امضاکنندگان این تلگرام خواستار پایان داده شدن به این بیتکلیفی شدند.(۴)

 دستگیری پسران امیرمؤید سوادکوهی

امروز به فرمانده نظامیان استرآباد دستور داده شد پسران اسماعیل خان سوادکوهی (امیرمؤید) را دستگیر کنند. پس از این دستور هژبرالسلطان و سهمالممالك دستگیر شدند.(۵)

 مأمور شوروی در میان ترکمنها

امروز مرادُف که از نگاه منابع انگلیسی عامل شوروی برای فعالیت در میان طوایف ترکمن است، وارد بندرجز شد.(۶)

 یکشنبه

۲۴ فروردین ۱۳۰۳

۱۳ آوریل ۱۹۲۴

۸ رمضان ۱۳۴۲

□ تشکیل جلسه مجلس شورای ملی و معرفی کابینه جدید

جلسه مجلس شورای ملی امروز تشکیل شد و پس از طرح تعدادی از اعتبارنامه های نمایندگان که به واسطه مخالفت برخی، بررسی آنها به جلسه آینده موکول شد. سپس معرفی دولت جدید مطرح گردید. در این جلسه رضا خان، رئیسالوزراء، و وزرای پیشنهادی او حضور داشتند. رضا خان با اشاره به رأی اعتماد مجلس به او، وزرای پیشنهادی خود را چنین معرفی کرد: ذکاءالملک وزیر امور خارجه، مدبرالملک وزیر مالیه، معاضدالسلطنه وزیر عدلیه، امیراقتدار وزیر پست و تلگراف، مشارالدوله کفیل فواید عامه، میرزاقاسم خان صوراسرافیل کفیل وزارت داخله. رضا خان گفت که وزیر معارف، متعاقباً معرفی میشود. آنگاه ذکاءالملک برنامه دولت را برای نمایندگان قرائت کرد: «تشیید روابط حسن ه با دول متحابه، تکمیل قوای دفاعیه مملکت و گذرانیدن قانون خدمت نظامی عمومی... گذرانیدن قانون سجل احوال... گذرانیدن امتیاز نفط شمال... توحید اوزان... تأسیس پست هوایی ...» مقرر شد این برنامه میان نمایندگان توزیع شود تا به بحث و گفتوگو درآید.

همچنین در این جلسه، ابلاغ ۱۲/۱ بودجه سالیانه به دولت تصویب شد.(۷) ۱۲/۱ بودجه معادل ۱.۸۸۲.۰۰۰ تومان بود.(۸)

□ دستور اکید رضا خان به خلع سلسله قاجاریه

رضا خان امروز، احتمالاً پس از معرفی وزراء در مجلس، در تلگرامی که به امرای لشکر جنوب، غرب، شمال غرب، شرق و رؤسای تیپ شمال و فارس فرستاد تأکید کرد «لازم است برای خلع سلسله قاجاریه اقدامات جدی و مؤثری به عمل آید زیرا عدم موفقیت در این قسمت حاکی از ضعف قشون خواهد بود.»(۹) عین این دستور روز ۱۶ فروردین نیز از طرف وزارت جنگ به امرای قشون نیز صادر شده بود.

□ گزارش امیرلشکر غرب از اقدامات ضدقاجار خود

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز خبر داد که در اغلب نقاط غرب اهالی هیجانات خود را افزایش دادهاند و با ارسال تلگرام هایی خواستار به کرسی نشاندن تقاضا های خود هستند. وی افزود: «کلیه دوایر دولتی را به استثنای قشونی اشغال و از مخابره تلگراف خانه ها و حرکت پست جداً ممانعت مینمایند.» امیرلشکر غرب توضیح داد هر نقط های از غرب که به این مرحله از اعتراض نرسیده، وی در حال رساندن آن است. او در انتها پرسید که اگر با این روشها نیز پاسخی از مرکز نرسید چه کار باید کرد؟ به این تلگرام پاسخی داده نشد.(۱۰)

□ گزارش امیرلشکر شمال غرب از تلاش های ضدقاجار قشون در آذربایجان

عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، در تلگرامی به

۱– اسناد وزارت امور خارجه، ۹۱–۸–۳۰–۱۳۰۳.

۲– همان، ۱–۲۱–۲۷–۱۳۰۳.

۳– روزنامه ایران، شم ۱۵۸۰، ص ۲.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲ و ۱۱-۸-۳۷-۱۳۰۳.

۵- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۹۱۲.

۶- ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴ FO E.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۹، ص ۱.

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۲۹، ص ۱.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۳۰۱.

۱۰- همان، پ ۲۴، ص ۲۳۱.

رضا خان گزارش داد که تلگرام های متعددی با تأکید بر تغییر سلطنت از شهر های مختلف به تهران فرستاده میشود. از تبریز هم «تلگرافاً به اطلاع نمایندگان رسانیده‌اند اگر تا دو روز دیگر جوابی نرسد ادارات دولتی را ضبط خواهند نمود.» امیرلشکر شمال غرب این را هم افزود که نرسیدن جواب از مرکز [تأثیرات منفی روی اقدامات میگذارد.](۱)در ذیل این تلگرام چنین پاسخ داده شد: «عجالتاً به این قبیل عملیات خاتمه دهید تا دستور جدید صادر شود. فقط با نزاکت، اهالی میتوانند مقاصد خود را اظهار دارند.»

 پاسخ منفی مراجع تقلید به اقامت در کرمانشاه

در پی درخواست ملک فیصل پادشاه عراق از ایران برای به تعویق افتادن زمان ورود روحانیان به عراق (ر.ک: ۲۳ فروردین) و ابلاغ این موضوع به ایشان، آیات سیدابوالحسن اصفهانی و محمدحسین نایینی امروز از کرند تلگرامی به وزارت امور خارجه فرستادند. در این تلگرام آمده بود: «تلگراف محترم در کرند رسید. اگر در کرمانشاه رسیده بود اهالی اصرار داشتند، توقف ماه مبارك صحیح بود، لكن حالا ـ در این حدود توقف غیرممکن، مراجعت هم وهنی است عظیم که بالاـتر از آن نیست. استقبال [مقامات بینالنهرین] هم اهمیتی ندارد. انشاء الله تعالی به توسط جنرال قونسول بغداد اقدام عاجل فرمایید و در پل ذهاب دوشنبه جواب برسانید که بدون تعطیل حرکت کنیم. انشاء الله تعالی. الاـحقر ابوالحسن الموسوی اصفهانی، احقر محمدحسین غروی نائینی.»(۲)

 تقاضای امیرلشکر اسماعیل خان برای عزیمت به تهران

امیرلشکر اسماعیل خان، والی آذربایجان، امروز از رضا خان تقاضا کرد اجازه آمدن به تهران و «عرض راپورت های حضوری» را به او بدهد. او علت این درخواست را در لفافه چنین بیان کرد: «عموم اهالی این سامان از چاکر نه بیم دارند و نه امید. با مشاهده سیاست غلط همقطارانی که هر روز یك سكته بزرگی به پیشرفت کار میزنند» لازم به این دیدار حضوری است.(۳)

 مرخصی یا استعفا

فضل الله زاهدی امروز به دلیل آن چه که «امور زندگانی شخصی» خواند، از وزارت جنگ تقاضا کرد یا دو ماه مرخصی به او داده شود و یا با استعفای او موافقت گردد. وی در تلگرامی که امروز به تهران فرستاد خستگی و خدمات شبانهروزی خود را نیز مطرح کرد که منجر به خستگی روحی شده است.(۴) در ذیل این برگه تلگرام از قول رضا خان نوشته شده «تمام پیشنهادات و مقاصد خودتان [را] به مرکز اطلاع دهید تا انجام شود که با استرضای خاطر مشغول خدمت باشید.»

 حضور بیمورد نمایندگان انگلیس در خاش

حاکم دزداب میگوید خاش که تا چندی پیش تحت اشغال نظامی انگلیس بود، اکنون تحویل دولت ایران شده است. با این

حال انگلیس یک نفر «مأمور پلیتیکی» به نام ماژور دنیس را در خاش مستقر کرده که ضرورتی ندارد، چرا که انگلیس در خاش نه امور سیاسی دارد و نه منافع تجاری. حاکم دزداب افزود که انگلیس در دزداب سرکنسولگری دارد و همه امور این منطقه را میتواند از طریق او انجام دهد. «برای قطع نفوذ خارجی و بسط نفوذ و اقتدار دولت به موقع است بودن مأمور خارجی در خاش موقوف و از طرف دولت یک نفر نایبالحکومه در تحت دستورالعمل حکومت دزداب برای محل مزبور معین شود که با معاضدت قشونیها به امورات و دعاوی سکنه و بلوچها رسیدگی» کند. حاکم دزداب در این گزارش میافزاید اکنون ۱۵۰ خانواده زرتشتی مسلمان شده در خاش و اطراف آن زندگی میکنند؛ طوایف بلوچ هم هستند. خاش استعداد زیادی برای آبادانی دارد. چند رشته قنات و ساکنان فراوان ضامن این آبادانی است.(۵)

 ضارب مدیر روزنامه صدای اصفهان در خوزستان

به گزارش فرمانده قوای خوزستان، شعبان نام که سال گذشته به جان مدیر روزنامه صدای اصفهان سوءقصد کرد اکنون در خوزستان است. شعبان برای کسب معیشت به خوزستان آمده، اما طبق نظر حاکم اصفهان حق بازگشت به اصفهان را ندارد.(۶)(ر.ک: ۵ مرداد ۱۳۰۲)

 نگرانی سرکنسولگری بغداد از کشیش های کلدانی

سرکنسولگری ایران در بغداد، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه با اشاره به دیدار اخیر کشیشها و رؤسای طوایف غیرمسلمان با امیرفیصل نوشت که خلیفه کلدانی های کردستان که اخیراً به بغداد آمده، در دیداری که با من داشت از تصمیم خود برای تأسیس مدرس های در کرمانشاه میگفت. «البته خاطر اولیای دولت کاملاً ـ مستحضر است که این کشیشها چه زحمتها برای دول اسلامی فراهم و موجب دخالت اجانب به اسم محافظه اقلیت گردیدهاند.» سرکنسول میافزاید که عثمانیها به همین دلیل بود که رؤسای روحانی جماعت غیرمسلم را از اتباع خارجی قبول نمیکردند. وی خواستار تهیه قانونی برای جلوگیری از نفوذ این کشیشها در بلاد اسلامی گردید.(۷)

 پیشنهاد طهماسبی برای توسعه زبان فارسی در آذربایجان

عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز به رضا خان پیشنهاد کرد بررسی های عمیق نشان میدهد که اگر مأموران ادارات کشوری مثل مالیه و نظمیه، به ویژه آموزگاران مدارس آذربایجان تغییر کنند دو اثر مفید در پی خواهد داشت: «یکی زبان فارسی ترویج پیدا خواهد کرد؛ دیگر از نقطهنظر سیاست و اداری [امور ایالت پیشرفت میکند،] چون مأمورین آذربایجان علاقه بستگی و ملکی دارند، آن طور که باید و شاید در پیشرفت امور اداری و سیاست دولت جدیت ندارند.»(۸)

 نفت ایران در گزارش جریده انفرماسیون

نشریه اقتصادی انفرماسیون چاپ فرانسه در گزارشی از تولید نفت در ایران توسط کمپانی نفت انگلیس و ایران، مینویسد که نیاز به تولید بیشتر فرآورده های نفتی باعث شده که انگلیس تأسیسات نفتی مربوط را به نحوی افزایش دهد که بتواند ۱۵۰ درصد بر مقدار تولید خود بیفزاید. این نشریه مینویسد با این افزایش تولید نفت، ایران سومین تولیدکننده نفت جهان خواهد

بود. روزنامه ایران، امروز با چاپ این گزارش پرسید چگونه است که ایران از حیث تولید نفت حائز رتبه سوم قرار گرفته اما از نظر گرسنگی و بینوایی در حال قالب تهی کردن است؟ نویسنده میافزاید این تولید باید اقتصاد ایران را نجات دهد و باعث ورود صنایع بزرگ گردد، اما «فقط سی هزار عمله بدبخت آن هم با کدّ یمین و عرق جبین از این خوان نعمت استفاده» مینمایند. روزنامه ایران بیآنکه بتواند پاسخ درستی به پرسش خود بدهد، علت عقبماندگی ایران

۱- همان، پ ۲۴، ص ۳۳۴.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۹ و ۵-۲۱-۲۷-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۳۵۵. به این درخواست پاسخ مثبت داده شد. احتمال دارد منظور حاکم آذربایجان از «همقطاران» فرمانده قشون آذربایجان عبد الله خان طهماسبی باشد و «سیاست غلط» نیز همان تشبثات و اجبار هایی باشد که در یک ماه اخیر برای جمهوریخواهی و خلع سلطنت از سوی طهماسبی در آذربایجان اعمال شده است.

۴- همان، پ ۱۸، ص ۳۵۸.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۴-۵۰-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۲۴.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۷۳-۳۳-۱۳۰۳. موضوع به وزارت معارف منعکس شد. (همان، ۲-۷۳-۳۳-۱۳۰۳).

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۱۶۸. رضا خان این سیاست را پذیرفت اما گفت باید به مرور اجرا شود. «تغییر اشخاصی را هم که لازم میدانید متدرجاً تقاضا فرمایید.» (همان، پ ۶، ص ۱۶۷).

را فقدان وسایل حمل و نقل عنوان میکند[!](۱)

 جشن امیرلشکر جنوب برای بازگشت رضا خان به قدرت

به گزارش کارگزاری اصفهان، امشب به مناسبت بقای زمامداری رئیسالوزراء از طرف امیرلشکر جنوب مجلسی آراسته شد که در آن شاهزادگان نصرتالدوله، صارمالدوله، سردارمعظم خراسانی و رؤسای ادارات شرکت داشتند. در این مراسم آتشبازی هم برپا شد.(۲)

 اعتراض به انتخابات استرآباد

حاجشیخ محمدحسین مجتهد استرآبادی و جمعی از تجار با حضور در تلگراف خانه استرآباد و ارسال تلگرام به مجلس شورای ملی نوشتند که انتخابات این شهر به زور سرنیزه نظامیان برگزار شده است. آنها نوشتند که روح ما هم از انتخاب سیدمحمدعلی شوشتری باخبر نیست. «تا امروز هر چه در باب انتخابات اقدام نمودهاند به قوه سرنیزه بوده است.»(۳)

 بازداشت ۳۶ تن در رشت

به نوشته منابع انگلیسی، سرتیپ محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز ۳۶ ایرانی را دستگیر کرد. اتهام آنها ایجاد ناآرامی بود. این منبع میافزاید که این افراد با تشکل های کمونیستی بادکوبه در ارتباط هستند.(۴)خبر های تکمیلی حاکی است که پنج تن از دستگیرشدگان از صاحب منصبان ساخلو انزلی هستند. اینان در ۵۰۰ قبضه اسلح های که کمیته انقلاب در بادکوبه به ایران ارسال کرده بود، دخیل بودند. قرار بود تفنگها به جنگل ارسال گردد.(۵)

 کشتی حامل محمولات نظامی در بوشهر

کشتی بخار هونن فلز وابسته به خط کشتیرانی هانزا از بندر برمر وارد بوشهر شد. این کشتی حامل ۱۴ کامیون با تریلر و ۲۳ دستگاه ماشینآلات دیگر است. گفته میشود این دستگاه ها برای ساخت یک کار خانه فشنگسازی به کار گرفته خواهد شد. احتمال دارد این ماشینآلات مربوط به کار خانه مهماتسازی جاجرود باشد که قرار است در آن ناحیه تأسیس گردد.(۶)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۷۸، ص ۲.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۹-۸-۳۷-۱۳۰۳.

۳- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۹۰۵. تاریخ دقیق این تلگرام در منبع موردنظر روشن نیست، اما بنابر قرائن در چنین روزی درج میشود.

۴- FO E ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴

۵- FO E ۵۶۵۰/۲۵۵/۳۴.

.FO E ۵۶۵۰/۲۵۵/۳۴ -۶

ص: ۴۰

 دوشنبه

۲۵ فروردین ۱۳۰۳

۱۴ آوریل ۱۹۲۴

۹ رمضان ۱۳۴۲

(تصویر) احداث اولین خط لوله انتقال نفت مسجد سلیمان به آبادان، سال ۱۲۸۹

 ورود علمای بینالنهرین به قصرشیرین

عصر امروز مراجع تقلید و روحانیان بینالنهرین در راه بازگشت به عراق وارد قصرشیرین شدند.(۱)

قرار است آقایان چند روزی را در قصر توقف کنند تا اخبار بینالنهرین برسد. «از قرار معلوم روز ۲۴ برج حمل (فروردین) آقایان صاحب الجواهر و آقامیرزامهدی آیت اللهزاده برای انجام مقاصد حضرات آیات به طرف خانقین عزیمت نمودهاند.»(۲)

 درخواست مجوز اعدام برای سارقان

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در تلگرامی که امروز به رضا خان فرستاد، با اشاره به این که برخی از ایلات خلعسلاح نشده در اطراف خرمآباد دست به سرقت های جزئی میزنند، خواست «اجازه فرمایید هر موقع از الوار مزبور دستگیر میشوند برای عبرت سایرین و جلوگیری از تجاوزات آنها فوراً اعدام شوند.»(۳)

 تکذیب شایعه برکناری حاکم ارومیه

امیرلشکر شمال غرب خبر داد که کنسول روسیه در ارومیه بنابر خبری که از سفارت روسیه در تهران دریافت داشته اظهار میدارد ظرف چند روز آینده سطوتالسلطنه حاکم ارومیه تغییر خواهد کرد. عبد الله خان طهماسبی افزود که سطوتالسلطنه تا به حال با صحت عمل خدمات خود را انجام داده و اگر قرار باشد وی نیز همچون سرهنگ کلبعلی خان نخجوانی با فشار روسها تغییر کند، سیاست روسیه در این ناحیه حکمفرما خواهد شد و حاکم بعدی تابع روسها خواهد بود.(۴)

 دستور همکاری با مأموران روسی دفع ملخ

وزارت جنگ به فرمانده قشون آذربایجان دستور داد با ۲۱۰ نفر متخصص دفع ملخ که از روسیه میآیند همکاری کند. این افراد در مشکین، مغان، اجارود، قراداغ، کلیبر و جلفا مشغول کار خواهند شد. «باید یک نفر هم از مأمورین محلی در هر نقطه

معین شود که مراقب عملیات بوده و ضمناً در تدارک هزار و پانصد نفر عمله و وسایل نقلیه تسهیلات لازمه به عمل آورده و جریانات را اطلاع دهند.»(۵) این دومین باری است که لشکر شمال غرب از این موضوع مطلع میشود. طهماسبی اعتقاد داشت اسباب و لوازمی که باید در اختیار این مأموران روسی گذاشته شود، در آن صفحات یافت نمیشود.(۶)

 درخواست تشویق برای رئیس تلگراف خانه کرمانشاهان

مجللالدوله، حاکم کرمانشاهان، امروز از رضا خان خواست با توجه به «صداقت و جانفشانی» شاهزاده محسن میرزا رئیس تلگراف خانه کرمانشاهان، وعده اضافه حقوق یا ترفیع مقام به وی داده شود.(۷) احتمالاً ـ منظور از صداقت و جانفشانی اقداماتی است که رئیس تلگراف خانه کرمانشاهان در یک ماه اخیر برای مخابره تلگرام های جمهوریخواهی و تغییر سلطنت به تهران کرده است.

 دستگیری سعیدالسلطنه و واکنش شیخ خزعل

مأموران نظامی حاجسعیدالسلطنه(۸)را دستگیر کرده، به ناصری آورده، میخواهند به شوشتر، محل استقرار نظامیان خوزستان منتقل کنند. شیخ خزعل پس از آگاهی بلافاصله تلگرامی به رضا خان فرستاد و ضمن اعلام خبر نوشت که «خارج کردن مشارالیه از این خانه [شاید سعیدالسلطنه در خانه شیخ خزعل دستگیر شده است] باعث سرشکستگی عربستان (خوزستان) و وهن فدوی خواهد بود.» وی خواستار عفو سعیدالسلطنه شد و افزود اگر قرار است تحتالحفظ باشد، در همین خانه او را نگاه داشته، تا دستور مرخصی او صادر شود.(۹)

 دستاندازی ایل سنجابی به بینالنهرین

«مأمور عالی اعلیحضرت پادشاه انگلستان مقیم عراق» میگوید امشب ایل سنجابی (کسان قاسم خان سنجابی) با نفوذ به خاک بینالنهرین، از ناحی های در شمال خانقین ۳۷۰ رأس گوسفند را به یغما برده است. غیر از این، افراد ایل با تیراندازی یک اسب را مجروح و سیم های تلگراف منطقه را قطع کردهاند.(۱۰)

 اعتراض ساگینیان به مواضع انجمن نظار ارامنه

سهراب خان ساگینیان، نامزد نمایندگی ارامنه و کلدانی های آذربایجان در مجلس، امروز با ارسال نام های به رئیسالوزراء با این توضیح که در تشکیل انجمن نظار مرکزی ارامنه آذربایجان اعمال نفوذ شده است، خواست که این افراد طبق قانون از افراد صالح و بیطرف انتخاب شوند تا اسباب دردسر و شکایت های بعدی نشوند.(۱۱)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۰، ص ۲.

۲- همان، شم ۱۵۸۱، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۸۸. وزارت جنگ هم از قول رضا خان نوشت: «این قبیل اشخاص کمافیالسابق باید اعدام شوند» (همان، پ ۱۳، ص ۸۷).

۴- همـان، پ ۴، ص ۳۵۱. وزارت جنـگ از قول رضـا خان به امیرلشـکر شـمال غرب پاسـخ داد که «در صـدد تغییر حکومت ارومیه نیستیم.» (همان، پ ۴، ص ۳۵۰).

۵- همان، پ ۶، ص ۹۵.

۶- همان، پ ۶، ص ۱۰۲.

۷- همان، پ ۱۵، ص ۲۱۳.

۸- فتـح الله سعیدالسـلطنه فرزنـد میرزارفیع نظامالعلماء تبریزی در ۱۲۸۸ق در تبریز متولـد شـد. در سـلطنت مظفرالدینشاه مدتی رئیس فـوج تـوپچی مقـدم مراغ هـای و سـپس رئیس فوج پیـاده نُه خوی شـد. در ۱۳۱۳ق مـدتی معـاون ولایت فارس (معاون اسـتانداری فارس) بود و دو سال بعد به پیشکاری حکومت تهران منصوب شد. در ۱۳۲۲ق عهدهدار ریاست نظمیه (شهربانی) تهران گردید تا اینکه در ۱۳۲۴ق به حکومت بوشـهر رسید و یک سال بعد در زمان نخستوزیری ابوالقاسم ناصرالملک مجدداً بـه ریـاست نظمیـه تهران منصـوب شــد. او مــدتی معـاونت وزارت تجـارت و نیز حکـومت تهران را برعهـده گرفـت. فتـح الله سعیدالسلطنه در ۱۳۰۵ش (۱۳۴۵ق) در تهران درگـذشت و در دزاشوب [دزاشـیب] به خاک سپرده شد. (مرسـلوند، زندگینامه رجال و مشاهیر ایران، ج ۴، ص ۵۱).

۹- مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسـی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۳۶۲ و ۳۶۳. موضوع از طرف وزارت جنـگ از رئیس قوای عربسـتان اسـتعلام شـد و آنهـا جواب دادنـد طبق دسـتور امیرلشـکر غرب بایـد «نوشـتجات مشـارالیه تفـتیش شود و چون نمیتوانستم شخصاً به سرحد بروم توسط یک نفر صاحب منصب محترماً مشارالیه را به شوشتر احضار و پس از تفتیشات لازمه و اخذ سواد نوشتجات، ایشان محترماً به ناصری اعزام گردید.» (همان، پ ۱۵، ص ۳۵۹).

۱۰- همان، پ ۲۰، ص ۱۷۶. موضوع از طریق سفارت انگلیس در تهران به وزارت جنگ منعکس و خواسته شد احشام غارت شـده پس داده شود. وزارت جنـگ هم حـادثه را به امیرلشـکر غرب اطلاع داد تا پاسـخ مقتضـی را ارائه دهـد. (همان، پ ۲۰، صص ۱۷۴ و ۱۷۵).

۱۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۲۷۲، ص ۸.

 سه شنبه

۲۶ فروردین ۱۳۰۳

۱۵ آوریل ۱۹۲۴

۱۰ رمضان ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

امشب مجلس به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در این جلسه اعضای هیأت دولت غیر از رضا خان حاضر بودند. دستور اصلی جلسه، بررسی برنامه دولت جدید بود. آیت الله سیدحسن مدرس نه به عنوان مخالف بلکه به عنوان ممتنع سخن راند. وی درباره این موضع خود و هم رأی هایش گفت: «ممتنع منتظر عمل است. اگر دید عملیات خوب است جزء موافقین خواهد شد و اگر دید عملیات هیأت دولت موافق مقصدی که دارد نیست، جزو مخالفین محسوب میشود.» مدرس اولویت های مملکت را یکی یکی در ابعاد اقتصادی، سیاسی و نظامی و ... برشمرد که نظر به اهمیت آن، این بخش از سخنان مدرس در پاورقی میآید. ذکاءالملک در این جلسه به برخی از اظهارات مدرس پاسخ گفت و در ن هایت از ۱۰۵ نماینده حاضر ۸۳ نفر به برنامه دولت رأی اعتماد دادند. ۲۲ نفری که به برنامه رأی ندادند، نظر ممتنع داشتند. جلسه یک ساعت و نیم از نیمه شب گذشته، به پایان رسید.(۱)

 دیدار اعضای هیأت دولت با ولیعهد

عصر امروز اعضای هیأت دولت در دربار حاضر شدند و با محمدحسن میرزا ولیعهد ملاقات کردند. در این دیدار هیأت دولت جدید معرفی شد.(۲)

 برنامه ورود مراجع و روحانیان به عراق

امروز نمایندگان مراجع تقلید و روحانیان بینالنهرین که دو روز پیش برای هماهنگی با دولت عراق به آنجا رفته بودند، امروز به قصرشیرین بازگشتند و برنامه ورود مراجع تقلید را که در ۹ ماده تنظیم شده بود، به اطلاع آقایان رساندند.

این برنامه میگفت آقایان روز سی فروردین قصرشیرین را به طرف خانقین ترک خواهند کرد و پس از یک روز توقف، دوشنبه به طرف بغداد حرکت میکنند. جزئیات تشریفات و استقبال مقامات و اهالی در برنامه ذکر شده است.(۳)

 دستگیری شیخ محمد واعظ

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز خبر داد که شیخ محمد واعظ را دستگیر کرده و در همدان بازداشت است.

«شیخ محمد واعظ در معیت علماء [و مراجع تقلید که عازم بینالنهرین بودند] به عراق [= اراک] آمده و مأمور تبلیغات در ناحیه مزبور بوده و شروع به پار های عملیات و مذاکرات کرده بود.»(۴)

 دستور وزارت جنگ به تغییر روش در خلع سلطنت قاجاریه

رضا خان امروز از امیرلشکر غرب خواست دست از روش اشغال ادارات دولتی برای تغییر سلطنت بردارد؛ چرا که «عجالتاً سکونت و آرامش [بایـد] در همه جا برقرار باشد. لذا امر میدهم به فوریت ادارات را از تحت اشغال اهالی خارج که شروع به کار» نمایند.(۵)امیرلشکر غرب اعتقاد داشت اگر دعوت به آرامش کنم «باعث دلسردی مردم و عاملین ... این جنبش گردیده و در موقعی که مجدداً احتیاجی به آنها باشد قیام و اقدامی نخواهندکرد و هم دستجات مخالف قوی شده و موقعیت آنها دچار مشکلات و مخاطرات خواهد گردید.» امیرلشکر غرب مایل بود تلگرامی از مرکز، چه از ناحیه رضا خان و چه از طرف مجلس شورای ملی به اهالی غرب فرستاده شود و ضمن دادن وعده هایی برای تغییر رژیم، دعوت به آرامش شوند.(۶) وزارت جنگ ضمن تأکید بر عدم اشغال ادارات و شروع به کار، نوشت که «مطالب خود را با رعایت نزاکت به عرض مقامات عالیه برسانند.»(۷)

 جشن بازگشت رضا خان در اصفهان

سرهنگ محمدحسین خان، رئیس ارکان حرب لشکر جنوب، امروز خبر داد که به واسطه بازگشت رئیسالوزراء و وزیر جنگ بر مسند کار، نظامیان لشکر جنوب جشن بزرگی در چهلستون و خیابان سپه برپا کردند. در این مراسم که عده زیادی شرکت داشتند، چراغانی و آتشبازی هم بود «و یک شادمانی در تمام شهر به پاس قدردانی نجاتدهنده ایرانی حکمفرما گردید.»(۸)

 ورود فرخی یزدی به تهران

فرخی یزدی مدیر جریده طوفان که به دستور رضا خان به کرمان تبعید شده بود، و با وساطت تیمورتاش حاکم کرمان آزاد گردیده، همراه او راهی تهران شده بود، امروز به پایتخت رسید.(۹)

 دستور رسیدگی به وضعیت وخیم خلیلی

میرزاعباس خلیلی مدیر روزنامه اقدام که سال گذشته به دستور رضا خان، به بینالنهرین تبعید شد اما مقرر گردید در کرمانشاه متوقف شده تحت نظر باشد، بارها وضعیت بیپولی و موقعیت بد جسمی خود را به اطلاع رساند، اما توجهی به آن نشد. رضا خان رئیسالوزراء و وزیر جنگ امروز دستور داد ۲۰۰ تومان به او بپردازند و «راجع به معالجه او از حیث طبیب و دوا مراقب باشند که به مشارالیه سخت نگذرد.»(۱۰)

 اسلحه رسانی بختیاریها به طوایف لُر خلعسلاح شده

طوایف قایدرحمت و دالوند که خلعسلاح شدهاند از طرف بختیاریها تشویق میشوند که در برابر احشام، میتوانند سلاح بگیرند. «مقداری اخیراً اسلحه گرفته»اند. لشکر غرب پس از اطلاع از موضوع، نظامیان خود را برای خلع سلاح دوباره طوایف

یاد شده آماده کرد. امیرلشکر غرب امروز از مرکز خواست از طریق لشکر جنوب از اقدامات بختیاریها جلوگیری شود.(۱۱)

 ابراز نیاز لشکر شرق به سالارمعتمد

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، در تلگرامی به وزارت جنگ، با اشاره به نبود پست نظامی در برخی از نقاط مرزی که تحت نظارت این لشکر باید باشد، تأکید کرد که «امثال وجود سالارمعتمد ن هایت لزوم را داشته؛ خصوصاً در این موقع که سالارمعتمد ن هایت خدمتگذاری را نموده» است.(۱۲)

 انگلیس در پی اخذ امتیاز نفت کویت، بحرین، نجد

کارگزاری بندرعباس خبر میدهد که یک شرکت نفتی انگلیس، فعالیت خود را برای گرفتن امتیاز نفت کویت، بحرین و نجد آغاز کرده، نماینده آن «ماژور همس» در منطقه فعال است.(۱۳)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۰، صص ۱ و ۲. «از جمله چیز هایی که محل احتیاج مملکت است که ابداً در این پروگرام اسمی ازش برده نشده است و حال آن که مملکت ما احتیاجش به اقتصاد و اسباب اینکه مردم تجارتشان توسعه بشود، وضعیتشان توسعه شود بیشتر است، و این چیز هایی است که مملکت به آنها محتاج است، بلکه هر چه تصور میکنم چیزی مقدم بر آنها نیست، و دولت فکری صرف این کار نفرموده است، و یک نظری اتخاذ نکرده است که در این پروگرام گنجانده باشد که ما متنبه و متذکر شده باشیم. این که عرض کردم لوازم این معاهده تجارتی با روس است که در آن دوره [دوره چهارم مجلس] هم مطرح بود و نشد، و از این جهت یک قسمت بزرگ اقتصاد مملکت در بوته اجمال مانده است، و ابداً در این پروگرام اشاره به آن نشده است که دولت نسبت به این موضوع چه نظری دارد، و راجع به تجارت که سابقاً در حقیقت دو ثلث ایران انتفاعش از تجارت یا خاک روسیه بوده، نظری گرفته و آیا یک تدارکی دیدهاند، و یک مقدماتی درست کردهاند یا خیر؟ ابداً در این پروگرام چیزی از آن ذکر نگردیده است. و من گمان میکنم این از اهم امور است. و هکذا از این نمره، چیز هایی که موجب ثبوت و تولید ثروت است و امثال ذالک که در نظر آقایان هست که در آن دوره [دوره چهارم] بنا بود برای اجناس باصطلاح لوکس و عالی به واسطه اقتصاد و ثروت مملکت یک ترتیبی داده شود. مثل است عرض میکنم. از این نمره چیزها ابداً در پروگرام دولت نیست. خوب است آقایان این را در مدنظر بیاورند... یک عبارتی مرقوم فرمودهاند که تکمیل قوانین عدلیه و بسط تشکیلات آن در ولایات و امثال ذالک. گمان میکنم آنچه مملکت احتیاج دارد مقدم بر احتیاجات دیگر، قانون جزا است. اگر تأمل بفرمایید بدون قانون جزا هیچ اجتماعی به راحتی زندگی نمیکند. خوب شاید منظورشان از شاید تشکیلات زیاد و قوانین تکمیل بشود، یکی هم این بوده است، ولکن بالخصوص این مسئله، مسئله بوده است که باید اگر نظر به اصلاح داشته باشند این را یک اهمیتی داده باشند، والا سه چهار پنج ماه است که این دولت روی کار است، فقط کسی که زیاد شده است آقای امیراقتدار [وزیر پست و تلگراف] است، و این پروگرام که تنها مال آقای امیراقتدار نیست، مال همه دولت است. این سه چهار پنج ماه در عدلیه خیلی سعی کردیم که بفهمیم چه کردند، دیدیم به جز تشکیل کمیسیون های تفتیش و کمیسیون لباس، کمیسیون ارباب جمشید و چند کمیسیون دیگر کاری نکردند. این سه چهار پنج ماه این طور بوده است. امیدواریم بعد از این نسبت به این وزارت خانه یک ترتیبی که اساسش را اصلاح کند بدهند و به عقیده ما قانون جزا است.

مملکت قانون جزا میخواهد. عدلیه و محاکمات بدون قانون جزا اثری برایش مترتب نمیشود... » آیت الله مدرس پس از توضیحاتی در مورد قانون استخدام و اهمیت آن، به جای خالی آن در برنامه دولت اشاره کرد و افزود: «از جمله چیزها که گمانم این بود باید ملاحظه شود، یکی مسئله امتیاز است. بلی یک اشاره به امتیاز نفت کردهاند ولکن ثروت مملکت ما که دفن است و مردم فقیرند، باید دولت در نظر داشته باشد که امتیازات بدهد در این دوره به خصوص به اتباع داخله با شرایط سهله، که واقعاً مردم از این فقر و فلاکت بیرون بیایند و منتظر اینکه یک نفتی را بیایند و در بیاورند تا چهار سال، پنج سال دیگر، شاید یک چاهی دربیاورند، و به این تنها نمیشود ثروت پیدا کرد. باید به اسرع اوقات، وزارت فوائد عامه عوض اینکه نوشتهاند پست هوایی با تلگراف بیسیم درست خواهند کرد، البته اینها هم خوب است، البته هر چیزی که خوب است، خوب است، لیکن نسبت به اصول، اصول زندگانی نان است. باید از برای مردم فکر نان کرد. این ثروت طبیعی که خدا به ما داده است، باید سعی کرد و موقع هم مقتضی است. یعنی همه ملتفت شدهاند که باید کار کرد و زحمت کشید، ثروت های طبیعی را بیرون آورد. مردم را به کار انداخت. در این پروگرام هیچ دنبال این مسئله نرفتهاند که سعی در امتیاز و استخراج معادن، خصوصاً به تبعه داخله با شرایط سهله که اسباب توسعه ثروت شود... مسئله دیگر فرمودند تکمیل قوای امنیه و نظام و نظمیه. به عقیده من این جا باید نوشته باشند اصلاح نه تکمیل. هر چه شخص دارد باید اول عیب او را رفع کند، بعد در صدد ازدیادش برآید. و این حرف را بنده در معارف هم میزنم. هی شما نوشت هاید و میفرمایید توسعه معارف، تکمیل و توسعه قوه نظام و امنیه. آنچه دارید، باید اصلاح بکنید، و آن اصلاح کرده را توسعه بدهید. واِلّا ده تا مدرسه را صد تا بکنید، لیکن اطفال که میروند بیسواد درمیآیند. اما اگر ده مدرسه را اصلاح کنیم، و بعد بر آن نهج اصلاح کرده [مدرسه را] توسعه بدهیم آن نافع است. بنده این عرض که میکنم هم نسبت به معارف است، هم نسبت به نظام... لهذا اصلاح را بنده احسن از تکمیل میدانم... یک مسئله دیگر را که میخواهم عرض کنم این است که هیأت دولت در اول کابینه خودش یک پروگرام منتشر کرد و اگر خاطر آقایان باشد این بود (اجراء قانون و حفظ حقوق عموم و حدود مملکت). هر چه من فکر میکنم از پروگرام عملی به این خوبی در این پروگرام اسمی ازش برده نشده است، نمیدانم چرا؟ و حال آن که بهترین عبارت و بیانی از برای عمل بود. اجرای قانون، حفظ حقوق عموم و حفظ حدود مملکت، این پروگرامی بود که در اول تشکیل این دولت منتشر شد. گمان نمیکنم آقای امیراقتدار مانع این ماده بودهاند، باقی افراد دولت که همان افراد دولتند... مملکت یعنی حاکم، قانون. اگر قانون حاکم نباشد، مملکت نیست. یعنی ۳۰ کرور، یک آدم است، نه یک، سی کرور، فرق است بین یک، سی کرور، با سی کرور، یک آدم. حاکم باید قانون باشد، و هر کس از خودش بترسد. یعنی اگر من بد کردم، بترسم. این است معنی اجرای قانون. این است مملکت قانونی... در دوره دوم حکایت قشونگیری بود، آقایان هم خیلیشان تشریف داشتند که قشون بنیچه [تعهد اهالی هر ده مبنی بر آماده کردن عد های سرباز برای حکومت] عنوان بود، و بنده آن وقت عرض کردم (قشون عمومی). در دوره دوم این مسئله بود و یک مسئل های نیست که احدی در او تأمل داشته باشد. یکی از چیز هایی است که هم دین ما حکم میکند، هم وجدان و عقل و احتیاج ما حکم میکند. پس هیچ شبهه در صلاحش نیست؛ کلام بر سر موقعش است که آیا امروز موقع شروع به این کار هست یا نیست؟ بنده عرض میکنم قانونش را هم بنویسند مانعی ندارد، همین طور که فعلاً دولت قانونش را شاید پیشنهاد کرده است. حرف در این است که امروز روز اجرای این قانون هست یا نیست؟... کاری که باید کرد این است که یا به علم، یا به موعظه، یا اسباب دیگر این حس را در مردم ایجاد کرد؛ البته قانون را باید حفظ کرد. هر جایی که این حس در اغلبیت مردمش باشد، اول زمانی که این حس پیدا شد باید شروع کرد به قشون عمومی و اجباری؛ ولی گمان میکنم که اگر امروز ما یک همچو قانونی را از مجلس بگذرانیم، و این را بخواهیم در مملکت اجرا کنیم، گمان میکنم به

زحمات فوقالعاده بیفتیم. این حقیقت است که عرض میکنم. مقصود زد و خورد و جنگ نیست که مثلاً من یک چیزی بگویم، دیگری خلاف من بگوید. جنگ و نزاعی در بین نیست، این یک حرف حسابی است و مسئله خیلی بزرگی است و باید سعی کرد تا به اینجا برسد. حالا اختلافنظر است. یکی میگوید امروز باشد، یکی میگوید سال دیگر. عرض کردم که آقایان اینجا هستند و شاهدند که بنده در دور دوم این مسئله را عرض کردم که این مقدما[ت] را از حالا باید قدری شروع کنیم و حالا که شروع کنیم ده سال، بیست سال، سی سال طول میکشد تا در تمام مملکت ساری و جاری بشود. حالا ده سال عقب افتاده حالا هم ابا و امتناعی نمیبینم که مقدماتش شروع شود...» (مدرس در پنج دوره تقنینیه، ج ۲، صص ۲۱ تا ۲۵).

۲- همان، ص ۲.

۳- همان، شم ۱۵۸۲، ص ۱.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۴۹. با این که شیخ محمد واعظ برای وزارت جنگ شناخته شده نبود، ادامه بازداشت او را در شرایط فعلی به مصلحت ندانست و به امیرلشکر غرب دستور داد ضمن کسب رضایت خاطر او، آزاد و به تهران اعزام شود. (همان، پ ۲۴، ص ۲۴۸)

۵- همان، پ ۲۴، ص ۲۵۲.

۶- همان، پ ۲۴، صص ۲۳۷ و ۲۳۸.

۷- همان، پ ۲۴، ص ۲۳۶.

۸- همان، پ ۱۹، ص ۱۲۳.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۰، ص ۲.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۳۷۰.

۱۱- همان، پ ۱۳، ص ۸۵. موضوع متعاقباً به امیرلشکر جنوب و از آن طریق به ایل خانی و ایلبیگی بختیاری منعکس گردید. (همان، پ ۱۳، صص ۸۳ و ۸۴).

۱۲- همان، پ ۹، ص ۱۰۹. وزارت جنگ موضوع را به اطلاع رضا خان رساند و او دستور داد سالارمعتمد عازم تهران شود.

۱۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۲۰-۵۱-۱۳۰۳.

 هزینه تلگرام های جمهوریخواهی و تغییر سلطنت

قلعهبیگی آستارا، نایب ۳ احمد، امروز به امیرلشکر شمال غرب خبر داد که تاکنون نزدیک به یکصد تومان پول تلگرام های ارسالی از آستارا به تهران بوده است. [این تلگرامها برای جمهوریخواهی و سپس خلع سلطنت قاجار خرج شده است.] وی نوشت که این مبلغ را «ملیون آستارا» خرج کردهاند اما دیگر قدرت هزینه بیشتر را ندارند. «لذا مقتضی است امر فرمایید به راپرت های بنده و تلگرافچی اکتفا شود» یا هزینه ادامه کار پرداخت گردد.(۱)

 پرسش از حرکت سردارعشایر به تهران

وزارت جنگ، امروز از رئیس تیپ فارس پرسید سردارعشایر صولتالدوله برای حرکت به تهران چه تصمیمی گرفته است؟ «چون سردارعشایر به نمایندگی مجلس انتخاب شده است قدغن فرمایید اطلاع دهند که مشارالیه به طهران میآید یا خیر؟»(۲)

 التجاء سعیدالسلطنه به سیدالمحققین

سعیدالسلطنه که دیروز به دست مأموران نظامی دستگیر شد، با ارسال تلگرامی به سیدالمحققین نوشت که من سوار بر کشتی عازم بوشهر بودم که نظامیان مرا پیاده کرده، وسایلم را تفتیش نمودند و پس از آن که چیزی نیافتند در حال انتقالم به شوشتر هستند. «از اول عمر تا حال همچون اقدامی برای بنده نشده زیرا که به جز امور شخصی خود به کاری مداخله نکردهام و هنوز متحیرم این اقدامات برای چیست؟»(۳) سیدالمحققین برادر سعیدالسلطنه بود.

 رفع اضطراب و تشویش از اهالی ارومیه

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه فرستاد، نوشت که اضطراب و تشویشی که در پی اعلام حرکت امیرلشکر شمال غرب به تهران در میان اهالی [جنگزده] ارومیه حاکم شده بود، «به حمدلله طولی نکشید که مجدداً تلگراف رفع کنارهجویی حضرت اشرف آقای رئیسالوزراء به ارومیه رسیده اضطراب و تشویش اهالی تا اندازه[ای] مرتفع، مشغول کسب و کار خود شدند.»(۴)

 پایان کار «ترور» در بوشهر

امروز مأموریت سرهنگ دوم آرتور پرستو ترور به عنوان سرکنسول انگلیس در بوشهر پایان یافت.(۵)

 مدارس کمپانی نفت جنوب در خوزستان

وزارت امور خارجه امروز گزارش کارگزاری خوزستان را درباره تأسیس و چگونگی اداره مدارس توسط کمپانی نفت جنوب به وزارت معارف فرستاد.

در این گزارش آمـده است که کمپانی یادشـده در صـدد تأسـیس مدرسه در دزفول است. مدرسه این کمپانی در شوشتر چنان تسـهیلاتی فراهم کرده که نظر اولیـای اطفـال ایرانی را به خـود جلب کرده و مـدرسه دولـتی شوشـتر نزدیـک به انحلال است. کمپانی نفت جنوب ماهی ۳۰۰ تومان برای این مدرسه هزینه میکند.

در این گزارش آمـده است اگر وزارت معارف فکری به حال مدارس خود نکند «کلیه معارف این ایالت دسـتخوش نظریات و افکار خارجی خواهد گردید.»(۶)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۷، ص ۲۷.

۲- همان، پ ۱۸، ص ۳۵۹. سـردارعشایر در این زمان، به واسطه اختلافاتی که با سردار احتشام و علی خان داشت بدان مسائل مشغول بود. (همان، پ ۱۸، ص ۳۶۰).

۳- همـان، پ ۱۵، ص ۳۵۷. سـیدالمحققین در نـام هـای به رضا خان نوشت که این اقـدام از سـر اشـتباه نظامیان انجام شـده و خواسـتار آزادی او شد. چند روز بعد رضا خان دستور آزادی سعیدالسلطنه را میدهد. (همان، پ ۱۵، صص ۳۵۵ و ۳۵۶). رضا خان همچنین در تلگرامی به شـیخ خزعل گفت که دسـتگیری او بـدون اطلاع من بوده است. (همان، پ ۱۵، ص ۳۶۱). لشکر غرب در توضـیح علت این اقدام خود به وزارت جنگ نوشت سعیدالسلطنه وقتی در کرمانشاه بود ملاقات های متعددی با افراد خارجی داشت و هنگام عزیمت به خوزستان نامه هایی همراهش بود که باید بازرسی میشد. (همان، پ ۱۵، ص ۳۵۴).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰-۸-۳۷-۱۳۰۳.

۵- اخوان توکلی، گاهشمار روابط ایران و انگلیس، ص ۱۵۶.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴ و ۱-۶۷-۳۳-۱۳۰۳.

ص: ۴۳

 چهارشنبه

۲۷ فروردین ۱۳۰۳

۱۶ آوریل ۱۹۲۴

۱۱ رمضان ۱۳۴۲

 ابلاغ نظر وزارت جنگ در تغییر سلطنت به فرماندهان نظامی آذربایجان

امیرلشکر شمال غرب، امروز نظر جدید رضا خان را در خصوص تغییر سلطنت به همه فرماندهان نظامی آذربایجان ابلاغ کرد. وی خطاب به آنان نوشت که «از اقدامات سابق [تعطیلی ادارات و سازمان های دولتی و ارسال فل های تلگرام به مرکز] صرفنظر نموده، فقط اهالی میتوانند مقاصد خودشان را با نزاکت به مرکز اظهار دارند.»(۱) شاید به همین دلیل امروز تلگرامی که از اهر خطاب به محمدحسن میرزا ولیعهد فرستاده شده بود، از تهران برگشت خورد. تهران به تلگراف خانه اهر نوشت مخاطب را محمدحسن میرزا نوشت هاید که شناخته نمیشود. «اگر چنانچه به مقام ولایتعهد باید برسد چون مطلب از نزاکت خارج است نمیتوان به مقصد برساند.»(۲)

 قطع سیم تلفن خوانسار به گلپایگان توسط قشون جمهوریخواه

«شرکت کل تلفن ایران» امروز به وزارت جنگ خبر داد که نظامیان وابسته به لشکر غرب یک هفته قبل سیم تلفن خوانسار به گلپایگان را قطع کرده و آن را به تلگراف خانه وصل کردهاند؛ و نیز دستگاه تلفن گلپایگان را نیز بردهاند. شرکت کل تلفن ایران با اشاره به لطماتی که به حیثیت و اعتبار این شرکت خورده، خواستار صدور دستور به امیرلشکر غرب برای اتصال سیم تلفن و اعاده دستگاه برده شده گردید. از پاسخی که لشکر غرب به این مسئله داد روشن میشود که این اقدام برای ارسال تلگرام های ساختگی و پرحجم لشکر غرب به مرکز بوده که بدون پرداخت هزینه به تلگراف خانه انجام شود.(۳)

 ورود هواپیماها به ایران

محمدحسین خان آیرم، رئیس تیپ شمال، خبر داد که سه دستگاه آیروپلان که به وسیله کشتی از بادکوبه به ایران حمل شده بود، رسید.

مسئولیت این هواپیماها با «مسیو گریگوریان» است. قرار است چهار دستگاه باقیمانده پرواز کنند و به ایران بیایند.(۴) گریگوریان یک مهندس ارمنی مستخدم دولت ایران بود. هواپیماها توسط یک کار خانه آلمانی مستقر در شوروی ساخته شده بود.(۵)

□ تمایل مسافرت گروهی از پارسیان هند به ایران

منیعالملک، نماینده سیاسی ایران در بمبئی، امروز به وزارت امور خارجه، خبر داد که چند تن از اعضای «انجمن ایران لیگ» و گروهی از طرف انجمن زرتشتیان ایرانی مقیم بمبئی تمایل خود را برای مسافرت به ایران اعلام کردهاند. وی توضیح داد که این مسافرت قرار بود سال گذشته انجام شود، اما «وضعیات

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۷، ص ۲۱۲.

۲- همان، پ ۷، ص ۱۳۱.

۳- همان، پ ۱۵، صص ۳۱۵ و ۳۱۷. هر چند موضوع در وهله اول از طرف لشکر غرب تکذیب شد، اما شرکت کل تلفن ایران با ارسال عین گزارش رسیده از گلپایگان که نام نظامیای که دستگاه تلفن را با خود برده بود، پیگیر موضوع بود. (همان، پ ۱۵، ص ۳۱۳).

۴- همان، پ ۲۲، ص ۳۲۴.

۵- FO E ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴. چند ماه بعد در میان اخبار سفارت انگلیس آمده است که هواپیما هایی که از شوروی وارد بندرانزلی شد درون جعبه بود و باید برای پرواز سرهم بندی میشد، اما پس از مونتاژ، از آنجا که آشیانه نداشتند زیر باران خسارات فراوانی دیدند و بالاجبار از هم جدا شده و توسط کامیونها، بارگیری شدند تا راهی تهران شوند، اما کامیونها هم خراب شدند. (FO E ۹۳۴۹/۲۵۵/۳۴)

گذشته ایشان را متوقف» کرد. [شاید منظور تنش های سیاسی و جابهجایی دولتها در سال گذشته باشد.] کنسول ایران در بمبئی افزود که انجمن ایران لیگ از مهمترین تجمعات پارسیان هند است و ریاست آن را «سر هرمز جی» به عهده دارد. وی یکی از سرمایهداران مطرح پارسیان هند است و با کمک او تاکنون چند خیریه در یزد و کرمان تأسیس شده است. منیعالملک از وزارت امور خارجه خواست مأموران سرحدی در دزداب و دیگر کارگزاران در جریان سفر این گروه قرار گیرند؛ به ویژه در کرمان و یزد رضایت خاطر ایشان فراهم گردد.(۱)

 مادر آقا خان در راه ایران

مادر «سلطان محمدشاه آقا خان»، رهبر فرقه اسماعیلیه، خواستار ورود به ایران و زیارت مرقد ثامنالائمه است. وی چند روزی است که هند را به مقصد عتبات عالیات ترک کرده، پس از پایان ماه رمضان، از راه بغداد وارد کرمانشاه خواهد شد تا راهی خراسان شود. آقا خان در دیدار اخیر خود با مأمور سیاسی ایران در هند، این موضوع را به اطلاع او رساند و تقاضا کرد دولت ایران موجبات تسهیل سفر وی را فراهم کند.

منیعالملک، کنسول ایران در بمبئی، این خبر را امروز به وزارت امور خارجه فرستاد و افزود: «لازم به توضیح... [نیست] که تا چه اندازه حضرت آقا خان طرف احترامات گروه[های] مختلفه هندوستان و ایرانیان مقیم هندوستان بلکه مورد پرستش قسمتی از جماعت هندو و منظورنظر و ملاحظه اولیای دولت فخیمه انگلیس میباشد.»(۲)

 اعتراض سفارت ایران به سانسور مکاتبات

سفارت کبرای ایران در مسکو، امروز با ارسال یادداشتی به کمیساریای ملی امور خارجه دولت شوروی نسبت به سانسور مکاتبات این سفارت خانه اعتراض کرد و نوشت که متأسف است که مراسلات رسیده به این نمایندگی غالباً آسیب دیده است. در این نامه آمده است: «سفارت کبری ... از این که برای کمیساریای امور خارجه ممکن نشده است مقصرین معاینه مکاتب واصله به [نمایندگی های مختلف ایران در خاک شوروی را]... مشخص و معین کنند، ولی امیدوار است که در آتیه این قبیل وقوعات رخ نداده و محمولات پستی در کمال مصونیت به مقصد خود» برسد.(۳)

 پنجشنبه

۲۸ فروردین ۱۳۰۳

۱۷ آوریل ۱۹۲۴

۱۲ رمضان ۱۳۴۲

 هشدار میلسپو به کسر بودجه فاحش

منابع انگلیسی نوشتند که میلسپو امروز با رضا خان دیدار کرد و به او گفت که هزینه های تحمیل شده به خزانه بابت جمهوریخواهی در دو ماه گذشته به انداز های بوده که موجودی خزانه به شدت کاسته شده است. میلسپو یادآور شد که قشون نتوانسته است عوایدی را که [قول داده بود] جمعآوری نماید. مشخصاً جمعآوری عواید در همدان و شیراز به تأخیر افتاده است. میلسپو تأکید کرد: «اگر این وضعیت ادامه یابد کسر بودجه فاحش پیش رو خواهد بود.» رضا خان در این دیدار قول مساعد داد که قشون در جمعآوری درآمدها اقدام نماید.(۴)

 اعتراض وزارت مالیه به تعطیلی اجباری ادارات مالیه غرب

وزارت مالیه امروز در نام های به وزارت جنگ با اشاره به این که «اخبار موحشی از ادارات مالیه عراق (اراک)، گروس و بروجرد راجع به تعطیلی اجباری دوایر مالیه» میرسد، درخواست کرد در پایان دادن به این وضع اقدام شود. وزارت مالیه که میدانست این اقدامات توسط قشون صورت میگیرد، به همین دلیل نامه خود را به وزارت جنگ ارسال کرد و افزود: «محتمل است تنزل عایدات در برج جاری تعویق پرداخت وجوهات سایر وزارت خانه ها را ایجاب و الزام نماید.»(۵)

 ابتکار روزنامه نسیم صبا در هجو رضا خان

روزنامه نسیم صبا در شماره امروز خود با درج مقال های تحت عنوان «توشیح عقاید» سطور این نگاشته را به نحوی زیر هم چیده که با کنار هم گذاشتن کلمات اول هر سطر این عبارت به دست میآید: «رضا خان بیسواد که وزرای خود را نتوانست به مجلس معرفی بنماید، چطور لایق ریاست جمهور است؟ تأمینات نمیگذارد آزادانه بنویسیم، لذا موشح عقاید حقهبازان را مینویسیم.»(۶)

 احتمال حضور همسر احمدشاه در تبریز

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به لشکر شمال غرب خبر داد که بنابر اطلاعات رسیده بدرالملوک، همسر احمدشاه، به همراه موسی خان و تقی خان اول ماه مبارك رمضان به طرف آذربایجان حرکت کردهاند. آنها یك قبضه شمشیر و نوشته هایی همراه دارند که میخواهند به دست افراد معینی برسانند. «گویا به منزل عزت الله خان نامی که حدساً از اعضای مالیه است ورود مینمایند.»

وزارت جنگ ضمن دادن علائم ظاهری موسی خان و تقی خان خواست تحقیقات لازم در این باره انجام شود و نتایج آن به اطلاع وزارت جنگ برسد.(۷)

 گزارشی از اقدامات روسها در گیلان بعد از کنارهگیری رضا خان

محمدحسین خان آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۳ و ۳-۱۱-۱۷-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۱۹۷. وزارت امور خارجه موضوع را به وزارت جنگ اطلاع داد که لازم است «بعضی تجلیلات و پذیرایی هایی که در خور مقام مشارالیها» است به عمل آید. وزارت جنگ هم از امیرلشکر غرب خواست «همهگونه وسایل تسهیل مسافرت [وی] را فراهم آورده و با تجلیل و احترامات لازمه از او پذیرایی نمایند.» (همان، پ ۱۱، صص ۱۹۵ و ۱۹۶).

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۸ و ۸-۱۴-۳۴-۱۳۰۳.

۴- FO E ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۳۵۴. این نامه که ظاهراً از طرف میلسپو به وزارت جنگ نوشته شده بود با این پاسخ که «برای رفع اشغال دوایر دولتی... اقدامات لازم به عمل آمده» جواب داده شد. (همان، پ ۱۱، ص ۳۵۳).

۶- مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۱، صص ۳۸۳ و ۳۸۴.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۳۳۵.

گزارشی محرمانه از فعالیت مأموران روسی در گیلان هنگام استعفای وزیر جنگ و رئیسالوزراء برای وزارت جنگ فرستاد. آیرم مینویسد روسها تا جایی که توانستند تجار را تهدید و تطمیع کردند که بازار را تعطیل نکنند و تلگرامی در خصوص حمایت از رضا خان به مرکز نفرستند. روسها تهدید کردند هر کس دکان خود را تعطیل کند به او اجازه تجارت با روسیه داده نخواهد شد. او میگوید شایعاتی هم از طرف روسها مبنی بر آمدن احمدشاه، رفتن رضا خان، ورود کشتی های جنگی به سواحل شمالی ایران و... پخش میشد. «با این حال موفقیتی حاصل نکرده و سر خوردند... آخرین خیال فرزندان کمون این بوده است که بنزین های آیروپلانها را محرق نمایند» که جلوگیری شد. آیرم افزود با این حال وقتی جشنی برای پسگیری استعفا و بازگشت رضا خان به کار برقرار شد، روسها در مراسم شرکت کردند «و تبریکات صمیمانه تقدیم» نمودند.(۱)

آیرم در نامه محرمانه دیگری دوره کوتاه جمهوریخواهی و تغییر سلطنت را موقعیتی توصیف کرد که توانست عیار ارادت اشخاص مختلف را نشان دهد. او افزود سروش و سپهدار اعظم از هر کاری در این جهت دریغ نکردند و شایسته قدردانی هستند.(۲)

 نظر رضا خان درباره نماینده ساوجبلاغ

وزارت داخله در تلگرامی به ایالت آذربایجان، انتخابات ساوجبلاغ را مخدوش اعلام کرد. وزارت داخله با استناد به عقیده انجمن نظار ساوجبلاغ، انتخابات این ناحیه را تجدیدپذیر عنوان کرد؛ «مضافاً حسبالامر مبارک بندگان حضرت اشرف، آقای آقاسیدمحمدرضای مساوات را معرفی مینماید که چون ایشان از مبرزین ملت هستند... یک چنین صالحی از ساوجبلاغ به سمت نمایندگی مجلس شورای ملی انتخاب شود.»(۳) ابطال و تجدید انتخابات ساوجبلاغ در اسفندماه توسط والی آذربایجان پیشنهاد شده بود. (ر.ک: ۷ اسفند ۱۳۰۲) علت ابطال، مخدوش بودن آراء نبود، بلکه جلوگیری از ورود حاجابا شیخ کردستانی به مجلس بود.

 نامه وزارت امور خارجه افغانستان به سفارت ایران در کابل

وزارت امور خارجه افغانستان در نام های به سفارت ایران در کابل از انتقال اجباری یک نظامی افغان به خاک ایران خبر داد. این نظامی افغان که برای رسیدگی به کالا های قاچاق به مرز سیستان رفته بود، با اسلحه خود ربوده شده به خاک ایران منتقل شد. وزارت امور خارجه افغانستان خواستار استرداد نظامی یادشده و جلوگیری از وقایع مشابه شد.(۴)

 توقیف نشریه ناهید

به نوشته روزنامه کوشش، نشریه ناهید، امروز برای چندمین بار تعطیل شد. ناهید با زبان کاریکاتور به بررسی مسائل روز میپرداخت.(۵)

 شرح تهاجم مسعودالدوله به آقازاده

بنابر گزارش حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، دیشب شاهزاده مصطفیمیرزا مسعودالدوله «برای استرداد مصالحه ملکی که در تربت داشته نزد آقای آقازاده [میرزامحمد آیت اللهزاده خراسانی] رفته، پس از مذاکرات، که از طرف آقا جواب داده میشود... آقا مصطفی میرزا ریش آقا را گرفته و توی عمامه آقازاده زده» است. حاضران مسعودالدوله را کتک زده، بیرونش میکنند. «امروز دوازده مدرسه طلاب و کلیه مجتهدین در مسجد گوهرشاد جمع که باید مصطفی میرزا در مسجد تنبیه شود.» حسین خزاعی در ادامه مینویسد که پس از مشورت با حاکم به این نتیجه رسیدیم که مسعودالدوله در محل حکومتی توقیف شود و سپس رئیس نظمیه و شجاعالتولیه را برای استرضای خاطر آقازاده به خانه وی بفرستیم. این کار انجام شد، اما «پس از رضایت معظمله نیم ساعت به غروب با شجاع تولیه و مصطفی میرزا خدمت آقا رسیده، طلاب در مسجد اجتماع و به منزل آقا حمله نموده» مصطفی میرزا را کتک زدند. وی مجروح و بدحال است.(۶)

 شش کشته و یک زخمی در حمله به کاروان

امروز یک کاروان که کاه حمل میکرد مورد تهاجم ده نفر کُرد قرار گرفت. این حادثه در راه خوی به قطور و در کاوانسرای شاهعباسی رخ داد.

در پی این تهاجم شش تن از همراهان کاروان کشته و یک نفر مجروح شد. فرمانده قوای سلماس عد های نظامی را برای دستگیری مرتکبین روانه کرد.(۷) منابع انگلیسی معتقد بودند این حوادث توسط اتباع سیمیتقو انجام میشود.(۸)

 عریضه تاتارها برای ر هایی زنان خود از دست ترکمنها

سرکنسولگری ایران در بادکوبه امروز با ارسال گزارشی به وزارت امور خارجه، با ضمیمه کردن عریضه گروهی از تاتارها به گزارش خود نوشت که ترکمنها دختران این تاتارها را با خود به ایران بردهاند.

وی افزود که دو تن از این تاتارها برای بازگرداندن دختر و خواهر خود راهی استرآباد و گمیشتپه میشوند، اما دچار گرفتاری شده موفق به بازگرداندن خویشان خود نمیشوند. تاتارها عرض حالی هم به کمیته اجرایی در بادکوبه داده و خواستار رسیدگی مقامات محلی شدهاند.(۹)

 پیگیری بدهی احمدشاه به انگلیس

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، با ارسال نام های خطاب به وزیر امور خارجه، با اشاره به نامه های پیشین سر پرسی لورن و مسیو مانسن نوشت که مخارج انجام شده توسط شاه هنگام عبور از بینالنهرین، مساعده بوده و باید اکنون مسترد شود. «چنانچه شخصاً در این موضوع اقدامی بفرمایید مانع و محظوری برای پرداخت فوری مبالغی که باقی مانده است نخواهد بود.»(۱۰)

 اعلامیه قشون استرآباد در علت دستگیری پسران امیرمؤید

قشون استرآباد با نصب اطلاعیه هایی در معابر شهر علت دستگیری پسران امیرمؤید اسماعیل خان سوادکوهی را توضیح داد:

«این دو برادر با پدرانش [= پدر خود] و تمام رعیت... ضرر های زیادی به دولت خود وارد ساخته... قصد سرکشی داشته... بدون مخارجی دستگیر» شدند.(۱۱) (ر.ک: ۲۳ فروردین)

 نامه اهالی الموت به مجلس شورای ملی

اهالی بلوک الموت با ارسال نام های به مجلس شورای ملی نوشتند که عرض حال آنها در طول چهار دوره گذشته مجلس شورای ملی گوش شنوایی نداشته است. اهالی الموت از این که شاهزاده عزّالدوله

۱- همان، پ ۲۲، صص ۳۵۰ و ۳۵۱. به این نامه آیرم پاسخی داده نشد.

۲- همان، پ ۲۲، ص ۳۵۲.

۳- همان، پ ۲۴، ص ۳۹.

۴- همان، پ ۱۰، ص ۲۲۲. موضوع از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ و متعاقباً به امیرلشکر شرق منعکس شد تا پاسخ دهد. (همان، پ ۱۰، صص ۲۲۰ و ۲۲۱).

۵- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۱، ص ۲. منابع انگلیسی مینویسند که رضا خان از نظمیه خواسته است تمامی مطبوعات را پیش از چاپ دیده آن را بررسی نمایند. (FO E ۵۶۴۸/۲۵۵/۳۴)

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، صص ۱۲ و ۱۳. امیرلشکر شرق در تلگرام دیگری توضیح میدهد که در تهاجم طلاب بیش از ۶ هزار نفر شرکت داشتند و جلوگیری از این عده مصلحت نبود و امکان داشت با سوءاستفاده، موضوع به تمام خراسان سرایت کند و آن وقت تعطیل عمومی شروع میشد. (همان، پ ۸، ص ۱۴). شرح حاکم خراسان از این واقعه چنین است: «شاهزاده مصطفیمیرزا برای یک معامله که صیغه خدمت آقازاده خوانده شده بود خدمت آقا رفته بود، یک استدعایی در این باب کرده بود. آقازاده این حرف را خلاف شرع دانسته است که صلاح نیست شاهزاده اصرار بکند. بالاخره کار به مشاجره میکشد. آقازاده فحش میدهد. او هم در جواب فحش میدهد. آقازاده با عصا او را میزند. او هم حمله کرده است. جمعی منزل آقازاده بودند ریختند سر شاهزاده کتک فوقالعاده به شاهزاده زده نیمه حال از آنجا بیرون میآید. فردای آن شب به من اطلاع رسید. طلاب هم جمع شدند در مسجد گوهرشاد. علما را هم آوردند. به قدر پنج هزار جمعیت شد و قتل شاهزاده را که توهین به آقا کرده است مایل بودند. امیرلشکر آمد منزل من. بعد از مشورت این قسم صلاح دید که او را ببرند منزل آقازاده. من گفتم آیا اطمینان دارید که خطر برای او نیست. امیرلشکر جواب داد امکان ندارد. پناهنده به منزل ایشان البته مصون خواهد بود. معهذا رئیس نظمیه و شجاعالتولیه را فرستادم با آقازاده مذاکره کردند. قرار بر همین شد. امیرلشکر و شجاعالتولیه شاهزاده را بردند خدمت آقا. غروب منزل آقا رسید. شاهزاده دست آقا را بوسید. آقا هم گذشت فرمودند. آقا به امیرلشکر گفت چون آقای خالصی تشریف میآورند برای افطار، شاهزاده به اطاق دیگر تشریف ببرند. شاهزاده رفت به اطاق [دیگر]. در این موقع غفلةً دو هزار نفر جمعیت طلاب و... ریختند منزل آقا، در را شکستند حمله کردند به شاهزاده و هر چه آقازاده خواست مانع شود، نشد. کتک زیاد به پناهنده زدند. چند چاقو زدند به سر و دست و پهلو. یک زخم چاقو خطرناک است که به پهلو خورده و پرده را پاره کرده است. نیمه جان او را خلاص کرده منزل آوردند. اطباء مشغول معالجه هستند. تاکنون که عیب نکرده است. شورش هم خوابیده، شهر آرام شده. اگر تصور میکردم در خانه آقا این اتفاق

میشود هیچوقت راضی نمیشدم امیرلشکر او را ببرد.» (امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، صص ۱۱۴ و ۱۱۵).

۷- همان، پ ۱۲، ص ۴۵۵.

۸- FO E ۵۶۵۰/۲۵۵/۳۴.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، صص ۸۰ و ۸۱.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۶-۴-۳۷-۱۳۰۳.

۱۱- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۹۱۳.

به موجب یک فرمان مخدوش از ناصرالدینشاه، میخواهد املاک اجدادی و موروثی آنان را به تصرف خود درآورد شاکی بودند.(۱)

۱- اسناد مجلس شورای اسلامی، سند شم ۱۵/۱/۲۸/۱۳۷/۵.

ص: ۴۷

 جمعه

۲۹ فروردین ۱۳۰۳

۱۸ آوریل ۱۹۲۴

۱۳ رمضان ۱۳۴۲

 ارسال لایحه امتیاز نفت شمال به مجلس

روزنـامه کوشـش در شـماره امروز خود خبر داد که دولت لایـحه اعطـای امتیـاز نفت شـمال را به مجلس شورای ملی فرسـتاده است. این لایحه چاپ و بین نمایندگان توزیع شده است.(۱)

 تأکید مأموران شوروی به همکاری ایران در دفع ملخ

مأموران روسـی در ایران، در نام های به رضا خان، اطلاع دادند که «تولید ملخ در خاک ایران شـروع شده» است، اما برخلاف مواعیـد گذشـته همکـاری لازم در نقـاط تعیین شـده صورت نمیگیرد. در این نامه آمـده است که عـدم همکاری ایران «باعث خنثی مانـدن و لغو گردیـدن تمام تهیه ها و اقـدامات عملیات دفع ملخ گردیده و مورث خسارات عمده و اسـباب بدبختی های بیشـمار برای اتحاد جماهیر سوسیالیستی شوروی» خواهد بود.(۲) در همین حال عبد الله خان طهماسبی، امیرلشـکر شمال غرب، امشب خبر داد که مأموران دفع ملخ شوروی وارد شده و نظامیان مراقب رفتار آنها هستند.(۳)

 فرار یک سرباز انگلیسی از عراق به ایران

عبـدالرحمان، سـرباز هنـدیالاصل قشون انگلیس، که در موصل خدمت میکرد، ضـمن فرار، از ناحیه سـردشت وارد ایران شد و خود را تسـلیم رئیس پست نظامی ایران کرد. عبدالرحمان را به ساوجبلاغ منتقل کردند. او میگوید «به واسطه انزجار از خدمت [در قشون] انگلیس فرار اختیار نموده است.» امیرلشـکر شـمال غرب امروز این خبر را به وزارت جنگ فرسـتاد و کسب تکلیف کرد.(۴)

 هشتادودو ایرانی منتظر ورود به وطن

هشـتادودو تن از اهالی اردبیل که مردانشان در روسـیه کارگری میکردند، با اجازه کنسول ایران در بادکوبه به آسـتارای روس آمده منتظر ورود به ایران هسـتند. لشکر شمال غرب با ارسال این خبر افزود: «نظر به این که اجازه مزبور دارای ویزای حکومت روس نیست مانع از عبور آنها به خاک ایران» میشوند.(۵)

 شنبه

۳۰ فروردین ۱۳۰۳

۱۹ آوریل ۱۹۲۴

۱۴ رمضان ۱۳۴۲

 مخالفت با اعتبارنامه تیمورتاش

در جلسه امروز مجلس شورای ملی ناصرالاسلام با اعتبارنامه سردارمعظم خراسانی (تیمورتاش) مخالفت کرد. علت مخالفت او اعدام هفت نفر توسط تیمورتاش در گیلان، در زمان حکومت بر این ایالت بود. ناصرالاسلام، تیمورتاش را قاتل توصیف کرد که لیاقت نشستن بر کرسی مجلس را ندارد. در این جلسه فوریت بررسی لایحه امتیاز نفت شمال برای سپردن به کمپانی سینکلر تصویب شد.(۶) آیت الله مدرس نیز پیشنهاد کرد همان طور که در دوره چهارم کمیسیونی ویژه برای نفت تشکیل شده بود در این دوره نیز چنین کمیسیونی تشکیل شود. این پیشنهاد مدرس تصویب شد.(۷)

 دیدار کمیته های جمهوریخواهی با رضا خان

امروز کمیته های فعال جمهوریخواهی در تهران با رضا خان دیدار کردند. در این دیدار، رضا خان خطاب به حاضران گفت که سیاست جاری کمیته ها باید کنار گذاشته شود و در دو سه ماه آینده سیاست کمیته ها سکوت خواهد بود. «سپس به وسیله روزنامه یا تبلیغات دیگر روی فکر جمهوری کار خواهد کرد تا شاه عزل شود.»(۸)

 نگرانی امیرلشکر غرب از برملا شدن نقش قشون در جمهوریخواهی

امیرلشکر احمد خان امیراحمدی امروز در تلگرامی به وزارت جنگ، اطلاع داد که [تعطیلی اجباری دوایر دولتی و] جلوگیری از حرکت پست و ارسال تلگرام در صفحات غرب برطرف شده است اما «رفع مزاحمت از طرف این جانب از دوایر دولتی مخالف سیاست بوده... زیرا اولاً معلوم خواهد شد که تمام این اقدامات از ناحیه قشون بوده، ثانیاً اهالی همین قدر که دیدند در مقابل تمام این اقدامات حتی یک جواب هم... نرسیده مأیوس شده و برای دفعه دیگر حاضر به هیچ قسم اقدامی» نخواهند شد. وی بار دیگر خواستار ارسال نام های از طرف رضا خان برای کسانی شد که در موضوع جمهوریخواهی و تغییر سلطنت فعال بودند تا از ناامیدی آنها جلوگیری شود.(۹)

 دستور لشکر شمال غرب به انتخاب مستشارالسلطنه

رئیس ارکان حرب لشکر شمال غرب امروز محرمانه به فرمانده قوای ساوجبلاغ دستور داد طبق دستور باید مستشارالسلطنه به جای رحیمزاده صفوی از ساوجبلاغ انتخاب شود و به مجلس راه یابد.(۱۰)

 آماده شدن خط جدید فارسی

عمادالسلطنه امروز خبر داد که پس از ده سال کار توانسته است نواقص خط فارسی را رفع کرده، آماده بهره‌برداری نماید. وی در نام های که به مقامات ذیربط نوشت، یادآور شد که «چون حفظ اصول خط سابق از نقطه‌نظر اختلاط زبان فارسی با عربی و کتب مذهبی و غیره [مدنظر بود] صورت خط سابق محفوظ و فقط نواقص آن مرتفع شده است. به طوری که اشخاص باسواد در مدت فوقالعاده قلیلی میتوانند خط جدید را بیاموزند.»(۱۱) عمادالسلطنه با ارسال نمون های از این خط، در حاشیه آن نوشته است: «اِعراب داخل حروف است؛ حروف یک صورت بیشتر ندارد؛ همه حروفات به یکدیگر متصل میشوند.»(۱۲)

 تحویل اسب های اهدایی رضا خان به پادشاه افغانستان

وزیرمختار ایران در کابل در ساختمان وزارت جنگ افغانستان به حضور امان الله خان پادشاه افغانستان رسید و پنج رأس اسبی که رضا خان به وی اهدا کرده بود، تحویل داد. این اسبها را نایب دوم سالارجنگ در سلامت کامل به کابل رسانده بود. «امیر از دیدن اسبها اظهار بشاشت فرموده و از شکل لباس قشونی ایران خیلی تمجید کردند.» اعتلاءالملک که همراه نایب دوم سالارجنگ به ملاقات پادشاه افغانستان رفته بود، در نام های به وزارت امور خارجه از مهارت این نظامی وابسته به لشکر شرق تمجید کرد، چرا که حرکت دادن اسبها آن هم در فصل زمستان و معیوب نشدن آنان کاری مهم بوده است.(۱۳)

 دفع تهاجم خالدآقا

خالدآقا رئیس ایل جلالی که از منطقه ماکو به ترکیه مهاجرت کرده بود با کسان خود امروز صبح به پست نظامی مرز قرهسو حمله آورد. در این تهاجم شش تن از ایل جلالی تلف شدند که یکی از آنها برادر خالدآقا بود. از نظامیان ایرانی دو تن از ناحیه پا مجروح شدند. امیرلشکر شمال غرب ضمن ارسال این خبر افزود که دستور لازم برای استحکام آن پست با استقرار یک قبضه مسلسل و اضافه شدن افراد داده شده است.(۱۴)

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۱، ص ۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۹۲. رضا خان هم پاسخ داد که تمهیدات لازم فراهم شده است. (همان، پ ۶، ص ۹۱).

۳- همان، پ ۶، ص ۸۹.

۴- همان، پ ۴، ص ۱۵۹. وزارت جنگ دستور داد وی را به تبریز بیاورند و در آنجا مورد تفتیش قرار گیرد. عبدالرحمان زبان فارسی را به خوبی صحبت میکرد. او در استنطاقات خود در تبریز گفت که بیش از چهار هزار ایرانی در قشون انگلیس خدمت میکنند و زبان فارسی را از آنها یاد گرفته است. با این که لشکر شمال غرب به او مظنون بود، ولی وزارت جنگ در اواخر تیرماه سال جاری از رئیس قشون آذربایجان میخواهد اگر مطلبی از او کشف نمیشود، آزاد گردد. (همان، پ ۴، صص ۱۵۵ و ۱۵۶).

۵- همان، پ ۴، ص ۳۱۹. موضوع به وزارت امور خارجه و متعاقباً به کنسولگری ایران در بادکوبه منعکس شد تا اقدام لازم برای رفع مانع ورود این افراد انجام شود. (همان، پ ۴، صص ۳۱۷ و ۳۱۸).

۶- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۳، صص ۱ و ۲.

۷- مدرس در پنج دوره تقنینیه، صص ۲۷ و ۲۸.

۸- FO E ۵۶۴۸/۲۵۵/۳۴

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۲۲۸ و ۲۲۹ و ۲۴۳ و ۲۴۴.

۱۰- همان، پ ۲۴، ص ۹۳.

۱۱- همان، پ ۶، ص ۱۷۴.

۱۲- همان، پ ۶، ص ۱۷۲. سندی در دست است که در آن رضا خان در دستوری به وزارت معارف و اوقاف خواستار رفع نواقص خط فارسی شده است. متن نامه که تاریخ ندارد چنین است: «وزارت جلیله معارف و اوقاف البته خاطر اولیای وزارت جلیله مستحضر است که تحصیل خط فارسی به واسطه نواقصی که دارد خالی از اشکال نبوده و مدت مدیدی از اوقات متعلمین بایستی برای نوشتن و خواندن صرف شود و در صورتی که نواقص خط فارسی رفع و تکمیل شود مسلم است اسباب تسهیل تحصیل زبان فارسی فراهم خواهد شد. علیهذا مقتضی است قدغن فرمائید به وسیله اشخاص متخصص خطی که حتیالقوه نواقص آن رفع شده باشد تهیه نمایند که پس از تصویب به موقع عمل گذاشته شود. بدیهی است وزارت جنگ را هم از توافقاتی که در این باب میشود مستحضر خواهید فرمود. وزیر جنگ و فرمانده کل قوا.» (همان، پ ۶، ص ۱۷۵).

۱۳- همان، پ ۱۰، ص ۲۱۷.

۱۴- همان، پ ۱۲، ص ۴۶۳.

 تصویب امتیاز راهآهن کم عرض تهران به مازندران

امروز کمیته دائمی امتیازات، بنا به پیشنهاد وزارت فواید عامه، دادن امتیاز راهآهن کم عرض تهران به مازندران را به ساعدالدوله تصویب کرد. در ماده اول این مصوبه آمده است: «دولت علّیه ایران امتیاز انحصاری ساختن و دایر کردن یک رشته خط آهن کم عرض از طهران الی ساحل دریای مازندران برای مدت شصت سال که ابتدای آن تاریخ امضای این قرارداد است... به آقای میرزاعلیاصغر خان ساعدالدوله... واگذار مینماید.»(۱)

 پیگیری بدهی احمدشاه

سفارت انگلیس با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه، بدهی ۱۶۰۰ روپیه های احمدشاه را به کمپانی کشتیرانی انگلیس و هند بابت حمل چهار دستگاه اتومبیل به اطلاع رساند و خواستار پرداخت آن شد.(۲) این خودروها هنگام ورود احمدشاه به ایران توسط این شرکت جابهجا شده بودند.

 هزینه های سرکنسول ایران برای عبور احمدشاه از بینالنهرین

احتشام همایون (اسد الله دیهیم) سرکنسول ایران در بغداد، به وزارت خارجه اطلاع داد که هنگام عبور احمدشاه و همراهان وی از بینالنهرین متحمل ۱۱۰۰ روپیه هزینه شده است. وی که این نامه را در پاسخ به پرسش های وزارت امور خارجه نوشته بود، با گلایه گفت که کسی او را از عبور احمدشاه از بینالنهرین باخبر نکرده بود و مجبور به پذیرایی و تحمل این هزینه نبود. این مبلغ بابت هزینه تردد، اقامت موقت و غذای احمدشاه و همراهان وی بوده است. احتشام همایون افزود که انتظار ندارم دولت این پول را به من بدهد و تاکنون صورت حسابی هم ارسال نکردهام.(۳)

(تصویر) امان الله خان، پادشاه افغانستان

(تصویر) احمدشاه

۱ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۶۱۸۶، صص ۲ تا ۵.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲-۴-۳۷-۱۳۰۳.

۳- همان، ۳۳-۴-۳۷-۱۳۰۳.

 یکشنبه

۱ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۰ آوریل ۱۹۲۴

۱۵ رمضان ۱۳۴۲

 تغییر تصمیمات انتخاباتی برای ساوجبلاغ

وزارت جنگ امروز از طرف رضا خان به امیرلشکر شمال غرب و حاکم آذربایجان دستور داد از انتخاب مستشارالسلطنه از ساوجبلاغ جلوگیری کنند. این دو پیش از این موظف شده بودند در انتخاب مستشارالسلطنه از ساوجبلاغ بکوشند.(۱) (ر.ک: ۳۰ فروردین) رضا خان امروز در تلگرام دیگری از عبد الله خان طهماسبی خواست سیدمحمدرضا مساوات از ساوجبلاغ انتخاب و راهی مجلس شود.(۲)

 دستور انتخاب شیخ اسد الله از مراغه

رضا خان امروز از امیرلشکر شمال غرب خواست «در انتخاب شیخ اسد الله محلاتی از مراغه اهتمام لازم» را انجام دهد.(۳)

 محل استقرار جمعیت شیر و خورشید

ساختمان پست خانه قدیم به طور موقت تحویل «جمعیت خیریه شیر و خورشید سرخ» گردید تا این سازمان نوپا محلی برای استقرار داشته باشد.(۴)

 خرسندی شیعیان عراق از بازگشت علما به بینالنهرین

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که با انتشار خبر ورود مراجع تقلید و علمای مهاجر به بینالنهرین «از طرف آقایان علما و متوقفین عتبات عالیات و محترمین و رؤسای مشایخ تهیه استقبال و پذیرایی از برای ورود آقایان به عمل آمده و عده زیادی هم برای تشرف به حضور حضرات حجج اسلام عزیمت نمودهاند و مخصوصاً خبر مراجعت آقایان علماء اعلام در عتبات عالیات باعث مسرت و خرسندی ایرانیان و شیعیان بینالنهرین شده است.»(۵)

 انتصابات جدید در نظمیه

به گزارش روزنامه کوشش، احمدعلی خان رئیس سابق نظمیه اصفهان به ریاست اداره تأمینات منصوب و در مرکز مشغول به کار شده است. ماژور ابراهیم خان رئیس برکنار شده اداره تأمینات قرار است ریاست نظمیه یکی از ایالات را به عهده

بگیرد.(۶)

 ابلاغ اسامی پارسیان به کارگزاری کرمان

کنسولگری ایران در بمبئی که مقدمات سفر گروهی از پارسیان هند را به ایران فراهم کرده، امروز در نام های به «کارگزار مهام خارجه کرمان و بلوچستان» نام مسافران هند را به اطلاع رساند که «به عزم سیاحت به سرزمین آباء و اجدادی خود و سرکشی به امور خیریه پارسیان در کرمان و یزد عزیمت به ایران مینمایند.» مستر نریمان نایب رئیس انجمن ایران لیگ، یک سرمایهدار و صاحب خیریه در یزد، فیروزشاه بهرامجی، دکتر گودرز خسروجی، مانک شاه فریدون جی، کیخسرو اردشیر، فرامرز بستانچی و نیوشیروان جی فرامرز اعضای این هیأت بودند.(۷)

 تشکیل فراکسیون اقلیت

تعدادی از نمایندگان مجلس به رهبری آیت الله سیدحسن مدرس فراکسیون اقلیت را تشکیل دادند. متن و امضاکنندگان برای تأسیس این فراکسیون چنین بود:

«بسم الله الرحمن الرحیم

ما امضاءکنندگان ذیل برای اداء وظایف مقدسه وکالت و مواظبت در استحکام اصول مشروطیت بر طبق قانون اساسی به عون الله تبارک و تعالی تصمیم گرفتیم که با یکدیگر در اصول سیاست مملکتی مشورت نموده در مسائلی که مطرح [و مورد] مذاکره واقع میشود اقلیت فراکسیون تابع اکثریت بوده باشد. انشاء الله تعالی این قرارنامه تا آخر دوره پنجم مستحکم و برقرار خواهد بود. لیله ۱۶ شهر رمضانالمبارک ۱۳۴۲.

قوامالدوله – مدرس – احمد موسوی بهبهانی – حاجآقااسمعیل عراقی– مصطفی موسوی بهبهانی – اتابکی – اخگر – میرزاعلی کازرونی – علی اقبالالممالک – حایریزاده – سیدمحیالدین

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۶۱.
۲– همان، پ ۲۴، ص ۶۰. برای توجیه این قضیه هم در جراید عنوان شد در دو صندوق ساوجبلاغ تردید پیدا شده است و باید تجدید شود. (روزنامه ایران، شم ۱۵۸۵، ص ۴).
۳– همان، پ ۲۴، ص ۵۹.
۴– روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۳۳، ص ۲.
۵– روزنامه ایران، شم ۱۵۸۳، ص ۲.
۶– روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۲، ص ۳. برخی منابع احمدعلی خان را یک ب هایی معرفی کردهاند که موجب رسوخ این فرقه به پیکره نظمیه شد. احمدعلی خان افشار در زمان ریاست یفرم خان بر نظمیه، معاونت او را به عهده داشت. (سیفی فمی تفرشی، نظم و نظمیه...، ص ۱۷۶؛ رایین، پیرم خان سردار، صص ۲۶۵، ۲۷۴ و ۲۷۷).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷-۱۱-۱۷-۱۳۰۳.

موسوی - سیدحسن زعیم - ملکالشعرای بهار - رضا دامغانی. این قرارداد به خط قوامالدوله میباشد.»(۱)

 گزارشی از شکست قشون انگلیس در کردستان عراق

بنابر گزارش رئیس اردوی بانه، هفتاد نظامی سوار و پیاده انگلیس که با عده های از قوای احمدبیک و جعفرسلطان همراهی میشدند، با نیرو های تحت امر شیخ محمود مصادف شده، پس از زدوخورد، قوای انگلیس مغلوب، چندین نفر مقتول و مجروح میشوند. «قوای جعفرسلطان فراراً از صلاحیه و اورامان میروند. عده انگلیسی در مراجعت توسط عشایر عثمانی خلعسلاح و غارت میشوند.»(۲)

 کشته شدن دو آژان در استرآباد

امشب دو آژان برای کمین به خان های که در آن قمار میشد رفتند تا قماربازها را دستگیر کنند. از قضا دو دزد که به این خانه زده بودند با آژانها مواجه شده، هر دو را میکشند.(۳)

 اطلاع مردم کاشان از بازگشت رضا خان

کفیل حکومت کاشان امروز مردم را برای اجتماع در مدرسه شاه فراخواند. به گزارش رسیده از کاشان مردم پس از گردهم آمدن در این مدرسه به اطلاعیه بازگشت رضا خان به قدرت گوش دادند.(۴)

 دوشنبه

۲ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۱ آوریل ۱۹۲۴

۱۶ رمضان ۱۳۴۲

 ورود علمای بینالنهرین به خانقین

بنابر تلگرامی که آیات الله سیدابوالحسن اصفهانی و محمدحسین نایینی خطاب به حاجمیرزااحمد آیت اللهزاده خراسانی ارسال کردند و او متعاقباً به تهران فرستاد، امروز مراجع تقلید و روحانیان مهاجر بینالنهرین پس از خروج از خاک ایران وارد خانقین شدند. در تلگرام آیات آمده است: «حکومت... در موجبات تعظیم و احترام فروگذاری ننموده، سزاوار است حضرت اشرف آقای رئیسالوزراء دامت شوکته هم به انجاز مواعیدی که در رفع زوار و غیره فرمودهاند مساعدت خواهند فرمود و البته در حفظ حقوق عموم اتباع دولت علّیه و رعایت مقام و احترام قونسول خانه ها هم فکر صحیحی عاجلاً خواهند فرمود.»(۵) قرار است پس از دو شب توقف در خانقین، مراجع راهی کربلاـ شوند. تحسینبیک، برادر جعفرالعسکری رئیسالوزراء، مأمور

پذیرایی از علماء است.(۶)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

امشب مجلس به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در این نشست پس از مذاکراتی درباره چگونگی انتخاب کمیسیون نفت، اعتبارنامه نصرتالدوله مطرح شد که عزالممالک با آن مخالفت کرد. وی درباره علت این مخالفت، به مشارکت نصرتالدوله در پذیرش قرارداد ۱۹۱۹ ایران و انگلیس و دریافت ۱۲۰ هزار لیره از انگلیس اشاره کرد و گفت چون در وزارت مالیه بودم، میدانم که این مبلغ در دو مرحله به نصرتالدوله پرداخت شده است. نصرتالدوله در پاسخ گفت که پذیرش این قرارداد در شرایط خاص آن زمان بوده و ن هایی شدن آن منوط به تصویب مجلس بود. وی دریافت ۱۲۰ هزار لیره را تصدیق کرد و گفت بخشی از محاسبه این پول مربوط به وزارت امور خارجه است که مدارک آن را دادهام. هر وقت محاسبه انجام شد، بقیه آن با وزارت مالیه تسویه میشود. ناصرالاسلام در

۱- مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۱، صص ۳۵۹ و ۳۶۰. «افراد این فراکسیون (اقلیت) از حیث فکر، عقیده، ایمان و فداکاری با هم یکسان نبوده و در بین آنها استثنائاً دو سه نفری وجود داشتند که «هم یار دارا و هم دل به اسکندر» داشتند و منظور از شرکتشان در این فراکسیون اطلاع یافتن از تصمیمات مدرس و سایر رفقای او بوده، تا به نفع سردارسپه در حوادث سیاسی دست حریف را قبلاً- خوانده باشند. اگر این یکی دو نفر مرموز در این فراکسیون شرکت نمیکردند شاید در برابر حوادث مدرس و فراکسیون اقلیت مقاومت بیشتری مینمود و بالنتیجه میتوانست با حریف همزور شود، گرچه مدرس هم گویا این موضوع را دریافته و غالباً از تصمیمات خود در فراکسیون اقلیت هیچگونه اظهاری نمیکرده و غالباً قضایا را بدون مشورت با اکثریت فراکسیون (ولی با اطلاع دو سه نفری که خیلی به آنها اعتماد داشته) ناگهان در مجلس مطرح مینموده است. روی هم رفته فراکسیون اقلیت در راه پیشرفت سردارسپه و طرفداران او در مجلس سد بزرگی بوده، که یک قسمت از نیروی فکری و قوای مادی سردارسپه و طرفداران او صرف مبارزه با فراکسیون اقلیت و بالاخره شخص مدرس میشده است. اگر شخصیتی چون مدرس در رأس فراکسیون اقلیت وجود نداشت بدون شک سردارسپه و طرفداران او چنان افراد اقلیت را نابود و مضمحل میساختند که دیگر هیچکس را یارای عنوان مخالفت با آنها نباشد.» (همان، ص ۳۶۰)

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۶۰.

۳- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۹۰۷.

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۴۱۱۳، ص ۲.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۶-۲۱-۲۷-۱۳۰۳.

۶- همان، ۳-۲۱-۲۷-۱۳۰۳.

برابر اظهارات نصرتالدوله گفت اجرای بخشی از قرارداد ۱۹۱۹ بدون تصویب مجلس و با ورود مستشاران انگلیسی آغاز شد. وی ضمن تأکید بر نامشروع بودن ۱۲۰ هزار لیره دریافتی، به اخذ رشوه نصرتالدوله از ارباب جمشید هم تأکید نمود. داور نیز ضمن تقبیح قرارداد ۱۹۱۹ کشمکش های گذشته را برای مجلس پنجم مضر دانست و گفت که این موضوعات باید در محکمه مطرح شود و به اثبات برسد. در این جلسه اعتبارنامه نصرتالدوله تصویب شد. در ادامه جلسه تیمورتاش در پی مخالفت ناصرالاسلام با اعتبارنامهاش که در جلسه گذشته صورت گرفت از خود دفاع کرد و اتهام قتل چند نفر را در گیلان هنگام حکمرانی بر آن ناحیه نپذیرفت. در ن هایت اعتبارنامه تیمورتاش هم تصویب گردید.(۱)

از اخبار مجلس که انعکاس خارجی نیز داشت خبر تشکیل کمیسیون نفت بود. «مخبر بیسیم روس در طهران» اطلاع داد که مجلس در جلسه امروز خود کمیسیونی برای رسیدگی به قرارداد نفتی با کمپانی سینکلر تعیین کرده است.(۲)

 بخشنامه رضا خان به حاکمان منطقه غرب

در پی اصرار امیرلشکر غرب به ارسال نام های از طرف رضا خان به فعالان امر جمهوریخواهی در منطقه غرب (ر.ك: ۳۰ فروردین) و نیز پوشیده ماندن نقش قشون در پیشبرد این امر، رضا خان، رئیسالوزراء و وزیر جنگ، بخشنام های به حاکمان همدان، عراق (اراک)، گروس، کرمانشاه، بروجرد و لرستان صادر کرد. در این بخشنامه آمده است: «نظر به این که اخیراً از طرف اهالی به اشغال ادارات دولتی مبادرت شده و این مسئله لطمه به جریان کار وارد آورده و موجب خسارت کلی برای دولت خواهد بود، لذا مقتضی است به آنها تذکر [دهید] که در اظهار عقاید خود آزاد میباشند ولی لازم است برای حفظ منافع مملکت و دولت از این اقدام صرفنظر نموده و اشغال دوایر دولتی را موقوف دارند.» در این مراسله تلگرافی جمله دیگری هم هست که روی آن خط کشیده شده و مخابره نشده است: «البته اظهارات آنها [= جمهوریخواهان] هم رسیدگی خواهد شد.»(۳)

 پرسش از خلعت های ترمه

دو «سید مداح» که در ملایر علیه جمهوریخواهی فعالیت میکردند و توسط مأموران لشکر غرب دستگیر شدند، پس از تفتیش، در وسایل آنها پالتوی ترمه و تبرزین نقره یافت شد. آنها گفتند که این پالتوی ترمه توسط رضا خان در گیلان به آنان اهداء شده است. احمد خان امیراحمدی موضوع را از رضا خان استعلام کرد که پاسخ، منفی بود.(۴)

 فرماندهان لشکر های شرق، جنوب و رئیس تیپ فارس در راه تهران

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، پس از حرکت از مشهد، امروز به شاهرود رسید. او فردا راهی تهران خواهد شد.(۵) همچنین امیرلشکر جنوب، محمود آیرم، به همراه فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، امروز از اصفهان راهی تهران شدند.(۶)

 ابراز نگرانی سردارمحتشم از جداشدن ایل جانکی

بنابر گزارش رئیس قشون خوزستان، سردارمحتشم، ایل بیگی طایفه بختیاری، از جدا شدن ایل جانکی از هفتلنگ و الحاق به چهارلنگ ابراز نگرانی میکند. سردارمحتشم میگوید طایفه جانکی به واسطه حمایت دولت، از حکومت بختیاری تبعیت نمیکند و اگر اوضاع به همین منوال باشد سایر عشایر هم از اطاعت خودداری خواهند کرد. «در صورتی که این قضیه ادامه پیدا کند من مجبور از کنارهگیری خواهم بود.» رئیس قشون خوزستان از قول سردارمحتشم میافزاید اگر دولت با او همراهی نماید خلعسلاح بختیاری را هم به عهده میگیرد و امیرمجاهد را هم با صورتی خوش به اروپا تبعید میکند.(۷)

 گزارش یک سرقت

امشب در میان راه آواجق به ماکو سه تن از اهالی این نواحی که دو بار آرد و سه گاو همراه داشتند، مورد تهاجم چند سارق قرار گرفتند؛ دو تن از صاحب ان مال توسط اسلحه زخمی شده، اموال به سرقت رفته، سارقان به سوی مرز ترکیه رفتند.(۸)

 مدال ذوالفقار برای امیرلشکر شمال غرب

مجله پهلوی در شماره امروز خود خبر داد که عبدالله خان طهماسبی به دلیل فعالیتی که در قلعو قمع اشرار کُرد و طوایف شاهسون داشته و نیز به دلیل خلعسلاح حدود آذربایجان به اخذ یک قطعه نشان ذوالفقار از درجه چهار نایل آمد.(۹)

(تصویر) خانقین

(تصویر) مجله پهلوی، شماره ۲۶، دوم اردیبهشت ۱۳۰۳

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۵، صص ۱ و ۲ و ۳.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۳-۹-۳۹-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۲۷.

۴- همان، پ ۲۴، ص ۲۴۰.

۵- همان، پ ۸، ص ۸۳.

۶- همان، پ ۱۹، ص ۳۴۵.

۷- همان، پ ۱۸، صص ۵۶۲ و ۵۶۳.

۸- همان، پ ۱۲، ص ۴۶۴.

۹- مجله پهلوی، شم ۲۶، ص ۴.

ص: ۵۲

 سه شنبه

۳ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۲ آوریل ۱۹۲۴

۱۷ رمضان ۱۳۴۲

 نگرانی افغانها از رخداد های سیاسی ترکیه و ایران

اعتلاءالملک، وزیرمختار ایران در افغانستان، امروز در نام های به وزارت امور خارجه اطلاع داد به همان اندازه که الغای خلافت در ترکیه اثر سوء در کابل گذاشت، به همان میزان اخباری که از تغییر رژیم سیاسی ایران به این جا میرسد اثرات نامطبوع به جا میگذارد. وی نوشت که پس از لغو خلافت در ترکیه، ترکها از منزلتی که نزد افکار عمومی افغانستان داشتند افول کرده، حتی در افغانستان گروهی هستند که از دولت میخواهند با ترکها قطع رابطه نماید. اعتلاءالملک نسخ های از روزنامه امان چاپ کابل را نیز ضمیمه نامه خود کرد که در این باره مطلبی درج نموده است.

وی در ادامه نوشت: «از قراری که شنیده میشود در هندوستان و اسلامبول گروهی طرفدار خلافت اعلیحضرت امیر [امان الله خان] هستند و برای ایشان کار میکنند... میخواهند در کابل مجلسی از نمایندگان مسلمین تجمع کرده و خلیفه را تعیین نمایند.»(۱)

 پیشنهاد کارگزاری بندرعباس در پی درگذشت سران بلوچ

کارگزار بندرعباس با ارسال گزارشی به وزارت امور خارجه نوشت که سردارسعید خان، که اقتدار کاملی در بلوچستان داشت، مدتی است فوت کرده و پسر کوچک او سردارحسین خان نمیتواند جای پدر را بگیرد. سرداراسلام خان هم که موقعیتی مشابه سردارسعید خان داشت درگذشته و جایگزین ندارد. سرداربهرام خان نیز فوت کرده و دوستمحمد خان جایگاه او را گرفته که نسبت به سایرین از اقتدار بیشتری برخوردار است. کارگزار بندرعباس میافزاید: «بعد از فوت سه سردار مزبور فیمابین کلیه سردار هایی که موجودند اختلاف کلیه و کدورت و نقار موجود است و بهترین موقع است که اولیاء دولت از این حسن پیشآمد استفاده فرمایند.»(۲)

 درخواست سفارت انگلیس برای پاسخگویی وزارت جنگ

سفارت انگلیس در تهران امروز پیرو درخواست های گذشته خود در ۱۳ بهمن ۱۳۰۲ و ۴ فروردین سال جاری نام های به رضا خان نوشت و پیگیر حمله به خودرو بارکش دو تبعه انگلیس (لومسدن و گرین) در ماه اوت ۱۹۲۳ در نزدیکی قصرشیرین شد. این نامه توسط «آوی» جانشین سر پرسی لورن امضاء شده بود.(۳)

□ والی خراسان یا نماینده مجلس

امروز برای دومین بار از جعفرقلی خان سرداراسعد بختیاری، والی خراسان، سئوال شد اگر نمایندگی بختیاری را میپذیرد، هر چه زودتر اطلاع دهد.(۴) وی از طرف بختیاری به عنوان نماینده مجلس شورای ملی در دوره پنجم انتخاب شده بود.

□ رسیدگی به اختلافات استرآباد

وزارت داخله در حال رسیدگی به اختلافات میان مؤیدالدوله حاکم سابق استرآباد و میرزامحمدعلی خان شیبانی(۵)امین مالیه آنجاست.بخشی از این اختلافات مالی است. وزارت مالیه امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ تقاضا کرد پرونده موجود در آن وزارت خانه در موضوع یادشده به نظر وزارت مالیه برسد. پیش از این نایب سرهنگ عزت اللهمیرزا، فرمانده نظامی استرآباد، به این امور رسیدگی کرده بود.(۶)

□ امیرلشکر غرب در راه تهران

احمد خان امیراحمدی محرمانه به رضا خان خبر داد که فردا راهی تهران خواهد شد.(۷) بنابر دستور رضا خان همه امرای لشکر برای شرکت در اجلاس فوقالعاده راهی تهران هستند.

□ مسافرت شیخ خزعل به بصره

بنابر گزارشی که از محمره (خرمشهر) به ریاستالوزراء نوشته شد، امروز شیخ خزعل برای آوردن اسلحه و تقاضای مساعدت انگلیسها راهی بصره شد.(۸)

□ امکان رویارویی قشون افغان با رهبران مذهبی

اعتلاءالملک وزیرمختار ایران در افغانستان در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه ارسال کرد نوشت که قوانین و نظامنامه های جدید دولت افغانستان در مناطق شرقی و کوهستانی این کشور سوءاثر گذاشته و رهبران روحانی این نواحی مردم را به خلاف شرع بودن این قوانین جدید توجه میدهند. «جمعیت زیادی از یکی دو ماه قبل به دور [ایشان] ... جمع... [شده]

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۸-۳۰-۱۳۰۳؛ ۱۱-۲-۱۵-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۳۳۹.

۳- همان، پ ۱۵، ص ۴۱. رضا خان نیز در پاسخ گفت که علت تأخیر جواب نامه های گذشته استنطاق از یکی از سارقان دستگیر شده بود. پرونده تشکیل شده نشان میدهد که مسئولیت این حادثه با محمود بیک دلو بوده است که با نفوذ به خاک ایران مرتکب این عمل شده. (همان، پ ۱۵، ص ۳۶).

۴- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۵، ص ۴.

۵- محمدعلی خان شیبانی فرزند ندیمالدوله در سال ۱۲۷۴ش در کاشان به دنیا آمد. تحصیلات ابتدایی را در کاشان گذراند و در سال ۱۲۸۵ش به تهران رفت و در سن شانزده سالگی دیپلم متوسطه خود را از مدرسه آلیانس فرانسه گرفت. وی بعد از فروش اموال موروثی خود در کاشان و نطنز به تهران آمد و در میهمان خانه مادام وارنه فرانسوی که قمار خانه نیز بود ساکن شد. محمدعلی همه اموال خود را در قمار از دست داد و بعد از مدتی سرگردانی در سال ۱۲۹۳ش به استخدام گمرک درآمد و رئیس گمرک پل خداآفرین واقع در مرز ایران و روس شد. وی در سال ۱۳۰۱ش از طرف دکتر میلسپو به انگلستان رفت و به تحصیل زبان انگلیسی پرداخت. در همین اوان وی بخشی از سهام شرکت نفت انگلیس و ایران را خرید. بنابر اسناد موجود وی مدتی امین مالیه استرآباد بوده است. در سال ۱۳۰۹ش پیشکار مالیه فارس شد و در سال ۱۳۱۲ش به عنوان ناظر خرج اداره کل طرق و شوارع مازندران منصوب شد. در اواخر ۱۳۱۴ش که علی منصور (منصورالملک) وزیر راه و محمد خان عامری معاون وی که به اتهام سوءاستفاده دستگیر شدند، شیبانی هم دستگیر و به انفصال از خدمات دولتی و محرومیت از حقوق مدنی و یک سال حبس محکوم گردید. وی پس از آزادی به اروپا رفت. تا این که در سال ۱۳۵۶ش در حالی که در جنوب فرانسه زندگی میکرد در سن نودودوسالگی درگذشت. (ریاحی، سراب زندگی، صص ۱۳۳-۱۳۲؛ محبوبی اردکانی، تاریخ مؤسسات تمدنی...، ج ۳، ص ۲۳۵).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۳۱۵. وزارت جنگ در پاسخ به وزارت مالیه گفت که گزارشی از نایب سرهنگ عزت اللهمیرزا نرسیده ولی بازخواست از مؤیدالدوله مربوط است به مهدی شاه که برای فرار از تسویه عمل مالیاتی او را از شهر خارج کرد. (همان، پ ۲۲، ص ۳۱۴).

۷- همان، پ ۱۵، ص ۳۶۸.

۸- همان، پ ۱۱، ص ۳۰۰ و ۳۰۱.

و ظاهراً اصلاح آن قوانین را میخواهند... چندی قبل دولت قریب چهار هزار نفر قشون» بدان ناحیه گسیل داشته تا از طریق مذاکره بتواند این جمعیت را ساکت کند، اما گویا بیاثر بوده «از قراری که شنیده شده پند و موعظت... مفید واقع نشده و مجدداً حکومت دو هزار نفر دیگر را به آنجا فرستاده و خیال دارد با قوه قهریه... [مقاومت] را خاموش کند.»(۱)

 فرود یک هواپیما در اصفهان و آسیب دیدن آن

امروز یکی از هواپیما های خریداری شده ایران از فرانسه که از بوشهر پرواز کرده بود، در اصفهان به زمین نشست، اما به دلیل آماده نبودن محل فرود، در یک سرازیری افتاد و ضمن اینکه یک چرخش شکست، ملخ آن نیز تَرَک برداشت. به خلبان گفته شده بود که محل فرود تسطیح شده، اما محل فرود پر بود از مسیر های آبیاری و چاله های ریز و درشت.(۲)

 سامیبیک در راه ارومیه

سامیبیک، باششهبندر ترکیه در خراسان، که اینک مأموریت دارد در ارومیه این سمت را به عهده گیرد، امروز تهران را به مقصد ارومیه ترک کرد. «او در مشهد به دلیل دیدگاه تند ضدانگلیسیاش معروف بود.»(۳)

(تصویر) امان الله خان، پادشاه افغانستان

 چهارشنبه

۴ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۳ آوریل ۱۹۲۴

۱۸ رمضان ۱۳۴۲

 معرفی رئیس هیأت پارسیان هند

منیعالملک، کنسول ایران در بمبئی، در مراسله امروز خود به وزارت امور خارجه نوشت که مستر نریمان بنا به مصلحت رؤسای پارسیان هند و سرمایهداران پارسی راهی ایران شده است. محتمل است مستر نریمان و عد های از این پارسیان راهی تهران هم بشوند. کنسول ایران در معرفی نریمان، نایب رئیس انجمن ایران لیگ، افزود که وی از ادبا و فضلای پارسی است؛ نفوذ کاملی بین پارسیان دارد؛ ایراندوست است و در تشویق سرمایهداران پارسی برای سرمایهگذاری در ایران میکوشد؛ در ایران دوستی معروف به پروفسور ادوارد براون شرق میباشد. منیعالملک نوشت که اردشیر جی مقیم تهران از احوالات مستر نریمان به خوبی آگاه است و در این مورد هم به او تلگرامی فرستاده است. مسافران پارسی از طریق دزداب وارد ایران شده به یزد و کرمان خواهند رفت.(۴)

□ ماژور فریزر در راه ایران

وزارت جنگ به اطلاع امیرلشکر غرب رساند که ماژور فریزر حدود شش ماه مه وارد ایران میشود. «قدغن دارید برای تهیه وسایل تسهیل عزیمت مشارالیه به مرکز و مساعدت با او تعلیمات لازم صادر نمایند.»(۵) ماژور فریزر آتاشه نظامی جدید سفارت انگلیس در تهران بود.(۶)

□ ضرورت تعطیل شدن کلوپ روسها در تبریز

کارگزاری کل آذربایجان در نام های به وزارت امور خارجه با این توضیح که کلوپ دایر روسها در تبریز باید پس از تقدیم

۱- همان، پ ۲۲، صص ۴۲۳ و ۴۲۴.

۲- ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴ FO E

۳- ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴ FO E.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۱۱-۱۷-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۲۲۴. ماژور فریزر بیستم اردیبهشت/۹ مه وارد ایران شد و به طرف تهران حرکت کرد. (همان، پ ۱۴، ص ۲۲۳).

۶- همان، پ ۱۴، ص ۲۲۵.

نظامنامه و با اجازه اولیای امور ادامه کار دهد و نیز تحت نظارت پلیس باشد، یادآور شد که کلوپ فعلی مشغول تبلیغات مضره است و باید به وسایل مقتضیه از آن جلوگیری کرد.(۱)

 ورود شنکش های روسی به بندرانزلی

رئیس گمرک انزلی امروز به ریاست کل گمرک گزارش داد که مقداری کشتی شنکش روسی برای جمع کردن شن وارد تنگه انزلی شدهاند «و میخواهند به جهت جلوگیری از انسداد بندر بزرگ خزر که قریبالوقوع است، به عملیاتی اقدام نمایند.» وی افزود جلوگیری از اقدام آنها به صلاح نیست «زیرا عملیات شنکشی برای بندرانزلی بیاندازه سودمند است.»(۲)

 پاسخ کنسولگری تفلیس به اعتراض تجار ایرانی

پس از اعتراضنامه هایی که اتباع ایرانی مقیم قفقاز به مجلس شورای ملی و رئیسالوزراء درباره اجحافات مقامات دولتی روس در اخذ مالیات فرستادند، مراتب به نمایندگان سیاسی ایران در آن ناحیه منعکس شد. کنسولگری ایران در تفلیس امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه یادآور شد که اجحافاتی که صورت میگیرد مربوط به نداشتن دفاتر منظم رسمی است. دیگر آن که روسها نمیخواهند بگذارند تجارت شخصی از تجارت دولتی پیشی بگیرد؛ از این رو با تحمیل مالیات های گزاف بر تاجران سعی در پیشگیری از انباشت سرمایه نزد افراد دارند. کنسولگری در ن هایت پیشنهاد کرد همانطور که دولت عثمانی با این رفتار روسها مقابله به مثل میکند و از بنگاه های اقتصادی ونشترک مالیات دریافت میکند، ایران هم از این حق استفاده کند.(۳)

 حاکم جدید ولایات ثلاث

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که فخرالممالک،(۴) به عنوان حاکم ولایات ثلاث (ملایر، نهاوند، تویسرکان) انتخاب شده است و حکم او به زودی صادر میشود.(۵)

 ورود پنج آلمانی به تهران

پنج کارشناس آلمانی که به استخدام وزارت جنگ درآمدهاند و قرار است در قور خانه مشغول کار شوند، وارد تهران شدند.(۶)

(تصویر) اردشیر جی

 پنجشنبه

۵ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۴ آوریل ۱۹۲۴

۱۹ رمضان ۱۳۴۲

 ورود سرداررفعت به کربلا

کنسول ایران در کربلا خبر داد که سرداررفعت [علی نقدی] نماینده رضا خان برای مشایعت مراجع تقلید تا بینالنهرین، وارد کربلا شد.وی در منزل سیدحسن سرکشیک(۷) ساکن شد. کنسول ایران در نام های که به وزارت امور خارجه نوشت تأکید کرد از آنجا که سرداررفعت مقام رسمی ایران است شایسته بود با اطلاعرسانی ژنرال کنسولگری ایران در بغداد و هماهنگی های لازم، توسط حاکم کربلا پذیرایی میشد.(۸)

 احتمال اعتصاب آژان های نظمیه مشهد

آژان های نظمیه مشهد که اخیراً با وعده های داده شده به سر کار خود بازگشتهاند به دلیل عدم پرداخت حقوق معوقه و تحقق نیافتن وعده های قبلی «در صدد تجدید تحصن برآمده، نزدیک است به واسطه استیصال دوباره به این حرکت مبادرت کنند.»(۹)

 گزارشی از اقدامات سربازگیری روسها در قفقاز

کنسولگری ایران در تفلیس در گزارشی به وزارت امور خارجه، تحقیقات خود را در مورد اقدامات روسها در تشکیل قشون ملی و سربازگیری در «حکومت های منطقه قفقاز» به اطلاع رساند. این کنسولگری نوشت دولت روسیه به این حکومتها اجازه داده است یک دیویزیون مرکب از شش هزار نیروی پیاده، سواره، توپ خانه، و به همراه نیروی هوایی برای حفظ انتظامات داخلی تشکیل دهند. البته قشون روس در تمام نقاط قفقاز اکثریت را دارد. همچنین اتباع ۲۰ و ۲۱ ساله روس باید نام خود را در «دفتر حربیه ثبت کنند.» در یک ماه اخیر نیز متولدین ۱۹۰۲ و ۱۹۰۳ برای خدمت و ورود به قشون دعوت شدهاند.(۱۰)

 تقاضای عفو برای عطاء الله خان

ملکالمحققین امروز تلگرامی خطاب به رضا خان از مشهد به

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۶-۵۵-۲-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۶۵.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲۵ تا ۱۲۳-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۴- غلامرضا خان اردلان ملقب به فخرالممالک فرزند ارشد ابوالحسن خان فخرالملک (حکمران همدان) و برادر امان الله خان عزالممالک بود. غلامرضا خان در ۱۸۹۷م/ذیالحجه ۱۳۱۵، به فخرالممالک ملقب شد. فخرالممالک دو بار به حکومت رسید؛ بار اول در ۱۳۰۲ش به همراه صارمالسلطان برای حکومت نهاوند که با تلاش امیرلشکر غرب (امیراحمدی) و حکومت ولایت

ثلاث (ملایر، تویسرکان، نهاوند) از کار برکنار گردید و صارمالسلطان حکومت نهاوند را در دست گرفت؛ ولی رئیسالوزراء سردارسپه خواستار ابقای فخرالممالک در حکومت نهاوند شد؛ وی ظاهراً در این سمت باقی ماند. بنا بر این اسناد او در ۱۳۰۳ به حکومت ولایات ثلاث تعیین شد ولی چند ماه بعد رضا خان برادر مجللالدوله را جایگزین او نمود. غلامرضا خان بار دیگر در سوم خرداد ۱۳۰۵ به حکومت گلپایگان، کمره، خوانسار منصوب شد. (میرزاصالح، فرهنگ رجال قاجار، ص ۱۳۷؛ سپهر، مرآهالوقایع مظفری، ج ۱، ص ۲۴۷).

۵- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۵، صص ۳ و ۴.

۶- FO E ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴.

۷- سیدمحمدحسن سرکشیک اصلاً گیلانی و از مهاجرین به عراق بود و چون سرکشیک یا سرنگهبان آستانه حضرت سیدالشهدا بود، از همین رو به سرکشیک شهرت داشت. فرزندش سیدکاظم سرکشیکزاده معروف به اتحاد، مؤسس روزنامه اتحاد و نماینده مجلس شورای ملی بود. سرکشیکزاده بعد از جنگ جهانی اول به همراه عد های از ایرانیان مقیم عراق به ایران آمد. (تلاش، شم ۳۱ (آبان - آذر ۱۳۵۰)، صص ۴۰-۳۴؛ فرهنگ ناموران معاصر ...، ج ۲، ص ۱۱۲).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰-۲۱-۲۷-۱۳۰۳. سرداررفعت پس از چهار روز اقامت در کربلا روز نهم اردیبهشت راهی نجف شد. گویا پس از یکی دو روز توقف در آن شهر، راهی ایران گردید.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، صص ۲۴۱ و ۲۴۲. این گزارشها از آن رو تهیه و به ایران ارسال شد که تحرکات نظامی روسیه در قفقاز همیشه مورد توجه مقامات ایران بوده است.

۱۰- همان، پ ۹، ص ۱۰۶. وزیر جنگ موضوع را به وزارت داخله اطلاع داد و خواستار اقدامی در جهت پرداخت حقوق آژانها شد. وزارت داخله هم پاسخ داد به زودی یک دوازدهم حقوق آژانها مربوط به برج حمل (فروردین) پرداخت میشود. در مورد حقوق پرداخت نشده سال گذشته نیز مذاکراتی با وزارت مالیه انجام خواهد شد. (همان، پ ۹، صص ۱۰۳ و ۱۰۴).

تهران ارسال کرد که در آن برای عطاء الله خان تقاضای عفو شده بود. وی نوشت که عطاء الله خان فرزند صدرالعلمای اردبیلی است و «به تصور این که مورد بیلطفی حضرت اشرف عالی است در دارالشرع حضرت آیت الله العظمی آقای خالصی مدظله پناهنده... است.» ملکالمحققین ضمن تقاضای عفو افزود که با رسیدن این خبر، عطاء الله خان خدمات نمایانی به حضرت اشرف خواهد کرد.(۱)۵ (ر.ك: ۱ خرداد)

(تصویر) کربلا

 جمعه

۶ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۵ آوریل ۱۹۲۴

۲۰ رمضان ۱۳۴۲

 دو زمینشناس انگلیسی در نزدیکی کمارج

«پ. ه . رُسی» و «ب. ا. پیت» دو زمینشناس عضو کمپانی نفت جنوب در گزارشی که امروز به کمپانی یاد شده فرستادند شرح مزاحمت نظامیان تحت امر سلطان اسکندر خان را توضیح دادند. این دو به همراهی دو تفنگچی و یک سوار که حاکم برازجان در اختیار گذاشته بود وارد «کمر تخته» شده، در ساختمان تلگراف خانه هند و اروپ مستقر میشوند. در سرکشی نظامیان برای دیدار با این دو انگلیسی، سرایدار پیر تلگراف خانه توسط رئیس نظامیان مورد فحاشی قرار میگیرد، چرا که ساختمان تلگراف خانه متعلق به دولت است و نباید آن را در اختیار خارجیها قرار میداد. روز پنجم اردیبهشت زمینشناسان راهی منطق های نزدیک کمارج شده، آنجا نیز با حضور نظامیان مواجه میشوند و ضمن خلعسلاح، در برابر دستگیری مقاومت میکنند. این گزارش به کمپانی نفت جنوب فرستاده میشود تا اقدامات لازم برای رفع مزاحمت نظامیان انجام گردد.(۲)

 اجتماع روسها در کنسولگری شوروی در ارومیه

بنا بر دعوت کنسول دولت شوروی در ارومیه، اتباع این کشور در ارومیه در محل کنسولگری اجتماع کردند تا به سخنان کنسول گوش دهند. در این اجتماع راجع به تاریخ زندگی لنین و مرام او سخن رفت. کنسول گفت گرچه لنین مرده است ولی روح او که عبارت از مرام سیاسی اوست تا ابد باقی خواهد ماند. مبینالسلطنه کارگزار ارومیه این خبر را به وزارت امور خارجه ارسال کرد و افزود کنسول میخواهد با این شیوه ها نظر اتباع کشورش را به مرام بلشویسم جلب کند. «اعمال و رفتار قونسول مزبور محرمانه در تحت نظر است.»(۳)

 حضور رضا خان و وزرا در مراسم احیاء در میدان مشق

امشب مراسم احیاء در میدان مشق با شرکت رضا خان و تعدادی از وزراء برگزار شد. اینان ضمن حضور در این محل قرآن سرگرفتند و شب زندهداری کردند.(۴)

 گزارش حاکم دزداب از تلگراف خاش- جاوه - دزداب

حاکم دزداب به وزارت داخله اطلاع داد که خط تلگرافی خاش به میرجاوه همچنان در دست مأموران انگلیس است و با این که نظامیان ایران در خاش و میرجاوه مستقر شدهاند و این خط هم بیاستفاده مانده، در اختیار ایران قرار نمیگیرد. حاکم دزداب میافزاید رد و بدل شدن اطلاعات در این ناحیه امری ضروری است. ارسال این اطلاعات از میرجاوه به دزداب هم حداقل دو بار در روز لازم مینماید. «چون تصور نمیشد که مأمورین دولت همجوار [= انگلیس] سیم [تلگراف] را نخواهند داد، بر حسب پیشنهاد های رئیس تیپ قائنات و سیستان... دو نفر مأمور از طرف اداره تلگراف برای خاش و میرجاوه معین و حالیه قریب یک ماه

۱- همان، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۸۸. در پی این تقاضا موضوع به امیرلشکر شمال غرب منعکس شد تا سابقه و نظر خود را درباره تقاضای ملکالمحققین به اطلاع برساند. (همان، پ ۱۱، ص ۲۸۷).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، صص ۱۹۹ تا ۲۰۱. این ماجرا از زبان دو انگلیسی بیان شده، طرف ایرانی هم نقل خود را دارد. (ر.ک: ۱۶ اردیبهشت). البته کفیل ایالت شیراز هم گزارشی در این باره به وزارت امور خارجه فرستاد که نشان میداد حرکت مشکوک انگلیسها در ترک شبانه محل و ارائه ندادن مجوز کار باعث دستگیریشان شده است. (همان، پ ۲۰، صص ۲۱۷ تا ۲۲۰).

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۱۴-۲-۱۳۰۳.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۶، ص ۱.

متجاوز است در دزداب بلاتکلیف ماندهاند.»(۱)

 کشتی پهلوی در راه ایران

مشاورالممالک، نماینده سیاسی ایران در مسکو، امروز در تلگرامی که به رضا خان فرستاد خواست هر چه زودتر تکلیف کشتی پهلوی روشن شود. وی که این پیام را از قول سرهنگ اسماعیل خان به تهران میفرستاد نوشت: «هرگاه امر میفرمایید اجازه عبور آن را» بخواهیم.(۲) پهلوی، کشتی کوچکی بود که سرهنگ اسماعیل خان نماینده وزارت جنگ از آلمان خریده بود.

(تصویر) آیت الله محمدمهدی خالصی

 شنبه

۷ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۶ آوریل ۱۹۲۴

۲۱ رمضان ۱۳۴۲

 گزارشی از مجلس تأسیسی عراق

کنسول ایران در بصره امروز گزارش مفصلی از برپایی مجلس تأسیسی در عراق و عملکرد یک ماهه آن و حوادث دیگر به وزارت امور خارجه فرستاد. مجلس تأسیسی عراق که مخالفت مراجع و علمای بینالنهرین با تکوین آن منجر به تبعید و مهاجرت ایشان شد در ۲۷ مارس/۷ فروردین گشایش یافت و تاکنون هشت جلسه را پشت سر گذاشته است. ریاست این مجلس به عهده عبدالمحسن سعدون رئیسالوزرای سابق است «که آقایان علما را به ایران تبعید نمود.» با این که هدف اصلی از تأسیس این مجلس تصویب معاهده قیمومیت انگلیس بر عراق است، اما تاکنون موفقیتی در این جهت به دست نیامده است. محمدحسن بدیع کنسول ایران در بصره مینویسد برخی از نمایندگان اعتقاد دارند تصویب این معاهده از وظایف مجلس شورای ملی است و این مجلس حق و صلاحیت تصدیق معاهده را ندارد. با این حال کمیسیونی ویژه برای این موضوع در نظر گرفته شده است. «۱. کمیسیون مطالعه و تدقیق معاهده عراق و انگلیس؛ ۲. نوشتن و تدوین قانون اساسی بینالنهرین؛ ۳. رسیدگی و تحقیق عرایض مردم که از سوء انتخابات شکایت دارند؛ ۴. مدافعه از ولایت موصل» نام چهار کمیسیون این مجلس است. کنسول میافزاید هر چند مردم عراق به نادرستی انتخابات منجر به مجلس تأسیسی اعتراض دارند، با این حال از همین مجلس [غیرملی] نیز امید تصویب معاهده نمیرود «زیرا از یک صد نفر نماینده فقط چهارده نفر حاضر به تصدیق معاهده [قیمومیت] شدهاند.» کنسول در ادامه گزارش به ترور دو تن از نمایندگان موافق عهدنامه در بغداد اشاره کرد که همزمان با ورود مراجع تقلید و علما از ایران به عراق انجام شد که نمایندگان مجلس تأسیسی را مرعوب کرد. تحلیل کنسول ایران در

بصره از موقعیت سیاسی عراق در پاورقی آمده است.(۳)

 ورود نماینده شرکت آمریکایی یولند به تهران

ریون، نماینده شرکت یولند، عصر امروز وارد تهران شد و به بنت ملحق گردید. قرار است ریون مذاکرات بنت را درباره ساخت راهآهن پیگیری کند. این مذاکرات راجع به ساخت راهآهن از خرمشهر به بندرگز است. همچنین مقرر است در صورت توافق راه قزوین به تبریز آماده ریلگذاری شود. گفتوگو های پیشین میگوید که شرکت یولند، ۱۰ میلیون تومان و دولت ایران ۵ میلیون تومان برای این کار سرمایهگذاری خواهند کرد.(۴)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۸-۲۹-۳۴-۱۳۰۳. کارگزاری سیستان در این باره اعتقاد داشت: «در موقع وقوع جنگ بینالمللی دولت انگلیس یک خط سیم تلگراف از سیستان به دزداب کشیده و به سیم هند و اروپ متصل نموده و در این مدت به واسطه تبادل مخابرات تلگرافی، مجانی از آن استفاده های مکفی کردهاند. نظر به بهره خوبی که از امتداد و اتصال سیم مزبور بردهاند حق این بود در این موقع که سیم را به کمپانی مخابرات هند و اروپ تسلیم مینمودند آن را به تلگراف خانه ایران واگذار نمایند، ولی دولت انگلیس ابداً این ملاحظه را نکرده و نخواسته است از این بابت فایده به دولت ایران رسیده باشد.» (همان، ۵-۲۹-۳۴-۱۳۰۳)

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲، ص ۵۶. پس از این تلگرام رضا خان به مشاورالممالک دستور داد ضمن مذاکره با روسها برای گرفتن مجوز عبور، به سرهنگ اسماعیل خان هم بگوید کشتی را حرکت دهد. (همان، پ ۲، ص ۵۵).

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱۰ تا ۱۰۵-۲۷-۲۷-۱۳۰۳. «اختلافات نظری که میان احرار بینالنهرین و انگلیسها هست و فعلاً موضوع بحث است راجع به چند فقره است: ۱- بینالنهرین محتاج به مساعدت مالی است و انگلیسها از دادن قرض به آنها امتناع دارند و از دولت دیگر نیز با وجود انگلیسها ممکن نیست استقراض نمایند. ۲- عراقیها ضمانتی از انگلیسها راجع به حفظ سرحدات بینالنهرین میخواهند و انگلیسها زیر بار چنین تعهدی نمیروند. ۳- ضمانت قطعی راجع به حفظ ولایت موصل از برای بینالنهرین تقاضا شده و انگلیسها چون از موقع آینده خود در بینالنهرین مطمئن نیستند و از طرف دیگر ترکها در استرداد ولایت موصل اصرار دارند از چنین ضمانتی طفره میزنند. ۴- انگلیسها تقاضا کردهاند که چهارصد نفر مأمور انگلیسی در بینالنهرین مستخدم و حقوق هر یک از ایشان از هزار و هشتصد الی سه هزار روپیه باشد و عراقیها میگویند خزانه بینالنهرین قوه تحمل این مصارف هنگفت را ندارد زیرا حقوق این مأمورین تقریباً سالی ده میلیون روپیه میشود. این مناقشات میان عراقیها و انگلیسها جاری است و احتمال نمیرود این مسائل به آسانی حل و تصفیه شود. احرار بینالنهرین از وصایت انگلیس ناراضی هستند و استقلال کامل میخواهند و از انگلیسها توقع دارند به صفت یک دولت دوست و متفق استقلال بینالنهرین را در مقابل دول خارجه ضمانت و همهگونه مساعدات مادی و معنوی به ایشان نموده و در عوض این مساعدتها فقط به گرفتن بعضی امتیازات اقتصادی و استفاده از تجارت مملکت قناعت و از ادعای وصایت و دخالت در کار حکومتی بینالنهرین صرفنظر نماید. این مسئله بدیهی است با سیاست استعماری انگلیس منافات دارد؛ به طوری که سابقاً و ضمن راپورت های خود به عرض مبارک رسانیده انگلیسها راضی نیستند در مورد معاهده ترمیم و تعدیلی واقع شود و اصرار دارند یا تمام معاهده با ضمیمه

(پروتوکل) آن از طرف مجلس بایستی تصویب و قبول یا رد و نکول شود و احرار عراق بعضی از مواد معاهده را... مضر به حال استقلال مملکت میدانند. از این جهت تاکنون هر نقشه که برای تصویب این معاهده طرح شده و هر دسیسه که به کار رفته نتیجه نبخشیده و آخرین تیری که در ترکش داشتند تشکیل مجلس تأسیسی بود که تصور میرفت از این مجلس مقصود ایشان به عمل خواهد آمد اما قضایای جاریه گمان آنها را تخطئه کرد. انگلیسها مکرر به عراقیها تهدید کردهاند که در صورت عدم تصدیق معاهده، بینالنهرین را تخلیه خواهند نمود که مردم از هرج و مرج و خودسری و تعدیات ماجراجویان به ستوه آمده به اراده او تمکین و خضوع نمایند، ولی تخلیه بینالنهرین از قوای انگلیس هم کار مشکلی به نظر میآید زیرا به مجرد عقبنشینی انگلیسها فوراً قشون ترک وارد و جانشین قوای انگلیس میشود و آن وقت اخراج آنها کار مشکلی است؛ مگر اینکه انگلیسها قبلاً ـ با ترکها بند و بستی کرده از استیلای ایشان بر بینالنهرین تأميناتی حاصل نمایند. ولی تخلیه بینالنهرین از قوای انگلیس بعید به نظر میآید؛ هر چند ایشان این حرفها را میزنند و اگر ترکها به بینالنهرین مراجعت کنند تغییرات کلی روی خواهد داد و وضعیات این مملکت از حال کنونی به مراتب بدتر خواهد شد. و نظر به اینکه ترکان امروز خیلی متحرک و هنگامهجو و در فکر جبران خسارت مالی و کشوری خود هستند بازگشت آنها به بینالنهرین از برای ایران مصلحت نیست؛ چنانچه استحکام موقع انگلیس در عراق و مجاورت آنها با ایران مضر میباشد. و به عقیده چاکر وجود یک حکومت ملی مستقلی امروز در بینالنهرین از برای ایران مفیدتر است زیرا از چنین حکومتی خطری از برای سرحدات ایران ملحوظ نیست ولی از آنجایی که انگلیسها حاضر نیستند دایره نفوذ و اختیارات خود را در بینالنهرین محدود و به این مملکت آزادی و استقلال کامل بدهند، همین وضعیت متزلزل و حالت بلاـتکلیفی که فعلاً ـ در این مملکت حکمفرمااست از برای ایران بهتر است. و هر قدر ضدیت و اختلافنظر میان طبقه احرار و انگلیسها دوام پیدا کند غنیمت است. چون لازم بود، عرض شد.»
(همان)

۴- FO E ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴؛ FO E ۵۶۴۸/۲۵۵/۳۴.

ص: ۵۷

(تصویر) کشتی پهلوی

 یکشنبه

۸ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۷ آوریل ۱۹۲۴

۲۲ رمضان ۱۳۴۲

 دیدار سردار رفعت با ملکفیصل

به گزارش نماینده سیاسی ایران در بغداد، سردار رفعت، نماینده ویژه رضا خان برای همراهی علماء تا بینالنهرین، در بغداد با ملکفیصل پادشاه عراق دیدار و گفتوگو کرد.(۱)

 جابهجایی نیرو های نظامی انگلیس در شمال عراق

به گزارش رسیده از کارپردازی دولت ایران در بغداد، به تازگی ۸۰۰ نفر قشون هندی انگلیس وارد موصل شده و نظامیانی که از مسیحیان ایران و ترک تشکیل شده بودند به جای نظامیان عرب از رواندوز تا مرز ایران مستقر شدهاند. این گزارش امروز به وزارت امور خارجه ارسال شد.(۲)

 نام های دیگر از زمینشناسان انگلیس

هیأت دو نفره زمینشناسی دولت انگلیس وابسته به کمپانی نفت جنوب امروز گزارش دیگری به کمپانی یاد شده نوشت که نظامیان [فعلاً ـ دست از سر ما برداشتهاند] اما محافظان ما که از طرف حاکم برازجان منصوب شدهاند، خلعسلاح شدهاند. هیأت زمینشناسی با اعلام خط سیر خود که به میشون [کذا فیالاصل] ختم میشود افزود [اگر کمپانی یا مأموران سیاسی دولت انگلیس] بخواهند این قضیه را تعقیب کنند (ر.ک: ۶ اردیبهشت) و نیازمند توضیحات بیشتری باشند، شاید نیاز به ملاقات باشد. اعلام خط سیر از این جهت صورت گرفت.(۳)

 توجه ویژه به نخجوان

کنسول ایران در نخجوان در گزارشی به وزارت امور خارجه، از توجه بیسابقه قفقاز پس از انقلاب [اکتبر] به نخجوان خبر داد که محل توجه است. وی نوشت که رفت و آمد مسئولان به این منطقه بالا ـ گرفته است. آوردن بیش از سه هزار رأس احشام برای رعایای بیبضاعت، اعزام دکتر برای اهالی منطقه «شرور» که به واسطه کشت برنج مبتلا به مالاریا هستند، تخصیص اعتبار برای تعمیر ساختمان های خراب از جمله این اقدامات است. کنسول ایران افزود که یک مسجد بزرگ مخروبه به اسم «زاویه»

اینک به اسم قرائت خانه تعمیر و نزدیک به اتمام است. همچنین اخیراً زبان ترکی در حال جایگزین شـدن است. «تا به حال در کلیه ادارات نخجوان، مکاتبات به زبان روسی» بود.(۴)

(تصویر) انگلیسیها در بصره

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۲۱-۲۷-۱۳۰۳.

۲- اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسـی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۳۱۹. مراتب به وزارت جنـگ ابلاغ شـد. گزارش مشابهی نیز چندی قبل از طرف نماینده سیاسی ایران در موصل به وزارت امور خارجه رسیده بود. (ر.ک: ۲۲ فروردین)

۳- همان، پ ۲۰، ص ۲۰۳.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۴۰-۳۳-۱۳۰۳.

ص: ۵۸

 دوشنبه

۹ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۸ آوریل ۱۹۲۴

۲۳ رمضان ۱۳۴۲

 توضیحات لشکر شمال غرب از مسافرت همسر احمدشاه

در پی رسیدن اخباری مبنی بر اینکه همسر احمدشاه (بدرالملوک)(۱) و همراهان او راهی آذربایجان شده‌اند (ر.ک: ۲۸ فروردین) مراتب از لشکر شمال غرب استعلام شد. سرهنگ سالارنظام رئیس ارکان حرب این لشکر امروز خبر داد که موسی خان که به عنوان یکی از همراهان همسر احمدشاه یاد شده، حامل نشان ذوالفقار برای امیرلشکر شمال غرب بود، و تقی خان، همراه دیگر، که برادر عزت الله خان، رئیس خالصه، است، هر دو ۲۸ فروردین وارد تبریز شدند. بدرالملوک، همسر احمدشاه، از تهران حرکت نکرده و در پایتخت ساکن است.(۲)

 حاکم جدید اصفهان

غلامرضا خان امیرپنجه به جای امیرلشکر محمود انصاری به عنوان حاکم اصفهان برگزیده و امروز حکم او نوشته شد. همچنین مشیرهمایون از طرف وزارت داخله به عنوان رئیس نظمیه اصفهان انتخاب گردید.(۳)غلامرضا خان پیش از این حاکم قزوین بود.(۴)

 تلاش کنسول روسیه برای جلب نظر اکراد

در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه نوشته شد، از فعالیت های کنسول روسیه در ارومیه برای جلب‌نظر سران اکراد اطلاعاتی ارائه گردید. در این گزارش آمده است با دستور دُبسون، کنسول روسیه، بنگاه اقتصادی ونشترک با پرداخت پول به رؤسای اکراد به عنوان پیشخرید توتون، آنان را جلب میکند «حال آن که توتون ارومی باب روسیه» نیست. ونشترک در اشنویه هم چنین پول هایی میپردازد. اخیراً هم یک فرد را برای همین کار به ساوجبلاغ فرستاده‌اند. نویسنده این گزارش میگوید: «ارتباط اینها [روسیه و سران کرد] که منتهی به توافق فکری خواهد شد به هیچوجه صلاحیت نداشته و اثرات بدی در مصالح مملکتی خواهد داشت.»(۵) کارگزار ارومیه هم ضمن ارسال گزارش مشابهی به وزارت امور خارجه نوشت که «فدوی حکومت و کفیل فرماندهی قوای ولایات ثلاث را مستحضر داشت که در محالات به وسیله مأمورین خود محرمانه از این پیشآمد جلوگیری» کنند.(۶)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پس از چند روز تعطیلی به مناسبت شهادت حضرت علی(ع) و لیالی قدر مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد. در این جلسه رضا خان، مستشارالدوله را به عنوان وزیر معارف معرفی کرد. یکی از موارد مطرح شده در این جلسه پرسش کازرونی نماینده بوشهر از علت تعطیلی سه روزنامه قانون، سیاست و سیاست اسلامی بود. کفیل وزارت داخله به این پرسش پاسخ داد و گفت که به نظمیه اطلاع رسیده بود که اخباری را قرار است روزنامه های قانون و سیاست درج کنند که خلاف مصلحت و موجب اختلال خواهد شد. دو جریده توقیف و مدیر قانون هم دستگیر شده اما چندی بعد آزاد شد. علت تعطیلی روزنامه سیاست اسلامی آن بود که بدون اجازه مجوز خود را به دیگری واگذار کرده بود. کازرونی دستگیری مدیر قانون را قصاص قبل از جنایت دانست و آن را نپذیرفت.(۷) روزنامه قانون از مواضع خالصیزاده که همچنان علیه رضا خان و جمهوریخواهی سخنرانی میکرد، دفاع مینمود و به درج آن میپرداخت.(۸)

۱- بدرالملوک دختر شاهزاده ظهیرالسلطان ، نوه عباسمیرزا و همسر اول احمدشاه قاجار بود. در آن ایام ملکه جهان، مادر احمدشاه برای پسرش که هفده ساله بود در صدد پیدا کردن همسری از خانواده قاجار برمیآید. وی تصمیم میگیرد به تنها مدرسه دخترانه تهران رفته و از میان دختر های مدرسه که بیشترشان از شاهزادگان آن زمان بودند دختری برای احمدشاه انتخاب نماید. او از میان دختران، بدرالملوک را که دختری ۱۲ ساله و بسیار زیبا بود برای ازدواج با پسرش انتخاب میکند. احمدشاه نیز پس از دیدار، بدرالملوک را میپسندد و به ازدواج خود درمیآورد که ثمره این ازدواج دختری است به نام ایراندخت. به هنگام تغییر سلطنت از قاجار به پهلوی، بدرالملوک هم مانند سایر افراد این خانواده که به احمدشاه نزدیک بود به پاریس رفت. وی پس از فوت احمدشاه تا شهریور ۱۳۲۰ در پاریس بود. پس از رفتن رضاشاه از ایران، بدرالملوک به ایران بازگشت و در آپارتمانی در میدان ۲۴ اسفند (انقلاب اسلامی فعلی) زندگی ساد های داشت. پنجره این آپارتمان رو به میدان بود و مجسمه رضاشاه به خوبی دیده میشد. بدرالملوک برای اینکه چشمش به این مجسمه نیفتد، این پنجره را حتی در تابستان هم باز نمیکرد و پرده ها را نیز کنار نمیزد. وی مدتی هم در هتل کاروان پانسیون بود و در مدت عمر خود فراز و نشیب های فراوانی دید. سرانجام در ۲۱ اردیبهشت ۱۳۵۸ در اثر سکته مغزی به بیمارستان الوند منتقل گردید و به اغما فرو رفت و پس از چند روز در اول خرداد، درگذشت و در بهشت زهرا دفن گردید. («همسر احمدشاه قاجار، آخرین پادشاه قاجار»، سپید و سیاه، شم ۱۱۰۸ (۱۱ مرداد ۱۳۵۸)، ص ۲۱).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۳۳۴.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۶، ص ۱.

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۴، ص ۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۵۷. موضوع به امیرلشکر شمال غرب منعکس شد. (همان، پ ۱۱، ص ۱۹۸).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۷-۷-۴۵-۱۳۰۳.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۶، ص ۱.

۸- FO E ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴

 مراسم احیاء و عزاداری

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که در شب های احیاء ماه مبارک رمضان عموم اهالی در مساجد حاضر بودند و مراسم احیاء را برپا کردند. همچنین به مناسبت شهادت حضرت علی(ع) عزاداری در مسجدها برقرار بود. «در اداره قشونی نیز شب های احیاء عزاداری منعقد و در میدان مشق چادری افراشته شده، نظامیان حضور داشتند و به مراسم عبادت و تعزیت مشغول بودند.»(۱)

(تصویر) مشیرهمایون

(تصویر) روزنامه قانون

 سه شنبه

۱۰ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۹ آوریل ۱۹۲۴

۲۴ رمضان ۱۳۴۲

 دستور رضا خان برای پرواز هر چه زودتر هواپیماها به تهران

وزارت جنگ در تلگرامی که به ارکان حرب لشکر جنوب، از آن لشکر خواست هر چه زودتر محل فرود هواپیماها در اصفهان تسطیح و وسعت یابد تا هواپیماها بتوانند پس از نشستن در اصفهان راهی تهران شوند.(۲) سرتیپ محمدمحسین خان رئیس ارکان حرب لشکر جنوب نیز بلافاصله پاسخ داد که ژرارد [خلبان فرانسوی] در آباده است و در حال رسیدن به اصفهان. «در صورتی که اجازه فرمایند مشارالیه در اصفهان توقف نماید، محل فرودگاه طیاره به او واگذار میگردد. کاملاً مطابق ترتیبی که خود آنها صلاح میدانند حاضر کند.»(۳) در این زمان برولت دیگر خلبان فرانسوی نیز در اصفهان حضور داشت.

 فرود غیرمجاز یک هواپیمای پرتغالی در بوشهر

نصرالدوله حاکم بوشهر امروز به وزارت جنگ خبر داد که یک هواپیمای پرتغالی «در میدان آشیان نظامی بوشهر فرود آمده، چون از وزارت داخله خبر ورود او را به بنده نداده است لهذا اجازه حرکت او [را] موکول به امر مبارک نمودم.»(۴)

 معطلی آلمانی های استخدام شده در اسلامبول

وزارت امـور خـارجه امروز متـن تلگرام سـفارت کـبرای ایران در اسـلامبول را به اطلاع وزارت جنـگ رسانـد. در این تلگرام درخواست شـده بود که یـک صـد لیره انگلیسـی برای حرکـت کارگرهـا [تکنیسین های آلمانی] تلگرافی ارسال شود، چرا که پول این کارگران به اتمام رسیده است. سـرهنگ اسـماعیل خان نماینده وزارت جنگ در برلین این پنج تکنسین را برای امور نظـامی به کنـترات وزارت جنـگ درآورده و از طریـق اسـلامبول راهی ایران کرده بـود، امـا «به واسـطه این که نماینـده دولت جماهیر شوروی تذاکر آنها را امضا نکرده است مجبور شدند در اسـلامبول اقامت نمایند و مخارج سـفرشان تمام شد و فعلاً به واسطه بیپولی در اسلامبول معطل هستند.»(۵)

 گردهمآیی امرای لشکر در تهران

روزنامه ایران در شـماره امروز خود نوشت که عبد الله خان طهماسبی امیرلشـکر شـمال غرب، حسـین خزاعی امیرلشـکر شـرق، احمد خان [امیراحمدی] امیرلشکر غرب، محمود آیرم امیرلشکر جنوب، محمدحسین آیرم رئیس تیپ شمال و فضل الله زاهدی رئیس تیپ فـارس که به مرکز احضـار شـده بودنـد، اینـک در تهران هسـتند.(۶)منابع انگلیسـی نوشـتند که محمدحسن میرزا، ولیعهد، از رضا خان خواست که این امرا، به دلیل تهدید مجلس، هنگام استعفای رئیسالوزراء، توبیخ شوند.(۷)

 جلسه مشورتی رضا خان و امرای قشون

امرای قشون که به تهران احضار شدهاند، امروز در سعدآباد

۱- روزنـامه ایران، شم ۱۵۸۶، ص ۱. «پس از واقعه دوم حمـل (فروردین) و حبس و توقیـف و ضـرب و شـتم مردم در محوطه بهارسـتان که روی هم رفته از عدم حزم و احتیاط سردارسپه ناشی شده بود افکار عمومی که غالباً طبقه سوم در آن دخیل بود، نسبت به سردارسپه سـخت متغیر و عصـبانی به نظر میرسـید. مخالفین سردارسـپه از این حس تنفر اسـتفاده کرده و بین رؤسای اصناف و روحانیون و طبقه سوم ایجاد قوه مرموز مقاومت در برابر عملیات سردارسپه مینمودند و این طور در اطراف سردارسپه انتشار داده میشـد که او با این عملیات و حرکات میخواهـد معتقدات مذهبی مردم را پایمال نماید. در همین اوان هم چند خبط از طرف جرایـد طرفـدار او سـر زد که مراتب فوق را تأییـد مینمود؛ چه در پـار های از جرایـد که در اطراف جمهوری مقالاتی درج میشـد زمینـه بحث خودشـان را توسعه داده حملاـتی نسبت به معتقـدات مـذهبی مردم کرده بودنـد. جرایـد اقلیت نیز در اطراف سـنن و آداب مـذهبی و ترویـج آن مقالاـتی منتشـر مینمودنـد و به مخـالفین خـود شدیـداً تـاخته افکـار عمـومی را علیه سردارسپه تحریک مینمودند. بدیهی است سردارسپه که چنان خیالات بلندی را همواره در مغز خود میپروراند با این حس تنفر به سـد عظیمی برخورد کرده ناچـار بود برای جلب رضـایت طبقـات مختلفه مردم چنـد مـانور اساسـی داده و رفته رفته زمینه را برای ایجاد نقشه های خود حاضـر [نماید]... بهترین وسـیل های که او را به این مقصود نزدیک مینمود تظاهراتی بر له مذهب و بهترین موقع هم برای این کـار مـاه رمضـان بود. در مـاه رمضان سردارسـپه در قزاق خانه تکیه آنجا را چادر زده و عـد های از وعـاظ و روضـهخوانها را برای وعظ و تبلیغات مـذهبی بـدانجا دعوت نمود. خودش هم غالباً در مجلس مزبور شـرکت مینمود. مخصوصاً به جراید موافق خود دستور میداد که این تظاهرات را در صفحات روزنامه های خود منعکس نمایند... . این تبلیغات در روح ساده و بیآلایش طبقه سوم بیتأثیر نبود و از قدرت مقاومت مردم در برابر سردارسپه میکاست ولی مخالفین وی با استناد

به بعضی از مقالات جراید طرفدار او که علیه سنن مذهبی بود عملیات او را حمل بر عوامفریبی کرده و شدیداً تبلیغاتی علیه سردارسپه میکردند.» (مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۲، صص ۳۸۶ و ۳۸۷).

۲- شش هواپیمای فرانسوی خریداری شده ایران در بوشهر تخلیه، سر هم بندی و توسط خلبان های فرانسوی شهر به شهر به طرف تهران پرواز میکردند.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۱۲۱ و ۱۲۲. وزارت جنگ پس از دریافت تلگرام اصفهان تأکید میکند هواپیمای مستقر در اصفهان شروع به آمادهسازی شود و فرودگاه نیز مهیا گردد تا نفر دوم از راه برسد. (همان، پ ۱۹، ص ۱۲۰).

۴- همان، پ ۱۸، ص ۴۴۱.

۵- همان، پ ۲، صص ۶۵ تا ۶۸. وزیرمختار ایران در اسلامبول در مراسل های یادآور شد که اگر پول برسد، تکنسین های آلمانی را از راه طرابوزان راهی ایران میکند. (همان، پ ۲، ص ۶۴).

۶- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۶، ص ۱.

۷- FO E ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴.

با رضا خان جلسه داشتند. در این نشست رضا خان ضمن ابراز رضایت از عملکرد فرماندهان گفت که «برنامه جدیدی توسط رئیس ارکان حرب کل قشون به آنها داده خواهد شد.» منابع انگلیسی با درج این خبر در گزارش های هفتگی خود، اطلاعات بیشتری از ماهیت این برنامه ندادند، اما افزودند که ۳۰۰ هزار تومان برای این برنامه جدید اختصاص یافته است.(۱) آن چه مسلم است، این برنامه سیاسی بوده، نه نظامی.

 نگرانی حاکم خراسان از شیوع وبا در کراچی و لاهور

بنابر اطلاع حاکم خراسان، با شدت گرفتن شیوع وبا در لاهور و کراچی و رفت و آمد راه‌آهن دزداب به آن شهرها، احتمال سرایت آن به ایران نیز وجود دارد.(۲)

 انتصاب وثوق‌السلطنه به حکمرانی فارس

پس از انتخاب نصرت‌الدوله به وکالت مجلس شورای ملی و حرکت او از شیراز به تهران، وثوق‌السلطنه موقتاً حاکم فارس شد، اما امروز حکومت او بر فارس رسمیت یافت و حکمش ابلاغ شد. نظام‌الدوله(۳) نیز به جای تیمورتاش به حکمرانی کرمان منصوب شد.(۴)

 آشفتگی سالارالدوله در نگاه مقامات فرانسه

وزیر کشور فرانسه امروز به نخستوزیر خود نام های محرمانه نوشت و گفت: «آگاه شدم که عموی شاه ایران، آشوبگر انقلابی، سالارالدوله که در حوالی لوزان در پناهندگی به سر میبرد از شکست جمهوریخواهان به سختی آشفته شده است. در میان محافل شرقی لوزان میگویند سالارالدوله در نظر دارد شخصاً و رأساً کودتایی ترتیب دهد تا شاه را سرنگون سازد ولدیالاقتضا خودش به ایران بازگردد.»(۵)

 اعلان فروش ساختمان های دولت انگلیس در نایبند

معاضدالسلطان ، «کارگزاری اول بنادر و جزایر خلیج فارس»، امروز در نام های به وزارت امور خارجه، با اشاره به این خبر که دولت انگلیس اقدام به فروش ساختمان های خود در نایبند کرده است، نوشت که به کارگزاری بندرعباس اطلاع داده شده که مراقب این مسئله باشد، چرا که اراضی نایبند خالصه و متعلق به دولت است و «هر کس ابنیه مزبوره را خریداری نماید میباید قیمت اراضی را به دولت بدهد.» معاضدالسلطان نوشت: «مستر گادفری برای فروش ابنیه نایبند اعلانی منتشر نموده که هر کس پیشنهادی دارد بدهد و به بوشهر خواهد فرستاد و از بوشهر حکم فروش صادر خواهد شد. [همچنین] اخیراً چهار نفر تفنگچی از اهالی بندرعباس به ماهی نُه تومان اجیر کردهاند که در محافظت ابنیه و اسباب نظامی نایبند، معاون سپاهیان مستحفظ باشند.»(۶)

 موقعیت سیاسی اجتماعی شیراز

مترجمالملک در تلگرامی با عنوان «راپرت شیراز، سهشنبه دهم ثور» اطلاع داد که طرفداران تغییر رژیم سیاسی به انتظار حصول مقصود و وصول جواب تلگرام هایشان همچنان در تلگراف خانه متوقف هستند. «شبها جمعیت کثیری جمع میشوند و تا آخر شب آقاسیدمهدی واعظ موعظه نموده و آنها را به محسن ات تغییر رژیم آگاه و تشویق مینماید.» در این گزارش نظافت شهر بسیار اسفناک توصیف شده است: «اداره بلدیه به کلی مختل، وضعیات شهر بیاندازه کثیف، کوچه ها از شدت کثافت و اجساد مرده حیوانات اغلب قابل عبور نیست. حقوق عملهجات بلدی قریب دو سه ماه است نرسیده؛ در صورتی که اداره مالیه تأدیه نموده. از قرار معلوم بودجه بلدیه فقط به مصرف حقوق رئیس بلدی و بعضی از اجزاء» میرسد. مترجمالملک با اشاره به نزدیکی فصل تابستان، ادامه این وضع را با توسعه امراض گوناگون، قابل پیشبینی دانست.(۷)

 بازگشت شومیاتسکی به تهران

شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی در ایران، به تهران بازگشت. نیکلای بوریسوفسکی، به عنوان معاون دوم سفارت و آردالیون بوبریش به عنوان وابسته نظامی او را همراهی کردند.(۸)

۱- FO E ۵۷۰۹/۲۵۵/۳۴.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۶، ص ۱.

۳- غلامعلی خان نظامالسلطان که بعدها لقب نظامالدوله گرفت و در برخی از منابع از او با نام امیراصلان خان خواجهنوری هم یاد شده، متولد ۱۲۹۶ق و اهل نور مازندران است. وی پسر میرزامحمد خان و نوه میرزاآقا خان نوری صدراعظم بود. غلامعلی خان در ۱۳۱۴ق به پاس خدمات جدّ مادری خود (ابراهیم خان نظامالدوله، امیر توپ خانه)، در دربار مظفرالدینشاه به عنوان پیشخدمت مشغول کار شد. چندی بعد به یاری یکی دو تن از نزدیکان شاه، لقب «نظامالدوله» گرفت. همکاری او با شکر الله خان معتمدخاقان (قوامالدوله) علیه عینالدوله و نیز ارتباط محرمانه و فعالیتش با آزادیخواهان موجب تنبیه و تبعید او به مازندران گردید. با اعلام فرمان مشروطیت، و وساطت آزادیخواهان، او را از حبس آزاد کردند. وی در ۱۳۲۱ق به حکومت مازندران رسید و تا استبداد صغیر در این سمت باقی ماند. اعتراضات او علیه استبداد صغیر سبب شد تا محمدعلیشاه دستور دستگیری او را صادر کند؛ وی را تحتالحفظ به تهران آوردند و همراه تنی چند از آزادیخواهان دیگر در باغشاه زندانی کردند. نظامالدوله پس از چندی با شفاعت معاونالسلطان آزاد و دوباره به خدمت گمارده شد. پس از به توپ بستن مجلس (۱۳۲۶ق)، نظامالدوله به بختیاری گریخت و همراه سرداراسعد بختیاری و با اولین گروه مجاهدین وارد تهران شد. با شروع سلطنت احمدشاه قاجار نظامالدوله به ریاست کشیک خانه منصوب گردید و در ۱۳۲۷ق برای بار دوم به حکومت مازندران رسید. در دوره دوم و سوم مجلس شورای ملی، از مازندران به نمایندگی انتخاب شد و در جنگ جهانی اول، جزء وکلای آزادیخواهی بود که به مهاجرت رفت. نظامالدوله پس از ختم قضیه مهاجرت، در اواخر ۱۳۳۴ق به حکومت بروجرد و در اوایل ۱۳۳۶ق به حکومت همدان منصوب شد. مدتی نیز حاکم کردستان و قزوین بود و در دوره چهارم مجلس شورای ملی از مازندران به نمایندگی انتخاب و در اواخر این دوره به حکومت تهران رسید. وی در ۱۳۰۳ش و ۱۳۰۴ش نیز حکومت کرمان را در دست داشت. او در ۱۳۰۸ش پس از ۴۳ سال خدمت از کار کنارهگیری کرد و در ملک موروثی خود ساکن شد و در ۱۳۱۷ش درگذشت. (شایان، شرح حال رجال معاصر مازندران، صص ۲۹ تا ۳۱؛ علوی، رجال عصر مشروطیت، ص ۱۱۹؛

میرزاصالح، فرهنگ رجال قاجار، ص ۱۱۹).

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۴، ص ۳.

۵- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۳۰.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۵-۲۱-۴۰-۱۳۰۳.

۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۶۴۷۰، صص ۲ و ۴.

۸- FO E ۵۶۵۰/۲۵۵/۳۴.

ص: ۶۱

 چهارشنبه

۱۱ اردیبهشت ۱۳۰۳

۳۰ آوریل ۱۹۲۴

۲۵ رمضان ۱۳۴۲

 التجاء والی پشتکوه به عراق

بنابر گزارش نایبکنسول ایران در عماره، والی پشتکوه اخیراً به عنوان شکار به خاک عراق آمده و ضمن ارسال نامه هایی به شیخ خزعل ، مذاکراتی هم با نمایندگان سیاسی عراق [احتمالاً منظور نمایندگان انگلیس است] نموده «ملتجی به آنها شده و از قرار مذکور التجای مشارالیه مورد قبول واقع گردیده، مشروط بر این که اسلحه خود را به رسم امانت تحویل آنها داده تا تحتالحمایه باشد و محتمل است به بغداد هم بیاید.»

نماینده سیاسی ایران در عماره میافزاید که کفیل حاکم عماره همراه معاونت اداره پلیس به ملاقات غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، رفتهاند.(۱)

 پیگیری سفارت انگلیس برای گرفتن پاسخ از وزارت جنگ

امروز ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس و جانشین موقت سر پرسی لورن، نام های به رضا خان، رئیسالوزراء، فرستاد و با اشاره به نامه این سفارت خانه در ۲۹ بهمن سال گذشته، خواستار پاسخ رضا خان شد. در آن نامه آمده بود که امیرلشکر غرب و حکمران وقت کرمانشاه، سردار عظیم، برخی از شعب طایفه گوران ساکن عراق را چه با تشویق و چه با تهدید به ایران خواندهاند. آوی خواستار پاسخ شد و نوشت: «بلاشک جهت نرسیدن جواب مراسله جناب سر پرسی لورن این بوده که حضرت اشرف مایل بودهاند قبلاً در این مسئله تحقیقاتی فرمایند.»(۲)

 دیدگاه های نماینده ترکیه در آذربایجان

امیرلشکر شمال غرب خلاصه مذاکرات رئیس نظمیه آذربایجان را با سامیبیک، نماینده سیاسی جدید ترکیه در این ایالت، به رضا خان فرستاد. در این ملاقات سامیبیک از اتحاد اسلام دفاع کرده و با حرارت علیه روس و انگلیس سخن رانده است. سامیبیک اعتقاد داشت که موصل چه بدون جنگ و چه با درگیری نظامی باید منضم به ترکیه شود. رئیس نظمیه آذربایجان میگوید وی [= سامیبیک] مایل است در این حدود بگردد و از وضعیات عشایر آگاه شود. سامیبیک «راجع به تغییر رژیم [ایران] خود را مساعد معرفی» کرد. در این گزارش آمده است که اعمال و رفتار سامیبیک تحت مراقبت است.(۳)

□ تشنج در اراک و تعطیلی بازار

بنا بر نام های که سفارت انگلیس امروز برای رضا خان فرستاد، درگیری میان گروه هایی از مردم و یکی از کارکنان کمپانی قالیبافی شرق مستقر در عراق (اراک) باعث شده که شهر به تعطیلی کشانده شود. سفارت انگلیس میگوید افراد نظمیه اراک غیرقانونی داخل خانه معاون کمپانی قالیبافی شرق شده و او را کتک زدهاند. پیرو این حادثه [و در حمایت از آن] «هیجان عظیمی از بابت این رفتار برپا شده و بازارها را بستهاند.» آوی، شارژدافر سفارت انگلیس از رضا خان میخواهد که حراست تجارت خانه یادشده تأمین شود و مقصرین نظمیه هم تنبیه گردند. «اگر غیر از این بشود به مصالح انگلیس در سلطان آباد (اراک) خلل وارد خواهد آمد.»(۴) در گزارش های لشکر غرب آمده است که بازار اراک امروز بازگشایی شد.(۵) کمپانی قالیبافی یادشده تحت مدیریت انگلیس فعالیت میکرد.

□ پرسش وزارت جنگ از صولتالدوله

در پی شکایت گروهی از اهالی جم از صولتالدوله سردارعشایر (ر.ک: ۱۵ فروردین) وزارت جنگ امروز در تلگرامی به وی نوشت که «چند نفر از اهالی جم را کسان جنابعالی بدون این که تقصیر مهمی متوجه آنها باشد دستگیر و محبوس نموده و شکایت بستگان محبوسین را ایجاب نموده است.»

وزارت جنگ خواستار توضیح سردارعشایر برای پاسخگویی به این شکایت شد.(۶)

□ وضعیت مستغلات سیمیتقو در آذربایجان

پس از تصمیم دولت به مصادره املاک اسماعیلآقا سیمیتقو و خالصه کردن آنها، عبد الله خان طهماسبی امیرلشکر شمال غرب و مستر جونز، پیشکار مالیه آذربایجان، امروز خبر دادند که این کار تحت نظر هیأتی انجام شده است. بررسیها نشان میدهد که املاک سیمیتقو در چهریق مخروبه و خالی از سکنه است، اما زمین هایی که قریتین عیان و سیلاب و باغ کهنه شهر دارد تا انداز های آباد میباشد.

املاک ضبط شده از سیدطه در ارومیه و اشنویه، در مقایسه با املاک چهریق نسبتاً آباد هستند. در این گزارش آمده است که بخشی از املاک سیمیتقو که در تصرف عمر خان سالارجنگ است هنوز بررسی نشده است.(۷)

□ دادخواهی اهالی نطنز از سوء انتخابات در این شهر

در نام های که امشب به امضاء «ملت نطنز» خطاب به آیت الله سیدحسن مدرس و مجلس شورای ملی، در مجلس خوانده شد، از این که به شکایات اهل این شهر در امر انتخابات مجلس پنجم رسیدگی نشده گلایه شده است. در این نامه آمده است که نماینده اجتماعیون که از حمایت حاکم نطنز برخوردار بود اکثریت آراء را به دست آورد در حالی که بیشتر آراء مردم علیه وی است. سواران امنیه با قوه قهریه آراء اهالی را عوض کردند. حال که شکایات ما به جایی نمیرسد چند تن از اهالی با وکالت تامه راهی مرکز میشوند. در این نامه آقامیرزاسیدحسن و آقااحمد وکلای اجباری نطنز معرفی شدهاند.(۸)

□ جنگ در خاش

بنابر خبری که در روزنامه ایران درج شد، امروز گروهی از بلوچها با پست نظامی خاش درگیر شده در نتیجه ۱۴ نفر شتر و چند چادر بلوچها به دست نظامیان افتاد. تلفات بلوچها روشن نیست؛ نظامیان هم کشت های نداشتهاند.(۹)

□ دفاتر پستی انگلیس در دزداب

وزارت امور خارجه امروز در یادداشتی برای سفارت انگلیس در تهران، نوشت که بنا به گزارش های رسیده از دزداب، انگلیس دو دفتر پستی در منطقه دارد و به طور علنی و رسمی امانات و مراسلات را مطابق تعرفه هندوستان حمل میکند. «تصدیق

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۱۵-۴۷-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۸۸.

۳- همان، پ ۱۲، صص ۵۶۷ و ۵۶۸.

۴- همان، پ ۲۰، ص ۱۸۲. جزئیات حادثه در گزارش لشکر غرب چنین است که یک ارمنی مستخدم تجارت خانه قالیبافی شرق متعلق به انگلیس با دو زن مسلمان در کوچه همصحبت شده بود. آژان نظمیه در تعقیب آن شخص برمیآید. اما ارامنه آژان را مورد ضرب و شتم قرار میدهند. وقتی مسئولان نظمیه برای رسیدگی به موضوع عازم محل میشوند «اهالی هم به اسم مذهب اجتماع نموده، و به معیت آژان» ارمنی را میزنند. اینک ارمنی مزبور در کارگزاری توقیف است و رسیدگیها ادامه دارد. (همان، پ ۲۰، صص ۱۷۹ و ۱۸۰).

۵- همان، پ ۲۰، ص ۱۸۰.

۶- همان، پ ۱۸، ص ۳۹۷.

۷- همان، پ ۴، ص ۳۱۳؛ سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۲۲۱۰۵، ص ۱۲.

۸- مدرس و مجلس نامه ها و اسناد، صص ۱۰۷ و ۱۰۸.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۱، ص ۲.

میفرمایید که وجود این دو دفتر در داخله خاك ایران برخلاف رسوم مقرره است؛ مخل مبادلات پستی بین هندوستان و ایران میباشد.» در این یادداشت از سفارت انگلیس خواسته شده اقدام به بستن دو دفتر پستی یادشده کند.(۱)

 موقعیت ضرغامالسلطنه در گزارش کارگزار بندرعباس

کارگزار بندرعباس امروز اطلاع داد که ضرغامالسلطنه، ضابط رودبار کرمان، در کرمان حساب خود را تسویه کرده و مجدداً به سمت قبلی خود منصوب شده است. اینك در رودبار کرمان نظامی وجود ندارد. این گزارش میافزاید که سیدنظام رودباری هم قرار است مبلغی بپردازد و در رودبار توقف نماید.(۲)

 ورود خلبان فرانسوی به تهران

امروز یک خلبان فرانسوی به نام برهو وارد تهران شد. قرار است او بر ساخت فرودگاه در تهران نظارت کند و نیز در انتقال هواپیماها به تهران اقدام نماید. گفته میشود فرودگاه تهران در منطقه قلعهمرغی که قبلاً هواپیما هایی در آن جا نشسته و برخاستهاند، توسعه پیدا خواهد کرد.(۳)

 فراخوان نیرو های نظامی از بلوچستان

به گزارش منابع انگلیسی وزارت جنگ نیرو های نظامی خود را از بلوچستان که در رودبار مستقر بودند فراخوانده است، و تنها گروه کوچکی از نیرو های بومی به استخدام گرفته شده آنجا ماندهاند. نیرو هایی که به کرمان بازمیگردند ۹۰ سوار و ۴۹۰ نفر پیاده هستند.

بازگشت نیرو های یادشده از امروز شروع میشود. این منابع از قول کنسول انگلیس آوردهاند که رفتار سربازان بومی با مردم بم و نرماشیر به قدری سخت بوده که حملات بلوچها را به وجود این سربازان ترجیح میدهند. کار این سربازها اخاذی مردم بود.(۴)

 پنجشنبه

۱۲ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱ مه ۱۹۲۴

۲۶ رمضان ۱۳۴۲

 تکذیب یك خبر

روزنامه ایران در شماره امروز خود به نقل از منابع موثق نوشت که خبر درج شده در برخی جراید روسیه و اروپا مبنی بر این که دولت انگلیس اخیراً [در برابر موافقت با جمهوری شدن ایران] تقاضا هایی از دولت ایران کرده است، عاری از حقیقت است. تقاضا های مطرح شده در جراید یاد شده چنین بود: «۱- به رسمیت شناختن قرضه جاری که معادل بیست و یک میلیون تومان است. ۲- واگذاری استثمار دریاچه ارومیه به انگلیس. ۳- حق استفاده از امتیازات بانکها.»(۵)

 شکایت گروهی از ارامنه از انتخابات آذربایجان

گروهی از ارامنه در شکایتی که به وزارت داخله نمودند از انتخابات نماینده ارامنه در آذربایجان ابراز نارضایتی کردند. آنها معتقد بودند بیطرفی توسط مقامات آذربایجان رعایت نمیشود. وزارت داخله در تلگرامی که امروز خطاب به حاکم آذربایجان فرستاد [امیرلشکر اسماعیل خان حاکم آذربایجان این روزها در تهران است] خواستار بیطرفی حکومت نسبت به این انتخابات شد. الکساندر وارطانیانس یکی از نامزد های ارامنه در آذربایجان بود که گویا موانعی برای تحرکات او ایجاد، و این موضوع باعث اعتراض گروهی از ارامنه شده بود.(۶) برخی ارامنه اعتراض داشتند که وارطانیانس نمیتواند هم نامزد انتخابات باشد و هم از طرف انجمن مرکزی مأمور نظارت گردد.(۷)

 انتشار نخستین شماره فرنگستان

امروز نخستین شماره نشریه فرنگستان در آلمان منتشر شد. سرمقاله این شماره با عنوان «ما چه میخواهیم» چنین شروع میشد: «چند نفر جوان ایرانی، که سعادت خود را توأم با سعادت ایران میدانند، گرد هم جمع آمده میخواهند با دریدن چهره جهل و خرافات ایران را به برخاستن از این خواب غفلت کمک نمایند... خوشبختانه یا بدبختانه، ما امروز در محیط آزادی زندگانی مینماییم که در آنجا خرافات سلطنت ندارد. مردمان جاهل پیشوا و قائد جمعیت نیستند. هر کس در اظهار عقیده خود آزاد است، نه کسی قلم میشکند، نه زبان میبرد، نه تهدید به حبس مینماید.»(۸)

 آخرین اخبار مرزی منطقه ماکو

سالارنظام، رئیس ارکان حرب لشکر شمال غرب، در تلگرامی اطلاع داد که مبلغان ترکیه همچنان در این منطقه مشغول تبلیغات هستند که از طرف دولت جلوگیری میشود. دیگر آن که خالدآقا که پس از دستگیری اقبالالسلطنه به خاک ترکیه مهاجرت کرده بود، اخیراً چند خانوار از ایل خود را به ایران گسیل داشته است.(۹)

 برقراری خط کشتیرانی مستقیم به حاجیطر خان

شرکت کشتیرانی بحر خزر وابسته به شوروی از امروز

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۳۱-۳۴-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۱۲۲.

۳- FO E ۵۶۵۰/۲۵۵/۳۴.

۴- FO E ۶۲۷۳/۲۵۵/۳۴.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۷، ص ۱.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۶. انتخابات ارامنه به تازگی در شهر های ارمنینشین ایران شروع شده و دیروز ۲۸۴ تعرفه در تهران میان ارمنیان توزیع شد. (روزنامه ایران، شم ۱۵۸۸، ص ۳).

۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۲۷۲، ص ۲۰.

۸- فرهنگ و سیاست ایران در ...، ص ۱۳۳. مجله فرنگستان در اول ماه مه ۱۹۲۴/۱۲ اردیبهشت ۱۳۰۳ از طرف گروهی از جوانان ایرانی مقیم برلن تأسیس و شماره اول آن در ۵۰ صفحه به قطع کوچک خشتی در چاپ خانه شرکت کاویانی چاپ و منتشر گردید. در هیچیک از صفحات مجله، نامی از مؤسسین و مدیرمسئول آن درج نشده بود. سرمقاله های مجله غالباً بدون امضا بوده و به نوشتن مقاله اکتفا شده است ولی از امضای سایر مقالات تا حدودی به اسامی اشخاص و مؤسسین مجله میتوان پی برد. از جمله احمد فرهاد، غلامحسین فروهر، جمالزاده، ابراهیم مهدوی، علی اردلان، مشفق کاظمی و... . مجله فرنگستان به واسطه کمی سرمایه و نداشتن مشترکین زیاد بیش از یک سال دوام نیاورد و از مه ۱۹۲۴ تا آوریل ۱۹۲۵، پس از انتشار ۱۲ شماره تعطیل گردید. بنابر اسناد موجود مطالب این نشریه بارها توسط روحانیان ایران تقبیح گردید. (صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۴، ص ۶۶).

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۴۸۷.

خط کشتیرانی میان سواحل شمالی ایران تا حاجیطر خان را راهاندازی کرد. پیش از این کالاها به بادکوبه حمل میشد و آنجا به کشتی دیگری منتقل میگردید. کشتی های «اسلام»، «اسپارتاک» و «سانترسایوز» در این خط شروع به کار میکنند و هفت های یک بار، چهارشنبه ها، انزلی را به قصد حاجیطر خان ترک مینمایند.(۱)

 استعفای حاکم خراسان

سرداراسعد علیقلی خان بختیاری، والی خراسان، از سمت خود استعفا داد. استعفای او پذیرفته شد. وی همچنین به پرسش وزارت داخله در پذیرش یا عدم قبول نمایندگی مجلس که از طرف بختیاری انتخاب شده بود، جواب مثبت داد.(۲)

منتظمالدوله که نایبالایاله بود کفالت ایالت را به عهده گرفت تا حکمران بعدی خراسان تعیین شود.(۳)

 دستور وزارت جنگ به لشکر شمال غرب برای نظارت بر تقسیم وام

پس از گزارشی که نایب سرهنگ علیاکبر درخشانی از شیوه تقسیم وام میان مسلمانان و ارامنه سلماس توسط مستر دانوی آمریکایی ارائه کرد، وزارت جنگ امروز در تلگرامی به امیرلشکر شمال غرب خواست که «در پرداخت و تقسیم وجوه استقراضی مابین مسلمانان و ارامنه [نواحی ارومیه]» نظارت نماید.(۴) علیاکبر درخشانی فرمانده نظامیان ارومیه و سلماس گزارش داده بود که «مأمورین پرداخت وجوه استقراضی کاملاً تبعیض کردهاند، زیرا از هفت هزار و پانصد تومان پرداختی سلماس به دو هزار خانوار مسلمان پنج هزار و به یکصد و پنج خانوار ارامنه ... هزاروپانصد تومان پرداخته»اند.(۵)

 گزارش سرتیپ امان اللهمیرزا

در پی حضور امرای لشکر در تهران، امشب سرتیپ امان اللهمیرزا گزارشی از محصلین اعزامی به فرانسه برای حاضران ارائه کرد. قرار بود در کنار این گزارش سلاح های خریداری شده نیز تشریح شود و در هر دو مورد فیلم هایی که از فرانسه آورده شده، به نمایش درآید. مجله پهلوی با چاپ گزارش سرتیپ امان الله از وضعیت محصلین اعزامی، از درج بخش دوم خودداری کرد.(۶)

 رهنمود های پاریس به وزیرمختار جدید خود در ایران

بونزوم Lucien Louis Bonzom وزیرمختار جدید فرانسه که راهی ایران است، امروز یادداشتی از رئیس شورای وزیران و وزیر امور خارجه کشور خود دریافت کرد که درباره ایران اطلاعاتی به او میداد. از نظر فرانسه ایران دوران بحرانزد های را پشت سر میگذاشت. در این گزارش پس از ذکر حوادث اخیر ایران (جمهوریخواهی و تغییر سلطنت) آمده است: «فرانسه هیچ نوع هدف خاکطلبی در ایران ندارد و هیچ سیاست مستقیم بهرهگیری را دنبال نمیکند. بنابراین نمایندگانش باید ناظر جریانات باشند و حرکت های سیاسی بین دو قطب مهم را بررسی کنند. تهران بهترین پست و مرکز برای ملاحظه جریانات هند در جنوب و روسیه در شمال است.»(۷)

 موقعیت نامناسب طبس

بنابر گزارش نایبالحکومه طبس، سردارمکرم طبسی که اینک در تهران است، از طریق حشمتالممالک در طبس دست به تحریکات زده موقعیت این ناحیه را مغشوش کرده است. نایبالحکومه طبس به جزئیات موضوع اشاره نکرد اما گفت که فقط با اعزام نیروی نظامی موضوع فیصله پیدا میکند.(۸)

 افزایش نیرو های نظامی ترک در مرز های سلماس و چهریق

بنا به گزارش وثوقالممالک، حاکم خوی، موافق شایعات موجود، ورود نظامیان ترک به سرحد سلماس و چهریق به واقعیت پیوست و اکنون تعدادی از نظامیان ترکیه در نواحی یاد شده مستقر شدهاند.(۹)

 جشن روز کارگر در سفارت خانه شوروی

به مناسبت روز کارگر مراسمی در سفارت خانه شوروی برپا شد و در آغاز فیلمی از مرگ لنین و تصاویری از مسکو و تهران پخش گردید.(۱۰)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۷، ص ۴.

۲- همان، شم ۱۵۸۵، ص ۲. وی برای استعفا با امیر جنگ بختیاری مشورت کرد و با نظر مثبت او استعفا داد و روز ۲۰ اردیبهشت راهی تهران شد. (امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، صص ۱۱۶ و ۱۱۷).

۳- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۱۶.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۲۸۶.

۵- همان، پ ۴، ص ۲۸۹. موضوع توسط وزارت جنگ به وزارت مالیه هم منعکس شد تا پاسخ دهند. (همان، پ ۴، ص ۲۸۷).

۶- مجله پهلوی، شم ۲۷، صص ۲ تا ۶. تجمع امرای ارتش در تهران بیش از همه این مسائل جنبه سیاسی داشت و به احتمال زیاد پس از شکست جمهوری رضا خان نقشه راه آینده را برای آنان ترسیم کرد؛ نقش های که منجر به تغییر سلطنت در سال آینده شد. (مؤلف)

۷- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، صص ۱۳۱ و ۱۳۲.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۳۸ موضوع به امیرلشکر شرق منعکس شد. وی نیز نوشت که پس از انفصال امیرمکرم، ثقهالسلطنه به حکومت طبس منصوب شد اما اینک سردارمکرم از تهران با دسیسه بار دیگر خود را به عنوان حاکم طبس معرفی کرده است. (همان، پ ۱۱، ص ۲۳۴). ظاهراً سردارمکرم با توصیه وکلای آن ناحیه بار دیگر به این منصب رسیده است. (همان، پ ۱۱، ص ۲۲۸).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۱۱-۴۰-۱۳۰۳.

۱۰- ۵۶۵۰/۲۵۵/۳۴ FO E.

ص: ۶۴

 جمعه

۱۳ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲ مه ۱۹۲۴

۲۷ رمضان ۱۳۴۲

 خروج سکه های نقره و طلا از مرز های ایران

بر اساس گزارش امروز کنسول ایران در عشقآباد به وزارت امور خارجه، روزانه بیش از ده هزار تومان «قران و طلا وارد روسیه میشود.» این قاچاق عمدتاً از مرز های لطفآباد و باجگیران صورت گرفته و عامل آن کرد های منطقه هستند. کنسول ایران نوشت برای نمونه «چند روز قبل یک فقره، سه هزار تومان قران وارد روسیه شده است و وقتی که از کردها سئوال میشود به چه وسیله توانست هاید این مقدار مسکوک را از سرحد ایران بگذرانید میگویند که برای هر صد تومانی، پنج قران داده و ردّ میکنیم. بدیهی است روسها هم در این قبیل مواقع در تشویق قاچاقچیان مجاهدت کافی دارند.» در این گزارش نتیجهگیری شده که ممکن نیست بدون اطلاع و دست یاری مأموران گمرک این قاچاق به نتیجه برسد.(۱)

 اعتراض سفارت انگلیس به دستگیری کارمندان زمینشناس کمپانی نفت

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس در تهران، امروز با ارسال نام های به رضا خان ضمن شرح اهانت نظامیان منطقه به دو زمینشناس انگلیسی، در ناحیه کمارج (ر.ک: ۶ اردیبهشت) و دستگیری موقت آنان نوشت: «تهمت جاسوسی متخصصین معرفتالارضی و دستگیری آنها اقدامی است که ... میترسم ... تأثیر فوقالعاده ناگواری به دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان بنماید، زیرا معلوم است که کمپانی نفط جنوب به موجب شرایط امتیاز خود اجازه دارد که متخصصین معرفتالارضی و مساحان به ناحیه فوقالذکر برای مقاصد نفطی اعزام دارد و حفظ و صیانت این اشخاص تعهدی است که دولت علّیه نمیتواند از خود ردکند.» وی افزود: «محل تأسف است که صاحب منصبان ایرانی به قدری نسبت به بریطانیای کبیر نفرت داشته باشند که به ایرانیانی که در مؤسسات انگلیسی خدمت میکنند فحش و دشنام دهند.» ازموند آوی در پایان این اعتراضنامه خواست که خسارات وارده جبران، پوزش نامه کتبی ارسال، و نظامیان خاطی از کار منفصل شوند.(۲)(ر.ک: ۱۶ اردیبهشت)

 ضرورت تغییر کنسول روسیه در رشت

محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ مستقل شمال، در مراسل های که امروز به وزارت جنگ فرستاد نوشت که کنسول روسیه در رشت فرد بیسیاست و عامی است. روزی نیست که به کارگزاری اعتراض نکند. پروتست های هر روزه او مشکلآفرین شده و کارگزار هم در برابر آن عاجز نشان میدهد. آیرم پیشنهاد کرد با سفارت روسیه وارد مذاکره شوند و درخواست تعویض کنسول را بکنند و همزمان «یک نفر کارگزار زبردست برای یک چنین محل مهم مانند رشت که کاملاً قوانین بینالمللی را

آگاه باشد تعیین فرمایند.»(۳)

 قایق های لیانازفها

پس از تحویل قایق های مستعمل لیانازفها به تیپ مستقل شمال که میباید با تعمیر راهاندازی میشد، اینك نیازمند لوازم این قایقها که در انبار خالصه آستارا موجود است، هستند. احمد آیرم، رئیس ارکان حرب تیپ مستقل شمال، امروز درخواست کرد اجازه خروج این لوازم از انبار خالصه آستارا داده شود.(۴) (ر.ك: ۱۳ اسفند ۱۳۰۲).

 ورود پارسیان هند به دزداب

بنابر خبری که حکومت دزداب به مرکز فرستاد، تعدادی از پارسیان هند که با هماهنگی کنسولگری ایران در بمبئی راهی ایران گشتهاند، وارد دزداب شدند. اینان پس از سه روز استراحت با خودرو شخصی خود به سوی کرمان حرکت خواهند کرد.(۵)

 خروج ویلسن از خرمشهر و شایعات آن

کارگزار محمره (خرمشهر) به وزارت امور خارجه اطلاع داد که سر آرنولد ویلسن، رئیس کمپانی نفت جنوب، ۱۵ روز است که از محمره (خرمشهر) خارج شده است. گفته میشود برای تفتیش معدن نفت دهلران راهی پشتکوه شده، اما شایعاتی هم هست که وی طرف لرستان رفته است.(۶)

 انتقال بخشی از نیرو های گیلان به تهران

امروز تصمیم گرفته شد بخشی از نیرو های تیپ مستقل شمال به تهران منتقل شده، جایگزین هنگ پهلوی شوند. این تصمیم که خوشآیند رئیس تیپ شمال نبود، با اعتراض او مواجه شد. گفته میشود دلیل این اقدام ارتباط شمار قابل توجهی از صاحب منصبان تیپ مستقل شمال با کمیته انقلاب در بادکوبه بوده است.(۷)

(تصویر) سر آرنولد ویلسون

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۷ و ۲۶-۲۸-۳۱-۱۳۰۳. موضوع فوری به وزارت جنگ و مالیه منعکس شد، اما در ارسال رونوشت نامه کنسول ایران در عشقآباد، جمله «ممکن نیست بدون اطلاع و دست یاری خود آنان باشد» حذف و جمله «ممکن است در نتیجه غفلت و عدم مراقبت مأمورین گمرکات سرحدی صورت بگیرد.» جایگزین آن شد.
۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، صص ۲۳۰ تا ۲۳۳.
۳- همان، پ ۲۲، ص ۳۲۰.
۴- همان، پ ۱۱، ص ۳۳۱. وزارت جنگ در نام های از وزارت مالیه خواست درخواست تیپ مستقل شمال اجابت شود. (همان، پ ۱۱، ص ۳۳۰).

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۱۱-۱۷-۱۳۰۳.

۶- همان، ۱۵-۱۸-۴۰-۱۳۰۳.

۷- FO E ۵۶۵۰/۲۵۵/۳۴.

ص: ۶۵

 شنبه

۱۴ اردیبهشت ۱۳۰۳

۳ مه ۱۹۲۴

۲۸ رمضان ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

امشب مجلس به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد و در حضور مردم تماشاچی و سفراء خارجه نمایندگان مراسم تحلیف به جا آوردند. تعداد نمایندگانی که در برابر قرآن قسم یاد کردند ۱۹ نفر و آیت الله سیدحسن مدرس نخستین نماینده بود. ارباب کیخسرو نماینده زردشتیان نیز در برابر اوستا قسم یاد کرد. در این جلسه بودجه سال جاری مجلس هم مورد بررسی قرار گرفت.(۱)

 شکست لشکر غرب در برابر طوایف لُر

امیرلشکر احمد خان امیراحمدی در نام های که امروز به رضا خان نوشت، خبر داد که قوای لشکر غرب که برای سرکوب طوایف لُر در اطراف خرمآباد اقدام کرده بود «به واسطه عدم تجربه رئیس قوای مزبور، [نظامیان] محصور واقع شده، دو نفر صاحب منصب مجروح، دو نفر نظامی مقتول، هفت نفر مجروح، سیزده نفر اسیر و خلعسلاح میشوند.» وی بنا بر اخبار رسیده از خرمآباد میافزاید: «دستور داده شد که به فوریت اردویی از خرمآباد حرکت داده با عملیات شدید آنها را به کلی قلعوقمع نمایند.»(۲)

 آمادگی کمپانی ولف آلمان برای تأسیس راهآهن ایران

سرهنگ اسماعیل خان، نماینده وزارت جنگ در برلن، با ارسال تلگرامی که امروز کشف شد به وزارت خانه متبوع خود خبر داد که بزرگترین کمپانی آلمان به نام «ولف» برای ایجاد راهآهن در ایران اعلام آمادگی کرده است. وی درخواست کرد نماینده این شرکت برای گفتوگو راهی ایران شود.(۳)

 پاسخ امیرلشکر غرب به اعتراض سفارت انگلیس

در پی اعتراض سفارت انگلیس که در دو نوبت به رضا خان ابلاغ شد، امیرلشکر غرب امروز پاسخ اعتراضات یادشده را به وزارت جنگ نوشت. سفارت انگلیس معترض بود که لشکر غرب و حاکم کرمانشاه بخشی از طایفه گوران را که ساکن عراق است با تشویق یا تهدید مجبور به مهاجرت به خاک ایران میکند. (ر.ک: ۱۱ اردیبهشت) احمد خان امیراحمدی نوشت:

«قسمتی از طوایف گوران برای احتراز از پرداخت منال دیوانی و دادن سرباز به خاک بینالنهرین متواری شده بودند. لذا این جانب برای رجعت دادن طوایف مزبور به محل اولیه خود اقداماتی نموده، آنها را برای پرداخت منال دیوانی و دادن سرباز حاضر برای مراجعت به خاک ایران نمود.»(۴)

 اعتراض دوبسون به سخنرانی ملاباشی

دوبسون کنسول روسیه در ارومیه، با نگارش نام های به کارگزاری ارومیه از سخنرانی ملاباشی، مدیر مدرسه دولتی احمدیه، در مسجد حاجی خان گلایه نمود چرا که ملاباشی علیه حکومت شوروی برای حاضران سخن رانده بود. دوبسون نوشت که منتظر واکنش کارگزاری نسبت به این سخنان هستم؛ مضاف بر این که خبر این موضوع را به «رفیق شومیاتسکی» وزیرمختار شوروی در تهران خواهم رساند.(۵)

 اجتماع در مقابل مجلس شورای ملی

بنابر نوشته روزنامه ایران چند شبی است که گروه هایی از مردم در مقابل مجلس شورای ملی تجمع کرده، شعار میدهند. این روزنامه ضمن تقبیح این کار نوشت که امشب نیز این افراد آمدند و شعار هایی دادند. تجمعکنندگان طرفداران فراکسیون های مجلس هستند. امشب «تجهیزات کرده بودند و بیم زد و خورد و کشمکش سخت در جلو بهارستان میرفت... از طرف پلیس هم مداخلاتی به عمل آمده و اجازه ندادند که تماشاچیها درب بهارستان اجتماع نمایند.»(۶)

 ورود یک روسی به بارفروش برای ایجاد بانک

کارگزاری مازندران امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که مسیو ربریک روسی چند روزی است وارد بارفروش شده و میخواهد بانکی به اسم بانک ایران [و روس] تأسیس نماید. او خیال دارد هر کالایی را وارد و صادر نماید. «در موقع ورود بیست و پنج بار پول سفید نیز همراه خود آورده» است.(۷)

 فعالیت تبلیغاتی پروتستانها در مراغه

حاکم مراغه به وزارت داخله گزارش داد که پروتستانها تحت مؤسس های برای کودکان مسیحی، مدرسه تأسیس کرده، در ضمن تدریس مشغول تبلیغات و توسعه عقیده خودشان هستند. وی میافزاید که ارامنه مراغه در مخالفت با این اقدام همراه کشیش خود در اداره حکومتی حاضر شده و اعتراض خود را اعلام کردهاند. حاکم مراغه از وزارت داخله خواست تکلیف او را روشن کنند.(۸) (ر.ک: ۶ آذر ۱۳۰۲).

 دیدار کمیته جمهوری با رضا خان

در گزارش های هفتگی منتهی به امروز سفارت انگلیس آمده است که کمیته جمهوری امروز با رضا خان ملاقات و درباره آینده فعالیت های خود مشورت کرد. کمیته جمهوری در این دیدار تأکید کرد در فعالیت آتی خود باید حمایت روحانیت را داشته باشد.(۹)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۹، ص ۱. مراسم تحلیف در سومین ماه تشکیل مجلس شورای ملی برگزار میشود. شاید علت عقب افتادن این مراسم که معمولاً ـ در نخستین جلسات آن برپا میشود هیجانات رضا خان برای برقراری جمهوریت و سپس تغییر سلطنت بود، چرا که نمایندگان در مراسم تحلیف قسم یاد میکنند که نسبت به احمدشاه، صدیق و راستگو بوده و به اساس سلطنت خیانت نورزند.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۸۶.

۳- همان، پ ۲، ص ۵۸. وزارت جنگ در پاسخ به سرهنگ اسماعیل خان نوشت که کمپانی نفت لازم است تقاضای خود را مستقیماً خطاب به دولت ایران نوشته، ارسال کند. (همان، پ ۲، ص ۵۷).

۴- همان، پ ۲۰، ص ۲۳۴.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۷-۷-۴۵-۱۳۰۳.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۹، ص ۱.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۱۷-۳۸-۱۳۰۳.

۸- همان، ۱۳-۱-۲۹-۱۳۰۳

۹- FO E ۵۶۵۰/۲۵۵/۳۴.

 یکشنبه

۱۵ اردیبهشت ۱۳۰۳

۴ مه ۱۹۲۴

۲۹ رمضان ۱۳۴۲

 دستور آزادی عباس خلیلی

دستور آزادی عباس خلیلی مدیر روزنامه اقدام که به دستور رضا خان نفی بلد شده بود و در کرمانشاه بسر میبرد، صادر شد.(۱)

 پرسش های سفارت آمریکا از معارف ایران

جوزف سائول کرنفلد وزیرمختار آمریکا در تهران با ارسال نام های به دولت درخواست کرد «راجع به پار های مسائل معارفی در ایران» اطلاعات داده شود. سفارت آمریکا ۲۵ سئوال را مطرح کرد. از آن جا که اطلاعات ارائه شده جنبه رسمی دارد و میتواند مستندی برای آگاهی از آموزش و پرورش ایران در آن زمان باشد، متن کامل آن در پارقی میآید. در این پرسش و پاسخ روشن میشود که جمعیت ایران در ابتدای سال ۱۳۰۳ش حدود ۱۲ میلیون نفر است و ۵۵۱۳۱ نفر دانشآموز در ایران مشغول تحصیل هستند.(۲)

 نتایج انتخابات ساوجبلاغ

بنا به اخبار رسیده از آذربایجان انتخابات ساوجبلاغ پایان یافت و پس از شمارش آرا، رضا خان ۴۵۴۶ رأی و سیدمحمدرضا مساوات ۲۵۰۰ رأی، باباشیخ ۱۱۱۱ رأی، سیفالقضات ۱۱۷۸ رأی، عبد الله خان طهماسبی امیرلشکر شمال غرب ۱۰۱۴ رأی، سالارسعید ۹۵۱ رأی و رحیمزاده صفوی ۱۰۹ رأی به دست آوردهاند.(۳)

 فرار دو نظامی ایرانی به شوروی

سرهنگ محمدحسین، رئیس ارکان حرب لشکر شرق، اطلاع داد که دو تن از نظامیان ایرانی از سرخس ایران به سرخس روس فرار کردهاند. این موضوع به اطلاع کارگزاری و کنسولگری منطقه رسیده است. وی افزود که امیدوار است با اقدامات انجام شده نظامیان را پس دهند و در آتیه نظایری پیدا نشود.(۴)

 تصمیم طوایف لُر به محاصره لرستان

طوایف بالا گریوه در کرهگاه گردهم آمدنـد. ایل بیرانوند هم به آنان پیوست. آنان در این اجتماع تصـمیم گرفتند خرمآباد را محاصره کنند و با نیرو های لشکر غرب به مقابله پردازند.(۵)

 تقابل ارامنه آذربایجان در انتخابات

بنابر اخبار رسیده از ایالت آذربایجان هنچاکها و داشناکها در انتخاب نماینده برای مجلس شورای ملی در رقابتی شدید هستند. «هر دو فرقه برای همدیگر اسباب اتهام فراهم مینمایند.»(۶)

۱- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۳۲۴. ظاهراً این آزادی «اجازه مسافرت موقتی» بوده است. (همان، پ ۱۱، ص ۳۲۲). در کتاب خاطرات عباس خلیلی که با عنوان آیینه تاریخ، خاطرات سیاسـی عباس خلیلی مدیر روزنامه اقدام، و به اهتمام محمد گلبن انتشار یافته، درباره دلیل اصـلی تبعید خلیلی به کرمانشاه در ۱۳۰۳ سخنی نرفته است، اما از متن و مقـدمه خاطرات چنین برمیآیـد که دلیل دسـتگیری و تبعید های خلیلی و توقیف چند باره روزنامهاش درج مطالبی در مخالفت با حکومت و شـخص رضا خان بوده است؛ کمااینکه وی در ۱۳۰۹ به همان دلایل ذکر شده دسـتگیر و به بغداد تبعید شـده است. گفتنی است در مقـدمه خاطرات، که به قلم مهیار خلیلی نگاشـته شـده تاریـخ تبعید خلیلی به کرمانشاه، سال ۱۳۰۴ درج شده که اشتباه است. (خلیلی، در آیینه تاریخ، خاطرات...، اغلب صفحات).

۲- اسـناد وزارت امور خارجه، ۱/۷ و ۷ و ۱/۶ و ۶ و ۳۶--۹-۱۳۰۳. «ترجمه سـئوالات اداره معارف آمریکا راجع به اطلاعات معـارفی ایران س اول - ملـت ایران از حیـث جمعیت، ذکـور، انـاث، جمـع کـل؟ ج اول - جمعیت ایران تقریباً دوازده میلیـون میشود.س دوم - عـده شاگردان مدارس و سن آنها ذکور، اناث، جمع کل؟ ج دوم - عده شاگردان ۵۵۱۳۱ نفر. ذکور ۴۶۱۱۵ نفر، اناث ۹۰۱۶ نفر. سن بزرگترین سـی سال و کوچکترین پنـج سال. س سـیم - نوع مـدارس از حیث تنظیمات و اداره کردن دولتی، ایالتی، محلی؟ ج سـیم - عـده مـدارس دولتی ۲۱۱؛ ملّی ۲۰۲، شخصی ۵۶، خارجی ۲۰. به غیر از این عـده، مـدارس قدیمه و مکاتب محلی موجود است که در تحت احصائیه نیامده است. س چهارم - تقسـیمبندی مدارس از حیث تحصـیلات و دوره آن: ابتدایی، متوسطه، عالیه؟ ج چهارم - مدارس ابتدایی ۴۳۴، متوسطه ۴۸، عالیه ۷. س پنجم - نوع و ارزش تصدیقنامه، دیپلم و ترفیعات؟ ج پنجم - تصدیقنامه دوره شـش ساله ابتدایی، دوره سه ساله متوسـطه، دیپلم شش ساله متوسطه، دیپلم عالی طب و موزیـک و حقوق. س شـشم - تحصـیلات اجبـاری است یـا نه؟ ج شـشم - مطـابق قانون مصوبه مجلس اجباری است و دولت مشـغول تهیه وسائل اجرای آن است. س هفتم - حد وسط مدت یک سال تحصیلی به شماره روز به غیر از ایام تعطیل و تعطیلی تابسـتان؟ ج هفتم - یـک سـال تحصـیلی پس از وضع تعطیلیها، ۲۱۰ روز میباشـد. س هشـتم - تاریـخ افتتاح و تعطیلی مـدارس در سال؛ موقع باز شـدن و بسـته شـد مدارس در روز و طول مدت یک روز مدرسه؟ ج هشـتم - همه ساله در پانزدهم سنبله (هفتم سپتامبر) مـدارس افتتـاح میشود و در آخر جوزا (۲۱ ژوئن) تعطیـل میشود. به مناسـبت فصل، موقع شـروع و اختتام دروس تغییر میبابـد. به طور کلی روزی پنـج سـاعت در مـدارس ابتـدایی و در مـدارس متوسـطه در صورت لزوم بیشـتر از این تحصـیل میشود. س نهم - عـده شـاگردانی که در کلیه مـدارس ثبت شـده؛ اناث، ذکور، مجموع؟ ج نهم - اناث ۹۰۱۶، ذکور ۴۶۱۱۵، جمع ۵۵۱۳۱. س دهم - عـده شاگردانی که در مـدرسه ابتـدایی ثبت شدهانـد، اناث، ذکور، مجموع؟ ج دهم - اناث ۷۵۲۱، ذکور ۳۷۵۲۰، جمع ۴۵۰۴۱. س یازدهم - عده شاگردانی که در مدارس متوسـطه ثبت شدهاند؛ اناث، ذکور، مجموع؟

ج یازدهم - اناث ۱۴۹۵، ذکور ۷۸۸۴، جمع ۹۳۷۹. س دوازدهم - عده شاگردانی که در مدارس عالیه ثبت شدهاند؛ اناث، ذکور، مجموع؟ ج دوازدهم - ۱۱ [درست نوشته نشده است] نفر ذکور، اناث ندارد. س سیزدهم - عده شاگردانی که در مدارس ابتدایی به طور متوسطه سر درس حاضر شدهاند؛ اناث، ذکور، مجموع؟ ج سیزدهم - اناث ۷۱۴۵ نفر، ذکور ۳۵۶۴۴، مجموع ۴۲۷۸۹. س چهاردهم - عده شاگردانی که در مدارس متوسطه به طور متوسطه سر درس حاضر شدهاند؛ اناث، ذکور، مجموع؟ ج چهاردهم - اناث ۱۴۲۱، ذکور ۷۴۹۰، مجموع ۸۹۱۱. س پانزدهم - نوع تعلیمات و تربیت در مدارس عالیه، ابتدایی و متوسطه؟ ج پانزدهم - تعلیمات ابتدایی و متوسطه با پروگرام مدارس اروپا مطابقت میکند و مدارس عالیه نیز از قبیل طب و موزیک، علوم سیاسی، حقوق، صنایع و نقاشی منطبق با پروگرام مذکور است. س شانزدهم - مخارجی که دولت برای تعلیمات ابتدایی میکند؛ مدارس ایالتی، دولتی و محلی؟ ج شانزدهم - کلیةً در سال مبلغ ۳۱۸/۳۱۶۳۸۶۷ قران از طرف دولت به مصرف تعلیمات ابتدایی میرسد. س هفدهم - مخارجی که دولت برای تعلیمات متوسطه میکند؛ مدارس ایالتی، دولتی و محلی؟ ج هفدهم - کلیةً در سال مبلغ ۵۶۷۸۴ قران از طرف دولت به مصرف تعلیمات متوسطه میرسد. س هجدهم - مخارجی که دولت برای تعلیمات عالیه میدهد؛ مدارس ایالتی، دولتی و محلی؟ ج هجدهم - کلیةً در سال مبلغ ۲/۷۵۵۱۱۱ قران از طرف دولت به مصرف تعلیمات عالیه میرسد. س نوزدهم - مجموع عایدات مدارس و محلی که از آن عاید میشود؟ ج نوزدهم - مبلغ ۴۶۸/۷۵۱۸۴۲۵ قران و ۶۰۰۰۰ فرانک از شهریه شاگردان، اعانه دولت، موقوفات و غیره عاید مدارس میگردد. س بیستم - پروگرام هفتگی مدارس و وقتی که در هر کلاس مصرف میشود؟ ج بیستم - پروگرام مدارس بنا بر مقتضیات وقت از حیث ساعتبندی دروس تغییر میکند. اوقات کلاسها نیز بنابر اقتضای فصول تغییر مییابد. س بیستویکم - شرایط و حقوق و عده معلمین مدارس متوسطه، اناث و ذکور، جمع؟ ج بیستویکم - ۳۳۰ نفر اناث، ۱۴۶۹ نفر ذکور، مجموع ۱۷۹۹. س بیستودوم - شرایط و حقوق و عده معلمین مدارس متوسطه؛ ذکور، اناث، مجموع؟ ج بیستودوم - ۱۸۶ نفر اناث، ۸۹۷ ذکور، مجموع ۱۰۸۳ نفر. س بیستوسیم - شرایط و حقوق و عده معلمین مدارس عالیه؛ اناث، ذکور، جمع؟ ج بیستوسیم - ۱۰۰۳ [احتمالاً ۱۰۳ درست است] نفر معلم ذکور، اناث ندارد. س بیستوچهارم - حداقل پولی که شاگرد در موقع ورود به مدارس متوسطه، عالیه و مدارس میپردازد؟ ج بیستوچهارم - در موقع ورود، محصلین وجهی نمیپردازند ولی در هر کلاس مبلغی شهریه میدهند. س بیستوپنجم - شرایط و تقاضا هایی که از شاگردان داوطلب مدارس حرف های، مدارس اکابر و مدارس تربیتی به عمل میآید؟ ج بیستوپنجم - تصدیقنامه مدارس متوسطه یا امتحانات اختصاصی به مدرسه[ای] که میخواهند وارد شوند.» (همان)

۳- روزنامه ایران، شم ۱۵۸۹، ص ۲. رحیمزاده صفوی که اینک نفر آخر شده، در رأیگیری اولیه بدون دخالت قشون، نماینده مردم ساوجبلاغ شده بود، اما وزارت جنگ او را نپسندید و قرار شد انتخابات تجدید شود. (ر.ک: ۱۱ اسفند ۱۳۰۲).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۵.

۵- والیزاده معجزی، تاریخ لرستان (روزگار...)، ص ۴۱۱.

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۲۷۲، ص ۹۳.

(تصویر) عباس خلیلی

 دوشنبه

۱۶ اردیبهشت ۱۳۰۳

۵ مه ۱۹۲۴

۳۰ رمضان ۱۳۴۲

 پاسخ رضا خان به اعتراض سفارت انگلیس

رضـا خان، رئیسالوزرا و وزیر جنگ، امروز در پاسـخ به اعتراض سـفارت انگلیس در مورد دسـتگیری دو زمینشـناس انگلیسـی وابسـته به کمپانی نفت جنوب خطاب به ازموند آوی نوشت: «فدایت شوم... مخصوصاً به رئیس تیپ فارس دستور داده شد که شخصاً به محل واقعه رفته تحقیقات لازم به عمل و در تنبیه صاحب منصب مشارالیه اقـدام نماید. راجع به جبران خسارت وارده و تهیه وسایل استرضای خاطر غلامان تلگراف خانه هنـد و اروپ هم دسـتور لازم صادر شد.»(۱) آوی، از این پاسخ رضا خان مسرور شد و تشکر کرد، اما همچنان بر خواسته های قبلی خود تأکید نمود.(۲)

 اعتراض کنسول شوروی در اردبیل به مضروب شدن یک تبعه روس

کنسول شوروی در اردبیل با ارسال یادداشتی به مقامات این شـهر، از این که شـکور محمداُف تبعه شوروی پس از درگیری با یـک کفـاش دسـتگیر و توسـط نظامیـان مضـروب میشود، شـکایت کرد. «من مجبورم پروتست خود را در مقابـل عمل و روش قباحتآمیز توقیف محمـداُف به توسط قزاقها اظهار [نمایم]... محمـداُف را در موقع جلب به کومانـدانی توسط کشـیک شـهری مضروب واقع شده» است. کنسول شوروی خواستار مجازات مرتکبین شد.(۳)

 درخواست ایران از شوروی برای عبور کشتی پهلوی از رود ولگا

مشاورالممالک وزیرمختار ایران در روسـیه شوروی امروز با نوشـتن نام های به چیچرین «نماینـده ملت برای امورات خارجه» با اشـاره به این که «دولت علّیه یـک کشتی کوچـک ۲۰ تنی برای حفـظ سواحـل مـابین بنـادر خود واقعه در بحر خزر از آلمان» خریـده است، خواسـتار تحصـیل اجـازه برای عبور آن از رود ولگـا شـد. این کشتی که موسوم به پهلوی است توسط سـرهنگ اسـماعیل خان نماینـده وزارت جنگ در آلمان خریداری شده بود و مقرر بود از راه شوروی وارد دریای خزر شده، به سواحل ایران برسد. (ر.ک: ۶ اردیبهشت). مشاورالممالک در نامه آورده است که برای این درخواست حضوراً بایـد میآمـدم، اما دکتر به واسطه بیماری اجازه خروج از بستر را نداده است.(۴)

□ اُفت ارزش پول شوروی

محمد ساعدالوزاره نماینده سیاسی ایران در آذربایجان قفقاز در گزارشی به وزارت امور خارجه، خبر از افت ارزش چرونتس، واحد پول جدید شوروی، داد. وی با اشاره به این که پنج روز پیش از مسکو خبر رسید که دولت روسیه اقدام به چاپ و توزیع چهار میلیون چرونتس کرده، نوشت که با شیوع این خبر مظنه این واحد پولی پایین آمد و با این که برابری آن معادل ۱۰

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۲۹. پاسخ تسلیمانه رضا خان به شارژدافر سفارت انگلیس در حالی ارائه میشود که وی از اصل ماجرا و ماهیت رفتار دو انگلیسی یادشده بیخبر بود. گزارش های بعدی ماجرا را از زبان سلطان اسکندر آیرم رئیس نظامیان منطقه چنین روایت میکند: «لیله ۴ ثور ساعت شش بعد از ظهر، کنارتخته وارد، دو نفر اروپایی به نام معدن شناس ساعت سه ظهر، به آنجا ورود نموده، پس از تحقیقات از عابرین و سکنه [و] غیره مظنون به تحریکات سیاسی و برداشتن طرح های نظامی، لذا برای ملاقات، یک نفر صاحب منصب نزد ایشان اعزام، در نتیجه حاضر شدند ساعت هفت برای ملاقات با اینجانب حاضر شوند، بعد طفره رفتند و مترجم خود را نزد اینجانب فرستادند، ورود مأمورین و اجازهنامه دولت علّیه ایران را خواستار، جواباً اظهار داشتند ساعت نه ارائه داده میشود. ساعت نُه پس از مطالبه به ساعت پنج صبح مرجوع و بالاخره ساعت دوازده شب مخفیانه فراری، این مسئله باعث تکمیل ظن، لذا یک نفر صاحب منصب و دو نفر نظامی جهت تعقیب ایشان اعزام پس از وصول نتیجه به عرض خواهم رسانید. در نتیجه مشارالیه را در بناف موقعی که در کوه های تل اگنار مشغول نقشهبرداری بودند دستگیر و چون به هیچوجه اجازهنامه همراه نداشتند توقیف و صاحب منصب مأمور به کازرون رفته پس از آنکه حکومت کازرون جواز عبور نقشهبرداران انگلیسی را ... ارائه داد... دستور داده شد فوراً مرخص نماید.» (همان، پ ۲۰، ص ۲۲۵).

۲- همان، پ ۲۰، ص ۲۲۸.

۳- همان، پ ۵، صص ۳۴۱ و ۳۴۲. طبق تحقیقات بعدی مقامات محلی و رسمی ایران، محمداُف پس از این که دستمزد کفاش را کاملاً نمیپردازد، در برابر اعتراض «دده پینهدوز» او را کتک میزند. گشتی نظامی پس از دیدن صحنه او را به قلعهبیگی جلب و پس از تحقیق آزادش میکند. در این گزارش آمده است که محمداُف گزارش دروغین به کنسولگری داده است. (همان، پ ۵، ص ۳۳۸).

۴- همان، پ ۱۰، ص ۳۱۶. چیچرین پاسخ این نامه را سه روز بعد میدهد. (ر.ک: ۱۹ اردیبهشت).

منات طلا شده بود به هفت منات و ۳۰ کپک رسید. «یک ماه قبل اهالی به خریداری چرونتس بیشتر از طلا تمایل داشته و به واسطه آن که پول طلا در مملکت روسیه قدغن است از خرج کردن و مبادله آن خوف داشته و تبدیل به چرونتس میکردند، ولی حالیه بر عکس، هر کس چرونتس دارد حتیالامکان به طلا تبدیل» میکند.(۱)

 مراسم آتشبازی به مناسبت عید فطر

امشب به مناسبت فرارسیدن عید سعید فطر مراسم آتشبازی از طرف اداره قور خانه در برابر ساختمان وزارت جنگ به نمایش گذاشته شد.(۲)

 اخباری از حفاری های شوش

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که هیأت باستانشناس فرانسوی که از اوایل ژانویه برای حفاری در شوش در آن منطقه حاضر شده، پس از سه ماه کار «از مأمورین دولت علّیه ایران تقاضا کردند که مجلسی تشکیل داده و آنها را تقویم نمایند.» این مجلس تشکیل شده، طلاـ و نقره های کشف شده را به نظر رسانده و مقرر شد دولت با سفارت فرانسه درباره قیمت آن به توافق برسد.

این گزارش میگوید دولت فرانسه هر سال یکصد هزار فرانک برای این کار اختصاص میدهد و حدود ۵۰۰ کارگر برای حفریات به کار گرفته میشوند. این خبر در انتها میگوید: «بدیهی است که به واسطه نبودن مفتشین معینی در موقع حفر، بسیاری از اشیاء حیف و میل شده و از بین خواهد رفت.»(۳)

 زنان فقیر در باغ غفاری

امروز اطلاـعی های از طرف اهالی دروازه قزوین تهران در روزنامه کوشش درج شد حاکی از اینکه زنان فقیر که در باغ غفاری واقع در شهر نو اسکان داده شدهاند، اکثر مبتلا به بیماری های مسری هستند و بعضاً نیز درگذشتهاند. «متأسفانه قنات معروف به وزیر هم از باغ غفاری که محل سکنای این توده بخت واژگون است عبور نموده و هر روزه کثافات خود را در آب قنات ریخته، البسه مرضا را شست و شو داده و این آب به شهر آمده تمام محله دروازه قزوین و قسمت عمده شهر را مشروب مینمایند.» اهالی با خطاب قرار دادن بلدیه تهران خواستار رسیدگی شدند.(۴)

 تقسیم نشان ذوالفقار میان رضا خان و امرای ارتش

امشب در خانه رضا خان طی مراسمی نشان ذوالفقار به تعدادی از امرای لشکر هدیه شد. در ابتدا سرتیپ امان الله میرزا رئیس ارکان حرب کل قشون با قرائت بیانی های از رضا خان تمجید نمود و سپس تقاضای اعطای نشان ذوالفقار به سرتیپ محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ مستقل شمال، عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، و حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، کرد. نشان های اهدا شده به امرای لشکر و تیپ

مستقل شمال از نوع درجه چهارم بود.(۵)

 خرید کتب خطی افغانستان توسط اروپاییها

اعتلاءالملک، وزیرمختار ایران در افغانستان، در گزارشی به وزارت امور خارجه خبر داد که اندک اروپایی مقیم این جا هرگاه کتاب های خطی مصور یا قرآن شریف پیدا میکنند با قیمتی گزاف میخرند. «به عقیده بنده تاریخ ورود این نسخ به این مملکت موقع تهاجم افغانها به اصفهان و غارت آن شهر و قتل شاهسلطان حسین است.» اعتلاءالملک مینویسد که آثار خطی مربوط به کشمیر و هندوستان هم در میان کتب به فروش رسیده وجود دارد. وی افزود که حسرت من، از فروش این کتابها نیست، بلکه تعطیلی صنعت تذهیب در ایران است که این کتابها را قدر و منزلت بخشیده است. «افسوس خوردم که یک صنعتی مثل صنعت تذهیب ... به طوری در ایران منسوخ شده که حتی شاید یک کارگر هم در ایران نباشد که به این شغل اشتغال داشته باشد.»(۶)

 جبران هواپیما های ساقط شده فرانسوی

منابع انگلیسی میگویند که شارژدافر سفارت فرانسه امروز به اطلاع رضا خان رسانده است که دولت فرانسه آماده است در قبال دو هواپیمای فرانسوی سقوط کرده در شیراز، دو هواپیمای دیگر به ایران هدیه بدهد.(۷)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۱-۲۴-۳۱-۱۳۰۳.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۰، ص ۱.

۳- همانجا.

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۵، ص ۳.

۵- مجله پهلوی، شم ۲۸، صص ۱ و ۲.

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۳۴۶۱۹، ص ۳. موضوع به وزارت معارف منعکس شد.

۷- FO E ۵۴۹۸/۲۵۵/۳۴

ص: ۶۹

 سه شنبه

۱۷ اردیبهشت ۱۳۰۳

۶ مه ۱۹۲۴

۱ شوال ۱۳۴۲

 تعطیل عمومی

امروز به مناسبت عید سعید فطر تمام دوایر دولتی و وزارت خانه ها تعطیل بود.(۱)

 مراسم سلام به مناسبت عید فطر

مراسم سلام عید فطر در حضور محمدحسن میرزا، ولیعهد برپا شد. طبق برنامه، پیش از سلام، «سفیرکبیر دولت ترکیه و آقای وزیرمختار دولت افغانستان برای عرض تبریک به حضور ولایتعهد پذیرفته» شدند. در این مراسم تعدادی از نمایندگان مجلس نیز به حضور ولیعهد رسیدند.(۲) منابع آمریکایی از استقبال سرد رضا خان از مراسم امروز یاد کردند.(۳)

 ارسال زرهپوشها از انگلیس به ایران

مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در لندن، با ارسال نام های در پاسخ به پیگیری های وزارت جنگ، اطلاع داد که «وجه قیمت چهار دستگاه اتومبیل زرهپوش ۱۶ آوریل [۲۷ فروردین] واصل گردید... اتومبیل های مزبور روز ۲۹ آوریل [۱۰ اردیبهشت] به وسیله کشتی کورمارک Kurmark حمل به بوشهر شد.» وزیرمختار ایران در مورد خودرو های دیگر نیز یادآور شد که بیش از یک ماه است آماده هستند. بنا بود با یک کشتی سه هفته پیش حرکت داده شوند ولی به واسطه نرسیدن «تصدیق وزارت جنگ» به تأخیر افتاد. «۱۴ آوریل تصدیق مزبور از وزارت خارجه انگلیس رسید.»(۴)

 درگیری میان کردها و کلدانیها

بنابر گزارش فریدالسلطنه، کنسول ایران در موصل، امروز میان کردها و نظامیان کلدانی در شهر کرکوک درگیری رخ داد. از کلدانیها ۲۰ نفر کشته و ۵۰ نفر مجروح شدند. از تلفات کردها اطلاعی نرسیده است، اما بر اساس شنیده ها ۱۵۰ نفر کشته کردها بوده است.(۵) این درگیری امروز مصادف با عید فطر از بازار کرکوک شروع شد.

 سفر کنسول انگلیس به استرآباد

بنابه گزارش اعتصامالممالک، کنسول انگلیس در رشت میخواهد از راه دریا به استرآباد بیاید. اعتصامالممالک(۶)، کارگزار

استرآباد، با ارسال این خبر به وزارت امور خارجه کسب تکلیف کرد.(۷)

 کشته شدن سه انگلیسی

بنابر گزارش رسیده از ناصری «مستر کلاس رئیس بانک شاهی و دکتر ویلسن رئیس مریض خانه اداره نفط و نایب رئیس بانک برای گردش به طرف رامهرمز رفته بودند. موقع مراجعت بین راه، موتور کار آنها برگشته، رئیس بانک و دکتر ویلسن و شوفر زیر موتور کار مانده، فوت میشوند. نایب رئیس بانک سلامت میماند... جنازه[ها] را به شهر آورده در ساعت شش بعد از ظهر دفن» کردند.(۸)

 تصمیم طوایف لُر برای حمله به خرمآباد

امروز اخباری به فرمانده نظامیان الشتر رسید حاکی از اینکه برخی از طوایف لُر با طایفه بیرانوند همقسم شدهاند که به خرمآباد حمله کنند. آنها با اهالی خرمآباد نیز در حال مذاکره هستند.(۹) سرهنگ محمود پولادین نیز خبر های مشابهی در این مورد داده بود.(۱۰)

 نشست رضا خان با سران قشون

به نوشته منابع انگلیسی سران قشون امروز با رضا خان دیدار کردند و در یک میهمانی شام شرکت نمودند. در این دیدار موضوع جمهوریت و تغییر رژیم سیاسی مورد بررسی قرار گرفت و افسران حاضر دستور های جدیدی با جزئیات برای فعالیت های سیاسی آینده دریافت کردند.(۱۱)

 عدم پرداخت دیون دولت

میلسپو امروز به وزیر مالیه خبر داد که کاهش درآمد ناشی از بحران سیاسی دو ماه گذشته [= جمهوریخواهی] موجب پرداخت نشدن بخشی از دیون دولت خواهد گردید.(۱۲) وی پیش از این نیز به رضا خان گفته بود که مخارج جمهوریخواهی باعث کاهش شدید پول خزانه شده است.

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۰، ص ۱.

۲- همانجا.

۳- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۲۸۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۵۹.

۵- همان، پ ۱۱، ص ۲۵۹. نمایندگی های سیاسی بصره (ر.ک: ۲۵ اردیبهشت) و بعد بغداد نیز گزارش هایی از این حادثه به ایران فرستادند. جعفر پاشا العسکری نخستوزیر عراق و تعداد مقتولان کرکوکی را ۳۶ تن و مجروحان را ۴۳ نفر اعلام کرد و گفت که ۱۴ آسوری و ۸ ارمنی هم از طرف مقابل کشته شدند. (همان، پ ۱۱، صص ۲۵۱ تا ۲۵۳).

۶- میرزاابوالحسن خان خانلری ملقب به اعتصامالممالک در ۱۲۸۸ق به دنیا آمد. وی فرزند میرزا خانلر خان اعتصامالملک

است. پس از تحصیلات مقدماتی به مدرسه دارالفنون رفت تا در رشته طب درس بخواند اما به خواست پدر رشته خود را تغییر داد و تحصیلات خود را در رشته حقوق به اتمام رساند. وی ابتدا در وزارت عدلیه مشغول به کار شد، سپس به وزارت امور خارجه منتقل گشت. در ۱۳۱۶ق به سفارت ایران در روسیه مأمور شد و به پترزبورگ رفت. در آنجا مدت ده سال خدمت کرد و تا نیابت سفارت ارتقاء درجه پیدا کرد. در ۱۳۲۶ق به ایران فراخوانده شد. رسیدن وی به ایران همزمان با به توپ بستن مجلس و مسدود شدن راه ها بود. ناچار در رشت ماند و مدرس های تأسیس کرد. یک سال بعد به تهران بازگشت و رئیس محکمه تفتیش وزارت امور خارجه شد. در ۱۳۲۹ق به ریاست تشریفات وزارت امور خارجه منصوب شد و همزمان با ورود مستر شوستر آمریکایی و هیأت همراه او برای امور مالی ایران؛ به میهمانداری وی درآمد. او چندی نیز کارگزار قزوین و استرآباد بود. میرزاابوالحسن خان در ۱۳۴۹ق/۱۳۰۸ش فوت کرد. دکتر پرویز ناتل خانلری فرزند اوست. (اعتصامالملک، سفرنامه میرزا خانلر خان اعتصامالملک، بیستونه – سی؛ ممتحنالدوله و...، رجال وزارت امور خارجه در...، ص ۱۲۷).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۱۸-۴۹-۱۳۰۳. ذکاءالملک وزیر امور خارجه پس از دریافت این خبر به کارگزار استرآباد نوشت که «اگر قنسول انگلیس بخواهد به صحرای ترکمان برود منصرف نمایید زیرا که به روسها هم این اجازه داده نشده و ممکن است اسباب رنجش آنها بشود و به علاوه خطر جانی هم شاید داشته باشد.» (همان، ۱-۱۸-۴۹-۱۳۰۳).

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۶، ص ۳.

۹- عملیات لرستان...، ص ۷۲.

۱۰- همان، ص ۶۸.

۱۱- FO E ۵۶۵۱/۲۵۵/۳۴.

۱۲- FO E ۵۶۵۱/۲۵۵/۳۴.

ص: ۷۰

 چهارشنبه

۱۸ اردیبهشت ۱۳۰۳

۷ مه ۱۹۲۴

۲ شوال ۱۳۴۲

 رژه در میدان مشق تهران

امروز بـا احضار همه نیرو های مسـتقر در مرکز اعم از سواره و پیاده و توپ خانه، مراسم سان از این نیروها برگزار شـد. در این مراسم رضا خان، رئیسالوزرا و وزیر جنگ، همراه با امرای لشکر و دیگر فرماندهان حاضر بودند.(۱)

 تغییر در ساعات کاری ادارات

بـا پایـان یافتن ماه مبارک رمضان، ساعات کار اداری هم تغییر کرد. بنابر ابلاغی های که از طرف دولت امروز به وزارت خانه ها داده شـد، به اسـتثنای وزارت مالیه و وزارت فواید عامه، «سایر وزارت خانه ها از سه ساعت و نیم قبل از ظهر تا ظهر و از دو و نیم تا پنج و شش بعد از ظهر مشغول کار خواهند بود.»(۲)

این ابلاغیه تا ۱۵ خرداد که به واسطه گرما ساعات کاری تغییر میکند لازمالاجرا است.

 اقدام مقامات ارومیه برای استرضای خاطر کنسول

در پی سـخنرانی ملاباشـی، مـدیر مـدرسه احمدیه ارومیه، علیه سـیاست روسـها که در مسـجد حاجی ایراد شد، دبسون کنسول روسـیه اعتراضـی هـای به کـارگزاری ارومیه فرسـتاد و خواسـتار جـبران آن شـد. (ر.ك: ۱۴ اردیبهشـت) پس از ایـن اعـتراض حکومت ارومیه ملاباشی را مجبور میکند که فردای سخنرانی، در همان مسجد، گفته های خود را تعدیل کند. کنسول شوروی نیز از این اقدام مقامات ارومیه ابراز رضایت کرد.(۳)

 سوءقصد علیه سیمیتقو

وزارت امور خارجه امروز گزارش رسیده از ارومیه را که حکایت از سوءقصد به جان سیمیتقو میکرد به وزارت جنگ فرستاد. بر پایه این گزارش رحیم خان ساکن کهنهشهر سلماس، باغبان قدیمی سیمیتقو را ترغیب میکند که او را بکشد. باغبان با سمی که از رحیم خـان میگیرد، آن را با نمک مخلوط و راهی محل اقامت سـیمیتقو در خاک ترکیه میشود. این نمک در غـذای در حـال طبـخ ریخته شـده، سه تن از افراد سـیمیتقو تلـف میشونـد. باغبـان مورد سوءظن واقع شـده و پس از شـکنجه (داغ شـدن) اعتراف میکنـد. وی بـا حـال مجروحیت به کهنهشـهر بـازمیگردد که نزدیـک به فوت است. همچنین یکی از یـاران کاظم خان

قوشچی که سال گذشته به دست لشکر شمال غرب کشته شد، برای کار نزد سیمیتقو میرود، اما چون اسلح های با خود داشته و آن را پنهان کرده بود، یک دستش قطع و روانه ایران میشود که به زودی خواهد مرد.(۴)

 تقویت قوای روسیه در ناحیه ارتق

بنابر گزارش حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، به استناد راپرت فرمانده ساخلو درجز، روسها امروز در ارتق یک عراده توپ کوهستانی، یک پنجاه تیر، یک شصت تیر و چند سالدات به پست نظامی خود افزودهاند.(۵)

 تمایل طوایف مهاجر به بازگشت به ایران

بنابر نام های که عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب امروز به رضا خان فرستاد، طوایف ایرانی مهاجر به خاک شوروی تقاضای بازگشت دارند. اکنون «عرض حالی به امضای کدخدایان چند طایفه شاهسون رسیده، استدعای تسهیل معاودت» برای بازگشت به ایران دارند. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد.(۶)

 کتک خوردن تبعه روس از قلعهبیگی اردبیل

یوسفاُف، نانوا، در اردبیل امروز به اداره قلعهبیگی احضار شد و به اتهام این که جو را با گندم مخلوط کرده تنبیه شد. یوسفاُف تهیه نان فوج سوار اردبیل را به عهده گرفته بود. یوسفاُف تهدید میشود از مقاطعه استعفا دهد. این موضوع توسط سفارت روسیه به وزارت امور خارجه منعکس شد و تأکید گردید که در معاینه طبی کبودی و جراحت زیاد دربدن یوسفاُف دیده شده است. سفارت خواستار رسیدگی فوری به این حادثه شد.(۷)

 گزارشی از سیم تلگراف خرمشهر به آبادان

ارسن، کفیل اداره کل تلگراف، به وزارت پست و تلگراف خبر داد که شرکت نفت جنوب میخواهد خط تلگراف محمره (خرمشهر) به عبادان (آبادان) را که در اختیار تلگراف خانه عراق است بخرد و به امور مخابراتی خود اختصاص دهد. ارسن افزود تلگراف خانه عراق بدون رضایت و اجازه دولت ایران این سیم را در خاک ایران کشیده و چندین سال هم عایدات آن را برده، و حق این است که این خط بلاعوض به دولت ایران واگذار شود؛ و در صورت فروش هم اولویت با ایران است. وی خواستار اقدام مقامات مسئول برای تعلق خط تلگرافی یادشده به ایران شد.(۸)

 تجاوزات انگلیس به بلوچستان ایران

امروز دو فقره گزارش که نشاندهنده تجاوز نظامیان انگلیس «به حدود بند پشت خاک بلوچستان ایران» است به وزارت امور خارجه ارسال شد. وزارت امور خارجه، از آن جا که گزارشها از منابع غیررسمی ارسال شده بود، موضوع را به وزارت داخله ارجاع داد و همچنین خواستار کسب نظر نظامیان منطقه برای سنجش صحت خبر شد.(۹)

 تقاضا برای شناسایی ارامنه مهاجر

خلیفهگری ارامنه آذربایجان، با ارسال نام های به ایالت آذربایجان، از دولت خواست که ارامنه مهاجر باشقلعه را به عنوان اتباع ایرانی شناسایی کرده، تا اجازه حضور در امور انتخاباتی ارامنه را داشته باشند. خلیفه کل ارامنه آذربایجان نوشت که این ارامنه ۳۰ سال پیش از باشقلعه به سلماس مهاجرت کردند و خود را تبعه ایران میدانند و لازم است مانند دیگر مسیحیان در انجمن نظار حضور به هم برسانند و در رأیگیری شرکت نمایند.(۱۰)

 نامه ویلسن به مجدالاسلام دزفولی

جاسوسان لشکر غرب، امروز نامه به دست آمده از سر آرنولد ویلسون، رئیس کمپانی نفت جنوب به مجدالاسلام دزفولی را تحویل امنیه خوزستان دادند. امیرلشکر جنوب این نامه را سند دخالت انگلیس میان طوایف لُر دانست و در نام های محرمانه

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۱، ص ۱.

۲- همانجا.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۸ و ۲۶-۷-۴۵-۱۳۰۳. وزارت امور خارجه این شیوه از مکاتبات را که مبینالسلطنه نام های به کنسول روس بنویسد و شرح جبران قضیه را اطلاع دهد نپسندید و در ذیل گزارش ارسالی مبینالسلطنه نوشت که کنسول روسیه اساساً حق اعتراض نداشت، «به علاوه باید به قونسول روس خاطرنشان نمایید که اینگونه مطالب را مهم است شفاهاً مذاکره نمایند.» (همان)

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، صص ۳۲۰ و ۳۲۱.

۵- همان، پ ۸، ص ۲۰۷.

۶- همان، پ ۴، ص ۳۰۶. وزارت خارجه نیز چندی بعد پاسخ داد که به نمایندگان ایران در قفقاز دستور داده است به همه بیبضاعتان داوطلب بازگشت به ایران جواز عبور مجانی داده شود و نیز درخواست شده است، اموال ایشان از حقوق گمرکی معاف باشد. (همان، پ ۴، ص ۳۰۴).

۷- همان، پ ۴، ص ۷۳. وزارت امور خارجه مسئله را به اطلاع وزارت جنگ رساند و خواستار توضیح شد. در ادامه امیرلشکر شمال غرب گفت که این اتفاق افتاده است، اما از هویت یوسف بیاطلاع بودند. با این حال ضارب یک ماه حبس شد. (همان، پ ۴، ص ۷۰).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱-۲۷-۳۴-۱۳۰۳.

۹- همان، ۲-۲۲-۴۰-۱۳۰۳.

۱۰- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۲۷۲، ص ۵.

به رضـا خـان خواست از فعـالیت هـای غیرقـانونی عمال انگلیس و مـداخله در امور داخلی مملکت جلوگیری نمایـد. عین نامه ویلسن در پاورقی میآید که معلوم نیست تا چه حد با نظر امیرلشکر غرب تطبیق میکند.(۱)

 درگیری میان ارامنه و دولت ترکیه

پس از آن کـه حـدود ۵۰۰ نفر از ارامنه بـا توپ و مسـلسل در اطراف روانـدوز اجتمـاع کردنـد و بـا حمـایت صاحب منصب انگلیسـی آرایش نظـامی گرفتنـد، مصادمه با قوای ترکیه آغاز شـد. این درگیری مابین عمادیه و روانـدوز رخ داد. گزارش یاد شده توسط لشکر شمال غرب امروز به وزارت جنگ ارسال شد.(۲)

 یادداشت اعتراض شوروی به ایران

کمیساریای خارجه شوروی در یادداشتی که امروز به سـفارت ایران در مسـکو تسـلیم کرد نسبت به تهاجمات منجر به سـرقت ایرانیان مرزنشـین به خاک شوروی اعتراض کرد. در این یادداشت با ذکر جزئیات سـرقت های انجام شـده خواسـته شده «برای دسـتگیری غارتگران و مجازات مقصـرین و استرداد اموال غارت شده و مواشی که به ایران سوق داده شده، اقدامات مجدانه به عمل آورده شود.»(۳)

 شمارش آراء ارامنه

امروز در مـدرسه ارامنه تهران آراء ارمنیان تهران شـمارش شد که از ۸۸۸ رأی ریخته شده به صندوق ۵۰۴ رأی متعلق به دکتر آقایان، ۳۸۳ رأی به اسم میرزایانس و یک رأی مربوط به ابراهیم یانس بود. برای انتخاب قطعی نماینـده ارامنه بایـد منتظر آراء ارامنه دیگر شهرها بود.(۴)

 ارائه لایحه استخدام کارشناس آلمانی به مجلس

اداره مباشـرت مجلس شورای ملی به ریـاست اربـاب کیخسـرو امروز لایـح های به مجلس داد که در آن پیشـنهاد میکرد «اوتو موزر» برای مـدیریت چاپ خانه مجلس شورای ملی و «ویلهلم وید» به عنوان کارشـناس دسـتگاه های چاپ خانه برای سه سال به استخدام مجلس درآیند. در این لایحه حقوق و جزئیات استخدام این دو آلمانی ذکر شده بود.(۵)

 تهاجم طوایف لُر به خرمآباد

امشب طوایف لُر به خرمآباد حمله کردند. آنها ابتدا به استحکامات اطراف شهر یورش آوردند «و دو دسته الوار که در جناحین شهر دیـده شدهانـد عـده یکی از آنهـا بالغ بر هشـتصد نفر و دیگری ششـصد نفر بوده است.» خرمآباد در حال محاصـره شـدن است.(۶)

□ غیرقانونی بودن عضویت وارطانیانس در انجمن نظار

امروز از انجمن مرکزی نظارت بر انتخابات ارامنه به وزارت داخله خبر داده شد که الکساندر وارطانیانس از آنجا که خود نامزد نمایندگی ارامنه از آذربایجان است، نمیتواند عضو نظار انتخابات ارومیه باشد. وزارت داخله نیز این موضوع را به کفیل ایالت آذربایجان اطلاع داد و خواست جایگزین او را تعیین کند.(۷)

□ نامه هیأت متحده ملاکین قزوین به مجلس شورای ملی

هیأت متحده ملاکین قزوین در نام های به مجلس شورای ملی، با اشاره به اهمیت زراعت و آبادانی زمین های کشاورزی نوشت که خرابی حاکم بر زراعت منطقه قزوین باید مورد توجه دولت قرار گیرد. دولت همان طور که مالیات میگیرد در ترمیم این خرابی هم باید بکوشد. این خرابیها ناشی از بارندگی های متوالی و سیلابها، پدید آمده بود.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۲۸ و ۲۹. «پس از تقدیم ارادت خاطر مبارک را تصدیع میدهد؛ الیوم کاغذی به کدخدا بارانی نوشته که ۱۵ رأس قاطر از برای اساسیه [= اثاثیه] تهیه نماید و نوشتهام که اگر در میان عشایر قاطر پیدا نشد ممکن است خدمت حضرتعالی برسد و جنابعالی ۱۵ رأس قاطر از برای اینجانب کرایه نموده به توسط ایشان بفرستید و اگر قاطردارها پیش کرایه خواستند به ایشان بدهید. در مراجعت به دسفول [= دزفول] آنچه پیشکرایه داده باشید تقدیم خواهم کرد و کاغذی هم به صادق خان نوشتهام که در مراجعت از قیلآب [= قیلاب] ایشان را ملاقات نمایم. تا به حال کاغذی از فاضل خان قلاوند و کدخدا بارانی نرسیده است ولی شنیدهام که قاصد آنها تا چادر های مزبان خان آمده چون خبری از ما نبوده برگشته است. ظاهراً خوانین سگوند این طرف و خوانین بیرانوند با کمال شوق از برای خدمت حاضر شدهاند. هر گاه کسی از آمدن ما به این طرف جویا شود ما از طرف والی لرستان و پشتکوه کاغذ داریم. خبر تازه که از شوشتر و دسفول [= و دزفول] یا خرمآباد یا کاغذ تلگرافی از محمره از برای اینجانب آمده با قاصد مخصوص ارسال نمائید. احتمال دارد که از امروز تا ده روز دیگر کار ما در این حوالی تمام شود. امیدوارم که مثل سابق در منزل حضرتعالی منزل نمایم و شاید هم دو روز توقف نمایم. هرگاه میتوانید بنویسید که اتومبیل از دسفول [= دزفول] به اهواز میرود و کرایه چند است خیلی ممنون خواهم شد. زیاده بر این سلامتی حضرتعالی را طالبم.»

۲- همان، پ ۴، صص ۳۲۹ تا ۳۳۲.

۳- همان، پ ۱۰، ص ۲۳۳. این یادداشت با تأخیر چند ماهه، در ۲۶ شهریور به اطلاع وزارت جنگ رسید و وزارت جنگ نیز در اوایل مهرماه موضوع را به اطلاع لشکر شرق رساند تا اطلاع دهد این رخدادها درست است یا نه. (همان، پ ۱۰، صص ۲۳۱ و ۲۳۲).

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۶، ص ۳.

۵- همان، ص ۱.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۲۰۴. این محاصره ۳۸ روز به درازا کشید. (والیزاده معجزی، تاریخ لرستان در روزگار...، ص ۱۰۶).

۷- اسنادی از انتخابات مجلس در...، صص ۳۴۶ و ۳۴۷.

۸- اسناد مجلس شورای ملی، سند شم ۱۷/۱/۲۸/۱۳۷/۵.

ص: ۷۲

 پنجشنبه

۱۹ اردیبهشت ۱۳۰۳

۸ مه ۱۹۲۴

۳ شوال ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. ابتداد تعداد دیگری از نمایندگان مراسم تحلیف به جا آوردند. سپس اعتبارنامه نمایندگانی چون دبیراعظم و قائممقام مطرح شد. در مورد این دو نماینده تقاضا شد رأیگیری غیرعلنی باشد.

در مورد دبیراعظم که رئیس کابینه وزارت جنگ است و انتخاب او در زمان حکومت نظامی آذربایجان بوده و یا درباره قائممقام که در زمان حکومت بر استرآباد و کردستان پرونده بسته نشد های دارد اعتراضاتی از طرف برخی نمایندگان شد که انتخاب اینان را مخدوش اعلام میکرد؛ اما پس از گفتوگوها اعتبارنامه هر دو با اکثریت ضعیفی تصویب شد.(۱)

 پاسخ سرد روسیه به ایران

در پی درخواست دولت ایران از روسیه برای صدور مجوز عبور کشتی پهلوی از رود ولگا برای رسیدن به آب های خزر (ر.ک: ۱۶ اردیبهشت) چیچرین، کمیسر ملی [= وزیر] خارجه شوروی، امروز پاسخ داد: «چون تاکنون اجازه داده نشده است که یک جهاز جنگی خارجه از راه ولگا عبور نماید، این موضوع خیلی مهم به شمار میرود... بدیهی است که حل فوری این قضیه از صلاحیت بنده خارج است.» چیچرین پس از ارائه این پاسخ دو پهلو ابراز امیدواری کرد مسائل مختلفی که هنوز میان دو دولت حل نشده باقی مانده، به نتیجه برسد.(۲)

 تغییر حاکم اردبیل

وزارت جنگ امروز رونوشت تلگرام حدود یکصد نفر از علماء، تجار و معتمدان شهر اردبیل را که در آن از حاکم این شهر شکایت شده بود، به وزارت داخله فرستاد. وزارت داخله هم در پاسخ گفت که پیش از وصول این شکایتنامه سردار فاتح، حاکم اردبیل، معزول و به جای او سرتیپ ابوالحسن خان به حکومت آن شهر منصوب شده است.(۳) این جابهجایی به دستور رضا خان قبلاً صورت گرفته بود.

 ممانعت ترکها از کشت و زرع ایرانیان

عبـد الله خان طهماسبی به اطلاع وزیر جنگ رسانـد که امسال پس از آب شـدن برفها ترکها از کشت و زرع ایرانیان در مناطق مورد اختلافی چون قازلیگـل و قوریگـل جلوگیری کردهانـد و خودشان مشـغول کشاورزی هسـتند. وی افزود سال گذشـته با تمهیـداتی مرزنشـینان ایران موفق شدند محصول را خود کشت و برداشت کنند. حال لازم است وزارت امور خارجه «در تعیین تکلیف قطعی اراضی مزبور اقدام مؤثر نماید که ترکها از تجاوز به اراضی ایران خودداری نمایند.»(۴)

 فرار دو نظامی به شوروی

کارگزاری اردبیل وزارت امور خارجه را مطلع کرد که دو نظامی ایران به شوروی فرار کردهانـد. ریاست قشون منطقه استرداد آنها را از روسـها تقاضا کرده و مذاکراتی با کنسول روس انجام شده، اما به دلیل نبودن قرارداد مبادله فراریان نمیدانم «تکلیف چیست؟»(۵)

 تأکید وزارت مالیه به استفاده از تاریخ شمسی

وزارت مـالیه امروز بـا انتشـار بخشـنام هـای خطـاب به ادارات مـالیه در سراسـر مملکت تأکیـد کرد در همه نامه ها و مکاتبات وزارت مالیه باید از تاریخ شمسـی استفاده شود و اگر تاریخ دیگری دارند باید تطبیق شمسی آن ذکر گردد. «مثلاً با مراجعه به مراسله مورخه ۷ رمضان ۱۳۴۲ مطابق ۲۳ حمل ۱۳۰۳... [یا] مورخه ۸ آوریل ۱۹۲۴ مطابق ۱۹ حمل ۱۳۰۳» نوشته شود.(۶)

 ظهور بانک روس و ایران در مشهد

معظمالملک، کارگزار خراسان، به وزارت امور خارجه اطلاع داد که مؤسـسه های به نام بانک روس و ایران با ارسال نام های به مالیه خراسان، نوشـته که «بانک پادشاهی روس از ۳۱ مارس ۱۹۲۴ [۱۱ فروردین] به بانک روس و ایران تبـدیل شده است.» معظمالملک افزود که اداره مالیه خراسان کسب تکلیف میکند که موضوع از چه قرار است.(۷)

 آخرین نشست رضا خان با سران قشون

امروز رضـا خـان در آخرین جلس هـای که بـا امرای لشـکر و رؤسای تیپها داشت به آنها گفت که «علاق های به گوش دادن توصـیه کسـانی که مرا به حمـایت از جمهوریخواهی وا میداشـتند، نداشـته است.» رضـا خـان چشـمانداز سیاسـی کشور را تیره توصیف کرد و خطاب به امرای قشون گفت که در این مرحله مجبور است به سوی انگلیس یا شوروی تمایل پیدا کند [و یکی را برای پیشبرد امور سیاسـی برگزینـد.] رضا خان گفت که انتخاب هر یک از این دو مسـتلزم حمایت امرای قشون است. «همه صـاحب منصـبان، وی را از وفـاداری خویش مطمئن کردنـد.» رضـا خـان در خلالـل گفته هـای خود احمـدشاه را مانع [اصـلی] پیشرفت مملکت دانست.(۸)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۲، صص ۱ و ۲.

۲- اسـناد مؤسـسه مطالعـات و پژوهش های سیاسـی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۳۱۷. وزارت امـور خـارجه این نـامه را در پنجم شهریور به اطلاع وزارت جنگ رساند. (همان، پ ۱۰، ص ۳۱۸).

۳- همان، پ ۴، صص ۳۲۳ و ۳۲۴.

۴- همان، پ ۱۲، ص ۴۵۳.

۵- همان، پ ۴، ص ۲۹۷. وزارت امور خارجه معتقد بود مادام که قرارداد استرداد فراریان بین دو دولت همسایه موجود نباشد هیچیک از طرفین ملزم به استرداد فراریها نیستند، «مخصوصاً که فراری مقصر سیاسی یا نظامی باشد که در آن صورت بر فرض وجود قرارداد باز استرداد منوط به رضایت دولتی است که فراری بدان جا پناهنده شده است.» (همان، پ ۴، ص ۲۹۶). موضوع در ن هایت به امیرلشکر شمال غرب منعکس شد تا ابراز نظر کند. طهماسبی پاسخ داد که ایران در ۴ و ۲۴ اسفند سال گذشته دو روس را تحویل مقامات آن دولت داده و همین [حسن نیت] کافی است که روسها، نظامیان فراری ایران بازگردانند. (همان، پ ۴، ص ۲۹۴).

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۵۲۱۷، ص ۳.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۹-۱۷-۳۸-۱۳۰۳.

۸- FO E ۵۴۹۸/۲۵۵/۳۴.

ص: ۷۳

 جمعه

۲۰ اردیبهشت ۱۳۰۳

۹ مه ۱۹۲۴

۴ شوال ۱۳۴۲

 دیدار سرهنگ باقر خان با شیخ خزعل

سرهنگ باقر خان، رئیس قوای خوزستان، در تلگرامی به وزارت جنگ، از دیدار اخیر خود با شیخ خزعل خبر داد. وی نوشت پس از آن که روشن شد نماینده غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، به ملاقات شیخ خزعل رفته است، فوری به طرف ناصری حرکت کرده به دیدار خزعل رفتم. در این دیدار سرهنگ باقر خان به خزعل میگوید شکست مقطعی نظامیان لشکر غرب در برابر طوایف لُر دلیل کافی برای برقراری اتحاد میان شما و آنها نمیشود. (ر.ک: ۱۴ اردیبهشت) رئیس قوای خوزستان از شیخ خزعل میخواهد به والی پشتکوه خبر دهد اطاعت از رضا خان میتواند اندوخته خوبی برای او باشد. شیخ خزعل میگوید: «گویا دولت مرا شخص بیکاره تصور نموده [است.»] رئیس قوای خوزستان مینویسد که شیخ «میفهماند که میل دارد در بعضی مواقع خدماتی به او رجوع شده و از این مسئله آتیه خود را تأمین و روشن نماید.» سرهنگ باقر خان در انتها پیشنهاد میکند «در صورتی که صلاح بدانند گاهی از دست خط های تلگرافی و ارجاع بعضی خدمات، سرافراز فرمایند. زیرا هم او امیدوار شده و هم به وسیله او در موقع لزوم ممکن است از عشایر دیگر اطراف استفاده» شود.(۱)

 تحصن مدیران جراید خراسان در تلگراف خانه

امشب مدیران روزنامه های منتشره در مشهد در تلگراف خانه شهر متحصن شدند. رئیس نظمیه خراسان مینویسد علت تحصن آنها کتک خوردن شاهزاده مصطفیمیرزا در خانه میرزامحمد آیت اللهزاده خراسانی است. آنها میگویند مصطفیمیرزا به بهانه ب هایی بودن توسط طلاب مشهد کتک خورده است «و تقاضا مینمایند باید طوری شود که در آتیه کسی نتواند به اسم و رسم شخصی را به ب هایی بودن معرفی نموده و اسباب اذیت [او را] فراهم نمایند.» رئیس نظمیه خراسان میافزاید «آقایان علماء و غیره هم بر علیه متحصنین تلگراف خانه دستهبندی هایی مینمایند و بر هر ترتیبی که بوده است بنده تا این ساعت نگذاشتهام اقداماتی بنمایند.» وی تأکید کرد همه چیز را منوط به بازگشت امیرلشکر شرق از تهران به مشهد کردهام.(۲)

همچنین امروز «فوقالعاده جراید خراسان» به همین مناسبت انتشار یافت و مدیران جراید با انتقاد از عمل نشدن به قانون در این خطه نوشتند: «تا وقتی که موفق به انجام تقاضا های خود نشویم از تحصن خارج نخواهیم شد... و در هر حال امیدواری به عون و نصرت الهی داشته و تأیید صاحب حقیقی اسلام را مهمترین و بزرگترین ناصر و مددکار خود دانسته و میدانیم.»(۳)

 تقاضا برای پهلو گرفتن کشتی در گمیشتپه

محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ شمال، در نام های محرمانه وزارت جنگ را مطلع کرد که نمایندگی کشتیرانی بندرجز که مأمور سیاسی روسها است اجازه میخواهد برخلاف معمول کشتیها مستقیم در بندر گمیشتپه لنگر انداخته، بارگیری کنند. وی مینویسد: «با اقدامات اخیر روسها در رسانیدن اسلحه و تقویت [مالی] به تراکمه این موضوع نیز دسیسه سیاسی و مؤید پیشرفت آنها بوده و ممکن است بلامانع مقاصد خود را در طوایف تراکمه انجام دهند.»(۴)

 سفر نماینده والی پشتکوه به بغداد

به گزارش امیرلشکر غرب، میرزافرهاد خان از طرف والی پشتکوه به بغداد رفته و پس از مذاکرات با ملکفیصل و کمیسر عالی انگلیس، همراه یک یهودی راهی همدان شده است. احمد خان امیراحمدی افزود به احتمال زیاد این فرد با سالار اشرف نماینده کرمانشاه در مجلس دیدار خواهد کرد. «قدغن فرمایید به وسایل مقتضیه استفسار به عمل آید» که قضیه چیست؟(۵)

 توزیع اجباری قرضه ملی توسط دولت روسیه

کنسولگری ایران در «درنووراسیسک» روسیه امروز گزارش مفصلی از اقدام دولت روسیه در توزیع اجباری برگه های قرضه ملی برای جبران کسر بودجه سالیانه خود به وزارت امور خارجه فرستاد.

در این گزارش آمده است که «مبلغ سیصد میلیون [منات] طلا بلیط استقراضی داخله (اُپلیقاسیون) طبع و بین اهالی که عبارت از کسبه و تجار و دهاقین، حتی عمال کار خانجات و مستخدمین ادارات توزیع» شده است. کنسول ایران میگوید اتباع ایران نیز در این امر شرکت کردند، اما پس از اعتراضاتی که کارگران و دهقانان و کارمندان روسی نسبت به این کار نمودند، در توزیع نوبت دوم ضمن رعایت حال کارگران خرید برگه های قرضه ملی برای کسبه و تجار اجباری اعلام شد. «به این ترتیب که هر فردی از کسبه و تجار که باید یک صد منات طلا مالیات بدهد مجبور است که یکصد و پنجاه منات نیز به اضافه بدهی مالیات اپلیقاسیون بردارد و هر کس... امتناع بورزد مباشرین مالیه مالیات بدهی را از او قبول نکرده همه روزه ... جریمه به قرض او اضافه» میشود و سپس دارایی او حراج و فرد بدهکار هم زندانی میگردد.

در این مرحله بود که اتباع ایرانی به کنسول درنووراسیسک مراجعه کرده، تظلم میکنند. مذاکرات کنسول با مقامات محلی نتیجه نمیدهد و مراتب به مسکو منعکس میشود تا پیگیری کنند.(۶)

 عملیات مبارزه با ملخ در روزنامه های باکو

روزنامه باکینسکی رابوچی چاپ باکو در شماره امروز خود مقال های راجع به اقدامات دولت شوروی در عملیات دفع ملخ در ایران چاپ کرد. در این مطلب آماده است که مأموران ایرانی به ریاست سرهنگ علی خان همکاری بسیار خوبی با مأموران اعزامی روسیه دارند؛ تنها نقص کار نبود وسیله حمل و نقل در مناطق یاد شده است. «برای برکنارکردن این عیب نمایندگان ما اسباب حمل و نقل (عرابه) از محال شامخال... به خاک ایران میبرند. عیب دیگر علیق اسب است که آن هم حالیه تهیه میشود و کار [دفع] ملخ در خاک ایران خیلی خوب» پیش میرود.(۷)

□ درگذشت آیت الله لاری

آیت الله سیدعبدالحسین لاری در جهرم درگذشت و در همین شهر به خاک سپرده شد.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۲۴۸ و ۲۴۹.

۲- همان، پ ۸، صص ۷۰ تا ۷۲.

۳- همان، پ ۸، صص ۵۵ و ۵۶.

۴- همان، پ ۲۲، ص ۳۰۲. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد و آن وزارت خانه نیز گفت جزئیات بیشتری ارائه شود تا اقدام وزارت خارجه از روی بصیرت باشد. وزارت جنگ هم پاسخی به آن نداد. (همان، پ ۲۲، ص ۲۹۹).

۵- همان، پ ۱۳، ص ۲۴. چند روز بعد وزارت جنگ اطلاع داد «به وسیله سالاراشرف تهدیدات شدیدی به والی شده است.» (همان، پ ۱۳، ص ۲۳).

۶- اسناد وزارت امور خارجه ۱۰۴-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۴۴.

۸- سیدکباری، سیدعبدالحسین لاری پیشوای...، صص ۱۴۲ و ۱۴۳. سیدعبدالحسین لاری فرزند سیدعبد الله در ۱۲۶۴ق در نجف اشرف به دنیا آمد. وی دزفولیالاصل بود و نسبش با بیست واسطه به امام موسی کاظم(ع) میرسید. در نجف پس از فراگیری مقدمات، از محضر میرزای شیرازی، ملاحسینقلی همدانی، ملافاضل ایروانی و دیگران استفاده نمود و در ۲۲ سالگی از استادانش اجازه اجتهاد گرفت. او از شاگردان برجسته میرزای شیرازی بود و به امر وی به شهرستان لار رفت و از آن زمان، به لاری مشهور شد. در لار به تدریس و انجام وظایف دینی پرداخت و حوزه علمی های تشکیل داد. علاوه بر آن، شاگردانش را به تعلیمات نظامی ترغیب کرد که بعدها به تفنگچیان سیدلاری یا چریک های فارس معروف شدند. با ظهور نهضت مشروطه، سیدعبدالحسین پیشگام این نهضت در منطقه فارس شد و به همراه چریک های کارآزموده خود به قیام بر ضد مستبدین پرداخت. در دوره استبداد صغیر نیز قیام بوشهر علیه مستبدین به رهبری وی به پیروزی رسید. سیدعبدالحسین با فعالیت بیدریغ خود موفق شد در منطقه لارستان حکومت اسلامی ایجاد کند و خود رهبری آن را به عهده گرفت، تمبر پستی به نام «حکومت اسلامی» به چاپ رساند. در جنگ جهانی اول نیز زمانی که انگلیسیها قصد تصرف لار کردند حکم جهاد داد و به مبارزه با نیرو های انگلیسی پرداخت و در ادامه مبارزات خود به جهرم نقل مکان کرد. آیت الله لاری که مدت بیستوپنج سال مرجع مذهبی مردم فارس بود در ۴ شوال ۱۳۴۲ق/۲۰ اردیبهشت ۱۳۰۳ش در ۷۷ سالگی در منطقه کوشکک درگذشت. بعدها بقع های بر آرامگاهش بنا کردند. از آثار وی «اکسیرالسعاده فی اسرار الشهاده» را میتوان نام برد. (رکنزاده آدمیت، دانشمندان و سخنسرایان فارس، ج ۳، صص ۵۸۵ تا ۵۸۷؛ رجبی، علمای مجاهد، صص ۴۲۲-۴۱۷).

ص: ۷۴

 شرح علاء درباره اعتبار کمپانی سینکلر

حسین علاء، وزیرمختار ایران در آمریکا، در پاسخ به پرسش دولت ایران از ثبات یا تزلزل اعتبار کمپانی نفت سینکلر در آمریکا، امروز شرح مفصلی از این موضوع به وزارت امور خارجه فرستاد و نوشت که پس از تحقیقات مفصل از منابع گوناگون روشن شده که اتهام کمپانی سینکلر در پرداخت رشوه به مقامات دولتی آمریکا وارد نیست و احتمال میرود این کمپانی علیه مجلس سنای آمریکا اقامه دعوا نماید. اما همین شایعه نیز تا چه حد اعتبار سینکلر را در بازار متزلزل کرده، چندان روشن نیست و تا وقتی سهامی به بازار عرضه نکرده، موضوع برملا نمیشود. حسین علاء افزود به نظر میرسد سینکلر بتواند از عهده تعهدات خود برای امتیاز نفت شمال ایران برآید. اما باید در نظر داشت که رقابت کمپانیها در آمریکا جدی است و آنها هر کاری برای به در کردن دیگری انجام میدهند. و چه بسا هماهنگی استاندارد اویل و کمپانی نفت انگلیس و ایران [برای زمین زدن سینکلر] در قضایای اخیر مؤثر بوده باشد. علاء در پایان این گزارش به دولت توصیه کرد اگر وام ۱۰ میلیون دلاری قید شده در امتیاز نفت شمال که توسط کمپانی سینکلر باید برای ایران پرداخت شود، از طریق چند بانک مرتبط با سینکلر داده شود بهتر است.(۱)

 شنبه

۲۱ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱۰ مه ۱۹۲۴

۵ شوال ۱۳۴۲

 حمله جریده ترک به ایران

روزنامه رسملی غزته چاپ اسلامبول در شماره امروز خود مطلبی با عنوان «برادران یتیم ما» چاپ کرد و در آن اهالی آذربایجان ایران را اسیر حکومت معرفی کرد و آغوش ترکیه را برای پذیرش آنان باز دانست. این مقاله با اشاره به عدم شناسایی حکومت جدید ترکیه توسط ایران، آن را بیاهمیت توصیف کرد و نوشت: «به رأیالعین میبینیم که در آن سرزمین شعر و خیال یک حکومتی که دارای تشکیلات اداری صحیحی باشد موجود نیست.» سلیمان نظیف نویسنده مقاله، رضا خان را قدرتمندترین فرد ایران دانست و افزود: «استعفای رضا خان در همان روزی که تمام عالم منتظر سقوط شاه بود، و بعد برقرار شدن ثانوی او به زمامداری مملکت، هنوز ما را در حیرت و تعجب واداشته و هنوز این معما حل نگردیده» است. مقاله در ادامه اهالی آذربایجان ایران را مورد توجه قرار داده مینویسد: «یکی از وظایف بزرگ ما... این [است که] ترکها[ی آذربایجان ایران] خواه با تشکیل یک حکومت مستقل و خواه با الحاق خود به ما دیگر بعد از این شریک مقدرات عجمها نخواهند شد.» نویسنده علائق نژادی را برترین پیوند میان مردم و پیوند های مذهبی را سست و گسستنی دانست و اضافه کرد: «ادبیات مشعشع فارسی با آن زیبایی و لطافت نتوانست کاری کند که ترک آذربایجان زبان خود را فراموش نماید.» مقاله با این جمله

به پایان خود نزدیک میشود: «عرق و لسان و ادبیات و تاریخ و جغرافیا و اوضاع اقتصادی و نظامی و بالاخره تمام رشته ها و روابطی که افراد یک ملت و یک هیأت اجتماعیه را به هم میپیوندد، ترک های آذربایجان را به طرف ما جلب میکند.»(۲)

 اعتراض به انتخابات کاشان و نطنز

در نام های که امروز گروهی از معتمدان و مهاجران کاشانی به رضا خان نوشتند، انتخابات کاشان و نطنز را فاقد صحت و آن را موافق میل «صدیقاکرم» دانستند نه مردم. آنها نوشتند: «انتخابات کاشان و نطنز بدون آزادی انجام یافته و دلیلش این است که چند مرتبه بر اثر تظلمات ما ابلاغ انفصال صدیقاکرم از مقام مقدس صادر و مانع اجرای آن شدند، حتی دستخط تلگرافی توسط حکومت کاشان، فرمودید که اگر صدیق اکرم برخلاف آزادی رفتار کند مجازات نظامی خواهد شد باز هم اثر نکرد.»(۳)

 ادامه تحصن در تلگراف خانه ماکو

با وجود فروکش کردن فعالیت قشون درباره تغییر سلطنت، حاکم نظامی ماکو همچنان از متحصنان تلگراف خانه این شهر حمایت میکند. امروز تلگرامی با امضاء «هیأت متحصنین تلگراف خانه ماکو» به تهران ارسال شد که در آن خواستار سرنگونی خاندان قاجار شده بودند.(۴)

 ورود کشتی جنگی روس به انزلی

ساعت ۹ صبح امروز کشتی جنگی «لنین» متعلق به شوروی در

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۲ تا ۸۰-۹-۳۹-۱۳۰۳.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۹۲ تا ۹۰-۷-۱-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۱۸.

۴- همان، پ ۷، ص ۳۹۹.

بنـدرانزلی پهلو گرفت. محمدحسـین آیرم رئیس تیپ شـمال با ارسال این خبر افزود این کشتی برای تهدیـد مأموران ایرانی که در «حسن کیـاده»(۱) از صـیدماهی حرام توسط روسـها جلوگیری میکننـد مأموریت دارد.(۲) (ر.ک: ۲۵ اردیبهشت) همچنین امروز احمداُف رئیس اداره لیانازف [= ماهیگیری/ شـیلات] در حسن کیاده، نظامیان آن ناحیه را تهدید کرد اگر از صید ماهی جلوگیری کنند، کشتی جنگی روس در حسن کیاده پهلو خواهد گرفت.(۳)

 بمباران کرکوک توسط انگلیس

در پی درگیری های اول شوال (عید فطر) در کرکوک، گویا انگلیس مسـیحیان را تحریک کرده و درگیریها با مسلمانان ادامه مییابـد تا این که امروز هواپیما های انگلیسـی کرکوک را بمباران میکننـد. در عملیات امروز بخش هایی از شـهر خراب شـده، سوخته و عد های به قتل رسیدند. بر اساس خبر های رسیده، اهالی کرکوک زیر بار حکومت فیصل نمیروند و متمایل به ترکها هسـتند. همچنین گفته میشود کرکوکیها از تعیین نماینـده برای مجلس و نیز دادن سـرباز به بینالنهرین امتناع میکنند و از این رو انگلیس وارد عمل شده است.(۴)

 واگذاری خط تلگراف بیرجند به سیستان

خط تلگرافی بیرجند به سیستان که در اختیار انگلیس بود، امروز به تلگراف خانه ایران واگذار شد.(۵)

 دیدار رئیس ارکان حرب کل قشون با وابسته نظامی انگلیس

در گزارش های هفتگی منتهی به امروز سـفارت انگلیس آمده است که سـرتیپ امان الله میرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، در دیـدار بـا فریزر، وابسته نظـامی سـفارت انگلیس این اطلاعـات را در اختیـار قرار داده است: «الف) قرار است دو هواپیمـای خریداری شده از شوروی به زودی از مسـیر هوایی از بادکوبه به انزلی منتقل شده و سپس به تهران پرواز کنند. این دو دستگاه توسط خلبانان روس آورده میشونـد. آنها به عنوان مربی نیروی هوایی ایران در تهران کار خواهند کرد. آنها خلبانان غیرنظامی هسـتند که در قراردادشان قید شده که حق دخالت در سـیاست را نداشته و دولت ایران میتواند در هر لحظه که بخواهد آنها را برکنـار کنـد. ب) خلبانـان آلمـانی همراه بـا هواپیمـا هـای باقیمانـده خواهنـد آمـد. هـدف از به کـارگیری خلبان از ملیت های مختلف، جلوگیری از شـکایت هر یـک از قـدرتهاست.» فریزر مینویسـد: «لازم به ذکر است که وزیر جنگ پیشتر تمایل خود برای خرید هواپیما های انگلیسی را ابراز داشته است.»(۶)

 یکشنبه

۲۲ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱۱ مه ۱۹۲۴

۶ شوال ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در ابتدا مراسم تحلیف عد های دیگر از نمایندگان انجام شد. سپس اعضای باقیمانده کمیسیون نفت تعیین شدند: مشیرالدوله، مدرس، داور، سردارفاخر، سهامالسلطان ، صدرالاسلام، مستوفیالممالک، امیرحشمت، نصرتالدوله، عمادالسلطنه، تدین، حائریزاده. این کمیسیون قرار است لایحه اعطای امتیاز نفت شمال به کمپانی سینکلر و معینالتجار بوشهری را بررسی کرده، نظر خود را به مجلس ارائه دهد. در ادامه جلسه امروز تعدادی دیگر از اعتبارنامه های نمایندگان مورد بررسی قرار گرفت.(۷) کمیسیون نفت پس از پایان جلسه امروز تشکیل جلسه داد و ابتدا مستوفیالممالک به ریاست کمیسیون برگزیده شد، اما پس از استعفا، آیت الله سیدحسن مدرس با اکثریت هفت رأی از دوازده رأی به ریاست این کمیسیون انتخاب گردید.(۸)

 نگرانی نبیلالدوله

علیقلی نبیلالدوله، کنسول ایران در تفلیس، امروز با ارسال تلگرامی به وزارت امور خارجه، نگرانی خود را از حوادثی که برای ب هاییان ایران رخ میدهد ابراز نمود. وی نوشت: «بر طبق اخبار داخله در مشهد مقدس و سایر بلاد خراسان به اشاره علماء، ب هاییها تعقیب، جمعی کشته و زخمدار و جمعی فرار کرده؛ اثرات وخامتانگیز این اتفاقات لازم به عرض نیست و امید است که اقدامات مؤثره جلوگیری بشود که دنباله پیدا نکند.»(۹) نبیلالدوله که خود نیز ب هایی مسلک بود، بر اساس اطلاعات نادرستی که به دستش رسیده بود این تلگرام را به وزارت امور خارجه فرستاد و ابراز نگرانی کرد. شاید منظور او کتک خوردن شاهزاده مصطفیمیرزا باشد که اخیراً به واسطه اهانت به میرزامحمد آیت اللهزاده خراسانی توسط طلاب مشهد مورد ضرب و شتم قرار گرفت. (ر.ک: ۲۰ اردیبهشت).

 تحصن در مجلس شورای ملی

گروهی از اهالی نطنز و کاشان در اعتراض به انتخابات این دو شهر، در محل مجلس شورای ملی متحصن شدند.(۱۰)

 سئوال از جواهرات سلطنتی

ضیاءالواعظین، نماینده قشقایی، در پایان جلسه مجلس شورای ملی با طرح سئوالی خواستار حضور مقام وزارت مالیه برای پاسخگویی در مجلس شد. وی گفت: «بنده راجع به جواهرات و ذخایر ملی سئوالی از وزارت مالیه داشتم. استدعا میکنم مقرر فرمایند در جلسه آتیه برای جواب حاضر شوند.»(۱۱)

 بازگشت امرای لشکر به حوزه های کاری خود

امرای لشکر شمال غرب، غرب، شرق و جنوب و رؤسای تیپ

۱- حسن کیاده یا بندر فرحناز که بعدها به بندر کیاشهر تغییر نام داد در هفده کیلومتری آستانه اشرفیه و پنجاه کیلومتری رشت واقع است. این بندر در کنار دریای خزر و مصب سفیدرود قرار دارد و از قدیم مرکز شیلات بوده است. شغل مردان آنجا زراعت و صید است و خاویار و بادام زمینی آن (پسته شامی) شهرت جهانی دارد. این شهر در زمان های قدیم از چهار محله به نام بالامحله، میان محله، سردهنه و موسی چای تشکیل میشد که کم کم توسعه یافت و امروز از مهمترین بخش های آن میتوان به کوی امام، دستک، سالکده، لسکوکلایه بزرگ و امیر کیاسر اشاره کرد. زبان گیلکی، فارسی و ترکی در آن رواج دارد و از دیگر محصولات آن میتوان به برنج، کنف، ابریشم و مرغابی اشاره کرد. بقعه آقاسیدابوجعفر در این ناحیه واقع شده است. (لغتنامه دهخدا، ج ۶، ص ۷۹۰۹؛ دایرهالمعارف فارسی مصاحب ، ج ۱، ص ۸۵۱).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۶۰.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۴-۴-۴۰-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۳۰۳؛ همان، پ ۱۴، صص ۵۷ و ۵۸.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۲۹-۳۴-۱۳۰۳.

۶- ۵۶۵۱/۲۵۵/۳۴ FO E.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۴، صص ۱ و ۲.

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۷، ص ۱.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۹-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۱۰- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۷، ص ۱.

۱۱- همان، ص ۲. ضیاءالواعظین با سفارش رضا خان از منطقه قشقایی به مجلس شورای ملی راه یافت و این سئوال او پیش از آن که مربوط به نگرانی از این ذخایر ملی باشد، متوجه اتهاماتی بود که طرفداران رضا خان به احمدشاه میزنند که وی این جواهرات را حیف و میل کرده است. (مؤلف)

شمال و فارس که به دستور رضا خان به تهران آمده بودند، امروز راهی حوزه های کاری خود شدند.(۱)

 تغییر حاکم قم و بروجرد - لرستان

شاهزاده رکنالدوله، حاکم قم، از کار برکنار و به جای او اعتمادالدوله به این سمت برگزیده شد. امروز ابلاغ رسمی حاکم جدید صادر شد. همچنین مظفرالملك که به حکمرانی بروجرد - لرستان منصوب شده به سمت محل حکومت خود حرکت کرد.(۲)

 نشستی درباره راهآهن تبریز

امروز کمیسیونی با شرکت وزیر مالیه، کفیل وزارت فواید عامه، میلسپو رئیس کل مالیه، مستر میچل مستشار وزارت فواید عامه در امور راهسازی تشکیل و راجع به اوضاع راهآهن تبریز و مطالبات اهالی از اداره راهآهن گفتوگو شد.(۳)

 اعزام افراد بیطرف برای انتخابات ارامنه

سرهنگ سالارنظام (محمدصادق کوپال) در نام های به رئیس انجمن نظارت مرکزی ارامنه تهران، درخواست کرد نمایندگانی که برای انتخاب نماینده ارامنه به شهر های آذربایجان اعزام میکنند، از افراد بیطرف باشند.(۴)سرهنگ سالارنظام که پیش از این رئیس ارکان حرب لشکر شمال غرب بود، به عنوان کفیل ایالت آذربایجان این نامه را امضا کرده بود. وی فعلاً جانشین امیرلشکر اسماعیل خان حاکم پیشین آذربایجان است. اسماعیل خان چندی پیش از مقام خود استعفا داده بود.

 محاصره خرمآباد

رئیس تیپ پیاده لشکر غرب امشب اطلاع داد که خرمآباد به محاصره طوایف لُر درآمده و تعدادی از برجها به دست الوار افتاده است. هر لحظه بر قوای طوایف افزوده میشود و شهر در آستانه سقوط است.(۵)

 تشکیل کمیته امتیازات

کمیته امتیازات در وزارت فواید عامه تشکیل شد. در این جلسه به درخواست حاجامینالضرب که خواهان امتیاز راهآهن تهران - مازندران است و نیز تقاضای معتضدالسلطنه که خواستار گرفتن امتیاز «راهآهن اسبی» در شهر مشهد است، رسیدگی شد.(۶)

 حرکت کشتی لنین به سمت حسن کیاده

کشتی جنگی لنین که دیروز وارد بندرانزلی شده بود، امروز ساعت ۱۲ ظهر این بندر را به مقصد حسن کیاده ترک کرد.(۷)

 پیشنهاد کمپانی سینکلر به شرکت نفت جنوب

وزیرمختار ایران در لندن به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که طبق اطلاعات محرمانه رسیده به این نمایندگی «کمپانی سینکلر به کمپانی نفط جنوب اظهار کرده اگر دو میلیون لیره به او قرض بدهند که به دولت ایران بدهد، آنها را در امتیاز [نفت شمال] خود شریک خواهند کرد. گویا هنوز قبول نشده است.»(۸)

(تصویر) خرم‌آباد

۱- همانجا. اجتماع امرای لشکر در مرکز ظواهری همچون اعطا نشان ذوالفقار به برخی از آنها و نشست های تخصصی داشت، اما این مجریان اصلی حوادث اخیر کشور یعنی انتخابات مجلس پنجم، جمهوریخواهی و سپس تبدیل سلطنت پس از شکست دو اقدام اخیر (جمهوریخواهی و تغییر سلطنت) با دستور های جدیدی به حوزه های خود بازگشتند که خبری از آنها در دست نیست. (مؤلف)

۲- همانجا.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۴، ص ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۶۶.

۵- همان، پ ۱۳، ص ۲۰۰.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۳، ص ۱.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۴-۴-۴۰-۱۳۰۳.

۸- همان، ۸-۹-۳۹-۱۳۰۳.

 دوشنبه

۲۳ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱۲ مه ۱۹۲۴

۷ شوال ۱۳۴۲

 نخستین گزارش امیرلشکر غرب پس از بازگشت به همدان

امروز ساعت ۳ بعد از ظهر احمد خان امیراحمدی به همدان رسید و در نخستین تلگرام خود به وزارت جنگ خبر داد که امکان مخابره با خرمآباد نیست. وی که پس از پایان نشست سران قشون در تهران راهی همدان شده بود، نوشت: «راپرت هایی که رئیس تیپ پیاده به ارکان حرب داده حاکی است که ایلات لرستان به طور کلی با موافقت و مساعدت والی [پشتکوه] و خزعل و بختیاریها مسلح و متحد شده وشروع به تعرضات شدید جسورانه نمودهاند.» آنها موفق شدهاند ارتباط بروجرد با الشتر را قطع کنند. «اگر وضعیت تا ۲۴ [ساعت] دوام داشته باشد ناچار به عقبنشینی خواهد بود.» امیرلشکر غرب فوراً درخواست نیرو کرد تا محاصره خرمآباد شکسته شود. «ضمناً بروجرد هم در تهدید است.» وی در انتها نوشت با رسیدن نیرو به طرف بروجرد حرکت میکنم و عملیات نظامی را علیه لُرها آغاز خواهم کرد.(۱)منابع انگلیسی تعداد تلفات نیرو های قشون را در محاصره خرمآباد ۳۰۰ تن یاد کردند.(۲)

 وضعیت تسلیحاتی قوای محاصره شده خرمآباد

احمد خان امیراحمدی امیرلشکر غرب در تلگرام دیگری به رضا خان به وی اطلاع داد که نیرو های محاصره شده در خرمآباد یک عراده توپ روسی معیوب و از کار افتاده دارند. توپ های فرانسوی گلوله ندارند و قابل استفاده نیست. در خرمآباد فقط یک عراده توپ کوهستانی روسی کار میکند. وی افزود هیچ نیرویی در مرکز لشکر وجود ندارد. ضروری است قوای کمکی هر چه زودتر برسند. امیرلشکر غرب با این توضیح که دو عراده توپ صحرایی موجود در همدان به کار درگیری های نظامی در کوهستان نمیخورد درخواست دو عراده توپ کوهستانی کرد.(۳)

 دستور سانسور مراسلات نواحی غرب

رضا خان امروز محرمانه به وزارت پست و تلگراف دستور داد «نظر به وضعیت کنونی صفحات غرب مقتضی است قدغن فرمایید پست و تلگراف عراق (اراک)، همدان، بروجرد، کرمانشاه و کردستان را سانسور نمایند.»(۴)امیرلشکر غرب بلافاصله پس از باخبر شدن از این موضوع از رضا خان پرسید: «چه قسم مطالبی را امر و مقرر میفرمایید سانسور شود؟»(۵)

 ضرورت تجدید فعالیت های سامیبیک در ارومیه

کارگزاری آذربایجان به وزارت امور خارجه خبر داد که سامیبیک، باششهبندر جدید دولت ترکیه در ارومیه، اقداماتی میکند که موافق اصول و مصلحت دولت ایران نیست. «اشخاصی که او را میشناسند تصدیق اعمال او را نمیکنند.» در این مراسله خواسته شده از آن جا که حضور سامیبیک در ارومیه بدون معرفی وزارت امور خارجه بوده، در باب شناسایی و رسمیت یافتن او اقدام شود.(۶) سامیبیک پیش از این سرکنسول ترکیه در مشهد بود. فعالیت های غیرمعمول سامیبیک به نحوی بود که نگرانی سلیمان شوکتبیک، باششهبندر ترکیه در تبریز، را نیز برانگیخته بود.(۷)

 عزیمت کوکلانها به خراسان

فرمانده تیپ شمال امشب به وزارت جنگ خبر داد که بر اساس گزارش های رسیده از استرآباد، ۵۰۰ نفر از ترکمن های کوکلان برای سرقت به خاک خراسان عزیمت کردهاند.(۸)

 هدایای پادشاه افغانستان به نظامیان ایران

نظامیان ایران به سرپرستی سالارجنگ که مأمور حمل پنج رأس اسب، هدیه رضا خان به امان الله خان پادشاه افغانستان بودند، از طرف پادشاه تشویق شدند. سالارجنگ سرپرست نظامیان ۵ هزار روپیه (هزار تومان)، نشان عزت، ۱۴۰ زرع پارچه، دو جفت چکمه، چهار دست پیراهن و زیرشلواری هدیه گرفت. به شش نظامی دیگر و دو مهتر نیز پول نقد، لباس و کفش هدیه داده شد. این هیأت فردا از کابل به طرف مشهد حرکت خواهد کرد.(۹)

 تظلم گروهی از اهالی انزلی

گروهی از اهالی انزلی که با عملیات «کشتی فرش کن» روسها خانه هایشان در معرض تخریب و آسیب قرار گرفته امروز با عریض های به حاکم این بندر خواستار توقف عملیات این کشتی شدند. این کار برای سهولت ورود کشتیها به مرداب انزلی صورت میگرفت و خانه های واقع در ساحل مرداب را خراب میکرد. محمدحسین خان آیرم رئیس تیپ شمال معتقد بود ممکن است یک قسمت از انزلی با این روش خراب شود.(۱۰)

 تقاضای استرداد یک قاتل

ارکان حرب لشکر غرب از وزارت جنگ درخواست کرد اسد الله خان که قاتل یک روستایی است به تهران فرار کرده و در خانه ضیاءالملک نماینده همدان مخفی شده است، «متمنی است اوامر لازم در دستگیری و اعزام او تحتالحفظ به همدان صادر فرمایید.»(۱۱)

 کاهش نرخ غلات

به گزارش روزنامه ایران، اخبار رسیده از ولایات مختلف حاکی است که بارندگی های قابل توجه اخیر موجب شده که نرخ غلات کاهش یابد.(۱۲)

□ فرود نخستین هواپیما های نظامی ایران در قلعهمرغی

دو فرونـد هواپیما که در روسیـه شوروی ساخته و چنـدی پیش وارد بندرانزلی شده بود (از مجموع شـش هواپیمای وارداتی از روسیه) در قلعهمرغی(۱۳) تهران فرود آمدند. رضا خان و عد های از صاحب منصبان قشون پیش از نشستن هواپیماها در محل حاضـر شـده بودنـد. این هواپیماهـا دارای یـک شـصت تیر و یـک بمبـافکن است و چهـار نفر را میتوانـد به عنوان «آویـاتور و دیدهبان و نقشهبردار و بمبانداز» با خود حمل کند.»(۱۴)

نشان شیروخورشـید ایران در بـدنه هواپیماها دیـده میشـد. منابع انگلیسـی با ارسال این خبر به وزارت امور خارجه کشور متبوع خود افزودند که روسها از ورود سلامت این هواپیماها خوشحال هستند و در اخبار بیسیم خود بر عدم موفقیت هواپیما های

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۲۰۴ تا ۲۰۶.

۲- FO E ۵۴۹۸/۲۵۵/۳۴.

۳- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۲۰۲ و ۲۰۳. دو روز بعد وزارت جنگ پاسخ داد که تعمیرکار توپ های معیوب همراه سـرهنگ عباس خان حرکت کردند. ضـمناً دو عراده توپ کوهستانی هم با فشنگ کافی اعزام شد. نخستین فوج از قوای کمکی تا سه روز دیگر (۲۸ اردیبهشت) به بروجرد خواهند رسید. (همان، پ ۱۳، ص ۲۰۱).

۴- همان، پ ۱۵، ص ۲۱۱.

۵- همـان، پ ۱۵، ص ۳۴۶. وزارت جنـگ به این پرسـش امیرلشـکر غرب چنین پاسخ داد: «هر مطلبی که برای آن حـدود یا مرکز مضر است سانسور فرمایند.» (همان، پ ۱۵، ص ۳۴۵).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۶-۷-۱-۱۳۰۳.

۷- FO E ۵۶۵۱/۲۵۵/۳۴.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۴۰۵.

۹- همان، پ ۱۰، صص ۲۰۸ تا ۲۱۰.

۱۰- همـان، پ ۲۲، صـص ۲۹۷ و ۲۹۸. موضوع به وزارت امور خـارجه منعکس شـد و آن وزارت خانه نیز سـفارت روسـیه را مطلع کرد و خواست عملیات به نحوی انجام شود که از انهدام خانه ها جلوگیری گردد. (همان، پ ۲۲، صص ۲۹۵ و ۲۹۶).

۱۱- همــان، پ ۱۵، ص ۳۵۲. قلعهبیگی تهران در هشــتم خرداد بـه ارکـان حرب لشکر غرب خبر داد کـه اسـد الله خـان از ضیاءالملك توصیه گرفته و راهی غرب شده است. (همان، پ ۱۵، ص ۳۵۰).

۱۲- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۳، ص ۱.

۱۳- در تیر ۱۳۰۱ انگلیسیها درخواست اعزام دو فروند هواپیما به تهران نمودند و دولت وقت به فکر اختصاص زمین مناسب و مسطحی برای فرود آنهـا افتـاد، زیرا تا نیمه اول سال ۱۳۰۱ش در هیچیـك از شـهر هـای ایران محـل معینی برای فرود و پرواز هواپیما وجود نداشت. با بررسـی هایی که انجام گرفت زمین قلعهمرغی (سـمت امامزاده حسن واقع در جنوب تهران) برای این منظور مناسب تشـخیص داده شـد. برای تسـطیح این زمین از زنـدانیان اسـتفاده نمودنـد و به یاری آنها محل نسـبتاً مناسبی برای فرود هواپیماها فراهم آمد. بدین ترتیب یک ماه بعد در ۸ مرداد همان سال زمان بهرهبرداری اسمی از اولین فرودگاه کشور در

قلعهمرغی رقم خورد و بعد از افتتاح فرودگاه، دو فروند هواپیمای انگلیسی از طریق بغداد وارد تهران شدند و در فرودگاه قلعهمرغی فرود آمدند. هواپیما های خریداری شده ایران در سال ۱۳۰۳ در این محل فرود آمدند. این فرودگاه به مساحت حدوداً ۳۰۰ هکتار در سال ۱۳۸۵ش به مبلغ ۵۰۰ میلیارد تومان به شهرداری تهران فروخته شد تا به عنوان اراضی شهری مورد بهرهبرداری قرار گیرد. (علی بابایی، تاریخ نیروی هوایی ایران، دیباچه، ص ۲۳).

۱۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۸، ص ۳.

فرانسوی متمرکز شدهاند.(۱)

 توافق قوامالملک با مککرماک

قوامالملک امروز در تلگرامی به رضا خان از توافق خود برای تسویه مالیات های خود خبر داد. مککرماک مستشار وزارت مالیه در نیریز با قوامالملک ملاقات و درباره بدهی های مالیاتی او مذاکره میکند. قوامالملک مینویسد ۸ هزار تومان بابت مالیات سال گذشته پرداخت خواهد کرد و درباره مالیات سال جاری هم با مککرماک به توافق رسیده است.(۲) منابع انگلیسی نوشتند که مک کرماک از سفر خود به فارس ابراز رضایت میکند. اول این که او توانسته است اختلافاتی که میان اداره مالیه فارس و ملاکین درباره کشت و بهرهبرداری تریاک به وجود آمده بود برطرف نماید و دوم این که موفق شد، عایدات سالانه دولت را از ۶۰ هزار به ۷۰ هزار تومان ارتقاء دهد.(۳)

 کشته شدن چهار نظامی روس

به گزارش فوج آذر از منطقه مرزی بیلهسوار امروز در اثر انفجار بمب، چهار نظامی روس در خاک خود کشته شدند.(۴)

 کمپانی نفت جنوب و خرید تلگراف خانه عراق

مقامات محلی تلگراف خانه خوزستان به وزارت پست و تلگراف خبر دادند که تلگراف خانه عراق که تا امروز در محمره (خرمشهر) باقی بود، منحل شده و شرکت نفت جنوب سیمی را که از این تلگراف خانه به بصره میرود، خریداری و استفاده خصوصی میکند. این گزارش میافزاید که کمپانی، دیگر به مراجعات مردم برای ارسال تلگرام پاسخ نمیدهد. در پایان این گزارش پرسیده شده که آیا کمپانی نفت اجازه خرید این سیم و استفاده خصوصی از آن را دارد یا نه؟(۵)

(تصویر) شیراز - ارگ کریم خانی

۱- FO E ۵۴۹۸/۲۵۵/۳۴

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۴۰۱ و ۴۰۲.

۳- FO E ۵۸۵۶/۲۵۵/۳۴

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۳۰۷.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳-۲۷-۳۴-۱۳۰۳.

ص: ۷۹

 سه شنبه

۲۴ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱۳ مه ۱۹۲۴

۸ شوال ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. پرسش ضیاءالواعظین از وزیر مالیه درباره فروش جواهرات سلطنتی توسط احمدشاه در اروپا بار دیگر مطرح شد (ر.ک: ۲۲ اردیبهشت). ضیاءالواعظین با طرح دوباره سئوالی که ارباب کیخسرو در مجلس چهارم کرده بود و اقداماتی که دولت وقت انجام داده بود، به اخباری که در جراید خارجی درباره فروش جواهرات سلطنتی درج شده اشاره کرد. این روزنامه ها احمدشاه را متهم به فروش این جواهرات کرده بودند. وزیر مالیه در پاسخ به پرسش مطول ضیاءالواعظین گفت که این که لفظ «غارت» را برای جواهرات سلطنتی به کار بردند، چنین چیزی در بین نیست. از زمان خلع محمدعلیشاه تاکنون بیش از ده بار از جواهرات سلطنتی صورتبرداری شده است. بخشی از این جواهرات دست احمدشاه بود که ۱۵ مرداد سال گذشته تحویل خزانه گردید. «فقط یک فقره که ده حلقه انگشتر، ساعت قلمتراش و غیره بوده است، اعلیحضرت هدیه دادهاند.» وزیر مالیه در ادامه پاسخ خود بقیه مدعیات ضیاءالواعظین را تکذیب کرد. ضیاءالواعظین بار دیگر پرسید جراید اروپا نوشتهاند احمدشاه ۲۰ میلیون جواهر در اروپا فروخته است. وزیر مالیه گفت ما سراغ نداریم که جواهری از ذخایر کم شده باشد، «اگر از مال خودشان یا ملکه بوده» به ما مربوط نیست.(۱)

 نقش سیاسی هیأت تبشیری آمریکا در ارومیه

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، امروز بار دیگر بر نقش سیاسی میسیون مذهبی آمریکا در ارومیه تأکید کرد و نوشت با بازگشت مسیحیان مهاجر به آذربایجان این نقش پررنگتر شده است. هیأت تبشیری آمریکا سعی میکند میان مسیحیان اتحاد ایجاد کرده، آنها را پیرو نظریات خود کند. اینک که ترکها حضور دوباره مسیحیان در ارومیه و سلماس را برنمیتابند، آمریکاییها بیش از پیش این سیاست را پیگیری میکنند. مبینالسلطنه میافزاید مستر میلر، رئیس میسیون روحانی آمریکاییها، و مستر راست، رئیس جمعیت خیریه شرق نزدیک، سیاست انگلیس را در آذربایجان دنبال میکنند. «غیرمستقیم دستورالعمل هایی هم از قونسولگری انگلیس [در] تبریز به آنها داده شده و حتی گویا یک قسمت از وجوهات از منابع رسمی انگلیسها تأدیه میشود. در هر ماه هم دو مرتبه از آمریکایی های مقیمین تبریز به عنوان گردش و یا تفتیش در مدارس به این جا آمده شفاهاً حامل دستوری هستند که ابلاغ نموده، مراجعت مینمایند.» کارگزار ارومیه در ادامه نوشت آمریکاییها میکوشند با جلبنظر کردها نگذارند آنها به طرف ترکیه تمایل یابند. برای نمونه «در ساوجبلاغ ابداً مسیحی وجود ندارد [اما] تحت عنوان تشکیل میسیون روحانی مجدداً

در آنجا هم تشکیلات مزبور را داده و مریض خانه هم تأسیس کردهاند.» و این همان سیاست انگلیسها است. مبینالسلطنه در پایان افزود همه تحرکات آمریکاییها در ارومیه و اطراف محرمانه تحت نظر است.(۲)

 تقاضای هواپیما برای بمباران طوایف لُر

امیرلشکر غرب امروز از رضا خان خواست «دو فروند هواپیما برای تقویت عملیات نظامی و اقدامات سریع در رفع محاصره قوای خرمآباد به بروجرد پرواز» کنند. وی افزود دستور دادهام محلی برای فرود آنها آماده کنند.(۳) وزارت جنگ نیز در تلگرامی فوری به همدان از امیرلشکر غرب خواست محل فرود طیاره ها باید «هزار زرع در هزار زرع» وسعت داشته باشد.(۴)

احمد خان امیراحمدی در تلگرام دیگری که امشب به رضا خان فرستاد درخواست کرد «۳۰۰ تیر ژاپنی و ۲۰۰ تیر گرناد برای توپ های صحرایی روس فوراً به بروجرد» ارسال شود.(۵) با این درخواست موافقت شد.

 تحصن نیرو های اعزامی به لرستان در شاه عبدالعظیم(ع)

یک گروه ۲۰ نفری از نظامیان اعزامی از تهران به خرمآباد، امروز از رسته های خود جدا شده و در حرم شاهعبدالعظیم(ع) تحصن کردند. هر چند این گروه به زور قشون از آنجا خارج شدند، اما گروه بزرگتری از نظامیان خود را به حرم رسانده، تحصن نمودند. از قم نیز خبر میرسد که حدد یکصد نظامی مسلح در حرم حضرت معصومه(س) تحصن کردهاند.(۶)

 بازگشت سرداررفعت به همراه تمثال حضرت علی(ع)

سردار رفعت، رئیس اداره امنیه، که از طرف رضا خان مأمور بود مراجع تقلید و روحانیان مهاجر را تا بینالنهرین مشایعت کند، امروز خبر داد که وارد قصرشیرین شده و فردا راهی تهران خواهد شد. وی در تلگرام خود پیشنهاد کرد استقبال از «تمثال مبارک حضرت امیر(ع)... در باغ شاه» باشد.(۷) این تمثال از طرف علما به رضا خان هدیه شده بود.

 تحریکات سردار معزز

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، که دیروز در برگشت از تهران به مشهد بعد از ظهر وارد شاهرود شده بود از قول یاور محتشمالدوله، رئیس نظامیان این شهر، خبر داد که سردارمعزز که اینک در تهران است از طریق برادرانش در منطقه، ترکمنها را تحریک میکند.(۸)

 اراضی مورد اختلاف ایران و ترکیه

رضا خان امروز نام های به وزارت امور خارجه فرستاد و به عنوان وزیر جنگ با اشاره به شرحی که امیرلشکر شمال غرب درباره وجود اختلاف میان مرزنشینان ایران و ترکیه بر سر اراضی آن نواحی نوشته خواستار تعیین تکلیف اراضی متنازع فیه شد. با این که تعلق این اراضی به ایران طبق توافقات گذشته میان ایران و عثمانی قطعی بود، رضا خان، نه از موضع ریاستالوزرایی، بلکه به عنوان وزیر جنگ خواست «تکلیف قطعی اراضی متنازع فیه را معلوم دارند که از طرف ترکها

تجاوزاتی به اراضی ایران نشود.»(۹) رضا خان سال گذشته به پیشنهاد امیرلشکر شمال غرب برای بازپسگیری این اراضی پاسخ مثبت نداده بود.

 هشدار نسبت به تحرکات ترکیه در ارومیه

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، در گزارش مفصل و محرمان های که امروز به وزارت امور خارجه فرستاد از تحرک دولت ترکیه در

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۵، صص ۱ و ۲.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۰-۳-۴۵-۱۳۰۳. تأثیر رفتار های میسیون های مذهبی تا جایی بود که مسیحیان در این زمان شکایت خود را به جای ارائه به دولت به میسیون های مذهبی میفرستادند. برای نمونه مسیحیان سلماس و اطراف آن به این عنوان که مسلمانها در این زمان که وقت کشت و زرع است به آنها اجحاف میکنند، به میسیون های مذهبی آمریکایی، فرانسوی و کنسولگری شوروی شکایت بردند و خواستار اقدام آنها شدند. (اسناد مؤسسه مطالعات...، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۴۴).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۲۰۸. وزارت جنگ پاسخ داد کمال جدیت برای اعزام طیارات به آن ناحیه میشود «ولی در تعیین محل های فرودگاه باید جدیت و دقت کامل بشود که ماشینها نشکنند.» (همان، پ ۱۳، ص ۲۰۷).

۴- همان، پ ۱۴، ص ۱۲۷.

۵- همان، پ ۱۳، ص ۱۹۰.

۶- FO E ۵۴۹۸/۲۵۵/۳۴.

۷- مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۳۴۰.

۸- همان، پ ۸، ص ۲۳۰.

۹- همان، پ ۱۲، ص ۴۵۱.

ارومیه، به ویژه مناطق مرزی خبر داد. او نوشت که اسماعیلآقا سیمیتقو اکنون آلت دست ترکیه است؛ با اسکان او در نزدیکی مرز به تحریک اقوام کرد و گاه مهاجرت آنها به خاک ترکیه اقدام میکنند. عمر خان که به لقب سالارجنگ هم رسیده اکنون ریاست ایل شکاک را به عهده دارد و در اطاعت از دولت فروگذاری نمیکند، اما سیمیتقو چنین تلقین میکند که کردها نباید فریب توجه دولت به عمر خان را بخورند. مبینالسلطنه در ادامه مینویسد که ترکیه سیاست اتحاد ترک و اتحاد کرد را در این منطقه دنبال میکند و اقوال و افعال آنها مغایر یکدیگر است.(۱)

 ارسال اشعار ضدجمهوری به همدان

حاجمیرزاعبدالوهاب رضوی، نماینده همدان در مجلس شورای ملی، امروز نام های خطاب به قاضی در همدان نوشت و خبر داد که رضا خان، رئیسالوزراء، به وزارت معارف و اوقاف دستور داده اداره «مدرسه بزرگ» بار دیگر تحت نظر آقایان علماء درآید. میرزاعبدالوهاب در این نامه از رئیس اوقاف همدان به بدی یاد کرد و ابراز امیدواری کرد هر چه زودتر از شرّ او خلاص شوند. وی به همراه این نامه قطعاتی از اشعار ضدجمهوری که در تهران سروده شده و در جراید چاپ میشود برای قاضی فرستاد و نوشت: «در مرکز مردم عقاید خود را میگویند و مینویسند و در ولایات مردم بیجهت میترسند.»(۲)

 دیدگاه وزارت امور خارجه درباره هیأت روسی مبارزه با ملخ

وزارت امور خارجه امروز در مراسل های به وزارت جنگ نوشت که سال گذشته دولت ایران از نظر کمک به اولیای دولت شوروی پذیرفت که هیأت دفع ملخ روسی به خاک ایران بیاید. آنها سال گذشته موفقیتی در مبارزه با ملخ به دست نیاوردند. امسال نیز بدون انعقاد قراردادی به درخواست نمایندگی سیاسی شوروی پاسخ مثبت داده شد و اجازه ورود به مأموران روسی ابلاغ گردید. وزارت امور خارجه افزود عملیات روسها برای دفع ملخ مستلزم هزین های برای دولت ایران نیست. به همراه این نامه سابقه مکاتبات مربوط با این موضوع از سال ۱۳۰۱ش تاکنون نیز پیوست شده است.(۳)

 اقدامات سیاسی سامیبیک در ارومیه

سامیبیک، نماینده سیاسی دولت ترکیه در ارومیه، که پیش از این در مشهد مصدر همین کار بود، برای پیشرفت مقاصد سیاسی دولت ترکیه اتحاد اسلام را تبلیغ میکند و به مخاطبان خود میگوید: «علل ضعف ملل اسلام به واسطه عدم اتحاد آنها است که باید در این زمینه کوشش نموده و در مقابل دشمنان اسلام اقداماتی بشود تا موصل نصیب ملت ترک و عتبات هم به تصرف ایران درآید.» سامیبیک در مشهد نیز همین موضوع را طرح کرده بود و از طرف روحانیان آن شهر تمثال حضرت رضاعلیهالسلام را هدیه گرفته بود. [تبلیغات اتحاد اسلام نماینده ترکیه در حالی صورت میگیرد که برنامه ها و قوانین زیادی برای محدودیت دین و شریعت اسلام در ترکیه به اجرا گذاشته شده است.] مسئولان دولتی که در جریان اقدامات سامیبیک قرار داشتند، با او ملاقات کرده و او را از ادامه فعالیت های سیاسی منع کردند.(۴) خبر های رسیده به ارومیه حکایت دارد که دولت ترکیه ۶ هزار نیروی نظامی وارد وان کرده و انگلیسها هم قوای محلی خود را در موصل متمرکز نمودهاند.(۵)

کارگزار ارومیه امروز با اشاره به تشدید حضور قوای نظامی ترکیه در وان و نیرو های نظامی انگلیس در رواندوز بر سر ایالت موصل، هشدار داد به دلیل نزدیکی موصل به ایران، در صورت وقوع جنگ، سرحدات ایران تحتتأثیر قرار خواهد گرفت و مناطق کردنشین ایران مصون از این درگیری نخواهد بود. وی خواست نظر وزارت جنگ برای مراقبت از روسها بیش از پیش جلب شود.(۶)

 مخالفت ارامنه بندرجز با سیاست های شوروی در ایران

بنابه گزارش فرمانده نظامیان استرآباد در اجتماعی که در محل مدرسه ارامنه بندرجز با حضور ارمنیان، اتباع روس و کنسول شوروی تشکیل شده بود، «قونسول در آن مجمع پیشنهادی میکند که باید هیأتی تشکیل که آنها جلب تمایلات ساویتی [روسیه] را در آتیه نموده و تأسیسات خیریه از قبیل مدرسه و کتاب خانه و غیره نمایند.

در این زمینه از طرف ارامنه ایرانی مخالفت و گفتوگو های با حرارتی مبادله و بالاخره ارامنه ایران از آن مجمع خارج و فقط اتباع روسها در صددند که هیأتی تعیین نمایند.»(۷)

 دیدار گروهی از نمایندگان مجلس از مدرسه نظام

امروز بعد از ظهر تعدادی از نمایندگان مجلس که مؤتمنالملک ریاست مجلس نیز در بین آنها بود، از مدرسه نظام دیدن کردند. در پایان این بازدید رئیس مجلس از پیشرفت این مدرسه تمجید کرد.(۸)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۶ و ۱/۱۵ و ۱۵ و ۱۴-۷-۱-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۳۱۰ و ۳۱۱. این نامه در همدان توسط مأموران دولتی سانسور شد و روشن نیست به دست قاضی رسیده است یا نه. (همان، پ ۱۵، ص ۳۰۷).

۳- همان، پ ۶، صص ۵۹ تا ۶۱.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱۵ و ۱۱۴-۷-۱-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، صص ۲۸ و ۲۹. در این زمان دولت ترکیه و متعاقباً نمایندگان سیاسی آن کشور در ممالک اسلامی سیاست اتحاد اسلام را پیگیری نمیکردند و جای آن اتحاد ترک را سرلوحه تبلیغات خود قرار داده بودند. آنچه سامیبیک در این گزارش تبلیغ میکند در واقع تهییج مقامات ایران برای همراهی با دولت او در موضوع شهر موصل بود. در این زمان ترکیه تلاش فراوانی برای بازپسگیری موصل میکرد. (مؤلف)

۶- همان، پ ۲۲، ص ۳۰۹.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۸-۱۱-۴۰-۱۳۰۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۵، ص ۱.

ص: ۸۱

 چهارشنبه

۲۵ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱۴ مه ۱۹۲۴

۹ شوال ۱۳۴۲

 کشتی جنگی لنین در حسن کیاده

کشتی جنگی لنین که چند روز پیش در انزلی پهلو گرفته بود (ر.ك: ۲۱ اردیبهشت)، وارد حسن کیاده شد. پیش از ورود این کشتی، احمداُف رئیس اداره شیلات به حسن کیاده آمده و مأمورین نظامی را تهدید کرده بود اگر از صید ماهی حرام جلوگیری کنند، کشتی جنگی روس به این جا خواهد آمد. محمدحسین آیرم با ارسال این خبر به تهران از وزارت جنگ خواست وزارت امور خارجه در این مورد وارد عمل شود و با نمایندگی مختار دولت شوروی مذاکره کند.(۱)

 تأکید امیرلشکر غرب به رسیدن نیرو های کمکی

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز صبح از رضا خان خواست در عزیمت نیرو های کمکی برای شکستن محاصره خرمآباد تعجیل شود. وی وضعیت منطقه را «فوقالعاده وخیم» خواند و افزود هر چه نیرو و امکانات بود حرکت داده «خود فدوی فردا صبح عزیمت مینماید.» به محض رسیدن نیرو های کمکی، حمله قشون شروع خواهد شد.(۲) وی در تلگرام دیگری به استناد اظهارات رئیس امنیه خوزستان گفت که حقوق فروردین و اردیبهشت اعضاء امنیه نرسیده و این امر انتظامات را به هم میزند. وی با اشاره به این که امنیه ها همه لُر هستند، افزود که عدم تأدیه به موقع حقوق، بینظمی را بر اداره امنیه خوزستان حاکم میکند.(۳)

 انتصاب سالارنظام به سمت اتاشه نظامی در آنکارا

سالارنظام که چند روزی به جای امیرلشکر اسماعیل خان حاکم آذربایجان، کفالت این ایالت را به عهده داشت، به سمت وابسته نظامی ایران در آنکارا منصوب شد.(۴)قرار است وی عازم تهران شده، پس از رسیدگی به امور خانوادگی راهی ترکیه شود. همچنین مقرر شد نایب سرهنگ حسن خان بقایی کفالت ایالت آذربایجان را عهدهدار شود. امیرلشکر عبد الله خان طهماسبی امروز از وزارت جنگ خواست، ضمن معرفی بقایی به وزارت داخله، حکم او صادر شود.(۵)

 یکهتازی روپیه در آبادان

گزارش رسیده از آبادان حاکی است که همه معاملات در این شهر با روپیه صورت میگیرد و علت آن پرداخت حقوق

کارگران صنعت نفت به روپیه هندی است. «اگر کسی بخواهد پول قران بدهد باید میزان آن را از روی روپیه مقیاس نماید.» کارگزاری خوزستان امروز با ارسال این گزارش به وزارت امور خارجه یادآور شد این مسئله برخلاف اعتبار و شئونات دولت است. وی از وزارت امور خارجه اجازه خواست در این مورد با کمپانی نفت جنوب وارد مذاکره شود.(۶)

 تلاش شوروی برای اعمال نفوذ در انتخابات ارامنه

دایره تأمینات نظمیه تبریز امروز خبر داد که کنسولگری شوروی تلاش چشمگیری برای انتخاب الکساندر وارطانیانس به عنوان نماینده ارامنه آذربایجان انجام میدهد. رشته کار دست میخائیل پسر نیکلای است. تأمینات تبریز میافزاید که میخائیل تا مدتی قبل از طرف نظمیه تبریز به جرم تشکیل فرقه جوانان بلشویکی بازداشت بود. جوانان ارمنی که از اقدامات میخائیل خرسند نیستند، او را در محله لیلآباد به دام انداخته، کتک زدهاند.(۷) گزارش های دیگر میگویند تجارت خانه های روسی ضمن تماس با تجار ارمنی مقیم تبریز و مراغه آنها را تهدید کردهاند اگر در انتخاب وارطانیانس مساعدت نکنند، نخواهند توانست کالای خود را به شوروی بفرستند.(۸)

 تعطیلی دوباره ندای گیلان

وزارت جنگ در تلگرامی که امروز به رئیس تیپ مستقل شمال ارسال کرد، با یادآوری اعتراضات اخیر دولت شوروی نسبت به جریده ندای گیلان از محمدحسین آیرم خواست از حملات این روزنامه نسبت به روسها جلوگیری شود. «و همانطور که حضوراً مذاکره شده نسبت به آنها [= روسها] با ملایمت و مساعدت رفتار فرمایند.»(۹)

 منقل حشرهکش آلمانی

رئیس صحیه لشکر مرکز، سرهنگ هادی خان، امروز از مقامات وزارت جنگ درخواست کرد با خرید منقل حشرهکش آلمانی که میتواند حشرات موذی را فوری نابود کند موافقت شود. با این دستگاه ها میتوان از سرایت بیماری های مسری در میان افراد نظامی جلوگیری کرد. در این درخواست آمده است سرهنگ اسماعیل خان نماینده وزارت جنگ در آلمان میتواند یکصد دستگاه را خریداری کرده به ایران بفرستد.(۱۰)

 مذاکره کمپانی نفت جنوب با شیخ خزعل برای شهرسازی

کارگزار خوزستان به وزارت امور خارجه اطلاع داد که کمپانی نفت جنوب «درصدد افتاده وضعیت خانه ها و دکاکین را در عبادان تغییری داده و به صورتی که از نقطهنظر حفظالصحه و قشنگی شهر مناسب باشد ساختمان نماید.» این کمپانی با شیخ خزعل وارد مذاکره شده تا این تصمیم را در «اراضی معروف به شیخ » اجرا نماید. در این نقشه خانه های تازه با خیابانبندی جدید برای کارکنان شرکت نفت ساخته میشود. کارگزار خوزستان مینویسد مشکل، خانه ها و دکان هایی است که پیش از این افراد متقاضی کار پس از ورود به آبادان در زمین های شیخ خزعل یا کمپانی نفت ساختهاند. آنها به سادگی حاضر به تخریب اماکن خود نخواهند شد. هم شیخ خزعل و هم کمپانی مایل هستند دیگری اولین گام را بردارد که اگر شکایتی شد، متوجه طرف مقابل باشد.(۱۱)

□ درگیری خونین در کرکوک

بر اساس گزارش امروز کنسولگری ایران در بصره به وزارت امور خارجه میان اهالی کرکوک و نظامیان تحت امر انگلیس درگیری شده، عده های از طرفین کشته و مجروح شدهاند. نظامیان تحت امر انگلیس ترکیبی از آشوریها، ارامنه، ایرانیها و کردها هستند؛ میشود آن را شبیه پلیس جنوب ایران دانست که پیش از این توسط انگلیس تأسیس شده بود. شمار این قشون شش هفت هزار نفر تخمین زده میشود. اینان در جبهه موصل و کردستان مستقر هستند و برخی از صاحب منصبان سابق پلیس جنوب در میان آنان دیده شدهاند.(۱۲) (ر.ک: ۱۷ اردیبهشت)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۵۲.

۲- همان، پ ۱۳، ص ۲۰۰. وزارت جنگ پاسخ داد که قبلاً اقدام شد. [نیرو و تجهیزات در راه است.] (همان، پ ۱۳، ص ۱۹۹).

۳- همان، پ ۱۴، ص ۷. موضوع وقتی به اداره امنیه منعکس شد پاسخ داد بودجه سال جاری امنیه را ندادهاند با این حال حقوق دو ماه یادشده امنیه خوزستان حواله خواهد شد. (همان، پ ۱۴، ص ۵).

۴- همان، پ ۱۲، ص ۱۱.

۵- همان، پ ۴، ص ۳۱۱. وزارت داخله در ۲۹ اردیبهشت به وزارت جنگ خبر داد که حکم او صادر شده است. (همان، پ ۴، ص ۳۰۹). منابع انگلیسی خبر این جابهجایی را به وزارت امور خارجه خود گزارش دادند و درباره سالارنظام نوشتند که وی دیدگاه های ضدانگلیسی دارد و طرفدار ترکهاست. او در جنگ های کالیپولی در خدمت نیرو های ترکیه بود، و هنگامی که در تهران حضور داشت با سفارت شوروی در تماس نزدیک بود. (FO E ۵۶۵۱/۲۵۵/۳۴)

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۷- همان، ۲۰-۸-۲۹-۱۳۰۳.

۸- همان، ۲۲-۸-۲۹-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۹۳. آیرم در پاسخ وزارت جنگ محرمانه نوشت که به محض رسیدن به رشت روزنامه ندای گیلان را تعطیل کردم. اما گفتنی است که تقصیر این جریده آن است که با اقدامات من از ارگان کنسولگری روسیه رها شده و اینک دائم از او شکایت میکنند. (همان، پ ۱۱، ص ۲۹۲). ندای گیلان یک بار دیگر اواخر سال گذشته به همین دلیل و به دستور رضا خان تعطیل شده بود.

۱۰- همان، پ ۲، ص ۵۰. وزارت جنگ با این درخواست موافقت کرد. در استعلام از سرهنگ اسماعیل خان وی نوشت که هر منقل چهار دلار و مایع مصرفی آن یک دلار قیمت دارد. (همان، پ ۲، ص ۴۶).

۱۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۱۸ و ۱۸-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۱۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۴۸.

 موضوع ایران در مجلس لردها

در جلسه امروز مجلس لرد های انگلیس، وضعیت ایران مطرح شد و گزارشی در این باره قرائت گردید. لُرد لامینگتون گفت وجود رضا خان و اقدامات وی که او را میتوان «دیکتاتور ایران» نامید، در جنوب [محل استقرار منافع انگلیس] امنیت حکمفرما کرده، تجارت جریان دارد و مالیات جمعآوری میشود. وی همراهی دکتر میلسپو را در موفقیت های رضا خان مؤثر دانست به طوری که اقدامات میلسپو موجب بسط قشون شده است. لامینگتون روابط ایران و انگلیس را «مسرتآمیز» ندانست و علت آن را قرارداد ۱۹۰۷ انگلیس و روس، افزایش نیرو های نظامی انگلیس در ایران، قرارداد ۱۹۱۹، و تبعید آیت الله خالصی از بینالنهرین دانست. لُرد، نتایج این روابط نامناسب را در ندادن امتیاز نفت شمال به کمپانی استانداردأُیل و کمپانی نفت جنوب و اعطای آن به کمپانی سینکلر، مذاکره با آمریکا به جای انگلیس برای اعطای امتیاز راهآهن و نظر منفی ایران نسبت به کمپانی نفت جنوب دانست. در ادامه جلسه لُرد پارمور رئیس مجلس گفت که ایران باید از انگلیس بابت محافظت از خلیجفارس ممنون باشد و افزود: منافع انگلیس چنین اقتضا میکند که یک حکومت ثابت که حافظ نظم و آسایش باشد در ایران پدید آید. دیگر آن که اوضاع مالیه ایران باید خوب باشد؛ و در ظرف دو سال اخیر در این دو مسئله پیشرفت چشمگیری به وجود آمده است. لُرد پارمور بدهی ایران به انگلیس را چهار میلیون لیره خواند. در بخشی از این نشست لُرد کرزن صحبت کرد و اظهارات دو سخنران قبلی را در مورد رضا خان تأیید نمود.(۱)

 تأسیس مدرسه هواپیمایی

روزنامه کوشش در شماره امروز خود نوشت برای آموزش و تربیت خلبان و نیرو های فنی جهت هواپیما های خریداری شده، رضا خان تصمیم گرفته مدرس های برای این کار تأسیس نماید.(۲)

 شکایت اتحادیه اصناف قزوین از اداره ارزاق قزوین

اتحادیه اصناف قزوین با ارسال نام های به مجلس شورای ملی از این که وزارت مالیه، عملکرد اجحافآمیز اداره ارزاق قزوین را تأیید میکند، شکایت کرد و نوشت که «چرا باید به اسم ارزاق که در همه دنیا عهدهدار آسایش و رفاهیت فقرا است در قزوین وسیله فنا و اعدام مردم بیدست و پا شود. دولت از این یغما و غارت آشکار ملت چه در نظر دارد که گندم یازده تومان را اولاً خودش چهارده تومان بخرد و آنگاه هفده تومان و هفت قران و ده شاهی به خبّاز بدهد... اگر دولت در خیال گرفتن مالیات... است آیا ممکن نیست به اسم و عنوان دیگر غیر از ارزاق عمومی بگیرد که این اندازه خسارت به فقرا نرسد؟»(۳)

 ورود خوشتاریا به تهران

به گزارش منابع انگلیسی خوشتاریا امروز وارد تهران شد.(۴)

(تصویر) کرکوک

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱ تا ۳-۲۱-۱۷-۱۳۰۳.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۸، ص ۳.

۳- اسناد مجلس شورای ملی، سند شم ۱۲/۱/۲۸/۱۳۷/۵.

۴- ۵۴۹۸/۲۵۵/۳۴ FO E.

 پنجشنبه

۲۶ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱۵ مه ۱۹۲۴

۱۰ شوال ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در بررسی اعتبارنامه ها، آیت الله سیدحسن مدرس بـا اعتبـار بنانالسـلطان که از قمشه راهی مجلس شـده بـود مخـالفت کرد و گفت که انتخابـات آن محـل اجبـاری بـوده و خـود بنانالسلطان هم میداند. اما اعتبارنامه بنانالسلطان در ن هایت با اکثریت آراء تصویب شد.(۱)

 هشدار رضا خان به رئیس قوای خوزستان و سردارعشایر

در پی محاصـره خرمآباد توسط طوایف لُر و ابراز عقیـده امیرلشـکر غرب که این اقدام در پس اتحاد شـیخ خزعل ، بختیاریها و لُرها انجام شده، رضا خان امروز در دو تلگرام جداگانه به رئیس قوای خوزستان و سردارعشایر صولتالدوله توجه آنها را به این موضوع جلب کرد. وی خطاب به سـرهنگ باقر خان رئیس قوای خوزسـتان گفت که «بایستی کاملًا مراقب و بیـدار باشـید که غفلتاً دچار حملاتی نشـده و قوای آن جا طوری آماده باشـند که بتوانند خود را حفظ نمایند.»(۲) رضـا خان در تلگرام خود به سردارعشـایر نیز اظهـار داشت «بـا اطمینـان کاملی که به جنابعالی دارم مخصوصاً تـذکر میـدهم که کلیه قوای قشـقایی را برای معیت قشون حاضـر و آماده نمایید که در موقع، به طرف بختیاری و لرستان از آن طرف حملات لازم بشود. خوانین چهارلنگ را هم که به کلی از بختیاری مجزا شدهاند با همین دستور روانه داشتم.»(۳)

 اعمال تبعیض در تقسیم وام

امیرلشـکر شمال غرب از قول حاکم ارومیه خبر داد که مستر دانوی به زودی به تهران بازخواهد گشت. کار او در تقسیم قرضه دولتی پایان یافته. دانوی «بدواً پنج هزار تومان به مسیحیان ارومیه داده بود. در این دو سه روزه نیز سه هزار تومان علاوه داده و اخیراً بـا بعضـی اهالی واشـخاص محترم بنای بـدرفتاری گذاشـته و اسـباب انزجار خاطر اهالی را فراهم آورده است. و چون در تقسـیم اعانه بیشتر به مسـیحیان داده شده و مابین مسلمانها و ارامنه تبعیض گشته و بالنتیجه جماعت مسلمانها را فوقالعاده منزجر نموده است.»(۴) (ر.ک: ۱۲ اردیبهشت)

 درخواست انگلیس برای مقابله ایران با اقدامات شیخ محمود

هاوارد، مقام بلندپایه سفارت انگلیس در تهران، امروز یادداشتی به رضا خان فرستاد و با اشاره به مذاکرات دیروز خود، ترجمه یادداشتی را که [گویا از عراق رسیده است] پیوست نمود.

در یادداشت [رسیده از عراق] آمده است که عبدالرزاق از فرماندهان قوای شیخ محمود با پنجاه نفر از سلیمانیه به طرف بانه حرکت کرده و قرار است به هر قیمتی شده رؤسای ایل پشتدر را که در دست ایران اسیر هستند آزاد کنند. «چنانچه در این نقشه موفقیت حاصل نمایند اثرات وخیم خواهد داشت و به علاوه مضر به مصالح ایران و انگلیس خواهد بود زیرا نفوذ شیخ محمود زیاد خواهد شد.» انگلیس خواستار همیاری ایران در این موضوع شد.(۵) (ر.ک: ۳۱ اردیبهشت)

 گزارش کار مبارزه با ملخ

عبد الله خان طهماسبی با ارسال گزارشی به وزارت جنگ کارکرد مأموران روسی دفع ملخ را در مناطق انگوت، مغان و اجارود، به اطلاع رساند. در این گزارش آمده است که چه وسعت زمین در مناطق یادشده، با چه میزان مرگ موش و «زهر سبز» سمپاشی شدهاند و چه مقدار کارگر ایرانی و امکانات موردنیاز در اختیار مأموران دفع ملخ بوده است.(۶)

 جابهجایی کشتی های جنگی روس در حسن کیاده

امروز کشتی جنگی ترود، جایگزین کشتی جنگی لنین در حسن کیاده شد.(۷)

 تجاوز انگلیس به بلوچستان ایران

وزارت امور خارجه با ارسال نام های به وزارت داخله خبر داد که نظامیان انگلیس با تجاوز به خاک بلوچستان ایران یک دختر را اسیر و یک گله گوسفند را غارت و یک تن از بلوچها را هنگام درگیری مجروح کردهاند. در این نامه با اشاره به این که این اخبار را دیوان بیگی، نماینده بلوچستان در اختیار گذاشته، خواسته شده نظر مأمورین نظامی مقیم بلوچستان هم در این مورد استعلام شود و در صورت صحت حادثه اقدامات لازم از طرف این وزارت خانه انجام شود.(۸)

 نظر کفیل کل تلگراف راجع به اقدام انگلیس در خرید تلگراف خانه عراق

آرسن، کفیل کل تلگراف، با ارسال نام های به وزیر پست و

۱- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۷، صص ۱ و ۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۲۵۰. سرهنگ باقر خان پس از دریافت این هشدار در پاسخ به عملکرد خود و نظامیان تحت امرش اشاره نمود و درخواست «یک گروهان و نیم بهادران» نیرو کرد. (همان، پ ۱۸، صص ۲۴۳ تا ۲۴۶).

۳- همان، پ ۱۸، ص ۲۳۴. سردارعشایر نیز پس از دریافت این تلگرام، خود و فرزندانش را مطیع اوامر رضا خان خواند و درخواست کرد برای دیدار رئیسالوزراء راهی تهران شود که موافقت شد. (همان، پ ۱۸، صص ۲۳۲ و ۲۳۳).

۴- همان، پ ۴، ص ۲۸۵.

۵- همـان، پ ۲۰، صص ۲۶۴ و ۲۶۵. موضوع به امیرلشـکر غرب منعکس شـد تا نظر خود را اطلاع دهـد. (همان، پ ۲۰، ص ۲۶۲).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۴-۴-۴۰-۱۳۰۳.

۷- همان، ۱-۲۲-۴۰-۱۳۰۳.

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۶۵۲، ص ۱۱.

تلگراف اطلاع داد که خرید تلگراف خانه عراق توسط کمپانی نفت جنوب (ر.ك: ۲۳ اردیبهشت) غیرقانونی است. «سیمی را که از خاك ایران بدون اجازه دولت کشیده شده» نمیتوان خرید.

آرسن افزود که «اداره نفط حق مخابره خصوصی را به خارجه ندارد... متمنی است اقدام فوری فرمایند چهار فرسخ و نیم سیم که از خاك ایران عبور مینماید به دولت ایران واگذار و اداره نفط مطالب خود را که به خارجه باید مخابره شود به تلگراف خانه ایران تسلیم» کند.(۱)

 دستگیری سردارمعزز

سردارمعزز بجنوردی که سال گذشته به درخواست رضا خان راهی تهران شد، به واسطه گزارش های امیرلشکر شرق بازداشت شد. حسین خزاعی امروز هم در تلگرامی به وزیر جنگ تأکید کرد که «شرارت تراکمه» به واسطه تحریکات پنهان سردار معزز بوده است. «کلیه شرارتها را طایفه دوجی که رئیس آنها شیخ ی خان که نورچشمی سردار [معزز] است مرتکب میشوند.»(۲)

 سرقت محموله پستی شیراز به بوشهر

محموله پستی که از شیراز عازم بوشهر بود، امروز توسط دزدانی که گفته شد وابسته به ایل قشقایی بودند به سرقت رفت. این حادثه در چناره، جنوب شیراز، رخ داد.(۳)

(تصویر) شیخ محمود

 جمعه

۲۷ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱۶ مه ۱۹۲۴

۱۱ شوال ۱۳۴۲

 نیرو های نظامی روسیه در حسن کیاده

محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ مستقل شمال، امروز به وزارت جنگ خبر داد که کشتی جنگی پهلو گرفته در حسن کیاده، نیروی نظامی در این محل پیاده کرده «و به مأمورین پروتست نمودهاند که چنانچه اجازه صید [ماهی حرام] ندهند به قوه جبریه صید خواهیم نمود.» آیرم اجازه خواست نیرو های روسی دستگیر شوند.(۴) (ر.ك: ۱۲ و ۲۵ اردیبهشت) وزارت جنگ امشب به رئیس تیپ شمال دستور داد «به فوریت نظامیانی که در آن حدود هستند به عنوانی از آنجا احضار نمایند.»(۵) پس از این دستور نظامیان ایرانی در امور شیلات دخالت نکرده و روسها نیز نیرو های نظامی و تجهیزاتی که در حسن کیاده پیاده

کرده بودنـد به کشتی جنگی بازگرداندند.(۶) تعـداد نیرو هـای نظامی پیاده شـده از کشتی جنگی [ترود]، یکصـد نفر، با یک صاحب منصب و یک مسلسل بود.(۷)

 رقابت ارامنه آذربایجان برای انتخابات مجلس

بنابر خبری که امیرلشکر شمال غرب امروز به مرکز فرستاد دو فرقه "داشناک" و «هنیچاک" (هنچاک)(۸)برای انتخاب نماینده مجلس شورای ملی بـا یکـدیگر رقـابت و بلکه مخـالفت میکننـد. فرقه هنچـاک به سـیاست هـای روسـیه و بلشویکها نزدیک و نماینـدهاش الکسانـدر وارطانیـانس است. فرقه داشـناک که در مقابل آن قرار دارد، برای انتخاب ظهراب خان ساگینیان تلاش میکنـد. کنسول شوروی هم برای انتخاب وارطانیانس میکوشد.(۹) پس از رسـیدن این خبر به وزارت جنگ رضا خان دسـتور داد قشون باید بیطرف بماند.(۱۰)

 ادامه تحصن مدیران جراید مشهد

مدیران روزنامه های مشـهد که در حمایت از شاهزاده میرزامصـطفی و بیقانونی در مشـهد در تلگراف خانه شـهر تحصن کرده بودند (ر.ک: ۲۰ اردیبهشت)، همچنان به اعتراض خود ادامه میدهند. حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز به رضا خان اطلاع داد که آقاشـیخ مرتضی و آیت الله خالصی حامیان اصلی مدیران جراید هستند و با خواست آنها این تحصن شکل گرفته است. آنها خواسـتار تبعید میرزامحمد آیت اللهزاده هستند و تلگرام هایی نیز در این موضوع برای ریاستالوزراء فرستادهاند. امیرلشکر شرق بنا بر آن چه که مسـموعات خواند، افزود: این اقدامات با تحریک مأموران روسیه انجام میشود.(۱۱) رضا خان دستور داد قشون از آیت اللهزاده حمایت کند و از اقدامات کسانی که علیه او کار میکنند جلوگیری نماید.(۱۲)

 نخستین اقدام نظامی هواپیما های ایرانی

امروز یکی از هواپیما های نظامی ایران برای سـرکوب طوایف لُر به سوی غرب پرواز کرد. مقصـد این هواپیما بروجرد بود، اما به دلیل

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۵۷.

۲- همان، پ ۸، صص ۲۳۱ و ۲۳۲.

۳- FO E ۵۸۵۶/۲۵۵/۳۴.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۵۷.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۲۵۸.

۶- همان، پ ۲۲، ص ۲۵۵.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۹-۴-۴۰-۱۳۰۳.

۸- سازمـان انقلابی چپگرای «هنچـاک» توسـط آوتیس نظربگیـان و مریم واردانیـان (مارو) تشـکیل شـد. هنچاک رسـماً یک سازمـان مارکسـیستی بود، بـا این حـال تحتتـأثیر نارودنیـک هـای روسـیه نیز قرار داشت. بنیـان فعـالیت این سازمان بر تبلیغات،

تشکیلات، تحریک و عملیات نظامی قرار داشت. هدف آنان ایجاد ارمنستان مستقل بود و به این منظور سازمان انترناسیونال ارمنی را تشکیل دادند اگر چه در آغاز بسیاری از ارامنه را جذب کردند ولی تأکید آنان بر سوسیالیسم به تدریج حمایت از آنان به ویژه از جانب سرمایهداران ارمنی در روسیه را کاهش داد. علاوه بر این مخالفت های داخلی نیز آنان را تضعیف کرد و به سمت اولین انشعاب در سال ۱۸۹۶م کشانید. از زمان دقیق به وجود آمدن اولین تشکیلات هنچاکها در ایران اطلاعی دقیق در دست نیست. ترابیان، نویسنده ارمنی مینویسد: «فعالیت های حزب در ایران از آن رو محدود ماند که ارامنه ایرانی جاهطلبی ملی و شورشی نداشتند.» او همچنین اضافه میکند که هنچاکیستها «در آنجا [= ایران] از موقعیت ویژ های برخوردار بودند، حتی نسبت به ارامنه روسی آزادی سیاسی بیشتری داشتند.» احتمال میرود بعد از انشعاب دوم در شعبه های حزب در سال ۱۹۰۳م، برخی هنچاکیستها گروه مطالعاتی سوسیال دموکرات تبریز را تشکیل داده باشند. (شاکری و دیگران، نقش ارامنه در سوسیال...، صص ۲۵ و ۲۹).

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۵۰.

۱۰- همان، پ ۲۴، ص ۴۹.

۱۱- همان، پ ۸، ص ۹۱.

۱۲- همان، پ ۸، ص ۹۲.

تمام شـدن بنزین در دو فرسـخی ملایر اجباراً فرود آمد. گزارش های ارسالی از همدان میگوید هواپیما و خلبانها سالم هسـتند. این هواپیمـا از هواپیما های خریـداری شـد های بود که از طریق بوشـهر وارد ایران شدنـد و متخصـصان و خلبان های فرانسوی آنها را اداره میکردند. احتمالاً هواپیمای یادشده از شـیراز یا اصـفهان به طرف بروجرد پرواز کرد. سـرتیپ امان اللهمیرزا رئیس ارکان حرب در این باره نوشت چون وزیر جنگ مایل بود در آن نواحی پروازی صورت گیرد «در صورت اجازه ممکن اسـت دسـتور داده شود که طیاره پیش از پرواز به طرف طهران از قشون محاصـره شده [در خرمآباد]، اطلاعاتی تحصـیل و به واسـطه پرواز خود روحیه قشون را تزیید نماید.»(۱)

منـابع انگلیسـی نوشـتند کـه ایـن هواپیمـا از اصـفهان بـه طرف تهران پرواز میکرد کـه راهش را گـم کرد و در ملاـیر بـه زمین نشست.(۲)

 اقدامات سامیبیک در گزارش امیرلشکر شمال غرب

عبد الله خان طهماسبی امروز با ارسال گزارشی از فعالیت های سامیبیک نماینده سیاسی ترکیه در ارومیه، تمام جزئیات گزارش کارگزاری ارومیه را درباره این فرد که پیش از این به وزارت امور خارجه ارسال شده بود، تأیید کرد (ر.ك: ۲۴ اردیبهشت) و افزود این فعالیتها در حالی صورت میگیرد که نماینـده سیاسـی ایران که برای وان تعیین شده بود از طرف ترکیه پذیرفته نشد و اینک در خوی متوقف است اما نماینده غیررسـمی ترکها، در ارومیه با دست باز فعالیت میکند. امیرلشـکر شـمال غرب در انت های این تلگرام نوشت: «امر و مقرر فرمایید که سامیبیک چون شخص سالمی به نظر نمیآید به رسمیت شناخته نشود.»(۳)

 فرار سرداررشید از تهران و اقدامات جدید او

به گزارش شـماره امروز روزنامه کوشـش، سرداررشـید کردسـتانی که سال گذشته خود را تسلیم اردوی غرب کرد و به تهران منتقل شـد، در فرصتی که به دست آورد از تهران گریخت و به منطقه کردسـتان فرار کرد. وی تقابلات خود را با قشون دولتی آغاز نمود و اینک در حال جنگ و گریز است.(۴)

 رئیس جدید نظمیه همدان

مـاژور ابراهیم خـان، رئیس سابق تأمینات، به عنوان رئیس نظمیه همـدان انتخاب شـده است. روزنامه کوشـش با چاپ این خبر افزود که حکم ماژور ابراهیم خان صادر شده است.(۵)اما وی چند روز بعد وی به عنوان رئیس نظمیه فارس منصوب شد.(۶)

 نارضایتی ایران از هواپیما های فرانسوی

بیسـیم مسـکو امروز خبـر داد کـه دو دسـتگاه از هواپیمـا هـای وارداتی ایران از فرانسـه در شـیراز و بوشـهر خراب شدهانـد. دو دسـتگاه دیگر را نیز [بـه واسـطه ترس از پرواز] بـه تهران حمـل میکننـد. یـک هواپیمـا هم که از اصـفهان به طرف تهران پرواز میکرد، بـه طرف کرمانشاه منحرف شـد [و در اطراف ملاـیر پـایین آمـد.] «از قراری کـه نقـل میکننـد محافـل نظـامی ایران از

آیروپلان های فرانسوی بسیار مأیوس شدهاند.»(۷)

 تقاضای ملاقات برای کاپیتان رنکینگ

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، در تهران امروز در نام های به رضا خان نوشت که طبق قرار، کاپیتان رنکینگ معاون اتاشه سفارت باید با نمایندگان ارکان حرب ملاقات کرده، راجع به اسلحه و مهماتی که از طرف دولت انگلیس به ایران داده شده، مذاکره و به موضوع فیصله میدادند. وی افزود رنکینگ شرحی به رئیس ارکان حرب کل قشون نوشته، اما پاسخ دادهاند که وزیر جنگ باید دستور شروع مذاکرات را بدهد. آوی خواستار شروع هر چه زودتر ملاقاتها برای تصفیه مسائل مالی اسلحه ها و مهمات تحویل شده به ایران گردید.(۸)

 اعلامیه های «پنجه سیاه» در بغداد

روزنامه تایمز بصره در شماره امروز خود مقاله کوتاهی با عنوان «پنجه سیاه - یا معاهده را رد کن یا بمیر» چاپ کرد و در آن خبر از وجود گروه های مخالف معاهده عراق و انگلیس داد که با توزیع شبنامه، نمایندگان مجلس مؤسسان را در صورت تصویب معاهده قیمومیت تهدید به مرگ میکنند. این مقاله یکی از این گروه ها را «پنجه سیاه» معرفی میکند که اعضای آن هواخواه ترکیه هستند.(۹)

 هیجان و تمرد در نظامیان خوزستان

به گزارش امروز سرهنگ باقر خان، رئیس نظامیان خوزستان، با رسیدن خبر های «موحش اردوی خرمآباد» و همزمان شدن این مسئله با حرکت اردوی خوزستان به ییلاق، نظامیان چنین تصور کردند که قشون در حال عقبنشینی است؛ یکی از نظامیان اهل بروجرد که شش ماه پیش به استخدام درآمده بود، با دستآویز دیدن همسر خود، فرار میکند. هنگام ممانعت توسط نظامی دیگر، نظامی فراری با کمک چند سوار غیرنظامی با اسب و اسلحه میگریزد. سرهنگ باقر خان میافزاید که چند روز بعد عد های از اهالی دزفول نیز با قشون به مخالفت پرداخته، درگیری میشود که در اثر آن یک نظامی و یک شخصی مجروح میشوند. قضیه خاتمه پیدا کرده، در صدد کشف عوامل تشنج هستم تا محاکمه و حکم اعدامشان صادر شود.(۱۰)

 علت حوادث خرمآباد از زبان سرتیپ محمد خان

سرتیپ محمد خان، صاحب منصب عالی رتب های که به جبهه خرمآباد اعزام شده، امروز علت اصلی حوادث لرستان و اقدام طوایف لُر را در محاصره خرمآباد، به اطلاع وزارت جنگ رساند. او نوشت: «دلیل قیام حاضر در لرستان این است که دو ماه پیش امیرلشکر احمدآقا[خان امیراحمدی]... یک قرآن لاک و مهر شده به سران ایلات لر میفرستد و به آنها اطمینان میدهد که اگر

۱- همان، پ ۱۳، صص ۱۷۶ و ۱۸۰.

۲- ۵۴۹۸/۲۵۵/۳۴ FO E.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۵۶۵. رضا خان بر عکس این گزارشها به امیرلشکر شمال غرب دستور داد «با سامیبیک مربوط شده و از مشارالیه استفاده فرمایید.» (همان، پ ۱۲، ص ۵۶۴).

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۳۹، ص ۲.

۵- همانجا.

۶- همان، شم ۴۱، ص ۳.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۵۹۹، ص ۲.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۸۷. رضا خان هم ضمن قبول موضوع به آوی نوشت که کاپیتان رنکینگ با اسناد مربوط به وزارت جنگ مراجعه کند. (همان، پ ۲۰، ص ۱۸۶).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۶۶-۲۷-۲۷-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۱۸۹ و ۱۹۰.

تسلیم شوند، مشمول عفو واقع میشوند. دو تن از سران ایلات، نظرعلی خان و شیخ علی خان خود را تسلیم میکنند. در ابتدا هر آنچه همراهشان بوده از آنها ستانده، بعد اعدامشان میکنند. وقتی خبر به لرها میرسد، موجب اتحاد همه آنها میشود؛ چه پیشکوه و چه پشتکوه. شمار آنها اکنون به ۳۵.۰۰۰ مرد مسلح و ۲.۰۰۰ زن مسلح رسیده است. صاحب منصبان ایرانی از عمل امیرلشکر خشمگین هستند.»(۱)

(تصویر) سردارمعزز

(تصویر) بغداد

□ شنبه

۲۸ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱۷ مه ۱۹۲۴

۱۲ شوال ۱۳۴۲

□ پیشنهاد های امیرلشکر غرب برای هواپیمای ملایر

پس از نشستن اجباری یک فروند هواپیما در ملایر به سبب نداشتن بنزین، امیرلشکر غرب امروز به وزارت جنگ پیشنهاد داد این هواپیما اعلامیه های این لشکر را در آسمان خرمآباد پخش کند. احمد خان امیراحمدی میگوید پس از این اقدام «موقعی که خود فدوی با اردو به طرف خرمآباد حرکت مینماید طیاره بمباندازی خواهد نمود» و از این طریق وحشتی در دل طوایف لُر ایجاد خواهد کرد که برای عملیات زمینی مؤثر است.(۲) وزارت جنگ نیز به خلبان هواپیما دستور داد نمایش لازم را در آسمان منطقه بدهد.(۳) قرار بود پرواز و فرود هواپیما در بروجرد باشد. از این رو زمینی هم برای این کار در نظر گرفته شد. اما امیرلشکر غرب امشب متوجه شد که این هواپیما با خود بمبی حمل نمیکند که آن را بر سر لُر های محاصره کننده خرمآباد بریزد. از این رو به وزارت جنگ نوشت: «چنانچه طیاره بدون عملیات جنگی به مرکز مراجعت نماید به کلی وضعیات این جانب را به هم خواهد زد.»(۴) وزارت جنگ به احمد خان امیراحمدی خبر داد که بمب در تهران هم نیست. «به بوشهر تلگراف شد که زودتر بمب طیاره به مرکز بفرستند.» همچنین توصیه شد: «چون [خلبانان] فرانسوی نازپرورده شدهاند متمنی است قدغن فرمایید وسایل آسایش طیارهچیها را از هر حیث فراهم و در صورتی که وجوهاتی هم به طور مساعده تقاضا نمایند به آنها بپردازند.»(۵)

امیرلشکر غرب در تلگرام دیگری درخواست کرد دو هواپیمایی که در تهران است با تجهیزات کامل برای بمباران منطقه به بروجرد پرواز کنند.(۶) امروز یک گردان از فوج بهادر که برای کمک به لشکر غرب حرکت کرده بود به منطقه رسید و به طرف رازان عزیمت نمود.(۷)

□ بیپولی لشکر غرب

امیرلشکر غرب امروز به وزارت جنگ خبر داد که فوج آهن و دفاع، و قشون اعزامی از تهران بیپول هستند. «با وضعیات فعلی و حمل آذوقه از راه های بعید و نگاهداری افراد در خط آتش با نداشتن وجه خالی از اشکال نیست.»(۸)

□ نامه رضا خان به شیخ خزعل

در پی درخواست سرهنگ باقر خان، رئیس نظامیان خوزستان، رضا خان امروز تلگرامی برای شیخ خزعل فرستاد و گفت اگر «دولت خدماتی به جنابعالی رجوع نکرده و دلتنگ بوده و تصور کرد هاید که صمیمیت شما در مدنظر نیست... اطمینان داشته باشید که اینجانب همیشه کمال محبت را به جنابعالی داشته و از صمیمیت شما نسبت به دولت مسرور و خوشوقتم.»(۹)(ر.ک: ۲۰ اردیبهشت) ارسال تلگرام امروز رضا خان به شیخ خزعل ، بیارتباط با تحرک لرها در اطراف خرمآباد نیست.

۱- FO E ۵۸۵۶/۲۵۵/۳۴

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۲۲۷ و ۲۲۸.

۳- همان، پ ۱۳، ص ۲۱۹.

۴- همان، پ ۱۳، ص ۲۱۸.

۵- همان، پ ۱۳، ص ۲۱۷.

۶- همان، پ ۱۳، صص ۲۳۵ و ۲۳۶.

۷- ۲۰/۱۳۰۳، ص ۴۰.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۲۳۲. به دنبال دریافت این تلگرام وزارت جنگ به خزانهداری خود دستور داد ۳۵ هزار تومان توسط بانک شاهنشاهی حواله شود. (همان، پ ۱۳، ص ۲۳۱).

۹- همان، پ ۱۸، ص ۲۴۷. شیخ خزعل نیز چند روز بعد پاسخ داد که همین قدر که «مراتب صمیمیت و فدویتم در حضور مبارک معلوم است... مقصود بنده» حاصل است. (همان، پ ۱۸، ص ۲۴۲).

وی بدین وسیله میخواست شیخ خزعل را از طوایف لر دور نگاه دارد.

 هشدارباش به امیرلشکر جنوب

رضا خان، وزیر جنگ، در تلگرامی به محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، تأکید کرد از آنجا که «[شیخ] خزعل و بختیاریها با الوار مشغول عقد اتحاد شده و عملیاتی را بر ضد قشون شروع کردهاند» باید همه قسمت های قشون جنوب آماده جنگ باشند. «ساخلوی اصفهان را نیز حاضر حرکت جنگی نموده منتظر دستور باشید.» رضا خان افزود به سرتیپ فضل الله خان، رئیس قشون فارس، هم دستور دهید با سردارعشایر صولتالدوله وارد مذاکره شود و نیرو های قشقایی را برای کمک قشون حاضر کند. رضا خان در پایان یادآور شد همین دستور به خوانین چهارلنگ هم داده شده است.(۱)

 شوراندن طوایف علیه والی پشتکوه

رضا خان به امیرلشکر غرب دستور داد از آنجا که غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، مشغول رساندن اسلحه و لوازم دیگر به طوایف لُر است، ضروری است «طوایف دیگر را بر علیه او متوجه و حملهور نمایید که دست از تشبثات خود بردارد.»(۲)

 رسیدگی به شکایت اتحادیه کارگران تهران

اتحادیه کارگران تهران در شکایتنام های به رضا خان، رئیسالوزراء، یادآور شدند که مأموران نظامی در رشت و انزلی، اتحادیه های کارگری آن دو شهر را تهدید کرده «به حیثیت آنها تعرضاتی داشته و اقدام به توقیف منشی جمعیت و ضبط مهر اتحادیه آنها نمودهاند.»(۳)

 تأکید بر سانسور مراسلات داخلی ناحیه غرب

در پی دستور دولت به سانسور مراسلات پستی ناحیه غرب، رئیس ارکان حرب لشکر غرب امروز به وزارت جنگ خبر داد که مشکلاتی ظهور نموده، و آن، سانسور نامه های رؤسای بانکها و تجار معتبر خارجه است که به زبان های خارجی نوشته شدهاند. وی پرسید آیا این قسم نامه ها باید سانسور و بازبینی شوند یا خیر؟ وزارت جنگ پس از دریافت این تلگرام پاسخ داد مراسلات مربوط به اتباع خارجه به هیچوجه سانسور نشود.(۴)

 تهدید به استعفای حاکم مازندران

امیراکرم، حاکم مازندران، امروز تهدید به استعفا کرد. وی از این که حکام محلی این ایالت بدون اطلاع او منصوب میشوند ناراضی بود.

او گفت من شناختی از این افراد ندارم، در حالی که اشخاص با سابقه خدمت و طرف اعتماد در این جا بیکار هستند. وی نامه خود را خطاب به وزارت جنگ نوشت و در پایان افزود: «مستدعی است امر فرمایید حکومت دیگری برای مازندران معین و چاکر را از این خدمت معاف فرمایند.»(۵)

 ممانعت روسها از تردد تجار ایرانی در عمق خاک شوروی

بنابر گزارش سرهنگ محمدعلی، فرمانده فوج آذر، مستقر در مرز های شمال غربی، روسها اعتنایی به تذکره تجار ایرانی برای ورود آنان به خاک شوروی نمیکنند. طبق این تذکره ها تجار میتوانند هفت فرسخ و نیم در خاک شوروی تردد کنند؛ اما پست های مرزی شوروی جلوگیری میکنند و تجار ایرانی شکایت کردهاند تا به این موضوع رسیدگی شود.(۶)

 ناکارآمدی مجلس مؤسسان در عراق

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز گزارشی از وضعیت سیاسی بینالنهرین به وزارت امور خارجه فرستاد که خبر از ناکارآمدی «مجلس تأسیسی» بود. وی معتقد بود این مجلس در شرف انحلال است، چرا که بسیاری از نمایندگان در آن شرکت نمیکنند؛ برخی هم به واسطه «تهدیدات ملیون» استعفا دادهاند. شبنامه ها با امضای «جمعیت سری اسلامی، جمعیت پنجه سرخ (کف احمر) و جمعیت پنجهسیاه (کف اسود)» منتشر میشود. هفته قبل زمزمه سقوط کابینه هم به گوش میرسید که تکذیب شد. مجلس تأسیسی در چنین موقعیتی نمیتواند معاهده [قیمومیت] را تصویب کند. «انگلیسها اصرار دارند که یا معاهده تمام قبول، یا رد، و مایل نیستند در موارد آن ترمیمی بشود.»(۷)

 تشویق ترکیه به مهاجرت اکراد ایرانی

بر اساس گزارش کارگزار ماکو ترکها برای جلب اکراد ماکو به خاک ترکیه در خفا تلاش میکنند. البته کُردها هم از آنجا که تحرکات سابق را ندارند و با توسعه قشون نمیتوانند اعمال سابق را انجام دهند به تصور این که در خاک ترکیه آزادتر خواهند بود تمایل به مهاجرت دارند. «از قرار... در نظر دارند و منتظرند که قدری برّه و بزغاله آنها بزرگ شده، همین قدر که بتوانند با گوسفند حرکت کنند، مهاجرت نمایند.»(۸) همین موضوع باعث درگیری و کشته شدن چند تن از مهاجران شد. امشب دو خانوار کرد قصد مهاجرت به خاک ترکیه میکنند. گویا به تحریک خالدآقا رئیس ایل جلالی حرکت میکنند. خالدآقا پیش از این به خاک ترکیه مهاجرت کرده بود. در تعقیب کُردها، میان نیرو های خالدآقا و مأموران ایرانی درگیری شده، چند تن کُرد کشته و دو نظامی ایران مجروح میشوند.(۹)

 سفر قوامالدوله به عتبات

رضا خان در تلگرامی به امیرلشکر غرب اطلاع داد که «مذاکرات راجع به قوامالدوله را البته در نظر دارید. اکنون مشارالیه عازم عتبات است.» در این تلگرام کوتاه اشار های به جزئیات دیگر نشده است.(۱۰)

 گرانی نفت در شمال

بدیعالممالک، کارگزار مازندران، امروز اطلاع داد که گرانی

۱- همان، پ ۱۹، ص ۳۳۳.

۲- همان، پ ۱۳، ص ۲۲۶.

۳- همان، پ ۱۱، ص ۳۱۰. موضوع از طرف ریاستالوزراء به رئیس تیپ شمال منعکس و دستور داده شد «در حصول آسایش آنها دستورات لازم صادر نمایید.» (همان، پ ۱۱، ص ۳۰۹).

۴- همان، پ ۱۵، صص ۳۴۷ و ۳۴۸.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۳۱۸. وزارت جنگ پس از دریافت این مراسله به وزارت داخله یادآور شد منصوبات ایالت مازندران باید با هماهنگی امیراکرم انجام شود. (همان، پ ۲۲، ص ۳۱۷).

۶- همان، پ ۴، ص ۱۶۷. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد. (همان، پ ۴، ص ۱۶۵).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵۸ تا ۱۵۶-۲۷-۲۷-۱۳۰۳.

۸- همان، ۴۰-۷-۱-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۴۵۶ و ۴۵۷.

۱۰- همان، پ ۱۵، ص ۳۴۴. قوامالدوله در جناح مقابل رضا خان و از عناصر ذینفوذ در جبهه ولیعهد، محمدحسن میرزا بود. او گاه نقش رابط میان شیخ خزعل و ولیعهد را ایفا میکرد. (مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۲، ص ۵۵۳).

فوقالعاده نفت در منطقه شمال که به دلیل انحصار فروش آن توسط تجارت خانه «نفت کم» دولت شوروی پدید آمده، موجب شد که تجار و اهالی در خانه امیراکرم، حاکم مازندران، اجتماع و درخواست رسیدگی نمایند. بدیعالممالک میافزاید که در این مورد نام های به نمایندگی دولت شوروی در بارفروش نوشتم که عملکرد اداره نفت کم با اصول آزادی تجارت مغایر است و «این نکته خاطرنشان آنها شد تا بدانند همان طوری که برنج در روسیه مورد احتیاج است، نفط هم در این جا جزو مایحتاج عموم ناس میباشد» و درخواست شد به فوریت در تعدیل قیمت نفت اقدام نمایند.(۱)

 غیردولتی بودن ادارات کشتیرانی روس

وزارت امور خارجه در نام های به وزارت مالیه یادآور شد که ادارات کشتیرانی روس خود را جزو مؤسسات دولتی شوروی معرفی میکنند، در حالی که این ادارات رسمیتی ندارند و مانند مؤسسات داخلی تابع قوانین و مقررات مملکتی هستند.(۲)

ن(تصویر) قشه بینالنهرین

 یکشنبه

۲۹ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱۸ مه ۱۹۲۴

۱۳ شوال ۱۳۴۲

 پیاده شدن دوباره نیرو های نظامی روسیه در حسن کیاده

محمدحسین خان آیرم، فرمانده تیپ شمال، خبر داد که امروز ساعت چهار بعد از ظهر روسها ۳۰ سرباز و چهار قبضه مسلسل در حسن کیاده پیاده کرده، «صیادان ایرانی را که در شیلات بودهاند خارج نمودهاند و با اسلحه[ای که] در انبار حسن کیاده داشتند روس های مستخدم را تقریباً صدنفر، مسلح کردهاند.» این قضیه پس از خارج شدن قوای روسها بار دیگر رخ داده است.(۳) دیروز کشتی «ترود» ده مسلح روسی را سوار کرد و امروز کشتی جنگی دیگری برای پیاده کردن نیرو در حسن کیاده پهلو گرفت.(۴)

 تأکید وزارت جنگ به ساخت درست فرودگاه بروجرد

وزارت جنگ امروز به امیرلشکر غرب تأکید کرد محل فرود هواپیما در بروجرد به نحوی باید باشد که طیاره سالم بنشیند «و در موقع فرود آمدن خراب و شکسته نشود، زیرا در صورت خرابی لطمه کلی به ... قشون وارد خواهد آورد. ضمناً در صورتی که بنزین هواپیمایی خوب در آنجا موجود نیست اطلاع فرمایید که از مرکز فرستاده شود.»(۵) همچنین وزارت جنگ امروز

پیگیر بمب های هواپیما از نایب ارفعالملک نماینده خود در بوشهر بود. وزارت جنگ میپرسید: «بمب های طیاره کجاست؟ ... فوراً مقداری از آنها را توسط اتومبیل ارسال دارید.»(۶)

 دیدار کنسول روس با فرمانده قشون آذربایجان

کنسول شوروی در تبریز به دیدار عبد الله خان طهماسبی رفت و از همکاری لشکر شمال غرب با مأموران روسی برای دفع ملخ تشکر نمود. کنسول در این دیدار از تحرکات داشناکها در تبریز شکایت کرد که علیه دولت شوروی مشغول فعالیت هستند. «جواب دادم چنانچه برخلاف نزاکت از ایشان ناشی شود قطعاً جلوگیری خواهد شد ولی فدوی ملتفت شدم شکایت مشارالیه از نقطهنظر تعیین و انتخاب وکیل ارامنه است.»(۷)داشناکها با انتخاب نماینده ارامنه موردنظر روسها مخالف بودند.

 ورود شریعتزاده رشتی به مشهد

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز خبر داد که شریعتزاده رشتی وارد مشهد شده و در کنسولگری روسیه ساکن است. وی «در صدد است که در شهر منزل گرفته و به تعلیمات قونسول روس مشغول عملیات شود.»(۸)

همچنین امروز رضا خان به عنوان رئیسالوزراء به امیرلشکر شرق دستور داد از «طهرانیزاده» که عازم «ارض اقدس» است استقبال کرده، وسایل آسایش او را فراهم نماید.(۹)

 تقاضای آزادی خانواده فرج خان بان های

گروهی از خانواده فرج خان بان های در ساوجبلاغ تحت نظر

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۳۵-۳۶-۱۳۰۳.

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۵۹۳۶، ص ۷.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۵۴. موضوع از طریق وزارت جنگ به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد تا پیگیری کند. (همان، پ ۲۲، ص ۲۵۳). پیش از این که اقدام وزارت خارجه شروع شود، روسها دوم خرداد نیرو های نظامی خود را از حسن کیاده بیرون بردند. (همان، پ ۲۲، ص ۲۵۱). پیاده شدن قوای نظامی روس در حسن کیاده شاید با این خبر بیسیم مسکو بیارتباط نباشد. بیسیم مسکو ۱۶مه/۲۷ اردیبهشت خبر داد که میلسپو برای مقاصد سیاسی به نظامیان تحت امر اداره مالیه دستور داده است شیلات حاشیه جنوبی بحر خزر را اشغال کنند. این خبرگزاری میافزاید این اقدام برخلاف عهدنامه ۱۹۲۱ دولتین ایران و روس بوده است. (روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۰، ص ۳) منابع داخلی هم نوشتند که روسها غیر از حسن کیاده، دو نقطه دیگر را هم اشغال کردند و مشغول صید ماهی شدند. «قریب ۲۵۰ هزار پوط خاویار و هشتاد هزار ماهی از آن جا صید کرده و قبل از خروج از محل به مأمورین دولت هم بعضی عنوانات کردهاند.» (روزنامه ایران، شم ۱۶۰۰، ص ۲).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۴-۴-۴۰-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۲۲۱.

۶- همان، پ ۲۱، ص ۵۲.

۷- همان، پ ۲۴، صص ۴۷ و ۴۸.

۸- همان، پ ۸، ص ۹۲. وزارت جنگ تأکید کرد باید مراقب اقدامات شریعتزاده رشتی بود. (همان، پ ۸، ص ۹۵).

۹- همان، پ ۸، ص ۱۰۷.

بوده، اجازه رفت و آمد و خروج از شهر را نداشتند. این دستور زمانی صادر شد که فرج خان بان های بنای تمرد گذاشت. اینک فرج خان مورد عفو قرار گرفته، از این رو امروز امیرلشکر شمال غرب از وزارت جنگ خواست خانواده وی از حصر رها شوند.(۱) با این درخواست موافقت شد.

 دستور مراقبت از رکنالملک

وزارت جنگ به امیرلشکر جنوب دستور داد از رکنالملک مراقبت نماید. به گزارش امیرلشکر امیراقتدار، وی که برادرزاده قوامالملک و رئیس عدلیه فارس است همراه شیخ خزعل و قشقاییها مشغول تحریکات و اغتشاشات است.(۲)

 آرامش در محله کلیمیها

در پی ورود فردی به خانه یک کلیمی، که منجر به منازعه و سپس فوت آن شخص در مریض خانه نظمیه گردید، محله کلیمیان دستخوش تشنج شد. امروز مسلمانان ساکن محله کلیمیان تهران با حضور در وزارت عدلیه خواستار رسیدگی به موضوع شدند. در این چند روز نیز تعدادی از مسلمانان با تحصن در خانه آیت الله شیخ عبدالنبی نوری به این مسئله اعتراض کردند، اما با نصایح مسئولان متفرق شدند. روزنامه ایران با چاپ این خبر افزود: با وجود انتظار مسلمانان به اقدام عدلیه، «یکی دو نفر از معروفین کلیمیان در این موقع دامنزن آتش شده»اند و کلیمیان را تحریک میکنند.(۳)

 ادامه ساخت میدان توپ خانه

به نوشته روزنامه ایران ساخت میدان توپ خانه از امروز شروع خواهد شد. ساخت این میدان به علت نبود اعتبار به تعویق افتاده بود. گفته میشود ۱۷ هزار تومان برای شروع ساخت میدان در نظر گرفته شده است.(۴)

 ادامه تحصن خدام و کسبه شاهعبدالعظیم(ع)

خدام و کسبه شاهعبدالعظیم(ع) از چند روز پیش در تحصن هستند و از دولت برآورده شدن خواست هایشان را تقاضا میکنند. روزنامه ایران با چاپ این خبر به جزئیات موضوع اشاره نکرد،(۵) اما منابع خارجی نوشتند که تحصن هنگامی شروع شد که تعدادی از نظامیان اعزامی به لرستان به وقت عبور از شاهعبدالعظیم، از فرصت استفاده کرده، بست نشستند. موریس دایه کاردار سفارت فرانسه نوشت این تمرد نظامیان بخشی از اعتراضات عمومی به دولت است. «ناچار افسران فرمانده توانستند عد های از آنها را از بست خارج کنند ولی مردم به علامت اعتراض مغازه هایشان را بستند.»(۶)

 نشستی برای سجل احوال

امروز در محل وزارت داخله با حضور پنج تن از نمایندگان مجلس درباره قانون سجل احوال گفتوگو شد. وزارت داخله برای تهیه لایحه سجل احوال مشغول رایزنی است.(۷)

□ تجاوز کرد های ترکیه به ایران و حکایت حاکم بایزید

عبـد الله طهمـاسبی، امیرلشـکر شـمال غرب، از قول نایبسـرهنگ معینالسـلطنه گزارش داد که امروز کرد های ترکیه با تجاوز به حدود ایران ۶۰ رأس «مال و اغنام قریه جبارلو را با چهار نفر چوپان دستگیر» کرده، با خود میبرند. وی افزود که این اقدامات با حمایت حاکم بایزید ترکیه انجام میشود. «کار از مذاکره با والی [بایزید] و شـهبندری [= کنسول] گذشـته است. باید از طهران با آنقره [= آنکارا] مذاکرات نموده و به والی بایزید سخت بگیرند.»(۸)

□ ابراز اطاعت دوباره سران شاهسون

در تلگرامی که عبـد الله خان طهماسبی، امیرلشـکر شـمال غرب، امروز به رضا خان فرسـتاد، متن انقیاد و اطاعت سـران طوایف شاهسون را به پیوست ابلاغ کرد. در این تلگرام نوروز خان،

۱– همان، پ ۱۵، ص ۳۳۹.

۲– همان، پ ۱۹، ص ۱۲۶.

۳– روزنامه ایران، شم ۱۵۹۹، ص ۱.

۴– همـان، شم ۱۵۹۸، ص ۲. میـدان توپ خانه، میـدان سپه یا میـدان امام خمینی نام میدان قدیمی در مرکز تهران است. بنای اولیه آن مربوط به سال ۱۲۸۴ق میباشد که به علت توسعه و گسترش تهران، برج و باروی تاز های پیرامون شهر ساخته شد و با از میان رفتن برج و باروی قـدیمی، خندق پشت حصار ارگ ناصـرالدینشاه پر شده، به همان محوط های تبدیل شد که امروزه آن را به نام میدان امام خمینی میشناسیم. ایجاد و احداث میدان به محمدابراهیم خان معمارباشی، وزیرنظام، واگذار شد که در ۱۲۹۴ق عملیات آن را به پایان رسانـد. او در شـمال و جنوب و غرب میدان اتاق های دوطبق های ساخت که در طبقات پایین، توپها را نگهداری میکردند و طبقات بالا محل سـکونت توپچیها بود. علاوه بر این در ضـلع شـرقی میدان، عمارت میرزاقهرمان امینلشـکر (وزیر گمرکات) قرار داشت، که در سال ۱۳۰۷ه ق پس از تأسـیس بانک شاهنشاهی ایران (بانک انگلیس) از طرف بانـک خریـداری شـد و اکنون به جـای آن، ساختمان شـعبه مرکزی بانک تجارت ایران قرار دارد. در قسـمت شـمالی میـدان، ساختمان اولین بلدیه تهران قرار داشت که حالا ترمینال اتوبوس است و در قسـمت جنوبی میدان از گذشـته تا به حال ساختمان شرکت مخابرات ایران قرار دارد. (ذاکرزاده، سرگذشت طهران، ص ۳۸؛ معتمدی، جغرافیای تاریخی تهران، ص ۲۳۲).

۵– همانجا.

۶– پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۳۳.

۷– روزنامه ایران، شم ۱۵۹۹، ص ۱.

۸– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۴۲۶ و ۴۲۷.

رئیس طایفه قوجه بیگلو، حاجفرج، رئیس طایفه گیکلو، و جواد خان، رئیس طایفه حاجیخاجهلو، مراتب ارادت خود را نسبت به رضا خان ابراز کردهاند.(۱)

 تقاضای بلدیه برای مساعدت صاحب امتیاز نفت شمال به بیمارستان دولتی

مسئولان بلدیه تهران از کفیل این اداره خواستند همچنان که عموم صاحب ان امتیازات کمپانیها و شرکتها، مساعدت هایی به مؤسسات عامالمنفعه میکنند، از صاحب امتیاز نفت شمال هم خواسته شود مبلغی را به مریض خانه دولتی اختصاص دهد. هماینک کمپانی نفت جنوب سالانه دو هزار لیره به این مریض خانه کمک میکند.(۲)

(تصویر) میدان توپ خانه

 دوشنبه

۳۰ اردیبهشت ۱۳۰۳

۱۹ مه ۱۹۲۴

۱۴ شوال ۱۳۴۲

 آماده شدن فرودگاه بروجرد

امیرلشکر غرب امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که محل فرود هواپیما در بروجرد تسطیح شده، آماده است. وی افزود بنزین هواپیما در این جا یافت نمیشود. با این حال «شش پوط بنزین معمولی و پنج من روغن کرچک» تحویل خلبان شد. قرار بود امروز ساعت ۵ هواپیما پرواز کند، اما «طیارهچی» هوا را مناسب پرواز ندانست. احمد خان امیراحمدی امیرلشکر غرب ضمن درخواست بنزین از مرکز خبر داد که هواپیما فردا به سوی آسمان خرمآباد پرواز خواهد کرد [تا وحشت را بر محاصرهکنندگان این شهر مستولی کند.](۳) وی امروز بار دیگر از نبود گلوله توپ های شنیدر فرانسوی گفت و درخواست کرد هر اندازه گلوله که میشود ارسال کرد، به این لشکر بفرستند.(۴)

 دیدگاه رئیس طایفه پاپی به رضا خان و امیرلشکر غرب

امیرلشکر غرب از قول یکی از صاحب منصبان خود که در دست طایفه پاپی اسیر بوده و اینک آزاد شده میگوید حسینقلی خان، رئیس طایفه پاپی، پس از مطمئن شدن از مسلمان بودن این صاحب منصب اسیر به او میگوید رضا خان و امیرلشکر کافر و ب هایی هستند؛ بیجهت به آنها خدمت میکنید. «چرا میخواهید مملکت را جمهوری و به دست کفار بدهید؟» رئیس طایفه پاپی میگوید: «ما از طرف شاه حکم داریم که تمام شما را خلعسلاح نماییم.» وی خبر از ورود قریبالوقوع احمدشاه به ایران

میدهـد. «در عوض خـدمت به کفار به اسـلام خـدمت نماییـد.» حسـینقلی خان معتقد بود احمدشاه پس از ورود به ایران همراه والی پشتکوه و شیخ خزعل راهی تهران میشود تا پایتخت را از کفار بستاند.(۵)

 ویلسن در لرستان

وزارت جنگ امروز به اطلاع امیرلشـکر غرب رسانـد که آرنولد ویلسن [رئیس کمپانی نفت جنوب] به بهانه معاینه معادن نفت از شوشتر به حـدود لرسـتان آمـده است. در این مورد رئیسـالوزراء نـام های به سـفارت انگلیس داده و نوشـته است اگر حادثه غیرمنتظر هـای برای ویلسن رخ دهـد مسـئولیت آن به عهـده دولت ایران نیست. وزارت جنـگ به امیرلشـکر غرب توصـیه کرد «حسـبالامر [رضا خان] حضرتعالی هم میتوانید در صورتی که لازم و ممکن باشد اقداماتی بفرمایید.»(۶) امیرلشکر غرب معتقد بود ویلسون بـا تفنگ و فشـنگ کافی به میان طوایف بهارونـد و قلاونـد رفته و آنها را علیه قشون تحریک میکنـد. «مخصوصـاً اظهـار نموده چون قشون متلاشـی شـده چنـانچه شـما داخل عملیات بشویـد قطعاً فاتـح خواهیـد بود.»(۷)استناد این گفته های امیرلشـکر غرب روشـن و موثـق نیسـت. برخی از مطبوعـات تهران نیز حـوادث لرسـتان را منتسـب به تحریکـات دولت انگلیس کردند و نوشتند که افسران انگلیسی با لباس مبدل میان طوایف لر حضور پیدا نموده و اسلحه

۱– مجله پهلوی، شم ۲۸، ص ۳.

۲– اسناد مجلس شورای ملی، سند شم ۷/۱/۱۶/۱۰۶/۵.

۳– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۲۲۰.

۴– همان، پ ۱۳، ص ۲۲۴. گلوله توپ شنیدر در قشون موجود نبود. (همان، پ ۱۳، ص ۲۲۲).

۵– همان، پ ۱۳، صص ۱۸۷ و ۱۸۸. با رسـیدن این خبر به تهران، وزارت جنگ به امیرلشـکر غرب دسـتور داد توسط چاپ و پخش اعلان هایی این شایعات را تکذیب کنید؛ «میخواهند به اسـتقلال دولت و مملکت لطمه وارد آورند... ضمناً بایستی چند نفر از علمـای بـانفوذ را که طرفـدار قشـون هسـتند نزد الـوار اعزام داریـد که حقیقت مطلب را به طوایف مختلفه حـالی» کننـد. (همان، پ ۱۳، ص ۱۸۶).

۶– همان، پ ۱۵، ص ۴۹.

۷– همان، پ ۱۵، ص ۴۷.

در اختیار آنها گذاشتهاند. سفارت انگلیس این گزارشها را سخیف و دور از واقعیت ارزیابی کرد.(۱)

 پیگیری سفارت انگلیس از رضا خان

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس و جانشین لورن، امروز در نام های خصوصی و با خطاب «رئیسالوزرای عزیزم» از رضا خان جویای واکنش او نسبت به عاملان دستگیری دو زمینشناس انگلیسی شد. آوی با اشاره به دو نامه قبلی خود و پاسخ های رضا خان پرسید آیا وعده هایی که داده بودید، عملی شده یا خیر؟ «نظر به این که آنها را پنج روز تحت توقیف نگاه داشتهاند آیا حضرت اشرف خیال دارند نسبت به اشخاص مسئوله چه نحو معامله فرمایند؟»(۲)

 هشدار نسبت به خروج مسکوکات ایرانی

کنسولگری ایران در عشقآباد بار دیگر نسبت به خروج بیرویه مسکوکات ایرانی هشدار داد و نوشت این رویه «کمک عمد های به پیشرفت سیاست اقتصادی روسها میکند و بالعکس صدمات شدیده آن نسبت به مملکت ما محتاج اقامه برهان و دلیل نیست.» کنسولگری نوشت مسکوکات ایران، آن طور که شهرت دارد، در قوچان تمرکز داده میشود و از آنجا از طریق لطفآباد و باجگیران وارد شوروی میشود. «منشأ اصلی این بدبختی کثرت واردات مملکت است. چنانکه غالب، بلکه تمام مسکوکات وارده به عشقآباد به چرونتس تبدیل شده و به مصرف خرید منسوجات، قند و شکر، نفت و شیشهآلات میرسد. جلوگیری از آن هم فقط منوط به تأسیس مؤسسات صنعتی میباشد.» کنسولگری یادآوری کرد ورود فراوان قران (مسکوک ایرانی) به عشقآباد باعث ترقی واحد پول روسیه (چرونتس) شده است.(۳)

 تقاضای آزادی محمدتقی رزاقاف

علیعباس رزاقُاف امروز نام های به رضا خان نوشت و خواستار آزادی عمویش حاجمحمدتقی رزاقُاف شد. وی یادآور شد که حاجمحمدتقی از بازرگانان درجه اول ایران است و با سرمایه یک میلیون تومان مشغول امور تجاری میان شهر های انزلی، رشت، خراسان و بادکوبه بود. پس از انقلاب بلشویکی بخشی از اموال او از جمله کشتی بخاری «ثریا» مصادره شد و یک کرور تومان ضرر کرد. حاجمحمدتقی رزاقُاف رمضان سال گذشته همراه پسرش در اردبیل دستگیر و به تبریز منتقل شد. علیعباس رزاقُاف در این نامه نوشت، عموی من سرپرست بیش از یکصد نفر زن و بچه است و این خانواده در آستانه ورشکستگی است.(۴)

 پیشنهاد امیرلشکر غرب برای حکومت نهاوند

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، از رضا خان خواست شاهزاده امیرمؤید به حکومت نهاوند منصوب شود، چرا که وی نسبت به قشون صمیمیت دارد. این پیشنهاد در حالی صورت میگرفت که نهاوند جزو ولایات ثلاث (تویسرکان، نهاوند، ملایر) بود و حاکم آن تعیین شده بود. از این رو وزارت جنگ از امیرلشکر غرب پرسید: «محال ثلاثه یک نفر حاکم دارد. با این

حال چه قسم میتوان برای هر شهری یک نفر حاکم تعیین نمود؟»(۵)

 منشی حکومت خوزستان و جاسوسی برای ویلسن

به گزارش امنیه خوزستان، میرزاعبدالمحمد منشی، حاکم خوزستان، جاسوس ویلسن رئیس کمپانی نفت جنوب است. این خبر امروز به وزارت جنگ منعکس شد و از آن جا به وزارت داخله اطلاع داده شد تا وی را برکنار کنند.(۶)

 اطلاعی های علیه فیوضات

«جمهوریطلبان حقیقی» امضایی بود که با مخاطب قرار دادن عبد الله خان طهماسبی امیرلشکر شمال غرب اطلاعیه هایی را نوشته، برای او ارسال میکردند. امروز دهمین اطلاعیه این جمعیت که ماهیت نامعلومی دارد، علیه یکی از مسئولان معارف آذربایجان به نام فیوضات برای طهماسبی فرستاده شد. در این اطلاعیه فیوضات، آژان [= عامل] قاجاریه یاد شده بود که به آرمان های سردارسپه خیانت میکند. اطلاعیه های جمهوریطلبان حقیقی با سیاست های روسیه همخوانی داشت.(۷)

 مصوبه دومین جلسه شورای معارف

دومین جلسه شورای معارف تشکیل شد و مقرر گردید از این تاریخ به بعد در همه پیشنهاد هایی که راجع به کسب مجوز جراید میشود «باید مسلک روزنامه یا مجله و این که یومیه یا هفتگی است قید فرمایند.»(۸)

 قطع آب های مرزی

امروز خبر داده شد که آب مرزی ناحیه قوزقان از طرف روسها به روی ایرانیان مرزنشین بسته شده است. حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، این خبر را به اطلاع رساند و گفت همچنان که در تابستان گذشته بیش از دو ماه آب لطفآباد و نواحی اطراف آن از طرف روسها به روی ایرانیان بسته شد و خسارات فراوانی وارد گردید، اینک قطع آب ناحیه یادشده اسباب پریشانی اهالی را فراهم کرده است.(۹)

 اعتراض سرکنسولگری شوروی به فعالیت داشناکها

سرکنسولگری شوروی در تبریز با ارسال نام های بلند خطاب به مأموران دولتی آذربایجان نسبت به فعالیت های داشناکها در تبریز علیه دولت شوروی اعتراض کرد. وی نوشت که مقصود اصلی داشناکها مبارزه مسلحانه علیه جمهوری شوروی ارمنستان است و اینک پناهگاهی در تبریز برای عملیات خصمانه خود یافتهاند. سرکنسول شوروی با ذکر رخداد های اخیر میان ارامنه آذربایجان خواست هر چه زودتر به عملیات این فرقه در آذربایجان خاتمه داده شود.(۱۰)

 مشکلات فکری مدرسه مظفری عشقآباد

انجمن خیریه عشقآباد، متشکل از ایرانیان مقیم آن ناحیه، امروز با ارسال نام های به رضا خان از مشکلات مدرسه مظفری

عشـقآباد نوشت و با اشاره به قـدمت ۱۸ ساله این مـدرسه و تحصـیل حدود ۲۰۰ دانشآموز افزود که حـدود ۶ سال است آقای منافزاده با اطرافیان خود، امور مـدرسه را به عهده گرفته و با مشـی ضدشـریعت خود، مدرسه را به مقصد دیگری میبرند؛ دیگر «به این مـدرسه، مـدرسه اسـلام نمیتوان گفت و جمـاعت ایرانیـان... به کلی متنفر شدهانـد. الآـن مـدت دو سال است که آقای اقتـدارالملک [به عنوان کنسول] تشـریف آوردهانـد و به این بیقـانونی جلوگیری نکرده... مسـلم است که این هم از بیکفـایتی معزیالیه است.» انجمن خیریه عشقآباد از رئیسالوزرا خواست

۱- FO E ۵۸۵۶/۲۵۵/۳۴.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۳۰.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸-۲۸-۳۱-۱۳۰۳.

۴- اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۶۹. موضوع از امیرلشـکر شمال غرب استعلام شد. وی پاسـخ داد که محمـدتقی رزاقـُاف محکوم به اعـدام است و اجرای حکم او در وقایع اخیر (جمهوریخواهی) به تعویق افتاد. عبد الله خان طهماسبی رزاقُاف را عامل بیگانه خواند و خواستار صدور مجوز اعدام او شد. رضا خان دستور داد فعلاً در زندان باشد [و اعدام نشود.] (همان، پ ۲۳، صص ۶۶ و ۶۷).

۵- همـان، پ ۱۵، صص ۲۲۸ و ۲۲۹. فخرالممالـک به تـازگی و بـا اشاره رضا خان به حکومت ولایات ثلاث منصوب و فقط چند روز بود که وارد ملایر شده بود. امیرلشـکر غرب میگفت فخرالممالک بدون هماهنگی من منصوب شده و نهاوند به دلیل نزدیکی به لرسـتان اهمیت یافته و نیازمنـد حاکم مطمئنی است. وزارت جنگ به وزارت داخله تأکیـد میکنـد که «حسب الامر» امیرمؤیـد باید به حکومت نهاوند منصوب شود. (همان، پ ۱۵، صص ۲۲۴ و ۲۲۵). وزارت داخله در ۲۸ خرداد پاسخ میدهد که حکومت نهاوند بنا بر دسـتور رضا خان به صارمالسـلطان واگذار شده بود اما این جابهجایی در آینده نزدیک عملی خواهد شد. (همان، پ ۱۵، ص ۲۲۳).

۶- همان، پ ۱۵، صص ۴۴ تا ۴۶.

۷- همان، پ ۲۴، ص ۳۲۹.

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۳۶۴۵۴، آرشیو ۶۲۰م ۱ آ پ ۱.

۹- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۷۰. پس از رسـیدن این تلگرام به مرکز وزارت امور خارجه با سـفارت شوروی وارد مـذاکره شـد و مراتب به سـفارت ایران در مسـکو هم اطلاع داده شـد تا از آن طرف هم اقدام شود. (همان، پ ۸، ص ۱۶۹).

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۸ تا ۴-۵۲-۴۵-۱۳۰۳.

یک مدیر اسلامپرست و دو نفر معلم با علم و تمدن به این مدرسه اعزام نمایند تا اطفال ایرانیان ضمن تحصیل قدر اسلامیت را بدانند.(۱)

 درخواست ارسال جراید ایران به عشقآباد

کفیل کنسولگری ایران در عشقآباد از وزارت امور خارجه خواست از وزارت معارف بخواهد یک نسخه از مجلات و جراید را رایگان، از طریق باجگیران به کنسولگری عشقآباد بفرستند. وی گفت که ایرانیان این ناحیه از وضعیت مملکت ایران بیخبر هستند. این جراید میتواند در مدرسه مظفری نیز مورد استفاده شاگردان قرار گیرد.(۲)

 سه شنبه

۳۱ اردیبهشت ۱۳۰۳

۲۰ مه ۱۹۲۴

۱۵ شوال ۱۳۴۲

 پرسش مجلس از سانسور مطبوعات

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد. در این جلسه حائریزاده از کفیل وزارت داخله پرسید: علت ممنوع شدن برخی چاپ خانه ها از طبع جراید مخالف دولت چیست؟ «کدام قانون بعضی جراید را که به همه چیز حمله میکنند آزاد و پار های را مقید کرده است؟ و به چه حقی نظمیه از مطابع التزام میگیرد که حتی به امضای فلان شخص چیزی را طبع ننمایید؟» قاسم صوراسرافیل، کفیل وزارت داخله، موضوع را تکذیب کرد و گفت که افکار و عقاید آزاد است، اما حائریزاده از تبعید فرخی یزدی مدیر جریده طوفان به کرمان گفت و افزود «مطبعه بوسفور» نام های دریافت کرده که نظمیه او را از چاپ جریده طوفان منع کرده است. قاسم صوراسرافیل سندیت گفته خود را بیشتر از نامه یاد شده دانست. در ادامه حائریزاده از علت توقیف سردارمقتدر و سالارظفر سئوال کرد و گفت این دو که بیش از یک سال است توقیف هستند، در راه آزادی زحمت کشیدهاند. کفیل وزارت داخله هم پاسخ داد انسان هر قدر دارای محسن ات باشد باز جایزالخطا است. در ادامه جلسه کازرونی نماینده بوشهر از علت توقیف روزنامه ناهید پرسید که تعطیلی آن به استناد چه قانونی بوده و اجازه انتشارش در روز های اخیر چه علتی داشته است؟ قاسم صوراسرافیل پاسخ داد توقیف ناهید موجبات قانونی نداشت، اما آزادی آن به واسطه طرح همین سئوال هایی است که میکنید.(۳)

 گزارشی از حضور ریچارد آمریکایی در آذربایجان

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، در گزارشی به وزارت امور خارجه نوشت که «مستر ریچارد آمریکایی عضو خیریه شرق نزدیک

در قفقـاز» اخیراً از تبریز عـازم ساوجبلاغ شـده است. او میگویـد ایرانگردی میکنـد امـا غیر از بررسـی میسیون و مریض خـانه آمریکاییهـا در ساوجبلاغ به تحقیـق از معـادن منطقه پرداخته است. وی افزود ریچـارد، بـا دخـتر دکـتر آمریکـایی که کنسـول افتخـاری آمریکا در ارومیه بود و با تحریکات و تبلیغات او میان مسـیحیان «قضایای انقلاب سابقه آشوریها» پیش آمـد، ازدواج کرده است. مبینالسلطنه میافزاید تصور میکنم مستر ریچارد از طرف کمپانی سینکلر معادن منطقه را بررسی میکند.(۴)

 پرواز هواپیما بر فراز خرمآباد

هواپیمـایی که از اصـفهان راهی تهران بـود و در اطراف ملایـر فرود آمـد، پس از همـاهنگی هـای زیـاد مقرر شـد برای ایجـاد وحشت در دل طوایف لُر که خرمآباد را محاصـره کردهاند بر فراز این شـهر پرواز کند. این هواپیما با خلبان فرانسوی (برهو) و یک صاحب منصب از قشون غرب ساعت شـش صـبح امروز در آسـمان خرمآباد ظاهر شـد و اعلامیه هایی که برای هشـدار و تهدید طوایف لُر تهیه شده بود، پخش کرد و یک ساعت بعد در بروجرد بر

۱- همان، ۷۸ و ۷۷-۵۸-۳۳-۱۳۰۳.

۲- همان، ۲-۴۰-۳۳-۱۳۰۳.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۰، صص ۱ و ۲.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۳-۲-۴۵-۱۳۰۳.

زمین نشست. صاحب منصب مزبور میگوید: «وضعیات خرمآباد خوب و الوار در اطراف شهر نبوده، فقط در تنگ زاهد شیر عده زیادی متوقف میباشند.» احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، با مخابره این خبر افزود اگر دو طیاره روسی که در تهران هستند برای بمباران خود را به منطقه برسانند، بازپسگیری مناطق اشغال شده آسان و تلفات قشون بسیار کم خواهد بود. امیرلشکر غرب معتقد بود با خلبان های روس بهتر میتوان ارتباط برقرار نمود.(۱)

در اطلاعی های که از آسمان خطاب به طوایف لر پخش شد، آمده بود که دولت آماده مذاکره است و مقصودی جز ایجاد امنیت و آرامش ندارد.(۲)

 مصادره املاک امیرمجاهد

بنا به دستور رضا خان امیرلشکر جنوب موظف شد تعلقات ملکی امیرمجاهد را در منطقه ضبط کند. محمود آیرم امیرلشکر جنوب امروز خبر داد که باغ زرشک در اصفهان توقیف «و همین دو روزه هم سایر علاقهجات و املاک لنجانات مشارالیه تصرف و توقیف خواهد گردید.»(۳)

 کشف حجاب در نخجوان

امیرلشکر شمال غرب اطلاع داد در روز عید ملی روسها در نخجوان، زن های شهر در میدان بزرگ اجتماع و پس از سخنرانی هایی که مبنی بر کشف حجاب بود، «قریب سیصد نفر زن روی خود را باز و داخل اجتماع ذکور شدهاند.»(۴)

 شروع جابهجایی نیرو های لشکر جنوب

امیرلشکر جنوب خبر داد که جابهجایی نیرو های این لشکر [برای مقابله با اتحادیه بختیاریها و شیخ خزعل و الوار] شروع شده است. بخشی از نظامیان کرمان به شیراز عزیمت کردهاند. ساخلو اصفهان در آستانه حرکت است و نظامیان فارس برای اردوکشی به بهبهان آماده شدهاند. این تحرکات مخارج فوقالعاد های دارد و تاکنون فقط نیمی از بودجه برج حمل (فروردین) رسیده است. وی خواستار توجه مالی وزارت جنگ به لشکر جنوب شد.(۵)

 موقعیت مغشوش بینالنهرین در گزارش لشکر غرب

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، خبر داد که پس از درگیری های شهر کرکوک [که عید فطر به وقوع پیوست]ناامنی های حدود خانقین افزایش یافته «چند شب است اشرار متوالیاً به خانقین حمله و سرقت های عمده نموده و چند نفر را تاکنون به قتل رساندهاند.»(۶)

 پرواز هواپیماها بر فراز تهران

دو فروند هواپیمای مستقر در قلعهمرغی در آسمان تهران پرواز کردند. این دو هواپیمای روسی چند روز پیش وارد تهران شده بودند.(۷)

روزنامه کوشش نوشت یک فروند از این هواپیماها به سوی بروجرد پرواز کرد تا وارد جنگ با الوار شود.(۸)

 عزیمت آیت الله شهرستانی به مشهد

آیت الله شهرستانی که پس از تبعید علماء و مراجع تقلید و بازگشت ایشان در کرمانشاه توقف کرده بود، امروز به قصد زیارت امام رضا(ع) راهی مشهد شد.(۹)

 پاسخ امیرلشکر غرب به استعلام وزارت جنگ

در پی درخواست سفارت انگلیس از رضا خان برای آزاد نکردن رؤسای ایل پشتدر که در توقیف لشکر غرب هستند (ر.ک: ۲۶ اردیبهشت) و انعکاس آن به امیرلشکر غرب برای پاسخگویی، احمد خان امیراحمدی امروز تلگرامی به رضا خان فرستاد و نوشت بخشی از رؤسای ایل پشتدر پارسال در سردشت دستگیر شدند. شیخ محمود برای آزادی آنها وارد مذاکره شد اما هر بار عذری آورده، نمیپذیرفتم. به دنبال این موضوع شیخ محمود عشایر منطقه را علیه ایران برانگیخت و فرج خان و قادر خان به بانه حمله کردند. امیرلشکر غرب ادامه میدهد با این حال با مجوز وزارت جنگ، حسن رابطه لشکر با شیخ محمود در دستور کار قرار گرفت که منجر به استرداد سردار رشید و جلب فرج خان و قادر خان با مساعدت شیخ محمود شد، اما شیخ همچنان تقاضای آزادی رؤسای پشتدر را مطرح میکند. اینک نتیجه مذاکرات با نماینده شیخ محمود به اطلاع خواهد رسید «و هر قسم رأی مبارک بندگان حضرت اشرف در استخلاص یا عدم استخلاص آنها قرار گیرد، عمل خواهد آمد.»(۱۰)

 افزایش نیرو و تجهیزات نظامی روسها در ارتق

کارگزاری درگز خبر میدهد که دولت شوروی به تازگی دو

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۲۱۳ تا ۲۱۶.

۲- FO E ۵۸۵۶/۲۵۵/۳۴

۳- مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۶۱۷. اما رضا خان بنابر مصالحی دوباره دستور داد فعلاً در ضبط املاک امیرمجاهد اقدام نشود ولی به او گفته شود اگر به تهران نیاید این اقدام عملی خواهد شد. (همان، پ ۱۸، ص ۵۴۰).

۴- همان، پ ۴، ص ۳۰۸.

۵- همان، پ ۱۹، ص ۲۹. وزارت جنگ تتمه بودجه لشکر جنوب را پس از دریافت این تلگرام حواله کرد. (همان، پ ۱۹، ص ۲۸). ده روز بعد بار دیگر محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، بیپولی لشکر را یادآور شد و تقاضای ۲۵ هزار تومان پول کرد که با ۱۰ هزار تومان آن موافقت شد. (همان، پ ۱۹، صص ۲۶ و ۲۷).

۶- همان، پ ۱۴، ص ۵۹.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۰، ص ۳.

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۱، ص ۳.

۹- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۳۵، ص ۱.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، صص ۲۶۱ و ۲۶۲. پس از این پاسخ، رضا خان دستور داد [وفق درخواست انگلیس] از آزادی رؤسای ایل پشتدر خودداری شود. (همان، پ ۲۰، ص ۲۶۰).

عراده توپ کوهستانی وارد ارتق کرده و لوله هـای آنها را به طرف خاک ایران قرار داده است. «گویا در صـدد هسـتند پست های نظامی خودشان را در سرحدات خراسان و افغانستان زیاد کرده و عده کثیری قشون وارد نمایند.»(۱)

 ضرورت ارجاع دعاوی اتباع ترکیه به محاکم داخلی

وزارت امور خارجه با ارسال نام های به وزارت عـدلیه با اشاره به اسـتنکاف باششـهبندری ترکیه در تبریز در عـدم ارجاع امور اتبـاع ترکیه به محـاکم داخلی، نوشت که دولت ایران کاپیتولاسـیون را نسـبت به اتبـاع ترکیه باطـل کرده و امور آنها بایـد مثل اتباع داخله در محاکم صلاحیتدار داخلی حل و فصل گردد.(۲)

 نام های از آبادان درباره اجحافات شرکت نفت جنوب

مجلس شورای ملی امروز نام های از یک ایرانی دریافت کرد که نوشـته بود عبادان (آبادان) قصـبه کوچکی است که جمعیت آن مردمـانی فلکزده هسـتند که برای یـافتن کار، ترک دیار کرده به اینجا آمدهانـد. اینان با هوای گرم نه ماهه سال، ماهی ۳۰ روپیه حقوق میگیرنـد، اما شـرکت نفت جنوب هر ماه مقـداری از حقوق آنها را کسـر میکند، چون مسـئولان کمپانی میگویند اگر حقوق کامـل داده شود، کارگران تابسـتان نمیماننـد و به شـهرها و روسـتا های خود بازمیگردنـد. طلبکار مانـدن کارگران باعث میشود تابسـتانها در آبادان بمانند. در این نامه آمده است که کمپانی نفت جنوب زندگی مناسبی برای انگلیسها با حقوق پانصد تا ۳ هزار روپیه فراهم کرده است. حتی هندیها هم از مسـکن و حقوق خوبی برخوردارند. آنها بیمارسـتان بسـیار خوبی دارنـد، اما مریض خانه ایرانیان محل تعفن و خراب های است که اگر آدم سالم چنـد روزی آنجا بمانـد، تلف خواهـد شـد. با چنین موقعیتی شـیخ خزعـل نیز مالیـاتی به کارگران تحمیل کرده که میگویـد مربوط به دولت است. در این نامه از نماینـدگان مجلس شورای ملی پرسیده شده که چرا سکوت کرد هاید و به این مظالم رسیدگی نمیکنید؟(۳)

(تصویر) امیرلشکر احمد خان امیراحمدی

(تصویر) گاری حمل لوله نفت برای احداث خط لوله نفت مسجد سلیمان به پالایشگاه نفت آبادان

۱ خرداد ۱۳۰۳

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۸-۴۰-۱۳۰۳.

۲- همان، ۲۸-۱۸-۳۵-۱۳۰۳.

۳- اسناد مجلس شورای ملی، سند شم ۱۳/۳۵/۱۴۶/۵.

 چهارشنبه

۱ خرداد ۱۳۰۳

۲۱ مه ۱۹۲۴

۱۶ شوال ۱۳۴۲

 سانسور تلگرام روحانیون عتبات

حاکم قصرشیرین گزارش میدهد روحانیون عتبات در پی دریافت تلگرامی از ولیعهد، محمدحسن میرزا، تلگرامی «مبنی بر اظهار تشکر و ارادت و استدعای مساعدت در مراجعت [احمد] شاه به ایران توسط ژنرال قونسولگری به تلگراف خانه قصر فرستادهاند.» این تلگرام توقیف شد و امروز از رضا خان استعلام گردید اگر اجازه دهد به مقصد ارسال شود.(۱)

 تأثیر پرواز هواپیما در میان لُرها

امیرلشکر غرب امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که پرواز هواپیما در آسمان خرمآباد به خلبانی مسیو برولت فرانسوی انعکاس بسیار خوبی داشته است «به طوری که الوار از وحشت این پرنده عظیم متوحش و هر یک به طرفی فرار نموده و تا انداز های رفع نگرانی» کرده است. احمد خان امیراحمدی افزود که با پرواز طیاره های روسی در موقع عملیات، نتایج عمده گرفته خواهد شد.(۲) امیراحمدی اصرار داشت هواپیما امروز هم بر فراز خرمآباد چرخی بزند، اما ابری بودن هوا مانع از آن شد. ممکن است این پرواز فردا ساعت ۵ صبح انجام شود و مسیو برولت از همانجا به تهران برود.(۳) فرماندهان لشکر غرب نیز خبر میدهند که غیر از مانور هواپیما، خبر اعزام اردوی نظامی نیز باعث وحشت طوایف لُر شده است، با این حال رسیدن این اردو هر اندازه به تأخیر افتد اثرات بدی خواهد داشت.(۴)

 درخواست اطلاعرسانی و هماهنگی میان لشکر غرب و جنوب

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز در نام های محرمانه از وزارت جنگ خواست با توجه به تأثیر عملیات جنگی لشکر غرب در مواضع و موقعیت لشکر جنوب، اطلاع یافتن از حوادث درگیریها میان لشکر غرب و الوار با اهمیت است. او تأکید کرد اینک که لشکر جنوب برای [مقابله با بختیاریها و شیخ خزعل] در حال جابهجایی است، آگاهی از این اطلاعات برای اقدامات این لشکر مفید است.(۵)

 احتمال پیشنهاد حکومت کردستان به سردار انتصار

وزارت جنگ به اطلاع امیرلشکر غرب رساند که وزارت داخله میخواهد حکومت کردستان را به سردار انتصار بدهد و اگر از

تصویب رضا خان گذشت تأیید شود. «در صورتی که آن امیر محترم از شاهزاده شهابالدوله [حاکم فعلی کردستان]... رضایت داشته... متمنی است تلگرافاتی در این زمینه به بندگان حضرت اشرف مخابره فرمایید.»(۶)البته جراید نوشتند که حکم سردار انتصار برای حکومت کردستان صادر شده است.(۷)

 تحرکات میرآخور سردار معزز در گنبدکاووس

رئیس تیپ مستقل شمال، امروز گزارش داد که میرآخور سردارمعزز بجنوردی با سه تن دیگر به حدود «گنبد قابوس» آمده، مشغول تبلیغات هستند و از ترکمن های آن حدود یاری میخواهند. وی افزود به فرمانده نظامیان استرآباد دستور داده شد از اقدامات آنها جلوگیری کند.(۸)

 توضیح طهماسبی درباره عطاء الله خان

پس از درخواست ملکالمحققین از رضا خان برای عفو عطاء الله خان پسر صدرالعلمای اردبیلی (ر.ک: ۶ اردیبهشت) موضوع از امیرلشکر شمال غرب استعلام شد. عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز پاسخ داد عطاء الله خان سابقه خوبی ندارد. او که در اداره قزاق اردبیل خدمت میکرد، یک قزاق را به قتل رسانده و سپس به روسیه فرار کرد و جزو بلشویکها در جنگ رشت هم شرکت داشته است.(۹) عطاء الله خان اینک در مشهد به آیت الله محمدمهدی خالصی پناهنده شده است.

 دستور توقف اقدامات رئیس تیپ شمال برای خلع قاجاریه

محمدحسین خان آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، از وزارت جنگ پرسید آیا اقدامات گذشته برای خلع سلطنت قاجاریه ادامه یابد یا خیر؟ (ر.ک: ۲۴ فروردین) موضوع به اطلاع رضا خان رسید و

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۳۳۵. پنج روز بعد پاسخ داده شد: «تلگراف علماء را به ولیعهد مخابره نمایند.» (همان، پ ۱۵، ص ۳۳۴).

۲- همان، پ ۱۳، ص ۱۸۲.

۳- همانجا؛ همان، پ ۱۳، ص ۲۱۲.

۴- عملیات لرستان...، صص ۱۴۷ و ۱۴۸.

۵- مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۲۹. سیزده روز بعد وزارت جنگ پاسخ داد اطلاعات جبهه غرب به اطلاع شما هم میرسد. (همان، پ ۱۹، ص ۳۲۸).

۶- همان، پ ۱۵، ص ۳۴۲. نکته حائز اهمیت در این خبر پیشنهاد حکومت کردستان به سردار انتصار است. سردار انتصار سال گذشته به دستور رضا خان دستگیر شد. دستگیری او (ظاهراً) پرده از توطئ های برداشت که منجر به توقیف و تبعید قوامالسلطنه گردید. اینک همان سردار انتصار برای حکومت کردستان پیشنهاد میشود. دو احتمال را میتوان این جا مطرح کرد؛ احتمالاتی که موجب تقرب دوباره سردار انتصار به رضا خان شده است: ۱. سردار انتصار شریک ایفای نقش، در طرح از پیش تعیین شد های بود که نتیجه آن دستگیری و تبعید قوامالسلطنه بود؛ ۲. سردار انتصار پاداش اعترافات و همکاری خود را

(در صورت صحت وجود توطئه علیه رضا خان) دریافت میکند. رضا خان برای رسیدن به قدرت، قدم هایی را پیدر پی برمیداشت که یکی از مهمترین آنها حذف قوامالسلطنه از صحنه سیاسی کشور بود. اگر قول بیشتر منابع را مبنی بر ساختگی بودن طرح توطئه قوامالسلطنه علیه رضا خان بپذیریم، احتمال اول، مقرون به صحت است و سردار انتصار در حال گرفتن مزد خود برای مشارکت در طرح یاد شده میباشد.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۲، ص ۲.

۸- مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۴۰۶.

۹- همان، پ ۱۱، ص ۲۸۴.

او دستور داد لازم نیست در این زمینه اقدامات ادامه یابد.(۱)

 اعتراض سهراب خان به دخالت کنسول روسیه در انتخابات ارامنه

سهراب خان ساگینیان(۲) یکی از نامزد های ارامنه در آذربایجان برای راهیابی به مجلس پنجم، امروز در نام های به وزارت داخله به اعمال نفوذ کنسول شوروی در تبریز برای انتخاب نماینده موردنظر روسها اعتراض کرد. وی یادآور شد ارامنه آذربایجان در این دوره فرصت یافتهاند نماینده خود را برای مجلس انتخاب کنند، پس «نباید اجازه داده شود که بازیچه دست خارجی بشوند.»(۳)

 تمثال حضرت امیر در راه تهران

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که تمثال حضرت امیر، علی(ع) که از طرف «حجج اسلام» بینالنهرین به رضا خان هدیه شده، دوشنبه آینده توسط مأمور مخصوصی وارد تهران خواهد شد و مراسمی به همین مناسبت در باغ شاه برپا میشود.(۴)

 قطع مساعده کمپانی نفت به بیمارستان دولتی

کمپانی نفت جنوب سالیانه ۲۵۰۰ لیره انگلیسی به بیمارستان دولتی تهران کمک میکرد. این مساعده یک سال است که قطع شده و علت آن حاضر نشدن دو پزشک انگلیسی این بیمارستان به قبول کنترات است. طبق مصوبه مجلس شورای ملی اتباع خارجی تا زمانی که به کنترات درنیایند و در مجلس به تصویب نرسد نمیتوانند شغل رسمی داشته باشند. مسیو اسکات و دکتر نیلیکان، دو پزشک انگلیسی، امروز دست از کار کشیدند و کمپانی نفت هم کمک خود را قطع کرد.(۵)

 هواپیمای سوم روسی در قلعهمرغی تهران

عصر امروز سومین هواپیمای روس که دولت ایران خریداری کرده در قلعهمرغی تهران به زمین نشست.(۶)این منبع میافزاید فردا یکی دیگر از این هواپیماها وارد تهران خواهد شد. هواپیمایی که امروز در تهران نشست مستقیماً از بادکوبه با شش ساعت پرواز به تهران آمد.(۷) سه فروند دیگر از هواپیما های روسی از انزلی به سوی تهران پرواز خواهند کرد.

 نگرانی شهابالدوله از حضور سرداررشید در کردستان

شهابالدوله، حاکم کردستان، امروز به وزارت داخله اطلاع داد که سردار رشید کردستانی که از غفلت دولت سود جسته و پس از فرار به این منطقه آمده، مدتی است در اطراف روانسر مشغول تاختوتاز است و روستا هایی که سابق بر این «عدواناً و طغیاناً» در اشغال داشت، مجدداً تصرف نموده است. وی افزود: «با وضعیت متزلزل فعلی و عدم توجه آن وزارت جلیله به امور مهم سرحدی متحیرم چگونه اقدامات خود را تعقیب و تکمیل نمایم.» شهابالدوله میدانست که دولت قصد تعویض او را دارد و

«تزلزل» اشاره شده در این نامه متوجه این موضوع است.(۸)

 نظر وزارت امور خارجه راجع به تبلیغات مسیحیان در مراغه

در پی مسائل پیش آمده در مراغه در اثر تبلیغات پروتستانها و اعتراضات ارامنه (ر.ک: ۱۴ اردیبهشت)، وزارت امور خارجه امروز در یادداشتی به وزارت داخله یادآور شد که «هرگاه عملیات مبلغین مزبوره چیزی برخلاف دیانت اسلام یا مُخلّ امنیت محلی نباشد، هیچ تکلیفی برای جلوگیری آن وارد نیست و اگر برخلاف انتظار قضایایی باشد که تولید زحمت نماید، البته باید اقدامات مقتضیه را در جلوگیری آن معمول داشت.»(۹)

 عضویت امیرلشکر اسماعیل خان در شورای عالی قشون

بنابر حکم عمومی قشون ۲۱۲ امیرلشکر اسماعیل خان امیرافضلی والی سابق آذربایجان از امروز به عضویت شورای عالی قشونی منصوب گردید.(۱۰)

۱- همان، پ ۲۴، صص ۲۹۹ و ۳۰۰.
۲- ظهراب خان یا سهراب خان ساگینیان فرزند سرتیپ سلطان خان است که در ۱۲۶۰ش در تبریز زاده شد. تحصیلات اولیه را در زادگاهش گذرانده، سپس برای ادامه تحصیل به اروپا رفت و در رشته علوم سیاسی از یکی از دانشگاه های ژنو لیسانس گرفت. در همین اوان با میرزاعلیاکبر خان که بعدها شهرت داور را برگزید آشنایی یافت که پس از مراجعت به ایران دوستی آن دو بیشتر شده، ساگینیان در حزب رادیکال که به رهبری داور تأسیس شده بود، عضو شد و فعالیت خوبی از خود نشان داد. در ۱۳۰۱ و ۱۳۰۲ش در وزارت امور خارجه مترجم شد تا اینکه با کمک داور و از سوی ارامنه آذربایجان به پنجمین دوره مجلس شورای ملی راه یافت. در دوره بعدی هم سمتش را حفظ کرده، مجموعاً توانست در ۹ دوره مجلس شورای ملی حضور پیدا کند. او یکی از کمحرفترین نمایندگان اقلیت های دینی در مجلس بود که رأیی برخلاف حکومت نمیداد. پس از وی فرزندش سواک چندین دوره نماینده ارامنه شمال در آن مجلس شد. (عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و...، ج ۲، ص ۷۷۷).
۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۳-۸-۲۹-۱۳۰۳. نام اصلی سهراب خان که در این سند آمده، Zora S. Saguinian است. (اسنادی از انتخابات مجلس در...، ص ۳۵۰).
۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۰، ص ۲.
۵- همانجا. بیمارستان دولتی تهران در این زمان ۵۸ تخت داشت و بودجه آن نیز از ابتدای سال جاری پرداخت نشده بود. (همان، شم ۱۶۰۱، ص ۲).
۶- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۲، ص ۳.
۷- همان، ص ۴.
۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۸۴۳۱، صص ۱ و ۳.
۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲-۱-۲۹-۱۳۰۳. اطلاعات بعدی نشان میدهد که به دلیل تعصب ارامنه مراغه در حفظ مذهب

خود، تبلیغات مستر آستریوس، مبلغ پروتستانیزم در مراغه ره به جایی نمیبرد و او پس از تعطیل شدن مدرس های که ایجاد کرده بود به ارومیه بازمیگردد. (همان، ۱۵-۱-۲۹-۱۳۰۳).

۱۰- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۱۰۰۱۰۱۸، ص ۱.

ص: ۹۷

 پنجشنبه

۲ خرداد ۱۳۰۳

۲۲ مه ۱۹۲۴

۱۷ شوال ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

در جلسه امروز مجلس به درخواست آیت الله سیدحسن مدرس، نایب رئیس و رئیس کمیسیون نفت، مشیرالدوله و عمادالسلطنه از کمیسیون های عدلیه و مالیه منفک شدند تا در کمیسیون نفت ایفای نقش کنند. در جلسه امروز، رضا خان، ادیبالسلطنه را به عنوان معاون ریاستالوزراء به مجلس معرفی کرد. در ادامه جلسه از وزیر مالیه درباره باج راه ها (عوارض جاده ها) سئوال شد و وی درباره باج هایی که در راه های مختلف گرفته میشود پاسخ داد. (۱)

 هیأت اتحاد لرستان

به گزارش امیرلشکر غرب اعلامی های در شهر خرمآباد توزیع شده که امضای آن «هیأت اتحاد لرستان» است؛ و در آن «از طرف غلامعلی خان بیرانوند(۲) خطاب به اهالی شهر ... اشاره نموده است که لرستان دولت مستقل و والی [پشتکوه] از طرف [احمد]شاه حاکم بالاستقلال لرستان میباشد.» در این گزارش بار دیگر قید شده است که پرواز هواپیما بر فراز خرمآباد از یک طرف و رسیدن ستون اولیه فوج بهادر از طرف دیگر موقعیت لشکر را بهبود بخشیده است. احمد خان امیراحمدی افزود منتظر ورود ستون های نظامی بعدی است تا پس از خارج کردن خرمآباد از محاصره وضعیت پیشین اعاده گردد.(۳)

 کنسول انگلیس در استرآباد

به گزارش رسیده از تیپ شمال، کنسول انگلیس در رشت به استرآباد آمده و مایل است با سران ترکمن دیدار کند. محمدحسین آیرم با ارسال این خبر گفت که این مسافرت بیموقع است و «روسها به همین اسم [= بهانه] میتوانند استفاده هایی کرده و تقصیر را متوجه انگلیسها نمایند.» آیرم افزود در صدد هستم با کنسول صحبت کرده و مضرات ملاقات با سران ترکمن را به او گوشزد کنم. وی در پایان نوشت که «در شمال شروع به زمزمه هایی شده است که انگلیسها صحرا[ی ترکمن] را مغشوش خواهند کرد و اثرات مزبور هم دیده میشود.»(۴)

 دستور وزارت جنگ برای کمک مالی به آیت الله خالصی

وزارت جنگ بنابر دستور رضا خان از امیرلشکر شرق خواست به آیت الله «خالصی از آستانه یا محل دیگری کمک مادی

فرمایید.»(۵) در میان اسناد، پیوستی مرتبط با این سند وجود ندارد که آیت الله محمدمهدی خالصی تقاضای پول کرده باشد و یا پس از این دستور کمک مالی موردنظر رضا خان را پذیرفته است یا خیر.

 انعکاس پیشنهاد سرهنگ مهدی خان به وزیر جنگ

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز پیشنهاد سرهنگ مهدی خان را که از ترکمنصحرا ارائه کرده بود به رضا خان فرستاد. سرهنگ مهدی خان میگوید کسانی که تسلیم شدهاند سرمنشأ شرارت هستند. اگر به آنها سختگیری کنیم بقیه متواری میشوند و استرداد اموال مشکل میشود. «اینجانب صلاح میداند [با] طوایف قرهبل خان و ایگدر... به طور مدارا رفتار شود، بعد در روز معین همه را توقیف و خلعسلاح، غرامت و مخارج اردوکشی را وصول و اجازه فرمایند بعضی را اعدام کنم.» حسین خزاعی با این پیشنهاد موافق بود.(۶)

 پاسخ وزارت امور خارجه در مورد اراضی اشغال شده ایران

در پی دستور رضا خان به وزارت امور خارجه برای فعالیت دیپلماتیک برای روشن شدن تکلیف اراضی اشغال شده ایران از طرف ترکیه (ر.ک: ۲۴ اردیبهشت) وزارت امور خارجه امروز پاسخ داد نام های به سفارت ترکیه نوشته و خواستار تخلیه بولاغباشی، جوزر و گوریگل شده است. در ضمن «به آقای سفیرکبیر جدید [سیدمحمدصادق طباطبایی] نیز در همین زمینه دستور مقتضی داده خواهد شد.»(۷)

 تاریخ قاجاریه

روزنامه شفق سرخ از شماره امروز خود پاورقی تاز های را با عنوان «تاریخ قاجاریه» آغاز کرد. نویسنده این سلسله از پاورقیها، سعید نفیسی است.(۸)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۲، صص ۱ و ۲.

۲- غلامعلی خان امیرهمایون از خوانین ایل بیرانوند که از زمان ریاست علیمراد خان بر ایل بیرانوند با او به رقابت برخاسته، همواره میکوشید جانشینی او را در ایل به دست آورد، اما علیرغم کبر سنش و به سبب سخاوت و کفایتی که در وجود علیمراد خان بود، چار های جز اطاعت نداشت و هرگز یارای مخالفت با وی را نیافت. او آبادی های «کیوره»، «بوریاباف» و چند پارچه آبادی دیگر را در سیلاخور در اختیار داشت که در زمانی که امیرلشکر امیراحمدی به قصد بیرون راندن خوانین بیرانوند از خاک سیلاخور به آنجا حمله برد با افراد طایفه بیرانوند به جنگ امیراحمدی و قوای تحت فرمان او رفت. اما پس از چندی تاب مقاومت نیاورده، به همراه شیخ علی خان امیرعشایر که او نیز داعیه ریاست بر ایل بیرانوند را در سر میپروراند به سوی خرمآباد عقب نشسته در نزدیکی آن شهر ساکن شد. در این زمان تمایل یافت که به امیراحمدی نزدیک شود و از او فرمان برد. هر چند امیراحمدی فرستاده او را توقیف و موجبات شورش وی را در اواخر ۱۳۰۲ و اوایل ۱۳۰۳ش فراهم کرد، در این جنگ نیز امیراحمدی پیروزی یافت و عاقبت غلامعلی خان را به بیعت و اطاعت درآورد. از فرزندان او ید الله خان در فاصله ۱۳۱۰ و ۱۳۱۱ش بر ضد قوای دولتی شورید که او نیز پس از جنگوگریز های متوالی تسلیم قوای نظامی شد. (والیزاده

معجزی، تاریخ لرستان (روزگار پهلوی...) از ...، صفحات متعدد).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۷۳ و ۱۷۴.

۴- همـان، پ ۲۲، ص ۲۸۹. موضوع به وزارت امور خـارجه منعکس شـد و وزارت امور خـارجه گفت که مسـافرت در داخل کشور آزاد است و انگلیس پیش از این خبر مسافرت کنسول رشت را به استرآباد اطلاع داده بود. با این حال اگر وی خواسـت به ترکمن صحرا برود، از طریق کارگزار استرآباد جلوگیری خواهد شد. (همان، پ ۲۲، صص ۲۸۷ و ۲۸۸).

۵- همان، پ ۸، ص ۹۶.

۶- همـان، پ ۸، ص ۳۶۶. رضـا خـان پس از دریـافت این پیشـنهاد یـادآور شـد که مقتضـیات آن منطقه را بهتر میدانیـد؛ در اقـدامات خود احتیـاط کنیـد «و در نظر بگیریـد که قول نظامی همیشه معتبر بوده و از اقـداماتی که سـلب اعتماد اشـخاص را از قشون مینماید اجتناب شود.» (همان، پ ۸، ص ۳۶۵).

۷- همان، پ ۱۲، ص ۴۵۱. این هواپیماها از نوع یونکرس بودند.

۸- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۳۵، ص ۴.

 ارسال شکایتنامه تجار نفت رشت به وزارت امور خارجه

وزارت فواید عامه امروز شکایتنامه تجار نفت رشت را به وزارت امور خارجه فرستاد و نوشت: «کراراً از طرف این وزارت خانه خاطرنشان شده است، انحصار تجارت مؤسسات روسی در ایران موجبات خسارت تجارت و خرابی وضعیت اقتصادی مملکت میباشد. امید است در این موقع که دولت مشغول انعقاد عهدنامه تجارتی است» و تجارت خانه روسی «رپتو» هم منحل شده، موجبات رفع شکایت بازرگانان نفت رشت هم فراهم شود.(۱)

 اخطار مشاورالممالک

علیقلی خان مشاورالممالک، نماینده سیاسی ایران در مسکو، امروز به وزارت امور خارجه نوشت که خبر های رسیده حاکی است که در مجلس شورای ملی و در محافل خارج از آن با اعطای امتیاز نفت شمال به کمپانی سینکلر مخالفت میشود. «سابقاً عرض کردم، حالا ـ هم عرض میکنم، دادن امتیاز به [کمپانی] استاندارد [اویل] تولید مشکلات برای دولت [ایران از طرف روسها] خواهد کرد.»(۲)

(تصویر) خرمآباد - قلعه فلکالافلاک

 جمعه

۳ خرداد ۱۳۰۳

۲۳ مه ۱۹۲۴

۱۸ شوال ۱۳۴۲

 اطلاعیه وزارت جنگ

وزارت جنگ با صدور اطلاعی های از عموم طبقات مردم تهران خواست با حضور در قلعهمرغی، روز یکشنبه پنجم برج جوزا (خرداد)، شاهد پرواز هواپیما های تازه خریداری شده باشند. روزنامه ایران سرمقاله امروز خود را به «تشکیلات جنگی هوایی» اختصاص داد و وجود نیروی هوایی را یک مزیت برای کشور دانست.(۳)

 چپاول در مرز خراسان و استرآباد

بنا بر گزارش های رسیده، ترکمن های گوکلان «خط خراسان را اشغال کرده، چند قریه را چاپیده، رعیت متواری و ضمناً صد نفر شتر مالالتجاره حمل به خراسان میشد، تماماً چپاول شده، بردند.»(۴)

□ معارف روسیه در گزارش نماینده سیاسی ایران

در گزارشی که امروز برای وزارت امور خارجه ایران نوشته شد، نماینده سیاسی ایران در شوروی در سه بخش مسائل مالی، نظام و معارف شوروی را تشریح کرد. در بخش معارف آمده است که دولت شوروی چهار پنجم معلمان و مستخدمان مدارس را از کار برکنار کرده و در مدارس جز فرزندان دهقانان و کارگران کسی پذیرفته نمیشود. «حتی اطفالی که غیر از طبقه دهقان و کارگر هستند و چند سال تحصیل کردهاند از مدارس خارج میکنند. این مسئله به طلاب دارالفنونها نیز سرایت کرده، هیجان غریبی در طبقه غیرکارگر و دهقان» پدید آمده است. در این گزارش آمده است که اخیراً هفت نفر از دانشجویان مسکو خود را کشتهاند.(۵)

□ حاکم جدید خراسان، خوزستان و بنادر

روزنامه کوشش در شماره امروز خود نوشت حشمتالدوله(۶) به حکمرانی خراسان انتخاب شده است. همچنین ثقهالملک به عنوان حاکم خوزستان و وقارالملک نیز برای حکومت بنادر تعیین شدهاند و احکامشان صادر شده است.(۷)۵

□ افزایش دیوانگان در تهران

با افزایش بیماران روانی در تهران، دارالمجانین جای کافی برای پذیرش آنان ندارد. اینک «اداره صحیه بلدی» پیشنهاد میکند محل تاز های برای این بیماران در نظر گرفته شود.(۸)

□ درگذشت سیدعبدالحسین فیروزآبادی

طبق اخبار رسیده از بندرعباس، در پی وفات سیدعبدالحسین فیروزآبادی مغازه ها سه روز تعطیل کردهاند.(۹)

□ جشن فارغالتحصیلی در مدرسه آمریکاییها

پانزدهمین دوره فارغالتحصیلی مدرسه دخترانه آمریکاییها در تهران جشن گرفته شد. فارغالتحصیلان ۱۱ نفر بودند: ۴ مسلمان، ۳

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷-۳۵-۳۶-۱۳۰۳.

۲- همان، ۷۵-۹-۳۹-۱۳۰۳.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۲، ص ۱.

۴- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۹۱۴.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۲۹ و ۲-۲-۱۶-۱۳۰۳

۶- بدیعالملکمیرزا حشمتالسلطنه عمادالدوله فرزند بزرگ امامقلیمیرزا عمادالدوله است که در سال ۱۲۷۷ق نایبالایاله نهاوند شد. در اوایل ۱۲۹۱ق که پدرش حکومت کرمانشاه و کردستان را به دست گرفت نیابت حکومت کردستان را پذیرفت. سال

بعد پدرش درگذشت و حشمتالسلطنه حاکم کردستان و کرمانشاه شد. در ۱۲۹۳ق از آن سمت معزول و در ۱۲۹۷ق دوباره به همـان شـغل سابق منصوب گردیـد. او در سال ۱۳۰۴ق لقـب عمادالـدوله گرفـت. از دیگر مشاغـل مهم او حکـومت یزد را در ۱۳۰۵ق میتوان نـام برد. وی مـدتی از امور دولتی به دور بود تـا اینکه در ۱۳۰۳ش به جای جعفرقلی خان سرداراسـعد بختیاری والی خراسـان شـد و حـدود یـک سـال در آن ناحیه حکومت رانـد. (افشارآرا، خراسان و حکمرانان یا...، صـص ۶۴۶ و ۶۴۷؛ بامداد، شرح حال رجال ایران...، ج ۱، صص ۱۸۹ و ۱۹۰).

۷- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۲، ص ۳.

۸- همان، صص ۳ و ۴.

۹- همان، شم ۴۳، ص ۲.

مسیحی و ۴ کلیمی. برخی دختران فارغالتحصیل، از جمله پروین اعتصامی، در این مراسم سخنرانی کردند. خطابه او به زبان فارسی و درباره زن و تاریخ بود. هنگام اعطای دیپلم به فارغالتحصیلان سرود ملی آمریکا پخش شد.(۱)

 تشنج در گلپایگان

بنابر گزارش رئیس نظامیان جاپلق و بربرود یک گدا که امروز در محله کلیمیان گلپایگان تکدی میکرد با یک کلیمی در گیر شده، موضوع به گوش چند تن از طلاب شهر میرسد؛ در اعتراض مغازه ها را تشویق به تعطیلی و در مسجد شهر اجتماع میکنند. آنها خواستار مجازات فرد کلیمی بودند. «با اعزام صاحب منصب و چند نفر نظامی، اجتماعات متفرق» شد.(۲)

 شنبه

۴ خرداد ۱۳۰۳

۲۴ مه ۱۹۲۴

۱۹ شوال ۱۳۴۲

 استیلای ناامیدی بر نیرو های لشکر غرب

برخلاف آنچه که امیرلشکر غرب در تلگرام های خود به رضا خان عنوان میکرد، وضعیت نیرو های لشکر غرب در برابر طوایف لُر ناامیدکننده است. رئیس تیپ پیاده این لشکر امروز به امیرلشکر غرب خبر داد که گلوله توپ و فشنگ تفنگ رو به پایان است؛ در طول ۲۰ روز محاصره، امید رسیدن قوای کمکی میرفت. اما اینک نظامیان مأیوس از رسیدن نیرو، از آمدن امیرلشکر هم ناامید شدهاند و طوایف لُر در تسخیر خرمآباد جدیت دارند. «چند روز دیگر اگر بدین منوال بگذرد تصور میرود جز یک تأسف فوقالعاده... ملاحظه نخواهید فرمود.»(۳)

امیرلشکر غرب امروز در تلگرامی به وزارت جنگ از پایان یافتن فشنگ لشکر خبر داد و پرسید فشنگ های ارسالی کِی و به چه صورتی فرستاده شده است؟(۴)

 دیدگاه امیرلشکر غرب به روحانیان بروجرد

احمد خان امیراحمدی که چند روزی است برای رسیدگی به محاصره خرمآباد از همدان به بروجرد آمده، در تلگرامی به رضا خان وضعیت شهر بروجرد را به علت وجود تعداد زیادی روحانی رضایتبخش ندانست. او نوشت که مردم مطیع روحانیت هستند و بالعکس طرفداران قشون از روحانیان وحشت دارند. وی نوشت در این چند روزه حضور در بروجرد، اقداماتی کرده که یکی از آنها تبعید شاهزاده اعظمالدوله است. از نظر امیرلشکر غرب، اعظمالدوله معاون سابق حاکم بروجرد، «آتش فتنه را

دامن زده و با ملاقات هر روزه خود با علماء، آنها را تشویق به حرکاتی مینمود.» وی با تنبیه افرادی دیگر و توزیع اعلامیه، مشی قشون را در بروجرد آشکار کرده «وضعیات تا حدی بهبودی حاصل نموده» است. وی در پایان از رضا خان خواست «هر موقع رأی مبارک قرار گرفت که گریبان جامعه را از وجود بعضی از مفسدین که مانع ترقی و تعالی مملکت میباشند رها فرمایند مستدعی است امر و مقرر فرمایند... تا چند نفر جاهلان عالمنما [را] ... نابود» کنم.(۵)

 رئیس تیپ فارس در راه بوشهر

سرتیپ فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، به وزارت جنگ خبر داد که راهی بوشهر است. وی درباره چگونگی انتقال اسلحه های وارد شده به بوشهر از وزارت جنگ توضیح خواست.(۶) البته امروز ۸۰ نفر شتر و ۱۰ رأس قاطر حامل ۳۲۰ صندوق از تجهیزات ارسالی از بوشهر، وارد اصفهان شد که مقرر گردید به همان نحو راهی تهران شوند، فقط لشکر جنوب موظف گردید بمب هواپیماها را با خودرو راهی تهران کند.(۷)

 ورود مستخدمین خارجی دولت به انزلی

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، خبر داد که مستخدمین

۱- همان، ص ۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۲۲۲.

۳- عملیات لرستان...، صص ۱۴۸ تا ۱۵۰.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۱۷۰. سه روز بعد وزارت جنگ به امیرلشکر غرب خبر داد که ۳۰۰ هزار فشنگ انگلیسی و ۱۰۰ هزار فشنگ روسی در تاریخ پنجم برج جاری با گاری به بروجرد حمل شده است. (همان، پ ۱۳، ص ۱۶۸).

۵- همان، پ ۱۵، صص ۳۲۲ و ۳۲۳.

۶- همان، پ ۱۸، ص ۳۵۴. وزارت جنگ نیز پاسخ داد که ارفعالملک نماینده این وزارت خانه در بوشهر در جریان اسلحه ها و تجهیزات وارد شده، هست. «هر چه زودتر در حمل لوازمات اقدام فرمایید. آخرین اشیایی که از فرانسه میرسد عرابه های جنگی خواهد بود.» (همان، پ ۱۸، ص ۳۵۳).

۷- همان، پ ۱۹، صص ۷۸ و ۷۹. بمب های هواپیما روز نهم خرداد از اصفهان با خودرو به طرف تهران حمل شد. (همان، پ ۱۹، ص ۷۶).

آلمانی وزارت جنگ، با وسایل همراه و مترجم با خودرو عازم تهران شدند.

«از قرار اظهارات واردین، قریب یکصد نفر دیگر متناوباً وارد و باید فوراً به حساب دولت به طهران بروند.» آیرم تقاضای خودرو دولتی کرد تا مخارج آنها به قشون تحمیل نشود.(۱) وی در تلگرام دیگری از ورود مستخدمین وزارت پست و تلگراف نیز اطلاع داد که با وضعیتی اسفناک خود را به انزلی رساندهاند. «بیچاره ها لباس های خود را حتی فروختهاند که به معاششان کمک شود. حالت روحیه و هیکل آنها فوقالعاده رقتآور است.»(۲)

 اتخاذ تصمیم برای ورود هزاران حاجی طر خانی به ایران

به گزارش سفارت کبرای ایران در مسکو سال گذشته دو هزار کارگر روس بدون اجازه از حاجیطر خان به انزلی آمدند. امسال بین دو تا پنج هزار کارگر دیگر بدون اجازه راهی ایران خواهند شد. سفیر ایران در این نامه خواستار سختگیری مسئولان محلی شد. موضوع امروز به وزارت جنگ اطلاع داده شد.(۳)

 شکایت از کمپانی نفت جنوب

رضا خان، رئیسالوزراء، امروز در نام های به وزارت امور خارجه نوشت بنابر عرضحالی که میرزامحمد نقشینه به مجلس شورای ملی نوشته، کمپانی نفت جنوب در مسجدسلیمان بیاعتدالی و تجاوزاتی [علیه مردم] انجام میدهد که «لازم است کمپانی مزبور را به رعایت مدلول امتیازنامه و عدم تجاوز از آن آگاه ساخته و در رفع شکایت اقدام نمایید.»(۴)

(تصویر) مدرسه آمریکاییها

 یکشنبه

۵ خرداد ۱۳۰۳

۲۵ مه ۱۹۲۴

۲۰ شوال ۱۳۴۲

 پیام آیت الله نایینی به رضا خان

روزنامه ایران در شماره امروز خود پیام آیت الله نایینی را به رضا خان چاپ کرد. این پیام که پس از بازگشت مراجع تقلید و روحانیان مهاجر به عتبات همراه با تمثالی از حضرت امیر(ع) برای رضا خان فرستاده شد، در واقع تشکری بود که برای همراهی سردار رفعت نماینده ویژه رضا خان از قم تا عتبات و احترامات انجام شده داده میشد. متن کامل این پیام در پاورقی آمده است.(۵)

□ درخواست تعویض مستشارالسلطنه از بلدیه تبریز

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان به امیرلشکر شمال غرب نوشت، توصیه میشود محمدعلی خان سرتیپ جایگزین مستشارالسلطنه در بلدیه تبریز شود. علت این توصیه ارتباط مستشارالسلطنه با قوامالدوله بود. قوامالدوله در جناح مقابل رضا خان قرار داشت.(۶)

□ موقعیت خرمآباد در گزارش امیرلشکر غرب

احمد خان امیراحمدی در تلگرامی که امروز به رضا خان

۱- همان، پ ۲، ص ۵۹.

۲- همان، پ ۲۲، ص ۳۱۶.

۳- همان، پ ۱۰، ص ۱۵۹. وزارت جنگ این نامه را به رئیس تیپ شمال منعکس کرد و محمدحسین آیرم پاسخ داد بدون ویزای کنسولگری دولت ایران در بادکوبه به کسی اجازه ورود داده نمیشود و در واقع منکر حضور هزاران کارگر حاجیطر خانی در انزلی شد. (همان، پ ۱۰، ص ۱۵۶)

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۶-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۳، ص ۱. «بسم الله الرحمن الرحیم. مقام منیع ریاستوزراء عظام دامت شوکته. در این موقع که حمدلله سبحانه و تعالی سالماً به عتبه مقدسه شاه ولایت صلی الله علیه و آلهالطاهرین مشرف شدیم دعای دوام تأیید حضرت اشرف دامت شوکته در اعلاء دین و دولت و موجبات تعالی مملکت و ملت را در تحت قبه منوره از اهم ادعیه دانسته کاملاً مراقب و محض کمال میمنت و تبرک یک قطعه تمثال مقدس که از قدیم در خزانه مبارکه محفوظ است از جناب مستطاب ملاذالانام آقای آقاسید عباس کلیددار روضه منوره برای حرز آن وجود اشرف درخواست شد و اینک در صحابت جناب اجل اکرم سردار رفعت دام تأییده تقدیم مینمایند؛ بهترین تعویذ و حافظ آن وجود اشرف خواهد بود انشاء الله تعالی. بحمد الله تعالی عنایات حضرت اشرف از ابتدای پیشآمد این مسافرت و مدت اقامت در دارالایمان قم الی اکنون مستمر و هر کدام شایان کمال تشکر و امتنان و سرآمد همه اعزام جناب اجل اکرم سردار رفعت دام تأییداته الی ورود به این آستانه مبارکه و یقین است همچنان که زحمات و خدمات و حسن مراقبت های آن جناب اجل در پیشگاه اقدس شاه ولایت صلی الله علیه و آله الطاهرین به اعلی درجه قبول انشاء الله تعالی فائز خواهد بود همین طور در نظر حضرت اشرف هم موقعی عظیم خواهد داشت و مشمول عنایات خاصه خواهند بود. انشاء الله تعالی و به اقتضای فرط اشتیاق و کمال امیدواری که دوره زمامداری حضرت اشرف دامت شوکته شرف عظیم تاریخی و ذکر جمیل ابدی در صفحات تاریخ ایران به یادگار گذارد.» (همانجا).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۲۷۱ و ۲۷۳. طهماسبی در پاسخ نوشت با این که سرتیپ محمدعلی خان را نمیشناسد و با وجود کارکرد موافق مستشارالسلطنه با اداره قشونی، در صورت تغییر، شغلی به او رجوع شود. (همان، صص ۲۷۰ و ۲۷۲).

فرستاد وضعیت خرمآباد را آرام توصیف کرد و افزود بازجویی از صاحب منصبانی که تسلیم الوار و خلعسلاح شده بودند آغاز گشته، نتیجه آن به اطلاع خواهد رسید.(۱) این گزارش در حالی به تهران ارسال شد که رئیس تیپ پیاده لشکر غرب امروز به اطلاع امیراحمدی رساند ششصد نفر از الوار برای گرفتن سفیدکوه به مواضع نظامیان حملهور شدند و پس از دو ساعت و نیم جنگ عقب نشستند. وی افزود: «مونسیون به کلی تمام و اغلب تفنگ های بیفشنگ، حکم چوبدستی را پیدا کرده است.»(۲)

در پی اعزام نیرو های کمکی به خرمآباد، امروز گردان اول از فوج بهادر وارد منطقه شد.(۳)

 شورش در زندان شیراز

گروهی از زندانیان غیرنظامی که در سرباز خانه شیراز زندانی بودند، پس از حمله به قراولان و مجروح نمودن تنی چند از آنها موفق به فرار میشوند. از ۱۵ فراری، ۱۲ تن دستگیر شدهاند. محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز با ارسال این خبر به وزارت جنگ نوشت که درخواست شده چند تن از فراریان اعدام شوند تا درس عبرتی برای دیگران گردد.(۴)

 قاچاق مسکوکات ایران به شوروی

کارگزار سرخس به وزارت امور خارجه گزارش داد که قران ایران برای خرید کالا های شوروی به آن کشور قاچاق میشود. حجم قاچاق به حدی است که در این منطقه قران یافت نمیشود. وی رواج اسکناس را یکی از راه های جلوگیری از خروج مسکوکات نقره دانست و نظر مسئولان مرکزی را به این نکته جلب کرد.(۵)پیش از این، نماینده سیاسی ایران در عشقآباد گزارش مشابهی به وزارت امور خارجه فرستاده بود.

 عدم موفقیت روسها در مهار ملخ

امیرلشکر شمال غرب امروز اطلاع داد به واسطه نرسیدن به موقع سَمّ، مأموران روسی دفع ملخ موفق نشدند با این آفت مبارزه کنند و خسارات قابل توجهی به روستا های حسن بیگلو و هادی بیگلو خورده است.

اکنون «عده معتنابهی عمله و وسایل نقلیه معطل،به علاوه خسارت عمده نیز متوجه ایران شده» است.(۶)

 اجرا نشدن حکم محکمه مشهد در حق رئیسالتجار

وزارت عدلیه به وزارت جنگ اطلاع داد که حکم صادره از «محکمه ابتدایی مشهد در موضوع اراضی جهانآباد» این شهر که به نفع رئیسالتجار نماینده مشهد در مجلس شورای ملی صادر شده، اجرا نشده است. وزارت عدلیه از وزارت جنگ خواست، لشکر شرق در این جهت مساعدت نمایند.(۷)

 دیدگاه روزنامه کمونیست ترکی راجع به انتخابات مجلس شورای ملی

به گزارش سرکنسول ایران در بادکوبه روزنامه کمونیست ترکی در شماره امروز خود به نقل از جریده زاریاوستوکا چاپ تفلیس مینویسد انتخابات مجلس پنجم در تبریز «مطابق اصول جدید دمکراسی [است] که ایرانیها از سرمایهداران اروپایی سرمشق گرفتند؛ یعنی در تحت فشار و به زور چماق پلیس و سایر مأمورین دولت به عمل آمده» است.(۸)

 نیاز آذربایجان به مهندسان راه

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، به اطلاع وزارت جنگ رساند که شمار مهندسان شاغل در این منطقه برای تسطیح راه ها کفایت نمیکند. از آنجا که تسطیح راه تبریز به تهران نیز به زودی شروع میشود، لازم است مهندسان بیشتری به این ناحیه اعزام شوند.(۹)

 پاسخ سرهنگ باقر خان به ورود مسلح و غیرمجازش به عراق

پس از شکایت سفارت انگلیس از ورود غیرمجاز سرهنگ باقر خان، رئیس نظامیان خوزستان، به بصره، لشکر جنوب امروز پاسخ سرهنگ باقر خان را به وزارت جنگ فرستاد. در این جوابیه آمده است که برای خرید زین و برخی لوازمات به بصره رفته، دو نفر نظامی اسکورت که یک روز بعد وارد بصره شدند به اشتباه مسلح بودند. «قبلاً به آنها گفته بودم که اسلحه خود را در محمره (خرمشهر) بگذارند ولی به محض ورود، آنها را عودت داده و بعد نیز تنبیه نمودم و تذکره نیز داشتهام ولی کسی از چاکر مطالبه ننمود.»(۱۰)

 ضرورت حضور خوانین چهارلنگ در اصفهان

امیرلشکر جنوب، در تلگرامی خطاب به امیراقتدار، وزیر پست و تلگراف، با اشاره به مجوز رضا خان، خواستار بازگشت خوانین چهارلنگ به اصفهان شد. «چون در این موقع امیرمجاهد و بختیاریها شروع به اقدامات و تحریکاتی کرده، وجود آنان در محل برای کسب اطلاعات کافیه... محلی لازم میباشد. متمنی است اجازه صادر و امر [کنید] هر چه زودتر آنها را با خوانین کیانارثی معاودت دهند.»(۱۱)

 رئیس کابینه ریاستالوزراء

مدبرالدوله(۱۲) از امروز کار خود را به عنوان رئیس کابینه [= رئیس دفتر] ریاستالوزراء آغاز کرد. وی پیش از این در وزارت خانه های خارجه، داخله و معارف مصدر امور اجرایی بود.(۱۳)

 طاعون در نزدیکی کرمان

به گزارش رسیده از کرمان بیماری طاعون در کبوتر خان نزدیکی رفسنجان یازده نفر تلفات داشته است. روزنامه کوشش با چاپ این خبر افزود: «اداره صحیه به عذر ... نداشتن اعتبار... فقط به یک توصیه و دستور های ظاهری قناعت ورزیدهاند.»(۱۴)

□ تحصن اهالی تاجخاتون در حرم حضرت معصومه(س)

گروهی از اهالی تاجخاتون خلجستان قم که از اجحافات مسئولان محلی شکایت داشتند، در حرم حضرت معصومه(س) قم تحصن کردند. اینان که حدود ۶۰ نفر بودند امروز با وعده های مسئولان به احقاق حق خود از تحصن خارج شدند.(۱۵)

□ نمایش پرواز هواپیماها در تهران

بنابر دعوت قبلی امروز بعد از ظهر با حضور رضا خان، هیأت وزراء، نمایندگان مجلس و گروهی از معاریف تهران و تعدادی از طبقات مختلف مردم هواپیما های خریداری شده از فرانسه و روسیه در آسمان تهران پرواز کردند. هواپیمای «تقدیر» با همراهی سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، هواپیمای «عقاب» با همراهی سرتیپ عبدالرضا خان، رئیس دایره عملیات، «شاهین» با

۱- همان، پ ۱۳، ص ۱۷۱.

۲- عملیات لرستان...، صص ۱۵۰ و ۱۵۱.

۳- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۴۰.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۱۹. موضوع به اطلاع رضا خان رسید و او پرسید تقاضای اعدام برای فرار آنهاست یا حکمشان پیش از فرار اعدام بوده است؟ (همان، پ ۱۹، ص ۱۱۸).

۵- همان، پ ۲۱، صص ۱۳۶ و ۱۶۷.

۶- همان، پ ۶، ص ۵۵. موضوع از طریق وزارت جنگ به وزارت امور خارجه منعکس شد. (همان، پ ۶، ص ۵۴).

۷- همان، پ ۱۱، ص ۲۷۹. وزارت جنگ از امیرلشکر شرق خواست در موضوع یادشده همکاری کند. (همان، پ ۱۱، ص ۲۷۸).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱-۶-۲۹-۱۳۰۳؛ ۱۹-۸-۲۹-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۴۴.

۱۰- همان، پ ۱۱، صص ۲۶۶ و ۲۶۷.

۱۱- همان، پ ۱۸، ص ۷۶.

۱۲- عنایت الله مدبرالدوله که بعدها با نام خانوادگی سمیعی مشهور گردید فرزند میرزاابراهیم است. او در ۱۲۶۷ش در رشت به دنیا آمده، تحصیلات مقدماتی را هم در آنجا گذراند. آنگاه به تهران آمد و در مدرسه عالی علوم سیاسی تحصیلاتش را پی گرفت. چندی هم در اروپا تحصیلاتش را ادامه داد. در ۱۲۹۳ش به استخدام دولت درآمده، مدتی ریاست معارف و اوقاف گیلان را پذیرفت. سپس مدیر اداره شرق در وزارت داخله (کشور) شد. پس از آن به مدیرکلی وزارت معارف رسید. زمانی هم که رضا خان سردارسپه به نخستوزیری دست یافت وی ریاست دفتر نخستوزیری و ریاست کابینه هیأت وزیران را بر عهده گرفت. معاونت وزارت کشور، معاونت وزارت معارف، وزیرمختاری ایران در بغداد، کفالت وزارت اقتصاد ملی، وزیرمختاری ایران در برلن و ریاست هیأت اعزامی ایران به کمیسیون اقتصادی جهان به ترتیب از مهمترین مشاغل او در سال های بعدی است. سمیعی در ۱۳۱۴ش بار دیگر وزارت مختار ایران در عراق را بر عهده گرفته، سال بعد، با تشکیل کابینه

دولت به ریاست محمود جم وزیر امور خارجه شد. او در ۱۳۱۷ش به مرض سرطان در برلن درگذشت. (عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و...، ج ۲، صص ۸۳۰ و ۸۳۱).

۱۳- روزنامه کوشش، س ۲،شم ۴۳، ص ۲.

۱۴- همانجا؛ روزنامه ایران، شم ۱۶۰۴، ص ۱.

۱۵- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۳، ص ۲.

سرهنگ علی خان ریاضی، رئیس تنظیمات کل، «هما» با برخی از وزراء، رهنما، علی دشتی و مشاراعظم، و «سیمرغ» با همراهی تدین، ضیاءالواعظین، اعتبارالدوله، عطاءالملک و سلیمانمیرزا پرواز کردند.(۱)زینالعابدین رهنما که یکی از سواران هواپیما های امروز بود مقال های در صفحه اول روزنامه ایران درج کرد و ضمن تمجید از رضا خان و شرح جزئیات مراسم نوشت: «منظره شهر طهران و سبزیکاری اطراف آن خیلی قشنگ و زیبا است.»(۲)

 حرکت قریبالوقوع طباطبایی به ترکیه

محمدصادق طباطبایی، وزیرمختار تازه منصوب دولت ایران در «دربار دولت ترکیه»، به زودی عازم محل مأموریت خود خواهد شد. اعتبارنامه او به امضای احمدشاه هم رسیده است.(۳)

 پرداخت نشدن حقوق فروردین کارمندان

تاکنون حقوق برج حمل (فروردین) کارکنان دولت پرداخت نشده است. مجلس شورای ملی یک دوازدهم حقوق وزارت خانه ها را تصویب کرده، اما گفته میشود علت تعویق، اختلافنظر کمیسیون بودجه مجلس با میلسپو است. «رئیس کل مالیه [= میلسپو] به عذر این که شاید مبلغ [یک میلیون تومان کسر درآمد سال جاری باشد]... بایستی به همان میزان [از] اعتبار وزارت خانه ها» کاسته شود.(۴)

عامل اصلی کسر بودجه امسال، مخارج و هزینه هایی بود که رضا خان صرف جمهوریخواهی و خلع سلطنت قاجاریه کرد.

 نتایج دیدار رئیس تیپ فارس با صولتالدوله

در پی دستور رضا خان برای آماده بودن صولتالدوله علیه بختیاریها (ر.ک: ۲۸ اردیبهشت) امیرلشکر جنوب امروز نتیجه مذاکرات رئیس تیپ فارس را با صولتالدوله به رضا خان اطلاع داد. صولتالدوله آمادگی خود را برای هر نوع همکاری ابراز داشت؛ این که حاضر است در سمیرم با حملات پیاپی توجه بختیاریها را به خود جلب کرده تا قشون عملیات خود را انجام دهد. وی بار دیگر برای سفر به تهران از رئیس تیپ فارس تقاضا کرد از رضا خان مجوز بگیرد. رضا خان با این سفر موافق بود.(۵)

 تقابل انجمن نظار انتخابات ارامنه اصفهان با دکتر آقایان

دفتر وزیر جنگ در نام های محرمانه به ارکان حرب کل قشون نوشت طبق گزارش های رسیده، انجمن نظار انتخابات ارامنه اصفهان با دکتر آقایان نامزد ارامنه مخالف است. «در این خصوص مراقبت کامل به عمل آورند که اعضای انجمن مزبور نیز از اشخاص بیطرف تعیین شوند.» دستور داده شد این موضوع که نظر رضا خان بود به والی اصفهان منتقل شود.(۶)

از آنجا که آقایان نماینده موردنظر رضا خان برای ورود به مجلس بود، انتخاب اعضای انجمن از افراد بیطرف، مفهومی جز

برگزیده شدن افرادی که در ن هایت منجر به انتخاب آقایان شود، ندارد.

(تصویر) آیت الله محمدحسین نایینی

۱- همان، ص ۳.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۴، ص ۱؛ مجله پهلوی، شم ۲۸، صص ۶ و ۷.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۳، ص ۲.

۴- همانجا.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۳۱.

۶- همان، پ ۲۴، ص ۶.

ص: ۱۰۳

 دوشنبه

۶ خرداد ۱۳۰۳

۲۶ مه ۱۹۲۴

۲۱ شوال ۱۳۴۲

 تعویق جشن باغشاه

طبق اعلان قبلی قرار بود مراسم اهداء تمثال حضرت امیر(ع)، هدیه آیت الله نایینی به رضا خان، امروز در باغشاه انجام شود. این مراسم به تعویق افتاد و قرار است روز جمعه آینده برگزار شود. امیرلشکر غرب در تلگرامی به رضا خان یادآور شد، روز جمعه ۲۵ شوال، روز «قتل» [شهادت امام جعفر صادق(ع)] است؛ آیا «مراسم جشن در روز جمعه تهیه شود یا روز دیگر؟»(۱) امیرلشکر شمال غرب نیز امروز اطلاع داد ساعت پنج بعد از ظهر جمعه «در تمام نقاط آذربایجان و خمسه جشن باشکوهی دایر خواهد شد. دستورات لازمه داده شده است و از طرف عموم علماء و اعیان و تجار» تلگرام تبریک عرضه خواهد شد.(۲)

 تکذیب تبعیض در اعطای قرضه به مسلمانان و مسیحیان ارومیه

وزارت مالیه امروز در پاسخ به گزارش های لشکر شمال غرب مبنی بر اعمال تبعیض توسط دانوی، مستشار مالی آمریکایی، آن را تکذیب کرد و با ارائه جوابیه دانوی، منکر موضوع شد. (ر.ک: ۲۶ اردیبهشت) دانوی در توضیحات خود مینویسد که این وامها به تعداد محدودی از افراد پرداخت شده و «برای قرض ندادن به کسانی که تقاضای قرض نکردند بنده را نمیتوان مورد ملامت قرار داد. در حقیقت مبلغ ۸۸۹۶ تومان مابین ۳۸۰ نفر مسلمان طالب قرض و ۲۵۴۰ تومان بین ۱۳۵ نفر مسیحی طالب قرض توزیع گردید.» دانوی مینویسد رئیس نظامیان منطقه و حاکم اصرار داشتند که این وامها بیشتر میان اکراد توزیع شود؛ آنها دلایل سیاسی برای پیشنهاد خود میآوردند، اما بیشتر آنها مستحق دریافت قرضه نبودند.(۳)

 پیشنهاد جدید امیرلشکر جنوب برای مصادره املاک امیرمجاهد

در پی دستور رضا خان به امیرلشکر جنوب درباره تصرف املاک امیرمجاهد و سپس نقض این دستور (ر.ک: ۳۱ اردیبهشت) محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز به وزارت جنگ پیشنهاد کرد اگر توقیف املاک امیرمجاهد متوقف شود، موجب انتشار حرف و حدیث هایی خواهد شد که اثر سوء دارد. آیرم افزود باغ زرشک و املاک موسوم به دستجرد که پیش از این توقیف شده در دست قشون بماند، اما راجع به سایر املاک وی متعرض نشویم و «به خودش اخطار شود که چنانچه به طهران حرکت نماید این املاک نیز از توقیف خارج وإلّا کلیه علاقهجاتش در هر نقطه که باشد ضبط خواهد شد.»(۴) با این پیشنهاد موافقت شد.

□ سانسور مکاتبات و نشریات در شیراز

مسعودی کفیل پست فارس در نام های به وزیر پست و تلگراف اطلاع داد که طبق دستور رئیس تیپ فارس (فضل الله زاهدی) «مراسلات محمره (خرمشهر) در حضور یک نفر صاحب منصب محرمانه باز و ملاحظه میشود؛ و همچنین شفاهاً امر فرمودهاند جرایدی که مردم را تحریک به شورش و انقلاب مینمایند و مخالف مصالح مملکتی چیز هایی مینویسند و به شیراز وارد میشود توقیف [کرده] توزیع نکنم.» مسعودی از وزیر پست و تلگراف پرسید آیا این دستورات نظامی را اجرا کند یا نه؟(۵)

□ ناامیدی انگلیس از تصویب معاهده قیمومیت

به گزارش محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، انگلیس از تصویب معاهده قیمومیت ناامید شده است. وی با اشاره به مطالب هفته جاری دو روزنامه تایمز و العراق که هر دو زبان حال انگلیس است، میگوید، این جراید، هماهنگ، آزادیخواهان و مخالفان معاهده را تهدید به خروج انگلیس از بینالنهرین میکنند. «انگلیسها میگویند بقای ما در بینالنهرین دو ضرر دارد؛ یکی ضرر مادی است که سالی باید شش میلیون لیره صرف قشون ساخلوی این جا کنیم و ضرر دیگر معنوی است که ایران و ترک و مسلمانان هند از توقف ما در این مملکت سوءظن حاصل و تصور میکنند ما به قصد بسط نفوذ و استیلای خود در آسیای وسطی، بغداد را مرکز عملیات نظامی اتخاذ کرد هایم.» بدیع میافزاید این حرفها شبیه همان حرف هایی است که انگلیس هنگام رد قرارداد [۱۹۱۹] در ایران میزد. «انگلیسها به آسانی بینالنهرین را ترک نخواهند گفت و در ن هایت با زور، قیمومیت را به عراق تحمیل خواهند کرد. وی در انتها نوشت که اگر انگلیس به هر دلیلی بینالنهرین را ترک کند، از آنجا که قوای محلی برای تأمین امنیت وجود ندارد، خوب است «نظر به علاقهمندی که دولت ایران به عتبات دارد، برای صیانت اشیاء مقدسه و حفظ جان و مال اتباع خود، از علماء و مجاورین آنجا، لازم است به فوریت یک عده نظامی به عتبات اعزام فرمایید.»(۶)

□ ضرورت استقرار مأموران گمرک و تذکره در لاهیجان آذربایجان

بنابر گزارش رسیده از ساوجبلاغ مکری، منطقه مرزی لاهیجان در این منطقه فاقد مأموران گمرک و تذکره است. از این جهت عواید دولتی تلف میشود و مسافران نیز دچار زحمت هستند.(۷)

در این گزارش به ضرورت برپایی اداره گمرک و تذکره در لاهیجان تأکید شده است.

□ قوای خوزستان، سرگردان میان لشکر جنوب و لشکر غرب

رئیس قوای خوزستان از لشکر جنوب دستور گرفت که راهی خاک چهارلنگ شود. سرهنگ باقر خان، رئیس نظامیان خوزستان، موضوع را به اطلاع امیرلشکر غرب رساند. احمد خان امیراحمدی نیز [پریشان از این دستور] امروز تلگرامی به وزارت جنگ فرستاد که قوای خوزستان تحت امر لشکر غرب است و صلاح نیست در این موقعیت که خرمآباد تحت محاصره است، شوشتر از نظامیان خوزستان خالی شود.(۸)شوشتر محل تمرکز قوای خوزستان بود.

□ مساعدت با خانواده امیرلشکر اسماعیل خان

وزارت جنگ امروز به امیرلشکر شمال غرب دستور داد با خانواده امیرلشکر اسماعیل خان حاکم برکنار شده آذربایجان کمال مساعدت به عمل آید و «مصادر [= خدمتگزاران] او را کمافیالسابق نزد خانواده ایشان باقی گذارند.»(۹)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۳۳۱.

۲- همان، پ ۴، ص ۳۰۱. در برپایی این مراسم ناهماهنگی هایی وجود داشت. به حکام ولایات خبر داده شده بود که جشن روز دوشنبه (امروز) برپا میشود و به امرای لشکر تلگرام شده بود که روز جمعه خواهد بود. (همان، پ ۱۵، ص ۳۳۲).

۳- همان، پ ۴، صص ۲۸۲ تا ۲۸۴.

۴- همان، پ ۱۸، ص ۵۸۷.

۵- همان، پ ۱۱، ص ۲۲۲. وزیر پست و تلگراف که قدرت تصمیمگیری نداشت در نام های محرمانه موضوع را به وزارت جنگ اطلاع داد و ضمن استعلام، پیشنهاد نمود سانسور در نظمیه انجام گردد. (همان، پ ۱۱، ص ۲۲۱). وزارت جنگ تأیید کرد که کار باید ادامه پیدا کند. (همان، پ ۱۱، ص ۲۲۰).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸۱ تا ۱۷۹-۲۷-۲۷-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۳۲۶. این مسئله به وزارت خانه های خارجه و مالیه اطلاع داده شد و هر دو پاسخ دادند به علت نداشتن بودجه، قدرت استقرار مأمور در منطقه یادشده را ندارند. (همان، پ ۵، صص ۳۲۱ تا ۳۲۵).

۸- همان، پ ۱۵، ص ۳۰۵. وزارت جنگ پذیرفت که دستور های مربوط به قوای خوزستان از ناحیه لشکر غرب صادر شود. (همان، پ ۱۵، ص ۳۰۴).

۹- همان، پ ۴، ص ۲۹۲. امیرلشکر اسماعیل خان که روابط صمیمان های با عبد الله طهماسبی نداشت، شنیده بود که پس از عزیمت او به تهران، خدمات گذشته (خدم و حشم و مصدر و گماشته) را از خانواده او دریغ کردهاند. امیرلشکر شمال غرب موضوع را تکذیب کرد. (همان، پ ۴، ص ۲۹۱).

 اعزام نیرو های انگلیسی به سوی موصل

نماینده سیاسی ایران در بغداد به وزارت امور خارجه خبر داد که عده زیادی از قشون انگلیس با توپ های بزرگ روانه موصل شدهاند. وی افزود درگیری هایی هم اخیراً در بغداد رخ داده و چند تن مسلمان و مسیحی کشته شدهاند. انگلیس موضوع را کتمان میکند.(۱)

 توضیح وزیرمختار ایران در لندن

مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در لندن، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نسبت به خبری که در روزنامه تایمز درباره تعداد نظامیان انگلیس در ایران چاپ شده بود توضیح داد. وی نوشت منبع خبر تایمز، کلنل کری، سرکنسول سابق انگلیس در خراسان، بود. وی اظهار کرده بود مناسبات ایران و انگلیس بهبود یافته، کلیه نظامیان انگلیس از ایران خارج شده و فقط ۷۹ نفر برای محافظت از سرکنسولگری بوشهر و اداره تلگراف خانه، آن هم با تأیید دولت ایران باقی ماندهاند. مفتاحالسلطنه افزود کلنل کری که فعلاً در انگلستان است این مقاله را به روزنامه تایمز داده و با مراجعه به سفارت از نوشتن جمله «با تصدیق و اطلاع دولت ایران [نظامیان انگلیس] باقی مانده»اند اظهار پشیمانی و تأسف کرده است.(۲)

 انتشار کارنامه اقتصادی ایران در آمریکا

مستر بکارت، رئیس سابق بانک ایران، پس از بازگشت به آمریکا بنابر تقاضای سفارت ایران در واشنگتن اقدام به انتشار مجل های درباره اوضاع سیاسی، اقتصادی، تجاری و قروض ایران نمود. وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به وزارت مالیه، ضمن اطلاع این خبر نسخ های از مجله یادشده را نیز ضمیمه کرد.(۳)

 سه شنبه

۷ خرداد ۱۳۰۳

۲۷ مه ۱۹۲۴

۲۲ شوال ۱۳۴۲

 انتخاب محققالعلماء از ترکمن صحرا

وزارت جنگ امروز از رئیس تیپ شمال خواست «وسایل انتخاب محققالعلماء را از طرف تراکمه» فراهم کند. محققالعلماء با ارسال نام های خصوصی [احتمالاً به وزیر جنگ] نوشته بود وَعده [انتخاب من برای مجلس شورای ملی] داده شده بود؛ حال مرا از نگرانی خارج کنید. «اقدامی فرمود هاید یا خیر؟ بنده منتظر باشم یا نه؟»(۴)

□ درخواست سفارت انگلیس برای حضور دسته موزیک در سفارت

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، از رضا خان خواست «یک دسته موزیکانچی نظامی در روز سوم ژوئن در موقع جشن تولد اعلیحضرت پادشاه انگلستان به این سفارت فرستاده شود.» وی در این تقاضانامه نوشت که تعداد این دسته باید بین ۱۲ تا ۱۵ نفر باشد و از ساعت سه تا شش بعد از ظهر بنوازند.(۵) سفارت انگلیس در این مورد اعلانی هم در مطبوعات به چاپ رساند و از علاقهمندان برای حضور در محل سفارت دعوت کرد.(۶)

□ نظر رئیس تیپ فارس درباره برکناری نصرالدوله

فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، که اینک در بوشهر بسر میبرد خبر داد که نمایندگان بوشهر (اخگر و کازرونی) در مجلس، به واسطه مخالفتی که نصرالدوله حاکم بنادر با انتخاب اینان نشان داده بود، از مرکز زمینهسازی کرده، برکناری او را باعث شدهاند. «جمع کثیری از محترمین نزد بنده آمده و از نصرالدوله اظهار قدردانی و رضایت نمودهاند.»(۷)

□ گلوله های غیرقابل اطمینان شنیدر

در پی درخواست مکرر امیرلشکر غرب برای ارسال گلوله توپ و نبود آن در مرکز، وزارت جنگ امروز به امیرلشکر غرب خبر داد ۲۸ تیر توپ شنیدر فرستاده شد «ولی اطمینانی به استفاده از آنها نیست، زیرا در طهران پر کردهاند.» در این تلگرام آمده است که فقط در موقع «تنگدستی» با آنها تیراندازی کنید.(۸)امروز گردان سوم از فوج بهادر برای کمک به لشکر غرب وارد منطقه شد.(۹)

□ تقاضای امیرلشکر جنوب برای فشنگ دهتیر

فشنگ های خریداری شده از خارج، که در راه تهران هستند، اینک به اصفهان رسیده است. محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز از وزارت جنگ خواست به واسطه احتیاج لشکر جنوب به فشنگ ده تیر انگلیسی اجازه داده شود تعدادی از جعبه های آن در اصفهان پیاده شده، در اختیار لشکر قرار گیرد.(۱۰)

□ پاسخ سیمیتقو به نامه سرتیپ ظفرالدوله

سرتیپ ظفرالدوله فرمانده جدید نظامیان ارومیه [جانشین

۱- همان، پ ۱۱، ص ۲۶۳.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳-۱۹-۴۰-۱۳۰۳.

۳- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۰۲۲۰، ص ۵.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۲۴ و ۲۵.

۵- همان، پ ۲۰،ص ۱۷۸. با این درخواست موافقت شد.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۵، ص ۱.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۳۵۲. وزارت جنگ به زاهدی پاسخ داد که خبر این زمینهسازیها و تحریکات، دروغ، و نصرالدوله از طرف دولت برکنار شده است. (همان، پ ۱۸، ص ۳۵۱).

۸- همان، پ ۱۳، ص ۱۷۵.

۹- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۴۰.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۷۲. بنا شد این نوع فشنگ از تهران ارسال شود؛ و زمانی که لشکر جنوب تقاضای ۱۵۰ هزار فشنگ کرد، با ۵۰ هزار آن موافقت شد. (همان، پ ۱۹، ص ۷۰).

سرهنگ علیاکبر درخشانی] نام های برای بازگشت اسماعیلآقا سیمیتقو به او میفرستد. به گزارش مبینالسلطنه کارگزار ارومیه، سیمیتقو در پاسخ این نامه مینویسد تا دولت ایران حفظ جان و مال او را تضمین نکند، تمام املاک تصرف شده را بازنگرداند، و اقامت او را در چهریق نپذیرد خود را تسلیم نخواهد کرد. مبینالسلطنه در گزارش امروز خود به وزارت امور خارجه افزود: «با تحریکاتی که دائماً از طرف ترکها برای نگاهداری او [= سیمیتقو] به عمل میآید ممکن نیست بگذارند که با سهولت تسلیم شود؛ و در صورت رضایت هم شرط خواهند نمود به چهریق (تا حدود فاصله ندارد)مراجعت کند که در داخله خاک ایران همان نظریات آنها [= ترکها] را به موقع اجرا گذارد.»(۱)

 دیدار شهبندر ترکیه با امیرلشکر شمال غرب

امروز شهبندر ترکیه در تبریز با عبد الله طهماسبی دیدار کرد. شهبندر خبر داد که ترکیه حدود یک لشکر نیرو در حدود رواندوز تمرکز خواهد داد تا مجلسی که برای حل موضوع موصل در اسلامبول تشکیل شده، تمام شود. وی گفت که از نظر آذوقه در مضیقه هستیم و ایران میتواند کمک کند. طهماسبی پاسخ داد که آذر سال گذشته فروش غلات مازاد به ترکیه آزاد شده و امروز هم موضوع را به مرکز اطلاع میدهم. در ادامه، طهماسبی از تجاوزات کرد های ترکیه به خاک ایران گله کرد و شهبندر قول داد پیگیر این مسئله باشد. امیرلشکر شمال غرب در انت های این خبر مینویسد: «به اظهارات مشارالیه اهمیتی نمیدهم، چه... هر چه نوشته است ترتیب اثری نبخشیده است.»(۲)

 دیدار شهبندر ترکیه در ارومیه با عمر خان

مبینالسلطنه کارگزار ارومیه اطلاع داد که سامیبیک نماینده سیاسی ترکیه در ارومیه، با زمینهچینی توانست با عمر خان سالارجنگ، رئیس ایل کاردار، که اکنون «از طوایف خدمتگزار [و] صدیق [نسبت به دولت] است» دیدار کند. سامیبیک برای جلبنظر سران اکراد ایران به ترکیه هر کاری میکند. وی برای دیدن عمر خان سالارجنگ، یکی از طرفداران ارومی های ترکیه را واسطه قرار داد. مبینالسلطنه میگوید این خبر را به اطلاع سرتیپ ظفرالدوله فرمانده قوای ثلاثه رساندم و او با هماهنگی حاکم ارومیه حاج امیرمنظم را که ترتیب این دیدار را داده بود، روانه روستای خود کرد.(۳)

 پرواز هواپیما بر فراز کوه های کلهر

امیرلشکر غرب اطلاع داد که امروز صبح یک هواپیما در حدود کوه های کلهر دیده شد. این هواپیما پس از یک ربع پرواز به طرف شاه گدار رفت.(۴) (ر.ک: ۵ خرداد)

 مذاکره با کنسول شوروی برای ارسال سمّ دفع ملخ

امیرلشکر شمال غرب امروز گزارش داد به دیدن کنسول شوروی در تبریز رفته و با او درباره ارسال هر چه زودتر سم برای دفع ملخ صحبت کرده است. عبد الله طهماسبی در گزارش پیشین خود در این مورد نوشته بود که به واسطه تمام شدن سم، ملخها

بخشی از روستا های منطقه را درنوردیده‌اند.(۵) (ر.ک: ۵ خرداد)

 مهروموم کتاب خانه اداره راه قزوین توسط کنسول شوروی

کنسول شوروی در قزوین امروز خودسرانه به اداره راه قزوین که تعطیل بوده رفته و کتاب خانه این اداره را که برای استفاده عموم تأسیس شده بود، لاک و مهر کرد. مقامات محلی پس از اطلاع از این اقدام، در کتاب خانه را باز میکنند و مراتب به تهران گزارش میشود. روزنامه ایران با چاپ این خبر میافزاید که اطلاعات خصوصی میگوید وزیرمختار شوروی کنسول را مؤاخذه کرده است.(۶)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۵-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۵۰۰ و ۵۰۱. سیمیتقو، شیخ محمود و دیگر سران طوایف کرد، این روزها به عنوان ابزاری برای مصالح سیاسی ترکیه بودند. ترکها برای پس گرفتن موصل از انگلیس هر نوع وعد های به افراد یاد شده میدادند. خوب است به این گزارش محرمانه که امروز به وزارت امور خارجه ایران نوشته شده، توجه شود: «... اخیراً در نوچه (خاک ترکیه) مجلسی مرکب از نمایندگان شیخ محمود سلیمانیه و اسماعیلآقا و عثمان آقا (ساکن محال الباق از توابع وان) و احمد صدقی افندی نماینده دولت ترکیه تشکیل، در آن مجلس احمد صدقی افندی وعده داده است که دولت جمهوری ترکیه تصمیم گرفته است که قضیه استقلال کردستان را کاملاً مراعات و در صورتی که نظریات دولت ترکیه به مساعدت عشایر اکراد در موصل و قسمت حدودی ایران به موقع اجرا گذارده شود ولایت سلیمانیه و اطراف آن تماماً به شیخ محمود واگذار میشود که حکومت آن نقاط نسلاً بعد نسل به خود او و اعقابش اختصاص داشته باشد؛ از چهریق تا اشنویه (خاک ایران) و نقاط مقابل آن از خاک ترکیه به همین ترتیب به اسماعیلآقا و عثمانآقا واگذار و دولت ترکیه از مساعدت لازمه هم به هیچوجه مضایقه نخواهد نمود.» (اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳۱-۲۲-۴۵-۱۳۰۳)

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷-۷-۱-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۳۱۸.

۵- همان، پ ۶، ص ۵۲.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۱، ص ۱. منابع انگلیسی در این باره مینویسند: «کتاب خانه امور عامه در قزوین، یادگار تصدی روسها بر امتیاز این جاده، که پس از قرارداد ۱۹۲۱ به دست دولت ایران افتاده است، بارها و بدون نتیج های از سوی روسها مورد ادعا قرار گرفته است که جزء اموال سفارت شوروی است. شومیاتسکی اخیراً به کنسول شوروی در قزوین دستور داده است که با مهر کنسولگری در های آن را مهروموم کند. دولت ایران در پاسخ، به مهندس راه خود در محل، که یک روس ضدبلشویک به نام واشینفسکی (Vashinevski) است دستور داده است که مهرها را بشکند. سفارت روسیه خواستار عذرخواهی و برکناری واشینفسکی شده است. معلوم نیست که آیا ایران در این باره عذرخواهی کرده است یا نه، لکن واشینفسکی به جاده قم - اصفهان منتقل شده و هیأت مشترکی قرار است مأمور رسیدگی به مسئله مالکیت کتاب خانه گردد.» (FO E ۶۲۷۴/۲۵۵/۳۴)

 چهارشنبه

۸ خرداد ۱۳۰۳

۲۸ مه ۱۹۲۴

۲۳ شوال ۱۳۴۲

 بلاتکلیف بودن کشتی پهلوی

نایب سرهنگ اسماعیل خان، نماینده وزارت جنگ برای خرید تجهیزات نظامی، امروز در نام های محرمانه از آلمان به رضا خان نوشت که نُه ماه است از خرید کشتی پهلوی میگذرد و برای عبور آن از سرزمین روسیه شوروی اقدام مؤثری نشده است. وی افزود در تمام زمستان این کشتی با مخارجی معادل ۲۵۰ تا ۳۰۰ دلار در هر ماه نگهداری شده است. «مذاکراتی که چاکر با مقامات روس مقیم برلن نموده است نتیجه مثبتی تا حال نداده است و نمایندگان روسها اظهار میدارند که مسئله را میبایستی سفیر ایران شخصاً در مسکو حل نماید.» [مقامات شوروی پیش از این به درخواست دولت ایران برای عبور کشتی پهلوی از رود ولگا پاسخ منفی داده بودند.](۱)

 درخواست فرمانده لشکر غرب برای حضور بهنگام هواپیماها

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که یکشنبه آینده به طرف خرمآباد عزیمت میکند [تا محاصره این شهر را بشکند.] وی درخواست کرد «طیارات برای روز شنبه به بروجرد پرواز نمایند» تا نتیجه مثبت از اقدامات نظامی گرفته شود.(۲) وی امروز در نام های به صاحب منصبان لشکر غرب با لحنی حماسی، آنان را برای اقدامات نزدیک نظامی علیه طوایف لر ترغیب و تشویق کرد. در این نامه مسئولیت های جدید صاحب منصبان نیز مشخص شده است.(۳)

 توقیف باروت های پنهان شده

در ادامه سانسور نامه هایی که به منطقه غرب میرود، نام های باز شد که در آن حاجمحمدابراهیم از رشت به آقاشیخ محمود، تاجر همدانی، نوشته بود، پس از آتش گرفتن یک مغازه باروتکوبی در رشت، نظمیه خرید و فروش باروت را ممنوع کرده و مغازه های باروتکوبی هم تعطیل شده است. حاجمحمدابراهیم مینویسد هر چه باروت داشتم در خانه پنهان کردهام. امروز محتوای نامه به وزارت جنگ فرستاده شد و متعاقباً به رئیس تیپ شمال دستور داده شد، باروت های خانه حاجمحمدابراهیم را توقیف کنند.(۴)

 درخواست خسارت وارده به آسایشگاه کمارج

در پی دستگیری موقت دو زمینشناس انگلیسی وابسته به کمپانی نفت جنوب در ماه گذشته (ر.ك: ۶ اردیبهشت) توسط یگانی از لشکر جنوب، و ضرب و شتم و ایراد خسارت به محل اقامت آنان در آسایشگاه تلگراف خانه کمارج، اداره تلگراف هند و اروپ امروز با ارسال نام های به وزارت پست و تلگراف تقاضای خسارت کرد. مبلغ این خسارت ۱۹ تومان و ۲۵۰ دینار بود.(۵)

 اعتراض به وجود پلیس نفت در آبادان

امروز نام های با امضاء «محمدهادی طهرانی، نماینده اهالی آبادان» [نه در مجلس شورای ملی]به وزیر امور خارجه رسید که در آن نسبت به تشکیل پلیس نفت توسط کمپانی نفت جنوب اعتراض شده بود. در این نامه نوشته شده «اداره کمپانی نفط جنوب مطابق کدام یک از مواد امتیاز در آبادان نظمیه تشکیل داده و در امور کشوری مداخله مینماید.» در این نامه کمپانی نفت جنوب متهم شده همانطور که بازار شهر بصره را آتش زد «دکاکین ما را آتش زده و اضافه از پنجاه هزار روپیه در هشت درب دکان خسارت وارد آورده» است. نویسنده با ارائه مستنداتی، ادامه میدهد که کمپانی «از تعمیر [دکانها] مانع شده و ... پس از حریق... در همان بازار که پلیس کمپانی پست دارد دو درب دکان چوبی شکسته و هفت صد روپیه وجه نقد... سرقت میکنند.» در انت های نامه از مسئولان امر استدعای رسیدگی شده است.(۶)

 بازگشت پنج سرباز فراری

پنج سرباز فراری که نزد شیخ محمود رفته بودند با اقدامات فرمانده اردوی بانه وارد ساوجبلاغ شدند. امیرلشکر شمال غرب با ارسال این خبر به مرکز افزود بنا بر گفته های این سربازان، انگلیس با پخش اعلان از طریق هواپیما روی شهر سلیمانیه، شیخ محمود را تهدید کرده، در صورت خارج نشدن سربازان ترکیه از سلیمانیه، این شهر را بمباران میکنند. شیخ محمود نیز سربازان ترك را از سلیمانیه رانده است.(۷)

 تظلم پسر معینالرعایا

غلامرضا پسر معینالرعایای مازندرانی در نام های که به رئیس ارکان حرب کل قشون نوشت از پریشانی حال بازماندگان این خانواده گفت و تقاضا کرد افراد این خاندان که اینک در چنگال فقر و فاقه گرفتارند، با توجه آن مقام ر هایی یابند. این نامه امروز از طریق رئیس تیپ شمال به مرکز فرستاده شد. غلامرضا میگوید، پدرش سال گذشته پس از سه ماه حبس، مسموم شد و جنازهاش هم مفقود گردید.(۸)

 موافقت اولیه ایران و شوروی با تبادل فراریان نظامی

وزارت امور خارجه به وزارت جنگ خبر داد که رایزنی های اخیر نمایندگان این وزارت خانه در مشهد و تاشکند با مسئولان روسی باعث توافقات اولیه برای تبادل نظامیان فراری دو کشور شده است. ایران خواستار استرداد کریم خان و زبردست خان است. از این رو «قدغن فرمایید هر چه زودتر صورت اسامی فراریان نظامی و غیرنظامی اتباع دولت علّیه را که به روسیه پناهنده شدهاند، تهیه و به وزارت امور خارجه ارسال دارند تا راجع به مبادله آنها با فراریان روس مذاکره» شود.(۹)

□ ضرورت پرداخت حقوق ماهیانه به حاج شعبانعلی

حاج شعبانعلی که مدتها است از قشون آذربایجان حقوق دریافت میدارد، این بار نیز با تأکید وزارت جنگ به اداره مالیه کل قشون مقرر شد طبق دستور وزیر جنگ ماهیانه یکصد تومان به وی پرداخت شود.(۱۰)

□ اختلافنظر میان میلسپو و مجلس

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که امکان دارد در آینده اختلافاتی میان رئیس کل مالیه ایران، میلسپو، و نمایندگان مجلس شورای ملی پدید آید. این اختلافات مربوط به تفسیر قانون

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲، صص ۳۷ و ۳۸. رضا خان پس از دیدن این نامه دستور داد که کشتی پهلوی به طرف خلیج فارس حرکت کند. (همان، پ ۲، ص ۳۶).

۲- همان، پ ۱۳، ص ۱۹۶.

۳- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۳۶ تا ۳۸.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۳۲۶.

۵- همان، پ ۳، صص ۱۴۴ و ۱۴۵. وزارت پست و تلگراف موضوع را به اطلاع وزارت جنگ رساند و وزارت جنگ از رئیس تیپ فارس خواست مبلغ خسارت را بپردازد. فضل الله زاهدی نیز در ۱۴ مرداد خبر داد که مبلغ یاد شده تحویل انگلیسها شد. (همان، پ ۳، صص ۱۴۱ تا ۱۴۳).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۲۱۶.

۸- همان، پ ۲۲، ص ۲۲۷. گزارشها و اخباری که میان امیراکرم حاکم مازندران و وزارت جنگ ردوبدل شد و همگی در اخبار سال ۱۳۰۱ش (جلد دوم) آمد، میگویند که معینالرعایا مخل انتظامات مازندران بود، حکم تبعید او به بندپی داده شد؛ تقاضا های او برای بازگشت به بابل مورد پذیرش قرار نگرفت؛ ناگهان خبر بیماری او به تهران گزارش شد؛ و چندی بعد با آنچه که مرض حصبه خوانده شد از دنیا رفت. (همان، پ ۲۲، صص ۲۲۸ و ۲۳۸).

۹- همان، پ ۴، صص ۲۰۳ و ۲۰۴. وزارت جنگ از امرای دو لشکر شمال غرب و شرق خواست نام همه فراریان را هر چه سریعتر به مرکز بفرستند. آنان نیز اسامی موردنظر خود را به وزارت جنگ فرستادند. (همان، پ ۴، صص ۱۹۹ و ۲۰۱).

۱۰- همان، پ ۴، صص ۲۷۷ و ۲۷۸.

است. هیأت دولت در صدد پیدا کردن راه هایی است که از این اختلافنظر جلوگیری کند.(۱)

 ورود کارشناس چاپ آلمانی به ایران

امروز یکی از دو کارشناس آلمانی در امور چاپ که به استخدام مجلس شورای ملی درآمدهاند، وارد تهران شد. این دو برای راهاندازی چاپ خانه مجلس و نصب لوازم جانبی آن که اخیراً از آلمان خریداری شده، شروع به کار خواهند کرد.(۲)

 حرکت دکتر منار به کرمان

دکتر منار، رئیس انستیتو پاستور، عازم کرمان شد. پس از رسیدن خبر اشاعه طاعون در منطقه کبوتر خان و جلوگیری از عدم سرایت آن به دیگر نواحی، دکتر منار «با وسایل لازمه طبی از سِرُم و ادویه و لوازم تزریق ... با اتومبیل به طرف کرمان اعزام» گردید.(۳)

 گزارش رئیس گمرک بوشهر از فعالیت های کمپانی نفت جنوب در دشت قیر

رئیس گمرک بوشهر، استاس، با ارسال گزارشی به رئیس کل گمرکات ایران، نوشت که فعالیت کمپانی نفت جنوب در دشتقیر منتج به نتیجه نشده است. آنها اخیراً ده مَن خاك معدنی، بدون تعیین نوع آن از محل منتقل کردهاند. «میتوان حدس زد که چنانچه انگلیسها یک چنین کشفی [= معدن نفت] نموده بودند در عدم افشای آن سعی میکردند.» وی افزود شاید لازم باشد یک مأمور کارشناس از طرف اداره مالیه به آن منطقه برود، اطلاعات دقیقتری به دست خواهد آورد. «از قرار مسموع مهندسین [انگلیسی] ... به واسطه شدت گرما فعلاً دست از کار کشیده و مجدداً در پاییز آتیه شروع به کار خواهند نمود.»(۴)

 پنجشنبه

۹ خرداد ۱۳۰۳

۲۹ مه ۱۹۲۴

۲۴ شوال ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در این جلسه گزارش انتخابات ساوه که علی دشتی از آنجا به مجلس راه یافته بود خوانده شد. بر اساس این گزارش مردم ساوه نسبت به این انتخاب اعتراض دارند. بررسی اعتبارنامه دشتی به جلسه بعد موکول شد. در این جلسه بودجه وزارت جنگ به مجلس داده شد. همچنین کفیل وزارت داخله به پرسش سیدیعقوب درباره علت تعطیلی جریده بیدار و سئوال کازرونی در مورد علت زندانی شدن معتمددیوان پاسخ داد.

در این جلسه لایحه سجل احوال نیز برای بررسی به مجلس داده شد.(۵)

 تذکرات رضا خان به امیرلشکر غرب

رضا خان وزیر جنگ امشب در تلگرامی به احمد خان امیراحمدی امیرلشکر غرب که در آستانه درگیری با طوایف لُر است یادآور شد: «باید بدواً اطراف کار به دقت ملاحظه شود که لطمه و شکستی به قشون وارد نیاید... در صورت اشکال و سختی وضعیت، تخلیه خرمآباد اجازه داده میشود.» وی افزود که در روز عملیات همه توان قشون به کار گرفته شود. رضا خان از اعزام هواپیما نیز در شروع درگیری خبر داد و یادآور شد: «تیراندازی بیهوده باعث تجری دشمن و اسراف مونیسیون خواهد بود.»(۶)

امیرلشکر غرب نیز امروز در اعلانی به صاحب منصبان خود، تسلیم دشمن را یکی از اهداف عملیات آینده یاد کرد و به آنها دستور داد تلفات نظامیان باید در حداقل ممکن باشد. وی نوشت که کشتار عمومی الوار هم هدف نیست؛ در صورت اسارت میتوان آنان را به دهات دوردست فرستاد و متفرق کرد. وی نظامیان را به حفظ اطفال صغیر و پیران و نوامیس طوایف توصیه کرد و از سوءرفتار با زارعین و دهقانان برحذر داشت.(۷)

 نامه شیخ خزعل به رضا خان

شیخ خزعل در تلگرامی به رضا خان یادآور شد که گویا رئیس نظامیان خوزستان به همراه نیروها میخواهند به ییلاق بروند. شیخ خزعل خروج نظامیان را از شوشتر به صلاح ندانست و افزود: «فدوی خود را یکی از برادران آنها محسوب داشته و... محض حفظ انتظامات و خدمتگذاری به حضرت اشرف هوای گرم و باد و خاک ناصری را متحمل هستم؛ آنها هم ممکن است گرمای شوشتر را تحمل نمایند.» خزعل در پایان این تلگرام افزود گزارش هایی که از من به وزارت جنگ داده میشود [= گزارش های سوء] بهتر است در کابینه وزارت جنگ نگهداری شود تا صدق و کذب آنها روشن شود.(۸)

 تعیین تکلیف وکالت شیخ اسد الله محلاتی

عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، از وزارت جنگ

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۵، ص ۱.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۵، ص ۲.

۳- همانجا.

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۵۸۸۲، صص ۱۶ و ۱۷.

۵- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۵، صص ۲ و ۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۴۸ و ۱۴۹.

۷- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۴۱ و ۴۲.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۶۳۵ و ۶۳۶. این تلگرام شیخ خزعل به رضا خان به این دلیل بود که اولاً از دستورها و جابهجایی های قشون که کسی جز صاحب منصبان از آنها باخبر نیستند، از چشم و گوش او مخفی نمیماند؛ ثانیاً گزارش هایی که علیه شیخ خزعل به رضا خان میرسد نباید محل اعتنای وزیر جنگ باشد. رضا خان نیز در پاسخ به شیخ خزعل نوشت: «البته شما بدون دشمن نیستید، ولی من هم دهنبین و زودباور نیستم. با این حال بایستی مطمئن و آسودهخاطر بوده و کماکان به خدمت دولت مشغول باشید.» رضا خان در ادامه گفت که از اعزام قشون خوزستان به ییلاق خودداری خواهد شد.» (همان، پ ۱۸، ص ۶۳۴).

پرسید، حال که با انتخاب سهرابزاده به وکالت مجلس [همه ظرفیت آذربایجان برای مجلس پنجم پر شده]، تکلیف شیخ اسد الله محلاتی که دستور داده شده انتخاب شود، چه خواهد شد؟(۱)

 تعیین محل مخارج جمهوریخواهی

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، از وزارت جنگ سئوال کرد مخارجی که این تیپ «موقع نهضت [جمهوریخواهی] و کنارهگیری بندگان حضرت اشرف شده جزو وجوه ارسالی به مرکز محسوب شود یا در ستون مخارجات اردوکشی محسوب، یا دستور دیگری مقرر میفرمایند؟»(۲)گفته شد این هزینه ها «جزو مخارج سرّی محسوب» خواهد شد.(۳)

 گزارش فرمانده نظامیان خمسه از امیرافشار

به گزارش فرمانده نظامیان خمسه کارکنان جهانشاه خان افشار در گروس و کردستان مشغول خرید اسلحه هستند. امیرافشار و کسان او تلاش میکنند اسلحه های مخفی شده خود را محفوظ دارند و از دید قوای خمسه پنهان کنند. فرمانده نظامیان خمسه افزود که با احضار حسن علی خان از کرسف به تهران میتوان اطلاعات دقیقتری از اقدامات امیرافشار به دست آورد.(۴)

 بازگشت دو ژاندارم سابق به ایران

دو ژاندارم سابق که از ایران فرار کرده و در بینالنهرین وارد قشون انگلیس شده بودند، اینک با اسب و اسلحه خود را به سردشت رسانده، از آنجا تحتالحفظ به همدان منتقل شدند. امیرلشکر غرب امروز با ارسال این خبر به تهران، از وزارت جنگ درباره آنها کسب تکلیف کرد. دستور داده شد اسلحه آنها توقیف شود.(۵)

 فلاکت تجار ایرانی در ترکستان

کنسولگری ایران در عشقآباد امروز گزارشی از شیوه مالیاتگیری دولت روسیه شوروی در ترکستان به وزارت امور خارجه داد که در آن آمده است: «مالیاتی که از تجار گرفته میشود به نسبت خرید و فروش است... برخلاف ممالك دیگر که به نسبت عایدات دریافت میشود؛ در صورتی که ممکن است در معاملات خود ضرر نموده باشند نه نفع.» کنسولگری مینویسد بازرگانان ایرانی راضی هستند، به شرطی که با عدالت با آنها رفتار شود «ولی متأسفانه در مملکت شوروی این شرط هم ملحوظ نمیگردد، چنان که اخیراً مالیات هایی برای تجار ایرانی تعیین نمودهاند که با تأدیه آن برای امرار معاش، وسیله دیگری جز تکدی نخواهند داشت.»(۶)

 رضا خان در شاه عبدالعظیم

بعد از ظهر امروز رضا خان به همراه قائممقامالملك، امیرلشکر خدایار خان، امیراقتدار وزیر پست و تلگراف و سرهنگ محمد خان (درگاهی) رئیس نظمیه به «زاویه مقدسه حضرت عبدالعظیم علیهالسلام» رفتند. رضا خان پس از زیارت در محل اجتماع

علماء حاضر شد و شرحی از خدمات خود به مملکت «و علاقه مفرط که برای بقای دیانت اسلام دارند اظهار فرموده» و گفت که شمشیری که به کمر بستهام برای محو دشمنان است و اینک در داخل، دشمنی وجود ندارد.(۷)

 مجلس ترحیم آقانورالدین مجتهد

امروز مجلس ترحیم آقانورالدین مجتهد از علمای قم در مدرسه مروی تهران برگزار شد. شهر قم به واسطه همین موضوع تعطیل است. اعضاء وزارت عدلیه در این مراسم حاضر بودند.(۸)

 درگیری و کشتار در بغداد

با نزدیک شدن موعد تصمیمگیری درباره معاهده قیمومیت میان انگلیس و عراق، هیجانات سیاسی نیز در این منطقه بالا گرفته است. امروز مغازه ها و بازار در اعتراض به این معاهده در بغداد تعطیل بود و مردم در اطراف مجلس مؤسسان اجتماع کردند. «در اواخر مجلس نوری پاشا وزیر دفاع که عبور مینموده، نسبت به او و بعضی وکلای متهم به طرفداری انگلیسها، پار های عبارات خارج از نزاکت از طرف تماشاچیان اظهار میشود. چون وضع مجلس [مؤسسان] فوقالعاده موحش به نظر میآمده و بیم مخاطراتی میرفته، وزیر مشارالیه برای اسکات و تفرقه جمعیت به مستحفظین امر میدهد شلیک» کنند و گویا حداکثر ۱۵ نفر کشته و مجروح میشوند. اعتمادهمایون کنسول ایران در کربلا- با ارسال این خبر میافزاید که قرار بود عد های از عراقیها به سرکنسولگری ایران یا کنسولگری آمریکا در بغداد پناهنده شوند، ولی کنسول آمریکا به عنوان گردش از بغداد خارج شد.(۹)

 مخالفت تجار مشهد با طرح پیشنهادی به مجلس

اتحادیه تجار مشهد با ارسال یادداشتی به مجلس شورای ملی نوشت که پیشنهاد اخیر ارائه شده به مجلس شورای ملی مبنی بر اخذ صدی یک مالیات از همه معاملات قابل پذیرش نیست و با استعداد تجار و تجارت ایران همخوانی ندارد. اتحادیه تجار مشهد با اشاره به تعطیلی امور بازرگانی با شوروی و تنزل تجارت با دیگر همسایگان افزود که از نمایندگان مجلس شورای ملی انتظار میرود این قسم تکالیف شاقه را بر عهده تجار نگذارند.(۱۰)

۱- همان، پ ۲۴، ص ۵۴. وزارت جنگ در پاسخ به این پرسش گفت اگر «سهرابزاده منصوب شده باشد دیگر انتخاب شیخ اسد الله محلاتی موضوعی ندارد.» (همان، پ ۲۴، ص ۵۳). گویا وزارت جنگ منتظر بود اگر اعتبارنامه سهرابزاده در مجلس رد شود، محلاتی را جایگزین او نماید.

۲- همان، پ ۲۲، ص ۳۴۶.

۳- همان، پ ۲۲، ص ۳۴۵.

۴- همان، پ ۵، صص ۴ تا ۷.

۵- همان، پ ۱۴، ص ۱۶۵.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷۵-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۷، ص ۳.

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۵، ص ۳.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸۳ و ۱۸۲-۲۷-۲۷-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مجلس شورای ملی، سند شم ۲۹/۱/۱۱/۹۹/۵.

 جمعه

۱۰ خرداد ۱۳۰۳

۳۰ مه ۱۹۲۴

۲۵ شوال ۱۳۴۲

 همکاری شهابالسلطنه و امیرمجاهد با ویلسن

بنابر خبری که لشکر غرب امروز به رضا خان فرستاد، شهابالسلطنه و امیرمجاهد بختیاری با دستیاری ویلسن [رئیس کمپانی نفت جنوب] مشغول تحریک و تجهیز طوایف لُر هستند. «اخیراً طوایف قلاوند و بهاروند را از نزدیک دزفول کوچ دادهاند؛ اسلحه و دستورات کافی از طرف بختیاریها و ویلسن به کلیه الواری که در شرف حرکت به ییلاق هستند داده میشود. والی [پشتکوه] نیز فشنگ جهت آنها ارسال مینماید.»(۱)

 اطلاعات لشکر جنوب از اقدامات امیرمجاهد

لشکر جنوب نیز امروز اطلاع داد امیرمجاهد بختیاری با سردار ظفر و سردار فاتح هم قسم شده و خوانین کوچک و بزرگ را متحد کردهاند تا علیه دولت وارد عمل شوند. امیرمجاهد در سه فرسخی دهکرد مشغول سنگربندی است. همه بختیاریها منتظر نتیجه عملیات لرستان هستند؛ اگر طوایف لُر لشکر غرب را شکست دهند، بختیاریها به شهر اصفهان حمله خواهند کرد. محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در پایان تلگرام خود بار دیگر از وزارت جنگ خواست او را در جریان اقدامات لشکر غرب در خرمآباد قرار دهد.(۲)

 خبر حرکت هواپیما به بروجرد

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز به احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، اطلاع داد فردا و پس فردا هواپیماها به بروجرد میآیند. «قدغن فرمایید در زمین فرودگاه تجدیدنظر شده و نیز محلی برای قرارگاه آنها تهیه نمایید.»(۳)

 پخش اعلامیه در مناطق مرزی

به گزارش فرمانده فوج آذر از لشکر شمال غرب، امروز یک هواپیمای روسی در آسمان منطقه اعلامیه هایی به زمین ریخت که به دو زبان ترکی و روسی نوشته شده بود: راهآهن جلفا - باکو از ثمره زحمات مشترک روستاییان و کارگران است. این اعلانها در روستای حسن خانلوی ایران هم ریخته شد. فرمانده فوج آذر پس از ذکر این حادثه پرسید: آیا به طرف هواپیما

های روسی تیراندازی شود؟ «و اگر اتفاقاً فرود آید توقیف شود یا خیر؟»(۴)

 دستگیری کاکا

کاکا از اطرافیان معروف سیمیتقو که همراه او از ایران فرار کرده بود، ضمن ارتکاب چندین قتل، اخیراً وارد کهنهشهر شده و یک خانه را سرقت نمود. امیرلشکر شمال غرب با ارسال این خبر افزود که کاکا هنگام بازگشت توسط گشتی های نظامی دستگیر و این خبر موجب خرسندی اهالی سلماس و کهنهشهر شد. وی خواستار محاکمه کاکا شد.(۵) اجازه محاکمه وی از طرف وزیر جنگ داده شد.

 قتل در نزدیکی ساوجبلاغ

امشب ملاعلی معتمدالعلماء، به دست پسران سلیمانآقا کشته شد. این حادثه در روستایی واقع در دو فرسخی ساوجبلاغ رخ داده، در گزارش های نخستین، علت قتل، بدهی معتمدالعلماء به سلیمانآقا عنوان شد. اهالی خواستار قصاص متهمان هستند.(۶)

 خودرو های زرهی در راه تهران

روزنامه کوشش در شماره امروز خود خبر داد که چهار دستگاه خودرو زرهپوش خریداری شده از خارج در حال رسیدن به تهران است. این روزنامه یادآور شد که دو دستگاه از این زرهپوشها هدیه شیخ خزعل است. غیر از این خودرو های نظامی دیگری نیز ترخیص شدهاند که «اغلب آنها دارای چرخ های زیاد از ۱۴ تا ۲۲ میباشد.»(۷)

 مراسم فارغالتحصیلی در مدرسه مظفری عشقآباد

به گزارش کنسولگری ایران در عشقآباد، امروز در حضور اولیای محصلین، گواهینامه قبولی دانشآموزان توزیع شد. در این مراسم، نماینده دولت ایران «شرحی راجع به زبان فارسی و اهمیت ادبی و تاریخی آن اظهار داشت.» با این حال مدیر مدرسه که «شخصاً متمایل به توسعه زبان ترکی است، در ردّ اظهارات [نماینده دولت ایران]... جمله منقطعه گفت که چیزی از آن مستفاد نگردید.» این گزارش میافزاید اگر کنسولگری ایران نتواند مخارج مدرسه را به موقع بپردازد، «ممکن است بعضی از معلمین به پار های مقامات متشبث شده و وسایل مداخله معارف محل را فراهم سازند.» حقوق ماه اردیبهشت معلمان مدرسه مظفری از طرف کنسولگری پرداخت شد تا وزارت معارف بودجه مدرسه را ارسال کند.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۵۸۵. پس از رسیدن این گزارش به وزارت جنگ، به امیرلشکر جنوب دستور داده شد امیرمجاهد و شهابالسلطنه را به تهران حرکت دهند. (همان، پ ۱۸، ص ۵۸۴).

۲- همان، پ ۱۸، صص ۵۸۱ تا ۵۸۳.

۳- همان، پ ۱۴، ص ۱۲۱.

۴- همان، پ ۴، صص ۲۶۲ و ۲۶۳. وزارت جنگ تیراندازی به طرف هواپیما های روسی را منع کرد و ضمن تأکید بر ارسال چنین اطلاعاتی، افزود: «در صورتی که فرود آید توقیف نمایند.» (همان، پ ۴، ص ۲۶۱).

۵- همـان، پ ۵، ص ۲۹۹. لشـکر شـمال غرب در بیسـتم شـهریور به وزارت جنـگ اطلاـع داد که کاکـا در حبس فوت کرد. (همان، پ ۵، ص ۲۹۷).

۶- همـان، پ ۴، صص ۲۷۰ و ۲۷۱. پس از رسـیدن خبر به وزارت جنـگ، طبق دسـتور رضـا خان مقرر شـد محاکمه پسـران سلیمانآقا انجام و نتیجه به مرکز اطلاع داده شود. (همان، پ ۴، ص ۲۶۹).

۷- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۵، ص ۳.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۱-۵۸-۳۳-۱۳۰۳. کنسولگری عشقآباد در مراسله بعدی خود توضیحات بیشتری درباره ماهیت مـدرسه مظفری میدهـد و از خطراتی کـه آن را تهدیـد میکنـد چنین میگویـد: «بزرگـترین موانـع توسـعه ایرانیت ادامه مدرسـه مظفری است؛ بـا وضـعیات فعلی آن؛ چه، مـدیرش متمایـل به ترک و معلمین آن کمونیست و جـدیت آنـان منحصـر در تزریق عقایـد خود در دِماغ اطفال است و به محض این که قدری پرداخت حقوق ایشان به تعویق میافتد فوراً قونسولگری را تهدید به تشبث به مقامات خارجی و مداخله ... اولیای محل در امور مدرسه مینمایند.» (همان، ۵۷ و ۵۶-۵۸-۳۳-۱۳۰۳).

ص: ۱۱۰

 شنبه

۱۱ خرداد ۱۳۰۳

۳۱ مه ۱۹۲۴

۲۶ شوال ۱۳۴۲

 توصیه های نظامی رضا خان به امیرلشکر غرب

رضا خان امروز در تلگرامی به فرمانده لشکر غرب در دومین توصیه خود به او یادآور شد که در آستانه عملیات نظامی عیه طوایف لُر، تمرکز قوا در خرمآباد صلاح نیست؛ با تمام قوا به الوار حمله کرده، راه خرمآباد را باز کنید و به نیرو های محاصره شده ملحق شوید. «پس از آن با تمام قوا به طرف الشتر حرکت نموده به قوای آنجا ملحق و پس از جمعآوری تمام عده های متفرق در آن نقطه یا نقطه دیگری توقف کرده، نقشه جدیدی برای عملیات الشتر طرح و پس از راپرت، به موقع اجرا گذارید.»(۱) نظر احمد خان امیراحمدی آن بود که وارد خرمآباد شود و اگر وضعیت وخیم بود، اردوی الشتر را به نهاوند عقب بکشد و خط عقبنشینی دیگر اردو های نظامی در خرمآباد را تأمین نماید.(۲)

 پرواز دو هواپیما به طرف بروجرد

وزارت جنگ امروز به فرمانده لشکر غرب خبر داد که صبح، دو هواپیما به طرف بروجرد پرواز کردند. «بمب های طیاره نیز پریروز از اصفهان ارسال(۳) و دیشب دستور داده شد مستقیماً از قم به بروجرد حمل نمایند.» سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، با ابلاغ این خبر افزود طبق قرارداد خلبانها نباید در عملیات نظامی شرکت کنند، بنابراین «با آنها به طور خوش رفتار شود که از وجود آنها در شرکت در عملیات استفاده حقیقی برده شود.»(۴)

دو هواپیمای یادشده، یکی فرانسوی و دیگری آلمانی بود.(۵) «طیاره فرانسوی ساعت ۷ صبح [در] بروجرد فرود آمد»(۶) اما از «طیاره آلمانی» خبری نشد.(۷) تا این که ساعت هشت شب خبر رسید هواپیمای آلمانی که نیم ساعت پس از هواپیمای اول به طرف بروجرد پرواز کرده بود «به واسطه گم کردن راه و نداشتن بنزین... در پنج فرسخی ملایر پایین آمده» است.(۸)

 مقابله به مثل با اقدامات ترکیه

فرمانده قشون آذربایجان امشب اطلاع داد که در برابر اقدام به تشویق اکراد ایرانی برای مهاجرت به خاک ترکیه، طبق دستور ۵۰ خانوار از طوایف ساکن در ترکیه وارد خاک ایران شدند. عبد الله طهماسبی افزود، این عده در «نازلوچای منطقه ارومیه اسکان شدهاند.»(۹)

□ دکل دیدهبانی انگلیس در بوارده

بر اساس گزارش امروز کارگزاری خوزستان به وزارت امور خارجه اخیراً کمپانی نفت جنوب در «بوارده که وصل به عبادان (آبادان) است چوب بیرقی نصب نموده... [که] ظاهراً شباهت به چوب بیرق دارد ولی چون در وسط چوب محل ایستادن یک نفر ساخته شده معلوم است برای اشاره به کشتیها که برای بردن نفط میآیند میباشد.» کارگزار پس از صحبت با مسئول انگلیسی، از او میشنود که این دکل دیدهبانی برای برقراری ارتباط با کشتی هایی است که برای بارگیری در منطقه میآیند «و به هیچوجه قصد دیگری از ساختن این چوب نبوده است.»(۱۰)

کارگزار خوزستان در خبر دیگری ضمن اشاره به گزارش قبلی خود (ر.ك: ۲۵ اردیبهشت) یادآور شد کمپانی نفت همچنان مُصر است دکانها و خانه هایی که در زمین شرکت ساخته شده، خراب کرده، برای کارکنان خود خانهسازی کند. «به این واسطه اجازه تعمیر به صاحب خانه ها نمیدهد که مجبور به فروش شده، اراضی کمپانی را ترک نمایند.»(۱۱)

□ تلاش های مکتوب سلیمان نظیف علیه ایران

وزیرمختار ایران در اسلامبول امروز در نام های به وزارت امور

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۱۴۳. امیرلشکر غرب متوجه منظور رضا خان نشد و پاسخ داد تمرکز در الشتر به صلاح نیست؛ چرا که محل کافی برای نظامیان وجود ندارد، و نیز بروجرد، جاپلق و بربرود تهدید خواهد شد. رضا خان هم وقتی ادله فرمانده لشکر غرب را دید، پاسخ داد نقشه خودتان را اجرا کنید. (همان، پ ۱۳، ص ۱۴۲).

۲- همان، پ ۱۳، ص ۱۹۱.

۳- بمبها از بوشهر حرکت داده شده بودند و در زمان یادشده در اصفهان بودند.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۱۲۰.

۵- این هواپیماها که در منابع، هواپیما های روسی خوانده شده است، در واقع محل تولید آن در روسیه شوروی بود، اما اصالت هواپیماها از آنِ کشور آلمان بود.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۱۱۸.

۷- همان، پ ۱۴، ص ۱۱۷.

۸- همان، پ ۱۳، ص ۱۴۱.

۹- همان، پ ۱۲، ص ۴۴۷.

۱۰- همان، پ ۱۱، ص ۲۵۵.

۱۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

خارجه از فعالیت های سلیمان نظیف علیه ایران یاد کرد. اسحاق مفخمالدوله نوشت که فرد یاد شده اخیراً با درج مقال های در روزنامه «رسملی غزته» [روزنامه رسمی] چاپ اسلامبول، نیات خود را برای توسعه ناسیونالیسم ترک برملا کرده است. پیش از این، این مسائل توسط رسولزاده، سخنرانی روشنیبیک در «ترک اجاقی» اسلامبول و مقالات مرتبط در روزنامه ها انجام میشد. «حالیه هم مقاله سلیماننظیف همین است و بس. سلیمان نظیف یکی از شعرا و ادبای ترکیه است که از چند سال قبل قلم خود را متوجه حمله به ایران نموده، چه در بیانات و چه در نوشتجات خود، فارسی زبانان ایران را طرف حمله قرار داده و ترکیزبانان، مخصوصاً اهالی آذربایجان را تشویق به الحاق ترکیه یا اعلان استقلال میکند.» مفخمالدوله بهترین راه مبارزه را «توسعه مدارس و اعزام معلمین فارسیزبان به تمام نقاط آذربایجان و ممانعت از ورود مبلغین یا اوراق غیرفارسی» دانست.(۱)

 رفع توقیف از انجمن اصناف همدان

وزارت جنگ امروز به امیرلشکر غرب دستور داد، طبق دستور رضا خان «از دفاتر و نوشتجات انجمن اصناف همدان رفع توقیف نمایند.»(۲)

 درگیری در ناحیه خوست افغانستان

در پی گزارشی که اعتلاءالملک، وزیرمختار ایران در افغانستان، از رویارویی روحانیان مرزنشین افغانستان با دولت مرکزی داد (ر.ک: ۳ اردیبهشت) امروز در تکمیل اخبار قبلی نوشت که «قضیه خوست... در شرف اتمام است.» وزیر جنگ افغانستان، محمدولی خان برای حل این مسئله عازم منطقه شد و پس از درگیری هایی که پیش آمد، مخالفان شکست خوردند. هر چند مذاکرات برای صلح شروع شده، اما دولت تصمیم گرفته با قوه قهریه کار را تمام کند.(۳) همراه با این گزارش، امیرلشکر شرق هم در تلگرامی به رضا خان اطلاع داد که ۱۷۰ نفر از محترمین و علماء و مشایخ هرات از طرف دولت افغانستان به کابل احضار شدند و تغییرات وسیعی در مناصب لشکری و کشوری هرات انجام شد.(۴)

 دیدار شومیاتسکی با کفیل وزارت فواید عامه

پیش از ظهر امروز شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی، به وزارت فواید عامه رفت و با مشارالدوله کفیل این وزارت خانه دیدار و گفتوگو کرد.(۵)

 سازماندهی جدید برای هواپیما های خریداری شده

رضا خان امروز به عنوان «وزیر جنگ و فرمانده کل قوا» طی حکم عمومی قشونی ۲۱۲ سازماندهی جدیدی برای هواپیما های خریداری شده ایران تعیین کرد که تحت ریاست سرهنگ احمد خان نخجوان باید تشکیل شود. در این سازمان سه گروه به ریاست نایب اول سعیدمیرزا، نایب اول امیراعتضاد و میرزامحمد خان حکیمی، که فعلاً در آلمان است، در نظر گرفته شد. ریاست قرارگاه هواپیماها به عهده سلطان نصرت الله خان گذاشته شد. سرهنگ سیف الله خان نیز به ریاست مدرسه هواپیمایی

انتخاب گردید.(۶)

 گزارش کارگزار محمره از عملیات اکتشافی کمپانی نفت جنوب

کارگزار محمره (خرمشهر) در گزارش مشروحی که امروز به وزارت خارجه فرستاد، نوشت که کمپانی نفت جنوب عملیات اکتشاف نفت را در گناوه، دشت قیر، شاردین، مامستون و دهلران علیرغم هزینه های فراوان، متوقف کرده است. چاه های حفر شده در این مناطق به نتیجه نرسیده است. وی میافزاید که کارگران مناطق یادشده به زودی جذب آبادان و مسجد سلیمان خواهند شد و کمپانی موقعیتی به دست خواهد آورد تا اجرت کارگران ایرانی شاغل در آبادان را کم کند. وی نوشت که در دیدار اخیرش با مستر جکس جانشین سر آرنولد ویلسون از او شنید که کارگران آبادانی دستمزد بیشتری نسبت به کارگران مسجد سلیمانی میگیرند و باید میان آنها تساوی برقرار باشد. جکس افزود که هر اندازه ما دستمزد کارگران را بالا بردیم، مأموران شیخ خزعل هم قیمت ارزاق را گرانتر کردند و در واقع ما غیرمستقیم به شیخ خزعل کمک میکنیم. کارگزار محمره (خرمشهر) مینویسد که حیات رقتآور کارگران ایرانی در آبادان بستگی به اصلاحات مالی خوزستان دارد، اما در کوتاهمدت باید کاری کرد دستمزد کارگران آبادان کم نشود.(۷)

 ورود هشت دستگاه خودرو جنگی به تهران

منابع انگلیسی نوشتند که امروز هشت دستگاه تراکتور سیتروئن خریداری شده از فرانسه از اصفهان به تهران رسید.(۸)

(تصویر) هواپیمای یونکرس

۱- همان، ۹۹-۷-۱-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۸۲.

۳- همان، پ ۲۲، ص ۴۲۱.

۴- همان، پ ۸، ص ۲۰۵.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۸، ص ۱.

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۱۰۰۱۰۱۸، ص ۱.

۷- همان، سند شم ۲۴۰۰۱۴۶۵۱، صص ۱۲ تا ۱۷.

۸- FO E ۶۲۷۴/۲۵۵/۳۴.

ص: ۱۱۲

 یکشنبه

۱۲ خرداد ۱۳۰۳

۱ ژوئن ۱۹۲۴

۲۷ شوال ۱۳۴۲

 بمباران هوایی لُرها

امروز صبح زود هواپیمای اعزامی از تهران مواضع برخی از طوایف را بمباران کرد. بنابر گزارش امیرلشکر غرب سه بمب پرتاب شد.(۱) یکی از صاحب منصبان لشکر غرب میگوید از طرف چادر های «کدخدا صید محمد دیرکوند» به طرف هواپیما تیراندازی شد و هواپیما یک بمب جلو چادرها انداخت که یک قطعه زمین آتش گرفت. لُرها «به طوری وحشت کردهاند که مصمم کوچ هستند.»(۲)

امروز احمد خان امیراحمدی برای هواپیما تقاضای بنزین و روغن و بمب کرد که قرار شد ۲۰ بمب و دیگر اقلام درخواستی فرستاده شود.(۳)

 نخستین حمله لشکر غرب به مواضع طوایف لُر

در پی بمباران هوایی مواضع لُرها، قشون پیاده هم ساعت پنج صبح به طرف محل استقرار طوایف محاصرهکننده خرمآباد حرکت کرد. در نخستین یورش موفقیت از آن نیرو های نظامی بود. امیرلشکر غرب در پی این پیروزی تعدادی از افراد قشون را ارتقاء درجه داد.(۴) همچنین وی از رضا خان خواست «برای تسکین قلوب متزلزل نظامیان خطه غرب و سایر نواحی، نتیجه عملیات جنگی و موفقیت های متواتره لرستان را به طور کشف به عرض مبارک رسانیده و به نواحی غرب هم اعلام شود.»(۵)
امروز ۵۷ صاحب منصب مجروح از لرستان به تهران منتقل شدند.(۶)

 تعهدات مالی دولت به خلبانان

فرمانده لشکر غرب امروز از وزارت جنگ پرسید «میزان مخارج یومیه» خلبان و کمک های او چه اندازه است؟ وزارت جنگ پاسخ داد طبق قرارداد باید [هنگام عملیات] روزی شش تومان فوقالعاده و ساعتی پنج تومان برای پرواز به خلبان و مکانیک او پرداخت شود. وزارت جنگ تأکید کرد: «نظر به ضدیت و مخالفتی که طبعاً بین طیارهچیها [= روسیه شوروی و فرانسه] موجود است مقرر فرمایید مواظب آنها بوده و برای حفظ طیارات نیز قراول بگذارند.»(۷)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدای جلسه، وزیر مالیه به سئوالات برخی از نمایندگان پاسخ داد. در ادامه اعتبارنامه شاهزاده شیخ الرئیس مطرح شد که ملکالتجار «شرحی بر فاسد بودن انتخابات [سبزوار] ... بیان» کرد، اما پس از توضیحات شیخ الرئیس، اعتبارنامهاش تصویب شد. در جلسه عصر، اعتبارنامه علی دشتی که از ساوه به وکالت مجلس شورای ملی رسیده بود مطرح گردید. ناصرالاسلام خواستار مسکوت ماندن پرونده انتخابات ساوه شد تا موضوع در هیأت رئیسه حل و فصل شود، چرا که «اگر مراسل های که نسبت به آقای دشتی میدهند صحت داشته باشد من یکی از مخالفین جدی خواهم بود.» پس از ناصرالاسلام، شاهزاده غلامحسینمیرزا نیز دلایل مخالفت خود را با اعتبارنامه دشتی مطرح نمود. سپس از سوی تعدادی از نمایندگان درخواست رأی مخفی شد و در ن هایت با ۶۶ رأی مخالف در مقابل ۳۳ رأی موافق، اعتبارنامه علی دشتی رد شد. در این جلسه آیت الله سیدحسن مدرس با اعتبارنامه مقومالملک نماینده غار و فشافویه مخالفت کرد.(۸)

امروز مجلس جلسه خصوصی هم تشکیل داد و درباره لباس وطنی نیم ساعتی گفتوگو شد.(۹)

 دستور محرمانه و فوری رضا خان در مورد انتخاب آقایان از اصفهان

امروز بنا بر دستور رضا خان، در پیامی فوری و محرمانه به ارکان حرب کل قشون و متعاقباً مقامات اصفهان گفته شد که «در مساعدت راجع به انتخاب دکتر آقایان(۱۰) به اصفهان دستوری که لازم است رمزاً صادر فرمایید.»(۱۱)

 تلگرام والی پشتکوه به رضا خان

غلامرضا خان ابوقداره، والی پشتکوه، امروز در تلگرام بلندی به رضا خان، خود را از نسبت هایی که اخیراً درباره تمرد، ارتباط با بیگانگان و مشارکت در شورش های الوار به او داده میشود، مبرا دانست. والی پشتکوه با یادکرد از اسلاف و نیاکان خود نوشت که از ابتدای مشروطیت تاکنون، پشتکوه در انتظام کامل بسر برده و «چاکر تمایل به هیچیک از اجانب پیدا نکرده و همیشه حفظ حیثیات و مراتب اصالت ایرانیت را نموده و شرافت خود» را محفوظ داشتهام. وی ارتباط با شورش طوایف لُر را تکذیب کرد و افزود: «به هیچوجه منالوجوه به امور لرستان از ابتدا الی حال مداخله نداشته و ندارم.» والی پشتکوه ضمن توضیح اختلافات

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۱۹۲.

۲- عملیات لرستان...، ص ۱۸۱.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۱۳، ص ۱۶۱.

۴- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۴۷ و ۴۸.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۱۵۱. با این پیشنهاد موافقت شد.

۶- FO E ۶۲۷۴/۲۵۵/۳۴

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، صص ۱۲۵ و ۱۲۶.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۹، صص ۱ و ۲.

۹- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۶، ص ۲.

۱۰- الکسانـدی الکساندر آقایان، که به الیک نیز مشـهور بود در ۱۲۶۴ش در قزوین زاده شـد. پدرش آرادیس از تجار ارمنی ارسـباران بود که سالها پیش برای تجارت به قزوین آمـده، در آنجا ساکن شـده بود. آقایان تحصـیلاتش را در قزوین، تهران و تبریز ادامه داده، چنـدی هم به ژنو رفت تـا در رشـته حقوق درس بخوانـد. او به سـبب آشـنایی بـا یفرم خان ارمنی به عضویت داشـناک درآمـد. در جریـان فتـح تهران به جمـع مجاهـدین «کمیته سـتار» گیلاـن پیوست و چون زبـان هـای روسـی و فرانسـه میـدانست از طرف کمیته جنـگ مجاهـدان مأموریت یافت با دیپلماتها و خبرنگاران خارجی، از جمله کنسول روس مصاحب ه کند. بعد از فتح تهران که یفرم خان ریاست اداره نظمیه (شـهربانی) را بر عهده گرفت سـرپرست محاسبات و صندوق آن اداره شد. آقایان در اسـفند ۱۲۸۹ بـار دیگر به ژنو بـاز گشت و موفق به دریـافت مـدرک لیسانس در رشـته حقوق گردیـد. آنگاه به بلژیـک رفت و درجه دکـتری حقوق گرفت. او پس از بـازگشت به ایران در کودتـای اسـفند ۱۲۹۹ به طرفـداری از رضا خان سردارسـپه برخـاست و این کودتـا را تنهـا راهحـل منـاسب مسائل و مشـکلات آن روز ایران برشـمرد. از ۱۳۰۱ش همکـاری با علیـاکبر داور (رهبر حزب رادیکـال) را آغـاز کرده، سـال بعـد هم به عنوان نماینـده اقلیت ارامنه به مجلس پنجم راه یـافت. در همین دوره از لایحه دولتی، از جمله لایحه نظام وظیفه عمومی دفاع مؤثر میکرد. علاوه بر این، در شمار ۱۲ نمایند های بود که طرح انقراض سلسـله قاجـاریه را برای تصویب در مجلس مطرح ساختنـد. آقایان در مجلس مؤسـسان هم نماینـده ارامنه جنوب بود. وی همواره رضاپهلوی را برای برقراری امنیت در کشور مورد تمجیـد قرار داده، روحیه سـربازی او را میسـتود. در روزنامه مرد آزاد که علیاکبر داور منتشـر میکرد، مقاله مینوشت. همچنین با مساعـدت داور شـرکت بیمه ایران را تأسـیس کرد. از دیگر مشاغـل مهم وی نماینـدگی ارامنه جنوب در چهـاردهمین دوره مجلس شورای ملی است که در این اوان بـا فرمانـده پشتیبـانی ارتش آمریکـا در ایران روابـط نزدیکی پیـدا کرده، در معاملاـت پرسود لاستیک اتومبیل و مواد غـذایی و مشـروبات الکلی نیز شرکـت جست. در مرداد ۱۳۲۳ به همراه چنـد تن دیگر حزب مردم را پایهگـذاری کرده، در دومین انتخابات مجلس مؤسـسان نیز توانست سمت نمایندگی اقلیت ارامنه جنوب را بار دیگر به دست آورد. او در ۱۳۳۶ش با عنوان وکیل پایه یک دادگستری عضو انجمن حقوقـدانان ایرانی شـد. آقایـان ۷۳ سـال عمر کرده، در اردیبهشـت ۱۳۴۲ در تهران درگـذشت و جنازهـاش در کلیسای وانک به خاک سپرده شد. (عادلفر، «آقایان، الکساندر»، فرهنگ ناموران معاصر ایران، ج ۱، صص ۲۷۷ تا ۲۸۱).

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۱۱.

خود با عباس خان امیرمخصوص، حاکم کلهر، شایعات یاد شده را نتیجه این موضوع دانست.(۱)

 توقف کشتی روسی در خلیج بندرگز

پانزده روز است که کشتی رُزا لوکزامبورگ روسی در خلیج بندرگز لنگر انداخته است. کارگزار بندرگز در گزارش امروز خود به وزارت امور خارجه، ضمن اعلام این خبر، نوشت که این توقف طولانی از نمایندگی کشتیرانی شوروی استعلام شد که پاسخ داد علت آن سرکشی به مایاق [= فانوس دریایی] است. کارگزار بندرگز که با این جواب سوءظنش برطرف نشد، در ن هایت دریافت که تا هنگامی که یک گروه نظامی برای محافظت از مایاق به منطقه نیایند، کشتی در این محل باقی خواهد ماند. وی تعرضات ترکمنها را به روسها عامل اصلی این اقدام دانست؛ چرا که ترکمنها میگویند روسها در حسن قلی به هم طایفه های آنان تعدی و تعرض میکنند. کارگزار میافزاید با توجه به «حرکات خلاف تراکمه که هر روز هم توسعه به آن میدهند و اخیراً رئیس گمرک و رئیس تلگراف خانه گمیشتپه را تهدید به قتل نموده... به عقیده فدوی نمیتوان جداً به این تشبثات روسها اعتراض نمود.» وی در پایان گزارش خود خواستار مطیع نمودن طوایف ترکمن شد؛ چرا که ترکمنها با چهل هزار خانوار و سکونت در حاصلخیزترین منطقه مملکت، میتوانند به منافع و مصالح دولت کمک کنند.(۲)

 پیدا شدن جسد کالامیسوف

جسد کالامیسوف، نماینده دولت شوروی که در سال ۱۹۱۹ در بندرگز به قتل رسیده بود، اخیراً پیدا شد. رئیس نظامیان استرآباد میگوید که کنسول روسیه شوروی در استرآباد میخواهد «نعش مزبور را با تجلیل به باغ قونسولگری استرآباد برای تدفین انتقال» دهد.(۳)

 ضرورت ترویج زبان فارسی در قفقاز

وزارت امور خارجه در یادداشتی به وزارت معارف، در تعقیب مکاتبات گذشته «لزوم ترویج زبان فارسی در حدود قفقازیه» را یادآور شد؛ چرا که «ترکها مدتی است با یک جدیت فوقالعاده مشغول ترویج زبان خود بوده و حتی در پار های نقاط از قبیل نخجوان و غیره زبان رسمی را از روسی به ترکی تبدیل نمودهاند.» وزارت امور خارجه در ادامه یادداشت متذکر شد که «از قدیمالایام در آن صفحات زبان ادبی، همان زبان فارسی بوده و در این اواخر به واسطه عدم توجه کافی از بین رفته است.» وزارت امور خارجه افتتاح مدارس جدید و طبع کتب آموزشی را از جمله راه های ترویج زبان فارسی در آن نواحی دانست.(۴)

 ورود آیت الله شهرستانی به قم

بنابر خبری که اعتمادالدوله حاکم جدید قم امروز به وزارت داخله داد، آیت الله شهرستانی وارد قم شد و دوایر دولتی برای استقبال از ایشان تعطیل کرده، در مراسم حاضر شدند.(۵)

□ تلگرام وزارت امور خارجه به اسلامبول

ذکاءالملک وزیر امور خارجه، امروز با ارسال تلگرامی به سفارت ایران در اسلامبول نوشت که ترکیه ضمن اشغال بلاغباشی، جوزر و قوریگل، اخیراً در قوریگل و قازلیگل مشغول زراعت است و ایرانیان آن منطقه را از کاشت و برداشت محروم کرده است. وزیر امور خارجه خواست اعتراض شدید دولت ایران به مقامات ترک اعلام شود و نتیجه به اطلاع برسد.(۶) اقدام ایران در حالی صورت میگیرد که سفیرکبیر ترکیه در ایران، محییالدین پاشا، در نام های به ذکاءالملک یادآور شد که نظر ترکیه درباره انضمام بلاغباشی، جوزر و قوریگل به خاک ترکیه لایتغیر است و این موضوع از نظر ترکیه امری حل شده است.(۷)

□ ورود احمدشاه به سوئیس

احمدشاه امروز وارد سوئیس شد. عضدالسلطان و حشمتالسلطنه او را همراهی میکنند. وی قرار است یک هفته در منترو استراحت کند.(۸)

□ تأکید سفیرکبیر ترکیه به بقای کاپیتولاسیون

محییالدین پاشا، سفیرکبیر ترکیه در تهران، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه با ردّ نظر دولت ایران مبنی بر الغاء کاپیتولاسیون میان دو دولت ایران و ترکیه، نوشت تا زمانی که برخی از کشورها از این قانون استفاده میکنند، ترکیه نیز حق خود میداند که از امتیازات این قانون بهرهمند شود. وی افزود که هرگاه دولت ایران از پذیرش اجرای این حق ممانعت نماید «حکومت ترکیه مجاز خواهد بود که در حق اتباع ایران ساکنین ترکیه معامله غیرمساوی نسبت به اتباع سایر دول اجنبیه اجرا نماید.»(۹)

□ اعلام موجودیت حامیان زارع گیلان

«هیأت حامیان زارع گیلان» امروز با صدور اطلاعی های اعلام موجودیت کرد. در این اطلاعیه آمده است که این هیأت از روز ۱۴ خرداد آماده است زارعین و فلاحین گیلان را تحت حمایت گرفته و در رسیدگی به تقاضا های آنان بکوشد. محل این هیأت در صیقلان رشت، محکمه دکتر محمود خان بود. این هیأت هدف خود را رفع انواع بدبختی های زارعین و کشاورزان ذکر نموده است.(۱۰)

۱-

۲-

۱- همان، پ ۱۳، صص ۱۹ تا ۲۲. رضا خان نیز در پاسخ به والی پشتکوه [با نظرداشت رویداد های جاری لرستان و تشویق والی به اطاعت هر چه بیشتر از دولت مرکزی] نوشت که «به شخص جنابعالی کمال محبت و اعتماد را داشته و دارم» و پس از سرکوب الوار «امر به عفو عمومی داده، مخصوصاً جنابعالی را مأمور مینماید که از طرف من اغماض دولت را از اعمال سابقه

آنـان اعلام و کلیه رؤسا و ریشسـفیدان طوایف مزبوره را به مراحم دولت و سـرپرستی عـالیه قشون مطمئن و مسـتظهر داریـد.» (همان، پ ۱۳، ص ۱۸).

۲- همان، پ ۲۲، صص ۴۱۷ تا ۴۱۹. این کشتی روز ۱۸ خرداد بندرگز را ترک کرد. (همان، پ ۲۲، ص ۲۷۹).

۳- همـان، پ ۲۲، ص ۲۹۲. «پنـج سـال قبـل که یـک نفر نماینـده بلشویکهـا بـا جواهرات زیـادی مأمور پولتیکی بوده و عازم طهران، وارد بنـدرجز میشود، قزاقهـا او را خـارج از بنـدر به قتـل رسانیـده، جواهرات و اجنـاس او را به سـاری برده بـا صـاحب منصـبان نظامی تقسـیم نمودند. اینک ضدیت قونسول روس در بندرجز مشـغول انقلاب، در ضـمن، تحقیقات قتل آن مأمور را میکند. اهالی بندرجز قتل مأمور سیاسی بالشویکی را به عهده استرآباد گذاردهاند [و نعش او را] بیرون آورده به احترام زیادی وارد شـهر [نموده] در قونسول خانه برده، قونسول هم از نادانی قبول کرده، دفن کردنـد. یک عده از اهالی بندرجز تقلب نشان داده معلوم نیست چه کاره است.» (مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۹۱۵).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۴۰-۳۳-۱۳۰۳.

۵- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۶، ص ۳.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۶-۵-۴۰-۱۳۰۳.

۷- همان، ۲۹-۵-۴۰-۱۳۰۳.

۸- همان، ۲۴-۴-۳۷-۱۳۰۳.

۹- همان، ۴۳-۱۸-۳۵-۱۳۰۳.

۱۰- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۸۰۰۷۱۲۵، ص ۱.

ص: ۱۱۴

(تصویر) علی دشتی

(تصویر) احمدشاه

 دوشنبه

۱۳ خرداد ۱۳۰۳

۲ ژوئن ۱۹۲۴

۲۸ شوال ۱۳۴۲

 سخنرانی خالصیزاده علیه رضا خان

آیت الله خالصیزاده در سخنانی در مسجدشاه تهران، علیه رضا خان مطالبی ایراد کرد و مردم را به مخالفت همگانی علیه او دعوت نمود. وی رضا خان را به نامسلمانی متهم کرد و گفت که به نشریات رشوه میدهد و حتی پیشنهاد رشوه را به خود او هم داده است.(۱)

 نامه امیرمجاهد به رضا خان

امیرمجاهد در نام های به رضا خان، با اشاره به تهدید اخیر وزیر جنگ مبنی بر این که اگر به تهران نیاید علاقهجات او توقیف خواهد شد، نوشت «معلوم میشود مغرضین به حد کمال حضور مبارک... از بنده سعایت» کردهاند. امیرمجاهد افزود توقیف این املاک او را از دردسر های جاری رها کرده، میتواند به راحتی در تهران اقامت نماید. وی از این که «راپرت مفسدین» در نظر رضا خان مؤثر افتاده، ابراز تأسف کرد. یوسف خان بختیاری (امیرمجاهد) در پایان به رضا خان نوشت، اگر سندی درباره گزارش های ارائه شده وجود دارد «ارائه دهند، به رغبت حاضرم از هستی و علاقهجات خود چشم پوشیده و خود را شایسته انواع سیاست و مجازات بدانم.»(۲)

 دستگیری بهاءالسلطنه

فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، به رضا خان اطلاع داد که

۱- FO E ۶۲۷۵/۲۵۵/۳۴

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۶۱۵ و ۶۱۶.

بهاءالسلطنه را دستگیر کرده است. علت دستگیری نامبرده، نام های بود که از طرف آیت الله خالصیزاده و اتحاد اسلام برای او نوشته شده بود. (ر.ک: ۶ فروردین) زاهدی در تلگرام خود از وزیر جنگ درباره آورنده نامه (میرزاکاظم) استعلام کرد. به رئیس تیپ فارس دستور داده شد، میرزاکاظم در توقیف بماند و تحقیقات از او ادامه یابد.(۱)

 گزارش نظمیه تبریز از انتخابات ارامنه آذربایجان

نایب سرهنگ پاشا خان(۲)، رئیس نظمیه آذربایجان، با اشاره به دودستگی موجود میان ارامنه آذربایجان، در انتخاب نماینده خود برای مجلس شورای ملی، نوشت که اخیراً کنسولگری دولت شوروی با ارسال نام های به نظمیه «از حرکات بعضی از ارامنه تبریز نسبت به بعضی از اتباع دولت شوروی روس» شکایت کرده است. در این گزارش آمده است که دو فرقه داشناک و هنجاک با یکدیگر رقابت میکنند. الکساندر وارطانیانس نماینده هنجاکها و طرفدار دولت شوروی؛ و ظهراب خان [= سهراب خان] نماینده داشناکها و مخالف سیاست دولت شوروی است. این شکایت به واسطه کشمکش هایی است که میان این دو فرقه بروز کرده و برخی از اتباع دولت شوروی نیز در این درگیریها شرکت داشتهاند. سرهنگ پاشا خان افزود، از آنجا که طبق قانون نمیتوان با مأمورین دول خارجه مکاتبه کرد، پاسخ این شکایت را شفاهی به کنسول شوروی داده، رضایت او جلب شده است.(۳)

 اعتراض کمپانی نفت جنوب به دستگیری کارکنانش

کمپانی نفت جنوب امروز در نام های به میرزاعیسی خان، کمیسر نفت ایران در آن کمپانی، به دستگیری دو زمینشناس خود اعتراض کرد. (ر.ک: ۶ اردیبهشت). این اعتراض در حالی صورت میگیرد که افراد یادشده خیلی زود آزاد شده و دولت ایران نیز از ماجرای پیش آمده ابراز تأسف کرد. در نامه کمپانی نفت جنوب آمده است: «ظهور احساسات ضدانگلیسی چنانکه نسبت به آقایان رُسل و پیت مرعی گردیده به هیچوجه با روح دوستی و غمگساری نسبت به ایرانیان که مابین اعضاء خودمان تولید میکنیم موافقت ندارد. البته استخلاص دو نفر مذکور موجب رضایت خاطر است لکن نظر به اضطرابی که این واقعه اساساً در قلب ما تولید نموده، ما بدون اقدام جدی، در حال حاضر، و اطمینان قطعی راجع به آتیه نمیتوانیم این واقعه را خاتمه یافته بینداریم.»(۴)

 ضرورت تغییر نماینده فواید عامه در گیلان

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، در نام های به وزارت جنگ خواستار تغییر نماینده وزارت فواید عامه در گیلان شد. این درخواست پس از کشمکش هایی که میان حکومت انزلی و کنسولگری شوروی درباره خط آهن سیاهویزان - پونل پیش آمد، ارائه شد. آیرم مینویسد: «در اثر فقدان اطلاع مشارالیه، مأمورین فواید عامه اقداماتی کردند که مآلاً منجر به یک کشمکش های سیاسی با ویس قونسولگری [شوروی در] انزلی گردیده است.»(۵)

 سرهنگ سالارنظام در راه ترکیه

سرهنگ سالارنظام که پس از امیرلشکر اسماعیل خان به عنوان کفیل ایالت آذربایجان انتخاب شد، اینک به عنوان آتاشه نظامی ایران در آنکارا منصوب شد. قرار است وی با حقوق ماهیانه ۲۸۰ تومان، و روزانه چهار تومان فوقالعاده، به علاوه پانصد تومان خرج راه عازم ترکیه شود.(۶) درجه نظامی سالارنظام از سرهنگی به سرتیپی ارتقاء یافته بود، اما رضا خان معتقد بود این درجه جدید محفوظ میماند و در مأموریت جدید خارج از کشور همان رتبه سرهنگی استعمال شود.(۷)

 کنسول عشقآباد در تهران

اقتدارالملک، کنسول ایران در عشقآباد، «بر حسب احضار وزارت امور خارجه... وارد مرکز شده» است. وی پس از مذاکرات با مقامات ذیربط وزارت امور خارجه راهی محل مأموریت خود خواهد شد.(۸)

 وحشت مسافران خراسان

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که جمعیت زیادی از مسافران و نواقل در شاهرود توقف کرده، برای حرکت به سوی خراسان دچار وحشت هستند. [با شیوع اخبار غارت های ترکمنها] مسافران در انتظار تأمین امنیت راه یادشده هستند. اداره امنیه وجود این ناامنی را تکذیب میکند؛ فقط «در نردین و حدود بجنورد عده های از تراکمه خیال دستبرد و شرارت داشتند» که قوای امنیه آنها را فراری دادهاند.(۹) البته اظهارات اداره امنیه با دستورالعملی که امروز وزارت جنگ به امیرلشکر شرق و رئیس تیپ شمال داد، نمیخواند: «حسبالامر [وزیر جنگ] ابلاغاً زحمت میدهد که راه خراسان بایستی به وسیله مأمورین لشکر شرق و تیپ شمال هر چه زودتر مأمون گردد.»(۱۰)

 دیدار های مدرس با میلسپو

به نوشته روزنامه کوشش آیت الله سیدحسن مدرس اخیراً چندین بار با میلسپو، رئیس کل مالیه ایران، دیدار کرده است. امروز نیز میلسپو برای ادای توضیحات به کمیسیون بودجه به مجلس شورای ملی آمده بود «در اتاق مخصوصی ملاقات و بیش از یک ساعت مذاکره مینمودند.»(۱۱)

 کشتی جنگی لنین در غازیان

به گزارش حاکم گیلان، کشتی جنگی لنین که از بادکوبه حرکت

۱- همان، پ ۲۴، صص ۱۵۱ و ۱۵۲. میرزاکاظم هر آنچه در این باره میدانست روی کاغذ آورد. وی «عملیات دو سال کمیته کمالیون [و اتحاد اسلام] را که تحت ریاست حاجسیدابوالقاسم کاشانی بوده و غالب محترمین و اعضای ادارات در آن عضویت داشتهاند، شرح داده و تفصیل ملاقات خود را با اعتمادالاسلام و خالصیزاده و حاجسیدابوالقاسم و مأموریت خود برای رساندن کاغذ های بهاءالسلطنه و قوامالملک بیان نموده است.» (همان، پ ۲۴، ص ۱۵۳) میرزاکاظم در پایان اعترافات مکتوب خود به چگونگی ورود خود به کمیته کمالیون اشاره میکند: «دخول بنده در کمیته به وسیله حبس در نظمیه ملاقاتی که در آنجا با زیباسلطان کردم به عمل آمد و به واسطه او با حاجسیدابوالقاسم [کاشانی] که در آن موقع مدیر کمیته کمالیون

بود ملاقات کردم. زیباسلطان فقط برای تخریب انگلیسها میکوشید. به دستور کمیته داخل خدمت سفارت انگلیس شدم. بر حسب دستور کمیته شمس علی افندی را هم داخل خدمت کردم. مشارالیه مأمور شعبه سیاسی بغداد شد که از آنجا اسناد لازمه برای کمیته بینالنهرین به دست آورد. پس از دوازده ماه که نتیجه حاصل [شد] کنارهگیری کردم. انگلیسها وسیله حبس بنده و تبعید زیباسلطان را فراهم کردند. با این که از طرف کمیته مساعدت نشد، از حبس خارج شدم و دیگر با آنها مراوده نکردم.» [تا این که بار دیگر در اواخر سال گذشته برای آوردن نامه مأموریت یافتم.] (همان، پ ۲۴، صص ۱۶۱ و ۱۶۲).

۲- پاشا مبشر در حدود سال ۱۲۷۰ش به دنیا آمد. تحصیلات مقدماتی را در مدارس سنلوئی و دارالفنون گذراند. پس از پایان تحصیل به عنوان مترجم وارد نظمیه شد و با طی دور های در آنجا به درجه افسری رسید. پاشا خان چندی در آذربایجان خدمت کرد و تمام درجات خود را سریعاً طی نموده و به درجه سرهنگی رسید. سمت بعدی پاشا خان ریاست اداره کل زندان بود و بعد رئیس اداره کل بازرسی شد. ریاست شهربانی اصفهان از دیگر مشاغل وی بود. پس از بازگشت از این مأموریت بازرس مخصوص شد و پس از آن به معاونت اداره بازرسی رسید. ریاست اداره بازرسی با رئیس کل نظمیه بود. او در سال ۱۳۱۶ به سمت سرکلانتر و ریاست اداره پلیس تهران انتخاب گردید و قریب دو سال در آن سمت بود تا اینکه در سال ۱۳۱۸ به وزارت کشور انتقال یافته و فرماندار یزد شد. سرهنگ پاشا در جوانی به دامادی مجللالدوله دولتشاهی درآمد و بدین ترتیب باجناق رضاشاه شد ولی از این امتیاز استفاده چندانی نکرده و بعد از شهریور ۱۳۲۰ از کار کنارهگیری نمود. (عاقلی، شرححال رجال...، ج ۳، صص ۱۳۴۴ و ۱۳۴۵).

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۲۶-۸-۲۹-۱۳۰۳؛ سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۲۲۳۱، صص ۶ و ۷.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۹۷ تا ۱۹۹.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۲۶۷. اداره فواید عامه گیلان فردی را که آهن ریل های سیاهویزان - پونل را درمیآورد، از طریق حکومت انزلی دستگیر میکند، اما کنسولگری شوروی اعتراض میکند که این اقدامات با اجازه این نمایندگی بوده است. خط آهن سیاهویزان - پونل مانند خطآهن پیربازار - رشت توسط روسها احداث شده بود و اینک از حیز انتفاع ساقط بود.

۶- همان، پ ۲۰، ص ۱۳۰.

۷- همان، پ ۲۰، ص ۱۳۱.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۶۰۹، ص ۲.

۹- همان، ص ۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۷۱.

۱۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۷، ص ۱. با این که در منابع داخلی از جزئیات این رایزنیها خبری بیرون درز نکرد، اما منابع خبری شوروی در این باره چنین اظهارنظر کردند: «از آنجایی که عملیات گروه مستشاران آمریکایی برای اصلاحات مالی ایران تاکنون بینتیجه بوده، در مذاکراتی که طی چند روز در مجلس شورای ملی انجام گردید، اعلام شد که به هیچوجه لازم نیست خساراتی که تاکنون به وسیله هیأت آمریکایی و مخصوصاً به خاطر بیاطلاعی دکتر میلسپو از امور مالی به مملکت وارد شده، ادامه پیدا کند. بعضی از رجال ایران جهت تمدید قرارداد دکتر میلسپو برای یک سال دیگر پافشاری میکنند تا او فرصت برای نمایش توانایی خود را در امور مالی داشته باشد؛ ولی به علت مداخلات وی در امور سیاسی، روز به روز بر نارضایتی مردم از او افزوده میشود.» (والیزاده، اتحاد جماهیر شوروی و رضاشاه، ص ۲۴۱) . ۱۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳۰۳-۴۰-۴-۳۳.

کرده بود، امروز در غازیان پهلو گرفت. تحقیقات نشان میدهد که این کشتی برای همراهی «کشتی اصفهان» متعلق به شرکت آلمانی آمده، اما کارکنان کشتی لنین میگویند که آمدهاند تا جایگزین «کشتی جنگی طرود» شوند.۱۴

(تصویر) آیت الله مهدی خالصیزاده

(تصویر) سالارنظام

 سه شنبه

۱۴ خرداد ۱۳۰۳

۳ ژوئن ۱۹۲۴

۲۹ شوال ۱۳۴۲

 موقعیت سیاسی فارس و مواضع صولتالدوله

بر اساس گزارش امروز سرتیپ فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، «به واسطه انتشار اتحاد الوار و خزعل با بختیاریها در تمام نقاط فارس هیجانی است که زمینه یک انقلابی را تدارک نموده» است. زاهدی معتقد است سردار عشایر صولتالدوله به این موضوع دامن میزند. وی با استناد به گزارش رئیس نظامیان همایجان به سخنان صولتالدوله میان خوانین و سران عشایر قشقایی اشاره کرد و از قول صولتالدوله چنین آورد: «اینها به ما دروغ میگویند. ابتدا که وزیر [جنگ] به من محتاج بود همه نوع محبت داشت؛ بعد هر چه نوشتم جواب داد مراجعه به امیرلشکر جنوب کنند. من ده هزار فشنگ شکار خواستم به من ندادند؛ حالیه میخواهند مرا با شاه و شیخ خزعل و بختیاریها طرف کنند. اگر پیشرفت کردم، بعد از آنها نوبه خود من است... اینها، حالا که تمام کردستان و خوزستان و بختیاری یاغی شده دو مرتبه سراغ من آمدهاند. من هم تکلیفم این است که اول به بهانه جمعآوری ایل، دوم فشنگ، سوم میروم طرف بختیاری، هر گاه قشونی به خزعل فائق شد من هم میزنم به بختیاری؛ اگر نشد من هم مثل همه پنجاه نفر با دو توپ... از آنها میخواهم.»(۱)

 وضعیت لرستان

وزارت جنگ امروز در گزارش کوتاهی، و بنا به درخواست لشکر جنوب (ر.ک: ۱۰ خرداد)، وضعیت لرستان را برای امیرلشکر جنوب تشریح کرد. «اردوی خرمآباد مشغول زدوخورد؛ قوای اعزامی از مرکز وارد بروجرد، و از آنجا طرف خرمآباد حرکت [کردهاند.] یک قسمت عمده از مواضعی که در دست الوار بوده با وارد ساختن تلفات سنگین به الوار در دست قوای اعزامی افتاده است. سه طیاره هم برای شرکت در عملیات روانه شده است که زودتر اشرار را قلعو قمع و انتظامات آن حدود را مستقر دارند.»(۲)

□ پاسخ منفی علمای بارفروش به کنسول انگلیس

کنسول انگلیس در رشت، چند روزی است که در بارفروش اقامت دارد. امیراکرم، حاکم مازندران، امروز گزارش داد که او از روحانیان و تجار وقت ملاقات خواست، اما «آقایان علما جواب [دادند]... که چون با مأمورین سیاسی کاری نداریم لهذا از قبول ملاقات معذوریم.» با این حال کنسول انگلیس با برخی تجار محلی دیدار کرد. وی فردا به طرف ساری حرکت خواهد کرد. «به حکام جزء و مأمورین دستورالعمل داده شده، پذیرایی و احترامات لازمه را منظور دارند. یک نفر نظامی هم معین نموده به اتفاق مشارالیه تا طهران باشد.»(۳) بنا به اظهار رئیس تیپ مستقل شمال، کنسول انگلیس در بین راه به واسطه گرما، آفتابزده شد و بالاجبار چند روز در بارفروش توقف کرد.(۴)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۳۲۴ تا ۳۲۶.

۲- همان، پ ۱۸، ص ۵۸۰.

۳- همان، پ ۲۲، ص ۲۸۶.

۴- همان، پ ۲۲، ص ۲۸۴؛ اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸-۱۱-۴۹-۱۳۰۳.

 بی پولی مشاورالممالک

رضـا خـان، وزیر جنـگ و ریـاست وزراء، امروز به وزارت امور خـارجه اطلاع داد که «مشاورالممالک سـفیرکبیر ایران، مقیم مسکو از حیث فقدان وجه در مضیقه و فشار طلبکار» است.(۱)

 کمک شیخ خزعل به تعمیر مسجدالاقصی

روزنـامه الاوقـات العراقیه چـاپ بصـره بـا چـاپ خبری از کمک نُه هزار روپی های شـیخ خزعل برای تعمیرات مسجدالاقصـی نوشت. کـارگزار خوزسـتان امروز خبر داد که جریـده یادشـده «شـرحی از طرف هیأت اعزامی [شـیخ خزعل]... نوشـته... فقط چیزی که قابل ملاحظه میباشد... عنوان سلطان عربستان به سردار اقدس داده است.»(۲)

 فعالیت نمایندگان ترکیه در ارومیه

مهـدی الهـامی، نماینــده وزارت امـور خـارجه در تـبریز، اطلاع داد کـه فریــدون بیـک کـه پیش از ایـن در خراسـان معـاون باششـهبندری آن جا بود، با ۱۲۰ جلـد کلام الله خوشـخط جلد ممتاز از راه روسـیه وارد ارومیه شد. قرار است فریدون بیک در فعالیت هایی که سامبیک نماینده سیاسـی ترکیه در ارومیه انجام میدهد، یار و مددکار او باشد.(۳)فرمانده قوای آذربایجان نیز در همین باره به رضا خان نوشت که سامبیک به کارگزار ارومیه گفته است که میخواهد قرآنها را میان عشایر حدود رواندوز تقسـیم کنـد؛ «چون انگلیسـها بعـد از خلع خلیفه شـهرت دادهانـد که دولت ترک به عشایر مـذهبی علاقهمند نیست، میخواهیم بفهمـانیم که قضـیه بر عکس است.» عبـد الله طهمـاسبی مینویسـد این کار در واقع ایجاد اتحاد بین اکراد [و جلب آنها به طرف ترکیه است.] «دسـتور دادم در صـورتی که [قرآنهـا را] در منطقه ایران تقسـیم نماینـد بایـد توسط فرمانـده قـوای ثلاـثه تقسـیم شود.»(۴)

 ارسال نامه های تهدیدآمیز به طرفداران انگلیس در بصره

کنسولگری ایران در بصـره امروز خبر داد که توزیع شـبنامه ها علیه تصویب معاهده قیمومیت عراق توسط انگلیس به بصره هم سرایت کرده، به در و دیوار شـهر میچسـبانند. «همچنین به پـار های از مأمورین و اهالی شـهر که به طرفـداری انگلیسـها مظنون هستند مراسلات تهدیدآمیزی نوشته شده و از جمله به نویسنده عربی جریده تیمس [= تایمز] عراقی مراسله نوشتهاند.»(۵)

 ضرورت توجه به معیشت وخیم خانواده معینالرعایا

محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ مسـتقل شمال، امروز در نام های به وزارت جنگ، با اشاره به موقعیت وخیم خانواده معینالرعایا (ر.ک: ۸ خرداد) یـادآور شـد، اگر توجهی به این خـانواده نشود «از کثرت پریشـانی و گرسـنگی بـدرود زنـدگانی... خواهند گفت.»(۶)

□ بررسی بودجه وزارت جنگ

بودجه وزارت جنگ از طرف کمیسیون بودجه مجلس شورای ملی مورد بررسی قرار گرفت. جمع کل بودجه وزارت جنگ ۹ میلیون و ۴۰۰ هزار تومان است.(۷)

□ اعتراض خالصیزاده به اهداء تمثال

در پی تدارک دولت برای برپایی جشن استقبال از تمثال حضرت علی(ع)، اهدایی آیت الله محمدحسین نایینی به رضا خان، جریده جارچی ملت در سرمقاله خود خبر داد که خالصیزاده، این اقدام آیت الله نایینی را تحت فشار و اجباری خوانده است. (ر.ک: ۵ خرداد) نویسنده مقاله به آقای خالصیزاده حمله کرده، او را تحریک شده اجنبی معرفی کرد.(۸)

□ عزیمت سرتیپ ظفرالدوله به سلماس

در پی حساس شدن مسائل سیاسی سلماس، سرتیپ ظفرالدوله فرمانده قوای نظامی ولایات ثلاثه (ارومیه و شهر های اطراف) به سلماس رفت. مبینالسلطنه ،کارگزار ارومیه و ساوجبلاغ مکری،

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۵. مشاورالممالک در سفر اخیرش به ایران حساب و کتاب هزینه های محل مأموریت خود را با وزارت امور خارجه کرد و وزارت امور خارجه آن را از تصویب هیأت دولت گذراند و به وزارت مالیه ارجاع داد، اما وزارت مالیه قادر به پرداخت مطالبات معوقه مشاورالممالک نیست. (همان، پ ۲۰، ص ۲۴).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۰-۳-۵۲-۱۳۰۳.

۳- همان، ۴۷-۷-۱-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۵۶۴.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵۳-۲۷-۲۷-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۲۶. وزارت جنگ در پاسخ به این نامه نوشت اگر از معینالرعایا «اولاد های قابلی... باقی مانده، به خدمت اداره قشونی پذیرفته» شده، از این طریق مساعدت شود. (همان، پ ۲۲، ص ۲۲۵).

۷- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۷، ص ۱.

۸- هفتهنامه جارچی ملت، س ۱۵، شم ۱۲، ص ۱.

امروز ضـمن ارسال این خبر در تشـریح آن گفت که گزارش های متعدد خبر از آمدن مصـطفی کمالپاشا رئیسجمهور ترکیه به وان و برپایی نمایش های نظامی در آن منطقه دارد. همچنین بر تعداد قشون ترکیه در منطقه افزوده شده و اسـماعیلآقا سـیمیتقو هم [به نزدیکی مرز های ایران] آمده است. از این رو منطقه سلماس اهمیت یافته، ظفرالدوله راهی آنجا شده است.(۱)

 نامه وزارت امور خارجه درباره کشتی های جنگی شوروی

وزارت امور خـارجه امروز بـا ارسـال نام های به سـفارت کبرای ایران در مسـکو یادآور شـد که مکاتبات دولت ایران با دولت شوروی راجع به غیرقـانونی بودن توقف کشتی هـای جنگی آن کشور در سواحـل شـمالی ایران، به نتیـج های نرسـیده است و اقـدامی در عودت این کشتیهـا نکردهانـد. اطلاعـات اخیر نشان میدهـد که روسـها به طور قاچاق کیسه هایی هم از این کشتیها خـارج و به نماینـدگی سیاسـی خود در انزلی میبرنـد. آنهـا اعتنـایی به درخواست مأموران گمرکی ایران برای تفتیش کیسه ها نمیکنند. در این نامه آمده است که سواد یادداشت اخیر وزارت امور خارجه به سـفارت شوروی به ضـمیمه است. وزارت امور خارجه از سـفیرکبیر ایران خواست هر اقـدامی که برای بازگردانـدن کشتی های جنگی شوروی از سواحل ایران میتواند، انجام دهد.(۲)

 اعطای منصب قضا به شیخ محمدرئوف سقزی

وزارت داخله امروز در نام های خطاب به شیخ محمدرئوف سقزی نوشت که بنا به پیشنهاد صدرالعلماء نماینده سقز در مجلس شورای ملی، «قضـاوت سـقز و مضافات» به شـما واگـذار میشود. «از این تاریـخ به بعـد در جریان امور قضاوت و تسویه مطالب فقهیه و حل و عقد مسائل شرعیه سقز و مضافات مشغول» خواهید بود.(۳)

 پیشتازی ساگینیان در انتخابات ارامنه آذربایجان

به گزارش عـدلالملک، نماینـده ایـالتی آذربایجان برای نظارت بر انتخابات ارامنه، تاکنون سـهراب خان ساگینیان ۸۰۸ رأی و الکساندر وارطانیانس ۳۰۲ رأی از صندوق های مراغه، میاندوآب، ساوجبلاغ و تبریز کسب کردهاند.(۴)

(تصویر) مسجدالاقصی، تعمیر در سال های ۱۹۲۴ و ۱۹۲۵

 چهارشنبه

۱۵ خرداد ۱۳۰۳

۴ ژوئن ۱۹۲۴

۳۰ شوال ۱۳۴۲

□ آمادگی لشکر شرق برای تهاجم به ترکمنها

سرهنگ مهدی خان، فرمانده نظامیان بجنورد، گزارش میدهد که شنبه آینده حرکت کرده و علیه ترکمنها مشغول عملیات خواهم شد «و چنانچه وعده دادهام از بیستم [برج] شروع به عملیات کرده، اشرار را متوجه خود خواهم نمود و امنیت را کاملاً عهدهدار میشوم.» مهدی خان میافزاید روزی نیست که در مناطق سرحدی زدوخورد نباشد، و این به دلیل ایجاد پست های نظامی در این حدود است. «چون تراکمه از این سرحدات نمیتوانند عبور نمایند از سرحدات استرآباد مابین نردین و دشت و شاهرود، دستهجات متعدد عبور کرده به پل ابریشم و سایر نقاط میروند.» وی درخواست کرد که به تیپ مستقل شمال تذکر داده شود که از تردد ترکمنها در حوزه آن تیپ جلوگیری شود. حسین خزاعی امیرلشکر شرق امروز این گزارش را به رضا خان فرستاد و در انتها افزود که از نظر من تمام حرکات ترکمنها زیر سر سردارمعزز است.(۵)

□ اعتراض سفارت انگلیس به تعطیلی کاروانسرای قصرشیرین

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، در نام های به رضا خان نسبت به بسته شدن کاروانسرای قصرشیرین توسط حاکم نظامی قصر اعتراض کرد. آوی میگوید که این کاروانسرا توسط اداره راهآهن عراق و برای سهولت در امر تجارت ساخته شده بود. [حسینقلی خان حاکم نظامی قصرشیرین پس از شکایت تجار ایرانی مبنی بر انحصاری شدن تجارت توسط انگلیس در این ناحیه، اقدام به بستن این کاروانسرا کرد.] آوی در نامه خود افزود که حاکم قصرشیرین به توضیحات کنسول انگلیس در کرمانشاه بیاعتنا است. «تجارت باید همه جا آزاد باشد و تجار حق دارند که از سریعترین و ارزانترین راه، مالالتجاره خود را حمل کنند.» آوی در اعتراضیه خود اشار های به این موضوع که این کاروانسرا با اجازه کدام مقام دولتی ایران ساخته شده، نکرد.(۶)

□ عدم مالکیت شیخ خزعل بر خرمشهر

وزارت مالیه در نام های به رئیسالوزراء نوشت که «اراضی محمره (خرمشهر) و شط کارون ... مطابق مدارک دولتی و دستخط مرحوم مظفرالدینشاه، مورخه ذیحجه ۱۳۲۰... خالصگی املاک و اراضی بنادر، باقی، ... و مدارک انتقال و تیول آن املاک به کلی نسخ شده است؛ و آقای سردار اقدس و دیگران به هیچوجه حق ندارند در املاک بنادر تصرفاتی نموده، به دیگران انتقال دهند.» وزارت مالیه در ادامه از رضا خان خواست به وزارت جنگ دستور دهد، نظامیان با مأموران مالیه در تصرف املاک و اراضی منطقه همکاری کنند.(۷)

این موضوع سرآغاز کشمکش های ظاهری میان شیخ خزعل و رضا خان شد.

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۶-۱۱-۴۰-۱۳۰۳.

۲- همان، ۳۷-۴-۴۰-۱۳۰۳.

۳- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۸۲۱۹، ص ۲.

۴- همان، سند شم ۲۹۳۰۰۵۲۷۲، ص ۴۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، صص ۳۶۹ تا ۳۷۱.

۶- همان، پ ۱۵، صص ۲۲ و ۲۳. موضوع به وزارت امور خارجه و وزارت فواید عامه منعکس شد تا پاسخ خود را ارائه دهند.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۲ و ۱۰-۳۶-۵۱-۱۳۰۳. «در اوایل ژوئیه ۱۹۲۴، بانک شاهنشاهی ایران دو قطعه زمین را که قبلاً به مدت چند سالی از شیخ خزعل اجاره گرفته بود، خرید. همین که معامله انجام شد، اسناد جهت ثبت به وزارت خارجه ارسال گردید. گردش معمولی کار در این گونه موارد چنین بود که پس از تأیید وزارت خارجه، معامله مربوط خاتمه یافته تلقی میشد، اما وزارت خارجه به عنوان آنکه زمین های مورد بحث از اراضی خالصه بودند از تأیید معامله استنکاف نمود. در همان حال، رضا خان طی نام های به شیخ خزعل اطلاع داد که فرمان هایی که از سوی مظفرالدینشاه در سال ۱۹۰۳ به شیخ داده شده و وی به موجب آنها زمین های خالصه جنوب خوزستان را به تملک خود درآورده، از درجه اعتبار ساقط است. دولت مرکزی آن زمان، فرمانی به تاریخ ۱۰ ذیحجه ۱۳۲۰ (مطابق ۱۰ مارس ۱۹۰۳) صادر و به موجب آن کلیه فرمان های قبلی در مورد انتقال مالکیت اراضی خالصه را لغو کرده بود. از این رو از شیخ خزعل خواسته شد تا سندی که ادعای مالکیت او را ثابت میکرد، ارائه کند. از آنجا که فرمان های اولیه در مورد اعطای زمین تماماً در شوال ۱۳۲۰ (ژانویه ۱۹۰۳) صادر شده بود، شیخ خزعل نتوانست سند خواسته شده را ارائه دهد. صِرف عمل پرسش در مورد وضعیت قانونی اراضی شیخ خزعل منزلت وی را تضعیف میکرد، زیرا مالکیت بلامنازع اراضی طایف های برای ادامه سلطه شیخ مهم بود. زمین نه تنها موجبی برای کل درآمد وی به شمار میرفت، بلکه برای حفظ وفاداری طوایف عرب که پایه اجتماعی تقویتکننده او محسوب میشدند ضروری بود. این حیله این حسن را داشت که اگر شیخ خزعل در برابر آن مقاومت میکرد، به عنوان یک شورشی تلقی میشد، و در این صورت ضمانت های سیاسی سال ۱۹۱۰ و ۱۹۱۴ انگلیس که مشروط به ایفای تعهدات وی در قبال حکومت مرکزی بود، خود به خود باطل میگشت. از سوی دیگر اگر شیخ به وضعیت پیش آمده تن میداد، طوایف عرب او را به خاطر کوتاهی در حفظ منافع مشترک قبایل، برکنار میکردند.» (انصاری، تاریخ خوزستان، صص ۲۳۷ و ۲۳۸).

 پرسش از دوربین هواپیما

وزارت جنـگ امروز از نماینـده خود در بوشـهر، ارفعالملـك، پرسـيد: «دوربيـن عكاسـي طيـاره كجـا است؟ فـوراً طهران بفرستيد.»(۱)

 نظر میرزاعیسی درباره دستگیری دو انگلیسی

میرزاعیسی، نماینده دولت ایران در کمپانی نفت جنوب، در نام های که امروز به وزارت مالیه فرستاد، دستگیری دو زمینشناس انگلیسی وابسته به کمپانی نفت جنوب را تأسفآور خواند. (ر.ك: ۶ اردیبهشت و ۱۳ خرداد) میرزاعیسی هر اقدامی را برای جلوگیری از تکرار حوادث مشابه ضروری خواند و افزود: «کمپانی... تصور میکند احساسات ضدانگلیسی در ایران عوض آن که تخفیف حاصل نماید رو به تزاید نهاده، لهذا وظیفه ما آن است که به نام منافع عمومی چنین عقیده های را از دماغ امناء کمپانی خارج کنیم.»(۲)

 پیگیری شکایت نامزد ارامنه آذربایجان

در پی شکایت ظهراب خان [= سهراب خان]، نامزد ارامنه آذربایجان برای ورود به مجلس پنجم، از دخالت کنسولگری روسیه شوروی در ارومیه در امر انتخابات، وزارت داخله امروز در تلگرامی به کفیل ایالت آذربایجان، سرهنگ حسن بقایی، نوشت که موضوع با وزارت امور خارجه طرح شد؛ وزارت خانه مزبور با مقامات سفارت شوروی مذاکره نموده، اما مقامات روس به کلی تکذیب میکنند. وزارت داخله از کفیل ایالت آذربایجان خواست از هرگونه دخالت و اعمال نفوذ در انتخابات ارامنه جلوگیری شود.(۳)

 ورود وزیرمختار فرانسه به ایران

بونزوم وزیرمختار جدید فرانسه در تهران، امروز وارد پایتخت شد.(۴)

 تجاوز کرد های ترکیه به خاک ایران

بنابر گزارش رسیده از قراعین، امشب ۳۰ دزد از کرد های ترکیه با پست نظامی منطقه چالدران درگیر شدند و پس از دو ساعت تیراندازی یکی از سارقان زخمی شده، «چیزی نتوانستهاند سرقت کنند.»(۵) همچنین امروز کرد های ترکیه با تهاجم به روستای حراملی، ۹ گاو و یک اسب را میدزدند. مالك روستا و اهالی در تعقیب سارقان در نزدیکی مرز یک کرد را کشته و یکی را هم مجروح میکنند. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، با ارسال این اخبار به مرکز نوشت: «اکراد ترك روز به روز بر شرارت خود افزوده، سلب آسایش از اکراد ایران را فراهم آوردهاند. تاکنون از معاوضه به مثل اکراد ایرانی جلوگیری شده، ولی مداومت عملیات اتباع ترك بالاخره رشته نظم را گسیخته، اکراد ایران نیز مجبور به معاوضه به مثل خواهند شد.»(۶)

□ تسخیر تنگ زاهدشیر

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز خبر داد که تنگ زاهدشیر آزاد شده و به اتفاق نیروها عازم خرمآباد است.(۷)

(تصویر) مظفرالدینشاه

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۵۰. ارفعالملک یک روز بعد پاسخ داد، دوربین هواپیما هنوز از فرانسه نرسیده است. (همان، پ ۲۵، ص ۴۹).

۲- همان، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۹۵.

۳- همان، پ ۲۴، ص ۳۰.

۴- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۳۱.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۴۳۳.

۶- همان، پ ۱۲، ص ۴۵۰. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد. (همان، پ ۱۲، ص ۴۳۲).

۷- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۳، ص ۲.

ص: ۱۲۰

 پنجشنبه

۱۶ خرداد ۱۳۰۳

۵ ژوئن ۱۹۲۴

۱ ذیقعده ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

در این جلسه پیش از اجرای مراسم تحلیف تعدادی از نمایندگان، شریعتزاده شایعه عدم سوگند برخی از نمایندگان را تکذیب کرد و گفت فقط برخی نمایندگان درباره «این موضوع که اعلیحضرت شاه حائز صفات قانونیه مندرجه در اصل قسمنامه هست یا نیست» تردید دارند؛ و این مسئله حل شده، زیرا «در صورتی که اعلیحضرت شاه متصف به صفات مقیده در قانون نباشند، قسم مزبور شامل ایشان» نخواهد بود. [نمایندگان طرفدار رضا خان مایل نبودند هنگام قرائت متن قسمنامه، نام احمدشاه را به زبان آورند.] در ادامه جلسه اعتبارنامه مقوامالملک منتخب غار و فشافویه مطرح شد. آیت الله سیدحسن مدرس با این اعتبارنامه مخالفت کرده بود.(۱) ایشان درباره علت مخالفت گفت: «البته آقایان مستحضرند که با انتخاباتی که من مخالفت کردم از اول تا به حال، متعلق به کیفیت انتخابات بوده است. از این حدود هیچوقت خارج نشدهام. در موضوع انتخابات غار و فشافویه هم به همین نظر مخالفت کردم. البته غار و فشافویه جای دوری نیست، کرمان و خراسان و امثال اینها نیست که حقایقش مخفی بماند بر ماها. گرچه راپرت شعبه را چاپ نکردند و منتشر نکردند؛ در صورتی که معمول بود؛ ولیکن تفصیل این مسئله این است.»(۲)

مدرس در ادامه، دلایل ناقص بودن انتخابات غار و فشافویه را ذکر کرد، اما در ن هایت اعتبارنامه مقوامالملک با ۶۰ رأی مثبت از ۱۰۹ نفر نماینده حاضر، تصویب شد.(۳)

 دعوت برای شرکت در جشن تمثال

روزنامه ایران، امروز اطلاعیه «رئیس کابینه ریاست وزراء» را برای مراسمی که فردا در باغ شاه تهران برگزار میشود چاپ کرد. در این اطلاعیه آمده است: «به مناسبت تشریفات ورود تمثال مقدس حضرت شاه ولایت صلوات الله و سلامه علیه، روز جمعه ۱۷ جوزا سه ساعت به غروب مانده مجلس جشنی در باغ شاه منعقد است. محترماً عموم آقایان اهالی دارالخلافه را به حضور و شرکت در اجرای مراسم جشن مزبور دعوت مینماید.»(۴)

 عقبنشینی طوایف لُر از مقابل لشکر غرب

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در اطلاعی های که برای صاحب منصبان لشکر خود صادر کرد، ضمن تجلیل از

پیروزی های به دست آمـده، به آگاهی آنها رساند که پس از ورود نظامیان به منطقه، لُرها مرعوب گشـته و چهار فرسخ عقب نشستهاند.(۵)

 انعکاس فعالیت های سوء دوبسون به مسکو

وزارت امـور خـارجه در یـادداشتی برای سـفارت کـبرای ایران در مسـکو، ضـمن تشـریح فعـالیت هـای سـوء دوبسون، کنسول شـوروی در ارومیه، از مشاورالممالـک، سـفیرکبیر ایران در مسـکو، خـواست مراتب اعـتراض ایران را به اطلاـع دولت شوروی برساند. در این یادداشت آمده است: «تقاضا نمایید که یا مشارالیه را احضار و یا لااقل دسـتور دهند که منبعد این رویه را ترک نماید... [وی] سابقاً در ماکو سمت قونسولی داشته و در آنجا هم ن هایت بدسلوکی را» انجام داده است.(۶)

 دستگیری دو نظامی توسط ترکمنها

بنابر تلگرامی که محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ مسـتقل شـمال، امروز به وزارت جنگ فرسـتاد، ترکمنها دو تن از نظامیان این تیپ را دسـتگیر کردهاند. آیرم پرسـید: «در صورتی که سـیاست با دولت روسـیه [شوروی] اجازه میدهد، از رشت و مازندران عده اعزام استرآباد گردد که شروع به عملیات شود.»(۷)

 موافقت وزارت جنگ با قرارداد ۱۹۰۶ ژنو

وزارت جنـگ امروز به اطلاـع وزارت امـور خـارجه رسانـد که مـوافقت خود را بـا قرارداد ۱۹۰۶ ژنـو در خصوص مجروحین جنگ

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۲، ص ۱.
۲- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۴۴.
۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۲، ص ۱.
۴- همان، شم ۱۶۱۱، ص ۱.
۵- مدرس در پنج دوره تقنینیه، ج ۲، ص ۵۳.
۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰-۱۴-۲-۱۳۰۳.
۷- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۴۰۰. وزارت جنگ در پاسخ به این پیشنهاد آیرم از طرف رضا خان گفت: «به موقع اجازه سوق قشون به استرآباد داده خواهد شد.» (همان، پ ۲۲، ص ۳۹۹).

اعلام میدارد؛ «مقتضی میداند برای تصویب به مجلس مقدس شورای ملی پیشنهاد گردد.»(۱)

 پایان عملیات دفع ملخ در انگوت و مغان

عبد الله طهماسبی، فرمانده لشکر شمال غرب، اطلاع داد که دفع ملخ مأموران روسی در منطقه انگوت و مغان پایان گرفت، اما در بیلهسوار و اجارود ادامه دارد.(۲)

 حمله به کفیل وزارت داخله

قاسم صوراسرافیل، کفیل وزارت داخله، هنگام خروج از مجلس با تهاجم و هتاکی چند فرد ناشناس مواجه شد. یکی از مهاجمان، کفیل وزارت داخله را کتک زده، به زمین انداخت. «مستحفظین مجلس ضارب را دستگیر» کردند. به دستور مؤتمنالملک ضارب به نظمیه فرستاده شد تا مورد استنطاق قرار گیرد.(۳)

 تغییر حاکم ساوه

در پی شکایات از علیقلی خان سرهنگ، حاکم ساوه، به دستور ریاست وزراء، وی از منصب خود خلع و عباسقلی خان سالارافخم، حاکم سابق، به جای او مشغول کار شد.(۴)

 آمار درماندگان

شمار افرادی که در «دارالمساکین، دارالایتام و دارالعجزه بلدیه» تهران نگهداری میشوند به حدود ۲۳۰۰ نفر رسیده است. بودجه بلدیه، برای نگهداری این تعداد از درماندگان کفایت نمیکند؛ از این رو تعدادی از فقیران را به اوطان خود بازگردانده، شماری را نیز از دارالمساکین بیرون کردهاند.(۵)

 اعتراض به انحصار تجارت نفت در شمال کشور

وزارت امور خارجه امروز در یادداشتی خطاب به نمایندگی مختار دولت شوروی در ایران، با اشاره به گزارش های رسیده از گیلان و مازندران مبنی بر شکایت اهالی نسبت به افزایش قیمت نفت، نوشت که تجارت خانه های وابسته به شوروی در این نواحی فروش نفت را به خود منحصر کرده و افرادی که سالیان دراز از این طریق امرار معاش میکردند، در وضعیت رقتآوری به سر میبرند. وزارت امور خارجه یادآور شد که این قبیل عملیات تجاری برخلاف اصول آزادی تجارت و مخل روابط اقتصادی طرفین است. در این یادداشت از دولت شوروی خواسته شده برای جلوگیری از ایجاد خلل به روابط مودتآمیز دولتین، تجارت خانه های شوروی دست از انحصار خرید و فروش نفت درشمال کشور بردارند.(۶) موضوع به سفارت ایران در مسکو نیز منتقل شد تا از آن ناحیه نیز پیگیری شود.(۷)

(تصویر) مجلس شورای ملی

 جمعه

۱۷ خرداد ۱۳۰۳

۶ ژوئن ۱۹۲۴

۲ ذیقعده ۱۳۴۲

 جشن تمثال در باغشاه

بنابر اعلام قبلی، پیش از غروب امروز، جشنی در باغشاه تهران، به مناسبت استقبال از تمثال حضرت علی(ع)، برگزار شد. در این مراسم «سفیرکبیر دولت ترکیه و وزیرمختار دولت افغانستان که نمایندگان دو دولت اسلامی میباشند» حاضر بودند. به تمام کارکنان دولتی حکم شده بود که در این مراسم شرکت کنند.(۸) روزنامه ستاره ایران، امروز را بزرگترین عید ایرانیان نامید، چرا که «بزرگترین سرباز فداکار ایران از جانب بزرگترین پیشوا و شجاعترین بزرگوار عالم اسلام، بزرگترین پاداش» را دریافت کرد.(۹)در این مراسم رضا خان در چند نوبت و محییالدین پاشا سفیرکبیر ترکیه در تهران سخنانی ایراد کردند و در پایان یک شتر در برابر رضا خان ذبح شد.(۱۰) روزنامه جارچی ملت بخشی از سخنان رضا خان را چنین منعکس کرد: «مردم! این افتخار از آن من نیست، بلکه این افتخار متعلق به ملت مسلمان ایران است که من افتخار یکی از افراد آن را دارم. مردم! من یک سرباز و از افراد شما هستم. این که من به شخصه مورد توجه علمای اعلام و خدام آستان علوی(ع) گردیدم برای آن است که من قسمت مهمی از مسئولیت سنگین خدمتگزاری ملت را بر عهده گرفتم. مردم! این است پاداش یک فرد خدمتگزار صمیمی که به ملت خودش خدمت نماید. روح ائمه هدی خوشوقت است از خادمی که خدمت را انجام دهد، با حفظ موازین شریعت مقدس اسلام.»(۱۱) روحانیان تهران مراسم امروز را تحریم کرده بودند.(۱۲)

 هجرت گروهی از طایفه میلان به ایران

عبدالله طهماسبی، فرمانده لشکر شمال غرب، امروز به رضا خان خبر داد که در ادامه سیاست مقابله به مثل ایران در برابر ترکیه، اخیراً «جلالبیک، برادر عثمان آقای میلان، تبعه ترکیه... با سی خانوار، من غیر رسم به ایران آمده... محل سکونت به آنها داده شد.»(۱۳)

 توجه مدارس اروپایی تهران به زبان فارسی

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که با اقدامات وزارت معارف، قرار است مدارس اروپایی تهران، با لحاظ کردن نمره درس زبان فارسی در کارنامه دانشآموزان، در توسعه زبان فارسی بکوشند.(۱۴)

 افزایش درآمد راهآهن تبریز

عایـدات راهآهن تبریز ۵/۳۷ درصـد نسـبت به گذشـته افزایش نشان میدهـد. درآمـد راهآهن تبریز در سال گذشـته ۲۴۷ هزار تومـان بوده است. گفته میشود «کلیه عوایـد راه در تحت اختیـار و تصـرف اداره مالیه ایالتی بوده که تحت ریاست مستر جانس [جونس] آمریکایی میباشد.»(۱۵)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۸-۱۶-۶۰-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۴.

۳- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۴۸، ص ۲.

۴- همان، ص ۳.

۵- همانجا.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۶ و ۵-۳۵-۳۶-۱۳۰۳.

۷- همان، ۱۱-۳۵-۳۶-۱۳۰۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۲، ص ۲.

۹- مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۱، ص ۳۸۸؛ روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۴۲، ص ۱.

۱۰- همان، صص ۳۹۰ و ۳۹۱.

۱۱- هفتهنـامه جارچی ملت، س ۱۵، شم ۱۳، ص ۱.این شـعر در هجو مراسم باغشاه و درباره مجلس مسـجد جامع که علیه آن منعقـد شده بود، سـروده شد: (مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، صص ۴۹ تا ۵۱). * منظور میرزاعلیاکبر ساعتساز است. ** اخیراً بـا بروز بیمـاری در منطقه کبوتر خـان کرمـان که شبیه طـاعون بود، منطقه وحشتزده شـد و اخبـار آن در جرایـد منعکس گردیـد. دکتر منـار رئیس انستیتو پاسـتور راهی کرمان شـد و پس از بررسـی های اولیه متوجه شـد این بیماری شـبه طاعون، از خـوردن گـوشت شـتر مریض، شـیوع پیـدا کرده اسـت. *** منظـور سـلیمان میرزای اسـکندری است که چنـدی وزیر فرهنگ گردیده بود.

۱۲- FO E ۶۲۷۴/۲۵۵/۳۴.

۱۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۴۴۵.

۱۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۲، ص ۲.

۱۵- همانجا.

 افزایش نفوذ مراجع و علمای نجف

نماینده سیاسی ایران در نجف امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که «بعد از مراجعت آقایان حجج اسلام به نجف اشرف، احترامات و نفوذشان نسبت به سابق خیلی زیاد شده و حوزه علمیه در کمال انتظام دایر شده و به عکس از احترامات سایر آقایان به کلی کاسته و در انظار اهالی بیوقر شدهاند.»(۱)

 اضطراب مأموران روسی دفع ملخ

فرمانده قشون آذربایجان در گزارش امروز خود به رضا خان نوشت که رئیس هیأت دفع ملخ روسیه شوروی اصرار دارد که تمام شدن «زهر ملخ و داخل شدن ملخ را راپرت ندهید. از این بابت خیلی در تشویش هستند. اگر زهر هم برسد، امسال غیرممکن است دفع ملخ را بکنند.» عبد الله طهماسبی افزود که سال گذشته روسها چند نفر از این مأموران را اعدام کردند.(۲)

 نمایشی برای مدرسه آلیانس فرانسه

روزنامه ایران با چاپ آگهی در شماره امروز خود، اعلان کرد فردا شب در گراندهتل تهران «نمایش باشکوهی به منفعت مدرسه آلیانس فرانسه در ساعت هشت بعد از ظهر با ارکستر نظامی داده خواهد شد.»(۳)

 پیروزی شیخ محمود در جنگ با آسوریها

بنا به گزارش فرمانده نظامیان بانه، شیخ محمود در «جبل قوبان و کوثر، با آسوریها جنگ سختی نمود؛ در نتیجه آسوریها شکست خورده[اند.] این قضیه فوقالعاده در اکراد جلب توجه نموده، اتصالاً از اطراف به قوای شیخ محمود ملحق میشوند.»(۴)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۷-۲۱-۲۷-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۲.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۲، ص ۴.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۵۴.

ص: ۱۲۳

 شنبه

۱۸ خرداد ۱۳۰۳

۷ ژوئن ۱۹۲۴

۳ ذیقعده ۱۳۴۲

«جشن روز جمعه خنده‌آور است

اولاً تمثال در اسلام نیست

ثانیاً آن کس که جمهوری است او

حال بر تمثال او کُرنش کند

لیک مردم عاقلاند و هوشیار

کوشش آنها بماند بیثمر

هست این تمثال از بهر فریب

ثالثاً باشد نجف دست عدو

مرقد شیر حق و سبط نبی

هر چه آید هدیه از آن سرزمین

کارتها از بهر دعوت چاپ شد

بهر اشراف و رجال جبّه پوش

چونکه ملت بود با آن قوم ضدّ

مابقی اهل ادارات فقیر

ظاهرش بشّاش و در باطن ملول

روز های کار زحمت میکشند

گشته آنجا جمع با رنج و ملال

سوریان کوچهگرد کاسهلیس

بهر سور مفت مشتی لاشخور

سوری و درویش و ولگرد زیاد

پاشنه بالا زده از گیوه ها

جسته از این سو به آن سو هو زنان

گر نبودی میوه ها را پاسبان

بستنی شد مایه آبستنی

چون در قوری همه حلقه به گوش

بهر یک فنجان چائی کرده تب

آن یکی قلیان کشید آن یک چپق

شیخ کرنا لیدر آن انجمن

جشن روز جمعه زیبا یا که زشت

از همه ایرادها صرفنظر!

اشتر بیچاره تقصیرش چه بود؟

با وجود بودن یک دشت خر

باری از شوخی گذشته گوسفند

گوسفند ار کشته میشد بد نبود

زانکه لحم گوسفندان خوردنی است

شد یقین این نیز حیلت بوده است

دیگری گیرد پی تمثال عید!

آن شتر که کشته شد از راه کین

(گاه بارم خار باشد گاه دُر)

در همان ساعت که اندر باغشاه

ملت اندر مسجد جامع تمام

واعظان و کاسبان و تاجران

قهوهچی، خیاطها، بزازها

سر به سر بقالها، عطارها

فرقه احرار و آزادیطلب

هم معلمها و دانایان شهر

آن کسانی که زاسرار آگهند

جمله از کار سیاست باخبر

جمع اندر مسجد جامع شدند

بود از هر صنف آنجا بیشمار

مشتها از روی کین بر آسمان

تا به کی اغیار بازی میکنند

ای خدا از دست در رفتیم ما

نه زراعت نه تجارت نه علوم

بود در تهران مدارس چند باب

محو شد امنیت و عرض و شرف

ذر های آزادی و افکار نیست

احترام قول حیدر(ع) بردهاند

حال با تمثال او بازی کنند

رفت از کف اعتبار مال و جان

اجنبی برد اعتبار مسلمین

ملت ایران عجب خوشباور است

لایجوز است و بر او اقدام نیست

بر «شمایل» خوش عقیده نیست او

بهر جلب مردمان کوشش کند

واقف از اسرار و رمز روزگار

خلق برگشتند از ایشان سر به سر

مکر آنها کشف گردد عنقریب

هست این تمثال هم تمهید او

هست این ایام دست اجنبی

مردمان هستند از آن بابت ظنین

بر زمین و آسمان پرتاب شد

کارت دعوت رفت تا سبزیفروش

در نرفتن مؤمنین کردند جدّ

سربهسر در چنگ جمهوری اسیر

اضطراراً کرده دعوت را قبول

روز بیکاری مصیبت میکشند

جملگی لرزان زبیم انفصال

گشته ساعت ساز* بر آنها رئیس

جمع گشته بر سر لاش شتر

گشته گرم مرده باد و زنده باد

چشمها را دوخته بر میوه ها

چون مگس اطراف شیرینی و نان

جمله میخوردند هسته های آن

کرده با آن بستنیها بستنی

چون سماور جمله در جوش و خروش

از حرارت کف بیاورده به لب

و آن دگر از خنده میزد حُقّ حُقّ

کرده در آن جشن آغاز سخن

کلک کوهی ماجرایش را نوشت

این شتر کشتن چه بود آنجا دگر؟

گشت قربانیّ اغراض رنود

آن شتر را از چه ببریدند سر؟

بود به زان اشتر بالا بلند

تا فقیری حصّ های زان میربود

لحم اشتر کشته خلقی را هزار!!**

ذبح اشتر بهر شهوت بوده است

اشتر بیچاره میگردد شهید!

بود سجع شهر مرحوم امین

(یار حاجی عبدهالرّاجی شتر)

بود این جنجال و واویلا و آه

داشتند از روی واقع ازدحام

کفشدوزان، زرگران آهنگران

شیشهگر، سمسارها، نجّارها

خشکهپز، علافها، رزازها

فارغالتحصیلهای باادب

مردم آگاه از احوال دهر

از فریب و کید اغیار آگهند

هیچگاه از اجنبی نگرفته زر

بر کلام ناطقین سامع شدند

عده آنها قریب چهل هزار

کای خدای چارهساز مهربان

بر رعایا ترکتازی میکنند

بسکه جوشیدیم سر رفتیم ما

فقر و بدبختی به ما کرده هجوم

آن هم از دست سلیمان*** شد خراب

هر که گوید حرف حقّ گردد تلف

بر مسلمانان کسی غمخوار نیست

مسلمین را سر به سر آزردهاند

خودپرستان بین چه طنّازی کنند

رحم فرما ای خدای مهربان

کن ترحم یا امیرالمؤمنین(ع)

(قلندر)»

* * *

* * *

 تقاضای امیرلشکر شرق برای برکناری رئیس عدلیه مشهد

حسین خزاعی امیرلشکر شرق، با این توضیح که شاهزاده محمدهاشممیرزا در طول وکالت چندین دور های خود در مجلس شورای ملی، حسینقلیمیرزا برادرش را «به ریاست اجرای عدلیه مشهد» گمارده است، نوشت که این شخص چون برادرش را «ثابتالوکاله دیده» احساس مصونیت میکند و در اجرای عدالت تعلل میورزد. امیرلشکر شرق در این تلگرام که امروز به رضا خان فرستاد، خواست یا یکی از صاحب منصبان لشکر شرق جایگزین حسینقلیمیرزا شود، و یا از وزارت عدلیه، جایگزینی برای او تعیین گردد.(۱)

 توضیحات شیخ خزعل برای رضا خان

شیخ خزعل در تلگرامی به رضا خان، دخالت خود را در تعیین وکلای مجلس شورای ملی از خوزستان تکذیب کرد. شیخ خزعل این انتسابات را کار دشمنان خواند که میخواهند «خاطر مبارک را در حق بنده مشوب و مکدر ساخته، مقاصد و اغراض خود را انجام بدهند.» وی افزود از ابوابجمعی من فقط قوامالدوله وکیل شده است؛ و به او گفتهام که باید «مطیع اوامر مطاعه و جلب رضای خاطر مبارک» باشد. شیخ خزعل در پایان این تلگرام تأکید کرد: «بنده خود را بسته و پیوسته به حضرت اشرف عالی میداند و هیچوقت از بندگی خارج نبوده و کمال اعتماد را داشته و تا جان دارم دست از فدویت خود» نخواهم کشید.(۲)

 موقعیت مدرسه مظفری ایران در ترکستان

اقتدارالملک، کنسول ایران در عشقآباد، امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که مدرسه مظفری ایرانیان در عشقآباد، کار خود را ادامه میدهد و اکنون بیش از ۲۵۰ دانشآموز دارد. وی افزود این مدرسه با برنامه وزارت معارف ایران اداره میشود و به اتکای دولتی بودن، توانسته است از دخالت معارف محل دور بماند. اقتدارالملک ضمن توضیح این مسئله که حیات مدرسه با زخمات فوق تصور محقق شده، درخواست کرد مقرری آن به موقع برسد و «این یکتا مؤسسه ایرانی» آسیب نبیند.(۳)

 نظر کارگزاری آذربایجان درباره کلوپ روسها در تبریز

کارگزاری کل آذربایجان امروز با ارسال نام های به نظمیه تبریز و در پاسخ به مراسله این اداره نوشت که لازم بود در ابتدای تأسیس کلوپ روسها خاطرنشان شود که هر وقت بخواهند نمایشی بدهند باید مطابق قوانین مملکتی رفتار کنند؛ حال هم لازم است روشن شود «در نمایشاتی که میدهند چه مقصودی را تعقیب مینمایند. اگر مقصود تبلیغات باشد، البته پس از اخطار جلوگیری و اگر نمایشات اخلاقی باشد آن هم باید به اجازه مقامات مربوطه... باشد.»(۴)

 تقاضای مجوز برای معافیت گمرکی

نظامالدوله، حاکم کرمان، از رضا خان خواست یک خودرو، بدون عوارض گمرکی از بمبئی وارد کند. او نوشت که نماینده نظامیان کرمان برای خرید لوازم نظامی عازم بمبئی شده، و از این طریق میتواند خودرو را همراه اشیاء نظامی وارد ایران کند. رضا خان با این درخواست موافقت کرد.(۵)

 گزارش ورود دو خارجی به تبریز

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، خبر داد که گریگور آقابابف، مهندس اهل ایروان، و دکتر پوژن آلمانی وارد تبریز شدهاند. وی در توضیح احوال این دو شخص نوشت که گریگور آقابابف پس از انقلاب ارمنستان با مهاجران ارامنه به تبریز آمد، سپس راهی پاریس شد و اینک از طرف دولت فرانسه مأموریت دارد که درباره معادن آذربایجان تحقیق کرده، گزارش دهد.(۶) دکتر پوژن نیز که در هنگام جنگ بینالملل در شیراز بود و دو سال قبل با دستور مخبرالسلطنه از تبریز به تفلیس بازگردانده شده بود، اینک وارد تبریز شده و در صدد است پس از تکمیل تجارت خان های در این شهر، شعبه آن را در تهران ایجاد کند.(۷)

 اعتراض روسیه به مساعدت ایران با سلطان اُف

وزارت امور خارجه در نام های به وزارت جنگ اطلاع داد که سفارت شوروی نسبت به مساعدت وزارت جنگ به سلطان بیک سلطان اُف معترض است. «اگر چه از سفارت مشارالیها شرح مساعدت و دلایلی که در دست دارند استعلام خواهد شد، معهذا از اولیای آن وزارت جلیله متمنی است مقرر فرمایید تحقیقات لازمه در این باب به عمل آورده، مرقوم دارند، تا جواب مقتضی داده شود.»(۸)

 درخواست آزادی مظفر خان کلانتر

هدایت بویرگرمسیری با ارسال تلگرامی به رئیس ارکان حرب کل قشون، با این توضیح که برادرش، مظفر خان کلانتر، بیدلیل توسط یاور ناصرقلی خان، رئیس سابق نظامیان بهبهان، دستگیر و به اصفهان فرستاده شده، خواستار آزادی او شد.(۹)

 همکاری برخی دول با حکومت جدید ترکیه

بصیرالسلطنه، شارژدافر ایران در اسلامبول، امروز اطلاع داد که پس از تغییر نظام سیاسی در ترکیه، الغاء خلافت، تبعید خلیفه و شاهزادگان و وضع قوانین جدید، دولت ترکیه همه قرارداد های خود را با دیگر دول، به عنوان این که حکومت عثمانی آنها را منعقد کرده، بیاعتبار دانسته، تجدید آنها را به علاوه تجدید اعتبارنامه نمایندگان سیاسی دولت های خارجی خواستار شده است. اکنون تعدادی از دولتها با اعزام نمایندگان خود به آنقوره [= آنکارا] «شروع به عقد عهدنامه های مودت و قونسولی و یا تجارتی... [میکنند.] مانند دول بلغار، سوئد، چک و اسلاو، ایطالی، روس، اطریش، آلمان، افغانستان و اسپانی.»(۱۰)

 مخالفت ترکیه با پیشنهاد های انگلیس بر سر موصل

بنابر گزارش «سفارت کبرای ایران در اسلامبول»، کمیسیون مختلط، که برای حل مسئله موصل میان ترکیه و انگلیس در اسلامبول تشکیل شده، به نتیجه نرسیده است. سر پرسی کاکس نماینده دولت انگلیس در این کمیسیون، موصل را بخشی از خاک عراق دانسته و حاضر شدهاند برای جلب موافقت ترکیه امتیازاتی به این کشور بدهند، اما ترکها نپذیرفتهاند. در گزارش سفارت ایران

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۱۰۲. با این که وزارت جنگ از قول رضا خان به حسین خزاعی پاسخ داد که جابهجایی حسینقلیمیرزا با یک صاحب منصب قشون لازم نیست و مراتب به وزارت عدلیه منعکس میشود، با وجود آن تا اول مرداد، اقدامی در این جهت صورت نگرفت. (همان، پ ۹، صص ۱۰۰ و ۱۰۱).

۲- همان، پ ۱۸، صص ۶۳۱ تا ۶۳۳.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۲-۵۸-۳۳-۱۳۰۳.

۴- همان، ۳-۵۵-۲-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۳۲.

۶- همان، پ ۵، ص ۳۸۱. موضوع به وزارت فواید عامه منعکس شد و این وزارت خانه از ماهیت این شخص ابراز بیاطلاعی کرد و توصیه نمود از اقدامات او جلوگیری شود. (همان، پ ۵، صص ۳۷۷ و ۳۷۹).

۷- همان، پ ۴، ص ۲۳۱. ورود دکتر پوژن نیز به اطلاع وزارت فواید عامه رسید و این وزارت خانه پاسخ داد: «در صورتی که اقدامات دکتر پوژن فقط تجارتی است و برخلاف قوانین مملکتی نباشد، این وزارت خانه با تأسیس تجارت خانه از طرف مشارالیه در تبریز و یا سایر نقاط ایران مخالفتی ندارد.» (همان، پ ۴، ص ۲۲۹.)

۸- همان، پ ۶، ص ۳۳۴. سلطان اُف از نیرو های مخالف دولت روسیه شوروی بود که با تعدادی از همردیفان خود وارد ایران شده بودند.

۹- همان، پ ۱۸، ص ۷۳. یاور ناصرقلی خان در علت دستگیری مظفر خان کلانتر توضیح داد که وی از افراد ماجراجوی

منطقه است، و یک بار با محاصره پست نظامیان، در صدد تسخیر پست بود که با مقاومت نظامیان، موفق نمیشود؛ و با این که در محکمه ملتزم میشود در امور منطقه دخالت نکند، اما اخیراً در یک قتل مشارکت داشته و به همین جهت دستگیر و روانه اصفهان شده است. (همان، پ ۱۸، ص ۷۱).

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲-۲-۱۵-۱۳۰۳.

آمده است که این امتیازات شامل مشارکت ترکیه در منابع حاصل از نفت موصل، فراهم آوردن وسایل استقراض و توسعه تجارت ترکیه، و اهدای یک کشتی جنگی بزرگ به آن دولت بوده است. نتیجهبخش نبودن کمیسیون مختلط موجب شده که مسئله موصل به مجمع اتفاق ملل ارجاع داده شود.(۱)

 بررسی درخواست امتیاز راهآهن تهران به بندرگز

در جلسه پیش از ظهر امروز کمیته امتیازات در وزارت فواید عامه، اعضاء درباره درخواست امتیاز راهآهن تهران به بندرگز توسط حاجامینالضرب گفتوگو کردند. امینالضرب نیز برای ادای پار های توضیحات در جلسه حاضر بود. این جلسه، تقاضای مسعودالملک هزارجریبی را برای شوسه کردن راه بندرگز به استرآباد و گرفتن امتیاز آن بررسی کرد.(۲)

 اعطای مدال علمی به یک بانو

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر از اعطای مدال علمی به «فاطمه خانم خوشنویسان» داد. خوشنویسان، مدیر مدرسه دولتی محمدیه، به پیشنهاد وزارت معارف و تصویب شورای عالی معارف به دریافت این مدال نائل آمد.(۳)

 رفع توقیف بیدار

روزنامه بیدار که پیش از این توقیف شده بود، امروز رفع توقیف شد.(۴)

 چراغانی در خرمآباد

امشب به جهت شکسته شدن محاصره خرمآباد و نیز اعطای تمثال امیرالمؤمنین علی(ع) به وزیر جنگ، بازار و دکان های خرمآباد آذینبندی شد.(۵)

 تحلیل انگلیس از حوادث لرستان

سرگرد فریزر، وابسته نظامی سفارت انگلیس در تهران، پس از مذاکره با سرتیپ امان الله خان، رئیس ارکان حرب کل قشون، و نیز برآورد دیگر اطلاعات رسیده، اوضاع لرستان را پس از تفوق قوای دولتی بر طوایف لُر چنین تحلیل میکند: «اوضاع بهتر شده است. خرمآباد کاملاًـ در اختیار نیرو های دولتی است، و هماکنون ارکان حرب کل قشون آن را امن تلقی میکند. خط ارتباطی میان آنجا و بروجرد مجدداً برقرار شده است. رئیس ارکان حرب کل قشون اظهار میدارد که این اقدام عملاً بدون درگیری به انجام رسیده است، لکن حقیقت احتمالاً این است که لرها، همانند دیگر ایلات ایران، برای مدت طولانی نمیتوانند در دشت متمرکز بمانند، و پراکنده شدهاند و کمابیش خشنودند که انتقام قتل خائنانه سرانشان گرفته شده است. تردیدی نیست که آنها شکست هشداردهند های به قوای دولتی دادهاند و مدتی عملاً تا حدود بروجرد مسلط بر اوضاع بودهاند. اطلاع دقیقی از شمار تلفات نیروها در دست نیست؛ افسران مجروح بستری در تهران شمار تلفات را حدود ۲.۵۰۰ نفر تخمین میزنند،

و بـا آنکه این رقم اغراق‌آمیز بوده و جـای تردیـد دارد، لکن قطعـاً شـمار تلفـات قابـل توجه بوده است. از آنجـا که ظاهراً لرها چنـدان لطم های تاکنون ندیدهانـد، به نظر میرسد که مذاکرات صـلح، که قابل درک به نظر میرسد، به زودی آغاز شود؛ لکن بعیـد است که نتیجه آن پـذیرش شـرایط قابلتوجهی از سوی لرها باشـد. اطلاعات بیشتری درباره آغاز این گفتوگوها به دسـت آمـده است. ظـاهراً در عملیـات آغـازین در دسـامبر و ژانویه و تـا زمـان قتـل سـران لرهـا... آنهـا موضع سوئی نسـبت به دولت نداشـتهاند. آنهـا از گشـایش جاده کاروان اسـتقبال کرده و مخالف هر بهان های برای جنگ های درون ایلی بودهانـد. اما قتل سرانشان، آنها را متقاعد کرد که نمیتوانند به تضمین های نمایندگان دولت مرکزی اعتماد کنند، و از این رو جان همه آنها در خطر است و چاره ندارند جز آنکه بجنگند. حرف و سـخن هایی که بسـیار گفته و شنیده شده و تماماً باور میشوند، حکایت از تعرض نیرو های دولتی به زنان و کودکان لر دارنـد و سـران ایلات مشـکل چندانی برای بسـیج مردان خود نداشـتهاند. با آنکه تردیـدی نیست مـذاکره [به زودی شـروع میشود]... لکن عدم اعتماد طولانی مدت میان لرها و دیگر ایلات به دولت مرکزی به احتمال بسیار وجود خواهد داشت.»(۶)

 صدور روادید برای ۳۵ تاجر ایرانی

کنسولگری شوروی در رشت تـاکنون برای ۳۵ تاجر ایرانی جهت شـرکت در نمایشـگاه کالا های بادکوبه روادید صادر کرده است. این گروه از بازرگانان ۱۷۶.۰۰۰ تومان کالا که بیشتر برنج، چرم و خشکبار است با خود به بادکوبه خواهند برد.(۷)

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، صص ۲۵۷ و ۲۵۸.

۲– روزنـامه ایران، شم ۱۶۱۳، ص ۱. این موضـوع از نظر انگلیسـها دور نمانـد و آن را به وزارت امـور خـارجه خـود گزارش کردند. (FO E ۶۲۷۹/۲۵۵/۳۴)

۳– همانجا.

۴– روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۴۲، ص ۲.

۵– روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۰، ص ۳.

۶– FO E ۶۲۷۹/۲۵۵/۳۴.

۷– FO E ۶۲۷۹/۲۵۵/۳۴.

ص: ۱۲۵

 یکشنبه

۱۹ خرداد ۱۳۰۳

۸ ژوئن ۱۹۲۴

۴ ذیقعده ۱۳۴۲

 سیاست مدارا با طوایف لُر

رضا خان، وزیر جنگ و رئیسالوزرا، در تلگرامی به احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، یادآور شد که با فتح مجدد لرستان، لازم است سیاست مدارا و جذب طوایف لُر، پیشه گردد. رضا خان تأکید کرد «به مناقشات و مخاصمات سابق خاتمه قطعی داده شود که مجبور به نگاهداری قوای معتنیبه در آن صفحات نشویم؛ چه، طول اقامت قوای زیاد مستلزم مخارج فوقالعاده و برای دولت بار سنگینی خواهد بود.» وی در ادامه افزود: «پس از اتخاذ سیاست و روش فوقالذکر و اطمینان از وضعیت آنجا، قوای مرکز را عوت دهید.» وزیر جنگ از امیرلشکر غرب خواست، هواپیما های اعزامی را نیز به مرکز بفرستد چون آشیانه مناسبی در آنجا ندارند و نباید در معرض باد و باران باشند. «ضمناً ماندن هوانوردان به واسطه مخارج فوقالعاده آنها، اسباب ضرر و خسارت است.»(۱)

 گزارش قوامالملک به رضا خان

قوامالملک در تلگرامی به رضا خان خبر داد که پس از سه ماه سرکشی در مناطق تحت اداره خود به شیراز بازگشته است. او نوشت: «با مخارج زیاد انتظامات را... کاملاً محفوظ، اقساط مالیاتی را مرتباً پرداخت، در ادای وظیفه بهترین اهتمام مصروف شده است.» و همچنین خبر داد که قشقاییها اخیراً به احمدآباد، مِلک کلانتر باصری، حمله کرده و ضمن غارت، پسر او را کشتهاند. قوامالملک انتظامات فارس را با اقدامات قشقاییها، در تهدید و خطر دانست.(۲) همزمان با این تلگرام، نظامالدوله، حاکم کرمان، امروز از قول حکومت سیرجان به رضا خان خبر داد که قوامالملک ظاهراً خود را مطیع دولت معرفی میکند؛ «باطناً به عشیره خود سپرده است که تمرد در پرداخت مالیات نمایند.» والی کرمان افزود: «صولتالدوله قشقایی هم با بختیاریها مذاکراتی دایر بر طرفیت و عدم اطاعت از مرکز» نموده است.(۳)

 بیاعتمادی امیرلشکر جنوب به امیرمجاهد

محمود آیرم امروز نام های به رضا خان نوشت و با این توضیح که املاک امیرمجاهد در باغ زرشک، دستجرد و باباشیخ علی توقیف و بقیه طبق دستور ضبط نشده است، افزود که امیرمجاهد با نگارش متنی ابراز اطاعت کرده، اما این شخص در باطن مخالف دولت است. «به عقیده فدوی فعلاً بایستی با وی مدارا نمود تا پس از ختم غائله لُرستان در تنبیه و گوشمالی او اقدام نمود.»(۴)

□ استقرار بخشی از لشکر جنوب در باغ ابریشم

فرمانده لشکر جنوب، محمود آیرم، مشخصات نیرو های مستقر شده در باغ ابریشم و نیز تعداد تجهیزات منتقل شده به این محل را به اطلاع وزارت جنگ رساند. در این گزارش آمده است که ۶۷ صاحب منصب و ۱۲۲۴ نیرو به همراه ۵۳۸ دواب، ۳۰۰ پنجتیر و دهتیر انگلیسی، ۴۳۸ تفنگ روسی، ۱۱۵ کارابین، ۳ توپ شنیدر کوهستانی، ۲ توپ شنیدر کوهستانی روسی و... در باغ ابریشم مستقر شده است.(۵) باغ ابریشم روستایی از توابع فلاورجان است.

□ تقاضای طهماسبی برای ارسال عکس تمثال حضرت امیر(ع)

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز از وزارت جنگ خواست، عکسی از تمثال امیرالمؤمنین(ع) که اخیراً در مراسمی به وزیر جنگ اهدا شد (ر.ک: ۱۶ خرداد) به این لشکر فرستاده شود، چرا که «ن هایت ضرورت را دارد.» با این پیشنهاد موافقت شد.(۶)

□ اقدام غیرقانونی سانترسایوز در ارومیه

وزارت فلاحت و تجارت و فواید عامه در نام های به وزارت جنگ اطلاع داد که تجارت خانه سانترسایوز [وابسته به دولت شوروی] در ارومیه، در قبال کالا هایی که به بازرگانان این شهر میدهد، املاک آنها را «بیع شرط میگیرد.» این وزارت خانه، اقدام سانترسایوز را غیرقانونی خواند و افزود که مراتب به سفارت شوروی اعلام شده، اما «مقتضی است به حکام نظامی قدغن فرمایند که از این قبیل معاملات جلوگیری به عمل آورند.»(۷)

□ اعلامیه هفدهم جمهوریطلبان حقیقی

هفدهمین اعلامیه «جمهوریطلبان حقیقی» امروز خطاب به عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، نوشته شد. این تشکل نامعلوم با تأکید بر این نکته که روحانیت مخالف سیاست های رضا خان است، با اشاره به مطالب جریده سیاست نوشت این روزنامه که ارگان اقلیت مجلس است با چاپ تلگرام علمای نجف خطاب به محمدحسن میرزا، ولیعهد، آورده است: «ما امیدواریم ولایتعهد، مقام سلطنت را که اساس اسلامیت است، تا آمدن شاه از دست ندهند.» جمهوریطلبان حقیقی در ادامه به سخنرانی های آیت الله خالصیزاده در مسجد سلطان یه تهران اشاره کرده، میافزاید که این سخنان در نشریه اتحاد اسلام چاپ میشود و علناً مردم را علیه سردار سپه میشورانند و از احمدشاه طرفداری میکنند. در این اعلان پیشنهاد شده، فراکسیون آزادیخواه در مقابل سلطنتطلبان تشکیل و تقویت شود.(۸)

□ تقاضای ابقای سالار جنگ در حکومت ترشیز

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، به رضا خان اطلاع داد که سالار جنگ به دستور مقام وزارت حاکم ترشیز شد، اما والی خراسان بدون دلیل او را تغییر داد و رکن اعظم را جایگزین کرد. «چنانچه اجازه فرمایید [سالار جنگ] به محل خود منصوب و عزیمت نماید.» با این درخواست موافقت شد.(۹)

□ مدرسه لنین در مشهد

معظمالملک، کارگزار خراسان و رئیس کمیسیون سرحدی، به وزارت امور خارجه اطلاع داد که روسها فردا شب جشنی به مناسبت گشایش «مدرسه روس و ایران که به اسم لنین میخواهند در مشهد تأسیس نمایند در قونسولگری روس» برگزار خواهند کرد.(۱۰)

□ لغو قرنطینه در کبوتر خان

پس از اخباری که از شیوع طاعون در اطراف کرمان و کبوتر خان به مرکز رسید، دکتر منار رئیس انستیتو پاستور راهی کرمان شد تا اقدامات لازم را در جلوگیری از این بیماری به عمل آورد. به گزارش روزنامه ایران، دکتر منار پس از بررسی های اولیه به این

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۹۳ تا ۱۹۵.
۲- همان، پ ۱۸، صص ۳۸۹ و ۳۹۰.
۳- همان، پ ۱۸، ص ۴۰۸.
۴- همان، پ ۱۸، ص ۶۱۴.
۵- همان، پ ۱۸، ص ۵۷۸.
۶- همان، پ ۴، ص ۲۶۷.
۷- همان، پ ۴، ص ۲۲۲. موضوع از طریق وزارت جنگ به لشکر شمال غرب اطلاع داده شد. (همان، پ ۴، ص ۲۲۱).
۸- همان، پ ۲۴، ص ۳۲۴.
۹- همان، پ ۹، ص ۲۳۱. در اسناد بعدی روشن میشود که آقازاده [= میرزامحمد آیت اللهزاده خراسانی] نسبت به اعزام سالار جنگ به حکومت ترشیز نظر داشت و از امیرلشکر شرق میخواست که نظر او را اعمال کند: «راجع به سالار جنگ، نظر به ارجاع امر مبارک، آقازاده همه روزه انجام آن را درخواست مینماید. چنانچه اجازه فرمایند مشارالیه به مقر حکمرانی خود اعزام شود.» (همان، پ ۹، ص ۲۳۰) این بار رضا خان پاسخ متفاوتی نسبت به جواب اول داد و گفت: «با اجازه ایالت ممکن است سالار جنگ را به مقر حکمرانی سابق خود اعزام فرمایید.» (همان، پ ۹، ص ۲۲۹).
۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

نتیجه رسید که بیماری یادشده، با وجود علائم مشترکی که با طاعون داشت، در نتیجه استفاده گوشت شتر بیمار بروز کرده و طاعون نیست. از این رو دستور داده شد قرنطینه کبوتر خان لغو و عبور و مرور قوافل و مسافران آزاد شود.(۱)

 تکذیب خبر بیسیم مسکو

وزیر مالیه، مدیرالملک، در اعلانی خبر بیسیم مسکو را مبنی بر نارضایتی دولت ایران از کارکرد مستشاران مالی آمریکا، تکذیب کرد. بیسیم مسکو خبر داده بود، دولت ایران قصد دارد تا یک سال دیگر به خدمت این هیأت مستشاری خاتمه دهد. مدیرالملک در این اعلان افزود: «دولت ایران از خدمات دکتر میلسپو در تمرکز عایدات و کنترل مخارج مملکتی رضایت دارد.»(۲)

 پخش اعلامیه علیه آیت اللهزاده خراسانی

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، خبر داد که امشب اوراق چاپی فراوانی علیه میرزامحمد آیت اللهزاده خراسانی در مشهد توزیع شد. از این اعلامیه ها برای همه ادارات، از جمله اداره لشکری هم فرستاده شد. میگویند این اوراق در عشقآباد چاپ شده است. امیرلشکر شرق افزود که عده های از اهالی شهر خواستار رسیدگی به موضوع هستند. «مستدعی است تکلیف معلوم فرمایید.» وزارت جنگ از قول رضا خان دستور داد توسط نظمیه مشهد موضوع تعقیب شود.(۳)

 درخواست تشکیل کمیسیون نظارتی

گروهی از نمایندگان مجلس شورای ملی امروز پیشنهادی راجع به نظارت در اجرای قوانین و مشخصاً در مورد رسیدگی به «جمع و خرج مملکت» و چگونگی اجرای قانون استخدام ارائه کردند. در این پیشنهاد آمده است که یک کمیسیون ۱۲ نفره از نمایندگان انتخاب «و به کلیه قضایایی که مربوط به جمع و خرج مملکتی و مسائل مربوط به وزارت خانه های کشوری و امور پرسنلی و طرز اجرای قانون استخدام میباشد، رسیدگی و تفتیش کامل به عمل آورده و نتیجه تحقیقات خود را» به مجلس ارائه دهند.(۴)

 عریضه پاتر هلندی

پاتر، هلندیالاصل تبعه ایران، با ارسال عریض های به مجلس شورای ملی، با ذکر سوابق تخصصی خود در ژاندارمری و وزارت مالیه و تسلط بر سه زبان هلندی، فرانسه و انگلیسی، و تأکید بر عشق خود به ایران، درخواست کرد شغلی به او داده شود تا بتواند به کشور ایران خدمت کند.(۵)

(تصویر) نشسته، مستشاران مالی آمریکا در اداره مالیه اصفهان

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۳، ص ۱.

۲- همان، شم ۱۶۱۵، ص ۱.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، ص ۹۷.

۴- مدرس و مجلس نامه ها و اسناد، صص ۱۰۹ و ۱۱۰.

۵- اسناد مجلس شورای اسلامی، سند شم ۱۱/۱/۸/۹۶/۵..

ص: ۱۲۷

 دوشنبه

۲۰ خرداد ۱۳۰۳

۹ ژوئن ۱۹۲۴

۵ ذیقعده ۱۳۴۲

 انعکاس مشکلات کارگران نفت به وزارت امور خارجه

مؤتمنالملک، رئیس مجلس شورای ملی، امروز به وزارت امور خارجه نوشت که کمپانی نفت جنوب نسبت به کارگران ایرانی اجحاف میکند. اول این که اجرت آنها را کم کرده، دچار عسرت هستند؛ دوم این که مریض خانه ویژه ایرانیان به کلی بینظم، و برطرفکننده احتیاجات کارگران نیست. مؤتمنالملک از وزارت امور خارجه خواست مراتب را تحقیق کرده، در صورت صحت خبر، موجبات حصول آسایش کارگران فراهم شود.(۱)

 پرسش وزارت فواید عامه از نفت بحرین

وزارت فلاحت و تجارت و فواید عامه در نام های به وزارت امور خارجه نوشت که بنابر اطلاعات رسیده امتیاز نفت بحرین به یکی از کمپانی های نفت انگلیس داده شده، اما مجلس انگلیس آن را تصویب نکرده است؛ مضاف بر این که «نماینده کمپانی نفط جنوب راجع به امتیاز مزبور اعتراضاتی نموده» است. وزارت فواید عامه در ادامه نامه خود پرسید: «اولاً راجع به این امتیازی که داده شده است، اطلاعات خودتان را مرقوم فرمایید؛ ثانیاً در خصوص وضعیت بحرین هم اگر اقداماتی به عمل آمده، این وزارت خانه را مستحضر فرمایید.»(۲)

 گزارش امیرلشکر غرب از وضعیت منطقه

در پی خارج شدن خرمآباد از محاصره طوایف لُر، احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز به رضا خان اطلاع داد وضعیت خرمآباد و اطراف آن رضایتبخش است. «الوار با حشم و چادر های خود پنج - شش فرسنگ عقبنشینی» کردهاند. وی افزود که نقشه هایی برای تحبیب یا تعاقب و نابودی طوایف دارد که به اجرا خواهد گذاشت. امیرلشکر غرب در ادامه گزارش از اقدامات خود برای تجدید روحیه نظامیان گفت و اضافه کرد تاکنون از میزان تلفات خبر درستی نرسیده است؛ دستور دادهام آمار دقیق جمعآوری شود. تاکنون ۲۰۰ قبضه تفنگ نظامیان تسلیم شده به دست لُرها افتاده؛ همچنین ۲۰۰ رأس قاطر کرایه شده، یک توپ، هفت اخاسیوس، شش قبضه پنجاه تیر توسط طوایف ضبط شده است.(۳)

 شکایت طلاب مدرسه پریزاد

طلبه های مدرسه علمیه پریزاد(۴) مشهد، با فرستادن تلگرامی به مرکز نسبت به جلوگیری امیرلشکر شرق از اجرای حکم عدلیه شکایت کردند. آنها نوشتند که وزارت عدلیه حکم توقیف «مزرعه خواجه ربیع» را صادر کرده، اما امیرلشکر شرق مانع اجرای حکم است. این مزرعه «وقف متصرفی مدرسه پریزاد [است که] به واسطه عدم پرداخت مالالاجاره، از مستأجر به عدلیه شکایت [شده و عدلیه] قرار توقیف مزرعه» را صادر کرده است.(۵)

 کشاکش صلحیه آستارا با بنگاه سانترسایوز

به گزارش رئیس نظامیان آستارا، بنگاه تجاری سانترسایوز آستارا به پرداخت ۱۸۰ تومان وجه توسط صلحیه آستارا محکوم شده، اما از پرداخت آن استنکاف میورزد. صلحیه نیز در مقابل، انبار این شرکت را گشوده، نُه لنگه شکر آن را توقیف کرد. سانترسایوز نیز با بزرگنمایی وانمود کرد که انبارش غارت شده، شکایت به مقامات آستارا و اردبیل برده است. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز با ارسال این خبر، پیشنهاد کرد «بین مأمورین صلحیه و تجارت خانه سانترسایوز را در صورت امکان دوستانه اصلاح دهند.»(۶)

 ناامنی مفرط در ترکمن صحرا

به گزارش تلگراف خانه استرآباد، ترکمن های گوکلان در نردین، ۲۰ نفر از اهالی را سر بریدهاند؛ سه رعیت در چهار فرسخی

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۹-۲۳-۵۷-۱۳۰۳؛ سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۶۵۱، ص ۱۸.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۲۰-۵۱-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۴۵ تا ۱۴۷.

۴- مدرسه پریزاد در بازار بزرگ قدیم مشهد و تقریباً مجاور صحن مسجد گوهرشاد و مدرسه دودر واقع است. گویا بنای آن مربوط به نیمه سده نهم قمری و در زمان شاهرخ و گوهرشاد و بایسنقر و علاءالدوله است. کتیبه اولیه مدرسه باقی نیست اما تنها کتیب های که بر سر در آن نصب است تعمیر آن را به زمان شاه سلیمان صفوی به سال ۱۰۹۱ق نسبت داده است. گفته میشود این مدرسه را «پریزاد» خانمی که از کنیزان گوهرشاد بوده، ساخته است. (اعتمادالسلطنه، مطلعالشمس، ج ۱ و ۲، صص ۵۴۲ و ۵۴۳؛ سیّدی، تاریخ مشهد، صص ۶۴ تا ۶۷).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۳۱۵.

۶- همان، پ ۴، صص ۱۹۱ تا ۱۹۴.

استرآباد توسط ترکمنها به قتل رسیدهاند؛ دو خیاط که از گمیشتپه عازم شهر بودند، بین راه کشته شدهاند؛ یک ترکمن جعفربای در روستای باغ گلبن کشته شده است؛ دو نظامی در روستای تخشی محله به گروگان گرفته شدهاند؛ یک رعیت در روستای حیدرآباد کشته شده است. این اخبار ذیل تاریخ امروز، در یادداشت های تلگراف خانه استرآباد درج شده است.(۱)

 تمرکز آسوریها در مرز ترکیه

فریدالسلطنه، کنسول ایران در موصل، امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که انگلیس به اطلاع آسوری های تحت امر خود رسانده است که از خدمت نظامی معاف بوده، قرار است در زمین های مابین دهوک تا عیدیه در مرز ترکیه مستقر شوند. گفته شده، اداره این منطقه نیز به خود آسوریها سپرده خواهد شد و از طرف حکومت عراق دوم همه نوع مساعدت در حق آنها به عمل خواهد آمد.(۲)

 تلگرام آیات نجف به علمای ایران

روزنامه ایران در شماره امروز خود متن تلگرام آیات سیدابوالحسن اصفهانی و محمدحسین نایینی را که از قصرشیرین به علمای ایران ارسال شده بود، چاپ کرد. متن اعلامیه چنین است: «بسم الله الرحمن الرحیم. خدمت آقایان عظام حجج اسلام دامت افاضاتهم. بشارت رفع بعضی نفرتها که سلسلهجنبان تمام خرابیها بود به حمدلله واصل و یک درجه نگرانی مرتفع گردید. لیکن راجع به تمامیت انتخابات هیأت معظمه علمای نظار مجلس که در موقع حرکت از قم به حسن اهتمام آن حفاظ شرع انور موکول داشتیم، بیخبر؛ بشارت این حسن موقعیت را سریعاً منتشر و مخصوصاً در رعایت احترام تمثال مبارک حضرت سیدالاوصیاء صلی الله علیه و علی آله الطاهرین که از قدیم در خزانه مبارکه حیدریه مضبوط و یک قطعه آن محض دوام موفقیت حضرت اشرف آقای رئیسالوزراء دامت شوکته در حفظ دین و دولت انفاد شد، اقدامات شایان مقام تمثال مبارک، فروگذار نخواهد شد. انشاء الله. الاحقر محمدحسین غروی نایینی. الاحقر ابوالحسن الموسوی اصفهانی.»(۳)

 حاکم جدیدکاشان

امجدالسلطان که پیش از این از طرف وزارت داخله برای نظارت بر انتخابات کاشان مأموریت یافته بود، اینک به عنوان حاکم این شهر برگزیده شد.(۴)

 تدوین قوانین شکار

مسیو شریکر نماینده وزارت فواید عامه و رئیس جنگلداری، اخیراً قوانین مربوط به «قید و صید حیوانات شکاری و طیور» را برای اجرا به وزارت خانه یادشده ارائه کرده است.(۵)

 دیدار وزیرمختار فرانسه با وزیر امور خارجه

بونزوم، وزیرمختار تازه‌وارد فرانسه به تهران، در محل وزارت امور خارجه، با وزیر دیدار کرد. قرار است ظرف هفته آینده، وزیرمختار به دیدار ولیعهد رفته، در حضور رئیسالوزراء، اعتبارنامه خود را ارائه کند.(۶)

 فعالیت های ضددولتی یک روزنامه‌نگار کرمانی

وزیر مالیه در نام های به وزارت جنگ خبر داد که یک روزنامه‌نگار در کرمان به نام درگاهی،(۷) اهالی را بر ضد اداره مالیه تحریک میکند. وزارت مالیه از وزارت جنگ خواست توسط رئیس قشون کرمان از اقدامات درگاهی جلوگیری شود.(۸)

 جلسه شورای عالی معارف

پنجمین جلسه شورای عالی معارف برگزار شد و اعضا تصمیم گرفتند «صاحب ان امتیاز جراید و مجلات، جریده یا مجله خود را در همان محلی که امتیاز گرفته‌اند باید طبع و منتشر نمایند... [و] اگر محل خود را تغییر بدهند، امتیاز مزبور ملغی خواهد بود.»(۹)

 نمایش پرواز در آسمان انزلی

یک هواپیمای خریداری شده ایرانی در آسمان انزلی پرواز کرد. مناسبت این اقدام، «جشن اعطای تمثال حضرت امیر مؤمنان(ع)» به رضا خان بود. این هواپیما سپس قصد رشت کرد تا در جشن آن جا نیز شرکت کند و نمایش دهد. اما به واسطه مه غلیظ هوا، راه خود را گم کرده، به طرف فومن رفت ولی در ن هایت موفق شد به انزلی بازگردد.(۱۰)

(تصویر) بحرین، منامه

۱- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، صص ۹۱۴ تا ۹۱۶.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۲۶۷.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۴، ص ۱.

۴- همانجا.

۵- همانجا.

۶- همان، شم ۱۶۱۵، ص ۲.

۷- محمود درگاهی کرمانی از احفاد خاندان درگاهقلیبیک، حاکم کرمان، بود که بعدها با فشار و اجبار سرتیپ محمد درگاهی (رئیس شهربانی کل) نام خانوادگی خود را تغییر داد و به دبستانی کرمانی مشهور شد. او فرزند آقایوسف و متولد ۱۲۵۶ش در کرمان است. پس از تحصیلات مقدماتی، زبان فرانسه و انگلیسی را نیز آموخت. مدتی به اصفهان رفت و از محضر جهانگیر خان قشقایی و آخوند فاضل کاشی بهره جست. آنگاه به جمع آزادیخواهان درآمده، در شهر خود روزنامه فرهنگ را منتشر ساخت. این روزنامه در تهران هم توزیع میشد. با کمک عد های از روشنفکران کرمان حزب دمکرات را بنیاد نهاد. در ۱۳۰۶ش به دعوت علیاکبر داور (وزیر عدلیه وقت) به کارقضائی وارد و مستشار استیناف همدان شد. در

انتخابات دوره هفتم نمایندگی مردم کرمان در مجلس شورای ملی را پـذیرفت. او پس از این هفت دوره متوالی (تا دوره ۱۳) همچنـان سـمت خـود را در آن مجلس حفـظ کرد. مرگ او در ۹۰ سـالگی در ۱۳۴۴ش روی داد. (باسـتانی پـاریزی، «وفیات معاصرین»، یغما، شم ۴ (۱۳۴۴ش)، صص ۲۱۳ و ۲۱۴؛ دهش کرمانی، تذکره شعرای کرمان، ص ۳۹۱).

۸- اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسـی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۶۱. موضوع به امیرلشـکر جنوب منعکس شـد تا رئیس قشون کرمان را در جریان گذارد. (همان، پ ۱۱، ص ۲۶۰).

۹- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۳۶۴۵۴، آرشیو ۶۲۰م ۱ آ پ ۱.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۷، ص ۳.

ص: ۱۲۹

 سه شنبه

۲۱ خرداد ۱۳۰۳

۱۰ ژوئن ۱۹۲۴

۶ ذیقعده ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. برخی از وکلا از نمایندگان دولت خواستند که برای پاسخ دادن به سئوالات ایشان در مجلس حاضر شوند. از آن جمله، حائریزاده گفت که درباره سربازگیری و سانسور نامه ها، دولت باید پاسخگو باشد. در ادامه نمایندگان درباره لایحه تذکره ارسالی از طرف وزارت مالیه گفتوگو کردند؛ سپس لایحه وزارت امور خارجه، راجع به «اضافه کردن یک درجه بر درجات ثلاثه تذکره برای فقرا و اتباع بیبضاعت ایران به مبلغ دو قران برای یک سال» مطرح شد.(۱) همچنین امروز، رضا خان با حضور در مجلس، از رئیس آن خواست یک کمیسیون ۲۴ نفره از نمایندگان برای بررسی وضعیات جاری مملکت تشکیل شود. این کمیسیون تشکیل و پس از دو ساعت مذاکره مقرر شد کمیسیونی از اعضای فراکسیون های اکثریت و منفردینی که به کابینه رضا خان رأی اعتماد دادهاند تشکیل گردد تا تمام مسائل جاری مملکت با مشورت آنها انجام گیرد.(۲)

 تقاضای رئیس تیپ شمال برای مانور هواپیما در ترکمنصحرا

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که هواپیمای [وارد شده] امتحانات کامل را انجام داده و آماده پرواز به تهران است. وی پیشنهاد کرد «طیاره مذکوره با یک اعلاناتی در فضای صحرای ترکمن پرواز و مراجعت نماید؛ برای وضعیات آن حدود فوقالعاده مفید خواهد بود.» با این پیشنهاد موافقت نشد و دستور داده شد فوراً راهی تهران شود.(۳)

 مانور هوایی در خرمآباد

احمد خان امیراحمدی، فرمانده لشکر غرب، دستور داد هواپیما های مستقر در بروجرد، فردا شش صبح طبق مسیر تعیین شده بر آسمان منطقه پرواز کنند و تأکید کرد «لازم است در آسمان خرمآباد ایاباً و ذهاباً نمایشاتی بدهند، ولی به هیچوجه نباید مبادرت به بمباندازی شود.» امیرلشکر غرب خواست که «کلیه طیارات باید متفقاً حرکت کرده و ثانی های از یکدیگر عقب نمانند. مخصوصاً این دستورات را به طیاره فرانسوی ابلاغ نماید که سایرین در تعاقب او پرواز نمایند.»(۴) همچنین امروز فرمانده لشکر غرب در تلگرامی به رضا خان اوضاع خرمآباد را «در کمال امنیت» توصیف کرد که «مطابق راپرت جاسوسین مخصوص، الوار تا هشت فرسخ عقبنشینی» کردهاند. با این حال «نمایندگان ویلسن و خزعل و بختیاریها با مهمات کافی به

جلوی آنها آمده و پس از تقسیم اسلحه و پول زیادی در بین الوار مخصوصاً طوایف قلاوند و بهاروند آنها را از خیر مراجعت منصرف و به طرف خرمآباد مراجعت داده و با خوانین و رؤسای سایر طوایف ملاقات و مشغول تحکیم اتحاد» هستند. همین موضوع باعث شد که کدخدایان درکوند که قرار بود امروز برای گرفتن تأمین به شهر بیایند، نیایند.»(۵)رضا خان در پاسخ به امیرلشکر غرب اطلاعات او را موثق ندانست. (ر.ک: ۲۷ خرداد).

 کشف نامه های محرمانه سامیبیک

نامه هایی که سامیبیک، شهبندر ترکیه در ارومیه، توسط احمد افندی به ترکیه فرستاده بود، اتفاقی به دست نظامیان ایرانی افتاد. احمد افندی که بدون تذکره و جواز میخواست از مرز عبور کند، توقیف و به ارومیه بازگردانده شد. در حین بازگشت «یک فقره کاغذ مهم داشته، در مستراح پاره کرده، نظامیان ملتفت شده، پاره ها را جمع کردهاند، ولی چیزی مفهوم نشده... [وی بقیه نامه ها را]در راه ... در یک جوبی انداخته... نظامیان هم ملتفت شده» آنها را برداشتند. فرمانده قوای ثلاث ارومیه با ارسال این خبر میافزاید، اکنون سامیبیک تقاضا دارد، نامه های پیدا شده، بازگردانده شود. در این نامه ها اطلاعات جامعالاطرافی درباره ایران به عصمت پاشا نوشته شده بود. در یکی از گزارشها «صراحتاً حکومت ترکیه را به مداخله در امور ایران دعوت میکند.» غیر از این یادداشت هایی هم برای سیدطه و برادر او در میان این اوراق وجود دارد. فرماندهی لشکر شمال غرب با ارائه این اخبار، از رضا خان پرسید که با نامه های سامیبیک چه رفتاری شود. وی نیز پاسخ داد نوشته های مفید ضبط، «ولی قسمی باشد که قضیه مکشوف نگردد.»(۶)

 تبریک باتمانوف به امیراحمدی

باتمانوف، کنسول شوروی در خوزستان (ناصری)، با فرستادن تلگرامی به احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، پیروزی قشون را در صفحات غرب بر طوایف لُر تبریک گفت.(۷)

 قطع دوباره آب لطفآباد

بنابر گزارش های رسیده از مشهد، بار دیگر آب لطفآباد و مناطق اطراف، توسط ترکمن های ساکن در شوروی قطع شد. کارگزار برای رسیدگی به موضوع راهی منطقه شده است. این خبر میافزاید که ترکمن های یادشده همه خرمن و حاصل منطقه ارتق را آتش زده، از بین بردهاند.(۸)

 کشف پنجاه قبضه تفنگ از ناصرالسلطان

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، اطلاع داد که در پی اعلان های پیدرپی اداره لشکری راجع به جمعآوری سلاح، اخیراً پنجاه قبضه تفنگ از خانه ناصرالسلطان کشف شد. زمینه کشف این سلاحها تفتیشاتی بود که از خانه وی به عمل آمد. ناصرالسلطان در یک قتل مشارکت داشت و تحقیق های انجام شده منجر به پیدا شدن سلاح های مزبور گردید. وی اکنون به پنج هزار تومان جریمه محکوم است. همچنین در محضر شرع، ۲۵۰ تومان بابت مشارکت در قتل محکوم شده است. طهماسبی میافزاید: «هر چند تقصیر مشارالیه، مجازات سختتر از این را ایجاب مینمود، ولی نظر به این که دو نفر اخوان مشارالیه، سلطان

موفقالملک و نایب ۳ چراغعلی خان جزو قشون و در این لشکر خدمتگزار هستند، بنابراین، محکمه سه هزار تومان تخفیف، دو هزار تومان باید بپردازد.» رضا خان این جریمه را تصویب کرد و اجازه دریافت آن را به لشکر شمال غرب داد.(۹)

 گزارش کارگزاری ارومیه از حضور امیرلشکر شمال غرب در سلماس

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه و ساوجبلاغ مکری، امروز به

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۰، ص ۲.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۵، ص ۱.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۹۱.

۴- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۶۴ و ۶۵.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۰۳ و ۱۰۴.

۶- همان، پ ۱۲، صص ۵۶۰ تا ۵۶۳.

۷- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۶۶.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۶۱.

۹- همان، پ ۴، صص ۲۵۲ تا ۲۵۴.

وزارت امور خارجه اطلاع داد که نظر به موقعیت مهم سلماس و اوضاع مرزی، اخیراً عد های نظامی از تبریز وارد سلماس شده و فرمانده لشکر، عبد الله طهماسبی، نیز با خودرو به سلماس آمده است. نظامیان «یک نمایش نظامی» داده و امیرلشکر نسبت به اکراد ابراز محبت میکند. مبینالسلطنه معتقد است این اقدامات بیاندازه برای موقعیت منطقه مهم است.(۱)

 یکی شدن ایل خانیگری و فرماندهی نظامی در منطقه شاهسونها

امیرلشکر شمال غرب امروز اطلاع داد، به علت ضدیت هایی که میان ایل خان شاهسونها و فرمانده نظامی منطقه پدید آمده، در نظر است این دو مسئولیت به یک نفر سپرده شود «که در آتیه اسباب اختلاف و تولید زحمت فراهم نگردد.» با این پیشنهاد موافقت شد.(۲)

 خودداری مأموران دفع ملخ از پرداخت خسارت

به گزارش فرمانده نظامی ناحیه قراچهداغ، مأموران روسی دفع ملخ این ناحیه بابت هزینه کرایه دواب و خسارت تلف شدن سه رأس الاغ و یک قاطر که هنگام عملیات مبارزه با ملخ سقط شدهاند، مبلغی نمیپردازند.(۳)

 تصویب معاهده قیمومیت عراق

دیهیم، نماینده سیاسی ایران در بغداد، خبر داد که امشب مجلس [تأسیسی] با اکثریت آراء ۳۶ [نماینده] از ۶۸ [نماینده] ... تصدیق معاهده [قیمومیت] را داد.»(۴) این خبر وقتی در مطبوعات ایران چاپ شد، با رقم های متفاوتی عنوان گردید.(۵)

 اعتصاب معلمان

به نوشته روزنامه شفق سرخ ظرف دیروز و امروز معلمان با عدم حضور در کلاس های درس، اعتراض خود را نسبت به عقب افتادن حقوق خود اعلام کردند.

آموزگاران، شش ماه حقوق معوقه دارند. امروز ۱۲ تن از نمایندگان معلمان به خانه وزیر جنگ و سایرین به دیدار مدیرکل وزارت معارف رفتند. گویا اعتصابکنندگان با وعده هایی که گرفتند، حاضرند بر سر کلاسها حاضر شوند.(۶)

 ورود آیت الله شهرستانی به حضرت عبدالعظیم(ع)

پیش از غروب امروز آیت الله شهرستانی از قم وارد حضرت عبدالعظیم(ع) شد. «احترامات لازمه و مراسم استقبال از حضرت معظمله به عمل آمد.» آیت الله شهرستانی پس از چند روز اقامت، راهی مشهد مقدس خواهد شد.(۷)

 توضیحات فرلی درباره تلگراف خانه عراق در محمره

در پی خبری که از خرید تلگراف خانه عراق توسط کمپانی نفت جنوب به وزارت پست و تلگراف رسید و اعتراض مسئولان ایرانی در غیرقانونی بودن این معامله، موضوع به نمایندگی کمپانی نفت جنوب در تهران منعکس شد. فرلی، نماینده این کمپانی در تهران، امروز با ارسال نام های به وزارت فواید عامه نوشت که پیشنهاد خرید این تلگراف خانه ابتدا به ایران داده شد، اما تمایلی نشان ندادند.

فرلی افزود تلگراف خانه ایران در محمره (خرمشهر) در جایی دور قرار دارد و برای رسیدن به آن باید نیم ساعت از کوچه های غیرقابل تحمل پیاده راه رفت. هنگام بارندگی هم امکان دسترسی به آن نیست. وی با بیان تعرفه های تلگراف خانه عراق ادامه داد که اگر به لحاظ قیمت و امکان دسترسی، تلگراف خانه ایران مانند تلگراف خانه عراق شود، مخابرات ما از طریق ایران انجام خواهد شد.(۸)

 پرداخت خمس معاملات کلیمیان

یوسف کلیمی، دلال معاملات کلیمیان اصفهان، امروز به حکومت اصفهان تعهد داد، برای پرداخت خمس معاملات، به آقامیرزامحمدصادق امام جمعه رجوع کند. در پی نامه امام جمعه اصفهان به حکومت این شهر و تأیید علمایی چون حاجآقا نور الله اصفهانی، شیخ محمدرضا مسجدشاهی، و میرمحمدصادق مدرس، مقرر گردید «معاملات ملکی حضرات کلیمی» در محضر امام جمعه اصفهان حل و عقد شود تا از این طریق خمس آن دریافت شود. «چون مطابق مقررات و قوانین شریعت اسلامی خمس به معاملات ملکی کلیمیان که خریدار کلیمی باشد تعلق میگیرد.»(۹)

 ورود واسموس به تهران

واسموس آلمانی که اخیراً با همسرش وارد ایران شده بود، امروز به تهران رسید.(۱۰)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۶-۷-۴۵-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۶ و ۷.

۳- همان، پ ۶، ص ۲۴. موضوع به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد و این وزارت خانه در تعقیب مسئله، خواستار مشخص شدن میزان خسارت و کرایه دواب یادشده گردید. (همان، پ ۶، ص ۲۱).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵۵-۲۷-۲۷-۱۳۰۳.

۵- خبر های تکمیلی میگوید که معاهده قیمومیت با ۲۶ رأی موافق در برابر ۲۵ رأی مخالف تصویب شد. حدود ۲۰ تن از نمایندگان هم غایب بودند و هشت تن رأی ممتنع دادند. این خبر میافزاید که نمایندگان موافق با معاهده با نوشتن نام های به ملکفیصل شرط خود را برای قبول قرارداد چنین عنوان کردهاند که «اگر دولت انگلستان حقوق دولت عراق را در تملک تمامیت ولایت موصل تأمین ننماید، معاهده مزبور ملغی و کان لم یکن میباشد.» این نمایندگان [سادهانگارانه]میگویند: «ما اطمینان به شرافت و علوّ همت انگلستان داشته و ملت عراق مسلماً در تحت فشار و شدت عمل قرار داده نخواهد شد» چرا که برخی از منضمات این معاهده قابل اجرا نیست. (روزنامه ایران، شم ۱۶۱۹، ص ۲).

۶- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۴۳، ص ۱.

۷- همانجا.

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۶۵۲، صص ۲ تا ۴.

۹- همان، سند شم ۲۹۱۰۰۱۸۶۵، صص ۱ تا ۹.

۱۰- ۶۲۷۳/۲۵۵/۳۴ FO E.

 چهارشنبه

۲۲ خرداد ۱۳۰۳

۱۱ ژوئن ۱۹۲۴

۷ ذیقعده ۱۳۴۲

 دیدار رضا خان با آیت الله مدرس

بر اساس گزارش منابع انگلیسی امروز رضا خان با [آیت الله] مدرس تماس گرفت. در مذاکرات امروز رهبر اقلیت مجلس شورای ملی پذیرفت که در صورت تلگرام رضا خان به احمدشاه برای بازگشت به ایران و قناعت او به وزارت جنگ و استعفا از پست ریاست وزرائی، دست از مخالفت بردارد.(۱)به گزارش منابع انگلیسی رضا خان در صدد بهبود روابط خود با مخالفان است.

 پرسش سیاسی رئیس تیپ فارس

فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، امروز از وزارت جنگ پرسید «که قوامالدوله جز مخالفین بندگان حضرت اشرف است یا خیر؟» وزارت جنگ هم پاسخ داد که قوامالدوله از مخالفان رضا خان است و «از سایر وکلاء حوزه فارس هم زعیم، اخگر، دستغیب و سیدمحییالدین در صف مخالفین میباشند.»(۲)

 سئوالات آیات نجف از امنیت ایران

نایب کنسول ایران در نجف، امروز با ارسال دو نامه به وزارت امور خارجه خبر داد که در دیدار با آیات نجف، در برابر این سئوال که «وضعیت و امنیت ایران» چگونه است، گفته که در سایه توجهات رضا خان «آسایش در تمام ایران برقرار و هیچگونه اختلافی در میان نیست.» و با اشاره به دیدار وقارالملک، حاکم بنادر، و سه نفر همراه با آیات عظام افزود که اینان نیز در ملاقات با آیت الله سیدابوالحسن اصفهانی در مقابل پرسش وی از اختلافات داخلی، گفتهاند که «ایران در کمال امنیت [است] و از توجهات کامله حضرت اشرف آقای رئیسالوزراء هیچگونه اختلاف نیست و شخص حضرت اشرف با فکر آقایان [مراجع] کمال مساعدت و همراهی را دارند.»(۳)

 هواپیما های ناکارآمد فرانسوی

وزارت جنگ امروز در تلگرامی به نایب ارفعالملک، نماینده خود در بوشهر، نوشت که از هواپیما های وارد شده به بوشهر فقط یک [فروند] «برِگه» [= Breguet] که به مرکز پرواز کرده [از بقیه] دیگر اطلاعی نیست. آیا حمل خواهد شد یا خیر؟

حقیقتاً عدم وصول طیارات به مرکز فوقالعاده تأسفآور است. طیارات مشـقی [= آموزشی]هم که در بوشهر است اگر حمل آن از گردنه ها میسر نیست، بایستی حاضر شوند که به شیراز پرواز داده شود.»(۴) (ر.ک: ۲۷ خرداد)

 حرکت کنسول انگلیس از بارفروش به ساری

در اطلاعی که محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال به وزارت جنگ داد، کنسول انگلیس در رشت که به بارفروش سفر کرده، امروز از این شهر عازم ساری شد. بنا بر این خبر، کنسول در مدت اقامت خود در بارفروش، نسبت به تغییر نظام سیاسی ایران از سلطنت به جمهوری ابراز بدبینی کرده و گفته هنوز «ایران و ایرانیان قابل و لایق و شایسته جمهوریت» نیستند. آیرم میافزاید که «عملیات مشارالیه را در کمال بیطرفی و محرمانه در نظر گرفته، راپورت» خواهد شد.(۵)

 طلبکاران راهآهن تبریز - جلفا

عبد الله طهماسبی، فرمانده لشکر شمال غرب، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که صلاح در این است که بخشی از طلب طلبکاران راهآهن تبریز - جلفا پرداخته شود، چرا که کنسول شوروی از این موضوع سوءاستفاده میکند و با تحریک طلبکاران، به آنها میگوید شکایت خود را به کنسولگری بنویسید و طلب خود را از دولت شوروی تقاضا کنید. [پس از واگذاری راهآهن تبریز - جلفا به ایران، طلب های آن نیز ظاهراً به عهده ایران قرار گرفت.](۶) (ر.ک: ۹ خرداد)

مستر میچل، مستشار وزارت فواید عامه، امروز برای رسیدگی به این موضوع و نیز بازدید راه های شوسه عازم تبریز شد.(۷)

 ضرورت اعزام نماینده سیاسی ایران به ترکیه

رضا خان، وزیر جنگ و رئیسالوزراء، از وزارت امور خارجه خواست هر چه زودتر «برای حل و تصفیه پار های امورات، مقتضی است قدغن فرمایید سفیرکبیر ایران در ترکیه زودتر به مقر مأموریت خود حرکت کند.»(۸) سیدمحمدصادق طباطبایی سفیرکبیر جدید ایران در ترکیه و جایگزین اسحاق خان مفخمالدوله است.

 تقابل سیاسی با تهاجم اکراد ترکیه

وزارت جنگ با فرستادن نام های به وزارت امور خارجه در خصوص تهاجم اخیر کرد های ترکیه به روستای حراملی نوشت که گزارش های پیدرپی از اقدامات تجاوزگرانه کرد های ترکیه به ایران که غالباً رونوشت آنها به آن وزارت خانه فرستاده میشود، نیازمند پیجویی است. «لذا متمنی است مقرر فرمایید اقدامات مؤثر و عاجلی برای جلوگیری از تجاوزات اکراد مذکور و استرداد اموال مسروقه به عمل» آید.(۹)

 پیگیری اجحافات کمپانی نفت جنوب

در نام های که «نمایندگان اهالی عبادان (آبادان)» امروز به وزیر امور خارجه نوشتند، با اشاره به مراسله پیشین خود یادآور شدند که شکایتنامه ما از کمپانی نفت جنوب به وزارت فواید عامه ارسال شد و آن وزارت خانه میگوید هر وقت توضیحی از

نماینده کمپانی رسید به شکایت اهالی آبادان جواب داده خواهد شد. «جواب را موکول به میل نماینده فرمودهاند که هر زمان مشارالیه خواسته باشد جوابی بدهد [اقدام شود.] ... تعویق این مسئله اغتشاش» منطقه را در پی خواهد داشت. نمایندگان اهالی آبادان در پایاننامه خود تأکید کردند «در صورت رسیدگی ننمودن وزارت فواید عامه، شکایات از مشارالیه را علنی مینماییم.»(۱۰)

 استعلام پیشکار مالیه آذربایجان درباره روستا های سیدطه

پیشکار مالیه آذربایجان گزارش داد که چند روستا که پیش از این در تصرف سیدطه بوده، اکنون توسط خسرو خان امیرتومان تصرف، و متعاقباً به دیگران واگذار شده است. اینان مدعی هستند که مالکیت این روستاها در زمان اقامت قشون روس در آن صفحات از سیدطه به اینان منتقل شده است. پیشکار مالیه میافزاید که اینک مأمور خالصه در منطقه خواستار تعیین تکلیف خود است که میتواند این روستاها را خالصه اعلام نماید یا نه.(۱۱) [پیش از این

۱- FO E ۶۲۷۳/۲۵۵/۳۴

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۳۴۸ و ۳۴۹.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۵ و ۲۲-۳-۲۷-۱۳۰۳. سئوالات مراجع تقلید نجف از مأموران سیاسی ایران، متوجه رویارویی هایی بود که میان مسئولان کشوری هنگام غائله جمهوریخواهی پدید آمده بود.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۲۵، ص ۴۸.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۲۶۱.

۶- همان، پ ۵، صص ۱۵۱ و ۱۵۲. موضوع به وزارت مالیه منعکس شد تا پاسخ دهد. (همان، پ ۵، ص ۱۵۰).

۷- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۵، ص ۲.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۲، پ ۱۲، ص ۴۲۵.

۹- همان، پ ۱۲، ص ۴۴۹.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۲۳، صص ۴۲ و ۴۳. موضوع به امیرلشکر شمال غرب اطلاع داده شد تا اظهارنظر کند. (همان، پ ۲۳، ص ۴۱).

دولت تصویب کرده بود املاک سیمیتقو و اتباع نزدیک او همچون سیدطه، ضبط و خالصه اعلام شود.]

 تقاضای مرخصی توسط مجللالدوله

مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، از رضا خان درخواست یک ماه مرخصی کرد تا راهی تهران شود، چرا که «برای عرض پار های مطالب لازم، و زیارت آستان مبارک» ضروری است. با این تقاضا موافقت شد.(۱)

 یادداشت سفارت شوروی به وزارت امور خارجه

«نمایندگی مختار دولت اتحاد جماهیر سوسیالیستی شوروی در ایران» با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه نسبت به دو حادث های که سال گذشته علیه اتباع روسی رخ داده بود، اعتراض کرد و خواستار پیگیری شد. یک حادثه مربوط به تهاجم ایرانیان مرزنشین به یک پست روسی و اسارت گرفتن دو تبعه روس و دیگری سرقت ۸۳ نفر شتر بود. در این یادداشت، ضمن درخواست بازگرداندن افراد و احشام، تنبیه مقصران نیز تقاضا شده است.(۲)

 خرید های نظامی افغانستان

به گزارش منیعالملک، کنسول ایران در بمبئی، دولت افغانستان مقدار زیادی تجهیزات نظامی اعم از «توپ های مختلفه به سیستم جدید و تفنگ و قور خانه و ایروپلان» از اروپا خریداری و در راه انتقال وارد بمبئی کرد. انگلیس تمایلی به رسیدن این اموال نظامی به افغانستان نداشت، از این رو حدود هشت ماه در بمبئی ماند و مانع از حمل آنها شد. منیعالملک میافزاید، مذاکرات زیادی بین دولتین برای حل این موضوع انجام شد، تا این که اخیراً انگلیس رضایت داد تجهیزات خریداری شده از طریق پیشاور به افغانستان حمل شوند. هزینه حمل تجهیزات توسط راهآهن، ۵۰ هزار تومان شد.(۳)

 برنامه های روزانه رضا خان

روزنامه ایران، با چاپ اطلاعیه برنامه روزانه رضا خان را از قول «رئیس کابینه ریاست وزرا»، مدبرالدوله» به اطلاع عموم رساند. در این برنامه آمده است که رئیسالوزراء به واسطه رفتن به محل ییلاقی، روز های شنبه و سهشنبه، صبحها در وزارت جنگ و بعد از ظهرها در هیأت وزیران حضور خواهد داشت. روز های پنجشنبه، صبحها در وزارت جنگ و عصر در خانه شهری برای ملاقات با واردین حاضر خواهد بود. روز های چهارشنبه در منزل ییلاقی از نمایندگان دول خارجی پذیرایی خواهد کرد.(۴) روزنامه شفق سرخ نوشت که رضا خان امروز به شاهعبدالعظیم رفت و با آیت الله شهرستانی که دیروز وارد شد، دیدار و گفتوگو کرد.(۵)

 انتصابات جدید

عینالملک هویدا از طرف وزارت امور خارجه به سمت سرکنسول شامات، لبنان و فلسطین انتخاب شد. سردار انتصار که به

سمت حکمران کردستان انتخاب شده بود، فردا راهی محل مأموریت خود خواهد شد. وی جای شاهزاده شهابالدوله را گرفت. میرسیدمصطفی خان کاظمی دبیرالملک که رئیس محاسبات بیوتات سلطنتی بود، اخیراً به سمت معاون خزانهداری کل منصوب شده است.(۶)

 ناظر شرعیات وزارت معارف

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که سیدمهدی مجتهد لاهیجانی بنابر پیشنهاد آیات نجف و تصویب وزارت معارف به سمت ناظر شرعیات وزارت معارف انتخاب و مشغول به کار شده است.(۷)

 پرداخت حقوق فروردین معلمان

امروز حقوق فروردینماه معلمان مدارسی چون دارالفنون، دارالمعلمین و مدرسه موزیک پرداخت شد. چند روز پیش آموزگاران مدارس تهران به واسطه تعویق پرداخت حقوق، اعتصاب کرده بودند. به نوشته همین منبع، حقوق معلمان دیگر مدارس، شنبه آینده پرداخت میشود.(۸)

 حسین علاء در راه ایران

حسین علاء وزیرمختار ایران در آمریکا، بنابر مجوز مجلس شورای ملی [وی نماینده تهران است] راهی سوئیس شد. وی برای معالجه به آن کشور میرود تا از آنجا راهی ایران شود.(۹)

 ورود سکه های نقره

روزنامه شفق سرخ در شماره امروز خود نوشت که اخیراً بخشی از مسکوک نقره ایران که در شوروی ضرب شده، بنابر درخواست وزارت مالیه وارد ایران شده است. این منبع نوشت که «مبلغ دو میلیون مسکوک نقره ایران» در سابق [توسط] دولت روسیه ضرب» شده است.(۱۰)

 استعفای معتمدالممالک

معتمدالممالک معاون اداری مجلس شورای ملی امروز از سمت خود استعفا داد. فرد جایگزین او میرزاسیدباقر شریفی، مدیر دایره تقنینیه است.(۱۱)

۱– همان، پ ۱۵، ص ۱۹۵.

۲– همان، پ ۱۱، ص ۲۰۳. موضوع از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ و متعاقباً به فرماندهی لشکر شمال غرب اطلاع داده شد تا پاسخ دهند. (همان، پ ۱۱، صص ۲۰۱ و ۲۰۲).

۳– همان، پ ۳، صص ۱۰۱ و ۱۰۲.

۴– روزنامه ایران، شم ۱۶۱۵، ص ۱.

۵- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۴۴، ص ۲.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۵، ص ۲؛ همان، شم ۱۶۱۶، ص ۲

۷- همان، شم ۱۶۱۶، ص ۲.

۸- همانجا.

۹- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۰، ص ۳.

۱۰- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۴۳، ص ۲.

۱۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۸، ص ۲.

ص: ۱۳۳

 پنجشنبه

۲۳ خرداد ۱۳۰۳

۱۲ ژوئن ۱۹۲۴

۸ ذیقعده ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست سهامالسلطان ، نایب رئیس دوم، تشکیل شد. در ابتدا، لایحه تذکره دوقرانی برای اتباع محروم ایرانی مقیم خارج از مملکت مورد مشورت قرار گرفت و به کمیسیون مربوطه ارجاع گردید.(۱) در ادامه سیدیعقوب نسبت به اجرا نشدن قانون «تحدید اقامت مأمورین خارجه» سخن گفت و پیشنهاد وارده به کمیسیون مربوطه داده شد. سپس تدین نسبت به گرفتن مالیات از افراد، تحت عنوان «نواقل» اعتراض کرد و آن را مغایر قانون اساسی دانست و گفت که این نوع مالیات که از افراد پیاده (به ویژه زارعین) برای رفتوآمد در جاده گرفته میشود موجب زحمت و خسارت فراوان است. موافقان و مخالفان پیرامون این موضوع گفتوگو کردند که بحث آن ناتمام ماند.(۲)

 دیدار وزیرمختار جدید فرانسه با ولیعهد

بونزوم، وزیرمختار جدید فرانسه در تهران، با محمدحسن میرزا، ولیعهد، دیدار کرد و اعتبارنامه خود را تقدیم نمود. در این دیدار وزیرمختار فرانسه از این که کشورش در حال آموزش محصلان نظامی و غیرنظامی ایران است، و نیز مستشاران آن کشور در ایران مشغول کار هستند، ابراز خرسندی کرد. ولیعهد نیز اینها را از مصادیق علاقه ایران به فرانسه برشمرد و برای بونزوم آرزوی موفقیت کرد.(۳)

 قطع بودجه پلیس مخفی آذربایجان

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون شمال غرب، اطلاع داد که بودجه ماهیانه پلیس مخفی، بنابر اظهار نایب سرهنگ پاشا خان، قطع شده است. نبود این اعتبار که ماهیانه ۲۰۰ تومان بود، «لطمه بزرگی به اطلاعات سیاسی نظمیه وارد خواهد» کرد. طهماسبی از وزیر جنگ خواست نسبت به این موضوع توجه شود. او هم پاسخ داد موقوف به نظر رئیس نظمیه است.(۴)

 تعطیلی ادارات در لطفآباد

پس از قطع آب لطفآباد توسط ترکمن های روس، امروز «اهالی با هیأت اجتماع، ادارات را تعطیل و به تلگراف خانه آمده، به حکومت و کارگزار درجز اطلاع دادهاند هرگاه در این موقع تابستان آب نرسد، مجبوریم آب ارتق که از میرقلعه میرود برای

خوراکی، برویم باز کنیم.»(۵)

 منع نظامیان از تجمع در خیابانها و قهوه خانه ها

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، با اشاره به این که نظامیان وابسته به این لشکر با لباس های کثیف در کوچه ها و معابر [خرمآباد] «لاقیدانه» مشغول امرار وقت هستند و یا اغلب در قهوه خانه ها وقتگذرانی میکنند، دستور داد چند قهوه خانه و تفریحگاه در محل توقف نظامیان تأسیس شده، از رفت و آمد آنان به شهر جلوگیری شود. وی متخلفین را تهدید به مجازات کرد.(۶)

 قتل و غارت در پنج فرسخی استرآباد

ترکمن های طایفه داز با یورش به روستا های کتول و برفتان، واقع در پنج فرسخی استرآباد، یک صد رأس گاو را با دو گاوچران به غنیمت گرفته، دو نفر را نیز کشتند.(۷)

 نظر رضا خان درباره نمایندگان خوزستان در مجلس شورای ملی

در پی ابراز نظر شیخ خزعل درباره نمایندگان خوزستان در مجلس شورای ملی و تکذیب ارتباط آنها با خود (غیر از قوامالدوله) (ر.ک: ۱۸ خرداد) رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به شیخ خزعل گفت که «نمایندگان خوزستان جنساً پست و عملیات سوء آنها واضح است، ولی البته از اقدامات آنها تقصیری متوجه جنابعالی نبوده و به هیچوجه سوءظن مرا به شما جلب نخواهد کرد و همان طور که کراراً متذکر شدهام به صمیمیت جنابعالی نسبت به دولت و قشون مطمئن و اعتماد کامل دارم.»(۸)

 ظلم بالسویه در روسیه شوروی

سرکنسول ایران در تاشکند امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، در پاسخ به علت تعدیات مالی که از طرف دولت شوروی نسبت به اتباع ایرانی در آن منطقه میشود، نوشت که وضع مالیات های جدید در این مملکت، بدون استثناء شامل تمام ساکنین میشود. [و فرقی بین روس و دیگران نیست.] به همین دلیل است که روز به روز قیمت کالاها بالا میرود و زندگانی

۱- در ایران سه نوع تذکره با قیمت های مختلف وجود داشت که کمترین آنها ۲۳ قران بود. تذکره ۲ قرانی، تذکره چهارم، ویژه اتباع خارج کشور بود که برای ورود به ایران توانایی پرداخت پول تذکره های دیگر را نداشتند.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۷، صص ۱ و ۲.

۳- همان، ص ۳. لوسین بونزوم، وزیرمختار فرانسه، خبر این دیدار را به وزارت امور خارجه کشورش فرستاد: «من در ۱۲ ماه جاری اعتبارنامه های خودم و نامه احضار وزیرمختار پیشین را به ولیعهد و نایبالسلطنه تسلیم کردم. در گفتوشنودم فقط تکیه بر نقش آموزشی و فرهنگی فرانسه نمودم و یادآور شدم در این زمینه روابط ایران و فرانسه بسیار قدیمی است... همچنین از شوق و ذوق و حرارت جوانان ایرانی که در فرانسه بسر میبرند و در مدارس نظامی ما به تحصیل سرگرم هستند سخن گفتم... تمام

فرانسویانی که در سال های اخیر به ایران آمدهاند و شهامت داشتهاند که نظرات خویش را روی کاغذ بیاورند و ایرانیانی که من قبل از آمدنم به تهران با آنها برخورد کردم و یا آن هایی را که بعد ورودم دیدهام، به سختی از نقش محو شده فرانسه مینالند...» (پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۳۳).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، صص ۲۴۸ و ۲۴۹. البته موضوع از طریق وزارت جنگ به اطلاع اداره نظمیه هم رسید. (همان، پ ۴، ص ۲۴۷).

۵- همان، پ ۸، ص ۱۵۷.

۶- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۶۷ و ۶۸.

۷- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۹۱۶.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۶۲۹.

فوقالعـاده سـخت شـده است. سـرکنسول ایران در تاشـکند افزود که وضع مالیـات هـای جدیـد از آن روست که «کلیه تجارت خصوصی را از بین ببرند و تقریباً با جدیتی که مینمایند، موفقیت هم حاصل نمودهاند.» وی در پایان یادآور شد که از اقدامات آتی برای کم کردن این فشارها بر اتباع ایرانی دریغ نخواهد ورزید.(۱)

 قادر افندی کیست؟

وزارت امور خـارجه امروز در نـام هـای به وزارت جنگ اطلاع داد که شخصـی به نام قادر افنـدی اهل ترکیه در میان ترکمنها اقداماتی [به نفع کشور خود] میکند. وزارت امور خارجه خواست محرمانه تحقیقاتی صورت گیرد و روشن شود که آیا فقط با ترکمن های ایران در ارتباط است یا با ترکمن های روس نیز مناسبت دارد؛ دیگر آن که اقـدامات او چیست؟ آیا به همه نقاط ترکمنصحرا تردد میکند؟ آیا با سفارت ترکیه در تهران مکاتبه دارد؟(۲)

 پناهنده شدن یک روس به ایران

علیعباس بادکوب های، تبعه روس، برای حفظ ناموسـش بـدون پاسـپورت به خاک ایران پناهنـده شده است. قرار بود علیعباس تحویل کنسولگری شوروی در اردبیل شود، اما مقامات منطقه میگوینـد چون پناهنـده است، برای تحویل به کنسولگری، حکم وزارت امور خـارجه لازم است. عبـد الله خـان طهماسبی، فرمانـده لشـکر شـمال غرب با ارسال این خبر به رضا خان افزود: «بر حسب دسـتور وزارت خـارجه اگر ضـامن معتبر داشـته باشـد مرخص واِلّـا تحتنظر باشـد. چون مـدتی است مشـارالیه در حبس میباشد» آیا مرخص شود یا خیر؟(۳)

 ساختمان ناتمام کتاب خانه عمومی معارف

کتاب خانه عمومی معارف که بخشـی از ساخت بنای آن تمام شـده، امسال نیز بودج های برای ادامه ساخت آن در نظر گرفته شده که پس از تصویب مجلس، بنای کتاب خانه تمام شود.(۴)

 مدرسه سپه در تاشکند

روزنـامه ایران در شـماره امروز خود نوشت که انجمن خیریه مسـلمانان تاشـکند با دعوت از ایرانیان، روسـها و ترکها، مدرسـه ایرانیان را افتتاح کرده «و برای بقای اسم آقای رئیسالوزراء، مدرسه مزبور را موسوم به مدرسه سپه نمودهاند.»(۵)

 کمیسیونی برای شیلات

امروز به دسـتور رضـا خـان کمیسـیونی در وزارت فوایـد عامه برای رسـیدگی به امور شـیلات ایران تشـکیل شـد. [در پی پهلو گرفتن کشـتی هـای جنگی شـوروی در سواحـل ایران و دخـالت در امور شـیلات] و دعـاوی لیانازوفهـا، این دسـتور داده شـده است.(۶)

□ پیگیری بدهی احمدشاه

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، با ارسال نام های به وزیر امور خارجه با اشاره به پیگیری های سهماهه خود و همکارانش برای تأدیه بدهی احمدشاه، نوشت که به این درخواستها تاکنون پاسخی داده نشده است.(۷)

منظور از بدهی احمدشاه، هزینه های او و همراهان در بینالنهرین، هنگام سفر به اروپا است.

(تصویر) احمدشاه و محمدحسن میرزا

(تصویر) عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۹۲-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۴۶۰. موضوع به تیپ مستقل شمال منعکس شد و او پاسخ داد که اسم اصلی قادر افندی، مصطفی خدر معروف به تیمورچی اُغلی، اهل ممه خاتون ارزروم است. وی از مأموران ساری قمیش بوده و در گمیشتپه اقامت دارد. مصطفی خدر ضدروس است و همگام جمهوریخواهی، طرفدار این نظر بود و نظر ترکمنها را نسبت به این موضوع جلب میکرد. او با کنسولگری های ترکیه مرتبط است. (همان، پ ۲۲، ص ۴۵۸).

۳- همان، پ ۴، ص ۲۵۱. دستور داده شد به قید کفیل آزاد شود. (همان، پ ۴، ص ۲۵۰).

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۶، ص ۱.

۵- همان، ص ۲.

۶- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۴۴، ص ۲.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴-۴-۳۷-۱۳۰۳. وزارت امور خارجه مراتب را به وزارت دربار ارجاع داد تا مبالغ یادشده را بپردازد. (همان، ۱۵-۴-۳۷-۱۳۰۳).

 جمعه

۲۴ خرداد ۱۳۰۳

۱۳ ژوئن ۱۹۲۴

۹ ذیقعده ۱۳۴۲

 منع فروش مسکرات در خرمآباد

بنابر حکمی که احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز صادر کرد، حکومت نظامی خرمآباد را ملزم نمود فروش مسکرات را در شهر ممنوع دارد و «لوازم مشروبکشی که در شهر موجود است توقیف، صاحب ان آنها را ملتزم نماید که از فروش مشروب به صاحب منصبان و نظامیان قوا احتراز نموده و فروش آن را به کلی متروک دارند.»(۱) وی در حکمی دیگر ضمن تهدید نظامیانی که احکام صادره را نادیده میگیرند، قماربازی را نیز میان نظامیان ممنوع اعلام کرد.(۲)

 تجمع خوانین بختیاری در ناغون

بنا به گفته یک ارمنی که اخیراً از منطقه بختیاری عبور کرده، خوانین بختیاری در ناغون، بیستوپنج فرسخی اصفهان اجتماع کرده و در صدد هستند که با همراهی بویراحمدیها اصفهان را تسخیر کنند. این ارمنی که در اصفهان و در کنسولگری انگلیس منزل دارد، خبر های یادشده را امروز به یکی از صاحب منصبان امنیه جنوب داد.(۳)

 بازپسگیری چارپایان غارت شده منطقه قصرشیرین

حاکم نظامی قصرشیرین امروز اطلاع داد که در نتیجه اقدامات انجام شده، زمامداران بینالنهرین تاکنون ۲۳ رأس از قاطر های مسروقه را بازگردانده و نیز به حاکم خانقین تأکید شده مابقی را نیز گرفته تحویل دهند. وی افزود که دزدی و غارت همچنان ادامه دارد و هر شب به پست های دولتی ایران حمله میشود. مسئولان بینالنهرین قادر به جلوگیری نیستند «و رؤسای عشایر از قبیل محمودبیک دلو و غیره مشغول غارت و چپاول میباشند و از قرار مسموع آسوری هایی که باعث اغتشاش مهم کرکوک بودند به تحریکاتی، طرف خانقین عزیمت مینمایند.»(۴)

 آگهی مزایده برای اجاره علاقهجات مسببین حوادث ارومیه

آگهی مزایده برای اجاره علاقهجات افرادی که مسبب حوادث خونین ارومیه در سال های گذشته بودند، منتشر شد. آقابالا خان، مفتش ایالتی مالیه با انتشار این اعلان به اطلاع داوطلبان اجاره این املاک رساند که میتوانند روز اول سرطان (تیر) برای شرکت در مزایده در اداره مالیه ارومیه حضور یابند.(۵) پیش از این دولت ضمن رأی به مصادره اموال سیمیتقو، اجازه اجاره

املاک دیگر مسببین خونین ارومیه را نیز داده بود.

 دکتر مک داول در دماوند

روزنامه ایران در شماره امروز خود با درج یک آگهی به اطلاع رساند که دکتر مک داول رئیس بیمارستان آمریکایی در تهران برای یک ماه در دماوند خواهد بود و «ادوات و اسباب جراحی را هم همراه خود میبرند» و بیماران میتوانند از ۱۴ ذیقعده در دماوند به وی مراجعه کنند.(۶)

 عدم تمایل امیرلشکر غرب به مراجعت نیرو های اعزامی از مرکز

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز خطاب به رضا خان نوشت که عودت نیرو های فرستاده شده از مرکز [برای شکستن محاصره خرمآباد]، اگر بدون در نظر گرفتن عملیات آتی باشد، ممکن است؛ «وضعیات لرستان را منظم و مرتب کرده و قوای مرکز را عودت» میدهم. اما اگر قرار است به دزفول رفته، قوا در آنجا مستقر و در یک اقدام نظامی به قضایا خاتمه داده شود، گرمای هوا اجازه نمیدهد و این مقصود سه چهار ماه بعد انجام میشود.(۷) رضا خان که پیش از این خواسته بود به واسطه هزینه فراوان نگهداری قوای مرکز در لرستان، آنها را به تهران عزیمت دهد، این بار پس از دریافت پاسخ امیرلشکر غرب گفت که منتظر دستور بعدی باشد.(۸)

 جاری شدن آب به لطفآباد

در پی تحصن و شکایت اهالی لطفآباد، به واسطه اقدامات مسئولان محلی، آب قطع شده این ناحیه، امروز جاری شد. حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، هم توضیح داد که نیمی از آب جاری شده و این موضوع پس از مذاکره با نماینده سیاسی شوروی حل شده است.(۹)

 بازگشت نماینده سینکلر به ایران

منابع انگلیسی در گزارش های هفتگی خود، و این بار در اخبار هفتگی منتهی به امروز خود نوشتند که سوپر (Soper) نماینده شرکت نفتی سینکلر به ایران بازگشته است. او که به مسکو رفته بود تلاش کرد امتیاز کشیدن خط لوله بادکوبه به باتوم را برای انتقال نفت میدان های نفتی شمال ایران به دست آورد. همچنین گفته میشود که سوپر با دولت ترکیه نیز برای ساخت خط لوله تبریز به قارص مذاکره کرده است. همین منبع میافزاید که برخی مطبوعات داخلی، دولت انگلیس را عامل منعقد نشدن معاهده نفت شمال میدانند.(۱۰)

۱- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۷۰ و ۷۱.

۲- همان، ص ۷۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۶۰۵. این خبر وقتی از طرف لشکر جنوب به وزارت جنگ فرستاده شد، عکسالعملی در قبال آن ظاهر نگردید، که نشان از عدم وثاقت خبر میدهد. (همان، پ ۱۸، ص ۶۰۴).

۴- همان، پ ۱۵، صص ۱۹۶ و ۱۹۷.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۳-۲-۴۵-۱۳۰۳.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۷، ص ۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۵۶ و ۱۵۷.

۸- همان، پ ۱۳، ص ۱۵۵.

۹- همان، پ ۸، صص ۱۴۹ و ۱۵۵.

۱۰- FO E ۶۲۷۳/۲۵۵/۳۴.

ص: ۱۳۶

 شنبه

۲۵ خرداد ۱۳۰۳

۱۴ ژوئن ۱۹۲۴

۱۰ ذیقعده ۱۳۴۲

 دستور تحقیق درباره گزارش امیرلشکر غرب

پس از گزارشی که احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، از تحریکات ویلسن رئیس شرکت نفت جنوب، شیخ خزعل و بختیاریها برای تهییج و تسلیح طوایف لُر، به ویژه طایفه های قلاوند و بهاروند داد، وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به رئیس قوای خوزستان موضوع را از او استعلام کرد. این دستور تحقیق در حالی صادر میشود که رضا خان اعتقادی به گزارش یادشده از خود نشان نداده بود.(۱)

 تأکید رضا خان به حضور امیرمجاهد در تهران

رضا خان در تلگرامی که امروز به ایل خانی و ایلبیگی بختیاری فرستاد از آنان خواست «نظر به شکایات متواتری که از سوءعملیات امیرمجاهد و اقدامات او بر علیه مصالح مملکتی و قشون میرسد... قدغن نمایید او را در اندک مدتی در طهران حاضر و تحویل مأمورین این وزارت خانه نمایند.»(۲)

 حضور نمایندگان صولتالدوله در اصفهان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، اطلاع داد که پسر صولتالدوله سردارعشایر و دو نماینده دیگر او، امروز وارد اصفهان شدند و ابراز داشتند اگر تکلیفی دارند، ابلاغ گردد. «فدوی هم با کمال ملاطفت، مشارالیهما را... جواب دادم که فعلاً کاری نیست و البته هر موقع کمک و اقداماتی از طرف ایشان ضرورت یابد، اطلاع داده خواهد شد.» آیرم افزود: «این اقدامات سردارعشایر محققاً بر اثر استماع خبر فتح اردوی لرستان میباشد.»(۳)

 معرفی مخالفان رضا خان به امیرلشکر جنوب

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشکر جنوب از قول رضا خان اطلاع داد که قوامالدوله، زعیم، دستغیب، اخگر، سیدمحییالدین و حائریزاده «جزو مخالفین حضرت اشرف میباشند.»(۴) شبیه این خبر به رئیس تیپ فارس هم ابلاغ شده بود. (ر.ک: ۲۲ خرداد)

 عزیمت شهابالسلطنه به مکه

سردارمحتشم بختیاری بـا ارسـال مکتوبی به مقامـات وزارت جنگ اطلاع داد که شهابالسـلطنه که در فصل زمسـتان در عتبات بود، اینک راهی مکه معظمه شده و خانوادهاش در بروجن هستند.»(۵)

 شیوع بیماری میان دواب لشکر جنوب

محمود آیرم، امیرلشـکر جنوب، امروز اطلاع داد که احتمـال ابتلاء دواب نظامیان در بهبهان به «مرض برنـج» زیاد است. برای جلوگیری از تلف شـدن آنهـا، و بـا توجه به زیاد بودن تعـداد نظامیان در اردوی بهبهان «اجازه صادر فرماییـد که قسـمت سوار اردو به شیراز احضار و فقط چند نفر سوار برای رفع حوائج در آنجا باقی بماند.» با این پیشنهاد موافقت شد.(۶)

 انعکاس گزارش قوامالملک به صولتالدوله

رضا خان، وزیر جنگ، امروز از قول قوامالملک خطاب به صولتالدوله سـردارعشایر نوشت که بهروزبیک شش بلوکی قشقایی با ۲۰۰ نفر سوار به احمدآباد که ملک کلانتر باصـری بوده، رفته و ضـمن غارت، نایب آن محل را نیز کشتهاند. همچنین چون کسان کلانتر باصری دیرتر به مراتع ییلاقی رسیدهاند، قشقاییها مراتع آنان را تصرف کردهاند.(۷) (ر.ک: ۱۹ خرداد)

 اعتراض سفارت انگلیس به رفتار امیرلشکر غرب با ایل گوران

ازموند آوی، شارژدافر سـفارت انگلیس، با ارسال نام های به رضا خان توجیهات امیرلشکر غرب را نسبت به رفتار خود با اتباع ایـل گوران نپـذیرفت و نوشت که افراد این ایـل ساکن عراق هسـتند، بنابر این امتناع آنها از خـدمت نظامی در قشون یا نـدادن مالیات به دولت ایران، دلیلی برای برخورد با ایشان نیست. «در صورتی که اتباع ایران... از سـرحد عراق برای احتراز از خدمت نظامی عبور کرده بودند، این قضـیه به هیچوجه امیرلشکر غرب را محق نمیساخت که این اقدامات را بنمایند.» در ادامه این نامه آمـده اسـت که پیش از این هم رفتـار «غیرمرضـیه» امیرلشـکر بـاعث شـده بـود که دولت عراق از تجدیـد مـذاکرات برای عقد قرارداد راجع به استرداد فراریان نظامی بین ایران و عراق امتناع ورزد.(۸)

 اطلاعیه هجدهم جمهوریطلبان حقیقی

هجدهمین اطلاعیه «جمهوریطلبان حقیقی» تبریز خطاب به امیرلشـکر شـمال غرب منتشـر شد. در این اطلاعیه آمده است که در ابتدای ظهور جمهوریخواهی در تبریز جمعیتها و گروه هایی ابراز وجود کردند که پس از شـکست جمهوریت از هم پاشـیدند. از آن جمله «دسـته بلوری و فشـنگچی، دسـته ایران جوان که توسـط مجیرالـدوله[و] سالارظفر» تشـکیل شـده بود. این اطلاعیه میافزایـد فقـط جمهوریطلبـان حقیقی بودنـد که بـا نظـارت، خـادمین و خائنین سردارسپه را شـناسایی و معرفی کردنـد. در این اطلاعیه نیز همچون گذشـته از فرمانده قشون آذربایجان خواسـته شده، فیوضات را از مسـند خود در معارف آذربایجان برکنار کند.(۹)

 اعلان تأسیس شعبه بانک روس و ایران در اصفهان

سفارت روسـیه شوروی با ارسال نام های به وزارت امور خارجه به اطلاع رسانـد که بانک ایران و روس نمایندگی خود را در

اصـفهان افتتـاح کرده است؛ و خواست «به مأمورین محلی تعلیمات لازمه صادر فرماینـد.»(۱۰) مسـئول این شعبه شخصی به نام ارکیپوف بود که حدود ۲۰ روز پیش وارد اصفهان شده بود.(۱۱)

 اعتراض دوباره امیرلشکر شرق به حکومت سردار مکرم

حسـین خزاعی، امیرلشـکر شـرق، به اطلاع وزارت جنگ رساند که «حکومت سـردار مکرم در طبس صـلاحیت ندارد [و] باید حکومت آن محل با دیگری باشـد.» سـردار مکرم از تهران راهی این منطقه شـده است، ولی «هنوز حرکت نکرده، کسانش در طبس بنای بینظمی و خودسری را گذاشتهاند.»(۱۲)

 تقاضای هدایت الله خان برای رفع مزاحمت نصر الله خان

هدایت الله خان بویراحمدی گرمسیری امروز در تلگرامی به

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۲۴۱. سرهنگ باقر خان، رئیس قوای خوزستان، پس از دریافت تلگرام پاسخ داد که رفتوآمد ویلسن به منطقه برای کار های مرتبط با شرکت نفت جنوب است. البته اومقداری پول به بعضـی از کدخـدایان عشـایر به رسم انعـام داده، تـا هنگـام شـروع عملیات مربوط به شـرکت نفت همکاری لازم را به عمل آورنـد. ویلسن اینـک راهی اروپـا شـده است. سـرهنگ بـاقر خـان افزود طوایـف قلاونـد و بهارونـد مطیع هسـتند، فقـط بخش کوچکی از آنها جذب طوایف متمرد شدهاند که به زودی متابعت خواهند کرد. (همان، پ ۱۸، صص ۲۳۸ و ۲۳۹).

۲- همان، پ ۱۸، ص ۴۳۴.

۳- همان، پ ۱۸، ص ۷۵.

۴- همان، پ ۱۹، ص ۳۲۲.

۵- همان، پ ۱۸، ص ۶۱۳.

۶- همان، پ ۱۹، صص ۱۱۶ و ۱۱۷.

۷- همـان، پ ۱۸، ص ۳۸۸. صولتالـدوله سـردار عشایر پس از دریافت تلگرام، پاسـخ داد که خلاف به عرض رسـیده، «جان و مال را در راه اوامر مبارک» گذاردهام.» (همان، پ ۱۸، صص ۳۸۶ و ۳۸۷).

۸- همان، پ ۲۰، صص ۲۴۶ و ۲۴۷.

۹- همان، پ ۲۴، ص ۳۲۳.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۱۷-۳۸-۱۳۰۳.

۱۱- FO E ۶۲۷۳/۲۵۵/۳۴.

۱۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۲۴.

رضـا خان درخواست کرد که او را از اقـدامات متجاوزانه نصـر الله خان محافظت کننـد. «نصـر الله خان در بویراحمـد اغتشاش، رعایا محبوس، فراری، میخواهد جبراً خاک چاکر را تصرف نماید.»(۱)

 تکذیب جانبداری از ارامنه

نایب سـرهنگ حسن بقایی، کفیل ایالت آذربایجان، امروز از نظمیه تبریز خواست گزارشی از حوادث مرتبط با ارامنه این شهر و شـائبه جانبـداری نظمیـه از یـک گروه از ارامنه (داشـناکها)، که توسـط کنسـولگری شـوروی مطرح شـده، ارائه دهـد. نـایب سرهنگ پاشا خان نیز با تهیه گزارشی بلند و ذکر جزئیات رخداد های مرتبط با ارامنه و نقش نظمیه، موضوع را تکذیب کرد و نوشت که همیشه کسب رضایت کنسول شوروی مـدنظر بوده و اگر «سوءتفاهمی روی داده، به واسـطه دخالت بعضـی از اتباع دولت شوروی روس در امور انتخابات ارامنه شـهر تبریز بوده است، وإلّا مأمورین این اداره بـدون هیچگونه نظریه، مطابق قوانین جاریه مملکتی» عمل کردهاند.(۲)

 درخواست ابقای رئیس نظمیه کرمان

نظامالـدوله، حـاکم کرمـان، از وزارت جنـگ خواست اللهیـار خان، رئیس نظمیه فعلی کرمان که از صاحب منصـبان باکفایت اداره قشونی است در منصب خود ابقا و از اعزام فرد جدید خودداری گردد.(۳)

 اعتراض رضا خان به بیانضباطی اداری لشکر غرب

رضـا خـان در پاسـخ به تلگرام امیرلشـکر غرب مبنی بر حـاکمیت آرامش در لرسـتان و روشن نشـدن آمـار تلفـات (ر.ک: ۲۰ خرداد) گفت که نبـود آمـار از تلفـات نظامیـان، «در صورتی که جنـگ هـای سـختی در موقع محاصـره نمودن خرمآبـاد وقوع نیـافته،... از بیکفایتی همان صاحب منصـبان است که برخلاف مقررات نظامی رفتار کرده و متزلزل و خائف بودهانـد. مقتضـی است آنها را محاکمه نمایند و از نتیجه مستحضرم کرده، صورت تلفات و ضایعات را زودتر مخابره نمایند.»(۴)

 جشن در مشهد

امروز به مناسبت شب ولادت امام رضا(ع) بازار و صحن مطهر رضوی چراغانی بود و جشنی برگزار شد.(۵)

 ضرورت برچیده شدن تلگراف خانه انگلیس در محمره

کـارگزار محمره (خرمشـهر) با ارسال نام های به وزارت امور خارجه تأکیـد نمود که وجود تلگراف خانه کنسولگری انگلیس در محمره از نظر سیاسی برای دولت ایران مضر است و باید هر چه زودتر در خصوص تحویل آن مذاکره و اقدام کرد.(۶)

 تموچین خان افشار در سیبری

جمعیت نسوان وطنخواه، امروز با ارسال نام های به مجلس شورای ملی نوشت که تموچین خان افشار، فرزند مجدالسلطنه افشار، پس از پایان تحصیل نظامی در آلمان و یادگیری صنعت هواپیماسازی در راه بازگشت به ایران در بادکوبه دستگیر و به سیبری تبعید میشود. این حادثه هنگام تبدیل رژیم سیاسی آذربایجان به بلشویکی و درخواست کمونیستها برای همکاری او با بلشویکها رخ داد. در نامه جمعیت نسوان وطنخواه آمده است که پیش از این با مساعی دولت، داراب میرزا پسر شاهزاده کاظممیرزا از حبس دولت شوروی آزاد شده بود؛ و اینک تقاضا میشود در آزادی تموچین خان افشار اقدامات لازم مبذول شود.(۷)

 سرگردانی شرکت آمریکایی و راهآهن سراسری ایران

نماینده شرکت راهآهن یولند که از آمریکا به ایران آمده و مدتهاست در حال مذاکره برای کشیدن خط آهن سراسری ایران است، هنوز موفق به عقد قرارداد نگردیده، هر ازگاهی با سنگاندازی دولت انگلیس روبهرو میشود. میلسپو، رئیس کل مالیه ایران، امروز به رضا خان اطلاع داد که دولت انگلیس به دولت آمریکا اطلاع داده امتیاز ساخت راهآهن محمره (خرمشهر) به بندرگز پیش از این به یک سندیکای انگلیسی واگذار شده است. میلسپو به رضا خان توصیه کرد پیش از واگذاری امتیاز به شرکت راهآهن یولند بررسی بیشتری به عمل آید. درز این اخبار در حالی صورت میگیرد که یک شرکت انگلیسی همزمان آمادگی خود را برای کشیدن خط آهن انزلی به کرمانشاه به اطلاع دولت ایران رسانده است.(۸)

۱- همان، پ ۱۸، ص ۷۰. موضوع به امیرلشکر جنوب اطلاع داده شد تا تحقیق کرده، گزارش دهد. (همان، پ ۱۸، ص ۶۹).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۸ تا ۹ و ۳-۵۲-۴۵-۱۳۰۳. علت تهیه این گزارش آن بود که سرکنسولگری شوروی در تبریز، عملکرد نظمیه را موافق گروه داشناکها و علیه ارمنیان وابسته به سیاست دولت شوروی میدانست و نسبت به آن اعتراض میکرد. (همان، ۲۴-۸-۲۹-۱۳۰۳).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۴۰۸. پس از مکاتبات فراوان، در ن هایت روشن شد که فرد جدید اعزامی، محمود خان نوذری، طبق دستور وزارت جنگ به این سمت منصوب شده و حکم او نیز صادر گشته است. (همان، پ ۱۸،ص ۴۰۴).

۴- همان، پ ۱۳، ص ۱۴۴.

۵- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۲، ص ۳.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۳۳ و ۳۳-۲۷-۳۴-۱۳۰۳.

۷- اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۲/۱/۸/۹۶/۵.

۸- FO E ۶۲۷۳/۲۵۵/۳۴.

ص: ۱۳۸

 یکشنبه

۲۶ خرداد ۱۳۰۳

۱۵ ژوئن ۱۹۲۴

۱۱ ذیقعده ۱۳۴۲

 تعطیلی دوایر دولتی

امروز به مناسبت تولد امام رضا(ع) دوایر دولتی تعطیل بود.(۱)

 دستور بازگشت هواپیماها به تهران

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، به اطلاع رضا خان رساند که طبق دستور داده شده، قرار شد طیاره ها به مرکز بازگردند، اما جاسوسان لشکر خبر میدهند که در این چند روز بر تعداد طوایف متمرد افزوده شده و مصمم هستند به پست های نظامی حمله کنند. وی افزود سعی خواهد شد بیشتر آنها جذب شوند، اما اگر موفق به انجام نقشه اولیه نشوم «نظر به این که الوار تا نیم فرسخی شهر [خرمآباد] مراجعت و گاهی در مقابل پست های نظامی نمایشاتی میدهند، مجبور است با حفظ موقعیت شهر، در مقابل نمایشات الوار در همان نیمفرسخی تعرضاتی به آنها کرده و آتش سخت و شدیدی» روی آنان گشوده شود. در چنین حالتی لازم است دو فروند از هواپیماها به خرمآباد آمده و در عملیات شرکت کنند.(۲)

 تجدید انتخابات بارفروش و ساوه

بنابر نام های که مجلس شورای ملی به وزارت داخله فرستاد، تقاضا شد انتخاب نمایندگان دو شهر بارفروش (بابل) و ساوه برای ورود به مجلس شورای ملی تجدید شود.(۳) پیش از این اعتبارنامه نوریزاده از بارفروش و علی دشتی از ساوه در مجلس رد شده بود.

 فروش اسلحه ارزان میان طوایف لُر

کارگزاری اصفهان امروز با ارسال خبری به وزارت امور خارجه، از قول کسانی که از منطقه تحت اقامت طوایف لر به اصفهان آمدهاند گفت که چند نفر با لباس مبدل در میان ایلات، اسلحه و فشنگ ارزان میفروشند و یا با قاطر معاوضه میکنند.(۴)

 تمایل نمایندگان مجلس به تشکیل انجمن های بلدی

روزنامه ستاره ایران در شماره امروز خود خبر داد که ۳۰ تن از نمایندگان با ارائه نام های به رئیس مجلس خواستهاند هر چه زودتر از دولت خواسته شود، اقدام به تشکیل انجمن های بلدی کند.(۵)

 تخصیص بودجه ناکافی برای لشکر شرق

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، به وزارت جنگ اطلاع داد که با توجه به بودجه ماهیانه این لشکر که برابر ۸۷ هزار تومان است، فقط ۷۰ هزار تومان در ماه های حمل و ثور حواله شده است. وی افزود: «الساعه اردوی دزداب یکهزاروچهارصد [نفر] وعده اردوی بجنورد پانصد نفر که ماهی پانزدههزار تومان تفاوت جیره و علیق و کرایه مال و غیره، علاوه بر اعتبار باید پرداخته شود.» خزاعی خواستار توجه وزارت جنگ به موقعیت مالی لشکر شرق شد.(۶)

 خرید و فروش نوجوانان در انزلی

بنا به اخباری که در مخابرات استرآباد ثبت شده، ترکمن های گمیشتپه که به عنوان تجارت با لتکا به گیلان رفت و آمد میکنند، اخیراً دو دختر و دو پسر ده، یازده ساله را از بندرانزلی به ۶۰ تومان خریده، پنهانی با لتکا به گمیشتپه آوردهاند.۷(۷)

 اعطای نشان افتخار و لیاقت به ذکاءالدوله

روزنامه ستاره ایران در شماره امروز خود خبر داد که «جمهوری کوبا» اخیراً یک قطعه نشان افتخار و لیاقت به ذکاءالدوله نماینده ایران در مجمع اتفاق ملل اهدا کرده است. این نشان، «نظر به خدمات شایان مشارالیه راجع به استقرار صلح و عالم انسانیت اعطا گردیده است.»(۸)

 فارغالتحصیلان مدرسه سنلوئی

مدرسه سنلوئی تهران با اعلان اسامی چهار تن از شاگردان خود، خبر داد که اینان موفق به گرفتن دیپلم درجه اول از تحصیلات دوره متوسطه شدهاند. صادق هدایت، یکی از نام های اعلام شده است.(۹)

 اعلان پذیرش دانشجو برای مدرسه صاحب منصبان

«مدارس قشونی» امروز با چاپ آگهی در مطبوعات خبر داد که «مدرسه صاحب منصبان مخصوص تعلیم علوم نظامی» داوطلب میپذیرد. این مدرسه شبانهروزی بوده و محصلین پس از طی دوره آن، موفق به گرفتن دیپلم با درجه نایب دومی شده، داخل قشون میشوند.(۱۰)

 مراسم سلام در حرم مطهر امام رضا(ع)

امروز به مناسبت تولد امام رضا(ع) مجلس سلام در ایوان طلای نادری، مقابل شمایل مقدس، برپا شد. علما، سادات و رؤسای دوایر لشکر و کشوری در این مراسم حاضر بودند. «پس از قرائت خطابه و صرف شربت و شیرینی به هر یک از حاضرین یک

اشرفی توسط متولیباشی عیدی» داده شد.(۱۱)

۱- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۰۸، ص ۲؛ روزنامه ایران، شم ۱۶۱۸، ص ۱.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، صص ۱۰۸ و ۱۰۹.

۳- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۰۸، ص ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۲۰۵.

۵- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۰۸، ص ۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۶۵ و ۶۶.

۷- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۹۱۶.

۸- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۰۸، ص ۳.

۹- همانجا.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۸، ص ۱.

۱۱- همان، شم ۱۶۲۱، ص ۲.

ص: ۱۳۹

 دوشنبه

۲۷ خرداد ۱۳۰۳

۱۶ ژوئن ۱۹۲۴

۱۲ ذیقعده ۱۳۴۲

 حمایت اهالی تربت از آیت اللهزاده خراسانی

گروهی از اهالی تربت امروز با فرستادن تلگرامی به آیت الله سیدحسن مدرس و رونوشت آن به رضا خان، از این که نسبت به [میرزامحمد] آیت اللهزاده خراسانی توهین شده و «از طرف اولیای دولت کاملاً- جلوگیری نشده» اعتراض کردند. در این تلگرام آمده است که اگر اقدامی در جهت [حفظ حرمت شخصیت آیت اللهزاده خراسانی] صورت نگیرد، انتظار هر پیشآمدی ممکن خواهد بود، چرا که «عرق مسلمانی مسلمین و غیرت دینی متدینین باعث نهضت فوق تصور» خواهد شد.(۱) (ر.ك: ۱۹ خرداد)

 نظر وزارت جنگ درباره اخبار امیرلشکر غرب

وزارت جنگ امروز به اطلاع امیرلشکر غرب رساند که اخبار ارسالی شما در مورد کمک ویلسن، شیخ خزعل و بختیاریها به طوایف لُر «تا به حال فقط از ناحیه حضرتعالی رسیده، از منابع دیگر تأیید نشده است.» احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، چند روز پیش از قول جاسوسان خود خبر داده بود که ویلسن، رئیس شرکت نفت جنوب، شیخ خزعل و بختیاریها، طوایف لُر را علیه دولت تجهیز و حمایت میکنند. (ر.ك: ۲۱ خرداد) وزارت جنگ با غیرموثق خواندن این خبر، افزود که اگر هم مساعدتی شده باشد «تصور نمیرود که به طور علنی و آشکار صورت گرفته باشد، ولی در باطن شاید ... مبادرت به تبلیغات و تحریکاتی کرده باشند.» وزارت جنگ تأکید کرد [بهتر است] نقاط حساس اطراف خرمآباد را به نحوی مستحکم کنید که الوار موفق به تصرف دوباره آنها نشوند.(۲)

سر آرنولد ویلسن، رئیس شرکت نفت جنوب در این زمان راهی انگلیس شده بود و در ایران نبود.

 ضرورت همکاری قشون و نظمیه کردستان با کارگزاری وزارت امور خارجه

وزارت امور خارجه امروز با ارسال یادداشتی به وزارت جنگ خواستار همکاری نظمیه و قشون کردستان با کارگزاری این وزارت خانه در آن منطقه شد. در این یادداشت آمده است: «چون در نتیجه تبلیغات ترکها در کردستان موقعیت سیاسی آن نقطه جلب اهمیت نموده است و مساعدت مأمورین دولت علّیه با یکدیگر ن هایت ضرورت را دارد،... دستور داده شود که در امور سیاسی با کارگزاری منت های مساعدت را مبذول دارند.»(۳)

□ گزارشی از هواپیما های فرانسوی

نـایب ارفعالملـک، نماینـده وزارت جنگ در بوشـهر، به وزارت جنگ خبر داد که «طیاره اسپاد نمره ۲ در بوشـهر تحت تعمیر است [و] طیاره اسپاد نمره ۱ در شیراز» است و پس از چهار هفته پرواز خواهد کرد. هواپیمای بِرِگه شماره ۲ قابل تعمیر است؛ لوازم یـدکی آن به قیمت ۱۵۰۰۰ فرانـک بایـد از فرانسه خریـداری شود و دو ماه تعمیر آن طول میکشـد. ارفعالملک در ادامه گزارش خـود افزود که مسیو ژرارد [خلبـان فرانسـوی] میگویـد در فرانسه بیشـتر از ایران حقـوق میگیرد. «اسـتعفای خـودش را تقـدیم کرده» بـه خرج خـودش میخواهـد بـه فرانسه بـازگردد. البته پیش از رفتن، اسپاد نمره ۳ را به تهران خواهـد رسانـد. در تلگرام ارفعالملک آمده است: «بعضی اسباب های هواپیمایی لازم است و مکانیسینها صورتی تشکیل داده که قیمت آن اسباب تقریباً ۸۰۰۰ فرانک است.» در ضمن لازم است دو متخصص دیگر از پاریس استخدام شوند.(۴)

□ زمینگیر شدن یک هواپیما در بروجرد

نصر الله خلعتبری، کفیل تیپ پیاده لشکر غرب امروز در تلگرامی به وزارت جنگ خبر داد که «احتیاجات طیاره آلمانی نرسیده است. با موقعیت لرسـتان، طیاره به کلی از کار افتاده و محل اسـتفاده نیست. مسـتدعی است قـدغن فرمایید هر چه زودتر ارسال نمایند. در این خصوص طیارهچیها نگران میباشند.»(۵)

□ تهیه مقدمات ارسال فشنگ به لشکر جنوب

دایره نقلیه کل قشون موظف شد وسایل حمل ۵۰ هزار فشنگ ده تیر انگلیسی را به اصفهان، برای لشکر جنوب فراهم کند. این دستور محرمانه بود.(۶)

□ ایجاد دو پُست روسی در حسن کیاده

محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ مسـتقل شمال، اطلاع داد که روسها دو پُست در حسن کیاده تأسیس و هشت نفر در آنها مستقر کردهاند. روسها ۱۶ قبضه تفنـگ هم در اداره شـیلات حسن کیاده دارنـد. «نفرات مزبور در مـدت های معینه به وسـیله کشتی جنگی ساخلوی بندرانزلی عوض میشوند.»(۷)

□ توصیه وزارت امور خارجه به وزارت معارف

وزارت امور خارجه در یادداشتی به وزارت معارف با اشاره به درخواست کنسولگری ایران در عشقآباد، مبنی بر ارسال کتب و مجلات علمی به عشـقآباد، نوشت که با این نظر موافق است و آن را اقـدامی مفیـد در جهت ترویج زبان فارسـی و ادبیات آن، میان ایرانیان آن ناحیه میداند.(۸)

□ نامه شیخ خزعل به رضا خان

شیـخ خزعل ، در پی دیدار خود با وقارالملک(۹)، حـاکم بنادر، امروز تلگرامی به رضا خان فرسـتاد. در این تلگرام که خطاب

آن «حضور مبارک حضرت مستطاب اشرف اعظم آقای سردارسپه رئیسالوزراء و فرمانده کل قوا دامت شوکته» است از ابلاغ مراحم رضا خان توسط وقارالملک تشکر شده و آمده است که «بر طبق قول و عهدی که مکرراً عرض کرده[ام]، مادامالحیات در خدمات صادقه و فدویت کاملاً نسبت به آن وجود معظم خودداری ندارم و خود را بسته و فدوی حضرت اشرف دانسته و میدانم.»(۱۰)

 شایعه حمله قوای آشوری به ایران

پس از جنگ اخیر شیخ محمود با انگلیسها و عقبنشینی قوای انگلیس به روانـدوز، در مناطق مرزی ایران شایع شد که قوای آشوری به خاک ایران خواهد آمد و این شایعه موجب وحشت اهالی گردیده است. «عده کثیری از رعایای حدود سردشت به ساوجبلاغ کوچ و رؤسای عشایر و مالکین آنها تقاضای ممانعت از مهاجرت نمودهانـد.» امیرلشکر غرب امروز این خبر را به اطلاع

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۹۹.
۲- همان، پ ۱۳، ص ۱۰۲.
۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۵-۷-۱-۱۳۰۳.
۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، صص ۵۴ و ۵۵. وزارت جنگ در پاسخ ارفعالملک نوشت که بِرِگه ۲ را به تهران حمل کند تا در این جا تعمیر شود و لوازم یدکی آن از پاریس توسط سرتیپ حبیب الله شیبانی درخواست گردد. ژرارد هم وقتی با اسپاد به تهران پرواز کرد، نظر او برای مانـدن در ایران جلب خواهد شد. «اگر اسپاد ۲ مرمتپذیر نیست، ممکن است از اشیاء اسپاد ۱ برای تعمیر آن استفاده نمود.» (همان، پ ۲۵، ص ۵۳) این گزارش نشان میدهد که بیشتر هواپیما های فرانسوی خریداری شده از فرانسه در عرض کمتر از سه ماه از کار افتادند.
۵- همان، پ ۱۴، ص ۱۲۴. دایره عملیات کل قشون پس از دریافت این خبر اطلاع داد که لوازم هواپیما توسط خودرو ارسال شده، علت عدم رسیدن آن تحقیق شود. (همان، پ ۱۴، ص ۱۲۳).
۶- همان، پ ۱۹، ص ۶۶. چند روز بعد رئیس مباشرت کل قشون خبر داد که این تعداد فشنگ، به علاوه ۲۰۰ گلوله توپ کوهستانی روسی و ۲۰۰ گلوله توپ صحرایی به لشکر جنوب فرستاده شد. (همان، پ ۱۹، ص ۶۵).
۷- همان، پ ۲۲، ص ۲۸۰.
۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۴۰-۳۳-۱۳۰۳.
۹- غلامرضا وقارالملک فرزند حسینعلی خان در ۱۲۶۹ش به دنیا آمد. در ۱۲۹۱ش به امر حکومت مرکزی، برای رفع درگیری میان شیخ محمره و بختیاریها بر سر حکومت شوشتر، با جمعآوری قشونی ۱۰۰۰ نفره از اهـواز حرکت کرد و پس از ورود به شوشتر با اعلام حکومت بیطرف به این نزاع پایان داد. او در دوره چهارم مجلس شورای ملی به نمایندگی مردم دزفول به مجلس راه یافت اما چندی بعد به دلیل تصدی حاکمیت اراک (عراق) از نمایندگی استعفا کرد. او همچنین حکمرانی کل بنادر و خلیج فارس را نیز بر عهده داشت. وقارالملک در ۱۳۴۵ق از دنیا رفت. (کتاب آبی، ج ۸، ص ۱۷۴۲؛ حبلالمتین، شم ۳۳ (۲۰ ربیعالاول ۱۳۴۴)، صص ۲ و ۳؛ فهرست اسامی و مشخصات...، صص ۱۷۱ و ۲۷۵).

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۶۲۸.

رضا خان رساند و افزود که دستور لازم برای جلوگیری از کوچ رعایا داده شده است.(۱)

 مقاله روزنامه وارلیق درباره ایران

لشکر شمال غرب، امروز ترجمه مقال های چاپ شده در روزنامه وارلیق را که در ساری قمیش منتشر میشود، به وزارت جنگ فرستاد. در نامه پیوست این ترجمه آمده است که این مقاله را حمد الله صبحیبیک، مؤسس ترک اجاقی نوشته است. در بخشی از این مقاله با تأکید بر این که انقلاب دامنگیر ایران شده، آمده که ایران جوان اینک در برابر ایران آخوندها قرار گرفته است. نویسنده با اطمینان از پیشرفت تحرکات ملی و جمهوریخواهی در ایران مینویسد: «هر چند برای مدت موقتی به ضعف مبتلا و در وقفه بماند، باز طوفان انقلاب متدرجاً و رفته رفته به بالا خواهد کشید. ایران امروزه که از طرف سردار سپه تمثیل شده برای این که از آخوندها انتقام گرفته شود از طرف تاریخ انقلاب برای انجام این امر دعوت شده است.»(۲)

 اعتراض سرکنسولگری شوروی به ضرب و شتم یک تبعه روس

اسلاوتسکی، سرکنسول شوروی در تبریز، با ارسال نام های به نظمیه تبریز نسبت به ضرب و شتم یک تبعه روس توسط داشناکها اعتراض کرد و نوشت که آژان های نظمیه نه تنها در برابر این اقدام تحرکی از خود نشان ندادند، بلکه فرد مضروب را نیز دستگیر کردهاند. وی با این توضیح که اقدامات داشناکها را به اطلاع مقامات آذربایجان رسانده، درخواست کرد هر چه زودتر مرتکبین این حادثه تنبیه شوند.(۳)

 نظر سرتیپ فضل الله زاهدی به انتقال رکنالملک

سرتیپ فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که «از قرار معلوم دستوراتی از قوامالدوله به رکنالملک» میرسد؛ و با این که توان اجرای تحریکات را ندارد، اگر صلاح میدانید «پست مشارالیه به نقاط غیرقابل توجهی از قبیل کاشان و یزد ... تبدیل شود.»(۴)

اطلاعرسانی زاهدی درباره رکنالملک به تلگرام وزارت جنگ بازمیگردد که در آن قوامالدوله را یکی از مخالفان سیاسی رضا خان به امرای قشون معرفی کرده بود. (ر.ک: ۲۲ خرداد)

(تصویر) ساوجبلاغ مکری

۱- همان، پ ۱۴، ص ۵۲.

۲- همان، پ ۱۲، صص ۴۴۳ و ۴۴۴.

۳- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۲۲۳۱، ص ۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۳۴۷. در پاسخ به زاهدی گفته شد که اگر اسنادی از

رکنالملک به دست آید به موجب آن از شیراز دور میشود. (همان، پ ۱۸، ص ۳۴۶).

ص: ۱۴۱

 سه شنبه

۲۸ خرداد ۱۳۰۳

۱۷ ژوئن ۱۹۲۴

۱۳ ذیقعده ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

امروز پیش از ظهر مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد، اما به سبب وفات آصفالممالک، نمایندگان تصمیم گرفتند جلسه را به احترام آن مرحوم ختم کرده، به روز پنجشنبه احاله دهند. مؤتمنالملک در سخنان کوتاهی از شخصیت آصفالممالک تمجید کرد و از نقش او در دوره های سوم و چهارم مجلس شورای ملی یاد نمود.(۱)

 نامه رضا خان به وزارت معارف

رضا خان در نام های که امروز به وزارت معارف فرستاد، با توجه به تغییر ناظر شرعیات در این وزارت خانه، از ناظر جدید خواست که به وظایف قانونی خود عمل کند. رضا خان تذکر داد که ناظر شرعیات باید «حدود مسئولیت و نظارت قانونی خود را از هر حیث چه نسبت به مطبوعات و چه نسبت به پیس های نمایش هایی که داده میشود کاملاً رعایت کرده و از اجازه درج و نشر مسائلی که برخلاف موازین شرع انور و مصرحات قانون است و همچنین از تصدیق نمایش هایی که مضر به اخلاق اجتماعی و دیانتی است اجتناب و خودداری نماید.»(۲)

چندی پیش سیدمهدی مجتهد لاهیجانی به سمت ناظر شرعیات وزارت معارف تعیین شده بود. (ر.ک: ۲۲ خرداد)

 تهاجم لُرها به مواضع لشکر غرب

نیمه شب امشب یک گروه پانصد نفری از طایفه بیرانوند، همراهی غلامعلی خان، جناح چپ تنگ زاهدشیر در کوه سیاهکمر را مورد تهاجم قرار دادند. پس از رسیدن این خبر به مرکز لشکر، دستور داده شد قوای کمکی برای مقابله با لُرها راهی منطقه شوند.(۳)

 تأیید مواضع شیخ خزعل توسط وقارالملک

وقارالملک حاکم بنادر امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان، ضمن اشاره به ملاقات خود با شیخ خزعل ، نوشت که اظهار تابعیت او به دولت مرکزی حقیقت دارد؛ حتی «جلوگیری هم در یک قسمت مفسده قریب الوقوع بختیاریها نمودهاند که فوقالعاده مستوجب توجه و شمول مراحم مبارک هستند.» وقارالملک تأکید کرد که از نظر او، شیخ خزعل «کاملاً یک قلم از

نزدیکان فداکار و قویاً چاکر فرمانبردار حضرت اشرف» است.(۴) (ر.ک: ۲۷ خرداد)

 جلوگیری ترکیه از ورود اجناس ایرانی

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، اطلاع داد که نزدیک یک ماه است مأموران مرزی ترکیه به عنوان بیماری دواب از خروج مالالتجاره ایران جلوگیری میکنند؛ و این در حالی است که دواب ایران سالم هستند. «آن چه استنباط میشود فقط مقصود ترکها این است از سرحد با دواب خودشان مالالتجاره را حمل نمایند. فعلاً قریب سیصدهزار تومان مالالتجاره در آواجق و قراعین» انبار شده است.(۵)

 درخواست انضمام عواید قپانداری به بلدیه تبریز

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، در تلگرامی که امروز به وزارت جنگ فرستاد از عدم کفاف بودجه بلدیه تبریز گفت و پیشنهاد داد با تخصیص عواید قپانداری، امکان پاکیزه نگه داشتن تبریز به وجود میآید.(۶)

 تشکیک در تقاضای امیرلشکر غرب

رضا خان با ارسال تلگرامی به امیرلشکر غرب نسبت به پیشنهاد او برای ترفیع درجات برخی از نظامیان لشکر غرب تشکیک کرد. وزیر جنگ و رئیسالوزراء گفت که درجات پیشنهادی شما، با آنچه که در گزارش نایب سرهنگ محمود پولادین دیده میشود در تضاد است. [گویا نظامیانی که توسط امیرلشکر غرب، برایشان تقاضای ترفیع درجه شده بود، در گزارش محمود پولادین، مظنون به ترک خدمت و یا اهمال در وظیفه بودند.](۷)

 درخواست شهبندری ترکیه در ارجاع امور قضایی به محاکم کنسولی

به گزارش کارگزار ارومیه، سامیبیک، باش شهبندر ترکیه در ارومیه، از وی تقاضا کرده امور قضایی اتباع ترک در سرکنسولگری حل و فصل شود و به محاکم داخلی ایران ارجاع داده نشود. مبینالسلطنه کارگزار ارومیه، میافزاید که پاسخ این کارگزاری منفی بود، چرا که «اتباع دولت ترکیه تابع قوانین داخلی مملکتی و کلیه امور آنها هم باید در محاکم صالحه داخلی رسیدگی شود» و تاکنون به همین ترتیب عمل شده است. وی این گزارش را امروز به وزارت امور خارجه فرستاد و یادآور شد که از پذیرش این درخواست نماینده سیاسی ترکیه خودداری خواهد کرد و اگر نپذیرند، مجبورند «به واسطه معوق ماندن امور دعاوی اتباع خودشان، به محاکم صالحه داخلی مراجعه نمایند.»(۸)

 اطمینان از عدم مداخله خارجی در انتخاب نماینده ارامنه

سطوتالسلطنه، حاکم ارومیه، امروز به کفیل ولایت آذربایجان نوشت که از مداخلات خارجی در انتخاب نماینده ارمنیان جلوگیری خواهد کرد. وی با اشاره به نامه محرمانه وزارت داخله در این مورد، افزود که چند روزی است برادر سهراب خان، کاندیدای ارامنه در آذربایجان به ارومیه آمده و تلاش میکند برای او رأی جمع کند، و همو «برای پیشرفت مقصود خود این قبیل راپورتها را به مناسبت استخدام خود در اداره تلگراف خانه به طهران میدهد. و یک روز هم در انجمن نظار مداخلات

غیرقانونی کرده بود که جلوگیری به عمل آمد.»(۹)

 هجوم ملخها به روستا های ایران

در گزارشی که فرمانده نظامیان منطقه مرزی ایران و شوروی میدهد، ملخ داخل کشت و زرع روستا های اجیرلو، مرادلو و عبابیک شده، «هشتاد پوط گندم و نودوچهار پوط جو تخمی که کاشته شده، خورده»اند.(۱۰) این حادثه در حالی رخ میدهد که مأموران روسی در حال مبارزه با ملخ در منطقه هستند.

 تقاضای ارجاع بدهی های احمدشاه به وزارت دربار

وزارت امور خارجه امروز در یادداشتی به وزارت مالیه پیشنهاد

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۹، ص ۱.

۲- همانجا. درباره این اقدام رضا خان گفته شده است که «سردار سپه تصمیم داشت برای جلب رضایت طبقه سوم به یکی دو فقره تظاهر اکتفا نکرده این بازی را دائماً تجدید نماید و مخصوصاً برای جلبنظر و توجه روحانیون نیز ن هایت کوشش را به عمل آورد. سردار سپه که بدون مبالغه یکی از باهوشترین و پرکارترین افراد عصر خود محسوب میشد به خوبی دریافته بود که بزرگترین دشمنان او طبقه روحانیون میباشند که با نفوذ معنوی خود هر وقت بخواهند میتوانند ضربت های سختی به او بزنند... [از این رو] میخواست با تظاهر به دوستی آنها نفوذ آنها را از بین برده تا اگر خواست دست به اصلاحاتی بزند از این قوه معنوی دغدغه خاطری نداشته باشد ولی در عین حال برای جلب آنها از هرگونه اقدامی فروگذار نمیکرد.» (مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۵۲). همچنین گفته میشود: «عامل مؤثری که در قضیه جمهوری موجب شکست رضا خان شد، مستمسک های مذهبی مدرس بود. از این رو رضا خان حربه مذهب را اختیار کرد و بر این اساس عوامفریبی و تظاهرات دروغی را با شدت آغاز نمود. در ماه رمضان قشون را به روزه گرفتن تشویق نمود، در ادارات روزهخواری را ممنوع کرد، شب های احیا در نظمیه و ادارات قشونی همه قرآن به سر گرفتند و خود سردارسپه نیز در آن مراسم شرکت میکرد. او به این ترتیب خاطره های دینداری ایام وزارت جنگی خود را تازه نمود و به دستور او تمام این مطالب را با آب و تاب کامل در روزنامه ها مینوشتند. [و از ان جمله] در ۲۸ خرداد ۱۳۰۳ رضا خان طی نام های به وزارت معارف، دستور داد که ناظر شرعیات بر مندرجات مطبوعات و پِیس های نمایشی نظارت کرده و از درج مسائل خلاف شرع جلوگیری و مرتکبین منهیات شرعی را تنبیه نماید.» (بصیرتمنش، علما و رضاشاه، صص ۱۱۲ و ۱۱۳).

۳- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۷۶.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۴۴۰ .

۵- همان، پ ۱۲، ص ۴۰۰.

۶- همان، پ ۴، ص ۱۷۷. موضوع به وزارت مالیه منعکس شد. وزارت خانه مزبور پاسخ داد که عوایدی که طبق قانون به بلدیه اختصاص مییابد، درآمد های حاصل از نواقل است و پیشنهاد یادشده برخلاف مصوبه هیأت دولت است و وزارت مالیه مجوز قانونی برای پذیرش آن ندارد. (همان، پ ۴، ص ۱۷۵).

۷- همان، پ ۱۳، ص ۱۵۸.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۹-۱۸-۳۵-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۸.

۱۰- همان، پ ۶، ص ۲۶. موضوع از طریق وزارت جنگ به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد تا به سفارت شوروی منعکس شود. (همان، پ ۶، ص ۲۵).

کرد بـدهی های احمـدشاه به «کمپانی متحده عراق و ایران» برای حمل چهار دسـتگاه خودرو و نیز مخارج شاه هنگام مسافرت در «عراق عرب» که از طریق سفارت انگلیس بارها پیگیری شده، از بودجه وزارت دربار کسر و پرداخت شود.(۱)

 نمایش خودرو های زرهپوش در شیراز

خودرو های زرهپوش وارداتی که از بوشـهر راهی تهران هسـتند، در شـیراز نمایش دادند. خودروها راهی اصفهان هستند تا به تهران برسند.(۲)

 خروج شومیاتسکی از ایران

شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی در ایران، تهران را به مقصد بادکوبه ترک کرد.او قرار است در بادکوبه با مسئولان امور نفتی ملاقات کرده و درباره ترانزیت نفت میادین شمال ایران از مسیر قفقاز گفتو گو کند.(۳)

 چهارشنبه

۲۹ خرداد ۱۳۰۳

۱۸ ژوئن ۱۹۲۴

۱۴ ذیقعده ۱۳۴۲

 دستور رضا خان به خاتمه ارسال تلگرام های جمهوریخواهی

وزارت جنگ از قول رضا خان، خطاب به امرای لشـکر و رؤسای تیپ بخشـنام های فرستاد که در آن آمده بود: «چون هنوز از پاره[ای] نقاط، مخصوصاً شیراز، تلگرافاتی راجع به جمهوریت میرسد و با مقتضیات امروزه ادامه این اقدامات صلاحیت ندارد، حسبالامر قدغن فرمایید عجالتاً اهالی را به نحوی ساکت نموده و از مخابره این قبیل تلگرافات آنها را ممنوع دارند.»(۴)

 تهاجم لشکر غرب به مواضع اشغال شده

در پی اشـغال جناح چپ تنگ زاهدشـیر توسط طوایف لُر، تیپ پیاده لشـکر غرب با آتش توپ خانه، علیه این اقدام وارد عمل شـد و بنابر اظهار امیرلشـکر غرب، ساعت ۱۱ امشب، پس از درگیری سـخت، الـوار مواضع اشـغال شـده را ترک کرده، عقب نشستند.(۵)

شایـد این عملیـات و عقبنشـینی لُرهـا کامـل نبوده باشـد، چرا که احمـد خان امیراحمـدی دو روز دیگر نیز همین موضوع را در بخشنامه نظامی خود یاد میکند. (ر.ک: ۳۱ خرداد)

□ هشدار امیراکرم نسبت به اقدامات دو تن از خوانین منطقه

امیراکرم، حاکم مازندران، به وزارت جنگ اطلاع داد که سیف الله خان و پرویز خان سوادکوهی «در کمیسیون فرامین وزارت مالیه مشغول» اقداماتی هستند که خالصه های دولت را با مستندات جعلی مال خود کنند.(۶)

□ تظلم اهالی خاکستر به مجلس شورای ملی

اهالی خاکستر درهگز با ارسال تلگرامی به مجلس شورای ملی از قطع شدن آب منطقه توسط ترکمن های ارتق شکایت کردند. آنان یادآور شدند که سال گذشته با یک قرارداد قطعی موضوع ظاهراً حل شد، اما کشمکشها و قطع و وصل آب همچنان ادامه یافت. در این تلگرام آمده است، اخیراً بار دیگر آب به کلی قطع شد و «اگر مسئله ده روز دیگر استمرار کند، علاوه بر تلف محصول، زراعت و مواشی و حبوبات با هم در معرض تلف است.» اهالی خاکستر همچنین از بیکفایتی مسئولان محلی در رسیدگی به این مسئله نوشتند و خواستار «اعزام مأمورین صالح وطندوست [و] ملتپرست» شدند.(۷)

□ استعلام رئیس تیپ شمال درباره شرکت سوئد و ایران

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز از وزارت جنگ پرسید که ماهیت شرکت سوئد و ایران که اخیراً وزارت امور خارجه مجوز فعالیت آن را به کارگزاری [رشت] اعلام کرده، چیست؟ آیا اموال شرکت برادران نوبل، مایملک این شرکت جدید است یا خیر؟(۸)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷-۴-۳۷-۱۳۰۳.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۱، ص ۲.

۳- FO E ۶۲۷۹/۲۵۵/۳۴.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۹۸.

۵- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۷۸ تا ۸۰. شاید تهاجم اخیر طوایف لُر و تصرف یکی از دو جناح تنگ زاهدشیر موجب این خبر شده باشد که ساعت هفت صبح دیروز یک هواپیمای جنگی از تهران به سمت خرمآباد پرواز کرد و پس از گردش در آسمان منطقه در آنجا فرود آمد و امروز به تهران بازگشت. (روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۰، ص ۱).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۷۳. موضوع از طریق وزارت جنگ به وزارت مالیه اطلاع داده شد و آن وزارت خانه در پاسخ نوشت که «کمیسیون رسیدگی به فرامین مادامی که مدرک صحیح و بیعیب و دفتری شده و قاطعی ملاحظه ننماید، تصدیق صحت را نخواهد نمود.» با این حال افزود نام خالصه هایی که در خبر حاکم مازندران آمده، به وزارت مالیه اعلام شود. (همان، پ ۲۲، ص ۱۷۱). امیراکرم نیز از بابل کنار، شیرگاه و چند روستای دیگر اسم برد. (همان، پ ۲۲، صص ۱۶۸ و ۱۶۹).

۷- همان، پ ۸، صص ۱۵۳ و ۱۵۴.

۸- همان، پ ۲۲، ص ۲۱۳. شرکت برادران نوبل که پیش از جنگ بینالملل در شهر های رشت و بندرانزلی شعبه داشت، پس از آن، و ظهور انقلاب بلشویکی دچار تزلزل شد. روسها اموال این شرکت را در خاک روسیه ضبط کردند و برای گرفتن

شعب آن در ایران مراحلی را پیمودند که پرونده های قطور در وزارت امور خارجه ایران ساخت. شرکت برادران نوبل که ماهیتی سوئدی داشت، اینک با نام شرکت سوئد و ایران مجوز فعالیت در رشت گرفته است. (همان، پ ۲۲، صص ۲۰۹ و ۲۱۱).

 مجلس ترحیم آصفالممالک

دیروز و امروز مجلس ترحیم آصفالممالک در مسجد سپهسالار برقرار بود. امروز وزراء و وکلا در این مجلس شرکت کردند. آصفالممالک نماینده کرمان در مجلس شورای ملی بود.(۱)

 توهین جمهوریطلبان حقیقی به روحانیان

«جمهوریطلبان حقیقی» تبریز که با انتشار اعلامیه هایی خطاب به عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، مواضع خود را ابلاغ میکردند، امروز با نگارش اعلان جدیدی، علماء را آلت دست انگلیس خواندند که استقلال ایران را به خطر میاندازند. در این اطلاعیه کوتاه آمده است: «از این تاریخ با صدای بلند به عموم روحانیون میگوییم که اگر از رفتار و روش اجنبیپرستی دست نکشیده، باز به سیاست و جریانات حاضره مملکت مداخله نمایند، خواهند دید چیز هایی که تا به حال ندیدهاند.»(۲) این گروه رضا خان را ناجی کشور و امید آینده ایران میخواند.

 تصویب تعطیلی روز جمعه در تبریز

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که پس از بررسی های لازم در اداره بلدیه تبریز و نظر موافق حاکم آذربایجان، و نیز مذاکره با اصناف، تصویب شد روز های جمعه در تبریز تعطیل باشد.(۳)

 تهاجم اشرار بینالنهرین به خاک ایران

امیرلشکر غرب امروز به رضا خان اطلاع داد که هرج و مرج های بینالنهرین موجب شده که اشرار داخلی بینالنهرین وارد خاک ایران شده و اقدام به شرارت کنند. «اخیراً نیز به یک دستگاه گاری پست دولتی حمله نموده» که موفق به دستبرد نشدهاند.(۴)

 پنجشنبه

۳۰ خرداد ۱۳۰۳

۱۹ ژوئن ۱۹۲۴

۱۵ ذیقعده ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد. در ابتدا مراسم تحلیف برای شماری از نمایندگان اجرا شد. شیخ

محمدعلی الموتی و ضیاءالواعظین هنگام یاد کردن قسم، بخش مربوط به سلطنت و وفاداری به آن را نخواندند و یا با شرایطی آن را قرائت کردنـد. گفتو گوها در این هنگام بالا گرفت و آیت الله مـدرس اظهار داشت: «معتقد نبودید، قبول وکالت نکنید.» مؤتمنالملـک، رئیس مجلس، معتقـد بود که این نوع قسم خوردن مطابق قانون اساسـی نیست. آیت الله مـدرس در پایان جلسـه اجـازه خـواست کـه در اجلاس بعـدی مجلس در این بـاره سـخن گویـد. در جلسه امروز خـبر لایـح هـای که از طرف آیـات سیـدابوالحسن اصـفهانی، محمدحسـین نـایینی و عبـدالکریم حائری یزدی «راجع به معرفی بیست نفر از آقایان علماء برای طراز اول» ارائه شـده بود داده شد و مقرر گردید در جلسه آتی قرائت شود. مجلس درادامه گفتوگو های گذشـته موضوع مالیات از نواقل را پی گرفت.(۵)

 دیدار وقارالملک با آیت الله سیدابوالحسن اصفهانی

وقارالملـک حـاکم بنـادر در تلگرامی به رضـا خـان، خبر داد که «عبوراً چنـد ساعتی را در اماکن مقـدسه نایبالزیاره» بودم و از علمـاء با آیت الله سـیدابوالحسن اصـفهانی دیـدار و گفتوگو کردم. وی مینویسـد که راجع به اوضاع ایران و اقـدامات حضـرت اشرف [= رضا خان] در ترقی و تعالی مملکت صحبت کردم. وقارالملک

۱- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۰، ص ۱.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۳۱۳.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۱۹، ص ۲.

۴- اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۳۴. موضوع از طریق وزارت امور خـارجه پیگیری شد. (همان، پ ۱۵، ص ۳۲).

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۱، صص ۱ و ۲.

افزود که همه نـامه هـایی که از ایران، اخیراً، به دست ایشان رسـیده بود مهر قشون داشت [= سانسور شـده بود]، و این موضوع باعث نگرانی شده بود که توضـیح دادم و درباره مخالفان و ریشه های مخالفت آنان سـخن گفتم و «کاملاً ایشان را به موقعیت مملکت و حسن عقیده حضرت اشرف جلب» نمودم.(۱)

 نگرانی وزارت پست و تلگراف از ادامه سانسور مکاتبات

وزارت پست و تلگراف امروز در نـام هـای که به وزارت جنگ فرسـتاد پرسـید که سانسور نامه هایی که به منطقه غرب کشور میرود [و بالعکس] تا کی ادامه خواهـد داشت؟ و افزود: «اگر اهمیت [زیاد] ... نـدارد، قـدغن فرماییـد موقوف نمایند که سـلب اطمینان مردم از اداره پست نشود.» وزارت جنگ پس از دریافت این نامه بلافاصله دستور داد که سانسور را موقوف دارند.(۲) این موضوع به اطلاع امیرلشکر غرب هم رسید که اول بار از ناحیه او این تقاضا شده بود.(۳)

 نگرانی امیرلشکر جنوب از تکرار حوادث خونین اصفهان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز در تلگرامی به رضا خان خبر داد که امکان دارد موضوع شیره تریاك بار دیگر، همچون پارسال، باعث جنجالآفرینی شود. هماینک عد های از اهالی و رعایای خراسگان به خانه حاجآقا نور الله اصفهانی رفته و از وی وعـده مساعـدت گرفتهاند. گزارش های رسیده هم حاکی است «عده کثیری از بلوک و توابع اجتماع و به شـهر آمده، در این موقع اذهان مردم را مشوب و قضایای معموله سال گذشـته را تجدیـد نماینـد.» محمود آیرم افزود که حاجآقا نور الله اصـفهانی «اظهار میدارد که سـنه ماضیه دولت سهم رعیت را آزاد نمود و امسال بدون این که حکم صادره مزبور ملغا شود، اداره مالیه با کمال شـدت سـهم رعایا را نیز جلوگیری و به انبار جمعآوری مینماید.» وی نوشت که عده زیادی از اهالی اصـفهان و توابع در این موضوع سهیم و ذینفع هستند.(۴)

 موافقت با توقف هواپیماها در بروجرد

در پی درخـواست احمـد خـان امیراحمـدی، امیرلشـکر غرب، از وزارت جنـگ مبنی بر مانـدن طیـاره هـا در منطقـه برای دفع حملاـت طوایف لُر و [نمـایش قـدرت]، وزارت جنـگ امروز پاسـخ داد که «مخـارج ایـاب و ذهـاب طیاره ها خیلی گزاف، به علاوه بنزین و وسایل پرواز آنها خیلی کمیاب است... عجالتاً چند روزی در آنجا متوقف باشند. برای عودت دادن آنها هم قبلاً به مرکز اطلاع دهید.»(۵)

 امکان حمله طایفه پشتدری به سردشت

بنابر گزارش امروز فرماندهان قوای ساوجبلاغ و بانه، اخیراً طایفه پشـتدری در کردستان عراق تحرکاتی نشان میدهد که برخی معتقدند، مقدمه تهاجم به سـردشت است. مظفرالعشایر، رئیس طایفه گورك، چنین عقید های دارد. فرمانده قوای ساوجبلاغ به رؤسای طایفه گورك دسـتور داد برای مقابله با این حمله احتمالی راهی سردشت شوند. پشتدریها اخیراً با همه وسایل و احشام

و اغنام، ییلاق را ترک کرده، و راهی منطقه گرمسیر شده‌اند [که حرکتی غیرعادی است.] شایع است آنها از طایفه مرگ های هم برای این حمله یاری میجویند.(۶)

 نماینده شیخ محمود در راه سنندج

سیدرضا افندی، نماینده شیخ محمود، که حامل نامه هایی از طرف شیخ است از کردستان عراق وارد بانه شده، در حال حرکت به سنندج است. او خیال دارد «از آنجا به وسیله شهبندری ترکیه تظلمات و تعدیات و بمباردمان و آتش زدن هستی عموم اهالی آن صفحه را به دولت علّیه و سفرای مختار مقیم مرکز تلگراف و تقاضای رفع آن را بنماید.»(۷) دستور داده شد مانع مسافرت او نشوند.

 به دنبال قاتل

وزارت داخله از حاکم خمسه خواست حسن خان قرهداغی را که مرتکب قتل و دزدی شده و از گروس به زنجان آمده، دستگیر و اموال دزدی را مسترد کند.(۸)

 ورود محمولات صنعتی

به گزارش سرکنسولگری انگلیس در بوشهر، امروز اقلام صنعتی زیر که با کشتی نایدن فلز (Niedenfels) به بندر بوشهر حمل شده بود، تخلیه گردید: یک کارگاه متحرک، ۱۱۴ محموله ماشین‌آلات، ۱۱۷ محموله کالا های برقی و یک محموله سیم مس.(۹)

(تصویر) آیت الله حاجشیخ عبدالکریم حائری یزدی

(تصویر) آیات عظام محمدتقی آقانجفی و حاجآقا نور الله اصفهانی

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۴۳۹.
۲- همان، پ ۱۵، ص ۱۶۱.
۳- همان، پ ۱۵، ص ۱۶۳. سانسور توسط نظامیان صورت میگرفت و کاملاً آشکار بود، چرا که پس از باز کردن نامه ها و خواندن آنها، مهر نظامی پای آن میزدند (همان، پ ۱۵، ص ۱۶۲) و یا دقت کافی به خرج نداده و نامه ها را در پاکت های دیگر گذاشته، میفرستادند. «از آن جمله، پاکتی که از بروجرد به آدرس شعبان خان نظامی رسیده، محتوی کاغذی بوده به عنوان میرزااحمد بارفروش.» (همان، پ ۱۵، ص ۱۵۸).
۴- همان، پ ۱۹، ص ۳۱۳.
۵- همان، پ ۱۴، ص ۱۰۷.
۶- همان، پ ۴، صص ۱۲۶، ۲۲۶ و ۲۲۷.
۷- همان، پ ۱۵، ص ۲۲۰.

۸- همان، پ ۶، ص ۴۰۷.

۹- FO E ۷۹۲۸/۲۵۵/۳۴.

ص: ۱۴۵

 جمعه

۳۱ خرداد ۱۳۰۳

۲۰ ژوئن ۱۹۲۴

۱۶ ذیقعده ۱۳۴۲

 موقعیت سیاسی تهران در گزارش های سفارت انگلیس

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به پایان خردادماه نوشت که «در طول [این] هفته مشاجرات قابل توجهی بر سر بازگشت [احمد] شاه رخ نموده است. چهل تن از علما در تلگرامی از وی برای بازگشت دعوت به عمل آوردهاند، و به رئیسالوزراء نیز گزارش شده که تلگرام مشابهی نیز از نجف ارسال شده است. به نظر میرسد بخش زیادی از افکار عمومی نیز از این حرکت حمایت میکند و نشانه هایی وجود دارد که ممکن است رئیسالوزرا خود رأساً از شاه بخواهد که بازگردد. ناسزاگویی به اعلیحضرت، که تا همین اواخر در مطبوعات آزادانه رواج داشت، تقریباً پایان یافته است. اخیراً یک دکاندار به خاطر اهانت به خاندان سلطنت به شدت در خیابان مورد ضرب و شتم قرار گرفته است. انتقاد علنی از رئیسالوزراء شاخصتر و پرسروصداتر شده است، و قطعاً سخن گفتن در حمایت از وی خطرناکتر شده است. یک روحانی که سعی کرد تا از وی در مساجد شاه تمجید کند، با برخورد سخت مردم روبرو شد؛ یک کاسب که مأمور تبلیغات رضا خان در بازارها بود، به خاطر برخورد مردم مجبور به ترک تهران شده است؛ یک روحانی که بر منبر تلاش کرد به نفع اعطای امتیاز نفت شمال به شرکت سینکلر سخن بگوید، با اتهام رشوه گرفتن از رئیسالوزراء روبرو شد و نتوانست به حرفش ادامه دهد.»(۱)

 تصرف دوباره تنگ زاهدشیر

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در حکم عملیاتی خود، خبر میدهد که امروز ساعت هشت بعد از ظهر جناح چپ تنگ زاهدشیر به دست نیرو های این لشکر میافتد. وی دو روز پیش هم این ادعا را برای مخاطبان نظامی خود کرده بود. حکم عملیاتی نمره ۲۵ امیرلشکر غرب نشان میدهد که درگیریها ادامه دارد و مواضع واقع در تنگ زاهدشیر هر از گاه دست به دست میشود.(۲) با وجود چنین درگیری هایی وی امروز نام های به رضا خان نوشت و وضعیت منطقه را چنین توصیف کرد: «تا این ساعت، نظم و سکونت در تمام نقاط حکمفرماست[!]» او در این نامه بار دیگر به اتحاد والی پشتکوه، شیخ خزعل و بختیاریها اشاره کرد و آنها را محرک اصلی الوار معرفی نمود. وی افزود که اخیراً نماینده شیخ خزعل که شبیه انگلیسها بود در میان طایفه دیرکوند دیده شده است. نشریات مخالف دولت در میان بختیاریها توزیع میشود. امیراحمدی درخواست کرد اقداماتی برای بیطرفی والی پشتکوه و بختیاریها در قضیه الوار انجام شود. وی در پایان تقاضا نمود با پیشنهاد ترفیع درجات نظامیان لشکر غرب موافقت شود.(۳)

□ نیاز لشکر غرب به جاسوس

رئیس ارکـان حرب لشـکر غرب امروز طی تلگرامی از رضـا خان خواست «نظر به موقعیت کنونی و مجادلاتی که قسـمت های [لشکر] غرب در لرستان و کردستان دارد، محتاج به تشکیل یک قسمت منظم جاسوسی است.» وی استخدام ده تن را برای این مسئله کافی دانست.(۴) رضا خان با اصل موضوع موافقت کرد اما با تخصیص بودجه و پرداخت حقوق، نه.

□ مذاکره با نمایندگان مخالفین قضیه شیره تریاک

در پی اخبـاری که امیرلشـکر جنوب از اقـدامات رعایا و اهالی ناراضـی توابع اصـفهان در قضـیه شـیره تریاک به مرکز فرسـتاد (ر.ک: ۳۰ خرداد)، امروز در تلگرامی به رضا خان یادآور شد که جمعیت زیادی از زارعین و اهالی بلوک و توابع اصفهان در حال آمدن به شـهر هسـتند. «فوراً با اطلاع و توافق مالیه یک نفر نماینده، از طرف قشون و یک نفر از طرف مالیه مأمور آنها را تعیین، چنـد نفر نماینـده از طرف خودشـان برای مـذاکرات متقاعـد نموده، از ورود آنها به شـهر جلوگیری شـد.» محمود آیرم افزود مذاکرات اینک در محل ارکان حرب لشکر جنوب ادامه دارد.(۵)

□ شکوائیه مدیر روزنامه ناهید به رضا خان

مـدیر روزنامه ناهید امروز با ارسال نام های به رضا خان نوشت که این روزنامه در کرمانشاه توسط قشون ضـبط میشود «و پس از چنـد روز معطلی و مفقود کردن چنـدین نمره» به دست نماینده ناهید در کرمانشاه میرسد. «این مسـئله باعث شده که جریده ناهید به فروش نمیرسد و اسباب نکث عایدات اداره فراهم شده است.» مدیر ناهید از رضا خان خواست در این مورد مساعدت لازم انجام شود.(۶)

□ کشتار در روستای مهتر کلاته

عـد هـای از طـایفه جعفربـای امروز به روسـتای مهتر کلاته در چهار فرسـخی استرآباد رفته؛ دو مرد را که مشغول زراعت پنبه بودنـد، کشـته و دو زن را به اسـارت میگیرنـد. پیرمردی که دختـرش به اسیری گرفته شـده بود، برای کسب رضـایت دزدان و آزادی دختر نزد آنها میرود که او را هم میکشند.(۷)

(تصویر) تهران

۱- FO E ۶۲۷۹/۲۵۵/۳۴.

۲- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۸۱ و ۸۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۹۴ و ۹۵.

۴- همان، پ ۱۳، ص ۴۱۱.

۵- همان، پ ۱۹، ص ۳۱۲.

۶- همان، پ ۱۵، ص ۲۵۶.

۷- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، صص ۹۱۷ و ۹۱۸.

ص: ۱۴۶

 شنبه

۳۲ خرداد ۱۳۰۳

۲۱ ژوئن ۱۹۲۴

۱۷ ذیقعده ۱۳۴۲

 امتناع خلبان روسی از پرواز و بمباران طوایف لُر

نصر الله خلعتبری، کفیل تیپ پیاده لشکر غرب، به وزارت جنگ اطلاع داد که «پس از ابلاغ به طیارهچیها، طیارهچی روس از برداشتن بمب و عملیات جنگی امتناع و اظهار میکند در کنتراتنامه ما قید نشده که عملیات جنگی نماییم.» وی خواست در این جهت اقدامی انجام شود. پس از رسیدن این خبر به وزارت جنگ دستور داده شد هواپیماها به تهران برگردند. در این ابلاغیه آمده است که «با نبودن اشیائی که بتواند طیاره را از ... آفتاب حفظ و با امتناع طیارهچی روسی از بمباندازی و مریض شدن طیارهچی آلمانی، حسبالامر طیاره ها را به طهران عودت دهید، هر موقع لازم شد ارسال میشوند.»(۱)

 عصبیت امیرلشکر غرب از مخالفت روحانیان همدان با سربازگیری

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، به واسطه مخالفت روحانیان همدان با سربازگیری، امروز به وزارت جنگ نوشت که «علمای اعلام همدان فقط عبارت از دو نفر سید بیسواد آشوبطلب هوچی هستند که هیچوقت برای اطاعت قانون حاضر نمیشوند. با وضعیات فعلی لشکر و احتیاجات مبرمی که به سرباز هست چگونه میشود از مطالبه سرباز... صرفنظر کرد؟» وی در ادامه افزود: «عجالتاً هم خودشان حاضر شدهاند که شش یک بدهند. چنانچه اجازه فرمایند، همان عده گرفته شود.»(۲) رضا خان پس از دیدن تلگرام پاسخ داد که با روحانیان مدارا شود، «بعد ممکن است هرگونه اقدامی به عمل» آید.

 خودرو های زرهپوش در اصفهان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، اطلاع داد که چهار خودرو زرهپوش امروز به اصفهان رسیدند.(۳) این خودرو های وارداتی از بوشهر راهی تهران هستند.

 درخواست خوانین بختیاری برای عبور نکردن قوای نظامی از منطقه آنان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز نام های را که خوانین بختیاری به رئیس نظامیان اعزامی به چهارمحال نوشتهاند به تهران فرستاد و تقاضای انصراف حرکت اردوی نظامی از چهارمحال را «نیات سیئه آنان» دانست. در این نامه آمده بود که «در این وقت آمدن قشون به خاک چهارمحال و بختیاری ممکن است تولید سوءظن در افکار مردم داخله بختیاری بشود.» در این

مراسله اضافه شده که خوانین عظام در تهران برای مذاکره نزد حضرت اشرف رفته قراری خواهند گذاشت که آمدن قشون به خوبی و خوشی انجام شود. آنها تهدید کردند اگر به این خواسته عمل نشود «خدای نخواسته ممکن است این آمدن قشون یک وقت به عاقبت خوبی منتهی نشود.»(۴)

 دستاندازی به اموال خوشتاریا توسط رئیس تیپ شمال

وزارت فلاحت و تجارت و فواید عامه امروز در نام های به وزارت جنگ خبر داد که رئیس تیپ مستقل شمال موتور دولتی با کلیه لوازم آن، انبار نفت غازیان و ۲۷ جریب زمین واقع در باغشاه را که متعلق به خوشتاریا بوده، تصرف کرده است. وزارت فواید عامه افزود که علت این اقدام برای این وزارت خانه مجهول است. دولت درباره بازگرداندن اموال خوشتاریا تصمیم گرفته و اقداماتی از این قبیل مشکلآفرین است.(۵)

 افتتاح بانک روس و ایران در مشهد

سفارت روسیه شوروی در تهران، به وزارت امور خارجه خبر داد که شعبه بانک روس و ایران در مشهد افتتاح شده است.(۶) دولت ایران برای گشایش این شعبه، مجوزی به دولت شوروی نداده بود.

 توصیه های اعتلاءالملک به حاکم جدید هرات

اعتلاءالملک، وزیرمختار ایران در افغانستان، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه با اشاره به انتصاب حاکمی جدید برای هرات توسط دولت، نوشت که رفیعالممالک را نزد او فرستاده و درباره سرقتها و قتل های مرزی که توسط افغانها انجام میشود تقاضای توجه و جلوگیری کردم. «والی جدید تعهد نمود که هر قسم اقدامی در این باب به عمل آمده، حتی از حکام جزء التزام خواهد گرفت و اگر چنین وقایعی رخ بدهد خسارت اموال مسروقه از آنها دریافت خواهد شد.»(۷)

 درخواست رفع ممانعت از صدور برنج

امیراکرم، حاکم مازندران، اطلاع داد که تیپ شمال از حمل برنج بازرگانان که در بنادر شمالی موجود است ممانعت میکند. صدور این برنج لطم های به آذوقه داخلی نمیزند، «ولی حمل برنج از شهر به خارج تا حصول اطمینان کامل به [وجود] آذوقه محلی... متروک باشد.»(۸)

 توافقات ایران و شوروی درباره کتاب خانه اداره راه قزوین

درگزارش هفتگی سفارت انگلیس منتهی به امروز آمده است که ایران و شوروی درباره کتاب خانه اداره راه قزوین، که پیش از این بنا به دستور شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی، مهروموم شده بود، به توافق رسیدند. (ر.ک: ۷ خرداد) اول این که مقرر شد واشینفسکی، مهندس ضدکمونیست مستخدم وزارت فواید عامه در قزوین، از این شهر منتقل شود؛ دوم این که هیأتی برای بررسی مالکیت کتاب خانه تشکیل گردد، سوم این که کنسول روسیه در قزوین، هافمن، به شهر دیگری منتقل گردد.(۹)

۱ تیر ۱۳۰۳

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۱۰۶.

۲- همان، پ ۱۵، صص ۲۸۸ و ۲۸۹.

۳- همان، پ ۱۹، ص ۱۱۴.

۴- همان، پ ۱۸، صص ۶۳ و ۶۷.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۴۷۰. موضوع به اطلاع محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال رسید. و او در پاسخ ضمن تحقیر اداره فواید عامه در شمال، نوشت که موتور یادشده پوسیده و خراب بود و چون از آنِ دولت است شاید بتوان احیاء کرد. زمین هم در اختیار اداره مالیه است نه فواید عامه. از این زمین برای ساخت سرباز خانه استفاده خواهد شد. وی افزود اگر این زمین را نشود از خوشتاریا خرید،باید فکر دیگری برای سرباز خانه کرد. این توضیحات وزارت فواید عامه را قانع نکرد و متذکر شد که تا روشن شدن تکلیف اموال خوشتاریا نمیتوان در آنها تصرف کرد. (همان، صص ۴۶۶ و ۴۶۸).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۱۷-۳۸-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، صص ۳۰۶، ۳۰۷.

۸- همان، پ ۲۰، ص ۳۱۸. موضوع به رئیس تیپ شمال ابلاغ شد.

۹- FO E ۶۲۷۹/۲۵۵/۳۴.

ص: ۱۴۷

 یکشنبه

۱ تیر ۱۳۰۳

۲۲ ژوئن ۱۹۲۴

۱۸ ذیقعده ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد و در ابتدا مراسم تحلیف چند تن از نمایندگان اجرا شد. پیش از آن ضیاءالواعظین و سیدیعقوب که در جلسه گذشته مراسم تحلیف را برخلاف قانون اساسی اجرا کرده بودند، بار دیگر قسم یاد کردند. در ادامه نامه آیات سیدابوالحسن اصفهانی، محمدحسین نایینی و عبدالکریم حائری یزدی برای تعیین مجتهدین ناظر بر تصویب قوانین مجلس قرائت شد. مؤتمنالملک، رئیس مجلس، درباره این موضوع گفت که انتخاب آقایان یا باید به اتفاق آراء باشد و یا قرعه تعیین شود. وی پیشنهاد کرد برای فراهم شدن زمینه، لایحه پیشنهادی طبع و توزیع شود. نمایندگان موافقت کردند. در ادامه مجلس به لایحه تذکره دو قرانی برای اتباع محروم خارج از کشور رأی مثبت داد؛ سپس نمایندگان پرسش های خود را از دولت مطرح کردند.(۱)

 نامه مراجع تقلید به مجلس شورای ملی

متن نامه مراجع تقلید و آیات عظام سیدابوالحسن اصفهانی، محمدحسین نایینی و عبدالکریم حائری یزدی برای اجرای اصل دوم متمم قانون اساسی (انتخاب مجتهدان ناظر بر مصوبات مجلس) امروز در مجلس شورای ملی قرائت شد:

«بسم الله الرحمنالرحیم. مجلس محترم شورای ملی؛ شید الله تعالی ارکانه.

چون به موجب اصل دوم [متمم] قانون اساسی مقرر است بیست نفر از علماء اعلام به مجلس محترم معرفی شود و پنج نفر از ایشان را بالاتفاق یا به قرعه برای مراقبت در عدم مخالفت آراء صادره با قوانین مقدسه اسلامیه انتخاب نموده امضاء و در آن پنج نفر را در این باب مطاع و متبع دانند؛ لهذا علماء عظام مفصلهالاسلامی را به مجلس محترم معرفی مینماییم.

شهر شعبانالمعظم ۱۳۴۲

نجف اشرف - آقای حاجشیخ محمدحسین اصفهانی، آقای حاجشیخ کاظم شیرازی، آقای حاجی میرزااحمد آیت اللهزاده خراسانی. آقای حاجشیخ اسحق آیت اللهزاده رشتی.

تهران - آقای آقامیرزاسیدمحمد بهبهانی، آقای امامجمعه خویی، آقای حاجی سیدمحمد امام جمعه، آقای آقاسیدحسن

مدرس.

اصفهان - آقای حاجیآقا نور الله، آقای فشارکی.

خراسان - آقای حاجیمیرزامحمد آقازاده، آقای حاجیشیخ احمد شاهرودی.

کرمانشاه - آقای آقاشیخ هادی، آقای حاجیآقای مهدی.

شیراز - آقای آقاشیخ مرتضی، آقای آقاشیخ جعفر، آقای آقاسیدجعفر.

یزد - آقای حاجیمیرزاسیدعلی یزدی مدرس.

عراق - آقای حاجیآقا مصطفی، آقای حاجی میرزامحمدعلی خان.

الاحقر محمدحسین الغروی النائینی

و یسئل الله تعالی ان یولاهم جمیعاً بالنبی و آلهالطاهرین صلوات الله علیهم اجمعین.

الاحقر ابوالحسن الموسوی الاصفهانی

بسم اللهالرحمن الرحیم

اشخاص مفصله فوق دامت برکاتهم که حضرتین آیتین ادام الله ظلهما معین فرمودند صحیح و محل اعتماد اینجانب هستند.

ایدهم الله تعالی لنصرهالاسلام بجاه محمد و آلهالطاهرین

الاحقر عبدالکریم الحائری.»(۲)

 ارجاع نامه مجلس به وزارت فواید عامه درباره اجحافات کمپانی نفت جنوب

وزارت امور خارجه امروز نامه مجلس شورای ملی مبنی بر اجحافات کمپانی نفت جنوب نسبت به کارگران ایرانی را به وزارت فواید عامه ارسال کرد. اجحاف کمپانی نفت جنوب نسبت به کارگران، مربوط به کمی دستمزد و نبود بهداشت بود. وزارت امور خارجه در نامه خود مینویسد: «اطلاع دهید که در مجمع اتفاق ملل تصمیماتی راجع بر ترتیب آسایش حال کارگران و مخصوصاً هشت ساعت کار برای آنها اتخاذ گردیده است که باید

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۳، صص ۱ تا ۳.
۲- همان، شم ۱۶۲۲، ص ۱. دومین اصل از مواد اساسی اصول ۵۱ گانه نظامنامه اساسی مجلس شورا که وظایف و تکالیف نمایندگان آن مجلس در حدود و روابط با ادارات و دولت را دربر میگرفت، درباره چگونگی نظارت هیأت مجتهدین طراز

اول بر مصوبات و قوانینی است که در مجلس مزبور طرح و تصویب میشد. در نخستین روز های تشکیل اولین دوره از مجلس شورای ملی سخن از «تکمیل قانون اساسی» به میان آمده، عده های از نمایندگان هم در چندین جلسه از نبود قانون شکایت کردند. در همان اوان چند تن از نمایندگان آگاه به قوانین مشروطه در دیگر ممالک به تدوین قانون اساسی نشستند و موادی را از قانون های اساسی دیگر کشورها، بیشتر از همه از فرانسه و بلژیک برداشته، قانون اساسی ایران را نوشتند. تا اینکه نخستین بار آیت الله شیخ فضل الله نوری در اواخر ربیعالاول ۱۳۲۵ از «انجمنی از طراز اول مجتهدین و فق های متدینین» سخن راند که قوانین موضوعه مجلس را در «هر عصری از اعصار» قبل از تأسیس مورد مداقه و ملاحظه و مذاکره قرار دهند. او تصریح کرد «اگر آنچه وضع شده مخالف با احکام شرعیه باشد عنوان قانونیت» پیدا نکند و امر انجمن مزبور در این باب «مطاع و متبع» و ابداً تغییرناپذیر باشد. به دنبال پیشنهاد وی تعدادی از نمایندگان مجلس به تکاپو افتادند که به منظور عملی ساختن گفته شیخ ، ماده واحد های را از تصویب مجلس بگذرانند و در قانون اساسی وارد سازند. هر چند برخی از نمایندگان تندرو و روشنفکر که از حمایت های انجمن ملی تبریز هم برخوردار بودند در تحقق این خواسته سنگاندازی میکردند، با وجود این در جلسه ۳ جمادیالاول ۱۳۲۵/۲۴ خرداد ۱۲۸۶ لایحه نظارت هیأتی از علماء بر قوانین موضوعه در مجلس مطرح شد و پس از مذاکرات چند تن از نمایندگان درباره آن رأیگیری به عمل آمده، حضار فصل مربوطه به نظارت همیشه هیأتی از مجتهدین بر عدم مخالفت قوانین موضوعه مجلس شورای ملی با احکام شرع را به تصویب رسانده، ضمیمه نظامنامه اساسی کردند. در این مصوبه مجلس از آیات عظام عبد الله مازندرانی و محمدکاظم خراسانی که مقیم عتبات عالیات بودند تقاضا کرد که نام ۲۰ تن از علمای متدین عالم به مقتضیات عصر را معرفی بنمایند تا از میان آنان ۵ نفر را اعضای مجلس به حکم قرعه یا به اتفاق آرا به سمت عضویت آن هیأت تعیین کرده، بشناسند. در پی انتشار این مصوبه برخی از روزنامه ها و نشریات و عده های از سیاستمداران، از جمله وزیرمختار انگلیس در تهران (سر اسپرینگ رایس) به مخالفت و ایرادگیری از آن پرداختند و آن را «ماده کهنهپرستانه» خواندند. به هر روی چندی موضوع مربوط به این مصوبه مسکوت مانده، عمر مجلس اول کفاف آن را نداد که تکلیف هیأت یادشده معلوم شود. در دوره بعدی که پس از وقایع ناگوار آغاز به کار کرد این مصوبه همچنان دغدغه تعداد زیادی از نمایندگان بوده، با طرح سئوالاتی آن را پیگیری کردند. تا اینکه در ۳ جمادیالاولی ۱۳۲۸/۲ خرداد ۱۲۸۸ آیات عظام مقیم عتبات عالیات در مکتوبی به مجلس نام ۲۰ تن از علماء را که از ایشان تقاضا شده بود، معرفی کردند؛ از نجف اشرف ۷ نفر، از تهران ۳ نفر و از هر کدام از شهر های مهم دیگر یک نفر. آنچه در این میان تأملبرانگیز است اینکه موضوع مکتوب آیات عظام نزدیک به دو ماه مسکوت ماند و در مجلس مطرح نشد تا اینکه سیدعبد الله بهبهانی که یکی از ۲۰ عالم معرفی شده در مکتوب مذکور از تهران بود، ترور و کشته شد. این واقعه علاوه بر آنکه هیجانی را در تهران و چند شهر دیگر به راه انداخت موجب گردید در داخل مجلس برخی از نمایندگان سخن از هیأت نظارت بر قوانین مجلس را به میان آورند. با وجود این رئیس مجلس موضوع را به تعویق و تأخیر میانداخت تا اینکه در جلسه ۱۹ رجب/۱۵ خرداد همان سال مکتوب مجتهدین قرائت شد و در جلسه بعدی که روز سه شنبه ۲۶ رجب/۲۴ مرداد تشکیل گردید برای انتخاب ۵ عضو هیأت نظارت بر مصوبات مجلس رأیگیری به عمل آمد. اما اختلاف پیش آمد و بار دیگر نمایندگان در این باره به رأی ایستادند. سه مرتبه این کار را تکرار کردند. عاقبت میرزازینالعابدین قمی، سیداسد الله قزوینی، شیخ اسماعیل محلاتی، ثقهالاسلام اصفهانی و سیدمحمد بهبهانی به عنوان اعضای آن هیأت انتخاب شدند. با وجود این پس از گذشت چند ماه، چنین هیأتی مجال تشکیل و اقدامی را پیدا نکرد. برخی از آنان از حضور و عضویت در چنین هیأتی خودداری نمودند و فضای موجود بر جامعه هم اجازه و امکان آن را از ایشان درگرفت. مجلس سوم نیز از وجود چنین هیأتی بیبهره ماند. با

تشکیل مجلس چهارم انگیزه برای تشکیل هیأت مجتهدین طراز اول به وجود آمد. هر چند برخی از علماء وجود و حضور سیدحسن مدرس در مجلس شورای ملی را نعمتی میدانستند که با فعالیت او مصوبات مجلس از عدم مطابقت با شرع مصون میماند؛ بنابراین چندان تقلا و تلاشی برای تشکیل هیأت موردنظر از خود نشان ندادند. از سوی دیگر رضا خان سردارسپه که در این هنگام روز به روز قدرت بیشتری مییافت و صحنهگردان اصلی سیاست کشور میشد با انواع دسایس از توجه به این موضوع و تشکیل هیأت علماء جلوگیری کرده، در همان دوره های چهارم و پنجم مجلس که همزمان با روی کارآمدن و شروع سلطنتش بود امکان هرگونه فعالیت را در این باره از نمایندگان و روزنامهنگاران گرفت. این درخواست بار دیگر در سال ۱۳۰۳ از طرف آیات اصفهانی، نایینی و حائری یزدی مطرح شد که انجامی نداشت. در آبان و آذر ۱۳۰۶ همزمان با فعالیت ششمین دوره مجلس شورای ملی که مهاجرت علمای اصفهان و چند شهر دیگر به قم پیش آمد، آقانور الله اصفهانی و دیگر سران مهاجرین خواسته های خود را در ۵ ماده به هیأت دولت پیشنهاد کردند که در ماده دوم آن «انتخاب ۵ نفر از علماء در مجلس به عنوان طراز اول» آمده بود. مهدیقلی خان مخبرالسلطنه هدایت (رئیسالوزرای وقت) در پاسخ به ماده مزبور نوشت که حالیه به ترتیبی که در قانون اساسی معین و مقرر است رفتار شود و در موقع خود در این باره مساعدت لازم از سوی دولت به عمل خواهد آمد. هر چند موضوع مهاجرت قم پایان یافت و همچنان تشکیل هیأت مجتهدین طراز اول برای نظارت بر قوانین مجلس شورای ملی به ورطه فراموشی سپرده شد. (ترکمان، «نظارت هیأت مجتهدین بر قوه قانونگذاری: سیر تطور اصل دوم متمم قانون اساسی از...»، تاریخ معاصر ایران، کتاب اول (پاییز ۱۳۶۸ش)، صص ۱۵–۵۱؛ کتاب دوم (بهار ۱۳۶۹ش)، صص ۱۵–۶۳؛ کتاب سوم (زمستان ۱۳۷۰)، صص ۵۱–۶۸).

مورد رعایت کمپانی مزبور نسبت به کارگران ایرانی واقع شود.»(۱)

 پیگیری شکایت اهالی آبادان

محمدهادی طهرانی که در امضاء خود را نماینده اهالی عبادان (آبادان) [نه در مجلس بلکه نماینده عرفی] را معرفی کرده، بار دیگر با ارسال نام های به وزیر امور خارجه، پیگیر شکایت اهالی آبادان از کمپانی نفت جنوب شد. وی در نامه پیشین خود یادآور شده بود که این شرکت میخواهد خانه های کارگران ایرانی را با این دستآویز که «خلاف حفظالصحه» است خراب کند. «در آن زمین، منازل اهالی بینالنهرین و هندیها موجود است که یک رقم ساخته شده. چه شده که به واسطه زیر بار تعدیات نرفتن ایرانیها، فقط منازل آنها برخلاف حفظالصحه است؟ گذشته از آن، به هر قسم که کمپانی خیال تعمیر دارد ممکن است نقشه بدهد، خود ایرانیها بنا نمایند؛ یا آن که منازل ایرانیها را موافق ماده امتیازنامه به قیمت عادله خریداری و بنا نماید و در حساب دولت ایران محسوب دارد تا آن که ایرانیها از دولت متبوعه خودشان اجاره نمایند.»(۲)

 ناراحتی رضا خان از خبررسانی امیرلشکر غرب

وزارت جنگ از قول رضا خان به امیرلشکر غرب نوشت که اخیراً در دزفول حوادثی رخ داده که منجر به زخمی شدن یک نظامی و یک غیرنظامی شده، و این خبر از طریق منابع خارجی [= به احتمال قوی انگلیس] به اطلاع رسیده است. وزیر جنگ «از عدم وصول راپرت از مجرای اداری، فوقالعاده تکدر حاصل فرمودهاند.» در این تلگرام خواسته شده مسئول مربوطه توبیخ و ملامت شود.(۳) (ر.ک: ۲۷ اردیبهشت)

 توضیح امیرلشکر غرب نسبت به ارسال اخبار غیرموثق

پس از پاسخی که وزیر جنگ نسبت به خبر اتحاد انگلیس، شیخ خزعل ، بختیاریها و والی پشتکوه برای تحریک الوار، به امیرلشکر غرب داد و آن را چندان موثق ندانست، احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز به وزارت جنگ نوشت: «اشخاصی که باید این قبیل مسائل را زودتر از بنده راپرت داده و یا در موقع، تأیید نمایند، خودشان به وجود هرج و مرج در مملکت بیشتر علاقهمند [هستند] ... به علاوه راپرت های واصله را من مجبورم کاملاً اطلاع بدهم.» امیرلشکر غرب در ادامه تلگرام افزود که طایفه چگینی را تأمین داده و امیدوار است بقیه طوایف نیز به همین طریق جلب شوند.(۴)

بنابر حکم عملیاتی شماره ۲۷ امیرلشکر غرب در ۲۴ ساعت گذشته در منطقه خرمآباد سکوت و آرامش در همه جبهه ها برقرار بود.(۵)

 معرفی مفتش آستان قدس رضوی

وزارت جنگ امروز امیرامجد را که از طرف رضا خان انتخاب شده، به عنوان مفتش آستانه مقدسه به امیرلشکر شرق معرفی کرد و از او خواست: «این سمت را برای ایشان پیشنهاد نمایند که پس از وصول پیشنهاد حضرتعالی احکام لازمه صادر و روانه

شود.»(۶)

 استنکاف زاهدی از پذیرش کفالت موقت ولایت فارس

از فضل الله زاهدی خواسته شد تا رسیدن والی جدید شیراز، کفالت ایالت شیراز را به عهده بگیرد، اما «نظر به تراکم امور اداری قسمت خود تقاضا نموده است که این امر به دیگری احاله و یا در صورت لزوم به یکی از صاحب منصبان همان قسمت واگذار شود.»(۷)

 توصیه وزارت جنگ به زاهدی برای حفظ موقعیت آقاسیدابراهیم

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، از سرتیپ فضل الله زاهدی خواست که موقعیت آقاسیدابراهیم [مجتهد] در منطقه محفوظ باشد. وی اخیراً متظلم شده که اداره قشونی ملک وقفی را که در اجاره او بوده، توقیف کرده است.(۸) آقاسیدابراهیم مجتهد، برادر سیدیعقوب نماینده شیراز بود و این شکایت توسط سیدیعقوب پیگیری شده بود.

 صحنهسازی امیرلشکر شمال غرب برای نمایش وفاداری کردها به ایران

عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، در تلگرامی خیلی محرمانه به رضا خان اطلاع داد که در حضور سالارسعید و امیراسعد، دو تن از رؤسای طوایف کرد ساکن ساوجبلاغ، شهبندر ترکیه و منشی او را به حضور پذیرفتم و سخنانی درباره اتحاد و دوستی کرد های ایرانی با دولت مرکزی گفتم و سپس راجع به تجاوزات مرزی کرد های ترکیه به خاک ایران شرح دادم و افزودم که «متجاوز از یک سال و نیم است که اکراد ایرانی قدرت تخطی به خاک ترک را نداشته و حتی یک سرقت یک قرانی هم نکردهاند.» طهماسبی در گزارش خود میگوید این جلسه برای آن ترتیب داده شد که منشی شهبندری ترکیه خیال مسافرت به اطراف آذربایجان دارد و باید میدانست که کرد های ایران چه موضعی دارند.(۹)

 تعطیلی دوماهه مدارس ابتدایی

از امروز تعطیلی دو ماهه مدارس ابتدایی شروع شد.(۱۰)

 تغییر حاکم قزوین

سردار مختار، حاکم قزوین از منصب خود عزل و به جای او برهانالدوله منصوب شد. سردارمختار قرار است معاونت والی فارس را به عهده بگیرد.(۱۱)

 استعفای وزیرمختار آمریکا

روزنامه ایران، در شماره امروز خود از قول بیسیم برلن خبر داد که جوزف سائول کرنفلد وزیرمختار آمریکا در تهران از سِمت خود استعفا داده است.(۱۲)

□ اجتماع در برابر مجلس

امروز پیش از ظهر، عده های از زارعین و ارباب ملک توابع تهران که حدود ۳۰۰ نفر میشدند در برابر ساختمان مجلس شورای ملی در بهارستان اجتماع کردند. آنها شاکی بودند که به چه مناسبت مالیات نواقل که به تصویب مجلس نرسیده، از اهالی گرفته میشود.

شکایت دیگر تجمعکنندگان از اداره ارزاق بود.(۱۳)

□ نارضایتی امیرلشکر شرق از انتصاب سردار مکرم

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز بار دیگر نسبت به انتصاب سردار مکرم به حکومت طبس ابراز نارضایتی کرد. (ر.ك:

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۷-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۲- همان، ۱۶-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۱۸۸. امیرلشکر غرب در پاسخ به این گلایه ضمن شرح ماجرا آن را موضوعی قابل پیگیری دانست که هنوز نتایج تحقیقات آن آشکار نشده و به همین دلیل از ارسال خبر به مرکز خودداری گردید. (همان، پ ۱۵، ص ۱۸۶).

۴- همان، پ ۱۳، ص ۹۶.

۵- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۸۵.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۲۸۶. حسین خزاعی پس از دریافت این تلگرام پاسخ داد که در موقعیت کنونی رؤسای دوایر آستانه، اعتمادی به تولیت حاجیقائممقام ندارند و منتظر تعویض او هستند. امیرامجد که برادرزن حاجیقائممقام است چطور میتواند به عنوان مفتش آستانه معرفی شود؟ (همان، پ ۹، ص ۲۸۵) وزارت جنگ هم از قول رضا خان پاسخ داد: «برای پاس خدمت آوردن شمشیر بود. در صورتی که صلاح و مقتضی نیست، اقدام نفرمایید.» (همان، پ ۹، ص ۲۸۴).

۷- همان، پ ۱۹، ص ۸۷.

۸- همان، پ ۱۸، ص ۳۳۳. زاهدی پس از دریافت این دستور، نوشت که ملك یاد شده وقف است و بر حسب تقاضای اداره معارف، مالالاجاره آن توسط کفیل حکومت کازرون توقیف شده است. (همان، پ ۱۸، ص ۳۳۲).

۹- همان، پ ۱۲، صص ۴۳۹ تا ۴۴۱.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۲، ص ۲.

۱۱- همانجا.

۱۲- همان، ص ۳. منابع انگلیسی نوشتند که دولت آمریکا به کرنفلد دستور بازگشت داده است. (FO E ۵۸۵۶/۲۵۵/۳۴).

۱۳- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۳، ص ۲.

۲۵خرداد) وی به وزارت جنگ نوشت که شرح مظالم این شخص هنوز در جریده خراسان طبع میشود. این انتصاب اسباب یأس اهالی خواهد شد. وزارت جنگ از قول رضا خان توضیح داد که این انتصاب بنا به درخواست والی جدید خراسان بوده، فقط مراقب اعمال او باشید.(۱)

 پذیرش خواست های زارعین تریاک

حاکم اصفهان با ارسال تلگرامی به رضا خان، توضیح داد که به اداره مالیه دستور داده شد دیگر چیزی از زارعین تریاک طلب نکند و نیز با موافقت امیرلشکر جنوب و ریاست مالیه «برای اتخاذ ترتیب صحیحی در استرداد سهم رعایا از انبارها[ی تریاک] مشغول اقدام» هستیم.(۲) (ر.ک: ۳۰ و ۳۱ خرداد)

خبر های دیگر از اصفهان حاکی است که به تازگی انجمنی که عنوان «آزادی» دارد با مشارکت بازرگانان و علماء اصفهان تأسیس شده که مخالف مواضع رضا خان است. این انجمن هشتاد عضو دارد و تاجری به نام آقاشیخ محمدتقی ریاست آن را به عهده گرفته است.(۳)

 دیدار سردار دوستمحمد خان با خوانین بلوچ

بنابر گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه ارسال شد، اخیراً سردار دوستمحمد خان «که حقیقتاً سردار کل و عمده بلوچستان محسوب میشود» برای ملاقات خوانین رودبار به نزدیکی این منطقه آمده، با خوانین دیدار کرده است. «نتیجه ملاقات و مذاکراتشان معلوم نیست.» همین گزارش میافزاید که «بعد از مراجعت ضرغامالسلطنه، ضابط رودبار، از کرمان، به مناسبت تحمیلاتی که از اداره قشون و مالیه بر خوانین رودبار وارد شده است، زیاد از دولت وحشت کرده و نفرت پیدا نمودهاند.»(۴)

 عرض حال مجمع اتحادیه زارعین بلوک غار و فشافویه

مجمع اتحادیه زارعین بلوک غار و فشافویه امروز با ارسال نام های به مجلس شورای ملی، ضمن بیان گرفتاری های خود و پرداخت مالیات های معمول، از این که باید مالیات نواقل را که تحمیل فوقالعاد های بر آنان است بپردازند، اظهار عجز کردند و از نمایندگان خواستند نسبت به لغو مالیات نواقل اقدام کنند.(۵)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، صص ۲۲۶ و ۲۵۵.

۲- همان، پ ۱۹، ص ۳۰۸. در واپسین روز های ماه خرداد مقرر شد کمیسیونی از نمایندگان زارعین معترض، قشون و مالیه تشکیل شود. این گزارش نتیجه همان کمیسیون یادشده است.

۳- FO E ۶۷۰۰/۲۵۵/۳۴.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۱۹۶.

۵- اسناد مجلس شورای اسلامی، سند شم ۳۷/۱/۲/۸۹/۵.

ص: ۱۵۰

(تصویر) آیت الله شیخ فضل الله نوری

 دوشنبه

۲ تیر ۱۳۰۳

۲۳ ژوئن ۱۹۲۴

۱۹ ذیقعده ۱۳۴۲

 بلامانع بودن عقبنشینی از خرمآباد

رضا خان، وزیر جنگ و رئیسالوزراء، امروز با ارسال تلگرامی فوری به امیرلشکر غرب به او گفت که «چنانچه سابقاً دستور دادهام، در صورتی که موقعیت قوا را خطرناک میبینید، خرمآباد را تخلیه و عقبنشینی نمایید تا در موقع مقتضی اقدامات لازمه به عمل آید.» رضا خان در تلگرام فوری دیگری افزود که «غرض از تخلیه خرمآباد مصون ماندن قشون است از تعرض دشمن نه حکم قطعی. اگر تاکتیک دیگری در نظر دارید برای این مقصود به موقع اجرا بگذارید.»(۱)

 درخواست امیرلشکر غرب برای توقف بیشتر هواپیماها

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، از وزارت جنگ خواست که هواپیما های جنگی در منطقه بمانند، چرا که وجود آنها موجب وحشت الوار است. «متزلزل کردن روحیه الوار جز به وسیله بمباران چادر های زن و بچه آنها غیرممکن» است. وی افزود برای حفظ سلامت و صرفهجویی در مخارج طیاره ها دستور های لازم را داده است.(۲)

 اعتراض طهماسبی به خبر روزنامه حیات ایران

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، با اشاره به مطلب درج شده در روزنامه حیات ایران، مبنی بر اعزام نظامیان برای خلعسلاح ایل جلالی، به وزارت جنگ نوشت که انتشار این نوع خبرها در میان طوایف ماکو اثرات سوء دارد. «در این موقع که ترکها از هیچگونه تحریکات خودداری نمیکنند، انتشار این قبیل مطالب، فوقالعاده مضر و با مقتضیات صلاحیت ندارد.» وی در تلگرامی که امروز به وزارت جنگ فرستاد، خواستار برخورد با این روزنامه شد.(۳)

 پارسیان هند درکرمان

وزارت امور خارجه امروز بر اساس گزارش کارگزاری کرمان، نام های برای وزارت فواید عامه تنظیم کرد که ضمن اشاره به حضور هشت تن از پارسیان معتبر هند در کرمان، یادآور شد که اینان در صدد کسب اطلاعاتی درباره شوسه کردن راه و کشیدن راهآهن هستند. این گروه که از طریق کویته و دزداب وارد کرمان شدهاند، نام های نیز از کنسولگری دولت ایران در

بمبئی دارند و مایلند از کرمان به یزد، اصفهان و تهران نیز مسافرت کنند.(۴)

 نرسیدن بودجه و نبود عواید در گزارش والی کرمان

نظامالـدوله، والی کرمان، به رضا خان خبر داد که بودجه سال جاری کرمان نرسـیده و هیچگونه عوایـدی هم نیست. اینک که مالیه و عدلیه کار خود را شـروع کردهاند، عایدات آنها صـرف پرداخت حقوق خواهد شد. وی افزود: «اقلاً هزار تومان در ماه خرج اجباری را تکافو» خواهد کرد.(۵) نظامالدوله در تلگرام دیگری موقعیت

۱- اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسـی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۰۰ و ۱۰۱. احمد خان امیراحمدی، امیرلشـکر غرب، در برابر این پیشـنهاد گفت که با تبلیغاتی که در میان طوایف انجام شده، بخش عمده طایفه چگینی تسـلیم و قرار اسـت خوانین آنها به شـهر بیاینـد و تأمین بگیرنـد. اختلافاتی هم بین طایفه دیرکونـد ایجاد شده که امید است آنها نیز خود را تسـلیم کننـد. وی افزود اگر این اقـدامات جواب نـداد و قوا در معرض خطر قرار گرفت از خرمآباد عقبنشـینی میکنـد. (همان، پ ۱۳، صص ۹۸ و ۹۹).

۲- همان، پ ۱۴، ص ۱۰۳.

۳- همـان، پ ۴، ص ۲۱۲. وزارت جنـگ هم با بیاساس خوانـدن مطالبی که جرایـد مرکز درج میکننـد نوشت که این وزارت آنها را تکذیب میکند. (همان، پ ۴، ص ۲۱۱).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲-۱۱-۱۷-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۴۱۲.

سیاسی کرمان را پس از فوت آصفالممالک، نماینده این شهر در مجلس شورای ملی، در جنبش و هیجان معرفی کرد؛ «هر کاندیدی مشغول تدارک و دستهبندی شده است» تا جای آصفالممالک را بگیرد.(۱) اخیراً مجلس شورای ملی از وزارت داخله خواسته بود دستور تجدید انتخابات کرمان را صادر کند.(۲)

 گزارش کنسولگری ایران از روند تصویب معاهده قیمومیت

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز با ارسال گزارشی روند تصویب معاهده قیمومیت را توسط مجلس مؤسسان عراق تشریح کرد. او نوشت که علت اصلی پذیرش این معاهده ادعای ترکها نسبت به موصل بود. عدم موفقیت کنفرانس اسلامبول که برای تعیین تکلیف موصل برپا شده بود و مراجعت سر پرسی کاکس، نماینده انگلیس، به لندن، نمایندگان مجلس مؤسسان را از حمله ترکها به موصل به وحشت انداخت و ناچار تکالیف انگلیس را در تصویب معاهده پذیرفتند. نظر به اهمیت موضوع، متن نامه در پاورقی آمده است.(۳)

بدیع در نامه دیگری با اشاره به پهلو گرفتن یک کشتی جنگی ایتالیا در بصره، آن را بیارتباط با دسایس انگلیس ندانست و نوشت: «از قرار مسموع کشتی مزبور به این خیال آمده که به مردم عراق حالی نماید که اگر معاهده تصدیق نشود و بنا شد انگلیسها عراق را تخلیه نمایند، دولت ایتالیا مأمور است که قشون را وارد بینالنهرین نموده و از طرف مجمع بینالمللی، عراق را در تحت وصایت خود قرار دهد.»(۴)

 مقاله روزنامه تایمز از وضعیات سیاسی نظامی ایران

روزنامه تایمز در شماره امروز خود، مقال های با عنوان «بحران در وضعیات ایران» به چاپ رساند که در آن به عقیم ماندن جمهوریت، محاصره خرمآباد و اعطای امتیاز های نفتی و غیره اشاره شده بود. نویسنده مقاله مخالفت علماء قم [مراجع تقلید مهاجر به ایران] را عامل شکست جمهوریت یاد کرد و آن را عاملی برای فروکش کردن وجاهت و محبوبیت رضا خان برشمرد. این مقاله در ادامه اقدام امیرلشکر غرب را در دادن تأمین به رؤسای طوایف لُر با قید مراسم قسم خاطرنشان کرد و نوشت که «رؤسای ایل با کمال اطمینان وارد خرمآباد شده و عندالورود توقیف میشوند. بعضی از آنها اعدام و اموالشان غارت میشود.» طوایف دیگر که این خبر را میشنوند در اعتراض به سلوک امیرلشکر غرب، نیرو های نظامی را مورد تهاجم قرار میدهند و ضمن گرفتن تلفات، خرمآباد را محاصره میکنند. «البته شکی نیست که اقدامات امیرلشکر از روی دستورات مقامات عالیه [= رضا خان] بوده» است. نویسنده در ادامه از اعطای امتیاز نفت شمال به کمپانی سینکلر یاد میکند که هنوز از تصویب مجلس نگذشته و مینویسد که روشن نیست چرا امتیازات بیشتر اعطا نمیشود، چون دولت ایران از دو امتیاز بانک شاهنشاهی و کمپانی نفت جنوب منافع عمده برده است.(۵)

 دستگیری شاه بهرام

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که شاه بهرام، یکی از کدخدایان ایل طایفه حاجیوند، که مالیات پرداخت نمیکرد

و مصدر شرارت بود، توسط قوای نظامی بربرود دستگیر شده است.(۶)

 استعفای امیرلشکر غرب

امیرلشکر غرب در کاغذی بدون نشان و علامت، خطاب به رضا خان، وزیر جنگ، تقاضای استعفا کرد.(۷) احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، با این توضیح که خود را فدایی رضا خان و قشون میداند، «در نتیجه کثرت مسافرت و تحمل زحمات فوقالعاده و فقدان اشخاص لایق که بتوان از وجود یا افکار آنها استفاده کرده، به کلی... روح و جسم فدوی تحلیل رفته و خسته شده [است.] به علاوه یک حالت موحش عصبانی عارض فدوی شده است که ... نمیتواند وضعیات این صفحه را با تراکم امور لشکری اداره نماید [و] ممکن است بر اثر همین حالت و کسالت... وضعیات وخیمی متوجه عموم نظامیان و قشون بشود.» وی خواست یک نفر جایگزین از مرکز عازم بروجرد شود و سکان لشکر غرب را به دست گیرد.(۸)

منابع انگلیسی از قول منابع موثق یاد کردند که صاحب منصبان پیادهنظام اعزام شده از تهران که به عنوان قوای کمکی به خرمآباد آمدهاند، میلی به پیوستن به نیرو های در حال جنگ ندارند و به بهانه های گوناگون از حضور در خط مقدم سر باز میزنند.(۹) شاید این موضوع هم در استعفای امیرلشکر غرب بیتأثیر نبوده باشد.

 دیدار جهانگردان آمریکایی از کاخ گلستان

امروز یک گروه جهانگرد آمریکایی پس از کسب مجوز، از کاخ گلستان دیدن کرده، از آن عکس گرفتند. در این برنامه اجازه دیدار از عمارت موزه به آمریکاییها داده نشد، اما آنان از عمارت برلیان، قصر ابیض و سایر ابنیه دیدن کردند.(۱۰)

 بازگشت شومیاتسکی به تهران

شومیاتسکی وزیرمختار شوروی در تهران که به بادکوبه رفته بود، به تهران بازگشت.(۱۱) (ر.ک: ۲۸ خرداد)

۱- همان، پ ۱۸، ص ۴۱۱.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۳، ص ۲.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱۱ و ۲۲۰-۲۷-۲۷-۱۳۰۳. «... بالاخره روز ۱۱ جون سنه ۱۹۲۴ که از طرف کمیسر عالی ضربالاجل امضای معاهده قرار یافته بود در نتیجه فشار و تهدید، معاهده با قید حفظ ولایت موصل از برای حکومت بینالنهرین به هر نحوی بود امضا شد. از اعضای مجلس تأسیسی که اساساً باید یکصد نفر باشند در آن روز فقط ۶۷ نفر در مجلس حاضر بودند.از این عده ۳۶ نفر موافق و ۲۴ نفر مخالف داشت و هشت نفر هم از نمایندگان از دادن رأی و اظهارعقیده امتناع نمودند. به حکم قانون اکثریت ۳۶ رأی موافق، اساس تصویب و تصدیق معاهده اتخاذ شد، در صورتی که قسم اعظم اهالی بینالنهرین از چنین معاهده ناراضی و وکلای احرار در امضای آن شرکت ننمودند و نمایندگانی که رأی موافق دادند اغلب آنها به طرفداری انگلیس معروف هستند. معمافیه یکی از عوامل مؤثره تصویب معاهده تشبثات سخت بیموقع ترکها راجع به ادعای ولایت موصل و عدم موفقیت کنفرانس اسلامبول و مراجعت سر پرسی کوکس [کاکس] به لندن بود که نمایندگان

مجلس را مرعوب ساخته و از ترس حمله ترکها به موصل ناچار تکالیف انگلیس را در تصویب معاهده پـذیرفته و اهونالشـر را اختیار کردند و حفظ ولایت موصل را شـرط امضای معاهده قرار داده و در تقریر نمایندگان موافق ... این جمله قید شده اسـت که اگر دولت انگلیس از حقوق عراق در موصـل مـدافعه ننمایـد معاهـده از درجه اعتبـار ساقـط است. در واقع انگلیسـها نیز از دعـوی ترکهـا بر ولاـیت موصـل در ایـن موقـع اسـتفاده و مجلس تأسیسـی را بـه ترکهـا تهدیـد و معاهـده را بر عراقیهـا تحمیل نمودند...» (همان).

۴- همان، ۱۴۱-۲۷-۲۷-۱۳۰۳.

۵- همان، ۱۹۹ تا ۱۹۴-۸-۳۰-۱۳۰۳.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۳، ص ۳.

۷- این نامه بدون تاریخ است؛ و از آن جا که نخستین پاسخ به آن یک روز بعد (سوم تیر) توسط سـرتیپ امان اللهمیرزاست و دو روز بعد (چهارم تیر) رضا خان به آن جواب میدهد، خبر استعفا امروز درج میشود.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۳۹ و ۱۴۰.

۹- FO E ۶۶۹۷/۲۵۵/۳۴.

۱۰- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۴، ص ۲.

۱۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۴، ص ۲.

 تهاجم اتباع سیمیتقو به ایران

ساعت هفت بعد از ظهر امروز حدود شصت سوار از کسان سیمیتقو به رهبری برادرش، احمدآقا، به داخل خاک ایران تجاوز کرده و روستا های دیرلی و پیاجوک را غارت میکنند. فرمانده نظامیان آذربایجان با ارسال این خبر به رضا خان، درخواست کرد مجوز مقابله به مثل کرد های منطقه ایران داده شود.(۱)

(تصویر) سر پرسی کاکس

 سه شنبه

۳ تیر ۱۳۰۳

۲۴ ژوئن ۱۹۲۴

۲۰ ذیقعده ۱۳۴۲

 پاسخ رئیس ارکان حرب کل قشون به استعفای امیرلشکر غرب

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز با ارسال تلگرامی فوری، از استعفای احمد خان امیراحمدی ابراز تأسف کرد و نوشت که در چنین موقعیت خطرناکی که برای وطن و قشون وجود دارد میل به کنارهگیری باعث افسردگی و تعجب من است. وی افزود اگر عملکرد ارکان حرب کل قشون باعث این تصمیمگیری شده «اطلاع دهید، کنارهگیری بنده اهمیت و اثرش در این موقع به مراتب کمتر خواهد بود.» سرتیپ امان اللهمیرزا خواست اصل موضوع را به اطلاع او برساند.(۲)

 حضور مکانیک آلمانی و تریاکیها در لشکر غرب

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در حکم قشونی نمره ۲۹ خود که امروز صادر کرد، از حضور یک مکانیک آلمانی به نام «ویلتن» خبر داد که برای رفع نواقص توپ های لشکر در منطقه حضور یافته است. وی در حکم شماره ۲۸ خود از این که نظامیان علناً در قهوه خانه اختصاصی خود تریاک میکشند، ابراز تأسف نمود و دستور داد فرماندهان از این اقدام نظامیان جلوگیری کنند.(۳) امیرلشکر غرب، همچنین امروز در تلگرامی به رضا خان از احتمال حمله لُرها در ۲۴ ساعت آینده نوشت و افزود که اقدامات لازم برای جلوگیری از این تهاجم تدارک دیده شده است.(۴)

 پیشنهاد های نظامی امیرلشکر جنوب

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در تلگرامی به رضا خان، با اشاره به گرمی هوا و ملاحظه حفظالصحه اردوی نظامی اطلاع داد که باید باغ ابریشم،(۵) محل استقرار فعلی اردو را ترک کرده به نقطه دیگری منتقل شود. [این اردو برای مقابله با بختیاریها

تـدارک دیـده شـده بـود.] آیرم افزود که اگر قرار است عملیـات جنگی علیه بختیاریهـا انجـام شـود، اردو به طرف قهوهرخ [= فرخشـهر] برود و «چنانچه امیرمجاهـد تا آن موقع اوامر دولت را اطاعت و اجرا ننموده، جداً تعقیب و سیاست گردد.» و چنانچه قرار نیست عملیاتی علیه بختیاریها انجام شود، اردو به طرف بروجن برود. مقصد بعدی، میتواند فریدن باشد و اردو پس از یک ماه و نیم توقف، به اصفهان بازخواهد گشت.(۶)

 مراقبت و جلوگیری از ورود آشوریان مسلح به ایران

پس از مجوز دولت برای بـازگشت آشوریـان به ارومیه، زنـان آنها تـدریجاً وارد خاک ایران شدنـد. مردان آشوری که پس از وقـایع خونین ارومیه به بینـالنهرین رفتنـد و اکثراً به خـدمت نظامیان انگلیس درآمدنـد، «اهل و عیال خود را برای ضـبط و اداره نمودن املاـک خودشـان به ارومیه» میفرسـتند. مبینالسـلطنه، کارگزار ارومیه، امروز با ارسال این خبر به وزارت امور خارجه، با اشاره به

۱- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۱۳۹ و ۱۴۰. وزارت جنـگ موضوع را به وزارت امور خارجه اطلاع داد و خواستار اقدام دیپلماتیک شد. (اسناد وزارت امور خارجه، ۹۴-۲۲-۴۵-۱۳۰۳)

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۱۳۸.

۳- اسـناد نخستین سـپهبد ایران...، صص ۸۶ و ۸۸. این آلمـانی خیلی زود به دلیـل بیمـاری راهی تهران شـد. (همان، ص ۸۹). منابع انگلیسی هم نوشتند که کلنل هاس (Haase) افسر آلمانی که در ۱۹۰۷م و سال های پس از آن در ایران حضور داشت و به عنوان مربی توپ خـانه زیرنظر یفرم خـان ارمنی کـار میکرد، اخیراً به تهران آمـده و به عنوان مشاور توپ خانه به خـدمت قشون درآمده است. (FO E ۶۲۷۹/۲۵۵/۳۴).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۱۵۳.

۵- باغ ابریشم نام دهی است از دهسـتان اشترجان، بخش فلاورجان شهرستان اصفهان که در تیر ۱۳۷۵ با ادغام آن ده و روستا های یزدآباد و حسن آباد شهری به نام ابریشم تأسیس یافت. (دهخدا، ج ۳، ص ۳۶۰۸؛ پایگاه اطلاعرسانی شهرداری ابریشم).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۶۰۶ و ۶۰۷.

این که مقرر است مسببان حوادث خونین ارومیه وارد ایران نشوند، فرمانده نظامیان منطقه به فرمانده قوای اشنویه دستور داد مراقب ورود آشوری های مسلح باشد و «در صورتی که وارد شدند، آنها را تحتالحفظ به شهر روانه دارد... حالیه یک نفر از آنها به طور قاچاق وارد اشنویه [شده] فرمانده تحتالحفظ به شهر فرستاده، در قلعهبیگی» تحت تفتیش است.(۱)

 تأسیس قریبالوقوع بانک روس و ایران در ارومیه

به گزارش کارگزار ارومیه، کنسول شوروی خبر میدهد که به زودی بانک روس و ایران، شعبه خود را در ارومیه افتتاح خواهد کرد. این بانک میخواهد ریاست شعبه خود را به یکی از تجار مسلمان منطقه واگذار کند؛ و صحبت از هاشمُف تاجر اهل دیلمقان است. وی افزود که مراقبت لازم انجام میشود «که مواد قرارداد مزبور اگر برخلاف مصالح و مقتضیات موقع و یا مطابق صرفه تجارتی هاشمُف نباشد، محرمانه به وسایل مقتضیه جلوگیری» شود.(۲)

 کشف نامه های رسولزاده

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، اطلاع داد که زکیبیک، منشی تازهوارد باششهبندری ترکیه، مأموریت سیاسی دارد. مسافرت او به ایران قطعاً با دستوراتی راجع به آذربایجان همراه است. طهماسبی با این توضیح که زکیبیک کاملاً تحت نظر قرار دارد، به کشف دو نامه که نویسنده آن محمد[امین] رسولزاده، است اشاره کرد و نوشت یکی از این نامه ها خطاب به تیموربیک قفقازی، مهندس مستخدم طرق و شوارع، نوشته شده و دیگری برای حاجبیک قفقازی، مهندس اداره لشکری. این نامه ها کشف و پس از نسخهبرداری به مخاطبان آن فرستاده شد.(۳)

 ممانعت ترکیه از زراعت ایرانیان مرزنشین

کارگزاری تبریز، در نام های محرمانه به وزارت امور خارجه، نوشت که ترکیه از زراعت قسمتی از مزارع پیراحمد کندی و جمال کندی که متصل به مناطق مرزی و از اراضی قازلیگل هستند، ممانعت به عمل آورد؛ نه خودشان کاشتند و نه گذاشتند زارعین ایرانی کشت کنند. کارگزار تبریز نیز ورود زکیبیک، منشی باششهبندری ترکیه را به اطلاع وزارت خانه متبوع خود رساند.(۴)

 نامقدور بودن دفاع از حقوق کارگران نفت مسجد سلیمان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، به وزارت جنگ اطلاع داد که نامه ارجاعی به این لشکر راجع به شکایت کارگران نفت مسجدسلیمان مبنی بر اعزام تعدادی نظامی به آن شهر «برای حفظ انتظامات و جلوگیری از تجاوزات وارده بر کارگران» مقدور نیست. این کار «در موقعی ممکن است که کلیه آن حدود از ید بختیاریها خارج و منتزع و در حیطه نفوذ و تصرف دولت قرار گیرد. لذا امیدوارم که قریباً در اوایل پاییز به عملیات اخیرالذکر مبادرت» شود.(۵)

 گلایه مشاورالممالک از نرسیدن مطالبات

مشاورالممالک، سفیرکبیر ایران در مسکو، با ارسال تلگرامی به رضا خان از نرسیدن مطالبات خود گلایه کرد و از این که وزارت مالیه آن را حقوق معوقه تصور میکند، ابراز تأسف نمود. وی نوشت که اجاره خانه سفارت مدتها به تعویق افتاده بود و مالك خواستار تخلیه آن بود. برای حفظ آبروی دولت ۲۴ هزار منات قرض کرده، کرایه را پرداخت نمودم. وی از وضع مالی سفارت ایران در مسکو ابراز پریشانی کرد و خواستار رسیدگی فوری شد.(۶)

 هشدار کنسول ایران به حفظ آذوقه

کنسول ایران در «درنووراسیسك» شوروی در نام های که امروز به وزارت امور خارجه فرستاد با تشریح موقعیت کشاورزی در آن کشور و محقق نشدن پیشبینیها برای حاصل سالیانه، هشدار داد که «اقدامات لازمه و تدابیر حسن ه را در جلوگیری از [فروش] گندم خراسان و برنج گیلان و مازندران که ممکن است مأمورین تجارتی دولت... [شوروی] در ایران... خریداری کرده، رسماً و غیررسماً حمل به روسیه» نمایند، انجام شود.(۷)

این کنسول درست پیشبینی کرده بود. روسها چنان به خرید برنج شمال هجوم آوردند که با واکنش های مردم مازندران روبهروشدند. (ر.ك: ۱۹ تیر)

 غارت روستای دیرعلی

منابع نظامی منطقه سلماس امروز گزارش دادند که روستای دیرعلی توسط کرد های ترکیه چپاول و غیر از عسلها، ۴۵ رأس گاو و گاومیش به سرقت بردهاند.(۸)

 پرسش از صحت خبر نشریه ملانصرالدین

کنسولگری عشقآباد امروز از وزارت امور خارجه درباره صحت خبری که نشریه ملانصرالدین، چاپ بادکوبه، درج کرده بود، سئوال کرد. خبر این بود: «حکومت طهران برای نشر جراید

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷۱ و ۱۷۰-۲-۴۵-۱۳۰۳.

۲- همان، ۱۳-۱۷-۳۸-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۴۳۴ تا ۴۳۷. در بخشی از نامه رسولزاده به حاجیبیك آمده است: «۲۲ نفر رفقای ما را حبس کرده و ظلم هایی که به خیال انسان نمیرسد درباره آنها کرده و فقط آنها هم در مقابل این تعدیات استقامت نشان داده و اسرار فرقه را کشف نکردهاند. و سه نفر از آنها را مرخص نمودهاند و بقیه را به روسیه اعزام خواهند داشت. برای اخذ قرار اعزام آنها به روسیه، رفقا در محبس سه مرتبه اعلان گرسنگی [= اعتصاب] را کردهاند. ملاحظه نمایید ظلم به چه اندازه بوده که اعزام به روسیه را مثل عید عروسی تلقی کردهاند. اتباع ترکیه را از آذربایجان [قفقاز] اخراج کرده و کوه و اطراف آن را محکم مینمایند. از قشون کلی پیاده و سواره به حدود ترکیه اعزام میشود. مسئله ترك شدن آذربایجان اجرا خواهد شد، بلکه رفتن ما به وطن خودمان نزدیك است.» (همان)

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۹-۵-۴۰-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۱۳.

۶- همان، پ ۲۰، صص ۲۲ و ۲۳. موضوع به وزارت امور خارجه ارجاع شد و آن وزارت خانه، نتیجهگیری را منوط به اقدام وزارت مالیه دانست. (همان، پ ۲۰، ص ۱۹).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸-۹۷-۱۶-۱۳۰۳. مسافرانی که از شوروی به انزلی میآمدند از ابعاد جدی قحطی در شوروی خبر میدادند. در شهر های اصلی و منطقه قفقاز، کمیته های غذا تشکیل شده و برداشت محصول در منطقه ولگا نامطلوب است. (FO E ۶۷۰۶/۲۵۵/۳۴). به این موضوع باید بیکاری مفرط در شوروی را نیز اضافه کرد. شمار زیادی از کارگران در مسکو، کییف خارکوف و باکو در اعتراض به اوضاع اقتصادی که منجر به بیکاری آنها شده، اجتماعاتی صورت دادهاند. پاسخ دولت هم آن بوده که مذاکره با قدرت های خارجی در جریان است تا به گشایش امر تجارت و افزایش اشتغال منجر شود. (همان)

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۱۲۹ و ۱۳۱.

ترکی در آذربایجان، خصوصاً در تبریز پنج هزار تومان اعانه کرده است.» کنسولگری میافزاید: «اگر چنین موضوعی صحت داشته باشد موجب بسی تأسف است و اگر بیاصل باشد، بدیهی است مقرر خواهند نمود ژنرال قونسولگری بادکوبه خبر مزبور را تکذیب نماید.»(۱)

 حاکم جدید دامغان

میرزاعلیاکبر خان ارداقی(۲) به سمت حاکم دامغان منصوب شد. حکم وی امروز صادر گردید.(۳)

 تقاضای رئیس تیپ شمال برای آگاهی از قرارداد احتمالی شیلات

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز به وزارت جنگ نوشت که اگر قرار است اداره شیلات به روسها واگذار شود، اجازه دهند من هم از مفاد آن قرارداد آگاه شوم. اداره شیلات باید تحت قوانین مملکتی ایران اداره شود و به نحوی نباشد که اداره شیلات تبدیل به یک دولت مستقل گردد.(۴)

 درخواست تجار برای لغو مالیات دروازه ها

تجار تهرانی با ارسال نام های به مجلس شورای ملی ضمن غیرقانونی خواندن مالیات دروازه ها که از کابینه سیدضیاءالدین طباطبایی وضع شده، خواستار لغو آن شدند. بازرگانان تهران نوشتند که تجار، همواره راه مسالمت پیموده و اقدامی برخلاف مصالح مملکتی نکردهاند، اما دیگر نمیتوانند زیر بار گران این مالیات غیرقانونی بروند.(۵)

 پاسخ کمپانی نفت جنوب به شکایات رسیده از آبادان

در پی شکایاتی که از آبادان راجع به کمی دستمزد کارگران نفت و وضعیت وخیم مریض خانه کارگران به تهران رسید، موضوع به دفتر کمپانی نفت جنوب در تهران منعکس شد. فرلی، رئیس این دفتر، امروز با ارسال نام های به وزارت فواید عامه هر دو موضوع را تکذیب کرد و گفت که کمپانی به کارگران آب، سوخت و خانه مجانی هم میدهد. وی مریض خانه کارگران ایران را بهتر از همه بیمارستان های ایران دانست و نوشت که تاکنون حدود ۸۴ هزار و ۴۱۱ فقره معالجه صورت گرفته است. فرلی گفت که کمپانی نفت جنوب در نواحی مسجدسلیمان، اهواز، آبادان، بیکرز، دهلران، ماماتین و قشم مراکز درمانی دارد.(۶)

(تصویر) محمدامین رسولزاده

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۸-۷-۱-۱۳۰۳.

۲- علیاکبر ارداقی قزوینی فرزند شیخ محمدتقی و برادر کُهتر شیخ علی قاضی ارداقی که در زندان باغشاه کشته شد، متولد ۱۲۶۱ش در ارداق از توابع قزوین است. پس از تحصیلات مقدماتی در قزوین به تهران آمد و در مدرسه افتتاحیه که در محله

سنگلج به تازگی تأسیس شده بود تحصیلاتش را پی گرفت. در اواخر ۱۳۲۵ق و به همراه برادرش قبر عباسآقا صراف تبریز (قاتل میرزاعلیاصغر خان امینالسلطان - اتابک اعظم) را که محلش دانسته نبود، پیدا و آن را بازسازی کردند که این امر موجب اشتهار او شد. روز به توپ بسته شدن مجلس شورای ملی (۲۳ جمادیالآخر ۱۳۲۶/۲ تیر ۱۲۸۷) در جلوی ساختمان مجلس حضور داشت که به همراه عد های از مشروطهخواهان دستگیر و در باغشاه تهران زندانی شد. چون جرمی نداشت ر هایی یافته، به دستور محمدعلیشاه به رشت تبعید گردید. چندی بعد به تهران آمد و در ۱۳۳۵ق که کمیته مجازات به تازگی در تهران تأسیس شده، به تشخیص اعضای محدود خود، به تهدید و ترور افراد مظنون به خیانت میپرداخت، به آن کمیته پیوست. از جمله فعالیت های مهم او در این کمیته تهیه و تدوین بیاننامه هایی بود که معمولاً پس از انجام ترور و قتل اشخاص از سوی کمیته در سطح شهر پراکنده میشد. سرانجام نام اعضای کمیته لو رفت و ارداقی نیز به همراه دیگر اعضای آن در اواخر ۱۳۳۶ق/اوایل ۱۲۹۷ دستگیر شدند. ارداقی به پنج سال تبعید اجباری از تهران محکوم شد. با وجود این سه سالی در نظمیه تهران زندانی بوده، در ربیعالثانی ۱۳۳۹ به قم تبعید شد. او پس از اتمام مدت محکومیتش در ذیقعده ۱۳۴۰ به تهران آمده، مدتی در وزارت داخله مشغول کار شد. آنگاه به وزارت عدلیه رفت. چندی هم بازرس فنی در اداره اسناد و املاک گردید. از دیگر مشاغل او حکمرانی دامغان است. ارداقی پس از یک دوره طولانی بیماری در ۸ دی ۱۳۳۶ در تهران درگذشت و جنازهاش در قم به خاک سپرده شد. (آریابخشایش، «ارداقی، علیاکبر»، فرهنگ ناموران معاصر...، ج ۲، صص ۳۶۴-۳۶۲).

۳- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۴، ص ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۶۳. به رئیس تیپ شمال پاسخ داده شد که اداره شیلات واگذار نشده است. (همان، پ ۲۲، ص ۲۶۲). چند روز پیش مقامات ایران و شوروی برای رسیدن به توافق در مورد شیلات جلسه داشتند. وزرای خارجه و فواید عامه، میلسپو و امیرلشکر خدایار خان و نماینده سفارت شوروی اعضای این اجلاس بودند. (FO E ۶۲۷۳/۲۵۵/۳۴).

۵- اسناد مجلس شورای ملی، سند شم ۳۲/۱/۶/۹۱/۵.

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۶۵۱، صص ۱ تا ۴.

ص: ۱۵۵

 چهارشنبه

۴ تیر ۱۳۰۳

۲۵ ژوئن ۱۹۲۴

۲۱ ذی قعده ۱۳۴۲

 ابراز ناراحتی رضا خان از استعفای امیرلشکر غرب

در پی استعفای احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب (ر.ك: ۲ تیر)، رضا خان امروز با ارسال تلگرامی فوری، از این تصمیم احمد خان امیراحمدی ابراز تأثر و ناراحتی کرد. وی در این تلگرام به اهمیت خدمت در قشون اشاره کرد و با تعجب نوشت که از دست دادن روحیه در مقابل قوای چریك الوار، آن هم با داشتن بهترین اسلحه جدید و توپ خانه کامل جای بسی حیرت است. وی افزود این حالت غیرقابل توجیه و در نتیجه بیکفایتی صاحب منصبان و وظیفهنشناسی آنها پدید آمده است. «قشونی که با جدیت های فوقالعاده و زحمات بیپایان تشکیل داده شده برای حفظ حدود و ثغور مملکت در مقابل همسایگان قوی و برابری با قشون های معظم آنها است نه برای زانو به زمین زدن و اظهار عجز نمودن در مقابل مشتی لُر و چریك است.» رضا خان افزود اگر وضعیت مملکت میگذاشت شخصاً در میدان جنگ حاضر میشد. «اگر در مرکز اقدامات سختی در مقابل مفسدین [= مخالفان سیاست رضا خان] نمیشود به واسطه پاره[ای] اشکالات سیاسی است که به زودی رفع و دست خائنین قطع خواهد گردید، ولی سرعت انجام این مقصود منوط به عملیات اردو های اطراف است که خدمات و عظمت خود را به معرض نمایش گذارند.» رضا خان در پایان خواستار مجازات خائنین و ترسو های لشکر غرب و تشویق شجاعان این نیرو در درگیری های اخیر لرستان شد.(۱)

 درخواست تحقیق از ارسال مهمات به عشایر

رضا خان با ارسال تلگرامی به شوشتر، خطاب به حاکم خوزستان نوشت که گویا از طریق دزفول اسلحه و مهمات به عشایر میرسانند. وی از ثقهالملك حاکم خوزستان خواست ضمن تحقیق، گزارش دهد.(۲)

 شرط ماندن هواپیماها در لرستان

رئیس ارکان حرب کل قشون امروز به امیرلشکر غرب نوشت که اگر وجود هواپیماها در عملیات علیه طوایف لُر نتیجهبخش است، «ممکن است سایهبانی هم برای آنها ساخته شود که از تابش آفتاب، بال های آنها کج نگردد... والّا در صورت عدم استفاده از آنها و جلوگیری از تحمیل [مخارج] فوقالعاده روزانه، مراجعت نمایند.»(۳)

 درخواست وزارت امور خارجه برای فراریان نظامی و سیاسی

وزارت امور خارجه با ارسال نام های به وزارت جنگ درخواست کرد به ادارات لشکری بخشنامه شود که «موقع ورود فراریان نظامی و مقصرین سیاسی از ممالک همجوار به ایران آنها را تحتنظر گرفته و فوری مراتب را اطلاع داده، از تسلیم آنها به مأمورین دول متبوعه... جداً خودداری نمایند.»(۴)

 ضرورت برچیده شدن دفاتر پستی انگلیس در سیستان

اداره کل پست با ارسال نام های به وزیر پست و تلگراف، با استناد به گزارش حاکم دزداب تأکید کرد دفاتر پستی انگلیس در دزداب و میرجاوه باید برچیده شود، چرا که «وجود این دفاتر اساساً برای مملکت مضر و غیر از لطمه به عایدات، نتیجه» دیگری ندارد.(۵)

 دیدار امیرلشکر شمال غرب با کنسول شوروی در تبریز

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز به رضا خان اطلاع داد که با کنسول شوروی در تبریز دیدار کرده است. کنسول از مساعدت قشون در امور اتباع شوروی، مسائل مرزی و مشارکت در عملیات دفع ملخ ابراز رضایت کرده، گفته است: «اینجانب به طهران حرکت خواهم کرد و به جای اینجانب دوبسون قونسول روس که در ارومیه است خواهد آمد.» طهماسبی در تلگرام خود افزود که دوبسون آدم بدسابق های است که پیش از این رفتار و اخلاق بد او به مرکز گزارش شده است.(۶)

 کشته شدن محمود خان بان های

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز در «حکم عملیاتی نمره ۳۰» خبر داد که محمود خان بان های از سرکردگان متنفذ بانه کشته شده است. در این اطلاعیه نظامی آمده است که به محمود خان تأمین داده شده بود، اما او قدر این نعمت را ندانست و عملیات سابق خود را ادامه داد. نعش او برای عبرت سایرین به بانه حمل و دفن شد.(۷)

 یادداشت وزارت امور خارجه به سفارت ترکیه

وزارت امور خارجه امروز یادداشتی برای سفارت ترکیه در تهران تنظیم کرد و نسبت به تجاوزات اشرار مرزی ترکیه به ایران و حمایتی که مأموران دولتی آن کشور از آنان میکنند، اعتراض کرد. در این یادداشت آمده است که ایران از مقابله به مثل کرد های مرزنشین خود جلوگیری کرده است، و برای نشان دادن حسن نیت خود از وزارت جنگ خواسته شده با حاکم بایزید برای مبادله اموال مسروقه وارد مذاکره شود.(۸)

 درخواست کمک به خانواده معینالرعایا

گروهی از علماء ساکن تهران با نگارش نام های به رضا خان، از او خواستند که نسبت به وضعیت اسفبار بازماندگان معینالرعایای مازندرانی توجه کند. در این نامه آمده است: «با این که به حکومت مازندران امر فرمودید که امر معاش این بیچاره ها را ترتیب دهد، پنج ماه است که هنوز تکلیفی معلوم» نکردهاند. نویسندگان نامه، آقایان ضیاءالدین نوری (فرزند

آیت الله شیخ فضل الله نوری)، شیخ حسین یزدی، عبدالنبی نوری، سیدابوالقاسم کاشانی از رضا خان خواستند امر معاش بازماندگان به رئیس تیپ شمال ارجاع داده شود.(۹) (ر.ک: ۸ خرداد)

 ورود سردار انتصار به کردستان

سردار انتصار حاکم جدید کردستان وارد محل مأموریت خود شد.(۱۰)

 انتقال هواپیماها از بندرانزلی به تهران

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که سه فروند از هواپیما های خریداری شده از شوروی که در بندرانزلی بودند به تهران حمل میشوند. دو فروند توسط خودرو به تهران رسیده و

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۳۳ تا ۱۳۷.

۲- همان، پ ۱۹، ص ۵۰۳. ثقهالملک پس از دریافت تلگرام راهی دزفول شد و پس از بررسی های معمول پاسخ داد که در تمام دزفول هزار فشنگ هم پیدا نمیشود، تا چه رسد به ارسال آن به عشایر. وی نوشت این مهمات از ناحیه پشتکوه به عشایر میرسد. (همان، پ ۱۹، ص ۵۰۱).

۳- همان، پ ۱۴، ص ۱۰۴.

۴- همان، پ ۱۱، ص ۲۰۷. وزارت جنگ در ابلاغی به امرای لشکر خود نسبت به این موضوع تأکید کرد. (همان، پ ۱۱، ص ۲۱۰).

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۷-۳۱-۳۴-۱۳۰۳. موضوع به وزارت امور خارجه ارجاع شد.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۲۱۷.

۷- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۸۹ و ۹۰؛ اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۲۹۶ تا ۲۹۸.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۹ و ۸-۶۲-۴۵-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، صص ۲۲۲ و ۲۲۳.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۵، ص ۱.

در قلعه مرغی مستقر شده‌اند. این دو هواپیما، آموزشی است. این منبع می‌نویسد که هواپیمای سوم نیز با خودرو به تهران منتقل خواهد شد.(۱)

 تعطیلی سالن گراند هتل

روزنامه ستاره ایران در شماره امروز خود خبر داد که پیرو اطلاعیه اخیر رئیس‌الوزراء، مبنی بر این که ناظر جدید شرعیات وزارت معارف باید بر محتوای نمایشها نظارت داشته و از اجرای تیاتر های مخالف دیانت و مخرب اخلاق جلوگیری کند، اداره نظمیه در سالن گراندهتل را بست و از اجرای نمایشها جلوگیری کرد.(۲) این اقدام موقتی بود.

 دیدار و مذاکره رضا خان با مستر هاوارد

رضا خان با مستر هاوارد، عضو بلندپایه سفارت انگلیس در تهران دیدار و مذاکره کرد. بخشی از گفتوگو های این دو مربوط به امیرمجاهد بود.(۳)

 ورود خودرو های وزارت جنگ به تهران

۱۲ دستگاه از خودرو های خریداری شده وزارت جنگ وارد تهران شد. این خودروها برای اداره نقلیه وزارت جنگ خریداری شده و تولید کار خانه های آلمان است. روزنامه کوشش با درج این خبر افزود: «از قراری که تحقیق شده اتومبیل های مذکور عجالتاً ۳۲ دستگاه میباشند که بقیه آنها در بین راه و بعد خواهد رسید.»(۴)

 تنبیه صاحب منصب ایرانی و کسب رضایت انگلیس

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز در نام های به وزارت جنگ خبر داد که سلطان اسکندر خان آیرم، رئیس گردان مستقل مهندسی لشکر جنوب، به واسطه دستگیری دو زمینشناس انگلیسی تنبیه شد. در این نامه آمده است که چون صاحب منصب بدون اطلاع دست به این اقدام زده «با احضار از مأموریت مرجوعه و توبیخ در حضور صاحب منصبان، مجازات و در نتیجه تبادل مذاکرات با قونسول انگلیس مقیم اصفهان مقرر گردید که از طرف سلطان مشارالیه در این خصوص نیز کتباً عذرخواهی به عمل آید. و بنابراین شرحی را که مشارالیه دایر بر اعتذار از عملیات خود نوشته در تلو مکتوب خصوصی به قونسولگری ایفاد و راجع به مبلغ هشت تومان و یک قران و پنج شاهی خسارت صندلی شکسته شده در تلگراف خانه هندواروپ کمارج که توسط قونسولگری شیراز مطالبه شده بود» تأدیه شد.(۵) این تنبیه و کسب رضایت مقامات انگلیس در حالی صورت گرفت که سلطان اسکندر خان آیرم شرح کامل وقایع رخ داده را که متوجه استنکاف زمینشناسان انگلیسی از همکاری با مأموران ایرانی است، به لشکر جنوب، ارائه داده بود.(۶)

(تصویر) هواپیمای یونکرس

۱- همان، ص ۲.

۲- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۵، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۵۳۹.

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۵، ص ۳. سفارت انگلیس نیز ضمن ارسال این خبر به وزارت امور خارجه دولت متبوع خود نوشت که کامیون های وارداتی از نوع بنز هستند. (FO E ۶۶۹۷/۲۵۵/۳۴)، همین منبع افزود که این کامیونها حامل شش صندوق چاشنی انفجاری و قطعات یدکی اسلحه و مسلسل هم هستند. (FO E ۶۷۰۰/۲۵۵/۳۴)

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۱۰.

۶- همان، صص ۲۱۱ تا ۲۱۳.

ص: ۱۵۷

 پنجشنبه

۵ تیر ۱۳۰۳

۲۶ ژوئن ۱۹۲۴

۲۲ ذیقعده ۱۳۴۲

 دستور وزارت جنگ به انتخاب محققالعلماء

وزارت جنگ به ریاست تیپ شمال دستور داد «در انتخاب محققالعلماء از طرف تراکمه» برای مجلس شورای ملی اقدام نماید.(۱)

 قول و قرار انگلیس با سران کرد منطقه

امیرلشکر غرب امروز به رضا خان اطلاع داد که دو صاحب منصب انگلیسی در ملاقات با سران اکراد اورامان و مریوان و پرداخت پول، از آنها خواسته است انگلیس را در سرکوب شیخ محمود یاری دهند. وقتی «قشون انگلیس برای سلیمانیه حرکت و بمباردمان مینمایند، کلیه اورامی و مریوانی نیز به آنجا حرکت، شیخ محمود را از دو طرف محاصره» تا کشته شود. احمد خان امیراحمدی میافزاید که انگلیس موفق به اجرای این طرح نشد. سران اکراد از آنجا که وعده حکومت مستقل کردستان ایران را از انگلیس گرفته بودند، قصد تصرف سنندج میکنند. در این میان محمود خان بان های برای کمک به این مقصود مشغول جلب طوایف پشتدر و بانه میشود که با کشته شدنش، عملیات به تأخیر میافتد.(۲) (ر.ک: ۴ تیر)

 محاصره بانه

امیرلشکر غرب در ادامه ارسال اخبار ناحیه کردستان امروز به رضا خان اطلاع داد که بانه در محاصره است. نظامیان در حال استقامت هستند. «عده کمکی و مهمات نیز به قدر کافی از کردستان فوری ارسال و اعزام گردید.» امیرلشکر غرب افزود که اگر قوای بانه نتوانند مقاومت کنند به سقز عقبنشینی خواهند کرد. وی نقش سرداررشید را در این وقایع مؤثر برشمرد.(۳)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز پیش از ظهر به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در ابتدا گزارش شعب از انتخابات نمایندگان شهر های تبریز (محمدولیمیرزا)، مشهد (نظامالتولیه)، جیرفت (سردار نصرت)، بم (امیر احتشام)، و کاشان (نراقی)، قرائت شد، اما از آنجا که با مخالفت تعدادی از نمایندگان مواجه شد، بررسی آنها به جلسه بعد موکول گردید. سپس زینالعابدین رهنما در پرسش از وزیر امور خارجه، علت رفتار های نامناسب مقامات ترکیه را با اتباع ایرانی جویا شد. ذکاءالملک ضمن تأیید

موضوع، از پیگیری های خود و سفیرکبیر ترکیه در تهران گفت که منتج به نتیج های نشده است. تعلق مالکیت «سد بحری انزلی» به ایران، اجحافات شوروی به رعایای ایران در آب های مرزی سئوالات بعدی از وزیر امور خارجه بود. در ادامه چند لایحه تقدیم مجلس شد که یکی از آنها تشکیل کمیسیونی برای تجدیدنظر در قانون استخدام کشوری بود. مجلس با این لایحه موافقت کرد.(۴)

 انعکاس نظر کنسول انگلیس در اهواز به رضا خان

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس در تهران، در نام های به رضا خان با اشاره به دیدار دیروز رئیسالوزراء با مستر هاوارد (ر.ک: ۴ تیر) نظر مستر پیل کنسول انگلیس در اهواز را درباره چگونگی برخورد با امیرمجاهد اطلاع داد. پیل میگوید: «به نظر من فوقالعاده لازم است که امیرمجاهد به سرعت و ملایمت از این مملکت بیرون رود. میترسم که هرگونه اقدامی جهت حرکت دادن جبری مشارالیه به مخاصمه و جنگ منتهی شود... آیا دولت علّیه موافقت ندارد که مشارالیه فوراً از راه جنوب به اروپا سفر کند و علاقهجات او تا زمانی که بدون رضایت دولت به ایران مراجعت نکرده، محفوظ و بلاتعرض ماند؟ (هرگاه این نقشه قابل قبول باشد آقای رئیسالوزراء بایستی ضمانت کتبی به مضمون فوق به سرداراسعد داده و نیز این مسئله را به سفارت اطلاع دهند تا سفارت مستقیماً یا به توسط شیخ [خزعل] به امیر مجاهد فشار آورد.»(۵)

 پرسش از وضعیت هواپیماها

رئیس ارکان حرب کل قشون با ارسال تلگرامی به امیرلشکر غرب از او پرسید که امتناع خلبان روسی از شرکت در جنگ به کجا رسید؟ آیا دستوراتی که از مرکز به او داده شد، انجام داد؟ «به علاوه از عملیات طیارات و نتایج حاصله از وجود آنها اطلاعاتی بدهید [تا] بر طبق این اطلاعات تصمیماتی گرفته شود.»(۶)

 دو فاحشه در لباس مردان

تعدادی از معتمدان و روحانیان شهر آباده، با ارسال تلگرامی به رضا خان، وزارت مالیه و امام جمعه، اطلاع دادند که چند تن از کارکنان مالیه آباده دو فاحشه را با لباس مردانه، در حالی که مست بودند و عربده میکشیدند و به مذهب فحاشی میکردند [در شهر گرداندهاند.] این عمل باعث تهییج عمومی شده و بیش از این تحمل اشاعه منکر را نمیشود کرد. رضا خان امروز این تلگرام را به وزارت جنگ فرستاد و خواستار تحقیق پیرامون موضوع شد.(۷)

 افزایش مهمات و نیرو های روس در مرز ایران و افغانستان

وزارت امور خارجه امروز با فرستادن نام های به وزارت جنگ از قول کارگزاری بندرجز و کلات نوشت که دولت شوروی اخیراً دو عراده توپ کوهستانی در ارتق مستقر کرده که لوله های آن به طرف ایران است. «گویا در صدد هستند بر عده مستحفظین پست های نظامی خود در سرحدات خراسان و افغانستان افزوده، عده کثیری قشون وارد نمایند.»(۸)

 تصمیم وزارت مالیه به چگونگی تعمیر پل رود خانه الوند

وزیر مالیه و میلسپو، مدیر مالیه ایران، در نام های به وزارت جنگ اطلاع دادند که مخارج تعمیرات پل رود خانه الوند قصرشیرین «صد هزار قران» برآورد میشود. مقرر است مبلغ یادشده از عایدات نواقل قصرشیرین تأمین شود.(۹)

□ تظلم ایرانیان مقیم عشقآباد

گروهی از ایرانیان مقیم عشقآباد با ارسال نام های به مجلس شورای ملی از رفتاری که عوامل دولتی شوروی با ایشان دارند، شکایت کردند. آنها نوشتند که مقامات محلی «اثاث البیت [ما را] نقداً و جنساً به غارت یغما بردند و بقیهالسیف را که عبارت [از] کاروانسراها و دکان و خانه سکنی ما بیچارگان را بالکلیه تصاحب کرده و حکومت محلی هرآنچه عایدات باشد،

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۳. محمدحسین آیرم پس از دریافت این دستور پاسخ داد که به فرمانده قسمت مزبور دستورات لازم در این مورد داده شد، اما «به محققالعلماء که فعلاً در طهران است امر به تذکر دهید که مشغول اقدامات محلی [= فعالیت انتخاباتی] شود.» (همان، پ ۲۴، ص ۲۲)

۲- همان، پ ۴، صص ۱۱۹ و ۱۲۰.

۳- همان، پ ۴، ص ۱۱۸.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۶، صص ۱ و ۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۵۳۹.

۶- همان، پ ۱۴، ص ۱۱۵.

۷- همان، پ ۱۱، صص ۲۱۶ و ۲۱۷. موضوع به رئیس تیپ فارس، فضل الله زاهدی، منعکس شد و او از قول رئیس ساخلو آباده، قضیه را تکذیب کرد. (همان، پ ۱۱، ص ۲۱۴).

۸- همان، پ ۱۱، ص ۲۴۶.

۹- همان، پ ۱۵، ص ۲۹۵.

ملک زرخرید خودش به اجاره داده، وجه را به رسم پیشکشی دریافت» میکنند. در بخش دیگری از این شکواییه آمده است که برای برداشتن میّت از زمین باید اجازه گرفت و برای اختیار عیال باید از شعب های که برای این کار در نظر گرفته شده اجازه بگیرند. ایرانیان ساکن عشقآباد در پایان پرسیدهاند که آیا در عهدنامه دولتین این موارد حل و فصل شده است یا خیر؟(۱)

 پیشنهادی برای تقویم شمسی

ابوالقاسم اعتصامزاده(۲)، امروز با درج مقال های در روزنامه ستاره ایران، پیشنهاد کرد اقدامی برای رفع اشکالات موجود در تقویم شمسی انجام شود. وی با اشاره به این که برجها از ۲۹ تا ۳۲ روز دارند، و این روزها «در هر سال مساوی و ثابت نیستند، فلهذا ممکن است به مرور دهور تولید اشکالاتی بکند»، تقویم جلالی را معیاری مناسب برای تغییرات سال شمسی دانست و در پایان پیشنهاد کرد ماه ها یکی در میان ۳۰ و ۳۱ روزه باشند.(۳)

 جمعه

۶ تیر ۱۳۰۳

۲۷ ژوئن ۱۹۲۴

۲۳ ذیقعده ۱۳۴۲

 کشتی جنگی شوروی در خلیج حسینقلی

به گزارش نایبالحکومه بندرگز یک فروند کشتی جنگی روسیه وارد خلیج حسینقلی شده و گفته میشود برای ترکمنها اسلحه آورده است.(۴)

 توقف هواپیماها در خرمآباد

امیرلشکر غرب امروز به وزارت جنگ خبر داد که هواپیما های جنگی را در خرمآباد مستقر خواهد کرد. پناهگاه [= آشیانه] هم برای آنها در نظر گرفته شده است. چند روزی هستند، بعد به تهران بازمیگردند.(۵)

 غیرقابل تعمیر بودن هواپیما

ارفعالملک، نماینده وزارت جنگ در بوشهر، امروز به وزارت خانه متبوع خود خبر داد که هواپیمای خراب شده قابل تعمیر نیست و نمیتواند پرواز کند. وی از کامیون های «هانسالوید» هم نوشت که در حال آمادهسازی برای حرکت هستند و تا یک هفته دیگر آماده میشوند.(۶) از وزارت جنگ هم بلافاصله به ارفعالملک پیام داده شد که اگر هواپیما قابل تعمیر نیست، «از

دو اسپاد یکی ساخته و پرواز نماید.»(۷)

 پاسخ منفی ترکیه به تحویل خالدآقا

باش شهبندری ترکیه در تبریز اطلاع داد که امکان تحویل خالدآقا به ایران نیست، چرا که او پناهنده شده است.(۸) خالدآقا رئیس یکی از طوایف کردنشین در منطقه ماکو بود.

 ورود مهندسان آلمانی

چند مهندس آلمانی، متخصص تلفن، برای تکمیل لوازم و اداره کردن تلفن خان های که ارباب کیخسرو وارد کرده، به تهران آمده، از فردا مشغول کار خواهند شد.(۹)

 پرواز هواپیما بر فراز تهران

یکی از هواپیما های ایرانی بر فراز تهران و شمیران پرواز کرد و پس از دادن نمایش به زمین نشست.(۱۰)

 پاسخ امیرلشکر غرب به اظهارات رضا خان

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، با ارسال تلگرامی به رضا خان، از این که وزیر جنگ خستگی و استعفای او را، بیکفایتی و مرعوبیت تلقی کرده «ن هایت تشکر» را کرد و افزود: «چنانچه خدمات گذشته را هم خیانتی تعبیر فرمایند از توجهات مبارک بندگان حضرت اشرف اعظم مستدعی است امر به تسلیم محکمهام فرمایند که هر چه زودتر به دیار نیستی شتافته و از این ذلت و بدبختی نجات یابد.» وی در کنار ابراز این گلایه خبر

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱۰ و ۲۰۹-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۲- میرزاابوالقاسم اعتصامزاده متخلص به نیازی فرزند اعتصامالملک در جمادیالاول ۱۳۰۸ در تبریز زاده شد. تحصیلات مقدماتی و متوسطه را در زادگاهش به پایان رساند. در انقلاب مشروطه در روزنامه های تبریز مقالاتی علیه روس های تزاری نوشت و به همین جهت مورد غضب شجاعالدوله، حاکم تبریز، واقع گردید و پس از مدتی اختفاء به زحمت از تبریز به اروپا فرار کرد و در سوئیس در رشته طب به تحصیل پرداخت اما مطالعاتش در این رشته ناقص ماند. او به ادبیات روی آورد و از دانشگاه ژنو، لیسانس گرفت. در ۱۳۴۰ق در اداره تجارت سفارت ایران در سوئیس به سمت منشیگری به خدمت درآمد و دو سال متوالی هم در جلسات جامعه ملل به عنوان آتاشه هیأت اعزامی دولت ایران حضور یافت. اعتصامزاده در ۱۳۴۲ق به ایران بازگشت و در تهران در مدرسه دارالفنون به تدریس مشغول شد. همان ایام مقالاتی نیز به جراید مهم تهران به ویژه روزنامه ستاره ایران میداد. با فوت مدیر روزنامه، اعتصامزاده مدیریت آن روزنامه را عهدهدار شد و پس از چندی نام روزنامه را از ستاره ایران به ستاره جهان تغییر داد و آن را به زبان فارسی و فرانسه انتشار داد و شاید بتوان گفت وی اولین کسی است که در ایران به زبان خارجی روزنامه انتشار داده است. اعتصامزاده در دوره های دهم و یازدهم به نمایندگی از بجنورد وارد مجلس شورای ملی شد و در اواسط دوره یازدهم به دلیل انتشار یک مقاله بازداشت و مدتی زندانی شد. بعدها به اداره کل انتشارات

و رادیو رفت و سرپرستی نظارت بر رادیو های خارجی را عهدهدار گردید. اعتصامزاده نویسنده و مترجم فعالی بود و عضویت انجمن ادبی ایران و مؤسسه بینالمللی را داشت. او در ۱۹۲۹م برنده جایزه افتخار در مسابقه ادبی ژفلورو فرانسه شد. از آثار وی میتوان به ترجمه رباعیات حکیم عمر خیام به فرانسه اشاره کرد که برای این ترجمه از سوی آکادمی دولتی فرانسه جایزه گرفت. از دیگر آثار وی میتوان به تاریخ بیزانس، تاریخ پلیس، هزار مسئله حساب، دستور تجارت، نامه های ایران منتسکیو، کشمیر یا باغ نشاط، هزار مسئله و لگاریتم، هزار و یک خنده اشاره کرد. (اسحاق، سخنوران نامی ایران، ص ۴۷۲؛ صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۲، ص ۲۱؛ پست تهران، شم ۲۵ (۱۳۳۴ش)، ص ۶).

۳- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۵، ص ۱.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۱۲۴.

۵- همان، پ ۱۴، ص ۱۰۱.

۶- روزنامه کوشش نیز در شماره امروز خود نوشت که شش دستگاه تانک خریداری شده ایران وارد بوشهر شده و تکنسینها مشغول آمادهسازی آنها برای حرکت دادن به طرف شیراز و از آنجا به تهران هستند. (روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۵، ص ۳).

۷- مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۴۷.

۸- همان، پ ۱۲، ص ۴۲۲. عبد الله طهماسبی بلافاصله پس از دریافت این موضع از باششهبندری ترکیه در تبریز به حکومت ماکو و ایل خانی طوایف ماکو دستور داد عشایری که به ایران پناهنده شدهاند، نگهداری شوند و در ن هایت مهربانی با آنها رفتار شود؛ و اگر خالدآقا از خاک ترکیه به ایران تهاجم کرد، مقابله به مثل گردد. (همان، پ ۱۲، ص ۴۲۱).

۹- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۵، ص ۳.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۷، ص ۲.

داد که قسمتی از طایفه چگینی خود را تسلیم کرده و یک نفر از کدخدایان طایفه دیرکوند نیز به شهر آمده، با دریافت خلعت بازگشته است.(۱)

 افتتاح بیمارستان شیروخورشید سرخ تبریز

طی مراسمی بیمارستان شیروخورشید تبریز افتتاح شد. این بیمارستان با مساعی امیرلشکر غرب تأسیس گردیده است. در مراسم افتتاحیه، اعیان، محترمین و رؤسای دوایر دولتی و طبقات مختلف مردم شرکت داشتند.(۲)

 شکست طوایف ترکمن از اردوی لشکر شرق

سرهنگ مهدی خان، فرمانده اردوی بجنورد، که برای مقابله با طوایف ترکمن عزیمت کرده بود، امروز بعد از ظهر «تمام مواقع و سنگر های آنها به تصرف نظامیان... درآمده، اشرار با دادن تلفات زیاد از آدم و اسب، به صحرا[ی ترکمن] متواری، تمام طوایف کوکلان... در تسخیر اردو درآمدند.» چند طایفه هم بدون درگیری تسلیم شدند. تلفات اردو، فقط دو اسب است. سرهنگ مهدی خان میافزاید که ۲۶ تن از خوانین کوکلان که مصدر شرارت بودند، دستگیر شدهاند.(۳)

 درگیری مسلحانه در مرز ایران و ترکیه

سفارت ترکیه در تهران در یادداشتی به وزارت امور خارجه ایران خبر داد که امروز، ساعت ۶ بعد از ظهر پس از آن که دو سارق با نظامیان پست ترکیه درگیر شدند و پا به فرار گذاشتند، فرمانده نظامیان قطور در ایران به سارقان فراری تأمین داده، نظامیان ایران را وادار به شلیک میکند. در این نامه آمده است که قهرمان خان، رئیس نظامیان قطور به نام های که همردیف ترک او در آن از علت این رفتار پرسیده بود، پاسخ نداده است.(۴)

 عزیمت یک ستون نظامی به بوشهر

یک ستون نظامی شامل ۱۸۰ پیادهنظام و ۱۲۰ سوار به همراه مسلسل، به فرماندهی سرهنگ سیف الله خان از اصفهان عازم بوشهر شد.(۵)

 شنبه

۷ تیر ۱۳۰۳

۲۸ ژوئن ۱۹۲۳

۲۴ ذیقعده ۱۳۴۲

□ جلوگیری از چاپ مقال های ضدانگلیسی در اصفهان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز خبر داد که مقال های نوشته شیخ الاسلام اصفهانی که برای درج در روزنامه صدای اصفهان به آن روزنامه فرستاده شده بود «به وسایل مخفیه لازمه از طبع آن جلوگیری» شد.

متن خلاصه این مقاله ضدانگلیسی که توسط وزارت جنگ تهیه شد، در پاورقی آمده است.(۶)

□ غیرقانونی بودن خرید و فروش اراضی ایران توسط اتباع خارجی

وزارت امور خارجه با ارسال یادداشتی برای کارگزاری بنادر جنوب، با اشاره به این که برخی اتباع خارجی ادعای خرید زمین در سواحل بنادر خلیجفارس را میکنند، نوشت: «مطابق مدارک دولتی و دستخط مرحوم مظفرالدینشاه مورخه ذیحجه ۱۳۲۰ خالصگی املاک و اراضی بنادر باقی و مدارک انتقال و تیول آن به کلی نسخ شده است... و چنانچه نقل و انتقالی در آنها بشود از درجه اعتبار ساقط است.»(۷)

□ احتمال قاچاق اسلحه از علی غربی به پشتکوه

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که شنیده میشود، از علی غربی بینالنهرین به پشتکوه ایران اسلحه قاچاق میشود. «در آن سرحد از طرف دولت هنوز پست های گمرکی تأسیس نشده، همیشه اموال گمرکی از آن حدود به طور قاچاق به ایران میرود و گماشتگان والی پشتکوه یک چیزی حقالعبور از صاحب ان اموال میگیرند. خوب است دولت برای جلوگیری از قاچاق اسلحه و غیره در آن حدود پست های گمرکی و نظامی تأسیس کند.»(۸)

کنسول ایران در بصره، غیر از این، از دیگر شنیده خود نیز چنین خبر داد که دو هزار تن بمب و دینامیت و دیگر مواد ناریه از بصره به بغداد حمل شده است.(۹)

□ مواظبت یک گروهان پیاده از دو هواپیما

امیرلشکر غرب امروز در حکم عملیاتی نمره ۳۲ خود دستور داد یک گروهان پیاده از تیپ پیاده این لشکر برای محافظت از دو هواپیمای نظامی که در خرمآباد مستقر هستند، به محل استقرار هواپیماها بیایند. احمد خان امیراحمدی دستور داد «در اطراف محل هواپیمایی پست های مخفی گذاشته و به وسیله کندن سنگر های زیرزمینی، خودشان را نیز از حملات الوار محفوظ دارند.»(۱۰) همچنین امیرلشکر غرب امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که ظرف چند روز آینده یکی از هواپیماها را به تهران فرستاده، دیگری در خرمآباد میماند که آن هم پس از چند روز بازگردانده خواهد شد.(۱۱)

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۷۴ تا ۷۶.

۲– روزنامه ایران، شم ۱۶۲۹، ص ۱؛ روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۷، ص ۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، صص ۴۴۴ تا ۴۴۶.

۴- همان، پ ۱۰، صص ۳۷۴ و ۳۷۵. موضوع به امیرلشکر شمال غرب اطلاع داده شد تا پاسخ دهد.

۵- FO E ۷۲۲۳/۲۵۵/۳۴

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۱۶. «دولت استعماری انگلیس برای تخریب و اضمحلال ایران دو مسئله مهم را در نظر گرفته و چون پیشرفت آن به دست خودش غیرممکن بود مأمورین خوشسابقه ایران را خراب کرده به آمریکا فرستاد که به وسیله آوردن مستشار از آمریکا و دو کمپانی داوطلب امتیاز نفط نظریات خود را انجام داد. اول مسئله تریاک است که از منع زرع آن سالی چهل کرور خسارت به وزارات ایران وارد خواهد آمد. دوم مسئله نفط است که امروز در دنیا مقام ارجمندی پیدا کرده. اینها ظاهراً به اسم آمریکا و در باطن از طرف همسایه جنوبی [= انگلیس] مشغول کار شدند. در اصفهان راجع به تریاک مردم را حبس و زجر نمودند و [= مک کرماک] در سفر شیراز اظهار داشته که من همه روزه مورد مؤاخذه مجمع اتفاق ملل واقع میشوم که چرا از کشت و زرع این سم مهلک جلوگیری نمیشود؛ در صورتی که مقصود خسارت ایران و فروش و رواج تریاک هند است. سیاسیون هم به هیچوجه ملتفت نیستند. در مسئله نفط دو کمپانی فرستادند که هر دو باطناً از طرف همسایه جنوبی بود. در مورد استاندار پس از اینکه مردم شرکت او را با انگلیسها فهمیدند سر و صدا بلند شد. انگلیسها نماینده دیگر خود را که سینکلر باشد در میدان مبارزه آوردند و روزنامه های مزدور طرفدار خود و کارکنان خودشان را وادار کردند به سینکلر فحاشی کنند و ظاهراً هم ممانعت های جدی برای جلوگیری از اعطاء امتیاز به سینکلر مینمودند، ولی این اقدامات برای این است که ایرانیها غافل بوده و کار خود را از پیش ببرند و تجار ایرانی [= معینالتجار و شرکا] هم که برای امتیاز نفط داخل مذاکره شدند [ناخوانا] فحش و ناسزای جرائد مزدور شده و حتی شکل آنها به صورت اقبحی در جراید ترسیم گردید.» (همان، پ ۱۹، صص ۳۱۴ و ۳۱۵).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۳-۳۶-۵۱-۱۳۰۳.

۸- همان، ۲۰۳-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۹- همان، ۱۹۴-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۹۲ و ۹۳.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۱۰۰.

 نامه دوباره علی دشتی به رضا خان درباره اجحافات صولتالدوله

علی دشتی امروز بار دیگر با نوشتن نام های برای رضا خان درباره اجحافاتی که صولتالدوله سردارعشایر نسبت به ساکنان جم مرتکب شده، سخن گفت. در این نامه آمده است که صولتالدوله هم مالیات اضافه از اهالی جم میگیرد و هم نزدیک به دو هزار اصله نخل آنان را قطع کرده، خانه ها را خراب نموده است. دشتی نوشت که نمایندگان اهالی جم برای تظلم به شیراز آمدند، اما صولتالدوله توانست با منحرف کردن نظر قشون، شاکیان را تحویل گرفته، دو سال زندانی کند.(۱)

 درگذشت ظهیرالدوله

ظهیرالدوله درگذشت. روزنامه کوشش با درج این خبر افزود که وی در عمارت ییلاقی خود در اثر سکته قلبی از دنیا رفت.(۲)

 حرکت صولتالدوله به طرف تهران

فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، به وزارت جنگ خبر داد که صولتالدوله سردارعشایر در حال حرکت به طرف تهران است. وی افزود که صولتالدوله در «قضایای جاریه» [= جمهوریخواهی] کمکی به منویات قشون نکرد «با این حال به مقتضای سیاست، ظاهراً مهربانی به او بشود مفیدتر است.»(۳)

 ابراز ارادت قوامالملک به رضا خان

قوامالملک امروز با ارسال تلگرامی برای رضا خان نوشت که چندی است مفتخر به ارائه خدمتی نشدهام. «عقیده فدوی به ساحت مبارک، عقیده صرف فداکاری بوده و خواهد بود.»(۴)

 اعتراض سفارت شوروی به برخورد با یک تبعه روس

سفارت شوروی در تهران با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، از رفتار سوء مأموران ایرانی در شرف خانه ارومیه، با سوروکین، تبعه این کشور، شکایت کرد. سوروکین از کارکنان کشتیرانی ارومیه بود و این رفتار سوء توسط فرمانده نظامیان شرف خانه انجام شده است.(۵)

 اتلاف محصول روستا های بیلهسوار

به گزارش فرمانده نظامی منطقه بیلهسوار، ملخ، ۳۵۰۴ پوط گندم و ۴۶۳ پوط جو را در روستا های این منطقه تلف کرد.(۶)

 استعفای وزیر پست و تلگراف و تکذیب آن

روزنـامه سـتاره ایران خبر داد که محمودآقـا انصاری (امیراقتـدار) وزیر پست و تلگراف از سـمت خود اسـتعفا داده و امروز در محل وزارت خانه حاضـر نشده است. «از قرار اطلاع حاصله از طرف مقام ریاست وزراء به سمت والی نظامی ایالت آذربایجان منصوب و عنقریب از طهران به طرف تبریز عزیمت مینماینـد.»(۷) خبر اسـتعفاء، با این که به نظر میرسد درست باشد، اما خیلی زود تکذیب شد.(۸)

 انتشار روزنامه قرن بیستم

نخسـتین شـماره روزنـامه قرن بیسـتم بـه مـدیریت میرزاده عشـقی منتشـر شـد. ایـن شـماره، ویژه جمهـوریت بـود و در ذم آن کاریکاتور و اشعاری چند درج شده بود. عشقی در خلال مطالب روزنامه قرن بیستم، غائله جمهوری را بازی هایی معرفی کرد که توسط دست بیگانگان ساخته شـد و هدف از آن نشانه رفتن اسـتقلال مملکت بود. عشـقی با چاپ داسـتانی منظوم با عنوان «جمهوری سوار» به جنگ انگلیس و رضا خان رفت. چاپ این شـماره از قرن بیسـتم چنـد روز بعـد به قیمت جان عشـقی تمام شد.(۹)

 تمهید محمود آیرم برای تفرق روحانیان اصفهان

محمود آیرم، امیرلشـکر جنوب، در ادامه گزارش خود از اقدامات روحانیان اصفهان برای اعاده حقوق زارعین تریاک، (ر.ک: ۳۰ خرداد) امروز به وزارت جنگ خبر داد که علمای اصـفهان دو روز است هیأت علمیه را تشـکیل داده ولی تاکنون با تـدابیر لازمه از اجرای تصمیمات آنها جلوگیری شده است. «در صددم به هر وسیله ممکن شود بین آنها نفاق و ضدیتی تولید نمایم و در نتیجه اقـداماتی که در این زمینه به عمل آورده، امیـدوار است، فشارکی را به طرف خودمان جلب و موفقیت کامل حاصـل گردد.»(۱۰)

 دستور توقیف نامه های میرزامحمدرضا بوشهری

سرهنگ باقر خان، رئیس نظامیان خوزسـتان، امروز به وزارت جنگ خبر داد که از وزارت داخله تلگرامی دریافت کرده اسـت که میرزامحمدرضا بوشـهری مدیر روزنامه اصلاح(۱۱) حامل نامه هایی است که بایـد توقیف شود. این تلگرام وقتی رسـید که میرزامحمـدرضا بوشـهری نامه های خود را به مخاطبان آن رسانده بود. بنابراین «تفتیش او را بینتیجه دیده، ولی به طرز خوشـی مشارالیه را به شوشتر دعوت و تحت نظر گرفته»ام. آن چه مسـلم است او از طرف اقلیت مجلس و هیأتی از علماء مأمور بود که این نـامه هـا را به دست مخاطبـان آن برسانـد؛ و محتوای آنها علیه دولت فعلی بوده است. سـرهنگ باقر خان افزود که احتمال دارد برخی نامه ها در خانه پسرش در ناصری باقی مانده باشد.(۱۲)

 انعکاس عرض حال تاتارها به رئیس تیپ شمال

پس از شـکایتی که تاتار های ناحیه قفقاز از برده شـدن دخترانشان توسط ترکمن های ایران، به سـرکنسولگری بادکوبه کردند (ر.ک: ۲۸ فروردین) موضوع از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ

۱- همان، پ ۱۸، صص ۳۹۱ و ۳۹۲.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۶، ص ۳؛ روزنامه ایران، شم ۱۶۲۷، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۳۴۳.

۴- همان، پ ۱۸، ص ۳۸۴. رضا خان نیز در پاسخ «حسن عقیده و مراتب صمیمیت» قوامالملك را ستود و گفت که «همیشه مدنظر اینجانب و مورد اطمینان و اعتماد دولت بوده و هستید.» (همان، پ ۱۸، ص ۳۸۳).

۵- همان، پ ۱۰، ص ۲۵۱. وزارت امور خارجه موضوع را به وزارت جنگ اطلاع داد و این وزارت خانه با انعکاس آن به امیرلشکر شمال غرب خواستار توضیح شد. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، اخراج سوروکین را از کشتیرانی دریاچه ارومیه به دو علت سوء سابقه و تقلیل بودجه اداره یادشده ذکر کرد و افزود محل سکونت او، اداره دولتی بود که از تخلیه آن خودداری میکرد که به زور انجام شد. طهماسبی افزود که سرقت اسباب منزل او صحت ندارد، با این حال برای حفظ مراتب دوستی [با دولت شوروی] ۲۵ تومان به او داده شد و موضوع نزد کنسول شوروی به طور خصوصی به پایان رسید. (همان، پ ۱۰، ص ۲۴۸).

۶- همان، پ ۶، ص ۱۴.

۷- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۷، ص ۲.

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۶، ص ۳.

۹- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، صص ۵۵ تا ۷۰. در این شعر بلند «یاسی»، دزد شیره، همان انگلیس و خری که بر آن سوار است، به احتمال زیاد رضا خان است. در بخشی از این شعر میخوانیم: (همان، صص ۵۹ تا ۶۱).

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۰۹.

۱۱- محمدرضا بوشهری که بعدها به سبب انتشار روزنامه اصلاح به محمدرضا اصلاح هم مشهور بود از روزنامهنگاران کازرونی است. او پس از به توپ بسته شدن مجلس شورای ملی و آغاز استبداد محمدعلیشاهی راه هندوستان را در پیش گرفت و در بمبئی به کار روزنامهنگاری پرداخت. آنگاه هفتهنامه اصلاح را به دست انتشار سپرد. این نشریه از ۲۰ ذیالحجه ۱۳۲۶ تا ۵ جمادیالاول ۱۳۲۹ منتشر شده، حاوی اخبار سیاسی، اصلاحات اجتماعی (عمدتاً مربوط به جنوب ایران و امپراطوری عثمانی) بوده، نخستین نشریه به زبان فارسی است که نامه هایی را خطاب به سردبیر به چاپ میرساند. بوشهری چندی بعد به تهران آمد و در ۱۳۰۳ق چند شماره دیگر از اصلاح را در تهران به چاپ رسانید. در جریان جنگ جهانی اول که بوشهر توسط قوای انگلیس به اشغال درآمد، احساسات ضدانگلیسی در آن شهر جوشش یافت و در شهر حکومت نظامی اعلام شد. به دنبال آن عد های از سرشناسان بوشهر از جمله محمدرضا اصلاحی نیز دستگیر شده، در خانه خود تحتنظر قرار گرفت. او سال های پایانی عمرش را در خوزستان (گویا در خرمشهر) گذراند. بنابر اسناد موجود در این کتاب وی در جناح اقلیت مجلس شورای ملی علیه رضا خان نیز فعالیت میکرد که در ن هایت به دام مأموران نظامی افتاد. (رکنزاده آدمیت، دانشمندان و سخنسرایان فارس، ج ۱، ص ۲۸۴؛ سفیری، پلیس جنوب ایران، ص ۵۳؛ صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۱، صص ۱۸۴-۱۸۲).

۱۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۱۶۶ و ۱۶۷. پس از رساندن این اطلاعات به رضا خان، وزیر جنگ دستور داد هر نام های که باقی مانده باشد باید به دست آورده به مرکز بفرستید. (همان، پ ۱۸، ص ۱۶۵).

اطلاع داده شد. وزارت جنگ امروز خطاب به رئیس تیپ شمال تلگرامی فرستاد و خواستار توضیح مسئله شد.(۱)

 جزای اعلامیه علیه رضا خان

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز، خبر داد که چندی پیش جزوات بینام ونشانی در مجلس شورای ملی توزیع میشد که در آنها رضا خان متهم شده بود از ۱۵ کرور بودجه سالانه قشون، ۵ کرور آن را برای استفاده شخصی خودش در نظر گرفته است. در پی این اقدام یک صاحب منصب اداره مالیه قشون که گفته میشود بخشی از مطالب این جزوات به قلم اوست، ناپدید شد. این گزارش میافزاید اکنون روشن شده است که این صاحب منصب به قتل رسیده است.(۲)

(تصویر)

ظهیرالدوله

۱- همان، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۷۸. محمدحسین آیرم نیز در پاسخ نوشت که یکی از این زنان، عیال یکی از ترکمنها شده و حاضر نیست طلاق بگیرد و برگردد. وی افزود: «تاتارها در موقع قحطی مخصوصاً دختران خود را به حدود گمیشتپه آورده و شوهر میدادهاند... این گونه خرید و فروش... مرسوم بین ترکمن است که عیالات خود را در عوض مهریه به وجه نقد خریداری مینمایند.» (همان، پ ۳، ص ۷۷).

۲- FO E ۶۶۹۷/۲۵۵/۳۴

ص: ۱۶۲

 یکشنبه

۸ تیر ۱۳۰۳

۲۹ ژوئن ۱۹۲۴

۲۵ ذیقعده ۱۳۴۲

این حکایت زین سبب کردم بیان

گر بخواهد آدمی پی گُم کند

هر که اندر خانه دارد مای های

یاسی ما هست ای یار عزیز

آن که دایم کار یاسی میکند

ملک ما را خوردنی فهمیده است

او گمان دارد که ایران بردنی است

با وثوقالدوله بست اول قرار

پول او خوردند و بر زیرش زدند

چون که او مأیوس گردید از وثوق

همچنین زیر جلی سید ضیاء

کودتا هم کام او شیرین نکرد

دید هر چه مستقیماً میکند

مردمان از نام او رم میکنند

گفت آن به تا برآید کام من

اندر این ره مدتی اندیشه کرد

گفت جمهوری بیارم در میان

خلق جمهوریطلب را خر کنم

پای جمهوری چو آمد در میان

پس بریزم در بر هر یک علیق

گر نگردد مانع من روزگار

فرق جمعی شیرهمالی میکنم

ظاهراً جمهوری پرزرق و برق

باطناً یاسیّ ایران انگلیس

کرد زین رو پختوپز با سوسیال

شد سوار خر که دزدد شیره را

نقش جمهوری به پای خر ببست

ناگهان ایرانیان هوشیار

هایوهوی کردند کین جمهوری است؟

پای جمهوری و دست انگلیس!

این چه بیرق های سرخ و آبی است

ناگهان ملت بنای هو گذاشت

نه به زر قصدش ادا شد نه به زور

تا شوند آگاه ابناء زمان

پای های خویشتن را سُم کند

همچو یاسی دارد او همسای های

حضرت جمبول یعنی انگلیس

و از طریق دیپلماسی میکند

بر سر ما شیره ها مالیده است

همچوشیره سرزمینی خوردنی است

دید از آن حاصلی نامد به کار

پشت و پا بر فکر و تدبیرش زدند

کودتایی کرد و ایران شد شلوغ

زد به فکر پست آنها پشت پا

این حنا هم دست او رنگین نکرد

ملت او را زود بر هم میزند

مقصدش را نیز بر هم میزنند

از رهی کانجا نباشد نام من

تا که آخر کار یاسی پیشه کرد

هم از آن بر دست برگیرم عنان

زانچه کردم بعد از این بدتر کنم

خر شوند از رؤیتش ایرانیان

جمله را افسار سازم زین طریق

میشوم بر گُرده آنها سوار

خمره را از شیره خالی میکنم

و از تجدد هم کله آن را به فرق

خر شود بدنام و یاسی شیره لیس

گفت با آنها روم در یک جوال

پس بگیرد پنج میلیون لیره را

محرمانه زد به خمّ شیره دست

هم از خر بدبین و هم از خر سوار

در قواره از چه رو یغفوری است؟

دزد آمد، دزد آمد، آی پلیس!

مردم، این جمهوریِ قلابی است

کُرّه خر رم کرد و پا بر دو گذاشت

شیره باقی ماند و یارو گشت بور.»

* * *

 پاسخ رضا خان به پیشنهاد های مستر پیل درباره امیرمجاهد

پس از دیدار رضا خان با مستر هاوارد و دریافت پیشنهاد های مستر پیل درباره امیرمجاهد (ر.ك: ۴ و ۵ تیر)، رضا خان در نام های به ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، از توجه مقامات انگلیس به این موضوع تشکر کرد و گفت: «چون موضوع قضیه در جنوب و مسئولیت فیصله آن به عهده امیرلشکر آن ناحیه متوجه میگردد، لذا به مشارالیه دستورداده شد که حتیالمقدور بدون تولید مشکلاتی در حرکت دادن امیرمجاهد به اروپا هر چه زودتر اقدامات لازمه را به عمل آورد.»(۱)

 تلگرام رضا خان به امیرلشکر جنوب پس از پیشنهادات مستر پیل

رضا خان در تلگرامی که امروز به محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، فرستاد ضمن اشاره به پیشنهاد های مستر پیل، کنسول انگلیس در اهواز، (ر.ك: ۵ تیر) که اینک در اصفهان به سر میبرد، گفت که در پاسخ به سفارت انگلیس نوشته شد این کار در مسئولیت لشکر جنوب خواهد بود. «اینک لازم است در همان حین که قوا را به قهفهرخ [= قهوه رخ] اعزام میداریم با امیرمجاهد داخل مذاکره و به مشارالیه تأمین و اجازه دهید به اروپا برود. ضمناً به امضاء خودتان کتباً تضمین بدهید تا موقعی که بدون اجازه به ایران مراجعت ننماید، املاك و دارایی او مصون بوده، گوشزد کنید که در صورت تخلف دستگیر خواهد

گردید. در هر صورت باید به هر نحوی که شد بایست او را به حرکت اروپا وادار نمایید که قضیه سریعاً ختم گردد.»(۲)

 کمک به لشکر غرب

رضا خان در تلگرامی که امروز به امیرلشکر شمال غرب فرستاد اطلاع داد که قوای بانه در محاصره است. کمک هایی اعزام شده و دستور مقاومت دارند. «اشرار خیال حمله به قوای سردشت را هم دارند... مقتضی است قدغن فرمایید به فوریت از ساوجبلاغ عده کافی برای تقویت قوای سردشت و بانه اعزام» شود.(۳) این دستور در پی گزارش امیرلشکر غرب، مبنی بر امکان سقوط بانه به عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب داده شد. طهماسبی پس از دریافت این دستور یک گردان پیاده با یک عراده توپ، و به قدر ممکن از سوار های کرد، راهی سردشت و بانه کرد.(۴) (ر.ک: ۵ تیر)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد. در ابتدا مقومالملک که با اعتبارنامه محمدولیمیرزا فرمانفرما(۵) مخالفت داشت به ذکر ادله خود پرداخت و در انتها گفت که این شاهزاده، بیش از سه کرور تومان به مالیه دولت خیانت کرده است. پس از دفاع محمدولیمیرزا، ۶۵ نماینده موافق از ۱۰۸ وکیل حاضر، به اعتبارنامه او رأی مثبت دادند. در ادامه، اعتبارنامه چند تن از نمایندگان به واسطه پس گرفتن مخالفتها به تصویب رسید. سپس برخی نمایندگان سئوالات خود را از دولت مطرح کردند.(۶) همچنین امروز رضا خان در مجلس شورای ملی حاضر شد و «مدتی در اطاق مخصوص مجلس شورای ملی با بعضی از نمایندگان مشغول» مذاکره شد.(۷) روزنامه کوشش در این مورد اخبار تکمیلی داشت و نوشت که [آیت الله سیدحسن] مدرس رهبر اقلیت مجلس با رضا خان دیدار کرده و میگویند مدرس راضی شده که از تعقیب مخالفت های خود صرفنظر کند.(۸)در این خبر به شرایط مدرس برای دست کشیدن از مخالفت اشاره نشده است. (ر.ک: ۲۲ خرداد)

 اطلاعات کنسول بصره درباره ویلسن

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، در گزارش امروز خود به وزارت امور خارجه، اطلاعات خود را راجع به ویلسن رئیس کمپانی نفت جنوب، منتقل کرد. وی نوشت که ویلسن یک ماه است از طریق سوریه به لندن رفته و مقصود او از این سفر گرفتن امتیاز نفت موصل و اقدام در تجزیه محمره (خرمشهر) و عبادان (آبادان) است. موضوع اخیر اگر واقعیت داشته باشد، کمال هوشیاری اولیای دولت را طلب میکند. بدیع میافزاید که ویلسن آدم فعالی است. قبلاً کفیل و معاون حاکم سیاسی انگلیس در عراق بود. سیاست های متهورانه او موجب شورش و انقلاب بینالنهرین و در ن هایت منتهی به تشکیل حکومتی عربی شد. پس از این حادثه ویلسن به ریاست اداره کمپانی نفت (انگلوپرشن اویل کمپانی) رسید. او پیش از مسافرت به لندن «در زمان بحران اخیر کابینه وزراء عظام، به لرستان رفته و با خوانین متمرد لرها ملاقات نمود و شهرت دارد پول و اسلحه نیز به آنها داده» است. وی در پایان نتیجه گرفت که وجود او در خوزستان خطرناک است.(۹)

 تأکید امیرلشکر غرب به اتحاد شیخ خزعل ، بختیاریها و والی پشتکوه

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز نام های محرمانه به رضا خان نوشت و با اشاره به نامه هایی که در سانسور های

اخیر کشف شـده، گفت که نماینـدگانی از تهران برای تحریک طوایف لر و اقدام علیه قشون به منطقه اعزام میشوند؛ و در این بین شـیخ خزعل ، بختیاریها و والی پشـتکوه متحداً دست به اقدامات و اشاعه اخباری میزنند که سـران طوایف لر را از آمدن به شهر و اطاعت از دولت بازمیدارد. وی افزود: «فدوی هر چه ایجاد تفرقه و نفاق در بین عشایر و الوار میکند، فوراً مبلغین اعزامی از مرکز... در پشـتکوه و دزفول، مخصوصـاً از طریق بختیاریهـا وارد و صـرفنظر در جلب و تحکیم اتحـاد و اتفاق در بین آنها و منصـرف کردن طوایفی که حاضـر به تسلیم و اطاعت شدهاند، الوار را به وسـیله مهر کردن قرآن و کشتن سگ که بالاترین و محکمترین عهدنامه و عقدنامه و عقد اتحاد در بین خودشان است، برای مقابله با قوای نظامی حاضر مینمایند.»(۱۰)

 دستمزد خلبان های استخدام شده هنگام عملیات

وزارت جنگ امروز به امیرلشـکر غرب اطلاع داد که طبق قرارداد منعقده با خلبانها «هر یک روزی شش تومان فوقالعاده دارند و به علاـوه سـاعتی پنـج تومان هم در موقع پرواز جنگی دریافت میدارنـد.» وزارت جنگ از امیرلشـکر غرب خواست طبق این معیار حساب ساعات پرواز جنگی آنها را معلوم کرده، اطلاع دهد.(۱۱)

 موقعیت متزلزل سیدطه درکردستان عراق

بنابر گزارش فرمانده قوای ارومیه، موقعیت سیدطه در میان

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۶۰۳.
۲- همان، پ ۱۸، صص ۵۳۷ و ۵۳۸.
۳- همان، پ ۴، ص ۱۱۷.
۴- همان، پ ۴، ص ۱۱۵.
۵- محمدولی فرمانفرمائیان، فرزند عبدالحسـینمیرزا فرمانفرما در ۱۲۶۹ش در تبریز متولد شد. تحصـیل را در تهران آغاز کرد و سپس در دوازدهسالگی به اروپا فرستاده شد تا ادامه تحصیل دهد. پس از بازگشت به ایران در وزارت مالیه مشغول به کار شد و چنـدی نیز به سـمت پیشکار دارایی آذربایجان منصوب شـد. در دوره چهارم مجلس شورای ملی از شـهر تبریز به نمایندگی رسـید و این نماینـدگی را در دوره های پنجم و شـشم تکرار کرد. پس از آن و نیز در پی تبعید شدن نصـرتالدوله فیروز (برادر بزرگترش) از سیاست برکنار و به زمینداری و کشاورزی پرداخت. پس از شهریور ۱۳۲۰ دوباره به سیاست برگشت و در دوره های سـیزدهم و چهاردهم، از گرمرود، میانه و سـراب به نمایندگی رسـید. سپس در ترمیم کابینه قوام در ۱۳۲۶ به وزارت کار منصوب شـد. محمـدولیمیرزا فرمانفرمائیان در هفتم تیر ۱۳۶۷ در سوئیس درگـذشت. (سـیفپور فاطمی، «به یاد درگذشـتگان»، رهآورد، شم ۱۹-۱۸ (بهار تا تابستان ۱۳۶۷)، ص ۲۹۷؛ عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و ...، ج ۲، ص ۱۱۰۱).
۶- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۸، صص ۱ تا ۳.
۷- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۸، ص ۲.
۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۶، ص ۱.
۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۲۱ و ۲۲۰-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۲۳۸ و ۲۳۹.

۱۱- همان، پ ۱۴، ص ۱۰۲.

کرد های عراق بسیار متزلزل شده، از او نفرت دارند. این مسئله به واسطه مناسبات سیدطه با آشوریها و ارامنه است. در این گزارش آمده است که کارکرد سیدطه برای انگلیس به پایان رسیده، نسبت به مساعدت انگلیس مشکوک است. احتمال کشته شدن سیدطه توسط کرد های منطقه وجود دارد. از این رو گفته میشود ممکن است به ایران بیاید. سامیبیک، شهبندر ترکیه در ارومیه، هم چنین نظری دارد. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز با فرستادن این گزارش به رضا خان در مورد احتمال فرار سیدطه به ایران کسب تکلیف کرد.(۱)

 ترمیم کابینه

روزنامه ستاره ایران در شماره امروز خود خبر داد که رئیسالوزراء در حال مطالعه برای ترمیم کابینه است.(۲)

 پایان رسیدگی به کارنامه کاری مؤیدالدوله

کمیسیونی که برای رسیدگی به عملکرد مؤیدالدوله، حاکم سابق استرآباد، تشکیل شده بود، به کار خود پایان داد و نتیجه بررسی های خود را تحویل رضا خان داد. وزارت مالیه معتقد بود که مؤیدالدوله در زمان حکمرانی خود تخلفات مالی داشت. موفقالدوله حاکم جدید استرآباد است.(۳) در بررسی های به عمل آمده روشن شد که مؤیدالدوله از نسبت های مزبوره، به کلی مبرا است.(۴)

 موقعیت آموزشی ایران در ۱۳۰۲ شمسی

در سال ۱۳۰۲ شمسی، مدارس طب، موزیک، سیاسی، فلاحت، دارالفنون و دارالمعلمین فعال بودند که ۶۲۹ محصل در آنها تحصیل میکرد. مدارس خارجی فعال در این سال عبارت بودند از: مدرسه آمریکایی، نیلسن، سنلویی، مدرسه دخترانه آمریکایی، آلیانس فرانسه، سن درف، آلیانس بنیاسرائیل، ارامنه و مدرسه دخترانه اسرائیلی. در این مدارس خارجی ۱۸۱۹ پسر و ۶۲۱ دختر و در مجموع ۲۴۴۰ شاگرد مشغول تحصیل بودند. در هشت مدرسه متوسطه دولتی ۱۹۸۵ دانشآموز، مشغول درسآموزی بودند. در مدارس پسرانه ۲۲۱۲ نفر تحصیل میکردند. در ۳۰ مدرسه دولتی ابتدایی ۵۳۹۷ کودک تحصیل کردهاند. تعداد طلاب چهار مدرسه علمیه تهران ۶۲۶ نفر بود. در ۹ مدرسه دولتی دخترانه به علاوه دارالمعلمات ۱۷۱۸ نفر درس خواندهاند. همچنین در ۳۵ مدرسه دخترانه غیردولتی ۳۰۲۸ تن تحصیل نمودهاند. محصلان ۳۳ مکتب نیز ۵۸۱ نفر بود. در حومه تهران ۱۸ باب مدرسه فعال بوده، و ۷۳۳ پسر و ۸۸ دختر در آنها تحصیل کردهاند. گزارش وزارت معارف میگوید که جمع کل مدارس تهران در سال ۱۳۰۲ شمسی ۲۰۶ باب و جمع دانشآموزان دختر و پسرش ۱۹۴۳۷ نفر بوده است. در ولایات (غیر از تهران) ۱۳۹ مدرسه دولتی، ۱۴۹ مدرسه ملی، ۵۶ مدرسه شخصی، ۱۲ مدرسه خارجی، ۵۰ مکتب و در مجموع ۴۰۶ باب مدرسه فعال بود. مجموع دانشآموزان پسر در شهر های مختلف ایران (غیر از تهران) ۳۲۲۹۷ نفر و مجموع دانشآموزان دختر مدارس یادشده ۳۳۹۷ تن بود. در سال ۱۳۰۲ شمسی در کل ایران ۵۵۱۳۱ دانشآموز مشغول تحصیل بودهاند.(۵)

□ جابهجایی در اداره تقنینیه مجلس

پس از جابهجایی اخیر در اداره تقنینیه مجلس شورای ملی، روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که عزت الله خان بخشایش مدیریت این اداره را به تازگی به عهده گرفته است.(۶)

□ شناسایی رسمی شیروخورشید سرخ ایران

روزنامه ایران امروز از قول ذکاءالدوله، وزیرمختار ایران در برن، خبر داد که پس از اقدامات ایران، کمیته صلیب احمر، «مؤسسه شیروخورشید سرخ ایران را به رسمیت شناخته است و متحدالمآل آن نیز عماًقریب برای تمام دول ارسال میشود. صلیب احمر از ایران خواسته است ضمن شناسایی قرارداد ۱۹۰۶ و تصویب آن در مجلس شورای ملی، شرح اقدامات مؤسسه شیروخورشید سرخ ایران برای کمیته بینالمللی صلیباحمر ارسال شود تا در روزنامه رسمی درج گردد.»(۷)

□ دو مُبلّغ مشکوک در راه تهران

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، به وزارت جنگ خبر داد که نور الله کردستانی و عطاء الله اخیراً از شوروی وارد شدهاند. ظاهراً تاجر هستند، اما اطلاعات رسیده نشان میدهد که دستور هایی برای تشکیل مجامع و تبلیغ های [بلشویکی] دارند. آنها امروز با یک درشکه بینمره به همراه یک زن از رشت به طرف تهران حرکت کردند.(۸)

□ حراج اموال بنجل بیمارستان نظامی انگلیس

انگلیس امروز کالا های غیرقابل استفاده بیمارستان نظامی خود را در نایبند به حراج گذاشت که با استقبال مواجه نشد.(۹)

۱- همان، پ ۲۳، صص ۵۰ و ۵۱. وزیر جنگ، پس از شنیدن این گزارش گفت اگر سیدطه به ایران بیاید، او را بپذیرید و منتظر دستور های بعدی باشید. (همان، پ ۲۳، ص ۴۹).

۲- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۷، ص ۲.

۳- همانجا.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۸، ص ۲.

۵- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۷، صص ۲ و ۳.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۷، ص ۲.

۷- همان، شم ۱۶۲۸، ص ۲.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۴۴. موضوع به اداره نظمیه تهران گفته شد تا مراقبت کند. (همان، پ ۲۲، ص ۲۴۳).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۷-۲۱-۴۰-۱۳۰۳.

ص: ۱۶۴

 دوشنبه

۹ تیر ۱۳۰۳

۳۰ ژوئن ۱۹۲۴

۲۶ ذیقعده ۱۳۴۲

 تلگرام احمدشاه به آیت الله شهرستانی و اعلام بازگشت به ایران

روزنـامه سـتاره ایران در شـماره امروز خـود متن تلگرام احمـدشاه را به آیت الله شهرسـتانی چـاپ کرد. احمـدشاه در پاسـخ به درخواست آیت الله شهرسـتانی برای بازگشت شاه به ایران، اقـدام به ارسال این مراسـله کرده است. احمـدشاه با اشاره به بهبود وضع جسـمانی خود نوشت که «چقـدر جـای مسـرت و قدرشناسـی است که احساسات مقـدسه پیشوایان اسـلام نسـبت به مقام سلطنت و علاقهمنـدی مـا به خـدمت به مملکت مشـهود گردیـده است. بـدیهی است بـا این حسن توجه و بـا فرط اشتیـاقی که خودمان به مراجعت برای خدمت به اسلام و مسلمین داریم به زودی حرکت خواهیم نمود.»(۱)

 موقعیت سیاسی ایران از نگاه وزیرمختار فرانسه

بـونزوم، وزیرمختـار فرانسـه در تهران، امروز نـتیجه مشاهـدات خـود را از مـوقعیت سیاسـی ایران به کشـورش گزارش داد. وی نوشت: «نرمش و مدارایی که سردار سپه از چندی پیش به کار میبرد در تثبیت وضع و موقعش مفید واقع نشد که هیچ، بلکه او را ضـعیف کرده، باعث سـلب اقتدارش گشـته است. برای تثبیت درخواست هایی که داریم، صلاح و نفع ما در آن است که به تغییر کـابینه کمـک نکنیم و به نظر میرسـد بهتر است شـکیبایی در پیش گیریم. در راسـتای چنین تـدبیری مـاهرانه است به شاه پیشـنهاد شود به تهران به سـردار [سپه] تلگراف بزند که در ماه اکتبر به ایران بازخواهد گشت و باید اصرار شود حبیب الله خان [شـیبانی] که به ما نظر خوش دارد و متمایل به سـیاست فرانسه است همراه او باشـد. افزون بر آنچه اینک یادآور شـدم مناسـب خواهد بود به صمد خان [وزیرمختار ایران در پاریس] اعلام گردد از مجموع گزارش های من مستفاد میشود که محبوبیت شاه در ایران بازگشـته ولی به او مصـرانه سـفارش مینمـایم ن هـایت حزم و احتیـاط را به کـار برد تا مانع مراجعت عواملی شود که مخالف هسـتند. سود ما در این است که وقت بگـذرانیم و دست به دست کنیم. بدون هیچ نوع تردید شاه طرفدار فرانسه اسـت ولی ملاها که با سـماجت بازگشت او را خواسـتارند و هر روز در مجلس نفوذ بیشتری پیـدا میکنند قاطعاً مخالف هر نوع اقدام روشنفکرانه از سوی ما هستند.»(۲)

 پرسش از علت دستگیری بهاءالسلطنه

کازرونی، نماینده بوشـهر، امروز با نگارش نام های خطاب به رئیس مجلس شورای ملی از علت دسـتگیری موقت بهاءالسـلطنه پرسـید. کازرونی از وزارت داخله پرسـید: «اداره قشونی به اتهام این که از طرف آقای خالصـیزاده خطی به ایشان نوشـته شده،

مأخوذ و چند روز توقیف شده‌اند؛ مستند به چه قانون بوده است؟»(۳) (ر.ک: ۶ فروردین)

 ضرورت مراقبت از مرز نوچه

به گزارش حاکم ارومیه، سامیبیک، شهبندر ترکیه در ارومیه، و کسان او مستقیماً از خط نوچه رفتوآمد میکنند و مراقبتی از آنها صورت نمیگیرد. «چنانچه... اقتضاء فرماید مأمور گمرکات ارومی در این حدود... توقف کرده با وظیف های که در تفتیش تذکره دارد مراقب هویت عابرین و از نوشتجات سربسته اطلاعات لازمه به هم رساند... و به این وسیله نیز ممکن است از بعضی اتفاقات جلوگیری و اطلاعات لازمه حاصل آید.»(۴)

 بهانهجویی ترکها برای تصرف نقاط مرزی ایران

به گزارش فرمانده قوای ماکو، در بلندی روستای مرزی «نفطو» که نظامیان سایهبان زده و متوقف هستند و پشت سر خاک ایران است، ده خانواده کرد ترکیه با همراهی سه نظامی چادر زدهاند. فرمانده نظامیان اواجق پس از شنیدن قضیه، به ارتفاع مزبور رفته علت اسکان خانواده ها را جویا میشود. کردها میگویند که مقامات نظامی ترک خواستهاند که در این محل که متعلق به ترکیه است ساکن شویم. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز با ارسال این خبر، از رضا خان کسب تکلیف کرد.(۵)

۱- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۱۸، ص ۱.

۲- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۳۷.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۱۳۲. موضوع از طرف وزارت داخله به وزارت جنگ منعکس میشود و وزارت جنگ پاسخ میدهد که بهاءالسلطنه کاغذی با خطوط نامرئی از مرکز دریافت کرد و مورد سوءظن واقع شد؛ برای کشف و مطالعه آن نامه ها بازداشت و پس از مدتی مرخص شد. (ر.ک: همان، پ ۲۴، ص ۱۳۰).

۴- همان، پ ۵، صص ۳۱۸ و ۳۱۹. موضوع محرمانه و فوری به وزارت مالیه اطلاع داده میشود. وزارت مالیه نیز پس از اقدامات خود پاسخ میدهد «یک نفر عضو و یک سوار به لاهیجان اعزام ولی بدیهی است وجود این دو عنصر به وضعیتی که به آن وزارت خانه راپورت شده است خاتمه نخواهد داد.» (همان، پ ۵، ص ۳۱۴).

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۸ و ۷-۵-۴۰-۱۳۰۳. رضا خان نیز دستور داد به هر نحو مقتضی خانواده های یادشده از خاک ایران اخراج شوند. (اسناد مؤسسه مطالعات...، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۴۱۴).

 اعلامیه سران طوایف لر برای تشویق نظامیان به تسلیم

امیرلشکر غرب امروز اعلامی های را به مرکز فرستاد که اخیراً در یکی از قلاع نظامی خرمآباد پیدا شده است. این اعلامیه که توسط سالارجنگ لطیف و غلامعلی امیرهمایون امضاء شده است خطاب به نظامیان اعزام شده به خرمآباد نوشته شده است. در این اعلان تعداد قوای الوار هفت هزار سوار و سه هزار پیاده تفنگچی ذکر شده، و آمده است که «صاحب منصبان شما خارج از دین اسلام هستند که داخل جمهوری شده و عقایدشان بر عکس عقاید مسلمانی است.... اگر چنانچه مسلمان هستید و پدردوست [= شاه دوست] هستید، همت کنید؛ به انتقام دولت قسم به کلام الله یاد کنیم؛ تمام نظامی، غیرصاحب منصب که لامذهب باشد، تمام به میان ماها بیایید. تا جان داریم در برادری تمامتان فروگذار نیستیم و جانمان را نثارتان میکنیم. و اگر خیر، عقایدتان، عقاید صاحب منصبان لامذهب را دارید، بعدها پیش خدا و رسول حق خونخواهی در گردن این مخلوق ندارید... فقط مقصود ما این است که شماها بیتقصیر کشته نشوید.»(۱)

 تشکیل کمیسیون مربوط به بازگشت آشوریها

امروز کمیسیون مرتبط با بازگشت آشوریها به کشور با حضور انتظامالملک، معاون وزارت امور خارجه، و نمایندگان وزارت خانه های مالیه و جنگ تشکیل شد. این جلسه از آن جهت برپا شد که امیرلشکر شمال غرب معتقد بود عده زیادی از مهاجران مسیحی به کشور بازگشتهاند و بیش از این، با مقتضیات محلی مناسب نیست. دیگر آن که با توجه به وقایع اخیر بینالنهرین ممکن است مسیحیان آن منطقه به اسم تبعه ایران وارد کشور شوند. اعضای کمیسیون پس از بررسی موضوع به این نتیجه رسیدند که فعلاًـ از ورود آشوریان، جلوگیری شود و این ممانعت تا یک سال آینده برقرار باشد. مطالعات لازم در این مدت انجام شده، محل اقامت بقیه مهاجران آشوری روشن گردد.(۲)

 توضیح دولت شوروی درباره فروش اوراق قرضه

در پی اعتراض دولت ایران نسبت به فروش اجباری اوراق قرضه به اتباع ایرانی مقیم شوروی، کمیساریای ملی خارجه [= وزارت امور خارجه] به ایران پاسخ داد که این اقدام میان افراد با بضاعت انجام میشود و شامل تمام افراد ساکن در خاک شوروی است؛ و از آن جمله ایرانیان مقیم این کشور. در این نامه «توزیع بلیط های استقراضی» اقدامی قانونی معرفی شده است.(۳)

 پرسش نماینده بهبهان از علت دستگیری علیمراد خان

در پی سئوال میرزامحمدصادق طباطبایی، نماینده بهبهان، از مجلس شورای ملی درباره علت دستگیری علیمراد خان و تبعید به اصفهان و ضبط املاک و علاقه او، وزارت داخله امروز موضوع را به وزارت جنگ ارجاع داد و خواستار پاسخ شد. در نامه وزارت داخله آمده است که املاک ضبط شده به معاند او سپرده شده و یک نفر از همراهان علیمراد خان نیز هنگام انتقال به اصفهان فوت کرده است. اینک خود او در محبس اصفهان مریض است و تقاضای مرخصی استعلاجی دارد.(۴)

□ درگذشت ناظم‌الاطباء

دکتر میرزاعلیاکبر خان ناظم‌الاطباء درگذشت. روزنامه ایران با چاپ این خبر، ضمن تمجید از ناظم‌الاطباء نوشت که او از طبیبان زبردست ایران بود؛ دارای تألیفات زیاد، و از آن جمله فرهنگ مفصل لغت پارسی است که طبع نشده است. ناظم‌الاطباء از پیشگامان افتتاح مدارس، همچنین از بنیانگذاران انجمن معارف و رئیس مدرسه شرف مظفری بود.(۵)

□ حرکت قریب‌الوقوع سفرای ایتالیا و ترکیه

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که به زودی جلال‌السلطنه وزیرمختار ایران در رم و محمدصادق طباطبایی سفیرکبیر ایران در ترکیه عازم محل مأموریت خود خواهند شد.(۶)

□ نشان علمی برای غلامرضا خان شیخ

بنابر تصویب شورای عالی معارف، مقرر شد یک قطعه نشان علمی از طرف وزارت معارف به غلامرضا خان شیخ اهدا شود. وی آموزگار تاریخ طبیعی مدرسه دارالفنون و دیگر مدارس است.(۷)

□ جشن مدرسه فلاحت

امروز به مناسبت فارغ‌التحصیلی ۱۷ نفر از دانشآموزان، جشنی در مدرسه فلاحت برگزار شد. گروهی از وزراء، نمایندگان مجلس و میلسپو به دعوت وزارت مالیه در این مراسم شرکت داشتند. میرزامحمود خان فاتح رئیس مدرسه و یحیی دولت‌آبادی در این مراسم سخنرانی کردند و جوایزی به شاگردان داده شد.(۸)

□ هشدار وزارت جنگ نسبت به کازرونی

وزارت جنگ در تلگرامی به رئیس تیپ فارس اطلاع داد که میرزاعلی کازرونی [نماینده بوشهر در مجلس شورای ملی] که از مخالفین دولت هم هست با فرستادن نام های به احمدزاده، در صدد ایجاد هیجانات ضددولتی در منطقه است. «شاید اقدامات ناصر دیوان و دو سه فقره قتلی هم که در کازرون اتفاق افتاده، مبتنی بر دستورات مشارالیه باشد.»(۹)

□ گشایش راه تبریز به طرابوزان

وزارت امور خارجه به وزارت جنگ اطلاع داد که از امروز، و در پی مذاکراتی که با سفارت ترکیه در تهران انجام شد، راه تبریز به طرابوزان باز شد.(۱۰)

□ استخدام راننده برای زرهپوشها

وزارت جنگ امروز از وزیرمختار ایران در لندن پرسید که برای استخدام راننده برای چهار زرهپوش خریداری شده از انگلیس چه اقدامی کرد هاید؟(۱۱)

□ عریضه انجمن اتحاد فلاحت شهریار

انجمن اتحاد فلاحت شهریار امروز با ارسال نام های به مجلس شورای ملی با اشاره به این که از پرداخت مالیات نواقل به تنگ آمدهاند، نوشتند: «چنانچه اقدام عاجلی نفرمایید ناچاریم در این موقع سال دست از خرمن و کار خود برداشته همگی به شهر آمده و در آن مجلس مقدس متحصن خواهیم شد.»(۱۲)

□ نقشهبرداران روس در قزوین

به نوشته منابع انگلیسی دو روس و یک ارمنی، امروز از تبریز وارد قزوین شدند. آنها نقشهبردار هستند و نقشه جاده هایی را که از آن میگذرند، رسم میکنند. این نقشه ها از طریق کنسولگری های

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۳۱۱.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۷-۲-۴۵-۱۳۰۳.

۳- همان، ۸۱-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۸۸. موضوع از امیرلشکر جنوب استعلام میشود و او پاسخ میدهد که آبان ماه سال گذشته علیمراد خان به واسطه عدم اطاعت دستگیر میشود. محمود آیرم افزود پس از بازگشت از جابهجایی اردو به اصفهان پرونده را ارسال میکنم. «به اینگونه شکایات بیاساس ترتیب اثری و توجهی نفرمایید.» (همان، پ ۳، ص ۸۶).

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۹، ص ۱. علیاکبر خان ناظمالاطباء که بعدها به نفیسی مشهور شده، فرزندان او همگی با نام خانوادگی نفیسی به آوازه رسیدند، فرزند محمدحسن بود که نیای هفتمش (میرزاسعید شریف کرمانی) از پزشکان نامی کرمان در قرن یازدهم هجری قمری به شمار میآمد. میرزاعلیاکبر خان در ربیعالاول ۱۲۶۳/اسفند۱۲۲۵ چشم به جهان گشود و در کرمان تحصیلات مقدماتی را به پایان رسانید. در اواخر ۱۲۸۲ق/اوایل ۱۲۴۵ش به تهران آمد و در مدرسه دارالفنون در رشته طب ادامه تحصیل داد. او در کنار تحصیل به همراه استادان خود (میرزارضا دکتر و میرزاکاظم محلاتی) به طبابت میرفت و به طور عملی تجربه میآموخت. در ۱۲۹۲ق مسئولیت تأسیس بیمارستانی را (که بعدها به نام مریض خانه دولتی مشهور شد) در تهران بر عهده گرفت و سال بعد به عضویت مجلس حفظالصحه که تازه تشکیل شده بود، درآمد. ناظمالاطباء پس از استعفا از ریاست مریض خانه دولتی به خراسان رفت و بیمارستان رضوی را در آنجا به راه انداخت. سال ۱۲۹۹ق به تهران بازآمد و با خانواده میرزایوسف خان مستوفیالممالک (صدراعظم) پیوستگی یافت. در ۱۳۰۳ق به دعوت ظلالسلطان (حکمران اصفهان) به آن ولایت رهسپار شد. اما چندان که باید اقامت طولانی را در آنجا دوام نیاورد و به تهران بازگشت. وی در ۱۳۰۹ و ۱۳۱۰ق که وبای سخت جان مردم تهران را اندک اندک میگرفت و بیشتر طبیبان از شهر پا به فرار گذاشتند پایداری نشان داد و به طبابت بیماران همت گمارد. در همین اوان در شمار اطبای مخصوص شاه درآمد و تا ۱۳۲۸ق این مقام را در دربار حفظ کرد. میرزاعلیاکبر خان ناظمالاطباء نفیسی علاوه بر شغل اصلی به تألیف نیز توجه ویژه نموده، آثاری را از خود به جا گذارد که از مشهورترین آنها میتوان فرهنگ ناظمالاطباء (فرهنگ نفیسی) در ۲ جلد، رسال های در فیزیک و رسال های در جراحی یاد کرد. وی در انجمن معارف که در شعبان ۱۳۱۶ق/۱۲۷۷ق در تهران تأسیس یافت عضویت داشته، مؤسس مدرسه

شرف در تهران هم بود. مرگ وی روز دوشنبه ۲۶ ذیقعده ۱۳۴۲/۹ تیر ۱۳۰۳ در تهران روی داد. (ناظمالاطباء نفیسی، فرهنگ نفیسی، ج ۱، صص ت - چ؛ روستایی، تاریخ طب و طبابت در ایران...، ج ۲، صص ۶۰۰-۵۹۱).

۶- همان، شم ۱۶۲۹، ص ۲.

۷- همانجا.

۸- همان، ص ۱.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۲۹۲. فضل الله زاهدی در پاسخ گفت که آن چه از میرزاعلی کازرونی به احمدزاده رسیده، مطبوعات است. زاهدی افزود که احمدزاده در قضیه جمهوریخواهی از موافقان بود. ناصر دیوان هم مطیع صرف [قشون] است و خلافی از او سر نزده است. درباره قتلها هم دستور پیگیری داده شده است. (همان، پ ۱۸، ص ۲۹۱).

۱۰- همان، پ ۱۲، ص ۳۹۶.

۱۱- همان، پ ۲۰، ص ۱۵۶. مفتاحالسلطنه در پاسخ نوشت که تکنسین خواسته بودید نه راننده. وزارت جنگ هم جواب داد که تکنسین لازم است. (همان، پ ۱۲، صص ۱۵۳ و ۱۵۴).

۱۲- اسناد مجلس شورای اسلامی، سند شم ۳۰/۱/۲/۸۹/۵.

ص: ۱۶۶

شوروی به مسکو فرستاده میشود.(۱)

(تصویر) احمدشاه

 سه شنبه

۱۰ تیر ۱۳۰۳

۱ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۷ ذیقعده ۱۳۴۲

 گزارشی از ارسال نیرو به بانه و سردشت

پس از درخواست رضا خان از امیرلشکر شمال غرب برای کمک به قوای بانه که از طرف کرد های بینالنهرین تهدید شده بودند (ر.ک: ۸ تیر) طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز گزارش داد که غیر از نظامیان پیاده و سوار و یک عراده توپ و یک مسلسل، به رؤسای عشایر مامش و منگور و عشایر ناحیه بوکان دستور داده شد، از نزدیکترین راه خود را به سردشت برسانند. فرماندهی همه این نیروها با یاور عبدالحسینمیرزا است. عبد الله طهماسبی افزود که البته بانه پس از کشته شدن محمود خان بان های آرام است و روشن نیست محمود خان مریوانی و دیگران چه تصمیمی دارند؛ چرا که نیرو هایشان متفرق و پشتدریها هم از حدود ایران دور هستند.(۲)

 شکایت اهالی نهاوند از سربازگیری

امروز گروهی از اهالی نهاوند با ارسال تلگرامی به آیت الله سیدحسن مدرس نوشتند که با وجود کشت و زرع ناقص، هر سال ۱۸۰ تومان به عنوان کمک به معاش سربازان از ما گرفته میشود، اما اینک با فشار مأموران، ۶۴ سرباز از ما مطالبه میکنند. نویسندگان نامه درخواست مأموران را غیرممکن خواندند و تقاضا کردند مثل سابق با اهالی رفتار شود.(۳)

 زمینگیر شدن یک هواپیما در لرستان

از لشکر غرب به وزارت جنگ خبر داده شد که یکی از هواپیماها نیازمند تعمیر است؛ یک ملخ کار نمیکند و روپوش چرخ راست ترکیده، رادیاتور نیز در شرف خرابی است. در این تلگرام اجازه خواسته شده که این هواپیما برای تعمیر به تهران بازگردد.(۴) در کنار این خبر تلگرامی هم از امیرلشکر غرب در دست هست که نشان میدهد هواپیماها را به تهران بازگردانده است. احمد خان امیراحمدی امروز به رضا خان نوشت که خلبانها به دستورها توجه نمیکنند و از این رو مبالغی خسارت وارد میشود. «بمباردمانی که مینمایند به هیچوجه مثمرثمر واقع نشده و همه روزه نیز... متعذر و تشبثاتی مینمایند که ماشین خراب

شده یا ملخ آن معیوب و قادر به پرواز نیست.» وی در ادامه نوشت که منطق های را در خرمآباد تسطیح کرده و آماده استقرار هواپیماها است اما از توقف در خرمآباد امتناع میکنند و دایم تقاضای بازگشت به مرکز دارند. من هم آنها را به تهران فرستادم. حال، قرار است عملیاتی در دامنه کوه هشتاد پهلو انجام شود. نیازمند حضور هواپیما های جنگی هستیم. «مقرر فرمایند که دو فروند طیاره هر چه زودتر مستقیماً به خرمآباد پرواز نماید.»(۵)

 تقاضای عزیمت اردوی خوزستان به دزفول

امیرلشکر غرب از رضا خان درخواست کرد به واسطه مناسب

۱- FO E ۷۲۲۳/۲۵۵/۳۴.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، صص ۱۱۲ و ۱۱۳.

۳- همان، پ ۱۵، ص ۲۸۱.

۴- همان، پ ۱۴، ص ۱۱۳.

۵- همان، پ ۱۴، ص ۱۱۲.

بودن آب و هوای دزفول، اردوی خوزستان در فصل تابستان به این شهر عزیمت کند. البته عد های «برای محافظت دوایر دولتی در شوشتر، باقی خواهند ماند.»(۱) با این درخواست موافقت شد.

 ارتباط سامیبیک با سربازان فراری ترکیه

کارگزار ارومیه در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه فرستاد، با این توضیح که سامیبیک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، از ایجاد مناسبات با رؤسای کرد های منطقه ناامید شده، نوشت که اینک وی با سربازان ترکیه که در جنگ بینالملل به خاک ایران فرار کردند و اکنون نزد ایلات کُرد گذران میکنند، ارتباط گرفته و از طریق آنها میخواهد با رؤسای طوایف کرد مربوط شود. وی افزود که سامیبیک زمانی که در خراسان همین سمت را داشت، مانعی برای پیشرفت مقاصد خود نداشت، چرا که اهالی خراسان طعم تجاوز عثمانیها را نچشیده و از مقاصد ترکیه در آن ناحیه بیاطلاع بودند، اما از اقدامات او در ارومیه با تدابیر محرمانه کاملاً ـ جلوگیری شده است. کارگزار ارومیه از وزارت امور خارجه خواست بهتر است سفارت ترکیه مخارج مسافرت سربازان فراری یادشده را بپردازد و آنها را به کشور خود عزیمت دهد.(۲)

 مراقبت از شوکتبیک و اقدامات او

کارگزار ارومیه معتقد است که شوکتبیک، شهبندر فعلی ترکیه در سنندج و باششهبندر سابق آن کشور در ارومیه، در صدد ارتباط با شیخ محمود است. شیخ محمود اخیراً به دنبال تهدیدات انگلیس و بمباران سلیمانیه به ارتفاعات اورامان در نزدیکی مرز ایران آمده است. علت ارتباط شوکتبیک با شیخ محمود جلبنظر او برای همراهی با سیاست ترکیه است. «انگلیسها که برای تعیین مقدرات ایالت موصل میخواهند توافق نظر اهالی آن صفحات را مدرک قرار دهند، [با اقدامات شیخ محمود] پیشرفتی ننمایند» [و ترکیه به مجامع بینالمللی نشان دهد که کرد های منطقه توافقی با انگلیس ندارند.](۳)

 تأسیس شعبه بانک روس و ایران در بارفروش

کارگزار مازندران اطلاع میدهد که شعبه بانک روس و ایران مقرر بود در مشهدسر (بابلسر) تأسیس شود، اما اینک این اقدام در بارفروش صورت میگیرد. بدیعالممالک، کارگزار مازندران، با ارسال نام های به کنسولگری روسیه در بارفروش این موضوع را مطرح کرد و از مقامات شوروی خواست که شعبه یادشده در مشهدسر تأسیس شود.(۴)

 اقدام روسها به کندن نهر جدید در منطقه لطفآباد

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز اطلاع داد که روسها از تازهحصار تا ارتق اقدام به کندن نهر جدیدی کردهاند. اگر از این کار جلوگیری نشود، «خسارت کلی برای املاک خالصه و اهالی لطفآباد خواهد داشت.»(۵)

 عزیمت یکی از شیوخ خوزستان نزد امیرلشکر غرب

جمعیت نهضت اسلامی خوزستان با ارسال نام های به امیرلشکر غرب و مشابه آن به رضا خان نوشت که نمایند های که یکی از مشایخ بزرگ خوزستان است، برای ملاقات با آن مقام اعزام کرده تا درباره قضایای سیاسی منطقه گفتوگو کند. «ممکن است به دستیاری وی با تعلیمات لازمه که به ایشان داده بشود، تمام مشایخ را در تحت اطاعت بیاورد.» در نامه این جمعیت به رضا خان از رئیسالوزراء خواسته شده تعلیمات لازمه در این جهت به امیرلشکر غرب داده شود.(۶)

 درخواست زیباسلطان به استمرار مواجب ماهیانه

عبد الله طهماسبی امیرلشکر شمال غرب، امروز با ارسال نامه زیباسلطان به وزارت جنگ، یادآور شد که برقراری ماهیانه بیفایده است. «هر چند که عملیات و حرکاتش تحتنظر [است] ولی همیشه یک نفر آدم مخصوص مواظبت و تفتیش مشارالیها باید گماشت.» زیباسلطان در نامهاش به رضا خان نوشته بود که چهار ماه است مقرری او قطع شده است.(۷)

 پایان بررسی امتیاز نفت شمال در کمیسیون نفت

امروز بررسی اعطای امتیاز نفت شمال به کمپانی سینکلر در کمیسیون نفت مجلس شورای ملی پایان یافت.(۸)

 اعتراض ترکیه به سانسور نامه ها توسط ایران

سفیرکبیر ترکیه در تهران در یادداشتی که امروز به وزیر امور خارجه فرستاد با استناد به گزارش های شهبندری سنندج و سقز، نوشت که نامه های رسمی این سفارت کبری که به شهبندری های یادشده فرستاده میشود از طرف اداره قشون سانسور میشود. در این نامه آمده است که این اقدام، تجاوز به حقوق شناخته شده سیاسی است و درخواست گردیده که از این عملیات غیرمرضیه جلوگیری شود.(۹)

۱- همان، پ ۱۵، ص ۲۹۴.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۵ و ۸۴-۷-۱-۱۳۰۳؛ اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۵۴۷ تا ۵۴۹.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، صص ۲۳۹ و ۲۴۰.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۱۷-۳۸-۱۳۰۳. کنسول شوروی در پاسخ به این نامه به کارگزار مازندران نوشت که افتتاح شعبه بانک در بارفروش قبلاً توسط شومیاتسکی به اطلاع وزارت امور خارجه رسیده است. (همان، ۳۲-۱۷-۳۸-۱۳۰۳)

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۴۸. موضوع به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد تا اقدامات لازمه را به عمل آورد. (همان، پ ۸، ص ۱۴۷).

۶- همان، پ ۱۸، صص ۵۰۱ و ۵۰۲.

۷- همان، پ ۶، صص ۲۸۲ و ۲۸۳. وزارت جنگ پس از دریافت این نامه و نظر امیرلشکر شمال غرب از قول رضا خان پاسخ داد که اگر ترکیه اجازه ورود او را میدهد، بدان کشور عزیمت داده شود. (همان، پ ۶، ص ۲۸۱).

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۷، ص ۲.

۹- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۴۱۶. موضوع به لشکر غرب اطلاع داده شد تا پاسخ دهد. امیرلشکر غرب هم نوشت که بخش های مختلف نظامی از این مسئله اظهار بیاطلاعی میکنند. وزارت امور خارجه متعاقباً هفت فقره پـاکتی که توسـط نظامیان گشوده شـده بود به وزارت جنگ فرسـتاد. در ن هایت وزارت جنگ پـذیرفت که امکان دارد در میان نامه های سانسور شده یکی هم از آن ترکها بوده باشد. (همان، پ ۱۰، صص ۴۰۷ تا ۴۱۵).

ص: ۱۶۸

 چهارشنبه

۱۱ تیر ۱۳۰۳

۲ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۸ ذیقعده ۱۳۴۲

 حرکت قریبالوقوع اردوی لشکر جنوب به قهوهرخ

امیرلشکر جنوب امروز در پاسخ به دستور های رضا خان درباره تحرک اردو و اقداماتی که وی میباید در مورد امیرمجاهد انجام دهد، اطلاع داد که چهاردهم برج جاری اردوی نظامی به طرف قهوهرخ حرکت میکند.

وی افزود در مورد تأمین علاقهجات امیرمجاهد از طرف ایل خانی و ایلبیگی بختیاری درخواستی رسیده بود که «کتباً [پاسخ داده شد و] در حرکت مشارالیه به اروپا تأکید و ضمناً اشعار شد که از طرف این لشکر تأمین داده خواهد شد؛ تا موقعی که بدون اجازه به ایران مراجعت ننماید املاک و علاقهجاتش مصون خواهد بود.»(۱)(ر.ك: ۸ تیر)

 خان بهادر در لندن

پس از گزارشی که کارگزاری محمره (خرمشهر) از سفر میرزامحمد بوشهری معروف به خان بهادر، از کارگزاران کمپانی نفت جنوب، به لندن داد، وزارت امور خارجه با ارسال تلگرام رمزی به سفیر ایران در لندن، ضمن ابلاغ خبر نوشت که میرزامحمد بوشهری «از طرف شیخ محمره [= شیخ خزعل] برای اقداماتی مأمور اروپا شده، فعلاً در لندن است. مراقب عملیات او باشید.»(۲)

 تقاضای وزارت امور خارجه از دربار برای پرداخت بدهی احمدشاه

وزارت امور خارجه امروز با تنظیم یادداشتی برای وزارت دربار، با اشاره به نامهنگاری های پیدرپی سفارت انگلیس راجع به مطالبه مخارج مسافرت «اعلیحضرت اقدس شهریاری ارواحنا فداه» خاطرنشان کرد که این اندازه اصرار و تعقیب سفارت انگلیس و بلانتیجه ماندن آن، شایسته و مناسب نیست؛ مقتضی است برای رفع مطالبه اقدامات لازم به عمل آید.(۳)

 برنج داخلی و کم محصولی شوروی

در پی نگرانی های حاصل از خروج بیش از حد برنج به شوروی، به رئیس تیپ مستقل شمال دستور داده شد، اقدامات لازم را در این زمینه انجام دهد. (ر.ك: ۳۲ خرداد) وی امروز پاسخ داد که نظر به افت محصول شوروی، تجارت خانه های خارجی با جدیت مشغول خریداری برنج بودند. با توجه به کمبود آن برای مصرف داخلی، کمیسیونی مرکب از تجار و خبرگان تشکیل

شد و برنج های موجود خریداری شده احصاء گردید و نیز احتیاج عمومی نیز مدنظر قرار گرفت و این نتیجه به دست آمد که تأمین آذوقه عمومی تا ابتدای برداشت محصول آینده با مشکلی مواجه نخواهد شد؛ بنابراین به قسمت مازندران دستور داده که مطابق ضمانت خود تجار از حمل برنج ممانعت ننماید.(۴)

 نقشهبرداری از سواحل جنوبی دریای خزر

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، به وزارت جنگ اطلاع داد که وزارت داخله به کفیل حکومت استرآباد خبر داده که یک کشتی جنگی روسی برای نقشهبرداری از سواحل جنوبی بحر خزر در منطقه حضور پیدا میکند و لازم است «در مقابل سئوالات مأمورین کشتی اطلاعات لازمه داده شود.» آیرم گفت که این تیپ اطلاعی از این موضوع ندارد.(۵)

 کشف نامه یکی از خوانین لُر

امیرلشکر غرب امروز با ارسال نامه یکی از خوانین طوایف لُر به رضا خان نوشت که «مراسله کریم خان سگوند که به یکی از خوانین الوار نوشته و خود مشارالیه نیز سابقاً خدمتگزار و حالیه در نتیجه تحریکات داخلی و خارجی بر علیه قوای نظامی در معیت سایر الوار و اشرار مشغول اقدامات است» تقدیم میشود. در این نامه که بیتاریخ است و مخاطب آن نیز در واقع دو تن از خوانین طوایف لُر است، توصیه به اتحاد و اتفاق شده، و تقاضا شده که هر چه زودتر دیدار و مذاکرات رودررو انجام شود.(۶)

 رفع مزاحمت ترکها از خاک ایران

در پی تجاوز ده خانواده کرد به خاک ایران و سکونت در منطقه نفطو (ر.ک: ۹ تیر) امروز ایل خانی طوایف کرد و فرمانده نظامی اواجق به پست نفطو رفته، کردها و نظامیان ترک را که ادعای استقرار در خاک ترکیه را داشتند، به خاک خودشان دلالت کردند. «قضیه با کمال خوشی خاتمه یافته است.»(۷)

 ضرورت کشیدن سیم تلگراف میان بجنورد و استرآباد

فرمانده قوای اعزامی به بجنورد، سرهنگ مهدی خان، اطلاع داد که پس از سرکوب اشرار و مطیع کردن آنها و ادامه موفقیتها و انتظام دائمی این حدود، مقتضی است در اتصال سیم تلگراف بجنورد به استرآباد اقدام شود و در تمام نقاطی که میان این دو شهر ساخلو برقرار میشود، امکان تماس باشد.(۸)

 اعزام پزشک از طرف جامعه اتفاق ملل

روزنامه ایران، در شماره امروز خود خبر داد که در پی درخواست سال گذشته وزارت امور خارجه از جامعه اتفاق ملل برای اعزام یک پزشک، ارائه خدمات و جلوگیری از بیماری های مسری، به ویژه مالاریا، دکتر کیلمور وارد تهران شده است.(۹)

 حاکم جدید نیشابور

پس از احضار و انفصال اعدلالدوله، اینک سردارساعد به جای او به حکومت نیشابور منصوب و احکام او صادر شده است.(۱۰)

 تاریخ پهلوی

روزنامه کوشش، امروز با درج یک آگهی با عنوان «تاریخ پهلوی» و امضاء «غلامحسین سلجوقی» اطلاع داد که جلد اول کتابی که درباره تاریخ معاصر نوشته به پایان رسیده و «دیباچه آن را به نام نامی ناجی و قائد ایران حضرت اشرف آقای سردارسپه مزین نموده است.» جلد دوم این کتاب مخصوص ادبا، شعرا، علما و نویسندگان عصر حاضر است. غلامحسین سلجوقی از علاقهمندان خواست که در این راه با او همفکری و مساعدت کنند.(۱۱)

 محاصره قوای نظامی لشکر شرق توسط ترکمنها

از نیمه شب دیشب تا غروب امروز اردوی نظامی بجنورد که

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۶۰۲.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۳- همان، ۲۷-۴-۳۷-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۳۱۶.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۲۴۶. وزارت جنگ اطلاعی از موضوع نداشت؛ طی نام های قضیه را از وزارت داخله استعلام کرد. (همان، پ ۲۲، ص ۲۴۵).

۶- همان، پ ۱۳، صص ۱۳۱ و ۱۳۲.

۷- همان، پ ۱۲، ص ۴۱۲.

۸- همان، پ ۸، ص ۴۴۷.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۶۲۹، ص ۱.

۱۰- همان، ص ۲.

۱۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۷، ص ۳.

به جنگ با ترکمنها رفته بود، از سه طرف محاصره شد. سرهنگ مهدی خان، فرمانده اردوی نظامی بجنورد، گفت فشنگ سواران محلی تمام شده، هر چه زودتر ۵۰ هزار فشنگ پنج تیر روسی بفرستید. «و نیز تقاضا شود که قسمت استرآباد به فوریت شروع به عملیات نموده که دشمن نتواند از یک طرف قوایی رسانده و تمرکز دهد.»(۱)

 رفع قرنطینه در منطقه بندرعباس

بنابر خبر رسیده از بندرعباس، مقامات مسئول اعلام کردند که قرنطینه برای مرض طاعون در قشم و بندرعباس رفع شده است.(۲)

 کشف رمز در نامه های محمدرضا بوشهری

سرهنگ باقر خان، رئیس قوای خوزستان، به وزارت جنگ اطلاع داد که صورت رمز را از دفتر یادداشت میرزامحمدرضا بوشهری، مدیر روزنامه اصلاح، پیدا کردم. طفل = کابینه، عیال= اطرافیان کابینه، فامیل= ملت و جماعت، دکتر= مدرس، قنات= اداره سلطنت، باغ= علما، خانه= مجلس، حسین= اقلیت، خسرو= اکثریت. وی در ادامه افزود با همین رمزها، فلسفی، مدیر روزنامه حیات جاوید تلگرامی به میرزامحمدرضا بوشهری فرستاده است: «بچه سخت مریض است، فامیل پریشان، مشروحه طبع، موقع رسید بگویید، وجه لازم.»(۳)فلسفی در نام های دیگر به مدیر روزنامه اصلاح مینویسد که «در تعقیب و سقوط رضا خان سردارسپه اقدام شود و عملاً این وظیفه را انجام [می]دهم تا وقتی که ملت و نمایندگان اقلیت کاملاً از روی میل به بقای او تسلیم شوند.» سرهنگ باقر خان نتیجه استنطاقات خود را از میرزامحمدرضا بوشهری چنین یاد میکند: «آنچه فدوی از او فهمیدهام، به طور حتم در تحت ریاست مدرس و اخگر، دست های جنایتپیشه، در طهران مشغول تعقیب و طرح نقشه اخیر قوامالسلطنه هستند.»(۴)

 کم شدن حقوق کارگران نفت آبادان

برخلاف آنچه که در مدعیات کمپانی نفت جنوب آمده است (ر.ک: ۳ تیر) به گزارش کارگزاری خوزستان، کمشدن حقوق کارگران نفت آبادان درکنار گرانی فوقالعاده و غیرطبیعی ارزاق موجب صدمات تحملناپذیری برای آنان شده است. وزارت امور خارجه امروز این گزارش را به وزارت فواید عامه فرستاد و خواست «فوراً کمیسر دولت با رؤسای کمپانی مذاکره نماید که از این خیال صرفنظر شود و راجع به قیمت ارزاق عبادان (آبادان) هم به وزارت مالیه» نوشته شود تا اقدام عاجلی کند.(۵)

 پنجشنبه

۱۲ تیر ۱۳۰۳

۳ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۹ ذیقعده ۱۳۴۲

 ترور میرزاده عشقی

صبح امروز، میرزاده عشقی، در خانه خود ترور شد. منابع نزدیک به دولت شرح حادثه را چنین نوشتند: «دو نفر اشخاص مجهولالهویه درب منزل میرزاده عشقی رفته، دقالباب مینمایند. کلفت میرزاده پشت درب حیاط آمده و سئوال مینماید چه کار دارید؟ میگویند با میرزاده کاری داریم. پس از استعلام و اجازه، درب منزل را باز نموده، واردین به اطاق میرزاده وارد و پس از اظهار بهانه[ای] که قبلاً تهیه شده بود، یکی از آنها رولور خود را کشیده یک تیر به طرف میرزاده شلیک و فرار مینمایند. گلوله به بالای شکم میرزاده اصابت کرده، میافتد. کلفت او بنای داد و فریاد را گذارده، چند نفری از اهالی جمع شده، آژان هم رسیده، میرزاده را در حالتی که صحبت میکرده، با درشکه به کمیساریا برده، در آنجا مختصر تحقیقاتی نموده، برای عمل و معالجه به مریض خانه نظمیه میآورند. دکتر نظمیه مشغول پانسمان و معالجه شده، ولی بعد از ظهر مرحوم میشود. جنازه ایشان به وسیله درشکه به اتفاق چند نفر از نمایندگان مجلس و چند نفر از مدیران جراید حمل به منزل شخصی خودش گردید.»(۶)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۲۱.

۲- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۲۲، ص ۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۱۶۳ و ۱۶۴.

۴- همان، پ ۱۸، ص ۱۶۲.

۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۶۵۱، ص ۱۱.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۳۱، ص ۲. روزنامه های ستاره ایران و کوشش نیز با همین محتوی و اندکی تغییر، خبر را در صفحه های دوم و سوم خود و در خلال اخبار داخلی و متفرقه درج کردند. (روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۸، ص ۳؛ روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۲۱، ص ۲). منابع متأخر تقریباً همگی عامل اصلی این ترور را رضا خان دانستند. «انجام این توطئه به دست رئیس نظمیه که با رفتن ژنرال سوئدی جایش را گرفته بود، سرتیپ محمد درگاهی و سرهنگ حسن سلیمی رئیس تأمینات و برهان رئیس شعبه اول آگاهی صورت گرفت: ... ساعت هشت صبح که عشقی لب حوض صورت خود را میشسته سه نفر وارد خانه میشوند و میگویند جواب عریضه دیشب خود را میخواهند. عشقی آنها را به داخل اطاق دعوت میکند؛ در حالی که به سخنان یکی از آنها گوش میداده دیگری از پشت سر وی را هدف قرار میدهد و میگریزند... عشقی فریادزنان خود را به خارج منزل میرساند در جوی آب وسط کوچه میافتد... محمد خان هرسینی نوکر مخبرالدوله یکی از سه تن فراری را میگیرد و با او گلاویز میشود. این شخص ابوالقاسم بهمن پسر ضیاءالسلطان و برادر میرزاعلیاکبر خان بهمن [بود.] ... وقتی مأموران نظمیه میرسند، محمد خان و ابوالقاسم خان را دستگیر و همراه میبرند... و عشقی را به مریض خانه نظمیه منتقل میکنند... دو نفر فراری یکی پاسبان بوده با لباس شخصی و یکی هم سلطان احمد خان برادر سپهبد که پس از قتل عشقی از قشون مستعفی میشود...» (پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، صص ۱۳۸ و ۱۳۹).

 انتقال جنازه میرزاده عشقی به مسجد سپهسالار

امروز بعد از ظهر جنازه عشقی در منزل خودش شسته و کفن شد و سپس به مسجد سپهسالار برده شد تا فردا از این محل تشییع شود. «شب در مسجد سپهسالار جمعیت زیادی ماند، زیرا فهمیده بودند که شهربانی میخواهد شبانه نعش را برده محرمانه دفن نماید و نگذارد سر و صدا در اطراف آن بلند شود. ولی درباریان و اقلیت میخواستند که از تشییع جنازه عشقی استفاده کرده بفهمانند که مردم چه اندازه با دولت وقت مخالف هستند.

مدرس و دسته اقلیت همان روز اعلانی در شهر منتشر کردند که فردا هر کس میخواهد از جنازه یک سید غریب و مظلوم تشییع نماید صبح به مسجد سپهسالار حاضر شود.»(۱)

 بزرگداشت منظوم فرخی از میرزاده عشقی

بعد از ظهر امروز که جنازه میرزاده عشقی از بیمارستان نظمیه به منزلش تشییع میشد، فرخی یزدی نیز یکی از مشایعتکنندگان بود. او در همین مراسم، ماده تاریخ ترور عشقی را چنین سرود:

دیو مهیب خودسری چون زغضب گرفت دُم

امنیت از محیط ما رخت ببست و گشت گم

حربه وحشت و ترور کُشت چو میرزاده را

سال شهادتش بخوان «عشقی قرن بیستم.»(۲)

 عقد قرارداد تجاری میان ایران و شوروی

معاهده تجاری میان ایران و شوروی در محل وزارت امور خارجه به امضا رسید. در این مراسم رضا خان، هیأت وزرا و گروهی از دولتمردان، میلسپو، کامیل مولیتور رئیس اداره گمرکات، حاضر بودند.(۳) امضاکنندگان معاهده ذکاءالملک، وزیر امور خارجه، بوریس شومیاتسکی، وزیرمختار دولت شوروی در تهران، بودند.(۴) به همین مناسبت چیچرین کمیسر خارجه شوروی هم پیامی ارسال کرده بود که قرائت شد.(۵)

 دستور رضا خان به انتخاب دوباره نوریزاده از مازندران

وزارت جنگ امروز به ارکان حرب کل قشون، از قول رضا خان دستور داد با ارسال تلگراف رمزی به حاکم مازندران در انتخاب نوریزاده به وکالت مجلس شورای ملی بکوشد. پس از این دستور به دلایلی که شاید رد اعتبارنامه نوریزاده در سال گذشته بوده باشد، دستور پس گرفته شد.(۶)

□ نامه رضا خان به شیخ خزعل

رضـا خـان، وزیر جنـگ، بـا ارسـال تلگرامی به شـیخ خزعل ، با این توضـیح که «محبت و اعتماد کامل این جانب را نسبت به خودتان جلب نمود هایـد» خواست: «اکیـداً قـدغن فرماییـد ن هایت مواظبت و مراقبت را معمول دارند که مبادا از آن حدود به وسیله حمل اسلحه و آذوقه و غیره با اشرار [= طوایف لُر] مساعدتی بشود.»(۷)

□ اعلامیه شماره ۱۹ جمهوریطلبان حقیقی تبریز

«جمهوریطلبان حقیقی تبریز» نوزدهمین اطلاعیه خود را خطاب به عبد الله طهماسبی، امیرلشـکر شـمال غرب، منتشر ساختند. در این اطلاـعیه آمـده است که اگر مـا (جمهوریطلبـان) پس از رسـیدن نـامه [آیت الله سـیدحسن] مـدرس به روحانیـان تبریز، از عملیـات آنهـا جلوگیری نمیکردیم، اکنون موقعیت سیاسـی تـبریز همچون تهران در هرج و مرج بود. این اطلاـعیه به امیرلشکر شمال غرب هشدار میدهد که نباید با روحانیان مماشات کند؛ بیجهت نیست که اکنون نامه مدرس رفته رفته در برخی مجالس مطرح [و دربـاره آن گفتوگو میشود.] جمهوریطلبـان حقیقی تبریز این بـار نیز همچون اطلاعیه های گذشـته، فیوضات را خائن نامیده و خواستهاند دست او از معارف تبریز قطع شود.(۸)

□ گزارش عبد الله طهماسبی از اعزام نیرو های کرد به سردشت

در پی درخواست رضـا خـان برای اعزام نیرو به سـردشت و بانه و مقابله با تهاجم احتمالی کرد های بینالنهرین به این دو شـهر، امیرلشـکر شـمال غرب امروز از قول فرمانـده قوای ساوجبلاـغ اطلاـع داد که مظفرالعشـایر بـا سواران خود، امیرالعشـایر مامش، حسینآقا منگور و حمزهآقا راهی سردشت شدهاند. سایر عشایر نیز تدریجاً به آن صفحه حرکت خواهند کرد.(۹)

□ تهدید نظامیان بینظم توسط امیرلشکر غرب

پس از سرکشـی بیخبر احمـد خان امیراحمـدی از قراولان لشـکر در خرمآباد، و مشاهـده بینظمی و بیمسـئولیتی آنان، امروز در حکم عملیاتی نمره ۳۷، این موضوع را ناشـی از بیعلاقگی صاحب منصـبان و سهلانگاری آنان توصیف کرد. وی نوشت: «این آخرین دفعه است که از اجرای مجـازات هـای سـخت و سـیاست هـای شدیـد... خـودداری نموده، ولی به آنهـا وعـده میـدهم چنـانچه دفعه دیگر، در موقع بازدیـد نظیر اینگونه خطاهـا از نفرات مشاهـده بشود، بـدون هیچگونه عـذری، مرتکبین را اعـدام خواهم نمود.»(۱۰)

□ اعتراض سفارت ترکیه به دستگیری یک تبعه ترک

سفـارت ترکیه در تهران در نام های به وزارت امور خارجه نسـبت به دسـتگیری عبـدالخالق، تبعه ترک، در همـدان و حبس او اعتراض کرد و خواستار آزادی او شد.(۱۱)

□ دعوت کنسول شوروی در کرمان از حاکم شهر برای شرکت در جشن

نظام‌الـدوله، حـاکم کرمـان، در تلگرامی به رضـا خان خبر داد که کنسول شوروی در کرمان، به مناسبت عقـد قرارداد تجاری میان دو کشور، دعوت کرده است، روز شنبه ۱۴ سـرطان (تیر) در مجلس جشنی که برپا خواهند کرد شرکت کنم. وی از رضا خان کسب تکلیف کرد.(۱۲)

 شکست سنگین اردوی لشکر شرق از ترکمنها

بنا بر تلگرام های حضوری که امروز میان سـرهنگ مهدی خان، رئیس اردوی بجنورد، و حسـین خزاعی، فرمانده لشـکر شرق، ردوبدل شد، قوای دولتی شـکست سختی از ترکمنها خوردند. حدود ۲۰۰ نفر از قوای نظامی لشـکر شرق کشته و بقیه پراکنده شدنـد. در این جنـگ مواضع اردوی بجنورد به دست ترکمنهـا افتـاد و اسـناد و مـدارک نظامی نیز در چنگ آنان قرار گرفت. حسـین خزاعی در توجیه این شـکست، خطـاب به رئیس ارکان حرب کل قشون گفت که به سـرهنگ مهـدی خان گفته بودم عملیات نکنـد و فقط خطوط را محافظت نمایـد؛ به او گوشـزد کرده بودم که با قوای فعلی جلو نرود «زیرا تراکمه به قیـد نان و نمـک قسم خورده[انـد] و مطیع صـرف خود را قلم داده تـا به محلی که بایـد عـده را ببرنـد، برده و غفلتاً طرف حمله خود قرار میدهند.... به غیر از غرور و غفلت به چیز دیگری نمیشود حمل کرد.»(۱۳)

۱- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۸۳.

۲- همان، صص ۸۲ و ۸۳.

۳- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۲۰، ص ۲.

۴- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۳۷؛ روزنامه ایران، شم ۱۶۳۱، ص ۲.

۵- پورشالچی، قزاق: عصـر رضاشاه...، ص ۱۳۸. برای آگـاهی از مواد و جزئیات این قرارداد، ر.ک: مکی، تاریـخ بیست ساله ایران، ج ۳، صص ۹۳ تا ۱۰۰.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۱.

۷- همان، پ ۱۸، ص ۶۳۹.

۸- همان، پ ۲۴، ص ۳۳۳.

۹- همان، پ ۴، ص ۱۱۱.

۱۰- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۹۹ و ۱۰۰.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۱۳۶. موضوع از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ و متعاقباً به لشـکر غرب اطلاع داده شد. رئیس ارکان حرب لشـکر غرب پاسخ داد که عبدالخالق در قضـیه سرداررشـید، رابـط مکـاتبه او بـا تهران بـود و ظـاهراً در فرار او هـم نقش داشـته و به همین علت دسـتگیر شـده است. وزارت جنـگ پس از دریافت این پاسخ دستور داد عبدالخالق را به تهران بفرستند. (همان، پ ۳، صص ۱۳۲ و ۱۳۳).

۱۲- همان، پ ۱۸، ص ۴۱۰. رضا خان شرکت در این مراسم را بلااشکال دانست. (همان، پ ۱۸، ص ۴۰۹).

۱۳- همان، پ ۸، صص ۴۰۲ تا ۴۳۲.

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

امروز پیش از ظهر مجلس به ریاست مؤتمنالملك تشکیل شد. تقدیم لایحه توحید اوزان و مقادیر توسط وزارت فواید عامه، تغییرات سازمانی در مجلس حفظالصحه، نگرفتن ودیعه استینافی در محاکم، طرح اعتبارنامه امیراحتشام و انتخابات بم و نرماشیر از جمله مسائل مطرح شده، در جلسه امروز بود.(۱)

 دفن رئیس ارکان حرب لشکر شرق

پس از خودکشی شاهزاده محمدحسینمیرزا، رئیس ارکان حرب لشکر شرق، در دزداب، جنازه او دهم تیر وارد مشهد شد و امروز پس از تشییع و طواف در حرم رضوی در کوهسنگی دفن گردید.(۲) به علت این خودکشی در اسناد وزارت جنگ اشار های نشده است اما منابع انگلیسی با اشاره به جایگزینی سرهنگ ایرج خان به جای شاهزاده محمدحسینمیرزا، نوشتند که او برای فرار از اتهام نافرمانی، اگر نگوییم یاغیگری، خودکشی کرد.(۳)

 نتیجه کشف نامه های میرزامحمدرضا بوشهری

در پی دستور رضا خان به کشف نامه های میرزامحمدرضا بوشهری مدیر روزنامه اصلاح (ر.ك: ۷ تیر) سرهنگ باقر خان، رئیس نظامیان خوزستان، اطلاع داد که مأموران در ناصری به منزل پسر او رفته و پسر را با نامه ها به شوشتر آوردند. «از نوشتجات مذکور فهمیده میشود، اتحادیه[ای] از اغلب مدیران جراید در طهران تشکیل و مرام اتحادیه مذکور سقوط بندگان حضرت اشرف اعظم دامت عظمته، عزل [احمد] شاه و نصب ولیعهد به سلطنت میباشد، ولی متأسفانه امضاء آنها تا به حال کشف نشده و گمان میکنم، ولایتعهد نیز شخصاً با این اتحادیه مربوط باشد، چه، در یکی از نوشتجات فوقالذکر ... [که] به صاحب اختیار نوشته شده اظهار نموده که از طرف من ولایتعهد را سلام برسانید.»(۴)

سرهنگ باقر خان به هر نحوی که شده اسامی صاحب ان جراید و اتحادیه مزبور را از محمدرضا بوشهری بیرون میکشد: «فلسفی، بدر، اقتصاد، پروانه، صاعقه، خودش و یك نفر دیگر که میگوید اسمش را فراموش نموده» است.(۵)

 سیطره ب هاییان بر انبار غله تهران

در مقال های که روزنامه قانون، در شماره امروز خود با عنوان «انبار ارزاق» به چاپ رساند، با اشاره به سابقه این انبار، ریاست بدیع الله خان ب هایی را بر انبار غله تهران گوشزد کرد و نوشت که پس از اهانت هایی که این شخص به دیانت اسلام و علماء کرد، با اقدامات و فشار روحانیان از کار برکنار و تبعید شد. در این مقاله آمده که از آن به بعد همچنان اجزاء انبار غله از ب هاییان انتخاب میشود. نویسنده با نام بردن از نعمت الله خان علایی که خسارت زیادی به اموال عمومی زده، میگوید: «[وجود این ب هایی در] مقام معاونت انبار و رتبه مدیری دایره با یکصدوبیستوچهار تومان حقوق... نفوذ طایفه ب هایی را که اطراف رئیس کل مالیه [= میلسپو] را گرفتهاند ثابت نمینماید؟ آیا اگر دیگری هم به جای ایشان بود با او همین معامله شده و

یـک مرتبه به این رتبه و حقوق هم نایـل میگردیـد؟» نویسـنده سـپس از سـلطان یوسف خـان، ب هایی دیگری که رئیس خباز خـانه تهران است یـاد میکنـد که پیش از این در قشون بوده، امـا بـا توصـیه رضـا خان به این مقام رسـیده است. «مشارالیه سواد جزئی داشـته، خط ایشان هم با خط شاگردان ابتـدایی مدارس مطابقت مینماید، ولی للهالحمد مذهب بهاء را دارا هسـتند، تمام عیوبات مرتفع است.»(۶)

 توقیف روزنامه سیاست

روزنامه سیاست از جراید طرفدار اقلیت مجلس امروز از طرف مأموران نظمیه توقیف شد.(۷)

(تصویر) میرزاده عشقی

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۳۱، صص ۱ و ۲.

۲- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۲۲، ص ۳.

۳- FO E ۷۲۲۳/۲۵۵/۳۴

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۱۶۰.

۵- همان، پ ۱۸، ص ۱۵۹.

۶- روزنامه قانون، س ۳، شم ۶۰، ص ۴.

۷- همان، شم ۶۱، ص ۱.

ص: ۱۷۲

 جمعه

۱۳ تیر ۱۳۰۳

۴ ژوئیه ۱۹۲۴

۱ ذیحجه ۱۳۴۲

 تشییع جنازه میرزاده عشقی

«صبح جمعیت بیمانندی در مسجد سپهسالار گرد آمد، جنازه را حرکت داده تشییع فوقالعاده پر ازدحامی که تاکنون نظیر آن دیده نشده بود به عمل آمد. پیراهن خونین عشقی را نیز روی عماری گذارده بودند. از تمام محلات شهر دسته دسته جمعیت به مشایعتکنندگان میپیوست، میگویند در حدود سیهزار نفر در تشییع جنازه شرکت کرده بود و با همان هیأت جنازه را به ابنبابویه برده در شمال غربی آن مدفون ساختند.»(۱)

 توضیحات روزنامه قانون در تشییع جنازه میرزاده عشقی

حدود ۳۰ هزار نفر از مسجد سپهسالار، خیابان شاهآباد، لالهزار، ناصریه، بازار تا دروازه حضرت عبدالعظیم با ذکر مصیبت جنازه میرزاده عشقی را تا ابنبابویه، محل دفن جنازه تشییع کردند. روز جمعه، تهران تعطیل بود. غروب جمعه سیل جمعیت برای مجلس ترحیم میرزاده عشقی به مسجد جامع آمد و حدود ۲۰ هزار نفر در مسجد و اطراف آن اجتماع کردند. «نیم ساعت قبل از غروب حضرت آقای میرزاعبد الله، واعظ شهیر و ناطق معروف ایران به منبر رفته و از بیانات خود روح تازه به حاضرین داده، و آن قسمتی که انتظار میرفت از مسببین قتل آن سید جوان مظلوم، در منبر انتقام کشیده، شد.(۲)

 میهمانی سفارت روسیه به مناسبت عقد قرارداد تجاری

سفارت روسیه شوروی در تهران، امروز به مناسبت عقد قرارداد تجاری (ر.ک: ۱۲ تیر) میهمانی داد. این سور سیاسی هم در محل ییلاقی سفارت برگزار شد و هم در سفارت خانه واقع در شهر.(۳)

 فعالیت های انستیتو پاستور در سه ماهه اول سال

انستیتو پاستور فهرست فعالیت های سه ماهه خود را منتشر کرد. اقدامات این مؤسسه بهداشتی در دو بخش «تجزیه» و «سِرُمها و واکسن هایی که در بروج مزبور تهیه و تسلیم شده» به اطلاع عموم رسید. در بخش اول ۱۳۷۸ تجزیه از بیماری های مختلف انجام شده است؛ و در بخش دوم ۵۲۵۰۰ رأس اسب و گاو و گوسفند در نقاط مختلف تحت تزریق قرار گرفتهاند.(۴)

 جشن مدرسه عظیمیه

امروز مراسم جشنی در مدرسه عظیمیه واقع در حضرت عبدالعظیم(ع) برپا شد. مناسبت این مراسم آخرین امتحان سال، تقدیر از کارکنان و معلمان و تشویق دانشآموزان بود. مدیر مدرسه عظیمیه، شیخ الاسلام است.(۵)

 گاردن پارتی در باغ شمال تبریز

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، به مناسبت جمعآوری اعانه برای مؤسسه شیروخورشید سرخ تبریز که به تازگی افتتاح شده، در باغ شمال این شهر «گاردن پارتی» داد. در این میهمانی با فروش بلیت هایی که از قبل تهیه شده بود، مبلغ قابلتوجهی جمعآوری شد. طهماسبی که خود یکی از فروشندگان بود، با فروش گل، پنج هزار تومان جمع کرد. در این مراسم موزیک، تیاتر، بازی و مانور نظامی هم بود.(۶)

 جشن در سفارت آمریکا

امروز به مناسبت سالگرد استقلال آمریکا در محل سفارت خانه این کشور، جشن و پذیرایی بود و آقایان «وزراء و رؤسای دوایر و محترمین و رجال در سفارت حاضر» بودند.(۷)

 ادامه تصرف ملک حاجسیدابراهیم مجتهد

سیدیعقوب نماینده شیراز در نام های به وزارت داخله، از این که مزاحمت قشون نسبت به برادرش (حاجسیدابراهیم مجتهد) رفع نشده، اعتراض کرد و نوشت که از شیراز خبر رسیده «مأمور نظامی به مستند حکم مقام ریاست وزراء عظام ملک مستأجری اخوی حقیر [را] ... توقیف کرده»اند. در صورتی که پیش از این دستور داده شده بود که نظامیان در امور حقوقی دخالت نکنند. (ر.ک: ۱ تیر)(۸)

بلیت و اطلاعیه گاردن پارتی در باغ شمال تبریز

۱- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۸۳.

۲- روزنامه قانون، س ۳، شم ۶۱، صص ۱ و ۲. در پی قتل یک صاحب منصب قشون که علیه رضا خان اقدام به توزیع اعلامیه کرده بود (ر.ک: ۷ تیر) و نیز پس از ترور عشقی، درمیان مردم این هراسی ایجاد شده است که طرفداران رضا خان این تشکیلات تروریستی علیه مخالفان او به وجود آوردهاند. (FO E ۶۷۰۰/۲۵۵/۳۴)

۳- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۹، ص ۳.

۴- همان، ص ۴.

۵- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۲۱، ص ۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۱۰۴.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۶۳۲، ص ۲.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۳۲۶. با پیگیری های سیدیعقوب، وزارت جنگ در

تلگرامی به رئیس تیپ فارس دستور داد در این امور دخالت نکند؛ «اگر اوقاف یا دیگران حرفی دارند باید از مجاری قانونی اقدام نمایند.» (همان، پ ۱۸، ص ۳۲۳). فضل الله زاهدی نیز که به بهانه مخالف بودن حاج سیدابراهیم مجتهد با قشون، ملک استیجاری او را توقیف کرده بود، در ن هایت از توقیف خارج کرد. (همان، پ ۱۸، ص ۳۲۳).

ص: ۱۷۳

 شنبه

۱۴ تیر ۱۳۰۳

۵ ژوئیه ۱۹۲۴

۲ ذیحجه ۱۳۴۲

 تقاضای مهمات برای لشکر شرق

در پی شکست اردوی نظامی بجنورد از ترکمنها و رو به پایان گذاشتن مهمات، حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز از رضا خان، تقاضا کرد یک کرور فشنگ و مسلسل هایی که درخواست شده بود به این لشکر ارسال شود. وی افزود: «برای چشمزخم ناگهانی به قوای این لشکر استدعا مینماید به فرمانده فوج استرآباد امر فوری صادر گردد شروع به عملیات نموده از خط کتول و فندرسک که محل مهدیشاه ایل خانی است» اقدام نماید. خزاعی در پایان خواستار اعزام یک فروند هواپیما به مشهد شد تا با پرواز «در حدود تراکمه وارد و نمایش بدهد که فوقالعاده مؤثر» خواهد بود.(۱)

فرمانده لشکر شرق در تلگرام دیگری که به وزارت جنگ فرستاد یادآور شد که همه بخش های این لشکر بیپول هستند.(۲)

 انتقاد رضا خان از شکست اردوی بجنورد

رضا خان با ارسال تلگرامی به فرمانده لشکر شرق، «شکست مفتضحانه» نظامیان بجنورد را ناشی «فقدان اقتدار و دیسیپلین» دانست و دستور داد که قوای پراکنده هر چه زودتر جمعآوری و مسببین این «شکست خجلتآور» معلوم شوند و به مجازات اعمال خود برسند. وی افزود قوای شکستخورده در سرحد ترکمن متمرکز شوند و حالت تدافعی بگیرند. تجهیزات خواسته شده ارسال میشود ولی گرمای هوا اجازه اعزام قوای کمکی را نمیدهد. «لازم است قوای محلی را مورد استفاده قرار دهید تا در موقع مقتضی کمک برسد.»(۳)

 استمالت رضا خان از امیرلشکر غرب

در پی گلایه رضا خان از امیرلشکر غرب که پس از تقاضای استعفای او صورت گرفت، وزیر جنگ در تلگرامی که امروز به احمد خان امیراحمدی فرستاد، گفت که هر آن چه اعلام شد «فقط پند و اندرز پدرانه [بود] ... شما باید بدانید که من در مراتب صمیمیت و فعالیت و رشادت شخص شما در هیچ موقعی تردید راه نداده... و شما را یکی از همقدمان صدیق خود به شمار میبرم». رضا خان در پایان افزود که در اولین ملاقات، درباره رفع خستگی از زحمات طاقتفرسای گذشته تصمیم لازم گرفته میشود.(۴)

□ آمادگی هواپیما های روسی برای پرواز جنگی

وزارت جنگ امروز به امیرلشکر غرب خبر داد که به خلبان های روسی دستور عملیات جنگی در لرستان داده شده است؛ منتها عملیات بمباران توسط یک نفر صاحب منصب [ایرانی] انجام خواهد شد. در این تلگرام آمده است اگر یکی از خلبان های روسی همچون گذشته از پرواز جنگی استنکاف کرد، خبر دهید.(۵)

□ جلب قلوب ملیّون آذربایجان

کابینه وزارت جنگ، بنا به دستور رضا خان، محرمانه به ارکان حرب کل قشون دستور داد «به امیرلشکر شمال غرب رمزاً تلگراف شود در جلب قلوب ملیّون آذربایجان [= جمهوریخواهان و طرفداران سیاسی رضا خان] مخصوصاً ملیّون شهر تبریز جدّ و جهد نموده و آنها را بیش از پیش به مراحم عالیه بندگان حضرت اشرف امیدوار و تشویق نمایند.»(۶) علت این اقدام را باید در این خبر جستوجو کرد که رضا خان اطلاع پیدا کرده، محمدحسن میرزا، ولیعهد، تحرکاتی را در تبریز علیه رئیسالوزراء دامن میزند.(۷)

□ پیشنهاد انتخاب حاجیمیرزا محمدرضا از کرمان

محمود آیرم، امیرلشکرجنوب، به وزارت جنگ پیشنهاد کرد با توجه به تجدید انتخابات در شهر کرمان برای مجلس شورای ملی، «حاجیمیرزا محمدرضا که از اجله علمای کرمان است برای قبول وکالت با مساعدت این جانب مصمم [است]... و از هر جهت اطمینان حاصل است. چنانچه اجازه فرمایند محرمانه با وی مساعدت شود.»(۸)

□ نامه ارباب کیخسرو به رضا خان درباره زردشتیان یزد

ارباب کیخسرو، نماینده زردشتیان در مجلس شورای ملی، با نگارش نام های برای رضا خان، اطلاع داد که گزارش های رسیده از یزد نشان میدهد زردشتیان یزد آسایش ندارند. علت آن عدم توجه حاکم، تحریکات معاون نظمیه، و مسافرت رئیس قشون یزد به تهران است.(۹)

□ تقاضای سفیر آمریکا برای اعلام فهرست بدهی ایران

کرنفلد، وزیرمختار آمریکا در ایران، با ارسال نام های به

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۸.

۲- همان، پ ۸، ص ۳۵. در پی این درخواستها دستور داده شد ۱۵۰ هزار فشنگ پنج تیر روسی و ۸ قبضه مسلسل به لشکر شرق فرستاده شود. روند کُند ارسال تجهیزات موجب شد که تا ۳۱ تیرماه خبری از انتقال مهمات و تجهیزات تقاضا شده نشود. همچنین دو حواله ۲۰ هزار تومانی و ۳۰ هزار تومانی به این لشکر فرستاده شد. (همان، پ ۸، صص ۳۴، ۳۶ و ۳۷).

۳- همان، پ ۸، صص ۴۳۶ و ۴۳۷. در میان این سلسله از اسناد اشار های به علت این درگیری نشده، اما درکتاب مخابرات

استرآباد میخوانیم: «سیصد نفر نظامی از خراسان به ریاست مهدی خان سرتیپ وارد گوکلان چهار فرسخی کتول میشوند. سیصدنفر از آنها اکراد و تراکمه فراری خیوق و غیره بودند که جزو قشون گردیده وارد... میشوند. فوری شخص خان که از اشخاص بزرگ طایفه گوکلان بوده جلب و سیورسات میخواهند. ایشان سه شب سیورسات اردو را میدهند. باز هم حکم مینمایند مدتی که اردو توقف دارد کاملاً سیورسات را برسانید. شخص خان پیغام به ایلات داده که نظامیان خیال بدی دارند و خودتان را حتیالامکان در چنگال نظامیان نیندازید. در ضمن هم تراکمه خیوق که قشون دولت بوده با تراکمه ساختگی مینمایند. از ده فرسنگی تراکمه یموت و چاروا دو هزار جمع شده شب به اردو هجوم میآورند. پیشقراول اردو خبردار شده مشغول جنگ میشوند. تقریباً چهل تیر توپ خالی شده، سی چهل نفر از ترکمان و اسب مجروح میشوند. عده هفتصد نفر نظامی، سیصد نفر اکراد و ترکمان بوده، یکصدوپنجاه نفر سواره فرار اختیار [کرده] اکراد و ترکمان که از خیوق بوده[اند] فرار کرده، دو هزار سوار ترکمان اعتنایی به توپ نکرده وارد اردو میشوند. یک نفر سلطان را با دویستوپنجاه نفر نظامی مقتول [ساخته] شمشیر و کارد و تفنگ و به قرب هفتاد نفر را هم اسیر کرده، صبح آنها را با لوازمات و مهمات جنگی با توپ و تفنگ های دهتیره و اثاثیه و قاطر و مال بنه از چادر و غیره تاراج کرده بردند. منجمله دو نفر نظامی را در گنبدقابوس آورده، نفری ده تومان فروخته به رامیان آورده، از آنجا به استرآباد فرستاده، از استرآباد هم به خراسان فرستادند. تراکمه اتابکی خبر میدهند که نعش های نظامیان همینطور در گوکلان خوراک سگها شده است.» (مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، صص ۹۲۱ و ۹۲۲).

۴- همان، پ ۱۳، صص ۱۲۲ و ۱۲۳.

۵- همان، پ ۱۴، ص ۹۸.

۶- همان، پ ۴، ص ۱۳۳. امیرلشکر شمال غرب پس از دریافت دستور نوشت که «کاملاً اجرا خواهد شد.» (همان، پ ۴، ص ۱۳۱).

۷- FO E ۷۲۲۳/۲۵۵/۳۴.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۱۷. در این مورد اختیار کامل به امیرلشکر جنوب داده شد. (همان، پ ۲۴، ص ۱۶).

۹- همان، پ ۳، ص ۱۱۵. رئیس کل نظمیه، محمد خان قلعهبیگی، که مأمور رسیدگی به موضوع شده بود، پیشنهاد کرد سلطان ابوتراب خان، رئیس امنیه یزد، کفالت نظمیه را هم به عهده بگیرد. اداره امنیه نیز با این انتصاب تا اعزام رئیس جدید نظمیه موافقت کرد. (همان، پ ۳، صص ۱۰۹ و ۱۱۱).

وزارت امور خارجه خواست «فهرستی راجع به دیون عمومیّه به رسمیت شناخته شده دولت ایران به ممالک مختلفه و اقداماتی که حالیه برای راکد کردن... آنها به عمل میآید، به این سفارت ارسال فرمایند.»(۱)

 نامه وزارت امور خارجه به ولیعهد

وزارت امور خارجه با ارسال نام های برای محمدحسن میرزا، ولیعهد، با اشاره به بدهی ۱۲۸۶ تومانی احمدشاه به انگلیس، تقاضا کرد، مبلغ یادشده تحویل این وزارت خانه شود تا تحویل سفارت انگلیس گردد. این بدهی مربوط به مخارج احمدشاه هنگام بازگشت به ایران در سال گذشته و جابهجایی از بمبئی تا بصره بود.(۲)

 میهمانی سرکنسول برای عقد قرارداد تجاری

سرکنسول شوروی در تبریز امروز از فرمانده لشکر شمال غرب، تعدادی صاحب منصب و رؤسای دوایر دولتی دعوت کرد تا در میهمانی کنسولگری که به مناسبت امضاء قرارداد تجارتی میان دولتین ایران و شوروی برپا میشود، شرکت کنند.(۳)

 ییلاق سرکنسول شوروی در بوشهر به شیراز

فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، به وزارت جنگ اطلاع داد که سرکنسول شوروی در بوشهر وارد فارس شده است. همه ساله این سرکنسولگری شش ماه را به عنوان ییلاق در شیراز میگذراند. وی «چند روز است وارد و از کلیه احزاب و مدیران جراید ملاقات نموده است که بنده از کلیه مذاکرات مزبور مسبوق میباشم.» زاهدی افزود که سرکنسول شوروی در بوشهر نظر چندان مثبتی نسبت به «حضرت اشرف» ندارد. «به همین لحاظ جاسوس در داخل او معین شده است.»(۴)

 مقابله به مثل

در تلگرامی که وزارت جنگ امروز به فرمانده لشکر شمال غرب فرستاد، از قول وزیر جنگ، رضا خان، نوشت که پس از تجاوزات سواران سیمیتقو به خاک ایران اجازه داده میشود، کرد های ایرانی نیز مقابله به مثل کرده [وارد عملیات ایذائی در خاک ترکیه شوند.](۵) (ر.ک: ۲ تیر)

 ادعای ترکیه در نقض قرارنامه باغچهجق

وزارت امور خارجه امروز یادداشت سفارت ترکیه را به وزارت جنگ فرستاد. در این یادداشت ادعا شده که ایران مفاد قرارنامه باغچهجق [را که سال گذشته به امضاء رسید] رعایت نکرده و در مقابل ترکیه با مقید بودن به این معاهده اموال به غارت رفته ایران را پس داده است.(۶)

 دیدار امیرلشکر شمال غرب با مقامات سیاسی ترکیه

عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، با نماینده سیاسی ترکیه در تبریز دیدار کرد. وی با برشمردن تعدیات عشایر ترکیه به خاک ایران و ارائه مدارک لازم، خواستار بازگرداندن خالدآقا به ایران شد. فرمانده قوای آذربایجان به مقامات ترکیه گفت که اگر خالدآقا تبعه فراری ایران تسلیم نشود، شاید در آینده اشرار ترک به ایران پناهنده شوند و ما نتوانیم پاسخ مثبتی به خواست های بعدی شما بدهیم. در این دیدار مدارکی که نشان میداد خالدآقا علیه ترکیه اقداماتی انجام داده، و پیش از پناهنده شدن دست به تجاوز و سرقت زده به شهبندر ترکیه تسلیم شد.(۷)

 التزام نظمیه از مطابع برای چاپ نکردن روزنامه سیاست

اداره نظمیه تهران از چاپ خانه های شهر التزام گرفت که روزنامه سیاست را چاپ نکنند. این روزنامه ۱۲ تیرماه توقیف شده بود.(۸)

 مراسم ختم میرزاده عشقی

عصر امروز مراسمی در بزرگداشت میرزاده عشقی از طرف مدیران جراید اقلیت و نمایندگان اقلیت مجلس شورای ملی برگزار شد. در این مراسم سلطان المحققین در حضور نزدیک به ۱۰ هزار نفر سخنرانی کرد.(۹)

(تصویر) ارباب کیخسرو

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۱۹-۹-۱۳۰۳.

۲- همان، ۱۰-۵-۳۷-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۲۰۶.

۴- همان، پ ۱۸، ص ۳۴۰.

۵- همان، پ ۱۲، ص ۱۳۸.

۶- همان، پ ۱۲، ص ۱۸۹. موضوع به امیرلشکر شمال غرب ارجاع داده شد تا پاسخ دهد. (همان، پ ۱۲، ص ۱۸۸).

۷- همان، پ ۱۲، صص ۴۲۸ و ۴۲۹.

۸- روزنامه قانون، س ۳، شم ۶۱، ص ۱.

۹- همان، ص ۲.

ص: ۱۷۵

 یکشنبه

۱۵ تیر ۱۳۰۳

۶ ژوئیه ۱۹۲۴

۳ ذیحجه ۱۳۴۲

 خروج اعتراضآمیز اقلیت از مجلس

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد. در انت های جلسه ملکالشعرا اجازه خواست صحبت کند. همه میدانستند که وی میخواهد درباره ترور میرزاده عشقی و اطراف آن سخن گوید. اکثریت [= طرفداران رضا خان] تمایل چندانی به اظهار این قبیل سخنان نداشتند. سخنان حاشی های نمایندگان در ن هایت موجب شد که اقلیت در اعتراض به این رویه مجلس، صحن را ترک کند. ملکالشعرای بهار هنگام خروج و در میان هیاهوی نمایندگان گفت: «روزنامه ها را توقیف میکنند و اجازه نطق هم نمیدهند.»(۱)

 مقاله ملکالشعرای بهار در توصیف عشقی

روزنامه قانون در شماره امروز خود مقال های به قلم ملکالشعرای بهار در وصف میرزاده عشقی چاپ کرد. بهار، عشقی را یکی از مخالفان سرسخت جمهوری معرفی کرد که نوشته ها و شعر های فراوانی علیه آن سرود. بهار نوشت که او یک ماهونیم پیش از ترور مرگ خود را پیشبینی کرده بود و در خواب دیده بود که او را با گلوله هدف قرار دادهاند.(۲)

 گزارش های امیرلشکر شرق در ادامه شکست نظامیان از ترکمنها

حسین خزاعی امروز چندین تلگرام به وزارت جنگ فرستاد که هر کدام حاوی خبر یا درخواستی جدید بود. وی ساعت ۱۰ صبح اطلاع داد که ۴۰۰ نفر از تیپ مختلط سیستان را [برای کمک به اردوی بجنورد] احضار کرده و این عده در پانزده روز آینده وارد مشهد میشوند.(۳) وی در تلگرام دیگری نوشت که خوانین قوچان در مشهد حاضر و متعهد شدند که ۴۰۰ سوار محلی را در عرض سه روز برای کمک به اردوی بجنورد حرکت دهند.(۴) حسین خزاعی همچنین در توجیه شکست نظامیان از ترکمنها به وزارت جنگ نوشت که در حمله تراکمه به قوای نظامی تقریباً دو هزار نفر از ترکمن های تبعه شوروی حاضر بودند.(۵) امیرلشکر شرق بار دیگر تقاضای ارسال هواپیمای جنگی را تکرار کرد و برای تأمین فشنگ های روسی تقاضا کرد با سفارت شوروی وارد مذاکره شوند تا اگر موافقتی حاصل شد از مرز عشقآباد تحویل گرفته شود. وی در ادامه درخواست های خود، تقاضا کرد نیرو از مرکز به طرف شاهرود حرکت کند و از آنجا راهی بجنورد شود.(۶)

 پیشنهاد های سرهنگ مهدی خان برای غلبه بر ترکمنها

سرهنگ مهـدی خان، فرمانـده اردوی شکسـتخورده بجنورد، عقیـده دارد که برای غلبه بر ترکمنها، پنج هزار نفر باید در حمله مشارکت کننـد. آنان از حـدود بجنورد و از طرف استرآباد هم معادل همین عده از سه جبهه حسـینقلی، گنبدکاووس و رامیان حمله آورند. تجهیزات و آذوقه کافی، فشـنگ پنج تیر روسـی، ادویه، صـحیه و بیطاری برای مدت شش ماه باید تدارک شود. حسـین خزاعی، امیرلشـکر شـرق، امروز این پیشـنهادها را به وزارت جنگ فرسـتاد که با واکنش تنـد رضا خان مواجه شـد.(۷) (ر.ک: ۱۷ تیر).

 نگرانی ایل شادلو و علمای بجنورد از پیروزی ترکمنها

سران ایل شادلو(۸) و برخی از علمـای بجنورد بـا ارسال تلگرامی به رئیسالوزراء و رونوشت آن به مجلس شورای ملی نوشـتند که عـدم کاردانی سـرهنگ مهـدی خان موجب شد که این صاحب منصب با عده کمی جان سالم به در ببرند و تمام قور خانه اردو به دست ترکمنها بیفتد. آنها از آینده منطقه ابراز نگرانی کردند و گفتند ناامنی تمام خراسان را خواهد گرفت.(۹)

 دستور اعمال فشار از طرف تیپ شمال به ترکمنها

وزارت جنگ خبر شـکست اردوی بجنورد را از ترکمنها به اطلاع رئیس تیپ شـمال رساند و خواست قوای نظامی آن تیپ در مناطقی چون بنـدرجز متمرکز شونـد و ضـمن حفاظت از حوزه اسـتحفاظی آن تیپ «تهدیـدی به دشـمن بنمایند که به قسـمت شکست خورده از طرف اشـرار فشار وارد نشود. ضـمناً به وسـیله خوانین تراکمه که با جنابعالی روابط دارنـد اقـداماتی به عمل آورند تا از اثرات سوئی که ممکن است در نتیجه این شکست به آن صفحات راه یابد جلوگیری شود.»(۱۰)

 درخواست وزیر پست و تلگراف برای جلوگیری از اعدام اسرای ترکمن

محمودآقـا انصـاری امروز در یـادداشتی از رضـا خـان خـواست که «به فوریت تلگراف نماییـد از اسـرایی که در بجنورد است هیچیـک را نکشـند.» این درخواست، آن هم از نـاحیه وزیر پست و تلگراف [نـامفهوم است. با این حال] رضا خان دسـتور داد موضوع به امیرلشکر شرق منتقل شود.(۱۱)

 تهدید تریاکی های لشکر غرب

احمد خان امیراحمدی، امیرلشـکر غرب، تریاکی های لشکر را تهدید کرد که اگر ظرف بیست روز از این بدبختی خود را رها نکننـد «امر خـواهم داد فرمانـدهان از صـاحب منصـبانی که معتـاد به اسـتعمال تریـاک میباشـند، صـورت داده» از قشون اخراج شوند.(۱۲)

 دو آلمانی در راه تهران

فرمانـده لشـکر غرب در تلگرامی که به وزارت جنـگ فرسـتاد، خبر داد که دو آلمانی یکی به عنوان روزنامهنگار و دیگری به اسـم پزشـک وارد همـدان شـده، قصـد حرکـت بـه طرف تهران دارنـد. «قـدغن شـد اسـامی آنهـا را تحقیـق و مسـتقیماً راپرت دهند.»(۱۳)

□ درباره علّامه، محرر آیت الله شهرستانی

امیرلشکر غرب با ارسال تلگرامی به رضا خان درباره شخصی به نام «علّامه» که پیش از این او را در کرمانشاه، هنگام ورود مراجع تقلید و روحانیان بینالنهرین دیده بود، توضیحاتی داد. وی نوشت که این شخص محرر آیت الله شهرستانی بود و چندی پیش بدون مقدمه به خرمآباد آمد و درباره تشکیل کمیته هایی در کرمانشاه گفت که توسط نصرتالدوله و «علیه بندگان حضرت اشرف» تأسیس شده است. فرمانده لشکر غرب افزود که علامه را راهی تهران کردم تا حضوراً اطلاعات خود را ارائه دهد؛ البته این موضوع از کرمانشاه هم استعلام شد که با رسیدن جواب به عرض خواهد رسید.(۱۴)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۳۳، صص ۲ و ۳؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، ص ۵۷.

۲- مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۱، صص ۴۱۵ تا ۴۱۸.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۴۱.

۴- همان، پ ۸، ص ۴۴۰.

۵- همان، پ ۸، ص ۴۳۹. این موضوع از طرف وزارت جنگ تکذیب شد. (ر.ک: ۲۱ تیر)

۶- همان، پ ۸، ص ۴۵. درباره خرید فشنگ روسی، با رضا خان مشورت شد و او گفت که حسین خزاعی با سرکنسول شوروی در مشهد مذاکره کند. سرکنسول گفت که این مسئله در عهده وابسته نظامی سفارت در تهران است. اما آتاشه نظامی شوروی در تهران نبود. موضوع تا شهریورماه کش پیدا کرد و ظاهراً نتیج های دربر نداشت. (همان، پ ۸، صص ۳۹ تا ۴۴).

۷- همان، پ ۸، صص ۳۹۳ و ۳۹۴.

۸- ایل شادلو یکی از ایل های بزرگ و معتبر کرد است که همزمان با بزرگ ایل چمش گزک (زعفرانلو) از جنوب سرزمین قفقاز به آذربایجان و سپس به خوار و ورامین و از آنجا به شمال خراسان کوچانده شدهاند. سرزمین اصلی آنان شهر های دوین، چغورسعد، بوجنگرد، گنجه، ایروان و قراباغ از توابع قفقاز بوده است و در حال حاضر در حدود ۴۵۰ روستای شهرستان بجنورد به سر میبرند. همه عشایر کُرد شادلو، روادی، همدانی، شدادی، ایوبی در اصل یکی بودهاند و سرزمین اصلی آنان شهر دوین در جنوب قفقاز بوده است که به مرور زمان تقسیم شده و هر گروهی به نام یکی از بزرگان آن قوم منسوب شده است. عشایر شادلو پس از ورود به خراسان در شمال غربی این استان در سرزمینی که ازبکان تخریب و نابود کرده بودند مستقر شدند. تا پیش از سال ۱۲۴۸ق عشایر کرد زعفرانلو و شادلو یک رهبر داشتند و از اتحاد ارزند های برخوردار بودند. اما در سال ۱۲۴۸ق که عباسمیرزا به منظور سرکوبی رضاقلی خان رهبر زعفرانلو به قوچان حمله کرد نجفقلی خان شادلو، از کمک به رضاقلی خان خودداری نمود. پس از این واقعه حکومت قاجار به نجفقلی خان لقب ایل خانی داد و در نتیجه اتحاد و همبستگی دو ایل بزرگ از هم پاشید و رضاقلی خان به تهران اعزام و از آنجا به آذربایجان تبعید شد ولی در میان راه بر اثر شکنجه شدن درگذشت. رضا خان نخست سران زعفرانلو را علیه ایل شادلو تحریک کرد و سپس دستور تیرباران سردارمعزز، ایل خان شادلو و برادرانش را نیز صادر کرد و پس از سرکوب کامل ایل شادلو سران زعفرانلو را یکی پس از دیگری نابود ساخت. (افشار سیستانی، مقدم های بر شناخت ایلها...، ج ۲، صص ۱۰۰۴-۱۰۰۲؛ ستوده، نامنامه ایلات...، ص ۲۹۴).

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۸۵. مؤتمنالملک موضوع را به اطلاع وزیر جنگ رساند و او نیز اطمینان داد که به زودی نتایج قطعی برای آسودگی خاطر ساکنین آمد صفحات به دست خواهد آمد. (همان،

پ ۸، صص ۳۷۹ و ۳۸۰).

۱۰- همان، پ ۲۲، ص ۲۳۸. محمدحسین آیرم در برابر این دستور پاسخ داد که قوای استرآباد را در حیدرآباد متمرکز کرده است و رؤسای ترکمنها شور کردهاند که گروه بزرگی را برای جلوگیری از حمله حاضر نمایند. محمدحسین آیرم افزود که موفقیت قشون در این ماجرا فقط از راه تهدید است. اگر وارد جنگ شویم جز تلفات چیزی عاید قشون نخواهد شد. (همان، پ ۲۲، ص ۲۳۷).

۱۱- همان، پ ۸، صص ۴۳۴ و ۴۳۵.

۱۲- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۱۰۵ و ۱۰۶.

۱۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۲۸۶. یکی از این دو مسیو والیس خبرنگار روزنامه فرانکفورت بود که راهی تهران شد و دیگری مسیو گرونتگ نام داشت که پزشک بود و در همدان توقف کرد. (همان، پ ۱۵، ص ۲۸۵). البته تعداد ورود آلمانیها به ایران در این مقطع گستردهتر از این بود. شاید در طول چند هفته گذشته حدود ۶۰ آلمانی وارد ایران شدند. تعدادی از اینان افسران و مهندسان ارتش هستند؛ و از آنجایی که دستمزد کمی طلب میکنند، احتمال دارد دولت از تخصص آنها استقبال کند. (FO E ۶۷۰۶/۲۵۵/۳۴)

۱۴- همان، پ ۱۵، صص ۲۸۲ و ۲۸۳.

. نظر وزارت امور خارجه درباره بنگاه تجاری انگلیس در قصرشیرین

پس از شکایت تجار قصرشیرین از این که انگلیس با تأسیس تجارت خان های در صدد انحصار امور بازرگانی منطقه است (ر.ک: ۱۵ خرداد) موضوع به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد و این وزارت خانه امروز خطاب به وزارت جنگ نوشت که «اگر تأسیس اداره مزبوره برای انحصار حمل و نقل مالالتجاره به خود و منع سایرین است، البته بدون اجازه دولت ممکن نمیشود و باید جلوگیری کرد و هرگاه این طور نباشد و ... طوری است که دیگران نمیتوانند با او رقابت بکنند، مجوزی برای جلوگیری او از طرف دولت به نظر نمیرسد.»(۱)

 سانسور توسط تیپ فارس

فضل الله زاهدی،رئیس تیپ فارس، به وزارت جنگ اطلاع داد که نوشته های مشکوکی که به مقصد محمره میرفت، تفتیش میشود. «همچنین از اشاعه روزنامهجات ارگان مخالفین نیز جلوگیری شده است.»(۲) وزارت جنگ از رئیس تیپ فارس خواسته بود که این سانسور محرمانه باشد و در حضور یک نفر صاحب منصب انجام شود، چرا که وزیر پست و تلگراف خبر داد که رئیس تیپ فارس به پست خانه شیراز دستور داده روزنامه های مخالف توقیف و نامه های مشکوک تفتیش شود.(۳)

 اعتراض ارباب کیخسرو به سانسور مکالمات تلفن

کیخسرو شاهرخ (ارباب کیخسرو) مدیرکل تلفن ایران، در نام های به وزارت جنگ، از سانسور مکالمات اربابرجوعی که به تلفن خانه های قصرشیرین و کرمانشاه مراجعه کرده و به زبان های خارجی حرف میزنند، نوشت و افزود: «قضیه سانسور مطالب تلفنی نواحی غرب از تاریخی که برقرار گردیده تا یومنا هذه چه اندازه خسارت نکس عوائد به شرکت کل وارد شده؛ چون متأسفانه علت بر شرکت تلفن که صاحب اداره میباشد مجهول بود» مقرر دارید این سانسور از تلفن خانه های همدان، کرمانشاه و قصر برداشته شود و از خسارات بیشتر جلوگیری گردد.(۴)

 پاسخ رضا خان به تلگرام احمدشاه

در پی تلگرامی که احمدشاه خطاب به آیت الله شهرستانی فرستاد و در آن خبر از بازگشت خود به ایران داد (ر.ک: ۹ تیر) رضا خان در پاسخ به احمدشاه تلگرامی به او مخابره کرد و متعاقباً از طرف احمدشاه جوابی گرفت که هر دو امروز در مطبوعات منعکس شد. رضا خان گفته بود: «استدعا از پیشگاه مقدس این است که هر چه ممکن باشد حرکت و نزول اجلال را تسریع و عموم چاکران را از زیارت ذات مقدس مفتخر فرمایند[!]» احمدشاه که با تهدیدات رضا خان از کشور خارج شده بود نوشت که «به این زودی حرکت کرده از ملاقات شما مسرور خواهم شد[!]»(۵) سفارت انگلیس درباره موضع جدید رضا خان نسبت به ورود احمدشاه به ایران نوشت که رئیسالوزراء فعلاً بادبان خود را همسو با باد حاکم تنظیم کرده است.(۶)

 دکتر کیلمور در ایران

وزارت معارف با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که دکتر کیلمور از طرف مجمع اتفاق ملل برای مطالعه در اوضاع صحی مملکت به تهران آمده است. «به دوایر مربوطه آن وزارت جلیله امر صادر فرمایند که هر وقت دکتر مشارالیه یا آقای صدیق اعلم که با ایشان در جمع‌آوری اسناد و نظامها و احصائیه ها معاونت مینمایند، کتباً یا شفاهاً اطلاعاتی تقاضا نمودند به فوریت به آنها داده شود که تأخیری در انجام وظایف نماینده مزبور به عمل نیاید.»(۷)

 پرسش از مساوات برای رد یا قبول نمایندگی

وزارت داخله با ارسال نام های برای سیدمحمدرضا مساوات، یادآور شد با توجه به انتخاب وی از ساوجبلاغ، اگر تمایلی برای حضور در مجلس شورای ملی دارد اطلاع دهد»(۸)

۱- همان، پ ۱۵، ص ۱۹. وزارت فواید عامه نیز نظر خود را در این باره به وزارت جنگ منعکس کرد. از آنجا که این نامه حاوی اطلاعات بیشتری از شیوه تجارت در آن ناحیه است به آن اشاره میشود: «این مسئله از سنه ماضیه سابقه داشته و تلگرافات شکایتآمیزی هم در این باب از اهالی و سکنه قصر رسیده است. در اثر شکایات فوق که به وزارت جلیله امور خارجه مراجعه شده دو فقره راپرت ژنرال قنسول بغداد را ارسال داشتهاند که انحصار حمل مالالتجاره از بغداد به کرمانشاه را تکذیب نموده و در قسمت ثانی که دایر به تأسیس اداره[ای] به اسم حمل و نقل در قصر میباشد این طور اظهار عقیده نموده است که سابقاً مالالتجاره که با راهآهن حمل میگردید فقط تا قرهتو یا خانقین حمل میشد، تجار یا وکلای تجار که در بغداد و قصر بودند مجبور بودند امین و وکیلی هم در خانقین معین نمایند که مالالتجاره آنها را تحویل گرفته به قصر حمل نماید. اخیراً مدیر اداره راهآهن قرار گذاشته است که با کرایه مناسبتری مالالتجاره را تا خانقین با شمندفر و از آنجا هم با وسایل دیگر به قصر حمل نموده و آنجا به تجار و وکلای آنها تحویل دهد. وکلای تجار که در خانقین هستند و از ترتیب سابق به عنوان حقالعمل و تفاوت کرایه مال استفاده زیاد میکردند چون این قرارداد مدیر راهآهن مخالف با منافع آنها است لذا این شکایت را کردهاند ولی تجار ساکن بغداد و قصر از این ترتیب خشنود هستند و مبالغی هم فایده میبرند. به طوری که از راپرت ژنرال قونسول مفهوم میگردد این ترتیب برخلاف شکایاتی که میشود نافع به حال تجار است ولی از یک طرف هم دولت نمیتواند انحصار تجارت و حملونقل را در خاک داخله برای کمپانی راهآهن قائل گردد. بنابراین شرح لازم در این باب به وزارت جلیله امور خارجه نوشته خواهد شد که با سفارت انگلیس وارد مذاکره شده و تذکر بدهند که موضوع انحصار را مرتفع نمایند تا وسایل رضایت اهالی و سکنه قصر و رفع تظلم آنها فراهم گردد.» (همان، پ ۱۵، ص ۱۸).

۲- همان، پ ۱۱، ص ۲۱۸.

۳- همان، پ ۱۱، ص ۲۱۹.

۴- همان، پ ۱۵، ص ۱۶۷. موضوع به امیرلشکر غرب منعکس شد و پایان سانسور مکالمات تلفنی درخواست گردید. (همان، پ ۱۵، ص ۱۶۶).

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۳۲، ص ۱.

۶- FO E ۶۷۰۰/۲۵۵/۳۴.

۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۲۳۸۳۸، ص ۶.

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۹، ص ۳.

ص: ۱۷۷

(تصویر) مساوات در کنار آیت الله مدرس

 دوشنبه

۱۶ تیر ۱۳۰۳

۷ ژوئیه ۱۹۲۴

۴ ذیحجه ۱۳۴۲

 جلوگیری از توزیع روزنامه ها در شیراز

فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس امروز به وزارت جنگ خبر داد که از توزیع روزنامه های اتحاد اسلام، سیاست، سیاست اسلامی، قانون، توفیق و نسیم شمال جلوگیری و همگی توقیف شدهاند.(۱)

 اقدامات لشکر شرق برای اعزام نیرو به بجنورد

حسین خزاعی ساعت ۱۱ صبح امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که ۳۰۰ نفر سوار و پیاده به همراه دو مسلسل امروز راهی بجنورد شدند؛ یک گروهان پیاده هم از قوچان به آنها ملحق خواهد شد. فرمانده لشکر شرق افزود که بخشنام های به رؤسای محلی صادر شده که ۴۰۰ سوار زعفرانلو، ۲۰۰ سوار هزاره و ۲۰۰ سوار تیموری در ظرف ده روز آماده حرکت به بجنورد کنند. همچنین از بخش قائنات یک بهادران جهاز و یک بهادران سوار و یک گروهان پیاده با دو عراده توپ کوهستانی [برای یاری به قوای شکست خورده بجنورد] تقاضا شده است. خزاعی نوشت که همچنان در بیپولی بسر میبرد و فشنگ هم نیاز فوری است.(۲)

 ناتوانی در اعزام هواپیما

در پی درخواست امیرلشکر غرب برای اعزام دو هواپیما به خرمآباد، وزارت جنگ امروز به او خبر داد که طبق دستور وزیر جنگ قرار شد دو هواپیما به سوی خرمآباد پرواز کنند [و در عملیات جنگی شرکت نمایند]، «طیارهچی فرانسوی به واسطه پرواز فوقالعاده که در این مدت نموده محتاج به مرمت میباشد و طیارهچی آلمانی هم مریض میباشد. اعزام آنها عجالتاً ممکن نشد.» در این تلگرام آمده است که اگر «طیارهچی های روسی» از دخالت در عملیات جنگی خودداری کنند اطلاع دهید تا فشار لازم آورده شود.(۳)

 ورود اردوی جنوب به قهوهرخ

محمود آیرم خبر داد که اردوی اعزامی لشکر جنوب امروز وارد قهوهرخ میشود و خودم فردا به آنجا خواهم رفت. جانشین من

سرهنگ حسیناًقا خان خواهد بود. محمود آیرم، فرماندە لشکر جنوب، افزود در قهوهرخ میمانم تا کار امیرمجاهد در آن حدود فیصله یابد.(۴)

 ادامه عزیمت عشایر به سردشت

در پی تهدید بانه و سردشت از طرف کرد های بینالنهرین و درخواست فرمانده لشکر غرب برای ارسال نیرو از لشکر شمال غرب، عبد الله طهماسبی در پی گزارش های قبلی خود، امروز نیز اطلاع داد که عده معتنابهی به ریاست شجاعالملک برادر امیراسعد و علیآقا جوانمرد و گروهی از طایفه بیگزاده [= بگزاده] راهی

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۳۴۲.

۲- همان، پ ۸، ص ۴۴۲.

۳- همان، پ ۱۴، ص ۱۱۴.

۴- همان، پ ۱۸، صص ۵۹۹ و ۶۰۰.

سردشت شده اند. طهماسبی افزود که گروه های محلی اعزامی تاکنون تقاضای جیره و علیق نکردهاند، اما به زودی تقاضاها خواهد رسید. در این مورد دستور لازم به فرمانده قوای ساوجبلاغ داده شده است.(۱) (ر.ک: ۱۲ تیر)

 بیاطلاعی مسئولان نظامی از عقد قرارداد تجاری ایران و روس

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، در تلگرامی فوری به وزارت جنگ خبر داد که کنسولگری های شوروی در گیلان و استرآباد در حال برگزاری جشن مفصل برای امضای قرارداد تجاری (ر.ک: ۱۲ تیر) هستند، اما ادارات دولتی اطلاعی از این موضوع ندارند.(۲) عبد الله طهماسبی نیز در تلگرامی با موضوع مشابه اطلاع داد که هم ادارات ایالتی آذربایجان و هم کارگزاری از این رخداد بیخبر هستند. وی افزود رؤسای این دوایر «کورکورانه» در مراسم جشنی که دیروز در کنسولگری شوروی برپا شده بود، شرکت کردند.(۳)

 تلاش کمپانی نفت جنوب برای گرفتن امتیاز نفت بحرین

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، بر اساس اخبار خصوصی امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که انگلیس امتیاز نفت صخیر [= برّالصخیر یا الصّخیر] را گرفته است. کمپانی نفت جنوب نماینده خود را راهی بحرین کرده «به اسم این که امتیازات نفت صفحات جنوب ایران تمام با اوست، بحرین را جزء جنوب دانسته، امتیاز نفت آنجا را برای خود تقاضا کرده بود، ولی پذیرفته نشد و امتیاز نفت بحرین به کمپانی استرن جنرال سیندیکیت (Eastern General Syndicate) داده شد.»(۴)

 گزارش منفی رئیس تیپ شمال از حاکم گیلان

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، در نام های به وزارت جنگ، میرزاسلیمان خان، حاکم گیلان، را دارای نقشی «بزرگ و خیلی محرمانه» دانست که ظاهراً میانهرو، اما در باطن برای ایجاد اختلاف میان این تیپ و کنسولگری شوروی در رشت میکوشد. وی وجود میرزاسلیمان خان را در گیلان مضر دانست.(۵)

 مادر آقا خان در ایران

وزارت امور خارجه به وزارت جنگ اطلاع داد که مادر آقا خان (سلطان محمدشاه آقا خان) دیروز از خانقین به طرف ایران حرکت کرده است. وی از کرمانشاه، کنگاور، همدان و قزوین عبور میکند تا به تهران برسد. «بنابراین خواهشمند است به فوریت به مأمورین نقاط عبور مشارالیها دستور تلگرافی صادر فرمایید که هر نوع احترامات لازمه به عمل» آید. موضوع همین امروز از طرف وزارت جنگ به امیرلشکر غرب و حاکم قزوین اطلاع داده شد.(۶)نامبرده امروز وارد قصرشیرین شد.(۷)

 پرداخت بدهی های احمدشاه به سفارت انگلیس

وزارت امور خارجه در نام های که امروز برای سفارت انگلیس در تهران فرستاد با ذکر بدهی های احمدشاه هنگام مسافرت به اروپا و بازگشت به ایران، چه در بینالنهرین و چه برای حمل خودروها از بمبئی به بوشهر، نوشت که جمعاً ۶۴۱ تومان و ۵ قران و ۲۰۰ دینار پرداخت میشود، رسید بدهید.(۸)

 تقاضای تحقیق برای اثبات هویت ایرانی طایفه گوران

پس از اعتراض نمایندن عالی دولت انگلیس در بینالنهرین نسبت به برخورد امیرلشکر غرب با طایفه گوران، وزارت جنگ برای تعیین هویت این طایفه از وزارت امور خارجه استعلام کرد. وزارت امور خارجه امروز در نام های به وزارت جنگ نوشت که باید تحقیقات محلی شود. انگلیس میگفت: «گورانی هایی که در حدود بینالنهرین سکنا دارند از سکنه قدیمی نقاطی هستند که در تحدید حدود اخیر، به این طرف تعلق گرفته» و امیرلشکر غرب معتقد بود: «آنها رعیت ایران هستند و به تازگی از خاک کرمانشاه برای فرار از دادن منال دیوانی و سرباز به حدود بینالنهرین رفتهاند و اقدام در اعاده آنها شده است.» وزارت امور خارجه از وزارت جنگ خواست نماینده لشکر غرب و کارگزار کرمانشاه تحقیقاتی در تعیین هویت طایفه گوران به عمل آورده، مدارک آن را ارائه دهند تا پاسخ سفارت انگلیس به درستی داده شود.(۹)

 کمیسیونی برای رفع اختلاف در شیلات

روزنامه ستاره ایران در شماره امروز خود خبر داد که برای حل اختلافات موجود میان وزارت فواید عامه و الکساندر خان طومانیانس، کمیسیونی مرکب از پنج نفر تشکیل و به اختلافات موجود رسیدگی میکند.(۱۰)

 پارسیان هند در تهران

گروهی از پارسیان هند که از طریق کویته و دزداب وارد ایران شده و پیش از این در کرمان بودند، اینک وارد تهران شدهاند.(۱۱)

 شروع به کار دکتر کیلمور

دکتر کیلمور که از طرف مجمع اتفاق ملل برای بررسی امراض مسری در ایران، وارد تهران شده، با استقرار در عمارت مسعودیه با همکاری یکی از اعضاء وزارت معارف و یک مفتش از اداره صحیه کار خود را شروع کرده است.(۱۲)

 پیام سربسته رضا خان و پاسخ آن

رضا خان در پیامی سربسته [البته برای خواننده] خطاب به امیرلشکر شرق نوشته بود: «لازم است "وزیر وظایف" را خواسته و در خصوص مطلبی که توسط شخصی به من نوشته بودند با ایشان مذاکره نمایید که قرار آن را گذاشته و شروع نمایند.» حسین خزاعی پس از مذاکره با وزیر وظایف از قول او امروز به رضا خان پاسخ داد: «اظهار میدارد به طوری که عرض شد ۵۰۰ تومان قبلاً، هزار تومان بعد، ماهی یکصد تومان پس از خاتمه پرداخته شود.»(۱۳)

□ دستگیری کوهی کرمانی

امشب کوهی کرمانی(۱۴) شاعر جریده نسیم صبا، هنگامی که به حمام میرفت، توسط مأموران نظمیه دستگیر شد.(۱۵)

□ درخواست کارکنان وزارت معارف برای اجرای قانون استخدام

کارکنان وزارت معارف با ارسال نام های به مجلس شورای ملی خواستار اجرای قانون استخدام در این وزارت خانه شدند. آنها نوشتند که از مجموع موارد ذکر شده در این قانون، فقط کسر تقاعد مشمول حال ما شده و بقیه موارد شامل میزان حقوق، رتبه، چگونگی ارتقاء و... لحاظ نشده است. کارکنان معارف نوشتند که

۱- همان، پ ۴، صص ۱۰۹ و ۱۱۰. با افزایش نیرو های چریک محلی در سردشت، رضا خان خطاب به فرمانده قوای آذربایجان گفت اعزام بیش از حد نیرو ضرورت ندارد و اسباب زحمت خواهد شد و مخارج زیادی در پی دارد. رضا خان افزود اگر موضوع محاصره بانه و سردشت منتفی است، سواران چریک بازگردند. (همان، پ ۴، ص ۱۰۸).

۲- همان، پ ۲۲، ص ۲۴۲.

۳- همان، پ ۴، ص ۹۲. در هر دو مورد اجازه داده شد در جشنها شرکت کنند.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۲۰-۵۱-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۰۵. در پی این گزارش رضا خان به وزارت داخله دستور داد، حاکم گیلان عوض شود. (همان، پ ۲۲، ص ۲۰۴).

۶- همان، پ ۱۱، صص ۱۹۱ تا ۱۹۳.

۷- همان، پ ۱۱، ص ۱۹۰.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۸-۴-۳۷-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۴۳.

۱۰- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۲۲، ص ۳.

۱۱- همانجا.

۱۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۵۹، ص ۴.

۱۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، صص ۱۳۴ و ۱۳۶.

۱۴- حسین کوهی کرمانی، در حدود ۱۲۷۲ش زاده شد. در اوایل ۱۲۹۰ش از کوه بادامان به کرمان آمده، پس از چندی رو به تهران نهاد. در ابتدا خواست که روضهخوانی کند. از این رو شاگردی آقاحسین، واعظ معروف را کرد. اما چون سواد کافی نداشت راه به جایی نبرد. با وجود این از قریحه و ذوق شاعری برخوردار بود و به اصطلاح خود شعر میبست. به همین سبب دوستانش به او عندلیبالشعرا میگفتند. تا اینکه تخلص کوهی برگزید و بدان مشهور گردید. چون تهیدست بود مدتی به کار سیگارپیچی پرداخت. اما زود از آن دست کشید و به جمع روزنامهنگاران پیوست. ابتدا در کار های روزنامه نوبهار به ملکالشعرای بهار کمک میکرد. سپس در اواخر ۱۳۰۱ش خود امتیاز مجله نسیم صبا را کسب کرد و سال بعد نخستین شماره آن را منتشر ساخت. محل اداره مجله تهران خیابان لالهزار بود که هر شماره آن معمولاً ـ در ۴ صفحه به قطع وزیری چاپ

میشـد. در کنار این کار به خـدمت وزارت معارف درآمده، تدریجاً از سـمت آموزگاری به مرتبه دبیری نایل آمد. از او کتاب ترانه هـای ملی (مشـتمل بر ۱۱۰ دوبیـتی) و خُلنـامه کوهی که در ۱۳۰۴ش در مطبعـه مجلس به چـاپ رسـیده، در دست است. (بهزادی اندوهجردی، تذکره شاعران کرمان، صص ۴۱۷-۴۱۵؛ صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۴، صص ۳۰۱ و ۳۰۲).

۱۵- روزنامه قانون، س ۳، شم ۶۲، ص ۱.

اگر قرار است همه مواد این قانون پیاده نگردد، باید مبلغی که بابت کسر تقاعد میپردازند، از حقوقشان کم نشود.(۱)

 ورود هواپیمای یونکرس به تهران

امروز یک فرونـدهواپیمای یونکرس که از طریق زمین به تهران حمـل میشـد، به پایتخت رسـید. این هواپیما که از انزلی منتقل میشد، از جمله هواپیما های خریداری شده ایران است.(۲)

 مانور تیپ فارس در دشت ارژن

از یـک هفته پیش تـا امروز، تیپ فـارس در دشت ارژن مـانور نظامی داشت. در این نمایش نظامی ۳۸۸ پیادهنظام، ۱۴۰ سوار، یک توپ و شش مسلسل شرکت داشتند.(۳)

 سه شنبه

۱۷ تیر ۱۳۰۳

۸ ژوئیه ۱۹۲۴

۵ ذیحجه ۱۳۴۲

 بیانیه مدیران جراید طرفدار اقلیت

روزنامه قانون در شماره امروز خود بیانیه مدیران جراید منسوب به اقلیت مجلس را درج کرد. در این بیانیه با اشاره به سوءقصد به نویسـندگان این گروه از روزنامه ها و تهدیـد هایی که نسبت به آنان روا میشود، آمده است: «از نقطهنظر عدم امنیت جانی در مجلس شـورای ملی تحصـن اختیـار مینماینـد... ایـن تحصـن از برای ایـن است که در عین احـتراز از وقـوع در معرض خطر حتمی، بتوانیم از قضـیه سوءقصد به رفیق بیگناه خود تعقیب نموده و موفق شویم که دولت را با نظارت مجلس ملی که حقاً در هر موردی میتوانـد در اعمال دولت نظارت و تفتیش داشـته باشد وادار به کشف جنایت و به دست آوردن محرکین اصلی آن بنماییم.»

تعداد تحصنکنندگان ۱۲ نفر بودند و علت اصلی تحصن اعتراض به ترور میرزاده عشقی بود.(۴)

 چراغانی در تهران و گزارش بیسیم مسکو

بیسیم مسکو امروز خبر داد که «چنـد روز قبل روحانیون در تهران وقوع معجز های را اعلام نموده و نسبت میدهنـد که بر اثر این معجزه یک نفر ب هایی به واسطه توهین به یکی از مقدسات شیعه کور شده است. در هفتم و هشتم ژوئیه [۷ و ۸ تیر] شهر

را چراغان نموده در کوچه ها دسته های چند هزار نفری دیده میشد و در مساجد اجتماعات مذهبی به عمل میآمد. یکی از دستهجات مزبوره هیکل بیدینی را که از کاغذ و کهنه ساخته بودند در مقابل خانه سردارسپه آتش زدند. از بعضی منابع خبر میدهند این جنبش که در زیر لوای مبارزه با بیدینی و ب هاییگری به عمل میآید این مقصود را تعقیب میکند که در وطن بهائیه، (آمریکا)، بهائیه توسعه زیادی یافته است. از این رو حس انزجار و نفرتی بر علیه مملکتی که این قبیل جنبش های تعصبی در آنجا به عمل میآید تولید نموده و بدین وسیله با عقد قرضه ایران در آمریکا مخالفت و ضدیتی ایجاد کرده باشند. بنابر اطلاعات دیگر اصل و رشد جنبش اخیر عبارت است از مساعی مرتجعین که سعی دارند با کمک روحانیون، تعصب مذهبی توده را به حرکت درآورده و آن را برای مبارزه با دولت به کار برند.»(۵)

 بیانات ملکالشعرای بهار در مجلس

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد و پس از گفتوگو هایی به ملکالشعرای بهار اجازه داده شد سخن گوید. در جلسه گذشته این امکان برای بهار پیش نیامد. بهار در ابتدا از این که برای سخن گفتن یک نماینده در مجلس احتیاج به رأیگیری باشد، اظهار تأسف نمود و سپس درباره قتل میرزاده عشقی سخن راند و گفت که قتل او یک اقدام سیاسی بود و نظر به حفظ امنیت عمومی و حفظ حرمت آزادی، مجلس باید به این موضوع اهمیت میداد و با خونسردی از کنار آن نمیگذشت. بهار با اشاره به اقلیت

۱- اسناد دفتر ادبیات انقلاب اسلامی حوزه هنری.

۲- FO E ۶۷۰۶/۲۵۵/۳۴.

۳- FO E ۷۹۲۸/۲۵۵/۳۴.

۴- روزنامه قانون، س ۳، شم ۶۲، ص ۱.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۹۳۷، ص ۲؛ پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۴۱. این خبر در زمانی توسط بیسیم مسکو پخش میشود که کار کمیسیون نفت در مجلس شورای ملی به پایان رسیده و لایحه اعطای امتیاز نفت شمال به کمپانی سینکلر برای تصویب به صحن مجلس میآید. آنچه مسلم مینماید انگلیس با تصویب این لایحه در مجلس مخالف بوده است. انگلیس و کمپانی استاندارد اویل خود را در نفت شمال ذینفع میدانستند و اعطای امتیاز آن را به کمپانی سینکلر خارج از حقوق خود ارزیابی میکردند. نکته دیگر آن که این حوادث چند روز پیش از قتل ایمبری، کنسول آمریکا در تهران، به وقوع میپیوست. برخی منابع در این باره نوشتهاند: «این انتشارات که معلوم نبود منشأ و موجد آن کجاست با سرعت فوقالعاد های در شهر منتشر میشد و مردم عوام خرافاتی هم هر یک به نوعی در اطراف آن به تعبیر و تفسیر پرداخته شاخ و برگ هایی بر آنچه شنیده بودند اضافه کرده برای دیگری بیان میکردند. مثلاً میگفتند پریشب فلان کور شفا یافته و چشمش بینا شده است یا فلان افلیج شفا یافته و با پای خود به حرکت درآمده یا فلان بیمار یک شب پای سقا خانه خوابیده و شفا گرفته است. این خرافات که به سرعت برق در بین مردم به انواع و اقسام انتشار یافته بود کار خود را کرد و حتی دو سه شب در بازار و تمام محلات چراغانی نمودند. از تمام محلات شهر دستهجاتی حرکت کرده با یک هیأت و تشکیلات مخصوصی به طرف چهارراه آقاشیخ هادی حرکت میکردند، گفته میشد که سقا خانه در یکی دو شب قبل چشم یک نفر ب هایی را که میخواسته در سقا خانه سم

بریزد کور کرده است و دستهجاتی که از این به بعد به طرف چهارراه آقاشیخ هادی حرکت میکردند.این آهنگ را میخواندند: «چهارراه آقاشیخ هادی از معجزه ابوالفضل کور شده چشم بابی». بر اثر انتشار این خبر تظاهراتی بر علیه ب هاییها شروع شد، و حتی دستهجاتی که از محلات به طرف چهارراه آقاشیخ هادی حرکت میکرد هیکلی از کهنه و پنبه و غیره درست کرده و وارونه سوار خر کرده، عده های در پشت سر آن دم میگرفتند که «این بابی بیغیرت یاغی شدن با ملت». و منظورشان از این بابی... رئیس دولت بود و به این وسیله میخواستند بر علیه او تظاهراتی بنمایند. هنگامه غریبی در شهر برپا بود و اتفاقاً سردارسپه که مردی فوقالعاده باهوش و زیرک بود خیلی به سادگی تظاهر مینمود، با کمال خونسردی قضایا را تلقی و حتی دستهجاتی که در موقع مراجعت از چهارراه آقاشیخ هادی از جلوی منزل او عبور مینمودند، سردارسپه جلوی منزل خود ایستاده به تماشا میپرداخت، گاهی هم چند قدمی به مشایعت این دستهجات میرفت و ابداً به روی خود نمیآورد که اغلب این تظاهرات بر علیه او و یا هیکلی که از پنبه و کهنه و غیره ساخته شده، شبیه او میباشد.» (مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۱۰۹). نظرات و اخبار سفارت انگلیس هم که خود را ناظر [!] این امور نشان میدهد چنین است: «هیجاناتی که در پی خبر قتل عشقی، سردبیر [قرن بیستم]، رخ داده بود، با آغاز احساسات ضدب هایی و تب طرفداری از اسلام، موقتاً در این احساسات هضم شده است. چند روزی در خیابانها به آن هایی که متهم به ب هاییگری بودند سنگاندازی و اهانت میشد، و در بیرون خانه های ب هایی های برجسته هم تظاهرات هایی برپا شد. اعتقاد عمومی این است که این هیجانات ریشه سیاسی دارند و در این باره دو نظریه مطرح است؛ یکی این که این قضایا ازسوی رئیسالوزراء برپا شده تا توجه مردم را از قتل عشقی منحرف کند؛ و دیگری این است که دشمنان رئیسالوزراء این بلوا را برپا کردهاند تا باعث شرمساری وی بشوند؛ یکی از شاخصترین مواردی که در گزارشها دیده میشود و برخی هم به آن باور دارند این است که رئیسالوزراء خود ب هایی است. خالصیزاده در مساجد علیه این حرکت [ب هایی بودن رضا خان] سخن گفته است، اما، معلوم نیست که از چه طرفی به او پول دادهاند، اطلاعی از این امر در دست نیست. گزارش شده که جامعه ب هایی به سفارت آمریکا روی آورده است، و این باعث دامن زدن به این شایعه شده است که این هیجانات از سوی مخالفان اعطای امتیاز نفت شمال به شرکت آمریکایی طراحی شده است تا از اعتبار ایران در آمریکا، که ظاهراً ب هاییگری در آنجا طرفداران زیادی دارد، کاسته شود. آنچه که به تحریکات ضدب هایی دامن زده دو «معجزه» مناسب برای این شرایط بوده است که دربارهاش خیلی تبلیغات صورت گرفته و بر عده زیادی تأثیر گذارده است. یکی آنکه، یک ب هایی از صدقه دادن به نام حضرت عباس، با به کاربردن واژگان نامناسب درباره این امامزاده، سرباز زده و نابینا شده است؛ و در یک مورد دیگر یک مسلمان معتقد از مرضی که مدتها بود رنج میبرد، ر هایی یافته است.» (FO E ۶۷۰۶/۲۵۵/۳۴)

مجلس که امکـان فعـالیت آزادانه در اجتماع نـدارد، روزنامه هایش آزاد نیسـتند و مطالب آنها شـبها در چاپ خانه ها سانسور میشود، گفت که همایننگ مـدیران این جراید در مجلس تحصن کردهاند. بهار با تشـریح لحظاتی که میان او و میرزاده عشـقی در آخرین ساعت از عمر او گذشـته به اهمال نظمیه اشاره کرد و گفت که شـخص مؤثر در این ترور فرار کرده و شاید تاکنون از مرز هم خـارج شـده باشـد. بهـار نسـبت به صـداقت کار نظمیه در کشف حقیقت تردیـد کرد. وی در پایان افزود: «آن پنجه سرخی که گریبان عشـقی را گرفت و او را به دامان قبر انداخت، آن پنجه سرخ در یک مملکت قانونی قابل دیدن نیست؛ قابل تحمل نیست. باید مجلس شورای ملی آن پنجه سرخ را قطع کند... [و گرنه] مردم قطع خواهند کرد.»(۱)

 سوءظن رضا خان به تلگرام طایفه شادلو و روحانیان بجنورد

در پی ابراز نگرانی طـایفه شـادلو و تعـدادی از روحـانیان بجنورد از شـکست اردوی بجنورد و اطلاع آن به مجلس شورای ملی (ر.ک: ۱۵ تیر) رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشـکر شـرق و انعکاس عین مراسـله یادشده از حسین خزاعی خواست «برای تحقیق هویت امضاکننـدگان ... به محل رفته یا یک نفر مأمور موثق و امین اعزام دارید که معلوم شود آنها از مخالفین یا موافقین قشون هسـتند. البته اگر مورد سوءظن هسـتند آنها را توقیف و در صورتی که از وحشت و اضـطراب مبادرت به مخابره این تلگراف نمودهانـد به آنهـا اطمینـان داده و خاطرشان را آسوده نماییـد.» رضا خان خواسـتار اطلاع رفتار امیرلشـکر شـرق با افراد یادشده گردید و در پایان تأکید کرد هر چه زودتر سرهنگ مهدی خان را جلب و محاکمه کند.(۲) سرهنگ مهدی خان رئیس اردوی شکستخورده بجنورد بود.

 توبیخ فرمانده لشکر شرق نسبت به ارسال تلگرام کشف

در پی ارسال پیشـنهاد های سـرهنگ مهدی خان نسبت به چگونگی تهاجمی که باید از این پس علیه ترکمنها صورت گیرد و مشـخص کردن جبهه هـای مربوطه، رضـا خـان امروز خطـاب به حسـین خزاعی گفت که این پیشـنهادها، محرمانه است و باید مسـتور باشد، «اما کشفاً مخابره مینمایید. معلوم میشود قضایای اخیر در حالات و روحیه شما تأثیراتی بخشیده است.»(۳) (ر.ک: ۱۵ تیر)

 تأکید خزاعی به اعزام هواپیما

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز بار دیگر از رضا خان خواست یک هواپیما [برای ترساندن ترکمنها] به مشهد پرواز کند. وی در کنار این درخواست، از نیاز این لشکر به چهار عراده توپ کوهستانی نیز خبر داد.(۴)

 دستور عزیمت رئیس تیپ شمال به استرآباد

رضـا خـان امروز به محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ شـمال، دسـتور داد بـا نظامیان خود به طرف استرآباد برود تا شایـد از فشار ترکمنها به لشـکر شـرق کاسـته شود. در این دستور اضافه شد «همانطور که خود شما هم اظهار داشت هاید مقصود، تعرض [=

حمله] نیست [بلکه تهدید است.]»(۵) [آیرم قبلاً ـ گفته بود که از حمله به ترکمنها چیزی جز تلفات عاید قشون نخواهد شد. (ر.ک: ۱۵ تیر)] رئیس تیپ شمال در پاسخ اظهار داشت که دستورات لازم برای تمرکز قوا در آن حدود داده شده، همچنین به ترکمن هایی که مطیع دولت هستند خلعت هدیه میشود و مورد محبت قرار میگیرند.(۶)

 تأکید وزیر جنگ به عدم جابهجایی نیرو از قهوهرخ

رضا خان وزیر جنگ امروز خطاب به امیرلشکر جنوب گفت که با توجه به این که نیرو های نظامی در غرب و شرق درگیر هستند و نیز از آنجا که سرداراسعد وعده داده به زودی امیرمجاهد را روانه یا اروپا یا در تهران حاضر نماید، اردوی نظامی پس از رسیدن به قهوهرخ، مستقر شده، از آن حدود بیرون نرود.(۷)

همچنین امروز از طرف وزارت جنگ به محمود آیرم تأکید شد که در انتخاب میرزایانس، نماینده ارامنه، از اصفهان اقدام فوری شود.(۸)

 جابهجایی نیرو های ترک و انگلیس در کردستان

وزارت امور خارجه امروز از قول کارگزاری ارومیه به وزارت جنگ اطلاع داد که نزدیک به ۲۰۰ نظامی ترک به شمزینان که سه چهار فرسخی مرز ایران است، رفته و بر عده خود در این ناحیه افزودهاند. از طرف دیگر نیز انگلیس قوای خود را از کرکوک به طرف رواندوز رانده؛ در برابر قوای ترکیه نمایش قدرت میدهد.(۹)

 ابلاغ رسمی گشایش شعب بانک ایران و روس

وزارت امور خارجه امروز به کارگزاری های مشهد، اصفهان و بارفروش اطلاع داد که دولت اجازه میدهد شعبه های بانک ایران و روس در این سه شهر تأسیس شود. در این ابلاغیه آمده است که فعالیت بانک یادشده در چارچوب قوانین مملکتی است.(۱۰)اطلاع وزارت امور خارجه به شهر های مذکور در حالی صورت میگیرد که دولت شوروی در این شهرها اقدامات اولیه خود را برای گشایش بانک روس و ایران انجام داده بود و دولت ایران در برابر

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۳۴، صص ۱ و ۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، صص ۳۸۲ تا ۳۸۴. حسین خزاعی پس از اعزام یک مأمور برای بررسی و تحقیق درباره تلگرام یادشده، به رضا خان پاسخ داد که این مراسله به واسطه وحشت و اضطراب ناشی از شکست نظامیان بوده، و اهالی اینک «به مراحم بندگان حضرت اشرف امیدوار» هستند. (همان، پ ۸، ص ۳۷۸).

۳- همان، پ ۸، ص ۳۹۲.

۴- همان، پ ۸، ص ۳۶۲. در پاسخ به درخواست های فرمانده قشون شرق گفته شد که توپ های کوهستانی مهمات ندارند؛ پس از رسیدن مهمات فرستاده میشوند. کاربرد هواپیما نیز در آن منطقه صورت خوشی ندارد و احتمالاً اثرات سوء خواهد داشت[!] با این حال به فکر فرودگاه، آشیانه هواپیما و بنزین و روغن باشید. (همان، پ ۸، ص ۳۶۰).

۵- همان، پ ۲۲، ص ۲۳۶.

۶- همان، پ ۲۲، ص ۲۳۵.

۷- همان، پ ۱۸، ص ۶۰۱.

۸- همان، پ ۲۴، ص ۱۵.

۹- همان، پ ۳، ص ۹۳.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰-۱۷-۳۸-۱۳۰۳.

کار انجام شده قرار داشت.

 اقدام غیرقانونی سامیبیک برای رساندن مراسلات سیاسی به ترکیه

سامیبیک، باش شهبندر ترکیه در ارومیه، مراسلات دیپلماتیک خود را توسط قاصد های مخصوص به شمزینان میفرستد تا از آنجا به آنکارا مخابره کنند؛ این در حالی است که کنسولها و سرکنسولها مستقیماً حق اعزام پیک سیاسی به خارج از ایران را ندارند [و اینها باید از طریق سفارت خانه انجام شود.] مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، امروز این خبر را همراه جزئیات آن به وزارت امور خارجه اطلاع داد.(۱)

 پروبال دادن انگلیس به سیدطه

برخلاف گزارش های پیشین که گفته میشد تاریخ مصرف سیدطه برای انگلیس به پایان رسیده، اینک خبر میرسد که سیدطه با اشاره انگلیس از رواندوز راهی مناطق طایفه بالک شده که در نزدیکی اشنویه و لاهیجان است. او مأمور است به نفع سیاست انگلیس در میان کرد های بالک تبلیغ کند. گفته میشود انگلیس وعده استقلال کردستان را به سیدطه داده و او را به عنوان ملک کردستان شناسایی خواهد کرد. این گزارش میافزاید برادران سیدطه، سیدمصلحالدین و شمسالدین، برخلاف او طرفدار سیاست ترکیه هستند و اینک به مناسبت ورود سیدطه به ایلات بالک، ترکها میخواهند سیدمصلحالدین را در برابر سیدطه علم کنند و امکان دارد سیدمصلحالدین وارد ایران شده و با رؤسای اکراد دیدار و ملاقات کند. این اخبار امروز توسط کارگزار ارومیه به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد.(۲)

 نامه کارگزاری خوزستان به کمپانی نفت جنوب

کارگزاری خوزستان امروز به اطلاع کمپانی نفت جنوب رساند که پیرو گفتوگوی شفاهی، سیم تلگرافی که در خاک ایران کشیده شده، قابل خرید و فروش نیست و دولت ایران آن را بیاعتبار میداند.(۳)چندی قبل کمپانی نفت جنوب، تلگراف خانه معروف به تلگراف خانه عراق را خرید و از آن استفاده اختصاصی نمود.

(تصویر) ملکالشعرای بهار

۱- همان، ۱۱۷ و ۱۱۶-۷-۱-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، صص ۳۳ تا ۳۶.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۲-۲۷-۳۴-۱۳۰۳. کمپانی نفت جنوب در پاسخ به این اعتراض نوشت که سیم یادشده فقط برای امور داخلی شرکت استفاده میشود و گمان میرود شرکت نفت جنوب حق دارد «آن قسمت از خط تلفون از بصره به محمره را که در داخله خاک ایران واقع است خریداری نماید.» (همان، ۴۱-۲۷-۳۴-۱۳۰۳).

ص: ۱۸۲

 چهارشنبه

۱۸ تیر ۱۳۰۳

۹ ژوئیه ۱۹۲۴

۶ ذیحجه ۱۳۴۲

 ادامه درگیریها در مراوهتپه

امیرلشکر شرق ظهر امروز به رضا خان خبر داد که جنگ در مراوهتپه میان اردوی لشکر شرق و ترکمنها ادامه دارد. طبق گزارش رسیده تلفات ترکمنها به ۸۰۰ نفر رسیده است. وی افزود که نیرو های کمکی برای الحاق به اردوی بجنورد حرکت کردهاند؛ و نیرو های نظامی پراکنده [= شکست خورده] در حال جمعآوری هستند. حسین خزاعی از رضا خان خواست فعلاً از احضار و محاکمه سرهنگ مهدی خان، رئیس اردوی بجنورد، خودداری شود. فرمانده لشکر شرق امروز بار دیگر خواستار اعزام هواپیمای جنگی شد تا «در حدود بجنورد و تراکمه... نمایش بدهد و ابلاغیه هم از طرف بندگان حضرت اشرف انداخته مراجعت نماید.»(۱)

 اعدام ۴۱ ترکمن

در پی درخواست محمودآقاانصاری (امیراقتدار) برای جلوگیری از اعدام اسرای ترکمن و ابلاغ آن به امیرلشکر شرق (ر.ک: ۱۵ تیر)، حسین خزاعی امروز اطلاع داد که ۴۱ نفر از این اسرا اعدام شدهاند و دو نفر از سران آنها در بجنورد توقیف هستند.(۲)

 نظر فرمانده لشکر شرق درباره تلگرام بجنورد

به دنبال تلگرامی که گروهی از اهالی بجنورد از طرف ایل شادلو و روحانیان شهر در انتقاد از شکست اردوی بجنورد و امکان تسری ناامنی به سراسر خراسان به رضا خان و مجلس شورای ملی ارسال کردند، وزیر جنگ دستور داد ماهیت امضاکنندگان این تلگرام روشن شود. (ر.ک: ۱۷ تیر) در پاسخ به این دستور، امیرلشکر شرق امروز به رضا خان نوشت که این نوع اقدامات زیر سر کسان سردارمعزز است. آنها در صدد شورش و خواستار بازگشت سردارمعزز هستند و میگویند وکیل [واقعی ما در مجلس] سردار منتصر است. «برای این که قضیه کاملاً مکشوف گردد، سلطان میرزاحسن خان آجودان که بصیرت کامل دارد» به بجنورد اعزام شده، نتایج بررسی های او به عرض خواهد رسید.(۳)

 تقاضای محمدحسین آیرم برای رفتن به تهران

پس از دستور رضا خان به محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، جهت عزیمت به استرآباد و نمایش قدرت، برای کاستن از فشار ترکمنها به نظامیان لشکر شرق، وی امروز درخواست کرد ۲۴ ساعته به تهران بیاید و برگردد. وی همچنین افزود که به قشون مازندران دستور داده شد عد های را به استرآباد گسیل کند؛ و نیز دوشنبه آینده که روز حرکت کشتی از گیلان است، نظامیان این قسمت نیز راهی استرآباد میشوند.(۴)

 اخطار کمپانی نفت جنوب به اهالی آبادان

کارگزار خوزستان امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که چند روز است کمپانی نفت در عبادان (آبادان) به صاحب ان خانه ها و مغازه ها که در زمین های کمپانی مستقر هستند اخطار کتبی داده که شش ماه فرصت دارند خانه و مغازه ها را تخلیه کنند؛ کمپانی این زمینها را برای توسعه خود نیاز دارد. کارگزار مینویسد که به این اقدام اعتراض کرده و تقاضا نمودهام که کمپانی هر کاری دارد با این کارگزاری در میان بگذارد نه با اهالی.(۵)

 گزارشی از سفر میرزامحمدرضا بوشهری به خوزستان

میرزامحمدرضا بوشهری مدیر روزنامه اصلاح، در مسافرتی برنامهریزی شده از تهران راهی بغداد میشود تا از آنجا به خوزستان برود. سر راه در کرمانشاه با امیرکل ملاقات و مذاکره میکند. مأموران لشکر غرب در جستوجوی محتوای این مذاکره متوجه میشوند که میرزامحمدرضا بوشهری از طرف اقلیت مجلس [به رهبری مدرس] مأمور «جلب متنفذین بر علیه قشون» است. وی حامل نامه هایی از مرکز برای شیخ خزعل بود. گفته میشود بوشهری توصیهنام های هم به امضاء یکی از نظامیان ارشد مرکز در دست داشته، به طوری که در برخی پست های نظامی وسایل تسهیل مسافرت او فراهم شده است.(۶)

مدیر روزنامه اصلاح از طریق بینالنهرین وارد محمره (خرمشهر) و سپس راهی ناصری شد تا با شیخ خزعل دیدار کند. با این که وی تذکره مسافرت بمبئی را گرفت، ضمن توقف در ناصری «مشغول تحریکات و تشویقات بر ضد دولت حاضر» گردید. موضوع به سرهنگ باقر خان، رئیس قشون خوزستان، اطلاع داده شد و وی پس از حضور در ناصری، بوشهری را به بهانه گردش با خود به شوشتر برد.

همزمان دو مأمور نظامی اقامتگاه بوشهری را تفتیش، همه نامه ها و مکاتبات او را ضبط کردند.(۷) بوشهری در واقع دستگیر و امروز به وزارت جنگ خبر داده شد که نامه های به دست آمده از بوشهری به تهران فرستاده شد.(۸) این گزارشها امروز از طریق کارگزاری خوزستان و لشکر غرب به تهران اطلاع ارسال گردید.

 تلگرام میرزامحمدرضا بوشهری به رضا خان و درخواست آزادی خود

میرزامحمدرضا بوشهری مدیر جریده اصلاح که به واسطه داشتن نامه هایی برای مخالفان دولت و مشارکت در اتحادیه مدیران جراید مخالف رضا خان (ر.ك: ۷ و ۱۲ تیر) در خوزستان دستگیر شده، با ارسال تلگرامی به رضا خان درخواست کرد از توقیف خارج و راهی هندوستان شود. بوشهری تمام کار های خود را «مشروع» دانسته، نوشت: «میخواستیم در سایه تشکیل اداره جریده با سرمایه کافی، تلافی از ظالم، حفظ فامیل نمایم. چون از مساعدت دولت مأیوس، به وسایل مختلفه تشبث،

اوراق تفتیش شاهد گفتار» من است.(۹)

 ادامه حضور ملخها در مناطق مرزی آذربایجان

امیرلشکر شمال غرب اطلاع داد که همکاری تنگاتنگی با مأموران روسی که برای مبارزه با آفت ملخ به ایران آمده بودند، انجام شد؛ با این حال اخبار رسیده نشان میدهد که ملخها به تازگی از مرز رد شده و تا یک فرسخ وارد خاک ایران شدهاند. ملخ های اخیر غیر از ملخ های پیشین است و طول آنها به هفت سانتیمتر میرسد.(۱۰)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۶۱.

۲- همان، پ ۸، ص ۴۳۳.

۳- همان، پ ۸، ص ۳۸۱.

۴- همان، پ ۲۲، ص ۲۳۴. با حرکت رئیس تیپ شمال به تهران موافقت شد. (همان، پ ۲۲، ص ۲۳۳).

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۵-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۲۲۱ و ۲۲۲.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۲-۳-۵۲-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۱۵۲.

۹- همان، پ ۱۸، ص ۱۵۶. رضا خان با آزادی او مخالفت کرد. (همان، پ ۱۸، ص ۱۵۵).

۱۰- همان، پ ۶، ص ۱۹. موضوع از طرف وزارت جنگ به وزارت فواید عامه اطلاع داده شد. (همان، پ ۶، ص ۱۸).

 توضیحات سرکنسولگری تفلیس درباره مشکلات اتباع ایران

سرکنسولگری ایران در تفلیس امروز گزارشی به وزارت امور خارجه فرستاد و نوشت تا زمانی که عهدنام های رسمی و حقوقی میان دول ایران و شوروی در مورد اتباع به تصویب نرسد، نمیتوان اقدامی قانونی برای اعتراضات اتباع ایرانی نمود. تاکنون هر اقدامی که صورت گرفته به واسطه ارتباط با مقامات محلی و روابط شخصی با آنان بوده است. حلوفصل اعتراضات از طریق مناسبات خصوصی تا حدودی کارگر است و در مسائل جزئی کاربرد دارد؛ وگرنه انواع مالیاتی که بر اتباع ایرانی تحمیل میشود، شامل همه اتباع دول خارجی نیز هست.(۱)

 نام های درباره حاجمحمدتقی رزاقُاف

ظرف دیروز و امروز نامه هایی در کابینه وزارت جنگ ثبت شد که درخواست آزادی حاجمحمدتقی رزاقُاف را میکرد. در این نامه ها آمده است که رزاقُاف صاحب تجارت خانه بزرگی است که رسمیت آن به امضاء اوست؛ تقاضا میشود وی عفو شود «زیرا مؤسسات او در بادکوبه به دست روسها و املاکش [در خلخال] به دست ورثه سردار مقتدر طالشی افتاده و عائله او در زحمت هستند. اگر هم توقف او در آذربایجان صلاح نیست، امر فرمایید در جای دیگری سکنی گیرد.»(۲)

 درگیری در اطراف برازجان

به گزارش امیرلشکر جنوب، امشب چند نفر از اهالی گیسگان در نیم فرسنگی برازجان با اهالی درگیر شده، دو نفر کشته و یک تن مجروح میشود. شش نفر مظنون دستگیر شدهاند.(۳)

 پنجشنبه

۱۹ تیر ۱۳۰۳

۱۰ ژوئیه ۱۹۲۴

۷ ذیحجه ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز پیش از ظهر به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدای جلسه اعتبارنامه نراقی نماینده کاشان مطرح شد، اما موافقان و مخالفان در چگونگی برخورد با این اعتبارنامه درگیری لفظی پیدا کردند و در ن هایت رئیس مجلس از صحن خارج شد و نمایندگان نیز صحن را ترک کردند. نزدیک ظهر که مجلس بار دیگر تشکیل شد تعدادی از نمایندگان به ورود هر چه زودتر لایحه نفت به صحن مجلس تأکید کردند. این لایحه با این که در کمیسیون نفت به پایان کار خود

رسیده بود، اما در تنظیم نسخه فرانسوی و تطبیق آن با اصل فارسی باید اقداماتی صورت میگرفت که هنوز تمام نشده بود.(۴)

 اعتراض مردم مازندران به صدور برنج

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که برنج در مشهدسر (بابلسر) کمیاب شده و گروهی از مردم در اعتراض به خرید و انبار برنج توسط تجارت خانه روسی سانترسایوز به انبار برنج این تجارت خانه یورش آورده، در آن را شکستهاند. نظامیان حاضر در آن ناحیه فوراً از اقدام بعدی معترضان جلوگیری کردند و در اثر هیجان پیش آمده یک زن زخمی شده و به حال مرگ افتاد. مردم زن مجروح را به تلگراف خانه آورده، اعتراضات خود را ادامه دادند. در ن هایت از طرف اداره قشونی حکم شد برنج فعلاً صادر نشود.(۵) پیش از این وزارت داخله به حاکم مازندران دستور داده بود، صدور برنج از آن منطقه بلامانع است.(۶)

 پایان مقاومت نظامیان در مراوهتپه

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، اطلاع داد که آن بخش از اردوی نظامی بجنورد که در مراوهتپه در برابر ترکمنها مقاومت میکرد، پس از دادن تلفات و نداشتن آب، خود را تسلیم کرده است. خبر های رسیده به فرمانده لشکر شرق میگوید که ترکمنها نیز تلفات زیادی برای شکست بقایای اردوی بجنورد دادهاند. حسین خزاعی افزود که ترکمنها پیام دادهاند اگر دو تن از سران ترکمن که در بجنورد اسیر و توقیف هستند آزاد شوند، تمام اسرای نظامی را با تجهیزات به غنیمت گرفته، پس خواهند داد.(۷)

 عدم تهدید بانه

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، به رضا خان خبر داد که خبر های رسیده از منطقه نشان میدهد که بانه در تهدید نیست. «کشته شدن محمود خان [بان های] لطمه بزرگی به اشرار و تحریکات انگلیسها وارد نموده... بعد از ورود قوای اعزامی به سردشت، پشتدریها که چهار فرسخ از سرحد تجاوز نموده بودند، عقبنشینی» کردهاند.(۸) طهماسبی همچنین اطلاع داد که ۶۵۶ سوار و ۲۷ پیاده از عشایر منطقه برای یاری به نظامیان وارد سردشت شدهاند. «دستور داده شد که

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۳۳ و ۳۳-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، صص ۶۱ و ۶۲. موضوع این بار نیز به امیرلشکر شمال غرب منعکس شد و عبد الله طهماسبی یادآور شد که حکم رزاقُاف اعدام است، در ثانی وی تجارت خانه ندارد و اگر هم داشته «دارالسیاسه» بوده و مشغول جاسوسی و خیانت. طهماسبی به وزارت جنگ توصیه کرد به این نوع عرایض توجه نکنند. (همان، پ ۲۳، ص ۵۹).

۳- همان، پ ۱۹، ص ۲۹۵.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۳۶، ص ۱.

۵- همان، شم ۱۶۳۵، ص ۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۳۱۴. پس از انعکاس گزارش حاکم مازندران توسط وزارت داخله به وزارت جنگ، وزارت جنگ به رئیس تیپ شمال دستور داد صدور برنج را آزاد کند. (همان، پ ۲۰، ص ۳۱۲). گزارش کاملتر این رخدادها را میتوان از زبان رئیس تلگراف خانه بارفروش خواند. گزارش ابوالحسن شیبانی درباره حوادثی که در اثر خرید بیرویه برنج برای صدور به شوروی پیش آمده، چنین است: «در شهر شوال برای قلّت برنج در شهر جمعی از کسبه و ساکنین در موقعی که برنج های اداره سانترسایوز را برای حمل بادکوبه به مشهدسر میبردند در وسط شهر ریخته تعداد سی خروار از آن را غارت میکنند؛ چون مسئله مربوط به اداره قشونی میشد پس از راپورت آن به تیپ شمال حکم رسید تا تأمین آذوقه شهر نشود اداره قشونی مانع از حمل هر برنجی، خواه داخله یا خارجه بشود. تجار که مقدار گزافی برنج خریداری کرده بودند تلگرافات عدیده به طهران کرده، درخواست کردند آنچه خریداری شده حمل شود، پس از آن دیگر خریداری نخواهد شد. از طرف ریاست جلیله وزراء به تیپ مستقل امر شد به همین قسم عمل نمایند. در موقعی که اجازه صادر شد و کشتی برای بردن سی هزار پوط برنج در بندر مشهدسر حاضر بود برنجها را با لنگر به کشتی حمل مینمودند، اهالی مشهدسر هجوم نموده کیسه های برنج را چه غارت و چه پاره کرده؛ مجدداً رئیس قسمت مازندران حمل برنج را قدغن کرد. تجار که این بلوا را مطابق دستور خصوصی تصور میکردند شب ۱۷ ذیحجه به تلگراف خانه آمده به اسم تحصن و شکایت از وضعیت در تلگراف خانه اقامت نمودند. اداره قشونی که از وضعیت مستحضر شد [به] تلگراف خانه آمده اینها را به هر ترتیب بود راضی کرده و خارج نموده اثاثیه و ظروف آشپزی آنها در تلگراف خانه چند روزی بود تا بالاخره اداره قشونی کمیسیونی کرده حمل برنج را با صدور اجازهنامه خصوصی تصویب نمود.» (اسناد مؤسسه مطالعات...، پ ۲۰، صص ۳۰۳ و ۳۰۴).

۷- همان، پ ۸، ص ۳۲۰.

۸- همان، پ ۴، ص ۱۰۶.

بقیه سواران فعلاً حرکت خود را موقوف دارند» و در سلدوز مستقر باشند.(۱) از گروه اعزامی به سردشت، ۲۰۰ سوار عشایری به بانه اعزام شدند.(۲) علت عقبنشینی پشتدریها، در واقع ترک ییلاق بوده است. سران این ایل به فرمانده قوای بانه گفتند که چون ایران مراتع مهمی ندارد آن را تخلیه میکنیم. پشتدریها اصلاً ساکن بینالنهرین بوده، برای ییلاق وارد بخشی از خاک ایران میشوند.(۳)

 نگرانی از گسترش ناآرامی

وزارت جنگ با ارسال تلگرامی فوری به فرمانده قشون آذربایجان نوشت که تلگرام هایی از تهران به خوی مخابره شده که اهالی مالیات بلدی را نپردازند. «فوراً تحقیقات لازم به عمل آورده معلوم نمایید و اطلاع دهید که این تلگرافات را کی از طهران به خوی کرده است.» وزارت جنگ که به شدت نگران توسعه ناآرامی علیه دولت وقت بود، افزود: «هر جا که چنین تحریکی شده یا در ادای مالیات بلدی خودداری میشود جداً جلوگیری کرده و در پیشرفت وصول» آن جدیت کنید.(۴)

 تمکین خلبان های روسی از امیرلشکر غرب

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، به اطلاع وزارت جنگ رساند که فعلاً هر دو خلبان روسی حاضر در منطقه برای عملیات جنگی حاضر هستند اما هواپیماها بنزین و روغن ندارند. «قدغن شد محض صرفهجویی به مرکز معاودت، پس از وصول بنزین و روغن، در صورت احتیاج مجدداً تقاضا» خواهد شد.(۵) (ر.ک: ۱۴ تیر) وی در تلگرام دیگری افزود که فعلاً عملیات جنگی با همه طوایف صلاح نیست و از طریق ایجاد اختلاف در حال نفوذ و غلبه بر آنها هستیم. توقف هواپیماها در بروجرد به واسطه تابش آفتاب و امکان کج شدن بال آنها صلاح نیست، دستور داده شد همگی به تهران پرواز کنند.(۶)

 هشدار کارگزاری آذربایجان نسبت به فعالیت هیأت های تبشیری آمریکا

کارگزاری آذربایجان در نام های که امروز خطاب به وزارت امور خارجه فرستاد، با اشاره به این که «یوسف» یکی از مهاجران مسیحی که اخیراً به ارومیه بازگشته، و خود را «یونان» معرفی میکند، [مسیحی شده است.] «تأسیساتی که مسیون آمریکایی برای اعاشه و نگاهداری اطفال یتیم و بیبضاعت مسلمانها چه در تبریز و چه در ارومیه ایجاد نمودهاند بالنتیجه بسیاری از این قبیل عناصر را به وجود خواهد آورد.» جلوگیری از این اقدامات «فقط به وسیله تأسیس مدارس و دارالایتامها ممکن خواهد بود.»(۷)

 مادر آقا خان در همدان

مادر آقا خان، رهبر اسماعیلیه، که از بینالنهرین وارد ایران شده، امروز به همدان رسید. رئیس ارکان حرب لشکر غرب با ارسال این خبر افزود: «با تجلیلات لازمه» از وی استقبال شد.(۸) مادر آقا خان میخواهد روز عرفه را در حضرت عبدالعظیم باشد.(۹)

□ آمادگی کشتی پهلوی برای حرکت به طرف ایران

سرهنگ اسماعیل خان، مأمور خرید وزارت جنگ در آلمان، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که کشتی پهلوی به همراه کاپیتان، ۱۵ نفر کارکن فنی و غیره آماده حرکت به طرف ایران است. کشتی پهلوی میتواند ۲۰ ژوئیه/۲۹ تیر حرکت کند. ۱۵۱۳ لیره خرج رسیدن آن به سواحل ایران است. (ر.ک: ۸ خرداد)(۱۰)

□ ورود رضا خواجوی به تهران

رضا خواجوی، یکی از اعضای کمیته انقلاب گیلان در رشت و کمیسر مالیه در دولت انقلاب تا زمان فرار احسان الله خان به بادکوبه، امروز وارد تهران شد. منابع انگلیسی با ذکر این خبر به علت بازگشت رضا خواجوی اشاره نکردند. خواجوی با خودرویی که پیک مملکت شوروی است از انزلی به تهران آمد.(۱۱) وی در آبان ۱۳۰۰ش همراه احسان الله خان و حدود هشتاد نفر دیگر به بادکوبه فرار کرده بود.

۱- همان، پ ۴، ص ۱۰۴. وزارت جنگ پس از دریافت این تلگرامها بار دیگر تأکید کرد که عشایر هر چه زودتر به مناطق خود مراجعت کنند. (همان، پ ۴، ص ۱۰۵).

۲- همان، پ ۴، ص ۱۰۳.

۳- همان، پ ۱۵، صص ۱۱ و ۱۲.

۴- همان، پ ۴، ص ۱۷۲. عبد الله طهماسبی چند روز بعد وجود چنین تلگرام هایی را تکذیب کرد. (همان، پ ۴، ص ۱۷۱).

۵- همان، پ ۱۴، ص ۹۴.

۶- همان، پ ۱۴، صص ۹۶ و ۹۷.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۱-۲-۴۵-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۸۹.

۹- همان، پ ۳، ص ۹۰.

۱۰- همان، پ ۲، ص ۳۵. وزارت جنگ هم دستور داد کشتی پهلوی هر چه زودتر به طرف ایران حرکت کند و نیز مقرر شد وجه درخواستی به برلن حواله شود. (همان، پ ۲، صص ۳۳ و ۳۴). کشتی خریداری شده از آلمان که همانجا «پهلوی» نامیده شد، قرار بود از طریق شمال، یعنی سرزمین روسیه و رود ولگا به ایران بیاید، اما روسها با این دستآویز که این کشتی جنگی است با عبور آن از سرزمین خود مخالفت کردند. در ن هایت قرار شد کشتی پهلوی که کشتی کوچکی بود از راه منتهی به سواحل خلیج فارس راهی ایران شود. (مؤلف)

۱۱- FO E ۷۲۲۳/۲۵۵/۳۴.

ص: ۱۸۵

 جمعه

۲۰ تیر ۱۳۰۳

۱۱ ژوئیه ۱۹۲۴

۸ ذیحجه ۱۳۴۲

 انعکاس شکست نظامیان از ترکمنها در جریده پایونیر

جریده پایونیر چاپ هندوستان در میان اخبار خود که با تاریخ امروز درج کرد از قول مخبر خود از مشهد نوشت که در ناحیه گنبدکاوس «تراکمه به قوای دولتی شبیخون زده، بعد از جنگ سختی قوای دولتی به طرف بجنورد عقب نشسته و ۳۰۰ نفر از قوای پیادهنظام مقتول و اکثریت قوای سوار فرار کردهاند. قوای امدادی از مشهد برای بجنورد حرکت کرده است.»(۱)این ترجمه را فرمانده نظامیان فارس، فضل الله زاهدی، به وزارت جنگ فرستاد و توضیح داد که چون این اخبار «اثرات سوئی در اذهان تولید میکرد از اشاعه آن در روزنامه های محلی جلوگیری به عمل آمد.»(۲)

 تقاضای برقراری ارتباط رمز میان لشکر شرق و تیپ شمال

پس از موظف شدن تیپ مستقل شمال به نمایش قدرت در برابر ترکمنها و کاسته شدن فشار از لشکر شرق، حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز از رضا خان تقاضا کرد «یک نسخه مفتاح رمز مابین تیپ شمال و لشکر شرق تهیه و ارسال» شود.(۳)

 عدم اعتماد به اظهارات مسئول سیاسی ترکیه

وزارت امور خارجه امروز در نام های محرمانه به وزارت جنگ نوشت که رویه دولت ترکیه در یک سال گذشته نسبت به مناطق مرزی ماکو مشکوک بوده است؛ «لزوماً زحمتافزا و متمنی است مقرر فرمایید به امارت لشکر شمال غرب تلگرافاً تعلیمات صادر شود به مواعید و اظهارات آنها [= مسئولان ترکیه] اعتماد ننموده، در تمام نقاط مجاوره با خاک ترکیه بر عده قوای ساخلو بیفزایند تا به این وسیله [و نه مذاکره] از تجاوز نظامیان و اکراد ترکیه جلوگیری به عمل آید.»(۴)

 اجازه تأیید قباله خانه شیخ خزعل

کارگزاری محمره (خرمشهر) امروز به وزارت امور خارجه نوشت که بانک شاهنشاهی قباله خان های که پارسال از شیخ خزعل خریده، به کارگزاری فرستاده و تقاضای تصدیق آن را دارد. اگر قرار نیست در تهران تصدیق شود، اجازه آن در اینجا داده شود.(۵)

 ورود سه هواپیمای دیگر به ایران

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که از انزلی گزارش شده کشتی اسپارت که در بندرانزلی پهلو گرفت، حامل سه فروند هواپیما نیز بوده است.(۶)

 سخنرانی اقتصادی در مسجد سپهسالار

ساعت سه بعد از ظهر امروز در مسجد سپهسالار «راجع به مسائل اقتصادی از طرف وعاظ مذاکراتی خواهد شد.» این برنامه را «حزب طرفداران اقتصاد» اجرا میکند. حسن پنبهچی این اعلان را برای اطلاع عموم در جراید درج کرد.(۷)

(تصویر)

مسجد سپهسالار

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۴۳۶.

۲- همان، پ ۱۹، ص ۴۳۵.

۳- همان، پ ۸، ص ۱۰۰. مورد درخواستی برای هر دو یگان نظامی ارسال شد. (همان، پ ۸، ص ۱۰۱).

۴- همان، پ ۱۲، ص ۴۱۰.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳-۳۶-۵۱-۱۳۰۳. چند روز بعد وزارت امور خارجه با ارسال تلگرام رمز به کارگزاری خوزستان یادآور شد که اراضی یادشده خالصه است و «احدی حق انتقال ندارد.» وزارت خارجه افزود که بانک شاهنشاهی پارسال قباله را به وزارت خارجه فرستاد و تقاضای تصدیق کرد که همین پاسخ داده شد. (همان، ۱۴-۳۶-۵۱-۱۳۰۳).

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۳۶، ص ۲.

۷- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۱، ص ۳.

 شنبه

۲۱ تیر ۱۳۰۳

۱۲ ژوئیه ۱۹۲۴

۹ ذیحجه ۱۳۴۲

 تکذیب دخالت ترکمن های روسی در شکست اردوی بجنورد

وزارت جنگ امروز به فرمانده لشکر شرق نوشت که شایعاتی در آن ناحیه وجود دارد که ترکمن های شوروی در جنگ اخیر مساعدت و مشارکت داشتهاند. «قدغن فرمایید این شایعه را جداً تکذیب نمایند زیرا روسها با این سیاست دولت [= سرکوب ترکمنها] کاملاً موافق و در موقع خود از هیچگونه همراهی مضایقه نخواهد کرد.»(۱)

 اعتراض روحانیان شیراز به تولید مشروبات الکلی

فرمانده تیپ فارس امروز به رضا خان اطلاع داد که چندی قبل «علمای شیراز برای مسدود کردن مرکز تقطیر الکل اقداماتی» کردند و بنابر دستوری که از مرکز رسید آن می خانه بسته شد. اخیراً رئیس اداره مالیه موقعیت را برای راهاندازی دوباره مشروبسازی مناسب میبیند و از «نقطهنظر رعایت صرفه دولت مرکز مزبور را مجدداً تشکیل و تاکنون نیز صحبتی در میان نبود» تا این که چند نفر از علمای درجه دو با گروهی از اهالی شیراز بیرون دروازه باغشاه چادر زده، و با نظم، خواستار تعطیلی مرکز مشروبسازی شدهاند.(۲) (ر.ک: ۲۳ تیر)

 امکان تهاجم سالارانتظام به قوای خوزستان

سرهنگ باقر خان، رئیس قوای خوزستان، اطلاع داد که خبر های رسیده نشان میدهد سالارانتظام بختیاری رئیس نگهبانان مسجد سلیمان، طبق دستوری که از خوانین بختیاری دارد مشغول جمعآوری سوار و تفنگچی است و تاکنون بیش از هزار سوار گردآورده؛ گویا میخواهد به نظامیان خوزستان حمله کند.

سالارانتظام اغلب گردنه ها و نقاط مهم بین شوشتر و مسجد سلیمان را سنگربندی کرده است. سرهنگ باقر خان افزود که نظامیان خوزستان قدرت مقابله ندارند. «عده تحت سلاح این قوا صدوهفتاد و پنج نفر بیش نیست و هفتادوپنج نفر آن مأمور ساخلوی رامهرمز و دزفول میباشند.»(۳) (ر.ک: ۲۴ تیر)

 پیشنهاد های شیخ محمود به ایران

شیخ محمود با ارسال پیشنهاد های خود به فرمانده قوای سقز، خواستار همکاری ایران با خود شد. این پیشنهادها چنین بودند:

«۱. در صورت تحصیل اطمینان سه پسر و یک برادرزاده خود را برای تحصیل طهران یا همدان میفرستد. مقصود از اطمینان این است که دولت آنها را عندالاقتضاء تحویل انگلیسها ندهد. ۲. نقطه[ای] محرمانه در ایران معین شود که اموال و اثاثیه خود را برای مصونیت در آنجا مدفون نماید. ۳. اجازه خرید فشنگ به طور محرمانه از داخله با این که دو هزار تیر فشنگ شنیدر محرمانه تحویل، در مقابل تفنگ و فشنگ بگیرد.» امیرلشکر غرب با ارسال این خبر به وزارت جنگ همکاری با شیخ محمود را در این موقعیت به نفع ایران دانست.(۴)

 درخواست سیدعلی یزدی طباطبایی برای عزیمت به بینالنهرین

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز درخواست آیت الله سیدعلی یزدی طباطبایی(۵)، را به اطلاع رضا خان رساند. «از جهت ابتلاء مرض و اشتغال به معالجه تا حال توقف [در مشهد] داشته، محض استحضار خاطر مبارک لزوماً تصدیع میدهم بر حسب اطلاعات مهمه اخیره لازم است رفتن به عتبات. اگر تصویب فرمایند با تهیه وسایل مقتضی از این طرف حرکت اُولی است و اگر نه مراجعت به طهران شود.»(۶)

 اعتراض سفارت شوروی به فعالیت مدرسه گمیشتپه

سفارت شوروی با ارسال نام های به وزارت امور خارجه به فعالیت مدرس های در گمیشتپه [به ریاست قادر افندی] اعتراض کرد و آن را خلاف فصل پنجم عهدنامه ۲۶ فوریه ۱۹۲۱ دانست. [گویا این مدرسه فعالیت های ضدبلشویکی داشت.] در این نامه آمده است که این سفارت بر طبق اطلاع قبلی وزارت خارجه ایران، خبر تعطیلی مدرسه را به کمیساریای ملی امور خارجه شوروی داده بود، اما خبر رسیده درست نبود. «تقاضا دارد که هر چه زودتر اقدامات مؤثر لازمه در بستن این مدرسه و تبعید معلمین آن از حدود و نواحی استرآباد به عمل آورند.»(۷)

 ارسال پرونده سیدعلی باقرزاده به تهران

امیرلشکر شمال غرب امروز پرونده سیدعلی باقرزاده را به تهران فرستاد.

باقرزاده علیه حکومت ارومیه اعلامیه منتشر و حاکم را به حیف و میل عایدات دارالایتام متهم کرده بود. از نظر عبد الله طهماسبی، باقرزاده، کمونیست و با کنسولگری شوروی در ارومیه مرتبط بود.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۸۹.

۲- همان، پ ۱۸، ص ۳۳۷.

۳- همان، پ ۱۸، صص ۲۷۹ و ۲۸۰.

۴- همان، پ ۱۴، صص ۴۳ و ۴۴. رضا خان در پاسخ به این پیشنهادها، فقرات اول و دوم آن را عملی دانست، اما گفت که «فقره سوم که مربوط به مبادله اسلحه و مهمات است به هیچوجه امکانپذیر نیست.» (همان، پ ۱۴، ص ۴۲).

۵- آقاسیدعلی یزدی طباطبایی در ۱۲۴۰ش در یزد تولد یافت. تحصیلاتش را در یزد و اصفهان گذراند و سپس به نجف

اشرف رفت و از استادان حوزه علمیه آنجا کسب دانش کرد؛ به ایران بازگشت و در شیراز رحل اقامت افکند و در همان جا هم ازدواج نمود. افزون بر وعظ و اقامه نماز به شغل تجارت نیز میپرداخت که به سبب همین مشاغل با چند تن از شاهزادگان قاجاری روابطی به دست آورد. در جریان مشروطه و محاکمه شیخ فضل الله نوری از مدافعان و همباوران او بوده، در دفاع از آرای آن شیخ فعالیت مینمود. پس از فتح تهران و استقرار مجدد مشروطیت، برخلاف انتظار به دومین دوره مجلس شورای ملی راه پیدا کرده، نماینده مردم یزد در آن مجلس گردید. گفته شده در این باره آیات سیدعبد الله بهبهانی و سیدمحمد طباطبایی از او حمایت کردهاند. او از روحانیان متنفذ، ثروتمند و سیاستپیشه بود که فرزندان متعددی پیدا کرد اما از میان آنان، فرزند بزرگش، معروف به سیدضیاءالدین طباطبایی با انجام کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ به مقام ریاستالوزرایی رسیده، راه را برای سرنگونی سلطنت قاجاریان و روی کار آمدن رضا خان و تأسیس سلطنت پهلوی هموار ساخت. (اسامی نمایندگان مجلس شورای ملی...، ص ۲۰؛ عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و...، ج ۳، ص ۱۸۱۲).

۶- همان، پ ۸، ص ۱۰۲. رضا خان در پاسخ گفت آیا منظور کمک است یا تقاضای دیگری دارد؟ سندها کمکی به روشن شدن بقیه قضیه نمیکنند. (همان، پ ۸، صص ۱۰۳ تا ۱۰۵).

۷- همان، پ ۲۲، ص ۴۵۶. موضوع از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ منعکس شد، به رئیس تیپ شمال دستور داده شد «مدرسه را بسته و قادر افندی را از آن حدود تبعید نمایید.» (همان، پ ۲۲، صص ۴۵۴ و ۴۵۵). محمدحسین آیرم نیز به فرمانده نظامیان منطقه دستور داد مدرسه را بسته و قادر افندی را تبعید کنند (همان، پ ۲۲، ص ۴۵۳).

۸- همان، پ ۵، صص ۱۵۷ و ۱۵۹.

 مناسبات رئیس مالیه اردبیل با کنسول شوروی

وزارت امور خارجه، در نام های به وزارت جنگ، از قول کارگزاری اردبیل اطلاع داد که رئیس مالیه اردبیل با کنسول شوروی در این شهر سُر و سِرّی دارد و در صدد «تهیه زمینهسازی بر ضد رئیس قشون برای اجرای مقاصد نامعلوم [است.] و از ملاقات های محرمانه ایشان عواقب سوئی» در انتظار است.(۱)

 ابلاغ شکایت دکتر آقایان به حکومت اصفهان

وزارت داخله امروز به حاکم اصفهان نوشت که دکتر آقایان شکایت میکند حاکم فریدن به رفقای او حکم کرده از شهر خارج شوند و از طرفداران او نیز خواسته است که در انتخابات شرکت ننمایند. در این نامه آمده است که مبلغین نامزد دیگر بدون تعرض مشغول تبلیغ هستند. «قدغن فرمایید نایبالحکومه [فریدن] با بیطرفی کامل وظیفه خود را انجام دهد.»(۲)

 مادر آقا خان در تهران

مادر آقا خان که قرار بود روز عرفه در شاهعبدالعظیم(ع) باشد، امروز در تهران است. وی به خانه عبدالحسینمیرزا فرمانفرما وارد شده است. او به زودی تهران را به مقصد مشهد مقدس ترک خواهد کرد.(۳)

(تصویر) شیخ محمود

 یکشنبه

۲۲ تیر ۱۳۰۳

۱۳ ژوئیه ۱۹۲۴

۱۰ ذیحجه ۱۳۴۲

 مراسم سلام در حضور محمدحسن میرزا

مراسم سلام عید قربان در حضور محمدحسن میرزا، ولیعهد، برگزار شد. طبق برنامه پیش از ظهر سفیرکبیر دولت ترکیه و سپس وزیرمختار افغانستان به عنوان نماینده دو کشور اسلامی حاضر در ایران به حضور ولیعهد رسیدند و سپس علما و رجال حضور یافته، مراسم سلام برگزار شد.(۴) همچنین امروز مراسم قربانی شتر «حسبالمعمول سنواتی از طرف وزارت داخله... در میدان توپ خانه با حضور نماینده دولت» اجرا شد.(۵)

 تقاضای اعزام سواران امیرجنگ به تهران

سالار اشرف، نماینده کرمانشاه، در نام های به رضا خان نوشت که چهار ماه است ده نفر سوار به ریاست توشمال زکی خان از طرف امیر جنگ، والی پشتکوه، به بروجرد رفتهاند تا به تهران اعزام شوند و در شمار اسکورت باشند. آنها هنوز در بروجرد هستند و با سختی گذران میکنند. سالار اشرف خواستار اعزام آنها به تهران شد.(۶) (ر.ك: ۲۹ تیر)

 انتشار دوباره حبلالمتین و تقاضای حمایت از مؤیدالاسلام

نماینده سیاسی ایران در هندوستان، امروز در نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که جریده حبلالمتین اخیراً سومین شماره از دوره جدید خود را منتشر کرده است. وی با اشاره به گذشته این نشریه یادآور شد حبلالمتین به مدیریت سیدجلالالدین مؤیدالاسلام یکی از معتبرترین و قدیمیترین جراید فارسیزبان است که در هندوستان منتشر میشد و در مشرقزمین شهرتی فراوان دارد. این روزنامه در اواسط جنگ بینالملل با سیاست انگلیس همخوانی پیدا نکرد و «مدیر آن تقاضای حکومت هند [= انگلیس] را که منافی مسلك مستقیم او و متضمن چشمپوشی از منافع ایران بود نمیتوانست بپذیرد» و به همین دلیل از انتشار بازماند. از آن به بعد چشم های مؤیدالاسلام رو به نابینایی گذاشت و زندگانیاش دچار پریشانی شد. نماینده سیاسی ایران در ادامه میافزاید که پس از ورود خود به کلکته، نظر به اهمیت این نشریه و اعتباری که نزد مسلمانان و هندوها دارد میدانستم که نشر دوباره آن با گسترش نفوذ اخلاقی و ادبی ایران همراه خواهد شد «و آن را اسباب تبلیغات مؤثره راجع به امنیت و بهبودی اوضاع حاضره ایران و جلب سرمایهداران خارجی قرار» میدهد. اینك با تشویق مؤیدالاسلام، نابینایی او مانع از انتشار دوباره حبلالمتین نشد. وی انتشار حبلالمتین را مفید به حال عالم اسلام دانست و از اولیای دولت درخواست کرد از مؤیدالاسلام و نشریه او حمایت کنند.(۷)

 امکان تشکیل کمیسیون مختلط مرزی در خصوص مرز های ترکیه و شوروی

سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت امور خارجه خبر

۱- همان، پ ۶، ص ۱۲۹. موضوع به فرمانده قشون آذربایجان اطلاع داده شد. (همان، پ ۶، ص ۱۲۸).

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۰۹۳۵، ص ۴.

۳- FO E ۶۷۰۶/۲۵۵/۳۴.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۳۶، ص ۱؛ همان، شم ۱۶۳۴، ص ۱.

۵- همان، شم ۱۶۳۶، ص ۱.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۴۱.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۹-۱۶-۱۷-۱۳۰۳.

داد که اختلافات سرحدی میان شوروی و ترکیه موجب شده دولت ترکیه به مأمور سیاسی خود در ترکیه دستور دهد، پیشنهاد تشکیل کمیسیون مختلط را برای تعیین خطوط سرحدی بدهد.(۱)

 اعتراض سفارت ترکیه به ادامه توقیف یک تبعه ترک در همدان

سفارت کبرای ترکیه در تهران به وزارت امور خارجه نوشت که عبدالخالق، تبعه ترکیه، همچنان در همدان محبوس است. اکنون عبدالخالق به شدت بیمار شده و با این که قول ر هایی او داده شده بود، عواقب وخیم مرگ او را متذکر میشویم.(۲)

 مواضع امیرلشکر غرب در قبال روحانیان بروجرد

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز در تلگرامی که برای رضا خان تنظیم کرد ضمن اشاره به ورود دو سید از تهران به بروجرد و همراه داشتن دستخطی از مقام وزارت جنگ افزود که خود را دارای مسئولیتی عنوان کردند که باید در میان طوایف لُر انجام دهند. آنها برای دیدار با رؤسای طوایف رفتند. فرمانده لشکر غرب در ادامه به سادات طباطبایی بروجرد اشاره کرد و اقدامات آنها را بدتر از عملیات الوار توصیف نمود. وی گفت که از بین رفتن تخت قاپوی هزار خانوار از طایفه بیرانوند که سال گذشته صورت گرفت، به گردن روحانیان بروجرد است. آنها بودند که وسایل فرار این خانوارها را از دست نظامیان فراهم کردند. اینان «همه روزه کمیسیونی در منازل یا مساجد تشکیل و انتشاراتی میدهند... از جمله میگویند طیاره ها فقط از روغن پیرزنها میتوانند پرواز نمایند و... اثرات این شایعه در قلوب الوار چقدر است، فدوی از تشریح آن عاجزم.» وی در پایان خواستار تصفیه کار علما شد، چرا که هر قدر میدان را برای آنها خالی کند آنان بر اقدامات خود خواهند افزود.(۳)
(ر.ک: ۲۸ تیر)

 بالا رفتن پرچم ترکیه در ارومیه

امروز پرچم دولت ترکیه طی مراسمی در محل سرکنسولگری این کشور در ارومیه بالا رفت. سامیبیک، باش شهبندر ترکیه در ارومیه، برای این مراسم از سران کردها نیز دعوت کرده بود، اما با تمهیداتی که قبلاً دیده شده بود، سران طوایف کرد به دیدن فرمانده قوای ارومیه رفتند. با این حال سامیبیک در حضور تعدادی از اهل تسنن خطاب بهآنها گفت که تاکنون شما تحت فشار بود هاید، اما از این به بعد نمایندگی سیاسی ترکیه با رسمیتی که پیدا کرده، از اهل تسنن حمایت خواهد کرد.(۴)

 دوشنبه

۲۳ تیر ۱۳۰۳

۱۴ ژوئیه ۱۹۲۴

۱۱ ذیحجه ۱۳۴۲

□ گزارش متفاوت حاکم خوزستان از موقعیت سالار انتظام

برخلاف آنچه که سرهنگ باقر خان، رئیس قوای خوزستان، از آمادگی سالارانتظام بختیاری برای تهاجم به نظامیان این منطقه گفت، (ر.ك: ۲۱ تیر) ثقهالملک، حاکم خوزستان، امروز اطلاع داد که سالار انتظام «به وسیله مکاتبات و فرستاده های مخصوص میخواهد اسکات فدوی را [از دادن گزارش هایی علیه او] حاصل نماید. فدوی هم سخت گرفتهام که باید خود او در شوشتر حاضر شود.»(۵)

□ اظهارات زیادهخواهانه نظامیان ترکیه

بنابر گزارش عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، به مرکز، یک مینباشی، یک یوزباشی و ۳۰ نظامی ترک با حضور در پست نظامی ایران واقع در پیر احمد کندی در حدود آواجق به مسئول پست مزبور گفتهاند که ساختمان پست را خراب کرده، صد متر عقبتر بسازد. این گزارش میافزاید که مینباشی به یوزباشی حکم کرده در صورتی که از طرف مأموران ایرانی محل پست تغییر نکند، خود اقدام به تخریب آن کند. طهماسبی در انتها نوشت که دستور دادهام موضوع با مذاکره ختم شود، وگرنه جداً جلوگیری کنند. «این حرکات ترکها و بهانهجویی هایی که میکنند معلوم نیست به چه مناسبت میباشد.»(۶)

□ تأکید امیرلشکر غرب به فعالیت انگلیس در میان طوایف لُر

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در نام های که امروز به رضا خان نوشت، بار دیگر از فعالیت انگلیس در میان طوایف لُر گفت. وی با استناد به خبری از فرمانده قوای سقز یادآور شد که مطمئن است که دو نفر از طرف والی پشتکوه برای مذاکره با انگلیس به بینالنهرین رفتهاند. جاسوس اعزامی از طرف فرمانده قوای سقز خبر داده بود: «مطابق کاغذی که جاسوسین شیخ محمود از بغداد راپورت داده که عیناً رؤیت شده، ۱۲ نفر از رؤسای لرستان را انگلیسها به بغداد دعوت، قریباً وارد خواهند شد.» رضا خان به این گزارش اهمیتی نداد.(۷)

□ مالیات نمایش های سرکنسولگری شوروی در تبریز

مستر جونز، پیشکار مالیه آذربایجان، امروز به کارگزاری این ایالت اطلاع داد که سرکنسولگری روسیه شوروی در تبریز در قبال نمایش هایی که در این محل برپا میکند، باید مالیات بپردازد. وی از کارگزاری خواست «اخطار فرمایید قبل از نمایش بلیطها را به دایره [مالیات] غیرمستقیم ارائه و به مهر رسانده، صدی پنج عایدات حاصله را پس از ختم نمایش به عنوان مالیات پرداخت و قبض تحصیل نمایند.»(۸)

□ شیوه برخورد با معترضان به تولید مشروب الکلی

پس از اجتماع گروهی از اهالی شیراز در مقابل دروازه باغشاه

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۱۹۳.

۲- همـان، پ ۳، ص ۱۳۰. پس از ارسـال نـامه سـفارت ترکیـه به وزارت جنـگ، بـار دیگر از امیرلشـکر غرب خواسـته شـد، عبدالخالق را به تهران بفرستد و نامبرده در ۱۲ مرداد همراه یک نظامی راهی تهران شد. (همان، پ ۳، صص ۱۲۷ و ۱۲۸).

۳- همان، پ ۱۳، صص ۱۲۸ تا ۱۳۰.

۴- همان، پ ۱۲، صص ۳۶۱ و ۳۶۲. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد. (همان، پ ۱۲، ص ۳۶۰).

۵- اسـناد مؤسـسه مطالعـات و پژوهش هـای سیاسـی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۴۹۹ و ۵۰۰. علت جمع‌آوری تفنگچی توسـط سالارانتظام که باعث ارائه گزارش غلط توسط سـرهنگ باقر خان، رئیس نظامیان خوزسـتان، شده بود، ترس از دسـتگیری بود. او خیلی زود تفنگچیان را متفرق کرد و اظهار اطاعت نمود. (همان، پ ۱۹، ص ۴۹۸).

۶- همان، پ ۱۲، صص ۴۰۸ و ۴۰۹. به اطلاع وزارت امور خارجه رسید.

۷- همان، پ ۱۳، صص ۱۰۷ تا ۱۱۱.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۵۵-۲-۱۳۰۳.

و اعتراض به راهاندازی دوباره تولید مشروب الکلی، فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس امروز اطلاع داد که کفیل ایالت متعهد شده که ظرف روز های آینده به آنها پاسخ قطعی بدهد. (ر.ک: ۲۱ تیر). زاهدی ضمن کسب تکلیف از وزارت جنگ نوشت که «قابل اهمیت نیستند.» رضا خان پس از دیدن این خبر دستور داد که از اجتماع یادشده با خونسردی جلوگیری شود.(۱)

 دیدار های امیرلشکر جنوب با حاکمان بختیاری

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در گزارشی به رضا خان خبر داد که پس از تمرکز قوا در قهوه رخ دو جلسه با ایل خانی و ایلبیگی بختیاری ملاقات و درباره امیرمجاهد با آنان رایزنی کرده است. در جلسه اول سردار اقبال مأمور شد نزد امیرمجاهد رفته، پیشنهاد های دولت را به اطلاع او برساند. جلسه دوم پس از بازگشت سردار اقبال تشکیل شد. سردار اقبال از قول امیرمجاهد گفت که حاضر به اطاعت از دولت است، اما مهلتی برای وصول مطالبات خود در اصفهان میخواهد؛ بعد از آن راهی اروپا خواهد شد. محمود آیرم میافزاید که اظهارات امیرمجاهد را نمیشود باور کرد. او مشغول دستهبندی و مذاکره با خوانینی چون مرتضیقلی خان و سردارظفر است و میخواهد وقتکشی کند. در این گزارش آمده است که در جلسه دوم مقرر شد که ایل خانی و ایلبیگی به چغاخور رفته، حرکت امیرمجاهد را به اروپا پیگیری کنند و ضمناً ابلاغ این لشکر را در ضرورت حرکت امیرمجاهد به او برسانند. در این ابلاغیه تأکید شده چنانچه وی از مسافرت به اروپا استنکاف نماید، تمام علاقهجات او در عربستان (خوزستان)، بهبهان، چهارمحال، لنجانات و اصفهان ضبط و خود او به قوه قهریه حرکت داده میشود. همچنین مقرر شد به مرتضیقلی خان تأکید شود از اقدامات خود دست بکشد، وگرنه هر اتفاق سوئی به عهده او و صمصامالسلطنه خواهد بود. محمود آیرم در پایان گزارش خود پیشنهاد کرد اگر امیرمجاهد از اجرای دستور تخلف نمود، اردوی نظامی از قهوهرخ به طرف شمسآباد حرکت داده شود.(۲)

 درخواست موافقت برای حمله به پشتکوه

احمد خان امیراحمدی در گزارش بلندی که امروز برای رضا خان نوشت، وضعیت لرستان را مناسب و توأم با آرامش توصیف کرد و گفت که کدخدایان و سران طوایف رفته رفته در حال اطاعت هستند. وی درخواست کرد اگر مقتضیات مرکز اجازه میدهد «به کار والی [= غلامرضا خان امیرجنگ] و پشتکوه خاتمه داده شود.» اینک قوای کلهر به ریاست امیرمخصوص به همراهی فتحالدوله پسر امیر جنگ از طرف کرمانشاه، صارمالسلطنه پسر دیگر والی پشتکوه در داخل پشتکوه، قوای خوزستان و قسمتی از سگوند از سمت خوزستان و نفرات امیراشرف با قسمتی از نظامیان از پیشکوه آماده عملیات علیه امیرجنگ هستند.(۳) (ر.ک: ۱ مرداد)

 بیپولی لشکر شرق

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، تلگرافی به رضا خان خبر داد که دستور های قبلی برای حواله دو فقره وجه که ۵۰ هزار تومان

میشود، هنوز نرسیده، «قریب بیستهزار تومان وجه از مالیه و تجار به طور قرض دریافت شده... مستدعی است در تسریع حواله وجه مذکور به بانک امر فوری صادر فرمایید.»(۴)

(تصویر) شیراز – حافظیه

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۳۳۵ و ۳۳۶. این اجتماع چند روز بعد متفرق شد و ظاهراً اعتراض اهالی به تعطیلی تولید مشروب الکلی منجر به نتیجه نشد. (همان، پ ۱۸، ص ۳۳۴).

۲- همان، پ ۱۸، صص ۵۹۵ تا ۵۹۷. رضا خان در پاسخ به این گزارش گفت که در حرکت امیرمجاهد تسریع شود، اما هر اقدام نظامی را قبلاً اطلاع دهید. (همان، پ ۱۸، ص ۵۹۴).

۳- همان، پ ۱۳، صص ۱۱۷ تا ۱۲۱. از آنجا که پاسخ رضا خان به این تلگرام پس از برقراری حکومت نظامی در تهران ابلاغ شد و نظر به اهمیت آن در اول مرداد آمده است.

۴- همان، پ ۹، ص ۶۰.

ص: ۱۹۰

 سه شنبه

۲۴ تیر ۱۳۰۳

۱۵ ژوئیه ۱۹۲۴

۱۲ ذیحجه ۱۳۴۲

 تلگرام رضا خان به حاکم بختیاری

در پی رسیدن گزارش هایی از اقدامات سالارانتظام، رضا خان در تلگرامی به حاکم بختیاری، ضمن توضیح اقدامات سالار انتظام (جمعآوری سوار و تفنگچی) تهدید کرد اگر از اقدامات او جلوگیری نشود «هرگونه سوء واقعه در آن حدود رخ دهد، مسئولیت آن به عهده شما و ایلبیگی خواهد بود.»(۱) وزیر جنگ با ارسال تلگرام دیگری به امیرلشکر جنوب و ذکر موارد مشابه از کار های سالار انتظام، به کمبود قوای خوزستان اشاره کرد و گفت که رئیس نظامیان خوزستان تقاضا کرده نیرو های کمکی از بهبهان و رامهرمز به قوای خوزستان ملحق شوند تا در صورت تهاجم سالارانتظام بتوانند پاسخ مناسب را بدهند.(۲) (ر.ک: ۲۷ تیر)

 ادامه شکایت کسبه آبادان از کمپانی نفت و شیخ خزعل

اهالی آبادان با تعداد زیادی امضاء، امروز تلگرامی به مجلس شورای ملی، رئیسالوزراء، وزارت داخله، وزارت خارجه، وزارت فواید عامه و تعدادی روزنامه به تهران فرستادند و خبر دادند که همچنان تحت فشار هستند. «نظر به تعدیات و تحمیلات طاقتفرسایی که از طرف سردار اقدس [= شیخ خزعل] و اداره کمپانی نفط توأماً به ما کسبه وارد شده و میشود، نمایندگان فوق (میرزامحمد و میرزاعبد الله) را برای رسانیدن شکایات به مقامات مربوطه و استدعای رفع تجاوزات فرستادیم. فعلاً سه ماه است که وکلاـ در مرکز و ما سکنه در تحت شکنجه و فشار، منتظر اقدامات اولیای اموریم. مستدعی چنانیم که به فوریت رسیدگی به عرایض فرموده و ما یک مشت سکنه فقیر را از چنگال ظالم و استبداد داخله و خارجه نجات دهند.»(۳)

 کشته و مجروح شدن سه نظامی توسط لُرها

در حکم عملیاتی نمره ۴۸ امیرلشکر غرب که امروز صادر شد، آمده است که یک نظامی با افتادن به کمین لُرها کشته و دو تن دیگر دست و پایشان قطع شد.(۴)

 ابلاغ رسمی ممنوعیت یک ساله ورود آشوریان و ارامنه به ایران

رضا خان، رئیسالوزراء، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه با تأیید نظر کمیسیون مربوطه راجع به جلوگیری از

ورود مسیحیان مهاجر تبعه ایران، نوشت که این نظر در هیأت وزیران به تصویب رسید و مقرر شد «مدت یک سال از ورود آنها به خاک ایران ممانعت به عمل آید.»(۵) بازگشت مسیحیان مهاجر از ایران به موطن خود، ظرف یک سال گذشته ادامه داشت.

 تکذیب افزایش قیمت نفت

سفارت شوروی در تهران، با فرستادن نام های به وزیر امور خارجه، اعتراض دولت ایران را نسبت به افزایش قیمت نفت تکذیب کرد و نوشت که «قضیه برعکس است و قیمت نفط تنزل نموده و محصولات آن... باکمال آزادی به فروش میرسد.»(۶) اهالی شمال و بازرگانان آن منطقه نسبت به انحصار واردات نفت توسط شوروی به ایران و قیمتگذاری آن معترض بودند.

 مداخلات نمایندگی های شوروی در امور حقوقی اتباع روس

وزارت امور خارجه با تهیه یادداشتی خطاب به سفارت شوروی نوشت که کنسولگری دولت شوروی در اردبیل و رشت «در کلیه قضایای حقوقی اتباع» مداخله میکنند و از این طریق جریان قانونی اتباع شوروی در محاکم داخلی دچار وقفه شده است. «نظر به این که این قبیل اقدامات و مداخلات قونسولگریها در امور حقوقی اتباع شوروی... برخلاف عهدنامه بینالدولتین» و موجب کندی رسیدگی به این امور است، دستور لازم به کنسولگری های یادشده برای عدم مداخله داده شود.(۷)

 ضرورت ایجاد عدلیه قانونی در ارومیه

کارگزار ارومیه با ارسال گزارشی به وزارت امور خارجه ضمن یادآوری تمایل سامیبیک، باش شهبندر ترکیه در ارومیه، به رتق و فتق امور حقوقی اتباع ترک، خارج از دایره محاکم ایرانی، تأکید

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۲۷۷. امیرجنگ چند روز بعد در پاسخ به رضا خان، با تکذیب مسائلی که به سالار انتظام نسبت داده شده، نوشت که به زودی او را از سمت خود برکنار خواهد کرد. سالار انتظام نایبالحکومه مسجد سلیمان بود. (همان، پ ۱۸، ص ۲۸۱).

۲- همان، پ ۱۸، ص ۲۷۸. پاسخ محمود آیرم به این تلگرام نشان میدهد که تشبثات انگلیس باعث ارائه گزارش های غیرواقعی توسط سرهنگ باقر خان به وزیر جنگ، درباره سالارانتظام بوده است.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۴ تا ۴۱-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۴- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۱۱۴ و ۱۱۵.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۶-۲-۴۵-۱۳۰۳.

۶- همان، ۳-۳۵-۳۶-۱۳۰۳.

۷- همان، ۱۰-۴۲-۳۵-۱۳۰۳.

کرد، هر چه زودتر باید عدلیه قانونی در ارومیه تأسیس شود تا بهانه به دست نماینده سیاسی ترکیه داده نشود.(۱)

 نامه آیت اللهزاده خراسانی به رضا خان

بنابر اطلاع حاکم قصرشیرین، امروز نام های از طرف آیت اللهزاده خراسانی از نجف رسید که «به عنوان بندگان حضرت اشرف اعظم» است. این نامه فوری توسط پست به تهران فرستاده شد.(۲)

 گزارش کنسولگری باطوم از رفتار روسها با اتباع ایرانی

کنسول ایران در باطوم گزارش داد که پس از لغو کاپیتولاسیون، رفتار روسها نسبت به اتباع ایرانی خشن و سخت شده که تعدیل آن فقط از تهران ممکن است. وی نوشت که غیر از مالیات صدی سیوپنج از عایدات دادوستد اتباع خارجه مقیم شوروی، اینک قرار است از کلیه دارایی مردم، اعم از این که دادوستدی انجام گیرد یا نه، صدی سیوپنج مالیات بگیرند. «در صورتی که این امر واقعیت پیدا نماید باید قبلاً ایرانیان قبوری از برای خود تهیه و بدون فاتحه یکدیگر را دفن کنند.» کنسول ایران در ادامه از اجحافات شرکت حملونقل دابری فلوت نیز یاد کرد که از کالا های ترانزیت بازرگانان ایرانی به انداز های پول میگیرد که مایه تعجب است. «اخیراً اجناسی برای مطبعه مجلس که آقای ارباب کیخسرو خریداری و وارد باطوم گردیده از ۲۷۳ صندوق که به وزن ۳۹ تن است فقط برای حمالی از کشتی تا گمرک که چند قدم بیشتر نیست مبلغ ۱۸۰ پوند مساوی با ۱۶۲۰ منات» طلب کرده است. وی در پایان چاره کار را مقابله به مثل دانست؛ همان کاری که ترکیه بدون ذر های ملاحظه در حق اتباع شوروی روا میدارد.(۳)

 شکایت امیرلشکر غرب از ارسال دیرهنگام تلگرامها

امیرلشکر غرب با ارسال تلگرامی به رضا خان گفت که تلگرام های فرستاده شده من از سقز، بانه، شوشتر و دزفول، ده تا دوازده روز طول میکشد؛ و این نشان میدهد که این تلگراف خانه ها نسبت به لشکر غرب نظر ویژ های دارند. وی افزود برخی از تلگرامها هم دزدیده میشود. «اغلب تلگرافات رمز واصله از تمام نقاط هم غلط و بان هایت اشکال و صعوبت کشف میشود.» وی خواست این مسائل به وزارت پست و تلگراف منعکس شود.(۴)

 تشویق سامیبیک به مهاجرت آشوریان به ترکیه

بنابر گزارش امروز کارگزار ارومیه، سامیبیک، باش شهبندر ترکیه در ارومیه، ضمن دیدار با داود افندی، رهبر روحانی آشوریان در ایران، گفته است عریض های خطاب به مجلس کبیر ملی ترکیه بنویسد تا ترتیب مهاجرت آشوریان ایران به خاک ترکیه داده شود. مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، میافزاید: «به محض اطلاع از این عملیات مشارالیه، نظر به این که این قبیل تحرکات در داخله خاک ایران برخلاف اصول و مقررات مملکتی بوده، به وسایل مقتضیه از پیشرفت تحریکات او کاملاً جلوگیری و حتی محرمانه مواظبت تامه دارد که مسیحیان از ملاقات با سامیبیک هم خودداری نمایند.»(۵)

□ نامه سفارت شوروی به وزارت امور خارجه

سفارت شوروی در تهران، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، با اشاره به آن چه که تعدیات مرزنشینان ایران به خاک شوروی نامید، خواستار بازگرداندن اموال غارتشده گردید. در این نامه به سه مورد از سرقت های صورت گرفته در ماه فروردین سال جاری اشاره شده است.(۶)

□ عدم تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

رؤسای فراکسیون های مجلس برای تشکیل جلسه امروز و ادامه مذاکرات درباره اعتبارنامه نراقی، نماینده کاشان به توافق نرسیدند و از این رو مجلس موفق به تشکیل جلسه نشد.(۷)به نوشته منبع این خبر گروهی از مردم کاشان در اعتراض به عدم تصویب اعتبارنامه نراقی در تلگراف خانه کاشان متحصن شدهاند. آنها گفتهاند تا اعتبارنامه نراقی تصویب نشود دست از تعطیل و تحصن نمیکشند.(۸)

□ مصوبه هیأت دولت درباره اموال خوشتاریا

هیأت دولت در جلسه امروز خود تصویب کرد که کلیه اموال منقول که پیش از این در تملک خوشتاریا بوده است به او بازگردانده شود. همچنین اموال غیرمنقول او در میان پشته، طولارود، غازیان، دو خانه در رشت، ساختمان چوببری، کار خانه ها، گاراژ، انبار و هر آن چه مخروبه یا سالم است به او تعلق دارد. در این مصوبه آمده است که راهآهن پیربازار به دولت تعلق خواهد داشت و زمین های خوشتاریا در رشت «نزدیک اداره نوبل» در تصرف قشون خواهد ماند. خوشتاریا نیز پس از این تغییر و تحول سندی به دولت ارائه خواهد داد که ادعایی ندارد.(۹)

(تصویر) انتقال لوله های نفت برای احداث خط لوله نفتی مسجد سلیمان به آبادان

۱- همان، ۵۳ و ۵۲-۱۴-۳۵-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۲۷۹.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷۹ تا ۱۷۷-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۱۸۳ تا ۱۸۵. رونوشت گزارش امیرلشکر غرب به وزارت پست و تلگراف فرستاده شد تا تحقیق شود. (همان، پ ۱۵، ص ۱۸۲).

۵- همان، پ ۱۰، صص ۲۵۳ تا ۲۵۵. این اقدام نماینده سیاسی ترکیه در حالی است که دولت ترکیه پیش از این با اقامت آشوریها، به ویژه تیره «جلو» در خاک خودش مخالفت میکرد و حتی نسبت به اسکان آنها در ایران معترض بود، ولی اینک با گذراندن قانونی در مجلس کبیر ملی، نه تنها جلوها را در شمار «ملل صغیره» نیاورده، بلکه حقوقی بالاتر از این نوع طوایف برایشان قائل شده است. این تغییر سیاست مربوط به اقدامات ترکیه برای بازگرداندن ایالت موصل به خاک ترکیه است؛ چرا که عمده آشوریها، تحت حمایت انگلیس در موصل متمرکز هستند و ترکیه با این کار در صدد است، نیروی بالقوه آشوریها را از انگلیس جدا کرده، متوجه خود نماید.

۶- همان، پ ۳، صص ۹۸ و ۹۹. موضوع از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ اطلاع داده شد و متعاقباً از امیرلشکر شمال غرب درخواست گردید نسبت به موارد یادشده ابراز نظر کند. (همان، پ ۳، صص ۹۶ و ۹۷).

۷- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۲، ص ۱.

۸- همان، ص ۲. کشمکش بر سر رأیگیری اعتبارنامه نراقی از آنجا شروع شد که بار اول در رأیگیری تقلب شد. بار دوم که رأی گرفته شد، اعتبارنامه نراقی رد شد. اکثریت مجلس نپذیرفت و خواستار رأیگیری دوباره شد. این بار اقلیت زیر بار نرفت. عدم تشکیل مجلس در امروز نیز، ترس از ادامه برخورد میان نمایندگان بود. (امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۲۳).

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، صص ۴۵ و ۴۶.

ص: ۱۹۲

 چهارشنبه

۲۵ تیر ۱۳۰۳

۱۶ ژوئیه ۱۹۲۴

۱۳ ذیحجه ۱۳۴۲

 نظر منفی وزارت مالیه به نگرفتن حقوق گمرکی از بحرین

در پی پیشنهاد هایی که برای عدم اخذ حقوق گمرکی از اجناسی که از بحرین به بنادر ایران میآید ارائه شد، موضوع در میان دولتمردان بررسی گردید. این پیشنهاد از آن جهت بود که گرفتن حقوق گمرکی از کالاـ های وارداتی از بحرین، تأییدی است بر جدا بودن این جزیره از ایران؛ ایران نباید از ولایات خود گمرک دریافت کند. وزارت مالیه امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ این دیدگاه را نپذیرفت و نوشت که اجرای این کار مخالف منافع دولت است. «زیرا اگر از اخذ عوارض گمرکی از صادرات و واردات بحرین دفعتاً صرفنظر شود، طولی نمیکشد که کلیه اجناس جنوب را به عنوان بحرین صادر و وارد خواهند نمود.» و این موجب کاهش درآمد دولت خواهد بود. وزارت مالیه در پایان تأکید کرد: «تا موقعی که به جزیره بحرین از طرف دولت ایران حاکم و قوه نظامی و دفتر گمرک اعزام نشده ترتیب فعلی کمافیالسابق مجری باشد.»(۱) (ر.ک: ۲ بهمن ۱۳۰۲)

 خبر های جدید امیرلشکر غرب از والی پشتکوه

احمد خان امیراحمدی در تلگرام امروز خود به رضا خان، به استناد گزارش های رسیده، نوشت که غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، وحشتزده و مرعوب است. «در صورتی که اقدامی از طرف نظامیان و عشایر به مشارالیه بشود، او را با صد نفر در عراق» خواهند پذیرفت. امیرلشکر غرب افزود: «دستور داده شد راه فرار او را مسدود و در صورت امکان دستگیر یا معدومش نمایند.»(۲)

 تشکیل شعبه اتحاد اسلام در کرمانشاه

بنابر خبری که فرمانده لشکر غرب امروز به رضا خان داد، ظهیرالعلماء برادر آقاشیخ هادی (از روحانیان متنفذ کرمانشاه) مشغول تأسیس شعبه اتحاد اسلام در کرمانشاه است. احمد خان امیراحمدی معتقد است که این اقدام به دستور نصرتالدوله و فرمانفرما اجرا میشود. وی افزود که امیرکل، کفیل فعلی حکومت کرمانشاه، در رسته مخالفان دولت است و با بستگی افرادی چون معاونالملک(۳) و آقا برار قصاب، موفقیت مخالفان تثبیت خواهد شد. امیرلشکر غرب یادآور شد که به این اقدامات باید خاتمه داده شود و از رضا خان خواست حکمران کرمانشاه هر چه زودتر به محل مأموریت خود بازگردد.(۴)

- توقف اعزام نیرو به سردشت و بانه

با رسیدن شمار نیرو های اعزامی به سردشت و بانه به بیش از ۸۳۰ سوار و ۳۰ پیاده، ادامه عزیمت این نیروها برای کمک به نظامیان سردشت و بانه متوقف شد. عبد الله طهماسبی، فرمانده لشکر شمال غرب، بنا به خواست امیرلشکر غرب و دستور رضا خان، عشایر منطقه را برای دفاع از شهر های بانه و سردشت از تهاجم طوایف کرد بینالنهرین، بدان منطقه گسیل داشته بود.(۵) (ر.ک: ۱۹ تیر)

- دو نامه از سفارت انگلیس به دولت

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، با ارسال نام های به ذکاءالملک، وزیر امور خارجه، از پرداخت بدهی احمدشاه، راجع به مخارج مسافرت از عراق و کرایه حمل چهار خودرو از بمبئی به بوشهر، تشکر کرد.(۶) وی در نامه دیگری به رضا خان، رئیسالوزراء، خواستار پرداخت غرامت به کارکنان اداره تلگراف هندواروپ، که توسط نظامیان لشکر جنوب خسارت دیده بودند، شد. [نظامیان گردان مستقل مهندسی وابسته به لشکر جنوب در پی تفتیش از دو زمینشناس انگلیسی و امتناع آنها از همکاری، این حادثه را پیش آوردند.]

ازموند آوی نوشت که مبلغ خسارت وارده ۲۵ تومان است. «خواسته بودم نایب اسکندر خان شخصاً توسط امیرلشکر اصفهان به قونسول جنرال اعلیحضرت پادشاه انگلستان در آن شهر بپردازد تا این ضرب غیرلازم من دون استحقاق و توهینات دیگر شخص متهم نسبت به ایرانیان مزبور که مستخدمین یک اداره انگلیسی و مشغول انجام وظیفه بودهاند، جبران شود.»(۷)

- نمک ایران و سیاست ترکیه

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، در تلگرامی به وزارت جنگ، با اشاره به نیاز ترکیه به نمک معادن اشنویه درخواست کرد: «در این موقع که مأمورین ترکیه از هیچ نوع ضدیت و تحریکات مضایقه نمیکنند، برای تضییق اکراد ترکیه و ضمناً برای استفاده از معدن های مزبور به عنوان این که اکراد ایرانی از تجاوزات اکراد ترکیه متغیر و نمیخواهند به خارجه نمک بفروشند، جلوگیری شود» شاید به این وسیله تغییر رفتار دهند و دست از حرکات متجاوزانه خود بردارند.(۸)

- اطاعت گروهی از سران طوایف لر

در حکم عملیاتی نمره ۴۹ فرمانده لشکر غرب که امروز صادر شد آمده است که تعدادی از سران و کدخدایان طوایف دیرکوند، چگینی، میر، قلاوند و پاپی در شهر حاضر شده، ابراز اطاعت کردهاند.(۹)

- درخواست آزادی یک تبعه ترک

سامبیک، باش شهبندر ترکیه در ارومیه، امروز به کارگزاری ارومیه خبر داد که یوسف، تبعه ترکیه دستگیر و زندانی شده است؛ علت دستگیری برای این نمایندگی نامعلوم است. وی خواستار آزادی یوسف شد.(۱۰)

□ تقاضای پرداخت حقالزحمه شوستر

مهذبالدوله، شارژدافر سفارت ایران در واشنگتن، با ارسال نامه مورگان شوستر به وزارت امور خارجه، خواستار رسیدگی به تقاضای شوستر برای پرداخت حقالزحمه خود شد. از آنجا که این نامه فعالیت شوستر برای استخدام مستشاران آمریکایی، دریافت وام و... از آمریکا و فراز و فرود آن را نشان میدهد، متن کامل آن در پاورقی آمده است.(۱۱)

□ رضا خان و بلشویکها

«رضا خان و بلشویکها» عنوان مطلبی است که روزنامه پایونیر چاپ هندوستان درج کرد. این مطلب که امروز به چاپ رسیده، ابتدا به تعداد کشته های نظامیان ایران در جنگ با ترکمنها اشاره

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۵۲۰.
۲- همان، پ ۱۳، ص ۳۷.
۳- حسن خان معاونالملک از اعضای برجسته و بانفوذ و قدرتمند فرقه اعتدالیون در کرمانشاهان بود که وجهه سیاسی، اجتماعی و مذهبی او و تلاش مستمر برای پیروزی همفکرانش در دوره پنجم مجلس شورای ملی سدّی در مقابل رقبای مخالف بود. از آنجا که شاخه نظامی فرقه دمکرات از قبیل حاجی نعلبند، عبدالحسین ترکه و... اکثر قریب به اتفاق در ایام حکومت مجدالملک و عباسمیرزا سالارلشکر همزمان با انجام انتخابات پر سر و صدای مجلس و کاندیداتوری نصرتالدوله فیروز از کرمانشاه هر یک به نحوی بیتقصیر نبودند از میان برداشته شدند و چون در این زمان در کرمانشاه فرقه دمکرات را اهل قلم و عده کثیری از بازاریان و معدودی اعیان اداره میکردند با اعزام تروریست هایی از تهران اقدام به نابودی معاونالملک نمودند و در یکی از روز های شهریور ۱۳۰۲ش به معاونالملک و همراهانش که در حال عبور از کوچه مسجد معتمد کرمانشاه بودند با اسلحه کمری حمله برده و معاونالملک را مجروح کردند. معاونالملک در نظمیه از کیفر سوءقصدکنندگان صرفنظر کرد و خود پس از مداوا و بستری شدن در بیمارستان مسیح کرمانشاه جان سالم به در برد. از آنجایی که معاونالملک مجروح گلوله بوده و با دست خالی به تروریستها حمله و یکی از آنها را دستگیر کرده بود، شباب کرمانشاهی شاعر معروف که از طرفداران فرقه اعتدال و از همفکران اهل قلم این حزب شمرده میشد، در روزنامه صباح که در کرمانشاه ارگان فرقه مذکور بود، قصیده و مثنوی مطولی درباره این واقعه سرود. از جمله شاهبیت قصیده او درباره عمل دستگیری سوءقصدکننده توسط معاونالملک این بیت بود: نازم آن صیدی که بعد از صید گشتن بیدرنگ خیزد از جای و نماید عرصه بر صیاد تنگ حسن خان معینالرعایا معروف به معاونالملک با بازسازی تکی های که توسط حسین خان معینالرعایا ساخته شده بود، نام خود را در عرصه فرهنگ نیز ماندگار کرد. این بنا که در سال ۱۳۲۷ق در گرماگرم رخداد های مشروطهخواهی ویران گردیده بود، در ۱۳۰۷ش توسط معاونالملک بازسازی شد. قبر معاونالملک که در سال ۱۳۲۷ش درگذشت در همین تکیه قرار دارد. (سلطان ی، احزاب سیاسی و انجمن های...، ج ۱، صص ۲۳۵-۲۳۴، همو، جغرافیای تاریخی...، ج ۴ و ۵، صص ۸۶۲-۸۶۱.)
۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۱۷۷ و ۱۷۸. رضا خان پس از دریافت این گزارش، اجازه داد تا ورود حاکم کرمانشاه به شهر، حکومت نظامی برقرار شود. (همان، پ ۱۵، ص ۱۷۶).
۵- همان، پ ۴، ص ۱۰۲.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱-۴-۳۷-۱۳۰۳.
۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۰۶. رضا خان پس از دریافت این نامه به امیرلشکر جنوب دستور داد درخواست سفارت انگلیس انجام شود. (همان، پ ۲۰، ص ۲۰۵).
۸- همان، پ ۱۲، ص ۴۲۰. رضا خان با این پیشنهاد موافقت کرد. (همان، پ ۱۲، ص ۴۱۹).
۹- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۱۱۸.
۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۷-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.
۱۱- همان، ۹-۹-۲۳-۱۳۰۳. «بر حسب دستوری که آقای علائی کمی قبل از حرکت خود در یک ماه قبل به این جانب داده بودند اینک به وسیله این عریضه و از مجرای سفارت ایران در واشنگتون از اولیای دولت علّیه استدعا میکنم که حقوق یک ساله این جانب به عنوان نماینده مالی دولت ایران از اول نوامبر ۱۹۲۲ تا اول نوامبر ۱۹۲۳ پرداخته شده و حساب بنده تصفیه شود. اینک توضیحاً معروض میدارد که آقای علائی در سپتامبر ۱۹۲۱ به سمت وزیرمختاری ایران وارد آمریکا شدند و در اکتبر ۱۹۲۱ چندین جلسه با اینجانب راجع به تعلیمات دولت متبوعه خود و پرگرام دولت برای استخدام هیأت های آمریکایی برای مالیه و تجارت و مهندسی و فلاحت و همچنین در باب یک سلسله استقراضات در مقابل امتیاز نفط شمال و سایر امتیازات دیگر مذاکره به عمل آوردند. در اوایل نوامبر ۱۹۲۱ آقای علائی به اینجانب اطلاع دادند که کمال لزوم بلکه از نقطهنظر ملی ن هایت فوریت را دارد که داخل مذاکره برای تحصیل یک قرضه پنج میلیون یا ده میلیون دلار بگردند و برای حصول این مقصود از بنده تقاضا نمود که به عنوان نماینده مالی دولت ایران مشغول کار شوم. اینجانب انجام مأموریت مزبور را به این شرط قبول نمودم که تا ده میلیون دلار هر مقداری که موفق شدم استقراض نمایم یک و نیم درصد و از ده میلیون به بالاـ میزان کمتری که بعداً بین دولت ایران و اینجانب معین خواهد شد حق دلالی دریافت دارم و چنانچه هیچ قرضه صورت نگیرد مبلغ پانزده هزار دلار حقوق سالیانه بابت خدمات و خرج مسافرت و مخارج مأموریت و غیره به بنده داده شود. در ۲ نوامبر ۱۹۲۱ آقای علائی تلگرافی به طهران دایر به تقاضای تعیین اینجانب و شرایطی که به موجب آن متعهد انجام این وظیفه میشوم مخابره کردند. در ۵ نوامبر ۱۹۲۱ مجدداً تلگراف کردند که نظر به وضعیت سخت مالی که بنابر مراسلات و مکاتبات رسمی در طهران موجود است از طرف خود بنده را به سمت نماینده مالی دولت تعیین کردهاند و تا دولت تصمیم در این باب اتخاذ نماید من بدون شرطی قبول خدمت کردهام. پس از دریافت اختیارات رسمی از طرف آقای وزیرمختار من فوراً شروع به مذاکرات برای قرضه نمودم. سواد حکم مأموریت بنده به عنوان نماینده مالی دولت علّیه قطعاً در دفاتر سفارت و در طهران مضبوط است. در فوریه ۱۹۲۲ بنده موفق شدم که استقراضی به عنوان مساعده از کمپانی استاندارد اویل (نیوجرسی) تحصیل نمایم و از این مبلغ بابت دلالی یکونیم درصد پانزده هزار دلار که درست معادل حقوق یکساله من تا اول نوامبر ۱۹۲۲ بود به بنده داده شد. از اول نوامبر ۱۹۲۲ تا اول نوامبر ۱۹۲۳ اینجانب بدون انقطاع مشغول مذاکره برای قرضه هایی که در نظر بود و برای امتیاز نفط و همچنین پاره امتیازات دیگر بودم و به علاوه مشغول تحقیقات و استفتاء و جمعآوری اطلاعات و عموماً مشغول کار هایی که در حدود و خارج از حدود اختیارات یک نماینده مالی بود[،] بودم. به طوری که از اسناد و نوشتجات مسلم میگردد پس از مذاکراتی که با ج. پ لرگان و شرکاء برای قرضه پنج میلیون دلار به مدت پنج سال در ۳۸/۹۶ دلار یا قرضه ده میلیون دلار به مدت ده سال به ۹۴ دلار (هر دو با فرع صدی هفت) در مقابل اعطای امتیاز نفط با شرایط عمومی که از قرار معلوم به تصویب هیأت وزراء رسیده بوده است نمودم و جناب اشرف رئیسالوزرای وقت در این موضوع به بنده تبریک گفته ولی به جهاتی که بر بنده مجهول است این معامله در طهران مورد قبول نیافت و بقیه جریان امور را اشخاص مربوطه

مستحضر و مسبوق میباشند. با این کیفیات و شرایط تصور مینمایم که عدالت و انصاف مقتضی آن باشد که ۱۵ هزار دلار بابت حقالزحمه و مخارج یک ساله از اول نوامبر ۱۹۲۲ تا اول نوامبر ۱۹۲۳ پرداخته شود و هر چند تعیین رسمی بنده تا اندازهای که اطلاع دارم هنوز به قوه خود باقی است و استعفای من قبول نشده است، معهذا خیال ندارم بابت خدماتی که از اول نوامبر ۱۹۲۳ به این طرف نمودهام تقاضایی نمایم.» (همان، ۴ تا ۲-۹-۲۳-۱۳۰۳).

میکنـد و آن را ۳۰۰ کشـته و ۱۰۰ زخمی مینویسـد. روزنـامه پـایونیر که به احتمال قوی منعکس کننـده دیـدگاه های سیاسـی انگلیس در هندوسـتان بود، دست شوروی را در تمام مشـکلاتی که رضا خان با آن مواجه است، دخیل میداند. نویسنده مقاله، شکست جمهوریخواهی، حمـایت از ترکمنهـا در جنـگ بـا قوای نظامی، حمایت از طوایف لُر و درگیری های نظامی در غرب کشور را به دست شوروی تعبیر میکنـد. این نشـریه برای دومین بار توسط عوامل تیپ فارس در طول هفته گذشـته توقیف و از توزیع آن جلوگیری شد.(۱)

□ تجلیل رئیس بانک شاهنشاهی از رضا خان

امروز بیسـتوپنجمین اجلاـس عمومی بانـک شاهنشاهی به ریاست «سـر هیوگ س. بارنز» در لنـدن برگزار شـد. وی در ابتـدای سخنرانی خود، اوضـاع سیاسـی ایران را تحلیل کرد و با اشاره به دولت هایی که در سال گذشـته سـقوط کردنـد، موفقیت های رضا خان را در تشـکیل و توسـعه قشون ستود و گفت: «اینک معظمله دایره وسیعتری برای بروز فعالیت خود خواهد داشت و... ممکن است ایران واجد حکومت مسـتعدتری گردد که مدت های مدید فاقد آن بوده است.» بارنز نقش رضا خان و میلسـپو را در انجـام اصـلاحات مـالی بسـیار مثبت ارزیابی نمود و افزود: «بـدون حصول امنیت به هیچوجه ممکن نیست در اوضاع مالیه و جمعآوری مالیـات بهبودی روی دهـد و بـدون ازدیـاد عوایـد، محـال است بتوان قشون را به حالت حاضـره نگاه داشت.» بارنز اقدامات مسـتشاران آمریکایی را در ایجاد موازنه میان جمع و خرج موفق دانست و گفت: «ما نیز از کمک به ایشان شانه خالی نکرد هـایم؛ به این نحو که بانـک در مقابـل اخـذ وثـایق کـافیه، مساعـدت های مالی نموده و مبالغ معتنابهی به عنوان مساعـده پرداخته» است. بـارنز در ادامه گفت که در سـال گذشـته دو شـعبه جدیـد بانـک شاهنشـاهی، یکی در بـارفروش و دیگری در میـدان نفتون (مرکز معادن نفت جنوب) تأسـیس شـد. وی واردات ایران را در سال گذشـته ۱۲.۳۶۰.۰۰۰ لیره و صـادرات را با احتساب نفت ۱۴.۶۷۸.۰۰۰ لیره، از قول گمرک ایران بیان کرد.(۲)

□ انصراف امیراکرم از سفر به شوروی

امیراکرم، حـاکم مازنـدران، به وزارت امور خـارجه اطلاـع داد که به واسـطه بهبود حـال خود، برای معالجه به شوروی نمیرود. «چون حالم بهتر شده است... با اجازه طبیب چندی ییلاق سوادکوه میروم.»(۳)

□ دستاندازی دزدان ترکیه به روستای مرزی ایران

فراوانی تجاوز کرد های مقیم ترکیه موجب شد که امروز امیرلشکر شمال غرب راهی ماکو شود. وی پس از تحقیقات محلی و اطمینـان از تحریـک کردهـا توسـط دولت ترکیه، محرمـانه به ایـل خانی منطقه دسـتور داد کرد های ماکو شـروع به مقابله مثل کنند. وی در ارائه گزارش خود به وزیر جنگ افزود: «معاوضه به مثلی که از طرف اکراد خواهد شد کاملاً اختیار آن در دست مـأمورین نظامی است. یکی از فوایـد عمـده این معاوضه، تولیـد یک ضـدیت فیمابین اکراد ترک و ایران خواهـد بود.» وی در پایان تأکید کرد والی بایزید نقش ویژ های در تجاوزات کرد های ترکیه به ایران دارد.(۴)

امشب چنـد سـارق از اتبـاع ترکیه به روسـتایی در نـاحیه آواجـق تجـاوز کرده، اموال و احشـام قریه مزبور را به سـرقت بردنـد. نظامیـان پسـت هـای سـرحدی بـه تعقیـب آنهـا رفتـه و موفـق شدنـد همه امـوال و احشـام را پس گرفته، دزدان را وادار به فرار کنند.(۵)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۴۳۵ و ۴۳۷ تا ۴۳۹.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۸ تا ۱۷-۲۴-۳۸-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۸۸.

۴- همان، پ ۱۲، صص ۲۷۵ تا ۲۷۷.

۵- همان، پ ۱۲، ص ۴۱۷.

ص: ۱۹۴

 پنجشنبه

۲۶ تیر ۱۳۰۳

۱۷ ژوئیه ۱۹۲۴

۱۴ ذیحجه ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد و لایحه نفت به بررسی گذاشته شد. این لایحه در کمیسیون ویژه نفت و پس از ده ها جلسه شور «راجع به اعطای امتیاز نفت شمال به کمپانی مستقل آمریکایی سینکلر... با رعایت قانون ۲۳ جوزای ۱۳۰۳» به صحن مجلس آمد. بیشتر وقت جلسه امروز صرف بررسی ماده یک این لایحه شد و بخشی از آن به تصویب رسید.(۱)

 تأسیس مدرسه لنین در مشهد و موضع وزارت معارف

وزیر معارف با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، با اشاره به اقدام کنسولگری روسیه شوروی در مشهد نسبت به تأسیس مدرس های به نام لنین، خاطرنشان کرد که طبق قانون «تأسیس کلیه مدارس باید با اجازه و اطلاع دولت باشد» و لازم است کنسولگری شوروی در مشهد «قبل از مبادرت به افتتاح مدرسه به مراعات مدلول قانون مزبور» به وزارت معارف مراجعه کند.(۲)

 دردسر های مدرسه پهلوی رامهرمز

مدیر مدرسه پهلوی رامهرمز با ارسال نام های به سرهنگ باقر خان، رئیس نظامیان خوزستان، نوشت که مدرسه اقبالیه که توسط شما تغییر نام یافت و مدرسه پهلوی نام گرفت، موجب قطع کمک های خوانین بختیاری به این مرکز آموزشی شده است. «اینک مدرسه در غایت مضیقه و فشار» گرفتار است. مدیر مدرسه تلویحاً از سرهنگ باقر خان خواست که جور تغییر نام را بکشد.(۳)

 ارسال بنزین هواپیما به لشکر غرب

با وجود بازگشت هواپیماها از بروجرد و خرمآباد به تهران، وزارت جنگ امروز به لشکر غرب خبر داد که «۱۰۰ پوط بنزین طیاره» ارسال شده [تا در صورت استفاده دوباره از هواپیماها سوخت کافی داشته باشید.] وزارت جنگ افزود: «بمب بدون چاشنی اگر دارید اطلاع فرمایید به قدر لزوم چاشنی فرستاده شود، والّا هر قدر بمب لازم است اطلاع دهند ارسال گردد.»(۴)

 ممانعت از اخراج محصلان ایرانی

محمـد ساعـدالوزاره، سـرکنسول ایران در آذربایجـان شوروی، امروز به وزارت امور خـارجه اطلاـع داد که دولت شوروی آن دسته از محصلان را که وارد حزب کمونیست نمیشوند، اخراج میکند. این موضوع شامل حال طبقات مختلف، به ویژه صاحب ان ثروت نیز میشود. وی افزود: «بنده پس از حصول اطلاع با مقامات مربوطه داخل مذاکره و جداً تقاضا نمودم که قانون مزبور را شامل حال محصـلین ایرانی ننمایند تا تحصیلات خود را در مدارس عالیه تکمیل نمایند. اینک به حمد الله موفقیت حاصل و قرار شد اخراج، شامل حال محصلین ایرانی نباشد.»(۵)

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۳، صص ۱ و ۲ و ۳.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

۳- اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۲۶۸ و ۲۶۹. سـرهنگ باقر خان نیز موضوع را به وزارت جنگ اطلاع داد که وزارت معارف کسری آن را جبران نماید. (همان، پ ۱۸، ص ۲۶۶).

۴- همان، پ ۱۴، ص ۹۳.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲و۱-۵۶-۳۳-۱۳۰۳.

 توضیحات کنسول ایران در بصره راجع به خانبهادر

در پی تعقیب علت مسافرت میرزامحمد بوشهری معروف به خانبهادر به لندن، محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که خانبهادر از این کنسولگری تذکره گرفت و اطلاعات نشان میدهد سفر او به اروپا برای گردش و در ضمن بازگرداندن پسر بزرگ شیخ خزعل است. این پسر پارسال قصد جان پدر راکرده بود، از این جهت مجبور شد راهی اروپا شود و دور از منطقه باشد. بدیع افزود که خان بهادر به اتفاق ویلسن، رئیس کمپانی جنوب، به انگلیس رفت و این همراهی باعث بروز شایعاتی شده که در صحت آن تردید دارم. کنسول بصره نوشت که خانبهادر بارها محرمانه از شیخ خزعل نزد من تنقید کرده و راجع به ایران مقالات مفیدی در نشریات بینالنهرین منتشر کرده است. با این حال در اطراف این مسافرت تحقیقات تازهتری انجام میشود.(۱)

 رشوهستانی رئیس نظامیان مازندران

در نام های که امروز در کابینه وزارت جنگ ثبت شد، از قول یکی از صاحب منصبان قشون مازندران که نامش را محفوظ داشته، آمده است که پس از مجوز دولت برای صدور برنج مازندران «آقای سرهنگ ... این کار را برای خود دخل شخصی قرار داده، تا از صاحب ان برنج پول نگرفته، اجازهنامه صادر نمیفرمایند.» مرحله بعد دادن رشوه به قلعهبیگی است تا صاحب برنج از آن مانع هم عبور کند. اینک برنج هفت تومانی به ده تومان هم پیدا نمیشود. وی با یادآوری تهاجم مردم به بنگاه سانترسایوز و جلوگیری نظامیان از تعرض مردم به این تجارت خانه روسی افزود که رشوه ستانی این دو مأمور دولتی قطع نشده است.(۲)

 مکاتبه بابکر سلیمآقا با رؤسای طوایف ایرانی

بنابر گزارش رئیس نظامیان ساوجبلاغ بابکر سلیمآقا، رئیس طایفه پشتدری، پس از آگاهی از عزیمت [بیش از ۸۰۰ سوار از عشایر ایرانی برای مقابله با او] با ارسال نام های به سردار مکری، امیرعشایر، شجاعالملک و حسن آقا منگور، رؤسای عشایر اعزامی به بانه و سردشت، نوشته است که ایل پشتدر از مناطق موردنظر دولت ایران عقبنشینی کرده است. عبد الله طهماسبی با ارسال این خبر به مرکز افزود که به رؤسای عشایر دستور داده شد پاسخ نامه را ندهند تا ارتباطی بین آنها برقرار نشود.(۳)

 پیگیری ماجرای قتل و کیسه های شکر

وزارت امور خارجه، امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که سفارت انگلیس پیگیر قتلی است که در اسفند سال گذشته در حدود قصرشیرین رخ داد. در آن حادثه یک شتردار عراقی کشته، یک عراقی دیگر مجروح و سه کیسه شکر دزدیده شد. سفارت از قول مأمور عالی انگلیس در بغداد خواستار جبران خسارات وارده است.(۴)

 ر هایی ۱۸۰ نظامی از دست ترکمنها

بنـا به آنچه که در کتـاب مخـابرات استرآبـاد آمـده، ۱۸۰ نظـامی از لشـکر شـرق هنگـام بـازگشت در تیررس و تهـاجم طایفه جعفربای قرار میگیرنـد، و چون در داخل حیـدرآباد اسـکان داشـتند در امان ماندنـد «والّا طایفه جعفربای ایشان را هم شبیخون زده، تـاراج میکردنـد.» برای بـازگشت سالم این نظامیان، نفس سـردار پیشـنهاد میـداد ۱۰ هزار تومـان طلبی که از امیرمؤیـد و سهمالممالک و رعایا دارد، نظامیان بپردازند. به هفت هزار تومان صلح میشود. «سه هزار تومان وجه تسلیم نفس سردار کرده و چهار هزار تومان هم قبض داد»ند. قرار بود امروز نظامیان سالم مراجعت کنند.(۵)

(تصویر) مورگان شوستر

(تصویر) پسران شیخ خزعل

۱- همان، ۲۱۷ و ۲۱۶-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۲- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۳۱۱. موضوع به رئیس تیپ شـمال منعکس شد و او نیز تأیید کرد که چنین گزارش هایی به او هم رسـیده، اما منوط به تحقیقات بیشتر نمود. محمدحسـین آیرم حدود ۴۰ روز بعد در نـام هـای محرمـانه به وزارت جنگ تأییـد کرد که رئیس نظامیان مازنـدران پولی را که رئیس تلگراف خانه بارفروش برای پرداخت به این صاحب منصب جمعآوری کرده بود، دریافت داشته است. (همان، پ ۲۰، صص ۳۰۸ و ۳۰۹).

۳- همان، پ ۴، صص ۱۶۰ و ۱۶۱.

۴- همان، پ ۳، ص ۱۵۲. موضوع از طریق وزارت جنـگ به امیرلشـکر غرب اطلاع داده شـد و او دست داشـتن ایرانیان را در این رخـداد تکذیب کرد. وی تأکید کرد که این حادثه در قرهتو و به دست سارقین بینالنهرین صورت گرفته و همان اشـرار در همان تاریـخ دو زائر ایرانی و یک نظامی را نیز کشـتهاند. هم اینک حاکم قصرشـیرین با حاکم خانقین در همین مورد در حال مذاکره است. (همان، پ ۳، ص ۱۵۰).

۵- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، ص ۹۲۲.

ص: ۱۹۶

 جمعه

۲۷ تیر ۱۳۰۳

۱۸ ژوئیه ۱۹۲۴

۱۵ ذیحجه ۱۳۴۲

 قتل ایمبری در تهران

«چند روز است به واسطه معجزه عدیده سقا خانه چهارراه آقاشیخ هادی (ر.ک: ۱۷ تیر) اجتماع و ازدحام فوقالعاد های در آنجا میشود... [امروز] قونسول آمریکا(۱) همراه یک نفر آمریکایی دیگر برخلاف حزم و احتیاط برای برداشتن عکس به محل ازدحام میروند. بدواً مقابل سقا خانه ایستاده که عکس بردارند. مردم به عنوان اینکه زنها در آنجا نشسته و شاید کاملًا خود را محفوظ نکرده باشند مانع میشوند. سپس حضرات در خیابان وثوقالدوله مقابل قهوه خانه رفته دوربین عکاسی را نصب مینمایند. باز هم مردم ازدحام کرده کلاه و اشیاء دیگر جلوی دوربین نگاهداشته مانع برداشتن عکس میشوند. در این موقع قونسول و رفیقش(۲) متغیر میشوند و دوربین خود را به طرف خیابان آقاشیخ هادی در ملتقای چهارراه قرار میدهند. در آنجا مردم عصبانی شده حمله میکنند.(۳) در این موقع فوراً پلیس و نظامی مداخله به محافظت آنها مینمایند، ولی مردم به آنها نیز هجوم آورده با سنگ و چاقو و چوب قونسول و مأمورین تأمینیه را میزنند. بالاخره همان درشکه کرایه که حضرات را تا چهارراه آورده بود سوارشان کرده از طرف خیابان مخصوص و خیابان استخر حسن آباد میرود، ولی مردم همواره درشکه را عقب میکردند تا در خیابان استخر سورچی را با سنگ سخت مجروح کرده از جای خود پرت میسازد و بیهوش میشود. فوراً یک نفر نظامی به جای او نشسته درشکه را میراند. در چهارراه حسن آباد عابرین و تعقیبکنندگان سورچی دوم را میزنند و به قسمی مجروح میشود که... فوت میکند. در این بین همواره پلیس و نظامی به کمک مأمورین سابق رسیده، عدهشان زیاد میشود. بالاخره از چهارراه و آن طرف حضرات را به اتومبیل انداخته به مریض خانه نظمیه میرسانند. مردم هم در ازدحام خود به تعقیب اتومبیل باقی، تا جایی که در و پنجره نظمیه را شکسته، مأمورین پلیس و نظامی و قونسول متوفی و رفیق او را کتک میزنند. از مریض خانه فوراً دکتر ویلهلم، دکتر سفارت آمریکا و چند نفر از اطباء مریض خانه احمدیه و پرستار های آنجا به کمک دکتر علیمالدوله طبیب مریض خانه نظمیه آمده مشغول پانسمان و مداوا میشود تا این که قونسول به هوش آمده چند کلمه با خانم خود که از طرف نظمیه احضار شده بودند تکلم میکند، ولی متأسفانه چهار پنج ساعت بعد فوت میشوند. اما همراه ایشان تحت معالجه درآمده فعلًا کمی بهتر است.

یک نفر نظامی هم فوت میشود (که مجروح شده بود.) دو نفر نظامی و یک پلیس هم که سخت مجروح و در شرف فوت میباشند. یک نفر وکیل پلیس سرش شکافته شده، سخت در مخاطره است. هفت هشت نفر پلیس و نظامی هم با یک صاحب منصب پلیس و یک صاحب منصب نظامی صدمات و جراحاتی سخت دیدهاند. اداره نظمیه به معیت نظامیان قویاً قضیه را

تعقیب و متجاوز از ۵۰ نفر مرتکبین و مظنونین را عجالتاً دستگیر و تحت تعقیب قرار دادهاند.»(۴)

 ماجرای سالار انتظام از زبان امیرلشکر جنوب

پس از گزارش هایی که فرمانده نظامیان خوزستان از تحرکات سالار انتظام علیه قوای خوزستان به مرکز منتقل کرد، امیرلشکر جنوب، محمود آیرم، امروز نتیجه تحقیقات خود را به وزارت جنگ فرستاد. وی این اطلاعات را از ایل خانی و ایلبیگی بختیاری دریافت کرد. وی مینویسد: «چندی قبل یک نفر کارگر بختیاری از طایفه شهنی را انگلیسها زیر اتومبیل گذارده و چون جمعیت کثیری از کارگران بختیاری آنجا بودهاند، اجتماع و تقاضای دیه کارگر مقتول را مینمایند... حضرات از دادن [دیه] استنکاف و ضمناً طایفه شهنی که قریب به آن محل بوده، برای دادخواهی جمعیتی حاضر و به عده کارگران تقویت مینمایند. انگلیسها این قضیه را از طرف سالار انتظام تصور نموده و به واسطه نفوذی که در کار های حکومتی و قشونی خوزستان حاصل نمودهاند، حکومت و رئیس قشون را وادار به شکایت میکنند.» آیرم میافزاید که همین مسئله موجب میشود، سالار انتظام که حاکم مسجد سلیمان بود، عزل شود.(۵)

 احتمال عملیات نظامی در بانه

با وجود تذکر رضا خان به بازگرداندن قوای عشایری که برای کمک به نظامیان سردشت و بانه به این دو منطقه گسیل شدند، عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز از قول فرماندهان نظامی این دو شهر اطلاع داد که پس از انجام عملیات نظامی در بانه [علیه طوایف متجاوز بینالنهرین] نیرو های عشایر به محل خود بازگردانده میشوند.(۶) [ر.ک: ۲۵ تیر]

 عریض های دیگر از انجمن اتحادیه فلاحت شهریار

انجمن اتحادیه فلاحت شهریار که چندی قبل با ارسال نام های به مجلس شورای ملی از مالیات نواقل شکایت کرده بود، امروز با ارسال نام های مشابه ضمن پیگیری مورد یادشده، افزود که سربازگیری، آفت زنگ و اقدامات جابرانه مأموران غله دولتی، موجب فنای رعیت خواهد شد. در پایان این عریضه آمده است: «این یک مشت رعیت بیچاره را از دست مأمورین جابر وظیفهنشناس دولت که عاقبت دود آن به چشم عموم خواهد رفت مستخلص فرمایید.»(۷)

۱- رابرت ایمبری. وی دو ماه بود که وارد تهران شده بود. گفته میشد ایمبری نسبت به سنت های مشرق زمین علاقهمند بود و میکوشید از آنها گزارش و عکس تهیه کند. ایمبری پیش از این کنسول آمریکا در تبریز و محل مأموریت قبلی او آنکارا بود. وی برای نشریه نشنال جغرافیا. مطلب تهیه میکرد. (روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۵، ص ۱؛ فرخ (معتصمالسلطنه)، خاطرات سیاسی فرخ، ص ۱۸۹).

۲- رفیق او یک آمریکایی به نام ملوین سیمور بود. سیمور مهندس و مستخدم کمپانی نفت جنوب بود. او در اهواز مرتکب قتل شد و به یازده ماه حبس محکوم گردید «که بر طبق حقوق کاپیتولاسیون مدت حبس خود را در قونسولگری آمریکا بسر میبرده است.» (همانجا)

۳- هنگام حمله فریاد هایی نیز شنیده میشد که «اینها آب سقا خانه را زهر ریختند... بزنید... بگیرید.» (روزنامه کوشش، س ۲،

شم ۶۵، ص ۱).

۴- روزنامه ستاره ایران، س ۹، شم ۲۲۹، ص ۲. این کاملترین گزارش از ظاهر حادث های بود که جراید وقت [در حد دسترسی نویسنده به آنها] از کشته شدن رابرت ایمبری درج کردند. در میان منابع خارجی نیز بیسیم مسکو زودتر و مفصلتر از دیگران به این موضوع پرداخت؛ هر چند در تحلیل های خود دچار اشتباه های فراوان بود. (روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۵، ص ۱). البته گزارش روزنامه ستاره ایران به نحوی تنظیم شده که گویا نظامیان و افراد نظمیه کمک حال ایمبری و سیمور بودهاند، اما در سند های بعدی روشن میشود که عامل اصلی قتل ایمبری نظامیان بودهاند. (مؤلف) سفارت انگلیس ضمن انعکاس قتل ایمبری به وزارت امور خارجه انگلیس نوشت که این حادثه تحولات شگرفی را در اوضاع سیاسی ایران پدید خواهد آورد. (FO E ۷۲۲۳/۲۵۵/۳۴)

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۲۷۳ و ۲۷۴.

۶- همان، پ ۴، صص ۱۵۰ و ۱۵۱.

۷- اسناد مجلس شورای ملی، سند شم ۳۰/۱/۲/۸۹/۵.

ص: ۱۹۷

 شنبه

۲۸ تیر ۱۳۰۳

۱۹ ژوئیه ۱۹۲۴

۱۶ ذیحجه ۱۳۴۲

 تشییع جنازه ایمبری

ساعت ۵ بعد از ظهر امروز، جنازه ایمبری با شرکت رضا خان، وزراء، معاونین، رؤسای ادارات، رئیس نظمیه، گروهی از نمایندگان مجلس شورای ملی و نمایندگان دول خارجی تشییع شد. تشییعکنندگان با حضور در کلیسای آمریکایی واقع در خیابان قوامالسلطنه، جنازه را با تشریفات نظامی به طرف خارج دروازه باغشاه حرکت دادند. «موزیک با سرود عزا در همه جا مترنم و با یک احترامات و تجلیلات لازمه به خاک سپرده شد.»(۱) جنازه ایمبری را به اکبرآباد یک فرسخی خارج شهر بردند و به امانت گذاشتند. اکبرآباد محل های است که قبرستان آمریکاییها در آنجاست.(۲)

 جلسه متناوب هیأت دولت

هیأت دولت، امروز صبح و بعد از ظهر، غیر از ساعاتی که در تشییعجنازه ایمبری حاضر شد، جلسه داشت و مشغول مذاکره بود.(۳) با این که از جزئیات این جلسه نکت های به مطبوعات داده نشد، اما به نظر میرسد مهمترین تصمیم آن، تصویب حکومت نظامی در تهران بود که یک روز بعد رسماً به اطلاع عموم رسید.

 جلسه وزرای مختار

امروز نمایندگان سیاسی دول خارجی که برای تسلیت به سفارت آمریکا رفته بودند، درباره نوشتن و ارسال اعتراضنام های به دولت ایران به توافق رسیدند.(۴)امروز پرچم های سفارت خانه ها در تهران برافراشته نبود.(۵)

 مدارای مشروط با روحانیان بروجرد

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان، در پاسخ به فعالیت های روحانیان بروجرد و نیز اعزام دو سید از طرف وزیر جنگ سوی طوایف لُر، (ر.ک: ۲۲ تیر) نوشت که «عجالتاً با سادات و غیره با بردباری و تحمل رفتار فرموده و اقدامات آنها را با خونسردی تلقی فرمایید؛» البته بایستی از عملیات و نیات «سوء» آنان جلوگیری کرد. در این تلگرام آمده است که آن دو سید اعزامی برای تبلیغات به نفع دولت به آن صفحات اعزام شدهاند، اما از نوشت های که به دست آنها داده شده «ندامت حاصل گردیده و به حکومت محل دستور داده شد دست خط مزبور» را پس بگیرند.(۶)

□ قاچاق اسلحه از کرمانشاه به تهران

رئیس ارکان حرب لشکر غرب در گزارشی محرمانه به وزارت جنگ نوشت که خبر های جاسوسان نشان میدهد که صندوق های اسلحه به اسم قماش و دیگر اجناس از کرمانشاه به مقصد بازار تهران حمل میشود. اخیراً یکی از این محموله ها با خودرو فرمانفرما به تهران حرکت کرد. در این تلگرام نام گیرنده های صندوقها نیز برای پیگیری و دستگیری عاملان ذکر شده است.(۷)

□ ضرورت اعزام هواپیما به لشکر شرق

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز برای چندمین بار خواستار اعزام هواپیمای جنگی به مشهد شد تا علیه ترکمنها وارد عمل شود. وی افزود که امکان فرود هواپیما در مشهد و بجنورد فراهم شده، اما بنزین نیست و میتوان از هندوستان یا بادکوبه خرید.(۸)

□ تغییر نظر فرمانده قوای خوزستان نسبت به سالار انتظام

سرهنگ باقر خان، رئیس قوای خوزستان، امروز به استناد گزارش جاسوس های خود، خطاب به وزارت جنگ نوشت که سالار انتظام از مقاصد گذشته خود منصرف شده و تفنگچیان را متفرق کرده است.(۹)در حالی که در گزارش های دیگر نه از ضدیت سالار انتظام، رئیس مستحفظین مسجد سلیمان، با دولت مصداقی وجود داشت و نه از تهیه و تدارک تفنگچی.(۱۰)

□ تحقیر اتباع ترکیه در ساوجبلاغ

سفارت ترکیه از برخورد حاکم ساوجبلاغ نسبت به اتباع ترکیه به وزارت امور خارجه شکایت کرد و این وزارت خانه امروز مراتب را به اطلاع وزارت جنگ رساند. در اعتراض نامه سفارت ترکیه آمده است که حاکم ساوجبلاغ اتباع ترکیه را در حضور دیگر اتباع خارجی تحقیر نموده، پست میشمارد.(۱۱)

□ افزایش نرخ ارزاق در عشقآباد

کنسولگری ایران در عشقآباد به وزارت امور خارجه خبر داد که قیمت نان، برنج، کره و قند نسبت به ماه گذشته افزایش یافته است. در این یک ماه قند دو برابر، کره، برنج و گوشت حدود ۵۰ درصد افزایش قیمت یافتهاند. نان ۶ کُپکی اینک ۱۵ کُپک فروخته میشود. قیمت یخ نیز ۸۰ درصد افزایش یافته است.(۱۲)

□ تصمیم امیرمجاهد برای حرکت به اروپا

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در تلگرامی که امروز از قهوهرخ به رضا خان فرستاد، به استناد دریافت نام های از ایل خانی و ایلبیگی بختیاری خبر داد که امیرمجاهد تصمیم گرفته ظرف دو روز آینده راهی اروپا شود، «فقط نگرانی علاقهجات خود را اظهار و تقاضای تأميننامه نموده و مبلغ پنج هزار تومان ایل خانی برای حرکتش تأدیه، که پس از حرکت مومیالیه با مساعدت

قشونی از مطالباتش وصول دارد.» آیرم افزود که تأمیننامه برایش فرستاده شد.(۱۳)

 کاپیتان رانکن [= رنکینگ] در تبریز

فرمانده قشون آذربایجان، در تلگرامی به وزارت جنگ، خبر داد که امروز کاپیتان رانکن [یا رانکل]، معاون وابسته نظامی سفارت انگلیس در تهران، با خودرو وارد تبریز شد. وی در خانه رئیس بانک شاهنشاهی ساکن شد.(۱۴)

 درگیری مسلحانه در تبریز

محمد خان درگاهی، رئیس کل تشکیلات نظمیه، خبر داد که امروز میان افراد نظمیه و دو سارق معروف در تبریز درگیری مسلحانه پیش آمد. در این درگیری یک زن از اهالی خان های که سارقان در آن پنهان شده بودند، کشته شد. درگیری ۹ ساعت به طول کشید تا این که افراد نظمیه مجبور شدند خانه را آتش زده، اسماعیل، یکی از دزدان کشته شد، و حسن ، دزد دیگر در حین فرار زخمی گردید.(۱۵)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۰، ص ۲.

۲- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۲۴.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۰، ص ۱.

۴- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۴۴؛ روزنامه ایران، شم ۱۶۴۰، ص ۱.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۰، ص ۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۲۵، ۱۲۶ و ۱۲۷.

۷- همان، پ ۱۳، صص ۳۲۵ و ۳۲۶.

۸- همان، پ ۸، ص ۳۵۹. این بار نیز پاسخ داده شد که وزیر جنگ پرواز هواپیما را به آن حدود مقتضی نمیداند چرا که باعث تجری ترکمنها میشود، اما لوازم فرود و سوختگیری هواپیما تهیه و آماده باشد. (همان، پ ۸، ص ۳۵۸).

۹- همان، پ ۱۸، ص ۲۷۶.

۱۰- همان، پ ۳، صص ۱۰۶ و ۱۰۷.

۱۱- همان، پ ۱۲، صص ۳۸۷ و ۳۸۸. موضوع به امیرلشکر شمال غرب و متعاقباً فرمانده قوای ساوجبلاغ منعکس میشود. جواب های رسیده نشان میدهد که به واسطه نبود کارگزاری وزارت خارجه در ساوجبلاغ مسائلی پیش میآید که مقامات ترکیه هم آن را بزرگ میکنند. (همان، پ ۱۲، صص ۳۸۵ و ۳۸۶).

۱۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۹۷-۱۶-۱۳۰۳.

۱۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۵۹۳.

۱۴- همان، پ ۴، ص ۴۸. رضا خان پس از دیدن این خبر دستور داد عملیات و اقدامات او تحتنظر باشد و اطلاع دهند.

۱۵- همان، پ ۴، ص ۱۴۰.

 دستگیری قاتل در اطراف کرمانشاه

دو سارق ماهیدشتی که اقدام به دزدیدن یک مادیان از مهدآباد کرده بودند، وقتی با مقاوت صاحب مادیان مواجه میشوند، با ده تیر او را به قتل میرسانند. اهالی پس از تعقیب، هر دو دزد را دستگیر کرده، و اینک در کرمانشاه هستند. امیرلشکر غرب با ارسال این خبر به رضا خان از او خواست اجازه دهد هر دو نفر اعدام شوند. رضا خان نیز اجازه اعدام فرد مرتکب به قتل را صادر کرد.(۱)

 ورود شیخ امین به ایران

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، از قول فرمانده نظامیان بانه خبر داد که امروز شیخ امین، خواهرزاده بابکرسلیم، از طرف ایل پشتدری، به عنوان نماینده این طایفه وارد ایران شده و در سردشت است. وی در حال مذاکره با فرمانده نظامیان بانه است.(۲)

 روزنامه های اصفهان

وزارت معارف با ارسال نام های به اداره معارف اصفهان از قول گزارش های رسیده به این وزارت خانه نوشت که روزنامه ها و جرایدی در اصفهان منتشر میشود که مطابق قانون مطبوعات، اجازه ندارند. لازم است در این مورد تحقیق کرده، گزارش جامعی دهید. در این نامه از صبح امید، اختر مسعود، سپاهان، تحفهالادباء، نقش ایران یاد شده است. در گزارش های رسیده به وزارت معارف آمده است که برخی از این نشریات پس از هفت هشت ماه تعطیلی دوباره منتشر شدهاند یا مدیران آنها افراد بدسابقه یا بسیار جوانی هستند که با دادن پول برای خود لقب گرفتهاند.(۳)

 یکشنبه

۲۹ تیر ۱۳۰۳

۲۰ ژوئیه ۱۹۲۴

۱۷ ذیحجه ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

جلسه امروز مجلس شورای ملی تحتتأثیر کشته شدن ایمبری برگزار شد. در ابتدا مؤتمنالملک، رئیس مجلس، از این پیش آمد اظهار تأسف کرد و گفت ملت ایران این قضیه را «با کمال تنفر و خشم و غضب تلقی خواهند نمود.» پس از مؤتمنالملک، وزیر امور خارجه، ذکاءالملک، سخنانی ایراد کرد که در واقع مقدمه دادن خبر برقراری حکومت نظامی در تهران بود. وی قتل

ایمبری را یکی از بزرگترین ضرباتی دانست که به قلب ملت ایران زده شده است. ذکاءالملک افزود که حسن سلوک دولت، اکنون حمل بر سستی میشود و برای آن که این تصور پیش نیاید برای غلبه بر این ماجرا و یافتن مقصران، دولت حکومت نظامی اعلام کرده است. پس از پایان سخنان ذکاءالملک نمایندگان اکثریت مایل بودند لایحه نفت در ادامه جلسه گذشته به شور گذاشته شود، اما آیت الله سیدحسن مدرس درخواست کرد سخن گوید. با این خواست مخالفت شد و در اثر همهمه مجلس موقتاً تعطیل گردید.(۴)

 سخنان مدرس راجع به قتل ایمبری

آیت الله سیدحسن مدرس که میخواست در دو موضوع حکومت نظامی و قتل ایمبری سخن گوید، پس از تشکیل دوباره مجلس، درباره حادثه کشته شدن ایمبری سخن گفت و به احترام رئیس مجلس درباره حکومت نظامی ابرازنظر نکرد. مدرس پیش از تعطیلی موقت جلسه گفته بود که مجلس باید درباره حکومت نظامی تصمیم بگیرد و «من با حکومت نظامی مخالفم.» وقتی سیدیعقوب نماینده شیراز گفت: «به امر شما که نمیشود، مملکت ایران که مال شما نیست.» مدرس گفت: «بلی میشود. من وکیل ایرانم. مملکت هم متعلق به من است. مملکت مال من است. خوب است عوض شما دیگری را جلو من وادار»ند.(۵) مدرس گفت: «ملت ایران چون مسلمان هستند، و دینشان هم اقتضا داشته است که ملل متنوعه را از هر حیث محترم بدارند... نسبت به ملل متنوعه بیاحترامی نشده و کمال آسایش را داشتهاند... و من خیلی تأسف میخورم از این که این واقعه اتفاق افتاده است.» متن کامل سخنان آیت الله مدرس در پاورقی آمده است.(۶)

 تحلیل بیسیم مسکو از قتل ایمبری

بیسیم مسکو امروز از قول منابع مطلع گزارش داد: «قتل ایمری [= ایمبری] قونسول آمریکا نتیجه اجرای نقشه معین سیاسی بوده که مقصود آن ساقط کردن کابینه و ممانعت از گذشتن امتیاز نفط و لایحه قرضه در آمریکا بوده است که از مجلس نگذرد.» این خبرگزاری افزود که یک روز قبل از حادثه قتل ایمبری پول عمد های میان سردسته های متعصبین تقسیم شده است. بیسیم مسکو به توقیف سه روزنامه مخالف و جمع زیادی از سیاسیون مخالف هم اشاره نمود و برقراری حکومت نظامی را در تهران خبر داد.(۷)

۱- همان، پ ۱۵، ص ۲۷۷. امیرلشکر غرب پس از دریافت مجوز، اعدام را به پس از ماه محرم موکول کرد. (همان، پ ۱۵، ص ۲۷۵).

۲- همان، پ ۴، ص ۱۴۸.

۳- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۱۷۰۵۱، صص ۱ تا ۶.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۱، ص ۱.

۵- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۱۱۹؛ روزنامه ایران، شم ۱۶۴۱، صص ۱ و ۲.

۶- «رئیس - آقای مدرس میخواستند اظهاراتی بفرمایند راجع چه مطلب است؟ مدرس - عرض کردم دو فقره است که میخواهم عرض کنم، یکی تأسف از واقع های که اتفاق افتاده است و یکی هم راجع به حکومت نظامی... . رئیس - قسمت

اولش را عجالتاً بفرمایید. مدرس - بسیار خُب. قسمت ثانی را موقع دیگر عرض میکنم. البته اظهارات و بیاناتی که آقای رئیس فرمودند همیشه یا غالباً بهترین بیانات است در وقایع، ولیکن من هم از حیثی دوست داشتم بعد از بیانات آقای وزیر امور خارجه عرایضی بکنم و ظاهراً آقایان هم نظیرش را باز هم شنیدهاند و عرض کردهام ملت ایران چون مسلمان هستند و دینشان هم اقتضا داشته است که ملل متنوعه را از هر حیث محترم بدارند (نمایندگان صحیح است) جاناً و مالاً کما اینکه تاریخ هم نشان میدهد و در تمام انقلابات ملاحظه فرمود هاید هر نحو انقلابی که واقع میشد نسبت به ملل متنوعه بیاحترامی نشده و کمال آسایش را داشتهاند حتی آن بیابانیها هم که حیثیت علم و عملشان کم است این مسئله را سفارش رسای اسلام میدانستند که آنها را مهما امکن محفوظ بدارند و من خیلی تأسف میخورم از این که این واقعه اتفاق افتاده است که نباید اتفاق افتاده باشد و انشاء الله الرحمن نظیر هم دیگر پیدا نخواهد کرد. کازرونی - انشاء الله. مدرس - و البته همه ماها متأسفیم، غرض از جانب خودم و از جانب همدین های خودم که در حقیقت همه ملت ایران باشد اظهار تأسف میکنم اما در مسئله دیگر که آقای رئیس صلاح دانستند تفکیک شود بنده هم اطاعت میکنم ولی عقیدهام این است که تا موضوع حکومت نظامی به مجلس نیاید و در مجلس مورد بحث واقع نشود نباید در خارج ترتیب اثری به او داده شود.» (مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۱۲۰).

۷- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۵، صص ۱ و ۲.

 گزارش رویتر از قتل ایمبری

خبرگزاری رویتر امروز از تهران گزارشی در مورد چگونگی قتل ایمبری ارسال کرد که در مطبوعات ایران منعکس نشد. در این گزارش وقایع مشترکی مانند آن چه که توسط مطبوعات ایران و بیسیم مسکو ذکر شد وجود دارد. اما بخشی از این گزارش در دیگر مطبوعات و خبرگزاریها دیده نمیشود. مخبر رویتر مینویسد که ایمبری و همراهش سوار درشکه شده از محل حادثه گریختند. «درشکه مسافت معتنابهی از جمعیت دور شده بود ولی هیاهو توسعه یافت و یک نفر موتوسیکلت سوار درب قزاق خانه از عقب رسیده، درشکه را برگردانیده، نگاه داشت. نظامیان نیز بر ضد قونسول، هر یک اقدام کردند. قونسول را از یک طرف و رفیقش را از طرف دیگر بیرون کشیدند. ایمبری تا مدتی با چوبدستی از خودش دفاع میکرد تا آن که با شمشیر [یک] نظامی به سرش ضربت وارد آمد. بعد دوباره سعی میکرد که از زمین بلند شود که یک سنگ بزرگ به سرش زدند و کلهاش خرد شد. در ضمن مردم مشغول زدن سیمور بودند و از اطراف او را میزدند تا او را به داخل قزاق خانه کشیدند. عاقبت پلیس موفق شد که هر دو را در اتومبیل گذاشته و به مریض خانه ببرد، ولی جمعیت تعقیب نموده و داخل مریض خانه شدند؛ در و پنجره ها را شکسته، حملات جدید شروع نموده، ایمبری روز جمعه ساعت سه [بعد از ظهر] وفات نمود، ولی بالنسبه رفیقش امید بهبودی میرود.»(۱)

 اعلان حکومت نظامی در تهران

امروز با درج اطلاعی های از طرف وزارت جنگ در روزنامه ها، رسماً حکومت نظامی در تهران اعلان شد. این اطلاعیه که به امضاء «سرتیپ مرتضی [یزدانپناه] حاکم نظامی طهران و توابع [و] رئیس تیپ گارد پیاده» رسیده بود، با استناد به قانون حکومت نظامی مورخ ۲۲ رجب/۲۷ سرطان ۱۳۲۹ مجلس شورای ملی، مواد یازدهگانه آن را به اطلاع مردم رساند.

در این اطلاعیه آمده است که بر حسب تصویب هیأت دولت، حکومت نظامی از امروز برقرار و مسئولیت آن به اینجانب محول شده است. «هر کس برخلاف مواد فوقالذکر رفتار نماید به محاکمه نظامی جلب شده به مجازات قانونی خواهد رسید.»(۲)

 یادداشت اعتراضیه سفرای دول خارجی به دولت

امروز محییالدین پاشا، سفیرکبیر ترکیه در ایران، به عنوان مقدمالسفرا، یادداشت اعتراض نمایندگان سیاسی دولت های مقیم ایران را تسلیم دولت کرد. سفیران افغانستان، آلمان، فرانسه، شوروی و کارداران انگلیس، بلژیک و ایتالیا این نامه را امضا کرده بودند. در بخشی از این نامه آمده است: «... این سوءقصد در میان روز و در وسط شهر تهران صورت گرفت و مداخله اندک و بیاثر مسئولان کاملاً ناسودمند برای پیشگیری از عواقب مرگآور فاجعه بود. هیچ تیری از جانب مأموران که میتوانست سبب پراکندگی جمعیت شود شلیک نشد که هیچ، بلکه چون میخواستند مجروحان بدبخت را به بیمارستان پلیس تهران منتقل نمایند، نمایندگان نیرو های انتظامی عمومی نتوانستند یا نخواستند مانع ورود جمعیت به داخل بنای بیمارستان بشوند که در

آنجا باز اهانت های بیشتر و تاز های صورت گرفت.

بنابراین مسلم و قطعی اوضاعی پر از مخاطره وجود دارد که نمایندگان هیأت های سیاسی خود را مکلف از ابراز عدم رضایت و اعلام اعتراض میبینند. در این شرایط هیأت های سیاسی توجه بسیار دقیق دولت شاهنشاهی ایران را به لزوم فوری تصمیمگیری و اتخاذ موجباتی جهت برقراری و تأمین نظم و امنیت جهت خارجیان در ایران و همچنین اقلیت های مذهبی که در معرض تهدید تحریکات متعصبین هستند جلب میکند.»(۳)

 انتقاد تلویحی کارگزار خراسان از اقدام نظامیان علیه ترکمنها

کارگزار خراسان در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه فرستاد با اشاره به این که نظامیان «سخت مغلوب و مقتول و متواری» شدهاند، نوشت که اگر به گزارش محرمانه چندی قبل من توجه میشد کار به این جا نمیکشید. «کار تراکمه را مقتضی است به وسیله مأمورین مجرب بیغرض از راه دوستی و مسالمت اصلاح نمود، و آنها را به مراحم اولیای دولت مستظهر و امیدوار داشت، والاـ بیش از این دولت دچار ضایعات و تلفات و خسارت شده و بر فرض غلبه، از جمعیت رعایا کاسته و بالاخره برای دولت خیلی گران تمام خواهد شد و ممکن است بعضی جنبه های سیاسی هم پیدا بکند.»(۴)

 وضعیت اضطراری در ترکمنصحرا

بنابر گزارش رسیده از قول نایبالحکومه گمیشتپه، ترکمنها برای غارت و ویرانی گمرک و تلگراف خانه اقدام کردند که با مقاومت جمعی از رؤسای خود مواجه شدند، با این حال «تمام سیم تلگراف را بریده و دستگاه را اوراق کردهاند. میخواهند به نظام عاشوراده [نظامیان آشوراده] حمله نمایند.» این گزارش که امروز به وزارت داخله فرستاده شد، میافزاید که همه طوایف آتابای و جعفربای علیه دولت متحد شدهاند.(۵) با این حال بنا بر اطلاعاتی که سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون در اختیار سفارت انگلیس گذاشت، قشون قصد ندارد در حال حاضر علیه ترکمنها وارد عمل شود و آنها را تنبیه کند. اکنون فقط اقدامات دفاعی مدنظر است، زیرا در شرایط سیاسی نامشخص موجود در تهران، نمیتوان از پایتخت نیرویی به آن نواحی اعزام کرد. رئیس ارکان حرب تأیید کرد همانیک روسها به طوایف ترکمن کمک میکنند.(۶)

 توقیف ملتزمان اعزامی از طرف والی پشتکوه

پس از آن که سالار اشرف از رضا خان درخواست کرد، ملتزمان اعزامی برای قرار گرفتن در شمار همراهان نظامی وزیر جنگ از بروجرد به تهران بروند (ر.ك: ۲۲ تیر) موضوع به امیرلشکر غرب

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۳۱۵ تا ۳۱۷.

۲– روزنامه ایران، شم ۱۶۴۰، ص ۱.

۳– پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۴۵؛ روزنامه ایران، شم ۱۶۴۳، ص ۱.

۴– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۴۳۹.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۳۹۸. موضوع به رئیس تیپ شمال منعکس شد.

۶- FO E ۷۱۰۴/۲۵۵/۳۴.

منعکس شد تا پاسخ دهد. احمد خان امیراحمدی امروز نوشت که چندی قبل ده ملتزم قابل و شایست های برای «رکاب بندگان حضرت اشرف اعظم» از والی پشتکوه درخواست کردم که او ده آدم بیسروپا با سلاح های مختلف و شکسته و اسب هایی که هر کدام ۱۵ تومان هم نمیآرزید به اردو فرستاد. فرمانده لشکر غرب میافزاید وقتی مراتب را به والی پشتکوه اطلاع داده و خواستار تجدیدنظر شدم نه تنها کاری نکرد، بلکه ملتزمان را تحریک به فرار کرد و اینک احدی از این افراد در بروجرد نیست. وی در پایان سالار اشرف را عامل عمده والی پشتکوه خواند که علیه قشون در تلاش است.(۱)

 توضیحات تکمیلی درباره قادر افندی

در پی درخواست سفارت روسیه از دولت ایران برای اخراج قادر افندی از گمیشتپه و تعطیل کردن مدرس های که او اداره میکند، کارگزاری بندرجز امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که قادر افندی یا عبدالقادر افندی بیش از یک سال است که همراه حسن فهمیزاده به عنوان طبابت در گمیشتپه است. هر چند فهمیزاده با ترکمن های روس هم مراوده دارد اما قادر افندی فقط با ترکمن های ایران مرتبط است و علیه سیاست های بلشویکها میکوشد. کارگزار بندرجز افزود که این سیاست فعلی ترکیه است که در ترکمنصحرا علیه روسها فعالیت کند. «پس از آن که از طرف روسها خیالشان آسوده گردید، طبعاً تراکمه را بر له ترکیه تبلیغ خواهند نمود.» در ادامه این گزارش آمده است با وجود عدم نفوذ ایران در میان ترکمنها، وجود قادر افندی در حال حاضر غنیمت است. در این نامه میخوانیم که به واسطه نبود اقتدار در ترکمنصحرا، امکان اخراج قادر افندی و حسن فهمیزاده نیست.(۲)

 بیستمین اطلاعیه جمهوریطلبان حقیقی تبریز

امروز بیستمین اطلاعیه جمهوریطلبان حقیقی در تبریز منتشر شد. در این اطلاعیه که خطاب به امیرلشکر شمال غرب نوشته شده آمده است که تبلیغات «سلطنتطلبان در میان افراد و بعضی از صاحب منصبان قشون جریان دارد. بیانات خالصیزاده در شماره ۱۰ اتحاد اسلام راجع به افراد قشون شاهد مطلب است، قتل عشقی در طهران دستآویز وکلای پارلمان شده، جراید سلطنتطلب با یک وضع هیجانآمیزی در مجلس شورا متحصن شدهاند، امنیت میخواهند؛ جریده عصر نهضت عکس شاه را گراور کرده و حرکت او را از پاریس اطلاع میدهد؛ نسیم شمال در حرکت شاه میگوید: خسرو جام جاه میآید/ شاه ما با سپاه میآید؛ ملکالشعرا در پارلمان در ضمن نطق خود قتل عشقی را در زیر پرده به سردار سپه نسبت میدهد؛ جریده سیاست اسلامی سردار سپه را قاتل آزادی و عدالت میگوید؛ خالصیزاده سردار سپه را یک انگلیسی قلمداد کرده و عوام را بر ضد معظمالیه میشوراند.» در این اطلاعیه جمهوریطلبان حقیقی خود را طرفدار واقعی رضا خان خوانده، خواهان توجه عبد الله خان طهماسبی به پیشنهاد های قبلی خود شدند.(۳)

 عواقب لگد یک نظامی

سرجوخه نور الله، حامل ۲۳۰ تومان وجه تلگراف خانه که از عرب (پلدشت) راهی ماکو بود، در میانه راه پس از رم کردن

اسب، پولها را گم میکند. یک روستایی پول را پیدا میکند. سرجوخه برای به حرف آوردن آن فرد مشکوک، موفق میشود با لگدی که به روستایی میزند جای پول را بیابد. روستایی در اثر لگد جان میبازد. مقتول از مهاجران ترکیه بود. اینک کنسولگری شوروی در ماکو میگوید مقتول تبعه روس است و برادر ده ساله او عارض کنسولگری شده، خونخواهی میکند. فرمانده قشون آذربایجان امروز این خبر را به وزارت جنگ فرستاد و نوشت با این که تلاش شد به طور خصوصی این عمل با کنسول خاتمه یابد، اما در ن هایت با پرداخت یک صد تومان به برادر مقتول، ماجرا به پایان رسید.(۴)

(تصویر) ایمبری، سمت چپ

۱- همان، پ ۱۳، صص ۳۸ و ۳۹.

۲- همان، پ ۲۲، صص ۴۵۰ و ۴۵۱.

۳- همان، پ ۲۴، ص ۳۲۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۱۵۴.

ص: ۲۰۱

 دوشنبه

۳۰ تیر ۱۳۰۳

۲۱ ژوئیه ۱۹۲۴

۱۸ ذیحجه ۱۳۴۲

 تعطیلی عمومی

امروز به مناسبت عید غدیر تعطیل عمومی بود. به همین مناسبت دیشب از طرف قور خانه در میدان مشق و مقابل وزارت جنگ مراسم آتشبازی اجرا شد.(۱) امروز مراسم سلام در کاخ گلستان برپا بود و نظامیان «سان و دفیله» دادند.(۲)

 ابراز تأسف هیأت اتحادیه تجار از قتل ایمبری

هیأت اتحادیه تجار در دو پیام جداگانه به رئیسجمهور آمریکا و وزیرمختار آن کشور در تهران، ضمن ابراز تأسف از «واقعه اسفناک» روز جمعه گذشته که منجر به کشته شدن ویس کنسول آمریکا در تهران شد، آرزو کرد مناسبات مودتآمیز دو کشور همچنان ادامه یابد.(۳)

 دستگیری و تبعید خالصیزاده

امروز خالصیزاده، واعظ مسجدشاه، پس از دستگیری [احتمالاً وی به همراه دیگران دیروز دستگیر شده بود] توسط خودرو و عده های دیگر توسط گاری راهی مشهد شدند. آنها از مرکز تبعید شدند تا تهران ملتهب به سود دولت روی آرامش ببیند. وزیر جنگ در تلگرامی به امیرلشکر شرق گفت که «قدغن فرمایید خالصیزاده را به هیچوجه در مشهد نگاه نداشته و سریعاً از آنجا به محل تبعید ببرند که ملاقاتی بین مشارالیه با پدرش واقع نشده و در صورت امکان هم طوری باشد که اساساً از تبعید خالصیزاده مطلع نشوند.»(۴) منابع انگلیسی تعداددستگیرشدگان را پس از قتل ایمبری حدود ۳۰۰ نفر یاد کردند.(۵)

 منتفی شدن قرارداد نفتی ایران و آمریکا

در پی قتل ایمبری دولت آمریکا قرارداد نفتی خود را که در مراحل ن هایی توافق بود، ملغی اعلام کرد و «ایران باز هم به صورت تولیدکننده انحصاری نفت برای انگلستان باقی ماند.»(۶) با این که این خبر را منابع فرانسوی نقل کردند، اما اخبار ماه های بعدی از چنین تصمیمی حکایت ندارد.

 حوادث مشابه تهران در رشت

امروز از تلگراف خانه رشت به وزیر پست و تلگراف اطلاع داده شد «دنباله معجزات طهران به گیلان هم سرایت نموده، چند شب چراغانی، مقدماتی فراهم و بعد در لرکان، یک فرسخی، به مناسبت توهینی که عباد نام به سید، شاگرد نانوا، نموده، زبانش لال و پایش لنگ شده، مجالس عزاداری زیاد و گویا مکتوباتی(۷) هم به نقاط مخصوص» خواهند فرستاد. تلگراف خانه رشت تأکید کرد رئیس تیپ شمال هر چه زودتر راهی رشت شود.(۸) وی اینک در تهران بود. رضا خان پس از دیدن این خبر به وزارت جنگ دستور داد هر چه زودتر محمدحسین آیرم راهی گیلان شود.

 حمله روزنامه های دولتی به مدرس

در پی اعلام حکومت نظامی، دستگیری مخالفین و پیدا شدن زمینه مناسب برای حمله به اقلیت مجلس، به ویژه رهبر آن، آیت الله سیدحسن مدرس، روزنامه های حامی دولت همچون ایران و کوشش امروز در سرمقاله های خود، اقلیت مجلس را یکی از عاملان اصلی قتل ایمبری، شورش طوایف لُر و ناامنی های اخیر توصیف کردند. کوشش نوشت: «اگر کاسه[ای] زیر نیم کاسه حضرات نبود، چرا لیدر آنها با حکومت نظامی که آخرین علاج این وضعیات است[!] مخالفت میکند. (ر.ک: ۲۹ تیر) اضطراب مدرس از حکومت نظامی، حق میدهد که هرگونه سوءظنی که طبقه متنوره حساس نسبت به اعمال و تحریکات آنها و طرفداران آنها دارند، مورد پیدا کند.» روزنامه کوشش صراحتاً نوشت که حکومت نظامی میخواهد افسار به دهان مخالفان بزند.(۹)

روزنامه ایران نیز که تلاش میکرد از تندروی های جراید دیگری چون ستاره ایران و کوشش پرهیز کند، در شماره امروز، برخلاف مشی گذشته خود، نوشت که شما [= اقلیت مجلس] عوامفریب هستید. «تا دیروز تیشه به ریشه سردارسپه میزدید... حالا دارید تیشه به ریشه مملکت میزنید. ولی این حق و اجازه به شما داده نخواهد شد و مردم صلحطلب ایران نمیگذارند که برای هوا و هوس شما ایران و استقلال آن دچار خطر و تزلزل گردد.»(۱۰)

 تأیید حاکمیت دوستمحمد خان بر بلوچستان

رضا خان، در تلگرامی به وزارت داخله، ضمن اشاره به این موضوع که بلوچستان عملاً از ایالت کرمان جدا نشده، و دوستمحمد خان هم در اطاعت دولت و پرداخت مالیات متعهد است، گفت که «حکومت بلوچستان به مشارالیه واگذار و کماکان جزو حوزه ایالتی کرمان میباشد. در آتیه نیز در نظر گرفته شده که حکومت نظامی برای آن جا تعیین و اعزام گردد.»(۱۱)

 تقاضای اعدام قاتل

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، با اشاره به دو فقره قتلی که در دهخوارقان و مراغه رخ داده، نوشت که اگر این جنایات بدون مجازات بماند، ناامنی تدریجاً توسعه پیدا میکند. قاتل دهخوارقان پیدا شده و اقرار به قتل کرده است. وی با ارسال این خبر به رضا خان درخواست کرد قاتل مزبور اعدام شود. رضا خان نیز دستور داد در همان دهخوارقان اعدام شود.(۱۲)

□ قطع موقت آب در لطف‌آباد

پیش از غروب امروز، بار دیگر، آب سرحدی به روی روستای

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۱، ص ۲.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۴، ص ۳.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۱، ص ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۷۶. شکست دولت آلمان و از همپاشیدگی امپراتوری عثمانی در جنگ جهانی اول راه ورود قوای انگلیس را در عراق که تحت سیطره آن امپراطوری بود، هموار ساخت و انگلستان بر عراق تسلط یافت. دولت دستنشانده انگلیس در عراق به مرور زمان نارضایتی مردم آن کشور را به بار آورده، عد های از علماء و روحانیون به همراه دیگر طبقات جامعه نسبت به رفتار دولت و قوای اجنبی در عراق دست به اعتراض زدند. به دنبال آن انگلستان چاره کار خود را در تبعید علماء دیده، در اوایل ۱۳۴۰ق/اواخر ۱۳۰۰ش تعدادی از آنان را از عراق به تبعید فرستاد که از میان آنان شیخ محمد خالصیزاده به ایران تبعید و در ۵ محرم ۱۳۴۰/۶ شهریور ۱۳۰۱ وارد کرمانشاه شد. همزمان با تبعید پدرش آیت الله محمدمهدی خالصی به قم نزد او رفته، عملاً سخنگوی پدر و چند تن دیگر از آیات عظامی که در اعتراض به عملکرد دولت عراق به قم مهاجرت کرده بودند، گردید. او به نمایندگی از علمای تبعیدی و معترض با هدف بازگشت آنان به عراق، تلاش گسترد های را انجام داد؛ با احمدشاه دیدار و گفتگو کرد. برگزاری میتینگ در هر هفته در خارج از شهر، تشکیل «جمعیت مجتمعین مسجد سلطان ی»، به راهاندازی تظاهرات ضدانگلیسی، مبارزه با جنبش جمهوریخواهی رضا خان، شرکت در کمیسیون اصلاح قوانین مجلس شورای ملی، انتقاد از مراکز آموزشی تهران، فعالیت های روزنامهنگاری و انتشار روزنامه هایی چون اتحاد دنیای اسلام، مجله نور، مجله منشور، وظیفه و آئین اسلام از مهمترین و عمدهترین تلاش های وی در دوران تبعید در ایران است. شیخ محمد خالصیزاده، در اواخر تیر ۱۳۰۳ به اتهام تحریک مردم در قتل ماژور ایمبری (سرکنسول آمریکا در ایران) به خواف تبعید گردید. در همین اوان توسط گروهی که تازه از نظمیه آزاد شده بودند، مورد سوءقصد قرار گرفت. اما از آن جان سالم بدر برد. چندی هم در تویسرکان ایام تبعید را گذراند. تا اینکه به کاشان رفت، در آنجا مجبور به اقامت گردید. تأسیس حوزه علمیه، تربیت طلاب، مقابله با طرحها و اقدامات رضا پهلوی، احیای مسجد آقابزرگ، مقابله با ب هاییگری، برپایی نماز جمعه از جمله اقدامات او در کاشان به شمار میرود که عمدتاً با استقبال عمومی مردم آن شهر روبرو میشد. او در اوایل خرداد ۱۳۲۳ به تهران بازگشت و پس از حدود سه سال اقامت در این شهر، که معمولاً همراه با فعالیت های سیاسی بر ضد حکومت پهلوی و دعوت مردم به اسلام بوده، رو به یزد نهاد و ایام تبعید را این بار در آنجا سپری نمود. در آن شهر هم از مبارزه و فعالیت نایستاده، در ۱۳۲۷ش به زندان انفرادی در تهران منتقل گردید. چندی به همین ترتیب گذشت تا اینکه با موافقت حکومت ایران در ۱۳ آبان ۱۳۲۸ به زادگاهش کاظمین بازگشت. (احمدی، شیخ محمد خالصیزاده: روحانیت در...، صص ۸۵-۳۳؛ بصیرتمنش، علما و رژیم رضاشاه، صص ۳۵۸-۳۵۱؛ رجبی، علمای مجاهد، صص ۱۹۱-۱۸۷).

۵- FO E ۷۲۲۳/۲۵۵/۳۴

۶- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۴۳؛ مدرسی، مرد روزگاران...، ص ۳۶.

۷- منظور از مکتوبات در سند های بعدی روشن میشود که نامه آیت الله مدرس است. (ر.ک: ۶ مرداد).

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۸۹.

۹- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۴، ص ۱.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۱، ص ۱.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۹.

۱۲- همان، پ ۴، ص ۱۴۵.

لطف آباد قطع شد. میرابها که برای اعتراض به محل میروند، از طرف [روسها] مورد تیراندازی قرار میگیرند و به طرف لطفآباد فرار میکنند.(۱)

 رسیدن هواپیما های خراب فرانسوی به تهران

هواپیما های ناکارآمـد فرانسوی که به تدریج خراب میشوند، در حال انتقال به تهران هسـتند. امروز دو فروند از آنها با کامیون به تهران رسیدند. دو خلبان فرانسوی هم به بوشهر رفتهاند تا ترتیب انتقال یک فروند دیگر از این هواپیماها را بدهند.(۲)

(تصویر) کاخ گلستان

 سه شنبه

۳۱ تیر ۱۳۰۳

۲۲ ژوئیه ۱۹۲۴

۱۹ ذیحجه ۱۳۴۲

 گزارش سفارت انگلیس از قتل ایمبری و پیامد های آن

سفـارت انگلیس در گزارش هـای هفتگی و مسـتمر خود، که وقـایع ایران را به وزارت امور خـارجه ارسـال میکرد، این بار در گزارش مرتبط با قتل ایمبری با اشاره به محـدودیت های ایجاد شده توسط رضا خان پس از این حادثه، از انگشـتان اتهامی که از سوی گروه های مختلف به سوی انگلیس دراز شـده و او را مسـئول واقعی این رخداد میدانند یاد کرد و نوشت که سـفارت خانه از رضا خان خواسـته است که علیه این اتهامات اقدام لازم را صورت دهد. در این گزارش آمده است: «قتل آقای ایمبری فرصتی برای رئیسالوزراء فراهم آورده است تا محدودیت های دولت مشـروطه را شکسته و از آن بهره ببرد. او در ۱۹ ژوئیه در تهران اعلام حکومت نظامی کرده و یکی از معتمدترین افسران خود را به عنوان حاکم نظامی برگزیده است؛ او بازداشت های متعـددی انجـام داده کـه مهمـترین آنهـا افرادی هسـتند کـه در مبـارزه علیـه وی فعالنـد، و برخی از بـدترین محرکین، از جمله خالصـیزاده را تبعیـد کرده است؛ او بـدترین روزنامه های ضددولتی را توقیف کرده و در مطبوعات سانسور اعمال کرده است؛ لکن هنوز مخالفین را به سکوت تهدید نکرده است. اعمال حکومت نظامی با مخالفت شدید مجلس مواجه شده، چرا که پیش از اعلام، مورد مشورت در این باره قرار نگرفته است. تا چنـد روز بعـد از مرگ آقای ایمبری، مطبوعات تهران مبارزه رسوایی را برای متهم کردن سفارت انگلیس یا برنامهریزی انگلیس آغاز کردهاند تا به این وسیله انگلستان را مسئول تحریکاتی معرفی کنند که منجر به این تراژدی گردید؛ و حتی اینکه انگلیسیها مستقیماً در قتل آقای ایمبری دست داشتهاند. آشکارا گفته میشود که هدف از این اقدام رودررو قرار دادن ایران و آمریکا بوده است. نایب سـفارت اعلیحضرت توانست رئیسالوزراء را قانع کند که این تبلیغات را سـرکوب کرده و اطلاعی های مبنی بر تنبیه جدی نویسـندگان این نوع مطالب منتشر سازد. لکن پیش از این

اقدام لطماتی وارد شده است. به طور کلی مطبوعات تهران درباره قتل آقای ایمبری اظهار تأسف و بیزاری کردهاند، لکن در بعضی موارد گفته شده که وی خود مسئول این حادثه است چرا که احساسات مذهبی ایرانیان را نادیده گرفته است. در همه موارد نظمیه و ارتش نه تنها تبرئه شده، بلکه مورد تمجید نیز قرار گرفتهاند؛ که جان خود را برای حفظ دو آمریکایی به خطر انداختهاند. با آنکه دولت تاکنون از اعتراف به هر شکل از کوتاهی توسط نظمیه و قشون سر باز زده است، و حتی به این نیز اعتراف نشده که شماری از سربازها در حمله به آقای ایمبری نقش داشتهاند، لکن گزارش موثق وجود دارد که هفت سرباز بازداشت شده و چهار تن از آنها مخفیانه محاکمه و به مرگ محکوم شدهاند. این احکام تاکنون اجرا نشدهاند.

وزیرمختار آمریکا از هر تماسی با ایرانیان خودداری کرده مگر در مواردی که به شدت ضروری بودهاند. او نمایندگان مجلس یا رجال تهران را که قصد داشتهاند با او تماس گرفته و اظهار

۱- همان، پ ۸، ص ۱۴۵. موضوع به وزارت امور خارجه اطلاع داده میشود و وزارت خارجه چند روز بعد پاسخ میدهد که در اثر اقدامات محلی آب جاری شد و برای جلوگیری از تکرار این قبیل اقدامات ترکمن های شوروی، نام های به سفارت شوروی در تهران ارسال گردید. (همان، پ ۸، ص ۱۴۲).

۲- ۷۱۰۴/۲۵۵/۳۴ FO E.

همدردی کنند، به حضور نپذیرفته است.»(۱)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز بدون حضور اقلیت تشکیل جلسه داد. نمایندگان فراکسیون اقلیت در اعتراض به برقراری حکومت نظامی، دستگیریها و تبعیدها در جلسه حاضر نشدند. نمایندگان حاضر شور در لایحه نفت را ادامه دادند و برخی از مواد لایحه تصویب شد، اما در ادامه تعدادی دیگر از نمایندگان با خروج از صحن، حدنصاب را برای رأیگیری مواد بعدی لایحه از بین بردند. تلاش مؤتمنالملک و برخی از نمایندگان برای بازگرداندن خارجشدگان مؤثر واقع نشد. مقارن ظهر بار دیگر جلسه تشکیل شد، اما باز تعداد نمایندگان به حدنصاب نرسید و بالاجبار ادامه شور در لایحه نفت به جلسه بعد موکول شد.(۲)

 تعیین محل حاکم نظامی

برای استقرار حاکم نظامی تهران و تعیین محلی برای کار های او مقرر شد محل سابق حکومت تهران واقع در سبزهمیدان به عنوان اداره حکومت نظامی معین شود. امروز اثاث و ملزوماتی که از سابق متعلق به این محل بوده، از انبار خارج و آماده استفاده شد. حاکم نظامی از فردا در این مکان حاضر خواهد بود.(۳)

 بخشنامه وزارت امور خارجه درباره قتل ایمبری

وزارت امور خارجه، بخشنام های به سفارت خانه های دول خارجی مستقر در تهران فرستاد و تأکید کرد حادث های مشابه کشته شدن کنسول آمریکا دیگر تکرار نخواهد شد، موضوع به زودی توسط نظمیه کشف گردیده و استرضای خاطر اولیای دولت آمریکا فراهم خواهد شد. همچنین جانشین سفیر ایران در واشنگتن با ارسال پیامی برای مادام فیشور، عمه ایمبری، اعلام کرد «صمیماً غمگسار شما هستم» و تقاضا کرد مراتب تسلیت دولت ایران پذیرفته شود.(۴) همچنین به مهذبالدوله، شارژدافر سفارت ایران در آمریکا، دستور داده شد مراتب تأسف ایران را از این حادثه به وزارت امور خارجه آمریکا اعلام نماید.(۵)

 نگرانی امیرلشکر غرب از گسترش نفوذ علماء

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در یادداشتی که امروز خطاب به رضا خان تنظیم کرد از گسترش نفوذ علماء در منطقه غرب کشور ابراز نگرانی نمود و آن را منشأ «تولید انقلاب در سراسر خطه غرب» دانست. وی افزود که اخیراً کمیت های از علماء و بعضی از دوایر دولتی تشکیل شده و علناً با اداره قشونی مخالفت میکنند. فرمانده قشون غرب با آوردن نمون های، از «مشیرالاشراف، رئیس شعبه ثانی بدایت عدلیه» نوشت که به واسطه استقلالی که دارد در هماهنگی با علماء همدان، حد جاری میکند. «نظر به این که فعلاً اعمال قوه قهریه نسبت به علماء مخالف نظریه بندگان حضرت اشرف است، [حداقل] مقرر شود مشیرالاشراف از شغل خود مستعفی شود «تا بدین وسیله هم از دخالت مأمورین دولتی در کمیته های سیاسی جلوگیری شود و هم از نفوذ علما کاسته و جلوگیری به عمل آید.»(۶)

□ نرسیدن فشنگها به لشکر شرق

پس از اضمحلال اردوی نظامی بجنورد و کشته شدن صدها نظامی به دست ترکمنها، و نیز به غنیمت رفتن تجهیزات و سلاح های نظامی، امیرلشکر شرق از وزارت جنگ درخواست فشنگ کرد. (ر.ك: ۱۴ تیر) حسین خزاعی، امروز و پس از گذشت ۱۷ روز بار دیگر با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که از رسیدن مهمات تقاضا شده خبری نیست. «متمنی است در ارسال آن امر فوری صادر فرمایید.»(۷)

□ تأکید وزارت جنگ به انتخاب محققالعلماء از استرآباد

وزارت جنگ با ارسال تلگرامی به رئیس تیپ شمال، تأکید کرد بنا بر دستور مقام وزارت (رضا خان) محققالعلماء از استرآباد برای نمایندگی مجلس شورای ملی، انتخاب شود.(۸)

□ ساخت منازل مسکونی برای کارگران شرکت نفت

شرکت نفت ایران و انگلیس، امروز با ارسال نام های به ثقهالملك، والی خوزستان، از تصمیم این شرکت برای ساخت خانه های جدید برای کارگران شرکت نفت در زمین های واقع در میان راه بهمنشیر و شطالعرب (اروندرود) خبر داد. همراه این نامه، نقشه هایی بود که محل جدید خانه های کارگران، زمین های متعلق به شیخ خزعل ، زمین های شرکت نفت و «حدود قصبه عبادان (آبادان)» نشان داده شده بود. نویسنده نامه (تی. ال. جکس)، جانشین ویلسن، نوشته است که این کار برای حفظ بهداشت انجام میشود و خانه های جدید با قالب های پولادی و آجر ساخته خواهند شد و از آب لولهکشی و برق بهره خواهند برد.(۹)

□ یادداشت وزارت خارجه ایران به سفارت ترکیه درباره اراضی اشغالی

امروز یادداشتی در وزارت امور خارجه تهیه شد که خطاب به سفارت کبرای ترکیه نوشته شده بود. در حاشیه این نامه آمده است که این مراسله باید ملایمتر نوشته شود [و احتمالاً با لحن دیگری به سفارت یاد شده رفته است.] در یادداشت اولیه آمده است که نه

۱- FO E ۷۱۰۴/۲۵۵/۳۴.
۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۵، صص ۲ و ۳.
۳- همان، ص ۳.
۴- همانجا.
۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۲، ص ۲.
۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۱۷۴ و ۱۷۵. وزارت جنگ پس از دریافت این تلگرام در یادداشتی محرمانه به معاضدالسلطنه، وزیر عدلیه، دستور داد مشیرالاشرف را معزول کند. (همان، پ ۱۵، صص ۱۷۲

و ۱۷۳).

۷- همان، پ ۸، ص ۳۳. روز دوم مرداد وزارت جنگ به لشکر شرق خبر داد که فشنگ و مسلسل با گاری ارسال شده است. (همان، پ ۸، ص ۳۲).

۸- همان، پ ۲۴، ص ۱۹. این دستور یک بار دیگر و پیش از این در پنجم تیرماه به رئیس تیپ شمال ابلاغ شده بود. (همان، پ ۲۴، ص ۲۳).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۴ تا ۸۱-۲۳-۵۷-۱۳۰۳

تنها دولت ترکیه نسبت به تخلیه مناطق اشغالی جوزر، قوریگل، بلاغباشی و زمین های قازلیگل اقدام نکرده، بلکه برخلاف مناسبات ودادیه دو دولت اسلامی، تجاوزاتی نیز به خاک ایران انجام میدهد. اینک «باز رویه تجاوزکارانه قوای آن دولت جمهوری ادامه پیدا کرده و اکنون اولیاء دولت متبوعه دوستدار برای حفظ حدود خود ناگزیر از اتخاذ تدابیر لازمه شده و دستورالعمل های مقتضیه به مأمورین آذربایجان صادر نموده است.»(۱)

 نامه مشاورالممالک به وزارت امور خارجه

در پی ارسال نام های از وزارت امور خارجه به سفارت کبرای ایران در مسکو، مبنی بر تحریکات روسها در خاک ایران، سفیرکبیر ایران امروز پاسخ داد که «این سفارت یقین دارد که روسها از هیچگونه دروغ و افترا و تهمت و قتل و غارت در موقع لزوم مضایقه ندارند، ولی محققاً تصدیق خواهند فرمود که کشف این قبیل مسائل هم مربوط به مأمورین محلی و جلوگیری از این تحریکات راجع به اداره پلیس است» و اگر اعتراض شود، فوراً تکذیب کرده، خواهند گفت «که دوایر محلی ایران به دولت شوروی افترا میزنند.» مشاورالممالک، سفیرکبیر ایران، افزود که مگر سند محکم و قابل قبولی در دست باشد که بتوان مذاکره کرد.(۲) (ر.ک: ۱۱ فروردین)

 بنزین انگلیسی در بندرعباس

«کارگزاری اول بنادر و جزایر و خلیج فارس» در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه فرستاد خبر داد که ۵۰ هزار گالن بنزین از زمان پلیس جنوب نزد انگلیسها باقی مانده است. این مقدار بنزین بدون حقوق گمرکی وارد شده بود و پس از انحلال پلیس جنوب، تحویل کنسولگری انگلیس شد. اینک گالن های بنزین در دو انبار بزرگ در شمال کنسولگری نگهداری میشود.(۳)

 افزایش درگیریها میان مسلمانان با سیکها و هندوها

معززالدوله، نماینده سیاسی ایران در هندوستان، امروز با فرستادن نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که تنازعات میان مسلمانان و سیکها در کلکته که اکثریت جمعیت آن با مسلمانها است، شروع شده است. در این شهر سیکها اکثراً راننده خودرو های کرای های هستند. شایع شد که اینان کودکان مسلمان را فریب داده، کشته و سر های آنان را برای استحکام بندرگاهی که در حال ساخت است، زیر پایه های آن دفن میکنند. معززالدوله ضمن اشاره به بیاساس بودن این خبر آن را منشأ درگیری و کشته شدن تعدادی از طرفین دانست. در ادامه این نامه آمده است که در شهر دهلی نیز میان مسلمانها و هندوها درگیری های خونین پیش آمده است. هندوها با ساز و دهل در مقابل مساجد مسلمانان ظاهر شدند، و مسلمانها نیز در عید قربان با کشتن گاو مراسم عید را به جا آوردند. حدود ۵۰ نفر در اثر درگیری های پیش آمده کشته و عده زیادی مجروح شدند. معززالدوله میافزاید که گاندی و همراهان او تلاش فراوانی در اتحاد میان مسلمانان و هندوها کردند، اما اینک که قدرت ندارند، «کسی در صدد موعظه و نصیحت به طوایف هند و مسلمان» نیست.(۴)

□ تشکیل کمیسیون برای رسیدگی به بدهی حاجامینالضرب

در نـام های که امروز از طرف کابینه رئیسالوزراء صادر شـد، به وزارت مالیه دسـتور داده شـد راجع به مطالبات بانک ایران از حاجامینالضـرب کمیسـیونی مرکب از نمایندگان وزارت خانه ها، حاجامینالضرب و نمایندگان هیأت تجار تشکیل دهد و کلیه دعاوی در آن کمیسیون بررسی شود.(۵)

□ درخواست مستر میچل برای انفصال ترسکنسکی

عبد الله طهماسبی، فرمانده لشکر شـمال غرب، امروز خبر داد که مستر میچل [مسـتشار وزارت فواید عامه در امور راه] به تبریز آمده و از اداره قشونی خواسـتار مساعدت برای برکناری ترسکنسکی، رئیس اداره راهآهن، است. طهماسبی با اشاره به خیانت های ترسکنسکی خواستار کسب تکلیف از رضا خان شد. رضا خان با درخواست یادشده موافقت کرد.(۶)

□ کشف اسلحه در خانه هژبرالسلطان

فرمانـده قشون آذربایجـان بـا ارسـال نام های به رضا خان خبر داد که با وجود نشـر اطلاعیه هایی برای تحویل اسـلحه، اخیراً از خانه هژبرالسـلطان هشترودی و برادرش ۱۸ قبضه تفنـگ و چهار قبضه تپانچه کشف شـد. جریمه او ۴۴۰۰ تومان تعیین گردید که پانصد تومان نقد و باقی دو روزه قبض گرفته شد.(۷)

□ پیروزی سهراب خان در آذربایجان

امروز عصـر انتخابات نماینـده ارامنه برای مجلس شورای ملی در آذربایجان پایان یافت و سـهراب خان [ظهراب خان] با ۱۵۹۸ رأی نفر اول، و در پی او الکسانـدر طومانیانس با ۴۵۶ رأی، فرامرز خان با ۴۰۲ رأی و دکتر شونویل با ۱۲۲ رأی در رتبه های بعدی قرار گرفتند.(۸)

۱- همان، ۲۲ تا ۱۷-۵-۴۰-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۳۰۱.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۴۱-۳-۱۳۰۳.

۴- همان، ۳۶-۱۶-۱۷-۱۳۰۳.

۵- اسنادی از اختلافات و دعاوی...، ص ۱۹۰.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۲.

۷- همان، پ ۴، ص ۱۴۹.

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۶، ص ۳.

 اسارت ۱۷ نفر توسط ترکمنها

بنابر خبر رسیده از استرآباد، ۱۷ زن و مرد که با کشتی از بندرجز عازم مشهدسر (بابلسر) بودند، توسط ترکمنها روی دریا به اسارت درمیآیند. سه نفر از اینان آزاد، اما بقیه در دست ترکمنها هستند.(۱)

 دزدی اتباع ترکیه در منطقه ماکو

به گزارش رسیده از ماکو، امروز پنج سارق تبعه ترک با نفوذ به خاک ایران هفت رأس مادیان و دو رأس گاو به سرقت بردند. برخی از این سارقان توسط مأموران ایرانی شناسایی شدند. امیرلشکر شمال غرب با ارسال مشخصات دزدان از وزارت جنگ خواست موضوع را پیگیری کند.(۲)

 درخواست پنج سرباز از روستایی با چهار خانوار

اهالی قریه «قصبه» شهریار با ارسال نام های به مجلس شورای ملی نوشتند که از این قریه فقط یک اسم باقی مانده، و به آن دهکوره هم نمیشود گفت. حال از این قریه که چهار خانوار دارد، پنج سرباز طلب کردهاند. آنها گفتند قدرت ندارند برای تظلم به تهران بیایند. «مستدعی هستیم با تصدیق اهل محل و فرستادن مفتش به این دهکوره، به پنج نفر سرباز [خواسته شده رسیدگی] و آسودگی خاطر اهالی را فراهم نمایید.(۳)

 تأکید کارگزاری خوزستان به غیرقانونی بودن خرید سیم های مخابراتی

کارگزاری خوزستان امروز بار دیگر با ارسال نام های به کمپانی نفت جنوب (ر.ک: ۱۷ تیر) تأکید کرد «سیم هایی که ایام جنگ بینالمللی بدون اجازه دولت ایران در داخله کشیده شده و فعلاً در خاک ایران است، متعلق به دولت ایران بوده، احدی حق خرید یا فروش ندارد. البته در صورتی که شرکت محترمه اجازه مخابرات تلفونی با بصره را از دولت ایران تحصیل نماید، بعد ممکن است برای مخابره با سیم مزبور با دولت ایران و وزارت مربوطه داخل مذاکره شوند.»(۴)

(تصویر) ایمبری، تصویر نقاشی

(تصویر) حاجامینالضرب

۱ مرداد ۱۳۰۳

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۴۶۴.

۲- همان، پ ۱۲، ص ۳۳۹. موضوع به وزارت امور خارجه ارجاع داده شد تا پیگیری کند..

۳- اسناد مجلس شورای اسلامی، سند شم ۳۸/۴/۸۹/۵.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۳-۲۷-۳۴-۱۳۰۳.

ص: ۲۰۶

 چهارشنبه

۱ مرداد ۱۳۰۳

۲۳ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۰ ذیحجه ۱۳۴۲

 ممنوعیت مسافرت بدون مجوز اهالی تهران

سرتیپ مرتضی یزدانپناه، حاکم نظامی تهران، با چاپ اعلانی در روزنامه ها اعلام کرد که اهالی تهران و توابع از امروز «بدون جواز حق مسافرت ندارند و چنانچه بدون داشتن جواز مسافرت نمایند، مأمورین حکومت نظامی از آنها جلوگیری مینمایند. لهذا لازم است قبلًا جهت اخذ جواز عبور به اداره حکومت نظامی مراجعه نمایند.»(۱)

 نظر مساعد رضا خان نسبت به عملیات علیه والی پشتکوه

پس از پیشنهادی که احمد خان امیراحمدی، فرمانده لشکر غرب، برای یکسره کردن کار غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، داد، رضا خان امروز در پاسخ به امیرلشکر غرب گفت: «اگر از موقعیت خودتان اطمینان کامل دارید، نقشه را که راجع به خاتمه کار والی پیشنهاد کرد هاید، به موقع عمل گذارید.» رضا خان افزود: «ضمناً لازم است یا سرداراقدس را در این عمل با خودتان متحد نموده، یا به مشاراليه متذکر شوید که دولت نسبت به او، حال یا در آتیه، عملیاتی...»(۲) نکته مهم بخش اول تلگرام رضا خان است که درباره موقعیت سیاسی دولت، پس از اعمال حکومت نظامی، است. وی خطاب به امیرلشکر غرب میگوید: «در مرکز تغییراتی در مشی دولت داده شده و سیاست سختی پیش گرفت هایم که قطعاً تأثیرات خوبی برای پیشرفت امور خواهد داشت و مراتب مشروحاً به اطلاع شما رسیده» است.(۳)

 پاسخ طهماسبی به سئوال هایی درباره قتل ایمبری

عبد الله طهماسبی به وزارت جنگ خبر داد که چه از جانب اهالی و چه از ناحیه افرادی چون مستر میچل و مستر جونس (مستشار وزارت فواید عامه، و پیشکار مالیه آذربایجان) در اطراف قضیه قتل ایمبری پرسش هایی میکنند. «بنده علیالعموم اظهار داشتهام که این مسئله از طرف اشخاص عوام و جاهل اتفاق افتاده، نظریات سیاسی در بین نبوده [است.] اگر چه اقدام از طرف عوام شده است، ولی از طرف دولت مرتکبین جداً تعقیب و چند نفری هم تاکنون دستگیر شدهاند.»(۴)

 افزایش قیمت برنج

خشکسالی روسیه و افت برداشت محصولات کشاورزی، موجب شده که از ناحیه آستارا برنج زیادی به طرف شوروی حمل

شود. به گزارش رئیس نظامیان آستارا آذوقه مردم را بازرگانان میخرند و به شوروی صادر میکنند. «از اردبیل هم همه روزه خرید، حمل روسیه میشود. به این جهت برنج در هر پوط هشت قران ترقی کرده... [و] رفته رفته بر قیمت برنج افزوده، بالاخره اهالی دچار مضیقه خواهند شد.» رضا خان بعد از دیدن این گزارش، دستوری برای اقدام مقامات محلی نداد.(۵)

 تمایل رضا خان به ریاست بلوری بر بلدیه تبریز

وزارت جنگ امروز در تلگرامی از امیرلشکر شمال غرب خواست «چون بندگان حضرت اشرف مایل هستند بلوری به ریاست بلدیه تبریز انتخاب شود، حسبالامر قدغن فرمایید در صورتی که ایالت موانعی برای انجام این مقصود ندارد، مراتب را اطلاع... که اقدام لازم به عمل آید.»(۶)

 نتیجه رایزنی طهماسبی با سران ملیون آذربایجان

پس از آن که رضا خان از امیرلشکر شمال غرب خواست نسبت به «ملیون» [= طرفداران رضا خان و قشون] آذربایجان، توجه بیشتری نشان دهد، عبد الله طهماسبی امروز در تلگرامی محرمانه به رضا خان نوشت که با سران ملیون آذربایجان، مثل میرزامحمدعلی خان تربیت و حاجیمیرزاآقای فرشچی دیدار کردم. آنها میگویند: «بدون این که ارجاع خدمتی را مترصد و یا مطالبه حقوقی کنیم از صمیم قلب حاضر به خدمتگزاری هستیم.» طهماسبی افزود که این افراد خواستار ملاقات با «ملیون» مرکز هستند، چرا که نیازمند اطلاع از مرام آنها میباشند.(۷)

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۵، ص ۱.

۲- متأسفانه صفحه دوم این سند پیدا نشد.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳،ص ۱۱۶. لحن رضا خان به نحوی است که حادثه قتل ایمبری و رخداد های بعدی را با خونسردی و عدم نگرانی، بلکه با جمعیت خاطر و طمأنینه بیان میکند که نشاندهنده آگاهی او از پیش و پس این رخداد است.

۴- همان، پ ۴، ص ۱۴۶. پاسخ طهماسبی به سئوالکنندگان نشان میدهد که وی از طریق تهران نسبت به موضوع آگاهی یافته بود، اما محتوای این آگاهی با آن چه که به پرسشکنندگان تحویل میداد، متفاوت به نظر میرسد.

۵- همان، پ ۴، ص ۱۴۷.

۶- همان، پ ۴، ص ۱۳۶. طهماسبی هم بلافاصله پاسخ داد مانعی از طرف والی آذربایجان در بین نیست. (همان، پ ۴، ص ۱۳۵).

۷- همان، پ ۴، صص ۱۲۹ و ۱۳۰. رضا خان اجازه داد یک نفر نماینده از ملیون آذربایجان به تهران سفر کند. (همان، پ ۴، ص ۱۲۸).

 تمایل انگلیس به برکناری سالارانتظام

رضا خان در ۲۴ خرداد نام های به سفارت انگلیس میفرستد و در آن «عملیات بیرویه سالارانتظام، رئیس مستحفظین بختیاری در میدان نفت» را مطرح میکند.(۱) سفارت انگلیس، امروز در پاسخ به آن نامه، تلویحاً نسبت به برکناری سالارانتظام ابراز تمایل میکند. ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، مینویسد: «سالارانتظام بختیاری رئیس مستحفظین در میدان نفت از طرف کمپانی نفت انگلیس و ایران معین نشده، بلکه از طرف ایل خانی و ایلبیگی که اختیارات آنها مستقیماً از طرف دولت ایران داده شده است، تعیین شده است. بنابراین واضح است که دولت علّیه نمیتواند خود را از مسئولیت رفتار مشارالیه خارج بدانند. چنانچه حضرت اشرف تصور مینمایند که سالار انتظام وظایف خود را به طور دلخواه انجام نمیدهند، خوب است به ایل خانی و ایلبیگی دستور داده شود که شخص دیگری را که مناسبتر باشد به جای او برقرار نمایند.»(۲)

 درخواست تعویض رئیس نظامیان تنکابنی

امیراکرم، حاکم مازندران، با ارسال تلگرافی به وزارت جنگ اطلاع داد که سلطان حیدر خان رئیس ساخلو تنکابن با تعدیات خود مردم را آزار میدهد و اگر جلوگیری نشود «محتمل است از طرف اهالی و علماء اقداماتی بشود.»(۳)

 انتقال ملزومات قور خانه از هامبورگ به تهران

وزارت جنگ امروز از سرهنگ اسماعیل خان، مأمور خرید وزارت جنگ در آلمان، خواست که قیمت هر آنچه را که «اداره ونکهوس» از ماشینآلات و ملزومات قور خانه خریده و در هامبورگ حاضر است به اطلاع برساند. «برای مطالبه و تحویل بقیه آنها به هامبورگ رفته و روز حرکت آنها را نیز اطلاع دهید و اگر ممکن است مقداری را با کشتی پهلوی حرکت دهید.»(۴)

 زلزله در اردبیل

به نوشته روزنامه کوشش، امروز صبح در اردبیل زلزله آمد و «چند باب از حجرات کاروانسرای امام جمعه و بعضی از ابنیه را خراب نموده و شکست وارد کرده است.»(۵)

 پیشنهاد امیرلشکر غرب به تعقیب طایفه پشتدری در خاک بینالنهرین

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز خطاب به رضا خان نوشت که پس از رسیدن قوای کمکی لشکر شمال غرب به سردشت، به فرمانده اردوی بانه دستور داده شد تهاجم خود را علیه پشتدریها آغاز کند، اما آنها عقبنشینی کرده بودند. اکنون میتوان «در صورت اقتضای رأی مبارک اشرار را تعقیب و به خودسری و شرارت آنها خاتمه داده شود.»(۶)

 اعتراض بانک شاهنشاهی به عدم تصدیق دولت

مک مری، رئیس بانک شاهنشاهی، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، به عدم تصدیق دولت درباره خرید یک ملک توسط بانک از شیخ خزعل اعتراض کرد. در این نامه آمده است که دولت ایران میگوید: «ملکی که بانک در تاریخ ۱۷ شعبان ۱۳۴۱ [= ۱۴ فروردین ۱۳۰۲] از سردار اقدس (شیخ خزعل) خریداری نموده متعلق به دولت بوده و سردار اقدس مالک آن نبوده است.» بانک شاهنشاهی در ادامه مینویسد از ۲۸ اوت ۱۹۱۰/۲۲ شعبان ۱۳۲۸ تا زمان معامله این ملک در تصرف شیخ خزعل بوده و اعتراضی هم به آن نمیشد. «به نظر بانک مسئولیت عواقب سکوت دولت در مقابل تملیک سردار اقدس در عهده دولت است.»(۷)

 تحصن نظامیان لشکر شرق

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، اطلاع داد که درخواست های گذشته برای حواله پول محقق نشده (ر.ک: ۲۳ تیر)، «حقوق ثور (اردیبهشت)، به اردوکشی مصرف [شده] و بیست هزار تومان از مالیه و ده هزار تومان از بانک قرض شده، معهذا حقوق سه برج معوق... افراد نظامی تحصن اختیار، به زحمات آنها را خارج و اطمینان داده، و الحال یک دینار برای مصارف یومیه نیست.» حسین خزاعی افزود که مالیه خراسان برج گذشته دویست هزار تومان [به] تهران فرستاده، چنانچه در مرکز وجه نیست به مالیه خراسان حواله فرمایید... اقلاً یک برج حقوق و مصارف اردوکشی را» بدهد.(۸)

 پوزش اسکندر آیرم از سرکنسول انگلیس

در ادامه برآوردن خواست های انگلیس برای جبران حادث های که

۱– از آنجا که اصل نامه رضا خان در دست نیست، روشن نمیشود، علت نگارش این نامه به سفارت انگلیس، آن هم در مورد یک قضیه داخلی برای چیست و رضا خان چه موضعی در این یادداشت داشته است.

۲– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۲۸۲ و ۲۸۳.

۳– همان، پ ۲۲، ص ۱۱۲. رضا خان دستور داد به رئیس تیپ شمال گفته شود، سلطان حیدر خان را احضار کند. (همان، پ ۲۲، ص ۱۱۱).

۴– همان، پ ۲، ص ۴۵.

۵– روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۶، ص ۳.

۶– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، صص ۱۰۰ و ۱۰۱. رضا خان در پاسخ گفت که «دخول» به مراکز اشرار در خاک خارجه ممکن نیست. «دستور دهید مواضع مرزی را استوار کرده، اگر بار دیگر تجاوز کردند، سرکوب شوند.» (همان، پ ۴، ص ۹۹).

۷– اسناد وزارت امور خارجه، ۲۸–۳۶–۵۱–۱۳۰۳.

۸– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۵۷.

برای دو تن از زمینشناسان کمپانی نفت جنوب در کمارج افتاد و آنها برای مدت کوتاهی بازداشت شدند، امروز [بنا به دستور وزارت جنگ] سلطان اسکندر آیرم،(۱) فرمانده گردان مهندسی لشکر جنوب در نام های به ژنرال کنسول انگلیس در اصفهان نوشت که من از انگلیسی بودن آنها مطلع نبودم و گمان میکردم دو نفر اروپایی هستند. «بنابر وظیفه نظامی به تفتیش حال آنها مبادرت و متأسفانه در ضمن انجام وظیفه... این سوءتفاهمات حاصل گردیده است. و بنابراین از این قضیه متأسف و معذرت میخواهم.»(۲) این نامه را محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، با مطلع «فدایت شوم» به سرکنسول انگلیس فرستاد و نوشت که سلطان اسکندر خان را توبیخ و مجازات کرده است.(۳)

 فرصت هیأت دولت به شرکت راهآهن یولند

به نوشته سفارت انگلیس، هیأت دولت از امروز تا سه ماه به شرکت راهآهن آمریکایی یولند، فرصت داده است تا بررسی و تحقیقات خود درباره طرح راهآهن دریای خزر تا خلیج فارس را به اتمام برساند.(۴)

 برقراری حکومت نظامی در اصفهان

به نوشته منابع انگلیسی امروز در اصفهان حکومت نظامی اعلام شد.(۵)

(تصویر) اردبیل

 پنجشنبه

۲ مرداد ۱۳۰۳

۲۴ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۱ ذیحجه ۱۳۴۲

 اعتراض شدید اقلیت مجلس به حکومت نظامی

در پی کشمکش های پدید آمده در مجلس شورای ملی که در نتیجه اعلام حکومت نظامی بدون استجازه از مجلس رخ نمود و نیز مشکلاتی که فراکسیون اکثریت (طرفداران رضا خان) برای جلوگیری از ابراز نظر اقلیت فراهم کرد، ملکالشعرای بهار امروز فرصت یافت نظر اقلیت را درباره حوادث پیش آمده پس از قتل ایمبری اظهار نماید. سخنان بهار در مطبوعات طرفدار دولت منعکس نشد. بهار با اشاره به قتل ایمبری و حالت فوقالعاده های که در پی آن بروز کرد گفت که فراکسیون اقلیت تصمیم گرفت رئیس دولت (رضا خان) را ملاقات کرده، بگوید که از حقوق انتقادی خود دست برمیدارد و تا روزی که این قضیه ختم نشده، همراه اکثریت مجلس خواهد بود. ما به مدیران جراید طرفدار اقلیت هم گفتیم دست از حملات خود به

دولت بردارنـد؛ آنها هم پذیرفتنـد. «مقال های [هم] به امضای مـدیران جرایـد اقلیت منتشـر شـد که آقایان دیدنـد. اما اقدامات دولت ما را مأیوس کرد: تعرض مأموران دولت نسبت به افراد منتسب به اقلیت؛ دستگیری و حبس مدیران جراید متحصن شده در مجلس؛ دستگیریها و تبعیـدها و... باعث شـد که اقلیت از تعهدی که کرده بود، عدول کند. بهار با اعتراض شدید به شیوه ابراز حکومت نظامی

۱- اسکندر آیرم از صاحب منصبان قشون بود که تا درجه سرهنگی ارتقا یافت. او مـدتی فرمانـدهی گردان مهندسـی لشـکر جنوب را بر عهده داشت که بعدها به کردستان انتقال یافت و بازرس لشکر ۴ کردستان شد. در اوایل شهریور ۱۳۲۴ به سمت فرمانداری نظامی شهرستان سنندج منصوب گردید. سال بعد فرماندهی پادگان سردشت را بر عهده گرفت که در آبان همان سال بر ضـد نیرو هـای دمکرات کردستان به رهبری قاضـی عملیـات نظـامی آغاز کرد و مـدتی با آنان به زدوخورد پرداخت. (سازمان اسناد ملی ایران، ش ت ۱۰۶۰۰۲- ش پ ۷۰۹؛ کوهستان، س ۲، شم ۶۸ (۱۳ آبان ۱۳۲۵)، ص ۷).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۱۵.

۳- همان، پ ۲۰، ص ۲۱۴.

۴- FO E ۷۵۱۸/۲۵۵/۳۴.

۵- FO E ۷۹۲۸/۲۵۵/۳۴.

توسط ذکاءالملک در مجلس گفت: «دولت نبایـد این طور تحکم و این طور امر کنـد. اگر دولت اکثریت دارد، چرا از مجلس رأی نخواست [برای حکومت نظامی]؟» بهار در ادامه گفت که دولت پیش از حکومت نظامی هم بگیر و ببند داشته و میتوانسته همین رویه را بدون حکومت نظامی هم پیش ببرد. بهار اعمال حکومت نظامی را پتکی بر سر مجلس شورای ملی توصیف کرد.(۱)

 سخنان حائریزاده در مجلس شورای ملی

حائریزاده به عنوان مخالف دیگر حکومت نظامی از طرف اقلیت مجلس امروز سخن گفت و با تقبیح قتل ایمبری و تأکید بر مجازات عاملان، به سخنان ذکاءالملک در اعلان حکومت نظامی تاخت: «من این کلمه را که دولت قدرتش را به ملت نشان بدهد نمیفهمم. دولت باید مجری افکار ملت باشد.» حائریزاده با برشماری اعلان حکومت های نظامی در دوره های گذشته، وضعیت فعلی را متفاوت با آن دوران دانست و گفت: «دولت حق ندارد به تکیه این ماده هر روز اعلان حکومت نظامی بدهد.» حائری به دستگیری و تبعید «سید فیروزآبادی بدبخت که در حضرت عبدالعظیم بوده» اعتراض کرد و گفت: «حاج رضای زغالی در همدان برای چه باید زیر چوب امیرلشکر [غرب] چلاق شده که هنوز نتواند حرکت کند؟ سیدعبدالعزیز شیخ الاسلام کردستانی چرا از سنندج تبعید شد؟» سخنان حائریزاده توسط نمایندگان اکثریت قطع میشد.(۲)

 دولت قاچاق

آیت الله سیدحسن مدرس امروز در صحن مجلس شورای ملی سخنانی بیان نکرد، اما به هنگام قطع سخنان حائریزاده توسط نمایندگان فراکسیون اکثریت، تکجمله هایی ابراز داشت: «دولت اکثریت ندارد؛ قاچاق است... این مجلس مشروطه است. هر کس عقیدهاش مخالف قانون اساسی و طرفدار جمهوری است باید چشمش کور شود، از در برود بیرون... اینجا، جای قانون اساسی است.»

در خلال بیانات حائریزاده، وقتی تدین به او گفت که تو هم پای ورقه جمهوری را امضاء کرد های، حائریزاده گفت: «بلی من طرفدار جمهوری صحیح هستم، نه جمهوری قلابی چماقی.»(۳)

 اخطار رضا خان به جراید

در اخطاری های که امروز به امضاء رضا خان در جراید درج شد، آمده بود: «در بعضی جراید و اوراق منتشره دیده میشود که واقعه اسفناک قتل قونسول آمریکا را به خارجیان [= انگلیس] نسبت داده، آنها را شریک جنایت قلمداد میکنند.» وی این نوع اظهارنظرها را کذب خواند و اخطار کرد: «هر کس چنین اظهارات بکند اعم از این که در جراید یا اوراق دیگر باشد، شدیداً به مجازات خواهد رسید.»(۴) این برخورد، تقاضای سفارت انگلیس از رضا خان بود

 پاسخ دولت به اعتراض نمایندگان دول خارجی مقیم تهران

پس از نامه اعتراضی های که نمایندگان سیاسی دولت های مقیم تهران در اعتراض به قتل ایمبری و ناامنی موجود برای آنان به دولت فرستادند، دولت با ارسال نام های با ذکر جزئیات نقش بازدارنده عوامل دولتی، نوشت که مقامات ذیربط «منت های سعی و کوشش را برای محافظت قنسول [آمریکا] و رفیق او به جا آوردهاند.» در این پاسخ آمده است که دولت همه نوع اقدامات برای تأمین امنیت آن نمایندگان و افراد وابسته به عمل آورده است.(۵)

 دستور اعمال حکومت نظامی در گیلان

در پی بروز برخی هیجانات در رشت (ر.ک: ۳۰ تیر) وزارت جنگ در تلگرامی که امروزبه محمدحسین آیرم رئیس تیپ شمال، فرستاد، نوشت: «در صورتی که جلوگیری از تحرکات مشکل به نظر میآید فوراً حکومت نظامی را مستقر فرمایید.»(۶)

 تأکید امیرلشکر غرب به وجود آرامش در لرستان

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز خطاب به رضا خان نوشت که لرستان در کمال انتظام و آرامش است. اسلحه های به یغما رفته توسط طوایف لُر هنگام محاصره خرمآباد رفته رفته بازپس گرفته میشود. امروز «پنج قبضه پنجاه تیر... با ۳۲ رأس قاطر از طوایف پاپی و سگوند مسترد گردید... کلیه طوایف غیر از جودکی و کردعلیوند مطیع و حاضر خدمت شده... [تصمیم دارم] با قوای امیراعظم که مدتی است در خرمآباد متوقف... و به حمایت سایر قوای عشایری... ابتدا به طایفه جودکی حمله و آنها را معدوم» کنم.(۷)

 تقدیر رضا خان از امیرخیزی

نام های به تاریخ امروز از کابینه ریاست وزراء خطاب به میرزااسماعیل امیرخیزی(۸) به تبریز ارسال شد که در آن از قول رضا خان آمده است که از قدردانی «خدمات اینجانب به مملکت از طرف خود و آزادیخواهان تبریز... خشنود و مسرور شدم.» رضا خان که این نامه را در پاسخ به مراسله امیرخیزی میفرستاد آورده بود که «عقلاء از قراین اعمال، پی به نیات من برده و حقایق را خواهند یافت.» در پایان این نامه آمده است که لایحه امتیاز نفت شمال به کمپانی سینکلر به زودی از تصویب مجلس خواهد گذشت.(۹)

 نامه شیخ خزعل به رضا خان

شیخ خزعل با ارسال تلگرام رمزی به رضا خان، از دریافت آخرین مراسله رئیسالوزراء اظهار ناامیدی کرد و گفت که بین هایت افسردهام کرد. «انتظار نداشتم در زمامداری حضرت اشرف از هستی و حیات ساقط و سرچشمه زندگانی من و طایفه و عشیره که به بقایا و به موجب فرامین متصرف هستم، به دست حضرت اشرف گسیخته شود. فدویت من تزلزلناپذیر، اما سرچشمه زندگانی عشیره را چطور میتوانم مسدود و آنها را به وادی هلاکت و مرگ سوق و امر بدهم؟»(۱۰) این نامه پس از آن به رضا خان نوشته شد که اداره مالیه راجع به استرداد خالصجات تحت تصرف شیخ خزعل ، نام های به او نوشته بود.(۱۱)

 اظهارات وزیرمختار ایران درباره خان بهادر

پس از درخواست وزارت امور خارجه از وزیرمختار ایران در لندن، برای دریافت علت مسافرت خان بهادر، کارگزار شیخ خزعل ، به لندن، مفتاحالسلطنه، وزیرمختار یاد شده، امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که گویا علت مسافرت خان بهادر به انگلستان رسیدگی به احوالات سردار ارفع (شیخ جاسب خان)، پسر شیخ خزعل است. وی همراه سر آرنولد ویلسن، رئیس کمپانی نفت جنوب، به انگلیس آمد و احتمالاً میخواهد پسر شیخ خزعل را بازگرداند. وزیرمختار افزود که

۱- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، صص ۱۲۸ تا ۱۳۴.

۲- همان، صص ۱۳۴ تا ۱۴۰.

۳- همانجا.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۳، ص ۱.

۵- همانجا. این نامه با امضاء ذکاءالملک وزیر امور خارجه امروز در جراید به چاپ رسید، اما منابع دیگر همین متن را با امضاء رضا خان نقل کردهاند. (پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، صص ۱۴۵ و ۱۴۶).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۰۲.

۷- همان، پ ۱۳، صص ۱۱۴ و ۱۱۵.

۸- میرزااسماعیل امیرخیزی فرزند محمدتقی در ۱۲۹۴ق/۱۲۵۵ش در محله امیرخیز تبریز متولد شد. تا ۱۴ سالگی به تحصیلات مقدماتی اشتغال داشت و سپس در دکان بزازی پدرش به کار پرداخت. در نهضت مشروطیت ایران به طرفداری از آن فعالیت کرد و به عنوان نماینده اردبیل به انجمن ایالتی آذربایجان راه یافت و مدتی نیز به درخواست ستار خان منشی و مشاور وی بود. در ۱۳۳۰ق راهی اسلامبول ترکیه شد و از آنجا به دعوت سیدحسن تقیزاده به برلین رفته در کمیته ملیون ایران به فعالیت پرداخت تا اینکه هفت سال بعد به تبریز بازگشت. امیرخیزی در ۱۲۹۸ش به خدمت وزارت معارف درآمد و در دبیرستان محمدیه (فردوسی) به تدریس ادبیات پرداخت و سال بعد به ریاست آن مدرسه منصوب شد و تا ۱۳۱۴ش عهدهدار ریاست آنجا بود. او که از سالها پیش و در پی قتل شیخ محمد خیابانی از سیاست فاصله گرفته بود، فقط به امور فرهنگی میپرداخت. وی در ۱۳۱۴ش به تهران آمد و ریاست دارالفنون را بر عهده گرفت. در ۱۳۲۱ش رئیس اداره فرهنگ آذربایجان شد و دو سال بعد راهی تهران گردید و در ۱۳۲۵ش مجدداً ریاست دارالفنون را عهدهدار شد تا اینکه در ۱۳۲۸ش بازنشسته شد. اسماعیل (محمداسماعیل) امیرخیزی در ۲۷ بهمن ۱۳۴۴ در تهران درگذشت. از وی آثاری بر جای مانده که «قیام آذربایجان و ستار خان» از آن جملهاند. (دایرهالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۱، صص ۲۶۱-۲۶۰).

۹- اسنادی از امتیاز نفت شمال...، ص ۲۳۵.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۶۲۷.

۱۱- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۲۸. دولت خیلی زود از این درخواست صرفنظر کرد. (همان).

سردار ارفع دو سال پیش به اسم معالجه به این جا آمد. وقتی در بیمارستان بستری بود با دختری پرستار آشنا شد و ازدواج کرد و اینک دور از لندن بسر میبرد. وزیرمختار میافزاید که ارتباط خان بهادر با انگلیس، با وجود ویلسن، قابل اهمیت نیست، زیرا شیخ خزعل اگر کاری با دولت انگلیس داشته باشد از طریق ویلسن انجام میدهد. مفتاح السلطنه در این نامه به شخصیت آرنولد ویلسن هم اشاره کرد و او را آدمی زیرک و بصیر و مطلع به اوضاع فعلی و تاریخ ایران و عراق دانست که به دو زبان فارسی و عربی مسلط است.(۱)

 اعزام ۱۰ دانشجو به روسیه

وزارت جنگ امروز به مشاورالممالک، سفیرکبیر ایران در مسکو، اطلاع داد که «در نتیجه مذاکرات با سفارت محترم روسیه قرار است ده نفر شاگرد برای تحصیل میکانیک و هواپیمایی به روسیه اعزام گردد. همین که قرارداد مربوطه راجع به اعزامشان با سفارت معزیالیها خاتمه یافت، هیأت مزبور حرکت مینمایند.»(۲)

 الزام مدرسه لنین به رعایت قوانین وزارت معارف

پس از رسیدن خبر تأسیس مدرسه لنین در مشهد توسط کنسولگری شوروی، وزارت امور خارجه در یادداشتی که امروز برای وزارت معارف تهیه کرد، یادآور شد که این مدرسه بدون رعایت قانون وزارت معارف برای تأسیس مدارس خارجی، نمیتواند فعالیت کند. همین موضوع به کارگزاری خراسان هم ابلاغ شد.(۳)

(تصویر) ملکالشعرای بهار

 جمعه

۳ مرداد ۱۳۰۳

۲۵ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۲ ذیحجه ۱۳۴۲

 نامه مدرس به علمای اصفهان

آیت الله سیدحسن مدرس امروز با نگارش نام های خطاب به صدرالاسلام و به آن وسیله به «آقایان حجج اسلام و علماء اعلام» اصفهان، از ایشان خواست که در این موقعیت حساس که «حقیقتاً موقع صراط مانندی پیش آمده» با دوستان و همفکران خود در مرکز همراهی کنند. این نامه پس از برقراری حکومت نظامی، دستگیری و تبعید مخالفان دولت، تعطیلی روزنامه ها و شروع اختناق به روحانیان اصفهان نوشته میشود و نظر به اهمیت، متن کامل آن در پاورقی آمده است.(۴) این

نامه را عوامل لشکر جنوب در سانسور مکاتبات ضبط کرده، رونوشت از آن برداشتند.

 هیجانات ضدب هاییگری در غرب

امیرلشکر غرب خبر داد که «قضیه معجزه سقا خانه طهران و جنبش اهالی به تمام نواحی غرب سرایت، مخصوصاً عاملین کمیته های اتحاد اسلام در ولایات از موقع استفاده و مشغول تکفیر و لعن مردم[!] شده، هر کس با دیگری سابقه داشته، امروزه به عنوان ب هایی در صدد تلافی» است. احمد خان امیراحمدی در ادامه یادآور شد که اقدامات لازم در جهت جلوگیری از این هیجانات انجام شده، اما «سکوت و بردباری در برابر عملیات جسورانه مشتی معمم، عنقریب افکار عمومی را به کلی فاسد خواهد کرد.»(۵)

 دستور مساعدت به سیدمحمد موسوی بهبهانی

وزارت جنگ، امروز به رئیس نظامیان خوزستان نوشت که طبق دستور رضا خان «لازم است با آقاسیدمحمد موسوی بهبهانی که مقیم ناصری است، مساعدت و در موقع، تحت حمایت خود قرار دهید.»(۶)

 کسب اجازه برای عزاداری ماه محرم

عبد الله خان طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، در تلگرامی به وزارت جنگ فرستاد، با اشاره به نزدیکی ماه محرم، برای روضهخوانی و عزاداری و صرف هزینه مطابق سالیان قبل کسب اجازه کرد. رضا خان با این درخواست موافقت نمود.(۷)

 سیاحت کاپیتان رانکن [= رنکینگ] در آذربایجان

کاپیتان رانکن [= رنکینگ] معاون وابسته نظامی سفارت انگلیس که وارد تبریز شده بود (ر.ک: ۲۸ تیر) امروز به عنوان سیاحت به سوی خوی و ماکو رفت. «دستور لازم در تعقیب عملیات و ملاقات مشارالیه، به فرماندهان مناطق مزبور داده» شد.(۸)

 تسریع در حرکت آلمانیها به تهران

وزارت جنگ به امیرلشکر شمال غرب دستور داد، در اعزام آلمانی های وارد شده به تبریز، برای حرکت به تهران، مساعدت و

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱۸-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۶.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۵۳۱. «بسم اللهالرحمن الرحیم. حضور مبارک موالی عظام و آقایان حجج اسلام و علماء اعلام وفقهم الله تعالی. معروض میدارم شرح مبسوط شفاهاً خدمت مولای خودم آقای صدرالاسلام سلمه الله تعالی تذکار دادم که مفصلاً به عرض آقایان برسانند و نظریات داعی را در احوال و اوضاع کنونی

و اینکه حقیقتاً موقع صراط مانندی پیش آمده که علاجی جز مساعی جمیله سلسله جلیله در ختم غائله حالیه و مهیا شدن از برای عدم ارتجاع در آتیه نیست. و نظر به اینکه مقتضیات کنونی چنین پیش آمده که مسئولیت عمده را متوجه به آقایان اینجا [تهران] نموده لازم است آقایان [اصفهان] نظر مساعدت و موافقت فکراً عملاً و غیره داشته باشند تا آقایان اینجا به حول الله و قوته و مستمداً به انفاس قدسیه بتوانند با کفر، فسق، عناد، جمود و غیره مقاومت نمایند و مهماً امکن آثار و ماترک سابقین را حفظ کرده، بلاخور و ودیعه گذارند. البته این نکته را هم آقایان منظور دارند که باید از روی انصاف با حفظ حدود و حقوق و عمل کردن هر کس به قدر طاقت توافق و اتحاد نموده و به قوه موافقت مقاومت با پیشآمد نمود؛ چه زمان انقلاب هر کس باید به فکر خود باشد. عامه اهل طهران احساسات دیانتی خود را در قبال مردمان لامذهب و لاابالی بروز داده و میدهند. امیدوارم مدینه علم و اسلام در این موضوع اقدم باشند. لیکن از روی روش عقل و تدبیر بر طبق مقتضیات امروزه انشاء الله تعالی. فی ۲۲ شهر ذیحجه ۱۳۴۲– مدرس.»

۵– همان، پ ۱۵، صص ۱۷۱ و ۱۷۲. در گزارش مشابهی که محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال به رضا خان فرستاد، دستور اعمال حکومت نظامی در گیلان صادر شد، ولی چنین نسخ های برای شهر های غرب (کرمانشاه و همدان) تجویز نگردید.

۶– همان، پ ۱۸، ص ۲۶۵.

۷– همان، پ ۴، صص ۱۴۲ و ۱۴۳.

۸– همان، پ ۴، ص ۴۶.

وسایل حرکت آنها فراهم شود.(۱)

 ارسال سوخت و بمب هواپیما به لشکر غرب

وزارت جنگ به امیرلشکر غرب اطلاع داد که صد پوط بنزین، چاشنی و ۲۰ بمب دیگر [برای استفاده در هواپیما های جنگی] به آن لشکر فرستاده میشود.(۲)

 دیدگاه سروان برتران درباره رضا خان

سروان برتران، وابسته نظامی وزیرمختار فرانسه در کابل، امروز در نام های به وزارت جنگ کشورش، با اشاره به کشمکش های سیاسی ایران، درباره رضا خان چنین ابرازنظر کرد: «مأموران انگلیسی رضا خان را در همدان به هنگامی که سروانی بیش نبود و جاهطلبی های بیحد وی را میآزرد کشف کردند. با فشار آنها او خیلی زود به فرماندهی نیرو های قزاق همدان رسید و سپس به فرماندهی عالی نیرو های مسلح در قزوین منصوب شد که چهار راه استراتژیک آنها بود. به وزارت جنگ رفت. درست پس از آنکه با کمک سیدضیاءالدین تهران را گشودند و قدرت را به دست آوردند آن وقت رضا خان پادشاه بدون تاج و تخت نام یافت که این لقب را آقای نورمن وزیرمختار بریتانیای کبیر به او بخشید. رضا خان یک مرد حادثهجوست. برای اینکه به آمال و آرزو هایش برسد نیازمند حمایت مادی و معنوی انگلستان است. از این وسایل به حد کافی بهره گرفته است.»(۳)

 اطلاعیه حکومت نظامی تهران راجع به سرعت درشکه ها و خودروها

حاکم نظامی تهران با درج اطلاعی های در جراید اعلام کرد که خودروها و درشکه ها در معابر عمومی با سرعت حرکت میکنند و این مسئله جان عابران را به خطر میاندازد. «از تاریخ نشر این اعلان اکیداً اخطار میشود که حرکت درشکه ها و اتومبیلها در داخله شهر و هم چنین در معابر خارج شهر که دارای جمعیت است باید مطابق حد متوسط بوده و همیشه از جانب راست خود عبور نمایند.»(۴)

 عزیمت امیرمجاهد به اروپا

بنا به گزارش محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امیر مجاهد امروز از طریق خوزستان راهی اروپا شد.(۵)

(تصویر) میدان سپه، ساختمان شهرداری

۱- همان، پ ۱۲، ص ۴۱.

۲- همان، پ ۱۴، ص ۹۰.

۳- مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۲، صص ۱۵۱ و ۱۵۲.

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۶، ص ۱.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۵۸۸. البته چندی بعد روشن میشود که وی هنوز در ایران اقامت دارد.

ص: ۲۱۲

 شنبه

۴ مرداد ۱۳۰۳

۲۶ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۳ ذیحجه ۱۳۴۲

 بخشنامه وزارت جنگ برای مراقبت از اتباع خارجی و اقلیت های مذهبی

به دستور رضا خان، وزارت جنگ امروز بخشنام های به امرای لشکر و رؤسای تیپ صادر کرد که در آن آمده است: «از طرف مسلمانها نسبت به ملل متبوعه و اقلیت های مذهبی به هیچوجه تعرضات و توهیناتی نشود و در صورت وقوع، مرتکبین را جداً تعقیب و مجازات نمایند. ضمناً از تبلیغات جراید در این موضوع و اسناد دادن این قبیل اقدامات و تحریکات به منابع خارجی قویاً جلوگیری نمایند.»(۱)

 ورود خالصیزاده به مشهد

شیخ محمد خالصیزاده، پس از دستگیری و تبعید، وارد مشهد شد و بلافاصله از این شهر راهی خواف، محل تبعید تعیین شده گردید.(۲) (ر.ك: ۳۰ تیر)

 موفقیت امیرلشکر غرب به تقابل طوایف لُر علیه یکدیگر

امیرلشکر غرب به رضا خان خبر داد که امیراعظم را برای امتحان صمیمیت نسبت به قشون، جهت سرکوبی قسمتی از طایفه جودکیها اعزام کردم. وی افزود برای شیخ خزعل هم پیام دادهام تا در این زمینه مساعدت نماید.(۳) (ر.ك: ۲ مرداد)

 رعایت حقوق ایران در اروندرود

نصرتالوزاره، کنسول ایران در بصره، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، نظر اولیای امور را نسبت به حقوقی که ایران در اروندرود دارد جلب کرد. وی با اشاره به اعزام چهار کشتی لایروب به شطالعرب (اروندرود) توسط انگلیس، برای تعریض دهانه این رود در خلیجفارس، نوشت که پیش از [اشغال عراق توسط انگلیس] عثمانیها مانع از این اقدام انگلیس شدند، چرا که صلاح نمیدیدند زمینه ورود کشتی های جنگی به شطالعرب (اروندرود) فراهم شود. نصرتالوزاره تأکید کرد که هر چند انگلیس حق اشتراك ایران را در این رود خانه به رسمیت میشناسد، ولی لازم است موافقت ایران را برای حفر و تعریض دهانه رود به دست آورد.(۴)

 تجهیزات و نیروی انگلیس در بینالنهرین

بنابر اطلاعات رسیده به کنسول ایران در بصره، انگلیس ۵۵۰ فروند هواپیما در بینالنهرین دارد. ۱۸۰ فروند آنها میان بغداد، مصر و دیگر نقاط در پرواز هستند. انگلیس دو کار خانه ساخت و تعمیر هواپیما هم در بینالنهرین دارد؛ یکی در کنار نهر دیاله در جنوب بغداد و دیگری در سه فرسخی موصل. انبار مهمات انگلیس نیز در سه ناحیه نگهداری میشود؛ شمال بصره در نزدیکی ایستگاه راهآهن و لنگرگاه کشتی های دریایی؛ شبه جزیره فاو؛ کویت. انگلیس چهار هزار نیرو وابسته به قوای هوایی در بینالنهرین دارد. همچنین ده هزار نیروی زمینی او از افراد محلی (آشوریها، کردها و اندکی ایرانی) تشکیل میشود که تحت نظر صاحب منصبان انگلیسی اداره میگردد.(۵)

 ادامه مزاحمت های مرزی ترکیه

بسیاری از مکاتبات امروز میان وزارت امور خارجه و وزارت جنگ راجع به مشکلاتی بود که دولت ترکیه در مرز های شمال غربی برای ایران پدید آورده است. وزارت امور خارجه امروز گزارش کارگزاری ماکو مبنی بر تشویق کرد های ایرانی برای مهاجرت به ترکیه، توسط مأموران محلی آن کشور را به وزارت جنگ فرستاد. در این گزارش آمده است که اغلب طوایف ماکو، محرمانه میخواهند پس از بزرگ شدن بره ها و بزغاله ها و داشتن قدرت حرکت با گوسفندها، مهاجرت کنند.(۶) وزارت جنگ در نامه مشابهی به وزارت امور خارجه اطلاع داد ۳۵ خانوار از اکراد طایفه خلیکانلو پس از تشویقات ترکیه به آن طرف کوچیدهاند.(۷)در نام های دیگر، وزارت جنگ نوشت که ترکیه از تجاوزات اتباع خود علیه خاک ایران جلوگیری نمیکند و از سوی دیگر اصرار دارد در خصوص استرداد اموال به غارت رفته طرفین مذاکره کند.(۸) قرارنامه باغچهجق که سال گذشته میان ایران و ترکیه منعقد شد از توافق دولتین برای بازپس دادن اموال مغصوبه خبر میداد. همچنین امروز وزارت جنگ دو فقره یادداشت سفارت ترکیه را که میگفت لشکر شمال غرب در تجاوزات «رشید و رفقایش» به خاک ترکیه مشارکت میجوید، به عبد الله طهماسبی، رئیس قشون آذربایجان فرستاد.(۹)

 مطالبات انگلیس از ولیعهد

پس از تسویه بدهی های احمدشاه به انگلیس و شرکت های وابسته به این دولت، سفارت انگلیس امروز با ارسال نام های خواستار پرداخت ۴۲۰۰ روپیه بدهی محمدحسن میرزا، ولیعهد، به کمپانی متحده عراق و ایران شد. در این نامه آمده است که این مبلغ بابت مخارج مسافرتی میباشد که وی هنگام عبور از بینالنهرین در این ناحیه مدیون شده است.(۱۰)

 دستور انفصال حسینقلیمیرزا

وزارت جنگ، با استناد به گزارش حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز از وزارت عدلیه خواست که حسینقلیمیرزا، رئیس اجرای عدلیه مشهد که «از هیچگونه تعدی و اجحافات نسبت به مردم خودداری نداشته و همه روزه در این موضوع شکایات و تظلماتی از طرف اهالی میرسد از کار منفصل شود.»(۱۱)

 در تعقیب سردار رشید

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز به رضا خان نوشت که در تعقیب سردار رشید و اقدام برای دستگیری او، خبر

میرسـد که نیرو هـای نظـامی در «چالاـوه» محل توقف سـردار رشـید با او درگیر شـده و او را فراری دادهانـد. سـردار رشـید با خـانواده خود به کوه شـاهو رفته و مقـداری از احشـام و اموال او به دست نظامیـان افتاده است. در این درگیری دو نظامی و دو چریک [از عشایر] مجروح و چند جنازه هم از طرف مقابل به جای مانده است.(۱۲) امیرلشکر غرب در تلگرام دیگری از رضا خان اجازه خواست برای مقابله با سـردار رشـید در منطقه جوانرود، با پرداخت انعام و خلعت به کدخدایان محلی، آنان را علیه سردار رشید تهییج کند.(۱۳)

۱- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۹۲. به احتمال زیاد منظور از اقلیت های مـذهبی در این بخشنامه ب هاییان هستند چرا که در این مقطع هیجانات ضدب هایی اوج گرفته بود.

۲- همان، پ ۸، ص ۴۷۵.

۳- همان، پ ۱۳، ص ۱۱۲.

۴- همان، پ ۱۰، ص ۲۸۳. موضوع از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ منعکس شـد و رضا خان هم پاسـخ داد که دخالت وزارت جنگ در این مورد لازم نیست؛ در صورت اقتضاء از طرف وزارت امورخارجه داخل مذاکره شوند. (همان، پ ۱۰، ص ۲۸۰).

۵- همان، پ ۱۰، صص ۲۶۲، ۲۶۳ و ۲۶۵.

۶- همان، پ ۴، صص ۳ و ۴.

۷- همان، پ ۱۲، ص ۲۷۴.

۸- همان، پ ۱۲، ص ۲۸۲.

۹- همان، پ ۱۲، ص ۲۸۱.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۵-۳۷-۱۳۰۳.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۹۹.

۱۲- همان، پ ۱۵، ص ۱۱۵.

۱۳- همان، پ ۱۵، صص ۱۱۳ و ۱۱۴.

 عدم تشکیل مجلس شورای ملی

مؤتمنالملک، رئیس مجلس، از نمایندگان خواسته بود که امروز در جلس های فوقالعاده شرکت کنند و تصویب لایحه نفت را به پایان خود نزدیک نمایند. «بعضی از وکلا نیامدند. اقلیت که هیچ نیامدند... [میگفتند] رئیس مجلس حق ندارد بدون اجازه از مجلس تغییر به جلسات رسمی مجلس بدهد. در هر صورت مجلس رسمی نشد. ماند برای فردا، یکشنبه.»(۱)

 بازگشت چریک های محلی

امیرلشکر شمال غرب به رضا خان خبر داد که تاکنون ۵ هزار تومان هزینه اعزام عشایر محلی به سردشت و بانه شده است. اینان برای کمک به نظامیان محاصره شده اعزام شده بودند [که دیگر خبری از این موضوع نیست.] بقای این نیروها در منطقه جز خسارت به بودجه نتیج های دیگر ندارد. وی تقاضا کرد اجازه بازگشت چریک های محلی به مناطق خودشان صادر شود. رضا خان هم موافقت کرد.(۲)

 مصلحت بازگشت مخالفان از قفقاز به ایران

وزارت امور خارجه امروز نامه سرکنسولگری ایران در بادکوبه را به وزارت جنگ فرستاد. در این نامه آمده است که آن دسته از ایرانیانی که در قضیه ابوالقاسم لاهوتی به قفقاز فرار کردند، اخیراً تقاضای ویزا برای بازگشت به ایران کردهاند. پیش از این از دادن مجوز به آنان خودداری میشد، اما اینک مصلحت در آن است که تدریجاً وسایل عزیمت ایشان به ایران فراهم شود. وزارت امور خارجه از وزارت جنگ خواست در این باره تعیین تکلیف کند.(۳)

 کفیل جدید بلدیه تهران

سرهنگ کریمآقا خان، امروز به عنوان کفیل بلدیه تهران انتخاب و معرفی شد.(۴)

 اعزام یک گروهان پیاده به کازرون

امروز از تیپ فارس، یک گروهان هشتاد نفری تحت فرماندهی نایب ۱ تقی خان فرخ با یک عراده توپ کوهستانی به سوی کازرون اعزام شد. علت این اقدام، درگیری مسلحان های بود که دیروز در حوالی این شهر پدید آمد. این درگیری میان نیرو های محلی تحت امر حاکم کازرون و افرادی که گفته میشد اخیراً مرتکب قتل در کازرون شده بودند انجام شده بود. در این ارتباط اشجعدیوان و ناصردیوان پس از احضار به شیراز دستگیر شدند. منابع دولتی میگویند این دو محرک قتل های اخیر کازرون بودهاند.(۵)

 نامه نصرتالدوله راجع به مندرجات روزنامه ناهید

نصرتالدوله، نماینده مجلس شورای ملی، امروز با ارسال نام های به وزارت داخله و حکومت نظامی تهران، با اشاره به مطالبی که در صفحه دوم شماره ۲۱ روزنامه ناهید درج شده، نوشت که «به مندرجات این قبیل مطبوعات ترتیب اثری نداده و هیچوقت در صدد تکذیب یا اصلاح تهمتها یا ترهات آنها برنمیآمدم.» این جمله که حاکی از ضدیت مطلب روزنامه ناهید علیه نصرتالدوله است چنین ادامه مییابد: «چون حکومت فعلاً ـ نظامی است و کلیه جراید در تحت سانسور و نظارت آن حکومت طبع و نشر میشود و چون قضیه مربوط به خارجه و ممکن است به مندرجات این اوراق... اهمیتی بدهند، لهذا به اظهارات جریده ناهید پروتست نموده، از مقام محترم ریاست وزراء عظام مستدعی هستم امر لازم برای تکذیب رسمی آن از دوایر مربوطه صادر فرمایند.»(۶)

۱- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۲۶.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۹۴.

۳- همان، پ ۳، صص ۱۱۹ و ۱۲۰. وزارت جنگ در پاسخ گفت که اسامی و تعداد آنها را مشخص کنید تا تصمیمگیری شود. (همان، پ ۳، ص ۱۱۸).

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۷، ص ۳. سرهنگ کریمآقا خان یا کریمآقا بوذرجمهری در ۱۲۶۵ش در خانواد های کشاورز در یکی از روستا های کاشان متولد شد. تحصیلات خود را در مدرسه تربیت تهران و سپس مدرسه گروهبانی دیویزیون قزاق انجام داد. در ۱۲۷۸ش وارد خدمت نظام شد. در کودتای ۱۲۹۹ش مورد اعتماد و طرف توجه رضا خان بود و روز دوم کودتا به درجه سروانی ارتقاء یافت و عهدهدار ریاست زندان قزاق خانه شد. در اواخر ۱۳۰۰ش آنگاه که رضا خان سردار سپه به وزارت جنگ منصوب شد کریمآقا نیز به درجه سرگردی و فرماندهی فوج (هنگ) بهادر رسید و چندی بعد در ۱۳۰۱ش با دو درجه ارتقاء سرهنگ و فرمانده تیپ اول پیاده تهران شد. در ۱۳۰۳ش، در دوره رئیسالوزرایی رضا خان، سرهنگ کریمآقا خان با حفظ سمت نظامی (فرماندهی تیپ اول پیاده تهران)، کفالت بلدیه (شهرداری) تهران را عهدهدار گردید و اختیار یافت تا در نوسازی شهر تهران قاطعانه عمل نماید. از این رو نقش های برای ایجاد خیابان های جدیدالاحداث تهران طراحی کرد و چون فردی نظامی و پرنفوذ بود، شب هنگام پرچم قرمز بر بنا های مردم، اعم از خانه و دکان نصب میکرد و پیش از آنکه صاحب ان آن اماکن مجال نقل و انتقال بیابند، دست به کار اجرای طرح میشد و به تعبیری آنها را خراب میکرد. بوذرجمهری در به سلطنت رسیدن رضاشاه نقش فراوان داشت و مأمور اخراج محمدحسن میرزا (ولیعهد احمدشاه) و خانواده شاه از ایران بود. وی همان روز تمام کاخ های سلطنتی را تحویل گرفته، خزائن را مهروموم نمود. وی در فروردین ۱۳۰۷ از رضاشاه درجه سرتیپی گرفت. در این زمان او همچنان شهردار تهران و فرمانده تیپ بود؛ تا اینکه در ۱۳۰۸ و در کابینه هدایت به وزارت فوائد عامه رسید. بوذرجمهری در فروردین ۱۳۱۲ به درجه سرلشکری منصوب و عهدهدار فرماندهی لشکر مرکز شد و در همان سال از شهرداری تهران معاف گردید، اما املاک شاه را تا مهر ۱۳۲۰ سرپرستی نمود و در این زمان بازنشسته شد. وی در ۱۳۳۱ در تهران درگذشت. (مرسلوند، زندگینامه رجال و مشاهیر ایران، ج ۲، صص ۸۱-۸۰؛ عاقلی، شرح حال رجال سیاسی...، ج ۱، صص ۳۱۶-۳۱۴).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۳۵۷ و ۳۵۸.

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۷۲۷، صص ۱ و ۲.

 یکشنبه

۵ مرداد ۱۳۰۳

۲۷ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۴ ذیحجه ۱۳۴۲

 تشکیل مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد و شور درباره لایحه نفت را پی گرفت.(۱)

 اعلان رسمی حکومت نظامی در گیلان

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، با چاپ و توزیع اعلانی، رسماً حکومت نظامی را در شهر رشت و توابع اعلام کرد و هر کسی را که با مواد یازدهگانه آن مخالفت نماید، تهدید به قتل و مجازات نمود. وی امروز رؤسای دوایر دولتی را گرد آورد و ضمن ابلاغ این موضوع، آنها را به همکاری بیشتر با حکومت نظامی دعوت کرد.(۲) آیرم امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ خبر داد که با اجرای حکومت نظامی از سخنرانی های علما در منابر و از مواضع ضددولتی آنها جلوگیری شد. آنها «جلساتی را به عنوان روضه ادامه میدادند. اعلان حکومت نظامی تشبثات را در هم شکست.»(۳) منظورآیرم از مواضع ضددولتی روحانیان گیلان، شامل مواضع آنان درباره فرقه ب هاییت نیز هست.(ر.ک: ۴ مرداد).

 شایعه کنسولگری انگلیس در رشت

بنا به گزارش امروز محمدحسین آیرم به وزارت جنگ، کنسولگری انگلیس شایع کرده که مرتکبین قتل ایمبری، نظامیان و آژانها بودهاند.(۴) همچنین بانک شاهنشاهی مرکز به شعبه خود در رشت اطلاع داده که دولت به واسطه نداشتن اکثریت در پارلمان، متزلزل است(۵)

 دستور آزادی آخوندزاده

وزارت جنگ از قول رضا خان به امیرلشکر شرق دستور داد: «آخوندزاده را مستخلص نموده، ولی در مشهد باشد. ضمناً کمال محبت و مهربانی را نسبت به مشارالیه معمول دارند.»(۶) آخوندزاده جزو دستگیرشدگان اخیر تهران بود که به مشهد منتقل گردید.

دستور بعدی وزارت جنگ چنین بود: «سالار منصور قزوینی را به کلات نادری اعزام نمایید.»(۷)او نیز از جمله دستگیر و تبعیدشدگان پس از حکومت نظامی تهران بود.

□ دیدار شیخ کویت با شیخ خزعل

کارگزار محمره (خرمشهر) امروز خبر داد که شیخ کویت چند روز پیش برای دیدار شیخ خزعل وارد محمره (خرمشهر) شد و به سوی اهواز رفت. «از قراری که مذکور میشود فیمابین شیخ و رؤسای ادارات اهواز و ریاست قشون کدورتی پیدا شده، علت در باب سانسور نوشتجات تجارت خانه عراق که مربوط به مدیر اصلاح [= میرزامحمدرضا بوشهری] بودند میباشد.»(۸)

□ تمجید طهماسبی از اطاعت و فرمانبری عشایر منطقه

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، که اینک در اشنویه بسر میبرد، از فرمانبری عشایر کرد منطقه، به ویژه همکاریای که آنها برای عزیمت به سردشت و بانه از خود نشان دادند، تمجید کرد. وی در تلگرام امروز خود به رضا خان یادآور شد که بایزید، رئیس طایفه منگور با این که عزادار همسر درگذشتهاش بود، بلافاصله به طرف بانه حرکت کرد و اینک «نمایش و منظره باشکوه سیاسی را در سرحد ایجاد نموده»اند.

وی تقاضا کرد حال که عشایر چریک در حال بازگشت به مناطق خود هستند، در منطقه سردشت و ساوجبلاغ به دیدارشان رفته، یک طاقه شال به رؤسای بزرگ و یک قبضه تفنگ به رؤسای کوچکشان هدیه داده شود.(۹)

□ درخواست شغل برای سرتیپ حیدرقلی خان

از پاسخی که امروز رضا خان به امیرلشکر غرب فرستاد، روشن میشود که احمد خان امیراحمدی پیش از این برای سرتیپ حیدرقلی خان تقاضای منصب درخوری کرده بود. رضا خان گفت که از رجوع خدمت به مشارالیه مضایقه ندارم، اما «فعلاً در قشون به هیچوجه جای خالی نیست. باید قدری صبر و تأمل نماید تا حکومت یکی از نقاط را که در خور احوال او باشد در نظر گرفته و در اصدار حکم آن دستور داده شود.»(۱۰)

□ خودکشی یک نظامی عاشق

امیرلشکر شمال غرب خبر داد که امشب عبدالحسین خان، معین نایب ۱ بهادران ۴ از فوج ۱۱ تیپ سوار، در خانه یک دختر ارمنی که عاشق او بوده، «به واسطه پریشانی حواس، به واسطه کثرت استعمال مشروب، خود را انتحار کرده است. دختر مزبور در نظمیه تحت محاکمه است.»(۱۱)

□ پیگیری سفارت شوروی از پرونده بابایف

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ خبر داد که سفارت شوروی همچنان پیگیر روشن شدن پرونده بابایف، تبعه روسی، است. بابایف پس از دستگیری و شکنجه شدن توسط مأموران نظامی، اعاده حیثیت کرده بود.(۱۲)
(ر.ک: ۳ فروردین ۱۳۰۲ و دیگر مداخل بابایف در همین مجلد).

□ اقدام مشابه انگلیس در مرز لاهیجان

امیرلشکر شمال غرب، امروز از اشنویه خبر داد که پس از

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۷، صص ۱، ۲ و ۳.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵۱ و ۱۶-۲-۴۶-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۹۱.

۴- این موضوع، شایعه نبود.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۱۴.

۶- همان، پ ۸، ص ۴۷۱.

۷- همانجا. اطلاعات موجود درباره سالارمنصور قزوینی و علت تبعید او به کلات نادری روشن نیست. درباره او گفته شده که میرزاغفار خان سالارمنصورقزوینی که بعدها شهرت یگانه را انتخاب کرد و تا پایان عمرش با آن نام زیست از مالکان و اعیان مشهور قزوین بود که در دوران انقلاب مشروطیت به طرفداری از آن پرداخت. پس از به توپ بسته شدن مجلس در ۱۳۲۶ق به انگلستان رفته، چندی بعد به ایران بازگشت. در این زمان با محمدولی خان سپهدار تنکابنی طرح دوستی ریخت و از هر جهت از مشروطهخواهان حمایت کرد. در جریان حمله به تهران فرماندهی یکصدوپنجاه سوار مجاهد را بر عهده گرفته، در فتح تهران سهم داشت. وی هنگام تشکیل کمیته آهن به عضویت آن درآمد و در شمار هواداران و فعالان کودتای اسفند ۱۲۹۹ قرار گرفت. به همین سبب مزد فعالیتش را نیز گرفت و در ۲۶ همان ماه طبق دستور سیدضیاءالدین طباطبایی (رئیسالوزرای دولت کودتا) به حکومت زنجان نشست. در واقع مأموریت او در آن حدود بیشتر به منظور تهیه مقدمات دستگیری جهانشاه خان افشار از طریق متنفذین زنجان بود که موفق بدان نشد. سالارمنصور مدتی هم حاکم قزوین بود. (عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و...، ج ۳، ص ۱۸۱۴؛ فخرایی، گیلان در جنبش مشروطیت، صص ۱۶۸، ۱۶۹ و ۴۳۱).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۶-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، صص ۹۶ و ۹۷. رضا خان با این پیشنهاد موافقت کرد. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، بنابر آن چه در منابع انگلیسی آمده شب اول مرداد تبریز را به مقصد اشنویه ترک کرد. گروهانی به استعداد ۱۵۰ سوار و ۲۰۰ پیادهنظام به همراه دو عراده توپ در همان روز از تبریز خارج شدند. شنیده های محلی حاکی است که سیمیتقو همراه سیدطه میخواهند به ایران حمله کنند. (FO E ۷۵۱۸/۲۵۵/۳۴).

۱۰- اسناد نخستین سپهید ایران...، ص ۱۳۱.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۵.

۱۲- همان، پ ۴، ص ۵.

تأسیس اداره گمرک در لاهیجان [آذربایجان]، انگلیس نیز در دو فرسخ و نیمی مرز داخل عراق، گمرک خود را دایر کرده است.(۱)

 ضرورت تکمیل قوای نظامی عراق

کنسولگری ایران در بصره خبر داد که شخص مطلعی که از بغداد آمده «میگفت ملکفیصل در یک مجمعی راجع به لزوم تکمیل قوای نظامی بیاناتی کرده و ضمناً گفته بود ما باید قوای خود را به درجه[ای] برسانیم که اگر یکی از عشایر ایرانی به حکومت ما پناهنده شود بتوانیم از او حمایت و نگاهداری کنیم.» کنسول ایران میافزاید: «معلوم میشود ملک فیصل به تحریک قیم خود [انگلیس] راجع به عشایر سرحدی ایران نظریاتی دارد.»(۲)

 درگیری مسلحانه در شمال شرق موصل

به گزارش رسیده از اشنویه حدود ۱۵ روز است که میان قوای ترکیه و ارامنه مدافع موصل [به نیابت از انگلیس] درگیری پیش آمده و پنج روز پیش این تنازعات شدت بیشتری پیدا کرده است.(۳)

 تحرکات اداره بلدیه تهران

در پی انتصاب یک صاحب منصب نظامی به کفالت بلدیه تهران، سرهنگ کریمآقا خان، امروز یکصد عرابه از اداره نقلیه قشون برای حمل خاک های میدان توپ خانه مشغول کار شدند.(۴)

(تصویر) اعلان حکومت نظامی در گیلان

 دوشنبه

۶ مرداد ۱۳۰۳

۲۸ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۵ ذیحجه ۱۳۴۲

 تکذیب ممنوعیت مجالس روضهخوانی

حاکم نظامی تهران با انتشار اطلاعی های شایعه ممنوعیت مجالس روضهخوانی را تکذیب کرد. «شایع شده است که مجالس روضهخوانی از طرف حکومت نظامی ممنوع گردیده. اینک شایعه مزبور قویاً تکذیب و به اطلاع عموم اهالی میرسانیم که از ناحیه حکومت نظامی و اداره نظمیه به هیچوجه چنین اقدامی به عمل نیامده؛ اِلّا این که مقرر شده است آقایان اهل منبر و

روضـهخوانها داخـل سـیاست نشـده فقـط به ذکر مصـیبت حضـرت خـامس آلعبـا و ائمه اطهار علیه [علیهم] آلاف التحیه و الثنا اقامت نمایند.»(۵)

 تغییر نظر کنسول شوروی نسبت به رضا خان

فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، در تلگرامی به وزارت جنگ، پیرو خبر قبلی خود مبنی بر نظر منفی سرکنسول شوروی در بوشـهر نسبت به رضا خان (ر.ک: ۱۴ تیر) نـوشت که «ژنرال قونسول روس تغییر نظریه داده و اینـک برخلاـف سـابق از دولت حاضـر و بندگان حضـرت اشـرف طرفداری میکند.» نکت های که در این تلگرام جلب توجه میکند آن است که این تغییر نظر «مخصوصاً [پس] از وقوع قتل ویس قونسول آمریکا [= ایمبری]» حاصل شده است.(۶)

 تعیین حاکم نظامی رشت

محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال اطلاع داد که نایب سرهنگ احمد خان حکیمی را به عنوان حاکم نظامی رشت و توابع تعیین کرده است.(۷) (ر.ک: ۲ مرداد)

 تهدید جراید گیلان و پیدا کردن نامه مدرس

رضا خان امروز تلگرامی به حکومت نظامی گیلان فرستاد که در آن تأکید شده بود: «به قرار اخبار واصله بعضی از جراید مهم گیلاـن نسبت واقعه هلاـکت ویس قونسول امریک را به اجانب [= انگلیس] میدهنـد... ثانیاً تأکیـد میکنم مراقب باشـید بعـدها جراید انتساب قضـیه را صراحتاً یا تلویحاً به سیاست خارجی نداده و به مدیران جراید اخطار کنید که هرگاه برخلاف این رویه مقالاـتی بنویسـند علاـوه بر توقیف روزنامه، مدیرمسـئول نیز مورد تعقیبات جزائی خواهـد شـد.» در این تلگرام آمـده است که «طوری این مطلب را به آنها بفهمانید که به خارج سرایت نکرده و دیگران ملتفت نشوند.» در ادامه رضا خان یادآور میشود که [تعطیلی مجالس روضهخوانی و جلوگیری از سخنرانی علیه دولت و فرقه ب هاییت] به جا بوده و در آینده هم مراقبت شود که تحریکات آنها مؤثر واقع نشود. در انتها آمـده است: «به هر نحوی که شده است باید عین کاغذ مدرس را به دست آورده فوراً ارسال دارید.»(۸)

 تأکید رضا خان به همکاری وزارت جنگ با سیدیعقوب

سیدیعقوب، نماینده شیراز، که با حمایت های جانانه خود از

۱- همان، پ ۴، ص ۱۲۷.

۲- همان، پ ۱۰، ص ۲۰۵.

۳- همان، پ ۱۲، ص ۴۹۶.

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۷، ص ۳. اینگونه اقـدامات که پیش از این هم امکان آن وجود داشت، به نظر میرسـد نوعی تسـکین برای افکار عمومی نسـبت به اقـدامات قهرآمیز دولت در اعلام حکومت نظامی، دسـتگیری و تبعیـد مخالفان و تعطیلی

برخی روزنامه ها باشد.

۵- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۷، ص ۱.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۳۳۹. رضا خان پس از دیدن این خبر گفت که موافق صلاح خودشان رفتار کنید. «جنابعالی هم سیاست خودتان را محفوظ دارید.» (همان، پ ۱۸، ص ۳۳۸).

۷- همان، پ ۲۲، ص ۲۰۱. رضا خان با این انتصاب موافقت کرد و دستور داد حاکم گیلان، میرزاسلیمان خان، راهی تهران شود. (همان، پ ۲۲، صص ۱۹۸ تا ۲۰۰).

۸- همان، پ ۲۲، ص ۲۰۷.

رضا خان و دولت او توانسته نظر رضا خان را به خود جلب کند امروز نتیجه رفتار و گفتار خود را گرفت.

وزیر جنگ خطاب به ارکان حرب کل قشون نوشت: «بنا بر رعایت خاطر جناب آقای آقاسیدیعقوب نماینده محترم مجلس شورای ملی، لازم است قدغن نمایید به مطالب مربوط به ایشان ترتیب اثر داده در انجام آنها اقدام و موجبات رضایت خاطر ایشان را فراهم دارند.»(۱)

 پرسش حسین خزاعی از کیفیت انتقال تبعیدشدگان

پس از دستوری که رضا خان برای رعایت حال آخوندزاده و مهربانی با او به امیرلشکر شرق، حسین خزاعی، داد، و نیز امری های که برای سالارمنصور قزوینی صادر شد (ر.ک: ۵ مرداد) حسین خزاعی امروز پرسید که آیا آخوندزاده و سالارمنصور در شمار نُه نفر تبعیدشدگان هستند که با گاری دولتی راهی خراسان شدهاند یا جزو گروه جدید تبعیدشدگان هستند؟ «چون ورود این اشخاص در شهر صلاح نیست. قبلاً ـ نظامی و وسایل حرکت آنها را در بین راه تعیین و حاضر نموده که پس از ملاقات مأمورین، تحویل گرفته، به محل معینه اعزام دارند.»(۲)

 عدم اطمینان محمود آیرم به سفر امیرمجاهد به اروپا

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در تلگرامی به رضا خان خبر داد که پس از حرکت امیرمجاهد از طریق بختیاری و خوزستان به طرف اروپا، به چغاخور، نزد ایلبیگی و ایل خانی بختیاری رفته و آنان را متعهد و ملزم کردم که از بازگشت امیرمجاهد جلوگیری کنند. «تصور میرود امیرمجاهد در صدد است که در عربستان (خوزستان) به انگلیسها یا سردار اقدس متوسل و به وسیله یکی از آنها برای عدم حرکت خود از حضرت اشرف اجازه حاصل نماید.» در بخش دیگری از این گزارش آمده است که تمرکز نیرو در قهوهرخ، از آنجا که برای تهدید امیرمجاهد بود، به صرفه نبود، اردو به طرف فریدن حرکت کرد.(۳)

 ظن رئیس تیپ فارس به صولتالدوله

فضل الله زاهدی با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ، با اشاره به چند فقره دزدی در اطراف شیراز که توسط قشقاییها انجام شده، افزود که خبر رسیده یکی از خوانین بختیاری با فرد دیگری که لباس فرنگی به تن داشت به ملاقات سردار عشایر صولتالدوله رفتهاند. «اخیراً چاکر از سردار عشایر ظنین شده» است.(۴) رضا خان هم دستور داد مواظبش باشید. از دیگر خبر های مرتبط با تیپ فارس، آن که، امروز ستونی شامل ۱۰۰ پیادهنظام، ۶۰ سوار، دو توپ و یک مسلسل وارد کازرون شد.(۵)

 نام های برای مخالفان رضا خان

رئیس تیپ فارس امروز خبر داد که [در سانسور نامه ها] نوشت های در میان نامه میرزاعبدالحسین شیرازی معروف به ناپلئون به دست آمده که امضا ندارد و در آن نام چند تن از مخالفان دولت برده شده است.

فضل الله زاهدی ابتدا خیال کرد این نامه از آن میرزاعبدالحسین شیرازی است که برای مخالفین رضا خان ارسال شده و آنان را به تحرک علیه دولت فراخوانده است، اما خیلی زود متوجه شد که فحوای نامه علیه دولت نیست و خود نگاشته هم از آن «ناپلئون» نمیباشد. با این حال قرار شد همان مخالفان تحتنظر باشند.(۶)

 اعتراض وزارت امور خارجه ترکیه

وزارت امور خارجه امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که مطابق «صورتمجلس هشتادوچهارم کمیسیون مختلط تحدید حدود ایران و دولت ترکیه در سنه ۱۳۳۲» پیراحمد کندی جزو خاک ایران است؛ از این رو با ارسال نام های به سفارت کبرای دولت ترکیه، نسبت به اقدام تجاوزکارانه نظامیان و مرزنشینان آن دولت اعتراض شد.(۷) (ر.ک: ۲۳ تیر)

 دستگیری غلام در آستارا

امیرلشکر شمال غرب با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ خبر داد که یکی از «مقصرین سیاسی که چند سال قبل از خاک روسیه به ایران مهاجرت و در آستارا اقامت دارند» غلام است. غلام اخیراً به شوروی رفت و بازگشت. اینک بقیه مهاجرین نسبت به وی مشکوک هستند و گمان دارند که غلام علیه آنها سوءقصد خواهد کرد. عبد الله طهماسبی مینویسد که غلام را بازداشت کرده، منتظر دستور مرکز هستم.(۸)

 دستگیری دو تبعه ترکیه در خوی

دو تن از اتباع ترکیه که بدون تذکره وارد ایران شده بودند، در خوی دستگیر شدند.(۹)

 ابلاغ مراتب تأسف دوایر دولتی از قتل ایمبری

امروز بعد از ظهر، در پی تهیه نام های از طرف وزارت خانه ها و ادارات رسمی مبنی بر تأثر از واقعه کشته شدن ایمبری، زرینکفش رئیس کابینه وزارت امور خارجه، مورخالدوله رئیس کابینه وزارت داخله، میرزااسماعیل خان مرآت نماینده وزارت معارف، در باغ الهیه، محل ییلاقی سفارت آمریکا حاضر شدند و نامه را تقدیم کرنفلد، وزیرمختار آمریکا کردند.(۱۰)

۱- همان، پ ۱۳، ص ۲۷۷.

۲- همان، پ ۸، ص ۴۶۹. وزارت جنگ نیز پاسخ داد که آخوندزاده با همان گاری دولتی روز ۳۰ تیر اعزام شد، اما سالارمنصور قزوینی فعلاً در تهران است. «موقع حرکت مشارالیه اطلاع داده خواهد شد.» (همان، پ ۸، ص ۴۷۱).

۳- همان، پ ۱۸، صص ۵۹۰ تا ۵۹۲.

۴- همان، پ ۱۸، ص ۳۲۰. زاهدی پس از آگاهی از نظر وزیر جنگ یک نظامی را به عنوان جاسوس مأمور تفتیش از صولتالدوله کرد. (همان، پ ۱۸، ص ۳۱۸).

۵- FO E ۷۹۴۱/۲۵۵/۳۴

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۳۰۴ تا ۳۰۶ و ۳۰۹ و ۳۱۰.

۷- همان، پ ۱۲، ص ۴۰۶.

۸- همان، پ ۵، ص ۲۷۹. دستوری از مرکز نیامد، تا این که امیرلشکر شمال غرب بار دیگر در ۱۵ شهریور موضوع را استعلام نمود و وزارت جنگ از قول رضا خان نوشت که نظر خودتان چیست؟ (همان، پ ۵، ص ۲۷۷).

۹- همان، پ ۱۲، ص ۴۰۴. رضا خان دستور داد در این مورد با شهبندری وارد مذاکره شوند. (همان، پ ۱۲، ص ۴۰۳).

۱۰- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۷، ص ۳.

 سه شنبه

۷ مرداد ۱۳۰۳

۲۹ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۶ ذیحجه ۱۳۴۲

 طرح استیضاح دولت رضا خان

آیت الله سیدحسن مدرس، امروز در ابتدای جلسه مجلس شورای ملی، متن استیضاح خود و تعدادی دیگر از نمایندگان را از دولت رضا خان تقدیم رئیس مجلس کرد. متن استیضاح چنین بود:

«بسم الله الرحمن الرحیم

مقام محترم ریاست مجلس شورای ملی

اینجانبان راجع به مواد ذیل از آقای رئیسالوزراء استیضاح مینماییم:

۱. سوء سیاست نسبت به داخله و خارجه.

۲. قیام و اقدام بر ضد قانون اساسی و حکومت مشروطه و توهین به مجلس شورای ملی.

۳. تحویل ندادن اموال مقصرین و غیره به خزانه دولت.

حائریزاده، عراقی، کازرونی، مدرس، اخگر، ملکالشعرا، سیدحسن زعیم.»(۱)

مدرس پیش از قرائت متن استیضاح سخنانی ایراد که نظر به اهمیت آن در پاورقی میآید. مدرس با غیرقانونی خواندن حکومت نظامی، استیضاح را متوجه رئیسالوزرائی رضا خان دانست و گفت که طرفدار وزارت جنگ وی بوده و هستیم.(۲)

مؤتمنالملک، رئیس مجلس، امروز متن استیضاح را به رضا خان فرستاد و خواستار حضور او در مجلس شد(۳)

مجلس در ادامه کار خود، به لایحه نفت پرداخت. روزنامه های طرفدار دولت متن سخنان آیت الله مدرس را درج نکردند.(۴)

 نامه وزیرمختار آمریکا به ذکاءالملک

کرنفلد، وزیرمختار آمریکا در تهران، نام های از طرف دولت متبوع خود به وزیر امور خارجه ایران فرستاد که امروز در جراید

چاپ شد. در این نامه ضـمن درخواست برای تسـریع در مجازات عاملان قتل ایمبری و ضرب و شتم ملوین سیمور، آمده است که از شرح ماجرا «نمیتوان استنباط کرد که مأمورین نظمیه و نظام برای صیانت نماینده قونسول آمریکا، جد و جهد وافی نموده باشد؛ و باز از شرح ماوقع چنان مشاهده میشود... که بعضی نظامیها در حمله مزبوره شرکت جستهاند.» کرنفلد افزود که دولت آمریکـا مایل است خسارات کامل این حادثه جبران شـده، برای حفظ اتباع آمریکا اطمینان داده شود.کرنفلـد نوشت که جبران خسـارت بایـد شامـل «تـأدیه مخـارج اعزام یک کشتی جنگی آمریکایی به یکی از بنادر ایران برای حمل جنازه ویس قونسول باشـد و یک عده کافی گارد تجلیلیه نظامی همراه جنازه در خاک ایران حرکت کند و اقدامات لازمه در موقع خروج جنازه از خـاک ایران به عمل آیـد.» وزیرمختار آمریکا ادامه مناسـبات سیاسـی بین آمریکا و ایران را منوط به مجازات عاملان و اجابت خواست های یادشده دانست.(۵)

 پاسخ ذکاءالملک به نامه وزیرمختار آمریکا

مطبوعات امروز پاسـخ وزیر امور خارجه ایران را به نامه وزیرمختار آمریکا، همراه نامه، در کنار هم چاپ کردنـد. ذکاءالملک در این نامه همه شرایط یادشده در نامه کرنفلد را پذیرفت و دولت ایران را مسئول برآورده کردن آنها دانست.(۶)

 اخطار رضا خان به امیرلشکر شرق

رضا خان امروز در اخطاری، مشابه آن چه که در جراید درج شد و نیز به رئیس تیپ مسـتقل شمال ارسال گردید، به امیرلشکر شرق گفت که «راجع به هلاکت ویس قونسول آمریکا... مراقب باشـید انتشاراتی در جرایـد و غیره برخلاف آن ندهنـد. با این حال دیده میشود که بعضـی جراید نسـبت واقعه را به اجنبیان داده و از این راه مشکلاتی تولید میکنند.» غیر از این باشد «علاوه بر توقیف جریـده، مـدیر مسـئول آن نیز مورد تعقیبـات جزائی خواهـد بود. البته این اخطار را طوری خواهیـد کرد که به خارج سرایت نکرده، دیگران ملتفت نشوند.»(۷)

 توزیع شبنامه در رشت

محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ مسـتقل شـمال، با ارسال نام های محرمانه به وزارت جنگ از انتشار شـبنام های در سـطح شـهر رشت خبر داد که «مقصودشان بسـتن مـدارس و قرائت خانه ها و میهمان خانه های متعلق به اروپائیان، مخصوصاً تضـییق حیات اروپاییـان بوده که از حوالی مساجـد و معـابر عبور مینماینـد.» آیرم میافزایـد که بـا اسـتقرار حکومت نظامی و ایجاد پست های مراقبت در تمـام نقـاط شـهر و نیز دسـتگیری تعـدادی از افراد «نقشه هـا در هم شکسـته و فعلاًـ اوضاع شـهری قرین سـکونت و آرامش است.» البته در شب اعلام حکومت نظامی «شـیشه های یکی از قرائت خانه های شهر را که متصل به یک میهمان خانه اروپایی است چند نفر اشـخاص مجهولالهویه شکسـته و میخواستند در نتیجه میهمان خانه مذکوره را نیز مورد حمله قرار دهند» که موفق نشدند.(۸)

 توصیه رضا خان به سپردن مقامی به اعتماد خلوت

رضا خان امروز از والی آذربایجان خواست اعتماد خلوت را به سمت معاونت بلدیه تبریز منصوب کند.(۹)

□ درخواست نشان سپه برای شیرمحمد خان سگوند

امیرلشکر غرب از رضا خان خواست که یک قطعه نشان سپه به شیرمحمد خان سگوند اعطا شود. او نوشت: «اگرچه فدوی عقیده به این قبیل خدمتگزاران نداشته و هر موقع بتوانند از ضعف دولت استفاده نموده و بنای شرارت را میگذارند ولیکن نظر به این که اخیراً دستجاتی توسط مشارالیه از طوایف بالاگریوه برای سرکوبی و قلعوقمع طوایف متمرد و مخالف تشکیل داده» است، اهدای این نشان میتواند مفید باشد. رضا خان با این پیشنهاد موافقت کرد.(۱۰) (ر.ک: ۱۴ مرداد)

□ علی اکبر ساعتساز در رشت

علیاکبر ساعتساز که قصد سفر به مشهد و زیارت آستان قدس رضوی را دارد، اینک در رشت است. وی در دیداری که با مقامات محلی داشت «عنوان کرد که علت مسافرت... عدم امنیت شخصی در مرکز» است.

محمدحسین آیرم با ارسال این خبر به وزارت جنگ خواستار کسب تکلیف شد.(۱۱)

۱- لوح مشروح، کتاب خانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.

۲- «مطلبی را که میخواهم به عرض آقایان برسانم این است در حقیقت از روز انعقاد مجلس شورای ملی هر روز یا هر هفته یا هر ماه (مبالغه نشود) یک وضعیات و یک رنگ های مختلفی برای ماها اتفاق افتاده که در حقیقت حالا خوب بوده یا نه، در نتیجهاش یک زحمت هایی هم برای دولت هم برای مجلس و هم برای مردم تولید شد که نتوانستیم درست آن خدمتی که در این چند ماه بایستی کرده باشیم به عقیده من آن خدمت را به خوبی انجام داده باشیم. حالا این رنگها منشأش چه بوده؟ صلاح بود؟ فساد بود؟ خوب بود؟ بد بود؟ داخل در آن مذاکرات نمیشوم. همین قدر رنگ های عجیب و غریب بیسابقه بود که ما فکرش را نکرده بودیم، تا رنگ اخیر که مسئله حکومت نظامی بود و مسئله حکومت نظامی را به عقیده من قانون شامل نمیشد، یا باید از مجلس اجازه گرفت یا صلاح نبود. هر چه بوده با این صدماتی که به مردم وارد میآید که مشهود تمام مردم و تمام دنیا هست خوب نیست، یا آن که صلاح نیست. ما ها مخالف بودیم و مخالف هم هستیم. و بعضی رفقا چون میل نداشتند این مسئله در مجلس مذاکره شود که بنده هم یکی از آنها بودم خواستم در خارج مجلس یک کمیسیونی از عقلا این مسئله را حل بفرمایند. در کمیسیون هم آقایان مشیرالدوله و مستوفیالممالک و سایر وجوه تشریف داشتند که نخواستم این مسئله زیاد در مجلس مذاکره شود بلکه در خارج مجلس در آن کمیسیون حل شود. اگر چه بنده خودم عضو کمیسیون نبودم که کاملاً مذاکرات آن را بفهمم ولی کیف کان مقصود ما این بود که بلکه این مسئله در خارج مجلس حل شود و در مجلس خلاف نزاکتی صحبت نشود. متأسفانه این هم نشد و بالاخره منتهی به این شد که بعضی آقایان رفقا مجبور شدند به جهت بیان وضعیت که ناگوار بود در مجلس صحبتی بدارند. آقای ملکالشعرا صحبت نمودند، آقای حائریزاده اظهاراتی فرمودند. البته حافظ شئون و مراتب مجلس بر هر چیز مقدم است. آقای رئیس هم به مقتضای وظیفه خودشان که موجب تشکر است، البته باید حفظ نظم و حفظ نظامنامه را بکنند که وضعیات مجلس محفوظ باشد. لهذا اگر بنا شود همه روزه بنده یا یکی از آقایان بخواهیم از ناگواری وضعیات و عملیاتی که میشود و رفتار هایی که بنده عقیدهام این است در سیصد سال چهارصد سال استبداد هم سابقه نداشته است و اگر بود در تاریخ هم خوانده میشد که فلان بچه هفت ساله را حبس کنند و یا فلان زن

را کتک بزنند و نبایست همه روزه در مجلس که ابهت و جلالتش لازم است و باید وضعیاتش خیلی وضعیات نیکو باشد و بعضی اوقات هم ملاحظه میشود که آقای رئیس مجاهدت فوقالعاده میفرمایند که این مسئله محفوظ بماند ما هم عقیده نداریم که هر روز یک ذکری بشود که سوء بیانی باشد. گمان میکنم سایر آقایان هم مایل نباشد و من تقدیس میکنم که این نحو بیانی که چند روز قبل شد کانه همه آقایان میل نداشتند این نحو بیان بشود. حتی من که ملتفت نشدم کدام یک از آقایان بودند، گویا شاهزاده سلیمانمیرزا بودند، که فرمودند چرا این بیانات میشود، استیضاح کنید و ما را دعوت به استیضاح فرمودند. از آنجایی که نمیشود سکوت کرد از این وضعیات، از آن طرف هم باید ابهت و جلالت و نزاکت در مجلس شورای ملی محفوظ باشد بنده عرض میکنم وضعیات ناگوار است سکوت هم نمیشود کرد. لذا اجابت کردیم دعوتِ دعوت کننده را و این ورقه استیضاح را تقدیم میدارم. نجات: استیضاح هیچوقت سابقه نداشت که با ذکر مقدمه باشد. مدرس: این کلمه را هم اجازه میخواهم عرض کنم فقط استیضاح من از حیث بودن سردارسپه در رأس سیاست و الا از حیث وزارت جنگی ایشان اگر ترتیبی بشود که وزیر جنگ باشند بنده هم طرفدار ایشان میباشم و همیشه هم طرفدار بودهام و خواهم بود.» (همانجا). سفارت انگلیس معتقد بود این استیضاح به واسطه تبلیغات قوی رضا خان و گاه تهدیدات او در میان نمایندگان (اکثریت)، شکست خواهد خورد. (FO E ۷۵۱۸/۲۵۵/۳۴)

۳- مدرس و مجلس نامه ها و اسناد، ص ۱۱۴.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۷، ص ۱.

۵- همانجا.

۶- همانجا.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۹۵. حسین خزاعی پس از دیدن این تلگرام بلافاصله مدیران جراید را گرد آورد و مراتب را به آنان خاطرنشان کرد. (همان، پ ۸، ص ۱۹۴).

۸- همان، پ ۲۲، ص ۲۱۵.

۹- همان، پ ۵، ص ۴۴۲. این دستور یک بار دیگر در تاریخ ۳۲ مرداد با تأکید بیشتر به امیرلشکر شمال غرب ابلاغ شد و عبد الله طهماسبی در سوم شهریور خبر داد که همین امروز اعتمادخلوت به عنوان معاونت بلدیه تبریز مشغول به کار شد و نظمالسلطنه که عهدهدار این سمت بود از کار برکنار گردید. (همان، پ ۵، صص ۴۴۰ و ۴۴۱).

۱۰- همان، پ ۱۳، ص ۷۹.

۱۱- همان، پ ۲۲، ص ۱۹۶. خبر که به رضا خان میرسد، میگوید اسباب نگرانی نیست. (همان، پ ۲۲، ص ۱۹۵).

 اخراج عوامل اختلال در ارسال تلگرام های لشکر غرب

در پی اختلال در ارسال تلگرام های لشکر غرب به مرکز، وزیر پست و تلگراف امروز به وزارت جنگ اطلاع دادکه رئیس تلگراف خانه خوزستان را عوض کرده و به زودی [اخلالگران] تفتیش و مجازات خواهند شد. در این نامه آمده است که رئیس تلگراف خانه دزفول هم جزء افراد مظنون است که از طریق رئیس قشون خوزستان باید به موضوع رسیدگی شود.(۱)

 تعمیرات در ساختمان های خوشتاریا

رئیس تیپ شمال امروز اطلاع داد که ساختمان خوشتاریا در انزلی «واقعه در میانپشته را از طرف خوشتاریا شروع به تعمیر نمودهاند و انتشار دارد که بعد از تعمیر، مشارالیه در آنجا سکونت خواهد نمود. چنانچه مشارالیه در این عملیات مجاز است» اطلاع دهید.(۲)

 یادداشت شدیداللحن کمیساریای ملی امور خارجه

کمیساریای ملی امور خارجه شوروی با ارسال دو نامه شدیداللحن به ایران، نسبت به شناسایی سلیق های تذکره های اتباع شوروی و کتک زدن شهروندان آن کشور در ایران اعتراض کرد. کمیساریای ملی امور خارجه شوروی در هر دو مورد، تا ۱۵ اوت به دولت ایران فرصت داد تا نسبت به رفتار خود تجدیدنظر کند، در غیر این صورت رفتار دولت شوروی نسبت به اتباع ایرانی مقیم آن کشور تغییر خواهد کرد.(۳)

 اقدام برای بروز احساسات ملی

در پی درج مقال های در روزنامه رسملی غازتا چاپ ترکیه، نوشته سلیمان نظیف، با عنوان «برادران یتیم ما» وزارت جنگ از قول رضا خان امروز به امیرلشکر شمال غرب نوشت که «قدغن فرمایید آذربایجانیها احساسات خودشان را بر علیه مقاله مندرجه در غازتا، در جراید محلی و خارجه به فوریت منتشر نمایند.»(۴) در این مقاله، نویسنده از آذربایجان ایران خواسته بود یا جذب ترکیه شوند و یا استقلال خود را اعلام نمایند.

 تقاضای مجازات برای عامل قتل ایمبری

«دیوان بیگی و عضو محکمه فوقالعاده نظامی» امروز با ارسال پرونده «مرتضی، ولد غلامرضا، اهل ولیآباد منمحال قزوین، به سن ۲۳ سال، مهتر گروهان پنجم نقلیه» به رئیس محکمه فوقالعاده نظامی، او را عامل قتل ماژور ایمبری معرفی کرده، خواستار مجازات او شد. جرایم مرتضی اینها بودند: «۱. شرکت در اجتماع متهاجمین که مخالف با لباس و خدمت نظامی است ۲. تهییج و تشجیع اهالی به ضرب و قتل ویس قونسول با عبارات مهیج ۳. وارد نمودن ضرب و جرح شدید به ویس قونسول ۴. تمرد از امر صاحب منصب (نایب ۲ مصطفی خان) در سه دفعه که مشارالیه را مانع از دخالت و عملیات بوده است.» در این نامه آمده است که در قانون جزای نظامی، ماد های برای مجازات این جرمها وجود ندارد، اما میتوان با استناد به ماده ۱۶۰

قانون جزای نظامی، اتهام چهارم، و نیز با توجه به ماده ۷ این قانون سایر اتهامات او را منشأ مجازات قرار داد[!](۵)

نکته قابل توجه در این پرونده آن است که مرتضی در اقرارات خود فقط به این نکته اشاره کرده که «من داخل جمعیت شده و چون دیدم مردم او را میزنند من هم زدم.» همچنین پرونده میگوید که مرتضی «اقرار به محرک شدن مردم و تعقیب ویس قونسول تا اطاق مریض خانه مینماید.» بقیه اتهامات او به واسطه شهادت دیگران تنظیم شده است.(۶)

 امکانات تلگرافی انگلیس در خوزستان

در پی نامهنگاری های کارگزاری خوزستان با کمپانی نفت جنوب مبنی بر اعتراض به خرید تلگراف خانه عراق و غیرقانونی بودن خرید و فروش سیم هایی که در ایام جنگ بینالملل بدون اجازه دولت ایران کشیده شده است، کارگزاری مزبور امروز گزارشی از امکانات تلگرافی انگلیس در خوزستان به وزارت امور خارجه فرستاد و تأکید نمود «باید توجه عاجلی برای انحلال تلگراف خانه قونسولگری [انگلیس] شده و مخابرات خود را با عراق عرب تعطیل نماید، زیرا این مسئله از نقطهنظر مادی و معنوی ضرر فوقالعاده برای دولت دارد. ثانیاً تلگراف خانه عبادان (آبادان) را هر چه زودتر تأسیس و باب مخابرات مفتوح گردد.»(۷) امکانات مخابراتی انگلیس در خوزستان در پاورقی آمده است.(۸)

 ورود یک قایق توپدار شوروی به انزلی

منابع انگلیسی نوشتهاند که امروز یک قایق توپدار شوروی وارد بندر انزلی شد. گفته میشود گروه مسلح کوچکی از آن پیاده شدند تا اموال شیلات را در این بندر تصرف کنند اما پس از روبهرو شدن با نگهبانان ایرانی به قایق خود بازگشتند.(۹)

۱- همان، پ ۱۵، ص ۱۷۹.

۲- همان، پ ۲۲، ص ۱۹۴. وزارت جنگ در پاسخ به این تلگرام محمدحسین آیرم نوشت که تعمیرات یاد شده با اجازه دولت است. (همان، پ ۲۲، ص ۱۹۳).

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۴و ۵۲-۵۵-۱۶-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۱۸.

۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۴۳۴۱، ص ۱۲.

۶- همان، صص ۱۳ و ۱۴.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۴۴ و ۴۴-۲۷-۳۴-۱۳۰۳.

۸- «اولاً ـ سیمی که از سرحد بصره به محمره متصل است و با این سیم کمپانی نفط، قونسولگری و اداره حمل و نقل عراق و ایران که جانشین اداره لنچ میباشد مشغول مخابرات تلفونی با بصره میباشد. ثانیاً یک رشته سیم کابل است که از شطالعرب مقابل محمره عبور نموده که فعلاً با آن رشته مخابرات تلگراف خانه حکومت عراق که در قونسول خانه است میشود. ثالثاً سیم از عبادان به محمره است که قریب دو ماه است تلگراف خانه عبادان را کمپانی نفط تعطیل نموده و فعلاً با این سیم مخابراتی نمیشود. رابعاً یک رشته سیم مختصری فیمابین تلگراف خانه قونسولگری و تلگراف خانه ایران که جنب کارگزاری است میباشد که سابقاً اداره نفط به ادعای خریداری آن از حکومت عراق بیست عمود [= تیرک] آن را برداشته بود که در نتیجه

اقدامات کارگزاری از جمع کردن آن صرفنظر و نوشته‌اند بیست عدد عمود هم از اداره نفط به طور امانت خواهد بود.»
(همانجا)

۹- FO E ۷۵۱۸/۲۵۵/۳۴.

ص: ۲۱۹

 چهارشنبه

۸ مرداد ۱۳۰۳

۳۰ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۷ ذیحجه ۱۳۴۲

 خنثی شدن اقدامات مخالفان دولت در رشت

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، در نامه محرمان های که امروز به وزارت جنگ فرستاد، از خنثی کردن طرح هایی نوشت که طرفداران [آیت الله سیدحسن] مدرس در رشت در صدد پیاده کردن آن بودند. آیرم، هیأت علمیه [= روحانیان] و گروهی از اهالی را که از نظر او «همیشه آلت دست ملاها و ایادی خارجی هستند [و] با اشاره مدرس جلساتی در رشت تشکیل» داده بودند، دارای نقش اول دانست و تصمیمات آنها را در چهار بند توضیح داد. نظر به اهمیت نقش مدرس در این موضوع آن بخش از نامه محرمانه آیرم در پاورقی میآید. وی تأکید میکند اگر حکومت نظامی اعلام نمیشد «از رشت اثری باقی نمیماند.»(۱) (ر.ک: ۶ مرداد) آیرم در تلگرام دیگری که با همین مضمون به رضا خان فرستاد از کشف نامه مدرس هم خبر داد که متأسفانه در خلال اسناد یافت نشد.(۲)

 زمینهسازی برای تغییر حاکم رامهرمز

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز از قول فرمانده نظامیان بهبهان خبر داد که [طبق نقشه قشون] تجار رامهرمز [قرار است] قیام کنند و علیه حکمران آن شهر که توسط بختیاریها منصوب شده بشورند. «یک نفر صاحب منصب از طرف قشون بهبهان به عنوان خرید ملزوات جهت تشجیع آنها اعزام گردیده» است. آیرم پیشنهاد کرد موقع مناسبی برای تعیین حاکم از طرف قشون برای بهبهان است.(۳) رضا خان هم با این پیشنهاد موافقت کرد و گفت هر وقت شورش شروع شد به اسم حفظ انتظامات حکومت نظامی اعلام و یک صاحب منصب به عنوان حاکم گمارده شود.(۴)

 تکذیبیه امیرلشکر شمال غرب

در پی ابلاغ نامه سفارت ترکیه به امیرلشکر شمال غرب، مبنی بر حمایت ایران از رشید و همراهانش، عبد الله طهماسبی امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت: «خیلی جای تعجب است که ترکیه تسلیم رشید را خواستار میشوند و حال این که راجع به خالد [آقا] رسماً می نویسند که دولت ترکیه از تسلیم ملتجیان معذور است.» طهماسبی افزود: «به موجب این تلگراف متعهد میشود پس از دستگیری اقبالالسلطنه تاکنون مگر یک گوسفند یک شیئی که یک دینار قیمت داشته باشد» ایرانی از خاک ترکیه نبرده است و اگر برده، «از دارایی خودم هر یک تومان، یک صد تومان خواهم داد.» طهماسبی گفت که اگر ترکیه واقعاً خواهان رسیدگی به اموال غارت شده طرفین و استرداد فراریان است، با باششهبندر تبریز در مرز حاضر شده، پس

از مذاکره، ختم قضیه شود.(۵)

 دستور خرید یک دستگاه خودرو

وزارت جنگ امروز به نایب ارفعالملک، نماینده وزارت جنگ در بوشهر، دستور داد «یک دستگاه فُرد نو برای دولت خریداری

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۳۴۳. «۱- شرحی به همه عموم علماء و بعضی از طبقات به مدرس نوشته و مشارالیه را اولین قاید مذهب و پیشوای دین تعیین و اطاعت اوامر او را بر خود واجب داشتهاند.
۲- در کلیه منابر و مساجد مقاصد سوء مدرس را ترویج داده تنفر عامه را با ترتیبات و عناوین مختلفه نسبت به دولت ایجاد و جلب مینمودند و همین طور در جلسات معین خودشان مشغول زدیات نفرات خود و پروپاگاند دستورات مدرس بودهاند.
۳- بدین وسیله یک اکثریت و هیأتی تشکیل و مقدرات خود را به مشارالیه تفویض و زمینه[ای] را تهیه مینمودند که در موقع تعطیل یا در صورتی که اتفاقی برای او پیش آید با وسایل معروضه یک مرتبه قیام عمومی در همه نقاط شروع و مقاصد خود را انجام دهند.
۴- پس از انتشار اعلان حکومت نظامی طهران به تمام سردسته های محلات دستور دادهاند که در تحت عنوان سینهزنی و روضهخوانی در یک روز معین قیام نموده و هر کس در محل خود عملیات ذیل را یک مرتبه انجام دهند: اولاً ـ دکاکین مشروبفروشی را آتش بزنند؛ ثانیاً زن هایی که در معابر، با نقاب عبور و مرور نمینمایند مورد حمله قرار داده و آنها را بزنند؛ ثالثاً اشخاصی را که متهم به بهائی بودن هستند بلااستثناء به قتل رسانده خان های [خانه های] آنها را غارت نمایند.» (همان).
۵- همان، پ ۱۲، صص ۲۷۸ تا ۲۸۰.

کرده، توسط یک نفر شوفر خوب به مرکز روانه دارید. قیمت آن هر چه باشد اطلاع دهید حواله شود.»۶

 فروش ساختمان پلیس جنوب توسط انگلیس

«کارگزاری اول بنادر و جزایر خلیج فارس» اطلاع داد که کنسولگری انگلیس با ارسال نام های به رئیس قشون عباسی، خواهان فروش ساختمان پلیس جنوب واقع در نایبند است. کنسولگری قیمت آن را(۱) هزار تومان تعیین کرده است. کارگزاری مینویسد: «آن چه متعلق به پلیس جنوب بود در هر جا تسلیم دولت نمودند و مخارج پلیس جنوب را با دولت حساب نکردهاند. عقیده چاکر این است که دولت حق دارد ابنیه مزبوره را بدون تأدیه قیمت مطالعه کرده و تصرف نماید.»(۲)

 تجاوز و سرقت اکراد ترکیه

امشب چند تن از کرد های حیدرانلو از توابع ترکیه با تجاوز به منطقه قراعینی دست به سرقت چهار رأس اسب از طایفه قراضیاءالدینی که در ییلاق به سر میبردند، زدند. صاحب ان اموال و نظامیان منطقه پس از تعقیب دزدان ترکی های توانستند سه رأس از اسبها را پس بگیرند.(۳)

 پنجشنبه

۹ مرداد ۱۳۰۳

۳۱ ژوئیه ۱۹۲۴

۲۸ ذیحجه ۱۳۴۲

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد و مواد دیگری از لایحه نفت مورد بررسی قرار گرفت و به تصویب رسید.(۴)

 احتمال قحطی در روسیه

بر اساس تلگرام رمزی که امروز از تفلیس به وزارت امور خارجه رسید: «بیم قحطی امسال روسیه مستوجب آن است از طرف دولت علّیه پیش از خریدن و حمل آذوقه توسط روسها ممانعت شود.»(۵)

 دستور به انتخاب آقایان از فریدن

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان و در تلگرامی فوری به امیرلشکر جنوب دستور داد «در انتخاب دکتر آقایان از فریدن [برای مجلس شورای ملی] مساعدت کامل مبذول دارند.» محمود آیرم پس از دریافت این تلگرام نوشت که تاکنون دستور

های متناقضی در این مورد به من ابلاغ شده است. وی با برشماری شماره تلگرام هایی که برای انتخاب افراد متعدد تاکنون به او شده افزود که ما زمینه را برای انتخاب میرزایانس فراهم کرده بودیم و انتخابات فریدن هم رو به اتمام است. «انتخاب مجدد دکتر آقایان مشکل ولی معهذا دستورات لازمه برای انجام امر داده شد.»(۶)

 انضمام سرکنسولگری انگلیس در دزداب به سیستان

سرکنسولگری انگلیس در دزداب تاکنون تحت امر حکومت «بلوچستان انگلیس» بود. اخیراً با تغییراتی که در سازمان سیاسی انگلیس در این ناحیه پدید آمده، این سرکنسولگری با موافقت دولت هندوستان [= انگلیس] و حکومت بلوچستان انگلیس، جزو کنسولگری انگلیس در سیستان و قائنات خواهد بود. حکومت دزداب با ارسال این خبر یادآور شد مستر گُلد، کنسول سیستان و قائنات برای این نقل و انتقال بسیار کوشیده است.(۷)

 اخطار شدیداللحن حاکم نظامی گیلان به رؤسای ادارات

نایب سرهنگ احمد حکیمی، حاکم نظامی جدید گیلان، با ارسال نامه هایی به رؤسای ادارات این ناحیه، آنان را تهدید کرد «اندکی در انجام وظایف خود مخالف نظم و وظیفه اداری و دولتخواهی ... از آنها ناشی شود، جداً تعقیب و به مجازات خواهند رسید.» کارگزاری گیلان امروز این نامه تهدیدآمیز را به وزارت امور خارجه فرستاد.(۸)

 پاسخ روسیه به اعتراض ایران

در پی اعتراض ایران به پهلو گرفتن کشتی های جنگی در سواحل شمالی ایران، «سفارت کبرای فوقالعاده ایران» در مسکو امروز به وزارت امور خارجه نوشت که پس از مذاکره، روسها میگویند که «توقف کشتی[های جنگی در سواحل ایران] منوط به اتمام کلیه مسائل سرحدی است.»(۹)

۱- همان، پ ۲۵، ص ۴۶.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۶-۲۱-۴۰-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲،ص ۳۳۷.

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۹، صص ۲ و ۳.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۹۷-۱۶-۱۳۰۳. این چندمین هشداری است که نمایندگان سیاسی مقیم روسیه درباره نقص زراعت و احتمال قحطی در روسیه به ایران ارسال میکنند. روسها نیز با اقدام به خرید و صدور غلات، به ویژه برنج، از ایران مراتب نگرانی خود را نشان داده و حتی اعتراض اهالی شمال را برانگیختهاند. با این حال رضا خان با دستور هایی که در این مورد صادر کرده، همچنان امکان صدور برنج از شمال کشور به روسیه را فراهم نموده است.

۶- همان، پ ۲۴، صص ۳ و ۵. برای وزارت جنگ و رضا خان اهمیت داشت که دکتر آقایان وارد مجلس شود. (ر.ک: ۲۲ مهر)

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۸- ۴-۵۰-۱۳۰۳

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۲۳۵. وزارت امور خارجه با ارسال این نامه به وزارت جنگ نوشت که این نوع مکاتبات ضرورتی ندارد و به مذاکرات شفاهی میشود قناعت کرد. «به علاوه لحن متحدالمال دور از نزاکت و برخلاف اقتضای صمیمیت... است.» وزارت جنگ نیز در تلگرامی به رئیس تیپ شمال لحن بخشنامه را پسندیده ندانست.(همان، پ ۱۰، صص ۲۳۴ و ۲۳۵).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۴-۴۰-۱۳۰۳.

 تصرف سلیمانیه توسط انگلیس

امیرلشکر غرب امروز خبر داد که نظامیان انگلیس و عرب پس از سه روز جنگ، سلیمانیه را اشغال کردند و شیخ محمود نیز تحت تعقیب است و در جای نامعلومی بسر میبرد.(۱) گزارش های بعدی میگوید شیخ محمود در پنجوین است.(۲)

 درخواست اعدام قاتلان رعایای کتول

موفقالدوله، حاکم جدید استرآباد، در تلگرام رمزی که به رضا خان فرستاد، نوشت که قاتلان رعایای کتول دستگیر و به زودی وارد شهر خواهند شد. «اجازه فرمایند پس از ورود آنها محکمه نظامی در اداره قشونی تشکیل و هر کدام محکوم شدند اعدام و عبرت دیگران شود.»(۳)

 شیوع طاعون گاوی در قزوین و زنجان

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که مرض «گاومیری» در قزوین و زنجان، زرند و ساوه شایع شده است. از این رو دکتر منار، رئیس انستیتو پاستور، برای بررسی و اقدام لازم به طرف ساوه حرکت کرد و سپس راهی قزوین و زنجان خواهد شد.(۴)

 چهل خرمن سنقر در آتش

در یکی از روستا های اطراف سنقر ۴۰ خرمن طعمه آتش شد. این خرمنها متعلق به رعایای آقامحمدحسن مالک و سالارمنصور بود.(۵)

 شیوع بیماری تیفوس در ارومیه و تبریز

بنابر گزارش کفیل ایالت آذربایجان بیماری تیفوس در ارومیه شایع شده و آثاری از بروز آن در تبریز نیز مشاهده شده است. در تبریز اطباء شهر توسط مجلس حفظالصحه گرد آمده، تدابیر لازم را برای جلوگیری از سرایت تیفوس اندیشیدهاند، به حکومت ارومیه نیز توصیه شد به همین ترتیب عمل کند.(۶)

 استخدام کارشناس فنی برای خودرو های زرهی

در پی خرید چهار دستگاه خودرو زرهی از انگلیس، مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در لندن، امروز خبر داد که [بنا به درخواست وزارت جنگ] تکنیسین مربوطه استخدام و هفته آینده به طرف ایران حرکت خواهد کرد.(۷)

 برخورد منحصر به ایران روسها

«سفارت کبرای فوقالعاده ایران» در مسکو در نام های که امروز به وزارت امور خارجه فرستاد با اشاره به این که همه مواردی که دولت ایران نسبت به اجحافات دولت شوروی علیه اتباع ایران منعکس میکند، به مقامات روس ارجاع میدهد، نوشت که کار روسها شده اولتیماتوم دادن: «اگر تا فلان موعد طهران فلان مسئله را حل نکرد، ما ترک مکاتبه میکنیم. شیوه غریبی است [که] پیش گرفتهاند و تنها این ترتیب را نسبت به ما اتخاذ میکنند... دولت شوروی هیچیک از تقاضا های اتباع را جواب مثبت نمیدهد.» نماینده سیاسی ایران معتقد است که روسها فقط استفاده بلاعوض از ایران میکنند. «در این مدت متمادی برای فدوی اتفاق نیفتاد مشاهده کند که حکومت های قفقازیه یا جا های دیگر روسیه معامله با اتباع ایران بکنند و آن تبعه بیچاره را محرومالحق ننمایند.»(۸)

 معرفی یک نظامی دیگر متهم به قتل ایمبری

دیوانبیگی و عضو محکمه فوقالعاده نظامی، در پی معرفی مرتضی، عضو گروهان پنجم نقلیه، به رئیس محکمه فوقالعاده نظامی، (ر.ک: ۷ مرداد) امروز «غلامرضا خان، وکیل ۲ گروهان مسلسل گردان سوم فوج گارد رضاپور» را به عنوان یکی دیگر از مجرمان و شرکتکنندگان در قتل ماژور ایمبری معرفی کرد و نوشت که مجرم است و باید مجازات شد. جرم های غلامرضا خان از این قرار است: «۱. دخالت در بلوای عمومی که مخالف با مقررات نظام است ۲. کشیدن شمشیر و حواله کردن به ویسقونسول که در درشکه بوده و شمشیر به چراغ درشکه فرود آمده و شکسته است.» در این نامه آمده است که غلامرضا خان به هیچکدام از این اتهامات اقرار نکرده است اما با استناداتی دخالت او در قتل ایمبری ثابت شده است[!] دیوانبیگی یاد شده با استناد به ماده ۱۱۹ قانون جزای نظامی خواستار مجازات غلامرضا خان شد.(۹)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۶۸.

۲- همان، پ ۴، ص ۷۵.

۳- همان، پ ۲۲، صص ۳۴۰ و ۳۴۱.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۸، ص ۱.

۵- همانجا.

۶- همانجا.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۴۹.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۰-۵۵-۱۶-۱۳۰۳.

۹- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۴۳۴۱، ص ۱۵۶.

 اقدامات کمپانی نفت جنوب در جزیره قشم

مهدی مقدم، کارگزار محمره (خرمشهر)، مینویسد که کمپانی نفت جنوب در جزیره قشم، با دو چاهی که حفر نموده، آثاری از نفت پیدا کرده است. وی امروز این گزارش را به وزارت امور خارجه فرستاد و از قول مسئول کمپانی که اخیراً از قشم بازگشته نوشت که در منطق های که نفت پیدا شده آبادانی نیست و مهندسان و کارگران مجبور هستند با آب تصفیه شده دریا زندگی کنند. «گویا معدن نمک خوبی هم در جزیره مزبوره میباشد که سالی مقدار زیاد کمپانی نفط از نمک مزبور خریده برای تصفیه نفط به عبادان (آبادان) داخل میکند.»(۱) گزارش هایی نیز حاکی از آن بود که عملیات اکتشاف نفت کمپانی نفت جنوب در قشم با شکست مواجه شده بود و مستر شارت رئیس این اداره در قشم در صدد فروش اسباب و جمع و انتقال ادوات حفاری بود که ناگهان «چشمه نفت سفید اعلی که اکنون حاصل روزانه آن بالغ بر یک هزاروپانصد من تبریز است» پدید آمده و انگلیسها مطمئن شدند که بار دیگر عملیات خود را در قشم پی بگیرند.(۲)

 توافقات محمد خان و ضرغامالسلطنه

بنابر آنچه که امروز در دفتر وقایع آژانس انگلیس در بلوچستان ثبت شد، در جلس های که میان دوستمحمد خان و ضرغامالسلطنه تشکیل گردیده، این توافقات حاصل و به امضاء رسیده است: دو طرف درآمد خود را به طور منظم به دولت بپردازند؛ دو طرف در صورت نیاز به زور، با اعزام قشون ایران به بمپور و رودبار مخالفت کرده و اجازه نخواهند داد مقام های اعزامی از طرف دولت جای آنها را بگیرند. این خبر که مؤید ائتلاف این دو فرد ذینفوذ بلوچستان است از طریق سفارت انگلیس به وزارت امور خارجه آن کشور ارسال گردید.(۳)

(تصویر) افسران ایرانی و انگلیسی پلیس جنوب

(تصویر) نیروی هوایی انگلیس در سلیمانیه

 جمعه

۱۰ مرداد ۱۳۰۳

۱ اوت ۱۹۲۴

۲۹ ذیحجه ۱۳۴۲

 حمله روزنامه کوشش به استیضاحکنندگان رضا خان

روزنامه کوشش در سرمقاله امروز خود، اقلیت مجلس را به باد انتقاد و تهمت گرفت و آنان را معدودی «اختلالخواه هرج و

مرجطلب» معرفی کرد و نوشت که اینان «منافع و مصالح قاطبه ملت این مملکت را زیر پای آز و شهوت مرتجعانه خویش قرار داده، مقدرات کشور اردشیر را ملعبه مقاصد شوم ادبار آور خود» کردهاند. نویسنده، اقلیت مجلس را مخالف امنیت، مباین قدرت و عظمت کشور باستانی ایران خواند و مقصود آنان را نابودی قشون و رضا خان برشمرد.(۴)

 تبریک برای برقراری حکومت نظامی

«هیأت آزادیخواهان ایالات و ولایات مقیم مرکز» امروز با درج اطلاعی های در جراید، با اشاره به قتل ایمبری و جریحهدار شدن روح ملیت، اسلام و ایرانیت، برپایی حکومت نظامی را در تهران «اولین آمال و آرزوی توده حقیقی ملت و وطنپرست واقعی» دانست و «استیضاح مفتضحانه بیموردی که برخلاف مصالح مملکت و میل توده ملت [توسط] چند نفر ماجراجوی مجلس از هیأت دولت و کابینه محبوب ملی» انجام شده، محکوم نمود.(۵)

۱- همان، سند شم ۲۴۰۰۱۴۷۸۷، ص ۱۱۳.

۲- همان، ص ۳.

۳- FO E ۹۳۴۹/۲۵۵/۳۴

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۹، ص ۱.

۵- همان، ص ۲.

 صدور بیرویه برنج به شوروی و افزایش قیمت آن

امیرلشکر شمال غرب امروز خبر داد که «به واسطه حمل برنج به روسیه قیمت آن از چهارده تومان به پنجاه تومان ترقی کرده، چنانچه چندی به این ترتیب بگذرد انتظار قحطی میرود.» موضوع به اطلاع رضا خان رسید «امری نفرمودند.»(۱) این چندمین اخطاری است که در این مورد به رضا خان داده میشود، اما او نسبت به خروج برنج و عواقب بعدی آن در ایران اعتنایی نمیکند.(۲)

در گزارشی که امروز به وزارت خارجه رسید، از قول مسافرانی که از روسیه شوروی به ایران آمدهاند، گفته میشود محصولات امسال روسیه به واسطه خشکسالی عمل نیامده و دولت را دچار وحشت کرده است. این گزارش می گوید روسها هفتاد، هشتاد هزار پوط برنج از تجار ایرانی مقیم سواحل بحر خزر خریداری کرده، مشغول حمل به بادکوبه هستند. همچنین روسها در آذربایجان و خراسان در حال پیشخرید گندم به قیمت ارزان هستند.(۳)

 تعیین تکلیف میرزامحمدرضا بوشهری

سرهنگ باقر خان، رئیس نظامیان خوزستان، از وزارت جنگ درباره میرزامحمدرضا بوشهری، مدیر نشریه اصلاح، کسب تکلیف کرد. وی نوشت که میرزامحمدرضا بوشهری در توقیف است.(۴)

 ورود روزافزون آلمانها به ایران

بنابه گزارش امیرلشکر شمال غرب طی چند روز اخیر ۲۰ تن آلمانی از خاک ترکیه وارد ایران شدهاند. عبد الله طهماسبی نسبت به این موضوع مشکوک بود و آنها را دارای مأموریتی از طرف کشور ترکیه میدانست.(۵) روزنامه ها نیز این موضوع را مورد توجه قرار دادند. روزنامه کوشش در شماره امروز خود نوشت: «آلمانها متوالیاً وارد خاک ایران گردیده و آنچه از ایشان تحقیق شده بود برای مطالعات در وضعیات امور اقتصادی و فلاحتی ایران از اوطان خود مهاجرت نمودهاند و از خط ماکو و ارومیه و خوی و سلماس به طرف تبریز» و تهران حرکت میکنند.(۶)

 تجاوز نظامیان ترکیه به ایران برای دزدیدن بره

به گزارش امروز امیرلشکر شمال غرب، نظامیان ترکیه با ورود به خاک ایران تعداد زیادی بره دزدیدهاند. صاحب بره ها موفق میشود با پرداخت پول ۳۵ رأس آنها را پس بگیرد. عبد الله طهماسبی مینویسد که نظامیان ترکیه به تجاوزها و دزدی های خود صورت علنی داده «مسبب آن والی بایزید است و این عملیات با تحریکات او میشود.»(۷)

 بروز اختلاف میان میلسپو و وزیر مالیه

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت برای بار دیگر بین میلسپو، رئیس کل مالیه ایران، و وزیر مالیه اختلافاتی بروز کرده

که با اعتراض میلسپو مواجه شده است. میلسپو برای روشن شدن موقعیت خود نزد رضا خان رفته است.(۸)

 حسین علاء در سوئیس

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد حسین علاء، وزیرمختار ایران در آمریکا، که از شغل خود جدا شده و راهی ایران است، اینک در سوئیس بسر میبرد. گفته میشود وی برای معالجه در این کشور توقف کرده است. جایگزین علاء در آمریکا هنوز تعیین نشده و امور دیپلماتیک ایران توسط مهذبالدوله، شارژدافر، انجام میشود.(۹)

 تلگرام سردارامجد در پاسخ به تهدید رئیس تیپ شمال

سردارامجد از ذینفوذان طالش و گرگانرود امروز در تلگرامی که به مجلس شورای ملی فرستاد، از این که در برابر تظلم خود به وزارت داخله مورد تهدید رئیس تیپ شمال واقع شده، شکایت کرد. وی در این تلگرام سه خواسته خود را برای ناحیه مورد نظارت خود چنین یاد کرد: تأسیس صلحیه، اعزام رئیس معارف که «بیمقدمه سیلی و کتک نخورد»، و دیگر آن که متظلمین ایمن باشند.(۱۰)

 بدرفتاری یک نظامی و هیجان در بندر جاسک

امروز به واسطه بدرفتاری یک نظامی با یک دکاندار در بندر جاسک، که منجر به چوب خوردن زیاد صاحب مغازه شد، هیجانی در میان اهالی ایجاد گردید. آنها برای تلگراف خانه رفتند. سدیدالسلطنه، کارگزار بندرعباس، با ارسال این خبر افزود که حاکم در صدد رفع این مشکل برآمده است.(۱۱)

 تقاضای برپایی کنفرانس در مدرسه آلیانس

وزارت داخله به حکومت نظامی تهران اطلاع داد که مسیو حاییم، نماینده کلیمیان در مجلس شورای ملی، تقاضای برپایی کنفرانس در مدرسه آلیانس کرده است. در این نامه آمده است اگر برگزاری این کنفرانس با مقررات حکومت نظامی سازگار است اطلاع دهید که به تقاضای وی پاسخ مقتضی داده شود.(۱۲)

 برقراری حکومت نظامی در شیراز

منابع انگلیسی نوشتهاند که امروز در شیراز حکومت نظامی برقرار شد.(۱۳)

(تصویر) روزنامه کوشش

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۷۹.

۲- به نظر میرسد رضا خان در این مورد قول هایی به دولت شوروی داده است.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۹۷-۱۶-۱۳۰۳.

۴- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۱۵۴. رضا خان بعـد از دیدن این تلگرام گفت: «چه قسم توقیف است که بـا همه جا مکاتبات دارد؟» (همان، پ ۱۸، ص ۱۵۳) و دسـتور داد فعلاً در توقیف بماند. (همان، پ ۱۸، ص ۱۵۵). فرمانـده قوای خوزسـتان در پاسـخ اظهار داشت که بوشـهری در توقیف است و همه مکاتبات او تحت سانسور قرار دارد. شاید دیگران به اسم او مکاتبه میکنند. (همان، پ ۱۸، ص ۱۷۳).

۵- همـان، پ ۱۲، ص ۵۸. رضـا خان پس از دیـدن این تلگرام دسـتور داد همه آنها را روانه تهران کننـد. (همان، پ ۱۲، ص ۵۹).

۶- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۶۹، ص ۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۳۷۰ و ۳۷۱.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۶۴۹، ص ۲.

۹- همانجا.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۸۴. محمدحسین آیرم برای این که پاسخی به این اقـدام سـردارامجد داده باشـد، به وزارت جنـگ تلگرامی فرسـتاد و نـوشت که وی ذاتـاً آنـتریکچی و اسـناد محبت قشون به او موجود است. سـردارامجد پس از شـکستی که از سردارمقتدر خورد به دلیل استیصال مورد توجه قشون قرار گرفت و املاکش بازگردانده شد، اما اینک دعوی تمام املاک گرگانرود را میکند. (همان، پ ۲۲، صص ۱۸۱ و ۱۸۲).

۱۱- همان، پ ۱۰، ص ۱۵۳.

۱۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۶۰۰۷، ص ۱.

۱۳- FO E ۷۹۲۸/۲۵۵/۳۴.

 شنبه

۱۱ مرداد ۱۳۰۳

۲ اوت ۱۹۲۴

۳۰ ذیحجه ۱۳۴۲

 دیدار هیأتی از مجلس با ولیعهد

امروز مستوفیالممالک، مشیرالدوله و نصرتالدوله [در شمار بیطرفان مجلس شورای ملی هستند] با محمدحسن میرزا، ولیعهد، دیدار کردند. رضا خان نیز از محل هیأت دولت برای شرکت در این جلسه به عمارت گلستان رفت.(۱) از جزئیات نشست یادشده خبری درج نگردید، اما منابع انگلیسی در این باره نوشتند که رضا خان در این دیدار تلاش کرد ولیعهد را ترغیب نماید تا از نفوذش برای پس گرفتن استیضاح استفاده نماید. میگویند رضا خان گفته است که او با رأی به قدرت نرسیده که با رأی هم از قدرت کنار رود. ولیعهد از دخالت در این موضوع سر باز زده است.(۲)

 نامه شریفالواعظین به روحانیان رشت

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز با ارسال نام های محرمانه به وزارت جنگ، خبر داد که شریفالواعظین با ارسال نام های به علمای رشت ضمن تمجید از رضا خان، اقدامات روحانیان مرکز را که علیه منافع مملکت است تشریح کرده است. «مشارالیه برعکس سایر همقطاران خودش که همیشه فتنهجو و هنگامهطلب بوده، جز تحریک مردم بر اغتشاش و ضدامنیت مقصودی نداشتهاند» مقاصد سوء روحانیان تهران را توضیح داده است. در نامه شریفالواعظین که به ضمیمه نامه آیرم است، قتل میرزاده عشقی را منتسب به رفقای خود او دانسته که بر سر زن فاحش های اختلاف داشتند. وی مینویسد که اهل عمامه که پیش از این میرزاده عشقی را تکفیر میکرد، پشت سر جنازه او تا محل دفن حرکت کرد و آن را وسیل های برای حمله به رضا خان قرار داد. شریفالواعظین ادامه میدهد که دو اطلاعیه درباره حرکات مخالفین چاپ و توزیع کرده است. وی با اشاره به کشته شدن ایمبری مینویسد که رضا خان توانست [با برقراری حکومت نظامی] از یک انقلاب جلوگیری کند. شریفالواعظین افزود که عد های از روحانیان تهران با او موافق و همراه هستند.(۳)

 ممنوعیت درج مطالب علیه انگلیس

رضا خان امروز در تلگرامی فوری به نایبالایاله خراسان دستور داد: «در روزنامه صدای شرق(۴) گویا چیزی بر ضد انگلیسها درج شده است. فوراً تحقیق نمایید و اگر درج مقاله بعد از صدور ... تعلیمات تلگرافی دولت بوده است، البته مدیر روزنامه را تحت مؤاخذه و تعقیب درآورید.»(۵) البته تذکر رضا خان به همه رؤسای لشکرها و امرای تیپها ابلاغ شده بود، چرا که در گزارش های هفتگی منتهی به امروز سفارت انگلیس آمده است که یکی از جراید رشت مطلبی در انتساب قتل ایمبری به

انگلیس چاپ کرد؛ بلافاصله محمدحسین آیرم با کنسول انگلیس تماس گرفت و به او اطمینان داد که سردبیر این نشریه تنبیه خواهد شد. آیرم گفت که این، کار منشی کنسولگری شوروی، به نام کشاورز، بوده است.(۶)

 دیرکرد تلگرام های لشکر غرب

وزارت جنگ با ارسال تلگرامی به امیرلشکر غرب نوشت که تلگرام های آن لشکر دیر میرسد؛ نواقص آن را اطلاع دهید تا برطرف شود.(۷)

 آلمانها در تله دزدان ترکیه

هشت صاحب منصب آلمانی که با همسران خود از بایزید وارد ماکو شدند، حدود هزار تومان طلاآلات و وجه نقدشان توسط اکراد ترکیه به سرقت رفته بود. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز این خبر را به وزارت جنگ داد و افزود که حاکم نظامی ماکو ۲۰ تومان به آلمانها قرض داد تا گذران کنند و مقدمات حرکتشان به طرف مرکز فراهم شود.(۸)

 بازگرداندن هفتاد خانوار از ایل بلخکانلو

با تمهیداتی که توسط امیرلشکر شمال غرب و ایل خانی طوایف ماکو صورت گرفت، هفتاد خانوار از طایفه بلخکانلو که به خاک ترکیه مهاجرت کرده بودند، با اهدای خلعت و... به ایران بازگشتند. سه تن از نظامیان ترکیه که مانع از بازگشت این خانوارها بودند، توسط مأموران ایرانی دستگیر، خلعسلاح و به خاک خود عودت داده شدند. اسلحه این نظامیان با چهار رأس گاو که پیش از این توسط کرد های ترکیه دزدیده شده بود معاوضه میشود.(۹)

 پیشنهاد وزارت فواید عامه به کمپانی نفت جنوب

در پی گزارشها و شکایت هایی که از آبادان در مورد اجبار کمپانی نفت جنوب به تخلیه خانه کارگران این شرکت رسید، وزارت فواید عامه، امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که به

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۰، ص ۱.
۲- FO E ۷۹۲۸/۲۵۵/۳۴.
۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۴ تا ۹.
۴- روزنامه صدای شرق به صاحب امتیازی سیدمحمد خواجوی در ۱۳۴۲ق (۱۳۰۲ش) در مشهد و چاپ در مطبعه ایران منتشر شد و تا ۲۱ آبان ۱۳۰۹ش به شماره مسلسل ۲۹۶ به صورت هفتگی منتشر گردید. روش آن خبری - اجتماعی بود و همچون دیگر نشریات محلی پس از درج سرمقاله به اخبار محلی خراسان و البته برخی اخبار داخلی و خارجی را درج مینمود. (صدرهاشمی، محمد، تاریخ جراید و...، ج ۳، ص ۱۲۳).
۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۸، ص ۱۹۰. در پاسخ به رضا خان تأیید شد که روزنامه صدای شرق که تحتنظر روسها منتشر میشود پس از قتل ایمبری آن را به انگلیس نسبت داده، اما این موضوع پیش از صدور اعلامیه یادشده

است. «مـدیران جرایـد و صـدای شـرق را احضـار و دسـتورات لازم در نگارش آتیه داده، اطاعت نمودنـد.» (همان، پ ۸، ص ۱۸۹) حسـین خزاعی، امیرلشـکر شـرق، افزود که پیش از تـذکر به مـدیران جرایـد «یکی دو فقره روزنامه ... از طبع خارج شده بود. انگلیسـها آن جراید را مدرک نموده، توقیف و تنبیه مدیر او را جداً تقاضا میکنند... اگر شـکایتی به سـفارت [انگلیس در تهران] نمودنـد، متعلـق به جرایـد قبـل بوده است.» (همـان، پ ۸، ص ۱۹۳). بـا این حـال حسـین خزاعی برای استرضای خاطر سرکنسول انگلیس در مشـهد، روزنامه یا روزنامه های مربوطه را وادار کرد گفته های خود را تکذیب کنند. (همان، پ ۸، ص ۱۸۷).

۶- ۷۵۱۸/۲۵۵/۳۴ FO E.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۱۱۲. امیرلشکر غرب نواقص موجود در سیم تلگراف خرمآباد را تـذکر داد و موضوع با تأکیـد رضا خان به وزارت پست و تلگراف اطلاع داده شد. وزارت پست و تلگراف با اعزام تعدادی نفرات کوشـید نواقص یادشده رفع شود ولی به واسـطه نبود مقرّه و تیر های محکم و پوسـیدگی سیمها نتوانست کاری از پیش ببرد و نبود بودجه را برای تأمین نشدن اقلام یادشده اطلاع داد. (همان، پ ۱۵، صص ۱۰۱ تا ۱۱۱).

۸- همان، پ ۱۲، ص ۶۰.

۹- همان، پ ۱۰، ص ۳۳۲.

نماینده کمپانی نفت جنوب در تهران نوشته شد که «فعلاً اقدامی در خصوص تخلیه خانه ها و دکاکین ننموده و این مسئله را تحت نظارت کمیسیونی که در اداره کارگزاری خوزستان تشکیل خواهد شد قطع و فصل نمایند.» وزارت فواید عامه خواست که کارگزاری خوزستان در جریان قرار گیرد و این کمیسیون با حضور نمایندگان وزارت داخله و مالیه تشکیل گردد.(۱)

 تهدید به گروگیری

پس از دزدیده شدن یازده بار کالا های ایرانی توسط دزدان ترکی های در مرز قطور، درویشبیک، یکی از بازرگانان ترکی های که با ۵۰ بار الاغ، قند و چای و دیگر اجناس را از ترکیه به سلماس آورده بود، تهدید شد اگر بار های دزدیده شده ایران پس داده نشود، کلیه مالالتجاره او توقیف خواهد شد. این تهدید کارساز گردید و ترکها کالا های ایرانی را آزاد کردند.(۲)

 دعوت از حاکم ایرانی حلبچه

جعفر سلطان اورامانی، حاکم ایرانی حلبچه، از طرف انگلیس که به تازگی سلیمانیه را تصرف کرده، دعوت شده به آن شهر برود. امیرلشکر غرب با ارسال این خبر نوشت که «به مشارالیه دستور داده شد نظر به این که تبعه ایران است دعوت فوق را قبول ننماید.»(۳)

 اجحافات ظالمانه روسها به اتباع ایرانی مقیم باطوم

کنسولگری ایران در باطوم امروز با ارسال گزارشی بلند به وزارت امور خارجه با اشاره به این که هر روز فشار مأموران دولت شوروی بر اتباع ایرانی افزوده میشود و هیچ قاعده و قانونی برای جلوگیری از این آنارشیسم وجود ندارد، نوشت: «سابقاً اگر نماینده وزارت خارجه روس در باطوم گاهی یک کاری میکرد، آن هم اخیراً اظهار عجز میکند و میگوید یک عده اشخاص روی کار آمدهاند که فاقد قوه فهم بوده و اصلاً خودشان هم نمیدانند چه میکنند.» کنسول ایران با آوردن مثال هایی از تعدی مأموران دولتی به اتباع ایران افزود: «کمتر اتفاق میافتد که [روسها] بتوانند مطابق یک قاعده و قانونی یک نفر را توقیف و یا جریمه[کنند]... و چون راه قانونی برای اخذ پول در دست ندارند لهذا به عملیات جابرانه تشبث» میکنند.(۴)

 ادامه بیپولی لشکر شرق

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز در تلگرامی به وزارت جنگ اطلاع داد که نبود پول باعث شده که «سرحدات این لشکر در عسرت» به سر میبرد. قبلاً از اداره مالیه خراسان میشد قرض کرد ولی اینک این امکان هم نیست.(۵)(ر.ک: ۲۳ تیر و ۱ مرداد).

 تجاوز اتباع ترکیه به خاک ایران

امروز یک گروه ۶۰ نفره از کرد های مقیم ترکیه به روستای قزلبلاغ ایران تجاوز کرده و اموال آن قریه را به یغما بردند. پست

نظامی آنجا کرد های ترکیه را تعقیب کرده، تمام اموال بازپس گرفته میشود؛ سارقان فرار میکنند.(۶)

 انتشار روزنامه شرق آزادی در تهران

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود نوشت که از منابع مختلف گزارش میرسد تلاش هایی در تهران و دیگر استانها صورت میگیرد تا تبلیغات جمهوریخواهی بار دیگر راه بیفتد. برخی روزنامه ها در تهران، چون شرق آزادی که با حمایت رضا خان منتشر میشود مقالاتی در حمایت از دیکتاتوری وی منتشر میکنند. این منبع مینویسد که شرق آزادی به مدیریت شیخ عبدالرحمان به تازگی در تهران انتشار یافته است. این روزنامه پیش از این در برلین منتشر میشد.(۷)

(تصویر) میرزاحسن خان مشیرالدوله

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۳-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۳۹۴ و ۳۹۵.

۳- همان، پ ۱۵، ص ۲۷.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۰ تا ۶۷-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۶۴.

۶- همان، پ ۱۲، ص ۳۹۳.

۷- FO E ۷۵۱۸/۲۵۵/۳۴.

ص: ۲۲۶

 یکشنبه

۱۲ مرداد ۱۳۰۳

۳ اوت ۱۹۲۴

۱ محرم ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد و تقریباً همه گفتوگوها بر سر لایحه نفت بود و تا ماده بیستم آن به تصویب رسید. در پایان جلسه سردارمعظم خراسانی (تیمورتاش) پیشنهاد کرد مقبره حکیم ابوالقاسم فردوسی که از مفاخر تاریخی ایران است بازسازی شود و خواستار تعیین بودج های برای این امر شد. پیشنهاد به شعبه مربوطه ارجاع گردید. همچنین مؤتمنالملک در پایان جلسه گفت که روز سهشنبه آینده مصادف با سالگرد مشروطیت است، ولی به واسطه ورود ماه محرم جشن برگزار نمیشود و مجلس هم تشکیل جلسه نمیدهد.(۱)

 اصرار کنسول انگلیس در شیراز به تنبیه جراید

فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که کنسول انگلیس از من میخواهد مدیران روزنامه های گلستان و عصر آزادی را که واقعه قتل ایمبری را به انگلیس نسبت دادهاند مجازات کنم. با این که پاسخ دادم: «قبل از حکومت نظامی جراید آزاد بودند ولی در آتیه از اشاعه نظایر آن جلوگیری خواهد شد،» با این حال اصرار دارد که موضوع از طرف من رسماً تکذیب شود.(۲)

 هماهنگی بیسیم مسکو با رضا خان

بیسیم مسکو امروز با ارسال خبری که منبع آن مشخص نیست از دستگیری میرزامحمدرضا بوشهری «مدیر روزنامه ارتجاعی اصلاح» و تفتیش خانه او در اهواز خبر داد که با پیدا شدن نامه هایی از این خانه مشخص میشود «عد های از کارکنان اقلیت پارلمان از شیخ خزعل پول میگرفتهاند. و نیز اطلاع میدهند که عدم میل سرداراجل وکیل مجلس و پسر شیخ خزعل برای حرکت به تهران و اشتغال به امور مجلس علتش این است که مشارالیه هم مثل سایر وکلای جنوب طرفدار مدرس بوده و میترسد علناً روابط خصومتآمیزی نسبت به سردارسپه پیش گیرد.»(۳)

 ورود بیرویه نظامیان انگلیس به بوشهر

کفیل گردان بنادر خبر میدهد که کشتی های جنگی انگلیس که هر یک سی چهل نفر نظامی هندی دارند، به بوشهر میآیند و

نظامیان خود را پیاده میکنند، ولی از خروج آنها خبری نیست. فعلاً ۶ صاحب منصب انگلیسی و پنج صاحب منصب هندی و تعداد نامعلومی نظامی انگلیسی در بوشهر هستند. آنها اخیراً تمرین نظامی هم داشتند و با مسلسل و پنجاه تیر، مشق کردند. «جهاز جنگی لارنس هم دائماً در خلیج گردش کرده و ده روز یک مرتبه جلوی قونسول خانه انگلیس لنگر» میاندازد.(۴)

 ماه محرم و دستور های امیرلشکر غرب

احمد خان امیراحمدی در حکم عملیاتی نمره ۶۳ خود که امروز صادر کرد به مناسبت ورود ماه محرم دستور داد اجرای موزیک را در یگان های نظامی موقوف دارند و فقط غروب و سر صبح اجرا گردد. همچنین «از نقطهنظر مراعات حال اهالی شهر که شبها مشغول تعزیهداری بوده، به مساجد و تکایا تردد مینمایند... امر میدهم جلوگیری از عابرین را در شب تا ساعت ۱۱ بعد از ظهر موقوف» دارند. عزاداری لشکر غرب از چهارم محرم شروع میشد. از این رو امیرلشکر غرب دستور داد نفرات مختلف اردو دو بخش شوند. یک قسمت در مراسم تعزیهداری حاضر شود و یک قسمت هم در اردوگاه برای احتیاط حاضر باشد.(۵)

 تلگرام صولتالدوله به رضا خان

صولتالدوله سردارعشایر با ارسال تلگرامی به رضا خان با گلایه از بدگویی هایی که علیه او نزد رضا خان میشود، نوشت: «اگر کاسنی تلخ است از بوستان است.» وی در ادامه خواست «سفارش ایل خانی را به رئیس تیپ فارس بفرمایید که در شرفیابی خیالم راحت» باشد.(۶)

 توصیف ناتوانی تیپ فارس

فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، در نامه بلندی که امروز به امیرلشکر جنوب فرستاد صراحتاً گفت که این تیپ امکان تغییری در اوضاع ملوکالطوایفی فارس و بنادر ندارد. وی با تشریح وسعت حوزه تحت نظر این تیپ نوشت: «عده فارس در حال حاضر مأمور بهبهان است. اگر داراب هرج و مرجی ظاهر شود در این مساحت صدوسی فرسنگی به چه وسیله ممکن است عده را از بهبهان به داراب منتقل کرد.» زاهدی تأکید کرد: «حفظ امنیت اینجا فقط در سایه اقدامات سیاسی و تدابیر پلیتیکی بوده و بدیهی است» برای همیشه نمیتوان از این حربه استفاده کرد؛ «چنانچه پس از وقایع اخیر، محسوس است که از هر طرفی حرکات و هیجان هایی بر ضد امنیت تظاهر میکند و وقوع سرقت های متواتره و در اطراف جهرم و شیراز و نقاط

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۰، صص ۲ و ۳.
۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۸۸. وزارت جنگ از قول رضا خان به زاهدی نوشت که با همان مضمونی که در جراید به عنوان اخطاریه آمده، تکذیب شود. (همان، پ ۲۳، ص ۸۷).
۳- مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۲، ص ۶۳۰. در این باب سفارت انگلیس هم گزارش داد که روابط شوروی و رضا خان بسیار نزدیک شده است و شومیاتسکی در حال حمایت و تشویق رئیسالوزرا است. این حمایت از آگهی هایی که شومیاتسکی در آن دسته از نشریاتی که به شدت سانسور میشود، منتشر میکند، روشن میشود. شومیاتسکی نقش زیادی در خواباندن

اعتراضات وزرای مختار دول مقیم تهران، پس از قتل ایمبری داشته است. (FO E ۷۵۱۸/۲۵۵/۳۴)

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۴۶۸. موضوع به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد. این وزارت خانه از کارگزاری بنادر استعلام کرد که این گزارش را تأیید نمیکرد. (همان، پ ۱۹، ص ۴۶۶).

۵- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۱۳۹ و ۱۴۰.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۸۱. رضا خان نیز به او پاسخ داد: «تا جنابعالی باطناً و عملاً در سر قول خودتان باقی هستید این قبیل اظهارات مغرضین به هیچوجه تأثیری نخواهد بخشید.» (همان، پ ۱۹، ص ۸۰).

سایره مؤید این نظریه است... بنده قوام[الملک] و سردارعشایر و سایر متنفذین را در این قضایا مسئول میدانم. علاوه بر این تحقیقاً سیاست انگلیسها نیز اخیراً تغییر کرده و برای تولید هرجومرج مبادرت قطعی به یک سلسله عملیات کرده و یا در آتیه نزدیکی خواهند کرد.» زاهدی رونوشتی از این نامه بلند را به وزارت جنگ هم فرستاد.(۱)

 رانکل [= رنکینگ] و نظرات شهبندر ترکیه و طهماسبی درباره او

کاپیتان رانکل [= رنکینگ]، معاون وابسته نظامی انگلیس که وارد آذربایجان شده و به دیدن مناطق مرزی ایران و ترکیه رفته بود، موضوع گفتوگوی عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب و باششهبندر ترکیه در تبریز قرار گرفت. مقام سیاسی ترکیه اظهار داشت که شنیده شده میان دولتین ایران و انگلیس قراری گذاشته شده که قوای ایران در مرز ترکیه مستقر شده تا در موقع لزوم به قوای انگلیس یاری رسانند و کاپیتان رانکل [= رنکینگ] برای بازدید و آگاهی از کموکیف ماجرا از مرز های ایران و ترکیه دیدن کرده است. طهماسبی موضوع را تکذیب کرد و آن را شایعه بدخواهان دانست. طهماسبی مینویسد که هر چه کوشیدم منبع این خبر را از دهان باششهبندر بشنوم، موفق نشدم. وی به مقام سیاسی ترکیه گفت: «گمان میکنم کاپیتان رانکل [= رنکینگ] به تصور اینکه قوای ترک از داخله ایران عبور و برای مقاومت قوای انگلیس به استقامت قوای رواندوز حرکت کردهاند به تبریز آمده و برای تفتیش امر به حدود حرکت نموده است. البته از مساعدت هایی که راجع به حمل آذوقه و غیره که از حدود ارومیه و اشنویه به مأمورین ترکیه میشود شاید تفتیشات هم بنماید و از این رهگذر مساعدت دولت ایران را به ترکیه تحتنظر بگیرند.» طهماسبی ادامه میدهد، وقتی که از این موضع وارد شدم، باششهبندر گفت که این روزها حرف های بیمأخذ زیاد به گوش میرسد.(۲)

 دایر شدن مخابرات بین خرمآباد و بروجرد

امیرلشکر غرب امروز به رضا خان نوشت که با مساعی شخصی خود و با استفاده از «عملجات سیویل و نظامی» سیم تلگراف بروجرد به خرمآباد کشیده شده است، اما به دلیل نبود «اعضاء و اجزاء» هنوز قابل استفاده نیست و گزارشها توسط «پست پرنده» ارسال میشود.(۳)

 درخواست بازگشت حسن محمدزاده

سرکنسولگری ایران در بادکوبه امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که اغلب کسانی که در قضیه ابوالقاسم لاهوتی از تبریز به بادکوبه گریختند «در ن هایت فلاکت و سختی در اینجا مشغول زندگی و از کرده خود نادم و پشیمان شدهاند و اگر اجازه مراجعت به آنها داده شود» به ایران بازمیگردند.

اخیراً حسن محمدزاده یکی از این فراریان با عریض های که به این نمایندگی فرستاده، ضمن ندامت خواستار بازگشت است.(۴)

□ درخواست میانجیگری از رضا خان

میرزاسیدمحمود خان شیرازی با ارسال نام های از وزارت جنگ درخواست کرد به دعوای حقوقی او با حاجحسینجان شفتی، از ملاـکین رشت، خاتمه داده شود. موضوع به اطلاع رضا خان رسید و او به رئیس تیپ شمال دستور داد «به نحو مقتضی به این عمل خاتمه دهند.»(۵)

□ تعداد آمریکاییان در ایران

روزنامه سندی استار چاپ واشنگتن در شماره امروز خود مقال های با اشاره به قتل ایمبری چاپ کرد که در خلال آن به تعداد آمریکاییان متوقف در ایران اشاره نمود. این روزنامه نوشت که حدود ۶۰ آمریکایی در ایران بسر میبرند که از این تعداد ۲۰ نفر مُبَلّغ مذهبی هستند که کار های بهداشتی و درمانی نیز انجام میدهند و حدود ۱۵ تن نیز مستشار هستند که همراه دکتر میلسپو در استخدام دولت ایران میباشند. همچنین چهار زن آمریکایی نیز در ایران بسر میبرند که یکی از آنها همسر میلسپو است.(۶)

□ نصب مجسمه رضا خان در رشت

روزنامه کوشش با چاپ خبری [= تلگرام] به امضای رئیسالتجار، خبر از نصب مجسمه رضا خان در رشت داد و روز نصب را «عیدی بزرگ» نامید.(۷) بیسیم مسکو نیز خبر داد که این مجسمه هیکل تمامقد سردارسپه را در لباس نظامی که به شمشیر تکیه داده، نشان میدهد. این خبرگزاری با لحنی تمجیدآمیز از این مجسمه افزود که جنس آن از برنز است.(۸)

(تصویر) تیمورتاش

۱- همان، پ ۱۹، صص ۴۲۸ تا ۴۳۳.
۲- همان، پ ۱۲، صص ۳۲۹ تا ۳۳۲. کاپیتان رنکینگ دیروز از آذربایجان به طرف تهران حرکت کرد. (همان، پ ۶، ص ۱۵۶).
۳- همان، پ ۱۵، صص ۱۶۸ و ۱۶۹.
۴- همان، پ ۱۰، ص ۲۴۳. موضوع از طریق وزارت امور خارجه به اطلاع رضا خان رسید و او با بازگشت این گروه، مخالفت کرد. (همان، پ ۱۰، ص ۲۴۱).
۵- همان، پ ۱۳، صص ۲۷۴ و ۲۷۶. کسانی که به هر عنوانی در خدمت رضا خان قرار میگرفتند، از او برای حل مشکلات خود، هر چند حقوقی، کمک میجستند. از آن جمله بود سیدیعقوب، نماینده مجلس شورای ملی، که هر موردی را که ارکان حرب کل قشون ارجاع میداد، بنا به دستور رضا خان از طریق قدرت قشون، حل و فصل میشد. (همان، پ ۱۳، صص ۲۷۳ و ۲۷۵).
۶- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۸۰، ص ۱.
۷- همان، س ۲، شم ۷۰، ص ۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۴، ص ۲.

ص: ۲۲۸

 دوشنبه

۱۳ مرداد ۱۳۰۳

۴ اوت ۱۹۲۴

۲ محرم ۱۳۴۳

 آزادی عبور و مرور شبانه به مناسبت ماه محرم و اخطار به روحانیان

سرتیپ مرتضی خان یزدانپناه، حاکم نظامی تهران، امروز با صدور اطلاعی های اعلام کرد به مناسبت ماه محرم و تعزیهداری «تا صدور اعلان ثانوی ایاب و ذهاب در لیالی برای عموم آزاد و ضمناً برای آخرین دفعه خاطر آقایان وعاظ و ذاکرین را تذکر میدهد به هیچوجه نباید به بیانات خودشان صورت میتینگ داده و داخل مسائل سیاسی شوند.»۱(۱)

روزنامه کوشش نیز سرمقاله امروز خود را، موازی با همین نظر حکومت نظامی نوشت.(۲)

 تشریک مساعی نمایندگان طرفدار دولت برای مقابله با استیضاح

امروز فراکسیون های متعلق به اکثریت مجلس درباره استیضاح مطرح شده از طرق اقلیت تشکیل جلسه دادند تا درباره روز استیضاح و چگونگی پاسخگویی به موارد استیضاح به نتیجه برسند. این فراکسیونها عبارتند از: تجدد، آزادیخواه، ملیون، قیام و تکامل.(۳)

 دستور رضا خان به عودت آخوندزاده

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان به امیرلشکر شرق تذکر داد: «قدغن فرمایید آخوندزاده را در معیت نایب ۲ یوسف خان، محترمانه با اتومبیل به طرف همدان حرکت دهند.»(۴) آخوندزاده به همراه آقای خالصیزاده و دیگران دستگیر و به خراسان منتقل شده بود. وزارت جنگ بار دیگر تأکید کرد که آخوندزاده باید محترمانه به تهران بازگردد و در مشهد «با کمال محبت و مهربانی» با او رفتار شود.(۵)

 تعیین تکلیف تجهیزات به غارت رفته لشکر شرق

وزارت جنگ امروز از طرف رضا خان، از حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، در مورد تجهیزات به یغما رفته این لشکر توسط ترکمنها پرسید؛ و این که «برای استرداد اسلحه و اشیاء اغتنامی ترکمنها از طرف آن لشکر چه اقداماتی به عمل آوردهاند؟»(۶)

در تلگرام دیگری که امروز وزارت جنگ به امیرلشکر شرق فرستاد از ۲۸ هزار تومانی که وی از اداره مالیه خراسان دریافت

کرده، پرسید؛ و این که چرا بدون اطلاع مرکز (وزارت جنگ) چنین اقدامی کرده است.(۷)

 برکناری ترسکنسکی از ریاست اداره راهآهن تبریز

عبدالله طهماسبی امروز خبر داد که [پس از هماهنگی های به عمل آمده با مرکز و موافقت مستر میچل مستشار وزارت فواید عامه در امور طرق و شوارع] ترسکنسکی از ریاست اداره راهآهن تبریز برکنار و به جای او هدایت الله خان موقتاً از طرف مستر میچل تعیین شد.(۸) (ر.ک: ۳۱ تیر)

 امکان خرید گاری و بارکش های نظامیان انگلیس در بوشهر

ارفعالملک، نماینده وزارت جنگ در بوشهر، امروز پیشنهاد کرد «گاری های دوچرخ و بارکش و قاطر و یراق متعلق قشون هندی مقیم بوشهر» ممکن است حراج شود. خرید این اقلام برای حملونقل در راه های صعبالعبور مناسب است. «عجالتاً چرخ های گاری مذکور برای حمل ماشینآلات قور خانه [که از خارج وارد میشوند] لازم» است.(۹)

 جزئیات سفر رنکینگ به مرز های آذربایجان

امروز علت مسافرت کاپیتان رنکینگ، معاون آتاشه نظامی سفارت انگلیس، که به آذربایجان سفر کرده بود، توسط امیرلشکر شمال غرب به رضا خان اطلاع داده شد. طهماسبی از قول فرماندهان نظامی ماکو، خوی و مرند نوشت که رنکینگ برای آگاهی از وضعیت نظامیان ترکیه و ایران در مناطق مرزی اطلاعات جمعآوری میکرد. او میخواست بداند آیا اتحاد و اتفاقی میان نظامیان ایران و ترکیه وجود دارد؟ و آیا ایران در اعزام قوای ترکیه به موصل مشارکت کرده است یا خیر؟ رنکینگ غیر از ملاقات با مقامات محلی توصیه هایی نیز از رئیس بانک شاهنشاهی شعبه تبریز برای برخی تجار دریافت داشته است.(۱۰)(ر.ک: ۲۸ تیر و ۳ مرداد)

 استعلام اطلاعات رسیده به وزارت جنگ از لشکر جنوب

وزارت جنگ در تلگرامی که به امیرلشکر جنوب فرستاد، درباره اطلاعاتی که اخیراً از حوزه استحفاظی آن لشکر به وزارت جنگ رسیده استعلام کرد: سهامالسلطنه در اردستان، در تلگراف خانه انگلیس علیه رضا خان سخن رانده و گفته یک عده سرباز ارمنی را برای آزار و کشتن مردم استخدام کردهاند؛ ضیغمالسلطنه برادر سردارصولت با دستوراتی از طرف امیرمجاهد برای مغشوش کردن آن صفحات نزد سردارصولت رفته است؛ حاجآقانور الله اصفهانی دو رأس اسب برای سردارصولت فرستاده و او را تشویق به جهاد علیه دولت کرده است.(۱۱)

 جمع آوری قراولان جنگل

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان به رئیس تیپ مستقل شمال دستور داد «قراولان مأمور جنگل را جمعآوری و احضار نمایند.»(۱۲)

□ پیشنهاد تغییر حاکمان مرند و آستارا

امیرلشکر شمال غرب امروز به رضا خان پیشنهاد کرد شجاعنظام حاکم مرند که اخیراً سخنانی «برخلاف سیاست حاضره» کرده، برکنار و جای او نایب ۲ آقابزرگ خان بنشیند؛ همچنین سلطان محمدباقر خان، کفیل گردان ۱ فوج آذر به حکومت آستارا منصوب شود. با این پیشنهادها موافقت شد.(۱۳)

□ درخواست دوباره سامیبیک برای آزادی تبعه ترکیه

سامیبیک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، امروز با نگارش نام های به کارگزاری ارومیه، با اشاره به چگونگی دستگیری یوسف، تبعه ترکیه، نوشت که رفتار شرمآور مأموران هنگام دستگیری یوسف، مغایر نزاکت و اصول بینالمللی است. سامیبیک ضمن اعتراض به شیوه برخورد، خواستار آزادی این تبعه ترک شد.(۱۴)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۱، ص ۱.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۰، ص ۱.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۲، ص ۱.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۶۳. حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، پاسخ داد که خودرویی برای بازگرداندن آخوندزاده نیست؛ اجازه دهید با کالسکه به تهران بازگردد. (همان، پ ۸، ص ۴۶۲)

۵- همان، پ ۸، ص ۴۶۱.

۶- همان، پ ۲۲، ص ۴۶۲. حسین خزاعی در پاسخ اظهار داشت که آن چه از تفنگ و دواب و اشیاء نظامی به یغما رفته میان ترکمنها پخش شده و امکان جمعآوری آنها نیست؛ اما دو توپ و مسلسل را آمادهاند با دو سرکرد های که در اسارت لشکر هستند معاوضه کنند. (همان، پ ۲۲، ص ۴۶۱).

۷- همان، پ ۸، ص ۳۸۸. امیرلشکر شرق در جوابی که فرستاد نوشت که مکرر در مکرر بیپولی لشکر را یادآور شدم و به واسطه استیصال و نرسیدن این اقدام صورت گرفت. (همان، پ ۸، ص ۳۸۷). مبلغ یاد شده از بودجه لشکر شرق کسر گردید. (همان، پ ۸، ص ۳۸۴).

۸- همان، پ ۵، ص ۱۰. وضعیت راهآهن تبریز به جلفا در این زمان چنین توصیف شده است: «الف) وضعیت خط بد است و تمام تراورسها نیاز به تعویض دارند. گردونه های ریلی شامل ۳ لوکوموتیو، ۲۰ تانکر، ۴۰ سکو [پلاتفورم]، ۸۰ واگن سرپوشیده و ۷ واگن مسافری، همه از نظر تعمیرات در وضعیت بدی قرار دارند. سه دستگاه لوکوموتیو دیگر در ایستگاه جلفا متروک افتادهاند. سرویسی که اکنون برقرار است دو قطار در هفته بین تبریز و جلفا و یک قطار در هفته بین تبریز و شرف خانه است. حدود ۶۰۰.۰۰۰ تومان برای تعمیر خط و جایگزینی گردونه های ریلی مورد نیاز است. ب) میچل، مشاور آمریکایی وزیر امور عامه، از دولت اجازه خواسته تا ۳۰.۰۰۰ تراورس برای راهآهن تبریز - جلفا خریداری شود. او گزارش داده که این مقدار در خاک ترکیه موجود است.» (FO E ۷۹۲۸/۲۵۵/۳۴)

۹- همان، پ ۲۵، ص ۴۵. وزارت جنگ با این پیشنهاد موافقت کرد. (همان، پ ۲۵، ص ۴۴).

۱۰- همان، پ ۴، صص ۴۰ تا ۴۴.

۱۱- همان، پ ۱۸، ص ۵۸.

۱۲- همان، پ ۲۲، ص ۱۵۰. محمدحسین آیرم پس از دریافت این دستور پرسید که جنگل از آستارا شروع میشود و تا صحرای ترکمن ادامه مییابد. مقصود کدام نقطه است؟ (همان، پ ۲۲، ص ۱۴۹). در پاسخ گفته شد که نظامیان اسباب زحمت رعایا شدهاند. اسلحه ها را از دست غیرنظامیان قراول جمعآوری کرده، نظامیان را نیز از جنگل فرابخوانید. (همان، پ ۲۲، ص ۱۴۸).

۱۳- همان، پ ۱۲، صص ۳ و ۴.

۱۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۷-۲۲-۴۵-۱۳۰۳. یوسف توسط نظامیان ایران دستگیر شد. وی مظنون به مشارکت در غارت روستا های مرزی ایران بود. (همان، ۱۱۵ و ۱۱۴-۲۲-۴۵-۱۳۰۳).

 تعیین تکلیف میرزاکاظم خان

میرزاکاظم خان که حامل نامه هایی از طرف خالصیزاده به برخی از متنفذان فارس بود دستگیر شده و همماینک در حبس تیپ فارس است. (ر.ک: ۱۳ خرداد). فضل الله زاهدی امروز از وزارت جنگ درخواست کرد تکلیف میرزاکاظم خان روشن شود. دستور آزادی او صادر شد.(۱)

 کشته شدن آخوند کلهگوش

رئیس تیپ شمال به وزارت جنگ اطلاع داد که عد های ترکمن که برای سرقت به کتول آمده بودند، با پست نظامی محل روبرو شده، در اثر درگیری «رئیس اشرار موسوم به آخوند کلهگوش مقتول مابقی دستگیر شدهاند.»(۲)

 سه شنبه

۱۴ مرداد ۱۳۰۳

۵ اوت ۱۹۲۴

۳ محرم ۱۳۴۳

 نشست فراکسیون اکثریت درباره استیضاح

با وجود تعطیلی امروز به مناسبت سالگرد مشروطیت، فراکسیون های منتسب به اکثریت، در نشستی موضوع استیضاح اقلیت را از دولت مورد بررسی قرار دادند. آنها به این نتیجه رسیدند که این استیضاح هر چه زودتر برگزار شود بهتر است، «ولی نظر به این که... مذاکره صلحی از طرف خود اقلیت به عمل آمده بود که استیضاح هم پس گرفته شود، نماینده های» اکثریت تصمیم قطعی را به فردا موکول کردند.(۳)

 تعطیلی دوایر دولتی

امروز به مناسبت سالگرد مشروطیت همه وزارت خانه ها و دوایر دولتی تعطیل بود. به مناسبت ماه محرم، جشن مشروطیت برگزار نشد.(۴)

 بخشنامه وزارت جنگ به فرماندهان نظامی

وزارت جنگ امروز با ارسال بخشنام های به فرماندهان قشون با اشاره به رفتار خشن مأموران نظامی در ولایات نوشت که این شیوه برخورد باعث رنجش و تظلم اهالی شده و ادامه آن سبب عدم رضایت و انزجار عامه را از قشون در پی خواهد داشت.

«حسب‌الامر بندگان حضرت اشرف مقرر فرمایید به کلیه قسمت های قشونی حوزه آن لشکر دستور مؤکدی صادر شود که با اهالی در ن هایت سلوک و مهربانی رفتار نموده... [البته] اشخاصی که بر علیه قشون باشند از این حکم مستثنی و باید تعقیب و تنبیه شوند.»(۵)

 اعطای نشان سپه به شیرمحمد خان سگوند

بنا به پیشنهاد امیرلشکر غرب درباره اهداء نشان سپه به شیرمحمد خان، ایل خانی طایفه سگوند، و موافقت رضا خان، امروز متنی به امضای وزیر جنگ خطاب به شیرمحمد خان ارسال شد. در این متن با اشاره به خدمتگزاری او آمده است که «اینک به پاداش این خدمات به اعطای یک قطعه نشان سپه مفتخر و سرافراز میگردید.»(۶) (ر.ک: ۷ مرداد)

 کشف یک مجسمه در روستا های میانه

امیرلشکر شمال غرب خبر داد که یک مجسمه بیدست و پا در یکی از روستا های میانه کشف شده است. قرار است این مجسمه به تبریز منتقل و سپس برای مقام وزارت جنگ فرستاده شود.(۷)

 تکذیب مدعیات ترکیه درباره قرارنامه باغچهجق

وزارت جنگ با ارسال نامه به وزارت امور خارجه، ادعای دولت ترکیه را نسبت به عدم وفاداری ایران به قرارنامه باغچهجق مورخ ۲۴ دی سال گذشته تکذیب کرد، و نوشت: «کلیه قرارنامه باغچهجق مجرا گردیده و چند فقره آن هم که لاینحل مانده است در تحت

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۱۲۹

۲- همان، پ ۲۲، ص ۳۹۶.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۲، ص ۱.

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۰، ص ۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۸۶. این نوع اقدامات، پس از مخدوش شدن چهره رضا خان در امر جمهوریخواهی و تبلیغاتی که در مورد ب هایی بودن او میشد، و نیز تهدیداتی که پس از قتل ایمبری در پایتخت و برخی از شهرها با حکومت نظامی و دستگیری و زندانی چهره های مخالف انجام گرفت، در واقع ترمیم چهره سیاسی رضا خان محسوب میشود. (مؤلف)

۶- همان، پ ۱۳، ص ۷۸.

۷- همان، پ ۴، ص ۳۶. این مجسمه روز ۲۶ مرداد برای رضا خان فرستاده شد. (همان، پ ۴، ص ۳۵).

شرایطی بوده که تا به حال از طرف مأمورین ترکیه در انجام آن قصور شده است.» وزارت جنگ در این نامه از وزارت امور خارجه خواست که از دولت ترکیه بخواهد در جبران خساراتی که در اثر تجاوزات اتباع ترکیه به ایرانیان وارد شده اقدام مؤثری انجام دهد.(۱)

 تحویل عبدالخالق به سفارت ترکیه

عبدالخالق، تبعه ترکیه که به واسطه سوءظن لشکر غرب دستگیر شده بود، تحویل سفارت ترکیه در تهران شد.(۲) این شخص در همدان دستگیر شده بود.

 سقوط کابینه جعفر پاشا

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که کابینه جعفرپاشا عسکری سقوط کرد. «پس از تصویب معاهده [قیمومیت] همه انتظار سقوط این کابینه را داشتند.»(۳)

 تیراندازی پست نظامی روسیه به طرف اتباع خود

امشب سه خانوار از مهاجران روس که میخواستند به طور قاچاق خاک ایران را ترک کنند در کنار رود ارس با تیراندازی سربازان روس که از قضیه بیخبر بودند مواجه میشوند. دو نفر از این مهاجران کشته و ششصد نفر دیگر مجروح میشوند.(۴)

 حرکت کشتی پرسپولیس به سوی ایران

سرهنگ اسماعیل خان، نماینده وزارت جنگ در آلمان، خبر داد که کشتی پرسپولیس امروز از آلمان به طرف ایران حرکت کرد. در این تلگرام آمده است که ششصد دلار بدهی این کشتی را به برلن حواله کنند.(۵)

 صندوق های مشکوک آمریکایی

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، به وزارت امور خارجه اطلاع داد که سامییک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، اظهار میدارد که نزدیک به ۲۰۰ صندوق دارو برای بیمارستان آمریکاییان در تبریز و ارومیه از طریق طرابوزان وارد و به کنسولگری آمریکا در تبریز تحویل داده خواهد شد. سامی بیک در اظهارات محرمانه خود به کارگزار ارومیه افزوده است که نظر به مواضع مشترک آمریکا و ترکیه در قضیه موصل، دولت ترکیه از تفتیش صندوقها خودداری کرده است. مبینالسلطنه افزود که پیش از حوادث خونین ارومیه، میسیون های مذهبی آمریکا و فرانسه در ضمن تحریکاتی که در این منطقه داشتند صندوق های اسلحه را به اسم دارو وارد ارومیه میکردند و میان مسیحیان تقسیم مینمودند. «به عقیده فدوی نظر به امتحاناتی که خارجیها در این نقطه داده و محرک انقلابات نمودهاند، محتمل است باز به این قبیل اقدامات مبادرت ورزند.»(۶)

□ ساخت نظامیه در ارومیه و کهنهشهر

امیرلشکر شمال غرب به اطلاع رضا خان رساند که ساختمان نظامیه ارومیه ده هزار تومان خرج دارد که بنای آن به اهالی ارومیه واگذار شده است. در کهنهشهر نیز یک قطعه زمین متعلق به سیمیتقو هست که جای مناسبی برای ساخت نظامیه است. چون اهالی آنجا فقیر بوده و قادر به تأمین مخارج بنا نیستند، «اجازه فرمایند مخارج نظامیه کهنهشهر که به پانصد الی ششصد تومان بالغ میشود از طرف لشکری شروع شود.»(۷) با این پیشنهاد موافقت شد.

□ توزیع شبنامه در ملایر

در پی توزیع شبنام های در ملایر با عنوان یا امضاء «کمیته خون»، فخرالممالک، حکمران ولایات ثلاث (ملایر، تویسرکان، نهاوند)، به رؤسای ادارات این ولایات خبر داد که رئیس نظمیه دستور دارد آنها را توقیف و محاکمه کند. این موضوع موجب اعتراض رؤسای ادارات و کشمکش های بعدی شد.(۸)

(تصویر) جعفرپاشا عسکری

۱- همان، پ ۱۲، صص ۱۷۷ و ۱۷۸.

۲- همان، پ ۳، ص ۱۴۶.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳۰-۲۷-۲۷-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۱۵. چند روز بعد که یک دکتر روس از شاهبختی وارد پلدشت شد تا مجروحین را معالجه کند از ورود او توسط رئیس گمرک محل جلوگیری شد. (همان، پ ۴، ص ۱۴).

۵- همان، پ ۲، ص ۳۱. این بدهی از آنجا پدید آمد که سرهنگ اسماعیل خان با صلیب سرخ آلمان به توافق رسید که اجناس آن سازمان را حمل و در سواحل رود ولگا تحویل دهد. اما پس از آن که روسها از حرکت کشتی پرسپولیس از رود ولگا مخالفت کردند، این بدهی به صلیب سرخ آلمان باقی ماند. وجه یادشده توسط کاپیتان خرج کشتی و کارکنان آن شده بود. (همان، پ ۲، ص ۴۱).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۵-۳-۴۵-۱۳۰۳. مقرر شد از گمرک خواسته شود صندوقها را هنگام ورود تفتیش کند. (همان)

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۵۴.

۸- همان، پ ۱۵، ص ۸۳.

 چهارشنبه

۱۵ مرداد ۱۳۰۳

۶ اوت ۱۹۲۴

۴ محرم ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی پیش از ظهر امروز تشکیل جلسه داد و بخشی از زمان آن صرف گفتوگو و تصویب ماده های دیگری از لایحه نفت شد. در این جلسه مواد ۸ و ۱۱ و ۱۳ لایحه یادشده که بررسی آنها به تعویق افتاده بود مطرح و تصویب شد. همچنین در جلسه امروز لایحه وزارت جنگ درباره بازنشستگی ۵۳ نفر از صاحب منصبان و اعضای قدیمی به تصویب نمایندگان رسید.(۱)

 دیدار نمایندگان فراکسیون اکثریت با رضا خان

گروهی از نمایندگان فراکسیون اکثریت در سعدآباد، استراحتگاه و محل کار ییلاقی رضا خان، با او دیدار کردند و درباره حضور دولت در مجلس برای پاسخگویی به استیضاح گفتوگو نمودند. این نمایندگان عبارت بودند از رهنما از فراکسیون تجدد، ضیاءالواعظین از فراکسیون آزادیخواه، داور و افشار از فراکسیون ملیون، عمادالسلطنه از فراکسیون قیام و شیخ الرئیس از فراکسیون تکامل.(۲) منابع انگلیسی نوشتند علیرغم فشار زیادی که بر [آیت الله] مدرس وارد میشود تا استیضاح را پس بگیرد، وی مقاومت میکند. «باور عمومی این است که رئیسالوزراء میتواند دوباره رأی اعتماد بگیرد. سمت های کابینه در قالب رشوه به احزاب سیاسی مختلف [از جمله فراکسیون های تشکیلدهنده اکثریت] وعده داده شده تا نظر آنها برای حمایت از رئیسالوزراء جلب شود.»(۳)

 عریض های در حمایت از استیضاح

امروز نام های با امضاء «از طرف پنج هزار نفر ملت» به مجلس شورای ملی رسید که در آن نوشته شده بود که فرستادن عریضه ها به مجلس برای جلوگیری از استیضاح رئیسالوزراء از طرف عد های محدود است. «چنانچه اطمینان کامل و آزادی تمامی به این ملت بدبخت داده شود فرداً فرد برای استیضاح از رئیسالوزراء در دارالشورای ملی حاضر خواهند شد.»(۴)

 اعزام هشت دستگیر شده دیگر به خراسان

وزارت جنگ در تلگرامی به امیرلشکر شرق اطلاع داد که هشت نفر دیگر [از دستگیرشدگان مخالف دولت] به وسیله خودرو

و تحت حفـاظت نـایبعلی خـان به مشـهد اعزام شدنـد. «قـدغن فرمایيـد به نقـاطی که صـلاح میدانـنـد [تبعیـد و] آنهـا را متفرق نمایند.»(۵)

 احضار چهارده وزیرمختار و نماینده سیاسی

وزارت امور خـارجه، امروز احضـاری هـای برای چهـارده تن از وزرای مختـار و نایبان سـفارت خانه های ایران در کشور های دیگر فرستاد و آنان را به ایران فراخواند. حقوق این افراد از تیرماه قطع شده بود. این اقدام به دنبال تصمیم مجلس شورای ملی، که نماینـدگان وزارت امور خارجه بیش از پنج سال حق توقف در کشور های خارجی را ندارند، گرفته شد. این افراد عبارتند از: ممتازالسـلطنه، وزیرمختـار ایران در فرانسـه؛ محتشـمالدوله، وزیرمختـار ایران در بلژیـک؛ ذکاءالـدوله، وزیرمختـار ایران در سـوئیس؛ صـفاءالملک، وزیرمختـار ایران در ایتالیـا؛ مفتاحالسـلطنه، وزیرمختـار ایران در انگلیس؛ فریـدون خـان، کفیل سرکنسولگری ایران در تفلیس؛ شـرفالملک نـایب سـرکنسولگری ایران در تفلیس؛ اعتصـامی، نایب سـفارت ایران در آمریکا؛ مهامالسـلطنه، نـایب سـفارت ایران در سوئیس؛ مؤیـدالوزاره، کفیـل سـرکنسولگری ایران در بـادکوبه؛ مفاخرالملک، نایب اول سفارت کبرای ایران در مسکو؛ فضل الله خان، نایب سوم سفارت کبرای ایران در مسکو؛ منظمالسلطنه، نایب اول سفارت ایران در انگلیس؛ فهیمی، نایب سفارت کبرای ایران در مسکو.(۶)

 نامه مدرس به نصیرالدوله

آیت الله سـیدحسن مـدرس امروز در نـام های به نصـیرالدوله، ضـمن تمجیـد از مستشارالسـلطنه و شخصـیت او، از نصـیرالدوله خواست نسبت به مستشارالسـلطنه بذل توجه نشان دهد، چرا که «بنا بود بر حسب لزومی که شخصاً پیدا شده به عنوان بلدیه به آذربایجـان برونـد؛ بـا بعضـی مقامـات متنـاسب هم مـذاکره شـد؛ فعلاًـ که فیالحقیقه نوبت به حضـرت عالی رسـیده، به عکس گذشـته، بایـد به هممعقیـده های خود توجه کامل» نمایید. مدرس از نصـیرالدوله خواست بیآنکه زحمت و زیانی به کسـی وارد شود، «مقدمات مقتضیه را تکمیل» نماید.(۷)

 تقاضای مطالعات زمینشناسی

فرلی، نماینـده کمپانی نفت انگلیس و ایران در تهران، امروز از وزارت فواید عامه خواست با مطالعات زمینشناسـی این کمپانی در ماه اکتبر پیش رو که هوا رو به سـردی میرود موافقت نماید. این مطالعات در نواحی دزفول، مسـجد سلیمان و جنوب غربی بهبهـان انجـام خواهـد شـد. فرلی نوشت که «علاـوه بر معرفتالارض شـناس های فوق که انگلیسـی خواهنـد بود، حسـبالمعمول معاونین و مستخدمین ایرانی و غیره دیگر نیز به معیت آنها خواهند بود.» وی ضمن تقاضای موافقت، همراهی مأموران کشوری و لشـکری منـاطق یادشـده را نیز درخـواست کرد.(۸) فرلی به ضـمیمه نـامه، نقش هـای نیز از نقـاط یادشـده که بـا رنـگ سبز مشخص شده بود، به وزارت فواید عامه تقدیم کرد.(۹)

 دستگیری دزدان مسلح جنگل های لنگرود

محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ شـمال، به وزارت جنـگ خبر داد که سارقـان مسـلح جنگـل هـای لنگرود و رحمتآبـاد دسـتگیر

شدهاند. «اجازه فرمایید پس از محاکمه نظامی، کسانی که قطاعالطریق یا جانی تشخیص داده میشوند، اعدام گردند.»(۱۰)

 کشته شدن یک نظامی ایران در مرز قطور

بنابر تلگرامی که امیرلشکر شمال غرب امروز به رضا خان فرستاد، محمدعلی عابدین، مأمور پست نظامی قطور، در پی درگیری مسلحانه با چند تن از کرد های ترکیه، جان خود را از دست میدهد. «اکراد مزبور از سارقین ترکیه و مقداری مال و حشم غارت، و مأمورین پست آنها را تعقیب و اموال را مسترد [میکنند.] نظر به این که محل مزبور کوهسار و شب بوده، به دستگیری سارقین موفق نشدند.»(۱۱)

 درخواست همکاری با مرکز اطلاعات ایران

مرکز اطلاعات ایران با ارسال نام های به وزارت مالیه با اشاره

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۲، صص ۱ و ۲.

۲- همان، ص ۱.

۳- FO E ۷۹۲۸/۲۵۵/۳۴.

۴- اسناد مجلس شورای اسلامی، سند شم ۱۹/۶/۹۱/۵.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، سند شم ۱۹/۶/۹۱/۵.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۲، ص ۲.

۷- مدرس و مجلس نامه ها و اسناد، ص ۹۳.

۸- همان، صص ۱۲۳ و ۱۲۴.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۸۵.

۱۰- همان، پ ۱۲، ص ۷۲. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد تا از طریق سفارت ترکیه پیگیری شود. (همان، پ ۱۲، صص ۷۰ و ۷۱).

۱۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۷۸۷، صص ۱۱۹ و ۱۲۱.

به گـذشت یـک سـال از تأسـیس مرکز و وظیف هـای که در جمع آوری انواع اخبـار پارلمـانی، داخلی، خارجی و ارائه آن به جرایـد و غیره دارد، نـوشت که وزارت مـالیه برخلاـف معمـول از دادن اخبـار خـودداری میکنـد. اکنون مردم از جریانـات آن وزارت خـانه بیاطلاـع هسـتند. «متمنی است مقرر شود اخبـار و اطلاعـات مهمه که در وزارت جلیله مـالیه یـافت میشود مرتباً به نماینده این اداره داده شود.»(۱)

 حرکت خودسرانه کمپانی نفت جنوب در گناوه

مـدیر تلگراف خانه گناوه امروز به اطلاع وزارت پست و تلگراف رساند که اداره کمپانی نفت جنوب در گناوه تمام تلگرافات خـود را توسـط بیسـیم به «آبـادان» و محمره (خرمشـهر) مخـابره میکنـد و بایـد از این حرکت خودسـرانه کمپـانی نفت جنـوب جلـوگیری شـود. عزر یـانس، مسـئول تلگراف خـانه گنـاوه نـوشت که در این مـورد بـا مـأموران محلی و رئیس تلگراف خـانه خوزستان رایزنی کرده، اما منتج به نتیجه نشده است.(۲)

 پنجشنبه

۱۶ مرداد ۱۳۰۳

۷ اوت ۱۹۲۴

۵ محرم ۱۳۴۳

 حضور رضا خان در مجلس و تعیین روز استیضاح

مجلس شورای ملی پیش از ظهر امروز تشـکیل جلسه داد. رضا خان و اعضای کابینه او نیز حاضـر بودنـد. رضا خان اعلام کرد که دولت برای استیضاح آماده است. تعیین روز آن موکول به نظر مجلس است. سردارمعظم خراسانی (عبدالحسین تیمورتاش) پیشنهاد کرد سهشنبه ۱۷ محرم برای استیضاح در نظر گرفته شود. نماینـدگان پذیرفتند. در ادامه مجلس وارد دسـتور های خود شد. در این جلسه استخدام مسیو اوتوموزر از کشور آلمان برای چاپ خانه مجلس به تصویب رسید.(۳)

 تلگرام محمدحسن میرزا به احمدشاه

محمـدحسن میرزا، ولیعهـد، امروز تلگرامی برای احمـدشاه فرسـتاد کـه متـن آن در منـابع فرانسـوی آمـده است. در این تلگرام محمـدحسن میرزا از احمـدشاه میخواهد که پاسخ تلگرام های طبقات مختلف را که خواهان بازگشت او هسـتند بدهد. در این مراسـله وی تأکید میکند که قتل ایمبری توسط صاحب منصبان نظامی صورت گرفت نه توده مردم. ولیعهد مؤکداً از احمدشاه خواست کاری کند که لندن به رضا خان فشار بیاورد شاید از

۱- همان، سند شم ۲۴۰۰۰۵۸۱۰، ص ۳.

۲- همان، سند شم۲۴۰۰۱۴۶۵۲، ص ۴۷.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۳، ص ۱.

یکه تازی های او کاسته شود. وی از برادرش خواست پول بفرستد، چرا که بدون پول اقدامات بیفایده است؛ و بار دیگر تأکید کرد [چار های جز] ادامه مذاکره با سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس در تهران نیست.(۱)

 نگرانی سفارت خانه های انگلیس و آمریکا

وزارت داخله با ارسال نام های فوری به وزارت جنگ اطلاع داد سفارت خانه های انگلیس و آمریکا اظهار داشتهاند که نسبت به اتباع خود در سلطان آباد (اراک) نگران هستند. این نگرانی به واسطه «ایام عاشورا» است. در این تلگرام آمده است که «از طرف وزارت داخله تعلیمات تلگرافی رمزاً به حکومت عراق صادر شده، متمنی است مقرر فرمایید به ریاست قشون عراق نیز اوامر اکیده داده شود.»(۲)

 تصمیم امیرلشکر غرب به محاصره بیرانوند

احمد خان امیراحمدی به وزارت جنگ اطلاع داد که طایفه بیرانوند گرمسیری نه تنها خود را تسلیم نکرده، بلکه اخیراً با حمله به اطراف ملایر، احشام سه قریه را به یغما برده است. با این که اعزام قوا به واسطه گرما کار دشواری است اما تصمیم گرفتهام «در همین دو روزه، سه اردو از طرق مختلفه برای محاصره آنها اعزام... و امیدوار است قبل از تفریط نمودن احشام مزبور... به قلعو قمع آنها موفق گردد.» امیرلشکر غرب در ادامه تقاضا کرد یک هواپیمای جنگی برای عملیات به مدت چهار روز به خرمآباد پرواز کند.(۳)

 تقاضای وزیرمختار آلمان برای صدور مجوز حرکت اتباع آلمان به تهران

شولنبرگ، وزیرمختار آلمان در تهران، با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که دکتر شموده و همراهانش به ماکو رسیدهاند «و چون حامل تفنگ های شکاری هستند حکومت نظامی ماکو از حرکت آنها جلوگیری به عمل آورده است.» وی خواست که این تفنگها که شکاری هستند به صاحب انش تحویل شود و ممانعتی برای حرکت آنها ایجاد نگردد.(۴)موضوع امروز به امیرلشکر شمال غرب اطلاع داده شد تا ضمن تحویل اسلحه، اجازه عبور به طرف مرکز داده شود.(۵)

 نشست مشترک ایران و ترکیه

امروز کمیسیونی با شرکت سرتیپ عبدالرضا خان؛ رهبر، مدیر اداره دوم وزارت امور خارجه؛ زکیبیک، نماینده سفارت ترکیه؛ و سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون تشکیل و تصمیمات زیر گرفته شد:

۱. هر موقع تجاوزی صورت گرفت، فوراً کمیسیونی با عضویت نمایندگان طرفین در مرز تشکیل شود و برای بازگرداندن منهوبات اقدام شود.

۲. دولت ترکیه اسماعیلآقا سیمیتقو و اتباعش را از مجاورات مرز های ایران به داخل خاک ترکیه روانه کند.

۳. دولت ترکیه به والی بایزید دستور دهد، مراقب اکراد مقیم ترکیه باشد و از تجاوزات آنها به خاک ایران جلوگیری کند.(۶)

با این که سیاست لشکر شمال غرب در برابر تجاوزات پیاپی اتباع ترکیه و دزدی و تعدی به مرزنشینان ایران و اموال آنها، مقابله به مثل تعیین شده بود، اما به دلیل برگزاری این کمیسیون از اعمال آن خودداری میشد.(۷) سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، که مستمراً اخبار نظامی ایران را در اختیار سفارت انگلیس قرار میداد، به وابسته نظامی این سفارت گفت که تجاوزات مرزی ترکیه به ایران بسیار عادی شده و دیگر نمیتوان از حملات متقابل ایلات ایرانی به ترکیه جلوگیری نمود.(۸)

 تمجید رؤسای ایل بختیاری از لشکر جنوب

ایلبیگی و ایل خانی بختیاری با ارسال تلگرام هایی به وزارت جنگ از ملاطفت و حسن برخوردی که اردوی لشکر جنوب هنگام حضور در چهارمحال با مردم داشت تشکر و قدردانی کردند.(۹)[این اردو برای تهدید امیرمجاهد به قهوهرخ رفته بود تا او را وادار به خروج از کشور کند.]

 تنگدستی نجدالدوله و حکومت بهبهان

وزارت داخله با ارسال نام های محرمانه به وزارت جنگ اطلاع داد که نجدالدوله اخیراً به عنوان معاونت حکومت یزد منصوب شده و اکنون در سر راه خود به یزد، در اصفهان است. قرابت مشاراعظم با وی از یک طرف و تنگدستی او از طرف دیگر، موجب شده که مشاراعظم مؤکداً بخواهد که حکومت بهبهان را به نجدالدوله بدهیم. و از آنجا که بهبهان حکومت نظامی است، به نظر میرسد منافاتی نخواهد داشت که این مأموریت برای نجدالدوله تصویب گردد. وزارت داخله یادآور شد که موضوع به تصویب رضا خان هم رسیده است.(۱۰)

 ضرورت تأسیس عدلیه در ارومیه

در پی گزارش هایی که کارگزار ارومیه از مشکلات حقوقی پیش آمده در این شهر، به واسطه نبود عدلیه به وزارت امور خارجه فرستاد، در یادداشتی که امروز برای وزیر امور خارجه تهیه شد یادآوری گردید که «پس از الغاء کاپیتولاسیون نسبت به دولتین شوروی و ترکیه، امور حقوقی اتباع مذکوره در محاکم عدلیه رسیدگی میشود ولی متأسفانه در پاره[ای] از نقاط هنوز عدلیه قانونی تأسیس نشده و رسیدگی به امور حقوقی از وظایف حکومت است.» از آن جمله است ارومیه که به واسطه وفور اتباع ترکیه و شوروی، و نبود عدلیه، اعتراض دو سفارت خانه شوروی و ترکیه را برانگیخته است. «متجاوز از دو سال است که در این خصوص بین وزارتین خارجه و عدلیه مکاتبه» میشود که نتیج های دربر نداشته است.(۱۱) مقرر شد موضوع در هیأت وزیران مطرح شود.

 سرقت از مأموران دولتی

امشب دزدان مرزنشین بینالنهرین با حمله به خودرو رئیس گمرک و دو نفر از کارکنان اداره مالیه قصرشیرین، اموال شخصی و

مقداری از وجه مالیه را به سرقت بردند. نظامیان وابسته به لشکر غرب و امنیه دزدان را تعقیب میکنند، اما موفق به دستگیری آنان نمیشوند.(۱۲)

 مکاتبه شیخ محمود با فرمانده نظامیان بانه

امیرلشکر غرب امروز خبر داد که شیخ محمود پس از تخلیه سلیمانیه و جنگی که با انگلیسها کرد، توانست ۳۰۰ کشته و عده زیادی مجروح از آنها بگیرد وی افزودکه شیخ محمود اخیراً با ارسال نام های به رئیس نظامیان بانه، ضمن ابراز اطاعت و خدمتگزاری نسبت به دولت ایران، گفته است که سلیمانیه را پس خواهد گرفت.(۱۳)

۱- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، صص ۱۵۳ و ۱۵۴.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۱۳۹. موضوع از طریق وزارت جنگ به ارکان حرب لشکر غرب اطلاع داده شد. لشکر غرب نیز پاسخ داد که قبلاً تمهیداتی برای این مسئله در نظر گرفته شده بود. (همان، پ ۳، صص ۱۳۷ و ۱۳۸).

۳- همان، پ ۱۴، صص ۸۱ تا ۸۳.

۴- همان، پ ۱۲، ص ۲۱.

۵- همان، پ ۱۲، ص ۱۹.

۶- همان، پ ۱۲، ص ۳۸۳. مصوبات این کمیسیون به اطلاع امیرلشکر شمال غرب رسید.

۷- همان، پ ۱۲، صص ۳۶۸ و ۳۶۹.

۸- FO E ۷۹۲۸/۲۵۵/۳۴.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۴۳۰ و ۴۳۱.

۱۰- همان، پ ۱۰، ص ۶۱. وزارت جنگ با انتصاب نجدالدوله به حکومت بهبهان موافقت کرد و موضوع به امیرلشکر جنوب اطلاع داده شد. (همان، پ ۱۰، صص ۵۸ تا ۶۰).

۱۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۲-۱۴-۳۵-۱۳۰۳.

۱۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۳، ۵ و ۶. وزارت جنگ از وزارت امور خارجه میخواهد که موضوع را با سفارت انگلیس در میان بگذارد و اموال به سرقت رفته، بازگردد. (همان، پ ۱۵، ص ۴).

۱۳- همان، پ ۱۴، ص ۴۱.

 ترخیص سیمور از بیمارستان

مستر سیمور که همراه ایمبری مورد ضرب و شتم قرار گرفت و به بیمارستان منتقل شد، امروز پس از مداوا از «مریض خانه آمریکایی دکتر پاکار» مرخص شد. پیش از ترخیص، وی در بیمارستان نظمیه حاضر گردید و پس از ارائه گواهی مبنی بر سلامتی او، راهی محل اقامت خود شد.(۱)

 ورود اردوی قهوهرخ به اصفهان

اردویی از لشکر جنوب که برای تهدید امیرمجاهد به قهوهرخ رفته بود به اصفهان بازگشت. محمود آیرم، امیرلشکر جنوب با اعلام این خبر افزود: «اسلحه سنگین موجود نزد خوانین هفتلنگ بختیاری را که مرکب از یک عراده، توپ اخاسیوس ۸ و سه توپ هفت سانتی مطری[متری] با دویست تیر گلوله و بعضی لوازم آنها بود تحویل و به مرکز لشکر حمل گردید.»(۲)آیرم در نام های دیگر به رضا خان توضیح داد که سران بختیاری از تحویل سلاحها امتناع میکردند، با تهدید به اعزام یک بهادران نیرو و گرفتن مخارج این اردوکشی از خوانین بختیاری آنها را وادار کرد که سلاحها را تحویل دهند.(۳)

 عکسالعمل امیرلشکر غرب در قبال توزیع شبنامه در ملایر

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، با ارسال تلگرامی به رئیس قوای ملایر به او دستور داد که مظنونین تهیه و توزیع شبنامه (ر.ک: ۱۴ مرداد) هر کس هست، دستگیر، محاکمه «و راپورت دهید تا حکم اعدامشان صادر گردد.»(۴)

(تصویر)

(تصویر) احمدشاه

 جمعه

۱۷ مرداد ۱۳۰۳

۸ اوت ۱۹۲۴

۶ محرم ۱۳۴۳

 اشتباه در درج روز استیضاح

تقریباً همه منابع متأخر، امروز را به عنوان روز استیضاح دولت رضا خان توسط اقلیت مجلس ذکر کردهاند. تذکر این اشتباه همهگیر به هر دلیلی که بوده باشد، در ابتدای اخبار این روز ضروری است.(۵) استیضاح روز ۱۷ محرم/ ۲۸ مرداد انجام

گرفت.

 نظر وزیرمختار فرانسه نسبت به احضار ممتازالسلطنه

وزیرمختار فرانسه در تهران در نامه ای به وزیر امور خارجه کشورش، با اشاره به ابلاغیه دولت ایران به چهارده تن از نمایندگان سیاسی خود در خارج از کشور برای مراجعت به ایران، اطلاع داد که وزارت خارجه بودجه کافی برای حفظ دیپلمات های خود ندارد.(۶)

وی در مورد ممتازالسلطنه، وزیرمختار ایران در پاریس و موضع دولت فرانسه نسبت به او افزود: «گمان دارم نمیبایست سماجتی را که تا به حال برای نگهداری ممتازالسلطنه یا شاهزاده صمد در پاریس به خرج داد هایم داشته باشیم. خیلی ماهرانهتر است که خود را در مسئله سرنوشت وی بیطرف نشان بدهیم ولی بگوییم موافقت ما برای پذیرش جانشینش هنگامی خواهد بود که دولت ایران بدهی های خود را بپردازد و حقوق معوقه هموطنان ما و سوئدی های تحتالحمایه ما را تسویه کند. چون برای تصدی پُست پاریس داوطلب فراوان است این بهترین راه برای فشار به دولت و دریافت بدهیهاست... از هنگامی که من به ایران آمدهام هفت های نگذشته که من موضوع را با ذکاءالملک (وزیر خارجه) و مدیرالملک (وزیر مالیه) در میان نگذاشته باشم.»(۷)

 وضعیت سیاسی کرمانشاه از منظر امیرلشکر غرب

احمد خان امیراحمدی با ارسال تلگرامی فوری به رضا خان وضعیت سیاسی کرمانشاه را «فوقالعاده بغرنج» توصیف کرد. وی با این زمینهسازی افزود که وجود یک حاکم نظامی که بتواند «عملیات مشعشعی در آنجا بنماید» ضروری است. امیرلشکر غرب نتیجه گرفت: «چنانچه رأی مبارک قرار گیرد امر و مقرر فرمایند سرتیپ حیدرقلی خان با یک نفر صاحب منصب لایق و فعال دیگری که طرف وثوق» باشد، هر چه سریعتر به همدان آمده، با دستور هایی که میگیرد راهی کرمانشاه شود.(۸) احمد خان امیراحمدی پیش از این نیز خواستار انتصاب سرتیپ حیدرقلی خان به حکومت یکی از شهرها شده بود.

 ادامه فعالیت های دکتر کیلمور

دکتر کیلمور، فرستاده مجمع اتفاق ملل، برای بررسی امراض مسری در ایران و چگونگی مقابله با آن، غیر از مسافرت هایی که به برخی از شهرها داشته اخیراً از سلاخ خانه، غسال خانه، اداره صحیه بلدی و چند حمام نیز دیدن کرده است. روزنامه ایران در شماره

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۳، ص ۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۵۸۹.

۳- همان، پ ۱۸، ص ۵۷۶.

۴- همان، پ ۱۵، ص ۸۳.

۵- مدرسی، مدرس شهید، ص ۲۱۱؛ مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۲، ص ۴۹۱؛ نطقها و مکتوبات و یادداشت هایی...، ص ۱۹۴؛ مدرسی، مرد روزگاران...، ص ۲۰۷؛ مدرسی، مدرس، ج ۱، ص ۸۷؛ باقی، مدرس مجاهد شکستناپذیر، ص ۲۸۹؛ گلبن، مدرس در تاریخ و تصویر، ص ۱۳۷؛ پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۵۰.

۶- این احضار نه به دلیل بیپولی، بلکه در جهت اجرای مصوبه مجلس شورای ملی انجام گرفت؛ هر چند وزارت امور خارجه، ماه ها حقوق تعدادی از مأموران سیاسی را پرداخت نکرده بود.

۷- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۵۵.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۱۴۸. پیشنهاد امیرلشکر غرب به اطلاع رضا خان رسید و او گفت چون حکومت نظامی کرمانشاه موقت است، فعلاً یک نفر را از طرف خودتان معین کرده، حکومت نظامی مستقر شود تا حاکم نیز تعیین و عزیمت نماید. (همان، پ ۱۵، ص ۱۴۷).

امروز خود نوشت که دکتر کیلمور به زودی راهی قم و از آنجا به اصفهان خواهد رفت و پس از بازگشت گزارش ن هایی خود را برای مجمع اتفاق ملل تنظیم میکند.(۱)

 مادر آقا خان در راه مشهد

به گزارش رسیده از سمنان، مادر آقا خان که در ایران بسر میبرد با شش دستگاه خودرو از سمنان راهی شاهرود شد. حکومت سمنان موظف بود از وی پذیرایی کرده، احترامات لازمه را به عمل آورد، ولی بدون تأمل از سمنان خارج و به طرف مشهد حرکت کرد.(۲)

 گزارش امیرلشکر شمال غرب از برخورد های مناسب با آلمانها

در پی دستور رضا خان به امیرلشکر شمال غرب برای همکاری و همراهی با آلمانی های وارد شده به ایران (ر.ک: ۱۶ مرداد)، عبد الله طهماسبی در تلگرامی که به وزارت جنگ فرستاد، نوشت که معطلی آلمانیها در ماکو به واسطه نداشتن پول است. میگویند در خاک ترکیه لختمان کردهاند. از آنها پذیرایی شده و هفتاد تومان هم قرض بهشان دادهاند. دستور دادهام آنها را به تبریز و از این جا به تهران حرکت دهند. وی افزود که امروز هم یکصد تومان دیگر به عنوان قرض به آنها داده شد. بنابر دستور اسلحه های نامبرده نیز مسترد شد. طهماسبی خواست به سفارت آلمان نوشته شود که دکتر شموده را در برابر محبت های فراوان قشون مورد ملامت قرار دهد.(۳) دکتر شموده از عدم همکاری نظامیان لشکر شمال غرب با او و همراهانش شاکی بود.

 سرقت و قتل در ناحیه قصرشیرین

محمود خان دلو، رئیس ایل دلو، ساکن بینالنهرین، با هفت نفر از کسانش به دو خودروی باری حمله کرده، یک نظامی همراه را کشته و راننده را مجروح کردند. در این حمله محمولات خودروها به سرقت رفت. این حادثه مابین قصرشیرین و مرز اتفاق افتاد.(۴)

 کشته و مجروح شدن ۵ تن از لُرها به دست نیرو های لشکر غرب

امشب گروهی از لُرها که در صدد عبور از میان کنارستان و رضاآباد بودند به کمین نظامیان لشکر غرب افتاده، سه کشته و دو مجروح به جا گذاشتند.(۵)

 نشست سران هیأت های تبشیری آمریکا در ارومیه

سران هیأت های تبشیری آمریکا در آذربایجان به ریاست مستر میلر در قلعه موسوم به قلعه آمریکاییها، در نیم فرسخی ارومیه تشکیل جلسه دادند. این اجلاس که پیش از حوادث خونین ارومیه هر سال برپا میشد، اینک پس از هشت سال، برگزار میشود.

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، مینویسد: «به عقیده فدوی تجمع آنها در ارومیه برای مذاکرات معمولی نیست و بلکه نظریات دیگری هم دارند.» وی یادآور شد به دلیل نداشتن مأموران مسیحی مطمئن، امکان با خبر شدن از محتوای نشست نیست.(۶)

(تصویر) قصر شیرین

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۳، ص ۲.

۲- همانجا.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۱۷ و ۱۸. موضوع با تفصیل به اطلاع سفارت آلمان رسید. (همان، پ ۱۲، ص ۱۵).

۴- همان، پ ۱۵، ص ۳۷.

۵- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۱۵۰.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۳-۳-۴۵-۱۳۰۳.

ص: ۲۳۶

 شنبه

۱۸ مرداد ۱۳۰۳

۹ اوت ۱۹۲۴

۷ محرم ۱۳۴۳

 اقدامات رئیس تیپ شمال در ماه محرم

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، در نام های محرمانه به وزارت جنگ از اقدامات خود برای جلوگیری از تحرکات ضددولتی مردم در ماه محرم خبر داد. وی با اشاره به این موضوع که «کلیه روضهخوانها و دستجات تحریک شده بودند که در ماه محرم در مجالس عزا و روضهخوانی و مجامع عمومی، مخصوصاً در بازار در روز های قتل که قیام عمومی است [مسئله] ب هاییان را عنوان نموده و بر ضد حکومت حاضر اقدام نمایند»، نوشت: «بعضی از روضهخوانها را دستگیر و کلیه رؤسای دستجات و ریشسفیدان را در اداره حکومتی حاضر نموده، شخص آنها را ملزم و مسئول قرار داده... که از زواید احتراز نموده... به آنها گوشزد گردید که مرتکبین خلاف انتظامات در همان حین ارتکاب اعدام خواهند شد.» محمدحسین آیرم در ادامه اقدامات خود پس از برقراری حکومت نظامی در رشت افزود که پس از استنطاق دستگیرشدگان معلوم شد که نقشه هایی مطرح بود که «قضایا را به اسم مأمورین دولت شوروی تمام نموده و یک لطمه سیاسی به آنها وارد بیاورند... و چنانچه مرتکبین شناخته شدند در قونسولگری انگلیس تحصن اختیار نمایند.»(۱)

 نشانی اسلحه های ارسالی از غرب

ارکان حرب لشکر غرب که پیش از این به وزارت جنگ اطلاع داده بود، مخفیانه سلاح هایی از منطقه غرب به مرکز ارسال شده، امروز در تلگرامی نوشت که «سه عدل از تفنگ های محموله در قزوین نزد سیدابوطالب، تاجر زنجانی، میباشد که مصطفیقلی گاریچی به او تحویل داده. دو عدل هم در کاروانسرای خیابان اسماعیل بزاز در طهران به ابوالقاسم، مشهور به میرآخور، تحویل شده است.»(۲)

 ناامیدی خوانین چهارلنگ در جدایی از هفتلنگ

پس از دو سال اقدامات متعدد خوانین چهارلنگ برای جدا شدن از طایفه هفتلنگ، و نتیجهبخش نبودن آنها، اینک تصمیم به اصلاح امور خود با ایل خانی هفتلنگ گرفتهاند. لشکر جنوب امروز خبر داد که سران چهارلنگ کیانارثی مدتها برای رسیدن به مقصود خود در تهران ماندند و مخارج زیادی متحمل شدند، اما «بناچار خسته و کوشش خود را بیحاصل دیده... محمود خان انتظام الممالک و اسکندر خان معتضدالممالک (خوانین چهارلنگ کیانارثی) برای ییلاق حرکت کرده، نزد سردارمحتشم، ایل خانی هفتلنگ جهت اصلاح و عقد مناسباتی و تجدید روابطی که مقطوع شده بود رفتهاند.»(۳)

□ تحصن تجار بهبهان در حمایت از تجار رامهرمز

گروهی از تجار و اهالی رامهرمز که خواستار تغییر حاکم شهر بودند، توسط سالارارفع بختیاری، حاکم رامهرمز، تحت فشار قرار گرفته، بعضاً تبعید شدند. تجار بهبهان امروز در حمایت از همردیفان رامهرمزی خود در تلگراف خانه شهر تحصن کردند و «برای اظهار همدردی و مساعدت با تجار رامهرمزی مشغول تلگرافات هستند.»(۴)

□ اعتراض سفارت انگلیس به برخورد نظامیان

در پی دیداری که رضا خان با مقامات سفارت انگلیس از جمله ازموند آوی، شارژدافر، و مستر هاوارد داشت، این سفارت خانه امروز با ارسال نام های به رضا خان، مواردی از آن دیدار را که نیازمند پیگیری بود، تذکر داد. در این نامه آمده است که گزارش های زیادی از خانقین به سفارت انگلیس رسیده که نظامیان ایران با اتباع بینالنهرین یا مأموران وابسته به انگلیس هنگام عبور از مرز بدرفتاری میکنند.

در بخش دیگر، سفارت انگلیس به مالیات هایی که از شترداران و خودروها گرفته میشود، معترض بود: «در هر پست نواقل ۲۰ قران متصلاً از مسافرین اتومبیلها میگیرند و فقط قبض ۱۲ قران میدهند. پس از تأدیه باج راه و نواقل و عوارض مدرسه، ساربانها را مجبور میکنند برای هر شتری یک قران و نیم در قصرشیرین به عنوان دلالی و هر شتری دو قران برای حق مرتع در هر یک از اماکن... بپردازند... علاوه بر این در هر یک از پست های نظامی ساربان های مزبور را مجبور به پرداخت سه قران برای هر شتر مینمایند و میگویند که این بیمه سرقت میباشد، و حال آن که مأمورین نظامی چنین مسئولیتی... به عهده نمیگیرند... عوض این که حق مرتع را در فصل چرا بگیرند، تمام سال مأخوذ میدارند و از یک نفر صاحب اتومبیل ، حق مرتع اتومبیل مطالبه شده بود.»(۵)

□ تبخیر بنزین های ارسالی به خرمآباد

در پی درخواست ارسال بنزین به لشکر غرب، امیرلشکر غرب امروز اطلاع داد که بخشی از صد پوط بنزین ارسالی تبخیر شده، بخشی از آن به خرمآباد رسیده است. «نظر به این که در بروجرد بنزین [هواپیما] نیست و برای طیاره هایی که به بروجرد پرواز مینمایند بنزین طرف احتیاج میباشد، متمنی است قدغن فرمایید، پنجاه پوط بنزین حمل بروجرد نمایند.»(۶)

□ تقاضای فخرالممالک برای اعزام فرد سوم

فخرالممالک، حاکم ولایت ثلاث (ملایر، نهاوند، تویسرکان)، امروز از ملایر با ارسال تلگرامی به خرمآباد و برای امیرلشکر غرب نوشت که از «بیمرحمتی های حضرت یاور... و اعزام حضرت

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۷۴.

۲- همان، پ ۱۳، ص ۳۲۲. مراتب به نظمیه اطلاع داده شد تا پیگیری کند.

۳- همان، پ ۱۹، ص ۳۰۵.

۴- همان، پ ۱۹، ص ۳۰۶.

۵- همان، پ ۱۳، صص ۴۵۰ تا ۴۵۳. موضوع به امیرلشکر غرب منعکس شد تا پاسخ های لازم را بدهد. (همان، پ ۱۳، ص ۴۴۹).

۶- همان، پ ۱۴، ص ۸۶.

سرتیپ فرج الله خان (رئیس ارکان حرب لشکر غرب)... که طرف بیمهری ایشان واقعیم، تأمین نداریم.» در این تلگرام از احمد خان امیراحمدی خواسته شده با اعزام فرد سومی، قضایا کشف شود.(۱) (ر.ک: ۱۴ و ۱۶ مرداد)

 تخصیص اعتبار برای خلعت

محمدحسین آیرم در تلگرامی که امروز به وزارت جنگ فرستاد نوشت که حاکم استرآباد برای پیشبرد امور خود نیازمند اهداء خلعت [به رؤسای طوایف ترکمن] است. وی تقاضا کرد پانصد تومان برای این کار اختصاص یابد.(۲)

 کمونیست های ایرانی ساکن گنجه

کنسولگری ایران در گنجه اطلاع داد که برخی از کمونیست های ایرانی مقیم گنجه که میخواهند به ایران بازگردند «در خصوص ویزای تذاکر این قبیل اشخاص... دستورالعملی به این قونسولگری نرسیده و نمیداند که میشود اجازه عبور به آنها داد یا نه.» و خواستار کسب تکلیف در این موضوع شد.(۳)

 خبر بیسیم مسکو از شیخ خزعل

بیسیم مسکو امروز خبر داد که «شایعاتی در کمال شدت در خوزستان جریان دارد که شیخ خزعل مبالغی پول و تفنگ های جدید به خوانین لُر فرستاده، مسافرت های مکرر شیخ خزعل به حمیدیه که در آنجا مجلس مشاوره با رؤسای قبایل منعقد است جلب توجه میکند.» این خبرگزاری میافزاید که شیخ خزعل در این اجلاس سندی را که خود تهیه کرده بود و مؤید جدایی خوزستان از ایران بود به امضای حضار میرساند و آن را به لندن میفرستد.(۴)

 موقعیت نیرو های عشایری اعزام شده به بانه

سردارانتصار، حاکم کردستان، خبر داد که قوای نظامی بانه و عشایر اعزامی از لشکر شمال غرب که برای تنبیه پسر قادربیگ به منطقه آمده بودند، مأموریت خود را با موفقیت به پایان رساندند.(۵)

(تصویر) کاروان شتر

 یکشنبه

۱۹ مرداد ۱۳۰۳

۱۰ اوت ۱۹۲۴

۸ محرم ۱۳۴۳

 نامه محرمانه شومیاتسکی به رضا خان

شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی در تهران، امروز در نام های محرمانه و فوری به رضا خان نوشت که در دیدار های مکرری که داشتیم، گفته شد که «دشمنان مختلفه حضرت اشرف عالی در ایام محرم با اقدامات فتنهآمیزی بر ضد خارجیها، برای آن که دولت حضرت اشرف عالی را دچار مشکلات نمایند، متشبث میشوند.» شومیاتسکی در ادامه نوشت که از کنسولگری شوروی در اردبیل خبر میدهند «جماعت متعصبین» به یکی از کارکنان کنسولگری سنگ پرتاب کردهاند «و مشارالیه با هزار زحمت توانسته است که سوار شده خود را از این جماعت دور دارد.» وی ضمن تمجید از اقدامات رضا خان برای مبارزه با «مرتجعین» از او خواست ضمن پیگیری موضوع از اقدامات مشابه جلوگیری شود.(۶) این خبر نادرست بود. (ر.ک: ۲۱ مرداد)

 درخواست دوباره امیرلشکر غرب برای اعزام هواپیما

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز در تلگرامی برای رضا خان، با اشاره به این که در ۲۳ برج جاری به محاصره برخی از طوایف لر خواهد پرداخت، بار دیگر تقاضا کرد هواپیمایی جنگی به خرمآباد پرواز کند. «آشیانه موقتی جهت طیاره در خرمآباد تهیه شده است.»(۷)

 حضور مشکوک مقام ترکی های در منطقه

به گزارش فرمانده قشون آذربایجان سلیمان شوکتبیک، با همراهان خود به عنوان گردش به ساوجبلاغ رفته و امکان دارد از آنجا به طرف بانه برود. عبد الله طهماسبی مینویسد که دستور دادم

۱- همان، پ ۱۵، ص ۸۰.

۲- همان، پ ۲۲، ص ۳۹۵.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۱۱-۶۱-۱۳۰۳.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۴، ص ۱. بیسیم مسکو که تحلیلها و گزارش های خود را پس از روی کار آمدن رضا خان در جهت حفظ او تدوین و تنظیم میکرد، پس از قتل ایمبری اقدام به ارسال اخبار و گزارش هایی میکرد که کاملاً در جهت منافع دولت رضا خان و علیه مخالفان او بود. روزنامه های طرفدار دولت نیز این گزارشها را کامل نقل میکردند. موضوع جدایی خوزستان از ایران توسط شیخ خزعل نیز یکی از ترفند های این تبلیغات بود که واقعیت نداشت. (مؤلف)

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۲۹۵.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، صص ۴۶۰ و ۴۶۱. موضوع به امیرلشکر شمال غرب اطلاع داده شد که ضمن مراقبت، راجع به این قضیه توضیح دهد. (همان، پ ۵، صص ۴۵۸ و ۴۵۹).

۷- همان، پ ۱۴، ص ۸۰.

محرمـانه او را تحت نظر بگیرنـد. «به نظر فـدوی میرسـد مقصود از مسـافرت مشـارالیه یـک مأموریت سیاسـی است و در مقابل مسافرت رانکل [= رنکینگ] به ماکو» انجام میشود تا اطلاعاتی از وضعیت قشون به دست آورد.(۱)

 مالاریا در لشکر غرب

امیرلشـکر غرب امروز در تلگرامی به رضا خان خبر داد که شـدت گرما باعث سـرایت هر چه بیشتر مالاریا در میان افراد قشون شده، فعلاً ۳۵۰ نفر مبتلا هستند. وی خواستار اعزام یک طبیب به خرمآباد شد.(۲)

 تلگرام فخرالممالک به امیرلشکر غرب

فخرالممالـک، حاکم ولایات ثلاث (ملایر، تویسـرکان، نهاونـد)، در تلگرامی که امروز به امیرلشـکر غرب فرسـتاد از اقـدامات یاورعلیـاکبر خان که بیلطفی او شامل همه ادارات این ولایات است گلایه کرد و افزود: «حتی نسـبت به بنـده هم توهین کرده، شایـد راپورت هایی هم برای تشویش خاطر مبارک به عرض» برسانـد.(۳) فخرالممالـک پیش از این نیز از تعارضـات میان دو بخش کشوری و لشکری در ولایات ثلاث تلگرامی برای احمد خان امیراحمدی ارسال کرده بود. (ر.ک: ۱۸ مرداد)

 مراقبت از قیمت نان و گوشت به یمن حکومت نظامی

محمدحسـین آیرم، فرمانده تیپ مسـتقل شمال، در نام های محرمانه به وزارت جنگ با این توضیح که قیمت نان و گوشت در زمان حکومت غیرنظامی «مورد سوءاسـتفاده حکام سویل» قرار میگرفت، نوشت که با برقراری حکومت نظامی نانواها و قصابها احضـار و به آنها حالی شـد که بایـد نان و گوشت را به قیمت مصوب بفروشـند. حکومت نظامی به نانواها گفته اگر چنانچه با قیمت تعیین شده موافق نیستند، اعلام کنند، خود حکومت تصدی نان مردم را به عهده میگیرد[!](۴)

 برقراری حکومت نظامی در کرمانشاه

احمد خان امیراحمدی، امیرلشـکر غرب، امروز به رضا خان اطلاع داد که پیرو تأیید آن مقام برای برقراری حکومت نظامی در کرمانشاه (ر.ک: ۱۷ مرداد) رئیس تیپ سوار این لشکر به عنوان حاکم نظامی کرمانشاه تعیین و توسط اعلان، موضوع به اطلاع عموم رسید.(۵)

 ورود سرگرد مایلز به تهران

سرگرد مایلز، وابسـته نظامی آمریکا در اسـلامبول، وارد تهران شـد. وی مأموراست بر هماهنگی های لازم برای مشایعت جنازه ایمبری از تهران به بوشهر، نظارت کند.(۶)

(تصویر)

شومیاتسکی

 دوشنبه

۲۰ مرداد ۱۳۰۳

۱۱ اوت ۱۹۲۴

۹ محرم ۱۳۴۳

 درگیری اهالی مارچین و شورک

امیرلشکر محمود آیرم امروز خبر داد که اهالی مارچین و شورك از توابع یزد بر سر تقسیم آب درگیر شدهاند. در این درگیری شورکیها چند تن از مارچینیها را زخمی کرده و مقداری از اموال آنها را بردهاند.

نایبالحکومه محل نیز از شورکیها حمایت کرده است. اینك اهالی مارچین در تلگراف خانه یزد و اهالی شورک در تلگراف خانه اردکان تحصن کردهاند. هر دو طرف با ارسال تلگرام هایی به مرکز منتظر پاسخ هستند.(۷)

 بیثمر بودن تحرکات در میان طایفه میلان

پسر عثمانآقا، یکی از سران طوایف کرد ترکیه، به همراه هفت تن مسلح، وارد ایران شده و به میان طوایف میلان میروند تا اقدام به تبلیغات و تحریك نمایند. عبد اللهآقا، رئیس طایفه شیخ کانلو، از طوایف میلان با مشارکت نظامیان، افراد یادشده راخلعسلاح کرده به ترکیه بازمیگردانند. امیرلشکر شمال غرب با ارسال این خبر به رضا خان افزود که این اقدام موجب تهییج عثمانآقا شده، با جمعآوری سوار قصد حمله به خاك ایران میکنند. «فدوی به قراعین وارد شدم [و] به رؤسای طایفه میلان که جهت ملاقات آماده بودند محرمانه دستور جمعآوری سوار داده که در مقابل دستجات اشرار عثمان آقا فوراً در حدود حاضر شوند... [افراد] عثمانآقا پس از این که عده اکراد ایرانی را در مقابل خود دید» متفرق شدند. طهماسبی میافزایدکه رؤسای طایفه میلان را تشویق کرده، است. وی در پایان گفت: «فدوی این حرکت را هم به تحریك مأمورین ترك میدانم.»(۸)

 پرسش وزارت امور خارجه از نسخه اصلی عهدنامه ایران و افغانستان

وزارت امور خارجه با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که «نسخه اصلیّه عهدنامه ایران و افغانستان که به صحه همایونی رسیده بود، به کابل فرستاده شد که به امضای امیر افغانستان برسد.» سفارت ایران در کابل خبر میدهد که این عهدنامه را همراه سالارجنگ به تهران فرستاده است. با این که سالارجنگ مدتی است وارد ایران شده، اما عهدنامه به وزارت امور خارجه نرسیده است.(۹)

 نتیجه بمباران سلیمانیه توسط انگلیس

به گزارش جاسوس اعزامی فرمانده قوای ساوجبلاغ، شهر سلیمانیه در بمباران اخیر انگلیس به شدت آسیب دیده است. «قریب پانصد خانه و دکان... تخریب و دو ثلث نفوس متواری شده‌اند. علت این همه فشار انگلیسها این است که میخواهند شیخ محمود هم تابع امیرفیصل باشد.»(۱۰)

۱- همان، پ ۱۲، صص ۳۱۶ و ۳۱۷.

۲- همان، پ ۱۳، ص ۱۰۶. وزارت جنگ در پاسخ نوشت که طبیب و نیاز های ضروری فرستاده میشود، اما به افراد گوشزد شود از آب خرمآباد کمتر استفاده کنند. در ضمن با پیشنهاد قبلی لشکر مبنی بر استخدام یک پزشک روسی موافقت شده، به شرط این که تابعیت ایران را [طبق قانون استخدام مصوب مجلس] بپذیرد. (همان، پ ۱۳، ص ۱۰۵).

۳- همان، پ ۱۵، ص ۷۹.

۴- همان، پ ۲۲، ص ۳۴۲.

۵- همان، پ ۱۵، ص ۱۴۶.

۶- FO E ۷۹۲۹/۲۵۵/۳۴.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۲۹۸ و ۲۹۹.

۸- همان، پ ۱۲، صص ۱۵۲ و ۱۵۳.

۹- همان، پ ۱۰، ص ۱۴۰. وزارت جنگ موضوع را به امیرلشکر شرق اطلاع میدهد و حسین خزاعی، امیرلشکر شرق پاسخ میدهد که آن را «توسط پست خانه، سفارش دو قبضه مستقیماً» به وزارت خارجه فرستاده است. اما سالارجنگ قبض امانت را به اشتباه دوباره به کابل فرستاده است. [عهدنامه در پست خانه تهران است.] (همان، پ ۱۰، صص ۱۳۴ تا ۱۳۹).

۱۰- همان، پ ۱۲، صص ۴۹۲ و ۴۹۳.

 سخنرانی های ضددولتی در زنجان

رئیس نظامیان زنجان گزارش میدهد دو واعظ به نام های میرزا احمد و شیخ یحیی در سخنان خود به مناسبت محرم، با اعتراض به تبعید خالصیزاده و دیگران، از اهالی شهر خواستند اماکن کسب را تعطیل کنند. وی میافزاید که دستگیری و «حبس آنها به مناسبت ایام عاشورا در زنجان اقتضاء نداشت»، اما پس از عاشورا قرار است آنها را از شهر خارج کرده، تحتالحفظ به خلخال اعزام [= تبعید] دارم که در توقیف باشند.(۱)

 پیشنهاد فروش اسلحه های ضدشورش به ایران

یک کار خانه اسلحهسازی در لندن با ارسال نام های به رضا خان پیشنهاد فروش ۱۰ هزار قبضه تفنگ قشونی را به وی داد. در این نامه که امروز به وزیر جنگ نوشته شد، آمده است تپانچه های این کار خانه که عکس آن به ضمیمه است در طول چهل سال امتحان خود را در جنگ های قشون انگلیس داده و بهترین اسلحه «برای متفرق ساختن جمعیت، جلوگیری از شورش و غوغا [است.] این طپانچه ها از رولور و هفت تیر خیلی بهتر است، چه با یک تیر آن هفت الی هشت نفر بلکه بیشتر را میتوان از کار انداخت، در صورتی که اسلحه معمولی در یک تیر به یک نفر بیشتر اصابت نمیکند.»(۲)

 سه شنبه

۲۱ مرداد ۱۳۰۳

۱۲ اوت ۱۹۲۴

۱۰ محرم ۱۳۴۳

 عزاداری ماه محرم و ختم به خیر آن

روزنامه ایران بنابر گزارش های رسیده از ایالات و ولایات نوشت که «در دهه اول محرم عزاداری مهمی در نقاط مختلف دایر بوده و چند روزه عاشورا نیز دستجات کثیره در هر یک از ایالات و ولایات برای عزاداری حرکت نموده و با اقدامات ادارات نظامی و نظمیه به هیچوجه واقعه مهم و خلاف نظمی روی نداده و به خوشی و خوبی خاتمه یافته است.»(۳) در تهران نیز «دهه عاشورا... با کمال نظم گذشت.»(۴) این روزنامه از اقدامات شدید امنیتی که برای این روزها درشهر های بزرگ، به ویژه تهران برقرار شده بود حرفی به میان نیاورد.(۵)

 آمادهباش ایلبیگی بهمئی

گزارش رسیده از بهبهان میگوید که نظامیان منطقه از حسین خان بهمئی(۶)، ایلبیگی بهمئی، چند نامه به دست آوردهاند «که

به بستگان خود حکم داده است که از دادن مالیات استنکاف و عده تفنگچیان خود را جمعآوری نموده، منتظر دستور باشند که هر موقع سرداراقدس (شیخ خزعل) برای برطرف کردن قشون شوشتر و امیرمجاهد به مالمیر (ایذه) مراجعت نماید، حسین خان هم با عده خود برای برطرف کردن قوای بهبهان حرکت کند.» رئیس قوای بهبهان امروز با ارسال این خبر افزود: «در آتیه موقعیت ما به واسطه [نبود] پول و مخصوصاً نداشتن فشنگ خطرناک است.»(۷)

 ناراحتی رنکینگ از عبد الله طهماسبی

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، نوشت که کلنل فریزر، وابسته نظامی سفارت انگلیس، گلایه میکرد که چرا رئیس قشون آذربایجان

۱- همان، پ ۴، ص ۳۳. این خبر وقتی به رضا خان رسید گفت: «هر کس مفسد است خارج و تبعید کنید.» (همان، پ ۴، ص ۳۲).

۲- همان، پ ۲۰، صص ۱۴۲ و ۱۴۱.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۴، ص ۱.

۴- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۲۷.

۵- FO E ۷۹۲۹/۲۵۵/۳۴

۶- حسین خان بهمئی، کلانتر ایل بهمئی گرمسیر بود. وی در اقدامات ضددولتی شیخ خزعل به نفع شیخ با نیرو های رضا خان وارد نبرد شد، اما رضا خان پس از ختم مسئله شیخ خزعل که با وساطت انگلیس انجام شد، نتوانست حسین خان بهمئی را از بین ببرد، و او همچنان کلانتری ایل را به عهده داشت و مترصد فرصت برای قیام علیه دولت رضا خان بود و دولت نیز برای سرکوبی این ایل چارهاندیشی میکرد. به همین منظور از نیمه دوم سال ۱۳۰۹ همزمان با جنگ معروف تنگ تامرادی میان دولت مرکزی و ایل بویراحمد سردسیر، دولت مرکزی به دلیل اینکه ایل بهمئی را خطری بالقوه میدید که در صورت فرصت یافتن برای دست زدن به عملیات هماهنگ با بویراحمد بر ضد دولت، میتواند بحرانی جدی به وجود بیاورد، در صدد از بین بردن حسین خان برآمد و به همین منظور یکی از عمال خود به نام نایب شمس الله خان را مأمور کرد تا با حسین خان طرح دوستی بریزد و خود را به او نزدیک کند. در یکی از شب های اردیبهشت ۱۳۱۰، نایب شمس الله با سوءاستفاده از چندین ماه ارتباط منافقانه خود، با یک واحد نظامی عازم مقر حسین خان شد و واحد تحت فرماندهی خود را در کوه های اطراف قلعه مخفی نگه داشت و با آنها قرار گذاشت که اگر بر بالای قلعه آتش افروخته شد نشانه پیروزی عملیات است و باید برای تصرف قلعه (مقر حسین خان بهمئی) به سوی آن بشتابند. پس از این قرار نایب شمس الله همانند سفر های پیشین به طور عادی عازم قلعه شد. حسین خان در آن شب حوالی قلعه در منزل یکی از کدخدایان بهمئی به نام ملامحمدباقر فرزند ملامحمدزمان میهمان بود. پس از کسب اطلاع از حضور نایب در قلعه توسط قاصدی، علیرغم نظر ملامحمدباقر که در حسن نیت نایب تردید داشت و میخواست که از رفتن به قلعه پرهیز نموده و نایب را به حضور خود دعوت کند عازم قلعه شد اما نرسیده به قلعه هدف گلوله نایب قرار گرفت و بر زمین افتاد. به دنبال این حادثه قلعه به تصرف نظامیان نایب درآمد اما ایل بهمئی پیکر مجروح حسین خان را از تصرف نظامیان خارج نموده به میان ایل بردند ولی او بهبود نیافته و سرانجام در جمعه

۱۳ ذیحجه ۱۳۴۹/۱۱ اردیبهشت ۱۳۱۰ درگذشت. (تقوی مقدم، تاریخ سیاسی کهگیلویه، صص ۲۹۶ و ۳۷۷ تا ۳۷۶).

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۵۵. امیرلشکر جنوب پس از دریافت این خبر، ضمن ارسال آن به مرکز توضیح میدهد که اینها شایعه است، اما دستور داده شد تحقیق شود تاریخ نامه های پیدا شده چه زمانی است. پول به نیرو های نظامی بهبهان فرستاده شد و فشنگ هم ارسال خواهد شد. (همان، پ ۱۸، ص ۵۶).

هنگـام حضور کاپیتـان رنکینـگ در تبریز به دیـدار او نرفته و این موضوع موجب کـدورت رنکینگ شـده است. رئیس ارکان حرب کـل قشون، سـرتیپ امـان اللهمیرزا، ادامه میدهـد: [برای این که پاسـخی داده شود] «این طور اظهـار عقیـده نمودم که به علت توقف مختصر رنکینگ و ضیق وقت بوده است.»(۱) (ر.ک: ۲۳ مرداد)

 تکذیب اظهارات شومیاتسکی

در پی شـکایت شومیاتسـکی، وزیرمختـار شـوروی، نسـبت به حمله یکی از کارکنـان کنسـولگری شوروی در اردبیـل، توسـط عزاداران اردبیل، (ر.ک: ۱۹ مرداد) امیرلشکر شمال غرب امروز خطاب به رضا خان نوشت که موضوع دروغ است. وی از قول فرمانـده قوای اردبیل گفت: «خود بنـده سواره در عقب او عبور میکردم. ابداً چنین قضـیه[ای] رخ نداده و به کلی کذب است.» طهمـاسبی هم از جانب خود افزود: «راجع به جلوگیری از این قبیل اتفاقات به تمام نقاط آذربایجان دسـتور داده شـده و قویاً از اتفاقات جلوگیری میشود.»(۲)

 دستور به بازگشت دو تبعیدی

وزارت جنگ امروز بنا بر دسـتور رضا خان به امیرلشـکر شـرق دسـتور داد «شـیخ ابوتراب و حاجی شـیخ اسد الله محلاتی را با همـان اتومبیلی که حامل آنها بوده روانه طهران نماینـد.»(۳) این دو پس از حکومت نظـامی دسـتگیر و به خراسان تبعیـد شـده بودند.

(تصویر) عزاداری در ماه محرم

۱- همان، پ ۴، ص ۳۹.

۲- همان، پ ۵، صص ۴۵۵ و ۴۵۶.

۳- همان، پ ۸، ص ۴۶۵. حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، نیز در پاسخ اعلام کرد که این افراد فعلاً در بیرجند هستند. قرار شد بازگردند و از خارج شهر وارد تهران شوند، نه از مدخل [تا جلبنظر نکنند.] (همان، پ ۸، ص ۴۶۴).

ص: ۲۴۱

 چهارشنبه

۲۲ مرداد ۱۳۰۳

۱۳ اوت ۱۹۲۴

۱۱ محرم ۱۳۴۳

 مرخصی خلبانها

وزارت جنگ امروز در تلگرامی به امیرلشکر غرب، اطلاع داد که «به واسطه پیش آمد تعطیلی، طیارهچیان به مرخصی رفتهاند.» امیرلشکر غرب به سبب عملیات نظامی پیش رو تقاضا کرده بود هواپیمای نظامی برای پشتیبانی از یگان های لشکر غرب به خرمآباد پرواز کند. در تلگرام وزارت جنگ آمده است: «دستور فوری داده شد به مرکز معاودت نمایند. به محض ورود یک طیاره، به خرمآباد پرواز» خواهد کرد.(۱)

امیرلشکر غرب پیش از دریافت این تلگرام امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که فردا عملیات را شروع خواهد کرد، و در صورت نبود هواپیما، نقشه های طراحی شده با موفقیت کامل روبهرو نخواهد شد.(۲)

 دستور توقف امیرلشکر جنوب در فارس

وزارت جنگ امروز به محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، از قول رضا خان دستور داد، پس از حرکت [سرتیپ فضل الله زاهدی به بهبهان] در مدت غیبت او در شیراز متوقف باشید. «و در صورتی که بخواهید صاحب منصب دیگری را به کفالت بگذارید به تصویب مرکز باشد.»(۳)

 نگرانی رئیس تیپ شمال از حضور شریفالعلماء در رشت

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ اطلاع داد که «حرکت شریفالعلماء به رشت و اشتغال به ریاست عدلیه، نظر به سوء عملیات مشارالیه و یک مدارکی که دست روسها از خلافکاری های خود داده است، در این موقع بیم سوءتفاهماتی میرود.»(۴)

 درگذشت محترم اسکندری

محترم اسکندری بنیانگذار جمعیت نسوان وطنخواه امروز درگذشت و در ابنبابویه تهران دفن گردید.(۵)

 پنجشنبه

۲۳ مرداد ۱۳۰۳

۱۴ اوت ۱۹۲۴

۱۲ محرم ۱۳۴۳

 وضعیت وخیم تبعیدشدگان به خراسان

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز به وزارت جنگ خبر داد که تبعیدشدگان به خراسان [کسانی که پس از برقراری حکومت نظامی در تهران دستگیر و تبعید شدند] «به هیچوجه ملبوس و رخت خواب ندارند. راجع به اغذیه و ملبوس و رختخواب آنها چه امر فرمودهاند؟»(۶)

 درگیری حسین خان با نظامیان

بنابر گزارش ارسالی از اردوی اعزامی بهبهان، حسین خان بهمئی، ایلبیگی بهمئی، با نگارش نام های به تفنگچیان قلعه اعلا دستور میدهد که قلعه را به نظامیان واگذار کنند. تفنگچیان قلعه را ظاهراً تخلیه میکنند. «وقتی نظامیان داخل قلعه میشوند، از توی اطاق و روی پشتبام و سوراخ های قلعه دفعتاً خائنانه شلیک میکنند؛ در نتیجه معین نایبعبدالحسین خان با دو نظامی مقتول، بقیه معلوم نیست چه میشوند.» گزارش رسیده میگوید که صحت و سقم خبر روشن نیست.(۷)

همین منبع در تلگرام دیگری که امروز به لشکر جنوب فرستاد افزود که نوشت های از حسین خان بهمئی، ایلبیگی طایفه بهمئی، به دست آمده که به کدخدایان طوایف خود نوشته «فوراً با استعداد حرکت کرده بیایید. این جا جنگ است؛ روز مردانگی و عزت میباشد.»(۸)

 تشنج در رامهرمز

حدود هزار نفر در تلگراف خانه رامهرمز تحصن کرده و نسبت به اقدامات حاکم اعتراض دارند. هماینک خانه ها را به اسم داشتن تریاک تفتیش میکنند. نظامیان حاضر در منطقه هم تماشاچی هستند. رامهرمز اکنون در محاصره پانصد نفر سوار حاکم است.(۹) (ر.ک: ۲۶ مرداد)

 انتقاد اهالی تبریز از طرح استیضاح

عبد الله طهماسبی امروز به رضا خان نوشت که اهالی تبریز از طرح استیضاح توسط اقلیت مجلس عصبانی هستند. آنان «از امروز شروع به مخابرات تلگرافی به مرکز نمودهاند.» و با حرارت فوقالعاد های در منابر و مساجد شروع به انتقاد از این طرح کردهاند.(۱۰)

 اعتراض به جمعآوری امضاء علیه اقلیت مجلس در تبریز

در مجلس روض های که امروز در خانه حاجمیرزاخلیل بود، سخنران، علیه «قوانین اساسی مشروطیت» اظهاراتی کرد که با اعتراض رئیس عدلیه تبریز مواجه شد. رئیس عدلیه وقتی موضوع را به اطلاع امیرلشکر رساند وی گفت که من لشکری هستم، نه کشوری[!] همین پاسخ موجب شد که حاضران در مجلس پرسش هایی را برای وزارت داخله و مجلس شورای ملی تنظیم کنند و بپرسند: «اگر وکلای مجلس شورای ملی رسمیت ندارند، چرا در مجلس گذاشتهاند که تا از رئیسالوزراء استیضاح کنند؟ اگر وکیل قانونی و رسمی هستند، حق عزل و نصب وزراء و استیضاح از یک رئیسالوزراء را دارند، دیگر این چه کاغذی است که بر ضد وکلای اقلیت مجلس به امضاء اهالی میرسانند؟»(۱۱)

 نامه های سفارت انگلیس به وزارت امور خارجه

سفارت انگلیس امروز سه نامه به وزارت امور خارجه فرستاد. در نامه اول گفته شده بود که تصویبنامه حکومت هندوستان و عراق عرب درباره قرارداد پستی بوشهر رسیده است. «ممنون خواهم بود اطلاع حاصل نمایم آیا تصویب نامه دولت ایران راجع به قرارداد مزبور به اتمام رسیده است یا خیر؟»(۱۲) در نامه دوم سفارت انگلیس اطلاع داده است که کشتی «سیکلامن» از خلیج فارس حرکت کرده و به جای آن کشتی کرکاس وارد خلیج فارس شده است.(۱۳) در نامه سوم مقام سفارت خانه خبر میدهد که به زودی بودجه سلطنتی ولیعهد پرداخت خواهد شد؛ موقع را مغتنم شمرده، بدهی ولیعهد که هنگام مسافرت به اروپا در بینالنهرین حاصل شده، به این سفارت خانه پرداخت شود.(۱۴)

 خروج ۲۵۰ قبضه اسلحه از بوشهر

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، امروز با ارسال نام های به مسیو دکرکر، رئیس گمرکات ایران، اطلاع داد که ۲۵۰ قبضه تفنگ متعلق به قوای هندی مقیم بوشهر که سال گذشته از تعداد این نیروها کم شد، قرار است توسط سرکنسولگری انگلیس در بوشهر به کشتی لاورنس منتقل شود. در این نامه خواسته شده به رئیس گمرک بوشهر دستور داده شود از حمل تفنگها ممانعت نکند.(۱۵)

 توضیحات امیرلشکر شمال غرب درباره گلایه کاپیتان رنکینگ

در پی انعکاس کدورت کاپیتان رنکینگ از پس ندادن بازدید او توسط عبد الله طهماسبی (ر.ك: ۲۱ مرداد) فرمانده قشون آذربایجان امروز توضیح داد که کاپیتان یادشده پس از ورود به تبریز به دیدن من آمد، اما روز بعد به سوی سلماس، ارومیه و اشنویه حرکت کردم؛ رنکینگ نیز راهی جلفا شد تا به خوی و ماکو برود. در بازگشت از اشنویه خواستم بازدید او را پس بدهم که در خارج از شهر در محله مارالان در خانه رئیس بانک شاهنشاهی شعبه تبریز بود. طهماسبی افزود که فردای آن روز رنکینگ راهی تهران شد، «واِلّا با کمال میل پذیرایی به عمل آمده و بازدید میشد. ابداً ممکن نیست که از قضایا آن قدرها دور باشم.»(۱۶)

 ضرورت تعیین دو نقطه برای برپایی کمیسیون

پس از توافق ایران و ترکیه برای رسیدگی به تجاوزاتی که توسط مرزنشینها [و معمولاً با حمایت نظامیان هر کشور] به خاک

یکدیگر میشود (ر.ک: ۱۶ مرداد) و ابلاغ آن به فرمانده قشون آذربایجان، وی امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که این کمیسیون باید در دو نقطه مرزی، یکی بازرگان و دیگری قطور برپا شود. وی معتقد بود تجاوزات ترکیه به خاک ایران از این دو ناحیه و با حمایت حاکمان وان و بایزید، صورت میگیرد.(۱۷)

 اقدام به فروش اسلحه های آلمانها

فرمانده نظامی ماکو امروز خبر داد که، آلمانیها اسلحه های خود را نزد دکتری در ماکو که همسرش آلمانی است به امانت گذاشته تا

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۷۹.
۲- همان، پ ۱۴، ص ۷۸.
۳- همان، پ ۱۹، ص ۱۱۰. محمود آیرم تأکید کرد که خودم در شیراز مستقر خواهم شد. (همان، پ ۱۹، ص ۱۰۹).
۴- همان، پ ۲۲، ص ۱۷۹. وزارت جنگ پس از دریافت این تلگرام، از قول رضا خان به معاضدالسلطنه، وزیر عدلیه، نوشت که حضور شریفالعلماء در گیلان به عنوان ریاست عدلیه صلاحیت ندارد. (همان، پ ۲۲، ص ۱۷۸).
۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۷، ص ۳، روزنامه ایران در سیام اسد (مرداد) اطلاعی های را از طرف جمعیت نسوان وطنخواه درج کرد که میگفت دوستان او مراسم روز هفتم رحلت محترم اسکندری را در ابنبابویه به جا آوردند. از این رو حدس زده میشود روز درگذشت وی امروز بوده باشد.
۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۸۵. نخستین پاسخی که وزارت جنگ به حسین خزاعی داد این بود که «غذا و لوازمات به عهده خود آنهاست.» (همان، پ ۸، ص ۴۸۴). امیرلشکر شرق که با این پاسخ قانع نشده بود، بار دیگر به وزارت جنگ یادآور شد که تبعیدیان هنگام حرکت از تهران لباس و پول و وسایل دیگر همراه نداشتند. خویشان آنها هم از احوال ایشان بیاطلاع هستند و مکاتب های هم میان آنان انجام نمیشود. «در این صورت چطور ممکن است که خودشان متحمل مخارجات و لوازمات خود بشوند؟» (همان، پ ۸، ص ۴۸۳). بعد از این تلگرام بود که دستور داده شد مختصری به آنها کمک شود. (همان، پ ۸، ص ۴۸۲).
۷- همان، پ ۱۸، ص ۵۳.
۸- همان، پ ۱۸، ص ۵۴.
۹- همان، پ ۱۸، ص ۱۳۸. وزارت جنگ با ابلاغ موضوع به وزارت داخله خواستار توضیح حوادث رخ داده در رامهرمز شد. (همان، پ ۱۸، ص ۱۳۷).
۱۰- همان، پ ۴، ص ۳۴. با توجه به ید طولای امیرلشکر طهماسبی در تهییج مردم به نفع سیاست های دولت رضا خان، به ویژه در قضیه جمهوریخواهی، معلوم نیست این خبر تا چه حد از طبیعت اهالی تبریز نشأت میگیرد و تا چه اندازه مربوط به زمینهسازی رئیس قشون آذربایجان است.
۱۱- همان، پ ۲۴، ص ۳۱۴.
۱۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۲۸-۳۴-۱۳۰۳.

۱۳- همان، ۳۹-۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

۱۴- همان، ۱۱-۵-۳۷-۱۳۰۳.

۱۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۴۲۵ و ۴۲۶. موضوع از طریق وزارت جنگ به گمرک و رئیس تیپ فارس اطلاع داده شد که ممانعت نشود و همه این اقدامات نیز در نام های به ماژور فریزر وابسته نظامی سفارت خانه اطلاع داده شد. (همان، پ ۱۹، صص ۴۲۲ و ۴۲۳).

۱۶- همان، پ ۴، ص ۳۸. توضیحات یادشده با مطلع «فدایت شوم» به کلنل فریزر، وابسته نظامی سفارت انگلیس اعلام شد. (همان، پ ۴، ص ۳۷).

۱۷- همان، پ ۱۲، ص ۲۵۶.

بفروشد. «چون فروش اسلحه منافی با وضعیات سرحدی» است، بهتر است اسلحه ها به خودشان تحویل داده شود.(۱)

 نیاز به جاسوس میان ترکمنها

موفقالـدوله، حاکم استرآباد، امروز خبر داد که متواتراً اطلاع میدهنـد عثمان آخوند از قضات و متنفذان ترکمن همراه ۴۰۰ نفر برای کمک رسانـدن به ترکمان های کوکلان و ناحیه بجنورد و خراسان به طرف خراسان حرکت کردهاند. وی افزود که باید بتوانیم در میان ترکمنها چند نفر [جاسوس] داشته باشیم تا دقیقاً از خیالات آنها آگاه شویم و این نیازمند پول است.(۲)

 شکایت از سیدجلال

امروز محمود کنمی، بـا ارسـال تلگرامی از سـاری به رضـا خـان با این توضـیح که مازنـدران « خانه شخصـی حضـرت اشـرف میباشد» نوشت که سـیدجلال جمنیدی کلای از دزدان منطقه استرآباد، با وابسـته نشان دادن خود به نفسـردار اسـباب زحمت مردم چهـاردانگه شـده است. اخیراً او بـا اشـرار خود «بر سـر ناموس چاکر ریخته متجاوز از سه هزار تومان برده، متواری شـده» است.(۳)

 پیشنهاد اهدای پرچم به کرد های اعزامی به بانه

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز به وزارت جنگ پیشـنهاد کرد برای تشویق عشایر و اکراد منطقه «یک پرده بیرق از طرف بندگان حضرت اشرف به افتخار عشایر مکری» که اینک با موفقیت از بانه بازمیگردند، اهدا شود. با این پیشنهاد موافقت شد.(۴)این کردها برای مقابله با حمله احتمالی طوایف پشتدری به بانه راهی آن منطقه شده بودند.

 شکایت شوروی از تیراندازی به مستحفظین مرزی

سفـارت شوروی در تهران بـا ارسـال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که نظامیان ایران در بین پل خاتون و نوروزآباد در حوالی رود تجن، نظامیان روس را هـدف گلوله قرار دادهانـد. سـفارت روسـیه متـذکر شد که این اولین بار نیست که به سوی مسـتحفظین روس تیراندازی میشود و میتواند نتایج وخیمی در پی داشـته باشد. سفارت یاد شده خواستار تنبیه و مؤاخذه مسببان این حادثه شد.(۵)

 شکست نظامیان افغانستان از اهالی خوست

اعتلاءالملک، وزیرمختار ایران در کابل، با این توضـیح که در این جا از هیـچ محلی نمیتوان خبر گرفت، از قول اخباری که در دیگر سـفارت خـانه ها ردوبـدل میشود، نوشت که اهالی خوست افغانسـتان، قشون دولتی را شـکست دادهانـد؛ وزیر جنگ در محاصره است و راه کابل به اردوی نظامی بسته شده است.(۶)

□ حرکت لشکر غرب برای محاصره طوایف لُر

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، ضمن گلایه از نرسیدن هواپیما خبر داد که امروز پنج اردوی نظامی مرکب از ۱۰ گروهان پیاده، یک فوج سوار، هشت عراده توپ با تعدادی سوار و تفنگچی چریک از پنج طرف تحت فرماندهی رئیس تیپ پیاده به سوی طوایف لُر حرکت کردند.(۷)

□ هیجان در میان عزاداران بندرعباس

رئیس نظامیان بندرعباس امروز خبر داد که ساعت ۱۰ صبح دسته های سینهزن و قمهزن مطلع شدند که دو هندو، دو زن مسلمان را به می خانه خود بردند. عزاداران عصبانی به طرف می خانه رفتند، اما نظامیان پیش از رسیدن آنها، هندوها و زنان را به سرباز خانه بردند و از آنجا هندوها را به کارگزاری و زنان را به خانه داروغه فرستادند. عزاداران وقتی متفرق شدند که وعده مجازات خلافکاران به آنها داده شد.(۸)

۱- همان، پ ۱۲، ص ۴۵.

۲- همان، پ ۲۲، ص ۳۹۳. موضوع محرمانه به وزارت داخله اطلاع داده شد تا مساعدت کند. (همان، پ ۲۲، ص ۳۹۴). همچنین حرکت عثمانآخوند به اطلاع رئیس تیپ شمال هم رسید. (همان، پ ۲۲، پ ۸، ص ۳۵۷).

۳- همان، پ ۲۲، ص ۱۰۰. وزارت جنگ موضوع را به اطلاع رئیس تیپ شمال رساند و خواستار برخورد با سیدجلال و استرداد اموال منهوبه شد. محمدحسین آیرم نیز در سیام مرداد پاسخ داد که چند روز قبل سیدجلال با عد های برای سرقت به طرف چهاردانگه و چمن میرفتند، اما در محاصره نظامیان درآمده، یکی از سرکردگان آنها کشته و اموال سرقت شد های که همراه داشتند ضبط و اکنون در استرآباد است. (همان، پ ۲۲، ص ۹۸). قرار شد محمود کنمی برای تحویل اشیاء به سرقت رفته خود، سری به استرآباد بزند.

۴- همان، پ ۴، ص ۵۰.

۵- همان، پ ۱۰، ص ۳۹. موضوع از طریق وزارت جنگ به امیرلشکر شرق اطلاع داده شد و او در پاسخ نوشت که در نواحی یادشده و دیگر پست های نظامی به سوی نظامیان روس تیراندازی نشده، فقط در تپه جل از حملات آنها جلوگیری شده است. (همان، پ ۱۰، ص ۳۵).

۶- همان، پ ۱۰، ص ۲۸۵. خبر های تکمیلی از همین منبع میگوید که پادشاه افغانستان ۳۰ هزار قشون برای مقابله با اهالی خوست بسیج کرده، و آنها را قدری عقب نشانده است. (همان، پ ۱۰، ص ۲۸۶). منابع روسی دست انگلیس را در حوادث دخیل میدانستند. (FO E ۷۹۴۱/۲۵۵/۳۴)

۷- همان، پ ۱۴، ص ۷۴.

۸- همان، پ ۱۹، صص ۲۹۶ و ۲۹۷.

 پرسش از علت خلعسلاح سواران گمرک بندرجز

اداره کل گمرکات امروز سئوال کرد که علت خلعسلاح مأمورین گمرک بندرجز چه بوده است؟ در این نامه آمده است که علت از رئیس تیپ مستقل شمال استعلام و دستور دهند اسلحه افراد یادشده بازگردانده شود. البته «در صورت لزوم جواز حمل اسلحه به سواران گمرکی داده شود.»(۱)

(تصویر) نقشه استقرار کوکلانها در استرآباد

 جمعه

۲۴ مرداد ۱۳۰۳

۱۵ اوت ۱۹۲۴

۱۳ محرم ۱۳۴۳

 حکومت نظامی در شیراز

وثوقالسلطنه، والی فارس، در سر راه خود به شیراز، امروز از اصفهان تلگرامی برای رضا خان فرستاد و نقش خود را تلویحاً در امور جاری فارس بیاثر توصیف کرد. والی جدید فارس گفت که برای شیراز حاکم نظامی تعیین شده؛ بخشی از فارس پیش از این حاکم نظامی داشت؛ سایر نقاط نیز تحت اداره قشون است و بدون ارجاع به والی، حاکم معین میکنند. به تازگی هم برای بهبهان حاکم غیرنظامی انتخاب شده که آن را هم به اطلاع من نرساندهاند. وثوقالسلطنه افزود: «امر فرمایند مفهوم مسئولیت یک نفر والی را برای بنده... تعیین کنند... گمان میرود با این ترتیب تکلیفی برای بنده نخواهد بود.»(۲)

 تأسف امیرلشکر غرب از نرسیدن هواپیما

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ گفت که باعث تأسف است که خلبانها در چنین موقعیتی برای تفریح به مرخصی رفتهاند، در حالی که لطمه بزرگی به عملیات جنگی این لشکر وارد میشود (ر.ک: ۲۳ مرداد). وی درخواست کرد هر چه زودتر یک فروند هواپیمای جنگی برای حمایت از عملیات لشکر غرب عازم خرمآباد شود.(۳)

 تقدیر از رئیس قشون ولایات ثلاث

امروز در تلگرامی با امضاء گروهی از اهالی ملایر به رضا خان، خبر داده شد که قرار بود عد های به دستور تهران، شهر را به آشوب و انقلاب بکشند، اما یاور علیاکبر خان فرمانده ولایات ثلاث (ملایر، تویسرکان، نهاوند) «با یک جدیت فوقالتصوری

جلوگیری فرموده و در ایام عاشورا که عمدتاً متوحش بودیم، شبانهروز راحت بر

۱- همان، پ ۲۲، صص ۱۷۶ و ۱۷۷. موضوع به رئیس تیپ شمال اطلاع داده شد تا تفصیل قضیه را با نظرات خود اعلام دارد. (همان، پ ۲۲، ص ۱۷۵).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۲۸۵ و ۲۸۶. این تلگرام به اطلاع رضا خان رسید و او گفت: «چون عجالتاً قوانین نظامی در مملکت مجراست، با این وضعیت بسازید تا در آتیه تغییر داده شود.» (همان، پ ۱۸، ص ۲۸۴).

۳- همان، پ ۱۴، ص ۸۴.

خود حرام کرده، کاملاً وسیله آسایش عامه را فراهم فرمودند و با فراغت خاطر عزاداری بینظیری عمل آمد.»(۱)

 تعیین تکلیف زندانیان پشتدری

امیرلشکر غرب امروز به رضا خان نوشت که بیش از یک سال است که تعدادی از افراد طایفه پشتدری در زندان این لشکر توقیف هستند. «اخیراً کلیه اهالی و علمای بانفوذ محلی در تحت چندین شرط قرارداد که به نفع قشون تمام میشود تقاضای استخلاص آنها را نمودهاند.» رضا خان تصمیم ن هایی را به عهده امیرلشکر غرب گذاشت.(۲)

 تلگرامی علیه استیضاح

امروز از تبریز تلگرامی به مجلس شورای ملی رسید که میگفت استیضاح رئیسالوزراء اقدامی شوم است. «هر وقت مسلمانها مختصر امنیت دیده و خواستهاند مساجد را آباد» کنند این نغمه ها بلند میشود. در این تلگرام آمده است که به واسطه وجود رضا خان عزاداری ماه محرم در سال جاری باشکوه برگزار شد و طرح استیضاح علیه یگانه محیی ایران امیدها را به یأس تبدیل کرده است. در پایان این عریضه استیضاحکنندگان تهدید شدهاند که اگر به اغراض خود خاتمه ندهند با آنها معامله دشمن خواهد شد[!](۳)

(تصویر) شیراز، خیابان زند

 شنبه

۲۵ مرداد ۱۳۰۳

۱۶ آوریل ۱۹۲۴

۱۴ محرم ۱۳۴۳

 گزارش حاکم نظامی تهران از اقدامات آیت الله مدرس

سرتیپ مرتضیقلی یزدانپناه، حاکم نظامی تهران، امروز با ارسال نام های محرمانه به رضا خان از اقدامات آیت الله سیدحسن مدرس علیه دولت و تحریک نظامیان علیه وضع موجود، چنین نوشت: «بر طبق راپورت های موثقی که به حکومت نظامی واصل گردیده و همچنین قرائن و مدارکی هم که راپورت های مزبوره را تأیید و تثبیت مینماید آقاسیدحسن مدرس نماینده مجلس شورای ملی علاوه بر آنکه در بسط دایره اغتشاش دخالت های خطرناکی داشته و دارد، رؤسای قشونی و نظامیان را هم به وسیله شبنامه و غیره تحریک به شورش و عملیات خلاف دیسیپلین کرده و به این وسیله امنیت عمومی را به کلی متزلزل و کاملاً رفتار و حرکات مشارالیه برخلاف مقررات حکومت نظامی است. چون به مناسبت شغل نمایندگی تعقیب شخص مزبور

از طرف حکومت نظامی غیرمقدور است، از آن مقام منیع مستدعی است امر و مقرر شود در این موضوع اقدامات سریعه بنمایند که موانعی در مقابل ایفای وظیفه تولید نشود. در خاتمه سواد راپورت مشروح اداره نظمیه و منضمات آن را برای مزید اطلاع خاطر مبارک لفاً تقدیم مینماید.»(۴)

 شایعه تبعید حاجآقا جمال و میرزاعبد الله

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز در تلگرامی به رضا خان اطلاع داد که انگلیسها در مشهد و در مجامع روحانیان شایع کردهاند که حاجآقاجمال مجتهد و میرزاعبد الله را از تهران تبعید کردهاند. تا «کنون حادثه[ای] واقع نشده و در کمال مسالمت از عملیات آنها جلوگیری شده» و شهر در امنیت است. «مقتضی بدانند، تکذیب اخبار فوق را تلگرافاً به علمای مشهد مخابره فرمایند.»(۵)

 عزاداری های ایرانیان در نجف

سرکنسول ایران در نجف امروز به وزارت امور خارجه گزارش داد: «ایام دهه عاشورا اکثر تعزیهداری و دسته های سینهزنی، ایرانیان هستند. قریب شانزده دسته سینهزنی بیرون میآید. چون در انظار اهالی و اجانب روضهخوانی در قونسولگری حیثیت دولت و سرافرازی ایرانیان است، از شب پنجم محرم مجلس تعزیه در قونسولگری برپا، و تمام دسته های سینهزنی به قونسولگری آمده، بعد از تعزیهداری به دعاگویی دولت علّیه ختم مجلس میشد و همه قسم پذیرایی از طرف قونسولگری به عمل میآورد و اکثر مأمورین محلی نیز حاضر میشدند.»(۶)

 پرواز قریبالوقوع هواپیما به خرمآباد

در پی درخواست های مکرر امیرلشکر غرب، وزارت جنگ امروز به او خبر داد که خلبانها به لار رفته بودند، امروز آمدند. فردا هواپیما به سوی خرمآباد پرواز خواهد کرد.(۷) (ر.ک: ۲۲

۱- همان، پ ۱۵، صص ۹۴ تا ۹۷. این تلگرام به احتمال زیاد توسط عوامل قشون تهیه و به رضا خان فرستاده شد.

۲- همان، پ ۲۰، ص ۲۵۸.

۳- اسناد مجلس شورای اسلامی، سند شم ۱۸/۱/۶/۹۱/۵. (ر.ک: ۲۳ مرداد)

۴- مدرس، مجلس نامه ها و اسناد، صص ۱۳۱ و ۱۳۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۸. وزارت جنگ از قول رضا خان پاسخ داد: «هنوز که حادث های رخ نداده است. البته در صورتی که حوادثی رخ دهد به سختی برای جلوگیری آن اقدام خواهیم کرد.» (همان، پ ۸، ص ۱۹).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱-۳-۲۷-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۷۷.

مرداد) وزارت جنگ در تلگرام دیگری از قول یکی از خلبانها به امیرلشکر یادآور شد که فرودگاه ساخته شده در خرمآباد مطلوب نیست و برای نزول و صعود هواپیما خطرناک است. «فردا طیاره آلمانی پرواز میکند... در ساعت ۶ صبح حتماً در میدان طیاره آتش بیفروزید تا در صورتی که هوا مساعد باشد، طیاره در خرمآباد فرود بیاید واِلّا به بروجرد مراجعت» کند.(۱) وزارت جنگ در پی درخواست بنزین از طرف لشکر غرب به امیرلشکر غرب اطلاع داد که بنزین طیاره تمام شده، برای خرید با روسها در حال مذاکره هستیم؛ تهیه شود، ارسال میکنیم.(۲)

 دستور وزارت جنگ به لشکر شرق درباره شغل امیرامجد

در پی نام های که امیرامجد برای رضا خان ارسال کرد، وزارت جنگ امروز به امیرلشکر شرق دستور داد، شغلی برای امیرامجد پیشنهاد دهد. امیرامجد در نامه خود نوشته بود مأموریت مرا در آستانه [قدس رضوی] تصویب نکردند و اکنون بلاتکلیف هستم. وی در این نامه به خدمات هشتاد ساله پدرش، حاجفتحالدوله و خودش اشاره کرده بود.(۳) حسین خزاعی بلافاصله پس از دریافت دستور وزارت جنگ، حکومت درجز را برای واگذاری به امیرامجد پیشنهاد داد. وزارت جنگ نیز در نام های محرمانه به وزارت داخله نوشت: «امیرامجد را به حکومت درجز منصوب و برقرار نمایید.»(۴)

 سفر شیخ خزعل به هویزه

کارگزاری محمره (خرمشهر) امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که شیخ خزعل دو روز است به طرف هویزه رفته «مقداری هم خلعت برده آنجا تقسیم نماید. در نظر دارند مختصراً از آن طریق به لرستان کمک بشود.»(۵)

 اطلاعیه سرتیپ ظفرالدوله

سرتیپ ظفرالدوله فرمانده تیپ پیاده و رئیس قوای ارومیه در اعلانی که امروز منتشر کرد خطاب به همه مسیحیان ساکن در ارومیه و سلماس گفت فقط کسانی حق اقامت در این دو ناحیه را دارند که اجازهنامه رسمی داشته باشند. وی اخطار کرد همه آنانی که دارای مجوز هستند و نیز کسانی که بدون اجازه در ارومیه و سلماس سکونت گزیدهاند باید به قلعهبیگی ارومیه و دیلمقان مراجعه کرده، هویت خود را اثبات نمایند. اگر در مدت یک ماه فرصت داده شده، خود را معرفی نکنند از ولایات یاد شده اخراج خواهند شد.(۶)

 پیشنهاد تقدیر از شجاعالملک و فرزندان او

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، در نام های که امروز به رضا خان نوشت، از همکاری چشمگیر حاجی شجاعالملک، رئیس ایل هزاره،(۷) با قشون خبر داد که پس از درخواست از نیرو های محلی برای الحاق به اردوی نظامی بجنورد، یک صد سوار مسلح با لوازم صحیح به سرکردگی فرزندش منتصرالملک به اردوی بجنورد اعزام کرد. حسین خزاعی ضمن تمجید از این همکاری، خواستار تشویق یادشدگان توسط رضا خان شد.(۸)

□ حکومت نظامی در ملایر

از نام های که میلسپو، مدیرکل مالیه ایران، امروز به رضا خان نوشت، روشن میشود که لشکر غرب دستور داده در ملایر حکومت نظامی برقرار کند. میلسپو به رضا خان یادآوری کرد با برقراری حکومت نظامی در ملایر، میخواهند کفیل مالیه را به محکمه جلب کنند. «مستدعی است لطفاً مقرر فرمایند تلگرافی به فرمانده نظامی ملایر صادر و دستور داده شود که به هیچوجه منالوجوه در کار اعضاء و اجزاء مالیه آنجا مداخله نشود.»(۹)

□ نامه وزارت امور خارجه به سفارت کبرای ایران در مسکو

در پی گزارش کنسولگری ایران در باطوم به وزارت امور خارجه، درباره اجحافات مأموران دولت شوروی به اتباع ایران، وزارت امور خارجه امروز با تهیه یادداشتی برای سفیرکبیر ایران در مسکو، ضمن یادآوری این اجحافات، به ویژه مالیات های سنگینی که از دارایی اتباع ایران طلب میشود، افزود: «با وجود رفتار عادلانه اولیاء دولت علّیه نسبت به اتباع شوروی مقیمین ایران، این طرز اقدام و عملیات مأمورین حکومت شوروی با اتباع در آن صفحات تأثیر خوبی ندارد.»(۱۰)

□ تجاوز کرد های ترکیه به ایران

ایل خانی ماکو خبر داد که کرد های ترکیه با حمایت نظامیان آن کشور احشام طایفه بروکی را به سرقت بردند. زمانی که اهالی طایفه مانع شدند، درگیری مسلحانه پیش آمد و ضمن استرداد احشام دزدیده شده، یک کشته و یک زخمی از طرف ایرانی به جا ماند. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز با ارسال این خبر به تهران افزود که تاکنون به انتظار تشکیل کمیسیون (ر.ک: ۱۶ مرداد) از مقابله به مثل خودداری شده است، اما اینک شاهد دلسردی کرد های ایرانی، به دلیل بیجواب ماندن این تجاوزات مکرر هستیم.(۱۱)

□ شکایت آقابالا نصیراُف از مصادره اموالش توسط روسها

آقابالانصیراُف آستارایی تاجر، که از خاک شوروی به ایران مهاجرت کرده و در آستارای ایران مشغول تجارت است، امروز با عریض های که به لشکر شمال غرب فرستاد خبر داد که مأموران حکومتی آستارای روس دو فقره از املاک او در آستارای روس را مصادره کردهاند.(۱۲)

□ مقاله ضدایرانی روزنامه وطن

روزنامه وطن، چاپ اسلامبول، در شماره امروز خود، مقال های بلند از روشنبیک درج کرد که در آن ادعا شده بود ایران چهار میلیون ترک را در اسارت خود دارد، آن هم به این اسم که ما مسلمان هستیم. وی با ردّ پیوند های دینی میان ایران و ترکیه، اتحاد اسلام را «برادری بیحقیقت» توصیف کرد که به ما تلقین کردهاند. روشنبیک مینویسد که ما درست ایران را نمیشناسیم و هر چه منابع انگلیسی مینویسند، آن را تکرار میکنیم. وی با اشاره به این که چرا جراید ترکیه از این که «برادران آذری خودمان که در زیر حاکمیت فارس به حالت زار ماندهاند [و] هیچ تعرض و شکایتی» نمیکنند، افزود: «باید به وظیفه

مقدسه خودمان شروع کرده و به استخلاص این چهار میلیون برادران که زیر طوق فارس زار زار مینمایند، بکوشیم.»(۱۳)

 شبکه گسترده مخابرات انگلیس و خسارت به عایدات ایران

آرسن، کفیل ریاست کل تلگراف، امروز به وزیر پست و تلگراف نوشت که با توجه به گستردگی شبکه مخابراتی انگلیس

۱- همان، پ ۱۴، ص ۷۶.

۲- همان، پ ۱۴، ص ۸۵.

۳- همان، پ ۹، صص ۲۸۱ و ۲۸۲.

۴- همان، پ ۹، صص ۲۷۹ و ۲۸۰. گفتنی است پیش از این رضا خان دستور داده بود امیرامجد به عنوان مأمور تفتیش آستانه مقدسه رضوی مشغول کار شود.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۵-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۶- همان، ۸۹-۲-۴۵-۱۳۰۳.

۷- محمودرضا خان شجاعالملک رئیس ایل هزاره بود که در طبیات و باخزر، املاک وسیعی داشت و همواره تعداد زیادی سوارهنظام و پیادهنظام در اختیار او بود که در موقع لزوم در اختیار دولت قرار میداد. فرزند او یوسف هزاره معروف به صولتالسلطنه پس از شجاعالملک (پدرش) عهدهدار ریاست ایل شد. (عاقلی، شرح حال رجال سیاسی ...، ج ۳، ص ۱۷۴۷).

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۳۰.

۹- همان، پ ۱۵، ص ۹۱. رضا خان پس از آگاهی از موضوع به امیرلشکر غرب دستور داد از جلب کفیل مالیه ملایر به محکمه خودداری شود. (همان، پ ۱۵، ص ۹۰).

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۰۳ و ۲۰۲-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۳۸۰. پس از دیدن این گزارش دستور داده شد کرد های ایرانی هم مقابله به مثل کنند. (همان، پ ۱۲، ص ۳۷۹).

۱۲- همان، پ ۵، صص ۴۱۰ و ۴۱۱.

۱۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۱ و ۱/۳۰ و ۳۰-۴-۱۵-۱۳۰۳. مطالب و بیانات تجاوزکارانه روشنیبیک اعتراض های مقامات ایرانی را در پی داشت. دولت ترکیه در پاسخ به این اعتراضات، روشنیبیک را فردی نامتعادل توصیف کرد. در ماه های آینده، این موضوعات آمده است.

در ایران، خسارات عمـد هـای به عایـدات ایران وارد میآیـد. وی افزود کنسولگریها، شـرکت نفت جنوب و مخابراتی که میان بینـالنهرین و هندوسـتان و اداره مرکزی خود در لنـدن دارنـد، خسـارت فوقالعاد های به خزانه دولت وارد مینماینـد. برای نمونه اداره کمپانی نفت جنوب و گناوه با در اختیار داشتن تلگراف بیسیم، عایدات تلگراف خانه ایران را از ماهیانه ۲۵۰ تومان به ۱۵ تومان رسانده است.(۱)

 مخالفت برخی مدیران جراید مشهد با استیضاح

مـدیران جرایـد خورشـید، صـدای شـرق، شـرق ایران، فکر آزاد، گلشن، سـعادت ایران و دنیای نو که همگی در مشـهد منتشـر میشوند با ارسال تلگرامی به مجلس شورای ملی «از طرف خراسانیان» ضـمن مخالفت با استیضاح رضا خان، استیضاحکنندگان را عوامل دشمن نامیدند[!](۲)

(تصویر) احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب

 یکشنبه

۲۶ مرداد ۱۳۰۳

۱۷ اوت ۱۹۲۴

۱۵ محرم ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شـورای ملی تشـکیل جلسـه داد. ابتـدا از طریـق قرعهکشـی، اعضـای شـعب ششـگانه تعیین شدنـد. مؤتمنالملـک در تکمیـل مواد باقیمانـده از لایحه نفت تأکیـد کرد و سـپس لایحه اسـتخدام فرد دوم آلمانی برای مطبعه مجلس قرائت و تصویب شـد. از دیگر لوایـح مطرح شده، لایحه پوست بره، الصاق تمبر و بلدیه بود. در پایان جلسه تذکر داده شد که موضوع نشست بعدی مجلس در ۲۸ مرداد استیضاح دولت است.(۳)

 تشییع ایمبری

جرایـد خبر دادنـد که جنازه ایمبری امروز در تهران تشـییع میشود. «جنازه را از مـدرسه آمریکاییها با اتومبیل و عده[ای] نظامی تشییع و به میدان مشق وارد خواهند نمود. در آنجا بعضی از آقایان وزراء و نمایندگان دولت و هیأت وزراء مختار و نمایندگان سیاسـی خارجه و صاحب منصـبان نظامی قشون و عـده[ای] نظامی در نقاط معینه توقف خواهنـد داشت.» پس از مراسم میـدان مشق، جنازه به کنسولگری آمریکا منتقل و سپس راهی بوشهر خواهد شد.(۴) این دومین تشییع جنازه ایمبری است. (ر.ک: ۲۸

تیر)

 ریشه حوادث رامهرمز

در پی وقایع رامهرمز (ر.ک: ۲۳ مرداد) وزارت جنگ امروز خطاب به امیرلشکر جنوب نوشت که در صورت لزوم به رامهرمز بروید؛ شاید این حادثه در اثر تحریکات شیخ خزعل باشد. «زیرا از طرف اداره مالیه راجع به استرداد خالصجات، امری به مشارالیه صادر شده بود، ولی اینک دولت از اجرای این امر منصرف و مشارالیه دیگر مستمسکی برای ادامه تحریکات» خود ندارد.(۵)اما بر اساس آنچه که ثقهالملک، حاکم خوزستان، از رخداد های رامهرمز به وزارت داخله ارسال کرد، گروهی از اهالی شهر نمیخواهند زیر بار حاکم بختیاری باشند و چون ممکن بود این مخالفتها منجر به اغتشاش شود گروهی از محرکین دستگیر و دو نفر از سران آنها به شوشتر اعزام شدند.(۶)

 ضرورت انتشار جریده فکر آزاد

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز به وزارت جنگ پیشنهاد کرد که انتشار جریده فکر آزاد(۷) در مشهد «برای بیداری ملت در خراسان لازم» است. این روزنامه پیش از این به مدیریت دهقان منتشر میشد. خزاعی مینویسد: «چون مخالفین اعتراض میکنند که در نبودن دهقان [چطور ممکن است] طبع» شود، امتیاز آن را از دهقان به گلشن منتقل کنید[!](۸)

 دستور دستگیری حسن علی خان

دفتر ریاستوزراء در نام های محرمانه به وزارت جنگ، خواست

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۵ و ۴۶-۲۷-۳۴-۱۳۰۳.

۲- اسناد مجلس شورای اسلامی، سند شم ۱۸/۱/۶/۹۱/۵.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۵، ص ۱.

۴- همان، شم ۱۶۵۴، ص ۱.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۵۲۸.

۶- همان، پ ۱۸، ص ۱۳۶. حاکم رامهرمز توسط ایلبیگی و ایل خانی بختیاری تعیین میشد. حاکم فعلی منتظمالملک پسر سرداراسعد است که به ییلاق رفته و برادرش سالاررفع موقتاً جای اوست. (همان).

۷- فکر آزاد با صاحب امتیازی و نویسندگی احمد دهقان که بعدها با نام خانوادگی احمد بهمنیار کرمانی مشهور گردید، ابتدا در مشهد به مدت دو سال انتشار یافت. آغاز تأسیس آن در مشهد ۲۹ جوزا (خرداد) ۱۳۰۱ بود که بعد از حدود دو سال بنا به تقاضای دهقان و با موافقت شورای عالی فرهنگ از مشهد به تهران منتقل شده، از ابتدای سال سوم در تهران منتشر گردید؛ روز چهارشنبه ۲۰ عقرب (آبان) ۱۳۰۳؛ با ۸ صفحه، به قطع بزرگ وزیری و در چاپ خانه سربی «قناعت طهران» که در هر هفته، روز های دوشنبه و چهارشنبه به روزنامهفروشیها فرستاده میشد. شایان ذکر است که در مشهد مدتی مدیریت آن را میرزاعلیاکبر خان گلشن آزادی (مدیر جریده آزادی) بر عهده داشت. (صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۴،

صص ۸۴-۸۲).

۸- مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۱۳. طرفه این که وزارت جنگ پس از دریافت این تلگرام در نام های محرمانه به وزارت معارف از قول رضا خان خواست «وسایل انتقال امتیاز آن را به گلشن فراهم دارند. ممکن است به دهقـان امتیاز دیگری داده شود.» (همان، پ ۸، ص ۱۱۴). وزارت معـارف نیز با این توضـیح که البته بهتر است دهقان خود امتیاز را منتقل کند، نوشت: «در انجام امر به طوری که اشعار رفته اهتمام خواهد شد.» (همان، پ ۸، ص ۱۱۵).

فردی به نام حسن علی که راهی مشهد شده، دستگیر و اوراق و نوشته هایی که با خود حمل میکند، توقیف و تفتیش شود. اگر پیش از رسیدن به مشهد دستگیر شود، بهتر است. در این نامه مشخصات ظاهری حسن علی ذکر شده، اما از ماهیت اوراقی که وی به همراه داشت، چیزی یاد نشده است.(۱)

 صرفهجویی در استفاده از خلبانها

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشکر غرب اطلاع داد که فوقالعاده پرواز و فوقالعاده جنگی خلبانها، بسیار گران است. «لذا برای رعایت صرفه دولت، متمنی است قدغن فرمایید فقط در مواقع ضروری پرواز و نیز پس از چهار الی ۵ روز به طهران مراجعت نمایند.»(۲)

 پیروزی لشکر غرب در حکم عملیاتی نمره ۷۴

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در حکم عملیاتی نمره ۷۴ که امروز منتشر شد، اعلام کرد نیرو هایی که برای سرکوب الوار به ملهتخت و تخت شاجمشیدی اعزام شده بودند، در عملیات خود موفقیت کامل حاصل کردند. در این اعلان آمده است که ۶۰ تن از لُرها کشته شدهاند و استحکامات آنها در هم شکسته است.(۳)

 اقدامات غیرقانونی کنسولگریها در آذربایجان

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که اغلب کنسولگریها در این منطقه، مستقیم با پست های سیاسی و مأمورین خود، مراسلات را به خارج از کشور میفرستند. «از قرار معلوم به استثنای سفارت خانه ها و ژنرال قونسولگری های ولایات سایرین حق ارسال مستقیم پست سیاسی را ندارند.»(۴)

 درخواست بازگشت عشایر از بانه

امیرلشکر شمال غرب امروز به وزارت جنگ نوشت که بخشی از نیرو های عشایر محلی که به بانه اعزام شده بودند، توسط لشکر غرب، برای وصول مالیات ایل جاف به طرف تیلهکوه و خورخور فرستاده شدهاند. وی این کار را به صلاح قشون ندانست و خواست دریافت مالیات توسط نظامیان لشکر غرب انجام شود. وی افزود: «نظر به این که دیگر عملیاتی در آن نواحی باقی نمانده و قوای عشایری اعزامی هم جهت خود ناحیه لشکری مورد لزوم را دارد [کذا]، کلیه قوای عشایری اعزامی را امر به احضار فرمایند. چون مرتبه اول است [که اینها در مأموریتی نظامی از طرف لشکر شمال غرب شرکت میکنند] بهتر این است که روح عشایری را خسته و فرسوده ننمایند.»(۵)

 عریضه سردارنصرت کلهر به مجلس شورای ملی

پس از آن که عباس خان امیرمخصوص، امیراعظم را به قتل رساند و ضمن مصادره اموال او، دارایی و املاک سردارنصرت

کلهر را نیز توقیف نمود، سردارنصرت به همراه پنجهزار نفر از کسان خود، اجباراً راه بینالنهرین در پیش گرفت و یک سالونیم در آن منطقه بسر برد. وی برای بازگرداندن اموال و املاک خود به کرمانشاه آمد و شکایت او ره به جایی نبرد؛ تا این که راهی تهران شد و پس از هفت ماه اقامت و تظلم، رضا خان پذیرفت او ذیحق است. با این که دستور داده شد امیرلشکر غرب در بازگشت اموال و املاک سردارنصرت همکاری کند، اما احمد خان امیراحمدی چنین اراد های از خود نشان نداد. سردارنصرت کلهر امروز با نگارش نام های به مجلس شورای ملی، ضمن توضیح ماوقع، تقاضای رسیدگی کرد.(۶) امیرلشکر غرب آشکارا از امیرمخصوص حمایت میکرد.

 تأکید وزارت امور خارجه به تأسیس عدلیه در ارومیه

وزارت امور خارجه با تنظیم یادداشتی برای وزارت عدلیه تأکید کرد که تأسیس عدلیه در ارومیه ضرورت دارد. «راپرت های واصله از ارومیه [نشان میدهد که]... قونسول های دولت شوروی و مخصوصاً ترکیه که همیشه مترصد بهانهجویی و خودداری از احاله امور اتباع خود به محاکم داخلی میباشند، از قضاوت حکومت سرپیچی نموده و اشکالاتی فراهم مینمایند.»(۷) در نبود عدلیه در ارومیه حکومت آن شهر به مسائل حقوقی رسیدگی میکرد.

 تعیین تکلیف سلطان اُف

سلطان اُف، ناراضی روسی که به ایران آمده بود، هنوز در آذربایجان بلاتکلیف است و از این که ممکن است به دست دولت شوروی بیفتد وحشت دارد. امیرلشکر شمال غرب او را در آذربایجان نگاه داشت، شاید با برخی از فراریان ایرانی به شوروی، معاوضه شود. عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز به وزارت جنگ نوشت که سلطان اُف قصد رفتن از ایران دارد که این اجازه به او داده نشد. اگر روسها «مایل به مبادله باشند، در مرکز امر به اقدام فرمایند.»(۸)

 تلفات قوای انگلیس در برابر شیخ محمود

سردارانتصار، حاکم کردستان، امروز به وزارت داخله خبر داد قوای انگلیس در سلیمانیه چند روزی است که به محاصره نیرو های شیخ محمود درآمده، ۳۰۰ نفر از قوای انگلیس تلف شدهاند. تاکنون دو فروند هواپیمای انگلیسی نیز ساقط شده است.(۹)

 پاسخ رضا خان به نگرانی ثقهالملك

رضا خان امروز در پاسخ به تلگرام ثقهالملك، حاکم خوزستان، که از مواضع شیخ خزعل نسبت به حکمی که برای املاک او صادر شده به شدت ابراز نگرانی میکرد، گفت که «به مشارالیه اطمینان بدهید که خود من این کار را اصلاح خواهم کرد... مراقب جریان و احوال حوزه مأموریت خود بوده، از ظهور بینظمی و ناامنی جلوگیری کرده، هر وقت چیزی برخلاف احساس یا مشاهده نمودید فوراً اطلاع دهید و مسئولیت انتظامات را به عهده خود بدانید.»(۱۰)

 ارتباط امیرمجاهد با حسین خان بهمئی

امیرلشکر جنوب امروز به وزارت جنگ خبر داد که امیرمجاهد گویا در منطقه بلوط بلند است و اقداماتی که حسین خان بهمئی انجام میدهد به تحریک اوست. وی افزود این دو خویشاوند هستند. محمود آیرم نوشت که با فرستادن تلگرامی به ایلبیگی و ایل خانی بختیاری، ضمانتی را که آنان برای خروج امیرمجاهد از ایران دادهاند، یادآوری کردم. همچنین با ارسال پیام هایی به رؤسای نظامیان خوزستان و بهبهان و خوانین چهارلنگ کیان ارثی و خوانین بهبهان دستور دادم از عملیات حسین خان بهمئی جلوگیری نمایند.(۱۱)

۱- همان، پ ۸، ص ۱۲۴.

۲- همان، پ ۱۴، ص ۷۵.

۳- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۱۵۵.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۲۶۳.

۵- همان، پ ۴، صص ۲۹ و ۳۰. موضوع به امیرلشکر غرب ابلاغ شد و او نیز پاسخ داد که آنها را مرخص کرده است. در واقع احمد خان امیراحمدی از موقعیت پیش آمده (کمک نظامی لشکر شمال غرب به لشکر غرب) در جهت وظایف بر زمین مانده خود سود جسته بود.

۶- همان، پ ۳، صص ۱۷ تا ۱۹.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۰-۱۴-۳۵-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۳۲. وزارت جنگ پاسخ داد که روسها در مورد مبادله و سلطان اُف حرفی به میان نکشیدهاند. (همان، پ ۶، ص ۳۳۱). مسکوت ماندن این موضوع باعث شد که با موافقت مقامات دولتی ایران، سلطان اُف به دیدار باششهبندر ترکیه در تبریز برود، تبعیت ترکیه را قبول کند و تذکره آن کشور را بگیرد. (همان، پ ۶، ص ۳۳۰).

۹- همان، پ ۱۰، ص ۲۹۳.

۱۰- همان، پ ۱۹، صص ۴۸۵ و ۴۸۸.

۱۱- همان، پ ۱-۱۶، ص ۶۵.

ص: ۲۴۸

 دوشنبه

۲۷ مرداد ۱۳۰۳

۱۸ اوت ۱۹۲۴

۱۶ محرم ۱۳۴۳

 دستور به تغییر حاکم تنکابن

در پی شکایت اهالی تنکابن از رئیس نظامیان شهر (ر.ک: ۱ مرداد) و ارجاع به رئیس تیپ مستقل شمال برای تحقیق در این موضوع، محمدحسین آیرم امروز گزارش داد که پس از اعزام مفتش مخصوص به محل روشن شد که «اصل تحریک از طرف حکومت تنکابن بوده که با علماء همدست گردیده و شروع به یک رشته آنتریکات نموده، اهالی را وادار به تصدیع مقامات عالیه مینمایند.»(۱)

رضا خان پس از دریافت این گزارش، دستور داد حکومت را تغییر دهند.(۲)

 توضیحات رئیس نظمیه ملایر

رئیس نظمیه ملایر امروز با ارسال نام های به امیرلشکر غرب، توضیحاتی درباره اقدامات اعتراضآفرین خود، که از طرف رؤسای ادارات ملایر صورت گرفته بود، داد. وی نوشت که پس از توزیع شبنامه «کمیته خون» در ملایر که در آن حکومت نظامی محکوم شده بود، نظمیه به جلساتی که رؤسای ادارات داشتند ظنین شده، آنها را [احضار کرد.] رؤسای ادارات اینک معترضند که چرا به آنها مظنون شد هایم.(۳)

 امیرمجاهد در رامهرمز

بنابه گزارش سالار خبیر، رئیس تلگراف خانه ناصری، امیرمجاهد فردا وارد رامهرمز میشود. اوضاع شهر هم خوب نیست.(۴)

 تشکیل قشون برای داخل کشور

فرمانده لشکر غرب در حکم عملیاتی شماره ۷۵ خود که امروز منتشر کرد، نظامیان را از قبول ننگ تسلیم پرهیز داد ونوشت که «در مملکت ما چون قشون برای استقرار امنیت داخله و سرکوبی اشرار و یاغیان محلی به کار میرود» غالباً اسرا را پس از خلعسلاح به قتل میرسانند. وی با مثال از یک ارمنی، مانوک آوانسیان، که پس از پایان گلوله، برای این که به اسارت درنیاید، آخرین فشنگ را به سر خود خالی کرد، افزود: «من عملیات نظامی فقید را تقدیر و تمجید نموده، ... [آن را] در عوض تسلیم به نظامیان توصیه مینمایم.»(۵)

□ نظر امیرلشکر غرب درباره شناسنامه ایل گوران

پس از آن که فرمانده لشکر غرب اقداماتی برای گرفتن مالیات و سرباز از ایل گوران انجام داد و شکایت انگلیس را فراهم کرد، مقرر شد ملیت ایل گوران تحقیق و اعلام شود. احمد خان امیراحمدی امروز به وزارت جنگ نوشت که تحقیقات نشان میدهد تابعیت ایل گوران از قدیم به ایران مسلم است «ولی در ده سال قبل که تجدیدنظر در سرحدات مملکتی شده، به واسطه غفلت مأمورین

۱- در این جا روشن نمیشود که چرا شکایت اهالی از رئیس نظامیان تنکابن، یکباره به رابطه حاکم شهر با علماء ارتباط پیدا میکند.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۲۲، ص ۱۰۷. رئیس تیپ شمال چند روز بعد، سلطان فضل الله خان را به عنوان حاکم تنکابن راهی منطقه کرد. (همان، پ ۲۲، ص ۱۰۵).

۳- همان، پ ۱۵، ص ۶۸.

۴- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۲۹.

۵- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۱۵۶ و ۱۵۷.

یـا علل دیگر قسـمتی از اراضـی ایران که محل قشـلاقی ایل گوران و دارای معادن نفط بوده، جزء بینالنهرین محسوب شـده، و یک عـده از ایل گوران از همان موقع دیگر به خاک ایران مراجعت ننمودهاند. فقط قسـمتی از طایفه دلو تبعه بینالنهرین و بقیه عموماً تبعه دولت ایران میباشند.»(۱)

 جنازه ایمبری در همدان

خبر های رسـیده از همـدان حاکی است که جنازه ایمبری امروز وارد همدان شد. نظامیان شـهر احترامات از پیش تعیین شده را به جا آوردند.(۲)

 ورود تقیزاده به ایران

سیـدحسن تقیزاده که پیش از این مقیم آلمـان بود و سـال گذشـته ریـاست هیأت مذاکرهکننـده ایرانی را در شوروی به عهـده داشت، در پی رسیدن به کرسی مجلس، امروز وارد بندرانزلی شد.(۳)

 مذاکره پارسیان هند با کمالالملک

تعدادی از پارسـیان هند که اخیراً برای بازدید و زمینهسنجی برای امور تجاری به ایران آمدهاند، در آخرین مرحله از سفر خود در تهران از مـدرسه صـنایع مستظرفه تحت ریـاست کمالالملـک دیـدن کردنـد. آنهـا در این ملاقـات «راجع به تهیه مجسـمه فردوسـی شاعر شـهیر ایرانی با آقای کمالالملک مـذاکراتی نمودهانـد که در طهران ساخته و نصب شود. و به قرار معلوم آقای کمالالملک مخارج تهیه و نصب مجسـمه مزبور را به ده هزار تومان تخمین نموده بودنـد.» پارسـیان هند حاضـر شدند نیمی از این مبلغ را بپردازند.(۴)

 انتقاد روزنامه العراق از یک نقاشی

روزنامه العراق در شـماره امروز خود با چاپ مطلبی به اسم «غرور ایرانی» ضـمن اشاره به کشـیده شـدن تصویری از رضا خان، که روبهروی خرابه طـاق کسـری و کنـار رود هـای دجله و فرات ایسـتاده، نـوشت که این نقاشـی نشاندهنـده «غروری است از کودکان ایرانی که طوق های تعویـد و دعا هنوز در گردنشان آویزان است و نمیداننـد که عراقیها از این قبیل مضـحکه ها هیچ پروایی نداشته و تمام آن را به نظر حقارت و تمسخر مینگرند.»(۵)

 تکذیب قاچاق از مرز های آذربایجان

پس از رسـیدن گزارش هـایی به وزارت امور خـارجه، مبنی بر همکـاری نظامیـان سـرحدی با قاچاقچیان و انعکاس موضوع به لشـکر های شـرق و شـمال غرب، فرمانـده قشون آذربایجان امروز در نام های که به وزارت جنگ فرسـتاد، موضوع را تکذیب کرد و نوشت: «مأمورین نظامی ممکن نیست که همـدست شـده، قاچاقها را عبور دهند؛ همیشه در جلوگیری از قاچاقها جدیت

نمودهاند.»(۶)

 تأمین هزینه های دکتر کیلمور

وزارت معارف با ارسال نام های به هیأت وزرا نوشت که دکتر کیلمور فرستاده مجمع اتفاق ملل به ایران برای تهیه گزارش از وضعیت صحی مملکت به زودی راهی قزوین، همدان، کرمانشاه و قصرشیرین خواهد شد. تاکنون هفتصد تومان وجه تخصیصی هیأت دولت جهت مصارف تحقیقاتی پزشك یادشده به پایان رسیده و در ماه اول اقامت او مصرف شده است. «برای تتمه مخارج و مصارف مشارالیه تا مدتی که در ایران اقامت دارد مبلغ یک هزار تومان دیگر لازم است.» همچنین وزارت معارف از وزارت داخله تقاضا کرد حاکمان شهر های یادشده را از مسافرت دکتر کیلمور باخبر نماید تا با وی مساعدت شود.(۷)

(تصویر) روزنامه فکر آزاد هنگام انتشار در مشهد

(تصویر) کمالالملك غفاری

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۴۸.
۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۶، ص ۲.
۳- همانجا.
۴- همان، شم ۱۶۵۵، ص ۲.
۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۳-۸-۳۰-۱۳۰۳.
۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۱، ص ۱۲۰.
۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۲۳۸۳۸، صص ۷ و ۸.

ص: ۲۵۰

 سه شنبه

۲۸ مرداد ۱۳۰۳

۱۹ اوت ۱۹۲۴

۱۷ محرم ۱۳۴۳

 زمینه چینی رضا خان برای بر هم زدن استیضاح

بـا وجود امکـان مراقبت از ورود شـمار تماشاچیـان برای جلسه امروز، «از صـبح عـده تماشـاچی همینطور رو به ازدیاد گـذارد. بالاـخره جمعیت فشار آورد و بـدون بلیط داخل صـحنه پارلمان گردیـد. عـده تماشاچی همینطور رفته زیاد میشـد.»(۱) اما اینان بیشتر از نظامیان سازمان یافته بودند که با حمایت حکومت نظامی و نظمیه، با تغییر لباس به مجلس آمده بودند.

همایـنان هنگـام ورود آیـت الله سـیدحسن مـدرس بـه صـحن مجلس، شـعار مرده بـاد مـدرس، زنـده بـاد سردارسـپه سـر دادند.(۲)روزنـامه ایران مینویسـد که فقـط صـدای زنـده بـاد رئیسالوزراء بلنـد شـد و «از قرار معلوم آقای مـدرس برخلاف آن اظهاری کردند.»(۳)

اظهار مدرس به کسانی که علیه او شـعار دادند این بود: «اگر مدرس بمیرد دیگر کسـی به شـما پول نخواهد داد.» با ادامه شعار مرده باد علیه آیت الله مـدرس، وی نیز فریاد زد: «زنـده باد مـدرس، مرده باد سردارسپه.» مـدرس که با دیدن این صـحنه ها از ورود به صـحن خودداری کرده بود، راهی اتاق فراکسـیون اقلیت شـد. این بار مدرس در پاسخ به شـعار هایی علیه او، از همان اتـاق بالاسـر، خود را از پنجره بیرون آورده و تکرار کرد: «زنـده بـاد مـدرس، مرده باد سردارسپه.» با وجود تهاجم تعـدادی از نماینـدگان اکـثریت به مـدرس، رضـا خـان هم که عنـان خـود را از دست داده بود، به طرف مـدرس رفته بـا مشت به او حمله میکند، اما چند تن از اطرافیان او را از این کار بازمیدارند. رضا خان رو به مدرس میگوید: «شـما محکوم به اعدام هستید. شـما را از بین خواهم برد.»(۴)

جلسه صـبح مجلس شـورای ملی، به واسـطه رخـداد وقـایع یادشـده، رسـمیت نیـافت و استیضـاح مطرح نشـد. مؤتمنالملـک در لحظاتی توانست جلس های خصوصـی و فوری منعقـد کنـد که در آن تصویب شد، ادامه جلسه استیضاح ساعت ۳ بعد از ظهر باشد.(۵)

 ضرب و شتم مدرس و همراهان او

پس از عـدم انعقـاد مجلس «مـدرس به اتفـاق میرزاعلی کـازرونی و حـایریزاده و یزدی سه نفری از مجلس خارج شدنـد که به طرف منزل هایشان بروند. از درب مجلس که خارج شدند کمکم عد های دور آنها را گرفتند و به کوچه سـپهسالار رسـیدند.

ناگهان عد های از اراذل و اشرار که قبلاً تحریک شده بودند به طرف مدرس و کازرونی و حایریزاده حملهور گردیدند. نایب چلویی سیلی محکمی به صورت مدرس زد. سایرین نیز ضرباتی به حایریزاده و کازرونی وارد ساختند؛ مخصوصاً که یک ضربه شدیدی با چوبدست به کازرونی وارد آمده بود. عمامه حایریزاده را نیز به یغما بردند. ولی حایریزاده به خانه داورپناه برده، در را به روی خود میبندند. دیری نگذشت که در این گیرودار اهالی سرچشمه و خیابان نظامیه جمع شده و به اشرار حمله نمودند. زدوخورد بین دو دسته درگرفت و جنجال غریبی برپا گردید. بالاخره همین که اشرار عاقبت کار را وخیم دیدند، تحمل مقاومت نیاوردند و فرار را بر قرار ترجیح دادند. مردم، مدرس و کازرونی و حایریزاده را با حال اجتماع مشایعت کرده، هر یک از آنها را به منزلشان رسانیدند. از این سه نفر فقط میرزاعلی کازرونی که ضربات وارده به او خیلی شدید بود بستری شد ولی ضمن نام های که به رئیس مجلس نوشت، علت عدم حضور خود را در جلسه توضیح داد.»(۶)

 جلسه عصر مجلس شورای ملی و سخنان ملکالشعرای بهار

جلسه عصر مجلس شورای ملی، بدون حضور اقلیت بر پا شد. ملکالشعرای بهار به نمایندگی از اقلیت، با اشاره به برقراری حکومت نظامی، دستگیری و تبعید همفکران ایشان، توقیف روزنامه های همعقیده، حاکمیت سانسور و فشار بر اقلیت مجلس، بر نبود امنیت برای نمایندگان فراکسیون اقلیت تأکید کرد. بهار با اشاره به توهین هایی که صبح در محل مجلس و بعد از ظهر در خیابان نسبت به مدرس و همراهان او انجام شد گفت که مجلس در برابر سلب مصونیت از اقلیت مجلس چه اقداماتی خواهد کرد؟ و برای جبران آن چه کاری انجام میدهد؟ مجلس چطور میتواند مصونیت را پس از این حوادث تأمین کند؟ بهار گفت که مجلس باید ابتدا به این امور رسیدگی کند و سپس استیضاح در حدود قانون به عمل آید. بهار پس از سخنان خود از صحن مجلس خارج شد.(۷)

 درخواست رضا خان برای رأی اعتماد مجلس به کابینه

با این که موضوع استیضاح از طرف اقلیت مجلس، با توجه به وقایع پیشآمده در صبح امروز، مسکوت گذاشته شد و به زمان

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۶، ص ۱..

۲- مدرسی، مرد روزگاران...، ص ۲۰۳.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۶، ص ۱.

۴- مدرسی، مرد روزگاران...، صص ۲۰۳ و ۲۰۴.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۶، ص ۱.

۶- مدرسی، مرد روزگاران...، صص ۲۰۴ و ۲۰۵؛ مدرس و مجلس نامه ها و اسناد، ص ۱۱۵. نظمیه هم در این مورد گزارشی داد که حکایت از مراقبت مأموران این اداره از نمایندگان میکند. در این گزارش آنچه از ضرب و شتم نمایندگان آمده، زمین خوردن آیت الله مدرس و افتادن عمامه کازرونی است. در مقابل محمدعلی خان مأمور نظمیه از دست اوباش کتک سختی خورده، بیهوش میشود. (سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۰۸۳۹، ص ۲).

۷- مدرسی، مدرس، ج ۱، صص ۸۷ و ۸۸.

دیگری احاله گردیـد، اما رضا خان در جلسه عصـر مجلس، دو بار تقاضا کرد که به دولت او رأی اعتماد داده شود. با توجه به اصـرار او و دیگر نمایندگان اکثریت، مؤتمنالملک پذیرفت که رأیگیری شود. هر چند این شیوه از رأیاعتماد پیش از این سابق های در مجلس شورای ملی نداشت، رأیگیری شد و ۹۱ تن از نمایندگان قیام کرده، به دولت رضا خان رأی اعتماد دادند.(۱)

رضـا خـان هنگـام خروج از مجلس، مورد اسـتقبال کسـانی قرار گرفت که از قبـل در محوطه بهارسـتان اجتماع کرده بودنـد و خودرو او گلباران شد.(۲)

 روز استیضاح و مطبوعات

در غیـاب جرایـد تعطیـل شـده طرفـدار اقلیت مجلس، روزنامه کوشـش، از روزنامه های وفادار به رضا خان، استیضاح را «بهانه جـویی اقلیـت» خوانـد کـه میخـواست دولـت را کـه «موجـد حیـات نـوین و مؤسـس عظمـت و اهمیـت کشـور ایران اسـت» به پاسخگویی وادارد که در ن هایت مأیوس شـد،(۳) امـا هیچیـک از جرایـد طرفـدار دولت به جزئیات حوادث رخ داده پیش از شروع استیضاح، علت مسکوت ماندن آن و همچنین سخنان ملکالشعرای بهار اشار های نکردند.(۴)

 توضیح امیرلشکر غرب از عزاداری های محرم در غرب کشور

امیرلشـکر غرب، امروز به رضا خان اطلاع داد که از ابتدای محرم تاکنون «با وجود دسـیسه و تحریکاتی [که] برای اغتشاش در کلیه نقاط غرب در کار بود، اتفاق سویی رخ نداده، فقط در علیگودرز [الیگودرز] دسـتجات سـینهزن برای استخلاص یک نفر از رؤسای طوایف که در توقیف قشونی بود پافشاری نمودند، در نتیجه یک نفر از آنها و یک نفر نظامی مجروح شدند.»(۵)

 نگرانی های شیخ خزعل

تلگرام هـایی که حـاکم خوزسـتان و امیرلشـکر غرب، امروز به مرکز فرسـتادند، نشان میدهـد که شـیخ خزعل به شـدت نگران احکامی است که برای املاک او صادر شده و از این جهت همکاری هایی که پیش از این با دولت انجام میداد، معلق گذاشته است. ثقهالملک، حاکم خوزسـتان، نوشت که شـیخ خزعل اکنون در میان عشایر بنیطرف و فلاحی است و حتی عد های سوار هم در ناصـری حاضـر کرده، دچـار یـأس و نگرانی از مرکز است. او قرار است پس فردا وارد ناصـری شود. «تصور میکنم همه مقصود او ابطال حکم املاک است و تلگرافات حضـرت اشـرف را ببیند» نگرانی هایش برطرف میشود.(۶) امیرلشکر غرب نیز با این توضـیح که شـیخ خزعل آماده شده بود در سـرکوب والی پشتکوه با اردوی غرب همکاری کند و یکی از پسر هایش را همراه رئیس امنیه خوزسـتان حرکت دهد، اینک از همکاری خود سر باز میزند. شیخ میگوید قول داده بودند علاقهجات او در پناه قشون محفوظ میمانـد، ولی اکنون برای تمام ابواب جمعی او مأور تعیین کردهاند. این در حالی است که پنجاه هزار تومان برای خریـد دو زرهپوش به قشون داده و مالیـاتی که مککرمـک، مسـتشار مـالیه، برای او تعیین کرد، بـدهی هـای مالیاتی او را تسویه کرده است. امیرلشکر غرب مینویسد که همهگونه اطمینان برای آسوده کردن خاطر او داده است.(۷)

 سرنوشت هواپیمای اعزامی به لشکر غرب

هواپیمایی که پس از درخواست های مکرر امیرلشکر غرب از تهران به طرف خرمآباد پرواز کرد، ساعت ۹ صبح ۲۶ مرداد در دو فرسنگی عراق (اراک) فرود آمد و لاستیک های آن پاره شد. احمد خان امیراحمدی، فرمانده لشکر غرب، امروز با ارسال این خبر افزود که با لاستیک های خودرو چرخ های هواپیما ترمیم شد و پس از ۳۷ ساعت امروز در بروجرد نشست. از آنجا که این هواپیما امکان پرواز مجدد نداشت، امیرلشکر غرب درخواست کرد برای پخش اعلامیه های تهیه شده روی سر طوایف لُر، لازم است برای فردا یک هواپیمای دیگر به این منطقه پرواز کند و با خود لاستیک هم بیاورد تا بتوان آن را به تهران بازگرداند.

وزارت جنگ نیز بلافاصله پاسخ داد که فردا صبح یک هواپیمای آلمانی با لوازم درخواستی خواهد آمد. «ولی چون توقف آنها در خارج [از پایتخت] برای دولت خیلی گران تمام میشود، مستدعی است پس از دو سه روز امر به عودت آنها فرمایند.»(۸)

 مزاحمت مدعیالعموم کرمانشاه برای حکومت نظامی

امروز به رضا خان اطلاع داده شد که آقاحسین، مدعیالعموم عدلیه کرمانشاه «موجب شکایت اهالی گردیده» و حاکم نظامی شهر خواستار انفصال اوست.»(۹)

 پسر میرزای شیرازی در راه مشهد

رئیس تیپ فارس، فضل الله زاهدی، امروز به وزارت جنگ خبر داد که آقامیرزاابوالفضل پسر میرزای شیرازی برای زیارت عازم خراسان است و به طرف تهران حرکت کرده است. «مشارالیه در قضایای گذشته [= جمهوریخواهی و تغییر سلطنت] جزء موافقین [دولت] بوده» است.(۱۰)

 مقصر شناختن رئیس تلگراف خانه ملایر

در پی تنش هایی که میان رئیس نظامیان ملایر با رؤسای ادارات این شهر (پس از توزیع شبنامه ضددولتی) پیش آمده بود، امیرلشکر غرب امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان، رئیس تلگراف خانه ملایر را مقصر دانست و نوشت: «کلیه تحریکات و دسایس از ناحیه رئیس تلگراف خانه ملایر میباشد که شروع به انتریکاتی بر ضد قشون نموده» است. وی خواستار تعویض او شد.(۱۱)

 تجلیل از جنازه ایمبری

ثقهالملک حاکم خوزستان، امروز به رضا خان نوشت که جنازه ایمبری با کشتی از محمره (خرمشهر) رد میشود. «اگر محتاج به احترامات است امر و اجازه مرحمت فرمایند.»(۱۲)

□ تکذیب تعرض به کارمند کنسولگری شوروی در اردبیل

پس از شکایتی که سفارت شوروی از تعرض عزاداران شهر اردبیل به یکی از کارکنان کنسولگری شوروی در این شهر به دولت کرد (ر.ک: ۱۹ و ۲۱ مرداد) امروز سرتیپ ابوالحسن خان رئیس نظامیان اردبیل، موضوع را یک بار دیگر قویاً تکذیب نمود و درخواست کرد کمیسیونی برای حقیقتیابی با مسئولان روسی تشکیل شود.(۱۳) رضا خان نیز به عنوان رئیسالوزراء با جمعبندی همه گزارش های رسیده از اردبیل، طی نام های به وزیرمختار شوروی، موضوع را به اطلاع وی رساند.(۱۴)

□ گزارش تکمیلی از هیجان بندر جاسک

در پی تعرض یک نظامی به دکانداری در بندر جاسک و

۱- لوح مشروح، کتاب خانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی؛ روزنامه ایران، شم ۱۶۵۶، صص ۱ و ۲.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۱، ص ۱.

۳- همانجا.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۶، ص ۱.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۲۷۰.

۶- همان، پ ۱۹، ص ۴۸۶.

۷- همان، پ ۱۳، صص ۳۴ تا ۳۶. رضا خان پس از دیدن تلگرام امیرلشکر غرب پاسخ داد که «فقط در خصوص اراضی خالصه سوءتفاهمی حاصل شده، واِلّا من به هیچوجه قصد تعرض به سرداراقدس ندارم و اطمینان و امیدواری لازم به مشارالیه داده شده است. ولی لازم است از طرف شما نیز امیدواری کاملتری به مشارالیه داده شود که از دولت نگران نباشد.» (همان، پ ۱۳، ص ۳۳).

۸- همان، پ ۱۴، صص ۷۲ و ۷۳.

۹- همان، پ ۱۵، ص ۱۵۲. با این که هیچ اشار های به تعارضات مدعیالعموم یادشده با حکومت نظامی در این خبر دیده نمیشود و علت شکایت اهالی هم از وی روشن نیست، وزارت جنگ پس از دریافت این خبر در نام های محرمانه به وزیر عدلیه، معاضدالسلطنه، خواستار برکناری آقاحسین شد. (همان، پ ۱۵، ص ۱۵۱).

۱۰- همان، پ ۱۸، ص ۳۱۱.

۱۱- همان، پ ۱۵، ص ۸۹. وزارت جنگ پس از دریافت این خبر، از وزیر پست و تلگراف خواست، بنابر دستور رضا خان، رئیس تلگراف خانه ملایر برکنار شود (همان، پ ۱۵، ص ۸۸).

۱۲- همان، پ ۱۹، ص ۴۹۶. دستور داده شد «همه قسم احترامات معمول دارند.» (همان، پ ۱۹، ص ۴۹۵).

۱۳- همان، پ ۵، ص ۴۵۴.

۱۴- همان، پ ۵، ص ۴۵۳.

اعتراضـات پیش آمـده (ر.ک: ۱۰ مرداد) کـارگزاری بنـدرعباس امروز در تکمیـل آن خـبر نـوشت کـه دکانهـا دو روز تعطیل کردند و رئیس قشون هم حکم به حبس نظامی خاطی داد و از دکاندار کتک خورده هم معذرت خواسته شد. در این گزارش آمـده است که در جاسک نو، شـصت خانه رعیتی وجود دارد و تعداد دکانها با این قیاس قابل حدس است. انگلیسـها و هندی های ساکن در این بندر مایحتاج خود را بدون مراجعه به مغازهداران این جا و از طریق دولت خودشان تهیه میکنند.(۱)

 درخواست کنسول انگلیس برای محافظت از مستر سلیک

کنسول انگلیس در کرمانشاه، از لشکر غرب خواست سه نظامی برای همراهی و محافظت «مستر سلیک» از متخصصان کمپانی نفت جنوب که از سرپل ذهـاب عـازم حسن آبـاد است، اختصـاص دهـد. موضوع امروز به وزارت جنگ اطلاع داده شـد و با دستور رضا خان، موافقت شد که از انگلیسی یادشده محافظت شود.(۲)

 تحرکات ب هاییان در کرمان

در پی گزارش پیشکار مـالیه کرمان، از امکان بروز پیشآمـد هایی که در اثر احضار مأموران مالیه زرنـد به کرمان رخ میدهـد، وزارت جنگ امروز به امیرلشکر جنوب دسـتور داد به اداره مالیه کرمان مساعـدت کند. این تحرکات از زمانی شـروع شد که امین مـالیه کرمـان، میرزاصالـح خان، که یک ب هایی است، حشمتالسـلطان و میرزامحمود خان دمکرات را از زرنـد به کرمان احضـار کرد. امیـن مـالیه کرمـان، این دو را خلافکـار میـدانست. قرار بـود در اعـتراض به این احضـار، گروه هـایی از مردم در تلگراف خـانه یـا منزل یکی از علماء تحصن کننـد. از سوی دیگر ب هاییها برای [حمایت از امین مالیه] «مشـغول تهیه تلگراف های جعلی» و مخابره آنها هستند.(۳)

 گروگیری ۵۰ بره از خاک ترکیه

یکی از افراد وابسته به طایفه خلیکانلو که برای مطالبه طلب خود به خاک ترکیه میرود، توقیف و خلعسلاح میشود. وی شبانه به ایران فرار میکنـد و همزمان در اقدامی متقابل ۵۰ رأس بره را از خاک ترکیه به ایران میآورد. فرمانـده قشون آذربایجان پس از شنیدن خبر دسـتور میدهد، بره های دزدیده شده تحتنظر قشون باشد تا کمیسـیون مشترک مرزی ایران و ترکیه برای مبادله این نوع سرقتها تشکیل شود. عبد الله طهماسبی امروز با ارسال این خبر به وزارت جنگ نوشت که رعیت ایرانی مقصر است.(۴)

 دستور جلوگیری از ورود افراد بیتذکره

فرمانـده قشون آذربایجـان، امروز بـا ارسال نام های محرمانه به وزارت جنگ نوشت که به فرمانـدهان مناطق مرزی آذربایجان دسـتور داده شد از ورود افراد بدون تذکره جداً جلوگیری کنند تا بدین وسیله از ورود مجهولالهویه ها و قاچاق به خاک ایران ممانعت شود.(۵) (ر.ک: ۲۷ مرداد)

 دستور توقیف اموال بدهکاران به تیمورتاش

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان به امیرلشکر شرق دستور داد «مطالبات آقای سردارمعظم [خراسانی/تیمورتاش] را از زوار و حاجامینالتجار و حاج طبسی ... وصول و یا املاک وثیق های [که] در خواف واقع است به تصرف کسان ایشان داده، نتیجه را اطلاع دهند.»(۶)

 تذکرات وزارت داخله به حاکم خوزستان

وزارت داخله امروز با ارسال تلگرام رمز به حاکم خوزستان، با این توضیح که خوزستان تاکنون آرام بوده، اما پس از ورود شما اخباری میرسد که حکایت از ناآرامی در آن منطقه دارد، دستور داد که گزارشی جامع راجع به اوضاع خوزستان و حوادثی که در رامهرمز گذشته به این وزارت خانه فرستاده شود. در این نامه آمده است که خبر های روزنامه ستاره ایران میگوید تفنگداران شیخ خزعل وارد اهواز شده و رویّه مبارزه با مأمورین دولت در پیش گرفتهاند یا برخی از مأموران دولتی علناً تبلیغاتی میان رؤسای دوایر دولتی میکنند که حضور مستشاران انگلیسی در مملکت ضروری است. وزارت داخله نوشت که چرا از این قضایا گزارشی تاکنون به این وزارت خانه نداد هاید؟(۷)

(تصویر) آیت الله سیدحسن مدرس

۱- همان، پ ۱۰، ص ۱۵۴.

۲- همان، پ ۱۵، صص ۲۷۱ و ۲۷۲.

۳- همان، پ ۳، صص ۴۸ و ۵۰.

۴- همان، پ ۱۲، ص ۳۷۷.

۵- همان، پ ۴، ص ۳۱.

۶- همان، پ ۸، ص ۱۳۲.

۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۱۵۵۷، ص ۳.

ص: ۲۵۳

 چهارشنبه

۲۹ مرداد ۱۳۰۳

۲۰ اوت ۱۹۲۴

۱۸ محرم ۱۳۴۳

 ممانعت روسها از عزیمت زایران به کربلا

فرمانـده قشون آذربایجان امروز اطلاع داد که نزدیک به ۷۰۰ نفر از مسـلمان های ساکن شوروی به عزم زیارت کربلا، خود را به مرز ایران رسانده، روسها مانع از عبور آنان میشوند. «به این واسطه هر شب چند نفری از آنها به طور قاچاق از سرحد عبور و داخل ایران میشونـد. و اگر آنها را گرفتار وتسـلیم روسـها نماینـد حتماً اعدام خواهند فرمود.» عبد الله طهماسبی افزود که منتظر دستور هستم.(۱)

 دستور تغییر حاکم رامهرمز

رضا خان در تلگرامی که به امیر جنگ، حاکم بختیاری فرسـتاد، با توضـیح وقایع پیشآمـده در رامهرمز دسـتور داد «لازم اسـت فوراً یـک نفر حـاکمی که طرف اطمینـان و اعتماد باشـد برای رامهرمز تعیین و اعزام داشـته، به این وضـعیت خاتمه دهیـد.»(۲) وقایع گزارش شده به وزارت جنگ چندان مطابق واقع نبود و رضا خان که بدون تحقیق کامل دستور های دفعی صادر میکرد، این بار نیز مطابق همان رویه خواستار تغییر حاکم رامهرمز شد.(۳)

 تکذیب تحرکات عثمان آخوند

پس از خبری که موفقالـدوله، حـاکم استرآباد، از عزیمت عثمان آخونـد با صـدها نفر ترکمن مسلح به طرف بجنورد به مرکز فرسـتاد، موضوع به امیرلشـکر شـرق و تیپ شـمال اطلاع داده شـد تا اقـدام مقتضـی را در برابر آن انجام دهند. حسـین خزاعی، امیرلشـکر شرق، امروز در پاسخ به این درخواست نوشت که موضوع صحت ندارد؛ مفتشی که به ترکمن صحرا فرستاده شد به کلی تکـذیب میکنـد. «معهـذا برای جلوگیری از اتفاقـات ناگهانی یک عـده پانصـد نفری به محل عبور تراکمه و شاهراه اعزام شدهاند.»(۴)

 اقدامات ضددولتی رئیس بلدیه قصرشیرین

به گزارش امیرلشـکر غرب، رئیس بلدیه قصرشـیرین علیه دولت تبلیغ و تحریک میکند «و نوشـتجاتی که از مخالفین مرکزی به او میرسد در محل های عمومی قرائت مینماید.» وی خواستار برکناری رئیس بلدیه قصرشیرین شد.(۵)

□ تقاضای سرکنسول شوروی برای مسکوت گذاشتن یک اعتراض

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، به رضا خان اطلاع داد که امروز با سرکنسول شوروی در تبریز ملاقات کرده، راجع به شکایت کنسول شوروی در اردبیل نسبت به بیاحترامی به یکی از کارکنان آن کنسولگری [توسط عزاداران اردبیل] سخن به میان آمد. سرکنسول گفت این مسئله رسماً تعقیب نشود و به طور خصوصی رسیدگی و خاتمه یابد. «دستور بدهید که فرمانده اردبیل برای تهیه مدارک و غیره توده را تحریک نکند؛ و لازم [به تهیه] مدرک نیست.» طهماسبی یادآور شد که پیش از این نیز مواردی مشابه به طور خصوصی خاتمه یافته بود، اما روسها دوباره مدعی شدند. «فدوی دستور دادم که مدارك و اسناد و شهود لازم را حاضر نمایند.»(۶)(ر.ک: ۲۸ مرداد)

□ دستور برکناری رئیس تلگراف خانه رامهرمز

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان به وزارت پست و تلگراف دستور داد از آنجا که رئیس تلگراف خانه رامهرمز حوادث اخیر آن شهر را به مرکز اطلاع نداده، او را احضار و دیگری را به جای او اعزام دارند.(۷)

□ فروش اسلحه های دست دوم

مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در لندن، امروز به سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، اطلاع داد که یک شرکت انگلیسی ۱۰ تا ۲۰ هزار تفنگ پنج تیر قشون انگلیس را که «نصف نو، بقیه قدری مستعمل ولی بیعیب» است، هر یک را به ۴۷ شیلینگ با سرنیزه، میفروشد. اگر خریدنی است، اطلاع دهید.(۸)

□ پناهنده شدن ۱۲ کرد ترکیه به ایران

سه زن و نُه مرد از کرد های ترکیه که نظامیان آن کشور را کشتهاند، قاچاقی وارد ایران شدهاند. نظامیان ترکیه در تعقیب این افراد به ناحیه سرداربلاغی آمده، متوقف شدهاند. «اکراد مزبور را فرمانده نظامی ماکو عجالتاً در میان ایل... منزل داده» است. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، با ارسال این خبر به تهران افزود که دستور دادهام مراقب تحرکات باشند.» نظر به این که در مقابل ملتجیان و فراریان ایرانی مقابله به مثل شده است، متمنی است به عرض مبارك برسانید امر فرمایند هر چه زودتر کمیسیون [مرزی]

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۳۸۹. وزارت جنگ پس از دریافت این تلگرام، از قول رضا خان پاسخ داد اشخاصی که به طور قاچاق وارد و عازم کربلا هستند «از سرحد خارج نمایند که به عتبات عالیات مشرف شوند.» (همان، پ ۵، ص ۳۸۸).

۲- همان، پ ۱۸، صص ۴۲۷ و ۴۲۸.

۳- امیرجنگ (غلامحسین خان بختیاری) حاکم بختیاری پس از دریافت این دستور گفت که حوادث رخ داده در رامهرمز به دستور حاکم خوزستان بوده، با این حال نایبالحکومه جدید معرفی میشود. (همان، پ ۱۸، ص ۴۲۶).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۵۶. درباره تحرکات ترکمنها، سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان کل قشون، در گزارش های مستمری که به سفارت انگلیس میداد، به وابسته نظامی این سفارت گفت که اوضاع در اطراف استرآباد همچنان ناامن است. دولت معمولاً ـ با به بازی گرفتن یکی از دو طایفه اصلی ترکمن صحرا، جعفربای و آتابای، یکی را علیه دیگری تهییج مینمود و آنان را کنترل میکرد، اما اینک هر دو علیه قشون متحد شدهاند. (FO E ۷۹۲۹/۲۵۵/۳۴)

۵- همان، پ ۱۵، ص ۱۵۰. رضا خان پس از دیدن این تلگرام دستور داد «به فوریت رئیس بلدیه قصر را از آنجا تبعید و خارج نمایند.» (همان، پ ۱۵، ص ۱۴۹).

۶- همان، پ ۵، صص ۴۵۱ و ۴۵۲. رضا خان پس از آگاهی از نظر جدید روسها دستور داد، «به سکوت» گذرانده شود. (همان، پ ۵، ص ۴۵۰).

۷- همان، پ ۳، ص ۱۴۵.

۸- همان، پ ۲۰، ص ۱۴۰. امان اللهمیرزا پرسید آیا ممکن است تفنگ های «نصف نو» را با همان قیمت ۴۷ شیلینگ خرید؟ (همان، پ ۲۰، ص ۱۳۹). همزمان به سلطان انصاری دستور داده شد به لندن برود و تفنگ های یادشده را معاینه و از کیفیت آن وزارت جنگ را باخبر کند. (همان، پ ۲۰، ص ۱۳۸).

تشکیل شود که زودتر قاتلین نظامیان و اکرادی که مرتکب قتل و غارت شده و به ترکها ملتجی شدهاند، تحویل کنند و در مقابل ما هم اکراد آنها را تحویل نماییم.»(۱)

 شیخ عبد الله در ارومیه

شیخ عبد الله از عمال سیدطه چندی است وارد ارومیه شده و راجع به املاک سیدطه درخواست هایی میکند. [بنابر مصوبه دولت علاقهجات سیمیتقو و اطرافیان نزدیک او چون سیدطه خالصه اعلام شده است.] شیخ عبد الله میگوید اگر املاک سیدطه مسترد شود ابتدا برادرش شیخ مصلح و بعد سیدطه به ایران خواهند آمد. فرمانده قشون آذربایجان امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که «مقصود شیخ عبد الله و سیدطه به دست آوردن املاک و بدین وسیله پیدا کردن ارتباط مستقیم با ترکها و مخصوصاً با سامییبک» است. توقف شیخ عبد الله در ارومیه به مصلحت نیست و راجع به درخواست های او نیز موافقتی صورت نگرفت.(۲)

 اطلاعیه برای تأسیس مدرسه هواپیمایی

رئیس ارکان حرب کل قشون امروز با درج اطلاعی های در روزنامه ایران خبر داد که این سازمان در نظر دارد مدرسه هواپیمایی تأسیس کند. وی از داوطلبان ورود به مدرسه خواست با مراجعه به کلوپ ورزش صاحب منصبان، ثبتنام کنند. فارغالتحصیلان این مدرسه «با سمت طیارهچی یا میکانیکچی در قسمت هواپیمایی قشون» مشغول خدمت میشوند.(۳)

 اعضای کمیته مرکزی شیروخورشید سرخ ایران

جمعیت شیروخورشید سرخ ایران پس از به رسمیت شناخته شدن توسط کمیته بینالمللی صلیب احمر، کمیته مرکزی خود را معرفی کرد: رضا خان، رئیس؛ دکتر امیراعلم، نایب رئیس اول؛ دکتر لقمانالملک، نایب رئیس دوم؛ مجید آهی، منشی؛ محمدعلی اویسی، محاسب؛ مترجمالممالک، منشی؛ مدیرالملک، خزانهدار.(۴)

 شیوع مالاریا در شهریار

خبر های رسیده از شهریار حاکی است «مرض مالاریا که مخلوط به اسهال میباشد» در برخی از روستا های شهریار شایع و تاکنون چند نفر تلف شدهاند. اهالی منتظر هستند اقداماتی از مرکز انجام پذیرد.(۵)

 مصاحب ه روزنامه ایران با دکتر کیلمور

مخبر روزنامه ایران امروز با دکتر کیلمور، نماینده صحی مجمع اتفاق ملل، گفتوگو کرد. دکتر کیلمور که دوماهونیم است درایران بسر میبرد، آبوهوای این کشور را برای پیشگیری از امراض مسری بسیار خوب توصیف کرد: «آب و هوای ایران بهترین آب و هوایی است که من دیدهام. همیشه خورشید درخشان است، هوا خشک و صاف است، شبها خنک است.» وی

راجع به دو بیماری شایع مالاریا و سفلیس در ایران گفت: «راجع به مالاریا فقط اراده لازم است تا جلوگیری شود... در مالاریا، وسیله مؤثر، جلوگیری از بروز مرض است... در باب سفلیس، گرچه مرضی که در این مملکت من دیدهام به اندازه های که در اروپا شدت دارد نیست، ولی جلوگیری آن یک مسئل های است اخلاقی.»(۶)

 فرود هواپیما در بروجرد

پس از عدم کارایی هواپیمای اول که راهی بروجرد شده بود، امروز صبح هواپیمای دوم در بروجرد نشست تا علیه طوایف لُر وارد عملیات شود. این هواپیما نیز با اشکال مواجه شد و «ماگنت» آن از کار افتاد. امیرلشکر غرب امشب با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ درخواست اسباب یدک و بنزین کرد.(۷)

 نامه مؤتمنالملک به وزارت داخله درباره ضرب و شتم نمایندگان

مؤتمنالملک، رئیس مجلس شورای ملی، امروز با ارسال نام های به وزارت داخله نوشت که بعد از ظهر که آقایان مدرس، حائریزاده و کازرونی از خیابان نظامیه به طرف سرچشمه میرفتند، نزدیک عمارت محاسبالممالک، مورد ضرب و شتم گروهی از افراد قرار گرفتند. «مقتضی است قدغن اکید نمایید تفتیش و تحقیق لازم به عمل آمده، مرتکبین را تعقیب و نتیجه را اطلاع دهید.»(۸)در میان مدارک موجود در نظمیه گزارشی هست که نشان میدهد برخی از مرتکبین این حادثه همان روز دستگیر شدهاند.(۹)

(تصویر) مفتاحالسلطنه

۱- همان، پ ۱۲، صص ۳۷۵ و ۳۷۶.

۲- همان، پ ۲۳، ص ۴۰.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۶، ص ۱.

۴- همان، ص ۲.

۵- همانجا.

۶- همان، شم ۱۶۵۷، ص ۲.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۶۹. لوازم درخواستی امیرلشکر غرب یک روز بعد با خودرو فرستاده و خواسته شد «در مراجعت اتومبیل، موسیو [ناخوانا] مکانیسین را که با طیاره ثانوی به بروجرد اعزام شده، عودت دهند.» (همان، پ ۱۴، ص ۶۸).

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۸۱۴، ص ۱. قاسم صوراسرافیل، کفیل وزارت داخله در پاسخ به این نامه نوشت که به حکومت نظامی گفته شده مرتکبین را تعقیب و نتیجه را اطلاع دهند. (همان، صص ۲ و ۳).

۹- همان، سند شم ۲۹۳۰۰۰۸۳۹، ص ۳۹.

ص: ۲۵۵

 پنجشنبه

۳۰ مرداد ۱۳۰۳

۲۱ اوت ۱۹۲۴

۱۹ محرم ۱۳۴۳

 مخالفت آمریکا با عفو قاتلان ایمبری

کرنفلد، وزیرمختار آمریکا در تهران، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، با تقاضای سرتیپ مرتضیقلی خان، حاکم نظامی تهران، مبنی بر عفو قاتلان ایمبری، مخالفت کرد.(۱) «پس از دریافت حکم محکمه نظامی توسط سرتیپ مرتضیقلی خان، حکمران نظامی طهران، دوستدار اسامی اشخاصی را که محکوم به اعدام شده بودند و نظریات محکمه دایر بر عفو و اغماض درباره مقصرین را به عرض دولت متبوعه خود رسانید. دولت متبوعه دوستدار اسامی اشخاصی را که محکوم به اعدام شده بودند و نظریات محکمه دایر بر عفو و اغماض درباره مقصرین را به عرض دولت متبوعه خود رسانید. دولت متبوعه دوستدار به این عقیده است که اگر نظریه محکمه دایر بر عفو و اغماض درباره سیدحسین و مرتضی، تابین قشونی، مورد قبول یابد، تأثیر خیلی بدی خواهد نمود، چون که تقصیر آنها کاملاً ثابت و مسلم گردیده است. راجع به علی، نظریه دولت دوستدار قریباً به اطلاع مبارک رسانیده خواهد شد.»(۲)

 خدمات مرگ ایمبری به رضا خان

بونزوم، وزیرمختار فرانسه در تهران، در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه کشورش فرستاد، با اشاره به خبر های مضطربکنند های که از یک ماه پیش درباره رضا خان به گوش میرسید، نوشت که موضوع استیضاح اقلیت مجلس [در رأس این نگرانیها بود.] اما «مرگ کنسول ایالات متحده آمریکا به او خدمت کرد تا بتواند بهان های جهت از سر وا کردن مخالفانش پیدا کند. به این طریق آدم های مزاحم و پرسر و صدا، لت و پار شدند.» بونزوم میافزاید که رضا خان که فارغ از اجرای مقررات دینی شیعه به نظر میرسد و به زحمت میتواند تنفرش را از ملاها پنهان کند در روز های ماه محرم بیآنکه ریش خود را بتراشد، در مراسم عزاداری شرکت کرد و به مساجد کمک نمود.(۳)

 پاسخ علمای اصفهان به مدرس

علمای اصفهان امروز پاسخ آیت الله مدرس را به تهران فرستادند.(۴)مدرس در نامه خود از علمای اصفهان خواسته بود که اتحاد خود را در شرایط ویژه فعلی حفظ کنند و علیه آنچه که خلاف آیین اسلام [در دولت] میگذرد مقاومت نمایند. (ر.ک: ۳ مرداد) این نامه نیز همچون نامه مدرس در سانسور لشکر جنوب ضبط و نسخهبرداری شد. نظر به اهمیت نامه متن آن در پاورقی میآید.(۵)

□ رویارو قرار دادن حاکمان بختیاری و شیخ خزعل

امروز تلگرامی که با لحنی تند تنظیم شده بود، به امضای رضا خان برای ایل خانی و ایلبیگی بختیاری ارسال گردید و از اینکه هنوز امیرمجاهد برخلاف قراری که گذاشته شده بود به اروپا برود، در آن صفحات متوقف است ابراز تعجب شد. در این تلگرام آمده است که شیخ خزعل هم خیال مخالفت دارد. اگر در مخالفت خود باقی بماند «قلع و قمع مشارالیه به عهده ایل بختیاری واگذار خواهد گردید.» رضا خان از خوانین حاکم بختیاری خواست برای مرتفع کردن حوادث رامهرمز یکی از مخاطبان او به آن شهر حرکت کند.(۶)

□ دستور توقیف املاک امیرمجاهد

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان به امیرلشکر جنوب دستور داد املاک امیرمجاهد توقیف و دستگیری او از ایل خانی و ایلبیگی خواسته شود.(۷) بنا بود به شرط خروج امیرمجاهد از ایران، املاک او با ضمانت قشون، تحت مالکیت خود او باشد.

□ دستور حرکت اردوی نظامی به طرف بهبهان

رضا خان امروز به لشکر جنوب دستور داد، برای جلوگیری از تحرکات حسین خان بهمئی، اردوی نظامی به طرف بهبهان حرکت کند. وی افزود که امکان دارد این قضیه به تحریک شیخ خزعل بوده باشد و عواقب آن بسط و توسعه پیدا کند. [همه این قضایا] پس از تلگرام اشتباهی که [راجع به املاک شیخ خزعل] به او مخابره شد پیش آمده است. وی از محمود آیرم خواست که ریاست اردوی نظامی به بهبهان را به سرتیپ فضل الله زاهدی بسپارد.(۸) (ر.ک: ۲۳ مرداد)

□ نامه رضا خان به حاکم خوزستان

رضا خان امروز با ارسال نام های به حاکم خوزستان گفت

۱- این نامه معلوم میکند که قاتلان ایمبری دو نظامی بودهاند و دادگاه آنها تشکیل و حکم اعدامشان صادر شده است.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۳۰۳.

۳- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۵۸.

۴- نشانی آیت الله مدرس در این نامه چنین نوشته شده است: طهران، سرتخت، کوچه حاجآقاعیسی، نمره ۷.

۵- «خدمت حضرت مستطاب عمادالایمان حجتالاسلام آقای مدرس دامت برکاته. به عرض عالی میرساند رقیمه محترمه مورخه ۲۲ ذیحجه زیارت و جناب شریعتمدار ملاذالانام آقای صدرالاسلام سلمه الله هم شرح مذاکرات که کاشف از نیات پاك و مقاصد اسلامپرورانه حضرتعالی میباشد، مفصلاً اظهار نمودند. این داعیان خدام شریعت مطهره نظریات صائبه و افکار ثاقبه آن وجود محترم که پیوسته در حفظ مراسم شریعت مطهره و اعلاءکلمه مقدسه اسلامیه و جلوگیری از دسیسه و اسبابچینی معاندین و مخربین دین مبین اعمال داشته و دارند، تقدیس نموده، حقیقتاً استقامت در مقابل تهاجمات طبیعین و مرتجعین عموماً و مساعی جمیله[ای] که در این موقع باریك مبارزه کفر و اسلام به منصه ظهور رسیده خصوصاً عالم اسلامیت

را روشن و امام زمان عجل اللهفرجه را مسرور و اسلامیان را مفتخر گردانیده، بدیهی است با تمام قوا با مقاصد مشروعه اسلامیه پیوسته همراه و چنانچه در مرقومه محترمه اشاره شده که در این موقع مهم مسئولیت عمده متوجه روحانیین میباشد، باید در تحت جامعه روحانیت در ظل توجهات ولیعصر عجل الله فرجه قیام به وظایف روحانیت و حفظ مراسم دیانت و جلوگیری از خیالات باطله اعادی دین مبین و مقاصد مرتجعین و اشاعه منکرات شده، تغافل نشود و به همین نظریه هیأت محترمه علمیه اصفهان تشکیل و در اداء وظایف مذهبی ساعی و جاهد است و تصمیم قطعی دارد که رشته مکاتبات و مخابرات را با سایر علماء اعلام و حجج اسلام بلاد، خاصه با هیأت علمیه طهران و مرکز ایران مفتوح و برقرار و تقاضا دارد که از آن طرف هم از معاضدت فکری و عملی با این هیأت مضایقه و مسامحه روا ندارند و باب مراسلات را دائر داشته، انشاء الله تعالی با وحدت کلمه موفق به وظایف دیانت روحانی بوده باشیم. و الله هوالموفق (هیأت علمیه اصفهان). شیخ نور الله نجفی (عبدالراجی نور الله بن محمد باقر)، داعی فشارکی (حسین منی و انا من حسینی)، الاحقر جلالالدین الموسوی (الراجی جلالالدین ابن محمد مسیح الموسوی)، الاحقر عبد اللهالحسینی النجفی (عبد الله بن محسن الحسینی)، داعی صدرالعلما (صدرالعلماء)، حقیر محمدهاشم کلباسی (محمدهاشم کلباسی)، احقر بهاءالدین نوری (بهاءالدین)، (صدرالاسلام)، احقر نجمالشریعه (نجمالشریعه)، (نظامالشریعه)، احقر الحسینی (علینقی الحسینی ثقهالاسلام)، داعی علی (الراجی علی بن مفید)، احقر مرتضی الحسینی (عبده مرتضی الحسینی)، اسد الله الحسینی (عبدالراجی اسد الله ابن محمد جعفر الحسینی)» (اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۲-۱۶، ص ۵۳۰).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۴۳۴.

۷- همان، پ ۱۶، ص ۶۴.

۸- همان، پ ۱۸، ص ۵۲. مراتب به امیرلشکر غرب نیز منعکس شد. (همان، پ ۱۴، ص ۲۲۱). تعداد نیرو های مستقر در بهبهان حدود ۶۰۰ نفر بود. در شوشتر ۱۴ سوار و ۱۸ پیاده، در دزفول ۷۱ سوار و ۱۵۹ پیاده مستقر بودند. (FO E ۷۹۴۱/۲۵۵/۳۴)

که اخباری که از خوزستان میرسد مایه حیرت است. اگر این حوادث «راجع به اراضی محمره (خرمشهر) و مربوط به اظهارات آقای سرداراقدس (شیخ خزعل) است، در این خصوص سه روز قبل تلگراف رمز به توسط جنابعالی در جواب سرداراقدس مخابره کردم و گمان نمیکنم از این بابت نگرانی باقی مانده باشد؛ و اگر راجع به مسائل دیگر است، چرا شما راپرت نداد هاید. البته فوراً وضعیات را بالاطراف اطلاع بدهید.»(۱)

 اشتیاق ترکمن های حسینقلی به تابعیت دولت ایران

بنابر گزارش های رسیده از بندرجز فشار روسها برای گرفتن مالیات از ترکمن های حسینقلی، منجر به درگیری نظامی و کشته شدن یک ترکمن و جراحت تعدادی دیگر شده است. اینک ترکمن های ساکن حسینقلی مشتاقاند به تابعیت دولت ایران درآیند. کارگزار بندرجز با ارسال این گزارش میافزاید، اگر این اتفاق بیفتد «خط سرحدی ایران و روس در اترک تعیین و حسینقلی که از نقطهنظر کوتاه شدن دست روسها از اتصال به حدود صحرای ترکمان ایران ن هایت درجه اهمیت را داراست، به دولت علّیه، حقاً متعلق گردد.»(۲)

 فرار از باجراه و نواقل

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ خبر داد که برخی از اتباع شوروی از آستارا وارد انزلی میشوند و از سرکنسولگری شوروی در انزلی تصدیقنامه چاپار سیاسی میگیرند و از این طریق از پرداخت باج راه و نواقل خودداری میکنند. وزارت امور خارجه تأکید کرد که چاپار سیاسی باید تصدیقنامه از سفارت کبرای ایران در مسکو داشته باشد. در این نامه تأکید شد، معافیت از باج راه و عوارض نواقل شامل روس هایی که از سرکنسولگری خود تصدیقنامه میگیرند، نمیشود.(۳)

 اجتماع هندی های معترض در مقابل کنسولگری انگلیس در دزداب

بنابر گزارش رسیده از دزداب بیش از ۹۰ نفر از هندی های طایفه سیک در مقابل کنسولگری انگلیس اجتماع کرده و نسبت به تعرضاتی که این کنسولگری به برخی از هندیها کرده، اعتراض نمودند. در نام های که امروز رضا خان به وزارت جنگ فرستاد ضمن ابلاغ این خبر از مأموران قشونی خواست در حفظ انتظامات بکوشند «و در جلوگیری از هندی های مزبور با موافقت نظر قونسولگری اقدام کنند.»(۴) حوادث یادشده وقتی شروع شد که کنسول انگلیس در دزداب ده هندی سیک را توسط نظامیان خودشان دستگیر و در صدد تبعید آنها برآمد. سیکها نیز تجارت خانه های خود را تعطیل کرده و علیه تبعید همردیفان خود در برابر کنسولگری انگلیس اجتماع کردند.(۵)

 پیگیری های نماینده اعزامی اهالی آبادان

در ادامه نامه هایی که نماینده اعزامی از آبادان راجع به شکایات اهالی این شهر از دستاندازی کمپانی نفت جنوب به مغازه ها

و خـانه هـای مردم به وزارت امور خـارجه مینوشت، امروز نیز بـا ارسـال نام های یادآور شـد که قرار است وزارت فوایـد عامه کمیسـیونی را برای رسـیدگی به شکایات اهالی در آبادان تشکیل دهد. در این نامه آمده است که به واسطه اقتدار شیخ خزعل و کمپانی نفت در آن ناحیه، تشـکیل کمیسـیون در خوزسـتان به ضـرر اهالی خواهد بود؛ این کمیسیون باید در مرکز شروع به کار کنـد. «هرگاه رسـیدگی به شـکایات در خوزسـتان ممکن بود، لزوم به حرکت داعی و تحمل خسارات کلی و طی مسافت نمیگردید. [مضاف بر این که] کفیل فواید عامه کاملاً با کمپانی همراه» است.(۶)

 ممانعت از ورود خودرو پستی دیپلماتیک شوروی

امیرلشـکر شـرق امروز اطلاع داد کـه اداره گمرک منطقـه از ورود خـودرو پسـتی دیپلماتیـک شـوروی ممـانعت کرده اسـت. کنسولگری شوروی هم تقاضـای رفع ممـانعت میکنـد. تکلیف چیست؟ در ذیـل تلگرام یادشـده آمـده است: «به وزارت مـالیه نوشته شود. به قید فوریت نوشته شود که مانع نشوند.»(۷)

 ابراز نظر رضا خان درباره امینالشریعه

رضـا خـان امروز بـا ارسال تلگرامی به قوامالملک یادآور شـد که «تاکنون هیچگونه اقـدام برخلافی از طرف آقای امینالشـریعه نماینده محترم فارس ابراز نشده، لازم است جنابعالی هم از طرز رفتار او مستقیماً اظهار رضایت و قدردانی نمایید. خاتمتاً تذکر میـدهم اطمینـان کامل دارم کسانی را که جنابعالی نامزد نماییـد، البته از اشـخاص صـحیحالعمل و خوب خواهنـد بود.»(۸) این تلگرام ظاهراً در پی مراسل های که قوامالملک درباره امینالشریعه به رضا خان ارسال کرده بود، برای او فرستاده شد.

 شکایت دوباره طلاب مدرسه پریزاد

بار دیگر طلاب مـدرسه پریزاد با فرسـتادن تلگرامی به رئیسالوزراء، از عـدم تحویل مزرعه خواجهربیع که با حکم قطعی عـدلیه در تصـرف مـدرسه پریزاد است، اما امیرلشـکر شـرق بـدون مجوز شـرعی متصـرف شده، شـکایت کردند. در این تلگرام آمده است: «اگر حکم قطعی عـدلیه و احکـام علمـا منسوخ شـده، خوب است اظهـار شود تا به محاکم خارجه و کفر تظلم شود... تا کی،تا چند باید در تحت ظلم و فشار باشـیم؟ و الله ب الله این قضـیه صورت سیاسـی ندارد. چرا اولیای امور این قدر مسامحه و از مظلومین غفلت [می]نمایند؟»(۹)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریـاست مؤتمنالملک تشـکیل جلسه داد و مواد باقیمانـده از لایحه نفت مورد بررسـی قرار گرفت.(۱۰) در جلسه امروز نماینـدگان وابسـته به فراکسـیون اقلیت در صـحن مجلس حاضـر نشدند، اما در مجلس حاضر بودند و در

۱– همان، پ ۱۹، ص ۴۸۹.

۲– همان، پ ۲۲، صص ۷۶ و ۷۷. موضوع به اطلاع رئیس تیپ شمال رسید.

۳- همان، پ ۳، صص ۱۵۵ و ۱۵۶.

۴- همان، پ ۱۰، ص ۲۷۸.

۵- همان، پ ۱۰، ص ۲۷۶. وزارت جنگ با ارسال نام های به وزارت امور خارجه ضمن توضیح ماوقع نوشت که اقدام کنسولگری انگلیس غیرقانونی است و باید به آن اعتراض شود. (همان، پ ۱۰، ص ۲۷۳).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۳-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲۰۴.

۸- همان، پ ۱۸، ص ۳۸۲.

۹- همان، پ ۹، صص ۳۰۳ و ۳۰۴.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۸، ص ۱.

نشست خصوصی حضور داشتند.(۱)

 جنازه ایمبری در کرمانشاه

جنازه ایمبری امروز به کرمانشاه رسید تا از آنجا به طرف مرز رفته، به بغداد رسانده شود. از بغداد جنازه را به خرمشهر آورده، راهی بوشهر خواهند کرد.(۲)

(تصویر) کرنفلد

(تصویر) ترکمن های شوروی

 جمعه

۳۱ مرداد ۱۳۰۳

۲۲ اوت ۱۹۲۴

۲۰ محرم ۱۳۴۳

 بیاعتمادی شیخ خزعل به رضا خان

شیخ خزعل امروز با یکی از اعضای کمپانی نفت جنوب (یا کنسولگری انگلیس) دیدار کرد و از بیاعتمادی خود نسبت به رضا خان گفت. وی تصریح کرد: «وعده های رضا خان به اندازه کاغذی که روی آن نوشته شده است ارزش ندارد.» در این دیدار مقام انگلیسی به شیخ میگوید: «در صورتی که وعده های سردارسپه را سفارت انگلیس تضمین و تصدیق نماید، موجب نگرانی و وحشتی برای ایشان باقی نخواهد ماند.» شیخ خزعل نیز اظهار داشت: «اگر سفارت وعده های قطعی و کتبی بدهد که قضایا به طور رضایتبخشی حل و تسویه خواهد گردید، مرضی خاطر» خواهد بود.

شیخ خزعل امروز با کنسول انگلیس هم دیدار کرد. این دیدار طولانی بود. شیخ خزعل که از به مخاطره افتادن علاقهجات خود در خوزستان وحشتزده بود از کنسول انگلیس شنید که مراتب را با سفارت خانه مطرح و پاسخ را به وی خواهد داد.

در این گزارش میخوانیم شیخ خزعل «مصمم است کلیه افراد قبیله خود را احضار کرده و آنها را به بیعت خود وادارد. مشارالیه به من اظهار داشت که به انداز های پیش نرفته است که بتواند عقب بنشیند و بایستی یا موفقیت حاصل کند و یا معدم گردد.» شیخ بارها به طرف انگلیسی گفت که امکان دارد اقدامات خصمان های علیه کمپانی نفت یا مأموران انگلیسی انجام و به او نسبت دهند. «بنده به او گفتم که در این مملکت هیچ چیزی مخفی نمیماند.»۱(۳)

□ دیدار حاکم خوزستان با شیخ خزعل

ثقهالملک، حاکم خوزستان، امروز با شیخ خزعل دیدار کرد و نگرانی های او را به رضا خان منعکس نمود. ثقهالملک مینویسد که شیخ به شدت نگران مایملک خود در خوزستان است؛ خوب است «تلگرافی به ایشان بشود که فرامین شما صحیح است؛ وزارت مالیه در اظهار خود اشتباه کرده بود.» وی افزود که شیخ از ناحیه قشون ابراز ناامنی میکند؛ میگوید دائم علیه من مشغول تحریک است. شیخ میگوید: «با وجودی که به سرهنگ باقر خان [رئیس قشون خوزستان] همه قسم محبت و مهربانی کردهام، در این اواخر بنای بعضی تحریک را گذارده، حتی زیر پای اولاد من نشسته، او را به عملیات مخالف دستور [داده] تشویق و ترغیب میکند.»(۴)

□ عملیات هوایی علیه طوایف لُر

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که دیروز و امروز «طیاره سیمرغ در تعاقب الوار متواری مشغول عملیات و محل های آنها را بمبارد نمود. تا روز دیگر نیز عملیات مداومت خواهد داشت، سپس به مرکز پرواز مینماید. طیاره شاهین در بروجرد و پس از وصول لوازماتش به طهران مراجعت مینماید. طیاره مزبور تاکنون عملیاتی ننموده و حتی در

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۲، ص ۱.

۲- همان، ص ۲.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷ تا ۱۵-۳۰-۲۹-۱۳۰۳. نکته حائز اهمیت در این گزارش آن است که مقام انگلیسی ریز دیدار خود با شیخ خزعل و مطالب مطرح شده را به دست دولت ایران رسانده است. همین موضوع در خبری که فردا درج شده، و به دیدار کنسول انگلیس با شیخ خزعل مربوط میشود، محل توجه است. (ر.ک: ۳۲ مرداد).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۴۷۹ و ۴۸۰. منابع انگلیسی این گفته شیخ خزعل را تأیید میکردند. آنها نوشتند که سرهنگ باقر خان آشکارا گفته است که دستور دارد در خوزستان درگیری پدید آورد، و در میان طوایف منطقه اختلاف ایجاد نماید. منابع انگلیسی معتقد بودند که سرهنگ باقر خان با کنسول شوروی در اهواز مرتبط است و امکان دارد گزارش های منتشر شده از طرف «رُستا» بر مبنای اطلاعات این سرهنگ تنظیم شده باشد. (FO E 7941/255/34)

منطقه جنگی نیز نبوده است.»(۱)

 خروج مدیر قانون از مجلس

روزنامه کوشش در شماره امروز خود نوشت که رسا، مدیر روزنامه قانون که چند روزی بود در مجلس توقف [= تحصن] داشت اخیراً از مجلس خارج شد.(۲)

 شنبه

۳۲ مرداد ۱۳۰۳

۲۳ اوت ۱۹۲۴

۲۱ محرم ۱۳۴۳

 استعفای هیأت دولت

منابع نیمهرسمی نزدیک به دولت همچون روزنامه ایران خبر دادند که امروز، پیش از غروب، ورق های که محتوی استعفای وزراء کابینه بود، به رضا خان، رئیسالوزراء تسلیم شد.(۳) رضا خان هم با این استعفا موافقت کرد. اما مدارک نشان میدهد که رضا خان به وزراء خود امر کرد استعفا دهند. «آخر اسد (مرداد) به آقایان وزراء از طرف آقای سردارسپه دستور داده شد که همه استعفا بدهند و استعفا دادند.»(۴)

بونزوم، وزیرمختار فرانسه در تهران، درباره استعفا های یادشده میگوید: «این استعفا که دست کم باید آن را غیرمنتظره خواند حاصل یک دستهبندی بوده است. سردارسپه نمیتوانست صاحب رأی اعتمادی با این اکثریت بشود، مگر این که چند تن از همکارانش را فدا سازد. آنها نیز این درخواست آمرانه را پذیرفتند و بحثی نکردند.»(۵)

 پیشنهاد ثقهالملک به مخابره حضوری با شیخ خزعل

ثقهالملک، حاکم خوزستان، در پی گزارش دیروز خود به رضا خان از موقعیت شیخ خزعل و نظرات او نسبت به عملکرد نهاد های دولتی، امروز نیز خطاب به رضا خان نوشت که شیخ مأیوس و خائف است و این احتمال میرود که اتفاق او با نیرو های دیگر همچون بختیاری منشأ حوادث تاز های شود. «در صورتی که حضرت اشرف صلاح بدانند و بخواهند با مشارالیه موافقت فرمایند، ممکن است به عقیده فدوی، مشارالیه و چاکر را به تلگراف خانه احضار و با یک مخابره حضوری مشکلات حل بشود.»(۶)

 گزارش امیرلشکر غرب از تلگرام های خود به شیخ خزعل

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز به رضا خان خبر داد که تلگرام هایی به شیخ خزعل فرستاده، او را به مراحم کامله حضرت اشرف (رضا خان) امیدوار کردم، اما خبر های رسیده نشان میدهد «شیخ متزلزل و تجهیزات خود را علنی نموده و امیرمجاهد نیز با آن سوابق خصوصی فوقالعاد های که با شیخ دارد در حدود رامهرمز به دستور مشارالیه مشغول تهیه و تجهیزات میباشد.» امیرلشکر غرب افزود که جاسوسان این لشکر اطلاعات تکمیلی را خواهند آورد.(۷) (ر.ک: ۲۸ مرداد)

 دستور تغییر حاکم ارومیه

کابینه رئیسالوزراء، امروز به وزارت جنگ نوشت که حسب دستور رضا خان، به امیرلشکر شمال غرب گفته شود، حکومت ارومیه و سلماس را به نصرتالملک واگذار کند.(۸)

 دستور رضا خان به بازگشایی شیرک خانه های شیراز

می خانه ها و کارگاه های تهیه مشروبات الکلی که پیش از این

۱- همان، پ ۱۴، ص ۶۶.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۲، ص ۱. میراسد الله رسا فرزند سیدحسین تهرانی در حدود ۱۲۸۰ش تولد یافت. پدرش از خاندان سادات تهران بود که در دوره نهضت مشروطیت فعالیت زیادی از خود نشان داد. مادرش نیز از نواده های سلطان مراد خان بود که به اتابکان فارس نسب میرساند. تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در مدارس ادب و ثروت تهران به پایان رسانده، تحصیلات عالی را نیز در فقه و حقوق اسلامی نزد میرزامحمدقمی (مدرس مدرسه صدر) و علامه حکمی و چند تن دیگر فراگرفت. در دوران ریاستالوزرایی وثوقالدوله و قراردادی که او با انگلیسها منعقد ساخت، با آرا و افکار سیدحسن مدرس آشنایی پیدا کرده، به سمت وی متمایل گشت. در زمانی هم که مدرس را به شهادت رساندند وی رباعی مشهوری را در نکوهش قاتل، مباشر قتل و در بیان تاریخ شهادت او به نظم کشید. رسا با روزنامهنگارانی همچون میرزاده عشقی، فرخی یزدی، کمر های و ضیاءالواعظین همنشین بوده، همگام با آنها به قرارداد ۱۹۱۹ حمله میکرد. در همین اوان به فکر گرفتن امتیاز روزنام های افتاد و روزنام های به نام «قانون» را به دست انتشار سپرد. چندی بعد به ضرب و شتم سیدمیرزاآقا فلسفی (مدیر روزنامه حیات جاوید توسط گماشتگان سردارسپه) معترض شده، چنین رفتاری را به شدت تقبیح کرد. طولی نکشید غوغای جمهوریخواهی رضا خانی برخاست که به نقد آن پرداخت و در صف اصلاحطلبان از نیات درونی رضا خان سردارسپه پرده برداشت. به دنبال آن روزنامه قانون توقیف و رسا نیز گرفتار شد. از این زمان به بعد رسا چند بار دچار سوءقصد قرار گرفته، تا پایان حکومت رضاشاه یا گرفتار زندان بوده، یا در شهر های سمنان، کاشان، اصفهان، یزد، کرمان و شهرضا روزگار به تبعید میگذراند. تا اینکه در دوران نخستوزیری دکتر مصدق به تهران آمد و بار دیگر انتشار روزنامه قانون را از سر گرفت و در حمایت از دولت ملی قلم زد. لیکن پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ مورد هجوم اوباش قرار گرفت و به کلی روزنامهاش از بین رفت. سیداسد الله رسا مردی مذهبی بود که مرگش در اواخر تیر ۱۳۵۱ در خارج از ایران و پس از تحمل بیماری ممتد اتفاق افتاد. (صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۴، صص ۱۰۲ تا ۱۰۵؛ یغما، شماره پیدرپی ۲۸۴ (۱۳۵۱ش)، ص ۲۵۴).

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۵۹، ص ۱.

۴- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۲۹.

۵- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۶۲؛ FO E ۷۹۴۱/۲۵۵/۳۴.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۴۷۸.

۷- همان، پ ۱۳، ص ۳۱.

۸- همان، پ ۵، ص ۴۱۸. با این که در این نامه دستور به تغییر حاکم ارومیه داده شده بود، اما از عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، استفسار شد و او تلویحاً حاکم فعلی ارومیه و سلماس را مناسبتر دانست و نوشت که اگر بنابر تغییر باشد یک نفر حاکم نظامی ارجح است. (همان، پ ۵، صص ۴۱۶ و ۴۱۷). با نظر طهماسبی موافقت شد. (همان، پ ۵، ص ۴۱۳).

با اعتراض روحانیان و گروه هایی از مردم شیراز تعطیل شده بود، قرار شد بازگشایی شوند. رضا خان در تلگرامی که به شیراز فرستاد گفت که این شیرکت خانه ها توسط اداره مالیه تأسیس شده بود و با تقاضای هیأت علمیه [= مجمع روحانیان]، عد های از تجار و پیش از ایام عزاداری محرم تعطیل شد، اما اینک چون به عایدات دولتی لطمه وارد میشود در رفع تعطیلی آنها اقدام شود «و به علماء محل هم حالی کنید که اقدام مالیه، خود برای جلوگیری از منهیات بود و اگر از این راه وارد شدهاند برای آن است که با تدابیر عملی منظور حاصل شده باشد تا به تدریج مسیحیان و پیروان مذاهب مختلفه نیز بالتبع از استعمال مشروبات در عمل ممنوع گشته، این سمّ مهلك به قسمی که شرع اقتضا میکند از میان برداشته شود.»(۱)

 سردارعشایر در راه تهران

حاکم اصفهان و امیرلشکر جنوب امروز همزمان اطلاع دادند که سردارعشایر صولتالدوله، به قصد تهران به زودی وارد قمشه میشود. حدود ششصد سوار همراه او هستند.(۲)

 مراقبت در انتقال جنازه ایمبری به کشتی آمریکایی

وزارت جنگ امشب با ارسال تلگرامی به نایب ارفعالملك و سرتیپ سیفالسلطنه تأکید کرد انتقال جنازه از کشتی حامل به کشتی جنگی آمریکا باید به نحوی انجام شود که احترامات لازمه اجرا شود و تولید مخالفت ننماید.(۳) قرار است این انتقال در بوشهر صورت گیرد.

 نظرسنجی سرکنسول شوروی از قرارداد تجاری ایران و شوروی

دوبسون، سرکنسول شوروی در تبریز، با توزیع پرسشنامه هایی حاوی پنج سئوال درباره قرارداد تجاری امضاء شده میان ایران و شوروی، از تجار، اطبا، رجال سیاسی و اجتماعی خواسته است نظریات خود را نوشته به سرکنسولگری بفرستند. عبد الله طهماسبی با اعلام این خبر افزود که دوبسون میخواهد از این طریق افکار عامه را به خود جلب کند و استفاده های بعدی خود را ببرد؛ به گیرندگان این پرسشنامه گفته شد فعلاً از همکاری با سرکنسولگری امتناع کنند.(۴)

 اشکال در ارسال مخابرات تلگرافی

امیرلشکر غرب امروز رضا خان را مطلع کرد که تلگرام های رمزی که به رئیس قوای خوزستان یا رئیس امنیه آنجا فرستاده میشود به کلی غلط و غیرقابل کشف است، اما همین تلگرامها که به شیخ خزعل ارسال میگردد درست میرسد. او دستانی را در کار دانست که نمیخواهد اطلاعات به موقع به مقامات دولتی و نظامی منطقه انتقال یابد. امیرلشکر غرب به انگلیس مظنون بود[!] وی ادامه میدهد که رؤسای تلگراف خوزستان که میدانند به زودی عوض میشوند، تلگرامها را غلط ردوبدل میکنند تا امور جاری معوق بماند. امیرلشکر غرب تلویحاً مسئولان تلگراف خانه خوزستان را عوامل انگلیس دانست.(۵)

 تغییر همزمان رئیس تلگراف خانه و رئیس قشون ملایر

در پی تقاضای امیرلشکر غرب از رضا خان برای موافقت با تغییر رئیس تلگراف خانه ملایر که از نظر او در توزیع شبنامه علیه برقراری حکومت نظامی نقش داشته است، رضا خان امروز ضمن موافقت با این پیشنهاد به امیرلشکر غرب گفت که لازم است رئیس قشون ملایر هم فوراً عوض شود.(۶) (ر.ک: ۲۸ مرداد)

 پیشنهاد جدید کمپانی نفت جنوب برای تخریب خانه ها و مغازه های آبادان

کمپانی نفت جنوب که پیگیر تخریب خانه ها و مغازه های آبادان و ساخت منطقه مسکونی جدید است، پیشنهاد میکند به جای تشکیل کمیسیون در آبادان برای رسیدگی به شکایات مردم،

۱- همان، پ ۱۸، ص ۳۰۳. در این تلگرام به درستی روشن نمیشود چرا برای «از میان برداشتن این سم مهلک» کار خانه تولید آن باید گشایش یابد! به هر حال پس از این دستور و به فاصله یک روز کار خانه مشروبکشی راه میافتد و مسئولان لشکری و کشوری فارس (فضل الله زاهدی، وثوقالسلطنه) پیشنهاد میکنند که این کار خانه اگر به بیرون شهر منتقل شود بخشی از مخالفتها از بین میرود. (همان، پ ۱۸، ص ۳۰۲). یکی از دلایل مهم رضا خان برای بازگشایی کار خانه های تولید مشروبات الکلی، بیپولی بود. این بیپولی حاصل اقدامات پرخرج و افراطی رضا خان در اواخر سال گذشته و اوایل امسال برای تغییر رژیم سیاسی ایران و خلع سلطنت از قاجاریه بود. میلسپو اوایل امسال این تذکر جدی را به رضا خان داد و گفت که بودجه امسال با کسری مواجه خواهد شد، و رضا خان در پاسخ گفت که تلاش میکند جبران نماید. و این یکی از راه هایی بود که رضا خان گمان میبرد میتواند کسری بودجه را حداقل در منطقه فارس جبران کند. مضاف بر این که اقدام های نمایشی برای جابهجایی نیرو علیه شیخ خزعل در پیش بود و این نیز هزینه هایی دربر داشت که نه در بودجه قشون چنین پولی بود و نه در خزانه. (مؤلف) گفتنی است در این زمان اختلافات میلسپو و دولت هم بالا گرفته بود و حتی شنیده میشد که میلسپو خواهان استعفاء است. دلیل اصلی شکایت میلسپو تقاضا های آنی رضا خان برای گرفتن پول و خودداری از دادن رسید به خزانه بود. (FO E ۷۹۲۸/۲۵۵/۳۴). همچنین با دستور رضا خان، مطبوعات که به شدت سانسور میشدند، اقدام به انتقاد از میلسپو کردند. این مطبوعات میلسپو را متهم میکردندکه نتوانسته است به وضعیت اقتصادی سامان دهد. (FO E ۷۹۴۱/۲۵۵/۳۴)

۲- همان، پ ۱۸، صص ۱ و ۶۰.

۳- همان، پ ۱۸، ص ۳۰۱ .

۴- همان، پ ۵، صص ۴۳۷ تا ۴۳۹. رضا خان پس از دیدن این تلگرام گفت که «لازم است عموم تجار توأماً در یک مراسله نظریات خود را به این طریق اظهار دارند» و ضمن موافقت افزود که «ما هم با کمال خوشوقتی و مسرت از عقد این قرارداد» به نتایج مثبت آن امیدواریم. (همان، پ ۵، ص ۴۳۶).

۵- همان، پ ۱۴، صص ۲۱۸ و ۲۱۹.

۶- همان، پ ۱۵، ص ۹۲.

با کارگزاری وارد مذاکره شود. این پیشنهاد وقتی داده شد که «مستر جکس رئیس کمپانی از بغداد» به آبادان بازگشت. کارگزاری خوزستان با اعلام این موضع، میافزاید که اگر در این مرحله هم توافقنظر پیدا نشد، با اطلاع کنسولگری انگلیس کار خاتمه پیدا کند. کمپانی نفت میخواست خانه ها و دکان های مردم را که در زمین های او واقع بود خراب کند و با خیابان کشی و ساختوساز جدید دوباره برای کارگران خانه بسازد.(۱)

 مذاکرات، خواستها و تصمیمات شیخ خزعل در دیدار با کنسول انگلیس

کنسول انگلیس در اهواز امروز با شیخ خزعل دیدار کرد و درخواستها و نظرات او را [غیرمستقیم] به وزارت امورخارجه فرستاد. شیخ خزعل در این دیدار صریحاً گفت که عشایر و طوایف خوزستان آماده قیام علیه دولت رضا خان هستند. شیخ خزعل چهار شرط برای تأمین خود و طوایف تحت امر او مطرح کرد وگفت که فقط وساطت و قول دولت انگلیس را میپذیرد و به گفته های رضا خان اطمینانی ندارد. نظر به اهمیت موضوع، متن کامل گفته های شیخ خزعل در پاورقی میآید.(۲)

 گزارش فوری و مهم حاکم خوزستان

ثقهالملک، حاکم خوزستان، امروز با ارسال تلگرامی خیلی فوری و مهم به رضا خان اطلاع داد که شیخ خزعل با حالی متغیر نزد من آمد و گفت که اطلاع یافته عده های به اسم پیشقراول از نظامیان، وارد دزفول شدهاند. این در حالی است که رضا خان قول داده بود غیر از قوای موجود فعلی، قوه دیگری به این حدود روانه نخواهد کرد.

ثقهالملک گفت که از موضوع بیاطلاع است و موضوع را به تهران اطلاع خواهد داد، اما سوءنیتی در کار نیست.(۳)

 بخشنامه وزارت مالیه درباره سکه های معیوب نقره

وزارت مالیه با ارسال بخشنام های به اداره کل گمرکات نوشت که اطلاعات رسیده از بانک شاهنشاهی میگوید که اخیراً ۱۵ هزار تومان مسکوک نقره ایران که مقدار زیادی از آن معیوب بوده از راه دزداب وارد مملکت شده است. این سکه ها به طور قاچاق از ایران خارج و پس از جلب مقداری از نقره آن بار دیگر وارد مملکت میشود. در این بخشنامه آمده است اینک که ضراب خانه دولتی برای جمعآوری و تجدید ضرب کلیه مسکوکات معیوب اقدام میکند «مقتضی است به کلیه مأمورین سرحدی آن اداره تعلیمات اکیدی صادر و قدغن نمایید از ورود نقره مسکوک...، معیوب و یا دارای وزن یا عیار کمتر از میزان قانونی... ممانعت نمایند.»(۴)

 رشوهستانی رئیس معارف قزوین

در میان گزارش های هفتگی سفارت انگلیس، منتهی به امروز، آمده است که رئیس اداره معارف قزوین به اتهام دریافت ۵۰۰ تومان رشوه از هافمن، کنسول شوروی در قزوین، دستگیر شده است. این منبع با تأکید بر درستی خبر، علت گرفتن رشوه را ننوشته است.(۵)

□ کمیته آزادی علیه رضا خان

سفارت انگلیس مطلع شد که اخیراً کمیت های به نام کمیته آزادی در اصفهان علیه رضا خان تشکیل شده است. شماری از بختیاریها و برخی از افسران سابق و ناراضی ژاندارمری از این کمیته حمایت میکنند. بنا بر این خبر، تلاش امروز محمود آیرم، فرمانده لشکر جنوب، برای شناسایی اعضاء این کمیته بیحاصل بوده است.(۶) این کمیته به اصفهان محدود نشد و شعب های هم در شیراز به وجود آورد. موضوع در شیراز لو رفت و تعدادی از صاحب منصبان دستگیر شدند.(۷)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۹۲- ۲۳- ۵۷- ۱۳۰۳.

۲- «ملاحظه میکنید که تمام عشایر و مشایخ عرب امروزه مقاصد سوء دولت ایران را فهمیده و میدانند که حکومتی حاضره فقط در فکر این است که املاک و دارایی آنها را متملک و آنها را به خاک بنشاند. مسئله فرامین را برای عملیات خود فقط یک نوع بهانه اتخاذ نمودهاند. از من که یک نفر عرب خالص هستم پرسیدند آیا برای شرکت در حفظ حقوق و مصالح آنها حاضر هستم یا خیر. من جواب دادم البته برای این مسئله حاضر و تا آخرین نفس جد و جهد خواهم نمود. از این جهه تمام رؤسای عشایر آمده قرآن مهر کرده و به قید طلاق قسم خوردند که بر قول خود ایستادگی نموده و از این نقشه روگردان نشوند. جنبش حالیه اعراب هیچ شباهتی به سابق ندارد و فیالحقیقه برای دفع تجاوزات دولت ایران همگی حاضر و مصمم شدهاند. من شخصاً هیچ اعتمادی به تأمینات سردارسپه ندارم بلکه آنها را برای گول زدن خود یک نوع وسیله میدانم زیرا در نتیجه این همه تأمینات که به سفارت انگلیس داده که قشون به عربستان نفرستد دیدیم که قشون برای این مملکت در راه است صاحب منصبانی که از طرف مشارالیه ارسال شدهاند همه نوع اقداماتی نمایند که به مصالح من برمیخورد. در صورتی که در اول وهله به ما اطمینان داده شده بود که وجود این صاحب منصبان برای دولت فقط یک نوع مستحفظ است. هر یک از این صاحب منصبان که به [هر] نقطه رفتهاند افکار و عقاید اعراب را نسبت به شخص من مسموم و در مسایلی مداخله مینمایند که به کلی از دایره وظیفه آنها خارج است. خطوطی از سردارسپه دارم - همچنان سفارت انگلیس نیز از مشارالیه خطی دارد که در آن وعده هرگونه التفات به من و عشایر من داده و مرا یکی از اشخاص مقرب خود دانسته و اطمینانات کلی داده که حقوق من و عشایرم را محترم بدارد ولی هنوز مرکب آن خطوط خشک نشده بود که دیدم اقدامات دیگری پیش گرفته که به کلی برخلاف آن تعهدات است. یک روز از ارسال یک نفر حاکم برای عبادان سخن میراند، روز دیگر تعیین کارگزاری را برای آن مجلس اشاعه میدهد و یک روز میخواهد مأمور بلدیه برای محمره بفرستد. ابداً روزی نمیگذرد که به کار من مداخله نکند. روزنامجاتی که در تمام این مدت بر علیه من و دولت انگلیس قیام نموده بودند هیچیک از آنها مجازات نشدند و معلوم است اگر پشتگرمی نداشتند به این هتاکیها هرگز جرأت نمیکردند. عربها به اندازه[ای] برای حفظ حقوق خود امروزه قیام نمودهاند که من به دفع یا اسکات آنها قادر نیستم مگر اینکه دولت انگلیس تأمینات قطعی به من بدهد. من دیگر ممکن نیست عقیده به سردارسپه داشته باشم ولو اینکه هزار قسم بخورد و فقط از تأمینات کتبی و قطعی دولت انگلیس متقاعد میشوم. شرط اول من این است که یک نفر سرباز ایرانی در عربستان نماند زیرا مادامی [که] نظامیان ایرانی اینجا باشند، همیشه موجب اغتشاش و اختلال هستند. ثانیاً تمام فرامین من باید تأیید و تصدیق بشود. ثالثاً مالیاتی که بر من است باید به همان میزان سابق باشد. قراردادی که با مستر مککرمک بسته بودم فقط به سبب این بود که از پیشنهاداتی که دولت انگلیس به من نموده بود شک داشتم وگرنه دولت ایران حق نداشت که آن مخارج هنگفتی که در ایام جنگ بر من وارد آمده بود منظور ندارد. اکنون

که دولت ایران دارد هر روز یکی از تعهدات خود را لغو میکند من هم خود را در الغای آن قرارداد مجحفانه محق میبینم. رابعاً باید به تمام دوستان و [ناخوانا] من تأمینات داده شده برای تمام آنها عفو عمومی صادر نمایند. من البته همه نوع اقدامات لازمه برای حفظ سلامت لوله های نفت اتخاذ و کسی که بر آنها جسارت حمله کند سختترین معامله را با او خواهم نمود و امیدوارم که به حفظ آنها موفق بشوم ولی ممکن است چنانچه میدانید دشمنان من به طور مخفی صدمه به لوله ها برسانند برای اینکه مرا با دولت انگلیس در زحمت بیندازند و میان ما بغض و نفرتی ایجاد نمایند. من از دولت انگلیس توسل مینمایم که اگر مایل باشد برای اصلاح فیمابین من و دولت ایران وساطت نماید مساعی خود را در حصول شرایط فوقالذکر بذل نماید والا یقین بدانند که حیات خود را وقف نموده و رفقای من در راه حفظ حقوق حقه خود حاضر همه نوع فداکاری شدهاند. مکرر میگویم تا زنده هستم مصالح دولت انگلیس را حفظ میکنم و خدمات من به آن دولت که به آن افتخار دارم بر آنها مخفی و پوشیده نیست. در عدالت و حاضر شدن دولت انگلیس برای کمک و مساعدت من همه نوع امیدواری دارم. عربستان در عرض این سالیان دراز به هرگونه امنیت و آسایش متنعم بوده و این حقیقتی است که همه به آن اعتراف دارند. دولت ایران میل دارد این مملکت را مختل نماید و من مجبوراً به تقدیم این تضرع و دوستی به دولت انگلیس مبادرت نمودم برای اینکه در راه دفع این غائله بهترین وسایل خود را اتخاذ نماید. من متعدی نیستم ولی اگر دولت ایران خواسته باشد نقشه حالیه را تعقیب نماید ناچارم که از حقوق خود حتیالمقدور مدافعه نمایم. میترسم از اینکه مسئله هر قدر به عهده تعویق بیفتد به همان اندازه وخیم بشود.» (اسناد وزارت امور خارجه، ۲۳۶ تا ۲۳۲-۳۰-۲۹-۱۳۰۳). نکته جالب در این سند حرف های صریح شیخ خزعل است که حتی از وابستگی خود به انگلیس علناً یاد میکند، اما حرفی از تجزیه به میان نمیآورد. رضا خان و طرفداران تبلیغاتگر او همواره تأکید میکردند که رضا خان خوزستان را از خطر تجزیه نجات داد و از این طریق او را قهرمان معرفی میکردند؛ در حالی که حرکت رضا خان به طرف خوزستان طبق توافق با انگلیس بود و همه مراحل آن برای دولت انگلیس روشن و پذیرفته شده بود و موضوعی به نام تجزیه خوزستان درمیان نبود. (مؤلف)

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۴۷۵. رضا خان در پاسخ به این تلگرام گفت که «یا سرداراقدس مخبط شده یا اطرافیان مشارالیه فوقالعاده بد بوده و مایل هستند تفتینی کرده باشند.» (همان، پ ۱۹، ص ۴۷۴).

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۵۴۱۴، ص ۵. این بخشنامه در ماه مرداد صادر شده، اما روز آن در سربرگ نیامده، از این رو در آخرین روز مردادماه جاری گرفته است.

۵- FO E ۷۹۴۱/۲۵۵/۳۴.

۶- FO E ۸۴۰۹/۲۵۵/۳۴.

۷- FO E ۹۳۵۰/۲۵۵/۳۴.

ص: ۲۶۱

(تصویر) شیراز، سعدیه

(تصویر) شیخ خزعل

اشهریور ۱۳۰۳

ص: ۲۶۲

 یکشنبه

۱ شهریور ۱۳۰۳

۲۴ اوت ۱۹۲۴

۲۲ محرم ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی، امروز بدون حضور نمایندگان اقلیت تشکیل جلسه داد و درباره قانون علامات صنعتی و تجارتی گفتوگو نمود.(۱)یکی از حاضران امروز در جلسه مجلس، سیدحسن تقیزاده بود که اخیراً از اروپا وارد تهران شده بود.(۲)

 گزارش فرمانده قوای خوزستان از حوادث رامهرمز

سرهنگ باقر خان، رئیس قوای خوزستان، امروز در پاسخ به تلگرام رضا خان درباره حوادث رامهرمز و این که ممکن است به تحریک شیخ خزعل بوده باشد، نوشت که محاصره شهر و تفتیش خانه ها دروغ است. دو تن از تجار که تحتتأثیر حسین خان بهمئی بودند خیال ایجاد آشوب داشتند و به معاون حاکم خوزستان و رئیس مالیه رامهرمز نیز توهین کردهاند. وی میافزاید که خودم به رامهرمز رفته، التزام گرفتم که به تحریکات پایان دهند. سرهنگ باقر خان درباره تغییر رفتار شیخ خزعل نوشت که از زمان ورود ثقهالملک، حاکم جدید خوزستان، به کلی تغییر حالت داده «شخصاً با اتومبیل بین عشایر رفته، آنها را تجهیز نموده و از آنها قول و قسم میگیرد. آدم های مخصوص پیش کهگیلویه، لرستان فرستاده، نماینده مخصوص والی نیز پیش او میآید. امیرمجاهد را هم در اطراف رامهرمز نگاه داشته و رسماً در مجالس اظهار میدارد که با دولت جنگ خواهد نمود و تلگرافات به اعلیحضرت [= احمدشاه] مخابره مینماید.»(۳)

 تلگرام حاکم خوزستان درباره شیخ خزعل و اهمیت توسل به انگلیس

ثقهالملک امروز به رضا خان اطلاع داد که شیخ خزعل پس از شنیدن خبر ورود نظامیان پیشقراول، عده زیادی سوار و پیاده خبر کرده و گفته که مهمات او را از محمره (خرمشهر) بیاورند. سواران او در ناصری نمایش میدهند. وی نوشت که من نمیتوانم از این واکنشها جلوگیری کنم و این وهن دولت است. «به عقیده فدوی چون هر طور هست باید انتظامات را حفظ کرد، اولاً به وسیله خارجی [= انگلیس] که فدوی تصور میکنم فوقالعاده امروز مؤثر است؛ و اگر صلاح ندانند، مطلب را دو قسمت کرده» به من اجازه دهید به شکایت او از رؤسای دوایر دولتی رسیدگی کنم؛ تلگرامی هم در باب املاك او برای من فرستاده شود که پس از حلوفصل مورد اول، آن را تقدیم شیخ کنم. «لیکن مستدعی است عجالتاً از آمدن پیشقراول و غیره» جلوگیری شود.(۴)

□ اطاعت دو تن از رؤسای طوایف لُر

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز در حکم عملیاتی نمره ۸۰ خود خبر داد که کریم خان، ایلبیگی سگوند و حسینقلی خان، رئیس طایفه پاپی، به وسیله فرستادن قرآن مهر شده، اظهار اطاعت کردهاند. وی عملیات هواپیمای جنگی را برای سرکوب طوایف لُر بسیار مناسب و مؤثر توصیف کرد.(۵)

□ ورود سردارعشایر به اصفهان و تعویق حرکت آیرم به فارس

محمود آیرم، فرمانده لشکر جنوب، امروز اطلاع داد که سردارعشایر صولتالدوله در سر راه خود به تهران، فردا وارد اصفهان میشود و در خانه من اقامت میکند. به همین واسطه سفر من به شیراز به روز سهشنبه سوم سنبله (شهریور) موکول خواهد شد.(۶)

□ تکذیب تحرک عثمان آخوند

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که حرکت عثمان آخوند با چند صد سوار به طرف بجنورد درست نیست. این خبر پیش از این نیز توسط فرمانده لشکر شرق تکذیب شده بود. آیرم افزود که آن چه شایع است، میگویند ترکمن های کوکلان در حوزه استحفاظی لشکر شرق برای رهانیدن شیخ ی خان و چند نفر دیگر که در بجنورد توقیف

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۳، صص ۱ و ۲.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۰، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۲۶۰ و ۲۶۱.

۴- همان، پ ۱۹، صص ۴۸۲ و ۴۸۳.

۵- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۱۶۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۵۰. صولتالدوله چهارم شهریور از اصفهان به طرف تهران حرکت میکند. (همان، پ ۱۸، ص ۴۹).

هستند اقداماتی کرده‌اند که صحت و سقم آن را باید از لشکر شرق پرسید.(۱)

 دستورالعمل حمل جنازه ایمبری به کشتی آمریکایی

وزارت جنگ امروز به مسئولان نظامی بوشهر دستور داد که هنگام پهلو گرفتن کشتی آمریکایی در سواحل ایران و یا رسیدن جنازه ایمبری از محمره (خرمشهر) به بوشهر، توپ شلیک نشود، اما «در موقعی که جنازه را از بندرگاه به کشتی جنگی آمریکا حمل می‌کنند بایستی از طرف توپ خانه ایران یازده تیر شلیک احترام به عمل آید. در موقع ورود جنازه به کشتی جنگی آمریک نیز کشتی مزبور عیناً یازده تیر جواب خواهد داد. سپس در موقعی که کشتی می‌خواهد حرکت نماید قبلاً بیرق امریک را بلند نموده، بیستویک تیر توپ با سلام ملی از طرف توپ خانه ایران شلیک خواهد شد.

کشتی جنگی آمریکا نیز در جواب بیرق ایران را کشیده و بیستویک تیر با سلام ملی شلیک خواهد کرد.»(۲)

 رضایت آیرم از غیرسیاسی شدن ماه محرم

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، با اشاره به سیاسی بودن مراسم عزاداری در گیلان، به ویژه در رشت در سال های گذشته و تماشاچی بودن حاکمان کشوری، در نام های که امروز به وزارت کشور فرستاد، نوشت که با برپایی حکومت نظامی، عزاداریها و روضه‌خوانیها «در تمام نقاط به طور ساده و به شکلی که تا به حال سابقه نداشته انجام گرفت... در تمام مجالس روضه‌خوانی مأمورین نظامی و پلیس مأمور و مراقبت تمام داشتند که اغراض فاسده اعمال نگردیده و سوء اتفاقی پیش نیاید.»(۳)

 بخشنامه وزارت امور خارجه راجع به پانترکیسم دولت ترکیه

وزارت امور خارجه امروز در یادداشتی خطاب به وزارت خانه های جنگ، داخله و معارف نوشت که دولت ترکیه پس از ناامیدی از نفوذ خود در اروپا، متوجه آسیا شده و می‌خواهد دولتها و ملت هایی که از جهت زبان، نژاد و اخلاق مشترکاتی با او دارند منضم به مملکت خود کند. این دولت با اجرای سیاست پانترکیسم و با مخارج و تبلیغات فراوان، در بخش مربوط به ایران توجه خود را معطوف به آذربایجان و کرد های کردستان کرده است. مطالب درج شده در روزنامه های ترکیه نیز نشان می‌دهد که می‌خواهند آذربایجان را ملحق به ترکیه کنند. وزارت امور خارجه از وزارت خانه های یادشده خواست در خنثی کردن اقدامات دولت ترکیه توجه کرده، برنامه‌ریزی نمایند.(۴) اداره دوم سیاسی وزارت امور خارجه این یادداشت را بنا به ضرورت تهیه کرد، اما مقامات بالاتر این وزارت خانه تشخیص دادند که با عجله نوشته شده است و باید تجدیدنظر شود.

 ساخت نظامیه توسط مردم مرند

عبد الله خان طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز به رضا خان خبر داد که اهالی مرند هم مانند ارومیه خواهان بنای سرباز خانه در این شهر هستند و مخارج آن را خود تأمین خواهند کرد. وی افزود اگر اجازه کلی داده می‌شود، این روند در

دیگر شهر های آذربایجان هم اجرا گردد.(۵)آنچه طهماسبی درباره داوطلب بودن مردم برای ساخت نظامیه ها میگفت، توسط دیگر منابع، اجبار و تحمیل خوانده شد.(۶)

 گزارش نظمیه از کشف اسلحه و دستگیری عوامل فروشنده

در پی اخباری که لشکر غرب از ارسال اسلحه از کرمانشاه به تهران داد، محمدعلی ممقانی و میرزاحبیب الله دستگیر و حاملان اسلحه از کرمانشاه به تهران، حاجی خان کرمانشاهی و مهدی قمی نیز توقیف شدند و ۱۰ قبضه در کرمانشاه، ۶۰ قبضه در مشهد و ۷۵ قبضه دهتیر انگلیسی به همراه تعداد زیادی فشنگ به دست نظمیه افتاد.(۷)

 رفع تظلم از ایرانیان مقیم بغیله و شهربان

به گزارش سرکنسولگری ایران در بغداد، ایرانیان مقیم بغیله و شهربان شکایت کردند که حکومت ملی نواحی یادشده، به زور از آنها برای کمک به تعمیر مسجد اقصی در بیتالمقدس و تأسیس مدرسه در شهربان پول گرفتهاند. سرکنسولگری «با کیفیت دوستانه با وزیر خارجه مذاکره و» مقرر شد متعرض ایرانیان نشوند. اخیراً اطلاع دادهاند وجوهی را که به این عنوان از ایرانیان گرفته شده، باز گرداندهاند.(۸)

۱- همان، پ ۸، ص ۳۵۵.

۲- همان، پ ۱۸، صص ۲۹۷ و ۲۹۸.

۳- همان، پ ۲۲، ص ۱۶۶.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۰ و ۷۹-۷-۱-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۴۰۴.

۶- «تلگرافاتی که از ارومی و غیره توسط نمایندگان رسیده، برای ساختمان سرباز خانه به اهالی جبراً تحمیل میشود.» رضا خان با بیان این مطلب، خطاب به امیرلشکر شمال غرب تذکر داد که این قبیل کارها باید با رضایت مردم انجام شود و از تحمیل اجباری به اهالی باید خودداری شود. (همان، پ ۵، ص ۴۰۳).

۷- همان، پ ۱۳، صص ۳۱۷ تا ۳۲۰.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۶-۹-۲۷-۱۳۰۳.

 سیل در فیروزکوه

از فیروزکوه خبر رسید که «سیل عظیم بنیانکنی» جاری شده و هر چه خرمن کوبیده و نکوبیده بوده، به علاوه احشام و اغنام، با خودبرده است. عمارات دارالحکومه و پست خانه هم خراب شده است.(۱)

 مالیات های گزاف در حاجیطر خان

کنسولگری ایران در حاجیطر خان، امروز با ارسال گزارشی به وزارت امور خارجه، از وضع مالیات های رنگارنگ توسط دولت شوروی برای اتباع ایرانی خبر داد و افزود که در این مدت اخیر سه بار مالیات های علیحده وضع کردهاند و به قدری طاقتفرسا بود، که برخی، مغازه ها را بسته و فرار کردهاند. یکی از این مالیاتها، مالیات یکنواخت کردن است؛ یعنی مالیاتی که زیاد و کم را از بین برده و همه را مساوی کند. دیگری مالیات عائدات است؛ و سوم، قرضه اجباری دولت شوروی که کسبه مجبور هستند سند های قرضه دولتی را خریداری کنند. کسانی که از خرید این اوراق خودداری کنند، اموالشان توقیف و حراج میشود. کنسولگری حاجیطر خان مینویسد که «سیاست حکومت شوروی کاملاً بر ضد تجارت های انفرادی و خصوصی [است]... نمیگذارند هیچکس از تجار ایرانی، قوه و قدرتی پیدا نمایند.»(۲) «هیأت اتحادیه تجار و کسبه ایرانیان مقیم حاجیطر خان» نیز در عریض های با همین مفاد به مجلس شورای ملی خواستار رسیدگی به وضعیت خود شد.(۳)

 معرفی نماینده ارامنه و کلدانیان آذربایجان

وزارت داخله سهراب س. ساگینیان را به عنوان نماینده ارامنه و کلدانیان آذربایجان که در رقابت های انتخاباتی این منطقه حائز اکثریت آراء شده، به مجلس شورای ملی معرفی کرد.(۴)

 تصرف سلیمانیه

فرمانده قوای ساوجبلاغ گزارش میدهد که امشب [شیخ محمود و نیرو های او] با حمله به سلیمانیه توانستند پنج هواپیما را به غنیمت بگیرند و عده های از نیرو های محلی تحت امر انگلیس را کشته و مجروح کنند. حاکم سیاسی و نظامی سلیمانیه نیز دستگیر شدهاند.(۵)

(تصویر) رشت

 دوشنبه

۲ شهریور ۱۳۰۳

۲۵ اوت ۱۹۲۴

۲۳ محرم ۱۳۴۳

 تلگرام رضا خان به شیخ خزعل

منابع انگلیسی امروز اطلاع دادند که رضا خان تلگرامی به این مضمون برای شیخ خزعل فرستاده است: «به موجب تلگرافات واصله از حکمران عربستان (خوزستان) معلوم میشود که شما خیلی در باب فرمانها مشوش هستید. من سابقاً به شما تلگراف کرده بودم که این کار را تسویه خواهم کرد ولی شما این تلگراف را مانند تلگرافات عادی تلقی کرد هاید. اینک مجدداً به شما تلگراف میکنم و اطلاع میدهم که این موضوع را تسویه خواهم نمود. بنابراین تکلیف شما این است که صداقت و خدمتگزاری خود را نسبت به دولت ابراز داشته و با نظریه و سیاست دولت موافقت نمایید.»(۶)

 خروج رئیس تشکیلات نظمیه خوزستان از اهواز

امیرمظفر، رئیس تشکیلات نظمیه خوزستان، که اخیراً با چهار صاحب منصب برای تعیین ریاست نظمیه های محمره (خرمشهر)، عبادان (آبادان)، اهواز و دزفول و شوشتر وارد اهواز شده بود، امروز با همراهان خود از شهر خارج شده به سمت شوشتر رفتند. «از قرار معلوم، شیخ [خزعل] به او اجازه نداده بود که مرئوسین

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۴، ص ۲.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۳/۷۸ تا ۷۸-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۳- همان، ۱۸۵ و ۱۸۴-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۴- اسنادی از انتخابات مجلس در...، ص ۳۵۷.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۴۹۰.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱ تا ۱۸-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

خود را تعیین نماید.»(۱)

 پاسخ های رؤسای بختیاری به رضا خان

در پی ارسال تلگرامی از طرف رضا خان به ایلبیگی و ایل خانی بختیاری برای تسریع در خروج امیرمجاهد (ر.ک: ۳۰ مرداد)، یادشدگان امروز به رضا خان اطلاع دادند که امیرمجاهد در حدود مالامیر متوقف است. «حکم شد اگر به اقامت خود در آنجا ادامه بدهد با سختی او را خارج نمایند، اروپا برود.» در این تلگرام خواسته شده است قشون خوزستان با اعزام چند نظامی در اخراج امیرمجاهد مأموران بختیاری را کمک کند. حاکمان بختیاری افزودند: «به سرداراقدس (شیخ خزعل) نیز تلگراف شده اگر با مشارالیه همراهی کند جزء یاغیان دولت... خواهد بود.»(۲)

 تلگرام رضا خان به حاکم خوزستان

در پی ارسال تلگرام هایی از سوی حاکم خوزستان به رضا خان و تشریح موقعیت شیخ خزعل (ر.ک: ۳۲ مرداد) رضا خان امروز به ثقهالملک گفت: «تصور میکنم سرداراقدس مخبط شده باشد، واِلّا پس از آن که تلگرافاً توسط شما به او متذکر شدم که شخصاً همه قسم برای تصفیه امورات مشارالیه اقدام خواهم کرد، منتظر جواب مشارالیه بوده و هستم؛ و البته از هر کس ناراضی باشد بایستی به من مراجعه کند. راجع به سایر نگرانیها هم که اظهار داشته، با این که من او را به امیرلشکر غرب توصیه کردهام، نباید به ضدیت سرهنگ باقر خان و سایرین اهمیت بدهد. البته با مساعدت و همراهی امیرلشکر غرب بایستی کاملاً مطمئن بوده و از هیچکس وحشتی نداشته باشد.»(۳)

 اخبار شیخ خزعل از بصره

کنسولگری ایران در بصره به وزارت امور خارجه اطلاع داد که «شیخ محمره علناً مشغول اغوای عشایر و تهیه قشون و در خیال تمرد است.»(۴)

 گزارش رئیس تلگراف خانه خوزستان

سالارخبیر، رئیس تلگراف خانه خوزستان، امروز اطلاع داد که اعراب، صبح و عصر مشغول یزله و نمایش هستند. ثقهالملک، حاکم خوزستان، در ناصری و نزد شیخ خزعل است. سرهنگ باقر خان از دزفول به ناصری آمده است. «شنیدم به ایشان گفته شده تا زمان خیلی قلیلی عده خود را از دزفول خارج کنید. دو روز است اعراب جمع میشوند. میگویند در مسجدسلیمان و عبادان (آبادان) تمرکز پیدا میکنند و قرار است در هفته آینده اردویی به طرف دزفول حرکت کند.»(۵)

 پایان عملیات جنگی هواپیماها در لرستان

امیرلشکر غرب امشب به اطلاع وزارت جنگ رساند که مأموریت هواپیما های جنگی در لرستان پایان پذیرفت؛ اگر فردا هوا

خوب باشد به طرف تهران پرواز خواهند کرد.(۶)

 کسب اطلاعات به اسم سردارمعزز

امیرلشکر شرق به رضا خان اطلاع داد که فرمانده قوای بجنورد میگوید سردارمعزز بجنوردی به دستور مقام وزارت جنگ، خواستار ارسال صورت جامعی از غنایم جنگی که از نظامیان گرفته شده و نیز گزارشی از جنگ اخیر ترکمنها با اردوی بجنورد است. حسینقلی خان نوکر شخصی سردارمعزز مأمور دریافت این گزارش است. حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، از رضا خان پرسید آیا این درخواست از طرف آن مقام بوده یا خودسرانه است.(۷)

 تحرکت ترکمنها

به گزارش فرمانده قوای بجنورد، بیش از ۱۶۰۰ نفر از ترکمنها از طریق دشت حرکت کرده و در ناحی های، تعداد زیادی احشام را غارت و نزدیک به ۵۰ زن و مرد را اسیر کردهاند. از این تعداد ۵۰۰ نفر ترکمن در دشت متمرکز شدهاند و یکصد نفر در اینچه برای دفاع از حملات اردوی نظامی متوقف هستند. حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز با ارسال این خبر به مرکز افزود: «امر داده شده ششصد نفر سواران محلی [= چریک محلی] را به دشت اعزام و اردوی نظامی به حالت دفاع و محافظه سرحدات باقی باشند.»(۸)

 دستور مراجعت سرهنگ اسماعیل خان به ایران

وزارت جنگ امروز به سرهنگ اسماعیل خان، نماینده وزارت جنگ در آلمان، اطلاع داد که پس از پایان کار های مربوط به خریداری لوازم [نظامی]، به تهران مراجعت کنید.(۹)

 ورود پنهانی مسیحیان به ایران

وزارت امور خارجه امروز در خطاب به وزارت خانه های جنگ و داخله نوشت که طبق اطلاعات رسیده از سفارت کبرای ایران در اسلامبول، با وجود حکم مؤکدی که به منع ورود ارامنه و آشوریان به ایران صادر شده، از طریق موصل و رواندوز خود را به حدود آذربایجان میرسانند. چنانچه در منع ورود آنان اقدامی صورت نگیرد، مشکلات زیادی پیش رو خواهد بود. وزارت امورخارجه خواست به حکام محلی و مأمورین نظامی دستور داده شود مراقب ورود مسیحیان به ایران باشند.(۱۰)

 درخواست سفارت آلمان از رضا خان

سفارت آلمان در تهران، امروز در نام های خصوصی به رضا خان، خواست که تاریخ ورود دکتر شموده و دیگر آلمانیها به قزوین به اطلاع این سفارت برسد. «چون در نظر دارند یک نفر از اعضاء سفارت را تا کرج جلوی آنها بفرستند.»(۱۱)

 فرار هفت زندانی از نظامیه تبریز

ساعت ۸:۳۰ بعد از ظهر امروز هفت زندانی محبوس در نظامیه تبریز فرار کردند. در درگیری های پیش آمده، دو زندانی فراری مجروح، اما پنج نفر دیگر از دست نظامیان میگریزند. عوامل لشکر شمال غرب در صدد دستگیری فراریان هستند.(۱۲)

 اهداء پرچم به کرد های بازگشته از بانه

پس از همکاری طوایف کرد با لشکر شمال غرب در عزیمت به بانه، مشارکت در دفع متجاوزان و جلبنظر رضا خان برای اهداء پرچم به ایشان، امروز امیرلشکر شمال غرب، طی مراسمی در حضور بیش از دو هزار تن از اکراد و رؤسای آنها «یک پرده بیرق» از طرف رضا خان به آنها هدیه داد. کردها نیز یک تیغه خنجر که اسلحه عشیرتی کردها محسوب میشود «با ثبت اسامی کلیه طوایف» که در عملیات یاد شده شرکت داشتند، به رضا خان هدیه کردند.(۱۳)

 تقاضای تشکیل وزارت صحیه

تنی چند از دستاندرکاران امر بهداشت، مانند دکتر امیراعلم،

۱- همانجا.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۴۳۲ و ۴۳۳.

۳- همان، پ ۱۹، صص ۴۷۶ و ۴۷۷.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۲۶۳ .

۶- همان، پ ۱۴، ص ۶۱.

۷- همان، پ ۸، ص ۲۲۴. رضا خان پس از دیدن این تلگرام گفت که من نگفتهام، تحقیق شود چه کسی خواسته است. (همان، پ ۸، ص ۲۲۳).

۸- همان، پ ۸، ص ۳۳۲. رضا خان پس از رسیدن این تلگرام به امیرلشکر شرق گفت که «از قوای چریک تا به حال چه استفاده کرد هاید جز این که بیشتر اشرار را جری کنند. اعزام آنها حاصلی ندارد. در این صورت از مأموریت آنها برای مقابله با اشرار صرفنظر نمایید.» (همان، پ ۸، ص ۳۳۱).

۹- همان، پ ۲، ص ۴۴.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰۵-۲-۴۵-۱۳۰۳.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۳۹. رضا خان در پاسخ گفت که از روز ورود دکتر شموده به قزوین اطلاعی ندارد، اما مساعدت های فراوانی برای حرکت او شده، علاوه بر مبالغی که سابقاً به او داده شده، ۲۰۰ تومان دیگر هم به او تحویل گردیده است. (همان، پ ۱۲، ص ۳۸).

۱۲- همان، پ ۵، صص ۱۹۴ و ۱۹۵.

۱۳- همان، پ ۵، صص ۴۳۱ تا ۴۳۳. چند روز بعد رؤسای اکراد با این عنوان که این اولین امتیاز از طرف دولت فعلی است که نصیب آنها شده تلگرام تشکرآمیزی به رضا خان ارسال کردند. (همان، پ ۵، صص ۴۲۵ تا ۴۲۷).

به دیدن رضا خان رفتند و از او خواستند اینک که دولت جدید در شرف تشکیل است، وزارت صحیه نیز تأسیس و وزیری برای آن معرفی شود.(۱)

 سیل در اطراف ملایر

امروز تگرگ و توفان شدیدی در ملایر درگرفت. بارش شدید، موجب شد که سیل جاری شود و قناتها و محصول چند آبادی از بین برود.(۲)

 مشارکت نظامیان در عبور زائران روسی به ایران

به گزارش وکالت کنسولگری شوروی در درجز، نظامیان سرحدی ایران امروز به سوی مأموران مرزی روس تیراندازی کردند. این مقام روسی میگوید که مأموران وقتی از عبور زائران روسی [امام رضا(ع)] که به طور قاچاق راهی ایران هستند و توسط دلالان از خاک روسیه به ایران عبور داده میشوند، ممانعت کردند، از طرف نظامیان ایرانی با شلیک گلوله روبهرو گشتند. وکالت کنسولگری شوروی با نگارش نام های به کارگزاری درجز، تفصیل حادثه را نوشت و خواستار تعقیب و مجازات عاملان تیراندازی شد.(۳)

(تصویر) رضا خان سردارسپه

 سه شنبه

۳ شهریور ۱۳۰۳

۲۶ اوت ۱۹۲۴

۲۴ محرم ۱۳۴۳

 تذکر به لشکر شرق درباره آیت الله خالصی

رضا خان امروز به امیرلشکر شرق متذکر شد «لازم است با شیخ مهدی خالصی ملاقات و به مشارالیه گوشزد نمایید در صورتی که از سبک گفتار خود دست نکشد، ناچاراً اقدامات دیگری برای جلوگیری از مشارالیه به عمل خواهد آمد.»(۴)

 پاسخ احمدشاه به ولیعهد

احمدشاه امروز در تلگرامی پاسخ محمدحسن میرزا را، مبنی بر رایزنیاش در فرانسه با نمایندگان کشور های خارجی برای مهار رضا خان و ارسال پول، داد. این تلگرام به احتمال زیاد از طریق سفارت فرانسه به دست ولیعهد رسیده است. «عملیات شما را

میپسندم. در روزنامه ها خواندم که آمریکا در نظر دارد که روابط با دولت ایران را قطع نماید. از این فقره استفاده بکنید و یک نفر را پیش سفیر آمریکا بفرستید و به او بگویید، که اگر در دولت و در قشون ترتیب دیگری بود، چنین قضی های هیچ رخ نمیداد، خودشان میدانند چه باید کرد. اخیراً مستقیماً با انگلیسیها مذاکره کردم. تصور میکنم که الآن از طرف آنان کمک زیادی نسبت به ما بر ضد آن طرف داده شود. با این همه باز به مذاکرات ادامه خواهم داد. مذاکرات مستقیم با آمریکاییها در اینجا، اگر چه خیلی مهم میدانم، باز مشکل است. حکماً راجع به این مسئله با سفارت در تهران مذاکره بکنید. در هر صورت اگر باز لازم باشد شاید من هم بتوانم به این کار ترتیبی بدهم. اتومبیل را بدهید (اینجا چهار کلمه است که در تلگراف کشف نشده) نه از طرف (اینجا هم شش کلمه کشف نشده) حرکت میکنم به پاریس، یک مبلغ اعانه میفرستم، کار بکنید.»(۵)

 دیدار شیخ خزعل با سرکنسول انگلیس

امروز صبح شیخ خزعل به دیدار سرکنسول انگلیس در اهواز رفت. در این دیدار بار دیگر شیخ از امنیت لوله های نفتی اظهار نگرانی کرد و گفت که «بایستی یک اخطاریه کتبی به عنوان قنسول بنویسد که جناب ایشان دیگر نمیتوانند انتظامات را حفظ نموده و لوله های نفط را صیانت و حفاظت نمایند، مگر این که دولت ایران کلیه قشون خود را از شوشتر احضار کند... مقصود از این اخطاریه فقط تأیید و تقویت موقعیت دولت انگلیس در مقابل دولت ایران میباشد و اِلّا تا وقتی جان در بدن دارد در حفظ و صیانت لوله های نفط خواهد کوشید.» سرکنسول انگلیس که این پیشنهاد را [احساسی و] نادرست تلقی میکرد گفت که «تصور نمینمایم که در وضعیات حاضره عامل جدیدی که مدرک این اقدام از طرف ایشان باشد موجود باشد و من به این عقیده هستم که دولت انگلستان با نظر جدیت و سختی به چنین اقدامی خواهد نگریست.» در این دیدار سرکنسول به شیخ خزعل توصیه کرد به دیدار امیرمجاهد در رامهرمز نرود، اما شیخ گفت در موقعیتی است

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۴، ص ۲. این موضوع در حد پیشنهاد باقی میماند.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۴، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، صص ۱۰۶ تا ۱۰۸. موضوع وقتی از طریق وزارت خارجه به وزارت جنگ اطلاع داده شد، لشکر شرق مأمور به پاسخگویی گردید و گفت که تیراندازی در مرز ممنوع است. (همان، پ ۲۵، ص ۱۰۳).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۸۰. در میان گزارش های ارسالی لشکر شرق به مرکز، سندی از «سبک گفتار» آیت الله خالصی [که همانا تبلیغ علیه دولت رضا خان است] دیده نمیشود و روشن نیست این خبر از کدام منبع به رضا خان رسیده است، اما به هر حال نشاندهنده فعالیت های سیاسی شیخ خالصی در تبعید علیه رضا خان است. (مؤلف)

۵- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۵۹.

که هر کسی را باید به سمت خود جلب کند. سرکنسول به شیخ گفت که مذاکرات [سفارت انگلیس و رضا خان] در تهران جریان دارد و امیدوار است راه صحیحی به دست آید. شیخ خزعل تأکید کرد که دولت انگلیس باید در تعقیب وعده های خود اطمینان دهد که مسئول حل قضایای اخیر و جلب رضایت خاطر او است. در پایان این دیدار آنچه از طرف شیخ خزعل بیان شد این بود که «اگر ببینم قشونی به دزفول یا به شوشتر ... میآید تکلیف من این خواهد بود که کلیه عربستان را طعمه حریق سازم.»(۱)

 دیدار شیخ خزعل با سرهنگ باقر خان

با این که شیخ خزعل هنگام رفتن به دیدار سرکنسول خطاب به سربازی از همراهان سرهنگ باقر خان گفته بود که به فرمانده قوای خوزستان بگوید تا یک ساعت دیگر اهواز را ترک کنید، اما بعد تغییر نظر داده، سرهنگ را فرامیخواند و به او میگوید: «هر چند کمال دوستی با شما شخصاً دارم ولی از رفتار پار های از صاحب منصبان نظامی ایران خیلی ملول و مکدر هستم و پیغام من فیالحقیقه اخطار به آنها بوده است.» کنسولگری انگلیس که این خبر را به تهران فرستاد، نوشت که کدورت میان سرهنگ باقر خان و شیخ خزعل رفع شده است.(۲)

 واکنش شیخ خزعل نسبت به درخواست امیرلشکر غرب

شیخ خزعل امروز به مقام سیاسی انگلیسی مقیم اهواز ابراز داشت پیامی از امیرلشکر غرب دریافت کرده است که والی پشتکوه سرپیچی میکند؛ لازم است عده زیادی قشون با یکی از پسران خود را علیه والی پشتکوه وارد عملیات کند. دیپلمات انگلیسی مینویسد که «جناب شیخ تصور میکرد از این تقاضا مورد تمسخر واقع شده است.»(۳)

 گزارش های سرهنگ باقر خان

در کنار گزارشی که از منابع انگلیسی در خبر های بالا یاد شد، سرهنگ باقر خان، رئیس قوای خوزستان در تلگرام هایی که امروز به مقامات بالاتر خود فرستاد، گفت که شیخ خزعل او را تهدید کرده که توقیفش میکند؛ باید خلعسلاح شوید؛ قوای نظامی را از دزفول خارج کنید. سرهنگ باقر خان میگوید که ثقهالملک، حاکم خوزستان، دائماً نزد شیخ است و تلگرام های رسیده از تهران را بالاتفاق جواب میدهند. یک کشتی اسلحه و توپ خانه دیشب وارد ناصری شد. سرهنگ باقر خان همه وقایع اخیر خوزستان را زیر سر ثقهالملک دانست و در پایان درخواست پول کرد.(۴)

 تلگرام رضا خان به امرای لشکر غرب و جنوب

رضا خان مجموعه اطلاعات رسیده از خوزستان را امروز به اطلاع امرای لشکر غرب و جنوب رساند؛ که شیخ خزعل در حال جمعآوری قوا است و گفته میشود تمرکز آنها در آبادان و مسجد سلیمان است؛ شیخ در نظر دارد با تشکیل اردوی نظامی به طرف دزفول برود؛ و رئیس قوای خوزستان را تهدید به خلعسلاح کرده است. شیخ سلاح و توپ خانه هم وارد کرده. رضا

خان از امیرلشکر غرب خواست نظر خود را درباره این تحولات بگوید. وی از امیرلشکر جنوب خواست اطلاعات تکمیلی را ارسال دارد؛ و دیگر آن که حاکمان بختیاری چه اقداماتی کردهاند؟(۵) محمود آیرم، امیرلشکر جنوب که از اصفهان به طرف شیراز حرکت کرده، امروز در آباده تلگرام رضا خان را دریافت کرد و پاسخ داد که اطلاعات تکمیلی را پس از رسیدن به شیراز خواهد فرستاد.(۶)

 نامه جمعیت نهضت اسلامی خوزستان به رضا خان

جمعیت نهضت اسلامی خوزستان امروز با ارسال نام های به رضا خان یادآور شد که مشایخ خوزستان که از شیخ ضربه خورده و کسانشان کشته یا مقتول شدهاند، آمادهاند در صورت مشاهده حرکتی از طرف دولت شیخ را دستگیر کنند؛ آنها ۵۰۰–۴۰۰ سوار نظامی لازم دارند.(۷)

 اطلاعات ارسالی کارگزاری خرمشهر از وقایع خوزستان

کارگزار محمره (خرمشهر) امروز با ارسال تلگرام کوتاهی وقایع خوزستان را چنین منعکس کرد: «شیخ [خزعل] پس از مراجعت از فلاحیه، خیال رفتن به رامهرمز و ملاقات امیرمجاهد دارد. گویا مقداری هم مهمات از محمره (خرمشهر) حمل کردهاند. خانبهادر هم [از لندن] مراجعت، اهالی فوقالعاده متوحش [هستند.] تکلیف چیست؟ تلگراف فرمایید.»(۸)

 پرداخت بدهی ولیعهد

«کابینه مخصوص ولایتعهد» امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که مبلغ ۱۲۸۶ تومان بابت مخارج مسافرت با کشتی از بصره تا بمبئی، به وزارت مالیه تحویل گردید تا به سفارت انگلیس پرداخت شود.(۹)

 قطع آب لطفآباد

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز خبر داد که ترکمن های [روس] بار دیگر آب لطفآباد را قطع کردند. اهالی هم به ستوه آمده، برای مقابله به مثل آب ارتق را قطع کردهاند. «فرمانده ساخلو آب ارتق را جاری نموده ولی اگنت [= عامل] روس از رها کردن آب لطفآباد خودداری مینماید.»(۱۰)

 درخواست تشکیل کمیسیون مرزی

وزارت جنگ با ارسال نام های به وزارت امور خارجه با اشاره به تجاوزاتی که دولت ترکیه به خاک ایران کرده، خواستار تشکیل کمیسیون و مبادله پناهندگان به خاک طرفین شد. وزارت جنگ از وزارت امور خارجه خواست با سفارت کبرای ترکیه در تهران وارد مذاکره شود.(۱۱)

 تشکیل کمیسیون برای رسیدگی به خواست های میلسپو

بنابر درخواست میلسپو از رئیس مجلس شورای ملی، امروز کمیسیونی به دستور مؤتمنالملک تشکیل شد تا ضمن بررسی خواست های میلسپو، پاسخ مقتضی نیز به او داده شود. اعضای کمیسیون عبارت بودند از: مستوفیالممالک، مشیرالدوله، سلیمانمیرزا، ناصرالاسلام، سردارمعظم خراسانی، اجاق، قوامالدوله.(۱۲) امروز مجلس شورای ملی به واسطه نرسیدن به حدنصاب تشکیل نشد. تعداد کافی برای مذاکره ۷۶ نفر، تعداد کافی برای اخذ رأی ۸۶ نفر است. شمار نمایندگان حاضر در تهران اینک ۱۱۴ تن است.(۱۳)

 نظر حاکم خوزستان درباره سرهنگ باقر خان

ثقهالملک، حاکم خوزستان، امشب با ارسال تلگرامی برای رضا خان، گفت که ترجیح میدهد شکایت از همقطاران خود را بدون رجوع به مرکز حلوفصل نماید، اما گفتنی است که

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰ تا ۵-۳۰-۲۹-۱۳۰۳. محتوای گفته های شیخ خزعل در دیدار با سرکنسول انگلیس نشان میدهد که شیخ فراتر از واقعیتها، در صدد نوعی بازارگرمی و تلاش برای جدا کردن سیاست انگلیس از سیاست دولت رضا خان است که اقدامی بیهوده و تلاش بیسرانجام بوده است. (مؤلف)

۲- همان.

۳- همان. موضع و اقداماتی که امیرلشکر غرب در این جهت انجام داده بود، چنین است: «برای تصفیه عمل پشتکوه فدوی قصد داشت دست سرداراقدس را داخل نموده که هم استفاده قوه از او شده و هم رشته دوستی فیمابین آنها گسسته گردد و ضمناً برای تحبیب به سرداراقدس چنین فهمانده بود که چون سردار طرف توجه بندگان حضرت اشرف اعظم است فدوی قصد دارد نظریه او را در تصفیه امور لرستان شرکت داده باشد؛ مشارالیه نیز حاضر شده بود قبلاً یک نفر از نمایندگان خود را به معیت رئیس امنیه خوزستان نزد والی اعزام و او را نصیحت کرده و ملتزم نماید که با قوای عمده به کنار [ناخوانا] آمده در معیت قوای دولتی به خلعسلاح پیشکوه اقدام نماید؛ و اظهار داشته بود هرگاه والی پیشنهاد او را رد نماید حاضر است اردویی به ریاست یکی از پسران خود تشکیل و در معیت نایب سرهنگ رضاقلی خان به داخله پشتکوه سوق دهد؛ لذا فدوی نیز اردویی از کرمانشاه تشکیل به کلهر اعزام داشته و در آنجا حاضر باشند که در صورت لزوم به معیت کلیه قوای کلهر به طرف پشتکوه حملهور شوند و عده دیگر نیز از خرمآباد تهیه نموده که به معیت امیراعظم پسر نظرعلی خان به آن صوب عازم گردد. لیکن به واسطه پیش آمد اخیر، سرداراقدس اردوها را اعزام ننمود و منتظر است پس از این که قضیه خوزستان و سرداراقدس خاتمه یافت اول نماینده اعزام و در صورتی که [والی پشتکوه] قبول خدمتگزاری را ننمود اردوها را به طریق فوق سوق دهد.» (اسناد مؤسسه مطالعات...، پ ۱۳، صص ۲۹ و ۳۰.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳. پ ۱۴، صص ۲۱۲ و ۲۲۰؛ همان، پ ۱۸، ص ۲۳۷. رضا خان در پاسخ به سرهنگ باقر خان گفت که «معلوم میشود روحیه خود را از دست داد هاید... تا آخرین نفری که از قسمت خوزستان باقی مانده نبایستی آنجا را تخلیه نمایید تا کمک لازم به شما برسد. ضمناً تصور نمیکنیم سرداراقدس هم مبادرت به ضدیت با قوای دولتی بکند زیرا از عقل ایشان بعید است.» (همان، پ ۱۸، ص ۲۳۵). در مورد پول هم رضا خان گفت فعلاً قرض کنید تا پول ارسال شود.

۵- همان، پ ۱۴، صص ۲۰۴ و ۲۰۵؛ همان، پ ۱۶، صص ۳۳ و ۳۴.

۶- همان، پ ۱۶، ص ۳۲.

۷- همان، پ ۱۸، صص ۵۰۵ تا ۵۰۷.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۹- همان، ۵-۵-۳۷-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۴۱.موضوع به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد و آن وزارت خانه هم با سفارت شوروی وارد مذاکره شد تا مسئله رفع شود. (همان، پ ۸، صص ۱۳۹ و ۱۴۰).

۱۱- همان، پ ۱۲، ص ۳۷۴.

۱۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۴، ص ۱.

۱۳- همان، صص ۱ و ۲.

سرهنگ باقر خان، رئیس نظامیان خوزستان، بارها زحمات مرا برای حلوفصل موضوع با شیخ خزعل ، ابتر گذاشته و با دخالت های بیجای خود، قضایا را پیچیده کرده است. یک ماه و نیم است که کار سرهنگ پیچیده کردن مسائل خوزستان شده است. ثقهالملک افزود ریشه این مسئله به عدلالسلطنه، همشیرهزاده سرهنگ باقر خان، بازمیگردد که به جهت عدم لیاقت از حکومت دزفول برکنار شد و از آن زمان هر کاری علیه من از نظر سرهنگ مجاز بوده است.(۱)

 شناسایی عوامل تهاجم به نمایندگان اقلیت

امروز در گزارشی که به رئیس پلیس تأمینات داده شد عاملان تهاجم به آیت الله سیدحسن مدرس و آقایان حائریزاده و کازرونی در هفته گذشته (سهشنبه ۱۷ محرم) معرفی شدند. حسن ولدعلی، مرشد صادق قهوهچی، ابراهیم ولد اکبر، تقی ولد جعفر، مهدی خان ولد هادی خان. در این گزارش آمده است که محمدعلی خان کسی که به مهاجمان گفت چرا فحش میدهید، چنان مورد ضرب و شتم قرار گرفت که اگر مأمورین کمیساریا [= کلانتری] نمیرسیدند، کشته شده بود.(۲) دستور دستگیری افراد یاد شده صادر شد.(۳)

 سه عکاس انگلیسی در همدان

امروز سه انگلیسی که خود را نماینده «سینماتوگراف پاته» معرفی میکردند با اسباب عکاسی در خیابانها و بازار همدان گردش کرده و با ژست های مختلف عکاسی کردند. رفتار آنها نظر مردم کوچه و بازار را به خود جلب کرد. «منجمله از دکان خبازی یک عدد نان سنگک گرفته و به دور کمر پیچیده... دیگری او را زیر بغل گرفته و لقمه در دهان گذارده و عکس برمیدارد.» امیرلشکر غرب با ارسال این گزارش نوشت که برای جلوگیری از حوادثی شبیه آن چه که بر سرِ کنسول آمریکا (ایمبری) آمد دستور داده شد از کار های این قبیل اشخاص در سطح شهر جلوگیری شود.(۴) (ر.ک: ۵ شهریور)

(تصویر) همدان، گنبد علویان

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۴۹۳ و ۴۹۴.

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۰۸۳۹، ص ۱.

۳- همان، ص ۴۱.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۲۱۶.

ص: ۲۶۹

 چهارشنبه

۴ شهریور ۱۳۰۳

۲۷ اوت ۱۹۲۴

۲۵ محرم ۱۳۴۳

 اجازه مشروط ارسال پول توسط آیت الله خالصی به پسرش

وزارت جنگ امروز به اطلاع امیرلشکر شرق رساند که «در صورتی که خالصی بخواهد وجهی برای وسایل معیشت خالصیزاده [تبعید شده به خواف] بفرستد ممانعت ننمایند، ولی بدیهی است وجه ارسالی بایستی مبلغ جزئی بوده و متدرجاً فرستاده شود که خالصیزاده نتواند سوءاستفاده نموده و به وسیله آن مبادرت به عملیاتی نماید.»(۱)

 فروکش هیجانات سیاسی در خوزستان

امروز با تلگرام هایی که میان رضا خان و شیخ خزعل مخابره شد، تشنج چند روزه حاکم بر خوزستان پایان یافت. بنابر قرائن موجود، سفارت انگلیس برای پایان دادن به این مناقشه نقش اصلی را داشته است.(۲) شیخ خزعل در تلگرامی به رضا خان نوشت که «همیشه افتخار و سربلندی بنده در نوکری و خدمتگزاری به دولت بوده... بدبختانه نمیدانم چه باعث شده که خواستهاند سلب این شرافت را از بنده بفرمایند.» وی در این تلگرام از رضا خان خواست به تظلم اعراب منطقه توجه کند.(۳)رضا خان نیز در پاسخ توضیح داد که نگرانی شیخ برای سلب فرامین مربوط به املاک او بیمورد است؛ این املاک در دست شما باقی میماند، فقط حق فروش به بیگانه را ندارید، چون در فرامین این طور قید شده است. رضا خان در باب شکایات اعراب هم گفت که برای رسیدگی به آنها مضایقه نخواهد کرد. وی شیخ خزعل را طرف اعتماد خود خواند و گفت که قدر خدمات او را میداند.(۴)

 نظرات امیرلشکر غرب درباره خوزستان

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در پی درخواست رضا خان برای بازگویی نظرات خود درباره رخداد های اخیر خوزستان (ر.ک: ۳ شهریور) امروز در تلگرامی خیلی فوری و محرمانه نوشت که تا ساعت ۳ بعد از نیمه شب در تلگراف خانه با رئیس قوای خوزستان، تلگرام حضوری ردوبدل میکردیم. نایب سرهنگ رضاقلی خان، رئیس امنیه خوزستان هم در این مخابرات حضور داشت. سرهنگ باقر خان نتوانست ریشه وقایع اخیر را بازنمایی کند؛ از این رو نایب سرهنگ رضاقلی خان را با مراسلات و دستور های جامع برای شیخ خزعل ،راهی اهواز کردم. امیرلشکر غرب در ادامه از این که رؤسا و حاکمان خوزستان بدون مشورت با او تعیین میشوند گلایه کرد و تلویحاً علت قضایا را به این موضوع نسبت داد. وی سرهنگ باقر خان را فاقد اطلاع در امور سیاسی دانست که عملکرد مناسبی در خوزستان نداشته است؛ چرا که او تمام کسانی را که مورد

سوءظن شیخ خزعل بودند، به سوی خود کشید؛ حتی پسر شیخ را به عنوان جاسوس به خدمت گرفت. همه اینها باعث رنجش شیخ شده است. همین ناشیگریها موجب شد که پس از برکناری عدلالسلطنه از حکومت دزفول وی [برای انتقام از حاکم خوزستان] رئیس مالیه خوزستان را علیه شیخ تحریک نماید «و ابلاغ لغو کلیه فرامین دولتی... شیخ را بیشتر مأیوس و او را به وحشت انداخت.» امیرلشکر غرب پیشنهاد کرد حاکم فعلی خوزستان، ثقهالملک و فرمانده قوای این منطقه، سرهنگ باقر خان، برکنار شوند؛ اقدامات مالیه خوزستان علیه شیخ خزعل متوقف گردد؛ دوایر دولتی بدون نظر من در امور شیخ دخالت نکنند. وی در پایان نوشت که اگر این راه ها به نتیجه نرسد، با قشونکشی از ناحیه لشکر جنوب و غرب به کار شیخ خزعل پایان داده میشود.(۵)

 نقش انگلیس در فرونشاندن هیجاهات خوزستان

سرهنگ باقر خان در تلگرامی که امروز به مرکز فرستاد، از قول «رئیس تلگرافات خارجه» خوزستان نوشت که تلگرامی خیلی فوری از طرف سفارت انگلیس به سرکنسول انگلیس در اهواز رسید و آنچه من فهمیدم آن است سرکنسول شیخ خزعل را احضار و تلگرام مزبور را به او نشان داد و پس از آن تغییر و ملایمت چشمگیری در رفتار شیخ پدید آمد.(۶)

 پایان قضیه سیکها در دزداب

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز اطلاع داد که اجتماع و اعتراض طایفه سیک در دزداب علیه انگلیسها (ر.ک: ۳۰ مرداد) امروز به پایان رسید. سیک هایی که توسط کنسولگری انگلیس دستگیر شده بودند، آزاد شدند.(۷)

 بیپولی وزیرمختار ایران در لندن

مفتاحالسلطنه در نام های که امروز به رضا خان فرستاد، با اشاره به ابلاغیه وزارت امور خارجه برای بازگشت به ایران، نوشت که شش ماه است حقوق من پرداخت نشده، حقوق عوامل سفارت را با قرض پرداختهام و به مغازه ها هم بدهکارم. اگر دولت مایل به بازگشت من هست، لازم است مخارج بازگشت و بدهی خود را پرداخت کند.(۸) بازگشت آن تعداد از نمایندگان دولت ایران در کشور های خارجی که بیش از پنج سال مقیم بودند، توسط مجلس به تصویب رسیده بود.

 نظر کمپانی فروشنده اسلحه در انگلیس به پیشنهاد ایران

در پی ارسال مشخصات اسلحه هایی که یک کمپانی انگلیسی به فروش میرساند، وزارت جنگ خواستار خرید آنها شد و از وزیرمختار ایران در لندن خواست تفنگ های «نصف نو» را با شرایط بهتری از نظر قیمت پیشنهاد بگیرد. مفتاحالسلطنه امروز به سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، نوشت که اگر ۱۵ هزار تفنگ نصف نو را با پول نقد ایران بخرد قیمت پیشنهادی ایران پذیرفته خواهد شد.(۹) (ر.ک: ۲۹ مرداد) قیمت هر تفنگ ۴۷ شیلینگ اعلام شده بود.

 تمهید انگلیس برای خنثی کردن مالکیت ایران بر بحرین

احمد فرامرزی امروز خلاصه های از مجموعه نامه هایی که برای او درباره بحرین رسیده بود به وزارت امور خارجه فرستاد.

در میان سیزده خبر ذکر شده در این یادداشت، در بند ششم آن آمده است: «انگلیسها برای بیاثر ساختن ادعای ایران نسبت به بحرین میخواهند یک ... [صورتی] به استقلال بحرین بدهند؛ به این معنی که در صدد تشکیل یک کابینه و هیأت وزرایی به طرز حکومت های قانونی هستند.»(۱۰)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۸۱.

۲- همان، پ ۱۹، ص ۴۹۲.

۳- همان، پ ۱۸، صص ۲۲۴ و ۲۲۵.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۷-۳۶-۵۱-۱۳۰۳. رضا خان با ارسال تلگرامی به سرهنگ باقر خان، رئیس قوای خوزستان، به او اطلاع داد که مخابرات حضوری او را با امیرلشکر غرب دیده است، فعلاً با تلگرام هایی که ردوبدل شده سوءتفاهمات مرتفع شده است. (اسناد مؤسسه مطالعات ...، پ ۱۸، ص ۲۲۰).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، صص ۱۹۷ تا ۲۰۳.

۶- همان، پ ۱۸، ص ۲۵۹.

۷- همان، پ ۱۰، ص ۲۷۰.

۸- همان، پ ۲۰، صص ۱۴۶ و ۱۴۷. رضا خان در پاسخ به مفتاحالسلطنه نوشت که «شغل مهمی برای جنابعالی واگذار خواهد گردید. برای حرکت نیز وجهی حواله شده است.» (همان، پ ۲۰، ص ۱۴۵).

۹- همان، پ ۲۰، ص ۱۳۷.

۱۰- همان، پ ۱۰، صص ۳۱۲ تا ۳۱۵.

 درخواست تبعید عضو مالیه خراسان توسط ماژور هال

بنـابر گزارش موسـی خـان، عضو مالیه اداره خراسان، که یک سال است از کار کنار گذاشـته شـده، ماژور هال، پیشـکار مالیه خراسان، از امیرلشـکر شـرق خواسته است او را تبعیـد کنـد. موسـی خان امروز با ارسال تلگرامی به برادرش که مـدیر روزنامه وطن است، خواست زودتر به این موضوع رسیدگی شود.(۱)

 مشارکت مأموران دولتی در قاچاق

سفارت ایران در مسکو امروز بار دیگر گفته های وزارت امور خارجه شوروی را درباره مشارکت مأموران دولتی ایران در کار قاچـاق به وزارت امور خـارجه ایران منعکس کرد. در این نـامه گفته شـده که مأموران لشـکری وکشوری در [ردوبـدل کردن کالا و انسان] به قاچاقچیان کمک میرسانند و مواردی از حوادث اخیر ذکر شده است. شوروی میگوید اگر ایران در جلوگیری از این امر جدیت به خرج ندهد ممکن است در آینده مسائلی تولید شود.(۲)

 تقاضای پناهندگی ده خانواده روس

به گزارش رسـیده از ایـل خانی طوایف شاهسون، ده خانواده روسـی که میگوینـد فراری هسـتند، درخواست پناهنـده شـدن به ایران را دارنـد. عبـد الله طهمـاسبی امیرلشـکر شـمال غرب، امروز با ارسال این خبر نوشت که اگر پناهنـدگی این خانواده ها را بپذیریم، در موقع خود میتوانیم آنان را با رشیدالممالک خلخالی مبادله کنیم.(۳)

 پاسخ وزارت امور خارجه به مجلس درباره تجار ایرانی ساکن حاجیطر خان

در پی انعکـاس شـکایت «هیـأت تجـار و کسـبه ایرانیـان مقیم حـاجی طر خان» به وزارت امور خارجه (ر.ک: ۱ شهریور)، این وزارت خانه امروز در یادداشتی خطاب به مجلس شورای ملی نوشت که این شـکایتها از تمام نقاط شوروی میرسد و مکرر در اینجا و مسـکو با اولیاء دولت شوروی مـذاکره شـده و همیشه گفتهانـد که این مالیاتها برای عموم وضع میشود و ربطی به اتباع یک دولت ندارد.(۴)

 ضرورت ارسال گزارش به زبان فارسی

وزارت فوایـد عـامه امروز بـا ارسـال نام های به میرزاعیسـی خان، کمیسر نفت ایران در لنـدن، با اشاره به این که گزارش های ارسـالی به زبان انگلیسـی است، تأکیـد کرد که این روی های مطلوب نیست. «کلیه مراسـلات ادارات دولتی با مأمورین... باید حتماً و لزوماً به لسان مملکتی باشد... و لذا دستور دارید از این به بعد به همین قرار رفتار نمایید.»(۵)

(تصویر) بحرین

۱- همان، پ ۸، ص ۱۲۰. وقتی موضوع از طریق مدیر روزنامه وطن به رضا خان انتقال یافت و او از امیرلشکر شرق استفسار کرد، پاسخ حسین خزاعی چنین بود: «موسی خان شرح مبسوطی که بدتر از صدهزار فحش بود بر ضد ماژور هال، پیشکار کل مالیه ایالتی خراسان، در فوقالعاده و جراید نوشته، ایشان هم شرحی به نظمیه نوشته که مشارالیه را توقیف نمایند. فعلاً پنهان، برای جلوگیری از واقعات مهم در صددم وسایل حرکتش را به طهران فراهم» کنم. (همان، پ ۸، ص ۱۱۷).

۲- همان، پ ۲۵، ص ۱۳۵. موضوع از طریق وزارت جنگ به امیرلشکر شرق منعکس شد؛ چرا که حوادث ذکر شده در این نامه مربوط به مرز های شمال شرقی بود. (همان، پ ۲۵، ص ۱۳۱ تا ۱۳۴).

۳- همان، پ ۵، ص ۴۶۵. رضا خان موضوع را به عهده عبد الله طهماسبی و تشخیص او گذاشت. (همان، پ ۵، ص ۴۶۴).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۰۱ و ۲۰۰-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۶۰۰۳، ص ۴.

ص: ۲۷۱

 پنج شنبه

۵ شهریور ۱۳۰۳

۲۸ اوت ۱۹۲۴

۲۶ محرم ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد. نمایندگان اقلیت [احتمالاً ـ بدون آیت الله سیدحسن مدرس] در جلسه حاضر شدند. تدین در ابتدا سخنانی در محکومیت تعرض به نمایندگان اقلیت در خیابان ایراد کرد و گفت که مصونیت نمایندگان نباید مخدوش شود. بعد از او رئیس مجلس در ادامه همین موضوع خبر داد که مرتکبین ضرب و شتم نمایندگان اقلیت، بازداشت و تحت استنطاق هستند. در ادامه لایحه صدور پوست بره و سپس مواد باقیمانده از لایحه نفت مورد بررسی قرار گرفت.(۱)

 جرم عیادت از آیت الله مدرس

مشارالممالک، برادر میرزاجواد خان نماینده آذربایجان در مجلس شورای ملی، که برای عیادت آیت الله سیدحسن مدرس به خانه او رفته بود، پس از خروج، دستگیر و به نظمیه برده شد. بنا به خواهش میرزاجواد خان، امروز به حکومت نظامی تهران دستور داده شد، مشارالممالک را آزاد کند.(۲)

 تقاضای همکاری با عکاس انگلیسی

ماژور فریزر، آتاشه نظامی سفارت انگلیس در تهران، امروز در نام های خصوصی به رضا خان خبر داد که ماژور فوربس که از راه خشکی از اروپا راهی هند است «عکس هایی برای سینماتوگراف برمیدارد... مشارالیه میل دارد عکس هایی از شهر طهران بردارد.» فریزر خواست موضوع با حاکم نظامی تهران در میان گذاشته شود.(۳)

 نامه سفارت شوروی درباره مواد درسی مدارس خود

وزارت امور خارجه امروز به وزارت معارف خبر داد که سفارت شوروی اظهار میدارد که تدریس اجباری زبان فارسی را در مدارس مربوط به شوروی در ایران میپذیرد «ولی در باب زبان عربی و تدریس تاریخ و جغرافیا به زبان فارسی در مدارس مذکور» امتناع دارد. «هر نظریه نسبت به این موضوع دارند به وزارت امور خارجه اشعار نمایند که به نمایندگی مختار گفته شود.»(۴)

□ تأسیس دو مدرسه شوروی در بندرجز و مشهد

سفارت شوروی در تهران امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که در سال جاری دو مدرسه در بندرجز و مشهد تحت سرپرستی کنسولگری های شوروی تأسیس خواهد کرد. در این نامه آمده است که «خواهشمند است از این فقره، مقامات مربوطه را مستحضر فرمایند.»(۵)

□ ضرورت آزادی صدور گوسفند به ترکیه

امیرلشکر شمال غرب امروز در گزارشی که به رضا خان فرستاد، نوشت کرد های ایران هر سال احشام اضافی خود را به ترکیه میفروختند و از این طریق امرار معاش میکردند. از سال گذشته فروش گوسفند ممنوع شده است. اگر این ممنوعیت ادامه یابد، از آنجا که معیشت کرد های منطقه از این راه تأمین میشود، اقدام به قاچاق خواهند کرد. عبد الله طهماسبی درخواست کرد فروش گوسفند آزاد شود.(۶)

□ دیدار شیخ خزعل با ثقهالملک

ثقهالملک، حاکم خوزستان، امروز با ارسال تلگرام کوتاهی به رضا خان نوشت که شیخ خزعل به دیدارش آمده «با یک بشاشیت فوقالعاده فدوی را ملاقات و تلگراف مبارک را که به افتخار او صادر شده بود» نشانم داد.(۷)

□ ترمیم سیم تلگراف لشکر غرب

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشکر غرب به او اطلاع داد که با اقدامات انجام شده از طرف وزارت پست و تلگراف «سیم آنجا خوب کار میکند؛ و ن هایت مراقبت برای دوام وضعیت فعلی سیم آنجا به عمل خواهد آمد.»(۸)

□ ساخت نظامیه توسط کرد های مکری

فرمانده قشون آذربایجان امروز به اطلاع وزیر جنگ رساند که کرد های مکری داوطلب هستند یک نظامیه (سرباز خانه) در ساوجبلاغ بسازند. آنها حاضرند مبلغ ده هزار تومان مخارج ساخت را بپذیرند «تا موجبات آسایش نظامیان را فراهم نمایند.» وی این موضوع را نشان از صداقت و صمیمیت کردها دانست.(۹)

□ انتقال نظامیان ترکیه از مرز ایران

بنابر گزارش رسیده نظامیان ترکیه، نیرو های خود را از پست های مرزی در ناحیه چالدران و سکمنآباد جمعآوری کرده، به طرف وان بردهاند.(۱۰)فرمانده قشون آذربایجان در کنار ارسال این خبر، اطلاع داد که ترکها، سیمیتقو را با حمایت مالی و تسلیحاتی میخواهند به طرف وان گسیل کنند. گفته میشود افراد طایفه جلو [= آشوریها] و سیدطه با حمله به نیرو های ترک یک یوزباشی و ۱۱ سرباز را کشتهاند.(۱۱)

□ درخواست پناهندگی برادران سیدطه به ایران

شیخ مصلحالدین و شمسالدین، برادران سیدطه، که در نزدیکی مرز ایران اقامت داشتند، از ترس ترکها و فراری بودن از انگلیسها با ارسال نامه هایی خواستار پناهنده شدن به ایران هستند. فرمانده قشون آذربایجان امروز با ارسال این خبر افزود که آنها با ۲۰ خانوار خود حاضرند در حوالی ارومیه و در روستا های مخروبه ساکن شوند و با دریافت مقرری از دولت، تحت امر باشد. عبد الله طهماسبی در ادامه نوشت که با پذیرش آنها مخالف است، چرا که غیر از تحمیل هزینه، معلوم نیست چرا از ترکیه و انگلیس در ترس و هراسند؛ مضاف بر این که «تصور میکنم پس از چندی یا املاک سیدطه را تقاضا مینمایند یا تسلیم ترکها میشوند... [البته] فدوی ظن قوی میبریم که آمدن آنها به تحریک ترکها است.»(۱۲)

□ شرح دزدی از زارعین اطراف عشقآباد

سفارت شوروی در تهران، امروز با فرستادن نام های به وزارت امور خارجه فهرست اموالی که سارقان ایرانی با تجاوز به خاک شوروی از زارعین منطقه عشقآباد دزدیدهاند، ذکر کرد و خواستار تنبیه اشرار و استرداد اسباب و اشیاء مسروقه شد. این فهرست

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۳، صص ۱ و ۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، صص ۵۲۶ و ۵۲۷.

۳- همان، پ ۲۰، ص ۱۶۸. دستور همکاری به حاکم نظامی تهران داده شد. (همان، پ ۲۰، ص ۱۶۶).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۴۶-۳۳-۱۳۰۳.

۵- همان، ۸-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، صص ۴۲۳ و ۴۲۴. وزارت جنگ با این که در این مورد نام های به وزارت مالیه نوشت، اما در ن هایت به دستور رضا خان، آزادی فروش گوسفندها به اطلاع امیرلشکر شمال غرب رسید. (همان، پ ۵، صص ۴۲۰ و ۴۲۱).

۷- همان، پ ۱۹، ص ۴۹۰.

۸- همان، پ ۱۴، ص ۲۱۷.

۹- همان، پ ۵، ص ۴۳۴.

۱۰- همان، پ ۲۳، ص ۲۵.

۱۱- همان، پ ۲۳، ص ۲۴.

۱۲- همان، پ ۲۳، صص ۳۱ و ۳۲. رضا خان نیز پس از دیدن این گزارش گفت که پناهندگی آنها قبول نشود. (همان، پ ۲۳، ص ۳۰).

اموال دزدیده شده، از اسب تا تیغ ریشتراشی را شامل میشد.(۱)

 اختلال در مخابره حضوری

امیرلشکر غرب امشب به رضا خان اطلاع داد که تلاش هفت روزه او برای مخابره حضوری با شهر ناصری عقیم مانده است. وی تقاضا کرد به هر نحوی شده امکان مخابره حضوری او با ناصری (خرمآباد - ناصری) فراهم شود.(۲) احمد خان امیراحمدی میخواست مستقیماً با شیخ خزعل مذاکره کند.

 بازگشت کنسول انگلیس به تبریز

کنسول انگلیس در تبریز که چندی قبل راهی لندن شده بود، از مرز ماکو وارد ایران شد و امروز به تبریز رسید.(۳)

 جمعه

۶ شهریور ۱۳۰۳

۲۹ اوت ۱۹۲۴

۲۷ محرم ۱۳۴۳

 تلگرام ولیعهد به احمدشاه

محمدحسن میرزا، ولیعهد، امروز پاسخ تلگرام احمدشاه را به فرانسه فرستاد. «الحمدلله کسالت من رفع شده است. مطابق خطمشی که در زدوخورد با رضا خان اتخاذ شده است، یک نفر را پیش سفیر آمریکا فرستادیم، و نظر به منافع عمومی و صلاح عمومی خواهش کردم که پافشاری بکند و به محرک تمکین نکند. امر کردم که به همراهی شارژدافر انگلیس در تقاضا های تحملناپذیر اصراری بشود و مخصوصاً قشون را که برای همه کس تهدید است، متهم بکنند. سفیر آمریکا جواب را به تأخیر میاندازد ولی شارژدافر (انگلیس) اطلاع میدهد که جواب دولت آمریکا همیشه ملیّن است و صحبت قطع روابط هیچ در میان نیست و بر ضد اینکه قطع روابط بشود، مخصوصاً این سفیر ملعون کار میکند. مدرس وعده های خود را اجرا میکند، و بر ضد حکومت نظامی شروع کرد کار بکند، و از دولت راجع به حکومت نظامی و مطالب دیگر استیضاحی کرد. مدیران روزنامه های اقلیت پروتست خود را شروع کردند و در مجلس متحصن شدند. دوستانمان نصیحت میکنند که اقلیت در صورت عدم پیشرفت کار استیضاح از آنها پیروی بکنند و در یکی از سفارت خانه ها متحصن بشوند.

اعلیحضرت مخفیانه و فوراً باید اقداماتی به عمل بیاورند که سفارت فرانسه، در صورت لزوم آنها را قبول نماید و بدون این اقدام، سفیر فرانسه مثل این است که پیروی نماید از روسها. سعی بکنید به سفارت دستورات لازم داده شود برای مخارج اینجا

پولی به دست میآوریم برای اینکه بتوانیم در سفارت سفره سبز را بگستریم. این کار باید به کلی مخفی باشد.»(۴)

 نظر مثبت سفیر فرانسه نسبت به رهنما

بونزوم، وزیرمختار فرانسه در تهران، روزنامه ایران را تنها روزنام های خواند که تا حدی خواندنی است. وی مدیر این روزنامه، زینالعابدین رهنما را تحتتأثیر فرانسه توصیف کرد که مسافرت سال گذشتهاش به فرانسه، در این موضوع بیتأثیر نبوده است. «مناسب میدانم... محرمانه او را مورد تشویق قرار دهیم.» وزیرمختار دادن پول را چندان مناسب ندانست، اما از قول رهنما نوشت که «هر نوع امتیازی که فرانسه مایل باشد از ایران بگیرد، به شرط آن که متقابلاً نسبت به واسطه ها و میانجیها با دادن قرضه هایی دست و دل باز باشد، امکانپذیر است.» بونزوم در گزارش امروز خود به وزارت امور خارجه فرانسه افزود که رهنما زبان فرانسه را میداند، از این رو با ارسال بولتن های سفارت خواهم کوشید [روزنامه را در جهت سیاست فرانسه متأثر کنم.](۵)

 مماشات با شیخ تا ورود قشون به خوزستان

امیرلشکر غرب، امشب در تلگرامی فوری به رضا خان، با اشاره به فروکش کردن تضادها در خوزستان میان شیخ خزعل و دولت نوشت

۱- همان، پ ۹، صص ۳۱ تا ۳۳.
۲- همان، پ ۱۵، صص ۱۳۰ و ۱۳۱. موضوع از طریق وزارت جنگ به وزارت پست و تلگراف اطلاع داده شد تا ضمن استیضاح مسئولان محلی از علت ندادن سیم «دستورات فوری برای فتح باب مخابرات حضوری امیرلشکر غرب و سرداراقدس صادر فرمایند.» (همان، پ ۱۵، ص ۱۲۹).
۳- همان، پ ۵، ص ۴۱۹.
۴- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۶۰. متن تلگرام طوری تهیه شده که احمدشاه را ناامید نکند و او را به فعالیت های بیشتر سیاسی علیه رضا خان، در اروپا وادارد و گرنه روشن است که در این زمان مخالفان رضا خان، یا در زندان و تبعید بسر میبرند، یا با تعطیلی روزنامه ها روبهرو هستند، و مهمترین وزنه مخالف که همان اقلیت مجلس باشد، در سکوت و خفقان است.
۵- همان، صص ۱۶۰ و ۱۶۱.

که «تا ورود قوا به خوزستان چنانچه رأی مبارک قرار گیرد بایستی حتیالامکان شیخ را راضی نگاه داشته و با دست او هر مقصودی که در آن صفحات باشد انجام داد.» وی سپس خواست های شیخ خزعل را بدین ترتیب عنوان کرد: «۱. فرامین علاقهجات که از طرف دولت لغو شده تحکیم گردد. ۲. تجدیدنظری در مالیات مشارالیه بشود. ۳. مخارجی را که در موقع جنگ متحمل شده در صورت صحت، از بقایای [مالیاتی] مشارالیه کسر نمایند. ۴. امیرمجاهد را که امر شده به فرنگ برود به واسطه بستگی با او عفو فرمایند.» امیرلشکر غرب افزود که میتوان این شرایط را قبول کرد و «پس از ورود قوای مکفی به دزفول و در دست گرفتن امورات خوزستان حل قضیه شیخ دشوار نخواهد بود.»(۱)

 آخرین تهدیدات سرهنگ باقر خان

به گزارش سالارخبیر، رئیس تلگراف خانه خوزستان، سرهنگ باقر خان، رئیس قوای خوزستان که در حال خروج از ناصری است، ثقهالملک، حاکم خوزستان را تهدید کرد: «بگویید دیگر به شوشتر نیایید. اگر آمد او را حبس میکنم.» سرهنگ باقر خان در پایان گفته که حکومت نظامی اعلان خواهد کرد!(۲)

 نخستین تلگرام امیرلشکر جنوب از شیراز

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، که برای سازماندهی نیرو های نظامی در جنوب کشور، عازم شیراز شده، امروز پس از رسیدن به این شهر در نخستین تلگرامی که به رضا خان فرستاد، در پاسخ به دستور او برای ارسال اطلاعات تکمیلی از منطقه، نوشت که در میان راه متوجه شدم که میان سران بختیاری اختلاف و نفاق حاکم است و میتوان برای ورود آنها به جنگ با شیخ خزعل حساب باز کرد. «در صورتی که اراده مبارک به دفع شیخ تعلق گیرد، به نظر فدوی مقتضی است تصمیمات» لازم گرفته شود.(۳)(ر.ک: ۳۱ شهریور)

 مرخصی شش ماهه میلسپو

روزنامه کوشش در شماره امروز خود از قول منابع خصوصی نوشت که میلسپو، رئیس کل مالیه ایران، در نظر دارد پس از معرفی کابینه جدید شش ماه به مرخصی برود. در زمان غیبت او یکی از مستشاران آمریکایی جای او را خواهد گرفت و سایر مستشاران نیز در کار خود باقی خواهند بود.(۴)این مرخصی نمیتواند بیارتباط با اقداماتی باشد که رضا خان علیه میلسپو انجام میداد. رئیسالوزراء برای به اطاعت واداشتن میلسپو به مطبوعات دستور داده بود علیه او مطلب چاپ کنند. رضا خان به نظمیه اجازه داده بود مطالب علیه میلسپو درج شود و سانسور نگردد. در پی بالا گرفتن اختلافات میان میلسپو و رضا خان، تعدادی از نمایندگان مجلس که خروج میلسپو را از ایران نافی منافع کشور میدانستند کمیت های تشکیل دادند تا روابط بین دولت و مدیرکل مالیه را بهبود بخشند.۷(۵)

 توضیحات طهماسبی در تحمیلی نبودن ساخت سرباز خانه ها

در پی ارسال خبر توسط فرمانده قشون آذربایجان از ساخت نظامیه (سرباز خانه) در شهر هایی چون ارومیه، سلماس و اخیراً ساوجبلاغ و پاسخ رضا خان مبنی بر این که این اقدام نباید اجباری باشد، عبد الله طهماسبی امروز در تلگرام بلندی، موضوع را تکذیب کرد و نوشت که این امور به پیشنهاد خود اهالی است و اجباری در کار نبوده است. فرمانده لشکر شمال غرب افزود که اگر کاری انجام میدهم «برای جلب احساسات عموم اهالی نسبت به ذات مقدس [شما] است که غیر از این طریقه، طریقه دیگری را نمیپیمایم. جلب احساسات اهالی هم فقط به وسیله حُسن سلوک و جلوگیری از تعدیات و تحمیلات نسبت به آنها ممکن است.» وی در ادامه نوشت که اگر اخباری غیر از این برسد، ضدیت افرادی چون سرتیپ ظفرالدوله است. او اهالی را تحریک میکند که حاکم ارومیه را برکنار و حکومت نظامی برقرار شود. طهماسبی در پایان از رضا خان خواست اجازه دهد به کار های عمرانی خود برای ساخت سرباز خانه ها و شوسه کردن برخی راه ها با هزینه خود اهالی ادامه دهد.(۶) (ر.ک: ۱ شهریور)

(تصویر) تبریز، مسجد کبود

(تصویر) میلسپو و دیگر مستشاران مالی آمریکا در لباس سلام

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، صص ۲۰۸ تا ۲۱۰. رضا خان پس از دیدن این تلگرام گفت که بخش مربوط به مایملک او حل شده اما بقیه موارد قابل قبول نیست. «مثل این است که از دولت گروکشی کرده باشد. در هر حال شما اطمینانات لازمه به مشارالیه بدهید.» رضا خان از امیرلشکر غرب خواست که سرهنگ باقر خان را به مرکز بخواند و فرماندهی قوای خوزستان را به دیگری بدهد. (همان، پ ۱۴، صص ۲۰۶ و ۲۰۷).

۲- همان، پ ۱۸، ص ۲۵۶.

۳- همان، پ ۱-۱۶، ص ۳۱. رضا خان پس از دیدن این گزارش به محمود آیرم دستور داد، نیرو های اصفهان و اطراف را در شیراز تمرکز دهد تا دستور های بعدی برسد. (همان، پ ۱-۱۶، ص ۳۰).

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۵، ص ۳.

۵- FO E ۸۴۰۹/۲۵۵/۳۴.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، صص ۳۹۸ تا ۴۰۲. رضا خان پس از دیدن این تلگرام گفت که چرا افراد مفسدی چون ظفرالدوله را برکنار نمیکنید؟ (همان، پ ۵، ص ۳۹۷).

 شنبه

۷ شهریور ۱۳۰۳

۳۰ اوت ۱۹۲۴

۲۸ محرم ۱۳۴۳

 کابینه جدید رضا خان

در پی استیضاح، و دستور رضا خان به استعفای وزراء، رئیسالوزراء سومین کابینه خود را ظرف ۱۱ ماه گذشته تشکیل داد. رضا خان، وزیر جنگ؛ ذکاءالملک، وزیر مالیه؛ مشارالملک، وزیر امور خارجه؛ امیراقتدار، وزیر داخله؛ ادیبالسلطنه، وزیر عدلیه؛ مشارالدوله، کفیل وزارت معارف؛ سردارمعظم خراسانی، وزیر فواید عامه؛ سرداراسعد، وزیر پست و تلگراف. وزرای جدید امروز به محمدحسن میرزا، ولیعهد، معرفی شدند.(۱)

 نامه وزیر جنگ به شیخ خزعل

پس از رفع تضاد هایی که میان شیخ خزعل و دولت پیش آمده بود، امروز رضا خان تلگرامی به شیخ خزعل فرستاد که با لحنی آمرانه، ضمن دلگرم کردن او، هشدارها و تهدید هایی را متوجه شیخ کرد. در این تلگرام رضا خان میگوید باور نمیکردم اعتماد سه سال های که در من ایجاد شده بود با مختصر سوءتفاهمی محو کنید. وی بر دیدار حضوری با شیخ خزعل تأکید کرد و آن را به زمانی دیگر موکول نمود. رضا خان در پایان امیرلشکر غرب را وسیله ارتباطی شیخ با خود خواند. متن کامل این تلگرام در پاورقی آمده است(۲)

 ضرورت تغییر سرهنگ باقر خان

وزیر جنگ امروز در دو تلگرام جداگانه، در پاسخ به تلگرام های امیرلشکر غرب تأکید کرد که ابقاء سرهنگ باقر خان در خوزستان صلاح نیست. «یک نفر صاحب منصب زبردست معین و به جای مشارالیه اعزام دارید که موافق سیاست سابق در جلب خزعل به طرف دولت کوشش نموده و او را به دولت امیدوار سازد.»(۳) (ر.ک: ۳ شهریور) رضا خان خطاب به امیرلشکر غرب و در پاسخ به پیشنهاد های او برای رویارویی با شیخ خزعل نوشت (ر.ک: ۴ شهریور): «البته اگر از طریق مسالمت اسکات مشارالیه ممکن نشد عقیده و نقشه من همان است که شما در تلگراف خود اشاره کرد هاید ولی باید ... سعی کرد که از طریق اصلاح به وضعیات خوزستان خاتمه داده شود.»(۴) سرهنگ باقر خان، فرمانده قوای خوزستان، امروز دستور مستقیمی هم از رضا خان دریافت کرد که «به فوریت قوای تحت فرمانده‌ی خودتان را به ارشدترین صاحب منصب قوای خوزستان تحویل داده، به طرف مرکز لشکر حرکت نمایید.»(۵) برکناری سرهنگ باقر خان، خواست سفارت انگلیس هم بود. رضا خان به سفارت انگلیس تعهد داده بود که این سرهنگ را عوض کند. سفارت انگلیس میگفت سرهنگ باقر خان با

کنسول شوروی در اهواز ارتباط دارد.(۶)

 پیام امیر جنگ به رضا خان

امیر جنگ، ایلبیگی بختیاری، با اعزام نماینده خود به تهران، حامل پیامی برای رضا خان بود که محتوای آن را امیرلشکر جنوب که روشن نیست از چه طریقی مطلع شده، امروز به اطلاع وزیر جنگ رساند. پیام این است که «امیرمجاهد به تحریک سرداراقدس (شیخ خزعل) در مالامیر متوقف [است و] رسماً علم طغیان و یاغیگری را برافراشته، عد های را دور خود جمع و سرداراقدس هم به خوانین بختیاری پیغام نموده است که عده خودشان را برداشته در مالامیر به قوای امیرمجاهد ملحق شوند.» شیخ خزعل جیره این نیروها را خواهد پرداخت. گفته میشود شیخ خزعل مقاصد خود را در بختیاری توسط مرتضیقلی خان و سردارظفر پیش میبرد.(۷)

 تولیت آستان قدس رضوی

بنا به دستور رضا خان، قائممقامالتولیه۸(۸)برای تولیت آستان قدس رضوی، شایسته و باید بدین سمت منصوب شود. کابینه وزارت جنگ امروز این دستور وزیر جنگ را به ارکان حرب کل قشون ابلاغ کرد و افزود به امیرلشکر شرق نیز مورد یاد شده متذکر و دستور داده شود نسبت به کسان شاهزاده شیخ الرئیس به ویژه صمصامالسلطان ، برادرش، مساعدت کامل شود.(۹)

 ضرورت ضرب مهر سانسور بر نامه ها

رئیس کل پست، امروز با ارسال نام های به وزیر پست و تلگراف با اشاره به این که به تازگی «اداره قشونی فارس روی پاکت هایی که سانسور مینماید مهر سانسور» نمیزند، نوشت: «ممکن است اجزاء از این ترتیب استفاده سوء نمایند... کمافیالسابق هر پاکتی را بازمیکند روی آن مهر سانسور بزند که اشکالاتی برای اداره پست فراهم» نشود.(۱۰)

 ناتوانی رضا خان از کمک به مدارس ایرانیان در بحرین

در نام های که امروز برای «اتحادیه ایرانیان بحرین» به امضای رضا خان تنظیم شد، با تقدیس از توسعه معارف و مساعدت دولت برای پیشرفت مدارس، یادآور شد که «امسال چون محل موجود نیست و از موقع تنظیم بودجه هم مدتی است میگذرد نمیتوان کمکی نمود. در آینده سعی میکنم با نیات شما و پیشرفت امور مدرسه مساعدت مؤثری بنمایم.»(۱۱)

 نامه مؤتمنالملک به وزارت جنگ درباره مدرسه پریزاد

طلاب مدرسه پریزاد در ادامه شکایت خود از تصرف موقوفه این مدرسه توسط امیرلشکر شرق، با ارسال نام های به رئیس مجلس شورای ملی او را در جریان این تعدی قرار دادند. مؤتمنالملک امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که حقانیت تعلق موقوفه خواجه ربیع به مدرسه علمیه پریزاد توسط عدلیه مشهد ثابت شده است. «مقتضی است با تحقیق از کیفیت قضیه در رفع مشکل متظلمین در حدود قانون اقدام» شود.(۱۲) امیرلشکر شرق در توجیه تصرف موقوفه خواجه ربیع میگفت که «عایدات موقوفه... را به اسم اجاره و حقوق طلاب از میان میبرند و عمارت بقعه خواجهربیع که از بنا های مهم است قریب

انهدام بود.»(۱۳)طلاب هم معتقد بودند «امیرلشکر مانع از این است که متولی [بقعه] وجه اجاره مزرعه را گرفته، صرف در بقعه نماید.»(۱۴)

 چگونگی رسیدگی به امور حقوقی میسیونها

وزارت امور خارجه امروز در پاسخ به کارگزاری آذربایجان درباره چگونگی رسیدگی به امور حقوقی میسیون های ساکن در این ولایت نوشت که اگر مسائل حقوقی، مربوط به شخص میسیون های آمریکایی و فرانسوی باشد، کارگزاری صلاحیت رسیدگی را دارد و باید در حل و تسویه آنها اقدام نماید، اما گماشتگان میسیونها داخل این ترتیب نبوده و نمیتوانند «از

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۴، ص ۱.

۲- «جناب مستطاب اجل آقای سرداراقدس دامت اقباله. گرچه متدرجاً در نظر من مکشوف میشود که چه تحریکاتی از طرف مأمورین دولتی در تعقیب قضیه اراضی به عمل آمده و چه تشبثاتی در اثر آن جلوهگر شده است، لیکن با این وصف تصور نمیکردم با عقل و ذکاوت فطری که در شخص شما سراغ داشتم تا این اندازه نسبت به اوضاع داخلی و خارجی بیاطلاع بوده و دوسیه ضخیمی که در این سه سال حاکی از حسن ظن اینجانب نسبت به جنابعالی و علاقهمندی فوقالعاده[ای] که به شما داشتم تشکیل شده بود با مختصر سوءتفاهمی محو و نابود نمایید. معلوم نیست به گفته های من معتقد نیستید یا به شخص خودتان اطمینان ندارید البته باید در نظر داشته باشید که من یک نفر سرباز هستم و اخلاق و زندگانی سربازی با سایرین تباین کلی دارد. این پیشآمد آخرین مرتبه امتحانی بود که نیت مرا نسبت به شخص شما کاملاً مکشوف و مشهور میساخت زیرا اگر سوءظنی در مورد شما داشتم ممکن بود از اقدامات ناپسند جنابعالی استفاده آنی کرده و نظریات خود را به موقع عمل گذارم. لازم است متذکر باشید که عطف توجه فوری به ناحیه خوزستان برای من به هیچوجه اشکالاتی نداشته بلکه در ن هایت درجه سهل و آسان است. ولی فقط و فقط همان قول سربازی و حسن ظن باطنی است که از حرکات جنابعالی صرفنظر کرده و بار دیگر در صدد تذکرات محبتآمیز برآمدم؛ گرچه کاملاً از حقیقت مطلع نیستم ولی آنچه خبر رسیده شما حاضر شده بودید که شخصاً تیشه به ریشه خودتان زده و مصالح شخصی خودتان را زیر پا گذارید. یقین بدانید من به آن اشخاصی که شما آنها را دعوت میکنید به قدر پشه اهمیت نداده و نمیدهم؛ فقط خواهشی که دارم خودتان وسیله بدقولی من را فراهم نیاورید چنانچه سابقاً متذکر شدهام برای اطلاع از نیات و معتقدات من ملاقات حضوری با شما لازم بود و متأسفانه عدم فرصت و مجال مانع از اجرای این نظریه است لیکن چون تمام حقایق و مطالب را به سرلشگر غرب متذکر شدهام و عجالتاً او به شما نزدیکتر است میتوانید به وسیله او هرگونه مسائلی که پیش میآید حل و تصفیه نمایید تا موقعی که برای ملاقات شما فرصت و وسیله فراهم گردد.» (اسناد مؤسسه مطالعات...، پ ۱۸، صص ۶۲۰ تا ۶۲۴).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۲۱۱.

۴- همان، پ ۱۴، صص ۱۹۵ و ۱۹۶.

۵- همان، پ ۱۸، ص ۲۵۵. سرهنگ باقر خان به دلایل نامعلومی در شوشتر میماند و حتی از وزارت جنگ تقاضا میکند جواز تلگرافی برای عبور دو تپانچه، یک تفنگ دولول و شمشیر از خاک بینالنهرین به او داده شود. وزارت جنگ بار دیگر در چهاردهم شهریور تأکید میکند که شوشتر را رها کرده، راهی مرکز شود. (همان، پ ۱۸، صص ۲۵۲ تا ۲۵۴).

۶- FO E ۸۴۰۹/۲۵۵/۳۴.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶- صص ۶۰ و ۶۱.

۸- حاجیمیرزامحمدعلی رضوی فرزند میرسیدمحمد در ۱۲۸۳ق به دنیا آمد. نسبش به حضرت امام حسین(ع) میرسد. او در محیط فضل و تقوی پرورش یافته، علوم رایج زمان خود را آموخت. پس از مرگ پدرش متولی موقوفات خانوادگی گردید و به سمت صدر دفتر خانه (ریاست دفتر) آستان قدس رضوی منصوب شد. چندی بعد مقام و منصب قائممقامالتولیه آن آستان را پیدا کرد. حاجیسیدمحمدعلی قائممقامالتولیه از اموال شخصی خود رقباتی را بر آستانه قدس و مسجد گوهرشاد وقف نمود. او کتاب های شخصیاش را نیز وقف کتاب خانه مبارکه رضویه نمود. او روز یکشنبه ۲۶ جمادیالاولی ۱۳۵۷/۲ مرداد ۱۳۱۷ درگذشت و در دارالضیافه دفن گردید. (معلم حبیبآبادی، مکارمالآثار، ج ۶، صص ۲۰۵۵ تا ۲۰۵۷؛ ولائی، «شرح حال نواب تولیه عظمای آستان قدس»، نامه آستان قدس، شم ۲۰ (فروردین ۱۳۴۴)، ص ۹۹).

۹- مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۳۱.

۱۰- همان، پ ۱۰، ص ۱۶۲. وزارت پست و تلگراف موضوع را به اطلاع وزارت جنگ رساند و متعاقباً به اطلاع لشکر جنوب رسید. (همان، پ ۱۰، صص ۱۶۰ و ۱۶۱).

۱۱- اسنادی از مدارس ایرانی در...، صص ۱ و ۲.

۱۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۲۹۸.

۱۳- همان، پ ۹، ص ۲۹۷.

۱۴- همان، پ ۹، ص ۲۹۹.

موقعیت استخدام خود استفاده نمایند و امور آنها کاملاً راجع به دوایر و محاکم داخلی خواهد بود.»(۱)

 گرانی اجناس در بینالنهرین و امکان شروع قاچاق

بنا به گزارش اداره گمرک کرمانشاه به واسطه ترقی قیمت اجناس در بینالنهرین، خوب است مجوز صدور کالا از این منطقه به خارج داده شود. سال گذشته محصول زیادی در منطقه مرزی انبار شد؛ امسال هم محصول، قابل توجه است. صدور اجناس از قاچاق جلوگیری خواهد کرد و در وضعیت ارزاق کرمانشاه تغییری پدید نمیآید. با این پیشنهاد موافقت شد.(۲)

 تقاضای آزادی ناصر دیوان

گروهی از معاریف کازرون با ارسال تلگرامی به رضا خان خواستار آزادی ناصردیوان(۳) که در شیراز توقیف است، شدند. آنها نوشتند که دستگیری او با تحریک انگلوفیلها انجام شده است.(۴)

 یادداشت سفارت شوروی به وزارت امور خارجه

سفارت شوروی در تهران امروز با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه نوشت که اشرار ایرانی با نفوذ به خاک شوروی در ۱۲ کیلومتری لنکران دو نفر را کشته و چند نفر را مجروح کردهاند. سفارت شوروی عامل این حادثه را شخصی به نام اسرافیل دانست و خواست فرد یادشده دستگیر و مجازات شود و به هر یک از خانواده های مقتولین ده هزاروپانصدو هفده منات پرداخت شود.(۵)

 ورود سردارعشایر به تهران

سردارعشایر صولتالدوله امروز وارد تهران شد. روزنامه کوشش این خبر را در صفحه اول خود چاپ کرد و ورود او را به عنوان نماینده جهرم خیرمقدم گفت.(۶)

 قانونی بودن تصدیق تذکره ایرانیان مخالف

کنسولگری گنجه چندی پیش از وزارت امور خارجه پرسیده بود که ایرانیان مخالف که اینک مایل به بازگشت به وطن هستند و تقاضای صدور روادید میکنند، این کنسولگری چه پاسخی باید به آنها بدهد؟ (ر.ك: ۱۸ مرداد) وزارت امور خارجه امروز با تنظیم یادداشتی خطاب به نماینده سیاسی ایران در گنجه نوشت که «امتناع از امضاء تذکره این اشخاص که اتباع مسلم ایران هستند جایز نمیباشد، ولیکن لازم است در هر مورد که تذکره آنها را امضاء مینمایید فوری اسامیشان را با توضیحات کافیه به وزارت امور خارجه اشعار دارید که به مقامات مربوطه دستور مقتضی صادر شود.»(۷)

 برکناری و انتصاب مجدد رئیس ارکان حرب کل قشون

بنابر آنچه که منابع انگلیسی نوشته‌اند، سرتیپ امان الله میرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، که در سوم شهریور از سمت خود برکنار شده بود، امروز بار دیگر بر منصب پیشین خود گمارده شد. این منبع می‌نویسد که پس از برکناری سرتیپ امان اللهمیرزا، سمت فرماندهی توپ خانه به وی پیشنهاد میشود که نمیپذیرد. گویا برکناری او بر اثر تحریکات سرتیپ مرتضی خان یزدانپناه، حاکم نظامی تهران، بوده است.(۸)

 فعالیت های شوروی در کرمان

کنسول انگلیس در کرمان گزارش میدهد که کنسول شوروی در آنجا، لاختیونوف (M. Lakhtionov) فعالیت گسترد های دارد. گزارش شده که وی روابط خوبی با فرمانده قشون دارد و گفته میشود از رئیسالوزراء دستور دارد تا از طرح های روسها حمایت کند، اما والی و کارگزار با او مخالفند؛ هر چند که آنها شرط تداوم مخالفت خود با وی را منوط به اطمینان از حمایت سفارت انگلیس کرده‌اند. کنسول شوروی مراکز سوسیالیستی در شهر را با حمایت تندرو های محلی سازمان میدهد و تلاش میکند که سوسیالیستها به تمام دوایر دولتی راه یابند. دست کم در یک مورد اطلاع موثق وجود دارد که کنسول شوروی در یک محکمه محلی دخالت کرده است که نشان میدهد یکی از طرفین دعوا از حامیان وی بوده است. والی در این محکمه تسلیم شده است. نتایج تبلیغات شوروی در افزایش گرایش های بلشویکی در جامعه زردشتیان و قالیبافان آشکار است.(۹)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۳-۴۵-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۱۱۷.

۳- خواجه‌عبدالله کازرونی، فرزند خواجه‌حسن علی، که بعدها به ناصردیوان و ناصرلشکر ملقب شد، حدود سال ۱۲۵۳ش دیده به جهان گشود. دوران کودکی او در خانواد های گذشت که طی چندین سال کلانتری کازرون را بر عهده داشتند. در حدفاصل انقلاب مشروطیت تا جنگ جهانی اول که مصادف با دوران جوانی و نیز دوره کلانتری و حکومت او بر کازرون بود به واسطه رویداد های پیش آمده در این ناحیه از کشور، به طور گسترده وارد عرصه های سیاسی منطقه شد تا جایی که در برخی مقاطع حضور و نقش او در این جریانها از ناحیه جنوب فراتر رفت و به یک مسئله ملی تبدیل شد. ناصردیوان از خوانین و بزرگان فارس بود که بعد از قرارداد ۱۹۰۷م (تقسیم ایران به مناطق نفوذ روسیه و انگلیس) مانع نفوذ انگلیسیها به شیراز شد و در جنگ بینالملل نیز به همراه شیخ حسین خان چاهکوتاهی، زائرخضر خان و رئیسعلی دلواری به انگلیسی هایی که بوشهر را اشغال کرده بودند حمله برد و از کشور دفاع کرد. ناصردیوان در برپایی مقاومت مردمی برای مقابله با بیگانگان، به هر آنچه توانایی انجام آن را داشت متوسل شد. او گروهی از فرزندان خطه کازرون را سازمان داد و آنها را برای مقابله با مهاجمین آماده کرد. در جریان این فعالیتها ناصردیوان باارزشترین مرد ائتلاف سران جنوب علیه سلطه بریتانیا به شمار آمد و به عنوان قهرمان ملی از او یاد شد. ناصر دیوان در سال های آخر عمرش در املاک کشاورزی خود مشغول به کار شد و در ۱۳۶۱ق از دنیا رفت. (مطهریزاده، ناصردیوان کازرونی به روایت اسناد، تهران، کازرونیه، ۱۳۸۳، ص ۲۰-۷).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۲۸۹.

۵- همان، پ ۱۱، ص ۵۷. اقدامات دولت ایران درباره این اتهام تا آبانماه به طول کشید و در اواخر این ماه بود که امیرلشکر

شمال غرب آن را تکذیب کرد و افزود که اسرافیل مدتی است به ایران مهاجرت کرده و در طول دو سالی که در ایران بوده از مرز خارج نشده است. وی اکنون توقیف است. (همان، پ ۱۱، ص ۵۲).

۶- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۶، ص ۱.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۱۱-۶۱-۱۳۰۳.

۸- FO E ۸۴۰۹/۲۵۵/۳۴.

۹- FO E ۸۴۰۹/۲۵۵/۳۴.

 یکشنبه

۸ شهریور ۱۳۰۳

۳۱ اوت ۱۹۲۴

۲۹ محرم ۱۳۴۳

 ورود ناگهانی امیرمجاهد به ناصری

ثقهالملک، حاکم خوزستان، امروز خبر داد که «امیرمجاهد غفلتاً وارد ناصری شد.» گویا قرار بود شیخ خزعل راهی رامهرمز شود و به دیدار امیرمجاهد برود که از این تصمیم منصرف شد.(۱) ورود امیرمجاهد به ناصری در حالی است که وی از ایل خانی و ایلبیگی بختیاری پیامی دریافت کرده بود که اگر از کشور خارج نشود، دستگیر خواهد شد.(۲)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در ابتدا اعتبارنامه سه تن از نمایندگان مطرح شد که به دلیل داشتن مخالف طرح آن به جلسه بعد موکول شد. اعتبارنامه حاییم، نماینده کلیمیان با مخالفت دستغیب، اعتبارنامه ناصر سیف، نماینده اردبیل با مخالفت زعیم، و اعتبارنامه میرسیدحسن نماینده کاشان، با مخالفت ملکالشعرای بهار روبررو شد. مجلس در ادامه کار خود به لایحه علایم صنعتی پرداخت که شور اول آن به پایان رسیده، تصویب گردید. لایحه بعدی تغییر اوزان و مقادیر از زرع و درم و رطل به متر و گرم و لیتر بود. گفتوگوی نمایندگان برای پرداخت مبلغ ۴۸۰ هزار تومان بودجه کابینه سلطنتی و حقوق ولیعهد نتیج های دربر نداشت.(۳)

 معرفی وزراء به مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز رضا خان و اعضای جدید هیأت دولت در مجلس حاضر شدند و رئیسالوزراء کابینه را به مجلس معرفی کرد. امروز بخشنامه هایی نیز خطاب به نمایندگان دول خارجی مقیم تهران، نمایندگان سیاسی ایران در خارج کشور و حکام ولایات صادر شد و وزراء جدید معرفی شدند.(۴)

 مذاکرات امیرلشکر غرب با شیخ خزعل

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان خبر داد که مذاکرات خود را با شیخ خزعل درباره والی پشتکوه شروع کرده، تا از این طریق بتواند والی را به اطاعت دولت وادارد. اگر این راه به نتیجه نرسد شیخ را با والی پشتکوه طرف خواهم کرد «و به وسیله حرکت یکی از پسران شیخ با اردویی از خوزستان به کلی رشته مناسبات فیمابین

آنها را گسسته و به قلعو قمع والی اقدام» خواهد شد. امیرلشکر غرب افزود که شیخ اطلاع میدهد نماینده او آماده حرکت است و اگر اجازه داده شود یاور حسینقلی خان حاکم سابق نظامی قصرشیرین که فعلاً در همدان است از طرف قشون نماینده شیخ را همراهی کند.(۵)

حکومت قصرشیرین اینک بر عهده سلطان حاجی خان اعتمادی است.(۶)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۴۹۱.

۲- همان، پ ۱-۱۶، ص ۵۷.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۵، صص ۱ و ۲.

۴- همان، ص ۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۲۷ و ۲۸. رضا خان پیشنهاد امیرلشکر غرب را پذیرفت. (همان، پ ۱۳، ص ۲۶).

۶- همان، پ ۱۳، ص ۲۵.

 رئیس جدید قوای خوزستان

امیرلشکر غرب امروز اطلاع داد که نایب سرهنگ رضاقلی خان(۱) به ریاست قوای خوزستان منصوب شده است.(۲)

 مذاکره سیمیتقو با مسئولان نظامی منطقه

بنابر گزارشی که امین تذکره خوی، قوامالوزاره، امروز به کارگزاری آذربایجان فرستاد، سیمیتقو با تعدادی از نفرات خود به خاک ایران آمده و با میرزاهاشم خان یکی از صاحب منصبان نظامی وارد مذاکره شده است. سیمیتقو گفته است خود را تسلیم دولت ایران میکند به شرطی که اجازه سکونت او در چهریق داده شود و ریاست ایلات سرحدی آن حدود نیز به او واگذار گردد. این مذاکرات به نتیجه نرسیده و سیمیتقو به ترکیه بازگشته است.(۳)

 بیپولی لشکر جنوب برای اردوکشی

لشکر جنوب امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که قوای فارس برای اردوکشی های پیش رو، فوقالعاده در مضیقه است. «همچنین قسمت های تابعه و مرکز لشکر برای مصارف جاری در ن هایت عسرت» بسر میبرند.(۴)

 تسریع در احضار رئیس تلگراف خانه ملایر

وزارت جنگ امروز به وزارت پست و تلگراف تأکید کرد که پیرو دستور قبلی [رضا خان] هر چه زودتر رئیس تلگراف خانه ملایر را احضار کنید.(۵) امیرلشکر غرب معتقد بود رئیس تلگراف خانه ملایر در توزیع شبنامه علیه برپایی حکومت نظامی نقش داشته است.

 پایان کار دکتر کیلمور در ایران

دکتر کیلمور، فرستاده مجمع اتفاق ملل به ایران برای بررسی بیماری های مسری و راه های جلوگیری از آن، فردا ایران را ترک میکند. روزنامه ایران نوشت که وی به طرف عراق (اراک)، همدان، کرمانشاه رفته، پس از کسب اطلاعات در این سه شهر راهی بینالنهرین میشود تا به ژنو برود.(۶)

 تلقیح هشتصد گاو

بیطاری اداره بلدیه تهران تاکنون ۸۰۰ گاو را در اطراف تهران تلقیح کرده است. این اقدام به دنبال شیوع بیماری گاومیری انجام شده است.(۷)

 خبر های بیسیم مسکو درباره شیخ خزعل

بیسیم مسکو امروز اطلاع داد که شیخ خزعل قیام کرده، در اهواز حکومت نظامی اعلام نموده، و برخی از رؤسای ادارات خوزستان را تبعید کرده است. بیسیم مسکو که منابع خبری خود را «محافل مطلعه» و «اشخاص تازهوارد از اهواز» و «شایعات» یاد میکرد، با اشاره به توافق شیخ خزعل با دولت، نوشت که شیخ ، صاحب حقوق نامحدودی برای فروش زمین های خود حتی به خارجیان شده است.(۸)

خبر های موثق و غیرموثق بیسیم مسکو که طبعاً با نظر سفارت شوروی منتشر میشد، زمینهساز و تسهیلکننده اقدامات بعدی رضا خان بود.

 تقاضای تنبیه برای نایب دوم مصطفی خان

دیوانبیگی محکمه فوقالعاده نظامی، امروز با ارسال نام های به رئیس این محکمه نوشت که نایب دوم مصطفی خان، فرمانده گروهان پنجاه تیر تیپ گارد سوار، در روز قتل ایمبری از ابتدای واقعه حضور داشته و علیه اقدامات مهاجمین کوشیده است. در این گزارش آمده است که علیرغم جدیت و کوشش کامل نایب دوم مصطفی خان وی از استعمال شمشیری که همراه داشته خودداری کرده و «از تکمیل وظیفه غفلت و قصور ورزیده، لذا از این حیث مقصر و از نقطهنظر نظامات و مقررات انضباطی» باید تنبیه شود.(۹)

 پیام سامیبیک به سران کرد های رواندوز

بنابر گزارشی که امروز به منابع انگلیسی رسید، سامیبیک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، با فرستادن پیامی به سه تن از سران کرد های رواندوز، از آنها خواسته علیه انگلیس و به نفع ترکیه اقدام کنند. احمد خان و خورشیدبیک این درخواست را رد کردهاند، ولی طاهرآقا قول همکاری داده است.(۱۰)

 حرکت ترکمنها به سوی جاده تهران - مشهد

سفارت انگلیس خبر داد که امروز گروهی از ترکمنها برای حمله به کاروان های جاده تهران - مشهد بدان سو حرکت کردند.(۱۱)

(تصویر) ناصر دیوان کازرونی

۱- رضاقلی خان ارغون از صاحب منصبان ارشد و فرمانده نظامی خوزستان بود، اما در اواسط ۱۳۰۳ش که شیخ خزعل بر ضد دولت مرکزی ظاهراً شورشی را در جنوب کشور آغاز کرد و قیام سعادت را به راه انداخت، او به عنوان رئیس ستاد کمیته قیام مزبور به شیخ خزعل پیوست و علم مخالفت با رضا خان سردارسپه برداشت. او شیخ خزعل را در سرپیچی از اوامر دولت ترغیب و تهییج میکرد؛ حتی صندوق مالیه را در دزفول مهروموم کرد تا اینکه در همان سال رضا خان به سمت جنوب اردو کشید و شیخ خزعل نیز از او اظهار اطاعت کرد. در این زمان سرهنگ رضاقلی خان ارغون به سوریه گریخت. (بهار (ملکالشعرا)، تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران، ج ۲، صص ۱۵۳ و ۱۶۸؛ مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، صص ۱۷۹ و

۱۸۰ و ۳۰۰).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۱۹۴.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۷-۲۲-۴۵-۱۳۰۳. به درستی روشن نیست که چرا این گزارش در میان اخباری که لشکر شمال غرب به مرکز میفرستد نیست.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۴. بیتوجهی به این درخواست موجب شد که امیرلشکر جنوب بار دیگر در دوازدهم شهریور نیاز های مالی خود را با توضیحات بیشتر به وزارت جنگ منعکس کند (همان، پ ۱۹، ص ۱۵).

۵- همان، پ ۱۵، ص ۸۵.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۴، ص ۱.

۷- همان، ص ۲.

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۶، ص ۱.

۹- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۴۳۴۱، ص ۵۸.

۱۰- ۸۴۰۹/۲۵۵/۳۴ FO E.

۱۱- ۹۳۴۶/۲۵۵/۳۴ FO E.

 دوشنبه

۹ شهریور ۱۳۰۳

۱ سپتامبر ۱۹۲۴

۱ صفر ۱۳۴۳

 دستور آزادی دو تبعیدی

وزارت جنگ امروز از امیرلشکر شرق خواست که بنا بر دستور وزیر جنگ، آقااسد الله قمی و آقاشیخ محمد نوری [که پس از برپایی حکومت نظامی در تهران دستگیر و به خراسان تبعید شدند] آزاد شوند «تا به هر وسیله که خودشان تهیه مینمایند به طهران عزیمت نمایند.»(۱) همچنین رضا خان امروز به امیرلشکر شرق دستور داد یک تبعیدی دیگر، معتمدالتولیه را آزاد کرده، راهی گناباد شود.(۲)

 درخواست امیرلشکر غرب برای رعایت حال شیخ خزعل در مطبوعات

امیرلشکر غرب امروز از رضا خان درخواست کرد «در این موقع جریدهنگاران تا انداز های از تعقیب سرداراقدس (شیخ خزعل) خودداری نمایند، زیرا همین قضایا به روح شیخ مشارالیه» تأثیر منفی میگذارد. در ذیل این تلگرام نوشته شده که «به حکومت نظامی تهران اطلاع داده شود» تا جراید را دلالت نماید.(۳)

 دستور به تعقیب حسین خان بهمئی

امیرلشکر جنوب در تلگرامی که امروز به مرکز فرستاد، نوشت که به طوایف محلی دستور داده شد که حسین خان بهمئی را تعقیب کنند و در موقع لزوم از کمک های نظامیان نیز استفاده کنند. وی افزود که «برای تقویت قوای بهبهان احتیاطاً یک گروهان به آنجا اعزام میشود.» محمود آیرم افزود ۳۰۰ نظامی هم از قوای متمرکز در اصفهان به طرف فارس حرکت کردهاند. وی افزود اگر تصمیمی برای خوزستان نداشته باشیم با توجه به عدم مساعدت هوا، اعزام بقیه قوا به زمانی بعد موکول شود.(۴)

 دستگیری علیآقا خان فراشخلوت

وزارت جنگ امروز به اطلاع امیرلشکر غرب، رئیس ارکان حرب لشکر جنوب و رئیس تیپ شمال رساند که علیآقا خان فراشخلوت با دستور هایی که گرفته از اروپا راهی ایران است؛ دستور است با مراقبت کامل اقدام به دستگیری او شود. علیآقا خان فراشخلوت، سیاهچهره (سبزه تند)، قد متوسط، چشم و ابروی سیاه دارد و یک انگشت کوچک او درست خم نمیشود. در سند های دیگر اسم او علیآقا آبدارشاهی نوشته شده است.(۵)

افزایش نیرو های نظامی انگلیس در سواحل جنوبی ایران

به گزارش رسیده از بندرعباس به تازگی ۵۰ نظامی هندی [وابسته به ارتش انگلیس] از طریق بوشهر وارد بندرعباس شدهاند. نایبالحکومه بندر جاسک هم میگوید تعداد نظامیان انگلیس در جاسک تاکنون ۶۰ نفر بود که اخیراً ۴۰ نظامی دیگر به آنها اضافه شده است.(۶)

خودکشی همسر سیمیتقو

«حرمت خانم» عیال سیمیتقو که اصالتاً اهل خوی است با گلوله خودکشی کرد. این خبر را امیرلشکر شمال غرب امروز به وزارت جنگ اطلاع داد.(۷)

استرداد پول سرقت شده

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشکر شرق دستور داد وجه سرقت شده مربوط به مالیه قوچان «در سنه ۱۲۳۱» که توسط نوکر های محمدابراهیم خان مظفرالسلطنه انجام شد «۵۳۰۰ تومان از آن وجه مسروق را به خود مظفرالسلطنه دادهاند. باید بدون قبول عذر، این مبلغ را وصول کرده به مالیه مشهد تحویل دهید.»(۸)

تجهیز سیمیتقو توسط ترکیه برای درگیری با آشوریها

فرماندهان نظامی سلماس و ماکو امروز خبر دادند که دولت ترکیه امکانات فراوانی در اختیار سیمیتقو گذاشته تا با آشوریها وارد جنگ شود. سیمیتقو برای رفتن به رواندوز گفته که باید از خاک ایران رد شود. ترکیه فعلاً این درخواست را نپذیرفته است. با این حال نظامیان سرحدی ترکیه اینک تحت امر سیمیتقو هستند؛ حتی یک حلقه انگشتر با ۳۰۰ لیره نیز به او اهدا شده است.(۹) این روزها دولت ترکیه با آشوریها در نبرد بود.(۱۰)

درخواست آزادی سالاراشجع

ناصر چاکوتاهی، فرزند شهید چاکوتاهی، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان که رونوشت آن برای مجلس و ضیاءالواعظین هم فرستاده شد، خواستار آزادی برادرش، سالاراشجع شد. سالاراشجع به استناد حکم رئیس تیپ فارس در برازجان دستگیر و زندانی است.(۱۱)

نارضایتی کنسول شوروی از ارجاع اتباع روس به محاکم شرع

کارگزاری گیلان خبر داد که کنسولگری شوروی در رشت از

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۷۰.

۲– همان، پ ۸، ص ۴۶۶.

۳- همان، پ ۱۴، ص ۱۹۳.

۴- همان، پ ۱-۱۶، ص ۴۶.

۵- همان، پ ۲۳، صص ۸۰ تا ۸۳.

۶- همان، پ ۱۹، ص ۴۶۵.

۷- همان، پ ۵، ص ۴۱۲.

۸- همان، پ ۹، ص ۲۶۲. امیرلشکر شرق پس از دریافت این دستور نوشت که سارق اصلی کشته شده و مظفرالسلطنه که اینک با سواران خود در خدمت دولت است، تمام دارایی‌اش به پنج هزار تومان هم نمیرسد. (همان، پ ۹، ص ۲۶۱). رضا خان هم در پاسخ گفت، حد وسط را بگیرید و به این عمل خاتمه دهید. (همان، پ ۹، ص ۲۶۰).

۹- همان، پ ۲۳، صص ۵ و ۶.

۱۰- همان، پ ۲۳، ص ۲۳.

۱۱- همان، پ ۱۸، ص ۱۷.

این که بعضـی مواقع، محاکم عدلیه مسائل حقوقی اتباع روس را به محضر شرع احاله میدهند، معترض است. کارگزار میگوید به او گفتهام که اتباع روس و ایران نسبت به هم امتیازی ندارند، و همان رفتاری که در محاکم با ایرانیان میشود، با اتباع روس هم صورت میپذیرد. کارگزاری گیلان از وزارت امور خارجه پرسید از آنجا که این اعتراضات در دیگر شهر های دارای کنسولگری شوروی نیز رخ میدهد، آیا همین پاسخ مکفی است یا باید اقدام دیگری انجام شود؟(۱)

 معاونان جدید وزارت داخله و فواید عامه

به نوشته جراید، امیراقتدار وزیر داخله، منصورالملک را به سمت معاونت خود برگزید. همچنین سردارمعظمخراسانی (تیمورتاش) وزیر فواید عامه، صمصامالملک عراقی(۲) را به عنوان معاون خود منصوب کرد.(۳)

 دیدار فرمانده قشون آذربایجان با کنسول انگلیس

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان امروز با سرکنسول انگلیس در تبریز دیدار کرد و ضمن گفتوگو به او خبر داد که قرار است در مسیر های خوی به مرند، سلماس، شرف خانه؛ و اردبیل به خلخال، جاده ساخته شود.(۴)

(تصویر) سیمیتقو

 سه شنبه

۱۰ شهریور ۱۳۰۳

۲ سپتامبر ۱۹۲۴

۲ صفر ۱۳۴۳

 تکذیب خبر بیسیم مسکو

مطبوعات امروز با درج اطلاعی های به امضاء رضا خان، رئیسالوزراء، وزیر جنگ و فرمانده کل قوا، خبر بیسیم مسکو را که روز هشتم شهریور مخابره کرده بود، تکذیب کردند. در این اطلاعیه آمده است که حوادث ذکر شده در این خبر، در خوزستان رخ نداده «و امروز هم قدرت بیاحترامی به مأمورین دولت و تمرد از اوامر مرکز برای کسی باقی نمانده» است. اطلاعیه میافزاید که دولت حق معامله و انتقال خالصهجات را به خارجیان در مورد شیخ خزعل تصدیق نکرده است.(۵)

(ر.ک: ۸ شهریور)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد. شور در اعتبارنامه های سه تن از نمایندگان به جلسه آتی موکول شد. در ادامه بودجه دربار در دستور کار قرار گرفت و پس از مشورت های زیاد به تصویب رسید.(۶) رقم این بودجه ۴۲۲ هزار و ۷۰۰ تومان که ۲۸۸ هزار تومان آن بودجه دربار سلطنتی، ۱۲۰ هزار تومان بودجه ولیعهد و ۱۴۷۰۰ تومان بودجه کابینه سلطنتی بود.(۷)

 زائران روسی کربلا در انتظار عبور از ایران

حدود ۷۲ تن از اهالی نخجوان که برای زیارت عتبات عالیات از بیراهه ها و پنهانی خود را به مرز های ایران رساندهانند در منطقه جلفا و در گمرک ایران متوقف هستند. آنها میگویند اگر ما را به شوروی برگردانید توسط مأموران روسی تیرباران خواهیم شد. پیش از این تعدادی از این زائران که به طور قاچاق وارد ایران شده بودند، راه عتبات را در پیش گرفتند. فرمانده قشون آذربایجان امروز با ارسال این خبر افزود که اگر عبور این تعداد رسماً پذیرفته شود چه بسا موجب تیرگی روابط با روسها شود. منتظر دستور مرکز هستیم. رضا خان پس از دیدن این خبر به عبد الله طهماسبی گفت که با مشورت کنسول شوروی تصمیم گرفته شود.(۸) زائران عتبات میگفتند ما را در ایران اعدام کنید بهتر است که به دست کافران دین و ایمان بسپارید.(۹) (ر.ک: ۱۶ شهریور)

 تشکیل کمیسیون برای چگونگی صدور غلات به شوروی

وزارت مالیه امروز در بخشنام های به ادارات مالیه شهر های تبریز، رشت، مازندران، استرآباد و مشهد با اشاره به این که شوروی نیاز فوقالعاد های به غله ایران دارد و احتمال میرود که ایالات شمالی ایران از حیث غله و آذوقه دچار مشکل شود نوشت که فوراً کمیسیونی مرکب از نمایندگان ایالت، وزارت خارجه، گمرکات، رئیس قشون، پست و تلگراف و بلدیه تشکیل شود. این کمیسیون باید میزان غله و آذوق های که مورد نیاز شهر های یادشده است، برآورد کرده، مازاد آن را تعیین نماید. در این بخشنامه آمده است که از هیأت دولت خواسته شده از صدور غله به شوروی

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۷-۱۶-۳۵-۱۳۰۳.

۲- مصطفیقلی بیات معروف به صمصامالملک فرزند حاجعباسقلی خان سهمالملک عراقی (اراکی) و برادر کوچکتر سهامالسلطان بیات به سال ۱۲۶۷ش در اراک به دنیا آمد. وی تحصیلات معمول زمان را نزد معلمین سر خانه فراگرفت و چون در خانواد های ملاک متولد گردیده بود، تحصیلات خود را نیز در رشته کشاورزی در گرینیون فرانسه دنبال نموده، برای پی بردن به تحولات کشاورزی جهان، بسیاری از ممالک اروپایی را نیز بازدید کرد. او پس از مراجعت به ایران طی سفر هایی به اقصینقاط کشور وضعیت کشاورزی ایران را مورد بررسی قرار داد و با توجه به تجربیات به دست آمده از سال ۱۳۰۳ش به مدت ۴ سال معاونت وزارت فواید عامه را بر عهده گرفت. وی همچنین در کابینه محمدعلی فروغی (ذکاءالملک) که در ۲۶ شهریور ۱۳۱۲ شکل گرفت تا ۲۷ دی سال بعد به ریاست اداره کل فلاحت گمارده شد. مصطفیقلی خان بیات در کابینه محمود جم نیز، از ۱۱ آذر ۱۳۱۴ تا زمان فوتش در ۸ تیر ۱۳۱۶ که به دنبال ابتلاء به یک بیماری خطرناک کبد در بیمارستانی در کشور آلمان رخ داد سمت ریاست اداره کل فلاحت را حفظ نمود. او یکی از بنیانگذاران کشاورزی جدید ایران است.

دانشکده کشاورزی کرج را او بنیان نهاد و در اصلاح وضع کشاورزی خدمات زیادی نمود. باغ نمونه کشاورزی کرج از اقدامات اوست و پیکره نیمتن های از او در باغ کشاورزی کرج وابسته به دانشگاه تهران نصب است. (مرسلوند، زندگینامه رجال و...، ج ۲، صص ۱۳۸-۱۳۶؛ عاقلی، شرح حال رجال سیاسی...، ج ۱، ص ۳۵۲؛ دولت های ایران از میرزا...، صص ۱۶۲ و ۱۵۹).

۳- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۶، ص ۳.

۴- FO E ۹۳۴۹/۲۵۵/۳۴.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۶، ص ۱.

۶- همان، صص ۱ و ۲.

۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۱۷۰۹، ص ۲۷.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، صص ۳۸۶ و ۳۸۷.

۹- همان، پ ۵، ص ۳۸۴.

ممانعت کند [تا نتیجه این کمیسیونها روشن شود.](۱)

 مناقشه میان رئیس قشون کرمان و ریاست نظمیه

رئیس ارکان حرب کل قشون امروز با ارسال تلگرامی به رئیس ارکان حرب لشکر جنوب نوشت که گزارش های رسیده نشان میدهد «مناقشات سختی بین رئیس قشون کرمان و یاور محمود خان نوذری [رئیس نظمیه] واقع، این قضایا موجب عدم پیشرفت امور» شده است. در این تلگرام به رئیس ارکان حرب لشکر جنوب دستور داده شد به این اختلافات پایان داده شود.(۲)

 سه نماینده مجلس انگلیس در راه ایران

وزارت امور خارجه امروز به وزارت جنگ خبر داد که «سه نفر از وکلای پارلمان انگلیس برای دیدن معادن نفط جنوب ایران... یک هفته است از لندن حرکت کردهاند.» وزارت امور خارجه درخواست کرد مأموران نظامی در بنادر جنوب و خوزستان، ضمن «اظهار مهربانی»، تسهیلات لازم را نسبت به این نمایندگان فراهم کنند.(۳)

 تأکید وزارت جنگ برای کارگشایی امور املاک تیمورتاش

وزارت جنگ در تلگرامی فوری به امیرلشکر شرق، بار دیگر دستور داد که طبق امر وزیر جنگ زمین های سردارمعظم خراسانی (تیمورتاش) در ترشیز از زوار گرفته شود و آن را به مستأجر جدید تحویل دهند. در این امریه خواسته شده است که مالالاجاره تیمورتاش نیز از مستأجر قبلی وصول گردد.(۴)

 تأسیس خیابان سپه و مسافرت رضا خان به خرمآباد

امیرلشکر غرب با ارسال تلگرامی به رضا خان خبر داد که در صدد کشیدن خیابانی در خرمآباد است و میخواهد آن را «به نام مبارک سپه» نامگذاری کند. در ذیل این تلگرام آمده است که روز شنبه رضا خان به طرف خرمآباد حرکت خواهد کرد [همانجا برای این موضوع تصمیم گرفته میشود.](۵)

 مسافرت سلیمان شوکتبیک به مناطق مرزی ایران و ترکیه

پس از مسافرتی که معاون وابسته نظامی سفارت انگلیس به آذربایجان داشت و از مناطق مرزی ایران و ترکیه دیدن کرد، سلیمان شوکتبیک، شهبندر ترکیه در تبریز، بلافاصله مسافرتی مشابه انجام داد. به گزارش امروز فرمانده قوای ساوجبلاغ، سلیمان شوکتبیک در این مسافرت از او میپرسید که چرا به انگلیسها اجازه بازدید از حدود ایران و ترکیه داده میشود؟ چرا به آنها اجازه میدهند که حتی در خراسان وابسته نظامی داشته باشند؟ اما در مقابل برای تأسیس باششهبندری ترکیه در ارومیه اشکالتراشی میشود؟

درگیری های ترکیه و انگلیس بر سر موصل و جابهجایی های نیرو در مناطق نزدیک ایران، موجب حساسیت دو دولت ترکیه و انگلیس برای آگاهی از موقعیت نیرو های ایران در منطقه و مساعدت احتمالی آن به یکی از طرفین مقابل شده بود.(۶)

 مرگ یک روسی زندانی

بنابر گزارش رسیده از ایل خانی طوایف شاهسون، یک روس که از طرف قرهباغ به مغان ایران آمده بود و گمان میرفت که برای تبلیغات بلشویکی آمده است، دستگیر شد و برای تحقیقات به خیاو (مشکینشهر) منتقل گردید. با شیوع مالاریا در خیاو، روس یادشده، مبتلاـ به این بیماری گردیده و میمیرد. رضا خان پس از دیدن این خبر تذکر داد که این قبیل افراد را به آن حدود نفرستید.(۷)

 درخواست دوباره پول توسط دکتر شموده

دکتر شموده آلمانی که به تازگی وارد ایران شده و به واسطه بیپولی ۳۰۰ تومان از لشکر شمال غرب دریافت کرده، اینک بار دیگر تقاضای وجه میکند. شموده میگوید که چون دو آلمانی دیگر از راه رسیدهاند و «بدون وجه ممکن نیست حرکت کنم مبلغ چهارصد تومان دیگر از طرف اداره لشکری» پرداخت شود. عبد الله طهماسبی امروز این خبر را به اطلاع رضا خان رساند و کسب تکلیف کرد.(۸)

 درخواست معلم برای مدرسه ایرانیان حاجیطر خان

کنسول ایران در حاجیطر خان، امروز از وزارت معارف درخواست کرد یک معلم قابل برای یک یا دو سال که از طرف اداره معارف حاجیطر خان کنترات میشود، به این کنسولگری معرفی شود. این معلم برای تدریس زبان فارسی و مدیری مدرسه ابتدایی ایرانیان در حاجیطر خان مأمور خواهد شد.(۹)

 گزارش نماینده وزارت جنگ مسکو

نماینده وزارت جنگ که برای بازدید از کار خانه های نظامی، ماشینسازی، ریسندگی و پارچهبافی به مسکو مسافرت کرده، امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ نتایج مشاهدات خود را از کار خانه های هواپیماسازی و دیگر کار خانه ها به تهران فرستاد. وی قرار است ضمن ارائه این نوع گزارشها نواقص قور خانه ایران، تجهیزات نظامی و البسه قشون را تأمین نماید.(۱۰)

 بخشنام های برای کارکنان خاطی دولت

وزارت مالیه امروز بخشنام های را که به «ادارات مرکزی و عموم مالیه ایالات و ولایات» صادر و در آن به دخالت مستخدمین دولت در قاچاق کالا به ویژه مسکوکات اشاره شده بود، به وزارت امور خارجه فرستاد. در این بخشنامه آمده است که طبق گزارش های گمرک ثابت شده است که بعضی از مستخدمین دولت در قاچاق کالا و خروج مسکوکات طلا و نقره دخالت دارند؛ از این رو ضمن اشاره به مجازات های قبلی (یک سال حبس و اخذ دو برابر قیمت کالای قاچاق) تأکید شده که منبعد با خاطیان مانند مجرمین جنایتکار برخورد خواهد شد، چرا که صدور فلزات قیمتی امنیت اقتصادی مملکت را به خطر خواهد

انداخت.(۱۱)

 فعالیت های افراطی روشنیبیک علیه ایران

سفارت کبرای ایران در اسلامبول امروز گزارشی به وزارت امور خارجه فرستاد و در آن از روشنیبیک گفت که از دو سال گذشته تاکنون با تبلیغات پانترکیسم علیه ایران فعالیت میکند. در این نامه آمده است که روشنیبیک پس از سخنرانی جنجالی خود در «ترک اجاقی»، اینک با نگارش مقالاتش در جریده وطن، باعث هیجان و عصبانیت ایرانیان مقیم ترکیه شده است. وی آذربایجان ایران را یکی از ایالات ترکیه معرفی میکند و ساکنین آن را جزئی از ملت ترک قلمداد مینماید. نماینده سیاسی ایران در اسلامبول میگوید که موضوع را با نماینده وزارت امور خارجه ترکیه در اسلامبول در میان گذاشته که نتایج آن به اطلاع خواهد رسید.(۱۲)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰-۹۷-۱۶-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۰۸.

۳- همان، پ ۱۰، ص ۲۲۷. به امیرلشکر جنوب دستور داده شد همکاری لازم را انجام دهد. (همان، پ ۱۰، ص ۲۲۶).

۴- همان، پ ۸، ص ۱۱۲.

۵- همان، پ ۱۴، ص ۲۱۴.

۶- همان، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۳۱۳.

۷- همان، پ ۵، ص ۴۰۸. در این زمان مالاریا در مشکینشهر شایع شده بود. (همان، پ ۵، ص ۴۰۶).

۸- همان، پ ۱۲، ص ۶۶. رضا خان هم پس از دیدن این خبر گفت که «این پولها را از کی باید گرفت؟ قدغن فرمایید از پرداخت آن خودداری نمایند.» (همان، پ ۱۲، ص ۶۵).

۹- اسنادی از مدارس ایرانی در...، ص ۲.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲، ص ۶ .

۱۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۸ و ۷-۲۸-۳۱-۱۳۰۳.

۱۲- همان، ۱۴-۴-۱۵-۱۳۰۳.

 مادر وطن در نجف

روزنامه العراق چاپ بغداد در شماره امروز خود خبر داد که ایرانی های مقیم نجف، نقشه و تصاویری که «مادر وطن» نام دارد در مغازه های خود نصب کرده، و یا مدارس ایرانیان آن را در کلاس های خود به دیوار زدهاند. «البته این مسئله به احساسات عراقیها برخورده، عواطف آنها را جریحهدار میسازد.» روزنامه العراق با این که به درستی درباره این نقشه یا تصویر توضیح نداده است، در پایان خبر خود نظر وزارت معارف [عراق] را به این موضوع جلب نموده است.(۱) چند روز بعد تصاویر توسط مقامات محلی جمعآوری شد.(۲)

 اتحاد طوایف آتابای و جعفربای

امیرلشکر شرق امروز اطلاع داد که خبر های رسیده میگوید دو طایفه آتابای و جعفربای که پیش از این با یکدیگر ضدیت داشتند «حالیه متحد و به اسم جمهوریت در صدد انتخاب رئیس برای خود میباشند.»(۳)

 موقعیت نگرانکننده طایفه جانکی

امیرلشکر جنوب در تلگرامی که امروز به وزارت جنگ فرستاد گفت که اصرار زیاد طوایف جانکی برای جدا شدن از هفتلنگ، موجب شده که اخیراً از حدود تحت اختیار خود سلب مسئولیت کنند؛ ممکن است در این موقعیت دردسرآفرین باشند. «اجازه صادر فرمایند که یک نفر صاحب منصب لایقی با یک عده سوار به جانکی اعزام گردد و امورات آنجا را تحتنظر و مراقبت گرفته و بدین وسیله از دسایسی که ممکن است در طایفه مزبوره اعمال گردد جلوگیری شود.»(۴)

 نامه مدرس به مؤتمنالملک

آیت الله سیدحسن مدرس امروز با ارسال نام های به رئیس مجلس شورای ملی، مؤتمنالملک، نوشت که نزدیک به ده روز به دلیل ابتلاء به بیماری تب نوبه بستری بوده است. «امروز که فیالجمله بهبودی احساس کردم به مجلس آمدم، متأسفانه خیلی خسته شدم.

با کمال تأسف استجازه مینمایم که تا آخر [ماه] صفر آزاد باشم که بتوانم استراحت نمایم؛ هر روز و وقتی هم که در بین حالت اقتضا کرد مهماامکن بیایم.»(۵)

 نامه وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس

وزیر امور خارجه، مشارالملک، امروز در نام های که خطاب به سفارت انگلیس تنظیم شد، درباره زمان برچیدن دو دفتر پستی انگلیس در دزداب و میرجاوه پرسید. وی یادآور شد که این دفاتر پستی خلاف رسوم جاریه دایر شده است.(۶)

(تصویر) تابلو مادر وطن

۱- همان، ۶۲-۸-۳۰-۱۳۰۳. این تصویر عکس رضا خان را روی نقشه ایران که به شکل دختری تصویر شده بود، نشان میداد. (همان، ۱-۵-۲۷-۱۳۰۳).

۲- همان، ۲۳-۳-۲۷-۱۳۰۳. نکته جالب توجه آن که این تصاویر در بمبئی چاپ شده بود و از آنجا به بینالنهرین آورده شده بود. (همان).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۳۸۸. رضا خان پس از دیدن این تلگرام گفت که این خبر به من هم رسیده است. امیرلشکر شرق چه اقداماتی خواهد کرد؟ (همان، پ ۲۲، ص ۳۸۷). این قضیه به رئیس تیپ شمال هم اطلاع داده شد. محمدحسین آیرم در پاسخ نوشت که اینها ناشی از نتایج اردوکشی [ناشیانه] لشکر شرق به ترکمن صحرا است که چنین پیامد های وخیمی به دنبال داشته است. البته این اتحاد تاکنون صورت نگرفته و با کمال جدیت سیاست عدم وقوع آن تعقیب میشود. (همان، پ ۲۲، ص ۳۸۵).

۴- همان، پ ۱۸، ص ۳. رضا خان موضوع را به خود لشکر جنوب سپرد که هر طور مقتضی میداند، عمل کند. (همان، پ ۱۸، ص ۲).

۵- مدرس و مجلس نامه ها و اسناد، صص ۱۱۸ و ۱۱۹.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲-۳۱-۳۴-۱۳۰۳.

 چهارشنبه

۱۱ شهریور ۱۳۰۳

۳ سپتامبر ۱۹۲۴

۳ صفر ۱۳۴۳

 موقعیت وخیم خوزستان از زبان کارگزار بوشهر

معاضدالسلطان ، کارگزار بوشهر، امروز با ارسال تلگرام رمز، در جمل های کوتاه خطاب به وزارت امور خارجه نوشت: «مقدمات فساد در عربستان (خوزستان) آشکار، اصلاح فوری به واسطه مأمور بصیر واجب است.»(۱)

 دستور برقراری حکومت نظامی در سقز و بانه

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان به امیرلشکر غرب دستور داد «فوراً حکومت نظامی را در سقز و بانه اعلام دارند.»(۲)

 درخواست امیرلشکر غرب برای اعلام حکومت نظامی در ملایر

امیرلشکر غرب در نام های که امروز به رضا خان فرستاد، اجازه خواست در ملایر حکومت نظامی اعلام شود.(۳) (ر.ک: ۱۱ شهریور) دلیل این درخواست، استناد به گزارش محرمانه نظمیه ملایر بود.

 ضرورت برکناری رئیس نظمیه کرمان در تلگرام امیرلشکر جنوب

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ درخواست کرد یاور محمود خان نوذری، رئیس نظمیه کرمان، برکنار و به جای او صاحب منصب دیگری اعزام گردد. محمود آیرم ذکر کرد که نوذری سابقه خوبی ندارد؛ او عد های از بلوچها را دور خود جمع کرده، از قدرت خود برای اجرای مقاصد آنها سوءاستفاده میکند. این اظهارات نه چندان روشن به محمد درگاهی، رئیس تشکیلات نظمیه، منعکس شد.(۴) (ر.ک: ۲۳ شهریور)

 تذکر انگلیس نسبت به بدهی های تلگرافی ایران

ازموند آوی، شارژدافر انگلیس، امروز با ارسال نام های به وزیر امور خارجه، مشارالملک، یادآور شد که طبق نشست ۱۳ اسفند ۱۳۰۲ «مسائل مختلفه معوقه تلگرافی مذاکره شد» که میباید تا پایان سال جاری بدهی هایی که یادآوری میشود پرداخت شود. ۵۴۰۰ تومان بابت قسط اول از مبلغ ۱۴۴۰۰ تومان خط تلگراف سیستان به مشهد؛ ۱۲۰۰۰ تومان از بابت خرید برای خط کرند به خانقین؛ ۹۶۵۶۱ روپیه بابت مواجب و جیره اجزای ساختن خط مرکزی؛ ۶۸۰۷۰ روپیه بابت ساخت عمارت؛ ۳۴۱۰۹

روپیه بـابت تعمیر و کرایه عمـارت. در این نامه آمـده است که ایران در سال جاری مجموعاً از قِبَل موضوع یادشـده ۱۷۹/۱۰۲ روپیه به انگلیس بایـد پرداخت کنـد. «آیا در بودجه سـنه ۱۳۰۳ وجوه فوق منظور شـده است یـا خیر؟ و چه وقت میتوان انتظـار پرداخت آن را داشت؟»(۵)

 پاسخ اداره پست به اعتراض سفارت انگلیس

اداره پست امروز به وزیر پست و تلگراف خبر داد که پست جنوب به هیچوجه در حمل محموله های سیاسـی مأموران انگلیس ممانعت به عمل نیاورده و این موضوع تکـذیب میشود. «فقط برای مراعات تصـمیمات متخـذه در کنفرانس پستی ۱۹۲۲ بوشهر ... به کنسولگری آنجـا اطلاع داده شـد که برخلاف آن رفتار نشود و تا حال جوابی ندادهانـد.»(۶)مأموران سیاسی انگلیس در جنوب کشور، پس از تحویل ادارات پست به ایران، بیآنکه به این ادارات مراجعه کنند، رأساً امور پستی خود را به هندوستان و عراق انجام میدادند و این موضوع مورد اعتراض ایران بود.

 تحویل روس فراری به کارگزاری اردبیل

بنابر گزارش فرمانده قشون آذربایجان یک تبعه روس که میگوید به واسـطه ضـیق معاش از روسیه به ایران فرار کرده تا در این جـا شـغلی برای خود دسـتوپا کنـد، توقیف شـده است. عبـد الله طهمـاسبی مینویسـد که این فرد بنـا بر اظهار خود، در کار های ماشـینی و طیـاره و شوفری سررشـته دارد. بـا این حـال به دلیـل شـیوع مالاریا در منطقه و جلوگیری از ابتلاء [و مرگ او، مانند روس قبلی (ر.ک: ۱۰ شهریور]) دستور داده شد عازم اردبیل شده، تحویل کارگزاری آنجا شود.(۷)

 نشست برای گشایش مدرسه آلمانی

امروز رئیس مـدرسه آلمانی، و مسئولان وزارت معارف جلس های تشـکیل دادنـد که هر چه زودتر مـدرسه آلمانی در تهران گشایش یابد.(۸)

 بازگشت آیت الله شهرستانی به زاویه مقدسه

آیت الله شهرسـتانی که برای زیارت آستان قدس رضوی به مشهد مسافرت کرده بود، در بازگشت، به حضرت عبدالعظیم وارد شـد. «جمعیـت کـثیری هم از طهران برای ملاقـات ایشـان رفتهانـد و از قرار معلـوم تـا چنـد روز دیگر به طرف عتبـات عزیمت خواهند کرد.»(۹)

 نامه دیگر فرلی راجع به مأموریت زمینشناسان انگلیسی

فرلی، نماینده کمپانی نفت جنوب در تهران، امروز بار دیگر مأموریت زمینشناسان کمپانی نفت انگلیس و ایران را برای

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۲۶۹.

۳- همان، پ ۱۵، ص ۶۷.

۴- همان، پ ۱۸، ص ۱۲۹.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴ و ۱۳-۲۹-۳۴-۱۳۰۳. طرح بدهی های ایران در امور مخابراتی به انگلیس نباید بیارتباط با پیگیری های ایران برای جلوگیری از اقدامات غیرقانونی انگلیس در امور مخابراتی بوده باشد. قرار بود برای رسیدگی به اعتراضات ایران روز اول شهریور نشستی با نماینده کمپانی نفت جنوب در وزارت پست و تلگراف برگزار شود که نماینده یادشده در جلسه حاضر نشد. (سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۶۵۲، ص ۴۳).

۶- همان، ۱۲-۳۰-۳۴-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۴۰۹.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۷، ص ۱.

۹- همان، صص ۱ و ۲. منابع انگلیسی معتقد بودند، آیت الله شهرستانی از طرف علمای بینالنهرین در ایران ماند تا روحانیان ایران را علیه جمهوریخواهی متحد نماید. (FO E ۹۳۴۶/۲۵۵/۳۴). آیت الله شهرستانی که سال گذشته همراه دیگر مراجع تقلید به ایران مهاجرت کرد، اوایل امسال هنگام بازگشت مراجع، در ایران ماند و اینک راهی بینالنهرین است.

مطالعات معرفت الارضـی در نقاطی از ایران یادآور شـد (ر.ک: ۱۵ مرداد) و نوشت که پاسـخی به تقاضای یادشـده داده نشده است. وی در ادامه نـوشت که منـاطق دیگری نیز به نـواحی یادشـده برای اقـدامات این کمپـانی افزوده شـده که شامـل سواحل تنگسـتان تـا حـدود خورموج و لنگه، لارس و بنـدرعباس است. «تقاضا میشود به اولیای نظامی نیز در این باب اطلاع داده شود که تعلیمات قطعی به صاحب منصبان جزء خود برای مساعدت... صادر نمایند.»(۱)

 حکومت ایران و شیخ خزعل

«حکومت ایران و شـیخ خزعـل » عنوان خـبری است که روزنـامه العراق چـاپ بینـالنهرین در شـماره امروز خود درج کرد. این روزنامه از قول خبرنگار مخصوص خود نوشت که به تازگی دو هزار نظامی به محمره گسـیل شدهانـد و «قصـد اشـغال آنجا و خلع شـیخ خزعـل از حکومت [را] دارنـد و محمره در آن حال یک شـهر ایرانی مثل سایر شـهر های ایران خواهـد شـد... شـیخ محمره بـه حکـومت انگلیس ملتجی شـده که توسـطی از او نمایـد که شـیخ مشـاراليه در تحت امر حکـومت ایران به حکـومت عربستان باقی بماند، مانند والی پشتکوه.»(۲)

(تصویر) حرم شاهعبدالعظیم(ع)

 پنجشنبه

۱۲ شهریور ۱۳۰۳

۴ سپتامبر ۱۹۲۴

۴ صفر ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد. در این جلسه اعتبارنامه ناصرسیف مطرح و با رأیگیری مخفی، رد شد.(۳)

 تبدیل نگهبانان نفت در رامهرمز

رضـا خـان امروز در پاسخ به پرسـش محمود آیرم، امیرلشـکر جنوب، مبنی بر اعزام قوای بیشتر به خوزسـتان، گفت که «چون مسـتحفظین فقط در رامهرمز و غیره بایـد به مأمورین نظامی تبدیل شوند لازم است با اطلاع رئیس کمپانی و حکومت بختیاری در انجام این مقصود اقدام، ضـمناً قوای کافی در آن نواحی تمرکز داده، خودتان یا سـرتیپ فضل الله خان [زاهدی] نیز به محل تمرکز قوا بروید.»(۴) (ر.ک: ۹ شهریور)

 مذاکره رضا خان با سفیر ترکیه

پس از رسیدن گزارش فرماندهان نظامی سلماس و ماکو مبنی بر تجهیز سیمیتقو توسط ترکیه برای جنگ با آشوریها (ر.ک: ۹ شهریور) و امکان تمرکز قوای ترک در مرز های ایران، رضا خان با سفرکبیر ترکیه در تهران در این مورد گفتوگو کرد و وزارت جنگ نتایج آن را امروز برای امیرلشکر شمال غرب فرستاد.

رضا خان به سفیر ترکیه گفته است: «ما خودمان کاملاً از اشخاصی که بخواهند به خاک ایران تجاوز نمایند جلوگیری میکنیم و محتاج به عملیات قشون ترک [برای پیشگیری از نفوذ آشوریها به ایران] نبوده و البته اقدامات آنها بیمورد خواهد بود.»۳(۵)

 دستور آزادی دو تبعیدی دیگر

رضا خان امروز به امیرلشکر شرق دستور داد «معتمدالتولیه و حاجیرضا فیروزآبادی۴(۶) را مرخص نمایید تا با هر وسیله که خودشان تهیه مینمایند [به تهران] حرکت کنند.»(۷)

اینان در شمار روحانیان و اشخاصی بودند که همزمان با اعلان حکومت نظامی در تهران، دستگیر و به خراسان تبعید شدند.

 نامتناسب بودن حکومت نظامی برای بانه و سقز

در پی دستور رضا خان برای اعلان حکومت نظامی در سقز و بانه (ر.ک: ۱۱ شهریور) امیرلشکر غرب در تلگرامی فوری پاسخ داد که در این خصوص سوءتفاهم شده است. «سقز و بانه دو قصبه هستند که از بدو اعزام قوا به آن حدود کاملاً در تحت نفوذ قشون» بوده، کسی نیست که بتواند اظهار وجود کند. «اعلان حکومت نظامی در محل[های] مزبور جز این که اسباب دخالت صاحب منصبان به کلیه امور شده و باعث انزجار خاطر اهالی از قشون را فراهم نمایند، استفاده[ای] نخواهد داد.»(۸)

۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۷۸۷، ص ۱.

۲- همان، سند شم ۲۹۷۰۱۶۸۳۳، ص ۱. اینگونه اخبار که در مطبوعات تحت نظر انگلیس در بینالنهرین چاپ میشد، برخلاف ظاهر آن، کاملاً وفق مصالح سیاسی انگلیس و به نفع رضا خان بود. این که قرار است خوزستان به اشغال نظامی قشون ایران درآید، شیخ خزعل از حکومت خلع شود و محمره (خرمشهر) یک شهر ایرانی باقی بماند، همگی حکایت از تمایلات تجزیهطلبانه شیخ خزعل و اقدام وطنخواهانه و استقلالطلبانه رضا خان میکند. این ادعاها در حالی است که شیخ خزعل هرگز تمایل به جدایی از ایران نداشت و آن را تأیید نمیکرد. این موضوع در همه اطلاعیه های ضدرضا خانی او مشهود و هرگز گزارشی یا خبری از این موضوع توسط منابع رسمی ایران در مکاتبات داخلی دیده نشده است.التجاء شیخ خزعل به انگلیس در این خبر باز هم نشان دهنده تفوق و سیطره بریتانیا بر شیخ خزعل و رضا خان است که باید با میانجیگری او نه راهحل دیگری، به این اختلاف پایان داده شود. (مؤلف)

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۸، ص ۱.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۴۵.

۵- همان، پ ۲۳، ص ۴.

۶- سیدرضا فیروزآبادی فرزند سیدهاشم حدد ۱۲۵۳ش در قریه فیروزآباد شهر ری به دنیا آمد. تحصیلات مقدماتی را در زادگاهش گذراند. آنگاه به تهران آمد و در مدرسه آصفیه (نزدیک مسجد جامع) اقامت گزید. در همین اوان اگرچه پدرش را از دست داد و تکفل مادر و برادرانش را پذیرفت از تحصیل بازنماند و همزمان با اشتغال در امور کشاورزی امرار معاش میکرد. در جلساتی که در اوج نهضت مشروطیت برپا بود شرکت میجست و از هواداران و آزادیخواهان تهران به شمار میرفت. به همین سبب به عنوان نماینده اهالی غار و فشافویه به سومین دوره مجلس شورای ملی راه یافت. در ۱۳۰۳ش به موجب مخالفت با سیاست های رضا خان دستگیر و به کلات نادری (خراسان) تبعید گردید. ۲۲ روز در آنجا مجبور به اقامت شده، آنگاه ر هایی پیدا کرده و به مشهد بازگشت. در ۱۳۰۵ش نامش در فهرست انتخاباتی سیدحسن مدرس قرار گرفته، از طرف مردم تهران نمایندگی مجلس ششم را پذیرفت. دوره بعد همین سمت را حفظ کرد. آیت الله فیروزآبادی از محل حقوق نمایندگی، باغ حرمتالدوله را در شهر ری خریداری و بیمارستانی را در جوار حضرت عبدالعظیم حسن ی احداث کرد که در اوایل آذر ۱۳۱۲ با حضور وی افتتاح شد. این بیمارستان همچنان به نام بیمارستان فیروزآبادی با ۶۴۰ تخت دایر است. نمایندگی تهران در دوره چهاردهم مجلس شورای ملی از دیگر سمت های اوست. با روی کار آمدن دولت دکتر مصدق به هواداران او پیوست و در مرداد ۱۳۳۱ برای شهدای سیام تیر مراسم بزرگداشت برپا کرد. پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ هم جمعیت تأمین آزادی انتخابات را تأسیس کرد. در جلسه تأسیس جمعیت نهضت آزادی ایران حضور یافت، تا اینکه در ۱۴ مرداد ۱۳۴۴ در تهران درگذشت و جنازهاش در مقبر های که جنب بیمارستان خود بنا کرده بود، به خاک سپرده شد. (بامداد، شرح حال رجال ایران...، ج ۵، ص ۹۸؛ یادنامه آیت الله سیدرضا فیروزآبادی، صص ۱۱ تا ۶۷).

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۶۷.

۸- همان، پ ۱۳، ص ۴۶۵.

 تذکر وزارت امور خارجه به نماینده خود در هندوستان

وزارت امور خارجه امروز یادداشتی خطاب به نماینده سیاسی دولت ایران در هندوستان تهیه کرد و در آن نسبت به درج بخشنامه وزارت امور خارجه در روزنامه حبلالمتین اعتراض نمود. وزارت امور خارجه تذکر داد که این بخشنامه برای شخص نماینده سیاسی بوده، و اگر قرار است برای آگاهی افکار عمومی در نشری های درج گردد، باید صورت آن تغییر کند که معلوم نشود خبر از کجا رسیده. «در صورتی که حبلالمتین عین عبارت متحدالمآل را با ذکر منبع هر راپورتی درج کرده و یک خواننده کنجکاو ممکن است از سیاق عبارات، منبع مقاله را حدس بزند.»(۱)

 نارضایتی انگلیس از مخالفت ایران با پهلو گرفتن کشتی های جنگی در کارون

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس در تهران، در نام های که امروز به مشارالملک، وزیر امور خارجه ایران فرستاد، با اشاره به اعتراض ایران نسبت به پهلو گرفتن کشتی های جنگی انگلیس در کارون، نوشت که دولت انگلیس میپذیرد که رود کارون باید جزو رود خانه های داخلی ایران شمرده شود، اما ممانعت ایران از ورود کشتی های جنگی به این رود خانه برخلاف رسوم بینالمللی است. در این نامه آمده است که درجه حرارت در رود کارون معمولاً ـ کمتر از محمره (خرمشهر) است و آمدن کارکنان این کشتیها به کارون که در خلیج [فارس] در تردد هستند حائز اهمیت است. «بنابراین باید خواهش نماید که جهازات پادشاهی انگلیس از نقطهنظر ملاطفت مجاز باشند که برای مدتی که هر دفعه متجاوز از دو هفته نباشد به جهات حفظالصحه وارد رود مزبور شوند مشروط به این که چهلوهشت ساعت قبل به توسط قونسول انگلیس به کارگزاری محل خبر داده شود.»(۲)

 دستور تحویل موقوفه خواجهربیع به مدرسه پریزاد

رضا خان امروز به امیرلشکر شرق دستور داد به حکم عدلیه گردن نهد و موقوفه خواجهربیع را تحویل مدرسه پریزاد بدهد. البته «تحقیقاتی هم در اطراف اعمال متصدیان امور مدرسه به عمل آورید.»(۳) (رک: ۷ شهریور)

 تحویل نشدن خط تلگراف کرند به خانقین

وزارت پست و تلگراف امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که خط تلگراف کرند به خانقین که قرار بود در قبال پرداخت ۱۲ هزار تومان به انگلیس تحویل ایران شود، هنوز تحویل نشده است. بر اساس گزارش های رسیده به واسطه عدم مراقبت، بخشی از سیمها و تیرها خوابیده و در حال از بین رفتن است. «مقتضی است با سفارت دولت فخیمه مذاکره فرمایند هر چه زودتر در تحویل سیم مزبور اقدام» کند.(۴)

 استعلام برای درخواست حاکم کرمان

وزارت جنگ در تلگرامی که امروز به امیرلشکر جنوب فرستاد، نوشت که والی کرمان «تبعید رئیس بلدیه و درگاهی و رفیعی

را برای حفظ انتظامات آنجا لازم» میداند. والی کرمان این اقدام را برای رفع اختلالی که در امور مالیه کرمان پیش آمده ضروری میداند. وزارت جنگ از محمود آیرم خواست قضایا را تحقیق و نظر رئیس قشون کرمان را در این مورد استفسار کرده، اطلاع دهد.(۵)(ر.ک: ۲۴ شهریور)

 نتایج منفی فراریان قفقاز به ایران

کنسولگری ایران در نخجوان با ارسال گزارشی به وزارت امور خارجه نوشت که رؤسای حکومتی نخجوان به این عقیده رسیدهاند که تبلیغات [بلشویکی] در آذربایجان ایران، با وجود فراریان قفقاز مثمرثمر نخواهد بود؛ لازم است به هر وسیل های شده آنها را به قفقاز بازگردانند؛ ولو به دادن شغل و امتیاز منجر شود. در جلسات مشورتی رؤسای حکومتی نخجوان اظهار شده است که با حضور افرادی چون کلبعلی خان نخجوانی در آذربایجان که اینک یکی از صاحب منصبان نظامی ایران است، فعالیت های تبلیغاتی شوروی بلااثر خواهد ماند. کنسول ایران در ادامه این گزارش میافزاید که جان کلبعلی خان در خطر است و احتمال ترور او وجود دارد. شاید بهتر باشد محل مأموریت وی برای مدتی از آذربایجان به نقطه دیگری تغییر یابد.(۶)

 تلگرام رضا خان به رؤسای ایل بختیاری درباره امیرمجاهد

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به ایلبیگی و ایل خانی بختیاری با استناد به گزارش های رسیده از لشکر جنوب گفت که امیرمجاهد به تحریک شیخ خزعل در مالامیر متوقف شده و علم یاغیگیری را برافراشته است. شیخ خزعل به رؤسای بختیاری هم پیام داده که قوای خود را به امیرمجاهد ملحق کنند. وی افزود که مرتضیقلی خان و سردارظفر هم محرک این قضایا هستند. «اطلاع دهید که چه مانعی برای توقیف این قبیل اشخاص مفسد در کار است؟»(۷)

 وضعیت نامتناسب تلگراف خوزستان

امیرلشکر غرب امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان از وضعیت مخابرات خود در خوزستان ابراز نارضایتی کرد و نوشت که در این موقعیت فعلی که ن هایت نیاز به مخابرات تلگرافی در خوزستان هست «تلگراف خانه همه روزه به عنوان خرابی سیم، تلگرافات فدوی را معوق میگذارند.»(۸)

 پیشنهاد فروش الوار و ملزومات بنای در حال تخریب به ایران

سفارت انگلیس در تهران امروز با ارسال یادداشتی به دولت ایران یادآوری کرد که نظر به امتناع ایران از خرید ساختمان [متعلق به انگلیس] در بندرعباس، اکنون تخریب بنا شروع شده است. «یک قسمتی از چوبآلات به انضمام بعضی ملزومات هنوز برای فروش موجود است و حداقل قیمت آن چهار هزاروپانصد تومان وجه نقد است.» زودتر اطلاع دهید چون تخریب ساختمان یادشده را بیش از این نمیتوان به تأخیر انداخت.(۹)

 فراریان فوج مرگ

امیرلشکر غرب امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که تعدادی از نظامیان فوج مرگ با تجهیزات نظامی فرار کردهاند. وی

خواست به لشـکر مرکز دسـتور داده شود، این افراد تعقیب و دسـتگیر شوند. نام پنج تن از فراریان به همراه اسلحه ها و فشنگها به پیوست این تلگرام یادشده بود.(۱۰)

 نفت بحرین و نتیجه تحقیقات وزیرمختار ایران در لندن

در پی رسیدن اخباری مبنی بر واگذاری امتیاز نفت بحرین

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲ و ۱-۱۶-۱۷-۱۳۰۱.

۲- همان، ۲۲ و ۲۱-۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۲۹۷.

۴- اسـناد وزارت امور خـارجه، ۱۵-۲۹-۳۴-۱۳۰۳. احتمالاًـ انگلیس از تهیـه این نـامه بـاخبر شـده بـود که پیشـدستی کرده، و صورت بدهی های ایران را از بابت خطوط تلگرافی به وزارت امور خارجه ارسال کرده بود. (ر.ک: ۱۱ شهریور).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۱۱۸.

۶- همان، پ ۵، صص ۷۷ و ۷۸.

۷- همان، پ ۱-۱۶، صص ۵۸ و ۵۹.

۸- همان، پ ۱۳، ص ۴۶۷.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۰-۲۱-۴۰-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۲۶۸. موضوع به اطلاع لشکر مرکز رسید.

به یکی از کمپانی های نفت انگلیس، وزارت امور خارجه از وزیرمختار خود در لندن خواست در این مورد تحقیقاتی انجام دهد. مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در لندن، امروز خطاب به وزارت خانه متبوع خود نوشت که در جراید این جا مطلبی در این مورد درج نشده است، اما «نظر به تحقیقات و تحصیل اطلاعات خصوصی گویا این قضیه یک سال قبل در طهران بین آن وزارت جلیله و سفارت انگلیس مطرح بوده است و از قرار مسموع جواب هایی هم از سفارت مزبور داده شده است.» اما از نتیجه آن اطلاعی در دست من نیست.(۱)

 تلاش ترکیه برای بازگرداندن کرد های مهاجر ایران

فرمانده قشون آذربایجان امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ خبر داد که یک تبعه ترک که به عنوان مسافرت وارد ایران شده، پس از ملاقات با سامیبیک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، مشغول تبلیغ میان کرد های مهاجر ترکیه است. او میخواهد ۵۵ خانواده کرد را که در اثر اجحافات به ایران مهاجرت کردهاند به خاک ترکیه بازگرداند. «قدغن گردید که مشارالیه را از ارومی به ترتیبی که مقتضی است خارج نموده، و ن هایت مراقبت را در نگاهداری اکرادی که از خاک ترکیه به خاک ایران آمدهاند، به عمل» آورند.(۲)

 شکایت کنسولگری شوروی از نقص رسیدگی به امور حقوقی اتباع خود

سرکنسولگری شوروی در تبریز امروز با ارسال نام های به کارگزاری آذربایجان از موقعیت حقوقی اتباع روس و آذربایجان شکایت کرد و عملکرد عدلیه تبریز را نسبت به این افراد نامناسب توصیف کرد. سرکنسول شوروی نوشت که اگر امور حقوقی اتباع روس به همین روال ادامه یابد «دوستدار مجبور است خاطرنشان کنم که آذربایجان فاقد تأمینات مقدماتی حقوقی است برای اتباع شوروی.» وی از کارگزاری آذربایجان درخواست کرد اقدامات لازم را برای رسیدگی صحیح به دعاوی حقوقی اتباع شوروی در عدلیه تبریز فراهم نماید.(۳)

 تجدید انتخابات در بختیاری و نیشابور

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که مجلس شورای ملی به وزارت داخله اطلاع داده است که به واسطه انتصاب سردارمعظم خراسانی، نماینده نیشابور، به وزارت فواید عامه و استعفا از وکالت، و نیز انتصاب سرداراسعد جعفرقلی بختیاری نماینده بختیاری به وزارت پست و تلگراف و مستعفی شدن او از وکالت، نمایندگان جدید از آن دو حوزه انتخاب و معرفی شوند.(۴)

 دیدار میلسپو و وزیر مالیه

امروز میلسپو با وزیر جدید مالیه، ذکاءالملک، دیدار کرد. گفته میشود اختلافات و تباین عقید های که میان میلسپو و وزیر پیشین مالیه شدت یافته بود، با انتصاب ذکاءالملک به این سمت مرتفع شده است و میلسپو به زودی کار خود را از سر خواهد

گرفت. مهمترین موضوع وزارت مالیه و مدیرکل مالیه (میلسپو) در حال حاضر کسری بودجه است. مذاکرات دولت و کمیسیون بودجه در این روزها به این نتیجه رسیده است که هیأت دولت بودجه های ارسالی به کمیسیون را پس بگیرد «و یک بودجه که معادل عایدات مملکتی است (قریب ۲۳ میلیون تومان) پیشنهاد مجلس شورای ملی نماید که به طور چهار دیواری از تصویب مجلس بگذرد.»(۵)

 معاون جدید وزارت عدلیه

پس از استعفای میرزاعلی قمی از معاونت وزارت عدلیه، منصورالسلطنه به معاونت این وزارت خانه برگزیده شد و از امروز کار خود را شروع کرد.(۶)

 صدور تذکره برای هیأت پارلمانی انگلیس

مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در انگلیس، امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که چند تن از نمایندگان مجلس انگلیس برای مسافرت به ایران از این سفارت خانه ویزا گرفتهاند. گویا این مسافرت بر حسب دعوت کمپانی نفت جنوب است.(۷)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۲۰-۵۱-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۵۴۴.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۴۲-۳۵-۱۳۰۳.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۷، ص ۲.

۵- همان، شم ۱۶۶۸، ص ۱.

۶- همان، ص ۲.

۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۲۸۴۷۵، ص ۱۵.

 جمعه

۱۳ شهریور ۱۳۰۳

۵ سپتامبر ۱۹۲۴

۵ صفر ۱۳۴۳

 عدم امکان بازگشت تبعیدیها

پس از دو دستوری که رضا خان برای آزادی چهار تن از تبعیدیان تهران به خراسان داد، امیرلشکر شرق امروز پاسخ داد که اینان «وسایلی به جهت خود از قبیل لباس و غیره به هیچوجه ندارند و در نقط های که توقف دارند، شناسایی و رابطه برای آنها ممکن نیست.» رضا خان دستور داده بود اینان با هزینه خود میتوانند به طرف تهران بازگردند.(۱) تبعیدیانی که دستور آزادیشان داده شده بود، آقاسد الله قمی، آقاشیخ محمود نوری، معتمدالتولیه و حاجیرضا فیروزآبادی بودند که پس از حکومت نظامی در تهران دستگیر و تبعید شدند.

 بلاتکلیفی حاکم کرمانشاه

مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، که دیروز به کرمانشاه بازگشت، با استقرار حکومت نظامی مواجه شد و امروز در تلگرامی به رضا خان نوشت که «رئیس تیپ در دارالحکومه دفتر حکومت را دست گرفته، مشغول کار [است.]... منتظر دستورالعمل و امر مبارک» هستم.(۲)

 ورود ۲۷ اروپایی در سه ماه گذشته

رئیس نظمیه آذربایجان امروز اطلاع داد که ظرف سه ماه گذشته ۲۷ نفر از اتباع آلمانی، اتریشی، هلندی و «هونگری» وارد ایران شدهاند. ۲۱ تن از این افراد راهی تهران و شش نفر در تبریز هستند که در چند روز آینده به تهران حرکت میکنند. رئیس نظمیه آذربایجان افزود که از میان این افراد، شموده دارای مأموریت ویژ های است. شموده میگوید میخواهم بعضی کار خانجات مهماتسازی را در ایران تأسیس کنم. وی همراه این گزارش یک قطعه عکس هم به تهران ارسال کرد.(۳)

 اعتراض اهالی زنوز به فعالیت های یک ب هایی

مردم زنوز در اعتراض به فعالیت های میرباقر تبریزی که اوراق و نوشته های فرقه ب هاییت را در مدرسه زنوز میان شاگردان پخش میکرد، اعتراض کرده و برای رساندن صدای اعتراض خود به مرند آمدند. اعتراضها به نتیجه نشست و فرماندهی قشون آذربایجان دستور داد میرباقر تبریزی تحتالحفظ دستگیر و عازم تبریز شود. عبد الله طهماسبی امروز با ارسال این خبر به تهران

افزود که پس از این اقدام اهالی زنوز از مرند به محل خود باز گشتند.(۴)

 آناهید زیبارو در راه تهران

نظمیه تبریز امروز اطلاع داد که «آناهید خداروف» روسی که مدتی است به همراه مادر، دو برادر و یک خواهرش در تبریز بسر میبرند، به واسطه وجاهتی که دارد توانسته با برخی از صاحب منصبان مراوده نموده، اطلاعاتی به دست آورد. وی که مورد سوءظن نظمیه است، اخیراً با یک قتل در خانه خود مواجه شده است. به آناهید اخطار شد تبریز را ترک کند و اینک او به همراه کسانش راهی تهران شده است.(۵)

 معاون جدید تأمینات تهران

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که میرزافضل الله بهرامی از طرف ریاست نظمیه به سمت معاونت اداره تأمینات انتخاب و مشغول کار شده است.(۶)

 درخواست امیرلشکر غرب برای تغییر رئیس تلگراف خانه ملایر

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز در تلگرامی به وزارت جنگ با اشاره به این که فرمانده قوای ولایات ثلاث را تغییر داده و فرد جدید به طرف محل مأموریت خود حرکت کرده است، درخواست کرد هر چه زودتر رئیس تلگراف خانه ملایر هم تغییر کند. امیرلشکر غرب از لحن پاسخگویی رئیس کل تلگراف به شدت دلگیر بود و این نوع برخورد را وهن قشون توصیف میکرد. «در جواب سئوالی که این جانب از رئیس تلگراف خانه ملایر راجع به تعیین تاریخ حرکت او نموده، پس از چندی شرحی به اینجانب تلگراف و اشعار داشته که تلگرافی را که به رئیس تلگراف خانه ملایر نموده بودید ملاحظه گردیده، روز دیگر عوض فرستاده خواهد شد.» احمد خان امیراحمدی که از این لحن برآشفته شده بود در ادامه گزارش خود مینویسد: «تذکر دهید که به نظامیان این قبیل عبارات آموخته نشده و گوش هایمان برای اصغای آن حاضر نیست.» وی بار دیگر تأکید کرد رئیس تلگراف خانه ملایر در توزیع شبنام های که در این شهر علیه حکومت نظامی تنظیم شده بود، دست دارد.(۷)

 مبادله مخابرات مستقیم میان شیراز و بهبهان

امیرلشکر جنوب امروز از وزارت جنگ خواست به وزارت پست و تلگراف امر فوری دهد که مخابرات بین شیراز و بهبهان، بدون مراجعه به اهواز مستقیم به شیراز یا بوشهر مبادله شود.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۷۳. رضا خان پس از دریافت این تلگرام گفت که «خودشان به وسایلی که میتوانند موجبات حرکتشان را فراهم دارند» و دولت نمیتواند کمکی به آنها بکند. (همان، پ ۸، ص ۴۶۸).

۲- همان، پ ۱۵، ص ۹۹.

۳- همان، پ ۱۲، ص ۲۹. از ۲۷ اروپایی وارد شده به ایران ۲۴ تن آلمانی بودند. (همان، پ ۱۲، ص ۳۲).

۴- همان، پ ۵، ص ۲۵۵. میرباقر تبریزی محاکمه و به دو ماه حبس محکوم شد. (همان، پ ۵، ص ۲۵۴).

۵- همان، پ ۵، ص ۲۴۱. موضوع از طریق وزارت جنگ به حکومت نظامی تهران اطلاع داده شد تا مراقبت کرده، گزارش دهد. (همان، پ ۵، ص ۲۴۰). این خانواده روسی پس از رسیدن به تهران، خان های را در خیابان قوامالسلطنه از مرادف کلیمی اجاره کردند. آنها تحتنظر نظمیه تهران بودند. یکی از دخترها بنابر گزارش نظمیه به اعمال منافی عفت مشغول شده بود و در اغلب موارد میهمانانی به خانه آنها آمدوشد داشتند. (همان، پ ۵، ص ۲۳۹).

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۶۸، ص ۲.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۶۹ تا ۷۱.

۸- همان، پ ۱۸، ص ۹۹. موضوع به وزارت پست و تلگراف منعکس شد و آن وزارت خانه نیز دستور را اجرا کرد. (همان، پ ۱۸، صص ۹۷ و ۹۸).

 شنبه

۱۴ شهریور ۱۳۰۳

۶ سپتامبر ۱۹۲۴

۶ صفر ۱۳۴۳

 تنبیه مظفر عشایر

امیرلشکر شمال غرب در نام های به رضا خان اطلاع داد که مظفرالعشایر، رئیس طایفه گوریک، که همراه دیگر عشایر کرد به بانه اعزام شده بود، در عملیات علیه متجاوزان مشارکت نداشت و عقبتر از نیرو های دیگر، ناظر بود. از این رو با نظر دیگر رؤسای کرد محکم های در ساوجبلاغ تشکیل گردید و ضمن انفصال از ریاست طایفه گوریک، لقب مظفرالعشایر نیز از او گرفته شد. عبد الله طهماسبی در این نامه یادآوری کرد که تشکیل این محکمه به درخواست دیگر سران اکراد بوده و اینک اجرای این حکم منوط به تنفیذ مقام وزارت جنگ است.(۱)

 اعلام آمادگی لشکر غرب برای استقبال از رضا خان

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز در حکم عملیاتی شماره ۸۹ خود اعلام کرد رضا خان برای بازدید از جبهه، به خرمآباد خواهد آمد. «اینجانب برای استقبال بندگان حضرت معظمله به رازان عزیمت مینمایم.»(۲)

 بیپولی قوای خوزستان

این بار بیپولی و مضایق قوای خوزستان از زبان امیرلشکر غرب به وزارت جنگ منعکس شد. پیش از این امیرلشکر جنوب نیز به این موضوع اشاره کرده بود. امیرلشکر غرب امروز اطلاع داد «وضعیات عده از حیث نرسیدن وجه فوقالعاده سخت و در مضیقه میباشند... با موقعیت خوزستان، نداشتن وجه و نرسیدن حقوق در انظار اثرات خوبی ندارد.»(۳)

 تقاضای مرخصی برای رئیس تیپ فارس

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز از وزارت جنگ خواست با مرخصی یک ماهه سرتیپ فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس موافقت کند، چرا که احضار نیرو از اصفهان و مستقر شدن در شیراز حدود یک ماه طول خواهد کشید. رضا خان با این درخواست موافقت کرد.(۴) (ر.ك: ۶ شهریور)

 سیگارفروش رشتی، مأمور مخفی روسها

مأموران سیاسی شوروی و مقامات دولت ایران در نشستی که در تهران داشتند، به اعتراض هایی که از ناحیه روسها نسبت به برخی اتباع آن کشور در ایران رخ داده بود، رسیدگی کردند. یکی از این موارد کتک خوردن نیکسرشت، سیگارفروش رشتی بود. محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز در نام های محرمانه به وزارت جنگ اطلاع داد نیکسرشت که به سیگارفروشی اشتغال داشت «یکی از آژان های مخفی و مهم روسها بود که تمام ارامنه رشت به وسیله او «تحت تبلیغات قرار داشتند. اطلاعات وسیع محلی او موجب شده بود که مورد توجه روسها قرار گیرد. محمدحسین آیرم افزود که ضربوشتم نیکسرشت [از طرف نظامیان] موجب شد که روسها به طرفداری از او درآیند و به این ترتیب وابستگی او به روسها علنی شد و قدرت فعالیت های تبلیغاتی خود را از دست داد. از آن به بعد بود که نفوذ روسها روی ارامنه رشت کاهش پیدا کرد.(۵)

 دومین نامه مدیر روزنامه ناهید به رضا خان

مدیر روزنامه ناهید، امروز دومین نامه خود را خطاب به رضا خان درباره جلوگیری از توزیع نشریه خود در عراق (اراک) نوشت. (ر.ک: ۳۱ خرداد) مدیر روزنامه کاریکاتور ناهید نوشت: «اخیراً یکی از مشترکین از عراق (اراک) اطلاع میدهد که جریده ناهید در آنجا سانسور میشود و پس از چند روز یا کسر میرسد یا مفقود میگردد و این مسئله اسباب انزجار مشترکین است.» مدیر ناهید که میدانست عوامل سانسور همان عوامل قشون هستند در ادامه افزود که به اداره قشونی امر کنید نسبت به جرایدی که در تهران پس از رسیدگی [و نظارت دولت و حکومت نظامی] منتشر میشود «غیر از مطالب عادی چیز دیگری درج نمیشود که محتاج به سانسور شود.»(۶)

 نامه نظارت کل آستان قدس به رضا خان

مسئول «نظارت کل آستانه مقدسه» امروز نام های برای رضا خان فرستاد و با اشاره به مسئولیت تام امیرلشکر شرق در امور آستانه قدس رضوی نوشت که تشکیلات نظارتی این آستان با هفتصد سال قدمت که در خانواده اینجانب بوده، اخیراً از طرف امیرلشکر شرق حذف و دایره تفتیش مستقل به جای آن برقرار شده است. این در حالی است که دایره یادشده یکی از امور شخص ناظر کل است.(۷)

 نامه سفیرکبیر ترکیه به رضا خان

سفیرکبیر ترکیه در تهران با ارسال نام های برای رضا خان نوشت که ایرانیان قراول های خود را در مرز قطور تقویت کردهاند و در ناحیه شرف خانه نیز تجاوزاتی کردهاند که در آشوری های منطقه حس خصمانه علیه ترکیه برانگیخته است. وی از رضا خان خواست به این قضایا خاتمه داده شود.(۸)

 شورش در گرجستان

بنابر گزارش کنسولگری ایران در تفلیس یک هفته پیش در شهر های مختلف گرجستان از طرف منشویکها، ملیون و فدرالیستها، شورشی علیه دولت کمونیست گرجستان رخ داد. این نیرو های مخالف چند روزی توانستند اداره شهرها را به دست بگیرند، اما در زدوخورد های بعدی، شورشیان مغلوب شده و حدود یکصدنفر از سران آنها برای عبرت دیگران اعدام

شدند. کنسولگری ایران میافزاید: «اطلاعات غیررسمی که این جنرال قونسولگری تحصیل نموده، تقریباً هزار نفر تیرباران و سه هزار نفر فعلاً در حبس هستند.» هماینک تمام نقاط گرجستان حکومت نظامی است.(۹)

 سیل ویرانگر در تبریز

عصر امروز از ساعت ۶ تا ۹ شب سیل ویرانگری شهر تبریز را درنوردید «و در موقع عبور از طرف میدانْ چای به واسطه خرابی سدّ میدان چای... متجاوز از چند صد خانه در محله امیرخیز و سایر خانه های واقع در محوطه سیلگاه به کلی منهدم و خسارات وارده به اهالی آن حدود» بسیار زیاد است. چند کاروانسرا با

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۵، ص ۲۴۸. رضا خان با رأی محکمه موافقت کرد. (همان، پ ۵، ص ۲۴۶).

۲- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۱۷۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۱۸.

۴- همان، پ ۱-۱۶، ص ۲۹.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۳۳۶.

۶- همان، پ ۱۵، ص ۲۵۵. وزارت جنگ نیز به امیرلشکر غرب یادآور شد که «مندرجات روزنامه مذکور در طهران رسیدگی و در صورتی که مخالف مصالح مملکتی مطالبی بخواهد درج کند جلوگیری میشود؛ لذا تجدید سانسور در ولایات ضرورت ندارد.» (همان، پ ۱۵، ص ۲۵۴).

۷- همان، پ ۹، ص ۲۷۸.

۸- همان، پ ۱۰، ص ۴۵۰. متنی که به امضاء رضا خان تنظیم گردید و برای سفیرکبیر ترکیه، محییالدین پاشا، فرستاده شد، میگفت که نفوذ ایران به خاک ترکیه تکذیب میشود، اما افزایش قوا در سرحدات برای حفظ انتظامات و جلوگیری از متجاوزان است. (همان، پ ۱۰، صص ۴۴۶ تا ۴۴۹).

۹- همان، پ ۱۰، صص ۷۶ و ۷۷. کنسولگری ایران در گزارش های بعدی خود اطلاع داد که شورشیان به جنگل های آجارستان عقبنشینی کرده و مواضع خود را در آن ناحیه مستحکم کردهاند. (همان، پ ۱۰، صص ۷۳ و ۷۴).

ص: ۲۸۸

(تصویر)

(تصویر) تبریز، سیل ۱۴ سنبله - عکس های ارسالی لشکر شمال غرب به وزارت جنگ

کالاـ های آن قربانی سیل شدند. امیرلشکر شمال غرب با ارسال این خبر به تهران نوشت که «از قرار تخمینی که شده است متجاوز از ده هزار تومان مخارج تعمیر سد و خرابی میدانْ چای برآورد گردیده است.» گویا ۱۲ نفر از اهالی در این حادثه جان باختهاند. فرمانده قشون آذربایجان خواستار تخصیص بودجه برای تعمیر سد و ترمیم خرابیها شد.(۱)

 حرکت رضا خان به طرف خرمآباد

صبح امروز، رضا خان به قصد خرمآباد از تهران خارج شد. او همراه شش خودرو و صاحب منصبان نظامی، ظهر هنگام وارد قم شد و پس از زیارت مرقد حضرت معصومه(س) به سوی عراق (اراک) حرکت کرد. رضا خان پس از ورود به خرمآباد از خطوط جبهه نبرد لشکر غرب با طوایف لُر دیدن کرده، برخی از رؤسای طوایف لُر را پذیرفته و به آنان تأمین خواهد داد.

در نبود رضا خان، کفالت امور از قبیل تشکیل هیأت دولت و امضای مراسلات به عهده ذکاءالملک خواهد بود.(۲)

 پاسخ های امیرلشکر غرب به شکایت سفارت انگلیس

در پاسخ به نام های که سفارت انگلیس درباره اجحافاتی که در منطقه غرب به اتباع بینالنهرین، شترداران و مسافران انگلیسی رخ میدهد (ر.ک: ۱۸ مرداد) امیرلشکر غرب امروز تلگرام بلندی به وزارت جنگ فرستاد و نوشت که آن قسمت از شکایات که مربوط به باج راه و نواقل و عوارض مدرسه و دلالی و... است مربوط به وزارت فواید عامه میشود. در مورد دریافت حقالمرتع از زمین های خالصه دستور داده شد پس از این از مُکاریان اخذ نشود. معطل کردن خودروها در مرز به واسطه شرارت و دزدی های حرامیان بینالنهرین نزدیک قصرشیرین بوده، دستور داده شد، عبور و مرور را آزاد بگذارند. امیرلشکر غرب دریافت پول به عنوان بیمه از شترداران را تکذیب کرد و افزود که دستور دادم رئیس تیپ به مرز رفته همه عوامل نظامی آنجا را تغییر دهد و در این زمینه تحقیق کند.(۳)

 اخبار لشکر جنوب از نشست خوانین بختیاری

ارکان حرب لشکر جنوب خبر میدهد که امروز در ادامه توافقات امیرمجاهد و شیخ خزعل همه خوانین بختیاری و فرزندانشان در شلمزار نشستی برپا کردند. در این جلسه نامه هایی که از طرف شیخ خزعل و امیرمجاهد به دست خوانین رسیده بود، خوانده شد که خوانین را به قیام علیه دولت تشویق میکردند. شیخ خزعل ابراز کرده بود که خوانین و کسان آنان را حمایت مالی خواهد کرد؛ برای بازگشت شاه به وطن نیز شخصی با پول کافی از طرف شیخ راهی اروپا شده است؛ برخی از طوایف لُر و بخشی از کهگیلویه و بهمئی نیز با او هستند. «همچنین یکی از دول خارجه» نیز از این اقدامات حمایت خواهد کرد.

در گزارش ارکان حرب لشکر جنوب آمده است که همه حاضران با پیشنهادات یادشده موافقت کردند، اما سردار محتشم، همنوایی نشان نداده و امیرجنگ هم در این نشست حاضر نبوده است. «در صورت تصویب اجازه صادر فرمایند قسمت مختلطی... برای نظامی کردن چهارمحال و توقیف قسمت ممکنه املاک امیرمجاهد و تهدید خوانین مخالف به طرف دهکرد

اعزام ... و سانسور برقرار شود» تا از ادامه تحرکات جلوگیری گردد.(۴)

 ضرورت مهربانی با هیأت پارلمانی انگلیس

مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز با ارسال پیامی به کارگزاری های بوشهر و خوزستان خبر داد که سه نفر از نمایندگان پارلمان انگلیس برای بازدید معادن نفت به جنوب ایران خواهند آمد. «لازم است اظهار مهربانی و تسهیلات لازمه نسبت به آنها از طرف مأمورین بشود... یک هفته است از لندن حرکت کردهاند.»(۵)

 تجزیهطلبی شیخ خزعل در روزنامه العراق

روزنامه العراق چاپ بینالنهرین در ادامه درج مطالب جهتدار درباره خوزستان، امروز نوشت که شیخ خزعل در پی عملیات خصمانه دولت مرکزی علیه او با مشایخ خوزستان دیدار کرده و «ایشان... موافقت کامل خود را اظهار و به لزوم استقلال این مملکت عرب و نگهداری از شیخ خزعل» را اعلام کردهاند. در این مقاله که عنوان «استقلال شیخ خزعل در حکومت عربستان» دارد، آمده است که شیخ خزعل از سوی مشایخ خوزستان سلطان عربستان خوانده شد و «سپس با یک دنیا امیدواری در اطمینان به استقلال مملکت خود و تجزیه قطعی عربستان از ایران» به ناصری بازگشت.(۶)

 همه هواپیما های ایران

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود آمار هواپیما های ایران را با نوع آن به وزارت امور خارجه کشور متبوعش فرستاد. در این گزارش آمده است:

«قشون ایران هواپیما های زیر را در اختیار دارد که میتوانند پرواز کنند:

الف) دو هواپیمای روسی ساخت کارگاه گیستو (Gisto Works) در مسکو، هر کدام دارای ۴۸۰ اسب بخار قدرت، به شماره های ۳۵۰۳ و ۳۵۰۵. این هواپیماها بسیار شبیه دی-اچ. ۹-ای (D.H. ۹-A)ها هستند و موتورشان انگلیسی است.

ب) دو هواپیمای روسی ساخت کارگاه دیکسی (Dixie Works) در مسکو، هر کدام ۴۸۰ اسب بخار قدرت دارد. این هواپیماها در ماه اوت (مرداد - شهریور) از جاده انزلی آورده شدهاند.

ج) یک هواپیمای روسی دو کابینه ساخت کارگاه آورو (Avro Works)، مسکو.

د) دو فروند برگه (Breguet) فرانسوی.

ه) چهار فروند یونکرس آلمانی با ۳۶۰ اسب بخار. به شماره های ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹.

یک دستگاه برگه آموزشی در ۲۷ اوت وارد بوشهر شد. چهار فروند هواپیمای فرانسوی دیگر نیز وجود دارند که قادر به پرواز نیستند.»(۷)

□ مذاکرات نماینده یونکرس با دولت

به نوشته منابع انگلیسی «بنابر یک گزارش معتبر، یارولیمک (Jarolimek)، نماینده کمپانی یونکرس در تهران، به دولت ایران پیشنهاد داده است که یک خط هوایی برای تهران - انزلی - باکو - باتوم - برلین برقرار شود. این خط قرار است برای پست و مسافر باشد. بر اساس این پیشنهاد نامه های این خط تمبر های ویژ های خواهند داشت که ۲۵ درصد منافع آن به دولت ایران و ۷۵ درصد آن به کمپانی پرداخت میشود. قرار است ۳۰ فروند هواپیما در این خط کار کنند که در آغاز هفت های یک پرواز خواهند داشت و بعداً این مقدار افزایش میابد. قرار است

۱- همان، پ ۶، صص ۳۵۹ تا ۳۶۱.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۹، صص ۲ و ۳. سفارت انگلیس اهداف سفر رضا خان به خرمآباد را چنین تحلیل کرد: «الف) ارزیابی میزان آمادگی و نظم قشون در خرمآباد که گزارش های بدی دربارهاش دریافت شده و همچنین موضوع اختلافات به وجود آمده میان امیرلشکر غرب و دیگر افسران ارشد. ب) تلاش برای تشویق سران لُر برای توافق با وی به طور رودررو. ج) دیدار با والی پشتکوه. د) بحث درباره عملیات های محتمل به شرح زیر: (۱) علیه لرها برای بازگشایی جاده خرمآباد به دزفول. (۲) علیه شیخ محمره.» (FO E ۹۳۴۶/۲۵۵/۳۴)

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۴۴۵ تا ۴۴۸. پاسخ امیرلشکر غرب به وزارت امور خارجه ارجاع داده شد تا به سفارت انگلیس ارسال گردد. (همان، پ ۱۳، ص ۴۴۴).

۴- همان، پ ۱۹، صص ۴۱۶ تا ۴۱۸.

۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۲۸۴۷۵، ص ۲۴.

۶- همان، سند شم ۲۹۷۰۱۶۸۳۳، صص ۶ و ۷. اصرار نشریه العراق به تجزیهطلبی شیخ خزعل و بریدن خوزستان از پیکر ایران در واقع بخشی از برنامه قهرمانسازی رضا خان به عنوان حافظ استقلال ایران است. شیخ خزعل تمایلی به جداسازی خوزستان نداشت و این موضوع با هدایت انگلیس در مطبوعات بینالنهرین دامن زده میشد. (مؤلف)

۷- FO E ۸۴۰۹/۲۵۵/۳۴.

یارولیمک بعد از بررسی این طرح توسط دولت ایران به آلمان بازگردد.»(۱)

 یکشنبه

۱۵ شهریور ۱۳۰۳

۷ سپتامبر ۱۹۲۴

۷ صفر ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد. دامغانی در ابتدای جلسه تذکر داد که قانون ملبوس وطنی [که از مهرماه سال گذشته اجرا میشود] غیر از محوطه مجلس، در خارج و در وزارت خانه ها و دوایر دولتی معمول نیست. پس از او یحیی دولتآبادی درباره وضعیت بد اقتصادی کشور سخن گفت و نظر دولت را به خروج از این بحران جلب کرد. دولتآبادی گفت بیماری گاومیری چنان شایع شده که معلوم نیست وضعیت زراعت در سال آتی چگونه خواهد شد. در ادامه لایحه اعتبار یک دوازدهم برای ماه اسد (مرداد) مطرح و به تصویب رسید. پیش از شور در این لایحه، سیدیعقوب سخنان مفصلی در مورد بودجه در دولت های مشیرالدوله و مستوفیالممالک (در سال گذشته) ایراد کرد و گفت که پارسال ۴۰ هزار تومان هم اضافه آوردیم، حالا میگویند ۶۴۰ هزار لیره از سال گذشته آوانس گرفتهاند. «ما وکیل هستیم و باید بدانیم عایدات مملکت چه میشود و به چه مصرف میرسد و باید بدانیم این چاه کجا است و پول های مملکت چه میشود؟»(۲) [این چاه همان جمهوریخواهی و تغییر سلطنت بود که سیدیعقوب، نماینده شیراز، از دیدن آن عاجز بود.]

 سرداررشید در پشتکوه

امیرلشکر غرب خبر داد که پس از اضمحلال قوای سرداررشید، وی به منطقه پشتکوه رفته و نزد والی آنجاست. گزارش های تکمیلی میگوید که غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، مبلغی به سرداررشید داده و او را راهی خوزستان کرده است.(۳)

 بیپولی اردوی شیراز

امروز بار دیگر امیرلشکر جنوب به اطلاع وزارت جنگ رساند که وضعیت سخت مالی اردوی شیراز به نحوی است که امکان استقراض هم وجود ندارد، چرا که «به واسطه تحریکات سرداراقدس (شیخ خزعل) و سایر مخالفین در جنوب، استقراض نیز غیرممکن گردیده و تقریباً با ده تومان و پنج تومان که از کسبه جزء جنس خریده میشود امرار وقت میگردد... چنانچه بایستی از تجار و یا از مالیه جبراً هم استقراض شود [بفرمایید تا] از وقفه و اختلالی که قهراً در امورات حاصل میشود جلوگیری به عمل آید.»(۴) به نوشته منابع انگلیسی امیرلشکر محمود آیرم امروز وارد شیراز شد. این خبر را والی فارس به کنسولگری

انگلیس اطلاع داد و از قول محمود آیرم افزود که موظف است نیرو هایی را برای هراس بختیاریها و شیخ خزعل به بهبهان اعزام دارد، اما قشون فارس فاقد امکانات لازم است.(۵)

 بهانهتراشی سرکنسول شوروی برای رعایت قانون معارف

کارگزاری خراسان امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که سرکنسولگری شوروی در مشهد با این نمایندگی سیاسی درباره

۱- FO E ۸۴۰۹/۲۵۵/۳۴.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۷۹، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۴۶۶.

۴- همان، پ ۱۹، ص ۱۴. وزارت جنگ پس از دریافت این تلگرام به امیرلشکر جنوب پاسخ داد که تتمه بودجه سرطان (تیر) به تازگی ارسال شده و بودجه اسد (مرداد) را نیز پس از وصول وجه سریعاً خواهند فرستاد. (همان، پ ۱۹، ص ۱۳).

۵- FO E ۹۳۴۶/۲۵۵/۳۴.

افتتاح مدرسه وارد گفتوگو شده، اعلام گردید که برای گشایش این مدرسه باید از وزارت معارف تحصیل اجازه شود، با این حال سرکنسولگری شوروی رعایت برنامه و قانون وزارت معارف را وارد نمیداند.(۱)

 پرواز هواپیمای ناشناس در آسمان آذربایجان

فرمانده قوای آذربایجان با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ اطلاع داد که یک هواپیما بعد از ظهر امروز از دیلمقان به طرف خوی در حال پرواز بوده است. ارتفاع زیاد هواپیما، امکان شناسایی آن را نداده است.(۲)

 امتناع از قطع آب ارتق

وزارت جنگ امروز به امیرلشکر شرق اطلاع داد که وزارت امور خارجه با سفارت شوروی در تهران وارد مذاکره شده، قرار است با سرکنسولگری خود در مشهد تماس بگیرند تا از ادامه قطع آب لطفآباد جلوگیری شود. وزارت امور خارجه خواسته است ایران هم از قطع آب ارتق ممانعت کند.(۳)

 تذکر به دکتر شموده، برای حرکت به طرف تهران

عبد الله طهماسبی خبر میدهد که دکتر شموده آلمانی که در تبریز متوقف است و برای حرکت خود به طرف تهران پول تقاضا میکرد، ضمن خودداری از پرداخت جدید (قبلاً سیصدتومان به وی داده شده بود) به او گفته شد به طرف تهران حرکت کند، چرا که «میخواسته است عکس دکان خبازی را بردارد، چند نفر از اهالی در خیال توهین او بودهاند که توسط مأمورین نظمیه ممانعت شده است.»(۴)

 ضرورت تسطیح راه تبریز به تهران

فرمانده قشون آذربایجان، امیرلشکر عبد الله طهماسبی، امروز تلگرامی به رضا خان فرستاد و تبریز را از نظر اقتصادی و سوقالجیشی در درجه اول توصیف کرد، با این حال «راه معمولی طهران و تبریز به واسطه صعوبت... موجب زحمت عمل مالالتجاره» است. طهماسبی با اشاره به تحقیقات مستر میچل، مستشار شرق، که اخیراً در آذربایجان بوده، درخواست کرد دستور لازم برای تسطیح این راه به او داده شود.(۵)

 رضا خان در اراک

بنابر گزارش کارگزاری عراق (اراک) عصر امروز رضا خان، بر سر راه خود به خرمآباد وارد اراک شد. مقامات دولتی و رسمی، بیرون از شهر به استقبال او رفته بودند. وی به دلیل خرابی بنای حکومت در خانه سهامالسلطان توقف کرد. رضا خان در طول توقف خود با رؤسای چند تجارت خانه آمریکایی و رئیس بانک شاهنشاهی [شعبه اراک] دیدار نمود. قرار است فردا پیش از طلوع آفتاب اراک را به قصد خرمآباد ترک کند.(۶)

□ دستگیری حسن علی

در پی دستور وزارت جنگ برای دستگیری فردی که حسن علی خوانده میشد و از تهران عازم مشهد بود، امیرلشکر شرق امروز اطلاع داد که شخص یادشده دستگیر شده است. (ر.ک: ۲۶ مرداد) حسین خزاعی نوشت که مدرکی از او به دست نیامده و نظمیه فعلاً مشغول تفتیش است.(۷)

□ پاسخ لشکری به روزنامه وطن

در پی چاپ مقال های در روزنامه وطن چاپ اسلامبول به قلم روشنیبیک، امیرلشکر شمال غرب امروز در تلگرامی به رضا خان گزارش داد که دستور دادم پاسخ این مقاله در روزنامه آسیا داده شود؛ اما لازم است از طریق وزارت امور خارجه نیز اقدام مقتضی به عمل آید. عبد الله طهماسبی ترجمه مقاله مزبور را نیز با پست به تهران فرستاد.(۸)

روشنیبیک در مقاله خود، با اتخاذ مواضع افراطی پانترکیسم، آذربایجان ایران و آذریزبانان را جزئی از سرزمین بزرگ ترک دانسته بود.

(تصویر)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۴۸۶.

۳- همان، پ ۸، ص ۱۳۸.

۴- همان، پ ۱۲، ص ۶۴.

۵- همان، پ ۵، صص ۳۹۱ و ۳۹۲. احتمالاً این تلگرام با هماهنگی قبلی مستر میچل و طهماسبی برای رضا خان ارسال میشود، تا شاید ضرورت رسیدگی به این راه را نزد رضا خان با اهمیت جلوه کند. مستر میچل میدانست که بدون اشاره و دستور رضا خان این کار به عهده تعویق میافتاد. (مؤلف)

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۸-۱۰-۳۷-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۲۷. وزارت جنگ تأکید داشت که نوشته ها و نامه های او را بررسی کنید، اما امیرلشکر شرق پاسخ داد که از آنها هم چیزی کشف نمیشود. در ن هایت وزارت جنگ در هشتم مهر دستور داد فرد دستگیر شده، آزاد شود. در اسناد بعدی نام فرد دستگیر شده حسینعلی ذکر شده است. (همان، پ ۸، صص ۱۲۸ تا ۱۳۰).

۸- همان، پ ۱۲، ص ۳۵۶.

 دوشنبه

۱۶ شهریور ۱۳۰۳

۸ سپتامبر ۱۹۲۴

۸ صفر ۱۳۴۳

 دیدار کارگزار خرمشهر با شیخ خزعل

کارگزار محمره (خرمشهر) در گزارش امروز خود به وزارت امور خارجه، خبر داد که در دیدارش با شیخ خزعل نکاتی را به او یادآور شده است. وی با اشاره به این که همه روزه رؤسای قبایل و طوایف منطقه، گروه هایی از اهالی شوشتر، دزفول و ناصری به دیدن شیخ میآیند و او هر بار درباره حفظ قانون اساسی، حقوق شاه، مجلس و دین محمدی[ص] سخن میراند، نوشت: «به مشارالیه گوشزد کرد[م] و حالی نمود[م] که [این افراد] شما را حمایت نخواهد [= نخواهند] کرد؛ امیدوار به دیگران نباشید. اشخاصی که دور شما جمع هستند برای تنها جلب منافع، بعضی اظهارات میکنند... جواب داد مجبور هستم این طور بگویم. اگر به کلی مأیوس شدم[به] انگلیسها خواهم گفت من تعهد امنیت [حوزه های نفتی را] نمیکنم... میگفت شخص مطمئن بیطرفی را بفرستید وضعیات را ببیند. مثل این بود که میل دارد کسی از طرف حضرت اشرف اینجاها بیاید.» کارگزار خرمشهر افزود که امیرمجاهد که به اهواز آمده بود به رامهرمز برگشت. کنسول انگلیس نیز برای مذاکرات به تهران رفته بود که به زودی وارد اهواز میشود.(۱)

 تصمیم به بازگرداندن زائران کربلا

ده ها تن از زائران روسی عازم کربلا که میخواستند با حمایت دولت ایران و دور از چشم مأموران روسی از خاک ایران عبور کرده، راهی بینالنهرین شوند (ر.ک: ۱۰ شهریور) اینک باید به کشور خود بازگردند. فرمانده قوای آذربایجان، امیرلشکر عبد الله طهماسبی، امروز از تبریز خبر داد که طبق دستور رضا خان با کنسول شوروی در تبریز وارد مذاکره شده و تصمیم گرفته شد این زائران از ایران به شوروی بازگردانده شوند و «در صورتی که بخواهند به زیارت بروند از عشقآباد با ماشین عزیمت نمایند.»(۲)

 امکان اعزام چهارصد نظامی از اصفهان به شیراز

در پی دستور وزیر جنگ برای تمرکز قوای لشکر جنوب در شیراز، محمود آیرم، امیرلشکر جنوب امروز خبر داد که امکان اعزام چهارصد نظامی دیگر از اصفهان به شیراز وجود دارد. آنها میتوانند تا ده روز دیگر در شیراز باشند. سیصد نفر هم پیش از این حرکت کردهاند. مابقی نیرو که حدود ۱۱۰۰ تن هستند به واسطه «قضایای بختیاری» باید در مرکز لشکر بمانند. وی افزود: «هر گاه به منظور تنها تبدیل مستحفظین نفط جنوب باشد، قسمت اعزامی با ششصد نفری که فعلاً در بهبهان متوقف و

جمعاً به یک هزاروسیصد نفر بالغ میگردد کافی، و هرگاه عملیات دیگری ضرورت حاصل نماید، غیرمکفی و موکول به امر و دستور ثانوی خواهد بود.»(۳)

 چگونگی تصرفات زمین های نایبند توسط انگلیس

کارگزاری بندرعباس امروز با ارسال نام های به حکومت این شهر توضیحاتی از چگونگی تصرف زمین های دولتی توسط انگلیس را ارائه کرد. کارگزاری با اشاره به گذشته این موضوع نوشت که در جنگ عمومی، گرچه انگلیسها رسماً عباسی را اشغال نکردند، اما همه اختیارات حکومت و مالیه با کنسولگری انگلیس بود؛ حتی بلدیه را هم انگلیس تأسیس کرد. از آن به بعد برای استقرار نیرو های خود با ترفند هایی در نایبند و بندرعباس شروع به تصرف زمینها و ساخت بنا کردند. تصرف این زمینها هنوز هم به درستی روشن نیست چگونه صورت گرفت و اگر سندی هم تنظیم شده باشد، زمینه آن برای این کارگزاری روشن نیست.(۴) این روزها انگلیس در حال فروش این زمینها است و ردوبدل شدن این گزارشها برای پیدا کردن ریشه مالکیت ادعایی انگلیس است.

 سرقت ۳۶۰ رأس گوسفند ایرانیان

به گزارش امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قوای آذربایجان، دزدان ترکی های اخیراً ۳۶۰ رأس گوسفند یکی از روستا های منطقه بازرگان، در مرز ایران و ترکیه، را سرقت کرده به خاک ترکیه بردهاند. گوسفندها و چوپانها را چهاره کرد به خاک ترکیه بردند. طهماسبی امروز این گزارش را به مرکز فرستاد و گفت که اطلاعات تکمیلی را خواهد فرستاد.(۵)

 تحقیق از راهسازی انگلیس

وزارت داخله امروز با ارسال تلگرام رمزی به حاکم خوزستان نوشت که بنا بر اطلاعات رسیده، انگلیس در ساحل شرقی شطالعرب (اروندرود) و به محازات فاو در حال ساختن راه شوسه تا اهواز است. لازم است تحقیق شود از چه تاریخی این اقدام شروع شده و پیشرفت آن چه اندازه بوده است. در تلگرام وزارت داخله پرسیده شده است: «از این اقدام آنها از نقطهنظر سیاسی و اقتصادی چه استنباط میشود؟»(۶)

 عریضه کاظمزاده علوی به مجلس

کاظمزاده علوی، مدیر جریده محشر، امروز با ارسال نام های به مجلس شورای ملی نوشت که یازده روز در زندان حکومت نظامی سر کرده و برای آزادیاش به زور از او التزام گرفتهاند. پس از آن که مدیر جریده محشر در شماره ۲۲ خود از دو فقره برداشت پول توسط محمدعلی فرزین، معاونت فعلی وزارت مالیه از صندوق اداره گمرک کرمانشاه و کردستان خبر داد، حاکم نظامی تهران کاظمزاده علوی را احضار و تهدید به حبس کرد. ظاهراً وی نخواسته یا نتوانسته دلایل و اسناد این ادعا را ارائه دهد. مدیر جریده محشر در این نامه میگوید که فرزین مدعی است این پولها را (یازده هزار تومان و چهار هزار تومان) به نظامالسلطنه داده و این پاسخی کافی برای این مسئله مهم مالی نیست. کاظمزاده علوی پس از یازده روز حبس و التزام اجباری به این که باید موضوع را تکذیب نماید از زندان آزاد میشود. وی در پایان نامه خود آورده است: بر احوال آن ملک باید

گریست/که فریادرس را ندانسته کیست.(۷)

 موقعیت وخیم اهالی تبریز پس از سیل

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان اطلاع داد که سیل خسارات فراوانی به اهالی زده است. «بر طبق اطلاعات حاصله متجاوز از دویست هزار تومان در این باب به اهالی صدمه وارد آمده است... اجازه مرحمت شود یک هزاروپانصد الی دو هزار تومان از بابت اعانه [مردم تبریز به زلزله] تربت [حیدریه که] در محل باقی و فعلاً هم مصرف آن گذشته،(۸) به دستیاری خود اهالی از بانک تحویل و در

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۶۷ و ۲۶۶-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۳۸۳.

۳- همان، پ ۱-۱۶، صص ۱۲۷ و ۱۲۸. رضا خان پس از آگاهی از این گزارش گفت که اعزام همین تعداد نیرو به شیراز کافی است. منتظر دستور بعدی باشید. (همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۲۶).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴-۲۱-۴۰-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۳۳۳.

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۱۵۵۹، ص ۲.

۷- اسناد مجلس شورای ملی، سند شم ۲۱/۱/۶/۹۱/۵.

۸- معلوم میشود که پس از حدود یک سال از گذشت زلزله ویرانگر تربت حیدریه، کمک های مردمی اهالی تبریز به دست زلزلهزدگان نرسیده، در دست قشون مانده است.

ص: ۲۹۳

(تصویر)

(تصویر) سیل تبریز

بین اشخاص بیبضاعت... تقسیم نمایند... [سیلزدگان] عموماً در خانه های اهالی تقسیم و اهالی پذیرایی میکنند، لیکن احوال آنها خیلی رقتآور» است.(۱)

 دکتر کیلمور در همدان

صدیق اکرم، رئیس بلدیه همدان، امروز به وزارت داخله خبر داد که دکتر کیلمور پس از ورود به همدان ضمن استقبال از طرف بلدیه به همراهی دکتر بدیعالحکماء از مدرسه آلیانس دیدن کرد و پس از معاینه شاگردان این مدرسه معلوم شد که ۷۰ درصد آنها سالم هستند. صدیق اکرم میافزاید که نماینده مجمع اتفاق ملل در ادامه دیدارش از همدان به بیمارستان بلدی رفت و از خدمات دکتر بدیعالحکماء رئیس صحیه همدان قدردانی نمود. وی پس از این برنامه ها راهی کرمانشاه شد.(۲)

 سیل در همدان

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که بر اثر جاری شدن سیل در شهر همدان خسارات زیادی به شهر وارد شده و از جمله چند طاحونه (آسیا) در خارج از شهر تخریب و یک زن یهودی نیز کشته شده است.(۳)

 بازگشت وزیرمختار آمریکا به کشورش

جوزف سائول کرنفلد، وزیرمختار آمریکا در تهران به کشورش بازگشته است. روزنامه ایران در شماره امروز با درج این خبر افزود که در غیبت کرنفلد و تا آمدن وزیرمختار جدید «والاس اسمیت موری» به عنوان شارژدافر سفارت آمریکا مشغول کار خواهد بود.(۴)

 سه شنبه

۱۷ شهریور ۱۳۰۳

۹ سپتامبر ۱۹۲۴

۹ صفر ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد و چند لایحه مطرح شد که به کمیسیون های مربوطه ارجاع گردید. طرح چند اعتبارنامه نیز از دستور خارج شد. جلسه آتی مجلس یکشنبه آینده برگزار میشود.(۵)

 آیت الله شهرستانی در راه بینالنهرین

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که آیت الله شهرستانی که پس از بازگشت از مشهد مقدس، چند روزی را در زاویه مقدسه (حضرت عبدالعظیم) گذراند، اینک در راه کرمانشاه است تا راهی عتبات عالیات شود.(۶)

 دستور رضا خان به پرواز دو هواپیما به خرمآباد

امیرلشکر غرب در تلگرامی «خیلی خیلی فوری» از قول رضا خان به وزارت جنگ نوشت که دستور دهید دو فروند طیاره آلمانی فردا صبح از تهران به طرف خرمآباد پرواز کند، به طوری که ساعت ۷:۳۰ صبح در این شهر به زمین نشسته باشد. وی در تلگرام دیگری درخواست کرد که «بمب طیاره» هر اندازه که ممکن است توسط این هواپیماها به خرمآباد حمل شود.(۷)

 قطع تلگراف بهبهان و اعزام قوای شیخ خزعل به زیدون

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، به وزارت جنگ اطلاع داد که تلگراف بهبهان از دیروز قطع شده و هیچگونه مخابراتی با بهبهان انجام نمیشود. آخرین اخبار رسیده از بهبهان حاکی است که یکهزار نیرو به سرکردگی میرعبد الله خان، پیشکار شیخ خزعل ، به طرف زیدون حرکت کردهاند. امیرلشکر جنوب نوشت که از طرف قوای نظامی بهبهان نیز سردارامجد بهبهانی با گروهی از نیرو های محلی (چریک) «به نقاط عرض راه اعزام و برج های بین زیدون و بهبهان را اشغال نمودهاند. از طرف اعراب [اعزامی] به جانب قوای مزبور تیراندازی شده ولی از این طرف اقدامی نگردیده است.» در این گزارش آمده است که میرعبد الله خان کاغذی هم به سردارامجد بهبهانی فرستاده و در آن نوشته است که شیخ خزعل و والی پشتکوه و خوانین بختیاری متحد شدهاند و احمدشاه را به کشور بازخواهند گرداند و ما کسی را جز شاه و مجلس به رسمیت نمیشناسیم. وی در این نامه از قوای بهبهان خواسته است که با قوای شیخ خزعل همراه شوند.(۸)

 اخبار خوزستان در مطبوعات بینالنهرین

سرکنسولگری ایران در بغداد امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که آن چه در بینالنهرین شایع است دعوی استقلال شیخ خزعل میباشد و روزنامه هایی چون الاستقلال و العراق [که موافق سیاست انگلیس منتشر میشوند] به این شایعات شاخ و

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۳۶۲ و ۳۶۳.

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۲۳۸۳۸، ص ۱۲.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۰، ص ۲.

۴- همانجا. منابع انگلیسی روز خروج کرنفلد از ایران را اول سپتامبر نوشتند. (FO E ۸۴۰۹/۲۵۵/۳۴)

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۱، ص ۱.

۶- همان، ص ۲.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۴، صص ۶۳ و ۶۵. وزارت جنگ در پاسخ به درخواست ارسال بمب خطاب به امیرلشکر غرب تذکر داد که حمل بمب توسط هواپیما در صورتی است که هنگام پرواز به مصرف برساند و گرنه ممکن است هنگام فرود منفجر شوند. بمب هایی که لازم دارید باید از طریق زمین حمل شوند. (همان، پ ۱۴،

ص ۶۴).

۸- همان، پ ۱-۱۶، صص ۵۲ و ۵۳ و ۲۰۱. رضا خان که این اخبار را در خرمآباد دریافت کرد پاسخ داد که هر چه سریعتر تلگراف بهبهان وصل شود و از تشبثات مفسدین جلوگیری گردد. (همان، پ ۱-۱۶، ص ۵۰). این پاسخ بدیهی نشان میدهد که خود رضا خان هم تشخیص درستی برای مقابله با این رخدادها نداشت. (مؤلف)

برگ میدهند و این همه موجب تشویش اذهان ایرانیان مقیم بینالنهرین شده است. سرکنسولگری ایران در بغداد مینویسد که شنیده شده کار شیخ خزعل و دولت ایران به صلح انجامیده، اما صحت و سقم این اخبار برای نمایندگی سیاسی ایران روشن نیست و از مرکز هم اطلاعاتی نمیرسد.(۱)

 درخواست تأسیس فرودگاه در ساوجبلاغ

فرمانده قشون آذربایجان امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ کسب اجازه کرد، در ساوجبلاغ محلی جهت فرود طیاره، احتیاطاً تهیه شود. با این درخواست موافقت شد.(۲) شاید این درخواست بیارتباط با پرواز هایی که هواپیما های ترکیه و انگلیس در آسمان ایران میکردند نبوده باشد. طهماسبی امروز خبر داد که گزارش قبلی مبنی بر دیده شدن هواپیما های بیگانه در آسمان ارومیه، خوی و ساوجبلاغ احتمالاً مربوط به طیاره های ترکیه و انگلیس است که در آن حدود درگیر هستند. وی پرسید تکلیف ما در قبال هواپیما های ترکیه و انگلیس چیست؟ قبلاً ـ دستور داده شده بود به طرف هواپیما های شوروی تیراندازی نشود، اما اگر فرود آمدند توقیف گردند؛ در قبال دو کشور یاد شده چگونه رفتار شود؟(۳)

 پاسخ رئیس تیپ شمال به تحلیل وزارت امور خارجه

پس از گزارشی که وزارت امور خارجه از تمایل گروهی از ترکمن های روس به تابعیت ایران، به وزارت جنگ فرستاد و ابراز عقیده کرد که این موقعیت مناسبی برای سیاست های مرزی ایران در آن منطقه است (ر.ک:۳۰ مرداد) محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال امروز در نام های محرمانه به این موضوع پاسخ داد. وی نوشت: «قبول تبعیت تراکمه چاروا که قسمتی از سکنه حسن قلی میباشند، مستلزم تغییرات سرحدی نخواهد بود و به این وسیله اراضی که فعلًا در تصرف روسها است، طبعاً متعلق به دولت نگردیده و بلکه ممکن است تولید اشکالاتی را هم بنماید.» وی افزود ابراز تمایل ترکمن های روس چه بسا یک دام باشد تا روسها آن را مدرک قرار داده، مقابله به مثل کنند. در این حالت دست روسها برای تابع کردن ترکمن های ایران بازتر است.(۴)

 یک خبرنگار یهودی در تبریز

در میان ۲۸ اروپایی وارد شده به ایران که بیشتر آنها آلمانی هستند، یکی هم مخبر روزنامه برلین تاگبلات است که در آلمان از طرف یهودیها منتشر میشود. این خبرنگار یهودی اینک در تبریز است و میخواهد با اجازه کنسولگری شوروی در تبریز، راهی آن کشور گردد. به گزارش امیرلشکر شمال غرب «از قرار معلوم مقاله بدی نسبت به اوضاع ایران نوشته با پست به برلن ارسال داشته است و با ارامنه و روسها نیز مراوده دارد.»(۵)

 سومین نامه فرلی به وزارت فواید عامه

فرلی، مدیر کمپانی نفت انگلیس و ایران در تهران، در سومین نامه خود درباره اعزام زمینشناسان این کمپانی برای مطالعات

معرفتالارضی به نقاطی از ایران، ضمن گلایه از عدم پاسخ اولیای دولت به تقاضا های پیشین او نوشت که مهندسان و دیگر عوامل آماده حرکت هستند «و چون دستورات لازمه برای حفاظت و مساعدت با آنها بایستی قبلاً به مأمورین محلی داده شود، لذا چنانچه تعویقی در صدور تعلیمات لازمه شود، کمپانی مخارج این تعویق را از دولت علّیه مطالبه خواهد نمود.»(۶) ظاهراً امروز وزارت امور خارجه با ارسال نام های به فرلی درباره وظیفه دولت ایران نسبت به تأمین خواست های کمپانی نفت جنوب ابراز تردید میکند که با تأکید فرلی در ذیحق بودن کمپانی نسبت به خواست های یادشده مواجه میگردد.(۷)

 آمادگی حاکمان خوزستان و بنادر برای پذیرش هیأت پارلمان انگلیس

وزارت داخله امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که با ارسال تلگرام هایی به حاکمان خوزستان و بنادر، تعلیمات لازم برای [استقبال و مراقبت] از هیأت پارلمانی انگلیس، که برای مشاهده معادن نفت ایران میآیند، داده شده است.(۸)(ر.ك: ۱۴ شهریور)

 عریضه کوزهگران

کوزهگران اطراف شهر تهران با ارسال عریض های به مجلس شورای ملی نوشتند که اداره بلدیه از آنان خواسته تا ده روز دیگر کوره های خود را خراب کرده و محلی دورتر در اطراف شهر بروند. «اولاً سرمایه... چاکران کوره هایی است که در آن کسب میکنیم. ثانیاً خاک و سنگ و سوخت در این محل داریم که باید به صاحب انش بدهیم.» ثالثاً دولت باید محل تاز های برای ما معین نماید و لوازم و اسباب کار ما را فراهم نماید. با کدام ثروت بار دیگر کوره ها را در جای دیگر برپا کنیم و مواد اولیه ابتیاع نماییم؟(۹)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۴۱-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۲۷۶.

۳- همان، پ ۵، صص ۱۳۷ و ۱۳۸.

۴- همان، پ ۲۲، ص ۷۲. نظرات رئیس تیپ شمال به وزارت امور خارجه اطلاع داده شد.

۵- همان، پ ۱۲، صص ۳۶ و ۳۷. عبدالله طهماسبی در گزارش بعدی خود نوشت که این مخبر میخواست به تهران بیاید و از آنجا به آلمان بازگردد، اما اینک میخواهد از راه طرابوزان بازگردد. (همان، پ ۱۲، ص ۵۷).

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۷۸۷، ص ۱۰۱.

۷- همان، ص ۱۰۳.

۸- همان، سند شم ۲۴۰۰۲۸۴۷۵، ص ۲.

۹- اسناد مجلس شورای ملی، سند شم ۲۰/۶/۹۱/۵.

 چهارشنبه

۱۸ شهریور ۱۳۰۳

۱۰ سپتامبر ۱۹۲۴

۱۰ صفر ۱۳۴۳

 نامه شیخ خزعل به آقامیرزامهدی خراسانی

شیخ خزعل امروز نام های خطاب به آیت اللهزاده میرزامهدی خراسانی نوشت و در آن با اشاره به جانفشانی ملت برای تحقق مشروطیت و مساعی مراجعی چون آیت الله آخوند خراسانی، پدر وی، نوشت که پادشاه ایران را به زور از مملکت مهاجرت دادند، و بر مقدرات ملت تسلط یافتند و آزادی های مجلس شورای ملی را سلب کردهاند. شیخ خزعل نوشت که شیوخ خوزستان و دوستان بختیاری از دولت مشروطه دمکراسی حمایت کرده و تا آخرین قطره خون در راه بازگشت آن ایستادگی خواهند کرد. شیخ خزعل در نامه خود خواستار بازگشت شاه به ایران و بازگشت آزادی های از دست رفته شد.

نظر به اهمیت این نامه که در واقع مخالفت رسمی و علنی شیخ با رضا خان محسوب میشود، در پاورقی آمده است.(۱)

 درگیری با ترکمنها

امیرلشکر شرق به وزارت جنگ گزارش داد که از صبح امروز هزار نفر از ترکمنها با حمله به پست امنیه در میاندشت، مشغول درگیری شدند. ترکمنها به طرف پل ابریشم نیز حرکت کردند، اما قوای نظامی به کمک پست های یادشده آمده، عصر امروز ترکمنها شکست خورده به کوه های میاندشت عقب نشستند.(۲)

 مراقبت از مسافران مشهد

وزارت جنگ امروز از لشکر شرق خواست از مدیرالصنایع، حاجمحمدتقی بنکدار، میرزااحمد ماهوتفروش، صدر رزاز و حائریزاده که همراه چند نفر دیگر راهی ارض اقدس (مشهد) شدهاند مراقبت و اعمال آنها را تحتنظر بگیرند.(۳)

 نامه مشایخ خوزستان به مؤتمنالملک

شیخ جعفر آل راضی(۴)امروز با ارسال نام های به مؤتمنالملک، که مشروحه مشایخ خوزستان نیز پیوست آن بود، ضمن اشاره به ایرانخواهی و مساعی خود برای حفظ حقوق مملکت خواستار توجه مجلس شورای ملی به «اظهارات حقه» خود شدند. در این نامه تأکید شده بود که مشایخ خوزستان خواستار بازگشت احمدشاه به ایران هستند.(۵)

▫ نامه کمپانی نفت جنوب به کارگزار خوزستان

کمپانی نفت جنوب امروز به کارگزار خوزستان اطلاع داد که شرکت نفت جنوب قصد ندارد پیش از آن که برای مستخدمین خود خانه تهیه کند، آنها را از منازل و مغازه هایی که اینک در زمین های متعلق به این شرکت در آبادان مقیم هستند، جابهجا کند. شرکت نفت جنوب یادآور شد که طراحی شهر جدید آبادان به زودی با ورود یک متخصص از لندن شروع خواهد شد.(۶)

▫ ورود دو نظامی ترکیه به ارومیه

دو نظامی ترکیه همراه چند تن دیگر از کرد های آن کشور برای مذاکره درباره خرید و ارسال آذوقه از ایران به ترکیه وارد ارومیه شدند. عبد الله طهماسبی امروز با ارسال این خبر به وزارت جنگ یادآور شد که ورود نظامیان خلاف مقررات است. از این رو به فرمانده نظامی ارومیه دستور داده شد ضمن تنبیه رئیس پست منطقه مرزی، نظامیان را با اطلاع شهبندری از مرز خارج کنند.(۷)

▫ ضرورت تعمیر سد تبریز

در پی جاری شدن سیل در تبریز و تخریب چند محله شهر، فرمانده قشون آذربایجان امروز ضرورت تعمیر سد تبریز را به اطلاع وزارت جنگ رساند و تأکید کرد اگر این سد تعمیر نشود، در سیل بعدی خساراتی مضاعف به اهالی وارد خواهد شد. وی خواست هر چه زودتر در ارسال وجه اوامر لازمه صادر شود. «اهالی اظهار میدارند نواقل و مالیات مستغلات و غیره را که مالیه میگیرید هیچ به مصرف نرسانده است. اکنون از وجه مأخوذی از اهالی شهر به مصرف برسانند.»(۸)

▫ درخواست دوباره برای آزادی سالاراشجع

فرزندان شهید چاکوتاهی با ارسال تلگرامی به رضا خان بار دیگر خواستار آزادی برادر خود، سالاراشجع شدند. سالاراشجع توسط سرتیپ فضل الله زاهدی دستگیر و در شیراز محبوس است.(۹) (ر.ک: ۹ شهریور)

▫ شکایت سفارت شوروی از رفتار خصمانه مأموران ایرانی با اتباع این کشور در انزلی

سفارت شوروی امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، با ذکر حادث های که پس از آتشسوزی خان های در غازیان که روسها در آن ساکن بودند، پیش آمد، نوشت که اتباع شوروی توسط افراد نظامی و نظمیه مورد ضرب و شتم قرار گرفتهاند. دو روز پس از این حادثه مأموران ایرانی به خانه یک زن روسی رفته، اسباب او را بیرون میریزند و در برابر اعتراض او لباسش را پاره میکنند و با قنداق تفنگ میزنند. سفارت شوروی این رخدادها را غیرقابل تحمل خواند و خواستار برخورد با خاطیان شد.(۱۰) (ر.ک: ۱۷ آذر)

▫ اصرار انگلیس به اداره پست جنوب توسط یک اروپایی یا آمریکایی

پس از کنفرانس پست بوشهر که در دسامبر ۱۹۲۲ میان ایران و انگلیس تشکیل شد، مقرر گردید دفاتر پستی موجود در محمره (خرمشهر)، اهواز، عبادان (آبادان)، بوشهر و بندرعباس به ایران واگذار شود.(۱۱) نقل و انتقال دفاتر پستی شروع شد، اما انگلیس از آن روز تاکنون مُصر است که مدیریت دفاتر واگذار شده به یک اروپایی یا آمریکایی واگذار شود تا روند امور پستی جنوب مختل نشود. اداره اول سیاسی وزارت امور خارجه این گزارش را برای وزیر امور خارجه تهیه کرد تا آن را در هیأت دولت مطرح کرده، تصمیمگیری شود.(۱۲)

 تصرف شهر طائف توسط وهابیها

در تلگرامی که امروز به تهران رسید، خبر داده شد که شهر طائف توسط وهابیها اشغال گردیده است. «وهابیها شهر طائف را پس از مدافعه رشیدان های که از طرف قشون هاشمی و مردم به عمل آمد، قتل و غارت نمودند و دولت تاکنون نظر به اشتداد مردم کلیه اقدامات ممکنه را برای استخلاص جان بقیه مردم بیگناه و

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۴ و ۳-۳۰-۲۹-۱۳۰۳. «حضرت ثقهالاسلام آقای آقامیرزامهدی نجل مرحوم آیت الله خراسانی دامت برکاته. پس از تقدیم سلام و واجبات احترام. مخفی نماند به حضرتعالی پس از آنکه ملت ایران از بذل نمودن نفوس نفیس و قربانی نمودن نفوذ زکیه در راه رسیدن به مشروطیت مقدسه که همان شورایی است که خداوند امر به وجوب آن در قرآن مجید و در لسان پیغمبر اکرم فرموده مضایقه ننمودند، مقصودشان حاصل و مشروطیت ایران به مقتضای مواد قانون اساسی اعلان و مطابق اساسی را که مرحوم آیت الله خراسانی طابثراه امر فرمودند جریان یافت، و عموم مردم از خاص و عام در تمام اقطار ایران بر مال و جان و دین و شرف خود اطمینان حاصل نمودند. ولی چنین واضح و آشکار گردیده که بر پادشاه مشروطهخواه فشار آورده به مهاجرت از ایران مجبور نمودند، بر مقدرات ملت تسلط، و آزادی مجلس شورای ملی را سلب، و بر آراء و افکار وکلاء مجلس تهدید و توعید و سختی نموده. در این تسلط بر امور به طوری استبداد به خرج داده که نظیر آن دیده نشده. به این هم اکتفا ننموده به جمهوریتی که از آن جز اخلال در احکام دین و تغییر مذهب جعفری به طرق بالشویکیست و امثال آن چیز دیگری مقصود نداشتند شروع به مقدمات اعلانش نموده، تا اینکه حکم استبدادی را به خود منحصر نماید و افتخار کند نه به تغییر رژیمی بلکه به یک تغییر و انقلاب دینی و لکن «یابی الله الّا ان یتم نوره». بنابراین ما گروه عربستان با جمعنا با حلفاء بختیاری خود و سایر همسایگان از تمات ایلات اطاعت خود را نسبت به دولت مشروطه دیموقراطی صحیحه خودمان اعلان میدهیم و هر یک از ما از بذل نمودن آخرین قطره خونش در راه حفظ دین و مذهب و مشروطیت بلادش مضایقه ننموده، مستعدیم در این صورت تمام عشایر و سکنه عربستان با حلفاءشان مهیا و ایستاده و بر پشت اسبها با صدای بلند فریادکنان که ما حفظ مشروطیت و رجوع شاه را فوراً به مقر و تخت خود میخواهیم؛ تطبیق احکام مواد قانون اساسی را موافق موضوع خواستاریم؛ آزادی مجلس شورای ملی که بتواند شئون دولت و ملت را به موجب خیالات خود از روی عدل و انصاف اجرا نماید میخواهیم؛ با تمام قوا اعلام کلمه محمد رسول الله و حفظ احکام دین شریف و شریعت مطهره را با مراعات سادات دین و حجج الاسلام و آیات الله فیالانام خواهانیم؛ میخواهیم عموم ایرانیان در ایران بر دین و اعتقاد و اعراض و مال و نفس خود مطمئن باشند. بنابراین حال مقدمه را حضورتان عرض کنم که موافق اسلامیت و تشیع در این مقصود داخل شده تا به خوبی مطلع باشید و چنانچه در اثناء حرب عمومی سوءتفاهم برای شما فراهم شده صاحب ان اغراض

و مفسـدین اذهانشان را مشوش نماینـد چنانچه مرحوم سـیدکاظم یزدی در آن ایام مکتوبی که راجع بود به حفظ حـدود به من نوشـته بودنـد امتثـال امر و تطبیق نمودم و به علاوه شـنیدید چیز هایی را که نسـبت به من میدادنـد در وقت خود. حالیه ممکن است واقف شدن بر حالت روحی ما به فرستادن کسانی که بر آنها اعتماد دارید تا به حقیقت مشروعه مقاصد ما مطمئن گردید که ابداً مقصود دیگری جز آن نداریم بنابراین لازم شد که این امر را بر حضـرتعالی عرضه داشـته تا توسط شـما مجلس ملی را که منجمله مقاصـدمان حفـظ آزادی مغصوبه آنهـا است اخبار دهیـد و رجوع شاه را به مقر سـلطنت و سـلطه قانونیت بطلبنـد و احکـام قانون اساسـی محلی را تطبیق و اعاده دهنـد، تا اینکه در آینـده از واقعات و حادثات مسـئول نباشـیم. والسـلام علیکم و رحمه الله و برکاته. خزعل.» (همان)

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۳۴.

۳- همان، پ ۸، صص ۱۲۲ و ۱۲۳.

۴- شیخ جعفر راضی به سال ۱۲۸۱ق در نجف دیـده به جهان گشود. وی عالمی فاضل، مجتهد و از اعلام و رؤسای نجف بود و حُسن سیرت داشت. قاطبه مردم جهت رفع نیاز های عرفی و شـرعی به او روی میآوردند. شیخ محمدطه نجفی، شیخ آقارضا همـدانی، شـیخ علی رفیش و آخوندملامحمـدکاظم خراسـانی از اسـتادان او بودنـد. شـیخ جعفر هماننـد پـدرش کـه در دوره حکومت عثمـانی از طلاب علوم دینی و مستضـعفان در مقابـل نفوذ حکومت ترکهـا و تجـاوزات سـتمگرانه آنان دفاع میکرد، نـاراحتی هـای طلبـه هـا را بـه هر طریقی کـه ممکـن میشـد برطرف مینمـود و از جملـه مجاهـدینی بـود که در جبهه خوزسـتان دوشـادوش مجاهـدین مسـلمان حضـور داشـت. بعضـی از مردم عراق و خوزسـتان از وی تقلیـد میکردنـد. شـیخ جعفر در روز پنجشنبه ۱۴ ذیقعده ۱۳۴۴ یـازده سـال پس از جهـاد علیه انگلیس، در نجف اشـرف دارفانی را وداع گفت و در مقبره مشـهور خانوادگی در کنار پدر و جدش به خاک سپرده شد. (پورکاظم، نقش عشایر عرب خوزستان...، صص ۱۳۷-۱۳۶).

۵- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، صص ۱۸۳ و ۱۸۴.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۰ و ۷۹-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۵۳۸ و ۵۳۹.

۸- همان، پ ۵، صص ۲۸۸ و ۲۸۹.

۹- همان، پ ۱۸، ص ۲۸. رضا خان این بار، پس از دو هفته از ارسال این تلگرام به فرسـتادگان مراسـله پاسـخ داد که دسـتور رضایت خاطر شما به امیرلشکر جنوب داده شده است. (همان، پ ۱۸، ص ۲۷).

۱۰- همان، پ ۱۱، صص ۷۱ و ۷۲.

۱۱- این موافقت پس از اظهارنظر کنگره پستی مادریـد در ۱۹۲۰ رخ داد. کنگره مادریـد تصویب کرده بود دفاتر پستی جنوب ایران که متعلق به حکومت هندوسـتان [= انگلیس] است چون عضو کنگره مادریـد میباشـد باید منحل شود و آن چه مربوط به حکومت عراق است موکول به نظر ایران خواهد بود.

۱۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰۷ تا ۱۰۱-۲۸-۳۴-۱۳۰۳.

تأمین اتباع خارجه به عمل آورده است، لیکن وهابیها به حالتی که با نظم و ترتیب شهر را تصرف کنند، کمال سبعیت و وحشیگری را نمودهاند و از هیچگونه بیرحمی... مضایقه نکردهاند. پس از آن قبر ابن عباس را منهدم ساختند، تمام را گردن زدند، بر بچه و زن و پیر ابقا نکردند.»(۱)

 درگیری میان قوای شیخ خزعل و نیرو های وفادار به دولت

امشب میان اعراب گسیل شده به طرف زیدون و قوای سردارامجد بهبهانی درگیری پیش آمد و تا نزدیک صبح ادامه یافت. قوای اعراب با دادن دو کشته فرار کردهاند. از نیرو های سردارامجد کسی تلف نشده است.(۲)

 پیام شیخ خزعل به علمای کربلا و نجف

شیخ خزعل امروز پیامی خطاب به علمای کربلا و نجف نوشته و برای آنان ارسال کرد. فحوای این پیام مشابه پیام به میرزامهدی آیت اللهزاده خراسانی است. وی خواستار بازگشت احمدشاه شده و از علما خواسته است: «از مقام آن جنابان ملتمس هستیم اولاً هر کس از مقاصد ما غیر آن چه که در این جا مذکور شده عنوان نماید مشوب و معلل به غرض دانسته، ثانیاً این مسائل را به عرض مجلس شورای ملی ایران رسانده، جواب آن را صادر نمایند.»(۳)

 صدور حکم مجازات برای متهمان قتل ایمبری

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، با ارسال تلگرامی به رضا خان که در خرمآباد است، نوشت که گزارش سرتیپ مرتضی خان، حاکم نظامی تهران، درباره مجازات مشترکین قتل کنسول آمریکا، با هواپیما ارسال شده است. منتظر دستور ن هایی هستیم.(۴) رضا خان هم پاسخ داد که پس از بازگشت به تهران دستور های لازم را خواهد داد.(۵)

 مقابله به مثل شوروی در عدم رسیدگی به امور اتباع ایران

سفارت ایران در مسکو امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که کمیساریای خارجه شوروی میگوید چون امور اتباع روس در ایران رسیدگی نمیشود، این کمیساریا نیز از کمک های دیپلماسی درباره اتباع ایران معذور است. نماینده سیاسی ایران تأکید کرد اگر به همین منوال باشد، اتباع ایران دچار مشکلات بیشتری خواهند شد.(۶)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۵، ص ۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۱۹۶.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۹-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۴۸۹.

۵- همان، پ ۲-۱۶، ص ۴۸۸.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۳-۵۵-۱۶-۱۳۰۳.

ص: ۲۹۸

 پنجشنبه

۱۹ شهریور ۱۳۰۳

۱۱ سپتامبر ۱۹۲۴

۱۱ صفر ۱۳۴۳

 رضا خان در خرمآباد

به نوشته جراید، رضا خان امروز در خرمآباد بود. وی با استقبال مقامات لشکری و کشوری و حضور برخی از رؤسای طوایف وارد شهر شد. قرار است فردا بعد از ظهر از قوای حاضر در منطقه دیدن کند. امیرلشکر غرب امروز با انتشار حکم عملیاتی نمره ۹۰ حضور رضا خان را در لرستان ستود و نوشت که «در تاریخ قشون با خطوط برجسته ثبت و مزید افتخارات عموم» خواهد شد.(۱)

 دیدار نایب کنسول انگلیس با امیرلشکر جنوب

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، به اطلاع وزارت جنگ رساند که امروز نایب کنسول انگلیس در شیراز به دیدن او رفت و از اوضاع بهبهان پرسوجو کرد. مقام انگلیسی به امیرلشکر جنوب گفت که اطلاعات رسیده به ما، نشان میدهد که عد های از نیرو های اعراب به نزدیکی زیدون آمده و نظامیان هم مقابل آنها توقف دارند. «خواهشمندم به قوای نظامی بهبهان دستور دهید به طرف آنها تیراندازی نکنند، مبادا خسارتی به کمپانی نفط وارد آید. جواب دادم قبلاً دستورات صادر شده و فعلاً هم سیم بهبهان چهار روز است کار نمیکند. اظهار داشت ممکن است به بوشهر تلگراف نمایید و از آنجا به زیدون مخابره میکنند و از زیدون هم توسط غلام انگلیس به بهبهان ارسال میشود.»(۲)

 محکومیت سرهنگ مهدی خان

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز به وزارت جنگ خبر داد که سرهنگ مهدی خان، رئیس اردوی نظامی بجنورد که از ترکمنها به سختی شکست خورد و تقریباً همه تجهیزات و ادوات اردو به یغما رفت، محاکمه و محکوم شده است. دستور محاکمه او را پیش از این رضا خان داده بود. امیرلشکر شرق نوشت که غیر از حرکت خودسرانه سرهنگ مهدی خان برای اقدام نظامی نسنجیده علیه ترکمنها، وی بیش از ۳۰ هزار تومان اموال محمد بهادر را نیز تصرف کرده است. حسین خزاعی در ادامه تلگرام خود میافزاید: «چون محاکمه عملیات مشارالیه در این لشکر به واسطه فقدان شرایط محاکماتی موقعیت ندارد، متمنی است اجازه فرمایند پس از رسیدگی به محاسبات مشارالیه ... دوسیه مربوطه به مرکز اعزام شود.»

سرهنگ مهدی خان ۴۸ هزار تومان نیز از مالیه لشکر شرق دریافت کرده بود که لشکر باید به آن هم رسیدگی میکرد و سپس

به مرکز اعزام میشد.(۳)

 پایان نشست سران میسیون های آمریکایی در ارومیه

کارگزاری کل آذربایجان امروز اطلاع داد که نشست سران میسیون های آمریکایی که چندی پیش در ارومیه شروع شده بود، پایان یافت. غیر از میسیون های آمریکایی مقیم آذربایجان، راجر کومیرلند نیز از موصل برای شرکت در این اجلاس حضور داشت.(۴)

 ضرورت تشکیل عدلیه در ارومیه

پس از پیگیری های وزارت امور خارجه از دولت برای تشکیل هر چه سریعتر عدلیه در ارومیه و رسیدگی به دعاوی حقوقی اتباع خارجه، امروز این موضوع از طرف امیرلشکر شمال غرب نیز عنوان شد. عبد الله طهماسبی خواست که این مسئله موکول به تصویب بودجه نشود و زودتر اقدام گردد.(۵)

 تحرکات ترکیه در مناطق کردنشین

گزارش های رسیده از منطقه نشان میدهد که قوای ترکیه در حال حرکت به طرف جولهمرگ (حکاری) هستند. آنها همچنین تلاش میکنند عشایر کرد منطقه را تحت امر سیمیتقو درآورند، که اکثراً حاضر به چنین پذیرشی نشدهاند.(۶) لشکر شمال غرب امروز این گزارش را به مرکز ارسال کرد.

 تلاش شهبندر ترکیه به بازگرداندن مهاجران

در اوایل سال جاری ۵۵ خانواده از عشایر مقیم ترکیه، بر اثر اجحافاتی که به آنها شده بود، به ایران مهاجرت کردند، اینک شهبندر ترکیه در ارومیه، سامیبیک، در تلاش است این مهاجران را به خاک ترکیه بازگرداند. عبد الله طهماسبی، فرمانده قوای قشون آذربایجان امروز اطلاع داد که سامیبیک برای این افراد تذکره مجانی صادر کرده و برای امضا به کارگزاری ارومیه فرستاده است. «دستور دادم عجالتاً در دادن جواز عزیمت آنها چند روزی تأمل نمایند... نظر به این که اکراد ایران، عد های در خاک ترکیه میباشند، درصورت اقتضای رأی مبارک اجازه فرمایند... اکراد ایرانی را که ترکیه مهاجرت کردهاند اجازه معاودت بدهند تا ما هم معاوضه نماییم.»(۷)

 ورود پنج دستگاه تلگراف بیسیم

روزنامه کوشش در شماره امروز خود خبر داد که پنج دستگاه بیسیم که از خارج خریداری شده، به زودی نصب و راهاندازی میشود. گویا یکی از این پنج دستگاه با امکان دادن و گرفتن مخابرات و مکالمات است و چهار دستگاه دیگر دارای توان مخابراتی هستند. قیمت دستگاه های خریداری شده بنابر مسموع، ۴۵۰ هزار تومان بوده است.(۸)

 آیت الله شهرستانی در کرمانشاه

امروز آیت الله شهرستانی بر سر راه خود به بینالنهرین وارد کرمانشاه شد. اطلاعات رسیده حاکی است رؤسای لشکری و کشوری تا یکی دو فرسخ بیرون شهر به استقبال ایشان رفته بودند. روحانیان و مقامات محلی و رؤسای دوایر دولتی نیز در این استقبال شرکت داشتند.(۹)

 برقراری سانسور در منطقه جنوب

در پی گزارش هایی که از اقدامات امیرمجاهد و شیخ خزعل به رضا خان رسید، وی دستور داد به فوریت سانسور مخابرات و مراسلات در منطقه جنوب برقرار شود.(۱۰) (ر.ک: ۱۴ شهریور)

 درگیری کارگران ایرانی با انگلیسها

امروز میان کارگران ایرانی و کارکنان انگلیسی یک کشتی که در بندرلنگه پهلو گرفته بود درگیری شد. پس از این درگیری رئیس نظامیان محل وارد عرشه کشتی شده، کاپیتان و چند کارگر کشتی را دستگیر کرده است. کنسولگری انگلیس در بندرلنگه ضمن اعلام این خبر به کارگزاری منطقه نوشت که این کار بدون اجازه وکیل

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۳، ص ۲؛ اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۱۷۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۴۸ و ۴۹.

۳- همان، پ ۸، صص ۳۷۵ تا ۳۷۷.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۳-۳-۴۵-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، صص ۲۰۶ و ۲۰۷. برخلاف درخواست وزارت امور خارجه، این بار وزارت جنگ از وزارت عدلیه خواستار تحقق موضوع شد و ادیبالسلطنه، وزیر عدلیه، در نهم مهرماه خبر داد که به زودی عدلیه ارومیه تأسیس میشود. (همان، پ ۵، صص ۲۰۴ و ۲۰۵).

۶- همان، پ ۲۳، ص ۲۲.

۷- همان، پ ۱۲، صص ۵۴۱ تا ۵۴۳. وزارت جنگ هم پاسخ داد که اگر اینان اصالتاً ترکی های هستند، نمیتوان از مراجعت آنها جلوگیری کرد. ولی میتوانید برای معاوضه با اکراد مهاجر ایرانی، از آنها بهره بگیرید. (همان، پ ۱۲، ص ۵۴۰).

۸- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۸۰، ص ۳.

۹- همان، شم ۸۱، ص ۲.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۵۶.

کنسولگری انجام شده و قابل شدیدترین اعتراضات است.(۱) (ر.ک: ۲۳ شهریور)

 درگیری میان نظامیان لشکر شرق و ترکمنها

از دیشب تا ساعت ۱۰ صبح امروز، درگیری میان پست نظامی «کالطاقی» و ترکمنها ادامه داشته است. به گزارش لشکر شرق در این درگیری ۱۸ تن از ترکمنها کشته یا مجروح شدند و عقب نشستند. چون مهاجمان در اطراف پراکنده هستند، امکان شمارش دقیق کشته های آنان نیست. «بنابر راپرت ریاآباد عده تراکمه چهارهزار نفر، که هزار نفر آنها به جاده آمده و سه هزار نفر از عقب میرسند.»(۲)

 پیام شیخ خزعل به مجلس شورای ملی

شیخ خزعل امروز تلگرامی به مجلس شورای ملی ارسال کرد و با متمرد و غاصب خواندن رضا خان، قیام خود را برای بازگرداندن احمدشاه و خلع رضا خان از قدرت به اطلاع (حداقل) رئیس مجلس شورای ملی رساند.(۳)

 تحرکات سیاسی میرزاعلی کازرونی در بوشهر

وزارت داخله امروز با ارسال تلگرامی به حاکم بوشهر نوشت که اخباری مبنی بر تحریک آقاشیخ علی مجتهد و سالاراشجع علیه دولت توسط میرزاعلی کازرونی، نماینده بوشهر در مجلس شورای ملی، رسیده است. «آیا میتوان این راپرت را به صحت تلقی کرد و مدارکی به دست آورد؟ نتیجه تحقیقات خودتان را اعلام دارید.»(۴)

 اطلاعات کارگزاری خوزستان از هیأت پارلمانی انگلیس

در پی اعلام آمادگی ایران برای استقبال از هیأت پارلمانی انگلیس که قرار است از مناطق نفتخیز ایران دیدن کنند، کارگزار خوزستان امروز اطلاعاتی که از مستر جکس، رئیس کمپانی نفت جنوب، به دست آورده بود به وزارت امور خارجه فرستاد. وی با اعلام اسامی این سه نماینده از قول جکس نوشت که این سفر خصوصی است و جنبه رسمی ندارد. آنان پس از بازدید از معادن و تأسیسات نفت با کشتی راهی هندوستان خواهند شد. آنان قبل از ورود به ایران از مصر، فلسطین، شام و بغداد هم دیدن میکنند.(۵)

 تأکید انگلیس به اعمال کاپیتولاسیون برای کارکنان ایرانی خود

در پی درخواست وزارت عدلیه از وزارت امور خارجه مبنی بر توقیف و ایصال حقوق علیاصغر رحیمی «غلام سفارت انگلیس» به شاکی او و اعلام موضوع به سفارت انگلیس، این سفارت خانه گفت که مستخدمین سفارت خانه نیز از حقوق کاپیتولاسیون بهرهمند هستند و باید محاکمه آنها با اطلاع سفارت باشد. «سفارت هم پس از استحضار از تظلم میتواند در صورتی که بخواهد محاکمه آنها را به محاکم محلی واگذار نماید.» وزارت امور خارجه امروز این موضوع را به اطلاع دیوان

محاکمات وزارت خانه رساند و افزود که انگلیس در این مورد خاص حاضر به همکاری است اما به شرطی که روال نشود.(۶)

 عریضه ساکنان خارج دروازه شمیران

ساکنان خارج دروازه شمیران با ارسال نام های به مجلس شورای ملی نوشتند که اداره بلدیه از زمانی که در این منطقه سیل برگردان درست کرده، خانه های ما در معرض سیل برگردان قرار گرفته است. تظلم ما به اداره بلدیه تأثیری نداشته است. بارندگی اخیر تهران موجب جریان سیل بزرگی شد که خانه های ما را خراب کرد. در این نامه تقاضا شده اگر مسیر سیل از بالای عشرتآباد قرار داده شود، اسباب آسایش اهالی این محل فراهم خواهد شد.(۷)

 تشکیل کمیسیون راجع به مؤسسات تلفنی و تلگرافی کمپانی نفت جنوب

امروز کمیسیونی برای مذاکره راجع به تأسیسات تلفنی و تلگرافی کمپانی نفت انگلیس و ایران با شرکت نماینده آن کمپانی، نمایندگان وزارت پست و تلگراف و... تشکیل شد. اعتراض دولت ایران در مورد تأسیسات متعدد این کمپانی در جنوب ایران و ضبط [یا خرید] سیم های تلگرافی قشون انگلیس توسط کمپانی که هنگام جنگ بینالملل در این مناطق کشیده بود، بیان شد و نماینده کمپانی، تأسیس و بهرهبرداری از این مراکز را حق خود دانست. پاسخ مقامات ایران به برداشت نادرست کمپانی از مفاد قرارداد نفتی، طرف انگلیسی را قانع نکرد «و میگفت که با فقدان مؤسسات تلفونی و تلگراف، کمپانی نمیتواند ادامه به عملیات خود بدهد.» وی در برابر این درخواست که این مراکز تحویل ایران شود و در مقابل اخذ وجه امور مخابراتی آن کمپانی انجام گردد، گفت که باید ضمانت داده شود که طبق نیاز های کمپانی عمل شود. آرسن خان نماینده وزارت پست و تلگراف این پاسخ را مردود دانست و گفت کمپانی با کوچکترین بهان های به عملکرد ایران ایراد خواهد گرفت. در پایان این مذاکرات نماینده کمپانی گفت که اگر وزارت پست و تلگراف تعرفه مخابراتی بصره را از کمپانی بگیرد، شاید امور مخابراتی شرکت از محمره (خرمشهر) انجام شود. نتیجهگیری به جلسه آینده موکول شد.(۸)

۱- همان، پ ۱۰، صص ۸ و ۹.

۲- همان، پ ۸، ص ۳۳۹.

۳- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۲.

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۷۸۵، ص ۱.

۵- همان، سند شم ۲۴۰۰۲۸۴۷۵، ص ۱۸.

۶- همان، سند شم ۳۶۰۰۰۰۸۹۸، ص ۱.

۷- اسناد مجلس شورای اسلامی، سند شم ۲۲/۶/۹۱/۵.

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۶۵۲، ص ۵۳.

ص: ۳۰۰

 جمعه

۲۰ شهریور ۱۳۰۳

۱۲ سپتامبر ۱۹۲۴

۱۲ صفر ۱۳۴۳

 تهاجم قریبالوقوع ترکمنها به شاهرود

امروز تلگرام های پیاپی از طرف اهالی، معاریف و رؤسای دوایر دولتی شاهرود به تهران فرستاده شد که خبر از رسیدن قوای ترکمن به یک فرسخی شاهرود میداد. در این تلگرامها آمده است که ترکمنها بر سر راه خود تا شاهرود همه روستاها را غارت کرده، مقدار زیادی اموال و اغنام رعایا را برده و برخی را هم به اسارت گرفتهاند. رئیس ارکان حرب کل قشون با جمعبندی این تلگرامها، پیامی خیلی فوری برای رضا خان که در خرمآباد بسر میبرد، فرستاد و نوشت که «احتمال دارد امشب به شهر [شاهرود] حمله نمایند. از قرار مذکور ده هزار رأس گوسفند، سیصد رأس اسب و مادیان و گاو [غنیمت گرفته] ... شش نفر اسیر و دو نفر را کشتهاند. عده نظامی هم در شهر شاهرود جز چند نفری نیست... تراکمه ... قریب سه هزار نفر عده دارند... اهالی فوقالعاده در وحشت و اظهار میدارند در صورتی که قوه و اسلحه با اتومبیل به آنها نرسد از حفظ جان و مال و ناموس خود به هیچوجه مطمئن نیستند.»(۱)۱

 تشویق قوای لشکر غرب توسط رضا خان

رضا خان امروز از نیرو های نظامی لشکر غرب در خرمآباد دیدن کرد و به هر یک از فوج های حاضر در منطقه یک قطعه نشان افتخار، یا یک پرده بیرق هدیه کرد.(۲)

 ورود ۳۰۰ نظامی به شیراز

۳۰۰ تن از نظامیان مستقر در اصفهان که به قصد شیراز حرکت کرده بودند، امروز وارد این شهر شدند. محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، که در شیراز مستقر شده، امروز این خبر را به اطلاع وزارت جنگ رساند و افزود که قسمت مختلط (۴۰۰ نفر دیگر) روز ۲۳ برج جاری از اصفهان به طرف شیراز حرکت خواهد کرد.(۳)

 ضربوشتم یک روس مَست

به گزارش رسیده از اردبیل شخصی که در میان شهر اردبیل با حالت مستی با یک نظامی روبهرو شده و پس از بیاحترامی به نظامی، مورد ضربوشتم او قرار گرفته، یک تبعه روس بوده، که امکان تشخیص وی با یک ایرانی غیرممکن بوده است. با این

که نظامی یادشده توسط قلعهبیگی تنبیه شده، اما این حادثه مستمسکی برای اعتراضات کنسولگری شوروی در اردبیل خواهد گردید.(۴)

 سرود های فریبنده

روزنامه ایران امروز در سرمقاله خود با عنوان «سرود های فریبنده» از این که آواز تمدن ایران را به شش هزار سال قبل میرسانند، اما ملت ایران در مسائل اولیه خود درمانده است، این نوع تعبیرات [عوامفریبانه] را سرود های فریبنده خواند و نوشت که ما واردکننده برنج و گندم هستیم. در سال تخاقوی ایل (۱۳۰۱ش) ۵۶۴ هزارو ۷۰۰ تومان برنج صادر کرد هایم و در همان سال ۲ میلیون و ۱۸۸ هزار تومان برنج خارجی وارد کرد هایم. در سال ایتایل (۱۳۰۲ش) وضع بهتر شده است، با این حال ۱ میلیون و ۲۷۴ هزار تومان برنج صادر شده و ۱ میلیون و ۳۰۹ هزار و ۸۰۰ تومان برنج از هندوستان و بینالنهرین و مسقط و عمان و غیره وارد کرد هایم. «وقتی که به این احصائیه ها مراجعه میکنیم قسمت مهم ثروت ما به جیب تجار و سرمایهداران انگلیس میرود.» نویسنده مقاله در پایان یادآور میشود، بهتر است به جای دیدن شکوه شش هزار ساله، نگاهی به چاله های پیشرویمان بکنیم.(۵)

 آخرین خبر های خوزستان

فرمانده قوای بهبهان در گزارش امروز خود به لشکر جنوب، خبر داد که سرداراجل، پسر شیخ خزعل با گروهی از شیوخ عرب با ده خودرو وارد رامهرمز شدهاند. برخی از برج هایی که در تصرف حسین خان بهمئی بود، توسط قوای چریک محلی و نظامیان تصرف شده است. شیخ خزعل به نیرو های اعراب [در زیدون] پیام داده که به زودی قوای بختیاری از طرف رامهرمز پیشروی خواهند کرد. سردارامجد بهبهانی با گروه ۶۰ نفری خود در برابر قوای اعراب خوب ایستادگی کرده است. پسر امیرمجاهد در حال ارسال پول و مهمات برای خوانین منطقه است.(۶)

(تصویر) شیراز، دروازه قرآن، کنسول انگلیس و سربازان هندی

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، صص ۲۷۶ تا ۲۸۷.

۲- اسناد نخستین سپهبد ایران...، صص ۱۷۴ و ۱۷۵.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۲۶.

۴- همان، پ ۵، صص ۲۹۱ و ۲۹۲.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۳، ص ۱.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۱۹۶ و ۱۹۷.

ص: ۳۰۱

 شنبه

۲۱ شهریور ۱۳۰۳

۱۳ سپتامبر ۱۹۲۴

۱۳ صفر ۱۳۴۳

 بازگشت رضا خان از خرمآباد

رضا خان که برای بازدید و تشویق لشکر غرب به خرمآباد رفته بود، امروز این شهر را به قصد تهران ترک کرد و وارد بروجرد شد.(۱)

 شاهرود در آستانه سقوط

اخبار رسیده از شاهرود حاکی از آن است که ترکمنها، روستا های پشت بسطام را غارت کرده، و در آستانه ورود به شاهرود هستند. مرتضی محیط، رئیس اداره مالیه شهر، امروز با ارسال تلگرامی به وزارت مالیه تأکید کرد عموم اهالی در وحشت بسر میبرند، برخی از شهر خارج شدهاند و «فوراً قوه نرسد شهر و ادارات دولتی به غارت خواهد رفت.»(۲)

 مذاکره نماینده قشون با کنسولگری انگلیس برای خرید بنا های نایبند

وزارت امور خارجه در نام های به وزارت جنگ، خبر داد که بر اساس گزارش های رسیده از کارگزاری بنادر، رئیس قشون بندرعباس با کنسولگری انگلیس وارد مذاکره شده است تا ساختمان هایی را که انگلیس در نایبند به فروش گذاشته بخرد. «رشته مذاکرات را طرفین دوستانه مداومت دادهاند و یک مبلغ که مقدار آن هنوز روشن نیست قونسول خانه اضافه از قیمتی که تقویم شده است خواسته... ریاست قشون در صدد استقراض وجه از تجار... مقیم عباسی» است.(۳) این مذاکرات در حالی صورت میگیرد که رسماً اعلام شده زمین های تصرف شده توسط انگلیس خالصه بوده و متعلق به دولت است.

 نظر امیرلشکر جنوب درباره سالاراشجع

در پی درخواست آزادی سالاراشجع از طرف برادرانش (پسران شیخ حسین خان چاکوتاهی)، امیرلشکر جنوب امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ، بدون اشاره به جزئیات، یادآور شد که سالاراشجع برخلاف انتظام و امنیت عمومی به تحریکات و اقداماتی مبادرت کرده است که باید چندی در شیراز توقیف باشد.(۴)

 شرایط شوروی برای مدارس ایرانی ترکمنستان

کمیساریای ملی خارجه شوروی امروز به نماینده سیاسی ایران در مسکو اطلاع داد که ایران میتواند مدارس خود را با شرایط ذیل در ترکمنستان دایر کند: «۱- مدارس ایران در تحتنظر و مراقبت نماینده سیاسی دولت علّیه ایران خواهد بود. ۲- معلمین مدارس ایرانی از طرف ریاست مدرسه انتخاب شده و ریاست معارف ایالتی محلی حق خواهد داشت نسبت به اشخاص [که] نامزد معلمی هستند نظر داشته و آنها را رد نماید. ۳. تعلیم، مطابق پروگرام وزارت معارف دولت علّیه ایران خواهد بود. ۴. حق تفتیش مدارس به وسیله اعضاء کمیساریای ملی معارف محفوظ خواهد بود.» موارد یادشده فقط شامل مدارسی است که اتباع ایرانی در آن جا درس میخوانند و این موارد شامل ایرانیتبار های تبعه شوروی نمیشود.(۵)

 گزارش وزارت امور خارجه از ورود کشتی های جنگی انگلیس به کارون

پس از پاسخی که سفارت انگلیس به اعتراض ایران به ورود بدون مجوز کشتی های جنگی آن کشور به رود کارون داد، اداره اول سیاسی موضوع را با پیشینه آن به وزیر امور خارجه گزارش کرد تا در هیأت وزیران طرح و تصمیمگیری شود. در این گزارش آمده است که دولت ایران در سال ۱۳۰۶ق اجازه داد که کشتی های تجاری همه ملل به شرط عدم حمل اسلحه و مواد محرقه در ناحی های میان کارون سفلی، حدفاصل بندر محمره (خرمشهر) تا سد اهواز، توقف کنند، اما همچنان ورود کشتی های جنگی ممنوع اعلام شده بود. این

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۸۲، ص ۲. اخبار رسیده به سفارت انگلیس نشان میدهد که روحیه قشون در خرمآباد بد است. راننده رضا خان که در این سفر او را همراهی میکرد به سفارت انگلیس گفت که نارضایتی و نبود روحیه میان افراد قشون در خرمآباد و جبهه های مربوطه فراگیر است که بخشی از آن مربوط به نبود امکان غارت است. همین منبع میافزاید که صاحب منصب فرمانده قشون اراک که از سمت خود برکنار شده به اتهام فروش اسلحه به لُرها به همدان فراخوانده شده، اما وی به قم گریخته است. (FO E ۹۳۴۹/۲۵۵/۳۴)

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲۹۰.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۳ و ۲۱-۲۱-۴۰-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۱۶.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۵-۵۸-۳۳-۱۳۰۳.

گزارش همراه با نامه اخیر سفارت انگلیس که میگوید اجازه توقف کشتی های جنگی به این کشور در کارون داده شود، تحویل وزیر امور خارجه شد، تا در هیأت وزیران مطرح شود.(۱)

 دیدار امیرلشکر شمال غرب با شهبندر ترکیه

عبدالله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، با شهبندر ترکیه در تبریز دیدار کرد. طهماسبی در ابتدا به مندرجات روزنامه وطن چاپ اسلامبول اشاره کرد و صاحب آن قلم را عامل بیگانه خواند. شهبندر ترکیه در پاسخ گفت که روشنیبیک و سلیمان نظیف نویسندگان مطالب پانترکیسم و مشوق الحاق آذربایجان ایران به ترکیه، مردود دولت و ملت ترکیه هستند. قرار شد وی با آنقوره مکاتبه و بخواهد که از موارد مشابه جلوگیری کنند. در ادامه این گفتوگو از تمرکز قوای ترکیه در مرز ایران سخن به میان آمد و شهبندر گفت که این اقدام «برای تجاوز احتمالی فراریان آشوری و غیره که شاید پیش بیاید» است. طهماسبی پاسخ داد که قوای ایران مراقبت کامل دارند [و نیازی به اردوکشی ترکیه نیست.] طهماسبی با ارائه این گزارش افزود: «تمرکز دادن قوای ترک [در مرز ایران] قطعاً به واسطه عدم اطمینان به ایران است» و خیال میکنند قوای ایران ممکن است به خاک ترکیه حمله کند. «شاید هم اساساً خودشان به این بهانه در خیال تجاوز باشند، چون اولاً از حیث آذوقه خیلی در مضیقه، ثانیاً پس از چندی دیگر آن طریق به واسطه آمدن برف به کلی مسدود و روابط آنها با قوای خودشان مقطوع خواهد شد.»(۲)

 پیشنهاد تشکیل کمیسیونی برای کارگران نفت جنوب

ذکاءالملک، وزیر مالیه، امروز از وزیر فواید عامه خواست کمیسیونی در وزارت فواید عامه تشکیل شود و با حضور نماینده این وزارت خانه و وزارت خانه های امور خارجه و عدلیه، قوانین لازم را برای حفظ حقوق کارگران ایرانی شرکت نفت جنوب تدوین کند. وی در توضیح این پیشنهاد نوشت که عده کارگران روزبهروز در تأسیسات نفت جنوب افزایش میابد «و نظر به فقدان قوانین و نظامات لازم برای جلوگیری از تعدیات کارفرمایان، هر روزه اجحافاتی به عملهجات ایرانی شده و مخصوصاً در مواقع پیش آمد حوادث غیرمترقبه هم آن طور که شاید و باید جبران حوادث مزبور به عمل نمیآید.»(۳)نظر وزارت فواید عامه نسبت به این پیشنهاد مثبت بود و مقرر گردید هشتم مهر نخستین جلسه آن برگزار شود.

 اعزام نیرو به اراک

۳۰۰ نفر از هنگ پهلوی از تهران عازم اراک شدند. سفارت انگلیس با نقل این خبر افزود که این عده احتمالاً برای کمک به نیرو های خرمآباد، بدان سو خواهند رفت.(۴)

(تصویر) اردوگاه ترکمنها در سوقه

 یکشنبه

۲۲ شهریور ۱۳۰۳

۱۴ سپتامبر ۱۹۲۴

۱۴ صفر ۱۳۴۳

 اعلان کمیته قیام سعادت توسط شیخ خزعل

شیخ خزعل امشب با ارسال تلگرام بلندی به امیرلشکر غرب، با متجاوز خواندن رضا خان به اسلام، قانون اساسی و مشروطیت، اعلام کرد که کمیته قیام سعادت به حکم اسلامیت و حس انسانیت، تحت توجه احمدشاه تشکیل شده تا به اجرای قطعی قانون اساسی اقدام کند. امیرلشکر غرب در این تلگرام برای پیوستن به این کمیته دعوت شده است. نظر به اهمیت این نوشته، متن کامل تلگرام در پاورقی میآید.(۵)

 خبر های لشکر جنوب از اوضاع منطقه

محمود آیرم امروز از شیراز خبر داد که کنسول انگلیس در بوشهر پریروز با یک کشتی جنگی راهی محمره (خرمشهر) شد. شیخ خزعل و حیدر خان بندرریگی با یکدیگر مکاتبات محرمانه دارند. خبر رسیده که به تعداد نیرو های عرب در زیدون اضافه شده، قصد آنها حرکت به طرف بهبهان است. محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در پایان نوشت که «اینجانب هیچگونه اطلاعی راجع به مناسبات دولت با سرداراقدس (شیخ خزعل) ندارم. متمنی است مقرر شود اینجانب را به جریان وضعیات آشنا نمایند.»(۶)

 دستور های رضا خان برای اعزام نیرو به طرف شاهرود

پس از رسیدن اخباری از یورش ترکمنها به اطراف شاهرود، که به رضا خان منعکس شد، وی امروز از اراک، از رئیس ارکان حرب کل قشون پرسید که تیپ شمال و قسمت استرآباد چه اقدامی برای جلوگیری از تهاجم ترکمنها به شاهرود به عمل آورده است؟ رضا خان که در حال بازگشت از خرمآباد به تهران است دستور داد خیلی فوری دو گروهان پیاده از تیپ عراق توسط خودرو عازم منطقه شوند.(۷) (ر.ک: ۲۰ شهریور) همچنین وی از سرتیپ امان اللهمیرزا خواست یکی از بهترین گروهان های جنگدیده را تحت فرماندهی یک صاحب منصب لایق با خودرو های کهنه نقلیه قشون یا با کرایه کردن خودرو به بسطام بفرستد تا در آنجا «ساخلو باشند.»(۸)

از آنجا که خبر تهاجم ترکمنها به اطراف شاهرود از منابع غیرنظامی به مرکز رسیده بود، ارکان حرب کل قشون امشب از امیرلشکر شرق و رئیس تیپ شمال خواست، تفصیل قضیه را با شرح اقداماتی که کردهاند، به وزارت جنگ اطلاع دهند.(۹)

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، پیش از دریافت این تلگرام، امروز اخبار رسیده از استرآباد را به وزارت جنگ فرستاد و نوشت که ترکمن های کوکلان، میامی را محاصره، هفت دستگاه کالسکه و ۵ هزار گوسفند را غارت کرده، امکان تجاوز به شاهرود و شمال هست. عد های نظامی برای جلوگیری از اقدامات آنها اعزام شده است.(۱۰) پیش از این که اخبار شاهرود به رئیس تیپ شمال برسد، وی از وزارت جنگ درخواست هواپیما کرده بود که با گردش بر فراز

۱- همان، ۱/۶۳ و ۶۳-۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۳۲۴ تا ۳۲۸.

۳- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۶۵۱، ص ۱۰.

۴- ۹۳۴۹/۲۵۵/۳۴ FO E.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۱۹۰ تا ۱۹۳. «خدمت حضرت مستطاب آقای احمدآقا خان امیرلشکر غرب دامت جلالته. بالاخره تجاوزات خلاف انتظار آقای رضا خان سردارسپه نسبت به حقوق ملت و مملکت و تخطیات اسلامکش مشارالیه نسبت به مقررات قانون اساسی و مشروطیت و اختلالاتی که در نتیجه سوءنیت مشارالیه بر بنیان اسلامیت و ملیت اهالی این مملکت روی داده است و غرضورزی های بیمورد این شخص که مبنای آن صرفاً روی آز و ولع و تدارک ثروت و استفاده شخصی عرض وجود نموده است بنده را الزام داد که بعد از آن همه بردباری و صبر و شکیبایی که نظیرش در دوره ۲۸ ساله ارتباطاتم با مرکز دیده نشده است تبادل به نهضت کرده و با مساعده مؤتلفینم بر علیه نیات سوء مشارالیه قیام نمایم. و اینک نه از نقطهنظر مصالح شخصی که هیچگاه اینگونه تعرضات طمعجویانه اشخاص که ظرف حریص بر آن چیزی نشمرده بلکه از نقطهنظر به حفظ منافع ملی و حقوق طبقاتی و اعاده آسایش عمومی که بدبختانه از یک سال به این طرف اهالی را در نتیجه افکار آزادیکش خود مأیوس و ارکان راحتی ملیون را متزلزل، قانون اساسی را لگدمال، وجوه عناصر وطنخواه ایرانی را در فشار، مجلس شورای ملی و مبعوثین حقیقی مملکت را موهون، شاهنشاه محبوب ملت را در زوایای ممالک خارجه آواره، روحانیین اسلامی را تبعید و آزادیخواهان واقعی را تعزیر و بالاخره روی یک ملتی که میخواهد در مقابل ملل حیّه امروزه عرض وجود و دعوی آزادی و هویت نماید سرپوش گذارده، یکسره هیأت یک ملت سی کروری را در تحت تأثیرات سرنیزه و فشار و اراده مطلقه تهدید مینماید، این است که این هیأت مقدمین به این نهضت که نماینده دو میلیون جمعیت جنوبی ایران هستند به حکم اسلامیت و حس انسانیت به نام کمیته قیام سعادت در سایه توجهات ذات اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنا فداه که همواره ظل شاهانهاش مبنای استقلال عظمت اسلام و ذات اقدس ملوکانهاش محور استقلال مملکت و مشروطیت است اعاده سعادت و سیادت ایرانیان اسلامی و اجرای قطعی قانون مقدس اساسی را وجهه همت قرار داده و شرافتمندانه برای حصول این مهم تا پای مرگ حاضر شده که یقین دارم عنقریب به عون الله تعالی طولی نخواهد کشید که موکب مسعود شاهانه نزول اجلال و لواء مشروطیت در اهتزاز و موجبات آسایش عمومی فراهم و استقرار امنیت و آزادی در سرتاسر مملکت اسلامی حکمفرما شده، نگرانی های حاصله به کلی مرتفع گردد. فقط در قسمت ارادتی که شخصاً در بادی امر نسبت به شخص حضرتعالی ابراز داشته، حالا هم همان صمیمیت و ارادت قلبی را متذکر و لزوماً برای رفع اینگونه سوءتوهمی که برادران نظامی اسلامی من این قیام سعادت را به تمرد و یاغیگری از دولت فرض ننمایند و مطلع باشند که شخصاً رضا خان سردارسپه فقط یک نفر غاصب زمامداری دولت است که در پرتو قدرت و شجاعت همین قشون و همین برادران نظامی مسلمان ایرانی فرماندهی قوای ایران را که مطابق نص صریح اصل پنجاهم متمم قانون اساسی از مختصات ذات اقدس شاهنشاهی است غصب نموده و سوء عملیاتش نسبت به عالم اسلامی که هیأت مسلمین آزادی خانواده رسالت که هر دقیقه به وسیله اقدامات تروریستی موجبات اعدام آنها را فراهم میدارد بیش از یک نفر دشمن اسلام و قائد غیرمشروع مملکت اسلامی نیست و اطاعت او و صرفنظر از اینکه اطاعت از یک نفر غاصب فرماندهی و زمامداری است که برخلاف قانون اساسی و مشروطیت است بلکه اطاعت امر او خصومت با اسلام و تمرد از پیشوایان مذهب جعفری خواهد بود خاطر محترم عالی و آن برادران نظامی لشکر غرب را به وسیله این نامه تذکر جلب مینماید که اگر در این عقیده مقدس کمیته

قیام سعادت موافقت مینمایند از مساعدت اسلامپرستانه حضرتعالی و آنها مسرور و چنانچه بر علیه مقاصد مشروحه و این نهضت اسلامی در مقابل مقاومت میکنند سینه های بیکینه اسلام خواهانه هیأت قیامکنندگان برای قبول کردن سرنیزه آن برادران اسلامی حاضر خواهد بود. خزعل.» (همان).

۶- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۹۴.

۷- همان، پ ۸، ص ۲۷۴.

۸- همان، پ ۸، ص ۲۷۲.

۹- همان، پ ۸، ص ۳۳۸.

۱۰- همان، پ ۸، ص ۳۳۵.

منطقه از اقدامات احتمالی ترکمن های کوکلان پیشگیری کند.(۱)

 توصیه های بدیع برای برخورد باشیخ خزعل

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز با ارسال نام های محرمانه به وزارت امور خارجه، ضمن ارائه آخرین خبر هایی که در مورد خوزستان به دستش رسیده، نوشت که اعراب قلباً به شیخ خزعل تمایل ندارند و اطاعت آنها از سر ناچاری است؛ همین که به مواعید دولت امیدوار شوند، از اطراف او متفرق میشوند. وی یکی از راهکار های اصلی را نابودی امیرمجاهد دانست، زیرا محرکین اصلی شیخ خزعل یکی امیرمجاهد و دیگری شیخ عبداللطیف، برادر شیخ عبدالکریم جزایری است.(۲)

 خبر جریده العراق درباره روابط شیخ خزعل و احمدشاه

جریده العراق چاپ بینالنهرین در شماره امروز خود با نقل خبر کوتاهی با عنوان «شاه و شیخ خزعل خان» نوشت: «شنیدیم که در این اواخر شیخ خزعل با شاه طرف مذاکره شده به قصد این که او را مراجعت بدهد و بالاخره مبلغ گزافی برای او فرستاده که بتواند از برای پیشرفت مقاصد خود دسایس لازمه را به عمل آرد.»(۳)

 پاسخ وزارت معارف به سفارت شوروی درباره تدریس برخی دروس

وزارت معارف امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، در پاسخ به نامه سفارت شوروی که تدریس برخی از درس های تعیین شده از طرف وزارت معارف را در مدارس خود در ایران نمیپذیرد، نوشت: «مقصود از تدریس اجباری تاریخ و جغرافیا به زبان فارسی، تاریخ و جغرافیای اختصاصی ایران است و منظور از تدریس عربی، مقداری است که امروزه به جهت آموختن زبان فارسی ضروری میباشد و حد آن در دستور رسمی تحصیلات مدارس کاملاً تصریح و معین گردیده» است. گذشته از این بیشتر شاگردان مدارس روسی، ایرانی هستند و آموزش زبان فارسی و تاریخ و جغرافیای ایران برای آنان ضرورت دارد.(۴)

 سلیمان عمواوغلی در تهران

رئیس تیپ شمال امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که سلیمان عمواوغلی از منسوبان حیدرعمواوغلی «با بعضی کاغذجات برای مقاصد غیرمعلومی عازم طهران [شده] و در بازار کنار خندق، منزل خلخالی منزل» کرده است. محمدحسین آیرم خواست که او را تحتنظر بگیرند.(۵)

 معرفی سلیمان فیضی

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز با ارسال نام های محرمانه به وزارت امور خارجه، با اشاره به مقاله جریده

الاستقلال که در شماره ۴۳۸ مورخه هشتم صفر درباره خوزستان درج کرده، نوشت که اخیراً روزنامه های بغداد حملات سختی به ایران میکنند و مقالات «دلخراشی که کاشف از سوءنیت آنهاست در موضوع خوزستان نوشتهاند.» بدیع در ادامه افزود که نویسنده مقاله یادشده در جریده الاستقلال، از قرار مسموع سلیمان فیضی است. او یک سنّی متعصب است و افکار مشایخ عرب را در خوزستان با تبلیغات مضره مسموم میکند. او ماهی هزار روپیه از شیخ خزعل مواجب میگیرد. سلیمان فیضی اهل موصل «و آدم پست و بیمسلکی است. «در زمان ترکها داخل چند حزب سیاسی متضاد شد و از برای هر حزبی قسم میخورد که به او خیانت نکند و خود را به وطنخواهی معروف ساخته بود... پس از دخول انگلیسها به طرفداری آنها خود را معرفی و با احرار آغاز مخالفت نمود و به مساعدت انگلیسها در عدلیه حکومت عراقی مأموریت یافت.» بدیع در پایان گفت که سلیمان فیضی نزد مردم بینالنهرین شخص منفوری است.(۶)

۱- همان، پ ۸، ص ۳۳۶. سفارت انگلیس درباره تهاجم ترکمنها به شاهراه و شهر شاهرود چنین نوشت: «ترکمنها با موفقیت تهاجم گسترد های به جاده تهران - مشهد و منطقه شاهرود کردهاند و گزارش شده که آشفتگی فراگیر شده و همه امور عادی مختل شدهاند. آنها چند روز جاده تهران - مشهد را در دست داشتند و ارتباطات تلگرافی مختل بود. دو کارگر تلگراف خانه که برای تعمیر خط بیرون رفتند، کشته شدند. روستا های بسیاری غارت شدهاند و به نظر میرسد که ترکمنها در کوتاهمدت کنترل شهر شاهرود را در دست داشته باشند. قشون محلی که جمعاً ۸۰۰ نفر هستند توان به دست گرفتن اوضاع را ندارند و بخش اصلی قشون دولتی در میامی مستقر شدهاند. ترکمنها با نزدیک شدن قوای کمکی از تهران و مشهد عقب نشستند، ولی حملات دیگر دور از انتظار نیست.» (FO E ۹۳۴۹/۲۵۵/۳۴)

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۷ تا ۵۵-۳-۵۲-۱۳۰۳.

۳- همان، ۲۲۶-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۴- همان، ۲-۴۶-۳۳-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۶۱. وزارت جنگ موضوع را به حکومت نظامی تهران اطلاع داد. (همان، پ ۲۲، ص ۱۶۰).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۰۵ و ۲۰۴-۲-۵۲-۱۳۰۳.

(تصویر) شیخ خزعل ، کاکس، بنسعود

 دوشنبه

۲۳ شهریور ۱۳۰۳

۱۵ سپتامبر ۱۹۲۴

۱۵ صفر ۱۳۴۳

 آخرین خبر های لشکر جنوب از خوزستان

محمود آیرم امروز آخرین خبرها را از خوزستان به اطلاع وزارت جنگ رساند. او نوشت که امیرمجاهد بار دیگر همراه پسر شیخ خزعل به ناصری بازگشته است. قوای نظامی همراه با نیرو های چریک محلی تا یک فرسخی قلعه حسین خان بهمئی پیش رفتهاند. به تعداد نیرو های اعراب در زیدون افزوده شده است. شیخ عبدالحسین خان، پسر شیخ محمد خان سرتیپ از رؤسای سابق طایفه بنیکعب، آمادگی خود را بر همراهی با نظامیان برای فتح محمره (خرمشهر) اعلام کرده است. او میگوید اگر ۲۰۰ نظامی به او بدهند محمره (خرمشهر) را تحویل قشون میدهد. جاسوسان لشکر میگویند که شیخ خزعل به قوای بنیکعب دستور داده طرف زیدون بروند، ولی این طایفه پس از شنیدن خبر ورود شیخ عبدالحسین خان به بهبهان، پاسخ منفی به شیخ خزعل داده است. محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در پایان گفت که همه خطوط تلگراف که در منطقه نفوذ شیخ خزعل قرار دارد قطع شده است.(۱)

 هشدار نسبت به خطر تجزیه خوزستان

امروز دو تلگرام به امضاء عبدالحسین دهدشتی و حاجسیدمحمدتقی سبزواری خطاب به رضا خان از بوشهر به تهران فرستاده شد. در هر دو مراسله، درباره خطری که از ناحیه شیخ خزعل خوزستان را تهدید میکند، هشدار هایی داده شده بود. دهدشتی معتقد است اگر هزار نفر نیروی نظامی عازم خوزستان شود، ظرف یک ساعت حساب شیخ خزعل را کف دستش میگذارند. او با ارائه اخباری از خوزستان و تحرکات شیخ مینویسد که «اگر خوزستان برود، تمام مملکت ایران هزار یک خوزستان برای دولت منافع ندارد. چقدرها معادن هست که انگلیسها مخفی نمودهاند.»(۲)

 عقبنشینی ترکمنها از میامی

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز اطلاع داد که ترکمنها اطراف جاده و میامی را تخلیه کرده، اما به دلیل بسته بودن راه، خبر درستی از موقعیت آنها نداریم. وی افزود که سیم تلگراف میامی به شاهرود قطع است، این اخبار را از طریق تلگراف کرمان مخابره میکند و برای ترمیم قطعی سیم اقدام شده است.(۳) امیرلشکر شرق در تلگرام دیگری یادآور شد که همه نیروی

این لشـکر مشـغول زدوخورد با ترکمنها هسـتند، اما «برای یک شاهی وجه معطل و در ن هایت عسـرت [بسـر میبریم.] از بانک هم به طور قرض خواسته شده، نمیدهند.»(۴)

 تحلیل رئیس تیپ شمال از تحرکات ترکمنها

محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز ضمن ارائه راهحلی برای غلبه بر اقدامات اخیر ترکمنها در اطراف شاهرود، نوشت که این حوادث ریشه در مخالفت خوانین بجنورد با لشکر شرق

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۱۹۸ و ۱۹۹.

۲- همان، پ ۱-۱۶، صص ۱۶۴ تا ۱۷۱.

۳- همان، پ ۸، صص ۳۴۰ و ۳۴۱.

۴- همان، پ ۹، ص ۵۶.

دارد. وی برای اثبات نظر خود پیشنهاد کرد سردارمعزز بجنوردی را که اینک در تهران تحت نظر است، به رشت منتقل کنید تا بـا دسـتور هـای من به بجنورد برود و ترکمن هـای کوکلان و بجنورد هم تحتامر نظامیان استرآباد قرار گیرنـد؛ در این صورت کار ترکمنها یکسره خواهد شد.(۱)

 ادامه حبس کاپیتان انگلیسی

معاضدالسـلطان ، کـارگزار بنـادر، امروز به وزارت امور خـارجه اطلاع داد که در دیـدارش با معاون سـرکنسول انگلیس، مقام انگلیسـی خواستار پایان دادن به توقیف کاپیتان کشتی انگلیس شد. (ر.ک: ۱۹ شهریور) وی میگوید: «جنرال قونسول خواهش دارد تلگرافاً به کـارگزاری لنگه دسـتور بدهیـد که کـاپیتن و سـایرین را مسـتخلص نموده، اگر گفتوگویی هست کـارگزار یا قونسول انگلیس تسویه نماینـد. و ضـمناً خاطرنشـان میگردد که اینگونه مـداخلات بیرویه اسـباب اشـکال و وخیمالعاقبه خواهد شـد.» معاضدالسـلطان در پایان این تلگرام خود خواست که دوایر نظامی را متنبه کنند که اینگونه اقدامات، زحمت اولیای امور را فراهم خواهد کرد.(۲)

 عدم افزایش تعداد نیرو های انگلیس در جنوب

کارگزاری بنادر امروز اطلاع داد که خبر کارگزاری بندرعباس درباره ورود ۲۰ نظامی انگلیسی و دو صاحب منصب از بوشهر به بندرعباس، جابهجایی نیرو است؛ معادل همین تعداد از نظامیان مسـتقر در بندرعباس به بوشـهر اعزام میشوند. وی تأکید کرد که این به معنای افزایش نیرو های نظامی انگلیس در بنادر ایران نیست.(۳)

 موافقت رضا خان با رواج چرونتس در ایران

سفـارت شوروی امروز به وزیر امور خارجه ایران نام های نوشت. از مفاد آن روشن میشود که برخلاف هشـدار کارشـناسان و مقامـات سیاسـی ایران در شوروی، مبنی بر منع معـامله با چرونتس، رضا خان با این موضوع موافقت کرده است. شومیاتسـکی، وزیرمختار شوروی در تهران، میگوید که در ۲۶ تیرماه معامله با چرونتس (واحد پول جدید شوروی) در بانک های ایران آزاد شـده و «حضـرت اشـرف آقـای رئیسـالوزراء سردارسپه کتبـاً به نماینـدگی مختـار اطلاـع داده بودنـد که هیچگونه ممانعتی در معاملاـت پول هـای شوروی از طرف دولت علّیه به عمـل نیامـده است.» شومیاتسـکی در علت نوشـتن این نامه گفت که اخیراً اظهار شده واردکردن چرونتس به خاک ایران ممنوع است. «دوسـتدار امیدوار است که به طوری که نسبت به پول های نقدی خـارجه در ایران معمـول میباشـد... در رفع منع وارد کردن چرونتس بـه خـاک ایران مضـایقه نخواهیـد فرمـود.»(۴) وخامت اقتصادی شوروی و اُفت روزانه ارزش پول موجب شده بود که از معامله و ورود چرونتس به ایران جلوگیری شود.

 عودت دو روسی به کشور خود

دو تن از اتباع روس که به دلیل داشـتن تصاویر ضدمذهبی و مظنون بودن به تبلیغات در مرز دستگیر شده بودند، مقرر گردید،

تحویل مقامات روسی شوند. یوسف حسن زاده و امیرعلی پس از دستگیری به اردبیل اعزام شدند. یوسف به دلیل شیوع مالاریا در منطقه مبتلا به این بیماری شده بود. امیرلشکر شمال غرب امروز ضمن ارسال این خبر افزود که کارگزاری اردبیل تقاضا کرده نامبردگان در مرز تحویل مقامات روسی شوند.(۵)

 مخالفت رئیس تشکیلات نظمیه با برکناری محمود خان نوذری

در پی اختلافاتی که میان رئیس قشون کرمان با رئیس نظمیه این شهر، یاور محمود خان نوذری، پیش آمده بود و امیرلشکر جنوب پیشنهاد برکناری او را داده بود (ر.ك: ۱۱ شهریور) محمد درگاهی، رئیس اداره تشکلات نظمیه، امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ با این پیشنهاد مخالفت کرد. وی نوشت که یاور محمود خان نوذری از قشون به نظمیه منتقل شده و بر حسب دستور وزیر جنگ به ریاست نظمیه کرمان منصوب شده است. او برای رسیدن به کرمان نزدیک هفتصد تومان هزینه کرده، [حال نمیتوان او را برکنار کرد.](۶)

 تقاضای مساعدت به مهاجرت شصت مسیحی به ارومیه

سفارت آمریکا در نام های به وزارت امور خارجه خواستار مساعدت ایران به مهاجرت شصت مسیحی به ارومیه شد. سفارت آمریکا نوشته است که این افراد توسط جمعیت خیریه آمریکایی همدان از این شهر به ارومیه منتقل شدند که نظامیان آذربایجان از ورود آنها به ارومیه ممانعت کرده، در صایینقلعه متوقف شدهاند. سفارت آمریکا افزود که جمعیت خیریه آمریکایی همدان در کمک به این مهاجران منویات سیاسی ندارد؛ مضاف بر این که این جمعیت تاکنون بالغ بر هفت میلیون تومان برای ایرانیان اعم از مسلمان و مسیحی خرج کرده و وسیله نجات هزاران نفوس ایرانی را از چنگال مرگ فراهم ساخته است. سفارت آمریکا یادآور شد که بنگاه هایی چون جمعیت خیریه آمریکایی توسط مردم آمریکا اداره میشود و عدم مساعدت ایران در بازگشت این عده به ارومیه تأثیر بسیار بدی در قلوب اعانهدهندگان آمریکایی خواهد داشت.(۷)

 مطالب روزنامه المفید درباره خوزستان

روزنامه المفید چاپ بغداد، امروز با درج مطلبی در مورد علت مخالفت های شیخ خزعل با رضا خان، نوشت که شیخ با احمدشاه در تماس است «و در این اواخر در محافل بصره شایع شده است که شیخ خزعل خان مبلغ زیادی وجه برای شاه ارسال داشته و اعلیحضرت را تشویق به عودت به ایران نموده است و ضمناً به اعلیحضرت وعده صریح داده است که تمام قوای خود را به اختیار او خواهد گذارد.»(۸)

 پاسخی برای اجحافات مالیاتی در شوروی

سفارت کبرای ایران در مسکو، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه و با ارائه پاسخی، مشابه پاسخ های قبلی نسبت به تضییقات مالیاتی که علیه اتباع ایرانی در شوروی رخ میدهد، نوشت: «چون اتباع طرفین در خاک یکدیگر مطیع قوانین محلی هستند، لهذا اقدام در صورتی ممکن است نتیجه بدهد که حقیقتاً از یک نفر تبعه ما، فوق آن چه از اتباع خودشان گرفتهاند بگیرند و یا این که مالیاتی که برای یک نفر وضع کردهاند تناسب با عایدات او نباشد.»(۹)

□ کاپیتان اسمیت در بحرین

وزارت امور خارجه امروز وزارت جنگ را مطلع کرد که نظامیان

۱- همان، پ ۲۲، صص ۳۸۹ و ۳۹۰. رضا خان پاسخی به این پیشنهاد نداد.

۲- همان، پ ۱۰، صص ۱۳ و ۱۴. علت اقدام رئیس نظامیان بندرلنگه در دستگیری کاپیتان کشتی و چند کارگر آن روشن نیست و از جزئیات آن اطلاعی داده نشده است. وزارت جنگ حدود یک ماه بعد به امیرلشکر جنوب یادآور میشود که ورود به کشتی های خارجی مثل تعرض و تجاوز به خاک آنها است. قدغن شود از اینگونه وقایع رخ ندهد و مسائل از مجرای کارگزاری و کنسولگری تسویه شود. (همان، پ ۱۰، ص ۱۰).

۳- همان، پ ۱۰، صص ۲۱۲.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۴۸ و ۴۸-۲۴-۳۱-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۵۳۶ و ۵۳۷.

۶- همان، پ ۱۸، ص ۱۲۷. وزارت جنگ به این نتیجه رسید رئیس قشون کرمان عامل این اختلاف است. «مطابق اطلاعات متواتری که از کرمان میرسد طبقات مختلفه از قشون اظهار تنفر مینمایند. حسبالامر [وزیر جنگ] قدغن دارید اداره قشونی به هیچوجه خود را داخل سیاست ننموده و موجبات انزجار اهالی را فراهم ننماید. مناقشات بین رئیس قشون با رئیس نظمیه آنجا بیمورد است. دستور دهید فوراً در رفع آن کوشیده، مشغول انجام وظایف مرجوعه باشند.» (همان، پ ۱۸، ص ۱۲۱). اما انزجار اهالی از قشون کرمان درگزارش های سفارت انگلیس هم منعکس شده است. کنسولگری انگلیس مینویسد که پیوسته از محبوبیت قشون و نظامیان کاسته میشود و این باعث شده که سربازگیری در ایالت با مشکل روبرو شود. مقام های نظامی، ملاکها را تحت فشار گذارده و مجبورشان کردهاند تا به ازای هر یک از رعایای خود که به سربازی نمیفرستند، ۱۰۰ تا ۱۵۰ تومان پرداخت کنند تا به این ترتیب مجبور شوند رعایا را برای رفتن به سربازی تشویق کنند. نظامیان، اعم از افسر و سرباز ناراضی هستند. خدمت نظام هیچگاه میان دهقانان ایران مطلوب نبوده است، و در این ایام اوضاع بدتر هم شده است، چرا که سربازها هم باید کار کنند و هم بجنگند. (FO E ۹۳۴۹/۲۵۵/۳۴)

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴۲-۲-۴۵-۱۳۰۳.

۸- همان، ۱۷۴-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۹- همان، ۸۰-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

جدید انگلیسی وارد شده به بحرین، همان گروه از نظامیانی هستند که از مسقط به بحرین منتقل شدهاند و ریاست آنها با کاپیتان اسمیت است. وزارت امور خارجه از قول کارگزاری بندرعباس افزود: «ریاست عدالت خانه بحرین هم از طرف حکومت آن جا به کاپیتان اسمیت... تفویض شده است.»(۱)

 پیام امیرمجاهد به احمدشاه

لشکر جنوب در اعمال سانسور خود روی مخابرات و مکاتبات منطقه، پیامی را که امیرمجاهد امروز بعد از ظهر به احمدشاه میفرستاد کشف کرد. «سفارت ایران، پاریس. خاکپای ملوکانه، پاریس. غلام بیمقداری به نمایندگی خوانین بختیاری، ناصری آمده و عموم عربها و بختیاری و کهگیلویه و اهالی خوزستان و عشایر جنوب با اتحاد خللناپذیر در خلع سردارسپه و تشریففرمایی موکب ملوکانه... استدعا مینماییم. خانهزاد، امیرمجاهد.»(۲)

 حرکت نیروی نظامی به طرف شاهرود

در پی دستور رضا خان برای اعزام نیرو های کمکی به شاهرود و مقابله با حملات ترکمنها، امروز یک رسته شامل ۱۸۰ نفر و ۴ مسلسل به سوی شاهرود حرکت کردند.۱۶(۳)

 سه شنبه

۲۴ شهریور ۱۳۰۳

۱۶ سپتامبر ۱۹۲۴

۱۶ صفر ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در ابتدا یکی از نمایندگان نسبت به شیوع آفت زنگ در زمین های کشاورزی و بیماری گاومیری در میان دامها هشدار داد و توجه دولت را به این موضوع جلب کرد تا برای جلوگیری از این بیماری های گیاهی و دامی اقدام نماید. در ادامه اعتبارنامه سیدحسن کاشانی مطرح شد. ملکالشعرای بهار توجه نمایندگان را به مشروح مذاکراتی که کازرونی در این باره کرده بود، جلب کرد، اما در ن هایت اعتبارنامه یادشده به تصویب رسید. نمایندگان سپس مالیات نواقل را مورد بررسی قرار دادند. این لایحه میزان عوارضی که باید از انواع گاری، دوچرخه، چهارچرخه، کالسکه، انواع خودرو، الاغ و انواع بارکش و موتوسیکلت گرفته میشد، مشخص کرده بود.(۴)

 بازگشت رضا خان به تهران

امروز بعد از ظهر، رضا خان پس از سفری کوتاه به خرمآباد، به تهران بازگشت.(۵)

□ پیوستن رئیس قشون خوزستان به شیخ خزعل

نایب سرهنگ رضاقلی خان که اخیراً به جای سرهنگ باقر خان، ریاست قشون خوزستان را به عهده گرفته بود، به شیخ خزعل پیوست. این خبر را محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند. نایب سرهنگ رضاقلی خان پیش از این ریاست امنیه خوزستان را به عهده داشت و توسط امیرلشکر غرب به این سمت تعیین شده بود.(۶)

□ درخواست اطلاعات بیشتر سیاسی

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز با ارسال اخبار رسیده از اوضاع خوزستان ضمن یادآوری این که «فعلاً یک شاهی وجه موجود نیست» اضافه کرد برای آگاهی از علل اوضاع خوزستان «خاطر عالی از جریان سیاسی مسبوقتر و لذا متمنی است این جانب را نیز مستحضر فرمایند.» امیرلشکر جنوب معتقد بود که از زمان عزیمت کنسول انگلیس در بوشهر به محمره (خرمشهر) بر شدت حوادث افزوده شده است.(۷)

□ اهمیت حفظ نردین و دشت بجنورد برای مقابله با ترکمنها

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که نزدیک شدن ترکمنها به نواحی شمال کشور (استرآباد و حوزه استحفاظی تیپ مستقل شمال) نادرست است. پست های نظامی این قسمت کاملاً- نقاط خود را حفظ کردهاند. وی افزود که ترکمنها قادر به تجاوز به شاهرود نیستند و کسانی که این خبرها را پخش کردهاند مقصودی داشتهاند که بعضاً دستگیر شدهاند! وی افزود لشکر شرق باید گدار های نردین و دشت بجنورد(۸)را حفظ کند؛ قوای

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۱۶۴.
۲- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۳۹.
۳- FO E ۹۳۴۹/۲۵۵/۳۴.
۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۵، صص ۱ و ۲.
۵- همان، ص ۲.
۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۱۳۲. رضا خان پس از شنیدن قضیه، از امیرلشکر غرب خواست حقیقت مطلب را روشن کند، چرا که «این قضیه جای بسی تعجب» است. (همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۳۰).
۷- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۹۷.
۸- دشت بجنورد در استان خراسان شمالی که شهر بجنورد در بخش میانی آن گسترده شده است دارای وسعتی نزدیک به ۱۰۰ کیلومتر مربع است. قابلیتها و وسعت دشت بجنورد محدودتر از دشت هایی همچون دشت قوچان، شیروان و مشهد میباشد ولی منابع طبیعی اعم از آب و خاک، علفزارها و مراتع قابل بهرهبرداری آن را به مشابه یک مرکز زیست انسانی در ادوار تاریخی شناسانده است. (Ashkhaneh. mihanblog. com)

استرآباد نمی توانند این وظیفه را به عهده بگیرند.(۱)

 ارسال ده هزار تومان برای تعمیر سد

پس از سیل ویرانگری که در تبریز جاری شد، عبد الله طهماسبی، فرمانده قوای آذربایجان، برای تعمیر سد تبریز چندین تلگرام خطاب به رضا خان فرستاد و توضیح داد که اگر این سد تعمیر نشود، سیل بعدی خسارت بیشتری به شهر خواهد زد. وی امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ از رسیدن حواله ده هزار تومان از مرکز برای تعمیر سد خبر داد.(۲)

 مشارکت نظامیان سرحدی ایران در قاچاق

وزارت امور خارجه امروز تلگرام رمز سفارت کبرای ایران در مسکو را به اطلاع وزارت جنگ رساند. در این تلگرام آمده است که وزارت خارجه شوروی اعتراض دارد که چرا مأمورین نظامی و گمرکی سرخس در کمک به قاچاقچیان شرکت میکنند. برای نمونه اسب های دو روس که سارقان ایرانی دزدیده بودند نزد کارکنان گمرک پیدا شده است. «مرتکبین را دولت باید مجازات و مصونیت آتیه را تأمین کند.»(۳)

 تقاضای آزادی احمد خان انکالی

محمدباقر انکالی امروز از بوشهر تلگرامی به تهران فرستاد و با وساطت دستغیب، نماینده مجلس، از رضا خان خواست که احمد خان انکالی که بیدلیل از طرف اداره قشونی فارس دستگیر و محبوس شده، آزاد شود.(۴)

 نظر امیرلشکر جنوب درباره تبعید برخی از مسئولان کرمان

در پی درخواست والی کرمان برای تبعید رئیس بلدیه و درگاهی و رفیعی، وزارت جنگ از امیرلشکر جنوب خواست در این مورد اظهارنظر کند. (ر.ک: ۱۲ شهریور) محمود آیرم امروز در پاسخ گفت که رئیس بلدیه از کارکنان قشون است و لزومی به تبعید او نیست. رفیعی و درگاهی با «پیشکار مالیه و عواید تحدید» مسئله دارند و تحریکاتی در این جهت انجام میدهند. «چنانچه تا مدتی به بندرعباس یا میناب تبعید شوند... لازم است.»(۵)نکته جالب این است که نظمیه کرمان معتقد بود: «گناه آنها تعقیب اختلاسات پیشکار مالیه [کرمان] است.»(۶)

 غارت هفتاد گوسفند توسط کسان سیمیتقو

طبق گزارش فرمانده قوای سلماس «آدم های» سیمیتقو هفتاد رأس گوسفند را از ایران دزدیده به خاک ترکیه منتقل کردهاند. پست های نظامی ترکیه قول دادهاند که اغنام دزدیده شده را بازگردانند ولی تاکنون مسترد نداشتهاند. قرار شده در این مورد با شهبندری ترکیه در ارومیه وارد مذاکره شوند.(۷)

□ ضرورت گسترش زبان فارسی در آذربایجان

امیرلشکر شمال غرب که این روزها ترجمه چند مقاله از مطبوعات ترکیه را راجع به الحاق آذربایجان ایران به ترکیه خوانده بود، با ارسال نامه بلندی به رضا خان، نگرانی خود را از آینده آذربایجان به واسطه تحرکات تبلیغاتی ترکیه ابراز داشت. او میگوید که ترکها تا سی سال قبل اغراض خود را نسبت به ایران در لباس مذهب جلوه میدادند، اما پس از ضعف تعصبات مذهبی، اینک با اعزام مأموران، آموزگاران و مبلغان ماهر به قفقاز، توانستهاند ملت مسلمان ترکزبان آن حدود را با خود همراه کرده، به استهزاء و تحقیر ادبیات ایران بپردازند. اکنون نزدیک ده سال است در قفقاز زبان ترکی به جای زبان فارسی در مکاتبات رواج دارد و همه کتابها و نوشته های آنها که سابق بر این فارسی بوده، ترکی شده است. ترکیه همین شیوه را برای آذربایجان ایران پیریزی کرده است. امیرلشکر عبد الله طهماسبی تأکید کرد که در چنین موقعیتی تدریس زبان فارسی باید در آذربایجان اجباری شود و معلمان نباید دیگر درسها را به زبان ترکی ترجمه کرده، ارائه کنند. او معتقد است در صورت امکان کارمندان و آموزگاران آذربایجان نیز باید فارسیزبان باشند و از چاپ و توزیع کتاب های ترکی جلوگیری شود.(۸)

□ تشکیل جلسه خصوصی در مجلس شورای ملی

به نوشته جعفرقلی خان بختیاری، سرداراسعد، امروز رضا خان به مجلس رفت و مجلس جلسه خصوصی تشکیل داد. موضوع درباره حوادث خوزستان و شیخ خزعل بود. گویا نمایندگان نطق های آتشین علیه شیخ خزعل و تأیید رضا خان کردند. «قرار شد از مجلس یک تلگراف در این باب بشود. تلگراف از طرف مجلس مخابره شد، مثل اعلان خطاب به مشایخ عرب که سردارسپه [مورد] اطمینان مجلس است؛ هر کس بر علیه ایشان قیام نماید مردود و مقصر دولت و ملت است. تلگراف به فارس، عربستان، کرمانشاه، اصفهان، ناصری، بصره، بغداد مخابره شد.»(۹)

□ مذاکره درباره افتتاح مدرسه لنین

در مراسمی که امروز در کلوپ روسها در مشهد برگزار شد، مذاکراتی هم راجع به افتتاح مدرسه روسی لنین در مشهد صورت گرفت و خبر دادند که دو معلم نیز از روسیه آمدهاند.(۱۰)

۱- همان، پ ۸، ص ۳۴۷.
۲- همان، پ ۵، ص ۲۸۷.
۳- همان، پ ۲۵، ص ۱۴۱. وزارت جنگ موظف شد تحقیق کرده، پاسخ دهد.
۴- همان، پ ۱۰، ص ۱۲۰. موضوع در ابتدا به وزارت داخله احاله شد. چهل روز طول کشید تا وزارت داخله بگوید که این اقدام از طرف قشون صورت گرفته است؛ از آن طریق پیگیری شود. در ن هایت موضوع به امیرلشکر جنوب منعکس شد تا علت بازداشت احمد خان انکالی را توضیح دهد. (همان، پ ۱۰، صص ۱۱۸ و ۱۱۹).
۵- همان، پ ۱۸، ص ۱۱۷.
۶- همان، پ ۱۸، ص ۱۱۶. رفیعی توسط اداره قشونی کرمان دستگیر و تبعید میشود. درگاهی نیز برای مدتی پنهان میگردد.

(همان). انگلیس معتقد بود درگاهی مورد حمایت کنسولگری شوروی در کرمان است. «درگاهی، علناً ضدانگلیسی و طرفدار جمهوری است.» (FO E ۹۳۴۹/۲۵۵/۳۴)

۷- همان، پ ۱۲، ص ۳۰۸.

۸- همان، پ ۶، صص ۱۸۹ تا ۱۹۳.

۹- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۳۴.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

 چهارشنبه

۲۵ شهریور ۱۳۰۳

۱۷ سپتامبر ۱۹۲۴

۱۷ صفر ۱۳۴۳

 تعطیل عمومی

امروز به واسطه شهادت امام رضا علیهالسلام وزارت خانه ها و دوایر دولتی تعطیل بود.(۱)

 یاغی خواندن شیخ خزعل

رضا خان با ارسال بخشنام های به امرای لشکر جنوب و غرب به آنان دستور داد فوراً به همه بخش های تحت فرماندهی خود اطلاع دهند که شیخ خزعل در شمار متمردان و یاغیان دولت است. با تلگرامی که او به امیرلشکر غرب فرستاده (ر.ك: ۲۲ شهریور) باید خودسری و یاغیگری او را توسط مبلغان در تمام نقاط منتشر کنید و اعراب مخالف او را به وسایل لازمه جلب و علیه او وادار به قیام نمایید.(۲)

 تنظیم پاسخ دندانشکن به شیخ خزعل

رضا خان به احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب دستور داد در مقابل تلگرام شیخ خزعل به او (ر.ك: ۲۲ شهریور) جوابی سخت و دندانشکن به این مضمون تهیه و ارسال کند: «اگر تا به حال من نسبت به شما دوستانه و با مسالمت رفتار مینمودم در نتیجه دستور و اوامر فرمانـده محبوب خودم بود، و به محض این که از طرف حضرت معظمله امری بر علیه شما صادر گردد، همان دم با تمام قوای معظم و اسلحه و ادوات ناریه جدید که در تحت فرماندهی من است و فتوحات مشعشع آن البته به سمع شما رسیده، تا آخرین نفس برای امر مطاع فرمانده کل قشون حاضر و تمام آن صفحات را از وجود یاغیان و متمردین» پاك خواهم نمود.(۳)

 تلگرام رضا خان به امیرلشکر جنوب

رضا خان امروز متن تلگرامی را که شیخ خزعل به امیرلشکر غرب (ر.ك: ۲۲ شهریور)، ارسال کرده بود برای محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، فرستاد و از او پرسید آیا چنین پیامی برای او هم ارسال شده یا نه؟(۴) وی افزود: «شیخ عبدالحسین خان را در دست داشته باشید که در موقع، استفاده لازم از مشاراليه به عمل آید و در استقرار ارتباط و تقویت کامل قوای بهبهان نیز اقدامات و اهتمامات لازمه مرعی دارید که با وسایل سریعه بتوان اطلاعات صحیحی به دست آورد.»(۵)

□ پیام شیخ خزعل به سرتیپ زاهدی

بنابر اطلاع محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، شیخ خزعل پیامی برای رئیس تیپ فارس، سرتیپ فضل الله زاهدی، فرستاده است. بخشی از این تلگرام را امروز امیرلشکر جنوب، به وزارت جنگ فرستاد که مفاد آن شبیه همان پیغامی است که شیخ به امیرلشکر غرب ارسال کرده بود. «از یک سال به این طرف ارکان آسایش یک ملتی در نتیجه افکار شوم یگانه غاصب زمامداری و فرماندهی رضا خان سردارسپه متزلزل گردیده، قانون اساسی لگدمال، وجوه عناصر آزادیطلب و مجلس شورای ملی و مبعوثین حقیقی مملکت در فشار و مضیقه افتاده... از طرف ملیون جنوب ایران به نام کمیته قیام سعادت، نهضتی بر علیه مظالم و تجاوزات غیرقانونی و اسلامکش مشارالیه شروع گردیده» است.(۶) با این که متن ناقص است اما میتوان حدس زد که شیخ خزعل در این پیام نیز زاهدی را برای پیوستن به خود ترغیب کرده است.

□ تقویت بندر دیلم

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز اطلاع داد که یک صد نیروی نظامی را «با دو کلت» برای محافظت از بندر دیلم به آنجا فرستاده است. بندر دیلم در ۲۵ فرسنگی جنوب بهبهان است و برای جلوگیری از برخی نقشه های شیخ خزعل فوقالعاده ضرورت دارد.(۷)

□ ادامه جنگ میان لشکر شرق و ترکمنها

حسین خزاعی امروز اطلاع داد که نیرو های لشکر شرق در ناحیه میامی و ریاآباد ترکمنها را عقب راندهاند. امیرلشکر شرق در تلگرام خود افزود: «هفتصد نفر سوار محلی و سواران نظامی مأمور بجنورد، دهنه های عبور تراکمه را مسدود نمودهاند. در مراجعت تراکمه در دشت، سطوهالملک، رئیس سوار زعفرانلو، و سلطان داوود خان، رئیس سوارهنظام، در دشت از آنها جلوگیری نموده و چندین نفر زخمی و مقتول... فعلاًـ هم از عبور آنها به صحرا جداً ممانعت» کردهاند. امیرلشکر شرق در پایان نوشت که شاهرود و میامی و عباسآباد در حوزه استحفاظی این لشکر نیست، با این حال اقدامات لازم را برای جلوگیری اشرار داشته و دارد.(۸)

□ پیشنهاد لغو حکومت نظامی کرمانشاه

امیرلشکر غرب امروز در تلگرامی که به رضا خان فرستاد، با اشاره به ورود شاهزاده مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، به این شهر، نوشت که با بودن وی ابقای حکومت نظامی احتیاج نیست. «چنانچه رأی مبارک قرار گیرد اجازه فرمایند حکومت نظامی در شهر مزبور ملغی شود.»(۹) با این پیشنهاد موافقت شد. سرتیپ احمد خان، حاکم نظامی کرمانشاه بود.

□ برنامه وزارت جنگ برای ترکمنصحرا

امیرلشکر شرق امروز از وزارت جنگ پرسید آیا برای ترکمن صحرا در باقیمانده سال، برنام های دارید یا نه؟ از رضا خان موضوع استعلام شد که پاسخ داد برنام های نیست.(۱۰)

□ بازگشت باقرزاده به سفارت شوروی

باقرزاده، منشی کنسولگری شوروی در تبریز، که پیش از این در سفارت آن کشور در تهران کار میکرد و از یک سال پیش به تبریز آمده بود، راهی تهران شد تا در سفارت شوروی مشغول کار شود.(۱۱)

□ درخواست سفارت آلمان برای تسهیل حرکت شموده به تهران

سفارت آلمان امروز در یادداشتی به وزارت جنگ نوشت که «هیأت فلاحان آلمانی که تحت ریاست شموده به تبریز وارد شده بودند» با مساعدت مقامات نظامی روبهرو گشتند. اینک شموده با یک خانواده آلمانی در تبریز و یک آلمانی دیگر در قزوین است.

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۵، ص ۲. برای آگاهی از علت تعطیلی چنین روزی که مربوط به روایتی دیگر از روز شهادت امام هشتم(ع) است، ر.ک: همین کتاب، ج ۳، ص ۳۴۴.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۱۸۰.

۳- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۸۰.

۴- چنین پیامی به امیرلشکر جنوب ارسال شده بود و او امروز متن آن را به رضا خان فرستاد. متن کامل پیام شیخ خزعل چنین است: «برای این که مبادا بعضی سادهلوحان تصور کنند که چون اکثریت پارلمانی به مشارالیه [= رضا خان] رأی اعتماد و دخالت او را در امور مملکتی تصویب و تصدیق نمودهاند، برای رفع این توهم هم اشعار میدارد که بنای رأی اعتماد اکثریت مصنوعی مجلس شورای ملی فقط و فقط روح مرعوبیت از مشارالیه و فشار سرنیزه است که برای اثبات این دعوی هم از اکثر نمایندگان مجلس شورای ملی مدارک کتبی را در موقع ضرورت ارائه خواهد داد و شخص محترم جنابعالی هم که یک نفر صاحب منصب ارشد با شرف مملکت و حافظ حقوق ملی و مشروطیت هستید، مقتضی است، عقیده کمیته قیام سعادت ملیون جنوب که خود جنابعالی هم سمت فرماندهی یک قسمت آن را دارا هستید موافقت کرده مشارالیه را غاصب مقام فرماندهی قوای ایران دانسته اوامر او را در حدود لشکری صرف تمرد با قانون اساسی و عدم انقیاد به مقام فرماندهی حقیقی مشروطه فقط ذات اقدس شاهنشاهی ارواحنا فداه بایستی بر اریکه این مقام منیع مستحکم و جایگزین باشد عصیان غیرقابل جبران بدانند و همواره منتظر باشد که قریباً موکب شاهنشاه نزول اجلال فرموده و اوامر لشگری را از پیشگاه او اصغا نمایند. این است که مخصوصاً از نقطهنظر ارادت و علاقهمندی به جنابعالی که سعادت و وطنخواهی واقعی و صلاح ملت و مملکت را در این نهضت ملی میدانند شخص محترم عالی را هم که یک عنصر وطنخواه ملی میدانم برای عضویت و مشارکت این جنبش اسلامی خواهان و دعوت مینماید. خزعل.» (اسناد مؤسسه مطالعات ...، پ ۱-۱۶، صص ۱۰۸ و ۱۰۹).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۲۰۲ و ۲۰۳. محمود آیرم پاسخ داد که پیامی از طرف شیخ خزعل برای او نیامده است. وی افزود برای مقابله با اقدامات شیخ خزعل ، شیخ عبدالحسن خان [= عبدالحسین خان] را برای مقابله با شیخ آماده و اعراب نیز برای رویارویی با شیخ خزعل تحریک میشوند. (همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۰۵).

۶- همان، پ ۱-۱۶، صص ۱۰۶ و ۱۰۷.

۷- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۳۸.

۸- همان، پ ۸، صص ۳۴۳ و ۳۴۴.

۹- همان، پ ۱۵، ص ۶۴.

۱۰- همان، پ ۸، ص ۳۵۴.

۱۱- همان، پ ۵، ص ۲۸۶.

«چنانچه وسایل حرکت این چند نفر هم تهیه شود بیش از پیش باعث امتنان» است.(۱)

 تلگرام حسیناآقا عظیمی درباره اوضاع خوزستان

سلطان حسیناآقا عظیمی، از صاحب منصبان ارشد شوشتر، امروز در تلگرامی به فرمانده قشون جنوب، محمود آیرم، اوضاع خوزستان را تاریک توصیف کرد. او نوشت که فرمانده قوای خوزستان، نایب سرهنگ رضاقلی خان به ناصری رفته و طرف شیخ خزعل را گرفته است. نظامیان شوشتر از نظر پول در مضیقه هستند و طلبکاران مطالبه طلب خود را میکنند. وی افزود: «خزعل تا شش فرسخی [شوشتر] رسیده و اهالی را بر علیه دولت تحریک میکنند. اگر وجه نرسد افراد گرسنه خواهند بود.»(۲)

 پنجشنبه

۲۶ شهریور ۱۳۰۳

۱۸ سپتامبر ۱۹۲۴

۱۸ صفر ۱۳۴۳

 تشکیل مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی، پیش از ظهر امروز تشکیل جلسه داد. در ابتدا، دامغانی از مصائبی که وهابیها در طائف و مکه پدید آوردهاند سخنانی ایراد کرد و با اشاره به دادخواهی مسلمانان آن منطقه گفت که وهابیها معتقد به دینی نیستند و پیامبر آنها شیخ آنهاست. چند سال پیش هم به بینالنهرین حمله کردند. آنها مخصوصاً با مقابر ائمه ضدیت دارند و اخیراً قبر ابنعباس را خراب کردهاند. وی مراتب همدردی مجلس شورای ملی را با مسلمانان طائف و مکه اعلام نمود. مجلس در ادامه به چند لایحه رسیدگی کرد.(۳)

 دستور دستگیری فرمانده قوای خوزستان

رضا خان امروز با ارسال دو تلگرام جداگانه به امرای لشکر غرب و جنوب گفت که نایب سرهنگ رضاقلی خان، فرمانده قوای خوزستان، تمرد و یاغیگری خود را ثابت کرده و با ارسال تلگرام هایی به مجلس شورای ملی(۴) و سایر مراکز [آشکارا برای ساقط کردن دولت وارد عمل شده است.] وی از این دو امیرلشکر خواست هر چه زودتر قوای خوزستان را به عهده صاحب منصب ارشد آن قسمت واگذار و نایب سرهنگ رضاقلی خان را دستگیر کنند.(۵)

 اختلال در تلگرام های ارسالی

در پی دستور رضا خان جهت تعیین فرمانده جدید برای قوای خوزستان و دستگیری نایب سرهنگ رضاقلی خان، محمود

آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز پاسخ داد که «کلیه مخابرات با شوشتر [محل تمرکز قشون] از مرکز اهواز عبور مینماید و تمام تلگراف خانه های آن نقاط را متمردین متصرف و سانسور میکنند.» محمود آیرم افزود که ارسال تلگرام برای تعیین صاحب منصب جدید تقریباً امکانپذیر نیست، اما اقدام شده است.(۶)

 تأکید شیخ خزعل به رساندن تلگرام های ارسالی به احمدشاه

در سانسور مخابرات که توسط لشکر جنوب اعمال میشود، به وزارت جنگ اطلاع داده شد که شیخ خزعل امروز با ارسال تلگرامی به سفارت ایران در پاریس درخواست کرده، تلگرام های قبلی هر چه زودتر به اطلاع احمدشاه برسد. «متمنی است به قید فوریت تلگرافات معروضه را به خاک پای اقدس تقدیم فرمایند.»(۷)

 ناباوری امیرلشکر غرب از پیوستن فرمانده قشون خوزستان به شیخ خزعل

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امشب در پاسخ به دستور رضا خان نسبت به برکناری نایب سرهنگ رضاقلی خان و دستگیری او، گفت که یا شیخ خزعل او را دستگیر کرده یا توانسته

۱- همان، پ ۱۲، ص ۳۴. وزارت جنگ در پاسخ به سفارت آلمان نوشت که دستور های لازم در این مورد ابلاغ شده است. (همان، پ ۱۲، ص ۳۳).

۲- همان، پ ۲-۱۶، ص ۴۷۹. محمود آیرم میترسید این تلگرام جعلی باشد و نمیتوانست یقین کند که از میان سانسور حاکم بر تلگراف خانه ها عبور کرده باشد. اما رضا خان به او گفت که بعید است تلگرام جعلی باشد، برایش پول بفرستید. (همان، پ ۲-۱۶، ص ۴۷۸).

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۶، ص ۱.

۴- تاریخ تلگرام نایب سرهنگ رضاقلی خان به مجلس شورای ملی نامعلوم است اما متن آن در دست است که میخوانید: «از اهواز به طهران. توسط سفارت معظم دولت علّیه اسلامیه ترکیه مقیم طهران دامت شوکته. ساحت مجلس مقدس شورای ملی شید الله ارکانه. البته خاطر محترم آن ذات شریف از مدلول تلگراف مورخه نوزدهم سنبله حضرت آقای شیخ خزعل خان سرداراقدس رئیس محترم (کمیته قیام سعادت) دامت شوکته مستحضر شده و بدیهی است نیات بیآلایش و وطنپرستانه معظمله و معتمدینی را که صرفاً روی حفظ اصول اسلامیت و قانون مقدس اساسی و مشروطیت است تقدیس و تقدیر خواهند فرمود. اینک بنده هم به نوبه خود و اکتفا به همان دلایل متقن که عملیات (رضا خان سردارسپه) را مخالف قانون اساسی و مذهب مقدس اسلام سنجیده است در قسمت تصدی قوای نظام و امنیه این حدود که مطابق اصل (پنجاهم قانون محترم اساسی فرموده) کل قوای برّی و بحری را مختص ذات اقدس شاهانه مسجل و مقرر داشته است (شخص رضا خان سردارسپه را) متخطی به قانون اساسی و غاصب مقام فرمانده قوای ایران شناخته و لزوماً اطاعت اوامر او را در حدود لشکری غیره صرف تمرد قانونی و عدم انقیاد به مقام فرمانده حقیقی قشون مملکت مشروطه که فقط ذات شاهانه است مختص اشغال آن مقام منیع است عصیان غیرقابل جبران میداند. لهذا تا ورود موکب مسعود ملوکانه که عنقریب مقدم شاهانهاش عالم اسلام و آزادی ایران را مستحضر و به التزام رکاب فرمانده حقیقی مفتخر خواهد بود، صرفاً نسبت به پیشگاه بندگان اقدس (ولایت عهد روحنا

فـداه) که قائممقـام ذات شاهانه است خود را یک نفر سـرباز مطیع دانسـته همواره اوامر والاحضـرتش را در غیاب ذات اقـدس ملوکانه به حکم سـپاهگری و وظیفهشناسـی منتظر و مترصـد خواهد بود. و نیز در پایان این بیان فقط از نقطهنظر علاقهمندی به ملیت و مملکت از مقام محترم مجلس شورای ملی درخواست دارد که غاصب زمامداری و فرماندهی را به تجاوزات غیرقانونی خود متـذکر و به وخامت اوضاع فعلی و آتیه متنبهاش فرماینـد که هر چه زودتر مقاماتی که غاصـبانه اشـغال نموده است تخلیه کرده راضـی نشود در نتیجه ادامه دادن به جنایات آزادیشکنانه خود ملت و مملکت را دچار زحمت دارد. فرمانده قوای نظامی و امنیه و سواران عشایر خوزستان سرهنگ رضاقلی.» (اسناد مؤسسه مطالعات...، پ ۱-۱۶، صص ۱۲ تا ۱۴).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، صص ۴۸۴ و ۴۸۵؛ پ ۱-۱۶، ص ۱۱.

۶- همـان، پ ۲-۱۶، ص ۴۸۳. رضـا خـان پس از دیـدن این تلگرام گفت حـال که با مخابره نمیشود، با ارسال قاصـد و حکم کتبی صاحب منصب ارشد برای فرماندهی قوای خوزستان تعیین گردد. (همان، پ ۲-۱۶، ص ۴۸۲).

۷- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۷۵. با توجه به ناتوانی قشون جنوب در دسترسـی به مخابرات خوزسـتان و قطع شدن همه ارتباطات در این زمان، سانسور و آگاهی از اقدامات مخابراتی شیخ خزعل برای لشکر جنوب محل پرسش است. مضاف بر این که شیخ میتوانست از سیم های متصل به بینالنهرین تلگرام های خود را ارسال نماید. احتمال هست که منابع خارجی [شاید انگلیس] این تلگرام های خاص را در اختیار فرمانـده لشـکر جنوب قرار میدادنـد. همچنان که در خبر دوم روز ۲۷ شهریور ملاحظه خواهید کرد، شیخ خزعل پیامها و تلگرام های خود را از طریق تلگراف خانه کمپانی نفت جنوب ارسال میکرد. (مؤلف)

او را اغفال کنـد. «سـرهنگ رضاقلی خان را کوچکتر از این میـدانم که به چنین اقـدام بزرگی برخلاف قشون مبادرت نمایـد.» امیرلشـکر غرب گفت که جاسوسـانی برای کسب اطلاعات جدیـد به خوزسـتان فرسـتاده، چرا که امکان مخابرات با آن منطقه وجود ندارد.(۱)

 احتمال تمرد نظامیان و پیوستن به شیخ خزعل

رضـا خـان از بیم تمرد نظامیان و پیوسـتن آنان به شـیخ خزعل ، امروز به امیرلشـکر جنوب دسـتور داد صاحب منصـبانی که در حـدود بهبهان و آن صـفحات مأموریت دارنـد و مورد اطمینان نیسـتند، تغییر داده، از صاحب منصـبان مطمئن و معتمد گمارده شوند.(۲) وی در تلگرام دیگری از محمود آیرم خواست، ضـمن لغو مرخصـی سـرتیپ فضل الله زاهـدی، خود او یا زاهـدی به بهبهان رفته، ریاست نظامیان آن جا را به عهده بگیرند.(۳)

 پیشنهاد های امیرلشکر غرب به رضا خان

احمـد خـان امیراحمـدی، امیرلشـکر غرب، بـا ارسـال تلگرام بلنـدی، تمرد شیخ خزعل را موضوع بیاهمیتی دانست که در برابر عظمت و اقتدار رضا خان مانند «آبگینه در هم خواهد شکست.» وی گفت که «سـردار اقدس (شـیخ خزعل) و سایر همکاران او را نالایقتر از آن میداند که بتوانند به قیامی بر علیه سعادت و ملت باستانی ایران مبادرت نمایند.» امیرلشکر غرب افزود تأکید شیخ خزعل بر بازگشت احمدشاه، نکته قابل اهمیتی است. اگر او موفق شود احمدشاه را وارد خوزسـتان بکند «کلیه لرسـتان به او» خواهنـد پیوست. وی در ادامه درخواست کرد هر چه زودتر شـریفالدوله راهی لرسـتان شود. او با مناسـباتی که با غلامرضـا خان امیرجنگ، والی پشـتکوه، دارد میتواند از اتحاد والی با شـیخ خزعل جلوگیری کند. احمد خان امیراحمدی با اشاره به این که مأموریت حسـینقلی خان حاکم پیشـین قصرشـیرین برای عزیمت به پشتکوه و جلبنظر والی ناتمام مانده، گفت که مأموریت جدید شریفالدوله میتواند مفید باشد؛ و اگر با این پیشنهاد موافقت نگردد، اجازه حرکت قوای این لشکر به پشتکوه صادر شود. وی تأکید کرد به هر نحوی که شده از اتحاد شـیخ خزعل و والی پشتکوه باید جلوگیری کرد. وی در پایان از رضا خان پرسید که در پاسخ خود به پیام شیخ خزعل ، چگونه از احمدشاه یاد کند؟(۴)

 بودجهنویسی سال ۱۳۰۳

پس از مشـخص شدن ناکارآمدی بودجه سال ۱۳۰۳، به ویژه کسـری های چشمگیری که داشت و نتوانست در مجلس شورای ملی طرح شود، دولت طرح آن را پس گرفت. امروز وزیر فوایـد عـامه، در ششـمین مـاه از سال، شـروع به بودجهنویسـی کرد. روزنامه ایران نوشت که تا چند روز دیگر بودجه نوشته شده توسط وزیر تحویل دولت میشود.(۵)

 خبر ورود آدمیرال ریچمُند به ایران

سفـارت انگلیس امروز بـا ارسـال نامه محرمان های به وزیر امور خارجه، نوشت که «فرمانـده کل اسـکادران هنـد شـرقی، ویرا

آدمیرال ریچمُند» با کشتی «چاتام» برای مأموریتی به «خلیج فارس» میآید. او ۲۷ اکتبر آینده وارد بوشهر میشود و ۳۱ همان ماه به محمره (خرمشهر) میرود. احتمال دارد آدمیرال به دیگر بنادر ایران هم سر بزند. در این نامه آمده است که دیگر کشتی های انگلیس به نام های Cairo (قاهره) و کلمبو در ماه نوامبر به خلیج فارس خواهند آمد، ولی هنوز مسیر آنها روشن نیست. «ممنون خواهم بود که به مأمورین محلی مربوطه دستورالعملی صادر شود که برای امیرالبحر معظمله و فرماندهان جهازات دیگر... همهگونه تسهیلات معموله... را فراهم نمایند.»(۶)

 استنکاف سفارت روس از برنامه وزارت معارف

سفارت روسیه امروز با فرستادن نام های به وزارت امور خارجه، نوشت که مجبور نیست برنامه وزارت معارف را برای مدارس ایرانی خود اجرا کند. «تدریس و تعلیم زبان فارسی که زبان دولتی ایران است، در مدارس شوروی در خاک ایران، بنابر اساس معامله متقابله لازم است، ولی تدریس و تعلیم زبان عربی و تاریخ و جغرافیای ایران به زبان فارسی غیرلازم میباشد، زیرا که در مدارس شوروی، تاریخ و جغرافیای ایران به زبان روس تدریس میشود.» در ادامه این نامه آمده است که تهدید دولت ایران به عدم اجرای این مورد موجب بروز اشکالاتی در عملیات مدرسه [روسی] غازیان خواهد شد و «نمیتواند به هیچوجه [پذیرفته شود]... زیرا که این فقره، مدارس ایرانی را در خاک اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی دچار همین وضعیت خواهد کرد.»(۷)

 ادامه دخالت های حاکم نظامی کرمانشاه

مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، که چند روزی است وارد کرمانشاه شده، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان یادآور شد که سرتیپ احمد خان، حاکم نظامی کرمانشاه [با این که دستور دارد اداره شهر را به من واگذارد] اما از دخالت در امور حکومتی و قضائی خودداری نمیکند. مجللالدوله افزود که از ابقاء یا انحلال حکومت نظامی بیخبرم. «استدعا مینماید به صدور دستور جامع امر فرمایند که وظایف فدوی و رئیس تیپ هم تفکیک، و هر آینه حکومت نظامی منحل است، اعلان انحلال منتشر والّا بر طبق دستور مطاعه به مقررات آن عمل نماید.»(۸)

 استقبال رسمی از سیمیتقو

بر اساس گزارش های رسیده سیمیتقو که وارد شهر وان ترکیه شده بود، امروز خارج شد. هنگام ورود سیمیتقو به وان، سران عشایر سرحدی ترکیه با موزیک از او استقبال کردند. والی وان نیز با اعطای سمت عشایری به سیمیتقو، قرار بود در هنگام مراجعت او از وان، نیروی نظامی با اسلحه های سنگین در اختیار او قرار دهد تا راهی رواندوز شود.(۹)

 نامه برخی مشایخ عرب به آیت الله نایینی

امروز نام های به آیت الله محمدحسین نایینی از طرف برخی از رؤسای عشایر و مشایخ عرب فرستاده شد که در آن آمده بود شیخ خزعل مشغول خرید اتومبیل های مختلف و تدارک اسلحه و مهمات و جمعآوری آذوقه است. «چند جا را محل تجمع قوا قرار داده و هر قسم وسایل نقلیه به دست میآید مال هر کس باشد تصرف مینماید و یک نفر را هم با نود هزار روپیه معین کرده به بینالنهرین بیاید که در کربلا و نجف، وسایل همراه نمودن علما را فراهم نماید.»(۱۰)

□ درگیری با سارقان گله های گوسفند

به گزارش فرمانده قوای ماکو دیروز عصر ۶۰۰ رأس گوسفند از طایفه قندکانلو در بین کوه های دربند و بازرگان توسط دزدان

۱- همان، پ ۱-۱۶، صص ۱۵۵ تا ۱۵۷.

۲- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۷۴.

۳- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۳۶.

۴- همان، پ ۱-۱۶، صص ۱۸۳ تا ۱۸۶.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۶، ص ۱.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۰-۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

۷- همان، ۵-۴۶-۳۳-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۶۱ و ۶۲. رضا خان در پاسخ گفت که پیشنهاد انحلال حکومت نظامی توسط امیرلشکر غرب پذیرفته و ابلاغ شده است. (همان، پ ۱۵، ص ۶۰).

۹- همان، پ ۱۲، ص ۴۸۴.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵۹-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

ترکیه ای به سرقت رفت. صاحب ان اغنام با مأموران پست نظامی سارقان را تعقیب کرده، امروز صبح در نزدیکی آرارات با آنها مصادف شده و پس از یک ساعت درگیری و تیراندازی همه رمه های دزدیده شده مسترد گردید. این گزارش میافزاید حدود ۲۰ گوسفند در تیراندازیها تلف شدند. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب با ارسال این گزارش به رضا خان نوشت که قرار بود کمیسیون مرزی میان ایران و ترکیه برگزار شود و به این حوادث رسیدگی کند، اما تاکنون تشکیل نشده است.(۱)

 تیراندازی نظامیان مرزی ایران به طرف روسها

نمایندگی کنسولگری شوروی در درجز و کلات به وزارت امور خارجه ایران اعتراض کرد که نظامیان سرحدی ایران نه تنها در کار قاچاق هستند، بلکه اخیراً به طرف مأموران روسی نیز تیراندازی کردهاند. اخیراً زائرانی که گروه گروه قاچاق از مرز عبور میکنند، وقتی توسط مأموران شوروی در ناحیه ارتق ممانعت به عمل میآید، هفت نظامی ایرانی از پست میرقلعه به خاک روس داخل شده، مانع از بردن زائران به پست نظامی شوروی میشوند و بنای تیراندازی به سوی مأموران روسی میگذارند. در این نامه ضمن اعتراض آمده است که ادامه این وضعیت نتایج وخیمی در پی خواهد داشت.(۲)

 بیگناهی سلطان فتح الله خان بهنام در قتل ایمبری

مستنطق و عضو محکمه فوقالعاده نظامی، امروز با ارسال نام های به دیوانبیگی این محکمه، با شرح حوادث مرتبط با سلطان فتح الله خان بهنام، رئیس کمیساریای ناحیه ۱۰، نوشت که مطابق تحقیقات به عمل آمده، تقصیری متوجه مشارالیه نیست و نمیتوان او را مقصر دانست؛ «غیر از این که لازم بود استعمال اسلحه کرده و تهیه اسلحه نماید و نکرده است.» این نتیجهگیری به مذاق دیوانبیگی خوش نیامد و گفت چون «در اجرای وظیفه سستی و در استعمال اسلحه قصور ورزیده، قویاً مقصر میباشد.»(۳) وی متعاقباً با ارسال نام های به رئیس محکمه فوقالعاده نظامی خواستار مجازات سلطان فتح الله خان بهنام شد.(۴)

 صدور حکم برای غلامرضا خان

محکمه فوقالعاده نظامی امروز غلامرضا خان، وکیل دوم گروهان مسلسل از گردان سوم فوج گارد رضاپور وابسته به تیپ تیرانداز عراق را به پنج ماه حبس و اخراج از خدمت محکوم کرد. جرم این نظامی ۲۰ ساله که به آن اقرار نکرد، حواله دادن شمشیر به سر ماژور ایمبری بوده است.(۵)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۳۱۰ و ۳۱۱.

۲- همان، پ ۲۵، صص ۱۰۶ تا ۱۰۸. موضوع وقتی که به لشکر شرق منعکس شد، تکذیب کرد. (همان، پ ۲۵، ص ۱۰۳).

۳- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۴۳۴۱، ص ۴۰.

۴- همان، ص ۵۶.

۵- همان، ص ۳۳.

 جمعه

۲۷ شهریور ۱۳۰۳

۱۹ سپتامبر ۱۹۲۴

۱۹ صفر ۱۳۴۳

 مذاکره رضا خان با انگلیس درباره حوادث خوزستان

رضا خان امروز در پاسخ به پیشنهاد های امیرلشکر غرب درباره جلوگیری از اتحاد شیخ خزعل با غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، و چگونگی پاسخ به شیخ خزعل (ر.ک: ۲۶ شهریور) گفت که هماینک با اولیای دولت انگلیس مشغول مذاکره هستیم که قضیه را به صلح و مسالمت به پایان ببریم، اما چنانچه نشد نقشه پیشنهادی شما پذیرفته خواهد شد. رضا خان به امیرلشکر غرب گفت که پاسخ شیخ خزعل را رمزاً اطلاع دهید تا ببینم؛ و در آن اشاره کنید که بین شاه و فرماندهی کل قوا ضدیت و مباینتی نیست. (شیخ خزعل در پیام های متعدد خود به مسئولان و مراکز، تأکید میکرد که فرماندهی کل قوا طبق قانون از آن احمدشاه است و رضا خان آن را غصب کرده است.) رضا خان در پایان گفت که «این پیشآمد [شیخ خزعل] به دستور کامل انگلیسها اجرا و مقصود آنها نیز این است که قشون از شوشتر و دزفول تجاوز ننماید [و به طرف اهواز نرود] لذا نباید به این قضیه چندان اهمیتی داد. شریفالدوله را هم احضار و تکلیف خواهد شد که [به طرف خرمآباد] حرکت نماید.»(۱)

 پیام های پیاپی شیخ خزعل

امیرلشکر جنوب، امروز اطلاع داد که شیخ خزعل از طریق تلگراف خانه کمپانی نفت جنوب به همه افرادی که منشأ نفوذ هستند «از قبیل حجتالاسلامها، آخوند های معلومالحال ولایات مانند حاجآقانور الله و همچنین متنفذین محلی از قبیل قوامالملک» و برخی از صاحب منصبان نظامی پیام فرستاده و آنان را به همراهی خود فراخوانده است. «تاکنون تا حدی که مقدور بوده برای حفظ صاحب منصبان از تأثیر دسایس معروضه و آشنا نمودن آنها به رویه غارتگری دیرینه و تمرد و بیعلاقهگی خزعل به مملکت و این که عنوان شاهپرستی و قانون اساسی را فقط وسیل های برای مقاصد ننگین اختیار نموده است، تعلیمات لازمه صادر شده» است.(۲)

 دستور دستگیری فرمانده قوای خوزستان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز به رضا خان اطلاع داد که جاسوسانی را برای اطلاع از وضع خوزستان گسیل کرده است؛ و نیز به سلطان حسین خان عظیمی صاحب منصب ارشد قوای خوزستان دستور دادهام اگر بتواند نایب سرهنگ رضاقلی خان، فرمانده متمرد قوای خوزستان را دستگیر کرده، خود، فرماندهی را به عهده بگیرد.(۳) (ر.ک: ۲۶ شهریور)

□ اطمینان امیرلشکر جنوب از فرماندهان نظامی بهبهان

در پی دستور رضا خان به محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، مبنی بر تعویض نظامیانی که احتمال میدهد به دعوت شیخ خزعل پاسخ مثبت دهند، وی امشب در تلگرامی خطاب به وزیر جنگ خبر داد که یاور امان الله خان برادر دکتر عزیز الله خان، فرمانده قوای بهبهان، شخص مطمئنی است، چرا که پیش از این امیرمجاهد و نایب سرهنگ رضاقلی خان او را دعوت به همراهی با خود کرده بودند، ولی وی آنها را مأیوس کرده است. محمود آیرم افزود که برای ختم غائله شیخ خزعل باید از قوای محلی و عشایر عرب مخالف، بهره گرفت و شیخ را سرکوب کرد. وی افزود این موضوع را به اطلاع قوای بهبهان رساندهام.(۴)

□ مخابره حضوری امیرلشکر غرب با نایب سرهنگ رضاقلی خان

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز به رضا خان اطلاع داد که موفق شده است با تلگرام های حضوری از منویات نایب سرهنگ رضاقلی خان آگاه شود. وی متن سه تلگرام فرمانده قوای خوزستان را به ضمیمه برای رضا خان فرستاد. در این تلگرامها نایب سرهنگ رضاقلی خان اذعان میکند که کمیته قیام سعادت با انتشار مرامنامه در تمام صفحات جنوب همه را برای پیوستن به شیخ خزعل دعوت کرده و نیرو های زیادی از سوار و پیاده با تجهیزات اعم از لُر، بختیاری، کهگیلوی های و پشتکوهی در این جا گرد آمدهاند. تلگرام های فراوانی نیز به خارج از کشور ارسال شده و قرار است احمدشاه به زودی وارد شود. نایب سرهنگ رضاقلی خان میگوید: «اقدامات این جمعیت بر علیه نظامیان ایران نیست، فقط از فجایع اخیره که نسبت آن به آقای سردارسپه میدهند، نهضتی کرده و اجرای کامل قانون اساسی را و آزادی افکار عمومی و اعاده ذات اقدس شاهنشاهی را آمال خود میدانند.» امیرلشکر غرب پس از دریافت نظرات نایب سرهنگ رضاقلی خان یقین کرد که وی در شمار مخالفان رضا خان درآمده، از این رو افزود که بر اساس اطلاعات، قوای متحده شیخ خزعل آماده حمله به بهبهان هستند و بعد از آن نوبت لرستان است. «اجازه فرمایند به وسیله طیاره یا اتومبیل به حضور مبارک شرفیاب شده و پس از استحضار از نقشه» مرکز به لرستان بازگردم.(۵)

□ استعداد نیرو های شیخ خزعل در زیدون

امروز سالارخبیر، رئیس تلگراف خانه خوزستان، با ارسال تلگرامی به امیرلشکر غرب،(۶)۶ استعداد قوای شیخ خزعل را در نزدیکی بهبهان چنین توصیف کرد: «مرتباً از اطراف، سوار و پیاده عرب و لُر سگوند و غیره به ناصری وارد و میگویند عده کثیری سواره و پیاده عرب در زیدون، سرحد بهبهان، جمع شدهاند و عد های از بختیاری و کهگیلویه و غیره نیز به ریاست امیرمجاهد و سالارارفع بین رامهرمز و بهبهان تجمع نمودهاند. و نیز میگویند هشت عراده توپ، شانزده شصت تیر و یک اتومبیل سپردار و پنجاه دستگاه موتور سواری از محمره وارد نمودهاند.»(۷)

□ لاپوشانی رضا خان

در پی آگاهی رضا خان از تأکید شیخ خزعل بر تمرد رضا خان علیه احمدشاه و غصب منصب فرماندهی کل قوا و شکستن

قانون اساسی، و نیز جایگاهی که احمدشاه هنوز میان صاحب منصبان نظامی و نیرو های آنها دارد، وی امروز خطاب به امرای لشکر غرب و جنوب نوشت: «تبلیغات و اقداماتی که از طرف پار های اشخاص به اسم شاه میشود به هیچوجه از ناحیه شاه ناشی نیست؛ چه بین شاه و اینجانب مباینت و ضدیتی وجود ندارد. این نقش های است که به دست خارجیها ریخته شده و باید ن هایت مراقبت را به عمل آورد که زودتر مرتفع گردد.»(۸) احمدشاه، سال گذشته با توطئه ها و تهدید های رضا خان مجبور به ترک ایران شد.

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۱۸۱ و ۱۸۲.

۲- همان، پ ۱-۱۶، صص ۱۰۳ و ۱۰۴.

۳- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۰.

۴- همان، پ ۱-۱۶، صص ۱۷۲ و ۱۷۳.

۵- همان، پ ۱-۱۶، صص ۱۴۹ تا ۱۵۴. رضا خان با سفر امیرلشکر غرب به تهران موافقت کرد و دستور داد پیش از حرکت با اتومبیل «والی پشتکوه و نظرعلی خان امیراشرف را در غیاب خودتان مستظهر و امیدوار نگاه دارید.» (همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۴۸). رضا خان از این طریق میخواست حرکتی علیه دولت مرکزی از طرف دو فرد یاد شده، در غیاب امیرلشکر غرب صورت نگیرد.

۶- به نظر میرسد ارسال این تلگرام با طراحی شیخ خزعل بوده باشد تا قدرت خود را به رخ رضا خان بکشد، چرا که تمام مخابرات خوزستان در این روزها در دست نیرو های شیخ خزعل بود. (مؤلف)

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۱۵۲.

۸- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۷۶.

 تحلیل آژانس خبرپراکنی شوروی از رخداد های خوزستان

بیسیم مسکو در خبری که امروز از تهران به دیگر نقاط مخابره کرد، با اشاره به تشکیل کمیته قیام سعادت و فعالیت های آن در چند روز اخیر نوشت که «محافل سیاسی طهران چنین تعبیر مینمایند که قیام در جنوب یک فشاری است به دولت ایران برای این که مجبور شود امتیاز نفت شمال را به کمپانی استانداردداویل واگذار نماید.» نویسنده این تحلیل که تلویحاً دست انگلیس را نیز در پشت وقایع خوزستان دخیل میداند، مینویسد: «برحسب اطلاعی که کمپانی سینکلر از آمریکا به عنوان دولت ایران داده، کمپانی مزبور اظهار داشته است که قادر نیست در عوض امتیاز نفت، استقراض برای دولت ایران بنماید.»(۱)

 ادامه سیاستورزی جریده العراق درباره خوزستان

روزنامه العراق چاپ بینالنهرین، در ادامه سیاستورزی های خود درباره خوزستان، امروز سرمقاله را به این موضوع اختصاص داد و با مستقل خواندن خوزستان از ایران به اولیای دولت ایران توصیه کرد به دنبال اصلاح احوال اقتصادی مملکت خود باشند و از خیال تعرض به همسایگان و توسعه مملکت بپرهیزند[!] جریده العراق که تحت نفوذ انگلیس منتشر میشد و با جدا خواندن خوزستان از ایران غیرمستقیم به تأیید اقدامات آتی رضا خان درباره این قطعه از خاک ایران مهر تأیید میزد، امپراتوری عثمانی را نمون های برای آینده ایران توصیف کرد که اگر به جای رسیدگی به امور داخلی به فکر توسعهطلبی باشد، گسیخته و پاره پاره خواهد شد.(۲) گفتنی است که روزنامه های طرفدار رضا خان نیز خوزستان را در معرض تجزیه از ایران توصیف میکردند که با قلعو قمع شیخ خزعل باید به دامن مملکت برمیگشت. همه این مدعیات در حالی صورت میگرفت که شیخ خزعل نه در کلام و نه در عمل اقدامی برای جدا کردن خوزستان از ایران انجام نداد و همواره خود را یکی از اتباع ایرانخواه و وطنپرست مینامید.

 تفتیش از خلبان فرانسوی

ارفعالملک، نماینده وزارت جنگ در بوشهر، امروز اطلاع داد که در دیدار با کنسول فرانسه، به من گفته شد که اگر ایران از عملکرد «برو» خلبان فرانسوی ناراضی است، او را عوض کنند. این خبر را یک خلبان فرانسوی که از پاریس به سوی ترکیه پرواز میکرد به کنسول فرانسه داده است.(۳)

 لباس زمستانی برای نیرو های لشکر غرب

رئیس ارکان حرب لشکر غرب امروز با ارائه آمار نیرو های این لشکر، در مجموع ۵۵۰۰ لباس زمستانی برای آنان تقاضا کرد: ۳۴۲۱ نفر پیاده، ۸۹۴ سوار، ۳۶۲ نیروی توپ خانه، ۳۵۴ نیروی مسلسل، ۱۴۱ نفر نقلیه، ۹۸ نفر موزیک، ۷۳ نفر پنجاه تیر، ۶۷ نفر صحیه، ۴۶ نفر مهندسی، ۴۰ نفر بیطاری، ۴ نفر قلمی.(۴)

 آبله حیوانی در آمل

بیماری آبله از گله های گوسفند اطراف شهر آمل تلفات میگیرد. روزنامه ایران در شماره امروز خود با چاپ این خبر نوشت که از آمل تقاضای ارسال سِرُم شده تا از تلفات بیشتری جلوگیری شود.(۵)

 تیراندازی در مرز ایران و شوروی

امشب چند تن از ترکمن های روس پس از دزدیدن ۶ رأس الاغ و دو نفر شتر در ناحیه سرخس، به خاک روسیه فرار کردند. آنها سه گله گوسفند هم با خود بردند. نظامیان در تعقیب آنان به مرز رسیده و آن جا سه ساعت تیراندازی میان طرفین انجام شد اما موفق به عودت گوسفندها نشدند.(۶)

 تایمز هندوستان و لوله های نفت انگلیس

نشریه تایمز هندوستان در شماره امروز خود با درج مقال های درباره اوضاع خوزستان و اختلافی که میان شیخ خزعل و دولت پیش آمده، نوشت که «هرگاه لوله های کمپانی نفت ایران و انگلیس از خاک شیخ نمیگذشت و حفاظت آنها را عهده‌دار نبود این اختلاف و نزاع اهمیتی نداشت و لهذا در صورتی که مقام سرپرستی شیخ در معرض مخاطره واقع گردد، لازم است دولت انگلیس موقعیت و اوضاع را تحت توجه و مراقبت قرار دهد.»(۷)

(تصویر) روزنامه العراق

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۴۹ و ۴۹-۳-۵۲-۱۳۰۳.

۲- همان، ۲۳۷ و ۲۳۶-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۴۳.

۴- همان، پ ۱۵، ص ۲۶۶.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۶، ص ۱.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۱۷۱.

۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۱۶۸۳۳، صص ۲ تا ۵.

 شنبه

۲۸ شهریور ۱۳۰۳

۲۰ سپتامبر ۱۹۲۴

۲۰ صفر ۱۳۴۳

 تعطیلی وزارت خانه ها و دوایر دولتی

امروز مصادف با اربعین شهادت امام حسین(ع)، وزارت خانه ها و دوایر دولتی تعطیل بود.(۱)

 پیشبینی سرداراسعد از آینده شیخ خزعل

جعفرقلی خان بختیاری، سرداراسعد، وزیر پست و تلگراف کابینه رضا خان، در یادداشت های امروز خود با اشاره به بحران پیش آمده در خوزستان نوشت که «گمان ندارم انگلیسها بگذارند طرف عربستان (خوزستان) جنگ شروع شود. چون اولاً تجارت آنها خواهد خوابید، دوماً خطر نفت به قسمی است که امروز تمام عملیات انگلیس در بینالنهرین به واسطه نفت جنوب است. اگر بخوابد تمام کار های انگلیس در بینالنهرین خواهد خوابید. پس امکان ندارد جنگ بشود. البته شیخ خزعل تسلیم خواهد شد.»(۲)

 پاسخ امیرلشکر غرب به شیخ خزعل

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز پاسخی را که برای شیخ خزعل آماده کرده بود برای رضا خان فرستاد تا آن را تأیید کند. این متن در جواب دعوت شیخ خزعل از امیرلشکر غرب برای پیوستن به کمیته قیام سعادت تنظیم شد. در بخشی از این متن توصیفی و گاه حماسی آمده است: «شما به نام اسلامیت من و لشکر غرب را به مساعدت با این جمعیت جنایتکار [= کمیته قیام سعادت] که منشأ و مبنای آن بر هر کودکی واضح و مبرهن است دعوت مینمایید، غافل از این که خدمت به اسلام و فداکاری در راه مملکت همان طریقه است که امروزه ما پیش گرفت هایم و میپیماییم؛ زیراحضرت اشرف سردارسپه را فرستاد های میدانیم از درگاه احدیت و برگزیده میشماریم از طرف حضرت ختمی مرتبت که برای نجات این مملکت کهنسال و ملت نجیب ایران و حفظ مذهب مقدس اسلام از راه عطوفت از خزانه غیبی اعطا گردیده» است.(۳)

 اعتراض سفارت آمریکا به تنبیه نایب نعمت الله خان

سفارت آمریکا امروز با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه نسبت به اقدامات تنبیهی محکمه نظامی علیه نایب نعمت الله خان که برای تحقیق درباره قتل ماژور ایمبری تشکیل شده اعتراض کرد. در این یادداشت آمده است که دولت آمریکا هر

چند اجازه دخالت در امور داخلی ایران را به خود نمیدهد اما دستگیری، تنزل رتبه و تبعید نایب نعمت الله خان، عضو کمیسیون تحقیق نظمیه، قابل قبول نیست؛ چرا که شهادت شاهدان نباید موجب تعقیب آنها شود. «با کمال تأسف مجبورم به استحضار خاطر آن جناب برساند که اطلاعی که در این موضوع به سفارت رسیده، از منابع موثقه حاصل شده و مضمون آن اطلاع این است که تنزل رتبه و مجازات این صاحب منصب در نتیجه مستقیم دلایل و اماراتی بوده که مشارالیه تحصیل نموده و ضمیمه راپرت کمیته تحقیق نموده و به علت آن دلایل، این طور عقیده میرود که شرکت نظامیان در تهاجمی که منجر به قتل ماژور ایمبری گشته، محقق میشده است.» شارژدافر سفارت آمریکا در پایان افزود که روش محکمه نظامی برای رسیدن به حقیقت قتل ماژور ایمبری با توجه به آن چه در حق نایب نعمت الله خان روا میشود با مشکل مواجه خواهد شد و دیگران مشهودات خود را برای ارائه به محکمه ارائه نخواهند کرد.(۴)

 درخواست سفارت انگلیس برای تحدید مساعدت های رؤسای کرد به شیخ محمود

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس در تهران، امروز با ارسال نام های به رضا خان با اشاره به اطلاعات رسیده از مأمور عالی انگلستان مقیم بغداد، نوشت که محمود خان دزلی و محمد رشیدبیك اورمانی در حال کمکرسانی به شیخ محمود هستند. «چون منزل رؤسای فوقالذکر در خاك ایران است برای دولت عراق میسر نمیشود که اقدامات مؤثره بر علیه آنها بنماید.» آوی از رضا خان خواست به هر

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۶، ص ۱.

۲- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۳۴.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۱۴۰ تا ۱۴۷.

۴- همان، پ ۱۰، صص ۱۰۶ تا ۱۰۹. وزارت امور خارجه این یادداشت را به وزارت جنگ فرستاد و وزارت جنگ در پاسخ ضمن گلایه از دخالت آمریکا در امور محکمه نظامی نوشت که دستگیری نایب نعمت الله خان، ربطی به موضوع قتل ندارد و اقدامات خارج از وظیفه موجب توقیف او بوده است. (همان، پ ۱۰، صص ۱۰۳ و ۱۰۴).

نحوی که مناسب میداند محمود خان دزلی و محمد رشیدبیک را با نیرو های خود به ایران فراخواند و دستور دستگیری آنها را بدهد؛ چرا که «وضع شیخ متزلزل است و اگر از خارج کمکی به مشارالیه نرسد، مأمور عالی انگلیس امیدوار است کار او ... به زودی به طوری که مفید به حال دولت ایران و دولت عراق بوده باشد خاتمه پیدا نماید.»(۱) رضا خان نیز در پاسخ گفت: «همانطور که تقاضا فرموده بودید دستورات لازمه به امیرلشکر غرب صادر گردید.»(۲)

 رسیدن اردوی اعزامی از تهران به شاهرود

در پی پیام هایی که از به خطر افتادن شاهرود توسط ترکمنها به مرکز رسیده بود، دستور داده شده بود یک اردوی آماده نظامی از تهران با خودرو خود را به شاهرود برساند. امروز ساعت ۴ عصر این اردو به شاهرود رسید.(۳)

 درخواست دستگیری لطیف خان شهرکی

رئیس ارکان حرب لشکر جنوب امروز به وزارت جنگ اطلاع داد لطیف خان شهرکی از طرف خوانین بختیاری برای مذاکره با صمصامالسلطنه و سردار جنگ عازم تهران است. دستگیری و تفتیش او برای آگاهی از مقاصد خوانین ضروری است.(۴)

 مبارزه پنهانی با اقدامات شوروی در تبریز و ارومیه

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز با ارسال نام های به رضا خان از اقدامات سرکنسول شوروی در تبریز، دبسون، نوشت و خبر داد که کمیت های از جوانان ارامنه برای پیشرفت مقاصد خود تشکیل داده که نام اعضای آن را محرمانه کشف کرده به ضمیمه است. در ارومیه نیز کنسول شوروی ظاهراً در حال جمع کردن اعانه از اتباع خود برای تأسیس قرائت خانه است؛ و در واقع از بودجه خودشان در صدد تأسیس آن هستند. روسها در تبریز کلوپ و قرائت خانه دارند. طهماسبی نوشت که تاکنون محرمانه از پیشرفت مقاصد آنها جلوگیری شده و به ویژه ارتباط روسها با اهالی کاملاً مختل است. وی تأکید کرد این رویه همچنان ادامه خواهد داشت.(۵)

 درگذشت میرزاحسین خان صبا

میرزاحسین خان صبا، مدیر جریده ستاره ایران، امروز بر اثر عارضه قلبی درگذشت. وی روزنامهنگاری را با خبرنگاری روزنامه ایرانو آغاز کرد. روزنامه کوشش با درج این خبر نوشت که صبا چندی بعد به مدیریت روزنامه نیمه رسمی آفتاب منصوب شد و در ن هایت روزنامه ستاره ایران را بنیان نهاد. این منبع میافزاید که میرزاحسین خان صبا پسی از ۱۸ سال کار مطبوعاتی، آن چه باقی گذاشت مبلغ مهمی قرض بود.(۶)

(تصویر) سفارت انگلیس

 یکشنبه

۲۹ شهریور ۱۳۰۳

۲۱ سپتامبر ۱۹۲۴

۲۱ صفر ۱۳۴۳

 بیاهمیت خواندن وقایع خوزستان

پس از تلگرام های امیرلشکر جنوب به رضا خان مبنی بر کسب تکلیف در قبال قضیه شیخ خزعل و نگرانی هایی که در پس آن دیده میشد، (ر.ک: ۲۷ شهریور) رضا خان امروز به محمود آیرم گفت که «قضیه چندان قابل اهمیت نبوده و به هیچوجه نبایستی از وقوع این پیشآمد متزلزل بود. شاه را هم که متمردین دستآویز خود قرار دادهاند ابداً اطلاع و مداخلاتی در این قضایا ندارد، لازم است در مقابل این اظهارات بیاساس حس تنفری [در میان اعضای قشون] ایجاد نمایید. علیالعجاله در مرکز با مأمورین انگلیس مشغول مذاکراتی برای رفع غائله هستیم. در صورتی که منتج به نتیجه نشده و با مسالمت رفع... نگردد و مسئله صورت جدی به خود بگیرد، باز هم دارای اهمیت نخواهد بود.» رضا خان در پایان همه آن دسته از صاحب منصبان را که در این قضیه تغییراتی به نفع شیخ خزعل از خود نشان دهند تهدید به نابودی کرد.(۷)

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، که امروز خواستار مطلع شدن از نقشه وزارت جنگ برای چگونگی قلعو قمع شیخ خزعل شده

۱- همان، پ ۲۰، صص ۱۷۰ و ۱۷۱.

۲- همان، پ ۲۰، ص ۱۶۹.

۳- همان، پ ۸، ص ۳۳۷.

۴- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۵۸.

۵- همان، پ ۵، ص ۲۸۴.

۶- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۸۵، ص ۱.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۱۰۱ و ۱۰۲. این خبر از آن جهت حائز اهمیت است که رضا خان در چند روز اخیر رایزنی های فراوانی با سفارت انگلیس انجام داده و اگر به مقام ارشد نظامی خود اطمینان میدهد که قضیه شیخ خزعل اهمیتی ندارد و اگر وضع از این هم وخیمتر به نظر برسد باز اهمیتی نخواهد داشت و موضوع با مسالمت به پایان خواهد رسید، نشان از برنام های است که انگلیس از ابتدا تا انت های آن را برای رضا خان بازخوانی کرده است. و در ن هایت این موضوع با مسالمت، اما با ظاهری که برای رضا خان وجه های ملی بیاورد، به پایان میرسد؛ و در واقع شیخ خزعل قربانی سیاست جدید انگلیس برای توسعه دولت مرکزی ایران و اعمال شیو های جدید در تأمین امنیت منابع نفتی جنوب میگردد. (مؤلف)

بود، شـنید که اسـتقرار ششـصد نفر در بهبهان که قبلاً انجام شـده بود و حرکت دادن هفتصد نظامی تازه از اصـفهان به شـیراز، فعلاًـ کـافی است. به آیرم گفته شـد که شـیخ خزعـل هم نمیتوانـد در مقـام مهـاجم عمل کنـد اما اگر اجرای عملیاتی از طرف وزارت جنگ لازم باشد دستور های بعدی داده خواهد شد.(۱)

 نگرانی های کارگزار خرمشهر

کارگزار خرمشهر امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که کار کردن با موقعیت فعلی خوزستان مشکل است، اجازه دهید به تهران بیـایم. مشارالملـک، وزیر امور خـارجه در پاسـخ نوشت که وجود مأموران بیشتر در این موقع لازم است و بایـد در محل مأموریت مقیم باشند و گزارش دهند.(۲)

 انعکاس حوادث خوزستان در شام

عینالملـک هویـدا، کارپرداز ایران در شامات، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که یک هفته است روزنامه هـای محلی شام خبر میدهنـد که شـیخ خزعل «اعلان مجزا شـدن از دولت ایران کرده،خود را به سـلطنت مسـتقل معرفی نموده است و اعلاـم [= پرچم هـای] ایران را پایین آورده و بیرق های عربی برافراشـته است.» عینالملک نوشت که اطلاعی از حوادث نـدارد و از مرکز هـم خبری نرسـیده اسـت و نمیدانـد در قبـال ایـن مطـالب چه موضـعی بگیرد. وی افزود: «سـوریه چـون جزء عربستان محسوب میشود وخزعل هم چون عرب است، البته حس اعراب بر له او میشود... افسوس که به کلی بیاطلاع و تکلیف خود را نمیدانم.»(۳)

 ناتوانی حرکت ستون اعزامی به شیراز

در پی عزیمت ۳۰۰ نظامی لشکر جنوب از اصفهان به شیراز، قرار است ۴۰۰ نظامی دیگر به آنها بپیوندند اما فقدان پول مانع از حرکت نیرو هـای اعزامی جدیـد است. رئیس ارکـان حرب لشـکر جنوب امروز با اعلام این خبر به وزارت جنگ، درخواسـت کرد هر چه زودتر پول به اصفهان بفرستند.(۴)

 وظیفه قوای اعزامی از تهران به شاهرود

امروز به فرمانده نیرو های اعزامی به شاهرود دسـتور داده شد در شـهر استقرار یابند و شروع به تحقیقات محلی از موقعیت نیرو های ترکمن کنند. سـرتیپ جانمحمد خان به فرمانده اعزامی یادآور شد: «همچنین در دهات واقعه جناح چپ خود که به مراتع و صـحرای ترکمـان منتهی میشود... اکتشافـات محلی نموده، از عملیـات دشـمن و وجود آنهـا... اطلاع» دهیـد.(۵) (ر.ک: ۲۸ شهریور)

 ناکارآمدی نفرات اعزامی تیپ مستقل شمال به شاهرود

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز اطلاع داد که سرجمع پنجاه نیرو از تیپ شمال به طرف شاهرود اعزام شد و اقدام چشمگیری هم در برابر ترکمنها صورت نداد.(۶)

امیرلشکر در تلگرام های دیگری که امروز به وزارت جنگ فرستاد خبر داد که برای پس گرفتن ادوات نظامی به یغما رفته لشکر شرق در جنگ اخیر با ترکمنها با سران آنها در حال رایزنی است و بخشی از تجهیزات را پس گرفته است.(۷)

 ضرورت توجه به ترکمنصحرا

گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه رسیده است، حاکی از آن است که بیتوجهی [= ناتوانی] دولت در جلوگیری از اقدامات ترکمنها موقعیت صحرای ترکمن را به وخامت کشانده، هر اندازه زمان بگذرد بر این مشکلات افزوده خواهد شد. «اگر چه حالیه مخارج و زحمات تسکین طغیان تراکمه چندین مقابل شش ماه قبل است... معذلك حال هم اگر به فوریت چارهاندیشی بشود، خسارت آن کمتر از شش ماه بعد» خواهد بود.(۸) فرستنده این گزارش میافزاید که عثمان آخوند که به او عثمان شاه میگویند [نوعی خودمختاری برای ترکمن صحرا ایجاد کرده] خواست هایی دارد که از آن جمله است: حاکم این منطقه بدون اطلاع و صلاح او کاری در صحرا نمیتواند بکند؛ همه حقوق و وجوهاتی که دولت به نظامیان مستخدم ترکمن میدهد باید در اختیار عثمان آخوند قرار گیرد و او قدرت عزل و نصب آنها را داشته باشد(۹)

 عدلیه ارومیه در گرو ابلاغ بودجه

وزارت عدلیه امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که تأسیس عدلیه ارومیه در گرو ابلاغ بودجه سال جاری است.(۱۰)

 تقاضای امیرلشکر شمال غرب از رضا خان برای سفر به آذربایجان

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قوای آذربایجان، در تلگرامی که امروز به رضا خان فرستاد نوشت که برای «تشریففرمایی بندگان حضرت اشرف... در نظر دارم از کلیه رؤسا و بیکزادگان و از کلیه طوایف و عشایر آذربایجان» عده های را برای استقبال حاضر کنم. از فحوای تلگرام طهماسبی روشن میشود که موضوع سفر قبلاً با موافقت رضا خان مواجه شده بود. طهماسبی خواست دو هفته پیش از سفر اطلاع داده شود، افراد یادشده را از خط زنجان تا تبریز به صف کند و نیز مناسب است «دو فروند طیاره های قشونی حین تشریففرمایی به تبریز به عنوان نمایش در بالای سر اتومبیل بندگان حضرت اشرف پرواز نمایند.» فرمانده قشون آذربایجان افزود اگر مدت سفر ۱۲ روز تعیین شود، دستآورد های قشون در نقاط مرزی و شهر های آذربایجان را «به رأیالعین ملاحظه خواهند فرمود [و] طلوع نام پهلوی را که از اقصی سرحد شمال غربی آذربایجان یعنی بازرگان و امتداد آن در طول ولایات ماکو، خوی، سلماس، ارومی الی ساوجبلاغ... میباشد به وسیله اتومبیل معاینه» و مشاهده خواهند کرد.(۱۱)

 درخواست خروج خبرنگار آلمانی از تبریز

سفارت آلمان امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که کلوتسل، مخبر روزنامه برلین تاگبلات، میخواهد از تبریز به

آلمان بازگردد، اما مسئولان آنجا ممانعت میکنند. سفارت آلمان یادآور شد که کلوتسل با مخارج خود سفر میکند؛ دستور دهید اجازه خروج او داده شود.(۱۲)

 تجهیز سیمیتقو توسط دولت ترکیه

بنابر گزارش رسیده از فرمانده قوای سلماس، سیمیتقو پس از بازگشت از وان، نیرو و تجهیزات قابل توجهی در اختیار او قرار گرفته است. چهارصد نظامی تحت امر او هستند و دولت ترکیه ۲۰۰ تن دیگر را هم به او ملحق خواهد کرد. مسئولان ترکیه یک قبضه شمشیر هم به سیمیتقو هدیه کردهاند.(۱۳)

۱- همان، پ ۱-۱۶، صص ۱۲۳ و ۱۲۴.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۷-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۳- همان، ۷۵-۳۰-۲۹-۱۳۰۳. در حاشیه نامه نوشته شده که اگر تلگرامی به شامات بشود و اخبار جعلی جراید آنجا تکذیب گردد، ضرری ندارد. و نیز گفته شود که اگر شیخ خزعل خیال تمرد داشته باشد دولت در رفع آن عاجز نیست.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۴۴.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۱۶۵.

۶- همان، پ ۸، ص ۳۴۵.

۷- همان، پ ۸، صص ۳۴۶، ۴۰۰ و ۴۰۱.

۸- همان، پ ۲۲، ص ۴۳۵.

۹- همان، پ ۲۲، صص ۳۴۶ و ۳۴۷.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۱-۱۴-۳۵-۱۳۰۳.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، صص ۲۵۱ تا ۲۵۳. وزارت جنگ به عبد الله طهماسبی اطلاع داد که مسافرت رضا خان به دلیل وقایع جنوب با تأخیر انجام خواهد شد. (همان، پ ۵، ص ۲۵۰).

۱۲- همان، پ ۱۲، ص ۵۶. وزارت جنگ نیز پاسخ داد که دستور لازم به امیرلشکر شمال غرب صادر شد. (همان، پ ۱۲، ص ۵۵).

۱۳- همان، پ ۱۲، صص ۴۸۲ و ۴۸۳.

 اغتشاش در پایتخت افغانستان

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز از قول منتصرالملک، رئیسسوار هزاره، خبر داد که شهر کابل مغشوش است. پسران مرحوم سردارایوب خان و امیریعقوب خان که تاکنون در هندوستان بودهاند با اشاره انگلیسها با شورشیان افغان همراه شدهاند. اسلحه شورشیان نیز توسط انگلیس تأمین میشود. دولت افغانستان میخواهد از شوروی استمداد نماید.(۱)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدای جلسه تعدادی از نمایندگان سئوالات خود را از وزیر فواید عامه مطرح کردند که بیش از همه موضوع اعطای امتیاز نفت یک ایالت از پنج ایالت شمال کشور به یک ایرانی موضوع گفتوگوها قرار گرفت. سئوال این بود که چرا این امتیاز باید به معینالتجار بوشهری داده شود؟ وزیر فواید عامه گفت که پیشنهاد های دیگری که به این وزارت خانه رسیده به مجلس شورای ملی میفرستد تا تصمیمگیری شود. برخی از تجار نسبت به اعطای امتیاز به معینالتجار بوشهری شاکی بودند.(۲)

 برکناری فرمانده هنگ پهلوی

سرهنگ حسن آقا، فرمانده هنگ پهلوی، امروز به دلیل آنچه که دخالت نیرو های تحت امرش در امور سیاسی خوانده شد، از کار برکنار گردید.(۳)

(تصویر) محمود آیرم، نفر جلو، در زمان قزاقی

 دوشنبه

۳۰ شهریور ۱۳۰۳

۲۲ سپتامبر ۱۹۲۴

۲۲ صفر ۱۳۴۳

 نامه علمای عتبات به دولت

سرکنسولگری ایران در بغداد، امروز با ارسال نام های به وزیر امور خارجه اطلاع داد که پس از [ضرب و شتم و] مجروح شدن آقامیرزامحمد آیت اللهزاده خراسانی در مشهد و توهین و حملاتی که به [آیت الله سیدحسن] مدرس در روز استیضاح دولت انجام شد، علمای عتبات در نشستی به بررسی موضوع پرداخته و به این نتیجه رسیدهاند که «اگر امور به این ترتیب پیش برود و هر روز توهینی به علماء بشود عنقریب حیثیت علماء در انظار میرود.» این نامه میافزاید که بنابر شنیده ها علمای عتبات

تلگرام هایی در این مورد خطاب به دولت ایران فرستاده‌اند و منتظر اقدام علمای تهران هستند.(۴)

 تلاش نماینده دولت برای گرفتن حکم از علمای عتبات

سرکنسولگری ایران در بغداد امروز اطلاع داد که سیدمحمود شوشتری که از بصره به نجف آمده و به دیدن آقایان علماء رفته «خیلی کوشش کرد احکامی از آقایان خطاب به مشایخ اعراب محمره و کعب صادر نماید که مخالفت با اوامر دولت خلاف، و وظیفه هر کس است که با دولت معاونت نماید. هشت روز هم در نجف ماند، موفقیت حاصل ننمود و علماء موافقت به صدور چنین نوشته نکردند.»(۵)

همین گزارش میافزاید شیخ عبدالکریم جزایری(۶) که از علمای معتبر عرب است، در نجف برای شیخ خزعل تبلیغ میکند. او مستمراً از شیخ خزعل پول دریافت میکند و در هر مجلس و محفلی از او تمجید و از اقدامات دولت ایران تنقید میکند.(۷)

 گزارش رُستا از موقعیت خوزستان

نشریه رُستا که از طرف سفارت شوروی در تهران منتشر میشود، در شماره امروز خود نوشت که دولت ایران تا کنون در برابر «قیام شیخ خزعل » اقدامی انجام نداده و منتظر وساطت سفارت انگلیس است. گویا این اقدامات تا فردا ادامه خواهد یافت. رُستا افزود که کنسول انگلیس در بوشهر که میگویند مأمور وساطت بین شیخ خزعل و دولت ایران است، اینک در محل اقامت شیخ میباشد. «معهذا در محافل سیاسی اعزام قوای نظامی حکومت مرکزی به عربستان (خوزستان) را مسلم و ضروری میدانند. میگویند که از سرحد جنوب برای شیخ خزعل متصل بار های اسلحه وارد میشود.» نشریه رُستا در ادامه به خبر دیگری هم اشاره کرد و از آن به عنوان عمل خودسرانه مستشاران آمریکایی یاد نمود: «اخیراً مجلس شورای ملی با یک عمل خودسرانه جدید مستشاران آمریکایی مواجه شده است. معلوم میشود مستشاران مزبور در ظرف سنه گذشته از بانک انگلیس بدون اجازه مجلس، مبلغ هشتصدوشصت هزار لیره به عنوان قرض دریافت نموده‌اند. این قضیه، بحرانی را که دولت ایران دچار آن میباشد به درجه اکمل رسانده است.»(۸)

۱- همان، پ ۸، ص ۱۹۸.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۸۵، ص ۲.

۳- FO E ۹۳۵۰/۲۵۵/۳۴.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۸-۲۱-۲۷-۱۳۰۳.

۵- همان، ۷۷-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۶- شیخ عبدالکریم جزایری فرزند شیخ علی از نوادگان آیت الله اسماعیل جزایری نجفی از علمای بزرگ و زعیم دینی است که در ۱۲ جمادیالآخر ۱۲۸۹/۲۶ مرداد ۱۲۵۱ در نجف اشرف به دنیا آمد. مقدمات علوم را نزد بعضی از فضلا و بزرگان نجف خوانده، در اصول هم به درس آخوند خراسانی و شیخ حسن (فرزند صاحب جواهر) رفت. از دیگر استادان او شیخ محمدطه، سیدمحمدکاظم یزدی و شیخ الشریعه اصفهانی را میتوان یاد کرد. او از همه ایشان اجازه روایت گرفت و به مقام اجتهاد نائل آمد. حوزه درس و بحث خارج در نجف را نیز دائر نمود و به تربیت شاگردان پرداخت. او در میان علمای نجف

جایگاهی یافت و به مدت نیم قرن در شمار افراد صاحب نظر و رهبران فکری این حوزه علمیه قرار گرفت. در جریان مشروطه همگام با آخوندخراسانی هوادار نهضت مشروطیت شد. در زمان جنگ جهانی اول بر ضد قوای انگلیسی کوشید و مردم عراق را علیه آنها برانگیخت. آیت الله جزایری مدت طولانی به عنوان رهبر دینی در عراق و نجف مطرح بود. چند سالی در مسجد میرزاحسین خلیلی به اقامه جماعت مشغول شد. دارای قریحه شاعری بود و به فراخور حال شعر میسرود. وی در ۵ صفر ۱۳۸۲/۱۷ تیر ۱۳۴۱ چشم از جهان فروبست. جنازهاش با احترام تشییع و در مقبره خانوادگی که در محله عماره (واقع در خیابان مسجد خلیلی) است به خاک سپرده شد. حاشیه بر مکاسب و شرح عروهالوثقی از آثار وی است. (آقابزرگ طهرانی، نقباءالبشر فیالقرن الرابع عشر، ج ۳، صص ۱۱۷۳ و ۱۱۷۴؛ خاقانی، شعراء الغری (النجفیات)، ج ۵، ص ۵۰۵).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷۱-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۸- همان، ۲۵۲-۲-۵۲-۱۳۰۳.

 آخرین خبر های خوزستان از زبان امیرلشکر جنوب

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز آخرین خبرها و اقدامات انجام شده را به اطلاع وزارت جنگ رساند. این اخبار حاکی از آن است که گروهی از خوانین کهگیلویه و بختیاری صمیمانه با دولت همکاری کرده، علیه اقدامات شیخ خزعل وارد عمل شدهاند. «یک اردوی چریک [= نیرو های محلی] که عده آنها بالغ بر ۱۲۰۰ نفر است تشکیل و خوانین کهگیلویه و غیره در این خدمت شرکت دارند.» وی افزود که خوانین چهارلنگ، به ویژه کیانارثی، صمیمانه در حال خدمت هستند. محمود آیرم افزود که به صاحب منصبان قوای خوزستان پیام دادهام در صورت امکان با همه عِـدّه و عُـدّه، خود را به قوای بهبهان برسانند [تا تحت امر نایب سرهنگ رضاقلی خان نباشند.] «دستور دادم اگر املاک امیرمجاهد در اطراف بهبهان باشد هر طور شده آنها را توقیف و حاصل آن را به مصرف اردوی چریک برسانند.»(۱)

 دیدار کنسول ایران در کربلا با آیت الله اصفهانی

اعتمادهمایون، کنسول ایران در کربلا، امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که در پی پیامی که شیخ خزعل به علمای عتبات فرستاد (ر.ک: ۱۸ شهریور) توانست با آیت الله سیدابوالحسن اصفهانی و آقاشیخ محمدجواد صاحب جواهر که برای زیارت اربعین به کربلا آمده بودند، دیدار کند. نتیجه این ملاقات و مذاکرات انجام شده آن بود که «قرار شد یا مراسلات او [= شیخ خزعل] را بلاجواب گذارده یا چنانچه بنا شود جوابی بدهند طوری باشد که استشمام رایحه مساعدی از آن نشود.»(۲)

 حرکت امیرلشکر غرب به تهران

در پی توافق رضا خان برای حضور احمد خان امیراحمدی در تهران جهت رایزنی و آگاهی بیشتر از قضیه شیخ خزعل ، امیرلشکر غرب امروز اطلاع داد که رئیس تیپ پیاده را به عنوان کفیل لشکر تعیین کرده، از راه همدان در حال حرکت به طرف تهران است.(۳)

 منتظر خدمت شدن سرتیپ ظفرالدوله

سرتیپ ظفرالدوله، رئیس قوای ارومیه و سلماس، منتظر خدمت شد. وی که چند ماهی بود جایگزین نایب سرهنگ علیاکبر درخشانی شده بود، با گزارش هایی که درباره او از طرف عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، به تهران فرستاده شد، منتظر خدمت گردید. وزارت جنگ تأکید کرد «در صورتی که در آتیه باز تقصیری از مشارالیه ظاهر گردد به کلی اخراج خواهد شد.»(۴)

 دستگیری سلطان قرهپرچک

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز اطلاع داد که سلطان قرهپرچک، رئیس طایفه عروسانلو، را

دستگیر کرده است. وی توضیح داد که سلطان قرهپرچک پارسال به واسطه «سوء عملیات» توقیف شده بود، اما با وساطت عمر خـان سالارجنگ و موافقت مقام وزارت جنگ آزاد شـد، اما چنـدی بود که با سـیمیتقو ارتباط گرفته بود و برای جلوگیری از سرقت هـای منطقه قطور بـا نظامیـان همکـاری نمیکرد. «مشارالیه را با محمـد درویش توقیف و طایفه مشارالیهم که در حـدود قطور ساکن بودند از آنجا کوچ داده در حدود خوی سکنی و چند طایفه از میلان به جای آنها در قطور منزل دادم.»(۵)

 فرار دو نظامی لشکر شرق از حبس ترکمنها

محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ مسـتقل شـمال، امروز خـبر داد که دو نظـامی ایران از لشـکر شـرق که در دست ترکمنهـا اسـیر بودنـد، فرار کرده از طریق بادکوبه میخواهنـد به ایران بیاینـد. آنها اینک در بادکوبه هسـتند و سـرکنسولگری ایران در بادکوبه میپرسد که برای مخارج معاودت آنها چه باید کرد؟(۶)

 غیرقانونی بودن تأسیس مدرسه لنین در مشهد

وزارت معارف با ارسال نام های به وزارت امور خارجه تأکیـد کرد که تأسـیس مدرسه لنین از طرف دولت شوروی در مشـهد غیرقـانونی است. وزارت معـارف با ضـمیمه کردن اطلاعیه سـرکنسولگری شوروی در مشـهد افزود که این اعلان طبق مقررات بایـد تمبر دولتی بخورد. در این نامه تأکیـد شـده است قبل از کسب اجازه برای افتتاح مـدرسه از وزارت معارف، گشایش آن غیرقانونی خواهد بود.(۷)

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲–۱۶، صص ۴۸۶ و ۴۸۷.
۲– اسناد وزارت امور خارجه، ۸۹–۳۰–۲۹–۱۳۰۳.
۳– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۲۶۲.
۴– همان، پ ۱۲، ص ۲. در اسناد، غیر از سعایت امیرلشکر طهماسبی علیه سرتیپ ظفرالدوله، که معلوم نیست چقدر درست بوده باشد، تقصیرات او برای چنین مجازاتی نامعلوم است. (مؤلف)
۵– همان، پ ۵، ص ۲۷۴.
۶– همان، پ ۲۲، ص ۳۸۴. وزارت جنگ به فرمانده تیپ شمال دستورداد مخارج بازگشت آنها را بپردازد.
۷– اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰–۶۰–۳۳–۱۳۰۳.

 عواقب سوءنظر یک هندی به همسر یک ارمنی

سفارت انگلیس در تهران امروز در یادداشتی به وزارت امور خارجه، نوشت که تلگرافچی ارمنی گناوه یک هندی تبعه انگلیس را به اتهام نظر سوء به همسرش، با چاقو زخمی کرده است و طبق حقوق اتباع انگلیس، ضارب باید به بوشهر منتقل و در حضور کارگزار استنطاق شود. در این نامه تأکید شده است که مستر هاوارد شفاهاً از رضا خان خواسته به موضوع رسیدگی نماید.(۱)

 ضرورت واکنش به مطالب روشنیبیک

رضا خان، رئیسالوزراء، امروزبا ارسال نام های به وزارت امور خارجه با اشاره به مقالاتی که روشنیبیک در مطبوعات ترکیه علیه ایران [و درباره انضمام آذربایجان به ترکیه] مینویسد گفت که برای تأثیرات سوء این مقالات «لازم است به مأمورین دولت در خاک ترکیه دستور بدهید که اقدامات مؤثر در جلوگیری و خنثی نمودن اثرات این نشریات نموده و مقالاتی که در جواب آنها در مطبوعات ایران انتشار مییابد در جراید ترکیه نقل نمایند.»(۲)

 تحصن رشیدالممالک خلخالی در آستان رضوی

امیرلشکر شرق، حسین خزاعی، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که رشیدالممالک خلخالی که در روسیه بوده با کریم، نوکر خود، وارد مشهد شده و در آستانه رضوی متحصن شده است.(۳)

 ملکفیصل و پیروزی وهابیها در مکه

«ملک فیصل از پیشقدمی اخوان وهابی در حجاز خیلی متأثر [است] و میداند که کدام دست در پرده مشغول کار است، ولی جز سکوت چار های ندارد.» این عقیده محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، است. محمدحسن بدیع در گزارش امروز خود مینویسد درگیری اعراب با یکدیگر به حال ایران مفید است؛ چون چندی پیش شنیده شد که شیخ خزعل یکی از پسران خود را با برخی هدایا میخواست نزد ابنسعود بفرستد و از او تقاضای کمک کند و حالا که ابنسعود مشغول جنگ است، فرستادن کمک برای او غیرممکن است.(۴)

 دیدار کارگزار بنادر با سرکنسول انگلیس

معاضدالسلطان ، کارگزار اول بنادر و جزایر خلیجفارس، امروز با سرکنسول انگلیس در منطقه دیدار کرد. سرکنسول انگلیس در این دیدار راجع به ورود کشتی های جنگی انگلیس به کارون گفت که قرار است پیش از ورود کشتی به کارون، کارگزار منطقه با سرکنسول انگلیس در خوزستان مذاکره کند و اگر ترتیب لازم داده شد، داخل کارون شود، وگرنه موضوع به تهران ارجاع گردد. معاضدالسلطان میگوید: «از فحوای اظهارات جنرال قونسول همچو معلوم شد که سیر سفینه جنگی در کارون دائمی خواهد بود. تطبیق این امر با حقوق بینالملل مورد تردید است، زیرا رود خان های که هر دو ساحلش متعلق به یک

دولت است در حکم خاك آن دولت محسوب و کشتی جنگی در حکم سرباز مسلح است که حقاً و قانوناً سرباز مسلح دولتی در هنگام صلح نمیتواند به خاك دولت دیگر تجاوز نماید.»(۵)

 تحویل جنازه ایمبری به کشتی آمریکایی

امروز طی مراسمی که برنامه آن از پیش ابلاغ شده بود، جنازه ماژور ایمبری سرکنسول آمریکا در بوشهر تحویل کشتی آمریکایی شد. این کشتی دیروز وارد آب های ایران شده بود.(۶)

 دیدار نماینده سیاسی ایران با سر هنری دابس

بنابر گزارش سرکنسول ایران در بغداد، وی با سر هنری دابس، نماینده عالی انگلیس، که به تازگی از لندن وارد بینالنهرین شده، دیدار کرد. نماینده ایران میگوید که در این دیدار در مورد مطالبی که روزنامه های عراق در تأیید اقدامات شیخ خزعل مینویسند، صحبت شد. دابس فردی را که مسئول رسیدگی به امور مطبوعات بود، خواست «و گفت که این مطالب خوب نیست؛ قدغن کنید این مطالب را ننویسند. بعد به بنده گفت... ما به او [= شیخ خزعل] گفتیم که منافع کمپانی نفت و غیره که دولت انگلیس در این جا دارد و منافی با این مشاجرات است. و البته دولت ایران هم با شما نظریه بدی ندارد و شما هم باید مطیع اوامر دولت باشید.»(۷)

(تصویر)

۱ مهر ۱۳۰۳

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۹۳ و ۹۴. موضوع به امیرلشکر جنوب ارجاع شد تا رسیدگی کند. (همان، پ ۱۸، ص ۹۱).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱-۴-۱۵-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۲۴، ص ۱۱۴. موضوع به امیرلشکر شمال غرب اطلاع داده شد تا ابراز نظر کند. (ر.ك: ۲ مهر).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۱-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۵- همان، ۶۲-۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

۶- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۸۵، ص ۳.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۲-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

ص: ۳۲۰

. سه شنبه

۱ مهر ۱۳۰۳

۲۳ سپتامبر ۱۹۲۴

۲۳ صفر ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس تشکیل جلسه داد. قبل از نشست علنی، در جلس های خصوصی تصمیم گرفته شد روز های ۲۷، ۲۸ و ۲۹ صفر، مجلس عزاداری امام حسین(ع) در بهارستان برگزار شود. در جلسه امروز، عطاء الله خان روحی، نماینده سیرجان، گفت که قانون تصویب شده استعمال البسه وطنی فقط در مجلس اجرا میشود و وزارت خانه ها خود را ملزم به اجرای آن نمیدانند. حتی آقایان وزراء که در مجلس حاضر میشوند، لباس وطنی نمیپوشند. وی افزود از میان وزارت خانه ها، این قانون فقط در وزارت جنگ اعمال میشود.(۱)

 تلگرام شیخ خزعل به قوامالملک

قوامالملک با ارسال تلگرامی به رضا خان اطلاع داد که پیامی از شیخ خزعل [برای پیوستن به او] دریافت کرده است. قوامالملک افزود که این پیام را به امیرلشکر جنوب اطلاع داده تا «مراتب دولتخواهی و خدمتگذاری فدوی را» به اطلاع برساند. رضا خان نیز در پاسخ ابراز داشت که «انتظار دیگری از جنابعالی نداشتم... منتظرم که در این مواقع، مستعد تجهیز قوا برای سرکوبی اشرار و خائنین بوده باشید.»(۲)

 دیدار کنسول ایران در کربلا با آیت الله نایینی

اعتماد همایون، کنسول ایران در کربلا، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، خبر داد که با آیت الله محمدحسین نایینی که از نجف به کربلا آمده بود دیدار و درباره اقدامات شیخ خزعل و پیام هایی که برای علمای عتبات فرستاده، گفتوگو کرده است. در این دیدار آیت الله نایینی به نماینده ایران میگوید: «چنانچه چندی قبل هم که وضعیات، پیشآمد های کنونی را نشان میداد، به والاحضرت ولیعهد و حضرت اشرف رئیسالوزراء تذکر دادم، حالا هم معتقدم موقعیت، مراجعت اعلیحضرت را ایجاب مینماید و مقتضی است هر قسم... [که میشود] وسایل آن امر را فراهم نمایند تا مستمسکی برای این قبیل عنوانات و اقدامات در دست نباشد.» اعتمادهمایون میافزاید: «در نتیجه مذاکرات بنا شدآن چه را که دولت فعلاً مقتضی میداند همان سیره پیروی گردد.»(۳)

 انتقاد موفقالدوله از بیپولی

موفقالدوله، حاکم استرآباد، میگوید که نرسیدن سه ماه حقوق، کم مانده مرا فراری دهد؛ تعجب میکنم چگونه دولت با این وضعیت توقع صحت عمل دارد. «حال استرآباد را هم که میدانند؛ در دادن قرض ن هایت سختی را دارند.» موفقالدوله در نامه خود به رئیس تیپ شمال میافزاید: «تا بنده هم مثل اداره عدلیه مجبور به رفتار های خلاف قانون و اخذ رشوه نشدهام، از مرکز درخواست حواله حقوق و اعتبار را بفرمایید.»(۴)

 آخرین خبر های خوزستان

بنا بر گزارش رئیس قوای بهبهان، « خانه و فامیل شیخ عبدالحسین خان» را که با قوای دولتی همراهی کرده بود در حوالی رامهرمز غارت کرده، زنان او را به اسارت گرفتهاند. این منبع میافزاید که خوانین طیبی، باوی، بویراحمدی، سرحدی و دشمنزیاری به بهبهان احضار و عموماً برای حمله به مواضع شیخ خزعل اعلام آمادگی کردهاند.(۵)

 مشکلات تعیین رئیس جدید قشون خوزستان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که سلطان حسین عظیمی را به عنوان رئیس جدید قشون خوزستان انتخاب کرده و او را جایگزین نایب سرهنگ رضاقلی خان نموده است. (ر.ک: ۲۶ شهریور) اما حکم سلطان حسین عظیمی را نمیتوان به دستش رساند. «وجود قوای زیاد در حوالی شوشتر و برقراری ساخلو، قاصدها را تفتیش و حتی مراسلات خود سرداراقدس را هم که دارای مهر سانسور و امضای نایب سرهنگ رضاقلی خان نیست، باز مینمایند.» وی

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۸۵، ص ۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۸۷ و ۱۲۹.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵۹-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۵۹. وزارت جنگ موضوع را به وزارت داخله اطلاع داد و قضیه متعاقباً به وزارت مالیه ارجاع داده شد. وزارت مالیه هم خبر داد که دستور پرداخت حقوق موفقالدوله به خزانهداری کل داده شده است. (همان، پ ۲۲، صص ۱۵۷ و ۱۵۸).

۵- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۳۳.

افزود فضای سیاسی خوزستان، به ویژه شوشتر به نحوی است که اهالی از نظامیان متنفر هستند و اگر این حکم، به هر نحوی به سلطان حسین عظیمی ابلاغ شود، جانش در خطر است.(۱)

 بخشنامه وزارت جنگ

وزارت جنگ در بخشنام های به امرای لشکر شمال غرب و شرق، و رئیس تیپ شمال دستورداد «صورت جامعی از کلیه خساراتی که از طرف اتباع دولت شوروی به رعایای ایران وارد آمده با توضیحات لازمه و اشاره به جزئیات وقایع، تهیه و سریعاً به مرکز ارسال دارند.»(۲)

 جادهسازی انگلیس و نگرانی وزارت امور خارجه

وزارت امور خارجه در نام های محرمانه به وزارت جنگ، اطلاع داد که انگلیس در ساحل شرقی شطالعرب (اروندرود) نزدیک فاو، مشغول ساختن راه شوسه تا اهواز است. وزارت امور خارجه احتمال داد، از آنجا که فاو مخزن عمده مهمات و ادوات جنگی انگلیس است، این راه برای حمل اسلحه به خوزستان باشد.(۳)

 عدم کفاف بودجه لشکر شرق

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، در تلگرامی به رضا خان اطلاع داد که بودجه ماهانه این لشکر، هفتاد هزار تومان است، در حالی که ماهی ۵۴۰۰ تومان حقوق امنیه دزداب و سیستان و ۷۰۰۰ تومان حقوق سواران محلی است. اگر حقوق گردان مستقل را که برای مرز افغانستان تعیین شده، محاسبه کنیم، ماهیانه یادشده کفاف هزینه های لشکر شرق را نمیدهد. وی از رضا خان خواست حقوق امنیه و سواران یادشده از ابتدای فروردین محاسبه و به حساب لشکر شرق واریز شود. با این پیشنهاد مخالفت شد و توصیه گردید صرفهجویی کنند.(۴)

 ضرورت توسعه روابط با دول خارجی

وزیرمختار ایران در رم امروز با ارسال گزارشی بلند به وزارت امور خارجه، نوشت که یکی از مهمترین راه ها برای جلوگیری از مداخلات دول بزرگ، ایجاد روابط تجاری و سیاسی با دولت های دیگر و جلب سرمایه آنها است. وی مقدمه این موضوع را وجود راه مناسب دانست، و کشیدن راهآهن در ایران را امری ضروری توصیف کرد.(۵)

 ورود وزیرمختار جدید ایتالیا به تهران

امروز مسیو گالدی وزیرمختار جدید ایتالیا وارد تهران شد.(۶)

 درگیری نیرو های جمازهسوار با ترکمنها

رئیس نظامیان اعزامی از تهران به شاهرود خبر داد که امروز چهارصد نفر جمازهسوار وارد میامی شدند. در این هنگام که ترکمنها از جودانک بازمیگشتند با بخشی از این سواران روبرو شده، پس از درگیری از محل رفتهاند.(۷)

(تصویر) خوزستان، شوش

۱- همان، پ ۲-۱۶، صص ۴۸۰ و ۴۸۱.

۲- همان، پ ۲۳، ص ۷۸.

۳- همان، پ ۱۰، ص ۱۸۲.

۴- همان، پ ۹، صص ۵۳ و ۵۴.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲ تا ۱۰-۴-۳۶-۱۳۰۳.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۸، ص ۱.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲۶۶.

 چهارشنبه

۲ مهر ۱۳۰۳

۲۴ سپتامبر ۱۹۲۴

۲۴ صفر ۱۳۴۳

 پایان اموال مصادره شده

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، به وزارت جنگ خبر داد که هزینه های اردوی چریک تاکنون از املاک حسین خان بهمئی [خان متمرد علیه دولت] داده میشد. با تمام شدن عواید این املاک، اکنون دستور داده شده از محصول املاک امیرمجاهد، مخارجات را پرداخت کنند. وی افزود این هم تا چند روزی بیشتر کفاف نمیدهد. اگر نتوان نیرو های محلی چریک را تغذیه کرد، متفرق میشوند و جمع کردن آنها مشکل است.(۱)

 دستور آزادی سالاراشجع

رضا خان در تلگرامی به امیرلشکر جنوب با اشاره به تلگرامها و سفارش های انجام شده، از محمود آیرم خواست با نظر سرتیپ فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس، «با قیوداتی سالاراشجع را مستخلص نمایید.»(۲)

 نظر امیرلشکر شمال غرب به دستگیری رشیدالممالک

در پی تحصن رشیدالممالک خلخالی در صحن امام رضا(ع) (ر.ک: ۳۰ شهریور) و نظرخواهی از امیرلشکر شمال غرب در این مورد، وی امروز به رضا خان پاسخ داد که اگر لشکر شرق او را به بهان های دستگیر کند خوب است «چون باعث عمده خرابی های خلخال و فجایع واقعه در آن نواحی و سایر تحریکات بین عشایر و سایرین توسط مشارالیه بوده» است. پیش از این ایران مایل بود رشیدالممالک را با برخی از اتباع روس فراری معاوضه کند که روسها رضایت نمیدادند و روشن نیست، چطور شوروی رشیدالممالک را آزاد کرده تا به ایران بیاید.(۳) عبد الله طهماسبی معتقد بود که وی را باید اعدام کرد، چرا که چیزی از شیخ خزعل و اقبالالسلطنه و غیره کم ندارد.(۴)

 درخواست انگلیس برای تصویب قرارداد پستی بوشهر

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، در تهران امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه از دولت ایران خواست که مفاد قرارداد پستی بوشهر را که در نهم دسامبر ۱۹۲۲/۱۷ آذر ۱۳۰۱ امضاء شده است، تصویب کند و بیش از این به تأخیر نیفتد.(۵)

■ ۴۵ جبلعاملی در تبریز

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز خبر داد که سیدمحمد نقیبزاده که با ۴۵ مرد و زن و کودک از جبلعامل به افغانستان رفته بودند، اخیراً در برگشت وارد تبریز شدهاند. آنها تقاضا دارند در آذربایجان ساکن شوند. وی از رضا خان برای این درخواست کسب اجازه کرد. طهماسبی بلافاصله با ارسال تلگرام دیگری خبر از درخواست مهاجرت جبلعاملیها داد که روشن نیست این تغییر عقیده از چه رو بوده است. رضا خان هم گفت که تسهیلات مراجعت آنها فراهم شود.(۶)

■ کتک خوردن یک تبعه ترکیه

سفارت کبرای ترکیه در تهران امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که اخیراً صاحب یک مُکاری و تبعه ترکیه که با توصیهنامه فرماندهی نظامی ارومیه از ارومیه به شمدینان میرفت، به اتهام قاچاق دستگیر شده و کتک خورده است. سفارت ترکیه نوشت که نظیر این حوادث در ارومیه کم نیست و با شدت نسبت به این رویه اعتراض میکنیم.(۷)

■ استفاده ایران از کردستان عراق برای پایان دادن به قضایای خوزستان

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه عقیده خود را برای غلبه بر قضایای خوزستان چنین بیان کرد: «لازم است اولیای دولت به وسایل خفیه آتش فتنه کردستان [عراق] را دامن بزنند و حکومت عراق را به خود مشغول سازند تا قضیه خوزستان بر وفق مرام تصفیه یافته و متمردین گوشمال شوند.»(۸)

■ عدم نیاز وزارت جنگ به الوار ساختمان مخروبه انگلیس

وزارت جنگ به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که به چوبها و الوار باقیمانده از ساختمان خراب شده انگلیس در بندرعباس احتیاجی ندارد و آنها را نمیخرد.(۹) پیش از این سفارت انگلیس پیشنهاد فروش آنها را داده بود.

■ اعلام تمرد شیخ خزعل به امرای لشکر شرق، شمال غرب و تیپ شمال

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به رئیس تیپ شمال و امرای لشکر شمال غرب و شرق اعلام کرد که «شیخ خزعل آغاز تمرد نموده و علناً شروع به یاغیگری بر ضد دولت نموده است.»(۱۰)

■ اجرای سیاست تهدید و تشویق

وثوقالسلطنه، والی فارس، با ارسال تلگرامی برای رضا خان با اشاره به قضیه شیخ خزعل نوشت که فارس به دلیل نزدیکی به خوزستان در معرض تحریکات شیخ خزعل است،اما میتوان با سیاست تهدید و تطمیع از این تحریکات جلوگیری کرد. «قوه قشون برای تهدید حاضر ولی این تحریکات آشکار نخواهد بود که به تهدید بشود جلوگیری کرد. تصور مینمایم ضرورت پیش میآید که دولت اعتباری مرحمت فرمایند که به بعضی مقامات و اشخاص سلسله جنبانها محرمانه، چنانچه در طهران هم

گاهی پیش می‌آید، به قدر مقتضی داده شود؛ از قشون خشونت و تهدید و از ایالت مهربانی و جلب قلوب.» رضا خان هم پاسخ داد چنین محلی برای پرداخت این گونه هزینه ها موجود نیست.(۱۱)

 تنفر اهالی فارس از قشون

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز در نام های محرمانه به رضا خان با اشاره به عملکرد سرتیپ فضل الله زاهدی، رئیس تیپ فارس در منطقه، نوشت که با وجود اعزام شمار قابلتوجهی نیرو از اصفهان و کرمان به فارس و رسیدن تعداد نظامیان این منطقه به بیش از ۱۶۰۰ نفر، «برخلاف انتظار، در نتیجه عدم مراعات سیاست مقتضیه، وضعیات این ناحیه فوقالعاده بد و غیرمطلوب و یک تنفر عمومی در طبقات اهالی از علماء و اعیان

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۴۳. دستور رسید تا میشود از املاک مصادره شده هزینه شود، پس از پایان، از صندوق لشکر پرداخت شود. (همان، پ ۱-۱۶، ص ۴۲).

۲- همان، پ ۱۸، ص ۲۶. از نظر امیرلشکر جنوب، سالاراشجع، فرزند حسین خان چاکوتاهی همیشه نسبت به اوامر دولت مطیع بوده و به واسطه مبارزات پدر شهیدش در میان مردم جنوب محبوب است. وی افزود که سرتیپ زاهدی در دسترس نیست که از او نظرخواهی شود. رضا خان هم پس از این توضیحات دستور آزادی سالاراشجع را داد. (همان، پ ۱۸، صص ۲۴ و ۲۵).

۳- همان، پ ۲۴، صص ۱۱۱ و ۱۱۲.

۴- همان، پ ۲۴، صص ۱۰۹ و ۱۱۰. دستور دستگیری رشیدالممالک خلخالی از سوی وزارت جنگ به لشکر شرق داده شد. (همان، پ ۲۴، ص ۱۰۸).

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۲۸-۳۴-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۳۱۹ تا ۳۲۰.

۷- همان، پ ۱۰، ص ۳۹۳. موضوع از طریق لشکر شمال غرب پیگیری شد و نظامیان منطقه در تفتیش اظهار داشتند که نه تنها نظامیان نسبت به صاحب مُکاری تعدی نکرده، بلکه در پیدا کردن قاطر او نیز همکاری کردهاند و موضوع تکذیب شد. (همان، پ ۱۰، ص ۳۸۴).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۳-۳۰-۲۹-۱۳۰۳. در این زمان انگلیس و ترکیه بر سر موصل درگیر بودند و این درگیریها، کردستان عراق را ناامن کرده بود.

۹- همان، ۱۸-۲۱-۴۰-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۱۴۹.

۱۱- همان، پ ۱-۱۶، صص ۳۹ تا ۴۱.

و سایر طبقات بر علیه نظامیان حکمفرما» شده است. آیرم افزود که همین موضوع باعث بروز اغتشاشاتی در منطقه فارس شده است. دستگیری های بیجهت، سختگیری و تعقیبات بیمورد و اقدامات [نارواییی] که علیه قشقایی و قوامالملک صورت گرفته، زمینه را برای اشکالات فراوان فراهم نموده است. در فارس تقریباً همه وقت قشون صرف اموری میشود که ربطی به وظایف نظامی ندارد. امیرلشکر جنوب، در پایان یادآور شد برای ترمیم این مسائل خودم باید مدتی در شیراز بمانم.(۱)

 محمولات سیاسی پست انگلیس به دور از نظارت پست ایران

بنابر گزارش رئیس پست بوشهر امشب توسط یک کشتی عادی انگلیسی و یک کشتی جنگی آن کشور تعدادی کیسه های پستی وارد بوشهر شد و مستقیماً به سرکنسولگری انگلیس در بوشهر منتقل گردید. پست ایران در این نقلوانتقال هیچ دخالتی نداشته است. رئیس پست بوشهر میگوید پیش از تحویل پست جنوب به ایران، کیسه های پستی مستقیماً به سرکنسولگری نمیرفت، ولی پس از انحلال پست خانه های انگلیس، بدون دخالت پست ایران محمولات جابهجا میشوند. «مبادله کیسه سیاسی فقط بین نمایندگان سیاسی ممکن است نه فیمابین پست خارجه و نماینده سیاسی.»(۲) (ر.ك: ۲۸ مهر)

 گزارش تمرد خزعل به نمایندگان دول خارجه

امروز رضا خان در یک میهمانی که شرکتکنندگان آن نمایندگان دول خارجه در ایران بودند اعلام کرد که شیخ خزعل سر به شورش برداشته و اوضاع خوزستان را متشنج کرده است.(۳)

 پنجشنبه

۳ مهر ۱۳۰۳

۲۵ سپتامبر ۱۹۲۴

۲۵ صفر ۱۳۴۳

 جلسه خصوصی مجلس شورای ملی

امروز پیش از تشکیل جلسه علنی مجلس، به درخواست رضا خان، رئیسالوزراء، مجلس جلسه خصوصی تشکیل داد. موضوع جلسه، قضیه شیخ خزعل بود. روزنامه ایران در این باره نوشت: «نظر به این که این قضیه یک موضوع عمومی و دستجات مجلس اعم از اکثریت یا اقلیت در این قضیه متفق بودند، مقرر گردید کمیسیونی مرکب از نمایندگان فراکسیونها تشکیل و با دولت در تماس بوده، و وسایل پیشرفت نظریات دولت را فراهم نمایند.» عصر امروز کمیسیون یادشده در مجلس تشکیل شد.(۴)

□ تأثیر حوادث خوزستان و شاهرود در ناحیه رودبار و میناب

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در تلگرامی که امروز به وزارت جنگ فرستاد با اشاره به قضایای خوزستان و تحرک ترکمنها در نزدیکی شاهرود، نوشت که انتشار این خبرها در «اذهان رودباریها و اشرار میناب اثرات سوئی بخشیده و منتظر موقع و پیشآمد هایی هستند؛ فلذا [فرمانده نظامیان کرمان] یک گروهان از نفرات گرمسیری را برای ساخلوی آن حدود پیشنهاد نموده بود، به مشارالیه دستور داده شد که عده لازمه اعزام و در جلوگیری از انتشارات بیمأخذ که برای تحریک اشرار اشاعه میابد، اقدامات مقتضی معمول دارد.»(۵)

□ آمادگی دولت برای استقبال از نمایندگان پارلمان انگلیس

در پی اعلان دولت انگلیس برای سفر سه تن از نمایندگان پارلمان انگلیس به ایران و دیدار از معادن نفت، دولت موظف شد از آنان استقبال کند. امیرلشکر جنوب امروز خبر داد که دستور لازم برای ایجاد تسهیلات به بنادر جنوب داده شده، «ولی در قسمت خوزستان که فعلاًـ در تصرف قوای متمردین است، اجرای امر، موکول به تصفیه قضایا و خاتمه وضعیات آن حدود است.»(۶) (ر.ک: ۱۰ شهریور)

□ جابهجایی کشتی های جنگی انگلیس

سفارت انگلیس در تهران امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که بنا به خواهش دولت ایران حرکت کشتی های انگلیس در «خلیج فارس» به اطلاع میرسد: «جهاز دولتی هندی انگلیس موسوم به الفینستون به تاریخ ۱۶ سپتامبر (۲۴ سنبله) جاری به جای جهاز دولتی هندی انگلیس موسوم به لارنس آمده است.»(۷)

□ اعتراض دختر امامقلیمیرزا به خرید کشتی های دریاچه ارومیه

دختر امامقلیمیرزا (همسر مجدالسلطنه) در پی درج اخبار خرید کشتی های دریاچه ارومیه از طرف دولت، با ارسال نام های به مجلس شورای ملی نسبت به این اقدام اعتراض کرده

۱- همان، پ ۳، صص ۳۵ تا ۳۷؛ FO E ۹۳۵۰/۲۵۵/۳۴. در این باره کنسول انگلیس در شیراز چنین میگوید: «احساس عمومی در شهر تقریباً به طور کامل به سود شیخ محمره است و مسئولین غیرنظامی و ملاکان به سختی میتوانند امید خود برای تهدید شدن اقتدار ارتش در جریان این بحران را پنهان سازند. کنسول اعلیحضرت معتقد است که عدم محبوبیت ارتش به خاطر سرکوب ساکنان و اخاذی های بیحساب و کتاب نظامیهاست. افسر فرمانده کل لشکر، در زمان تصدی خود مقررات را سختگیرانهتر کرده و تلاش کرده است جدیترین دلایل اعتراض را برچیند.» (FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴-۳۰-۳۴-۱۳۰۳. موضوع به وزارت امور خارجه ارجاع شد تا پیگیری کند. (همان، ۱۵-۳۰-۳۴-۱۳۰۳)

۳- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۱۰.

۴- روزنـامه ایران، شم ۱۶۷۹، ص ۱. در مورد جلسه امروز مجلس نشـریه رُسـتا وابسـته به سـفارت شوروی در تهران، خبری را مخابره کرد که بدین شـرح است: «هیأت وزرا با سردارسپه در رأس آن به مجلس شورای ملی آمده و راجع به قیام شیخ خزعل در منطقه معادن نفت انگلیس توضیـحاتی داد. از قراری که نقل میکنند در ضمن توضیحات مذکوره تذکر داده شد که بعضی از سـفارت خانه های خارجی متعهد شده بودند در ظرف مدت معینی شـیخ خزعل را با دولت صـلح دهند، لکن به وعده خود عمـل نکردنـد. بنـابراین دولت ایران خـود را از قولی که به خارجیهـا داده بود که از اقـدامات نظـامی بر علیه یاغیـان خودداری نماید آزاد دانسته و فعلاً شروع به عملیات در قلعوقمع عاصیان نموده است. به این مناسبت کمیسیونی مرکب از نمایندگان کلیه احزاب در مجلس انتخـاب شـده اطلاع میدهنـد که پس از یـک سلسـله اظهارات از طرف فراکسـیونها قیام شـیخ را تمرد علنی محسوب داشـته و به هیأت وزرا تعلیم دادنـد که اقدامات فوری برای دفع سـریع غائله فوق به عمل آورد. میگویندکه بعضـی از وکلاـ در نطق های خود مراجعه شـیخ خزعل را به مجمع اتفاق ملل دائر به اعطای اسـتقلال به عربسـتان [خوزسـتان] که گویا با مساعـدت خارجیها به عمل آمـده تـذکر داده و ضـمناً توجه مخصوص دولت را به این قضـیه جلب نمودند؛ چه، به عقیده آنها شیـخ خزعل میتواند با معاونت خارجی و مساعدت مجمع اتفاق ملل که در امر تصـرفات علنی و غیرعلنی اختصاص پیدا کرده، نقشه مزبور را به موقع اجرا گذاشـته و ایالات جنوبی را برای منفعت خارجیها از ایران مجزی نمایند.» (ملکی، دولت های ایران در عصر مشروطیت، ص ۱۷۹). منابع انگلیس درباره جلسه امروز مجلس خبر مشابهی تهیه کردنـد و افزودند که تا ۳۰ سپتامبر/ ۸ مهر کمیسیون ویژه گزارش خود را به مجلس تقدیم خواهد کرد. (FO E ۹۳۵۰/۲۵۵/۳۴).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۴۳.

۶- همـان، پ ۱۰، ص ۲۲۵. موضـوع به همین ترتیب به وزارت امور خـارجه اطلاع داده شـد تـا به سـفارت انگلیس بگویـد. (همان، پ ۱۰، ص ۲۲۴).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۱-۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

است.«چون مرحوم امام قلی میرزا(۱) نسبت به دریاچه و کشتیها حقی برای خود قائل بوده و حالیه نیز چنانچه واقعاً دولت مصمم به خریداری یا معامله در این خصوص باشند، قبلاً با ورثه آن مرحوم مذاکره به عمل آورند.»(۲)

 یک طبیب آلمانی در کردستان

لشکر غرب به وزارت جنگ اطلاع داد که یک پزشک آلمانی که پیش از این مشخصات او اعلام شده، پس از این که مدتی در همدان اقامت داشت و به طبابت میپرداخت، اینک راهی حدود کردستان شده و در آنجا مشغول طبابت و سیاحت است. «با مشارالیه چه معامله باید بشود؟»(۳)

 مقال های به قلم سرگرد شموده

نشریه اخبار جدید چاپ آلمان در شماره امروز خود، مقال های به قلم سرگرد شموده، سرگروه هیأت آلمانی که اخیراً وارد ایران شدهاند، چاپ کرد که در آن از ایران و مسئولان آن تمجید شده بود. وی پس از گرفتای های خود در خاک ترکیه مینویسد: «ما همه در ایران خوشبخت هستیم ... و برای سربلندی وطن و ترقی و پیشرفت این مملکت که ما را با ... مهربانی قبول نموده است خواهیم کوشید.»(۴)

 اعتراض ترکیه به تجاوز و دزدی ایرانیان از عشایر ترکیه

در نام های که دولت ترکیه به سفارت ایران در اسلامبول تسلیم کرد، نسبت به سرقت ۷۵۰ لیره طلا، ۱۰ قبضه تفنگ، یک تپانچه، مقداری مهمات و تعدادی اسب، اعتراض کرد. در این یادداشت آمده است که سربازان ایرانی نیز در این سرقت که توسط برخی از سران ایل میلان صورت گرفت، شرکت داشتند. دولت ترکیه میگوید که عشایر ترکیه در صدد مقابله به مثل بودند که از این کار جلوگیری شد.

خواهشمند است قدغن نمایند که بعد از این مانع این قبیل تجاوزات شده و اموال مغصوبه از مرتکبین مسترد و فوراً به صاحب انش تسلیم... شود.»(۵)

 حرکت بخش دوم نیرو های اعزامی به شیراز

امروز بخش دوم از نیرو های وابسته به لشکر جنوب که قرار بود راهی شیراز شوند، از اصفهان به مقصد آن شهر حرکت کردند.(۶)

 دعوت انگلیس از برخی سران عشایر سرحدی

به گزارش فرمانده نظامیان ساوجبلاغ امشب بابکرسلیم پشتدری و سلیمانگور با ۳۰ سوار به دعوت انگلیسها به سلیمانیه رفتند.

فرمانـده قشون آذربایجان با ارسال این خبر به وزارت جنگ نوشت که به فرمانـده منطقه تأکیـد شد «در این موقع که انگلیسـها بعضی تشبثات مضرانه میکنند ن هایت مراقبت را داشته باشد روابطی با عشایر آن ناحیه پیدا نکنند.»(۷)

 درگذشت ممتازالملک

روزنامه ایران امروز خبر داد که ممتازالملک درگذشـته است. بعـد از ظهر امروز جنازه ممتازالملک به امامزاده عبد الله حمل و دفن شد.

در تشییع جنازه وی هیأت وزراء و گروهی از نمایندگان مجلس حضور داشتند.(۸)

۱- امامقلیمیرزا فرزند ملکقاسـممیرزا و نوه فتحعلیشاه قاجار در حدود سال ۱۲۶۱ق به دنیا آمـد. پدر وی از جوانی در ملازمت عباسـمیرزا نایبالسـلطنه عهدهدار حکومت ارومیه شد. ملکقاسممیرزا املاک بسیاری در اطراف دریاچه ارومیه و چند روستا در مراغه از جمله شیشوان (نزدیک عجبشیر) به دست آورد که بعد از وی به پسرش امامقلیمیرزا رسید. امامقلیمیرزا زبان فرانسه میدانست و در رمضان ۱۳۰۰، از سوی ولیعهـد به والیگری آذربایجان منصوب شـد و خلعت گرفت و در شوال ۱۳۰۵ با عنوان سرتیپ اول حکمرانی ولایت مراغه و بناب را تا ۱۳۰۹ق به دست آورد. علم طب نیز میدانست و در دوره حکمرانیاش بیماران را معالجه میکرد. اگر چه او املاک زیادی از پدر به ارث برده بود اما همواره زیادهخواه بود و به همین دلیل حکمرانی ساوجبلاغ مکری و مضافات را عهدهدار گشت. بعد از مدتی حاکم ارومیه شد و در پی صدور فرمان مشروطیت در رمضان ۱۳۲۴ با آنکه از سوی طبقه اعیان و شاهزادگان ایالت آذربایجان به عنوان نماینده انتخاب شده بود اما ظاهراً نپذیرفت و به جای او هدایت اللهمیرزا رهسپار مجلس شد. وی حکومت ارومیه را تا ذیقعده ۱۳۲۴ حفظ کرد؛ آنگاه در پی حمله کردها به ارومیه و قتل و غارت اهالی آنجا، امامقلیمیرزا که موقتاً از حکومت آنجا منفصل شده بود بار دیگر به حکومت ارومیه گمارده شد و تا شوال ۱۳۲۵ عهدهدار این منصب بود تا اینکه از آن کنارهگیری کرد و چندی بعد حکومت ولایات ارومیه و ساوجبلاغ و مراغه را به دست گرفت اما به دلیل فشار روسها در این زمان بار دیگر از آن منصب معزول گشت. امامقلیمیرزا امتیازاتی را در طول عمرش به دست آورد که مهمترین آنها، امتیاز کشتیرانی در دریاچه ارومیه بود. با وقوع جنگ جهانی اول و حضور قوای روس در آذربایجان تمامی شناور هایی که تحت فرمان او بودند به تصرف روسها درآمد و روسها قبل از ترک آذربایجان تعدادی از این شناورها را غرق کردند و بعد از مدتی کشتیرانی در دریاچه ارومیه را کاملاً در اختیار گرفتند. او با حمایت محمدحسن میرزا (ولیعهد) برای استیفای حقوقش تلاش بسیار کرد تا اینکه در ۱۳۲۷ق بخشی از شناور هایش را بازپس گرفت. وی سرانجام به سال ۱۳۲۷ یا ۱۳۲۸ق یعنی زمانی که در حال تلاش برای بازپسگیری حقوقش از روسها بود درگذشت. (چرچیل، فرهنگ رجال قاجار، ص ۳۶؛ رفیعی، انجمن ارگان ایالتی آذربایجان، ص ۶۱؛ دفتر ادبیات انقلاب اسلامی، آرشیو)

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۲۶۰. پاسخ داده شد اگر این طبیب فقط به کار پزشکی مشغول است مانع او نشوند و اگر اقدامات دیگری از او بروز کرد اطلاع دهید. (همان، پ ۱۵، ص ۲۵۹).

۴- همان، پ ۱۲، صص ۲۴ تا ۲۸.

۵- همان، پ ۱۱، صص ۱۲۳ تا ۱۲۵. موضوع برای تحقیق به وزارت جنگ ارجاع شد.

۶- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۲۲.

۷- همان، پ ۲۳، ص ۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۸، ص ۱؛ همان، شم ۱۶۷۹، ص ۲.

۱(تصویر). دکتر شموده؛ ۲. برنو اشمیت؛ ۳. ارکار کلارس؛ ۴. ورز هایین اشتاین؛ ۵. اسماعیل خان، کمیسر پلیس تأمینات؛ ۶. عبد الله خان شریف، نظامی

 جمعه

۴ مهر ۱۳۰۳

۲۶ سپتامبر ۱۹۲۴

۲۶ صفر ۱۳۴۳

 پرسش از خنجر اهدایی کردها

رضـا خـان امروز پیجوی خنجری شـد که قرار بود از طرف کردها به او هـدیه داده شود. خبر اهـدای این خنجر را پیش از این، فرمانده قشون آذربایجان به رضا خان داده بود.(۱)

 خبر روزنامه تایمز درباره درگیری های زیدون

تایمز، چاپ لندن، در شـماره امروز خود خبر داد که در زیدون «بین قراولان جناب شـیخ سِر خزعل، خان محمره (خرمشهر)، و قوای دولتی مصادمه به وقوع پیوسـته و در نتیجه، طرفین چنـدین نفر تلفات دادهانـد. شـیخ خزعل خان هم فوراً عـده[ای] قوای امدادیه تحت فرماندهی خلف برای قراولان خود گسیل داشته است. شهرت دارد قوای امدادیه، عده بسیار اسیر دادهاند».(۲)

منابع ایرانی این درگیری را در روز پنجم مهر ذکر کردهاند که خواهید خواند.

 توزیع اعلامیه توسط عثماناَخوند

امروز بخشـنام های توسط ترکمن های جعفربای به ریاست عثماناَخونـد در منطقه توزیع شـد که پس از توضـیح خواست های خود، اخطار شـده بود چنانچه تا پنـج روز این تقاضاها صورت اجابت نیابـد، به اسـتقبال هر قشونی خواهیم رفت. خواست های ترکمن هـای جعفربـای چنین بـود: «۱- ارجـاع خـدمات دولـتی در داخلـه، منحیثـالمجموع بـه ملـت [ترکمن]، و از این رو بـاز گذاردن اختیارات عده[ای] که از تراکمه، دولت تحت نظام آورده، به نمایندگان ملی، و سلب اختیار از چند نفر مفتخوار [که] پول هـای گزاف دولت را به نـام حقوق افراد به مصـرف حوائـج شخصـیه میرسانـند. ۲- آزادی ... تجـار، کسبه و دریانوردان تراکمه در سواحل بحر خزر که اخیراً مأمورین دولت مزاحم آنها شده و امر به اذیت، توقیف و هتک احترام آنها نمودهاند. ۳- جلوگیری از قوایی که منغیر حق به حدود ترکمن تجاوز کرده و به ناموس آن حمله میکند.»(۳)

 ضرورت ایجاد پست گمرک در ترگور و مرگور

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ بار دیگر تأکید کرد که ایجاد پست گمرک، در مرگور و ترگور[(۴)] ضرورت دارد؛ چرا که ویزای تذکره عابرین در آنجا باید عملی شود، نه در ارومیه. سامیبیک، شهبندر ترکیه در ارومیه، [به تمسخر] میگفت مرز شما ارومیه است نه مرگور و ترگور. وی از وزارت جنگ خواست دستور لازم را به اداره گمرکات بدهد.[(۵)]

 فرصت بیست روزه به تاجران ایرانی در قفقاز

ساعدالوزاره، سرکنسول ایران در بادکوبه، امروز ضمن ارسال

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۵۶. ۳۳ روز پس از این پرسش، امیرلشکر شمال غرب پاسخ داد که تا ۲۰ روز دیگر آماده میشود؛ مشغول ساخت آن در تبریز هستند. (همان، پ ۵، ص ۱۵۵).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۲۱-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، صص ۴۳۱ و ۴۳۲. کارگزار بندرجز این اطلاعیه را به وزارت امور خارجه فرستاد و نوشت که بعید میداند در میان ترکمنها این اندازه سواد فارسی باشد که بتواند چنین متنی را تحریر کند. وی نوشت که نویسنده این متن غیرترکمن است.

۴- ترگور (Tergavar) یکی از سه دهستانی است در بخش شمالی سلوانا، از شهرستان ارومیه در آذربایجان غربی که در کنار مرز ایران و ترکیه قرار دارد و رود نازلوچای از قسمت شمالی آن میگذرد و مرکز آن «موانا» است. ترگور از شمال به دهستان برادوست، از جنوب به دهستان دشت، از غرب به دهستان روضهچای، و از شرق به مرز ایران و ترکیه محدود است. از قراء مهم آن موانا، تولی، انبی، بالولان و خانکاه است. در انبی واقع در ۱۴۵ کیلومتری شمال غربی سلوانا، صومع های است که به مدفن زردشت پیغمبر مشهور است. (لغتنامه دهخدا، ج ۴، ص ۵۸۳۳؛ دایرهالمعارف فارسی (مصاحب)، ج ۱، ص ۶۳۲).
مرگور (Margavar) یکی از دهستان های سهگانه در بخش جنوب سلوانا از شهرستان ارومیه در آذربایجان غربی است. دهستان مرگور از شمال به دهستان دشت، از جنوب به بخش اشنویه، از شرق به دشت بیل و از غرب به مرز ایران و ترکیه و عراق محدود است. مرکز آن هاشمآباد در جنوب شرقی سلوانا است. (لغتنامه دهخدا، ج ۱۲، ص ۱۸۲۸۴؛ دایرهالمعارف فارسی (مصاحب)، ج ۲، بخش ۲، ص ۲۷۴۸).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۲۱.

مکاتباتی که وی با مقامات شوروی درباره تحمیل مالیات سنگین به ایرانیان ساکن قفقاز انجام داده، افزود که مهلتی بیست روزه به تاجران ایرانی داده شده که از روی دفاتر خودثابت کنند، مالیاتی که نسبت به آنها بسته شده، غیرعادلانه است. «متأسفانه آقایان تجار دفاتر مرتبی ارائه ندادهاند که آن را مدرک قرار داده، از روی آن میزان دخل و خرج آنها را معین و تقاضای تحقیقی نسبت به آنها بشود، ولی [فعلاً] به چند نفر از آنها که دفاترشان مرتب بود تا درجه[ای] تخفیف داده شده است.»(۱)

 تعدیل بودجه ۱۳۰۳

بودجه سال ۱۳۰۳ که به دلیل کسری فراوان، تاکنون از تصویب مجلس نگذشته بود، چندی پیش توسط دولت پس گرفته شد. روزنامه ایران در شماره امروز خود از قول منابع خصوصی نوشت که بودجه جدید حدود یک کرور تومان (پانصد هزار تومان) کمتر از بودجه قبلی بسته شده است.

قرار است موافقت میلسپو نیز برای بودجه جدید گرفته شود.(۲) عامل اصلی کسر بودجه مخارج فراوانی بود که رضا خان در انت های سال گذشته و ابتدای سال جاری خرج جمهوریخواهی و سقوط سلطنت احمدشاه کرده بود.

 سهمی از موقوفات ملکه ژاپن برای شیر و خورشید ایران

ملکه ژاپن از عایدات موقوفات خود سهمی به کمیته صلیب احمر بینالمللی اختصاص داده که بخشی نیز به مؤسسه شیروخورشید ایران میرسد. مؤسسه شیروخورشید ایران میبایست محل هزینه این سهم را مشخص میکرد و اینک این مؤسسه خبر داده است که پیشگیری از بیماری مالاریا محل خرج این سهم خواهد بود. موقوفه ملکه ژاپن ضمن موافقت، پرداخت پول را مشروط به ارائه گزارشی از فعالیت های ایران در مبارزه با مالاریا کرده است. «قرار شده است خلاصه اقدامات مجلس حفظالصحه را در خصوص مرض مالاریای شهریار تهیه و ارسال دارند.» روزنامه ایران در شماره امروز خود، ضمن درج خبر، نوشت که اخیراً جمعیت شیروخورشید ولایتی گیلان به ریاست افتخاری سرتیپ محمدحسین خان آیرم تشکیل شده است.(۳)ملکه ژاپن در این زمان، ملکه تیمی (Empress Teimei - ۱۹۵۱-۱۸۸۴م) بود.

 پیدا شدن زمینی برای فرود هواپیما در اطراف شاهرود

فرمانده نظامیان اعزامی از تهران به شاهرود، امروز به وزارت جنگ خبر داد که در سمت شرق شاهرود، در جنوب جاده خراسان، زمین مسطحی برای فرود هواپیما پیدا کرده است که نیازمند کمی مرمت است. «چنانچه امر بفرمایید برای مرمت آن محل به حکومت شاهرود اخطار شود.»(۴)

 گزارش کفیل قوای خوزستان

سلطان حسین عظیمی، کفیل قوای خوزستان، در گزارشی که مخفیانه و توسط قاصد از شوشتر به شیراز فرستاد، خبر داد که

ارتباط شوشتر با بیرون فقط از طریق پیک، آن هم با زحمات زیاد ممکن است. «چهار طرف این قسمت را سرداراقدس (شیخ خزعل) متصرف هستند. متمنی است امر فرمایید از بهبهان یا شیراز یک عده برای کمک به شوشتر اعزام دارند.»(۵)وی به تازگی جایگزین نایب سرهنگ رضاقلی خان، که به شیخ خزعل پیوست، شد.

(تصویر) ملکه تیمی

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۹-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۷۹، ص ۱.

۳- همان، صص ۱ و ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲۴۳. موضوع به حاکم شاهرود منعکس شد و او کارگران را به آمادهسازی محل تعیین شده واداشت. (همان، پ ۸، ص ۲۴۱).

۵- همان، پ ۱-۱۶، صص ۲۰۵ و ۲۰۶.

ص: ۳۲۷

 شنبه

۵ مهر ۱۳۰۳

۲۷ سپتامبر ۱۹۲۴

۲۷ صفر ۱۳۴۳

 دیدار شارژدافر شوروی با رضا خان

امروز عصر شارژدافر سفارت شوروی در تهران با رضا خان دیدار کرد. وی صبح امروز با وزیر امور خارجه هم دیدار نموده بود. روزنامه ایران که این خبر را درج کرد از مفاد این دیدار اطلاعاتی به دست نداد.(۱)

 ادامه جلسات کمیسیون منتخب برای اوضاع خوزستان

امروز کمیسیون منتخب فراکسیونها برای بررسی وضعیت خوزستان تشکیل جلسه داد و گفتوگو های خود را برای اعلام موضع نسبت به حوادث خوزستان ادامه داد.(۲)

 ورود نماینده شیخ خزعل به نجف

نماینده سیاسی ایران در نجف وزارت امور خارجه را مطلع کرد که شیخ عبدالکریم جزایری اخیراً وارد نجف شده و خیال دارد علماء را به سوی شیخ خزعل جلب کند. وی تاکنون با بعضی از آقایان ملاقات کرده است. وی میافزاید: «اکثر علماء ابداً موافقت فکر و خیالات شیخ مشارالیه را ندارند و شیخ مذکور در این مسئله به کلی منفور آقایان و طلاب و اهالی گردیده، در تمام مجالس و محافل و بازار علنی لعن و طعن ... [او] را مینمایند... خطوط زیاد از محمره به آقای نایینی و آقای آقامیرزامهدی آیت اللهزاده خراسانی رسیده، همهاش شرح مظالم شیخ خزعل خان را نوشته و استدعا و التماس نمودهاند مبادا آقایان حججالاسلام وساطت نمایند.»(۳)

 ضرورت تعمیر سرباز خانه بروجرد

امیرلشکر غرب که در راه تهران است، با ارسال تلگرامی از همدان خطاب به رضا خان نوشت که سرباز خانه بروجرد نیازمند تعمیر است؛ و این کار باید پیش از رسیدن زمستان انجام یابد. او درخواست کرد: «هزار تومان اعتبار برای مرمت سرباز خانه مزبور مرحمت فرمایند.» رضا خان که منتظر رسیدن احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، به تهران بود تا درباره اوضاع خوزستان به مشورت بپردازد، به او گفت که فعلاً ـ چنین پولی در میان نیست؛ «منتظر هستم که راجع به خوزستان زودتر... تصمیمی اتخاذ شود... چه موقع به طهران ورود خواهید فرمود؟»(۴)

□ درگیری در روستای کیکاووس

به گزارش امیرلشکر جنوب، بعد از ظهر امروز برادر حسین خان بهمئی با تفنگچیان خود به روستای کیکاووس، در سه فرسخی بهبهان یورش آورد و آن را اشغال کرد. «اردوی چریک تا نصف شب جنگ را مداومت داده، نصف باغات و دهکده را از دشمن منتزع میکند. یک گروهان برای تقویت اردوی چریک اعزام شده.

در جنگ مزبور، دشمن ۱۲ مقتول و ۷ مجروح داشته و از اردوی چریک ۷ مقتول و ۲ مجروح بوده است.»(۵)

□ بیماری اقبالالسلطنه

امیرلشکر شمال غرب به رضا خان اطلاع داد که اقبالالسلطنه بیمار است و گاه گاه او را بستری میکند. «مدتی بود که عارض نشده بود. دو روز است که همان مرض عود و حکما مشغول معالجه هستند.»(۶)

□ اعتراض به بازگشت زن زردشتی مسلمان شده

به گزارش رئیس نظامیان کرمان یک زن زردشتی مسلمان شده که شوهری مسلمان هم کرده بود، اخیراً با این که حامله بوده ترک خانه کرده، نزد مادرش رفته است. «عده های از سادات و روضهخوانها» اعتراض کرده و یک زردشتی را نیز مضروب کردهاند. رئیس نظامیان کرمان میگوید به معترضان اخطار شده و فعلاً قضیه مسکوت است. «مطابق تحقیق تقصیر از طرف زردشتیان بوده است.»(۷)

□ حضور کریم خان بلوچ در سرخس روس

امیرلشکر شرق، حسین خزاعی، امروز اطلاع داد که کریم خان بلوچ با ۱۵۰ سوار که محرمانه از طرف روسها تجهیز میشود وارد سرخس روس شده است. «عموم اهالی، مخصوصاً مالدارها و زارعین که در بیابان هستند، متوحش شدهاند.» بلوچ های ساکن در منطقه ایران اجازه میخواهند در صورت تعرض کریم خان بلوچ مقابله به مثل کنند.(۸)

□ دستگیری کودکان سنگانداز و والدینشان

دو کودک تبریزی که به سوی خودرو کنسول انگلیس سنگ انداخته بودند، به دستور فرمانده قشون آذربایجان و همراه والدینشان دستگیر و زندانی شدند. کودکان که در زندان وحشتزده شده بودند آزاد گشتند.

عبد الله طهماسبی میگوید که کنسول انگلیس از این اقدام اظهار رضایت نمود.(۹)

□ توصیه سر پرسی کاکس به شیخ خزعل

کنسول انگلیس در تبریز در دیداری که با عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، داشت، اظهار داشت که «راجع به شیخ خزعل مذاکرات در جریان است. با این که سر پرسی کاکس موقعی که در آنجا [= بینالنهرین] بود به شیخ گفته بود همیشه

بایستی مطیع دولت ایران باشـد. ولی از قرار گویا دوستی دولت انگلیس را فراموش نموده و راجع به عدم تأدیه مالیات، بعضـی اظهارات کرده و عدم اطاعت خود را میخواهد نشان بدهد.»(۱۰)

طهماسبی امروز در تلگرام دیگری و در پاسخ به بخشنامه وزارت جنگ مبنی بر متمرد بودن شیخ خزعل درخواست کرد اجازه حضور در خوزسـتان و قلعوقمع شـیخ خزعـل به او داده شود تـا «ثابت شود که عشایر ایران برای تعقیب نیات مقـدسه، برای هر نوع فداکاری حاضر» هستند.(۱۱) (ر.ک: ۲ مهر)

 دست خارجی در اختلال تلگرامها

حسـین خزاعی، امیرلشـکر شـرق، خبر داد که هفت روز است که در شـاهراه [تهران به خراسـان] اتفـاقی از طرف ترکمنهـا رخ نداده، «تراکمه دردشت، و نظامیان مشغول زدوخورد میباشند. اتصال سیم تلگراف از شاهرود الی میامی هم برقرار شده بود،

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۰، ص ۲.

۲- همانجا.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱۳-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۲۵۷ و ۲۵۸.

۵- همان، پ ۲۵، ص ۲۷.

۶- همان، پ ۵، ص ۱۰۳.

۷- همان، پ ۱۹، ص ۲۹۰.

۸- همان، پ ۸، ص ۱۷۸. دولت ایران بارها از مقامات شوروی خواسـته بود کریم خان بلوچ را تسـلیم ایران کرده و یا او را به داخل خاک شوروی ببرند که هیچ کدام انجام نشد. (همان، پ ۸، ص ۱۷۵).

۹- همان، پ ۵، ص ۲۴۳.

۱۰- همان، پ ۵، صص ۲۴۴ و ۲۴۵.

۱۱- همان، پ ۵، ص ۱۴۷.

حالیه که رئیس سیمکشی خارجه از شاهرود برای سرکشی به زیر سیم آمده، ابداً مخابراتی نمیشود. بدیهی است علت آن را جز سیاست خارجی به چیز دیگری نمیتوان حمل نمود.»(۱)این موضوع از طرف وزیر پست و تلگراف تکذیب شد.

 تقاضای اعدام یکی از فراریان

دو تن از فراریان از محبس لشکر شمال غرب دستگیر شدند. (ر.ک: ۲ شهریور) عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ پیشنهاد کرد یکی از این دو اعدام شوند.

وی توضیح داد که این دو فراری از اطرافیان کاظم خان قوشچی بودند و جزو اسرای نظامی محسوب میشدند. «درصورتی که اعدام یکی از آنها، محمد نام، که از عساکر فراری ترک و نزد کاظم قوشچی بوده است مقتضی نباشد، آن دیگری [عبدالعلی] مقتضی است اعدام شود.»(۲)

 ضرورت تشکیل کمیسیون برای تعیین خط مرزی

عبد الله طهماسبی با ارسال نام های به رضا خان گفت که در مرز مغان، فاصله بیلهسوار تا بهرامتپه که هفت فرسخ است، علامت مرزی وجود ندارد، و از طرف ایران هم پست نظامی مستقر نشده است. روسها در این خط پنج پست دارند. وی افزود ایجاد پست از طرف ایران با واکنش روسها روبهرو خواهد شد. از این رو تشکیل کمیسیونی برای تعیین خط مرزی ضروری است.(۳)

 تعدیات مرزی ایران به شوروی

دولت شوروی فهرستی از اقدامات ایرانیان را علیه نظامیان روس، تجاوز به خاک شوروی و دزدی هایی که ظرف چند ماه گذشته انجام شده به سفارت ایران ارائه داد و خواستار پاسخ شد. سفارت ایران امروز این موارد را به وزارت امور خارجه ابلاغ کرد.(۴)

 اعتراض کنسولگری شوروی به مندرجات جریده وقت

کنسولگری شوروی در رشت با ارسال نام های به کارگزاری گیلان نسبت به مندرجات روزنامه وقت چاپ رشت اعتراض کرد. کنسول شوروی نوشت که حوادث گرجستان شوروی، اقدام بیاهمیت چند دسته دزد و منشویک بوده، ارزش بزرگنمایی نداشته است.

کنسول شوروی چاپ این نوع مطالب را خلاف دوستی دولتین توصیف کرد.(۵)

 اعتراض ترکیه به حبس یک تبعه ترک

محییالدین پاشا، سفیرکبیر ترکیه، با ارسال نام های به وزیر امور خارجه نسبت به ادامه حبس یوسف، تبعه ترک، اعتراض کرد. او نوشت که یوسف باشقلع های یک تاجر است، اما او را به اتهام طرفداری از سیمیتقو بازداشت کردهاند و اکنون در ارومیه زندانی است.(۶)

 ورود کشتی لوپین به خلیج فارس

امروز «کشتی پادشاهی» لوپین وارد خلیج فارس شد. این خبر را ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، به اطلاع مشارالملک، وزیر امور خارجه، رساند.(۷)

 مهمات رسیده از شوروی

سفارت انگلیس از قول منابع خود در گزارش های هفتگی منتهی به امروز خود نوشت که ۱۰ گاری حامل مسلسل، ۲۰ گاری تفنگ لوییز (Lewis gun)، ۵ گاری مهمات مسلسل و پنج گاری توپ به تازگی در راه خود به تهران از باکو به قزوین رسیدهاند. این مهمات از شوروی خریداری شدهاند.(۸)

 اختلاف امیراقتدار و رضا خان

منابع انگلیسی در گزارش های هفتگی ارسالی خود به وزارت امور خارجه انگلیس، در میان خبر های منتهی به امروز خود نوشتند که در پی شکایت وزیر امور داخله، امیراقتدار، مبنی بر این که تداوم حکومت نظامی باعث دخالت جدی مقام های نظامی در امور وزارت داخله شده است، میان او و رضا خان مشاجر های درگرفته است. امیراقتدار چند روزی در محل کارش حاضر نشد، اما اکنون رضا خان از وی دلجویی کرده است.(۹)

۱- همان، پ ۸، ص ۳۲۸. موضوع به وزارت پست و تلگراف منعکس شد، و وزیر پاسخ داد که «حفاظت سیم خط از تهران الی مشهد به عهده تلگراف خانه دولتی انگلیس است و رئیس خط مزبور هم حالیه بین شاهرود و میامی مشغول تعمیرات میباشد. ثانیاً قریب پانزده روز است که سیم مزبور دایر و پس از متفرق شدن ترکمنها عیبی و علتی در سیم واقع نشده و غالب اوقات سیم در تصرف نظامیان» است. (همان، پ ۸، ص ۳۲۶).

۲- همان، پ ۵، ص ۱۹۳. رضا خان اعدام عبدالعلی را تصویب کرد و ۲۹ مهر اعدام شد. (همان، پ ۵، صص ۱۹۱ و ۱۹۲).

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۷-۴۰-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۱۵۰. موضوع به لشکر شرق اطلاع داده شد و آن یگان در پاسخ گفت که تجاوزات همیشه از طرف روسها بوده و تحت حمایت نظامیان مرزی روس انجام میشود. (همان، پ ۱۰، ص ۱۴۷).

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱ و ۱۰-۸-۶۲-۱۳۰۳.

۶- همان، ۷۹-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۷- همان، ۱۸-۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

۸- ۹۳۵۰/۲۵۵/۳۴ FO E.

۹- ۹۳۵۰/۲۵۵/۳۴ FO E.

 یکشنبه

۶ مهر ۱۳۰۳

۲۸ سپتامبر ۱۹۲۴

۲۸ صفر ۱۳۴۳

 تعطیلی عمومی

امروز به مناسبت رحلت پیامبر اسلام(ص) و شهادت امام حسن (ع) وزارت خانه ها و دوایر دولتی تعطیل بود.(۱)

 موهبت های آسمانی برای ملل مسلمان

سیدحسن تقیزاده که به تازگی پس از ۱۴ سال اقامت در خارج از کشور وارد تهران شده و به عنوان وکیل مردم تهران به کار نمایندگی مجلس مشغول است، امروز با درج مقال های بلند در روزنامه ایران به بررسی اوضاع داخلی کشور پرداخت. تقیزاده در بخشی از این مقاله سقوط روسیه تزاری را طلوع ستاره امید برای مشرق زمین دانست و نوشت: «شکی نیست که مصطفی کمال در عثمانی، سعد زغلول در مصر، امیرامان الله خان در کابل و سردارسپه در ایران ظهورات آسمانی و موهبت های الهی برای این ملل اسلامی بوده و همت مردانه آنها با شوق و شور اصلاحطلبی و عزم با شهامت بر احیاء ملت خودشان، عوامل بزرگ این نهضت تاریخی شرق است.» وی در ادامه مقاله خود با تحلیل اوضاع ایران، پایداری نور اصلاحات را متکی بر دولت فعلی [= رضا خان]، مجلس پنجم و مستشاران آمریکایی دانست و ماندگاری آنها را، پایداری اصلاحات در مملکت توصیف کرد.(۲)

 نامه وزارت امور خارجه به سفارت ایران در لندن

وزارت امور خارجه امروز به وزیرمختار ایران در لندن نام های فرستاد که در آن ضمن اشاره به خودسری شیخ خزعل علیه دولت، تجهیز اهالی خوزستان و ارسال تلگرام به نمایندگان دول خارجه در تهران، نوشت: «نظر به خواهش شارژدافر انگلیس و وعده او به این که شیخ را به ترک حرکات بیرویه وادار خواهند کرد، دولت در این باب شرایطی پیشنهاد کرد که از آن جمله این بود که مدتی شیخ به خارج برود، نباشد. شارژدافر شرایط را به لندن تلگراف کند و جنرال قونسول [انگلیس در] بوشهر هم به محمره (خرمشهر) برود، به شیخ شرایط دولت را بقبولاند و دولت منتظر بود شاید این طور قضیه خاتمه یابد.» در این نامه آمده است پس از دو هفته نتیج های حاصل نشده است. وزارت امور خارجه از وزیرمختار ایران خواست موضوع را از دولت انگلیس پیجویی نماید.(۳)

 خبر بیسیم مسکو راجع به نماینده شیخ خزعل در عتبات

بیسیم مسکو امروز خبر داد که «شیخ خزعل، ملاعبداللطیف را نزد علمای کربلا اعزام و فتوای قیام بر علیه حکومت سردارسپه را تقاضا نموده، ضمناً خان بهادر را با تحف گرانبها نزد شاه، به اروپا گسیل داشته است.»(۴)

 غاصب بودن رضا خان از نگاه امیرمجاهد

امیرمجاهد امروز با ارسال نام های به سردارمحتشم، کار های اخیر امیرجنگ را به باد انتقاد گرفت و او را عامل بیناموسی ایل بختیاری نامید. امیرمجاهد اقدام امیر جنگ را در راه دادن نظامیان به شمسآباد، محل استقرار زنان و دختران سران ایل را، بیشرفی خواند که برای خوشآمد رضا خان انجام داده است. وی از سردارمحتشم که اجازه چنین کاری را داده گلایه نمود و نوشت آن چه پدران بزرگوار شما در هفتاد سال قبل تحت اطاعت درآوردند با حقهبازی و پستی و دنائت امیرجنگ به باد فنا رفت. امیرمجاهد پرسید که چرا در زمانی که احمدشاه، وزراء، مجلس شورای ملی، علماء ملت، لرستان، عربستان (خوزستان)، کهگیلویه و بختیاری با سردارسپه طرف شدند، حاضر به همکاری نگردید؟

امیرمجاهد، رضا خان را غاصب مملکت دانست که قانون اساسی را زیرپا گذاشته و مجلس شورای ملی را تخریب کرده است. او نوشت رضا خان باید استعفا دهد.(۵)

 اطلاعات کارگزاری بوشهر از خوزستان

معاضدالسلطان ، کارگزار بوشهر، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه اطلاعاتی که درباره خوزستان به او رسیده، ارائه کرد. «دو هفته قبل سیصد صندوق تفنگ نو استعمال نشده با دو عراده توپ به بندر هندیان [= هندیجان] وارد» شده و شیخ خزعل میان قوای تحت امر خود توزیع نموده است. دو محموله توسط کشتی باری بزرگ از کویت به هندیجان آمده که شکر، برنج، قهوه و دیگر آذوقه هاست. این محموله ها برای شیخ خزعل است. یک کشتی بخاری بزرگ، به بهانه این که به گل نشسته، روبهروی فیلیه (قصر شیخ خزعل) توقف کرده و روز بعد حرکت نموده است. گمان میرود محمولات آن، اسلحه بوده که پیاده کرده است. معاضدالسلطان میافزاید شیخ خزعل دست تعدی هم به اموال مردم و متمولین رسانده که «معلوم میشود انتظامی ندارند که این امر خود سبب شکست کارشان خواهد بود.»(۶)

 ساخت فرودگاه توسط انگلیس در منطقه میرجاوه

به گزارش رئیس تیپ سیستان انگلیسها در چهار نقطه از منطقه میرجاوه در حال ساخت فرودگاه هستند: ۹ میلی میرجاوه، ۱۲۵ میلی میرجاوه، ۱۴۰ میلی میرجاوه، دالبندین. بر اساس این گزارش کلنل گیز انگلیسی چند روز دیگر با چهار صاحب منصب با هواپیما در منطقه اول فرود خواهد آمد. سفارش شده صاحب منصبان ایرانی متوجه این موضوع نشوند. علی رحیمی، رئیس تیپ سیستان، میافزاید دوستمحمد خان که سه سال زندانی انگلیسها بود، اخیراً به اسم فرار، آزاد شده در نزدیکی مرز افغانستان است. انگلیسها به دوستمحمد خان اسلحه میرسانند. حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز با ارسال این گزارش نوشت که ۴۰۰ تن از نیرو های تیپ سیستان برای کمک به نظامیان در حال جنگ با ترکمنها عازم «خط طهران» شدهاند. از آنجا که عد های هم از تهران به شاهرود آمده و در میامی متمرکز شدهاند، برای پیشگیری از حوادث احتمالی در سیستان نیرو های تیپ به

محل خود بازگردند.(۷)

مقرر شد نیرو های اعزامی تیپ سیستان بازگردند و نیرو های تیپ شمال، شاهرود را حفظ کنند و نیرو های اعزامی از تهران در میامی بمانند.(۸)

 درخواست بازگشت سالارمبشر

سالارمبشر، رئیس تلگراف خانه خراسان، که از مسئولان

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۰، ص ۲.

۲- همان، صص ۱ و ۲. این مقاله برای سفارت انگلیس جالب بود و خبر آن را به وزارت امور خارجه انگلیس فرستاد. (FO E ۹۷۴۶/۲۵۵/۳۴).

۳- ملکی، دولت های ایران در عصر مشروطیت، ص ۱۴۹.

۴- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۳۶.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۲۰ تا ۲۵.

۶- همان، پ ۱۷، صص ۵۶۰ و ۵۶۱.

۷- همان، پ ۸، صص ۱۸۵ و ۱۸۶. پس از رسیدن این گزارش به مرکز، رضا خان پرسید نقاطی که انگلیسها فرودگاه میسازند، داخل خاک ایران است، یا در خاک بلوچستان انگلیس قرار دارد؟ پاسخی که امیرلشکر شرق به این سئوال داد چنین بود که دو فرودگاه در ناحیه تفتان است. «کوه تفتان خاک ایران، تفتان دیگر هم نُه میلی میرجاوه و متعلق به انگلیس است.» (همان، پ ۸، صص ۱۸۰ و ۱۸۱).

۸- همان، پ ۸، صص ۱۸۲ و ۱۸۳.

مرتبط و گوش به فرمان قشون بود و در انتخابات مجلس پنجم در پیشبرد مقاصد لشکر شرق بسیار کوشید، در زمان حکمرانی سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری، بر خراسان از کار برکنار گردید. حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز از رضا خان خواست سالارمبشر به کار خود بازگردد.(۱) (ر.ک: ۷ فروردین)

 منصورالممالک؛ خادم یا مقصر

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ خبر داد که تحرک اخیر ترکمنها به واسطه عدم جلوگیری منصورالممالک بوده است. به امیرلشکر شرق اطلاع داده شد که اگر تقصیر به گردن منصورالممالک است، دستگیر شود.(۲)

 بازگشت ۲۹ خانواده قزلباش به ایران

امیرلشکر شمال غرب امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که ۲۹ خانوار از کرد های قزلباش اوغلی که چهار سال پیش به واسطه «تعدیات مأمورین سلف به ترکیه رفته بودند» به ایران بازگشتهاند. دستور لازم برای اسکان آنان در محل سابق خود داده شده است.(۳)

 تقویت قوای اشنویه

فرمانده قوای ساوجبلاغ میگوید نیرو های نظامی ترکیه زاخو را اشغال کرده، جنگ در حوالی موصل به شدت شروع شده است. بخشی از نیرو های ترکیه به طرف کانیارش، نزدیک مرز اشنویه آمده، خیال دارند همراه عشایر آن حدود به رواندوز حمله کنند. عبد الله طهماسبی، فرمانده قوای آذربایجان امروز با ارسال این خبر به وزارت جنگ نوشت که دستور داده است فوراً قوای اشنویه را تقویت کنند و ضمن مراقبت، با اعزام جاسوس های مخصوص تعداد نیرو های ترکیه و اهداف آنها را برآورد کنند؛ «و این که از داخل ایران عبور خواهند کرد یا خیر.»(۴)

 خیال مجدد ترکمنها در تجاوز به خراسان

رئیس تیپ شمال امروز به وزارت جنگ خبر داد که ترکمنها در تحرک اخیر خود در خراسان، توانستند با غنایم زیاد و چندین اسیر از خطوط نردین و دشت بجنورد به منطقه خود بازگردند. آنان در این رفتوآمد با مانعی روبرو نشدند. و این موضوع باعث شده تا ترکمنها بار دیگر هوس تجاوز به ناحیه خراسان را از سر بگیرند.

این گزارش موجب شد که رضا خان دستور دهد با زمینهچینی، بازگشت سردارمعزز به بجنورد فراهم شود تا او بتواند از تحرکات ترکمنها جلوگیری کند.(۵) (ر.ک: ۱۰ مهر)

 دیدار نماینده سیاسی ایران با نماینده کمیساریای خارجه تاشکند

امروز نماینده سیاسی ایران در تاشکند با مسئول کمیساریای امور خارجه شوروی در تاشکند دیدار کرد. در این ملاقات طرف روس گفت که شنیده است ترکمن های یموت با اعلام جمهوری یموت ابراز موجودیت کرده‌اند. گویا هیأتی هم از طرف دولت ایران برای مذاکره راهی منطقه شده که ترکمنها نپذیرفته‌اند. مقام روسی عقیده دارد که این اتفاق زیر سر انگلیس است. نماینده ایران پاسخ میدهد که اقدام ترکمنها بیاهمیت است و به زودی امنیت در آن منطقه برقرار خواهد شد. وی ادامه داد که اینک زمان نشان دادن دوستی شوروی با ایران است، یعنی ترکمن های روس در این قضیه بیطرفی خود را نشان دهند و موجبات سوءظن ملت ایران به دولت شوروی فراهم نشود. طرف روسی گفت که اغتشاش در لرستان و کردستان هم کار انگلیسها است و شومیاتسکی وزیرمختار شوروی در تهران از رضا خان شنیده است که اسلحه ترکمنها انگلیسی است. نماینده سیاسی ایران هم گفت که اسلحه انگلیسی است، اما روشن نیست که آنها را انگلیسها به ترکمنها داده باشند.(۶)

 فراری دادن رشید به خاک ترکیه

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که در پی دستور های داده شده، نظامیان ماکو با اقدامات خود رشید و همراهانش را به خاک ترکیه رانده‌اند. هر چند موضوع به اطلاع باش شهبندر ترکیه در تبریز رسیده، اما از طریق مرکز به دولت ترکیه تذکر داده شود، آنها نیز با فراریان و جنایتکاران ایران به خاک ترکیه چنین معامل های کنند و آنان را به ایران برانند.(۷)

۱- همان، پ ۹، ص ۸۴. رضا خان در نام های فوری و محرمانه از وزیر پست و تلگراف (جعفرقلی خان بختیاری) خواست که سالارمبشر به سر کار خود بازگردد. (همان، پ ۹، ص ۸۳).

۲- همان، پ ۲۲، ص ۳۷۹. امیرلشکر شرق در پاسخ گفت که منصورالممالک از اشخاص خدمتگزار و جانفشان است و تاکنون ۱۴ تن از سواران خود را در جنگ با ترکمنها از دست داده است. (همان، پ ۲۲، ص ۳۷۷).

۳- همان، پ ۵، ص ۲۴۲.

۴- همان، پ ۱۲، ص ۴۷۹.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۳۸۲.

۶- همان، پ ۱۰، صص ۸۷ تا ۹۳.

۷- همان، پ ۱۲، ص ۲۶۹. موضوع به اطلاع وزارت امور خارجه رسید و آن وزارت خانه مسئله را از طریق تهران و اسلامبول پیگیری کرد. (همان، پ ۱۲، صص ۲۶۷ و ۲۶۸).

ص: ۳۳۱

 دوشنبه

۷ مهر ۱۳۰۳

۲۹ سپتامبر ۱۹۲۴

۲۹ صفر ۱۳۴۳

 گزارش امیرلشکر جنوب از خوزستان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز خبر داد که «اعراب قوای خود را همه روزه زیاد کرده و از طرف هندیان [= هندیجان] و جراحی و فلاحیه پیش میآیند. گویا منظور آنها این است که خط ارتباط شیراز را قطع کرده، بهبهان را محاصره کنند.» امیرلشکر جنوب افزود: «سیصدنفر سوار سگوند با دو عراده توپ و صدوبیست قاطر اسلحه به زیدون وارد شدهاند... پست سوار بین شیراز و بهبهان مستقر گردیده است.»(۱)

 تلگرام شیخ خزعل برای علمای اصفهان

کارگزار اصفهان امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که شیخ خزعل پیام هایی برای «آقایان آیات الله و آقاسیدالعراقین [= سیدعبدالحسین مدرس خاتونآبادی] در عدم شناسایی دولت حاضره و پار های مزخرفات مخابره نموده، آیات الله نیز عیناً برای حکومت فرستاده»اند.(۲)

 تصرف مکه توسط وهابیها

بیسیم برلن امروز خبر داد که بنابر اخبار رسیده از قاهره، وهابیها مکه را تصرف کردهاند.(۳)

 محاکمه سالارامجد

وزارت جنگ در صدد است سرهنگ سالارامجد(۴) را محاکمه کند. ظاهراً این تصمیم پس از ارسال خبری از سوی امیرلشکر شرق، حسین خزاعی، از قول و قرار هایی که سالارامجد و عده های دیگر با مهر کردن قرآن و همقسم شدن گذاشته بودند، گرفته شد. وزارت جنگ امروز به امیرلشکر شرق دستور داد برای محاکمه سرهنگ سالارامجد اسناد و مدارک لازم را به تهران بفرستد. «۱- کلیه تلگرافاتی که سرهنگ علیشاه خان [رحیمی، فرمانده فعلی تیپ سیستان و قائنات] و شاهزاده محمدحسینمیرزا [که اخیراً خودکشی کرد] و سرهنگ سالارامجد [فرمانده سابق تیپ سیستان و قائنات] و سلطان حسینآقا نصیری و امیرشوکتالملک از بیرجند یا تلگراف خانه های عرض راه به حضرتعالی مخابره و جواب هایی که دریافت داشتهاند؛ ۲- کلیه اطلاعات و مشهودات امیرشوکتالملک تحتالحفظ به مرکز؛ [۴-] اعزام یاورحسن خان دولتشاهی تحتالحفظ به مرکز؛ ۳- اعزام

سلطان حسینآقا نصیری...»(۵)

 سیدمحمد شوشتری در خوزستان

کارگزار محمره امروز خبر داد که سیدمحمد شوشتری از کسان ملکالتجار شوشتری وارد خوزستان شد، به دیدار شیخ خزعل رفت و اکنون به تهران بازگشته است.(۶)

(تصویر) مکه معظمه، کعبه

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱–۱۶، ص ۸۵.

۲– اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷۳–۳۰–۲۹–۱۳۰۳.

۳– روزنامه ایران، شم ۱۶۸۱، ص ۳.

۴– رضاقلی افشار ملقب و مشهور به سالارامجد از صاحب منصبان ژاندارمری، فردی تحصیلکرده، جدی و درستکار بود. از معدود افسران نظام قدیم به شمار میرفت که در ارتش جدید به مقام بالایی دست یافت؛ در ۱۳۰۱ش از سوی حسین خزاعی (امیرلشکر شرق) فرماندهی تیپ بیرجند را بر عهده گرفت و به همراه سلطان حسن دولتشاهی و سلطان خبیرزاده مأموریت یافت که در قائنات یک واحد قشونی تأسیس کند. او به محض ورود به بیرجند قوای مسلح را در اختیار گرفت و واحد های نظامی را در زابل، زاهدان، خاش و نقاط سرحدی بلوچستان توسعه داد. در این دوران در زمینه سازماندهی به ارتش جدید در شرایط دشوار بلوچستان به موفقیت قابل ملاحظ های نائل آمد. اما سعایت برخی از نظامیان قزاق که با صاحب منصبان ژاندارمری رقابت میکردند، موجبات گرفتاری او را فراهم آورد. امیرشوکتالملک (امیر قائنات) در همین زمان دستور داد که سالارامجد را توقیف و از خدمت در ارتش منفصل کنند. او در تهران، در بازداشت ماند، تا اینکه در دادگاهی بیگناه شناخته شد. سالارامجد پس از آن دیگر از خدمت در قشون سر باز زد و ادامه عمرش را به کار کشاورزی گذراند. (عاقلی، رضاشاه و قشون متحدالشکل، صص ۲۷۲ تا ۲۷۷؛ کرونین، ارتش و حکومت پهلوی، صص ۳۰۰ تا ۳۰۲).

۵– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۲۷۳ و ۲۷۴.

۶– اسناد وزارت امور خارجه، ۴۹–۲–۵۲–۱۳۰۳.

ص: ۳۳۲

 سه شنبه

۸ مهر ۱۳۰۳

۳۰ سپتامبر ۱۹۲۴

۱ ربیع‌الاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

امروز پیش از ظهر مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمن‌الملک تشکیل شد. در ابتدا لایحه علائم صنعتی، باقیمانده از جلسه گذشته، مورد بررسی قرار گرفت. سپس لوایحی از طرف وزیر مالیه برای تصویب تقدیم مجلس شد.(۱)

 نامه مؤتمن‌الملک به مشایخ خوزستان

مؤتمن‌الملک، رئیس مجلس شورای ملی، امروز نام های خطاب به مشایخ خوزستان فرستاد و در آن با تأیید دولت رضا خان یادآور شد که چون این دولت طرف اعتماد مجلس است باید به همین نظر از طرف مردم تلقی شود. بنابراین «هر کسی به هر عنوانی برخلاف دولت مرکزی قیام و اقدامی کند، مجلس شورای ملی او را متمرد خواهد شناخت.»(۲)

 دستور رضا خان به عدم تحرک قوای بهبهان

رضا خان امروز به امیرلشکر جنوب دستور داد که نیرو های نظامی بهبهان که در خط اول تقابل با نیرو های شیخ خزعل واقع هستند، نباید حالت حمله و تهاجم به خود بگیرند. وی تأکید کرد که این تصمیم بنابر ملاحظات سیاسی گرفته شده است. «نظر به پاره[ای] ملاحظات سیاسی که در بین است لزوماً امر میدهم که قوای بهبهان از حدود خود تجاوز ننموده و مهاجم واقع نشوند.»(۳)

عدم درگیری خواست انگلیس بود تا با مذاکره اختلافات شیخ خزعل و رضا خان حل شود.

 ضرورت نمایش قیام علیه شیخ خزعل

رضا خان با ارسال تلگرامی به محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، از او خواست «برای اینکه از طرف عشایر جنوب عملاً قیامی بر ضد خزعل شده باشد، لازم است یک عده صد نفری از قشقایی تحت ریاست پسر سردارعشایر و همچنین یک عده صد نفری تحت ریاست پسر قوام‌الملک در شیراز حاضر باشند که در صورت لزوم به معیت اردوی دولتی به بهبهان بروند.» وی گفت که مخارج این نیروها در صورت اقتضاء به عهده صولت‌الدوله و قوام‌الملک باشد.(۴)

رضا خان در تلگرامی به قوامالملک همین موضوع را به اطلاع رساند.(۵)وی همچنین دستور داد از طرف متنفذین منطقه جنوب تلگرام هایی در مخالفت با شیخ خزعل و تنفر از اقدامات او به مجلس شورای ملی و رئیسالوزراء تنظیم و فرستاده شود.(۶) رضا خان غیر از دستور هایی که به امرای لشکر خود برای واداشتن عشایر و مردم به صدور اطلاعیه هایی علیه شیخ خزعل داد، خود نیز نمایندگانی را به ایالات مختلف برای گردآوری تلگرام هایی بر ضد شیخ خزعل و حمایت از دولت گسیل داشت.(۷)

 استقرار سلطان حسین خان به عنوان فرمانده جدید قوای خوزستان

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز اطلاع داد که سلطان حسین خان [عظیمی] توانسته است قوای خوزستان را تحت امر خود بگیرد. وی از قول فرمانده جدید به رضا خان نوشت که نایب سرهنگ رضاقلی خان چند روزی است توسط شیخ خزعل دستگیر شده است.(۸) واقعیت، پیوستن رضاقلی خان به شیخ خزعل بود.

 دستور آزادی همه تبعیدیان به خراسان غیر از خالصیزاده

رضا خان امروز به امیرلشکر شرق دستور داد همه تبعیدشدگان به خراسان غیر از خالصیزاده را آزاد کرده، با مختصر مساعدتی راهی تهران شوند.(۹) اینان پس از قتل ایمبری و برقراری حکومت نظامی در تهران دستگیر و به خراسان تبعید شده بودند.

 پیگیری از کمپانی سینکلر

وزارت امور خارجه امروز با ارسال تلگرام رمز به سفارت ایران در واشنگتن نوشت: «به نماینده کمپانی سینکلر بگویید علت این که جواب تلگرافات را نمیدهد چه چیز است؟ جداً جواب بخواهید که اگر به کلی از مسئله نفط شمال منصرف شده است صریحاً بگویید. اگر ترتیب دیگری هم در نظر دارد، معلوم نماید.»(۱۰)

 سوءنظر دکتر هندی به ناموس تلگرافچی ارمنی

در پی شکایت سفارت انگلیس از زخمی شدن یک تبعه انگلیس توسط یک شهروند ارمنی ایرانی (ر.ک: ۳۰ شهریور) تحقیقات صورت گرفته نشان میدهد که دکتر هندی نسبت به همسر تلگرافچی ارمنی سوءنظر داشته و هنگامی که میخواست

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۱، ص ۱.

۲- همان، ص ۲. این نامه از طرف وزارت جنگ به امرای لشکر و رؤسای تیپ شمال و فارس مخابره شد. (اسناد مؤسسه مطالعات ...، پ ۱-۱۶، ص ۹۶).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۱۱۹. در کنار این دستور، رضا خان به تهاجم تبلیغاتی علیه شیخ خزعل اقدام کرد که در خبر های بعدی آمده است.

۴- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۲۰.

۵- همان، پ ۱۸، ص ۳۷۵.

۶- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۲۱.

۷- ۱۰۳۸۸/۲۵۵/۳۴ FO E.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی،س ۱۳۰۳، پ ۱۴، ص ۱۸۸.

۹- همان، پ ۸، ص ۴۵۸. به نظر میرسد وقایع خوزستان رضا خان را مجبور به اتخاذ چنین تصمیمی کرده باشد تا نظر مخالفان خود را به اینگونه نسبت به خود تعدیل کرده، از تقویت غیرمستقیم جبهه شیخ خزعل جلوگیری کرده باشد.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۴-۹-۳۹-۱۳۰۳.

دست نامشروع خود را به او برساند، زن تلگرافچی فریاد کشیده از هوش میرود. شوهر زن پس از متوجه شدن، هندی را تعقیب و با چاقو او را زخمی میکند. این حادثه در بندر گناوه رخ داد و قرار است طرفین دعوا برای محاکمه در حضور کارگزاری به بوشهر بیایند. این تحقیقات امروز توسط لشکر جنوب به وزارت جنگ اطلاع داده شد.(۱)

 پاسخ کارگزاری گیلان به سرکنسولگری شوروی

در پی شکایت سرکنسول شوروی در رشت از مندرجات جریده وقت، چاپ رشت، (ر.ك: ۵ مهر) کارگزاری گیلان امروز با ارسال نام های پاسخ او را داد. نماینده سیاسی شوروی نسبت به انعکاس حوادث گرجستان و قیامی که اهالی آن منطقه علیه دولت مرکزی کرده بودند شاکی بود. وی نوشت که مطالب درج شده در روزنامه وقت ترجمه است و اظهارات مدیر روزنامه نیست. با این حال «مطابق قانون مطبوعات هرگاه چیزی برخلاف واقع و حقیقت در یك روزنامه درج شود، طرف میتواند خبر مندرجه در آن را در همان جریده تکذیب و جریده... نیز مجبور است ارتیکل تکذیب را در جریده خود نقل کند.»(۲)

 زیان تختقاپو در کردستان برای خانواده اردلان

مریم اردلان، همسر غلامعلی خان اردلان، وابسته نظامی ایران در سفارت لندن، با ارسال نام های به رضا خان، نوشت که تختقاپوی برخی از ایلات موجب شد که گروهی از طایفه عبدالقادر مندمی در گروس، از علاقهجات اردلان، دهنشین شدند و مالیات آنها به گردن این منطقه افتاده است. وی درخواست کرد این طایفه از گروس به منطقه دیگری کوچانده شود.(۳) رضا خان با نظر مثبت دستور رسیدگی و بازگشت طایفه مذکور را صادر کرد.(۴)

 دیدار وزیرمختار جدید ایتالیا با ولیعهد

پیش از ظهر امروز مسیو گالدی وزیرمختار جدید ایتالیا در عمارت گلستان با ولیعهد، محمدحسن میرزا، دیدار کرد و استوارنامه خود را تسلیم نمود.(۵)

 منع رفتوآمد شبانه در تهران

منع رفتوآمد شبانه که در ماه های محرم و صفر برای اجرای مراسم عزاداری لغو شده بود، با پایان ماه صفر و از شب گذشته بار دیگر برقرار شد. «و از ساعت ده بعد از ظهر بدون بلیط جواز، جلوگیری به عمل میآید.»(۶)

 عدم رسیدگی دولت شوروی به مسائل اتباع ایران

سفارت ایران در مسکو امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که روسها در حال بسط قطع روابط دولت با اتباع ایران هستند. دولت شوروی به تفلیس و سنپترزبورگ دستور داده به امور اتباع ایران رسیدگی نکنند. به طور حتم تعداد این نقاط بیشتر خواهد شد.(۷)

□ نتیجه مذاکرات مفتاحالسلطنه با مقامات انگلیس درباره شیخ خزعل

مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در لندن، امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که با وزارت امور خارجه انگلیس مفصلاً مذاکره کرده است. آنها با مواضع دولت ایران نسبت به شیخ خزعل ابراز موافقت میکنند و میگویند دائماً با سفارت خود در تهران در حال مذاکره هستیم. انگلیس امیدوار است این مسئله به زودی حل شود. آنها میگویند قبولاندن نظر دولت ایران به شیخ خزعل مبنی بر خروج از کشور کار مشکلی است. «امیدواریم از طرفین ملاحظه و اقدامی [نظامی نشود] ... که اصلاح را مشکل کند.» وزیرمختار ایران میگوید: «تصور میکنیم آمدن شیخ به طهران را میشود بهتر قبولاند. شاید برای دولت هم بهتر است. مستدعی است نظریه دولت را فوراً به تلگراف اطلاع دهید تا مجدداً مذاکره شود.»(۸)

□ قتل یک ارمنی در نخجوانتپه

کارگزار ارومیه امروز خبر داد که اخیراً «میثاق ارمنی» توسط گروهی از مسلمانان کشته شده است. حکومت یک نفر را به اتهام قتل دستگیر کرده و همسر میثاق ارمنی اینک در خانه کشیش آرسن اقامت دارد. کارگزار ارومیه افزود این اقدام در انتقام از قضایای گذشته ارومیه انجام شده است؛ مسلمانان اینجا نسبت به ارامنه نظر خوشی ندارند. وی خواستار محاکمه و مجازات قاتل شد تا نظایر این اقدامات رخ ندهد.(۹)

(تصویر) مؤتمنالملک

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۱۸، صص ۸۸ و ۸۹.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲-۸-۶۲-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۴۶۴.

۴- همان، پ ۱۳، ص ۴۶۳.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۱، ص ۲. «سفارت ایتالیا که پس از عزیمت آقای کورا به مونیخ حدود یک سال توسط کنت مونته فورت اداره میشد واجد سفیر گردید. آقای گالی که سمت سرکنسول ایتالیا در دمشق را بر عهده داشت و پیش از آن دبیر در سفارت پاریس بود، در تهران استوارنامه های خود را تسلیم ولیعهد نمود. تبعه ایتالیا در ایران از تعداد انگشتان دست تجاوز نمیکند و به همین جهت این سفارت حداقل کارمند را دارد.» (پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۶۳).

۶- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۸۷، ص ۲.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۶-۵۵-۱۶-۱۳۰۳.

۸- همان، ۵۸-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۴۰۶. وزارت امور خارجه موضوع را به اطلاع وزارت جنگ رساند و موضوع را حائز اهمیت دانست تا فوراً رسیدگی شود. (همان، پ ۱۰، ص ۴۰۵).

ص: ۳۳۴

 چهارشنبه

۹ مهر ۱۳۰۳

۱ اکتبر ۱۹۲۴

۲ ربیعالاول ۱۳۴۳

 متن نامه شیخ خزعل به علمای شیراز

وزارت جنگ امروز از محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، خواست که متن پیام شیخ خزعل به علمای فارس را به مرکز بفرستد.(۱) نظر به اهمیت آن، متن کامل در پاورقی آمده است.

 پاسخ امیرلشکر جنوب به درخواست های رضا خان

امیرلشکر جنوب امروز در پاسخ به دستور های رضا خان مبنی بر نمایش حمایت ایل قشقایی و قوامالملک از دولت در برابر شیخ خزعل ، (ر.ک: ۸ مهر)، نوشت که ایل قشقایی برای اعزام یکصد سوار به شیراز برای قرار گرفتن در کنار قشون بدون اجازه صولتالدوله سردارعشایر اقدامی نمیکند. همچنین در مورد حضور یکصد سوار از کسان قوامالملک به ریاست پسرش در شیراز، به اطلاع میرساند که «پسر قوامالملک هم کوچک و سنش اقتضای انجام این امر را ندارد.»(۲)

 مبادله سلاح های به یغما رفته با یک اسیر ترکمن

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز به رضا خان اطلاع داد که یک مسلسل، یک پنجاه تیر و یک توپ اخاسیوس و دو عراده توپ انگلیسی که به دست ترکمنها از اردوی نظامی [شکست خورده] به یغما رفته بود، قرار است با «شیخ » معاوضه شود. امیرلشکر شرق افزود که از آنجا که دولت تصمیم جدیدی برای ترکمنصحرا ندارد [از در دوستی وارد شده] و نظر رؤسای ترکمن را به مراحم دولت جلب کردهام و آنها هم حاضر به هر نوع خدمتگزاری شدهاند. در ادامه این تلگرام آمده است که برای مذاکره و ملاقات با سران ترکمن باید به منطقه مرزی آنها بروم؛ اگر اجازه دهید ۲۰۰ تن از داوطلبان آنها را با ماهی ۱۰ تومان حقوق استخدام و برای مقابله با دیگر طوایف ترکمن در شاهراه [تهران – خراسان] مستقر کنم.(۳)

 بیخبری وزارت جنگ از سالارنظام

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به سفارت ایران در اسلامبول نوشت که «از سرهنگ سالارنظام [وابسته نظامی ایران در آن سفارت] اطلاعی نمیرسد. حسبالامر اطلاع فرمایید کجا و به چه کار مشغول است.»(۴)

مطبوعات هم از ورود محمدصادق طباطبایی، سفیرکبیر جدید ایران در ترکیه، به اسلامبول خبر دادند. او به زودی عازم آنقره

میشود تا نامه مأموریت خود را تسلیم دولت ترکیه کند.(۵)

 پرداخت ۶۰ هزار دلار غرامت به همسر ایمبری

به مناسبت دفن ایمبری در آمریکا، دولت آمریکا به سازمانها و دوایر دولتی دستور داده است در این روزها پرچم ایران را پایین آورند. همچنین از طرف دولت مبلغ ۶۰ هزار دلار بابت خونبها و غرامت قتل ایمبری به همسرش پرداخت شده است.(۶)

 فرمانده قوای آذربایجان در میان شاهسونها

امیرلشکر عبد الله طهماسبی در تلگرامی که از مشکین به رضا خان فرستاد، خبر داد که سه روز به طور ناشناس در میان شاهسونها بوده «جز دعاگویی و ثناگویی به آن مقام منیع، زبانها به چیز دیگری اشعار نبود.» وی با اشاره به این که امنیت و آسایش در میان طوایف شاهسون حاکم است، گفت که در نتیجه توجهات آن «ذات اقدس» طوایف شروع به ساخت نظامیه [= سرباز خانه] کردهاند. این اقدام در قراچهداغ هم شروع شده و قرار است «طریق قراچهداغ به مشکین و از مشکین به اردبیل را در نظر دارند که عنقریب مهندس آورده و شروع به شوسه نمایند.»(۷)

 تولد هفتمین فرزند رضا خان

هفتمین فرزند(۸) رضا خان از بطن عصمت دولتشاهی، چهارمین همسر رضا خان، زاده شد. منابع فرانسوی نوشتند: «مشهور است سردارسپه از این همسر خویش بسیار راضی بود و او را خوشقدم میپنداشت و به همین جهت از داشتن اولین پسر در دوران نخستوزیری ابراز خرسندی کرد و او را عبدالرضا نام گذاشت.»(۹)

 نتیجه دیدار نماینده سیاسی ایران در بغداد با علماء

نماینده سیاسی ایران در بغداد به وزارت امور خارجه خبر داد که با علمای نجف دیدار کرده است. وزارت امور خارجه پس از باخبر شدن از اعزام شیخ عبداللطیف نماینده شیخ خزعل به عتبات برای جلبنظر علماء، از نماینده خود در بغداد خواست که درباره این موضوع تحقیق کرده، خبر دهد. نماینده سیاسی ایران در بغداد نوشت: «حضرات [نجف] را ملاقات، فرمودند خاطر اولیای دولت کاملاً آسوده باشد. ن هایت آرزوی ما قلع و قمع این طور اشخاص، خصوصاً شیخ [خزعل] که مظالمش معروف و شکایات از تعدیات او میرسد. مخصوصاً تقاضا داریم کوشش فرموده، امر را ناتمام نگذارند. کارگرها [= عوامل] شیخ هم نظر به شهرت پول طوری انگشتنما شدهاند که عامه از نزدیکی آنها اجتناب مینمایند.»(۱۰)

 نظر مساعد احمدشاه به بازگشت به ایران

مشاورالممالک، سفیرکبیر ایران در مسکو، که در اروپا بسر میبرد، به اطلاع رضا خان رساند که «اعلیحضرت کمال میل را دارند به ایران مراجعت فرمایند که با موافقت کامل با حضرت اشرف امور مملکت اداره شود؛ فقط چیزی که لازم است این است؛ وحشتی که تولید شده رفع و برای اعلیحضرت اطمینان حاصل شود. مطابق اخباری که راجع به بعضی عشایر در اروپا منتشر است(۱۱)، گویا صلاح وقت و مملکت این باشد که توجه مخصوص به مفاد این تلگراف فرمایید. امروز برلن میرود.

اگر امری باشد برلن تلگراف فرمایید.»(۱۲)(ر.ک: ۱۳ مهر)

 محاصره شوشتر و نظامیان

نیرو های وابسته به شیخ خزعل وارد شوشتر شدند. آنها نزدیک به چهارصد نفر بودند. «جمعی از اهالی هم به کمک آنها مسلح شده، شوشتر و نظامیان را محاصره نموده، یعنی نظامی را از خروج شهر ممانعت مینمودند.» قوای شیخ خزعل خطاب به نظامیان گفتند یا شیخ را به رسمیت بشناسید و یا داخل جنگ

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۱۰۰. «خدمت ذیشرافت حضرت مستطاب ملاذالانام حجتالاسلام آقای آیت الله شیرازی، محمدجعفر شیرازی و سایر آیت الله عظام و حجج اسلام فارس دامتبرکاتهم. بالاخره تجاوزات اسلامکش آقای رضا خان سردارسپه [و] مظالم دوره کودتا و تخطیات مشارالیه نسبت به حقوق ملت و مملکت که حقیقتاً از تحمل هر ایرانی مسلم خارج بوده بنده را وادار نموده که با این همه خسارت بردباری که کمتر نظیر آن را در خود دیده است نظر به اختلالاتی که در نتیجه حس جمهوریطلبی و تخطی اخیر او نسبت به اساس مقدس اسلام و دیانت و قانون محترم اساسی مملکت رخ داده است از نقطهنظر احساسات اسلامی و تکالیف اسلامپرستانه قدم به عرصه نهضت گذارده، وظایف مسلمانی و اسلامپروری خود را نسبت به جامعه مسلمانان آزادیطلب ایرانی انجام نمایم و اینک برای هرگونه سوءتفاهم که مبادا این قیام اسلامی بنده را که صرفاً برای حفظ بیضه اسلام و استقلال لوای مذهب جعفری و تأمین آزادی ملت و مملکت و استقرار قانون اساسی و مشروطیت و اعاده ذات اقدس شاهنشاهی خلد الله ملکه و سلطان ه است به تمرد از اطاعت دولت و یاغیگری جلوه ندهند آن نامه تذکر را به خدمت آن ذوات مقدس تقدیم مینمایم که هیچگاه این اقدام اسلامخواهانه و سوابق امتحاناتی را که همه وقت در راه خدمت و اطاعت و انقیاد به دولت ایران داده و همیشه گوی سبقت را از همگنان خود ربوده است دامن بنده را که صرفاً خودم را یک نفر ایرانی و مطیع دولت اسلامی دانسته و میدانند آلوده نخواهند نمود این است که پس از فضل خداوندی و توجهات ذات اقدس بالغه عصر ارواحنا فداه برای جبران و مرمت خرابی های وارده از این یگانه شرور اسلامکش که عنصر دیوسیرت او مضمحلکننده اسلام و ایران و حامی آن کسی است که با مساعدت دزدان داخلی مقام زمامداری مملکت و فرمانده قوای ایران و برخلاف نص صریح اصل پنجاهم متمم قانون اساسی غاصباً اشغال کرده و به این هم اکتفا نکرده به خیال جمهوریت و سلطنت افتاده، مملکت و اهالی آن را به این روز فلاکت انداخته است. شخص او را مضر به اسلام و غاصب کرسی صدارت و فرماندهی قوای ایران و متجاوز به حقوق ملت و مملکت و متخطی به حدود قانون اساسی و مشروطیت و یک نفر دشمن خطرناک خانواده رسالت و کشنده آزادیخواهی حضرت ختمی مرتبت شناخته و با تمام قوای روحی و مادی خود حاضر شدم که این نهضت اسلام و این قیام سعادت ایرانی را به نام ذات اقدس همایونی شاهنشاه ارواحنا فداه که همواره سایه همایونش مبنای استقرار اسلام و ذات اقدسش مرجع تشکیلات قوا و محور استقرار مملکت و سعادت ملت است ادامه داده و در پرتو ذات شاهنشاه که عنقریب در اثر تلگرافات معروضه هیأت نهضتکنندگان موکب مسعودش نزول اجلال خواهند فرمود به جنایت و مظالم نامی مشارالیه خاتمه بدهید و از انفاس مقدسه آن ذوات محترم هم به نام اسلامیت استمداد مینمایم. خزعل.» (همان، پ ۱-۱۶، صص ۹۷ تا ۹۹).

۲- همان، پ ۱-۱۶، ص ۸۳. رضا خان پس از دیدن این پاسخ گفت که دستور لازم را در این مورد صولتالدوله سردارعشایر

[که اینک در تهران است] به ایل قشقایی داده است. وجود پسر قوامالملک هم برای حفظ ظاهر است [و کس دیگری به اسم او میتواند تعیین شود.] (همان، پ ۱-۱۶، صص ۸۲ و ۸۳).

۳- همـان، پ ۸، صص ۳۵۱ و ۳۵۲. رضـا خان با رفتن حسـین خزاعی به مرز ترکمن برای مـذاکره موافقت کرد، اما اسـتخدام ۲۰۰ تن از آنها را برای اسـتقرار در شاهراه نپـذیرفت ولی گفت: «برای خدمت در مرکز لشـکر ممکن است اسـتخدام فرمایید.» (همان، پ ۸، ص ۳۴۸).

۴- همان، پ ۲۰، ص ۱۲۸.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۲، ص ۲.

۶- همانجا.

۷- اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، صص ۲۲۴ تا ۲۲۷. سـران طوایف شاهسون نیز با ارسال تلگرامی این خبر را به اطلاع رضا خان رساندند و او نیز پاسخ ایشان را داد و از اقدامات آنها تمجید کرد. (همان، پ ۵، صص ۲۱۶ تا ۲۲۰).

۸- عبـدالرضا پهلوی اولین فرزند رضاشاه از عصـمتالملوک دولتشاهی در نهم مهر ۱۳۰۳، متولـد شد. او بعد از گذراندن دوره ابتـدایی در ایران به همراه محمـدرضا پهلـوی (برادرش) راهی سوئیس شـد و در مـدرسه لهروزِه به تحصـیل پرداخت و پس از بازگشت به ایران در ۱۳۱۵ش در دبیرستان و سپس دانشکده افسری به تحصیل ادامه داد. پایان تحصیلات نظامی او مصادف با حمله متفقین و اشـغال ایران بود و پس از آن نیز با پدرش (رضاشاه) به تبعید فرستاده شد. بعد از مرگ رضاشاه در ۱۳۲۳ش به دانشـگاه هاروارد در آمریکا رفت و در رشـته اقتصاد تحصـیل کرد و در ۱۳۲۶ش به ایران بازگشت. عبـدالرضا پهلوی اگر چه وارث ثروت هنگفتی از پـدرش بود، امـا در سلسـله مراتب دربـاری - اداری عهدهـدار مسـئولیت خاصـی نبود مگر آنکه برای مـدتی ریاست افتخاری برنامه هفت ساله رژیم محمـدرضاشاهی به او سپرده شـد و همین مقام تشـریفاتی نیز به درازا نکشـید و تنها سـمت رسـمیاش ریاست شورای شـکار ایران با مسـئولیت حراست از زنـدگی وحوش بود. عبـدالرضا سـهامدار عمـده کار خانجات نورد آلومینیوم و شـرکت ماشینآلات کشاورزی جاندیر و مالک شرکت شکار ایران بود و پیش از پیروزی انقلاب در بهمن ۱۳۵۷ به همراه خانوادهاش ایران را ترک کرد. (پهلویها، ج ۲، صص ۴۹۰-۴۷۰).

۹- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۶۲.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۰-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۱۱- جمله کامل به نظر نمیرسد.

۱۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۶.

شوید. با وجود محاصره شوشتر، نظامیان در قلعه سلاسل مواضع خود را حفظ کردند.(۱)

 توقیف روزنامه خورشید ایران

وثوقالسلطنه، والی فارس، امروز به وزارت داخله اطلاع داد که روزنامه خورشید ایران را توقیف کرده است. این روزنامه با چاپ تصویری اهانتآمیز از علماء موجب ایجاد هیجان در شهر شده بود.(۲)

 احکام متهمین به قتل ایمبری

امروز حکم قشونی نمره ۲۳۶ که اختصاص به احکام متهمان به قتل ماژور ایمبری سرکنسول آمریکا داشت به امضاء رضا خان صادر شد. نظامی مرتضی، پسر غلامرضا، به دلیل تهییج و ترغیب مردم به قتل ایمبری، ضرب متوفی و همراهش و تعقیب آنان تا نظمیه و تخلف از بالاسر خود به اعدام محکوم شد. سیدحسین پسر سیدموسی و علی پسر ابوطالب که هر دو در ضرب و جرح ایمبری مشارکت داشتند به اعدام، اما سیدحسین ۱۷ ساله و علی ۱۴ ساله با یک درجه تخفیف به حبس ابد با اعمال شاقه محکوم شدند.(۳) اما این حکم در دهم آبان به دلایل نامعلوم نقض شد و هر دو اعدام شدند. (ر.ک: ۱۰ آبان)

۱- همان، پ ۱-۱۶، صص ۲۱۳ و ۲۱۴.

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۳۱۱۵۱، ص ۲. روزنامه خورشید ایران به مدیریت بهاءالدین حسامزاده پازارگاد در شیراز تأسیس و شماره اول آن در تاریخ ۱۹ دی ۱۳۰۲ منتشر گردید. روزنامه اغلب در هشت صفحه و گاهی در چهار، شش و دوزاده صفحه منتشر میشد. مندرجات روزنامه جدی اما همیشه حاوی دو یا یک صفحه کاریکاتور های سیاسی، اجتماعی و اخلاقی بود. در اوایل انتشار، با برپایی جمهوریخواهی در تهران از آن طرفداری نمود و به مجرد اینکه نفخه جمهوری به سلطنت تبدیل یافت این روزنامه نسبت به شرایط پیش آمده بدبین گشته و با تبدیل جمهوریت به سلطنت مخالفت ورزید و کاریکاتور هایی چند و مقالات و اشعاری در بدبینی نسبت به اوضاع و خفه شدن آزادی به دست حکومت استبداد و ارتجاع نشر داد. این روزنامه به علت کاریکاتوری که در شماره ۲۱ شهریور ۱۳۰۳ درج کرده بود از طرف امیرلشکر محمود آیرم با اخذ حکم و اجازه تلگرافی دولت مرکزی توقیف گردید. پس از رفع توقیف در ۲۸ مهر ۱۳۰۴ یک شماره در پایتخت نشر یافت و مجدداً در شیراز هفت های سه شماره تا سال ۱۳۰۹ش منتشر شد. این روزنامه در تیرماه ۱۳۲۱ بار دیگر در تهران پا به دایره انتشار گذاشت. (صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلات...، ج ۲، صص ۲۵۶-۲۵۵).

۳- همان، سند شم ۲۹۳۰۰۴۳۴۱، صص ۳۵ تا ۳۹ و ۴۲ تا ۴۶. بقیه احکام بدین ترتیب بود: نایب دوم جهانبخش خان از گروهان ۶ فوج گارد پهلوی تیپ پیاده، اخراج از قشون؛ وکیل ۲ غلامرضا خان از گروهان مسلسل فوج گارد رضاپور، اخراج از خدمت و پنج ماه حبس عمومی؛ یاور سیدابراهیم خان، مفتش مالیه کل قشون، به تنزیل رتبه تا ... و محرومیت از استعمال علایم و تلبس به طرز صاحب منصبان قلمی؛ سلطان فتح الله خان بهنام، رئیس کمیساریای ناحیه ۱۰ به تنزل رتبه به نایب اولی؛ حسینقلی پسر میرزامحمد به چهار ماه حبس عمومی با اعمال شاقه؛ وکیل چپ، یحیی، از گروهان سوم فوج گارد پهلوی به چهار ماه حبس و تنزیل رتبه تا تابینی [سرباز صفر]؛ عظیم پسر آقاداد و عزتالدوله شریف به چهار ماه حبس عمومی با اعمال

شـاقه و علیآقـا پسـر غلامرضـا به دو ماه حبس عمومی با اعمال شاقه؛ عروجعلی پسـر حسـین به یک ماه حبس عمومی با اعمال شاقه و ۲۰۰ ضـربه شـلاق؛ محمـدآقای آژان، به دو مـاه حبس؛ نـایب دوم حبیب الله خـان از گروهان اول پنجاه تیر فوج گارد پهلوی تیپ پیاده به یک ماه حبس در قسـمت خود؛ نصـر الله خان قانع، نایب دوم اداره نظمیه، به یک ماه حبس در اداره خود؛ نایب دوم مصـطفی خان فرمانده بهادران پنجاهتیر تیپ گارد سوار به دو هفته حبس؛ سرهنگ حسن آقا اسماعیلی فرمانده فوج گـارد یـک پهلوی از تیپ گـارد پیـاده به خلع از فرمانـدهی. (همانجـا) غیر از این در ۲۱ مهرمـاه حکم قشونی نمره ۲۳۹ حکم تعدادی دیگر از متهمان را به اطلاع فرماندهان رساند که اینچنین بود: سلیمان خان، آژان درجه دوم و محمد خان، آژان درجه اول به اخراج از خـدمت؛ علیاکبر خان هوشـنگ، نایب اول اداره نظمیه، به یک درجه تنزیل رتبه؛ نایب دوم غلامحسـینمیرزا از اجزاء اداره نظمیه به یـک درجه تنزیـل رتبه؛ وکیل دوم نظمیه، یحیی خان به تنزیل رتبه تا تابینی و دو ماه حبس در اداره خود؛ مهدی پسر علی بربری به ۶ ماه حبس عمومی با اعمال شاقه؛ اسماعیل قزوینی، شاگرد میوهفروشی به چهار ماه حبس عمومی با اعمال شاقه و یکصد ضـربه شـلاق؛ جعفر پسر غلامحسین، کارگر، به دو ماه حبس عمومی با اعمال شاقه و یکصد ضربه شلاق و حسـین پسر ابراهیم، کارگر، ۱۲ سـاله، به دو مـاه حبس بـا اعمال شاقه و ۵۰ ضـربه شـلاق. (همان، شم پرونده ۲۹۳۰۰۴۳۴۱، صص ۵۳ و ۵۴). همچنین در ۲۹ مهرماه در حکم قشونی نمره ۲۴۰، ماشاء الله، شاگرد میوهفروش به شش ماه حبس عمومی با اعمـال شـاقه؛ غلامـعلی، شـاگرد میوهفروش، به چهـار ماه حبس عمومی با اعمال شاقه؛ نظامی ابوالقاسم از اجزاء نقلیه قشون به یک ماه حبس و ۵۰ ضربه شلاق، نظامی یوسف از اجزاء نقلیه قشون به یک ماه حبس و ۵۰ ضربه شلاق، نظامی عباس از نقلیه قشون به یک ماه حبس محکوم شدند. (همان، شم پرونده ۲۹۳۰۰۴۳۴۱، ص ۵۵).

(تصویر) شوشتر، قلعه سلاسل

 پنجشنبه

۱۰ مهر ۱۳۰۳

۲ اکتبر ۱۹۲۴

۳ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. تدین در ابتدای جلسه نسبت به هفتمین گزارش مالی میلسپو که طبع شده بود اعتراض کرد و برخی مفاد آن را نادرست خواند. تدین در دفاع از کمیسیون بودجه مجلس گفت که میلسپو در گزارش خود از اعمال مالیات های جدید، حدود یک میلیون تومان، برای بودجه ۱۳۰۳ش سخن رانده که توسط مجلس حذف شد. وی گفت تصویب مالیات جدید بر عهده مجلس است و پیش از تصویب نمیتوان آن را در بودجه قرار داد. بنابراین مبلغ یک میلیون تومان از بودجه کسر شد. تدین عدم مساعدت کمیسیون بودجه با میلسپو را تکذیب کرد و این ادعای میلسپو را رد نمود. میلسپو در گزارش اخیر خود از عدم مساعدت دولت و مجلس پنجم برای پیشبرد امور مالی شکایت کرده بود. روزنامه ایران نیز در سرمقاله خود همسو با فراکسیون اکثریت، به انتقاد های میلسپو پاسخ داد.(۱)

 اعدام یک نظامی به جرم تمرد از مافوق در واقعه قتل ایمبری

مرتضی، نظامی و از اعضای نقلیه قشون «که در واقعه مستر ایمبری قونسول فقید آمریکا تمرد از حکم مافوق نموده بود، به موجب حکم محکمه نظامی محکوم به اعدام و حکم مزبور» امروز در حضور شارژدافر آمریکا اجرا شد.(۲)

 پیشنهاد پیوستن فرمانده نظامیان بهبهان به شیخ خزعل

نایب سرهنگ رضاقلی خان، فرمانده قشون خوزستان که به شیخ خزعل پیوسته، در پیامی که به رئیس نظامیان بهبهان فرستاد، از او خواست با شیخ خزعل مساعدت کند. امیرلشکر جنوب این خبر را امروز به وزارت جنگ فرستاد و افزود که این پیشنهاد با وعده پرداخت دو هزار لیره طلای نقد همراه بود که «مشارالیه جواب داده است که من مطیع مافوق بوده و نمیتوانم شرافت خود را با پول معاوضه کنم.»(۳)

 آخرین خبر های خوزستان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، از قول خبر های رسیده از تلگراف بهبهان میگوید که «خبیرخاقان، رئیس تلگراف[خانه

بهبهان] به نمایندگی از طرف حکومت و فرمانده اردو نزد حسین خان [بهمئی] رفته و در نتیجه مذاکرات، چهار نفر محبوسین نظامی را بدون اسلحه به اردو آورده است. قرار است اسلحه آنها را با پسر خودش به رسم گرو به اداره قشونی بفرستد.»(۴)

آیرم افزود: «جواب تلگرافات شیوخ عربستان و خوانین کهگیلویه که از طرف حضرت اشرف صادر گردیده است عموم را فوقالعاده امیدوار نموده است.»(۵)

 زمینهچینی رضا خان برای بازگشت سردارمعزز به بجنورد

فراخوان سردارمعزز بجنوردی به تهران و در پی تحرکات

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۳، صص ۱ و ۲.

۲- همان، ص ۲؛ سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۴۳۴۱، ص ۳۵.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۹۵.

۴- این خبر نشان میدهد که حسین خان بهمئی که نخستین درگیریها را پس از مخالفت های شیخ خزعل با رضا خان، علیه نظامیان بهبهان و چریک های محلی آغاز کرد، اکنون اسلحه خود را زمین گذاشته، یا تظاهر به آن کرده است.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۹۰.

نظامی ترکمنها و شکستی که اردوی نظامی از طوایف ترکمن متحمل شد، وزارت جنگ را به این نتیجه رساند که سردارمعزز را بـه بجنـورد بازگردانـد. از این رو امروز رضـا خـان دسـتور داد امیرلشـکر شـرق «برای جلب سـردارمعزز جهت جلـوگیری از تراکمه... تلگرافی مشعر بر تقاضای معاودت مشارالیه مخابره نمایـد که بر طبق آن در اعزام او اقدام شود.»(۱)رضا خان هم که چاره را در عزیمت سـردارمعزز به بجنورد دیـده بود، با هـدیه یک قبضه شمشـیر به او سـعی کرد کـدورت های پیش آمـده را برطرف کند.(۲)

 تحرک روحانیان شیراز علیه ادارات دولتی و تولید مشروبات الکلی

بنـابر خبری که امیرلشـکر جنوب امروز از شـیراز برای رضـا خـان فرسـتاد، علمالهـدا، یکی از علمای شـهر مردم را علیه ادارات دولتی و مـأمورین آن تحریـک کرده، در عـدم پـذیرش آنـان سـخنرانی نموده است. «سـیدمحمدطاهر نیز چنـدی قبـل موضوع مشـروبات [الکلی] را تعقیب نموده بود، مجدداً به یهودیان اخطار نموده حق تهیه و فروش مشـروبات را ندارند و اعلانی هم در همین موضوع در ترغیب و تحریک اهالی منتشـر نموده و قرار ... [است فردا] در مسـجد اجتماع» کنند. محمود آیرم نوشت که اقدامات لازم برای پیشگیری از تجمع فردا اتخاذ شده است.(۳)۸

 درخواست بازگشت شاهسون های مهاجر به ایران

عبـد الله طهمـاسبی، فرمانـده قشون آذربایجـان، که در منطقه شاهسونِنشـین مشـکین بسـر میبرد، بـا ارسال تلگرامی به رضا خان توضیـح داد که به دلیل ناامنی های گذشـته بیش از ۵ هزار خـانوار از شـاهسون های مغان و بیش از ۲ هزار خانوار از شاهسون های اردبیل به خاک شوروی مهاجرت کرده بودند که اینک مایل به بازگشت هسـتند، اما روسـها ممانعت میکنند. وی از رضا خان خواست در این جهت مذاکراتی با مقامات روسی در مرکز انجام شود.(۴)

 نامه رجب آخوند به کارگزاری بندرجز

کـارگزار بنـدرجز به اطلاع وزارت جنگ رسانـد که رجب آخونـد با ارسال نام های به او اطاعت خود را از دولت ایران اعلام کرده است. وی افزود که این ابراز اطاعت تا انـداز های مفیـد است. رجب آخونـد در عملیاتی که عثمان آخونـد مرتکب شده شرکت نداشـته، با این حال «وضـعیت فعلی صـحرا طوری است که هر آینه به اسرع اوقات جلوگیری نشود اولیای محترم دولت در آتیه دچار بسی مشکلات خواهند گردید.»(۵)

 کسب تکلیف برای ادامه حبس مدیر روزنامه نهضت ایران

امیرلشـکر غرب به وزارت جنگ اطلاع داد که میرزامحمدعلی خان۹ مدیر روزنامه نهضت ایران بیش از شـش ماه است که در زنـدان این لشکر بسـر میبرد. (ر.ک: ۱۷ فروردین) «متمنی است تکلیـف مشـارالیه را معین فرماییـد؛ مرخص شـود یـا محبـوس باشند.» رضا خان دستور ترخیص او را داد.(۶)

□ ضرورت تغییر رئیس ساخلو تنکابن

امیراکرم، حاکم مازنـدران، با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که عملکرد خشونتآمیز سـلطان حیـدر خان، رئیس ساخلو تنکابن، آسایش را از اهالی سلب کرده است. با این که دستور تغییر او داده شده بود، اما تا امروز در مسند خود باقی و در حال توسعه بیاعتـدالی هـای خود است. وی ضـمن ارسـال این نـامه، شـکایتنامه اهـالی کجور را از سـلطان حیـدر خـان ضـمیمه آن کرد.(۷)

□ امتناع کمپانی گریندلدی از دریافت طلب خود

نمایندگی سیاسی ایران در بمبئی امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که کمپانی گریندلدی از دریافت یک فقره برات به مبلغ ۷۹۸ روپیه [و انـدی] امتنـاع کرده، میگویـد که دو سـال پیش ۱۱۲۷ روپیه [و انـدی] برای حمـل خودرو های احمـدشاه از مارسی به بمبئی به کمپـانی امریکن اکسپرس پرداخت کرده است و این برات بـا آن مبلغ یکسان نیست. نماینـده سیاسـی ایران مینویسـد: «بعـد از مذاکرات زیاد کمپانی مزبوره را به قبول برات وادار نموده که فعلاً وجه آن را اخذ تا مراتب به آن مقام منیع عرض و تفاوت را هم برات فرمایند.»(۸)

□ یادداشت سفارت شوروی به وزارت امور خارجه

سفـارت شوروی در تهران بـا ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه خبر داد که تعـدادی از کسان رسولاُف که سال ۱۹۲۱ به خاک ایران فرار کردهانـد، پس از نفوذ به خاک شوروی سه تن از نگهبانان یک روسـتای مرزی را خلعسـلاح کرده و به ایران بازگشتهاند. سفارت شوروی خواست مرتکبین تنبیه و یک قبضه

۱- همان، پ ۸، ص ۲۲۵.

۲- همان، پ ۸، ص ۲۲۶.

۳- همان، پ ۱-۱۶، ص ۷۹.

۴- همان، پ ۵، صص ۲۳۶ و ۲۳۷. موضوع از طریق وزارت جنگ به اطلاع وزارت امور خارجه رسید تا پیگیری کند. (همان، پ ۵، ص ۱۶۶).

۵- همان، پ ۲۲، صص ۴۲۹، ۴۳۰ و ۴۳۳.

۶- همان، پ ۱۵، ص ۲۴۶. احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، بر سر راه خود به تهران چند روزی در همدان توقف کرد و در بررسی امور جاری، زنـدانی بودن مـدیر روزنامه نهضت ایران را به مرکز اطلاع داد. به نظر میرسـد اگر او مأموریتی برای حرکـت بـه تهران نـداشت و در خرمآبـاد مسـتقر بـود، حبس میرزامحمـدعلی خـان نیز همچنـان ادامه داشت، چرا که ظـاهراً او محاکمه نشده بود.

۷- همان، پ ۲۲، ص ۱۰۴. موضوع به رئیس تیپ شمال اطلاع داده شد و او نیز خبر داد که سلطان حیدر خان را احضار کرده است. اما شکایتها همچنان ادامه داشت. (همان، پ ۲۲، صص ۱۰۲ و ۱۰۳).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۴-۴-۳۷-۱۳۰۳.

تفنگی که با خود به ایران آوردهاند پس داده شود.(۱)

 پیام برخی از خوانین بختیاری به انگلیس

به نوشته سفارت انگلیس، کنسول این کشور در اهواز، امروز خبر داد که پیام های محرمان های از سران برجسته بختیاری دریافت کرده، مبنی بر این که آنان آمادگی خود را برای حمایت از شیخ خزعل اعلام کردهاند، مگر آن که سفارت مخالف باشد. این خبر میافزاید که به خوانین بختیاری گفته شد که دولت فعلی انگلستان خواستار بیطرفی آنها در این موضوع است.(۲)

(تصویر) عبد الله طهماسبی در میان سران شاهسون

 جمعه

۱۱ مهر ۱۳۰۳

۳ اکتبر ۱۹۲۴

۴ ربیعالاول ۱۳۴۳

 دستگیری و اعزام فرمانده قشون خوزستان

سالارخبیر، رئیس تلگراف خانه خوزستان، خبر داد که نایب سرهنگ رضاقلی خان با فرستادن خودرویی به شوشتر، سلطان حسینآقا خان [عظیمی]، فرمانده جدید قشون خوزستان، را از شوشتر به ناصری آورده و تحتالحفظ راهی محمره کرده است تا از آنجا به شیراز برود.(۳) این خبر امروز توسط خود نایب سرهنگ رضاقلی خان به اطلاع محمود خان چهارلنگ رسید. در تلگرامی که امروز نایب سرهنگ رضاقلی خان از ناصری به رامهرمز فرستاد، خطاب به محمود خان چهارلنگ نوشت: «امر میکنم فوری [نایب سوم] مصطفی خان را دستگیر نموده به رامهرمز اعزام دارید. در صورت تخلف، قطعی داشته باشید از این عملیات شما صرفنظر نکرده، کلیه چهارلنگ های اطراف شوشتر را غارت و معدوم خواهم نمود.» وی در پایان یادآور شد سلطان حسینآقا خان که از حدود خود خارج شده بود دستگیر و با کشتی به بوشهر اعزام گردید.(۴) نایب سوم مصطفی خان رئیس ساخلو رامهرمز بود.(۵)

 آخرین اقدامات امیرمجاهد

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز از قول منابع مرتبط، به اطلاع وزارت جنگ رساند که امیرمجاهد با قوای خود به مالمیر و از آنجا به دهدز رفته و در ن هایت راهی گندمکار شده است. وی نماینده های هم نزد مرتضیقلی خان فرستاده است.

مرتضیقلی خان هم، مسلح، آماده همکاری با امیرمجاهد است. «چنانچه به فوریت اقدامات سریع مؤثری در جلوگیری از مشارالیه و احضار مرتضیقلی خان از چهارمحال به عمل نیاید و به همین طریق به سکوت گذرد، محققاً مشارالیه به شمسآباد و آن حدود آمده و با سایر خوانین ملحق و متحد [می]گردد.» محمود آیرم توصیه کرد قوا به شمسآباد اعزام شود.(۶)

 تمرد سردارظفر و مرتضیقلی خان از زبان امیرجنگ

امیرجنگ بختیاری اطلاع داد: «عملیات سردارظفر و مرتضیقلی خان بر علیه دولت از پرده اختفا خارج، سالارمسعود پسر سردارظفر و بعضی از خوانین خودشان را علناً به کمک امیرمجاهد فرستادند.» امیرجنگ پیشبینی کرد به زودی جنگ داخلی میان ایل بختیاری شروع شود. «نظر به این که بیشتر خوانین به مخالفت دولت قیام کردهاند، اگر عاجلاً قشون نظامی نرسد به کلی بختیاری مغشوش خواهد شد.»(۷)

 صدور تلگرام های همبستگی با دولت

چند روزی است که مطبوعات با چاپ تلگرام هایی از مشایخ خوزستان که در آن نسبت به اقدامات شیخ خزعل ابراز انزجار میشود، علیه حوادث خوزستان اعلام موضع میکنند. با دستور

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۲۴۵. موضوع از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ اطلاع داده شد و متعاقباً به امیرلشکر شمال غرب منعکس گردید. عبد الله طهماسبی هم پاسخ داد که موضوع عاری از حقیقت است اما دستور داده شد رسولاُف دستگیر شود تا دستور بعدی برسد. (همان، پ ۶، صص ۲۴۲ تا ۲۴۴).

۲- FO E ۹۷۴۶/۲۵۵/۳۴.

۳- مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۹۱ و ۹۲.

۴- همان، پ ۲-۱۶، ص ۴۷۱.

۵- نایب سوم مصطفی خان در پاسخی که به نایب سرهنگ رضاقلی خان فرستاد با خائن و یاغی خواندن او نوشت که او فریب «لیره های فرعون رود کارون» را خورده است. (همان، پ ۲-۱۶، ص ۴۷۲).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۱۱۷ و ۱۱۸.

۷- همان، پ ۱-۱۶، ص ۷۶.

رضـا خان به امرای لشـکر برای ترغیب عشایر به محکوم کردن شـیخ خزعل بر شـمار این تلگرامها افزوده شـده است. امروز نیز تلگرامی بـا امضـاء خوانین چهارلنـگ خطـاب به رضـا خـان ارسـال شـد که در آن آمـده است: «خیالاـت و تحریکـات خائنانه اجنبیپرستی خزعل، ما را به جان آورده، اجازه فرمایید با ایل خود دفع شر طاغی شریر را مینماییم. منتظر امر مبارکیم.»(۱)

 سالارالدوله در بصره

به گزارش منابع فرانسوی امروز سالارالـدوله وارد بصـره شـد تا از آنجا به ناصـری برود و با شـیخ خزعل دیـدار نماید.(۲) خبر اصلی را روزنامه تایمز بصره چاپ کرد.(۳)

 تجلیل از کلنل پسیان

عصـر امروز حدود ۴ هزار نفر بر سـر مزار کلنـل محمـدتقی خان پسـیان حاضـر شدنـد و با تقـدیم دسـته های گل از او تمجید کردند. در این مراسم ابتدا شـیخ یوسف خان خطاب های را که صـمصام خان داده بود، خواند و سپس میرزاتقی خان فغانی به ایراد سخنرانی پرداخت.(۴)

 شکایت ایل توپکانلو علیه رئیسالتجار

رؤسای ایل توپکانلو(۵) امروز بـا ارسـال تلگرامی به رئیسـالوزراء، مجلس شورای ملی و چنـد جریـده، از اجحافات رئیسالتجار «که به نام نماینده ملت خود را در صف صـلحا داخل نموده» یاد کردند و از تعدیات او نوشـتند. آنها خواستند اینکه دولت مشغول قلع و قمع اشرار است، رئیسالتجار را هم سر جای خود بنشاند «وگرنه امر کنند جلای وطن کنیم.»(۶)

 دانش به جای سردارمعظم خراسانی

امیرلشـکر شـرق به رضـا خـان پیشـنهاد کرد اینـک که سـردارمعظم خراسانی، نماینـده نیشابور، وزارت فوایـد عامه را به عهـده گرفته، دانش از نیشابور به وکالت انتخاب شود. رضا خان پاسخی به این پیشنهاد نداد.(۷)

 دیدار کرنفلد با احمدشاه

کرنفلد، وزیرمختار مسـتعفی آمریکا در ایران، که راهی کشورش است، بر سـر راه آمریکا، امروز در پاریس با احمدشاه دیدار کرد. در این ملاقـات خصوصـی، احمـدشاه به کرنفلـد گفت که طی دو هفته گذشـته دو تلگرام یکی از طرف شـیخ خزعـل و دیگری از سوی والی پشـتکوه دریـافت کرده است که هر دو خواهـان برکنـاری رضـا خـان «غاصب» و بازگشت او به مملکت هستند.(۸)

(تصویر) کلنل محمدتقی خان پسیان

۱- همـان، پ ۱-۱۶، ص ۹۴. رضا خان نیز در پاسـخ از همبسـتگی خوانین چهارلنگ تمجیـد نمود و گفت هنگام قشونکشـی علیه خزعل از نیرو های آن طایفه استفاده میشود. (همان، پ ۱-۱۶، ص ۹۳).

۲- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۶۷.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵۹-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۴- شرح حال کلنل محمدتقی خان پسیان، صص ۸۲ و ۸۳.

۵- ایل توپکانلو یکی از بزرگترین ایل های کرد زعفرانلو است که در جوین، اسفراین، سبزوار، شیروان، قوچان، درگز، مشهد، شمـال نیشـابور و کوهسـتان بینـالود بـه صـورت پراکنـده زنـدگی میکننـد. نیمی از آنـان اسـکان یـافته، بخشـی هم به صـورت چادرنشـینی به زندگی خود ادامه میدهند که معمولاً در حوزه شـرقی و غربی ییلاق و قشـلاق میکنند. حوزه شـرقی آنان گروه های پراکنده در اطراف نیشابور، اخلمه، بینالود و درگز را دربر میگیرد. در ماه های سرد زمستان عمدتاً پیرامون کشفرود به سر میبرند. با فرارسـیدن فصل بهار هم از همان مسـیر کوچ بازگشـته و در ارتفاعات بینالود تا نیشابور پراکنده میشوند. حوزه غربی گروهی از توپکانلویـان هم در اطراف قوچـان، شـیروان و اسـفراین است. عشایر این ایل از راه گلهـداری، زراعت غلات، تهیه پشم و ابریشم و فروش فرآورده های دامی امرار معاش میکنند. صنایع دستی آنان بیشتر قالی، گلیم و جاجیم است. از تیره های معروف ایـل توپکـانلو میتوان کرکـانلو، کالمیشـی، فرهـاد خانی، لطیفی، ترابی، شیرقاضـی، آقامحمـد خانی، سـمکان، زینلی و صمیمی را نام برد. (افشار سیستانی، مقدم های بر شناخت ایلها...، ج ۲، صص ۹۹۱ و ۹۹۲).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۲۹۰ و ۲۹۱.

۷- همان، پ ۲۴، ص ۱.

۸- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۱۵.

 شنبه

۱۲ مهر ۱۳۰۳

۴ اکتبر ۱۹۲۴

۵ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. ابتدا لایحه وسائط نقلیه و مالیات های آن مورد بررسی قرار گرفت و سپس اعتبار یک دوازدهم برای ماه شهریور به شور گذاشته شد که به تصویب رسید.(۱)

 ارسال پیام رئیس مجلس به شیخ خزعل برای خوانین بختیاری

رونوشت پاسخ مؤتمنالملک، رئیس مجلس شورای ملی، به شیخ خزعل که مبتنی بر تأیید رضا خان و دولت او بود، امروز توسط رضا خان به ایل خانی و ایلبیگی بختیاری فرستاده شد.(۲)

 ترغیب انگلیس به قبولاندن خروج شیخ خزعل از ایران

مشارالملک، وزیر امور خارجه، با ارسال تلگرامی به مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در لندن نوشت: «سعی نمایید حتیالامکان پیشنهاد دولت که رفتن شیخ چندی به خارج است انجام شود. در صورت عدم موفقیت ترتیبی که در نظر گرفتهاند که شیخ طهران بیاید تا دولت شروع به عملیات نکرده، شیخ عازم طهران شود.»(۳) (ر.ک: ۸ مهر)

 مساعدت با سران بختیاری برای دستگیری مرتضیقلی خان و امیرمجاهد

رضا خان امروز به ارکان حرب لشکر جنوب گفت که چون به ایل خانی و ایلبیگی بختیاری دستور داده شده «فوراً مرتضیقلی خان و امیرمجاهد را دستگیر نمایند لذا لزوماً امر میدهم در صورتی که استمداد قوای نظامی لازم باشد به آنها بدهید.»(۴)

 بخشنامه رضا خان برای ترمیم وجهه قشون

پس از گزارش هایی که از تنفر اهالی برخی مناطق از نظامیان به رضا خان رسید و ضرورت جلوگیری از گرایش های مردم به آوا های مخالف دولت، در زمانی که خوزستان دستخوش رخداد های ضددولتی است، رضا خان امروز در بخشنام های به امرای لشکر و رؤسای تیپ گفت که طبق گزارش های رسیده «اجحافات و سوءرفتاری که صاحب منصبان و نظامیان نسبت به اهالی معمول داشته و میدارند، برخلاف انتظار، موجبات انزجار خاطر اهالی را فراهم» کرده است. وی تأکید کرد که محبوبیت

نظامیان متزلزل شده و ادامه این وضعیت قابل قبول نیست. وی گفت که این موقعیت نامطلوب «فرصتی به دست مخالفین و دشمنان داخلی و خارجی خواهد داد... لزوماً امر میدهم که مراقبت تامه در جلوگیری از بدرفتاری و تعدیات صاحب منصبان و نظامیان ناحیه خودتان مرعی» دارید.(۵)

 مأموریت هوایی برای شناسایی نیرو های شیخ خزعل

وزارت جنگ در تلگرامی که امروز به نایب ارفعالملک، نماینده وزارت جنگ در بوشهر، فرستاد، اطلاع داد که «برو» خلبان فرانسوی «برای اکتشافات مأمور و اعزام گردید که با طیاره اسپاد در حدود بندر دیلم و زیدون پرواز و [پس از شناسایی] به بوشهر مراجعت نماید.»(۶)

 تعیین فرمانده جدید برای قوای بهبهان

رضا خان امروز به امیرلشکر جنوب دستور داد یک صاحب منصب باهوش و لایق را به ریاست قوای بهبهان بگمارد و در آنجا حکومت نظامی برقرار نماید. نجدالدوله [حاکم فعلی] هم به تهران بیاید.(۷)

 خطر بختیاری و کمبود نیروی نظامی اصفهان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان، نوشت که بالا بردن علم مخالفت توسط بیشتر خوانین بختیاری و با توجه به حضور ۱۱۰۰ نیروی نظامی در اصفهان، امکان رویارویی با این طایفه وجود نخواهد داشت. «به مناسبت جبهه وسیع، خط ارتباطی طولانی که مابین اصفهان و بختیاری واقع است و رویه غارتگری و چپاول بختیاریها... و هم به مناسبت حفظ شهر [اصفهان] این عده غیرمکفی» است. محمود آیرم خواست که از مرکز قوای کمکی عازم اصفهان شود و در پایان یادآور شد «تصور نمیکنم با وضعیت فعلی، حکومت بختیاری قادر به انجام خدمتی گردد.»(۸)

 بیاهمیت بودن طغیان شیخ خزعل

در پی اعلام آمادگی امیرلشکر شمال غرب برای مشارکت در سرکوب شیخ خزعل (ر.ک: ۵ مهر) از طرف رضا خان، امروز به او گفته شد که طغیان شیخ خزعل چندان اهمیت ندارد. «فقط مقرر فرمایید از طرف عشایر و ایلات تظاهراتی بر علیه مشارالیه شده و

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۴، ص ۱.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۱۱۲ و ۱۱۳.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۵-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۱۱۱.

۵- همان، پ ۲۳، صص ۱۴۲ تا ۱۴۴.

۶- همان، پ ۲۵، ص ۴۲.

۷- همان، پ ۱۹، ص ۳۹۸.

۸- همان، پ ۱-۱۶، صص ۸۸ و ۸۹.

تلگرافاً تنفرات خود را از عملیات او به مجلس و مقام منیع ریاست وزراء معروض دارند.»(۱)

 انتشار اطلاعیه علیه تولید و فروش مشروبات الکلی در شیراز

وثوقالسلطنه، والی فارس، امروز اطلاع داد که اعتراض به کار خانه تقطیر مشروبات الکلی ادامه دارد و حاجیسیدطاهر با انتشار اعلانی خطاب به یهودیها گفته است «که در خانه ها مشروبات اگر بفروشند آن خانه از ذمه اسلام خارج و مجازات میشوید. مراسله هم به ایالت نوشتهاند که ایالت هم باید این اقدام را بکند.» وثوقالسلطنه این اقدام را ناشی از تأثیرات وقایع خوزستان و سیاست نادرست نظمیه دانست و گفت که حاجسیدطاهر باید تبعید شود.(۲)

رضا خان هم امروز با ارسال تلگرامی به وثوقالسلطنه با استناد به گزارش امیرلشکر جنوب که خبر از برخی اغتشاشات در فارس داده بود گفت که به همه اهالی اخطار دهید با محرکین و مرتکبین به سختی برخورد خواهد شد.(۳) اصرار رضا خان برای ادامه کار کارگاه های مشروبسازی برای درآمد آن بود تا بتواند بر بخشی از کمبود بودج های که خود باعث آن شده بود، فائق آید.

 تقاضای امیرلشکر شرق برای بازگشت سردارمعزز

پس از زمینهچینی دولت برای بازگرداندن سردارمعزز به بجنورد برای استفاده از نفوذ و تجربه او برای توقف تحرکات ترکمنها، حسین خزاعی، امیرلشکر شرق امروز از رضا خان خواست «سردارمعزز که مدتی است در طهران و تا اندازه های از عمال گذشته نادم و حاضر همه نوع خدمتگذاری گردیده، استدعا مینماید مطابق آیه شریفه عفو الله عماسلف از گذشته معظمله صرفنظر فرموده با تعهد در خدمتگذاری» رهسپار بجنورد شود.(۴) (ر.ك: ۱۰ مهر)

 بازپسگیری اموال سرقت شده از ترکمنها

منصورالممالك نردینی گزارش میدهد که نیرو های گردان سوار به ریاست سلطان داوود خان که مأمور دشت بجنورد است و دهنه های عبور ترکمنها را مسدود نموده، پس از رویارویی با ترکمنها و جنگی سخت همه اموال سرقت شده را از آنان بازپس گرفتند.(۵)

 عدم موفقیت شوروی در مبارزه با ملخ

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز با ارسال نام های نوشت که مأموران روسی دفع ملخ به علت تسامح نتوانستند در دفع ملخ از مزارع ایران موفق شوند و خساراتی که به محصول زارعین مرزی ایران وارد آمده ۲۴ هزار و ۷۵۶ هزار تومان برآورد میشود.(۶)

 گزارش های نرسیده سالارنظام

به دنبال پیگیری وزارت جنگ از وابسته نظامی ایران در ترکیه و اظهار بیخبری از او (ر.ک: ۹ مهر) سیدمحمدصادق طباطبایی، سفیرکبیر جدید ایران در ترکیه، امروز اطلاع داد که سرهنگ سالارنظام مشغول انجام وظیفه است و تاکنون ده گزارش فرستاده است.(۷)ظاهراً هیچ کدام از این گزارشها به دست وزارت جنگ نرسیده است.

 پیشنهاد تشکیل کمیسیونی برای امور بلوچستان

دیوانبیگی، نماینده بلوچستان در مجلس شورای ملی، پیشنهاد کرد کمیسیونی مرکب از نماینده وزارت جنگ یا داخله، نماینده وزارت مالیه و بنده تشکیل شود تا اطلاعات و مشهودات خود را از تقاضای اهالی بلوچستان به آن کمیسیون تقدیم داریم. دیوانبیگی با اشاره به مذاکراتی که با دوستمحمد خان، سرکرده بانفوذ بلوچستان، انجام شده و ابراز اطاعت او از دولت، زمینه را برای رسیدگی به امور بلوچستان مناسب دانست.(۸)

 حمله طرفداران شیخ خزعل به نیرو های نظامی

پسر امیرمجاهد، نیرو های سالارارفع حاکم رامهرمز و حسین خان بهمئی که حدود ۵۰۰ نفر میشوند، به اردوی دولتی واقع در تشان نزدیکی بهبهان که از قوای چریک محلی تشکیل شده بود، حمله کردند. خبر های رسیده میگوید که جنگ همچنان ادامه دارد.(۹)

 نگرانی ترکیه از همکاری ایران با سیدطه

محمدصادق طباطبایی، سفیرکبیر ایران در ترکیه، در تلگرامی به وزارت جنگ از قول مقامات ترکیه اطلاع داد که سیدطه، دشمن ترکیه، داخل مرز های ایران شده و شیخ عبد الله را نیز برای مذاکره به ارومیه فرستاده است. طباطبایی افزود که مقامات ترکیه نگران کمک ایران به سیدطه هستند.(۱۰)

 نماینده شیخ خزعل در سفارت انگلیس

سفارت انگلیس نوشت که نماینده شیخ خزعل که به تهران آمده بود تا از دیدگاه سفارت انگلیس در مورد وقایع اخیر آگاه شود، امروز تهران را به سوی خوزستان ترک کرد. همین منبع از اقوال مختلف میگوید که رضا خان هم نمایند های نزد شیخ خزعل فرستاده و در اهواز با او دیدار کرده است. این نماینده پیشنهاد های مختلف را برای صلح مطرح کرده و ظاهراً شیخ هم پذیرفته است. اما رضا خان اعزام هرگونه نمایند های را تکذیب میکند.(۱۱)

(تصویر) مفتاح السلطنه

۱- همان، پ ۲۳، ص ۱۴۶.

۲- همان، پ ۱-۱۶، ص ۷۴.

۳- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱۱۰.

۴- همان، پ ۸، ص ۲۲۲. رضا خان نیز به امیراقتدار وزیر داخله دستور داد سردارمعزز بجنوردی عازم بجنورد شود. (همان، پ ۸، ص ۲۲۱).

۵- همان، پ ۸، ص ۳۲۵.

۶- همان، پ ۵، ص ۲۳۴.

۷- همان، پ ۲۰، ص ۱۲۷.

۸- همان، پ ۸، ص ۴۵۰. وزارت جنگ که امروز نامه دیوانبیگی را دریافت کرد، در پاسخ به او از طرف رضا خان نوشت که هر اطلاعی دارد بدهد تا در آسایش اهالی بلوچستان اقدام گردد. (همان، پ ۸، ص ۴۴۸).

۹- همان، پ ۱-۱۶، صص ۷۱ و ۷۲.

۱۰- همان، پ ۲۰، ص ۳۹. وزارت جنگ هم پاسخ داد که دولت ایران به سیدطه و کسان او کمک نکرده و نخواهد کرد. درخواست سیدطه برای ورود به خاک ایران با پاسخ منفی مواجه شده و اکنون او در حدود رواندوز است. (همان، پ ۲۰، ص ۳۸).

۱۱- FO E ۹۷۴۶/۲۵۵/۳۴.

ص: ۳۴۲

 یکشنبه

۱۳ مهر ۱۳۰۳

۵ اکتبر ۱۹۲۴

۶ ربیعالاول ۱۳۴۳

 محاصره قوای شوشتر

رضا خان در تلگرامی به امیرلشکر جنوب خبر داد که قوای شوشتر [مرکز قوای خوزستان] محاصره شده، وضعیت ناگواری دارند. سلطان حسینآقا خان [عظیمی] نیز اغفال و تحتالحفظ به محمره (خرمشهر) فرستاده شده است. «فوراً به وسایل ممکنه فرماندهی قوا را به صاحب منصب دیگری واگذار و به مشارالیه تذکر دهید که برای عقب کشیدن قوا و الحاق به اردوی بهبهان جدیت کامل مرعی دارد. ضمناً بایستی به وسیله طیاره که برای اکتشافات به آن حدود مأمور شده ابلاغیه های مؤثر در هدایت مشایخ و رؤسای طوایف خوزستان پراکنده نمایید.»(۱)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. پس از پایان رسیدگی به لایحه اصلاح قانون وسایط نقلیه(۲)، لایحه خرید مایملک بوداغیانس و استیونس در دریاچه ارومیه به قیمت ۳۲۰ هزار تومان مطرح شد. آیت الله سیدحسن مدرس در مخالفت با این لایحه گفت که موضوع لایحه، معامله است و معامله باید دو طرف داشته باشد. ایشان با این توضیح که همیشه درباره دریاچه ارومیه از وجود فرمان [شاه] صحبت شده، ولی هیچگاه این فرمان مشاهده نشده است، گفت: «مقصود من از مخالفت، نه از حیث این است که من مخالف با دولت هستم، بلکه از این حیث است که در این دو سه دوره [مجلس] نفهمیده هایم و ندیده هایم یک سندی موجود باشد که سند معامله باشد.» پس از گفتوگو هایی چند با اضافه شدن یک تبصره مبنی بر این که دولت دعاوی موجود میان شاهزاده امامقلیمیرزا و بوداغیانس را فیصله خواهد داد، به ختم مذاکرات رأی داده شد.(۳)

 پاسخ رضا خان به احمدشاه

مشاورالممالک که در اروپا بسر میبرد و [ظاهراً] پس از ملاقات با احمدشاه نظرات او را به رضا خان منعکس کرده بود (ر.ک: ۹ مهر)، امروز پاسخی از رضا خان دریافت کرد که در آن آمده بود: «اولاً جنابعالی میتوانید از طرف اینجانب اطمینان کامل بدهید. ثانیاً این نکته را متذکر شوید که هر پیشآمدی راجع به ایلات و عشایر رخ نماید به ضرر خرابی مملکت و به خصوص شخص اعلیحضرت تمام شده و مورد استفاده کامل اجنبیان خواهد بود. و شاید کلیه این دسایس و موانع از طرف کسانی اعمال میشود که ظاهراً خود را دوست و طرفدار اعلیحضرت قلمداد مینمایند. مخصوصاً تذکر میدهد که از طرف اینجانب به

هیچوجه مانعی [در بازگشت شاه] نیست.»(۴)

 عدم نتیجهگیری از وساطت انگلیس در قضیه شیخ خزعل

مشارالملک، وزیر امور خارجه، در تلگرامی به سفارت ایران در لندن، به مفتاحالسلطنه اطلاع داد که «انگلیسها دو هفته است که اصلاح کار شیخ را به مواعید بیاساس، دولت را اغفال و روز به روز وضعیت عربستان (خوزستان) و اعمال شیخ وخیمتر میشود. سالارالدوله که به بغداد به عنوان آمدن به طهران آمده بود، به بصره رفته و از آنجا به ناصری رفته، فعلاً نزد شیخ است. فوراً مذاکرات جدی نموده تکلیف را معلوم نمایید.»(۵)

 نظر امیرلشکر جنوب درباره تغییر فرمانده نظامیان بهبهان

در پی دستور رضا خان به تغییر فرمانده نظامیان بهبهان، امیرلشکر جنوب امروز نوشت که فرمانده فعلی وظایف خود را به خوبی عمل کرده است؛ و اگر گزارشی از عدم کفایت او به مرکز رسیده، مرا آگاه کنید. صاحب منصبان فعلی در اصفهان و شیراز، لیاقت او را ندارند. وی افزود اگر سرتیپ فضل الله زاهدی به این زودی عازم بهبهان نمیشود، یک صاحب منصب از تهران به عنوان فرمانده قوای بهبهان تعیین شود.(۶) (ر.ک: ۱۲ مهر)

 آمادگی قوامالملک برای سرکوب شیخ خزعل

در پی درخواست رضا خان از قوامالملک برای در اختیار گذاشتن یکصد سوار به ریاست پسرش، قوامالملک امروز با ارسال تلگرامی برای رضا خان گفت که حاضر است عده بیشتری در اختیار بگذارد، در ضمن سن پسرم اقتضاء ریاست این گروه را نمیکند؛ خودم برای فداکاری حاضر هستم.(۷) (ر.ک: ۹ مهر)

رضا خان هم در پاسخ به قوامالملک گفت که منظور نمایشاتی است که علیه شیخ خزعل باید داده شود و مقصود نشان دادن قیام عشایری است و راضی به زحمت بیشتر نیستم.(۸)

 سپردن شهر شیراز به قلعهبیگی

وثوقالسلطنه، والی فارس، اطلاع داد که با توجه به اقدامات حاجیسیدطاهر و اجتماعات اخیر شیراز [علیه تولید و توزیع مشروبات الکلی] «با رعایت مقررات حکومت نظامی و مسئولیتی که دارم [و] با موافقت امارت محترم لشکر، شهر را به قلعهبیگی سپردم.»(۹) (ر.ک: ۱۲ مهر).

 اعتراض نسبت به تبعید رفیعی

امشب گروهی از رجال کرمان با ارسال تلگرامی به چند تن از نمایندگان مجلس و رضا خان، نسبت به دستگیری و تبعید رفیعی اعتراض کردند. آنها نوشتند که رفیعی و درگاهی، مدیر نامه فرهنگ، به علت اعتراض به اختلاس های پیشکار مالیه تحت تعقیب قرار گرفتهاند. آنها درخواست کردند رفیعی بازگردانده شود و از تعقیب درگاهی که اینک پنهان شده است،

دست بردارند.

رفیعی نهم برج دستگیر و به طرف میناب برده شد.(۱۰) دستور تبعید رفیعی و درگاهی را رضا خان صادر کرده بود.(۱۱)

 حمایت مطبوعات ترکیه از سیمیتقو

روزنامه جمهوریت چاپ اسلامبول در شماره امروز خود متن مصاحب هاش را با سیمیتقو چاپ کرد. این مصاحب ه که در شهر وان انجام شده بود، با ارائه اطلاعاتی از پیشینه سیمیتقو و عملکرد او در ایران شروع میشود و با تحقیر ایرانیان ادامه مییابد. سیمیتقو در این گفتوگو از سوءقصدی که دولت ایران علیه او انجام داده بود سخن گفت و افزود که دست راست او [= تروریست] را قطع کرده به دست چپش دادم تا به ایران ببرد.

گزارش های رسیده به وزارت امور خارجه نشان میدهد که در هفته اخیر نشریاتی چون جمهوریت و آقشام با درج عکس و

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، صص ۴۷۶ و ۴۷۷.
۲- این قانون مربوط به سال ۱۳۲۸ بود که اینک اصلاح شد و میزان مالیات ماهیانه هر وسیله نقلی های از درشکه اربابی گرفته تا الاغ باری تعیین شد. (سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۱۷۰۹، صص ۱۳ و ۱۴).
۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۵، ص ۱؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، صص ۸۲ و ۸۳.
۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۵. پاسخ رضا خان را باید در شرایط پیشآمده خوزستان و بالا- رفتن علم های پیدرپی مخالفت در میان طوایف بختیاری که همه آنها خواستار بازگشت احمدشاه به ایران بودند بررسی کرد.
۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۳-۲-۵۲-۱۳۰۳.
۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۳۹۶ و ۳۹۷.
۷- همان، پ ۱۸، ص ۳۷۶.
۸- همان، پ ۱۸، ص ۳۷۷؛ همان، پ ۱-۱۶، ص ۸۰.
۹- همان، پ ۱-۱۶، ص ۷۳.
۱۰- همان، پ ۱۸، صص ۱۱۲ تا ۱۱۴.
۱۱- همان، پ ۱۸، ص ۱۰۶. رضا خان چند روز بعد دستور داد رفیعی به کرمان بازگردانده شود و از تعقیب درگاهی دست بردارند. (همان، پ ۱۸، ص ۱۰۵).

مطالبی درباره سیمیتقو از او حمایت کرده و مینویسند که سیمیتقو «هر وقت اراده بکند با بیست هزار سوار کرد [به طرف ایران] حرکت خواهد نمود.»(۱)

 کشته شدن خواهر سرتیپ احمدآقا خان

امروز از عراق (اراک) خبر دادند که عده های شبانه به خانه میرزاقلی ریخته، سکینه خانم همشیره سرتیپ احمدآقا خان را کشتهاند. وزارت جنگ دستور دستگیری مرتکبین را به ارکان حرب لشکر غرب داد. در این تلگرام آمده است که قاتلان اهل مشهد بودهاند.(۲)سرتیپ احمدآقا خان حاکم نظامی کرمانشاه بود که جای خود را به مجللالدوله داد.

 عدم اطلاع نماینده سیاسی ایران در ارمنستان از اوضاع خوزستان

نماینده سیاسی ایران در ارمنستان امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه اطلاع داد که در دیدارش با وزیر داخله ارمنستان صحبت از وقایع خوزستان شده «در ضمن مذاکرات راجع به همین قضیه و صحت و سقم آن استفسار نمود. نظر به شرحی که از طرف مقام ریاست وزراء عظام دامت عظمته در جراید داخلی درج و واقعه خوزستان را تکذیب کرده بودند، فدوی نیز حدوث چنین واقعه را تکذیب نمود. از آنجا که راجع به این واقعه در ارمنستان اخباری منتشر شده، مستدعی است در صورت لزوم چنانچه واقعه مزبور بیاساس باشد» اطلاع دهید.(۳)

 انتقاد روزنامه ایران از پاسخ کمپانی سینکلر

روزنامه ایران در شماره امروز خود با اشاره به پاسخ منفی «سوپر»، رئیس کمپانی سینکلر در ایران، در تهیه ده میلیون دلار وام، نوشت که جواب «موفق نشدم» سوپر خلاصه عمل چهار ساله ما نبود. در این بین خسارات فراوانی به ایران وارد آمد که باید از پول تلگرامها گرفته تا وقت مجلس و دولت محاسبه شود و مبلغ آن مشخص گردد. نویسنده، کمپانی سینکلر را به ابری تشبیه کرد که بدون ریختن باران آمد و رفت و یک مشغولیتی برای مردم و دولت بود!(۴)

 امکان تشکیل کمیسیون ایران و ترکیه

وزارت امور خارجه به وزارت جنگ اطلاع داد که زکی حقیبیک، نایب اول سفارت ترکیه که موقتاً از راه تبریز عازم آنقوره است، اظهار میدارد در صورت آمادگی، امیرلشکر شمال غرب میتواند در تبریز کمیسیون مربوط به حوادث مرزی ایران و ترکیه را برپا و رسیدگی کند.(۵)تشکیل این کمیسیون یکی از نتایج نشست های مسئولان ایران و ترکیه در تهران بود.

 ابنسعود و انگلیسها

روزنامه ایران، امروز در کنار سرمقاله اول خود (مطلب بالا) مطلب دیگری با عنوان «نجد و حجاز» به چاپ رساند و با اشاره به رابطه ابنسعود، رئیس فرقه وهابیان با انگلیس، پرسید که حمله وهابیها به مملکت حجاز را چگونه باید تعبیر کرد؟ نویسنده

مینویسد: «مقصود از این حمله، تخویف و تهدید حکومت حجاز است که از دعاوی خود در فلسطین و سوریه دست کشیده و معاهدهنامه [سری ۱۹۱۵ میان سلطان حسین پادشاه حجاز و انگلیس] را که ... متضمن قیمومیت فلسطین و عراق است تصویب نماید.» نویسنده ادامه میدهد که «وعده بالفور به یهود صهیونی که فلسطین را وطن قومی یهود قرار دهد و تصرف فرانسه در شامات و جبل لبنان و دعوای قیمومت عراق و سوریه و فلسطین با این معاهده منافات داشت»؛ از این رو تقویت ابنسعود و تسخیر حجاز میتواند راهحلی مناسب برای انگلیس بوده باشد.(۶)

 دکتر عبدالحسن حسابی و سوءظن مقامات دولتی

دکتر عبدالحسن حسابی، معلم دروس شرقی در مسکو، اخیراً وارد تبریز شد و از آنجا راهی تهران گردید. امیرلشکر شمال غرب با ارسال این خبر به وزارت جنگ سوءظن خود را نسبت به دکتر حسابی به اطلاع آن وزارت خانه رساند.(۷)

 اعتراض سفارت ترکیه به دستگیری و حبس شعبان کلیمی

وزارت امور خارجه مراتب اعتراض سفارت ترکیه را به اقدام اداره قشونی در دستگیری و «حبس تاریک» شعبان کلیمی به اطلاع وزارت جنگ رساند.(۸)

 ضرورت تشکیل انجمن تجارتی ایران و ایتالیا

در نام های که به وزارت خارجه رسید، پیشنهاد شده بود انجمن تجارتی ایران و ایتالیا مرکب از تجار و کارشناسان دو کشور تشکیل شود تا ضمن آشنایی با توانایی های اقتصادی طرفین، روابط بازرگانی گسترش یابد. نویسنده نامه توصیه کرده بود اطلاعات مربوط به مواد خام ایران و گستره آن در ولایات، راه های تحصیل مواد خام، انواع معادن ایران و موقعیت فعلی آنها به دست او برسد.(۹)

 تشکر برادران سالاراشجع و توقعات رضا خان

ناصر و عبدالرسول چاکوتاهی امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان از آزادی سالاراشجع برادر خود تشکر کردند. رضا خان

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۴-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.
۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، صص ۲۵۱ و ۲۵۲.
۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷۱-۲-۵۲-۱۳۰۳.
۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۴، ص ۱.
۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۲۵۳. موضوع به امیرلشکر شمال غرب اطلاع داده شد. (همان، پ ۱۲، ص ۲۵۲).
۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۴، ص ۱.
۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۲۰۲. دکتر ابوالحسن حسابی پس از ورود به تهران در

منزل خودش واقع در سرآبوزیر دروازه قزوین ساکن شد. نظمیه تهران هم یک نفر مأمور را برای مراقبت از او گماشت. (همان، پ ۵، ص ۲۰۰).

۸- همان، پ ۱۰، ص ۴۴۴. شعبان کلیمی که توسط مأموران لشکر غرب در همدان دستگیر و زندانی شده بود از نظر رئیس ارکان حرب آن لشکر یک قاچاقچی حرف های بود که پس از استنطاق مرخص شده است. (همان، پ ۱۰، ص ۴۴۲).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۹-۴-۳۶-۱۳۰۳.

نیز متقابلاً به آنها گفت که از نیات بیآلایش شما تقدیر میشود. «البته بایستی منتظر دستورات امیرلشکر جنوب بوده و هر قسم احکامی که به وسیله مشارالیه از ناحیه من ابلاغ گردید به موقع اجرا گذارده، بیش از پیش توجه دولت را با خود معطوف دارید.»(۱)

 نامه رضا خان به علمای شیراز

رضا خان خطاب به علمای شیراز تهدید کرد چنانچه ناامنی در آن منطقه دیده شود ناچار به اقدامات و مجازات های سخت خواهد بود.(۲) وی امروز این تلگرام را به شیراز فرستاد: «بعضی از اهالی شیراز نغمه هایی آغاز نموده و بدین وسیله میخواهند اصول هرج و مرج و ناامنی را ایجاد نمایند. لذا در این موقع که حفظ اساس نظم و امنیت در نظر دولت در درجه اول از اهمیت واقع است لزوماً خاطر جنابان مستطابان عالی را متذکر میدارد که به کلیه طبقات مختلفه خاطرنشان فرمایید در صورت ادامه این قبیل عملیات، دولت ناچار است اقدامات جدی و مؤثری برای جلوگیری از نیات سیئه آنها به عمل آورده و با اجرای مجازات های سخت بروز هرگونه حادثه سوئی را ممتنع سازد.»(۳)علمای شیراز نسبت به فعالیت کارگاه های مشروبسازی که از طرف دولت حمایت میشد، معترض بودند.

(تصویر) ابن سعود

 دوشنبه

۱۴ مهر ۱۳۰۳

۶ اکتبر ۱۹۲۴

۷ ربیعالاول ۱۳۴۳

 وضعیت نیرو های نظامی خوزستان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در پاسخ به دستور رضا خان مبنی بر عقبنشینی قوای خوزستان از شوشتر به بهبهان و تغییر رئیس نظامیان بهبهان نوشت که خبر های رسیده میگوید قوای خوزستان در قلعه سلاسل مستقر هستند و موقعیت مستحکمی دارند. «فعلاً هم ماندنشان در آنجا اصلح است و چنانچه از آنجا خارج شوند هم باعث یأس طوایف اطراف شده و هم خودشان مجبور به تسلیم میشوند. امان الله خان [فرمانده قوای بهبهان] حکم مجدد برای آنها فرستاده است که تا وصول حکم ثانی در همانجا متوقف» باشند.(۴)

 ضرورت اعزام نیرو به بهبهان

امیرلشکر جنوب امشب با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ با اشاره به جنگی که سالاررفع حکمران رامهرمز، پسر امیرمجاهد و حسین خـان بهمئی علیه نیرو هـای نظـامی بهبهـان راه انداختهانـد، نوشت که در این هنگـام لازم است برای جلوگیری از قطع ارتبـاط بـا بهبهـان نیرو هـای کمکی به آن شـهر اعزام شونـد «ولی متأسـفانه به واسـطه نبودن وجه انجام این مقصود غیرممکن» است. محمود آیرم از پیچیـدن خبر ورود سالارالـدوله به محمره (خرمشـهر)، ورود قریبـالوقوع احمـدشاه به خوزسـتان در میـان طوایف خبر داد و افزود که شیخ خزعل اسلحه و فشنگ در اختیار نیرو های خود میگذارد و روزی دو لیره به سوار و یک لیره به پیاده مزد میدهـد، ولی «ما نمیتوانیم به ایلات موافق و خدمتگذار فشـنگ و چره بدهیم.» وی در پایان خواسـتار پرواز هواپیما روی مواضع نیرو های شیخ خزعل برای روحیه دادن به ایلات موافق شد.(۵)

 اعزام هواپیما برای جمعآوری اطلاعات

وزارت جنگ بار دیگر با ارسال تلگرامی به نایب ارفعالملک، نماینده وزارت جنگ در بوشـهر، یادآوری کرد که مسـیو برو با هواپیما در اختیار شـما قرار خواهـد گرفت تا برای اکتشافات و تحقیقات حـدود خوزسـتان پرواز کند. «راپرت هایی که در این زمینه از او یـا سـایر منـابع به شـما میرسـد فوراً اطلاع دهیـد. البته بایستی به وسایل دیگر از قبیل جاسوسـی و غیره نیز اطلاعات صحیحه از طریق بندر دیلم و سایر نقاط به دست آورده راپرت نمایید.»(۶)

 مکاتبه جاسوس سابق انگلیس با وزارت خانه ها

کنسول بصره با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که شخصی که خود را حکیمزاده معرفی میکند و خود و پدرش (حسن علی بلوچ) از نوکران شـیخ خزعـل و در زمان جنگ [بینالملل] جاسوس انگلیس بودنـد، از طریق مکاتبه با وزارت خانه ها و مقامات ایران دست به عوامفریبی میزنـد. وی با این که ایرانی است، خود را تبعه ترکیه معرفی میکنـد و پاسـخ هایی را که از برخی وزارت خانه های ایران به دست او میرسد وسیله گوشبری عوام

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۱۱ و ۱۲.

۲- این نامه تاریخ ندارد ولی به نظر میرسد پس از اخباری که از شیراز به وی رسید (ر.ک: ۱۲ مهر) این مراسله امروز به شیراز تلگراف شده باشد.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۱۱۴.

۴- اسـناد مؤسـسه مطالعـات و پژوهش هـای سیاسـی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، صـص ۴۷۴ و ۴۷۵. رضـا خـان پس از دیـدن این گزارش ظاهراً از دستور های سابق خود عدول کرد و گفت برای قوای خوزستان پول بفرستید. (همان، پ ۲-۱۶، ص ۴۷۳).

۵- همان، پ ۱۹، صص ۳۹۲ تا ۳۹۵.

۶- همان، پ ۱۵، ص ۱۸. این دومین تلگرامی است که وزارت جنگ برای در اختیار قرار دادن مسیو برو خلبان برای شناسایی مواضع شیخ خزعل به بوشهر میفرستاد. با این حال ۱۴ روز بعد، خلبان یاد شده وارد بوشهر میشود.

قرار میدهد. محمدحسن بدیع از وزارت امور خارجه خواست سازمان های دولتی، حکیمزاده را طرف مکاتبه خود قرار ندهند.(۱)

 ادامه بیپولی لشکر شرق

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، نوشت که این لشکر از هر حیث در مضیقه مالی است؛ از تجار مشهد ۳۰ هزار تومان و ۲۰ هزار تومان هم از تجار هندی بیرجند قرض کردهام. دیگر نمیتوان بیش از این قرض گرفت، چرا که مطالبه میکنند. حسین خزاعی خواستار ارسال پول شد.(۲)

 گزارش کارگزاری آذربایجان از ساخت سرباز خانه ها

کارگزاری کل آذربایجان با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که اهالی این ایالت در ۹ نقطه اقدام به ساخت نظامیه کردهاند. وی نوشت این کار «به شکرانه حصول امنیت و محض اظهار قدردانی از توجهات دولت علّیه و مجاهدت و فداکاری های نظامیان رشید» انجام میشود. اینک ایلات و عشایر شاهسون نیز در تأسی به اقدام اهالی در مشکین و قراچهداغ شروع به ساخت نظامیه کردهاند.(۳)

 عزیمت دوباره شریفالدوله به بروجرد

شریفالدوله حاکم سابق بروجرد و لرستان که از سمت خود برکنار شده بود، اینک بار دیگر به این سمت گمارده و احکام او صادر شده است.(۴) یکی از تأکیدات رضا خان به شریفالدوله، تلاش برای صلح با لُرها از طریق سیاسی بود.(۵)

 وحشت کارگزار خرمشهر

کارگزار محمره (خرمشهر) با ارسال تلگرامی به وزارت امور خارجه اطلاع داد که تقریباً همه رؤسای ادارات چه در ظاهر و چه در باطن با شیخ خزعل مناسبت پیدا کردهاند. «اگر چه فدوی با ن هایت بیطرفی حرکت، ولی آنها مطمئن نبوده و با نظر عدم اطمینان نگاه میکنند. امروز غیرمستقیم فدوی را تهدید و تشویق کردند. اگر چه مطمئن نیستم بگذارند حرکت نمایم ولی اجازه مرحمت شود در موقع لزوم از محمره (خرمشهر) حرکت کنم، زیرا به هیچوجه امنیت ندارم.» وی در پایان این تلگرام محرمانه افزود که شیخ خزعل با والی پشتکوه مشغول مذاکره است. در حاشیه این نامه نوشته شده «به شما گفته شد محل خودتان را نباید ترک کنید. حالا که در هر تلگراف اظهار وحشت مینمایید مراجعت کنید به طهران، مأمور دیگری فرستاده میشود.»(۶)

 عزیمت امیرلشکر شرق برای مذاکره حضوری با ترکمنها

حسین خزاعی امروز اطلاع داد که برای مذاکرات حضوری با ترکمنها به سرحد میرود. برای تشویق و امیدواری آنان به

حضرت اشرف، هزار تومان اعتبار لازم است که خلعت تهیه شود.(۷)

 درخواست غلات برای نظامیان عازم دزداب

امیرلشکر شرق امروز اطلاع داد که بخش عمد های از تیپ سیستان در حال حرکت به دزداب است. به اداره مالیه دستور داده شود در موقع احتیاج، گندم و جو در اختیار این نیروها قرار گیرد تا پس از رسیدن پول، وجه آن پرداخت شود. رضا خان پس از دیدن این گزارش پرسید برای چه عده سیستان عازم دزداب هستند؟(۸)

 درخواست ایلبیگی و ایل خانی بختیاری به اعزام نیرو به چهارمحال

سردارمحتشم و امیرجنگ بختیاری، ایلبیگی و ایل خانی بختیاری امروز از وزارت جنگ خواستند که «نظر به وضعیات کنونی بختیاری لازم است عده[ای] نظامی، احسن وجوه این است که تقویت حکومت و پیشرفت کارها، سریعاً به چهارمحال بفرستند.»(۹)

 افزایش ساعات عبور و مرور در تهران

حکومت نظامی تهران اعلام کرد که از امروز ساعات منع عبور و مرور از ساعت ۱۲ نیمه شب شروع میشود و قبل از آن رفتوآمد آزاد، اما از آن به بعد باید با «بلیط جواز» انجام شود.(۱۰)

(تصویر)

۱- همان، پ ۱۸، ص ۲۱۷.

۲- همان، پ ۹، ص ۵۲. کمبولی گریبان وزارت جنگ، بلکه دولت رضا خان را گرفته بود. پیش از این نیز گفته شد که علت اصلی آن حیف و میل پول های خزانه برای جمهوریخواهی و تغییر سلطنت قاجار بود. کمبود بودجه باعث گردید بودجه وزارت جنگ تا چهارصد هزار تومان کاهش یابد و مدارس هوانوردی و پزشکی قشون تعطیل شوند. (FO E ۹۷۴۶/۲۵۵/۳۴)

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۶-۷-۴۵-۱۳۰۳.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۵، ص ۲.

۵- FO E ۹۷۵۴/۲۵۵/۳۴.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۷-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۲۴. رضا خان با این درخواست موافقت کرد، اما پرسید با توجه به وقوع درگیری های نظامی «مقصود از ملاقات و مذاکرات حضوری با تراکمه چیست؟» (همان، پ ۸، ص ۳۲۳) خزاعی پاسخ داد که حسب تقاضای رؤسای یموت و کوکلان به آنجا میروم تا نظر آنها را به دولت جلب نمایم. (همان، پ ۸، ص ۳۲۲).

۸- همان، پ ۸، ص ۲۳. در پاسخ به این پرسش رضا خان، امیرلشکرشرق نوشت طوایف وزیری اینک برای گرمسیر که

نزدیک مرز است عزیمت میکنند و کمافیالسابق برای حفظ مرز بلوچستان از افغانها اعزام میشوند. (همان، پ ۸، ص ۲۹).

۹- همان، پ ۱۹، ص ۳۸۲.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۶، ص ۲.

 سه شنبه

۱۵ مهر ۱۳۰۳

۱۷ اکتبر ۱۹۲۴

۸ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست آیت الله سیدحسن مدرس، نایب رئیس اول، تشکیل شد. دستور امروز مجلس انتخاب هیأت رئیسه بود. مؤتمنالملک بار دیگر با ۶۵ رأی به عنوان رئیس، آیت الله مدرس با ۵۹ رأی به عنوان نایب رئیس اول و سهامالسلطان با ۵۵ رأی به عنوان نایب رئیس دوم انتخاب شدند.(۱)

 دستور وزارت جنگ به ابراز تنفر ایلات از شیخ خزعل و اطاعت از دولت

وزارت جنگ در بخشنام های به امرای لشکر غرب، شمال غرب و جنوب از قول رضا خان دستور داد «از طرف ایلات و عشایر و متنفذین حوزه آن لشکر محترم از عملیات متمردانه خزعل اظهار تنفر نموده و نسبت به دولت اظهار خدمتگزاری نمایند.»(۲)

 حرکت زاهدی به بهبهان و عزیمت قوای کمکی به آن شهر

رضا خان به سرتیپ فضل الله زاهدی دستورداد «به فوریت با سریعترین وسایل نقلیه طرف بهبهان حرکت نموده و فرماندهی قوای آنجا را ... عهدهدار شوید.»(۳) رضا خان با وجود تفویض فرماندهی قوای بهبهان به زاهدی، امروز در پاسخ به اظهار محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، مبنی بر شایستگی امان الله خان و ابقای او بر فرماندهی قوای بهبهان گفت که در مأموریت خود باقی باشد و سرتیپ فضل الله زاهدی هم به زودی به آنجا خواهد رسید. وی تأکید کرد نیرو هایی که از کرمان آمدهاند با قوایی که از اصفهان رسیده، فوراً به سمت بهبهان اعزام شوند.(۴) پیش از رسیدن این دستور، محمود آیرم ۶۰ سوار را به همراه سه صاحب منصب برای اعزام به باشت، ۲۰ فرسخی بهبهان، آماده کرده بود. این کار برای حفظ ارتباط بهبهان و شیراز انجام میشد. آیرم امروز ضمن ارسال این خبر گفت: «برای مخارج آن قسمت خودم پانصد تومان قرض نمودم.»(۵)

 نامه امیرمجاهد به کدخدایان درباره عدم پرداخت مالیات

امیرمجاهد با ارسال نام های به عموم کدخدایان و ریشسفیدان مناطقی از بختیاری نوشت که حق ندارند به امیر جنگ مالیات بدهند؛ او از حکومت معزول شده است [!] امیرمجاهد تهدید کرد: «چنانچه از این تاریخ به بعد مالیات و جنس به گماشته های آقای امیرجنگ دادید و از طرف اینجانب مأمور فرستاده میشود و شما را به کلی نیست و نابود خواهند کرد.» وی تأکید کرد

مالیات و جنس از این به بعد باید به نماینده های من داده شود.(۶)

 دستور رضا خان به حفاظت از املاک سپهدار اعظم

وزارت جنگ از قول رضا خان به رئیس تیپ مستقل شمال دستور داد «از سوءرفتار عمال مالیه نسبت به املاک آقای سپهدار اعظم ممانعت به عمل آورند.»(۷)

 حواله پول قسطی به لشکر شرق توسط رئیسالتجار

وزارت جنگ به اطلاع لشکر شرق رساند که «ده هزار تومان به حاج رئیسالتجار صادر شد که از برج قوس [= آذر] تا آخر حوت [= اسفند] ماهیانه دو هزار و پانصد تومان به طور استهلاک به آن لشکر محترم بپردازند. لذا مبلغ مزبور به قرض آن لشکر محسوب و استهلاکاً در چهار برج از بودجه لشکر کسر خواهد شد.»(۸)

 آمادگی فرج الله زعفرانلو برای مشارکت در سرکوب ترکمنها

فرج الله زعفرانلو با ارسال تلگرامی به رضا خان اطلاع داد که آماده است با ۴۰۰ سوار علیه اقدامات ترکمنها مشارکت کند. وی در مقابل این اقدام، درخواست ریاست ایل زعفرانلو را کرد. ریاست ایل زعفرانلو پیش از این از طرف قشون به «شجاعالدوله پسر مرحوم شجاعالدوله سابق» واگذار شده بود.(۹)

 مذاکره سیمیتقو با نظامیان ایران

وزارت امور خارجه با ارسال نام های به وزارت جنگ از قول امین تذکره خوی خبر داد که سیمیتقو با عد های سوار برای گرفتن عفو وارد خاک ایران شده و پس از مذاکره با میرزاهاشم خان، صاحب منصب قشونی، از آنجا که شرایط او مورد قبول واقع نشده، به خاک ترکیه بازگشته و مأموران ترکیه با اهداء وجه طلا از او استقبال کردهاند. شرایط سیمیتقو برای آمدن به ایران، استقرار در چهریق و ریاست ایلات سرحدی بوده است.(۱۰)

 نارضایتی سفارت شوروی از ارجاع اتباع روس به محاضر شرع

در پی شکایت شوروی از ارجاع دعاوی اتباع روس به محاضر شرع در گیلان و انعکاس آن توسط کارگزاری گیلان به وزارت امور خارجه، این وزارت خانه امروز در یادداشتی به کارگزاری رشت نوشت گرچه مخالفت شوروی با ارجاع دعاوی اتباع روس به محاضر شرع مخالف عهدنامه مودت است، با این حال به طور خصوصی با وزارت عدلیه مذاکره شده که حتیالامکان از این موضوع جلوگیری کند. «ضمناً چون قانون اصلاح اصول محاکمات حقوقی در سنه ماضیه از تصویب مجلس شورای ملی گذشته» تا حدودی منظور نمایندگی سیاسی شوروی در ایران حاصل شده است.(۱۱)

 بروز اختلاف میان زردشتیان کرمان و دخالت بیمورد قشون

محمد درگاهی، رئیس کل تشکیلات نظمیه، امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ ضمن اشاره به بروز اختلاف میان زردشتیان کرمان، نوشت که نظمیه کرمان بر حسب اجازه ایالت و نامه رسمی مدعیالعموم محل اقداماتی برای جلوگیری از این اختلافات انجام داد، اما رئیس قشون کرمان با نامه شدیداللحنی که به نظمیه فرستاده، خواستار عدم مداخله شده است. این در حالی است که موضوع یادشده ربطی به قشون ندارد. درگاهی خواست تذکر لازم به رئیس قشون کرمان داده شود.(۱۲)

 تجار گیلان و اختلال در مراسلات مالی

برخی از بازرگانان گیلان با فرستادن نام های به اداره پست گیلان اطلاع دادند که حدود یک ماه و نیم است مراسلات وارده از قفقاز، به ویژه پاکت هایی که دارای بروات تجارتی هستند به

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۶، ص ۱.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۱۶.

۳- همان، پ ۱-۱۶، ص ۷۷.

۴- همان، پ ۱۹،صص ۳۸۹ و ۳۹۰.

۵- همان، پ ۱-۱۶، ص ۶۹.

۶- همان، پ ۱۸، ص ۳۷.

۷- همان، پ ۲۲، ص ۱۵۳.

۸- همان، پ ۹، ص ۵۰.

۹- همان، پ ۹، صص ۲۶۷ تا ۲۶۹. رضا خان از امیرلشکر شرق خواست فرج الله زعفرانلو را نسبت به دولت امیدوار نگه دارد. (همان، پ ۹، ص ۲۶۶).

۱۰- همان، پ ۱۰، ص ۴۳۸.

۱۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۹-۱۶-۳۵-۱۳۰۳.

۱۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۱۲۰. موضوع به اطلاع لشکر جنوب رسید و وفق خواست رئیس تشکیلات نظمیه خواسته شد رئیس قشون کرمان دخالت نکند. (همان، پ ۱۸، ص ۱۱۹).

مقصـد نمیرسـند. «بروات را المثنی گرفته، میفرسـتند بـاز هم مفقود میگردد. بر عکس پـاکت های بیبرات ابـداً دست نخورده و مفقود نمیشوند.» تجار گیلان نگرانی خود را ابراز داشته، خواستار رسیدگی شدند.(۱)

 قره خان سیاهکلی در دوایر دولتی

محمـد درگاهی، رئیس اداره کل تشـکیلات نظمیه، به وزارت جنگ خبر داد که قره خان سـیاهکلی و حیدر خان از طرفداران میرزاکوچک خان که هر کدام به شـش سال حبس محکوم شده بودند، سال گذشـته، زمانی که برای تسـطیح میدان اسبدوانی دوشـانتپه اعزام شـده بودنـد، بـا خلعسـلاح نظامیـان آنجـا فرار کردنـد. حـال روزنـامه کوشـش خبری درج کرده که قره خـان سیاهکلی در لاهیجان مشغول خدمات دولتی است.(۲) (ر.ک: ۲۷ مهر)

 درخواست ارفعالدوله از مجمع اتفاق ملل

خبرگزاری رویتر خبر داد که پرنس ارفعالـدوله، نماینـده اول دولت ایران در مجمع اتفاق ملل، با نگارش نام های به رئیس این مجمع با اشاره به معاهد های که میان انگلیس و عراق بسـته شده، یادآور شد که رژیم قانونی [= کاپیتولاسیون] برای اروپاییها، آمریکاییهـا و ژاپنیهـا در نظر گرفته شـده، اما برای ایرانیها اسـتثناء قائل شدهانـد. وی در نامه خود تقاضا کرده ایرانیها را نیز در شمار خارجیان که در معاهده ذکر شده قرار دهند.(۳)

 اعتراض دولت ترکیه به ایران

محمـدصادق طباطبایی، سـفیرکبیر ایران در ترکیه، اطلاع داد که وزارت امور خارجه ترکیه اظهار میـدارد که در این هنگام که مسـئله موصـل مطرح است، تحریکاتی برای تیره کردن روابط دو دولت دیـده میشود. «در حـدود ارومیه مأمورین ایران به اتباع ترکیـه تحقیرات شدیـد نمـوده، کسـانی کـه از سـلیمانیه به ایران التجـاء میکننـد، متغیرانه از سـمت مجهـولی تبعیـد، از ملاقـات کارگزاران ترک ممانعت مینمایند.» سفیرکبیر ایران افزود که دولت ترکیه در انتظار مساعدت بیشتر ایران است.(۴)

 دستور رضا خان به اعزام نیرو به بختیاری

در پی درخواست ایلبیگی و ایل خانی بختیاری برای اعزام نیروی کمکی به چهارمحال، رضا خان امروز به ارکان حرب لشـکر جنوب دستور داد تا ۵۰۰ نفر قوا با توپ خانه قوی برای مساعـدت با ایل خانی و ایلبیگی به شـمسآباد بفرستیـد.(۵) (ر.ک: ۱۴ مهر)

پیش از رسـیدن این دسـتور، امروز ارکـان حرب لشـکر جنوب، بنابر اختیارات قبلی، یک گروهان پیاده و یک بهادران سوار و یـک دسـته مسـلسل و یـک دسـته آتشـبار سوار صـحرایی تحت فرمانـدهی یاور مصـطفی خان به چهارمحال اعزام کرد که در شمسآباد استقرار یابند.(۶) دسته نظامی بعدی چند روز دیگر به چهارمحال منتقل میشود. (ر.ک: ۲۰ مهر)

(تصویر) ارفعالدوله

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳-۸-۶۲-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۲۷.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۲۷-۲۷-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۸۲. رضا خان در پاسخ به این تلگرام موارد یادشده را تکذیب کرد و گفت جزئیات بیشتری از این حوادث ارائه گردد که بتوان اقدام لازم را انجام داد. وزیر جنگ همچنین نظر ترکیه را به اقدامات متقابل نسبت به اتباع ایران جلب کرد. (همان، پ ۲۰، صص ۷۹ و ۸۰).

۵- همان، پ ۱۹، ص ۳۸۰.

۶- همان، پ ۱۹، ص ۳۸۱.

ص: ۳۴۸

 چهارشنبه

۱۶ مهر ۱۳۰۳

۸ اکتبر ۱۹۲۴

۹ ربیعالاول ۱۳۴۳

 فتوای مراجع تقلید نجف علیه شیخ خزعل

محمدحسن بدیع امروز متن فتوای آیات سیدابوالحسن اصفهانی و محمدحسین نایینی را که درباره قضیه خوزستان انتشار یافته به وزارت امور خارجه فرستاد و توصیه کرد اگر به دست عشایر خوزستان برسد، مفید خواهد بود.(۱) متن فارسی فتوا چنین است: «بر کافه مسلمانان مخفی نماناد که هر کس بر علیه حکومت اسلامی ایران قیام نماید مثل کسی میماند که در روز بدر و حنین بر علیه پیغمبر خدا قیام نموده باشد و مَثَل او مَثَل کسانی است که خداوند تبارک و تعالی در کتاب مجید درباره آنها فرموده (یریدون ان یُطفوا نور الله بافواههم و الله متمّ نوره ولو کرهالمشرکون) و جزای مشرک در دنیا قتل است و در قیامت عذاب خواهد بود. از این جهت لازم است به آنها ابلاغ شود که بر حوزه محمدی که ناشر علم اسلامی است تعرض ننمایند و هر کس برخلاف این امر رفتار نماید از جمله کفاری که محو و اضمحلال این دین مبین را خواهان باشند خواهد بود و بر طبق احکام و دلایل قرآنی تکفیر او واجب میگردد.»(۲)

 ارسال تلگرام از سوی بازاریان و علما و متنفذین علیه شیخ خزعل

در پی دستور رضا خان به تعدادی از فرماندهان لشکرها مبنی بر تهییج عشایر علیه شیخ خزعل و طرفداری از دولت، امیرلشکر جنوب اطلاع داد که تلگرامی از طرف بازرگانان مخابره شده و از طرف علماء و متنفذین هم در این دو روزه فرستاده خواهد شد.(۳) همچنین امیرلشکر شمال غرب امروز خبر داد که تلگرام های درخواستی از روز سیزدهم مهر در حال مخابره است و از طرف ایلات و عشایر تعدادی پیام [انزجار از شیخ خزعل و طرفداری از دولت] به مرکز فرستاده شده است. وی افزود به تازگی اهالی تبریز و دیگر ولایات هم دست به کار شدهاند.(۴)

 نبود چارپا در شیراز برای حمل تجهیزات

پس از درخواست رضا خان برای اعزام نیرو به بهبهان، امیرلشکر جنوب امروز بار دیگر خبر فرستادن ۶۰ نفر سوار را با ۵۰۰ تومان پول قرضی که از یک تاجر گرفته، یادآور شد (ر.ک: ۱۵ مهر) و افزود برای حمل تجهیزات، بنه و قور خانه، چهارپا در شیراز یافت نشد، «تلگرافاً به ساخلو کازرون و جا های دیگر دستور دادم فوراً از آنجا ارسال نمایند.»(۵)

 مشیراعلم و منصورمیرزا در راه ایران

وزارت جنگ امروز از سرهنگ سالارنظام، وابسته نظامی ایران در اسلامبول، پرسید که مشیراعلم و منصورمیرزا که از فرانسه حرکت کرده و در اسلامبول بودند، از چه طریق و در چه تاریخی به طرف ایران حرکت کردهاند؟(۶)آنها دهم مهر از راه قفقاز به طرف ایران حرکت کرده بودند.(۷)

 درخواست وزارت پست و تلگراف به تحویل تلگراف خانه های خریداری شده از انگلیس

وزارت پست و تلگراف با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که ۵۴۰۰ تومان بابت قسط اول خط سیستان، به انگلیس پرداخت شده است. همچنین درباره خرید سیم کرند به خانقین هم قرار پرداخت وجه آن با مستر نیو رئیس تلگراف خانه دولتی انگلیس گذاشته شده است. «ولی لازم است از طرف سفارت دولت فخیمه انگلیس دستور فوری صادر شود که سیم مزبور را تحویل اداره تلگراف ایرانی بدهند.» وزیر پست و تلگراف درباره دیگر بدهی این وزارت خانه به انگلیس از وزارت خارجه خواست که در جهت تسقیط آن با دولت یادشده رایزنی کند.(۸)

 ابلاغ تشکر برای آزادی سالاراشجع و ناصردیوان

تعدادی از رجال شیراز با ارسال تلگرامی به نمایندگان شیراز و بوشهر، و رضا خان، از آزادی سالاراشجع و ناصردیوان کازرونی تشکر کردند.(۹) هر دو فرد یادشده توسط سرتیپ فضل الله زاهدی بازداشت، و از نظر امیرلشکر جنوب بیجهت دستگیر شده بودند. نکته آن که هر دو چهره دستگیر شده از افراد ضدانگلیسی بودند.

 تحویل بودجه تصحیح شده به مجلس

بودجه سال ۱۳۰۳ش که به علت عدم توازن از تصویب مجلس شورای ملی نگذشت و دولت آن را پس گرفت، اینک پس از تصحیح و کسر حدود یک میلیون تومان بار دیگر به مجلس فرستاده شد تا مراحل تصویب را بگذراند.(۱۰)

 شومیاتسکی در راه مسکو

جراید ایران از سفر شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی به مسکو نوشتند. روزنامه ایران خبر داد مدت مسافرت شومیاتسکی بیش از سه هفته به درازا نخواهد کشید.(۱۱)

 اخذ امتیاز نفت شمال بدون شرط

سوپر، رئیس کمپانی سینکلر در ایران، گفته است، امتیاز نفت شمال ایران را بدون تعهد به گرفتن وام ۱۰ میلیون دلاری از آمریکا میپذیرد. موضوع از طرف مجلس شورای ملی به کمیسیون مخصوص امتیاز نفت ارجاع داده شده است تا بررسی کند.(۱۲)

 انضمام خوزستان به بروجرد و لرستان

روزنامه ایران در شماره امروز خود از قول یک منبع رسمی نوشت که حوزه حکومتی خوزستان جزو بروجرد و لرستان شده است و این سه نقطه تبدیل به یک ایالت شده و شریفالدوله که به عنوان حاکم به طرف خرمآباد حرکت کرده در واقع والی ایالت بروجرد، لرستان و خوزستان است.(۱۳)

 ضرورت اقدام قشون به ارسال تلگرام هایی علیه شیخ خزعل

رضا خان با ارسال تلگرامی به امیرلشکر شرق گفت که اطلاع دادهاند قوچانیها قیام کرده در صدد اغتشاش هستند. اول این که شرح ماجرا را توضیح دهید. دوم این که «از طرف قوچانیها نسبت به دولت اظهار اطاعت شده و تنفر خود را از عملیات متمردانه خزعل ابراز دارند. سایر ایلات و متنفذین حوزه آن لشکر نیز به همین منوال تلگرافات تنفرآمیز مخابره نمایند.»(۱۴)

 آمادگی مفتاحالسلطنه برای حرکت به ایران

مفتاحالسلطنه به رضا خان اطلاع داد، از احضار خود به ایران

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۵-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۲- همان، ۵۹-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۳۵.

۴- همان، پ ۵، ص ۲۲۸.

۵- همان، پ ۱۹، ص ۳۸۸.

۶- همان، پ ۲۰، ص ۱۲۶.

۷- همان، پ ۲۰، ص ۱۲۵.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷-۲۹-۳۴-۱۳۰۳. درخواست های وزارت پست و تلگراف به سفارت انگلیس ابلاغ شد. (همان، ۱۸-۲۹-۳۴-۱۳۰۳).

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۱۲.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۷، ص ۱.

۱۱- همان، شم ۱۶۸۶، ص ۱. آپرسوف، سرکنسول شوروی در خراسان که دو روز پیش به تهران رسید در غیاب شومیاتسکی امور سفارت خانه را به دست خواهد گرفت. «آپرسوف یک کمونیست تندوتیز و مبلغی پرتوان است.» (FO E ۹۷۵۴/۲۵۵/۳۴)

۱۲- همانجا.

۱۳- همانجا.

۱۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲۰.

دلتنگ نیست «فقط مستدعی است مقرر فرمایند مقرری سفارت تا آخر میزان با خرج راه که معین است و توقیف نشده، برات تلگرافی شود تا بتوانم فوراً حرکت کنم.»(۱)

 زمینشناسان کمپانی نفت جنوب

فرلی، رئیس کمپانی نفت انگلیس و ایران در تهران، با ارسال نام های به وزارت فواید عامه نوشت که این کمپانی تصمیم گرفته برای بازدید های زمینشناسی در قسمت هایی که بین خانقین، قزوین، تهران، اصفهان، یزد، کرمان و بندرعباس واقع است دو زمینشناس اعزام کند. این دو «ویدرهد» و یک زمینشناس دیگر هستند. فرلی خواستار پیشبینی های لازم برای حفاظت افراد یادشده گردید.(۲) البته این دو تنها کارشناسان کمپانی نفت جنوب برای شناسایی معادن نفت ایران نبودند؛ فرلی امروز در نامه دیگری به وزارت فواید عامه نام ۱۷ تن دیگر از کارشناسان خود را که قرار است در دهلران، ماماتین، مسجد سلیمان، بوشهر و سواحل خلیج فارس به شناسایی معادن بپردازند یاد کرد.(۳)

 درخواست علمای شیراز برای توقیف قانونی روزنامه خورشید ایران

وثوقالسلطنه، والی فارس، امروز با ارسال نامه علمای شیراز به وزارت معارف نوشت که آنان خواستار توقیف قانونی روزنامه خورشید ایران هستند. (ر.ک: ۹ مهر) «برای جلوگیری از تکرار اینگونه حرکات تأکید در توقیف جریده مزبور لازم، علاوه، مطابق قانون مطبوعات سن مدیر جریده باید سی سال باشد، در صورتی که بر حسب اخبار و شهادت جمعی از موثقین... سن ایشان از ... بیست و سه سال بیشتر نیست... مقتضی است وزارت جلیله معارف هم مطابق صریح قانون مطبوعات باید حکم به توقیف دهد، زیرا اگر منتشر شد شاید موجب هیجان عموم مسلمین خواهد شد و دیگر جلوگیری از آنها» خارج از اختیار ما خواهد بود.(۴) روزنامه خورشید ایران با درج تصاویری موهن از علماء باعث هیجاناتی در شهر شیراز شده بود.

 پنجشنبه

۱۷ مهر ۱۳۰۳

۹ اکتبر ۱۹۲۴

۱۰ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس امروز به ریاست آیت الله سیدحسن مدرس تشکیل شد. پس از انتخاب منشی های مجلس، نام های که ارباب کیخسرو خطاب به مجلس نوشته و خواستار استعفا از اداره مباشرت شده بود، قرائت گردید. مدرس در پایان این نامه گفت که خدمات ارباب کیخسرو محل انکار نیست.(۵)

□ نامه شیخ العراقینزاده به شیخ العراقین و دستورات رضا خان

وزارت امور خارجه با ارسال تلگرام رمز به نماینده سیاسی ایران در بغداد دستور داد که متن حاضر به «آقای شیخ العراقین در کربلا رسانیده و جوابی که میدهند رمزاً مخابره کنید.» متن که به امضاء شیخ العراقینزاده رسیده بود چنین بود: «بر حسب امر حضرت اشرف انجام مطالب ذیل را از آن وجود مبارک تمنی مینمایم: ۱- راپورت اقدامات خزعل در بینالنهرین و نظر علماء و حکومت و مشایخ محل نسبت به او ۲- سعی در مخالفت علماء و سایرین نسبت به او و تهدیدات مؤثری که او را به عواقب وخیمه این تمرد و عصیان متنبه سازد ۳- معرفی اشخاص باهوش و زیرکی که بتوانند تحت تعلیمات مخصوص که به توسط حضرتعالی فرستاده میشود به محمره (خرمشهر) و اهواز رفته، اوضاع آنجا را به خوبی راپورت دهند. شیخ العراقینزاده.»(۶)

□ ترمیم خط تلگراف بهبهان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز اطلاع داد که سه روز بود که سیم بهبهان قطع شده بود که مجدداً ترمیم شد. خبر های رسیده، حاکی از اتفاق جدیدی نیست «فقط اردوی چریک به واسطه نداشتن فشنگ در عسرت هستند.» دستور داده شد تدارکات لازم را بفرستند.(۷)

□ انتقال نیرو و ادوات جدید به شیراز

رضا خان از امیرلشکر جنوب خواست هر چه زودتر دو عراده توپ کوهستانی روسی که در اصفهان است به شیراز منتقل شوند. همچنین از همه قسمت های لشکر جنوب عد های سوار به شیراز اعزام گردد تا با سرتیپ فضل الله خان روانه بهبهان شود، چرا که از وجود سوار بهتر میتوان استفاده کرد.(۸)

□ درخواست مهمات توسط امیرجنگ

امیرجنگ بختیاری در تلگرامی به رضا خان، حدود ۳۰ هزار فشنگ سه تیر و ۱۰ هزار فشنگ پنج تیر روسی و ۱۰ هزار ماوزر انگلیسی برای اردوی بختیاری درخواست کرد. رضا خان هم از میان اقلام درخواستی با ارسال ۳۰ هزار فشنگ سه تیر موافقت کرد.(۹)

۱- همان، پ ۲۰، ص ۱۳۵. رضا خان نیز به وزارت امور خارجه دستور داد اقدام مقتضی در تسهیل وسایل عزیمت وی فراهم شود. (همان، پ ۲۰، ص ۱۳۴).

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۷۸۷، ص ۵۳.

۳- همان، سند شم ۲۴۰۰۱۴۷۸۷، صص ۴۹ و ۵۱. وزارت فواید عامه موضوع را به اطلاع وزارت جنگ و وزارت داخله رساند و خواستار همکاری شد. (همان، سند شم ۲۴۰۰۱۴۷۸۷، صص ۱۷ و ۱۹).

۴- همان، سند شم ۲۹۷۰۳۶۶۱۰، صص ۱۲ تا ۱۴. روز ۲۲ مهر وزارت معارف با تحریر نام های به اداره مالیه شیراز نوشت که اگر سن مدیر روزنامه خورشید ایران کمتر از ۳۰ سال است، توقیف شود. (همان، ص ۱۱).

۵- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۸، ص ۱.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸۷-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، ص ۷۰.

۸- همان، پ ۱۹، ص ۳۷۵. این درخواست رضا خان از نظر امیرلشکر جنوب شدنی نبود. (ر.ک: ۱۹ مهر)

۹- همان، پ ۱۹، صص ۵۷ و ۵۸.

 آمادگی سالاراشجع برای بسیج دو هزار تفنگچی

سالاراشجع چاکوتاهی که اخیراً آزاد شده است، میگوید حاضر است دو هزار تفنگچی برای رویارویی با شیخ خزعل در اختیار بگذارد. امیرلشکر جنوب ضمن ارسال این خبر افزود که تهیه این عده برای سالاراشجع مشکل است ولی به واسطه نفوذی که در آن حدود دارد میتواند عد های معتنابه را به خدمت بگیرد.

رضا خان هم پس از دیدن این گزارش گفت که ۳۰۰-۲۰۰ نفر را در کازرون آماده کند.(۱)

 بیماری خالصیزاده و درخواست انتقال او به مشهد

خالصیزاده که دچار بیماری است و در تبعید بسر میبرد، باید به مشهد منتقل گردد. امیرلشکر شرق امروز اطلاع داد که آیت الله محمدمهدی خالصی با ارسال نام های نوشته است که «خالصیزاده به مرض اغما [دچار شده]، حکومت و رئیس ساخلو خواف هم تصدیق کردهاند. جهت معالجه مشهد بیاید.» در این تلگرام آمده است که آیت الله خالصی ضمانت پسرش را میکند که داخل هیچ عملیات سیاسی نشود. رضا خان با تأکید بر این شرط موافقت کرد خالصیزاده راهی مشهد شود.(۲)

 ناتوانی نمایندگان سینکلر در تهیه وام برای ایران

مهذبالدوله، شارژدافر سفارت ایران در آمریکا، امروز از واشنگتن خبر داد که با سوپر رئیس کمپانی سینکلر در ایران و ویش (Veach) نایب رئیس کمپانی در آمریکا مذاکرات مفصلی انجام داده، هر چند نسبت به گرفتن امتیاز نفت شمال ابراز تمایل و خرسندی میکنند، اما «راجع به قرض میگویند حالیه بانکها به هیچوجه حاضر نیستند. تعقیب نتیجه ندارد.» مهذبالدوله مینویسد که آنان شرایط فعلی را بالاترین شرایطی میدانند که میشود پذیرفت و بیشتر از آن برای کمپانی نمیصرفد «لیکن وعده دادند در مراجعت به نیویورک با هیأت مدیره کمپانی مذاکره، نتیجه را مستقیماً» اطلاع دهند.(۳)

 دستور به بازگشت نیرو های اعزامی به خرمآباد

رضا خان به امیرلشکر غرب دستور داد، تمام نیرو های کمکی که از تهران به لشکر غرب عزیمت کرده بودند، به تهران بازگردانده شوند.(۴)

 ارسال پول به لشکر جنوب

امروز ۵۰ هزار تومان از بابت بودجه ماهیانه شهریورماه لشکر جنوب توسط بانک شاهنشاهی به آن لشکر فرستاده شد.(۵)

 عدم کفاف بودجه لشکر شمال غرب

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، به وزارت جنگ اطلاع داد که بودجه ماهیانه ۹۰ هزار تومان این لشکر کفاف هزینه

ها را نمیدهد، و هر ماه بخشی از پرداختها به ماه بعد موکول میشود. با وجود این در ارسال همین مقدار هم تعلل میشود و همیشه با تأخیر مواجه است. وی افزود غیر از تأخیر از سروته بودجه هم کسر میشود و به تازگی به جای ۹۰ هزار تومان، ۸۵ هزار تومان فرستاده شد. امیرلشکر شمال غرب گفت که هزینه اردوکشی به بانه را هنوز اعلام نکرده است که به زودی صورت هزینه آن را ارسال خواهد کرد.(۶)

 کشته شدن یک نظامی به دست کرد های ترکیه

یکی از نظامیان مرزبان ایران در بازگشت از خوی به قطور در دوفرسخی قطور، پس از مواجه شدن با شش تن از کرد های ترکیه، تا مدتها مفقود میشود. اخیراً جنازه او که یک تیر به آن شلیک شده، پیدا شده است. امیرلشکر شمال غرب امروز با ارسال این گزارش به وزارت جنگ افزود که هر چه زودتر کمیسیون سرحدی میان ایران و ترکیه باید تشکیل گردد. «مأمورین ایران در مقابل این جنایتکاری های اکراد سرحدی چه اندازه [باید] تحمل و بردباری به خرج دهند؟»(۷)

 یادداشت سفارت ترکیه به وزارت امور خارجه

وزارت امور خارجه با ارسال نام های به وزارت جنگ خبر داد که سفارت کبرای ترکیه در تهران با ارائه نام های میگوید که مأموران ایران از مراجعت اتباع مهاجر ترکیه به اوطان خود جلوگیری میکند. وزارت امور خارجه افزود که اگر موضوع درست باشد، وزارت جنگ باید اجازه خروج این افراد را بدهد چرا که ترکیه نیز متقابلاً از بازگشت مهاجران ایرانی به خاک وطن جلوگیری میکند.(۸)

 اقدام خودسر سرکنسولگری شوروی در مشهد

سرکنسولگری شوروی در مشهد برای افتتاح مدرسه لنین خودسرانه عمل میکند. «کارگزاری اول مهام خارجه خراسان و سیستان» امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که سرکنسولگری شوروی میگوید که اجازه افتتاح مدرسه لنین در مشهد از طرف وزارت معارف صادر شده است، اما در مراجعه به اداره معارف خراسان اظهار میدارند که چنین مجوزی داده نشده است. معظمالملک، کارگزار خراسان، از وزارت متبوع خود خواست پاسخ قطعی را از وزارت معارف گرفته، اطلاع دهد.(۹)

 خبر های رسیده از شوروی درباره جمعیت خیریه آمریکاییان

مسافرانی که از شوروی به ایران میآیند، خبر میدهند که دولت شوروی، اعضای جمعیت خیریه آمریکا را هفت ماه پیش از ایروان خارج و به الکساندراپول و از آنجا به جلالاوغلی رانده است. روسها از ۳۰ هزار یتیم مسیحی و مسلمان که تحت سرپرستی این جمعیت بوده، ۱۸ هزار نفر را اخراج و ۱۲ هزار نفرشان را نگه داشتهاند. «ولی هیأت خیریه انگلیس مثل سابق در ایروان باقی و کمال مهربانی در حق آنها به عمل میآید.»(۱۰)

۱– همان، پ ۱۸، صص ۸ و ۹.

۲– همان، پ ۹، صص ۲۹۲ و ۲۹۳.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۱-۹-۳۹-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۵، ص ۲۴۹.

۵- همان، پ ۱-۱۶، ص ۶۷.

۶- همان، پ ۵، صص ۲۲۱ و ۲۲۲.

۷- همان، پ ۱۲، ص ۶۹. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد و آن وزارت خانه اعتراض شدیداللحنی به سفارت کبرای ترکیه در تهران نوشت و به ادامه این قبیل تخطیات اعتراض کرد. (همان، پ ۱۲، ص ۶۷).

۸- همان، پ ۱۲، ص ۲۳۶.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۶-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۲۰۹.

 جمعه

۱۸ مهر ۱۳۰۳

۱۰ اکتبر ۱۹۲۴

۱۱ ربیعالاول ۱۳۴۳

 پیام مشایخ عشایر خرمشهر به شیخ جواد صاحب جواهر

نماینده سیاسی ایران در بغداد متن اطلاعیه «شیوخ عشایر فلاحیه و محمره (خرمشهر)» را که خطاب به «حجتالاسلاموالمسلمین مولانا شیخ جواد صاحب الجواهر»(۱) نوشته شده بود، برای وزارت امور خارجه ارسال کرد. این اطلاعیه که به امضاء ۲۰ تن از رؤسای عشایر رسیده بود از اجحافات قشون مستقر در شوشتر که کارش «قتل نفوس و هتک اعراض و نهب اموال» است، گفته و افزوده است: «اعمال شنیعه قشون و کدورت رجال دولتی سبب اعتقاد ما به سوءنیت حکومت با ما گردید. از این جهت اهالی عربستان (خوزستان) به جنبش آمده و تجمع نموده و تصمیم ن هایی نمودند... ما صراحتاً حضور پادشاه اعظم خودمان را در مملکت مطالبه مینماییم... و کمتر چیزی که آن را بذل مینماییم نفوس خودمان است.»(۲)

 سانسور نامه های ارسالی به نجف

سرکنسول ایران در نجف به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که «خطوطی که از محمره (خرمشهر) به نجف اشرف میرسد از طرف آقای شیخ خزعل سانسور میشود.»(۳)

 دیلی تلگراف و قضایای خوزستان

نشریه دیلی تلگراف چاپ لندن در شماره امروز خود با چاپ مقال های تحت عنوان «ظهور اغتشاش مهم» نوشت از آنجا که شیخ خزعل رضا خان را غاصب قدرت نامیده، قوای دولتی و شیخ خزعل رودرروی یکدیگر قرار گرفتهاند، اما سفارت انگلیس در حال وساطت است. این مقاله اهمیت محمره (خرمشهر) را مربوط به زمانی دانست که کمپانی لینچ، رود کارون را به روی کشتی های تجاری گشود و کمپانی نفت انگلیس و ایران دستگاه های استخراج و صدور نفت را در آن محل مستقر کرد. «انتظار میرود پس از اختتام انشاء راهآهن در آن قسمت دنیا که در نظر گرفته شده است، بر اهمیت آن [= خرمشهر] افزوده گردد.»(۴)

 پرداخت بدهی ولیعهد و باقی مانده آن

سفارت انگلیس در مکاتب های با وزارت امور خارجه اعلام کرد که بدهی محمدحسن میرزا از بابت مسافرت بین بصره و

بمبئی به کمپانی متحده عراق و ایران دریافت شد. سفارت انگلیس در این نامه آورده است که این مبلغ ۶۴ روپیه و ۱۵ آنه کم دارد که امید میرود هر چه زودتر آن هم پرداخت شود. کل بدهی ۴۱۳۵ روپیه بوده است.(۵)

 فعالیت انگلیس در ترکمنصحرا

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، اطلاع داد که مأموران انگلیس در ترکمنصحرا فعال هستند. اخیراً ناصر خان شروین که در بارفروش با رئیس بانک شاهنشاهی شعبه بارفروش روابط صمیمان های دارد و با کنسول انگلیس در رشت هم مرتبط است، محرمانه به ترکمنصحرا رفته است.(۶)

 تظلم اهالی جندق و بیابانک

در نام های که امروز از طرف اهالی جندق و بیابانک به وزارت مالیه رسید، زارعین و رعایای محل با اشاره به تعدیات و ظلم هایی که نایبحسین کاشی، انتظامالملک و اینک قدرت الله خان و پسرش در حق مردم این ناحیه کردهاند، آمده است که ما مالیات سه سال را به نایبحسین کاشی و انتظامالملک پرداخت کرد هایم و قدرت الله خان نیز دو برابر هر ساله در دو سال گذشته مالیات گرفته و امروز اداره مالیه سمنان مالیات پنج ساله را مطالبه میکند. «حضرت اجل را به آفتاب محشر قسم میدهیم، به داد دل دعاگویان برسید و جان دعاگویان را یک مرتبه بگیرید تا آسوده شویم.»(۷)

(تصویر) مناطق نفتخیز در ایران و خاورمیانه

۱- شیخ جواد فرزند علی، فرزند شیخ محمدحمید، فرزند شیخ محمدحسن صاحب جواهر از علمای فاضل و رجال نامآور عصر خود در نجف اشرف بود که در ۱۳۲۸ق مرقد جدش صاحب جواهر را تعمیر کرد و به دنبال آن برخی شاعران و ادیبان این اقدام او را در قالب شعر سرودند و سپس آن سروده ها در کاشی های گوناگون حجاری شده، در مرقد صاحب جواهر نصب گردیدند. او همچنین مسجد جدش را نیز تعمیر کرد. شیخ جواد در شب ۲۵ صفر ۱۳۵۵ دیده از جهان فروبست و در مقبره خانوادگی صاحب جواهر دفن گردید. (امین، مستدرکات اعیانالشیعه، ج ۳، صص ۶۲ و ۶۳).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۶ و ۱۴-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۳- همان، ۵۲-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۴- همان، ۲۲۹-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۵- همان، ۲/۱۴-۵-۳۷-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۵۴.

۷- نابیان کاشان (بر اساس اسناد)، صص ۲۹۳ و ۲۹۴.

ص: ۳۵۲

 شنبه

۱۹ مهر ۱۳۰۳

۱۱ اکتبر ۱۹۲۴

۱۲ ربیعالاول ۱۳۴۳

 نامه نخستوزیر انگلیس به شیخ خزعل

رمزی مکدانلد، نخستوزیر انگلیس در نام های خصوصی به شیخ خزعل نوشت که فوراً دست از تدارکات نظامی کشیده با دولت مرکزی کنار بیاید. «باید به آن جناب هشدار دهم که کاسه صبر دولت مرکزی شاید به زودی لبریز شود و در رویداد اسفبار مخاصمات، شما نباید توقع هیچگونه همدردی از من داشته باشید.»(۱)

سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری در این باره مینویسد: «سواد او را به سردارسپه دادند. مضمون تقریباً این بود: شیخ محمره! دولت انگلیس همه وقت با شما دوستی داشته است، لکن مایل نیست که شما بر علیه دولت ایران قیام کنید. البته باید کاملاً تسلیم و مطیع شوید. به دولت ایران در صورت تسلیم، همه قسم همراهی [و] دوستی توسط دولت ایران به شما خواهد شد. اگر ترک مخالفت نکنید و نصیحت ما را نپذیرید هیچ قسم همراهی و کمک به شما نخواهد شد. بعد از این تلگراف دیگر خبر ندارم حالت شیخ چگونه است. در هر حال شیخ برای تسلیم حاضر است. شکل تسلیم هنوز معلوم نیست.»(۲)

 تحلیل و گزارش وابسته نظامی سفارت انگلیس از موضوع شیخ خزعل

فریزر، وابسته نظامی سفارت انگلیس، در تنظیم گزارش هفتگی منتهی به امروز خود از این که بیتحرکی رضا خان علیه شیخ خزعل احتمالاً موجب ناآرامی هایی در داخل خواهد شد، نوشت که بهرهبرداری از ناتوانی دولت، مخالفان را وسوسه میکند. «شیخ محمره هنوز هیچ حرکتی مبنی بر نشان دادن قصد فرمانبرداری از دولت مرکزی انجام نداده و با گذشت زمان اوضاع بحرانیتر شده و آشتی سختتر میشود. اکنون سه هفته است که شیخ تلگرام خود را مبنی بر اینکه قصد دارد رئیسالوزراء را سرنگون کند، برای مجلس ارسال کرده است، و اینکه وی همچنان بر این موضع مصر است، دارد رفته رفته تبدیل به این سوءظن و اتهام میگردد که دولت اعلیحضرت [پادشاه انگلستان] وی را از این موضع برحذر نمیدارد.

این مطلب همراه با این امر که رئیسالوزراء تاکنون به لحاظ نظامی هیچ حرکتی که به معنای تنش جدی برای برخورد با این شورش از طریق اعمال قدرت باشد، انجام نداده است، دشمنان او را تشویق کرده و باعث شده تا آنها در تبلیغات خود فرصت تقویت روحیه نیرو های خود را بیابند. روز به روز بر شمار مردم کوچه و خیابان که میگویند دعوای شیخ با رضا خان امری شخصی است و کشور نباید به خاطر دعوای این دو نفر وارد جنگ شود، افزوده میشود. تداوم بیتحرکی موجود احتمالاً منجر به ناآرامیها در نقاط مختلف کشور خواهد شد، چرا که وسوسه بهرهبرداری کردن از ناتوانی های دولت احتمالاً برای عناصر

یاغی بسیار قوی خواهد بود.»(۳)

 محدودیت ادوات و پاسخ امیرلشکر جنوب

پس از دستور رضا خان به محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، مبنی بر ارسال دو عراده توپ کوهستانی روسی به بهبهان و نیز اعزام هر چند تعداد سوار به این شهر (ر.ک: ۱۷ مهر)، امیرلشکر جنوب امروز پاسخ داد که فعلاًـ دو عراده توپ شنیدر کوهستانی با ۱۵۷ گلوله در بهبهان هست، ۱۰۰ گلوله هم امروز با نظامیان اعزامی فرستاده میشود. اما در اصفهان فقط دو توپ کوهستانی وجود دارد که با توجه به موقعیت بختیاری [مصلحت در ماندن آنها در اصفهان است.] وی افزود که اینک ۲۰۰ سوار در اردوی بهبهان هستند. یک بهادران هم به همراهی اردو به منطقه بختیاری رفته و ۵۰ نفر هم از اصفهان راهی شیراز هستند که امروز وارد میشوند. «باقیمانده فقط برای حفظ ارتباط با اردوی بختیاری کافی خواهد بود.» [و سوار دیگری نداریم.](۴)

 امکان شناسایی مواضع شیخ خزعل

ارفعالملک، نماینده وزارت جنگ در بوشهر، به وزارت جنگ اطلاع داد که میتوان پیش از رسیدن مسیو برو با هواپیمای اسپاد به بوشهر، شناسایی [مواضع نیرو های شیخ خزعل] را با وجود مسیو ژرار شروع کرد و پس از رسیدن مسیو برو با دو هواپیما این کار ادامه یابد. ارفعالملک پیشنهاد کرد هواپیماها آن قدر بنزین نمیگیرند که بتوانند از بوشهر به زیدون رفته و بازگردند. «لازم است در دیلم به زمین [نشسته] و میدان نزول تهیه شود.» وی افزود برای نصب یک مسلسل در هواپیمای اسپاد اقدام شده است.(۵)

۱- لورین، شیخ خزعل و پادشاهی...، ص ۷۰.

۲- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۳۵.

۳- FO E ۹۷۵۴/۲۵۵/۳۴.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۳۷۳ و ۳۷۴.

۵- همان، پ ۲۵، صص ۴۰ و ۴۱. رضا خان با پیشنهاد های ارفعالملک موافقت کرد. (همان، پ ۲۵، ص ۳۹).

 عدم اعتماد به تلگراف خانه های بهبهان و گناوه

محمود آیرم امروز عدم اعتماد خود را به تلگرافچی های بهبهان و گناوه به اطلاع رضا خان رساند و به واسطه حساسیت زمان درخواست کرد از طریق وزارت پست و تلگراف در تعویض آنها اقدام شود. از قول رضا خان به امیرلشکر جنوب پاسخ داده شد که تلگرافچی گناوه طرف اعتماد است و تلگرام های متمردین را به دولت اطلاع میدهد. تلگرافچی بهبهان هم اگر خیانت میکند باید مدارکی به دست آورده، تنبیه گردد.(۱)

 نشریه العراق و آینده خرمشهر

نشریه العراق چاپ بغداد در شماره امروز خود با درج مطلبی تحت عنوان «آتیه محمره (خرمشهر)» نیرو های نظامی شیخ خزعل را به انداز های مجهز و قوی خواند که اگر قشون دولتی حمل های به آن آورد، جز زیان چیز دیگری نصیب دولت مرکزی نخواهد شد. نویسنده این مطلب با اشاره به اقدامات عمرانی شیخ خزعل در خوزستان افزود که خوزستان مانند لبنان و مصر، مستقل و فقط یک رابطه اسمی با ایران دارد. با این حال شیخ خزعل به احمدشاه علاقهمند است و کمک مالی قابلتوجهی به او کرده است. نشریه العراق میافزاید همانطور که انگلیس در جنگ عمومی شیخ خزعل را از نیرو های سلیماننظیف محافظت کرد، اینک نیز او را در برابر دولت ایران محافظت میکند.(۲)

 دیدار والی خراسان با تبعیدشدگان و اعتراض رضا خان

پس از آزادی همه تبعیدشدگان به کلات، غیر از خالصیزاده که به خواف تبعید شده بود، آنان وارد مشهد شدند و در خانه شیخ حسن کاشی اقامت کردند تا رفته رفته راهی تهران شوند. امیرلشکر شرق امروز با ارسال این خبر به رضا خان، افزود که والی خراسان هم برای دیدار با تبعیدشدگان نزد آنان رفته است. رضا خان پس از دریافت خبر گفت آنها مقصر هستند. به چه دلیل به ملاقات آنها رفت هاید؟ توضیح دهید.(۳)

 اعزام نعمت الله خان به رشت

نعمت الله خان که به دلیل ذکر شواهد خود از ماجرای قتل ماژور ایمبری، خشم مسئولان نظامی را برانگیخته و تصمیم به تبعید او گرفته بودند، اینک به رشت فرستاده میشود. نعمت الله خان، از اجزاء قلعهبیگی، جزو کمیته تحقیق قتل ایمبری بود و گواهی او علیه نظامیان دستاندرکار قتل ایمبری به ضررش تمام شد. وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به رئیس تیپ شمال اطلاع داد که نعمت الله خان به رشت فرستاده شده، او را تحت نظر بگیرید.(۴)

 بیتوجهی اتباع روس به لغو کاپیتولاسیون

امیراکرم، حاکم مازندران، به وزارت داخله خبر داد که با توجه به لغو کاپیتولاسیون میان ایران و شوروی، اتباع روس باید برای مسائل خود به دوایر دولتی رجوع کنند، اما همچنان آنها دعاوی خود را به کارگزاری مازندران ارجاع میدهند؛ و این

موضوع موجب اعتراض دوایر دولتی شده است. «بدیهی است چنانچه از حالا این موضوع به نظر سطحی تلقی گردد، پس از چندی مأمورین دولت شوروی این ترتیب را سابقه قرار داده از تغییر آن خودداری خواهند نمود.»(۵)

 تأکید انگلیس به انتصاب یک اروپایی یا آمریکایی به ریاست پست تهران

سفارت انگلیس با ارسال نام های به مشارالملک با استناد به نام های که پیش از این به ذکاءالملک، وزیر سابق امور خارجه، فرستاده بود، نوشت که طبق وعده وزیر سابق، ریاست کل پست تهران باید به یک اروپایی یا یک آمریکایی سپرده شود.(۶)

 کمیسیونی برای کشت و صادرات تریاک

امروز کمیسیونی منتخب از نمایندگان چند وزارت خانه در وزارت امور خارجه برپا و درباره کشت، صادرات و تجارت تریاک گفتوگو شد. برپایی این کمیسیون در راستای تصمیمات مجمع اتفاق ملل برای موقوف داشتن زراعت تریاک در کشور های عضو مجمع انجام شد. همچنین بلدیه تهران با تصمیماتی که گرفته، استعمال تریاک را در قهوه خانه ها ممنوع کرده که به زودی به اجرا گذارده خواهد شد.(۷)

 ورود شش صاحب منصب به مدرسه هوانوردی مسکو

بنابر گزارش هفتگی منتهی به امروز سفارت انگلیس، وابسته نظامی ایران در مسکو اطلاع داده است شش تن از ده صاحب منصب اعزامی برای ورود به مدرسه هوانوردی مسکو، وارد این مرکز آموزشی شدهاند. چهار تن دیگر مناسب این منظور نبودهاند.(۸)

(تصویر) رمزی مکدانلد

(تصویر) شیخ خزعل

۱- همان، پ ۱۸، ص ۱۰۱.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۶۱ و ۲۶۰-۲-۵۲-۱۳۰۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۹۷ و ۹۸.

۴- همان، پ ۲۲، ص ۱۵۵.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۴۲-۳۵-۱۳۰۳.

۶- همان، ۱۱۷-۲۸-۳۴-۱۳۰۳.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۶۸۹، ص ۱.

۸- FO E ۹۷۵۴/۲۵۵/۳۴.

 یکشنبه

۲۰ مهر ۱۳۰۳

۱۲ اکتبر ۱۹۲۴

۱۳ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

امروز پیش از ظهر مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد و ذکاءالملک وزیر مالیه، لایحه اصلاح شده بودجه را برای تصویب به مجلس داد. بودجه پیشنهاد شده «بودجه تفصیلی نیست و یک بودجه کلی است که به طور چهاردیواری تعیین و برای تصویب تقدیم شده است.»(۱)

 تذکر تبلیغاتی وزیر امور خارجه به سه نمایندگی

وزارت امور خارجه امروز با ارسال سه تلگرام جداگانه به سفارت خانه های مصر، اسلامبول و بغداد تأکید کرد که در برابر درج مقالاتی که در جراید آن کشورها درباره خوزستان و قضایای شیخ خزعل انجام میشود، پاسخ های لازم را بدهند. مشارالملک، وزیر امور خارجه، خطاب به نماینده سیاسی ایران در مصر نوشت که جریده العمران چاپ مصر فارسیزبان های خوزستان را خارجی معرفی کرده است. «باید در جراید آنجا وادارید انتشار بدهند که خوزستان یکی از ولایات قدیمه داخلی ایران است و شیخ همیشه تابع مرکز ایران بوده است. مآثر قدیمه سلاطین ایران در آنجا معروف است.»(۲) مشارالملک خطاب به نماینده سیاسی ایران در بغداد گفت که در جراید آن کشور مطالبی درج کرده و ضمن توضیح این که خوزستان از ولایات قدیمی ایران است، بگویید که دولت مشغول جلوگیری از اغتشاشات آنجا است. «مخارج تبلیغات مؤثره هر چه میشود اطلاع دهید که پرداخت شود.»(۳)

 تقسیم نیرو های اعزامی از کرمان

امیرلشکر جنوب به اطلاع رضا خان رساند که قوای اعزامی از کرمان، یکصد نفر به کازرون و ۳۰ نفر به همایجان و بهبهان اعزام شدند. همچنین یکصد تن از این نیروها راهی بوشهر شدند، چرا که ۱۰۰ نیروی گردان بنادر برای جلوگیری از عملیات حیدر خان بندرریگی و تقویت قوای بهبهان به دیلم اعزام شده بودند و لازم مینمود برای پیشگیری از دسایسی که اخیراً در آن حدود رخ داده، این تعداد در بوشهر مستقر شوند. بقیه نیروی کرمان که ۲۴۱ تن است «اجازه فرمایند برای خدمات ساخلویی و ... اتفاقات اطراف شهر [شیراز] تعیین گردد.» محمود آیرم در این گزارش افزود که بخش اول از نیرو های اعزامی اصفهان راهی بهبهان شدند و بخش دوم که دیروز وارد شیراز شد، پس از چهار روز استراحت به طرف آن شهر حرکت خواهد کرد.(۴) (ر.ک: ۱۶ مهر)

 عزیمت قوای بختیاری برای سرکوب امیرمجاهد

رئیس ارکان حرب لشکر جنوب در گزارشی به رضا خان اطلاع داد که امروز یک گروهان پیاده با یک عراده توپ کوهستانی روسی به قوای مستقر در شمسآباد ملحق شد. از طرف حاکمان بختیاری نیز «منوچهر خان برادر امیرجنگ و سردارمکرم پسر سردارمحتشم از طرف حکومت بختیاری به مالامیر اعزام» شدند و قرار است با قوای امیرمجاهد روبهرو شده و از افزایش قوای او جلوگیری کنند.» سرتیپ محمدحسین، رئیس ارکان حرب لشکر جنوب، از خالی شدن اصفهان از نیروی نظامی و از همراهی پانصد نیروی نظامی با قوای بختیاری که از چهارمحال به طرف خوزستان حرکت میکنند ابراز نگرانی کرد، چرا که اگر حادث های رخ دهد، صرف اعتماد به نیرو های بختیاری خالی از اشکال نیست.(۵)

 بخشنام های برای کسر بودجه قشون

رضا خان امروز با ارسال بخشنام های به امرای لشکر شمال غرب، غرب، جنوب، رئیس تیپ شمال اطلاع داد که ۲۰۰ هزار تومان از بودجه قشون کسر شده «و اوضاع مالیه قشون نیز در مضیقه و سختی است. ماهیانه پنج هزار تومان از بودجه لشکرها کسر شده، لازم است از تجملات و مخارجی که چندان ضرورت ندارد بکاهید ولی در نتیجه کسر بودجه به هیچوجه نباید از مقدار نفرات و سرنیزه لشکرها کاسته شود.»(۶)

 تجهیز حیدر خان بندرریگی توسط انگلیس

امیرلشکر جنوب به وزارت جنگ اطلاع داد که بر اساس اخبار رسیده از گناوه کنسول انگلیس ضمن دیدار با حیدر خان بندرریگی، دستور تجهیز به او داده و ۴۰ صندوق فشنگ هم از کویت به دست او رساندهاند. این گزارش ظاهراً اهمیتی برای رضا خان نداشت، چون فقط «ملاحظه فرمودند» و دستور پیگیری داده نشد.(۷)

 پیگیری ورود مشیراعلم و منصورمیرزا

وزارت جنگ با ارسال تلگرامی به نمایندگی ایران در بادکوبه، پیجوی ورود سرهنگ مشیراعلم و یاور منصورمیرزا به ایران شد. آنان «دهم میزان (مهر) از اسلامبول، طریق قفقاز حرکت، خبری از آنها نیست» اطلاع دهید.(۸)

 تقاضای رفع توقیف روزنامه خورشید ایران

حسامزاده، مدیر روزنامه توقیف شده خورشید ایران، که در شیراز طبع میشود، خواستار انتشار دوباره جریده خود است. این درخواست امروز به اطلاع امیرلشکر جنوب رسید.(۹)

 مقابله به مثل اقتصادی

نماینده سیاسی ایران در تفلیس در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه فرستاد با اشاره به این که دولت شوروی در حال محو مالکیت و تجارت شخصی است و این کار را با بستن مالیات های سنگین به بازرگانان تحمیل میکند نوشت که تجار تبعه

ایران زیر بار این مالیاتها از هستی ساقط شده و اماکن کسب و تجارت خود را میبندند. «اخیراً اختیار فروش قند و شکر و آرد و نفت را دولت به خود تخصیص داده و دکاکین شخصی بسته شد.» نمایندگی ایران میافزاید که این اجحافات علیالسویه اعمال میشود و منحصر به یک طبقه خاص نیست. «تنها راه علاج این بیاعتدالی به طوری که سابقاً نیز معروض داشته، معامله متقابله از طرف دولت علّیه خواهد بود که به همین قسم مالیات های گزاف از تجارت خانه های دولت شوروی در ایران مطالبه فرمایند.»(۱۰)

 نامه محییالدین پاشا به رضا خان درباره پناهندگان سیاسی

محییالدینپاشا، سفیرکبیر دولت ترکیه در تهران، با ارسال نام های به رضا خان نوشت که اطلاعات رسیده نشان میدهد

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۰، ص ۱.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۲-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۳- همان، ۲۱۶-۲-۵۲-۱۳۰۳؛ ۵۳-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۸۷.

۵- همان، پ ۱۹، صص ۳۷۸ و ۳۷۹.

۶- همان، پ ۲۳، ص ۷۹.

۷- همان، پ ۱-۱۶، ص ۳۶.

۸- همان، پ ۲۰، ص ۱۲۴.

۹- همان، پ ۱۹، ص ۱۰۰. حسامزاده در نام های هم که به رضا خان فرستاد تعطیلی روزنامه خورشید ایران را به دستور مغرضانه «شیخ مرتضی» و توسط والی فارس عنوان کرد و ضمن اشاره به این که تأمین جانی هم ندارد روزنامه را از طرفداران خاص رضا خان معرفی کرد. موضوع که به اطلاع رضا خان رسید دستور داد مدتی منتشر نشود. (همان، پ ۱۹، صص ۹۸ و ۱۰۲).

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۷-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

افرادی که از سلیمانیه، به قصد ارومیه به ایران میآیند، بیآنکه اجازه دهند وارد ارومیه گردند، تحتالحفظ به مکانی مجهول اعزام میشوند. [درگیری های نظامی ترکیه و انگلیس باعث پناهنده شدن نیرو های ترکیه به ایران میشد.] «دوستدار اطمینان کامل دارد وجدان حضرت اشرف... راضی نخواهد شد که نسبت به ملتجی های سیاسی در ایران رفتاری بشود که در هیچیک از ممالک معمول نیست.»(۱)

 تصرف عمادیه توسط ترکیه

گزارش های رسیده به لشکر شمال غرب نشان میدهد قوای ترکیه زاخو و دهوک را تصرف کرده و سپس به عمادیه حمله آوردهاند. آنها در این عملیات ۶۰ کشته داده و عمادیه را هم تصرف کردهاند. درگیری بین قوای ترکیه و نیرو های تحت امر انگلیس ادامه دارد.(۲)

 پاسخ به اعتراض سفارت ترکیه

عبد الله طهماسبی، فرمانده قوای آذربایجان، امروز پاسخ اعتراض نام های که سفارت ترکیه درباره دستگیری یوسف باشقلع های به وزارت جنگ فرستاده بود، به وزارت یادشده ارسال کرد. در این نامه آمده است که یوسف باشقلع های جاسوس ویژه سیمیتقو و دستگیری و توقیف او به این دلیل است. طهماسبی افزود که اگر قرار باشد وی آزاد شود خوب است قاتلان نظامیان ایران که به دست اتباع سیمیتقو کشته شدند، تحویل ایران شوند.(۳)

 ناکارآمدی شهبندری ترکیه در تبریز و ارومیه

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، به اطلاع وزارت جنگ رساند که تاکنون هیچیک از اموال مسروقه و تجاوزات کرد های ترکیه به خاک ایران با پیگیری شهبندری آن کشور در تبریز و ارومیه منتج به نتیجه نشده است. «تصور نمیکنم به مراسلات و اقدامات شهبندری های تبریز و ارومی مأمورین سرحدی وقعی بگذارند، چون غالب متجاوزین به اشتراک عساکر [ترکیه] سرقت میکنند و باید هر چه زودتر کمیسیون تشکیل شود.»(۴)

 خواب پزشک تیپ شمال

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، به رئیس ارکان حرب کل قشون خبر داد که طبیب تیپ شمال دیشب خواب دیده که حضرت اشرف (رضا خان) در حال حرکت با خودرو مورد سوءقصد قرار میگیرد و چند تیر به سویش شلیک میشود؛ پشت خودرو آتش میگیرد ولی صدم های به حضرت اشرف وارد نمیشود. «به هر ترتیبی که صلاح میدانند محافظت وجود مبارک را بهتر در نظر گیرند.»(۵)

 اعتراض وزارت مالیه به دستگیری امین مالیه اردبیل

وزارت مالیه با ارسال نام های به وزارت جنگ به دستگیری دبیر دفتر [افتخار دفتر] در زنجان که برای مأموریتی از اردبیل عازم تهران بود اعتراض کرد. وی توسط لشکر شمال غرب توقیف شده بود.(۶)

(تصویر) تشکر هیأت اتحادیه علما و وعاظ شیراز از توقیف روزنامه خورشید ایران

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۷۷. رضا خان در پاسخ گفت که در این مدت فقط دو تن از اتباع ترکیه از سلیمانیه به پشتدر آمده که آنها نیز از طریق ساوجبلاغ به سوی وان هدایت شدهاند و اگر مستحفظین آنها در تغییر خط سیرشان اقدامی کردهاند، بدون اجازه بوده است. رضا خان تأکید کرد که در این گونه موارد از همکاری مضایقه ندارد. (همان، پ ۲۰، صص ۷۴ و ۷۵). در ضمن موضوع به اطلاع امیرلشکر شمال غرب رسید که منبعد با پناهندگان ترک رفتار بهتری انجام شود. (همان، پ ۲۰، ص ۷۴).

۲- همان، پ ۱۲، ص ۴۶۸.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۶-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۳۰۴.

۵- همان، پ ۲۴، ص ۱۷۲.

۶- همان، پ ۶، ص ۱۲۷. وزارت جنگ با ارسال تلگرامی به امیرلشکر شمال غرب موضوع را انعکاس داد و خواست هر مستندی که از او در دست است به وزارت مالیه ارائه شود. (همان، پ ۶، ص ۱۲۶). از نظر لشکر شمال غرب افتخار دفتر با کنسولگری شوروی در اردبیل ارتباط داشت. (همان، پ ۶، ص ۱۲۵).

 دوشنبه

۲۱ مهر ۱۳۰۳

۱۳ اکتبر ۱۹۲۴

۱۴ ربیعالاول ۱۳۴۳

 نیاز مالی برای امور تبلیغاتی در بینالنهرین

نماینده ایران در بغداد امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که در صدد تهیه مطلبی برای روزنامه العراق است تا پاسخی به مقاله او در مورد شیخ خزعل داده باشد؛ با این حال «سابقاً عرض شده و مورد توجه نگردیده؛ برای کسب پار های اخبار و نوشتن بعضی مطالب در جراید یک مخارجی لازم است. نقطه بینالنهرین برای ایران غیر از نقاط دیگر است و جنرال قونسولگری این جا سوای جنرال قونسولگری هندوستان یا قفقاز میباشد. امروز دولت باید بعضی مخارجها بکند که نفوذش روز به روز بیشتر بشود.»(۱)

 انتخاب دکتر آقایان برای مجلس شورای ملی

رضا خان امروز دستور داد انتخابات چهارمحال شروع شود و دکتر آقایان برای ورود به مجلس شورای ملی از آن ناحیه انتخاب شود. دکتر آقایان برای انتخاب از جاپلق و بربرود تمایل بیشتری داشت.(۲) موضوع به امرای لشکر جنوب و غرب برای انتخاب دکتر آقایان از چهارمحال و جاپلق و بربرود داده شد.(۳) قرار بود دکتر آقایان از فریدن انتخاب شود، اما خود رضا خان میرزایانس را از آنجا سفارش کرده بود. (ر.ک: ۹ مرداد)

 بیطرف ماندن ایران در جنگ ترکیه و انگلیس

رضا خان در تلگرامی که امروز به امیرلشکر شمال غرب فرستاد با این توضیح که اخبار مخابره شده توسط رویتر، جنگ بین انگلیس و ترکیه را بر سر موصل تأیید میکند، گفت «لازم است کمال مراقبت و مواظبت را مرعی دارید که بیطرفی دولت کاملاً محفوظ مانده و بهانه به دست هیچیک از طرفین ندهند.»(۴)

 تکذیب مشارکت نظامیان با قاچاقچیان

در پی اعتراض سفارت شوروی به همکاری نظامیان سرحدی ایران با قاچاقچیان، فرمانده نظامیان سرخس امروز با ارسال نام های به فرماندهی لشکر شرق نوشت که مأموران مرزی روس به دلیل عدم نظارت کافی بر رفتوآمد ترکمنها موجب شدهاند که ترکمنها از خاک روس جنس قاچاق به گمرک ایران بیاورند و ببرند و گمرک برای عواید دولتی خود عوارض آن را

میگیرد و این را مساعدت مأموران ایران بـا قاچاقچیان تعبیر میکننـد. گمرک با دادن جواز قانونی در حـدود مقررات گمرک ایالتی کار خود را پیش میبرد.(۵)

 بمباران ناحیه اورامان توسط انگلیس

امیرلشکر غرب از قول رئیس اردوی بانه اطلاع داد که چندی پیش انگلیس روستای پالانپی و دو قریه کنار آن را که در منطقه اورامان واقع است با هواپیما بمباران کرده است. در این اقـدام دو تن از اتباع ایران مجروح و سه تن کشـته شدهاند. پس از این حادثه ۷۰۰ نظـامی با تعـدادی از عشایر به آن محل رفته و با قوای عبـد اللهبیک و محمود خان اورامی درگیر میشونـد. در این جنگ ۶۹ نفر کشته، ۶ تن دسـتگیر و ۸۰ قبضه تفنـگ و ۸ قبضه مسـلسل و ۸ بـار قور خـانه غنیمت گرفته میشود. این گزارش میافزایـد که رئیس کل مسـتعمرات انگلیس، مقیم هنـد، با هواپیما به سـلیمانیه آمـده با رؤسای عشایر آن حـدود دیـدار میکند. مخالفـان ابراز میدارنـد که زیر بـار حکـومت فیصـل نخواهنـد رفت، مگر آن که یـک انگلیسـی یـا یـک کرد حـاکم سـلیمانیه شود.(۶) گویا حضور بابکر سلیم پشتدری و دیگر رؤسای عشایر در سلیمانیه و دیدار با مسئولان انگلیس برای آماده شدن علیه ترکیه بوده است.(۷)

 استفاده انگلیس از تمبر هندوستان به جای تمبر ایران

رئیس کل پست با ارسال گزارشـی به وزیر پست و تلگراف نوشت که کنسولگری های انگلیس در مشـهد، بیرجنـد و سیسـتان برای ارسـال نـامه هـای خود از تمبر هندوسـتان اسـتفاده میکننـد. «چون اسـتعمال تمبر خارجی در داخل مملکت مخالف قانون بینالمللی پستی و حیثیت دولت علّیه است، اسـتدعا میکنم در رفع و جلوگیری آن به وسـیله مقامات مربوطه اقدام مقتضی اعمال فرمایند.»(۸)

 تصویب تأسیس عدلیه ارومیه در هیأت دولت

وزارت عـدلیه به وزارت امور خارجه خبر داد که طبق مصوبه هیأت دولت وزارت عـدلیه موظف شده است که عدلیه ارومیه را تأسـیس کند و اقدام آن شروع شده است.(۹) ارجـاع دعاوی اتباع بیگانه به حکومت، مشـکلات فراوانی در ارومیه ایجاد کرده بود که با تأسیس عدلیه از آن جلوگیری میشد.

 نامه مرزنشینان به رضا خان

مرزنشینان منطقه سرخس امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان، ضمن تمجید از عملیات قشون در استقرار امنیت، نوشتند که در این ناحیه همچنان اشـرار بلوچ روس، اغنام و احشام ما را غارت میکننـد و کاری برای احقاق حق رعایا نشـده است. با توجه به رابطه حسن های که بین ایران و شوروی وجود دارد تقاضا میشود در قلعو قمع اشرار و استرداد اموال منهوبه اقدام گردد.(۱۰)

 دستگیری سه آموزگار در تبریز

امیرلشـکر عبـد الله طهمـاسبی، فرمانـده قـوای آذربایجـان، در گزارشـی که امروز برای رضـا خـان فرسـتاد نوشت که در قضـیه

اعتصاب یکی از کار خانجات تبریز، سه تن دستگیر شدند که معلوم شد از معلمان تبریز و عضو هیأت اتحادیه معلمین هستند: میرزاغلام صادقزاده، میرزاحسن اسماعیلزاده و میرزاحسین [ناخوانا]. در استنطاقات به عمل آمده روشن شد که اعلامیه هایی که راجع به جمهوریخواهی برای من فرستاده میشد توسط این سه تن نوشته میشد. [احتمالاً منظور اطلاعیه های جمهوریطلبان حقیقی تبریز است.] طهماسبی افزود هیأت اتحادیه معلمین از اقدامات این آموزگاران بیاطلاع بود. وی خواستار تعیین مجازات ایشان شد.(۱۱)

 گزارش رویتر از قرارداد ایران با کمپانی هواپیمایی یونکرس

رویتر امروز از برلن اطلاع داد که «رضا خان با کمپانی هواپیمایی یونکرس(۱۲) قرارداد هایی منعقد کرده و به کمپانی مزبور اجازه داده است که تشکیلات سرویس هوایی را در ایران مرتب سازد. سرویس هوایی بین بادکوبه و انزلی در ماه اکتبر دایر

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵۷-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۶.

۳- همان، پ ۲۴، صص ۲ و ۴.

۴- همان، پ ۲۳، ص ۲. امیرلشکر عبد الله طهماسبی پس از دریافت این دستور گفت که بیطرف ماندن ایران را شفاهی و کتبی به مسئولان منطقه تذکر دادهام، با این حال برای سرکشی عازم مناطق مرزی خواهم شد. پیش از این دستور داده بودم هر یک از قوای طرفین، تجاوزی به خاک ایران بکنند، جلوگیری و خلع سلاح شوند. (همان، پ ۲۳، ص ۱).

۵- همان، پ ۸، صص ۲۷ و ۲۸.

۶- همان، پ ۱۳، ص ۳۳۱.

۷- همان، پ ۵، ص ۱۹۸.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۴-۳۰-۳۴-۱۳۰۳.

۹- همان، ۳۹-۱۴-۳۵-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۲۸۷ و ۲۸۸.

۱۱- همان، پ ۲۴، ص ۳۱۲.

۱۲- کمپانی یونکرس تولیدکننده هواپیما در آلمان بود. این شرکت در طول بیش از پنجاه سال، شماری از بهترین و خلاقانهترین هواپیما های جهان را در شهر دسو (Dessau) آلمان تولید کرد. در خاطرات امیراحمدی هم آمده است که هوگو یونکرس (Hugo Junkers) این شرکت را در ۱۸۹۵ و در آغاز با هدف تولید بویلر و رادیاتور تأسیس کرد. در طول جنگ جهانی اول و پس از جنگ این شرکت به جهت ساختن نسل اول از هواپیما های تمام فلزی شهرت یافت. در طول جنگ جهانی دوم نازیها مؤسس شرکت را برکنار کردند و این شرکت هواپیما های بسیار موفقی برای نیروی هوایی آلمان و همچنین موتور های هواپیما های پیستونی و جت را تولید کرد. در خاطرات امیراحمدی آمده است که یونکرس برای نخستینبار تأسیسات هواپیمایی را در ایران به راه انداخت. در چند سال اول به طور غیررسمی به جابجایی مسافر و بار در ایران مشغول بود تا اینکه لایح های از تصویب مجلس شورای ملی گذشت و شرکت یونکرس توانست فعالیت حملونقل هوایی در

ایران را تا ۱۳۱۲ش به صورت انحصاری در اختیار بگیرد. این شرکت فعالیت خود را با چند فروند هواپیمای فلزی تک باله که از روسیه به تهران آورده بود آغاز کرد. در ۱۳۰۳ش جمعاً ۵ فروند هواپیما در ایران داشت که دو فروند بحری بود و بین انزلی و بادکوبه پرواز میکرد. از سه فروند دیگر هم که در مسیر خشکی پرواز میکردند، دو فروند بین تهران و انزلی فعالیت داشتند. (امیراحمدی، خاطرات نخستین سپهبد ایران «یادداشت های متن»، ص ۵۶۳)

خواهد گردید و ادامه راه از طهران تا بوشهر نیز چند ماه دیگر به عمل خواهد آمد.»(۱)

 حاکم جدید جاپلق و بربرود

روزنـامه ایران در شـماره امروز خود نوشت که امیرمعتضـد که در امور مطبوعـاتی سـابقه دارد و مـأموریت هایی را در وزارت داخله انجام داده، به حکومت جاپلق و بربرود منتصب شد.(۲)

 ناتازیوس در ایران

سعید نفیسی با چاپ مقال های در شماره امروز روزنامه ایران از حضور آنماری فن ناتازیوس نویسنده زن آلمانی در ایران خبر داد و از جزئیـات گفتوگوی خود بـا او مطـالبی نوشت. ناتـازیوس یـازده هفته است که وارد ایران شـده و تـا سه هفته دیگر نیز اقامت او ادامه خواهد داشت.

نفیسـی که در سـفارت آلمـان با این بانو به گفتوگو نشـست، وقتی که در برابر پرسـش هایی از زن ایرانی قرار گرفت، نوشت: «در بین جواب های پر از اسف خود مخصوصاً این نکته را تـذکر دادم که خانم های ایران... شایق تمـدن و تربیت هسـتند.» در این دیدار بارون ناتازیوس از نفیسـی میخواهد که او را با محافل ادبی تهران آشـنا کند. ناتازیوس در حال نوشتن کتابی به اسم مراسلات ایرانی است.(۳)

 سه شنبه

۲۲ مهر ۱۳۰۳

۱۴ اکتبر ۱۹۲۴

۱۵ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریـاست مؤتمنالملـک تشـکیل شـد. در این جلسه چنـد لا‌یحه دربـاره شـهریه افراد و گفتوگو هایی درباره کمیسیون های مجلس انجام شد.(۴)

 مدیرالملک، معاون جدید رئیسالوزراء

جراید نوشتند که مدیرالملک (محمود جم) به عنوان معاون جدید رئیسالوزراء انتخاب و مشغول کار شده است.(۵)

 همراهی خوانین چهارلنگ علیه شیخ خزعل

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، خبر داد که خوانین چهارلنگ در پاسخ به درخواست قشون برای اقدام علیه شیخ خزعل اظهار خدمتگذاری کردهاند و آمادهاند تا ۵۰۰ نفر سوار تفنگچی مهیا نمایند. امیرلشکر جنوب افزود که آنها اسلحه و مهمات ندارند و میگویند اگر امانت دهید پس از رفع غائله پس میدهیم. وی از رضا خان خواست برای تفقد از این خوانین و «دلسردی و یأسی که در نتیجه عمل گلهداری برای آنها حاصل گردیده» تلگرامی برایشان فرستاده شود.(۶)

 درخواست سرکنسول انگلیس از رؤسای بختیاری

کاپیتان پیل، سرکنسول انگلیس در اهواز، با ارسال نام های به ایل خانی و ایلبیگی بختیاری از آنها خواسته است در قضیه دولت مرکزی و شیخ خزعل بیطرف بمانند. امیرلشکر جنوب امروز این خبر را به رضا خان داد و نوشت: «معلوم نیست چرا حفظ بی طرفی را در این موقع فقط بایستی حکومت بختیاری که از طرف دولت تعیین و انتصاب یافته است مراعات نماید؟»(۷) (ر.ک: ۲۹ مهر)

 حفاظت از معدنشناسان انگلیسی

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، اطلاع داد که یک عده معدنشناس انگلیسی عازم دشتی هستند. از آنجا که زمینه هیجانات در آن حدود فراهم است «رئیس ساخلو دشتی و دشتستان ملازمت ده نفر سوار را به عنوان مستحفظین همراه آنها لازم میداند.» رضا خان دستور داد چند سوار همراه آنها باشند.(۸)

 یادداشت وزارت امور خارجه به سفارت ترکیه

وزارت امور خارجه با ارسال یادداشتی خطاب به سفارت کبرای ترکیه یادآور شد که بنا بر گزارش رسیده از لشکر شمال غرب، و نیز بنابر تقاضای باششهبندر ترکیه در تبریز، علیاوسط با کسانش که به ماکو آمده بودند، تعقیب و به خاک ترکیه بازگردانده شدند. وزارت امور خارجه در پایان نظر سفارت ترکیه را به تسلیم فراریان ایرانی که بارها از دولت ترکیه درخواست شده، جلب کرد.(۹)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۲۳-۳۴-۱۳۰۳.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۰، ص ۱.

۳- همان، ص ۲.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۱، صص ۱ و ۲.

۵- همان، ص ۲. سفارت انگلیس این انتصاب را مورد توجه قرار داد و نوشت که مدیرالملک، وزیر مالیه پیشین که در دوران وزارتش روابط بدی با میلسپو داشت، آن را از سر گرفته است؛ هر چند تبلیغات علیه مستشاران آمریکایی متوقف شده است. (FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴)

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۴۷ و ۴۸. رضا خان هم با فرستادن تلگرامی مراتب رضایت خود را از این خوانین ابراز داشت. (همان، پ۱۸، ص ۴۶).

۷- همان، پ ۱۹، ص ۴۴۷.

۸- همان، پ ۱۹، ص ۴۶۰.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۴-۵۸-۴۵-۱۳۰۳.

 ضرورت تشکیل کمیته مشترک ایران و ترکیه

وزارت جنگ امروز از وزارت امور خارجه خواست، نظر سفارت ترکیه را به تشکیل هر چه سریعتر کمیسیون مورد توافق طرفین برای رسیدگی به سرقتها و قضایای مرزی میان دو مملکت جلب کند.(۱)

 عدم امکان اشتغال به کار برای فارغالتحصیلان خارج از کشور

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه امروز در نام های به وزارت امور خارجه، در قبال درخواست سفارت ایران در واشنگتن مبنی بر اشتغال محصلان ایرانی پس از بازگشت به مملکت و بدین طریق کسر وجوهی که به آنها پرداخت شده، نوشت که هزینه پرداخت شده به این محصلان باید مسترد شود و این کار پس از استخدام آنها در امور دولتی ممکن نیست، چرا که امکان دارد آنها در امور شخصی و کسب و تجارت مشغول شوند و اسباب زحمت دولت را در بازپس گرفتن مخارج تحصیلی خود فراهم نمایند. مضاف به این که «به واسط ضیق بودجه نمیتوان اعتباری منظور داشت.»(۲)

 مرگ باروتفروش

عصر امروز بر اثر انفجاری که در خانه سیدعلیاکبر باروتفروش رخ داد، سید یادشده درگذشت و یک زن از اهل خانه مجروح شد. سیدعلیاکبر مشغول تهیه باروت بود که این حادثه رخ داد.(۳)

 رسیدن ۱۲ کامیون به تهران

امروز ۱۲ کامیون ۵/۱ تنی هانزالوید (Hansa Lioyd) که اخیراً از آلمان خریداری شدهاند، وارد تهران شدند. این کامیونها از بوشهر حرکت کرده بودند.(۴)

 چهارشنبه

۲۳ مهر ۱۳۰۳

۱۵ اکتبر ۱۹۲۴

۱۶ ربیعالاول ۱۳۴۳

 فوج نادری در راه اصفهان

در پی تشریح موقعیت نیرو های لشکر جنوب توسط محمود آیرم که در پی دستور رضا خان به اعزام هر چه بیشتر نیرو به بهبهان، (ر.ک: ۲۰ مهر) صورت گرفت، رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به محمود آیرم گفت که فوج نادری تیپ عراق

دیروز از تهران به طرف اصفهان حرکت کرد. «پس از ورود به اصفهان قوای آنجا را از هر طریق که اصلح و اسهل باشد به طرف بهبهان سوق دهید. فوج اعزامی [نادری] برای عملیات در مقابل متمردین بختیاری مأمور میباشد و پس از منکوب کردن آنها از راه بختیاری به عربستان عزیمت نمایند. برای ساخلو شیراز نیز عده[ای] که تقاضا کرد هاید ضرورت ندارد. اکثر قوا را در بهبهان تمرکز دهید که عملیات سریع و قطعی شروع شود.»(۵)

گفته میشود فوج نادری شوقی برای جنگیدن ندارد. صاحب منصبان این فوج عقیده دارند فروبردن کشور در جنگی که برای اختلاف میان دو نفر (شیخ خزعل و رضا خان) دارد پدید میآید [دیوانگی است.] ارکان کل حرب قشون از این موضع فوج نادری آگاه بود. به همین دلیل تأکید شد مراقب رفتار این یگان نظامی باشند.(۶)

 مخارج نامحدود تبلیغات علیه شیخ خزعل در بینالنهرین

دیهیم، نماینده سیاسی ایران در بغداد، امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که «مخارج تبلیغات ضدشایعات شیخ محمره را نمیشود محدود و معلوم کرد. عجالتاً هر چه صلاح میدانید فوراً حواله فرمایید» این تلگرام در پاسخ به تعیین بودجه تبلیغات به وزارت امور خارجه فرستاده شد.(۷) (ر.ک: ۲۰ مهر)

 ضرورت جلوگیری از اطلاعیه های سرکنسولگری شوروی در اصفهان

کارگزاری اصفهان امروز خبر داد که «اخبار تلگرافی که جنرال قونسولگری روس به همه ادارات و اهالی انتشار» میدهد، آن هم از طرف یک مقام رسمی سیاسی، حائز اهمیت است. این اخبار که این روزها درباره رخداد های خوزستان است موجب بروز اضطراب شده است.

کارگزاری اصفهان مینویسد که اوایل امسال که سرکنسولگری شوروی اطلاعیه هایی [درباره جمهوریت] و اخبار مجلس منتشر میکرد، مذاکراتی با سرکنسول انجام شد و او متقاعد گردید که این خبرها را کمتر منتشر کند. خبر های بیسیم مسکو و رویتر که در جراید منتشر میشود کافی است «و دیگر موجباتی در انتشار این اخبار از ناحیه قونسولگری روس با رابطه دوستی که مدعی هستند حالت لزوم ندارد.» وی در پایان خواستار اقداماتی از مرکز برای جلوگیری از انتشار خبرنامه های شعب سیاسی شوروی در ایران شد.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۳۰۳.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۳-۵۸-۳۳-۱۳۰۳.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۱، ص ۲.

۴- FO E ۱۰۳۸۸/۲۵۵/۳۴.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۸۶.

۶- FO E ۱۰۳۸۸/۲۵۵/۳۴.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۱۳۱. مشارالملک پس از دیدن این تلگرام در نام

های به رضا خان نوشت که یک هزار تومان در اختیار وزارت امور خارجه قرار دهید که خرج تبلیغات ضد شیخ خزعل در مصر و بغداد شود. (همان، پ ۱۰، ص ۱۳۰).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۴۵-۲-۵۲-۱۳۰۳.

 مقال های علیه شیخ خزعل

رکنزاده آدمیت،(۱) با درج مقال های در شماره امروز عصر آزادی، چاپ شیراز، به هجو شیخ خزعل پرداخت. این مقاله تحت عنوان «بازی تازه، رقاصی تازی سوسمارخوار» درج شد. رکنزاده آدمیت، شیخ خزعل را متهم به تجزیه خوزستان کرد و نوشت: «اکنون شاپور ذوالاکتاف لازم است که دمار از روزگار این غدار تبهکار برآرد و فریدون فرخ که یاوهسرایی های او را با نوک شمشیر به دهان ناپاک این دهآک زمان فرو کند... آقای سردارسپه! بر شماست که برای دفعه پنجم شمشیر نیاکانی را از نیام بیرون کشید و این بیحیای سوسمارخوار را جزایی بسزا دهید.»(۲)

 ضرورت اطلاع خبر های درست خوزستان

اعتمادهمایون، کنسول ایران در کربلاء امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، با اشاره به مقاله روزنامه العراق و شایعات فراوانی که در این ناحیه وجود دارد نوشت: «هرگاه مقتضی بدانند، اِشعاری از وضعیت آنجا بفرمایند برای رفع تأثیر سوء این تفوهات بیمورد نخواهد بود.»(۳)

 دستور رضا خان به واگذاری حکومت لشتنشا به مهدی خان

کابینه وزارت جنگ در نام های محرمانه به ارکان حرب کل قشون، از قول رضا خان دستور داد به رئیس تیپ شمال ابلاغ شود، حکومت لشتنشا را به مهدی خان سررشتهدار تحویل دهند «و از مساعدت معنوی نسبت به خردهمالکان آنجا هم خودداری نکنند. و مخصوصاً قدغن نمایند کسی متعرض محصول خردهمالکین آنجا نشود.»(۴)

 ضرورت حفظ دوستمحمد خان

امیرلشکر جنوب، با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ و با استناد به اخبار لشکر شرق مبنی بر ارتباط انگلیس با دوستمحمد خان، ابراز داشت اول این که نمیتوان به این قبیل خبرها که مبدأ مشخص و موثقی ندارند اطمینان کرد؛ و دوم این که با وجود نبود قوای کافی در منطقه کرمان، هر عملیاتی علیه دوستمحمد خان به صلاح نیست. رضا خان نظر محمود آیرم را تأیید کرد و دستور داد محرمانه دوستمحمد خان را به مراحم دولت امیدوار کنید. «انگلیسها با او دشمن [هستند] و میخواهند دولت را در مقابل مشارالیه وادار به عملیاتی نمایند.»(۵) (ر.ک: ۶ مهر)

 کاپیتولاسیون و دردسر های میرزاعلیاکبر خان بهمن

نماینده سیاسی ایران در مصر، امروز با ارسال نامه بلندی که حاوی مقدمه مطولی از شایستگی وزیر امور خارجه بود نوشت که اتباع ایرانی درمصر از حق کاپیتولاسیون برخوردار هستند و به این جهت سفارت ایران دائماً گرفتار محاکمات و تشکیل محاکم حقوقی و جزائی و تجاری است. وی نوشت که بیشتر وقت صرف رسیدگی به امور قضایی اتباع ایران میشود. میرزاعلیاکبر خان بهمن در بخش دیگری از نامه خود امکانات موجود سفارت را شایسته سفیر ایران در مصر ندانست. سفارت

ایران در یک طبقه از یک خانه قرار دارد و نمیتوان زندگی آبرومندی داشت. وی از نداشتن خودرو گلایه کرد و گفت که سوار درشکه شدن یا پیاده رفتن آدم را انگشتنما میکند. وی افزود که با وجود این روابط بسیار خوبی با پادشاه، مصادر امور و...دارد.(۶)

 اوضاع آشفته هرات

وزارت امور خارجه امروز گزارش کنسول ایران در هرات را به وزارت جنگ فرستاد. در این گزارش آمده است که اوضاع هرات بسیار بد است و حکومت هر روز چند تن از مخالفان را اعدام میکند. کنسول ایران ابلاغ اخبار منطقه را از طریق استخدام پیک، مناسب توصیف کرد و درخواست مجوز کرد. «اگر خدای نخواسته اتفاق سوئی برای قونسولگری یا اتباع ایران رخ دهد» بتوان اطلاع داد. وی در پایان گفت که از اوضاع ایران کاملاً بیاطلاع است.(۷)

۱- محمدحسین رکنزاده آدمیت فرزند عبد الله رکنالتجار شیرازی، در ۱۶ شوال ۱۳۱۷ق در بوشهر به دنیا آمد. از پنج سالگی تحصیل را در مدرسه سعادت بوشهر آغاز کرد. پس از پایان دوره ابتدایی و آموختن دو زبان عربی و انگلیسی به همراه پدرش راهی اهواز شد و در مدرسه «جاسبیه» اهواز به تدریس پرداخت و در ضمن آن با سمت منشی در تجارت خانه آقامحمدباقر بهبهانی مشغول به کار شد. پس از فوت پدرش در ۱۲۹۴ش به بوشهر بازگشت و در تجارت خانه حاج محمدعلی شیرازی به کار دفترداری، انشاء و دادوستد تجاری اشتغال ورزید و از دو سال بعد در نزد سیدابراهیم یزدی (صهبا)، میرزامحمدصادق فسایی و برخی دیگر به تکمیل تحصیلات خود در ادب فارسی، عربی، حسابداری، منطق، لغت پرداخت. رکنزاده در ۱۳۰۵ش نشریه هفتگی - سیاسی آدمیت را تأسیس کرد که پس از دو سال به علت سانسور، دیگر منتشر نشد. در ۱۳۰۷ش وی به تهران رفت و ابتدا در تجارت خانه معینالتجار بوشهری و سپس به عنوان مدیر روزنامه ایران آزاد مشغول کار شد؛ هر چند روزنامه چندی بعد توقیف گردید. وی در ۱۳۰۸ش کتاب خانه آدمیت را تأسیس کرد و تا ۱۳۱۴ش بدان مشغول بود و از آن پس وارد خدمت وزارت دارایی شد تا اینکه در ۱۳۳۴ش به کتاب خانه مجلس شورای ملی منتقل و به نوشتن فهرست کتب خطی پرداخت و در مهر ۱۳۳۸ش بازنشسته شد. رکنزاده آدمیت پیش از این در ۱۳۳۱ش به عضویت پیوسته انجمن ادبی فرهنگستان ایران درآمده بود. از وی آثار قلمی متعددی بر جای مانده که معروفترین آنها: «دلیران تنگستان»، «فارس و جنگ بینالمللی» و «دانشمندان و سخنسرایان فارس» میباشد. محمدحسین رکنزاده آدمیت در آبان ۱۳۵۲ در تهران درگذشت. (دایرهالمعارف تشیع، ج ۸، ص ۳۲۰؛ رکنزاده آدمیت، دانشمندان و سخنسرایان فارس، ج ۳، صص ۲۹-۲۴).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ m، صص ۷ و ۸.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۶۷-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۳۷. کشمکش هایی میان خردهمالکین و امین مالیه لشتنشا وجود داشت. رئیس تیپ شمال ضمن اجرای دستور رضا خان خواستار تشکیل کمیسیونی برای حل و فصل قضیه شد، اما رضا خان به او پاسخ داد که این قضیه در آنجا حل نشدنی نیست [و در مرکز باید حل شود.] (همان، پ ۲۲، صص ۱۳۴ و ۱۳۵).

۵- همان، پ ۱۹، صص ۴۵۶ و ۴۵۷. دوستمحمد خان روی خوشی به انگلیس نشان نمیداد. تحرکات اخیر کلنل گیز که حاکم

بلوچستان انگلیس بود، برای ایجاد مناسبات با دوستمحمد خان منتج به نتیجه نشده بود. «دوستمحمد خان هیچوقت او [= کلنل گیز] را به خود راه نداده و همیشه از او اظهار نفرت مینمود.» (همان، پ ۱۹، ص ۴۵۴).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۳/۲۴ تا ۲۴-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، صص ۱۴۴ و ۱۴۵.

 منع سفر به بینالنهرین

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که اتباع ایران تا اطلاع ثانوی از سفر به بینالنهرین منع شدهاند. وزارت داخله در بخشنام های این موضوع را به اطلاع ایالات و ولایات رسانده است.(۱)

 آتشبازی و نورافشانی به مناسبت تولد حضرت رسول(ص)

امشب به مناسبت شب تولد حضرت رسول(ص) در میدان مشق تهران مراسم آتشبازی و نورافشانی برگزار شد.(۲)

 حمله به مترجم کنسول شوروی در کرمان

امروز نزدیک خندق، دو تن که لباس نظامی به تن داشتند به مترجم کنسول شوروی کرمان حمله کردند و او را کتک زدند. فرمانده نظامیان کرمان میگوید قضیه ظاهراً مسکوت گذاشته شد اما در پنهان برای کشف حادثه اقدام شده است.(۳)

(تصویر) کربلا

 پنجشنبه

۲۴ مهر ۱۳۰۳

۱۶ اکتبر ۱۹۲۴

۱۷ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تعطیل عمومی

امروز به مناسبت تولد حضرت رسول اکرم(ص) وزارت خانه ها و دوایر دولتی تعطیل بود.(۴)

 اخباری از تقاضای تأمین مرتضیقلی خان

رئیس ارکان حرب لشکر جنوب، سرتیپ محمدحسین، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد، مرتضیقلی خان(۵) از پشتکوه به صاحب منصب مأمور هفتلنگ نامه نوشته و گفته است که عازم مسجدسلیمان است تا از طریق تلگراف خانه آنجا با دولت تماس گرفته، تقاضای تأمین نماید. سرتیپ محمدحسین میافزاید: «مقصود حقیقی او غیرمعلوم، همین قدر سابقاً کسان و اتباع خود را نزد امیرمجاهد فرستاده است. فعلاً باید منتظر ورود او به مسجدسلیمان شد.» وی در پایان افزود اگر مرتضیقلی خان به امیرمجاهد ملحق شد، اجازه دهید املاک او توقیف شود.(۶)

□ کمبود فشنگ در انبار لشکر جنوب

در پی دستور رضا خان به لشکر جنوب درباره تحویل ۳۰ هزار فشنگ سه تیر به ایل خانی و ایلبیگی بختیاری و تجهیز آنان برای مقابله احتمالی با شیخ خزعل ، رئیس ارکان حرب لشکر جنوب امروز اطلاع داد که در انبار لشکر فقط ۷۹۶۲ تیر وجود دارد. «مقرر فرمایید در ارسال ۲۵۰.۰۰۰ فشنگ روسی... تسریع نمایند.»(۷)

□ خبر دیلی تلگراف از جابهجایی نیرو از تهران به اصفهان

روزنامه دیلی تلگراف در شماره امروز خود از قول مخبر ویژه خود نوشت: «چندین هزار نفر قشون از طهران به طرف اصفهان عزیمت نمودند که در صورت لزوم حاضر برای جنگ با شیخ محمره (خرمشهر) باشند. مشارالیه... دولت فعلی را که تحت ریاست سردارسپه میباشد به رسمیت نمیشناسد.»(۸) فوج نادری روز ۲۲ مهر از تهران عازم اصفهان شد. (ر.ک: ۲۳ مهر)

□ فرار دو عامل تحریک ترکمنها از منطقه

قادر افندی و حاجیحسین که از نظر محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، از عاملان تحریک ترکمنها در منطقه بودند، از طریق دریا فرار کرده، گویا به حسن قلی، و از آنجا به بادکوبه خواهند رفت. رئیس تیپ مستقل شمال امروز این خبر را به وزارت جنگ داد و با ارائه مشخصات ظاهری دو فرد یادشده خواستار دستگیری آنان شد.(۹)

□ جلوگیری از ورود بیماری های مسری از قفقاز

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، به رضا خان اطلاع داد که غیر بیماری گاومیری، مرض مسری دیگری در بادکوبه شایع شده که اسم آن را نمیدانند. به گمرک سرحدی ایران احکامی رسیده که از ورود لباس های کهنه جلوگیری کنند.

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۱، ص ۲.

۲- همان، شم ۱۶۹۲، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۹۱.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۲، ص ۱.

۵- مرتضیقلی خان صمصام بختیاری، از خوانین بختیاری، به سال ۱۲۹۲ق/ حدود ۱۲۵۴ش در چغاخور بختیاری به دنیا آمد. تا بیست سالگی در میان ایل به سر برد و در حد متعارف تحصیل کرد. سپس به همراه عموی خود، علیقلی خان سرداراسعد دوم، در واپسین سال های سلطنت ناصرالدینشاه به تهران آمد و در دربار ناصری مشغول خدمت شد. زمانی که ناصرالدینشاه به قتل رسید به بختیاری بازگشت و بار دیگر به همراه سرداراسعد پیش از شروع نهضت مشروطیت به اروپا رفته، مدت نُه سال در آنجا گذراند. وی در طول این مدت، یک بار به مدت شش ماه به ایران و نزد ایل خود آمد ولی مجدداً به اروپا بازگشت. چنین به نظر میرسد که علت این سفر وی به درخواست سرداراسعد جهت اطلاع از اوضاع داخلی ایران، به ویژه بختیاری، جهت شروع نبردی علیه محمدعلیشاه بوده است. وی چندی قبل از فتح تهران به همراه پدرش نجفقلی خان صمصامالسلطنه و

مجاهدان بختیاری به اصفهان یورش برده، آنجا را به تصرف خود درآورد و اوضاع شهر را در دست گرفت. سرداراسعد نیز از راه خوزستان وارد اصفهان شد و زمانی که از جنبش آذربایجانیان علیه محمدعلیشاه و مشروطهچیان گیلانی مطلع شد، ضمن تدارک اردویی به قصد حمله به تهران تا قم پیشروی کرد. مرتضیقلی خان در تمام درگیری هایی که در سال ۱۳۲۷ق منجر به فتح تهران شد شرکت داشت. پس از فتح تهران به عضویت کمیسیونی درآمد که احکام لازم را مینوشت و جهت اجرا به مجلس فوقالعاده عالی میفرستاد. همچنین به عنوان نماینده بختیاریها به مجلس شورای ملی دوره اول راه یافت. وی تا قبل از پایان دوره نمایندگیاش در دوره دوم مجلس، حکومت تویسرکان و ملایر را در دست گرفت اما هنوز مدت زمان زیادی نگذشته بود که سالارالدوله به قصد تصرف ملایر بدانجا حمله برد. در این جنگ وی فرماندهی قوای بختیاری را به عهده داشت، اما از ابوالفتحمیرزا سالارالدوله شکست خورد و به اصفهان گریخت. درست یک سال بعد (مرداد ۱۲۹۱)، چهار تن از سران بختیاری از جمله پدر و عمویش سرداراسعد قراردادی را امضاء کردند که بر طبق آن حکومت کل بختیاری را به نصیر خان سردارجنگ و ایلبیگی آن را به مرتضیقلی خان سپردند. مرتضیقلی خان به سال ۱۳۰۳ش به اتهام دست داشتن در قیام سعادت که شیخ خزعل سرداراقدس علیه حکومت آغاز کرده بود، دستگیر و زندانی گردید. اما با حمایت بختیاریها پس از مدت کوتاهی آزاد شد. وی در سال ۱۳۰۴ش نام خانوادگی صمصام بختیاری را برگزید و تا پایان عمرش بدان شهرت یافت. در سال ۱۳۰۹ش رضاشاه پهلوی عنوان «ایل خانی» را در بختیاری حذف و نخستین بار حکم فرمانداری بختیاری را به نام وی صادر کرد. مرتضیقلی خان همچون پدرش در لژ بیداری ایران عضو و از جمله رؤسای عشایر بود که در کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ نیز دست داشت. وی سرانجام به سال ۱۳۳۸ش درگذشت. (تاریخ آغازین فراماسونری در ایران، ج ۳، صص ۳۴۵-۳۴۹).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۷۶.

۷- همان، پ ۱۹،ص ۵۴. رضا خان هم دستور ارسال همان ۳۰ هزار فشنگ را داد. (همان، پ ۱۹، ص ۵۳).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱۹-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۳۳.

من هم دستور دادم هر کس وارد ایران میشود اجازه سکونت در روستاها را ندارد و باید چند روزی در قرنطینه باشد. به پزشکان نظامی مأمور مناطق مرزی دستور داده شد نوع این بیماری را تشخیص دهند تا در جلوگیری از سرایت آن بتوان موفق بود. به اداره ایالتی نیز دستور داده شد پزشک به منطقه مرزی بفرستد.(۱)

 موفقیت در ایجاد تفرقه میان سران ترکمنها

موفقالدوله، حاکم استرآباد، میگوید که با مساعی نایب سرهنگ حکیمی، جانمحمدبیک و پنج نفر دیگر از ریشسفیدان ترکمنها که از متحدان عثمان آخوند بودند، نسبت به دولت ابراز اطاعت میکنند. اینان انتظار گرفتن خلعت دارند. اگر بتوان از کسان این ریشسفیدان سوار گرفت و حقوقی به آنها داد به کلی از عثمان آخوند مأیوس میشوند و گرنه زحماتی که برای این تفرقه کشیده شده از بین خواهد رفت. موفقالدوله میافزاید: «از اعتبار مخارج ضروری و حقوق بنده به هیچوجه خبری نیست.»(۲)

 تصرف زاخو توسط انگلیس

خبر های رسیده حاکی است که شهر زاخو که چندی پیش توسط قوای ترکیه تسخیر شده بود، با حملات انگلیس بازپس گرفته شده است.(۳)

 بازگشت امیرلشکر غرب به بروجرد و خرمآباد

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب که برای مذاکره با رضا خان درباره چگونگی برخورد با قضیه شیخ خزعل به تهران آمده بود، به زودی راهی بروجرد و خرمآباد خواهد شد. روزنامه ایران، در شماره امروز خود با درج این خبر، روز دقیق بازگشت امیرلشکر غرب را یاد نکرد.(۴)

 کمبود بودجه و واگذاری امور جزایر به حکومت بندرعباس

در بودجه سال جاری، جزایر ایرانی خلیجفارس ردیفی ندارند. از این رو رسیدگی به امور این جزایر به حکومت بندرعباس واگذار شد.(۵)

 جشن فارغالتحصیلی مدارس نظام

امروز جشن فارغالتحصیلی شعب مختلف مدرسه نظام در «تالار عمارت» با حضور رضا خان برگزار شد. در این مراسم به ۲۰ نفر نایب دوم و یک نفر نایب سوم از «مدرسه صاحب منصبان نظام»، ۱۸ نفر نایب دوم از مدرسه صاحب منصبان بیطاری، ۱۴ نفر از مدرسه متوسطه و ۳۱ نفر از مدرسه ابتدایی که همگی در مقاطع خود فارغالتحصیل شده بودند، شهادتنامه داده شد.(۶)

□ کنسول جدید شوروی در استرآباد

مینسکی، کنسول شوروی در استرآباد، جای خود را به سینووکین داده است. سینووکین امروز رشت را به قصد استرآباد ترک کرد.(۷)

(تصویر) مرتضی قلی خان صمصام

۱- همان، پ ۵، صص ۱۹۶ و ۱۹۷.

۲- همان، پ ۲۲، ص ۳۸۱.

۳- همان، پ ۱۲، ص ۴۶۷.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۲، ص ۲.

۵- همانجا.

۶- همان، شم ۱۶۹۸، ص ۱.

۷- FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴.

ص: ۳۶۲

 جمعه

۲۵ مهر ۱۳۰۳

۱۷ اکتبر ۱۹۲۴

۱۸ ربیعالاول ۱۳۴۳

 اطلاعیه قشون در چهارمحال

فرمانده نیروی اعزامی به چهارمحال، امروز با اطلاعی های که در این محل منتشر کرد، به آگاهی اهالی رساند که حضور آنان برای سرکوب امیرمجاهد است. در این اطلاعیه همه افرادی که مساعدتی به امیرمجاهد برسانند، تهدید شدهاند. «چون شخص امیرمجاهد یاغی و متمرد شناخته میشود، چنانچه از تاریخ نشر این اعلان معلوم شود کسی ارتباطی با امیرمجاهد دارد یا قاصدی نزد او اعزام میدارد و یا این که به طرف او رفته، به او ملحق شود، معامل های که با متمردین و یاغیان میشود، درباره او و کسانش به عمل خواهد آمد. به این معنی که املاکش خالصه [اعلام شده] به علاوه دارایی او ضبط و کسانش اسیر خواهند گردید.» در این اطلاعیه همه کسانی که با قشون همکاری کنند، در حق آنها همراهی و مساعدت به عمل خواهد آمد.(۱)

 مشاهدات یک نظامی از خوزستان

یاور امان الله خان، رئیس نظامیان بهبهان، امروز از قول نایب دوم محسن میرزا که به تازگی از شوشتر خود را به بهبهان رسانده، نوشت که شیخ خزعل با توزیع لیره، فشنگ و تفنگ و اعزام مبلغین میان طوایف مختلف میگوید که «دولتی در کار نیست، چنانچه میبینید که ابداً اقدامی نتوانستهاند بکنند. با این حرفها اعراب و سایر طوایف رفته رفته سست و دور نیست که در یک مدت قلیلی مجدداً مجبور به تسلیم شوند.» در این گزارش که امروز به امیرلشکر جنوب فرستاده شد، آمده است که اجناس توقیفی تمام شده و اردوی زیدون و تشان گرسنه هستند و بعید نیست که همگی متواری شوند.(۲)

 ضرورت توجه به نظامیان محاصره شده در قلعه سلاسل

یکی از نظامیان که توانسته است خود را از شوشتر به بهبهان برساند، گفت که نظامیان مستقر در قلعه سلاسل(۳) اگر بیش از این با بیتوجهی قشون مواجه شوند، به شیخ خزعل خواهند پیوست. نایب دوم محسن میرزا که امروز از خاک هفتلنگ و چهارلنگ و پس از ۹ روز طی مسیر خود را به بهبهان رسانده، میگوید که پولها و مبلغین شیخ خزعل اهالی و نظامیان را از دولت مرکزی مأیوس کرده است. آثار یأس را در چهره خوانین گندزلو دیدم و طوایف چهارلنگ که خود را فدایی و مطیع دولت میدانند با کیسه های پول شیخ خزعل شُل شدهاند. محسن میرزا میگوید با ورود دولت به خوزستان مخالفان شیخ خزعل خودنمایی خواهند کرد. وی در ن هایت پیشنهاد کرد «اگر در این موقع از اینجا، یعنی بهبهان، یک عده قوا به سمت خوزستان حرکت نماید و رامهرمز را اقلاً تصرف نمایند، اولاً پشت خزعل شکسته خواهد شد و ثانیاً برای نجات نظامیان

شوشتر [در قلعه سلاسل] فوقالعاده مفید» خواهد بود. قوای خوزستان شش ماه است که حقوق نگرفتهاند. بیجهت نیست که ساخلو رامهرمز به مخالفان پیوسته است.(۴)

منابع انگلیسی میگویند تعداد نیرو های شیخ خزعل در منطقه زیدون به هشت هزار نفر بالغ شده است.(۵)

 مدارس آمریکایی و فرانسوی در ارومیه

آمریکاییها در ارومیه دو باب مدرسه پسران و دختران و در روستا های این شهر ۸ باب مدرسه دارند. فرانسویها در شهر یک باب و در روستاها ۱۹ باب دارند. این خبر را فرمانده قشون آذربایجان امروز به اطلاع رضا خان رساند و افزود که آمریکاییها علناً در مدارس تبلیغات مذهبی میکنند. اخیراً دکتر کاکران آمریکایی که سابقه بدی هم در قضایای خونین ارومیه دارد به مرند رفته و مشغول تبلیغات مذهبی است. او عکس هم گرفته است. برای این که حادث های [شبیه آن چه که برای ایمبری رخ داد] پیش نیاید و توهینی از طرف اهالی به او نشود، دستور دادم به طرز خوشی او را برگردانند. «همچنین به فرمانده ارومی دستور داده شد به طرز خوشی به مبلغین مزبور اظهار شود که تردد شما به اطراف چون هنوز اکراد وحشی و ممکن است از طرف آنها توهیناتی وارد شود» مناسب نیست و بدین طریق از تبلیغات مذهبی آنان جلوگیری شود.(۶)

 واشنگتن پست و اعتراضات دکتر میلسپو

مهذبالدوله، شارژدافر ایران در آمریکا، خبر داد که روزنامه واشنگتن پست در شماره امروز خود مطلبی راجع به مالیه ایران و اعتراضات دکتر میلسپو چاپ کرده است. «متأسفانه چون اطلاعات این سفارت از حدود اخبار مندرجه در جراید طهران تجاوز نمیکند و از بدو ورود مستخدمین آمریکایی تاکنون حتی یک کلمه راجع به عملیات و رفتار آنها به این سفارت اشعار نشده و از پیشآمد های اخیر نیز هیچگونه اطلاع رسمی در دست نیست، نتوانست تصدیق یا تکذیب مندرجات روزنامه را بنماید.»(۷)

 ادعای مالکیت کنسول شوروی بر اموال واگذار شده

به گزارش فرمانده نظامیان ماکو کنسول شوروی در این شهر به تازگی با فرستادن

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۳۹.

۲- همان، پ ۱-۱۶، ص ۲۰۹.

۳- قلعه سلاسل یا قلعه شوشتر قلع های است محکم که در قطعه کوهی در شمال شهر شوشتر واقع است. در افسانه ها قول مشهور بر این است که غلامی از غلامان والی فارس که سلاسل نام داشت آنجا را بنا کرد و برای اثبات استحکام آن یک چند در آنجا تحصن جسته بر والی یادشده یاغی شد و در ن هایت بعد از آنکه والی فارس از تصرف قلعه مأیوس گردید تسلیم شد و علت اقدام به طغیان را اثبات استحکام قلعه بیان نمود و مورد تحسین و اکرام والی قرار گرفت. قلعه سلاسل به سبب استحکام و وجود چاه و قنات و دسترسی دشوار از جهت سوقالجیشی حائز اهمیت است. شاهمنصور آلمظفر چندی در همین قلعه سلطان زینالعابدین را زندانی کرد. امیرتیمور در سفر به خوزستان این قلعه را گرفت. در زمان صفویه، به پشتوانه استحکام این قلعه،

امرای لرستان و مشعشعیان خوزستان گاه طغیان میکردهاند. حکام شوشتر تا زمان نادرشاه در قلعه سلاسل بودهاند و اجزا و مستوفیان آنها نیز در همین قلعه عمارت مخصوص داشتهاند. بعد از نادرشاه، حکام ولایت دیگر در قلعه سلاسل نمینشستند و قلعه متروک و روی به انهدام آورد، اما در عهد ناصرالدینشاه قلعه آباد و قابل اسکان شد. دایرهالمعارف فارسی (مصاحب)، ج ۱، ص ۱۳۱۴).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱-۱۶، صص ۲۱۰ تا ۲۱۵ و ۴۶۸.

۵- FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، صص ۱۸۵ و ۱۸۶. رضا خان هم بعد از دیدن این گزارش به امیرلشکر شمال غرب گفت به طور محرمانه که غائل های تولید نشود مردم را وادارید از این قبیل عملیات اظهار تنفر کنند تا خودشان بالاجبار از اقدامات خود منصرف شوند. (همان، پ ۵، ص ۱۸۴).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴-۲۳-۲۳-۱۳۰۳.

نامه ای به کارگزاری اظهار داشته که «اسکلاد» عرب (پلدشت) متعلق به شوروی است و دولت ایران حق حمل آن را ندارد. عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز این خبر را به وزارت جنگ فرستاد و افزود که همراه با لغو کاپیتولاسیون میان ایران و شوروی این قبیل وسایل متروکه ارتش تزاری، همچون راهآهن به دولت ایران واگذار شده است.(۱)

 خرید تجهیزات نظامی توسط افغانستان از شوروی

کنسولگری ایران در هرات گزارش میدهد که اخیراً دولت افغانستان مقدار قابل توجهی «اسلحه و آلات ناریه» از شوروی خریده است. این تجهیزات از ناحیه کوشك وارد افغانستان شده که در میان آنها چهار دستگاه هواپیما، علاوه بر هواپیما های خریداری شده سابق، نیز دیده میشود.(۲)

 کشتی سیکلامن در خلیجفارس

امروز کشتی سیکلامن (Cyclamen) دولت انگلیس وارد خلیج فارس شد.(۳)

 خودداری کمپانی نفت جنوب از عملیات اکتشاف در بهبهان و ماماتین

فرلی، رئیس کمپانی نفت انگلیس و ایران در تهران، امروز با ارسال نام های به وزارت فواید عامه ضمن درخواست موافقت آن وزارت خانه با شروع عملیات کارشناسی زمینشناسان این کمپانی در نقاط پیش گفته (ر.ك: ۱۶ مهر) نوشت که [به واسطه حوادث خوزستان] از عملیات در نواحی میان بهبهان و ماماتین صرفنظر میشود.(۴)

 ادعای روزنامه اقدام ترکیه درباره بلاغباشی

روزنامه اقدام، چاپ ترکیه، در شماره امروز خود مدعی شد که بلاغباشی از قدیم متعلق به ترکیه بوده است. پیش از جنگ عمومی، کمیسیون مختلطی در این مورد تشکیل شد و برای تحدید حدود ایران و عثمانی فعالیت کرد. این کمیسیون بلاغباشی را جزو خاك ترکیه قرار داد. با وقوع جنگ عمومی کار کمیسیون مختل شد، اما نظامیان ترك گاهی آن جا حضور داشتند و بعدها ساخلو آنجا کامل شد.(۵)

 نامه دختر امامقلیمیرزا به وزارت امور خارجه

پس از مصوبه مجلس شورای ملی برای خرید مایملك بوداغیانس در دریاچه ارومیه و نیز رفع دعاوی حقوقی این دریاچه با بازماندگان امامقلیمیرزا، دختر امامقلیمیرزا که همسر مجدالسلطنه است، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه با یادآوری این که یکی از وراث است، تأکید کرد که مظفرالسلطنه [برادرش] وکالتی از طرف بنده و عیال سردارناصر [احتمالاً خواهرش] ندارد. «تا عمل این کمینه و عیال سردارناصر با بارون جبرئیل [بوداغیانس] مستأجر کشتیرانی روشن و تصفیه نشده است، قسط اول که صدوبیست هزار تومان است نپردازند که بعدها اسباب دردسر وزارت خارجه نشود.»(۶)

□ شنبه

۲۶ مهر ۱۳۰۳

۱۸ اکتبر ۱۹۲۴

۱۹ ربیعالاول ۱۳۴۳

□ درگیری در روستای کیکاوس

یاور امان الله خان، فرمانده نظامیان بهبهان، خبر داد که ۲۰۰ تن از تفنگچیان پسر امیرمجاهد و سالارارفع و حسین خان بهمئی به روستای کیکاووس که پست کوچکی از نظامی و نیرو های محلی (چریک) دارد، حمله کردهاند. این درگیری از دیروز شروع شد و تا حال ادامه دارد.(۷)

□ سرتیپ فضل الله زاهدی در شیراز

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، به وزارت جنگ اطلاع داد که سرتیپ فضل الله زاهدی دیروز بعد از ظهر وارد شیراز شد. بخش دوم از اردوی نظامی اصفهان که چند روز پیش وارد شیراز شده بود، امروز همراه زاهدی به طرف بهبهان حرکت میکند. آیرم افزود: «فشنگ هیچ نداریم. مستدعی است هر مقدار ممکن است مقرر فرمایید فشنگ ده تیر انگلیسی توسط اتومبیل بزرگ فوراً حمل شود.»

□ چگونگی توزیع نامه رئیس مجلس میان شیوخ عرب

نامه رئیس مجلس شورای ملی به مشایخ عرب (ر.ك: ۸ مهر) که حاکی از حمایت مجلس از دولت و متمرد خواندن همه کسانی که از اطاعت دولت سر باز میزنند، بود، به دست کنسول ایران در بصره رسید تا ضمن توزیع آن، به دست شیوخ عرب رسانده شود.

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز خبر داد که این نامه توسط پست قصرشیرین به دستم رسید و پس از ترجمه «با ماشین خودنویس پنجاه نسخه از روی آن» تکثیر شد و با قاصد های مخصوص، محرمانه از طریق عماره به هویزه، بنیطرف، فلاحیه، جراحی، محمره (خرمشهر) و ناصری فرستادم. بدیع از مشکلات ارسال چنین مرسولات یاد کرد و در پایان افزود: «اگر این قبیل تلگرافات و بیانیه ها طبع و به وسیله طیارات در خوزستان انتشار و اشاعه بیابد خیلی مؤثرتر خواهد بود.»(۸)

□ تذکر به اولیای بینالنهرین درباره مقالات تحریکآمیز جراید

وزارت امور خارجه امروز خطاب به سرکنسولگری ایران در بغداد نوشت که مقالاتی که روزنامه های بینالنهرین راجع به خوزستان و حمایت از شیخ خزعل مینویسند «لازم است شکایت نمایید و تقاضا کنید که جلوگیری نمایند.»(۹)

همچنین وزارت امور خارجه با ارسال تلگرام کوتاهی به کنسولگری ایران در شام به عینالملک یادآور شد که اخبار مجعول راجع به استقلال خوزستان تکذیب میشود. «خاطرنشان بنمایید که اگر شیخ که رعیت ایران است خیال تمرد نموده باشد، دولت از جلوگیری او عاجز نیست.»(۱۰)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۰۹. وزارت جنگ پس از دیدن این خبر در نام های به وزارت امور خارجه خواستار پیگیری موضوع شد.

۲- همان، پ ۱۰، ص ۷۰.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۱-۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۴۷۸۷، ص ۴۵.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۸-۵-۴۰-۱۳۰۳، برای آگاهی از نادرست بودن این ادعا، ر.ك: همین کتاب، ج ۳، صص ۳۴۸ و ۳۴۹.

۶- همان، ۷۱-۱۳-۳۹-۱۳۰۳

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۸۸ .

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹۵-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۹- همان، ۲۱۵-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۱۰- همان، ۲۶-۲-۵۲-۱۳۰۳.

 ادامه بحران با قطع آب لطفآباد

امیرلشکر شرق از قول فرمانده ساخلو درجز خبر داد که اخیراً ترکمن های روس سه بار آب لطفآباد را قطع کردهاند. «این موقع فصل بذرافشانی و به واسطه قطع آب ضرر کلی متوجه صندوق دولت و باعث پراکندگی رعایا خواهد شد.» وی خواست برای جلوگیری از عواقب وخیم قطع شدن آب اقدامات فوری به عمل آید.(۱)

 عدم ممانعت از تأسیس بانک ایران و روس در بارفروش

وزارت امور خارجه به وزارت مالیه اطلاع داد که مجوز تأسیس بانک ایران و روس در بارفروش توسط دولت صادر شده است و نباید از افتتاح آن جلوگیری کرد.(۲)

 پیگیری اظهارات سیمیتقو توسط سفارت اسلامبول

وزارت امور خارجه با ارسال تلگرام رمز به سفیرکبیر خود در اسلامبول نوشت که اخبار رسیده حکایت از آن دارد که سیمیتقو به خالدآقا، که هر دو ساکن خاک ترکیه هستند، پیام داده که مأموران ترکیه محرمانه عشایر مسلح مرزی را در اختیار او خواهند گذاشت تا بتواند به ماکو حمله کند. «فوراً اقدام [و] نتیجه [را] مخابره نمایید.»(۳)

 احضار دو حاکم

روزنامه ایران خبر داد که مظفرالملک، حکمران بروجرد و لرستان، و ثقهالملک، حاکم خوزستان، توسط وزارت داخله به تهران احضار شدهاند.(۴)

 ورود مشیراعلم به تهران

مشیراعلم، رئیس دایره بیطاری قشون که برای تحصیل به فرانسه رفته بود پس از ۱۵ ماه توقف و تحصیل در آن کشور وارد تهران شده است.(۵)

وزارت جنگ پیگیر ورود مشیراعلم و منصورمیرزا به ایران بود. (ر.ک: ۲۰ مهر) به نظر میرسد این دو تن حامل اخباری از فرانسه، به ویژه مواضع احمدشاه نسبت به قضایای خوزستان بودند.

 توقیف بودجه نمایندگان سیاسی ایران

در پی تمایل مفتاحالسلطنه برای بازگشت به ایران و ارجاع موضوع از طرف رضا خان به وزارت امور خارجه، این وزارت خانه امروز به وزارت جنگ نام های فرستاد و نوشت که بازگشت وزیرمختار ایران در لندن که با شرط ارسال خرج راه عنوان شده است (ر.ک: ۱۶ مهر) ممکن است. بودجه سه ماه اول سال سفارت لندن حواله شده اما «به واسطه پرداخت وجه به قشون

توقیف کردهاند.» اینک رئیسالوزراء میتواند دستور پرداخت آن را صادر کند تا زمینه بازگشت مفتاحالسلطنه فراهم گردد. در این نامه توضیح داده شده که بنابر مصوبه مجلس حقوق تعدادی از وزرای مختار و کارکنان خارجی وزارت امور خارجه از اول تیر مسدود شده است.(۶)

 گزارش تفصیلی دیوانبیگی از وضعیت بلوچستان

دیوانبیگی، نماینده بلوچستان، پس از ارائه گزارشی از موقعیت بلوچستان و نظر مثبت رضا خان به تهیه گزارشی تفصیلی از آن منطقه (ر.ک: ۱۲ مهر) امروز اطلاعات مفصلی از منطقه برای رضا خان فرستاد. در این گزارش با اشاره به شکست فاحش اردوی نظامی در زمان حاکمیت شاهزاده جلالالدوله در سال ۱۳۲۸ق در کرمان، توضیح راه ها و جغرافیای منطقه، آمده است که انتخاب حاکم رسمی و وصول مالیات دو موضوع مهم برای بلوچستان است.اعزام حاکم از مرکز مانند آنچه که برای دیگر ایالات و ولایات انجام میشود، مقصود دولت را برآورده نخواهد کرد. اعزام خرده حاکم به نقاط مختلف نیز ممکن نیست، چرا که دولت قدرت حمایت و تقویت آنان را ندارد. اعزام نیروی نظامی هم غیرممکن است، چرا که برای حاکمیت برای همه نقاط حدود ۲۰ هزار نیرو لازم است که این نفرات [نه وجود دارد و نه] برای ایصال ۲۰ هزار تومان مالیات جنسی میارزد. «با واگذاری حکومت بلوچستان به یکی از خوانین متنفذ محلی که طرف اعتماد و اطمینان دولت باشد رفع تمام این محذورات میشود.» دیوانبیگی افزود که میتوان یک معاون از مرکز برای حاکم محلی اعزام نمود که حکومت را به قواعد جاری مملکتی آشنا کند و با انتشار کتب و روزنامه های فارسی به تنویر افکار عامه بکوشد. حضور قوای نظامی هم در یک محل خوش آبوهوا ضروری است «که همیشه در مقابل چشم بلوچها یک مَتَرسی بوده» باشد.(۷)

 درخواست هیأت طلاب مازندران در جلوگیری از تبلیغ بهائیت

هیأت طلاب مازندران با فرستادن نام های به رضا خان با اشاره به این که «منظور آن یگانه حامی اسلام فقط حفظ بیضه اسلام است» نوشتند که به استناد نامه رسیده از روستای کفشگرکلا در علیآباد مازندران، ارباب های آن روستا با تأسیس مدرس های یک آموزگار ب هایی استخدام کرده که «کلیه اطفال آن حدود را برخلاف مذهب مقدس اسلام سوق میدهد و علناً تبلیغ مذهب بابیه مینماید.» هیأت طلاب مازندران خواستار جلوگیری از این موضوع شدند.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲. موضوع به اطلاع وزارت امور خارجه رسید تا اقدام کند. (همان، پ ۸، ص ۳).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۱۷-۳۸-۱۳۰۳.

۳- همان، ۲۸-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۳، ص ۱.

۵- همان، ص ۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۳۳.

۷- همان، پ ۸، صص ۴۵۱ تا ۴۵۷.

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۰۲۱۰۷، ص ۵.

 پیشبینی کنسول انگلیس در اهواز از چگونگی پایان قضیه شیخ خزعل

در خبر های هفتگی منتهی به امروز سفارت انگلیس در تهران آمده است: «بنابر گزارش های کنسول اعلیحضرت در اهواز، اعتماد شیخ به تواناییاش برای شکست رئیسالوزراء، افزایش یافته است. از آن سو، رئیسالوزرا همچنان بر این باور است که شیخ بلوف میزند و اکثر طرفدارانی که شیخ روی آنها حساب میکند به محض آغاز درگیری، او را ترک خواهند گفت. او با اعتماد به نفس زیادی سخن میگوید، و اظهار میدارد به محض آنکه مطلع شود تلاش های میانجیگرانه دولت اعلیحضرت به شکست انجامیده، آماده حمله به شیخ است[!] اما با توجه به روحیه نامطلوب نیرو هایش، خزانه خالی، طبیعت سخت مسیر های منتهی به عربستان و ناکامی نظامی او در لرستان، در مرز ایران و ترکیه و در ترکمنصحرا، احتمال میرود که وی راهحل صلحآمیزی که وجهه او را حفظ کرده و در انظار عموم تسلیم شیخ را در پی داشته باشد، بپذیرد.»(۱)

 پیشنهاد فرانسویها برای گرفتن امتیاز نفت شمال

سفارت انگلیس مینویسد: «بنا بر اطلاع رسیده از یک منبع محرمانه، فردی به نام حاجیان (Hadjean)، تبعه فرانسه، پیشنهاد هایی از طرف گروه مالی هنری لوتلیه (Henri Letellier) برای ارائه یک وام ۵۰ میلیون دلاری به دولت ایران، مطرح کرده است. قرار است این وام صرف ساخت راهآهن گردد و موارد زیر ضمانت آن باشند:

(۱) امتیاز استخراج نفت در شمال ایران.

(۲) داشتن اولویت در استخراج دیگر معادن.

(۳) داشتن اولویت در ایجاد صنایع مختلف و در توسعه کشاورزی علمی.

(۴) اموال راهآهنی که ساخته میشود.(۲)

(تصویر) نامه هیأت طلاب مازندران

 یکشنبه

۲۷ مهر ۱۳۰۳

۱۹ اکتبر ۱۹۲۴

۲۰ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدا اخگر، نماینده بوشهر، پیشنهاد پرداخت وام به کشاورزان را مطرح کرد تا از مشکلات زراعی سال آینده رها شوند. در این جلسه نام نمایندگانی که به لایحه خرید مایملک بوداغیانس در دریاچه ارومیه رأی داده بودند خوانده شد.(۳) اخیراً جزو های بینام و نشان، به طور گسترده توزیع شد که در آن رضا خان متهم شده بود که سعی دارد با واداشتن مجلس به تصویب پرداخت ۳۲۰ هزار تومان به استیونس و بوداغیانس، برای جبران امتیاز دریاچه ارومیه، حمایت انگلیس را به دست آورد. شایعاتی نیز در سطح شهر تهران پراکنده است که دولت انگلیس حل و فصل دعاوی مالی خود را با ایران، پیششرط میانجیگری برای قضیه شیخ خزعل قرار داده است.(۴)

 تحرکات تبعیدشدگان در مشهد

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشکر شرق گفت که اطلاعات رسیده نشان میدهد تبعیدشدگان [که پس از آزادی اینک در مشهد هستند] تحرکاتی انجام میدهند. وی خواست از اقدامات آنان جلوگیری کرده، زودتر راهی تهران شوند.(۵)

 انتقاد وزارت جنگ از امیرلشکر شرق

پس از آن که رضا خان در بخشنام های به امرای لشکر و رؤسای تیپ از آنان خواست که نسبت به تنفر پیدا شده میان مردم نسبت به قشون اقدامات ترمیمی انجام دهند (ر.ک: ۱۲ مهر) امیرلشکر شرق شروع به ارسال تلگرام هایی از نقاط مختلف خراسان در تمجید از خود کرد. وزارت جنگ امروز خطاب به حسین خزاعی نوشت منظور از ارسال تلگرام های تمجید از شما چیست؟ «مقصود از صدور متحدالمال... جهت جلوگیری از سوء سلوک و اجحافات مأمورین نظامی مخابره شده است... نه مخابره تلگرافات رضایتآمیز ظاهری... تلگرافات را قطع نموده و در جلب رضایت واقعی اهالی اقدام» کنید.(۶)

 ارسال همزمان اخبار بهبهان به وزارت جنگ و لشکر جنوب

وزارت جنگ امروز از امیرلشکر جنوب خواست [نظر به اهمیت اخبار منطقه خوزستان و ارسال مستقیم آن] به فرمانده قوای بهبهان دستور داده شود گزارش های خود را در دو نسخه به وزارت جنگ و لشکر جنوب بفرستد.(۷)

 تصمیم عثمان آخوند به استقرار اردو نزدیک استرآباد

موفقالدوله، حاکم استرآباد، امروز به وزارت داخله خبر داد که عثمان آخوند خیال اردو زدن در نزدیکی شهر را دارد. موفقالدوله تأکید کرد که بارها در مورد تحریکات او اخباری به مرکز فرستاده است.(۸)

۱- FO E ۱۰۳۸۸/۲۵۵/۳۴

۲- FO E ۱۰۳۸۸/۲۵۵/۳۴.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۴، ص ۱.

۴- FO E ۱۰۳۸۸/۲۵۵/۳۴

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۴۵۹. امیرلشکر شرق در پاسخ نوشت که هیچ تحریک

و تحرکی از طرف تبعیدشدگان دیده نشده، به تدریج به تهران حرکت خواهند کرد. (همان، پ ۸، ص ۴۵۸).

۶- همان، پ ۲۳، صص ۱۳۹ و ۱۴۱.

۷- همان، پ ۱۹، ص ۹۷.

۸- همان، پ ۲۲، ص ۴۴۸.

 توضیح رئیس تیپ شمال درباره دو فراری

پس از آن که محمد درگاهی، رئیس اداره کل تشکیلات نظمیه، خبر اشتغال دو فراری از تهران را به اطلاع وزارت جنگ رساند و نوشت که آنها در دوایر دولتی مشغول کار هستند و خبرش هم در جراید درج شده، موضوع به رئیس تیپ شمال اطلاع داده شد تا پاسخ دهد. (ر.ک: ۱۵ مهر) محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز به وزارت جنگ نوشت که حیدر خان و قره خان سیاهکلی بعد از فرار از تهران و اختفا در جنگل موجب وحشت اهالی شمال بودند. احتمال میرفت این دو با اسلحه هایی که پیش از این پنهان شده بود، بار دیگر دست به اقدامات مسلحانه بزنند. آنها تأمین خواسته و ابراز اطاعت کردند. صلاح بر دادن تأمین بود. «از آن موقع که به آنها تأمین داده شده است مشغول خدمتگذاری بوده و عده زیادی از سارقین به وسیله آنها دستگیر و نیز مقداری اسلحه کشف و جمعآوری شده است.»(۱)

 مخالفت عبد الله طهماسبی با شرایط بازگشت سیمیتقو

پس از گزارشی که وزارت امور خارجه از حضور سیمیتقو در ایران و ارائه شرایط بازگشت خود به وزارت جنگ داد (ر.ک: ۱۵ مهر) موضوع به امیرلشکر شمال غرب منعکس شد تا توضیح دهد. عبد الله طهماسبی امروز نوشت که خودم تمایل داشتم او را به ایران آورده، تأمین دهم، اما اخیراً روشن شده است که سیمیتقو برای به دست آوردن مدرک از مأمورین دولت ایران آمده بود تا آن را برای پیشرفت مقاصد خود به دولت ترکیه ارائه دهد. وی اخیراً درخواست کرده بود که احمدآقا، برادرش، و خسرو، پسرش را به تبریز بفرستد و خودش در چهریق مستقر شود. سکونت او در این منطقه به مصلحت نیست. مضاف بر این که سیمیتقو اینک مورد توجه ترکیه است؛ از این رو پاسخ منفی به او داده شد.(۲)

 ناامیدی سعدالدوله از وعده های رضا خان

سعدالدوله یکی از طلبکاران عمده بانک ایران که از گرفتن طلب خود ناامید شده، امروز با نگارش نام های به رضا خان نوشت که با اقدامات غیرقانونی حق مرا نمیدهند؛ آن وقت مراجعه بنده را به حکومت نظامی خلاف قانون میدانید؟ وی با برشماری خدمات خود در دوره مشروطه و یادآوری موقعیت وخیم فعلی خود، نوشت: «یک نفر رعیت و تبعه و خادم این مملکت پس از چندین سال خدمات تاریخی که در تمام ممالک معمول است علاوه بر احقاق حق و احترامات در حق او، حقوق تقاعدی هم داده و از خزانه مملکت او را اداره نمایند، فعلاً تکلیف بنده با این همه فشار و مضیقه و ظلم چیست؟ به کدام مقام داخلی یا خارجی باید شکایت کنم و متوسل شوم؟!»(۳)

 بازگشت مستر بویس

«مستر بویس نایب رئیس مدرسه عالی آمریکایی که برای تکمیل تحصیلات خود به آمریکا رفته بودند... [امروز] با خانمشان ورود نمودند.»(۴)

□ بمباران مناطق مذهبی کردها و امکان تهییج کرد های ایرانی

حاکم کردستان امروز با ارسال گزارشی به وزارت داخله نوشت که انگلیسها در بمباران های اخیر خود مناطق مرزی نزدیک ایران را هم که متعلق به محمود خان دزلی (اورامی) است بمباران کرده و خسارت زیادی وارد کردهاند. محمود خان دزلی هم در حال مقابله با انگلیس است و از رؤسای اکراد ایران میخواهد که به او ملحق شوند. حاکم کردستان میافزاید تاکنون توانسته است از مساعدت کرد های ایران به محمود خان دزلی جلوگیری کند، اما بمباران مراکز مذهبی کردها مثل خانقاه ها حس کرد های ایرانی را هم تحریک میکند چرا که مذهب کردها یکی است. «مطابق مرقوماتی که از حضرت قطبالاقطاب شیخ حسامالدین مرشد کل طریقین قادریه و نقشبندیه رسیده طیارات به اماکن مقدسه نیز ابقاء نکرده و قریه... ملکی حضرت شیخ را بمباردمان و به خانقاه حضرت مولانا خالد... که از اکابر اقطاب است خرابی وارد آوردهاند.» حاکم کردستان در پایان خواست دولت ایران با

۱- همان، پ ۲۲، ص ۱۲۵.

۲- همان، پ ۱۰، صص ۴۳۴ تا ۴۳۶.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱ و ۱۰-۱۵-۴۰-۱۳۰۳.

۴- همان، ۴ و ۳-۱۵-۴۰-۱۳۰۳.

مذاکراتی که با انگلیس انجام میدهد از بمباران مراکز مذهبی جلوگیری شود.(۱) سردارانتصار، حاکم کردستان، در نامه دیگری به وزارت داخله اطلاع داد که محمود خان دزلی با ارسال نام های ابراز اطاعت میکند.

او نوشته است انگلیس منتظر است خود را تسلیم کنم. حاضر است ماهی دو هزار روپیه به من بدهد، اما در جنگ اخیر ۳۷۰ تن از قوای وابسته به انگلیس را به جهنم فرستادم. محمود خان دزلی از این که اولیای دولت او را در شمار مخالفان به شمار آورده گلایه کرده، نوشته است که محافظت او از دروازه خاک ایران، به چشم امنای دولت نیامده است.(۲)محمود خان دزلی در درگیری با قوای انگلیس دو روستا را به عنوان این که خاک ایران است تصرف کرد، اما کارگزاری کردستان به او یادآور شد که بهانه به دست اجانب ندهد.(۳)

 جلوگیری از توزیع مجله رستاخیز چاپ قاهره

ناظر شرعیات وزارت معارف امروز با ارسال نام های به وزیر معارف متذکر شد که شماره ششم مجله رستاخیز، چاپ قاهره، به مدیریت عبد الله رازی، دارای مطالب مضره است. «مقتضی است از طرف وزارت جلیله معارف و اوقاف از نشر مجله مرقومه در ولایات ایران جلوگیری به عمل آید.»(۴)

(تصویر) مسئولان مدرسه عالی آمریکایی و برخی از شاگردان فارغالتحصیل شده

 دوشنبه

۲۸ مهر ۱۳۰۳

۲۰ اکتبر ۱۹۲۴

۲۱ ربیعالاول ۱۳۴۳

 شکست نیرو های شیخ خزعل از قوای دولتی

بنابر اخباری که فرمانده قوای بهبهان به امیرلشکر جنوب فرستاد درگیری های منطقه کیکاوس با شکست نیرو های شیخ خزعل همراه بوده است. بر اساس این گزارش ۳۱ نفر از ۳۰۰ نیروی مهاجم کشته و ۲۱ تن اسیر شدهاند. جسد ۳۱ تن از کشتهشدگان صبح امروز دفن شده است. یکی از اسرا شهباز خان نام دارد که رئیس تفنگچیان قلعه اعلی است. از قوای دولتی یک نظامی مقتول، ده چریک دولتی کشته و از مجموع دو نیرو ۱۴ تن زخمی شدهاند.(۵) در این درگیری محمد شفیع خان، برادرزاده حسین خان بهمئی، دستگیر و زکی خان، رئیس یکی از طوایف بهمئی، کشته شد.(۶)

 آخرین تحرکات امیرمجاهد و نیرو هایش

رئیس اردوی اعزامی به چهارمحال خبر داد که امیرمجاهد که به سرچشمه آمده بود پس از ملاقات با مرتضیقلی خان، متفقاً، به سوی دهدز میروند و از آنجا راهی مالامیر میشوند. چراغعلی خان پسر صمصامالسلطنه با ۱۰۰ سوار در گردنه مروارید متوقف است. علیمحمد خان پسر سردارظفر با عد های به قلعه بارز رفته است.۳

 فعالیت خبری کنسولگری های شوروی

فرمانده قوای اردبیل امروز خبر داد که در گفتوگو با حسن زاده، مترجم کنسولگری شوروی در اردبیل، از قول آژانس رُستا [وابسته به شوروی] میگفت اردوی بختیاری به رهبری امیرمجاهد و همراه سالارالدوله به چند فرسخی اصفهان رسیدهاند. همه فرماندهان شیخ خزعل انگلیسی هستند که با تغییر لباس و پوشیدن البسه عربی در خدمت او قرار دارند.

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، با ارسال این خبر به تهران نوشت که دستور دادم ضمن اظهار دوستی با کنسول شوروی او را از انتشار این قبیل اخبار منصرف کند. رضا خان پس از دیدن این گزارش آن را تکذیب کرد و گفت که بختیاریها برای دستگیری امیرمجاهد حرکت کردهاند و در آخرین درگیری در کیکاوس، ۳۱ نفر از متمردین کشته و ۲۱ نفر به اسارت درآمدهاند.(۷)

 کتک خوردن عبدالحسین دهدشتی

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز بنابر آنچه که آن را مسموعات خواند نوشت که میرزاعبدالحسین دهدشتی از بازرگانان ناصری و خویش حاجمعینالتجار بوشهری در صدد ارسال تلگرامی راجع به قضایای خوزستان به نقطه دیگر بود که توسط عبدالحمید پسر شیخ خزعل و کسانش مورد ضرب و شتم قرار گرفت و مجروح گردید.(۸)

۱- اسنادی از اختلافات و دعاوی...، صص ۳۱۱ و ۳۱۲.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۴، ص ۲.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳-۱۵-۴۰-۱۳۰۳.

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۱۶۹۸۲، ص ۲. وزارت معارف طبق نظر ناظر شرعیات عمل کرد و به وزارت پست و تلگراف نامه نوشت که «هر مقدار از شماره فوقالذکر را که دارند در حال توقف نگاه داشته... این وزارت خانه را مستحضر دارند. (همان، سند شم ۲۹۷۰۱۶۹۸۲، ص ۵). مجله رستاخیز به مدیرمسئولی و صاحب امتیازی عبد الله رازی در قاهره مصر تأسیس شد و اولین شماره آن به زبان فارسی در جمادیالثانی ۱۳۴۲ در قطع وزیری کوچک و با چاپ سربی انتشار یافت. رستاخیز را مجل های علمی، ادبی، اقتصادی و فلسفی معرفی کردهاند. از این نشریه تا تیر ۱۳۰۵ هجده شماره به طور نامرتب منتشر شد و پس از آن به سودمند تغییر نام داد و هجده شماره هم به همین نام از آن انتشار یافت. سپس شش شماره از آن هم با نام عصر پهلوی منتشر گردید. از اول آذر ۱۳۰۹ اداره مجله به تهران منتقل گردید و با عنوان مجله سودمند شش شماره دیگر از آن منتشر شد و سپس به تعطیلی گرایید. درباره دلایل تغییر نام رستاخیز مطلب روشنی وجود ندارد، اما در شماره اول این نشریه که با نام سودمند انتشار یافت، تا حدودی اهداف آن روشن است: «این نامه در ۵۶ صفحه منتشر و دارای مطالب سودمند علمی، ادبی، اجتماعی، تاریخی و غیره است و فقط چهار صفحه آخر آن وقف بعضی اخبار راجع به مصر و اوضاع

ایرانیان محترم این حدود است. چون عمده منظور ما بیدار کردن روح ملی و کاشتن تخم افکار جدید در سر های نونهالان وطن است امیدواریم معلمین و معلمات این نامه را در میان شاگردان لایق خود منتشر نمایند...». عبد الله رازی مدیرمسئول نشریه خود از وکلای رسمی و پایه یک دادگستری بوده است. (صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۴، صص ۳۱۹ و ۳۲۰).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۲۰۰ تا ۲۰۲. رضا خان دستور داد شهباز خان را به شیراز ببرند و در آنجا محبوس کنند. (همان، پ ۱۹، ص ۱۹۹).

۶- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۳۶.

۷- همان، پ ۵، صص ۱۶۲ تا ۱۶۴.

۸- همان، پ ۱۸، ص ۱۹۹.

 تجهیزات تلگراف بیسیم در راه تهران

بنابر تلگرامی که وزارت جنگ امروز به رئیس تیپ شمال فرستاد، بخشی از تجهیزات «ظریف تلگراف بیسیم» پس از ورود به کشور، از شمال راهی تهران است.(۱)

 ورود شومیاتسکی به مسکو

روزنامه نیویورک تایمز در شماره امروز خود و در خبری از مسکو نوشت که «شومیاتسکی، وزیرمختار دولت شوروی در ایران، که امروز برای دیدار کوتاهی وارد مسکو شده است اظهار داشت: کارشناسان مالی آمریکا که برای اصلاحات مالیه ایران انتخاب شده بودند، در اجرای وظایف خود برای توازن بودجه مملکت دچار شکست شدند و ایران را به لبه پرتگاه سقوط کشاندهاند.»(۲)

 درباره شیخ لینسکی

محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ مستقل شمال، امروز با ارسال نام های محرمانه به وزارت جنگ درباره سرهنگ شیخ لینسکی نوشت که گرچه مدرک متقنی از ارتباط او با ترکیه در دست نیست، ولی طرفداری او از چند مُبلغ ترک در ترکمنصحرا محل اعتنا است. شیخ لینسکی به تازگی با عیبجویی از حاکم استرآباد میخواهد حکومت و فرماندهی نظامیان استرآباد را به دست آورد. وی رئیس نظامیان استرآباد را به اختلاس متهم میکند. محمدحسین آیرم بقای شیخ لینسکی را در منطقه به مصلحت ندانست.(۳) سرهنگ شیخ لینسکی با نیرو های خود در این زمان٠ در شاهرود بود و انتظامات آن شهر را بر عهده داشت. وی برای جلوگیری از حملات ترکمنها به شاهرود اعزام شده بود.(۴)

ظاهراً این گزارش موجب شد که شیخ لینسکی به تهران فراخوانده شود.(۵)

 ممانعت از بازگشت مهاجران ترکی های

سفیرکبیر ترکیه در تهران امروز با ارسال نام های به وزیر امور خارجه، نوشت که اخیراً حدود یکصد تن از اتباع مهاجر ترکیه که در قلعه اسماعیلآقا [سیمیتقو] در نزدیکی ارومیه اسکان داشتند، هنگام بازگشت به خاک ترکیه در مرز از حرکت آنها جلوگیری شده به طوری که امکان داشت حادثه خونینی رخ دهد. وی از وزیر امورخارجه خواست اقدام لازم را برای تسهیل بازگشت اتباع ترکیه فراهم نماید.(۶)

 انفکاک اداره کل صحیه مملکتی از وزارت معارف

روزنامه ایران در شماره امروز خود از جدایی اداره کل صحیه مملکتی از وزارت معارف خبر داد و نوشت که بنابر تصویب هیأت دولت این اداره تحت نظر رئیسالوزراء و کفالت دکتر امیراعلم اداره خواهد شد.(۷)

□ عزیمت دو آلمانی از تبریز به تهران

امیرلشکر شمال غرب اطلاع داد که دو آلمانی که در تبریز دنبال پیدا کردن شغل بودند، امروز به طرف تهران حرکت کردند.(۸)

□ مجوز دولت به جابهجایی کیسه های سیاسی دولت انگلیس

پس از گزارش رئیس پست بوشهر از جابهجایی کیسه های سیاسی انگلیس بدون دخالت پست ایران (ر.ك: ۲ مهر) و ارجاع موضوع به وزارت امور خارجه، امروز مخبرالدوله، معاون وزیر پست و تلگراف، با نماینده وزارت امور خارجه دیدار کرد. نماینده وزارت امور خارجه به او گفت که بنابر تقاضای اکید سفارت انگلیس اجازه گرفتهاند سرکنسولگری بوشهر و کنسولگری کرمانشاهان میان هندوستان و بغداد کیسه های سیاسی ردوبدل کنند.(۹)

(تصویر) محمدحسین آیرم

۱- همان، پ ۲۲، صص ۱۴۰ و ۱۴۱.

۲- ولیزاده، اتحاد جماهیر شوروی و رضاشاه، ص ۲۴۱.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۲۸.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۶، ص ۱.

۵- FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۲-۵۸-۴۵-۱۳۰۳. برخلاف آنچه که محییالدین پاشا، سفیرکبیر ترکیه، ابراز میدارد، مهاجران ترکی های مستقر در قلعه اسماعیلآقا راهی مملکت خود شدند. (همان، ۳۰ و ۲۹-۵۸-۴۵-۱۳۰۳).

۷- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۴، ص ۱.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۴۶۹. این دو آلمانی در کشتیرانی دریاچه ارومیه به شغل آهنگری مشغول بودند، اما لشکر شمال غرب آنان را به تهران حرکت داد و چون پول کافی نداشتند ۱۷ روزه به تهران رسیدند. آنجا هم تا سه ماه بعد بلاتکلیف بودند تا این که راهآهن تبریز اعلام آمادگی کرد میتواند با روزی پنج قران این دو آلمانی را اجیر کند. (همان، پ ۶، ص ۴۶۴).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۶-۳۰-۳۴-۱۳۰۳.

ص: ۳۶۹

 سه شنبه

۲۹ مهر ۱۳۰۳

۲۱ اکتبر ۱۹۲۴

۲۲ ربیع‌الاول ۱۳۴۳

 تشکیل مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمن‌الملک جلسه داشت و بیشتر وقت آن صرف حواشی لایحه تصویب شده کشتیرانی دریاچه ارومیه شد. برخی از نمایندگان همچون آیت الله سیدحسن مدرس خواستار چاپ و توزیع تمام پرونده مربوط به امتیاز کشتیرانی دریاچه ارومیه بودند. برخی خواستار طبع و توزیع خود لایحه بودند، و فراکسیون اکثریت هم، تصویب لایحه را خدمتی به ملت ایران توصیف میکرد.(۱)

در جلسه امروز اعتبارنامه سهراب خان نماینده ارامنه آذربایجان به تصویب رسید.

 حضور رضا خان در مجلس

عصر امروز پس از پایان جلسه هیأت دولت، رضا خان و وزراء به مجلس شورای ملی رفتند. از علت حضور و گفتوگو های انجام شده، خبری ارائه نشد.(۲)

 چگونگی صفبندی قشون برای حوادث خوزستان

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشکر جنوب، که در شیراز مستقر است، استقرار قوا را در سه نقطه، جهت پایان دادن به کار شیخ خزعل توضیح داد. این دستور به نظر میرسد نتیجه گفتوگوها و رایزنی رضا خان با امیرلشکر احمد خان امیراحمدی، فرمانده قشون غرب باشد که برای همین موضوع از خرمآباد به تهران آمده بود و اینک به منطقه مأموریت خود بازگشته است. برخی از این نظرات را پیش از این امیرلشکر غرب به رضا خان ارائه داده بود: «اولاً مطابق مذاکراتی که با والی پشتکوه به عمل میآید قوایی مرکب از چریک و نظامی در تحت اداره لشکر غرب راه خرمآباد تا دزفول را تأمین و در آنجا تمرکز خواهد نمود. چنانچه والی حاضر بر اطاعت و همراهی نشود خود قشون به قلع و قمع او و تصفیه آنجا اقدام، و در صورت لزوم از لشکر شمال غرب هم استمداد خواهد نمود. ثانیاً قوای بهبهان که به فرماندهی سرتیپ فضل الله خان در بهبهان تمرکز یافته مقصد خود را ناصری که قلب دشمن است قرار خواهد داد. ثالثاً قوای چهارمحال که پس از ورود فوج نادری به اصفهان باید با قسمتی از قوای اصفهان که فعلاً در چهارمحال است به ریاست سرتیپ محمدحسینمیرزا در آنجا تمرکز یافته و ارکان حرب آن نیز در مالامیر استقرار یابد.

پس از اینکه این سه قوه در نقاط معینه تمرکز پیدا کرد، به هیچوجه نباید داخل عملیات تعرضی شوند تا اینکه از طرف من دستور و تعلیمات لازمه داده شود ولی فقط باید زیدون را به واسطه عملیات از طرف بندر دیلم و بهبهان به هر ترتیبی شده است هر چه زودتر اشغال و به تصرف قشون درآورید. نمره ۳۱۵۴. وزیر جنگ و فرمانده کل قوا.»(۳)

 دستور پاسخ به نامه سرکنسول انگلیس در اهواز

پس از رسیدن خبر مکاتبه سرکنسول انگلیس در اهواز با ایلبیگی و ایل خانی بختیاری (ر.ک: ۲۲ مهر) رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به حاکمان بختیاری یادآور شد که «پیل، قونسول اهواز، به جنابان عالی» نام های نوشته و توصیه کرده است در قضایای خوزستان بیطرف باشید. «لذا مقتضی است در صورت صحت و وصول مراسله فوق جواب سخت به مشارالیه داده و مخصوصاً متذکر شوید که در امور داخلی، شما نبایستی مداخله نماید.»(۴)

 ضرورت حفظ احترام روحانیان شیراز

رضا خان به محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، دستور داد «لازم است در حفظ احترامات و جلب رضایتمندی آقامیرزا سیدمحمد رضوی(۵)و سایر آقایان شیراز مساعی لازمه [را] مرعی دارید.»(۶) این توصیه که بیارتباط با حوادث خوزستان نیست، به واسطه مخالفت های برخی از علماء شیراز با عملکرد دولت، به ویژه راهاندازی کار خانه تولید مشروبات الکلی، میتوانست برای دولت مسئلهآفرین باشد. به طوری که محمود آیرم در پاسخ به این دستور امروز نوشت که «در خصوص [آقامیرزاسیدمحمد] رضوی، در منزل همین شخص بود که چند روز قبل نطق هایی بر علیه مأمورین دولت کرده بودند که به عرض رسید. معهذا چاکر روابط را با آنها قطع ننمودهام.» وی افزود که پیش از ورود من به شیراز روابط برخی از علما بزرگ با قشون قطع شده بود؛ «از قبیل آقاشیخ جعفر و آقاشیخ مرتضی که طراز اول این شهر هستند... [اما] فعلاً التیامی حاصل و روابطی برقرار است.» آیرم در پایان گفت موضوع کدورت روحانیان شیراز را تصریح کنید تا در همان زمینه استرضای خاطر ایشان فراهم شود.(۷) به این درخواست پاسخی داده نشد.

 توقیف حاج اسماعیل

بنا به خبری که کنسول بصره میدهد، حاجاسماعیل از تجار معروف شوشتر، به جرم تبلیغ برای دولت توسط عوامل شیخ خزعل

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۵، ص ۱؛ ۲۳۸/۱۳۰۳، ص ۹۱.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۵، ص ۱.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۳۸۴ و ۳۸۵.

۴- همان، پ ۱۹، ص ۴۴۶. سردارمحتشم و امیرجنگ پس از دریافت این تلگرام پاسخ دادند: «به طوری [که] امر فرمود هاید جواب داده شد.» (همان، پ ۱۹، ص ۴۴۵).

۵- آیت الله سیدمحمد رضوی در سال ۱۲۵۹ش دیده به جهان گشود. نام پدرش سیدابوالقاسم صدررضوی و مادرش، صبیه مجتهدزمان، آخوند ملامحمدعلی محلاتی، جد خاندان محلاتی شیراز میباشد. سیدمحمد رضوی مقدمات علوم دین را در

محضر مدرسین معروف شیراز از جمله حاجسیدمحمدعلی کازرونی و سایر بزرگان علم و ادب آن سامان یاد گرفت و در تحصیل حکمت و فلسفه از محضر شیخ عبدالحسین که از مشاهیر علماء و مدرسین شیراز بود استفاده نمود. پس از بازگشت آیت الله میرزاابراهیم مجتهد محلاتی در سال ۱۳۲۱ق از عتبات که دایی آیت الله سیدمحمد رضوی بود وی که مقدمات فقه و اصول و حکمت را به حد کافی تحصیل نموده بود، قریب چهار دوره فقه و اصول و خارج را در محضر آن استاد مسلم درک نمود و چون او مورد اعتماد آیت الله محلاتی بود علاوه بر تحصیل، اداره امور حوزه علمیه را برعهده گرفت. آیت الله سیدمحمد رضوی از مراجع علمی استان فارس محسوب میشد و در جریان انقلاب مشروطیت از پشتیبانان این نهضت بود. او با تشکیل حزب دموکرات در فارس از اعضای اولیه این حزب به حساب میآمد و در جریان انتخابات سومین دوره مجلس شورای ملی از حوزه انتخابیه شیراز به نمایندگی مردم این شهر انتخاب گردید. وی در سوم بهمن ۱۳۴۵ به علت سکته مغزی دارفانی را وداع گفت و پس از تشییع باشکوه در حرم مطهر حضرت شاهچراغ شیراز مدفون گردید. از آیت الله رضوی پنج پسر و سه دختر بر جای ماند که فرزند بزرگ وی سیدابوالحسن در دوره های دهم، یازدهم، دوازدهم و سیزدهم مجلس شورای ملی از آباده و در دوره های پانزده و شانزده از حوزه انتخابیه شیراز نماینده مجلس بود. («آخرین منزل هستی...»، کانون سردفتران ایران، شم ۹ (۱۳۴۵ش)، صص ۱۳۴-۱۳۱؛ امداد، فارس در عصر...، صص ۵۳۶ و ۵۷۲).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۹۴.

۷- همان، پ ۱۹، ص ۹۳.

دستگیر و تحت‌الحفظ از شوشتر به ناصری منتقل، و حبس شده است.(۱)محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، خبر دیگری مبنی بر تصرف دزفول توسط ۶۰۰ تن از تفنگچیان شیخ خزعل داد که روشن نیست صحت و سقم این اخبار تا چه حد است.(۲)

 تخلیه خانه سپهدار اعظم

رضا خان امروز با فرستادن تلگرامی به رئیس تیپ شمال گفت که پیش از این دستور داده بودم ملاحظه املاک سپهداراعظم بشود، اما نکرد هاید. (ر.ک: ۱۵ مهر) « خانه سپهداراعظم را تخلیه نمایید. چه شده که تاکنون اقدام نکرد هاید؟ غالباً در این موضوع شکایت میکنند.»(۳)

 اطلاعات بیشتر برای تکذیب اقدامات شیخ خزعل

علیاکبر بهمن، وزیرمختار ایران در مصر، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که اخیراً با مدیر روزنامه السیاسه مصر دیدار کرده و درباره مقالاتی که از خوزستان درج میکند گفتوگو نموده است. وی تصریح کرد برای تکذیب این مطالب نیازمند مستندات و اطلاعات بیشتر است. جراید مصر مطالب خود را به نقل از روزنامه های بینالنهرین تهیه و درج میکنند و سفارت ایران در مصر برای پاسخگویی به آن نیازمند اطلاعات است. «البته هر قدر نشریات و اطلاعات و عکس قابل گراور ارسال شود خیلی مفید است و اگر هم مقاله حاضر به فارسی یا فرانسه [باشد] بهتر.»(۴)

 عدم رسیدگی مأموران عشق‌آباد به مسائل اتباع ایران

کنسولگری ایران در عشق‌آباد اطلاع میدهد که نمایندگی کمیساریای خارجه اتحاد جماهیر شوروی در عشق‌آباد میگوید چون وزارت امور خارجه ایران در امور اتباع روس تأخیر میکند، بنابر دستور رسیده تا مدتی رسیدگی به امور اتباع ایران موقوف شده است.(۵)

 نامه همسر افتخاردفتر به مصدق‌السلطنه

همسر افتخاردفتر که شوهرش هنگام سفر از اردبیل به تهران در زنجان دستگیر شده بود (ر.ک: ۲۰ مهر) امروز با ارسال تلگرامی به مصدق‌السلطنه خواستار رسیدگی به این توقیف شد. بیش از «پانزده روز است ایشان در حبس نظامیان، کمینه در ولایت غریب سرگردان، اغراض شخصی در جریان [است.]»(۶)

 ساخت نظامیه جدید در تبریز

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز به رضا خان اطلاع داد که مردم تبریز داوطلبانه در حال بنای نظامیه (سرباز خان های) جدید هستند. وی این اقدام اهالی را تأسی به دیگر نقاط آذربایجان دانست که در آن نقاط در حال ساخت سرباز

خانه هستند.(۷)

 موقوف شدن عوارض حقالمرتع ناحیه غرب و اعتراض وزارت مالیه

وزارت مالیه، امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که امیرلشکر غرب دریافت حقالمرتع از مراتع دولتی قصرشیرین، سرپل ذهاب و کرمانشاهان را موقوف کرده است. اجرای این مسئله روزی یکصد تومان به عواید دولت ضرر میزند. وزارت مالیه خواست که امیرلشکر «در وصول حقوق مراتع دولتی ممانعتی نداشته و با مأمورین مالیه نیز» همکاری کند.(۸)گرفتن عوارض حقالمرتع نواحی غرب وقتی موقوف شد که سفارت انگلیس از عوارض دریافتی شکایت کرد.

 ضرورت حلوفصل دعاوی اتباع روس در محاکم داخلی

وزیر داخله با ارسال نام های به وزارت امور خارجه اطلاع داد که دعاوی اتباع روس مقیم مازندران که مطابق عهدنامه ۱۹۲۱ باید در محاکم داخلی قطع و فصل شود، در کارگزاری مازندران انجام میشود. وزیر داخله خواست کارگزار مازندران را مطلع نمایند که با الغاء کاپیتولاسیون دعاوی اتباع روس باید به محاکم داخلی ارجاع داده شود.(۹)

 کشف نام های از مبلغان ترکیه در ترکمنصحرا

فرمانده تیپ مستقل شمال امروز متن نامه یک تبعه ترکیه به نام حاجحسین را که در ترکمنصحرا مشغول تبلیغ است، برای وزارت جنگ فرستاد. در این نامه که خطاب به عثمان آخوند نوشته شده و توسط رئیس نظامیان استرآباد کشف شده، آمده است که «بنده جان خود را فدای ترکمن کردم. میدانید که ترک خیلی است ولی نمیتوانند مثل من جان خود را به ترکمنها بفروشند.»(۱۰)

در استرآباد شهرت داشت که انگلیسها تعدادی ترک مبلغ را به ترکمن صحرا فرستادهاند تا موجبات شورش بیشتر را علیه دولت مرکزی دامن بزنند.(۱۱)

 گزارش کارگزاری ارومیه از کردستان شمالی

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه و ساوجبلاغ مکری، امروز اطلاعات خود را از کردستان شمالی که ترکها و انگلیسها در آن رفتوآمد دارند به وزارت امور خارجه فرستاد: «خلیلبیک قوای خود را بر جولامرک وارد و با ملکخوشابا داخل جنگ شده، در نتیجه قوای ملکخوشابا شکست فاحش خورده، به عمیدیه متواری شدهاند. چون قشون ترکیه تقریباً به عمیدیه نزدیک و از آنجا به موصل، هم مسافتی نیست، لذا کلیه قشون «جلو» را به موصل حرکت دادهاند؛ و اکنون انگلیسها رواندوز را با قشونی مرکب از کرد و ایرانی حفظ میکنند. ترکها در صدد هستند یک قسمت از ایلات صفحات آلباق را تحت ریاست اسماعیلآقا به آن سمت سوق دهند، ولی اسمعیلآقا این تقاضا را نپذیرفته. انگلیسها مجدداً سلیمانیه را تخلیه نموده، شیخ محمود هم در خارج سلیمانیه است.»(۱۲)

 فرمانده نیروی دریایی هند در هنگام

معاضدالسلطان ، کارگزار بوشهر، خبر داد که فرمانده نیروی دریایی هند [= انگلیس] با شش کشتی جنگی امروز وارد جزیره هنگام شد.(۱۳)

 ممانعت انگلیس از چاپ اطلاعیه های شیخ خزعل در بصره

کارگزاری محمره (خرمشهر) به اطلاع وزارت امورخارجه رساند که بیانیه هایی که طرفداران خزعل میخواستند در بصره چاپ کنند، توسط انگلیس جلوگیری شده است. شاید برای طبع به بمبئی ببرند.(۱۴)

 دستگیری رئیس نظمیه خوزستان

امروز رئیس نظمیه خوزستان با چهار تن از اجزای آن اداره

۱- همان، پ ۱۸، ص ۲۰۰.

۲- همان، پ ۱۸، ص ۲۰۲.

۳- همان، پ ۲۲، ص ۱۳۹. محمدحسین آیرم پاسخ داد که اطاعت امر شده است. (همان، پ ۲۲، ص ۱۳۸).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۲/۲۶ و ۱/۲۶ و ۲۶-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۵- همان، ۲-۵۵-۱۶-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۱۲۲. مصدقالسلطنه موضوع را به اطلاع وزارت جنگ رساند و وزارت یادشده به او پاسخ داد که افتخاردفتر در حبس نیست. (همان، پ ۶، صص ۱۲۰ و ۱۲۱). دستور آزادی افتخاردفتر روز ۳۱ مهر صادر شد. (همان، پ ۶، ص ۱۲۳).

۷- همان، پ ۵، صص ۲۱۴ و ۲۱۵.

۸- همان، پ ۱۳، ص ۴۴۳. وزارت جنگ به امیرلشکر غرب گفت که منع اخذ حقالمرتع که پیش از این دستور داده شده بود مربوط به مراتعی که همیشه اخذ عوارض آنها معمول بوده، نیست بلکه منظور جلوگیری از اجحافات و تعدیات بوده است. (همان، پ ۱۳، ص ۴۴۱).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۴۲-۳۵-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، صص ۱۲۱ و ۱۲۲. وزارت جنگ پس از اطلاع از این گزارش از قول رضا خان دستور داد که این قبیل افراد را از ترکمنصحرا بیرون کنید. (همان، پ ۲۲، ص ۱۲۰).

۱۱- ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴ FO E.

۱۲- همان، پ ۱۰، ص ۳۹۹.

۱۳- همان، پ ۱۹، ص ۲۹۳.

۱۴- همان، پ ۱۹، ص ۲۹۲.

از شوشتر، تحت الحفظ به محمره (خرمشهر) منتقل و در فیلیه (محل مسکونی شیخ خزعل) توقیف شدهاند.(۱)

 ارتقاء درجه محمد خان سردارعظیم

امروز محمد خان سردارعظیم، حاکم اسبق زنجان، حاکم سابق کرمانشاهان، و حکمران همدان به رتبه امیرلشکری ارتقاء یافت و به عضویت شورای عالی قشون درآمد.(۲)

(تصویر) شیراز، دروازه قرآن

 چهارشنبه

۳۰ مهر ۱۳۰۳

۲۲ اکتبر ۱۹۲۴

۲۳ ربیعالاول ۱۳۴۳

 سفر سرداراسعد به بختیاری

سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری، وزیر پست و تلگراف، امروز بنا به دستور رضا خان به همراه امیراقتدار، وزیر داخله و صمصام السلطنه، سردارجنگ و امیرمفخم راهی اصفهان شدند. قرار است سردارمحتشم، امیرجنگ و سردارظفر هم به اصفهان بیایند تا تفرقی که میان سران بختیاری رخ داده ترمیم کنند. سرداراسعد این خبر را امروز در یادداشت های خود درج کرد و ابراز امیدواری کرد که ایل خانی و ایلبیگی بختیاری با رضایت سردارمحتشم و امیرجنگ (ایل خان و ایلبیگ فعلی) تغییر کرده و به سردارظفر (ایل خان) و سردارجنگ (ایلبیگ) محول گردد.(۳)

 پیشنهاد مصادره املاک خوانین مخالف بختیاری در جاپلق

امیرلشکر غرب امروز به رضا خان پیشنهاد کرد املاک و علاقهجات مرتضیقلی خان، امیرمجاهد و سالارمسعود، خوانین مخالف بختیاری، واقع در منطقه جاپلق و بربرود توقیف شود.(۴)

 ملکالمحققین به جای خالصیزاده

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز به رضا خان اطلاع داد که ملکالمحققین «یکی از صمیمیترین خدمتگزاران بندگان حضرت اشرف... با فامیل به وسیله گاری پست» راهی تهران است «و حاضر است که در محل سابقه خالصیزاده [= مسجد شاه] مشغول وعظ و بر ضد مشارالیه اقدام نماید. مستدعی است مساعدت لازم و مراحم مخصوصه را در حقش مبذول فرمایند.»(۵)

 تغییر حاکم مازندران

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که مؤیدالدوله (ظهیرالملک) از طرف وزارت داخله به عنوان حاکم مازندران [و به جای امیراکرم] انتخاب شده است.(۶) گفته میشود ظهیرالملک از لقب مؤیدالدوله استعفا داده است.(۷)

منابع انگلیسی هم نوشتند که صمصامالملک به درخواست سفارت شوروی به حکومت تنکابن رسیده است.(۸)

 اعزام سالارامجد به مشهد برای محاکمه

وزارت جنگ امروز به امیرلشکر شرق اطلاع داد که به جهت نقص پرونده و نبود اسناد کافی، بنابر دستور رضا خان سرهنگ سالارامجد به همراهی یک صاحب منصب و یک مستنطق برای پایان دادن به محاکمات او عازم مشهد میشود. در این تلگرام آمده است که اسناد خواسته شده پیشین همان جا مورد استفاده محکمه قرار گیرد.

در ضمن شاهدانی که قرار بود به تهران اعزام شوند، همان جا شهادت بدهند.(۹) (ر.ک: ۷ مهر)

۱- همان، پ ۱۸، ص ۲۰۱.
۲- مجله پهلوی، شم ۳۹، ص ۳.
۳- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، صص ۱۳۵ و ۱۳۶. منابع انگلیسی درباره این سفر چنین نوشتند: «[به] پیشنهاد سرداراسعد، وزیر بختیاری در کابینه، رئیسالوزراء تصمیم گرفت تا جلس های با دعوت از همه خانها، به استثنای امیرمجاهد، در اصفهان تشکیل شود. در ابتدا رئیسالوزراء قصد داشت تا خود شخصاً در این جلسه حضور یابد، اما بعداً وزیر داخله جایگزین وی شد. هدف از این جلسه، یافتن راهی برای حلوفصل شکایات بختیاریها است که مایه رضایت اکثر خانها و آشتی آن هایی خواهد شد که با دولت دشمن هستند. این اقدام احتمالاً منجر به برکناری ایل خانی فعلی خواهد شد که چندان مورد حمایت ایل نیست. امید میرود اگر توافقی با دولت به دست آید که مورد قبول بیشتر خان های بانفوذ قرار گیرد، این امر احتمالاًـ منجر به عدم حمایت آنها از شیخ خزعل گردد. در گزارش هفته پیش گزارش شد که سردارظفر و شهابالسلطنه اصلیترین خان های مخالف دولت و طرفدار شیخ هستند. اینکه آیا هدف اصلی این دو از همکاری با شیخ ، پیشبرد طرح های آنها در بختیاری - اساساً یعنی تغییر در ایل خانی - است یا آنکه نقشه هایی فراتر و گستردهتر را در نظر دارند؟ احتمالاً از نتیجه این جلسه معلوم خواهد شد. وزیر داخله و سرداراسعد، سردار جنگ و صمصامالسلطنه، که پسرش، مرتضیقلی خان، به سردارظفر پیوسته است، تهران را در ۲۲ اکتبر به قصد اصفهان ترک گفتند.» (FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴)
۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۳۳۰. رضا خان پاسخ داد که اقدامی در این جهت صورت نگیرد. (همان، پ ۱۳، ص ۳۲۹). این پاسخ رضا خان ناشی از توافق با این افراد بود که در خبر اول امروز بدان اشارت رفته است.
۵- همان، پ ۹، ص ۲۶۵. رضا خان پس از شنیدن این خبر، ضمن این که به امیرلشکر شرق پیام فرستاد که مواظبت فوقالعاد های از خالصیزاده بشود، به حکومت نظامی تهران هم دستور داد از ملکالمحققین پذیرایی نماید. (همان، پ ۹، صص ۲۶۳ و ۲۶۴).

۶- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۵، ص ۱.

۷- همان، شم ۱۶۹۶، ص ۱.

۸- FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۲۷۱.

 آمادگی بوشهر برای تدارک ۱۵۰۰ جنگجو علیه شیخ خزعل

پسران شیخ حسین چاکوتاهی، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان اعلام کردند، جهانگیر خان شبانکاره، ضرغامالسلطنه برازجانی و دیگر سران منطقه آمادهاند ۱۵۰۰ جنگجو در اختیار قشون قرار دهند تا علیه شیخ خزعل وارد عمل شوند.(۱)

 واگذاری خط تلگراف کرند - خانقین به ایران

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، با ارسال نام های به وزیر امور خارجه خبر داد که به کنسول انگلیس مقیم کرمانشاهان اجازه داده شده است خط تلگراف کرند به خانقین را در اختیار ایران قرار دهد. در این نامه که امروز به مشارالملک فرستاده شد، آمده است که امیدواریم که بقیه مسائل معوقه میان دولتین ایران و انگلیس با سرعت حل و فصل شود.(۲)

 توضیح عملکرد غیرقانونی انگلیس در مراسلات پستی

پس از گزارش های رسیده به وزارت پست و تلگراف از استعمال تمبر هند به جای تمبر ایران در مراسلات پستی مأموران انگلیس در ایران، این وزارت خانه امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه یادآور شد کنسولگری های انگلیس در مشهد، بیرجند و سیستان در مراسلات خود با تمبر هندوستان پاکت های خود را میفرستند. در این نامه توضیح داده شده که این نامه ها نه فقط به قصد خارج از کشور، بلکه نامه های ارسالی به داخل کشور هم با تمبر هندوستان فرستاده میشود. «اساساً استعمال تمبر خارجی در داخله مملکت مخالف قانون بینالمللی پستی است. مخصوصاً متمنی است در رفع محظور و جلوگیری از این ترتیب حقشکنانه اقدام مؤثری» انجام شود.(۳)

 شکایت محمدولی خان تنکابنی از ضبط املاک خود

محمدولی خان تنکابنی (سپهسالاراعظم) با ارسال نام های بلند خطاب به مجلس شورای ملی و رئیسالوزراء با ذکر سوابق خود نوشت نمیدانم به چه مناسبت مورد بیالتفاتی شدهام ودولت املاک مرا ضبط کرده و [مستشاران مالی] آمریکا خسارت زیادی به من وارد کردهاند. وی خواستار تشکیل کمیسیونی برای رسیدگی به حساب های خود گردید. وی مدعی شد خسارت زیادی به رعایای او وارد آمده است.(۴)

 شکایت امینالضرب از توقیف املاک خود

محمدحسین امینالضرب با ارسال نام های به رئیسالوزراء نوشت که قرار بود کمیسیونی مرکب از نمایندگان وزارت خانه ها و تجار و بنده تشکیل شده و طبق دعاوی طرح شده به حساب و کتاب من رسیدگی گردد. «اینک بانک ایران به ادعا های واهی، املاک فدوی و دیگران را توقیف نموده ولی وزارت جلیله مالیه در صدد نیستند که مطالبات حقه فدوی را بپردازند... حیرت دارم که با مراتب عدالتگستری حضرت اشرف چه وسیل های برای احقاق حق خود اتخاذ نمایم.»(۵)

□ روال عادی تجارت نمک

فرمانده قشون آذربایجان امروز در تلگرامی که به وزارت جنگ فرستاد، در اعتراض به تضییقاتی که برای خریداران نمک که وارد ایران میشوند، ایجاد میگردد، نوشت که برای جلوگیری از حمل نمک قاچاق توسط عشایر خارجی، معاملات نمک زیرنظر کمیسیون نظامی مستقر در نمکزارها انجام میشود و وقتی از دخالت های غیرمشروع جلوگیری میشود، اعتراض میکنند.(۶)

(تصویر) محمدولی خان تنکابنی

۱- همان، پ ۱۸، صص ۵ و ۶. رضا خان ضمن ابراز خشنودی در تلگرامی که به شیخ عبدالرسول و ناصر خان چاکوتاهی فرستاد از اعلام صمیمیت رؤسای عشایر بوشهر قدردانی کرد. (همان، پ ۱۸، ص ۴).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۲۹-۳۴-۱۳۰۳.

۳- همان، ۳۳ و ۳۲-۳۰-۳۴-۱۳۰۳.

۴- اسنادی از اختلافات و دعاوی...، ص ۱۰۴.

۵- همان، ص ۱۹۱.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۲۹۴.

ص: ۳۷۳

 پنجشنبه

۳۱ مهر ۱۳۰۳

۲۳ اکتبر ۱۹۲۴

۲۴ ربیع‌الاول ۱۳۴۳

 تشکیل مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز پیش از ظهر به ریاست مؤتمن‌الملک تشکیل جلسه داد. در ابتدا تعدادی از نمایندگان پرسش های خود را از وزراء مطرح کردند. در این جلسه اعتبارنامه مسیو حاییم نماینده کلیمیان با ۵۷ رأی مثبت در برابر ۳۶ رأی منفی تصویب شد. سپس لایحه یک دوازدهم بودجه مربوط به ماه میزان (مهر) قرائت شد. آیت الله سیدحسن مدرس با اشاره به این که بایستی درباره این لایحه بیشتر گفتوگو شود و در مخالفت با این لایحه آن را مستند به مخالفت خود با دولت رضا خان نکرد و گفت که تصویب این بودجه ها نصیب سه جا میشود: حقوق اداره مالیه، وزارت جنگ و وزارت پست و تلگراف؛ بقیه وزارت خانه ها چندین ماه است حقوق نگرفته‌اند. وی افزود که میپذیرم مخارج برخی قسمتها مثل نظام مملکت واجب است؛ سرباز را نمیشود گفت حالا نان نخور، باشد برای آخر برج، با این حال «هیچ ظلمی بدتر از این نیست که یک قسمتی عقب بمانند و در عوض یک قسمتی پیش بیفتد... اگر محلی برای مابقی ندارید بیایید پیشنهاد کنید به مجلس که محل برای باقی نیست، فکری از برای باقی کنید که آن کسانی هم که چهار ماه و دو ماه و سه ماه حقوقشان عقب افتاده به آنها هم برسد.» با این حال لایحه یادشده از تصویب اکثریت نمایندگان گذشت.(۱)

منابع انگلیسی نوشتند که رضا خان دستور داده بود پرداخت حقوق کارکنان دولت متوقف شده و به وزارت جنگ اختصاص داده شود. این دستور اینک لغو شده است. این منبع افزود که مجلس اعتباری معادل یک میلیونوپانصدهزار تومان برای عملیات خوزستان تصویب کرده است، اما محل تأمین این بودجه روشن نیست.(۲)

 الحاق سرتیپ زاهدی به نیرو های اعزامی به بهبهان

امیرلشکر جنوب به وزارت جنگ خبر داد که سرتیپ فضل الله زاهدی امروز خود را به قسمت اعزامی به بهبهان میرساند. در ضمن دو روز است که سیم ارتباطی تلگراف بهبهان قطع شده است.(۳)

 بخشنام های درباره صدی پنج حقوق نظامیان

امروز بخشنام های به امضاء رضا خان برای فرماندهان فرستاده شد که در آن آمده بود وجوهی که بابت صدی پنج حقوق نظامیان کسر میشود، جهت پرداخت حقوق متقاعدین و موظفین است و باید جمعآوری شده به صندوق کل تقاعد ریخته شود.

در بخشنامه تأکید شده بود که این وجوه نباید به مصارف دیگری برسد. «از قرار معلوم آن چه که تا به حال از این ممر در صندوق لشکرها جمع شده به صندوق مرکز واصل نگردیده است... امر میدهم کلیه حساب صدی پنج را تا این تاریخ مرتب و میزان کل آن را اطلاع دهند از بودجه آن لشکر کسر گردد. ضمناً تذکر میدهم چنانچه بدون اجازه وجوه مزبوره به مصرف دیگری رسیده باشد مورد مؤاخذه سخت واقع خواهید شد.»(۴)

 شکایت کلنل فریزر از تفتیش چمدانها

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی محرمانه به ارکان حرب لشکر مرکز نوشت که کلنل فریزر، اتاشه نظامی دولت انگلیس، از این که در قزوین چمدان های او را بازکردهاند شکایت میکند. وزارت جنگ نوشت که تحقیق کرده، پاسخ دهید.(۵)

 تذکر بدیع به چاپ اعلان مشایخ عرب در روزنامه ها

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز نظر وزارت امور خارجه را به این نکته جلب کرد که چاپ اعلان مواضع مشایخ عرب که علیه شیخ خزعل موضع گرفتهاند، در روزنامه ها، صلاح نیست. «زیرا اگر شیوخ عرب میل داشتند این تلگرافات علنی باشد با وجود سیم خوزستان از بهبهان تلگراف نمینمودند و احتمال قوی میرود خزعل در صدد اذیت آنها برآید. بالاخره دولت برای پیشرفت مقاصد خود میباید در پرده روابط مستقیمی با شیوخ عرب خوزستان پیدا کند و اسرار آنها را در این موقع» پنهان نگاه دارد.(۶)

 بازپسگیری برخی ادوات به غارت رفته لشکر شرق

امیرلشکر شرق امروز از قول فرمانده قوای بجنورد به اطلاع وزارت جنگ رساند که پس از مذاکرات انجام شده با ترکمنها، یک قبضه مسلسل و یک پنجاه تیر سالم با سه عراده توپ کوهستانی که نواقصی دارند تحویل قشون شد. سایر اقلام غارت شده از بین رفته است. خوانین ترکمنها در این مذاکره، متعهد شدهاند در خدمت دولت باشند.(۷)

 شایعه تهاجم ترکمنها به بندرجز

موفقالدوله، حاکم استرآباد، به وزارت داخله خبر داد که طرفداران عثمان آخوند رو به ازدیاد است. فعلاً در ترکمنصحرا شهرت دادهاند که به بندرجز حمله و انبار نفت روسها را غارت خواهند کرد. موفقالدوله میافزاید این شایعات باعث وحشت تجار و کنسولگری شوروی شده است. رئیس نظامیان استرآباد، اقدامات مقتضی را انجام داده است. وی افزود تعدادی از سران ترکمن را به شهر خوانده، خلعت داده و علیه عثمان آخوند تبلیغ کردهام.(۸)

 نرخ غلات در مهرماه

در مهرماه امسال (۱۳۰۳) یک خروار تبریز گندم ۱۲۰ قران، یک خروار تبریز جو، ۶۰ قران، یک خروار تبریز برنج، ۶۰۰ قران خرید و فروش شد. یک من گوشت گوسفند در فروش جزئی ۶ قران و ۶۰ شاهی و گوشت گاو ۳ قران و ۵۰ شاهی به مردم فروخته شد. قیمت یک رأس گوسفند در این ماه بین ۱۰ تا ۵۰ قران، گاو شیری ۱۰۰ تا ۶۰۰ قران و گاو کاری ۱۰۰ تا ۴۵۰

قران بود. گرانقیمتترین اسب در این ماه ۱۵۰۰ قران قیمت داشت.(۹)

 فعالیت های ضددولتی در کاشان

به گزارش میرزاحسن خان کاشفالدیوان، رئیس تأمینات نظمیه کاشان، اقدامات ضددولتی کاشان توسط حاجمیرزامحمدحسین مجتهد نراقی و متحدین او انجام میشود. آنان به روستا های

۱- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۷، ص ۱.

۲- FO E ۱۰۳۸۸/۲۵۵/۳۴.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۴۳. رضا خان در مراقبت از حفظ سیم تلگراف تأکید کرد. (همان، پ ۱۹، ص ۴۲).

۴- همان، پ ۲۳، ص ۷۳.

۵- همان، پ ۱۳، ص ۳۱۴. پاسخی که ارکان حرب لشکر مرکز داد این بود که قلعهبیگی قزوین در تفتیش چند عدل که گزارش شده بود اسلحه است، اقدام نمود. دو عدل از این اسباب متعلق به کلنل فریزر بود. (ظاهراً پیش از آن که قلعهبیگی متوجه این موضوع شود، بازرسی آنها انجام شده بود.) (همان، پ ۱۳، ص ۳۱۳).

۶- همان، پ ۱۸، ص ۲۰۴.

۷- همان، پ ۸، ص ۳۹۹.

۸- همان، پ ۲۲، ص ۴۴۶. این گزارش به رئیس تیپ شمال منعکس شد و او گفت که بزرگنمایی شده است و شایعه است. با این حال وی توصیه کرد برقراری حکومت نظامی میتواند مفید باشد. (همان، پ ۲۲، ص ۴۴۲).

۹- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۵۱۲۲، صص ۱۰ و ۱۱.

اطراف کاشـان رفته و مردم را به اتحـاد و اتفـاق دعـوت میکننـد. اخیراً حاجمیرزامحمدحسـین مجتهـد نراقی، حسامالاسـلام، و ابراهیم خلیـل خان پسـر سهامالسـلطان عرب نشـستی داشـتند که در آن درباره اوضاع خوزسـتان و بازگشت احمـدشاه به ایران مذاکراتی انجام شد.

رئیس تأمینات درباره یکی از تصـمیمات این جلسه مینویسد: «تصـمیم میدهند که به وسیله رعایای دهات و اهل شهر به محض وصول راپورت عملیـات سـرداراقدس (شـیخ خزعل)، اهالی را دعوت به هیجان نموده، اقـدمات مخالفتآمیزی به کابینه حاضـر نمایند.»

وی میافزایـد: «آقاسیدعبدالصـمد، وکیـل عمومی، از آنجایی که برادرش سـیدفاضل در طهران به ضـدیت دولت قیام کرده، در حضرت عبدالعظیم(ع) تحصن جسته، در کاشان، شبها مجالس منعقد و مردم را به اغتشاش دعوت» میکند.(۱)

 تقاضای مساعدت برای تفتیش کشتی های جنگی

وزارت مالیه امروز از وزارت جنگ خواست به تیپ شمال دستور دهد، در تفتیش محمولات کشتی های جنگی، مأموران اداره گمرک را یـاری دهنـد. «اداره قشونی نظامیـان را به جهت امور اختصاصـی خود مقابل کشتی جنگی نگاه داشـته است... [لازم است] به تیپ شـمال قـدغن نماینـد هر عـده نظامیـانی را که گمرک انزلی احتیاج دارد را تحت اختیار آن اداره بگذارنـد و در تفتیش کشتی های جنگی و سایر اجرائیات گمرکات از طرف اداره قشونی آنجا کاملاً مساعدت شود.»(۲)

(تصویر) کاشان، مدرسه آقابزرگ

۱ آبان ۱۳۰۳

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۲۴۸ و ۲۵۰.

۲- همان، پ ۲۲، ص ۱۲۳.

. جمعه

۱ آبان ۱۳۰۳

۲۴ اکتبر ۱۹۲۴

۲۵ ربیع‌الاول ۱۳۴۳

 آخرین دستور انگلیس به لورن درباره شیخ خزعل

بنابر اسناد موجود در وزارت امور خارجه انگلیس، دولت انگلیس در تلگرامی که به سر پرسی لورن درباره شیخ خزعل فرستاد، به او دستور داد که در تسلیم شیخ خزعل به رضا خان پافشاری کند. لورن که این روزها بر سر راه برگشت خود به ایران در بیت‌المقدس بسر میبرد، درباره این دستور چنین اظهارنظر کرد: این دستور دولت انگلیس «واقعاً به معنای این بود که ما باید از رضا خان حمایت کنیم و در آخرین مرحله دست از حمایت شیخ خزعل برداریم و نابودی کامل او را در عربستان (خوزستان) فراهم سازیم.» این جملات بخشی از تلگرام سر پرسی لورن به وزارت امور خارجه انگلیس بود که امروز از بیت‌المقدس به لندن فرستاده شد.(۱) «پس از این اطمینان [بود که] سردارسپه تصمیم به مسافرت به خوزستان گرفت»(۲) تا نمایش تسلیم شیخ خزعل و فتح خوزستان اجرا گردد.

 دیدار شیخ خزعل و کنسول انگلیس

امروز شیخ خزعل با پیل، سرکنسول انگلیس در اهواز، دیدار کرد. وی از نماینده انگلیس شنید که خوانین بختیاری، تهران را به سوی اصفهان ترک کرده‌اند تا تصمیم های تاز های برای ریاست ایل و مناسبات جدید بگیرند. (ر.ک: ۳۰ مهر) شیخ پذیرفت که اقدامات ضددولتی خود را در اتحاد با سران بختیاری متوقف نماید. کنسول انگلیس گفت که این اقدام شیخ بستگی به نتیجه اجلاس سران بختیاری خواهد داشت.(۳)

 ممانعت از تعمیر سیم تلگراف بهبهان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، اطلاع داد که از طرف رئیس تلگراف خانه دیلم برای تعمیر سیم بهبهان مأموری اعزام شد. قطع شدن خط ارتباطی بهبهان مربوط به پاره شدن سیم در ده تیر تلگراف بود، اما «آدم های میرعبد الله، رئیس اعراب زیدون، در بین راه [مأمور را] متوقف و مانع از تعمیر سیم گردیده‌اند.»(۴)

 فرمانده نیروی دریایی هند در بوشهر

ساعت هشت صبح امروز، فرمانده نیروی دریایی هند [= انگلیس] سوار بر یک کشتی جنگی، به بوشهر رسید. «مطابق معمول

۲۱ تیر شلیک نمودند. از طرف جهاز مظفری نیز جواب داده شد.»(۵)

 نامه آیت الله شهرستانی به اداره معارف کرمانشاه

آیـت الله علی شهرسـتانی کـه در راه بینـالنهرین، اقـامتی کوتـاه در کرمانشـاه دارد، امروز بـا نوشـتن نـام هـای بـه اداره معـارف کرمانشاه از مضـر بودن شـماره ششم مجله رستاخیز و شماره های ۲ و ۳ فرنگسـتان خبر داد که با اساس اسـلام مخالف است و باید از توزیع آنها جلوگیری کرد.(۶)

 سفیر آلمان در کجور

به گزارش رسـیده از کجور سـفیر آلمـان، یک دکتر انگلیسـی با همراهی ۱۴ تن برای شـکار به نـاحیه کجور آمـده و در آنجا چادر زدهاند. «از قرار معلوم منتظر ورود یک نفر انگلیسـی از طرف مشهدسـر هسـتند.» محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ شـمال، امروز این خبر را به وزارت جنگ فرستاد و افزود که دستور داده محرمانه آنها را زیرنظر بگیرند.(۷)

 گزارش صدی پنج لشکر شمال غرب

در پی بخشنامه وزیر جنگ بر کسر صدی پنج بودجه لشکرها برای بازنشستگی، امیرلشکر شمال غرب امروز پاسخ داد که فردا صورت عایـدات صـدی پنـج را تهیه و ارسال خواهـد کرد. وی افزود که این درصد به واسـطه کسـر بودجه صـرف شده است. فرمانـده قشون آذربایجان گفت که از ماهیانه ۸۵ هزار تومان بودجه لشـکر شمال غرب، ۸۰ هزار تومان صـرف حقوق، چره و علیق میشود و ۵ هزار تومان برای لباس و تجهیزات و سایر مخارج میماند. وی یادآور شد که ن هایت کوشش را

۱- لورین، شیخ خزعل و پادشاهی...، ص ۷۵.
۲- سیفپور فاطمی، آئینه عبرت خاطرات و...، ص ۴۱۴.
۳- ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴ FO E.
۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۴۰۸.
۵- همان، پ ۱۹، صص ۴۴۲ و ۴۵۱.
۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۱۶۹۸۲، ص ۶.
۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۳۱.

برای افزایش عایدات لشکر خواهد کرد، «اما مخارج حتمی این لشکر با وجود ن هایت صرفهجویی که میشود به مراتب زیادتر از بودجه ارسالی است.»(۱)

 درخواست برکناری رئیس تلگراف خانه میامی

نایب یک حسن آقا خان مهاجر، فرمانـده نیرو های اعزامی به شاهرود، امشب به وزارت جنگ خبر داد که رئیس تلگراف خانه میامی اخبار حوادث منطقه را توسط برادرزاده منصورالممالك نردینی به منصورالممالك میرسانـد، اما اطلاعی به لشـکر شـرق نمیدهـد. از آنجـا کـه خـدمت منصورالممالـك به دولت چنـدان روشن نیست، بهـتر است رئیس تلگراف خـانه میـامی عـوض شود.(۲)

 ورود ۱۳۰۰ صندوق مهمات به بوشهر

ارفعالملـك، نماینـده وزارت جنـگ در بوشـهر امروز اطلاـع داد که ۱۳۰۰ صـندوق اشـیاء قور خـانه تیپ عراق توسـط کمپانی ونگهاس وارد شده است. وی افزود به زودی کشتی پهلوی هم وارد میشود که آن هم حامل مهمات است. وی افزود هواپیمای اسـپاد [خراب شـده را] که از شـیراز آورده بودنـد، تعمیر شده، آماده پرواز است. «اینجانب برای کار های هواپیمایی و غیره [= شناسـایی نیرو هـای شـیخ خزعـل] بایـد به دیلم و اطراف آن بروم.» ارفعالملـک تقاضـا کرد صـاحب منصب نـایب یـک عبـاد اللهمیرزا برای کمک به او به بوشهر بیاید. وی در پایان نوشت که وسایل «تلفون آلات» را به مرکز منتقل خواهد کرد.(۳)

 سران نظمیه خوزستان در بصره

محمـدحسن بـدیع، کنسول بصـره، خبر داد که اعضـاء نظمیه خوزسـتان که توسـط عوامـل شـیخ خزعل دسـتگیر و از شوشتر به ناصری منتقل شده بودند، امروز پس از رانده شدن از خوزستان وارد بصره شدند و فعلاً در این کنسولگری هستند.(۴)

 جایگزینی نیرو های بنادر توسط قوای کرمان

بنابر اطلاع امیرلشـکر جنوب، ۸۸ نفر از نظامیـان قشون کرمـان بـا چهار رأس اسب تحت فرمانـدهی دو صاحب منصب، در دو مرحله، ۲۶ مهر و امروز برای تکمیل قوای بنادر جنوبی اعزام شدند.(۵)

 شنبه

۲ آبان ۱۳۰۳

۲۵ اکتبر ۱۹۲۴

۲۶ ربیعالاول ۱۳۴۳

□ حضور وزرای داخله و پست و تلگراف در اصفهان

وزارت جنگ امروز به اطلاع امیرلشکر جنوب رساند که بنا بر دستور رئیسالوزراء، خوانین بختیاری به همراه امیرلشکر امیراقتدار، وزیر داخله، و سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری، وزیر پست و تلگراف، راهی اصفهان شدهاند «که به توافق نظر کلیه خوانین، ایل خانی و ایلبیگی [جدید] معین گردیده، اشکالات حاصله مرتفع گردد.»(۶) افراد یادشده امروز به اصفهان رسیدند.(۷) امیرلشکر محمود آیرم که در شیراز مستقر شده بود، مایل بود در نشست سران بختیاری برای تعیین ایلبیگی و ایل خانی جدید حضور داشته باشد.(۸)

□ رساندن پول به اردوی شوشتر

پس از اخباری که از مضیقه شدید نظامیان مستقر در قلعه سلاسل شوشتر به وزارت جنگ رسید، خزانهداری کل قشون امروز به لشکر جنوب خبر داد که «چهار هزار تومان در ناصری نزد ناظم، نماینده حاجمعینالتجار [بوشهری] موجود [است.] با وسایل ممکنه فوری به سلطان سیدحسین خان عظیمی [فرمانده قوای خوزستان] اطلاع دهید، دریافت دارد.»(۹)

□ توزیع دستگاه های بیسیم میان قشون

وزارت جنگ به امیرلشکر جنوب خبر داد که «یک دستگاه تلگراف بیسیم اختصاصی آن لشکر مستقیماً از طرف شرکت الکتروترست به عنوان حضرتعالی ارسال خواهد شد. مقتضی است تعلیمات لازمه را در تحویل گرفتن صندوق های وارده به فرمانده قوای بنادر صادر و قدغن فرمایید اشیاء مزبوره را در محل محفوظی انبار نماید تا مهندسین تلگراف بیسیم ورود نمایند.»(۱۰)

□ نشست علمای کرمانشاه با رئیس اداره معارف

امروز علمای کرمانشاهان با دعوت از رئیس اداره معارف این شهر در نشستی به اطلاع او رساندند که ششمین شماره مجله رستاخیز چاپ مصر و شماره های دوم و سوم مجله فرنگستان چاپ برلن مطالبی در تضاد با اساس اسلام دارد. علماء تقاضا کردند این شماره ها جمعآوری و توقیف شود. رئیس اداره معارف میگوید آنچه از این مجلات در کرمانشاه وجود داشت جمعآوری شد. «مستدعی است مقرر فرمایید نظریات ناظر محترم شرعیات را اطلاع و تکلیف این مجلات را معین فرمایید.»(۱۱)

□ تنگدستی نظامیان کرمان

رئیس نظامیان کرمان به مقامات بالاتر خود خبر داد که بودجه این قسمت کفاف مخارج را نمیدهد. تاکنون حقوق سه ماه نظامیان پرداخت نشده و به صندوقها و افراد نیز بدهکاریم.

۱– همان، پ ۲۳، صص ۷۱ و ۷۲. رضا خان در جواب این تلگرام گفت که با فقدان وجه چار های جز صرفهجویی نیست.

(همان، پ ۲۳، ص ۷۰).

۲- همان، پ ۲۲، ص ۳۷۶. موضوع به امیرلشکر شرق منعکس گردید. حسین خزاعی گفت که اطلاع منصورالممالک نردینی از حمله ترکمنها پیش از این بوده و نیازی به کسب اطلاع از تلگراف خانه میامی نداشته و اصل موضوع تکذیب میشود. (همان، پ ۲۲، ص ۳۷۴).

۳- همان، پ ۲۵، صص ۱۸۵ و ۱۸۶. با درخواست ارفعالملک برای مأموریت نایب یک عباد اللهمیرزا موافقت شد و از او پرسیده شد که چرا خلبان «برو» تاکنون برای شناسایی مواضع شیخ خزعل اقدام نکرده است؟ (همان، پ ۲۵، ص ۱۸۴).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳۶-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۶۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۴۳.

۷- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۲۶.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۴۲، رضا خان با این درخواست محمود آیرم به شرط مراجعت فوری به شیراز موافقت نمود.

۹- همان، پ ۱۹، ص ۱۲.

۱۰- همان، پ ۱۹، ص ۹۲.

۱۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۱۶۹۸۲، ص ۴. ناظر شرعیات قبلاً در جمعآوری مجله رستاخیز اظهارنظر کرده و دستور آن داده شده بود.

وی حداقل مخارج ماهیانه بخش کرمان را ۱۹۴ هزار و ۷۴۹ قران یاد کرد.(۱)

 تأکید مجللالدوله به حضور امیرلشکر غرب در منطقه

مجللالـدوله، حاکم کرمانشاهان، با ارسال تلگرامی به رضا خان، خبر داد که تعویق حرکت امیرلشـکر غرب از تهران به منطقه، موجب بروز شایعاتی شده است. [این شایعات بیشتر در مورد قضایای خوزسـتان بود.] وی خواسـتار حضور هر چه زودتر احمد خان امیراحمدی در منطقه شد.(۲)

 شکایت باششهبندری ارومیه به توقیف عبدالرزاق افندی

سامیبیک، باششـهبندر ترکیه در ارومیه، با ارسال نام های به کارگزاری ارومیه نسبت به توقیف عبدالرزاق افندی، تبعه ترکیه، و گرفتن نامه هایی که برای باششـهبندری میآورد، اعتراض کرد و خواسـتار مجازات نظامی عامل شـد. عبـدالرزاق افنـدی تذکره ورود به ایران نـداشت، مضاف بر این که کنسولگریها حق داشـتن چاپار سیاسـی ندارنـد. با این حال کارگزاری ارومیه میگوید مراسلات عبدالرزاق افندی باز نشده و با او مهربان بود هایم.(۳)

 گزارش امیرلشکر جنوب از توزیع نیرو های نظامی

محمـود آیرم، امیرلشـکر جنوب، به وزارت جنـگ اطلاع داد که ۱۶ صـاحب منصب و ۱۳۹ نظـامی که ۷۰ نفر آنهـا از اردوی کرمـان بودنـد؛ یـک عراده توپ، علاـوه بر نیرو های پیشـین با سـرتیپ فضل الله زاهـدی عازم بهبهان شدنـد. از یکصـد نیروی قشقایی [که صولتالدوله سردارعشایر در اختیار گذاشته] ۸۰ نفر در باشت به اردوی نظامی ملحق شدهاند و ۲۰ نفرشان هم وارد شهر شدهانـد. از یکصـد نیروی قوامالملـک نیز برای اسـتقرار در پست هـای میان راه شـیراز به بهبهان اسـتفاده شـد و نیرو های نظامی این پستها به بهبهان عزیمت کردند.(۴)

 تلگرام های آیت الله خالصی به شیخ خزعل و علمای بینالنهرین

بنابر آنچه که امیرلشـکر شـرق امروز به رضا خان گفت: «[آیت الله خالصـی] دو تلگراف به شـیخ خزعل مخابره کرده و حاضر است تلگرافاتی هم به علمای بینالنهرین و مشایـخ خوزسـتان بنمایـد. فعلاً منتظر صـدور اجازه بندگان حضـرت اشـرف میباشد. «چنـانچه مقتضـی بداننـد تلگرافی توسط فـدوی به معزیـالیه مخابره و اجازه فرماینـد که مشـغول اقـدامات بشود.»(۵)رضا خان موافقت کرد. (ر.ک: ۷ آبان)

 آمادگی تعدادی از رؤسای عشایر خوزستان برای دوری از شیخ خزعل

سرکنسـولگری ایران در بغـداد، امشب بـا ارسـال تلگرامی به وزارت امور خـارجه نوشت که خبر موثقی رسـیده که ۲۴ تن از رؤسای مشایخ خوزسـتان مصـمم هسـتند همین که دولت اقدامی جدی علیه شیخ خزعل نشان دهد از اطراف او پراکنده شوند.

«تا اندازه‌ای هم حالا کناره کرده‌اند.»(۶)

 حرکت کشتی حامل خاویار بدون اجازه گمرک

امروز، کشتی مارتین متعلق به اداره ماهیگری [شوروی] حامل مقداری خاویار، بدون اجازه گمرک با تمرد نسبت به تفتیش مأمورین، راهی بادکوبه شد.(۷)

 درگیری میان قوای والی پشتکوه و قشون

بنابر اطلاعاتی که امروز به منابع انگلیسی رسید، نیرو های غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، به مقر قشون در جاده کرمانشاهان به کرند حمله کرده‌اند. در پی رسیدن خبر به مقر قشون، قوای کمکی به استعداد ۱۵۰ نفر از همدان به کرمانشاه اعزام شده‌اند. رفتوآمد جاده مختل نشده است. این منبع میگوید که قضیه چندان جدی نبوده است.(۸)

 جمعبندی اخبار شهری درباره قضیه خوزستان

سفارت انگلیس در خلال گزارش های هفتگی منتهی به امروز خود، اخباری را که در سطح شهر تهران درباره قضیه خوزستان مطرح است، چنین جمعبندی کرد:

«(الف) حلوفصل شدن همه دعاوی انگلیسیها از سوی دولت ایران.

(ب) تمدید امتیاز شرکت نفت انگلیس و ایران به مدت پنجاه سال و بانک شاهنشاهی ایران برای بیستوپنج سال بعد انقضای تاریخ امتیازات فعلی.

(ج) اعطای امتیاز نفت شمال به کمپانی استاندارد.»(۹)

این موارد به عنوان ب های میانجیگری انگلیس در قضیه شیخ خزعل مطرح بود.

 کامیون های آلمانی در تهران

در پی ورود کامیون های آلمانی خریداری شده توسط قشون به تهران، این هفته نیز ۳۶ کامیون ۵/۱ و ۲ تنی هانزالوید به تهران رسیدند. منابع انگلیسی میگویند این کامیونها از مسیر شوروی به تهران آمده‌اند.(۱۰)

 کامسکی در اصفهان

لئونید کامسکی، مأمور مشهور روسی که اسلام آورده، وارد اصفهان شد. سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود مینویسد که کامسکی در نظمیه ایران به کار گرفته شده است.(۱۱)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۸ و ۹.

۲- همان، پ ۱۳، ص ۳۲۸.

۳- همان، پ ۱۰، صص ۳۵۷، ۳۶۰ و ۳۶۱.

۴- همان، پ ۱۹، ص ۴۱.

۵- همان، پ ۹، ص ۲۵۹.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۰-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۱۶. موضوع وقتی به اطلاع رضا خان رسید دستور داد متعرض کشتی خاویار نشوند. (همان، پ ۲۲، ص ۱۱۵).

۸- FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴

۹- FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴.

۱۰- FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴.

۱۱- FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴.

 یکشنبه

۳ آبان ۱۳۰۳

۲۶ اکتبر ۱۹۲۴

۲۷ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست نایبرئیس دوم، سهامالسلطان ، تشکیل شد. پس از تذکرات تعدادی از نمایندگان، یحیی دولتآبادی پیشنهاد تشکیل کمیسیون اقتصادیات را مرکب از شش نماینده از شعب مختلف ارائه داد و در توضیح ضرورت آن وضعیت وخیم اقتصادی مملکت را بازگو کرد. نمایندگان به تشکیل این کمیسیون رأی مثبت دادند.(۱)

 تشکیل کمیسیون بودجه با حضور دولت

عصر امروز کمیسیون بودجه با حضور رضا خان و اعضای هیأت دولت و میلسپو در مجلس شورای ملی تشکیل شد و درباره موازنه جمع و خرج، مذاکراتی انجام گردید.(۲)

 امحاء اسناد انتخابات مجلس پنجم و جمهوریخواهی

شعبه استخبارات وزارت جنگ با تهیه گزارشی محرمانه نوشت که «مقداری نوشتجات و تلگرافات محرمانه که مربوط به انتخابات دوره پنجم و نهضت عمومی جمهوریت است در ضبط شعبه استخبارات موجود میباشد که هیچ یک از آنها در کتاب ثبت نشده و به عنوان محرمانه نمره شده است... مستدعی است ... اجازه فرمایید کلیه آنها را آتش زده و نوشتجات ولایات را هم آنچه مربوط به قضایای فوق است به مرکز ارسال و یا در همانجا آتش بزنند.»(۳) با این پیشنهاد موافقت شد.

 بخشنامه دیرهنگام پیروزی قشون در کیکاوس

وزارت جنگ امروز با ارسال بخشنام های به لشکر شمال غرب، شرق و تیپ مستقل شمال خبر درگیری یگان هایی از لشکر جنوب را با طرفداران شیخ خزعل در روستای کیکاوس بهبهان. اعلام کرد. این خبر پیش از این در جراید چاپ شده بود. «اخیراً در نتیجه زدوخوردی بین اشرار و پست کوچکی که در کیکاوس بوده سیویک نفر از قوای متمردین مقتول و ۲۱ نفر اسیر شدهاند. شهباز خان رئیس تفنگچیان آنها هم دستگیر، امر شده است آنها [را] در شیراز توقیف نمایند. به قوای دولت غیر از سه نفر مجروح تلفاتی وارد نیامده است. طوایف مختلفه و متنفذین جنوب نیز کلیتاً حاضر خدمت و منتظر اشاره دولت میباشند.»(۴) در این بخشنامه تعداد کشتهشدگان و مجروحان نیرو های محلی (چریک) که برای دولت میجنگیدند نیامده

است.

 تقاضای بخشش برای رشیدالممالک خلخالی

امیرلشکر شرق امروز به اطلاع رضا خان رساند که جمعی از علماء مشهد و میرزامحمد آیت اللهزاده خراسانی خواستار عفو رشیدالممالک خلخالی هستند. «هر نوع امر فرمایند اطاعت شود.»(۵)رشیدالممالک که به خاک شوروی فرار کرده بود، چندی قبل پنهانی وارد ایران شد و در صحن امام رضا(ع) به عنوان پناه به آستان رضوی، بست نشست.

 پیگیری کارگزاری اصفهان از مطلب اخترمسعود

کارگزاری اصفهان امروز با ارسال نام های به وزارت امورخارجه یادآور شد که جریده اخترمسعود، چاپ اصفهان در شماره هفتم خود مطلبی راجع به اقدامات مدرسه اسقف و این که یکی از شاگردان مسلمان از دعوت دین مسیحیت امتناع کرده، چاپ نمود و آن را به تمام علما و ادارات دولتی اصفهان و بعضاً مرکز ارسال کرد. کارگزار اصفهان در این نامه متذکر شد که هنوز از اداره معارف در این باره جوابی نرسیده که مطابق آن اقدام گردد.(۶)

 تسطیح گردنه های شبلی

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان امروز اطلاع داد که تمام گدوک [= گردنه] های منطقه شبلی واقع در راه تهران – سراب و اردبیل، تسطیح شده است.(۷)

 کشف منابع جدید در لنکران

کنسول ایران در شهر راستوف امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که اخبار رسیده از بادکوبه نشان میدهد که در حوالی لنکران منابع جدید نفت، مس و طلا کشف شده است. «به واسطه نزدیک بودن کشفیات جدیده نفت و معادن مس و طلا به خاک ایران و احتمال این که رشته آن در خاک ایران ممتد است مراتب را لازم دیده، به عرض رسانید.»(۸)

 اقدام روسها به تصرف ساختمان قفقاز مرکوری

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، در نام های محرمانه به وزارت جنگ نوشت که ساخت سرباز خانه جدید تیپ شمال در رشت، روسها را به اقدامات جدید واداشته و کنسولگری شوروی میخواهد زمین و ساختمان متعلق به شرکت قفقاز مرکوری را بخرد. این جا قبلاً انبار تجهیزات روسها بود که با گلوله توپ منفجر شده بود. این عمارت فعلاً در اختیار نماینده سابق قفقاز مرکوری است و روسها به او فشار میآورند که آن را تحویل کنسولگری شوروی بدهد.

وی افزود که ساختمان های متعلق به قفقاز مرکوری در رشت و انزلی یا متعلق به دولت روسیه تزاری بود که طبق معاهده باید تحویل دولت ایران شود و یا این که متعلق به تجارت خانه قفقاز مرکوری یا اهالی است که در هر دو صورت به دولت شوروی تعلق نمیگیرد. محمدحسین آیرم خواستار پیگیری این قضیه شد(۹)

□ کشف جنازه در دره قرهخاچ

فرمانده قوای آذربایجان امروز اطلاع داد که چندی پیش یک جنازه در دره قرهخاچ [ماکو] پیدا شد که پس از تفتیش روشن شد یک کرد تبعه ترکیه است. تحقیقات بعدی نشان داد که وی یکی از هشت نفری بود که برای سرقت از روستا های قراعینی به داخل خاک ایران آمده بودند. آنان در مصادفه با چهار زارع ایرانی در حال لخت کردن زارعین بودند که یکی از سارقین با شلیک تیر به سمت یکی از رعایای ایرانی، پای او را زخمی کرده اما به کرد مقتول هم میخورد و او را از پا درمیآورد. دزدها اموال سرقتی را برده و جنازه رفیق خود را در محل میگذارند.(۱۰)

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۹۷، ص ۲.

۲- همانجا.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۲۹۳. این سند نشان میدهد که غالب مدارک مربوط به این دو حادثه مهم از بین رفته است و آن چه باقیمانده و در کتاب روزشمار سال ۱۳۰۲ و این مجلد استفاده شده بخش ناچیزی از مدارک است که شامل «مخابرات کشفی که ... از ولایات به مرکز و بالعکس از مرکز به ولایات مبادله شده است در ضبط باقی» مانده، میباشد.

۴- همان، پ ۲۳، ص ۱۳۸.

۵- همان، پ ۲۴، ص ۱۰۷. از آنجا که رشیدالممالک از دست لشکر شمال غرب گریخته بود، طبق دستور رضا خان از آن لشکر استعلام شد تا نظر دهد عبد الله طهماسبی هم پاسخ داد «این شخص قابل ترحم نیست و خیلی خائن، باید معدوم شود. وجودش مضر است.» (همان، پ ۲۴، صص ۱۰۵ و ۱۰۶).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸-۶۳-۳۳-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۶۵.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۴۰-۳۶-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۹۵. این نامه به وزارت امور خارجه داده شد تا اگر اقدامی دارد انجام دهد. (همان، پ ۲۲، ص ۹۴).

۱۰- همان، پ ۱۲، صص ۲۹۱ و ۲۹۲.

 کشته شدن پسر شاهجلال خان

وقارالملک، حاکم بوشهر، امروز اطلاع داد که میربرکت در انتقام از همشیرهزاده خود، پسر شاهجلال خان را در جاسک کهنه به قتل رسانده است.(۱)

 نتیجه مسابقات امروز در میدان مشق

امروز مسابقات دو، دوچرخهسواری و کشتی در میدان مشق برگزار شد. در مسابقه دو که در مسافت ۸۰۰ متر بود، مسیو فربس اول و موسی خان دوم شدند. در دوچرخهسواری ۲ هزار متر ناصر خان اول و صادق خان عظیمی دوم شدند. در کشتی که بین عده های از پهلوانان برگزار گردید «بنا به تصدیق هیأت قضات که از متخصصین این فن بودند، و همه پهلوانان، آقای مشهدیحاجی خردهفروش اول و اسماعیلآقا وکیلباشی دوم و مشهدیاسماعیل دستفروش سوم شدند.»(۲)

 گفتوگوی شومیاتسکی با جراید شوروی

شومیاتسکی، وزیرمختار دولت شوروی در ایران، که این روزها در مسکو به سر میبرد در گفتوگو با مطبوعات مسکو گفت: «با وجود مبارزه شدید فئودال های دوردست که به توسط عمال اجانب بر علیه مرکز حکومت ملی برانگیخته شدهاند، ظاهراً سردارسپه و کابینهاش با مدافعه از استقلال مملکت محکم بر سر کار مستقر میباشند.» شومیاتسکی درباره تحرکات ترکمنها در مناطق مرزی ایران و شوروی گفت که این تحرکات در ابتدای خود مرتفع شد و اینک مخاطر های در این منطقه وجود ندارد.وی غائله ترکمنها را به دشمن مشترک ایران و شوروی منتسب نمود. بیسیم مسکو که امروز این خبر را مخابره کرد، در پایان افزود که شومیاتسکی اهمیت نزدیکیِ اقتصادی ایران و شوروی را گوشزد کرد و تأسیس شرکت های مختلط تجاری را یکی از نمود های آن دانست.(۳)

 نماینده یونکرس در تهران

یارولیمیک، نماینده کمپانی یونکرس، امروز وارد تهران شد.

منابع انگلیسی ضمن اعلام این خبر به وزارت امور خارجه خود نوشتند که وی در انتظار ورود ۴ فروند هواپیمای دیگر برای دولت ایران است که در اوایل نوامبر وارد انزلی خواهند شد.(۴)

 گزارشی تأیید نشده از اعدام چهار صاحب منصب

سفارت انگلیس بنابر گزارش تأیید نشد های خبر داد که امروز چهار صاحب منصب که در پی توطئه علیه رضا خان بودند، اعدام شدند. اعدام این افراد کاملاً سری بوده است. «یک روز بعد با صدور فرمانی به همه افسران هشدار داده شد از مشارکت در هر نوع حرکت سیاسی خودداری ورزند.»(۵)

□ خروج بونزوم و محییالدین پاشا از تهران

بونزوم، وزیرمختار فرانسه در تهران، و محییالـدین پاشا، سـفیرکبیر ترکیه در تهران، امروز از پایتخت خارج شدند. بونزوم راهی بغداد شد تا همسرش را ببیند؛ و محییالدین برای سرکشی به شهبندری همدان و کرمانشاه راهی آن حدود شد.(۶)

□ درگیری میان طوایف چهارلنگ و هفتلنگ

به گزارش کنسـول انگلیس در اهواز که امروز به سـفارت انگلیس رسـید، طوایف چهارلنـگ بـا هفتلنـگ در ۳۰ مایلی شمال شرق رامهرمز درگیر شـده و چهارلنگهـا شـکست خوردهانـد. این گزارش میگویـد که طایفه چهارلنگ در وقایع شـیخ خزعل طرف دولت را گرفته است.(۷)

(تصویر) شومیاتسکی

۱- همان، پ ۱۰، ص ۱۱۷. موضوع از طریق وزارت جنگ به امیرلشکر جنوب اطلاع داده شد تا گزارش تفصیلی آن را بدهد. (همان، پ ۱۰، ص ۱۱۵).

۲- روزنامه ایران، شم ۱۶۹۹، ص ۲.

۳- همان، شم ۱۷۰۰، ص ۱.

۴- ۱۰۴۰۵/۲۵۵/۳۴ FO E.

۵- ۱۰۴۰۵/۲۵۵/۳۴ FO E.

۶- ۱۰۴۰۵/۲۵۵/۳۴ FO E.

۷- ۱۰۴۰۵/۲۵۵/۳۴ FO E.

ص: ۳۸۰

 دوشنبه

۴ آبان ۱۳۰۳

۲۷ نوامبر ۱۹۲۴

۲۸ ربیع‌الاول ۱۳۴۳

 سرگردانی نجدالدوله در شیراز

نجدالـدوله، حاکم بهبهان، که با وقوع قضایای خوزستان مجبور شـد جای خود را به حاکم نظامی بدهد (ر.ک: ۱۶ مرداد) در شیراز بلاتکلیف است. محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز این خبر را به وزارت جنگ فرستاد و درخواست کرد اداره مالیه حقوق حکومتی او را بپردازد، چرا که درآمدی ندارد.(۱)

 تقاضای مشارکت سران شاهسون در سرکوب شیخ خزعل

پس از دستوری که رضا خان به تعـدادی از امرای لشکر برای محکوم کردن اقـدامات شـیخ خزعل توسط رؤسای عشایر داد، عبـد الله خـان طهمـاسبی، فرمانـده قوای آذربایجـان امروز اطلاع داد که سـران عشـایر این منطقه فقط به مخابره تلگرام راضـی نیستند و میخواهند در عملیات قلعو قمع «اشرار خوزستان» مستقیماً شرکت کنند.(۲)

 انعکاس اطلاعیه سرکنسول ایران در بغداد

روزنامه تایمز بغـداد در شـماره امروز خود از اطلاعی های که سـرکنسول ایران در بغداد منتشـر کرد، خبر داد که در آن شـیخ خزعـل ، حاکم محمره (خرمشـهر) معرفی شـده که از طرف دولت تعیین شـده است. پیش از این جرایـد بینالنهرین از اسـتقلال شـیخ خزعـل در خوزسـتان بسـیار سـخن گفته بودنـد. «مطبوعـات محلی اشـتباه میکننـد شـیخ خزعل خان را مثل آن که حاکم مسـتقلی باشد، امیر خوانده و عنوان حضرت اشرفی به او میدهند. و باز اشتباه میکنند محمره (خرمشهر) را امارت میدانند و حال آن که تحت حکومت مستقیم ایران میباشد.»(۳)

 گزارش قتل یک اروپایی در کنار تخته

کنسول انگلیس در شیراز به دیـدار امیرلشـکر جنوب رفت و دربـاره قتلی که دیروز در کنار تخته، روسـتایی واقع در کازرون، رخ داده گزارش داد. «مسـتر کـاکس که یـک نفر اتومبیلسـاز انگلیسـی است و یـک نفر اروپـایی دیگر که از قرار اظهـار مستر کـاکس رئیس کمپـانی زیگلر بـوده... اتومبیـل آنهـا شکسـته و چـون از اهـالی تقاضـای کمـک جهت بردن اتومبیـل به چرون مینماینـد، اهالی امتناع نموده، بدین واسـطه نزاع واقع شده، شـخص اروپایی و یک نفر از اهالی مقتول میشوند.» محمود آیرم با

ارسال این خبر به وزارت جنگ نوشت که دستور تحقیق فوری به رئیس امنیه کازرون داده است.(۴)

کاکس توسط نیرو های امنیه منطقه و در پی کشته شدن یکی از همقطاران آنها در اثر مشتی که کاکس به او زده بود، به قتل میرسد.(۵)

 ورود کنسول آمریکا به ایران

حاکم نظامی قصر با ارسال تلگرامی به تهران خبر داد که امروز ساعت ۱۲، کنسول آمریکا و همسرش به همراه رئیس بانک شاهنشاهی از مرز وارد ایران شدند و بدون توقف به سمت تهران راندند.(۶)

 تذکر به کارگزاری مازندران

پس از اخباری که از ارجاع دعاوی اتباع شوروی به کارگزاری مازندران به وزارت امور خارجه رسید، این وزارت خانه امروز با تهیه یادداشتی خطاب به آن کارگزاری نوشت که «پس از الغاء کاپیتولاسیون، دخالت کارگزاری دیگر مورد نداشته و این اقدام اگر صحت داشته باشد، فوقالعاده مایه تعجب است.»(۷)

 هواپیما های دول بیگانه و موضع ایران

به دنبال گزارش امیرلشکر شمال غرب از پرواز هواپیما های دول همسایه بر آسمان ایران (ر.ک: ۱۷ شهریور) وزارت جنگ با ارسال نام های به وزارت امور خارجه پرسید: «[با] این قبیل طیارات که بدون اجازه در هوای ایران پرواز میکنند چه معامله باید بشود؟ لذا متمنی است قدغن فرمایید زودتر قرارداد اتحاد هواپیمایی را به وزارت جنگ ارسال و در مورد طیارات ترکیه و شوروی هم به وسیله مذاکرات» روشن سازند که موضع قانونی ایران چیست.(۸)

 بازگشت نظامیان ترکیه به پست های مرزی

به گزارش فرمانده نظامیان سلماس، نظامیان ترکیه که از پست های خود جمعآوری شده بودند، مجدداً به محل خود بازگشتهاند.(۹)

 تأسیس جمعیت نسوان وطنخواه در تبریز

نخستین جلسه از جمعیت نسوان وطنخواه ایران، شعبه تبریز، در محل مدرسه متوسطه دوشیزگان تشکیل شد. قرار است جلسه بعدی در خانه انتظامالملک تشکیل گردد. اسامی برخی از زنان تشکیلدهنده این جمعیت عبارت است از: «هاجر خانم عیال میرزامحمدعلی خان تربیت، عیال مدیر مدرسه رشدیه، فخیمه خانم دختر حاجیمیرزاعلینقی، زهراسلطان خانم عیال حاجیمیرزاعلینقی، عزیزه خانم دختر مرتضوی.»(۱۰)

 ورود سالارالدوله به بغداد

سالارالـدوله که عـازم خوزسـتان شـده بود، امروز به بغـداد بازگشت. این خبر را سـرکنسولگری ایران در بغـداد به رئیسالوزراء فرسـتاد و نوشت که به دیدن او رفتم و اظهار داشت: «انگلیسها قرار دارند امورات مرا با دولت ایران اصلاح نمایند. قصد من از رفتن به محمره (خرمشـهر) این بـود [که] به دولت بفهمـانم که من قـدرت دارم برای اسـترداد حقـوقم... [همه کـار] بکنم. همه دیدنـد که رؤسـای الوار و اکراد همین که شـنیدند من آمـدهام، آمـده دست و پـای مرا بوسـیدند و میگفتنـد فقـط تو بیا به آن حدود بنشین ما جواب هزاران از این سرباز و قزاق پابرهنه را میدهیم»(۱۱)

مطبوعـات ایران نوشـتند کـه پس از ورود سالارالـدوله بـه خوزسـتان بـه او اخطـار شـد از آنجـا خـارج شـود و او هم به بغـداد بازگشت.(۱۲) اما خود سالارالدوله میگوید که پیل، کنسول انگلیس در اهواز، از طرف سـفارت به او گفت که «نباید اینجا [= خوزستان] بمانی، برو به بغداد.»(۱۳)

دیدار بعدی سرکنسول ایران در بغداد با سالارالدوله چهار روز بعد رخ داد. (ر.ک: ۸ آبان)

۱– اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۵۷. موضوع به وزارت مالیه منعکس شـد و به همان ترتیب پرداخت گردید. (همان، پ ۱۰، ص ۵۳).

۲– همان، پ ۲۳، صص ۱۳۶ و ۱۳۷. رضا خان ضـمن تقدیر گفت که اگر احتیاج شد، تقاضای آنها اجابت میشود. (همان، پ ۲۳، ص ۱۳۵). احتمال این که طهماسبی در ارسال چنین گزارش هایی اغراق کرده باشد، وجود دارد، چرا که به دسـتور همو، نظامیان در شـهر های مختلف معتمدان محل را گرد آورده، از آنان میخواسـتند تلگرام هایی علیه شـیخ خزعل تنظیم و به مرکز ارسـال دارنـد. وی در جریـان جمهوریخـواهی و تغییر سـلطنت قاجـار نشـان داده بود که دست بلنـدی برای چنین کارهـا دارد. (مؤلف) اخیراً نیز از خوی خبر رسید که حاکم، روحانیان و معتمدان محلی را گرد آورده و آنها را تشویق کرده است با ارسال تلگرام هایی به رضا خان، خواسـتار تنبیه شـیخ خزعل شوند. چنین اقدامی برای سـران ایلات منطقه قطور هم اجرا شد. (FO E ۱۰۴۰۵/۲۵۵/۳۴)

۳– اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴۸–۲–۵۲–۱۳۰۳.

۴– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۴۰.

۵– مجـد، از قاجـار بـه پهلـوی...، ص ۳۳۷. روایـت سـفارت انگلیس از ایـن مـاجرا چنین است: «آقـای کـاکس (Cox)، افسر غیرمأمور سابق پیادهنظام سامرست لایت (Somerset Light) و تفنگداران جنوب ایران، که پس از ترخیص از خدمت در شیراز سـاکن شـده و صاحب یک گاراژ بود، در ۲۶ اکتبر در نزدیکی کنارتخته در جاده بوشـهر– شـیراز کشته شد. او در حال راندن خودرویی حامل یک مسافر انگلیسـی دیگر از بوشـهر به شیراز بوده است که مجبور میشود برای کمک خواستن از یک مقر نگهبان جاد های بایسـتد و با یکی از نگهبانان برخورد کرده و با او مشاجره میکند. آن مرد بعد از دقایقی میمیرد و یکی از نگهبانان جاده، کاکس را با گلوله میکشد. (FO E ۱۰۴۰۵/۲۵۵/۳۴)

۶– همـان، پ ۱۳، ص ۳۰۶. وزارت جنـگ موضوع را از وزارت امور خـارجه سـئوال کرد. وزارت امور خارجه پاسـخ داد که مستر هوناک مأمور بود به تهران بیاید اما در بین راه قزوین، به او اطلاع داده شد که وزارت امور خارجه آمریکا مأموریت او را تغییر داده و باید به ازمیر ترکیه برود. مستر هوناک هم از قزوین تغییر مسیر داد و بازگشت. (همان، پ ۱۳، ص ۳۰۴).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۷-۴۲-۳۵-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۳۳. وزارت امور خارجه در پاسخ گفت که ترجمه قرارنامه یادشده پس از ترجمه فرستاده میشود. ترکیه و شوروی قرارداد بینالمللی هواپیمایی را امضا نکردهاند، اما اقداماتی به عمل خواهد آمد. (همان، پ ۵، ص ۱۳۲).

۹- همان، پ ۱۲، ص ۲۹۳.

۱۰- همان، پ ۵، ص ۱۴۲.

۱۱- همان، پ ۳، ص ۱۶۳.

۱۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۳، ص ۱.

۱۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۱۶۶.

ص: ۳۸۱

 سه شنبه

۵ آبان ۱۳۰۳

۲۸ اکتبر ۱۹۲۴

۲۹ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

در ابتدای جلسه نمایندگان تذکراتی دادند که از آن جمله شریعتزاده درباره مجازات خائنان صحبت کرد و از رشوهگیری دو فقره ۱۲۰ هزار لیره و ۳۲۰ هزار لیره رجال مملکت هنگام عقد قرارداد ۱۹۱۹ (با اشاره غیرمستقیم به نصرتالدوله) سخن گفت. نصرتالدوله نیز در پاسخ آمادگی خود را برای توضیح اعلام کرد و خواستار ارسال پرونده این موضوع به مجلس شد.(۱)

 تکذیب یک خبر در بیروت

عینالملک، سرکنسول ایران در شامات، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که روزنامه اقبال با درج شرحی «در خصوص جزیرهالعرب و امارات واقعه در کنار خلیجفارس»، محمره (خرمشهر) را تحت استیلای دولت انگلیس خوانده است. «فوراً به مدیر روزنامه مزبور شرحی نوشته او را بر خطای خود مستحضر ساخته از او خواهش نمودم که خودش تکذیب کند» که این کار انجام شد.(۲)

 آمادگی برای شناسایی مواضع شیخ خزعل

ارفعالملک امروز در پاسخ به این که چرا شناسایی مواضع شیخ خزعل شروع نمیشود (ر.ک: ۱۴ مهر) در تلگرامی به وزارت جنگ یادآور شد که برو، خلبان، ۲۸ مهر وارد بوشهر شد. سه روز برای پیاده کردن مسلسل و بازدید موتور طیاره و امتحانات لازمه گذشت. هواپیما اینک برای پرواز و شناسایی آماده است. منتظریم که کشتی حرکت کرده از بوشهر، حامل بنزین، روغن، اسباب یدکی و ... وارد دیلم شود. [دیلم مرکز استقرار هواپیما تعیین شده بود.] ارفعالملک نوشت که برو، همان فوقالعاد های که برای پرواز های جنگی خود در خرمآباد گرفته، برای این جا هم تقاضا میکند.(۳)

 اخبار ارفعالملک از خوزستان

در پی تقاضای وزارت جنگ از ارفعالملک، نماینده این وزارت خانه در بوشهر، برای ارسال اخبار اکتسابی، وی امروز پنج خبر به وزارت جنگ فرستاد. خبر اول میگفت که شیخ خزعل روزی ۷۰ هزار روپیه خرج میکند. ۵ هزار تومان آن به دشتیها اختصاص داده شده که در زیدون هستند. وی صحت این خبر را تأیید نمود. خبر دوم از ملاقات کاپیتان پیل، کنسول انگلیس

در اهواز با شیخ خزعل میگفت که پیل گفته است دولت انگلیس با شیخ در قضیه اخیر همراهی نخواهد کرد و بهتر است پیشنهاد های دولت ایران را بپذیرد. شیخ برای جواب چند روز مهلت خواسته است. ارفعالملک صحت این خبر را با جزئی تردید تأیید کرد. خبر بعدی از سنگربندی اطراف بهمنشیر میگفت که در درستی آن تردید است. میگویند عمارت فیلیه (کاخ شیخ خزعل) را تخلیه و بیشتر

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۰، ص ۱.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸۴-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، صص ۱۹ تا ۲۱. وزارت جنگ از قول رضا خان پاسخ داد که تقاضای «برو» برای فوقالعاده پرواز، فقط برای پرواز برفراز زیدون و بهبهان، آن هم ساعتی ۵ تومان محاسبه میشود. (همان)

اسباب آن را به کویت منتقل کردهانـد. این خبر ممکن است درست نباشد. پیاده شدن قشون انگلیس در آبادان کذب محض است.(۱)

 حرکت امیرلشکر جنوب به اصفهان

محمود آیرم، امیرلشـکر جنوب، که از رضا خان اجازه گرفته بود برای نشـست فوقالعاده خوانین بختیاری، با حضور وزیر داخله و وزیر پست و تلگراف، در اصـفهان، شـرکت کند، بعد از ظهر امروز از شیراز به سوی اصفهان حرکت کرد.(۲) روزنامه ایران نیز این موضوع را مورد توجه قرار داد و نوشت که مذاکرات شروع شده، اما به موضوع آن اشاره نکرد.(۳)

 احتمال ناامنی در دشتی و دشتستان

وزارت جنگ با ارسال تلگرامی به امیرلشکر جنوب اطلاع داد که بر اساس یک گزارش خصوصی رسیده از دشتی و دشتستان خوانین آن منطقه «به وسیله پیشکار نظامالسلطنه با متمردین [= شیخ خزعل] رابطه دارند... حسبالامر قدغن فرمایید پیشکار نظامالسلطنه را خارج و دستورات لازم در حفظ امنیت و مراقبت آن حدود صادر شود.»(۴)

 اقدام علیه عدلیه استرآباد

گروهی از علماء، تجار و معتمـدان استرآبـاد در اعـتراض به عملکرد عـدلیه شـهر برای تحصن به اداره قشـونی رفتنـد و «چون تحصن آنها در سرباز خانه مناسب نبود» به اداره حکومتی رفته تحصن کردند. آنها خواستار رسیدگی به وضع عدلیه استرآباد هسـتند. محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ مسـتقل شـمال، این خبر را امروز به تهران فرسـتاد و خواسـتار ارجاع موضوع به مقامات مربوطه گردید.(۵)

 تصرف بلدیه رشت توسط نظامیان

به وزارت داخله اطلاع داده شد که بلدیه رشت توسط نظامیان تصرف شده و اثاثیه و دفتر آن را ضبط کردهاند.(۶)

 ضرورت اعمال فشار به ترکمنها

محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ شـمال، با اشاره به انشـقاقی که در اطرافیان و متحـدان عثماناَخونـد ایجاد شـده، ضـرورت دارد «فشـاری از طرف دولت نشـان داده» شود تـا جداشـدگان از عثماناَخونـد دوباره به او ملحق نشونـد. وی یکی از راه ها را اعزام هواپیما روی ترکمنصحرا دانست که موجب میشود قدرت دولت به رخ کشیده شود.(۷)

 سفارش قائممقام به پاسخگویی به مطالب روشنیبیک

فرمانـده قشون آذربایجـان امروز به رضا خان اطلاع داد که قائممقام [نماینـده تبریز] که به این شـهر آمـده از قول مقام وزارت

راجع به شروع اقداماتی علیه مواضع روشنیبیک، مثل برپایی تظاهرات، کنفرانس و چاپ مطلب در روزنامه ها اظهاراتی میکند. قائممقام این سفارش را در مجامع دیگر مطرح، به طوری که انگار وی مأمور تبلیغات از طرف آن ذات مقدس در آذربایجان علیه روشنیبیک است. عبد الله طهماسبی میافزاید به قائممقام گفتم که فعلاً شرایط اقتضای این اقدامات را ندارد. مضاف بر این که مطبوعات آذربایجان به اظهارات روشنیبیک پاسخ دادهاند.(۸) رضا خان نظر فرمانده قشون آذربایجان را نپسندید و گفت تاکنون ندیده است مطبوعات آذربایجان علیه روشنیبیک اقدام به چاپ مطلبی کنند.(۹)

 غارت هزار رأس احشام ایران

به گزارش فرمانده نظامیان سلماس، دزدان تبعه ترکیه از روستا های اطراف قطور نزدیک هزار رأس گوسفند به یغما بردهاند. دزدان هنگام بازگشت با نظامیان پست قطور روبهرو و پس از درگیری غیر از ۱۱۷ رأس از احشام بقیه پس گرفته شد.(۱۰)

 دو هزار خانواده ایرانی مقیم روس در انتظار ورود به ایران

بنابر گزارش رئیس گمرک بیلهسوار، حدود دو هزار خانواده ایرانی که در فاصله بیست تا سی سال گذشته به خاک روس مهاجرت کردهاند، مایل به بازگشت به ایران هستند. «در این اواخر دولت روس آنها را مجبور کرده که تذکره ایران را با تذکره

۱- همان، پ ۲۵، صص ۱۵۷ و ۱۵۸. از میان این خبرها آن چه برای وزارت جنگ اهمیت داشت کمک مالی شیخ خزعل به اهالی زیدون بود. از این رو در تلگرامی که به امیرلشکر جنوب فرستاده شد آمده است: «از دشتیها چه اشخاصی در زیدون هستند؟ به علاوه در موقع حمله و اشغال زیدون اگر لازم باشد از طوایف و عشایر اطراف آنجا که طرفدار دولت هستند یک عده تفنگچی بخواهید که با اردو باشند.» (همان، پ ۲۵، ص ۱۵۶).

۲- همان، پ ۱۸، ص ۴۰.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۰، ص ۱.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۶۰. امیرلشکر جنوب در پاسخ به این درخواست گفت که اتفاقاتی در آن حدود رخ داده بود. از این رو آصفالملک را که یکی از متنفذین محلی است به حکومت دشتی و دشتستان منصوب کردم و یک صاحب منصب نیز به کفالت او برگزیدم. فعلاً اتفاقات یادشده مرتفع شده است... درباره اخراج پیشکار مالیه نظامالسلطنه هم دستور لازم داده شد. (همان، پ ۱۹، ص ۲۵۹).

۵- همان، پ ۲۲، ص ۹۱. موضوع از طریق وزارت جنگ به وزارت عدلیه منعکس شد. این وزارت خانه یک ماه بعد خبر از شروع تحول در عدلیه استرآباد داد. (همان، پ ۲۲، ص ۸۷).

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۰۹۰۲، ص ۲.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۳۷۲. در حاشیه متن تلگرام نوشته شده «ممکن است فرستاده شود.»

۸- همان، پ ۴، ص ۱۱.

۹- همان، پ ۴، ص ۹.

۱۰- همان، پ ۱۲، صص ۵۲۷ تا ۵۲۹. موضوعی به وزارت امور خـارجه اطلاع داده شـد تا پیگیری کنـد. (همان، پ ۱۲، ص ۵۲۶).

روس عوض نموده، تابعیت روس را قبول نمایند... چون دولت روس به آنها فشار و ظلم های فوقالعاده میکند» میخواهند که هنگام ورود به ایران، پست های سرحدی مانع نشوند.(۱)

 مأموریت سالاراشرف در پشتکوه

بنابر تلگرامی که حاکم کرمانشاهان، مجللالدوله، امروز به رضا خان فرستاد، معلوم میشود که سالاراشرف، نماینده کرمانشاه، از ناحیه دولت عازم مأموریتی به پشتکوه، ودیدار و مذاکره با غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، است. سالاراشرف که اینک، در کرمانشاه است، از حاکم میخواهد که برای ارتباط با رضا خان رمز تلگرام حاکم در اختیارش قرار گیرد. [سالاراشرف هشتم آبان راهی پشتکوه میشود.]

(تصویر)سالارالدوله

(تصویر) کاخ شیخ خزعل

 چهارشنبه

۶ آبان ۱۳۰۳

۲۹ اکتبر ۱۹۲۴

۳۰ ربیعالاول ۱۳۴۳

 تعیین حاکمان جدید بختیاری و پیام به مرتضیقلی خان و امیرمجاهد

امروز ایلبیگی و ایل خانی جدید بختیاری در حضور وزیر داخله، وزیر پست و تلگراف و خوانین بختیاری تعیین شد. سردارظفر، ایل خانی جدید، و سردارجنگ، ایلبیگی جدید، هستند و جایگزین سردارمحتشم و امیرجنگ شدند. سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری، وزیر پست و تلگراف، پیش از سفر به اصفهان همین پیشنهاد را در یادداشت های خود داده بود. «امیدوارم سردارمحتشم و امیرجنگ فداکاری کرده این پیشنهاد را که خیر در آن است قبول فرموده، منت بر من بگذارند. هم جنگ خانوادگی نشود و هم عربستان (خوزستان) و مخصوصاً نفط به هم نخورد.»(۲) این توافق امروز به اطلاع رضا خان رسید. و نیز دو تلگرام خطاب به مرتضیقلی خان و امیرمجاهد فرستاده شد که در آنها ضمن اعلام این خبر، خواستار آرامش شده بود. «نگذارید خلاف نظمی رخ دهد و هر جا جمعیتی است متفرق نمایید.» به امیرمجاهد گفته شد که «به فوریت، شما برای اروپا حرکت نمایید. چنانچه اطاعت اوامر دولت را نمودید از هر بابت آسوده باشید و اِلّا با تمام قوا برای اضمحلال و قلعو قمع شما حرکت مینماییم.»(۳) روایت منابع انگلیسی در این باره در پاورقی آمده است.

□ بخشنام های درباره مدارک مجلس پنجم و جمهوریخواهی

وزارت جنگ با ارسال بخشنام های به امرای لشکر و رؤسای تیپ های فارس و شمال نوشت که بنا بر دستور رضا خان «کلیه دوسیه راجع به انتخابات و نهضت جمهوریت را که محتوی تلگرافات رمز و نوشتجات محرمانه میباشد به مرکز ارسال و در صورتی که تلگرافات کشفی در این خصوص باشد فقط آنها را در ضبط لشکری نگاه دارید.»(۴) (ر.ک: ۳ آبان)

□ کشتی های اسقاطی دریاچه ارومیه

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، که شنیده بود خرید مایملك دریاچه ارومیه از تصویب مجلس شورای ملی گذشته، امروز در تلگرامی خطاب به رضا خان نوشت که کشتی های این دریاچه مدت زیادی است تعمیر نشده و رو به خرابی است. اگر هم اینک تعمیرات اساسی نشود به کلی غیرقابل استفاده خواهد بود. وی خواستار تحویل این کشتیها به اداره کشتیرانی شد تا از خسارت های بیشتر جلوگیری نماید «تا موقع تشریففرمایی بندگان حضرت اشرف دامت عظمته حاضر گردد که با لباس هایی که جهت ملاحان دریاچه ارومی تعیین شده، در موقع بازدید مبارک بتوانند مقدم مبارک را استقبال نمایند.»(۵)

□ خرابی تیر های تلگراف خرمآباد به بروجرد

امیرلشکر غرب امروز از همدان به اطلاع رضا خان رساند که

۱- همان، پ ۵، صص ۹۲ و ۹۳. وقتی موضوع به وزارت امور خارجه ارجاع داده شد، این وزارت خانه پاسخ داد که تغییر تابعیت آنها موافق قانون تابعیت دولت ایران انجام نگرفته بنابراین این خانوارها همچنان تابع ایران شناخته میشوند. «در هر حال مقتضی است قدغن فرمایند مأمورین آن وزارت جلیله از ورود آنها با ایران ممانعت ننمایند، ولی باید تا مدت مدیدی اعمال آنها را در تحت نظر داشت که سوءاتفاقاتی رخ ندهد.» (همان، پ ۵، ص ۹۰). ۱۵- همان، پ ۱۳، ص ۷. رضا خان با این خواست موافقت کرد، اما تذکر داد طوری مخابره شود که مفتاح آن کشف نشود و افزود: «به مشارالیه تذکر دهید که این امر [= سفر به پشتکوه و مذاکره با والی] نباید به عهده تعویق افتد.» (همان، پ ۱۳، ص ۶). هر چند به نظر میرسد مأموریت سالاراشرف به پشتکوه درباره منصرف کردن والی از اتحاد با شیخ خزعل است، اما گویا درگیری هایی میان نیرو های والی پشتکوه و بخشی از ایل کلهر بر سر چراگاه ها رخ داده که منابع انگلیسی ضمن انعکاس آن به وزارت امور خارجه خود، علت مسافرت مأمورانی از طرف دولت را نزد والی بدین سبب عنوان کردند. (FO E ۱۰۴۰۵/۲۵۵/۳۴)

۲- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، صص ۱۳۶. این رخداد برای سفارت انگلیس اهمیت داشت و گزارش آن را بدین قرار به وزارت امور خارجه انگلیس مخابره کرد: «جلسه بختیاریها در اصفهان، همانطور که پیشبینی میشد، منجر به استعفای ایل خانی و ایلبیگی فعلی و انتصاب سردارظفر و سردارجنگ گردید. به نظر میرسد که این اتفاق برای برطرف کردن احتمال حمایت عملی سردارظفر از شیخ محمره صورت گرفته است. خانها در اصفهان در پیامی محکم به امیرمجاهد به وی هشدار دادهاند که کشور/منطقه را ترک گوید، وإلّا همه ایل علیه وی خواهند ایستاد؛ اما هنوز پیامی برای شیخ ارسال نکردهاند تا از او بخواهند نیرو های عرب خود را مرخص کند؛ نیرویی که نیاز اول وی برای هر اقدامی هستند. سردارظفر از سفارت اعلیحضرت [= انگلیس] تضمین خواسته چنانچه وی قشون خود را از حمایت شیخ بازبدارد، شیخ مورد حمله واقع

نخواهد شد. مرتضیقلی خان، پسر صمصامالسلطنه، در جلسه اصفهان شرکت نجست. او همراه شماری از خان های کوچک در ۲۷ اکتبر وارد اهواز شد. خان های اصفهان به وی تلگرام کرده و دستور دادند که تا زمان ورود ایل خانی و ایلبیگی جدید نظم را در ایل حفظ کند.» (FO E ۱۰۴۰۵/۲۵۵/۳۴)

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۳۳ و ۳۴. پس از تغییراتی که در سطح سران بختیاری انجام شد و موضوع به اطلاع امیرمجاهد و مخالفین همراه او رسید، آنان بر اتحاد خود با شیخ خزعل تأکید کردند. سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری در این باره مینویسد: «در این موقع لاینقطع تلگرافات پیدرپی از امیرمجاهد، مرتضیقلی خان، شهابالسلطنه به خوانین میرسید که ما قبول نداریم، صلح نمیکنیم. با شیخ اتحاد داریم و اتحاد ما با شیخ محمره لایتغیر است. چنین و چنان میکنیم. این تلگرافات اسباب حیرت من میشد. چون هم آقایان بختیاری را میشناختم و هم کاملاً شیخ را. در هر حال سردارظفر را از همراهی شیخ برگردانیدیم و حالی کردیم که این کار برای بختیاری مضر است. بالاخره شیخ تسلیم خواهد شد [و] سر بختیاری بیکلاه میماند. قبول فرمودند.» (امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۳۷).

۴- همان، پ ۲۴، ص ۲۹۴.

۵- همان، پ ۵، ص ۵۵. موضوع به وزارت مالیه منعکس شد: «کشتی های مزبور را به اداره کشتیرانی دریاچه ارومیه تحویل نمایند که در مرمت آنها اقدام و از انهدام آنها جلوگیری شود.» (همان، پ ۵، ص ۵۴). وزارت مالیه هم پاسخ داد که هنوز معامله بین دولت و شرکت بوداغیانس و استیونس عملی نشده و اموالدریاچه به تصرف وزارت مالیه درنیامده است تا آن را تحویل اداره کشتیرانی بدهد. (همان، پ ۵، ص ۵۳).

تیر های تلگراف میان خرمآباد و بروجرد به کلی خراب و غیرقابل استفاده است و چنانچه تغییرات آب و هوایی و بارندگی شروع شود، ارتباط قطع خواهد شد. وی خواستار توجه به موضوع شد.(۱)

 اثاثیه خانم گنیشتا

وزارت جنگ امروز از ارفعالملک، نماینده خود در بوشهر، خواست مادام گنیشتا (Genichta) مختصر اشیایی نزد آفیس کِنو (office konof) در بوشهر دارد که میشود توسط وسایل نقلیه قشونی به تهران حمل شوند. «در صورتی که اتومبیلها یا گاری های عازم مرکز گنجایش داشته و اشیاء دولتی زمین نماند» اثاثیه را به تهران بفرستید.(۲)

 کمپانی یونکرس و پست هوایی

بر اساس تلگرامی که امروز از مسکو به رئیس کل پست تهران ارسال شد، کمپانی یونکرس از ۳۱ اکتبر سرویس هواپیمایی میان بادکوبه و انزلی و تهران دایر میکند. «چون تصور میرفت که اداره پست ایران راجع به این مسئله رضایت خواهد داشت، لذا احکامات لازمه جهت مبادله پست هوایی به مقصد مملکت ایران به دفاتر پست روسیه داده شده است و به تصور این که قراردادی مابین اداره شما و کمپانی یونکرس موجود است، تصمیمات لازمه گرفته شده است که در آتیه مراسلات مملکت ایران نیز در بادکوبه از همین طریق توسط کمپانی یونکرس ارسال گردد.»(۳)

 بازدید رضا خان از چند بیمارستان

امروز صبح رضا خان همراه دکتر امیراعلم به بازدید دو بیمارستان رفتند: مریض خانه وزیری(۴)، مریض خانه دولتی(۵). رضا خان در بیمارستان دولتی با خرابی ابنیه و عمارات روبهرو شد که دستور هایی برای تعمیر داد. انستیتو پاستور محل بعدی بازدید بود.(۶)

۱- همان، پ ۱۳، ص ۳۱۰. موضوع به اطلاع وزارت پست و تلگراف رسید و خواسته شد پیش از شروع زمستان تعمیرات آن شروع و پایان یابد. (همان، پ ۱۳، ص ۳۰۹).

۲- همان، پ ۲۵، ص ۲۳.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰-۲۳-۳۴-۱۳۰۳

۴- مریض خانه وزیری: در جریان وبای ۱۳۱۰ق میرزاعیسی خان وزیر، به بستر بیماری افتاد. او فرزند میرزاموسی و شوهرخواهر میرزایوسف مستوفیالممالک بود که سالها وزارت و پیشکاری کامرانمیرزا (حاکم تهران) را بر عهده داشته، به همین سبب به وزیر دارالخلافه مشهور شده بود. وقتی که به حال احتضار افتاد از شیخ هادی نجمآبادی (از علمای معروف تهران) خواست که به آرزوی قلبیاش جامه عمل بپوشاند و از پول و میراث به جا مانده وی مریض خان های در تهران بنا کند. بر پایه همین وصیت، شیخ هادی پس از مرگ او دست به کار شد و با جمعآوری کمک های دیگر در خیابان پهلوی (ولیعصر

کنونی)، پـائینتر از چهارراه شـاه (جمهوری فعلی) بیمارسـتانی را در کـوچه وزیر سـاخت. این مریض خـانه که به نـام وزیری معروف شـد در ۱۳۱۸ق بـا چنـد اتاق و ۱۰ تختخواب افتتـاح شـده، دارای دو قسـمت طـبی و جراحی بود که قسـمت طبی آن زیرنظر دکتر سیدابوتراب و قسـمت جراحی بـا مـدیریت دکتر ولف آلمـانی اداره میشـد. در سال های نخست، ریاست مریض خانه با شیخ هادی بود تا اینکه پس از مرگ او شیخ محمدتقی مجتهد نجمآبادی اداره آن را برعهده گرفت. از دیگر پزشکانی که به ریـاست آنجـا منصوب شدنـد میتوان به نـام دکتر یوسف بزرگمهر (علیمالسلطنه)، عطاء الله خـان سـمیعی، دکتر مهـدی ملکزاده (ریـاست افتخاری)، دکتر موسـی قدسـی، دکتر محمـد حسابی، دکتر جهانشاه صالـح و دکتر رضا صحت اشاره نمود. شایان ذکر است که این مریض خانه مـدتی وابسـته به مـدرسه عالی طب تهران شـده، پزشـکان فرانسوی اداره آن را در دست گرفتنـد؛ مـدتی هم به سـبب کمبود بودجه تعطیـل گردیـد؛ تا اینکه دوباره گشایش یافت. این بیمارسـتان در ۱۳۱۹ش ضمیمه دانشــکده پزشــکی تهران گردیــد. (روســتایی، تاریــخ طــب و طبـابت در ایران...، ج ۱، مقـدمه، صــص دویسـتوهجده-دویستوبیستویک).

۵- مریض خـانه دولتی در ۱۲۸۴ق در محدوده شـهر تهران، در حد شـمال غرب ساخته شد. دستور ساختن آن را ناصرالدینشاه داده بود که به عنوان ابوابجمعی وزارت علوم شـاگردان رشـته طب دارالفنون، پزشـکی عملی و جراحی را در آن فرامیگرفتنـد. در ۱۲۹۰ق ریـاست مریض خـانه را اعتضادالسلطنه (وزیر معـارف) بر عهـده گرفـت که پس از وی در ۱۲۹۸ق، این سـمت به علیقلی خان مخبرالـدوله (هدایت) واگذار شد. از این زمان به بعد عملاً اداره مریض خانه از اختیار وزارت معارف خارج شده، به صورت مستقل تحت مـدیریت مخبرالـدوله (در گذشـته در ۱۳۱۵ق) قرار گرفت. از دیگر رؤسـای بیمارسـتان میتوان دکـتر سلیمر هلندی و میرزاعلیاکبر خان نفیسـی (ناظمالاطبا) را نام برد. از ۱۲۹۹ تا ۱۳۰۴ق هم دکتر محمد کرمانشاهی ریاست آنجا را برعهـده داشت که پس از او میرزاابـوالحسن سـرتیپ به این سـمت منصـوب گردیـد. از ۱۳۰۸ق چند سالی اداره بیمارسـتان دولتی بر عهـده پزشـکان خارجی (آلمانی) گـذارده شـد. مدتی هم دکتر ابوالحسن بهرامی، دکتر لوف، دکتر کولینک و دکتر ایلبرگ ریاست آن را به عهده داشـتند. همچنین در ۱۳۱۲ق، مخبرالـدوله، چشم پزشک معروف فرانسوی به نام دکتر راتولد را به مـدت دو سال به خدمت گرفت که در این بیمارسـتان چشم پزشـکی را تدریس کند. از دیگر پزشـکانی که هر کدام مدتی ریـاست مریض خـانه دولـتی را بر عهـده گرفتنـد نـام افراد زیر درخـور ذکر است: میرزازینالعابـدین لقمانالملـک (حکیمباشـی مخصوص مظفرالدینشاه)، دکتر محمدحسن خان حکیمالدوله، دکتر عباس ادهم (اعلمالملک) و سیفالاطبا. گفتنی است که در ۱۳۰۰ش/۱۳۴۱ق در دوران وزارت معـارف حکیمالـدوله، ریـاست مریض خـانه و ریـاست بخش داخلی که پیشتر بـا پزشـکان انگلیسی بود، به دکتر اعلمالملک محول و به خدمت پزشکان خارجی در آن بخش پایان داده شد. دو سال بعد هم دکتر سعید مالک (لقمانالملک) به ریاست قسـمت جراحی آن منصوب گردیـد. در ۱۳۱۳ش دکتر علی پرتواعظم ریاست آنجا را برعهـده گرفت تـا اینکه درگـذشت و بـار دیگر دکتر مالـک به جـای او نشست. در ۱۳۱۹ش پس از الحـاق بیمارسـتان هـای تهران به دانشـکده پزشـکی، مریض خـانه دولتی به بیمارسـتان ابنسینا تغییر نـام داد. (روسـتایی، تاریـخ طب و طبـابت در ایران...، ج ۱، مقدمه، صص دویستوشش، دویستوده؛ معتمدی، جغرافیای تاریخی تهران، ص ۶۳۰).

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۲، ص ۲.

(تصویر) بیمارستان دولتی (سینا)

 پنجشنبه

۷ آبان ۱۳۰۳

۳۰اکتبر ۱۹۲۴

۱ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز، مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدا نصرتالدوله در پاسخ به اظهارات جلسه گذشته شریعتزاده درباره اخذ رشوه مقامات وزارت امور خارجه از انگلیس در قرارداد ۱۹۱۹ گفت که دیوان عالی تمیز مرجع قانونی برای رسیدگی به این موضوع است. هر وقت محکمه صلاحیتداری تشکیل شد، با مدارک ثابت میکنم که پولی نگرفتهام و اگر گرفتهام مربوط به دولت ایران ودر قبال ارائه قبض و سند بوده است. در ادامه، طرح پیشنهادی علیاکبر داور درباره اوضاع اقتصادی مطرح شد. این طرح میگفت دولت باید درباره وضعیت اقتصادی کشور گزارشی به مجلس ارائه دهد تا در کمیسیون اقتصادی که به تازگی تشکیل آن به تصویب رسیده بررسی شود. این پیشنهاد تصویب شد.(۱)

 بیخبری وزارت جنگ از موقعیت زیدون و بهبهان

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشکر جنوب، نوشت که نه از سرتیپ فضل الله زاهدی خبری میرسد و نه از اوضاع زیدون و بهبهان.(۲)

 ضرورت شناسایی، پیش از حمله به زیدون

وزارت جنگ به نایب ارفعالملک، نماینده وزارت جنگ در بوشهر، تذکر داد که برای اشغال زیدون دستور های محرمان های صادر شده که پس از ورود سرتیپ زاهدی به بهبهان آغاز خواهد شد. اما پیش از اقدام لازم است توسط هواپیما شناسایی مواضع نیرو های شیخ خزعل انجام گردد. «برای انجام این مقصود مرکز پرش طیاره ها را در دیلم قرار داده و هر چه زودتر به وسیله «برو» و ژرار با دو طیاره اسپاد یا اقلاًـ «برو» به تن هایی اکتشافاتی از حدود زیدون به عمل آورده، به وسیله طیاره تیراندازی» و نتیجه را اطلاع دهید. در ضمن «در ارسال تانکها تسریع نمایید که زودتر به مرکز برسد.»(۳)

 سرداررشید کردستانی در اهواز

کارگزار محمره (خرمشهر) امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که سردাররشید کردستانی به اهواز آمده است. در ضمن

حرکت مسافرین همه جا با تفتیش همراه است.(۴)

 امیرلشکر جنوب در اصفهان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب که با موافقت رضا خان برای شرکت در نشست انتخاب حاکمان بختیاری از شیراز به اصفهان حرکت کرده بود، امروز صبح به اصفهان رسید، اما نشست یاد شده، پایان یافته و ایلبیگی و ایل خانی جدید بختیاری انتخاب شده بودند. محمود آیرم از این انتخاب خشنود نبود، از این رو به

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۲، ص ۱.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۷۲.

۳- همان، پ ۲۵، ص ۲۲.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۵۵۸.

رضـا خـان نوشت که امیرجنگ [برکنار شـده] صـمیمیت حقیقی با قشون داشت و بر سـر این مسـئله با خانواده خود هم، طرف شد. حال که نیرو های بختیاری همراه اردوی نظامی باید به مالامیر حرکت کنند «نمیتوان به ثبات قول و صـمیمیت ایل خانی و ایلبیگی جدیـد یقین حاصـل و کاملاًـ اطمینان نمود که در حـدود گرمسـیر به واسـطه پاره[ای] پیشآمـدها تغییر روش و تصـمیم نخواهند داد.» محمود آیرم در ادامه با اشاره به این که امیرجنگ راهی تهران خواهد شد، درخواست کرد اول این که با ارسال دستخطی او را دلگرم کرده، و دوم این که وی را به سمت رابط میان قشون و ایل بختیاری منصوب کنید.(۱)

 تلگرام رضا خان به آیت الله خالصی

پس از اطلاعی که امیرلشـکر شـرق از آمادگی ارسال پیام توسط آیت الله خالصی به شیخ خزعل و علمای بینالنهرین داد، رضا خان امروز در تلگرامی خطاب به ایشان گفت: «با اظهار امتنان از اقـدامات حضـرتعالی به طوری که با امیرلشـکر شـرق مذاکره فرمود هاید، موافقت خود را در مخابره تلگرافاتی که صـلاح و مقتضـی دانند اظهار و از حسن نیت حضـرتعالی صمیمانه تشکر میکنم.»(۲)(رک: ۲ آبان)

 تذکر شدیداللحن به والی کرمان

بنـابر اخبـاری که از والی کرمـان به رضـا خـان رسـیده بـود، وی امروز خطـاب به نظامالـدوله، والی کرمـان، گفت: «پـاره[ای] اقـدامات از جنابعـالی ناشـی میشود که برخلاـف انتظـار و وظیفه والی محترمی است که از طرف دولت به ایـالت مهمی مـأمور گردیده؛ از جمله انتشار مرامنامه جامعه دیانت و بعضی مذاکرات زنانهگی که از اندرونها بروز میکند. لازم است مقام و وظیفه خودتان را مراعات نمایید.»(۳)

 درخواست های امیرلشکر غرب

امیرلشـکر غرب امروز بـا ارسـال سه تلگرام به رضا خان تقاضا های خود را مطرح کرد. اول این که دبیر همایون، معاون حاکم همدان، که امتحان خود را به قشون پس داده، با احضار حاکم، بلاتکلیف است. مقرر شود بر سمت خود باقی بماند. امیرلشکر غرب معتقـد بود دبیر همایون میتوانـد از فشاری که علماء و روحانیان همـدان به قشون تحمیل میکننـد، بکاهد.(۴) دوم این که اجازه داده شود ۴۴ تن از نظامیـان افواج مختلف که با خوردن گلوله و یا ابتلاء به بیماری از کار افتاده شدهانـد به مرکز منتقل شوند.(۵) سوم این که حقوق معوقه سردارعظیم، حاکم سابق کرمانشاه، پرداخت شود.(۶)

 یادداشت وزارت امور خارجه به سفارت شوروی

وزارت امور خـارجه امروز در یـادداشتی خطاب به سـفارت شوروی در تهران، با اشاره به یادداشت های گذشـته، از فشار های مالیاتی روزافزون بر گرده تجار ایرانی در خاک شوروی یاد کرد و نوشت که این وضعیت آنان را در آستانه ورشکستگی قرار داده است. این مالیات های جدیـد یکی «قرضه اجباری» است که هر سه ماه یک بار به بازرگانان تحمیل میشود و اگر از خرید

آن امتناع کنند اموال و داراییشان توقیف و حراج میگردد. دیگری مطالبه آبونمان تلفن است. کسبه مجبور هستند در اماکن کسب خود تلفن نصب کنند و از این بابت مبلغ گزافی از آنان اخذ میشود. وزارت امور خارجه خواستار تصحیح رفتار مأموران دولتی شوروی نسبت به تجار ایرانی مقیم آن مملکت شد.(۷)

 رقابت زبان های فارسی و ترکی در مدرسه اتحاد

به گزارش یدالله مایل تویسرکانی، عضو اعزامی وزارت معارف به بادکوبه، ترکفیل هایی که مدرسه اتحاد را در دست گرفتهاند اجازه نمیدهند زبان فارسی در این مدرسه نفوذ یابد. «بنده نیز با مقامات مربوطه چه مستقیماً و چه به توسط ژنرال قونسولگری داخل مذاکره شده و امید است که عنقریب موفقیت کامل حاصل شود.» مایل تویسرکانی با ارسال بریده جریده کمونیست چاپ باکو، افزود که مخالفان گسترش زبان فارسی با درج این مطلب نشان میدهند که تا چه حد به غلبه زبان ترکی بر فارسی اهمیت میدهند.(۸)

 نامه محمود خان دزلی به حاکم کردستان

وزیر داخله، امروز متن نامه محمود خان دزلی به حاکم کردستان را برای وزارت امور خارجه فرستاد. محمود خان دزلی در این نامه با اشاره به درگیری چهارساله خود با انگلیس و مقاومت خود در برابر این دولت، نوشت که در جنگ های گذشته هر آن چه داشته علیه انگلیس به کار برده است. «چاکر، پادشاه نیستم [که] هر روز... با دول اجنبی پنجه بزنم. و اللهالعظیم جمیع دایره، به یک دانه فشنگ برای محافظه حدود معطل است.» وی با تأکید بر این که من از حدود ایران دفاع میکنم، خواستار تجهیز خود توسط دولت ایران شد.(۹)

 تخریب ساباط[= سایهبان] های خیابان های تهران

امروز صبح بنا به دستور کفیل بلدیه تهران، سرهنگ کریمآقا خان، شروع به تخریب ساباط های مغازه ها و دکاکین در خیابان های سپه، لالهزار، شاهآباد، پهلوی و چند خیابان دیگر شد. در نقاطی که تخریب ساباط به بالا خانه ها آسیب میزد، به صاحب ان مغازه ها ده روز فرصت داده شد، خود، ساباطها را برچینند.(۱۰)

 نیاز سرتیپ زاهدی به نقشه خوزستان

سرتیپ فضل الله زاهدی، امشب از دیلم تلگرامی به وزارت جنگ فرستاد و درخواست کرد در فرستادن نقشه خوزستان تعجیل شود.(۱۱)

 تمایل بازگشت احمدشاه به ایران

مشاورالممالک، سفیرکبیر ایران در مسکو، که در فرانسه بسر میبرد، امروز برای بار دوم با ارسال تلگرامی به رضا خان نوشت که احمدشاه تمایل دارد به ایران بازگردد، اما میخواهد دغدغه های گذشته را نداشته باشد. «اعلیحضرت کمال میل را دارند به ایران مراجعت فرمایند و صلاح مملکت را در این میدانند که با موافقت کامل با حضرت اشرف امور مملکت اداره و توافق

حاصل شود ولی میفرمایند آن مرتبه که به ایران مراجعت کردم فقط با همین قصد و نیت بود و با وجود کمال اهتمام که از طرف من به عمل میآمد متأسفانه همه روزه اسباب اختلال و اختلاف پیش میآمد. این مرتبه میخواهم یقین داشته باشم که پس از مراجعت بدون دغدغه خاطر بتوانم با موافقت شما مشغول خدمت به مملکت عزیزم بشوم.» مشاورالممالک

۱- همان، پ ۱۸، صص ۳۱ و ۳۲. رضا خان در پاسخ به محمود آیرم گفت که من این تغییرات را از نقطهنظر امور سیاسی پذیرفتهام و گرنه با عقیده شما موافقم و پیشنهادتان را میپسندم. «هر طور صلاح میدانید امیرجنگ را به سمت رابط معین کنید تا با اردو حرکت کند.» (همان، پ ۱۸، ص ۳۰).

۲- همان، پ ۹، ص ۲۵۸.

۳- همان، پ ۱۸، ص ۱۰۷.

۴- همان، پ ۱۳، صص ۴۲۹ و ۴۳۰.

۵- همان، پ ۱۳، ص ۳۱۲. با این درخواست موافقت شد.

۶- همان، پ ۱۳، ص ۲۸۲. بنابر گزارش وزارت مالیه حقوق سردارعظیم طبق حواله های صادره از طرف دولت پرداخت شده بود و اگر معوق های داشت، به علت عدم صدور حواله از طرف دولت بود. (همان، پ ۱۳، ص ۲۷۹).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۶ و ۷۵-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۸- همان، ۶۱-۵۷-۳۳-۱۳۰۳.

۹- همان، ۹ و ۸، ۶-۱۵-۴۰-۱۳۰۳.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۲، ص ۲. از آنجا که این اقدام بر مبنای فشار استوار بود، اعتراض اقلیت مجلس را برانگیخت، اما راه به جایی نبرد. تخریب ساباطها مقدمه آن چیزی بود که به اسم نوسازی شهر معروف شد اما در عمل به تخریب آثار قدیمی که جزئی از میراث فرهنگی بود انجامید. برای آگاهی بیشتر، ر.ک: رضاشاه و بریتانیا، صص ۹۳ تا ۹۸. این قضیه که به یکی از موضوعات روز ایران تبدیل شده بود، در گفتوگو بین احمدشاه و رحیمزاده صفوی هم مطرح گردید. علت این دیدار در ماه های آتی خبر داده میشود، اما اظهارنظر احمدشاه و رحیمزاده صفوی در این باره خواندنی است: «راستی بعضی چیز های عجیب تازگی در روزنامه های تهران میبینم از آن جمله یکی مخالفت سختی است که با بازارها میشود. من خودم از دانشمندان فرنگ شنیدهام که بازار سرپوشیده یکی از اختراعات بسیار خوب ایرانیان میباشد، زیرا در آب و هوای ایران چه چیزی بهتر از بازار است که در زمستان از باد های کشنده مخصوص آنجا و از گل و بارش و کثافت محفوظ است و سلامت کسبه و متاع آنها صیانت میشود و در تابستان از گرمای سوزان ایران، اهالی بازار آسودهاند و گرد و خاک بیحسابی که نتیجه اقلیم و هوای خشک ایران است در بازارها سرایت نمیکند و به تازگی در ممالک اروپا بازار های سرپوشیده را تقلید کردهاند و در چندین شهر مهم، بازار های زیبا از طرف بلدیه ها یا سرمایهداران بنا شده است. عجبتر آن که در جراید تهران مینویسند بازارها آفتابگیر نیست و جای سل و دق است و حال آن که بلای ایران و مصیبت ملت ایران از همان آفتاب است که با تولید گرمای فوق طاقت، مردم را از کار و فعالیت بازمیدارد و اصولاً بیچارگی ملل شرق از تابش آفتاب بیش از لزوم میباشد. آن ممالکی باید برای روشنایی آفتاب تلاش بنمایند که مانند سرزمین های شمالی اروپا روی هم رفته سالی بیست روز آفتاب روشن ندارند. نمیدانم چرا نویسندگان ما هر چه را از ملل اروپا میشنوند، بدون ملاحظه هوا و مقتضیات اقلیم بیپروا تقلید مینمایند!» من [رحیمزاده صفوی] عرض کردم: «قربان، مخالفت روزنامه های طرفدار سردارسپه با بازار های سرپوشیده، از آن

لحاظ نیست که دلشان به حال مردم بازار سوخته باشد، بلکه به هیچوجه فکر صلاح و رفاه اهالی در میان نیست وگرنه خودشان هم میدانند که نیم ساعت نور آفتاب سوزان تهران بیش از حد لزوم انسان است. این مخالفتی که با بازارها میشود برای سرکوبی بازاریان میباشد. زیرا سردارسپه، اهالی بازار را مردمی با ایمان تشخیص داده و میداند که مشروطیت ایران و بسیاری از امور مهم دیگر را مقاومت بازاریان درست کرده است و چون اهل بازار نسبت به رژیم آینده و انقلابات ساختگی با دیده بدگمانی نگریسته و احیاناً بازاری های هوشیار ضدیت هم نمودهاند. آقای سردارسپه و عمال ایشان روزنامه های مزدور خود را وادار کردهاند اصلاً و اساساً با نوع بازار سرپوشیده مخالفت نمایند!» (رحیمزاده صفوی، اسرار سقوط احمدشاه، صص ۸۶ و ۸۷).

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۶۰۲.

می افزاید: «یقین تصدیق میفرمایند صلاح وقت و مملکت این است که حضرت اشرف اعظم به وسایل لازمه ترتیب اطمینان خاطر اعلیحضرت را فراهم فرمایید. از کسر حقوق اعلیحضرت محمدعلیشاه خاطر اعلیحضرت خیلی متأثر. جلوگیری به موقع است.» مشاورالممالک در پایان گفت که پیش از حرکت از پاریس منتظر پاسخ هستم.(۱) (ر.ک: ۱۳ آبان).

 جمعه

۸ آبان ۱۳۰۳

۳۱اکتبر ۱۹۲۴

۲ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 تعداد نیرو های مستقر در بهبهان و زیدون

در پی درخواست رضا خان از امیرلشکر جنوب برای ذکر تعداد نیرو های نظامی در بهبهان و زیدون، محمود آیرم امروز اطلاع داد که تعداد این قوا فعلاً بالغ بر ۱۸۰۰ نفر است.(۲)

 آگاهی شیخ خزعل از پرواز هواپیمای شناسایی

بنابر اطلاعی که سرتیپ فضل الله زاهدی امروز به وزارت جنگ داد شیخ خزعل از پرواز هواپیمای شناسایی قشون بر فراز بهبهان و زیدون آگاه شده است. شیخ به نیرو های خود گفته است که نیرو های نظامی در بهبهان حداکثر سه هزار نفر خواهند بود و آنها هم جنگ نخواهند کرد. «مشغول اصلاح هستم. واهمه نکنید. در عبور طیاره مال های خودتان را جزء نفرات نمایید که نمایش داشته باشد.»(۳)

 مشارکت دادن غضنفرالسلطنه و ضرغامالسلطنه علیه شیخ خزعل

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در تلگرامی که امروز به وزارت جنگ فرستاد در پاسخ به حضور نیرو هایی از دشتی در زیدون (ر.ک: ۵ آبان)، گفت که دستور داده است تحقیقاتی انجام شود. همچنین به رئیس گردان بنادر دستور دادهام غضنفرالسلطنه و ضرغامالسلطنه را

۱- همان، پ ۲۰، صص ۱۳ و ۱۴. منابع انگلیسی گزارش دادند که کمیسیون بودجه مجلس، حقوق محمدعلیشاه را از ۷۵ هزار تومان به ۵۰ هزار تومان در سال کاهش داده است. (FO E ۱۰۳۹۷/۲۵۵/۳۴)

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۶.

۳- همان، پ ۱۹، ص ۴۱۱.

برای در اختیار گذاردن تفنگچی ترغیب کند تا همراه خود به دیلم ببرد. وی خواست که جیره این تفنگچیان پرداخت شود.(۱)

 صرف پول زلزله تربت حیدریه برای سیلزدگان تبریز

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، با فرستادن تلگرامی به وزارت جنگ با اشاره به درخواست دو ماه پیش خود برای مصرف پول اعان های که برای زلزلهزدگان تربت حیدریه در تبریز باقی است، نوشت که «فعلاً محل مصرف آن گذشته است... اجازه مرحمت شود بین سیلزدگان تبریز قسمت شود... غالب از سیلزدگان مزبور فوقالعاده پریشان و...در این موقع که زمستان سهمگین تبریز در شرف [رسیدن]... است بیشتر اسباب سختی آنها فراهم شده است.» با این تقاضا موافقت شد.(۲)

مبلغ باقی مانده از اعانه تربت حیدریه ۱۵۵۷ تومان بود و عبد الله طهماسبی از علت نرساندن آن به زلزلهزدگان در یک سال گذشته مطلبی عنوان نکرد.

 کشته شدن یک صاحب منصب

معین نایب یکم محمود خان، منشی بهادران فوج سوم لایموت از لشکر شمال غرب، که برای پرداخت حقوق نظامیان خوی مأموریت داشت، هنگام بازگشت، توسط نظامی همراه خود کشته میشود. در ادامه این خبر که امروز به وزارت جنگ ارسال شد، آمده است که فرمانده نظامیان خوی در تفتیش از موضوع، از طریق زن نظامی قاتل متوجه ماجرا میشود. علت قتل دزدی پول های همراه محمود خان بوده است. نظامی قاتل دستگیر و تحت محاکمه قرار دارد.(۳)

 گمرک بندر چاهبهار و تقسیم عایدات آن

کارگزار بندرلنگه امروز در گزارشی درباره گمرک چاهبهار، درباره چگونگی تقسیم ۲۵ درصد از عایدات این گمرک میان سردار های آن محل، اختلافات پیش آمده، دخالت انگلیس، و در ن هایت ظلم به مردم منطقه خبر داد. نظر به اهمیت گزارش، متن کامل آن در پاورقی آمده است.(۴)

 دیدار دوم سرکنسولگری ایران با سالارالدوله در بغداد

سرکنسول ایران در بغداد، امروز به درخواست محمدحسین خان نواب، شاغل در اداره کمیساریای عالی بغداد، به دیدن شاهزاده سالارالدوله رفت. محمدحسین خان نواب حامل پیام نماینده عالی انگلیس به سالارالدوله بود و به خواست آن مقام میخواست که این پیام در حضور نماینده سیاسی ایران به سالارالدوله ابلاغ شود. در این دیدار، نواب نظر نماینده عالی انگلیس را چنین بیان کرد: «شما ایرانی هستید و طرف شما هم دولت ایران است. من مأمور عراق هستم و ابداً صلاحیت ندارم دخالت... بنمایم. وزیرمختار انگلیس اگر به شما وعده دادهاند که راجع به شما با دولت ایران مذاکره بکنند ایشان مأمور ایران و در طهران هستند [البته سر پرسی لورن هنوز به تهران نرسیده بود.]... شما بهتر این است ... به او [سرکنسول ایران] مراجعه نمایید... و اگر از من میشنوید الآن اتومبیل گرفته، بروید به طهران.» در ادامه این دیدار سالارالدوله تقاضای کاغذ و قلم میکند

تا حرف هایش ثبت شود. سرکنسول ایران از قول سالارالدوله مینویسد: «میگویید به طهران بروم. امروز بروم در کدام سوراخ طهران زندگانی کنم. عشرتآباد را که از ارث پدرم به من رسیده بود و خانه مسکونیام بود ضبط کردند. مردآباد را که به من بخشیده بود از دستم گرفتند. املاکم را در کرمانشاهان، لرستان و زنجان داشتم همه را بردند. امروز... سیصدوهفتاد هزار فرانک در فرنگستان مقروض هستم... ماهی هزار تومان حقوق داشتم، بریدند، پانصد تومان کردند. آن را هم نه ماه است ندادهاند.» سرکنسول میافزاید که قرار است به زودی سالارالدوله عازم سوئیس شود.(۵)وی در نامه دیگری محرمانه به رئیسالوزراء مینویسد که تحلیل من بر ساختگی بودن این جلسه بود. همه این حرفها قبلاً هماهنگ شده بود. «بنده استنباط کردم مراجعت ایشان از محمره و مسافرت به سوئیس به این سادگی نیست. اولاً شاهزاده کسی نبوده دست خالی به سوئیس برگردد... بدیهی است در سفر محمره (خرمشهر) پولی تهیه کرده و با کمال بشاشت این سفر موقتی را میکند که قروض خود را بدهد.»(۶)

 اعتراض سفارت شوروی به دستگیری یک تبعه روس

سفارت شوروی، امروز با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه، از دستگیری «پاول تبعه شوروی، مباشر سفره خانه پراخود اسپارتاک» نوشت و درخواست کرد هر چه زودتر در آزادی او اقدام شود.(۷)

 ورود کنسول آمریکا به قزوین

کنسول آمریکا که به تازگی وارد ایران شده، بر سر راه خود به تهران امروز وارد قزوین شد، اما موری، شارژدافر سفارت آمریکا، او را از همان شهر وادار به بازگشت کرد. این اقدام احتمالاً برای حفظ روابط نه چندان گرم با دولت ایران، در پی قتل ایمبری بوده است.(۸)

(تصویر) غضنفرالسلطنه

۱- همان، پ ۲۵، ص ۱۵۵. وزارت جنگ از قول رضا خان گفت که جیره تفنگچیان محلی را نمیتوان از بودجه پرداخت. (همان، پ ۲۵، ص ۱۵۴).

۲- همان، پ ۶، صص ۳۵۵ و ۳۵۶.

۳- همان، پ ۵، صص ۱۵۳ و ۱۵۴.

۴- همان، پ ۱۱، ص ۳۸۷. «اوقاتی که اداره گمرک در بندر چاهبهار تشکیل شده، صدی بیستوپنج عایدات به اسم حفاظت گمرک درباره سردارسعید خان پسر سردارحسین خان از سردار هایی است که در جنگ چاهبهار خدمت کرده و بندر مزبور را در تصرف حکام مسقط بیرون آوردند [مقرر گردید.] چون سردارسعید خان بر سایرین حکومت [= افراد حاکم] برتری داشت بیشتر از نصف برای او مقرر بود و بقیه بین سرداران تقسیم میشد. چند سال قبل سردارسعید خان فوت شده پسرش حسین خان به جای او نشست. در ماه رمضان ۱۳۴۰ که آقای عینالممالک کارگزار بنادر با کشتی پرسپلیس وارد چاهبهار شدند؛ مستر سیمو که از نصرانی های اتباع دولت ترک و در موقع جنگ در بینالنهرین بوده مدیر گمرک آنجا بود از دینمحمد خان حمایت میکرد. خود دینمحمد خان هم متعهد شد که [به عنوان حاکم چاهبهار] از روی صداقت خدمت به

دولت علّیه بنماید و اگر دولت امر فرماید گوارد [=گوادر] را که آخر خاک بلوچستان ایران و در تصرف مسقط است تصرف نماید. به این وسیله سهمیه سردارسعید خان را به حکومت چاهبهار واگذاردند و سهم دینمحمد خان در حق حسین خان پسر سعید خان برقرار نمودند که حسین خان هم حاضر نشد قبول نماید. بنده نیز در این موقع حضور داشت. آن تعهدات [؟ دینمحمد خان] پس از مدت قلیلی دو هزار روپیه از مأمورین انگلیس به طور مساعده گرفته، شیرمحمد که نایبالحکومه خودش بود، انگلیسها از او شکایت داشتند، معزول نموده و دیگری که آنها [= انگلیسها] معرفی کردند به نایبالحکومه چاهبهار معین کرده و مالیات های زیاد به عنوان این که دو هزار روپیه را مسترد دارد و به رعایا تحمیل نمود. و امساله از قرار خبری که رسیده این تحمیلات را مضاعف نموده که تفصیل آنها در راپورت های بعدی از لحاظ مبارک خواهد گذشت.» (همان)

۵- همان، پ ۳، صص ۱۶۳ تا ۱۶۷.

۶- همان، پ ۳، ص ۱۶۸.

۷- همان، پ ۱۱، ص ۱۵۰. پاول پس از دستگیری به نظمیه رشت فرستاده شد تا تفتیش شود، اما چون سوءظنی که تیپ شمال به او داشت به جایی نرسید، تحویل کنسولگری شوروی در رشت شد. (همان، پ ۱۱، ص ۱۴۶).

۸- FO E ۱۱۰۰۹/۲۵۵/۳۴.

 شنبه

۹ آبان ۱۳۰۳

۱ نوامبر ۱۹۲۴

۳ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 قول رضا خان به انگلیس

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود نوشت که برای رضا خان مهم است که زیدون، در ۲۰ مایلی جنوب بهبهان را تصرف کند؛ او آنجا را نقطه مهمی تلقی میکند. رضا خان برای تصرف زیدون مشکل خاصی پیشبینی نمیکند [= امنیت منطقه به خطر نمیافتد.] «او قول داده است که تا معلوم شدن تحولات بعدی در مذاکرات صلح، بیش از این نقطه پیشروی نکند.»(۱)

 دستور به بازگشت سریع امیرلشکر جنوب به شیراز

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان به محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، دستور داد هر چه زودتر به شیراز برگردد.(۲)

 قطع سیم تلگراف دیلم به بوشهر

وزارت جنگ در تلگرامی خیلی فوری به نایب ارفعالملک از صحت و سقم قطع سیم تلگراف دیلم به بوشهر پرسید. «با اجرای تحقیقات لازمه معلوم دارید علت قطع سیم چه بوده است؟»(۳)

 پرسش سفارت انگلیس از چگونگی اجرای مصوبه مجلس

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس در تهران، در نام های خطاب به وزیر امور خارجه، با اشاره به این که اخیراً مجلس شورای ملی خرید اموال دریاچه ارومیه را از آقایان بوداغیانس و استیونس به مبلغ ۳۲۰ هزار تومان تصویب کرده است، نوشت که «تاکنون اطلاع رسمی از این تصویب به دوستدار نرسیده و ممنون خواهم شد که جناب مستطاب عالی محبت فرموده، هر چه زودتر به دوستدار اطلاع دهید که به چه طریق دولت ایران قصد دارند تعهد خود را نسبت به تجارت خانه مزبور [= بوداغیانس و استیونس] انجام دهند.»(۴)

 تذکر وزارت جنگ به شروع اقداماتی علیه روشنییک

وزارت جنگ با ارسال تلگرامی به فرمانده قشون آذربایجان با اشاره به این که روزنامه نیمهرسمی جمهوریت چاپ ترکیه علیه

مقالات روشنبیک مطلبی درج کرده و لزوم دوستی را با ایران متذکر شده، گفت که «مقرر فرمایید در ضمن تظاهراتی که بر ضد عقاید روشنی [بیک] میشود، برخلاف مناسبات حسن ه بین دولتین اظهاراتی نشود؛ فقط در مقابل توهینات روشنی[بیک] جوابگویی نمایید.»(۵) (ر.ک: ۵ آبان)

 دزدی دریایی و ضرورت تکمیل بارکاس تیپ شمال

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز خبر داد که یک لتکا حامل سه مسافر، جو و ۴۰ تومان پول، در بازگشت از فرحآباد، توسط ترکمنها دزدیده شده است. تعقیب این ماجرا فقط به وسیله بارکاس ممکن است. «امر فرمایید هر چه زودتر اشیاء و نواقص بارکاس را با یک عراده توپ نوردانفیلد که حضوراً امر فرموده بودند ارسال دارند.»(۶)

 توقیف خرمن روستاییان در کرمانشاه

امیرکل، امروز با ارسال تلگرامی به اجاق، نماینده کرمانشاه در مجلس شورای ملی، خبر داد که اداره مالیه کرمانشاه با گذاردن مأمور، خرمن های دهات را توقیف کرده، «محصول زیر باران از بین میرود. منتظر اقدامات فوری است.»(۷)

 نتیجه سرپرستی قشون بر آستان قدس رضوی

امروز نام های به کابینه ریاست وزراء رسید که در آن گروهی از مسئولان آستان قدس رضوی، نتایج منفی سرپرستی قشون را بر نظام اداری و مالی این آستان یادآوری کرده بودند. عبد الله رضوی، ناظر کل آستان قدس؛ اعتضادالتولیه، سرکشیک خامس؛ اسماعیل حسن ی، سرکشیک ثالث؛ حاجمیرزایحیی رضوی، ناظر آستان قدس؛ و دیگران نوشته بودند که سرپرستی ما همیشه با یک نفر از اهل علم یا سادات عظام بوده و اینک نُه ماه است که تحت نظر اداره قشونی مدیریت میشویم. در این نامه آمده است که در مدت یادشده، غیر از این که «در دفتر آستان قدس، جلو صندلی یک نفر نظامی ایستاده، توهینات فوقالعاده را تحمل نمایند آثاری مترتب نشده، سهل است، چون به رأی شخصی اداره میشود... بعضی خرابیها افزوده شده است.» نویسندگان افزودند که با حضور نظامیان، اداره آستان قدس و اصلاحات ممکن نیست، و اگر بنا است حضور نظامیان، تداوم یابد، همگی از مشهد مهاجرت میکنیم.(۸)

 ضوابط جدید تیپ شمال برای اشخاص ناشناس وارد شده به ایران

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، در نام های محرمانه به وزارت جنگ نوشت که برای مراقبت از ناشناسانی که از طریق گیلان وارد ایران میشوند قرار است همه مسافران تبعه داخل که به تهران میروند برای تعیین هویت یک ضامن معتبر معرفی کنند.

مسافران خارجی هم توسط کنسولگری دولت متبوعه یا کنسولگری حافظ منافع شناسایی میشوند. و نیز از همه اینها سه قطعه عکس گرفته میشود؛ یکی به ورقه جواز الصاق میگردد، دیگری در قلعهبیگی رشت بایگانی میشود و عکس سوم با مشخصات به تهران ارسال میشود تا دوایر مربوطه، امکان مراقبت را داشته باشند. «اینک متمنی است تعیین فرمایید که عکس مزبور به

ارکان حرب محترم کل تقدیم یا به حکومت نظامی و یا به نظمیه ارسال گردد؟»(۹)

 شکایت سفارت ترکیه از کتک خوردن یک تبعه ترک

سفارت کبرای ترکیه امروز با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه از این که سلیمان موسوی (یهودی) تبعه دولت جمهوری ترکیه در ارومیه که برای ادای شهادت به محکمه رفته و به این سبب که شهادت درست نداده کتک خورده، شکایت کرد.(۱۰)

 نظر رئیس تیپ شمال درباره تحرکات دول بیگانه در ترکمنصحرا

محمدحسین آیرم [با توجه به سیاست جدید شوروی در

۱- FO E ۱۰۴۰۵/۲۵۵/۳۴

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۶۷.

۳- همان، پ ۲۵، ص ۷. باد، سیم تلگراف یادشده را در نزدیکی برازجان قطع کرده بود که تعمیر شد. (همان، پ ۲۵، ص ۶).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۱۳-۳۹-۱۳۰۳. علت پیجویی موضوع از طرف سفارت انگلیس، گره خوردن منافع آن دولت با تجارت خانه یادشده و افراد آن بود، به طوری که توافق دولت بر سر مبلغ ۳۲۰ هزار تومان با سفارت انگلیس انجام شد نه تجارت خانه.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۴، ص ۷. عبد الله طهماسبی پس از دریافت این تلگرام، هشت شماره از روزنامه آسایش و یک شماره از روزنامه آذرآبادگان را که مقالاتی علیه مطالب روشنیبیک چاپ کرده بودند برای وزارت جنگ فرستاد و افزود روزنامه آسایش هر روز برای وزارت جنگ فرستاده میشود که معلوم میگردد از نظر نمیگذرد. (همان، پ ۴، ص ۶).

۶- همان، پ ۲۲، ص ۳۷۰.

۷- همان، پ ۱۳، ص ۴۳۳.

۸- همان، پ ۹، صص ۲۴۹ و ۲۵۰. موضوع به امیرلشکر شرق که از طرف رضا خان همه کاره آستان قدس شده بود، اطلاع داده شد، و او نیز پاسخ داد که از هفت هزار اجزای آستان قدس غیر از این چند نفر شکایتی نشده؛ احترامات آنها محفوظ و اگر خرابیها تداوم دارد، به واسطه تحریک همین آقایان بوده است. (همان، پ ۹، ص ۲۴۷).

۹- همان، پ ۲۲، ص ۹۳. عکس های ارسالی تیپ شمال به قلعهبیگی تهران فرستاده شد. (همان، پ ۲۲، ص ۹۲).

۱۰- همان، پ ۱۰، ص ۳۸۱. موضوع به وزارت جنگ و متعاقباً به لشکر شمال غرب منعکس شد تا پاسخ دهد. یکی از شاهدان (حاجحسن موصلی) شهادت داد که طرف دوم دعوا به دلیل توهین های سلیمان موسوی و ساختگی بودن حرف هایش اندکی کتکش زدند. (همان، پ ۱۰، ص ۳۷۸).

ایران] و با اشاره به حتمی بودن عملیات تبلیغاتی دولت های بیگانه در ترکمنصحرا نوشت که «واضح است که دولت ساوت [= شوروی] و مأمورینش بر له دولت مشغول پروپاگاند هستند» ولی شواهدی هست که روسها خود یک طرف این تبلیغات هستند.

رئیس تیپ شمال ضمن بیان این مسئله که شوروی عقیده دارد آن چه در ترکمنصحرا میگذرد محصول سیاست مشترک انگلیس و ترکیه است، افزود که اگر روسها چنین عقیده های دارند، منافع ایران و شوروی ایجاب میکند که از آن جلوگیری شود، اما چرا در حدود اختیارات خود قدمی برنمیدارند؟ اگر روسها ترکمن های خودشان را ساکت کنند و در سواحل ایران هم، چنین روی های اعمال شود، طوایف ترکمن مجبور به اطاعت هستند.(۱)

 شایعه فرار ۲۰۰ نفر از نیرو های شیخ خزعل

بنابر اخبار رسیده از بهبهان، شنیده شده ۲۰۰ نفر از نیرو های شیخ خزعل به دلیل نداشتن آذوقه به طرف هندیجان و خانه های خود فرار کردهاند.(۲)

 سرقت ۸۰۰ رأس گوسفند و کشتن پنج ایرانی

امروز ترکمن های شوروی با نفوذ به خاک ایران با کشتن پنج نفر، ۸۰۰ رأس گوسفند را به سرقت بردند.(۳)

 یکشنبه

۱۰ آبان ۱۳۰۳

۲ نوامبر ۱۹۲۴

۴ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس و سخنرانی مهم آیت الله مدرس

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست سهامالسلطان تشکیل شد و در ابتدا آیت الله سیدحسن مدرس سخنان مهمی درباره وضعیت مملکت، موقعیت مشروطه، قرارداد ۱۹۱۹، و فروکش کردن روح مشروطهخواهی ایراد کرد. برخی از مقاطع سخنان ایشان چنین بود: «این وضعیات حالی های که این مملکت سرتاسرش دارد از صدوپنجاه سال تا به حال همچو وضعیتی نداشته است. تقریباً از زمان دولت افشاریه تا به حال که امروز باشد، مملکت ایران چنین وضعیت ناگواری نداشته است.»۱(۴) ایشان در ادامه با تشریح ضدیت دیکتاتوری با مشروطه افزود که زمینه برای استقرار مشروطیت در ایران آماده نبود، اما به دو علت؛ یکی خصلت های شرقی و دیگری اسلامیت باعث شد که مردم ایران مشروطیت را بپذیرند. این تغییر به ضرر ما نبود، اما

قدم هایی هم برداشته نشد که به نفع مملکت باشد. «یک اصلاحات فوقالعاده نکردند، لیکن الحقوالانصاف ضرری هم در این چند سال به مملکت وارد نکردند.» آیت الله مدرس با اشاره به تحمیل قرارداد ۱۹۱۹ ادامه داد که اهل ایران با این قرارداد مخالفت کرد. مخالفت مربوط به یک فرد و دو فرد نبود. «عمده طبیعت ملت بود که مقاومت کرد. قوه ما طبیعت ملت است که میتواند مقابلی با هر چه بکند و با هر تهاجمی مقابله کند.» وی در پایان سخنان خود از افول عشق مشروطهخواهی در میان منورالفکران گفت: «آن عشق در من و شما هست؟ گمان نمیکنم... مقصود بنده این است که مقاومت کردیم و مملکت را نگاهداری کردیم، اراده اجتماعی را که حقیقت مشروطه است نگاهداری کردیم... اما میخواهم عرض کنم... امروز اثری از آن مشروطه نیست.» در این لحظه همهمه نمایندگان بلند شد و آیت الله مدرس که میدانست این همهمه به خیال مخالفت او با دولت رضا خان است افزود: «من سردارسپه را از اکثر شما بیشتر دوست میدارم... [اما] وضعیات ما که این جا نشست هایم و وکیلیم نسبت به این مملکت چه وضعیاتی است؟ اداره مشروطه ما کدام اداره است؟ این مجلس ما مشروطه است؟...»(۵)

 تهاجم قوای بهبهان به زیدون

به گزارش سرتیپ فضل الله زاهدی از ساعت ۱۱ صبح دیروز جنگ شروع شد و قوای تحت امر با قوای شیخ خزعل در زیدون رودررو شدند. «با این که اعراب از دو روز قبل از ورود بنده به عده خود افزوده [وی پنجشنبه گذشته وارد بهبهان شده بود] و مواقع مهمه محال زیدون را اشغال کرده بودند، معهذا تا ساعت پنج بعد از ظهر [دیروز] در طرف جنوبی رود خانه از شاهبهرام تا قلعه خاکستری که چندین قلعه و برج بود به تصرف قوای نظامی درآمد. عصر [دیروز] نیز به ستون سواری امر دادم به قرارگاه مرکزی اردوی دشمن حمله نموده، شب دهم نیز عده به طور شبیخون به شهر زیدون حملهور شدند. جنگ مداومت داشت تا ساعت ۱۲ روز دهم [= امروز] عقرب و در نتیجه اعراب تمام مواضع خود را از دست

۱- همان، پ ۲۲، ص ۱۱۷.

۲- همان، پ ۱۹، ص ۴۰۰.

۳- همان، پ ۸، ص ۱۷۴. موضوع از طریق وزارت جنگ به وزارت امور خارجه منعکس شد تا پیگیری کند. (همان، پ ۸، صص ۱۷۲ و ۱۷۳).

۴- این جمله در روزنامه ایران سانسور شده بود.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۴، صص ۱ و ۲؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، صص ۹۷ تا ۱۰۳. سخنان امروز آیت الله سیدحسن مدرس تأثیرات روشنی هم در مجلس و هم در جامعه داشت. درواقع سخن وی در علل انحراف و شکست مشروطه و دعوت نمایندگان و روشنفکران به بررسی این موضوع بود. روزنامه نیمه رسمی ایران و کوشش متن کامل این سخنان را با سانسور برخی جملات چاپ کردند. مهمتر از آن چاپ خانه مجلس تحت عنوان «نطق حضرت آقای مدرس در جلسه (۷۶) مجلس شورای ملی» متن کامل را چاپ کرد که در تهران و شهرستانها توزیع شد اما به زودی توسط حکومت نظامی توقیف گردید. (ر.ک: ۱۷ آبان).

داده و به طرف هندیجان و ده ملک با تلفات زیاد متواری گردیدند. برادر میرعبد الله که فرمانده اردوی دشمن بود، مقتول، مقداری اثاثیه و چادر و فشنگ و تفنگ از دشمن اغنام گردید... عصر ۱۰ عقرب. از حوالی امامزاده ابوذر زیدون.»(۱)

 تحلیل زاهدی از حرکت بعدی شیخ خزعل

بعد از ظهر امروز و در پی پیروزی قوای بهبهان بر نیرو های شیخ خزعل در زیدون، سرتیپ زاهدی تلگرامی خطاب به رضا خان فرستاد و دو اقدام محتمل برای شیخ خزعل برشمرد: «بنده تصور میکنم خزعل دو نظریه را تعقیب خواهد کرد؛ یا آن که به ذریعه [= دستآویز] وساطتکارانه خود ساعی خواهد شد به هر نوعی باشد صلح کند یا آن که با تمام قدرت خود به اردوی ما فشار خواهد آورد.» سرتیپ زاهدی پیشنهاد کرد نیرو های شیخ خزعل تعقیب شوند که در این حالت باید «یک فوج تمام با چهار توپ کوهستانی و چهار مسلسل به وسیله اتومبیل به انضمام دو دستگاه اتومبیل جنگی از راه بوشهر به دیلم سریعاً اعزام دارند.»(۲) (ر.ک: ۱۲ آبان)

 بیخبری لشکر جنوب از سرتیپ زاهدی

در حالی که سرتیپ فضل الله زاهدی فرمانده نیرو های مستقر در بهبهان امروز زیدون را تصرف کرد، امیرلشکر جنوب امروز در تلگرامی به وزارت جنگ و در پاسخ به بیخبری وزارت جنگ از موقعیت زاهدی، نوشت به واسطه نبودن سیم تلگراف اطلاعی از سرتیپ فضل الله زاهدی ندارد. «به کفیل قسمت فارس دستور داده شده است که یک نفر سوار برای کسب اطلاعات اعزام دارد. ولی به عقیده بنده بایستی تاکنون... به مقصدش [= بهبهان] رسیده باشد.»(۳)

 مرگ اقبالالسلطنه ماکویی

امشب ساعت ۸ اقبالالسلطنه ماکویی که در تبریز، زندانی لشکر شمال غرب بود، درگذشت. علت مرگ «عود و شدت مرض کلیه» عنوان شد.(۴) دکتر غلامحسین رئیس صحیه لشکری گزارش مفصلی از یک سال معالجه اقبالالسلطنه و بیماری های او تهیه کرده بود که با همین خبر به مرکز فرستاده شد.(۵)

 اعدام دو تن از شرکتکنندگان در قتل ایمبری

حاکم نظامی تهران امروز به رضا خان اطلاع داد که سیدحسین پسر سیدموسی و علی پسر ابوطالب به جرم شرکت در قتل ایمبری اعدام شدند. این دو در محکمه فوقالعاده نظامی محکوم به اعدام شده بودند. این خبر امروز به اطلاع ارباب جراید نیز رسید.(۶) سیدحسین ۱۷ ساله و علی ۱۴ ساله در حکم قشونی نمره ۲۳۶ با یک درجه تخفیف به حبس ابد محکوم شده بودند، اما اینک حکم آنها بار دیگر تغییر کرد. (ر.ک: ۹ مهر) تغییر رأی وزارت جنگ برای اعدام این دو تن را میتوان از گزارش های سفارت انگلیس استنباط کرد: «در پی اعتراض شدید شارژدافر آمریکا و تهدید وی مبنی بر تغییر روابط ایران و آمریکا، مگر در صورت اقدامات قانعکننده از سوی دولت ایران برای مجازات مهاجمین اصلی در قتل ایمبری، دو نفر دیگر در صبح

روز ۲ نوامبر در حضور شارژدافر آمریکا اعـدام شدنـد. در این ارتباط تاکنون سه نفر اعـدام شدهانـد، و معلوم است که دولت آمریکا دیگر درباره این پرونده نمیخواهد برای مجازات فرد دیگری فشار بیاورد.»(۷)

 نامه امیرلشکر جنوب در باب تقلیل بودجه

محمود آیرم از فرصت حضور در اصـفهان سود جست و امروز بـا نگـارش نـام هـای به وزارت جنـگ، ماهیانه ۸۵ هزار تومان بودجه لشکر جنوب را ناکافی دانست. وی نوشت که امسال ۴۰۰ نیروی جدید و یکصد رأس دواب به این لشکر اضافه شده و نرخ غله و ارزاق افزایش یافته است. وی با ذکر ریز مخارج این لشکر، آن هم با صرفهجویی نوشت که هزینه ماهیانه این لشکر بالغ بر ۱۱۰ هزار تومان است که تقلیلپذیر نیست.(۸)

 اقدام به توزیع عکس سیمیتقو توسط شهبندر ارومیه

عکسـی که سـیمیتقو بـا چنـد تن از صـاحب منصـبان ترکیه در باشـقلعه گرفته از طریـق باششـهبندر ترکیه در ارومیه در اختیـار میرزامحمـد عکـاس قرار گرفته، تـا تعـدادی از آن چـاپ شود. امیرلشـکر شـمال غرب بـا ارسـال این خبر افزود که سامیبـک، باششـهبندر ترکیه در ارومیه، میخواهـد این عکس را در میان عشایر توزیع کنـد و بـدین وسـیله بفهماند که دولت ترکیه با پناه دادن به افرادی چون سـیمیتقو، میتوانـد اقـدامی مشابه، نسـبت به دیگر سـران طوایف منطقه انجام دهد. «دسـتور دادم به عکاس مزبور به طور محرمانه دسـتور دهند چند روزی به طور استمهال و عذرتراشی در چاپ نمودن عکس مزبور امرار وقت نموده و شیشه [عکس] را هم از دست ندهد.» این گزارش میگوید که دولت ترکیه به سـیمیتقو رتبه میرآلا [= سرلشـکر] داده و او را به ریاست عشیره نیز منصوب کرده است.(۹)

 گزارش کارگزاری محمره از تحولات خوزستان

کارگزاری محمره (خرمشـهر) امشب اطلاع داد که مقداری اسـلحه و قور خانه با کشتی و از طریق کارون به ناصری حمل شده است. رؤسای اعراب نیز به ناصری دعوت شدهاند. شایعاتی نیز هست که میگوید جنگی بین بختیاری های چهارلنگ و

۱– اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۶۷. این تلگرام را رضـا خـان روز ۱۱ یا ۱۲ آبان دید. یعنی یک یا دو روز پیش از حرکت خود به طرف خوزسـتان. اما در سـفرنامه خوزستان که گفته میشود نگاشته رضا خان است این تلگرام در اصفهان به او میرسد که تحت عنوان «راپرت تلگراف خانه اردوی زیدون» آمده است.

۲– همان، پ ۱۹، ص ۳۶۵.

۳– همان، پ ۱۹، صص ۳۷۰ و ۳۷۱.

۴– همان، پ ۱۷، ص ۴۳۰.

۵– همان، پ ۵، صص ۹۸ تا ۱۰۲.

۶– سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۴۳۴۱، صص ۲ و ۳۴.۹.

۷– ۱۱۰۰۹/۲۵۵/۳۴ FO E.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۶ و ۷. رئیس کل مالیه قشون با استناد به دستور رضا خان پاسخ داد که مخارج لشکر باید با میزان بودجه هماهنگ شود و امکان ارسال پول بیشتر نیست. (همان، پ ۱۹، ص ۴).

۹- همان، پ ۱۲، صص ۵۱۴، ۵۱۵ و ۵۱۶. موضوع توزیع عکس از طریق وزارت جنگ به اطلاع وزارت امور خارجه رسید تا با سفارت کبرای ترکیه وارد مذاکره شود و از این نوع اقدامات سامی بیک باششهبندر خود در ارومیه جلوگیری نماید. (اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸-۲۲-۴۵-۱۳۰۳).

هفتلنگ رخ داده و مرتضیقلی خان، امیرمجاهد و شهابالسلطنه نیز به ناصری آمدهاند. رئیس کمپانی نفت جنوب که چندی بود به بغداد رفته بود، دو روز است که به ناصری بازگشته است.»(۱)

 ریاست تربیت بر اداره معارف آذربایجان

امروز میرزامحمدعلی خان تربیت ریاست اداره معارف آذربایجان را به عهده گرفت. پیش از او صفوت این سمت را به عهده داشت.(۲)

(تصویر) اقبالالسلطنه

 دوشنبه

۱۱ آبان ۱۳۰۳

۳ نوامبر ۱۹۲۴

۵ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 نیاز مالی لشکر جنوب به عزیمت فوج نادری و اردوی چهارمحال

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز به وزارت جنگ خبر داد که برای حرکت دادن فوج نادری [فوج اعزامی از تهران] و اردوی نظامی مستقر در چهارمحال، نیازمند پول است و «وجه لازم... در صندوق لشکر... موجود نیست... مبلغی حواله فرمایند که در حرکت اردو تأخیری روی ندهد.» به این درخواست پاسخی داده نشد.(۳)

 ارتباط مخابراتی میان زیدون و شیراز

به گزارش رسیده از شیراز امروز نزدیک ظهر، امکان مخابرات میان زیدون و شیراز برقرار شد. البته توان مخابراتی پایین است؛ «با ن هایت زحمت مشغول مخابره مطالب بهبهان» هستند.(۴)

 اعزام نمایندگان ایلبیگی و ایل خانی جدید بختیاری به مالامیر

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب با اشاره به این خبر که جانکیها قلعه تل را تسلیم امیرمجاهد کردهاند، و امیرمجاهد با قوای خود به همراهی شهابالسلطنه، به طرف بهبهان حرکت کرده است، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که به ایل خانی و ایلبیگی متذکر شدم که با توجه به این خبر «با تغییر ایل خانی و ایلبیگی سابق به هیچوجه محل عذری برای آنها باقی نمانده و بایستی به فوریت اقدامات مؤثر فوری در رفع غائله و تنظیم امور بختیاری به عمل آورند. مشارالیهم هم برای تصفیه امور قول قطعی

داده و در آغاز اقدامات دو نفر از پسران خودشان را برای اتمام حجت به امیرمجاهد به مالامیر اعزام میدارند.»(۵)

 شرط شیخ خزعل برای عقبنشینی

شیخ خزعل میگوید اگر سران بختیاری از او بخواهند، حاضر است، قوای خود را عقب بکشد و متفرق کند. این خبر را امیرلشکر جنوب امروز به وزارت جنگ فرستاد و افزود که سردارظفر در این خصوص تلگرامی برای شیخ خزعل فرستاده که صمصامالسلطنه آن را امضاء نکرده است.(۶)

 امکان پایان مسالمتآمیز قضیه خوزستان

روزنامه تایمز بغداد در شماره امروز خود نوشت که با وجود بحرانی بودن اوضاع خوزستان، دلیلی در دست است که پایان این قضیه، مسالمتآمیز خواهد بود. روزنامه تایمز بغداد به دلیل یادشده اشاره نکرد و درباره ریشه این حوادث نوشت: «علت عمده اشکالات مولده در محمره سوءظنی است که شیخ مستر خزعل خان حاکم آنجا نسبت به سیاست رئیسالوزرای ایران، رضا خان سردارسپه پیدا کرده. تا قریب سه ماه قبل مناسبات بین

۱- همان، پ ۱-۱۶، ص ۱. موضوع به فرمانده قوای بهبهان هم منعکس شد تا در جریان قرار گیرد.

۲- همان، پ ۶، ص ۱۸۷.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۴۱۰.

۴- همان، پ ۱۹، ص ۴۰۴.

۵- همان، پ ۱۹، ص ۳۶۸. منابع انگلیسی خبر دادند که تصمیمات جدید گرفته شده پس از تغییر ایل خانی و ایلبیگی بختیاری مورد پذیرش خوانین جوانی چون مرتضیقلی خان قرار نگرفته است. «مرتضیقلی خان و شماری از خان های جوانتر از پذیرفتن تصمیمات جلسه خانها، سر باز زدهاند و کنسول اعلیحضرت در اهواز گزارش میکند که اکنون آنها قصد دارند سرسختتر از شیخ باشند. آنها تهدید کردهاند که اگر حاکمان تازهمنصوب ایل، سردارجنگ و سردارظفر، برای کنترل ایل به جنوب حرکت کنند، با هر تلاشی که آنها به این منظور صورت دهند، با قوه قهریه مقابله خواهند نمود.» (FO E ۱۱۰۰۹/۲۵۵/۳۴)

۶- همان، پ ۱۹، ص ۲۶۹.

شیخ و دولت ایران تقریباً دوستانه بود. لکن همان وقت مدارکی به دست آورد که بالصراحه مدلل میداشت دولت قصد دارد اقتدارش را سلب و فرامینی را که در دست دارد لغو کند. فرامین مزبور راجع به اختیارات و املاکش میباشد...

دولت ایران پس از تحقیقات دقیقه به اشتباه خود پی برده و در ضمن اعتراف به این نکته به شیخ اطمینان داده که ترتیب صحیحی در آن باب خواهد داد. معذالک شیخ اغوا شد که دولت خیال دارد اقتدارات، حقوق و املاکش را از او بگیرد. لهذا علناً خویش را نسبت به تهران و خاصه سردارسپه یاغی اعلام کرده و به سفارت خانه ها و مجلس نسبت به سیاست رئیسالوزراء اعتراض کرده و معظمله را غاصب و مخرب مملکت نامیده و در خاتمه تهدید کرد که در صورت عدم تغییر این رویه شاه را دعوت به آمدن خواهد کرد.»(۱)

 جلوگیری از فعالیت جمعیت نسوان وطنخواه ایران در تبریز

در پی نشست اعضای جمعیت نسوان وطنخواه ایران در تبریز و رسمیت یافتن این تشکل در آذربایجان، (ر.ک: ۴ آبان) عبد الله طهماسبی فعالیت آن را با مقتضیات شهر تبریز مناسب ندید و دستور توقف فعالیت های آن را داد. «نظر به این که هاجر خانم دختر میرزامحمدعلی خان [تربیت] نیز جزو هیأت مزبور بوده و فعلاً هم میرزامحمدعلی خان تربیت به ریاست معارف تعیین شده است، با مشارالیه مذاکره شد که عجالتاً از تشکیل جمعیت نسوان و توسعه آن به ملاحظاتی جلوگیری نماید. چون هنوز اشخاص جاهل و فاناتیک در تبریز زیاد است و ممکن بود مذاکراتی بر علیه چنین جمعیتی در بعضی محافل و محاضر بشود که در آتیه تولید زحمت نماید.»(۲)

 سرنوشت برادر سرتیپ جانمحمد خان

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشکر غرب نوشت که شنیده شده ابراهیم خان برادر سرتیپ جانمحمد خان کشته نشده، بلکه در اسارت طوایف لُر است؛ تحقیق کرده مراتب را اطلاع دهید. امیرلشکر غرب ضمن تأیید کشته نشدن ابراهیم خان، نوشت که وی پس از ر هایی از بیماری، در خوردن غذا افراط کرده و بلافاصله به حمام رفته که حالش دگرگون میشود و در مریض خانه میمیرد.(۳)

 نامه کمپانی نفت جنوب به وزیر فواید عامه

کمپانی نفت جنوب امروز با ارسال نام های به وزیر فواید عامه ادعا کرد که هیجان پیش آمده در آبادان برای خرید دکاکین و خانه های کارگران و مقاومت آنها پایان پذیرفته است. در این نامه آمده است که اینک که مالکین متوجه شدهاند قسمت تجاری شهر به محل دیگری میرود تمایل پیدا کردهاند منازل را فروخته به محل بهتری بروند. «تا به امروز حتی یک نفر هم عدم رضایت خود را از این ترتیب اظهار نداشته است» و آن چه امروز در جریده تجدد علیه این اقدام چاپ شده، به کلی اساس است.(۴)

□ بلاتکلیفی وزارت پست و تلگراف در قبال پیشنهاد ایجاد خطوط هوایی

رئیس کل پست، امروز با ارسال یادداشتی به وزیر پست و تلگراف نوشت که هنوز تصمیمی برای پیشنهاد واصله از مسکو برای برقراری خطوط هوایی پست میان بادکوبه و تهران گرفته نشده است. «هر چه زودتر تصریح فرمایید چه جوابی میتوان به این تلگراف [= پیشنهاد] داد.»(۵)

□ پاسخ امیرلشکر شمال غرب به مدعیات سفارت ترکیه

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان با ارسال نام های به وزارت جنگ به مدعیات سفارت ترکیه درباره ممانعت ایران از بازگشت کردها به ترکیه پاسخ داد. وی نوشت که از آبان سال گذشته تا ۱۸ مهر امسال ۱۳۰ خانوار از اکراد مهاجر ترکیه به ایران از حدود ماکو به کشور خود بازگشتهاند. این در حالی است که مأموران ترکیه از معاودت اتباع مهاجر ایرانی جلوگیری میکنند. تعدادی از کرد های ترکیه هم حاضر به ترک خاک ایران نیستند؛ مگر این که به اجبار آنان را بیرون کنیم.(۶)

فرمانده قشون آذربایجان در نامه دیگری به رضا خان با ذکر فهرست تعدیات خالدآقا و اتباع او که از خاک ترکیه به ایران تجاوز کرده و اموال زیادی را به غارت بردهاند، یادآور شد که تاکنون بیش از ده بار با والی بایزید برای بازگرداندن اموال به غارت رفته مکاتبه شده که به هیچکدام پاسخ ندادهاند.(۷)

□ انتشار روزنامه فکر آزاد در تهران

دهقان، مدیر روزنامه فکر آزاد، امروز با درج اطلاعی های در جراید خبر داد که روزنامه فکر آزاد که پیش از این درمشهد منتشر میشد به زودی در تهران انتشار مییابد.

□ پورداود در تهران

روزنامه کوشش در شماره امروز خود خبر داد که پورداود، نویسنده مجلات کاوه و ایرانشهر، چندی است وارد تهران شده است. نویسنده این خبر، پورداود را شاعر متجدد، احیاگر زبان فارسی و مجهولالقدر توصیف نمود.(۸)

۱- ملکی، دولت های ایران در عصر مشروطیت، ص ۱۸۱.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۴۱.

۳- همان، پ ۱۳، صص ۲۹۸ و ۲۹۹.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۵-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۵- همان، ۹-۲۳-۳۴-۱۳۰۳. موضوع به وزارت امور خارجه ارجاع داده شد.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۲۳۱ تا ۲۳۴.

۷- همان، پ ۱۲، ص ۲۳۸.

۸- همانجا.

 معرفی مؤسسه هواپیمایی یونکرس

روزنامه ایران در شماره امروز خود با تفصیل به معرفی مؤسسه هواپیمایی یونکرس آلمان پرداخت و با این توضیح که هماینک تعدادی از این هواپیماها در ایران پرواز میکنند خبر داد که این شرکت در حال ایجاد شعب های در تهران است.(۱)

 تعلق اموال راهآهن ماکو به ایران

وزارت امور خارجه با فرستادن نام های به وزارت جنگ نوشت که همه اموال و اشیاء متروکه نظامیان تزاری از جمله راهآهن ماکو، طبق فصل (۲) عهدنامه مودت متعلق به ایران است و لشکر شمال غرب میتواند در آن دخل و تصرف نماید.(۳)

 خبر تایمز بغداد از رفتار نظامیان ایرانی با مسافران

تایمز بغداد، در شماره امروز خود از قول مسافرانی که از مرز ایران و عراق عبور میکنند نوشت که این مسافران از رفتار نظامیان ایرانی شکایت میکنند، اما وقتی این رفتارها به نزدیکترین کنسولگری اطلاع داده میشود «اقدامات مؤثره برای تقلیل این نوع مزاحمتها به عمل» میآید.(۴)

 عدم تمایل انگلیس به پیگیری قتل کاکس

در پی کشته شدن کاکس در کنارتخته کازرون (ر.ک: ۴ آبان) شارژدافر انگلیس اذعان کرد که دولتش در حال حاضر تمایلی به پیگیری این موضوع ندارد. ازموند آوی، شارژدافر انگلیس، امروز در دیدارش با شارژدافر آمریکا، موری، به او گفت که کاکس به دلیل قتلی که خود مرتکب شد به دست ایرانیها به قتل رسید؛ بنابراین شکایت از موضوع بیمورد است. موری مینویسد: «دولت بریتانیا نمیخواهد اوضاع سیاسی کنونی را که بسیار به نفع ایشان است خراب کند.»(۵)

(تصویر) امیرمجاهد

(تصویر) مجله کاوه

 سه شنبه

۱۲ آبان ۱۳۰۳

۴ نوامبر ۱۹۲۴

۶ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 پیگیری قضیه شیخ خزعل از طریق سفارت ایران در لندن

مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز با ارسال تلگرامی به وزیرمختار ایران در لندن نوشت که «راجع به اقدامات سرداراقدس (شیخ خزعل) تاکنون از وعده های انگلیسها نتیجه حاصل نشده. آیا به وزیرمختار که به طهران مراجعت میکند [سر پرسی لورن در راه تهران است] دستوری صادر شده است که در موقع عبور از بغداد اقدامی در این باب بکند یا خیر؟ اگر دستوری ندادهاند، اهتمام فرمایید دستور بدهند.»(۶)

 آخرین دستور های نظامی رضا خان در آستانه خروج از تهران

رضا خان امروز به امیرلشکر شمال غرب دستور داد یک اردوی چهارهزار نفری مرکب از دو هزار نظامی و دو هزار نفر از عشایر آذربایجان از طریق ساوجبلاغ به کرمانشاه اعزام دارد.(۷) وزیر جنگ این خبر را به اطلاع امیرلشکر غرب رساند و از او خواست خیلی زود تمام قوای آن لشکر را از شهرها جمعآوری کرده، در خرمآباد متمرکز کند.(۸) رضا خان با ارسال تلگرام دیگری به امیرلشکر غرب خبر تصرف زیدون را توسط قوای بهبهان به اطلاع رساند و گفت که قوای مستقر در چهارمحال مرکب از فوج نادری [اعزامی از تهران] و بخشی از نظامیان لشکر جنوب در اصفهان حرکت کردهاند.(۹) «لذا چون عملیات خوزستان بایستی از طرف اردو های مختلفه توأماً شروع و زودتر به وضعیات سوء آنجا خاتمه داده شود، امر میدهم تا تعیین تکلیف والی و اطلاع از اطاعت یا عدم انقیاد او، اردویی در مقابل خاک مشارالیه نگاه داشته و اردوی خرمآباد را به زودی به طرف شوشتر سوق دهید.»(۱۰) این دستور به اطلاع شریفالدوله، والی جدید «ایالت بروجرد و لرستان و خوزستان»، رسید.(۱۱)

 اهمیت حفظ زیدون

رضا خان امروز با ارسال تلگرام هایی به امیرلشکر جنوب و سرتیپ زاهدی، اهمیت حفظ زیدون را گوشزد کرد و افزود اگر برای این مقصود نیازی به جذب عشایر محلی میبینید، اقدام کنید.(۱۲) رضا خان که دیروز خبر تصرف زیدون را شنید، امروز به سرتیپ فضل الله زاهدی تأکید کرد که «تصور نفرمایید که قضیه به این سهولت باشد. بایستی با کمال متانت مواظب و مراقب اطراف کار باشید. از قرار اطلاع امیرمجاهد هم به طرف بهبهان حرکت کرده و ممکن است قوای غرب و متمردین بختیاری توجه خود را یک مرتبه به سمت بهبهان معطوف» دارند.(۱۳)

 عدم تعقیب قوای شیخ خزعل

در پی پیشنهاد سرتیپ فضل الله زاهدی برای تعقیب قوای

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۴، ص ۲.

۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۰۰، ص ۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۰۷.

۴- همان، پ ۱۳، صص ۴۳۹ و ۴۴۰. موضوع وقتی به اطلاع امیرلشکر غرب میرسد، میگوید که موضوع شکایت را [با جزئیات] گزارش دهید تا مرتکبین مؤاخذه شوند. (همان، پ ۱۳، ص ۴۳۵).

۵- مجد، از قاجار به پهلوی...، صص ۳۳۷ و ۳۳۸.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۲۹.

۷- همان، پ ۵، ص ۱۱۵.

۸- همان، پ ۱۳، ص ۳۰۱.

۹- این نیروها قرار است به فرماندهی سرتیپ محمدحسینمیرزا فرمانفرما، رئیس ارکان حرب لشکر جنوب حرکت کنند و در مالامیر مستقر شوند. روز حرکت این اردو ۱۶ آبان بود. (همان، پ ۲۵، ص ۲۶).

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۳۰۸.

۱۱- همان، پ ۱۳، ص ۲۹۲.

۱۲- همان، پ ۱۹، صص ۳۶۹ و ۴۰۶.

۱۳- همان، پ ۱۹، ص ۳۶۶.

شیخ خزعل پس از تصرف زیدون (ر.ک: ۱۰ آبان) رضا خان امروز به او گفت که یک هفته صبر کنید. «خود من هم عازم شدم. نظر به این که ما را اغفال کردهاند باید ن هایت مراقبت را به عمل آورید که مورد حمله ناگهانی نشوید. مخصوصاً باید خط رجعت و راه عقبنشینی خودتان را کاملاً حفظ نمایید... به سردارعشایر هم امر داده شد یک هزار نفر از ایل قشقایی به زیدون اعزام دارد... کوشش کنید که در صورت امکان بتوانید هندیان را به تصرف درآورید.»(۱)

 پیشروی قوای بختیاری و شیخ خزعل به طرف بهبهان

سرتیپ فضل الله زاهدی صبح امروز خبر داد که قوای بختیاری پس از مطیع کردن جانکیها از طرف شمال و شمال غرب و نیرو های شیخ خزعل از جنوب و جنوب غربی در حال پیشروی به سوی بهبهان و زیدون هستند. «به عقیده چاکر باید اردوی چهارمحال و بختیاریها حمله نماید که نتوانند به طرف بهبهان بیایند. چون که قوای بنده در مقابل دو قوا واقع است و فقط دو مسلسل قابل استفاده داشته و از دو توپی که دارم یک عراده آن اغلب خراب [است.] ... امر فرمایید ستون مزبور به وسایل مقتضیه به بنده ملحق شده، ابتدا عمل خزعل را ختم و سپس متوجه بختیاریها شویم.»(۲)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در این جلسه مشارالدوله، کفیل وزارت معارف، لایحه کنترات دکتر اشترونک، رئیس مدرسه صنعتی ایران و آلمان را به مجلس ارائه داد. در ادامه، گفتو گوها درباره لایحه علائم صنعتی پی گرفته شد.(۳)

 مجلس ختم اقبالالسلطنه

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، امروز به رضا خان اطلاع داد که چون خواهر سرهنگ کلبعلی خان، فرمانده فوج لایموت، همسر سلطان شجاعالدوله، پسر اقبالالسلطنه، است و هر دو در قشون بودهاند، «جنازه آن مرحوم با احترامات و تجلیلات نظامی برداشته شده و از طرف اداره لشکری نیز در مسجد مقبره [تبریز] از دیروز دوشنبه الی یوم سهشنبه ۱۲ برج جاری مجلس ختمی منعقد و امروز طرف ظهر مجلس مزبور برچیده شد.»(۴)

 دستور رضا خان به مدارا با اداره کشتیرانی

رضا خان امروز به محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، دستور داد «لازم است مناقشاتی که در خصوص کشتیرانی موجود است مرتفع و کوشش نمایید منجر به زدوخوردی نشود. برای تصفیه این امر در مرکز مشغول مذاکره هستیم.»(۵)

 کاهش فعالیت جمعیت خیریه شرق نزدیک

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که فعالیت جمعیت خیریه شرق نزدیک در ارومیه

محدود شده است. پیش از این، جمعیت یادشده، ماهی ۳۰ هزار تومان به مصارف فعالیت های خود میرساند اما اینک این مبلغ به ماهی ۳۰۰ تومان تقلیل یافته است. جمعیت، به اسم این که کمک های خود را صرف کمک به زلزله ژاپن کرده، فعالیت خود را در ارومیه کاهش داده است. مبینالسلطنه افزود: «ولی میسیون روحانی عجالتاً به همان حال سابق باقی است.»(۶)

 اعلان نامنویسی مدرسه سنژوزف ارومیه

مدرسه سنژوزف کاتولیکی ارومیه، امسال، و در پی تعطیلی پس از جنگ عمومی، نامنویسی خود را از محصلان داوطلب شروع کرد. این مدرسه با اعلانی که منتشر نمود به اطلاع رساند که از امروز و با کسب اجازه از اداره معارف از محصلان نامنویسی میکند. «علوم و السنه[ای] که در این مدرسه تدریس خواهد شد به قرار ذیل است: فارسی، عربی، فرانسه، جغرافیا، حساب، هندسه، جبر و مقابله، فیزیک، شیمی، میوزیک. مباحثات و مذاکرات مذهبی به طوری که سابقاً در این مدرسه قدغن بود، باز اکیداً ممنوع است.»۱۵

 پیگیری ۶۴ روپیه بدهی ولیعهد توسط سفارت انگلیس

سفارت انگلیس در تهران، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، پیگیر ۶۴ روپیه و (۷) آنه از بدهی محمدحسن میرزا، ولیعهد، به کمپانی متحده عراق و ایران از بابت مسافرت بین بصره و بمبئی در دو سال گذشته شد.(۸)

 توضیح وزارت عدلیه درباره ارجاع اتباع روس به محاضر شرع

در پی شکایت مقامات روسی از ارجاع امور قضایی اتباع روس به محاضر شرع و انعکاس موضوع به وزارت عدلیه، این وزارت خانه امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که وزارت عدلیه حتیالمقدور از ارجاع دعاوی اتباع روس به محاضر شرع خودداری میکند، اما مواردی هست که باید در این محاکم رفع و رجوع شود. «مخصوصاً در مورد اتباع مسلمان دولت روس مواردی پیش میآید که به غیر از ارجاع به شرع چاره دیگری نیست.»(۹)

 نامه وزارت امور خارجه به وزارت معارف

وزارت امور خارجه امروز با تهیه یادداشتی خطاب به وزارت معارف نوشت که نامه سفارت شوروی به آن وزارت خانه درباره افتتاح دو باب مدرسه در مشهد و بندرجز، به منظور کسب اجازه بوده، و امیدوار بودند که این دو مدرسه تا اول نوامبر گشایش یابند، ولی وزارت معارف هنوز این اجازه را صادر نکرده است.(۱۰) اینک مقامات روس «تقاضا کردهاند تلگرافاً به مقامات مربوطه دستور داده شود از افتتاح این دو باب مدرسه که مطابق پروگرام وزارت معارف اداره خواهد شد، جلوگیری ننمایند.»(۱۱)

 نامه سفارت ترکیه به وزارت امور خارجه

سفارت کبرای ترکیه در تهران امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که حاجیآقا و جهانگیر پسرش برای منصوب شدن به ریاست ایل هرکی، که از قدیم با طاهرآقا بوده، مبادرت به برخی اقدامات خلاف امنیت و آسایش کرده، به

خاک ترکیه تجاوز مینمایند. سفیرکبیر ترکیه خواستار رسیدگی به این مسئله شد.(۱۲)

 مهلت سهماهه به قهوه خانه ها برای منع استعمال تریاک

نمایندگان قهوه خانه ها متعهد شدهاند تا سه ماه آینده زمینه

۱- همان، پ ۱۹، ص ۳۶۴.

۲- همان، پ ۱۷، ص ۵۴.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۵؛ ص ۱.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۴۰.

۵- همان، پ ۲۲، ص ۱۱۹.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۲-۳-۴۵-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۱۸۳.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۵-۳۷-۱۳۰۳.

۹- همان، ۱۷-۱۶-۳۵-۱۳۰۳.

۱۰- لحن نامه سفارت شوروی کسب اجازه نبود، بلکه اعلان خبر افتتاح بود.

۱۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۸-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

۱۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۳۹۸.

استعمال تریاک را در دکاکین خود از بین ببرند، در غیر این صورت، وافورها جمعآوری و صاحب قهوه خانه جریمه و دکانش بسته میشود. امروز مذاکرات مفصلی در اداره صحیه برای این موضوع انجام شد.(۱)

 دیدار و گفتوگوی رضا خان با ازموند آوی

امروز شارژدافر سفارت انگلیس، ازموند آوی، و رضا خان با یکدیگر دیدار و گفتوگو کردند. رضا خان در این دیدار به آوی اطمینان داد که پیشروی نیرو های ایران به طرف جنوب متوقف خواهد شد.(۲)

 سقوط دولت کارگری انگلیس

پس از شکست حزب کارگر در مجلس عوام، امروز رمزی مکدانلد استعفای خود را تسلیم ژرژ پنجم کرد و پس از ۱۵ ماه کنار رفت. استنلی بالدوین از حزب محافظهکار مأمور تشکیل کابینه شد.(۳)

 انتشار فوقالعاده درباره پیروزی قشون در زیدون

امروز فوقالعاد های از طرف [برخی مطبوعات یا] دولت درباره پیروزی اخیر نیرو های دولتی برابر قوای شیخ خزعل در تهران منتشر شد.(۴)

 بستهشدن در خزانه توسط میلسپو

امروز پس از حضور یک صاحب منصب از مالیه قشون در خزانهداری کل و تهدید میلسپو و کارکنان او، دَرِ خزانهداری بسته شد. گزارش میلسپو از این حادثه چنین است: «صاحب منصبی از مالیه قشون مأمور بود تا موقعی که وجه به وزارت جلیله جنگ تأدیه نشود، از خروج اجزاء ممانعت نماید.»(۵) این صاحب منصب مأموریت خود را انجام داد. این حادثه در نزد ناظران حوادث اینگونه بیان شد: «پس از آن که اداره خزانهداری از طرف دولت امر به توقیف شده، میلسپو، رئیس مالیه، به اداره خزانهداری رفته، درب تمام اطاقها را مهروموم کرد، و اظهار نموده است هر کس میتواند بیاید باز کند.»(۶) صاحب منصب یادشده به دستور رضا خان برای گرفتن پول آن هم به زور به خزانهداری رجوع کرده بود.(۷)

(تصویر) استنلی بالدوین

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۵، ص ۲.

۲- لورین، شیخ خزعل و پادشاهی...، ص ۷۶.

۳- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۶۷. استنلی بالدوین (Stanli Baldwin) متولد ۱۸۶۷م است. او از سیاستمداران انگلیسی به شمار میرود که رهبری حزب محافظهکار را در آن کشور بر عهده داشت. سه مرتبه به مقام نخستوزیری رسید. بار نخست در نوامبر ۱۹۲۴/آبان ۱۳۰۳ جای رمزی مکدانالد از حزب کارگر را گرفت. در ۱۹۲۶م، در دومین دوره

نخستوزیریاش، توانست اعتصاب عمومی را در انگلستان در هم بشکند. دولت او در دوره سوم (۱۹۳۵-۱۹۳۷م) در شمار دولت های ائتلافی انگلیس قرار میگیرد که در زمان بحران تشکیل شد. در همین دوره جامعه ملل رو به ضعف نهاده، فاشیستها روآمدند و ادوارد پنجم نیز از سلطنت انگلستان کنارهگیری کرد. مرگ بالدوین در ۱۹۴۷م روی داد. (دایرهالمعارف فارسی (مصاحب)، ج ۱، ص ۳۸۵).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۶۰۶.

۵- همان، پ ۱۷، ص ۴۴۴.

۶- همان، پ ۲-۱۶، ص ۶۰۵.

۷- FO E ۱۱۰۰۹/۲۵۵/۳۴.

 چهارشنبه

۱۳ آبان ۱۳۰۳

۵ نوامبر ۱۹۲۴

۷ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 خروج رضا خان از تهران به قصد اصفهان و خوزستان

ساعت هشت صبح امروز، رضا خان تهران را به مقصد اصفهان ترک کرد.(۱) روزنامه ایران نوشت که «مقصود از این مسافرت تنظیمات اردوی عربستان و دادن تعلیمات نظامی میباشد... احتمال میرود تا خاتمه قضیه خوزستان و تنکیل شیخ خزعل ، معظمله در اصفهان توقیف داشته باشند.»(۲) همراهان رضا خان، فرج الله بهرامی، خدایار خان، علی خان نقدی، رئیس اداره امنیه، سرتیپ عبدالرضا خان، سرتیپ جانمحمد خان، رئیس تیپ عراق، قائممقامالملک رفیع و تعدادی دیگر بودند.(۳) چهار زرهپوش نیز رضا خان را همراهی میکردند. در نبود رضا خان، ذکاءالملک، وزیر مالیه، کفالت امور را بر عهده خواهد داشت.(۴) همچنین مرتضی خان یزدانپناه، فرمانده تیپ گارد پیاده لشکر مرکز و حکمران نظامی تهران، در غیاب رضا خان، فرماندهی ساخلو تهران را عهدهدار خواهد بود.(۵)

 اطلاعیه رضا خان در آستانه خروج از تهران

رضا خان امروز با صدور حکم قشونی نمره ۲۴۴ ضمن اشاره به این که زیان های زدوخورد داخلی را به شیخ خزعل گوشزد کرده، اما دست از خودسری برنداشت ابراز داشت: «بدین وسیله به کلیه قشون امر میدهم تمام قوای مادی و معنوی خود را برای معدوم و نابود ساختن آخرین سدی که در مقابل نمو و ترقی قشون و بالنتیجه تعالی و عظمت مملکت عرض اندام نموده است حاضر و مهیا سازند. خود اینجانب هم برای تصفیه امر به طرف اصفهان حرکت کردم.»(۶)

 دیدار شارژدافر سفارت انگلیس با مشارالملک

سه ساعت پس از حرکت رضا خان به طرف اصفهان، ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، به دیدن مشارالملک، وزیر خارجه، رفت و با اشاره به دیدار دیروزش با رضا خان گفت که تقاضا کرده بودیم قشون دولتی از زیدون به طرف محمره (خرمشهر) حرکت نکند تا این که سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس، وارد بغداد شود. «شاید ملاقاتی با شیخ محمره نموده، این قضایا به نحو خوشی مطابق میل دولت خاتمه یابد.» آوی گفت که لورن هشت روز دیگر وارد بغداد میشود. «خواهش میکنیم [حال] که متجاوز از دو ماه در این قضیه صبر فرمودهاند، حالا هم این هشت روز را تأمل بفرمایند تا سر پرسی لورن وارد بغداد شود.» مشارالملک میگوید که همه منظور شارژدافر این بود که نیرو های دولتی از زیدون جلوتر نروند تا لورن خود را برساند. من هم گفتم که شیخ در این دو ماه جمعآوری سلاح کرده و توسط کشتی هایی که از طرف هند میآیند به

تجهیز خود ادامه داده است؛ در صورتی که برای دولت انگلیس راه ممانعت باز بود.(۷)

 ارسال تلگرام های دولتی از خرمشهر توسط کنسولگری انگلیس

کارگزار محمره (خرمشهر) امروز اطلاع داد که «اگر تلگرافی عرض میشود توسط تلگراف خانه قونسول خانه و خیلی محرمانه است و مبلغی گزاف اجرت تلگراف» میگیرند.(۸)

 سفر رضا خان و نظرات برخی رجال

مفتش مخفی اداره نظمیه، در پی سفر رضا خان به جنوب، یافته های خود را از نظرات رجال تهران جمعآوری و به اطلاع اداره مربوطه رساند. در این گزارشها میخوانیم که افرادی که در خانه آیت الله مدرس جمع بودند، میگفتند اگر اوضاع خوزستان مناسب بود نیازی به این سفر نمیشد؛ در این حالت اخباری که از فتح قوای دولتی [در زیدون] میدهند بیاساس است.(۹) افرادی چون ملکالشعراء، نصرتالدوله، صاحب اختیار، سیدفاضل و چند درباری که امروز در مسجد مروی برای مراسم ختم شرکت جسته بودند «انتشاراتی راجع به سختی اوضاع» [خوزستان و قشون] میدادند.(۱۰)

 ارتباط نصرتالدوله با سفارت انگلیس

به نوشته پلیس مخفی نظمیه در «این چند روزه نصرتالدوله به توسط مسیو حاییم با سفارت انگلیس یک مذاکراتی دارند. و این قدر محقق است که نصرتالدوله در سیاست حاضره نظریه انگلیسها را تعقیب خواهد کرد.»(۱۱)

 نامه وزیر امور خارجه به سفارت انگلیس

در پی درخواست سفارت انگلیس از ایران برای موافقت با پهلو گرفتن هر از گاه کشتی های جنگی در رود کارون «از نقطهنظر حفظالصحه عملجات در رود کارون»، مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز با ارسال یادداشتی به سفارت انگلیس نوشت که این تقاضا به آگاهی هیأت دولت رسید. تصمیم مقتضی اتخاذ شده که به اطلاع خواهد رسید.(۱۲)

امروز سه کشتی جنگی انگلیس وارد اروندرود شدند؛ یکی در آبادان پهلو گرفت و دو دیگر به ساحل بصره رفتند.(۱۳)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۷۲.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۶، ص ۱.

۳- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۴۳؛ عاقلی، روزشمار تاریخ ایران از...، ج ۱، ص ۱۹۱.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۶، ص ۱.

۵- مجله پهلوی، شم ۳۹، ص ۳.

۶- همانجا؛ اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۱۳۴.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۴۷۷ و ۴۷۸.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴۱-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۶۱۰.

۱۰- همان، پ ۲-۱۶، ص ۶۱۱.

۱۱- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۶۹.

۱۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

۱۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۷۹.

 شیوع اسهال خونی در لشکر غرب

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که آمپول های ضداسهال خونی هنوز نرسیده و با طغیان این بیماری، افراد در معرض خطر هستند.(۱)

 پاسخ رضا خان به مشاورالممالک

در پی رایزنی مشاورالممالک در پاریس با احمدشاه و انعکاس نظرات شاه ایران در مورد بازگشت به وطن (ر.ک: ۷ آبان)، رضا خان امروز در پاسخ به مشاورالممالک گفت: «نمیدانم چه قسم باید خاطر اعلیحضرت را مطمئن ساخت. توسط جنابعالی و سایرین اطمینانات لازمه داده شده ولی موجبات اقناع خاطر مبارکشان فراهم نشده است. البته وقایع گذشته مدلل کرده است که اگر اینجانب خیالات سوئی داشتم، عملی گردیده و به واسطه اقدامات جامعه، نهضت مزبور [= جمهوریخواهی] خاموش نمیشد،(۲) بلکه به اقدام اینجانب خاتمه حاصل کرد. در هر صورت مقتضی است از پیشگاه همایونی استفسار نمایند که نظریات مبارکشان چیست و چه قسم اطمینانی میخواهند.»(۳)

 ارسال عکس دو جاسوس انگلیس

امیرلشکر شمال غرب امروز عکس دو جاسوس انگلیس را که در شهبندری ترکیه در ارومیه عکس آنها برداشته شده به تهران فرستاد. این دو با لباس کردی به ارومیه میآیند. یکی از آنها، یوسف، سرجوخه قشون انگلیس، بوده که دستگیر میشود و دیگری غفور نام دارد که هنوز دستگیر نشده است.(۴)

 مقالات بیجواب مطبوعات بینالنهرین

سرکنسول ایران در بغداد امروز با ارسال بریده هایی از روزنامه الاستقلال چاپ بغداد که مطالبی به نفع شیخ خزعل در آن درج شده، خطاب به وزارت امور خارجه نوشت که این مقالات بیجواب میماند، در صورتی که تمام ایرانیان مقیم بینالنهرین منتظر پاسخ دولت هستند. اخیراً میرزاجواد خان که از ایرانیان تحصیلکرده مقیم بغداد است پاسخی داده که به چاپ رسیده است.(۵)

 وعده های محقق نشده وزارت جنگ و استیصال سرتیپ زاهدی

سرتیپ فضل الله زاهدی که اینک فرماندهی قوای بهبهان را در دست دارد، صبح امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که نیرو های مستقر در بهبهان نزدیک به ۱۸۰۰ نفر هستند و ن هایتاً دو ثلث آنها را میتوان برای میدان جنگ حاضر کرد. «تصدیق میفرمایید که هشتصد نفر پیاده در مقابل چندین هزار عرب و بختیاری چه خواهد کرد.» زاهدی افزود شبیه قضیه پیش از جنگ آذربایجان [قضیه سیمیتقو] شده است. «در تهران راجع به توپ و سوار و مسلسل عرض کردم اقدام فرمودید نتیجه گرفته نشد. بنا بود عده کثیری به بهبهان اعزام شود، آن هم معلوم نیست.» زاهدی گفت که «اگر قسمت بهبهان شکست

بخورد اولاً ـ به واسطه نداشتن راه به کلی از میان خواهد رفت، ثانیاً از کهگیلویه و قسمتی از فارس و بنادر چندین هزار ... ضمیمه قوای دشمن خواهد شد. مستدعیم فکر عاجلی نموده، جواب مرحمت کنید.»(۶)

 ورود صاحب منصبان انگلیسی به جاسک

امروز یک کشتی جنگی انگلیس در بندر جاسک پهلو گرفت و تعدادی صاحب منصب عالیرتبه انگلیسی در خاک ایران پیاده شدند و «تقریباً سه ساعت برای تفتیش اداره نظامی در جاسک بودند و پس از آن با جهاز فوقالذکر به طرف عباسی و بوشهر حرکت کردند.»(۷)

(تصویر) رضا خان

(تصویر)

از سمت چپ: یوسف و غفور

۱- همان، پ ۱۳، ص ۳۰۲.
۲- بررسی اجمالی این موضوع در همین کتابها (ج ۳ و ۴) نشان میدهد که شعله جمهوریخواهی هر چند ناشیانه از طرف رضا خان روشن شد، اما با مخالفت های مردمی و مخالفت مراجع تقلید خاموش شد و رضا خان بالاجبار تن به پایان آن داد.
۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۲.
۴- همان، پ ۱۲، ص ۵۳۲.
۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۲۴-۲-۵۲-۱۳۰۳.
۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۳۵۹ و ۳۶۰.
۷- همان، پ ۱۱، ص ۳۸۹.

ص: ۳۹۹

 پنجشنبه

۱۴ آبان ۱۳۰۳

۶ نوامبر ۱۹۲۴

۸ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 ظاهرسازی نادرست در تحریر سفرنامه خوزستان

سفرنامه خوزستان، دستاورد مکتوب رضا خان و هیأت همراه او در سفر به اصفهان و سپس خوزستان است که بعدها در تهران منتشر شد. در این سفرنامه که منسوب به رضا خان است، وقایع هر روز، به ویژه برخی از تلگرام هایی که از مرکز به او میرسید، درج شده است. در یادداشت های امروز این سفرنامه آمده است: «در چهاردهم عقرب ۳۰۰ صندوق اسلحه نو، با دو توپ وارد هندیجان شده و میان قوای خزعل تقسیم گردیده، دو کشتی بادی آذوقه آورده است. سه سفینه جنگی اروپایی به شطالعرب آمده و در مقابل آبادان لنگر انداخته است.»۱(۱)

ارسال خبر اول مربوط به ۳۰۰ صندوق اسلحه به ششم مهرماه، یعنی ۳۸ روز پیش برمیگردد. (ر.ک: ۶ مهر) طرفه این که روز وقوع این حادثه به دو هفته قبل از ششم مهرماه، یعنی اواخر شهریور مربوط است. خبر دوم که از پهلو گرفتن سه کشتی جنگی در آبادان میگوید مربوط به ۱۳ آبان و همزمان با حرکت رضا خان است. اما خبر ورود این سه کشتی از حدود یک ماه قبل از طریق سفارت انگلیس به اطلاع وزارت امور خارجه رسیده بود و ارتباطی به موضوع خوزستان نداشت و در عداد رفتار عادی انگلیس به شمار میرفت. مضاف بر این که اصل خبر میگفت یک فروند از این کشتیها در ساحل آبادان و دو فروند در ساحل بصره کنار گرفتند.(۲) (ر.ک: ۱۳ آبان)

 ورود رضا خان به میمه

امشب رضا خان بر سر راه اصفهان وارد میمه شد. سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری، وزیر پست و تلگراف؛ امیراقتدار، وزیر داخله؛ غلامرضا خان، حاکم اصفهان؛ صارمالدوله؛ محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، در میمه به رضا خان پیوستند.(۳)

 توضیحات میلسپو برای بستن در خزانهداری کل

در پی اقدام وزارت جنگ برای گرفتن پول، آن هم با زور از خزانهداری کل و عکسالعمل میلسپو در قبال این موضوع (ر.ک: ۱۲ آبان) رئیس مالیه ایران با ارسال نام های، علت این اقدام را توضیح داد. وی نوشت که «حضرت اشرف باید حتماً پی به این حقیقت ببرند که با تهدید یا زور نظامیان نمیتوان برای وزارت جنگ تحصیل وجه نمود، بلکه تأدیه وجوهات در کلیه احوال منوط به اجازه دوستدار است.» میلسپو با اشاره به این که به اهمیت و اولویت مسائل امنیتی مملکت آگاه است، افزود: «چون

وزارت جنگ به هیچوجه حساب مخارج خود را برای اطلاع دوستدار ارسال نداشته، طبعاً دوستدار هم در تعیین فوریت پرداخت وجه به آن وزارت خانه دچار اشکال شده است.» میلسپو با یادآوری دو رخداد مشابه پیشین یکی در مرداد ۱۳۰۲ و دیگری در تیرماه امسال که وزارت جنگ با زور میخواست پول از خزانهداری بگیرد، نوشت که در هر دو زمان گفتید که این عمل تکرار نخواهد شد اما این چنین نشد. «تا روز شنبه خزانه را تعطیل و تا موقعی که اقدام مقتضی در این باب به عمل نیاید از پرداخت هرگونه وجهی به وزارت جلیله جنگ خودداری» خواهم کرد.(۴)

 آخرین خبر های رسیده از بهبهان

وزارت جنگ امروز خبر های رسیده از بهبهان را برای امیرلشکر جنوب فرستاد که در میان آنها میخوانیم: آقا خان، کلانتر لیراوی با تعداد زیادی از افراد خود برای حمایت از خزعل حرکت کرده، همین که جهاز حامل یاور غلامحسین خان، رئیس گردان بنادر نزدیک دیلم میشود، آنها دیلم را تخلیه کرده، بازمیگردند. خبر بعدی این که معینالتجار بهبهانی که نماینده انگلیس و مباشر املاک امیرمجاهد و دوست شیخ خزعل است، طرف مشورت رئیس قشون منطقه قرار دارد. و بالاخره این که خبیرخاقان، تلگرافچی، همه اسرار و تلگرامها را به ناصری میرساند.(۵)

 حرکت قوای لشکر شمال غرب به طرف کرمانشاهان

پس از دستور رضا خان به اعزام چهارهزار نیروی لشکر شمال غرب به کرمانشاهان، عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، خبر داد که ۲۵۰۰ نفر قوای نظامی و عشایری به عنوان مقدمهالجیش حاضر و امروز به طرف ساوجبلاغ حرکت نمودند. این قوا مرکب از یک هزار تن از طبقات مختلف کرد، یک هزار نفر از طبقات شاهسون و بقیه از فوج های ۱۵ و ۱۱ پیاده و سوار و نیم آتش بار توپ کوهستانی هستند.(۶)

 نگرانی کسبه تهران از اقدامات بلدیه

پلیس مخفی امروز گزارش داد که مخالفان رضا خان از نبود او در تهران استفاده کرده، مشغول تحریکات هستند. آنها میگویند اداره بلدیه میخواهد از مقابل شمسالعماره تا آخر گلوبندک بازار، آن بخشی که طرف خیابان است، خراب کند. این شایعه باعث وحشت کسبه شده، برای چاره کار به علماء رجوع کردهاند. این گزارشگر میافزاید برخی از طرفداران [آیت الله] مدرس و امام جمعه خوئی مردم را تحریک میکنند که در سفارت انگلیس متحصن شده، بگویند که ما این دولت را نمیخواهیم. وی در پایان مینویسد که انگلیس هم در این قضیه دست دارد.(۷) نگرانی کسبه بیمورد نبود چون اقدامی مشابه برای خراب کردن ساباط های تعدادی از خیابانها صورت گرفته بود و چند روز پیش نیز ۴۵ مغازه در خیابان حسن آباد مشمول این طرح شده بودند.(۸)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

لایح های که امروز در مجلس مطرح شد راجع به ترجمه و طبع و نشر کتب علمی از طرف وزارت معارف بود. این طرح به وزارت معارف اجازه میداد که با استخدام افرادی که تعداد آنها کمتر از ده نفر نباشد کتاب های مختلف علمی و فنی را از

زبان های مختلفه ترجمه کرده، منتشر نمایند. از آنجا که محل بودجه این طرح روشن نبود به کمیسیون مبتکرات بازگشت داده شد تا نظر دولت را جویا شود. لایحه بعدی مالیات تصاعدی بر عایدات بود. علیاکبر داور یکی از موافقان و احتمالاً از طراحان لایحه بود. گفتوگوها ناتمام ماند و به جلسه آتی موکول شد.(۹)

 ۸۵۰ لیره برای رسیدن کشتی پهلوی به ایران

وزارت جنگ امروز به اطلاع رضا خان رساند که کاپیتان

۱- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۶۴.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۴۵۰ و ۴۵۲.

۳- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۵۰.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۴۴۴ تا ۴۴۶.

۵- همان، پ ۱۹، صص ۲۷۳ و ۲۷۴.

۶- همان، پ ۵، صص ۱۱۳. رضا خان پس از دیدن این خبر گفت که دو هزار نیروی نظامی با ۵۰۰ نفر سوار عشایر اعزام شوند کافی است. (همان، پ ۱۷، ص ۴۳۳).

۷- همان، پ ۲-۱۶، ص ۶۰۲.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۶، ص ۱.

۹- همان، شم ۱۷۰۷، صص ۲ و ۳.

کشتی پهلوی که اینک در پُرتسعید متوقف است برای رسیدن به بوشهر ۸۵۰ لیره پول تقاضا میکند. «چون دریا طوفانی [و] خطرناك است تصمیم فوری بندگان حضرت اشرف لازم است.» رضا خان هم دستور داد پول را بدهید فوری حرکت کند بیاید.(۱)

 چین و بازار فرش ایران

روزنامه ایران، در سرمقاله امروز خود صادرات فرش ایران را که اولین صنعت و تجارت مملکت محسوب میشود مورد توجه قرار داد و نوشت که اینک این صنعت در چین رواج یافته و مشتری بیشتری نسبت به ایران پیدا کرده است. نویسنده مقاله با ذکر این نکته که اول مشتری فرش های ایران آمریکا است، یادآور شد سال گذشته از ۹ میلیون و ۲۸۶ هزار تومان صادرات فرش، ۵ میلیون آن در آمریکا خریداری شده. «این احصائیه از منابع آمریکی تحصیل و یک دلار، یک تومان محسوب شده است.» اما چین در حال گرفتن بازار ایران در آمریکاست.(۲)

 پاسخ دولت به مکتوب حاجامینالضرب

دفتر رئیسالوزراء امروز با ارسال نام های به حاجامینالضرب، در پاسخ به مطالبه ۲۱ میلیون طلب او از دولت نوشت که «با فرض اجحافی که نسبت به مرحوم حاجامینالضرب [پدر] به عمل آمده باشد وقوع این مسئله مربوط به سی سال قبل، یعنی زمان استبداد است و باید بدانید که مسئولیت اثرات همچو پیشآمد هایی متوجه دولت نیست... دولت به هیچوجه خود را مقروض جنابعالی [امینالضرب پسر] نمیداند.»(۳)

 حمایت تبلیغاتی روزنامه کمونیست ترکی از رضا خان

در ادامه حمایت های سیاسی و تبلیغاتی دولت شوروی از رضا خان و دولت او، روزنامه کمونیست ترکی چاپ بادکوبه امروز درمقال های به تشریح وضعیت خوزستان پرداخت و عوامل اجنبی را عامل این قضیه توصیف کرد. این روزنامه نوشت که صاحب منصبان انگلیسی با تغییر لباس به میان طوایف ایرانی میروند و آنها را علیه دولت مرکزی میشورانند. «اخبار اخیره حاکی است که ۱۸ نفر از مشایخ عربستان (خوزستان) برای تقویت ایران بر ضد شیخ حاضر شدهاند. کلیه ملت ایران سیاست دولت را تصویب نمودهاند... همه برای معاونت به دولت خود را آماده ساختهاند.»(۴)

 ضرورت پیشگیری از حمله بختیاریها به بهبهان

پس از تأکید رضا خان به حفظ زیدون، سرتیپ فضل الله زاهدی امروز در پاسخ وی نوشت که کمال مراقبت را از این کار به عمل خواهد آورد. «فقط باید نظامیان مأمور بختیاری از پیشآمد حرکت بختیاریها به طرف بهبهان جلوگیری کنند. اگر از طرف بختیاری مانعی دارند به اسرع وقت به چاکر ملحق شوند که بنده در جلو بختیاری خط تدافعی تشکیل داده و به طرف خزعل پیش بروم.»(۵)

□ ورود دو کشتی اسلحه به ناصری

به گزارش کنسول ایران در بصره دو کشتی اسلحه از محمره (خرمشهر) به ناصری حمل شده است.(۶)

(تصویر) حاج امینالضرب

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۴۹.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۶، ص ۱.

۳- اسنادی از اختلافات و دعاوی...، ص ۱۹۴.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹۲-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۶۱.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۲-۲-۵۲-۱۳۰۳.

ص: ۴۰۱

 جمعه

۱۵ آبان ۱۳۰۳

۷ نوامبر ۱۹۲۴

۹ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 ضرورت تقویت قوای بهبهان

در پی تصرف زیـدون توسط قوای بهبهان به فرماندهی سـرتیپ فضل الله زاهدی، وی احساس خطر بیشتری نموده و هر روز با ارسـال تلگرام هـایی تقاضـای رسـیدن نیرو هـای کمکی میکنـد. (ر.ک: ۱۳ و ۱۴ آبـان) زاهــدی امروز نیز بـه وزارت جنگ یادآوری کرد که فتـح اخیر بر تهدیـدات بهبهان افزوده، «تقویتی از بنـده بشود که بتوانم عملیات خود را ادامه داده و خزعل را سرکوب کنم.»(۱)

زاهدی همچنین با تلگراف حضوری از بهبهان خبر داد که روحیه نیرو های نظامی خوب است. با امیدوار کردن خوانین محلی، تبلیغـات علیه شـیخ خزعل میان اعراب شـروع شـده است. امیرمجاهـد و شهابالسـلطنه و چنـد تن از خوانین دیگر که به رامهرمز آمده بودند، ضمن جریمه تعدادی از افراد دولتخواه، با اتومبیل به ناصری رفتهاند که توپ بیاورند.(۲)

 گزارش مدعیالعموم شوشتر از موقعیت نظامیان

مـدعیالعموم شوشـتر که توانسـته است از شـهر خـارج شود، امروز نـتیجه مـذاکرات خود را بـا نظامیـان مسـتقر در قلعه سلاسـل شوشتر، به اطلاع مقامات رساند. وی نوشت که یک روز پیش از خروج از شوشتر با صاحب منصـبان قلعه دیدار کرده و شنیده است که غله تـا یـک مـاه دیگر موجود است، امـا وجه نقـد تمـام شـده است. «تـا به حال هم به هیچوجه از هیـچ طرف برای ما خبری نرسـیده، وسایـل کسب تکلیف برای ما فراهم نیست.» هر روز از ناصـری تهدیـد میشویم، اما نفرات همقسم شدهانـد که مواضع خود را از دست ندهند و هر کس مخالفتی کرد، هدف گلوله قرار گیرد.»(۳)

 نظر کنسول بصره به پایان مسالمتآمیز قضیه خوزستان

محمـدحسن بـدیع، کنسول ایران در بصـره، امروز به وزارت امور خـارجه اطلاـع داد که از منـابع موثق اطلاع یافتهام که قضـیه خوزستان به زودی با صلح خاتمه خواهد یافت.(۴)

 دیدار فرمانده نیروی دریایی انگلیس با شیخ خزعل

بنـابر گزارش کنسولگری ایران در بصـره یـک هفته پیش چهـار فرونـد کشتی جنگی انگلیسـی وارد لنگرگاه بصـره شدنـد که

آدمیرال ریچمُنـد فرمانده معروف نیروی دریایی انگلیس نیز همراه آنان بود. ریچمُند راهی بغداد شد و از آنجا به موصل رفت. دو روزی هم در کویت بود. وی خیال دارد در مراجعت، یک هفت های هم در بحرین بمانـد. ریچمنـد پیش از رفتن به بغـداد به همراه یکی دیگر از فرماندهان برای ملاقات با شیخ خزعل به ناصری رفت. چند روز قبل هم نُه نفر از صاحب منصبان ارشد این چهـار کشتی جنگی برای بازدیـد از معـادن نفت به مسجدسلیمان و نفتون رفتنـد و امکـان دارد این نُه نفر در بـازگشت به دیدار خزعل هم بروند.(۵)

 درخواست شوروی برای بازگرداندن چک یکصدهزار تومانی

ذکاءالملک وزیر مالیه، امشب با ارسال تلگرامی به رضا خان موضوع بسـته شدن در خزانهداری کل را توسط میلسپو به اطلاع وی رسانـد. این موضوع قبلاًـ توسـط وزارت جنـگ به اطلاـع رضـا خان رسیده بود. ذکاءالملک میگویـد که «امروز هم دکتر [میلسپو] به بنـده کاغـذ نوشته، مطالبه وجه برای تسویه کنترات آمریکایی کرده بود.(۶) بنـده باز به او نصیحت کردم که این عنوان صحیح نیست... لیکن نمیدانم منصرف خواهد شد یا نه.» در این تلگرام صحبت از استرداد چک سفارت شوروی هم به میان آمده است: «سفارت روس هم استرداد چک صدهزار تومانی را تقاضا میکند. اگر اجازه میفرمایند پس داده شود.»(۷)

با وجود بسته شـدن دَرِ خزانهداری، وزارت جنگ همچنان دستور جابهجایی پول میدهد که روشن نیست این وجوه در جایی غیر از خزانهداری کل، مثلاً خزانهداری قشون انباشت شده یا در جای دیگری است.

رضا خان امروز به خزانهـداری کل قشون دسـتور داد ۲۰ هزار تومـان بابت مخارج فوج نادری به اسم سـرتیپ جانمحمـد خان فوراً به اصفهان برات نمایند.(۸)

 حمل بیرویه برنج از ایران به شوروی

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز با ارسال گزارشی به وزارت جنگ خبر داد که روسها با شتاب مشغول حمل آذوقه از ایران به شوروی هستند. آنها از هر طریق، به ویژه بنگاه های تجاری در حال پیشخرید اجناس هستند. «در صورتی که اجناس را به قیمت گران خریداری میکردند باز امیدی برای ثروت و پیشرفت تجارت میتوانست داشت. دسترنج رعیت

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۳۶۲.
۲- همان، پ ۱۸، ص ۵۴۱.
۳- همان، پ ۱۸، ص ۱۸۴.
۴- همان، پ ۱۸، ص ۱۸۹.
۵- همان، پ ۱۸، صص ۱۹۱ و ۱۹۲؛ اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲۹ تا ۱۲۷-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.
۶- این خبر یعنی استعفاء مسـتشاران آمریکـایی از سـمت خود. روزنـامه ایران هم نوشت که میلسپو تقاضای خرج راه خود را برای بازگشت به آمریکا به وزیر مالیه فرسـتاده است. (روزنامه ایران، شم ۱۷۰۸، ص ۱). سفارت انگلیس در این مورد نوشت: «گزارشـی که نیـاز به تأییـد دارد، حـاکی است که رئیسـالوزرا پنهـانی برای افزایش تقاضا برای برکناری مسـتشاران آمریکایی

فعالیت میکند. گزارش شده که وی سه تن از وکلای مجلس را مأمور جمع‌آوری امضای دیگر وکلا- برای طرح تقاضای برکناری آنها کرده است. این اقدام چندان موفق نبوده است، و گزارش شده که تنها سی‌ودو نفر این تقاضا را امضا کرده‌اند.»
(FO E ۱۱۰۰۹/۲۵۵/۳۴)

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۴۱. گویا این مبلغ مربوط به قول و قرار های دولت با شوروی درباره شیلات بوده است. (ر.ک: ۱۶ آبان).

۸- همان، پ ۱۷، ص ۴۶۱.

به ارزانترین قیمت حمل مینمایند و فقط نتیج های که برای این حدود میماند این است که هم آذوقه خود را با کمال ارزانی از دست دادهاند و هم خودشان به قحطی و گرانی دچار شدهاند.» رئیس تیپ شمال یادآور شد که اجناس رو به گرانی است.(۱)

 اجتماع فداییان رضا خان

عصر امروز گروهی از طرفداران و فداییان رضا خان در خانه شخصی به نام حجتی اجتماع کردند. آنها با تهیه اطلاعی های علیه شیخ خزعل و حامیان او نوشتند که حاضر هستند جان خود را برای استقلال وطن فدا کنند. قرار شد آنها از فردا در بازار تهران حرکت کرده و این موضع خود را به اطلاع اصناف برسانند.(۲)

 پیگیری سفارت انگلیس از پرداخت مبلغ مربوط به دریاچه ارومیه

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس در تهران، امروز با ارسال نام های به وزیر امور خارجه ضمن یادآوری این موضوع که سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس، و ذکاءالملك، وزیر سابق امور خارجه ایران، قرار گذاشته بودند که مبلغ ۳۲۰ هزار تومان بابت خرید حقوق و مایملك بوداغیانس و استیونس در اول ماه می گذشته پرداخت شود، نوشت که آقایان بوداغیانس و استیونس اکنون ۶ ماه است که منتظر گرفتن این پول هستند. آوی پرسید که دولت ایران درباره تصفیه این پول چه تصمیمی دارد؟(۳)

 احتمال هجوم ترکمنها به جاده خراسان

نایب اول حسن مهاجر، فرمانده قوای اعزامی تیپ عراق از تهران به شاهرود، که اینک در میامی مستقر است امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که طبق اطلاعات موثقی که به دست آمده به زودی ترکمنها به «کلیه نقاط مجاور و جاده خراسان حمله خواهند نمود.»(۴)

 یک هواپیمای هلندی در بوشهر

بنابر اخبار رسیده از بوشهر یک فروند هواپیمای هلندی که عازم هندوستان است، امروز در بوشهر به زمین نشست. مقصد بعدی او بندرعباس است.(۵)پرواز این طیاره ظن وزارت جنگ را برانگیخت تا بفهمد هویت آن چیست. [نکند این پرواز به نفع قوای خزعل انجام شده باشد!] نایب ارفعالملک پاسخ داد که هواپیما هلندی است و در حال عبور از منطقه جنوب به هندوستان است.(۶)

 ورود دو هزار نظامی انگلیسی به بینالنهرین

به گزارش رسیده از کنسولگری ایران در بصره هفته گذشته نزدیک به دو هزار نفر سرباز انگلیسی وارد بصره شدند.

محمدحسن بدیع امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که از این تعداد نیرو چهارصد نفر در بصره، بقیه به سمت بغداد رفته‌اند.(۷)

 ورود رضا خان به اصفهان

غروب امروز رضا خان وارد اصفهان شد و مورد استقبال رؤسای دوایر دولتی و خوانین بختیاری که تا ده فرسخی به استقبال رفته بودند، قرار گرفت.(۸)یکی از نخستین کار های رضا خان در اصفهان دیدار با کنسول انگلیس بود. وی امروز به دیدار این مقام انگلیسی رفت و به او اطلاع داد که نیرو های نظامی ایران از چهارمحال حرکت کرده و ۱۵ روز دیگر در مالامیر خواهند بود.(۹)

 جشن سالگرد انقلاب شوروی در ارومیه

بنا به درخواست کنسولگری شوروی در ارومیه، کارگزاری این شهر به ادارات دولتی، و حاکم ارومیه نیز به آگاهی مردم شهر رسانده بودند که امروز مراسمی در محل کنسولگری برپا خواهد شد.

در این مراسم گولوب، کنسول شوروی در ارومیه، درباره انقلاب شوروی سخن گفت و سپس درباره روابط حسن ه دولتین اظهارنظر کرد. سخنران بعدی کارگزار ارومیه بود. شب در کنسولگری مراسم آتشبازی برگزار شد.(۱۰)

(تصویر) سرتیپ فضل الله زاهدی

۱- همان، پ ۲۰، ص ۲۹۲. مقرر شد نتایج تصمیمات کمیسیون ارزاق به اطلاع وزارت جنگ رسانده شود. این کمیسیون پس از کسب اطلاع از گمرک به این نتیجه رسید که صدور غلات به میزان سال گذشته صورت گیرد. میزان مصرف اهالی نیز مشخص گردد. و با این معیار از صدور بیش از حد تعیین شده جلوگیری گردد. در ضمن پیشخرید برنج توسط روسها منوط به تصویب کمیسیون ارزاق خواهد بود. (همان، پ ۲۰، ص ۲۹۰).

۲- همان، پ ۲-۱۶، صص ۵۸۴ و ۵۸۵.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۷ و ۷۶-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲۴۸. موضوع به تیپ مستقل شمال و لشکر غرب اطلاع داده شد. (همان، پ ۸، ص ۲۴۷).

۵- همان، پ ۲۵، ص ۲.

۶- همان، پ ۲۵، صص ۳ و ۵.

۷- همان، پ ۱۸، ص ۱۷۵.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰۷-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۹- FO E ۱۱۰۰۹/۲۵۵/۳۴.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۴ و ۳-۳۳-۲-۱۳۰۳.

ص: ۴۰۳

 شنبه

۱۶ آبان ۱۳۰۳

۸ نوامبر ۱۹۲۴

۱۰ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 نتیجه گفتوگوی وزیرمختار ایران با مقامات انگلیسی

بنابر درخواست دولت، مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در انگلیس، موظف شد برای چندمین بار با مقامات وزارت امور خارجه آن دولت درباره قضیه خوزستان و حل مسالمتآمیز موضوع مذاکره کند.

مفتاحالسلطنه امروز خبر داد هر چند «تصدیق میفرمایید که [این نوع مذاکره] اقدام رسمی غیرمناسب و مضر است [= با روال و اصول دیپلماتیک سازگاری ندارد که در مورد بخشی از یک مملکت با بیگانه گفتوگو شود اما] به طور مقتضی گفتوگو شد. نتیجه به نظر مطلوب میآید.»(۱)

 انتقال نظرات شارژدافر انگلیس به رضا خان

مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز به همراه ذکاءالملک، وزیر مالیه و کفیل رضا خان در امور دولتی، در محل تلگراف خانه حاضر شدند و برای ارسال نظرات شارژدافر انگلیس به اصفهان، اقدام به مخابره حضوری کردند.(۲) (ر.ک: ۱۳ آبان) رضا خان در سفرنامه خوزستان میگوید که شارژدافر انگلیس میخواست که تا هشت روز آینده اقدامی صورت نگیرد و سپس ادامه میدهد که تشخیص دادم به این تلگراف جوابی ندهم و تصمیم خودم را تعقیب کنم.(۳)

 تقاضای زاهدی برای اعزام هواپیما

سرتیپ فضل الله زاهدی امروز به رضا خان نوشت که یک طیاره بمبانداز اگر بر فراز منطقه پرواز کند بسیار مناسب است؛ در بهبهان و دیلم محل فرود هواپیما هست.(۴)

 بزرگنمایی در مورد اردوی نظامی

در پی درخواست سرتیپ فضل الله زاهدی برای اعزام نیروی کمکی به دلیل عدم کفایت نیرو های فعلی در بهبهان (ر.ک: ۱۴ آبان) وزارت جنگ امروز به او نوشت که اردوی اصفهان از راهی غیر از راه چهارمحال به طرف اصفهان حرکت کرده، اما لازم است آن را مخفی داشته و با کمال شدت شایع کنید که این اردو از راه چهارمحال به بهبهان میآید و اردوی بسیار معظمی است. وزارت جنگ یادآور شد تا رسیدن این نیروها باید حالت تدافعی خود را حفظ کنید.(۵)

□ بلاتکلیفی امیرلشکر غرب در برابر دستور رضا خان

پس از آن که رضا خان دستور داد نیرو های لشکر غرب جمعآوری شوند و در خرمآباد تمرکز پیدا کنند، احمد خان امیراحمدی دو بار از رضا خان استعلام کرد چقدر نیرو، و از کدام مناطق جمعآوری شوند. فراخوان نیرو از سقز و سردشت و جوانرود و روانسر مشکل است؛ ناامنی به این نواحی برمیگردد. آیا این جمعآوری پیش از رسیدن قوای لشکر شمال غرب باشد یا پس از آن؟ با تحرکات سرداررشید کردستانی چه باید کرد؟ رضا خان ابتدا به این تلگرام احمد خان امیراحمدی پاسخ نداد، ولی بار دوم گفت که مقصود جمعآوری قوای آزاد آن لشکر از مناطق غیرجنگی است. فوراً قوای تهران [که برای سرکوب طوایف لر ماه ها پیش به خرمآباد آماده بودند] به طرف خوزستان حرکت کنند.(۶)

□ خزانه بسته و مواضع رضا خان

پس از اطلاعاتی که از بسته شدن در خزانهداری کل توسط میلسپو به رضا خان رسید، سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز از رضا خان پرسید با توجه به نیاز مالی به زور پول بگیریم یا رویه مسالمتآمیزی در پیش گرفته شود؟ رضا خان روش مسالمتآمیز را توصیه کرد.(۷) ولی رضا خان در پاسخ مشروحی که به ذکاءالملک، وزیر مالیه، داد، گفت که «سعی فرمایید هر چه زودتر وجه به وزارت جنگ داده شود» چون در چنین موقعیتی که قشون مشغول عملیات است، نمیتوان حقوق آنها را به تعویق انداخت. وزیر جنگ درباره استرداد چک یکصدهزار تومانی توسط سفارت شوروی (ر.ک: ۱۵ آبان) گفت که «به موجب اطلاعات صحیحه مقداری از ماهیها حمل شده است. پس دادن چک مزبور به ضرر دولت خواهد بود.» رضا خان در ن هایت درباره اقدام میلسپو اظهار داشت یا او از حیث سوقالجیشی به وضع مملکت آگاه نیست یا تعمداً میخواهد اخلال کند. این کار میلسپو «فوقالعاده تعجبآور است؛ مخصوصاً این موقع را انتخاب کرده و به وسیله تعطیل و غیره به تخریب کار کوشش مینماید. محاسبه وزارت جنگ به عقیده من در این موقع نمیتواند وسیله این قبیل اقدامات بشود... لازم است شخصاً او را خواسته حقایق امر را آن طور که لازم است به او بفهمانید که سود این عملیات را متذکر شده و تشخیص بدهد که این قبیل اقدامات بیمطالعه قطعاً برای خود او و تمام میسیون آمریکا هم نتیجه سوء خواهد داشت... من این وضعیات را نمیتوانم به خونسردی نگاه کنم و مجبورم برای حفظ نفرات از گرسنگی و غیره تکلیف مالیه کل مملکت را تعیین نموده و ادارات آن را در همه جا در تحت نظر قشون قرار دهم.»(۸)

□ اخبار کارگزاری خرمشهر

کارگزاری محمره (خرمشهر) امروز اطلاع داد که «از قرار مذکور، اعراب بنیطرف، مأمور شیخ [خزعل] را جواب داده، از اطاعت او خارج شدهاند.» خبر بعدی این بود که شهابالسلطنه به شوشتر رفته [تا] نظامیها را خلعسلاح نماید.(۹)

□ حمایت گروهی از اصناف و وعاظ از رضا خان

پس از حرکت رضا خان به اصفهان، اقداماتی برای تحرک اصناف تهران در حمایت از رضا خان انجام شد. از آن جمله بود نوشتن اطلاعیه و جمع کردن امضاء و مهر به نفع رضا خان و علیه شیخ خزعل که برخی از بازاریان از دادن اسم و امضا

خودداری کردند.(۱۰) قرار است این اطلاعیه برای ملاحظه رضا خان به اصفهان فرستاده شود.(۱۱)

برخی از بازاریانی که در تدوین این اطلاعیه مشارکت داشتند حاجی خان حریری، حاجیسیدمحمد اسلامبولچی، آقاسیدهاشم سمسار بودند.(۱۲) حکومت نظامی تهران نیز اطلاعی های را به مدیران جراید داد تا با درج آن حمایت برخی از صنوف از

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۳۰. رضا خان پس از دیدن این گزارش گفت که «به وزیر خارجه بگویید دستور صادره برای مذاکرات رسمی در لندن بیمورد بوده است.» (همان، پ ۱۷، ص ۵۲۷).

۲- همان، پ ۱۷، ص ۵۳۹.

۳- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۶۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۵۶. دستور اعزام هواپیما داده شد. (همان، پ ۱۷، ص ۴۵۴).

۵- همان، پ ۱۷، ص ۴۲۸.

۶- همان، پ ۱۷، صص ۴۲۶ و ۴۲۷.

۷- همان، پ ۱۷، صص ۴۳۱ و ۴۳۲.

۸- همان، پ ۱۷، صص ۴۳۶ تا ۴۴۰. وزارت جنگ با این که حدود نیمی از بودجه مملکت را به خود اختصاص میداد، از حسابرسی مخارج خود امتناع میورزید. مجلس هیچ نظارتی بر عملکرد آن نداشت. وزارت مالیه هم طبق گفته میلسپو از چگونگی هزینه های این وزارت خانه بیخبر بود. موضوع اصلی در وزارت جنگ مخارج قشونکشی، خرید تجهیزات لجستیک نبود، بلکه هزینه های سرساماوری بود که بدون حساب و کتاب برای مسائلی چون جمهوریخواهی، انتخابات مجلس، مأموریت های سیاسی داخلی و خارجی و... هزینه میشد و در قبال آن به هیچ مرجعی پاسخگو نبود. (مؤلف)

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۱-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۵۸۹.

۱۱- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۸۷.

۱۲- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۴۲.

اقدامات رضا خان مطبوعاتی شود: کارگران کفاش، کارگران بزاز، کارگران مطابع، کارگران بنا، کارگران دواساز، کارگران نساج، کارگران خیاط، کارگران حمامی.(۱)

همچنین تلگرامی به امضاء گروهی از وعاظ که خواستار پوشیدن کفن و حرکت همراه قشون برای سرکوب شیخ خزعل شده بودند، امروز خطاب به رضا خان به اصفهان مخابره شد که نام هایی چون شریفالواعظین، عمادالواعظین، لسانالمحققین، مدیرالواعظین، افتخارالسادات خراسانی، افتخارالواعظین و تعدادی دیگر از وعاظ در ذیل تلگرام دیده میشد.(۲)

این اطلاعیه توسط حکومت نظامی تهران به جراید داده شد تا چاپ کنند.(۳)

 ملاقات آیت الله مدرس با یکی از تبعیدشدگان بازگشتی

پلیس مخفی تهران در گزارش از رفتوآمد امروز آیت الله سیدحسن مدرس نوشت که ساعت شش صبح مدرس طبق معمول به مسجد سپهسالار رفت و در بازگشت به خانه حاجآقااسماعیل آمد که همه نمایندگان اقلیت و نصرتالدوله آنجا بودند. «مقارن غروب مدرس به منزل پسر حاجیمیرزامحمد واعظ که جزء تبعیدشدگان [به کلات خراسان بود] و جدیداً وارد شده، رفته، پس از نیم ساعت، مراجعت کرده، تقریباً دو ساعت از شب گذشته، کازرونی و حاجحسیناًقاملک(۴) نیز به آنجا رفته، بعد از یک ساعت خارج شدند. سایر وکلای اقلیت هم برای دیدن ایشان رفته و مراجعت نمودند.»(۵)

 استفتاء دولت افغانستان از حاجشیخ عبدالنبی نوری

امروز سفیر افغانستان با حضور در خانه حاجشیخ عبدالنبی نوری از قول پادشاه افغانستان گفت: «در افغانستان میخواستند مدرسه اناثیه تأسیس نمایند. علماء آنجا مانع شده، گفته[اند] مخالف شرع است.

بالاخره قرار بر این شد که قضیه را از علماء ایران سؤال نمایند. هرگاه آنها اجازه دادند تأسیس شود. حاجشیخ عبدالنبی گفت چنانچه آن مدرسه برخلاف دیانت اسلام نباشد ضرری ندارد. و قرار شد بر طبق همین اظهار حاجشیخ عبدالنبی حکم بدهد که مدرسه تأسیس شود.»(۶)

 انگلیس به دنبال خبرچین

بنابر یافته های پلیس مخفی تهران، سر پرسی لورن که در حال رسیدن به ایران است، به سفارت انگلیس دستور داده، بر تعداد مخبرین سفارت بیفزایند. تعدادی استخدام شدهاند. «از قرار معلوم مسیو حاییم وکیل کلیمیها و ارباب کیخسرو وکیل زردشتیها به طور محرمانه با سفارت انگلیس رابطه دارند و برخی مطالب مجلس و دولت را به سفارت خانه اطلاع میدهند. مسیو حاییم با مسیو هاوارد دوستی و محرمیت ویژ های دارد.» همچنین آقای خالصیزاده که در تبعید بسر میبرد از خراسان باب مکاتبه را با سفارت شوروی باز کرده است.(۷)

اعضای جمعیت رنجبران و بیکاران

بنابر گزارش پلیس مخفی تهران میرزاعلی خان مستشار، میرزاعلیاکبر خان درباری، خطیبزاده، حاجعلی سمسار و حسن قلی خان خیاط اعضاءجدید انتخاب شده جمعیت رنجبران و بیکاران هستند.(۸)

توافق رضا خان و انگلیس

بنابر اطلاعات جمعآوری شده از سوی مأموران مخفی نظمیه، رضا خان با انگلیس قرار گذاشته که تا محمره (خرمشهر) برود. این اطلاعات حاکی است که سیاست فعلی روسها که بر اساس حمایت از دولت رضا خان استوار شده، تغییر خواهد کرد.(۹)

تعرض به زردشتیان کرمان

بنابر اخباری که امروز به وزارت داخله رسید، این روزها در کوچه و بازار متعرض زردشتیان میشوند. اخیراً به کاروانسرای آنها حمله کردهاند و امنیت را از ایشان گرفتهاند. نویسنده این متن که هویتش روشن نیست، خواستار رسیدگی به موضوع شده است.(۱۰)

توقف زوار اردبیلی در کرمانشاه

به واسطه ممنوعیت مسافرت زائران ایرانی به بینالنهرین، حدود ۲۰۰ تن از زائران اردبیلی هماینک در کرمانشاه، متوقف و بلاتکلیف هستند. کارگزاری کرمانشاه برای خروج این عده از ایران تذکره نمیدهد. امیرلشکر غرب که اخیراً وارد کرمانشاه شده، امروز با ارسال این خبر به رضا خان درخواست کرد تذکره این زائران صادر شود.دستور صدور تذکره صادر شد.(۱۱)

تحصن اهالی قصرشیرین در تلگراف خانه

بنابر اطلاعات ارسالی از طرف لشکر غرب گروهی از اهالی قصرشیرین به واسطه تحت فشار قرار گرفتن از طرف اداره مالیه، شاکی شده، در تلگراف خانه تحصن کردهاند. اعتراض اهالی به میزان عشریه است که اداره مالیه صدی بیست طلب میکند، اما اهالی معتقد به پرداخت صدی پنج هستند.(۱۲)

جشن سالگرد انقلاب روسیه در سفارت خانه

بعد از ظهر امروز هفتمین سالگرد پیروزی انقلاب روسیه در محل سفارت خانه این کشور در تهران جشن گرفته شد.(۱۳) سخنرانی های ایراد شده در این جشن علیه سیاست های انگلیس بود؛ اما «نطقی راجع به دولت حاضره ایران کردهاند که خیلی امیدبخش بوده است.»(۱۴) مراسم مشابهی در دیگر شهر های کوچك و بزرگ و در محل کنسولگری های شوروی برپا شد. در اردبیل، کنار شعار های کارگری نصب شده در کنسولگری شوروی این جمله هم به چشم میخورد: زنده باد قشون ملی ایران که در راه استقلال خود مبارزه مینماید.(۱۵)مراسمی نیز در درهجز برگزار شد که نمایندگی دولت شوروی پرچم کشور خود را در محمدآباد برافراشت و از رضا خان تمجید نمود.(۱۶)سفارت شوروی در تهران برای برپایی مراسم خود در روز

هـای شـشم تـا نهم نوامبر، «کمیسـیون تـدارک جشن های اکتبر» تشـکیل داد و اطلاعی های نیز منتشـر کرد که برنامه های این چهار روز در آن ذکر شده بود.(۱۷)

 تقابل شیخ بنیطرف با شیخ خزعل

بنابر گزارش سـرکنسولگری ایران در بغداد اختلافات گذشـته شـیخ عاصی و شیخ عوفی، مشایخ بنیطرف، همچنان پابرجاست. در تـازهترین ارتبـاط، پسـر شـیخ عوفی میگویـد اگر از طرف دولت حکمی داده شود که شـیخ عاصـی و شـیخ عوفی همچنان رؤسای طایفه بنیطرف و هویزه هستند و باید به محل خود بروند و

۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۲۷۸۵، ص ۵.

۲- همان، سند شم ۲۹۳۰۰۲۷۸۵، صص ۱۱ و ۱۲.

۳- همان، سند شم ۲۹۳۰۰۲۷۸۵، ص ۷.

۴- حسـینآقا ملـک در ۱۱ ربیعالاـول ۱۲۹۲/۲۸ فروردیـن ۱۲۵۴ در مشـهد چشـم به جهـان گشـود. پـدرش حاجمحمـدکاظم ملکالتجار از ثروتمندان معروف و بازرگانان فرهنگدوست بود که از بزرگترین واقفین آسـتان قدس رضوی هم به شمار میرود. حسـینآقا دروس فارسی و عربی را نزد حاجشیخ مسیح طالقانی فراگرفت. آنگاه از محضر آیت الله میرزاابوالحسن جلوه هم بهره برد. چون پـدرش در امور بازرگـانی بود، در اکثر رشـته هـای تجـارت و زراعت وارد شـد و بـا درایتی که به کـار بست ثروت پـدری را چنـدین برابر نمود و در خراسـان موقعیتی ممتاز به دست آورد. در ۱۲۹۷ش قوامالسـلطنه که والی خراسان و سیستان شد با وی طرح دوستی ریخت و با مشورت او بخشـی از موقوفات آسـتان قدس رضوی را به اجاره گرفت. در ۱۳۰۰ش هم که قیـام کلنـل محمـدتقی خـان پسـیان پیش آمـد او میـانجیگری کرد که بـدون خونریزی کلنـل از این مخمصه خارج شود، اما با دخالت برخی کار به جای باریک کشـید و کلنل نیز کشـته شد. از این زمان به بعد حسـینآقا ملک قسـمتی از اوقات خود را در تهران میگذرانـد. علاوه بر املاک وسـیعی که در خراسان داشت، در تهران و شـمال، زمین های بسـیاری خریداری کرد که از جمله بهترین آنهـا میتوان به بـاغ مصـفایی در گلابـدره شـمیران (با چنـدین هکتار مساحت) اشاره کرد. وی در طول عمرش به سراغ مشاغل سیاسـی نرفت و با وجود اینکه چنـدین مرتبه به وی تکلیف نمایندگی مجالس شورای ملی و سـنا شد، نپذیرفت و از آن امور دوری گزید. مردی فرهنگدوست و بسـیار بخشـنده بود که از جمله املاک وقفی او در خراسان، باغ وکیلآباد با دو میلیون متر مربع مساحت زبانزد عام و خاص است. اما مهمترین و پسـندیدهترین کار حسـینآقا ملک تأسیس کتاب خانه عمومی در تهران است که امروزه بـا نام کتاب خانه ملک محل مراجعه علاقهمنـدان، نویسـندگان و پژوهنـدگان مختلف است. در این کتـاب خانه چنـدین هزار نسـخه کتب خطی کمنظیر وجود دارد که بسـیاری از آنها نتیجه جمعآوری خود وی است. در تهیه و خرید کتاب کوشا و بخشـنده بود و گاهی برای تهیه کتابی چندین برابر قیمت آن را پرداخت میکرد. نسبت به امانتداری کتاب حسـاس و سـختگیر بود و تـأخیر در برگردانـدن کتـاب را به هیچوجه تحمل نمینمود. او سـرانجام در ۴ مرداد ۱۳۵۱ در تهران درگـذشت و جنازهاش در حرم رضوی مشـهد به خاک سپرده شـد. (زنگنه قاسـمآبادی، مشاهیر مدفون در حرم رضوی، ج ۳، صص ۲۵۸ تا ۲۶۲؛ یاحقی، فرهنگ نامآوران خراسان، صص ۲۰۲ و ۲۰۳).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۵۵۶.

۶- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۵۴.

۷- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۹۰.

۸- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۸۶.

۹- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۴۴.

۱۰- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۷۴۶۲، ص ۲.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۲۲.

۱۲- همان، پ ۱۳، صص ۲۸۶-۲۸۵.

۱۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۸، ص ۱.

۱۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۵۴۸. فرمانده حکومت نظامی تهران این موضع سفارت شوروی را به رضا خان اطلاع داد. (همان، پ ۲-۱۶، ص ۶۲۶).

۱۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۳۳-۲-۱۳۰۳.

۱۶- همان، ۷-۳۳-۲-۱۳۰۳.

۱۷- همان، ۱/۱ و ۱-۳۳-۲-۱۳۰۳.

دفع شیخ خزعل بکنند، دیگر محتاج به اعزام نیروی نظامی زیاد نیست؛ شیخ خزعل را گرفته، تحویل دولت میدهند.(۱)

 اظهارات ارباب کیخسرو در باب قضایای خوزستان

موری، شارژدافر سفارت آمریکا، در گزارش امروز خود به وزارت امور خارجه آمریکا نوشت که ارباب کیخسرو میگوید بلافاصله پس از ناآرامی های خوزستان، انگلیس به ایران پیشنهاد کرد متعهد میشود شیخ خزعل را آرام کرده به شرطی که ایران تعهد نماید بدهی های معوقه خود را به انگلیس بپردازد. دیگر آن که انگلیس خواهان تمدید اعتبار دو امتیاز مهم خود در ایران است: شرکت نفت جنوب و بانک شاهنشاهی.

موری در گزارش خود مینویسد: «بسیار عجیب بود که بلافاصله پس از آغاز اختلافات میان شیخ [خزعل] و دولت مرکزی، بریتانیا چنین پیشنهادی به مقامات دولت ایران ارائه کند؛ حتی این واکنش آنچنان برای ایرانیان عجیب مینمود که باعث ایجاد این سوءظن شد که تمام این منازعات به تدبیر انگلیسیها آغاز شده است تا از قِبَل آن چنین منافع پرثمری عاید بریتانیا شود.»(۲)

 تقاضای سرتیپ زاهدی برای بمباران هوایی مواضع شیخ خزعل

سرتیپ فضل الله زاهدی، رئیس قوای بهبهان، امروز تقاضا کرد طیاره های بمبانداز برای بمباران ساختمانها و کشتی های شیخ خزعل و اردوگاه نیرو های وی اقدام کند.(۳) به این درخواست پاسخی داده نشد.

 ورود دو هواپیمای جدید به تهران

به گزارش سفارت انگلیس در تهران، امروز دو فروند هواپیمای یونکرس جدید در تهران به زمین نشست. این هواپیماها از انزلی حرکت کرده بودند.(۴)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۴۱۱ و ۴۱۲. رضا خان پس از دیدن این خبر گفت که «برای تشویق و استظهار طوایف بنیطرف و هویزه و مشایخ اعراب به مراحم دولت اقدامات لازمه را معمول دارند.» (همان، پ ۱۷، ص ۴۱۰).

۲- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۲۰.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۲۶۱.

۴- FO E ۱۱۵۵۵/۲۵۵/۳۴.

ص: ۴۰۶

□ یکشنبه

۱۷ آبان ۱۳۰۳

۹ نوامبر ۱۹۲۴

۱۱ ربیعالثانی ۱۳۴۳

□ باز شدن در خزانه و اخذ ۲۵۰ هزار تومان برای قشون

رئیس ارکان حرب کل قشون امروز به رضا خان اطلاع داد که در نشستی که با وزیر مالیه، من و میلسپو داشتیم «و پس از مذاکرات مسالمتآمیز راجع به مأموریت صاحب منصب مالیه کل قشون به خزانه، به طور خوشی قضیه خاتمه و دویستوپنجاه هزار تومان وجه» برای قشون گرفته شد.(۱)

□ دستور ارسال ۵۰ بمب هواپیما به اصفهان

پس از این که مقرر شد یک دستگاه هواپیمای بمبانداز از تهران به اصفهان پرواز کند تا متعاقباً مواضع نیرو های شیخ خزعل را تهدید نماید، (ر.ک: ۱۶ آبان) دستور داده شد ۵۰ بمب نیز به اصفهان فرستاده شود. رئیس ارکان حرب کل قشون امروز گفت که فردا یک طیاره یونکرس عازم اصفهان میشود، و چون حمل بمب با طیاره خطرناک است، توسط خودرو حمل میشود.(۲) همچنین مقرر شد ۵۰ هزار فشنگ پنجتیر روسی فوراً به اصفهان فرستاده شود.(۳)

□ آرامش در جبهه زیدون و بهبهان

سرتیپ فضل الله زاهدی امشب خبر داد که اتفاق تاز های رخ نداده است. اگر قرار است ستون های نظامی کمکی به بهبهان برسند مرا باخبر کنید. «هر چه عملیات ما سریع باشد موفقیت ما بهتر خواهد بود.»(۴)

□ جلوگیری از توزیع نطق آیت الله مدرس

سخنرانی آیت الله سیدحسن مدرس در جلسه دهم آبانماه، غیر از این که در برخی از جراید، البته با سانسور برخی جملات، طبع شد، توسط چاپ خانه مجلس در فوقالعاد های تحت عنوان «نطق حضرت آقای مدرس در جلسه ۷۶ مجلس شورای ملی» چاپ و توزیع شد. ب های این فوقالعاده صد دینار آن هم به عنوان «اجرت موزع» تعیین شده بود. حکومت نظامی تهران متوجه شد که این فوقالعاده در حال توزیع و ارسال به شهرستانها است. از این رو در صدد جلوگیری برآمد و دستور توقیف نسخه های توزیع نشده را در پست خانه و اداره توزیع جراید داد.(۵) آیت الله مدرس در این سخنرانی رسماً پایان مشروطیت را در ایران اعلام کرده بود. (ر.ک: ۱۰ آبان)

□ دستور های حاکم نظامی تهران به مدیران جراید

سرتیپ مرتضی خان یزدانپناه، حاکم نظامی تهران، امروز به اطلاع رضا خان رساند که مذاکراتی با مدیران جراید صورت داده که «راجع به اظهار نفرت از عملیات خزعل و در اطراف حرکت بندگان حضرت اشرف به صوب جنوب نموده که مقالاتی در جراید نوشته شود.» وی افزود نشریات حلاج و وطن در این جهت قدم هایی برداشتند و جراید دیگر به زودی اقدام خواهند کرد. حاکم نظامی تهران نوشت که تلگرام هایی که در این باره از نقاط مختلف میرسد نیز در مطبوعات چاپ میگردد. «فدوی مشغول اقدامات دیگری است که در راپورت های آتیه نتایج» آن اعلام میشود.۶ همچنین حکومت نظامی تهران امروز اطلاعیه هیأت اصناف را خطاب به رضا خان به مدیران جراید داد تا طبع کنند. در این اطلاعیه برای رضا خان و سربازان او آرزوی موفقیت شده بود.(۶)

□ درخواست حاکم نظامی تهران برای پاسخ رضا خان به اطلاعیه وعاظ

سرتیپ مرتضی خان، حاکم نظامی تهران، امروز از رضا خان درخواست کرد چنانچه به اطلاعیه وعاظ تهران که در حمایت از او صادر شده (ر.ک: ۱۶ آبان) پاسخ دهد، «مزید امیدواری آنها و تشویق سایرین» خواهد شد.(۷) رضا خان پاسخ داد و حاکم نظامی تهران آن را به عنوان اطلاعیه چاپ و توزیع نمود. همین اقدام برای اطلاعیه کارگران تهران نیز انجام شد و پاسخ رضا خان به صورت اعلان از طرف حکومت نظامی منتشر و در شهر توزیع گردید.(۸)

□ عدم استقبال از رضا خان در قم

بنابر اطلاعات جمعآوری شده توسط پلیس مخفی تهران، «سیدمحمدباقر پیشنماز مسجد حوض» از قم خبر گرفته که «آن طوری که لازمه احترام بود آقایان علماء در موقع ورود حضرت اشرف به قم به عمل نیاوردند. از طرف حضرت اشرف هم نسبت به آنها اعتنایی نشد. علماء طهران هم در صدد هستند مقاصد خودشان را به مجلس پیشنهاد کرده و انجام آن را از مجلس بخواهند.»(۹) همین منبع میافزاید که در غیاب رضا خان، وکلای اقلیت مشغول فعالیت، با علماء ملاقات کرده و خواهان

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۶۲۲.

۲- همان، پ ۱۷، ص ۶۳۲.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۴۲۵.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۴۱۷.

۵- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۳۳.

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۲۷۸۵، ص ۶.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۶۲۵. رضا خان به این درخواست پاسخ مثبت داد و خطاب به واعظین تهران گفت که تلگراف آقایان مبنی بر وطنپرستی و احساسات اسلامی واصل موجب ن هایت تقدیر و تمجید است. «لیکن خزعل خیلی کوچکتر از آن است که عملیات خائنانه او قیام آقایان واعظین و سایر طبقات ملی را الزام

نماید. عماً قریب به کیفر اعمال خود خواهد رسید.» (سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۲۷۸۵، ص ۳۱).

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۲۷۸۵، ص ۱۷.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۵۵۵.

اقداماتی برای تغییر اوضاع هستند.(۱)

 سلطان العلماء در راه کربلا و حساسیت این سفر

بنابه گزارش پلیس مخفی اداره نظمیه، سلطان العلماء عازم کربلا است. قرار بود مخارج سفر او از طرف دربار داده شود که نشد، اما حاجمحمدحسن بلورفروش با گرفتن ۱۵۰ تومان از مدرس، مخارج سفر او را تأمین کرده است. به نوشته این منبع این سفر خالی از نیات سیاسی نیست.(۲) شاید همین خبر، حاکم نظامی تهران را واداشت به رضا خان بنویسد که مخالفین عد های را برای تبلیغات راهی بینالنهرین میکنند. «اجازه فرمایند چند نفر هم از طرف بندگان حضرت اشرف به این مأموریت اعزام شوند.»(۳)

 سفر رضا خان به بوشهر

کارگزاری اصفهان امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که رئیسالوزراء محتمل است برای خاتمه قضیه خوزستان به بوشهر برود. «البته خاطر مبارک مستحضر است وزیرمختار انگلیس در بوشهر برای خاتمه به امر مزبور با حضرت اشرف ملاقاتی خواهند نمود.»۱(۴)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل گردید. موضوع اصلی این جلسه گفتوگو درباره لایحه مالیات تصاعدی بود. موافقان این لایحه آن را عاملی برای تأمین بودجه کشور دانسته، و مخالفان، تصویب لایحه را فشار بیشتر بر گرده مردم توصیف کردند. جلسه بدون نتیجهگیری به پایان رسید.(۵)

 درگذشت شیخ اسماعیل محلاتی

شیخ اسماعیل محلاتی از علمای عتبات عالیات درگذشت. به همین مناسبت از طرف دولت امروز و فردا مجلس ختم در مسجد سلطان ی برگزار میشود.(۶)

 نگرانی های امیرلشکر غرب از جمعآوری قوای خود

در پی دستور رضا خان برای تجمیع قوای لشکر غرب در خرمآباد و اعزام آنها به شوشتر، احمد خان امیراحمدی امروز برای سومین بار از رضا خان پرسید که جمعآوری قوا پیش از رسیدن نیرو های لشکر شمال غرب به کرمانشاه به واسطه آمدن سرداررشید کردستانی به پاوه و حرکت ایلات به گرمسیر، موجب بینظمی منطقه خواهد شد. «مقرر فرمایید چه میزان از قوای لشکر جمعآوری میشود، زیرا مواضع بانه و سقز مهم و تخلیه آن حدود مشکلات ایجاد خواهد کرد.»(۷) رضا خان پاسخی به این تلگرام نداد.

□ رضایت سفارت آمریکا از اعدام شرکتکنندگان در قتل ایمبری

موری، شارژدافر سفارت آمریکا در تهران، امروز با ارسال نام های به مشارالملک، وزیر امور خارجه، از اجرای احکام محکمه نظامی درباره افرادی که در قتل ایمبری مشارکت داشتند، تشکر کرد. در این نامه از پرداخت ۶۰ هزار دلار غرامت به همسر ایمبری و احترامات لازمه هنگام بازگرداندن جنازه ایمبری در بوشهر قدردانی شده است. آن چه باقیمانده پرداخت مخارج رفت و آمد کشتی جنگی آمریکا برای تحویل و انتقال جنازه ایمبری است که حدود ۱۱۰ هزار دلار است. موری از طرف دولت آمریکا پیشنهاد کرد این مبلغ به عنوان ودیعه در اختیار دولت آمریکا قرار گیرد تا به مرور صرف هزینه محصلان ایران در آمریکا گردد.(۸)

□ تغییر موضع میرزاکریم خان رشتی

پلیس مخفی تهران در یکی از گزارش های امروز خود نوشت که «اخیراً میرزاکریم خان رشتی در مجالس خصوصی با اوضاع حاضره اظهار مخالفت نموده و از طرز سیاست دولت تنقیداتی مینماید.»(۹)

□ تلفات ترکمنها در فرحآباد

به گزارش محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، ده تن از ترکمنها به قصد دزدی به دهنه فرحآباد آمده اما پس از رویارویی با نظامیان چند کشته به جا گذاشتند و با برداشتن نعش های مقتولین بازگشتند. وی تأکید کرد که جلوگیری از این حوادث با وجود بارکاس عملی خواهد بود. «متمنی است چنانچه قور خانه نواقص بارکاس را به این زودی نمیتواند ارسال دارد، نواقص در انزلی تهیه و بارکاس به بندرجز اعزام گردد تا از پیشآمد های سوء جلوگیری گردد.»(۱۰)

□ توزیع مهمات در ماکو

منابع انگلیسی خبر دادند که امروز یکصد بار گاری تفنگ و مهمات در ماکو توزیع شده است. مقامات قشون هفته گذشته خبردار شدند که سیمیتقو در تلاش است کرد های منطقه ماکو را تحریک کند. این اقدام لشکر شمال غرب برای جلوگیری از بروز ناآرامیها بوده است.(۱۱)

۱- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۵۰.

۲- همان، پ ۲-۱۶، ص ۵۴۷.

۳- همان، پ ۲-۱۶، ص ۶۲۷.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰۴-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۰۹، ص ۱. این خبر از آن جهت حائز اهمیت است که برنامه سفر رضا خان به جنوب دقیقاً برنامهریزی شده و همه مراحل آن از جمله ملاقات با لورن در بوشهر مشخص، یعنی با سفارت انگلیس تنظیم شده بود. فقط قرار بود موضوع مسکوت بماند، اما پس از درز در مطبوعات مسائلی پیش آمد که در خبر های روز های بعد میخوانید.

(مؤلف)

۶- همان، ص ۲. شیخ اسماعیل محلاتی از علمای برجسته مشروطهخواه و از متفکران و نویسندگان دینی ایران در قرن سیزدهم و چهاردهم هجری/ نوزدهم و بیستم میلادی است. وی در ۲۸ جمادیالاول ۱۲۶۹ در محلات دیده به جهان گشود و نزد پدرش ملامحمدعلی درس خواند. در زمان حیات پدرش عازم بروجرد شد و از درس علمای آنجا بهره برد؛ سپس در سال ۱۲۹۳ به عتبات عالیات مشرف گردید و در سامرا در درس میرزای شیرازی شرکت جست. بعد از آن در نجف اشرف ساکن شد و در درس میرزاحبیب الله رشتی حضور یافت و سپس از بحث و تدریس و تصنیف فارغ و به دور از مراجعات مردم به وظایف دینی مشغول شد. در جریان جنبش مشروطه وی که از مشروطهخواهان و از همفکران ملامحمدکاظم آخوندخراسانی بود با پیروزی مشروطه و متعاقب آن رواج بحث های گوناگون درباره مبانی فلسفی و فکری مشروطه و نسبت آن با شریعت اسلام، دفاع از مشروطه را بر خود «واجب عینی» دانست و ضمن نگارش کتاب اللئالی المربوطه فی وجوب المشروطه برداشت های نادرست از مشروطه را نمایان ساخت. محلاتی حکومت را به سه گونه تقسیم نمود: ۱- حکومت امام ۲- سلطنت مشروطه محدوده ۳- سلطنت مطلقه مستبده. به عقیده وی، گونه نخست در این دوران ناممکن بوده و ناگزیر از میان دو گونه دیگر باید یکی را برگزید که البته از نظر او هر انسان باشعوری، بدون تردید، سلطنت مشروطه را بر سلطنت مطلقه مستبده ترجیح میدهد. شیخ اسماعیل محلاتی رژیم مشروطه را دارای دو فایده میدانست و بر این عقیده بود که مشروطه به حکومت استبدادی پایان بخشیده و اساس اسلام را از رقیت و بندگی کفّار نگهداری میکند. او با این باور حمایت از مجلس مشروطه را واجب دانسته و هر عملی را که زمینهساز ناتوانی یا از میان رفتن آن مجلس بود تحریم کرد و معارضه با آن را در حکم محاربه با امام زمان(عج) قلمداد نمود. به گمان وی اگر علما در جنبش مشروطه شرکت نمیکردند نظام سیاسی ایران همانند دول اروپایی میشد. محلاتی افزون بر کتاب اللئالی المربوطه فی وجوب المشروطه اعلامی های چند نیز در دفاع از مشروطه صادر کرد. او در ربیعالثانی ۱۳۴۳ در حدود هفتادوچهار سالگی در نجف اشرف درگذشت و در صحن امیر مؤمنان(ع) مدفون گردید. از وی آثار زیادی در فقه، اصول، کلام و رجال بر جای مانده است که از جمله آنهاست: تنقیحالابحاث، نفائسالفوائد، لبابالاصول، انوارالعلم و المعرفه، الدرر اللوامع، الکلماتالمؤخره. او همچنین اشعار زیادی در مدح و رثای اهل بیت(ع) دارد. (آقابزرگ تهرانی، طبقات اعلام...، ج ۱، صص ۱۶۴-۱۶۳؛ رجبی، علمای مجاهد، صص ۴۴۳-۴۴۲).

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۱۵.

۸- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، صص ۱۲۲ و ۱۲۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲-۱۶، ص ۵۴۵.

۱۰- همان، پ ۲۲، ص ۳۶۷.

۱۱- FO E ۱۱۱۵۵/۲۵۵/۳۴.

(تصویر) روزنامه وطن و درج مقاله سفارشی حاکم نظامی تهران

(تصویر) موری، شارژدافر سفارت آمریکا

 دوشنبه

۱۸ آبان ۱۳۰۳

۱۰ نوامبر ۱۹۲۴

۱۲ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 تمایل رضا خان به کنارهگیری از ریاست دولت و پشیمانی از این تصمیم

بـا ایـن کـه از جزئیـات و علـت تصـمیم رضـا خـان بـه کنـارهگیری از ریـاست دولـت اطلاعـی در دسـت نیسـت، از متنی که ذکاءالملک امروز به رضا خان فرستاد روشن میشود که وی چنین تصـمیمی داشـته، اما از آن عـدول کرده است. ذکاءالملک مینویسـد: «انتشـارات مبنی بر این است که اراده فرمود هایـد ریـاست دولت را به دیگری محول فرماییـد، هر چنـد امیـد است و یقین داریم که حضـرت اشـرف چنین امری را مصـلحت نخواهید دانست، احتیاطاً لازم دانستیم خاطر مبارک را متوجه سازیم.» پاسخ رضـا خـان نیز بسـیار جالب توجه و درخور اهمیت است: «این همـان مـذاکر های است که در حضور خودتان شـد و من منصرف گردیدم و از آن به بعد تصمیم مجددی گرفته نشده است و شایعه، اصلی ندارد.»(۱)

 جلب رضایت خاطر سفارت انگلیس

در پی درخواست شـارژدافر انگلیس از رضـا خـان مبنی بر صبر تا ورود سـر پرسـی لورن، وزیرمختار انگلیس، برای حل قضـیه شیـخ خزعـل ، رضـا خـان امروز از طریـق مشارالملـک، وزیر امـور خـارجه، بـه اطلاـع سـفارت انگلیس رسانـد کـه «من چـون نمیخواهم اسـباب رنجش سـفارت فراهم آید، این است که تا ورود سـر پرسی لورن و مشاهده نتیجه اقدامات ایشان به کلیه قوا امر دادم تا دو هفته تعرض را به تأخیر بیندازند؛ ولی این در صورتی است که از طرف اعراب و بختیاری شروع به جنگ نشود، چه آن وقت قشون مجبور به عملیات خواهد شد.»(۲)

 اخبار ارسالی به رضا خان

مشارالملـک، وزیر امور خـارجه، اخبـار مرتبـط بـا وزارت امور خـارجه را برای رضا خان به اصـفهان فرسـتاد: مشاورالممالک، نماینده سیاسـی ایران در مسـکو، در برلین متوقف است و برای رفتن به مسـکو منتظر رسـیدن مطالبات خود است. میلسپو آن را پرداخت نمیکنـد و میگویـد طبق مصـوبه مجلس حقـوق او توقیف شـده، بایـد به ایران بـازگردد. سیدمحمدصادق طباطبـایی،

سفیرکبیر ایران در اسلامبول، متوقف است و برای تسلیم نامه مأموریت خود به آنقوره نمیرود. او هم معطل مخارج سفر است. برخی از مأموران وزارت امور خارجه در داخل و خارج چندین ماه است حقوق نگرفتهاند. وزیر مالیه هم از به اطاعت درآوردن میلسپو مأیوس است.(۳)

 رضایت خاطر انگلیس از تصمیم رضا خان

مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز با ارسال تلگرامی به اصفهان، رضایت خاطر ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، را از تصمیم رضا خان، مبنی بر تعویق دو هفت های عملیات نظامی علیه

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۵۳۳ و ۵۳۴.

۲- همان، پ ۱۷، ص ۵۵۲.

۳- همان، پ ۱۷، صص ۵۵۰ و ۵۵۱.

شیخ خزعل، به اطلاع رئیسالوزراء رساند و از قول آوی گفت که «در ورود سر پرسی لورن مطابق میل حضرت اشرف به این مسئله خاتمه داده خواهد شد... به مأمورین دولت انگلیس در جنوب تعلیمات داده شده، به شیخ خاطرنشان نمودهاند که نباید از طرف او و متفقیناش مبادرت به اقدامات خصمانه جنگی بشود.»(۱)

 توضیحات امیرلشکر غرب درباره عبور از لرستان

امیرلشکر غرب، امروز برای سومین بار موانع حرکت اردوی تحت امر خود را به رضا خان متذکر شد و تأکید کرد حرکت از خرمآباد به طرف خوزستان با توجه به حل نشدن موضوع والی پشتکوه و عبور از میان طوایف مختلف، مسئلهساز است. تهیه آذوقه و علیق برای طی این مسافت، مشکل بعدی است. اردوی نظامی در معرض حملات طوایف لُر قرار خواهد گرفت. وی از رضا خان خواست این توضیحات را حمل به نتوانستن ننماید. «عبور از لرستان قبل از رسیدن به مقصد ممکن است قوا را مواجه با خطرات عظیمی نماید.» وی در پایان تقاضای ۳۰ هزار تومان پول کرد.(۲) متن پاسخ رضا خان به اظهارات امیرلشکر غرب در پاورقی آمده است.

 آمادگی هواپیمای اسپاد برای شناسایی مواضع شیخ خزعل

نایب ارفعالملک امروز از دیلم خبر داد طیاره سالم در آشیانه خود فرود آمد.(۳) همچنین هواپیمایی که قرار است از طریق اصفهان مواضع شیخ خزعل و متحدین او را با خطر مواجه کند، امروز ساعت ۹ صبح از تهران به اصفهان پرواز کرد.(۴) نایب ارفعالملک که نماینده قور خانه وزارت جنگ در بوشهر بود، امروز خود را به دیلم رساند و به جای خود نایب اول عباد اللهمیرزا را به کفالت گذاشت.(۵)

 ضرورت رساندن پول به ساخلوی شوشتر

امروز به سرتیپ فضل الله زاهدی فرمانده قوای مستقر در بهبهان و زیدون دستور داده شد به هر نحوی که میتواند، «بدون ملاحظه و ترس» به نیرو های مستقر در قلعه سلاسل شوشتر پول برساند.(۶) [این نیروها تقریباً در محاصره تفنگداران شیخ خزعل و متحدان او هستند.]

 مانور قوای شاهسون و کردها در شهر های آذربایجان

پس از دستوری که رضا خان به اعزام چهارهزار نیروی لشکر شمال غرب به کرمانشاه داد و در دستور بعدی تعداد آنها را به ۲۵۰۰ نیرو متشکل از ۲۰۰۰ نظامی و ۵۰۰ عشایر تقلیل داد، امیرلشکر شمال غرب بنابر دستور اول طوایف شاهسون و کردها را از صفحات خود به تبریز و ارومیه فراخواند. او امروز به رضا خان پیشنهاد کرد، حال که ترکیب نیرو های اعزامی به هم ریخته [امیرلشکر شمال غرب ۲۰۰۰ نیروی عشایر و ۵۰۰ نظامی را برای اعزام به کرمانشاه در نظر گرفته بود] اجازه داده شود حضور اکراد و شاهسونها به رخ کشیده شود و با یکی دو روز توقف در شهر «چشم دشمنان حضرت اشرف بیشتر کور» شود. با این

پیشنهاد موافقت شد.(۷)

 رایزنی برای خرید مهمات از شوروی

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون امروز به اطلاع رضا خان رساند که با اتاشه نظامی سفارت شوروی دیدار کرده است. اتاشه مزبور میگوید که فشنگ های درخواستی ایران در بادکوبه آماده تحویل است، اما «مقرر فرمایند تصمیم مبارک را راجع به مذاکرات شارژدافر با حضرت اشرف اطلاع دهند که زودتر در تحویل و حمل آن اقدام شود.»(۸) سرتیپ امان اللهمیرزا افزود دولت شوروی حاضر است با شرایط آسان توپ و مهمات به دولت ایران بفروشد.(۹)

 ایرانیان خسته از تعدیات مالی دولت روس

بنابر گزارش کارگزاری سرخس ناصری به وزارت امور خارجه، روسها با مالیات های گزافی که به مغازه های سرخس کهنه بستهاند و از آنجا که بیشتر کسبه این ناحیه را ایرانیان

۱- همان، پ ۱۷، ص ۵۵۰.

۲- همان، پ ۱۷، صص ۴۰۴ تا ۴۰۷. «۱- اردوی اعزامی از لشکر شمال غرب که حرکت نموده است مأمور است در صورتی که والی پشتکوه سر تمکین و اطاعت فرود نیاورد با قوای عشایری کرمانشاهان به او حمله نماید. ۲- متذکر میشوم که جمعآوری آذوقه و تهیه سایر مایحتاج اردویی که مأمور خوزستان است از وظایف حتمیه فرمانده همان اردو است. ۳- نظر به این که امر صادره بایستی به فوریت اجرا میشد این است که مجدداً تأکید میکنم که اردو باید به طوری که سابقاً دستور دادهام به فوریت به طرف دزفول حرکت نماید. خاتمتاً متذکر میشوم که اوامری که به طور کلی از طرف من صادر میشود چون شما مسئول اجرای این میباشید بالطبیعه تسهیل وسایل اردوکشی و تهیه آذوقه و تأمین سایر منطقه های لشکری بسته به نظریه خودتان است. مقصود من فقط این است که به فوریت اردو به دزفول حرکت نماید که عملیات خنثی نگردد. در باب وجه به خزانه امر دادم بفرستند.» (همان، پ ۱۷، صص ۴۰۲ و ۴۰۳).

۳- همان، پ ۲۵، ص ۱.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۴۰۱.

۵- همان، پ ۲۵، ص ۱۹۹.

۶- همان، پ ۱۹، ص ۱۱.

۷- همان، پ ۱۷، صص ۳۸۳ تا ۳۸۵ و ۴۵۳.

۸- در مذاکرات رضا خان با شارژدافر شوروی طرف روسی گفته بود که تحویل فشنگ به ایران منوط به حلوفصل موضوع شیلات خواهد بود. (اسناد مؤسسه مطالعات ...، پ ۱۷، ص ۳۹۷).

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۳۹۸. رضا خان گفت درباره خرید توپ وارد مذاکره شوند و افزود تا خودم در تهران نباشم موضوع فشنگها حل نخواهد شد. (همان، پ ۱۷، ص ۳۹۷).

تشکیل میدهند، ایرانیان، ناچار از دارایی خود دست کشیده و از سرخس کهنه به سرخس ناصری مهاجرت میکنند.(۱)

 علامت اختصاری برای هواپیما های ایران

نماینده سیاسی ایران در پاریس اطلاع داد که مجمع بینالمللی هواپیمایی، برای علامت هواپیما های ایران «حروف لاتین پ و ی را اختصاص دادهاند.» این خبر را امروز رئیس ارکان حرب کل قشون به رضا خان داد و گفت در صورت اجازه این علامت تصویب و مورد استفاده قرار خواهد گرفت. رضا خان هم اجازه استعمال را داد.(۲)

 شمشیر آستان قدس برای پادشاه افغانستان

به پیشنهاد وزارت امور خارجه مقرر شد یک قبضه شمشیر از آستان قدس رضوی به عنوان هدیه برای پادشاه افغانستان فرستاده شود. رئیس ارکان حرب کل قشون امروز ضمن یادآوری این موضوع به رضا خان گفت که «مقرر فرمایید امیرلشکر شرق برای مأموریت حمل شمشیر به نام آستان قدس، یک شخص آبرومندی را تعیین و اعزام دارند.»(۳)این دستور از طرف رضا خان صادر شد.

 تهاجم ترکمنها به چند پست نظامی

امروز ترکمنها به چندین پست نظامی شاهراه خراسان حمله کردند. در جنگی که میان نظامیان و متجاوزان صورت گرفت ترکمنها فراری شدند.(۴) گزارش دیگری میگوید که ترکمنها در اعتراض به مالیات های مقرره، دست به این اقدام زدند.(۵)

 استعلام وزارت فواید عامه از وزارت امور خارجه

با این که نماینده کمپانی نفت جنوب از رضایت مردم آبادان برای مشارکت در شهرسازی جدید میگوید، وزارت فواید عامه امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که هر چند کمپانی تکذیب میکند، ولی شکایات زیادی از اقدام کمپانی نفت جنوب در باب معامله با کارگران این شرکت و گرفتن خانه های آنها میرسد. در این نامه خواسته شده کارگزاری صحت وسقم این مطلب را روشن نماید.(۶)

 احضار قوای مسلحه از جنگل

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز اطلاع داد که طبق دستور، قراولان مأمور جنگل را جمعآوری کرده است. (ر.ک: ۱۳ مرداد) وی با اعلام این خبر توضیح داد که اگر آرامش در جنگل حاکم بود، ترس از سرنیزه همین قوای مسلح بود و امکان دارد عملیات سابق باز به واسطه جای خالی قراولان شروع شود. «اجازه فرمایند اقلاً ده نفر به اسم امنیه استخدام و مأمور جنگلها بشوند.»(۷) علت جمعآوری قراولان، اجحافات فراوانی بود که آنها نسبت به روستاییان روا میداشتند؛ و باز به همین دلیل با این درخواست موافقت نشد.(۸)

□ تهدید مدرسه اتحاد از طرف دولت شوروی

سرکنسولگری ایران در بادکوبه امروز با ارسال نام های به نمایندگی کمیساریای خارجه شوروی نوشت که «کمیساریای ملی معارف آذربایجان قفقاز» تصمیم گرفته است نام مدرسه اتحاد را، مدرسه ایرانی بادکوبه را که از سال ۱۹۰۶ با مدیریت کنسولگری ایران اداره میشود، تغییر دهد، تدریس زبان فارسی را در این مدرسه ممنوع نماید، و افراد منصوب سرکنسولگری را عوض نماید.در این نامه آمده است: «متمنی است... مدرسه را به اختیار قونسولگری واگذار نمایند... [چرا که] مدارس شوروی در ایران کاملاً- در تحتنظر قونسولگری شوروی اداره شده و راجع به ترتیب تحصیلات اتباع شوروی از طرف دولت ایران مساعدت هایی به عمل آمده [و] در موضوع بستن مدرسه و یا مداخله در امور آن مدارس هیچگونه مذاکراتی» نشده است.(۹)

□ خودکشی میرزامهدی خان وزیری

میرزامهدی خان وزیری، رئیس کابینه اداره مالیه کرمان، امروز خودکشی کرد. او با تفنگ ساچمهزنی و گلوله چارپاره به این کار اقدام نمود و از سر میرزامهدی خان فقط یک گوش باقی ماند. گفته میشود وی دچار بیماری جنون بود.(۱۰)

(تصویر) رژه خودرو های نظامی در میدان شاه اصفهان از برابر رضا خان

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۰-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۳۹۳ و ۳۹۴.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۳۹۲.

۴- همان، پ ۸، ص ۳۲۹.

۵- همان، پ ۸، ص ۲۴۵.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۱-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۱۴۷.

۸- همان، پ ۲۲، ص ۱۴۲.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۷-۵۷-۳۳-۱۳۰۳.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۰، ص ۳.

 سه شنبه

۱۹ آبان ۱۳۰۳

۱۱ نوامبر ۱۹۲۴

۱۳ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 آمادگی شیخ خزعل برای تسلیم(۱)

در گزارشی که مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز به رضا خان فرستاد، نوشت که در دیدار امروز با شارژدافر انگلیس، مقام انگلیسی از قول کنسول اهواز گفت که «شیخ [خزعل] میگوید همین قدر بدانم حضرت اشرف به بوشهر تشریف میآورند قبلاً تلگراف تسلیم و اظهار خدمتگزاری خود را حضورشان تقدیم خواهم نمود.» در این گزارش، مشارالملک از قول ازموند آوی افزود که سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس، امروز وارد بغداد شد و فردا با هواپیما راهی محمره (خرمشهر) میشود. وزیر امور خارجه در تلگرام خود به اصفهان به اطلاع رضا خان رساند که شارژدافر انگلیس به گفته های شیخ خزعل اهمیت چندانی نمیداد و آن را منوط به نظر رضا خان میکرد. از آن جمله این درخواست شیخ خزعل بود که اگر دیداری در بوشهر رخ دهد، خوب است دو تن از خوانین بختیاری مثل صمصامالسلطنه و امیرمفخم نیز حاضر باشند.(۲)

 اقدام طایفه بنیطرف علیه شیخ خزعل

بنابر اطلاعات رسیده امروز به وزارت امور خارجه، «بنیطرفها حویزه [هویزه]، بازار حمیدیه، قصر شیخ [خزعل] را آتش زدهاند. این گزارش میگوید شیخ عاصی از رؤسای بنیطرف که در ناصری حبس بود، آزاد شده و خلعت ریاست طایفه را نیز گرفته است. رفع اختلاف شیخ خزعل با برخی از رؤسای طوایف ناشی از شکست قوای شیخ در زیدون و فرار اعراب بنیکعب بوده است.(۳) این اخبار به نحو دیگری هم به بصره رسید. کنسول ایران در بصره امروز خبر داد که عشایر هویزه بر شیخ شوریدهاند و در ناصری میان عشایر زدوخورد شده، شیخ خزعل به خیال فرار افتاده است.(۴)

 حرکت حاکمان جدید بختیاری به طرف امیرمجاهد

سرتیپ فضل الله زاهدی امروز به اطلاع رضا خان رساند که ایلبیگی و ایل خانی جدید بختیاری، با فرستادن تلگرامی به امیرمجاهد خبر دادهاند که فردا از راه چهارمحال حرکت کرده، به طرف امیرمجاهد خواهند رفت. زاهدی ضمن ابراز تردید در تبعیت و اطاعت حاکمان بختیاری [و یکسره کردن کار امیرمجاهد] افزود بهتر است اگر این دو، عامل اجرای دستوری هستند از راه بوشهر بیایند تا اقداماتشان تحتنظر باشد.(۵)

 حرکت قریبالوقوع قوای لشکر غرب به دزفول

امیرلشکر غرب امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان گفت که ۲۵ عقرب (آبان) یک فوج پیاده و یک گردان سوار با دو توپ کوهستانی و دو روز بعد یک گردان سوار و یک گردان پیاده از خرمآباد به طرف دزفول حرکت خواهند کرد.(۶)

 رساندن پول به لشکر های جنوب و غرب

امروز رضا خان دستور داد ۲۰ هزار تومان به لشکر جنوب و بودجه ماه میزان (مهر) لشکر غرب پرداخت شود.(۷)

 ادامه چاپ و توزیع اعلان های تبلیغاتی حکومت نظامی تهران

در ادامه فضاسازی تبلیغاتی برای حرکت رضا خان به طرف خوزستان، حاکم نظامی تهران، در پیگیری اقدامات روز های گذشته، امروز پاسخ رضا خان به هیأت اصناف و جمعیت اتحاد اخوت را چاپ و توزیع کرد. رضا خان در پاسخ خود گفته بود که «از این حسن نیت شما خوشوقت شدم. قلع و قمع خزعل خائن برای قشون مورد اهمیت نیست و وجود مشارالیه را لایق قیام ملی نمیدانم.»(۸)

 آماده شدن خنجر کردها

خنجری که قرار بود از طرف رؤسای طوایف کرد به رضا خان هدیه شود، ساخته شده، آماده اهداء است. فرمانده قشون آذربایجان امروز این خبر را به اطلاع رضا خان رساند و افزود که تصمیم دارد این هدیه را با چهار تن از رؤسای طبقه اول کرد های مکری ارسال کند. «در صورتی که اجازه فرمایند مستقیماً به اصفهان شرفیاب حضور مبارک بشوند.»(۹) رضا خان بلافاصله پیشنهاد را پذیرفت و گفت که راهی شوند، هر جای جنوب باشم به آنجا بیایند.(۱۰)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدا شیخ محمدعلی تهرانی در محکومیت اقدام شیخ خزعل سخن گفت و در خلال آن ابراز داشت که «من به نام ملت... و به نام استقلال مرکزی ایران و به نام حکومت مقتدره ایران و به نام ایرانیت از شیخ [خزعل] اظهار تنفر میکنم و شیخ را مستحق مجازات میدانم.» آیت الله مدرس در کنایه به اینکه اکثریت نمایندگان مجلس توسط قشون و وزارت جنگ انتخاب شدهاند، گفت: «خوب بود به نام موکلین خودتان [اظهارنظر] میفرمودید.» ۱۰

اظهارات امروز شیخ محمدعلی تهرانی با توصیه و سفارش دولت ابراز گردید.

 نفوذ ب هاییان در روستای کفشگرکلا

در پی نامه یکی از شاگردان مدرسه روستای کفشگرکلای مازندران به محمدتقی مازندرانی، وی با ارسال نام های به مجلس شورای ملی، به استناد اطلاعات رسیده، اعلام کرد که در روستای کفشگرکلای علیآباد، مدرس های تأسیس شده که آموزگار آن اطفال محصل را به خلاف مذهب مقدس اسلام به ب هاییت سوق میدهد. وی ضمن تأیید این مطلب خواستار

رفع این ظلم گردید.(۱۱)

 صدور شناسنامه عراقی برای ایرانیان متولد بینالنهرین

سرکنسولگری ایران در بغداد امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که طبق «قانون الجنسیهالعراقیه» ایرانیان متولد عراق، عراقی شناخته میشوند. وی نوشت که نام های به عنوان اعتراض به کمیسر عالی عراق فرستاده است و در این زمینه با نمایندگان سیاسی فرانسه و آمریکا هم مذاکره خواهد کرد. سرکنسول ایران افزود که این قانون جدید موجب وحشت ایرانیان شده است.

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۴۵.

۲- همان، پ ۱۷، ص ۵۴۴.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۵۴۳.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۳۷۹.

۵- همان، پ ۱۷، صص ۴۳ و ۴۴. رضا خان پس از رسیدن این خبر پاسخ داد که ارتباط کامل باید بین خرمآباد و دزفول برقرار باشد. (همان، پ ۱۷، ص ۴۲).

۶- همان، پ ۱۷، صص ۳۷۰ و ۳۸۷.

۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۶۵۰، ص ۵.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۳۸۲.

۹- همان، پ ۱۷، ص ۳۸۱.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۰، صص ۲ و ۳؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، ص ۱۰۹.

۱۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۰۲۱۰۷، صص ۸ و ۱۷.

در نـام هـای که مقام ایرانی به کمیسـر عالی عراق نوشـته، آمـده است: «تا تکلیف قطعی بین دولت علّیه ایران و حکومت عراق حاصل نشـده از شـناسایی هر قانون جدیـدی در عراق معـذور و هر قانونی که آزادی و منافع اتباع ایران را تضـییع نمایـد به آن معترض» هستیم.(۱)

 گروگیری برای معاوضه

به گزارش ایـل خـانی مـاکو دو خـانوار از قاچاقچی های ایـدر ترکیه داخل خاک ایران شـده، و ۵۳ گـاو سـرقتی را هم با خود آوردهاند. عبد الله طهماسبی امروز با ارسال این گزارش افزود که دسـتور داده شد این سارقان با گاوها توقیف شوند و چنانچه ترکیه آنهـا را درخـواست کرد «در عـوض دواب سـرقت شـده ایرانی را مطـالبه، در صورتی که مبـادله نمودنـد سـارقین را هم تحویل دهند.»(۲)

 دولت جدید انگلیس و درخواست اطلاعات تازه

مفتاحالسـلطنه، وزیرمختار ایران در لنـدن، امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که با روی کار آمـدن دولت جدید انگلیس، در دیـدار بـا وزیر تـازه امور خـارجه، ابراز شـد که آخرین اطلاعـات راجع به قضایـای خوزسـتان و آن چه ایران مایـل است به مذاکره بگذارد، در اختیار دولت جدید انگلیس قرار گیرد. مفتاحالسلطنه از وزارت امور خارجه خواست اطلاعات تازه فوراً در اختیار او قرار گیرد. با این پیشنهاد وزیرمختار موافقت شد.(۳)

 نگرانی در مازندران

امروز پس از نشستی که با حضور ذینفوذان بارفروش، اعم از علماء، رؤسای دوایر دولتی و اصناف در منزل سیفالاسلام مجتهد «رئیس روحانیین مازنـدران» برگزار شـد، موضوع خوزسـتان و حوادث مرتبط با آن مطرح گردید. رئیس نظامیان مازندران که در این جلسه حاضر بود، گفت که مقرر شده همه نظامیان برای «جانبازی در راه ملت حاضر باشند و قوای خود را تهیه و منتظر خبر احضـار باشـند.» بـا این بیـان رئیس قشون نگرانی فزاینـد های در شـهر حاکم شـد چرا که «اگر قشون از مازنـدران حرکت کنـد... به واسـطه تراکمه و همسایه شـمالی دچار مخاطرات» خواهنـد شـد. قرار است فردا مردم در مسـجد اجتماع کنند و برای قشون اعانه جمع کنند. «فعلاً وضعیات مازندران به واسطه این همهمه تعریفی ندارد.»(۴)

 چهارشنبه

۲۰ آبان ۱۳۰۳

۱۲ نوامبر ۱۹۲۴

۱۴ ربیعالثانی ۱۳۴۳

□ حرکت رضا خان به سمت شیراز

رضا خان امروز اصفهان را به مقصد بوشهر ترک کرد. این خبر را کارگزار اصفهان به اطلاع وزارت امور خارجه رساند و اضافه کرد که وزیر داخله، وزیر پست و تلگراف و امیرلشکر جنوب، علاوه بر ملتزمین مرکز همراه او هستند.(۵) رضا خان و همراهان او، شب را در ایزدخواست توقف کردند.(۶)

□ تلاش دولت برای ایجاد شکاف بیشتر میان مشایخ عرب و شیخ خزعل

پس از اخباری که از طرفیت مشایخ بنیطرف و هویزه با شیخ خزعل رسید، دستور داده شد سعی در تعمیق شکاف پیدا شده میان اینان شود. وزیر امور خارجه، امروز به اطلاع رضا خان رساند که «به وسایل مقتضیه و محرمانه، شفاهاً مشایخ بنیطرف و حویزه [هویزه] را به مراحم کامله دولت مطمئن و مستظهر [کردیم]... البته اگر خدماتی در این موقع به دولت بکنند، کاملاً منظور نظر خواهد بود.»(۷) اختلاف پیشآمده میان سران مشایخ خوزستان برای سفارت انگلیس اهمیت داشت. ازموند آوی، شارژدافر این سفارت، امروز به مشارالملک، وزیر امور خارجه، اظهار داشت که یکی از کار های سر پرسی لورن در خوزستان، رفع این اختلافات است.(۸)

□ تصمیم طرفداران شیخ خزعل به آتش زدن گمرک خرمشهر

اخبار رسیده به بوشهر حاکی است که ۶۰۰ تن از اتباع شیخ خزعل تصمیم گرفتهاند هنگام ورود نظامیان به ناصری گمرک محمره (خرمشهر) را آتش بزنند و آن چه هست غارت کنند.(۹)

□ اخبار کنسولگری ایران در بصره درباره خوزستان

کنسولگری ایران در بصره امروز خبر های خود را از خوزستان و حوادث مرتبط با آن به وزارت امور خارجه فرستاد. خبر اول این است که شیخ کویت هفته قبل به محمره (خرمشهر)، اهواز و عبادان (آبادان) رفته و گفته میشود عده های تفنگچی هم از طریق بندر هندیجان به کمک شیخ خزعل فرستاده است. خبر دوم مربوط به اظهار تأسف رئیسالتجار از کارگزاران شیخ خزعل است. وی که برای معالجه چند ماهی در سوریه بسر میبرد امروز از بغداد راهی خوزستان شد. «مشارالیه از حرکات [شیخ خزعل] خیلی اظهار تأسف مینمود و ظاهراً داوطلب شده است غائله خوزستان را به اصلاح رفع نماید» و شاید به تهران هم برود.(۱۰)

□ تأکید رئیس ارکان حرب لشکر جنوب به ارسال فشنگ

سرتیپ محمدحسینمیرزا، رئیس ارکان حرب لشکر جنوب، امروز به وزارت جنگ نوشت که اردوی چهارمحال به طرف خوزستان حرکت کرده و من نیز باید فوراً ملحق شوم. اگر اردو

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۷ و ۲۲-۴۶-۲۷-۱۳۰۳. وزیر امور خارجه در پاسخ به سرکنسولگری ایران در بغداد اقدام او را

در اعتراض به این موضوع تأیید کرد و افزود خوب است امیرفیصل را ملاقات کرده و بگویید که اینگونه قوانین خلاف ملاحظات همجواری است. (همان، ۲۱-۴۶-۲۷-۱۳۰۳).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۲۶۶.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۸-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۴- همان، ۱۱۴-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰۳-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۶- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۶۶.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۰-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۳۲.

۹- همان، پ ۲۵، ص ۱۹۸. موضوع به اطلاع سرتیپ فضل الله زاهدی، فرمانده قوای بهبهان رسید. (همان، پ ۲۵، ص ۱۹۷).

۱۰- همان، پ ۱۸، صص ۱۸۵ و ۱۸۷.

از حدود اصفهان رد شود، رساندن مهمات به آن بسیار مشکل، بلکه غیرممکن خواهد بود. وزارت جنگ پاسخ داد که ۵۰ هزار فشنگ با خودرو فرستاده شده است.(۱)

 اخبار خوزستان در جراید مصر و سوریه

عینالملک، سرکنسول ایران در مصر، امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که مسئله خوزستان در جراید مصر و سوریه انعکاس فراوانی دارد. این روزنامه ها شیخ خزعل را وطنپرستی که مطیع دولت ایران، اما مخالف دیکتاتوری [رضا خان] است جلوه میدهند. آنها مینویسند که شیخ در حمایت از احمدشاه قیام کرده و خواستار بازگشت اوست. عینالملک میافزاید خبر هایی از درگیری میان قشون دولتی و بختیاریها در بهبهان اشاعه یافته و میگویند ترکمنها در بیشتر نقاط سر به شورش برداشتهاند و آشوب سراسر مملکت را گرفته است. دیروز شایع بود که کابینه استعفا کرده و مملکت توسط سردارسپه اداره میشود. «معلوم نیست این اخبار را منبع از کجاست؟ صحت دارد یا نه؟ روزنامه های طهران هم که نمیرسد تا کسب اطلاعی شود.» سرکنسول ایران در مصر از وجود سوءتفاهم میان میلسپو و رضا خان گفت که حرف آن در اینجا رایج است.(۲)

 کسب تکلیف درباره اردوی اعزامی به کرمانشاه

فرمانده قشون آذربایجان امروز از رضا خان خواست درباره فرماندهی و مخارج اردوی ۲۵۰۰ نفره لشکر شمال غرب، اعزامی به کرمانشاه، تعیین تکلیف نماید.(۳)

 پیگیری سفارت انگلیس از کشته شدن کاکس

سفارت انگلیس با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خواستار مجازات عاملان کشته شدن «کاکس شوفر [= راننده] و تقاضای پرداخت مبلغی که مقتضی باشد به عیال او» شد. شارژدافر انگلیس در ملاقات امروز خود با وزیر امور خارجه موضوع را پیگیری کرد و گفت که «اقدام کاکس [در درگیری پیش آمده] عمدی نبوده ولی امنیه که او را هدف گلوله ساخته مسلم است که عمدی بوده» است. ازموند آوی خواست دولت، نام های رسمی بدهد که در جبران این حادثه اقدام میکند، اما مشارالملک زیر بار آن نرفت و گفت که «موکول به رسیدن دوسیه و تحقیقات عمیقه» است. مشارالملک امروز با ارسال این خبر به رضا خان نوشت که قاتل کاکس فرار کرده است و لازم مینماید جلب و تفتیش شود.(۴)

 پرواز شناسایی بر فراز نقاطی از خوزستان

ارفعالملک که به همراه خلبان فرانسوی، امروز نخستین پرواز شناسایی خود را بر فراز مواضع شیخ خزعل انجام داد، مشاهدات خود را از نواحی مختلف به رئیس نظامیان بهبهان و رضا خان فرستاد. در این پرواز اعلامیه هایی هم در هندیجان ریخته شد. این پرواز نشان داد که در مناطق یادشده تمرکز قابلتوجهی از قوای شیخ خزعل وجود ندارد.(۵)

 اطلاعیه جدید حاکم نظامی تهران

امروز حاکم نظامی تهران، سرتیپ مرتضی خان، پاسخ رضا خان به اتحادیه های شاهآباد، سنگلج، بازار و چالمیدان را در قالب اطلاعی های چاپ و توزیع کرد. در این اعلامیه از قول رضا خان نوشته شده: «از احساسات شماها خوشوقت شدم. خزعل خائن و سایر اشرار خوزستان عماً قریب به جزای اعمال خودشان خواهند رسید. آسودهخاطر باشید.»(۶)

 واکنش وزارت امور خارجه به نامه محمود خان اورامانی

وزارت امور خارجه، امروز با ارسال نامه هایی به وزارت داخله و وزارت جنگ، با اشاره به اظهارات محمود خان اورامانی نوشت که این اظهارات از دو طریق لشکر غرب و حکومت کردستان منعکس شده و اختلافاتی در آن دیده میشود. ضروری است نماینده این وزارت خانه ها تحقیقاتی برای روشن شدن دقیق اظهارات محمود خان اورامانی انجام دهند. در نامه به وزارت جنگ آمده است: «چنانچه در این موقع زمینه هایی هم برای بسط نفوذ دولت در آنجاها ممکن شود خیلی به موقع است، زیرا... محمود خان و خوانین آن طرف مطیع نبوده و این اظهارات برای فشاری است که به آنها وارد شده است.»(۷)

 احتمال تهاجم اشرار وزیری به ایران

علی رحیمی، رئیس تیپ سیستان و قائنات گزارش داد ۳۰۰ نفر از اشرار وزیری از قندهار به طرف خاک ایران حرکت کردهاند. کنسول انگلیس در دزداب میگوید اینان خیال حمله به دزداب دارند؛ و میپرسد که آیا دولت ایران میتواند از این حمله جلوگیری و از اتباع انگلیس محافظت نماید یا این که عده های از نظامیان انگلیس به کمک قوای نظامی مستقر در دزداب بیایند؟ علی رحیمی میافزاید، در پاسخ گفته شد که اگر مهاجمان «از خاک انگلیس عبور و به خاک ایران ورود نمایند و قشون انگلیس در سرحد جلوگیری ننمایند، دولت علّیه مسئول ... [نخواهد بود] ولی اگر از محل های دیگری عبور و حمله بیاورند البته دولت ایران مسئول و محافظت خواهد نمود.»(۸)

 مذاکره با میلسپو

به درخواست رضا خان، گروهی از نمایندگان مجلس همچون مشیرالدوله، مستوفیالممالک، تقیزاده و سایرین با میلسپو مذاکره کرده و درباره بودجه به توافق رسیدند. ذکاءالملک، وزیر مالیه، امروز به رضا خان اطلاع داد که میلسپو از کسر «مخارج انتفاعی» و تخصیص آن به منتظرین خدمت انتقاد داشت و پیشنهاد میکرد مخارج انتفاعی را کسر نکنید «بلکه دویست هزار تومان اضافه کنید، من هم در عایدات چهارصد هزار تومان اضافه قبول میکنم و دویست هزار تومان از آن به منتظرین خدمت میدهم.» این پیشنهاد مورد پذیرش قرار گرفت.(۹)

 صاحب منصبان بلندپایه انگلیس در بندرعباس

به گزارش کارگزار بندرعباس، ژنرال گرین «رئیس کل قوای مغرب هندوستان که در کویته مقیم است» با تعداد دیگری از صاحب منصبان بلندپایه انگلیس وارد بندرعباس شده، و در کنسولگری انگلیس میهمان بودند. اینان یک روز پس از اقامت در بندرعباس به نایبند، رفتند و در آنجا ساختمانها و قبرستان انگلیسها را بازدید کردند. کارگزار بندرعباس این رفتوآمدها را با توجه به قضایای خوزستان و حرکت رئیسالوزراء به طرف بوشهر بااهمیت توصیف کرد.(۱۰)

□ تنظیم خبری راجع به روشنیبیک

وزارت امور خارجه امروز با تنظیم خبری تحت عنوان

۱- همان، پ ۱۹، صص ۳۲ تا ۳۴.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹۷-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۸۷. رضا خان آخر وقت روز ۲۴ آبان که به شیراز رسیده بود پاسخ داد که این اردو تحت فرماندهی لشکر غرب خواهد بود، ولی مخارج آن با لشکر شمال غرب است. (همان، پ ۵، ص ۸۶).

۴- همان، پ ۱۷، ص ۵۳۲.

۵- همان، پ ۲۵، صص ۲۹ و ۳۰.

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۲۷۸۵، ص ۲۰.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۱۵-۴۰-۱۳۰۳؛ اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۲۹۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۲۲۰ تا ۲۲۲. موضوع از طریق وزارت امور خارجه به سفارت ایران در کابل منعکس و نماینده سیاسی ایران در کابل با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خواستار جلوگیری از تهاجم افغانها به ایران شد. (همان، پ ۹، ص ۲۱۵).

۹- همان، پ ۱۷، ص ۵۴۱.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۴-۱۹-۴۰-۱۳۰۳.

«راجع به روشـنیبیک» [نظریه‌پرداز افراطی ترکیه] آن را در اختیـار جرایـد گـذاشت. در این خبر آمـده است که وزارت امـور خـارجه بـا سـفارت کبرای ترکیه داخـل مـذاکره شـده، از اظهارات و مطالب روشـنیبیک ابراز تأسف کردهانـد. مقامات ترکیه میگویند روشنیبیک فردی حادثهجو است و مطالب او نباید روابط حسن ه دولتین را تحتتأثیر قرار دهد. سفارت ترکیه در تهران موضوع نارضایتی دولت ایران را به دولت ترکیه اطلاع داده است.(۱)

 ناامیدی مایل تویسرکانی از پیشرفت مدرسه اتحاد

یـد الله مایل تویسـرکانی، مـدیر اعزامی وزارت معارف به بادکوبه، با ارسال نام های به این وزارت خانه نوشت که کمیساریای معـارف آذربایجـان بـا تحریکـاتی کـه از نـاحیه برخی از معلمـان مـدرسه اتحـاد انجـام شـده، از پیشـرفت مقاصـد این مدرسـه جلوگیری میکنـد. وی نوشت که مقامات فرهنگی آذربایجان تصـمیم دارند هویت این مدرسه را که اشاعهدهنده زبان فارسـی است بگیرنـد و تـدریس زبان فارسـی را موقوف دارند. آنها میخواهند به جای نام «اتحاد» نام «مدرسه نمره ۸۹ شوروی» به این مدرسه بدهند. وی حضور خود را در بادکوبه غیرمفید ارزیابی نمود.(۲)

 ورود ادوات به افغانستان

بـه گزارش مصـدق دیـوان، کفیـل کنسـولگری ایران در هرات، امروز مقـدار قابـل تـوجهی مهمـات و ادوات جنگی که دولت افغانسـتان از روسـیه خریداری کرده، وارد هرات شد «و بقیه هم با چهار دستگاه طیاره عنقریب وارد میشود و نیز چند طیاره هم چندی قبل از طریق مزارشـریف... به کابل رفته؛ یک دسـتگاه تلگراف بیسـیم هم به هرات میفرسـتند. رشته سیم تلگراف هم از سرحد روسیه به طرف هرات مشغول کشیدن هستند.»(۳)

 خبر رویتر از وساطت لورن

خبرگزاری رویتر امروز از تهران خبر داد که به مناسبت حرکت رضـا خان به سـمت بوشـهر «چنین گفته میشود که سر پرسـی لورن که فعلاًـ در محمره است قرار ملاقـاتی بین رئیسـالوزراء و سـرداراقدس (شـیخ خزعـل) خواهـد داد تـا به ترتیبی موجبات مصالحه ذاتالبین فراهم گردد.»(۴)این خبر موجب واکنش های مختلفی شد که در خلال اخبار روز های آینده میآید.

 انتشار روزنامه فکر آزاد در تهران

امروز روزنامه فکر آزاد که پیش از این دو سال در مشـهد منتشـر شده بود، نخستین شماره از سال سوم خود را در تهران منتشر کرد. مـدیر روزنـامه، احمـد دهقان کرمانی در سـرمقاله این شـماره از ارادت خود نسبت به رضا خان نوشت و او را پرچمـدار اصلاحات کشور خواند.(۵)

 ورود امیرلشکر غرب به کرمانشاه

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز وارد کرمانشاه شد.(۶)

(تصویر) روزنامه فکر آزاد، شماره نخست منتشر شده در تهران

۱- همان، ۲۴-۴-۱۵-۱۳۰۳.

۲- همان، ۵۲ و ۵۱-۵۷-۳۳-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۱۱۸.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۲، ص ۱.

۵- فکر آزاد، س ۳، شم ۱، صص ۱ و ۲. انتقال فکر آزاد از مشهد به تهران و حمایت از آن برای انتشار قطعاً با نظر دولت صورت گرفته است. فکر آزاد در دوره جدید مواضع ضدانگلیسی خود را که در خراسان بسیار بارز بود کنار گذاشت. منابع انگلیسی معتقد بودند که دهقان در خراسان از طریق کنسولگری شوروی تغذیه میشود.

۶- FO E ۱۱۱۵۵/۲۵۵/۳۴.

 پنجشنبه

۲۱ آبان ۱۳۰۳

۱۳ نوامبر ۱۹۲۴

۱۵ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 ورود لورن به ناصری

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس که دیروز وارد خرمشهر شده بود، امروز خود را به ناصری رساند.(۱)

 تصرف هندیجان توسط قوای دولتی

سرتیپ فضل الله زاهدی عصر امروز اطلاع داد که اندک قوای شیخ خزعل در هندیجان، از این ناحیه عقب نشستند و هندیجان به تصرف قشون دولتی درآمد.(۲)

 عزیمت مستر هاوارد به خرمشهر

مستر هاوارد، مقام بلندپایه سفارت انگلیس در تهران، راهی بغداد شده، تا از آنجا [به خرمشهر رفته] سر پرسی لورن را همراهی نماید. لورن اینک در خرمشهر است تا با شیخ خزعل مذاکره کرده، او را با سیاست جدید انگلیس نسبت به اوضاع ایران آشنا کند.(۳)

 تظاهرات در میدان توپ خانه

عصر امروز گروه هایی از مردم در میدان توپ خانه اجتماع کردند و «نطق هایی مبنی بر اظهار تنفر از عملیات [شیخ] خزعل و مشارکت آنها [= شان] در میدان جنگ و تشکر از آقای رئیسالوزراء برای قلعو قمع خائنین وطن ایراد و پس از خاتمه نطقها جمعیتی به تلگراف خانه رفته و تلگرافاتی هم به مقام ریاست وزراء عرض نمودهاند.»(۴) روایت سفارت انگلیس از این تظاهرات در پاورقی آمده است.

 اخبار کنسولگری بصره درباره خوزستان

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که از طریقی محرمانه اطلاع یافته یک صاحب منصب عالیرتبه انگلیس با تغییر لباس از هندوستان به ناصری رفته که شیخ خزعل را در جنگ با دولت راهنمایی کند[!](۵) این خبر در حالی به ایران ارسال میشود که سر پرسی لورن در خرمشهر است و برای پایان دادن به اختلاف های پیش آمده

میکوشد.

 نقص توپ های لشکر غرب

امیرلشکر غرب امروز از وزارت جنگ خواست برای کارکرد توپ های این لشکر «در ارسال گهواره و مونیسیون توپ های فرانسه جدیت» کنند. این توپها با چند شلیک کارآیی خود را از دست میدهند. وی وجود این اسباب را برای اردوکشی به طرف دزفول ضروری خواند.(۶)

 مسکوت ماندن موضوع حقوق گمرکی کالا های بحرین

پس از پیشنهاد هایی که برای تأکید غیرمستقیم بر حاکمیت ایران بر بحرین به عنوان بخشی از خاک ایران به هیأت دولت داده شد، و از آن جمله رعایت حقوق گمرکی مشابه نسبت به کالا هایی که از بحرین وارد یا به آن صادر میشود، هیأت دولت در جلسه امروز خود موضوع را مطرح و «مقرر گردید فعلاً قضیه مسکوت عنه بماند.»(۷) (ر.ك: ۲۵ تیر)

 انتخابات کلاردشت و مداخله نظامیان

در پی رسیدن شکایاتی از مداخله رئیس نظامیان کلاردشت در امر انتخابات آن ناحیه، وزارت داخله امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که سلطان حیدر خان، رئیس نظامیان کلاردشت، را باید به وظایف خود آگاه کرد «و اخطار نمایند که از مداخله در امر انتخابات احتراز نماید.»(۸)

 امتناع بوداغیانس از رفع شکایات ورثه امامقلیمیرزا

به دنبال مصوبه مجلس شورای ملی درباره خرید مایملك بوداغیانس و استیونس در دریاچه ارومیه و حلوفصل درخواست های ورثه امامقلیمیرزا که مدعی داشتن حقوق در این دریاچه هستند، بوداغیانس از رفع شکایات ورثه امامقلیمیرزا امتناع کرد و به نماینده وزارت امور خارجه گفت که «به من تکلیف میشود... از آنها ترك دعوا تحصیل کنم. من نباید آنها را به این عنوان دعوت به ادعا کنم.» بوداغیانس پیشنهاد کرد مظفرالسلطنه یکی از ورثه امامقلیمیرزا که در تهران است، با دولت طرف مذاکره شود. اداره اول سیاسی وزارت امور خارجه با تهیه گزارشی در این زمینه میافزاید که مظفرالسلطنه اظهار میدارد «باید دولت به مرحله اولی که حقوق مالکیت ما در دریاچه است خاتمه بدهد، آن وقت ما میدانیم و مستأجران. اگر طلبکاریم از او خواهیم گرفت و اگر بدهکاریم به او میدهیم.» اداره یادشده پیشنهاد میکند دولت یا در محکمه عدلیه و یا در کمیسیون وزارت فواید عامه به اسناد ورثه رسیدگی کرده به ادعای آنان خاتمه دهد.(۹) وزارت امور خارجه همچنین یادداشتی به سفارت انگلیس فرستاد و از تنش موجود میان ورثه

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۳-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۲- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۷۰.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۰، ص ۳.

۴- همان، شم ۱۷۱۱، ص ۲. «تظاهراتی که حاکم نظامی آن را تدارک دیده بود در میدان اصلی تهران در ۱۳ [نوامبر/۲۱ آبان] برپا شد و دارودسته هایی که از نقاط مختلف شهر گردآوری شده بودند در آن حضور یافتند. علیه شیخ خزعل سخنانی ایراد شد و جماعت که بیتردید جمعشان کرده بودند، به سوی تلگراف خانه هدایت شدند تا در این باره تلگرامی برای رئیسالوزراء ارسال کنند و در آن ضمن اعلام انزجار از شیخ خزعل ، آمادگی خود را برای نابودی وی ابراز دارند.» (FO E 11155/255/34)

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۱۸۸.

۶- همان، پ ۱۳، ص ۶۷.

۷- همان، پ ۱۸، ص ۵۱۳.

۸- همان، پ ۲۲، ص ۱۰۱.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۵-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

امام قلی میرزا و بوداغیانس گفت. سفارت انگلیس این نامه را نپذیرفت و درصدد عودت آن برآمد.(۱)

 اقدامات سفارت ایران در رفع تعدیات مالیاتی

سفارت کبرای ایران در مسکو امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که در رفع تحمیل مالیات های گزاف دولت شوروی به تجار ایرانی میکوشد و مدام با کمیساریای داخلی در تماس است و آنها نیز وعده هایی میدهند، اما سیاست اقتصادی شوروی به نحوی نیست که بتواند رضایت خاطر تجار یا سرمایهداران را جلب نماید؛ بلکه نتیجه این سیاست فراری دادن افراد بابضاعت است. دولت شوروی سیاست اقتصادی خود را به نفع بازرگانان ایرانی تغییر نخواهند داد. بازرگانان باید بدانند که رژیم سیاسی شوروی تغییر کرده و هیچ سرمای های امنیت ندارد. «آن چه علیالتحقیق سفارت میداند، رفتار آنها با تجار آمریکایی و غیره به مراتب اشد و اقوی است و تخفیفاتی که به تجار ایرانی میدهند ابداً به تجار خارجه نمیدهند.» نماینده سیاسی ایران میافزاید که در این جا هیچ تاجری قدرت مسابقه با بنگاه های تجاری دولتی را ندارد.(۲)

 عدم امکان مقابله به مثل با تجار شوروی

وزارت فواید عامه امروز در نام های محرمانه به وزارت امور خارجه تأکید کرد دولت ایران برای جلوگیری از اجحافات مالی دولت شوروی نسبت به تجار ایرانی مقیم خاک روس نمیتواند مقابله به مثل کند، چرا که پس از الغای کاپیتولاسیون میان دو دولت رفتار ما با اتباع روس باید مطابق رفتار با دیگر شهروندان باشد. «بنابراین خوب است آن وزارت جلیله از مأمورین خود استفسار فرمایند آیا دولت شوروی در تحمیل مالیات های سنگین و یا سختگیری های دیگر تفاوتی مابین اتباع خود و اتباع دولت ایران قائل شده است یا خیر؟ در صورت قائل شدن تبعیض... شاید بشود معامله مقابله کرد.»(۳)

 ارزش یکسان مدرک مدرسه حقوق تهران با فرانسه

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که با پیگیری وزیرمختار فرانسه در تهران و مسیو پرنی، مستشار وزارت عدلیه، ارزش مدرک مدرسه حقوق تهران با مدارس حقوق فرانسه یکسان شده است.(۴)

 پیشنهاد کمیسر نفت ایران راجع به بازپسگیری اراضی مرزی

وزارت مالیه، امروز پیشنهاد ارسالی از سوی کمیسر نفت را به وزارت امور خارجه فرستاد. عیسی، کمیسر نفت ایران در شرکت نفت انگلیس و ایران در این یادداشت با اشاره به خبر درج شده در روزنامه تایمز اقتصادی در شماره ۱۳ ژوئن ۱۹۲۴ که حکایت از احتمال گرفتن امتیاز نفت عراق توسط انگلیس و شرکت یادشده دارد، خواستار بازپس گرفتن زمین های متنازعٌفیه میان ایران و عثمانی از حکومت بینالنهرین میشود تا ایران از منافع کشف نفت در این مناطق بهرهمند گردد. متن کامل یادداشت کمیسر نفت در پاورقی آمده است.(۵)

(تصویر) سر پرسی لورن

۱- همان، ۷۳-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۲- همان، ۱/۴۴ و ۴۴-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۳- همان، ۱۹-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۰، ص ۳.

۵- «نظر به خبر منتشره فوق عقیده خود را راجع به اراضـی نفتخیز واقع در جوار سـرحد ایران و بینالنهرین که در سنه ۱۹۱۳ در موقع تعیین حـدود به دولت عثمـانی وقت منتقـل گردیـد ذیلاًـ به اطلاـع خاطر مبارک میرسانـد: به طوری که مسبوقید پس از اعطای امتیاز فعلی نفط جنوب به مستر دارسـی، سـندیکای امتیاز که بلافاصـله بعد از گذشـتن امر تشـکیل گردید در محلی که حالیه به منطقه منتقله موسوم است شروع به حفر چاه نمودند. به موجب قانون اساسی ایران هیچ دولتی حق ندارد نظر به مقاصد اداری هم که باشـد حـدود ایالات داخله مملکت را بـدون تصویب مجلس شورای ملی تغییر بدهـد. پس در صورتی که نتواند بـدون اجازه مجلس حـدود داخلی ایالات را تغییر بدهـد به طریق اولی بدون تصویب تام و تمام مجلس شورای ملی حق ندارد در سـرحدات خارجی مملکت وجهاً منالوجوه تغییری بدهد. قبل از نقطهنظر سنخیت هم که حالیه در امر تحدید ممالک خیلی طرف ملاـحظه میباشـد این مسـئله را میتوانـد مورد بحث قرار داد. احـدی از سـاکنین نقاط موسوم به منطقه منتقله از نژاد عرب نیسـتند، بلکه نواحی مزبوره سرتاسـر مسـکن مردمان ایرانینژاد است که انقیاد به حکومت اجنبی طبعاً برای آنها مطلوب و گوارا نخواهد بود. علاوه بر این تا سـنه ۱۸۳۰ موضوع قرارداد سـرحدی به حـالت وقفه و تعلیق بـاقی بود. پس از آن قوای عثمانی به فواصل مختلفه منطقه متنازعفیه را اشـغال مینمودند و برای آن که دولتین ایران و عثمانی با یکدیگر با مسالمت رفتار و دیگر به خـاک یکـدیگر تجاوز نکننـد این قرارداد بسـته شـد. پس از عقـد قرارداد، دولت ایران مقررات آن را طابقالنعل بالنعل به موقع اجرا گذارده و آنچه را که مقتضای راستی و درستی بود نسبت به دولت عثمانی مبذول داشت. یک سال از تاریخ عقد قرارداد نگذشـته بود که جنگ بینالمللی شـروع شد و به طوری که خاطر مبارک مستحضر است دولت عثمانی قشون عظیمی به ایالات شمـالی و شـمال غربی ایران اعزام و بیطرفی ایران را نقض و در ایالات منظوره مرتکب فجایع شـنیعه گردیـد و نظر به همین امر قراردادی که با دولت ایران بسته بود [ناخوانا] و پایمال نمود. به عقیـده بنـده دولت ایران باید قرارداد با دولت عثمانی سابق را که هرگز برای تصویب به مجلس شورای ملی تقـدیم نشـده رسـماً غیرقابل قبول اعلام و به دولت عراق عرب که حالیه اراضـی مـذکوره را در ید اختیار خود قرار دارد اخطار نماید کلیه اراضـی را که به طور غیرقانونی انتقال داده شده است به دولت ایران مسترد بدارنـد. بدیهی است زمین هایی که دولت ایران در موقع عقد قرارداد به طور عوض از دولت عثمانی سابق گرفته اسـت اعاده داده خواهد شد. چون منظور شرکت نفت ایران و انگلیس به دست آوردن نفت است، برای آنان فرق نمیکند که نفت از خاک ایران اسـتخراج شود یا از خاک عراق عرب؛ پس تا حـدی که موضوع مربوط به کمپانی است اشـکالاتی تولیـد نخواهد شد. چنانچه آن وزارت جلیله در این خصوص به طوری که امیدوار است با نظریه بنده موافقت داشـته باشـند متمنی است مقرر فرماینـد مسـئله برای تقـدیم به مجلس شورای ملی به مقـام منیع هیـأت وزراء عظام معروض گـردد... به عقیـده بنـده ایران عالیه فرصت گرانب هایی دارد که این قضیه را به نفع خود طرح و خاتمه دهد.» (اسناد وزارت امور خارجه، ۴ و ۳-۲۳-۴۰-۱۳۰۳).

ص: ۴۱۷

 جمعه

۲۲ آبان ۱۳۰۳

۱۴ نوامبر ۱۹۲۴

۱۶ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 نتیجه رایزنی های لورن: عذرخواهی شیخ خزعل

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس در ایران که اینک در خوزستان بسر میبرد، شیخ خزعل را متقاعد کرد که تن به اطاعت دهد(۱) و با نوشتن نام های به رضا خان خود را مطیع دولت دانسته، علاقهاش را به گفتوگو ابراز نماید. متن نامه شیخ خزعل در پاورقی آمده است.(۲) رضا خان دو روز بعد، پس از رسیدن به شیراز و دیدن متن نامه، پاسخ شیخ خزعل را مبنی بر پذیرش اطاعت او به شرط تسلیم قطعی اعلام کرد. (ر.ک: ۲۴ آبان)

 رضا خان، عروسک خیمهشببازی

شارژدافر آمریکا، امروز در گزارشی به وزارت امور خارجه کشور متبوع خود، رضا خان را در قضیه خوزستان، عروسک خیمهشببازی انگلیس توصیف کرد. موری، شارژدافر آمریکا، پیش از آن که از اطلاعیه تسلیم شیخ خزعل باخبر شود، مینویسد: «کاملاً روشن است که حتی اگر رئیسالوزراء خواهان و قادر به انجام اقدامی برای این مملکت باشد، البته به شیوه نظامی، باز هم چیزی جز یک عروسک خیمهشببازی نیست که به خواست انگلیسیها حرکت میکند و جزئی از نقشه بریتانیا در جنوب است. وی لزوماً پیروز این جنگ خواهد بود، چرا که همواره شایسته اجرای برنامه های ایشان بوده است.»(۳)

 فضای سیاسی تهران

ذکاءالملک، وزیر مالیه و جانشین رضا خان در هیأت دولت، امروز با فرستادن تلگرامی، افکار عمومی را به واسطه حضور انگلیس در مصالحه میان دولت و شیخ خزعل مشوش خواند و نوشت: «از مسافرت حضرت اشرف به شیراز افکار مشوش شده، مغرضین القاء شبهه میکنند که با دخالت خارجی آشتیکنان به ضرر مملکت واقع خواهد شد. بعضی حدس میزنند ببهبهان برای جنگ تشریف خواهید برد. در مجلس هم ممکن است مذاکره و سئوال شود. در هر حال تسکین و روشن ساختن افکار به نظر لازم میآید مستدعی است دستور کافی در این باب مرحمت فرمایند.»(۴) جرقه تشویشی که ذکاءالملک از آن یاد میکند، پریروز با درج خبری در روزنامه ایران از قول رویتر، زده شد. (ر.ک: ۲۰ آبان)

 آمادگی دولت شوروی برای همکاری همهجانبه با ایران

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز بنا به درخواست رضا خان با آتاشه نظامی و شارژدافر سفارت شوروی دیدار و گفتوگو کرد. در این ملاقات درباره خرید توپ و ارسال فشنگها مذاکره شد و شارژدافر تحویل فشنگها را منوط به حل و فصل موضوع شیلات دانست که باید از تصویب مجلس شورای ملی بگذرد. امان اللهمیرزا مینویسد: «اهمیت همراهی دولت شوروی را در این موقع [حساس] خاطرنشان نمودم. شارژدافر اظهار داشت که دولت شوروی برای همه قسم همراهی، حاضر ولی دولت ایران استقبال نمینماید.»(۵)

 اخبار امیرلشکر غرب از آمادگی نیروها و حوادث منطقه

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، که در کرمانشاه بسر میبرد، امروز با ارسال چهار تلگرام به رضا خان اخبار منطقه تحت نفوذ خود را به اطلاع وزیر جنگ رساند. وی خبر داد که کدخدا عباس خان و کدخدا فاضل قلاوند با نیرو های شیخ خزعل درگیر شده و نزدیک به ۲۰ هزار احشام آنها را از اطراف دزفول غارت کرده، با خود آوردهاند. «گرچه فدوی سابقاً به آنها خلعت داده... معهذا دستور داده شد مجدداً هر یک از آنها را به یک خلعت... مفتخر نمایند. همچنین به خود آنها حکم داده شد که با طایفه خودشان برای راهنمایی در معیت ستون های اولیه به دزفول حرکت نمایند.»(۶) وی در تلگرام دیگری ابراز داشت که منتظر ورود اردوی نظامی لشکر شمال غرب به کرمانشاه است تا آنان را با عشایر این منطقه همراه کرده، در برابر والی پشتکوه قرار دهد. «همهمه و انقلابی که در اهالی کرمانشاه است، با این عمل موقتاً مرتفع» شود.(۷)

وی در تلگرام بعدی از رضا خان اجازه خواست قلاع ضروری میان خرمآباد به دزفول ساخته شود تا امکان پشتیبانی از نیرو های اعزامی مهیا و از حملات احتمالی طوایف لر جلوگیری گردد.(۸) امیرلشکر غرب در تلگرام دیگر خواستار تنزیل رتبه سلطان فضل الله خان پزشک فوج نصرت شد، چرا که وی دارو های مریض خانه خرمآباد را بدون اجازه خارج میکرد و میخواست «آنها را در شهر حیف و میل نماید.»(۹)

 بیپولی در لشکر شمال غرب

فرمانده قوای آذربایجان امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که حقوق مهرماه نرسیده و برای مخارج ضروری لنگ هستیم. «مراتب را به عرض مبارک برسانید» تا حواله صادر شود.(۱۰)

 حاکم جدید همدان

پس از احضار سردارعظیم از حکومت همدان، امیرمعزز به حکومت این شهر منصوب شده است. روزنامه ایران در شماره امروز خود با درج این خبر نوشت که پس از بازگشت وزیر [از سفر خوزستان] حکم وی صادر خواهد شد.(۱۱)

 نامه زیباسلطان به رضا خان

زیباسلطان که تحت نظر قشون در خوی اقامت دارد، امروز با ارسال نام های به رضا خان درخواست کرد «که چون در آب و هوای خوی، مزاج و حال این کمینه ستمدیده منحرف گردیده و اطباء دستور دادهاند که تغییر آب و هوا داده شود، مقرر

فرمایید تا» به جای مناسبتری منتقل شوم.(۱۲)

 درگیری در شارجه

بنابر گزارش های رسیده از دُبی، در پی اختلاف و درگیری میان سلطان بن صقر و برادرش خالدبن صقر، به دلیل همبستگی اهالی با سلطان بنصقر، خالد مجبور به عقبنشینی میشود. این گزارش میگوید زمانی که مأموران انگلیسی برای دخالت به شارجه عزیمت میکنند، سلطان بنصقر با نماینده کنسولگری انگلیس تبانی کرده، با پرداخت ۴۵ هزار روپیه، موضوع را به نفع خود تمام میکند.

۱- انصاری، تاریخ خوزستان، ص ۲۴۸.

۲- «بعضیها فدوی را معتقد ساخته بودند که حضرت اشرف نسبت به بنده احساسات بیمهری و بیلطفی دارند ولی به حمدلله در این اواخر مطلع گردیدم که حقیقت حال چنین نیست و این مسئله موجب امیدواری شد، البته بر خاطر مبارک معلوم است که آن سوءتفاهم از دسایس و انتریک های بعضی مغرضین و مفسدین غیر از بختیاریها که البته نسبت به وجود ذیجود حضرت اشرف عداوت داشتند و میخواستند فدوی را آلت اغراض شخصیه و مقاصد دیرینه خود سازند، تقویت و فزونی یافت و بالاخره از کجی و اعوجاج این مسلک مطلع شده، اینک به عرض تأسف مبادرت نموده و از اعمال ناشایست های که در ظرف این چند ماه گذشته از طرف این بنده نسبت به دولت علّیه سر زده معذرت میخواهم، در آینده نیز کمافیالسابق ن هایت آمال فدوی این است که نسبت به دولت متبوعه کمال خدمتگذاری به عمل آورده و تا آخرین درجه امکان با ن هایت خلوص نیت و حسن عقیدت به اجرای اوامر [ناخوانا] اقدام کنم. امیدواری کامل دارم که حضرت اشرف نیز این تأسف را پذیرفته و باز هم فدوی را مورد اعتماد قرار داده و از دولتخواهی فدوی اطمینان خواهند داشت. از قرار معلوم موکب عظیمی این روزها به جنوب تشریففرما میشوند و اگر این مسئله صحیح است خیلی شایق هستم که به شرف ملاقات نایل شده و شخصاً به آن وجود محترم که ریاست دولت متبوعه را دارا هستند تأسفات خود را از ما مضی و تأمینات خدمتگزاری و خلوص نیت را در آینده عرض کنم منتظر اظهار مرحمت و اجازه تعیین محل و شرفیابی هستم. خزعل» (اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۵۱۷ تا ۵۲۰.

۳- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۲۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۶۳۶.

۵- همان، پ ۱۷، ص ۳۶۸.

۶- همان، پ ۱۷، ص ۳۶۵.

۷- همان، پ ۱۷، ص ۳۶۰.

۸- همان، پ ۱۷، ص ۳۶۴. رضا خان با این پیشنهاد موافقت کرد. (همان، پ ۱۷، ص ۳۶۳).

۹- همان، پ ۱۷، ص ۳۷۵. رضا خان با این موضوع موافقت کرد. (همان، پ ۱۷، ص ۳۷۴).

۱۰- همان، پ ۵، ص ۱۰۴.

۱۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۱، ص ۲.

۱۲- مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۲۷۷.

خالدبنصقر که اوضاع را چنین میبیند، امروز همراه بستگانش راهی دُبی میشود.(۱)

 شنبه

۲۳ آبان ۱۳۰۳

۱۵ نوامبر ۱۹۲۴

۱۷ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 تمایل احمدشاه به بازگشت

مشاورالممالک، سفیرکبیر ایران در مسکو، که اینک در پاریس بسر میبرد، اطلاع داد که تلگراف رئیسالوزراء را به اطلاع احمدشاه رساندم. وزارت جنگ امروز تلگرام مشاورالممالک را دریافت کرد که در آن از قول احمدشاه آمده بود: «به طوری که سابقاً اظهار کردم حاضرم با کمال موافقت با شما [= رضا خان] به مملکت مراجعت کرده، مشغول کار بشوم. بعد علاوه فرمودند منتظر ورود بصیرالدوله هستم که ترتیب حرکت را معین بفرمایند. مقرر فرمودند تا ورود بصیرالدوله بنده [= مشاورالممالک] در پاریس بماند.»(۲) خبری مشابه هم از طرف سرتیپ حبیب الله شیبانی که مسئولیت نظامیان محصل در فرانسه را به عهده دارد مخابره شد. او هم موظف شده بود احمدشاه را ببیند.(۳)

 پرواز هواپیما به شیراز

وزارت جنگ با هماهنگی های قبلی، دستور داد صبح امروز، هواپیمایی که از تهران به اصفهان رفته به طرف شیراز پرواز کند. در جنوب شهر، محلی را برای فرود هواپیما تدارک دیده بودند.(۴) قرار است رضا خان پس از رسیدن به شیراز سوار هواپیما شود و مواضع نیروها را از بالا ببیند.

 مواضع نامعلوم والی پشتکوه

شریفالدوله، والی بروجرد، خرمآباد و خوزستان امروز به وزارت داخله نوشت که غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، همه متمردان طایفه بیرانوند را در نواحی خود پناه داده است. اغلب طوایف پیشکوه نیز با او مربوط هستند. شریفالدوله میگوید تا حصول اطمینان کامل از مواضع والی پشتکوه باید ساخلو خرمآباد و بروجرد با نیرو های کافی آماده باشند. «قاصد مخصوصی که پس از ورود نزد والی فرستاده[ام و] از پسر های او احضار کردهام هنوز مراجعت نکرده که کاملاً از نیت او مستحضر باشم. دایره تبلیغات را هم در لرستان لازم بود و به طور اکمل وسعت داده»ام.(۵)

 استخدام امنیه برای تأمین امنیت راه خرمآباد به دزفول

امیرلشکر غرب امروز از رضا خان تقاضا کرد برای تشویق طوایفی که در بین راه خرمآباد به دزفول ساکن هستند و به خدمت گرفتن آنان، به اسم امنیه تعدادی از سوارانشان با حقوق استخدام شوند. این کار هم آنان را به خدمتگذاری به قشون تشویق میکند و هم به تقویت اردوی اعزامی به دزفول منجر میشود. با این پیشنهاد موافقت شد.(۶)

 تشریح موقعیت نظامی جبهه ها

سرتیپ فضل الله زاهدی امروز به اطلاع رضا خان رساند که

۱- همان، پ ۱۱، صص ۱۵ تا ۱۷.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۱. این خبر برای رضا خان بسیار بااهمیت بود، چرا که بلافاصله شروع به تفحص درباره بصیرالدوله کرد که آیا به طرف اروپا حرکت کرده یا نه؟ (همان، پ ۱۷، ص ۶۱۰) وزارت امور خارجه به این پرسش پاسخ مثبت داد. (همان، پ ۱۷، ص ۶۰۹).

۳- همان، پ ۱۷، ص ۲۲۸.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۳۷۸.

۵- همان، پ ۱۳، ص ۲۸۸.

۶- همان، پ ۱۷، ص ۳۴۷.

طول جبهه جنگ، کار را مشکل کرده است. از طرف دیگر بیشتر قوای شیخ خزعل ، سوار هستند و امکان دارد ضمن حمله به یک جبهه، به سرعت تغییر مکان داده به جبهه دیگر متوجه شوند. به این دلیل تلاش شد توجه نیرو های مقابل را از حملات سخت منصرف کرده و از اتصال نیرو های خزعل به نیرو های بختیاری جلوگیری شود. «علاوه بر این که فدوی از جریان سیاست هم دور بوده، فقط مقتضیات محلی را رعایت» میکنم.(۱)

 تقاضای سردارمعزز برای تشکیل سواران محلی

سردارمعزز بجنوردی که اینک به بجنورد بازگشته، برای حفاظت از مرز های خراسان و مقابله با تهاجم ترکمنها، تقاضا میکند سواران محلی را تشکیل دهد. امیرلشکر شرق این خبر را امروز خطاب به رضا خان تلگرام کرد و ضمن تأیید این کار، جزئیات پرداخت حقوق ماهانه نیروها را یادآور شد.(۲)

 التجاء رشیدالممالک به رئیس مجلس

رشیدالممالک خلخالی که اینک به آستان قدس رضوی پناهنده شده، با نوشتن نام های به رئیس مجلس شورای ملی، ضمن اشاره به مظالمی که از طرف لشکر شمال غرب به خانواده و طایفه او رفته است، خواستار رسیدگی به عرایض خود شد.(۳)

 ارسال عریضه طلاب مازندران به وزارت معارف

در پی نام های که از طرف طلاب مازندران در خصوص مدیر (یا معلم) ب هایی روستای کفشگرکلای علیآباد ارسال شده بود، مؤتمنالملک، رئیس مجلس، این نامه را به وزارت معارف فرستاد و خواست ضمن روشن شدن حقیقت، موافق قانون در رفع شکایت اقدام گردد.(۴)

 نبود پول برای اعزام اردو به دزداب

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که با توجه به تهدید اشرار وزیری و امکان تهاجم آنها به دزداب، اردوی نظامی باید هر چه سریعتر به آن شهر عزیمت کند. «قدغن فرمایید وجه برای اردوکشی دزداب حواله شود.»(۵)

 بستن گدار های استرآباد به خراسان

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز خبر داد که از اقدامات طایفه یموت اطمینان کامل حاصل است، اما کار های طایفه کوکلان قابل پیشبینی نیست. از این رو برای پیشگیری از حمله کوکلانها به جاده خراسان دستور داده شد با همکاری سواران و تفنگداران محلی همه گدارها و معابر حدود استرآباد بسته شود.(۶)

 ترجمه فارسی کتاب هرتسفلد

عبدالعلی صدیقالسلطنه، وزیرمختار ایران در آلمان، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که کتاب پروفسور هرتسفلد(۷) آلمانی که به تقاضای نصرتالدوله درباره تختجمشید و حفظ آن نوشته در برلن طبع شد. وزارت معارف ترجمه این اثر را ضروری میدانست. هرتسفلد متن اصلی را به زبان فرانسه نوشته و باید مقرر شود پس از ترجمه چند نسخه باید به چاپ برسد. «چنانکه خود پروفسور حدس میزد، در صورتی که پانصد نسخه به طبع برسد مخارج از هر حیث بیش از پانصد تومان نمیشود.» صدیقالسلطنه خواستار ارسال پول برای ترجمه و طبع کتاب شد.(۸)

 ورود رضا خان به شیراز

پیش از ظهر امروز رضا خان و همراهان وارد شیراز شدند. روزنامه ایران نوشت که تا پنج فرسخی شهر را زینت کرده بودند و «احترامات لازمه و تجلیلات مهمه» به عمل آمد.(۹)

 خروج شارژدافر انگلیس از ایران

ازموند آوی، شارژدافر سفارت انگلیس، که در غیاب سر پرسی لورن سکان اداره سفارت انگلیس در ایران را به عهده داشت، امروز به سمت لندن حرکت کرد. تا ورود لورن به تهران، مانسن، مستشار سفارت انگلیس، که دیروز وارد تهران شد، کفالت امور سفارت خانه را به عهده خواهد داشت.(۱۰)

 جابهجایی نیرو در اطراف بهمنشیر

عباد اللهمیرزا، جانشین ارفعالملک (نماینده وزارت جنگ) در بوشهر، اطلاع داد که امروز ساعت ۷ صبح دو هزار نفر مسلح از محمره (خرمشهر) به بهمنشیر حرکت کردهاند.(۱۱)

 تحرک جدید بنیطرفها در خوزستان

کارگزار محمره (خرمشهر) به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که «بنیطرفها با دو هزار نفر تا کرخه آمده در حمیدیه جنگ سختی با کسان شیخ کردهاند. اینها [= شیخ خزعل] شهرت میدهند آنها مغلوب شده، طلب عفو [میکنند.] شیخ عفو نموده، مأمور به آنجا میفرستد. صحت و سقم نامعلوم [است.]»(۱۲)

۱- همان، پ ۱۷، ص ۳۵۸.

۲- همان، پ ۱۷، ص ۳۱۶. رضا خان پس از رسیدن به شیراز و دیدن این خبر پاسخ داد که این پیشنهاد در حدود بودجه فعلی لشکر شرق عملی است. هزینه جدید به لشکر نباید تحمیل شود. (همان، پ ۱۷، ص ۳۱۵). در این مورد سرکنسول انگلیس در مشهد اطلاعاتی به سفارت خانه آن دولت در تهران داد که نشان میداد بازگشت سردارمعزز بجنوردی به منطقه طبق توافقاتی بوده که مفاد آن چنین است: «(۱) سردار مجدداً به حکومت منصوب گردد. (۲) مقرر شد هزینه هایی که تاکنون سردار برای حفظ و نگهداری سوارها برای حفظ نظم در منطقه خود کرده است، از حساب معوقه درآمد مورد ادعای اداره مالیات کاسته گردد. (۳) سردار میتواند برای حفظ نظم در منطقه خود و برای محافظت از بخشی از جاده تهران مشهد که مسئولیتش را بر

عهـده دارد، ترتیبات موردنظر خود را اعمال کنـد. (۴) به منظور بهبود رفتـار ایلیاتیها، برخی از سـران برجسـته ترکمن به عنوان گروگان به تهران اعزام میشوند. (۵) تمام اسـلحه و هر چیز دیگری که ترکمنها در جریان قیام اخیر به دست آوردهانـد، مسترد خواهد شد. (توضیـح: شرایط (۴) و (۵) احتمالاً برای حفظ آبروی دولت ایران در مفاد گنجانـده شدهانـد و بعیـد است در این باره اقدامی صورت گیرد.» (FO E ۱۱۱۵۵/۲۵۵/۳۴)

۳- همان، پ ۲۴، ص ۱۰۴.

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۰۲۱۰۷، ص ۶.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲۱.

۶- همان، پ ۲۲، ص ۳۶۹.

۷- ارنست امیل هرتسـفلد (Ernest emil Herzfeld) باستانشـناس و ایرانشـناس سرشناس آلمانی، در ۲۲ ژوئیه ۱۸۷۹/۳۱ تیر ۱۲۵۸ در هانوفر آلمان به دنیا آمد. او پسر بروس بوزف هرتسفلد بود که با همسرش از باستانشناسان مشهور آلمان به شمار میرفتند. در دبیرسـتانی در برلین تحصیلاتش را به پایان رسانده، آنگاه در ۱۹۰۳م در رشته معماری از دانشگاه عالی همان شهر فارغالتحصـیل شـد. از همین ایـام سـفر هـای فراوانی به خـاور نزدیـک انجـام داد. همچنین در دانشـگاه هـای مونیـخ و برلین به فراگیری تاریـخ آشوریان و تاریـخ هنر پرداخت. در ۱۹۰۵م به کردسـتان و لرسـتان ایران سفر کرد. ۲ سال بعـد رساله دکترای خود را درباره پاسارگاد به اتمام رسانـد و از آن دفاع نمود. او ابتـدا اسـتادیار جغرافیای تاریخی در دانشـگاه عالی برلین شـد تا ایـن که در ۱۹۲۰م کرسـی اسـتادی جغرافیـای تـاریخی مشـرق زمین در همان دانشگاه را به دست آورد. او به طور همزمان به تدریس رشـته زبانشناسـی شـرق هم اشتغال داشت. عضویت در انجمن آسیایی لندن و ایرلند، فرهنگستان عربی دمشق، مؤسسه باستانشناسی هند و فرهنگستان بریتانیا از دیگر فعالیت های وی بود. هرتسفلد چندین بار به سفر های باستانشناسی دست زد که از مهمترین آنها میتوان سـفر به اسـتانبول و هند (۱۹۰۸م) و نقاط مختلف ترکیه و افغانسـتان (۱۹۱۶ و ۱۹۲۴م) اشاره نمود. در ۱۹۱۸م نیز چنـد مـاهی در مشـهد مرغـاب کاوش کرد. اما بزرگترین موفقیت او در کاوش های باسـتانی، کشف ۳۰ هزار لوحه تختجمشید و گشودن راز ساخت آنها بوده است. اگر چه تلاش های او در امر باستانشناسی ایران ستودنی است اما با اکتشافات وی، زمینه انتقال اشـیای عتیقه، ظروف حجاری و کتیبه های تاریخی به موزه های غرب هم فراهم آمد. هرتسـفلد در ۲۰ ژانویه ۱۹۴۸/۳۰ دی ۱۳۲۶ در شـهر بال سوئیس درگـذشت. از آثار مهم و بنام او که به زبان فارسـی هم برگردانده شده، کتاب های زیر در خور ذکر است: ایران در شـرق باسـتان، سـرزمین جاوید (با رومن گرشمن)، نقش برجسته های ایرانی، کتیبه های قدیم ایرانی و تاریخ سرزمین سامرا. (دایرهالمعارف فارسی (مصاحب)، ج ۲، ص ۲۲۵۲).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۰-۷-۱۸-۱۳۰۳.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۲، ص ۱.

۱۰- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۰۴، ص ۱.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۱۶۹.

۱۲- همان، پ ۱۷، ص ۵۴۷.

(تصویر) سلطان بن صقر القاسمی

 یکشنبه

۲۴ آبان ۱۳۰۳

۱۶ نوامبر ۱۹۲۴

۱۸ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه سرّی مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز جلسه سرّی تشکیل داد. این خبر در مطبوعات منتشر شد، اما خلاصه گفتوگو های آن امشب توسط هیأت دولت به اطلاع رضا خان رسید. این نشست غیرعلنی به واسطه انتشار خبر میانجیگری سر پرسی لورن میان رضا خان و شیخ خزعل بود. خبر را آژانس رویتر اعلام کرد که اول بار روزنامه ایران و دو روز بعد روزنامه کوشش آن را درج کردند. در این جلسه نمایندگان تأکید کردند هر قراردادی که میان دولت و شیخ خزعل با وساطت دولت اجنبی انجام شود، مجلس آن را به رسمیت نخواهد شناخت. نظر به اهمیت موضوع متن ارسالی هیأت دولت به رضا خان در پاورقی آمده است.(۱) «در این جلسه مدرس شدیداً به دخالت های بیجای بریتانیا در امور داخلی ایران اعتراض کرد.(۲) سری بودن جلسه امروز مجلس پیشنهاد سردارمعظم خراسانی (تیمورتاش)، وزیر فواید عامه، بود.(۳)

 سخنان مهم آیت الله مدرس در جلسه سرّی امروز

خلاصه سخنان آیت الله سیدحسن مدرس در جلسه غیرعلنی امروز چنین بود: «کودتا هایی که در دنیا در هر چند مدت یک مرتبه برای اصلاحات شده است همهاش مبنی بر استقلال فکر کودتاکنندگان بوده، ولی کودتایی که در چهار سال قبل شد [= ۱۲۹۹ش]، به دست و با تحریک اجانب بوده است. اگر چه شخص رضا خان سردارسپه استفاده هایی نموده و قشونی تنظیم کرده، ولی از نقطهنظر سیاست [ناخوانا] نکردنی بوده. از سه سال قبل که میخواست رئیسالوزراء بشود، به هر شکل بود من جلوگیری نمودم ولی از همان روزی که به این مقام رسید منتظر بودم که اجانب از درختی که کاشتهاند میوهاش را بچینند که من این روز را خوانده بودم. امروز از نقطهنظر خطر مملکت دیگر اکثریت و اقلیت در کار نیست، ولی در [ناخوانا] کردهاند با من و سیزده نفر از رفقای من مشورت نکرده بودند. با دیگران اگر مشورت نمودهاند من اطلاع ندارم و اگر با نظر آنها یک قسمت مملکت را داده باشند من هم حرفی ندارم. بالاخره اگر اقداماتی که سردارسپه میکند با فکر خودش یا اجانب باشد، خلاف مصالح مملکت است.»(۴)

 پاسخ رضا خان به تلگرام هیأت دولت

بنابر آنچه که در سفرنامه خوزستان آمده، رضا خان پس از دریافت خبر تشکیل مجلس سری مجلس شورای ملی و آگاهی از مواضع نمایندگان، در پاسخ به هیأت دولت میگوید که «مجلس شورای ملی باید مطمئن باشند که من هیچوقت برخلاف مصالح مملکت و تمامیت استقلال آن اقدامی نخواهم نمود.» رضا خان حادثه خوزستان را نتیجه عدم توافق میان رجال و دولتمردان دانست و در پایان افزود: «اگر چه از مندرجات

۱- «خبر رویتر راجع به قضیه خوزستان در جراید امروز منتشر شد که آقای رئیسالوزراء و شیخ خزعل به میانجیگری وزیرمختار انگلیس در بوشهر ملاقات خواهند کرد و در آن مجلس عمل خوزستان تصفیه خواهد بود. این روز های اخیر هم انتشارات در همین زمینه در شهر بود که آقای وزیر مالیه در تلگراف اخیر خود اشاره به آن کرده بودند. وکلای مجلس از این خبر رویتر پریشان شده، مجلس سرّی کردند و هیأت دولت را احضار نموده، در خصوص این خبر و این ملاقات توضیح خواستند و اظهار تشویش از مداخله خارجی در کار داخله مملکت نمودند که مبادا امری منافی مصلحت واقع شود و آقای رئیسالوزراء که رئیس دولت ایران هستند، نباید با یک نفر رعیت یاغی ملاقات کنند و قراردادی با مباشرت نماینده یک دولت خارجی در امر مملکت ببندند، و فرضاً که قراردادی بسته شود، البته مجلس آن را نخواهد شناخت. هیأت دولت چون که از طرف حضرت اشرف اطلاعی دریافت نکرده بودند، فقط اظهار کردند آنچه ما اطلاع داریم این است که آقای رئیسالوزراء به عزم قلع و قمع شیخ تشریف بردند و در موقع حرکت فرمودند ممکن است لازم بشود از اصفهان هم دورتر بروم و البته شیخ را از میان بردارم و یقین دارم حضرت اشرف کاری که خلاف مصلحت باشد نخواهند کرد. بالاخره مذاکرات مجلس منتهی شد به این که این مطالب را به عرض حضرت اشرف برسانیم و خلاصه این مطلب این است که اولاً در این قضیه در مجلس اختلافنظر بین موافق و مخالف نیست و همه متفقاند. ثانیاً مجلس راضی نیست حضرت اشرف برای ملاقات شیخ به بوشهر تشریف ببرند و این امر را توهین به حضرت اشرف و منافی با حیثیت دولت و مصالح مملکت میدانند. ثالثاً مجلس اساساً با مداخله خارجی در این قضیه مخالف است و این امر را مضرّ به مملکت میداند. رابعاً عقیده مجلس این است که همانطور که قبلاً گفتهاند و خود حضرت اشرف هم عزم داشتند، شیخ باید مقهور و منکوب شود، صلح و صفا معنی ندارد. خامساً اگر قراردادی با مداخله اجنبی بسته شود، مجلس نخواهد شناخت. مستدعی هستیم به فوریت جواب این تلگراف و حقیقت امر و نظریات خود حضرت اشرف و دستورالعمل هیأت دولت را در جواب مجلس شورای ملی که باز سرّی منعقد خواهد شد، بفرمایند. ذکاءالملک – مشارالملک – سردارمعظم – ادیبالسلطنه – مشارالدوله». (اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۲۳).

۲- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۲۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۱۷، صص ۶۰ و ۶۱.

۴- همان، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۲۲.

رویتر کاملاً مسبوق نیستم، معذالک ممکن است وزارت امور خارجه رسماً خبر مزبور را تکذیب نماید.»(۱)

 پاسخ رضا خان به شیخ خزعل

در پی ابراز اطاعت شیخ خزعل و بیان تأسف از رخداد های پیش آمده، رضا خان امروز در پاسخ به او گفت که «آقای سرداراقدس! تلگراف شما را در شیراز ملاحظه کردم. معذرت، ندامت و تأسف شما را میپذیرم، در صورت تسلیم قطعی.»(۲)

پاسخ سربالای رضا خان به شیخ خزعل از نظر انگلیسها چنین تعبیر شد: «اما در این زمان، رضا خان از پذیرش فرمانبرداری شیخ خزعل اجتناب کرد و تسلیم بدون قیدوشرط وی را خواستار شد. این تغییر فکر معلول چند علت بود. نخست آنکه سردارسپه در معرض فشار وزراء خود برای امتناع از سازش بود. ثانیاً انتقادات سختی پیرامون نقش میانجیگرانه بریتانیا در مجلس وجود داشت. ثالثاً نشانه هایی در دست بود که بسیاری از طوایف حامی شیخ خزعل مایل به کنارهگیری از رهبر صوری خود و انعقاد صلح جداگانه بودند. رابعاً فرمانده قشون ایران در مرز شرقی خوزستان گزارش داده بود که افراد قبایل عرب در چند زدوخورد منکوب شدهاند. سرانجام، اتحاد بنیطرف در اوایل نوامبر بر ضد شیخ خزعل شورش کرد. بدین ترتیب تمام قرائن نشان میداد که قیام شیخ خزعل در حال نابودی است. تحت این شرایط، برای رضا خان قبول سازش اگر محال نبود دست کم دشوار بود.»(۳)

 تکذیبیه منتشر نشده وزارت امور خارجه

در پی دستور رضا خان برای تکذیب خبر رویتر، مبنی بر وساطت سر پرسی لورن میان رضا خان و شیخ خزعل ، پیشنویس اطلاعی های در وزارت امور خارجه تهیه شد که باید به مطبوعات داده میشد، اما ظاهراً انجام نشد. در این پیشنویس آمده است که «موافق اطلاعی که از حضرت اشرف آقای رئیسالوزراء واصل شده است، به هیچوجه خیال مسافرت به بوشهر را ندارند لذا خبر مندرج در اخبار رویتر مورخ ۱۴ و ۱۵ نوامبر را تکذیب مینماید.» در این پیشنویس وساطت لورن میان [دو متحد خود] رضا خان و شیخ خزعل تکذیب شده است.(۴)

 تهیه بخشنام های تبلیغاتی

امروز بخشنام های که جنبه تبلیغاتی داشت در شیراز تهیه شد تا به مراکز نظامی و غیره ارسال شود. در این اطلاعیه برخی از اخبار با بزرگنمایی برای مخاطبان تنظیم شده بود. این بخشنامه با اشاره به تصرف زیدون و هندیجان خبر میداد که اولین ستون لشکر غرب از خرمآباد راهی دزفول شده، ایل قلاوند در اطراف دزفول قوای شیخ خزعل را شکست داده و احشام بسیاری غنیمت گرفته، «در سرتاسر خوزستان مشایخ و ایلات بر ضد متمردین، قیام...، قصر شیخ را در حمیدیه اعراب بنیطرف و حویزه [هویزه] آتش زدهاند. تمام متمردین در توحش و خود شیخ در صدد فرار برآمده است.»(۵)

 شایعه حضور رضا خان و شیخ خزعل در بوشهر

عباد اللهمیرزا، جانشین ارفعالملک در بوشهر، امروز به اطلاع رضا خان رساند که «دو روز است انتشار دارد بندگان حضرت اشرف از طرف شیراز و شیخ خزعل از محمره (خرمشهر) برای صلح به بوشهر خواهند آمد. اهالی منتظر صحت و سقم این مطلب [هستند.] ... چون فعلاً بوشهر خالی از نظامی است و ممکن است این انتشار سیاسی برای آمدن قوای شیخ به این حدود باشد.»(۶) این خبر تکذیب شد.(۷)

 اعزام خودرو های جنگی از بوشهر به دیلم

ارفعالملک، نماینده وزارت جنگ که اینک در دیلم بسر میبرد، امروز پیشنهاد کرد «سیتروئن» [خودرو جنگی مستقر در بوشهر] در دیلم یا هندیجان مفید واقع میشود. وی بمب های کوچک موجود در منطقه را بیفایده توصیف کرد و خواست «مسافری چند دانه [بمب بزرگ] در صندوق حلبی بسته، بفرستند.»(۸)

 دستور رضا خان به تدین

رضا خان امروز به حاکم نظامی تهران دستور داد با تدین [رئیس فراکسیون اکثریت مجلس] ملاقات کند و راجع به بودجه منتظرین خدمت، به همان ترتیبی که مشیرالدوله، مستوفیالممالک و تقیزاده با میلسپو به توافق رسیدند، توجیه شود.(۹) (ر.ک: ۲۰ آبان)

 دستور پرداخت پول به شریفالدوله

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان به امیرلشکر غرب دستور داد ۴ تا ۵ هزار تومان اعتبار در اختیار شریفالدوله، والی بروجرد، خرمآباد و خوزستان قرار دهد.(۱۰)

 شکست ترکمنها از قوای لشکر شرق

بنابر گزارش امیرلشکر شرق، ترکمنها توانستند روستا های علیآباد را به کلی غارت کرده، اهالی را به اسارت ببرند و احشام آنان را سرقت کنند، اما در مقابله با نظامیان به فرماندهی سلطان سیدجلال خان و سلطان نصرت لشکر، ترکمنها تاب مقاومت نیاورده، کلیه اموال و احشام غارت شده را جا گذاشته فراری شدند.

امیرلشکر شرق با اشاره به تعداد اسرا، احشام و اسباب و اثاثیه پس گرفته شده، افزود که تعقیب ترکمنها تا صبح امروز ادامه داشت.(۱۱)

 خدمات قشون به رئیسالتجار

قرار بود مأموران لشکر شرق «دهنه شوراب» را تصرف کرده در اختیار رئیسالتجار قرار دهند. امیرلشکر شرق امروز خبر داد که این اقدام با توجه به متصرف فعلی این ناحیه، فرهاد خان، که دارای هزار خانوار ایل است، کار مشکلی به نظر میرسد. به ویژه آن که «در این موقع گرفتاری راجع به خزعل و ترکمان[ها] تصدیق ندارد. چنانچه اجازه میفرمودند تا خاتمه این گرفتاری

تأمل و بعد به موقع اجرا گذاشته شده شود.»(۱۲)

 عدم مجوز مدرسه روسی تهران

وزارت معارف در نام های به وزارت امور خارجه نوشت که مدرسه روسی تهران دانشآموز داوطلب برای تحصیل میپذیرد. طبق قانون، مدارس خارجی برای شروع به فعالیت باید کسب اجازه کنند و این مدرسه در وزارت معارف سابق های ندارد. در حاشیه این نامه نوشته شده که این مدرسه سه سال است فعالیت میکند و وزراء خارجه و معارف در این سالها هنگام جشن سالیانه در مراسم این مدرسه شرکت میکردند.(۱۳)

۱- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۸۵ و ۸۶؛ اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۵۰۶ و ۵۰۷.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۳۶۲.

۳- انصاری، تاریخ خوزستان، ص ۲۴۹.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۶۴-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۴۸ و ۴۹. یک روز بعد، سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، گفت که انتشار این بخشنامه اثرات خوبی بخشیده است. (همان، پ ۱۷، ص ۳۳۰). روزنامه مورنینگ پست این ابلاغیه رسمی را در شماره ۱۹ نوامبر خود چاپ کرد. (اسناد وزارت امورخارجه، ۲۱۷-۲-۵۲-۱۳۰۳).

۶- همان، پ ۲۵، ص ۱۷۱.

۷- همان، پ ۲۵، ص ۱۷۰.

۸- همان، پ ۲۵، ص ۱۶۲. با اعزام سیتروئن به دیلم موافقت شد. (همان، پ ۲۵، ص ۱۶۴).

۹- همان، پ ۱۷، ص ۳۵۳.

۱۰- همان، پ ۱۷، ص ۳۴۹.

۱۱- همان، پ ۸، صص ۴۶ تا ۴۸.

۱۲- همان، پ ۱۷، ص ۳۵۵. رضا خان نیز توصیه کرد رئیسالتجار تا پایان کار خوزستان تأمل نماید. (همان، پ ۱۷، ص ۳۵۴).

۱۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۰-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

 وزیر اوقاف عراق و اشیاء مقابر متبرکه امامان شیعه

به گزارش سرکنسول ایران در نجف، وزیر اوقاف عراق که اخیراً به نجف آمده بود، میگفت خوب است آقایان علماء اجازه دهند اشیایی که در روضات مقدسه از قبیل فرش و پرده و جواهر و... هست به فروش برسد و در عوض آن املاک و اراضی خریداری گردد. شیخ جعفر، قاضی محکمه جعفری، این تصمیم را غیرممکن دانسته، میگوید این اشیاء را ایرانیان تقدیم کردهاند و چنین اقدامی موجب نفرت مسلمانان ایران خواهد شد. «وزیر مذکور از حججالاسلام آقای شیخ احمد کاشفالغطاء سفارش و استفسار نموده، جواب دادهاند ابداً همچون چیزی ممکن نمیشود و شرعاً دخل و تصرف در این قبیل موقوفات حرام است.»(۱)

 نمایش اسبدوانی در دروازه دوشانتپه

امروز از طرف کلوپ صاحب منصبان، نمایش اسبدوانی در خارج دروازه دوشانتپه برگزار شد. در این مراسم تعدادی از هواپیماها هم به پرواز درآمدند و در آسمان تهران نمایش دادند.(۲)

 رضا خان در آسمان شیراز

هواپیمایی که با هماهنگی قبلی، خود را از تهران به شیراز رسانده بود، امروز در آسمان شیراز به پرواز درآمد. رضا خان یکی از سواران این هواپیما بود. وی میگوید: «برای تعلیم عملیات جنگی و این که از چه راه و به چه طریق باید عملیات نظامی را تعقیب کرد، قدری گردش کردم.»(۳)

 شناسایی هوایی رامهرمز و اطراف آن

ارفعالملک امروز نتایج شناسایی هوایی خود را توسط هواپیمایی که با خلبان فرانسوی هدایت میشد به اطلاع رضا خان رساند.

وی که روی شهر رامهرمز و اطراف آن پرواز میکرد، تعداد چادر های مستقر در اطراف رود خانه مارون، آبادی سلطان آباد، کاروانسراها و قلاع مستقر در این نواحی و رامهرمز را یاد کرد و شمار اسب های مشاهده شده را گزارش نمود.(۴)

 مذاکره ارفعالدوله با دکتر کیلمور

وزارت امور خارجه امروز به وزارت معارف اطلاع داد که دکتر کیلمور نماینده جامعه اتفاق ملل پس از بازگشت از ایران با ارفعالدوله، نماینده ایران در آن جامعه دیدار و گفتوگو کرده است. «دکتر مشارالیه وعده داده است که هرگونه مساعدتی را در پیشرفت و توسعه اوضاع صحیه ایران معمول دارد.»(۵) در این زمان ایران ۲۴۵ پزشک «دیپلمه» داشت.(۶)

(تصویر)

۱- همان، ۳۱-۳-۲۷-۱۳۰۳.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۳، ص ۱.

۳- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۷۱.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، صص ۱۷۵ تا ۱۷۸. وزارت جنگ گفت که این گونه جزئیات را به اطلاع سرتیپ فضل الله زاهدی برسانید، به کارگزاری مرکز نمیآید. (همان، پ ۲۵، ص ۱۷۴).

۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۲۳۸۳۸، ص ۱۳.

۶- همان، ص ۱۴.

ص: ۴۲۳

 دوشنبه

۲۵ آبان ۱۳۰۳

۱۷ نوامبر ۱۹۲۴

۱۹ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 نگرانی حاکم نظامی تهران از فضای سیاسی پایتخت

سرتیپ مرتضی یزدانپناه، حاکم نظامی تهران، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان با اشاره به خبر رویتر درباره میانجیگری وزیرمختار انگلیس میان شیخ خزعل و رئیسالوزراء و برپایی جلسه سرّی مجلس شورای ملی برای بررسی این امر از وی خواست که این خبر تکذیب گردد. حاکم نظامی تهران در این تلگرام به سخنرانی آیت الله سیدحسن مدرس در مجلس اشاره میکند که نطق مفصلی که تا حدودی علیه ریاست وزراء بود ایراد کرد. سرتیپ مرتضی یزدانپناه احتمالاً از تلگرام دیروز دولت در همین باره به رضا خان اطلاع نداشت. نظر به اهمیت آن، متن کامل در پاورقی آمده است.(۱)

 ابلاغ جواب رضا خان به شیخ خزعل برای نمایندگان مجلس

رضا خان امروز پاسخی را که به شیخ خزعل در قبال ابراز اطاعت و تسلیم داده بود، خطاب به ذکاءالملک به تهران فرستاد. (ر.ک: ۲۴ آبان) و افزود: «نظریه خود جنابعالی و آقایان مؤتمنالملک و سایر آقایان وکلا را به من فوراً اطلاع دهید.»(۲)

رئیسالوزراء امروز همچنین به خزانهداری کل قشون دستور داد: «لازم است به من چهار هزار تومان برای مخارج ضروری مسافرت فوراً حواله نمایید.»(۳)

 نصب بیسیم در اصفهان

حاکم اصفهان امروز به اطلاع رضا خان رساند که دو مهندس روسی وارد اصفهان شده و میگویند از طرف ارکان حرب کل قشون برای نصب بیسیم در اصفهان مأموریت دارند. آنها «اراضی مقابل درب سرباز خانه فرحآباد را که محاذی کوه صفه میباشد مناسب» میدانند و میخواهند دستوری به لشکر جنوب داده شود تا مقدمات کار فراهم گردد و «تلگرافاً آن نقطه را برای احداث تلگراف بیسیم تصویب فرمایند.»(۴)

 عدم مشارکت حاکم زنجان در تسطیح راه قزلاوزن به زنجان

فرمانده قوای آذربایجان اطلاع داد که خوانین هشترود و گرمرود آمادگی خود را برای پرداخت ۳۰ هزار تومان جهت تسطیح بخشی از راه تبریز به تهران اعلام کردهاند.

اکنون مهندسان و کارگران مشغول کار هستند. وی افزود با این که موضوع به اطلاع حاکم زنجان رسیده، اما او از مشارکت امتناع میکند و خوانین و متمولین زنجان را به دادن پول وادار نمیکند. با این وضع ادامه کار از قزلاوزن به زنجان متوقف خواهد ماند. عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، با سعایت از حاکم زنجان، خواستار اقدامی برای ترغیب وی به این کار شد.(۵)

 نامه سفارت انگلیس به وزیر امور خارجه

سفارت انگلیس با ارسال نام های به وزارت امور خارجه یادآور شد که تقاضای دولت ایران برای مصالحه بوداغیانس و استیونس با ورثه شاهزاده امامقلیمیرزا درباره مایملك دریاچه ارومیه به عنوان مقدمه پرداخت ۳۲۰ هزار تومان وجه از طرف دولت ایران به بوداغیانس و استیونس، امری مربوط به گذشته است. «پسر شاهزاده امامقلیمیرزا به اتفاق بوداغیانس جناب منتخبالملك را ملاقات نموده و به طور قطع اظهار داشته است که به هیچوجه ادعایی از بوداغیانس ندارد... لهذا به نظر غیرلازم میآید که دیگر بیش از این در این مورد اقدامی به عمل آید. بنابراین خیلی ممنون خواهم شد به دوستدار اطلاع دهید که برای پرداخت این وجه بدون تعویق به بوداغیانس و استیونس، دولت ایران چه اقدامی به عمل آورده» است؟(۶)

این نامه در حالی امروز به وزارت امور خارجه ارسال شد که عبدالحمید امامقلی یکی از وراث شاهزاده امامقلی که مدعی داشتن امتیاز در دریاچه ارومیه است به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که ۳۲۰ هزار تومان مبلغی که مجلس شورای ملی برای پرداخت [به بوداغیانس و استیونس] تصویب کرده «قسمتی از حقوق این بندگان است که باید از دولت عاید شود و به هیچوجه به احدی مربوط نیست. البته هر کسی که با مدارك صحیحه علاق های به امر دریاچه داشته باشد در ثانی میتواند با خود بنده داخل مذاکرات شود.»(۷)

 فعالیت های خوشتاریا برای تصرف اموال خود

در پی تصویب هیأت دولت مبنی بر این که مایملك منقول و غیرمنقول خوشتاریا به او بازگردانده شود (غیر از زمین های رشت و راهآهن پیربازار) رئیس تیپ شمال امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ خبر داد که خوشتاریا مشغول تصرف املاك و تعمیر آنها در انزلی، طوالش و... است.(۸)

 بازگشت لورن به بغداد

کارگزار محمره (خرمشهر) به وزارت امور خارجه اطلاع داد که سر پرسی لورن که در خوزستان بسر میبرد [به بغداد] بازگشته است. وی در این تلگرام کوتاه افزود که «فرهاد خان آدم والی پشتکوه این جا [= خرمشهر] است.»(۹)

 گشایش نمایشگاه لوازم کشاورزی

به نوشته روزنامه ایران، «امروز بعد از ظهر اولین نمایش فلاحتی توسط ماشینآلات زراعتی جدیده و وسایل [مربوط به] اسب و قاطر و غیره از طرف وزارت فواید عامه و وزارت مالیه در اراضی امینالملك شروع خواهد گردید.» این خبر میافزاید که دولت

روسیه در برپایی این نمایشگاه مشارکت داشته است.(۱۰)

 تذکر دولت آمریکا به اشاعه دلار های تقلبی

سفارت آمریکا در ایران برای دومین بار یادآور شد که دلار های تقلبی که در آمریکا چاپ شده، ممکن است وارد ایران هم بشود. سفارت آمریکا با ذکر مشخصات این اسکناس های تقلبی خواستار دقت در شناسایی دلار های اصلی و بدلی شد. موضوع از طرف وزارت امور خارجه به اطلاع تجار، صرافان و به صورت بخشنامه به آگاهی ایالات و ولایات رسید.(۱۱)

 ارسال عکس سیمیتقو به تهران

فرمانده قوای آذربایجان امروز عکس سیمیتقو را که در ترکیه

۱- «فوری؛ مقام منیع بندگان حضرت اشرف رئیسالوزراء وزیر جنگ دامت عظمته. محترماً معروض میدارد چنانچه تلگراف رمز نمره ۱۳ به عرض مبارک رسید قضیه اصلاح با خزعل و دخالت انگلیسها در آن امر شهرت غریبی پیدا نموده و فوقالعاده سوءاثر نموده است. در تعقیب این انتشارات در تاریخ بیستم [= دوازدهم و چهاردهم] عقرب رویتر قضیه را به طور رسمی اطلاع داده و در تمام جراید هم اعلان شده. در پایان این اطلاع رسمی رویتر در مجلس جلسه خصوصی و سری تشکیل و مدرس شروع مینماید به یک رشته نطق مفصل که تا درجه[ای] بر علیه بندگان حضرت اشرف بوده و تلگراف رویتر را هم مطرح مینماید و دخالت انگلیسها را در این امر بیمورد و در اطراف او مذاکرات مینماید. در این موقع سلیمانمیرزا و شیخ محمدعلی تهرانی بعضی نطقها ایراد میشود که بر له بندگان حضرت اشرف بوده و بالاخره قضیه منجر به این میشود که از دولت استفسار نمایند که تلگراف رویتر صحت داشته است یا خیر. بالاخره از هیأت دولت ذکاءالملک اظهار بیاطلاعی مینمایند و مخصوص در این موقع سردارمعظم فوقالعاده خوب صحبت میکنند و بالاخره مجلس به موفقیت بندگان حضرت اشرف خاتمه پیدا میکند. این است قضیه جلسه ۲۴ عقرب که به طور خلاصه به عرض مبارک میرسانم. در خاتمه عقیده فدوی این است در صورتی که رأی مبارک علاقه گیرد به هر نحوی که مقتضی میدانند تلگراف رویتر و این شایعات را تکذیب فرمایند که فوقالعاده به موقع ومؤثر خواهد بود. نمره ۱۸۵ حکومت نظامی تهران و توابع. سرتیپ مرتضی.» (اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، صص ۴۵ و ۴۶).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۳۴۴.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۳۳۹.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۳۳۵.

۵- همان، پ ۱۷، صص ۳۳۷ و ۳۳۸. به نظر میرسد اقدام عبد الله طهماسبی برای تسطیح راه تبریز به زنجان جهت سفری بود که قول آن را از رضا خان گرفته بود. قرار است در آینده رضا خان به تبریز سفر کند. اما چنین اقداماتی، یعنی جلبنظر خوانین برای مشارکت مالی یا عملی در تسطیح راه ها، فقط به گرده توده مردم فشار میآورد، چرا که خوانین این مبالغ گزاف را نه از جیب خود، بلکه از رعایا و زارعین تحت امر خود میگرفتند.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۹ و ۷۸-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۷- همان، ۲۱-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۴۱.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۴-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۳، ص ۱.

۱۱- همانجا.

با چند نفر از صاحب منصبان آن مملکت انداخته به وزارت جنگ فرستاد. وی یادآور شد «شیشه عکس مزبور نیز از میرزامحمدنام عکاس ارومیه[ای] مأخوذ گردیده است.»(۱)

 تقاضای سیمیتقو برای مشارکت در سرکوب شیخ خزعل

امیرلشکر شمال غرب، امشب با ارسال تلگرامی به رضا خان خبر داد که سیمیتقو به فرمانده قوای سلماس پیغام داده که به او اجازه داده شود برای قلع وقمع خزعل حرکت نماید. عبد الله طهماسبی با اشاره به این موضوع که حرکت سواران ایل شکاک و هرکی، تحت امر لشکر شمال غرب [به کرمانشاه] سیمیتقو را از نیات خود ناامید، و وادار به چنین درخواستی نموده است، پاسخ مثبت به سیمیتقو را صلاح ندانست. «شاید تصور کند که قشون محتاج حرکت و شرکت او میباشد.»(۲)

 بخشنامه وزارت امور خارجه به نمایندگی های سیاسی

وزیر امور خارجه، مشارالملک، با ارسال بخشنام های به لندن (برای اطلاع به همه سفارت خانه های اروپا)، مسکو، واشنگتن، اسلامبول، کابل، مصر، کلکته، بغداد و شام اعلام کرد: «قشون اعزامی به خوزستان فتوحات مهمه نموده و طوایف عرب بر ضد شیخ قیام نموده، قصر حمیدیه او را آتش زدهاند. در نتیجه شیخ تلگراف ندامت و انقیاد به ریاست وزراء که در شیراز هستند کرده و معظمله جواب دادهاند که این اظهار او به شرط تسلیم قطعی پذیرفته میشود.»(۳)

 تسلیم اعتبارنامه سفیرکبیر ایران به مصطفی کمالپاشا

محمدصادق طباطبایی، سفیرکبیر ایران در ترکیه، امروز با حضور در آنقوره، اعتبارنامه خود را تسلیم مصطفی کمالپاشا کرد. در این دیدار اتاشه نظامی، سالارنظام، هم حضور داشت. این دو مقام ایرانی برای رفتن از اسلامبول به آنقوره پولی نداشتند، از این رو مجبور شدند پول قرض کنند. در این دیدار مصطفی کمال پاشا، رئیس جمهور ترکیه، نسبت به نمایندگان ایران اظهار محبت کرد. سالارنظام با ارسال گزارشی تفصیلی از این دیدار نوشت که استنباط میشود ترکها ظاهر خوبی با ما دارند، اما در باطن «ایرانی را منحصر به یک عده خرکچی و غیره میدانند... اگر از مسافرت گداها و اشخاص پست به خارجه ممانعت شود خیلی مفید است.»(۴)

(تصویر) سیمیتقو نشسته در وسط، همراه پسرش، عکس ارسالی لشکر شمال غرب

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۵۰۹.

۲- همان، پ ۱۷، صص ۲۸۴ و ۲۸۵.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴۲-۲-۵۲-۱۳۰۳. تاریخ این سند معلوم نیست، اما میتوان حدس زد که با توجه به سیر حوادث در چنین روزی صادر شده باشد.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، صص ۸۹ تا ۹۲.

 سه شنبه

۲۶ آبان ۱۳۰۳

۱۸ نوامبر ۱۹۲۴

۲۰ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه غیرعلنی مجلس شورای ملی

امروز مجلس شورای ملی به ریاست آیت الله سیدحسن مدرس تشکیل جلسه داد و پیش از شروع جلسه علنی، به واسطه تقاضای دولت برای قرائت پیام تسلیم شیخ خزعل و پاسخ رضا خان، جلسه غیرعلنی تشکیل داد. ذکاءالملک پیش از آمدن به مجلس، ابتدا نزد مؤتمنالملک رئیس مجلس که به واسطه بیماری در خانه بود، رفت و مراتب را به اطلاع وی رساند؛ سپس به بهارستان آمد. ذکاءالملک در گزارش خود از جلسه غیرعلنی به رضا خان نوشت: «خلاصه نظر وکلا این است که مجلس همیشه دو نکته را در نظر داشته... اول ... مداخلات خارجی را در صلح یا جنگ با خزعل منافی مصالح مملکت دانسته و میدانند؛ «دوم عبارت تلگراف حضرت اشرف را که خزعل را به شرط تسلیم قطعی عفو میفرمایند چنان تعبیر مینمایند که قصد حضرت اشرف این است که بعد از عفو خزعل اقتدارات دولت مرکزی در خوزستان بیشتر از سابق شده و محدود به حدی نگردد.» با شروع جلسه علنی، با هماهنگی های قبلی تدین، رئیس فراکسیون اکثریت پس از پرسش از وزیر مالیه درباره اوضاع خوزستان، تلگراف شیخ خزعل به رضا خان و پاسخ ریاست وزراء را برای نمایندگان قرائت کرد.(۱)

 دستور تکذیب خبر رویتر

ذکاءالملک، وزیر مالیه و جانشین رضا خان در هیأت دولت، با ارسال نام های به حاکم نظامی تهران از قول رضا خان نوشت که خبر رویتر [مبنی بر مصالحه رضا خان و شیخ خزعل با وساطت سر پرسی لورن] باید تکذیب شود. «مقرر دارید همین امشب به جراید بدهند و فردا منتشر شود.» وی افزود که رهنما [مدیر روزنامه ایران] میگوید حکومت نظامی مانع از درج تلگرام تسلیم شیخ خزعل و پاسخ رضا خان میشود. «این تلگراف امروز در مجلس علنی قرائت شده و البته هر چه بیشتر به اطلاع عامه برسد بهتر است... قدغن فرمایید مانع نشوند.»(۲) پس از درخواست ذکاءالملک، به اداره سانسور دستور داده شد مانع از درج مطالب یادشده نشوند.(۳) همچنین بلافاصله حکومت نظامی تحت عنوان «اعلان» متن تلگرام تسلیم شیخ خزعل و پاسخ رضا خان را چاپ و توزیع نمود.(۴)

 تقاضای پول و هواپیما

امیرلشکر غرب امروز طی دو تلگرام جداگانه از رضا خان خواست دو هواپیمای آلمانی به خرمآباد بیایند تا در فاصله ورود اردوی نظامی به دزفول، راه خرمآباد به دزفول را شناسایی کنند. وی افزود در این شرایط سعی کرده طوایف لر را تأمین دهد

تا اردوی نظامی با اطمینان بیشتری به طرف دزفول حرکت کنـد.(۵)امیرلشکر غرب همچنین برای ساخت قلاع میان خرمآباد به دزفول تقاضای ۱۰ هزار تومان پول کرد.(۶)

 گزارش های تبلیغاتی امیرلشکر غرب از کرمانشاه

احمـد خـان امیراحمـدی، امیرلشـکر غرب، امروز برای سومین بـار بـا ارسـال تلگرامی به رضـا خان از انتظام مطلوب امور غرب سخن راند. وی که در کرمانشاه بسر میبرد، نوشت که تحریکات سالارالدوله و سرداررشید [سالارالدوله در اروپا و سردار‌رشید فراری است و هیچیـک دخـالتی در امور غرب کشور ندارنـد] خنثی شـده است. وی با اشاره به شایعات موجود در این نواحی، مثل حضور انگلیسها با لباس عربی میان قوای شیخ خزعل ، ورود احمدشاه و... افزود که شهر کرمانشاه آرام و او مشغول رتق و فتق امور مالیاتی است.(۷)

 ترکیب نیرو های عشایری اعزام شده به کرمانشاه

فرمانده قوای آذربایجان امروز اطلاع داد که طبق دسـتور ۵۰۰ نیروی عشایری را [با ۲۰۰۰ نیروی نظامی] راهی کرمانشاه کرده است. اینان از طوایف شـکاک به ریاست عمر خان سالارجنگ و صـمصام عشایر؛ هرکی به ریاست طاهرآقای هرکی؛ زرزا به ریاست موسـی خان پسـر سـلیمان خان و قرهنیآقا پسـر مظفرالممالك هستند. وی افزود همراهی ایل شکاك در این اردو اثرات زیادی در قبال تحرکات سامیبیك، شـهبندر عثمانی در ارومیه، بخشیده است، چرا که وی امید زیادی به صمیمیت این طایفه با ترکیه بسته بود.(۸)

 حرکت دادن خنجر اهدایی کردها

عبد الله طهماسبی، امیرلشـکر شـمال غرب، امروز به اطلاع رضا خان رساند که خنجر اهدایی طوایف مکری توسط چهار تن از رؤسای این طوایف برای اهـداء حرکت داده شـد.(۹) قرار است این خنجر مرصع به جنوب حمـل شود و هر جـا که رضـا خـان بود، تقدیم گردد.

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۱۶؛ روزنامه ایران، شم ۱۷۱۵، ص ۱.

۲- سازمـان اسـناد ملی ایران، سـند شـم ۲۹۳۰۰۵۴۵۲، ص ۱. روزنـامه ایران، روز ۲۸ آبـان اقـدام به چـاپ این مطـالب کرد. (روزنامه ایران، شم ۱۷۱۵، ص ۱).

۳- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۴۵۲، ص ۴.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۳۷.

۵- همان، پ ۱۷، ص ۳۲۹. با این درخواست موافقت شـد و دسـتور پرواز دو فرونـد هواپیما به خرمآباد صادر گردید. (همان، پ ۱۷، ص ۳۲۸).

۶- همان، پ ۱۷، ص ۳۲۱. رضا خان گفت قلعه های بین راه را بسازید تا پول کم کم برسد. (همان، پ ۱۷، ص ۳۲۰).

۷- همان، پ ۱۷، ص ۳۲۴. رضا خان از دیدن این گزارش ناخشـنود شد و به امیرلشکر غرب نوشت به جای طرح این شایعات

بیهوده، از وضعیت اردوی نظامی خبر دهید. (همان، پ ۱۷، ص ۳۲۳).

۸- همان، پ ۱۷، ص ۳۲۷.

۹- همان، پ ۶، ص ۱۹۷. رضا خان مراتب رضایتمندی خود را از این اقدام به اطلاع رساند. (همان، پ ۱۷، ص ۳۱۰).

 یادداشت وزارت امور خارجه به سفارت شوروی

وزیر امور خارجه امروز در یادداشتی که برای سفارت شوروی فرستاد با اشاره به پهلو گرفتن کشتی جنگی شوروی در اواسط مهرماه در آب های ساحلی ایران یادآور شد که در فصل سوم عهدنامه [مودت] قید شده که «سرحد مابین ایران و دولت روس مطابق عهدنامه سرحدی ۱۸۸۱ میباشد.» بنابراین توقف این کشتی جنگی نزدیک حسینقلی و سپس تصرفات در ناحیه حسن قلی «مخالف حق حاکمیت دولت علّیه است.» مشارالملک با اعتراض به این اقدام افزود: «خواهشمند است برای جلوگیری از اقدامات و عملیات مأمورین شوروی در حدود اترک و مخصوصاً در حسن قلی که جزو خاک ایران است اقدامات مؤثری به عمل» آید.(۱)

 توصیه سفارت ایران در مسکو به کنسولگری نخجوان

سفارت کبرای ایران در مسکو، امروز با ارسال نام های به کنسولگری نخجوان، با اشاره به تهدید شورای کمیساریای ملی محلی نخجوان دایر بر قطع روابط با آن کنسولگری نوشت: «در این موقع تکلیف آن قونسولگری این است که کارها را حتیالمقدور شفاهاً و به طور دوستانه انجام بدهند و منتظر دستورالعمل قانونی این سفارت کبری باشند.»(۲)دولت شوروی به بهانه عدم رسیدگی ایران به وضعیت اتباع خود در ایران، تهدید به قطع مناسبات با کنسولگری های ایران در رسیدگی به امور اتباع ایرانی مقیم شوروی کرده بود.

 تکذیب ممنوعیت تدریس زبان فارسی در مدرسه اتحاد بادکوبه

مسئول کمیساریای خارجه در بادکوبه امروز با ارسال نام های به سرکنسولگری ایران در این شهر، در پاسخ به سئوال این کنسولگری نوشت که تصمیم به جلوگیری از تدریس زبان فارسسی در مدرسه ایرانی اتحاد در شعبه کمیساریای معارف بادکوبه و در اجلاس معلمین گرفته شده و به طور رسمی مطرح نشده است. «اجرای تصمیم مزبور منوط به تصویب مقامات عالیه کمیساریای معارف آذربایجان است.» در این نامه آمده است که کمیساریای معارف به زودی مایل تویسرکانی را به عنوان معلم زبان فارسی مدرسه اتحاد به رسمیت خواهد شناخت.(۳)

برای آگاهی از موقعیت مدرسه اتحاد ایرانیان در بادکوبه، گزارشی از ساعدالوزاره، سرکنسول ایران در آذربایجان، در دست هست که متن آن در پاورقی آمده است.(۴)

روزنامه کمونیست چاپ بادکوبه در شماره ۱۲۳۷ خود با چاپ مطلبی تحت عنوان «ترکها اقلیت را تشکیل میدهند!» به انتقاد از تدریس زبان فارسی در مدرسه اتحاد ایرانیان پرداخت و نوشت که نه ترک های آذربایجان و نه ترک های قفقازیه طالب آموختن زبان فارسی نیستند.(۵)

متن تسلیم شیخ خزعل خطاب به رضا خان

(تصویر) بادکوبه

۱- همان، پ ۲۲، ص ۶۶. موضوع به رئیس تیپ شمال اطلاع داده شد. (همان، پ ۱۷، ص ۳۱۰).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۹-۵۵-۱۶-۱۳۰۳.

۳- همان، ۵۴ و ۵۳-۵۷-۳۳-۱۳۰۳.

۴- «در ایام انقلاب کبیر روسیه چون اموال تجار بادکوبه را رکیز نموده و شیرازه امور اجتماعی به کلی از هم گسیخته شده و هر کس درفکر جان خود بود مدرسه هم مثل همه چیز دستخوش انقلاب وتصرفات عد های شده و پس از تشکیل حکومت ساوتی مستقیماً در دست حکومت محلی افتاده و مخارج آن را موافق قواعد مقرره خود تکفل مینمود. این ژنرال قونسولگری هم برای حفظ اثاثیه و اسم و حیثیات سابقه مدرسه و ابقای روح ایرانیت در آن خود را مکلف دید که وصول وجوه خیریه را ادامه داده و به طور مدد معاش ماهانه چیزی از آن به معلمین بدهد تا به این واسطه با نظریات قنسولگری مساعدت کرده نگذارند به کلی شیرازه ایرانیت آن از هم گسیخته شود. سال گذشته که آقای میرزامایل [تویسرکانی] از طرف وزارت جلیله معارف وارد بادکوبه شدند چون وسط سال بود و به علاوه محلی هم برای پرداخت کلیه بودجه مدرسه نداشتیم و معلمین و اجزای مدرسه را هم که از طرف حکومت معین شده بودند نمیشد در وسط سال اخراج نمود، مصلحت در آن دیده شد که مشارالیه به عنوان معلمی مشغول تدریس شده و برای سال دیگر تصمیم اساسی اتخاذ شود. در هذهالسنه هم چون همان اشکالات سابق موجود بود پس از ورود آقای مایل از طهران جنجالی درمدرسه حاصل و از آنجا به کمیساریای معارف آذربایجان سرایت کرده و حتی یک روز رسماً به مدرسه آمده و از بردن اسم ایران و تدریس زبان فارسی و تسمیه مدرسه به اتحاد جداً قدغن کرده و میخواستند به کلی آن را در تحت نظارت مستقیم خود درآورند. در تعقیب این اقدام شرحی به نماینده کمیساریای خارجه روسیه مقیم بادکوبه نوشته و بر این رویه خشن اعتراض شد. اینک در جواب یادداشت مزبور شرحی رسیده که سواد آن به ضمیمه سواد عین مراسله این ژنرال قنسولگری لفاً تقدیم میشود. "کمیساریای خارجه عجالتاً آقای مایل [= تویسرکانی] را به عضویت مدرسه شناخته و مشارالیه هم به انجام وظیفه مشغول و قرار شده است که پروگرام مدرسه بعدها در تحت نظارت این ژنرال قنسولگری اداره شده تا در ثانی تصمیم اساسی اتخاذ شود." (اسناد وزارت امور خارجه، ۸۳-۵۷-۳۳-۱۳۰۳).

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۰ و ۵۹-۵۷-۳۳-۱۳۰۳.

 چهارشنبه

۲۷ آبان ۱۳۰۳

۱۹ نوامبر ۱۹۲۴

۲۱ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 سفرنامه خوزستان و تاریخ سفر رضا خان به بوشهر

در کتاب سفرنامه خوزستان منسوب به رضا خان، روز حرکت وی از شیراز به بوشهر ۲۴ آبان،روز ورود به بوشهر ۲۶ آبان و روز ملاقات با مستر هاوارد، امروز، یعنی ۲۷ آبان ذکر شده است.(۱)

در این جا دو احتمال وجود دارد. یا این که در ثبت تاریخها، نویسنده دچار اشتباه شده است، و یا رضا خان سفری پنهانی با هواپیما به بوشهر داشته است، تا با مقامات انگلیسی دیدار و گفتوگو کند.

 چاپ تکذیبیه رضا خان در جراید

روزنامه ایران در شماره امروز خود، متن تکذیبیه ریاست وزراء را که خطاب به حاکم نظامی تهران نوشته شده بود، چاپ کرد. در تکذیبیه یادشده رضا خان اکیداً مداخله دیگران [= انگلیس] را در صلح با خزعل رد کرده، آن را تلقینات بدخواهان شمرده بود.(۲)

 بیخبری رضا خان از تلگرام لورن

مشارالملک، وزیر امور خارجه، در ارسال اخبار امروز به رئیسالوزراء، نوشت که «مراسله رسمی از سفارت انگلیس رسیده که بر حسب تعلیمات وزیرمختار، متن تلگرامی را که مشارالیه به حضور حضرت اشرف به شیراز مخابره نموده،... به وزارت خارجه فرستادهاند.» رضا خان هم پاسخ داد که این نامه را ندیده است و اطلاعی از آن ندارد.(۳)

 پرواز شناسایی بر فراز هندیجان و دهملا

ارفعالملک گزارش داد که خلبان «برو» به واسطه بیماری دیروز و پریروز نتوانست پرواز کند ولی در پرواز امروز خود بر فراز هندیجان و دهملا، یک ستون با ۱۲۰۰ اسب در یک فرسخی جنوب دهملا دیده شد.(۴)

وی با اشاره به ستون های دیگری که در حرکت بودند، اشاره نکرد که اینها متعلق به قشون هستند یا نیرو های شیخ خزعل ؛ که با توجه به حضور نیرو های دولتی در هندیجان احتمال میرود مشاهدات او مربوط به یگان های اعزامی به این مناطق بوده

باشد.

 چاپ و توزیع اطلاعیه مراجع تقلید عتبات در اصفهان

اطلاعیه آقایان سیدابوالحسن اصفهانی و محمدحسین نائینی مبنی بر تکفیر هر کسی که «علیه حکومت اسلامی ایران قیام نماید» امروز به صورت فوقالعاده توسط روزنامه اخگر اصفهان و راه نجات در اصفهان منتشر شد. نکته جالب این که این حکم در هر دو فوقالعاده به نقل از جریده حبلالمتین که در هند منتشر میشود یادشده است.(۵)

 مواضع نامعلوم سالاراشرف در گزارش امیرلشکر غرب

احمد خان امیراحمدی امروز به رضا خان اطلاع داد که سالاراشرف که از طرف وزیر جنگ مأموریت داشت با والی پشتکوه مذاکره کند «قریب یک ماه است که در خانه والی مشغول گذراندن وقت و طفره رفتن از این موقعیت والی است.» وی میافزاید سالاراشرف تاکنون سه بار به کنسولگری انگلیس سر زده و مکاتباتی هم میان سنجابیها و والی ردوبدل نموده است. وی نقش سالاراشرف را برای آوردن این خبر که والی پشتکوه مطیع دولت است یا خیر نامعلوم خواند و تأکید نمود با رسیدن هر چه زودتر قوای کمکی لشکر شمال غرب به کرمانشاه میتواند امکان تأمین نیرو های اعزامی از خرمآباد به دزفول را فراهم نماید و از حملات احتمالی والی پیشگیری کند.(۶)

امیرلشکر غرب با ارسال تلگرامی دیگر از بیپولی این لشکر گلایه کرد و گفت که بودجه ماهیانه نود هزار تومان این لشکر در شهریور و مهر شصت هزار تومان پرداخت شده که با توجه به اردوکشیها و تدارکات صورت گرفته، نیازمند فوری پول هستیم. وی خواست مبلغ تصویب شده ۳۰ هزار تومان مخارج اردوکشی، هر چه زودتر ارسال شود.(۷)

 علت سانسور اخبار خوزستان

حاکم نظامی تهران، امروز با ارسال نام های به ذکاءالملک، وزیر مالیه و جانشین رضا خان در هیأت دولت، نوشت که علت سانسور اخبار خوزستان، پیشگیری از درج خبر های غیرموثق و افواهی است. «چنانچه اخبارات متکی به مراکز مربوطه بوده و در صحت آنها تردیدی نباشد از طرف مأمورین حکومت نظامی جلوگیری نخواهد شد.» مرتضی خان یزدانپناه، حاکم نظامی تهران، امروز به نظمیه دستور داد که از انتشار خبر های خوزستان در جراید چنانچه در صحت آنها تردیدی نباشد جلوگیری نکند.(۸) (ر.ک: ۲۶ آبان)

۱- پهلوی، یادداشت های سرّی رضاشاه، ص ۲۷.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۴، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۸۱.

۴- همان، پ ۲۵، صص ۲۴ و ۲۵.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۱۹۰ و ۱۹۰ و ۲۷۰-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۳۰۰ و ۳۰۱.

۷- همان، پ ۱۷، ص ۲۹۸. دستور داده شد ۱۰ هزار تومان عجالتاً فرستاده شود. (همان، پ ۱۷، ص ۲۹۷).

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۵۴۵۲، صص ۲ و ۳.

 اعلان حکومت نظامی تهران

حکومت نظامی تهران امروز مانند روز های گذشته، پاسخ رضا خان را به برخی تلگرامها که جنبه تبلیغی دارد، چاپ و توزیع نمود. دراعلامیه امروز پاسخ رئیسالوزراء به آقایان حجج اسلام و آقایان آذربایجانی های مقیم مرکز درج شده بود ودر آن از بروز احساسات صمیمانه تشکر شده بود.(۱) به مطبوعات دستور داده شد این اعلامیه را چاپ کنند.(۲)

 اعتراض انگلیس به مطلب روزنامه آزاد

مانسن، مستشار سفارت انگلیس در تهران، امروز با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه نسبت به مطلبی که در تاریخ ۱۴ آبان در روزنامه آزاد، چاپ مشهد، درج شده بود اعتراض کرد. این مطلب «حاوی بعضی عبارات تهمتآمیز نسبت به انگلیس در مورد قتل ماژور ایمبری قونسول آمریکا بوده است.» وی خواستار جلوگیری از این بیاحترامیها نسبت به انگلیس شد.(۳)

 امتناع کنسولگری کرمانشاه از تحویل سیم تلگراف خانقین

وزارت پست و تلگراف در نام های به وزارت امور خارجه، نوشت که کنسولگری انگلیس در کرمانشاه، از تحویل خط تلگراف کرند به خانقین جلوگیری میکند. «و با این که دوازده هزار تومان قیمت آن مدتی است تأدیه شده تا به حال سیم مزبور را تصرف ندادهاند.» وزارت پست و تلگراف خواست در مذاکره با سفارت انگلیس حکم لازم به کنسولگری کرمانشاه داده شود.(۴)

 یادداشت وزارت امور خارجه به سفارت ترکیه

وزارت امور خارجه امروز یادداشتی خطاب به محییالدین پاشا، سفیرکبیر ترکیه در تهران، تهیه کرد که در آن آمده بود، پس از جنگ بینالمللی، دولت وقت ترکیه کاپیتولاسیون را نسبت به اتباع ایرانی مقیم ترکیه لغو کرد. متعاقباً دولت ایران نیز همین امر را درباره اتباع ترک مقیم ایران به اجرا گذاشت. همچنین «در طی مراسله مورخه ۱۰ ربیعالاول ۱۳۳۷ ... تصمیم دولت ایران دایر به الغاء کاپیتولاسیون نسبت به اتباع ترکیه... به اطلاع سفارت کبرای ترکیه رسیده است.»(۵)

این یادداشت در پاسخ به اعتراضات برخی از شهبندری های ترکیه، به ویژه باششهبندری ترکیه در ارومیه که نسبت به ارجاع دعاوی حقوقی اتباع ترکیه به محاکم داخلی اعتراض میکرد، تهیه گردید.

 نامه وزیر امور خارجه افغانستان به سفارت ایران در کابل

در پی مکاتبه شارژدافر ایران در کابل با وزارت امور خارجه افغانستان درباره امکان تهاجم اشرار وزیری به دزداب، وزیر امور خارجه افغانستان امروز با ارسال نام های به شارژدافر سفارت ایران در کابل نوشت که به حاکمان مناطق مزبور دستور های لازم در جلوگیری از این تهاجم داده شده است.(۶)

□ عزیمت کنسول شوروی در ماکو به روسیه

بنابر گزارش فرمانـده نظامیان ماکو کنسول شوروی در ماکو امروز به کشورش مسافرت میکنـد. علت این سـفر از نظر فرمانـده یادشده روشن نیست. مراتب به وزارت جنگ اعلام شد.(۷)

□ رؤسای اکراد مکری در راه تهران

فرمانـده قشون آذربایجان به وزارت جنگ اطلاع داد که سـران کرد های مکری با خنجر اهدایی خود به رضا خان راهی تهران شدهانـد. وی خواست هنگام ورود به تهران از ایشان اسـتقبال شـده، به طرف جنوب عزیمت کنند تا «هر چه زودتر... شـرفیاب شوند.» اینان امیرالعشایر رئیس طایفه مامش، سالارسـعید رئیس طایفه بابامیری، امیراسعد رئیس طایفه دهبکری و وکیلالرعایای بیکزاده هستند.(۸)

□ درخواست انگلیس برای عبور هواپیما از اصفهان، کرمان و دزداب

رضـا خـان امشب بـا ارسال تلگرامی به رئیس ارکان حرب کل قشون درخواست انگلیس را مبنی بر عبور یک هواپیما از اهواز به هندوسـتان و پرواز از فراز اصـفهان، کرمان و دزداب به اطلاع رسانـد و گفت راه معمول آنها از بوشـهر و بنـدرعباس است. «در صورتی که مانع قانونی نـدارد فوراً اطلاع دهید تصویب کنم. جواب را فوری منتظریم.»(۹) این درخواست به احتمال قوی در دیدار امروز رضا خان با مقامات انگلیسی در بوشهر مطرح شده است.

(تصویر)

۱- همان، سند شم ۲۹۳۰۰۵۶۵۰، ص ۷.

۲- همان، سند شم ۲۹۳۰۰۵۶۵۰، ص ۲.

۳- اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسـی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۵۰. موضوع با واسـطه وزارت جنگ به امیرلشـکر شرق اطلاع داده شد تا جراید خراسان از درج مطالب مشابه منع شوند. (همان، پ ۱۰، ص ۴۷).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۳-۲۹-۳۴-۱۳۰۳.

۵- همان، ۱۸-۱۸-۳۵-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۳۱۶.

۷- همان، پ ۱۷، ص ۲۸۶.

۸- همان، پ ۵، ص ۷۲.

۹- همان، پ ۱۷، ص ۵۹۴. سـرتیپ امان اللهمیرزا پاسخ داد که منوط به اجازه شماست؛ هر چند که در کرمان به واسطه نرمی خاک امکان فرود هواپیما نیست. من هم با اتاشه نظامی سـفارت مـذاکره کردم و توصـیه نمودم از راه معمول پرواز کننـد. وی افزود انتخـاب راه مشـکل در برابر راه معمـولی از نقطـه نظر سیاسـی هـم اهمیت دارد که انگلیس مایـل است مطالعـاتی در آن حـدود انجام دهد. (همان، پ ۱۷، صص ۵۹۲ و ۵۹۳). به مقامات انگلیس توصـیه شـد راه معمول را برای پرواز انتخاب کنند.

(همان، پ ۱۷، ص ۵۹۱).

 پنجشنبه

۲۸ آبان ۱۳۰۳

۲۰ نوامبر ۱۹۲۴

۲۲ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 تأکید رضا خان به رسیدن هر چه سریعتر نظامیان به دزفول

رضا خان امروز در تلگرامی به امیرلشکر غرب تأکید کرد «اردوکشی خوزستان به خونسردی تلقی ننموده و بدانید که هر یک روز تعویق حرکت آنها باعث نه تنها ضرر فوقالعاده برای قشون خواهد شد بلکه از نقطهنظر سیاست نیز ممکن است اشکالات عمده تولید شود. علیهذا امر میدهم بدون این که متعذر به نبودن وجه، لباس، مال و غیره بشوید به اسرع وقت و وسیله ۴ الی ۵ هزار نفر به دزفول اعزام دارید.» وی در این تلگرام افزود که طایفه چهارلنگ اطراف دزفول مایل به همکاری است. «من هم برای این که به اردو های اعزامی از خرمآباد به دزفول کمک هایی بشود امر نمودم به شما مراجعه نمایند. لازم است به فوریت باب مراوده را مفتوح و استفاده کامل از آنها بنمایید.»(۱)

 حمله رضا خان به مجلس شورای ملی

پس از جلسه غیرعلنی ۲۴ آبان مجلس شورای ملی و ابراز نگرانی نمایندگان از مذاکره رضا خان و مقامات انگلیسی درباره خوزستان، رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به ذکاءالملک نوشت که از برپایی این جلسه بسیار متأثر و متألم شده است. رضا خان این تلگرام را پس از مذاکره با مستر هاوارد در بوشهر، یعنی بیم از اقدامی که نمایندگان مجلس را به برپایی آن جلسه واداشت، مخابره کرد. رضا خان در این تلگرام آورده است که «نسبت هایی را که در آن جلسه لایق خود بعضی از گویندگان بوده، به من منصوب داشتهاند.» وی از عدم پاسخگویی دولت به مجلس تعجب کرد و آن را عدم شهامت دانست. رضا خان اخلاق عمومی مملکت را از صدر تا ذیل، غیرقابل تحمل توصیف نمود و تلویحاً خود را منجی ایران خواند.(۲)

 سخنرانی ملکالشعرای بهار در مجلس شورای ملی

در جلسه امروز مجلس شورای ملی، ملکالشعرای بهار از این که یکی از روزنامه ها از قول او مطلب کذبی را به چاپ رسانده سخن گفت و تضییقاتی که با حکومت نظامی برای اقلیت مجلس پیش آمده یادآور شد. وی گفت در جلسه سرّی [۲۴ آبان] حرف هایی زده شد که نباید در روزنامه ها درج شود، ولی چاپ میشود، و بالعکس در جلسه های عادی مطالبی بیان میشود که باید به اطلاع برسد، ولی درج نمیشود. ملکالشعرای بهار افزود یکی از روزنامه ها از قول او نوشته که «خوب بود دولت به مذاکرات قانونی خزعل گوش میداد.» در حالی که همه نمایندگان میدانند چنین جمل های بیان نشده است. اداره سانسور نگذاشت من این خبر دروغ را تکذیب کنم. «این وضعیت برای افراد اقلیت غیرقابل تحمل است، زیرا شب و روز درب خانه

اقلیت مفتش گذاشته شده، هر کس رابطه دارد، یا از آن جا بیرون میآید، فوری به محبس میبرند. نطق اقلیت را نمیگذارند منتشر شود. تهمت میزنند.» وی در پایان از توقیف برادر و پسرعمویش گفت و افزود: «اگر فشار غیرقابل تحمل باشد، دست بگیرد سر شمشیر تیز.»(۳)

 فوقالعاده دوم راه نجات

نشریه راه نجات، چاپ اصفهان، امروز دومین فوقالعاده خود را درباره خوزستان چاپ و توزیع کرد. در این فوقالعاده متن تلگرام تسلیم و اطاعت شیخ خزعل و پاسخ رضا خان درج شده است. در این اطلاعیه ها که با هدایت و حمایت سران قشون منطقه منتشر شده، آمده است که رضا خان برای کندن خار مغیلان شیخ خزعل از راه مظلومان خوزستان تردید نخواهد کرد.(۴)

 شناسایی هوایی منطقه خوزستان

ارفعالملک، امروز نیز برای شناسایی هوایی منطقه و گزارش آن به وزارت جنگ اقدام کرد. این بار نیز او تعداد چادر های مستقر و بعضاً نیرو هایی را که مشاهده کرده بود به رضا خان فرستاد.(۵) از شیوه پاسخ به این گزارشها روشن است که هیچکدام از اهمیت برخوردار نبوده است؛ و یا رویارویی نظامی با قوای شیخ خزعل در پیش نبود تا توجهی به این مشاهدات انجام شود.

 بیماری خلبان «برو»

برو، خلبان هواپیمای جنگی در دیلم بیمار شده است. وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به شیراز، از ریاست دایره عملیات کل که در آن شهر مستقر است، خواست یک طبیب، فوری به دیلم اعزام شود.(۶)

 اعتراض سفارت انگلیس به مندرجات جراید مشهد

مانسن، جانشین موقت سر پرسی لورن، امروز با ارسال نام های غیررسمی به انتظامالملک در وزارت امور خارجه نوشت در جراید مشهد مقالاتی چاپ میشود که «در اطراف تحریک [شیخ] خزعل، از طرف انگلیسها بر ضد دولت است. وی خواستار جلوگیری از درج این مطالب گردید.(۷) این دومین اعتراض سفارت انگلیس به مطالب جراید مشهد ظرف دو روز گذشته است. (ر.ک: ۲۷ آبان)

 تخریب ساختمان های انگلیسی در نایبند

کارگزار بندرعباس امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که انگلیسها ساختمان های مربوط به خودشان را در نایبند تخریب میکنند.این کار از هشتم عقرب (آبان) شروع شده و تاکنون هفت بنا تخریب شده است. فعلاً عمارت سرباز خانه و مریض خانه سالم است. «منتظر تعلیمات آیندهاند.»(۸)

□ یادداشت انگلیس درباره آزادی خوانین پشتدر و همکاری با شیخ محمود

مانسن، شارژدافر انگلیس، امروز با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه از قول مأمور عالی انگلیس در بغداد گفت که خبرها نشان میدهد تعدادی از خوانین پشتدر که چندی در توقیف نظامیان ایران بودند، آزاد شدهاند. در این نامه آمده است که پیش از این بارها مصلحت توقیف این افراد از طرف نایب شرقی این سفارت خانه به رئیسالوزراء خاطرنشان شده بود و او نیز پذیرفته بود. اینک اطلاع دهید آیا خبر آزادی خوانین پشتدر صحت دارد یا خیر. در ضمن مأمور عالی انگلیس در بغداد

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۳۱۸.

۲- مکی، مدرس قهرمان آزادی، ج ۲، صص ۵۸۹ تا ۵۹۱. رضا خان پیش از این در قبال جلسه ۲۴ آبان واکنش نشان داده و از ذکاءالملک خواسته بود متن تسلیم شیخ خزعل و پاسخ او در مجلس قرائت شود که این کار روز ۲۶ آبان انجام شد. با این حال روشن نیست که چرا رضا خان یک بار دیگر این موضوع سپری شده را به یاد میآورد، آن هم درست پس از مذاکره با مستر هاوارد در بوشهر، و این نامه تهدیدآمیز و سرشار از عصبیت را به تهران میفرستد! این احتمال وجود دارد که وی متن بیانات نمایندگان به ویژه آیت الله سیدحسن مدرس را به تازگی دیده و برآشفته باشد. (ر.ک: ۲۴ آبان).

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۶، ص ۱.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ m، ص ۳۳.

۵- همان، پ ۲۱، صص ۲۸۳ و ۲۸۴.

۶- همان، پ ۱۷، ص ۲۹۳.

۷- همان، پ ۱۱، ص ۱۰۷. موضوع از طریق وزارت جنگ به امیرلشکر شرق اطلاع داده شد و تأکید گردید از درج این قبیل مقالات جلوگیری شود. (همان، پ ۱۱، ص ۱۰۵).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱-۲۱-۴۰-۱۳۰۳.

میگوید به شیخ محمود اجازه داده شد از طریق خاک ایران عبور کرده، به ترکیه برود و پناهنده شود. «این مساعدت نسبت به شیخ محمود ... مخالف مسلک دولت علّیه در موضوع قضیه اکراد و برخلاف اطمینان های مندرجه در مکتوب مورخه ۲۲ سپتامبر گذشته رئیس ارکان حرب کل قشون است.»(۱)

 تفتیش از مدرسه کفشگرکلا

در پی رسیدن گزارش هایی از طرف طلاب مازندران مبنی بر اشاعه مرام ب هاییت در مدرسه روستای کفشگرکلا، امروز از طرف حکومت مازندران، گروهی برای رسیدگی به این موضوع به روستای یادشده رفتند. این مدرسه آزادی نام دارد و توسط میرزاذبیح الله ارباب تأسیس شده است. این مدرسه یک اتاقه دارای چهار کلاس است. برای تأسیس این مدرسه مجوز گرفته نشده؛ تعداد شاگردان حدود ۲۰ نفر و ۱۱ نفر از شاگردان ب هایی و ۹ تن مسلمان هستند.(۲)

 تأکید شارژدافر ایران به مراقبت از مرز های مملکت

پس از شیوع خبری مبنی بر تهاجم اشرار وزیری به ایران و مکاتباتی که میان دولتین ایران و افغانستان صورت گرفت، رفیعالملک(۳)، شارژدافر سفارت ایران در کابل، امروز در نام های به وزارت امور خارجه، با اشاره به اقدام دولت افغانستان برای پیشگیری از این تهاجم نوشت: «اقدام فوری در افغانستان صورت خارجی ندارد. به واسطه این که در این مملکت نه تلگراف هست و نه پست مرتبی وجود دارد. عموماً پست را با پیاده یا الاغ حمل مینمایند... در این صورت چگونه میتوانند از کابل به حدود سیستان و بلوچستان یک امری را فوراً اطلاع داده و از جلوگیری این پیشآمد، اقدام فوری به عمل آورند...» بهتر است دولت ایران چندان امیدی به این اقدام افغانستان نداشته باشد و خود در پیشگیری از این تهاجم وارد عمل شود.(۴)

 گلایه ایرانیان از الصاق عکس همسرشان در روادید

امیرلشکر شمال غرب با ارسال نام های به وزیر جنگ اطلاع داد که بیشتر مسافرانی که از شوروی وارد ایران میشوند از رفتار مأموران ایرانی مقیم شوروی شکایت دارند. آنها میگویند هنگام دریافت تذکره، ما را مجبور میکنند عکس زن های خود را برای الصاق روی تذکره، تحویل دهیم. این عکس را مأموران داخلی و خارجی میبینند؛ «به علاوه منافی با شرع مقدس است.»(۵)

 انعکاس اخبار خوزستان در جراید انگلیس

به گزارش مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در لندن، دیروز به نقل از رویتر اخباری در جراید لندن منتشر شد که میگفت قشون دولت در خوزستان پیشروی کرده و طوایفی از اعراب علیه شیخ خزعل قیام کردهاند و قصر شیخ نیز به آتش کشیده شده است. اما امروز روزنامه ها، مانند مورنینگ پست، خبر دیروز خود را تکذیب کردند و نوشتند رضا خان به بوشهر رفته و با شیخ ملاقات خواهد کرد و قضیه خوزستان دوستانه فیصله خواهد یافت. وزیرمختار ایران افزود در تکذیب خبر امروز روزنامه

ها اقدام شده است.(۶)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۵۶. موضوع از طریق وزارت جنگ به امیرلشکر غرب منعکس شد تا پاسخ دهد. بیش از چهل روز بعد احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب پاسخ داد که آزادی خوانین پشتدر با اجازه رئیسالوزراء انجام شده، «استخلاص آنها را موکول به نظریه خود اینجانب نموده بودند. با التزام نامه هایی که از آنها راجع به خدمات آتیه گرفته شده بنا به ضمانت و تقاضای شیخ محمود مرخص گردیدند و مرخصی آنها به واسطه مساعدت هایی که از طرف شیخ محمود نسبت به امورات لشکر در بانه و سردشت به عمل آمده و میآید، فوقالعاده مورد استفاده گردید.» (همان، پ ۲۰، ص ۲۵۳).

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۰۲۱۰۷، صص ۱۰ تا ۱۲.

۳- میرزامحمد رفیع که به رفیعالممالك و رفیعالملك نیز ملقب بوده، با نام رفیع بامداد مشهور است. او در ۱۲۳۷ش در مشهد چشم به جهان گشود. تحصیلاتش را در زادگاهش در رشته ادبیات، فقه، اصول و خط به پایان رسانده، چند سالی هم در مدارس قدیمی به تدریس علوم حوزوی پرداخت. در ۱۲۷۵ش به تهران آمد. بیشترین ایام خود را با شیخ هادی نجمآبادی، سیداحمد پیشاوری، میرزارضای کلهر (خوشنویس مشهور) گذراند. در ادبیات، احادیث، اخبار و تاریخ اسلامی مطالعاتی انجام داده، خوشنویسی هم میکرد. در ۱۳۲۵ق/۱۲۸۶ش چند سالی ریاست محکمه تجارت عدلیه خراسان را بر عهده گرفت. آنگاه در ۱۲۹۱ش به تهران بازگشته، سال بعد به نیابت سفارت ایران در کابل (افغانستان) منصوب گردید. چهار سال در این سمت باقی ماند تا اینکه به تهران فراخوانده شد و در ۱۳۰۵ش به عضویت استیناف تهران درآمد. او در ۱۴ مرداد ۱۳۱۹ در تهران درگذشت و در امامزاده عبد الله شهرری به خاك سپرده شد. رفیع پدر محمدعلی بامداد و مهدی بامداد (شرح حالنویس دوره معاصر) بوده، آثاری را از خود به جا گذاشته است که میتوان به «تاریخ مفصل اسلام در دوره های خلفای راشدین - اموی و عباسی» و «دیوان شعر» او اشاره نمود. (بامداد، شرح حال رجال ایران...، ج ۵، صص ۱۰۲ و ۱۰۳).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۲۱۷ تا ۲۱۹.

۵- همان، پ ۶، ص ۴۷۵. موضوع به وزارت امور خارجه ارجاع داده شد. آن وزارت خانه هم با سفارت شوروی مذاکره کرد و موافقت آنان را گرفت که عکس زنها در تذاکر الصاق نشود و فقط اسامی، سن و اسم خانوادگی زنان در تذکره قید شود. «از همین قرار به مأمورین ایران در ققفازیه دستور داده شده است.» (همان، پ ۶، ص ۴۷۳).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۲۵-۲-۵۲-۱۳۰۳.

ص: ۴۳۱

 جمعه

۲۹ آبان ۱۳۰۳

۲۱ نوامبر ۱۹۲۴

۲۳ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 ادامه تکذیب سفر رضا خان به بوشهر

جریـده کوشـش در شـماره امروز خود خبر رویتر را مبنی بر ملاقـات رضـا خـان و شـیخ خزعـل در بوشـهر و وسـاطت انگلیس تکذیب کرد.

این تکـذیبیه که توسط ذکاءالملک امضا شده بود میگفت: «نظر به این که معظمله [= رضا خان] برای سرکشـی به امور قشونی از اصـفهان به شـیراز تشریف برده و سرداراقدس نیز بر حسب تلگرافی که کرده است ندامت و انقیاد خود را به عرض حضرت معظمله رسانیده، خبر فوق تکذیب میشود.»(۱)

 ابلاغیه وزارت جنگ درباره سفر رضا خان به بوشهر

در کنار تکـذیبیه های متعـدد دولت در باب نرفتن رضا خان به بوشـهر، ارکان حرب کل قشون امروز با چاپ و توزیع اطلاعی هـای نوشت که «شایعـاتی که در شـهر راجع به حضور ریاسـتالوزراء در بوشـهر انتشار یافته، به اطلاع میرسانـد که ایشان «برای ملاقات شیخ به بوشهر تشریف نخواهند برد و در صورتی که به آن حدود عزیمت فرمایند فقط برای سرکشی فرونت بوده و در نقطه دیگری غیر از شیراز شیخ را نخواهند پذیرفت و اگر شیخ خزعل شرفیابی را در شیراز قبول ننماید، ملاقات او با معظمله به میدان جنگ محول خواهد گردید.»(۲)

 ورود دو هواپیما به خرمآباد

در پی درخواست اعزام دو فرونـد هواپیمـا به خرمآبـاد برای پشتیبـانی از حرکت اردوی نظـامی اعزامی به دزفول، امروز بعـد از ظهر این دو هواپیمـا در خرمآباد فرود آمدنـد. امیرلشـکر غرب درخواست کرد بنزین و روغن مورد نیاز این طیاره ها نیز هر چه سریعتر با خودرو فرستاده شود.(۳)

 ورود اردوی لشکر شمال غرب به سنندج

به دنبال تأکیدات لشـکر غرب در الحاق هر چه زودتر نیرو های کمکی لشکر شمال غرب، امیرلشکر شمال غرب اطلاع داد که مقـدمهالجیش ایـن اردو غروب امروز وارد سـنندج میشـود تـا از آن جـا راهـی کرمانشـاه شـود.(۴) فرمانـده قشون آذربایجـان

همچنین امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نبود پول را برای پرداخت حقوق نیرو های نظامی و خرید جیره و علیق اطلاع داد و گفت که دو ماه است وجهی حواله نشده است.(۵) (ر.ک: ۲۰ آبان)

 تقاضای اعزام مهندس راه به زنجان

حاکم زنجان امروز از رضا خان خواست «یکی دو نفر مهندس عالم با لوازم کار جادهسازی به خمسه اعزام دارند که فدوی هم کمیسیونی از وجوه اهالی تشکیل، وجه مصرف آن را حاضر و هر چه زودتر شروع به تسطیح راه نمایم.»(۶)

پیش از این امیرلشکر شمال غرب از عدم همکاری حاکم زنجان برای تسطیح راه تبریز به زنجان شکایت کرده بود. بر اساس همین شکایت، وزارت جنگ ملزم شد دستور های لازم را برای همکاری حاکم زنجان در تسطیح راه قزلاوزن به زنجان صادر کند.(۷)

 ورود غیرقانونی چهار تبعه آلمان و لهستان به آستارا

عبد الله طهماسبی امروز اطلاع داد که دو آلمانی و دو لهستانی بدون تذکره از آستارای روس واردآستارای ایران شدهاند و به دلیل نداشتن مجوز ورود توقیف هستند.(۸)

 تحرکات فریدونبیک در آذربایجان

فریدونبیک، معاون باششهبندری ترکیه در ارومیه، تحرکاتی را برای شناخت نظرات رؤسای عشایر کرد منطقه آغاز کرده که همچنان ادامه دارد.

فرمانده قوای آذربایجان با ارسال نام های به وزیر جنگ ضمن اعلام جزئیات فعالیت فریدونبیک نوشت که «مذاکرات و ملاقات های او با اشخاص فوق [= رؤسای عشایر] بر این بوده است که تمایل و عدم تمایل رؤسای عشایر و اکراد را نسبت به دولت ایران درک نماید، ولی حرکت طوایف شکاك و هرکی و غیره [به کرمانشاه] نقشه مشارالیه را بر هم زد.»(۹)

 نبود اثری از شیخ غلامعلی در آذربایجان

فرمانده قشون آذربایجان امروز اطلاع داد که گزارش رسیده از سفر شیخ غلامعلی، نماینده اعزامی شیخ خزعل به آذربایجان، که حامل نامه هایی برای سران طوایف این خطه است، فعلاً تأیید نمیشود. تحقیقات انجام گرفته نشان میدهد که چنین شخصی وارد آذربایجان نشده است.(۱۰)

 تأکید امیرلشکر غرب به حضور فوری اردوی نظامی لشکر شمال غرب در کرمانشاه

احمد خان امیراحمدی، فرمانده قوای غرب، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان با اشاره به اطلاعی که از سرتیپ ابوالحسن خان فرمانده اردوی اعزامی لشکر شمال غرب به کرمانشاه گرفته، نوشت که این نظامیان ده روز دیگر وارد کرمانشاه میشوند.

وی تأکید کرد ضروری است سواران این قوا حداکثر چهار روز دیگر در کرمانشاه باشند تا بتوانم «اردویی در مقابل والی [پشتکوه تشکیل داده] ... در صورت اجازه به پشتکوه رفته و عمل والی را خاتمه دهد.» وی افزود قوای اعزامی از خرمآباد حداکثر تا پنج روز دیگر وارد قشلاقات و به نزدیکی دزفول خواهند رسید.»(۱۱)

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۰۷، ص ۱.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۶۱۹.

۳- همان، پ ۱۳، ص ۲۶۷.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۲۷۴.

۵- همان، پ ۵، ص ۸۴.

۶- همان، پ ۱۷، صص ۲۷۱ و ۲۷۲.

۷- همان، پ ۱۷، ص ۲۷۰.

۸- همان، پ ۵، ص ۲۷. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد و این وزارت خانه پاسخ داد که هر تبع های که بدون تذکره وارد شود باید از همان مرز خارج شود. (همان، پ ۵، ص ۲۳).

۹- همان، پ ۱۲، ص ۵۲۳.

۱۰- همان، پ ۱۷، ص ۲۶۶.

۱۱- همان، پ ۱۷، ص ۲۷۷.

 شنبه

۳۰ آبان ۱۳۰۳

۲۲ نوامبر ۱۹۲۴

۲۴ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 پرسش از گزارش های ارفعالملک

وزارت جنگ امروز از سرتیپ فضل الله زاهدی پرسید آیا نتیجه شناسایی های هوایی نایب ارفعالملک برای شما ارسال میشود یا خیر؟(۱)

 فرود یک هواپیمای دولتی در بوشهر

فرمانده نظامیان بنادر به ریاست عملیات کل قشون که در شیراز مستقر است خبر داد که امروز ساعت ۹ صبح طیاره به سلامت در بوشهر به زمین نشست.(۲)

 تخصیص ده هزار تومان به لشکر جنوب

رضا خان امروز به خزانهداری کل قشون دستور داد مبلغ ده هزار تومان برای مخارج ضروری لشکر جنوب به شیراز و برای امیرلشکر جنوب حواله کند.(۳)

 چاپ و توزیع اعلامیه علمای اصفهان در تهران

رئیس عملیات کل قشون امروز از رئیس ارکان حرب کل قشون خواست، طبق دستوری که وزیر جنگ داده «اوراقی را که علمای اصفهان نوشته و توسط حکمران اصفهان به ارکان حرب کل قشون ارسال میگردد، برای انتشار به حکومت نظامی تهران بفرستند.»(۴)

با این که در این خبر دقیقاً «اوراق علمای اصفهان» مشخص نشده، اما شاید اشاره به اعلامیه هیأت علمیه اصفهان باشد که در اصفهان توسط نشریه کارون منتشر شد.(۵)

 پاسخ وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس

در پی ارسال نام های از سفارت انگلیس به وزارت امور خارجه درباره توافق ورثه امامقلی خان و بوداغیانس درباره امتیاز دریاچه ارومیه و مایملک آن، مشارالملک، وزیر امور خارجه، با تنظیم نام های یادآور شد که در قانون مصوبه مجلس شورای

ملی راجع به پرداخت ۳۲۰ هزار تومان به بوداغیانس و استیونس، تبصر های هست که میگوید دعاوی موجود بین ورثه امامقلیمیرزا و بوداغیانس را دولت فیصله بدهد. «بنابراین لازم است بدواً بوداغیانس یا نوشته ترک دعوا از ورثه امامقلیمیرزا تحصیل نموده ارائه بدهد و یا این که به دعاوی موجود بین ورثه امامقلیمیرزا و بوداغیانس رسیدگی و خاتمه داده شود و پس از آن باید بوداغیانس و استیونس قرارداد را به طوری که مقرر شده امضاء نمایند تا ترتیب پرداخت سیصدوبیست هزار تومان به آنها داده شود.»(۶)

 گزارشی درباره دارالتربیه ارومیه

امروز اعلانی به امضاء کمیسیون دارالتربیه که نشان از بیلان فعالیت های یک ماهه برج عقرب (آبان) دارد منتشر شد. در این اعلان، دریافتها و مخارجی که صرف نگهداری ایتام ارومیه شده، آمده است.(۷) دارالتربیه ارومیه برای نگهداری از کودکان بیسرپرست توسط اهالی شهر تأسیس شد. عواید این دارالتربیه از «پوطی یک عباسی مالالتجاره وارده و صادره از راه خشکی» بود. دارالتربیه قدرت نگهداری از همه کودکان یتیم ارومیه را نداشت، بدین جهت بسیاری از آنان توسط جمعیت خیریه شرق نزدیک آمریکا نگهداری میشدند. دارالتربیه ارومیه از ۱۵ مهر سال جاری با مدیریت جدید اقدامات خود را آغاز کرد و اکنون ۹۰ پسر و ۳۰ دختر در این محل اعاشه میشوند. کمیسیونی که دارالتربیه را اداره میکند تصمیم دارد ۴۰ کودک مسلمان را که در جمعیت خیریه شرق نزدیک آمریکا نگهداری میشود، به این مرکز منتقل کند.(۸)

 اعتراض شدید سفارت ترکیه به ایران

سفارت کبرای ترکیه در تهران امروز با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه به کشته شدن یک تبعه ترکیه توسط کرد های ایرانی که تحت حمایت نظامیان ایران صورت گرفته به شدت اعتراض کرد. این نامه با ذکر جزئیات حادثه که در شمال شرقی شرف خانه رخ داده، خواستار جبران خسارات مادی و معنوی برای بازماندگان مقتول شده است.(۹)

(تصویر)

۱ آذر ۱۳۰۳

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۱۷۳. زاهدی، فرمانده قوای منطقه از زیدون پاسخ داد که «همیشه مطابق دستور بنده پرواز و راپورت های کشفیات خود را هر مرتبه به مرکز ارکان حرب اردو میاندازد.» (همان، پ ۲۵، ص ۱۷۲).

۲- همان، پ ۱۷، ص ۲۶۹.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۲۷۸.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۲۷۳.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱۱-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۶- همان، ۷۴-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۷- همان، ۷۴-۷-۴۵-۱۳۰۳.

۸- همان، ۵۰ و ۴۹-۳-۴۵-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۱۵۰.

ص: ۴۳۳

. یکشنبه

۱ آذر ۱۳۰۳

۲۳ نوامبر ۱۹۲۴

۲۵ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 اعلان رسمی رضا خان برای حرکت به بوشهر

امروز اعلان رسمی سفر رضا خان به بوشهر منتشر شد. در این اعلان آمده است که چون شیخ خزعل به پاسخ من مبنی بر تسلیم قطعی واکنشی نشان نداد «لذا امروز از شیراز به طرف فرونت حرکت مینمایم که از آنجا با اردو رهسپار محمره شوم.» رضا خان دستور داد این اطلاعیه در تهران توسط حکومت نظامی چاپ و منتشر شود و به لشکرها هم ارسال گردد.(۱) نمون های از این اعلان که توسط لشکر شمال غرب نیز چاپ و توزیع شده مشاهده میکنید.

در این اعلان نامی از بوشهر برده نشده، اما رئیس دایره عملیات کل قشون به اطلاع رئیس ارکان حرب کل قشون رساند که خط سیر این حرکت بوشهر، دیلم، بهبهان یا هندیجان خواهد بود.(۲)

 بیخبری از کشتی پهلوی

طبق پیشبینی های انجام شده، قرار بود کشتی پهلوی که از آلمان خریداری شده بود، در موقع مقرر خود را به بوشهر برساند که رضا خان سوار بر این کشتی راهی مناطق خوزستان شود. اما اینک در آستانه سفر علنی رضا خان به بوشهر، خبری از این کشتی نیست. سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، در پیجویی های امروز خود از محل فعلی کشتی پهلوی اطلاعی به دست نیاورد و منوط به تحقیقات بیشتر کرد.(۳) روزنامه ها نوشتند که کشتی پهلوی برای مسلح شدن به بندر ناپل ایتالیا رفته و اکنون در حال نزدیک شدن به ایران است.(۴)

 تعیین تکلیف برای اردوی اعزامی لشکر شمال غرب

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، امروز از رضا خان پرسید پس از رسیدن اردوی کمکی از لشکر شمال غرب چه اقدامی باید بشود؟ با این که پاسخ این سئوال برای امیرلشکر غرب روشن بود و او بارها گفته بود که پس از رسیدن این نیرو در برابر والی پشتکوه صفآرایی خواهد کرد، رضا خان هم جواب داد که با کمک این اردو باید والی پشتکوه مجبور به اطاعت شود و اگر نشد به او حمله کنید و پس از اطاعت، اردو از هر راه نزدیک به سوی خوزستان برود.(۵)

 دستور به ارسال بنزین برای حرکت تانکها و کامیونها

رئیس ارکـان حرب کـل قشون امروز از رئیس دایره عملیات کل قشون خواست برای ادامه حرکت «عرابه های حمله با کامیون های رنو» که به کازرون رسیدهاند، از شیراز بنزین ارسال شود. مسیو ژرار فرانسوی مسئول انتقال این خودرو های جنگی به تهران بود.(۶)

□ تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. عمده وقت مجلس به گفتوگو پیرامون بودجه سال جاری گـذشت. تـدین دربـاره علت به تعویق افتـادن این لایحه و رفت و برگشت آن میان دولت و مجلس توضیح داد. وی گفت که عـدم تطبیق حقوقهـا با قانون اسـتخدام یکی از مشـکلات عمـد های بود که میان مجلس و وزارت مالیه کشـمکش پیش آورد. سپس کسر عایدات و اجبار به کسر بودجه موجب شد که دولت در ۲۰ میزان (مهر) لایحه بودجه را پس گرفته، پس از اصلاح دوباره تقـدیم مجلس کنـد. تـدین تأییـد کرد که شیوه گرفتن مالیات در این بودجه غیرعادلانه است، با این حال به نمایندگان توصیه کرد تصویب آن را به تعویق نیندازند.(۷)

□ پرسش کیاستوان درباره کشتی های جنگی شوروی

کیاستوان، نماینـده انزلی، که پیش از این دربـاره علت پهلو گرفتن کشتی های جنگی شوروی در انزلی از وزارت فوایـد عامه سئوال کرده بود، امروز بار دیگر پرسش خود را با این توضیح که «سئوال بنده در قسمت کشتی نظامی تنها حمله آن به حسن کیاده نیست» گفت که پهلو گرفتن کشتی های جنگی شوروی در انزلی مخالف قوانین بینالمللی و معاهدات دولتین است.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۳۵؛ همان، پ ۱۷، ص ۲۶۵.

۲- همان، پ ۱۷، ص ۶۰۶. «شبی که بنـا بود فردای آن از شیراز حرکت بکنیم، پس از شام، من [= سرلشـکر خـدایار خان] و سردارسپه دو نفری از اطاق قوام شیرازی (رابط بین سردارسپه و کنسول انگلیس در شیراز) خارج شده، در باغ شروع به قدم زدن نمودیم. سردارسپه شروع به صحبت نموده و خیلی از این مسافرت اظهار وحشت و نگرانی کرد که شاید انگلیسها به ما اطمینان نکرده و سیاستبازی کننـد و به همین عنوان بخواهنـد ما را دست بسته بگیرنـد و احمـدشاه را به ایران عودت بدهنـد.» (سیفپور فاطمی، آئینه عبرت خاطرات...، ص ۴۱۵).

۳- همان، پ ۱۷، ص ۲۵۸.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۹، ص ۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۲۴۹ و ۲۵۰.

۶- همان، پ ۱۷، ص ۲۵۳. رضا خان بر سر راه خود به بوشهر از این خودرو های جنگی سان دید و آنها نیز نمایشی از قدرت خود دادند و وزیر جنگ یک هزار تومان انعام به منتقلکنندگان و رانندگان آنها داد. (همان، پ ۱۷، ص ۲۵۲).

۷- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۸، ص ۴.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۴-۴-۴۰-۱۳۰۳. در طول سه سال اخیر دولت شوروی مستمراً کشتی های جنگی خود را وارد بنـادر ایران میکرد و به ویژه در انزلی حضـوری دائمی داشت. مکاتبـات و اعتراضـات دولت ایران بـا پاسخ مشخصـی از طرف

دولت شوروی روبهرو نبود. آخرین پاسخی که به اعتراضات ایران داده شد این بود که رسیدگی به توقف کشتی های جنگی در بنادر ایران منوط به اتمام کلیه مسائل مرزی است. (همان، ۶۵ تا ۶۰-۴-۴۰-۱۳۰۳).

 تعداد خانوار های بازگشت داده شده به خاک ایران و ترکیه

بنابر اعلام فرمانده قشون آذربایجان از ابتدای برج عقرب (آبان) سال گذشته تاکنون، در منطقه ماکو، اکرادی که از خاک ترکیه به ایران آمدهاند ۲۰۱ خانوار و کرد هایی که از ایران به ترکیه مهاجرت کردهاند ۱۰۸ خانوار است.(۱)

 زلزله ارزوم و تقاضای کمک از ایران

کمیته بینالمللی صلیب سرخ با ارسال نام های به جمعیت شیروخورشید سرخ ایران نوشت که در زلزله اخیر ارزروم ترکیه ۲۵۲۵ خانه به کلی ویران، ۲۰۲ تن کشته شدهاند و ۲۵ هزار تن آواره هستند. در این نامه از شیروخورشید سرخ خواسته شده هر کمکی که میتواند به هلال احمر ترکیه ارائه دهد.(۲)

 ادعای شوروی در مشارکت نظامیان ایران با اشرار مرزی

وزارت امور خارجه امروز گزارش های رسیده از کنسولگری عشقآباد را به اطلاع وزارت جنگ رساند. در این گزارش به نقل از دولت شوروی آمده است که نزدیک به ۵۰ نفر بلوچ ایرانی که در میان آنها ۵ نفر قزاق هم بود، از سرخس به تجن حمله کرده و سربازان بدون سلاح روس را هدف قرار دادهاند. «از قرار معلوم بلوچ های مذکور در تحت حکم سلطان علیرضا خان کماندان سرحدی هستند.»(۳)

 دوشنبه

۲ آذر ۱۳۰۳

۲۴ نوامبر ۱۹۲۴

۲۶ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 تأکید بر حفظ مواضع قوای بهبهان

امروز به سرتیپ فضل الله زاهدی، رئیس قوای بهبهان، تأکید شد؛ از آنجا که شیخ خزعل به واسطه مأیوس بودن امکان دارد عملیاتی علیه قوای دولتی انجام دهد، «لازم است در هر صورت تا ورود کلیه قوای اعزامی فقط مواضع خود را [در زیدون و هندیجان] حفظ نمایید.»(۴)

 پنجمین شناسایی هوایی

نایب ارفعالملک امروز پنجمین شناسایی هوایی خود را از نواحی هندیجان و روستا های اطراف، دهملا و برخی روستا های

دیگر به اطلاع رسانـد. گزارش یادشده با وجود ذکر تعداد چادرها در هر منطقه و تعداد سواران و پیاده، روشن نمیدارد که چه تعداد از این مشاهدات مربوط به قوای خزعل و چه شمار مربوط به قوای دولتی است.(۵)

 آخرین اطلاع از سالاراشرف

امیرلشـکر غرب امروز خبر داد که الساعه از سالاراشـرف خبر رسـید پس از چنـدین جلسه مـذاکره با غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشـتکوه، به این نتیجه رسـیدهاند که بالاتفاق به ملاقات ریشسـفیدان بالاگریوه برونـد. این مسافرت با توجه به این که ۱۵ روز طول میکشد، نوعی وقتکشی و طفره رفتن است و والی پشتکوه منتظر است تا از آخرین مواضع شیخ خزعل باخبر شود.(۶)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۱۵۱.

۲- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۷۳، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، صص ۲۱ و ۲۲. موضوع به امیرلشکر شرق منعکس شد و او پاسخ داد که روسها پیشدستی میکنند تا روی کار های خود سرپوش گذارند. (همان، پ ۱۱، ص ۱۹).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۲۵۷.

۵- همان، پ ۲۵، ص ۳۳.

۶- همان، پ ۱۷، صص ۲۴۲ و ۲۴۳.

 خبر رویتر از اوضاع خوزستان

خبرگزاری رویتر امروز با عنوان «فتح قشون دولتی ایران از متجاسرین» از قول منابع دولتی نوشت که «قشون دولتی مظفریت مهمی در خوزستان حاصل کردهاند. عشایر عرب که بر علیه شیخ محمره قیام نموده بودند قصر وی را منهدم و آتش زدهاند. خود شیخ تسلیم خود را به رئیسالوزراء ایران که اکنون در شیراز است تلگرافاً ابلاغ نموده و معظمله هم تسلیم مشارالیه را استقبال نموده است، مشروط بر این که بدون شرایط باشد.»

 چگونگی حرکت قوای لشکر غرب به دزفول

امیرلشکر غرب امروز به اطلاع رضا خان رساند که اردوی اعزامی از خرمآباد به دزفول که روز ۲۵ عقرب (آبان) حرکت کرده، هفتم قوس (آذر) به دزفول خواهد رسید. مسافت ۴۵ فرسخی این دو شهر به ۱۲ منزل تقسیم شده و هر منزل به دلیل سختی راه، چهار فرسنگ در نظر گرفته شده است. وی ضمن اشاره به این موضوع نوشت که توصیه استفاده از سوار های چهارلنگ، به کار بسته خواهد شد.(۱)

 یادداشت وزارت امور خارجه به سفارت ترکیه

وزارت امور خارجه امروز با تهیه یادداشتی خطاب به سفارت کبرای ترکیه در تهران در پاسخ به اعتراض آن سفارت خانه راجع به برخورد ایران با یوسف، تبعه ترکیه، نوشت که این یوسف جاسوس مخصوص اسماعیلآقا سیمیتقو بود و غارت روستا های پیاجک و دیرعلی به دست احمدآقا برادر سیمیتقو بر اساس اطلاعاتی که یوسف داده بود انجام شد. در این حادثه یک نظامی کشته و یکی دیگر مجروح شد. در این یادداشت تأکید شده است که دستگیری یوسف به دلیل جاسوسی های او بوده است.

در پایان، تسلیم سیمیتقو به دولت ایران رسماً از ترکیه درخواست شده است.(۲)

 جلوگیری از تعدیات مرزی و تشکیل کمیسیون سرحدی

وزارت جنگ امروز به اطلاع امیرلشکر شمال غرب رساند در نشستی که وزارت امور خارجه با شارژدافر ترکیه داشت، مقرر شد ضرورت تشکیل کمیسیون سرحدی به آنقوره پیشنهاد گردد؛ ضمناً به والی بایزید و وان تأکید شود تا تشکیل این کمیسیون از تجاوزات اتباع ترکیه به ایران جلوگیری کنند. و چون شارژدافر اظهار میکرد که اخیراً از طرف ایران هم تعدیاتی به خاک ترکیه صورت گرفته، ضمن تکذیب «مقرر فرمایید تا تشکیل کمیسیون کاملاً مراقب اتباع خودمان بوده و آنها را از هرگونه تخطی به خاک ترکیه» بازدارند.(۳)

 نامه وزارت فواید عامه به مظفرالسلطنه

وزارت فوایـد عامه با ارسال نام های به شاهزاده مظفرالسلطنه، یکی از وراث امامقلیمیرزا و از مدعیان داشتن حقوق بر دریاچه ارومیه متذکر شد: «اگر مقصود شما پیدا کردن حقوق و ادعایی بر دریاچه ارومیه است، دریاچه مزبور ملک دولت و هیچکس را در آن حقی نیست و هیچوقت دولت جز حق خود برای احدی در دریاچه تصویب و تصدیق نکرده است. و اگر مقصود مطالبات شخصی و دعاوی مسیو بوداغیانس است، مطلب مابین طرفین باید حل و تسویه شود و البته دولت هم در حدود امکان کمک خواهد کرد.»(۴)

 ابلاغ توضیح امیرلشکر غرب به وزارت امور خارجه

پس از گزارش هایی که از اقدامات و اظهارات محمود خان اورامانی به وزارت امور خارجه رسید و مغایرت هایی که این گزارشها با یکدیگر داشت، وزارت امور خارجه خواستار روشن شدن موضوع از طرف وزارت جنگ شد؛ از آن جمله بود آغازگر درگیری مسلحانه میان انگلیس و محمود خان. وزارت جنگ امروز در نام های محرمانه و از قول امیرلشکر غرب به وزارت امور خارجه نوشت: «در خصوص تجاوز قشون انگلیس به سرحد ایران و زدوخوردی که بین آنها با محمود خان اورامانی واقع گردیده، زحمتافزا میشود، توضیحات واصله از امیرلشکر غرب حاکی است مطابق مدارکی که در دست است ابتدا قوای انگلیس مهاجم بودهاند.»(۵) محمود خان به واسطه دفاع در برابر انگلیس از دولت ایران خواسته بود، حداقل، فشنگ در اختیار او قرار دهند که پاسخی به این خواست داده نشد.

 تمجید از اقدامات سرهنگ احمد خان

در گزارشی که امروز برای وزارت امور خارجه نوشته شد از تدابیر سرهنگ احمد خان، رئیس نظامیان استرآباد، در برابر اقدامات ترکمنها تمجید شد. در این گزارش آمده است با اقدامات وی از قبیل اعطای خلعت و تهدید آرام، نیرو های عثمانآخوند که در سه فرسخی استرآباد اردو زده بودند، عقب نشسته، متفرق شدند.(۶) منابع انگلیسی در این باره نظر دیگری داشتند. سفارت انگلیس از قول چند منبع نوشت که عثمانآخوند، رهبر ترکمن، با مقام های نظامی در استرآباد به توافق رسیده است. این مقامها اخیراً روی های کاملاً ـ آشتیجویانه برای تعامل با سران ترکمن در پیش گرفتهاند. شماری از این سران، از جمله خود عثمانآخوند، پذیرفتهاند هزینه نگهداری سوارانی که در خدمت دولت هستند بپردازند مشروط به اینکه رهبری آنها در اختیار خودشان باشد.

با این وجود، یورشها در استان های استرآباد و خراسان پایان نیافته است، و اکنون به مازندران نیز در حال گسترش است. تاکنون به شماری از روستا های ساحلی حملات کوچکی از راه دریا صورت گرفته است.(۷)

(تصویر) احمدآقا خان امیرلشکر غرب، سمت راست

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۲۵۵. رضا خان پس از دیدن این تلگرام تأکید کرد منظور از استفاده از سواران چهارلنگ، نه استخدام آنها برای لشکر، بلکه استفاده لازمه برای جلوگیری از تحرکات دیرکوندها بود. (همان، پ ۱۷، ص ۲۵۴).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۹۳ تا ۹۱-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۷۷.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۵-۱۳-۳۹-۱۳۰۳. لحن وزارت فواید عامه در این نامه، نسبت به یک ایرانی، اگر صرف امتیازداران و سفارت خانه های خارجی نیز میشد، حداقل در این مورد خاص (دریاچه ارومیه) به انصاف و عدالت نزدیکتر بود.

۵- همان، ۵-۱۵-۴۰-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۴۲۷.

۷- FO E ۸۲/۸۲/۳۴

ص: ۴۳۶

 سه شنبه

۳ آذر ۱۳۰۳

۲۵ نوامبر ۱۹۲۴

۲۷ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 درگیری با طایفه بالاوند

بنابه گزارش امیرلشکر غرب «اردوی اعزامی از کرمانشاه و طایفه کاکاوند و احمدوند» امروز با تهاجم به مواضع طایفه بالاوند نزدیک به ۶۰ تن از افراد و کدخدایان آنها را کشتند. در این درگیری ۶ نفر از اردوی کاکاوند مقتول و از نظامیان کسی تلف نشده است.(۱)

 درج خبر های رسمی دولت در جراید دمشق

خبر رسمی وزارت امور خارجه که چند روز پیش به نمایندگی های سیاسی ایران ارسال شد، امروز در جریده فتیالعرب دمشق درج گردید. این خبر مربوط به پیروزی نظامیان ایران بر نیرو های شیخ خزعل ، آتش گرفتن قصر شیخ و ندامت و عفو او از طرف رضا خان است.(۲)

 سالارالدوله در پاریس

سفارت ایران در پاریس امروز خبر داد که سالارالدوله که وارد پاریس شده، [در محافل، از سفرش به خوزستان میگوید] و «از نفوذ خود میان عشایر تعریف کرده، میگوید برای ... خرید اسلحه موقتاً آمده، مراجعت خواهد کرد.»(۳)

 تقاضای رئیس ارکان حرب کل قشون برای حضور در میدان جنگ

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، با ارسال تلگرامی به رضا خان خواستار حضور خود در منطقه جنگی [!] شد تا در رفع آخرین مانع ترقی رضا خان، جان ناقابل خود را نثار کند.(۴)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد و بررسی مواد بودجه سال ۱۳۰۳ که در دستور کار قرار داشت مطرح گردید. گفتوگوها در ماده اول که مربوط به عایدات بود توسط گروهی از نمایندگان که آیت الله سیدحسن مدرس هم در شمار آنان بود، به نقد کشیده شد و تقاضا گردید به کمیسیون بازگردد، چرا که مالیات های

غیرقانونی برای کسب عایدات دردسرساز خواهد شد. آیت الله مدرس در علت مخالفت خود با عایدات گفت که «من دوست ندارم که از مجلس مقدس یک رأی داده شود در یک مالیات هایی که سابقه تصویبی ندارد و به ترتیب قانون هم سیر نکرده است و بیاورند از ما رأی بگیرند.» مدرس در اهمیت نگذشتن لوایحی که «بیفلسفه» است، افزود: «مجلس شورای ملی علاوه بر این که مجلس شورای ملی است و به منزله سی کرور نفس ملت است یک صفتی هم دارد که رویش گذراندهاند و اگر آن روز من بودم شاید موافق نبودم که این اسم را رویش بگذارند و آن مجلس مقدس است.... من تقدس مجلس شورای ملی را مقدم میدارم بر این که چند فقره مالیات بدون سیر قانونی رأی داده شود... اگر مالیات جدیدی میخواهند وضع کنند باید پیشنهاد به مجلس شود» تا سیر قانونی آن طی گردد.(۵)

 پیشنهاد ایجاد قلعهبیگی در شهر قم

امروز از طرف ارکان حرب لشکر مرکز به رضا خان پیشنهاد شد، طبق دستور، برای حفظ انتظامات شهر قم، سلطان حسامالدین خان ذوالفقاری برای قلعهبیگی قم معرفی و تصویب شود. رضا خان با ایجاد قلعهبیگی در شهر قم مخالفت کرد.(۶)

 مذاکره وزارت امور خارجه با بوداغیانس

نماینده وزارت امور خارجه امروز گزارش داد که به دیدن جبرائیل بوداغیانس رفته و در مورد ترک کامل دعوای دریاچه ارومیه گفتوگو کرده است. بوداغیانس میگوید: «در کابینه سابق ولاحق که این مسئله مطرح بود، منتهی به قرارداد مابین سفارت [انگلیس] و دولت شد. سفارت از من و استیونس نوشته[ای] مبنی بر ترک دعوا و تعهدات آتیه و اشیایی که باید در موقع دریافت وجه تسلیم دولت بکنیم گرفتهاند و آقایان هم که داخل این مذاکره بودهاند مستحضرند. و آن نوشته در سفارت با امضای من و استیونس امانتاً موجود است که به مجرد پرداخت وجه آن نوشته را خواهند داد. دیگر حاجتی به دادن نوشته دیگر نیست.»(۷)

 تقاضای ارتقاء درجه برای نایب ارفعالملک

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز از رضا خان درخواست کرد نایب دوم ارفعالملک به واسطه فعالیت هایی که [در بوشهر] انجام داده و از آن جا که وی شاگرد دوم مدرسه سنسیر است و به واسطه مشغله از همقطاران خود در فرانسه (از حیث رتبه) عقب مانده، به درجه نایب اولی ارتقاء یابد. با این درخواست موافقت شد.(۸)

 بیانیه علمای اعلام

روزنامه شفق سرخ در شماره امروز خود متنی را از قول هجده تن از علما، بدون ذکر نام، چاپ کرد که در آن کسانی که موجبات اختلال نظم و امنیت و استیلای کفر میشوند، محارب با صاحب شریعت معرفی شدند. در این اطلاعیه که اسمی از رضا خان و شیخ خزعل برده نشده، بقاء اسلامیت و دوام مذهب حنیف تشیع، بسته به بقاء مملکت، عظمت دولت و وحدت کلمه ملت دانسته شده و هر کسی که شق عصای مسلمین کرده، موجبات تجزیه مملکت بشود، ماده فساد شناخته میشود که باید قلعو قمع گردد.(۹)

□ رفع توقیف از کتاب روزگار سیاه

بنابر خبری که در شماره امروز روزنامه شفق سرخ چاپ شد، کتاب روزگار سیاه تألیف میرزاعباس خلیلی مدیر روزنامه اقدام که از طرف نظمیه توقیف شده بود، آزاد و به زودی فروش آن آغاز خواهد شد.(۱۰)

□ ورود رضا خان به بوشهر

پیش از ظهر امروز رضا خان وارد بوشهر شد. کارگزار اول بنادر و جزایر خلیج فارس مینویسد که در دارالحکومه بوشهر «از فدوی وضعیات بنادر جنوب و اخبار داخله خوزستان را تحقیق فرمودند. اطلاعات لازمه را از حدوث اختلاف فیمابین رؤساء عشایر خوزستان و ندامت سرداراقدس را به عرض رسانید.»(۱۱)

□ تقاضای اطمینان برای مخالفان شیخ خزعل

شیخ محمدرضا کاظمینی از طرف شیخ عوفی و شیخ عاصی،

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۱.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۴۲-۲-۵۲-۱۳۰۳. این خبر در جراید المفید ۲۴ ربیعالثانی، الف با ۲۶ ربیعالثانی، و المقتبس ۲۸ ربیعالثانی هم چاپ شد. (همان)

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۴. بنابر شواهد موجود، بیانات سالارالدوله در پاریس، چیزی جز لافزنی نیست.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۲۲۷. رضا خان پاسخ داد نیازی به حضور شما نیست. (همان، پ ۱۷، ص ۵۹۸).

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۱۹، ص ۱؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، صص ۱۱۱ و ۱۱۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۲۳۳.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۲-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۲۳۴ و ۲۳۵.

۹- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۷۴، ص ۱.

۱۰- همان، ص ۲.

۱۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۰-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

مشایـخ بنیطرف، خبر میدهـد که مشایخ مزبور در صورت گرفتن اطمینان و اظهار مرحمت از طرف رضا خان حاضـرند پس از ائتلاف با دیگر مشایـخ در دفع شـیخ خزعل اقـدام کننـد. رضا خان پس از دیـدن این تلگرام گفت که اعطای اطمینان را به هر وسیل های که ممکن است به اطلاع آنها برسانید.(۱)

 دیدار رضا خان و مستر هاوارد در بوشهر

امروز رضا خان با مستر هاوارد، نایب شـرقی سـفارت انگلیس و از متخصـصان امور ایران، در بوشـهر دیدار کرد. در این دیدار سرکنسول انگلیس در بوشـهر نیز حضور داشت. این ملاقات در حالی انجام شد که رضا خان از حضور هاوارد در بوشهر مطلع بود.(۲) برخی منابع از مسائل مطرح شـده در این دیدار، یکی تمدید امتیاز نفت جنوب و دیگری توافق بر سـر جزیره بحرین را یاد کردهاند.(۳)

 لحن حماسی سفرنامه خوزستان درباره دیدار رضا خان و مقامات انگلیسی

دیـدار رضـا خـان با مستر هاوارد و سـرکنسول انگلیس در بوشـهر در کتاب منسوب به رضا خان، سـفرنامه خوزسـتان، با لحنی حماسـی و ضـداجنبی نگاشـته شـده و از رضـا خان چهر های وطنخواه و ضـدبیگانه ترسـیم نموده است. این در حالی است که گزارش دقیقی از محتوای این دیـدار در دست نیست. هاوارد در این ملاقات از رضا خان میخواهد که تاریخ دیدارش را با سر پرسـی لورن، قبل از این که وزیرمختار از بغـداد راهی تهران شود معین کنـد. [لورن اینك در بغـداد است.] و رضا خان پاسـخ میدهد که نمیتواند او را در بوشـهر ببیند.(۴)سفرنامه خوزسـتان این پاسخ رضا خان را جوابی دندانشکن توصیف میکند، ولی مقامـات انگلیس میدانسـتند که او از بیم نماینـدگان مجلس، به ویژه اقلیت و طیف سیاسـی منتسب به این فراکسـیون در جامعه نمیتواند تن به این دیدار در بوشـهر بدهد.(۵) منابع انگلیسـی میگوینـد رضا خان در این دیدار گفته است که برای حفظ امنیت میدان های نفتی عازم خوزستان است.(۶)

 تهیه اطلاعیه به دو زبان فارسی و عربی

امروز ابلاغی های به دو زبان فارسی و عربی خطاب به اهالی خوزستان تهیه شد که ضمن نصیحت، اعلام کرد که عفو عمومی شامـل حال همه است و در صورت ملحق شـدن به اردوی دولتی در امان خواهنـد بود. قرار است این اطلاعیه ها توسط هواپیما در خوزستان ریخته شود.(۷)

 انفجار انبار باروت لشکر شمال غرب

بنـابر آن چه که فرمانـده قوای آذربایجـان خبر میدهـد، امروز باروتها در انبار قور خانه لشـکر شـمال غرب به واسـطه بیمبالاتی کارکنـان منفجر شـد و هشت کارگر مرد و زن که مشـغول خالی کردن باروت فشـنگها بودنـد کشـته، دو نفر سالم از زیر آوار بیرون کشیده شدند. این کارکنان مشغول خالی کردن باروت فشنگ های قدیمی برای استفاده در راهسازی بودند.(۸)

□ گزارشی از نفت جزیره قشم

امروز «پانزدهمین [اجلاس] شرکت عمومی محدوده نفت انگیس و ایران» به ریاست سر چارلز گرینوی در لندن منعقد شد. گرینوی در نطق تفصیلی خود اشار های هم به کشف نفت جزیره قشم کرد. متن سخنان وی چنین است: «در خارج میدان های مهمی که بدان اشاره شد ما عملیات حفاری خود را در چندین نقاط دیگر برای کشف منابع جدید ادامه داد هایم، ولی تا به حال موفقیتی به دست نیامده و بعضی نقاطی که در باب آنها راپورت های مساعدی رسیده بود، ناچاراً نظر به یافت نشدن نفت ترک کرد هایم. معهذا در جزیره قشم که چندین سال است در آن مشغول حفاری بوده و تصمیم گرفته بودیم که آن را ترک گوییم چند ماه قبل پس از این که لوله ها را از یکی از چاه ها خارج مینمودیم به یک جریان غیرمترقبه نفط برخوردیم. این نفت که از آن وقت به بعد بین چهارصدویکهزار و چهارصد گالن روزانه جریان دارد یک خصوصیات غیرعادی است. به این معنی که تقریباً به جز نفت چراغ و بنزین خالص چیز دیگری نیست. اگر چه ما چندان اهمیتی به این اکتشاف نمیدهیم ولی مشغول تعقیب امتحانات خود در آن ناحیه هستیم و امیدواریم منبعی که این محصول صاف، سرشار از آن سرایت نموده، کشف نماییم.»(۹)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۲۴۰ و ۲۴۱. قرار میشود از طریق سرکنسولگری ایران در بغداد پاسخ به خوزستان ارسال شود. (همان، پ ۱۷، ص ۲۱۷).

۲- پهلوی، یادداشت های سرّی رضاشاه، ص ۲۷؛ اسناد وزارت امور خارجه، ۴۰-۳۰-۲۹-۱۳۰۳. یادآوری این نکته ضروری است که با توجه به شخصیت و دانش مستر جئوفری هاوارد، این دیدار بسیار بااهمیتتر از دیدار رضا خان با سر پرسی لورن بود. برای آشنایی بیشتر با هاوارد، ذکر این گزارش سفارت آمریکا در تهران مفید به نظر میرسد: «آقای هاوارد بیش از ۱۵ سال در ایران به سر برده است و کاملاً به زبان فارسی آشناست و مراحل پیچیده و مبهم سیاست ایران را به خوبی درک کرده و در [امور ایران] به استادی ماهر تبدیل شده است؛ این در حالی است که از زمان ورود وی به کشور تا زمان ترک آن در بهار سال جاری، آقای هاوارد تنها به عنوان معاون امور شرق، انجام وظیفه کرده است. به هر حال از زمانی که آقای دبلیو.ام. اسمارت در بهار سال ۱۹۲۲ منصب معاون امور شرق را بر عهده گرفته است، وی به صورت غیررسمی در این سمت انجام وظیفه کرده است. افرادی چون چرچیل، اسمارت و هاوارد تمام عمر خود را صرف مطالعه مسائل ایران کردهاند و به نظر میرسد که تنها در این جایگاه است که میتوانند به نحو احسن به دولت خود خدمت کنند و چنانچه به سوی مردمی اعزام شوند که با زبان و شیوه زندگی ایشان آشنایی ندارند، کار چندانی از پیش نمیبرند. به هر حال، آقای هاوارد در طول مدت خدمت خود در ایران، شهرتی مثال زدنی در میان مردم ایران و همچنین بیگانگان به دست آورده است؛ وی در اجرای خواسته ها و گاهی اوقات سیاست های نابجای داونینگ استریت (دولت انگلستان) در این کشور، همواره به اصول اخلاقی پایبند بوده است.» (مجد، از قاجار به پهلوی...، صص ۳۲۲ و ۳۲۳).

۳- سیفپور فاطمی، آئینه عبرت خاطرات...، ص ۴۱۶.

۴- پهلوی، یادداشت های سرّی رضاشاه، ص ۲۸.

۵- لورین، شیخ خزعل و پادشاهی...، ص ۷۷.

۶- همان، ص ۷۹.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۰-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س۱۳۰۳، پ ۵، صص ۳۹ و ۴۰.

۹- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۰۵۲۹، صص ۲ و ۳.

 چهارشنبه

۴ آذر ۱۳۰۳

۲۶ نوامبر ۱۹۲۴

۲۸ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 دو نامه وزارت امور خارجه انگلیس به دولت ایران

سفارت انگلیس در تهران امروز دو نامه وزارت امور خارجه آن کشور را تحویل وزارت امور خارجه ایران داد. در نامه اول دولت انگلیس از این که رضا خان برخلاف گفتهاش که هرگاه شیخ [خزعل] اظهار اطاعت و انقیاد نماید او پیشروی نظامی نخواهد کرد، گلایه شده بود. دولت انگلیس گفت که دیگر نمیتواند به شیخ خزعل و بختیاریها فشار آورد که ساکت بمانند و اگر عملیات فعلی خسارات جانی و مالی به اتباع انگلیس وارد کند، مسئولیت پرداخت غرامت آنها بر عهده دولت ایران خواهد بود. در نامه دوم دولت انگلیس تعهداتی را که در ۱۹۱۴ طی نامه رسمی به شیخ خزعل داده بود یادآور شد که «دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان جمیع مساعی خود را به کار خواهند برد که شیخ محمره را در وضعیت فعلی استقلال محلی نگاه دارند»(۱) متن کامل هر دو نامه در پاورقی آمده است. برخلاف محتوای نامه ها که گویی انگلیس تحت فشار رضا خان قرار دارد[!] ناظران سیاسی معتقد بودند دولت انگلیس با این دو نامه رضا خان را برای محافظت از چاه های نفت جنوب تشویق کرد. شارژدافر سفارت آمریکا با اشاره به نامه های یادشده مینویسد: «بسیاری بر این باورند که شیخ محمره و سردارسپه هر دو بازیچه دست بریتانیا هستند، اما دلایلی نیز وجود دارد که اثبات میکند بریتانیا لشکرکشی سردارسپه به جنوب را تشویق میکند تا اگر در آینده استفاده از قوای نظامی برای محافظت از چاه های نفتی خوزستان ضرورت پیدا کرد، توجیه قابل قبولی داشته باشند.»(۲)

 حرکت رضا خان به طرف دیلم

رضا خان ساعت ۱:۳۰ بعد از ظهر امروز بوشهر را به سوی دیلم ترک کرد. کارگزار اول بنادر و جزایر خلیجفارس مینویسد: «با جهاز مظفری تشریففرمای بندر دیلم شدند که از آنجا به زیدون که محل اردو است تشریففرما شوند.»(۳)

 شکایت از مدرسه هیأت روحانی اصفهان

مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز با ارسال تلگرامی به کارگزاری اصفهان نوشت که شکایاتی از تبلیغات مذهبی مدرسه انگلیسی (هیأت روحانی اصفهان) به مرکز رسیده است. در مذاکره با سفارت انگلیس، اظهار میدارند اگر مدارکی دال بر این شکایات وجود دارد باید به کنسولگری انگلیس در اصفهان تسلیم شود. «تحقیق نمایید اگر این تبلیغات اساسی دارد به قونسولگری مدلل نمایند که به سفارت راپرت بدهد.»(۴)شکایتکنندگان برخی از طلاب علوم دینی و فضلاء اصفهان بودند.

آنان با ارسال نام های به حاجشیخ جمالالـدین نجفی اصـفهانی در تهران، موضوع تبلیغ دینی توسط مـدرسه یادشـده را مطرح کردنـد. حاجشیخ جمالالـدین نیز طی نام های آن را به دولت داد و نوشت: «اگر چه میدانم آن چه به جایی نرسد فریاد است، ولی حسبالتکلیفالشرعی پیوسته تصدیع و مزاحمت مینمایم. تا چه کند همت والای زمامداران اسلامی.»(۵)

 پرسش سفارت ترکیه از وزارت امور خارجه درباره الغای کاپیتولاسیون

سفارت کبرای ترکیه در تهران امروز با فرسـتادن نام های به وزارت امور خارجه پرسـید که «حکومت ایران در چه وقت رسـماً الغای کاپیتولاسیونها را اعلان و در کدام تاریخ به دول علاقهدار و دولت ترکیه تبلیغ نموده است؟»(۶)

 ارسال حقوق سرهنگ سالارنظام به آنقوره

وزارت جنـگ امروز در تلگرامی بـه سـرهنگ سالارنظـام، اتـاشه نظـامی ایران در ترکیـه، یـادآور شـد که رئیسـالوزراء پس از مراجعت از جنوب پاسخ به خواست های شـما را خواهد داد، اما حقوق سه برج شـما اشتباهاً به آنقوره فرستاده شده که باید به اسلامبول ارسال میگردید. «در صورت امکان از آنجا دریافت، و الا اطلاع دهید برات به اسلامبول مرجوع گردد.»(۷)

 هواپیما بر فراز آستارا

از لشـکر شـمال غرب به وزارت جنگ اطلاع داده شد که امروز سه بعد از ظهر دو فروند طیاره از آسـمان آسـتارا رد شده و به طرف انزلی رفتند؛ احتمالاً از بادکوبه میآمدند.(۸)

 اجازه ورود اتومبیل به سالارمنظم

رضـا خـان امروز به اداره گمرک بوشـهر گفت که یـک دسـتگاه فورد خریـداری شـده توسط سالارمنظم، رئیس امنیه جنوب، چون دولتی است از حقوق گمرکی معاف است.(۹) از شواهد چنین برمیآید که این خودرو شخصی است نه دولتی.(۱۰)

 تراز بازرگانی ایران و ایتالیا

وزارت فوایـد عامه امروز با ارسال گزارشـی به سـفارت ایران در رُم، ضـمن تقدیر از فعالیت های وزیرمختار ایران برای تقویت مناسـبات اقتصـادی نوشت که ایتالیـا پیش از جنـگ بینالملل در روابط تجاری با ایران در رده شـشم بود ولی اینک این رتبه به چهـاردهم نزول یافته است. در سال ۱۳۰۱ش رقم دادوسـتد کالا بین دو دولت ۳۶۰/۰۶۵/۶ قران که ۶۰۲/۲۸۶/۴ قران واردات ایران از ایتالیا و ۹۴۴/۷۸۳/۱ قران واردات ایتالیا از ایران بوده

۱– اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۴۷۰ تا ۴۷۴. نامه اول: «دولت اعلیحضرت پادشاه انگلسـتان پیشنهاد دوستانه نموده بودند که مساعی جلیله خود را برای ایجاد مصالحه دوستانه با شیخ خزعل شیخ محمره به کار برند و حضـرت اشـرف آقای رئیسالوزراء وعده داده بودند که هرگاه شیخ اظهار اطاعت و انقیاد نماید معظمله بر علیه مشارالیه اسـتعمال قوای مسـلحه نخواهند نمود. دولت اعلیحضـرت پادشاه انگلسـتان افسوس دارند که حضرت اشرف به وعده مزبور وفا

نکرده و نصیحت دوستانه دولت مشارالیها را رد نموده اید، پیشنهاد ایشان را مورد توجه قرار ندادهاند. بنابراین دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان حال ناگزیرند که پیشنهاد خود را مسترد و اظهار نمایند که دیگر نمیتوانند به شیخ محمره و بختیاریها فشاری را که برای اسکات آنها میآوردند ادامه دهند. هر گاه عملیات فعلی کارگزاران ایران موجب ورود صدمه و خسارت جانی و مالی به اتباع انگلیس گردد دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان دولت علیه را مستقیماً مسئول آن دانسته و عهدهدار پرداخت غرامت کامل صدمات و خسارات مزبور میشمارد. در همین حال دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان برای خود این حق را حفظ میکند که به هر نحو و طریقی که صلاح و مقتضی بداند و از طرف خود اقداماتی برای حفظ و حراست جان و مال رعایای انگلیس به عمل آورند. بر حسب دستورالعمل مستر چمبرلین محترماً خواهش دارم محبت فرموده این مراسله را بدون تأخیر به حضرت اشرف آقای رئیسالوزراء ابلاغ دارید.» نامه دوم: «آقای وزیر نظر به مراسله سابقه خود مورخه امروز بر حسب دستورالعمل وزیر امور خارجه اعلیحضرت پادشاه انگلستان محترماً مراسله رسمی ذیل را به عنوان آن جناب مستطاب ارسال میدارم. باید خاطر آن جناب مستطاب را مستحضر سازم که در ماه نوامبر هزارونهصدوچهارده دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان اطمینانات رسمی به جناب اجل شیخ محمره دادهاند که در صورت وقوع تجاوزی از طرف دولت علّیه نسبت به حوزه اقتدار معزیالیه و نسبت به حقوق شناخته شده و یا نسبت به اموال و علاقهجات ایشان در ایران حاضر خواهند بود برای تحصیل راهحلی که نسبت به خود ایشان دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان رضایتبخش باشد به ایشان مساعدت لازمه بنمایند. به همین نحو دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان جمیع قوای معزیالیه را از هرگونه تعرضات و حملات دولت خارجی یا تجاوزات چنین دولتی نسبت به حوزه اقتدار مزبور و حقوق شناخته شده مشارالیه یا نسبت به اموال و علاقهجات ایشان در ایران حفظ و حراست خواهند نمود. اطمینانات فوق را به شیخ محمره و جانشین مشارالیه که از اعقاب ذکور او باشند داده شده و تا وقتی که شیخ و اعقاب ذکور او از مراعات تعهدات خود نسبت به دولت علّیه تصور زن [ظن] نمایند معتبر و دارای اثر است ولی مشروط بر این که انتخاب جانشین شیخ از اعقاب ذکور مشارالیه منوط باشد به مشاوره محرمانه با دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان و جلب رضایت ایشان و تا وقتی که معزیالیه و اعقاب ذکور مزبور رویه اطاعت نسبت به آرا و نصایح دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان را ادامه دهند رویّه که نسبت به دولت مشارالیه رضایتبخش باشد داشته باشند. در مقابل دولت علّیه دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان جمیع مساعی خود را به کار خواهند برد که شیخ محمره را در وضعیت فعلی استقلال محلی نگاهدارند. مستر چمبرلین از سر پرسی لورن خواهش نمودند که مقرر دارند قونسول جنرال اعلیحضرت پادشاه انگلستان مقیم بوشهر و یا قونسول اعلیحضرت پادشاه انگلستان مقیم شیراز در صورتی که حضرت اشرف در نقاط مزبوره باشند مکاتبه رسمی به مفاد فوق تسلیم حضرت اشرف آقای رئیسالوزراء نمایند.» (همان)

۲- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۲۵.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۰-۳۰-۲۹-۱۳۰۳. اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۶۰۰.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۶۳-۳۳-۱۳۰۳.

۵- همان، ۱۱-۶۳-۳۳-۱۳۰۳.

۶- همان، ۱۷-۱۸-۳۵-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱۱۹.

۸- همان، پ ۵، ص ۵۹. وزارت جنگ که در جریان امر قرار داشت، پاسخ داد که آنها هواپیما های یونکرس پستی بودند. همچنین ر.ک: FO E ۸۲/۸۲/۳۴.

۹- همان، پ ۱۷، ص ۲۳۸.

۱۰- همان، پ ۱۷، ص ۲۳۹.

است. در این نـامه معـادن و ذخـایر ایران که میتوانـد مورد توجه ایتالیـا باشـد یـاد شـده و جزئیات روابط بازرگانی دو طرف به اطلاع رسیده است.(۱)

(تصویر) شیخ خزعل ، بنسعود، سر پرسیکاکس و بل

 پنجشنبه

۵ آذر ۱۳۰۳

۲۷ نوامبر ۱۹۲۴

۲۹ ربیعالثانی ۱۳۴۳

 بررسی نامه های دولت انگلیس در هیأت دولت

دو نـامه دولـت انگلیس امروز در هیـأت دولت بررسـی و پس از تهیه پاسـخی به رضـا خـان اطلاـع داده شـد که این جـوابیه را تصویب میکنـد یا خیر؟ و آیا باید به اطلاع مجلس برسد؟ آیا با وجود این نامه ها «عزم حضـرت اشـرف در جلو رفتن قوا ثابت خواهد بود یا موقتاً متوقف خواهد شد؟»(۲) (ر.ك: ۴ آذر) متن نامه دولت در پاورقی آمده است.

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس در جلسه امروز خـود بـار دیگر موضوع بودجه را در دسـتور گفتوگوهـا داشت. مالیـات هـای غیرقـانونی درج شـده در بخش عایدات همچنان مورد بحث قرار گرفت. با وجود پیشـنهاد های مختلف مقرر شد بخش عایدات به کمیسـیون برگردد تا دوباره بررسی شود.(۳)

 تشکیل صلحیه در ارومیه

وزارت عـدلیه امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رسانـد که «امین صـلح برای ارومیه انتخاب شده و عماً قریب صـلحیه آن جا تشکیل خواهد شد.»(۴)

 تحصن در قم

روزنـامه ایران در شـماره امروز خود خبر داد که تعـدادی از اهـالی جمکران در شـکایت از رئیس عـدلیه قم در تلگراف خـانه اجتماع کرده، ضمن ابلاغ شکایت خود، متحصن شدهاند.(۵)

 تأکید فرمانده قشون آذربایجان بر عدم تجاوز اکراد ایرانی به خاك ترکیه

عبـد الله طهمـاسبی، امیرلشـکر شـمال غرب امروز بـا ارسـال نام های به وزارت جنگ تأکیـد کرد که کرد های ایرانی به خاک ترکیه تجـاوز نکردهانـد، امـا بـالعکس اکراد ترکیه متواتراً روسـتا هـای ایران را مورد تجـاوز و غـارت قرار دادهانـد. وی افزود اظهارات شارژدافر ترکیه در تهران مبنی بر جلوگیری از تجاوز کرد های ایرانی به ترکیه تا شـروع کمیسـیون سرحدی [خواست های انجام شده است.](۶)

 ورود رضا خان و همراهان به بندر دیلم

ظهر امروز رضـا خان و اطرافیان به بنـدر دیلم رسـیدند. رضا خان برای تلگرام های حضوری به تلگراف خانه رفت و از دو نامه دولت انگلیس باخبر شد.(۷)

 نامه دوم شیخ خزعل به رضا خان

بنابر قرائن موجود، امروز در دیلم دومین نامه تسلیم

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۸ تا ۳-۴-۳۶-۱۳۰۳.

۲- پهلوی، یـادداشت هـای سـرّی رضاشاه، ص ۴۲. «دو مراسـله شـریفه مورخ ۴ قـوس نمره ۳۱۴ و نمره ۳۱۵ واصل شـد و از اسـتحضار از قرار منعقده بین دولت انگلسـتان و شـیخ خزعل که اکنون اول دفعه است به اطلاع دولت دوستدار میرسد ن هایت تعجب حاصل گردیـد که آن دولت فخیمه با وجود مناسـبات حسن ه فیمابین و برخلاف رسوم مقررات بینالمللی چگونه چنین قراردادی را که منافی حق حاکمیت دولت ایران بر خوزستان میباشد با یک نفر تبعه مسلمه ایران جایز دانسته و حوزه اقتداراتی برای مشارالیه و اعقاب او در خاک ایران قائل شدهاند. دولت ایران قرارداد مزبور را به هیچوجه نمیتواند به رسـمیت بشـناسد و خـود را محق میدانـد که نسبت به چنین اقـدامی پروتست نمایـد و نیز زحمتـافزا میگردد که دولت ایران هیچوقت وسـاطت و دخالت هیچ دولت خارجی را در عمل خوزسـتان و شیخ خزعل که از امور داخلی مملکت ایران است نمیپذیرد. و اما اینکه در مراسله خود، دولت ایران را مسئول خسارت دانستهاند لازم است خاطر شریف را متوجه سازم که باید تصدیق بفرمائید که پس از اینکه یـک نفر تبعه و گماشـته دولت ایران در یـک قسـمت از خـاک این مملکت که با سایر قطعات آن از حیث واقع بودن تحت اختیـار و اقتـدار دولت ایران هیـچ تفاوت و مزیت نـدارد بنای تمرد و طغیان گـذارد و با اینکه دولت برای مصـلحت با او منت های مـدارا و مماشات را نموده و بالاخره آن متمرد اظهار ندامت و معذرت کرده و دولت به همان نظر مصـلحت معذرت او را پـذیرفته و معـذلک مشـارالیه به وظـایف تبعیت و اطـاعت خود عمـل ننمایـد چگونه دولت میتوانـد تحمـل این نافرمانی و یاغیگری را بنماید و در صدد مطیع ساختن او برنیاید و در انجام این وظیفه که قهراً مسـتلزم سوق قشون و عملیات جنگی است چگونه مسـئولیت متوجه دولت میشود و در اینجـا ناگزیرم که خاطر محترم را متوجه سازم که با وجود قراردادی که در مراسـله دوم به اطلاع دولت رساندهاند واضح و مبرهن میشود که تمرد و خونسردی شیخ خزعل نسبت به دولت متبوع خود به استظهار همین قرارداد و اطمینـانی است که از طرف دولت فخیمه انگلسـتان داشـته است والا مشاراليه مسـلماً چنین جسارتی را نمیکرد. بنابراین نه تنها دولت ایران هیچگونه مسـئولیت در خصوص نتایج این قضـیه ندارد بلکه مسـئولیت متوجه مسببین واقعه خواهد بود. در خاتمه زحمتافزا میشود اینکه مرقوم داشـتهاند دولت اعلیحضـرت پادشاه انگلستان برای خود این حق را حفظ میکند که

به هر نحو و طریقی که صلاح و مقتضی بدانند از طرف خود اقداماتی برای حفظ و حراست جان و مال رعایای انگلیس به عمل آورند لزوماً متذکر میشوم که در این موضوع دولت ایران هیچگونه حقی را که اعمال آن منافی استقلال و حاکمیت ایران نسبت به خاک و اهالی او باشد قائل نیست.» (همان، صص ۴۲ و ۴۳).

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۱، صص ۱ و ۲ و ۳.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱-۱۴-۳۵-۱۳۰۳.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۰، ص ۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۷۶.

۷- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۱۳۰؛ خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۴۰.

شیخ خزعل به دست رضا خان رسید. شیخ خزعل بار دیگر مراتب انقیاد و اطاعت خود را به اطلاع رضا خان رسانده بود و درخواست نموده بود برای رفع سوءتفاهمات به حضور وزیر جنگ برسد.(۱) بنابر آن چه که در سفرنامه خوزستان منسوب به رضا خان آمده وی خطاب به شیخ خزعل از تمایل دیدار خود میگوید و محل ملاقات را هندیجان تعیین میکند.(۲)اما سرداراسعد، جعفرقلی خان بختیاری یکی از همراهان رضا خان مینویسد که «جواب داده شد که ما طرف ناصری خواهیم آمد. هر نقطه مایل هستید به شما محبت خواهد شد.»(۳)

 جمعه

۶ آذر ۱۳۰۳

۲۸ نوامبر ۱۹۲۴

۱ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ورود رضا خان به زیدون

رضا خان و همراهان او امروز وارد زیدون شدند و از نیرو های مستقر در آنجا به فرماندهی سرتیپ فضل الله زاهدی دیدن کردند.(۴) سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری در خاطرات خود مینویسد که کسی در زیدون نبود. «عموماً فرار کرده بودند. هر چه هم بود، به کلی غارت کردند؛ چه عرب و چه نظامیها.»(۵)

 اطلاعیه رضا خان برای انتشار در تهران

رضا خان پس از ورود به زیدون اطلاعی های خطاب به ارکان حرب کل قشون امضاء کرد که باید در مطبوعات تهران منتشر میشد. در این اطلاعیه، ضمن اشاره به ورود خود به زیدون، رسیدن ستون مقدم قوای لشکر جنوب به بهبهان، و ورود ستون هایی از لشکر شمال غرب به کرمانشاه،(۶)خبری هم از رسیدن تلگرام دوم شیخ خزعل داده شد، و پاسخ خود را نیز به این اطلاعیه افزود.(۷)

 ضرورت ازدیاد مدارس دولتی در ارومیه

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، با ارسال نام های

۱- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۱۲۹.

۲- همان، ص ۱۳۰.

۳- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، صص ۱۴۰ و ۱۴۱.

۴- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۱۳۰ و ۱۳۱.

۵- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۴۱.

۶- ستون های لشکر شمال غرب هنوز وارد کرمانشاه نشدهاند.

۷- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۱۳۴ و ۱۳۵؛ روزنامه ایران، شم ۱۷۲۲، ص ۱؛ اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، صص ۱۲۶ و ۱۲۷.

به وزارت جنگ، با اشاره به فعالیت مدارس مذهبی فرانسه و آمریکا در ارومیه نوشت که «آمریکاییها و فرانسویها راجع به افتتاح مدارس متعدده و توسعه معارف در ارومی و حتی در دهات آن ن هایت جدیت را داشته و بدین وسیله به ترویج زبان و تعلیم محصلین مسیحیان ن هایت مجاهدت را دارند. در مقابل این نوع اقدامات آنها، فقط دو باب مدرسه مسلمانان است که اسم بیمسمی و چندان قابلتوجه نیست، در حالتی که برای توسعه معارف و جلوگیری از خیالات و مقاصد خارجه ها بایستی از طرف مسلمانان نیز چندین باب مدرسه در آن نواحی افتتاح... که روز به روز بر تزاید محصلین مسلمانان در مدارس مستعد، افزوده شود.»(۱)

 چاپ فتوای مراجع تقلید علیه شیخ خزعل در روزنامه ایران

روزنامه ایران در شماره امروز خود فتوای آیات سیدابوالحسن اصفهانی و محمدحسین نایینی را درباره کسانی که علیه حکومت اسلامی ایران قیام کنند، چاپ کرد.(۲) این فتوا اول بار توسط نماینده سیاسی ایران در بصره به وزارت امور خارجه فرستاده شد، اما در داخل منتشر نشد و آن را برای درج در نشریه حبلالمتین به هند فرستادند. روزنامه ایران نیز آن را از قول حبلالمتین درج نمود.

 پاسخ رضا خان به ذکاءالملک و نامه های دولت انگلیس

رضا خان امروز در پاسخ به تلگرام ذکاءالملک درباره بررسی نامه های دولت انگلیس در هیأت دولت، تهیه پاسخ آن و ... (ر.ک: ۵ آذر) خطاب به جانشین خود در هیأت دولت گفت: «اگر چه جواب مراسل های را که تهیه کرد هاید هنوز من ندیدهام و از مفاد آن مسبوق نیستم که نظریات خود را در نفی و اثبات آن اظهار دارم، با اطلاعی که از مدلول مراسله حاصل کردهام، همین قدر تذکر میدهم که من این قبیل مراسلات و مکاتیب را نمیتوانم در کابینه خود ضبط و ثبت نمایم. جنابعالی اگر مفاد مراسله را بخواهید در تحت شور و مشاوره قرار دهید، مختارید، زیرا که معتقدات من همین است که اظهار کردم. فعلاً که جمعه غره ماه است مشغول حرکت به فرونت هستم.»(۳)

(تصویر) رضا خان

 شنبه

۷ آذر ۱۳۰۳

۲۹ نوامبر ۱۹۲۴

۲ جمادیالاول ۱۳۴۳

 دیدار وزیر امور خارجه با شارژدافر انگلیس

مشارالملک امروز شارژدافر انگلیس را به وزارت امور خارجه دعوت کرد و «هر طور بود مراسله راجعه به قرارداد [انگلیس و شیخ خزعل] را پس» داد.(۴)

 توضیحات ذکاءالملک درباره نامه های دولت انگلیس

ذکاءالملک، وزیر مالیه و جانشین رضا خان در هیأت دولت، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان درباره دو نامه اخیر دولت انگلیس چنین توضیح داد: «پس از دریافت تلگرافات مبارک در باب پس دادن مراسله [دولت انگلیس] چون ممکن بود رد کردن مراسله ثانی راجع به تعهدات انگلیسها با خزعل در آتیه اسباب اشکال شده و گفته شود این مطلب در موقع خود به اطلاع دولت ایران رسیده است با آقایان مشیرالدوله، مؤتمنالملک، تقیزاده، علائی مشورت شد. آقایان اولاً عقیده داشتند فقط مراسله ثانی رد شده و به مراسله اول جواب داده شود. ثانیاً رد کردن مراسله در صورتی جائز است که عملاً از طرف دولت اقدامی در تصدیق مندرجات آن نشده و اختیارات و اقتدارات دولت در خوزستان محفوظ بماند.» ذکاءالملک میافزاید که در دیدار مشارالملک و شارژدافر انگلیس قرار شد قضیه این مراسله مکتوم بماند. «جواب مراسله اول را هم بعد از اطمینان از این که این مراسله دوم از بین رفته تهیه خواهیم کرد.»(۵) (ر.ک: ۹ آذر)

 نظر رضا خان درباره جوابیه ایران به انگلیس

در پی تهیه جوابیه از طرف دولت در پاسخ به نامه های دولت انگلیس [ر.ک: ۵ آذر] رضا خان امروز از زیدون و پس از آگاهی از متن پاسخ، گفت که اگر قرار باشد پاسخی به این دو نامه داده

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۱۸۱. موضوع به وزارت معارف منعکس شد و آن وزارت خانه پاسخ داد که در سال آتی به این موضوع اهتمام خواهد شد. (همان، پ ۶، ص ۱۷۹).

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۱، ص ۳.

۳- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۱۲۵.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۱۳.

۵- همان، پ ۱۷، ص ۴۹۹.

شود، متن یادشـده بـد نیست. متن کامل پاسـخ رضا خان در پاورقی آمده است.(۱) [به احتمـال زیـاد، و بنا بر دو خبر اول، نامه تهیه شده تحویل سفارت انگلیس نشده است.]

 ورود نخستین ستون اعزامی لشکر آذربایجان به کرمانشاه

امیرلشـکر غرب امروز به اطلاع رضا خان رساند که قرار است امروز ستون اول اردوی اعزامی لشکر شمال غرب وارد کرمانشاه شود. «مستدعیم رأی مبارک را راجع به عملیاتی که باید بشود ابلاغ نمایند که بلافاصله به موقع اجرا بگذارم.»(۲)

 نرسیدن بنزین و بلااستفاده ماندن هواپیماها در خرمآباد

احمـد خان امیراحمدی، امیرلشـکر غرب، امروز به وزارت جنگ خبر داد که به واسـطه نرسـیدن بنزین، دو هواپیمای اعزامی به خرمآباد «به کلی عاطل مانده است. نظر به این که سـتون های اعزامی از خرمآباد، نزدیک به دزفول، ممکن است امروز برسند، طیران آیروپلان گذشته از رساندن اخبار، کمک فوقالعاده به حالت روحیه نفرات خواهد کرد.»(۳)

 یادداشت وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس

وزارت امور خـارجه امروز با ارسال یادداشتی به سـفارت انگلیس نوشت که آن دولت از تحویل خط تلگراف خانقین به کرند خودداری میکنـد «و با این که دوازده هزار تومان قیمت آن مـدتی است تأدیه شده تا به حال سـیم مزبور را تصـرف ندادهاند.» در این نامه تأکید شده است هر چه زودتر سیم یادشده تحویل مأموران ایران شود.(۴)

 نامه میلسپو به وزارت امور خارجه

میلسـپو، رئیس کل مالیه ایران، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که روزنامه نیویورک تایمز مصاحب های بـا شومیاتسـکی، وزیرمختار شوروی در ایران، در ۲۰ اکتبر در مسـکو انجـام داده و اظهار داشـته که «میسـیون مالی آمریکایی، ایران را به لبه پرتگاه افلاس مالی سوق میدهند.» میلسـپو نوشت از سـفارت شوروی در تهران تحقیق شود آیا شومیاتسکی واقعاً این حرفها را زده است یا خیر. «در صورتی که چنین چیزی نگفته آیا حاضـر است با مخبر جریـده تایمز نیویورک [= نیویورک تایمز] در مسکو مجدداً ملاقات نموده و با تکذیب خبر مزبور اثرات سوء و ضلالتآمیزی را که نشر اینگونه اخبار کذب راجع به اوضاع مالی ایران در آمریکا تولید میکند، خنثی سازند یا خیر؟»(۵)

 خبر عملیات ترکمنها در جراید انگلیس

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که اخبار رسـیده از لنـدن نشان میدهد که جراید آنجا «در بـاب قتـل و غـارت تراکمه انتشـارات زیـادی میدهنـد. لـازم است، هرگـونه اطلاعـاتی که در آن وزارت جلیله راجع به تراکمه میباشد و اقداماتی که برای جلوگیری آنها شده است زودتر مرقوم فرمایند که به سفارت لندن اطلاع داده شود.»(۶)

▯ اعتراض سفارت ترکیه به دستگیری دو تبعه خود

سفیرکبیر ترکیه در تهران با فرستادن یادداشتی به وزارت امور خارجه نسبت به دستگیری عبدالرزاق و صبری افندی و انتقال آنان به ارومیه اعتراض کرد و نوشت که نام های که برای ساماییک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، همراه ایشان بود، گرفته است. وی ضمن تأکید بر جلوگیری از اینگونه رفتار، خواستار تنبیه مرتکبین و آزادی دستگیرشدگان شد.(۷)

▯ مراسم جشن استقلال ارمنستان در کنسولگری شوروی

امشب مراسمی به مناسبت جشن استقلال ارمنستان در سرکنسولگری شوروی در تبریز برگزار شد. در این مراسم که چهارمین سال استقلال ارمنستان ارج نهاده میشد، رؤسای دوایر دولتی و اغلب ارامنه اتباع روس و ایران شرکت داشتند.(۸)

▯ اعتصاب در وزارت داخله

امروز اجزاء و اعضاء وزارت داخله دست از کار کشیدند. «علت آن تعویق سه ماه حقوق و تبعیض در پرداخت حقوقات وزارت خانه ها میباشد که یک وزارت خانه حقوق عقرب خود را هم گرفته و اغلب وزارت خانه ها حقوق سنبله را هنوز دریافت نداشتهاند.»(۹)

▯ رژه سواران شاهسون در تبریز

به نوشته سفارت انگلیس، عبد الله خان طهماسبی، رئیس قشون آذربایجان، با تشویق سران شاهسون، عده ای از سواران این طایفه به تبریز آمده و ضمن رژه خواستند که برای جنگ با شیخ خزعل عازم خوزستان شوند. طهماسبی پس از پایان رژه برای این سواران سخنرانی کرده و با تشکر از این اقدام [خودجوش!] آنها گفت که بهتر است به خانه هایتان بازگردید، چرا که دولت میتواند از پس شیخ خزعل برآید. همین گزارش حاکی است که مقامات نظامی آذربایجان برای تأمین نیروی کار جهت ساخت نظامیه ها و جاده ها، اقدام به سربازگیری اجباری کرده و طبقات مرفه با دادن پول از این اجبار رها میشوند. [این نوعی تأمین بودجه قشون است.] این موارد و مشابه آن، موجب گسترش نارضایتی شده، اما هنوز وضعیت بحرانی نیست.(۱۰)

(تصویر) صفحه اول نامه ذکاءالملک به رضا خان

۱- « ۱) اگر بنا باشد که مراسله اخیر پذیرفته شود جوابی که تهیه شده بدنیست. ۲) راجع به مراسله هفته قبل متذکر میشود که مراسله نبوده بلکه فقط تلگرافی از سر پرسی لورن توسط قنسول شیراز به عنوان من و مشعر بر صلح و عدم تعقیب خزعل بوده که جواب سخت داده شده و فقط تلگراف حضوراً قرائت ولی عین آن تسلیم من نشده است. ۳) البته تصویب میکنم مراسلات وارده و جوابیه را با یک عده از وکلاء تحت شور و مداقه درآورید. ۴) در موضوع جلو رفتن قوا و یا توقف آن اطلاعاً اشعار میدارم که البته پیش رفته و هیچ منعی مرا از این عزم بازنخواهد داشت.» (اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۱۲).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۲۲۲.

۳- همان، پ ۱۳، صص ۲۶۲. وزارت جنگ پاسخ داد که چهارم آذر توسط خودرو فرستاده شده و تأخیر در ارسال به دلیل نبود خودرو و اجبار به کرایه آن بوده است. (همان، پ ۱۳، ص ۲۶۱).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۴-۲۹-۳۴-۱۳۰۳.

۵- همان، ۶-۴۵-۳۱-۱۳۰۳.

۶- همان، ۳-۲۰-۴۹-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، ص ۳۶۸. موضوع به اطلاع لشکر شمال غرب رسید تا پاسخ دهد. (همان، پ ۱۰، ص ۳۶۶).

۸- همان، پ ۵، ص ۴۵.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۲، ص ۱.

۱۰- FO E ۸۲/۸۲/۳۴

 یکشنبه

۸ آذر ۱۳۰۳

۳۰ نوامبر ۱۹۲۴

۳ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ورود رضا خان به لنگیر

رضا خان امروز وارد لنگیر شد و اطلاعی های را برای نشر در تهران و مراکز لشکرها و تیپها تنظیم نمود که یک روز بعد به مراکز یادشده فرستاده شد.(۱) (ر.ک: ۹ آذر)

 گزارش امیرلشکر غرب از نزدیک شدن اردو به دزفول

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، به اطلاع رضا خان رساند که در اثر تبلیغاتی که توسط جاسوسان و طیاره ها به عمل آمد، طوایف جودکی و میر استقبال شایانی از اردوی اعزامی در راه دزفول به عمل آوردند. وی میگوید: «ابلاغیه هایی که میان طوایف به وسیله طیاره ریخته شده فوقالعاده اسباب «تزلزل آنها را فراهم» کرده است.(۲) وی امشب در تلگرامی به وزارت جنگ با اشاره به نرسیدن بنزین نوشت که قوای اعزامی به دزفول در شب پنجم (آذر) با طوایف لُر مقابله کردند که به واسطه رسیدن هواپیما تاب مقاومت نیاوردند و متواری شدند. «لیکن چنانچه مصادمات آنها دنباله پیدا نماید به واسطه نبودن بنزین، طیاره ها را نمیتوان اعزام داشت.»(۳)

در کنار این گزارش های متناقض، امیرلشکر غرب امروز از رضا خان پرسید که قوای اعزامی لشکر غرب پس از رسیدن به دزفول چه کار کنند؟ که پاسخ داده شد، همانجا تمرکز یابند.(۴) وی در تلگرام دیگری پرسید که آماده است همراه قوای اعزامی به سوی غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، حرکت کند و پس از شکست او همراه نظامیان وارد دزفول شود.(۵)

 آمادگی روسها به تحویل فشنگ

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز به رضا خان اطلاع داد که دولت شوروی برای تحویل یک میلیون فشنگ اعلام آمادگی کرده و «حاضر شده است قیمت آن را هم به نصف یعنی دوازده هزار تومان قبول نموده، برای تحویل منتظر پرداخت وجه، مجبوراً به اداره نظامی بادکوبه هستند.» همچنین رئیس ارکان حرب کل قشون نوشت که کشتی پهلوی هم اینک در عدن است و کاپیتان آن میگوید ۱۵۰ لیره برای ادامه حرکت تا ایران نیاز دارد. رضا خان دستور پرداخت وجه هر دو مورد را صادر کرد.(۶)

□ تأکید وزارت جنگ به ابقای دبیرهمایون

وزارت جنگ امروز تأکید کرد که طبق دستور رضا خان، دبیرهمایون باید به عنوان معاونت حکومت جدید همدان باقی بماند و برکنار نشود.(۷) (ر.ک: ۱۲ آذر)

□ تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس به ریاست نایب رئیس دوم، سهامالسلطان تشکیل شد. مباحث امروز مجلس در ادامه جلسات گذشته راجع به بودجه بود.(۸)

□ تأسیس شرکت ترانزیت روس و آلمان در تبریز

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز اطلاع داد که شرکتی به نام شرکت ترانزیت روس و آلمان در تبریز در حال تأسیس است و برای این کار یک فرد آلمانی به نام فون شیفرک به عنوان رئیس این شرکت چند روز قبل وارد شهر شد. وی میگوید کار این شرکت جابهجایی کالا های تجاری روس، آلمان و ایران است.(۹)

□ ورود یک روزنامهنگار آلمانی به ایران

به گزارش فرمانده نظامیان ماکو، ماکزم که شغل او روزنامهنگاری است وارد ایران شده، عازم تبریز است.(۱۰)

□ اعتراض سفارت شوروی به دستگیری پاول

سفارت شوروی امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه،

۱- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۱۴۰؛ اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۱۲۵.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۸.

۳- همان، پ ۱۳، ص ۲۶۹.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۲۱۱.

۵- همان، پ ۱۷، ص ۲۱۳. رضا خان با این درخواست موافقت کرد و توضیح داد که باید ن هایت مراقبت به عمل آید که از طرف قوای عشایری همراه قشون (سنجابی، کلهر، گوران و...) «نسبت به اهالی سوءسلوک و بیعصمتی نشود، زیرا به اسم قشون تمام خواهد شد.» (همان، پ ۱۷، ص ۲۱۲).

۶- همان، پ ۱۷، صص ۲۱۸ تا ۲۲۱.

۷- همان، پ ۱۳، ص ۴۲۷.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۳، ص ۱.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۱۵. موضوع به وزارت فواید عامه منعکس شد.

(همان، پ ۵، ص ۱۶).

۱۰- همان، پ ۱۲، ص ۵۲.

بـار دیگر نسبت به دسـتگیری پـاول گوروچـاو «مباشـر سـفره خـانه پراخـود اسپارتاک» اعـتراض کرد و نـوشت که توقیـف او غیرقـانونی بوده و اینـک سه هفته است توسـط مأموران نظامی انزلی محبوس شـده. در این نامه ضـمن درخواست آزادی پاول، ۴۲۱ منات و ۴۰ کپک به عنوان خسارت خواسته شده است.(۱)پیش از این منابع نظامی تیپ مستقل شمال گفته بودند که پاول آزاد شده است.

 دیدار ولیعهد با وزیر امور خارجه

امروز محمـدحسن میرزا، ولیعهـد، مشارالملک، وزیر امور خارجه را احضار کرد و از قول احمدشاه این پیغام را داد «که چندی قبل سردارسپه تلگرافی به من [= احمدشاه] نموده بود راجع به نصرالملک. بگویید تا من در فرنگ هستم قبول تغییر سفراء برای من مشکل است؛ مگر موقعی که به طهران بیایم. به وزارت خارجه هم همین قسم ابلاغ نمایید.»(۲)

 حاکم جدید بندرعباس

روزنـامه شـفق سـرخ در شـماره امروز خود نوشت که سالارنظـام که حـاکم بنـدرعباس بود، برکنار و به جای او سدیدالسـلطنه انتخاب شده است.(۳)

 تمایل انگلیس به سرپوش گذاشتن روی قتل کاکس

قتـل کاکس که در چهارم آبان، و به دنبال کشـتن یک امنیه ایرانی در کنارتخته کازرون، به دست امنیه ها کشـته شـده بود، از مـدار پیگیری دولت انگلیس خـارج میشود. شـارژدافر آمریکا، امروز به وزارت امور خارجه کشور متبوعش نوشت که پیشبینی من درست از آب درآمـد. سـفارت انگلیس مترصـد است این مـاجرا را بیسـروصدا ختم کنـد. برخلاف اظهارات رضا خان که گفته قاتلین را به سـزای عمل خود خواهند رساند، تاکنون اقدامی برای دسـتگیری عاملین قتل کاکس نشده و هیچیک از وعده هـایی که در مورد قـاتلین و دریـافت غرامت برای بیوه و فرزنـدان کـاکس داده شـده بود، عملی نگردیـده است. موری تـأکید میکنـد که انگلیس برای گرم نگه داشـتن روابط خود با ایران در تلاش است. وی از قول آیت الله مدرس نوشت: «اگر شـخص وزیرمختار بریتانیا در یکی از خیابان های تهران کشـته میشد، سفارت این کشور وانمود میکرد که وی در اثر سکته قلبی از دنیا رفته است و بدین ترتیب از به خطر افتادن روابط دولت خود با ایران جلوگیری میکرد.»(۴)

(تصویر) دزفول

 دوشنبه

۹ آذر ۱۳۰۳

۱ دسامبر ۱۹۲۴

۴ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ابلاغیه رضا خان

رضا خان امروز این ابلاغیه را از لنگیر به تهران فرستاد تا به اطلاع مراکز لشکرها و تیپها رسیده، و نیز در جراید چاپ شود:

«۱- روز هشتم قوس وارد لنگیر مرکز اردو شدم. در ساعت هشت بعد از ظهر همین روز مطابق راپورتی که به وسیله پست های ارتباطیه رسید معلوم شد اعراب مواقع خود را تخلیه کرده و رفتهاند. ۲- ستون های قسمت های عمده قوای اصفهان، متناوباً وارد بهبهان شده و میشوند. ۳- در هفتم قوس ستون اول قوای اعزامی خرمآباد وارد به دزفول شده و سایر ستونها مرتباً دارند وارد میشوند. ۴- قوای تجهیزیه لشکر شمال غرب از کرمانشاه به طرف پشتکوه و از خط پشتکوه به جانب دزفول رهسپار و عازم میشوند. ۵- تا دو روز دیگر از قرارگاه کنونی اردو، لنگیر، به طرف مرکز خوزستان حرکت خواهم نمود.»(۵)

 سومین پیام اطاعت شیخ خزعل

بنابر آن چه در منابع فرانسوی آمده، شیخ خزعل امروز سومین پیام خود را که حکایت از اطاعت و انقیاد وی داشت، برای رضا خان ارسال کرد. «حضرت اشرف به طور قطع نسبت به فردی که همواره مطیع و جاننثار بوده مجموع های از لطف و بزرگواری و مرحمت هستند. شما مرا غرق در شادی و سعادت ساختید. با تقدیم سپاسگزاری و ابراز صمیمیت قبلی از خداوند مسألت میکنم که وجود شریف را برای حمایت ایران و ایرانیان در کنف حمایت خود بگیرد. حضرت والا مرا به آمدن به هندیجان دعوت فرمودهاند. گرچه بیماری خارقالعاده و ضعف و ناتوانی فوقالعاده که مرا از چندی پیش زمینگیر ساخته مانع از این فیض حضور مینماید معهذا ن هایت علاقه را دارم که حضرت اشرف را دیدار نمایم. با این همه یکی از پسرانم را به حضور میفرستم تا بتوانید اوامر لازم را مستقیم به او بفرمائید که چگونگی دیدار فراهم گردد...»(۶)

 افشای نامه های دولت انگلیس به ایران

امروز بیسیم مسکو خبر داد که دولت انگلیس دو نامه به دولت ایران تسلیم کرده و محتوای آنها را نیز با همان مفاد موجود، توضیح داد.(۷) دولت ایران تمایلی به افشای این موضوع نداشت و از مقامات انگلیسی هم خواسته بود که خبر تسلیم این دو نامه مکتوب باشد. (ر.ک: ۴ آذر)

 پشیمانی دولت از پس دادن همه نامه های دولت انگلیس

ذکاءالملک، وزیر مالیه و جانشین رضا خان در هیأت دولت، به اطلاع رضا خان رساند که امروز وزیر امورخارجه، بدون مشورت با دیگر وزراء [غیر از نام های که پیش از این به سفارت

۱- همان، پ ۱۱، ص ۱۴۱. گویا پس از این نامه پاول آزاد شد. (همان، پ ۱۱، ص ۱۳۷).

۲- همان، پ ۱۷، ص ۵۱۴.

۳- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۷۶، ص ۲.

۴- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۳۸.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۱۲۵. این متن با آن چه که در سفرنامه خوستان منسوب به رضا خان آمده، تفاوت هایی دارد. ر.ک: سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۱۴۰ و ۱۴۱.

۶- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۷۰.

۷- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۳۱۶؛ روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۷۷، ص ۱.

انگلیس پس داده شده بود و راجع به وجود قراردادی میان انگلیس و شیخ خزعل بود] دو نامه دیگر سفارت انگلیس را [یکی تلگرام لورن به رضا خان و دیگری عدم وفای رضا خان به قول خود مبنی بر عدم پیشرفت نظامی پس از تسلیم شیخ خزعل] پس داد. ذکاءالملک نوشت، هم از جهت مشکلاتی که عدم پاسخگویی به این نامه ها در مجلس ایجاد میکند و هم از نظر از بین رفتن موقعیت پاسخگویی تصمیم گرفته شد با تعدادی از نمایندگان مجلس (مشیرالدوله، مؤتمنالملک، تقیزاده، حسین علاء) مشورت شود. این نشست امشب در محل مجلس برپا شد. «تمام آنها پس دادن مراسلات اخیر را خوب ندانسته و برای این که جبرانی بشود، قرار شد آقای وزیر به سفارت انگلیس رفته یادداشت» تهیه شده را بخواند.(۱)(ر.ک: ۱۰ آذر)

 دیدار وزیر امور خارجه و شارژدافر انگلیس

امروز شارژدافر انگلیس با حضور در وزارت امور خارجه، درباره پس گرفتن نامه دولت انگلیس، مبنی بر شناختن منافع شیخ خزعل در خوزستان و عقد قراردادی در این جهت، توضیح داد: «من استرداد مراسله راجع به تعهد با شیخ [خزعل] را به دولت خودم اطلاع دادم. به من مأموریت دادهاند به شما خاطرنشان کنم که تصور میکند البته دولت ایران از وجود تعهدات ما نسبت به شیخ مطلع بودهاند و دادن آن مراسله برای استحضار دولت از تفصیل آن بوده که وضعیت ما را نسبت به شیخ بدانند.» مشارالملک نیز میگوید که دولت ایران چنین اطلاعی نداشته، «تصور هم نمیتوانم بکنم که دولت شما با یک نفر تبعه ایران همچو تعهداتی میتواند داشته باشد.» شارژدافر گفت که این تعهدات هنگام جنگ عمومی بوده که دول مجبور به چنین قرار هایی بودهاند. مشارالملک این مسئله را نپذیرفته، خواستار پس گرفتن دو نامه دیگر، غیر از این نامه شد. [دولت انگلیس در مجموع سه نامه، یکی خطاب به رضا خان از طرف سر پرسی لورن و دو نامه از طرف دولت انگلیس خطاب به دولت ایران در روز های اخیر داده بود.] شارژدافر نیز پذیرفت که تمام نامه ها پس گرفته شود تا اثری از آنها نماند.(۲)

 پاسخ رضا خان به ذکاءالملک درباره نامه های دولت انگلیس

رضا خان امروز در پی دریافت تلگرام ذکاءالملک مبنی بر چگونگی برخورد دولت با نامه های انگلیس (ر.ک: ۷ آذر) از این که بدون اطلاع او درباره این نامه ها قضاوت کرده، اقدام نمودهاند، اعتراض کرد و تأکید نمود: «از این به بعد هر مراسله[ای] که از هر سفارت خانه در هر باب برسد، هیأت دولت مکلف هستند که عین آن را به من مراجعه داده، کسب تکلیف بنمایند تا هر جوابی لازم داشته باشد تعیین و با نظر دولت به موقع اجرا و عمل گذارده بشود.»(۳)

 دستگیری سرداررشید در بینالنهرین

وزیر امور خارجه، امروز به اطلاع رضا خان رساند که سردار‌رشید [توسط انگلیس] در بصره توقیف و به بغداد منتقل شده است. «از سفارت انگلیس خواستم که او را تسلیم مأمورین سرحدی ایران بنمایند.» قرار است سرکنسولگری ایران در بغداد موضوع را از سر پرسی لورن پیگیری نماید.(۴)

 نامه سفارت آمریکا درباره هزینه های کشتی حامل جنازه ایمبری

وزیر امور خارجه امروز اطلاع داد که سفارت آمریکا با ارسال نام های هزینه کشتی حامل جنازه ایمبری را ۱۱۰ هزار دلار معین کرده است. این مبلغ فقط قیمت سوخت کشتی و راهداری بوده و شامل حقوق خدمه نمیشود. دولت آمریکا میخواهد این مبلغ را در بانک به امانت گذارد تا به مرور خرج محصلین ایرانی که به آمریکا اعزام میشوند، گردد.(۵) دولت ایران پذیرفته بود که این مبلغ را به دولت آمریکا بپردازد.

 نیاز های سردارمعزز بجنوردی برای مقابله با ترکمنها

سردارمعزز بجنوردی که به بجنورد بازگردانده شد تا بتواند از موقعیت و نفوذ خود برای مقابله با ترکمنها سود جوید، امروز خطاب به لشکر شرق نوشت که ترکمنها رفتار پیشین خود را نسبت به من تغییر دادهاند، و غیر از قوه قهریه نمیتوان با آنها مقابله کرد. از این رو برای محافظت از شهر بجنورد دست کم ۵۰۰ سوار چه نظامی و چه سوار محلی لازم است؛ و در صورتی که شاهراه را نیز ضمیمه کنیم باید حداقل یک هزار سوار برای حفظ این حدود در اختیار باشد، «واِلّا غیر این صورت اینجانب عهددار این مسئولیت بزرگ نشده و رفع مسئولیت از خود مینمایم.»(۶)

 نگرانی اعتمادهمایون از عراقی خواندن ایرانیان

اعتمادهمایون، کنسول ایران در کربلا، با فرستادن نام های به وزارت امور خارجه، نسبت به عراقی خواندن ایرانیان متولد بینالنهرین ابراز نگرانی کرد. اکنون تحریر نفوس شهر خاتمه پیدا کرده، در بیرون کربلا مشغول این اقدام هستند. اعتراضات صورت گرفته به کمیسر عالی هنوز پاسخی در پی نداشته است. اعتمادهمایون مینویسد: «حکومت محلی میخواهند به این ترتیبات ایرانیان را در انتخابات شرکت داده و آنها هم ممکن است از روی بی بصیرتی اقداماتی

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۹۷.

۲- همان، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۷۵.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۴۹۶.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۵۱۰.

۵- همان، پ ۱۷، ص ۱۹۶.

۶- همان، پ ۸، ص ۲۱۹. موضوع به وزارت جنگ منعکس شد. (همان، پ ۸، ص ۲۱۸).

نموده در آتیه تولید زحماتی بشود.»(۱)

 بی اهمیت خواندن تحرک ترکمنها

در پی درج اخباری از تحرکات ترکمن های ایران در جراید لندن و انعکاس موضوع به وزارت جنگ برای ابراز نظر، رئیس ارکان حرب کل قشون امروز خطاب به وزارت امور خارجه نوشت که شرارت های صورت گرفته مربوط به چندی قبل بوده که توسط قوای نظامی دفع شده است. «وقوع این قبیل دستجات راهزن و شریر یک وقایع مهمی نیست که تا آن اندازه مورد بحث جراید دول معظمه واقع گردد.»(۲)

 اقدامات سرخود انگلیس در امور پستی

رئیس کل پست امروز به وزیر پست و تلگراف نوشت که بنابر اطلاعات موثقی که به مأموران پست ایران در بوشهر و بندرعباس رسیده، کنسولگری انگلیس در بندرعباس، در میان محمولات پستی که مستقیم به هندوستان میفرستد، نامه های معمولی و سفارشی کارکنان تلگراف خانه و کنسولگری را هم جای میدهد «و با تمبر هندی و نرخ هندوستان به خارجه میفرستد... در حقیقت در قونسول خانه یک دفتر پستی تشکیل دادهاند. نظر به این که جریان این ترتیب برخلاف حیثیت و استقلال ایران است و در عایدات هم نقصان حاصل میشود، مستدعی است اقدام جدی در رفع آن بفرمایید.»(۳)

 مدرسه روسها در بارفروش

بنابر گزارش نظمیه بارفروش، به تازگی مدرسه روسها در این شهر گشایش یافته و تاکنون نزدیک به ۱۵ شاگرد هم پذیرفته است.(۴)

 ورود شومیاتسکی به ایران

شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی در ایران، که به کشورش مسافرت کرده بود، وارد ایران شد.(۵)

 استقرار کار خانه جوهرکشی در شیراز

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که حاجمحمدحسن نمازی تاجر معروف فارس اخیراً یک دستگاه جوهرکشی [= اسانسگیری] برای مرفین، نمک فرنگی، عطرکشی و... از خارج وارد کرده و در یک فرسخی شیراز تأسیس نموده است. وی برای این کار یک متخصص خارجی نیز استخدام کرده است.(۶)

(تصویر) ذکاءالملک

 سه شنبه

۱۰ آذر ۱۳۰۳

۲ دسامبر ۱۹۲۴

۵ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ابلاغ شفاهی نامه دولت به شارژدافر انگلیس

مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز از طرف دولت با شارژدافر انگلیس دیدار کرد و متن نام های که دولت، دیروز، پس از مشورت با تعدادی از نمایندگان تهیه کرده بود، قرائت نمود. متن کامل این نامه خوانده شده، در پاورقی آمده است.(۷)

 اعتراض آیت الله مدرس به دولت و ترک جلسه خصوصی مجلس

مجلس امروز جلسه خصوصی داشت. این جلسه به درخواست آیت الله سیدحسن مدرس رهبر اقلیت مجلس برگزار شد و از هیأت دولت دعوت گردید تا شنوا و پاسخگوی مسائل مطرح شده باشد. موضوع جلسه خصوصی نامه های دولت انگلیس بود. «مدرس تعرض نمود که چرا در این موقعی که یادداشت مصمّمی از طرف انگلیسیها به دولت داده شده، دولت به مجلس مراجعه نکرده یا اقلاً به کمیسیون خارجه اطلاع میداد. خودسرانه چرا یادداشت را رد کردهاند؟ اگر یک عواقب وخیمی ایجاد شود، که قطع دارم خواهد شد، مسئولیت به عهده کیست؟ دولت میتواند استعفا بدهد، ولی مجلس نمیتواند استعفا دهد، و باید تا آخرین قدم در مقابل بایستد. از طرف دولت، ذکاءالملک و سردارمعظم دفاع کردند که دولت در بدو امر که داخل اقدام راجع به خوزستان شد، پیشبینی کامل نموده، با مطالعه دقیقه داخل در اقدام شد. با مقامات خارجه هم به قدری که لازم بوده است، مذاکرات شده، ولی در این اواخر یک سوءتفاهمی حاصل شده بود که بالاخره منجر به یادداشت از طرف انگلیسیها گردید، ولی چون دولت قبلاً پیشبینی های لازمه را نموده بود، به فوریت، رفع سوءتفاهم را کرده و تقریباً با رضایت و اطمینان کامل انگلیسیها، یادداشت مسترد شده است. به طور کلی هم، عماً قریب قضیه خوزستان به بهترین شکل و ترتیب خاتمه خواهد یافت، و نتیجه را هم آقای رئیسالوزرا اطلاع خواهند داد. مجدداً از طرف زعیم و ملکالشعرا و حائریزاده اعتراض شد. سیدیعقوب جواب داده بود که در بدو امر خزعل به مجلس تلگراف کرد. حضرت اشرف به مجلس حاضر شد و ثابت کرد که خزعل متمرد شده، مجلس هم به دولت اختیار داده که او را دفع یا مطیع کند. در بین عمل لازم نیست که از دولت سئوال کنیم و توضیح بخواهیم که حواس دولت مغشوش بشود. باید تأمل کرد و نتیجه را از دولت خواست. پس از این مذاکرات میرزاهاشم نسبت به دولت توهینی کرده، سیدیعقوب با او مشغول زدوخورد شد. یک مقداری میرزاهاشم [آشتیانی] او را کتک زده، سایرین ممانعت کردند. مدرس و بعضی دیگر متعرضانه از جلسه خصوصی خارج شدند، بنا شده فردا آقایان وزرا قبل از ظهر در هیأت رئیسه مجلس حاضر شده و مستقیماً با بندگان حضرت اشرف دامت عظمته به وسیله تلگراف مذاکراتی بکنند.»(۸)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۴۶-۲۷-۱۳۰۳.

۲- همان، ۲-۲۰-۴۹-۱۳۰۳.

۳- همان، ۲۳-۳۰-۳۴-۱۳۰۳.

۴- همان، ۱-۵۲-۳۳-۱۳۰۳.

۵- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۷۷، ص ۲.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۳، ص ۱.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۴۹۷ و ۴۹۸. «در موقعی که در هفتم قوس وزیر خارجه ایران مراسله سفارت فخیمه انگلیس را به آقای شارژدافر انگلیس رد کرده نظر اولیای دولت علّیه در این اقدام این بود که چون مضمون مراسله را کاملاً مخالف اصول حقوق بینالملل و حق سیادت و استقلال ایران میدانستند مراسله مزبور رد شود تا موجب اعتراضات حقه دولت ایران و دنباله یافتن امر و هیجان افکار عامه این مملکت و ایجاد مشکلات جدیده در طریق تسکین افکار و تحکیم روابط دوستانه که خوشبختانه رو به ازدیاد است نگردد و مسئله کاملاً کان لم یکن فرض شود. لیکن چون آقای شارژدافر انگلیس به تاریخ نهم قوس شفاهاً از جانب دولت متبوعه خود راجع به آن مراسله رد شده و ساقطالاثر گردیده بیاناتی نمودند و علل آن را ذکر کردند علیهذا وزیر خارجه از جانب دولت خود مأموریت دارد که رسماً اظهارات ذیل را به آقای شارژدافر انگلیس بنماید: اولیای دولت علّیه ایران تصور نمیکردند که ممکن است دولت فخیمه انگلستان چنین اقدامی بنماید زیرا به هیچوجه برای هیچ دولت خارجی حقی قائل نیستند به اینکه نسبت به یک نفر از اتباع مسلم دولت علیه تعهداتی نظیر آنچه در مراسله رد شده مندرج شده بنماید. لهذا نظر به مراتب فوق و برای احتراز از هرگونه سوءتفاهمی مراسله مزبوره به آن سفارت رد شد و امیدوار است این حسن نیت دولت علّیه تقدیر گردد و در خاتمه نظریات دولت ایران را در حفظ حقوق حاکمیت مطلقه خود تجدید مینماید» (همان)

۸- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۱۹۶ و ۱۹۷.

 روایت ذکاءالملک از جلسه خصوصی مجلس

ذکاءالملک با ارسال اخبار امروز مجلس به رضا خان، نوشت که نمایندگان از محتوای نامه های دولت انگلیس مطلع بودند و هر اندازه اطمینان داده میشد که دولت [منافع مملکت را حفظ خواهد کرد] باز نمایندگانی موضوع را تعقیب میکردند. با این که گفته شد طرح این مسائل برای مملکت مضر است، کم کم مشاجره ها شروع شد و «ما هم محض این که لااقل در حضور وزراء اظهارات مضری برای مملکت نشود و مسائلی که به زحمات زیاد از بین رفته با این حرفها زنده نشود، در مجلس خصوصی گفتیم که چون جواب مطالب آقایان را دادیم و دیگر توضیحی نداریم و خبر بیسیم مسکو را هم به طور مقتضی تکذیب خواهیم کرد... لهذا از مجلس خارج میشویم.» وی میافزاید مجلس در ادامه اعتراضات شدیدی به دولت کرد و حتی برخی از نمایندگان گفتند که دولت را استیضاح خواهند کرد. ذکاءالملک از درگیری و کتککاری سیدیعقوب و میرزاهاشم آشتیانی هم خبر داد و با اشاره به مخالفت فراکسیون اقلیت با بودجه وزارت جنگ، نوشت که سوسیالیستها هم دو پهلو کار میکنند. «در دستجات دیگر هم بعضی عدم رضایت نشان میدهند.»(۱)

 تکذیب نامه های دولت انگلیس در جراید

ذکاءالملک، امروز از طرف هیأت دولت خبر وصول نامه های دولت انگلیس را تکذیب کرد و آن را برای چاپ به جراید فرستاد. وی وصول این نامه ها را شایعه خواند و دولت را در حفظ مصالح و منافع مملکت ساعی خواند.(۲) ذکاءالملک «در برابر وضعیتی که مخالفین به وجود آوردند راهحل بسیار ساد های به کار گرفت. وی صرفاً بدون این که پاسخی به این یادداشتها بدهد، آنها را به سفارت بریتانیا بازگرداند، با این هدف که بتواند وجود چنین یادداشت هایی را انکار کند، چرا که اگر چنین یادداشت هایی پذیرفته شود، منازعات شدیدی در مجلس درخواهد گرفت.»(۳)

 پاسخ رضا خان به شیخ خزعل

رضا خان امروز به سومین نامه تسلیم شیخ خزعل (ر.ک: ۹ آذر) پاسخ داد. «... چون من به طرف ده ملا- حرکت میکنم، به طوری که درخواست کرد هاید، یکی از پسر های خود را به دهملا نزد من بفرستید.»(۴)

 تصویب بودجه وزارت جنگ و مخالفت اقلیت با مبلغ بودجه

مجلس شورای ملی امروز در جلسه خود ماده واحده بودجه وزارت جنگ را به مبلغ ۹ میلیون و ۲۰۰ هزار تومان به تصویب رساند.(۵) اقلیت مجلس و از جمله رهبر آن، آیت الله سیدحسن مدرس، با رقم این بودجه مخالف بود و اعتقاد داشت این بودجه به جای صرف شدن به سربازان، صرف مارشالها میشود. مدرس میگفت تعداد قشون ایران ۱۸ هزار نفر است نه بیشتر. سردارمعظم خراسانی، وزیر فواید عامه، در پاسخ به آیت الله مدرس، تعداد قشون را ۴۲ هزار تن اعلام کرد. مدرس گفت که من مخالف قشون نیستم، اما میگویم که این پول باید خرج نظام شود نه مارشال. نظر به اهمیت سخنان مدرس بخشی از آن در پاورقی آمده است.(۶)

□ پاسخ دولت به عبدالحمیدمیرزا

هیأت دولت امروز در نام های خطاب به شاهزاده عبدالحمیدمیرزا در خصوص مدعیات او به عنوان ورثه امامقلیمیرزا در دریاچه ارومیه نوشت که ۳۲۰ هزار تومان وجه تصویبی مجلس شورای ملی، برای پرداخت و تسویه عمل بوداغیانس و استیونس و خرید مایملک آنها است. «اگر در موضوع مایملک آنها ادعایی دارید صریحاً مرقوم دارید تا اقدام مقتضی بشود و اگر مقصود مسئله کشتیرانی دریاچه است، دولت چنین حقی را چه در گذشته و چه در حالیه برای احدی قائل نبوده و نیست. هرگونه مداخلاتی که هم در سابق از طرف مرحوم امامقلیمیرزا یا دیگران در این باب شده، غیر مشروع» است.(۷)

□ تأکید وزارت امور خارجه به الغاء کاپیتولاسیون میان ایران و ترکیه

وزارت امور خارجه امروز با تهیه یادداشتی خطاب به

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۹۱.
۲- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۱۲، ص ۱.
۳- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۳۲۵ و ۳۲۶.
۴- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۱۴۵.
۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۱۷۰۹، ص ۱۶.
۶- «ما مخالف با وزارت جنگ نیستیم و مخالف با ده میلیون هم نیستیم؛ اما میگوییم این پولی که گرفته میشود باید خرج نظام شود نه خرج مارشال. فرانسه یک مارشال دارد، ما هزار مارشال داریم. مارشال به درد ما نمیخورد، ما سرباز میخواهیم. پولی که گرفته میشود باید خرج سرباز بشود. میخواهد بیست میلیون باشد چهل میلیون باشد هر چه باشد مارشال به درد ما نمیخورد. مارشال در مملکت جنگ نمیکند. قشون ما هزار مارشال دارد و من مخالفم با قشونی که هزار مارشال داشته باشد، و الا من تابع آقایانم و امروز هم حسبالامر آقایان رأی میدهم به تمامش که تا آخر سال بدهند. این پولی که گرفته میشود خرج قشون نمیشود و قشون ما هم هجده هزار نفر است، اگر صدهزار قسم بخورید که هجده هزار نفر یک نفر زیادتر است مخالفم. بسم الله صورت لیست قشونی هر شهری که هست بدهید پول بگیرید. هر هزار سرباز را هم دویست و پنجاه هزار تومان بگیرید. الآن که وقت جنگ است معین است که قشون شما چقدر است این طور نیست که ما هم بیاطلاع باشیم. الآن قشون ما هجده هزار نفر است هر کدام مدعی هستید بفرمائید نمیخواهید لیست قشونی هر شهری را بدهید و برای لیست هر هزار نفر مالیه دویستوپنجاه هزار تومان بدهد، این حسابها نیست. آقایان وزراء خوب نیست این فرمایشات را بفرمایند و ما را مخالف قشون معرفی کنند. مملکتی که قشون ندارد مملکت نیست. ما از خدا میخواهیم صدهزار قشون داشته باشیم و بیست میلیون هم خرج قشون کنیم ولیکن این ده میلیونی که گرفته میشود مخارج قشون ما ماهی یک کرور است و الآن هر چه زیادتر گرفته میشود خرج مارشالها میشود و ما مخالفیم با مارشال.» (مدرس در پنج دوره تقنینیه، ص ۱۲۱).
۷- اسناد وزارت امور خارجه ۳۰-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

کارگزاری ارومیه تأکید نمود که «الغاء کاپیتولاسیون که متقابله نسبت به اتباع ترکیه به عمل آمده لایتغیر است.» در این نامه آمده است که کارگزار ارومیه باید مراتب را به باششهبندر ترکیه در ارومیه ابلاغ نماید و او را نسبت به تقیدات قانونی خود آگاه کند. اتباع ترکیه برای طرح دعاوی خود باید در محاکم عدلیه حاضر شوند.(۱)

 تقاضای حاییم برای اجلاس یهودیان در مدرسه آلیانس

شموئل حاییم، نماینده کلیمیان در مجلس شورای ملی، امروز از وزارت داخله خواست ممانعتی از کنفرانسی که روز شنبه آینده راجع به مسائل ملی بنیاسرائیل در مدرسه آلیانس برپا میشود، نگردد.(۲)

وزارت داخله هم در پاسخ گفت که این درخواست را به اطلاع حکومت نظامی رسانده، اگر مباینتی با مقررات حکومت نظامی نداشته باشد، اجازه میدهند.(۳)

 تکذیب خبر روزنامه شفق سرخ

روزنامه شفق سرخ در شماره امروز خود نوشت که وزارت پست و تلگراف مشغول تهیه پیشنهادی برای کمپانی یونکرس است تا خطوط هوایی پست را در ایران ایجاد کند.(۴) وزارت پست و تلگراف با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، موضوع را تکذیب کرد.(۵) (ر.ک: ۶ مهر)

 پیشنهاد ایجاد بانک ایرانیان در راستوف شوروی

سرکنسولگری ایران در راستوف امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، ضمن تشریح موقعیت تجارت ایرانیان در این نقطه از شوروی نوشت که با مساعی این سرکنسولگری تاکنون امور بازرگانی اتباع ایران به خوبی پیش رفته، اما به دلیل کمبود وجه نقد و افول امور اقتصادی در شوروی، بازرگانان برای دریافت پول کالا های فروخته شده خود، یک ماه تا چهل روز باید معطل شوند.

وی نوشت که معلق ماندن سرمایه ها در این مدت، سکته بزرگ در ادامه معاملات ایجاد میکند، اما میتوان «بانک استقراضی تجارتی ایرانیان» را در راستوف تأسیس کرد. سرکنسول نوشت که تاجران ایرانی موافق این کار هستند چرا که خود سهامداران آن و مؤسس این بانک خواهند بود. این بانک میتواند پول تجار را در موعد مقرر پرداخت کند و از زیان های وارده جلوگیری نماید. «بدیهی است بودن بانک ایرانیان در تحت ریاست و نظارت ژنرال قونسولگری ایران محتوی فواید بیحد سیاسی و اقتصادی خواهد بود.»(۶)

 پایان اعتصاب در وزارت داخله

اعضاء و اجزاء وزارت داخله که به دلیل تعویق در پرداخت حقوق و تبعیض میان وزارت خانه ها در تخصیص حقوق ماهیانه

اعتصاب کرده بودند، امروز با وعده های منصورالملک، معاون وزارت داخله، اعتصاب را پایان داده، بر سر کار حاضر شدند.(۷)

(تصویر) آیت الله سیدحسن مدرس و گروهی از نمایندگان مجلس

۱- همان، ۹-۴۴-۳۵-۱۳۰۳.

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۶۰۰۷، ص ۳.

۳- همان، ص ۲.

۴- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۷۷، ص ۲.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۲۳-۳۴-۱۳۰۳.

۶- همان، ۱-۵-۱۶-۱۳۰۳. موضوع به وزارت فواید عامه منعکس میشود تا اظهارنظر کند. این وزارت خانه در ۱۹ بهمن پاسخ میدهد که «روی هم رفته این وزارت خانه نظریه قونسولگری راستوف را در لزوم تأسیس بانک استقراضی ایرانیان در راستوف تأیید مینماید.» (همان، ۴-۵-۱۶-۱۳۰۳).

۷- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۴، ص ۳.

 چهارشنبه

۱۱ آذر ۱۳۰۳

۳ دسامبر ۱۹۲۴

۶ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ارسال خبر های تهران به رضا خان

ذکاءالملک، وزیر مالیه و جانشین رضا خان در هیأت دولت، امروز طی دو تلگرام خبر های تهران را به اطلاع رضا خان رساند. او نوشت: «انتشاراتی هست که خزعل شرفیاب شده و قضیه با مداخله مستقیم و غیرمستقیم انگلیسها خاتمه میابد. روسها در این باب مخالف بوده، فعالیت نشان میدهند. انگشت هایی دارند و تبلیغات میکنند.» وی با اشاره به جلسه خصوصی دیروز مجلس و ذکر جزئیات آن (ر.ک: ۱۰ آذر) افزود: «در هر حال ممکن است فردا در مجلس سری یا علنی باز مشاجراتی پیش آید و مورد حمله وکلا واقع شویم.»(۱)

وی در تلگرام دیگری از ملاقات مشارالملک و شارژدافر انگلیس در روز گذشته نوشت که مشارالملک ضمن قرائت نامه دولت، آن را تحویل مقام انگلیسی داد. امید است این گفتوگو ختم شده باشد [که] اگر این طور باشد انشاء الله... خطر بزرگی از استقلال ایران گذشته است.» وی در ادامه نوشت که باید به درخواست دولت آمریکا راجع به مخارج کشتی حامل جنازه ایمبری پاسخ بدهیم، چرا که قبلاً ـ دولت پرداخت مخارج یادشده را پذیرفته است. «حالا ـ رد کردن آن خلف وعده» است. آمریکا میخواهد پس از دریافت این پول آن را صرف تحصیل محصلان اعزامی به آمریکا بکند.(۲)

 ورود رضا خان به دهملا و دیدار با پسر شیخ خزعل

در ابلاغی های که امروز با امضاء رضا خان منتشر شد، وی اعلام کرد که وارد دهملا شده، پسر شیخ خزعل برای راهنمایی به دیدارش رفته و چند روز دیگر شیخ خزعل به استقبال او خواهد آمد.(۳)در کتاب سفرنامه خوزستان منسوب به رضا خان آمده است که شیخ خزعل پیام دیگری به همراه پسرش فرستاده بود: «خیلی از بدبختی خود متأسفم که ... به واسطه شدت مرض به جهت استعلاج محمره رفته بودم... امید است که از تشریففرمایی محمره، چاکر را مفتخر» کنید. رضا خان در پاسخ میگوید که شیخ به اهواز بیاید و آنجا مرا ملاقات کند.(۴)

 تصور شناسایی عراق توسط ایران

مشارالملک امروز در تلگرامی که به رضا خان فرستاد، از قول نماینده سیاسی ایران در بغداد اطلاع داد که «رئیسالوزراء عراق به جنرال قونسولگری [ایران] آمده از طرف دولت عراق اظهار کرده که اشخاص ذیل را میخواهند به ایران به عنوان اظهار

تشکر در تمایل به شناسایی عراق و مذاکره راجع به قرارداد این شناسایی بفرستند.» مشارالملک جواب داد که تا آمدن رئیسالوزراء به تهران نمیتوان به این درخواست پاسخ داد. وی افزود روسها مشغول تبلیغات هستند «و حتی شنیده میشود مهیج عوام برای دادن میتینگ بر علیه انگلیسها میشوند.» مشارالملک افزود اطلاعات محرمانه رسیده میگوید که دولت شوروی از عملکرد شومیاتسکی در ایران ناراضی است. «اگر به دستور دولت، سوء سیاست پلتیکی و تجارتی او در جراید انتشار داده شود اثر کامل میبخشد.»(۵)

 واریز پول به حساب رضا خان

میلسپو، رئیس کل مالیه ایران، امروز به شارژدافر آمریکا در تهران گفت که رضا خان در حرکت خود به طرف جنوب از مأموران مالی و گمرک اصفهان و بوشهر ۲۷ هزار تومان پول درخواست کرد که بلافاصله به حساب وی واریز شد. «مسیو دکرکر(۶)، مدیرعامل اداره گمرک که مدت زیادی در ایران بوده و تجربه فراوانی کسب کرده است، به محض این که متوجه شد سردارسپه در نظر دارد از بوشهر دیدن کند به مأمورین اداره گمرک در این شهر دستور داد تمام عواید گمرکی جمعآوری شده را بدون معطلی به تهران منتقل کنند. با این حال دستور دیر به اداره گمرک بوشهر رسید و ۲ هزار تومان از این عواید به دست نیرو های ارتش غصب شد.»(۷)

 طرح سرباز گمنام ایران

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، با ارسال تلگرامی به رضا خان با این توضیحات که تسویه مسائل خوزستان، خدمتی تاریخی است که باید با خطوط برجسته در صفحات تاریخ تا ابد بماند، نوشت که در اکثر ممالک پس از جنگ بینالملل بنایی به نام سرباز گمنام برپا شده که از طرف عموم طبقات به خصوص نظامیان تعظیم میشود و این کار برای قدردانی از مقام سپاهیگری انجام میشود و هر کس که در راه وطن جوانی داده باشد، مرقد سرباز گمنام را به منزله قبر آن تصور خواهد کرد. «اگر نعش یکی از نفراتی که در این جنگ به قتل رسیده و شناخته نشده باشد به طهران حمل و در محل باشکوهی دفن و به اسم سرباز گمنام معروف گردد» بسیار مناسب است.(۸)

 پیگیری سفارت انگلیس برای تأدیه ۳۲۰ هزار تومان

مانسن، شارژدافر سفارت انگلیس و جانشین جدید سر پرسی لورن، امروز با ارسال نام های به وزیر امور خارجه از ۳۲۰ هزار تومانی که دولت باید به بوداغیانس و استیونس بپردازد، پرسید. «به چه طریق و در چه تاریخ وجه مزبور تأدیه خواهد شد؟»(۹)

 مصادره چراغ برق حاجامینالضرب

روزنامه ایران، در شماره امروز خود نوشت که بنابر اطلاع خصوصی کار خانه چراغ برق حاجامینالضرب به واسطه بدهی او به بانک مصادره شده است.(۱۰)

 انتقال وزارت معارف به عمارت مسعودیه

عمارت مسعودیه با پایان تعمیراتش، پذیرای وزارت معارف و دوایر و شعبات آن خواهد بود. «این دو روزه... منتقل خواهند گردید.»(۱۱)

□ بازگشت سالاراشرف به کرمانشاه

امیرلشکر غرب امروز به اطلاع رضا خان رساند که سالاراشرف(۱۲) که برای دیدار با غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، به منطقه رفته بود، بازگشته و اظهار میکند که خیالات والی بر عدم اطاعت از دولت است.(۱۳)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۹۱.

۲- همان، پ ۱۷، ص ۵۱۱.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۵۹۵. روشن نیست چرا این حادثه در سفرنامه منصوب به رضا خان در روز دوازدهم آبان آمده است. ر.ک: سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۱۴۹ تا ۱۵۱.

۴- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۱۴۹ تا ۱۵۱.

۵- همان، پ ۱۷، صص ۵۰۸ و ۵۰۹.

۶- مسیو دکرکر (Dekerkheer) یا دکرخیر از مستخدمین بلژیکی بود که از ۱۹۰۸م تا ۱۹۲۱م در خدمت دولت ایران قرار گرفت و در طول این مدت مشاغل زیادی داشت. مسئولیت انعقاد قرارداد، کمیسیون کنترل وام از روسیه، و عدم پذیرش تمدید کنترات از جمله مشاغل اولین سال های حضور او در ایران بود که تا ۳۰/۱۰/۱۹۱۱م عهدهدار بود. او در ۲۱/۳/۱۹۱۱م به ریاست خزانه رسید و در ژوئیه ۱۹۱۳م رئیس ولایتی گمرک کرمانشاه و در ۱۹۱۴م رئیس ایالتی وابسته به دولت مرکزی شد؛ در ۱۹۲۱م نیز مأمور تهیه گزارشی درباره مأموران بلژیکی در ایران گردید. از آن تاریخ به بعد اطلاعاتی درباره زندگی وی به دست نیامد. (دستره، مستخدمین بلژیکی در خدمت ...، ص ۳۰۱). اما بنابراین نوشته، دکرکر در سال ۱۳۰۳ (۱۹۲۴) مدیرعامل اداره گمرک بود.

۷- مجد، از قاجار به پهلوی...، صص ۳۲۶ و ۳۲۷.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۵۷۱ و ۵۷۲. رضا خان با این پیشنهاد موافقت کرد. (همان، پ ۱۷، صص ۵۷۰).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۱-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۴، ص ۳.

۱۱- همانجا.

۱۲- میرزایحیی خان سالاراشرف که بعدها شهرت زنگنه را برگزید متولد ۱۲۶۵ش است. او فرزند محمدرضا خان ظهیرالملک و مستخدم دولت بود؛ و چون پدرش از ملاکان کرمانشاهان به حساب میآمد به کار ملکداری هم اشتغال داشت. در دوران تشکیل حکومت ملی در کرمانشاه به ریاست نظامالسلطنه، کفیل اداره قشونی بود تا اینکه در اواسط ۱۳۳۴ق به ریاست نظمیه کرمانشاهان منصوب گردید. چند سال بعد که انتخابات مجلس پنجم آغاز شد میرزایحیی خان به نمایندگی از سوی مردم همان حوزه به مجلس راه یافت. در همین دوره از هواداران رضا خان سردارسپه شد و برای سلطنت او و انقراض

قاجاریه رأی داد. در مجلس مؤسسان هم که برای استقرار دائمی سلطنت رضا پهلوی تشکیل شد، وی همچنان نمایندگی کرمانشاه را بر عهده داشت. زنگنه در دوره ششم مجلس شورای ملی نماینده مردم لرستان - خرمآباد بود. (سلطان ی، جغرافیای تاریخی و تاریخ...، ج ۴-۳، ص ۸۰۶؛ فهرست اسامی و مشخصات نمایندگان...، ص ۷۵).

۱۳- این نظری که امیرلشکر غرب ابراز میدارد با آن چه که مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، خبر داد متفاوت است. (ر.ك: ۱۴ آذر)

وی افزود که سومین ستون لشکر شمال غرب شنبه وارد کرمانشاه میشود و از همان روز، ستون اول از اردوی اعزامی به پشتکوه راهی سرپل [ذهاب] خواهد شد. امیرلشکر غرب پرسید که ستون های اعزامی به فرماندهی سرتیپ ابوالحسن خان فرستاده شوند یا خودم حرکت کنم؟(۱)

 دیدار آپرسوف با چند روحانی

منابع انگلیسی نوشتند که آپرسوف، جانشین شومیاتسکی، امروز با روحانیان بلندپایه ساکن تهران دیدار کرد و از امام جمعه، بهبهانی و امامجمعه خویی خواست که علیه انگلیس وعظ کنند. هر چند آپرسوف پاسخ خشنودکنند های از ایشان دریافت نکرده، اما سفارت شوروی به شدت مشغول ایجاد حس عدم اعتماد نسبت به سیاست های انگلیس است؛ به ویژه از روش های تخریبی برای نفوذ انگلیس در جنوب ایران بهره میجوید.(۲)

 پنجشنبه

۱۲ آذر ۱۳۰۳

۴ دسامبر ۱۹۲۴

۷ جمادیالاول ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی و ادامه نگرانی های نمایندگان

دو ساعتونیم پیش از ظهر، مجلس تشکیل جلسه داد اما یک ساعت به ظهر مانده عملاً آغاز به کار کرد. پس از قرائت صورت جلسه و برخی اصلاحات، علیاکبر داور پیشنهاد کرد جلسه ختم گردد و مذاکرات مهمی که از جلسه پیش ناتمام مانده ادامه پیدا کند. برخی نمایندگان، مخالف ختم جلسه بودند، ولی در ن هایت اخذ رأی شد و نمایندگان وارد مباحث خوزستان، نامه های دولت انگلیس و... شدند.(۳)

ذکاءالملک از جلسه غیرعلنی امروز صبح چنین گزارش داد: «نظر وکلا ـ این است که اولاً ـ چون خزعل را مجلس متمرد خوانده، عفو او یا اقدامات و قرار های دیگری که با او بشود باید با اطلاع مجلس باشد و یا حتماً خزعل قلعو قمع بشود. ثانیاً نظر به این که از طرف سفارت انگلیس تقاضا هایی در باب خوزستان و خزعل شده، اگر چه آن تقاضا رد شده ولی اگر خزعل به اردو نیاید و از میان برداشته نشود و حاکمی از طرف دولت مرکزی برای خوزستان تعیین نگردد و قوای بیش از پیش برای آن جا تعیین نشود، مداخله اجنبی عملاً تصدیق شده است و لازم است این مطالب به عرض حضرت اشرف برسد که توجه مخصوص بفرمایید. خود آقایان خیال دارند نظریات خود را بعد از مطرح کردن در جلسه علنی تلگرافاً به عرض برسانند.» ذکاءالملک در ادامه میافزاید: «اگر کاری کنیم که بدون مذاکره در جلسه علنی عرض کنند البته بهتر است. تا ببینیم چه پیش میآید.» وی گفت که نمایندگان میخواهند در جلسه روز یکشنبه آینده در این باب مذاکراتی انجام دهند.(۴)

 اخبار امروز مشارالملک برای رضا خان

مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز به رضا خان اطلاع داد که طبق خبر های رسیده از محمره (خرمشهر) «پسر شیخ دیروز نزد حضرت اشرف رفت. فوراً اطلاع بدهید قبل از آن که قشون بیاید، به ناصری [یا] محمره (خرمشهر) نیایند. از قراین معلوم میشود نیت بد نباشد.» مشارالملک در ادامه به خبر های رسیده از مسکو اشاره میکند: «روزنامه های آنجا انتشاراتی [دادند] راجع به این که مراسلاتی از طرف انگلیسها رسیده که خزعل در حمایت آنها [است] و جنگ باید حتماً متارکه شود، والّا برای حفظ منافع جنوب اقدامات نظامی خواهیم کرد. سه کشتی جنگی وارد خلیج [فارس] و میخواهند به محمره (خرمشهر) قشون وارد کنند.» مشارالملک در انتها نوشت که اجازه دهید این شایعات تکذیب شود.(۵)

 گزارش ارفعالملک از شناسایی هوایی خود

ارفعالملک امروز پس از پرواز با هواپیما بر فراز منطقه خبر

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۱۷۱. رضا خان گفت که نیروها به فرماندهی خودتان در سر پل [ذهاب] تمرکز یابند تا دستور برسد. (همان، پ ۱۷، ص ۱۷۰).

۲- ۸۲/۸۲/۳۴ FO E.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۶، ص ۱؛ روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۱۳، ص ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۰۱. رضا خان مجلس را «لانه فساد» میدانست و آن را مؤسس های پوسیده توصیف میکرد. و این در حالی بود که قریب به اتفاق نمایندگان مجلس طبق دستور او و فعالیت قشون به مجلس راه یافته بودند. رضا خان اقلیت مجلس را دشمن خود می شمرد و آنها را دورو و ریاکار معرفی میکرد. (سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۱۸۳).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۰۵.

داد که از ده ملاـ به معشور عـد های در حرکت بودنـد که احتمالاً حـدود ۸۵۰ پیاده و ۴۵۰ الاغ و قاطر یا سوار هسـتند.(۱) در سفرنامه خوزسـتان از قول رضا خان آمده است که اینان نیرو های شیخ خزعل بودند که در حال پراکنده شدن و رساندن خود به ساحل بودند.(۲)در گزارش دیگری از ارفعالملک مربوط به پرواز امروز هواپیمای اسـپاد آمـده است که در حـدود معشور، فلاحیه و جراحیه نیرویی دیده نشد.(۳)

 اعتصاب در چاپار خانه ملایر

امیرلشـکر غرب امروز خبر داد که همه کارکنـان چاپـار خانه ملایر به دلیل نگرفتن حقوق چنـدین برج «جریان پست را تعطیل، مسـافرین بلاـتکلیف [هسـتند.]» وی میافزایـد دسـتور دادم نـامه هـا را جابهجا کننـد و رئیس ساخلو منطقه وارد گفتوگو شود و متقاعد کند که بر سر کارشان بازگردند.(۴)

 یک حاکم با دو معاون

امیرمعزز، حـاکم همـدان، امروز به وزارت جنـگ نـوشت که تعیین دبیرهمـایون به عنـوان معـاونت حکـومت همـدان از طرف رئیسـالوزراء و وزیر جنگ مطاع است، اما از طرف وزارت داخله منشورالسـلطان به این سـمت انتخاب شـده و حکم رسـمی او صـادر و مقرر اسـت امروز بـه طرف همـدان حرکت کنـد. (ر.ک: ۸ آذر) «اینـک هـم فرسـتادم اگر حرکت نکرده است تـأمل نمایند، ولی لازم است مستقیماً با وزارت جلیله داخله مذاکره فرمایید که مسئولیتی دچار بنده نشود.»(۵)

 افزایش نیرو های ترکیه در پست های نظامی مناطق مرزی

فرمانـده قوای آذربایجـان امروز به اطلاـع وزارت جنـگ رسانـد که دولت ترکیه تعـداد نیرو های خود را در پست های نظامی منـاطق مرزی، به ویژه پست قطور افزایش داده است. میگوینـد کرد هـایی که از دسـتور هـای دولت سـرپیچی کردهانـد ممکن است به پستها حمله کنند. «اینجانب تصور میکنم ترکها به واسطه زمستان و انسداد راه بایزید در نظر گرفته باشند یک قوایی به عنوان چته تشـکیل و از خاک ایران به روانـدوز حمله کنند؛ والّا برای تأدیب یک عده سـیصد چهارصد نفر عشایر، تحشـید قوا لازم نیست.»(۶)

 محاضر شرع و اتباع روس

اخیراً که کار قضایی یک تبعه شوروی در اردبیل، توسط عدلیه به محضـر شرع ارجاع داده شد، کنسولگری شوروی در اردبیل ابراز داشـت که طبـق قرارداد میـان دولـتین مقرر شـده امـور قضـایی اتبـاع دولت شـوروی به محاضـر شـرع ارجـاع داده نشـود. کـارگزاری کـل آذربایجـان امروز بـا ارسـال ایـن خبر بـه وزارت امـور خـارجه گفـت که از عقـد این قرارداد سـابق هـای در کارگزاری آذربایجان نیست. اگر اظهارات کنسول شوروی در اردبیل درست است، سواد قرارداد برای کارگزاری کل فرستاده شود.(۷)

□ یادداشت سرکنسولگری ایران در تاشکند به مقامات شوروی

محمدعلی خان مقدم، سرکنسول ایران در تاشکند، امروز با ارسال یادداشتی به «نمایندگی کمیساریات امور خارجه در آسیای وسطی» نوشت که دولت شوروی ۴۸ ساعت به اتباع ایران فرصت داده، خانه های خود را تخلیه کنند، اما مسکن جایگزین برای آنها معین نشده است. «در این فصل زمستان و نظر به کمیابی منازل، چنین اوامر حکومت، ایرانیان را دچار وضعیت غیرقابل تحملی نموده و مورد شکایات آنها میگردد.» در این نامه خواسته شده یا مهلت بیشتری به ایرانیان داده شود یا مسکن جایگزین برای آنها در نظر گرفته شود.(۸)

در این نامه به علت تخلیه خانه های ایرانیان اشاره نشده است.

□ معادلسازی واژه های نظامی

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که قرار است لغات و اصطلاحات نظامی که به زبان های خارجی است معادلسازی شده و کلمه های فارسی به جای آنها انتخاب و استعمال شود. وی مصدر این اقدام را رضا خان دانست و نوشت که گروهی از مطلعین و صاحب منصبان وزارت جنگ برای این مسئله انتخاب شدهاند و تاکنون سه جلسه از این نشستها برگزار شده است. در این جلسات افرادی از وزارت معارف هم شرکت دارند و تعدادی از لغات بیگانه به زبان فارسی تبدیل شده است.(۹)

□ تکذیب رویتر

روزنامه ایزوستیا چاپ مسکو در شماره امروز خود در خبری که از قول خبرگزاری رویتر چاپ کرد، اولتیماتوم دولت انگلیس به ایران را، در برابر قشونکشی ایران به خوزستان، تکذیب کرد.(۱۰)

□ تلگرام سفیرکبیر ایران در ترکیه

سیدمحمدصادق طباطبایی، سفیرکبیر ایران در ترکیه، امروز در تلگرامی به رضا خان ضمن اشاره به رفتن به آنقوره و تقدیم اعتبارنامه خود به مصطفی کمالپاشا، یادآور شد که پول قرض کردیم و رفتیم. «سفارت خراب، پذیرایی غیرممکن، سفارت شش و قونسولگری نُه ماه حقوق نگرفته، نوکرها بیلباس، همگی گرسنه، ... برف میبارد، زغال نمیدهند. یک سال است مأمورین دیناری نگرفته... هیچوقت راغب مأموریت نبودم. این دفعه به اعتماد زمامداری و توجه حضرت اشرف آمدم. بدیهی است بدنامی فرستاده خودتان را نمیخواهید.»(۱۱)

□ معافیت گمرکی برای واسموس آلمانی

هیأت دولت در جلسه امروز خود، بنا بر پیشنهاد وزارت فواید عامه تصویب کرد دستگاه ها و اسباب کشاورزی مسیو واسموس آلمانی که از راه بوشهر به مملکت وارد میشود از گمرک معاف شود.(۱۲)

□ نامه نظامالسلطنه درباره آصفالملک شیرازی

نظامالسلطنه امروز با نوشتن نام های خطاب به وزارت جنگ گفت که حکومت دشتی و دشتستان چندی پیش نظامی بود، اما اخیراً امیرلشکر جنوب صاحب منصب نظامی را برکنار و میرزاقاسم خان آصفالملک شیرازی را مأمور حکومت دشتی و دشتستان کرده است. وی به درد این کار نمیخورد و مایه فساد است. نظامالسلطنه افزود به جای آصفالملک شیرازی، سالارارفع را به این مقام منصوب دارند.(۱۳)

۱- همان، پ ۱۷، ص ۵۵.

۲- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۱۵۵.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۱۵۹.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۱۹۷.

۵- همان، پ ۱۳، ص ۴۲۵.

۶- همان، پ ۱۲، صص ۲۰۳ و ۲۰۴.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۳-۱۶-۳۵-۱۳۰۳.

۸- همان، ۱۷۴-۳۷-۱۶-۱۳۰۳.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۵، ص ۱.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸۹-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۱۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، صص ۳۲ و ۳۳. این تلگرام دیر به دست مخاطب آن یعنی رضا خان رسید. وزارت جنگ در ۲۰ دی موقعیت سفارت ایران در ترکیه را به اطلاع وزارت امور خارجه رساند و آن وزارت خانه هم پاسخ داد که به تازگی اشکالات بودجه رفع شده و به تدریج پول حواله میشود. (همان، صص ۳۴ و ۳۵).

۱۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۸۴۰۸، ص ۳. «واسموس... در ماه دسامبر سال ۱۹۲۴ بار دیگر به همراه همسر خود و دو نفر راننده آلمانی وارد بوشهر گردید. واسموس... به این نیت و قصد به تنگستان آمد تا با وسایل مدرن یعنی مکانیزه، زراعت منطقه تنگستان را که خود را مدیون آن و مردمش میدانست توسعه بخشد و از درآمد سالانه زراعت نوین، پاداش کافی به خوانین پرداخت نماید. واسموس برای شروع و پایهگذاری کشاورزی نوین در تنگستان، یک کامیون، دو تراکتور، یک ماشین بذرپاش و سه عدد خیش دندانهدار که کار تولید را به سطح بالایی رسانیده و درآمدها را چند برابر میکرد با خود آورده بود و به وسیله آنها، ابتدا به کشاورزانی که چند سال پیش در دست تفنگ داشتند و اکنون خیش و تراکتور میراندند آموزش داد.» (نجمی، واسموس در میان دلاوران...، ص ۲۵۴).

۱۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۵۸. موضوع به امیرلشکر جنوب ارجاع داده شد تا نظر بدهد. (همان، پ ۱۹، ص ۲۵۴).

 جمعه

۱۳ آذر ۱۳۰۳

۵ دسامبر ۱۹۲۴

۸ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ورود رضا خان به ناصری و شایعه ترور او

ساعت ۵ بعد از ظهر امروز رضا خان و همراهانش وارد شهر ناصری شدند. آنها از دهملا تا ناصری را با خودرو هایی که به دهملا ـ آورده شده بود طی کردند. رضا خان در قصر شیخ خزعل (فیلیه) ساکن شد.(۱) [قبلاً خبر رسیده بود که این قصر توسط مخالفان شیخ به آتش کشیده شده است.] کنسول شوروی، پیش از ورود رضا خان به ناصری و در چهار فرسخی شهر به استقبال او آمد و محرمانه خبر داد که در ناصری ترور خواهید شد. سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری و قوامالملک، دو تن از همراهان رضا خان برای بررسی این خبر زودتر خود را به ناصری رساندند و مشاهده کردند که هیچ خطری در بین نیست.(۲) امنیت ناصری توسط انگلیس فراهم شده بود.(۳)

 تکذیب دولت انگلیس

روزنامه الاوقات البغدادیه در شماره امروز خود تسلیم دو نامه از طرف دولت انگلیس به دولت ایران را تکذیب کرد. «دولت انگلستان رسمیت خبری که چندی است انتشار یافته و به موجب آن دولت بریطانیا دو فقره یادداشت در موضوع سرداراقدس شیخ خزعل خان، حاکم محمره (خرمشهر) به دولت ایران داده است، تکذیب نموده است.»(۴)

 پاسخ رضا خان به تلگرام ذکاءالملک

رضا خان امروز در پاسخ به تلگرام ذکاءالملک درباره جلسه غیرعلنی مجلس درباره نامه های دولت انگلیس به دولت ایران گفت: «فوراً اقداماتی را که وکلا در نظر دارند به من اطلاع دهید تا اگر فیالحقیقه عملیات آنها موجب اختلال نظم و آسایش عمومی و استقلال مملکت باشد از طرف من فکری برای جلوگیری بشود. ثانیاً راجع به مخارج کشتی آمریکایی [که برای حمل جنازه ایمبری به ایران آمده بود] چنانچه در تلگراف سابق نیز متذکر گردیدم پیشنهاد مزبور را تصویب مینمایم.»(۵)

 اعتراض رضا خان و عملکرد سرخود دولت

رضا خان امروز در جواب تلگرام ذکاءالملک درباره تهیه نامه برای سفارت انگلیس و قرائت آن توسط مشارالملک گفت که «باید قبلاً ـ به من مراجعه نمایید تا تکلیف جواب آن را معین و بعد با نظر هیأت دولت امر به ارسال شود. هیچ انتظار نداشتم

نطقی را که برای آقای وزیر خارجه معین نمود هاید بدون اطلاع و دستور من بروند در سفارت [انگلیس] بخوانند. بسا نظریاتی در این موقع است که ممکن است هیأت دولت متوجه نبوده و بعدها هم تولید مشکلات کند.» رضا خان افزود: «چنانکه به جمله اخیر همین نطقی را که تهیه کرد هاید من اعتراض دارم.اینجا که نوشته شده «نظریات دولت ایران را در حفظ حقوق حاکمیت خود تجدید مینماید.»

۱- پهلوی، یادداشت های سرّی رضاشاه، ص ۵۸.

۲- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۴۲.

۳- سیفپور فاطمی، آئینه عبرت خاطرات...، ص ۴۱۷.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۲۸-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۹۳.

این جمله را ابداً تصدیق ندارم و بیمورد بوده و برای این که دیگر نظایر این عبارات تجدید نشود همان طور که نوشتهام تمام مکاتیب وارده یا این قبیل جوابها را قبلاً به من مراجعه نمایید که با یک نظر جامعی مبادرت شده و بعدها مورث پشیمانی نشود. اگر قدری دقت شود خودتان هم تصدیق خواهید کرد.»(۱)

 جلوگیری از فرار والی پشتکوه به بینالنهرین

امیرلشکر غرب امروز از رضا خان خواست مقرر شود با دولت بینالنهرین داخل مذاکره گردند که چنانچه غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، پس از مقابله با نیرو های قشون دولتی خواست به بینالنهرین بگریزد او را راه ندهند و یا دستگیر و تحویل نمایند. از محل استقرار والی تا بینالنهرین یک فرسخ بیشتر راه نیست.(۲)

 دستور به عزیمت کشتی پهلوی به محمره

رضا خان امروز دستور داد کشتی پهلوی پس از ورود به بوشهر فوراً به محمره (خرمشهر) روانه شود.(۳)

 نبود بودجه و فراری شدن نیرو های کرد از اردوی دولتی

بنابر تلگرامی که امیرلشکر غرب به امیرلشکر شمال غرب ارسال کرد نیرو های اعزامی لشکر شمال غرب به واسطه نبود پول فراری میشوند. «چنانچه تا دو روزدیگر وجه نرسد، اسب و تفنگ خود را فروخته و توهین قشون خواهند شد.» فرمانده قشون آذربایجان امروز این موضوع را به اطلاع رضا خان رساند و گفت که موقعیت فعلی اکراد بهتر از قشون است و گفته های امیرلشکر غرب را تأیید نمیکند؛ با این حال پس از قرض از تجارت خانه وهاباُف و میرزاجعفر اصفهانی و یا پنج هزار تومانی که از بودجه ماه میزان (مهر) مانده بود، ۱۱ هزار تومان به اردوی اعزامی به کرمانشاه فرستاده شد.(۴)

 دستبرد شاهسونها به خاک شوروی

بنا به گزارش امیرلشکر شمال غرب چندی پیش، بایرام با ده سوار قوجهبیگلو به خاک شوروی تجاوز کرده، ۲۷ رأس گوسفند با خود میآورند. پس از رسیدن خبر دستور داده شد اغنام به سرقت رفته جمعآوری و به صاحب انش پس داده شود. در این میان تصادماتی نیز با بایرام و کسانش پیدا شد که بایرام و یکی دیگر کشته شدند و بقیه فراری هستند. عبد الله طهماسبی با ارسال این گزارش افزود: «فدوی دستور دادم حتماً بقیه آنها را دستگیر نمایند.»(۵)

 تقاضای بانک شاهنشاهی برای مشایعت پول

بانک شاهنشاهی کرمانشاه تقاضا میکند یک عده اسکورت برای بردن پول به عراق (اراک) در اختیارش قرار گیرد. امیرلشکر غرب امروز این موضوع را به اطلاع وزارت جنگ رساند که این تقاضا اجابت شد، اما باز تقاضا دارند مشایعت صندوق های پول تا تهران ادامه پیدا کند. «لذا دستور داده شد که تا آخرین نقطه ناحیه غرب به طرف قم، نظامیان وجوهات مذکور را

بدرقه نمایند. خواهشمندم به قوای قم دستور فرمایند که تا اول ناحیه لشکر غرب آمده، وجه مذکور را تحویل گیرند.»(۶)

 جمعآوری هدیه برای سربازان اعزامی به خوزستان

جمعیت مرکزی شیروخورشید ایران امروز با درج آگهی در برخی جراید اعلام کرد که برای نظامیانی که جان خود را برای استقلال مملکت فدا میکنند هدیه جمع میکند؛ از قبیل جوراب، پیراهن، صابون، سیگار، توتون، کاغذ سیگار، کبریت وطنی، شیرینی، دستکش، دستمال، قهوه، شکولات و... در این آگهی محل جمعآوری هدایا، صحیه کل مملکتی در حیاط وزارت خارجه، و مریض خانه نسوان جنب دروازه دولت ذکر شده بود.(۷)

 ژنرال کنسول جدید ایران در بادکوبه

روزنامه ایران امروز نوشت که یمینالممالک به عنوان سرکنسول جدید ایران در بادکوبه تعیین شده و به همراه میرزاحسن خان فرزانه، نایب اول کنسولگری، به زودی عازم محل جدید مأموریت خود خواهند شد.(۸)

 تجمع در تلگراف خانه گیلان و ابراز تنفر از شیخ خزعل

کارگزاری گیلان به وزارت امور خارجه اطلاع داد که پیش از ظهر امروز اجتماع بزرگی از طرف اهالی [رشت] از همه طبقات تشکیل گردید و ضمن ابراز تنفر از شیخ خزعل ، از اقدامات رضا خان حمایت گردید.

در تلگرافی که این گروه به رضا خان و مجلس فرستادند نسبت به دولت انگلیس هم که میخواهد [با صلح] این رویارویی را به انجام برساند، حمله شده است.(۹)

 یک مهندس آلمانی در راه تبریز

به گزارش فرمانده نظامی ماکو یک مهندس آلمانی از طریق بایزید وارد ایران شد. وی با خود صندوقی همراه داشت که هنگام بازرسی گفت اشیاء آن برای رضا خان است. فرمانده قشون آذربایجان امروز این خبر را به تهران فرستاد و افزود که این آلمانی میتواند در راهسازی کمک کند و از وزارت جنگ کسب اجازه کرد.(۱۰)

(تصویر) واسموس

۱- همان، پ ۱۷، صص ۴۹۴ و ۴۹۵. ذکاءالملک پس از دیدن این اعتراض خطاب به رضا خان نوشت که همه مطالب و مراسلات به اطلاع رسیده و از نظریات حضرت اشرف تخطی نشده است. (همان، پ ۱۷، ص ۵۰۲).

۲- همان، پ ۱۷، ص ۱۶۹.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۱۹۸. این دستور رضا خان هیچ دلیلی جز نمایش قدرت نداشت. به درستی روشن نیست کشتی پهلوی به طرف محمره رفت یا نه.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۸۹.

۵- همـان، پ ۱۷، ص ۱۶۵. چنـد روز بعـد فرمانـده قوای آذربایجان اطلاع داد که علی شاه پسـر بایرام نیز کشـته شـده است. (همان، پ ۱۷، ص ۱۴۹).

۶- همان، پ ۱۳، پ ۲۴۳. به امیرلشـکر غرب اطلاع داده شـد که در قم نیروی نظامی نیست. امیرلشـکر هم گفت امنیه قم این مشایعت را بکند. (همان، پ ۱۳، صص ۲۴۰ و ۲۴۱).

۷- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۶، ص ۱.

۸- همان، ص ۲.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲۱-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۱۰- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۴۹. وزارت جنگ موضوع را با سـفارت آلمان در میان گذاشت. (همان، پ ۱۲، ص ۴۸).

ص: ۴۵۴

 شنبه

۱۴ آذر ۱۳۰۳

۶ دسامبر ۱۹۲۴

۹ جمادیالاول ۱۳۴۳

 دیدار رضا خان با لورن

امروز پس از دیدار رضا خان با شیخ خزعل ، کنسول انگلیس در اهواز به دیدن رضا خان رفت و گفت که سر پرسی لورن با طیاره از بغداد به اهواز آمده است و مایل به دیدن اوست. رضا خان در خانه کنسول انگلیس به دیدن لورن رفت و درباره خوزستان و حوادث جاری مفصل صحبت کردند.(۱) شیخ خزعل هم که امروز دیدار سردی با رضا خان داشت در این ملاقات حاضر شد. در این دیدار لورن گفت که شیخ از این به بعد باید با رضا خان سروکار داشته باشد. رضا خان هم به قرآن قسم خورد که جان و مال شیخ را از دستبرد مصون دارد.(۲)

 تحلیل وزیرمختار فرانسه از ارسال نامه های دولت انگلیس

در پی تسلیم دو نامه از طرف دولت انگلیس به ایران [مبنی بر اعتراض به پیشرفت قوای نظامی پس از تسلیم شیخ خزعل و وجود قراردادی میان انگلیس و شیخ خزعل برای حمایت از او] بونزوم، وزیرمختار فرانسه در ایران، با اشاره به این که امروز رئیس شورای وزیران [= ذکاءالملک] اعلام کرد که متمرد خوزستان تسلیم گردیده، نوشت: «روزنامه ها خبری نشر دادهاند حاکی از این که سفارت انگلستان یادداشت شدید اعتراض علیه عملیات نظامی، که به نظر آنها اجتنابناپذیر نبوده چون شیخ خزعل اعلام عبودیت و تسلیم کرده بود، تحویل دولت ایران دادهاند. بلافاصله تکذیبنامه سختی از طرف دولت منتشر گردید که از مجموع آنها این مطلب به اثبات میرسید نوعی دسیسهکاری دوجانبه است با این هدف که ابراز شود سردارسپه خودش شخصاً و اساساً به این اقدام مبادرت ورزیده است.»(۳)

از مواضع مقامات انگلیس نیز همین تحلیل برمیآید. جکس، مدیر شرکت نفت در آبادان، میگوید: «منافع شرکت در کارکرد بیدردسر شرکت و تأمین پیشرفت آن بود. شیخ یا دولت علیالسویه بودند.» اما منافع بریتانیا در آن زمان حضور یک دولت مرکزی مقتدر را طلب میکرد. از این رو تصمیم گرفتند [شیخ خزعل] دستنشانده خویش را کنار بگذارند.(۴)

 دیدار شیخ خزعل و رضا خان

صبح امروز شیخ خزعل به همراه مرتضیقلی خان بختیاری در ناصری به ملاقات رضا خان رفتند. «حضوراً تأمین خود را درخواست و به اخذ آن موفق گردید.»(۵)شهابالسلطنه هم همراه پسر شیخ خزعل به دیدن رضا خان آمد. سرداراسعد جعفرقلی

خان بختیاری یکی از همراهان رضا خان مینویسد که در دیدار رضا خان با شیخ خزعل «خیلی اظهار مرحمت از طرف رئیسالوزراء به ایشان شد.»(۶)

 ابلاغ نگرانی های دولت به رضا خان از مجلس

ذکاءالملک امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان شرح کوتاهی از نقطهنظرات نمایندگان مجلس را در جلسه غیرعلنی روز پنجشنبه گذشته یاد کرد و نوشت: «در مجلس در باب وقایع خوزستان و عفو خزعل با مداخله معنوی خارجیها و مراسلات واصله [انگلیس] که رد شده است نگرانی هایی اظهار میشود. (ر.ک: ۱۲ آذر) وی افزود که بیسیم مسکو نیز خبر داده که تکذیب خبر مربوط به نامه های انگلیس بر حسب تبانی با انگلیسها بوده است. «این انتشار بیشتر افکار وکلا را مضطرب ساخته، آقای وزیر فواید [عامه] در باب بیسیم مسکو اقدام کرده، شارژدافر روس قول داد بعدها اخبار مزبور را سانسور کند که چیز نامناسب منتشر نشود.» ذکاءالملک میافزاید: «جریانات مجلس را باطناً اقلیت و بعضی مذبذبین ایجاد کرده بودند. حتیالامکان جلوگیری شده، ولی نگرانی مطرح شدن در جلسه علنی باقی است، مگر این که به تلگراف کردن حضرت اشرف و وصول جواب قانع شوند.»(۷)

 شایعه تباتی اعراب و بختیاریها برای حمله به رضا خان در ناصری

مشارالملک، وزیر امور خارجه، و ذکاءالملک، وزیر مالیه و جانشین رضا خان در هیأت دولت، امروز به رضا خان خبر دادند که از بصره خبر رسیده عده های از اعراب و بختیاریها قرار گذاشتهاند در ناصری به رئیسالوزراء حمله کنند. این گزارش میافزاید که از محمره (خرمشهر) هم اطلاع میدهند که شیخ خزعل مقداری اسلحه از بهمنشیر عبور داده و خودش ظاهراً برای استقبال به طرف ناصری رفته است.(۸)

 درگیری قوای دولتی با نیرو های امیرمجاهد

امروز در تنگکله، واقع در یکونیم فرسخی سلطان آباد، بین نیرو های اعزامی از اصفهان به فرماندهی سرتیپ محمدحسینمیرزا، رئیس ارکان حرب لشکر جنوب، و نیرو های امیرمجاهد درگیری مسلحانه پیش آمد. این درگیری پس از شش ساعت منجر به عقبنشینی نیرو های امیرمجاهد شد و روستای سلطان آباد که مرکز تجمع آنها بود، به دست قشون دولتی افتاد.(۹)

رضا خان امروز به سرتیپ فضل الله زاهدی خبر داد که با تمام قوا به طرف سلطان آباد و رامهرمز حرکت کند و «به معیت اردوی سرتیپ محمدحسینمیرزا اشرار را نابود» کند.(۱۰)

با نزدیک شدن اردوی نظامی به رامهرمز، کلانتران و کدخدایان منطقه مراتب اطاعت خود را از رضا خان ابراز کردند و او نیز امروز از آنان خواست خود را از صف متمردان خارج کرده، به اردوی نظامی دولت پناهنده شوند.(۱۱)

 اطاعت لفظی والی پشتکوه از دولت

مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، امشب با ارسال تلگرامی به رضا خان نوشت که سالاراشرف، نماینده کرمانشاه که دو روز است

از نزد غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، بازگشته، میگوید که پیام رئیسالوزراء را به وی ابلاغ و ابراز اطاعت لفظی کرده است. مجللالدوله خواست او نیز همراه اردوی لشکر غرب که از ناحیه پشتکوه عازم خوزستان است، همراه شود.(۱۲)

 اطلاعیه امیرلشکر غرب

احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، در آستانه حرکت به سوی پشتکوه، اطلاعی های خطاب به طوایف این ناحیه تهیه و توزیع کرد. در این اطلاعیه آمده است که اردوی نظامی برای تأمین آسایش آنها به این منطقه میآید و متعرض طوایف

۱- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۲۱۰ و ۲۱۱. به گزارش سفارت انگلیس، رضا خان این شرایط را در دیدار امروز مطرح کرده است: قشون تا بهار در شوشتر و دزفول میماند؛ یک حاکم برای خوزستان منصوب میشود، اما حکومت در بهار به شیخ واگذار میشود؛ شیخ خزعل سیادت خود را بر طوایف عرب حفظ خواهد کرد؛ مسائلی چون مالیات، نظمیه و... در مذاکرات بعدی حلوفصل خواهد شد. (FO E ۹۰/۸۲/۳۴)

۲- سیفپور کاظمی، آئینه عبرت خاطرات...، صص ۴۱۹ و ۴۲۰.

۳- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۷۰.

۴- زرگر، تاریخ روابط سیاسی...، ص ۱۱۸.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۳۲.

۶- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۴۲.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۰۱.

۸- همان، پ ۱۷، صص ۵۰۳ و ۵۰۴.

۹- همان، پ ۱۷، ص ۵۶.

۱۰- همان، پ ۱۷، ص ۱۹۳.

۱۱- همان، پ ۱۷، ص ۱۹۰.

۱۲- همان، پ ۱۷، ص ۱۳۹. رضا خان در پاسخ به این درخواست، استقرار مجللالدوله را در کرمانشاه اصلح دانست. (همان، پ ۱۷، ص ۱۳۸).

نخواهند شد. «چنانچه اشخاصی از ورود اردو سوءاستفاده نموده و متفرق شوند دولت آنها را در حکم یاغیان دانسته و همان معاملاتی را که با سرکردگان بیرانوند و طوایف الوار نمود، با آنها نیز خواهد نمود... طوایف مطیع همیشه از مراحم کامله دولت» برخوردار خواهند بود.(۱)

 تقاضای پول برای لباس تابستانی قشون

رئیس ارکان حرب کل قشون امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان نوشت اداره مباشرت تقاضا دارد برای لباس تابستانی قشون اعتبار داده شود. رضا خان نیز دستور داد ۵۰ هزار تومان پرداخت شود.(۲)

 پرواز دو هواپیما به تهران

امروز از انزلی خبر داده شد که ساعت ۳ بعد از ظهر دو فروند هواپیمای یونکرس به طرف تهران پرواز کردند.(۳) درباره مالکیت هواپیماها و علت پرواز آنها توضیحی داده نشده است.

 موافقت کمیسر عالی انگلیس با حفظ تابعیت ایرانیان متولد بینالنهرین

در پی اجرای قانونی در بینالنهرین که ایرانیان متولد این ناحیه باید عراقی شناخته شوند و نیز به دنبال اعتراض سرکنسولگری ایران در بغداد، کمیسر عالی انگلیس موافقت کرد که تابعیت ایرانیان متولد عراق همچنان ایرانی بماند. این خبر را امروز سرکنسولگری ایران در بغداد به کنسولگری کربلا اطلاع داد و نوشت: «خاطر مبارک آقایان عظام دامت برکاتهم را از مفاد آن مستحضر و مضمون آن را به ایرانیان آنجا نیز اطلاع خواهید داد که رفع وحشت آنها بشود. هر کدام از آنها را تبعه عراق قید کرده باشند مقتضی است به حکومت آنجا خاطرنشان نمایید اسم او را از دفتر اتباع عراق خارج کنند.»(۴)

 توبیخ ژنرال کنسولگری ایران در بادکوبه

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به سرکنسولگری ایران در بادکوبه از این که مدرسه اتحاد ایرانیان توسط عد های ترک فیل از روال عادی خود خارج شده ابراز تعجب کرد و نوشت: «با وجود اوامر مؤکده و مکرره که متجاوز از یک سال است به آن جنرال قونسولگری در این باب صادر شده، نه اقدام مؤثری به عمل آورد هاید و نه راپرت جامعی از اوضاع مدرسه و ترتیب اداره آن و مواعید ماهانهاش ارسال نمود هاید.»(۵)

همچنین این وزارت خانه با فرستادن نام های به وزارت معارف تأکید کرد که مدرسه اتحاد ایرانیان باید کاملاً در دست مدیر و مسلمین ایرانی باشد و توسط سرکنسولگری بادکوبه با اختیار کامل اداره شود، اما این چنین نشده، چرا که «اولاً اعانتی که از طرف دولت میشود خیلی کم است و ثانیاً آن مبلغ را اولیای آن وزارت جلیله مقرری مدیر مدرسه قرار دادهاند، در صورتی که تصمیمات مفید دیگری اتخاذ نشده است.»(۶)

□ پاسخ غنیزاده به روشنبیک

فرمانده قشون آذربایجان امروز با ارسال جزو های به وزارت جنگ نوشت که این جزوه پاسخ مفصل غنیزاده به روشنبیک و مقالاتی است که او در جراید ترکیه راجع به اوضاع ایران و آذربایجان درج میکرده است. عبد الله طهماسبی افزود که این نوشته در انتشارات کاویانی شهر برلین چاپ شده است. عنوان جزوه «روشنبیک جواب» و متن ۲۴ صفحه های آن به زبان ترکی است.(۷)

□ پرداخت طلب سعدالدوله از کار خانه چراغ برق

از کابینه ریاست وزراء به وزارت مالیه نوشته شد که با توجه به حکمی که عدلیه بر له سعدالدوله صادر کرده، طلب وی از بانک ایران، از عواید کار خانه الکتریک که بابت بدهی حاجامینالضرب توقیف شده، قابل پرداخت است.(۸)

□ فعالیت های فرخییزدی در گزارش های سفارت انگلیس

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود با اشاره به دستگیری و تبعید فرخی یزدی در سال گذشته، نوشت که او فعلاً در تهران کتاب خان های باز کرده و از ژوئن گذشته تاکنون تحت حمایت مالی دولت شوروی، ماهانه ۳۰۰ تومان پول دریافت میکند. فرخی یزدی به طور منظم آثار کمونیستی را دریافت میکند و پنج ایرانی را برای ترجمه آنها به زبان فارسی در استخدام دارد.(۹)

□ اعتراض آلمانی های شاغل در قور خانه

تمام آلمانی هایی که در قور خانه شاغل هستند، امروز به وزارت جنگ رفتند و نسبت به عدم دریافت حقوق خود به شدت اعتراض کردند.(۱۰)

۱- سلطان ی، جغرافیای تاریخی و تاریخ...، ج ۴، ص ۸۸۵.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۱۳۳.

۳- همان، پ ۵، ص ۶۰. روز دهم آذر هم یک فروند هیدروپلان متعلق به شرکت یونکرس از بادکوبه وارد انزلی شده بود. (روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۱۳، ص ۳).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴-۴۶-۲۷-۱۳۰۳.

۵- همان، ۸۲-۵۷-۳۳-۱۳۰۳.

۶- همان، ۱۸-۵۷-۳۳-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۲۱۱ تا ۲۲۳.

۸- اسنادی از اختلافات و دعاوی...، صص ۳۱۳ و ۳۱۴.

۹- FO E ۸۷/۸۲/۳۴.

.FO E ۸۷/۸۲/۳۴ -۱۰

 یکشنبه

۱۵ آذر ۱۳۰۳

۷ دسامبر ۱۹۲۴

۱۰ جمادیالاول ۱۳۴۳

 تقاضای رجال رامهرمز برای رعایت حال مردم توسط نظامیان

امروز نظامیان تحت امر سرتیپ محمدحسینمیرزا، فرمانده قوای اعزامی اصفهان، وارد شهر رامهرمز شدند.(۱)اما پیش از ورود، بسیاری از رجال و معتمدان شهر که بیم تعرض نظامیان را به جان و ناموس اهالی داشتند با ارسال تلگرام هایی برای رضا خان درخواست مراعات حال مردم را کردند. علی موسوی بهبهانی از روحانیان شهر نوشت که اهالی شهر در تزلزل و وحشت بسر میبرند.(۲)

گروهی از کلانتران تأکید کردند که از نظامیان استقبال خواهد شد، بگویید با آرامش وارد شوند.(۳) رضا خان نیز به سرتیپ محمدحسن میرزا نوشت که رعایت حال رعایا و اهالی رامهرمز بشود(۴) و به سران شهر هم پیام فرستاد که اردوی نظامی برای دفع اشرار و حفظ آسایش مردم است.(۵)

 اخبار مشارالملک برای رضا خان

مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز نیز خبر های رسیده به مرکز را از داخل و خارج، برای رضا خان مخابره کرد و نوشت نمیدانم صحت و سقم این خبرها چقدر است. وی سپس درباره مجلس شورای ملی ابراز نظر کرد. «وضعیت مجلس بسیار بد است. هر قدر هم کوشش در اسکات مینماییم از یک طرف روسها و از یک طرف ارواح مکرمه، خصوصاً مخالفینی که صورتاً جزو موافقین، و بنده از اول آنها را مخالف حقیقی و غیرصمیمی میدانستم، بیشتر دامن زده و تعلیمات به کارکنان خود میدهند. از نطق های متوالی [علیاکبر] داور و افشار راجع به خوزستان و تحریک وکلا برای تعطیلی، مقصود روشن است و نتیجه این قسم میخواهند بگیرند که از مجلس تعلیماتی به حضرت اشرف داده شود که راجع به کار شیخ هیچ نوع تصمیم و اصلاحی نباید گرفته و بنمایند مگر به اطلاع مجلس.»(۶)

 حرکت اردوی لشکر غرب به پشتکوه

امیرلشکر غرب اطلاع داد که ستون اول دیروز و ستون دوم امروز به طرف پشتکوه حرکت کردند. ستون سوم نیز فردا راهی خواهد شد.(۷)

□ سرتیپ زاهدی در دزفول

سرتیپ فضل الله زاهدی که دستور داشت به رامهرمز برود، امروز از دزفول خبر داد که حدود هزار قبضه تفنگ قدیم و جدید در دزفول و شوشتر ضبط و جمع‌آوری شده است. نظامیانی که در [قلعه سلاسل] شوشتر محاصره بودند پنج ماه بدون حقوق و جیره مانده‌اند. وی درخواست کرد معوقه های این نظامیان داده شود. رضا خان نیز دستور داد امیرلشکر جنوب به شوشتر آمده، ضمن تسویه، ترتیب آسایش نظامیان شوشتر را بدهد.(۸)

□ سفارش دو خودرو جنگی به ایتالیا

رئیس ارکان حرب کل قشون امروز به اطلاع وزیر جنگ رساند که دو خودرو جنگی از ایران به کار خانه فیات ایتالیا سفارش داده شده است.

وی توضیح داد که اداره قشونی چنین سفارشی نداده، «فدوی تصور مینماید خزعل خریداری کرده باشد.» سرتیپ امان اللهمیرزا خواست هر وقت این خودروها تحویل شد، توسط قشون تحویل گرفته شود.(۹)

□ تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس امروز در ادامه کار خود هم جلسه علنی داشت و لایحه بودجه را پی گرفت و هم جلسه غیرعلنی برای بررسی وضعیت خوزستان تشکیل داد.(۱۰)

اما ذکاءالملک در یادداشتی که امروز برای رضا خان آماده کرد، نوشت که از طرح مسائل خوزستان در جلسه علنی جلوگیری کردم و جلسه خصوصی تشکیل شد. «داور پیشنهاد میکرد چون مجلس [شورای ملی] خزعل را متمرد خوانده باید قطعنامه صادر کرد که عفو او هم مصوب مجلس باشد و خوزستان و محمره (خرمشهر) مثل سایر نقاط مملکت در تحت [امر]... دولت درآید. گفتیم نظریات حضرت اشرف و سلیقه و نیت ایشان نسبت به مملکت و مجلس بر همه معلوم است و دیگر چه جای نگرانی و این گفتوگوهاست. به علاوه ما دائماً حضرت اشرف را در جریان وقایع و افکار مجلس میگذاریم. قطعنامه صادر کردن و این مذاکرات غیر لازم و بیموقع است.» ذکاءالملک نوشت: «بالاخره متقاعد شدند و مطلب کوتاه شد.»(۱۱)

□ حضور تجار تهرانی در مجلس

به نوشته روزنامه کوشش نزدیک به ۳۰۰ نفر از «وجوه آقایان تجار و رؤسای اصناف» در محل مجلس شورای ملی حاضر شدند و با مؤتمنالملک دیدار کردند. موضوع این دیدار مذاکرات نمایندگان در جلسه های غیرعلنی اخیر راجع به خوزستان بود. بازرگانان اطلاعی های را که در حمایت از رئیسالوزراء آماده کرده بودند، تحویل مؤتمنالملک دادند و قرار شد به اطلاع نمایندگان رسانده شود.(۱۲)

برخی از تجار نامی حاضر در مجلس عبارت بودند از حاجامینالضرب، حاجرحیمآقا قزوینی، کاشانی، کاشانچی، اسلامبولچی، حاجسیدمحمود ساعتساز.(۱۳) منابع انگلیسی نوشتند که این هیأت توسط حاکم نظامی تهران سازماندهی شده بود.(۱۴)

□ ورود سرهنگ اسماعیل خان به ایران

سرهنگ اسماعیل خان، نماینده وزارت جنگ در برلین که مأمور خرید اسلحه و ارسال آنها به ایران بود، وارد کشور شده است.(۱۵)

□ تأکید وزارت امورخارجه به ارجاع اتباع ترک به محاکم داخلی

وزارت امور خارجه با تهیه یادداشتی برای وزارت عدلیه با اشاره به این که تاکنون مسئولان دولت ترکیه در مورد الغاء کاپیتولاسیون موافقت قطعی نکردهاند، تأکید کرد اتباع ترکیه برای طرح دعاوی حقوقی خود باید به محاکم داخلی رجوع کنند. «متمنی است مراتب را به عدلیه همدان و لدیالاقتضاء به

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۷.

۲- همان، پ ۱۷، ص ۱۸۶.

۳- همان، پ ۱۷، صص ۱۸۵ و ۱۹۱.

۴- همان، پ ۱۷، ص ۱۸۹.

۵- همان، پ ۱۷، ص ۱۸۴.

۶- همان، پ ۱۷، ص ۵۰۰.

۷- همان، پ ۱۷، ص ۱۶۸.

۸- همان، پ ۱۷، صص ۱۸۱ و ۱۸۲.

۹- همان، پ ۱۷، ص ۵۸۷. قرار شد موضوع از طرف وزارت امور خارجه پیگیری شود و سفارشدهنده معلوم گردد. (همان، پ ۱۷، ص ۵۸۶). در ادامه وزیرمختار ایتالیا در تهران مطلع شد و نیز گفت پس از مکاتبه نتیجه را اعلام میکنم. (همان، پ ۱۷، ص ۵۸۴).

۱۰- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۱۴، صص ۱، ۲ و ۳.

۱۱- اسناد دفتر ادبیات انقلاب اسلامی حوزه هنری، پ C-۱۲، سند شم ۲۷-p۱ -۱/۸ K، ص ۵.

۱۲- روزنامه کوشش، س ۱۲، شم ۱۱۴، صص ۱ و ۲.

۱۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۴۱.

۱۴- FO E ۹۰/۸۲/۳۴.

۱۵- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۱۴، ص ۴.

طور کلی بـه کلیه محـاکم مربـوط ابلاـغ فرماییـد که در آتیه اشـکالی فراهم نشـده، محتـاج به مراجعه و کسب تکلیـف از آن وزارت جلیله نباشند.»(۱)

 دعوت از میلسپو برای شرکت در کمیسیون اقتصادیات

مؤتمنالملک، رئیس مجلس شورای ملی، امروز با ارسال نام های به وزارت مالیه توضیح داد که پس از تصمیم مجلس در سوم عقرب (آبان) راجع به تشـکیل کمیسـیون شـش نفری اقتصادیات برای حل مشـکلات اقتصادی، تاکنون چنـدین جلسه تشـکیل شـده اسـت. «اینـک برای ادامه مطالعـات خـود حضـور آقـای رئیس کـل مـالیه را برای روز چهارشـنبه ۱۸ برج جـاری... لاـزم دیدهاند.»(۲)

 اطلاعیه بانک شاهنشاهی

مکمری، رئیس بانک شاهنشاهی در ایران، امروز با درج اطلاعی های در جراید به مردم خبر داد که اسـکناس های جدید تهیه شـده از فردا در تهران و از ۲۳ قوس (آذر) در ولایات به جریان میافتـد. مردم میتوانند اسـکناس های قدیمی را با جدید عوض کنند.(۳)

 تغییر حاکم نیشابور

به دلیل شکایات زیاد مردم از سردارساعد، حاکم نیشابور، وزارت داخله وی را برکنار و عینالملک را جایگزین او کرد.(۴)

 توقیف روزنامه ناهید

امروز به واسـطه درج اشـعاری که «به صاحب شـریعت مطهره جسارت کرده [بود]... فوراً روزنامه [ناهید] و صاحب آن توقیف شدند.» ذکاءالملک این خبر را برای رضا خان فرستـاد و گفت که این اقدام انجام شد تا بهانه تاز های به دست مخالفان دولت ندهد.(۵)

 دوشنبه

۱۶ آذر ۱۳۰۳

۸ دسامبر ۱۹۲۴

۱۱ جمادیالاول ۱۳۴۳

 رضایت لورن از حوادث خوزستان و حفظ منافع بریتانیا

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس در تهران، که اینک در بغداد بسر میبرد، با ارسال تلگرامی به وزارت امور خارجه کشور متبوعش نوشت که «مذاکرات [من با رضا خان و شیخ خزعل] با موفقیت کامل صورت گرفته و تمامی مصالح بریتانیا تأمین شده است.»(۶)

 ورود قریبالوقوع لورن به ایران

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی فوری به امیرلشکر غرب نوشت که سرپرسی لورن، همسرش و مستر هاوارد و شش همراه روز پنجشنبه ۱۱ دسامبر/۱۹ آذر به مرز ایران رسیده، عازم تهران میشوند. «مقرر فرمایید در تسهیل وسایل مسافرت ایشان کمال مساعدت و همراهی را مبذول دارند.»(۷) عین این تلگرام به ارکان حرب لشکر مرکز نیز ابلاغ شد.(۸)

 تزلزل احمدشاه در بازگشت به ایران

مشاورالممالک، سفیرکبیر ایران در مسکو، که اینک در پاریس بسر میبرد، خبر داد که بصیرالدوله از بادکوبه به تهران بازگشته است. پیش از این احمدشاه زمان حرکت خود به ایران را منوط به رسیدن بصیرالدوله به پاریس کرده بود. مشاورالممالک مینویسد که بازگشت بصیرالدوله به تهران «خیال اعلیحضرت را در مراجعت متزلزل [کرده] حرکت را موکول به مذاکراتی [نموده] که حضرت والا نصرتالسلطنه و عضدالسلطان در طهران با حضرت اشرف بنمایند.» وی در پایان اظهار داشت منتظر پاسخ است که پس از رسیدن آن از راه برلن به مسکو حرکت کنم.(۹)

 درخواست رئیس تیپ شمال به منع صادرات دو گونه برنج

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز از وزارت جنگ خواست فوراً دستوری در منع صدور دو نوع برنج صدری و گرده که مخصوص آذوقه اهالی است صادر شود.(۱۰) شوروی به واسطه خشکسالی به هر میزان غلات ایران را که میتوانست، خریداری کرده، خارج مینمود.

 پرواز دو زن از بندر انزلی با هواپیما

روزنامه شفق سرخ در شماره امروز خود با اشاره، به پرواز هواپیما های یونکرس پستی از انزلی به تهران، نوشت در مدتی که این طیاره ها در انزلی متوقف بود برخی از اهالی موفق به پرواز با این هواپیماها شدند که از آن جمله بود دو تن از «خواتین محترمه انزلی که با کمال قوت قلب سوار آئروپلان شدند و پس از گردش هوایی، بشاشت فوقالعاده خود را نشان دادند.»(۱۱)

 حرکت رضا خان به مسجدسلیمان

در اطلاعی های که وزارت جنگ، تحت عنوان ابلاغیه فرماندهی

۱– اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹–۱۸–۳۵–۱۳۰۳.

۲– سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۰۲۲۱، ص ۱. میلسپو این دعوت را پذیرفت. (همان، ص ۳).

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۷، ص ۱.

۴- همان، ص ۲.

۵- اسناد دفتر ادبیات انقلاب اسلامی حوزه هنری، پ C-۱۲، سند شم ۲۷-P۱ -۱/۸ K، ص ۵.

۶- لورین، شیخ خزعل و پادشاهی...، ص ۸۵.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۲۵۲.

۸- همان، پ ۱۳، ص ۲۵۱.

۹- همان، پ ۱۷، ص ۱۵۶. رضا خان پس از دیدن این تلگرام خواست علت مراجعت بصیرالدوله را به ایران تحقیق و اطلاع دهند. (همان، پ ۱۷، ص ۱۵۵).

۱۰- همان، پ ۲۰، ص ۲۷۶. موضوع به وزارت مالیه منعکس شد و آن وزارت خانه در ششم دی پاسخ داد که در حال تحقیق برای رسیدن به نتیجه است. (همان، پ ۲۰،ص ۲۷۴).

۱۱- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۸۰، ص ۲.

کل قوا منتشر کرد، ضمن اشاره به رخداد های ۱۳ تا ۱۶ آذر، از قول رضا خان نوشت که امروز «ناصری را به عزم دیدن میدان نفطی و مسجدسلیمان [ترک کرده]... پس از دو روز به ناصری مراجعت میکنم.»(۱)

وی ابتدا به شوشتر رفت و از آنجا راهی مسجدسلیمان شد.(۲)

 سه شنبه

۱۷ آذر ۱۳۰۳

۹ دسامبر ۱۹۲۴

۱۲ جمادیالاول ۱۳۴۳

 شکایت مشارالملک از میلسپو

مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان، با اشاره به «رفتار زشت مستبدانه» میلسپو که قبلاً به اطلاع رسیده، نوشت که «اعضاء وزارت خارجه مأمورینش شش ماه و مرکز چهار ماه است حقوق نگرفته و رشته انتظام به کلی گسیخته شده، تا حال به هر قسمی بوده به نوید مراحم حضرت اشرف پس از ختم این غائله، اجزاء را از تعطیل بازداشته و اگر بعد از این تعطیل [= اعتصاب] رخ بدهد مسئولیت آن به عهده رئیس مالیه خواهد بود.»(۳)

 مشکلات کارشناسان روسی برای نصب بیسیم

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز به رضا خان اطلاع داد که سرپرست هیأت روسی برای نصب بیسیم قشون میگوید که شرکت متبوعش در شوروی ماهیانه دو هزار تومان برای حقوق افراد اعزامی خود به ایران میپردازد؛ و چون وسایل کار آنها آماده نشده و به واسطه در پیش بودن زمستان «هر مدتی را که عملهجات بیکار بمانند تأدیه حقوق آنها به عهده دولت خواهد بود.» وی خواستار تهیه شدن مقدمات کار

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۱۲۰.
۲- همان، پ ۱۷، ص ۵۶۷.
۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۸۷. رضا خان در پاسخ گفت که «به مسالمت رفتار نمایید تا خود من مراجعت نموده، کارها را اصلاح نمایم.» (همان، پ ۱۷، ص ۴۸۶).

این هیأت شد.(۱)

 بخشنامه ای برای تجمیع نقشه عملیات نظامی و تدریس آنها

سرتیپ امان اللهمیرزا، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان نوشت که اگر متحدالمالی به همه لشکرها صادر شود که جزئیات و نقشه های تمام عملیات نظامی خود را بر کسب تجربه و تدریس آنها به محصلین به ارکان حرب کل قشون ارسال کنند، اقدام مناسبی است. این کار به ارتقاء دانش نظامی میانجامد. رضا خان با این پیشنهاد موافقت کرد.(۲)

 اهداء خنجر به رضا خان

امشب به امیرلشکر شمال غرب خبر داده شد که خنجر اهدایی اکراد مکری که توسط سران ایشان به جنوب حمل شده بود به رضا خان تحویل داده شد و حاملان خنجر «مورد لطف مخصوصه و مراحم مبذوله واقع گردید»ند.(۳)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد و گفتوگوها در مورد بودجه و جزئیات آن ادامه یافت.(۴)

 مخالفت شوروی با ارجاع دعاوی اتباع خود به محاکم شرع

سفارت شوروی امروز با فرستادن نام های به وزارت امور خارجه به اطلاع رساند که «نمایندگی مختار نمیتواند به هیچوجه به ارجاع امور اتباع شوروی به محاکم شرعیه راضی گردد.»(۵)

 ابراز بیپولی لشکر شمال غرب

فرمانده قشون آذربایجان امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ با اشاره به ۲۱ هزار تومانی که بابت مخارج قوای اعزامی این لشکر به کرمانشاه پرداخته است، نوشت که این رقم «علیالحساب از بابت برج میزان ارسال شد و به واسطه عدم وجه، قسمت عمده حقوقات قوا های لشکری پرداخت نشده و اکنون در صندوق لشکر نیز دیناری وجه نمیباشد.»(۶)

 شکایت ترکیه از رفتار نامناسب نظامیان

وزارت امور خارجه، امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که سفارت کبرای ترکیه به این وزارت خانه اظهار میدارد، مأموران محلی صفحات غربی آذربایجان با اتباع ترکیه، مخصوصاً اکراد، رفتار نامناسبی دارند و شکایت آنها را موجب شدهاند. «اگر چه وزارت امور خارجه جواب های لازم داده است، معهذا مقتضی است تعلیمات... به عموم مأمورین لشکری در حسن رفتار و مماشات نسبت به اتباع و اکراد ترکیه صادر فرمایند.»(۷)

 توضیحات تیپ مستقل شمال درباره اعتراض سفارت شوروی

در پی شکایت سفارت شوروی از رفتار سوء مأموران نظامی بندرانزلی با اتباع این کشور (ر.ك: ۱۸ شهریور) محمدحسین آیرم رئیس تیپ شمال امروز با ارسال نام های محرمانه به وزارت جنگ نوشت که یکی از این شکایتها مربوط به اخطار به فاحشه های روسی مقیم اطراف پادگان بود. آنها باید آن جا را ترک میکردند، اما یکی از فاحشه ها پس از تخلیه، مجدداً به همان خانه ها بازمیگردد و مأموران بدون اجحاف او را خارج میکنند. شکایت دیگر راجع به کرنسکی است که با حالتی سیاهمست هنگام خاموش کردن آتش، خود را به محل رسانده، میخواست داخل آتش شود. مأموران نظمیه او را نجات دادند. مردم وقوع حریق را به کرنسکی نسبت میدادند به همین دلیل برای تفتیش به نظمیه جلب گردید اما به خاطر مستی فوقالعاده، رها شد.(۸)

 نگرانی امیرلشکر غرب از معاون جدید حاکم همدان

در پی تعیین معاون جدید حاکم همدان و عدم توجه به درخواست امیرلشکر غرب برای ابقای معاون پیشین، وی امروز با ارسال تلگرامی از کرمانشاه به وزارت جنگ نوشت که «معلوم میشود وزارت داخله قصد مخصوصی در این امر داشته است. اینک چون موقعیت مهم میباشد با نبودن خود اینجانب در همدان و تغییر حکومت سابق و نفوذ علماء، هرگاه معاون سابق نیز تغییر نماید با حاکم و معاون جدید قطعی است دچار زحمت خواهیم شد.» وی از وزارت جنگ خواست هر چه زودتر اقدامی در این جهت صورت دهد.(۹) (ر.ك: ۸ و ۱۲ آذر)

 دو هواپیمای دریانشین در انزلی

امروز دو هواپیمای یونکرس دریانشین که هنوز سرهمبندی نشده و داخل جعبه ها بودند، به بندر انزلی رسید.(۱۰)

(تصویر)

(تصویر) سرتیپ امان الله میرزا

۱- همان، پ ۱۷، ص ۱۴۸.
۲- همان، پ ۱۷، صص ۹۲ و ۹۳.
۳- همان، پ ۱۷، ص ۸۷.
۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۹، صص ۱ و ۲.
۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۹-۱۶-۳۵-۱۳۰۳.
۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۵، ص ۲۹.
۷- همان، پ ۱۱، ص ۱۸۶. امیرلشکر شمال غرب پس از دیدن تلگرام وزارت جنگ در همین مورد موضوع را تکذیب کرد و نوشت جای تأسف است که در برابر مساعدت های فراوان به اتباع و اکراد ترکیه باز هم شکایت دارند. (همان، پ ۱۱، ص

۱۸۴).

۸- همان، پ ۱۱، ص ۶۸.

۹- همـان، پ ۱۳، ص ۴۲۳. پس از ایـن تلگرام وزارت جنـگ در مراسـله محرمـان هـای بـه حـاکم همـدان، امیر معزز، ابقـاء دبیرهمایون معاون سابق را ضروری دانست و نوشت وزیر جنگ نیز در این مورد تأکید دارد. (همان، پ ۱۳، ص ۴۲۲).

۱۰- FO E ۳۱۹/۸۲/۳۴.

ص: ۴۶۰

 چهارشنبه

۱۸ آذر ۱۳۰۳

۱۰ دسامبر ۱۹۲۴

۱۳ جمادیالاول ۱۳۴۳

 تعطیلی عمومی

امروز به واسطه وفات حضرت فاطمه(س) سازمانها و دوایر دولتی تعطیل بود.(۱)

 ثقهالملک در بغداد

امیرلشکر غرب امروز از قول جاسوسان خود خبر داد که ثقهالملک، حاکم سابق خوزستان [که با شیخ خزعل همپیمان شد]، اینک در بغداد است. وی افزود سرداررشید نیز در بغداد است و بنا به اطلاع رسیده از ارکان حرب گویا وی در بصره دستگیر شده است [و شاید] توسط مأموران انگلیسی تحویل ایران شود.(۲) رضا خان پس از دیدن این خبر به امیرلشکر غرب و حاکم کرمانشاه تأکید کرد هر وقت ثقهالملک پا به ایران گذاشت دستگیر شود.(۳)

امیرلشکر غرب، امروز بار دیگر نیاز خود را به پول ابراز کرد و گفت تاکنون وجه قول داده شده حواله نشده است.(۴)

 آزادی سه ایرانی با کمک شیخ محمود

امروز احمد خان امیراحمدی، امیرلشکر غرب، به اطلاع وزارت جنگ رساند که دو نظامی و یک مأمور مالیه ایران که توسط سلیمانجاف دستگیر شده بود، با مساعی شیخ محمود آزاد شدند.(۵)

 عدم پذیرش الغاء کاپیتولاسیون و مشکلات ارومیه

امیرلشکر شمال غرب در نام های به وزارت جنگ نوشت که عدم پذیرش الغاء کاپیتولاسیون از سوی مأموران سیاسی ترکیه در ارومیه نتایج سویی در پی دارد. سامیبیک، شهبندر ترکیه، مسلحانه حرکت میکند و از ارجاع اتباع ترکیه به محاکم داخلی خودداری میکند. این رفتار او باعث تجری اشرار میشود. وی افزود که «ادامه این مسئله سکته بزرگی به نفوذ مأمورین دولت وارد میکند... و هر کس مایل است که به این دسیسه و بستگی به شهبندری، حقوق مردم را ندهد، [نمیدهد] و رفته رفته تعداد اتباع خودشان را توسعه خواهند داد.» فرمانده قشون آذربایجان تأکید کرد این موضوع رنگ و بوی سیاسی به فضای ارومیه بخشیده و باید اقدام عاجلی کرد.(۶)

 اخراج ایرانیان و تصرف منازل آنها در راستوف

سرکنسولگری ایران در راستوف شوروی در نامه‌ای به وزارت امور خارجه نوشت که تاکنون توانسته بود از مصادره منازل ایرانیان مقیم راستوف جلوگیری کند، اما اینک مأموران شوروی این خانه ها را به زور میگیرند و به «فعله ها و کارگران» میدهند. پیش از این ۳۶ خانه از ایرانیان را که میخواستند تصرف کنند و یا هفت تن از اتباع ایرانی را که میخواستند به عنوان مخالفت با سیاست شوروی تبعید نمایند، جلوگیری شده بود، اما اینک شروع به تصرف خانه ها کرده و منازل چند تن را تخلیه کردهاند. سرکنسول ایران در راستوف میافزاید مذاکرات لازم برای جلوگیری از این کار انجام شده، اما فایده‌ای نداشته است.(۷)

 اعلان توقف ضرب سکه های سه شاهی

وزارت مالیه با درج آگهی به اطلاع عموم رساند که ضرب سکه های سهشاهی معروف به شاهی سفید متوقف خواهد شد. «نظر به این که مسکوکات شاهی و دوشاهی نیکل و پنج شاهی نقره به طور فراوانی در جریان و شاهی سفید به هیچوجه مورد ضرورت و استفاده نیست... از تاریخ ۲۶ عقرب (آبان) ۱۳۰۳ ضرب سکه های سهشاهی موسوم به شاهی سفید» متوقف شده است.(۸)

 سرکنسول جدید ایران در گرجستان

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که مفتحالملک از طرف وزارت امور خارجه به عنوان سرکنسول جدید ایران در گرجستان انتخاب شده است.(۹)

 عزیمت سه مسئول ایرانی به بغداد

امیرلشکر غرب امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که پیشکار مالیه کرمانشاه، امین مالیه قصر، رئیس زنجیر، به همراهی تلگرافچی خارجه کرمانشاه محرمانه به بغداد رفتهاند «مقتضی است از وزارت مالیه سئوال فرمایید که آنها با اجازه وزارت متبوعه خود حرکت کردهاند یا بدون اجازه. در صورتی که بدون اجازه رفتهاند، تصور مینمایم سیاسی بوده باشد.»(۱۰)

 گزارشی از تاشکند درباره مالیات های دولت شوروی

به گزارش سرکنسولگری ایران در تاشکند، در زمان حیات لنین دو نگاه نسبت به تجارت خصوصی وجود داشت. لنین این اواخر به سمت آزادی تجارت خصوصی تمایل پیدا کرده بود، اما پس از مرگ او مخالفان آزادی تجارت برای پیشرفت مقاصد خود به اعمال مالیات های گزاف اقدام کردند. وی افزود از آنجا که در تاشکند و اطراف آن تاجر عمده ایرانی نیست و آن هایی که هستند کسبوکار محقری دارند، با مذاکرات خصوصی در امور تجاری تخفیف میدهند.(۱۱)

 گزارش شارژدافر آمریکا از چاپ خبر تسلیم شیخ خزعل

در پی چاپ خبر تسلیم شیخ خزعل در مطبوعات امروز،(۱۲) موری، شارژدافر سفارت آمریکا، درباره این خبر چنین نوشت: «اشاره سربسته او [= رضا خان] به عفو ایشان و فقدان هرگونه عبارتی در مورد بخشش این دو تن [= شیخ خزعل و مرتضیقلی خان بختیاری] باعث شد که بسیاری در تهران به این نتیجه برسند که پیروزی بر شیخ ، در واقع شکست خوردن سردارسپه بود؛ و اربابان انگلیسی سردارسپه به او اجازه ندادند دشمن خود را از میان برده و اموال او را مصادره کند. تسلیم شیخ در واقع فاقد ارزش است و معنایی ندارد.»(۱۳)

۱- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۸۰، ص ۱.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۱۵۱.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۱۵۰. امیرلشکر غرب و مجللالدوله همه مأموران سرحدی را نسبت به دستگیری ثقهالملک هوشیار کردند. (همان، پ ۱۷، ص ۱۰۶).

۴- همان، پ ۱۳، ص ۲۵۶.

۵- همان، پ ۱۳، ص ۲۴۶.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱ و ۱۰-۴۴-۳۵-۱۳۰۳.

۷- همان، ۱۲۰-۳۷-۱۶-۱۳۰۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۹، ص ۱.

۹- همان، ص ۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۲۵۰.

۱۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۲۹ و ۲۹-۲-۱۶-۱۳۰۳.

۱۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۲۹، ص ۱.

۱۳- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۲۸.

 پنجشنبه

۱۹ آذر ۱۳۰۳

۱۱ دسامبر ۱۹۲۴

۱۴ جمادیالاول ۱۳۴۳

 بازگشت رضا خان به ناصری

رضا خان پس از سفر به شوشتر و مسجدسلیمان و دیدار از معادن نفت، امروز وارد ناصری شد. «قصد دارند فردا و فرداشب را هم تشریف داشته باشند.»(۱)

 ورود نیرو های اعزامی به سرپلذهاب

امیرلشکر غرب خبر داد که امروز ستون اول اردوی اعزامی به پشتکوه، وارد سرپلذهاب شد. ستون آخر روز ۲۱ آذر میرسد. «در روز ۲۲ با کلیه قوای نظامی و عشایری از سرپلذهاب به قلعه گیلان حرکت و در روز ۲۵ به خاک پشتکوه وارد میشود... والی با دو هزار نفر از سواران مخصوص خود در قلعه نصرآباد متوقف» است. وی افزود: اگر غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، تسلیم شود اول دی با برپا کردن حکومت نظامی در پشتکوه و تأمین به عشایر، روز دهم دی وارد دزفول خواهم شد.

اما اگر والی استقامت کند، پنج روز صرف قلعوقمع و تعاقب او خواهد شد، سپس پس از استقرار حکومت نظامی راهی دزفول میشوم.(۲) امیرلشکر غرب همچنین امروز از رضا خان تقاضا کرد چون گفته میشود طوایف پشتکوه در وحشت هستند، با اعزام یک هواپیما به گیلان غرب، اعلامیه هایی بر منطقه ریخته شود؛ اگر اوامر دولت را اطاعت کنند از هر حیث تأمین خواهند داشت.(۳)

 مناسب بودن فرود هواپیما در دزفول

سرتیپ فضل الله زاهدی امروز از دزفول به سرتیپ عبدالرضا خان، رئیس دایره عملیات کل قشون، که در ناصری مستقر است، پیشنهاد کرد چون محل فرود هواپیما در دزفول آماده است «در صورت صلاح، امر صادر، موقع ورود موکب مسعود، ایروپلان نیز طیران و فرود آید.»(۴)

 چراغانی برای قضیه خوزستان

امیرلشکر شرق امروز از وزارت جنگ پرسید «برای ختم غائله خوزستان جشن و چراغانی به عمل آید یا منتظر دستور متحدالمال» باشیم؟۵(۵)

□ گزارشی از پرواز هواپیما های یونکرس به تهران

رئیس ارکـان حرب کـل قشون امروز به اطلاـع رضـا خان رسانـد که دو هواپیمای یونکرس متعلق به همین کمپانی که یکی از آنها جنگی بود ۱۴ قوس (آذر) هنگـام غروب در قلعهمرغی فرود آمدنـد. «و نیز دو طیـاره دیگر پستی و یـک دریایی به انزلی وارد شدنـد... طیـاره جنگی فوقالـذکر تمـام از فلز است و بـا نداشـتن آشـیانه در همه نقـاط لاـزمه برای قشـون بهـترین سیسـتم است.»(۶)

□ تهیه وسایل استقبال از سرباز گمنام

رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز با ارسال تلگرامی به رئیس دایره عملیات کل قشون با اشاره به موافقت رضا خان با انتقال یـک کشته ناشـناس جنـگ خوزسـتان به تهران به عنوان سـرباز گمنـام و دفن وی در تهران نوشت که «اطلاع دهیـد تا وسایل استقبال و غیره فراهم گردد. بدیهی است نعش را هم با اتومبیل حرکت خواهند داد. برای محل دفن او نیز... مراتب را به عرض رسانیده، نظریه بندگان حضرت اشرف را در خصوص محل مقبره مخابره نمایید.»(۷)

□ ورود سیمیتقو به ایران و استقرار در محال شیپران

امیرلشـکر شـمال غرب اطلاع داد که پس از مدتها تلاش برای جذب سیمیتقو، وی وارد ایران شد و امروز با ۱۸۰ سوار به کهنه شهر آمـد؛ بـا او دیـدار کردم. نظر به اهمیت خبر و آگـاهی از جزئیـات موضوع و تحلیـل عبـد الله طهمـاسبی متن کامل تلگرام امیرلشکر شمال غرب در پاورقی میآید.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۶۶.

۲- همان، پ ۱۷، صص ۱۴۵ و ۱۴۶.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۱۷۳. با این پیشنهاد موافقت شد. (همان، پ ۱۷، ص ۱۷۲).

۴- همان، پ ۱۷، ص ۱۶۳. رئیس دایره عملیـات پاسـخ داد، امکان دارد یکی از هواپیماها از خرمآباد به دزفول بیایـد. (همان، پ ۱۷، ص ۱۶۲).

۵- همان، پ ۱۷، صص ۱۷ و ۱۸. دستور داده شد «موقع ورود حضرت اشرف به طهران در همه جا جشن و چراغانی شود بهتر است.» (همان، پ ۱۷، ص ۱۶).

۶- همان، پ ۱۷، ص ۱۵۷.

۷- همان، پ ۱۷، ص ۵۶۹.

۸- «به طوری که سابقاً به عرض حضور مبارک رسانیـده بودم که برای جلب سـمکو یـک رشـته اقـدامات به عمـل آورده و مشـغول عملیاتی هسـتم که مشارالیه را جلب نمایم ولی پس از راپرتی که در سـنه گذشـته راجع به مشارالیه به عرض رسانیـده بودم چون سمکو با اطمیناناتی که به او داده شده بود در اثر فجایع سابقه خود متوحش و خود را به آمدن ایران حاضر نمینمود. فـدوی هم چون خود نتوانسـته بودم به جلب اسـمعیلآقا موفق شوم پس از عرض راپرت اولیه اقدامات و عملیات خود را دایر به جلب او به عرض نمیرسانیدم لکن اقدامات خود را با وسایل لازمه و مقتضـی همیشه با کمال جدیت و با وسایل مختلف تعقیب

مینمودم. در نتیجه دو سال اقدامات و زحماتی که جهت جلب مشارالیه نموده و کشیده شده بود آخرین قاصدی که حامل مراسله فدوی و جلب مشارالیه بود مژده موفقیت را داد. به اقبال بیزوال بندگان حضرت اشرف دامت عظمته پس از این که مشارالیه جهت ملاقات فدوی از سرحد به ایران داخل و در قریه هشتیاف، هشت فرسخی دیلمان، منتظر ملاقات بود ولی فدوی قبول ننموده به وسیله تلفون به مشارالیه اطلاع دادم در صورتی که در گفتار خود صادق است به سلماس بیاید تا ملاقات به عمل آید ولی مشارالیه از ترس جان خود به سلماس حاضر نشد بیاید و چهار فرسخ از (دشتیان به شتواجده) حاضر شد در [ناخوانا] ملاقات نماید. مجدداً فدوی قبول نکردم تا این که بالاخره امروز مشارالیه با یکصدوهشتاد نفر سواران خود به کهنهشهر یک فرسخی دیلمقان آمده، فدوی نیز با بیست نفر سوار در آنجا حاضر و ملاقات لازمه به عمل آمده مشارالیه را به مراحم بندگان حضرت اشرف دامت عظمته امیدوار و مستظهر نمود و پس از مذاکرات زیاد مشارالیه از سکونت به خاک ترکیه به طور قطع منصرف و به مشارالیه اجازه دادم که در محال شیپران عجالتاً مسکن نماید و دستورات لازمه دادم فوراً سیصد رأس مال جهت حمل اشیا و خانواده مشارالیه با سواد هایش تهیه و اعزام نمایند تا خانواده خود را مخفیانه به ایران بیاورد. فدوی مراتب را محرمانه نگاهداشتم که ترکها از قضیه مطلع نشوند زیرا چنانچه مسئله فاش شود حتماً... ترکها نیز از حرکت خانوادهاش جلوگیری مینمایند. فعلاً قرار شد احمدآقا برادر سمکو برای آوردن خانواده سمکو به خاک ترکیه برود؛ پس از آوردن خانوادهاش مراتب را کشفاً و به طور مشروح به عرض مبارک خواهد رسانید. این مسئله با توجهات بندگان حضرت اشرف به اندازه به سیاست همسایه ها از هر حیث سکته وارد آورد که جسارت میدانم اهمیت آن را عرض نمایم. ترکها از طرفی مشارالیه را ورزیده برای ایران نگاهداشته و از طرفی انگلیسها از موضوع موصل رضایت خاطر او را در نظر داشتند جلب نمایند. همچنین اکراد داخله همیشه به واسطه بودن او در حدود از طرفیت متوحش و از طرفی قسمت دیگر عزت خودشان را در نبودن سمکو در خاک ایران میدانستند. مخصوصاً اهالی این منطقه خیلی مسرور و کاملاً اطمینان به آسایش دائمی پیدا کرده و به دعای ذات مقدس مشغول میباشند.» (اسناد مؤسسه مطالعات...، پ ۱۷، صص ۱۳۶ و ۱۳۷).

 شادمانی ایرانیان نجف

ویس کنسول ایران در نجف امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند «فتوحات مشعشع اردوی مظفر خوزستان» باعث وجد و سرور «تمام حججالاسلامیان و طلاب و ایرانیان» شده است. در این چند روز که مصادف با ایام وفات حضرت صدیقه کبرا سلام الله علیهما بود همه واعظین و روضهخوانها در مجالس، پس از روضه از پیشرفت و پیروزی اردوی نظامی میگفتند و بقای دولت را از خداوند مسئلت مینمودند. «چند نفر اشخاص معلومین کسان شیخ خزعل به کلی منفور اهالی شدهاند و خیلی کم بیرون میآیند و ایرانیان در انظار اعراب سربلند و مفتخر گردیدهاند.»(۱)

 دیدار مستر هاوارد با کارگزاری خوزستان

کارگزار خوزستان امروز اطلاع داد، در روز هایی که مستر هاوارد همراه سر پرسی لورن به محمره (خرمشهر) آمده بودند، هاوارد به دیدن من آمد و راجع به خانه های ایرانیان در آبادان مذاکراتی نمود و گفت ۳۵ باب خانه بیشتر برای خرید نمانده که صاحب ان آنها راضی به فروش نیستند. گفتم «چون کمپانی برخلاف تعهد خود که قرار بود امور خانه های آنجا را با اطلاع کارگزاری تسویه نماید و نکرد و بعد توسط حکومت به قوه جبریه اهالی را مجبور به امضا و فروش خانه ها نموده، کارگزاری بدون دستورالعمل و تعلیمات وزارت جلیله امور خارجه به هیچوجه نمیتواند اقداماتی نماید. و صدماتی که به اهالی وارد شده بود تماماً برای مستر هاوارد بیان نموده، مشارالیه اظهار داشت در موقع ورود به طهران با وزارت جلیله فواید عامه مذاکرات خواهد کرد.»(۲)

 نامه سفارت انگلیس و پیگیری ۳۲۰ هزار تومان

مونسون، شارژدافر سفارت انگلیس، امروز بار دیگر با ارسال نام های به وزیر امور خارجه از این که به نامه پیشین او درباره زمان پرداخت ۳۲۰ هزار تومان وجهی که مصوب شده به بوداغیانس و استیونس داده شود پاسخی داده نشده، گلایه کرد. مونسون نوشت که سر پرسی لورن در آستانه ورود به ایران است. وی امروز از بغداد حرکت میکند و شاید دوشنبه آینده تهران باشد. «ملتفت خواهید بود که چقدر برای دوستدار ناگوار خواهد بود که به رئیس خود اطلاع دهم که مستر آوی و دوستدار نتوانست هایم نتیجه زحماتی را که جناب معظمله [= لورن] در این باب متحمل شدهاند، به دست آوریم»(۳)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز به ریاست نایب رئیس دوم، سهامالسلطان ، تشکیل شد. در ابتدا برخی نمایندگان تذکرات خود را به دولت و یا سئوالاتی که داشتند مطرح نمودند. سرکشیکزاده درباره بهانهتراشی مالیه در صدور برنج با شلتوک صدی پانزده صحبت کرد و گفت معلوم نیست به چه علتی گمرک میگوید که شلتوک برنجها باید صدی پنج باشد. در ادامه گروهی از نمایندگان طرحی را به مجلس ارائه دادند که بر اساس آن انحصار تجارت قند و چای به دولت داده میشد که با «اخذ منی دو قران از قند و شکر و حلویات و شش قران از چای و تخصیص آن برای احداث» راهآهن تحت نظارت متخصصان آلمانی اقدام

گردد. در ادامه، گفتوگوها درباره بودجه سال جاری بود.(۴)

 انتخابات بارفروش و حواشی آن

امروز به وزیر داخله که همراه رضا خان در ناصری بسر میبرد اطلاع رسید که انتخابات بارفروش که از چند ماه پیش شروع شده رو به خاتمه است. داوطلبان نمایندگی یکی از بستگان [زینالعابدین] رهنما، مدیرالدوله، مدیر شمال و نوریزاده هستند. بعضی خواستار تسریع و برخی خواهان توقف انتخابات هستند. نوریزاده که به توقف انتخاب مصّر است میگوید «مقامات حالیه به او وعده صریح» دادهاند که انتخاب میشود، اما جریان فعلی انتخابات برخلاف خواسته اوست. اینک مدیرالملک، آقاسیدمحمدعلی شوشتری و نوریزاده به وزارت داخله آمده، تقاضا میکنند از حضرت وزیر که در این موضوع مطلع است، کسب تکلیف شود.(۵)

(تصویر) مسجد سلیمان، رضا خان و کارگزاران کمپانی نفت جنوب

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱۶-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۲- همان، ۶۲-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۳- همان، ۳۸ و ۳۷-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۰، صص ۱ و ۲.

۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۹۰۱، ص ۲

 جمعه

۲۰ آذر ۱۳۰۳

۱۲ دسامبر ۱۹۲۴

۱۵ جمادیالاول ۱۳۴۳

 پاسخ رضا خان به ذکاءالملک درباره رفتار روسها در قضیه خوزستان

در پی گزارش ذکاءالملک درباره تبلیغات روسها در موضوع خوزستان (ر.ک: ۱۱ آذر) رضا خان امروز خطاب به وزیر مالیه و جانشین خود در هیأت دولت تلگرامی فرستاد که در آن آمده بود: «تحریکات روسها در خوزستان نیز با کمال شدت در جریان و این مسئله فوقالعاده اسباب زحمت شده است. حتی سعی دارند در این موقع که من در این ناحیه هستم زحمتی برای لوله های نفط فراهم سازند تا چه بدین وسیله شاید بتوانند انگلیسها را با ما طرف کرده باشند. و از طرفی نیز ن هایت کوشش را برای عدم صلح و وقوع جنگ بین دولت و شیخ دارند. این نکات خیلی اسباب نگرانی میشود [و] خیال مرا به این قضایا جلب نموده است. با این وضعیات بدیهی است مذاکرات و اقدامات آقایان وکلا در مقابل تحریکات آنها به هیچوجه حائز اهمیتی نخواهد بود.» رضا خان در ادامه این تلگرام گفت که دیگر کاری ندارم و سعی میکنم زودتر به تهران حرکت کنم.(۱)

 دیدار شارژدافر شوروی با ذکاءالملک

ذکاءالملک امروز به رضا خان خبر داد که شارژدافر شوروی به دیدنش رفته و ضمن تبریک اعزام قشون به مرکز خوزستان خواست مراتب خشنودی او را به اطلاع برسانم. شارژدافر از این که حضرت اشرف تنها به اهواز رفته و نیروی نظامی همراهش نبوده ابراز نگرانی مینمود. «و نیز میگفت در میان مردم انتشاراتی هست و خوب است از طرف حضرت اشرف تفصیل مطالب اطلاع داده شود. روی هم رفته سر خصوصیت و مهربانی داشت.»(۲)

 اخبار سفارت ایران در کابل

مشارالملک، وزیر امور خارجه، امروز تلگرام رسیده از سفارت ایران در کابل را به اطلاع رضا خان رساند: «تلگراف بیسیم مسکو اطلاع داده که انگلیسها یادداشتی بر علیه اقدامات دولت ایران راجع به شیخ دادهاند. وزیرمختار روس [در افغانستان] اظهار داشت در این موقع مقتضی است در این جا متفقاً اقدامات نماییم. تکلیف چیست؟» مشارالملک در ادامه مینویسد که جواب داده شد شیخ خزعل تسلیم و خوزستان تحت نفوذ دولت و قشون است.(۳)

 مطالب فایننشال نیوز درباره دیدار رضا خان و شیخ خزعل

روزنامه فاینانشال نیوز در شماره امروز خود از قول رویتر از دیدار رضا خان و شیخ خزعل چنین نوشت: «طبق تلگرامی که از نماینده خبرگزاری رویتر در بصره به لندن رسیده است، رضا خان سردارسپه، نخستوزیر و وزیر جنگ ایران و شیخ محمره، در اهواز (در یکی از انبار های کالای شرکت نفت انگلیس و ایران) با هم ملاقات نموده و ضمن آن تمام مساعی [کذا فیالاصل] موجود بین شیخ و دولت مرکزی ایران به طور رضایتبخش تسویه شده است. پس از آن پذیرایی باشکوهی در مرکز نفت از رضا خان سردارسپه به عمل آمد. بعد از بازدید تصفیه خانه آبادان و سایر مراکز عملیات شرکت نفت، رضا خان به قصد زیارت کربلا به عراق عزیمت نمود و از آنجا به تهران مراجعت خواهد کرد. در این تلگراف اضافه شده که این توافق امنیت آینده عربستان [خوزستان] و پیشرفت سریع عملیات منابع زرخیز این منطقه ایران را تضمین مینماید.»(۴)

 احتمال حمله ترکمن های کوکلان به جاده خراسان

نایب اول حسن خان مهاجر، فرمانده نیرو های اعزامی به شاهرود، امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که اطلاعات رسیده نشان میدهد که ترکمن های کوکلان خیال حمله به جاده خراسان را دارند.(۵)

 مصادره چارپایان عبدالخالق در همدان

سفارت ترکیه در تهران امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که چارپایان عبدالخالق، تبعه ترکیه را در همدان به عنوان استفاده در قشون مصادره کردهاند. در این نامه آمده است که اتباع ترکیه نباید داخل در اموری که برای ایرانیان وضع میشود، گردد... «متمنی است اوامر سریعه شدیده در اعاده حیوانات مذکوره به صاحب آنها و عدم تکرار این قبیل معاملات» صادر شود.(۶)

 جنگل های اسالم و گرگانرود تحت اختیار خوشتاریا

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که نماینده خوشتاریا ملاکین اسالم و گرگانرود را قانع کرده که جنگل های منطقه را تحت کنترات خود بگیرد. وی با پرداخت پول این امتیاز را به دست آورده است. مدت کنترات ۴۰ سال است و اهالی حق دخالت در امور جنگل را نخواهند داشت و خوشتاریا میتواند به هر کسی که مایل باشد این کنترات را واگذار کند.(۷)

 تظاهرات جمهوریخواهانه در قزوین

بنا به گزارش سفارت انگلیس امروز تجمعی در طرفداری از جمهوریت در قزوین برپا شد که توسط روحانیان شهر بر هم زده شد. نظمیه یک روحانی را بازداشت کرد. در پی این دستگیری بازار قزوین تعطیل شد و نظمیه مجبور به آزادی روحانی دستگیرشده گردید.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۴۸۹ و ۴۹۰. نکته آخر رضا خان نشان میدهد که یا وی تا این روز تصمیمی برای مسافرت به عتبات نداشته و یا این که مایل نبود مسافرتش به بینالنهرین در تهران انعکاس یابد.
۲- همان، پ ۱۷، ص ۴۹۲.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۴۸۸.

۴- ملکی، دولت های ایران در عصر مشروطیت، ص ۳۶.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲۴۰. موضوع به امیرلشکر شرق و رئیس تیپ شمال منعکس شد. (همان، پ ۸، ص ۲۳۹). توافق میان ترکمنها و مسئولان دولتی، خبری بود که محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، به کنسول انگلیس در رشت داده بود. اما سفارت انگلیس معتقد بود اوضاع آن منطقه تا رسیدن به شرایط مطلوب فاصله زیادی دارد. غارتگری ترکمنها ادامه دارد و جاده تهران به مشهد امن نیست. «اقلام ثبت شده برای پست به مشهد نیز در دفتر تهران پذیرفته نمیشوند.» (FO E ۹۰/۸۲/۳۴).

۶- همان، پ ۱۰، ص ۳۴۳. موضوع به اعزام اردوی نظامی از خرمآباد به دزفول بازمیگردد. لشکر غرب برای اجرای این دستور وزیر جنگ شروع به مصادره اموال مردم کرد و در این کار تبعه داخل و خارج را نادیده گرفت. (همان، پ ۱۰، ص ۳۴۰).

۷- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۰، ص ۳.

۸- FO E ۳۱۹/۸۲/۳۴.

ص: ۴۶۴

 شنبه

۲۱ آذر ۱۳۰۳

۱۳ دسامبر ۱۹۲۴

۱۶ جمادیالاول ۱۳۴۳

 جلسه خصوصی مجلس شورای ملی

عصر امروز مجلس جلسه خصوصی تشکیل داد. علت انعقاد این جلسه قرائت تلگرام شیخ خزعل برای نمایندگان بود. روزنامه کوشش با درج این خبر مینویسد که نمایندگان پس از مذاکراتی از خدمات رضا خان تجلیل کردند.(۱)اما در منابع دیگر آمده است که کازرونی از جناح اقلیت گفت که اختیار عفو شیخ خزعل به رئیسالوزراء از طرف مجلس داده نشده است.(۲) ظاهراً تصمیمی در این جلسه خصوصی گرفته نشد. متن پیام خزعل به نمایندگان مجلس در پاورقی آمده است.(۳)

 حرکت رضا خان به طرف دزفول

صبح امروز رضا خان، ناصری را به مقصد دزفول ترک کرد.(۴)

 دستور جدید رضا خان برای اردوی اعزامی به پشتکوه

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشکر غرب گفت که پس از تمرکز قوا در سرپلذهاب «به ایوان حرکت و پس از آن... منصورآباد رفته، از آنجا عشایر را مرخص و با کلیه قوای نظامی به دزفول عازم شوید.»(۵)

 هدایای اصناف تبریز برای قشون

رئیس ارکان حرب کل قشون امروز به رضا خان اطلاع داد که «اصناف تبریز برای قدرشناسی قوای فاتح جنوب هدیه جمعآوری، به طرف مرکز ارسال داشتهاند.»(۶)

 اجازه ورود هواپیمای جنگی یونکرس در تهران

سرتیپ امان اللهمیرزا امروز از رضا خان اجازه خواست تا به تقاضای نماینده شرکت هواپیمایی یونکرس مبنی بر فرود یک فروند هواپیمای جنگی این شرکت در تهران پاسخ مثبت دهد. این طیاره از طریق سوئیس، ایتالیا، یونان، حلب، بغداد، کرمانشاه، به تهران میآید. پاسخ رضا خان مثبت بود.(۷)

 استقلال قضایی میسیون های مذهبی آمریکا و فرانسه در ارومیه

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که هیأت هایی که از طرف میسیون های آمریکایی و فرانسوی به روستا های ارومیه میروند، خود را همچون نمایندگان خارجی رسمی دانسته و به همان شکل رفتار میکنند. «در ضمن مذاکرات شفاهی به آنها اظهار داشت در صورتی که اعضاء میسیون دعاوی شخصی نسبت به اهالی داشته باشند کارگزاری رسیدگی مینماید، ولی آنها جواباً اظهار داشتند هر نوع معامله شده باشد مربوط به میسیون، و اعضاء معاملات شخصی نداشته و ندارند.» مبینالسلطنه از وزارت امور خارجه خواست دستور لازم در این مورد ارائه دهند.(۸)

 بیاطلاعی سفارت آلمان از یک تبعه مهندس

در پی اعلام نیاز لشکر شمال غرب به یک مهندس آلمانی تازهوارد به ایران برای استخدام در امور راهسازی، و اعلام موضوع به سفارت آلمان در تهران، این سفارت خانه امروز به وزارت جنگ نوشت که از هویت چنین شخصی اطلاع ندارد و استخدام او بسته به نظر همان اداره قشونی است.(۹)

 صورت فراریان ایران و شوروی به خاک یکدیگر

بنا به دستور وزارت جنگ، لشکر شرق امروز صورت فراریان اتباع دولت ایران به خاک شوروی و نیز فراریان تبعه روسیه به خاک ایران را به وزارت خانه مربوطه فرستاد. در این نامه توضیح داده شده است: «نظر به این که اداره نظمیه خراسان جواز مرتبی ندارد، حالیه هویت و محل سکونت اتباع روس در داخله ایران معلوم نیست.» در فهرست ارسالی نام ۱۲ ایرانی که هفت نفر از آنان نظامی، سه تن وابسته محلی به قشون و سه تن نیز در شمار شورشیان محلی بودند دیده میشود. تعداد روس های پناهنده به ایران ۲۶ تن بود که بیشتر نظامی و صاحب منصب بودند.(۱۰)

 تهیه دعاوی و مطالبات ایران از شوروی

وزارت مالیه امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه درخواست کرد صورتی از دعاوی و مطالبات دولت ایران از شوروی را که در آن وزارت خانه موجود است، به وزارت مالیه ارسال کنند. وزارت مالیه خواست این فهرست در دو بخش تنظیم شود؛ دعاوی پیش از معاهده بین دولتین(۱۱) (۲۳ قوس ۱۳۰۰) و مطالبات پس از این تاریخ.(۱۲)

 ضرورت جلوگیری از شرکت نظامیان سرحدی در قاچاق

وزارت مالیه به وزارت جنگ اطلاع داد که دولت شوروی مدعی است که مأموران نظامی و گمرکی سرخس در قاچاق دست دارند. موضوع از اداره گمرک پرسیده شد، میگویند «از دو سال قبل نظامیان مستحفظ سرحدات به مداخله در امور قاچاق و غیره اشتغال داشته... بدون این که به گمرک مراجعه یا لااقل آن اداره را از مراتب مستحضر دارند. نظر به این که شرکت نظامیان در امور قاچاق گذشته از این که به عایدات گمرک سکته وارد مینماید، به حیثیت دولت نیز در مقابل خارجه لطمه بزرگی وارد میسازد.» ذکاءالملک در این نامه میافزاید ضمن جلوگیری از مشارکت نظامیان در قاچاق، مقصران نیز تنبیه شوند و اساساً از این اقدامات دست بردارند.(۱۳)

□ سرقت کرد های ترکیه از روستا های مرزی

فرمانده نظامیان ماکو گزارش میدهد که امروز کرد های ترکیه با تجاوز به خاك ایران اغنام روستای کشمشتپه را دزدیدند. پس از اطلاع، نظامیان پست منطقه با کمك اهالی روستا های اطراف اغنام به سرقت رفته را بازپس گرفتند. سارقین متواری شدند.(۱۴)

□ پاسخ رضا خان به تلگرام تشکر گروهی از روحانیان تهران

رضا خان امروز در پاسخ به تلگرام گروهی از علمای تهران، مبنی بر حمایت از «ناجی ابدی ایران» و تشکر از اقدامات حاکم نظامی تهران گفت که «به لطف خداوند متعال و توجهات ائمه اطهار و انفاس قدسیه آقایان محترم، آسایش عامه، استقلال و عظمت و ترقی

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۱۷، ص ۱.

۲- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۳۱۳.

۳- «تهران. ساحت مقدس مجلس شورای ملی شید الله ارکانه. با یأس کاملی که حاصل شده بود و امیدواری که فعلاً به مراحم بندگان حضرت اشرف اعظم آقای رئیسالوزراء و فرمانده کل قوا دامت عظمته حاصل گشته مخصوصاً عفو و اغماضی که از پیشآمد های گذشته فرمودند حقیقتاً لازمه بزرگواری و سرپرستی را فرمودند و بنده قلباً از واقعاتی که به واسطه فساد مفسدهجویان پیشآمد کرده بود اظهار ندامت و تأسف مینمایم و بر عهده تمام خدمتگزاران واقعی و ایرانی های وطنپرست است که قدر وجود حضرت معظمله را دانسته و سرپرستی ایشان را در تمام ممالك بجان و دل خریدار باشند. بنده که اباعنجد خدمتگزار دولت بوده و تمام مفاخرت خود را در ایرانپرستی و خدمت به دولت متبوعه میدانم از مراحم معزیالیه فوقالعاده شکرگذار. و خداوند جزا بدهد مفسدین را که وسایل فتنه و فساد را در مملکت فراهم و اسباب بدنامی اشخاص خدمتگذار میشوند مخصوصاً به عرض نمایندگان محترم میرسانم که به مرحمت و توجه حضرت اشرف اسباب افتخار بنده را فراهم کرده و امیدوارم تا زندهام در خدمتگذاری به شخص ایشان غفلت نورزم و استظهار دارم که مملکت هم به وجود مقدس حضرت معظمالیه متنعم شوند. خزعل.» (پهلوی، یادداشت های سرّی رضاشاه، صص ۷۳ و ۷۴).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۱۵۹.

۵- همان، پ ۱۷، ص ۱۴۴.

۶- همان، پ ۱۷، ص ۹۸.

۷- همان، پ ۱۷، صص ۱۴۰ و ۱۴۱.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۳-۴۵-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۴۷.

۱۰- همان، پ ۹، صص ۲۴۲ تا ۲۴۴.

۱۱- قانون اجازه مبادله عهدنامه دوستی منعقده بین دولتین ایران و شوروی.

۱۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۵۰-۳۱-۱۳۰۳.

۱۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، پ ۲۵، ص ۱۲۹.

۱۴- همان، پ ۱۲، ص ۷۹.

و تعالی هموطنان» برآورده خواهد شد. نام برخی از حجج اسلام که تلگرام یاد شده را امضا کرده بودند بدین قرار است: اسحاق رشتی، سیدابوالقاسم کاشانی، ضیاءالدین نوری، ابوالقاسم طباطبایی، محمدرضا آیت اللهزاده شیرازی، مهدی لاهیجانی، محمدرضا ایروانی، هادی نوری، ابوطالب اصفهانی، محمدحسین یزدی، سیداسد الله خرقانی، شیخ محمدتقی لواسانی، ظهیرالاسلام و...(۱)

 دیدار شومیاتسکی و ذکاءالملک

شومیاتسکی، وزیرمختار دولت شوروی که دیروز وارد تهران شده بود، امروز با ذکاءالملک دیدار و مذاکره کرد.(۲)

 مصوبه هیأت دولت برای پرداخت پول بوداغیانس

هیأت دولت در جلسه امروز خود مقرر داشت وزارت مالیه مبلغ ۳۲۰ هزار تومان به وزارت امور خارجه بدهد تا برای تأدیه به استیونس و بوداغیانس بپردازد. وزارت امور خارجه در برابر این پرداخت نوشت های مبنی بر ترک دعاوی که به امضای سفارت انگلیس رسیده، از بوداغیانس و استیونس دریافت میکند.(۳)

 فعالیت های شوروی در گیلان

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود، فعالیت های اخیر دولت شوروی را در گیلان به وزارت امور خارجه انگلیس فرستاد. در این خبر آمده است:

– در اعتراض به دخالت انگلیس در امور ایران یک تجمع عمومی در مقابل دفتر تلگراف خانه در رشت صورت گرفت. تردیدی نیست که این اقدام با سازماندهی روسها صورت گرفته است. (ر.ک: ۲۲ آذر).

– کنسول شوروی یک قرائت خانه در رشت برپا کرده است. در این قرائت خانه روزنامه ها و دیگر آثار روسی هر روز عصر با صدای بلند خوانده میشوند. چای مجانی هم میدهند و این شمار مشخصی از مردم را به آنجا میکشاند.

– روزنامه «طلوع» در رشت از طرف کنسولگری شوروی ماهانه تا مبلغ ۵۰ تومان تأمین مالی میشود.

– کنسول شوروی در رشت اخیراً یک انجمن کارگران برای همه کارگران از همه ملیتها تشکیل داده است. او خود در جلسات روز پنجشنبه شرکت میکند.(۴)

 تلاش برای تغییر قانون اساسی

عد های در سکوت فعالیتی جدی در تهران را از سر گرفتهاند تا زمینه را برای تغییر قانون اساسی مهیا کنند. تبلیغات بیشتر متوجه ایجاد نارضایتی از احمدشاه است تا آنکه مستقیماً به نفع جمهوری چیزی گفته شود. سفارت انگلیس در گزارش

هفتگی منتهی به امروز خود نوشت که حاکم نظامی تهران، سرتیپ مرتضی خان، مهمترین عنصر هدایتکننده این حرکت است. گزارش شده که وی سودای تصدی سمت وزارت جنگ را در حکومت جدید در سر دارد.(۵)

(تصویر) ظهیرالاسلام

۱- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۱۷، ص ۲.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۱، ص ۲.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۸-۱۳-۳۹-۱۳۰۳. یکی از خواست های پیگیرانه و مصرانه انگلیس از ایران پرداخت مبلغ ۳۲۰ هزار تومان به استیونس و بوداغیانس بود. مصوبه هیأت دولت برای پرداخت این مبلغ آن هم با توجه به بیپولی حاکم بر خزانه، در زمانی که قضیه شیخ خزعل با مدیریت انگلیس به پایان رسید و رضا خان ظاهراً به آن چه خواسته بود رسید، میتواند خبر از توافق سفارت انگلیس و رضا خان داشته باشد که این مبلغ کلان پس از پایان قضیه خوزستان و طی شدن امور طبق توافقات قبلی میبایست پرداخت گردد. (مؤلف)

۴- FO E ۹۰/۸۲/۳۴.

۵- FO E ۹۰/۸۲/۳۴

 یکشنبه

۲۲ آذر ۱۳۰۳

۱۴ دسامبر ۱۹۲۴

۱۷ جمادیالاول ۱۳۴۳

 تظاهرات ضدانگلیسی در رشت

به گزارش بیسیم مسکو در میدان مقابل تلگراف خانه رشت اجتماع بزرگی برای اعتراض به مداخله انگلیس در امور داخلی ایران تشکیل گردید. مردم حاضر ضمن ابراز تنفر از انگلیس کاریکاتور بزرگی در ذم سیاست های انگلیس کشیده بودند که به نمایش گذاشتند.(۱)

 انتقاد از عملکرد تجاری شومیاتسکی در ایران

بنابر خبر محرمانه رسیده از سفارت ایران در مسکو «دسته[ای] بر ضد اعمال تجارتی شومیاتسکی قیام و عنقریب کمیسیونی به طهران اعزام میشود. اگر تجار، مخصوصاً امینالضرب و [معینالتجار] بوشهری اظهار رضایت از تجارت حالی [= فعلی] بکنند، کار شومیاتسکی محکم و مخالفین او مغلوب میشوند.»(۲)

 گلایه وزیر امور خارجه از نبود پول

مشارالملک امروز به اطلاع رضا خان رساند که روزی نیست شکایتی از بیپولی از مأموران داخل و خارج نرسد. «این مشکلات نه فقط برای وزارت خارجه، بلکه برای تمام وزارت خانه ها فراهم شده [است.] دیروز در هیأت وزراء مفصلاً مذاکره و همه وزراء بیم تعطیل وزارت خانه خود را داشتند. آقای وزیر مالیه جز سکوت هیچ راه چاره[ای] به نظرشان نمیرسید، زیرا رئیس مالیه [= میلسپو] از احدی حرفشنوی ندارد.»(۳)

 پرسش از وضعیت هواپیما های اعزامی به خرمآباد

رئیس ارکان حرب کل قشون امروز از امیرلشکر غرب پرسید: «دو طیاره ها فعلاً در کجا و استفاده از آنها به عمل میآورند یا خیر؟»(۴) این هواپیماها به درخواست امیرلشکر غرب به خرمآباد پرواز کرده بودند.

 استقرار نایب سرهنگ اسماعیل خان در منصب خود

نایب سرهنگ اسماعیل خان، که حدود دو سال برای خرید اسلحه و انتقال آن در برلن بسر برد، امروز به رضا خان اطلاع داد

که ریاست ارکان حرب لشکر مرکز را از نایب سرهنگ خانبابا خان تحویل گرفت.(۵) وی پیش از مأموریت اروپا نیز همین سمت را عهده‌دار بود.

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

در جلسه امروز مجلس، پیش از ورود به دستور اصلی (بودجه) نمایندگان در مورد ساعات تشکیل جلسه، بعد از ظهرها به جای صبح، مشورت کردند. وقتی صحبت از ختم جلسه، هنگام غروب شد، مدرس و برخی از نمایندگان از ناامنی موجود سخن به میان آوردند و گفتند که طرفداران اقلیت امنیت ندارند. بیانات ایراد شده چنین بود:

«مدرس – بنده جداً میگویم که با رفقایم نمیتوانیم شب بمانیم و اول غروب که شد میرویم. عرض کردم نمیتوانیم بمانیم.

حائریزاده – ما هم شب نمیآییم. تأمین نداریم.

زعیم – ... ملاحظه فرمودید در موقع استیضاح چه بر سر ما آوردند. عجالتاً هم وضعیات طوری است که پریروز هم در خود مجلس ملاحظه فرمودید و به نظر همه آقایان رسید و تصدیق میفرمایید که این وضعیات و با این ترتیب ما نمیتوانیم تا سه ساعت از شب گذشته اینجا بمانیم. پاکِش هم نداریم باید پیاده برویم به خانه هامان و پیاده بیاییم. این است که این پیشنهاد را تقدیم کردیم و استدعا میکنیم آقایان رعایت حال ما را هم بفرمایند. ما هم رفقای شما هستیم. استدعا میکنیم با ما موافقت بفرمایید.

وزیر فوائد عامه – بنده چیز دیگری را عرض نمیکنم ولی از نقطهنظر امنیت عرض میکنم و میتوانم ادعا کنم که کاملترین امنیتها در شهر فراهم است.

حائریزاده – این طور نیست. شب که سهل است روز هم امنیت نیست.

مدرس – برای طرفداران دولت هست ولی برای ما امنیت نیست.»(۶)

 نتیجه تحقیقات معارف مازندران از مدرسه کفشگرکلای علیآباد

اداره معارف و اوقاف مازندران امروز با فرستادن نام های به وزیر معارف نوشت که تحقیق از مدرسه کفشگرکلای علیآباد را به عهده حکومت مازندران گذاشتیم. گزارش رسیده چنین است: «... این مدرسه مطابق با قانون شرع باطن [کذا فیالاصل] چند نفر از اطفال ب هاییها در مدرسه مشغول تدریس هستند. لکن آن چند نفر هم از روی پروگرام فعلی مدرسه رفتار نمینمایند.»(۷) (ر.ک: ۱۹ آبان)

این گزارش ناقص، آن هم با واسطه حکومت، وزارت معارف را قانع نکرد و در صدد توبیخ مأموران معارف مازندران برآمد که چرا دستور های وزارت متبوع خود را به عهده ادارات دیگر میگذارد.(۸)

□ تقسیم اعانه تربتحیدریه میان سیلزدگان تبریز

پس از موافقت وزارت جنگ با تقسیم پول [قرار بود از طرف لشکر شمال غرب برای زلزلهزدگان تربتحیدریه فرستاده شود] میان سیلزدگان تبریز، (ر.ك: ۱۸ آبان) فرمانده قشون آذربایجان امروز با ارسال فهرست بلندی از چگونگی تقسیم وجه میان اهالی آسیب دیده از سیل نوشت که ۱۵۵۷ تومان وجه از کمك به تربت باقیمانده بود که به علاوه ۱۹۲۱ تومان وجهی که در تبریز جمعآوری شد «با ن هایت دقت در حق آنها تقسیم گردید. معادل ششصدوهفتادوسه تومان که از وجه اعانه تربت در پای آقای امیرلشکر اسماعیل خان [حاکم اسبق] باقی و از حقوق خودشان حواله داده بود که مالیه ایالتی بپردازد... ایشان حقوق خود را به مالیه پرداخته... است.» عبد الله طهماسبی خواستار اعاده این پول شد تا دوباره تقسیم گردد.(۹)

□ خطر برای اعتبار بنزین روسی

عباسقلی صلاحی، کارگزار اصفهان، امروز گزارش داد که سرکنسول شوروی در این شهر میگوید برخی از تجار برای زمین زدن بازار تجارت بنزین شوروی، آنها را با نفت مخلوط

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۸۳.

۲- همانجا.

۳- همان، صص ۴۸۳ و ۴۸۴.

۴- همان، پ ۱۳، ص ۴۵۹. امیرلشکر غرب پاسخ داد یک فروند برای توزیع اعلامیه در پشتکوه به کرمانشاه آمده، اما آن دیگری محل احتیاج نیست. اما فوراً در تلگرام دیگری تصحیح کرد که هواپیمای دوم باید به دزفول پرواز کند. (همان، پ ۱۲، صص ۴۵۷ و ۴۵۸).

۵- همان، پ ۱۷، ص ۹۶.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۲، صص ۱ و ۲؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، ص ۱۲۶.

۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۰۲۱۰۷، صص ۲۶ و ۲۹.

۸- همان، ص ۲۶.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۳۴۶ تا ۳۵۳.

میکننـد و این اقـدام بنزین روسـی را از رونق انـداخته، به تجـارت شوروی سـکته وارد میآورد. سـرکنسول شوروی از کارگزار خواست برای کشف این تقلب اقـدام نماید. صـلاحی مینویسد که با وجود الغاء کاپیتولاسـیون میان ایران و شوروی موضوع از اختیار کارگزاری، خارج است. «استعلاماً عرض مینماید که جواب جنرال قونسول را چه باید داد؟»(۱)

 عدم پذیرش الغاء کاپیتولاسیون از طرف ترکیه

محییالدین پاشا، سـفیرکبیر ترکیه در تهران، با ارسال نام های به وزیر امور خارجه نوشت که مستندی که از لغو کاپیتولاسیون میان دولتین ایران و ترکیه در دست نیست. بنابراین «سفارت کبرا عهود و امتیازات راجعه به اتباع ترکیه را در ایران کمافیالسابق باقی و بر دوام میداند.»(۲)

 پست و مسافر هوایی

[بـا این که قراردادی میـان ایران و کمپـانی هواپیمایی یونکرس منعقـد نشـده] امروز پیش از ظهر، هواپیمای این شـرکت حامل محمولات پست و مسافر از قلعهمرغی تهران به طرف انزلی پرواز کرد و دو ساعت بعد در آن بندر به زمین نشست.(۳)

 اعتصاب و تحصن معلمان

معلمان تهران امروز به واسطه دستتنگی و تعویق چند ماهه حقوق در مجلس شورای ملی تحصن کردند.(۴)

 دوشنبه

۲۳ آذر ۱۳۰۳

۱۵ دسامبر ۱۹۲۴

۱۸ جمادیالاول ۱۳۴۳

 پایان کار خوزستان و قصد عزیمت رضا خان به عتبات

رضـا خـان بـا انتشـار ابلاغی های کار خوزسـتان را پایان یافته اعلام کرد و گفت که به طور غیررسـمی، پس فردا عازم عتبات است. «۱- امروز که دوشنبه ۲۳ قوس است از بازدید قوای اعزامی عموماً و معاینه شهرها و معدن نفط و دیدن طوایف و عشایر فراغت حاصل کرده مجـدداً ناصـری مراجعت و به حمدلله تعالی کار خوزسـتان را خاتمه یافته میبینم. ۲- تحکیم انتظامات آتیه خوزسـتان را به طریق ذیـل امر دادم؛ تـا زمـانی که انتظامات عمومی اساساً اسـتوار گردد قوای اعزامی مأموریت خود را در این صفحه ادامه دهد. سـرتیپ فضل الله خان به حکومت کل خوزستان منصوب و حکومت های نظامی از طرف مشارالیه به شهرها تعیین و حکومت عشایری نیز از جانب او معین و منصوب خواهد شد. ۳- راه خرمآباد به خوزستان مطابق مشهوداتی که شخصاً

به عمل آوردهام افتتاح قطعی یافته و قوافل از طرفین شروع به عبور و مرور نمودهاند. ۴- چون در این صفحه دیگر کاری ندارم و انتظامات کامله مقرر گشته به شکرانه آسایش و رفاهیت تامه که برای عموم اهالی تحصیل شده است، پس فردا روز چهارشنبه ۲۵ قوس از طریق عتبات عالیات عرش درجات، عزیمت طهران خواهد نمود. فقط یک هفته در آن جا زیارت مشاهد متبرکه و اقناع آمال دیرینه خود پرداخته و بعد عزیمت مرکز مینمایم. بدیهی است مسافرت از راه بینالنهرین به کلی غیررسمی خواهد بود.»(۵) این ابلاغیه به تمام لشکرها و تیپها ارسال شد.(۶)

 گزارش جلسات غیرعلنی مجلس توسط میرزامحمدنجات

میرزامحمد نجات(۷)، نماینده زنجان، از طرف رضا خان دستور داشت، نکات مهم جلسات سری مجلس را به رضا خان گزارش دهد. وی این گزارشها را به شاهزاده مبشرالسلطان ، رئیس تلگراف خانه، میداد و او نیز برای رئیسالوزراء ارسال میکرد. مخبرالدوله متوجه موضوع شده، تدین و داور را مطلع میکند. حاکم نظامی تهران امروز این خبر را به رضا خان فرستاد و بقیه ماجرا را چنین نقل کرد: «تدین میرود تلگراف خانه اطاق مخبرالدوله، مبشرالسلطان را خواسته تشدد تغیر مینماید که شما چه حقی داشتید که مذاکرات سری مجلس را مخابر[ه] نمایید و به توسط چه اشخاصی این اخبار را به دست آورده به حضرت اشرف راپرت میدهید. بایدآن کسی را که این راپرت را به شما میدهد معرفی نمایید و عین راپرتها را هم بدهید. مبشرالسلطان جواب میدهد من به امر مافوق خود این مخابرات را مینمایم و عین راپرت را هم نمیدهم. و دیروز مجدداً تدین به تلگراف خانه رفته مبشرالسلطان را خواسته است [و گفته] شما حقی نداشت هاید اسرار مجلس را مخابره نمایید؛ باید راپرتدهنده را معرفی نمایید. مبشرالسلطان هم نظر به این که قضیه را به وزیر راپرت داده و وزیر جواب داده است مطمئن باشید که حضرت اشرف از شما راضی میباشند، مبشرالسلطان هم در جواب تدین میگوید من

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۶-۳۵-۳۶-۱۳۰۳.

۲- همان، ۱۶-۱۸-۳۵-۱۳۰۳.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۲، ص ۲.

۴- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۸۱، ص ۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، صص ۱۱۴ و ۱۱۵. برخی منابع نوشتهاند که برنامه سفر به عتبات فکر حاجرفیع قائممقامالملک بود تا «در آنجا با علمای کربلا و نجف ملاقات و تظاهر زیاد به اسلام کرده و کوشش [نماید] که تهمت ب هایی بودن را از میان ببرد. قائممقام[الملک] سالها بعد مدعی بود که با این اندرز، سردارسپه را روی تخت سلطنت نشاند.»

۶- همان، پ ۲۳، ص ۱۱۳.

۷- میرزامحمد خراسانی که بعدها به سبب انتشار روزنامه نجات به میرزامحمد نجات آوازه یافت، فرزند عبدالکریم ملکالتجار خراسانی، نواده حاجقاسم طهرانی است. وی در ۱۲۵۶ش در مشهد دیده به جهان گشود. پس از تحصیلات مقدماتی راه عراق را در پیش گرفت و در حوزه علمیه نجف اشرف به تحصیل علوم دینی پرداخت. در اواخر صدارت میرزاعلیاصغر خان امینالسلطان به ایران آمده، مدتی به واسطه اختلافات ملکی در محاکم شرعی سرگردان ماند. در روز های پایانی صدارت

عینالدوله به متحصنین حضرت عبدالعظیم پیوست و چون خوب حرف میزد مورد توجه بستنشینان و در شمار لیدر های آنان قرار گرفت. چندی بعد از صدور فرمان مشروطیت روزنامه حقوق را که در حقیقت ناشر افکار مشروطهخواهان بود، منتشر ساخت. در عصر استبداد صغیر به زندان افتاده، پس از فتح تهران به عضویت دادگاه انقلاب درآمد که از جمله اقدامات این دادگاه محاکمه و صدور حکم اعدام شیخ فضل الله نوری بود. میرزامحمد خان در دوره دوم مجلس شورای ملی از سوی مردم آذربایجان به نمایندگی برگزیده شد و با مشارکت سلیمانمیرزا توانست حزب دموکرات را پیریزی کند. در همین اوان نشری های با عنوان نجات انتشار داد که هفت های دو شماره از آن روی پیشخوان روزنامهفروشان بود. این نشریه ارگان حزب دموکرات محسوب میشد و مقالات و مطالب بسیار تندی چاپ و منتشر میکرد. وی در دوره های سوم (از بیرجند) و چهارم (از آذربایجان) همچنان نماینده مجلس بود. در دوره بعدی هم نمایندگی مردم زنجان را پذیرفت و در صف هواداران سردارسپه قرار گرفت. میرزامحمد نجات هنگام خلع قاجاریه و استقرار سلطنت رضا پهلوی از او هواداری نمود و به انقراض قاجاریان رأی داد؛ هر چند پس از اتمام دوران نمایندگیاش در این مجلس دیگر گرد سیاست نگشت و چند سالی را به انزوا و دوری از مجالست و مصاحب ت با دوستان گذراند؛ تا اینکه در سوم آذر ۱۳۱۲ درگذشت. جنازهاش را در امامزاده عبد الله شهرری به خاک سپردند. نجات طبع شعر هم داشت و به فراخور حال اشعاری را میسرود. (صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلات...، ج ۴، صص ۲۷۴ تا ۲۷۶؛ عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و...، ج ۲، صص ۱۶۰۷ و ۱۶۰۸؛ مدرسی چهاردهی، جلوه، شم ۵ (آبان ۱۳۲۴)، صص ۲۵۱ تا ۲۵۳).

مستعمل وزیر پست و تلگراف هستم و بدون اجازه وزیر راپرت را نمیدهم. قضیه باشد تا اینکه خود وزیر بیاید. تدین [میگوید] در این صورت باید عین راپرتها را بگذارید توی پاکت و سر پاکت را شما و مخبرالدوله و من سه نفری مهر کرده در نزد مخبرالدوله بماند تا وزیر بیاید؛ اگر غیر از این بکنید برای شما اسباب زحمت فراهم خواهد شد. مبشرالسلطان قبول نمیکند. تدین به طور قهر و غضب از تلگراف خانه خارج و میگوید من ولکن نیستم، میدانم در مجلس چه کنم. بالاخره قضیه در جلسه خصوصی اقلیت مطرح و هر یک عنوانی کرده و مدرس تقریباً به بهانه از آنها ظنین میشود و برای یک نفر از رفقای خود گفته است داخله خودمان بد است، باید اصلاح گردد. بعد مشارالیه گفته است افسوس میخورم که در این موقع پول ندارم و اِلا کار را در مجلس یکسره میکردم. فعلاً مجلس غیر از او [= رضا خان] است و عده[ای که] طرفدار دولتاند ده نفر نمیرسد؛ هرگاه ده هزار تومان داشتم کابینه را تغییر میدادم.»(۱)

 دیدار شومیاتسکی با سرتیپ امان اللهمیرزا

شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی، امروز در محل ارکان حرب کل قشون با سرتیپ امان اللهمیرزا دیدار کرد و ضمن تبریک موفقیت قشون در خوزستان متن روسی نام های خطاب به رضا خان را ارائه کرد که ترجمه آن چنین است: «در این موقع که از مرخصی به ایران مراجعت نمودهام بهترین ادعیه خود را برای پیشرفت مقاصد ملی که حضرت اشرف همیشه دارا بوده و هستند تقدیم مینمایم. مستدعی است مراتب صمیمیت ودوستی مخلص را قبول فرمایید.» سرتیپ امان اللهمیرزا با ارسال این تلگرام نوشت: «فدوی شومیاتسکی را با مقاصد بندگان حضرت اشرف کاملاً همراه و موافق دیده و تصور میکنم پس از ورود او موانعی که مأمورین دولت سویت اخیراً فراهم نموده بودند به کلی مرتفع گردد.»(۲)

 تلگرام ذکاءالملک به رضا خان

ذکاءالملک، وزیر مالیه و جانشین رضا خان در هیأت دولت، امروز به رضا خان اطلاع داد که با بازگشت شومیاتسکی، ورق سفارت روس برگشته و بنای موافقت گذاشتهاند و دست از تحریکات و تبلیغات برداشتهاند. وی افزود بودجه وزارت خانه ها در حال پرداخت است و حقوقها را میدهند؛ فقط وزارت امور خارجه مانده که باید از تصویب مجلس بگذرد. میلسپو میگوید: «تا بودجه کل در مجلس تصویب نشود بودجه نخواهم داد و اعضای وزارت خارجه هم تعطیل کردهاند.» ذکاءالملک درباره مجلس هم گفت: «در مجلس هم وکلاء ماشاء الله هنگامه میکنند.»(۳)

 حاضر نشدن هواپیما در دزفول

قرار بود به وقت حضور رضا خان در دزفول هواپیما هم در آنجا حاضر باشد. اما این هواپیما که قرار بود از خرمآباد به دزفول برود موفق نشد در موقع مقرر پرواز کند. علت آن ابری بودن هوا و بارندگی بود.در ن هایت ساعت یک بعد از ظهر امروز هواپیما در دزفول فرود آمد که رضا خان به ناصری بازگشته بود.(۴) احتمالاًـ مقرر بود رضا خان سوار بر هواپیما از راه باز شده خرمآباد به دزفول دیدن کنند.

□ نوازش مظلومین و ستاندن داد قلب آنها از ستمکاران

رضا خان با انتشار اطلاعی های که تاریخ امروز در پای آن دیده میشود گفت که من برای پایان دادن به قضایای خوزستان به این نقطه نیامدهام، اگر این بود، یکی از صاحب منصبان خود را مأمور میکردم. من به اطراف و اکناف مملکت توجه میکنم تا «مظلومین را نوازش و داد قلوب آنان را از دست ستمکاران بستانم.» در این اطلاعیه تبلیغاتی، همه کسانی که منبعد در خوزستان یا لرستان اقدامی علیه مصالح مملکتی نمایند به شدیدترین مجازات تهدید شدند.(۵)

□ بازگشت هواپیماها از بوشهر و دیلم به تهران

سرتیپ امان اللهمیرزا، امروز از رضا خان استعلام کرد اگر برای تشکیلات هواپیمایی جنوب تصمیمی گرفته نمیشود، هواپیما های فرانسوی به تهران بازگردند. همچنین نایب ارفعالملک با اشاره به پایان قضایای خوزستان پیشنهاد کرد هواپیمای مستقر در دیلم راهی تهران گردد. در هر دو مورد موافقت شد هواپیماها به تهران بازگردند.(۶)

□ پاسخ دولت ایران به سفارت آمریکا

مشارالملک امروز درباره پرداخت ۱۱۰ هزار دلار هزینه کشتی برای حمل جنازه ایمبری و پیشنهاد دولت آمریکا برای صرف این مبلغ جهت محصلان ایرانی اعزامی به آمریکا نام های به شارژدافر سفارت آمریکا نوشت. «راجع به پرداخت یکصدوده هزار دلار مخارج کشتی آمریکایی که حامل جنازه مستر ایمبری متوفی بوده است به وزارت جلیله مالیه دستورالعمل داده شد که مبلغ مزبور را به طریقی که برای آن وزارت خانه میسر شود بپردازد، ضمناً متذکر میگردد که پیشنهاد اولیای دولت فخیمه آمریکا دایر به این که مبلغ مزبور به مصرف اعزام محصلین ایران به آمریکا برسد مورد تقدیر اولیای دولت علّیه واقع گردیده و از این حسن نیت اولیای فخیمه آمریکاییان امتنان نموده و احترامات فائقه خود را تجدید مینماید.»(۷)

□ تأسف امیرلشکر شمال غرب از آزادی احتمالی رشیدالممالک

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که اطلاع رسیده که رشیدالممالک خلخالی [که در صحن رضوی متحصن است] توسط نماینده خراسان موفق به گرفتن مرخصی شده و عازم تهران است. «اگر چنانچه به این قبیل اشخاص خائن و جانی که باعث قتل چندین هزار نفر اشخاص بیگناه و همچنین باعث خرابی نصف آذربایجان شدهاند آزادی داده شود [اقدامات قشون] به کلی بینتیجه خواهد ماند.»(۸)

□ غیرقانونی بودن مدرسه روسی بارفروش

وزارت معارف، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، تأسیس مدرسه توسط دولت شوروی در بارفروش را غیرقانونی خواند و نوشت که «وزارت معارف نظر به تذکری که در اینگونه موارد قبلاً به مقامات مربوطه داده است مسئولیتی را نسبت به خود متوجه نخواهد دانست.»(۹)

□ دستگیری حسن خان قراچهداغی

حاکم خمسه امروز به وزارت داخله اطلاع داد که حسن خان قراچهداغی را که مرتکب چند فقره قتل شده بود، دستگیر کرده، اما رئیس نظامیان خمسه برای ر هایی او وارد عمل شده و در اداره حکومتی در حضور دیگران شروع به فحاشی نموده است. «تصدیق میفرمایید که این حرکات مشارالیه در انظار» صورت

۱- شهید آیت الله سیدحسن مدرس...، صص ۱۵۵ تا ۱۵۷.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۵۸۰.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۴۸۵.

۴- همان، پ ۱۷، صص ۷۱ و ۷۳.

۵- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، صص ۲۹۴ تا ۲۹۷.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۹۹، ۱۰۰، ۱۲۳ و ۱۲۴.

۷- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۱۲۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۱۰۲. اظهارات امیرلشکر شمال غرب در این سند نسبت به رشیدالممالک خلخالی، در مقایسه با وضع او نسبت به سیمیتقو که اخیراً به او تأمین داده و در نزدیک کهنهشهر مستقر کرده قابل مقایسه است. (مؤلف)

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۳-۵۲-۳۳-۱۳۰۳. وزارت امور خارجه پاسخ داد که موضوع تحصیل اجازه را به اطلاع سفارت شوروی رسانده است. (همان، ۴-۵۲-۳۳-۱۳۰۳).

خوبی ندارد. وی از وزیر داخله خواست با اقداماتی که میکند رئیس نظامیان خمسه را به وظایف خود آشنا نماید.(۱)

 درخواست سفارت افغانستان برای دستگیری اشرار مرزی

سفارت افغانستان امروز با فرستادن نام های به وزارت امور خارجه نوشت که خانطمع نورزایی تبعه افغانستان و از اشرار، پس از ارتکاب سرقت به خاک ایران فرار کرده است. وی درخواست کرد فرد یاد شده و همراهانش دستگیر و تحویل مرزداران افغانی شوند و اموال و اشخاصی را که سرقت یا اسیر کردهاند، مسترد کرده تا به صاحب انش بازگردانده شود.(۲)

 یادداشت سفارت شوروی برای بازپس دادن اسب های سرقت شده

سفارت شوروی با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه نوشت که دزدان ایرانی ۱۶ رأس اسب از حوالی روستای خالکارابوجاغ و خرابهکند به سرقت بردهاند. این نامه با ارائه نام دو تن از سارقان، خواستار بازپس دادن اسبها و تنبیه دزدان توسط مقامات مسئول محلی شده است.(۳)

 ورود لورن به تهران

سر پرسی لورن وزیرمختار انگلیس، امروز وارد تهران شد.(۴)

 اطلاعیه شرکت هواپیمایی یونکرس

شرکت هواپیمایی یونکرس در اطلاعی های که امروزمنتشر کرد، به اطلاع رساند که از ۲۵ قوس (آذر) خط هوایی میان تهران، انزلی و بادکوبه، و بین تهران و اصفهان دایر میشود. کرایه هر نفر از تهران تا انزلی ۴۰ تومان و از انزلی تا بادکوبه ۳۵ تومان است. هر مسافر میتواند ۱۰ کیلو بار مجانی با خود حمل کند.(۵)

 معاهدات ترکیه با ایران

سیدمحمدصادق طباطبایی، سفیرکبیر ایران در ترکیه، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که دولت ترکیه [در رژیم سیاسی جدید خود] معاهدات خود را با همه دولت های دوست، دشمن و بیطرف فسخ کرده و سپس «ابتدا عهدنامه وداد منعقد، بعد نامه سفیر» آنها را میپذیرد و سایر معاهدات را تجدید میکند. در مورد دولت ایران چون سفیرکبیر آنها پذیرفته شده بود مرا هم بدون عهدنامه وادیه پذیرفتند، ولی برای تجدید معاهدات پیشین باید مسیر مذکور طی شود. وی خواستار کسب تکلیف از تهران شد.(۶)

 اجحافات کفیل سرکنسولگری ایران در تفلیس

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قوای آذربایجان، با ارسال نام های به رضا خان نوشت که اطلاعات موثق نشان میدهد که

فریـدون خان، کفیل سـرکنسول ایران در تفلیس، و برادرش، اسد الله خان، از هیچ تعدی و اجحافی در حق اتباع ایران فروگذار نیسـتند. دادن تـذکره های جعلی به اتباع روس، حمل کالا های قاچاق از ایران و اسـلامبول به قفقاز، قاچاق جواهرات و طلا از روسیه به خارج و... بخشی از اقدامات آنهاست. وی نوشت در اثر همین کارها «هزاران اتباع بیبضاعت ایرانی در معابر و کوچه ها و شهرها و دهات قفقاز ویلان و سرگردان مانده در ن هایت عسرت و پریشانی امرار حیات مینمایند.»(۷)

 تأکید سفارت شوروی به ضرب و شتم یک زن روس

سفـارت شـوروی امروز بـا ارسـال یـادداشتی به وزارت امـور خـارجه تأکیـد کرد که طبق تشـخیص طـبیب، «پری دونوا» کتک خورده است. این اتفاق که در انزلی رخ داده، پیش از این با تکذیب مقامات محلی روبهرو شده بود.(۸)(ر.ک: ۵ اسفند)

 گزارشی از تمهیدات لشکر شرق برای جلوگیری از تهاجم ترکمنها

در پی خـبری که فرمانـده اردوی اعزامی از لشـکر مرکز به شـاهرود، داد و حمله ترکمنهـا را محتمـل دانست. (ر.ک: ۲۰ آذر) حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز اطلاع داد که به قوای نظامی منطقه دستور داده شد دهنه نردین را مراقبت کنند. حاجیباقر خان هم با یک بهادران سوار و یک مسلسل از بجنورد حرکت کرده است.(۹)

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۴۴۰ و ۴۴۱. موضوع از طریق وزیر کشور به وزارت جنگ اطلاع داده شد. (همان، پ ۶، ص ۴۳۹).

۲– همان، پ ۱۱، صص ۲۸ تا ۳۲. موضوع به امیرلشـکر شرق اطلاع داده شد و او پاسخ داد که وی در نتیجه عملیات نظامی به خاک افغانسـتان فراری شـده است. این پاسـخ در اوایل نیمه ماه داده شـد و تأکیـد گردید که دسـتور لازم برای قلعوقمع صادر شده «به شرط این که سرحدداران افغان نیز از آن حمایت ننموده و به خاک افغان پناه ندهند.» (همان، پ ۱۱، ص ۲۶).

۳– همان، پ ۱۱، ص ۹۷. مراتب به امیرلشکر شمال غرب اطلاع داده شد. (همان، پ ۱۱، ص ۹۵).

۴– روزنامه ایران، شم ۱۷۳۳، ص ۳.

۵– روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۸۲، ص ۱.

۶– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۱۰۲. موضوع به رضا خان اطلاع داده شد و او گفت پس از آمدن به مرکز رسیدگی میشود. (همان، پ ۱۷، ص ۱۰۱).

۷– همان، پ ۶، ص ۴۱۹. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شـد و آن وزارت خانه پاسـخ داد برای مـدعیات و اتهامات باید مدرک ارائه شود. (همان، پ ۶، ص ۴۱۶).

۸– همان، پ ۱۱، ص ۶۵. موضوع به وزارت جنگ و متعاقباً فرمانده تیپ شـمال ارجاع داده شد تا پاسخ دهند. (همان، پ ۱۱، صص ۶۳ و ۶۴).

۹– همان، پ ۸، ص ۲۳۷.

ص: ۴۷۰

(تصویر)

اصفهان، میدان شاه

(تصویر) سر پرسی لورن

 سه شنبه

۲۴ آذر ۱۳۰۳

۱۶ دسامبر ۱۹۲۴

۱۹ جمادیالاول ۱۳۴۳

 عزیمت رضا خان به محمره

رضا خان و همراهان امروز با کشتی مخصوصی که با پرچمها تزئین شده بود از ناصری راهی محمره (خرمشهر) شدند. شیخ خزعل نیز دیروز برای پذیرایی از رضا خان راهی محمره (خرمشهر) شده بود.(۱)سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری مینویسد که این همان کشتی شیخ خزعل بود که دولت انگلیس به او هدیه داده بود.(۲)

رضا خان امروز دستورداد مبلغ ۵ هزار تومان توسط خزانهداری قشون «برای مخارجات ضروری» به محمره حواله شود.(۳) با توجه به سوار شدن رضا خان به کشتی شیخ خزعل روشن میشود که دستور رضا خان برای عزیمت کشتی پهلوی از بوشهر به محمره (خرمشهر) عملی نشده است.

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس بعد از ظهر امروز به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد و گفتوگوها درباره بودجه سال جاری ادامه یافت.(۴)در این جلسه اجازه پرداخت بودجه وزارت پست و تلگراف به مبلغ ۱ میلیون و ۶۲۰ هزار تومان توسط وزارت مالیه داده شد.(۵)

 رفع اعتصاب در وزارت امور خارجه

در پی اعتصاب اعضای وزارت امور خارجه به واسطه عدم پرداخت حقوق، رضا خان با ارسال تلگرامی اعتصابکنندگان را قانع کرد که اعتصاب را شکسته و بر سر کار خود حاضر شوند. امروز اعتصابکنندگان شروع به کار کردند.(۶)رضا خان همچنین با ارسال تلگرامی به مشارالملک، وزیر امور خارجه، گفت «در صورتی که قسط نفط نزدیک باشد مبلغی به عنوان مساعده دریافت و بپردازد. خود من هم تا دو هفته دیگر طهران هستم.»(۷)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۵۷۵ و ۵۷۶.

۲- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۴۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۱۱۸.

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۱۸، ص ۱.

۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۱۷۰۹، ص ۱۵.

۶- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۱۸، ص ۲.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۴۸۲.

 معافیت گمرکی برای ورود ۴ خودرو

رضا خان امروز به ریاست گمرک بوشهر دستور داد چهار دستگاه خودرو فورد که برای لشکر جنوب خریداری شده و از بوشهر وارد میشود، چون دولتی است عوارض نگیرند.(۱)

 فروش مصالح ابنیه تخریب شده نایبند توسط انگلیس

سدیدالسلطنه، کارگزار عباسی، امروز اطلاع داد که انگلیسها هفت ساختمان خود را در روستای نایبند واقع در نیم فرسنگی شرق عباسی تخریب کردهاند. اینک معادل ۴۳۴۵ تومان مصالح ابنیه تخریب شده به فروش میرسد و تاکنون ۱۲۰۰ تومان فروخته شده است.(۲)

 جعلی بودن شکایات اهالی نهاوند

در پی شکایات اهالی نهاوند از رفتار نظامیان، امیرلشکر غرب مجبور شد هیأتی را برای رسیدگی به این موضوع به نهاوند اعزام کند. وی امروز از سرپلذهاب به وزارت جنگ نوشت که اینک روشن شد شکایات اهالی و تلگرام های ارسالی جعلی بوده است[!] وی از وزارت جنگ خواست تلگرام هایی که به آن وزارت خانه رسید، برای او بفرستند تا با شناسایی مهر های جعلی قضیه را تعقیب کند.(۳)

 وضعیت نامناسب مدرسه مظفری عشقآباد

کنسولگری ایران در عشقآباد امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که وضعیت مدرسه مظفری خراب و در شرف انحلال است. این وضعیت در نگاه خارجیها بسیار فضیحتآمیز است که ایران توان اداره یک مدرسه را ندارد. «هر چه زودتر ... اعانه مدرسه مزبوره را تا آخر قوس حواله باجگیران یا لطفآباد فرموده و نیز امر فرمایند که منبعد مرتباً ماهی یکصد تومان» ارسال شود.(۴)

(تصویر) مجلس شورای ملی

 چهارشنبه

۲۵ آذر ۱۳۰۳

۱۷ دسامبر ۱۹۲۴

۲۰ جمادیالاول ۱۳۴۳

□ اعزام رحیمزاده صفوی به پاریس

صبح امروز رحیمزاده صفوی، مدیر روزنامه تعطیل شده آسیای وسطی، از طرف محمدحسن میرزا، ولیعهد، و آیت الله سیدحسن مدرس راهی پاریس شد. وی پیش از سفر خود دیدار هایی با یادشدگان داشت. آیت الله مدرس پیام مفصلی برای احمدشاه داشت که آن را به رحیمزاده صفوی داد و تأکید کرد پس از خواندن یا تبدیل کردن به رمز بسوزانند. همچنین محمدحسن میرزا به او گفت که شاه به هر نحوی شده باید به ایران بازگردد و اگر امکان آن نیست، مسئولیت را به ولیعهد واگذارد تا در برابر دشمن تاج و تخت هر چه میتواند انجام دهد. رحیمزاده با هواپیمای شرکت یونکرس راهی انزلی شد و از آنجا با هیدروپلان به بادکوبه پرواز کرد.(۵)

□ رضا خان در محمره

رضا خان امروز صبح به محمره (خرمشهر) رسید و در کاخ شیخ خزعل مستقر شد. خنجر کرد های مکری که چند روز پیش به جنوب رسیده بود، با هماهنگی قبلی، امروز و در برابر نگاه شیخ خزعل به رضا خان اهدا شد. در سفرنامه خوزستان، منسوب

۱- همان، پ ۱۷، ص ۹۵.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۲۱-۴۰-۱۳۰۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۲۵۷.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۵۸-۳۳-۱۳۰۳.

۵- رحیمزاده صفوی، اسرار سقوط احمدشاه، صص ۲۱ تا ۲۵.

به رضا خان آمده است: «درجه مسرت من از این قدردانی، درست به اندازه تحیّر و تلخکامی خزعل بود که این قبیل احساسات را از عشایر ایران باور نداشت.»(۱)

 اطلاعیه ایرانیان مقیم بصره

اطلاعی های که امضاء ایرانیان مقیمین بصره را در پای خود دارد، برای خیرمقدم به رضا خان تهیه شد.در این اطلاعیه آمده است که ایرانیان ساکن بصره قصد داشتند مجسم های از طلا ساخته، آن را تقدیم رضا خان کنند، اما تنگی وقت اجازه نداد؛ اینک «عکس مبارک را در قاب طلاـ گرفته، آن را به عنوان یادگار سفر مبارک خوزستان با کمال فروتنی و تعظیم تقدیم میکنیم.» در این اطلاعیه ورود رضا خان به خوزستان، یادآور حضور کیخسرو و داریوش بزرگ عنوان شده است.(۲)

 دستور پرداخت پول به ملکالمورخین

رضا خان امروز به رئیس ارکان حرب کل قشون دستور داد «لازم است به قدر لزوم به ملکالمورخین(۳) وجه بدهید.»(۴)

 گزارشی از هواپیمای مستقر در کرمانشاه

امیرلشکر غرب که برای توزیع اعلامیه بر فراز پشتکوه، هواپیمایی را به کرمانشاه آورده بود، امروز نوشت که این طیاره تاکنون دو بار از سرپلذهاب به طرف پشتکوه پرواز کرده، اما به واسطه مه و بارندگی، امکان توزیع اعلامیه ها را پیدا نکرده است. قرار بود بخشی از این اعلامیه ها در منصورآباد(۵) ، محل استقرار غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، ریخته شود.(۶) وی در تلگرام دیگری به وزارت جنگ خبر داد که بالاخره [با مساعدت هوا] طیاره از سرپلذهاب به طرف پشتکوه پرواز کرد و به زودی عازم کرمانشاه و بلکه تهران میشود.(۷)

 دستور جدید وزیر جنگ به امیرلشکر غرب

رضا خان امروز به امیرلشکر غرب دستور داد که اردوی اعزامی از آذربایجان به مرکز استقرار غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، اعزام شود و اردوی اعزامی از عشایر کرمانشاه برای ارتباط استفاده شود. «خود شما هم تا رسیدن من در سرپل [ذهاب] توقف نمایید.»(۸)

 درگیری در مرز های ساوجبلاغ

فرمانده نظامیان ساوجبلاغ خبر داد که در نخستین ساعات امروز ۲۰ نفر پیاده مسلح به پست های سرحدی نزدیک شده و پس از نیم ساعت زدوخورد عقب نشستند. این درگیری تلفاتی نداشته است. در تحقیقاتی که به عمل آمد روشن شد «متجاسرین از منطقه انگلیسها و از اهالی [طایفه] بالک بوده‌اند.»(۹)

□ اخراج چهار لهستانی از ایران

فرمانده قشون آذربایجان امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که چهار لهستانی که بدون مجوز وارد ایران شده بودند، از مرز اخراج شدند. دستور داده شد مراقبت کامل نمایند که از نقطه دیگری وارد خاک ایران نشوند.(۱۰)

□ یادداشت سفارت ترکیه به وزارت امور خارجه

سفارت کبرای ترکیه در تهران امروز با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه نوشت که مأموران نظامی ایران به سوی قراولان گشتی ترکیه تیراندازی کردهاند. در این نامه خواسته شده است ضمن رسیدگی، از وقوع حوادث مشابه جلوگیری شود.(۱۱)

□ رسیدن مهمات روسی به انزلی

امروز ۱۶۰۰ جعبه حاوی مهمات تفنگ های روسی به بندرانزلی رسید. هر جعبه حاوی ۵۰۰ قطار است.(۱۲)

(تصویر) محمدحسن میرزا، ولیعهد

۱- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۲۶۲ تا ۲۶۶.

۲- همان، صص ۲۶۹ تا ۲۷۱.

۳- میرزاعبدالحسین خان ملکالمورخین که فرزندانش با نام خانوادگی سپهری مشهور شدند، در ۱۲۴۸ش به دنیا آمد. پدرش میرزاهدایت الله خان و جدّش میرزامحمدتقی لسانالملک سپهر کاشانی (مؤلف ناسخالتواریخ) همه از مور خان پرآوازه دوره قاجار به شمار میآیند. پس از گذراندن تحصیلات متعارف به استخدام دولت درآمده، در ۱۳۲۲ق که پدرش درگذشت مأموریت یافت ضمن نگارش تاریخ آن سالها، دوره ناسخالتواریخ را به اتمام برساند. به همین سبب لقب ملکالمورخین گرفت. در زمان مشروطیت به مشروطهخواهان پیوسته، روزنامه های وطن، شاهنشاهی، آئینه غیبنما، آزاد و صفحه روزگار را در تهران منتشر ساخت؛ دو مدرسه را هم تأسیس کرد و هر چه از پدر به ارث برده بود در راه نشر معارف و فرهنگ خرج نمود. او مردی ادیب بود و با چند زبان خارجی هم آشنایی داشت. از تألیفات اوست: تاریخ انبیاء، تاریخ یومیه ایران، و کتابالمعارف. مرگ ملکالمورخین سپهر در ۳۱ تیر ۱۳۱۲ اتفاق افتاد. (صدرهاشمی، تاریخ جراید و مجلدات ایران، ج ۱، صص ۴۲ و ۴۳).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۱۳۴.

۵- منصورآباد پشتکوه، محل کنونی شهر مهران، مرکز شهرستان مهران از شهرستان های استان ایلام است که در سال ۱۳۰۹ش با تصویب فرهنگستان ایران به مهران تغییر نام یافت. این شهر در کرانه چپ رود کنجان چم قرار گرفته و با مرز عراق فاصله اندکی دارد. مردم این شهر به زبان فارسی با گویش های کردی و لری سخن میگویند. در سرشماری سال ۱۳۵۵ در شهر مهران ۶۸۴۷ نفر میزیستند و در جریان جنگ تحمیلی عراق علیه ایران و در حمله به این شهر در سال ۱۳۶۵ش تقریباً شهر خالی از سکنه شد. اما در سرشماری سال ۱۳۷۵ش این شهر ۱۱۱۴۸ نفر جمعیت داشت که ۵۸۵۶ نفر مرد و ۵۵۹۲ نفر زن و

۲۰۸۲ خانوار بود. (سعیدیان، شناخت شهر های...، ص ۸۲۵؛ دایرهالمعارف فارسی (مصاحب)، ج ۲، ص ۲۹۳۷).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۴۵۶.

۷- همان، پ ۱۳، ص ۴۵۵.

۸- همان، پ ۱۷، ص ۱۱۳.

۹- همان، پ ۶، صص ۴۵۸ تا ۴۶۰.

۱۰- همان، پ ۵، ص ۲۱.

۱۱- همان، پ ۱۰، ص ۳۵۵. موضوع به امیرلشکر شمال غرب اطلاع داده میشود و او پاسخ میدهد که این تیراندازیها نه از سوی نظامیان ایرانی، بلکه به واسطه درگیری میان دو طایفه حیدرانلو و بلخکانلو بوده و نظامیان ایرانی دخالتی در موضوع نداشتهاند. (همان، پ ۱۰، ص ۳۵۲).

۱۲- FO E ۳۱۹/۸۲/۳۴.

ص: ۴۷۳

 پنجشنبه

۲۶ آذر ۱۳۰۳

۱۸ دسامبر ۱۹۲۴

۲۱ جمادیالاول ۱۳۴۳

 بخشنام های برای جشن چراغانی

وزارت جنگ امروز با ارسال بخشنام های به امرای لشکر و تیپ شمال نوشت که «مقرر فرمایید در موقع تشریففرمایی بندگان حضرت اشرف به طهران در همه نقاط جشن و چراغانی دایر شود. روز ورود معظمله درثانی اطلاع داده خواهد شد.»(۱)

 دستور ارسال تلگرامها به قصرشیرین

با توجه به خروج رضا خان از ایران و ورودش به بینالنهرین، رئیس عملیات کل قشون، امروز به حاکم نظامی تهران و رئیس ارکان حرب کل قشون پیغام داد که همه گزارش های خود را از روز شنبه ۲۸ قوس (آذر) به قصرشیرین مخابره کنند.(۲)

 ابلاغ تشکر رضا خان به شومیاتسکی

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز با ارسال نام های به شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی، از مخابره تلگرام او به رضا خان خبر داد و نوشت که دستور دارم تشکرات صمیمانه وزیر جنگ و رئیسالوزراء را به اطلاع شما برسانم.(۳)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

بعد از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در ابتدای جلسه حائریزاده گفت که وزراء باید پاسخ نمایندگان را راجع به قضایای شیخ خزعل بدهند. همچنین راجع به تعدیاتی که کمپانی نفت جنوب اعمال مینماید باید توضیح ارائه نمایند. در ادامه برخی از نمایندگان راجع به توقیف روزنامه ناهید و دستگیری مدیر آن پرسیدند. مشارالدوله ،کفیل وزارت معارف، پاسخ داد که ناظر شرعیات گزارشی از علت توقیف جریده ناهید داده که در هیأت دولت در حال بررسی است.(۴)

 اقدامات غیرقانونی انگلیس در پست جنوب

رئیس کل پست، امروز با ارسال نام های به وزیر پست و تلگراف با اشاره به آخرین گزارش رسیده از تخلفات انگلیس در

پست جنوب نوشت که «ارسال پاکات با تمبر هندی توسط پست قونسولگری ادامه دارد و تا زمانی که این بیتربیتی رفع نشود، نمیتوان قائل شد که دفاتر [پست] انگلیس [در] جنوب... برچیده شدهاند.»(۵)

 گزارشی از توقف کشتی های جنگی شوروی در سواحل شمالی ایران

اداره دوم سیاسی وزارت امور خارجه ایران امروز گزارشی درباره سابقه پهلو گرفتن غیرقانونی کشتی های جنگی شوروی را در سواحل شمالی ایران تهیه کرد. اولین کشتی در ۷ جدی (دی) ۱۳۰۰ به نام «رُتی وا» که حامل عد های نظامی، یک دستگاه تلگراف بیسیم و چند توپ بود به انزلی آمد. دو روز بعد خبر رسید که کشتی یادشده انزلی را ترک کرده است. «از آن تاریخ تا حال از طرف روسها برای رجعت دادن کشتی اقدامی به عمل نیامده و پیوسته هر پانزده روز یک مرتبه و گاهی هفته[ای] یک مرتبه کشتی تبدیل و به جای آن کشتی دیگری وارد میشود.» در این گزارش آمده است که بارها چه از طریق سفارت شوروی در تهران و چه از طریق سفارت ایران در مسکو شکایت شده ولی تاکنون نتیج های به دست نیامده است.(۶)

 تهاجم ترکمنها به اطراف بجنورد

حسین خزاعی امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که ترکمنها با حمله به مناطق گرمه، جلگه شقان و چمنبید اقدام به غارت کردند. چون سواران نظامی و نیرو های محلی برای مقابله کافی نبود، دستور داده شد با کمک سوار های بجنورد با دو مسلسل و پنجاه تیر به تقابل با ترکمنها بروند. وی گفت نتیجه اقدامات بعداً گزارش میشود.(۷)

 اختصاص چهار مسجد به تنگدستان تهران

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که اداره بلدیه با نزدیکی فصل زمستان، چهار مسجد در چهار نقطه شهر را برای آسایش فقیران در نظر گرفته است: مسجد آقابهرام، مسجد امامزاده زید، مسجد حاجمحمدحسین حریری، مسجد قاجاریه. این مساجد شبها توسط بخاری گرم شده و پذیرای فقیران خواهد بود.(۸)

(تصویر) رضا خان و شومیاتسکی

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۱۵.

۲- همان، پ ۱۷، ص ۹۸.

۳- همان، پ ۱۷، ص ۵۷۷.

۴- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۱۹، صص ۱ و ۲.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۶-۳۰-۳۴-۱۳۰۳.

۶- همان، ۵۷-۴-۴۰-۱۳۰۳.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۲۳۷.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۴، صص ۲ و ۳.

□ جمعه

۲۷ آذر ۱۳۰۳

۱۹ دسامبر ۱۹۲۴

۲۲ جمادیالاول ۱۳۴۳

□ تهدید یک انگلیسی و عواقب آن

بنا به دستور رضا خان، امروز به سرتیپ فضل الله زاهدی ابلاغ شد، علی و مهدی، دو نظامی که نفر نخست از اجزاء توپ خانه و نفر دوم عضو مباشرت است، شدیداً تنبیه و از خدمت قشون اخراج شوند. جرم این دو نظامی چنین توضیح داده شد: «در مسجدسلیمان برای گرفتن اتومبیل، مستر ریت را با طپانچه تهدید نمودند.» در این ابلاغیه علت تهدید مستر ریت برای گرفتن خودرو او بیان نشده است. در ادامه این دستورالعمل آمده است: «مقرر فرمودند صاحب منصبان، رفتن افراد را به آن نقاط قدغن اکید؛ در صورتی که کار داشته یا مأموریتی دارند باید با اجزاء و اعضای کمپانی نفط با ن هایت حسن سلوک رفتار نمایند.»(۱)

□ انتظار مأموران کشوری خوزستان برای دستورات جدید حاکم نظامی

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که مسئولانی که به حوزه های حکومتی شوشتر و دزفول مأمور شدهاند، اینک منتظر هستند که دستور های جدید خود را از حاکم جدید نظامی خوزستان، سرتیپ فضل الله زاهدی، بگیرند و شروع به کار کنند. در این خبر توضیحی در این باره داده نشده است که والی ایالت بروجرد، لرستان و خوزستان (شریفالدوله) چه ارتباط کاری با حاکم نظامی خوزستان خواهد داشت.(۲)

□ ممانعت ترکیه از بازگشت خانواده سیمیتقو به ایران

امیرلشکر عبد الله طهماسبی امروز خبر داد که دولت ترکیه از بازگشت خانواده سیمیتقو به ایران جلوگیری میکند. ترکها میگویند ۶۰ قبضه تفنگی که تحویل کسان سیمیتقو داده شده، پس بدهید بعد حرکت کنید. سیمیتقو هم پیام داده هر آن چه از اسلحه و مسلسل و وجوهات از ما گرفت هاید پس دهید تا این سلاحها را تحویل دهیم. فرمانده قوای آذربایجان میافزاید: «دستور داده شد که کفیل قوای سلماس شخصاً نزد سیمتکو به محل شیران [= شیپران] برود و مراتب را تحقیق نماید. در صورتی که واقعاً از سیمتکو اسلحه میخواهند... حالی کند که فوراً پس داده و اداره لشکری در عوض اسلحه های مذکوره، اسلحه دیگری... خواهد داد و ن هایت اطمینان به سیمتکو بدهد که از بابت اسلحه کاملاً مطمئن باشد.»(۳)

□ نامه سفارت ترکیه به وزارت امور خارجه

سفـارت ترکیه امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که رئیس طایفه عروسان با همکاری نظامیان ایران پس از عبـور از مرز ۷۵۰ لیره طلاـ ده قبضه تفنـگ، یـک قبضه ششـلول، یک رأس مادیان و چهار رأس اسب متعلق به رئیس عشـیره سیلان را غصب کرده و با خود بردهاند.

«به جهت این که محلی برای قیـام عشـایر ترکیه به مقـابله به مثل و اخـذ انتقام نمانـده باشـد، از آن ذات محترم متمنی است که اقدامات مؤثره در استرداد مغصوبات مذکوره» انجام شود.(۴)

(تصویر) شوشتر

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۸۶.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۵، ص ۲.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۸ و ۸۷-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۴- اسـناد مؤسـسه مطالعـات و پژوهش های سیاسـی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۱۳۱. امیرلشـکر شـمال غرب با ارسال نامه بلندی ضمن تشریح اصل قضیه موضوع دزدی لیره را تکذیب کرد. (همان، پ ۱۱، صص ۱۲۷ و ۱۲۸).

 شنبه

۲۸ آذر ۱۳۰۳

۲۰ دسامبر ۱۹۲۴

۲۳ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ورود رضا خان به بصره

رضا خان امروز وارد بصره شد. وی به همین مناسبت ابلاغی های را به تمام واحد های نظامی صادر کرد. در این اطلاعیه آمده است که «میرزاحسین خان موقرالملک ارمغان ورود مرا به تقدیم یک فروند کشتی جنگی(۱) مبادرت نمود و من هم در جزو بحریه لشکر جنوب قبول نمودم.»(۲)

 اقدامات تبلیغی مدرسه انگلیسها در اصفهان

وزارت معارف امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که «مطابق شکایات و اطلاعات واصله در مدرسه مبعوثین روحانی انگلیس های اصفهان تبلیغات مذهبی مینمایند. با وجود این که اثر غیرمطلوب این ترتیب از طرف رئیس معارف آنجا مکرر به هیأت مزبور خاطرنشان شده و ترک مسائل مذهبی را تذکر دادهاند، معذلک نتیجه نبخشیده است.»(۳)از جمله شاکیان طلاب و معاریف اصفهان بودند. آنان معتقد بودند که این مدرسه اطفال مسلمین را غسل تعمید داده، مسیحی میکند.(۴)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی بعد از ظهر امروز به ریاست نایب رئیس دوم تشکیل جلسه داد و نمایندگان گفتوگو های خود را درباره بودجه ادامه دادند.(۵)

 اقدام شرکت های شوروی برای ضبط و تملک ساختمانها

رئیس تیپ مستقل شمال امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که شرکت های دولتی شوروی در گیلان به خود اجازه دادهاند مایملک سایر شرکتها یا زمین های مربوط به مملکت را ضبط نمایند. اخیراً شرکت سوئد و ایران که در مشهد، قوچان، شرف خانه، و رشت ساختمان هایی دارد، مجبور به تخلیه شده است. وی افزود این شیوه دولت شوروی، ناقض استقلال مملکت است و اگر برخوردی نشود بیرون کشیدن این ابنیه از دست روسها مشکل است.(۶)

 عدم مالکیت بندرجز به حاجامینالضرب

وزارت مالیه با ارسال نام های به رئیسالوزراء نوشت که رسیدگی های انجام شده «در کمیسیون فرامین» نشان میدهد که حاجامینالضرب مالکیت و تعلقی در بندرجز ندارد و مدعیات او قابل پذیرش نیست. اراضی بندرجز باید در شمار خالصجات محسوب شده و با قانون همان املاک رفتار شود.(۷)

 گزارشی از امور هواپیمایی شوروی

سرکنسول ایران در راستوف امروز با ارسال مقال های چاپ شده در نشریه مولوت یادآور شد که در سال جاری (میلادی) ۸۶۳ مورد مسافرت هوایی در شوروی انجام و ۴۶۲ هزار کیلومتر طی شده است. این حجم از پرواز ۲۵۰۰ مسافر را جابهجا کرده است. غیر از این ۴۵ هزار کیلو اقلام پستی حملونقل شده است.(۸)

(تصویر)

(تصویر)

۱- در اطلاعیه چاپ شده، واژه جنگی، تبدیل به «شطی» شده است.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۷۹.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۶۳-۳۳-۱۳۰۳.

۴- همان، ۹-۶۳-۳۳-۱۳۰۳.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۶، ص ۱.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، صص ۵۴ و ۵۵. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد و آن وزارت خانه از کارگزاری گیلان خواست اقداماتی انجام دهد که اگر نتیجهبخش نبود، موضوع با سفارت شوروی در تهران مطرح شود. (همان، پ ۲۲، ص ۵۲).

۷- اسنادی از اختلافات و دعاوی...، صص ۱۹۵، ۱۹۷.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۰-۲۳-۳۴-۱۳۰۳.

 یکشنبه

۲۹ آذر ۱۳۰۳

۲۱ دسامبر ۱۹۲۴

۲۴ جمادیالاول ۱۳۴۳

 پاسخ وزیر داخله به موضوع انتخابات بارفروش

امیراقتدار، وزیر داخله، امروز در پاسخ به تلگرام وزارت داخله دربـاره داوطلبین انتخاب و درخواست های آنها برای توقف یا ادامه انتخابـات نـوشت کـه «بـا کـدام اجـازه شـروع بـه انتخابـات بـارفروش نمودهانـد؟» وی کـه ایـن تلگرام را خطـاب به منصورالملـک، معـاون وزارت خـانه، فرسـتاد، افزود: «در هر صـورت بایـد از انتخـاب آیـت اللهزاده(۱) جلوگیری بـه عمل آید.»(۲)امیراقتدار از همراهان رضا خان در سفر به خوزستان و اینک به بینالنهرین بود.

 تأکید وزارت جنگ به انتخاب دکتر آقایان

رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز با ارسال تلگرامی به رئیس ارکان حرب لشکر غرب تأکیـد کرد اکنون که انتخاب ارامنه در جریان است «قدغن دارید لازمه مساعدت و همراهی را درباره دکتر آقایان [از منطقه غرب] مبذول دارند.»(۳)

 عبور هوایی یک مقام انگلیسی از ایران

رئیس دایره عملیـات قشون امروز به حاکم نظامی خوزسـتان و حاکم بنادر اطلاع داد که رئیس هواپیمایی غیرنظامی انگلیس با هواپیمـا عـازم هنـد است. وی روز ۲۴ در اهـواز، ۲۵ در بوشـهر و ۲۶ دسامبر در بنـدرعباس توقف خواهـد کرد؛ طبق دسـتور، ممانعت نکنند.(۴)

 جشن پیروزی در اداره حکومتی ماکو

کارگزار ماکو امروز اطلاع داد که به مناسبت «موفقیت اردوی دولت در جنوب و تسلیم خزعل» مأموران دولتی ماکو، خوانین محلی و کنسول روس در اداره حکومتی حاضر شدند و پس از اعلام تبریک و اظهار خرسندی متفرق شدند.(۵)

 آزادی رشیدالممالک و دستور رضا خان

پس از رسـیدن خبر آزادی رشـیدالممالک خلخالی به فرمانـده قشون آذربایجان و اعتراض او، امیرلشـکر شـرق امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که استخلاص رشیدالممالک بر حسب امریه وزیر جنگ بوده که مستقیماً به نظامالتولیه، نماینده خراسان،

مخابره شده بود. رشیدالممالک خلخالی بنابر همین امریه آزاد و راهی تهران شده است.(۶)

 تقاضای تشویق فرمانده قوای سرخس

وزارت امور خارجه در نام های به وزارت جنگ از قول کارگزاری سرخس نوشت که اخیراً تعدادی از بلوچ های ایرانی از طریق چهچهه داخل خاک شوروی شده و ۱۰۴۰ رأس بز و گوسفند، عوض اموال مسروقه خود سرقت کرده به سرخس آوردند. فرمانده قوای سرخس پس از آگاهی از موضوع اغنام مذکور را توقیف کرد تا تکلیف این اقدام روشن شود. کارگزاری میافزاید که این فرمانده در حفظ و حراست از مرزها کوشا است و از این رو تشویق او موجب دلگرمی و تلاش بیشتر او برای آسایش اهالی خواهد بود.(۷)

 گزارشی دیگر از بیمبالاتی فرمانده نظامیان خمسه

حاکم خمسه امروز برای دومین بار با ارسال نام های به وزارت جنگ از حرکات خارج از نزاکت فرمانده قوای خمسه شکایت کرد. وی نوشت اخیراً دو نظامی به قرهتپه رفته ضمن بیاعتدالی فراوان، حتی دستدرازی به زنی هم کردهاند. حاکم خمسه مینویسد وقتی رئیس نظامیان نسبت به حکومت این جا بینزاکتی میکند، سهل است که مأموران او به اسم مأمور مالیه به دهات رفته و مرتکب این قبیل اعمال گردند.(۸)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز برای ادامه مذاکرات خود راجع به بودجه سال جاری تشکیل جلسه داد.(۹)

 بیانیه معلمان متحصن در مجلس

امروز معلمان متحصن در مجلس شورای ملی اطلاعی های صادر کردند که در آن آمده بود هفت ماه است حقوق نگرفتهاند.(۱۰)

 پانعربیسم و خوزستان

«پانعربیسم و خوزستان» عنوان مقال های است که دکتر محمود افشار در شماره امروز روزنامه شفق سرخ درج کرد. در این مقاله با اشاره به شیوع پانعربیسم پس از جنگ بینالمللی توسط انگلیس و فرانسه، آمده است که این موضوع در خوزستان امری خطرناک است. «سیاست اتحاد اعراب یک خطر دائمی است که مملکت ما را در سمت جنوب تهدید مینماید.»(۱۱)

 کشتی حامل مهمات در بوشهر

بنابر اخبار ارسالی سفارت انگلیس به وزارت امور خارجه آن کشور، سرکنسولگری انگلیس در بوشهر امروز خبر داد ۹۰۰

۱- محمدباقر آیت اللهزاده مازندرانی فرزند آیت الله شیخ محمدحسین حائری مازندرانی (از مراجع تقلید شیعیان) است که در کربلای معلی دیده به جهان گشود. پس از تحصیلات مقدماتی از محضر استادانی چون آیات عظام اصفهانی و آخوند خراسانی بهره برده، چندی بعد موفق شد از آیات خراسانی و شیخ الشریعه اجازه اجتهاد دریافت کند. وی مدتی را در بستر بیماری گذرانده، آنگاه به ایران آمد و چند سالی را در مدرسه علوم دینی صدر بابل به تدریس فقه و اصول و تفسیر قرآن پرداخت؛ اقامه نماز جماعت نیز میکرد. در آغاز سلطنت رضا پهلوی از سوی علیاکبر داور (وزیر وقت عدلیه) به همکاری فراخوانده شد و مأموریت یافت که همزمان با انجام تحول در تشکیلات عدلیه، محاکم شرع را در مشهد به راه اندازد، اما به سبب ناسازگاری آب و هوا دوام نیاورد و به تهران آمده، ممیز اسناد شرعیه در سازمان ثبت اسناد شد. از دیگر مشاغل مهم او میتوان عضویت در دیوان عالی تمیز، ریاست محکمه شرع، ریاست تفتیش، نمایندگی شعبه هفت قضایی و ریاست هیأت نظارت بر شورای عالی ثبت اسناد و املاک دادگستری را نام برد. آیت اللهزاده پس از سالها فعالیت اداری و قضایی در ۱۳۱۸ش با سمت مستشاری دیوان عالی کشور بازنشسته شد. او در کنار این امور از تدریس در مراکز علمی و آموزشی بازنمانده، علاوه بر وعظ، به تألیف کتبی میپرداخت که از جمله آنها شرح قوانین ثبت اسناد و املاک درخور ذکر است. مرگش در ۱۴ تیر ۱۳۴۷ در تهران روی داده، جنازهاش نیز در جوار مرقد مطهر حضرت عبدالعظیم حسن ی (در شهر ری) به خاک سپرده شد. (کاموربخشایش، «آیت اللهزاده مازندرانی، محمدباقر»، فرهنگ ناموران معاصر ایران، ج ۱، صص ۳۷۷ و ۳۷۸).

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۱۰۰۰۹۰۱، ص ۵.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۲۵۸.

۴- همان، پ ۱۷، صص ۸۱ و ۸۲.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۱۸-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۱۰۰.

۷- همان، پ ۱۱، صص ۳۸۰ و ۳۸۱. موضوع به امیرلشکر شرق اطلاع داده شد تا نظر بدهد. (همان، پ ۱۱، ص ۳۸۰).

۸- همان، پ ۶، صص ۴۳۱ و ۴۳۲.

۹- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۲۰، ص ۱.

۱۰- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۸۴، ص ۱.

۱۱- همانجا.

جعبه تجهیزات جنگی شامل چهار تانک و چهار کامیون که با کشتی بخار «نیـدنفلز» (Niedenfels) به این بندر رسیده بود، سرهمبندی شد.(۱)

 دو آلمانی جهانگرد در تهران

شروبر Schruber و نورمان Norman که میگویند جهانگرد هستند و بدون پول دور دنیا سفر میکنند، وارد تهران شدند و امروز پایتخت را به قصد اصـفهان، شـیراز و بوشهر ترک میکنند. بنا به گزارش های رسیده به سفارت انگلیس، به احتمال زیاد این دو آلمانی برای بررسی امکانات تجاری در ایران سفر میکنند.(۲)

(تصویر) دکتر محمود افشار

(تصویر) تنگستان، دشتستان و بوشهر

۱ دی ۱۳۰۳

۱- FO E ۳۱۹/۸۲/۳۴.

۲- FO E ۳۱۹/۸۲/۳۴.

. دوشنبه

۱ دی ۱۳۰۳

۲۲ دسامبر ۱۹۲۴

۲۵ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ورود کشتی پهلوی به سواحل ایران

به نوشته روزنامه شفق سرخ، کشتی پهلوی، بعد از ظهر امروز وارد بندرعباس شد و قرار است از آنجا راهی بوشهر شود. علت توقف کشتی در بندرعباس تمام شدن سوخت بود.(۱)

 ممانعت از صدور کالا های ایرانی به ترکیه

به گزارش فرمانده نظامی خوی از پنج روز پیش، از صدور کالا های ایرانی به ترکیه در مرز جلوگیری میشود. وی میگوید که دستور دادم علت قضیه کشف شود و اگر ممانعت جدی است مالالتجاره ها عودت داده شوند. «گویا اوقات ترکها از آمدن سمکو [= سیمیتقو] به ایران خیلی تلخ است.»(۲)

 پیگیری از تبعید ثریابیک

وزارت جنگ امروز از اداره امنیه پرسید که آیا ثریابیک که قرار بود از مشهد به آذربایجان منتقل شود و از آنجا به خاک ترکیه تبعید شود، تحویل مأموران ترک شده است؟(۳)

 ساخت پست جدید نظامی روسها، داخل خاک ایران

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قوای آذربایجان، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که روسها به تازگی در سه فرسنگی بیلهسوار شروع به ساخت پست نظامی کردهاند که تقریباً یکصد قدم با پست قدیمی فاصله دارد و داخل خاک ایران است. «دستور داده شد ابداً ممانعتی در این باب به عمل نیاورند که اسباب زحمت شود.» عبد الله طهماسبی ضرورت تشکیل کمیسیون مرزی را برای رسیدگی به این امور لازم دانست.(۴)

 ابلاغ نظامنامه درشکه های عمومی به سفارت خانه ها

وزارت امور خارجه امروز یک جلد نظامنامه جدید درشکه های عمومی را برای اطلاع به سفارت خانه های انگلیس، آمریکا، آلمان، فرانسه، بلژیک، افغانستان، شوروی، ترکیه و ایتالیا فرستاد.(۵)

□ مشارکت نظامیان لشکر شرق با قاچاقچیان

نمایندگی کنسولگری شوروی در درهجز و کلات با ارسال نام های به کارگزاری این شهر مشاهدات خود را از مشارکت نظامیان منطقه با قاچاقچیان به اطلاع رساند و خواستار جلوگیری از آن شد.(۶) پیش از این لشکر شرق چندین بار مشارکت نظامیان مرزی را در قاچاق کالا و انسان تکذیب کرده بود، اما گمرک ایران تأیید میکرد که نظامیان مرزی این ناحیه در کار قاچاق دست دارند.

□ اعتراض سفارت ترکیه به وزارت امور خارجه

سفارت کبرای ترکیه با ارسال یادداشتی به وزارت امور خارجه نوشت که نظامیان ایرانی با همراهی ۳۰۰ نفر از طایفه جلالی به خاک ترکیه تجاوز کرده و اموالی را به غارت بردهاند. این یادداشت به نام دولت ترکیه شدیداً به دولت ایران اعتراض و خواستار تنبیه متجاوزان و استرداد اموال شده است.(۷)

□ ادامه کار کمیسیون تغییر اسامی و اصطلاحات خارجی

در ادامه نشست های کمیسیون تغییر اسامی و اصطلاحات خارجی، پیش از ظهر امروز این کمیسیون در وزارت داخله تشکیل شد.

یحیی دولتآبادی، کیاستوان، شیخ الرئیس، دو نماینده از وزارت معارف، مدیران دوایر وزارت داخله و نماینده نظمیه در این نشست حاضر بودند. در این جلسه واژه های خارجی مصطلح در اداره نظمیه مورد بررسی قرار گرفت تا معادل فارسی آنها یافت شود.(۸)

□ ورود هرتسفلد به ایران

ارنست امیل هرتسفلد مستشرق آلمانی وارد ایران شد. روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که هرتسفلد از مرز دزداب وارد ایران شده و عازم مشهد است.(۹)

۱- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۸۵، ص ۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۲۰۹ و ۲۱۰.

۳- همان، پ ۱۰، ص ۳۵۰. اداره تشکیلات امنیه دولتی نیز پاسخ داد که این اقدام انجام شده و با تحویل ثریا بیك به مأموران ترکیه رسید دریافت شده است. (همان، پ ۱۰، ص ۳۴۹).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳-۷-۴۰-۱۳۰۳. وزارت امور خارجه با اعتراض به سفارت شوروی نسبت به این اقدام واکنش نشان داد. (همان، ۶-۷-۴۰-۱۳۰۳).

۵- همان، ۶-۲۸-۲۹-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۱۱۲. موضوع به وزارت جنگ منعکس شد و آن

وزارت خانه هم لشکر شرق را در جریان گذاشت. (همان، پ ۲۵، صص ۱۱۰ و ۱۱۱).

۷- همان، پ ۱۰، ص ۳۳۰. موضوع به امیرلشکر شمال غرب اطلاع داده شد. (همان، پ ۱۰، ص ۳۲۸).

۸- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۸۵، ص ۲.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۷،ص ۲.

 رضا خان در کربلا

رضا خان امروز وارد کربلا شد(۱)و به زیارت مقابر امام حسین(ع) و حضرت ابوالفضل(ع) رفت.(۲)پیش از ورود رضا خان به حرم، سیدحسین مجتهد قزوینی از طرف سایر علما پیشنهاد خرید دو کشتی جنگی یکی برای خلیجفارس و دیگری برای دریای خزر از طریق جمعآوری اعانه از ایالات دوازدهگانه ایران را داد تا از این طریق مملکت از تعرضات بیگانگان در امان بماند.(۳)

 التجاء اهالی سبزوار به مجلس

بنا به گزارش سفارت انگلیس، اهالی سبزوار امروز با ارسال تلگرامی به مجلس شورای ملی، گفتند که به واسطه حملات ترکمنها تأمین مالی و جانی ندارند. آنها پیام مشابهی هم به امیرلشکر شرق فرستادند، و حسین خزاعی، به اهالی سبزوار پاسخ داده که به جهت ناآرامی در مرز افغانستان نمیتواند نیروی نظامی به سبزوار بفرستد.(۴)

 سه شنبه

۲ دی ۱۳۰۳

۲۳ دسامبر ۱۹۲۴

۲۶ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ورود رضا خان به نجف

امروز رضا خان وارد نجف شد و با تمهیداتی که از طرف کنسولگری ایران به عمل آمده بود از وی استقبال شد. در مراسم استقبالی که بالای تل وادیالسلام صورت گرفت، دانشآموزان مدرسه علوی، تجار و ایرانیان علاقهمند حاضر بودند. اماکن مربوط به ایرانیان نیز آذینبندی شده بود. کنسول ایران در نجف با ارسال گزارشی از جزئیات این استقبال افزود که جراید محلی نیز مقالات زیادی راجع به این سفر درج کردند.(۵) سرداررشید کردستانی در نجف تقاضای عفو و بخشش کرد. در سفرنامه خوزستان آمده است: «اجازه خواست به ایران بازگردد. او را رخصت دادم، ولی به آن شرط که از غارتگری و شرارت دست برداشته، مطیع و منقاد باشد و مجدداً به او خاطرنشان کردم که اگر تجدید شرارت کند، کمترین مجازاتش اعدام خواهد بود.»(۶)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس در نشست امروز خود ادامه گفتوگوها را راجع به بودجه سال جاری پی گرفت. بیشتر صحبتها در تطبیق ماده ۱۴ بودجه

با قانون استخدام بود. در این جلسه پیشنهاد عدلالملک مبنی بر بازگشت ساعات کار مجلس به پیش از ظهر مورد تصویب قرار گرفت.(۷)

 تأکید وزارت خارجه به عزل سامیبیک

وزارت امور خارجه تصمیم گرفت با ارسال نام های به سفیرکبیر ترکیه در تهران، خواستار برکناری سامیبیک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، شود. اما قرار شد پیش از ارسال نامه شفاهاً گفته شود که اگر سامیبیک احضار شود از ارسال نامه خودداری میگردد.(۸)

 فروش حقوق

روزنامه ایران نوشت که کارکنان برخی از وزارت خانه ها به علت عقب افتادن حقوق و عسرت زیاد، امروز اقدام به فروش حقوق کردند. برای نمونه «اعضای وزارت داخله حقوق خود را به یک نفر تومانی سه قران کسر فروختهاند که امر معاش خود را بگذرانند.»(۹)

 مشایعت گاری حمل اسکناس

رئیس ارکان حرب کل قشون با ارسال تلگرامی به ارکان حرب لشکر جنوب نوشت که سه نفر نظامی لشکر مرکز «گاری حامل اسکناس بانک شاهنشاهی را که به یزد و کرمان ارسال میگردد تا اصفهان حفاظت مینمایند. قدغن فرمایید از آنجا مستحفظین لازم از آن لشکر تعیین و مأموران اعزامی به مرکز مراجعت نمایند.»(۱۰)

۱- همان، شم ۱۷۳۸، ص ۲.

۲- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۲۷۲ تا ۲۷۶.

۳- همان، صص ۲۷۳ تا ۲۷۵.

۴- FO E ۳۱۹/۸۲/۳۴.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۴ و ۴۳-۳-۲۷-۱۳۰۳.

۶- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۲۸۶.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۸، ص ۱.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۹۳.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۸، ص ۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۸۸.

 مدرسه کفشگرکلای علیآباد

موضوع مـدرسه کفشگرکلای علیآبـاد به دلیـل عـدم اقـدام قطعی وزارت معـارف همچنان در میان روحانیان مطرح است. این مـدرسه بنابر قول طلاب مازندرانی به تبلیغ ب هاییت اشـتغال داشت. امروز نیز یک امام جمعه از وزیر معارف خواست از آنجا که این مـدرسه بدون مجوز اداره معارف فعالیت میکند «مقرر فرمایند که مدرسه مزبور را منحل فرمایند که هم خدمت به عالم دیانت کرده و هم مزید امتنان و تشکر داعی شده باشد.» میرزاهاشم آشتیانی نماینده مجلس نیز پیگیر این موضوع بود.(۱)

 تعداد دانشجویان ایرانی در آمریکا

روزنامه شـفق سـرخ در مصاحب های با حسین علاء، وزیرمختار سابق ایران در آمریکا پرسش های متعددی مطرح کرد که در دو شـماره از این جریده درج شد. مخبر شفق سرخ در پایان این گفتوگو از تعداد دانشجویان ایرانی در آمریکا پرسید که علاء گفت که محصلین ایرانی در آمریکا تقریباً ۲۰ نفر هستند و میرزااسد الله خان بیژن(۲) سرپرستی آنها را به عهده دارد. آنها در رشته های طب، فلاحت، مهندسی، دندانسازی، تجارت و معلمی مشغول تحصیل هستند.(۳)

 بیخبری مسئولان ارومیه از بازگشت سیمیتقو به ایران

مبینالسـلطنه، کارگزار ارومیه، با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، خبر از دیـدار سامبیک، باششـهبندر ارومیه، با خود داد که در این ملاقـات مقام ترکی های از بازگشت سـیمیتقو به ایران تحت عملیات امیرلشـکر شـمال غرب خبر میدهـد. سامبیک میگویـد: «اسـماعیلآقا [سـیمیتقو] برای اقـامت خود در خـاک ایران دریـافت یکصـدهزار تومـان وجه نقـد و مسترد داشـتن کلیه املاک خود را که حالیه خالصه دولتی است تقاضا نموده و چون شـرایط مزبور طرف قبول آقای امیرلشـکر [شـمال غرب] واقع شده» به ایران بازگشـته است. مبینالسلطنه ضمن ابراز بیخبری خود از این موضوع، حتی عدم اطلاع رئیس نظامیان ارومیه، افزود که سامبیک میگویـد دولت ترکیه از عزیمت خانواده سـیمیتقو به ایران جلوگیری خواهد کرد. سامبیک میگوید: «طوری با او [= سـیمیتقو] رفتار نمودهانـد که بالاخره کلیه اکراد ایرانی و بلکه اکراد ترکیه هم او را برای خود رئیس انتخاب و به او متمایل میشونـد. و البته این سـیاست برای تشـکیل اتحـاد کرد و اسـتقلال ملت کردیه خیلی کمـک خواهـد نمـود؛ لـذا دولت ترکیه از مراجعت دادن خانواده اسماعیلآقا خودداری» خواهد کرد.(۴)

 گزارشی از حسینقلی و تجاوز شوروی به این ناحیه

محمدحسـین آیرم، رئیس تیپ مسـتقل شـمال، با ارسال گزارشـی راجع به اقدامات و عملیات شوروی در حسینقلی (ر.ک: ۲۶ آبـان) و آوردن کشـتی جنگی به این نـاحیه نـوشت که روسـها مـوقعیت دولت تزاری سـابق را تـاکنون در حسـینقلی از دسـت ندادهاند. مداخلات و تصـرفات آنها در این ناحیه ادامه دارد؛ و عدم موفقیت کمیسیون سرحدی در تعیین و تقسیم حدود خود بهترین دلیل بر تصـرفات مسـتمر شوروی در حسـینقلی است. وی افزود، اگر عهدنامه ۱۸۸۱ اجرا شود روسـها باید حسینقلی را ترک کننـد، چرا که مرز اصـلی ایران و شوروی رود اترک است، امـا روسـها بـا تغییر خط جریان اصـلی این رود، حسـینقلی را

داخل خاک خود انداختهاند. «تا تعیین سرحد نمیتواند حسینقلی را جزو خاک ایران محسوب داشت.»(۵)

 نام های برای جلوگیری از اخراج ایرانیان از خانه هایشان

سرکنسول ایران در ترکستان، محمدعلی خان مقدم(۶)، امروز با ارسال نام های به نمایندگی کمیساریات امور خارجه در آسیای وسطی نوشت که شکایت های متعددی از ایرانیان ساکن عشقآباد، سمرقند و... میرسد که در این زمستان آنان را از منازل خود بیرون کرده [خانه ها را مصادره میکنند.] در این نامه تقاضا شده است از این رفتار جلوگیری شود.(۷)

 ورود خودرو های خریداری شده ایران به انزلی

امروز ۲۳ خودرو دولت ایران که از آلمان خریداری شده بود، وارد بندر انزلی شد.(۸)

۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۰۲۱۰۷، صص ۱۳ و ۱۹.
۲- اسدالله بیژن تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در دبیرستان البرز و کالج آمریکایی تهران به پایان رساند؛ آنگاه به آمریکا رفت و از دانشگاه کلمبیا در سال ۱۹۲۲م/۱۳۰۱ش به اخذ درجه B.A و سال بعد به دریافت درجه M.A از دانشکده علوم اقتصاد نائل آمد. در ۱۳۰۸ش نیز دکتری فلسفه (Ph.D) از همان دانشگاه گرفت. بیژن در همین سالها، علاوه بر تحصیل، معلم شعبه زبان و تمدن ملل قدیم و شرق در دانشگاه کلمبیا بوده، در ۱۹۲۷م/۱۳۰۶ش هم نمایندگی ایران در مجمع معارف بینالمللی در کانادا را برعهده داشت. نمایندگی ایران در اتازونی (۱۹۲۹م)، ژنو و نمایندگی رسمی دولت ایران در مجمع بینالمللی طرق در واشنگتن و کنسولگری افتخاری ایران در واشنگتن از دیگر مشاغل مهم اوست. وی متخصص صنایع ظریفه ایران در زمینه پارچه در واشنگتن بود. از ۱۳۱۰ش نیز در دانشسرای عالی با رتبه دانشیاری به تدریس مشغول بود. همچنین با شروع نهضت ملی شدن صنعت نفت به هواداران آن متمایل شده، در حاشیه آن به فعالیت پرداخت. در زمانی هم که دولت سرلشکر زاهدی پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ در صدد امضای قرارداد کنسرسیوم نفت برآمد، وی به همراه ۱۱ تن از استادان بنام دانشگاه در نامه سرگشاد های خطاب به نمایندگان مجالس شورای ملی و سنا، به طرح چنین قراردادی در مجلسین مزبور اعتراض کردند که همین امر موجب اخراج آنها از دانشگاه گردید. از دکتر بیژن آثار قلمی به جا مانده که از جمله آنها میتوان تاریخ جندی شاپور و سیر تمدن و تربیت در ایران باستان را نام برد. (مشار، مؤلفین کتب چاپی فارسی و عربی، ج ۱، ص ۵۴۱؛ نجاتی، تاریخ سیاسی بیستوپنج...، ج ۱، صص ۱۰۹، ۱۱۸ و ۱۱۹).
۳- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۸۵، ص ۱.
۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲۰ و ۱۱۹-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.
۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۶۳.
۶- محمدعلی مقدم فرزند میرشکار زنجانی در ۱۲۶۸ش به دنیا آمد. پس از پایان تحصیلاتش به خدمت وزارت امور خارجه درآمد و نزدیک به سی سال مشاغل مهمی را عهدهدار شد؛ مدتها در سفارت مسکو سمت دبیری و مستشاری را بر عهده داشت. مدیریت کل آرشیو وزارت امور خارجه و ریاست کابینه آن وزارت خانه از دیگر مشاغل وی است. در ماه های پایانی ۱۹۳۳م/اواخر ۱۳۱۲ش به عنوان وزیرمختار به حجاز (عربستان سعودی) رفت. در می ۱۹۳۵/اردیبهشت ۱۳۱۴ راه جده و

بیروت را در پیش گرفته، آنگاه به وزیرمختاری ایران در بالکان منصوب شـده، در بخارست اقامت گزید. از دیگر مشاغل مهم او میتوان به سفارت ایران در لندن، فرانسه و آلمان به مدت کوتاهی اشاره کرد. مقدم در ۱۳۲۸ش به مقام سناتوری از قزوین و زنجـان انتخاب شـده، در دوره زمامـداری دکتر مصـدق هم اسـتانداری گیلان را در عهـده تصـدی داشت. (عاقلی، شـرح حال رجال سیاسی و...؛ ج ۳، ص ۱۵۲۴؛ قاسمی، «سیاستمداران ایران و...»، آینده، شم ۶-۱ (۱۳۷۱ش)، ص ۱۱۸).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷۶-۳۷-۱۶-۱۳۰۳.

۸- FO E ۹۵۲/۸۲/۳۴.

(تصویر) هرتسفلد

 چهارشنبه

۳ دی ۱۳۰۳

۲۴ دسامبر ۱۹۲۴

۲۷ جمادیالاول ۱۳۴۳

 نامه وزارت جنگ به وزارت امور خارجه راجع به سیمیتقو

رئیس ارکان حرب کل قشون امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که در نتیجه اقدامات مؤثری که برای جلب اسماعیلآقا سیمیتقو انجام شد، وی به ایران بازگشت و اینک در حدود شیران [= شیپران](۱)ساکن است. اما ترکها مانع از بازگشت خانواده او و به ایران هستند. «در صورتی که مقتضی بدانند با سفارت کبری برای رفع ممانعت مأمورین ترکیه مذاکرات لازمه» به عمل آید.(۲) امیرلشکر شمال غرب معتقد بود اگر از حرکت خانواده سیمیتقو به ایران جلوگیری شود «زحمات به هدر خواهد رفت.»(۳)

 رفع ممانعت از صدور کالا های ایرانی در مرز ترکیه

امیرلشکر شمال غرب امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که موقوف داشتن عبور کالا های ایرانی از مرز قطور توسط ترکیه رفع شده است. (ر.ک: ۱ دی) وی گفت که علت ممانعت مأموران ترکیه از عبور کالاها و افراد ایرانی، جلوگیری از رسیدن این خبر به خانواده سیمیتقو بود که به طرف ایران حرکت کنید.(۴)

 لایح های برای رونق کشت چای

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که وزارت فواید عامه برای جلوگیری از افت کشت چای که اخیراً در شمال کشور نمایان شده، لایح های تدوین کرده، به کمیسیون اقتصادیات مجلس شورای ملی فرستاده است که پس از تصویب و دریافت اعتبار، به رونق کشت چای کمک شود.(۵)

 تأسیس کلوپ نظامیان در تبریز

فرمانده قوای آذربایجان امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که لشکر شمال غرب اقدام به تأسیس کلوپ نظامیان در تبریز کرده است. «مقرر فرمایید از پروگرام و نظامنامه کلوپ نظامی مرکز برای کلوپ این لشکر هم ارسال دارند.»(۶)

عبـد الله طهمـاسبی یـادآور شـد این کلوپ در انظـار «مجمع صـاحب منصـبان» معرفی خواهـد شـد، ولی در باطن همان کلوپ خواهد بود.(۷)

 سیل در قائن

در پی بارندگی های مستمر که از ۲۵ آذر شـروع شده بود، امروز سـیل بزرگی قائن را فراگرفت به طوری که مردم فریادکنان منازل خود را ترک کرده، پا به فرار گذاشـتند. با این که جلو برخی کوچه ها سدبنـدی شـد، اما گفته میشود حـدود ۶۰۰ خانه خراب شـده و مردم آواره بیابان شدهانـد. «قنوات به واسـطه سـیل مسدود و امور زراعت معطل است. اهالی برای قوت لایموت محتاج، استدعای توجه فوری برای نگاهداری بی خانمانها شده است.»(۸)

(تصویر) سیمیتقو نفر سوم سمت از راست

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۰-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۲- شـیپران از دهستان های هفتگانه بخش شاهپور در شهرستان خوی (آذربایجان غربی) است. این منطقه در دشت سلماس که در سال های پیشـین دارای ۱۵ آبـادی بود، واقع است. شـیپران در نـاحیه مرزی ایران و ترکیه قرار گرفته، که ساکنین آن را ایل شکاک تشـکیل میدهنـد. دیلزی مرکز شـیپران بوده، در ۳۷ کیلومتری جنوب غربی شـاهپور قرار دارد. (دایرهالمعـارف فارسـی (مصاحب)، ج ۲، ص ۱۴۵۴)

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۱۰۰.

۴- همان، پ ۱۲، ص ۲۰۸.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۸، ص ۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۸۹.

۷- همان، پ ۶، ص ۳۸۷.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۳، ص ۱.

 پنجشنبه

۴ دی ۱۳۰۳

۲۵ دسامبر ۱۹۲۴

۲۸ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ورود رضا خان به بغداد

بعد از ظهر امروز رضا خان، با قطار وارد بغداد شد. پس از استقبالی که از طرف شاگردان مدرسه ایرانیان از او به عمل آمد، قطار را عوض کرده، راهی سامرا شد.(۱)

 مشخصات کشتی اهدایی میرزاحسین خان موقرالملک

حاکم نظامی خوزستان، سرتیپ فضل الله زاهدی، با ارسال نام های به وزارت جنگ مشخصات کشتی اهدایی میرزاحسین خان موقرالملک بوشهری(۲) به رضا خان را، که هنگام اقامت چند روزه رئیسالوزراء در محمره (خرمشهر) اهدا شد، اعلام کرد و نوشت اگر نواقص این کشتی تکمیل گردد و مسلح شود، برای نیرو های نظامی بسیار مفید خواهد بود. این کشتی میتواند هر دو ساحل کارون را تا حوالی شوشتر محافظت نماید. وی از وزارت جنگ درخواست کرد مقدمات استخدام ملاح و عملهجات این کشتی و نیز پرداخت هزینه خرید چند توپ بزرگ و کوچک و چند مسلسل به لشکر جنوب انجام شود.(۳)این کشتی ۱۲۶ پا درازا و ۲۰ پا پهنا داشت و در ۱۹۱۷م ساخته شده بود.(۴)

 فعالیت مطبوعاتی سرکنسولگری شوروی در آذربایجان

رئیس اداره کل تشکیلات نظمیه، محمد درگاهی، امروز به وزارت جنگ خبر داد که بنابر گزارش نظمیه آذربایجان «متجاوز از بیست روز است اخبار تلگرافی رُستا از طرف جنرال قونسولگری روس ترجمه و برای متنفذین شهر و رؤسای دوایر دولتی مجاناً ارسال میشود.»(۵)

 فعالیت های پستی غیرقانونی انگلیس در سیستان

وزارت داخله امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه درباره «دفتر پست مبادله دزداب و پست میرجاوه» و نظر اداره کل پست مرکزی در این موارد نوشت که اقدام مقتضی [برای جلوگیری از اقدامات انگلیس باید] به عمل آید. در نامه اداره کل پست مرکزی آمده است که انگلیس دو دفتر پست در سیستان دارد؛ «یک دفتر به اسم مبادله که مقیم شهر دزداب است و یک دفتر به اسم دفتر اردو در میرجاوه، ایستگاه راهآهن. دفتر اخیرالذکر که رسماً و عیناً امانات و مراسلات مطابق تاکس هندوستان

قبول مینماید. میرجاوه در خاک ایران واقع و تا شهر دزداب نیم فرسنگ مسافت دارد و دارای ۵۵۰ نفر جمعیت است. دفتر میرجاوه در مواقع ورود قشون انگلیس به خاک ایران در سنه ۱۹۲۲ تأسیس شده است. اداره پست برای ایجاد دفاتر فوقالذکر هیچ سابقه ندارد. وجود آنها را باعث لطمه به استقلال مملکت و عایدات میدانند.»(۶)

 خدمات انگلیس به هواپیما های عبوری از جنوب کشور

اداره گمرک با تنظیم یادداشتی برای ریاست گمرک نوشت که همه خدمات به هواپیما هایی که از جنوب ایران عبور میکنند توسط انگلیس داده میشود. «قونسول انگلیس در بندرعباس از هوانوردان پذیرایی کرده و یک عده سرباز های هندی برای حفاظت دستگاه های آنها گماشته و حتی عمله و اشیاء لازمه به اختیار آنها میگذارد. برای جلوگیری از این ترتیب که به حیثیت دولت ایران لطمه وارد میسازد، میتوان اولاً با نماینده شرکت کمپانی نفط جنوب در عباسی قراری گذارد که مقدار کافی روغن و بنزین جهت هوانوردان تهیه نموده که در موقع لزوم به آنها داده شود. ۲- از مصادر نظامی ایران نیز تقاضا نمود که در موقع عبور آئروپلان یک عده نظامی جهت انتظام و حفاظت دستگاه آنها بگمارد. ۳- اعتباری جهت پذیرایی هوانوردان و مخارج مختصر نگاهداری محل آئروپلان داده شود.»(۷)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در جلسه امروز متن استعفای دبیراعظم (فرج الله بهرامی) و عزالممالک از نمایندگی قرائت گردید. نمایندگان در ادامه وارد شور درباره بودجه سال جاری شدند.(۸)عزالممالک به پیشکاری مالیه ایالت کرمان منصوب شده بود.(۹)

 بیمبالاتی متصدی رمز لشکر غرب

رئیس دایره استخبارات وزارت جنگ اطلاع داد که متصدی رمز لشکر غرب به کلی اصول و اساس رمز تازه به کار گرفته شده این وزارت خانه را زیر پا گذاشته و طریق های که برای استحکام رمز در نظر گرفته شده بود، فاش کرده است. اینک امکان دارد رمز برای همه کشف و روشن شود. وی تأکید کرد برای جلوگیری از این لاقیدیها وی به شدت مجازات شود چرا که اعتبار رمز اخیر از بین رفته است.

رئیس ارکان حرب کل قشون امروز در تلگرامی محرمانه موضوع را به اطلاع امیرلشکر غرب رساند.(۱۰)

 کسر بودجه وزارت عدلیه و تعطیلی چند عدلیه و صلحیه

در پی کسر بودجه وزارت عدلیه به میزان ۴۰ هزار تومان، تشکیلات عدلیه در کردستان، استرآباد، زنجان، یزد و چند نقطه دیگر تعطیل شد. نقاط تعطیل شده شامل ولایاتی بودند که از عدلیه آنها شکایت میشد.(۱۱)

 پرداخت دو برج از حقوق معلمان

حقوق برج های شهریور و مهر معلمان پرداخت شد و قرار است آنها از امروز بر سر کلاسها حاضر شوند، اما معلمان متحصن در مجلس شورای ملی، به تحصن خود ادامه خواهند داد «که اولاً ـ ترتیب قانون استخدام آنها بر طبق تقاضای معلمین صورت گیرد و ثانیاً برای حقوق آتیه معلمین تصمیماتی اتخاذ شود که تعویقی روی نداده و باعث زحمت و سختی آنها فراهم نشود.»(۱۲)

 درباره مطالبات سعدالدوله

وزیر مالیه با نگارش نام های به رئیسالوزراء درباره طلب سعدالدوله از بانک ایران و پرداخت بدهی او از قِبَل بدهی های حاجامینالضرب نوشت که مطالبات حاجامینالضرب که توسط محاکم وصول میشود هنوز به بانک نرسیده است؛ در ضمن وزارت مالیه در تأدیه مطالبات بدهکاران نمیتواند تبعیض قائل شود؛ هر چند پیش از این یک هزار تومان به سعدالدوله پرداخت شده است.(۱۳)

۱- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۲۸۳ و ۲۸۴.

۲- میرزاحسین خان موقر (موقرالملک) در ۱۲۹۴ق در بوشهر دیده به جهان گشود. پدرش حاجعلی بوشهری، ناخدا بود. موقر تحصیلات خود را در ایران و هندوستان گذراند و سپس در بوشهر سمت نایب کنسولی دولت آلمان را برای مدتی عهدهدار شد. پس از آن مدتی نیز در بوشهر و خوزستان و بینالنهرین به تجارت و توسعه کشتیرانی مشغول گردید. موقر در انتخابات مجلس مؤسسان در آبان ۱۳۰۴ به نمایندگی از سوی مردم خوزستان وارد آن مجلس شد و در دوره های ششم، هفتم، هشتم و نهم نیز به نمایندگی از مردم بوشهر و آبادان به مجلس شورای ملی راه یافت. او در حوزه انتخابیه خود مؤسسات عامالمنفع های ایجاد کرد؛ از جمله مؤسسه برق اهواز و آبادان، لولهکشی آب مشروب اهواز، یخسازی آبادان، کشتیرانی بین محمره و اهواز و بنادر خلیج فارس. علیمراد فراشبندی در کتاب جنوب ایران در مبارزات ضداستعماری شغل او را در کنسولگری آلمان در بوشهر مترجمی عنوان کرده و وی را جاسوس انگلیس میداند که از حمایت آن دولت نیز برخوردار بوده است و در دور های که واسموس کنسول آلمان در بوشهر بوده از صندوق کنسولگری دزدی میکرده است. موقر در جریان سفر رضا خان به خوزستان (۱۳۰۳ش) یک فروند جهاز (کشتی) جنگی به وی هدیه داد و به یادگار آن سفر، کشتی را «خوزستان» نامیدند. موقر سرانجام در مرداد ۱۳۱۲ دیده از جهان فروبست و نمایندگی او در دوره نهم مجلس شورای ملی ناتمام ماند. (سالنامه پارس، شم ۹ (۱۳۱۶ش)، ص ۱۲۹؛ اطلاعات، شم ۳۱۰ (۲۷ شهریور ۱۳۰۶)، ص ۱؛ همان، شم ۱۹۶۵ (۱۷ مرداد ۱۳۱۲)، ص ۱؛ فراشبندی، جنوب ایران در مبارزات ضداستعماری، صص ۱۹۲-۱۹۱).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۲۱۲.

۴- همان، پ ۲۵، ص ۲۱۴.

۵- همان، پ ۶، ص ۴۷۰. این خبر نشان میدهد که توزیع این نشریه با آگاهی نظمیه و دیگر مسئولان شهر تبریز انجام میشد. علت آزادی سرکنسولگری شوروی در تبریز برای این اقدام طرفداری اخبار رُستا از اقدامات رضا خان در خوزستان بود. (همان، پ ۶، ص ۴۷۱).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۶ و ۱۵-۳۱-۳۴-۱۳۰۳.

۷- همان، ۵ و ۴-۴۱-۳-۱۳۰۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۰، ص ۱.

۹- همان، ص ۲.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۲۴۴ و ۲۴۵.

۱۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۳۹، صص ۱ و ۲.

۱۲- همان، ص ۲.

۱۳- اسنادی از اختلافات و دعاوی...، صص ۳۱۴ و ۳۱۵.

 تحلیل گزارش میلسپو در نشریه شرق نزدیک

روزنامه شرق نزدیک چاپ انگلیس در شماره امروز خود با اشاره به هفتمین گزارش سهماهه رئیس کل مالیه ایران، میلسپو، که متن انگلیسی آن به تازگی چاپ شده نوشت که در این گزارش میلسپو در سه ماهه یاد شده، از همکاری ادارات دولتی محروم بوده و با مستشاران آمریکایی برخلاف کنترات رفتار شده است و هیچ اقدامی از طرف مأمورین دولتی برای تقویت آنها به عمل نیامده است. «مشارالیه شکایت میکند رفتار مجلس و دولت نسبت به مسئله بودجه یکی از مهمترین اشکالاتی بود که مستشاران آمریکایی با آن مواجه شدند و این اقدامات بدون شک اقلاً برای یک سال اجرای نقشه های اساسی راجع به ترمیم امور مالیه ایران را به تأخیر انداخته است.» روزنامه شرق نزدیک در ادامه مینویسد که بعید است با این کارشکنیها مستشاران آمریکایی بتوانند تا انقضای مدت کنترات خود به خدمت ادامه دهند.(۱)

 انفجار در قور خانه خوی

به گزارش منابع انگلیسی، قور خانه خوی امروز منفجر شد و ۱۶ تن جان باختند. تمام مهمات ذخیره شده از میان رفته است.(۲)

 جمعه

۵ دی ۱۳۰۳

۲۶ دسامبر ۱۹۲۴

۲۹ جمادیالاول ۱۳۴۳

 رضا خان در سامرا و کاظمین

رضا خان و همراهان او صبح زود وارد سامرا شدند. در سفرنامه منسوب به رضا خان آمده است که «بعد از زیارت حرم مطهر عسکریین و سردابی که محل غیبت حضرت قائم است... و تماشای اطراف شهر و کنار شط و تزئینات و آذینبندی که کرده بودند، چای در منزل یکی از آقایان علما صرف شد و قبل از ظهر مجدداً به راهآهن مراجعت نمودیم.»وی بعد از ظهر در کاظمین بود و پس از زیارت با خودرو راهی بغداد شد.(۳)

 دیدار با پسر والی پشتکوه

هنگام توقف رضا خان در بغداد یکی از پسران غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، به همراه سیدعبدالحسین حجت به دیدار او رفتند و خواستار تأمین غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، شدند. رضا خان توسط او نام های به والی فرستاد و

اطاعت او را پذیرفت.(۴)

 بازگشت سیمیتقو به ترکیه

بنابر اطلاعی که امیرلشکر شمال غرب امروز به وزارت جنگ فرستاد سیمیتقو به دلیل ممانعت دولت ترکیه از بازگشت خانوادهاش به ایران «محض ملاحظه حفظ ناموس و اموال خود از راه اضطرار و ناچاری» بار دیگر به ترکیه مهاجرت کرد. او دو تن از رؤسای اکراد ایران را نیز با خود برده که در موقعیتی مناسب به ایران بازگردد. عبد الله طهماسبی افزود که برای بازگرداندن خانواده سیمیتقو ۳۰۰ رأس مال به خاک ترکیه اعزام شده بود، اما ترکها مانع از بازگشت آنها شدند. وی با تنقید از سیاست ترکیه نوشت که ترکها ظاهراً دوستی با ایران دارند اما در

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۸، ۸-۳۰-۱۳۰۳.

۲- FO E ۳۱۹/۸۲/۳۴.

۳- سفر های رضاشاه پهلوی به...، ص ۲۸۵.

۴- همان، ص ۲۸۶.

باطن بدتر از سایر دشمنان ایران هستند.(۱)

 یک آشوری مقیم آمریکا در راه ایران

ساموئل شرامن، یک آشوری ایرانی که در سال ۱۹۱۷ از راه قفقاز، مسکو، سوئد، دانمارک راهی آمریکا شده بود، اینک در راه بازگشت، از اسلامبول راهی ایران شده است. وی به دلیل عدم پذیرش تابعیت آمریکا مجبور به ترک آن کشور شد. طبق قوانین آمریکا چنین شخصی باید توسط همان شرکتی که به آمریکا آورده شده، بازگردانده شود. از این رو شرکت کشتیرانی دانمارکی مجبور به آوردن او تا اسلامبول شده است. سفیرکبیر ایران امروز با ارسال این گزارش خبر داد که ساموئل شرامن در راه ایران است و چون «قدری مرض دماغی» دارد با یک ایرانی مقیم اسلامبول و به خرج کمپانی دانمارکی تحویل کارگزاری آذربایجان میشود.(۲)

 اجحافات حاکم خواف

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که نزدیک به دو هزار تن از اهالی خواف با حضور در تلگراف خانه رشتخوار، تحصن کرده و میگویند از شاهزاده ابوالفضلمیرزا، حاکم خواف، به ستوه آمدهاند. این حاکم در مدت مأموریت خود حدود ۸ هزار تومان از اهالی دریافت کرده است. روزنامه ایران نوشت حاکم خواف فعلاًـ در مشهد است و تحقیقات درباره این شکایت شروع شده است.(۳)

(تصویر) کاظمین

 شنبه

۶ دی ۱۳۰۳

۲۷ دسامبر ۱۹۲۴

۳۰ جمادیالاول ۱۳۴۳

 ورود رضا خان به خانقین و حرکت به طرف قصرشیرین

صبح امروز رضا خان و همراهان او وارد خانقین شدند. خودرو هایی که با قطار حمل میشدند و باید از خانقین رضا خان را به ایران میبردند، از شدت سرما روشن نشدند. رضا خان با درشکه راهی مرز شد. امیرلشکر غرب و حاکم کرمانشاه در قصرشیرین به استقبال او آمدند.(۴)

وزارت جنگ نیز با ارسال بخشنام های به رؤسای لشکرها و تیپ شمال اطلاع داد که رضا خان امروز وارد قصرشیرین شده، از

طریق کرمانشاه، همدان و قزوین به تهران میرود.(۵)

 پاسخ سفارت انگلیس درباره دفاتر پستی خود در سیستان

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه ایران نوشت که (در پاسخ به نامه دهم سنبله) دفتر پست دزداب که نظامی بود، پس از خروج نیرو های نظامی انگلیس از دزداب بسته شده است. در خصوص میرجاوه «هنوز با حکومت هندوستان در کار مکاتبه میباشیم» که شما را مطلع خواهیم کرد.(۶)

 ضرورت استعمال لباس وطنی توسط مستخدمین کنتراتی

وزارت مالیه امروز با ارسال بخشنام های به همه ادارات مالیه مرکز و ولایات، ضمن اشاره به قانون استعمال البسه وطنی که از ابتدای میزان (مهر) ۱۳۰۲ لازمالاجرا بوده است، افزود که این قانون هم شامل مستخدمین رسمی و هم شامل مستخدمین کنتراتی میشود.(۷)

این قانون آن طور که باید و شاید تحقق نیافت.

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدای جلسه نمایندگان تصویب کردند ماهیانه ۳۰۰ تومان برای مخارج محمدتقیبیک قوشبیکیبخارایی از محل اعتبار شهریه ها از اول فروردین سال جاری پرداخت شود. در ادامه جلسه بودجه مورد بحث قرار گرفت و حقوق وزراء ماهیانه ۷۵۰ تومان و حقوق معاونان وزراء ماهیانه ۳۵۰ تومان به تصویب رسید.(۸)

 نبود اعتبار برای ترجمه و چاپ کتاب هرتسفلد

در پی ارسال نام های از طرف وزیرمختار ایران در آلمان در باب کتاب اخیر هرتسفلد درباره تختجمشید که به توصیه نصرتالدوله تألیف شده (ر.ک: ۲۳ آبان) و ضرورت ترجمه و چاپ آن در آلمان، وزارت امور خارجه امروز به اطلاع نصرتالدوله رساند که طبق گفته وزیر امور خارجه، این وزارت خانه اعتباری برای اینگونه کارها ندارد. «بهتر این است

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰۶ تا ۱۰۴-۲۲-۴۵-۱۳۰۳. موضوع به وزارت امور خارجه محرمانه و فوری اطلاع داده شد. (همان، ۱-۲۲-۴۵-۱۳۰۳).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۱۶۲ و ۱۶۳.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۰، ص ۳.

۴- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۲۸۷ تا ۲۹۰.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۱۱۲.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸-۳۱-۳۴-۱۳۰۳.

۷- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۰۸۸۸، ص ۴.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۱، ص ۱.

اقدام فرمایید که از محل اعتبار دولتی این مخارج را تصویب نمایند، پرداخته شود.»(۱)

 موافقت ایران با عدم ارجاع دعاوی اتباع روس به محاضر شرع

در پی تصمیم سفارت شوروی مبنی بر جلوگیری از ارجاع دعاوی اتباع روس مقیم ایران به محاضر شرع، وزارت امور خارجه امروز با تهیه یادداشتی خطاب به سفارت شوروی نوشت که «طبق قانون ۲۳ جوزا (خرداد) ۱۳۰۳ موارد ارجاع به محاضر شرع فوقالعاده محدود شده و به علاوه همانطور که عملاً مشاهده میشود حتیالمقدور از ارجاع امور اتباع شوروی به محاضر شرع خودداری میشود.(۲)همچنین وزارت امور خارجه با نگارش نام های برای وزارت عدلیه خواست «حتیالمقدور از ارجاع دعاوی اتباع شوروی به محاضر شرع خودداری نمایند که اشکالاتی ایجاد نشود.»(۳)

 یادداشت وزارت امور خارجه به سفارت ترکیه

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به سفارت کبرای ترکیه در تهران با اشاره به چاپ مصاحب ه اسماعیلآقا سیمیتقو با روزنامه جمهوریت چاپ اسلامبول که با مخبر این جریده در شهر وان انجام شده بود نوشت: «نظر به این که انتشار این نوع مقالات در میان عشایر ایرانی اثرات سوء خواهد بخشید، لهذا دوستدار از نیات خیرخواهانه آن جناب مستطاب اجل انتظار دارد که در جلوگیری از این قبیل انتشارات که مخالف مناسبات ودادیه بینالدولتین است اقدامات مؤثره به عمل آورید.»(۴)

 ابلاغ مراسم استقبال از رضا خان

وزارت جنگ امروز چگونگی استقبال از رضا خان را در تهران به مراکز ذیربط ابلاغ کرد.(۵) آنچه از این ابلاغیه روشن میشود استقبالی باشکوه و چه بسا بینظیر است تا به نوعی حکایت از بازگشت پیروزمندانه وی کند.

 ۵۰ هزار تومان برای استقبال از رضا خان

منابع انگلیسی نوشتند که آمادگی گسترد های برای بازگشت رضا خان به تهران فراهم شده و ۵۰ هزار تومان بابت طاقنصرتها و دیگر تزیینات هزینه خواهد شد. همچنین برای برپا کردن مجسم های از رضا خان در میدان اصلی تهران اقداماتی در حال اجرا است.(۶)

(تصویر) سیمیتقو

 یکشنبه

۷ دی ۱۳۰۳

۲۸ دسامبر ۱۹۲۴

۱ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 دستور رضا خان به فرمانده اردوی اعزامی لشکر شمال غرب

رضا خان امروز خطاب به سرتیپ ابوالحسن خان، فرمانده اعزامی لشکر شمال غرب، با اشاره به این که مسافت زیاد اجازه نداد از آن اردو دیدن کند، گفت: «به طرف منصورآباد [محل استقرار غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه] حرکت کرده، حکومت پشتکوه را بر طبق دستور امیرلشکر غرب مستقر و امورات آنجا را در دست بگیرید، و بعد به قصر[شیرین] مراجعت نمایید و در انجام و تسریع این امر باید مراقبت حاصل بشود زیرا توقف اردو در آن حدود با کثرت تعداد مال هایی که کرایه شده مورث خسارت عمده خواهد شد.»(۷)

 تکذیب اخبار خوزستان با چاپلوسی و دروغبافی

سرهنگ سالارنظام، آتاشه نظامی ایران در ترکیه، امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ، ضمن اعلان بیخبری خود از وقایع خوزستان و عدم اطلاعرسانی وزارت جنگ، نوشت که با جمعآوری اطلاعات متناقض از روزنامه های ترکیه و اروپا «در مقابل مخبرین جراید با چاپلوسی و دروغبافی چیز هایی درست کردم، میگفتم. چون که اینها بنده را مثل آتاشه نظامی های دول دیگر تصور مینمایند. در خصوص عملیات خوزستان نمیدانم از کجا شیوع پیدا کرده بود که انگلیسها واسط شدهاند، به میل آنها کار خاتمه پیدا نماید... هنوز این مسئله چندان به عالم مطبوعات نیفتاده بود که با دوندگی های فوقالعاده و ملاقات های پیدرپی با روزنامهنویسها توانستیم به قدر امکان از این انتشارات جلوگیری نمایم.»(۸)

 مصوبات امروز مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی در جلسه امروز خود پرداخت ۳۵۹۹ تومان و ۹ قران حقالتدریس سال گذشته مدیران و ناظمان مدارس دولتی را تصویب کرد.(۹) همچنین دولت مجاز دانسته شد دکتر هانری اشترونک(۱۰) تبعه آلمان را برای مدت سه سال برای معلمی و مدیریت مدرسه صنعتی ایران و آلمان استخدام کند. حقوق سالیانه دکتر اشترونک چهارهزار تومان خواهد بود.(۱۱)همچنین مجلس تصویب کرد مسیو هونن(۱۲) بلژیکی میتواند از تاریخ سوم سنبله (شهریور) ۱۳۰۴ که موعد انقضای کنترات های ۱۲ نفر بلژیکی است، برای خدمت در اداره گمرک مجدداً به استخدام وزارت مالیه درآید. حقوق مسیو هونن سالیانه ۶۲۰۰ تومان خواهد بود.(۱۳)

 اقدام وزارت امور خارجه درباره تخلف های پستی انگلیس در جنوب

در پی ارسال نامه هایی مبنی بر تخلف انگلیس در امور پستی

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۷-۱۸-۱۳۰۳.

۲- همان، ۱۰-۱۶-۳۵-۱۳۰۳.

۳- همان، ۱۱-۱۶-۳۵-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۱۸۳.

۵- همان، پ ۱۷، صص ۹ تا ۱۱.

۶- FO E ۳۱۹/۸۲/۳۴.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۷۸.

۸- همان، پ ۲۰، ص ۱۰۳.

۹- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۱۷۰۹، ص ۱۰.

۱۰- هانری استرونک (Hanri Strunck) یا اشترونک آلمانی در ۱۳۰۲ش وارد ایران شد و با معرفی سفارت آلمان در ایران مأمور تأسیس مدرسه صنعتی در تهران گردید. در این اوان دولت آلمان برای نفوذ فرهنگی و صنعتی در ایران دنبال جایگاه محکمی میگشت. به همین سبب سفارت آن کشور در بهمن ۱۳۰۲ نام های را به وزارت امور خارجه ایران نوشت که دکتر استرونک با داشتن اختیارات تام مأمور است برای تأسیس مدرسه صنعتی آلمان در ایران با مقامات ایرانی مذاکره و مقدمات گشایش چنین مدرس های را فراهم کند. همچنین سفیر آلمان از دولت ایران خواست که با کارکنان وزارت معارف و اوقاف مذاکره شود تا هر چه زودتر مدرسه یادشده به راه افتد. به دنبال آن وزارت معارف و اوقاف اقدامات معمول را انجام داد و ضمن عهدهدار شدن تمام مخارج مدرسه، معلمین فنی را هم از کشور آلمان به ایران فراخواند. دکتر اشترونک نیز رسماً در اول سرطان/تیر ۱۳۰۳ با عقد قراردادی و دریافت سالیانه ۴ هزار تومان به استخدام دولت ایران درآمده، ریاست مدرسه صنعتی آلمان در تهران را بر عهده گرفت. این مدرسه به ریاست وی از ۱۳۰۴ش آغاز به کار کرده، معلمین آن برای شاگردان ایرانی فنونی همچون داروسازی، آهنگری، درودگری و مکانیک آموزش میدادند. (پیرا، روابط سیاسی - اقتصادی ایران و...، ص ۱۹۴؛ گزیده اسناد روابط ایران و آلمان، ج ۱، صص ۴۸۴ و ۴۸۶).

۱۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۱۷۰۹، ص ۹.

۱۲- مسیو هونن (Hunin) بلژیکی در ۱۱ نوامبر ۱۹۰۴/۳ رمضان ۱۳۲۲ برای خدمت در ایران به استخدام دولت ایران درآمد. سال بعد با او قراردادی بسته شده، چند سالی در ایران بود تا اینکه در ۱۹۱۴م/۱۳۳۲ق به ریاست گمرک مشهدسر (بابلسر امروزی) رسید و از آنجا به بعد همچنان مشاغلی را در امور گمرکی به عهده داشت. (دستره، مستخدمین بلژیکی در خدمت...، صص ۳۰۴ و ۳۰۵).

۱۳- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۱۷۰۹، ص ۲.

جنوب، وزارت امور خارجه امروز یادداشتی را [جهت اطلاع وزیر] تهیه کرد که در آن آمده بود بعد از تصویب نظامنامه چاپار سیاسی و ابلاغ آن به سفارت خانه ها، سفارت انگلیس اجازه خواست حمل کیسه های پستی از سرکنسولگری بوشهر به هندوستان و از کنسولگری کرمانشاه به بینالنهرین ادامه داشته باشد. دولت ایران شفاهاً با موضوع موافقت کرد و به ادارات پست و گمرک هم اطلاع داده شد «ولی شرط شده است که آن کیسه ها فقط دارای مکاتیب قونسولگری باشد... حالا مکتوباتی از وزارت پست رسیده که جنرال قونسولگری بوشهر و قونسولگری بندرعباس برخلاف این ترتیب رفتار و پاکت هایی هم با تمبر هندی مبادله میکنند. شفاهاً با وزیرمختار انگلیس... مذاکره» شد و خواسته است نسخ های از گزارشها به طور خصوصی برایش فرستاده شود.(۱)

 نامه وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس

با وجود نام های که سفارت انگلیس دیروز در مورد فعالیت های دفاتر پستی خود در سیستان به وزارت امور خارجه فرستاد، وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به آن سفارت خانه نوشت: «موافق اطلاعی که اخیراً به وزارت خارجه رسیده است تاکنون دفاتر پستی دزداب و میرجاوه به حال خود باقی و موقوف نگردیده است. لهذا خواهشمند است اقدامات لازمه برای موقوف داشتن دو دفتر مزبور مبذول» کنید.(۲)

 سفر فرخییزدی به اروپا

روزنامه ایران خبر داد که فرخییزدی امروز صبح راهی اروپا شد.(۳) در این خبر از علت مسافرت یاد نشده است. اما سفارت انگلیس درباره علت این سفر گفت که فرخی برای همکاری با سیفآزاد به برلن میرود. سیفآزاد یک روزنامهنگار ایرانی و سردبیر آزادی شرق و آلمان و شرق است. سیفآزاد اخیراً در ایران بود و تبلیغات وسیعی برای گسترش روابط تجاری ایران و آلمان به عمل میآورد.(۴)

 بارندگی برف و بسته شدن راه ها

بنابر اطلاع رسیده از خوانسار، بارندگی زیاد برف موجب بسته شدن راه ها و توقف انتقال محمولات پستی شده است. «غلامان پست اصفهان و عراق(اراک) و گلپایگان هم از دو سه روز تاکنون در خوانسار معطل و نمیتوانند حرکت کنند.» بارندگی های اخیر در مملکت موجب جاری شدن سیل در یزد شده، به تعدادی از باغات و خانه ها خسارت وارد شده است.(۵)

 بازگشت پنج خانوار مهاجر به ایران

به گزارش فرمانده قوای ماکو پنج خانوار از اهالی قریه صوفی محال ماکو که دو سال پیش به علت تعدیات خوانین ماکو به روسیه مهاجرت کرده بودند، از چند روز قبل، شبانه و قاچاق، از رود ارس عبور کرده، وارد قریه یادشده میشوند.(۶)

(تصویر) فرخی یزدی

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۸-۳۰-۳۴-۱۳۰۳.

۲- همان، ۱۴-۳۱-۳۴-۱۳۰۳.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۱، ص ۲.

۴- FO E ۳۱۹/۸۲/۳۴.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۱، ص ۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۲۱.

 دوشنبه

۸ دی ۱۳۰۳

۲۹ دسامبر ۱۹۲۴

۲ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 رضا خان در کرمانشاه

رضا خان و همراهان امروز در راه بازگشت به تهران وارد کرمانشاه شدند. استقبال پرزرق و برقی از رضا خان صورت گرفت. امروز رضا خان تصمیم گرفت مرکز لشکر غرب از همدان به کرمانشاه منتقل شود.(۱)

امشب رضا خان از طریق رئیس عملیات کل قشون به اطلاع رئیس ارکان حرب کل قشون رساند که در ورود به تهران به علت کسالت، ملاقات و پذیرایی نخواهد داشت و از طرف اهالی نیز نباید جشن یا استقبال به عمل آید. «ضمناً فرمودند تذکراً عرض کنم چنانچه از طرف اهالی مراسم استقبال و شیرینی به عمل آید از راه دیگر تشریففرما خواهند شد.»(۲) علت این دستور، آن هم فقط برای تهران، روشن نیست.

در تهران ۲۱ طاق نصرت برای ورود رضا خان بسته شده بود که بخشی از استقبال ورود او بود. قرار است هواپیماها نیز هنگام ورود او به پرواز درآیند.(۳)

 عدلیه ناکارآمد استرآباد

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز اطلاع داد وضعیت کنونی عدلیه استرآباد موجب تنفر اهالی شهر شده، «احکامات صادره آن موجد اغتشاشات و اختلافات محلی میباشد.» وی تأکید کرد اگر برای اصلاح امور عدلیه استرآباد اقدامی شود اداره قشونی محل هم با اجرائیات عدلیه همکاری خواهد کرد.(۴)

 تفنگ های نصرتالدوله

فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان، امروز به وزارت جنگ نوشت که ۲۰ تفنگ گلولهزنی شکاری ساخت آلمان با ۲۰ هزار فشنگ که از آن نصرتالدوله است از دو سال پیش تاکنون در گمرک محمره (خرمشهر) به دلیل نداشتن جواز ترخیص، مانده است. «معین فرمایید که میشود آنها را با صاحب ش مسترد کرد یا باید ضبط شود؟»(۵)

 پاسخ دولت شوروی به سرکنسولگری ایران در ترکستان

در پی درخواست سرکنسولگری ایران در ترکستان از نمایندگی کمیساریای خارجه در آسیای وسطی برای مساعدت با ایرانیانی که حکم تخلیه منازل آنها صادر شده، این نمایندگی امروز با ارسال نام های به سرکنسولگری ایران نوشت: «در مسئله منازل و قوانین مربوط به آن، اتباع خارجه نسبت به اتباع شوروی دارای هیچگونه امتیازی نمیباشند و بنابراین مسئله اخراج اتباع خارجه از منازل خود در هر مورد مطابق قوانین عمومی حل و تسویه میشود.»(۶)

(تصویر) کرمانشاه، طاق بستان

۱- سلطان ی، جغرافیای تاریخی و تاریخ...، ج ۴، ص ۸۷۱؛ سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۲۹۱ و ۲۹۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، ص ۷۷.

۳- روزنامه کوشش، س ۲، شم ۱۲۳، ص ۳.

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۸۰۰۲۸۸۰، ص ۳. وزارت عدلیه ضمن استقبال از پیشنهاد رئیس تیپ شمال با اشاره به تغییر رئیس عدلیه استرآباد خواستار «ن هایت مساعدت و همراهی با اجرائیات عدلیه» شد. (همان، ص ۴).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۲۸۷. موضوع وقتی به اطلاع رضا خان رسید دستور داد همگی را تحویل لشکر جنوب بدهند. (همان، پ ۲۵، ص ۲۸۶).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷۸-۳۷-۱۶-۱۳۰۳.

ص: ۴۸۸

 سهشنبه

۹ دی ۱۳۰۳

۳۰ دسامبر ۱۹۲۴

۳ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 ورود رضا خان به همدان

رضا خان امروز در راه بازگشت از بینالنهرین به تهران، وارد همدان شد. استقبال از او به واسطه تلاش هایی که امیرلشکر غرب انجام داده بود، زیاد بود. در این مراسم میرزااسماعیل نوبری در بیاناتی به تجلیل از رضا خان پرداخت.(۱) در همدان تلگرامی از سرتیپ امان اللهمیرزا به دست رضا خان رسید حاکی از اینکه تمام آذینبندی هایی که در شهر تهران صورت گرفته داوطلبانه بوده و مردم با یکدیگر در این کار رقابت میکردند و مأموران نظامی مراقب هستند که این رقابت منجر به دعوا نشود. این اقدام تاکنون در هیچ زمان های در ایران نظیر نداشته است. «چون ابراز این قبیل احساسات مخالفین را فوقالعاده خشمگین نموده... شاید از طرف آنها عرایض خلافی به سمع مبارك رسید باشد.» رئیس ارکان حرب کل قشون از رضا خان درخواست کرد این همه توجه اهالی را نادیده نگیرد.(۲)

برای مراسم استقبال از رضا خان ۵۰ هزار تومان از جیب خزانه هزینه شده بود. (ر.ک: ۶ دی)

 عدم تشکیل جلسه مجلس

امروز که طبق روال عادی باید جلسه مجلس شورای ملی تشکیل میشد، [احتمالاً]به دلیل استقبال تعدادی از نمایندگان از رضا خان، که میخواستند برای استقبال از او به شهر های جلوتر بروند، برگزار نگردید.(۳)

 پاسخ وزارت معارف به امام جمعه

وزارت معارف امروز با ارسال نام های به آقاسیدمحمد امامجمعه در پاسخ به درخواست وی برای انحلال مدرسه کفشگرکلای علیآباد نوشت که به نماینده معارف مازندران دستور داده شد هر چه زودتر تحقیقات لازمه را به عمل آورد تا اقدام ضروری «نسبت به رفع مفاسدی که آقایان طلاب [مازندران] اظهار داشتهاند» انجام گردد.(۴)

 گزارشی از موقعیت سیاسی سیمیتقو در دو سال گذشته

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، امروز با ارسال گزارش بلندی به وزیر امور خارجه به بررسی موقعیت سیمیتقو پس از فرار از ایران، ملحق نشدن به شیخ محمود، رفتن به زیر فرامین دولت ترکیه، بهرهبرداری از او برای تشکیل کردستان بزرگ، علت

بازگشت به ایران و در ن هایت اجبار در رفتن به ترکیه را بازگو کرد. نظر به اهمیت گزارش و تبیین وضعیت سیاسی سیمیتقو در دو سال گذشته، متن کامل آن در پاورقی میآید.(۵)

 مصوبه هیأت دولت راجع به چاپ اثر هرتسفلد

هیأت دولت در جلسه امروز خود تصویب کرد «پانصد نسخه از راپرت مشروح پروفسور هرتسفلد آلمانی راجع به آثار قدیمه تختجمشید با گراور و عکسها و نقشه های منضمه به آن به فارسی و فرانسه طبع و مخارج آن که بالغ بر پانصد تومان میشود از محل اعتبار ماهیانه دولت به وزارت امور خارجه تأدیه شود.»(۶)

۱- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۲۹۲ و ۲۹۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۷، صص ۲۳ و ۲۴. این که استقبال از ناحیه مردم است، ناظران آمریکایی در ایران معتقد بودند که «دارودسته باوفایش ژنرال مرتضی خان، فرمانده نظامی تهران، کلنل محمد خان، رئیس نظمیه و کلنل کریم خان، رئیس بلدیه، طاق نصرت هایی بسته و این نمایش را به راه انداخته بودند.» (مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۴۴).

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۳، ص ۱.

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۰۲۱۰۷، ص ۲۲.

۵- «اسماعیلآقا پس از فرار از خاک ایران در حدود ترکیه گرفتار مأمورین آن نقاط گردیده کلیه دارایی او را که در نتیجه شرارت به دست آورده بود اخذ و به اضافه زن برادر و چند نفر از گماشتگان او را هم هدف گلوله قرار دادند و پسرش خسرو را به ساریقمیش اعزام داشتند. از همان موقع باطناً با خیالات و سیاست ترکیه موافقتی نداشته و به مناسبت این که این شخص خیلی عاقل و فکور است از ابتدای تجاوزات در خاک ایران و تحریکاتی که انگلیسها برای استقلال ملت کرد مینمودند این خیال در مغز او جایگیر و برای اجرای این مقصود مترصد موقع است لذا پس از چندی توقف در خاک ترکیه ظاهراً با میل ترکها به طرف سلیمانیه که آن وقت شیخ محمود از طرف انگلیسها ملک کردستان نامیده میشد عزیمت و شیخ مزبور هم با احترامات شایانی مشارالیه را پذیرایی و کلیه ایلات خارجه آنجا که عبارت از بالک و پشدری [= پشتدری] باشند از او استقبال و کمک های مادی و معنوی را نمودند و چون پس از ملاقات با شیخ محمود اساس خیالات او را استنباط نمود که معناً با ترکها مراوده دارد و رفتار و معاملاتش بر روی اساس محکمی قرار نگرفته برای اینکه در آتیه خود را دچار مشکلات ننماید با خیالات او موافقت نکرده و از طرف دیگر به مناسبت این که میدانست اتحاد کامل با انگلیسها هم وجهه ملی که در میان اکراد دارد به کلی مرتفع و منفور ملت میگیرد و از قبول تقاضای آنها هم خودداری ولی اطمینان داده بود که مخالفت هم نکنند؛ تا اینکه بالاخره پس از مسافرت در خاک موصل و استحضار به اوضاع آن نقاط چنین مقتضی دانست به خاک ترکیه مراجعت نماید. یقین است در این موقع ترکها هم با او ن هایت محبت و مهربانی را گذارده و پسرش خسرو را هم که به عنوان تحصیل به ساریقمش فرستاده بودند عودت داده و در همین ایام بود که دولت ترکیه در مقابل سیاست انگلیسها کاظم قرهبکرپاشا را به نقاط سرحدیه روانه و با اسماعیلآقا و سایر اکراد مذاکراتی دائر به اعطای استقلال ملت کرد از طرف مجلس کبیر ملی اعلام و انجام آن را موکول به تسویه قضیه موصل نموده و ضمناً اتحاد کرد را هم تشکیل، در نتیجه یک مسافرت شیخ عبدالقادر به

وان که مرشد بزرگ اکراد است این موضوع را صورت داده و حتی شیخ عبد الله پسر شیخ عبدالقادر با خانوادهاش هم مرکز اقامت خود را در نوچه قرار دادند به مناسبت این که اکراد صفحات کردستان عثمانی هم با اسماعیلآقا مناسبات خوبی دارند نسبت به او تماماً با الفاظ مساعدت و مختصر مخارجی را هم برای او تخصیص ولی قسمت عمده مخارج را اکراد تحمل میکردند. در تمام این اوقات یقین است همیشه منظور نظر اسماعیلآقا مراجعت به خاک ایران بوده و مخصوصاً پس از اینکه مدتی از وعده های دولت ترکیه گذشت و اسماعیلآقا فهمید که تماماً برای اغفال او و انجام مقصود خودشان است بیشتر در مراجعت به خاک ایران مُصر و حتی بعضی از آقایان اکراد آن صفحات هم که به ارومیه میآمدند محرمانه میگفتند که اسماعیلآقا شب و روز فکرش این است که با یک حالت خوش به محل سابق خود آمده مشغول خدمتگزاری گردد و به اضافه چون پس از قلعو قمع اشرار از طرف دولت علّیه به آقایان اکراد با وجود این که از مسببین فتنه و فساد و شریک شرارت بودهاند ن هایت محبت و مرحمت شده و همیشه آقای امیرلشکر شمال غرب آنها را به خدمتگزاری تشویق و در نتیجه کلیه اکراد به مراحم کامله دولت علّیه امیدوار و دائماً این طرز رفتار و معاملات اسباب اطمینان اسماعیلآقا را فراهم مینمود و در هر موقع این مسائل مشارالیه را محرک میگشت که به خاک ایران مراجعت و از زحمت در خاک ترکیه آسوده گردد. ولی در مقابل ترکها هم او را امیدوار، وعده های بیمأخد میدادند که از جمله اخیرا او را به باشقلعه روانه و میخواستند به طرف حدود موصل روانه دارند و چون قبول نکرد ریاست کلیه ایلات حدودیه را با رتبه میرآلایی به او واگذا و البته اسماعیلآقا به واسطه فرط هوش و ذکاوت فطری میدانست این قضایا ابداً اساس محکمی نداشته ولی برای امرار معاش تحمل مینمود ولی در ضمن از این محبت ترکها هم استفاده نموده اولیای امور دولت علّیه را پیش از سابق بر خود متوجه میساخت که با یک شرایط سهل اجازه ورود به خاک ایران مرحمت شود. کاملاً محقق است ترکها که علت عمده نگاهداری اسماعیلآقا را برای این قضیه در نظر داشته و دارند که پس از ختم موضوع موصل به دستیاری مشارالیه از هر جهت اسباب اغتشاش نقاط سرحدیه را فراهم و با تحریکات وتبلیغات اکراد ایران را تابع اسماعیلآقا قرار و آن وقت وسایل تقاضای الحاق آن نقاط را به خاک ترکیه از طرف ملت کرد ایران به موقع اجرا گذاشته و با این ترتیب به توسعه خاک خود افزوده و همان سیاست دیرینه را عملی نمایند. به عقیده فدوی به همین مناسبات آنها در صورتی که از امثال اسماعیلآقا در خاک خود زیاد دارند او را تشویق به اقامت نمودهاند که آخرالامر به انجام این نظریه موفقیت حاصل کنند و به طوری که در مدت دو سال اخیر هم تجاوزات به خاک ایران و عدم مجازات مرتکبین خود خیلی مسائل را مکشوف و مبرهن ساخته که در موقع خود جزئیات آن را به عرض رسانده است. اسماعیلآقا به واسطه این که میدانست و کاملاً فهمیده بود که نمیتوان به اقوال ترکها ترتیب اثری داد منتها فکر و خیال او عزیمت به خاک ایران و برای اجرای این مقصود دائماً تشبثات مینمود تا اینکه بالاخره بر طبق راپورت معروضه نمره ۱۳۹۳ موفق به ملاقات با آقای امیرلشکر گردیده و به اخذ تأمین قطعی برای خود موفق گردید. همین که از صومای برادوست اشخاصی را برای رجعت دادن خانواده خود میفرستند ترکها با یک حالت رقتآوری با خانواده او و فرستندگان مشارالیه رفتار که ناچاراً اسماعیلآقا به خاک ترکیه مراجعت مینماید تا این معاملات نسبت به خانوادهاش خاتمه داده شود. البته چون مأمورین ترکیه مشاهده نمودند که اگر اسماعیلآقا به خاک ایران مراجعت نماید به کلی نقشه خیالات آنها را خراب خواهد نمود متوسل به خشونت گردیده، این نوع معاملات جابرانه را درباره خانواده او که بر طبق تمام قوانین مدنی دنیا نسوان را نمیتوان مورد تعرض و فشار قرار داد معمول داشته؛ حالیه هم که اسماعیلآقا به آن جا رفته او را به وسیله عساکر ترک تحتنظر گرفته که مبادا به خاک ایران حرکت و یا فرار نماید. این تضییقات بیشتر باعث تشویق توسل او به دولت علّیه متبوعه و در انظار اهالی اکراد ایران و تمام ایرانیها ترکها که برخلاف حقیقت معتقدند بودند دارای یک مقام عالی در این صفحات هستند

به عکس اسباب نفرت گردید که در تمام مجالس و محافل از این رفتار و تعدیات ترکها که متواتراً به منصه بروز و ظهور میرسد قلباً اسباب انزجار عمومی گردیده و بالاخره فهمیده‌اند که دولت ترکیه نسبت به ایران و ایرانی دارای نظریه خوبی نیست. گویا میخواهند مراتب نفرت خود را هم کتباً به عرض اولیای امور برسانند. چون سامبیبک فوقالعاده از این ترتیب حرکت اسماعیلآقا به خاک ایران عصبانی و مأمورین ترکیه در حدود بیاندازه مشوش بودند، به طور قطع این معاملات اخیر اسماعیلآقا به تحریک ترکها نبوده و بلکه با رضایت قلبی خود توسل نموده است.» (اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲۴ تا ۱۲۱-۲۲-۴۵-۱۳۰۳).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۷-۱۸-۱۳۰۳. فعالیت های علمی و فرهنگی بسیاری از ایرانشناسان خارجی در ایران مبهم و غبارآلود است؛ طوری که برخی بر این باورند باستانشناسانی همچون آرتور ابهام پوپ، آندره گدار، اریش. اف اشمیت و ارنست امیل هرتسفلد به همراه مؤسساتی چون مؤسسه شرقشناسی دانشگاه شیکاگو در عالم فرهنگ و پژوهش و باستانشناسی همانگونه رفتار کردهاند که سیاستمداران و مأموران خارجی و سازمان های اطلاعاتی کشور های استعمارگر انگلیسی و آمریکایی در مسائل سیاسی. در این میان از هرتسفلد به عنوان بالاترین مقام مسئول در باستانشناسی ایران در اوایل دهه ۱۳۰۰ش نام میبرند که بدون اطلاع دولت ایران آثار باستانی را از کشور خارج میساخت. او در اوایل دسامبر ۱۹۳۰/اواخر آذر ۱۳۰۹ به عنوان مشاور و نماینده گروه باستانشناسی موزه دانشگاه پنسیلوانیا در ایران امتیاز «حق بازسازی تختجمشید» را از دولت ایران به دست آورده، با طرحریزی نقش های عملیات را آغاز کرد. در همین زمان مدیر اجرائی مؤسسه شرقشناسی دانشگاه شیکاگو در ایران بود و در مدت سه ماه فصل اول بازسازی تختجمشید را به اتمام رسانید. در ادامه، گروه باستانشناسی تحت مدیریت او موفق به کشف الواح تاریخی شدند. هرتسفلد علاوه بر این عملیات باستانشناسی استخر، مجوز اکتشاف تل های مجاور آن را که مربوط به عصر سنگ بود کسب کرد که در واقع غنیترین بخش در تاریخ امتیازات اعطا شده در ایران به شمار میرفت. این مجوز شگفتی عد های را برانگیخت و از آن با عنوان «کودتای باستانشناسی هرتسفلد» تعبیر کردند. اشیای اکتشافی در میدان های باستانی تختجمشید و استخر بسیار قابل توجه بوده و موجب گردید که تلاش های هرتسفلد در این زمینه برای شناسایی تمدن کهن مناطق مختلف شرق مثالزدنی باشد. اما در سوی دیگر موضوع تقسیم یافته ها را هم پیش آورد. جان کلام آن که در پی این اکتشافات، هرتسفلد پیشنهاد داد که دولت ایران باید نیمی از ۳۰۰۰۰ لوح کشف شده را به عنوان سهم عادلانه و متناسب با قانون آثار باستانی به مؤسسه متبوع او اعطا کند. حتی اظهار نمود که اگر چنین امری صورت نپذیرد عملیات بازسازی تختجمشید را متوقف خواهد کرد. با محمدعلی فروغی (نخستوزیر وقت ایران) هم به گفتگو نشست و تا حدودی نظر مساعد او را جلب کرد. تا اینکه موضوع تقاضای او نزد رضاشاه رفته، سرانجام دولت ایران پاسخ مثبتی به خواسته او نداد و وی را به دزدی و غارت آثار باستانی متهم کرد. به دنبال آن هم از سمتش معزول گردید و به جایش، اشمیت، مدیر اجرایی مؤسسه شرقشناسی شد. دکتر محمدقلی مجد در کتاب تاراج بزرگ یادآور شده است که دلیل اصلی برکناری هرتسفلد از سمتش نه دزدی آثار باستانی ایران، بلکه انتقاد آشکار او از برخی سیاستها و رفتار های رضاشاه، از جمله سرکوبی عشایر و سیاست های آموزشی شاه بوده است، چه، در همان زمان موزه های آمریکایی انبوهی از آثار باستانی ایران را به صورت قانونی از کشور خارج میکردند.

 چهارشنبه

۱۰ دی ۱۳۰۳

۳۱ دسامبر ۱۹۲۴

۴ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 ورود رضا خان به قزوین

رضا خان وارد قزوین شـد. در سـفرنامه خوزسـتان منسوب به رضا خان آمـده است: «در قزوین خوش گذشت. فیالواقع به منزل رسیده بودیم. فتح نمایان و خدمت کامل انجام گرفته و خستگی سفر برطرف میشد و به تهران که تنها جای قابل توقف و سکونت ایران است نزدیک گردیده بودیم. امرای لشکر و صاحب منصبان و مردمان با اهمیت تهران عموماً به قزوین آمده بودند.»(۱)

منابع آمریکایی مینویسند رضا خان در قزوین در پیامی که به حاکم نظامی تهران، رئیس نظمیه و بلدیه فرستاد، نسبت به پیشنهاد آنها که هنگام ورود به تهران اعلام پادشاهی کند، پاسخ مثبتی نداد و گفت که فعلاً دست نگه دارند.(۲)

 تلگرام لورن به انگلیس درباره استقبال تهران از رضا خان

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس در تهران، امروز خطاب به وزیر امور خارجه کشورش نوشت: «در طی چند روز گذشته، جنبوجوشی صورت گرفته تا ازدحامی تدارک دیده شود که به هنگام بازگشت قریبالوقوع نخستوزیر راه بر کالسکه او بگیرند و با اصرار او را به کاخ برده و به شاهیاش برگمارند. من، نه گمان میکنم که دولت ایران دخالتی در این جریان داشته باشد و نه بر این باورم که چنین چیزی روی خواهد داد. اما، با این همه، در این کشور هرگز کسی نمیتواند مطمئن باشد که چه روی خواهد داد. این نکت های مهم است که فرماندهان نظامی استانها، محرمانه، درباره تغییر های احتمالی قریبالوقوع در سیاست داخلی و خارجی آگاهانیده شدهاند. دستور های دریافتی پیشین آنها آن بود که راه را برای یک جمهوری هموار سازند. اینک این دستورها ملغی گشتهاند.»(۳)

 تحقیقات کارگزار اصفهان از مدرسه انگلیسها در اصفهان

در پی گزارشها و اخباری که از مدرسه انگلیسها در اصفهان به تهران رسید، مبنی بر این که در این مدرسه اطفال مسلمانان غسل تعمید داده میشوند، (ر.ک: ۴ آذر) عباسقلی صلاحی، کارگزار اصفهان، امروز خطاب به وزارت امورخارجه نوشت که اسناد معتبری که بتوان دلیل قرار داد و با سرکنسول انگلیس در اصفهان وارد مذاکره شد، پیدا نکرده است. طبق اظهارات رئیس معارف اصفهان کتاب مقدس در این مدرسه تدریس میشود، آن هم به زبان انگلیسی. برخی از شاگردان این مدرسه از

فرزندان معاریف اصـفهان که معروف به دیانت اسـلامیاند، هسـتند. یکی از اولیای اطفال میگفت که برای فرستادن فرزندانمان به آمریکا، باید به قدر احتیاج زبان انگلیسی بدانند، و ما مجبوریم کودکانمان را برای تحصیل به این مدرسه بفرستیم. کارگزار اصفهان میافزاید که آن چه از غسل تعمید شاگردان گفته میشود مدرکی در دست

۱- سفر های رضاشاه پهلوی...،ص ۲۹۵.

۲- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۴۴.

۳- آصفی رامهرمزی و...، سردارسپه و فروپاشی...، ص ۲۰۷.

نیست. فقط یک مستخدم مریض خانه انگلیس و میرزاداود خان، معلم مدرسه مسیحی شدهاند.(۱)

 نامه وزارت امور خارجه به سفارت ایران در اسلامبول درباره سیمیتقو

وزیر امور خارجه با ارسال تلگرامی به سفارت ایران در اسلامبول نوشت که خانواده سیمیتقو از طرف دولت ترکیه تحت فشار قرار گرفته است. چون سیمیتقو ناموس و دارایی خود را در خطر میدید اضطراراً ایران را ترک کرده، به ترکیه بازگشت تا شاید بتواند خانوادهاش را به ایران منتقل کند. در این نامه از سفیر خواسته شد موضوع را پیگیری کند، چرا که سفارت ترکیه در ایران قرار بود در این باب با آنقوره مکاتبه کند.(۲)

 تأسیس قریبالوقوع مدارس شوروی در بارفروش و مشهدسر

سفارت شوروی امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که به زودی مدارس شوروی و ایران در بارفروش و مشهدسر گشایش میابند. در این نامه خواسته شده مراتب به مقامات مربوطه ایران اطلاع داده شود تا دستور های لازمه را ارسال کنند.(۳) این نامه در حالی به وزارت امور خارجه فرستاده شد که هنوز وزارت معارف اجازه تأسیس این مدارس را نداده بود.

 انتشار جریده مالیه از طرف وزارت مالیه

وزارت مالیه اعلام کرد در صدد است برای اطلاعرسانی از تصمیمات، نظامات، بخشنامه ها، گزارشها، احصائیه ها و... به مردم هفتهنام های به نام جریده مالیه منتشر کند.(۴)

 تلسکوپ مظفرالدینشاه

تلسکوپی که مظفرالدینشاه از اروپا با خود آورد و در دوشانتپه نصب شد، اینک مورد توجه وزارت معارف قرار گرفته تا پس از تعمیرات لازم آن را محل استفاده قرار دهد.(۵)

 اطلاعیه کمپانی ایروپرس

کمپانی ایروپرس وابسته به یونکرس، امروز با انتشار اطلاعی های در اصفهان به اطلاع رساند که به زودی یکی از هواپیما های خود را برای پرواز آزمایشی به اصفهان خواهد فرستاد و در بازگشت به تهران میتواند شش مسافر که کرایه حمل هر یک ۵۰۰ قران است با خود ببرد.(۶)

 پنجشنبه

۱۱ دی ۱۳۰۳

۱ ژانویه ۱۹۲۵

۵ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 ورود رضا خان به تهران

ساعت ۲ بعد از ظهر امروز رضا خان وارد تهران شد. در سفرنامه منسوب به او نوشته شده که خودرو های زیادی تا کرج به استقبال او آمده بودند. «در آسمان کرج ایروپلان های نظامی نمایان شده و تا ورود به تهران علیالاتصال دسته های گل و اوراق رنگین و یادداشت های شوق بر سر مسافرین پراکنده میکردند.»(۷) برخی از نمایندگان مجلس شورای ملی که به مشایعت رضا خان رفته بودند عبارت هستند از سلیمانمیرزا، نصرتالدوله، ناصرالاسلام، عدلالملک، و بازرگانانی چون حاجمعینالتجار بوشهری در این استقبال شرکت داشتند. طبق پیشبینی های انجام شده رضا خان از دروازه شاهعبدالعظیم وارد شد و در مراسم و تدارکی که در طول راه تا خانهاش برپا شده بود شرکت جست. روزنامه ایران نوشت که در طول مسیر شتر، گاو و گوسفند قربانی کردند.(۸)

 تعطیلی ادارات دولتی

صبح امروز «بر طبق ابلاغ هر یک از وزرای وزارت خانه ها برای استقبال مقدم آقای رئیسالوزراء، اعضا و اجزاء تعطیل نموده بودند.»(۹)

 تحلیل نماینده سیاسی آمریکا از سفر رضا خان به خوزستان

موری، شارژدافر سفارت آمریکا در تهران، به عنوان یکی از ناظران سیاسی خارجی، سفر رضا خان به خوزستان، بازگشت او از طریق عتبات به ایران و نتایج این سفر را چنین ارزیابی میکند: «سردارسپه یکی از مضحکترین ناکامی های دوره کاری خود را تجربه کرد. وی گول خورد و برای جنگ با شیخ محمره عازم خوزستان شده و اوضاعی آشفته و بسیار مفتضح به بار آورد. وی شیخ را در ناصری ملاقات و او را عفو کرد. سپس پسر او را با درجه سرهنگی به عنوان آجودان شخصی خود پذیرفت؛ و راهی عراق شد و پس از بازدید از بغداد و زیارت عتبات عالیات به تهران بازگشت. وی دست خالی از این سفر بازگشت و تنها صورت حسابی یک میلیونی به همراه خود آورد که احتمالاً مستشاران آمریکایی ملزم به پرداخت آن هستند. اینکه چه اسراری میان سردارسپه و شیخ ردوبدل شد، هنوز فاش نشده است و به نظر میرسد در آینده نیز فاش نگردد. اگر شرایط «تسلیم» شیخ شرایطی قابل قبول و سودمند بود، باورنکردنی بود که سردارسپه حرفی از آن نزند و آنها را منتشر نکند. به هر حال نتیجه تلاشها و مبارزات سردارسپه، رضایتمندی بریتانیا را به دنبال داشت؛و جای تعجب نیست که اگر انگلیسیها به عنوان پاداش خدماتش به انگلستان، او را برای رسیدن به رأس قدرت در مملکت حمایت کنند، خواه این ریاست، ریاست جمهوری یا پادشاهی یا نیانت سلطنت باشد.»(۱۰)

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۴-۶۳-۳۳-۱۳۰۳.

۲- همان، ۲-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۳- همان، ۵-۵۲-۳۳-۱۳۰۳.

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۲۴۰۲، ص ۳.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۳، ص ۱.

۶- FO E ۹۵۲/۸۲/۳۴.

۷- سفر های رضاشاه پهلوی به...، صص ۲۹۵ و ۲۹۶.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۵، صص ۲ و ۳.

۹- همان، ص ۳.

۱۰- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۳۳۰.

 دیدگاه سفیرکبیر ترکیه در تهران درباره جشن های استقبال از رضا خان

محییالدین پاشا، سفیرکبیر ترکیه در تهران، میگوید که این جشنها شبیه مراسم ختنهکنان است. «... یاد مراسم ختنهکنان در ترکیه افتادم؛ که هنگام انجام این عمل دردناک، با استفاده از نوازندگان و خوانندگان، حواس بیمار را از عمل منحرف میکنند.» وی افزود: «حادثه خوزستان نیز به مشابه ختنه کردن ایران بود و اعلام «پیروزی» و جشن هایی که در تهران و دیگر مناطق ایران برگزار گردید، در حکم همان دلقک و خواننده و نوازنده بود.»(۱)

 خبر های منابع انگلیسی از ورود رضا خان به تهران

«آمادگی مفصلی برای ورود پیروزمندانه وی فراهم گردیده است. آشکار است که این اقدامات از طرف طرفداران وی صورت گرفته تا وی را به عنوان قهرمان پیروزی های بزرگ معرفی کنند. بیستویک طاق نصرت در شهر و در مسیری که وی تا محل اقامتش طی میکند برپا شده است. وزرای کابینه و مقام های برجسته کیلومترها در جاده پیش رفتهاند تا از وی استقبال کنند، و جمعیت قابلتوجهی نیز در شهر گردآوری شدهاند، ولی شور چندانی در آنها دیده نمیشود. گزارش موثق رسیده است که حرکتی سازماندهی شده تا وقتی خودروی وی به میدان اصلی شهر میرسد جمعیت آن را متوقف کند و غوغا کند و از وی بخواهد که اجازه دهد او را به کاخ برده و بر تخت بنشانند، اما معلوم شد که وقتی رئیسالوزراء روز قبل از ورودش به تهران از این قضیه باخبر میشود، مانع از آن میشود. پنج هواپیما، رئیسالوزراء را تا شهر اسکورت میکردند...

یکی از پسران شیخ خزعل ، رئیسالوزراء را از محمره (خرمشهر) همراهی کرده است. قرار است به وی درجه سرهنگی داده شده و به آجودانی مخصوص منصوب شود. شایعات درباره تغییرات در کابینه همچنان ادامه دارند، اما در حال حاضر به سختی میتوان گفت که در مجلس با وجود رئیسالوزراء مخالفتی وجود دارد. اما برخی از وکلا پیشبینی میکنند به زودی درگیری سختی میان وی و مجلس روی دهد. امیرلشکرِ لشکر غرب همراه رئیسالوزراء وارد تهران شد، و باز شایعه شده است که وی به مقر فرمانده‌ی خویش بازنخواهد گشت. هزینه یکی از طاقنصرت هایی که به خاطر ورود رئیسالوزراء به تهران برپا شده، از سوی شهروندان شوروی تأمین شده است.»(۲)

 نگرانی ولیعهد از رضا خان

منابع آمریکایی مینویسند که محمدحسن میرزا، ولیعهد، تمام بعد از ظهر امروز را در کاخش با نگرانی گذراند و پس از ختم مراسم استقبال، اطرافیان مورد اعتمادش را فراخواند و از آنان درباره رفتار رضا خان و نحوه استقبال مردم پرسید. او نگران بود که مبادا اتفاقی بیفتد و بلافاصله منجر به سرنگونی او و احمدشاه گردد.(۳)

 تصویب بودجه سال ۱۳۰۳

مجلس شورای ملی امروز پس از روزها بحث و گفتوگو بودجه سال ۱۳۰۳ را تصویب کرد. این بودجه در ۱۶ ماده تنظیم شده

بود. ماده اول عایدات پیشبینی شده را ۲۳ میلیون و ۶۸۶ هزار و ۴۲۵ تومان و ماده دوم مخارج مصوبه را ۲۲ میلیون و ۸۱۴ هزار و ۲۸۷ تومـان یاد کرده بود. در این بین وزارت جنگ با ۹ میلیون و ۲۰۰ هزار تومـان بیشترین بودجه را به خود اختصاص داده بود.(۴)

 انتخابات نجف

کنسولگری ایران در نجف امروز بـا ارسـال گزارشـی به وزارت امور خارجه از عملکرد حکومت محلی برای انتخابات وکلای مجلس مبعوثـان نوشت. وی مشـهودات خود را چنین بیان کرد که حاکم محل با احضار پلیس، ۲۰۰ ورقه سفید رأیگیری را به او داده و سـفارش کرد که به دیگر پلیسـها و افراد مطمئن بدهـد «و اسامی جمعی را که خود حکومت کاندیدا کرده و از جمله خود قائممقام [= حاکم] هم بود آنها را بنویسـند. و نیز چند نفر از مأمورین حکومتی خواسته، چند دسته ورقه انتخاب سفید داد که اشـخاص مذکوره را بنویسـند و سـفارش نمود عملهجات وادیالسـلام و مکاری و حمالها و هر کس بشود خودتان نوشـته با مهر آنها مهر نمایید.» با این شیوه صندوقها را پر میکردند.(۵)

 مخارج اردوکشی به سیستان

امیرلشـکر شرق امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که هزینه اردوکشی به سیستان برای هزار نفر نظامی و ۵۰۰ رأس اسب و تهیه آذوقه برای دو مـاه بـالغ بر ۱۰ هزار تومان خواهـد شـد. وی خواسـتار افزایش بودجه این لشـکر و پرداخت علیالحساب گردید. رضا خان خیلی زود پاسخ داد که فعلاً قشون به سیستان اردوکشی نمیکند.(۶)

(تصویر)

۱- همان، ص ۳۲۸.

۲- FO E ۶۵۲/۸۲/۳۴.

۳- مجد، از قاجار به پهلوی...، صص ۳۴۴ و ۳۴۵.

۴- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۱۷۰۹، صص ۳۰ تا ۴۵.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۹-۳-۲۷-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۶۷ و ۶۸.

ص: ۴۹۲

 جمعه

۱۲ دی ۱۳۰۳

۲ ژانویه ۱۹۲۵

۶ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 ورود امیرلشکر جنوب به محمره

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز به اطلاع رضا خان رساند که دیروز وارد محمره (خرمشهر) شده و فردا همراه سرتیپ زاهدی، حاکم نظامی خوزستان راهی ناصری و از آنجا به رامهرمز میروند.(۱)

 برقراری حکومت نظامی در خرمشهر و آبادان

سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان در تلگرامی که امروز برای رضا خان فرستاد گفت که «حکام نظامی در محمره (خرمشهر) و آبادان و سایر نقاط خوزستان برقرار و عموم اهالی از بذل توجه بندگان حضرت اشرف» در رفاه بسر میبرند.(۲) وی در تلگرام دیگری افزود که «جاسوس و مبلغ بین طوایف فرستاده شد.» زاهدی افزود که افزایش تعداد قشون در ناصری و محمره ضروری است تا موقعیت دولت در این مناطق استحکام یابد.(۳)

 دادن تذکره عبور به امیرمجاهد

بنابر اطلاع حاکم نظامی خوزستان، امیرمجاهد که روی کشتی میان بصره و خرمشهر متوقف بود، طبق دستور رضا خان تذکره عبور گرفت. امیرمجاهد «هر چه سعی کرد چاکر را ملاقات کند چون اجازه نداشتم نپذیرفتم.»(۴)

 دستور برپایی جشن توسط لشکر شمال غرب

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، دستور داد فردا هفت بعد از ظهر جشنی به «نام نامی یگانه منجی ایران»، رضا خان، در تبریز برگزار شود. وی به افراد قشون امر کرد در این جشن در برابر عکس رضا خان به پا شوند و لایحه تنظیم شده را در وصف وزیر جنگ و رئیسالوزراء «یگانه کسی که آخرین سلسله ملوکالطوایفی را در جنوب مملکت ایران» برانداخت بخوانند.(۵)

 تحلیل سالارنظام از موقعیت سیاسی ایران در ترکیه

سالارنظام، آتاشه نظامی ایران در ترکیه، امروز با ارسال نام های محرمانه به وزارت جنگ نوشت که موقعیت ایران در شطرنج

سیاست ترکیه که حکم پیاده را داشت به واسطه مسئله موصل، سواره گشته، میتواند نقش های تاز های بازی کند. انگلیس از یک سو نمیخواهد ائتلافی میان ایران و ترکیه برقرار شود تا مبادا از این جهت منافع او در موصل به خطر بیفتد، و از سوی دیگر شوروی مایل به چنین ائتلافی است تا به موفقیت انگلیس در موصل سکته وارد کند. وی افزود که ترکیه مایل است خود را همراه اروپا ببیند تا این که همقدم شوروی شود، با این حال «روسها فوقالعاده به جنبش افتاده، محض خنثی کردن سیاست فعلی انگلیس به هر ترتیبی هست برخلاف میل باطنی خود میخواهد دولت ترک را به دولت ایران نزدیک نموده، ذوق منفعتپرستی ترک را به موصل تحریک نمایند که بلکه ترکها از زمره اروپاییها دست کشیده، به آنها پیوند نمایند.»(۶)

 ورود سرتیپ ابوالحسن خان به منصورآباد

سرتیپ ابوالحسن خان، فرمانده قوای اعزامی از لشکر شمال غرب، امروز وارد منصورآباد، مقر غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه شد.

بنابر تلگرام رسیده از کرند توسط فرمانده یادشده، والی پشتکوه منصورآباد را ترک کرده، به زرباتیه در خاک بینالنهرین رفته بود. گویا حاکم بدره به اطلاع والی رسانده است که فقط با ده تن از بستگان خود میتواند به بینالنهرین برود و ضمناً باید اسلحه خود را نیز تحویل دهد.

سرتیپ ابوالحسن خان میافزاید سه عراده توپ اُخاسیوس که سالارالدوله پیش از این به والی داده بود در قلعه منصورآباد به جا مانده است.(۷)

 جشن در اداره حکومتی ارومیه

به مناسبت ورود رضا خان به تهران، حاکم ارومیه در محل اداره حکومتی با دعوت از مردم، نمایندگان دول خارجی و میسیون های مذهبی آمریکایی و فرانسوی مجلس جشنی برپا کرد. در این مراسم سخنرانی هایی ایراد، و موزیک نواخته شد.

در مراسم امروز باشهبندر ترکیه، با این که دعوت شده بود، حاضر نبود.(۸)

(تصویر) امیرمجاهد

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۳۵.

۲- همان، پ ۲۵، ص ۲۶۴.

۳- همان، پ ۲۵، ص ۱۹۲.

۴- همانجا.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۷۱ و ۷۱-۷-۴۵-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، صص ۱۱۷ و ۱۱۸.

۷- همان، پ ۱۳، ص ۴۱۷.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۱۰-۳۷-۱۳۰۳.

 شنبه

۱۳ دی ۱۳۰۳

۳ ژانویه ۱۹۲۵

۷ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 امتناع والی پشتکوه از اطاعت دولت

سرتیپ ابوالحسن خان، فرمانده اردوی اعزامی لشکر شمال غرب به پشتکوه، امروز گزارش داد که اردوی او وارد امیرآباد شده [و همچنان که در گزارش قبلی گفته شد] والی پشتکوه به زرباتیه در خاک بینالنهرین رفته است. وی میافزاید: «مراسله[ای] بنده به مشارالیه مبنی بر اطاعت و استقبال اردو و عفو مشارالیه نوشتم. در جواب شرحی اظهار کرده که تقریباً امتناع است.» سرتیپ ابوالحسن خان در پایان متذکر شد که پسران غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه (صارمالسلطنه، سالارظفر و اقبالالدوله) در معیت اردو هستند.(۱)

 رضا خان در شاهعبدالعظیم

امروز بعد از ظهر رضا خان برای زیارت حرم شاهعبدالعظیم به این زوایه مقدسه رفت. وی از اهالی به دلیل تزیینات و طاق نصرت های برپا شده در این ناحیه تشکر کرد.(۲)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدا تدین با اشاره به سیل قائن، آواره شدن حدود ۱۰ هزار نفر و خرابی حدود ۶۰۰ خانه، از نمایندگان خواست در این جهت تکلیفی برای دولت معلوم کنند. در ادامه لایحه عوارض بلدی مورد بحث و گفتوگوی نمایندگان قرار گرفت. یکی از عوارض بلدی، مالیاتی بود که به ارزاق تعلق میگرفت. آیت الله سیدحسن مدرس با این موضوع مخالف بود و در این باب سخنان مفصلی ایراد کرد. وی در لزوم اخذ مالیات تأکید کرد و با تفکیک مخارج شهری با مخارج مملکتی گفت که مخارج تهران را باید اهالی تهران بپردازند. آیت الله مدرس گفت که مخارج تهران را باید از زمین های این شهر گرفت نه از آذوقه مردم. «اگر یک خانه من در طهران دارم که هزار ذرع است» باید مالیاتش را بدهم.(۳)

 ضرورت گرفتن جزیره کیش از قوامالملک

وزارت مالیه با ارسال نام های به وزارت جنگ، از این وزارت خانه خواست که نظامیان «جزیره قیس را تصرف نمایند... و به

تصرف مأمورین مالیه بدهند تا در ضبط و جمع‌آوری عوائد آن به نام دولت اقدامات لازمه به عمل آید.» در این نامه آمده است که مالکیت خاندان قوام‌الملک بر این جزیره سندیت ندارد. «به علاوه در سنه ... ۱۳۲۰ هجری به موجب دستخط مرحوم مظفرالدینشاه مقرر شد کلیه املاک خالصه بنادر که به ملکیت و تیول به کسی داده شده برگردد و ضبط دولت شود.» اکنون جزیره در تصرف قوام‌الملک است و او چهار ساله از قرار سالی ۲۶ هزار روپیه به سطوت‌الممالک اجاره داده است. سطوت‌الممالک نیز آن را به شیخ محمد، ضابط چارک، واگذار کرده و این شیخ سالی ۳۵ هزار روپیه از این جزیره درآمد دارد.

وزیر مالیه تأکید کرد جزیره کیش به دلیل نبود سندی دال بر مالکیت قوام‌الملک، متعلق به دولت است و باید از طرف نظامیان تصرف گردد.(۴) رضا خان پس از دیدن این گزارش خطاب به وزیر مالیه نوشت که باید «علی‌العجاله در ضبط و تصرف آن تأمل نمایند[!]»(۵)

 مجلس جشن برای تأسیس لشکر شمال غرب

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، به رضا خان اطلاع داد که امشب به مناسبت شروع سومین سالگرد تأسیس لشکر شمال غرب مجلس جشنی در ارکان حرب ترتیب داده شد و صاحب منصبان یک قطعه نشان طلا که در آن عکس وزیر جنگ، بنده و یک اسلحه نمایان است هدیه کردند. وی از رضا خان کسب تکلیف کرد که هدیه را بگیرد یا نه.(۶) مراسمی نیز به همین مناسبت در نظامیه ارومیه که به تازگی افتتاح شده، برپا شد.(۷)

 استخدام نماینده یونکرس

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود نوشت که یارولیمک، نماینده کمپانی یونکرس در ایران، برای مدتی به عنوان مشاور هوانوردی وزارت جنگ به استخدام دولت درآمده است. حقوق ماهیانه او ۳۵۰ تومان است.(۸)

 وضعیت نامشخص ۴۰ محموله ماشین‌آلات

به گزارش منابع انگلیسی، وزارت جنگ از سفارت شوروی خواسته است، خیلی زود وضعیت ۴۰ محموله ماشین‌آلاتی که ماه سپتامبر از دولت آلمان خریداری کرده [و از راه روسیه به ایران منتقل میشد] روشن شود. این محموله ها در زمان یادشده از برمن Bermen ارسال، ولی ناپدید شده‌اند.(۹)

(تصویر) قوام‌الملک، قائممقام‌الملک رفیع، رضا خان

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۴۱۸.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۶، ص ۱.

۳- همانجا؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، صص ۱۳۲ تا ۱۳۸.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، صص ۳۷۳ و ۳۷۴.

۵- همان، پ ۱۸، ص ۳۷۱.

۶- همان، پ ۶، ص ۴۵۰. رضا خان موافقت کرد که هدیه گرفته شود. (همان، پ ۶، ص ۴۴۹).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۷ و ۷۶-۷-۴۵-۱۳۰۳.

۸- FO E ۶۵۲/۸۲/۳۴.

۹- FO E ۶۵۲/۸۲/۳۴.

ص: ۴۹۴

 یکشنبه

۱۴ دی ۱۳۰۳

۴ ژانویه ۱۹۲۵

۸ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 سقوط هواپیمای اسپاد در کوه های سیسخت

کفیل ارکان حرب لشکر جنوب، سرهنگ سرداراعظم،(۱) امروز اطلاع داد که هواپیمای اسپاد به خلبانی مسیو برو در حوالی کوه های فلارد و سیسخت سقوط کرده، اما مسیو برو سلامت است. «برای کشف قضیه، خود اینجانب فردا صبح ۱۵ جاری به طرف سمیرم حرکت خواهم نمود.»(۲)

 جشن در رشت

کارگزار گیلان امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که به مناسبت «فتح خوزستان» از دیشب به مدت سه شب در تمام ادارات دولتی چراغان و جشن گرفته میشود. اهالی فوقالعاده اظهار شادمانی مینمایند.»(۳)

 تقاضای عفو توسط میرزامحمد بوشهری

میرزامحمد بوشهری معروف به اصلاح و مدیر نشری های به همین نام که پیش از این به واسطه تبلیغ و اقداماتی به نفع اقلیت مجلس در خوزستان دستگیر شده بود (ر.ک: ۱۰ مرداد) امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان تقاضای عفو کرد. وی نوشت: «به شهادت تمام دوایر دولتی در هیچ شعبه انقلابات عربستان (خوزستان) شرکت نداشتم و اکنون متعهد میشوم اگر دولت شغل... مرحمت فرماید هیچوقت داخل سیاست نشوم.»(۴)

 تقاضای ترفیع درجه برای نایب سرهنگ رکنالدین

مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، امروز از رضا خان خواست نظر به خدمات و صحت عمل نایب سرهنگ رکنالدین خان [مختاری]، رئیس تشکیلات نظمیه کرمانشاهان، وی به درجه سرهنگی ارتقاء یابد. گویا این درخواست هنگام بازگشت رضا خان از بینالنهرین، و در کرمانشاه به او پیشنهاد شده و شفاهاً موافقت کرده بود.(۵)

 سیل در بافق و خرابی در سیستان

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که، در بافق سیل بزرگی آمده و نزدیک به ۳۰۰ خانه را آب برده است؛ قنوات

خراب و زراعت نابود شده است. همچنین اخبار رسیده از سیستان حاکی است بارندگی های پیاپی در این منطقه موجب شده خانه های بسیاری در شهرها و روستاها خراب شود. در سیستان تعدادی هم تلف شده‌اند و خسارات زیادی به زارعین و رعایا وارد شده است.(۶)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی پیش از ظهر امروز به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. جلسه امروز به بحث درباره عوارض بلدی گذشت.(۷)

 نامه خصوصی وزیر امور خارجه به سفارت انگلیس

مشارالملک امروز نام های خصوصی برای سر پرسی لورن فرستاد و با اشاره به مذاکرات شفاهی سهشنبه هفته گذشته، با ضمیمه کردن چهار گزارش از پست جنوب مبنی بر تخلف انگلیس در ارسال مرسولات پستی با تمبر هندی نوشت: «خواهشمند است امر فوری در موقوفی این ترتیب به محل های لازمه صادر فرمایند.»(۸)

 بدهی دولت انگلیس به وزارت پست و تلگراف

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به سفارت انگلیس یادآوری کرد که پس از قطع سیم تلگراف کرمانشاه به بینالنهرین از اول ماه اوت ۱۹۲۰ به واسطه حوادث آن صفحات، نظامیان انگلیس تلگرام های خود را از طریق تهران و کراچی به بینالنهرین و جا های دیگر مخابره کرده‌اند. طبق صورت وزارت پست و تلگراف هزینه این مخابرات از اوت ۱۹۲۰ تا مه ۱۹۲۱، ۳۵/۱۰۰۸۲۷ قران است. از این میزان ۹۵/۳۸۷۷۵ قران تأدیه و ۴۰/۶۲۰۵۱ قران باقی مانده است. «اینک وزارت پست و تلگراف... در مقام مطالبه این وجه برآمده‌اند... خواهشمند است ... مبلغ [یاد شده و] ... بقیه بدهی که نظامیان آن دولت فخیمه از این بابت دارند به توسط آن سفارت محترمه به وزارت پست و تلگراف» پرداخت شود.(۹)

۱- سرهنگ محمد سردارعظیم که در برخی منابع از او با لقب سرداراعظم نیز یاد شد، بعدها شهرت توفیقی را برگزید و بدان نام هم مشهور گردید. او از افسران قدیم وزارت جنگ بوده، با رضا خان سردارسپه هم در قزاق خانه دوستی داشت که این روابط را تا پایان عمر حفظ کرد. پس از کودتای اسفند ۱۲۹۹ از جمله نظامیان قزاق خانه بود که به خدمت قشون تازهتأسیس درآمد و با درجه امیرلشکری به خدمت خود ادامه داد. در همین اوان کفالت ارکان حرب لشکر جنوب را بر عهده گرفت. پیش از این وی مدتی حاکم زنجان بود. از دیگر مشاغل مهم او والیگری بروجرد است. همچنین دختر سردارعظیم همسر امیرلشکر امیراحمدی (فرمانده لشکر غرب) بوده، از دیگر فرزندان او میتوان رضا عظیمی را نام برد که پس از اتمام تحصیلات به شغل نظامیگری روی آورده، مشاغل متعددی را بر عهده گرفت که وزارت جنگ یکی از آنها بود. (امیراحمدی، خاطرات نخستین سپهبد ایران، صص ۱۶۴ و ۱۶۵، ۳۴۵ و ۳۴۶؛ عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و...، ج ۲، صص ۱۰۱۰ و ۱۰۱۱ و ج ۳، ص ۱۶۹۱).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۳۴. مسیو برو، خلبان آلمانی، یک روز بعد وارد

اصفهان شد. او مجبور شده بود در منطق های کوهستانی در جنوب اصفهان فرود آید. چند روز بدون غذا سرگردان بود، تا این که به روستایی پناه میبرد و آنجا در بستر بیماری میافتد و تا مدتی قادر به حرکت نبوده است. (FO E ۶۵۳/۸۲/۳۴)

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۱۰-۳۷-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۸، ص ۱۵۱. رضا خان پس از دیدن این تقاضا به حاکم نظامی خوزستان گفت که «در صورتی که شما توسط نموده و اطمینان داشته باشید در آتیه مرتکب عملیات سوئی نمیشود، به او تأمین داده خواهد شد.» (همان، پ ۱۸، ص ۱۵۰). سرتیپ زاهدی هم پاسخ داد نظر به این که عفو عمومی در خوزستان داده شده «به میرزامحمد [بوشهری] هم به واسطه گرفتاری ... تأمین مرحمت بفرمائید.» (همان، پ ۱۸، ص ۱۴۹). رضا خان نیز موافقت کرد. (همان، پ ۱۸، ص ۱۴۸).

۵- همان، پ ۱۳، ص ۳۵۷. قرار شد در ابتدای سال ۱۳۰۴ و در روز اول فروردین در ضمن احکام ترفیع درجه چند صاحب منصب وی نیز حکم سرهنگی بگیرد. (همان، پ ۱۳، ص ۳۵۲).

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۶، ص ۲.

۷- همان، شم ۱۷۴۷، صص ۱ و ۲.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۹-۳۰-۳۴-۱۳۰۳.

۹- همان، ۲۵-۲۹-۳۴-۱۳۰۳.

ص: ۴۹۵

 دوشنبه

۱۵ دی ۱۳۰۳

۵ ژانویه ۱۹۲۵

۹ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 تمایل اقامت سرداراجل در ناصری

حاکم نظامی خوزستان، امروز به اطلاع رضا خان رساند که طبق دستور، سرداراجل پسر شیخ خزعل را از ناصری فراخواندم، ولی او گفت که طبق اظهار رئیسالوزراء ماندن او در ناصری بیاهمیت است. رضا خان دستور داده بود پس از خروج او از خوزستان سرداراجل از ناصری دور نگاه داشته شود. رضا خان پس از دیدن این تلگرام گفت که «قرار بود هفت هشت روز بعد از عزیمت من حرکت کند. حالا دیگر ماندن او مقتضی نیست. برود.»(۱)

 توقف سرهنگ رضاقلی خان در بصره

سرتیپ فضل الله زاهدی در تلگرامی که امروز به رضا خان فرستاد خبر داد که سرهنگ رضاقلی خان [فرمانده سابق قشون خوزستان که به شیخ خزعل پیوست] در میان طایفه محیسن خاک بصره است. طایفه محیسن متعلق به شیخ خزعل است و قسمتی در ایران و قسمتی در بصره هستند. رضا خان نیز پاسخ داد: «اگر به طور تحقیق میدانید، پرتست سخت کنید و همینجا عدم صمیمیت او معلوم میشود.»(۲)

 پیشنهاد تشکیل شعبه عشایری در حکومت خوزستان

حاکم نظامی خوزستان امروز پیشنهاد کرد «برای این که تمام عشایر و طوایف [خوزستان] همواره متوجه یک مرکزیت شده و از شیخ [خزعل] صرفنظر نمایند... شعبه[ای] در اداره حکومتی به نام شعبه عشایر تشکیل و کلیه مراجعات ایلات و طوایف از همان مجرا حل و تصفیه شود... ۱. تهیه صورت جامعی از کلیه طوایف جزءً و کلاً به اسم و رسم و سابقه احوال آنها از حیث جمعیت و مکان توقف و تعداد و... ۲. حکم حکام عشایری و مأمورین و احکام مربوط به هر یک از طوایف از شعبه مزبور صادر خواهد شد.» رضا خان با تشکیل این شعبه در حکومت خوزستان موافقت کرد.(۳)

 ملاقات مسئولان کمپانی نفت جنوب با حاکم نظامی خوزستان

سرتیپ فضل الله زاهدی امروز اطلاع داد که در دیدار با «رؤسای اداره نفت» از او پرسیدند: «آیا ممکن است دولت در آینده مجدداً حکومت را به شیخ واگذار کند یا خیر؟» زاهدی میگوید منظور از این پرسش آن بود که مناسبات خودشان را با شیخ

خزعل تنظیم کنند. «فدوی به آنها حالی کردم که فقط حکومت مرکزی در این جا نافذ خواهد بود.» مسئولان کمپانی نفت جنوب میگفتند ما کار های خود را به شما ارجاع خواهیم داد ولی روابط دوستانه خود را با شیخ تغییر نخواهیم داد. «چاکر جواب دادم شیخ در حکم یک نفر از اتباع عادی دولت بوده و چون به او تأمین داده شده مأمورین دولت نظریه خصمانه با او ندارند.»(۴)

 رضایت لورن از موقعیت سیاسی ایران

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس، امروز در ارائه گزارشی به آستین چمبرلین، وزیر امور خارجه انگلیس، اظهار داشت که رضا خان پذیرفته که سیاست ما در جنوب صادقانه، یاریدهنده و برخلاف سیاست روسها است. اوضاع در دید من سرشار از زمینه های مساعد است. لورن در این گزارش جایگاه رضا خان را بسیار مستحکم خواند و نوشت که او میتواند خود را پادشاه ایران نماید. متن کامل این گزارش در پارقی آمده است.(۵)

 فرمانده لشکر جنوب در ناصری

امیرلشکر محمود آیرم، فرمانده قوای جنوب، امروز اطلاع داد که دیروز [همراه سرتیپ زاهدی] به ناصری آمدند. از طرف اهالی استقبال پرشوری از آنها شد. فردا به طرف رامهرمز میروند.(۶)

 تقاضای خسارت توسط کنسول شوروی

حاکم نظامی خوزستان، امروز به اطلاع رضا خان رساند که کنسول شوروی [در اهواز] «خسارت اتومبیل هایی که در موقع جنگ از طرف شیخ [خزعل] ضبط شده بود، به سختی مطالبه مینماید. فدوی برای استرداد خسارت آنها اقدامات مقتضی نمودهام.» رضا خان در پاسخ به این تلگرام گفت که «در این قسم مسائل به او [= شیخ خزعل] عجالتاً فشار نیاورید و به قونسول روس هم بگویید که اینها جبران میشود ولی نیات ما را به تأخیر میاندازد.»(۷)

 مساعدت با خویشان حاکم کرمانشاه برای احراز مقام های جدید

مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، امروز از رضا خان خواست که برادرش، ابوالفتحمیرزا، برای تصدی حکومت ولایت ثلاث حرکت کرده و منتظر صدور اوامر است. همچنین پسرعمویم، امیرافتخار، برای ریاست بلدیه کرمانشاه مناسب است. امیرافتخار مدتی معاون حکومت کرمانشاه و مدتی هم رئیس عدلیه این شهر بود. «استدعا و انتظار [دارم] حکم ولایت ثلاث... [و] حکم ریاست بلدیه کرمانشاهان» برای یادشدگان صادر گردد.(۸)

 نخستین مأموریت سرکنسول جدید ایران در بادکوبه

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به وزارت معارف نوشت که به عینالممالک، سرکنسول جدید ایران در بادکوبه، دستور داده شده است پس از ورود به محل مأموریت به کار های مدرسه اتحاد ایرانیان رسیدگی نماید. در این نامه آمده است که در کنار توصیه های انجام شده «لازم است بودجه کافی برای این مدرسه تصویب گردد تا از هرگونه مداخله روسها

جلوگیری شود.»(۹)

 جلوگیری از تغییر معظمالملک

امیرلشکر شرق با ارسال تلگرامی به رضا خان خبر داد که والی خراسان تصمیم دارد معظمالملک، کارگزار خراسان، را تغییر دهد. وی «یک نفر از فداکاران صمیمی بندگان حضرت اشرف و در این مدت از هیچگونه خدمات... به اداره لشکری فروگذار نکرده» است. حسین خزاعی افزود والی میخواهد معتصمالملک یکی از خویشان خود را که در زمان کلنل محمدتقی خان پسیان،

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، صص ۲۷۳ و ۲۷۴.

۲- همان، پ ۲۵، ص ۲۷۸.

۳- همان، پ ۲۵، ص ۲۷۰.

۴- همان، پ ۲۵، ص ۲۶۷. رضا خان گفته های سرتیپ زاهدی را به مقامات کمپانی نفت جنوب تأیید کرد. (همان، پ ۲۵، ص ۲۶۸).

۵- «اوضاع، در دید من، سرشار از زمینه های مساعد است. گرایشی فراگیر در میان بیشینه [مسئولان] ایرانیان وجود دارد که، دوباره، رابطه حسن های با ما داشته باشند. برخی نیز خواستار کمک از سوی ما برای توسعه اقتصادی هستند، به شرط آن که آبروی آنها در این تغییر و تحول، پاس داشته شود. نشانه هایی از این گرایش در صمیمت های غیرمترقب های دیده میشد که ایرانیان، در استقبال از من به هنگام بازگشتم، از خود نشان دادهاند. نمود های ویژه و اصلی موقعیت کنونی به قرار زیر است: نخستوزیر قویتر و باوجههتر از همیشه است. او، خود، دریافته است که سیاست ما در جنوب صادقانه، یاریدهنده و نه تجزیهگرانه میباشد، در حالی که سیاست روسها عکس این بوده است. هیأت مشاوران مالی آمریکا با شکست روبرو شده است. خزانه تهی است. پرداخت حقوق به تعویق افتاده است. ناخشنودی از مشاوران [مالی] فراگیر است و مسئله اینک تنها آن است که آیا میتوانند تا پایان قراردادشان باقی بمانند یا نه؟ علاقه دولت ایران برای حل مشکلات اساسی خود با ما، بیش از پیش آشکار میگردد. علاقه به پیشرفت اقتصادی و درک این که این پیشرفت بدون سرمایه خارجی ناشدنی است، رو به افزایش میباشد. از این روی، انتظار پیشرفت در تجدید ارتباط آنها با خودمان را دارم. اگر چنین باشد، پیشنهاد میکنم [حل مسئله]بدهی ایران به دولت اعلیحضرت [انگلیس] به عنوان موردی برای آزمایش صداقت ایران تلقی گردد. من اجازه برای مذاکره درباره راهحل ارائه شده در تلگرام شماره ۲۲ جنابعالی به بغداد را خواهانم. برای باقی مانده موارد، من همچنان که اوضاع پیش میرود، گزارش خواهم داد. اما من فکر میکنم که با تمایل ن هایی خود برای کمک به بازسازی اقتصادی ایران مورد داوری قرار خواهیم گرفت. برخورد ما، در این باره، بعدها عامل تعیینکنند های خواهد بود. عامل های نامساعد [یکی] تلاش های روسیه است از برای جلوگیری از هرگونه نزدیکی تازه انگلیس - ایران و [دیگری] بیثباتی [در ایران] میباشد تا آنگاه که مسئله رژیم حل گردد. من فکر میکنم که نخستوزیر اندیشه جمهوری را رها کرده است، اما مطمئن نیستم که آیا هدف او تاجوتخت است و یا نیابت سلطنت. اگر او بخواهد، در شرایط کنونی، میتواند خود را پادشاه نماید.» (آصفی رامهرمزی و...، سردارسپه و فروپاشی...، صص ۲۰۸ و ۲۰۹) طرح مساعدت لورن برای بدهی های ایران در حالی بیان میشود

که در زمان نخست‌وزیری قوام‌السلطنه، به دستور دولت خویش، یادداشتی را در ۱۳ نوامبر ۱۹۲۲ تسلیم دولت ایران نمود و پای فشرد که همه بدهی های ایران به انگلستان باید بیدرنگ تصفیه گردد، در حالی که ایران پولی در خزانه نداشت. از این روی، قوام ناچار شد که در ۵ بهمن ۱۳۰۱/۲۵ ژانویه ۱۹۲۳ استعفا دهد. (همان، ص ۲۰۹).

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۳۳.

۷- همان، پ ۲۵، ص ۲۷۶.

۸- همان، پ ۱۳، ص ۳۶۷. رضا خان به وزارت داخله دستور داد حکم ابوالفتحمیرزا برای ولایات ثلاث صادر شود. (همان، پ ۱۳، ص ۳۶۶).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۳-۵۷-۳۳-۱۳۰۳.

کارگزار خراسان بوده و سابقه سوئی دارد جایگزین معظمالملک نماید.(۱)

 ورود یکصد نظامی روس به حسینقلی

به گزارش نایبالحکومه گمیشتپه، یکصد نفر سوار روس به حسینقلی وارد شدهاند و قصد استقرار پست دارند.(۲)

 مصادره اسب و قاطر توسط نظامیان ایران

سفارت ترکیه با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که چهار رأس قاطر و چهار رأس اسب یک تبعه ترکیه توسط مأموران نظامی ایران مصادره شده و دو رأس آنها نیز تلف شدهاند. سفارت ترکیه خواستار اعاده ستوران مصادره شده و جبران خسارت دو رأس تلف شده گردید. این اسبها و قاطرها توسط اردوی اعزامی لشکر شمال غرب به کرمانشاه که اینک در پشتکوه است از یک مُکاری ترک مصادره شده بود.(۳)

 ثقهالملک در گراندهتل بغداد

ثقهالملک، حاکم فراری خوزستان، اینک در گراندهتل بغداد بسر میبرد. حاکم نظامی خوزستان این خبر را امروز به اطلاع رضا خان رساند. رضا خان نیز تأکید کرد ثقهالملک، سرهنگ رضاقلی خان و هر کسی که در قضیه خوزستان [با شیخ خزعل] مشارکت داشته باید دستگیر شود.(۴)

(تصویر) حسین خزاعی، امیرلشکر شرق

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۲۳۴. وزارت جنگ مسئله را به اطلاع وزارت امور خارجه رساند و تأکید کرد که این جابهجایی نباید انجام شود. (همان، پ ۹، ص ۲۳۳). مشارالملک وزیر امور خارجه نیز در پاسخ نوشت که تصمیمی برای تغییر کارگزار خراسان گرفته نشده است. (همان، پ ۹، ص ۲۳۲).

۲- همان، پ ۲۲، ص ۶۲. رضا خان پس از دیدن این تلگرام گفت که نیروی لازم در برابر آنها گمارده شود. (همان، پ ۲۲، ص ۶۱).

۳- همان، پ ۱۱، صص ۱۷۰ تا ۱۷۴.

۴- همان، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۲۶۶.

 سهشنبه

۱۶ دی ۱۳۰۳

۶ ژانویه ۱۹۲۵

۱۰ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 درخواست تعویض کارکنان تلگراف خانه های خوزستان

حاکم نظامی خوزستان امروز تقاضا کرد کارکنان تلگراف خانه های خوزستان عوض شوند. سرتیپ فضل الله زاهدی همچنین درخواست کرد توان دستگاه تلگراف در این منطقه بیشتر شود و تعمیرات لازم انجام گردد.(۱)

 تأکید رضا خان به استقرار فوج نادری در ناصری

در پی درخواست حاکم نظامی خوزستان برای ازدیاد نیرو های قشون در خوزستان (ر.ک: ۱۲ دی) رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به سرتیپ فضل الله زاهدی تأکید نمود که طبق دستور قبلی فوج نادری باید در ناصری متمرکز شود.(۲)

 معاون جدید حاکم نظامی خوزستان

میرزااحمد خان به دستور رضا خان به عنوان معاون سرتیپ فضل الله زاهدی انتخاب شد. این دستور هنگامی داده شد که حاکم نظامی خوزستان به رضا خان نوشت چه سمتی برای میرزااحمد خان در نظر گرفته شود؛ با توجه به این که حاکمان جزء خوزستان همگی نظامی هستند؟(۳)

 پیگیری امیرلشکر غرب راجع به دبیرهمایون

احمد خان امیراحمدی امروز از وزارت جنگ پیگیر ابقای دبیرهمایون به عنوان معاونت حکومت همدان شد.(۴) (ر.ک: ۱۲و۸ و ۱۷ آذر) امیرلشکر غرب به ماندن دبیرهمایون در سمت سابق خود برای رویارویی با روحانیان همدان ابراز نیاز میکرد.

 دیدگاه باششهبندر ارومیه درباره سیمیتقو

سامیبیك، باششهبندر ترکیه در ارومیه، در دیداری که با کارگزار این شهر داشت گفت که ترکیه نمیتوانست نسبت به تأمین و پذیرش سیمیتقو از طرف ایران ساکت بنشیند. در مدتی که سیمیتقو در خاك ترکیه متوقف بوده، بسیار خرجش شده است. او اینك نسبت به عشایر کرد ترکیه سیادت پیدا کرده، و اگر رضایت دهد که به ایران بیاید، مضرات عمد های خواهد داشت. کارگزار ارومیه امروز با ارسال این خبر به وزارت امور خارجه افزود که سامیبیک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، طوری وانمود

میکند که سیمیتقو به خواست ترکیه به ایران آمده و اینک بازگشته است. این گزارش میافزاید ترکیه میخواهد پسر سیمیتقو، خسرو، را بار دیگر به ساریقمیش یا آنقوره منتقل کند [تا گرو محکمتری از او در دست داشته باشد.](۵)

 نامه سردارنصرت به رضا خان

سردارنصرت کلهر امروز نام های خطاب به رضا خان فرستاد و با اشاره به این که به واسطه بیخبری نتوانست در بینالنهرین به دیدارش بیاید، درباره عدم بازگرداندن املاک و علاقجات خود در ایران یادآور شد و نوشت که پس از دیداری که در تهران داشتم دستخطی برای عودت املاک من داده شد ولی پس از چهار ماه توقف در کرمانشاه ترتیب اثری داده نشد. سردارنصرت مینویسد که بار دیگر به بینالنهرین بازگشتم، اما وقتی به اوامر وزیر جنگ توجهی نمیشود «آیا برای نام نیک آن یگانه قائد بزرگ و ناجی ایران سزاوار» خواهد بود؟(۶) املاک و علاقجات سردارنصرت کلهر دست عباس خان امیرمخصوص بود، و علت کارساز نشدن سفارش رضا خان برای بازگشت دارایی های او، عدم موافقت امیرلشکر غرب و حمایت احمد خان امیراحمدی از امیرمخصوص بود.

 فعال شدن بخش زایمان در دارالتربیه ارومیه

مبینالسلطنه در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه داد، ضمن ابراز موفقیت از فعالیت دارالتربیه ارومیه برای اداره کودکان بیسرپرست و جلوگیری از مراجعه اهالی به انجمن های خیریه بیگانه نوشت که زنان ارومیه به دلیل عدم تمکن از مراجعه به قابله خودداری میکردند و در وضع حمل تعداد بسیاری از نوزادان تلف شدند. اینک دارالتربیه با استخدام چند قابله و اطلاع دادن به اهالی که میتوانند به رایگان توسط این قابله ها وضع حمل کنند، خدمت تاز های ارائه داده است.(۷)

 جشن در کاشان

علیمالسلطنه، امروز به وزارت داخله خبر داد که به مناسبت ورود رئیسالوزراء به تهران و فتح خوزستان، اهالی کاشان دو شب بازار را چراغانی کردند و از طرف شارقالسلطان ، رئیس نظامیان این شهر، مجلس به همین مناسبت برپا شد.(۸)

 نامه دوم زیباسلطان به رضا خان

زیباسلطان امروز در پی نامه اول خود به رضا خان مبنی بر تغییر مکان از خوی به جای دیگری (ر.ک: ۲۲ آبان) نام های دیگر به رضا خان فرستاد و او را «مجسمه عدالت آسمانی» خواند و نوشت پس از ۱۴ ماه اقامت [اجباری] در خوی، به واسطه ناراحتی و عدم مساعدت هوا، اجازه داده شود، همراه شوهرش به جایی دیگر نقل مکان کند.(۹)

 مشارکت نظامیان ایران با قاچاقچیان مرزی

سفارت شوروی در تهران امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه بار دیگر نسبت به مشارکت نظامیان ایران در کار قاچاق مرزی تأکید کرد. در این نامه با ذکر سه مورد از مساعدت نظامیان سرحدی به قاچاقچیان آمده است که مأموران ایرانی از شلیک گلوله به سمت مأموران روسی مضایقه ندارند.(۱۰)

□ تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدای جلسه معاون وزیر داخله در پاسخ به سئوالی که سیدحسن تقیزاده درباره محبس های وزارت داخله (نظمیه) کرده بود، گفت که محبسها چهار قسم هستند؛ محبس نمره یک که مخصوص زندانیان انفرادی است؛ محبس نمره ۲ که مجرمین سیاسی در آن هستند، محبس [نمره ۳] که زندانی عمومی است که حکم حبس زندانیان آن توسط محاکم صالحه صادر شده؛ محبس نمره ۴ مخصوص نسوان است. اینک ۲۵۹ زندانی مرد و ۲۵ زندانی زن در این محابس بسر میبرند. مجلس در ادامه کار خود لایحه

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۹۶. موضوع به وزارت پست و تلگراف ارجاع داده شد. (همان، پ ۲۵، ص ۹۵).

۲- همان، پ ۲۵، ص ۱۹۱. فوج نادری از تهران اعزام شده بود و همراه قوای لشکر جنوب در این زمان در رامهرمز بود.

۳- همان، پ ۲۱، ص ۱۲۸.

۴- همان، پ ۱۳، ص ۴۲۰. وزارت جنگ در پاسخ به امیرلشکر غرب گفت که معاون جدید که از طرف وزارت داخله انتخاب شده، به سوی همدان حرکت کرده است. «لذا حالا که خود حضرتعالی در طهران تشریف دارید ممکن است شخصاً مراتب را به عرض بندگان حضرت اشرف اعظم برسانید تا دستور لازم در این باب صادر شود.» (همان، پ ۱۳، ص ۴۱۹).

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲۵-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۳.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۷۵-۷-۴۵-۱۳۰۳.

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۳۵۴۸، ص ۱۲.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۲۷۷. موضوع به امیرلشکر شمال غرب انتقال داده شد تا نظر بدهد. وی نوشت که زیباسلطان از شوهر قبلی خود اسماعیل خان طلاق گرفت و با نایب ۲ میراحمد خان ازدواج کرد. وی اینک در مشکین خدمت میکند و چون زیباسلطان اصالتاً ترکی های است و مورد سوءظن است یک جا بودن او با شوهرش به صلاح نیست. خواستهام زیباسلطان را طلاق بدهد ولی استنکاف کرده است. زیباسلطان درآمدی ندارد و از لحاظ مالی هم معطل است. (همان، پ ۶، ص ۲۷۵). رضا خان در ن هایت در اسفندماه از امیرلشکر شمال غرب خواست با شهبندر ترکیه در تبریز مذاکره نماید شاید راضی شود که زیباسلطان به کشورش بازگردد. (همان، پ ۶، ص ۲۷۴).

۱۰- همان، پ ۳، صص ۹۹ و ۱۰۰. مراتب از طریق وزارت امور خارجه به وزارت جنگ منعکس شد. (همان، پ ۳، ص ۹۸).

دفع آفات حیوانی و سرمسازی را که میباید تحت نظارت مؤسسه پاستور تأسیس شود، تصویب کرد. بودجه اختصاصی به این لایحه ۳۰ هزار تومان بود.(۱)

 دیدار رضا خان با امام جمعه

رضا خان امروز برای دیدار با امام جمعه تهران به خانه او رفت. روزنامه ایران با درج این خبر از جزئیات آن اطلاعی نداد.(۲)منابع انگلیسی نوشتند که رضا خان پس از ورود به تهران به دیدار علما رفت و با دادن مبالغی پول به آنان برای تقسیم میان فقرا، ضمن دلجویی از روحانیان، خواست سوءظن آنان را نسبت به خود برطرف کند.(۳)

 چهارشنبه

۱۷ دی ۱۳۰۳

۷ ژانویه ۱۹۲۵

۱۱ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 مشیرالتجار در مصر

وزیرمختار ایران در مصر امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که حاجیمشیرالتجار پسر حاجیرئیس، پیشکار شیخ خزعل ، وارد مصر شده است. بهمن، وزیرمختار ایران در مصر، مینویسد: «فدوی فوراً اشخاص مطمئن را مراقب اعمال و ملاقاتها و رفتار مشارالیه نموده و شخصاً هم او را احضار کردم و با زبان ملایم به او فهماندم که باید در مصر از هرگونه اقدامات مخالف با پلتیک دولت خودداری نماید... به فدوی قول قطعی داده، ولی بنده از مراقبت خود دست نمیکشم.»(۴)

 فرخی یزدی در رشت

سرتیپ محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ مستقل شمال، با ارسال تلگرامی فوری به وزارت جنگ خبر داد که فرخی یزدی چند روز است وارد رشت شده و میخواهد به اروپا برود. «قدغن فرمایید چنانچه در حرکت مشارالیه به خارجه موافقت شده، به این تیپ اطلاع دهند.»

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۸، ص ۱.

۲- همان، ص ۲.

۳- FO E ۶۵۳/۸۲/۳۴.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۷-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

رضا خان پس از دیدن این خبر پرسید با چه پولی میخواهد به اروپا برود؟(۱)

 میزان مصرف چای در کشور

در سال به طور متوسط یک میلیون و ۷۰۰ هزار مَن چای از خارج وارد کشور میشود که قیمت آن به نرخ متوسط مَنی(۲) تومان است.

روزنامه ایران در شماره امروز خود با چاپ این مطلب نوشت سالیانه ۵ میلیون و یکصد هزار تومان صرف واردات چای میشود. هماینک در زمین های گیلان ۱۶۰ جریب زمین برای کشت چای اختصاص دارد که هر سال ۱۰ هزار من چای تولید میکنند. وزارت فواید عامه در صدد است سطح زیر کشت چای را افزایش دهد و نیز میخواهد با استخدام کارشناسی از هلند، آموزش های کشت و برداشت چای را در ناحیه گیلان توسعه بخشد. در کمیسیون اقتصادیات مجلس گفته شده که برای گسترش چایکاری، ۳۰ هزار تومان اعتبار لازم است.۳

 پایان تحصن تجار در استرآباد

بازرگانان استرآبادی که در اعتراض به مالیه شهر در تلگراف خانه استرآباد تحصن کرده بودند، از تحصن خارج شدند. آنها پس از ارسال تلگرام هایی به مرکز و گرفتن اطمینان برای رفع اجحافات مالیه، تلگراف خانه را ترک کردند.(۳)

 نامه وزارت داخله به وزارت جنگ

وزارت داخله با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که در خصوص اختلافات میان شیخ محمدامین و غلامرضا خان مظفرالملک خوئی راجع به دو دانگ روستای بیلاور، احکامی از طرف وزارت جنگ برای امیرلشکر شمال غرب صادر شده است. «متمنی است مقرر فرمایند دوسیه امر را به وزارت داخله بفرستند تا موافق سوابق موجوده» احکام لازم به کفیل ایالت آذربایجان صادر شود.(۴)

(تصویر) سیدحسن تقیزاده

(تصویر) علیاکبر خان بهمن

 پنجشنبه

۱۸ دی ۱۳۰۳

۸ ژانویه ۱۹۲۵

۱۲ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 مخارج کمرشکن اردوی اعزامی به پشتکوه

امیرلشکر شمال غرب امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که برای این اردوکشی ماهیانه ۲ هزار تومان علیالحساب فرستاده میشود، در حالی که کرایه ۱۵۰۰ مال تحت اختیار این اردو ماهیانه ۱۴ هزار تومان است. اگر فوقالعاده و سایر مخارج اردوکشی هم به این رقم اضافه گردد مخارج این اردوکشی از توان لشکر شمال غرب خارج است. عبد الله طهماسبی تقاضا کرد تا پایان مأموریت اردوی اعزامی به پشتکوه، ماهیانه ۱۰ هزار تومان علاوه بر بودجه ارسالی به این لشکر تخصیص داده شود. رضا خان پس از اطلاع از این تلگرام گفت که دستور داده شده اردوی اعزامی لشکر شمال غرب بازگردد و مالها را مرخص کنند. «تصور نکنید که وجوهاتی موجود بوده و از ارسال آن خودداری میشود، بلکه در صدد تهیه هستیم که فرستاده شود. در هر حال کوشش لازمه در صرفهجویی به عمل آورید.»(۵)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد و کلیات قانون انتخابات در دستور کار قرار گرفت و سپس به شور در مورد لایحه پرداخته شد. مجلس امروز پس از پایان نشست علنی، جلسه خصوصی داشت.(۶) روزنامه ایران نوشت که این جلسه خصوصی راجع به پارلمان بینالمللی بود.(۷)

 دیدار صاحب منصب انگلیسی با خوانین کرد ایرانی

امیرلشکر غرب امروز از قول جاسوسان لشکر اطلاع داد که یک صاحب منصب انگلیسی اخیراً با محمود خان مریوانی و محمد رشیدبیک پسر سردارمعتضد اورامی و سایر خوانین ملاقات کرده و با پرداخت مبالغ قابلتوجهی آنها را حاضر کرده به هنگام ضرورت عده زیادی سوار در اختیار انگلیس قرار دهند. گویا حکومت پنجوین را نیز به محمود خان مریوانی وعده دادهاند. این گزارش میافزاید صاحب منصبان انگلیسی با هواپیما به اورامان و مریوان تردد دارند و با رؤسای عشایر مذاکره میکنند.(۸)

 ارسال اسامی ایرانیان فراری به قفقاز

وزارت امور خارجه امروز فهرست نام هایی را که سرکنسولگری ایران در بادکوبه از فراریان ایرانی به آن وزارت خانه ارسال کرده بود، محرمانه به وزارت جنگ داد. در این نامه آمده است که این افراد در شمار معاریف فراریان یا مهاجران هستند که بعضاً در دوایر دولتی قفقاز مشغول کار و برخی از حکومت حقوق میگیرند و عده های از کارگران ایرانی را تحت اختیار دارند. البته هستند افراد دیگری که نام آنها در دسترس نیست، چرا که مربوط به تشکیلات حزب کمونیست هستند و به آسانی کشف نمیشود.(۹)

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۶۰.

۲– روزنامه ایران، شم ۱۷۴۸، ص ۲.

۳- همان، شم ۱۷۴۹، ص ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۴۴۶.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۳۶۹ تا ۳۷۱.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۰، ص ۲.

۷- همان، شم ۱۷۵۱، ص ۲؛ روزنامه کوشش، س ۳، شم ۳، ص ۱.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۳۸۰. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد. وزارت خانه یادشده هم با سفارت انگلیس در میان گذاشت که وعده دادند تحقیق کرده، پاسخ میدهند (همان، پ ۱۳، صص ۳۷۸ و ۳۷۹).

۹- همان، پ ۱۱، صص ۱۸۷ تا ۱۸۹.

 خودرو نظامالدوله

نظامالـدوله، حاکم کرمان، امروز از وزارت جنگ خواست طبق مجوز قبلی که اجازه خرید یک خودرو و ورود بدون عوارض گمرکی آن داده شـده بود، اجازه دهند وارد شود. قرار بود این خودرو جزء لوازم نظامی محسوب گردد و از عوارض گمرکی معـاف شـود. اکنـون گمرک دزداب مطـالبه حقـوق گمرکی میکنـد. وزارت جنگ به امیرلشـکر شـرق دسـتور داد به گمرک دزداب دستور دهد که از این خودرو عوارض نگیرند، چرا که مربوط به قشون است[!](۱)

 ممانعت از ورود افراد بدون تذکره به ایران

وزارت امور خارجه امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که همه اتباع ترکیه که وارد ایران میشونـد بایـد تـذکره رسـمی و قانونی دولت جمهوری ترکیه را که به ویزای یکی از کنسولگری های ایران در ترکیه رسیده باشد دارا باشند؛ وگرنه با توصیه صاحب منصبان و عمال ترکیه که آن را وثیقه مینامند نباید اجازه ورود به خاک ایران داده شود. غیر از این از ورود افرادی که مقامات عالی ایالتی آن را تشخیص میدهند، میشود جلوگیری کرد [هر چند که تذکره قانونی داشته باشند](۲)

 توزیع اعلامیه های ممنوعه در آستارا

وزارت امور خارجه با ارسال نام های به وزارت جنگ نوشت که بنا بر اطلاعات رسیده به این وزارت خانه برخی افراد مظنون «اوراق ممنوعالورودی را به وسایلی از قفقازیه به آنجا آورده و مطالب آن را به انحاء مختلفه بین مردم انتشار میدهنـد.» وزارت امور خارجه خواستار مراقبت شد تا اشکالاتی برای دولت تولید نشود.(۳)

 تقاضای آزادی احمدبیک رسولاُف

گروهی از مهـاجران روس به ایران، امروز بـا ارسـال نـام های به مقامات نظامی، خواسـتار آزادی احمـدبیک رسولاُف شدنـد. احمدبیک به دلیل شکایت مقامات شوروی مبنی بر حمله او و اتباعش به روستایی در شوروی دستگیر شده بود، اما وی از نظر امیرلشـکر شـمال غرب بیتقصیر است. عبد الله طهماسبی میگفت که اگر امر به استخلاص وی صادر شود، مهاجرین خوشحال و مقامات روس ناراضی خواهند شد.(۴)

 دیدار رضا خان با ظهیرالاسلام

رضا خان امروز به دیدار ظهیرالاسلام رفت. روزنامه ایران با درج این خبر، اطلاعی از جزئیات موضوع ندارد.(۵)

 موافقت میلسپو با تأمین کسر بودجه وزارت عدلیه

میلسپو، رئیس کل مالیه ایران، پـذیرفته است که ۲۰ هزار تومان از کسـر بودجه وزارت عـدلیه را تأمین نمایـد با این شـرط که

شعبه های وزارت عـدلیه در برخی ولایات منحل نشود. وی تأکیـد کرده این پول نباید به عنوان حقوق به اجزاء عدلیه پرداخت گردد.(۶)

همچنین منابع انگلیسـی میگوینـد که میلسـپو با پیشـنهاد پرداخت یاران های معادل ۱۱ تا ۱۲ هزار تومـان از طرف دولـت ایران برای برقراری خـط پرواز مسـافری و پستی، دو هفته یـک بـار، میـان تهران- بـاکو، و هفت هـای یک بار میان تهران- اصـفهان مخالفت کرده است.

با وجود این، رضا خان معتقد است که مذاکرات میان دولت و شـرکت هواپیمایی یونکرس نباید شـکست بخورد. او به وزارت پست و تلگراف دستور داده طرح را دوباره تنظیم کرده، به مجلس شورای ملی بدهد.(۷)

(تصویر) فرخی یزدی و سیدعلیاکبر موسویزاده یزدی

(تصویر) اسامی ایرانیان مهاجر به قفقاز پس از حوادث گیلان

۱- همان، پ ۱۹، صص ۲۲۷ و ۲۲۸.

۲- همان، پ ۱۲، ص ۵۱۸.

۳- همـان، پ ۱۱، ص ۱۳۶. موضوع به لشـکر شـمال غرب اطلاع داده شـد. رئیس نظامیـان آسـتارا در پاسـخ گفت که چنین موضوعی صـحت ندارد. همه تحرکات این شهر تحت نظر و مراقبت است اما هر اقدامی بدون سند و مدرک موجب هوشیاری افراد مزبور خواهـد شـد. «در صورتی که اینگونه مسائل جریان داشـته باشـد اولین کاشف فـدوی خواهیم بود.» (همان، پ ۱۱، ص ۱۳۴).

۴- همان، پ ۶، صص ۲۳۷ تا ۲۳۹. از آنجا که وزارت امور خارجه پیگیر کار مهاجران بود، وزارت جنگ در اواسط اسفند از امیرلشـکر شـمال غرب خواست اگر تقصـیری متوجه فرد دسـتگیر شده نیست، به صلاح خودتان میتوانید آزادش کنید. (همان، پ ۶، ص ۲۳۲).

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۰، ص ۲.

۶- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۹۱، ص ۲.

۷- FO E ۹۵۲/۸۲/۳۴.

 جمعه

۱۹ دی ۱۳۰۳

۹ ژانویه ۱۹۲۵

۱۳ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 گزارش وزیرمختار فرانسه از مراسم استقبال از رضا خان

بونزوم، وزیرمختار فرانسه در تهران، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه فرانسه خبر داد که سفارت شوروی در روز استقبال از رضا خان، هنگام بازگشت از خوزستان و بینالنهرین به تهران، محرمانه پیشنهاد کرد هیأت های سیاسی دول خارجی به استقبال رضا خان بروند که پذیرفته نشد. در این نامه آمده است: «سردارسپه روز دوم ژانویه ساعت دو بعد از ظهر پس از گذراندن آخرین مرحله مسافرت در شهر قزوین وارد تهران شد. از یک هفته قبل مقدمات عدیده جهت پذیرایی و خیرمقدم به او در حال فراهم شدن بود.

سفارت اتحاد جماهیر شوروی به طور پنهانی و محرمانه پیشنهاد کرد هیأت های سیاسی به استقبال سردارسپه بروند ولی این نظریه که مغایر رویه های موجود و معمول بود پذیرفته نشد و به عکس نظر سروان برتران را جملگی پذیرفتند که وابستگان نظامی انگلیس، فرانسه، روسیه در چند کیلومتری شهر به گروه مستقبلین بپیوندند. بوهری کوف وابسته نظامی روسیه موقع را غنیمت شمرد و در برابر رئیس دولت ایران خطابه مفصلی حاکی از خوشآمد بیان کرد... سه روز تمام سردارسپه بدون توقف هیأتها، مردم، نمایندگان مجلس و مشاهیر شهر را پذیرفت. اطراف منزل اقامتش در مسافتی عظیم، از بازدیدکنندگان و جمعیتی مملو بود که چای میدادند و شیرینی پخش میکردند.»(۱)

 غارت ۲۵ هزار گوسفند و واکنش رضا خان

سرتیپ محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز در تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که تجار استرآباد شکایت میکنند که ۲۵ هزار گوسفند آنها که برای چرا به حدود بجنورد رفته بودند، توسط ترکمن های کوکلان غارت شدهاند. در این سرقت بزرگ دو تن از چوپانها نیز به قتل رسیدهاند. وی نوشت که تجار استرآباد تقاضای بذل توجه و استرداد احشام خود را دارند.

در حاشیه این تلگرام نوشته شده است: «ملاحظه فرمودند. ضبط شود.»(۲)

 احتمال تهاجم ترکمنها به شاهرود

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که بنا بر گزارش های رسیده، سه هزار تن از ترکمنها

برای تهاجم به شهر شاهرود حرکت کردهاند. آنها خیال تهاجم به شاهراه و جوین را هم دارند. وی افزود به فرماندهان بخش های ذیربط دستور داده شد مراقب باشند.(۳)

 ورود آجودان جدید رضا خان

یکی از پسران شیخ خزعل که به عنوان آجودان رضا خان انتخاب شده وارد تهران شد. روزنامه کوشش با درج این خبر افزود که وی همراه معاونالممالک به حضور رضا خان رسید و مورد لطف او قرار گرفت.(۴) این پسر شیخ خزعل ملقب به سردارلشکر است. وی به دلیل سرما، چند روزی در همدان توقف داشت.(۵)

 شدت سرما در سرتاسر مملکت

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که اطلاعات رسیده نشان میدهد که سرمای امسال در سراسر مملکت فوقالعاده و شدید است؛ مردم در سختی هستند؛ مشکلات زیادی برای مکاریان و قوافل پیش آمده؛ عد های تلف شدهاند.(۶)

(تصویر) سفارت فرانسه در تهران

۱- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۷۶.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۳۶۵.

۳- همان، پ ۸، ص ۳۱۸.

۴- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۳، ص ۳.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۴۷، ص ۲.

۶- همانجا.

ص: ۵۰۲

 شنبه

۲۰ دی ۱۳۰۳

۱۰ ژانویه ۱۹۲۵

۱۴ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در ابتدا مشیرمعظم(۱) راجع به سیل ویرانگری که در تون آمده و ۳۰۰ بی خانمان به جا گذاشته، تذکراتی داد که در فصل سرما توجهی به آنها بشود. سپس لایحه معافیت ماشین های فلاحتی و صنعتی و قطعات آنها از حقوق گمرکی مطرح شد که نمایندگان به آن رأی مثبت دادند.(۲)

 تظلم تجار خامنه

بنابر نام های که محمدعلی فرزین، امروز از وزارت مالیه به وزارت امور خارجه فرستاد، بازرگانان خامنه از باجگیران خبر دادهاند که حکومت محلی عشقآباد مالیات های گزافی به تجار ایرانی تحمیل کرده و ایشان شدیداً در مضیقه هستند. وی خواست هر چه زودتر برای حصول آسایش تجار ایرانی مقیم عشقآباد اقدام شود.(۳)

 تلاش شوروی برای گرفتن امتیاز حملونقل تهران به خانقین

در گزارش هفتگی منتهی به امروز سفارت انگلیس آمده است که دولت شوروی میکوشد قرارداد پست موتوری و حملونقل مسافری میان تهران به خانقین را برای کمپانی اتوایران به دست آورد. این کمپانی علیرغم آن که نام ایران را بر خود دارد، تا حد زیادی تحت نفوذ شوروی است و منابع اصلی آن را دولت یادشده تأمین میکند. «ارزش این قرارداد برای روسها امری روشن است زیرا آنها میتوانند برای تسهیل انتقال مأموران خود به بینالنهرین استفاده کنند.»(۴)

 گزارشی از وزارت بحریه ترکیه

سرهنگ سالارنظام، آتاشه نظامی ایران در ترکیه، امروز گزارشی از احیاء وزارت بحریه ترکیه که پس از جنگ بینالملل منحل شده بود برای وزارت جنگ فرستاد؛ و نیز از توسعه نقشهخوانی در امور نظامی ترکیه خبر هایی داد. در پاسخ به این گزارش، وزارت جنگ به سرهنگ سالارنظام یادآور شد که «حضرت اشرف» گزارش های شما را «با دقت فوقالعاده مطالعه و تأکید فرمودند که اطلاعات و وقایع مهمه به طور تفصیل راپرت شود.»(۵)

 نامه اتباع ایرانی مقیم عشقآباد به مجلس شورای ملی

حدود ۲۰ تن از اتباع ایرانی ساکن عشقآباد با ارسال نام های به مجلس شورای ملی نوشتند که اجحافات صورت گرفته در حق آنان توسط مأموران دولت شوروی زمینگیرشان کرده است. آنها « خانه های اتباع ایران را در مدت بیستوچهار ساعت تخلیه و ضبط، عیال و اطفال ایرانیان را در این فصل زمستان بیرون ریخته، خانه و املاک مخلصان [را] ضبط مینمایند.» در این نامه آمده است که یا خانه های ایشان پس داده شود یا به قیمت منصفانه از آنها خریداری گردد تا بتوانند به وطن خود بازگردند.(۶)

 تشکیل کمیته کارگران در مشهد

بنا به گزارش سرکنسول انگلیس در مشهد، اخیراً سازمان جدیدی به نام کمیته کارگران در این شهر تأسیس شده که هدف آن رواج مرام بلشویکی در میان کارگران است. عنصر اصلی این تشکیلات علیاُف، معاون سرکنسول شوروی در مشهد، است. اعضای این کمیته شامل سه سردبیر روزنامه های محلی و دو افسر نظمیه هستند.(۷)

(تصویر) خانقین

۱- تقی خواجوی پیشتر لقب مشیرمعظم داشت. او فرزند میرزاغلامحسین خان منتصرالملک از اهالی اصفهان است که در ۱۲۵۵ش به دنیا آمد. تحصیلات معمول را در زادگاهش گذرانده، به هنگام اوج مشروطهخواهی به صف مشروطهطلبان پیوست. پس از آن به استخدام وزارت پست و تلگراف درآمد و ریاست دفاتر پستی شهر های مختلف را در عهده تصدی گرفت؛ تا اینکه کودتای اسفند ۱۲۹۹ پیش آمد و در کابینه سیاه به ریاستالوزرایی سیدضیاء وزیر پست و تلگراف شد. اما عمر این دولت چندان نپایید و مشیرمعظم نیز از سمت خود برکنار گردید. مدتی حکمران شهر های لرستان و بروجرد بود. زمانی هم والیگری کرمان را بر عهده داشت. وی در دوره پنجم مجلس شورای ملی نمایندگی مردم تهران را پذیرفت. او در ۱۳۲۳ش پس از تحمل بیماری ممتدی درگذشت. (عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و...، ج ۱، ص ۶۳۱).

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۱، ص ۱.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۱-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۴- FO E ۶۵۳/۸۲/۳۴.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، صص ۸۲ تا ۸۴.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۱۹-۳۷-۱۶-۱۳۰۳.

۷- FO E ۶۵۳/۸۲/۳۴.

ص: ۵۰۳

 یکشنبه

۲۱ دی ۱۳۰۳

۱۱ ژانویه ۱۹۲۵

۱۵ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 ابلاغ سیاست های جدید انگلیس به کنسولگریها

رئیس تیپ شمال با ارسال تلگرام محرمان های به وزارت جنگ خبر داد که تلگرام مفصلی از سفارت انگلیس تحت عنوان بخشنامه به کنسولگری آن کشور در رشت رسیده که سیاست انگلیس و ایران را تشریح کرده و متناسب با آن دستورات لازمه داده شده است. در این بخشنامه یادآوری شده است که «از این به بعد روابط بین دو دولت امیدبخش و حسن ه و کاملاً در روی اساس دوستانه برقرار خواهد گردید.»(۱)

 رمز های مخالفین دولت در مخابرات تهران و خوزستان

سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که [در تلگرام های ردوبدل شده میان تهران و خوزستان در زمان اوجگیری مخالفت های شیخ خزعل] زعیم [= نماینده اقلیت]، میرزاصالح؛ اقلیت، شرکت میرزاحسینعلی؛ درباریها، بازاریها؛ و شیخ خزعل ، یوسف نامیده میشدند. وی خواستار بازبینی تلگرام های سابق و کشف مطالب آنها بر اساس این رمزها شد.۲ (ر.ک: ۳۰ دی)

 هزینه سنگین اردوکشی و درخواست بازگشت سواران عشایری

با این که رضا خان به اطلاع امیرلشکر شمال غرب رسانده بود که دستور بازگشت اردوی لشکر شمال غرب، اعزامی به پشتکوه، داده شده، با این حال امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز تقاضا کرد به واسطه هزینه سنگینی که از بابت سواران عشایری متحمل میشویم، اجازه بازگشت اردوی اعزامی داده شود. [از ۲۵۰۰ نیروی اعزامی به کرمانشاه و سپس پشتکوه، دو هزار تن آنها را سواران عشایری تشکیل میدادند.] وی کار این اردو را به واسطه تصرف قلعه منصورآباد و فراری دادن غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، تمام شده میدانست.(۲) رضا خان پاسخ داد که دستور بازگشت قوای عشایری داده شده است.

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدای جلسه مشیرمعظم تذکر داد که اعطای

امتیاز نفت شمال آن هم پس از دو سه سال معطلی و تحمل سیصد چهارصد هزار تومان مخارج هنوز نامعلوم است. دولت بار دیگر به کمپانی سینکلر اخطار دهد که اگر امتیاز را نمیپذیرد، به کمپانی استاندارداویل واگذار خواهد شد. در ادامه جلسه قرارداد پستی و تلگرافی میان ایران و شوروی در دستور کار قرار گرفت و به تصویب رسید و پس از آن لایحه سجل احوال مورد مشورت نمایندگان قرار گرفت که کلیات آن تصویب گردید.(۳)

 تغییر تاریخ رسمی کشور

در جلسه امروز مجلس ۵۰ نفر از نمایندگان ماده واحد های را برای طرح و تصویب ارائه کردند که در آن آمده بود: «مجلس شورای ملی تصویب و دولت را مکلف به اجرا مینماید که از آغاز نوروز سنه ۱۳۰۴ سال آینده، تاریخ رسمی سالیانه مملکت ایران مطابق تاریخ قدیم از فروردینماه شروع و به اسفندماه خاتمه داده و کاملاً در دوایر دولتی اجرا و از ذکر سنوات و بروج سابق احتراز نمایند.» این ماده واحد به تصویب نمایندگان رسید.(۴)

 انتشار دوباره ستاره ایران

روزنامه ستاره ایران که به واسطه درگذشت مدیر آن، میرزاحسین خان صبا، تعطیل شده بود، تحتنظر ابوالقاسم خان اعتصامزاده از امروز منتشر شد.(۵)

 هفتماه تعویق حقوق نظمیه تبریز

امیرلشکر شمال غرب امروز خبر داد که نظمیه تبریز هفت ماه حقوق عقبمانده از سال گذشته و سال جاری دارد. نظمیه های ولایات نیز چهار ماه حقوق معوقه دارد. وی افزود که اینان «با شدت سرمای زمستان، با ن هایت عسرت اجرای وظیفه مینمایند.»(۶)

 درخواست وزارت مالیه از وزارت امور خارجه

وزارت مالیه امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه [و به دنبال پیگیری های مکرر سفارت انگلیس درباره زمان پرداخت ۳۲۰ هزار تومان به بوداغیانس و استیونس] نوشت که از سفارت انگلیس بخواهد هرگونه اعتراضی که ممکن است نسبت به تأمل دولت ایران در انجام مقررات قرارداد پنجم مارس ۱۹۲۴ [در نسبت به تأدیه مبلغ یادشده] داشته باشد، رسماً صرفنظر کند. وزارت امور خارجه در حاشیه این نامه نوشته است که دولت انگلیس وقتی از اعتراضات خود صرفنظر میکند که لااقل قرار قطعی پرداخت این مبلغ تعیین گردد.(۷)

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۵۷. این موضوع در نامه سر پرسی لورن به وزیر امور خارجه انگلیس کاملاً روشن است، (ر.ک: ۱۵ دی) و نشان میدهد که مذاکرات رضا خان در بوشهر و ناصری، هنگام سفر به خوزستان، با مقامات انگلیس بر مدار موافقت و رضایت این دولت انجام شده و اینک منجر به تبیین سیاست جدید مبنی بر دوستی و صمیمیت بین ایران و انگلیس شده که با دستورالعمل های تازه، به مأموران آن دولت در سراسر ایران ابلاغ میشود.

رضا خان در پاسخ به این تلگرام محرمانه، به نظر میرسد دست خود را درباره حوادث غیرعلنی رخ داده در خوزستان (توافقات رضا خان و انگلیس) بسته نگه میدارد: «سیاست آنها در آنجا این طور اقتضا کرده، شاید در کلیه نقاط نظریات آنها روی این اصول نباشد.» (همان، پ ۲۲، ص ۵۶). ۲- همان، پ ۲۵، ص ۲۲۵. وزارت جنگ موضوع را به اطلاع وزارت پست و تلگراف رساند و نوشت که طبق دستور رضا خان تلگرام های گذشته و آینده تحت سانسور قرار گیرد و نتایج به دست آمده به اطلاع وزارت جنگ برسد. (همان، پ ۲۵، ص ۲۲۴).

۲- همان، پ ۶، ص ۴۴۴.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۲، صص ۱ و ۲.

۴- همان، ص ۲. در ۱۱ فروردین ۱۳۰۴ پنجمین دوره مجلس شورای ملی قانونی را به تصویب رساند که بر اساس آن دولت مکلف شد تاریخ رسمی سالیانه مملکت را معمول گرداند، در دفاتر و دوایر دولتی آن را به مرحله اجرا گذارد. مبدأ این تاریخ سال هجرت پیامبر اکرم(ص) از مکه به مدینه قرار گرفت و آغاز آن روز اول بهار با عنوان هجری شمسی تعیین گردید. همچنین به جای ماه های قدیمی که از صور فلکی (منطقه البروج) گرفته شده و پیشتر مورد استفاده قرار میگرفت ماه های جدید اعلام شد که از اسامی قدیم ایرانی (تقویم اوستایی) برگرفته شده بود. در زیر اسامی قدیم و جدید ماه ها به ترتیب ذکر شده است: حمل= فروردین؛ ثور= اردیبهشت؛ جوزا= خرداد؛ سرطان= تیر؛ اسد= مرداد؛ سنبله= شهریور؛ میزان= مهر؛ عقرب= آبان؛ قوس= آذر؛ جدی= دی؛ دلو= بهمن؛ حوت= اسفند. علاوه بر این، بر پایه مصوبه مجلس، شش ماهه اول هر سال شمسی ۳۱ شبانه روز، پنج ماه بعدی هر یک ۳۰ شبانهروز و اسفندماه در سال های عادی ۲۹ و در سال های کبیسه ۳۰ شبانهروز تعیین گردید. این قانون سال های خطا (ختا) و ایغور (اویغور) را هم که در تقویم های سابق معمول بوده، منسوخ اعلام کرد. (دایرهالمعارف فارسی (مصاحب)، ج ۱، ص ۶۵۸؛ مجموعه قوانین مصوبه دوره پنجم تقنینیه...، ص ۱۲۲).

۵- همانجا.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۸۲. موضوع به وزارت داخله منعکس و پاسخ داده شد که به زودی پرداخت میشود. (همان، پ ۶، ص ۳۸۰).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۵-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

 پاسخ کنسولگری عشقآباد راجع به مصادره خانه های ایرانیان

کنسولگری عشقآباد در پاسخ به اعتراضات ایرانیانی که املاک آنان مصادره شده، خطاب به وزارت امور خارجه نوشت که «دولت فعلی روسیه املاک را اشتراکی دانسته» آنها را مصادره میکند. اینک این مسئله بزرگترین موضوع اختلاف میان ایران و شوروی است که حل آن منوط به اقدامات اساسی دولت ایران است.(۱)

 اطلاع از اسلحه های خریداری شده افغانستان

وزارت جنگ در نام های محرمانه به وزارت امور خارجه، با اشاره به گزارش نمایندگی ایران از افغانستان مبنی بر خرید اسلحه و مهمات دولت افغان از شوروی خواست تعداد و مقدار این سلاحها را معین کرده، اطلاع دهد.(۲)(ر.ک: ۱۷ بهمن)

(تصویر) روزنامه ستاره ایران

 دوشنبه

۲۲ دی ۱۳۰۳

۱۲ ژانویه ۱۹۲۵

۱۶ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 استخدام نیرو برای کشتی خوزستان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز به اطلاع رضا خان رساند که بهرهمندی از کشتی خوزستان نیازمند تجهیز آن است. در ابتدا باید ۱۴ نفر برای آن استخدام شوند؛ هشت نفر اجزاء کشتی با حقوق ماهیانه بالغ بر ۱۸۶ تومان و چهار نفر برای آتش خانه با حقوق ۶۳۵ روپیه. اینان مشغول کار شدهاند. «فعلاً برای ابتیاع بعضی اثاثیه ضروری یکصد تومان علیالحساب تأدیه شده و جهاز مزبور طرف ناصری حرکت و در آن جا متوقف است.»(۳)

 موازنه سیاسی در خوزستان

سرتیپ فضل الله زاهدی با ارسال تلگرامی به رضا خان خبر داد که «از تحریکات قونسول روس در اینجا [= خوزستان] کاملاً جلوگیری شده و میشود. همچنین بین نمایندگان روس و انگلیس در قضایای سیاسی، موازنه را محفوظ میدارد.»(۴)

 گرین هاوس در راه تهران

حاکم نظامی خوزستان امروز خبر داد که مستر گرین هاوس یکی از مسئولان کمپانی نفت جنوب «برای کفالت اداره نفط

طهران» میخواهد از طریق دزفول و خرمآباد به تهران بیاید. «چاکر جواب قطعی ندادم. مستدعی است امر فرمایند اطلاع دهند که آیا ممکن است به مشارالیه اجازه داده شود که از راه مزبور حرکت کند یا خیر؟» پاسخ داده شد که مسافرت از این راه اعتبار ندارد.(۵)

 خطر حمله ترکمنها به جاده خراسان

رئیس تیپ مستقل شمال با ارسال تلگرامی فوری به وزارت جنگ خبر داد که مفتشین اعزامی خبر میدهند که کوکلانها با بیش از دو هزار سوار از حدود کوکلان برای چپاول به طرف جاده خراسان حرکت کردهاند؛ به لشکر شرق اطلاع دهید.

این تلگرام هم بدون ارجاع بایگانی شد.(۶)

 نگرانی اهالی شاهرود از تهاجم ترکمنها

بنابر خبری که امروز از شاهرود رسید ترکمنها که از مدتی قبل برای حمله به شاهرود تدارک میدیدند، چند روز پیش در سملقان چندین بلوک گوسفند را غارت کردند. «نظامیان ساخلو آنجا ابتدا خوب جنگ کرده ولی عده تراکمه زیاد شده و توپ نظامیان را تیر زده، شکستهاند. نظامیان هم عقب نشسته، تمام گوسفندان را تراکمه... بردند؛ یک چوپان را هم کشتهاند.» این خبر میافزاید که ترکمنها گویا به شاهرود هم حمله خواهند کرد. در این شهر عده نظامیان کافی نیست، نظمیه اسلحه ندارد و مردم مضطرب هستند.(۷)

۱– همان، ۱۰۵–۷–۳۷–۱۶–۱۳۰۳.

۲– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۱۱۶.

۳– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۲۳۷ و ۲۳۸. رضا خان پس از دیدن این گزارش گفت که از تعداد مستخدمین کشتی کم کنند. (همان، پ ۱۹، ص ۲۳۶).

۴– همان، پ ۲۵، ص ۲۸۳.

۵– همان، پ ۲۵، ص ۲۸۵.

۶– همان، پ ۲۲، ص ۳۶۶.

۷– همان، پ ۸، ص ۳۱۹.

 دستور ضبط باغ شمال برای استقرار بیسیم

امیرلشکر شمال غرب امروز اطلاع داد که برای نصب بیسیم لشکر، محلی مناسبتر از باغ شمال تبریز نیست. رضا خان هم بلافاصله دستور داد منتظر اجازه آن از طرف وزارت خانه های دیگر نشوید. «باغ مزبور ضبط و شروع به دایر نمودن تلگراف بیسیم نمایید.»(۱) دستگاه های بیسیم، سال جاری از شوروی وارد شده بود.

 اقدامات وزارت امور خارجه برای بازگرداندن سیمیتقو

وزارت امور خارجه امروز به وزارت جنگ خبر داد که برای بازگرداندن سیمیتقو، هم با سفیرکبیر ترکیه در تهران مذاکره به عمل آمده و هم در این باب به سفارت کبرای ایران در اسلامبول تذکرات لازم داده شده است.(۲)

 گزارش حوادث مرزی ایران و شوروی

سرکنسولگری ایران در بادکوبه، گزارش ۲۰ حادث های را که ظرف چند ماه گذشته در مرز های شمال غربی ایران و شوروی رخ داده به وزارت امورخارجه فرستاد و وزارت یادشده امروز این گزارشها را به وزارت جنگ ارسال کرد و نوشت که از نتیجه تحقیقات و اقداماتی که به عمل خواهد آمد، وزارت خارجه را مطلع کنید.(۳)

 تعیین واژه های جایگزین برای اصطلاحات اداره نظمیه

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که کمیسیون وضع لغات فارسی به جای واژه های بیگانه که با حضور نمایندگانی از مجلس شورای ملی، وزارت معارف و اداره نظمیه در وزارت داخله تشکیل شده بود، چندین لغت را همچون آژان، کمیساریا، رئیس کمیسر و غیره را تبدیل به واژه های فارسی کرده است. اسامی پیشنهادی به هیأت وزیران فرستاده شده تا تصویب شود.(۴)

 سه شنبه

۲۳ دی ۱۳۰۳

۱۳ ژانویه ۱۹۲۵

۱۷ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 عدم برپایی جشن و پایکوبی در خوزستان

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان، به او تذکر داد که به مناسبت موقعیت

فعلی خوزستان «لازم است این اوقات از هرگونه عشرت و تعیش خودداری کنید که از هرگونه سوءتفاهمی در انظار» جلوگیری شود.(۵)

 زدوخورد با ترکمنها

امیرلشکر شرق امروز اطلاع داد که سلطان سیدعبد الله خان و سردارمعزز بجنوردی با سواران محلی در سرحد بجنورد که محل عبور تراکمه است، مشغول زدوخورد با ترکمنها هستند. آنها درخواست فشنگ داشتند که فرستاده شد.(۶)

 احضار امیرلشکر شرق به تهران

رضا خان امروز امیرلشکر شرق را به تهران احضار کرد. وی با اشاره به افزایش تحرکات ترکمنها از حسین خزاعی خواست «عازم طهران شده و در راه، مطالعات و تدقیقات لازمه به عمل آورید تا در طهران نقشه عملیات طرح و شروع به اقدامات مؤثری برای سرکوبی تراکمه بشود.»(۷) وزیر جنگ و رئیسالوزراء، در تلگرام دیگری از امیرلشکر شرق خواست «میزان کلیه قوای فعلی که در بجنورد تمرکز داد هاید با صاحب منصبان ارشدی که مأمور آن ناحیه هستند، اطلاع دهید.»(۸)

 ابلاغ مجوز خروج برای فرخی یزدی

وزارت جنگ امروز در تلگرامی به رئیس تیپ شمال اطلاع داد که فرخی یزدی از طریق انزلی عازم آلمان است. طبق دستور وزیر جنگ از حرکت او ممانعت نشود.(۹) گویا پیش از این دستور از خروج فرخی یزدی جلوگیری و او عازم تهران شده بود.(۱۰)

 سخنان آیت الله مدرس در مجلس

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد. آیت الله سیدحسن مدرس در نطق پیش از دستور با اشاره به تحرکی که برای تغییر لغات غیرفارسی به فارسی به وجود آمده گفت که این تحرک ممکن است از نظر ادبی یا سیاسی باشد. اگر این کار از منظر ادبی صورت میگیرد ربطی به مجلس ندارد ولی اگر جنبه سیاسی داشته باشد به مسئله وطنخواهی بازمیگردد. ایشان در تبیین وطنخواهی افزود که وطن «یک حدود ارضی دارد و یک حدود اهلی... من اگر وطندوست باشم، آن ارض را باید دوست بدارم و حفظ کنم. اهل آن ارضی را هم که همه هموطن های من هستند باید دوست بدارم و حفظ کنم؛ ترقی بدهم وطن را. یعنی آن زمین را معمور کنم اگر خراب است؛ تعمیرش کنم برای اهل آن ارض... میگوییم دولت هشتهزارسال هایم.

۱- همان، پ ۶، ص ۴۴۸.

۲- همان، پ ۱۲، ص ۹۲.

۳- همان، پ ۱۱، صص ۱۷۶ تا ۱۸۱.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۲، ص ۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۲۸۰.

۶- همان، پ ۸، ص ۳۱۶.

۷- همان، پ ۸، ص ۳۱۷.

۸- همـان، پ ۸، ص ۲۹۲. قـوای متمرکز در بجنورد، یـک گروهـان پیـاده، یـک بهـادران سوار و یـک دسـته مسـلسل تحت فرماندهی سلطان سیدعبد الله خان بود. (همان، پ ۸، ص ۲۹۱).

۹- همان، پ ۲۲، ص ۵۸.

۱۰- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۹۳، ص ۲.

خیلی خوب؛ دولت هشتهزار ساله باید زمین هشتهزار سال سابقش را وطن خود بداند و اقوام هشتهزارسال سابق تا حال را هموطنان خودش بداند، والّا غلط میکند میگوید من دولت هشتهزارساله هستم.» آیت الله مدرس با ایرانی خواندن حضرت ابراهیم و اخلاف او گفت که «پیغمبر ما رعیت دنیوی پادشاه عدل انوشیروان بوده است.» و نتیجه گرفت اعراب هم ایرانی هستند. حال اگر برای تغییر لغات عربی و تبدیل آنها به فارسی اقدامی میشود، این ضدوطنخواهی است. او گفت: «مثلاً من را اگر بخواهند به فارسی صدا بزنند باید بگویند... بزرگ خوب یاددهنده [= سیدحسن مدرس].»(۱)

 حساسیت نظمیه به مقاله روزنامه شفق سرخ

روزنامه شفق سرخ در شماره امروز خود در مطلبی با عنوان «پنجاه میلیون دلار برای کشیدن خط آهن»، به پیشنهاد مسیو لوتولیه برای کشیدن خط آهن ایران پرداخت و مفاد آن را چاپ کرد. این شخص فرانسوی آمادگی خود را برای کشیدن خط آهن با تقبل امتیاز نفت شمال مطابق فصول مصوبه برای کمپانی سینکلر اعلام کرده بود. دایره اطلاعات نظمیه پس از چاپ این مطلب در گزارشی به رئیس تشکیلات نظمیه نوشت که «محتمل است بعضی از جراید استفادهجو که در این مواقع از تنقیدات خود سوءاستفاده میکنند، مقالات انتقادآمیزی طبع و نشر دهند. علیهذا کسب تکلیف مینماید که مأمور سانسور در اینگونه موارد با مقالات آنها چه قسم رفتار نماید؟»(۲)

 اعتراض حکومت بنگال به مؤیدالاسلام

حکومت بنگال با ارسال نام های محرمانه به مؤیدالاسلام مدیر روزنامه حبلالمتین نسبت به درج مقال های علیه انگلیس در شماره ۲۰ به تاریخ ۲۵ دسامبر ۱۹۲۴ اعتراض کرد. این اعتراض به استناد ماده سوم قانون نامه حکومت هند راجع به اتباع خارجه است که حکومت هند میتواند هر یک از اتباع خارجی را از خاک هندوستان تبعید کند. مؤیدالاسلام در پاسخ به حکومت بنگال نام های نوشته و از ضدیت خود با منافع انگلیس تبری جسته، ولی حکومت بنگال لحن نامه را تند و خارج از قواعد معمول ارزیابی کرده. نمایندگی دولت ایران در هندوستان امروز این خبر را به وزارت امور خارجه فرستاد و نوشت که احتمال تبعید مؤیدالاسلام میرود و او نگران خانواده و علاقجات خود است.(۳)

 اقدامات امیرلشکر شمال غرب برای توسعه زبان فارسی در آذربایجان

عبد الله طهماسبی، امیرلشکر شمال غرب، گزارش داد چند محل برای کودکان سه چهار ساله تعیین شده که اطفال از ابتدا با معلم فارسیزبان طرف باشند و کاملاً به زبان فارسی آشنا شوند. فعلاً یک باب مدرسه برای این کار در نظر گرفته شده که از هفته آینده شروع به کار خواهد کرد. اینک لازم است وزارت معارف پنج آموزگار زن برای این مقصود به تبریز اعزام نماید.(۴)

 اعتراض سفارت شوروی به حکم امیرلشکر شمال غرب

سفارت شوروی با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نسبت به حکم امیرلشکر شمال غرب راجع به معافیت اکراد از پرداخت قروض خود به اتباع شوروی که در زمان اقبالالسلطنه به وجود آمده بود، اعتراض کرد. سفارت شوروی نوشت این یک حکم خودسرانه است؛ خواستار تسویه و جبران دعاوی یادشده هستیم.(۵)

 استفتاء از مجتهد ارومیه راجع به تخریب مسجد

گروهی از معاریف ارومیه از «سیدحسیناآقا عربباغی ارومی»(۶)راجع به چگونگی حکم تخریب مسجد و قبرستان هنگام کشیدن راه یا خطآهن استفتاء کردند. این مجتهد در پاسخ به این استفتاء نوشت که حفظ و حراست زندگان به مراتب واجبتر و لازمتر از حفظ استخوان مردگان است و در تبدیل مسجد ضرری به اسلام و مسلمین وارد نیست، اما نکشیدن راه و خطآهن باعث ضعف ملت و دولت و از این جهت منجر به ضعف اسلام خواهد شد. این فتوا به صورت اعلامیه در ارومیه چاپ و منتشر شد. فرمانده قشون آذربایجان امروز این خبر را به اطلاع وزارت جنگ رساند و

۱- مدرس در پنج دوره تقنینیه، صص ۱۳۸ تا ۱۴۵.

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۴۷۵۸، ص ۱؛ روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۹۳، ص ۱.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۲-۱۶-۱۷-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۱۷۸. وزارت جنگ با ارسال نام های محرمانه به وزارت معارف درخواست امیرلشکر شمال غرب را به اطلاع رساند. (همان، پ ۶، ص ۱۷۷). وزارت معارف نیز پاسخ داد در بودجه سال آتی پیشبینی خواهد شد. (همان، پ ۶، ص ۱۷۶).

۵- همان، پ ۱۱، ص ۱۴.

۶- سیدحسین عربباقی ارومی های فرزند آقاسیدنصر الله از علما و فق های پرآوازه قرن اخیر است. او در ۱۲۵۴ق در روستای سعیدلو (از توابع ارومیه) به دنیا آمد. در همان ایام کودکی به ارومیه منتقل شد و تحت سرپرستی عمویش علوم متداول زمان خود را فراگرفت. آنگاه به خراسان رفت و مدت ۸ سال از محضر استادان علوم دینی مشهد، از جمله آیت الله ترشیزی بهره برد. مدتی را هم در نجف گذراند و بر درس آیات عظام محمدکاظم طباطبایی، آخوند خراسانی و سیدمحمد کوهکمری حاضر شد. آیت الله عربباقی وقتی که به درجه اجتهاد نائل آمد به ارومیه بازگشت و به امور دینی مردم پرداخت. تا اینکه در ۱۳۶۹/۹ تیر ۱۳۲۹ در سن ۷۵ سالگی دارفانی را وداع گفت. او آثار متعددی را بیشتر در موضوعات دینی و قرآنی از خود به جا گذارد. خانبابا مشار ۷۸ عنوان از آنها را ضبط کرده است. از جمله آثار مشهور او التبیان فی معانیالقرآن، طریق حق و صدق مطلق و حقوق اسلام درخور ذکر است. (رامیان، بزرگان و سخنسرایان آذربایجان غربی، صص ۲۱۶ و ۲۱۷؛ مشار، مؤلفین کتب چاپی فارسی و عربی، ج ۲، ص ۱۰۴).

افزود که علمای تبریز پس از شنیدن این فتوا در گفتوگو هستند و راجع به سیدحسینآقا عرباغی بحث میکنند. «دستور داده شد که به آقای عرباغی حالی نمایند چند دوره از ارومی به مراغه رفته و پس از چند روز که پاره[ای] مذاکرات نسبت به ایشان رفع شد، مجدداً به ارومی مراجعت خواهند کرد.»(۱)

 دستور حاکم نطنز به گرفتن جشن

حاکم نطنز امروز با صدور اطلاعی های خطاب به تجار و کسبه شهر خواست که به واسطه «فتوحات نمایان حضرت اشرف» نوزدهم جمادیالثانی، بازار و دکانها را چراغانی کرده و به شکرانه این موهبت بزرگ خواهان بقای آن ذات مقدس بشوند.(۲)

 شیوع طاعون در خراسان

روزنامه شفق سرخ در شماره امروز خود نوشت که مرض طاعون در کمال شدت در نقاطی از خراسان بروز یافته، مبتلایان پس از سه روز تلف میشوند. بنا به نوشته این جریده، اداره صحیه کل مملکتی اقدامات سریعی را برای مبارزه با این بیماری به عمل آورده است.(۳)

 بیاعتمادی میلسپو به مخبرالدوله

میلسپو، رئیس کل مالیه ایران، با ارسال نام های به هیأت دولت، نسبت به امانتداری مخبرالدوله راجع به کلکسیون های تمبر وزارت پست و تلگراف ابراز تردید کرد. رونوشتی از این نامه به کمیسیون بودجه مجلس شورای ملی هم فرستاده شد.(۴)

(تصویر) باغ شمال تبریز

(تصویر) آیت الله سیدحسن مدرس، ایستاده در بالا، سمت چپ

 چهارشنبه

۲۴ دی ۱۳۰۳

۱۴ ژانویه ۱۹۲۵

۱۸ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 کشف نفت در دشتقیر

حاکم نظامی خوزستان امروز به اطلاع رضا خان رسانده که «در معدن نفت دشتقیر که انگلیسها مشغول حفر بودند و تا حال آثاری دیده نشده بود، اخیراً مطابق راپرت واصله از دو چاه علامت نفت پدیدار و کمپانی مشغول کشیدن لوله است.» وی

خواستار تعیین صاحب منصبی «چیزفهم» برای اعزام به آن منطقه شد.(۵) رضا خان به امیرلشکر جنوب دستور داد چنین صاحب منصبی را تعیین و به دشتقیر اعزام دارد.۲

 اصرار دولت فرانسه به ابقای وزیرمختار ایران در پاریس

بونزوم، وزیرمختار فرانسه در تهران، امروز با ارسال گزارشی به وزیر امور خارجه کشور متبوعش با اشاره به مذاکراتش با رضا خان نوشت: «مذاکرات با رئیسالوزراء به من تفهیم کرد وزیرمختار ایران در پاریس، در چشم او بسان یک کارمند متخلف و متمرد است که علیه دولت خویش دست به اقداماتی میزند و دولت فرانسه اگر به مصالح اقتصادی خود در ایران میاندیشد نباید با انتقال این مأمور مخالفت ورزد و چون گذشته با تعیین جانشینی جهت صمد خان به عنوان کاردار، موافقت نکند. من به نخستوزیر جواب دادم چون صمد خان مورد اعتماد اعلیحضرت شاه ایران است ما از او پشتیبانی میکنیم و تا موقعی که او به نماینده خود ابراز اعتماد کند، روش فرانسه همین خواهد بود. رئیس دولت در جواب من اظهار داشت: منافع اعلیحضرت نیز در این نیست که در موضوع جابجایی صمد خان که در روز های آینده به اطلاع خواهد رسید مثل گذشته سماجت به خرج دهد.»(۶)

 پاسخ لورن به مشارالملک درباره تخلفات پستی انگلیس در جنوب

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس در تهران، با ارسال نام های به مشارالملک، وزیر امور خارجه، راجع به عملکرد غیرقانونی انگلیس در پست جنوب نوشت که آن چه در کیسه های پستی بوشهر، غیر از مراسلات سیاسی گذاشته میشود، مکاتبات خصوصی صاحب منصبان و مأمورین دولتی هندی و انگلیسی است. الصاق تمبر های هندی روی این پاکات از آن جهت است که نامه ها به رایگان در هند توزیع نمیشود و نامه ها پس از رسیدن به دهلی به نقاط مختلف هند برده میشوند. وی افزود: «چون مراسلات مزبور فقط مراسلات مأمورین رسمی دولت است، یقین دارم... بر طبق ترتیبات معمولہ سایر ممالک، دولت ایران تصدیق خواهند داشت که قونسولگری انگلیس در بوشهر به هیچ وجه از ترتیبات معمولہ بین دولتین سوءاستفاده ننموده است.»(۷)

 سرگردانی سالارجنگ در مشهد

سرهنگ سالارجنگ امروز با ارسال تلگرامی به مستوفیالممالک

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۴۷۶ تا ۴۷۸.
۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۳۵۸۴، ص ۵.
۳- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۹۳، ص ۱.
۴- همان، جا.
۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۲۵۲.
۶- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۷۷.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۳۰-۳۴-۱۳۰۳.

اطلاع داد که از ابتـدای حمل (فروردین) سال جاری به مشـهد احضار شـدم و پس از چهار ماه معطلی با تصـدیق [میرزامحمد آیت اللهزاده و امیرلشـکر شـرق و با دسـتخطی که وزیر جنگ فرستاد به سر کار خود بازگشتم، ولی بار دیگر از اواسط عقرب (آبان) مجدد به مشـهد احضار شدم و تاکنون بلاتکلیف هسـتم. از نظر وزارت جنگ سالارجنگ باید در مشهد محاکمه میشد و دسـتور هایی برای عزمت شاهـدان به این شـهر داده شده بود. سالارجنگ از مسـتوفیالممالك تقاضا کرد موضوع را به اطلاع رضا خان برساند و او از این بلاتکلیفی ر هایی یابد.(۱)

 مهروموم کتاب خانه مدرسه اتحاد ایرانیان در بادکوبه

میرزایـد الله مایلتویسـرکانی، مـأمور اعزامی وزارت معـارف به مـدرسه اتحاد ایرانیان بادکوبه، در گزارشـی که امروز به وزارت متبوعه خود فرسـتاد، نوشت که کتـاب خانه مـدرسه اتحاد ایرانیان توسط مأموران محلی مهرموم شـد. مأموران به عنوان تفتیش کتاب خانه به مدرسه آمده و هر چه کتاب فارسـی میدیدند به عنوان این که بسم الله یا اسم خدا دارد یا اسمی از دیانت و انبیاء و اولیاء در آن است، و یا این که سـلاطین یادشده در آنها امرای جور و ستم بودند، ضبط کرده، میخواستند ببرند. در این مورد رسـیدی به آنها داده نشـد، اما کتاب خانه مهرموم گردید و کلید آن را با خود بردند. وی افزود روسـها مدارس خود را مختلط کردهانـد و این قانون را به مـدرسه اتحاد ایرانیان اجبار میکننـد. مریم خانم، مـدیر مـدرسه دختران اعتراض کرده، میگویـد که دختران ایرانی راضـی به این رویه نیسـتند و امکان دارد مدرسه منحل شود. مایل تویسرکانی افزود مدرسه پسران اتحاد ایرانیان بیش از ۴۰۰ نفر شـاگرد دارد که فقط ۳۵ نفرشـان از اهالی بادکوبه و بقیه ایرانی هسـتند. مـدرسه دختران حالیه ۱۵۰ نفر بیشتر شاگرد دختر ندارد که بیشتر آنها از اهالی بادکوبهاند.(۲)

 تجدید انتخابات ایل بختیاری

در پی اسـتعفای سرداراسـعد جعفرقلی خـان بختیـاری، وزیر پسـت و تلگراف، از وکـالت مجلس، وزارت داخلـه برای تجـدید انتخابات بختیاری اوراق تعرفه و لوازم انتخابات به اصفهان فرستاده که شروع به رأیگیری شود.(۳)

 رئیس جدید محاکمات وزارت امور خارجه

وزارت امور خارجه، میرزاابوالقاسم خان فروهر را به سمت ریاست محاکمات این وزارت خانه برگزید.(۴)

 بسته شدن گردنه کوهین

گردنه کوهین در میانه راه قزوین به رشت به واسطه شدت بارش برف و بوران شدید بسته شد.(۵)

 اعتراض در لشکر شرق و کشته شدن دو نظامی

امیرلشکر شرق گزارش داد که گروهی از نظامیان تحت امر سرهنگ حاجیباقر خان، وقتی که وی برای سرکشی به سرحد رفته

بود، به تحریک یک سرجوخه اقدام به اعتراض میکنند و به تلگراف خانه میروند. حسین خزاعی میافزاید به سلطان داوود خان دستور داده شد آنها را متقاعد نماید و از تلگراف خانه خارج کند. [ظاهراً موفق نمیشود.] پس از بازگشت سرهنگ حاجیباقر خان، وی همراه دیگر صاحب منصبان برای ملامت و توبیخ نظامیان اعتصاب کرده، اقدام میکنند، اما با مقاومت نظامیان معترض روبهرو میشوند؛ و زمانی که امر به تنبیه آنها داده میشود، تیراندازی شروع شده، دو نظامی کشته و چهار تن دیگر زخمی میشوند.(۶) در این گزارش محل حادثه یاد نشده است. منابع انگلیسی نوشتند که اقدام نظامیان به دلیل عدم پرداخت حقوق و مواجب بوده است. این منبع محل وقوع حادثه را بجنورد ذکر کرده است. «ساخلو بجنورد به غیر از چند سوار به مشهد فراخوانده شده است.»(۷)

سرکنسولگری انگلیس در مشهد در گزارش تکمیلی از این حادثه تعداد کشتهشدگان را حدود ۲۰ تن یاد میکند. «در نبود افسر فرمانده، سرهنگ حاجیباقر خان، حدود ۲۰۰ تن از افراد پادگان با تجمع در تلگراف خانه دست به اعتراض میزنند. تمرد این عده تا هنگام بازگشت وی رخ نداده بود. او پس از بازگشت آنها را به خط کرده و بازخواست میکند که قضیه چیست؛ بر اساس آنچه که خود وی گزارش کرده، آنها پاسخ میدهند که دیگر خدمت نخواهند کرد. او تصمیم میگیرد که با تنبیه سردسته ها با موضوع برخورد کند، اما اوضاع چنان میشود که اقدام جدیتر ضرورت مییابد. پس از آنکه آنها از زمین گذاشتن اسلحه خود سر باز میزنند، وی به سوی آنها آتش مسلسل میگشاید، که بنابر گزارش رسیده، منجر به کشته شدن حدود بیست نفر و ختم غائله میشود. پادگان بجنورد، حدود ۷۰۰ نفر را دربر میگیرد که به مشهد بازگشتهاند و تنها چند سوار در بجنورد ماندهاند. این اتفاق هماکنون در دادگاهی در حال بررسی است.»(۸)

 کشته شدن اسماعیل مهریجانی

غلامعلی مهریجانی، فرزند اسماعیل مهریجانی امروز از کازرون تلگرامی به مجلس شورای ملی فرستاد و نوشت که پدرم را با این که از مقامات قشون [= لشکر جنوب] تأمین داشت، کشته و اموال او و من را ضبط کردند.(۹)

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۲۲۷. موضوع به حاکم خراسان ارجاع داده شد.

۲– اسناد وزارت امور خارجه، ۴۵ تا ۴۲–۵۷–۳۳–۱۳۰۳.

۳– روزنامه ایران، شم ۱۷۵۳، ص ۲.

۴– همانجا.

۵– همان، شم ۱۷۵۴، ص ۲.

۶– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۲۳۷.

۷– FO E ۶۵۳/۸۲/۳۴.

۸– FO E ۱۵۹۶/۸۲/۳۴.

۹– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۹۵. موضوع به وزارت جنگ منعکس شد و این وزارت خانه از امیرلشکر جنوب استفسار کرد و محمود آیرم بدون اشاره به تأمین او پاسخ داد که اسماعیل مهریجانی از اشرار حدود کازرون بود و در خانه خود یک نظامی را به قتل رسانده، فراری بود. حکومت نظامی کازرون میگوید که اسماعیل

مهریجانی هنگام شرارت و سرقت کشته شد. (همان، پ ۱۹، صص ۱۹۳ و ۱۹۴).

ص: ۵۰۹

 پنجشنبه

۲۵ دی ۱۳۰۳

۱۵ ژانویه ۱۹۲۵

۱۹ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 تلگرام رضا خان به امرای لشکر غرب و جنوب

رضا خان امروز با ارسال تلگرام بلندی خطاب به امرای لشکر غرب و جنوب، با اشاره به اقدامات نظامی انجام شده علیه طوایف و عشایر مناطق غرب و جنوب گفت که لازم است در این فصل زمستان از حالت خمود این طوایف استفاده کرده، همه مساعی خود را برای تصفیه مسائل آن نواحی به کار گیرید. باید مبلغان و مأموران باکفایت را میان ایلات آن نواحی فرستاده و به وسیله نطق های مؤثر و پند و اندرز بفهمانند که ایلات و عشایر عنصر مهم ایرانی هستند و منافع مملکت ایجاب میکند که دست از حرکات «دوره توحش و بربریت» بردارند و به زراعت و آبادی وطن رو کنند. رضا خان افزود از هماینک باید پیشبینی عملیات جنگی ممکنالوقوع آینده را کرد.(۱)

 استقرار حاکمان نظامی جدید خوزستان

سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان، امروز اطلاع داد که حکام نظامی برای فلاحیه، طوایف باوی و بنیطرف اعزام شدهاند. خود نیز راهی دزفول هستم تا با سران قبایل ملاقات کرده، مسائل آنها را تصفیه کنم. رضا خان پس از دیدن این تلگرام گفت که حاکمان انتخاب شده باید نظامی و طرف اطمینان باشند.(۲)

 ضرورت تعمیم نظمیه در خوزستان

حاکم نظامی خوزستان خطاب به رضا خان یادآور شد که موقعیت خطیر کنونی خوزستان ایجاب میکند که نظمی های مرتب با تأمینات صحیح تشکیل شود و همه شهر های خوزستان را با مرکزیت ناصری شامل گردد. وی افزود تقریباً به ۲۰۰ آژان احتیاج هست. بودجه کنونی نظمیه ۲ هزار تومان است. «مستدعی است امر شود تا اول حمل (فروردین) اداره مالیه در ماه، سه هزار تومان با نظارت اداره حکومتی به رئیس نظمیه کارسازی کند.» به وزارت داخله دستور داده شد هزار تومان دیگر به بودجه ماهیانه نظمیه خوزستان اضافه کنند.(۳)

 تمجید جریده کمونیست ترکی از رضا خان

جریده کمونیست ترکی چاپ بادکوبه در شماره امروز خود با اشاره به پایان کار شیخ خزعل در خوزستان «شرحی از خدمات

مشعشع حضرت اشرف آقای سردارسپه در راه استقلال مملکت ایران از قبیل ایجاد قشون منظم و سرکوبی عشایر و خوانین سرکش و خائن که همیشه برای سیاست انگلیسها آلت واقع شده و با تحریک آنها موجبات ضعف و فقر حکومت مرکزی ایران را فراهم میآوردند» بیان کرد. این روزنامه نوشته است: «موفقیت هایی که رضا خان در مبارزات اخیر حاصل نموده است، مقاصد و نقشه های انگلیس را به کلی زیرورو کرده، و بدین ترتیب بورژوازی ایران شکست فاحشی بر خوانین مرتجع و اجنبیپرست وارد آورده است.»(۴) روسها گمان میکردند حادثه خوزستان، که با طراحی خود انگلیس آغاز و انجام یافت، اقدامی علیه انگلیس بوده است[!]

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست نایب رئیس دوم تشکیل شد. کار امروز مجلس ادامه بررسی قانون انتخابات بود.(۵)

 دخالت و دسیسه در انتخابات ارامنه بربرود و جاپلق

وزارت داخله امروز با ارسال تلگرامی به حاکم بروجرد نوشت که شکایاتی «رسیده که مأمور انتخابات ارامنه بربرود [و] جاپلق به همراهی گماشته و آقای صمصامالسلطنه و کشیش پطروس در امر انتخابات آنجا دسیسه میکنند. به فوریت جلوگیری کرده، نتیجه را سریعاً اطلاع دهید.»(۶)

(تصویر) آبادان، لین یک

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، صص ۱۰۶ تا ۱۰۸.

۲- همان، پ ۲۵، ص ۲۴۱.

۳- همان، پ ۲۵، ص ۲۴۶.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۲-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۵، ص ۲.

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۴۴۱۷، ص ۲.

ص: ۵۱۰

 جمعه

۲۶ دی ۱۳۰۳

۱۶ ژانویه ۱۹۲۵

۲۰ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 پیشنهاد رشوه به حاکم نظامی خوزستان

سرتیپ فضل الله زاهدی در تلگرامی که امروز برای رضا خان فرستاد نوشت که اخیراً شیخ خزعل میخواست با پرداخت دوهزار روپیه و ماهی یکهزار تومان مرا با خود همراه کند که موفق نشد. وی افزود که توانستهام در این مدت او را اغفال کرده و موفق به جلب اعتماد رؤسای طوایف شوم، «به طوری که تبلیغات او در میان عشایر بلااثر مانده است.»(۱)

رضا خان دستور میدهد جواب خوبی به حاکم نظامی خوزستان داده شود.(۲)

 ورود فوج نادری به ناصری

حاکم نظامی خوزستان امروز خبر داد که فوج نادری وارد ناصری شده، «قسمت عمده فوج را در قصر امینیه خزعل منزل داده؛ ورود عده مزبور در انظار اثرات خوبی نموده» است.(۳)

سرتیپ فضل الله زاهدی در تلگرام دیگری به اطلاع رساند که شهابالسلطنه و مرتضیقلی خان دیروز با کشتی خزعل از محمره (خرمشهر) وارد و امروز از مسیر مسجدسلیمان عازم بختیاری شدند. سردارظفر ایل خانی در رامهرمز است.(۴)

 قول و قرار امیرلشکر شمال غرب با سیمیتقو

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز با ارسال نام های به رضا خان با اشاره به بازگشت سیمیتقو به ایران، اقامت ۲۰ روزه او، و سپس اجبار در بازگشت به ترکیه برای نگهداری از خانوادهاش در برابر ترکها، نوشت: «فدوی کاملاً مطمئن هستم بنابر مذاکراتی که با مشارالیه در موقع ملاقات به عمل آمده و قولی که به یکدیگر داد هایم، بدون تردید رأی، هر وقت شد مشارالیه از ترکیه فرار و به ایران خواهد آمد.» وی افزود مقامات ترکیه به سیمیتقو گفتهاند اگر میخواهد به ایران برود باید همه پول، اسلحه و خساراتی که در طول اقامت خود در خاک ترکیه وارد کرده، بپردازد. امیرلشکر شمال غرب در پایان این نامه خبر داد که «محض مزید امیدواری و استظهار مشارالیه به مراحم مخصوصه ذات مقدس، یک طاقه شال کشمیری با چند دست لباس زنانه حریر برای عیال [سیمیتقو]» فرستادم.(۵)

 اقدامات کارگزاری گیلان و مقاومت روسها

در پی تملک ساختمان و اموال شرکت سوئد و ایران توسط شرکت های روسی و پیگیری موضوع توسط کارگزاری گیلان (ر.ک: ۲۸ آذر) رئیس تیپ شمال امروز خبر داد روسها در قبال اقدام کارگزاری گیلان پیشدستی کرده، اسم مالک را از روی کلیه اموال حذف میکنند. مقامات محلی روس اقدام کارگزاری را رسماً عملیات خصمانه نسبت به دولت شوروی یاد میکنند. محمدحسین آیرم میافزاید که روسها بارها برای حلوفصل موضوع به من مراجعه کردند اما عذرخواهی کرده، گفتم که خارج از وظیفه من است. «روسها هم جدیت میکنند که این عمل را به مرکز بکشانند.»(۶)

 جدا شدن حکومت خوزستان از بروجرد و لرستان

خوزستان که چندی قبل ضمیمه بروجرد و لرستان گردید و هر سه با نام ایالت بروجرد، لرستان و خوزستان نامیده شد و شریفالدوله نیز والی آن تعیین شد، اینک مجزا گردید و ایالت بروجرد و لرستان هم تبدیل به حکومت شد.(۷)

(تصویر) رشت، بلدیه

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۲۴۸.
۲- جواب این بود: «من یقین داشتم که شیخ بعد از حرکت من در صدد اغفال شما برآمده و امیدواری هایی به این قضیه خواهد داشت، ولی البته پس از درک مراتب شرافتمندی و مشاهده احساسات سپاهیگری شما» از این اقدامات مأیوس گردید. (همان، پ ۲۵، ص ۲۴۷).
۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۱۸۷.
۴- همان، پ ۲۵، ص ۲۵۶.
۵- همان، پ ۱۲، صص ۹۰ و ۹۱.
۶- همان، پ ۲۲، ص ۵۰. روایت منابع انگلیسی از تملک اموال شرکت سوئدی چنین است: «اجاره ساختمانها، مخازن نفتی و خطوط نفتی متعلق به سوونسکا- ایران Svenska-Iran، کمپانی سوئدی (نوبلز سابق)، در رشت، که به مدت دو سال در تصرف پرسازنفت Persaznaft بود، اندکی پیش، به اتمام رسید. مسئولین پرسازنفت از تمدید اجاره یا تخلیه ساختمانها سر باز زدهاند، و نام «سوونسکا- ایران» را در هر جایی که دیده میشد مثل مخازن و غیره، رنگ کردهاند. نماینده سوونسکا- ایران هنوز در محل کمپانی است و چون میداند دیگر اجازه بازگشت نخواهد یافت جرأت ترک آنجا را ندارد.» (FO E ۶۵۲/۸۲/۳۴)
۷- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۵، ص ۳.

ص: ۵۱۱

 شنبه

۲۷ دی ۱۳۰۳

۱۷ ژانویه ۱۹۲۵

۲۱ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 دستگیری وزیر داخله

امیرلشکر امیراقتدار (محمود انصاری) به دستور رضا خان دستگیر و روانه زندان شد. در برخی منابع آمده است که اتهام او همکاری با سردارمعزز بجنوردی برای بازگرداندن احمدشاه بوده است.(۱) در جراید اشار های به این دستگیری نشد؛ فقط مطبوعات نوشتند مدیریت امور وزارت داخله به عهده منصورالملک، معاون، گذاشته شده، که در دربار نیز حاضر شده، گزارش کار میدهد.(۲)۲ وزیر پست و تلگراف در یادداشت های خود از علت این دستگیری ابراز بیاطلاعی کرد.(۳) شارژدافر آمریکا نیز در گزارش خود به حدس و گمان پرداخت.منابع انگلیسی نیز از امیراقتدار به عنوان یکی از دوستان نزدیک رضا خان یاد کردند که در سفر خوزستان و بینالنهرین کنار او بود و این که، دستگیریاش مایه شگفتی است. «دلیل بازداشت وی به صورت کاملاً سرّی باقی مانده است. دو نظریه عمومیت دارند: اینکه وی حزب سلطنتطلب را در تحریکاتش همراهی کرده، و دیگر این که وی سردار[معزز] بجنوردی را، که اخیراً اجازه یافته به موطن خود بازگردد، تحریک کرده است تا علیه رئیسالوزراء دست به خیانت بزنند. وی از درجه نظامی و نشان های خود خلع شده و در حبس به شدت تحتنظر است.»(۴) به هر حال مدت این دستگیری و توقیف چندان نمیپاید. (ر.ک: ۱۶ بهمن).

 ضرورت دوری شیخ خزعل از خوزستان

سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان، امروز در تلگرامی «خیلی محرمانه» به رضا خان پیشنهاد کرد برای جلوگیری از پیشآمد های غیرمترقبه وجود شیخ خزعل در خوزستان مضر است. «اجازه فرمایند او را گرفته به طهران بفرستم، یا به طهران احضار شود، یا به اروپا برود.» وی افزود که پس از دوری او از خوزستان میتوان یکی از پسر های او را علیه شیخ تهییج و تقویت کرد که مورد استفاده دولت واقع شود. البته «از سرداراجل [=یکی از پسران شیخ خزعل] نمیتوان این انتظار را داشت. زیرا مطابق شرح مستخرجه از کتاب سری انگلیسها که به نظر مبارک رسیده است، مشارالیه طرف اعتماد انگلیسها و با او قراردادها کرده، در واقع ذخیره بعد از خزعل است؛ چنانچه هنوز هم او را ولیعهد خزعل خطاب میکنند.» رضا خان در پاسخ به حاکم نظامی خوزستان گفت که برای دور کردن شیخ خزعل از خوزستان باید ایرادی بدواً گرفته شود تا در نتیجه آن دستگیر یا تبعید شود.(۵)

 اعزام یک گروهان به قصر حمیدیه

حاکم نظامی خوزستان امروز اطلاع داد که قصر حمیدیه متعلق به شیخ خزعل در کنار رود کرخه اخیراً مورد حمله اعراب واقع شده و کمال ضرورت را دارد که یک گروهان نیرو به آنجا فرستاده شود. به سرتیپ زاهدی پاسخ داده شد اگر حمیدیه جزء منطقه جنوب است از لشکر جنوب، و اگر جزء منطقه غرب است، از لشکر غرب نیرو گسیل شود.(۶)

همچنین وی امروز از مرکز تقاضا کرد قضایای پشتکوه را به اطلاع او برسانند تا از سیاست آن حدود دور نماند.(۷)

 درخواست نقشه خوزستان

وزارت جنگ امروز از حاکم نظامی خوزستان خواست «کپیه نقشه ۱۲۶ هزارم انگلیسی یک اینچ در دو میل خوزستان و سایر نقاط جنوب را تهیه و برای ارکان حرب کل [قشون] ارسال دارند.»(۸)

 گزارش کارگزاری خوزستان از سهام شیخ خزعل در بانک شاهنشاهی

کارگزاری خوزستان امروز با ارسال نام های «خیلی محرمانه» به وزارت امور خارجه میزان سهام شیخ خزعل را در بانک شاهنشاهی اعلام کرد: «از قرار خبری که رسیده شیخ مبلغ دویست هزار تومان از بانک شاهنشاهی استقراض نموده و در مقابل مقداری سهام قرضه جنگی انگلیس و نفت جنوب را رهن گذاشته است. ماهی یکهزاروپنجاهتومان حواله کرده در تهران به پسرش سردار لشکر و ماهی یکصدوپنجاه تومان به معاونالممالک بدهند. چون استحضار اولیای دولت علّیه از ثروت مشارالیه در بانک لازم است خیلی محرمانه صورت سهام و نوشتجاتی که شیخ در بانک شاهنشاهی لندن امانت گذاشته ذیلاً عرض میشود:

در تاریخ ۱۹۱۹ چهل هزار سهام قرضه دولت انگلیس که هر کدام یک لیره انگلیس قیمت داشته در سه دفعه امانت گذاشته است.

در تاریخ ۱۹۲۳ دویست عدد سهام بانک شاهی و سههزاروپانصد عدد سهام یک لیره نفت جنوب به علاوه وکالتنامه به اسم سر ویلسن.

در تاریخ ۱۹۲۴ پنجاهوسههزاروپانصد سهام نفت جنوب یک لیره امانت گذاشته است اطلاعاً عرض شد.»(۹)

 فروش کشتی شیخ خزعل

کارگزاری خوزستان خبر داد که شیخ خزعل خیال دارد کشتی معروف به «آیوی» خود را بفروشد. گویا مشتری آن انگلیسها هستند. این کشتی ۷۰ هزار روپیه خریداری شده و میتوان بسیار ارزانتر از این قیمت خرید. موضوع به وزارت جنگ ارجاع داده شد.(۱۰)

 مدار جدید سیاست کمپانی نفت جنوب

حوادث خوزستان از نگاه نمایندگان سیاسی دولت فرانسه در ایران امروز به اطلاع آن دولت رسید. در این گزارش تأکید شده است که انگلیس رضا خان را بر شیخ خزعل ترجیح داد و از این پس سیاست کمپانی نفتی انگلیس و ایران بر مدار جدید [= رضا خان] استوار خواهد بود. در بخش پایانی این گزارش چنین نتیجهگیری شده است: «الف) استیلای حکومت ایران به خوزستان برقرار گردید. ب) شیخ محمره اعتبار خویش را نزد قبایل از دست داد و دیگر انگلستان روی او خیلی حساب نمیکند. پ) دولت ایران مسئولیت حفاظت از چاه های نفت و لوله های نفتی و تصفیه خانه و مجموعه تأسیسات شرکت نفت ایران و انگلیس را پذیرفت. ت) دولت بریتانیا که به طرفین مرافعه (سردارسپه – شیخ خزعل) میانجیگری خویش را عرضه کرده بود، به محض آن که ملاحظه نمود اوضاع دگرگون شده جانب سردارسپه را گرفت. بر اساس مداخله شخص وزیرمختار انگلیس در تهران، خونی ریخته نشد و سردارسپه که اطاعت و انقیاد شیخ را ملاحظه کرد

۱- عاقلی، روزشمار تاریخ ایران...، ج ۱، ص ۱۹۲.

۲- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۸، ص ۲.

۳- امیربهادر، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد...، ص ۱۴۵. امیراقتدار پس از مدتی حبس، در خانه خود تحتالحفظ بود، ولی با شدت از او محافظت میشد و هیچکس حق رفتوآمد نزد او را نداشت. (همان)

۴- مجد، از قاجار به پهلوی...، صص ۳۴۸ و ۳۴۹؛ FO E ۹۵۳/۸۲/۳۴.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۲۵۰.

۶- همان، پ ۲۵، ص ۲۵۴.

۷- همان، پ ۲۵، ص ۲۳۸.

۸- همان، پ ۲۵، ص ۲۲۸. سرتیپ زاهدی پاسخ داد که چنین نقش های موجود نیست؛ مگر در آینده تهیه و ارسال شود. (همان، پ ۲۵، ص ۲۲۷). وزارت جنگ تأکید کرد حتماً تهیه شود. (همان، پ ۲۵، ص ۲۲۶).

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹۹-۲-۵۲-۱۳۰۳.

۱۰- همان، ۳۴-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

به بصره عزیمت نمود و از آنجا به [عتبات و] بغداد رفت. از این پس سیاست کمپانی نفتی انگلیس ایران بر مدار جدیدی استوار خواهد شد.»(۱)

 تغییرات جدید در سازمان قشون

ارکان حرب کل قشون، امروز در ابلاغی های به امیرلشکر جنوب، به اطلاع رساند که مرکز لشکر جنوب از اصفهان به شیراز انتقال مییابد و ناحیه خوزستان به استثنای شوشتر و دزفول و حوالی آن که در حوزه لشکر غرب است، تابع لشکر جنوب خواهد بود.(۲)

 اصرار فرانسه برای ابقای وزیرمختار ایران در پاریس

وزیر امور خارجه فرانسه، امروز با ارسال یادداشتی به بونزوم، وزیرمختار آن کشور در ایران، تأکید کرد دولت ایران را از تعیین جانشین برای صمد خان، وزیرمختار ایران در پاریس، منصرف کنید، «زیرا قطعاً از رفتار شهامتآمیز و شجاعانه او در هنگام جنگ و اعمالی که در جهت منافع فرانسه و نفوذ این کشور در ایران به خرج داده، آگاهید... از سوی دیگر میدانید که بار پیش، دولت فرانسه موافقت با عزیمت صمد[خان] را موکول به پرداخت و تأدیه حقوق معوقهاش کرده بود تا بتواند پاسخگوی مؤسسات اعتباری فرانسه که به او پول دادهاند، باشد... بهتر است سماجت به خرج دهید» تا دولت ایران امتیازاتی برای فرانسه قائل شود.(۳)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست نایب رئیس دوم، سهامالسلطان ، تشکیل شد. در این جلسه اعتبارنامه مساوات به تصویب رسید؛ هر چند مفتی درباره آن گفت که نماینده حقیقی ساوجبلاغ، حاجابا شیخ است نه مساوات. [مساوات با تمهیدات و دخالت لشکر شمالغرب از ساوجبلاغ انتخاب شده بود.] مجلس در ادامه کار خود، معافیت خودرو های وارداتی از عوارض گمرکی را بررسی کرد.(۴)

 نماینده پاپ در تبریز

کارگزاری کل آذربایجان، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که نماینده پاپ که در تفلیس اقامت داشت، به تبریز آمده است و آن طور که خودش میگوید مقصود بازدید وضع پیروان کاتولیک است. خیال دارد زمستان را در تبریز بماند و بعد از سفری به ارومیه، راهی تفلیس شود.(۵)

 نامه گروهی از ارامنه آذربایجان به رضا خان

گروهی از ارامنه آذربایجان با ارسال نام های به رضا خان خواستند انتخابات ارامنه آذربایجان هر چه زودتر شروع شود. آنها

گفتند که نمایندهشان مسیو سهراب خان، نواده میرزاداود خان سرتیپ و پسر میرزاسلیمان خان سرهنگ است که هر دو سالها رئیس تلگراف خانه خارجه ایالت آذربایجان بودند؛ و خود سهراب خان نیز که تحصیلکرده اروپا و از طرفداران و مداحان حضرت اشرف است در اداره تلگراف مشغول خدمت است.(۶)

 تهاجم وهابیها به عشایر سماوه

بنابر گزارش امروز نمایندگی سیاسی ایران در نجف به وزارت امور خارجه، اخیراً وهابیون با حمله به بادیهنشینان سماوه که از اتباع عراق هستند حدود ۴۰ هزار رأس گوسفند و گاو و شتر را به غارت برده، نزدیک به ۲۰۰ نفر را هم کشتهاند. عشایر بالاجبار به طرف سماوه، ناصری و نجف فرار کردهاند. این گزارش میافزاید که متعاقب این حادثه چند هواپیما برای تعقیب وهابیان بلند میشوند و بنابر آن چه که مطبوعات بینالنهرین نوشتهاند، اغنام به غارت رفته مسترد و نزدیک به یکصد نفر از وهابیان هم هدف گلوله های هواپیماها قرار میگیرند.(۷)

 تصمیم قطعی رضا خان برای خلع احمدشاه

شارژدافر آمریکا در تهران، امروز با ارسال گزارشی به وزارت امور خارجه کشور متبوعش نوشت که مطمئن است رضا خان برای خلع احمدشاه از سلطنت نقشه میکشد. «دیگر هیچ شکی نیست که عزمش را برای عملی کردن چنین نقش های جزم کرده است، زیرا صراحتاً به چند تن از وکلای مجلس گفته که دیگر نمیتواند این بلاتکلیفی را تحمل کند؛ یا شاه باید برود یا او[!]» موری مینویسد که انگلیس عاقلانه خود را نسبت به چنین تغییری بیاعتنا نشان میدهد، چرا که حمایت انگلیس علنی شود بدگمانی مردم و خصومت آنها فوران خواهد کرد. وی میافزاید برای پنهان ماندن این ارتباط شولنبرگ، وزیرمختار آلمان، نقش واسطه را میان این دو ایفا میکند.»(۸)

موضوع یکسره کردن کار احمدشاه به گوش سفارت انگلیس هم رسید. این سفارت خانه به وزارت امور خارجه کشور متبوعش نوشت که در طول هفته گذشته گزارش شده است که رئیسالوزراء بیش از یک بار اظهار داشته که اوضاع به سرعت به سمتی میرود که دیگر وی میباید میان خود و شاه یکی را انتخاب کند؛ تحریکات شاه موضع وی را ناممکن ساخته است، و تلاش های وی برای اصلاحات را بیاثر میکند. اکنون اینکه آیا رئیسالوزراء در صدد طرح مسئله به صورت آشکار در زمانی نزدیک است، امری کاملاًـ مکتوم است. گزارش شده که وی قصد ندارد تاج و تخت را برای خود به دست آورد، و با یک پادشاه آلت دست خشنود است؛ احتمالاً با یکی از شاهزادگان جوان و خودش به عنوان نایبالسلطنه. هنوز روشن نیست که وی چگونه میخواهد این مطلب را مطرح کند. اگر وی بخواهد با رفراندم در کشور این کار را انجام دهد، به نظر میرسد که برای جلوگیری از خطر شکست در میان مردم هنوز کار کافی در مجلس صورت نگرفته است. او همچنان تلاش میکند روحانیت را به خود جلب کند و آنها را تشویق کند تا نگاهی که برخی از آنها [علیه او دارند] کنار بگذارند. برخی از روحانیون معتقدند که شاه را تا زمانی که کاری علیه قانون اساسی نکرده است نمیتوان قانوناً برکنار کرد. حاکم نظامی تهران، یکی از دستیاران وفادار وی، اخیراً برنامهریزی برای برپایی تظاهراتی در مجلس را آغاز کرده است. قرار است جمعی از تجار و دکانداران در ساختمان مجلس بست نشسته و خواستار خلعشاه از قدرت شوند. گزارش شده که رئیسالوزراء به رهبران حزب حاضر در مجلس هشدار داده است که مراقب احساسات طرفداران خود درباره خلع یا حفظ شاه باشند.(۹)

□ دیدار رضا خان با سران کمیته های جمهوریخواه

سفـارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی بـه امروز خـود خبر داد کـه نماینـدگان کمیتـه جمهوریخواهـان تهران اخیراً برای دریافت دستور هایی با رئیسالوزراء دیدار کردهاند. گزارش شده که رضا خان در پاسخ به آنها گفته است که هیچ مخالفتی با فعالیت آنان ندارد مشروط به آنکه به آرامی و بیسروصدا صورت بگیرد و

۱- مجد، از قاجار به پهلوی...، ص ۱۷۷.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۲۵.

۳- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۷۸. «از پنج سال پیش دولت های مختلف پیاپی سعی کردهاند برای صمد خان وزیرمختار ایران در پاریس جانشینی معین کنند ولی این تلاشها با شکست مواجه شده است، یا از جهت اینکه دولت فرانسه تمایل جدی خویش را به حفظ صمد در پست فعلی ابراز داشته یا اینکه برای احضار او شرایطی مقرر داشته که باید دولت ایران آنها را انجام دهد. مثلاً پرداخت حقوق معوقه صمد و یا واگذاری امتیاز های اقتصادی ... صمد خان بیش از بیست سال است که در فرانسه عهدهدار این پست شده و به هنگام جنگ با آن که دولت ایران رسماً و آشکارا طرفدار دولت آلمان بود، صمد خان رفتاری کاملاً مناسب دولت فرانسه پیش گرفت و در همان موقع هم در شرایطی واقع شد مثل حال که او را تهدید به احضار کردند. آقای «پیشون باو» حمایت شخصی خویش را وعده داده بود. پس از پایان جنگ دولت فرانسه برای سپاسگزاری و نمایش قدردانی خود به او نشان لژیون دونور داد. صمد خان همواره برای گسترش نفوذ معنوی فرانسه در ایران فداکاری و بذل مساعی کرده و به این طریق معلم، پزشک و قضات فرانسوی را به ایران اعزام داشته است. پس از جنگ، اولین تلاش برای احضار صمد خان در ماه مارس سال ۱۹۲۰ توسط شاهزاده فیروز صورت گرفت که دولت فرانسه مقاومت به خرج داد، البته این مقاومت مورد تأیید شاه که آن وقت هم در فرانسه بود، واقع شد ولی فیروز سعی کرد نظر فرانسه را برای این تغییر با عرضه امتیاز های اقتصادی در ایران مثلاً تأسیس بانک فرانسه در ایران به دست آورد. سال بعد مجدداً تلاش شد و باز هم فرانسه آن را پس زد. رأی مجلس شورای ملی در هفتم آوریل ۱۹۲۲ که دوران مأموریت خارج را پنج سال مشخص کرد، در مورد صمد خان به موقع اجرا درنیامد. در ماه سپتامبر سال ۱۹۲۲ محرمانه آگاه شدیم سردارسپه برای جلبنظر شاه دایر به عزیمت صمد خان تلگراف زده ولی احمدشاه آن را نپذیرفته» است. (همان، ص ۱۷۹).

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۶، صص ۱ و ۲.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۳-۴۵-۱۳۰۳.

۶- مجد، از قاجار به پهلوی...، صص ۳۵۸ و ۳۵۹.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۷.

۸- مجد، از قاجار به پهلوی...، صص ۳۴۶ تا ۳۴۸.

۹- FO E ۹۵۳/۸۲/۳۴.

توجهات را به خود جلب نکند. وی همچنین گفته است که دستور قطعی را پس از سال نو در ایران خواهد داد. سفارت انگلیس میافزاید که در حال حاضر نشان های حاکی از دنبال شدن تحرکات جمهوریخواهی در هیچ سطحی از ایران وجود ندارد.(۱)

 تأسیس حزب پهلوی

اخیراً کمیت های در تهران با عنوان «حزب پهلوی» به ریاست حاکم نظامی تهران، سرتیپ مرتضی خان، سازماندهی شده است. به نوشته سفارت انگلیس اعضای شناخته شده آن طرفداران پروپاقرص رضا خان هستند، به ویژه صاحب منصبان قشون و تجار. آنها در پنهانکاری تمام فعالیت میکنند و اهدافشان هنوز روشن نیست؛ اما گزارش شده که نه جمهوریخواه هستند و نه ضدمذهب. آنها با امیرلشکرها در تماس هستند و میگویند که توجه ویژ های به استان های گیلان و آذربایجان دارند.(۲)

 اطلاعات سفارت انگلیس از نفوذ شوروی در محافل ارامنه ایران

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود جمعبندی اطلاعات رسیده به این سفارت را درباره تلاش شوروی برای نفوذ به محافل ارامنه ایران به وزارت امور خارجه دولت متبوع خود فرستاد. در این گزارش آمده است که مدتی است که به نظر میرسد بلشویکها در تلاشاند نفوذ خود را در میان ارامنه ایران افزایش دهند، و گزارش های اخیر نشان میدهند که آنها توجه خود را معطوف به مؤسسات ارمنی چون مدارس کردهاند، و تلاش میکنند کمونیستها را به عنوان معلم به این مدارس معرفی کنند. آنها دستکم در مورد یکی از مدارس نزدیک تهران موفق شدهاند، و یک ارمنی به نام محرابیان که به تازگی از شوروی آمده و گزارش شده که یک مأمور کمونیست است، اجازه تدریسش را در مدارس ارمنی تهران بگیرند. گفته میشود که در این موارد، بلشویکها به هزینه های مؤسسه کمک کرده و پیشنهاد میکنند که در موارد دیگر نیز چنین کنند. مشخصاً گزارش شده که در اصفهان، آپرسوف، سر کنسول شوروی، اخیراً کارگران اهل سیاست و معلمان مدارس ارامنه جلفا را گردآورده و به آنها پیشنهاد کمک مالی داده است، مشروط به آنکه این مؤسسات تحت کنترل کمونیستها قرار بگیرند. مأمور اصلی آپرسوف در این قضیه فردی ارمنی به نام لوکی Luki است که گفته میشود تبعه انگلستان است.

کمیته داشناک در تهران مطلع است که اکنون آپرسوف در تلاش است ارامنه اصفهان را تشویق کند تا خواستار تصدی کرسی اُسقف جلفا توسط کشیشی که اکنون در ارمنستان شوروی است، شوند. وی کسی است که از نظر آپرسوف به بلشویسم خدمت خواهد کرد. معلوم شده است که اُسقف جلفا تا حدود کلکته را در پوشش خود دارد. حزب داشناک تهران معتقد است که طرفدارانش در اصفهان احتمالاً توان کافی برای ناکام گذاردن نقشه های سرکنسول شوروی را ندارند. آنها به خوبی از خطر انتصاب یک بلشویک به عنوان اسقف جلفا آگاه هستند، و خواستهاند کار انتقال مقر اسقف به تهران یا سلطان آباد آغاز شود، آنها معتقدند که ارامنه این شهرها بهتر میتوانند در مقابل نفوذ روسیه بایستند.(۳)

(تصویر) اصفهان، مدرسه ارامنه جلفا

۱- ۹۵۳/۸۲/۳۴ FO E.

۲- ۹۵۳/۸۲/۳۴ FO E.

۳- ۹۵۳/۸۲/۳۴ FO E.

ص: ۵۱۴

 یکشنبه

۲۸ دی ۱۳۰۳

۱۸ ژانویه ۱۹۲۵

۲۲ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 پرسش از موقعیت موفقالدوله

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به رئیس تیپ مستقل شمال از محمدحسین آیرم، رئیس این تیپ، درباره موفقالدوله، حاکم استرآباد، پرسید: «از موفقالدوله و عملیات او چه اطلاعاتی دارید؟ به علاوه مشارالیه مورد اطمینان و اعتماد میباشد یا خیر؟ مراتب را سریعاً اطلاع دهید.»(۱) (ر.ک: ۱ بهمن).

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی پیش از ظهر امروز به ریاست نایبرئیس دوم تشکیل شد. در ابتدا تهرانی درباره افت صدور فرش و رقابت کشور هایی چون چین از وزیر فواید عامه سئوال کرد که سردارمعظم خراسانی (تیمورتاش) ضمن تأیید این گفته پاسخ داد که یگانه علاج، جدیت تجار قالی است. اولاً نباید قالی هایی که با رنگ جوهری بافته میشود، صادر شوند. عوارض ۱۲ درصد برای صدور این فرشها بسیار کم است و باید افزایش یابد. در ثانی چین ۴۰۰ میلیون جمعیت دارد و دستمزد کارگر پایین است و صادرات از طریق دریا انجام میشود؛ قیمت تمام شده پایین میآید. تیمورتاش گفت که وقتی والی کرمان بودم، اقدامی برای اصلاح کارگاه های قالیبافی کردم که با مقاومت صاحب ان کارگاه ها روبهرو شد و کارگران قالیباف ۲۵ روز در تلگراف خانه تحصن کردند. مجلس در ادامه کار خود به بررسی لایحه اوزان و مقادیر پرداخت.(۲)

 بخشنامه وزارت مالیه برای ننوشتن سال های ترکی

وزارت مالیه با بخشنام های که امروز به ادارات خود فرستاد، بنابر مصوبه هیأت وزراء، دستور داد «نظر به این که ذکر اسامی سنوات ترکی در تحریرات زاید و غیرلازم است و با وجود تاریخ هجری شمسی برای تعیین زمان، احتیاجی به قید کلمات دوازده [ماه] ترکی نیست.»(۳)

 نامه اعتراض کارگزاری ارومیه به باششهبندری ترکیه

مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، امروز با ارسال نام های به باششهبندری ترکیه نسبت به این که روز های چهارشنبه و پنجشنبه به دعاوی اتباع ترک در باششهبندری رسیدگی میشود اعتراض کرد و آن را خلاف قوانین جاری مملکت دانست. در این نامه

تأکید شده که این دعاوی باید به محاکم داخلی ارجاع داده شود.(۴)

 احتمال بازنگری شوروی در منع تجارت خصوصی

محمدعلی مقدم، سرکنسولگری ایران در تاشکند، امروز به وزارت امور خارجه نوشت که مبارزه با تجارت خصوصی در شوروی، زیان های فراوانی را به دولت وارد کرده، و در روزنامه ها در مضرات مبارزه با تجارت خصوصی مطالبی درج میشود و امکان دارد دولت شوروی در این مورد تجدیدنظر کند. وی افزود اگر این اتفاق بیفتد تجار ایرانی هم نفس میکشند؛ وگرنه فشار های مالیاتی بر تجارت خصوصی همچنان ادامه دارد.(۵)

 محکومیت مسیو موول

روزنامه شفق سرخ نوشت که مسیو موول، رئیس سابق ملزومات وزارت مالیه، پس از محاکمه در محکمه جنایی، محکوم به سه سال حبس شد. وی پنج روز فرصت دارد نسبت به این حکم اعتراض کند.(۶)

(تصویر) تیمورتاش

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۴۹.

۲- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۷، صص ۱ و ۲.

۳- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۱۵۲۱۷، ص ۲.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۴۴-۳۵-۱۳۰۳.

۵- همان، ۲۲-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۶- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۹۵، ص ۲.

ص: ۵۱۵

 دوشنبه

۲۹ دی ۱۳۰۳

۱۹ ژانویه ۱۹۲۵

۲۳ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 دیدار کنسول ایران در بصره با امیرمجاهد

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که با امیرمجاهد دیدار کرده است. وی نوشت زمانی که رئیسالوزراء در محمره (خرمشهر) بود، امیرمجاهد در روستای نصار نزد یکی از گماشتگان شیخ خزعل مخفی شده بود. بعد از رفتن رضا خان، وی به محمره (خرمشهر) رفت و تذکره برای سفر به اروپا گرفت. بدیع مینویسد که میخواستم او را دستگیر کنم و تحتالحفظ به ایران بفرستم، ولی چون حکومت محلی همکاری نمیکرد، همچنان که در قضیه سرداررشید کردستانی چنین نمود، منصرف شدم. با این حال وی را به کنسولگری دعوت و «خیلی به او نصیحت و ملامت نمود و او اظهار پشیمانی و ندامت میکرد و میگفت دیگران مرا اغوا کردند... امیرمجاهد را خیلی تشویق و ترغیب به مراجعت ایران نمود... ولی مشارالیه اطمینان نداد و خائف است و مسافرت فرنگستان را عجالتاً ترجیح میدهد. و پاکتی به عنوان مقام منیع ریاست وزراء عظام به چاکر داد که لفاً تقدیم» میشود.(۱)

 اعتراض لورن به مندرجات روزنامه صدای شرق

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس، با ارسال نام های به وزیر امور خارجه ایران نسبت به مندرجات ضدانگلیسی نشریه صدای شرق چاپ مشهد اعتراض کرد. وی نوشت این روزنامه که توسط یک خیاط ورشکسته اداره میشود، از همان محلی که روزنامه خورشید تغذیه مالی میشود، پول میگیرد. [احتمالاً منظورش سفارت شوروی است.] وی افزود با این که رئیسالوزراء دستور داده روزنامه ها از حمله به دول دوست خارجی خودداری کنند، اما در مشهد این حکم اجرا نمیشود.(۲)

 پاسخ وزارت پست و تلگراف به درخواست حاکم نظامی خوزستان

در پی درخواست حاکم نظامی خوزستان برای تغییر کارکنان تلگراف خانه خوزستان و تقویت دستگاه تلگراف، (ر.ک: ۱۶ دی) وزیر پست و تلگراف امروز به وزارت جنگ نوشت که اجزاء تلگراف خانه خوزستان طبق اوامر عوض خواهند شد، اما در باب ازدیاد قوه دستگاه ناصری برای ارتباط مستقیم با تهران در اوایل سال اقداماتی به عمل آمد و حتی یک دستگاه ترانسلاسیون در شیراز نصب گردید و چند ماه زیر آزمون بود. «ولی نظر به این که ناصری توسط سیم فارس باید به طهران مخابره نماید و این سیم هم از روی یک تیر که حامل دو رشته سیم انگلیس است، عبور مینماید و چون لندن با قوه بسیار زیادی به وسیله آن سیم مخابرات خود را با هندوستان مبادله میکنند، مانع از عبور قوه ایرانی، و به این علت مخابره مستقیم

مرکز را با خوزستان مشکل و غیرممکن مینماید. البته پس از آن که سیم خرمآباد به دزفول ممتد شد، مخابره مستقیم از آن راه به خوبی جریان پیدا خواهد کرد.»(۳)

 پیشنهاد کارشناسان آلمانی برای توسعه کشاورزی ایران

روزنامه ایران در شماره امروز خود و از قول منابع خصوصی نوشت که کارشناسان آلمانی که اخیراً وارد ایران شدهاند، به دولت پیشنهاد کردهاند همه خالصجات به آنها اجاره داده شود و در مقابل تعهد میکنند در پایان سال سه برابر عایدات فعلی را به دولت بدهند. آنها میگویند پس از ۱۰ سال ۱۵ برابر عایدات فعلی را خواهند پرداخت. «و برای پیشرفت این منظور در نظر دارند ماشین های لازمه را نیز برای زراعت و فلاحت وارد ایران نمایند.»(۴)

 تلفات سرما در زنجان

سرمای فوقالعاده در زنجان خسارات انسانی و مالی به اهالی زده است.

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۴ و ۴۳-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.
۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۱۶۹. موضوع به وزارت جنگ منعکس شد و آن وزارت خانه امیرلشکر شرق را برای توضیحات و اقدامات بعدی مطلع نمود. (همان، پ ۱۱، ص ۱۶۷).
۳- همان، پ ۲۵، ص ۹۴.
۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۷، ص ۲. روزنامه ایران در طرفداری از این پیشنهاد سرمقال های نیز به چاپ رساند. (همان، شم ۱۷۵۸، ص ۱).

بنـابر اطلاعـات رسـیده از این نـاحیه، ظرف چنـد روز اخیر نزدیـک به هفتـاد نفر از اهالی و حـدود ۴۰۰ رأس از اغنـام از بین رفتهاند.(۱)

 نامه سفیرکبیر ترکیه به رضا خان

محییالـدین پاشا، سـفیرکبیر ترکیه در تهران، با ارسال نام های به رضا خان با اشاره به سوء رفتار مأموران ایرانی با اتباع ترکیه و تـذکراتی کـه در ایـن بـاب بـه مسـئولان ایرانی داده اسـت، نـوشت کـه وزارت امـور خـارجه ریشـه ایـن حـوادث را مربـوط به باششـهبندر ترکیه در ارومیه، سامیبیك، میداند و خواسـتار تغییر او شده است. موضوع را به وزارت خارجه ترکیه اطلاع دادهام و منتظر پاسـخ هسـتم. وی افزود بـا این حـال «متمنی است که به مقامـات مربـوطه اوامر مـؤثره در ترك رویه فوقالـذکر در رفع تعدیات مذکوره شرف صدور یابد.»(۲)

 دیدار رضا خان با علماء

بـه نوشـته روزنـامه کوشـش پیش از ظهر امروز رضـا خـان برای دیـدار بـا برخی از علمـای تهران بـه منـازل ایشـان رفـت. حاجآقاجمالالدین، آقاضیاءالدین نوری و میرزاابوالقاسم طباطبایی(۳)از جمله این روحانیان بودند.(۴)

 جمعیت راهآهن ایران

جمعیت راهآهن ایران و گروهی که با سـخنرانیها و نشست های خود، به تشویق و ایجاد و گسترش راهآهن در ایران میپردازند، روز جمعه آینـده اجتمـاعی در میـدان سپه، مقابل اداره بلـدیه برپا خواهنـد کرد. نشـست هفته گذشـته آنها در منزل حاجرحیم قزوینی بود.(۵)

(تصویر) بصره

 سه شنبه

۳۰ دی ۱۳۰۳

۲۰ ژانویه ۱۹۲۵

۲۴ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 گزارش امروز بونزوم درباره ایران

بونزوم، وزیرمختار فرانسه در ایران، امروز گزارش کوتاهی از بازداشت امیرلشـکر امیراقتدار، وزیر داخله، و بیاعتنایی رضا خان

به ولیعهد، به فرانسه فرستاد. «سردارسپه دستور بازداشت سرلشکر امیراقتدار وزیر داخله را که همراه او به خوزستان رفته بود صادر کرد. شاهزاده نایبالسلطنه نه مورد مشورت قرار گرفت و نه به او مطلبی گفته شد. رئیس دولت حتی در بازگشت خود از سفر، به دیدار وی نرفته او را متهم میسازد که دائماً در حال وسوسه شاه است؛ چنان که هر نوع آشتی با احمدشاه را غیرممکن ساخته. وزیرمختار انگلستان به دیدن شاهزاده ولیعهد رفت.»(۶)

 کسب تکلیف برای لیره های اهدایی

سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان نوشت که رؤسای قبایل عرب خوزستان، پس از این که در دزفول خلعت اهدایی رئیسالوزراء را دریافت کردند، ۴۰۰ لیره و چهار رأس اسب پیشکش نمودند. اسبها را به فرماندهان فوجها بخشیدم، اما ۴۰۰ لیره مانده است. «معین فرمایید که وجه مزبور برای چه امر و مؤسسه خیریه مصرف میشود.»(۷) رضا خان دستور داد طوری آن را مصرف کنید که مردم ببینند.(۸)

 پاسخ وزارت پست و تلگراف به مخابرات رمزی مخالفان

پس از ارسال تعدادی رمز توسط حاکم خوزستان که میگفت مخالفان دولت با آنها تبادل اطلاعات میکردند (ر.ک: ۲۱ دی) موضوع به وزارت پست و تلگراف منعکس شد تا تلگرام های چند ماه اخیر را بررسی کرده، اطلاعات ردوبدل شده را به دست آورد. این وزارت خانه امروز با ارسال نام های فوری و محرمانه به وزارت جنگ نوشت که شاهزاده مبشرالسلطان رئیس تلگراف خانه مرکزی دستور داشت به این مسئله رسیدگی کند. «از تاریخ اول قوس (آذر) الی آخر جدی (دی) را کاملاً تفتیش نموده، تلگرامی به امضاء و عنوانات مزبوره به خوزستان مخابره و یا بالعکس به مرکز واصل نشده است.»(۹)

 دستور رضا خان به خلعسلاح ایل سنجابی

رضا خان امروز به امیرلشکر غرب گفت که برای آزادی خوانین سنجابی، سردارمقتدر و سردارظفر، توصیه های زیادی به من میشود. لازم است پس از پایان کار پشتکوه بلافاصله به خلعسلاح ایل سنجابی اقدام کرده، سپس دستور آزادی سردارمقتدر و سردارظفر را با شرایطی ابلاغ کنید.(۱۰)

 دستور تجهیز کشتی خوزستان به امیرلشکر جنوب

وزارت جنگ با ارسال تلگرامی به امیرلشکر جنوب درخواست حاکم نظامی خوزستان را برای تکمیل و تجهیز کشتی خوزستان،

۱- همانجا.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲،ص ۵۲۲.

۳- سیدمیرزاابوالقاسم طباطبایی فرزند بزرگ آیت الله سیدمحمد طباطبایی (از علمای مشهور مشروطهخواه) است که در شب مبعث (۲۷ رجب) ۱۲۸۷ دیده به جهان گشود. تا ۱۲ سالگی در تهران نزد پدر تحصیلاتش را ادامه داد و سپس به سامره رفت

و از حـوزه درس میرزای شـیرازی بهره برد. در ۲۵ سالگی به زادگـاهش، تهران بـازگشت و بـار دیگر نزد پـدرش به تکمیل تحصیلاتش پرداخت. در این اوان نهضت مشروطیت به اوج رسیده، او نیز همگام با پدر و دیگر علما و روحانیون مشروطهطلب به مخالفت با حکومت استبداد روی آورد. چندین بار برای برکناری دولت امینالسلطان در دوران مظفری تلاش کرد. به همراه سه تـن دیگر از علمـای تهرانی خواسـتار عزل عینالـدوله، حـاکم مسـتبد تهران، از سمت خـود شـد. او بـا وجـود اینکـه برای برخورداری ملت ایران از فوائـد مشـروطیت تلاش فراوان کرد امـا معتقـد بـود که مشـروطیت برای ایران زود است. طباطبـایی ریـاست انجمن سـنگلج را هم بر عهـده داشـته؛ در یـک انجمن مخفی دیگر هم عضو بود. برخی بر این باورنـد که وی در این انجمنها از شاه هواداری میکرد. به هر روی از دیگر وجوه اشـتهار وی تسـلط بر ادبیات فارسی و عربی است که دیوان شعری را هم از خود به یادگـار گـذارده است. (اتحـادیه، پیـدایش و تحول احزاب ...، ص ۱۵۲؛ اطلاعـات هفتگی، شم ۲۶۶ (۲۵ مرداد ۱۳۲۵)، ص ۱۷؛ شریف رازی، اختران فروزان ری و...، ص ۳۰۳).

۴- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۸، ص ۲؛ روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۹۶، ص ۲.

۵- روزنامه شـفق سـرخ، س ۳، شم ۲۹۵، ص ۲؛ همـان، شم ۲۹۶، ص ۲. تمایلات و تبلیغاتی که برای کشـیده شـدن راهآهن سراسـری ایران در مطبوعـات و مجـامع بروز میکرد برای انگلیس کمـاهمیت نبـود. آنهـا میدانسـتند کـه در میـان ایـن جرایـد و اجتماعـات نگـاهی وجود دارد که میگویـد انگلیس مخـالف چنین طرح هایی است، چرا که هر چه به توسـعه راه های ارتباطی ایران منجر گردد و پیشروی شوروی را تسهیل کند، خلاف سیاست انگلیس است. (FO E ۶۵۲/۸۲/۳۴).

۶- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۷۹.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵،ص ۲۴۴.

۸- همان، پ ۲۵، ص ۲۴۳.

۹- همان، پ ۲۵، ص ۲۲۲.

۱۰- اسناد نخستین سپهبد ایران...، ص ۱۸۴.

اهدایی موقرالملک به رئیسالوزراء مطرح کرده، خواستار اقدام شد.(۱)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدا سرکشیکزاده با اشاره به چاپ مطلبی در روزنامه ستاره ایران مبنی بر کشف آثار باستانی در حفریات اخیر، گفت که نظمیه باید نسبت به این مسئله حساس باشد، چرا که شاید اشخاص «سالی یک کرور از حفریات استفاده کنند و در بودجه بیش از دو هزار تومان [عایدی این بخش] نیست.» مجلس در ادامه کار خود به لایحه اوزان و مقادیر پرداخت.(۲)

 تبلیغات ترکیه میان عشایر کرد ایرانی

امیرلشکر عبد الله طهماسبی امروز به وزارت جنگ خبر داد که عوامل دولت ترکیه برای پیشرفت مقاصد و افکار خود میان طوایف کرد ایرانی مشغول ترویج زبان خود هستند و برای این کار روزنامه هایی میان عشایر توزیع میکنند. دستور داده شد، محرمانه این روزنامه ها را جمع کنند و به جایش مطبوعات چاپ شده در تبریز را توزیع نمایند.(۳)

 تمرد باششهبندر ارومیه از قوانین جاری ایران

میبنالسلطنه امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که برخلاف تذکرات مکرر کارگزاری ارومیه به سامیبیک، باششهبندر ترکیه، وی دعاوی اتباع ترکیه را اعم از این که مسلمان باشند یا ادعای تابعیت ترکیه را داشته باشند، شخصاً در محل باششهبندری رسیدگی میکند. وی افزود: «دعاوی اتباع ترکیه نسبت به اتباع ایران خیلی زیاد و در مقابل، اتباع ایران اتفاقاً ممکن است از آنها مطالباتی داشته باشند» [که با این وضعیت امکان تضییع حقوق آنها میرود.]۹

 ادامه تخلیه خانه های ایرانیان در عشقآباد

کنسولگری ایران در عشقآباد امروز خبر داد که تخلیه و تصرف خانه های ایرانیان در عشقآباد ادامه دارد و مأموران روسی بدون حضور نماینده کنسولگری دست به توقیف منازل اتباع ایرانی میزنند. در نامه کنسولگری به وزارت امور خارجه آمده است که طبق قراردادی که بسته شده، دولت شوروی باید کنسولگری را در جریان اقدامات خود بگذارد که این چنین نمیکند.(۴)

 دیدار نماینده کمپانی سینکلر با معاون رئیسالوزراء

پیش از ظهر امروز، نماینده کمپانی نفتی سینکلر در دربار حاضر شد و با مدیرالملک، معاون رئیسالوزراء، دیدار و گفتوگو کرد.(۵) از مفاد این گفتوگو خبری در جراید چاپ نشد.

 تحقیق وزارت معارف از حفریات بیبی شهربانو

در پی رسیدن اخبـاری از کشـفیات حفـاری در کوه های بیبیشـهربانو و حوالی آن امروز از طرف وزارت معارف نماینـد های راهی منطقه مزبور شد تا نتیجه تحقیقات خود را گزارش دهد.(۶)

(تصویر) قرنیآقا و حاجیآقا از سران کرد ایران

۱ بهمن ۱۳۰۳

۱– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۲۱۱.

۲– روزنامه ایران، شم ۱۷۵۸، صص ۱ و ۲.

۳– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۱۶۸.

۴– همان، ۹۸–۳۷–۱۶–۱۳۰۳.

۵– روزنامه کوشش، س ۳، شم ۸، ص ۲.

۶– همانجا.

ص: ۵۱۸

. چهارشنبه

۱ بهمن ۱۳۰۳

۲۱ ژانویه ۱۹۲۵

۲۵ جمادیالثانی ۱۳۴۳

(تصویر)

 حاکم نظامی خوزستان و مالیات های شیخ خزعل

سرتیپ فضل الله زاهدی امروز گزارشی از اقدامات خود را در گرفتن مالیات از طوایف خوزستان برای رضا خان فرستاد و نیز از او برای چگونگی اخذ مالیات از املاک شیخ خزعل کسب تکلیف کرد. وی نوشت که طوایف بزرگی چون کعب و بنیطرف را وادار کرده است مالیات خود را مستقیم به اداره بپردازند. «این ترتیب علاوه بر منافع سیاسی، مبلغی هم از مالیاتی که شیخ به دولت میپرداخت اضافه عاید دولت خواهد شد.» سرتیپ زاهدی افزود که برای اخذ مالیات محمره (خرمشهر) و مناطقی چون کارون، نهر هاشم، هندیجان و معشور که در سال مبلغ گزافی میشود باید تصمیم دیگری گرفت. بهترین راه آن است که شیخ را مجبور کنیم املاک خود را بابت چهارصد هزار تومان بقایای مالیاتی خود به دولت، واگذار کند وگرنه محصول آن را تحویل دولت نماید و عایدی آن هر ساله از بدهی شیخ کسر گردد. رضا خان در پاسخ به این تلگرام راهحلی کلی نشان داد و گفت که باید دست شیخ کوتاه شود؛ هر اقدامی لازم است انجام شود.(۱)

 تعارض در مواد قرارداد کمپانی نفت جنوب

وزیر مالیه، امروز با ارسال نام های به وزارت فواید عامه اطلاع داد که ماده ۶ قرارداد دارسی با خوانین بختیاری منعقده در ۱۵ نوامبر ۱۹۰۵، مخالف ماده ۱۵ امتیازنامه دارسی در ۶ ژوئن ۱۹۰۱ است. در امتیازنامه دارسی آمده است که تمام اسباب و ابنیه شرکت پس از انقضای قرارداد متعلق به دولت خواهد بود، اما در ماده ۶ قرارداد منعقده با خوانین بختیاری این اموال به بختیاریها تعلق میگیرد. «بنابراین لزوماً خاطرنشان مینماید که دولت ایران هیچ وقت چنین قراردادی را معتبر نشناخته و اینک اعلام میدارد که کلیه حقوق خود را مطابق امتیازنامه دارسی محفوظ میدارد.»

قرار شد وزارت فواید عامه موضوع را به اطلاع کمپانی برساند.(۲)

 هیأت پارلمانی انگلیس در راه معادن نفت ایران

کنسولگری ایران در بصره امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که یک هیأت پارلمانی انگلیس که از طرف حزب

محافظهکار از راه سوریه وارد بغداد شده، میهمان کمپانی نفت

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، صص ۲۳۲ و ۲۳۳.

۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۲۶۷۴۷، ص ۱.

انگلوپرشین است. این هیأت پس از سیاحت بینالنهرین، خیال دارد راهی خوزستان شده، از تأسیسات نفت مسجدسلیمان و عبادان (آبادان) دیدن کند.(۱)

 جشن در کارگزاری مازندران

کارگزار مازندران با ارسال نام های به وزارت امور خارجه اطلاع داد که به مناسبت بازگشت رضا خان از خوزستان جشنی با شرکت رؤسای دوایر دولتی در محل کارگزاری برگزار شد. در این مراسم تمام طبقات از داخل و خارج حاضر بودند. پیش از این اداره قشونی هم جشن گرفته بود و اهالی دو شب بازارها را چراغانی کرده بودند.(۲)

 پیگیری بدهی نظامالسلطنه به انگلیس

مونسون، مستشار سفارت انگلیس، امروز با ارسال نام های به نظامالسلطنه نوشت که تقاضای شما برای ارائه قبوض عایدات املاک شوشتر بابت بدهی خود به دولت انگلیس بیفایده است. طبق تحقیقات کنسول انگلیس در اهواز، این املاک توسط دولت ضبط شده و عواید آن به شما نمیرسد تا به عنوان بخشی از بدهی به شمار آید. در این نامه آمده است که همچنان دو ثلث بدهی شما به دولت انگلیس پابرجاست و موجب امتنان خواهد بود که اقدامات فوری برای تسویه این مسئله به عمل آید.(۳)

 شروع به کار مدرسه روسها در بارفروش

کارگزاری مازندران امروز با فرستادن نام های به وزارت امور خارجه نوشت که با وجود اقدام نمایندگی دولت شوروی در بارفروش برای گرفتن مجوز تأسیس مدرسه از تهران، «فعلاً ـ محلی برای مدرسه تعیین نمودهاند و بعضی از اطفال ارامنه و روسها هم به مدرسه میروند، ولی هنوز تابلو و موجبات آن را فراهم نکرده و رسمیت ندادهاند.»(۴)

 نظر رئیس تیپ شمال در مورد حاکم استرآباد

در پی پرسش رضا خان از محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، درباره موفقالدوله، حاکم استرآباد (ر.ک: ۲۸ دی)، آیرم با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که «موفقالدوله بر حسب اخلاق دیرینه کلیه مأمورین کشوری بدون اراده به تصور این که سیاست را تعقیب نموده باشند که در پیشگاه وزارت متبوعه خود به حسن خدمت تلقی گردد به تحکیم روابط خود با مأمورین شوروی بیشتر اهمیت داده و اساس سیاست دولت را کمتر در نظر گرفته است.»(۵)

 تغییر حاکم بندرجز

رئیس تیپ شمال از وزارت جنگ خواست اجازه تغییر حاکم بندرجز به او داده شود و یک صاحب منصب نظامی بر آنجا حکومت نماید. وی علت این درخواست را فعالیت دست های خارجی و تبلیغات انجام شده در آنجا دانست که «ممکن است

به کلی تغییراتی حاصل نمایـد [که] برای حفـظ سـیاست و جلوگیری از پاره[ای] مفاسـد» ضـروری است.(۶) رضـا خان با این پیشنهاد موافقت کرد.(۷) تقاضای فرمانده تیپ شمال برای تغییر حاکم بندرجز جهت جلوگیری از تبلیغات کمونیستی در حالی با موافقت رضا خان مواجه میشود که گزارش های رسـیده به سـفارت انگلیس نشان میداد مسئولان گیلان به کمیته کمونیست انزلی، متشکل از روسها، ایرانیان و ارامنه آزادی عمل قابل ملاحظ های دادهاند؛ و این در حالی است که چنین آزادی عملی به سازمان های ضدبلشویک اعطا نشده است.(۸)

 امتناع باشهبندر ارومیه از همکاری با نظام قضایی ایران

سامیبیک، باشهبندر ترکیه در ارومیه، امروز با ارسال نام های به کارگزاری ارومیه نوشت که این باشهبندری برای رسیدگی به امور قضایی اتباع ترکیه مرجع، و اعتراضات آن کارگزاری زایـد است. کارگزار ارومیه بارها به سامیبیک تذکر داده بود که کاپیتولاسیون میان دو کشور لغو شده و امور قضایی اتباع ترکیه بایـد در محاکم داخلی سروسامان یابـد.(۹) ترکیه از الغاء کاپیتولاسیون اظهار بیاطلاعی میکرد.

 تأسیس قرائت خانه در ارومیه

بـا موافقت فرمانـده نظامی ارومیه، قرار است قرائت خـان های موسوم به پهلوی در ارومیه تأسیس شود. کارگزار ارومیه امروز این خبر را به اطلاع وزارت امور خارجه رساند و افزود که فرمانده نظامی را در جریان فعالیت های روسها که پیش از این برای دایر کردن قرائت خـانه به خرج داده بودنـد و نیز سـیاست اتحاد ترک دولت ترکیه در این نـاحیه، گذاشـتم تـا پس از تأسیس قرائت خانه در جهت های یادشده فعالیتی انجام نشود.(۱۰)

 کنسول جدید انگلیس در زابل

سرگرد جرالد تامس فیشر امروز به سمت کنسول انگلیس در سیستان منصوب شد. وی جایگزین بازیل گولد گردید.(۱۱)

 سیل در نیریز و جهرم

روزنامه ایران در شـماره امروز خود خبر داد که سـیل شهر نیریز را درنوردیده و ۱۲۰۰ خـانه را تخریب کرده است. دکان های نانوایی بسته است. جهرم نیز با هجوم سیل مواجه شده است و خانه سالمی وجود ندارد.

همین منبع میافزایـد راه شـیراز به بوشـهر مسـدود شـده و بارندگی های فراوان باعث گم شدن راه گردید، رفت و آمد موقوف است.(۱۲)

(تصویر)دارسی

۱– همان، سند شم ۲۴۰۰۲۸۴۷۵، ص ۵.

۲– اسناد وزارت امور خارجه، ۶-۱۰-۳۷-۱۳۰۳.

۳- اتحادیه (نظاممافی)، رضاقلی خان نظامالسلطنه، ج ۱، صص ۳۳۹ و ۳۴۰. این بدهی ظاهراً مربوط به مساعد های بود که نظامالسلطنه از ماژور سالی انگلیسی به سال ۱۹۱۹ در اسلامبول گرفته بود. اگر چنین بوده باشد مبلغ بدهی یک هزارو سیصدوشصتوسه لیره و هفده شلینگ بوده است. (اتحادیه (نظاممافی)، رضاقلی خان نظامالسلطنه، ج ۱، ص ۳۳۲).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۷-۵۲-۳۳-۱۳۰۳. وزارت امور خارجه در پاسخ به کارگزاری مازندران نوشت که چون اجازه رسمی برای شروع به کار این مدرسه گرفته نشده، خوب بود مانند درجز از افتتاح مدرسه جلوگیری گردد. (همان، ۸-۵۲-۳۳-۱۳۰۳).

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۴۸.

۶- همان، پ ۲۲، ص ۱۸.

۷- همان، پ ۲۲، ص ۱۷.

۸- ۱۵۹۴/۸۲/۳۴ FO E.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۴ و ۲۲-۴۴-۳۵-۱۳۰۳.

۱۰- همان، ۲ و ۱-۸۱-۴۵-۱۳۰۳.

۱۱- اخوان توکلی، گاهشمار روابط ایران و انگلیس، ص ۱۵۸.

۱۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۸، ص ۲.

ص: ۵۲۰

 پنجشنبه

۲ بهمن ۱۳۰۳

۲۲ ژانویه ۱۹۲۵

۲۶ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 انتشار مرامنامه حزب تجدد

برخی مطبوعات امروز مرامنامه حزب تجدد را منتشر کردند. این مرامنامه از آن جهت در محافل سیاسی مهم تلقی شد که در ماده دوم آن آمده بود: «تجدیدنظر در قانون اساسی به وسیله مجلس مؤسسان.»(۱) مفهوم این بند از مرامنامه همانا سرنگونی احمدشاه و سلسله قاجار بود. سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس نیز امروز با ارسال گزارشی به وزیر امور خارجه کشورش نوشت که رئیسالوزراء «برای بلندپایگان ایرانی، چنین وانمود مینماید که در شرایط کنونی، نمیتواند به شیو های مؤثر، ادامه کار دهد. کشور باید میان وی و شاه یکی را برگزیند. او بر این باور است که نفوذ شاه و شاهزاده ولیعهد، درنگناپذیر، بر ضد او به کار گرفته میشود و بدین سبب وی میخواهد که کار یکسره روشن گردد. برداشتم این است که اندیشه کنونیاش آن باشد که پیرمرد یا نوجوانی را بر تخت بنشاند، اما خودش گرایشی به تاجوتخت ندارد[!] انتظار آن را دارم که به زودی رویداد هایی رخ دهد. شماری از ایرانیان سرشناس کوشیدهاند که دیدگاه های مرا درباره تغییر نظام دریابند. اما من از هرگونه اظهارنظر رسمی و یا خصوصی درباره [این] موضوعی که دولت اعلیحضرت [= دولت انگلیس]، به آن، به مثابه یک مسئله کاملاً داخلی ایران مینگرد، خودداری ورزیدهام.»(۲)

 نامه و پول رضا خان به رؤسای ایل زعفرانلو

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به خوانین زعفرانلو، ضمن تمجید از خدمات آنان، و توضیح دیر شدن پرداخت پولی که باید فرستاده میشد، گفت: «مخصوصاً دستور دادم به زودی وجهی تهیه و ارسال دارند.»(۳) خطاب رضا خان به ناصرلشکر، ضرغامالسلطان ، مظفرالسلطنه، سطوهالملک، هژبرالملک، و ضیغمالملک و پول مقرر، معادل ۵ هزار تومان بود.(۴)

 استیصال عباد اللهمیرزا

عبد اللهمیرزا، کفیل ارفعالملک، امروز از بوشهر به اطلاع وزارت جنگ رساند که ارفعالملک به طرف اصفهان حرکت کرده، اما به دلیل بیپولی، «گاریها ناتمام، بارها زمین، کارها معوق» است. بانک، سه هزار تومان حوال های که به عنوان ارفعالملک حواله شده، به من نمیدهد. وی افزود که هشت روز دیگر کنترات کارکنان کشتی پهلوی تمام میشود و بلاتکلیف خواهند ماند.(۵)

□ نمایشنامه رئیس تیپ شمال

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که به واسطه «فتوحات خوزستان» نمایشنام های نوشته و آن را توسط عده های از نظامیان به صحنه آورده است. این پیس «تاریخی [بوده] و زمامدار کبیر ایران را نشان میدهد. در صورتی که رأی مبارک علاقه گیرد عده نظامیان نمایشدهندگان به مرکز اعزام و پس از چند نمایش عودت نمایند و یا [خود] پیس ارسال گردد.» دستور داده شد خود نمایشنامه را بفرستد.(۶)

□ پرسش وزارت جنگ از وزارت داخله

به دستور رضا خان، وزارت جنگ امروز از وزارت داخله پرسید که حاکم ولایات ثلاث ملایر، تویسرکان و نهاوند کیست و از کی عهده‌دار حکومت این ناحیه است؟ وزارت داخله هم پاسخ داد فخرالممالک از ۲۸ حمل (فروردین) ۱۳۰۳ به این مأموریت اعزام شده است.(۷)

□ بخشنامه وزارت جنگ برای دستگیری سالارالدوله

وزارت جنگ با ارسال بخشنام های به امرای لشکر غرب و جنوب، و حاکمان نظامی خوزستان و قصرشیرین با اشاره به این که میگویند سالارالدوله اخیراً وارد شام شده، دستور داد اگر وی به مرز های ایران رسید فوراً دستگیر شود.(۸)

□ نامه سفارت انگلیس به وزارت مالیه

سفارت انگلیس امروز با فرستادن نام های به وزیر مالیه با اشاره به اطلاع رضا خان به وزیرمختار انگلیس مبنی بر استقراض ۳۲۰ هزار تومان از بانک شاهنشاهی برای پرداخت تعهد دولت ایران به بوداغیانس و استیونس، نوشت که خیلی خرسند خواهم شد که بدانم چه روزی برای پرداخت پول معین میکنید تا مقدمات کار آماده شود.(۹)

□ احضاریه عدلیه ترکیه برای سیمیتقو

کارگزاری آذربایجان به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که پس از بازگشت سیمیتقو به ترکیه و مسائل پیش آمده میان او و آن دولت، اینک عدلیه ترکیه برای سیمیتقو احضاریه فرستاده است. این احضاریه بعد از آن که وی بازگشت خود را به ایران به اطلاع والی وان رساند و دولت ترکیه بازگشت او را منوط به پرداخت همه مخارجی که برای سیمیتقو کرده، دانست، ارسال گردید. «ترکها از اسماعیلآقا [سیمیتقو] و ماندن او در خاک ترکیه مأیوس شدهاند و میخواهند از طریق قانونی اسباب محکومیتی ولو غیاباً باشد برای او تهیه کرده و برای آتیه بهانه و عنوانی در تعقیب مقصود خود در دست داشته باشند.»(۱۰)

□ تشریح موقعیت سیاسی آذربایجان

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، با ارسال نامه بلندی به رضا خان وضعیت سیاسی آذربایجان را تشریح کرد. وی طبقه اصناف را موافق دولت خواند و احزاب را در ظاهر مساعد، ولی به واسطه وابستگی برخی از آنها به سیاست

شوروی چندان قابل اعتماد توصیف نکرد. وی افزود از طبقه روحانیان نیز میرزاصادقآقا و برادرانش، و میرزاابوالحسن انگجی ظاهراً خود را موافق دولت نشان میدهند ولی در باطن مثل سایر آقایان مساعد نیستند. وی افزود که روسها تا حدی نگران باز شدن راه آذربایجان به طرابوزان هستند، این که مبادا بازار تجاری خود را از دست بدهند. آنها میگویند ساخت راه های شوسه و تأسیس نظامیه ها طبق نقش های است که قوای ایران و ترکیه متحد شده علیه شوروی اقدام نمایند. عبد الله طهماسبی نوشت که در دیدار با کنسول شوروی این موضوع را تکذیب کردم. روسها نسبت به قشون خوشبین هستند، چرا که تمام مسائل اتباع آنها حل شده و جای شکایتی باقی نمانده است. وی در پایان افزود که تأسیس کلوپ نظامیان که به نام کلوپ صاحب منصبان خوانده

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۵۹، ص ۱. به احتمال زیاد انتشار این مرامنامه با هماهنگی رضا خان صورت پذیرفت.

۲- آصفی رامهرمزی و...، سردارسپه و فروپاشی...، ص ۲۱۰.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۲۰۷.

۴- همان، پ ۹، صص ۲۰۵ و ۲۰۶.

۵- همان، پ ۲۵، ص ۱۵۲. به عباد اللهمیرزا پاسخ داده شد که تکلیف کشتی پهلوی با امیرلشکر جنوب است. راجع به پول هم به مالیه قشون دستور لازم داده شد. (همان، پ ۲۵، ص ۱۵۱).

۶- همان، پ ۲۲، ص ۱۶.

۷- همان، پ ۱۳، صص ۳۶۳ و ۳۶۴.

۸- همان، پ ۲۳، ص ۱۱۰.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۳-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۸۶ و ۸۷.

میشود، در برابر کلوپ روسـها وارد عمل شده و از جذب بیشتر مردم به آنجا جلوگیری میشود.(۱) آنچه در این گزارش به آن اشاره نشـده، آن است که مقامات نظـامی آذربایجـان اقـدام به پخش اخبـاری در سـطح ولایت کردهانـد که در تهران همه با قدرت در پی به تخت نشاندن رضا خان هستند و در این باره اختیارات لازم از علمای نجف اخذ شده است.(۲)

 مراسم سالگرد فوت لنین در بندرجز

نظمیـه بنـدرجز گزارش داد که امشب، مراسم سـالگرد فـوت لنین در بنـدرجز برگزار شـد. این مراسم از طرف اتبـاع روس برپا گردید و غیر از من، رئیس گمرک، کارگزار و رئیس نظامیان برای تسـلیت در این مجلس حاضـر شدند. در پایان مراسم یکی از اتبـاع روس سـخنرانی کرد و چون نطق او علیه سـیاست دولت ایران بود، تـذکر داده شـد اگر به بیانات خود پایان ندهـد، از طرف نظمیه جلوگیری خواهد شد، که وی نیز نطق خود را تمام کرد.(۳)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد و پس از تذکر تعدادی از نمایندگان راجع به سیل نیریز و تقاضا برای توجه دولت به آن منطقه، بررسی قانون انتخابات ادامه یافت. در ماده ۱۲ این قانون اشخاصی که از انتخاب شدن محروم بودند ذکر شـده بود: زنـان، ورشکسـتهگان به تقصـیر، مرتکبین قتـل و سـرقت، متجـاهرین به فسق و کسـانی که از دین اسـلام خارج شدهاند، مقصران سیاسی که بر ضد حکومت و استقلال قیام و اقدام کردهاند.(۴)

 گوردیف در انزلی

به نوشـته منابع انگلیسی م. گوردیف با یک کشتی بخار وارد انزلی شده است. او تصمیم دارد یک شرکت جدید به نام خزر و ولگا تأسـیس نمایـد. گفته شده گوردیف کشتی های آلمانی موجود در دریای خزر را خریده و کار حملونقل کالا و مسافر را میان ایران و شوروی آغاز کرده است.(۵)

۱- همان، پ ۶، صص ۴۰۸ تا ۴۱۴.

۲- FO E ۱۵۹۴/۸۲/۳۴.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۵-۱۴-۲-۱۳۰۳.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۰، صص ۱ و ۲.

۵- FO E ۱۵۹۶/۸۲/۳۴.

ص: ۵۲۲

 جمعه

۳ بهمن ۱۳۰۳

۲۳ ژانویه ۱۹۲۵

۲۷ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 دستگیری رؤسای نظمیه و بلدیه کرمان

نظامالدوله، والی کرمان، به رضا خان اطلاع داد که رؤسای نظمیه و بلدیه کرمان دستگیر و اینک در اداره ایالتی توقیف هستند. «قدغن هم شده است که با هیچکس ملاقات به عمل نیاید.» دستگیری این دو تن بدان علت بود که بدون مراجعه به مرکز و والی آن ایالت برای توسعه خیابان شهر کرمان اقداماتی کردند که منجر به خرابی دکانها، یک مسجد و یک سقا خانه شد. هیجانات ایجاد شده میان مردم شهر کرمان و رسیدن خبر آن به رضا خان، موجب شد که رئیسالوزراء دستور توقیف رؤسای نظمیه و بلدیه کرمان را بدهد.(۱)

 مؤسسه جمهوریخواهان

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ خبر داد که به تازگی دستور هایی از طرف «هیأت مؤسسه جمهوریخواهان مرکزی که نماینده آنها در خیابان شمیران، نمره ۴۴، شمس زنجانی است به کارکنان خود در رشت رسیده» است. آیرم نوشت که اگر این هیأت و اعضای آن از طرفداران دولت هستند، مساعدت شوند. رضا خان پس از دیدن این خبر گفت که اینها را نمیشناسیم و با تجربیاتی که به دست آمده، اسم جمهوری نباید برده شود. باید از اقدامات آنها جلوگیری گردد.(۲)

 مأمور جدید شیلات آستارا

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، به اطلاع رضا خان رساند که «سهران جان ارمنی» که چند سال قبل در نظمیه تهران کار میکرد، اخیراً به عنوان مأمور به شیلات آستارا اعزام شده است.

«مشارالیه ابداً سابقه خدمت در مالیه ندارد و به علاوه شخص مزبور سابقه خوبی ندارد و نسبت او را به خارجه میدهند.» رضا خان در قبال این خبر واکنشی نشان نداد.(۳)

 پیشنهاد های جدید هیأت آلمانی در تهران

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت هیأت آلمانی وارد شده به تهران، غیر از پیشنهاد سابق خود در مورد اجاره

خالصجات دولتی و توسعه فلاحت، خواستار گرفتن امتیاز تأسیس کار خانه های کاغذسازی، چرمسازی و کتان و کنفبافی است. گفته میشود این تقاضا به هیأت دولت ارائه شده است.(۴)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۲۲۳ و ۲۲۴.

۲- همان، پ ۲۲، صص ۱۹ و ۲۰.

۳- همان، پ ۶، ص ۳۹۰.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۰، ص ۳.

 شنبه

۴ بهمن ۱۳۰۳

۲۴ ژانویه ۱۹۲۵

۲۸ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 دستور اعدام شهباز خان

امیرلشکر جنوب، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که شهباز خان، رئیس تفنگچیان قلعه اعلی که در بهبهان زندانی بود (ر.ک: ۲۸ مهر)، محاکمه، و حکم اعدام او صادر شده است. «متمنی است تکلیف مشارالیه را معلوم» دارید. رضا خان نیز پس از دیدن این خبر گفت: «اعدام شود.»(۱)

 تشریح موقعیت پشتکوه

بنا به درخواست حاکم نظامی خوزستان برای اطلاع از حوادث گذشته بر پشتکوه (ر.ک: ۲۷ دی) و ابلاغ موضوع به امیرلشکر غرب، احمد خان امیراحمدی امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ توضیحات پیشین خود را در مورد پشتکوه تکرار کرد و نوشت که وضعیت پشتکوه در ن هایت آرامش است. قوای اعزامی ۱۲ جدی (دی) وارد منصورآباد، محل توقف غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، شدند. او پیش از آن به زرباتیه فرار کرده بود.

حکومت نظامی در پشتکوه برقرار و به عهده سرهنگ سردارحشمت است. طوایف منطقه که از رسیدن نظامیان وحشتزده و فراری شده بودند، مورد استمالت واقع شده، بازگشتهاند. پسران والی، صارمالسلطنه، فتحالدوله و سرداراشرف، نزد حاکم نظامی پشتکوه مشغول خدمت هستند. اردوی نظامی پس از استقرار حکومت نظامی به قصرشیرین رفت؛ فقط یک گروهان در منصورآباد باقی مانده است. آنان نیز هشت روز دیگر به قصرشیرین میروند و تعداد اندکی برای امور اجرایی حکومت میمانند. برای تسلیم والی پشتکوه و پسرش، امیر حرب، مشغول مذاکره هستم.(۲)

 واگذاری پست های میان خرمآباد - دزفول به لشکر غرب

وزارت جنگ امروز به امیرلشکر غرب نوشت که نظامیان مأمور در پست های راه خرمآباد به دزفول از نیرو های اعزامی مرکز هستند. طبق دستور وزیر جنگ نیرو های اعزامی مرکز باید در دزفول مستقر شده، برای پستها از نظامیان لشکر غرب استفاده شود.(۳)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی، پیش از ظهر امروز به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد و لایحه تکمیلی کنترات مسیو مولیتر، رئیس گمرکات به تصویب رسید.(۴)

در این لایحه با نظر به رضایت دولت از خدمات وی، مقرر شد، پس از انقضای خدمت، مسیو مولیتر مادامالحیات ۱۷۵ تومان ماهیانه دریافت دارد و پس از وفات، این مستمری به همسرش برسد؛ مگر این که شوهر کند.(۵)

 نامه امینالضرب به رضا خان

در پی توقیف اموال حاجامینالضرب به دلیل بدهیاش به بانک ایران، وی با ارسال نام های به رضا خان نوشت که تمام گرفتاریها به سال ۱۳۱۴ هجری برمیگردد که حدود هفتصدهزار تومان اموال خانواده من ضبط شد که با احتساب اصل و فرع آن امروز به ۲۱ میلیون تومان بالغ میشود. وی با اشاره به توقیف املاک خود توسط وزارت عدلیه، با توصیف رضا خان به عنوان نجاتبخش و احیاکننده ایران خواستار توجه بیشتر مصادر امور به موقعیت خود شد. مدیرالملک، معاون رئیسالوزراء در حاشیه این نامه نوشته است که پس از مذاکره با وزیر مالیه، اظهار شد که دولت مدعیات حاجامینالضرب را راجع به ضبط اموال خاندانش در سال ۱۳۱۴ به رسمیت نمیشناسد. «زیرا اگر در سابق وجهی از ایشان گرفته شده برای عملیاتی است که در موضوع ضرب و ترویج بیرویه پول سیاه مسی» بوده و نمیتواند این وجه را در برابر میلیونها خسارت که به دولت وارد کرده، مطالبه نماید.(۶)

 فعالیت های جدید سفارت شوروی در تهران

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود نوشت که سفارت شوروی به تازگی با راه انداختن یک آمبولانس که در حوالی تهران گردش میکند، دست به شیوه تاز های از تبلیغات زده است. همچنین «رُستا»، آژانس تلگرافی شوروی، آگهی هایی برای درمان بیماران آمیزشی منتشر میکند. این گزارش میافزاید که سرکنسول شوروی در تهران از قشون ایران دعوت کرده یک تیم ورزشی برای شرکت در رقابت های ورزشی که در ماه مارس آتی در مسکو برگزار میشود، اعزام نماید.(۷)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۹۸.

۲- همان، پ ۲۵، ص ۲۳۶. موضوع به حاکم نظامی خوزستان اطلاع داده شد و ضمناً گفته شد که نظر رضا خان این است که حکومت نظامی همچنان در پشتکوه برقرار باشد و والی به تهران جلب گردد و اگر ممکن نشد، ضمن مساعدت با پسر های او، همچنان در حال فرار باقی بماند. (همان، پ ۲۵، ص ۲۳۵).

۳- همان، پ ۱۳، ص ۴۱۳.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۱، صص ۱ و ۲.

۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۱۷۰۹، ص ۴۶.

۶- اسنادی از اختلافات و دعاوی...، صص ۱۹۳ و ۱۹۴. مرگ ناصرالدینشاه نتایج ناگواری برای امینالضرب داشت. اندکی پس از به سلطنت رسیدن مظفرالدینشاه، امینالسلطان صدراعظم و حامی امینالضرب از کار برکنار شد و عبدالحسینمیرزا

فرمانفرما که حسن ظنی به امینالضرب نداشت به وزارت جنگ رسید که از هر لحاظ اختیارات صدراعظم را داشت. از طرفی با آغاز سلطنت شاه جدید، گروه تاز های از درباریان آذربایجان راهی تهران شدند که دنبال به دست آوردن مال و منال به هر قیمتی که ممکن بود برآمدند و در چنین محیطی، امینالضرب هدف این گروه قرار گرفت و به قول مخبرالدوله «حاجمحمدحسن امینالضرب لقمه چربی بود.» درباره دستگیری و زندانی شدن امینالضرب گزارش های مختلفی وجود دارد. شیرین مهدوی در کتاب «زندگینامه حاجمحمدحسن کمپانی، امینالضرب» اینگونه نقل میکند که از او به دلیل ضرب زیاد پول سیاه که سکه های مسی بود شکایت شده بود و عنوان شده بود که از این راه سود فراوانی برده است؛ لذا جریم های به میزان ۱۲ کرور (۶ میلیون تومان) برای او بستند. وی از دادن این مبلغ سر باز زد و در رجب ۱۳۱۴ دستگیر و در ضراب خانه و به قولی در خانه مخبرالدوله تحت نظر قرار گرفت. بر طبق گزارش کاساکوفسکی، اخطار سفرای خارجی به دولت ایران – از آنجا که تمام معاملات پولی کشور های خارجی و اتباع آنان توسط امینالضرب انجام میگرفت – سبب شد که پرداخت ۸۰۰ هزار تومان [۷۰۰ هزار تومان] به صورت قسطی، به جای ۱۲ کروری که در ابتدا مطالبه شده بود مورد توافق دولت و امینالضرب قرار گیرد. (مهدوی، زندگینامه حاجمحمدحسن کمپانی – امینالضرب، صص ۲۷۵–۲۷۰).

۷- FO E ۹۵۳/۸۲/۳۴.

ص: ۵۲۴

 یکشنبه

۵ بهمن ۱۳۰۳

۲۵ ژانویه ۱۹۲۵

۲۹ جمادیالثانی ۱۳۴۳

 میهمانی در مدرسه نظام

ساعت هشت بعد از ظهر امروز، رضا خان میزبان میهمانانی در مدرسه نظام بود. مدعوین به این ضیافت هیأت وزراء، رئیس کل مالیه ایران، و وزرای مختار دول خارجی بودند.(۱)در این مراسم «آتشبازی و وسایل شبنشینی از هر حیث به طور اکمل مجرا و معمول بوده است.»(۲)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز پیش از ظهر تشکیل جلسه داد و قانون اجازه پرداخت کسر بودجه سال ۱۳۰۳ به وزارت عدلیه مطرح شد. ملکالتجار که با این لایحه مخالف بود گفت که وزارت عدلیه عملکرد نامناسبی داشته، قدرت تأمین امنیت قضایی را ندارد. در این عدلیه محکوم ناراضی، محکومله ناراضی، وکیل ناراضی، قاضی ناراضی و بالاخره ملت ناراضی است. وی افزود هر سال چند هزار حکم در استیناف و تمییز نقض میشود و بعد در پایان سال برای رؤسای محاکم ابتدایی تقاضای ترفیع میکنند. منصورالسلطنه، معاون وزارت عدلیه، در تکذیب گفته های ملکالتجار صحبت کرد. پس از سخنان تدین که او نیز در مخالفت سخت گفت، ماده واحده یادشده به تصویب رسید.(۳)

 ادعای ناامنی شاهرود در اظهارات کنسول شوروی

کنسول شوروی در استرآباد نسبت به وجود ناامنی در شاهرود ابراز نگرانی کرده، آن را به اطلاع فرمانده نظامیان استرآباد رساند. نایبسرهنگ حکیمی، فرمانده نظامیان استرآباد، میگوید موضوع را از یاور محتشمالدوله در شاهرود استیضاح کرده، تکذیب نمود. این خبر را امروز محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال به وزارت جنگ داد و ضمن اعتراض به مواضع نمایندگان دولت شوروی در ایران نوشت که اظهار ناامنی در منطق های آرام خود تولید اغتشاش میکند. وی افزود خوب است مصدر این خبر، که آن را به اطلاع سفارت شوروی در تهران رسانده و متعاقباً به کنسولگری آن کشور در استرآباد رسیده، تعقیب شود.(۴)

 تردید امیرلشکر شمال غرب به چگونگی بازگشت ساموئل شرامن

امیرلشکر شمال غرب امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ، با اشاره به بازگشت ساموئل شرامن آشوری از آمریکا به ایران، آن هم با این دستآویز که او نخواسته تبعیت دولت آمریکا را بپذیرد، نوشت که نسبت به این بازگشت شک دارم، چرا که «آشوری یا ارمنی مقیمین آمریکا این قدر علاقهمند به ایران نیستند که ترک تابعیت را قبول نکنند. اگر چه تاکنون سابقه[ای] از این شخص به دست نیامده، ولی چون قضیه انقلاب سابقه ارومی به دست چند نفر آشوری که به تحریک بعضی از خارجیها به عمل آمده است، این تجربه را به ما آموخته است که بدون مقصود شاید این مسافرت نباشد. دستور دادم عملیات مشارالیه در تبریز تحتنظر باشد.»(۵)

 ماجرای کشف اجساد مومیایی در اطراف شهرری

در پی بروز شایعاتی از کشف اجساد مومیایی شده در حفریات اطراف شهر ری (امینآباد) حکومت نظامی تهران با اعزام افرادی از گردان مهندسی به محل کوه نقاره خانه، به بررسی موضوع پرداخت. همچنین دکتر میلسپو و انستیتو پاستور نمایندگانی را برای کشف ماجرا به محل یادشده فرستادند.(۶)

 ورود امیرلشکر شرق به تهران

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، که از کار خود برکنار و به تهران فراخوانده شده، امروز وارد پایتخت شد. دلیل برکناری او وضعیت بدانضباطی لشکر شرق و ناکارآمدی او در برخورد با ترکمنها بوده است. سفارت انگلیس با ارسال این خبر به وزارت امور خارجه کشور متبوع خود افزود که شایعاتی هم که احتمالاً ساخته و پرداخته روسها است میگوید که خلع حسین خزاعی از امارت لشکر شرق به اصرار روسها بوده، چرا که وی با آنها روابط خوبی نداشت.(۷)

(تصویر) شهرری، برج طغرل

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۱، ص ۳.

۲- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۰، ص ۳.

۳- روزنامه کوشش، همان، صص ۱ و ۲؛ سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۰۱۷۰۹، ص ۴۷.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۲۹.

۵- همان، پ ۱۲، صص ۱۶۵ و ۱۶۶. وزارت جنگ در پاسخ به امیرلشکر شمال غرب نوشت که تردید شما به جا، اما شیوه بازگشت این آشوری جزو قوانین آمریکا است. (همان، پ ۱۲، ص ۱۶۴).

۶- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۰، ص ۳.

۷- FO E ۱۵۹۴/۸۲/۳۴.

 دوشنبه

۶ بهمن ۱۳۰۳

۲۶ ژانویه ۱۹۲۵

۱ رجب ۱۳۴۳

 گله های شیخ خزعل نزد سرکنسول انگلیس در اهواز

بنابر گزارش حاکم نظامی خوزستان، از قول جاسوسان خود، خان بهادر، نماینده شیخ خزعل نزد کاپیتان پیل، سرکنسول انگلیس در اهواز، رفته و موقعیت فعلی وی را خلاف قولی که سر پرسی لورن داده، عنوان کرده است.

او گفته مطابق قولی که لورن به شیخ داده حکومت مرکزی در خوزستان موقتاً مستقر خواهد بود و نباید در امور طوایف و کار های من دخالت نماید. «من که شیخ هستم همیشه تحتالحمایه شما بوده و خواهم بود [و] مداخلات مستقیم حکومت نظامی در طوایف و تقویت بنیطرف و تعیین شیوخ و غیره به کلی منافی با اقوال شما بوده است. آیا قول هایی که داد هاید پس خواهید گرفت یا خیر؟» کاپیتان پیل پاسخ داده که از سفارت خانه استعلام کرده، جواب میدهم.(۱)

 دیدار رؤسای طوایف عرب با کارگزاری خوزستان

کارگزاری مهام خارجه خوزستان امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که چند روز است اغلب رؤسای طوایف عرب که در سواحل رود های کارون و بهمنشیر ساکن هستند، به کارگزاری میآیند و با کارگزار دیدار میکنند. «اعراب عموماً خوشوقت و مسرور هستند و برای خدمت به دولت حاضر میباشند.»(۲)

 اعتراف کمپانی نفت جنوب به اجحاف علیه اهالی آبادان

به گزارش کارگزاری خوزستان کمپانی نفت جنوب از رفتاری که نسبت به اهالی و صاحب ان خانه ها در آبادان کرده نادم است و شاکیان را حاضر کرده تا بقیه خانه ها را با قیمت عادلانه خریداری نماید. «از فدوی تقاضا نمودند در این کار مداخله نماید. جواباً اظهار داشت کارگزاری وقتی میتواند در این امر مداخله نماید که کمپانی قیمت عادلانه خانه هایی که سابقاً خراب نموده و به قوه جبریه در مقابل وجه مختصری از صاحب ان آنها امضا گرفته، بپردازد.» کارگزاری خوزستان میافزاید که کمپانی زیر بار این پیشنهاد نمیرفت و در ن هایت قرار شد تحقیقات این کارگزاری در مورد خانه های خریداری شده کامل شود و پس از مقایسه با مبالغ توافق شده، مابهالتفاوت آنها پرداخت گردد.(۳)

 اعزام نیرو برای گرفت مالیات دشتی و دشتستان

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که مالیات دشتی و دشتستان در سال گذشته کامل وصول نشد، چرا که اردوی نظامی به آن حدود مأمور بهبهان شد. برای دریافت مالیات امسال و نیز خاتمه دادن به اغتشاشاتی که در آنجا هست «اجازه فرمایند [از] قسمت بنادر و کرمان [نیرو] به آن ناحیه فرستاده شود که پس از برقراری انتظامات و وصول مالیات به مراکز مربوطه» بازگردند. با این تقاضا موافقت شد.(۴)

 تغییر رئیس معارف اصفهان به درخواست حاجآقانور الله

کارگزار اصفهان امروز در نام های که به وزارت امور خارجه فرستاد ضمن تمجید از آیت الله حاجآقانور الله اصفهانی نوشت که «از هر کس اسمشان را شنیدهام رفتار و عملیاتشان را تقدیس کرده، تمام اهالی معترفند که حضرت معظمله در مدت زندگانی هیچ وقت قدمی به خلاف مصالح عمومی برنداشتهاند.» وی افزود که ایشان اخیراً انفصال رئیس معارف اصفهان را درخواست کرد که اجابت شد.

عباسقلی صلاحی، کارگزار اصفهان، مینویسد که ماجرا از این قرار است که «یک عده از ب هایی های معروف، معلمین مدارس را به تعطیل مدرسه ها وادار و سه چهار مدرسه را میبندند و دستهجمع میروند مدرسه نمره دولتی را ببندند. معلمین حتی شاگردان آن مدرسه از گرو کردن اعتذار نموده، عاقبت کار منجر به زدوخورد میکشد. جمعی به حمایت از رئیس معارف به کارگزاری آمده بودند که متحصن میشویم. آنها را نپذیرفتم... در این ولایت تبلیغات مذهب ب هایی شیوع دارد.»(۵)

 توزیع عکس شیخ محمود توسط سامیبیک

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان امروز به وزارت جنگ خبر داد که سامیبیک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، در حال تکثیر عکس شیخ محمود است. گویا خیال دارد آن را میان عشایر منتشر کند.

وی پیش از این چنین کاری را در مورد عکس سیمیتقو میخواست بکند که با واکنش های پنهان قشون مأیوس شد. «دستور داده شد چنانچه بخواهد عکس مزبور را منتشر کند، به طور عاقلانه قویاً جلوگیری نمایند.»(۶)

 اعتراض سرکنسولگری شوروی به عملیات عدلیه تبریز

سرکنسولگری شوروی در تبریز با ارسال یادداشتی به کارگزاری کل آذربایجان، پیرو اعتراضات گذشته خود، بار دیگر نسبت به رفتار عدلیه تبریز با اتباع روس اعتراض کرد و نوشت وعده های داده شده برای رسیدگی به این موضوع به نتیجه نرسیده است.(۷)

 طغیان رود خانه ارس

به گزارش ایل خانی شاهسون، آب رود خانه ارس طغیان کرده و پست نظامی منطقه جامشلو را تخریب نموده است. طغیان ارس به حدی است که روستا های تازهکند و جامشلو در معرض تخریب هستند. «از قرار اطلاع واصله به بعضی دهات روسیه

که به جریان رود خانه نزدیک بوده، خسارت کلی وارد آورده و دو نفر مهندس برای جلوگیری» اعزام کردهاند.(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۲۳۰. رضا خان پس از دیـدن این گزارش گفت که به این اقدامات ترتیب اثری ندهید. (همان، پ ۲۵، ص ۲۲۹).

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۱-۳-۵۲-۱۳۰۳.

۳- همان، ۶۱-۲۳-۵۷-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۷۸.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲-۶۳-۳۳-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۵۰۸.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۶-۴۲-۳۵-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۷۶.

 سهشنبه

۷ بهمن ۱۳۰۳

۲۷ ژانویه ۱۹۲۵

۲ رجب ۱۳۴۳

 نامه لورن درباره سردارنصرت کلهر

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس، امروز با ارسال نام های به رضا خان از قول مأمور عالی انگلیس در بغداد نوشت که سردارنصرت کلهر اخیراً به مندلی واقع در خاک بینالنهرین آمده و میگوید اداره قشونی غرب از اجرای حکمی که وزیر جنگ درباره او صادر کرده، جلوگیری میکند. سردارنصرت تهدید شده چنانچه به کرمانشاه بازگردد دستگیر میشود. در این نامه آمده است: «سردارنصرت و سایر فراریان کلهر باعث زحمت حکومت عراق میباشند.» لورن نوشت که اگر اظهارات سردارنصرت درباره برخورد لشکر غرب با او مقرون به صحت باشد و شما بتوانید نظر او را جلب کنید، «شاید حکومت عراق بتواند فراریان کلهر را متقاعد سازد که به وطن خود مراجعت نمایند.»(۱)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی در جلسه امروز خود قرارداد پستی و تلگرافی ایران و شوروی را تصویب کرد. در ادامه لایحه معافیت خودرو های بارکش و اتوبوس های موتوردار از عوارض گمرکی تا پنج سال به تصویب رسید. سپس لایحه امتیاز راه شوسه بندرجز به دامغان مطرح شد. گیرنده امتیاز مسعودالملک بود. وی در این لایحه متعهد میشد راه بندرجز به دامغان و بندرجز به استرآباد را ساخته، دایر نماید و برای ۳۰ سال امتیاز آن را در دست داشته باشد.(۲)

 بازگشت امیرلشکر جنوب به شیراز

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که اخیراً میان کفیل ریاست تیپ فارس با اهالی شیراز و برخی احزاب مشاجراتی پیش آمده که حل و فصل آن منوط به حضور من در شیراز است. وی اجازه خواست ظرف چند روز آینده راهی شیراز شود. با این درخواست موافقت شد.(۳) امیرلشکر جنوب در رامهرمز بسر میبرد.

 موقعیت وخیم تلگراف خوزستان

امیرلشکر جنوب امروز در تشریح موقعیت وخیم تلگراف خوزستان شرحی به وزارت جنگ فرستاد و نوشت که تمام تلگرام های این ناحیه با یک سیم که میان بوشهر، بهبهان و رامهرمز کشیده شده ردوبدل میشود. وی افزود تلگرام هایی که به

رامهرمز مخابره میشود، ابتدا به ناصری رفته، سپس به این جا بازمیگردد؛ ارسال تلگرام از رامهرمز به دیگر نقاط نیز همین وضعیت را دارد؛ ابتدا باید به ناصری برود. بدین ترتیب مخابرات فوری چهار پنج روز معطل میماند. امیرلشکر جنوب تقاضا کرد مخابرات رامهرمز و شیراز مستقیم مبادله شود و دستگاه اسقاط شده تلگراف رامهرمز نیز تعویض گردد.(۴)

 مضرات جابهجا نشدن مسئولان دولتی در سرحدات

عبدالله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، با ارسال نام های به وزارت جنگ، با اشاره به تذکرات گذشته خود، نوشت که ابقای بلندمدت مأموران دوایر دولتی در ولایات و سرحدات، مضراتی دارد که از آن جمله است پیدا کردن مناسبات شخصی با افراد غیرمربوط. وی افزود که رئیس گمرکات سرحد جلفا یک ارمنی است و به واسطه طول مدت مأموریت، روابط خصوصی با مأموران روس پیدا کرده و این مسئله موجب بروز مشکلاتی شده است. «اساساً بودن مأمورین ارامنه در حدود سرحدی روسیه مقتضی نیست.» وی خواستار تعویض رئیس گمرکات جلفا شد.(۵)

 ادامه منع مسافرت به بینالنهرین

وزارت امور خارجه در پاسخ به وزارت داخله راجع به منع مسافرت به عتبات مقدسه، نوشت که منع مسافرت به بینالنهرین همچنان ادامه دارد.(۶)

 گفتوگو درباره پیشنهاد کمپانی کتانه

کمپانی فرانسوی کتانه که خواستار گرفتن امتیاز حملونقل محمولات پستی با خودرو از تهران به قرهتو است، پیشنهاد کرده ماهانه ۳۷۵۰ تومان برای این خدمت خود از دولت دریافت کند. امروز نشستی با شرکت وزیر مالیه، وزیر پست و تلگراف، میلسپو و نماینده کمپانی کتانه در محل وزارت مالیه برقرار شد تا به این پیشنهاد رسیدگی شود. نظر میلسپو درباره این پیشنهاد ماهیانه ۳ هزار تومان است.(۷)

(تصویر) بینالنهرین جنوبی

 چهارشنبه

۸ بهمن ۱۳۰۳

۲۸ ژانویه ۱۹۲۵

۳ رجب ۱۳۴۳

 ورود آیت الله سیدحسین قمی به عتبات و نگرانی مأموران سیاسی ایران

محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، با ارسال نامه محرمان های به وزارت امور خارجه، با اشاره به ورود آیت الله

سیدحسین قمی به عتبات «و بعضی اقدامات مضره او بر علیه دولت... از قرار مسموع مشارالیه از طرف آقای حاجیمیرزامحمد آیت اللهزاده خراسانی آمده و مشغول تهییج و تسمیم افکار علما است... و به طبقات اهل علم گفته است دولت میخواهد آیین زردشتی را در مملکت رواج و مذهب اسلام را ضعیف نماید.» وی در ادامه این گزارش، با تردید مینویسد که آیت الله محمدحسین نایینی نیز با مخالفین دولت همآوا است و از قول او نقل شده که «من اوقاتی که در ایران بودم در صدد تغییر حکومت حاضره بودم ولی فرصت نشد.»

بدیع در پایان میافزاید که برای جلوگیری از اقدامات آقای قمی در بینالنهرین نام های خصوصی به شیخ العراقین نوشته و از او خواسته است نگذارد ذهنیت علماء نسبت به دولت ایران منحرف شود.(۸)

 فرمانده جدید لشکر شرق

حسین خزاعی، امیرلشکر شرق، که به تهران فراخوانده شده بود، جای خود را به سرتیپ جانمحمد خان داد. رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز با ارسال تلگرامی به رئیس گردان اعزامی تیپ عراق به شاهرود، این خبر را داد و نوشت که لازم است وقتی سرتیپ جانمحمد خان عازم مشهد است وی را در شاهرود ملاقات کرده، از هر نظر تسهیلات ممکنه را فراهم نمایید.(۹)

 دیدار کنسول شوروی با مشایخ عرب

حاکم نظامی خوزستان امروز به اطلاع رضا خان رساند که کنسول شوروی در ناصری «به نام طرفداری از حکومت مرکزی، هر یک از مشایخ که وارد ناصری میشدند، از آنها دیدن کرده و مشارالیهم نیز مجبور از بازدید بودند.» سرتیپ فضل الله زاهدی افزود برای این که بهانه ای به دست سایرین برای ملاقات با رؤسای طوایف عرب و مشایخ آنها داده نشود به کنسول شوروی تذکر داده شد که این رویه را ترک نماید. «و به کلیه مشایخ نیز محرمانه دستور دادم نباید وجهاً منالوجوه با نمایندگان خارجه ملاقات یا دید و بازدید نمایند.»(۱۰)

 توزیع اعلامیه ضددولتی در شیراز

وثوقالسلطنه، والی شیراز، امروز با ارسال تلگرامی خطاب به رضا خان نوشت که هر نوع اجتماعی در شیراز ممنوع است [و با وجود مراقبت از فعالیت های سیاسی] سه اطلاعیه ضددولتی و علیه حکومت نظامی در شهر منتشر شده است. وی با اشاره به این که نظمیه شهر همکاری لازم را با والی ندارد، ابراز امیدواری کرد نویسندگان این اطلاعیه ها پیدا شوند.(۱۱)

 موقعیت حاکم نظامی خوزستان در منطقه

سرتیپ فضل الله زاهدی امروز به رضا خان نوشت که دچار موقعیت سختی شده، به طوری که اقدامات من مدنظر روسها، انگلیس و شیخ خزعل است و هر کدام انتظاراتی مبنی بر منافع خود دارند. از این رو ممکن است گزارش هایی از من و علیه اقدامات انجام شده به مرکز برسد. «از این جهت مستدعی است بدون این که اینگونه راپرتها در وجود مبارک مؤثر نشود [= بشود]، امر فرمایند به خود فدوی مراجعه نمایند تا علل هر یک از آنها و سببی که باعث عرض آن راپرتها میشود» بیان

گردد.(۱۲)

 انتقاد امیرلشکر شمال غرب از حاکم زنجان

عبدالله طهماسبی، فرمانده لشکر شمال غرب با ارسال نام های به وزارت جنگ از عدم همکاری حاکم زنجان با نظرات و تصمیمات قشون انتقاد کرد. او نوشت که این حاکم از تسطیح راه تهران جلوگیری میکند و با جمع کردن اهالی در تلگراف خانه، عدم تمایل آنان را برای این کار نشان میدهد. وی بدون آن که به دلیل اقدامات حاکم زنجان اشاره کند، افزود که «در نتیجه عملیات و آنتریکات او تا به حال در صفحه زنجان راجع به تسطیح راه و تأسیس نظامیه و یا سایر مؤسسات خیریه عامالمنفعه موقعیت حاصل نشده است... [این حاکم] تمام همّ خود را مصروف برای تهیه اسناد و مدارک بر ضد فرمانده نظامیان زنجان که مأمور پیشرفت مقاصد لشکری است» میکند.(۱۳)این انتقادها در حالی انجام میشد که به نوشته منابع انگلیسی ۱۵ هزار کارگر برای ساخت جاده تبریز به زنجان در نزدیکی قافلانکوه به بیگاری گرفته شدهاند.(۱۴)

 زن های روسی در خوزستان

حاکم نظامی خوزستان امروز اطلاع داد که دستور تبعید یک

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۸. موضوع به امیرلشکر غرب اطلاع داده شد تا نظرش را بدهد. (همان، پ ۳، ص ۶).

۲- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۱، صص ۲ و ۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۶۳.

۴- همان، پ ۱۹، ص ۲۰۸. موضوع به وزارت پست و تلگراف منعکس شد. (همان، پ ۱۹، ص ۲۰۷).

۵- همان، پ ۶، صص ۱۶۵ و ۱۶۶. وزارت جنگ پس از دریافت این گزارش از وزارت مالیه خواست کس دیگری را به جای رئیس فعلی گمرکات جلفا بگمارد. (همان، پ ۶، ص ۱۶۴).

۶- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۹۸، ص ۲.

۷- همان، شم ۲۹۹، ص ۱.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۰۲ و ۲۰۱-۲-۵۲-۱۳۰۳. متن نامه محمدحسن بدیع به شیخ العراقین این است: «محرمانه است. به طوری که بعضی از دوستان به ارادتمند نوشتهاند حاجیآقاحسین قمی که یکی از علمای خراسان و شاید معروف خدمت حضرت عالی باشد تازه وارد عتبات شده و بر ضد رئیس دولت مشغول دستهبندی و بعضی اقدامات مضره است. حضرت عالی چون از خیالات مغرضانه این قبیل اشخاص مسبوق هستید مراقب عملیات او بوده، نگذارید به غرض و اشتباهکاری ذهن آقایان علما را مشوب بسازند. این شخص از قرار معلوم طرفدار حزب اقلیت مجلس است و شاید به دستورالعمل آن به عتبات آمده و نیات حزب اقلیت در طرفداری متمردین و خائنین خوزستان بر همه واضح است[!] متمنی است در این قضیه آنچه لازمه مسلمانی و وطنپرستی است در برهم زدن نقشه آنها به عمل خواهید آورد.» (همان، ۲۰۰-۲-۵۲-۱۳۰۳).

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۱۷۴.

۱۰- همان، پ ۲۵، ص ۲۱۹.

۱۱- همان، پ ۱۹، ص ۲۱۷.

۱۲- همان، پ ۲۵، ص ۲۲۱. رضا خان نیز گفت که هر مطلبی برسد بدواً به آن حکومت ارجاع داده میشود. (همان، پ ۲۵، ص ۲۲۰).

۱۳- همان، پ ۶، صص ۳۷۳ و ۳۷۴.

۱۴- FO E ۹۵۳/۸۲/۳۴.

زن روسی از خوزستان را داده است. همچنین یک زن هنرپیشه روسی به نام ژولیت که حکم شده بود از خوزستان خارج شود، به کنسولگری شوروی نامه نوشته که تبعه دولت شوروی است. کنسول روس هم تقاضا کرده اجرای حکم به تأخیر بیفتد تا ورقه تابعیت او از تهران برسد. حاکم نظامی خوزستان ارسال این خبر را به خبر قبلی خود در همین مورد ارجاع داد، اما وزارت جنگ به او گفت که این نخستین گزارش درباره زن های روسی در خوزستان است و قبلاًـ تلگرامی در این باره به دست آنها نرسیده است.(۱)

 ورود کشتی انگلیسی تریاد به خلیج فارس

سفارت انگلیس در تهران امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که شش روز پیش کشتی دولتی تریاد Triad وارد خلیج فارس شده است.(۲)

 برف و کولاک در همدان

بنابر اخبار رسیده از همدان از چهارم این برج برف و کولاک شهر و اطراف آن را دربر گرفته، همه راه ها بسته شده است. به واسطه سرما تاکنون چند نفر مُکاری و مال در اطراف کشته و تلف شدهاند.(۳)

 تأکید امیرلشکر شمال غرب به اعزام معلمان فارسیزبان به آذربایجان

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز به رضا خان نوشت که برای توسعه زبان فارسی در آذربایجان باید آموزگاران مدارس آذربایجان تا انداز های تغییر کنند و به جای آنها از تهران معلمین فارسیزبان اعزام شوند. در این صورت تعلیم زبان فارسی در مدارس اجباری شده «و محصلین متدرجاً آشنا و در اندك مدتی... زبان ترکی منسوخ» خواهد شد. وی در اعزام هر چه سریعتر معلمان فارسی زبان تأکید نمود.(۴)

(تصویر) آیت الله سیدحسین قمی

 پنجشنبه

۹ بهمن ۱۳۰۳

۲۹ ژانویه ۱۹۲۵

۴ رجب ۱۳۴۳

 تأکید رضا خان به امیرلشکر شمال غرب در ارائه شغل به نصرتالملك

رضـا خـان امروز بـا ارسـال تلگرامی بـه امیرلشـکر عبـد الله طهمـاسبی، فرمانـده قشـون آذربایجـان، گفـت که «راجع به آقـای نصـرتالملك بالاخره فکری نکرد هاید. بیکاری مشارالیه امتداد پیدا کرده؛ مقتضـی است یکی از حکومت های حوزه ایالتی را در نظر گرفته، پیشنهاد نمایید.»(۵)۱

 تصمیم قطعی ایران به الغاء کاپیتولاسیون با ترکیه

کارگزاری کل آذربایجان امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که مرقومه آن وزارت خانه را راجع به تصمیم لایتغیر دولت ایران نسبت به الغاء کاپیتولاسیون با ترکیه رسید و به کارگزاری های موجود در آذربایجان و والی و اداره عدلیه ایالتی ابلاغ گردید.

در این نـامه تأکیـد شـده است که «این اختلافـات غالباً در ارومی که محکمه عـدلیه هم در آنجـا وجود نـدارد تولیـد میشود.» کارگزاری آذربایجان مینویسد تذکر لازم به وزارت عدلیه برای ایجاد محکمه در ارومیه داده شود.(۶)

 نتیجه اقدامات حاکم نظامی تهران در جمعآوری فقرا

در چنـد روزی که در تهران اقدام به جمعآوری فقرا و مساکین شد تاکنون ۹۰۰ نفر جمعآوری شدهاند که ۶۳۸ تن مرد و ۱۰۷ نفر کودك پسر، ۲۳۰ نفر زن و ۲۵ دختربچه هستند. از این تعداد ۲۳۰ مرد و ۱۷ زن معتاد به شـیره تریاك هستند. یکی از زن های فقیر پریروز دوقلو زایید. این گزارش میگوید که ۲۰۰ نفر از فقرای مریض تحت معالجه هستند.(۷)

 توضیحات نماینده ایران در بغداد راجع به سرداررشید کردستانی

نماینـده سیاســی ایران در بغـداد امروز بـا ارسـال نـام هـای بـه وزارت امـور خـارجه، در پاسـخ بـه ایـن کـه چرا در دسـتگیری سرداررشـید کردسـتانی در بینالنهرین اقـدامی نکرده است، نوشت که وی چند ماه پیش به بغداد آمد. همان زمان خبر آن را به وزارت امور خـارجه دادم که پاسـخی دریـافت نشـد. حکومت عراق هم نسبت به استرداد فراریـان ایران به بینـالنهرین بیتفاوت است و اقـدامی نمیکنـد. وی در ادامه به توضـیح همکـاری مأموران عراق بـا این فراریان پرداخت و در پایان نوشت که هنگام حضور رضا خان در نجف، سرداررشـید با قرآن وارد حرم شد و تقاضای عفو کرد و «حضرت معظمله هم به احترام قرآن و آن مقـام مقـدس در حضور عامه او را عفو فرمودهانـد و به طوری میگوینـد منتظر است دسـتخطی از مقام منیع ریاست وزراء به او برسد، به طرف ایران بیاید.»(۸)

۱– مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۸۱.

۲– اسناد وزارت امور خارجه، ۴–۱۷–۴۰–۱۳۰۳.

۳– روزنامه ایران، شم ۱۷۶۳، ص ۳.

۴– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۱۶۰.

۵– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۴۰.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۱۴-۳۵-۱۳۰۳.

۷- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۹۹، ص ۱.

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۸۴۳۱، ص ۴.

 علت ازدیاد قوای روس در مرز های خراسان

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ، توضیحات سرکنسولگری تاشکند را مبنی بر علت ازدیاد نیرو های نظامی در مرز خراسان، به اطلاع آن وزارت خانه رساند. در شرح سرکنسولگری ایران در تاشکند آمده است که روسها در سرحد لطفآباد برای تعقیب جنید خان رئیس ایلات خیوه بر تعداد نیرو های خود افزودند. «پس از استیلای دولت شوروی [در] ترکستان دسته های مختلف به اسم آزادی ترکستان تشکیل و ابتدا هم اهالی با آنها همراه بودند [اما] در نتیجه اقدامات قوای شوروی غالباً مضمحل» شدند.(۱)

 شدت سرما در کردستان

بنابر گزارش های رسیده از کردستان، هوا به شدت سرد است و دمای هوا به ۱۶ درجه زیر صفر رسیده؛ تمامی راه ها مسدود شده؛ کالا های ارسالی به همدان تمام در بیابانها و روستاها رها شده؛ اغلب قنوات یخ زده؛ تلفات زیاد است.

به گزارش رسیده از بارفروش نیز بارش برف در مازندران بیسابقه بوده، درخت مرکبات را ضایع کرده است.(۲)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی پیش از ظهر امروز تشکیل جلسه داد و قانون انتخابات در دستور قرار گرفت و مواد ۲۱ تا ۲۹ آن مورد بررسی قرار گرفت.(۳)

 تصمیم وزارت عدلیه به گشایش عدلیه های منحل شده

در پی کسر بودجه وزارت عدلیه و انحلال تعدادی از ادارات آن در برخی شهرها، و نیز ترمیم دوباره بودجه این وزارت خانه، اینک قرار است ادارات عدلیه که اخیراً منحل شدند، تا دو ماه آینده بازگشایی شده، به کار مردم رسیدگی کنند.(۴)

 توقف حفریات در کوه نقاره خانه

پس از شیوع کشف اجساد مومیایی در حفاری های اطراف شهر ری و اعزام نمایندگانی از طرف حکومت نظامی و دیگر دوایر به محل یادشده، مقرر گردید «حسبالامر حکومت نظامی طهران ترتیب حفریات کوه نقاره خانه(۵)توقیف گردیده... در کوه امینآباد حفریات را مشغول هستند و آنچه در نقاط مزبور یافت شود با نظارت مأمورین حکومت نظامی و صاحب امتیاز در نقطه محفوظ و مضبوط میشود.»(۶)

 جمعه

۱۰ بهمن ۱۳۰۳

۳۰ ژانویه ۱۹۲۵

۵ رجب ۱۳۴۳

 پخش دوباره اعلامیه های ضددولتی در شیراز

وثوقالسلطنه، والی شیراز، امروز به اطلاع رضا خان رساند که بار دیگر اعلامیه های ضددولتی در شهر منتشر شدند و به دولت هتاکی کردند.

وی افزود که ظاهراً برخی از طرفداران دولت هم در این کار شرکت دارند. «از قرار مذکور علت اصلی دلتنگی بعضی، از کفیل قشون است.» وی نوشت منتظر ورود امیرلشکر جنوب هستم تا قضایا کاملاً روشن شود.(۷) (ر.ک: ۸ بهمن)

 قصد ترکمنها برای حمله به بجنورد

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که طبق گزارش رسیده از فرمانده نظامیان استرآباد، ترکمن های ناحیه اترک و کوکلانها قصد دارند برای چپاول بجنورد حرکت کنند. وی خواست که موضوع به فرمانده لشکر شرق اطلاع داده شود.(۸)

 پایان انتخابات خوی

فرمانده نظامیان خوی امروز به اطلاع امیرلشکر شمال غرب رساند که انتخابات شهر خوی تمام شده است. صندوق های اخذ آرای مرند هم آمده، فقط مانده صندوق های ماکو، که پس از رسیدن، گزارش جامع آن داده میشود. در مرند سه هزار تعرفه میان مردم تقسیم شده بود، که از این تعداد ۲۸۵۸ رأی مربوط به رضا خان بود. بقیه افراد که چهل نفر بودند ۳۵۲۹ رأی در مجموع کسب کرده بودند که روشن نیست با ۳ هزار تعرفه توزیع شده چگونه ۶۳۸۷ رأی جمعآوری شده است[!]

در ذیل نامه فرمانده نظامیان خوی نوشته شده که «محرمانه ضبط شود.»(۹)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، صص ۱۰۸ و ۱۰۹.

۲- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۲۹۹، ص ۲.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۵، صص ۱ و ۲.

۴- همان، شم ۱۷۶۴، ص ۱.

۵- در ناحیه شمالی امیناآباد شهر ری کوهی است به نام کوه نقاره خانه (طبرک) که در دامنه جنوبی آن برجی به نام برج نقاره خانه یا برج ایناناج واقع شده است. .

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۴، ص ۲.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۲۱۶.

۸- همان، پ ۲۲، ص ۳۶۴. رضا خان پس از دیدن این تلگرام خطاب به رئیس تیپ مستقل شمال گفت که آن تیپ هم باید در جلوگیری از حرکت ترکمنها نقش داشته باشد؛ مقصود آنها فقط چپاول بجنورد نیست. (همان، پ ۲۲، ص ۳۶۳).

۹- همان، پ ۲۴، صص ۹۶ و ۹۷.

 ۲۰۰ داوطلب برای ثبتنام در مدرسه صنعتی آلمان

روزنـامه ایران در شـماره امروز خود نوشت که تاکنون ۲۰۰ نفر برای تحصـیل در مدرسه صـنعتی آلمان ثبتنام کردهاند. از این بین فقط ۱۲۰ شاگرد پذیرفته میشود. «معلمین کلاسـها از وزارت معارف انتخاب شده و قسـمت صنعتی را دکتر اشتروک مدیر مدرسه شخصاً عهدهدار است.»(۱)

 سرمای شدید در قم

بنابر اخبار رسیده از شـهر قم باد و سرمای فوقالعاده در این چند روز باعث کشته شدن چند تن و تعدادی شتر و حیوانات دیگر شـده است. «چنـدین سال است چنین سـرمایی دیـده نشـده؛ آسـیاها به واسـطه منجمد شدن آبها از جریان افتاده، اغلب امورات تعطیل شده و تاکنون برف و باران ابداً نیامده است.»(۲)

(تصویر) شیراز، باغ تخت

 شنبه

۱۱ بهمن ۱۳۰۳

۳۱ ژانویه ۱۹۲۵

۶ رجب ۱۳۴۳

 تلاش رضا خان برای جلبنظر آیت الله مدرس

منابع انگلیسـی نوشـتند که رضا خان برای جلبنظر آیت الله سـیدحسن مدرس جهت خلع احمدشاه از سلطنت بارها با او ملاقات کرده است. سـفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود مینویسد که «در طول هفته گذشـته چندین گفتوگو میان رئیسالوزراء و مدرس، رهبر مخالفین در مجلس، رخ داده است. مدرس در گذشته همواره با گسترش قدرت سردارسپه مخالف بوده و در عین حـال آمادگی خود را برای حمایت از وی به عنوان وزیر جنگ اعلام داشـته است. از بیش از یک منبع گزارش شـده که موضوع مکالمـاتی که اخیراً میـان این دو رخ داده خلع شاه و نیابت سـلطنت رئیسالوزراء همراه با یک شاه دسـتنشانده بوده است. گزارش شده که مدرس اخیراً در دیداری با یک هیأت، اظهار داشته که همچنان با چنین تغییری مخالف است.» این منبع میافزایـد که «اکنون گزارش شـده که رئیسـالوزراء به حاکم نظامی تهران دسـتور داده است کار سازمانـدهی تظاهرات عد های که قرار بود در ساختمان مجلس بست نشینند و خواستار خلع شاه شوند را پایان دهد.»(۳)

 خبر حاکم استرآباد راجع به تهاجم ترکمنها به شاهرود

در پی خبری که محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، از حرکت ترکمنها برای تهاجم به بجنورد، داد، موفقالدوله، حاکم استرآباد، امروز به اطلاع وزارت داخله رساند که ترکمن های حدود اترک همراه با اشرار گنبدکاووس و کوکلانها میخواهند به چهارتوران و شاهرود تهاجم نمایند.(۴)

 ورود امالتین برای دارالرضاعه بلدیه

کار خانه امالتینسازی ژنو بنا به درخواست دارو خانه پاستور ۱۵۰ شیشه امالتین را به رایگان برای دارالرضاعه بلدیه تهران ارسال کرد. «چون دوا های مزبور به سرحد ایران وارد شده... [امروز] حسبالامر کفیل بلدیه مقرر شد مراسله به وزارت مالیه اشعار گردد که دوا های فوق در سرحد از حقوق گمرکی معاف باشد.»(۵)

 تأکید سامبیک به وجود کاپیتولاسیون میان دولتین ایران و ترکیه

سامبیک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، امروز با ارسال نام های به کارگزاری ارومیه همچنان بر مواضع سابق خود پای فشرد و نوشت که این باششهبندری برای تمام اتباع ترکیه مرجع [قضایی] است و اعتراضات مقامات ایران کان لم یکن است.(۶)

 فرود هواپیمای یونکرس در تهران

یک فروند هواپیمای یونکرس که چندی قبل از سوئیس پرواز کرده و از طریق آتن و موصل و حلب عزم ایران داشت، پس از

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۵، ص ۲.

۲- همان، ص ۳.

۳- ۱۵۹۴/۸۲/۳۴ FO E.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۱۰. موضوع به اطلاع وزارت جنگ رسید و متعاقباً به ارکان حرب لشکر شرق، فرمانده جدید لشکر شرق و نایب اول حسن آقا خان، رئیس نظامیان اعزامی تیپ عراق به شاهرود، اطلاع داده شد. (همان، پ ۸، صص ۳۰۵ تا ۳۰۷).

۵- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۰۰، ص ۱.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۸-۴۴-۳۵-۱۳۰۳.

توقفی در بغداد، امروز وارد تهران شد.(۱)

 دیدار رضا خان و شومیاتسکی

عصر امروز شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی در تهران، با رضا خان دیدار کرد.(۲)از جزئیات گفتوگوها خبری داده نشد.

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی پیش از ظهر امروز به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. در جلسه امروز ابتدا طرح منع استعمال مشروبات الکلی و سپس معافیت قصبات خوی و سلماس از مالیات مستقیم برای سه سال مطرح گردید و به کمیسیون های مربوطه ارجاع داده شد. در این جلسه با مرخصی سهماهه سرکشیکزاده برای سفر به اروپا جهت معالجه موافقت شد.(۳)

 اخبار قزوین در اسناد سفارت انگلیس

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود اخبار شهر قزوین را چنین منعکس کرد:

«یک انجمن ایرانی در قزوین که سابقاً با نام «آزادیخواهان» شناخته میشد و اکنون «حوزه ترقی آزادی» خوانده میشود و در واقع یک سازمان کمونیستی است با هدایت پنهانی سرکنسول شوروی مشغول کار تبلیغی است. رئیس این انجمن عبدالصمدمیرزا است. یک کمیته ارمنی کمونیست نیز در قزوین به نام «اتحادیه کارگران» سازمان یافته است. مدارس ارمنی در قزوین اکنون در کنترل کمونیستها هستند.

قرار است به زودی شعب های از سنترو-تکستایل Centro-Textile در قزوین با مدیریت لوون کاراپتیان Levon Karapetian که یک کمونیست است، افتتاح شود.»(۴)

 سازمان های کمونیستی فعال ایران

سفارت انگلیس که همه فعالیت های کمونیستی در ایران را زیر نظر داشت در گزارشی به وزارت امور خارجه انگلیس از فعالیت دو کمیته کمونیستی در ایران خبر داد که «یکی به ریاست عبدالحسن خان با عضویت بیستوچهار نفر، و دیگری به ریاست ضیاءالسلطان با اعضای اندک» فعال هستند. در این گزارش آمده است که «کمیته کمونیست ارامنه، به ریاست اوسِت میرزایان Osset Mirzayan که حدود بیست عضو دارد و جلسات آن هفتگی است» از دیگر کمیته های فعال به شمار میرود. «کمیته کمونیست کارگران نیز یک سازمان ارمنی است به ریاست لوون معصومیان Levon Masumian که حدود پانزده عضو دارد. یک سازمان ارمنی دیگر نیز به نام کومسومول Komsomol وجود دارد که سمبات هابتیان Sembat Hebatian آن را اداره میکند و اعضای آن حدود بیست ارمنی هستند که همگی تبعه ایرانانند. جلسات آنها در باشگاه روسیه برگزار میشود. همه این سازمانها را رومانسکی Romanski هدایت میکند که نماینده محلی بینالملل سوم است.

کارکنان سفارت روسیه وی را یاری میکنند. نظمیه ایران از وجود این سازمانها مطلع است، ولی توجه چندانی به آنها نمیکند.(۵)

 آغاز به کار مدرسه صنعتی ایران و آلمان

امروز مدرسه صنعتی ایران و آلمان به مدیریت دکتر اشترونک و با ۱۲۵ دانشآموز، آغاز به کار کرد.(۶)

(تصویر) قم، حرم حضرت معصومه(س)

(تصویر) رضا خان، شومیاتسکی، هیأت دولت و میلسپو

۱- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۰۰، ص ۱. این هواپیما را یک خلبان سوئیسی به نام متیل هولتز هدایت میکرد. (FO E ۱۵۹۴/۸۲/۳۴)

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۶، ص ۱.

۳- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۰۰، ص ۱.

۴- FO E ۱۵۹۴/۸۲/۳۴.

۵- FO E ۱۵۹۴/۸۲/۳۴.

۶- FO E ۱۵۹۴/۸۲/۳۴.

 یکشنبه

۱۲ بهمن ۱۳۰۳

۱ فوریه ۱۹۲۵

۷ رجب ۱۳۴۳

 نامه مجدد امام جمعه تهران درباره مدرسه کفشگر کلا

امام جمعه تهران، امروز بار دیگر با ارسال نام های به وزیر معارف، نسبت به ترویج ب هاییت در مدرسه کفشگر کلای علیآباد مازندران تذکر داد و نوشت که «این فقره موجب تخریب شرع و شریعت و بالمال تولید زحمت اولیای امور و دولت است. خوب است جداً در صدد تحقیقات برآمده رفع و دفع فرمایند که سبب نشود هم مازندران و هم نقاط دیگر به زحمت افتاده، موجب اشکالات شاقه گردد.» وی خواست هر چه زودتر نتیجه را اعلام کنند که به روحانیان بارفروش اعلام نماید.(۱)

 مرخصی امیرلشکر غرب و برگزیدن جایگزین او

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به سرتیپ فرج الله خان، رئیس تیپ سوار لشکر غرب، نوشت که امیرلشکر احمد خان [امیراحمدی] از این تاریخ تا اول حمل (فروردین) سال آتی به مرخصی میرود. «تصدی امور آن لشکر را به شما محول مینمایم. رضا خان در این تلگرام افزود که اداره امور اردوی اعزامی لشکر مرکز که در شوشتر و دزفول مستقر شده به سرتیپ فضل الله خان [زاهدی] واگذار میشود و تا دستور بعدی تابع وی خواهند بود.(۲)

این مرخصی در واقع قبول استعفای احمد خان امیراحمدی از امارت لشکر غرب بود.

 گزارشی از تخریب مغازه های کرمان

در پی تخریب مغازه ها و چند مسجد در کرمان توسط رؤسای نظمیه و بلدیه این شهر، هیجانات پیش آمده و دستور رضا خان به بازداشت رؤسای نظمیه و بلدیه (ر.ك: ۳ بهمن) امروز کفیل ارکان حرب لشکر جنوب اطلاع داد که ۲۰ باب دکان به کلی خراب، ۱۵ باب یک ذرع از جلو، ۱۵ باب دو زرع از جلو، ۹ باب سقا خانه، سه باب مسجد کوچک و قسمتی از سکو های طرفین بازار خراب شدهاند. اهالی به واسطه مناسبات رئیس نظمیه با کنسولگری شوروی، این تخریبها را از چشم مأمور روس میدیدند، اما تحریک خارجی در بین نبوده است. «بیشتر شکایت اهالی و این تأثیرات سوء به واسطه این بوده است که بعضی از دکاکین و سقا خانه ها بدون اطلاع صاحب ان آن شبانه از طرف نظمیه خراب شده است.»(۳)

 رعایت حفظ احترام ترکیه در مقالات روزنامه ها

وزارت امور خارجه امروز با تنظیم یادداشتی برای وزارت خانه های داخله و معارف و همچنین حاکم نظامی تهران، با اشاره به مقالات ضدایرانی روشنبیبک در مطبوعات ترکیه و اقدامات وزارت امور خارجه در این باب، نوشت که اینک از سفارت ترکیه در تهران نام های رسیده که از مقالات جراید تهران علیه ترکیه اظهار دلتنگی کرده است. «مقتضی است قدغن فرمایند جراید ایران نیز در مقالات و نوشتجات خود نسبت به ترکها از حدود نزاکت و ادب خارج نشده و اگر بخواهند مقالاتی هم بر علیه بعضی از نویسندگان ترک اشاعه دهند، حفظ احترام روابط و مناسبات ودادیه بین مملکتین را از نظر دور» ندارند.(۴)

 تصمیم وزارت پست و تلگراف به اعزام محصل

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که وزارت پست و تلگراف تصمیم گرفته برای گسترش مهارت تلگرافچیان خود تعداد دیگری را برای تحصیل فن به اروپا بفرستد. «اطلاعاتی که از هیأت شاگردان اعزامی آن وزارت خانه به اروپا میرسد حاکی بر پیشرفت دروس و تحصیلات فنی و علمی آنها میباشد و تا مدت پنج سال که قریب دو سال آن باقی است در اروپا مشغول تحصیل هستند.»(۵)

 فرمانده جدید لشکر مرکز

فرماندهی لشکر مرکز به سرتیپ مرتضی خان [یزدانپناه]، حاکم نظامی تهران و رئیس گارد پیاده، واگذار شد. فرماندهی این لشکر پیش از این بر عهده خود رضا خان بود.(۶)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی پیش از ظهر امروز به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. دستور امروز مجلس، قانون استخدام مستخدمین مجلس شورای ملی بود.(۷)

 تقاضای افغانستان از ایران

روزنامه شفق سرخ در شماره امروز خود نوشت که دولت افغانستان از ایران تقاضا کرده تعدادی مستشار برای گسترش پست و تلگراف به این کشور اعزام دارد. وزارت امور خارجه این درخواست را به وزارت پست و تلگراف فرستاد که در حال بررسی هستند.(۸)

۱- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۷۰۰۲۱۰۷، ص ۳۰.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۴۰۷.

۳- همان، پ ۱۹، صص ۲۱۸ و ۲۱۹. امیراحمدی در خاطرات خود تحلیل منحصر به فردی از برکناریاش از امارت لشکر غرب دارد: «سردارسپه در مراجعت از عتبات تیپ کرمانشاه و تیپ همدان را بازدید کرد و مانند همیشه از من قدردانی نمود. ولی هنگام حرکت از همدان به من گفت: شما هم همراه من به تهران بیایید. من به اتفاق ایشان به تهران آمدم و چند روز ماندم. پس از چند روز گفت: چون در تهران احتیاج به وجود شما دارم و میخواهم یک تشکیلات ژاندارمری وسیع بدهم، که

جانشین قراسورانی باشد، این کار را باید به عهده بگیرید و به جای من سرلشکر حسین خزاعی را به غرب فرستادند. [...] بعداً متوجه شدم که این توفیق اجباری بوده و احضار من از غرب که به طرز محترمان های صورت گرفته، گذشته از بدگویی های حاسدان، در اثر فشار سیاست های خارجی هم بوده است. زیرا امثال سرداررشید و سنجابیها و طوایف دیگر کرد بیواسطه و با واسطه از جانب سیاست هایی پشتیبانی میشدند و منکوب کردن آنها موجب خشم های سیاسی شده بود و حتی برانگیختن شیخ خزعل و تسلیم بدون سروصدای او تا انداز های منوط به تعویض من از لشکر غرب بوده و آن تکلیف سر پرسی لورن در همدان که نباید به لرستان لشکرکشی نمود و من اعتنا نکردم در تعویض من بیتأثیر نبود. در حقیقت، سیاست انگلستان نمیخواست که خوزستان بیحفاظ بماند و این برزخ لرستان از میان برداشته شود.» (امیراحمدی، خاطرات نخستین سپهبد ایران، ص ۲۵۶).

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۶ و ۲۵-۴-۱۵-۱۳۰۳.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۶، ص ۱.

۶- همان، ص ۲.

۷- همان، شم ۱۷۶۷، صص ۱ و ۲.

۸- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۰۰، ص ۱.

 دوشنبه

۱۳ بهمن ۱۳۰۳

۲ فوریه ۱۹۲۵

۸ رجب ۱۳۴۳

 اردوی اعزامی لشکر شمال غرب در محاصره بیپولی

عبد الله طهماسبی، فرمانده لشکر شمال غرب، امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که اسبها، شترها و قاطر های این اردو به دلیل نبود پول و نرسیدن علوفه، مجبور به خوردن کاه پالان های خود شدهاند. وی افزود قیمت علیق در مرز بسیار گران است و این اردو برای رتق و فتق «مال» های خود به چهار هزار تومان پول نیاز دارد. فرمانده اردوی اعزامی میگوید حقوق ارسالی به نیروها، صرف جیره و علیق شده است. امیرلشکر طهماسبی نوشت که حدود یک سوم از مالها از گرسنگی و سختی مأموریت تلف شدهاند.(۱) تحقق نیافتن وعده های داده شده به عشایر موجب شد که آنها درحال بازگشت به خانه های خود دست به غارت اموال مردم بزنند و همین مسئله موجب بازداشت عد های از آنان شد.(۲)

 خلعسلاح عشایر اعزامی به غرب

سرتیپ فرج الله،(۳) متصدی لشکر غرب، امروز به وزارت جنگ خبر داد که امنیه غرب، عبد اللهبیگ درزی از بیکزاده های فضل الله بیگی را که با ۶۰ سوار در حال بازگشت از منطقه غرب به آذربایجان بودند در گروس خلعسلاح کرده است. آنها جواز حمل اسلحه نداشتند. وی خواستار کسب تکلیف شد.(۴)

 تقاضای صدور حکم برای برادر مجللالدوله

مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، امروز تلگرامی به رضا خان فرستاد و از این که رئیسالوزراء پذیرفته برادر او، ابوالفتحمیرزا، حاکم یکی از مناطق گردد، تشکر کرد و افزود که وی به واسطه همین شغل جدید مدتی است از بلدیه کناره گرفته، اما «تاکنون احکام رسمی حکومت مشارالیه از وزارت داخله نرسیده، بیش از این معطلی و توقف او با مراحم مبذوله روا نیست.»(۵)

 نامه وزارت جنگ به وزارت امور خارجه

وزارت جنگ امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که اعتراضات دولت شوروی مبنی بر مشارکت نظامیان ایران با قاچاقچیان و تیراندازی آنها به طرف مأموران روس مورد تحقیق قرار گرفت و صحت وقایع یادشده ثابت نگردید. «با

این حال مقتضی است قدغن فرمایید در صورتی که مدارک و اسنادی برای این قبیل تجاوزات در دست دارند اطلاع دهند.»(۶)

با وجود تکذیب یادشده، وزارت جنگ امروز از فرمانده جدید لشکر شرق، سرتیپ جانمحمد خان، خواست درباره مشارکت نظامیان آن لشکر با قاچاقچیان و تیراندازی به سوی مأموران روس تحقیق کرده، آن را اطلاع دهد.(۷)

 التجاء پدر مهدی خان سرهنگ به رضا خان

هادی خان، پدر مهدی خان سرهنگ، رئیس اردوی بجنورد که در جنگ با ترکمنها شکست سختی خورد و به همین دلیل دستگیر و زندانی شد، با نوشتن نام های به رضا خان، پسرش را مبرا از تقصیر دانست.

او نوشت که فرمانده [سابق] لشکر شرق، حسین خزاعی، وقتی دستور میدهد مهدی خان سرهنگ با ترکمنها رودررو شود، پسرم میگوید که با این استعداد امکان ندارد، اما با سرزنش فرمانده مواجه میگردد. حال، حسین خزاعی، عقبنشینی و شکست نیروها را به گردن مهدی خان سرهنگ میاندازد. هادی خان افزود که پسرش سه ماه است که در توقیف است و برای رسیدگی عادلانه باید به مرکز منتقل گردد.(۸)

 اجبار ایرانیان بادکوبه به خرید اوراق قرضه

سرکنسولگری ایران در بادکوبه، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که چندی است مأموران دولتی شوروی «بلیط های استقراضی داخلی جماهیر شوروی را به اتباع داده و آنها را مجبور به خریدن آنها مینمایند؛ و به علاوه از هر کسی که در پرداخت آنها اهمال کند سه برابر جریمه میگیرند.» سرکنسولگری افزود در مذاکراتی که با نماینده کمیساریای خارجی مقیم و کمیساریای مالیه داخلی بادکوبه داشتم گفتند مدرکی که نشان دهد ایرانیان از خرید این اوراق معاف هستند، به دست ما نرسیده است. روسها اظهارات شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی در ایران، را مبنی بر معافیت ایرانیان از این مسئله قبول ندارند.(۹)

 سرما و تعطیل عمومی در بروجرد

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که برودت و سرمای هوا در بروجرد به حدی است که کاسبها نمیتوانند دکان های خود را بازکنند و رفت و آمد در سطح شهر متوقف شده است و عملاً شهر در تعطیل عمومی بسر میبرد. همچنین بارندگی های شدید در شهر رشت، راه های اطراف را بسته است و به همین دلیل شهر با کمبود زغال مواجه است. قیمت ذغال و برنج در رشت بالا رفته است. اخبار رسیده از تبریز نیز حاکی است که اشخاص مسن اظهار میدارند سرمای حاکم بر تبریز در چهل سال گذشته سابقه نداشته است.(۱۰)

 عزیمت شومیاتسکی به بادکوبه

شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی در ایران، امروز همراه رئیس بانک روس به وسیله هواپیمای شرکت یونکرس به بادکوبه

رفت.

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۳۶۷ و ۳۶۸. رضا خان پس از دیدن این گزارش دستور داد هزار تومان پرداخت شود. (همان، پ ۶، ص ۳۶۶).

۲- FO E ۱۵۹۶/۸۲/۳۴

۳- فرج الله آقاوِلی به سال ۱۲۶۷ش در اصفهان به دنیا آمد. پدرش امان الله خان نصیرخاقان طبیب مخصوص خواهر مسعودمیرزا ظلالسلطان ، حاکم اصفهان بود. وی تحصیلاتش را در مدرسه ادب و مدرسه آمریکایی فراگرفت و به عنوان معلم در مدرسه ادب و مدرسه قدیم نظام به تدریس پرداخت. با تشکیل ژاندارم خزانه توسط مورگان شوستر او و برادرش سرهنگ فضل الله، توسط عبد الله مستوفی به ماژور استوکس فرمانده ژاندارمری خزانه معرفی و در نتیجه فرج الله با درجه نایب اولی (ستوان یکم) در این نیرو استخدام شد. با انحلال ژاندارم خزانه وی به عنوان فرمانده گروهان قم به ژاندارمری دولتی منتقل و سپس به هنگ پنجم در قزوین مأموریت یافت. او مدتی بعد مسئولیت آموزش عمومی هنگ و پس از آن فرماندهی مدرسه تعلیمات نظامی و گروهبانی را عهدهدار شد و آنگاه با درجه ماژوری (سرگردی) به مرکز منتقل و به فرماندهی گردان مستقل خزانه و اجرائیات ژاندارمری دولتی منتصب گردید. در این میان مدتی نیز با درجه سرگردی و نایب سرهنگی، فرمانده هنگ های مازندران و گرگان بود. آقاولی به هنگام کودتای ۱۲۹۹ درجه سرهنگی داشت و پس از کودتا مدتی فرمانده نظامی اراک شد. در سال ۱۳۰۰ش سپهبد امیراحمدی فرمانده لشکر غرب، وی را به ریاست ارکان حرب لشکر خود در همدان منصوب کرد و دو سال بعد به درجه سرتیپی رسید. او در سال ۱۳۰۴ش حاکم نظامی گیلان شد. در شهریور ۱۳۰۵ به عنوان نخستین رئیس اداره نظام وظیفه انتخاب شد و یک سال بعد برای مدتی ریاست اداره آمار را بر عهده داشت. وی از بهمن ۱۳۰۶ تا ۱۳۰۹ استاندار و حاکم نظامی خوزستان بود. آقاولی از فروردین ۱۳۱۱ به مدت دو سال ریاست احصائیه و سجلاحوال مملکتی را بر عهده داشت و در این تاریخ به دلیل سوءظن رضاشاه مدتی زندانی شد. او در ۱۳۲۰ش دوباره رئیس اداره نظام وظیفه شد و از آذر همان سال تا دی ۱۳۲۲ به ریاست ژاندارمری کل کشور منصوب گردید. وی در ۷ خرداد ۱۳۲۱ به درجه سرلشکری رسیده بود. در ۱۳۲۱ش دولت انگلیس توسط سفیر خود از قوامالسلطنه نخستوزیر دستگیری حدود ۷۰ نفر از شخصیت های کشوری و لشکری را خواستار شد که نام سرلشکر آقاولی در کنار اسامی سپهبد زاهدی و سرلشکر بقایی در این فهرست قرار داشت. متعاقب همین وی تا اوایل ۱۳۲۴ش در بازداشت به سر برد. سرلشکر فرج الله آقاولی در خرداد ۱۳۲۶ وزیر کشور کابینه قوامالسلطنه شد. ریاست هیأت نظارت و هیأت مدیره بانک سپه و نیز ریاست کانون بانک های کشور از دیگر مناصب اوست. او در ۱۳۳۰ش به درجه سپهبدی ارتقا یافت و از افسران مورد وثوق محمدرضاشاه در وزارت جنگ و عضو شورای عالی دفاع ملی بود. سپهبد فرج الله آقاولی روز شنبه ۱۳ آبان ۱۳۵۳ پس از چهل روز بیماری در بیمارستان مهر تهران درگذشت و در آرامگاه اختصاصی در مقبره ظهیرالدوله به خاک سپرده شد. (خسروبیگی، «آقاولی، فرج الله»، فرهنگ ناموران...، ج ۱، صص ۲۷۴-۲۷۲).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۴۰۵. موضوع به اطلاع امیرلشکر شمال غرب میرسد و او تأکید میکند که اینان در شمار اردوی اعزامی به غرب بوده و از طرف این لشکر مأمور بودهاند. «قدغن فرمایید اسلحه مشارالیه و کسانش را مسترد دارند.» (همان، پ ۱۳، ص ۴۰۳). دو خبر اول نشان میدهد که قشونکشی رضا خان برای نمایش قدرت علیه شیخ خزعل تا چه اندازه بیبرنامه و خارج از امکانات موجود بوده است؛ و چه قدر از این رهگذر به اعتماد عشایر

منطقه آذربایجان به این دولت لطمه وارد شده است.

۵- همان، پ ۱۳، ص ۳۶۲.

۶- همان، پ ۲۵، ص ۲۵۷.

۷- همان، پ ۲۵، ص ۲۵۸. یک ماه بعد سرتیپ جانمحمد خان پرسید این حوادث در کدام نقطه و پست نظامی رخ داده تا تحقیق شود. (همان، پ ۲۵، ص ۲۵۹).

۸- همان، پ ۹، ص ۲۱۰.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰ و ۹-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۷، ص ۲.

وی عصر امروز وارد بادکوبه شد. گویا مسافرت وزیرمختار یک هفته به درازا خواهد کشید.(۱)مسافرت شومیاتسکی با رئیس شعبه بازرگانی سفارت شوروی همراه بود. گفته میشد وی برای شرکت در یک کنفرانس عازم شوروی است.(۲)

(تصویر) بادکوبه

 سهشنبه

۱۴ بهمن ۱۳۰۳

۳ فوریه ۱۹۲۵

۹ رجب ۱۳۴۳

 پاسخ لشکر غرب به مسئله سردارنصرت کلهر

در پی ارسال نام های از طرف سفارت انگلیس به دولت درباره سردارنصرت کلهر، موضوع به لشکر غرب ارجاع داده شد تا پاسخگو باشد. (ر.ک: ۷ بهمن) متصدی لشکر غرب امروز به وزارت جنگ نوشت اظهارات سفارت انگلیس نادرست است. لشکر غرب ن هایت مساعدت را با او داشته و امیرلشکر غرب دستور داده بود، به تهران برود و با مخارجی که از عباس خان امیرمخصوص میگیرد امرار معاش نماید. از اقدامات بعدی امیرلشکر در این مورد خبری در دست نیست.(۳) آن چه سردارنصرت میخواست اعاده اموال و املاک مصادره شده او توسط امیرمخصوص بود، نه رفتن به تهران و امرار معاش.

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست نایب رئیس دوم، سهامالسلطان ، تشکیل شد و ماده واحده مقاولهنامه پستی میان دولتین ایران و شوروی به تصویب رسید.(۴)

 استعفای معاون پست و تلگراف

مخبرالدوله، معاون وزیر پست و تلگراف، استعفا داده، و این درخواست او مورد قبول واقع شده است. تا امروز کسی به عنوان جانشین مخبرالدوله معرفی نشده است.(۵)

 تشکیل اتحادیه های کارگری توسط تیپ شمال

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز با ارسال نام های محرمانه به وزارت جنگ، با اشاره به سیاست جدید روسها در طرفداری از دولت، نوشت که آنها همچنان از اتحادیه های کارگری به عنوان ابزار استفاده میکنند و این برای ما

مفید است [ولی اگر ورق برگردد] کارکرد این اتحادیه علیه دولت خواهد شد. وی افزود که روسها برای این که رشته همه کارگران ایران را به دست گیرند، مطابق کشفیات جدید «محرمانه تشکیل یک اتحادیه عمومی مرکب از مستخدمین خودشان از قبیل کشاورز و نیکسرشت و رضا حسن زاده و غیره که مستخدمین رسمی بوده و هستند، داده و آنها را با اتحادیه مرکزی طهران مربوط نمودهاند.» رضا حسن زاده هم از طرف اتحادیه مرکزی کارگران تهران به عنوان نماینده، مأمور تشکیل اتحادیه های گیلان گردیده است.

آیرم مینویسد که برای جلوگیری غیرمستقیم از فعالیت این اتحادیه «بنده یک اتحادیه مستقلی از کارگران و مرکب از طبقات اصناف محلی تشکیل داده و با مساعدت هایی که بتواند ترتیبات اقتصادی آنها را تضمین نماید... [آن] را تقویت نموده»ام. وی از کار این اتحادیه وابسته به قشون بسیار اظهار رضایت کرد به طوری که باعث فلج شدن اتحادیه موردنظر روسها شده است.(۶)

۱- همان، شم ۱۷۶۹، ص ۲.

۲- FO E ۱۵۹۶/۸۲/۳۴.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۳، ص ۹.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۸، ص ۱.

۵- همان، ص ۲.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، صص ۳۳ و ۳۴. رضا خان این رویه را تأیید کرد. (همان، پ ۲۲، ص ۳۱). این موضوع برای انگلیس بسیار حائز اهمیت بود، به طوری که گزارش آن را به وزارت امور خارجه کشورش فرستاد. سفارت انگلیس نوشت: «آزادی داده شده به سازمان های کمونیستی در گیلان در حدی نیست که بخواهد طبقات فرودست ایرانی را به خود جلب کند. کنسول اعلیحضرت در رشت گزارش میکند «اتحادیه کارگران» که اخیراً به دست کنسول شوروی افتتاح شده بود، عضویت همه اتباع شوروی و ایرانیان در استخدام روسها را در آن اجباری کرده بود. ولی مقام های نظامی محلی این عضویت اجباری را محکوم کرده و غیرقانونی دانستند و آنها را مجبور کردند که کارشان را تعطیل کنند. سپس مقام های نظامی خود «اتحادیه کارگران گیلان» را تأسیس کردند که کاملاً ایرانی است و این تشکیلات بلافاصله موفقیت خود را تضمین کرد، زیرا شمار زیادی از کارگرانی که برای ساخت پادگانها و جاده ها در استخدام ارتش هستند در آن نامنویسی کردند.» (FO E ۱۵۸۲/۸۲/۳۴)

 کمک قریبالوقوع دولت به مدرسه مظفری عشقآباد

وزارت معارف امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که کمک های دولت به همه مدارس خارجی و از جمله مدرسه مظفری عشقآباد، تصویب و به زودی توسط وزارت مالیه حواله خواهد شد.(۱)

 چهارشنبه

۱۵ بهمن ۱۳۰۳

۴ فوریه ۱۹۲۵

۹ رجب ۱۳۴۳

 توضیح امیرلشکر شمال غرب درباره نصرتالملک

پس از سفارش رضا خان به امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، مبنی بر سپردن حکومتی در آذربایجان به نصرتالملک، وی امروز در تلگرامی به رضا خان نوشت که آن طور که شنیدهام نصرتالملک در تهران از جمله افراد مخالف دولت است «و جزو پارتی های خوئیها» میباشد. از این جهت نظر من برای سپردن حکومت ولایتی در آذربایجان منفی است. حال که «رأی مبارک تعلق گرفته است، اطاعت میشود.»(۲) (ر.ک: ۹ بهمن).

 مداخله قشون کرمان و یزد در امور سیاسی

رئیس ارکان حرب کل قشون، امروز با ارسال تلگرامی به امیرلشکر جنوب نوشت که فرمانده نظامیان کرمان و یزد در امور غیرنظامی دخالت میکنند و به همین دلیل رشته انتظامات از دستشان خارج شده است. «اکیداً قدغن شود و فرماندهان مزبور وظایف اولیه خود را که عبارت از حس تنظیمات قشونی است فراموش ننموده ... از مداخله در امور سیاسی قویاً خودداری نمایند، در غیر این صورت از شغل خود منفصل میگردند.»(۳)

 نامه ارباب کیخسرو به رضا خان

ارباب کیخسرو، نماینده زرتشتیان در مجلس شورای ملی، امروز با ارسال نام های به رضا خان نوشت که مشکلات زرتشتیان یزد همچنان پابرجاست. اگر در این مورد سفارشی به یاور صادق خان شده است، امر شود زودتر به اجرا گذارند، «زیرا وضعیت آنجا موجب نگرانی است.»(۴)

 دستگیری شبنامهنویسان شیراز

وثوقالسلطنه، والی فارس، امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۹۳-۵۸-۳۳-۱۳۰۳.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۳۸. رضا خان پس از دیدن این تلگرام گفت که «مشارالیه باید احضار و با دادن اطمیناناتی منصوب گردد.» (همان، پ ۶، ص ۳۳۷).

۳- همان، پ ۱۹، ص ۱۷۵.

۴- همان، پ ۱۹، ص ۱۸۲. وزارت جنگ در پاسخ به ارباب کیخسرو نوشت که در تاریخ ۲ دلو (بهمن) از طرف رئیسالوزراء تأکیدات لازم بر حفظ آسایش زردشتیان صادر شده است. (همان، پ ۱۹، ص ۱۸۱).

که عاملان تحریر و توزیع شبنامه های ضددولتی شیراز (ر.ک: ۸ و ۱۰ بهمن) را دستگیر کرده است.(۱)

 ارجاع امور بختیاری به امیرلشکر جنوب

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، با ارسال تلگرامی به امیرلشکر جنوب اطلاع داد که اخیراً سردارظفر از رئیسالوزراء درخواست کرده سررشته امور ایل جانکی چهارلنگ را به او واگذار کند.

از طرف دیگر شجاعالملک از مداخلات سردارظفر نسبت به طایفه سیوند شکایت نموده است. «به هر دو طرف جواباً امر و مقرر فرمودند در امور مربوط به قشون، هرگونه مطلبی دارید باید به امیرلشکر جنوب مراجعه نمایید.»(۲)

 استعداد نیرو های میامی برای مقابله با ترکمنها

نایب یک حسن آقا خان، فرمانده نیرو های اعزامی تیپ عراق به شاهرود، امروز به وزارت جنگ نوشت که نیرو های مستقر در [میامی و اطراف آن] یگان سیاری است مشتمل بر ۱۲۰ نفر جماز، ۴۰ تن پیاده از لشکر شرق، ۱۰۰ تن سوار محلی نردین، به ریاست اینجانب آماده مقابله با ترکمنها هستند.(۳)

 پیروزی آقایان در انتخابات بربرود و جاپلق

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که دکتر آقایان در انتخابات ارامنه بربرود و جاپلق با ۱۴۲۱ رأی در برابر میرزایانس با ۵۷۲ رأی، حائز اکثریت آراء شده است.(۴) وزارت جنگ بارها به امیرلشکر غرب تأکید کرده بود که دکتر آقایان باید در بربرود و جاپلق مقام اول را در انتخابات کسب نماید.

 توقف اردوکشی در لشکر جنوب

رئیس کل مالیه قشون، امروز به ارکان حرب کل قشون یادآور شد که با توجه به وضعیت بودجه فعلی، اردوکشیها در لشکر جنوب حتیالمقدور باید موقوف شود. یعنی عد های که به خوزستان اعزام شدهاند، همانجا اقامت نمایند و نفراتی که از فارس راهی شدهاند نباید وسایل حملونقل و غیره را دائماً نگاه دارند.(۵)

 انتقال ۴۸۰ رأس گوسفند به خاک شوروی

سلطان عباسقلی خان، فرمانده نظامیان درجز، امروز اطلاع داد که چوپانی به نام حاتم ۴۸۰ رأس گوسفند را دزدیده و به خاک شوروی انتقال داده است.

مأموران روس، چوپان و گوسفندها را به چهچهه روس بردهانـد. مذاکره با نمایندگی سیاسی شوروی در درجز برای استرداد گوسفندها چارهساز نبوده است.(۶)

محمدحسین آیرم

(تصویر) کرمان

 پنجشنبه

۱۶ بهمن ۱۳۰۳

۵ فوریه ۱۹۲۵

۱۱ رجب ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی تشکیل جلسه داد. در تذکرات پیش از دستور امروز، وکیلالملک درباره اهمیت حفظالصحه در مملکت سخن گفت و بودجه و اعتبار آن را ناکافی دانست. پس از او ضیاءالواعظین از اخذ مالیات های غیرقانونی صنفی گفت و خواستار لغو آنها شد. مجلس در ادامه کار خود قانون انتخابات را در دستور قرار داد.(۷) برخی منابع نوشتهاند که امروز به اطلاع مجلس رسید که قرار است رضا خان به آنجا آمده، با فراکسیونها دیدار نماید، اما نیامد.(۸)

 تعیین نمایندگانی برای دیدار با رضا خان

فراکسیون های مختلف مجلس، امروز نمایندگان خود را برای دیدار با رضا خان تعیین کردند. فراکسیون آزادیخواه: سیدالمحققین، سلیمانمیرزا، سردارمفخم؛ فراکسیون تجدد: امیراعلم، تدین، ملکالتجار؛ [فراکسیون] منفردین: مستوفیالممالک، ارباب کیخسرو، مصدقالسلطنه؛ فراکسیون قیام: عمادالسلطنه، سهامالسلطان ، قائممقام؛ فراکسیون اقلیت: ملکالشعرای بهار، سیداحمد بهبهانی، قوامالدوله؛ فراکسیون تکامل: محمدهاشممیرزا شیخ الرئیس، اجاق، سیدعبدالوهاب؛ فراکسیون ملیون: افشار، شیروانی، داور.(۹) این دیدار قرار است روز یکشنبه آینده انجام شود.

 دستور مشایعت حاکم هرات

از کابینه ریاست وزراء امروز به کابینه وزارت جنگ اطلاع داده شد که والی جدید هرات از طریق خراسان به محل حکومت خود میرود. قرار بود وزارت امور خارجه یک میهماندار برای مشایعت وی بگمارد [که چنین نشد]. بنا به دستور رئیسالوزراء، وزارت جنگ یک صاحب منصب را معین نماید تا هنگام خروج از خاک ایران وی را مشایعت و مراقبت نماید.(۱۰) والی جدید هرات با خانواده و ۳۶ همراه از طریق خاک ایران عازم هرات بود.(۱۱)

 اعتصاب معلمان مدرسه دولتی آمل

روزنامه ایران، در شماره امروز خود نوشت که معلمان مدرسه دولتی آمل به دلیل نگرفتن پنج ماه حقوق دست به اعتصاب زده

و در تلگراف خانه شهر تحصن کردهاند. آنها میگویند تا حقوقمان را ندهند از این محل خارج نمیشویم.(۱۲)

 بیاعتنایی مقامات محلی بینالنهرین به دستور کمیسر عالی انگلیس

اعتمادهمایون، کنسول ایران در کربلا، امروز به وزارت امورخارجه اطلاع داد که پس از پیگیری های انجام شده درباره عدم شمول ایرانیان مقیم بینالنهرین در قانون تحریر نفوس، و موافقت کمیسر عالی انگلیس با این درخواست، مأموران محلی عراق نام

۱- همان، پ ۱۹، ص ۲۱۵.

۲- همان، پ ۱۹، ص ۱۶۴.

۳- همان، پ ۸، ص ۳۰۴.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۸، ص ۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۱۳۲ و ۱۳۳.

۶- همان، پ ۹، ص ۲۱۳.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۰، ص ۲.

۸- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۸۴.

۹- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۵، ص ۱.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۱۵۵.

۱۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۸،ص ۲.

۱۲- همان، ۱۷۶۹، ص ۲.

ایرانیان را به عنوان تبعه عراقی در امر انتخابات دخالت میدهند. فعلاً امر به توقف انتخابات داده شده، موضوع منتفی است ولی «من غیرمستقیم ایرانیان را تحریک [میکردند]... که بروند تعرفه انتخابات دریافت دارند. معلوم بود که باطناً ساعی برای این امر هستند» تا پای ایرانیان را به انتخابات عراق بازکنند، اما «مجدداً در مقام معارضه و اعتراض» برخواهم آمد.(۱)

 اعتراض کارگزاری ارومیه به سامیبیک

امروز و برای چندمین بار، مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، با ارسال نام های به سامیبیک، باششهبندری ترکیه در ارومیه، به او یادآور شد که قانون کاپیتولاسیون میان دولتین ایران و ترکیه ملغی شده است «و اتباع مُسلِم ترکیه هم تابع قوانین موضوعه مملکتی و رسیدگی به امور آنها فقط از وظایف حتمیه محاکم صالحه داخلی است.»(۲)

 سرمای شدید در گلپایگان

به گزارش رسیده از گلپایگان، سرمای شدید امسال گلپایگان نظیر نداشته است؛ آبها از جریان افتاده و منجمد شده است. «قصابان چند روز در منزل بعضی آقایان پناهنده شده [و میگویند] که ضرر میکنیم. بالاخره مجلسی در حکومت شده و در نتیجه قرار شد یک مَن چهارعباسی گوشت را گرانتر بفروشند.»(۳)

 تأسیس مدرسه اکابر و قرائت خانه در شهر های آذربایجان

امیرلشکر عبد الله طهماسبی امروز به اطلاع رضا خان رساند که برای توسعه زبان فارسی در آذربایجان در ۱۶ شهر این ایالت قرائت خانه و در بعضی مدرسه اکابر تأسیس شده است و «از تمام جراید و مطبوعات مفیده ارسال میشود که عموم اهالی و طوایف و عشایر سرحدی نیز دائماً از نظم و نظام داخلی مسبوق و ضمناً به زبان فارسی آشنا شوند.»(۴)

 ارسال نامه وزارت داخله به امضاء امیراقتدار

منابع متعددی از دستگیری و توقیف امیراقتدار، وزیر داخله، خبر داده بودند. (ر.ک: ۲۷ دی) امروز نام های که از وزارت داخله به وزارت امور خارجه فرستاده شد که با امضاء امیراقتدار بود.۱۰ این موضوع نشان میدهد که فاصله توقیف و آزادی امیراقتدار، حداکثر ۲۰ روز بوده است.(۵)

 جمعه

۱۷ بهمن ۱۳۰۳

۶ فوریه ۱۹۲۵

۱۲ رجب ۱۳۴۳

□ آتشبازی در میدان مشق

امشب به مناسبت، شب تولد حضرت علی(ع) در میدان مشق تهران آتشبازی بود.(۶)

□ درباره حسین خان بهمئی

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز در تلگرامی خطاب به رضا خان، اقداماتی را که درباره حسین خان بهمئی انجام شده، توضیح داد. حسین خان بهمئی عملاً در قضیه شیخ خزعل با نیرو های دولتی وارد جنگ شده بود. امیرلشکر جنوب با اشاره به این که طوایف ابوابجمعی او را میان شش کلانتری که مطیع دولت هستند، تقسیم کرده، نوشت که قلعه اعلی که قرار بود خراب شود، چون در سرحد خاک بختیاری و کهگیلویه واقع شده و تخریب آن خلاف مصالح قشونی است، فعلاً در تصرف قوای نظامی باقی میماند. قلعه کلک که محل توقف حسین خان بهمئی بود از او تحویل گرفته شد و تحویل نظامیان گردید؛ پس از رفع احتیاجات قشون، این قلعه خراب خواهد شد. محمود آیرم افزود خود حسین خان بهمئی به واسطه عفو عمومی بخشوده شده، اما در آینده باید ضمن گرفتن ایرادی دستگیر شود. آیرم در پایان نوشت که به درخواست وی برای خدمت چند تن از پسران و برادرزادگانش در قشون پاسخ مثبت داده شده است.(۷)

□ خلیج فارس

«خلیج فارس» عنوان مطلب بلندی است که روزنامه تایمز بصره در شماره های ۲۶۷، ۲۶۸ و ۲۶۹ خود به قلم سر آرنولد ویلسون، منتشر کرده است. این مقاله بلند پیش از این در نشریه ادیمبورگ به چاپ رسیده بود. محمدحسن بدیع، کنسول ایران در بصره، امروز ترجمه خلیج فارس را در ۱۶ صفحه به وزارت امور خارجه فرستاد و در نامه ضمیمه آن نوشت که ویلسون، رئیس معروف کمپانی جنوب در این مقاله مقاصد و خیالات سیاسی انگلیس و فرط علاقه آنها را در خلیج فارس شرح میدهد. از جمله فقرات جالب توجه این مطلب «تقاضای تجدیدنظر در معاهده ۱۹۰۷ روس و انگلیس [مبنی بر تجزیه ایران به دو منطقه تحت نفوذ این دو قدرت] است. بحرین را تحتالحمایه انگلیس معرفی کرده، به دولت انگلیس اصرار میکند که عملیات خود را در خلیج فارس توسعه بدهد، یعنی سیاست استعماری را در آنجا تعقیب نماید؛ پیشنهاد تعمیر و بنای بعضی اسکله ها در سواحل ایران... [کرده] و خلیج فارس [را] در ردیف استرالی [= استرالیا] و نیوزیلند که از مستعمرات انگلیس است ذکر کرده و استعمار خلیج را مهمتر از آن دو مستعمره دانسته» است.(۸)

□ احتمال حمله ترکمن های روس به ایران

کفیل ارکان حرب لشکر شرق امروز به اطلاع وزارت جنگ

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۲-۴۶-۲۷-۱۳۰۳.

۲- همان، ۲۷-۴۴-۳۵-۱۳۰۳.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۶۹، ص ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۱۵۹.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۹-۱۴-۳۵-۱۳۰۳.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۰، ص ۲.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، صص ۲۱۱ و ۲۱۲. رضا خان پس از دیدن این گزارش تأیید کرد که حسین خان بهمئی باید به بهان های دستگیر شود. (همان، پ ۱۹، ص ۲۱۰).

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷۰ تا ۲-۳۴-۵۱-۱۳۰۳.

رساند که طبق گزارش رسیده از فرمانده ساخلوی کلات، ۲۰۰ تن از ترکمن های حدود چهچهه روس مسلح شده، به اشاره حکومت تجن خیال حمله و دستبرد به خاک ایران را دارند. دستور های لازم برای مراقبت بیشتر داده شده است.(۱)

 گزارش تکمیلی از خرید سلاح دولت افغانستان

در پی درخواست وزارت جنگ از وزارت امور خارجه برای تکمیل گزارش خود از خرید های نظامی دولت افغانستان، (ر.ک: ۲۱ دی) نمایندگی سیاسی ایران در کابل امروز خبر داد که «از قرار معلوم هشت هزار تفنگ، دو توپ طیارهزنی، مقداری بمب و اسباب های یدکی طیاره اخیراً خریدهاند... مشغول مذاکره در باب قیمت آنها هستند.» در گزارش دیگری از این نمایندگی یاد شده است که دولت افغانستان چهار طیاره و سه هزار تفنگ هم از انگلیسها خریدهاند که به واسطه سختی زمستان، هواپیماها در پیشاور هستند.(۲)

 جلوگیری از کار پزشکان بیجواز

وزارت معارف با ارسال نام های به وزارت داخله نوشت که «به عموم نمایندگان معارف دستور داده شده است که از [کار] اطباء بدون اجازه جلوگیری نمایند.» پیش از این به گروهی از افراد فرصت داده شده بود برای کسب مجوز طبابت به مراجع قانونی مراجعه کنند.(۳)

 ضیافت در وزارت امور خارجه

امشب به دعوت وزارت امور خارجه، رضا خان، هیأت دولت، مدیران وزارت امور خارجه «و عموم هیأت دیپلماسی» در محل وزارت امور خارجه حاضر شدند و در میهمانی این وزارت خانه شرکت کردند.(۴)

 تمایل یک کمپانی آمریکایی به گرفتن امتیاز نفت شمال

صدیقالسلطنه، وزیرمختار ایران در برلن، امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که یک کمپانی معتبر آمریکایی مایل است امتیاز نفت شمال را بگیرد. «آیا دولت علّیه هنوز... مایل است [با شرایط از پیش تعیین شده]» این امتیاز را واگذار نماید؟ وی خواست اگر چنین تمایلی وجود دارد، وی وارد مذاکره شود.

موضوع به وزارت فواید عامه اطلاع داده شد.(۵)

 شنبه

۱۸ بهمن ۱۳۰۳

۷ فوریه ۱۹۲۵

۱۳ رجب ۱۳۴۳

 تعطیلی دوایر دولتی

امروز به مناسبت تولد حضرت علی(ع) سازمانها و دوایر دولتی تعطیل بود. به همین مناسبت مراسم سلام با حضور محمدحسن میرزا در کاخ گلستان برگزار گردید.(۶)۱

 درخواست حاکم کرمانشاه از رضا خان

مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، امروز با ارسال تلگرامی از رضا خان درخواست کرد که چون علیاشرف خان، کفیل تلگراف خانه کرمانشاه که درست انجام وظیفه میکند «مقتضی است استدعا نماید به وزارت تلگراف امر فرمایند حکم ریاست تلگراف خانه کرمانشاه را به خود او مرحمت فرمایند که از هر جهت لایق و بهتر از دیگران است.» وی نوشت که موضوع را میتوانند از امیرلشکر غرب هم استعلام کنند.(۷)

 گزارش حاکم کلهر پس از بازگشت از بینالنهرین

حاکم کلهر که اخیراً از کاظمین به ایران بازگشته در گزارشی خطاب به امیرلشکر غرب نوشت که در کاظمین سردار نصرت کلهر را ملاقات کرده است. وی همچنان منتظر دستخطی از رئیسالوزراء است که رسماً تأمین گرفته به کرمانشاه بیاید. عباس خان امیرمخصوص مینویسد که اگر سردارنصرت کلهر به کرمانشاه بیاید تا بهار در آنجا توقف کرده، سپس نزد خودم خواهد آمد. وی افزود که یکی از سردمداران منطقه کلهر را که در بینالنهرین بود با خود به ایران آورده است.(۸)

 قیمتگذاری املاک مصادره شده سیمیتقو

مأموران قیمتگذاری املاک اسماعیلآقا سیمیتقو، شامل نمایندگان لشکر، حکومت سلماس، رئیس خالصجات ایالتی آذربایجان و مأموران تقویم املاک، در صورت جلس های که امروز تهیه کردند، نوشتند که املاک خالصه شده سیمیتقو در روستا های عیان و سیلاب به ترتیب ۳۱۰۰ تومان و ۱۲۰۰۰ تومان بیشتر نمیارزد.(۹)

 تیراندازی مأموران روس به بیلهسوار

امروز بعد از ظهر گشتی سواره روسها که از خاک خود عبور میکرد با شلیک تیر به طرف قریه بیلهسوار، چند خانه را مورد اصابت قرار داد، اما به کسی آسیب نرسید. به گزارش ایل خانی شاهسون اهالی دچار وحشت شدند. فرمانده قشون آذربایجان با ارسال این خبر به تهران خواستار انعکاس حادثه به نمایندگی مختار شوروی در ایران شد تا از این قبیل اقدامات جلوگیری شود.(۱۰)

 ورود فرمانده جدید لشکر شرق به مشهد

امروز سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده جدید لشکر شرق که به

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۱۲.

۲- همان، پ ۱۱، صص ۱۱۴ و ۱۱۵.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۰، ص ۲.

۴- همان، شم ۱۷۷۱، ص ۱.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸-۹-۳۹-۱۳۰۳.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۰، ص ۲. در مراسم سلام امروز، رضا خان به بهانه دیدار از خانواده سپهسالاراعظم به واسطه فوت پسرش، ساعدالدوله، شرکت نکرد. ساعدالدوله که برای شکار به منطقه جاجرود رفته بود، هنگام تاخت با اسب به واسطه یخبندان به دره سقوط میکند. او را به تهران منتقل کرده، معالجات افاقه نمیکند و روز جمعه فوت میکند. جنازه ساعدالدوله به تجریش حمل و در مقبره خانوادگی دفن میشود. (روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۶، ص ۲).

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۴۰۱. پیرو این درخواست، وزارت جنگ بنا به دستور رضا خان از وزارت پست و تلگراف خواست علیاشرف خان را به ریاست تلگراف خانه کرمانشاه منصوب نماید. (همان، پ ۱۳، ص ۴۰۰).

۸- همان، پ ۳، ص ۱۰.

۹- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۲۲۱۰۵، ص ۴.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۲۶۴. موضوع به وزارت امور خارجه ارجاع شد و آن وزارت خانه هم به نمایندگی مختار و هم به سفارت کبرای ایران در مسکو نامه نوشت تا پاسخگو و پیگیر باشند. (همان، پ ۶، ص ۲۶۲).

تازگی جایگزین حسین خزاعی شده، وارد مشهد گردید.(۱)حسین خزاعی نیز به سمت رئیس اداره قور خانه لشکر مرکز منصوب و مشغول به کار شد.(۲)

 یکشنبه

۱۹ بهمن ۱۳۰۳

۸ فوریه ۱۹۲۵

۱۴ رجب ۱۳۴۳

 دیدار رضا خان با نمایندگان مجلس

رضا خان امروز در محل مجلس شورای ملی حاضر شد و پس از ملاقاتی با مؤتمنالملك، ریاست مجلس، به دیدار اعضای منتخب فراکسیونها رفت. (ر.ك: ۱۶ بهمن) جراید با چاپ این خبر نوشتند که طرفین راجع به مسائل جاری مذاکره کردند.(۳) برخی از منابع نیز درباره محتوای این دیدار آوردهاند که رضا خان از تحریکات و آنتریك هایی که علیه او میشود صحبت کرده و از نمایندگان منتخب فراکسیونها خواسته تا روز پنجشنبه آینده در این باره تصمیمگیری کنند.(۴) منابعی هم نوشتهاند که رضا خان گفته: «شاه و ولیعهد مانع اصلی ادامه فعالیت و از سرگیری خدمات او هستند. آنان دست و پای او را بستهاند، بیم از دست رفتن همه اصلاحات و خدمات وجود دارد. مجلس باید به این معضل رسیدگی کند و تکلیف او را با این دو برادر هر چه سریعتر روشن کند. سردارسپه در پایان سخنانش به نمایندگان مهلت داد تا روز بیستوسوم بهمن، این موضوع را بررسی کنند و پاسخ مناسبی ارائه نمایند.»(۵) سفارت انگلیس در گزارشی به وزارت امور خارجه کشورش نوشت که رضا خان امروز اطلاعی های هم صادر کرد که عملاً تهدید نمایندگان مجلس بود. وی در این اطلاعیه تهدیدآمیز به وکلا فرصت داده تا ۱۲ فوریه / ۲۳ بهمن بگویند که شرایط او را برای ادامه کار میپذیرند یا خیر.(۶)

 کسب تکلیف برای مالیات طایفه بنیطرف

حاکم نظامی خوزستان امروز به رضا خان اطلاع داد که مالیات سالانه طایفه بنیطرف حدود ۲۴ هزار تومان است، اما شیخ خزعل در این چند سال مبالغ گزافی از این طایفه میگرفت؛ مخصوصاً امسال به حدود ۷۰ هزار تومان رساند. اکنون که بنیطرف از زیر سیطره شیخ خزعل خارج شده، برای «تشویق آنها قول داده شده مالیات اصلی خود را پرداخته و اضافه را نپردازند. طایفه مزبور هم در مقابل این توجه دولت داوطلبانه حاضر شدهاند معادل نصف مالیات خودشان، اضافه تقدیم نمایند.» سرتیپ فضل الله زاهدی پرسید که آیا میتوان این ۱۲ هزار تومان را صرف ساختمان برجها و قلاع راه خرمآباد کرد؟ رضا خان هم گفت هر چه اضافه گرفت هاید تحویل مالیه شود؛ به مصرف دیگری نرسد.(۷)

 توپها و کشتی های شیخ خزعل

سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان اطلاع داد که برای گرفتن توپ های شیخ خزعل اقداماتی انجام شده است. سرداراجل، پسر شیخ خزعل میگوید که این توپها و کشتی های پدرش بابت مالیات سال جاری گرفته شود. گویا در این مورد با شما مذاکره کرده است. «به عقیده فدوی این معامله مفید نیست. یا این که بدون اخذ قیمت تسلیم [شوند] و یا بابت چهارصد هزار تومان بقایای مالیاتی

۱- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۷، ص ۵.

۲- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۰۴، ص ۲.

۳- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۶، ص ۱.

۴- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۳۵۶.

۵- ملائی توانی، مجلس شورای ملی و...، ص ۱۶۳. منابع انگلیسی درباره اقدامات سیاسی رضا خان نوشتند: «آینده سردارسپه و شاه مسئل های است که در حال حاضر توجه همه را به خود جلب کرده است. سردارسپه علناً اظهار داشته که مشغول مذاکره با سیاستمداران برجسته است و میخواهد که شاه خلع شده و خودش به عنوان نایبالسلطنه یک پادشاه آلت دست منصوب شود. رهبران مجلس در طول هفته گذشته مشغول بحث و بررسی این موضوع بودهاند، اما در قانون اساسی راهکاری برای موافقت با خواست های رئیسالوزراء نمیتوانند بیابند. کمیت های متشکل از بیستویک نماینده از احزاب مختلف در مجلس برای بررسی موضوع با رئیسالوزراء انتخاب شدهاند. گزارش شده که رئیسالوزراء گفته است که میتواند ادله متقن برای خیانت شاه به قانون اساسی و دسایس وی با خارجیها ارائه کند. (FO E ۱۵۹۶/۸۲/۳۴)

۶- FO E ۱۵۸۲/۸۲/۳۴.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، صص ۸۵ و ۸۶.

خودش که بایـد بیست ساله به دولت بپردازد محسوب نماینـد.» رضا خان در پاسـخ به این پیشـنهاد گفت که در این باب هنوز تصمیمی گرفته نشده است.(۱)

 برنج شمال و پیشنهادی برای افزایش درآمد

محمدحسـین آیرم با ارسال نام های محرمانه به وزارت جنگ با اشاره به نیاز مبرم روسها به برنج شمال ایران نوشت که صدور برنـج چمپـا در سال جاری، پنـج میلیون تومان درآمـد داشـته است. وی افزود که میتوان قیمت برنـج چمپا را افزایش داد. آیرم پیشـنهاد کرد اگر صـدور این برنج به شـکل فعلی آزاد باشد، روسـها با اعمال «جزر و مد» نخواهند گذاشت این قیمت افزایش یابـد. حتی ممکن است روسـها با اقـداماتی باعث توقف صـدور برنـج شوند تا قیمت آن کاهش یابد و بعد شروع به حمل آن نماینـد. «جلوگیری مطلق و آزادی برنج هر دو به نفع روسـها تمام میشود... امر داده اجازه فرمایند فوراً یک کمیسیونی به اسـم کمیسـیون سواحلی راجع به امر برنـج و تـأمین آذوقه اهـالی تشکیل گردیـده» ضـمن حفـظ آذوقه اهـالی، قیمت برنـج را ترقی دهد.(۲)

 مراقبت از اعمال و رفتار نماینده پاپ

در پی رسیـدن خبر ورود نماینـده پـاپ به تبریز، وزارت امور خـارجه، امروز بـا تهیه یادداشتی خطاب به کارگزاری آذربایجان دستور داد مراقبت از اعمال و اقدامات نماینده پاپ و مسافرت های او به دیگر نقاط آذربایجان ضروری است.(۳)

 تقسیمات سیاسی ترکستان و زبان فارسی

امیرلشـکر عبـد الله طهماسبی، فرمانـده قشون آذربایجان، امروز با ارسال گزارشـی به رضا خان نوشت که ترکسـتان اخیراً به دو ناحیه ترکمنسـتان و ازبکستان تقسیم شده است. زبان رسمی ترکمنستان در دوایر دولتی و مکاتبات و غیره زبان ترکی است؛ و چون این زبان جنبه علمی ندارد طبعاً زبان ترکی قفقاز در میان کتب علمی به آنجا نفوذ خواهد کرد. در ازبکسـتان نیز پیش از این زبان فارسـی رسـمیت داشت، اما در شـیوه جدید زبان ترکی را به رسمیت شناختهاند. «در این صورت ولایات مجاور ایران مثـل خراسـان و استرآبـاد و ترکمن های تبعه ایران که به آن حـدود متصل و اغلب زبان ترکی حرف نمیزننـد، قهراً در تحتتأثیر علمی و ادبی آن صـفحات» قرار خواهند گرفت. عبد الله طهماسبی خواستار توجه ویژه مسئولان به این امر شد. وی همچنین در نامه دیگری به اطلاع رسانـد که حکومت شوروی اهمیت فوقالعاد های به قفقاز داده، میخواهـد این ناحیه را مرکز علم و عرفان مسـلمانان روسـیه قرار دهـد. اکنون با تأسـیس مـدارس عالی مقرر شـده تا هفت سال آینـده بیسوادی در این ناحیه نباشد. و نیز مقرر شـده تـا چهار ماه آینـده همه معلمان و مأموران زبان ترکی را در حوزه های مأموریت خود جاری نماینـد. وی با اشاره به درخواست های قبلی خود برای اعزام معلمین فارسـیزبان به آذربایجان جهت تـدریس در مـدرس های که اخیراً افتتاح شده، بر اهمیت موضوع تأکید کرد.(۴)

 درگذشت میرزااسحاق خان رهبر

میرزااسحاق خان رهبر، مدیرکل وزارت امور خارجه و مدیر اداره دوم سیاسی، امروز درگذشت. وزارت امور خارجه به همین مناسبت فردا و پس فردا تعطیل است.(۵)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس پیش از ظهر امروز به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در این جلسه لایحه قانون ممیزی در دستور کار نمایندگان بود. تصویب این قانون چگونگی دریافت مالیات محصول را از مالك و رعیت مشخص میکرد. علیاکبر داور در سخنانی، مشکل بررسی این قانون را وجود مالکان عمده به عنوان نماینده در مجلس دانست. گفتوگوها درباره این لایحه به جلسه بعدی موکول شد.(۶)

 معاون جدید وزارت پست و تلگراف

سرداراسعد جعفرقلی خان بختیاری، وزیر پست و تلگراف، شکوهالملك را به عنوان معاون این وزارت خانه معرفی کرد. شکوهالملك از امروز کار خود را شروع کرد.(۷) وی جایگزین مخبرالدوله گردید.

 اعدام شهباز خان

شهباز خان امروز اعدام شد. وی رئیس تفنگچیان قلعه اعلی بود که به گفته امیرلشکر جنوب چند نظامی را در درگیری های نیرو های نظامی با طرفداران شیخ خزعل کشته بود. شهباز خان در جنگ روستای کیکاوس در نزدیکی بهبهان دستگیر شده بود.(۸)

(تصویر) مشهد، بارگاه امام رضا(ع)

۱- همان، پ ۲۵، ص ۹۰.

۲- همان، پ ۲۰، صص ۲۸۲ و ۲۸۳. موضوع با وزارت فواید عامه در میان گذاشته شد و آن وزارت خانه خواستار تعیین دقیق اختیارات این کمیسیون پیشنهادی گردید تا متعاقباً تصمیم گرفته شود. (همان، پ ۲۸۰، ص ۲۸). ظاهراً رئیس تیپ شمال اقدام به توقف صدور برنج کرد. (ر.ك: ۱۸ اسفند).

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱-۳-۴۵-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۱۶۱ تا ۱۶۳.

۵- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۶، ص ۱.

۶- همان، ص ۲.

۷- همان، ص ۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۹۶.

ص: ۵۴۰

 دوشنبه

۲۰ بهمن ۱۳۰۳

۹ فوریه ۱۹۲۵

۱۵ رجب ۱۳۴۳

 گزارش وزرای مختار انگلیس و فرانسه راجع به دیدار رضا خان با نمایندگان مجلس

سر پرسی لورن، امروز با فرستادن متن کوتاهی به وزیر امور خارجه انگلیس، درباره دیدار دیروز رضا خان با نمایندگان منتخب فراکسیونها چنین نوشت: رئیسالوزراء «دیروز به تمام نمایندگان پارلمانی احزاب چهار روز فرصت داد تا راه قانونی برکنار نمودن شاه و ولیعهد را بیابند و اگر آنان نتوانند اتخاذ تصمیم نمایند او به مردم رجوع خواهد کرد.»(۱) بونزوم، وزیرمختار فرانسه در تهران نیز گزارش داد: «سردارسپه که از مساعی خود نزد شش تن مقام عالی سیاسی برای یافتن راه قانونی جهت تغییر شکل دولت و نظام سلطنتی نتیجه نگرفت و اقداماتش مواجه با شکست شد، دیروز به پارلمان رفت و با نمایندگان فراکسیون های گوناگون مجلس صحبت کرد و اظهار داشت طبق مدارکی که در دست دارد آشوب خوزستان را شاه برپا کرده و دربار در آن دست داشته و در این شرایط من از شما وسیله میخواهم تا به این کار خاتمه بدهم. رئیس دولت یک مهلت پنج روزه برای دریافت پاسخ قائل شد. وی بهان های پیدا کرد تا در مراسم سلام حضرت علی [(ع) در روز شنبه در دربار] که تحت ریاست عالیه ولیعهد برگزار میشد، حضور نیابد.»(۲)

 دستور جدید وزارت جنگ به رئیس تیپ پیاده لشکر غرب

وزارت جنگ امروز از قول رضا خان با ارسال تلگرامی به رئیس تیپ پیاده لشکر غرب، و مخاطب قرار دادن او به عنوان فرمانده قوای لرستان دستور داد که «به واسطه بصیرت کاملی که به حالت محل دارید، تا اواخر بهار در آن حدود [حضورتان را] لازم میدانند... پس از انقضای این مدت، تغییر محل و شغلی که مطلوب باشد، منظور نظر میباشد.»(۳)

 پیدا شدن تلگرام رمز کارگزاری آستارا در دکان عطاری

رئیس نظامیان آستارا میگوید که نامه کارگزاری آستارا که در آن متن و رمز تلگرام ارسالی به وزارت امور خارجه، مبنی بر ورود قاچاق سیدعلیآقا نجفاوغلی از بادکوبه به ایران نوشته شده، در دکان عطاری پیدا شده است. مدیر مدرسه آستارا وقتی برای خرید چای به این عطاری میرود، چای را داخل پاکتی که از این نامه درست شده بود، تحویل میگیرد. عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز این خبر را به وزارت جنگ فرستاد و خواستار تعویض کارگزار آستارا به واسطه لاقیدی در مأموریت خود شد.(۴)

□ بیتوجهی وزارت عدلیه به اعتراضات سرکنسولگری شوروی

کارگزاری آذربایجان، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که سرکنسولگری شوروی در تبریز دوبار درباره رفتار نامناسب عدلیه تبریز با اتباع روس کتباً اعتراض کرده است. این شکایتها باید توسط عدلیه پاسخ داده شود. با این حال روشن نیست چنین شکایت هایی مدخلیت دارد یا نه؛ از وزارت عدلیه تقاضا شود پاسخ مقتضی را ارائه نماید، تا از روی مستندات جواب سرکنسولگری داده شود.(۵)

□ اخطار نظمیه به صاحب ان خودرو

محمود درگاهی، رئیس کل تشکیلات نظمیه، با صدور اعلانی به صاحب ان خودرو اعلام کرد که طبق نظامنامه اتومبیل که به زودی در هیأت دولت تصویب میشود، صاحب ان خودرو تا ابتدای فروردین فرصت دارند وسایل نقلیه خود را تعمیر کرده، رفع نقص کنند. وجود خودرو های معیوب مخاطراتی در پی داشته است و از این رو «پس از انقضای مدت مزبور از طرف اداره نظمیه کلیه اتومبیلها تفتیش و هر کدام دارای عیب و نقصی باشند، از کار کردن در شهر یا خارج ممنوع خواهند بود.»۶(۶)

□ سرما و یخبندان در لاهیجان

بر اساس اخبار رسیده از لاهیجان بارندگی های اخیر و سرمای شدید، موجب شده که کناره های دریا و مردابها یخ بزنند. این پدیده تاکنون در شمال کشور، دیده نشده بود. اکنون روی مردابها و کناره های دریا رفت و آمد میشود. «اغلب شکار از طیور و حیوانات از شدت سرما به واسطه فقدان آذوقه بیحس و بدون اختیار به شهر و آبادی آمده که اهالی آنها را با دست گرفتهاند.»(۷)

گزارش های رسیده از کرمان هم میگوید که بارش و سرمای شدید راه های منتهی به کرمان را بسته، ابنیه دولتی که تعمیر نشدهاند در شرف تخریب است.(۸)

□ ابراز آمادگی یک کمپانی مختلط برای ساخت راهآهن ایران

مفتاحالسلطنه، وزیرمختار ایران در انگلیس، امروز به وزارت امور خارجه خبر داد که یک کمپانی آمریکایی - انگلیسی مایل است ضمن گرفتن امتیاز نفت شمال، برای احداث راهآهن ایران سرمایهگذاری کند و وام نیز به ایران بدهد. «آیا صلاح است داخل مذاکره شوم؟»(۹)

۱- آصفی رامهرمزی و...، سردارسپه و فروپاشی...، ص ۲۱۱.

۲- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، صص ۱۸۰ و ۱۸۱.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۷۳. رئیس تیپ پیاده لشکر غرب پس از دریافت این دستور با ارسال پاسخ مفصلی مبنی بر این که جان ناقابل خود را تقدیم ناجی ایران میکند، نوشت که دو سال است مبتلا به

پهلودرد میباشد و درخواست های مرخصی او تاکنون مورد پذیرش واقع نشده، تقاضا کرد در غیاب امیرلشکر غرب، گزارش های ضروری را مستقیم به وزارت جنگ ارسال کند که موافقت شد. (همان، پ ۱۳، صص ۷۰ تا ۷۲).

۴- همان، پ ۶، ص ۲۵۵. موضوع به وزارت امور خارجه منعکس شد و آن وزارت خانه در ۲۹ بهمن خطاب به وزارت جنگ نوشت که احتشام حضور، کارگزار آستارا، نظر به بیلیاقتی از خدمت منفصل شد و جایگزین او به زودی راهی محل مأموریت میشود. (همان، پ ۶، ص ۲۴۹).

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۴۲-۳۵-۱۳۰۳.

۶- همان، ۱۰-۲۸-۲۹-۱۳۰۳.

۷- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۶، ص ۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۱، ص ۱.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۶-۹-۳۹-۱۳۰۳.

ص: ۵۴۱

 سهشنبه

۲۱ بهمن ۱۳۰۳

۱۰ فوریه ۱۹۲۵

۱۶ رجب ۱۳۴۳

 قدم های بلند رضا خان برای فتح آخرین سنگر قدرت

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس در تهران، گزارشی به وزارت امور خارجه کشور متبوعش فرستاد و نوشت تلاش های تاز های برای کنار زدن احمدشاه دیده میشود. این تحرکات از همان زمانی که رضا خان در خوزستان بود ظهور یافت. «کمی پیش از بازگشت او از خوزستان تهیه هایی دیده شد تا از وی در حد یک پادشاه استقبال نمایند. به مردم رهنمود داده شد تا در این باره به بحث بپردازند که آیا او شایستهترین فرد برای دستیابی به تاج و تخت نیست؟ و آیا زمان بازگشتش [از خوزستان] همان لحظه مناسب نیست تا او را به کاخ ببرند و بر اورنگ شاهی بنشانند؟» لورن مینویسد که پس از نهضت جمهوری و شکست آن، شهرت و نفوذ رضا خان آسیب فراوانی دید، ولی اینک این آوازه به جایی رسیده است که او به ولیعهد بیاعتنایی کند و در صدد کنار زدن او و احمدشاه باشد.(۱)

 دستور برکناری فخرالممالک و جایگزینی ابوالفتحمیرزا

وزارت جنگ امروز با ارسال نام های به وزارت داخله از قول رضا خان دستور داد فخرالممالک را از حکومت ولایات ثلاثه (ملایر، تویسرکان، نهاوند) برکنار کرده، ضمن سپردن شغلی به او، شاهزاده فتح اللهمیرزا [برادر مجللالدوله، حاکم کرمانشاه] را جایگزین او کنید.(۲)(ر.ک: ۱۳ بهمن)

 گزارش کارگزاری خوزستان از طوایف این ناحیه

کارگزاری مهام خارجه خوزستان امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که پس از برقراری حکومت نظامی در خوزستان، همه طوایف ساکن در حاشیه رود کارون ابراز اطاعت کرده و برای آنها حکام نظامی نصب شده است؛ فقط طایفه معروف به محیسن امورشان اصلاح نشده، چرا که تصور میکنند قدرت شیخ خزعل باقی خواهد ماند و جرأت مخالفت ندارند «ولی باطناً اظهار عدم رضایت مینمایند و به وسایل مختلفه مأمورین دولت را متذکر میشوند که زودتر کار آنها هم تسویه بشود.»(۳)

 پیگیری لورن راجع به توقف کشتی های انگلیس در سواحل کارون

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس در ایران، امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که قرار بود دولت ایران

در مورد لنگر انداختن کشتی های جنگی انگلیس در رود کارون تصمیمی گرفته اطلاع دهد. «خیلی ممنون خواهم شد که جواب عاجلی در این باب مرحمت فرمایند.»(۴) (ر.ک: ۲۵ اسفند ۱۳۰۲)

 اسامی هیأت پارلمانی انگلیس در خوزستان

اسامی گروهی که به اسم هیأت پارلمانی انگلیس از معادن نفت ایران دیدن کردند، امروز توسط کارگزاری خوزستان به اطلاع وزارت امور خارجه رسید: سر وارندر، ماژور کارپانتیر، کاپیتان اِدن، کاپیتان فینس هاوس، ماژور بومبی.(۵)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی پیش از ظهر امروز به ریاست مؤتمنالملک تشکیل جلسه داد. قانون ممیزی در دستور کار بود، اما در ادامه چون تعداد نمایندگان برای رأیگیری کافی نبود، مجلس تعطیل شد.(۶)به احتمال زیاد به حدنصاب نرسیدن نمایندگان در صحن مجلس مشغولیت آنها برای تعیین اختیارات جدید رضا خان بوده است. وی تا پنجشنبه به نمایندگان فرصت داده بود، بین احمدشاه و او یکی را انتخاب کنند!

 فعالیت های نایب کنسول جدید شوروی در مشهد

امروز به وزارت جنگ خبر داده شد که «رفیق کِرد نایب قونسول جدید قونسولگری دولت» شوروی در مشهد مترصد است فهرستی از همه اسلحه قشون، امنیه و نظمیه موجود در منطقه را تهیه کرده، به اطلاع دولت خود برساند. «مشارالیه از کمونیست های متعصبی است که شب و روز برای پیشرفت مسلک خود در این چند روزی که وارد شده، جدیت دارد.»(۷)

 نظر سوء کارگزار آستارا به یک آژان

رئیس نظمیه آستارا گزارش میدهد که کارگزار آستارا وقتی در حال مستی راهی خانهاش بوده «به آژان پست آن ناحیه، غلامرضا نام، دستاندازی و خیال عمل شنیع داشته است.» این آژان میگوید که کارگزار از چندی قبل در صدد طرح مناسبات خصوصی با او بوده، و آژان از اظهار آن تاکنون شرم داشته، اما اینک مجبور به بیان موضوع شده است.(۸)

 خبر برکناری سه وزیر در نشریه مهرمنیر

کارگزاری خراسان با ارسال گزارشی به وزارت امور خارجه خبر داد که روزنامه مهرمنیر چاپ مشهد مقدس نوشته است وزیر داخله، وزیر امورخارجه و وزیر فواید عامه از کار منفصل شده، تحت محاکمه هستند. کارگزاری خراسان میافزاید پس از مشورت با فرمانده لشکر شرق، شرحی به روزنامه یادشده نوشته و خبر تکذیب شد.

در ذیل این گزارش مقام وزارت امور خارجه (احتمالاً وزیر) نوشته است: «با تأکیدات حضرت اشرف جای تعجب است که روزنامه های خراسان این قسم مطلقالعنان، و هر چه میخواهند مینویسند، از طرف حکومت و نظمیه هم سانسور نمیشود.»(۹) (ر.ک: ۵ اسفند)

۱- آصفی رامهرمزی و...، سردارسپه و فروپاشی...، صص ۲۱۳ تا ۲۱۵.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۳۶۱.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۹-۳۰-۲۹-۱۳۰۳.

۴- همان، ۱۲-۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

۵- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۴۰۰۲۸۴۷۵، ص ۹.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۲، ص ۱.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۱۸۲ و ۱۸۳. موضوع به اطلاع فرمانده لشکر شرق رسید تا مراقبت نماید. (همان، پ ۹، ص ۱۸۱).

۸- همان، پ ۶، ص ۲۴۷.

۹- همان، پ ۱۱، ص ۱۰۴.

 چهارشنبه

۲۲ بهمن ۱۳۰۳

۱۱ فوریه ۱۹۲۵

۱۷ رجب ۱۳۴۳

 عزیمت ماژور فریزر به رشت

وزارت جنگ امروز در تلگرامی به محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، اطلاع داد که روز شنبه آینده، ماژور فریزر، اتاشه نظامی سفارت انگلیس با هواپیما به رشت و انزلی میآید. در ادامه این تلگرام آمده است که «قدغن فرمایید ن هایت مساعدت را با ماژور مشارالیه به عمل آورند.» اما روی عبارت اخیر خط کشیده شده و جمله «مراتب پذیرایی و اطلاع از مقصود مسافرت او با حضرتعالی است» اضافه شده است.(۱) (ر.ک: ۲۶ بهمن)

 نگرانی رئیس تیپ شمال از ملاقات حاجیصدیق با رضا خان

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ شمال، امروز با ارسال نامه محرمان های به وزارت جنگ با اشاره به اقداماتی که پس از برقراری حکومت نظامی در گیلان انجام داده است (دستگیریها، تبعیدها و...) نوشت که یکی از این مخالفان حاجصدیق، «سرمحله» محله بیستون بود. «اخیراً مشارالیه به عنوان حمل جنازه به طهران عزیمت و به وسیله حاجی بحرالعلوم به حضور مقدس بندگان حضرت اشرف... تشرف حاصل نموده و از وضعیات» نارضایتی کرده است. وی افزود که گل های از گفته های او ندارد، آن چه قابل توجه است «وساطت شخص حاجی بحرالعلوم که بسته آقای قائممقامالملک است» که با توجه به اظهار فدویت به آن مقام، واسطه ملاقات شده است.(۲)

 سه راه ترکمنها در منطقه جاجرم

نایب یک حسن آقا خان، رئیس اردوی اعزامی از تهران به منطقه شاهرود، امروز از میامی خبر داد که نیرو های تحت فرماندهی او روز ۱۹ بهمن وارد جاجرم شدند. ترکمنها در ناحیه قرهبیل خان [= رباط قرهبیل] اجتماع کردهاند. «کلیه دهنه های عبور به خط شاهرود الی جوین را مسدود» کرد هایم. تاکنون حمل های از سوی ترکمنها نشده است.(۳)

 نامه وزارت امور خارجه راجع به ارجاع اتباع روس به محاضر شرع

وزارت امور خارجه امروز با تهیه یادداشتی برای کارگزاری اردبیل و در پاسخ به پرسش آن کارگزاری در مورد استنکاف کنسولگری شوروی در اردبیل از ارجاع دعاوی اتباع خود به محاضر شرع، نوشت که این موضوع میان وزارت امور خارجه و

سفـارت شوروی مورد بحث است. «اگر چه تقاضـای دولت شوروی مخـالف با مـدلول عهـدنامه بین دولتین و قوانین موضوعه است، ولی محض احترام تقاضـای نماینـدگی مختار، به وزارت عـدلیه اشـعار گردیـده بود که به طور خصوصـی به محاکم امر بدهند حتیالامکان از مراجعه امور اتباع شوروی به محاضـر شـرع خودداری نمایند.» اما در مورد مسـلمانان روس «مواردی پیش میآید که به غیر از ارجاع به شرع چاره دیگری نیست.»(۴)

 تذکر به سفارت شوروی راجع به ساخت پست نظامی در خاک ایران

در گزارشـی که از طرف لشـکر شـمال غرب مبنی بر سـاخت پست نظـامی توسط مأموران شوروی در منطقه بیلهسوار به مرکز رسـیده بود، تصـریح شـده بود که این پست جدیـد یکصـد قـدم جلوتر از پست سـابق و داخـل خاک ایران است. وزارت امور خـارجه پس از دریـافت گزارش، شـروع به رایزنی نمود و بـا ارسـال نـام هـای به سـفارت شوروی درخواست کرد تـا تشـکیل کمیسـیونی برای حـل موضوع از ادامه سـاخت این پست جلوگیری شود. موضوع امروز به اطلاع وزیر امور خارجه رسـید تا در مذاکرات خود با مقامات

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۴۴.

۲- همان، پ ۲۲، ص ۱۲. رضا خان پس از دیدن نامه خطاب به رئیس تیپ شمال یادآور شد که لازم است این قبیل اشخاص به موقع معرفی شونـد تا از هویت آنها کاملاً اطلاع حاصل شود. در این پاسخ افزوده شده است: «قائممقامالملک و امثال او هم که اشـاره کرد هایـد فقـط یک عـده اشـخاص اسـتفادهچی هسـتند.» (همان، پ ۲۲، ص ۱۱) که نشـان میدهـد در این زمـان قائممقامالملک ارج و قرب سابق خود را نزد رضا خان نداشت. (مؤلف)

۳- همان، پ ۸، ص ۳۰۳.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۶ و ۵-۱۶-۳۵-۱۳۰۳.

سفارت شوروی مطرح کند.(۱)

 جایگزین اسحاق خان رهبر در وزارت امور خارجه

در پی درگذشت اسحاق خان رهبر، رئیس اداره دوم سیاسی، امیرارفع، وزیرمختار سابق ایران در مصر، به سمت مدیرکل و رئیس اداره یادشده منصوب گردید.(۲)

 اعتراض وزارت امور خارجه به دخالت حکومت نظامی اردبیل در امور قضائی

وزارت امور خارجه امروز با فرستادن نام های به وزارت جنگ از دخالت حکومت نظامی اردبیل در امور قضایی خبر داد و نوشت که با وجود صلحیه مستقر در آن شهر این دخالت بیمورد و موجد اشکالات فراوان خواهد بود؛ «چه ممکن است در صورتی که حکمی بر له تبعه شوروی صادر شود سابقه برای حق استملاک آنها در ایران پیدا شده و موجب زحمت اولیای دولت را فراهم نماید و در صورتی که محکومعلیه واقع شوند، بدیهی است حق خواهند داشت به استناد عدم صلاحیت کمیسیون حکومتی دعوی خود را تجدید و تعقیب نمایند.»(۳)

 بازگشت شومیاتسکی به تهران

شومیاتسکی، وزیرمختار دولت شوروی در ایران، که چند روز پیش عازم بادکوبه شده بود، امروز با هواپیما به تهران بازگشت.(۴)

 صدای توپ خانه در خاک شوروی

به گزارش فرمانده نظامیان مشکین از دیروز صدای شلیک توپ در خاک شوروی به گوش میرسد. بنابر تحقیقات انجام شده، باقراُف سرابی، مسلمان تبعه شوروی با نیرو های دولتی شوروی درگیر بوده است. امشب ۶ جنازه به بیلهسوار روس آورده، دفن کردند.(۵)

 توپ های شیخ خزعل

روزنامه ستاره ایران در شماره امروز خود اطلاعی های از قول شیخ خزعل خطاب به رضا خان چاپ کرد که در آن آمده بود: «وی چهارده توپ از انواع مختلف در اختیار دارد که هنگام جنگ بزرگ آنها را خریداری کرده است. وی در آن هنگام از سوی دولت ایران مسئول حفظ امنیت عربستان (خوزستان) بود. شیخ گفته که اینک خوزستان در اشغال قشون دولت است و او آماده است این توپها را به هر کس که رئیسالوزراء بگوید، تحویل دهد.(۶)

(تصویر) منجیل، راه قزوین به رشت

□ پنجشنبه

۲۳ بهمن ۱۳۰۳

۱۲ فوریه ۱۹۲۵

۱۸ رجب ۱۳۴۳

□ جلسه فراکسیون های مجلس درباره افزایش اختیارات رضا خان

صبح امروز مجلس شورای ملی جلسه رسمی تشکیل نداد، اما نمایندگان فراکسیونها گردهم آمدند تا راجع به طرحی که اواخر دیشب درباره تفویض فرماندهی کل قوا به رضا خان تهیه شده بود، گفتوگو کنند. بر اساس این طرح: «۱- مجلس شورای ملی به موجب اصل ۱۰۴ و ۱۰۷ قانون اساسی آقای سردارسپه را به فرماندهی کل قواء دفاعیه و امنیه منصوب میدارد که با اختیارات تامه انجام وظیفه نماید. ۲- فرمانده مزبور در حدود قوانین مملکتی مسئول مجلس شورای ملی خواهد بود.» طرح دیگری که در همین مورد تهیه شده بود، میگفت: «۱- مجلس شورای ملی با توجه به ماده ۴۸ و ۱۰۷ قانون اساسی آقای سردارسپه را به ریاست کل قوای دفاعیه و امنیه مملکت منصوب میدارد که با اختیارات کامله در حدود قوانین اساسی و قوانین مملکتی انجام وظیفه نماید. ۲- رئیس کل قوای مزبور مسئول مجلس شورای ملی است.» در جلسه مشورتی فراکسیونها ذکاءالملک، وزیر مالیه، و سردارمعظم خراسانی، وزیر فواید عامه، شرکت داشتند.(۷) مواد تهیه شده به اطلاع رضا خان رسید، اما او آنها را نپسندید. نمایندگان فراکسیونها بار دیگر در نشستی این ماده واحده را به تصویب رساندند: «مجلس شورای ملی، ریاست عالیه کل قواء دفاعیه و تأمینیه مملکتی را مخصوص آقای رضا خان سردارسپه دانسته که با اختیارات تامه در حدود قانون اساسی و قوانین مملکتی انجام وظیفه نماید و سمت مزبور بدون تصویب مجلس شورای ملی از ایشان سلب نتواند شد.»(۸)

□ انتقاد از طرح مجلس برای افزایش اختیارات رضا خان

روزنامه شفق سرخ در سرمقاله امروز خود با عنوان «یک راه حل» با اشاره به بحران سیاسی پیش آمده در محافل سیاسی و موانعی که بر سر راه رضا خان وجود دارد، به طرح ارائه شده از طرف مجلس پرداخت (خبر اول) و نسبت به آن تردید وارد کرد و نوشت که آیا این طرح «وافی به جلوگیری از مخالفین امنیت عمومی» خواهد بود؟ نویسنده مقاله تلویحاً این حد از اختیارات را در شأن رضا خان ندانست و ادامه داد: «ما در کیفیت حل قضیه نظریاتی داریم که چندان متناسب با محیط فعلی نیست.»(۹) نویسنده این مقاله نتوانست صراحتاً بگوید که تنها راه همانا پادشاهی رضا خان بر مملکت ایران است.

□ نظر وابسته نظامی سفارت فرانسه درباره قدرتطلبی رضا خان

وابسته نظامی سفارت فرانسه در گزارشی که امروز به وزارت امور خارجه کشور متبوعش فرستاد، با اشاره به تلاش رضا خان برای گرفتن اختیارات بیشتر و در واقع حذف احمدشاه از صحنه

۱- همان، ۲۹ و ۲۸-۷-۴۰-۱۳۰۳.

۲- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۷، ص ۵.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۱۰۲. وزارت جنگ از طریق لشکر شمال غرب دستور عدم مداخله در امور قضایی را به حاکم نظامی اردبیل داد. (همان، پ ۱۱، صص ۹۹ تا ۱۰۱).

۴- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۰۴، ص ۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۰۶.

۶- FO E ۱۵۸۲/۸۲/۳۴.

۷- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۸، ص ۱.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۴، ص ۱.

۹- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۰۴، ص ۱.

سیاسی کشور نوشت: «سردارسپه مجلس را مستأصل ساخته که بین خانواده پادشاه و او یکی را برگزینند. درخواست [او] بیشتر به یک ضربالاجل شباهت دارد. مجلس پس از یک مطالعه دقیق قانون اساسی به این نتیجه رسید که هیچ مفری برای این که شاه و ولیعهد را از مقامشان برکنار سازد ندارد.» وی با اشاره به دیدار رضا خان با نمایندگان فراکسیون های مجلس ادامه داد که رضا خان به آنها گفته اسنادی دارد که نشان میدهد شاه و ولیعهد به مملکت خیانت میکنند و با این شرایط ادامه کار برای او ممکن نیست[!](۱)

 دیدار رئیس تیپ شمال با شومیاتسکی

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، در تلگرامی به وزارت جنگ گزارش داد که در دیدار اخیرش با شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی در ایران، معلوم بود که «بشره [= ظاهر] سابقهاش تا اندازه[ای] تغییر، ولی یک صورت ضدیتی را نشان نمیداد و اظهار داشت که من به حضرت اشرف عرض کردهام که تا من در ایران هستم باید به این ترتیبات ارتجاع خاتمه داد.» آیرم میافزاید: «به عقیده بنده شومیاتسکی بیشتر به یک آلتی شباهت دارد که در تحتتأثیر قدرت اطرافیانش هر دقیقه عقاید خود را میتواند تغییر دهد... به همین دلیل به او به هیچوجه نمیتوان در عملیاتش مطمئن بود. خوشتاریا نافذ در عقاید مشارالیه است.»(۲)

 ترفیع به ریاست تلگراف خانه، علیرغم عدم استحقاق

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، با اشاره به درخواست او مبنی بر انتصاب علیاشرف خان به ریاست تلگراف خانه کرمانشاه، اطلاع داد که دستور این انتصاب به وزارت پست و تلگراف داده شد و آن وزارت خانه با این توضیح که وی از نظر رتبه اداری استحقاق این سمت را ندارد، حکم ریاست او را صادر کرد.(۳)

 پاسخی برخلاف جریان حاکم

با وجود گزارش های مستمر و پیاپی نمایندگان سیاسی ایران در نقاط مختلف شوروی، سفارت این کشور در تهران امروز در نام های به وزارت امور خارجه گزارش داد که مأمورین شوروی هیچگونه مالیات های مخصوص از تجار ایرانی نگرفته، بلکه بر عکس «حتیالامکان تجار ایرانی را از بعضی مالیات هایی که از اتباع شوروی و خارجه دریافت میشود معارف میدارند.»(۴)

 پاسخ دیرهنگام وزارت جنگ به آتاشه نظامی ایران در ترکیه

سالارنظام، آتاشه نظامی ایران در ترکیه، که در گرماگرم حوادث خوزستان، از رخداد های آن ناحیه ابراز بیاطلاعی کرده بود و در پاسخ به جراید ترکیه در این مورد اظهاراتی من درآوردی تحویل داده بود، با گلایه از عدم دسترسی به اطلاعات، خواستار توجه وزارت جنگ به این موضوع شده بود. وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی، خلاصه رویداد های خوزستان را در سفر رضا خان به آن ناحیه، از دیدگاهی رسمی و موردپذیرش دولت، برای سالارنظام فرستاد.(۵)

□ افتتاح قریبالوقوع مدرسه روسها در بندرجز

کارگزار استرآباد امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رساند که مقامات محلی شوروی در بندرجز وسایل و مقدمات افتتاح مدرسه دولتی شوروی را فراهم کردهاند و چند روزی است که شاگردان به این مدرسه رفت و آمد میکنند. این در حالی است که هنوز مجوز گشایش چنین مدرس های از طرف وزارت معارف داده نشده است. وی مینویسد که این مسئله را به اطلاع نمایندگی دولت شوروی در بندرجز رساندم. «مشارالیه اظهار داشت که رسماً مدرسه مفتوح نگردیده و تدریس هم نمیشود. فقط روزی یکی دو ساعت اطفال به آنجا رفته، بازی و تفریح مینمایند.» کارگزار استرآباد تأکید کرد در صورت شروع به تدریس، از ادامه کار مدرسه جلوگیری خواهد شد.(۶)

□ هزینه محاکم داخلی برای اتباع خارجی

وزارت عدلیه امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه، در پاسخ به پرسش سفارت هنگری [= مجارستان] «از مقدار حقوق قضاوتی محاکم ایران از [اتباع] خارجه» نوشت که آن دسته از اتباع خارجی که مطیع قوانین داخلی هستند، همان هزین های که از اتباع داخلی دریافت میشود در محاکم پرداخت میکنند که مقدار آن در قوانین تصریح شده است.(۷)

□ اجتماع در وزارت عدلیه

کارکنان جزء وزارت عدلیه امروز با اجتماع در محل کار به عقب افتادن ۹ ماه از حقوق خود مربوط به سال گذشته و امسال اعتراض کردند. نمایندگان این گروه معترض با وزیر عدلیه دیدار کردند.(۸)

(تصویر)

محمدحسمیرزا

۱- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۸۱.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۳۵.

۳- همان، پ ۱۳، ص ۳۹۹.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۶-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، صص ۱۰۰ و ۱۰۱.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۷-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

۷- همان، ۹-۱۰-۳۵-۱۳۰۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۴، ص ۲.

 جمعه

۲۴ بهمن ۱۳۰۳

۱۳ فوریه ۱۹۲۵

۱۹ رجب ۱۳۴۳

 شجاع باشید

عنوان سرمقاله امروز روزنامه کوشش «شجاع باشید» بود که آن را خطاب به نمایندگان مجلس شورای ملی نگاشته بود و تلویحاً به لایح های اشاره داشت که نمایندگان مجلس قرار است برای ارتقاء اختیارات رضا خان و جلبنظر او به تصویب برسانند. این مقاله از نمایندگان میخواهد که شجاع باشند و موانع را از پیش پای مملکت بردارند.(۱)

روشن است که منظور نویسنده از «موانع» همان احمدشاه و «مملکت» همان رضا خان است.

 لغو حکومت نظامی در ورامین و ایوانکی

به دلیل مغایرت برپایی حکومت نظامی با انتخابات، حکومت نظامی در ورامین و ایوانکی لغو شد، تا انتخابات این ناحیه برگزار گردد. این اقدام موقتی است.(۲)

 مجلس ختم معتمدالتجار

فرمانده قشون آذربایجان خبر داد که امروز مراسم ختم معتمدالتجار در تبریز برقرار شد.

وی مینویسد از آنجا که معتمدالتجار برادر نایب سرهنگ محمود خان، فرمانده قوای اردبیل و نماینده دوره گذشته آذربایجان در مجلس شورای ملی بود، بازرگانان تبریز تقاضا کردند که امروز دوایر دولتی و بازار تعطیل شود. «فدوی تعطیل را مقتضی ندانسته و نظر به رضایت حاصله از خدمات صادقانه نایب سرهنگ محمود خان و رعایت تمایل تجار و احزاب دستور داد صاحب منصبان در تشییع جنازه حاضر و در موقع تشییع و تدفین جنازه در سیدحمزه عده زیادی از اهالی و فِرَق حضور داشتند.» اهمیت گزارش این موضوع از آن جهت بود که معتمدالتجار، نماینده دوره چهارم مجلس، در ۱۲ مهر ۱۳۰۱، سخنرانی شدیداللحنی علیه رضا خان در صحن مجلس ایراد کرد که با سخنان بعدی آیت الله سیدحسن مدرس پی گرفته شد و منجر به قهر و استعفای رضا خان از مقام وزارت گردید. عبد الله طهماسبی میافزاید که در مراسم ختم [موفق شده است] میرزاحسین واعظ را به عنوادن سخنران انتخاب و او در وصف رضا خان گفته که با وجود سایه قدرت او دیگر در دنیا حسرتی ندارد.(۳)

روزنامه ایران علت درگذشت معتمدالتجار را چنین نوشت: «موقعی که خواب بوده، مقداری گچ از سقف اطاق روی سینه و شکم او ریخته، روز بعد فوت نموده‌اند.»(۴)

 تهاجم به کاروان شاهزاده ها

امروز تعدادی از شاهزادگان و همراهان ایشان، رشت را به مقصد تهران ترک کردند. آنها چهار فرسنگ از رشت دور شده بودند که مورد تهاجم هفت نفر مسافران مسلح واقع میشوند. یکی از شاهزادگان عباسمیرزا پسر عضدالسلطان بود که او را دستگیر کرده، به جنگل میبرند. خودرو های بعدی نیز متوقف و به طرف جنگل برده میشوند. «مردها را کاملاً لخت مینمایند به طوری که برای هر کدام یک پیراهن و زیرشلواری و شلوار بیشتر باقی نمیگذارند. ولی از زنها فقط یک پالتو که متعلق به یک مادموازل فرانسوی که به سمت معلمی همراه آنها بوده از تنش بیرون میآورند.» رئیس سارقان با لهجه ترکی بادکوب های صحبت میکرد و بقیه گیلک. مسافران مالباخته سوار اتومبیلها شده، بازمیگردند.(۵) منابع فرانسوی مینویسند که این اقدام [که در واقع حمله به نمایندگان احمدشاه، که از اروپا راهی تهران میشدند، بود] برای اجرای طرح رضا خان برای رسیدن به قدرت کمک کرد.(۶)

 مالیات جدید تحمیل شده به ایرانیان

وحیدالسلطنه، کنسول ایران در ایروان، امروز به وزارت خارجه خبر داد که دولت شوروی مالیات تاز های به اسم مالیات برای خسارتدیدگان شوروی وضع کرده و با ارقام مختلف اخذ میکند. اتباع ایران هم مجبور به پرداخت آن هستند. «اقدامات محلی بینتیجه [بوده است.] تکلیف فوراً معلوم فرمایند.»(۷)

(تصویر) ورامین، برج علاءالدین

۱- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۸، ص ۱.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۴، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۵ و ۳۲۶. خبر وفات معتمدالتجار توسط بادامچی به رشت، همدان، خراسان و اصفهان فرستاده شد تا برایش ختم بگیرند. امروز در آستارا برای معتمدالتجار مراسم گرفته شد. (همان، پ ۶، ص ۳۲۴).

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۷، ص ۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، صص ۲ تا ۴.

۶- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۸۷.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۸-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

ص: ۵۴۶

 شنبه

۲۵ بهمن ۱۳۰۳

۱۴ فوریه ۱۹۲۵

۲۰ رجب ۱۳۴۳

 تصویب فرماندهی کل قوای رضا خان

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد. ماده واحد های که به امضای ۱۹ تن از نمایندگان رسیده بود، قرائت شد. در مقدمه این طرح با اشاره به تشکیل قشون، جدیت رضا خان در تأسیس آن و ادامه کار او تا رسیدن به امنیت عمومی، تقاضای تصویب ماده واحده شده بود. نمایندگان به فوریت طرح رأی داده و سپس درباره آن گفتوگو شد و در ن هایت به تصویب رسید.(۱) اقلیت مجلس به رهبری آیت الله سیدحسن مدرس نیز به این طرح رأی دادند. «مدرس به شرط این که سردارسپه وسایل حرکت شاه را از اروپا فراهم آورده و به تهران رجعت دهد قبول موافقت داد.»(۲)

 پیگیری از مسافرت سالاراشرف

وزارت جنگ امروز در تلگرامی از حاکم قصرشیرین پرسید که سالاراشرف، نماینده کرمانشاه، کجاست؟ محل اقامت او را تعیین و اطلاع دهید. عین این تلگرام به حاکم کرمانشاه هم فرستاده شد. حاکم قصرشیرین در این روز چنین پاسخ داد: «سالاراشرف ده روزه از قصر حرکت نموده [و] ... بغداد رفته والی [پشتکوه] را ملاقات و با معیت پسر والی، امیر حرب، طهران بیایند. عجالتاً پنج روز است دیر کرده، لیکن از قرار خبر واصله ۲۲ دلو [= بهمن] بغداد وارد شده» است.(۳)

 تحقیق درباره مشارکت نظامیان در کار قاچاق

وزارت جنگ در تلگرامی به سرتیپ جانمحمد خان، امیرلشکر شرق، با اشاره به یادداشت های متعدد نمایندگی مختار دولت شوروی در ایران، یادآوری کرد که میگویند نظامیان سرحدی آن ناحیه با قاچاقچیان همکاری کرده، خواستار جلوگیری از آن هستند. این موضوع همیشه از طرف امیرلشکر سابق تکذیب شده است. اما وزارت مالیه نیز شرحی راجع به مداخله آنان در امور قاچاق به وزارت جنگ فرستاده است. لازم است مراتب دقیقاً تحقیق و گزارش آن ارسال شود و در صورت صحت، مرتکبین تنبیه گردند.(۴)

 نبود خوراک و علیق در قصرشیرین

حاکم نظامی قصرشیرین امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که کالا- های خوراکی برای نظامیان و علیق برای ستوران در

قصرشیرین یافت نمیشود. در مدتی که اردوی [اعزامی لشکر شمال غرب] در این ناحیه مستقر بوده، این اقلام نسیه تهیه شده [ولی دیگر نه جنسی هست و نه پولی.] اگر اردو راهی کرند شود از حیث آذوقه بهتر است.(۵)

 ادامه ورود پنهانی مهاجران ایرانی

امیرلشکر شمال غرب با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ خبر داد که خانواده های مهاجر ایرانی به روسیه همچنان پنهانی در حال گذر از رود ارس و ورود به خاک ایران هستند. اخیراً (۶) خانوار واردشده، در محال زنگنه ساکن شدهاند. «دستور داده شد عبور این اشخاص خیلی محرمانه باشد.»۶ منابع انگلیسی نوشتند: «تردیدی نیست که این راهزنی توسط مقام های نظامی صورت گرفته است تا اوراقی که در اختیار آنها بوده به چنگ آورند.»(۷)

 تأکید وزارت خارجه به تأسیس عدلیه در ارومیه

در پی تأکیدات گذشته وزارت امور خارجه در تأسیس عدلیه ارومیه، این وزارت خانه، بار دیگر امروز با تهیه یادداشتی برای وزارت عدلیه نوشت که همچنان دعاوی اتباع ترکیه معوق مانده، موجب شکایت [و کارشکنی آنان] شده است. در این یادداشت آمده است که با توجه به اجرای تصمیم دولت در الغاء کاپیتولاسیون نسبت به اتباع ترکیه، چار های جز تأسیس عدلیه قانونی در ارومیه نیست.(۸)

 ابراز اطمینان مشاورالممالک از موضع مثبت شوروی

مشاورالممالک، سفیرکبیر ایران در مسکو، در تلگرامی به رضا خان گزارش داد که وزیر امور خارجه، مشارالملک، امروز پیغام داد که در تهران گروه های مخالف شایع کردهاند که شوروی نسبت به حضرت اشرف تغییر موضع داده و از من خواسته است اطلاع دهم که «دخالت در امور داخلی ایران و این انتشارات به کلی بیاصل است. روابط دولت روسیه با حضرت اشرف به طور سابق باقی و روسیه نیز مایل وجود دولت مقتدر در ایران است.»(۹)

رضا خان هم در پاسخ به مشاورالممالک گفت که «صمیمیت و حسن ظن دولت شوروی را مدتی است درک نموده و ذیقیمت میشمارم.»(۱۰)

 تشکیل نشست های جمهوریخواهی در اراک

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود نوشت که در طول ماه ژانویه جلسه هایی در حمایت از جمهوری در سلطان آباد (اراک) برگزار شده است. حاکم این شهر از دولت مرکزی پرسیده آیا این جلسات مجاز است یا خیر؟ به وی گفته شد که باید از برپایی این جلسات جلوگیری نماید.(۱۱)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۵، ص ۱. با استناد به مراسلات وزارت جنگ، یادآوری این نکته لازم است که رضا خان از مدتها قبل در ذیل نامه ها، تلگرافها و مراسلات داخلی عنوان فرمانده کل قوا را نیز در کنار اسم خود و بعدها با ترکیب رئیسالوزرا به

کار میبرد، اما این اطلاق «خودبخشیده» رسمیت نداشت. وی برای رسمیت دادن به این خواسته چار های جز گذشتن از گذر مجلس نداشت و در آنجا رهبر اقلیت، آیت الله سیدحسن مدرس مانع اصلی شمرده میشد؛ این که چرا آیت الله مدرس به تفویض فرماندهی کل قوا به رضا خان رضایت داد، پاسخ قانعکننده های در منابع دیده نمیشود. مدرس زمانی با این خواسته موافقت کرد که نمایندهاش رحیمزاده صفوی به فرانسه رفته بود تا با احمدشاه دیدار کند و او را وادار به بازگشت نماید. برخی منابع در علت جلب نظر مدرس توسط رضا خان چنین نوشتهاند: « از آنجا که معلوم بود مدرس و گروه اقلیت سد راه پیشرفت او خواهند شد و در آینده نیز نقشه های دیگر را عقیم خواهند گذاشت. طرح ایجاد ارتباط سیاسی با مدرس به مرحله اجرا درآمد. اقدام اخیر چندان مشکل نبود زیرا مدرس مردی بیکینه و باگذشت بود و چنانچه دشمن شماره یک او هم از در تسلیم درمیآمد و با تواضعی که حاکی از ندامت و تصمیم جدید باشد با او برخورد میکرد مدرس او را میپذیرفت. از این جهت بود که رضا خان توانست طی چند ماه به تدریج و بدون اشکالی به مدرس نزدیک شود و اعتماد او را جلب کند.» (طاهری، یک بررسی تحلیلی از...، ص ۳۹۷.) این توجیهات برای بازگویی علت همراهی آیت الله مدرس در این مورد با رضا خان، نه تنها قانعکننده نیست، بلکه وهن شخصیت سیاسی ایشان است. باید اذعان کرد که آیت الله مدرس شناخت کاملی از رضا خان داشت. پیش از این، هم خشم او را دیده بود و هم محبت های ظاهریاش را. رضا خان هم به درستی مدرس را میشناخت. این که گفته میشود مدرس بیکینه بود و هر کسی را که به او مراجعه میکرد و ابراز نزدیکی و محبت مینمود، میپذیرفت و میگذشت، ربطی به رخداد های سیاسی و مهم آن روز که مدرس و رضا خان در کوران آن قرار داشتند، نداشت. علت پذیرش این ماده واحده توسط آیت الله مدرس، همانا عدم اهمیت آن است. برای رضا خان تصویب این ماده تحصیل حاصل بود. امتیاز جدیدی به او بخشیده نشد. او عملاً این سمت را به عهده داشت و در دو سال گذشته خود را فرمانده کل قوا مینامید. واقعیت این است که وزارت جنگ و فرماندهی قشون چنان با رضا خان آمیخته شده بود که اگر اقلیت مجلس پنجم، به اکثریت مبدل میشد، نه میخواست و (شاید) نه میتوانست آن را از رضا خان بگیرد. آن چه برای اقلیت مجلس و مشروطهخواهان واقعی مهم بود، حذف رضا خان نبود، بلکه تحدید قدرت رو به رشد و افزونخواهی های بیمرز او و جلوگیری از گسترده شدن سایه دیکتاتوری بر سر مملکت بود. سپردن فرماندهی کل قوا به رضا خان نوعی بازدارندگی از پرش او برای نشستن بر تخت سلطنت هم محسوب میشد، چرا که رضا خان قول داد، زمینه های بازگشت احمدشاه را فراهم خواهد کرد. برای تأیید موضوع بالا خوب است به گفته های سران قشون و خود رضا خان هم مراجعه شود. امیرلشکر شمال غرب وقتی خبر تصویب مادهواحده را شنید گفت که ما انتظار دیگری داشتیم و اتفاق تاز های نیفتاده است. رضا خان هم در اظهارنظری گفت که موضوع مهمی رخ نداده است. (ر.ک: ۲۶ بهمن) مجلس در این مصوبه تصریح کرد که قدرت عزل رضا خان را از این سمت محفوظ میدارد. در واقع این سمت که پیش از این عملاً از دست احمدشاه خارج شده بود، در اختیار مجلس قرار گرفت. اما افسوس که مجلس نتوانست بر استقلال خود پایفشاری نماید. از قول مدرس در علت موافقت با این موضوع، همچنین آمده است: «رئیس دولت میخواست شاه را بردارد و مملکت را جمهوری کند و خودش رئیسجمهور شود. مردم نخواستند، ما هم نخواستیم. این کار نشد، ولی اگر چیزی به رئیس دولت داده نشود، او را راضی نکنیم ممکن است باز همان خیالات اولیه را تجدید کند. میخواهیم یک چیزی به حلقش بیندازیم تا اسباب زحمت ما نشود.» (عاقلی، داور و عدلیه، ص ۶۰). اگر این نقل قول را بپذیریم باز باید گفت که موافقت با فرماندهی کل قوا ناشی از کیاست آیت الله مدرس برای دور نگه داشتن رضا خان از تعرض به قانون اساسی بوده است. اما در علت پیگیری این موضوع توسط رضا خان و نزدیکان سیاسی او باید به اعلامیه های شیخ خزعل هنگام مخالفت با رضا خان اشاره کرد که یکی از موارد غاصب بودن او را تعرض به

فرماندهی کل قوا عنوان میکرد که طبق قانون بر عهده احمدشاه بود. (مؤلف) گزارش سفارت انگلیس نیز از این ماجرا چنین است: «ن هایتاً قطعنام های تصویب شد که در آن دعاوی خاص سردارسپه تأمین شد. مقرر شد که فرمانده قوای مسلح باشد به استثناء نظمیه، و به وی در چارچوب قوانین کشور اختیار تام داده شود، و اینکه تنها مجلس میتواند وی را برکنار کند. باید توجه کرد که پیشنهاد انتصاب وی به «فرمانده کل» ناکام ماند، و مسئولیتی که به وی داده شد در فارسی با عنوان «ریاست» توصیف شد که در ظاهر عملاً هیچ تفاوتی با عنوان قبلی ندارد، مگر آن که در آن از تعرض به جایگاه شاه در قانون اساسی به عنون فرمانده ارتش پرهیز شده است. معلوم شده است که سردارسپه این پیشنهاد را که با اکثریت قاطع در ۱۴ [فوریه / ۲۵ بهمن] مورد تصویب مجلس قرار گرفت پذیرفته است، و این که در مقطع فعلی وی از خواستهاش برای خلع احمدشاه دست کشیده است. بنا بر گزارشی که نیاز به تأیید دارد، تبعیت مدرس، قدرتمندترین رهبر مخالف، از این اقدام تنها به شرط فراخواندن شاه میسر شده است. در واقع، با تصمیم مجلس مبنی بر این که وی از سمت نامعلومی که تنها به وسیله مجلس به آن منصوب شده است قابل برکناری نیست، امنیت سردارسپه در سمتی افزایش داده شده که به نظر نمیرسد اساساً تغییری نسبت به قبل کرده باشد.» (FO E ۱۵۸۲/۸۲/۳۴)

۲- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، ص ۳۵۵.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۱۴ تا ۱۶.

۴- همان، پ ۲۵، ص ۱۱۵.

۵- همان، پ ۱۳، ص ۳۴۵. موضوع از سرتیپ ابوالحسن خان، فرمانده قوای اعزامی لشکر شمال غرب استعلام شد. او تأیید کرد که با پیشنهاد حاکم قصر موافق است و این موضوع را ۲۲ روز پیش از امیرلشکر غرب تقاضا کرده بود که بدون جواب مانده است. (همان، پ ۱۳، صص ۳۴۳ و ۳۴۴).

۶- همان، پ ۶، ص ۳۲۰.

۷- FO E ۲۰۹۴/۸۲/۳۴.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۸-۱۴-۳۵-۱۳۰۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۶.

۱۰- همان، پ ۲۰، ص ۵.

۱۱- FO E ۱۵۸۲/۸۲/۳۴.

ص: ۵۴۷

 یکشنبه

۲۶ بهمن ۱۳۰۳

۱۵ فوریه ۱۹۲۵

۲۱ رجب ۱۳۴۳

 برآورده نشدن توقع قشون از مصوبه مجلس

امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، با ارسال تلگرامی محرمانه به رضا خان نوشت که از مصوبه مجلس شورای ملی درباره تصویب فرماندهی کل قوا به «شخص شخیص بندگان حضرت اشرف» مطلع شدم. «این مختصر در مقابل سایر انتظاراتی که در این ایام منظور نظر بوده است و اطلاعی هنوز از انجام آن مقاصد نرسیده است... این قدرها مهم نیست.» وی از این که وزارت جنگ این خبر را به اطلاع او نرسانده و از طریق دیگری متوجه شده، گلایه کرد و افزود که درست نیست اداره قشونی از این موضوع بیاطلاع باشد اما خبر آن در شهر منتشر گردد.(۱)

رضا خان هم در پاسخ امیرلشکر شمال غرب گفت که «چیز مهمی نبوده است که اطلاع داده شود.»(۲)

 بخشنام های درباره حل اختلافات سیاسی

رضا خان امروز با فرستادن بخشنام های به امرای لشکر شمال غرب، جنوب، غرب، شرق، رئیس تیپ مستقل شمال و حاکم نظامی خوزستان گفت که در تعقیب دو متحدالمآل قبلی «تذکر میدهد نظر به این که اشکالات و اختلافات سیاسی مرتفع گردیده، بیانیه و دستورات جدیدی صادر نخواهد شد. مقتضی است کمافیالسابق در حفظ نظم و استقرار امنیت در حوزه مأموریت خودتان مراقبت تامه به عمل آورید.»(۳) این بخشنامه یک روز پس از تصویب ماده واحده فرماندهی کل قوای رضا خان صادر شد و در میان اسناد، دو متحدالمآل اشاره شده به شماره های ۴۶۵۰ و ۴۶۵۱ وجود ندارد تا روشن شود، رضا خان در گرماگرم اختلافات چه دستور هایی به فرماندهان خود داده است.

 مجسم های برای رضا خان

نظامالدوله، والی کرمان، امروز در تلگرامی به رضا خان از او اجازه خواست مجسمهاش را بسازد. وی با اشاره به این که آدم چاپلوسی نیست، نوشت که چیزی باقی نمانده که سعادت ایران را ببینیم. به همین واسطه «زرگری در کرمان هست که خوب کار میکند. مجسمه حضرت اشرف را از حالا بدهم بسازد که برای روز اول حمل (فروردین) با دست ملت در سر درب دارالایاله نصب شود.»(۴) رضا خان با ساخت مجسمه موافقت کرد.(۵)

□ گرفتن التزام از چاپ خانه های مشهد

سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده لشکر شرق، امروز به رضا خان اطلاع داد که طبق دستور، برای جلوگیری از درج هتاکی [= مطالب ضدانگلیسی] در جراید مشهد و سانسور آنها از مطابع مشهد التزام گرفته شد که از درج مقالاتی که نسبت به منابع خارجی و دوست توهین میکنند، خودداری نمایند.(۶) سفارت انگلیس درباره چاپ مطالب ضدانگلیسی پیش از این دو بار با مصادر دولتی مکاتبه

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۱۱.

۲- همان، پ ۶، ص ۳۱۰.

۳- همان، پ ۲۳، ص ۹۹.

۴- همان، پ ۱۹، ص ۲۰۴.

۵- همان، پ ۱۹، ص ۲۰۳.

۶- همان، پ ۹، ص ۱۹۰.

کرده بود.

 محافظت از مهندس انگلیسی

حاکم نظامی خوزستان امروز اطلاع داد که یک مهندس کمپانی نفت جنوب که بر حسب اوامر آن مقام برای گردش به اراضی نفتخیز حدود قیر میرود، برای محافظت او و همراهان، یک دسته سوار و پیاده با چند نفر از لُر های منطقه گمارده شدهاند. میگویند این سفر، سه هفته به درازا خواهد کشید.(۱)

 درخواست شهبندری تبریز برای آزادی حسن چاوش

امیرلشکر شمال غرب در تلگرامی به رضا خان اطلاع داد که باششهبندر ترکیه در تبریز خواستار آزادی حسن چاوش است. به او گفتم که اگر حسن چاوش آزاد شود، نباید تا دو ماه به ارومیه برود، «زیرا با سابقه[ای] که در آن صفحات دارد رفتن مشارالیه ممکن است در بین آشوریها و ارامنه و اکراد... تولید سوءتفاهم نماید.» باششهبندر این شرط را پذیرفت. طهماسبی نوشت اگر اجازه میدهید وی آزاد شود. رضا خان هم موافقت کرد.(۲)

 انتقال پیشنهاد کمپانی نفت آمریکایی به رضا خان

در پی نامه سفارت ایران در برلن به وزارت امور خارجه، مبنی بر داوطلب بودن یک کمپانی آمریکایی برای تحصیل امتیاز نفت شمال، موضوع امروز توسط مشارالملک، وزیر امور خارجه، به اطلاع رئیسالوزراء رسید. رضا خان پرسید: «اسم این کمپانی چیست و اعتبارات او چه میزان است؟»(۳)

 کمیته انقلابی و اعضای آن

کمیته انقلابی نام گروهی بود که چهار سال پیش در آستارا به وجود آمد و فعالیت هایی را پی گرفت. ریاست این کمیته با شکوراُف بود. افراد وابسته به این گروه اکنون پراکنده شده و پس از حضور نظامیان لشکر شمال غرب در آستارا رفتار سوئی از آنان دیده نشده است. امیرلشکر شمال غرب امروز با ارسال نام های ضمن بیان این مطالب از افراد اصلی کمیته انقلابی چنین یاد کرد: رضاقلی شکوراُف فعلاً ـ در بادکوبه و مستخدم روسها است و گاهی برای تبلیغات به رشت و انزلی میآید. محمدعلی شکوراُف در گمرک آستارا کار میکند. میرزاپاشا، رئیس افتخاری فعلی بلدیه آستارا است. میرزاصفر آستارایی معلم مدرسه دولتی آستارا است. میرایوب آموزگار مدرسه است. میرزارحمان و میرزاعبدالرحیم نیز از اعضای دیگر این کمیته هستند. فرمانده قشون آذربایجان در پایان گزارش خود تأکید کرد که نمیتوان این افراد را طرف اعتماد قرار داد؛ به ویژه اطفال را برای آموزش در اختیارشان گذارد.(۴)

 نرخ برخی اقلام وارداتی از شوروی

وزارت امور خارجه امروز نرخ برخی اقلام وارداتی از شوروی را با مقایسه قیمت آنها پیش از جنگ بینالملل به سفارت ایران در مسکو فرستاد. گویا سفارت کبرای ایران در مسکو خواهان آن بود: یک من تبریز قند، چهار قران؛ یک من تبریز نفت، یک قران؛ (با همین مقیاس) پارچه های پنبه ۳۳ قران؛ شیشهآلات ۵ قران. همین اجناس اینک با مقیاس یادشده: قند، چهارده قران؛ نفت دو قران؛ پارچه های پنبه، ۵۸ قران؛ شیشهآلات ۱۱ قران، وارد میشود.(۵)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

بیشتر وقت امروز مجلس به سئوالات و تذکرات نمایندگان گذشت. تدین امروز در سخنانی اوضاع اداره مالیه را اسفبار خواند و نتیجه کارکرد منفی آن را فشار بر مردم دانست. وی در اظهارات خود بیآنکه نامی از میلسپو ببرد، به شدت به او انتقاد کرد. پس از سئوالات تعداد دیگری از نمایندگان، مجلس بررسی قانون ممیزی را در دستور کار خود قرار داد.(۶)

 پایان تحصن در جمکران

خبر رسیده از قم حاکی است که رعایای جمکران که از یک ماه قبل در اعتراض به ممیزی در تلگراف خانه متحصن بودند، با وعده تجدید ممیزی از طرف امین مالیه، به تحصن خود پایان دادند.(۷)

 نامه وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس راجع به کشتی های جنگی

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به سفارت انگلیس در پاسخ به استجازه آن سفارت خانه برای ورود کشتی های جنگی انگلیس به رود خانه کارون (ر.ک: ۲۱ بهمن) نوشت که لنگر انداختن گاهگاه کشتی های جنگی انگلیس از نظر حفظالصحه کارکنان آن در رود کارون میتواند عملی شود. «اگر چه رود کارون از رود خانه های داخلی مملکت است و دخول جهازات در آنجا آزاد نیست ولی برای ابراز مساعدت... هر موقع که کشتیها احتیاج مزبور را پیدا کنند یک هفته قبل به کارگزاری محمره و به وزارت امور خارجه اطلاع داده شود» تا مجوز آن صادر گردد.(۸)

 نظر رئیس تیپ شمال درباره مسافرت اتاشه نظامی انگلیس به رشت

وزارت جنگ با ارسال تلگرامی به رئیس تیپ مستقل شمال خبر داده بود که فریزر، اتاشه نظامی سفارت انگلیس راهی رشت شده است، ضمن استقبال مراقبت کنید. (ر.ک: ۲۲ بهمن). محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز به وزارت جنگ نوشت که علت مسافرت او برای من روشن است. «مشارالیه برای اداره کردن امورات سیاسی چند روز برای کمک به ویس قونسول خودشان که کاملاً یک گوسفند است، میآید. روسها به تصور این که از ویس قونسول مذکور استفاده های سیاسی نمایند، با او خیلی گرم گرفتهاند.»(۹)

 سرقت یکصد رأس گوسفند توسط ترکها

امشب دزدان ترکی های با نفوذ به خاک ایران، از مراتع میان بازرگان و باشکند یکصد رأس گوسفند رعایای منطقه را دزدیده، به خاک ترکیه بردند. فرمانده نظامی بازرگان دزدان را تا روستای نازک در خاک ترکیه تعقیب میکند. به گزارش

فرمانـده نظامیان ماکو، مأموران ترکیه از استرداد اغنام به سـرقت رفته خودداری میکننـد و فرمانده نظامی بازرگان به محل خود بازمیگردد.(۱۰)

 فرمانده جدید لشکر غرب

احتمالاً در چنین روزی حکم فرماندهی جدید لشـکر غرب به اسم حسـین خزاعی، فرمانده برکنار شده لشکر شرق، صادر شد. سنـد مورد اسـتناد این خـبر نـام هـای است که رئیس ارکـان حرب کـل قشون خطـاب به رضـا خـان مینگـارد: «حکـم انتصـاب امیرلشـکر حسـینآقا خان به فرمانـدهی لشـکر غرب... برای ملاحظه و امضاء مبارک تقـدیم میگردد.» تاریـخ این سـند مخدوش است، اما از قرائن

۱- همان، پ ۲۵، ص ۸۲.

۲- همان، پ ۱۲، ص ۸۱.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۷-۹-۳۹-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۳۲۷ و ۳۲۸.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۴-۲۷-۳۶-۱۳۰۳.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۶، ص ۲.

۷- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۱۹، ص ۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۷۷.

۹- همان، پ ۲۲، ص ۴۳.

۱۰- همان، پ ۱۲، ص ۱۴۲.

اسناد پیوست گمان میرود مربوط به امروز باشد.(۱)

 تخریب چهره احمدشاه در مطبوعات

سفارت انگلیس با اشاره به عملکرد مطبوعات تهران در هفته گذشته نوشت که «مشغله بسیاری از مطبوعات در طول هفته تخریب شاه بود و وکلای مجلس و علماء تشویق شدهاند که برای خلاص شدن از این بختک مانع ترقی ایران همکاری کنند. آنها دیگر نیازی به هیچ ملاحظ های برای حفظ تقدس یک شاه مسلمان ندارند، چرا که اعلیحضرت مدتهاست همه مشروعیت خود برای چنین عنوانی را از دست داده است. همچنین نقش برجسته علماء در روز های نخستین نهضت مشروطه مورد یادآوری قرار گرفته، مورد سرزنش قرار گرفتهاند که هدف آزادی را به کناری وانهادهاند.»(۲)

 نظر سرکنسول انگلیس در اصفهان درباره قدرت روحانیان

سرکنسول انگلیس در اصفهان مینویسد که نفوذ روحانیان در این شهر افزایش یافته و با زمانی که امیراقتدار بر این شهر حکومت میکرد و توانسته بود از قدرت این طبقه به طور قابل ملاحظ های بکاهد، بسیار متفاوت است. آنها در امور مختلف دخالت میکنند «و خصوصاً روحانی سرکش، حاجآقانور الله [اصفهانی] اکنون علیه رضا خان فعال است.»(۳)

 دوشنبه

۲۷ بهمن ۱۳۰۳

۱۶ فوریه ۱۹۲۵

۲۲ رجب ۱۳۴۳

 سوم اسفند، عید بزرگ ملی

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، در تلگرامی به وزارت جنگ گزارش داد که اهالی و طبقات مختلف[!] تقاضا میکنند که روز شنبه آینده که مصادف با سوم حوت [سالگرد کودتای ۱۲۹۹] است، یک عید بزرگ ملی تلقی شده و روز یاد شده را به نام «طلوع سعادت ایران» نامگذاری کنند. امیرلشکر عبد الله طهماسبی میافزاید که درخواست شود در تمام ولایات جشن های عالی برپا کنند. «مخصوصاً برای این مقصد میخواهند تلگرافات به عموم ولایات ایران مخابره نمایند که در استدعای آنها همآواز شده و شرکت نمایند.» وی خواستار کسب نظر رضا خان شد تا مطابق آن عمل نماید. رضا خان هم با اقدامات پیشنهاد شده فرمانده قشون آذربایجان موافقت کرد.(۴) گفتنی است همین پیشنهاد بود که تا پایان عصر پهلوی، کودتای ۱۲۹۹ را تبدیل به یکی از مهمترین روز های رسمی دولتی ایران کرد.

□ آماده شدن ۳۲۰ هزار تومان برای پرداخت به بوداغیانس و استیونس

سفارت انگلیس با ارسال یادداشتی خصوصی و فوری به مشارالملک، وزیر امور خارجه، نوشت که طبق مراسله دکتر میلسپو به شما، امروز چک ۳۲۰ هزار تومانی حاضر شده و تسلیم وزیر مالیه، ذکاءالملک خواهد شد. سفارت انگلیس با ذکر متن کامل نامه میلسپو، افزود که ذکاءالملک به سفارت اطلاع داده فردا ساعت ۱۰ صبح برای تقدیم چک و تصفیه قطعی مسائل دریاچه ارومیه مناسب است. مقدمات کار فراهم شده، فقط میماند حضور شما در ساعت مقرر. «به محض این که مطلب کاملاً تصفیه شد باید به فوریت به بغداد مسافرت نمایم.» نایب سفارت انگلیس در پایان این یادداشت تأکید کرد: «اگر دوستدار بتوانم در ساعت یازده صبح از طهران حرکت کنم که همان روز به قزوین رسیده و قبل از این که برف بیاید به بغداد برسد» بسیار مناسب خواهد بود.(۵) برای آگاهی از نقش انگلیس در این موضوع به قرارداد پنجم مارس ۱۹۲۴/۲۵ اسفند ۱۳۰۲ نگاه کنید. (ر.ک: ۲۵ اسفند ۱۳۰۲)

□ اخباری از برف و سرما

خبر های رسیده از همدان حاکی است که بارندگی های اخیر برف، همه راه های منتهی به شهر را بسته است. خبر دیگر حاکی است که یک گاری پست و یک کالسکه که از عراق (اراک) به سوی تهران میآمده، در میان راه مانده است. از کرمانشاه خبر رسیده «برف فوقالعاده عدیمالنظیری باریده، تمام راه ها» بسته است. خبر های رسیده از قزوین حاکی است که ۱۳ خودرو در گردنه کوهین گیر کردهاند. در راه قزوین به همدان نیز «یک دستگاه اتومبیل زیر برف مانده، شوفر و چهار نفر مسافرین آن را سرما تلف کرده است.»(۶)

۱- همان، پ ۱۳، صص ۱۶ و ۱۷.

۲- FO E ۱۵۸۲/۸۲/۳۴.

۳- FO E ۱۵۸۲/۸۲/۳۴.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، ص ۱۲۷.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۶۸ و ۶۸-۱۳-۳۹-۱۳۰۳. شواهد نشان میدهد که این چک در روز یادشده تحویل مقامات انگلیس میشود. (همان، ۵۴-۱۳-۳۹-۱۳۰۳).

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۶، ص ۳.

 عدم خروج عزیز الله خان از مرز

رئیس کل تشکیلات نظمیه امروز با ارسال نام های به حاکم نظامی تهران خبر داد که عزیز الله خان که سه سال پیش در تهران ظاهر شد و با سواد و تسلطی که به زبان های خارجی داشت، ولگردی و گدایی میکرد، مظنون به جاسوسی شده بود، بناگردید از ایران تبعید شده به وطن خود برود. اینک به واسطه نداشتن تذکره خروج، او را از مرز بازگرداندهاند. وی هماکنون تحویل نظمیه همدان است. محمد درگاهی افزود: «مستدعی است امر و مقرر فرمایند... اوامر لازمه به اداره قشونی آنجا صادر شود که عاجلاًـ وسایل صدور تذکره او را فراهم و محرمانه توسط مأمورین امنیه از سرحد ایران خارجش نمایند.»(۱)

 تقاضای اعزام صاحب منصب به لشکر شرق

سرتیپ جانمحمد خان، امیرلشکر شرق، امروز از رضا خان خواست برای رفع نیاز فوج سوار این لشکر چند صاحب منصب فارغالتحصیل مدرسه نظام را به لشکر شرق اعزام کنند. همچنین وی تقاضا کرد به واسطه نبودن صاحب منصب در بخش توپ خانه، دو کارشناس توپ خانه نیز به این لشکر مأمور شوند.(۲)

 ورود امیرلشکر جنوب به شیراز

امیرلشکر جنوب، محمود آیرم، که رامهرمز را به قصد شیراز ترک کرده بود، از راه بوشهر، امروز وارد شیراز شد.(۳) علت اصلی حرکت او رسیدگی به هیجانات سیاسی و اجتماعی شیراز است.

(تصویر) کنسولگری انگلیس در اصفهان

 سهشنبه

۲۸ بهمن ۱۳۰۳

۱۷ فوریه ۱۹۲۵

۲۳ رجب ۱۳۴۳

 تصمیم جدید احمدشاه به استقامت در برابر رضا خان

بنابر آن چه که منابع فرانسوی میگویند، شاه ایران اخیراً از سوی وزیر جنگ، رضا خان، «دعوت به دادن استعفا شده است. شاه که اینک در سنرمو در ویلای سنمیشل بسر میبرد و منظماً با اتومبیل از مونتکارلو به نیس آمد و شد مینماید، اخیراً در معیت برادرش علی که او هم مقیم سنرمو است اجتماعی داشتهاند با حضور شخصیت های سیاسی که از فرانسه و ایتالیا و انگلستان

آمده بودند. در این کنفرانس تصمیم گرفته شد که به هیچوجه شاه تسلیم خواسته های [نخست] وزیرش نشود.»(۴)

 گزارش فرانسویها درباره نظر انگلیسها به رضا خان

منابع فرانسوی امروز از لندن به ریاست دولت خود در پاریس خبر دادند که لندن به رضا خان، چون یک موسولینی تازه نگاه میکند؛ کسی که در ن هایت احمدشاه را سرنگون کرده، جای او را خواهد گرفت. «در اینجا سردارسپه را یک موسولینی تازه میانگارند که پول و نیرنگ های شاه میتواند مدت کوتاهی توفیق برنامه های او را به تأخیر بیندازد. ولی اخیراً تردید ندارند که او خواهد توانست پادشاه را که سرگردان و آواره اروپاست و منظماً پول های مملکتش را آن قدر که بتواند هدر میدهد و ولخرجی میکند سرنگون نماید. شگفتا که بین سیاست حالیه فورینآفیس [= وزارت خارجه انگلیس] و آنچه در زمان لرد کرزن وجود داشت تفاوت فاحش به چشم میخورد.

نایبالسلطنه پیشین هند، ایران را یک مرکز سیاست آسیایی خود تلقی میکرد، و البته اغراقآمیز است، ولی جانشینان این سنت را رها کردهاند چنان که وضع کنونی آنها مبین قضیه است. بریتانیا با رها کردن فکر استیلا بر ایران، دامنه عملیاتش را کوچک ساخته و امیدوار است این دوران انقلابی در تهران به او آزادی بیشتری در جنوب [= مناطق نفتی] بدهد.»(۵)

 مذاکره انگلیس برای بازگرداندن خالصیزاده به بینالنهرین

سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده لشکر شرق، امروز به اطلاع رضا خان رساند که خالصیزاده در چند روز اخیر با شرکت در جلسات خصوصی بر ضد «بندگان حضرت اشرف دامت عظمته» سخن میگوید. «آشتیانی و شیخ احمد بهار نیز جزو آنها هستند.» وی مینویسد که والی خراسان میگوید که به زودی خالصیزاده به طرف تهران یا بینالنهرین حرکت خواهد کرد. روابط والی خراسان با خالصیزاده صمیمی است و غالباً نشست های خصوصی دارند. فرمانده لشکر شرق پرسید: «طرز رفتار فدوی با خالصیزاده چه رویه باشد؟» رضا خان هم پاسخ داد که «اخیراً هم با سفارت انگلیس برای حرکت آنها به بینالنهرین مذاکراتی در جریان است. در هر صورت آنها را روانه دارید که برای وضعیت آن ناحیه اصلح است.»(۶)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۳۳۶ و ۳۳۹.

۲- همان، پ ۹، صص ۷۲ و ۷۳. با این تقاضا موافقت شد و موضوع به فرمانده لشکر مرکز برای اقدام ارسال گردید. (همان، پ ۹، ص ۷۱).

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۸، ص ۱.

۴- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، ص ۱۸۷.

۵- همان، ص ۱۸۸.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۱۸۴ و ۱۸۵.

 حضور رضا خان در مجلس شورای ملی

رضا خان امروز با حضور در مجلس شورای ملی در سخنانی از این که در یک سال گذشته از عمر مجلس، دولت و مجلس نتوانستند با وحدت فکر و تشریک عقیده قدم های سریعی را برای پیشبرد امور مملکتی بردارند ابراز تأسف کرد. وی به مجلس پیشنهاد کرد یک کمیسیون برای کمک های فکری به دولت تشکیل شود تا امور اقتصادی، صحی و معارف پیشرفت نماید. وی در پایان سخنان خود گفت که اقداماتی برای بازگشت احمدشاه انجام شده بود که موفق نبود؛ بار دیگر برای بازگشت او اقدام خواهد شد [!] متن سخنان رضا خان در پاورقی آمده است.(۱)

 بخشنام های برای سادهزیستی فرماندهان نظامی

امروز بخشنام های به امضاء رضا خان خطاب به امرای لشکر و رئیس تیپ شمال و حاکم خوزستان فرستاده شد که در آن آمده بود که تحمل شداید زندگانی و زندگی ساده و بیآلایش سربازی، نظامیان را در نظر عامه ضربالمثل و نمونه میکند. بنابراین فرماندهان باید طرز زندگی ساده و سربازی را از دست نداده، سرمشق زیردستان خود باشند. وی افزود که در مسافرتها و جنگها باید از زواید و تجملات دوری جسته، به مختصر لوازم ضروری بسنده کنید.(۲)

 حفاران فرانسوی شوش در راه تهران

سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان، امروز اطلاع داد که فرانسوی هایی که در شوش مشغول حفاری هستند، میخواهند تا چند روز دیگر به تهران بیایند. «از نقطهنظر نزدیکی و سهولت، ضمناً به ملاحظه صرفهجویی میخواهند از راه خرمآباد عزیمت نمایند. اجازه میفرمایید؟» اجازه حرکت از آن مسیر داده شد.(۳)

 تولیت جدید آستان قدس رضوی

در تلگرامی که رضا خان امروز به فرمانده لشکر شرق فرستاد مرتضیقلی خان متولیباشی را به عنوان تولیت آستان قدس رضوی تعیین کرد و گفت که مأمور قبلی را که از طرف اداره لشکری به کار های آستانه میپرداخت و کارها را مختل کرده بود، برکنار کنید. وی از سرتیپ جانمحمد خان خواست تسهیلات لازم را برای پیشرفت کار های تولیت جدید فراهم نماید. «البته پس از تصفیه امور، سختگیری های فعلی مرتفع و فقط یک نفر مفتش از طرف اداره لشکری برای کار های آستانه معین خواهد شد.»(۴)

 لغو یک طرفه معاهدات دولت عثمانی با سایر دول

دولت ترکیه با این عنوان که در کنفرانس لوزان عهود سابقه دولت عثمانی با دیگر دول لغو شده است، عهدنامه های منعقده بین ایران و عثمانی را ملغی دانسته است. در گزارشی که امروز در اداره دوم سیاسی وزارت امور خارجه تهیه شد، با اشاره به این موضوع آمده است که دولت ایران نسبت به این اقدام قانع نشده و پاسخ داده که چون ایران در شمار دولت محارب نبوده

و در کنفرانس لوزان هم شرکت نداشته، تصمیمات آن کنفرانس برای او الزامآور نیست. در ضمن مطابق قوانین بینالمللی، تغییر وضع حکومت در یک مملکت باعث لغو معاهدات نمیشود و آنچه میتواند عهدنامه ها را لغو کند، رضایت طرفین است. در این یادداشت آمده است که دولت ترکیه به عدم پذیرش ایران توجهی نمیکند، از این رو بسیاری از مسائل فیمابین بلاتکلیف مانده است. بدین ترتیب پیشنهاد میشود مقدمات عقد عهدنامه جدید که حاوی و رافع کلیه احتیاجات باشد فراهم گردد.(۵)

 دیدار فرمانده لشکر شمال غرب با رئیس سانترسایوز

عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز خبر داد که با رئیس تجارت خانه سانترسایوز شوروی در ایران ملاقات کرد. وی اخیراً وارد تبریز شده است. فرمانده لشکر شمال غرب میگوید که این تجارت خانه در صدد است ماشینآلات خشککنی سبزه وارد آذربایجان کند و خواستار مساعدت بود. «فدوی جواباً به مشارالیه اظهار نمودم که این قبیل مسائل باید به مقامات مربوطه... [مثل] وزارت امور خارجه و فواید عامه» گفته شود. طهماسبی میافزاید که اگر چنین اجاز های به تجارت خانه سانترسایوز داده شود تعداد زیادی از افراد ایرانی را به کار خواهد گرفت و از این طریق آنان را تحت نفوذ خود میآورد. در ثانی نفوذ شوروی در مناطقی چون ارومیه، مراغه و بناب توسعه پیدا میکند.(۶)

 تغییر قریبالوقوع سامپیک

امیرلشکر طهماسبی امروز در دیداری که با باششهبندر ترکیه

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۷، ص ۱. «در نتیجه حسن ظن و احساسات صمیمانه که از طرف عموم آقایان نمایندگان محترم نسبت به بنده مبذول شده بود تشکرات خود را تقدیم میدارم و چون تصور نمیکنم که دیگر برای پیشرفت امور و بذل مساعی مانع و رادعی موجود باشد موقع را مغتنم شمرده خاطر آقایان محترم را مستحضر میدارم که نیات و مقاصد بنده از بدو امر و در تمام دوره زمامداری خود همیشه متوجه اصلاح قضایای مملکتی بوده و هیچوقت راضی نشدهام که نظریات شخصی را ضمیمه مصالح نوع نمایم. (نمایندگان - صحیح است). زاید میدانم از این که در این موقع وارد گزارشات و جزئیات امر بشوم زیرا نتایج عملیات من هر چه بوده و هر چه شده همه را آقایان نمایندگان محترم و عامه اهالی مسبوق میباشند (نمایندگان - صحیح است). عجالتاً مسرور از این هستم که با مراجعه به سیر تکاملی و تدریجی و در پایان صدمات و خرابی های سابقه بالاخره مملکت دوره اول ترقی خود را که عبارت از تهیه امنیت و آسایش و حفظ حدود و جوانب بود طی کرد. (صحیح است). اکنون موقع آن رسیده است که وارد در مرحله ثانوی شده، آن چه را که مربوط به اساس اقتصادیات و بسط راه ها و نشر معارف و ترویج مکارم اخلاقی است تعقیب نماییم. (صحیح است). ورود در این مرحله و انجام این مقصود مهم زیاده از یک سال است که خاطر بنده را به خود مشغول داشته و فوقالعاده متأسفم که در مدت یک سال انعقاد مجلس شورای ملی و این فرصت طبیعی مجال آن پیدا نشد که کارکنان دولت و نمایندگان ملت با وحدت فکر تعاطی عقیده کرده، قدم های سریعی که لازم است برای وصول به مقصود بردارند و بنده امیدارم که در این موقع دولت بتواند با استفاده از وحدت نظر مجلس و کمک های فکری نمایندگان محترم وارد در مراحل سعی و عمل گردد. (نمایندگان - انشاء الله) و بالاخره در خاتمه

دادن به این فقر اقتصادی و اوضاع صحی و نیز در بسط خطوط و تعمیم معارف و نشر آن مخصوصاً در بعضی از سرحدات کسب موافقت نماید (نمایندگان - انشاء الله). برای تثبیت این نظریه تقاضا و پیشنهاد خواهم کرد که از مجلس مقدس و اتفاق نمایندگان محترم یک کمیسیون دوازده نفری تشکیل گردد تا دولت نظریات و مطالعات خود را با امداد فکری کمیسیون مزبور تقدیم مجلس شورای ملی نموده و در پیشرفت امور و حل قضایا موفقیت حاصل شود. به این لحاظ امید کامل دارم که با خواست خداوند وقفه های گذشته در ظرف این یک سال که به اختتام دوره پنجم باقی مانده جبران گردد و در تاریخ آتیه مملکت علایم و آثاری از این دوره به یادگار باقی بماند. (نمایندگان - انشاء الله)، در خاتمه لازم است خاطر آقایان نمایندگان محترم را مستحضر دارم که با «اقداماتی که برای مراجعت اعلیحضرت در این مدت به عمل آمده است از قبیل تلگرافات و وسایل دیگری از این قبیل و نیامدهاند اخیراً هم اقداماتی میشود که اعلیحضرت زودتر از این مسافرت دور مراجعت نمایند.» (مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، صص ۳۵۸ و ۳۵۹)

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، صص ۱۰۰ و ۱۰۱.

۳- همان، پ ۲۵، ص ۷۷.

۴- همان، پ ۹، ص ۱۵۲. با وجود این دستور مرتضیقلی طباطبایی (متولیباشی) روز هشتم اسفند به رضا خان خبر داد که فرمانده لشکر اقدامی در جهت تفویض امور آستان قدس صورت نداده، بلاتکلیف هستم. (همان، پ ۹، ص ۱۵۰).

۵- دهنوی، اسنادی از روابط ایران و ترکیه...، صص ۱۶ و ۱۷.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۳۱۲ و ۳۱۳.

در تبریز داشت، از او شنید که سامیبیک، باششهبندر ترکیه در ارومیه، [که در چند ماه اخیر مشکلات فراوانی در روابط دولتین ایران و ترکیه ایجاد نمود] به زودی تغییر خواهد کرد. در این دیدار فرمانده قشون آذربایجان لزوم تشکیل کمیسیون سرحدی را برای حلوفصل مسائل مرزی گوشزد کرد که باششهبندر ترکیه گفت ضرورت آن را به مقامات ترکیه تذکر خواهد داد.(۱)

(تصویر) محمد درگاهی

(تصویر) شوش، منطقه حفاری

 چهارشنبه

۲۹ بهمن ۱۳۰۳

۱۸ فوریه ۱۹۲۵

۲۴ رجب ۱۳۴۳

 دیدار رحیمزاده صفوی با احمدشاه و ابلاغ پیام آیت الله مدرس

رحیمزاده صفوی، نماینده آیت الله سیدحسن مدرس که موفق شد پنهانی از ایران خارج شود، امروز در هتل نگرسکو شهر نیس با احمدشاه ملاقات کرد و پیام آیت الله مدرس را برای او قرائت کرد. آیت الله مدرس در پیام بلند خود با اشاره به تغییر رژیم سیاسی ایران گفت که اسارت بیشتر ملت های شرق در یک قرن گذشته از طریق اقتصادی بوده است. هر چند ملت ایران تا حدودی از تله های اقتصادی مستعمرهجویان گریخته است، اما آخرین رشته های بازرگانی توسط تغییر رژیم از کف تجار ایرانی به در خواهد آمد و مبانی حیات بازرگانی و اقتصادی ما واژگون خواهد شد. مدرس تأکید کرد که تغییر رژیم سیاسی ایران یعنی بر هم خوردن انتظام رشته های مختلف حیات ملی ایرانیان. وی با اشاره به سیاست رضا خان در تختهقاپو کردن ایلات و شرایط آب و هوایی ایران گفت که این کار یعنی نابودی عایدات هنگفت مملکت. با تختهقاپو گوسفند و اسب ایرانی که تا قلب اروپا راه پیدا کرده، روزی خواهد رسید که «برای شیر و پنیر و پشم و پوست هم گردن ما به جانب خارجه کج باشد و دست حاجت بدان سو دراز کنیم.» مدرس افزوده است در رژیم جدیدی که برای ایرانیان بینوا طرح کردهاند «نوعی از تجدد به ما داده میشود که تمدن مغربی را با رسواترین قیافه تقدیم نسل های آینده خواهد نمود... قریباً چوپان های قریه های قراعینی و کنگاور با فکل سفید و کراوات خودنمایی میکنند، اما در زیباترین شهر های ایران هرگز آب لوله و آب تمیز برای نوشیدن مردم پیدا نخواهد شد... در های مساجد و تکایا به عنوان منع خرافات و اوهام بسته خواهد شد، اما سیلها از رمانها و افسانه های خارجی که در واقع جز حسینکرد فرنگی و رموز حمزه فرنگی چیزی نیستند به وسیله مطبوعات و پرده های سینما به این کشور جاری خواهد گشت.» در این پیام آیت الله مدرس از احمدشاه میخواهد با برنامهریزی دقیق به ایران بازگردد، چرا که عشایر، گروهی از قشون و مردم از او حمایت خواهند کرد.(۲)

□ تحلیل احمدشاه از قتل ایمبری

احمـدشاه در دیـدار امروز خود با رحیمزاده صـفوی، با اشاره به این که انگلیس نخواهد گذاشت نقشه [آیت الله] آقای مدرس عملی شود، قتل ایمبری، کنسول آمریکا در تهران را یک پرده نمایشـی نامیـد که نتایج بزرگی به نفع رضا خان داشت. «کشـته شـدن ایمبری قونسول آمریکا، هر چنـد علت اصـلی آن قضـیه نفت بود، معـذالک با یک تیر چنـد هدف را زدند؛ از آن جمله تبلیغات حضـرات چنان وانمود کرد که در ایران یک دسـته مرتجع و مـذهبی بر ضـد سردارسـپه و اصـلاحات متجددانه او قیام نمودهاند و قتل قونسول آمریکا به دست همان مرتجعین صورت گرفته است. بدتر از همه،

۱- همان، پ ۱۲، صص ۵۰۵ تا ۵۰۷.

۲- رحیمزاده صفوی، اسرار سقوط احمدشاه، صص ۷۳ تا ۹۴.

سیاست نیرومند مخالف ما توانسته است در مسکو هم حقیقت را وارونه نشان دهد، به طوری که دیگر آن گرمی و حس همدردی که در روسها نسبت به جانب ما محسوس بود، حالا تبدیل یافته و گویا همچه وانمود شده که سردارسپه یک عنصر ملی است که دارد بر علیه نفوذ اجانب میجنگد. با این تفصیل، نمیدانم آقای مدرس چگونه نقشه خود را عملی خواهد ساخت؟!»(۱)

 دستگیری اعضای کمیته کمونیست مشهد

سرتیپ جانمحمد خان، امروز اطلاع داد که طبق تحقیقات انجام شده، روسها، کمیت های به نام «کمیته کمونیست و سوسیالیست» به سرپرستی سالارممتاز تشکیل دادهاند. یکی از اعضای این کمیته سالاراجلال، معاون نظمیه و دیگری سلطان اُف است که گزارشگر و خبرده روسها میباشد. فرمانده لشکر شرق افزود هر سه این افراد چون نظامی هستند و مرتکب خیانت شدهاند در قلعهبیگی تحتنظر قرار گرفتند. «مستدعی است به اداره نظمیه طهران امر و مقرر فرمایند که یک نفر شخص جدی به سمت معاونت و دو نفر صاحب منصب آشنا به قوانین اداری پلیس اعزام دارند» تا افراد یادشده را به تهران ببرند.(۲)

 استمهال برای برکناری حاکم ولایات ثلاث

امیراقتدار، وزیر داخله، امروز با ارسال نام های به وزارت جنگ اطلاع داد که در پی دستور آن وزارت خانه برای برکناری فخرالممالک، حاکم ولایات ثلاث (تویسرکان، ملایر، نهاوند) و جایگزین کردن برادر مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، فعلاً جایی برای سپردن به فخرالممالک نیست و اگر برکنار شود، بیکار میماند. طبق نظر رئیسالوزراء این تصمیم مدتی به تأخیر میافتد تا حقوق عقبافتاده فخرالممالک که از میزان (مهر) باقی مانده، پرداخت شود و آن زمان احضار گردد.(۳)

 تصرف زمین های نایبند توسط انگلیس

کارگزاری بندرعباس امروز اطلاع داد که انگلیس در جنگ عمومی دو قطعه زمین در نایبند تصرف کرد و سند آن را محرمانه از نایبالحکومه وقت، شجاعنظام، و رئیس مالیه آن زمان، میرزااسماعیل خان وصالی، گرفت؛ عوایدی هم به دولت نرسید؛ و سابق های هم در دست نیست. وی میافزاید که غیر از اینها از رعایا هم زمین هایی خریدهاند.(۴)

 نامه وزارت امور خارجه به سفارت ترکیه

وزارت امور خارجه ایران امروز با ارسال نام های به سفارت کبرای ترکیه در تهران، در پاسخ به بازگرداندن تعدادی از فراریان ترکیه به ایران، اطلاع داد که دولت ایران آماده پس دادن این افراد است به شرطی که دولت ترکیه نیز متقابلاً فراریان ایران را که اینک در خاک ترکیه هستند، پس بفرستد.(۵)

 منافع شوروی در انتقال کالا های ایران

به گزارش رئیس نظامیان آستارا، کشتی های روسی کالا های ایران را از آستارا به انزلی انتقال میدهند و سود قابل توجهی میبرند. غیر از این گاهی تا دو هفته کشتی برای حمل کالا حاضر نمیشود و از این بابت بازرگانان دچار خسارت میشوند. وی پیشنهاد کرد از طریق جنگل راهی از آستارا به انزلی هست که به دلیل عبور پنج رود خانه که روی آنها پل نیست، امکان رفت و آمد ندارد. اگر این پلها ایجاد شود کالاها از طریق زمین حملونقل میشوند و فواید آن به اتباع ایران میرسد. امیرلشکر شمال غرب امروز این گزارش را به وزارت جنگ فرستاد و افزود که دستور دادم با بازرگانان آستارا وارد مذاکره شده، نظر آنها را به ساختن پل های یادشده جلب کنند.(۶)

 نهر غیرقانونی

به گزارش رئیس گمرک بیلهسوار، روسها سابق بر این نهری را بدون اجازه ایران در شمال روستای تازهکند ایران حفر کرده بودند که آب ارس را به خاک روسیه هدایت میکرد. این نهر به دستور دولت پر شد. «این روزها به واسطه زیادی آب رود ارس نهر مزبور به کلی خراب و آب مجدداً به طرف خاک روس جاری شده» است. فرمانده قشون آذربایجان امروز این خبر را به وزارت جنگ فرستاد و نوشت که دستور داده شد هر چه سریع نهر باز شده را ببندند.(۷)

 اعتراض به رفتار مسئولان بندرجز

کنسولگری شوروی در استرآباد امروز با ارسال نام های به کارگزاری استرآباد نسبت به رفتار مسئولان بندرجز در برخورد با مدرسه روسی این ناحیه اعتراض کرد. وی نوشت که میرزامهدی خان، کارگزار بندرجز، و نیز کارگزاری استرآباد اجازه داده بودند که تا افتتاح رسمی، مدرسه وظایف ابتدایی خود را انجام دهد. از این رو در سه هفته گذشته کودکان فقط برای درس گرفتن به مدرسه آمدند. کنسولگری شوروی میافزاید که ناگهان نامه وزارت معارف به دست ما رسید که شرایط لازم برای گشایش مدرسه فراهم نیست. در پی آن کارگزار بندرجز و قلعهبیگی، بدون اطلاع به مدرسه آمدند و از معلم آن خواستند فوراً اطفال را مرخص کند وگرنه خود بیرون میکنند. وی ضمن تقبیح این رفتار، خواستار رسیدگی به موضوع شد.(۸)

 نایب کنسول جدید انگلیس در دزداب

سروان دانیل ریچارد اسمیت، امروز به سمت نایب کنسول انگلیس در دزداب منصوب شد.(۹)

 درگذشت سیدعلی مجتهدکازرونی

نمایندگان فارس در مجلس شورای ملی، امروز با چاپ اعلانی در جراید، خبر دادند که آیت الله سیدعلی مجتهد کازرونی در شیراز به رحمت ایزدی پیوست. در اطلاعیه آمده است که مراسم ختم وی روز اول و دوم حوت (اسفند) در مسجد سپهسالار ناصری منعقد خواهد بود.(۱۰)

 دیدار رئیس کمپانی یونکرس با رضا خان

امروز رئیس کمپانی یونکرس به همراه وزیرمختار آلمان در تهران با رضا خان دیدار کردند. در این دیدار درباره انعقاد

قرارداد هواپیمایی بین ایران و شرکت یادشده گفتوگو شد. به دستور رضا خان کمیسیونی برای عقد این قرارداد به سرپرستی مدیرالملک تشکیل خواهد شد تا هر چه زودتر در این مورد تصمیمگیری شود.(۱۱)

 فرقه آزادیخواه زنجان و بیاطلاعی رضا خان

حکمران زنجان امروز به اطلاع رضا خان رساند که حاجعلیاکبر

۱- همان، ص ۸۹.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۱۲۷. طبق خواسته فرمانده لشکر شرق موضوع به اداره نظمیه ابلاغ شد تا اقدام کند. (همان، پ ۹، ص ۱۲۵).

۳- همان، پ ۱۳، ص ۳۶۰.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۱-۲۱-۴۰-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۸۵.

۶- همان، پ ۶، ص ۳۱۵.

۷- همان، پ ۶، ص ۳۷۸.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۲-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

۹- اخوان توکلی، گاهشمار روابط ایران و انگلیس، ص ۱۵۸.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۷، ص ۳. سیدعلی مجتهد کازرونی متخلص به رحمت، فرزند حاجسیدعباس مجتهد طباطبایی کازرونی (معروف به حاجمجتهد) در ۱۲۷۸ق متولد شد. او از فقها، مجتهدان و عرفا و حکمای اشراقی و از شاعران سده چهاردهم است و در تمام علوم عصر خود از جمله فقه و اصول و تفسیر و حدیث و منطق و کلام و حکمت و خطابه و ادبیات فارسی و عربی و ریاضیات سرآمد بود. مقدمات و ادبیات عرب را نزد حاجسیدمحمدعلی کازرونی و حکمت را نزد حاجشیخ احمد (معروف به شانهساز) و فقه و اصول را نزد شیخ محمدحسین مجتهد شیرازی فراگرفت. از ۱۳۰۴ تا ۱۳۱۵ق به نجف اشرف رفت و از حوزه درس استادان آنجا از جمله آخوند ملامحمدکاظم خراسانی بهره برد. سپس به شیراز بازگشت و به تدریس فلسفه و عرفان مشغول گردید. وی مردی عابد و زاهد و عارفمشرب بود. در ماجرای مشروطیت در ایران و مبارزه با حکومت دیکتاتوری دو رساله به فارسی و عربی در تمجید از عدل و داد و آزادی نوشت و در تأسیس مدارس جدید تلاش کرد. او سرانجام در رجب ۱۳۴۳ در شیراز از دنیا رفت و در تکیه حافظ دفن گردید. آثار و تألیفات او را دوره اصول، دیوان اشعار فارسی و عربی، دو رساله در فواید مشروطیت نوشتهاند و شاگردان او و دیگر مردم شیراز داستان های زیادی از صفای نفس و تقوای او در ذهن دارند. (زارعی، سیمای کازرون (گلزار فضیلت)، صص ۱۳۲ و ۱۳۳؛ پایگاه اطلاع رسانی مؤسسه فرهنگی جام طهور www.alaam.tahoor.com)

۱۱- همان، شم ۱۷۷۸، ص ۱.

و دو تن از رفقایش که سال گذشته مدتی زندانی بودند و معروف به تمایلات بلشویکی هستند اخیراً شهرت کردهاند که از طرف دولت مأمور به تشکیل فرقه آزادیخواه هستیم. حکمران زنجان نوشت اگر تشکیل این حزب ضرورت دارد، این افراد صلاحیت ندارند، زیرا تمام طبقات با آنان مخالف هستند. رضا خان در پاسخ به این تلگرام گفت که نسبت به حاجعلیاکبر و رفقایش شناختی ندارد.(۱)

 تصرف ده بالا در پشتکوه

به گزارش کنسول انگلیس در کرمانشاه، امروز ۲۰۰ تن از قشون دولتی، دهبالاـ در حاشیه شمال پشتکوه را به اشغال خود درآوردند.

پسر بزرگ غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه، در این اقدام با نظامیان همکاری کرده است. این گزارش میگوید که نظامیان در برابر سرمای هوا طاقت نیاورده و هشت تن از آنان جان باختهاند.(۲)

 انتقال ارکان حرب لشکر جنوب به شیراز

امروز ارکان حرب لشکر جنوب از اصفهان به شیراز انتقال یافت.(۳)

(تصویر) شیراز، مقبره سعدی

۱ اسفند ۱۳۰۳

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۲۹۷ و ۲۹۸.

۲- ۲۰۹۸/۸۲/۳۴ FO E.

۳- ۲۲۷۹/۸۲/۳۴ FO E

 پنجشنبه

۱ اسفند ۱۳۰۳

۱۹ فوریه ۱۹۲۵

۲۵ رجب ۱۳۴۳

 منصب جدید امیرلشکر عبد الله طهماسبی

طی حکمی که امروز از طرف رضا خان خطاب به امیرلشکر عبد الله طهماسبی صادر شد، وی به سمت معاونت وزارت جنگ منصوب گردید. در این حکم آمده است که پس از ورود فرمانده جدید لشکر شمال غرب به تبریز «یک هفته در آنجا متوقف بوده، او را به وضعیت آن حدود آشنا و از مشی خودتان مستحضر دارید، سپس عازم مرکز شوید.»(۱)

 فرمانده جدید لشکر شمال غرب

رضا خان امروز حکم سرتیپ محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال را به عنوان فرمانده لشکر شمال غرب و جایگزین امیرلشکر عبد الله طهماسبی، صادر کرد. وی با اشاره به این که سرهنگ حصنالدوله(۲) به عنوان کفیل تیپ شمال عازم آن منطقه میشود، افزود: «مقتضی است در شناسایی سیاست و مشی امیرلشکر مزبور دقت کامل مرعی داشته و رویه او را نعل بالنعل تعقیب نمایید.»(۳)

 صدور بخشنام های برای جشن سوم حوت توسط قشون

وزارت جنگ امروز با ارسال بخشنام های به امرای لشکر جنوب و شرق، متصدی لشکر غرب، حکومت نظامی خوزستان و رئیس تیپ مستقل شمال، دستور داد روز سوم حوت (اسفند) را با برگزاری جشن و مراسم گرامی دارند. در این بخشنامه آمده است: «چون روز سوم حوت از ایام تاریخی و مبدأ ترقیات اخیر میباشد و آذربایجانیها برای انعقاد جشن پیشقدم گردیده و میخواهند روز مزبور را عید بزرگی قرار دهند و به کلیه نقاط مملکت هم تلگرافاتی دایر بر این موضوع خواهند کرد... روز سوم حوت را در کلیه نقاط مختلفه جشن» بگیرید.(۴) (ر.ک: ۲۷ بهمن)

 گزارشی از نگرانی علماء خراسان

وزارت جنگ امروز بنابر اطلاعاتی که از ریاست نظمیه رسیده بود، خطاب به فرمانده لشکر شرق از نگرانی و احتمال وقوع حوادثی در خراسان یاد کرد که منشأ آن روزنامه تعطیل شده ناهید است.(۵) «از قرار راپرت واصله، فاضل تربتی از قول شیخ عبدالکریم طلبه که یکی از طرفداران [میرزامحمد] آقازاده [خراسانی] محسوب میشود، به شیخ علیاکبر طلبه اظهار کرده چون

دولت قضیه [روزنامه] ناهید را خاتمه نداده، علماء در صدد پیدا کردن موقع برای اغتشاش بوده، خیال دارند در حین اغتشاش یک نفر از آزادیخواهان را به قتل رسانند. به علاوه مطابق راپرت های دیگر، علماء مشهد به ولایات نوشتهاند که از خواندن جراید طرفدار ناهید اجتناب نمایند. و در ترشیز، علماء، جراید را رد نموده و در مسجد جامع ترشیز مذاکراتی در این خصوص بوده که محتمل است به مشهد هم سرایت کند.»(۶)

 اجتماع در مدرسه آیت الله خراسانی

امروز طلاب و اهل علم ساکن نجف با اجتماع در مدرسه آیت الله خراسانی، نسبت به آن چه که در جریده ناهید علیه شرع مقدس چاپ شده بود، اعتراض کردند. در این مراسم آیات عظام سیدابوالحسن اصفهانی و محمدحسین نایینی شرکت نداشتند. «روزنامه ناهید را در منبر خوانده، طلاب درخواست میکردند حججالاسلامان تلگرافی به دولت مخابره نمایند که مجازات فوری به اشخاص معلوم داده شود.» به گزارش کنسولگری ایران در نجف پس از این اجتماع عده های به خانه آیات اصفهانی و نایینی رفته، تصمیم اهل علم را به اطلاع ایشان رساندند و خواستار ارسال تلگرام به علمای تهران شدند. آیات «در جواب فرمودهاند اولاًـ اساس مطلب چه بوده و چه است، اطلاع نداریم. و ثانیاً آقایان علماء که در ایران هستند یقین آن چه تقاضا بکنند اجرا مینمایند؛ لازم به اقدامات ما نیست و هیچگونه اقدامات را از نجف صلاح نمیدانیم.»(۷)

 فرار دو نظامی تحت امر سرتیپ زاهدی

سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان، امروز به

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۱۰.

۲- هادی شقاقی ملقب به حصنالدوله در ۱۲۶۸ش به دنیا آمد. پدرش میرزامهدی خان ممتحنالدوله شقاقی بود که در وزارت امور خارجه اشتغال داشته به همراه میرزاهاشم خان کتاب مشهور رجال وزارت امور خارجه در عصر ناصری و مظفری را از خود به جا گذاردند. هادی تحصیلاتش را در مدرسه رشدیه و دارالفنون تهران گذرانده، آنگاه به روسیه رو نهاد و در تفلیس و سنپطرزبورگ در رشته سوارهنظام مشغول تحصیل شد. چندی هم به فرانسه رفت و در دانشکده های «سنسیر» و «سمور» به تکمیل آموخته هایش پرداخت. همزمان با آغاز جنگ جهانی اول به ایران بازگشت و با درجه نایب اولی به استخدام قزاق خانه درآمد. او در این سمت فنون سواری را آموزش میداد تا آنکه مراحل نظامی را طی کرد و در ۱۳۰۱ش به درجه سرهنگی نائل آمد. در سال ۱۳۰۳ رئیس ارکان حرب لشکر مرکز بود. سه سال بعد سرتیپ شد و در ۱۳۱۶ش به درجه سرلشکری ارتقا یافت. از جمله مشاغل مهم شقاقی میتوان موارد زیر را نام برد. عضویت در شورای عالی قشون، معاونت ارکان حرب کل قشون (ستاد ارتش)، ریاست بازرسی سوارهنظام، فرماندهی لشکر، فرماندهی دانشکده افسری و وابسته نظامی ایران در شوروی. او بعد از وقایع شهریور ۱۳۲۰ فرماندهی لشکر اصفهان را بر عهده گرفته، آخرین سمتش نیز ژنرال آجودان و ریاست دفتر نظامی محمدرضاشاه بوده است. وی به دو زبان روسی و فرانسه تسلط و در تربیت اسب و سوارکاری هم مهارت فوقالعاده داشت. همسرش دختر ابوتراب خواجهنوری (نظامالدوله) از نقاشان معروف عصر خود بود. مرگ او در ۱۳۳۸ش اتفاق افتاد و جنازهاش در مقبره خانوادگی واقع در صفائیه شهر ری مدفون است. (عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و...، ج ۲، ص ۸۸۰).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۹.

۴- همان، پ ۲۴، ص ۱۲۴.

۵- نشریه ناهید هنگامی که رضا خان به سفر خوزستان رفته بود، توسط دولت تعطیل شد. تعطیلی ناهید به دلیل چاپ مطلبی معارض با شرع بود و دولت از بیم عکسالعمل شدیدتر اقلیت مجلس و علماء تهران علیه رضا خان که آن زمان به اوج خود رسیده بود، اقدام به تعطیلی نشریه ناهید کرد. پس از آن روزنامه های وابسته به دولت با چاپ مطالبی علیه اقدام دولت فضاسازی کرده و خواستار انتشار ناهید شدند. (مؤلف)

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۱۴۳.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۴-۳-۲۷-۱۳۰۳.

رضا خان خبر داد که چند روز قبل دو نظامی از فوج نادری بدون اسلحه فرار کردند. یکی از آنها دیروز در نزدیکی درچال توسط چهار عرب کشته شد و دیگری با گلوله زخم برداشت. در پی رسیدن خبر، تعدادی نظامی را از ناصری و یک گردان سوار از دزفول راهی منطقه کردم. سرتیپ زاهدی که خود نیز عازم محل حادثه شد میافزاید که فرد زخمی هم درگذشت. رئیس طایفه خسرج و یکی از قاتلان دستگیر «و ضمناً چون بهانه به دست آمده بود، دستور داده شد کلیه طوایف [منطقه]... را خلعسلاح» کنند.(۱) گویا دو نظامی فراری به ناموس بومیان منطقه دستدرازی کرده بودند. (ر.ک: ۶ اسفند) فوج نادری از تهران به خوزستان اعزام شده بود و درشمار یگان های ویژه قشون به شمار میآمد.

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. در ابتدا تدین از پاسخی که دکتر میلسپو، پس از تنقید و اعتراض به عملکرد او، خطاب به تدین و برخی دیگر نوشته، خبر داد و بار دیگر عملکرد او را زیر سئوال برد. یاسایی در پاسخ به تدین از عملکرد هیأت مستشاران آمریکایی دفاع کرد و گفت که نباید زمینه تضعیف آنها را فراهم کرد. در ادامه، نامه رضا خان برای تشکیل کمیسیون ۱۲ نفری برای تبادل افکار با هیأت دولت خوانده شد و نمایندگان تصویب کردند که این هیأت از میان وکلای مجلس تعیین گردد.(۲)

 توصیه وزارت جنگ در مورد علاقه، املاک و بستگان حاجملکالتجار

وزارت جنگ امروز با ارسال تلگرامی به فرمانده لشکر شرق، بنابر دستور رضا خان، نوشت که «قدغن فرمایید نسبت به علاقهجات و بستگان آقای حاجملکالتجار... مساعدت و همراهی را معمول دارند.»(۳)

 قروض تجار هندی

وزارت جنگ امروز از فرمانده لشکر شرق خواست که بنابر تقاضای سفارت انگلیس، قرض هایی که لشکر شرق پیش از این از تجار هندی گرفته، محاسبه کرده، اطلاع دهید.(۴)

 پاسخ کارگزار استرآباد به کنسولگری شوروی

اعتصامالممالک(۵)، کارگزار استرآباد، امروز در پاسخ به کنسولگری شوروی در این شهر، درباره گشایش غیرقانونی مدرسه روسی در بندرجز نوشت که تذکرات لازم بارها پیش از این داده شده بود، اما توجهی به آنها نشد و مدرسه گشایش یافت. اقدام کارگزاری بندرجز برای تعطیلی این مدرسه بر طبق وظیفه بوده و اعتراضی متوجه او نیست. کارگزار استرآباد افزود در صورت تمکین از قوانین وزارت معارف و آمادگی مدرسه برای اجرای آنها مشکلی برای آغاز به کار مدرسه وجود ندارد.(۶)

 علت ارجاع اتباع روس به محاکم شرع

کارگزاری اردبیل امروز با ارسال نام های به کنسولگری شوروی در این شهر، نوشت که دعاوی حقوقی اتباع روس در عدلیه حلوفصل میشود، اما گاه ناچار است به محاکم شرع ارجاع داده شود. «مثلاً هرگاه اتباع شوروی استشهادنامه را مدرک دعوی یا مدرک دفاع قرار دهند، یا در دلالتمندی متمسک به استفتاء شرعی گردند، یا این که یکی از مسائل شرعیه را در تأکید اظهار خود عنوان و پیشنهاد نمایند... ناچار است که امر را به قضاوت حاکم شرع ارجاع دهد.»(۷) وزارت امور خارجه به کارگزاری اردبیل نوشته بود که حتیالمقدور از ارجاع دعاوی اتباع روس به محاکم شرع اجتناب نماید.

 دیدار رضا خان با ولیعهد

عصر امروز رضا خان به دیدار محمدحسن میرزا ولیعهد رفت.(۸) میتوان احتمال داد که این دیدار آن هم در پی سخنان رضا خان در مجلس مبنی بر اقداماتی که برای بازگشت احمدشاه به ایران میخواهد بکند، پیرامون همین موضوع بوده است. سفارت انگلیس هم در اخبار ارسالی به وزارت امور خارجه انگلیس نوشت که این دیدار به وساطت مؤتمنالملک، رئیس مجلس انجام شد و رضا خان به محمدحسن میرزا، ولیعهد، اطمینان داده است که از نقشه هایش علیه احمدشاه دست کشیده است.(۹)

 مسافرت هوایی میان تهران و انزلی

امروز یک فروند هواپیمای یونکرس میان تهران و انزلی مسافر جابهجا کرد.(۱۰)

 ورود مدیر پرساز نفت به تهران

امروز مدیر پرسازنفت Persaznaft وارد تهران شد. شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی، در سفر اخیر خود به شوروی، درباره امکان گسترش فعالیت های پرسازنفت آن کشور در ایران پیشنهاد هایی داده بود. او میخواهد این شرکت رقیب کمپانی نفت انگلیس و ایران شود.(۱۱)

 حرکت حسین خزاعی به همدان

امیرلشکر حسین خزاعی که به فرماندهی لشکر غرب منصوب شده، امروز به سوی همدان حرکت کرد. سفارت انگلیس با ارسال این خبر به وزارت امور خارجه کشورش و اشاره به این که او جایگزین احمدآقا خان امیراحمدی شده، افزود که امیرلشکر احمدآقا در زمان فرماندهیاش در غرب خود را به غارتگری، فساد، خشونت و خیانت شهره ساخته بود. حسین خزاعی هم در شرق موفق نبود. در لشکر تحت امر او در طول سال گذشته بینظمی و ناکارآمدی، رو به فزونی گذارده بود. بناست دستور های وی [خزاعی] در قبال لرها آشتیجویانه باشد.(۱۲)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۲۰۶.

۲- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۱، صص ۱ و ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۱۹۸.

۴- همان، پ ۹، ص ۱۹۵.

۵- میرزاحسین خان اعتصامالممالک در ۱۰ محرم ۱۲۷۳/۱۹ شهریور ۱۲۳۵ در استرآباد زاده شد. تحصیلاتش را در مدرسه خان مروی تهران به اتمام رسانده، در ۱۲۹۳ق/۱۲۵۵ش به استخدام وزارت امور خارجه درآمد و منشی اداره روس شد. در ۱۳۰۰ق نیابت کارگزاری خراسان را پذیرفت. دو نشان و حمایل سرهنگی و سرتیپی (سوم) را تا ۱۳۰۸ق دریافت کرده، سال بعد هم به کارگزاری موقت سرخس رفت. از دیگر مشاغل مهم اوست: کفالت کارگزاری خراسان (۱۳۱۰ق)، کارگزاری سرخس (۱۳۱۱ق)، کارگزاری درهجز و کلات (۱۳۱۴ق). میرزاحسین خان در رجب ۱۳۱۵/آذر ۱۲۷۶ لقب اعتصامالممالک دریافت کرده، در ۱۴ صفر ۱۳۱۸/۲۴ خرداد ۱۲۷۹ هم به ریاست کمیسیون سرحدی گنبدقابوس گمارده شد. در محرم سال بعد به کارگزاری استرآباد نشست. مدتی بعد ریاست موقتی کمیسیون گنبدقابوس را بر عهده داشت تا اینکه در ذیحجه ۱۳۲۳/بهمن- اسفند ۱۲۸۳ نیابت حکومت استرآباد را در عهده تصدی گرفت. از ۱۳۲۴ تا ۱۳۲۷ق بار دیگر رئیس کمیسیون گنبدقابوس بوده، در شعبان همین سال کارگزار گیلان گردید. او در محرم سال بعد هم کارگزاری استرآباد را بر عهده داشت و هم ریاست کمیسیون گنبدقابوس را. بر اساس گزارش هایی که در کتاب مخابرات استرآباد آمده، وی سال های متمادی هر دو مسئولیت مزبور را بر عهده داشته است. (مقصودلو (وکیلالدوله)، مخابرات استرآباد، ج ۱ و ۲، صفحات متعدد؛ ممتحنالدوله و...، رجال وزارت خارجه در...، ص ۱۵۷).

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۵ و ۴۴-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

۷- همان، ۲۲-۱۶-۳۵-۱۳۰۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۹، ص ۲.

۹- FO E ۲۰۹۴/۸۲/۳۴.

۱۰- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۹، ص ۳.

۱۱- FO E ۲۰۹۴/۸۲/۳۴.

۱۲- FO E ۲۰۹۴/۸۲/۳۴.

(تصویر) همدان

 جمعه

۲ اسفند ۱۳۰۳

۲۰ فوریه ۱۹۲۵

۲۶ رجب ۱۳۴۳

 تهران در برابر نیس

«تهران در برابر نیس» عنوان مطلبی است که نشریه لیبرته چاپ پاریس درج کرد و در آن ضمن اشاره به سخنان رضا خان در مجلس شورای ملی مبنی بر درخواست بازگشت احمدشاه به ایران، به شرح زندگی شاه ایران پرداخت. در این مطالب که در آستانه کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ چاپ میشود، آمده است که «پارلمانی که شباهت زیادی به مجلس آنقره دارد، میخواهد از رضا خان سردارسپه، فرمانده کل قوای مسلح، دیکتاتوری بسازد با اختیاراتی نظیر مصطفیکمال در ترکیه که بعد اعلام جمهوری ملی بنماید و شاه را برای همیشه خانهنشین کند. معهذا ملاها و مذهبیون توانستهاند قدرت و نفوذ خود را در ایران نگهدارند در حالی که همقطارانشان در ترکیه آن را از دست دادند و به همین جهت سال پیش در مقام مخالفت با جمهوری برآمده آن را وتو کردند. شاه جوان که قدرت را به دست نخستوزیرش داده، شاید بدون اشکال زیاد تخت سلطنت را رها کند، ولی این علماء هستند که نمیگذارند. وانگهی برای او احتمالاً سلطنت ظاهری آن قدر ارزش ندارد و میخواهد که تاج سنگین سلطنت را با یک کلاه نرم فرنگی و تخت پادشاهی را با صندلی راحت کازینوی قمار عوض کند.»(۱)

 نظامیان بیلباس لشکر شرق در زمستان

سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده لشکر شرق، به اطلاع رضا خان رساند که بیشتر نفرات این لشکر اینک که آخرین ماه زمستان است لباس گرمابخش ندارند. این کاستی در نظامیانی که از سرحدات مراقبت میکنند کاملاً مشهود است. «باعث واقعه اخیر بجنورد [= تمرد نظامیان] بیلباسی و نرسیدن چند برج حقوق افراد بود و علت نرسیدن لباس هم ده هزار تومان قرض لشکر به خیاط و کفاش و غیره است.» وی خواستار ارسال ده هزار تومان شد تا بتوان برای نظامیان لباس نظامی تهیه کرد.(۲)

 ورود سالاراشرف و پسر والی به ایران

بنا به گزارش حاکم کرمانشاه، صبح امروز سالاراشرف که به بینالنهرین رفته بود، همراه امیرقلی خان، پسر غلامرضا خان امیر جنگ، والی پشتکوه، وارد ایران شد و به طرف کرمانشاه حرکت کرد.(۳)

□ ناراحتی گلو و تقاضای سفر به بادکوبه

محمدحسین آیرم که اخیراً به فرماندهی لشکر شمال غرب منصوب شده و باید عازم تبریز شود، امروز در تلگرامی به وزارت جنگ با اشاره به گلودرد خود که نزدیک به دو ماه است گریبانگیر اوست، یادآور شد: «طبیب متخصص در ایران نیست... در صورتی که ... اجازه مرحمت شود از طریق بادکوبه رهسپار [تبریز] گردد...

۱- پورشالچی، قزاق: عصر رضاشاه...، صص ۱۸۸ و ۱۸۹.
۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۴۶. با این که رضا خان تخصیص این رقم را به لشکر شرق تصویب کرد، اما تا پایان زمستان خبری از ارسال پول نشد تا پنجم فروردین سال بعد. (همان، پ ۹، ص ۴۰).
۳- همان، پ ۱۳، صص ۱۱ و ۱۲.

ضمناً احساسات امروزه و عملیات روسها را در حدود شمال و شمال غرب که خط سیر خواهد بود، مشاهده خواهد نمود.»(۱)

 نظامیان فراری لشکر شمال غرب در بغداد

فرمانده فوج سپهبان، اعزامی از لشکر شمال غرب، از قصرشیرین خبر داد که در مرخصی (۲) روزه که به زیارت عتبات رفته بودم، دو تن از فراریان این فوج را در بغداد دیدم که با لباس نظامی اعراب وارد خدمت قشون آنجا شده بودند. وی میافزاید که فرار نظامیان ایران به بینالنهرین و ورود داوطلبانه آنها به قشون آن مملکت پیش از این شنیده میشد، اما مدرکی در دست نبود.۵

 تبلیغ برای مهاجرت به شوروی

فرمانده نظامیان سراب میگوید اخبار متواتری از روستا های سراب میرسد که چند نفر قاصد، با تبلیغ میان اهالی، آنها را تشویق میکنند به شوروی مهاجرت کنند و جمعی هم از راه مغان رفتهاند. دستور داده شد فوراً این قاصدان مُبلِّغ را دستگیر و پس از تحقیق گزارش دهند.(۳)

 فرماندهی کل قوای رضا خان در مشهد

سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده لشکر شرق، امروز خطاب به رضا خان نوشت که خبر تفویض ریاست عالیه کل قوای دفاعیه و امنیه از طرف مجلس به آن مقام در جراید مشهد منعکس شده و برخی برای ابراز احساسات از من کسب تکلیف میکنند. «فدوی نیز به کلی بیاطلاع... و دستوری در این خصوص مرحمت نگردیده است.» بفرمایید تا طبق آن عمل شود.(۴)

 دستور چراغانی در کرمان

نظامالدوله، والی کرمان، امروز خبر داد که از آذربایجان تلگرامی به کرمانیها فرستاده شده که سوم حوت را جشن بگیرند. دستور داده شد مفصلاً چراغانی کنند.(۵)

 جشن و آتشبازی در ارومیه

پیرو اقدامات عبد الله طهماسبی، امشب حاکم ارومیه به مناسبت سالگرد [کودتای] سوم حوت جشن و آتشبازی برپا کرد.(۶)

 جشن سوم حوت در ماکو

کارگزاری ماکو خبر میدهد که امشب در مراسمی که از طرف حاکم به مناسبت سالگرد [کودتای] سوم حوت در ماکو برگزار شد، مأموران دولتی ایران و مأمورین خارجی مقیم ماکو، بیشتر خوانین و تجار حاضر بودند.(۷)

 شنبه

۳ اسفند ۱۳۰۳

۲۱ فوریه ۱۹۲۵

۲۷ رجب ۱۳۴۳

 عید مبعث و تعطیل عمومی

امروز به مناسبت عید مبعث وزارت خانه ها و دوایر دولتی تعطیل بود.(۸)

 دستگیری لازاریان

به گزارش نظمیه خراسان، در پی نگرانی روحانیان مشهد، از فروش و توزیع کتاب های مذهبی توسط آمریکاییها در این شهر، و در پی تحقیقات به عمل آمده از طرف نظمیه، دستور داده شد فروشنده کتابها جلب و دستگیر شود. بدین ترتیب لازاریان به همراه ۷۲ جلد کتاب توقیف شد. نظمیه خراسان امروز موضوع را به اطلاع کارگزاری خراسان رساند و تأکید کرد از این قبیل عملیات جلوگیری شود چرا که در خراسان عواقب بدی در پی دارد.(۹)

 فرمانده پیاده و خودرو لشکر شرق

سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده لشکر شرق، امروز به وزارت جنگ خبر داد که امیرلشکر حسین خزاعی که با خودرو لشکر عازم تهران شد و آن را برای چند روز در تهران نگاه داشت، ظاهراً خیال برگرداندن ندارد. «چنانچه بین مال خود و قشون فرق نمیگذارد و خیال عودت دادن موتور را ندارند... اتومبیل مزبور به امیرلشکر اختصاص داده شده، درخواست فرمایند یک دستگاه اتومبیل دیگر به این لشکر مرحمت» کنند یا اجازه خرید آن را بدهند؛ چرا که موتور شخصی من در بین راه تهران مشهد به کلی خراب شد و از بین رفت.(۱۰)

 درخواست زیارت عتبات

سرتیپ ابوالحسن خان، فرمانده اردوی اعزامی لشکر شمال غرب به قصرشیرین و سرپل ذهاب، امروز از وزارت جنگ تقاضا کرد صاحب منصبان قوای اعزامی از آذربایجان، احتمالاًـ غیرممکن است که بار دیگر به این صفحات بیایند. «متمنی هستم اجازه صادر فرمایید که به نوبه دو نفر [دو نفر] ... به زیارت کربلای معلی... رفته، مراجعت» نمایند.(۱۱)

 جشن سوم حوت در تبریز

به دنبال پیشنهاد امیرلشکر عبد الله طهماسبی مبنی بر نامگذاری روز سوم حوت به نام «طلوع سعادت ایران» و برشمردن این روز به عنوان یکی از اعیاد رسمی ملی و موافقت رضا خان با این پیشنهاد، امروز در تبریز مراسم متعددی برپا شد. هر چند چراغانی

های شهر مربوط به عید مبعث بود، اما توزیع شیرینی و چای، آتشبازی، شلیک توپ، پردهبرداری از عکس رضا خان و رژه نظامیان از مقابل آن و بالاخره سخنرانی عبد الله طهماسبی در اهمیت این روز از دیگر برنامه های اجرا شده قشون در تبریز بود.(۱۲)

۱- همان، پ ۶، ص ۳. با این درخواست موافقت شد تا پس از ورود سرهنگ حصنالدوله، کفیل تیپ شمال، از طریق بادکوبه به تبریز برود. (همان، پ ۶، ص ۲).

۲- همان، پ ۶، ص ۳۰۵.

۳- همان، پ ۶، ص ۲۸۹. خبر های تکمیلی نشان میدهد که افراد یادشده از بادکوبه به ایران آمده بودند.

۴- همان، پ ۲۳، ص ۹۶.

۵- همان، پ ۱۹، ص ۱۶۱.

۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۹-۲۵-۲۹-۱۳۰۳.

۷- همان، ۳-۲۵-۲۹-۱۳۰۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۷۹، ص ۱.

۹- اسناد وزارت امور خارجه، ۹-۱-۲۹-۱۳۰۳.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۱۹۳. وزارت جنگ پاسخ داد که آن خودرو به لشکر غرب انتقال یافت. یک دستگاه خودرو ارزان و مناسب بخرید. (همان، پ ۹، ص ۱۹۲).

۱۱- همان، پ ۱۳، ص ۳۹۵. با این تقاضا موافقت شد، به شرطی که همگی تا ابتدای فروردین در اردو حاضر باشند. (همان، پ ۱۳، ص ۳۹۴).

۱۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۸-۲۵-۲۹-۱۳۰۳.

 ورود سرتیپ محمد خان به دزفول

بنا به درخواست سرتیپ فضل الله زاهدی جهت هماهنگی میان قوای خوزستان و لرستان، سرتیپ محمد خان(۱)رئیس تیپ پیاده لشکر غرب و فرمانده قوای لرستان امروز وارد دزفول شد تا با زاهدی دیدار و گفتوگو کند.(۲)

 برپایی جشن سوم حوت توسط لشکر غرب

متصدی لشکر غرب اطلاع داد که امروز هیأت تجار، اجتماعیون و زارعین مجلس جشنی [در همدان] برپا کردند و اداره قشونی هم بعد از ظهر جشن گرفت. در این مراسم سخنرانی هایی ایراد شد و «با دعای بقای عظمت و اقتدار نابغه و ناجی مقتدر خاتمه» یافت. وی افزود که در پاسخ به درخواست تلگرام آذربایجان، تلگرام هایی به مجلس ارسال شد [تا این روز را جشن ملی تعیین کنند.] به بقیه ولایات هم دستور داده شد به همین قسم عمل کنند.(۳)

 جشن بعثت و سوم حوت در رشت

به گزارش کارگزار گیلان امروز به مناسبت بعثت حضرت ختمی مرتبت و بنا به دعوت حکومت نظامی، پیش از ظهر در ارکان حرب تیپ مستقل شمال مراسمی برگزار شد که در آن عکس رضا خان را به نمایش گذاشته و نظامیان، پیاده و سواره، از برابر آن دفیله رفتند. همچنین شبهنگام نیز به مناسبت سالگرد سوم حوت بازارها و دکاکین چراغان بود و پرچمها بر سردر های خانه ها افراشته شده بود.(۴)

 جشن سوم حوت در مشهد

فرمانده لشکر شرق اطلاع میدهد که به دنبال تلگرام آذربایجانیها [= قشون آذربایجان] برای بزرگداشت روز سوم حوت، امشب آستانه مقدسه، بازار و خیابانها تزیین و چراغانی شد و جشن مفصلی برپا گردید. با این که سرتیپ جانمحمد خان توضیح نمیدهد که چه میزان از این استقبال مربوط به بعثت حضرت محمد(ص) و چه اندازه در مناسبت با سالگرد [کودتای] سوم اسفند بوده، اما میافزاید: «حتی آستانه رضوی که تا به حال در همچه اعیاد شرکت نمیکرد، بسیار باشکوه تزیین و چراغان شده» بود.(۵)

 مراسم سوم حوت در کرمان

نظامالدوله، والی کرمان، خبر داد که امروز ۵ هزار نفر از طبقات مختلف مردم برای تبریک عید [مبعث] به دارالایاله آمدند و من از اقدامات حضرت اشرف برای سعادت و ترقی مملکت، از رعیتدوستی آن ذات مقدس و بقای وجود وی سخن گفتم.(۶)

 گزارش سفارت انگلیس از یک شرکت آلمانی

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود گزارشی از شرکت تجاری و تولیدی آلمان - ایران (آریانا) به وزارت امور خارجه کشورش فرستاد. در این گزارش آمده است که این شرکت یک دفترچه به زبان های آلمانی، فارسی، انگلیسی و روسی منتشر کرده و در آن خبر داده که کار خانه های چوب، دباغی و نخریسی به زودی گشایش میابند. «سرمایه این کمپانی گفته میشود ۴۰۰.۰۰۰ تومان است و به ۱۶.۰۰۰ سهم تقسیم خواهد شد، و ادعا شده که تمام آن قبلاً به فروش رفته است. گفته میشود که بنیانگذاران این کار [سیدحسن] تقیزاده، فریتز اسر Fritz Esser یک مهندس آلمانی که اکنون در تهران است، متینالدوله، یک وکیل تهرانی، کورت شوبرت Kurt Schubert و حسینآقا پرویز یک تاجر تهرانی هستند. کورت شوبرت با اختیار تام به عنوان مدیرعامل منصوب شده است. فریتز اسر، که دیگر شکارچی امتیاز است، ظاهراً به طور خاص به چراغ برق و امتیاز های مربوط به نیرو علاقهمند است. وی چند ماه پیش به تهران آمده است. او برخی ماشینآلات وارد کرده است... و از منابع مستقل مختلف گزارش رسیده است که روسها به نوعی بر وی تسلط دارند، و با وی درباره هر نوع امتیازی که برای چراغ برق موفق به دریافتش شود، توافقاتی انجام دادهاند.»(۷)

۱- محمد زکریا مشهور به محمد شاهبختی در حدود ۱۲۶۱ش در روستای اشتهارد کرج زاده شد. او دهقانزاده و از همان اوایل جوانی به شغل نظامیگری علاقهمند بود. در حدود بیست سالگی وارد خدمات بریگاد قزاق شد؛ مدتی در آتریاد همدان، قزوین و اصفهان خدمت کرد. در ۱۲۹۳ش به درجه سروانی رسیده، به هنگام ریاست استروسلسکی در بریگاد قزاق به دسته افراد رضا خان (سردارسپه - پهلوی بعد) پیوست و جزو هواداران او شد. بعد از کودتای اسفند ۱۲۹۹ فرماندهی هنگ پیاده نظام (آهن) را بر عهده گرفت. در اوایل ۱۳۰۳ش با ارتقا به درجه سرتیپی فرمانده بریگاد پیاده تهران شده، چندی بعد به عنوان رئیس تیپ پیاده لشکر غرب به همدان رفت. اما طولی نکشید که به سبب رشوهخواری به تهران فراخوانده شد. با وجود این مورد توجه رضاشاه بود. پس از مدت اندکی فرماندهی نظامیان کردستان را عهدهدار شده، در ۱۳۰۷ش نیز مأموریت نظامی فارس را پیدا کرد؛ هر چند پس از چند ماهی امیرلشکر شیبانی به جای وی در فارس نشست. در ۱۳۱۲ش به درجه سرلشکری نائل آمده، در درگیری های داخلی، به ویژه در قلعوقمع عشایر لرستان فعالیت زیادی از خود نشان داده، نشان ذوالفقار که عالیترین نشان ارتش در آن سالها بود دریافت کرد. همچنین از رضا پهلوی جایزه شمشیر مرصع گرفت و ژنرال آجودان شاه شد. در شهریور ۱۳۲۰ فرماندهی خوزستان را بر عهده داشته، در زدوخورد با قوای نظامی متفقین شرکت و تلفاتی را به نیرو های انگلیسی وارد کرد. از این رو به عنوان دومین سپهبد ارتش ایران به درجه سپهبدی و فرماندهی سپاه جنوب منصوب شد. او در ۱۳۲۶ش استاندار و فرمانده قوای نظامی آذربایجان شده، در ادوار دوم و سوم مجلس سنا هم سناتور انتخابی بود. چند سال بعد از خدمت در ارتش بازنشسته شد و پس از تشکیل کانون افسران و درجهداران بازنشسته ریاست آن را بر عهده گرفت که تا پایان عمرش همین مشغله را داشت. مرگ او پس از تحمل یک هفته بیماری، در ۱۶ بهمن ۱۳۴۱ بر اثر عارضه سکته قلبی روی داد. جنازهاش در مقبره خانوادگیاش در ابنبابویه شهر ری مدفون است. منوچهر (از مهندسین شرکت ملی نفت)، فرامرز (رئیس تلویزیون آبادان در ۱۳۴۱ش) از فرزندان و سپهبد کریم ورهرام و سرلشکر پژوه افسر داماد او بودند. (اطلاعات، شم ۱۱۰۱۷ (۱۶ بهمن ۱۳۴۱)، صص ۱ و ۱۳؛ عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و...، ج ۲، صص ۸۵۶ و ۸۵۷؛ قاسمی، «سیاستمداران ایران در اسناد محرمانه بریتانیا»، آینده، شم ۶-۴ (۱۳۷۲ش)، ص ۳۹۸).

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۵۲.

۳- همان، پ ۲۴، ص ۱۲۳.

۴- اسناد وزارت امور خارجه، ۲-۲۵-۲۹-۱۳۰۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۴، صص ۱۲۰ و ۱۲۱.

۶- همان، پ ۲۴، ص ۱۱۹.

۷- ۲۰۹۴/۸۲/۳۴ FO E.

 یکشنبه

۴ اسفند ۱۳۰۳

۲۲ فوریه ۱۹۲۵

۲۸ رجب ۱۳۴۳

 سوم حوت، مبدأ تاریخ حیات قشون جدید

در مراسمی که امروز در مدرسه نظام برگزار شد، رضا خان به مناسبت سالگرد [کودتای] سوم حوت سخنرانی کرد. وی با اشاره به این که تاکنون جز اجرای تکلیف کاری نکرده است، گفت که از بزرگداشت این روز در چهار سال گذشته خودداری نموده، چرا که این جشنها باید پس از ما و برای قدردانی برپا شود. وی ورود خود را با نظامیان به تهران در سوم حوت ۱۲۹۹ که با توکل بر خدا و اعتماد به نفس صورت گرفت، مبدأ تشکیل قشون جدید ایران دانست . رضا خان گفت که صفحات بسیاری از اقدامات ما نانوشته باقی مانده که منتظر ثبت اعمال ما است.(۱)

 انتقال تقاضای مستشارالسلطنه به لشکر شمال غرب

کابینه ریاست وزراء امروز در نام های به رئیس ارکان حرب کل قشون یادآور شد که مستشارالسلطنه از رئیسالوزراء خواسته است ریاست بلدیه تبریز یا معاونت ایالت را به او بسپارند. اینک مقرر شده مراتب از امیرلشکر شمال غرب استعلام شود.(۲) (ر.ک: ۷ اسفند)

 خلعسلاح طوایف جنوب

حاکم نظامی خوزستان امروز اطلاع داد که خلعسلاح طوایف ساکن میان شوشتر، دزفول و ناصری شروع شده است. نقش های که برای این کار طرح شد، مجال ندادن به ایجاد ارتباط میان طوایف بود. «تاکنون بدون هیچگونه سوء اتفاق مقداری فشنگ جمع شد، ولی اکثر تفنگها سربی است. پس از تکمیل خلعسلاح» گزارش تفصیلی ارائه خواهد شد.(۳)

 آلات موسیقی شیخ خزعل برای لشکر غرب

سرتیپ محمد خان، رئیس تیپ پیاده لشکر غرب و فرمانده قوای لرستان، امروز از وزارت جنگ خواست که اسباب موسیقی شیخ خزعل که اینک نزد حکومت نظامی خوزستان است به لشکر غرب تحویل شود. «اسباب قسمت موزیک لشکر غرب اسقاط میباشد.»(۴)

 تقاضای اعزام هواپیما به خوزستان

سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان، امروز از رضا خان خواست یک فروند طیاره برای یک هفته به خوزستان بیاید. برخی اطلاعیه ها و اخطاریه ها لازم است توسط هواپیما در میان طوایف اعراب ریخته شود. همچنین «از نقطه‌نظر ابهت و اقتدار دولت خیلی مفید خواهد بود.»(۵)

 درخواست رئیس نظمیه برای تحقیق بیشتر از دستگیرشدگان

رئیس اداره کل تشکیلات نظمیه، محمد درگاهی، امروز با ارسال نام های محرمانه به وزارت جنگ درباره کشف کمیته کمونیست در مشهد و دستگیری تعدادی از افراد نظمیه خراسان به دلیل عضویت در این کمیته (ر.ک: ۲۹ بهمن) نوشت که رئیس نظمیه مشهد عضویت صاحب منصبان را در کمیته کمونیست تکذیب کرده است، اما تصور نمیشود آنان بدون تقصیر توسط فرمانده لشکر شرق مورد تعقیب قرار گرفته باشند. از این رو مراتب را با صراحت بیشتری گزارش کنند تا به عضویت آنها در نظمیه پایان داده شود.(۶)

 گزارشی از اقدامات رؤسای بلوچ

بنا به گزارش رسیده از کرمان به وزارت داخله، دینمحمد خان و محمود خان از رؤسای بلوچ، با فروش رعایای خود به عمان، بحرین و کویت اسلحه میخرند.

این گزارش میگوید که اخیراً اختلاف این دو فرد متنفذ بالاـ گرفته و درگیری هایی میان آنان رخ داده و چند نفر کشته شدهاند. البته سردار دوستمحمد خان با دینمحمد خان همآوا بود و برای او نیرو و تدارکات میفرستاد. «این جریانات انتظامات گمرکی چاهبهار را مختل کرده است.»(۷)

(تصویر) رضا خان

۱– روزنامه ایران، شم ۱۷۸۱، ص ۱.

۲– اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۲۶۹.

۳– همان، پ ۲۵، ص ۷۴.

۴– همان، پ ۱۳، ص ۵۱. با این درخواست موافقت شد. (همان، پ ۱۳، ص ۴۹).

۵– همان، پ ۱۸، ص ۲۵۱.

۶– همان، پ ۹، ص ۱۲۴.

۷– سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۱۵۶۸، ص ۵.

 دوشنبه

۵ اسفند ۱۳۰۳

۲۳ فوریه ۱۹۲۵

۲۹ رجب ۱۳۴۳

 دیدار برخی از نظامیان با مراجع تقلید مقیم نجف

نماینـده سیاسـی ایران در بغداد، در تلگرامی به رضا خان خبر داد که رضاقلی خان، امنیه، با دو نفر وارد نجف اشـرف شده، به دیدن آقایان علما رفتهاند.(۱)

 عفو عمومی در ماکو و تعویق امور حقوقی اتباع شوروی

وزارت امور خـارجه امروز در نـام هـای به وزارت جنگ از قول سـفارت شوروی نوشت که امیرلشـکر شـمال غرب حکم عفو عمومی در مـاکو صـادر کرده که گویا شامل قضایای حقوقی هم شـده است. از این رو رسـیدگی به چنـد فقره از امور حقوقی اتبـاع شوروی به عهـده تعویق افتاده است. «قـدغن فرماینـد هر چه زودتر کیفیت و چگونگی امور را با توضـیحات لازمه به این وزارت خانه اشعار دارند.»(۲)

 اقدام وزارت جنگ برای جلوگیری از درج اخبار غیرموثق

وزارت جنـگ امروز بـا ارسـال نـام هـای محرمـانه به وزارت امـور خـارجه اطلاـع داد که در پی درج مطـالب خلاـف واقع در مطبوعات مشهد، به ویژه چاپ خبر برکناری چند وزیر از کابینه (ر.ک: ۲۱ بهمن) به فرمانده لشکر شرق دستور های لازم داده شد تا «از اشاعه اخبار بیاصل و مقالات غیرمقتضی» جلوگیری نماید.(۳)

 سه شبانهروز جشن در شیراز

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، اطلاع داد که به مناسبت سالگرد [کودتای] سوم حوت، سه شبانهروز در شیراز جشن برپا بود و اهـالی «بـا یـک احساسـات پـاک و بیآلایش و با کمال شوق» در آن شـرکت کردنـد. «در صورتی که صـلاح و مقتضـی داننـد دستخط تلگرافی از طرف بندگان حضرت اشرف توسط چاکر خطاب به اهالی دایر به اظهار قدردانی شرف صدور یابد.»(۴)

 ادامه بیپولی در لشکر شمال غرب

امیرلشـکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز به وزارت جنگ نوشت که هر ماه بخشـی از پرداختها روی زمین

میماند و موکول به آینده میشود. از طرفی با نزدیکی عید [نوروز] لازم است مطالبات نظامیان داده شود. وی تقاضا کرد «بودجه برج دلو و حوت (بهمن و اسفند) را زودتر حواله کنند که پس از وصول بتوان قبل از عید حقوق این دو برج را پرداخت نمود.»(۵)

 شورش علیه دولت در استرآباد

به گزارش رئیس نظامیان استرآباد، علیاُف، نایب کنسول شوروی در این شهر، ضمن جلبنظر «باگراد» طرف قرارداد قشون استرآباد، در دیدار های محرمانه، خواستار جمعآوری اطلاعات از عده نظامیان و سلاح های آنها شده و گفته است با جذب چند تن از صاحب منصبان، آنان را با کنسولگری شوروی مربوط نماید. باگراد همه این اطلاعات را در اختیار فرمانده نظامیان استرآباد گذاشت و افزود که روسها خیال دارند مقدمات یک شورش را علیه دولت فراهم نمایند. وی میافزاید: «به مشارالیه دستور داده شد که دو نفر از صاحب منصبان طرف اطمینان را برای کشف کلیه قضایا و دست های دیگری که با مشارالیهم همدست هستند معرفی نمایند.» در پایان این گزارش پیشنهاد شده است برای پیشگیری از هرگونه حادث های، حکومت نظامی در استرآباد برقرار شود.(۶)

 ادامه بازداشت احمدبیک رسولاُف

امیرلشکر عبد الله طهماسبی با ارسال نام های به وزارت جنگ، ضمن اشاره به ادامه بازداشت احمدبیک رسولاُف یادآور شد که هنوز پاسخی از آن وزارت خانه برای تعیین تکلیف او نرسیده است. فرمانده قوای آذربایجان تأکید کرد که وی و دیگر دوستان مهاجر او به ایران از اتهام تعرض به روستایی در خاک شوروی مبرا هستند و کارگزاری آستارا نیز عدم تقصیر آنان را به رئیس نظامیان آستارا تأکید نموده است. [دستگیری رسولاُف در پی شکایت نمایندگی شوروی در ایران انجام شد.] در این نامه آمده

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۳.

۲- همان، پ ۱۱، ص ۹.

۳- همان، پ ۱۱، ص ۱۰۳.

۴- همان، پ ۲۴، ص ۱۱۷. پیشنهاد اخیر پذیرفته شد و تلگرامی با عنوان «توسط امیرلشکر جنوب - آقایان اهالی فارس» به شیراز فرستاده شد. (همان، پ ۲۴، ص ۱۱۶).

۵- همان، پ ۶، ص ۲۹۶. موقعیت نظامیان در مقایسه با دیگر حقوقبگیران، بسیار بهتر بود. کارکنان برخی وزارت خانه ها حقوق معوقه از سال گذشته داشتند.

۶- همان، پ ۶، صص ۳۶ و ۳۷.

است که رسولُف بیجهت در توقیف است، اما آزادی او روسها را دلگیر خواهد کرد.(۱)

 گرفتاری نظامیان در بهبهان

امیرلشکر جنوب امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که با نبود علیق در بهبهان و شیوع بیماری در آن حدود بیم آن میرود که اسب های نظامیان تلف شود و خسارت عمده های به فوج ۱۷ سوار وارد شود. محمود آیرم افزود: «در صورتی که توقف فوج مزبور را در بهبهان لازم نمیدانند اجازه صادر فرمایند به شیراز احضار گردد.»(۲)

 نمایش هواپیما های جنگی یونکرس در قلعهمرغی

عصر امروز رضا خان و برخی وزراء و نمایندگان مجلس در قلعهمرغی حاضر شدند و نمایش پرواز دو فروند هواپیمای جنگی یونکرس را تماشا کردند. در پایان برخی از حاضران سوار بر هواپیما های مسافری یونکرس، چرخی در آسمان زدند.(۳)

 توضیحات فرمانده تیپ شمال درباره مجروح شدن یک زن روسی

در پی شکایت و پیگیری سفارت روسیه از ضرب و شتم یک زن روس توسط نظامیان انزلی (ر.ک: ۲۳ آذر) سرتیپ محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ مستقل شمال، امروز با ارسال نامه بلندی تشخیص طبیب را در سینه این زن به عنوان اثر ضرب پاشنه تفنگ نظامیان، تخطئه کرد و با شرح توضیحاتی آن را مربوط به برجستگی خود سینه دانست نه اثر برخورد قنداق تفنگ. و چه بسا «اثر ضرب دست خود خانم باشد برای تولید شبهات و اختلاف مابین مأموران محلی.» وی با اشاره به این که طبیب معالج این زن کمونیست و از عمال نهضت جنگل است، تشخیص او را زیر سئوال برد.(۴)

(تصویر) بغداد

 سهشنبه

۶ اسفند ۱۳۰۳

۲۴ فوریه ۱۹۲۵

۳۰ رجب ۱۳۴۳

 قناعت به ریاست عالیه کل قوای دفاعیه و تأمینیه

رضا خان امروز با فرستادن بخشنام های برای امرای لشکر و رؤسای تیپ، یادآور شد که «عجالتاً» به مقام ریاست عالیه کل قوای دفاعیه و تأمینیه اکتفا کرده است. در پی ابراز تعجب برخی از فرماندهان لشکرها نسبت به مصوبه مجلس در تفویض

فرماندهی کل قوا به رضا خان که به نوعی تحصیل حاصل تلقی میشد، رضا خان تصریح کرد: «چون با دسائس مختلفه موانعی در راه پیشرفت مقاصد و ترقیات مملکت ایجاد میشد، لذا برای این که شاید در دوره یک ساله [باقی مانده از عمر] مجلس بتوانم خدماتی به مملکت کرده باشم، عجالتاً به مقام ریاست عالیه کل قوای دفاعیه و تأمینیه که بر طبق رأی مجلس به من تفویض گردیده و تا اندازه های از دسائس و اشکالات جلوگیری مینماید، قناعت شد.»(۵)

به نظر میرسد آن چه مدنظر رضا خان پس از بازگشت از خوزستان بوده، الغای کامل سلطنت احمدشاه بود و فرماندهان نیز منتظر همین بودند. این هدف قبلاً برای سران قشون تشریح شده بود، به طوری که سرتیپ محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ مستقل شمال در جواب این بخشنامه مینویسد که ما آرزوی آن روز بزرگ را داریم که «به کلی دست این مردمان خائن که خود را ظل الله دانسته و وسیله الهی میشمارند قطع و کوتاه گردد.»(۶)

 سفارش شنل برای رضا خان

وزارت جنگ امروز چگونگی تهیه یک شنل را با زیورآلات موجود در آستان قدس رضوی به امیرلشکر شرق سفارش داد تا از طریق متولیباشی، تهیه، و به رضا خان اهدا کنند. طرح این شنل توسط دبیراعلم طوسی ارائه شده بود. این شنل یا پالتو باید دو روز پیش از تحویل سال به تهران برسد. از جمله اجزاء این روپوش داشتن سردوشی طلا و فیروزه نشان با عبارت السلطان علی بن موسیالرضا بود.(۷)

 تلگرام آیت اللهزاده خراسانی به رضا خان

میرزامحمد آیت الله زاده خراسانی (آقازاده= محمد نجفی) امروز با ارسال تلگرامی از طریق امیرلشکر شرق به رضا خان نوشت که از گزارش های نادرستی که علیه او ارائه میشود، متأسف است. وی با اشاره به قضیه نشریه ناهید [که در مشهد موجد هیجاناتی گردید] افزود که این موضوع صرفاً جنبه دیانتی داشته و خالی از مسائل سیاسی بوده است. اگر چه برخی تلاش کردند «مردم را تحریک و آنها را برخلاف نزاکت سوق دهند ولیکن به سختی جلوگیری شد و خدا میداند که در ارادتم ثابت و خلاف آن را در خود ندیدهام.»(۸)

سرتیپ جانمحمد خان نیز پیرو این تلگرام به رضا خان نوشت که میرزامحمد آیت اللهزاده خراسانی پس از آن که رفتار خود را تحت نظر و مراقبت دید، در ملاقات با من از گذشته ها ابراز تأسف

۱- همان، پ ۶، ص ۲۲۵.

۲- همان، پ ۱۹، ص ۱۵۹. رضا خان در پاسخ گفت که تخلیه بهبهان مقتضی نیست. «دستور داده شد عد های که باید برای خوزستان تخصیص یابد و سوار هم جزو آن خواهد بود، معین و آنچه زاید است احضار فرمایید.» (همان، پ ۱۹، ص ۱۵۸).

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۱، ص ۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۶۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۹۵.

۶- همان، پ ۲۳، ص ۹۴.

۷- همان، پ ۹، صص ۱۶۶ و ۱۶۷.

۸- همان، پ ۹، ص ۱۷۷.

کرد و از عملکرد امیرلشکر حسین خزاعی انتقاد نمود. فرمانده لشکر شرق به رضا خان پیشنهاد کرد تلگرام محبتآمیزی به آیت اللهزاده ارسال شود تا به مراحم حضرت اشرف امیدوار شود. سرتیپ جانمحمد خان افزود که ارتباط من با این روحانی صرفاً به دست آوردن نیات باطنی او است و تا موقعی که عملاً امتحان نداده، مخفیانه تحت مراقبت خواهد بود.(۱)

 تأکید رضا خان در جلوگیری از بیناموسی نظامیان

در پی فرار چند نظامی تحت امر حاکم خوزستان و کشته شدن آنها توسط اعراب (ر.ک: ۱ اسفند) رضا خان امروز خطاب به حاکم نظامی خوزستان تأکید کرد که در ابتدای اردوکشی به لرستان، به وضعیات آن ناحیه خاتمه داده شد، ولی چون دو نظامی در یکی از طوایف مرتکب بیعصمتی شدند مجدداً آتش مخالفتها برخاست و به جنگی سخت منتهی شد. چون تصور میشود دو نظامی فراری و کشته شدن آنها در آن ناحیه نیز نتیجه چنین حرکتی بوده، «در این خصوص ... ن هایت سختگیری را به عمل آورید که از اینگونه اتفاقات و بیناموسیها کاملاً جلوگیری شود. و اگر احیاناً از طرف نظامیان مبادرت به این قبیل شناعتکاریها بشود بایستی سختترین مجازاتها درباره آنها معمول گردیده و بدینوسیله موجبات عبرت سایرین فراهم شود.»(۲)

 دستگیری و جریمه محمدحسن کارون

وزارت جنگ امروز از حاکم نظامی خوزستان پرسید که محمدحسن کارون را هفت روز زندانی کرده، و سند ۷ هزار تومان پول را بدون اثبات تقصیر از او گرفت هاید. وی شکایت کرده است. «تفصیل چیست؟ تلگرافاً اطلاع دهید به عرض برسد.»(۳)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

در جلسه امروز، وحیدالدوله در سخنان پیش از دستور با اشاره به پرداخت حقوق بسیاری از وزارت خانه ها و باقی ماندن طلب دو سه ماهه، گفت که حقوق معلمان چهار پنج ماه باقی مانده، و گویا از امروز بار دیگر اعتصاب کردهاند.(۴) وی خواستار تصویب طرحی قانونی راجع به پرداخت حقوق معلمین پس از حقوق نظامیان شد. در ادامه لایحه ممیزی در دستور کار قرار گرفت و آیت الله سیدحسن مدرس درباره اخذ عادلانه مالیات سخنان مفصلی بیان کرد. وی وضع قانون مالیات را شناور دانست اما مبنای آن را بر عدالت توصیف کرد. وی گفت که مشکلی با رقم مالیات ندارم. اگر مملکت به دلیلی نیازمند شد باید مالیات بیشتری گرفت اما وضع آن باید عادلانه باشد.(۵)

 حرکت سالاراشرف به سوی تهران

مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، اطلاع داد که سالاراشرف و امیرقلی خان، پسر کوچک غلامرضا خان امیر جنگ، والی پشتکوه، امروز کرمانشاه را به مقصد تهران ترک کردند. برای رضا خان جای سئوال بود که چرا والی پشتکوه پسر کوچک خود را فرستاده است.(۶)

 اخباری از نماینده پاپ در ایران

کارگزار ارومیه از طریق مسیو فرانس، رئیس هیأت مذهبی کاتولیکها در ارومیه، باخبر شد که نماینده پاپ [که اینک در تبریز است] از مسافرت به ارومیه منصرف شده و میخواهد به کاتولیک های تهران و اصفهان سر بزند. نماینده پاپ حدود ۱۰ هزار تومان هم به مسیو فرانس داده تا به مصرف خرید خانه و تقسیم آن میان مسیحیان کاتولیک برساند. مبینالسلطنه، کارگزار ارومیه، میافزاید که وجه یادشده در اول بهار میان مسیحیان توزیع میشود تا به کشت و زرع بهاره کمک نماید. در این گزارش آمده است که این روش هیأت های روحانی ارومیه است که از هر طریقی به جلب آشوریان ایران اقدام کنند، چرا که عقیده مذهبی ثابتی ندارند و کمک های مالی نقش مهمی در جذب آنها دارد.(۷)

 انگلیس، حافظ منافع اتریش

وزارت امور خارجه ایران امروز اعلام کرد که به موجب نام های که از سفارت انگلیس رسیده، این کشور حافظ منافع اتباع جمهوری اتریش در ایران است.(۸)

 پرواز هواپیما های مسافربری یونکرس به اصفهان و بوشهر

صبح امروز دو فروند هواپیمای یونکرس مسافری با مسافر، یکی از تهران به اصفهان و دیگری به بوشهر پرواز کرد.(۹)

 توقف تحمیل اوراق قرضه دولتی به ایرانیان

سفارت کبرای ایران در مسکو، امروز خبر داد که «تحمیل اسهام قرضه دولتی به اتباع موقوف شده» است.(۱۰)

 وفات رئیس امنیه زنجان

نایب محمد خان، رئیس امنیه زنجان که برای معالجه با درشکه عازم تهران بود، امروز در پنج فرسخی خرمدره، درگذشت.(۱۱)

۱- همان، پ ۹، صص ۱۷۸ تا ۱۸۰.

۲- همان، پ ۲۵، صص ۲۰۴ و ۲۰۵. سرتیپ زاهدی قتل این دو نظامی را موارد غیرناموسی میدانست. (همان، پ ۲۵، ص ۲۰۳).

۳- همان، پ ۲۵، ص ۶۶.

۴- آموزگاران دارالفنون امروز به دلیل تعویق پنجماهه حقوق خود دست از کار کشیدند. (روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۳، ص ۳).

۵- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۳، ص ۲؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، صص ۱۵۳ تا ۱۵۸.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، صص ۸ و ۱۰.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۴۶ و ۴۵-۳-۴۵-۱۳۰۳.

۸- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۱۶۱۳، ص ۲.

۹- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۳، ص ۳.

۱۰- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۳-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۱۱- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۴، ص ۲.

 چهارشنبه

۷ اسفند ۱۳۰۳

۲۵ فوریه ۱۹۲۵

۱ شعبان ۱۳۴۳

 پیشنهاد معاونت ولایت آذربایجان برای مستشارالسلطنه

در پی دستور رضا خان به گماردن مستشارالسلطنه به یکی از مناصب ریاست بلدیه تبریز یا معاونت ایالت آذربایجان (ر.ک: ۴ اسفند) و استعلام آن از امیرلشکر شمال غرب، عبد الله طهماسبی امروز خطاب به وزارت جنگ نوشت که حاجیمیرزاآقا بلوری، رئیس بلدیه، به دستور حضرت اشرف منصوب شده است [و نمیتوان او را برکنار کرد] اما «در صورتی که روابط مستشارالسلطنه... با بعضی اشخاص... مقطوع گردیده و اطمینان حاصل فرمودهاند... معاونت ایالت آذربایجان را اگر مرحمت فرمایند مناسب به نظر میآید.»(۱)

 گزارشی دیگر از مهاجرت اهالی سراب به شوروی

در پی گزارش فرمانده نظامیان سراب از مهاجرت روستاییان این منطقه به شوروی در اثر تشویقاتی که برخی از قاصدان انجام میدهند (ر.ک: ۲ اسفند) امروز گزارشی دیگر به وزارت جنگ رسید که این قاصدان که به طور قاچاق از بادکوبه آمدهاند با تعدادی از روستاییان در حال مهاجرت بودند که دستگیر شدند. «از کدخدایان کلیه دهات التزام گرفته شده که مانع از حرکت رعایا به روسیه بشوند... والّا با این وضعیت تا عید کلیه رعایای دهات به طور قاچاق به روسیه خواهند رفت.»(۲) رضا خان پس از دیدن این گزارش پرسید با وضعیت عسرتی که در شوروی هست، رعایا چگونه با میل و رغبت مهاجرت میکنند؟(۳)

 تقاضای تشرف به عتبات

حاکم نظامی قصرشیرین امروز از وزارت جنگ تقاضا کرد به او اجازه تشرف به عتبات داده شود. «۵ روزه اجازه میخواهم که مشرف شده، به دعاگویی اشتغال ورزم.» با این تقاضا موافقت شد.(۴)

 نامه وزارت جنگ درباره سیمیتقو

وزارت جنگ امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه با اشاره به این که بازگشت اسماعیلآقا سیمیتقو به ایران متضمن اثرات نیکو و برای بازگشت دوباره او مستلزم اقدامات مؤثره آن وزارت خانه است، «بدیهی است مقرر خواهند فرمود که اقدامات عاجل برای رفع مزاحمت ترکها از اسماعیلآقا و تسهیل وسایل معاودت مشارالیه مبذول» دارند.(۵)

□ بازگشت تعدادی از مهاجران به ایران

امیرلشکر عبدالله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز در نام های به وزارت جنگ نوشت که قادرحکیم و قادرآقا از سران طوایف سرحدی با چهل، پنجاه خانوار، پس از عید از خاک ترکیه راهی ایران خواهند شد و در حدود خوی استقرار میابند. به فرمانده نظامیان خوی «دستور داده شد که با مشارالیهما کاملاً مربوط بوده و اطمینان کامل بدهد که بعد از عید بیایند.»(۶)

□ اعتصاب در وزارت عدلیه

امروز کارکنان وزارت عدلیه به دلیل تعویق در پرداخت حقوق دست به اعتصاب زدند. در پی تعطیل شدن عدلیه، وزیر مربوطه به دیدار رئیسالوزراء رفت و پس از وعده های که رضا خان داد، اعتصابکنندگان دست از اعتصاب کشیدند. آموزگاران مدارس تهران نیز که اقدام به تعطیلی کرده بودند، امروز بر سر کلاسها حاضر شدند، اما تدریس نکردند.(۷)

(تصویر) قصرشیرین

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۲۶۷. در پاسخ به این تلگرام، وزارت جنگ نوشت که مستشارالسلطنه احضار و متعهد شد که روابط خود را اصلاح نماید. «اگر لازم است کتباً هم از مشارالیه نوشته گرفته شود.» (همان، پ ۶، ص ۲۶۶).

۲- همان، پ ۶، ص ۲۸۹.

۳- همان، پ ۶، ص ۲۸۸.

۴- همان، پ ۱۳، صص ۳۶۸ و ۳۶۹.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۵۱-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۸۳.

۷- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۲، ص ۲.

 پنجشنبه

۸ اسفند ۱۳۰۳

۲۶ فوریه ۱۹۲۵

۲ شعبان ۱۳۴۳

 سرکنسول جدید شوروی در مشهد

وزارت جنگ امشب به فرمانده لشکر شرق خبر داد که آپرسف به سمت سرکنسول دولت شوروی در مشهد منصوب شده است. «قدغن فرمایید در راه تسهیلات لازمه را برای مشارالیه فراهم و مراقبت نمایید خطراتی متوجه او نشود.»(۱)

 درخواست برقراری حکومت نظامی در ترشیز

فرمانده لشکر شرق امروز به رضا خان اطلاع داد که برقراری حکومت نظامی در ترشیز ضروری است. وی نوشت که روحانیان این منطقه مندرجات روزنامه ناهید را به اطلاع یکدیگر رسانده و با اجتماع در مسجد خواندن روزنامه را حرام اعلام کردهاند. اطلاعات رسیده، نشان میدهد که آنها علیه رئیسالوزراء نیز اظهاراتی کردهاند که برای پایان دادن به این نوع قضایا و کشف منشأ آن، برقراری حکومت نظامی ضرورت دارد.(۲)

 اعزام صاحب منصبان دستگیر شده نظمیه به تهران

سرتیپ جانمحمد خان(۳)، فرمانده لشکر شرق امروز به رضا خان اطلاع داد که پس از دستگیری سه صاحب منصب نظمیه که به جرم شرکت در کمیته کمونیست توقیف شده بودند، به تحریک روسها اشخاصی برای آزادی آنها واسطه میشوند. به همین دلیل هر سه را راهی تهران کردم. وی در ادامه افزود که سرهنگ سالارنصرت، رئیس نظمیه مشهد فرد «بیحال و آلت انتفاع ایالت» است. وی پس از ۱۶ سال اقامت در مشهد دارای مناسبات و ملاحظاتی است که او را از وظیفه اصلی خود دور کرده است. سرتیپ جانمحمد خان در پایان تقاضا کرد که رئیس نظمیه مشهد عوض شود.(۴)وی نامه مشابهی هم به محمد درگاهی، رئیس تشکیلات نظمیه فرستاد.(۵)

 تقاضای امیرلشکر شمال غرب برای عزیمت سریعتر به تهران

امیرلشکر عبد الله طهماسبی امروز به اطلاع وزارت جنگ رساند که [در پی انتصاب او به معاونت وزارت جنگ] اهالی میخواهند از حرکت او به تهران جلوگیری کنند و تلگرام هایی در این باره به تهران فرستاده شده است. وی درخواست کرد به این تلگرامها ترتیب اثری داده نشود. «بنده به مرض کلیه دو سال است مبتلاـ و نمیتوانم بدون معالجه در آذربایجان بمانم و

بدون معالجه تلف میشوم.» وی خواست رئیس تیپ شمال که فرمانده جدید لشکر شمال غرب است، هر چه زودتر راهی تبریز شود.(۶)

 ناتوانی دکتر شموده در پرداخت دیون خود

سفارت آلمان با نام های که امروز به وزارت جنگ فرستاد، نوشت که کاپیتان شموده آلمانی به دلیل عدم اشتغال قادر به پرداخت دیونی که [به لشکر شمال غرب] دارد نیست. سفارت بیپولی شموده را تأیید میکند. وی پس از اشتغال و در نخستین فرصت قرض خود را خواهد پرداخت.(۷) شموده در ماکو و تبریز روی هم ۵۰۰ تومان از لشکر شمال غرب قرض کرده بود.(۸)

 تکلیف نامعلوم مسافران حج

با سیطره وهابیان بر اماکن مقدسه سرزمین حجاز، درگیریها و کشمکش های موجود، امنیت سفر ایرانیان به حج از بین رفته است. روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که اولیای دولت در این خصوص تصمیم گرفتهاند به حجاج توصیه نمایند، امسال به حج نروند و به ولایات مختلف هم ابلاغ شده، هنگام صدور تذکره، حجاج را از قضایای سرزمین حجاز باخبر کنند.(۹)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد. در پی انتقادات تعدادی از نمایندگان از عملکرد میلسپو، و نیز انتشار هشتمین گزارش وی که در آن به برخی از کارشکنان اشاره رفته بود، اختلاف میان مجلس و میلسپو بالا گرفت. ذکاءالملك، وزیر مالیه امروز در مجلس حاضر شد و توضیحاتی داد. وی با ابراز تأسف از اختلاف پیش آمده، مبنای آن را سوءتفاهم دانست و افزود خوب است این تعارضات مرتفع شود تا امور مالی مملکت راحتتر جریان یابد.(۱۰)

در همین حال روزنامه ایران از منابع خصوصی خبر داد که دولت میخواهد کنترات دکتر میلسپو را در پایان سومین سال استخدام، فسخ نماید. این منبع همچنین از عزیمت پنج تن از مستشاران به آمریکا خبر داد.(۱۱)

 چراغانی و آتشبازی به مناسبت سوم شعبان

امشب به مناسبت تولد امام حسین(ع) در میدان مشق تهران آتشبازی بود و محیط چراغان شده بود.(۱۲)

 تشکیل دایره سجل احوال و احصاییه کل مملکتی

امروز در وزارت کشور، دایره سجل احوال و احصاییه کل مملکتی تشکیل شد و احتشامزاده، مدیر شعبه مطبوعات آن وزارت خانه، به ریاست دایره یاد شده منصوب گردید.(۱۳)

□ منصب جدید سرهنگ اسماعیل خان

سرهنگ اسماعیل خان، رئیس ارکان حرب لشکر مرکز، پس از بازگشت از اروپا، در سمت قبلی خود ابقاء شد، اما اینک پس از انتصاب امیرلشکر حسین خزاعی، به فرماندهی لشکر غرب، سرهنگ اسماعیل خان به ریاست قور خانه و مهمات منصوب

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۱۶۳.

۲- همان، پ ۹، ص ۱۴۱. با این پیشنهاد موافقت شد و موضوع به اطلاع والی خراسان هم رسید. (همان، پ ۹، صص ۱۳۹ و ۱۴۰).

۳- جانمحمد خان امیرعلائی (دولو) در حدود ۱۲۶۵ش در تهران زاده شد. پدرش میرزااحمد خان علاءالدوله که به چوب بستن سه تن از تجار قندفروش در زمان حکومتش در تهران مشهور است؛ برخی همین رفتارش را مسبب اعتراضات و در ن هایت نهضت مشروطیت برمیشمارند. جانمحمد خان تحصیلاتش را در تهران گذرانده، سپس به مدرسه قزاق خانه رفت و به درجه افسری نائل آمد. چندی بعد درجه سرهنگی گرفت. او در کودتای اسفند ۱۲۹۹ جزو افسرانی بود که به فرماندهی رضا خان میرپنج (سردارسپه و پهلوی بعدی) وارد تهران شدند. در همین اوان درجه سرتیپی یافت و فرماندهی پادگان عشرتآباد را هم بر عهده گرفت. فرماندهی تیپ تیرانداز عراق (اراک - مستقر در همان پادگان) از دیگر مشاغل مهم او در این سالها بود که غالباً برای خلعسلاح عشایر و سرکوبی جنگها و اعتراضات داخلی شرکت میجست. زمانی هم که رضا خان سردارسپه به دنبال بروز اختلافاتی با نمایندگان مجلس شورای ملی از سمت ریاستالوزرایی استعفا و قهراً تهران را به سمت بومهن ترک کرد، جانمحمد خان با تیپ تحت فرماندهیاش به بهارستان رو نهاد و در جلوی مجلس مانوری داد که تا آن روز سابقه نداشت. در سال ۱۳۰۳ش به جای سرلشکر حسین خزاعی به فرماندهی لشکر شرق (خراسان) نشست که در نخستین اقدام به خلعسلاح ترکمنها پرداخت و در جوین و کوکلان دست به کشتار عده زیادی از آنان زد. از جمله اقدامات فجیع وی در این سمت قتل سردارمعزز بجنوردی (حاکم بجنورد) بود که علاوه بر او تعدادی از مشایخ و رؤسای ترکمنها را هم در مشهد به دار آویخت. جانمحمد خان با تأسیس سلطنت پهلوی در اواخر ۱۳۰۴ش حکومت خراسان و نیابت آستان قدس رضوی را هم بر عهده گرفت. از این رو کمتر به امور نظامی پرداخت و بیشتر به کار های دولتی و جمعآوری مال مشغول بوده، چندان به حقوق و جیره نظامیان رسیدگی نمیکرد. به همین سبب پادگان مراوهتپه به فرماندهی سروان لهاک خان به علت نرسیدن حقوق و جیره سر به شورش برداشت. لهاک خان پس از تصرف چند شهر، در بجنورد عد های از افسران دولتی را به جوخه آتش سپرده، با اعلام حکومت جمهوری رو به مشهد نهاد و چیزی نمانده بود که قوای جانمحمد خان را مجبور به شکست نماید. اما با رسیدن قوای کمکی از تهران شکست خورد و به روسیه گریخت. به دنبال این واقعه رضا پهلوی به خراسان رفت و با آگاهی از اینکه شورش لهاک خان در اثر سوءاستفاده های جانمحمد خان بوده، او را از مقامش معزول و به جای وی سرتیپ امان الله خان جهانبانی را به فرماندهی لشکر شرق منصوب کرد؛ سردوشی های جانمحمد خان را هم کند و روانه تهران کرد. جانمحمد خان چندی در تهران توقیف بود. تا اینکه به دستور رضاشاه همه اندوخته هایش را پس داده، از ارتش هم اخراج شد. او از آن پس دیگر به سراغ کار های دولتی نرفت و تا ۱۳۳۰ش که بر اثر سکته درگذشت به کشاورزی پرداخت. (عاقلی، شرح حال رجال سیاسی و...، ج ۱، صص ۲۰۱ تا ۲۰۴؛ کرونین، ارتش و حکومت پهلوی، صص ۴۲۲ و ۴۲۳).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۱۲۲. دستگیرشدگان؛ یاور سالاراجلال رئیس پلیس، نایب ۳ سرتیپزاده و نایب ۲ سلطان اُف بودند که شخص اخیر رابط خبری روسها هم بوده است.

۵- همان، پ ۹، صص ۱۱۹ و ۱۲۰. رضا خان با تعویض رئیس نظمیه مشهد موافقت کرده، آن را به رئیس تشکیلات نظمیه ابلاغ کرد. (همان، پ ۹، ص ۱۲۱).

۶- همان، پ ۶، ص ۲۹۳.

۷- همان، پ ۱۲، ص ۱۴.

۸- همان، پ ۱۲، ص ۱۲.

۹- روزنامه ایران، شم ۱۸۷۲، ص ۲.

۱۰- همان، شم ۱۷۸۳، ص ۳.

۱۱- همانجا.

۱۲- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۴، ص ۲.

۱۳- همانجا.

گردید. پیش از این حسین خزاعی، فرمانده سابق لشکر شرق این سمت را برای چند روز عهده‌دار شده بود.(۱)

(تصویر) مکه معظمه، کعبه

۱- همان، ص ۳.

ص: ۵۶۷

 جمعه

۹ اسفند ۱۳۰۳

۲۷ فوریه ۱۹۲۵

۳ شعبان ۱۳۴۳

 تقاضای تعویض سرهنگ گیگو

امیرلشکر حسین خزاعی، فرمانده جدید لشکر غرب، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان نوشت که در نتیجه مطالعات چند روزه خود، بنابر مقتضیاتی، سرهنگ گیگو، رئیس فوج، باید تغییر یابد. اگر ممکن است سرهنگ باقر خان یا مجدلشکر را به جای او تعیین و اعزام دارند.(۱)

 اعتصاب معلمان کرمانشاه

روزنامه کوشش در شماره امروز خود نوشت که به دلیل عقب افتادن بودجه شش ماهه دوم معارف کرمانشاه و استیصال معلمان و کارکنان اداره معارف، همگی در تلگراف خانه کرمانشاه تحصن کردهاند. مدارس تعطیل است.(۲)

 مراسم سلام در دربار

امروز به مناسبت تولد امام حسین(ع) مراسم سلام در کاخ گلستان و در حضور محمدحسن میرزا، ولیعهد، برگزار شد.(۳) رضا خان نیز در مراسم امروز حضور داشت.(۴)

 گرو نگه داشتن اغنام رعایای بایزید

ایل خانی ماکو گزارش میدهد که چهار تن از کرد های جیکانلو با نفوذ به منطقه بایزید ترکیه ۲۱ رأس بز رعایای آن محال را دزدیده به ایران میآورند. والی بایزید تاکنون سه بار برای پس گرفتن بز های سرقت شده طرح موضوع کرده است. وی میافزاید ضمن استنکاف از مذاکره به ریشسفیدان جیکانلو توصیه شده تا زمانی که اموال و اغنام به سرقت رفته طوایف ایرانی از طرف ترکیه بازپس داده نشود، این بزها هم به گرو نگهداشته شوند.(۵)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۳۵۱. با جایگزینی سرهنگ باقر خان به جای سرهنگ گیگو موافقت شد، اما سفارش شد به جهت خدمات سرهنگ گیگو منصبی برای او در نظر گرفته شود. (همان، پ ۱۳، صص ۳۴۹ و ۳۵۰).

۲- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۴، ص ۲.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۳، ص ۳.

۴- همان، شم ۱۷۸۴، ص ۲.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۱۴۳.

 شنبه

۱۰ اسفند ۱۳۰۳

۲۸ فوریه ۱۹۲۵

۴ شعبان ۱۳۴۳

 نامه رضا خان به آیت اللهزاده خراسانی

در پی ارسال تلگرامی از طرف میرزامحمد آیت اللهزاده خراسانی (آقازاده) به رضا خان و پیشنهاد فرمانده لشکر شرق به رئیسالوزراء برای پاسخدهی به این تلگرام، رضا خان امروز خطاب به وی نوشت: «دسائس و تحریکاتی بر ضد جناب مستطاب عالی جریان داشت که بالاـخره تا اندازه[ای] هم اینجانب را ظنین نموده بود، ولی پس از وصول تلگراف فوق و راپرت هایی که مشعر بر صمیمیت و احساسات وجود محترم از فرمانده لشکر شرق رسید، اطمینان کامل حاصل و موجبات امتنان فراهم گردید. بدیهی است در آینده انتظار همه قسم مساعدت جناب مستطاب عالی را در پیشرفت مقاصد دولت داشته و امیدوارم خلوص نیت و صمیمیت اینجانب را قبول فرمایید.»(۱)

 پیام تجار مقیم اسلامبول به بازرگانان ایرانی

امیرلشکر عبد الله طهماسبی فرمانده قشون آذربایجان امروز به اطلاع رضا خان رساند که تجار ایرانی مقیم اسلامبول تلگرافی به بازرگانان آذربایجان خبر دادهاند که فعلاً حمل کالا های تجاری به ترکیه صلاح نیست. «از قرار معلوم مابین دولتین ترک و یونان روابط تاریک و احتمال وقوع مصادمه با یونانی های داخلی ترکیه و غیره میرود.» وی افزود که دستور داده شد تا اطلاع ثانوی از حمل مالالتجاره به خاک ترکیه خودداری شود.(۲)

 نامه محییالدینپاشا به رضا خان

محییالدین پاشا، سفیرکبیر ترکیه در ایران، با ارسال نام های به رضا خان با اشاره به این که سامیبیک، باششهبندر ترکیه در ارومیه به زودی تغییر خواهد کرد، نوشت که وی پس از رفع سرما و باز شدن جاده ها به محل مأموریت جدید خود خواهد رفت. محییالدین پاشا همچنین خواست به امیرلشکر شمال غرب توصیه شود باششهبندر ترکیه در تبریز را به چشم یک مأمورخارجی نگاه نکند، برای «تزیید روابط ودادیه طرفین از بذل هیچگونه [= هرگونه] معاونت و مساعدت دریغ ننمایند.»(۳) (ر.ک: ۱۴ اسفند)

 پاسخ وزارت مالیه به پیشنهاد فرمانده تیپ شمال

در پی پیشنهاد های رئیس تیپ شمال به صدور هدفمند برنج به شوروی و اعمال سیاست برای بالا بردن قیمت آن، به دلیل نیاز آن کشور به برنج، نامه او به وزارت مالیه ارسال گردید. محمدعلی فرزین معاون وزارت مالیه امروز در پاسخ به آن نامه خطاب به وزارت جنگ نوشت که صدور هر برنجی غیر از برنج گرده یا چمپا به شوروی ممنوع است و اجازه خروج برنج صدری و رسمی ایران که خوراک اهالی و سایر ولایات میباشد داده نشده است.(۴)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست نایب رئیس دوم تشکیل جلسه داد. در ابتدای جلسه ملکالشعرای بهار با اشاره به اعتصاب معلمان، توصیه کرد هر چه زودتر حقوق معوقه آنان پرداخت شود. مجلس در ادامه کار خود قانون ممیزی را در دستور کار خود قرار داد.(۵)

(تصویر) ملکالشعرای بهار

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۱۷۵ و ۱۷۶.

۲- همان، پ ۱۲، ص ۱۱۶. تلگرام های بعدی تجار ارضروم، این نگرانیها را رفع کرده، از شانزدهم اسفند بار دیگر حمل کالاها، به ترکیه از سر گرفته شد. (همان، پ ۱۲، ص ۱۱۴).

۳- همان، پ ۱۲، ص ۱۱۳.

۴- همان، پ ۲۰، ص ۲۷۳.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۴، ص ۲.

ص: ۵۶۹

 یکشنبه

۱۱ اسفند ۱۳۰۳

۱ مارس ۱۹۲۵

۵ شعبان ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی پیش از ظهر امروز به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. لایحه ممیزی [مالیاتی] در دستور کار قرار گرفت و مواد ۹ تا ۱۵ آن بررسی شد. آیت الله سیدحسن مدرس در باب مالیات از اغنام و احشام سخنانی ایراد کرد و پیشنهاد نمود برای جلوگیری از اجحافات یا تغییر و تبدیلی که در تعداد و جنس اغنام و احشام برای مالک آن پیش میآید «مالیات نسبت به حیوانات جمعی باشد. یعنی شتر و گوسفند و مادیان و گاو و تمام اینها روی هم باشد و نسبت به مالکین هر دهی هم جمعی باشد نه فردی.»(۱)

 پیشنهاد سمت جدید برای فرمانده قوای لرستان

فرمانده لشکر مرکز در تلگرامی به سرتیپ محمد خان، رئیس تیپ پیاده لشکر غرب و فرمانده قوای لرستان، خبر داد که او را برای ریاست تیپ گارد در نظر گرفته است. «مقتضی است در صورتی که مایل هستید اطلاع دهید.»(۲)

 خروج کشتی کروکاس از خلیج فارس

سفارت انگلیس با ارسال نام های به وزارت امور خارجه خبر داد که کشتی کروکاس (Crocus) امروز از خلیج فارس حرکت کرده است.(۳)

 همراهی نیرو های نظامی با قوامالملک برای اخذ مالیات

محمود آیرم، فرمانده لشکر جنوب، اطلاع داد که قوامالملک طبق روال سالیانه برای وصول مالیات به طرف علاقهجات خود حرکت کرد، و طبق معمول «یک قسمت نظامی مرکب از ۳۱ نفر و دو عراده توپ اخاسیوس به ریاست یک صاحب منصب برای وصول مالیات به معیت مشارالیه اعزام گردید.»(۴)

 نزاع بر سر کلاه پهلوی

امروز به حکومت نظامی تهران اطلاع داده شد که در خیابان به کسی که کلاه پهلوی بر سر گذاشته بود، تعرض گردید. کلاه

را برداشته، پاره کردند. با رسیدن رئیس کمیساریای ناحیه ۲، فرد مرتکب دستگیر و به نظمیه برده میشود. نویسنده گزارش میافزاید که اتحادیه تجار امکان دارد در این خصوص اقداماتی نمایند.

در ذیل نامه نوشته شد که «دستورات لازمه به اداره نظمیه داده شده است.»(۵) سفارت انگلیس در گزارش خود به این موضوع جنبه مذهبی داد که در پاورقی آمده است.(۶)

 توضیحات امیرلشکر شمال غرب درباره تجاوز نظامیان سرحدی به خاک ترکیه

امیرلشکر عبدالله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز در توضیح اعتراض سفارت ترکیه مبنی بر تهاجم عده های از عشایر ایل جلالی به همراهی نظامیان به خاک ترکیه نوشت که هفتاد خانوار از ایل بلخکانلو در اثر تبلیغات عمال ترکیه به تدریج به آن کشور مهاجرت کرده بودند، اما وقتی شروع به بازگشت کردند، سه نفر نظامی ترک به عنوان عامل در میان آنها نفوذ داده بودند. افراد ایل آنها را خلعسلاح کردند. دستور داده شد سلاحها را به ترکیه بازگردانند. بقیه ماجرا نادرست است و ساخته و پرداخته نظامیان ترکیه است که نتوانستهاند از بازگشت این خانوارها به ایران جلوگیری نمایند.(۷)

 خوک های مزاحم، اما درآمدزا

در پی شکایت زارعین و رعایای ارومیه از خساراتی که خوکها به مزارع آنها وارد میکنند، طبق دستور فرماندهی قشون آذربایجان دستور اتلاف آنها صادر شد. اما در عین حال با تجارت خانه روسی زاکاستورک توافق شد که اجساد خوک های شکار شده به آنها فروخته شود. امیرلشکر شمال غرب امروز این خبر را به وزارت جنگ داد و افزود از این طریق هزینه فشنگ و مخارج دیگر تأمین میشود. شرکت یادشده پذیرفت تا یک ماه پس از عید هر لاشه خوک را سه تا چهار تومان بخرد.(۸)

 صدور حکم مستشارالسلطنه

امروز حکم معاونت مستشارالسلطنه به سمت معاونت ایالت آذربایجان صادر شد. مستشارالسلطنه نماینده دوره چهارم مجلس شورای ملی بود و مدتی هم ریاست بلدیه تبریز را به عهده داشت. روزنامه ایران با چاپ این خبر نوشت که از حسن انتخاب وزارت داخله مسروریم.(۹) این انتصاب با دستور مستقیم رضا خان صورت گرفت.

 دوشنبه

۱۲ اسفند ۱۳۰۳

۲ مارس ۱۹۲۵

۶ شعبان ۱۳۴۳

 دیدار رحیمزاده صفوی با احمدشاه

رحیمزاده صفوی نماینده ویژه آیت الله سیدحسن مدرس، امروز برای بار سوم (ر.ک: **۲۹ بهمن**) با احمدشاه ملاقات کرد. احمدشاه در این دیدار علت خروج خود از ایران را گرفتار شدن در میان تهدید های خودی و بیگانه عنوان کرد. «به من گفتند ملت به شما بدبین شده است و بعضی عقلا گفتند بروید و از مملکت بیرون در فرنگستان بنشینید، بگذارید این شربت تلخی که به دست دشمنان ترکیب شده به حلق مردم ریخته شود، آن وقت به فکر شما خواهند افتاد و قدر شما را خواهند دانست.» احمدشاه به رحیمزاده صفوی گفت که من نمیتوانم پادشاهی مستبد باشم. «اگر سر من برود، در مقابل خودم را به ضدیت با آزادی و حکومت ملی بدنام نخواهم کرد.» احمدشاه گفت که من نمیتوانم مثل رضا خان با قانون بازی کنم و قانون اساسی را بازیچه قرار دهم. «من قسم خوردهام که با قانون اساسی همراه باشم و پایبند قسم خود هستم.» آن چه رحیمزاده صفوی از این مکالمه ضبط کرده در پاورقی آمده است.(۱۰)

 ابقای میسیون اقتصادی آمریکا

در پی تشنجات و اختلافات ایجاد شده میان کمیسیون بودجه مجلس و دکتر میلسپو و همچنین اعمال قانون هایی که این مستشار آمریکایی بنابر اختیار خود در امر بودجه میکرد، خبر هایی از خاتمه دادن به کنترات مستشاران آمریکایی در پایان سومین سال استخدام آنها منتشر شد. با وجود این روزنامه ایران در سرمقاله امروز خود با چاپ مطلبی تحت عنوان «ابقای میسیون آمریکایی» خبر داد که رئیسالوزراء با ارسال نام های به میلسپو ضمن تقدیر از خدمات او تأکید کرد که دولت کنترات میسیون آمریکایی را در پایان سومین سال استخدام لغو نخواهد کرد. میلسپو نیز در پاسخ نوشت که من نیز نسبت به لغو کنترات تمایل ندارم با همان جدیت به کار ادامه خواهم داد، اما توضیح داد که تعدادی از مستشاران خواهان بازگشت به آمریکا هستند و دولت و مجلس برای دعوت افراد جدید اقدام خواهند کرد. در پایان جوابیه، میلسپو برای خود نیز تقاضای چهار ماه مرخصی برای رفتن به آمریکا کرد.(۱۱)

 بازگشت احمدشاه و نظر لورن

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس در تهران، امروز در نام های به آستین چمبرلین، وزیر امور خارجه انگلیس، نوشت که عادی شدن وضع سیاسی ایران به بازگشت یا عدم بازگشت احمدشاه بستگی دارد. به نظر من رضا خان با گرایش همگانی به فراخوانی شاه مخالفت خواهد کرد. گروهی از سران مجلس از من میپرسند آیا انگلیس نمیتواند کمکی به بازگشت احمدشاه بکند؟ آنها میگویند شاه از ترس رضا خان نمیتواند به ایران بازگردد. لورن میافزاید هر چند تصویر بیطرفان های از انگلیس ارائه میدهم اما نظر من نسبت به احمدشاه منفی است، و بازگشت او را در شرایط فعلی مفید نمیدانم. لورن در پایان نامه از چمبرلین پرسید: «آیا جنابعالی مخالفت مینمایید [که] خصوصی این نظرم را به ولیعهد بیان دارم که هر آینه کابینه و مجلس از شاه دعوت به بازگشت نمایند، در آن صورت دور از خِرد خواهد بود اگر آن را نپذیرند؟»(۱۲)

 تعیین فرمانده نظامی جدید برای خوزستان

رضا خان امروز در تلگرامی به محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، یادآور شد که اوایل بهار تمام قوای اعزامی لشکر مرکز به همراه حکمران نظامی خوزستان [سرتیپ فضل الله زاهدی] به سمت لرستان میآیند. «باید یک نفر صاحب منصب کافی و

مجربی را برای ریاست قوای لشکر جنوب مأمور نواحی خوزستان معین نمایید که کاملاً مورد اطمینان بوده و بتواند سیاست دولت را به خوبی در آن حدود حفظ نماید.»(۱۳)

 نقشه روسها برای سرقت آرشیو انگلیس در رشت

محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، امروز به وزارت جنگ خبر داد که روسها نقشه کاملی برای دزدیدن آرشیو قونسولگری انگلیس در رشت کشیده‌اند. «چون این مسئله بر حیثیات داخلی ما برخورد میکند به نظامیان ساخلوی قونسولگری دستور داده شده است که قونسولگری را محافظت کامل و به خود قونسولگری نیز گوشزد خواهد شد.»(۱۴)

 تولید و درآمد نفت در ۱۹۲۴

برخی منابع نوشتند که تولید نفت خام ایران در سال ۱۹۲۴، ۳۲ میلیون و ۳۷۳ هزار بشکه و درآمد ایران از این دستآورد کمپانی نفت جنوب ۸۰۰ هزار لیره بوده است.(۱۵)

 نامه وزارت امور خارجه به وزارت عدلیه

امروز پیشنویس نام های خطاب به وزارت عدلیه در وزارت امور خارجه تنظیم شد که در آن آمده بود سرکنسول دولت شوروی در تبریز، فهرستی از امور معوقه اتباع آن دولت در عدلیه تبریز به کارگزاری آذربایجان فرستاده و خواستار تسریع امور است. «متمنی است قدغن فرمایند عدلیه محل در تسریع انجام امور مربوطه به اتباع شوروی در حدود قانون اهتمام نمایند.»(۱۶)

 تسلیت رضا خان به دولت آلمان

در پی درگذشت رئیسجمهور کشور آلمان، رضا خان، رئیسالوزراء، تلگرام تسلیتی خطاب به وزیر امور خارجه آلمان فرستاد.(۱۷)

 بازگشت عشایر اعزامی به ارومیه

امروز عمر خان سالارجنگ، رئیس قوای عشایر اعزامی به کرمانشاه، همراه کسان خود وارد ارومیه شد. این عشایر که تحت فرماندهی سرتیپ ابوالحسن خان و از طرف لشکر شمال غرب راهی کرمانشاه شده بودند با استقبال سرهنگ محمدعلی خان درخشانی، رئیس قوای ارومیه، روبهرو گشتند. «کلیه آنها به نظامیه وارد و پس از صرف چای و شیرینی و اظهار قدردانی از زحمات مرخص» شدند.(۱۸) علت اصلی بازگشت عشایر، عدم توانایی قشون در تدارک آنان بود.

 افزایش سانسور در مطبوعات

به گزارش سفارت انگلیس، دولت امروز دستور های تاز های

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۵، ص ۳؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، صص ۱۵۸ تا ۱۶۲.
۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۳۹۰.
۳- همان، پ ۱۱، ص ۸۷.
۴- همان، پ ۱۹، ص ۱۴۷.
۵- واقعه کشف حجاب...، ص ۳۲.
۶- اخیراً جوانان تهرانی با بر سر گذاردن کلاه های لبهدار، ملاها را به چالش کشیدهاند؛ حساسیت برخی روحانیان را برانگیختهاند. آنان میگویند که این کلاه ها برای مسلمانان مناسب نیست؛ زیرا لبه آن مانع از آن است که پیشانی به هنگام نماز زمین [= مُهر] را لمس کند. دولت میلی به حمایت از روحانیان ندارد زیرا مدتی است که قشون نیز کلاه لبهدار بر سر میگذارد. علیرغم حملات برخی سید های متعصب به جوانان در مکان های خلوت، ایشان بر رویه خود اصرار دارند، و روحانیان استفاده از کلاه را بلامانع دانستهاند، مشروط به این که هنگام نماز لبه آن رو به عقب برگردانده شود. (FO E ۲۱۰۲/۸۲/۳۴)
۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۰، صص ۳۳۵ و ۳۳۶.
۸- همان، پ ۶، ص ۲۸۵.
۹- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۵، ص ۲.
۱۰- مکی، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۳، صص ۳۴۷ و ۳۴۸. «من چه کردهام؟ آیا ملت ایران مشروطه نمیخواست، آیا شاه قانونی با اختیارات محدود آرزو نمیکرد؟ اگر مردم پادشاهی میخواهند که در همه کارها مداخله کند و به اراده و میل خودش هر طور مقتضی بداند فرمان بدهد، پس چرا با مرحوم مظفرالدینشاه غیر از این گفتند و چرا برخلاف پدرم قیام کردند و چرا قانون اساسی نوشتند، و آن همه داد و فریاد و نوحهسرایی خود را به گوش دول عالم رسانیدند؟ اگر راست است که مشروطه میخواستند و حال هم طرفدار مشروطه و آزادی و قانون و محدود بودن اختیارات شاه و عدم مداخله شخص پادشاه در امور قانونگذاری و اجراییه میباشند، حرفشان چیست و طرفشان کیست؟ من چه خلافی مرتکب شدهام، و مردم به من چه اعتراضی دارند؟ مگر من برخلاف قانون اساسی رفتار کردهام؟ مگر من از حدودی که قانون معین کرده است تجاوز نمودهام؟ کو، کجا تجاوز کردهام، بگویند، نشان بدهند. تو خودت یکی از اشخاصی بودی که در روزنامه به من اعتراض کردی و گفتی از مملکت بیرون نروم. اما نمیدانستی که من یک وقت نگاه کردم دیدم در تهدید خودی و بیگانه هستم و به من گفتند ملت به شما بدبین شده است و بعضی عقلا گفتند بروید و از مملکت بیرون در فرنگستان بنشینید بگذارید این شربت تلخی که به دست دشمنان ترکیب شده به حلق مردم ریخته شود آن وقت به فکر شما خواهند افتاد و قدر شما را خواهند دانست، من تنها و بدون پشتیبان بودم و گفتم حرف عقلا را بشنوم تا روزی که ملت مرا بخواهد و پشتیبان من شود به مملکت خود برگردم. حالا از تو چیز های دیگر میشنوم. آیا میخواهید من پادشاه مستبدی باشم تا مردم مرا دوست داشته باشند؟ خیر اشتباه است. اگر سر من برود در مقابل، خودم را به ضدیت با آزادی و حکومت ملی بدنام نخواهم کرد. تو میگویی ملت ایران پادشاهی میخواهند مقتدر که سرپرست عملی او باشد، بسیار خوب اگر عقلا و وکلای مجلس که آنجا نشستهاند چنین چیزی میخواهند قانون بگذارند و آن وقت لیاقت مرا ببینند و تجربه کنند. اما این که من هم مثل رضا خان با قانون بازی کنم و حق ملت و قانون اساسی را بازیچه قرار دهم محال است محال... تربیت من از اول عمر با وجود اشخاصی مانند ناصرالملک و مستوفیالممالک و مشیرالدوله و دیگران که با من محشور بودهاند غیر از این است. من قسم خوردهام که با قانون اساسی همراه باشم و پابند قسم

خود هستم و نمیتوانم و از من برنمیآید که به طرزی که شما میگویید رفتار کنم. به همین سبب تا امروز یک قدم برخلاف قانون و به ضرر سیاسی و اجتماعی ایران برنداشتهام و سعی کردم که رجال وطندوست مصدر امور باشند و همیشه با مجلس تا مجلس بوده است و با رجال وطنخواه در غیاب مجلس مشورت میکردهام و شاید گناه بزرگ من نیز همین باشد...» (همانجا)

۱۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۵، ص ۱.

۱۲- آصفی رامهرمزی و...، سردارسپه و فروپاشی...، صص ۲۱۲ و ۲۱۳.

۱۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۴۶.

۱۴- همان، پ ۲۲، ص ۱۳.

۱۵- مدرسی، مرد روزگاران...، ص ۴۲.

۱۶- اسناد وزارت امور خارجه، ۵-۴۲-۳۵-۱۳۰۳.

۱۷- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۵، ص ۲.

۱۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۸۱ و ۸۰-۷-۴۵-۱۳۰۳.

برای اعمال سانسور بیشتر بر مطبوعات صادر کرده است. در دستورالعمل تازه آمده است که خبرنامه های سفارت فرانسه و شوروی که در تهران چاپ میشوند حق درج در مطبوعات را ندارند. خبر رسیده که وزرای مختار فرانسه و شوروی به این تصمیم دولت اعتراض کردهاند.(۱)

 سهشنبه

۱۳ اسفند ۱۳۰۳

۳ مارس ۱۹۲۵

۷ شعبان ۱۳۴۳

 بخشنام های برای عبور و مرور از راه خرمآباد

وزارت جنگ امروز با ارسال بخشنام های به امرای لشکر و حاکم نظامی خوزستان نوشت که بیشتر صاحب منصبان که از مرکز و دیگر شهرها به نقاط جنوب یا بالعکس عازم هستند از طریق بغداد مسافرت میکنند. «قدغن فرمایید منبعد آمد و رفت خود را از خط خرمآباد قرار دهند تا بدینوسیله موجبات آبادی و ترقی نقاط مذکور فراهم گردد.»(۲)

 انتقاد شدید فرمانده لشکر شرق از والی خراسان

سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده لشکر شرق، امروز با ارسال تلگرامی خطاب به رضا خان نوشت که والی خراسان اقداماتی برای تحدید نفوذ من انجام میدهد که ناشی از حفظ جایگاه خود است، چرا که «نفوذ فدوی تا درجه[ای] در مردم رسوخ واقع گردیده [= کرده] که همواره متظلمین از مأمورین ایالتی به فدوی مراجعه» میکنند. وی یادآور شد که والی خراسان هنگام حضور رئیسالوزراء در خوزستان نسبت به دستآورد های این سفر ابراز تردید میکرد و میگفت که این اقدام نابودی قشون را در پی خواهد داشت.

سرتیپ جانمحمد خان تأکید کرد که والی صمیمیت قلبی نسبت به حضرت اشرف ندارد و او را به رشوهستانی و همراهی با سرکنسول انگلیس در مشهد متهم کرد. وی تلویحاً خواستار برکناری والی خراسان شد.(۳)

سرتیپ امان اللهمیرزا، رئیس ارکان حرب کل قشون، این تلگرام را به اطلاع رضا خان نرساند و به فرمانده لشکر شرق نوشت که شما برای تنظیم و تنسیق امور لشکری که در شرف انحطاط و یا پاشیدگی بود، به خراسان مأمور شدید و پیش از همه چیز باید به این مورد رسیدگی کنید؛ تغییر یا احضار والی با شکایت مأموران قشونی صلاح نیست «اگر شکایتی هست بایستی اهالی اظهار دارند.»(۴)

سرتیپ امان اللهمیرزا تأکید کرد شما کار های عمده های دارید، مانند دستگیری سردارمعزز بجنوردی، و صلاح نیست این مطالب به اطلاع برسد.(۵)

 درخواست توپ های شیخ خزعل

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز از وزارت جنگ درخواست کرد به دلیل نقص توپ خانه لشکر جنوب، «متمنی است مقرر فرمایند توپ هایی که از خزعل گرفته شده، به قوای لشکر جنوب تخصیص و تحویل دهند که هر چه بیشتر مورد استفاده خواهد گردید.»(۶)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی پیش از ظهر امروز به ریاست مؤتمنالملک

۱- FO E ۲۱۰۲/۸۲/۳۴

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۳، ص ۹۳.

۳- همان، پ ۹، صص ۱۷۰ تا ۱۷۱.

۴- همان، پ ۹، ص ۱۶۹.

۵- همان، پ ۹، ص ۱۵۵. با این حال سرتیپ جانمحمد خان تأکید کرد که این موضوع باید به اطلاع رضا خان برسد «زیرا ممکن است بر اثر تحریکات و تلگرافات مشارالیه تولید زحماتی گردد که جبرانش مشکل باشد.» (همان، پ ۹، ص ۱۵۴).

۶- همان، پ ۱۹، ص ۱۵۱. این تقاضا مورد موافقت قرار گرفت و به حاکم نظامی خوزستان ابلاغ گردید. (همان، پ ۱۹، ص ۱۴۹).

تشکیل شد و لایحه اوزان و مقادیر در دستور کار قرار گرفت. آیت الله سیدحسن مدرس یک ماده الحاقیه را برای رعایت حال بیشتر کاسبان هنگام تعویض اوزان به مجلس پیشنهاد کرد. «دولت مکلف است اوزان فلزی که در مملکت هست در مقابل اوزان جدید به اختلاف قیمت عشر تا سه عشر قبول نماید.» این پیشنهاد مورد توجه واقع شد و به کمیسیون ارجاع گردید.(۱)

 شرکت در مراسم ختم سیدابوتراب دربندی

در پی درگذشت آقاسیدابوتراب دربندی «که از فحول علماء به شمار میروند» دیروز و امروز مجلس ختمی در مسجد سلطانی برگزار شد. رضا خان امروز برای شرکت در این مراسم در مسجد حاضر شد. سیدابوتراب دربندی در عتبات عالیات درگذشت.(۲)

 تأکید رضا خان به اعزام آموزگار زن به تبریز

در پی درخواست امیرلشکر شمال غرب برای ترویج زبان فارسی در آذربایجان، رضا خان امروز با ارسال نام های محرمانه به وزارت معارف گفت که گسترش زبان فارسی در آذربایجان ضروری است.

تغییر معلمین آذربایجان و اعزام معلمین فارسی زبان به جای آنها کمال اهمیت را دارد. «همچنین تعیین چند نفر معلمه برای تربیت و تعلیم اطفال که از بدو» زبان فارسی را بیاموزند ضرورت دارد. در این نامه تأکید شده که پنج آموزگار زن به اداره معارف آذربایجان معرفی شوند.»(۳)

 چهارشنبه

۱۴ اسفند ۱۳۰۳

۴ مارس ۱۹۲۵

۸ شعبان ۱۳۴۳

 پاسخ رضا خان به محییالدین پاشا

در پی نام های که محییالدین پاشا، سفیرکبیر ترکیه در ایران، خطاب به رضا خان نوشت و در آن توصیه کرد که به باششهبندری ترکیه در تبریز به چشم یک مأمور خارجی نگاه نشود، و با او مساعدت کافی به عمل آید، رضا خان امروز در پاسخ محییالدین پاشا گفت که دستور های لازم در این جهت صادر شد. «نظر به روابط ودادیه و مناسبات حسن ه که همیشه بین ملتین و دولتین همسایه و همکیش برقرار و حکمفرما بوده، اولیاء امور ایران مأمورین محترم دولت علّیه ترکیه را همیشه به چشم برادری و صمیمیت نگریسته و هرگز به نظر خارجی نگاه نکرده و نخواهد کرد.»(۴)

□ چراغانی نیمه شعبان در برابر چراغانی سوم حوت

فرمانده لشکر شرق به رضا خان خبر داد که خالصیزاده، سالارممتاز، فاضل بسطامی، آشتیانی، سیدحسن کاشی، مرتضیمیرزا (مدیر روزنامه خورشید) عبدالقدیر (مدیر روزنامه آزاد) در صددند برای پانزدهم شعبان چراغانی مفصلی در برابر چراغانی سوم حوت برپا کنند. سرتیپ جانمحمد خان افراد یادشده را در جهت سیاست روسها معرفی کرد و نوشت که تغییر سرکنسول شوروی در مشهد و آمدن آپرسف با تغییر فرماندهی لشکر شرق بیارتباط نیست.(۵) وی میافزاید: «مقرر فرمایند ایالت در حرکت [آیت الله] خالصی و پسرش تسریع نمایند و چنانچه اظهار کسالتی نمایند نظرشان تأخیر در حرکت و ملاقات آپرسف میباشد.» وی از رضا خان اجازه خواست سالارممتاز، مرتضیمیرزا و عبدالقدیر آزاد را که سرمنشأ تحریک روسها هستند از مشهد به کلات تبعید نماید.(۶)

□ بازشدن جای حکمرانی برای ابوالفتحمیرزا

امیرلشکر امیراقتدار، وزیر داخله، به رئیس ارکان حرب کل قشون خبر داد که شاهزاده ابوالفتحمیرزا میتواند برای به دست گرفتن حکومت ولایات ثلاث (تویسرکان، ملایر، نهاوند) عازم نهاوند شود.(۷)انتصاب ابوالفتحمیرزا به این منصب بر اساس خواست برادرش مجللالدوله، حاکم کرمانشاه، و دستور رضا خان صورت گرفت و حاکم پیشین بالاجبار از منصب خود برکنار گردید.

□ تأکید امیرلشکر شمال غرب به عزیمت هر چه سریعتر به تهران

در پی اعلام منصب جدید امیرلشکر عبد الله طهماسبی به عنوان معاونت وزارت جنگ وی امروز برای دومین بار به رضا خان اطلاع داد که عد های برای جلوگیری از حرکت او در حال ارسال تلگرام هستند و چون از طریق تلگراف خانه جلوگیری شده،

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۶، ص ۲.

۲- همانجا. سیدابوتراب دربندی از اهالی دربند (روستایی واقع در شمیران، اطراف تهران) است که سالها در نجف اشرف به تحصیل و تدریس مشغول بود تا اینکه در ۱۳۱۶ق/۱۲۷۷ش به تهران آمد. بیشتر به امور دینی میپرداخت و به شدت از دخالت در امور سیاسی خودداری میکرد. طوری که از مداخله در اینگونه امور اکراه داشت. در جمادیالاول ۱۳۴۳/آذر ۱۳۰۳ برای زیارت عتبات عالیات به نجف بازگشت اما چند ماه نگذشته بود که در رجب/اسفند همان سال در کربلا دارفانی را وداع گفت. پیکر آیت الله دربندی نزدیک پنجره منصوب بر مقبره علامه میرزامحمدتقی شیرازی در صحن شریف حسینی(ع) به خاک سپرده شد. (آقابزرگ تهرانی، نقباءالبشر فی...، ج ۱، ص ۲۶).

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۱۵۸.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۱۱۲.

۵- سرتیپ جانمحمد خان، اخیراً جایگزین امیرلشکر حسین خزاعی شده بود.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۱۶۱ و ۱۶۲. رضا خان در پاسخ به این تلگراف به

سرتیپ جانمحمـد خـان گفت که روابـط شـما با همسایگان (شوروی و انگلیس) بایـد یکی باشـد و یکی را بر دیگری ترجیح ندهیـد. «ولی اشخاصـی که برخلاـف انتظامات تشـبثات نموده و رفتار مخالف نظم از آنها مشاهـده میشود بایستی تنبیه و تبعید شوند.» (همان، پ ۹، ص ۱۶۰).

۷- همان، پ ۱۳، ص ۳۵۸.

از طریق «سیم کمپانی» مخابره میکننـد. «عاجزانه جسارت و استرحام مینمایـد که اوامر مبارک در عوض کردن فـدوی زودتر صـادر گردد، چـون اقـدامات اهـالی و حسـادت بعضـی اشـخاص ممکـن اسـت فـدوی را در پیشگاه مقـدس... بـه سـوءظن» بکشاند.(۱)

□ سرهنگ پاشا خان در راه تهران

امروز اطلاع داده شد که سرهنگ پاشا خان، ریاست نظمیه ایالتی آذربایجان، برای مرخصی عازم تهران شده است.(۲)

□ یادداشت وزارت امور خارجه به سفارت شوروی

وزارت امور خـارجه امروز بـا تنظیم یادداشتی خطاب به سـفارت شوروی با اشاره به تحمیل انواع مالیات های طاقتفرسا به اتباع ایرانی در آن کشور نوشت که اخیراً مالیات جدیـدی به نام خسارتدیـدگان با ارقام مختلف از اتباع ایرانی مقیم شوروی به زور گرفته میشـود. در این بـاب چنـان سـختگیری میشود که ایرانیـان را مسـتأصل کرده است. در این یـادداشت آمـده است که این رویه، خلاف وعده های داده شده به دولت ایران میباشد.

«توقیراً خواهشمند است در رفع تضییقات مأمورین محلیه... نسبت به اتباع ایران اقدامات مؤثره... به عمل» آید.(۳)

□ درخواست کنسول شوروی به ارجاع دعاوی اتباع روس به محاکم عرفیه

مبینالسـلطنه، کارگزار ارومیه، امروز به وزارت امور خارجه اطلاع داد که در ملاقات خود با کنسول شوروی، از من درخواست شـد دعـاوی اتبـاع روس در محـاکم عرفیـه حلوفصـل شـود و بـه محاضــر شـرع ارجـاع داده نشـود. کنسـول میگویـد در زمـان رئیسـالوزرایی مسـتوفیالممالک در این بـاب توافقـاتی به عمـل آمـده بود. مبینالسـلطنه مینویسـد تـاکنون چنین دسـتوری به این کارگزاری نرسیده و طبق قوانین جاری مملکتی ارجاع دعاوی اتباع روس به محاضر شرع قانونی است.(۴)

□ درخواست الحاق شیروخورشید سرخ به اتحادیه صلیب احمر

وزارت امور خـارجه با ارسال نام های به مجلس حفظالصـحه دولتی از قول سـفارت ایران در پاریس نوشت که اتحادیه مجامع صلیب احمر که اجلاس اخیر خود را در پاریس برپا کرده، به عضویت شیر و خورشید سرخ ایران در آن اتحادیه راغب است و این عضویت را دارای فواید و محاسن میداند. در این نامه آمده است که سفارت ایران در پاریس منتظر پاسخ است.(۵)

□ اعتصاب معلمان در اراک و دامغان

بـه گزارش رسـیده از عراق (اراک) معلمـان و کارکنـان اداره معـارف به دلیـل تعویـق ۱۵ مـاهه حقوق در تلگراف خـانه شـهر تحصن کردهانـد. معلمان دامغان نیز به دلیل تعویق ۶ ماهه حقوق در مدارس حاضر نمیشوند.(۶) غیر از مواجب قشون، حقوق

همه کارکنان به تأخیر افتاده و کارکنان عدلیه، حفظالصحه و معارف دراعتصاب هستند.(۷)

 پایان انتخابات مازندران

انتخابات مازنـدران برای تعیین نماینـده در مجلس شورای ملی پایان یافت و مدیرالدوله با ۱۲۴۷۰ رأی حائز اکثریت آراء شد. این انتخابات به دلیل رد اعتبارنامه نوریزاده، بار دیگر در مازندران به اجرا درآمد. مدیرالدوله، مدیر اداره شـمال وزارت داخله است. نفر دوم آقای آیت اللهزاده ۱۷۲۱ رأی آورده است.(۸)

 آغاز به کار خط هوایی بادکوبه - انزلی - تهران - اصفهان

شرکت هواپیمایی یونکرس امروز با چاپ اطلاعی های در جرایـد آغاز کار خط هوایی بادکوبه - انزلی - تهران - اصـفهان را به آگـاهی عموم رسانـد. این خـط رفت و برگشتی هفت هـای یک بار انجام میشود و قیمت بلیط هر مسافر از بادکوبه به انزلی ۳۸۰ قران، انزلی به تهران ۴۴۰ قران، تهران به اصفهان ۶۵۰ قران است.(۹)

 تشکیل کمیسیون ۱۲ نفری

امروز نخستین جلسه کمیسیون ۱۲ نفری نمایندگان مجلس شورای ملی که به درخواست رضا خان ایجاد شده بود تشکیل شد. اعضای این کمیسـیون عبارتنـد از: مسـتوفیالممالک، مشـیرالدوله، تـدین، مدرس، نصـرتالدوله، مساوات، تقیزاده، سـلیمانمیرزا، عمادالسـلطنه، داور، صدقالسـلطنه و یـک نفر از فراکسـیون ترقیخواه که هنوز تعیین نشـده است. در جلسه امروز رضـا خـان هم حضور داشت.(۱۰)

 اطلاعیه شرکت هواپیمایی یونکرس

شرکت هواپیمـایی یونکرس امروز با چاپ اطلاعی های در جرایـد خبر داد که بعـد از ظهر یکشـنبه ۱۸ حوت (اسفند) گردش هوایی را برای خواسـتاران فراهم کرده است. سه دسـتگاه هواپیمـای فلزی شـرکت هواپیمـایی یونکرس آماده ارائه این خـدمت است. قیمت بلیت برای هر نفر ۷۵ قران است. محل فروش بلیت در محل شرکت واقع در خیابان لالهزار میباشد.(۱۱)

۱- همـان، پ ۶، صص ۲۲۱ و ۲۲۲. رضـا خـان در پاسـخ به امیرلشـکر عبـد الله طهماسبی گفت که با توجه به لزوم اتمام کار هایی که در آذربایجان شـروع کرد هاید و مأموریت مهمی که کفیل تیپ مسـتقل شمال (سرهنگ حصنالدوله) دارد باید تا دو سه ماه دیگر در آذربایجان بمانیـد. (همان، پ ۶، ص ۲۲۰). همین موضوع به اطلاع سـرتیپ محمدحسین آیرم، رئیس فرمانده تیپ مستقل شمال هم رسید.» (همان، پ ۶، ص ۲۱۹).

۲- همان، پ ۶، ص ۲۵۸.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۸ و ۱۷-۲۳-۱۶-۱۳۰۳.

۴- همان، ۲۴-۱۶-۳۵-۱۳۰۳.

۵- همان، ۷-۱۶-۶۰-۱۳۰۳.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۶، ص ۲.

۷- FO E ۲۱۰۲/۸۲/۳۴.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۶، ص ۳.

۹- همان، ص ۴.

۱۰- همان، شم ۱۷۸۷، ص ۲.

۱۱- همان، شم ۱۷۸۶، ص ۱.

 پنجشنبه

۱۵ اسفند ۱۳۰۳

۵ مارس ۱۹۲۵

۹ شعبان ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملك تشکیل شد. در ابتدا قانون انتخابات در دستور قرار گرفت. در ماده ۶۴ این قانون، یاسایی، یکی از نمایندگان گفت که قید شود دولت مکلف است مجلس را بگشاید. آیت الله سیدحسن مدرس در پاسخ گفت که «مجلس خودش مفتوح میشود؛ مربوط به دولت نیست.» پاسخ مدرس همهم های در میان نمایندگان ایجاد کرد.در ادامه لایحه تعمیر مقبره فردوسی که سردارمعظم خراسانی در زمان حضورش در مجلس پنجم و پیش از استعفا برای تصدی وزارت فواید عامه ارائه داده بود مطرح شد. نمایندگان این لایحه را تصویب کردند. طرح انحصار تجارت قند و شکر به دولت و تخصیص عایدات آن برای کشیدن خط آهن که توسط زینالعابدین رهنما مطرح شده بود، با توضیحات داور و عمادالسلطنه از دستور خارج شد.(۱)

 بیاعتمادی رضا خان به مشاورالممالك

رضا خان امروز با ارسال تلگرامی به سفیرکبیر ایران در مسکو، مشاورالممالك، گفت که «اخیراً اخبار غیرمطلوبی از مشی و سیاست شما شنیده میشود. اظهار میدارند از طرف جنابعالی بر ضد سیاست دولت اقداماتی به عمل میآید. در هر صورت مراتب را به خود شما مراجعه و خیلی مایلم صدق و کذب راپرت هایی که میرسد معلوم گردد.»(۲) (ر.ك: ۱۶ اسفند)

 سران بلوچ در خدمت تلگراف انگلیس

کارگزار بندرعباس اطلاع میدهد که سران بلوچ ایران برای محافظت از سیم تلگراف انگلیس مواجب سالیانه میگیرند. در این گزارش که امروز به وزارت امور خارجه ارسال شد آماده است که سردارحسین خان پسر مرحوم سردارسعید خان سالیانه یك هزار روپیه، دینمحمد خان ضابط میربازار در دشتباری و چابهار سالیانه ۹۰۰ روپیه، محمود خان ضابط ناحیه دیگری در دشتباری سالیانه ۹۰۰ روپیه، صوبان خان پسر مرحوم اشرف خان سالیانه ۹۰۰ روپیه، میراحمد خان پسر مرحوم عظیم خان ۹۰۰ روپیه، به ایوب خان و یحیی خان پسران مرحوم اسلامقان سالیانه ۹۰۰ روپیه و در جمع ۵۵۰۰ روپیه به خرج تلگراف خانه هند و اروپ پرداخت میشود.(۳)

 درباره مدرسه روسی بندرجز

وزارت معارف امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه نوشت که مدرسه روسی بندرجز برنامه و احصائیه خود را به این وزارت خانه فرستاده است ولی برای کسب امتیاز رسمی و طی مراحل قانونی تاکنون به وزارت معارف مراجعه نکرده است. در این نامه آمده است که ارسال احصائیه به معنای کسب امتیاز و افتتاح مدرسه نیست.(۴) پیش از این کنسولگری شوروی در استرآباد ارسال مدارک یادشده را زمین های کافی برای گشایش مدرسه تلقی کرده بود.

 تأکید وزارت امور خارجه به بازگشت سیمیتقو

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به سفیرکبیر خود در اسلامبول نوشت که «در رفع ممانعت غیرقانونی مأمورین ترکیه از عزیمت اسماعیلآقا [سیمیتقو] و خانواده او به ایران جداً اقدام و تذکر دهید که با وجود اظهارات اولیای ترکیه در ابراز مساعدت در امور راجعه به ایران این اقدام کاملاً مخالف روابط دوستی است.»(۵)

 تجدید انتخابات دزفول

در پی استعفای حاجعزالممالک، نماینده دزفول در مجلس شورای ملی و انتصاب وی به عنوان پیشکار مالیه کرمان، وزارت داخله دستور داد انتخابات در دزفول تجدید شود.(۶)

(تصویر) مؤتمنالملک

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۸، ص ۱؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، صص ۱۶۳ و ۱۶۴.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۴.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۲-۱۸-۴۰-۱۳۰۳.

۴- همان، ۵۰-۶۰-۳۳-۱۳۰۳.

۵- همان، ۷۴-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۶- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۱۲، ص ۲.

ص: ۵۷۴

 جمعه

۱۶ اسفند ۱۳۰۳

۶ مارس ۱۹۲۵

۱۰ شعبان ۱۳۴۳

 وحشتزدگی شیخ خزعل

سرتیپ فضل الله زاهـدی، حاکم نظامی خوزسـتان، در تلگرامی محرمانه به رضا خان نوشت که اقدامات اخیر او با هدف جلب عمومی و دفع نفوذ شیخ خزعل در منطقه، «مشارالیه را خیلی متوحش کرده به طوری که حاضر شده است که به طهران یا اروپا مسافرت کند.» زاهدی مینویسد که «یأس و ناامیدی او بیشتر راجع به این قضیه است که یا خانواده و علاقه شخصی او و مأمون، و املاک کارون که بنا به اظهار خودش فرامین آنها را به نظر مبارک رسانـده است در دست او باقی خواهد ماند یا خیر. قضایای مزبور به کلی او را پریشان و مستأصل کرده» است. وی در پایان نوشت که پیام و عریض های هم نوشـته که اگر اجازه بـدهید ارسال شود.(۱)دستور داده شد پیام های شیخ خزعل فرستاده شود.

 پاسخ مشاورالممالک به رضا خان

در پی ابراز تردیـد رضا خان نسبت به اقـدامات ضـددولتی مشاورالممالک، سـفیرکبیر ایران در مسـکو (ر.ک: ۱۵ اسفند) وی امروز در پاسخ به رضا خان نوشت که «آرزو داشت اخباری که به عرض رسـیده صـریح میفرمودنـد تا عرض کنـد چه دست هـایی در کـار اسـت. در هر صـورت چـون دوام اقتـدار حضـرت اشـرف را برای ایران لاـزم میدانـد و از روز ورود [سـرهنگ] اسماعیل خان به مسکو و ابلاغ فرمایشات حضرت اشرف تمام اقدامات به همین منظور بوده... مستدعی است بنده را از خدمت مرخص و معاف فرمایید» تا از مسکو به تهران بیایم.(۲) (ر.ک: ۲۰ اسفند)

 غلبه بر هیجانات شیراز

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، با ارسال تلگرامی به وزارت جنگ نوشت که پس از رسیدن به شیراز به درگیریها و مشاجراتی که میان طبقات مختلف و احزاب پیش آمـده بود و موقعیت [سیاسـی] شـهر را به مخاطره انـداخته بود خاتمه داده شد. «هر روز دسته[ای] در صدد بود که مجمعی تشـکیل [داده] به عنوان روضهخوانی و نطق و غیره اغتشاشاتی را در شهر ایجاد نمایند.»(۳) آیرم به واسطه همین حوادث از رامهرمز و از طریق بوشهر راهی شیراز شده بود.

 انتشار خبر تعویض فرمانده تیپ شمال

محمدحسین آیرم، فرمانده تیپ مستقل شمال، امروز اطلاع داد که خبر انتصاب او به فرماندهی لشکر شمال غرب و حرکت قریبالوقوعش از گیلان، پخش شده، و اهالی در حال بروز احساساتی برای ابقای من هستند، اما از این کار جلوگیری شد. «مستدعی هستم در حرکت کفیل تیپ امر به تسریع فرمایند تا در کیفیت اجرای اوامر مبارک برای اهالی، ولو در لباس ابراز احساسات باشد» مشکلی در سیاست محلی حاصل نشود.(۴)

 تعداد پزشکان در ایران

بنابر آمار منتشر شده، در سراسر مملکت ۹۰۵ طبیب و کمک طبیب مشغول کار هستند که ۲۵۳ نفر آنها طبیبان خارجی و دارای مدرک دکتری و بقیه با اجازهنامه فعالیت میکنند. بنابراین آمار برای هر ۶۸۰ نفر در تهران یک طبیب و برای هر ۱۶۸۰۰ نفر در سراسر مملکت یک طبیب وجود دارد. وزارت معارف هم میگوید در سال تحصیلی جاری ۹۴ محصل در مدرسه طب مشغول تحصیل هستند.(۵)

 ریاست جدید نظمیه مشهد

روزنامه ایران در شماره امروز خود نوشت که سالارنصرت از ریاست نظمیه مشهد منفصل و سرهنگ فضل الله خان جایگزین وی شد.(۶)

 سیاست جدید قشون نسبت به آستان قدس

سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده لشکر شرق، امروز با ارسال گزارشی از موقعیت آستان قدس رضوی نوشت که پیش از این عایدات و مخارج آستانه در جمعی متشکل از تولیت و تعدادی از متنفذین آستانه جمع و تفریق میشد. پس از دستور به دخالت لشکر در امور آستانه، امیرلشکر سابق، حسین خزاعی، سلطان اسماعیل خان دیلمی را مأمور تغییرات آستانه کرد، اما اقدامات او منتج به نتیجه نشد و «فقط توانستند بفهمانند اجاره فلان ملک چیست و به که اجاره داده شده» است. وی افزود: میگویند که عایدات آستانه سالیانه ۲۰۵ هزار و ۷۳ تومان نقد و ۱۰ هزار و ۷۱۸ خروار جنس است. سرتیپ جانمحمد خان پیشنهاد کرد اقداماتی برای روشن شدن عایدات حقیقی آستانه باید انجام گردد و از آن طرف مخارج و حقوقبرها نیز باید روشن شوند. غیر از این وجود سلطان اسماعیل خان دیلمی نیز زاید است. وی خواست اجازه شروع اصلاحات آستان رضوی به او داده شود.(۷)

 درباره خلعسلاح رامهرمز

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز به وزارت جنگ خبر داد که هنگام ورود به رامهرمز مقداری اسلحه جمعآوری گردید که از سیستم های قدیمی و بیمصرف بودند؛ مقداری هم از سلاح های جدید نزد اهالی باقی مانده است. «دستور داده شد که اسلحه بیمصرف را سوزانیده و اسلحه[ای] هم که در رامهرمز و توابع آن موجود میباشد در این موقع که قوا در آنجا تمرکز دارد، جمعآوری نمایند.»(۸)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۶۸. سفارت انگلیس نیز در گزارشی به وزارت امور خارجه کشورش نوشت که همه اهرم های اجرایی از دست شیخ خزعل خارج شده و او و پسرانش زندگی شخصی خود را پیگیری میکنند. (FO E ۲۲۷۹/۸۲/۳۴)

۲- همان، پ ۲۰، ص ۳. «ابلاغ فرمایشات» توسط سرهنگ اسماعیل خان، نماینده وزارت جنگ نشان میدهد که رضا خان برای رسیدن به هدف اصلی خود که همانا قبض قدرت از خاندان قاجار بوده، از کارگزاران خارجی ایران، از جمله مشاورالممالک سود میجسته است. سفارت انگلیس از سفر سرهنگ اسماعیل خان به مسکو، برلن، پاریس و لندن خبر داد، اما علت آن را نامعلوم خواند. (FO E ۱۵۹۶/۸۲/۳۴)

۳- همان، پ ۱۹، ص ۱۳۸.

۴- همان، پ ۲۲، ص ۱۴.

۵- مدرسی، مرد روزگاران...، ص ۴۲.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۸۸، ص ۲.

۷- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، صص ۱۴۷ تا ۱۴۹. رضا خان به فرمانده لشکر شرق پاسخ داد که امور آستانه با متولیباشی است ولی برای جلوگیری از حیف و میل عایدات «فقط در جمع و خرج آستانه نظارت داشته باشند.» (همان، پ ۹، ص ۱۴۵).

۸- همان، پ ۱۹، ص ۱۵۲.

ص: ۵۷۵

 شنبه

۱۷ اسفند ۱۳۰۳

۷ مارس ۱۹۲۵

۱۱ شعبان ۱۳۴۳

 افزایش مایملک رضا خان در مازندران

سفارت انگلیس در گزارش هفتگی منتهی به امروز خود نوشت که رضا خان اخیراً زمینی به ب های ۸۰۰ هزار تومان خریده و به مجموعه املاک وسیع خود در مازندران، افزوده است.(۱)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

پیش از ظهر امروز مجلس شورای ملی به ریاست مؤتمنالملک تشکیل شد. آیت الله سیدحسن مدرس در سخنان پیش از دستور سخنانی در باب اقتصاد ایراد نمود و از آنجا که بخشی از آن متوجه امتیاز نفت یک ایالت شمال به حاجمعینالتجار بوشهری بود و اکثریت مجلس با آن موافقت نداشت از ادامه سخنان ایشان جلوگیری گردید.(۲) بخشی از سخنان آیت الله مدرس در پاورقی آمده است.(۳)

 تلگرام هیأت اتحادیه تجار بارفروش

هیأت اتحادیه تجار بارفروش امروز با ارسال تلگرامی به ریاست دولت نوشت که اداره قشونی از صدور برنج «صدری گرده دَرهَم» به روسیه ممانعت میکند. این اتحادیه توضیح داد که آزادی صدور برنج چمپا که فقط ویژه رشت و شیراز است ربطی به مازندران ندارد. «گرده درهم سواحل خزر غیرمأکول بوده و غیر از حمل به روسیه مصرف دیگری ندارد و هر ساله تخمینی ۴۰ هزار خروار صد منه [منی] از سواحل خزر حمل شده، امسال هنوز ۱۰ هزار خروار تا به حال حمل روسیه نشده، تماماً در سواحل حاضر و موجود میباشد.» در این تلگرام از خطر فساد برنجها گفته شده که خسارت آن طاقتفرسا است.(۴) محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شمال، معتقد بود که شکایت هایی از این دست با تحریک روسها انجام میشود و نباید به آن توجه کرد.(۵)

 دستگیری چند تماشاگر فوتبال

کمیساریای حسن آباد در گزارشی به حاکم نظامی تهران با اشاره به بازی های فوتبال در بیرون دروازه یوسفآباد که در کالج آمریکایی و یا گاراژ لنچ برگزار میشود نوشت که مسئولیت حفظ نظم این بازیها به عهده نظمیه است. در این گزارش آمده

است که دیروز میان دو تیم کلوپ تهران و کلوپ ارامنه بازی بود، و خبر رسیده بود که گروهی مصمم به اغتشاش هستند. مأموران اعزامی پس از بازی پنج نفر را به همراه دو طفل که [شعار های ضداخلاقی میدادند] و تمسخر میکردند دستگیر کردند. «مخصوصاً در موقع خروج اروپاییان به عنوان این که "فلان زن ارمنی یکی سه شاهی" آنان را متغیر و توجه سایرین را جلب مینمودند.» در پایان این گزارش آمده است که دو طفل پس از خوردن شلاق مرخص و بقیه تحویل حکومت نظامی میشوند.(۶)

 نامه رسولزاده به سفیرکبیر ایران

محمدامین رسولزاده، رئیس کمیته استقلال آذربایجان قفقاز، امروز با ارسال نام های به سفیرکبیر ایران در اسلامبول از حادث های که برای تعدادی از «مجاهدین ضدبلشویک» که پس از فرار از خاک شوروی به ترکیه پناهنده شده، و خواستار رفتن به تبریز بودند، پیش آمده، ابراز تأسف کرد. وی نوشت که حسین قازاخی و چند نفر از دوستان مسلمان و ارمنیاش در هنگام ورود به ایران دستگیر و پس از مدتی زندانی تحویل مأموران شوروی در مرز شاهبختی میشوند. آنان از ترس عواقب حوادثی که در انتظارشان بود از غفلت مأموران سود جسته، آنها را خلعسلاح میکنند و بار دیگر به خاک ترکیه میگریزند. رسولزاده با انتقاد از عملکرد حاکم ماکو نوشت که این حادثه موجب یأس احرار مسلمان شده و جای بسی تأسف است.(۷)

 استخدام یک آموزگار زن فرانسوی

مجلس در جلسه امروز خود با ۵۸ رأی تصویب کرد که آندره هس فرانسوی از ابتدای فروردین ۱۳۰۴ برای سه سال با حقوق ماهیانه ۱۲۵ تومان به استخدام وزارت معارف درآید. وی برای اشتغال در مدرسه دارالمعلمات استخدام شد. نمایندگان موافق اظهار داشتند که آندره هس زبان فارسی میداند و ما کسی را نداریم که با تخصص او بتواند در این مدرسه تدریس کند.(۸)

۱- FO E ۲۱۰۲/۸۲/۳۴.

۲- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۸، ص ۲. همزمان با تصویب اعطای امتیاز نفت شمال به کمپانی سینکلر مقرر شد امتیاز نفت یک ایالت از ایالات پنج گانه شمال به یک فرد یا شرکت ایرانی سپرده شود و از همان زمان حاجمعینالتجار بوشهری به عنوان صاحب امتیاز نفت گیلان مطرح و صاحب آن امتیاز گردید. ولی اخیراً جناح اکثریت مجلس و به ویژه جراید وابسته به دولت اقداماتی برای گرفتن امتیاز مزبور از معینالتجار بوشهری کردند. مدرس طرفدار اعطای این امتیاز بود. اکثریت مجلس برای گرفتن این امتیاز لایح های به امضاء ۵۷ تن از نمایندگان تهیه کرد و به مجلس داد تا به قول روزنامه کوشش نفت شمال را معینالتجار نبلعد.

۳- «تقریباً از اول دوره چهارم که در حقیقت بعد از جنگ عمومی دنیا باشد در کلیه دنیا مسئله اقتصاد یک اهمیت فوقالعاده پیدا کرد و بالخصوص در ایران که از اول دوره چهارم چه در میانه مردم و چه در مجلس شورای ملی مسئله اقتصادیات اهمیت فوقالعاده پیدا کرده است. و حق هم هست به واسطه اینکه امور بازرگانی عموم مردم باید از راه فلاحت و زراعت و صناعت و تجارت اداره شود. به واسطه وضعیاتی که در دنیا پیش آمد هر مملکتی هر جایی نسبت به خودش در این سه مسئله پیدا کرده، البته فلاحت و زراعت، امنیت و فراغت میخواهد و همچنین تجارت و صناعت امنیت و فروش میخواهد. و این از واضحاتی

است که محل اشتباه و شبهه نیست و همیشه از اول دوره چهارم مخصوصاً دولت هایی که تشکیل شد اهتمام داشتند که در این زمینه یک خدماتی بکنند، لیکن متأسفانه تا امروز تمامش به حرف گذشته است. در همان دوره هم کمیسیون فواید عامه و کمیسیون های دیگر در این مقوله صحبتها داشتند و موفقیتی پیدا نشد. تا در این دوره که در حقیقت دنباله دوره سابق بود، یکی از چیز هایی که منظور شد امتیاز معادن بود. که اگر خاطر آقایان باشد یک ماده پروگرام محقق هر دولتی این بود. به این واسطه هم یک امتیاز نفط شمال مطرح بود و قانونی هم برایش گذشت و مدتها زحمت کشیده شد...» (مدرس در پنج دوره تقنینیه، ص ۱۶۵).

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، صص ۲۸۷ و ۲۸۸. پس از رسیدن این تلگرام، ارکان حرب کل قشون در ۲۴ اسفند از رئیس تیپ مستقل شمال خواست که از صدور برنج غیرخوراکی به روسیه ممانعت نکند. (همان، پ ۲۰، ص ۲۸۶).

۵- همان، پ ۲۰، ص ۲۷۷.

۶- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۳۰۰۰۹۷۷، صص ۲ و ۳. مقرر شد دستگیرشدگان هر یک ۵۰ ضربه شلاق بخورند که دیگر «این قسم وحشیگریها را فراموش کنند.» (همان، ص ۵).

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۵۵ و ۵۵-۷-۱-۱۳۰۳.

۸- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۸، ص ۲.

ص: ۵۷۶

 یکشنبه

۱۸ اسفند ۱۳۰۳

۸ مارس ۱۹۲۵

۱۲ شعبان ۱۳۴۳

 دیدار ولیعهد با تعدادی از روحانیان تهران

امروز آیات سیدمحمد بهبهانی، حاجشیخ عبدالنبی نوری، مدرس و برخی دیگر بنا به دعوت محمدحسن میرزا، ولیعهد، به دیدن او رفتند. علما ناهار را با ولیعهد خوردند و تا بعد از ظهر به گفتوگو پرداختند. روزنامه ایران با درج این خبر از جزئیات آن مطلبی درج نکرد.(۱)

 اعتراض وزارت امور خارجه به اختلال صدور برنج ایران

مشارالملک، وزیر امور خارجه، با ارسال نام های به وزارت جنگ با اشاره به مذاکرات و تصمیماتی که در هیأت دولت برای صدور برنج به شوروی صورت گرفته، نوشت که اخیراً فرمانده تیپ شمال اطلاعی های برای ممنوعیت حمل برنج منتشر کرده که موجب تزلزل در امور بازرگانی شده است. «چون از مدرک این قدغن وزارت خارجه اطلاعی ندارد و صحت و سقم او را هم نمیداند، مراتب را به عرض رسانده که در اوامر تلگرافی به اداره قشونی صادر فرمایند که موجب صدور تصویبنامه های هیأت دولت حمل برنج گرده [را] اجازه» دهند.(۲) (ر.ك: ۱۹ بهمن) مشارالملك از اعتراضات دوباره سفارت شوروی در این مورد نگران بود.

 درباره مدرسه روسی بارفروش

کارگزار مازندران امروز به وزارت امور خارجه خبر داد با نمایندگی کنسولگری شوروی در بارفروش ملاقات کرده، تأکید نموده است که برای گشایش مدرسه روسی بارفروش «بایستی تقاضانامه به اسم و امضاء مؤسسین نوشته و اجازهنامه بگیرند، والّا لازم است مدرسه را ببندند.»(۳)

 ضرورت بازگشت نیرو های اعزامی به کرمانشاه

امیرلشکر غرب امروز از قصرشیرین تلگرامی به وزارت جنگ فرستاد و با این توضیح که توقف نیرو های اعزامی در قصرشیرین و کرند به دلیل نبود آذوقه و علیق دشوار است، نوشت هر روز به خسارات دولت از این بابت اضافه میشود. اجازه داده شود این نیروها به کرمانشاه بازگردند.(۴)

□ عریضه حاجمیرزاسلیم آخوندزاده

کابینه وزارت جنگ امروز نام های از حاجمیرزاسلیم آخوندزاده دریافت کرد که از لنکران و با امضاء «وکیل جماعت لنکران» خطاب به رضا خان نوشته شده بود. وی در این نامه با اشاره به ظلم و جور بلشویکها علیه رجال مسلمان قفقاز و شهرت رضا خان به پشتیبانی از اسلامیان آورده بود که گروهی از اهالی لنکران پس از مهاجرت به آستارای ایران، دستگیر و حدود شش ماه است که توقیف هستند. وی با این توضیح که این گروه پناهندگان به ایران هستند، خواستار آزادی ایشان شد.(۵)

احمدبیک و اسرافیلبیک دو تن از این گروه بودند که با شکایت دولت شوروی دستگیر شده بودند. امیرلشکر شمال غرب به بیگناهی ایشان اذعان داشت، اما آزادی آنها را به واسطه ناراحتی روسها به تعویق میانداخت.

□ وصول مطالبات اهالی بیلهسوار از قاچاقچیان

امیرلشکر شمال غرب امروز در نام های به وزارت جنگ نوشت که چند تن از اتباع روس که چهل تومان نقد و هفتاد رأس گوسفند از اهالی بیلهسوار به سرقت برده بودند و از عودت آن امتناع میکردند، اخیراً به طور قاچاق وارد ایران شدند. مأموران پس از دستگیری، مطالبات اهالی بیلهسوار را از آنها گرفتند.

وی افزود: «قاچاقچی های مزبور را تا موقع مبادله تحت توقیف نگاه» خواهند داشت.(۶)

□ تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز تشکیل جلسه داد. قانون سجل احوال در دستور و تا ماده ۲۵ آن مورد بررسی قرار گرفت.(۷)

□ تعطیلی مدارس دختران

امروز مدارس دختران تهران تعطیل شد و آموزگاران به دلیل عدم پرداخت چهار ماه حقوق به وزارت معارف رفتند و اعتراض خود را اعلام نمودند. معلمان مدرسه دارالفنون ۱۵ روز است که همچنان در اعتصاب به سر میبرند.(۸)

□ خلع سمت علفچر از سردارظفر بختیاری

سردارظفر بختیاری (خسرو بختیاری) با ارسال تلگرامی به رضا خان نوشت که سمت هفتاد ساله ما توسط حاکم نظامی خوزستان خلع شد. «هفتاد سال است در خوزستان پدرم برای خدمت به دولت به اسم علفچر ایل مُمیوند است برقرار نموده و دویست تومان هم جزء مالیه به حکمران خوزستان میپرداخت. آقای سرتیپ فضل الله خان [زاهدی] مانع شدند.» سردارظفر افزود که اینک یک نظامی به این سمت برقرار شده و نماینده بنده را جواب کردهاند.(۹)

□ اعضای جدید نظمیه مشهد در راه خراسان

امروز سرهنگ فضل الله خان، رئیس جدید نظمیه خراسان به همراه سلطان فضل الله خان و نایب عبد الله خان و یک صاحب

منصب دیگر راهی مشهد شدند.(۱۰)اینان جایگزین مسئولان برکنار شده نظمیه خراسان هستند. کارکنان قبلی به تمایلات بلشویکی متهم بودند.

 اعتصاب کارکنان صحیه

کارکنان صحیه کل مملکتی امروز دست از کار کشیدند. پرداخت حقوق آنها شش ماه است به تأخیر افتاده است.(۱۱)

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۰، ص ۲.

۲- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۷۹.

۳- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۰-۵۲-۳۳-۱۳۰۳.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۴.

۵- همان، پ ۶، ص ۲۲۴.

۶- همان، پ ۲۵، ص ۱۰۹.

۷- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۸، صص ۱ و ۲.

۸- همان، ص ۳.

۹- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳،پ ۱۹، صص ۱۳۹ و ۱۴۰.

۱۰- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۸، ص ۲.

۱۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۰، ص ۳.

 دوشنبه

۱۹ اسفند ۱۳۰۳

۹ مارس ۱۹۲۵

۱۳ شعبان ۱۳۴۳

 اخراج دو کارمند شهبندری به جرم ارتباط با ایران

به گزارش رئیس نظمیه آذربایجان، شوکتبیک، باششهبندر ترکیه در تبریز، اخیراً دو تن از کارمندان خود را به جرم داشتن ارتباط با مقامات ایران اخراج کرده است. احتشامالسلطان ، منشی، و محمدامینبیک، کاتب شهبندر خانه، به این دلیل که باطناً با مأمورین دولت ایران مرتبط بودهاند، آنها را احضار و اخراج کرده است.(۱)

 بالا رفتن پرچم اداره مالیه در خوزستان

به گزارش رسیده از خوزستان بیرق دولت در بالای اداره مالیه که به تازگی در محمره (خرمشهر) تأسیس شده، برافراشته شد. این اقدام طی مراسمی با شرکت مأموران دولتی و تجار انجام شد و کارگزار خوزستان سخنانی ایران نمود.(۲) این اقدام پس از مصالحه رضا خان و شیخ خزعل برای دولت اهمیت داشت.

 درخواست ابقای امیرلشکر شمال غرب

در پی انتشار خبر احضار امیرلشکر عبد الله طهماسبی، فرمانده قوای آذربایجان، اهالی تبریز اقداماتی برای جلوگیری از انتقال او به تهران انجام دادند و خواستار ابقاء او شدند. «آقای امیرلشکر با ن هایت محبت و دلجویی از اقدامات آنها مانع و مخصوصاً دستور دادند که هر کس در این مورد بخواهد، پیشگاه مقدس بندگان حضرت اشرف اظهاری نماید با کمال مهربانی جلوگیری گردد.»(۳)

 کشف سکه های ساسانی در بندرعباس

خبر رسیده از بندرعباس حاکی است کودکانی که در هشت فرسخی بندرعباس مشغول بازی بودند، چهل سکه طلا پیدا میکنند. مأموران حکومت متوجه شدند که این بخش قبلاً حفاری شده، اما غیر از سکه ها، شیء دیگری یافت نشد. «از قرار مذکور سکه های مزبور به قدر قران های قدیمی و از عصر انوشیروان عادل است.»(۴)

 يادداشت وزارت امور خارجه به سفارت ترکیه

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به سفیرکبیر ترکیه در تهران نوشت همان طور که دولت ترکیه برای جلوگیری از انتشار مقالات ضدایرانی در جراید آن مملکت تدابیر لازم را وعده دادهاند، «دوستدار هم به واسطه علاقهمندی به تشیید مبانی وداد بین دو ملت دوست و همجوار به جا های لازم خاطرنشان نموده... که به نحو مقتضی در جلوگیری از انتشار مقالاتی که ممکن است باعث رنجش شود، اهتمام نمایند.»(۵) این نامه در پی ابراز ناراحتی سفارت ترکیه از مقالات مطبوعات ایران علیه ترکیه تنظیم گردید. دولت ایران پیش از آن خواستار جلوگیری از چاپ مقالات ضدایرانی روشنیبیک در جراید ترکیه شده بود.

 افزایش بیماری گاومیری در کردستان

به گزارش رسیده از کردستان، بیماری گاومیری رو به گسترش است و اهالی در وحشت هستند. «در بعضی نقاط، این اواخر نُه عُشر حیوانات اهلی را تلف کرده و خسارات عمده در محصولات و زراعت وارد خواهد کرد.» روزنامه کوشش در شماره امروز خود با چاپ این خبر به نقل از گزارش رسیده، نوشت که اگر توجه فوری به گاومیری منطقه کردستان نشود، فقدان گاو امور زراعتی و رعیتی را مختل خواهد کرد.(۶)

(تصویر) آبادان، رود خانه بهمنشیر

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۲۹۴.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۰، ص ۳.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۲۹۵.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۰، ص ۳.

۵- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۲-۴-۱۵-۱۳۰۳.

۶- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۲۸، ص ۳.

ص: ۵۷۸

 سهشنبه

۲۰ اسفند ۱۳۰۳

۱۰ مارس ۱۹۲۵

۱۴ شعبان ۱۳۴۳

 نیمه شعبان، نماد اعتراض به جراید موهن خارجی

بنا به گزارش محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، اخیراً جراید فارسیزبان چاپ خارج مقالاتی علیه روحانیان درج میکنند که موجب اقداماتی علیه آن مطبوعات شده است. «به همین مناسبت عید ولادت حجت قائم علیهالسلام را که مصادف با ۱۵ شعبان است اهمیت فوقالعاده داده، تمام اهالی را مجبور[!] نمودهاند که سه شبانهروز چراغانی و جشن بگیرند، ولی به واسطه مراقبت و مواظبت کاملی که از طرف نظامیان در جلوگیری از دسایس و اغتشاش به عمل آمده تاکنون نتوانستهاند هیچگونه بینظمی و اختلالی را فراهم نمایند.» محمود آیرم با این که روشن نمیکند اقدام به چراغانی موجد چه اغتشاشی خواهد بود، میافزاید برای آنکه «وسیله اغوای عوام در دست آخوندها نباشد [قشون هم] در چراغانی مشارکت» میکند.(۱)

 آتشبازی و چراغانی در تهران به مناسبت نیمهشعبان

به نوشته روزنامه ایران «کلیه سراها و مغازه ها و دکاکین بازار و محلات و غیره [امشب]... را چراغان عالی باشکوهی نموده و فوقالعاده منظره نیکویی برای تماشاچیان تهیه شده بود که چند سال بود چنین چراغانی در طهران کمتر اتفاق افتاده است.» همچنین اداره قور خانه امشب به مناسبت نیمه شعبان در مقابله ساختمان وزارت جنگ آتشبازی به اجرا گذاشت.(۲)

 پرداخت مالیات توسط طوایف خوزستان

سرتیپ فضل الله زاهدی امروز خبر داد که طوایف کعب، فلاح، بنیطرف در اداره مالیه حاضر شدند و مالیات خود را پرداخت کردند. این مالیات اضافه بر آن چیزی بود که در ابتدا پذیرفته بودند.(۳)

 تقاضای آزادی احمدبیک و اسرافیل

امیرلشکر شمال غرب از وزارت جنگ اجازه خواست احمدبیک رسولاُف و اسرافیل رسولاُف را که در زندان آستارا هستند، آزاد شوند. این دو که از مهاجران لنکران هستند بیتقصیر بازداشت شدهاند. روسها میگویند این مهاجران به روستا های شوروی حمله کرده و اشیایی را از حوالی قریه آلاش به سرقت بردهاند. این گزارشها «از نقطهنظر این است که چشم سایر مهاجرین را ترسانده» و افرادی که علیه سیاست شوروی هستند بدین ترتیب توبیخ شوند. وی با اشاره به بیتقصیری این دو

مهاجر لنکرانی خواستار آزادی آنها شد.(۴) (ر.ک: ۱۸ اسفند)

 تخصیص ۷۰۰ نظامی به ساخلو خوزستان

امیرلشکر جنوب به وزارت جنگ اطلاع داد که چهار گروهان پیاده با نیم گروهان مسلسل دارای ۴ قبضه مسلسل، مجموعاً ۷۰۰ نفر را به ساخلوی خوزستان تخصیص داده است. همچنین یک گروهان پیاده و یک دسته سوار نیز علاوه بر تعداد یادشده به ساخلو بهبهان اختصاص داده شد.(۵) یاور مصطفی خان نیز به فرماندهی نیرو های متوقف در خوزستان منصوب گردید.(۶)

 تحویل اموال و اسباب دریاچه ارومیه به نماینده دولت

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس در تهران، امروز به وزیر امور خارجه خبر داد که استیونس که در تبریز است اطلاع داده با مراجعه به ارومیه، تمام اموال و اثاثیه آن دریاچه را به نماینده دولت تحویل داده است. در ضمن این سفارت «مشغول تنظیم صورت مجلس راجع به قرارداد دریاچه ارومیه است و امیدوارم در ظرف هفته آینده بتوانم آن را برای جناب مستطاب عالی ارسال دارم.»(۷) این اقدامات در پی پرداخت ۳۲۰ هزار تومان به صاحب امتیازان دریاچه ارومیه صورت گرفته است.

 توضیحات فرمانده لشکر شرق درباره مشارکت نظامیان در قاچاق

سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده لشکر شرق در پی اعتراضات مستمر دولت شوروی راجع به مشارکت نظامیان سرحدی ایران در قاچاق و تیراندازی به طرف مأموران روس، امروز به وزارت جنگ نوشت که از این موضوع یک سال سپری شده و تحقیق درباره آن ساده نیست، اما تیراندازی به طرف مأموران روسیه، یک بار به اشتباه صورت گرفته است. البته شاید «قاچاقچیان به اسم و لباس نظامی به پست های روس شلیک» کردهاند. وی مشارکت نظامیان در قاچاق را تکذیب کرد.(۸)

 سفر وزیر هواپیمایی انگلیس به اهواز

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس، با ارسال نام های به رضا خان خبر داد که وزیر هواپیمایی انگلیس به زودی وارد بغداد میشود. وی میخواهد در پنجم آوریل/ ۱۶ فروردین آینده به اهواز پرواز کند و از لولهکشی های کمپانی نفت جنوب بازدید نماید. لورن خواست این اجازه به سر ساموئل هور Sir Samuel Hoare داده شود.(۹)

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۹، ص ۱۴۴.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۱، ص ۲.

۳- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۶۲.

۴- همان، پ ۶، صص ۲۰۵ و ۲۰۶. رضا خان دستور آزادی این دو زندانی مهاجر را داد. (همان، پ ۶، ص ۲۰۴).

۵- همان، پ ۱۹، ص ۱۳۶.

۶- همان، پ ۱۹، ص ۱۳۵.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۶۰-۱۳-۳۹-۱۳۰۳.

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۵، ص ۱۳۰.

۹- همـان، پ ۲۵، ص ۲۱۰. موضوع به حـاکم نظـامی خوزسـتان منعکس شـد تـا «محترمـانه و دوسـتانه از او پـذیرایی نموده، تسهیلات لازم را فراهم دارند.» (همان، پ ۲۵، ص ۲۰۹).

 اخراج مشکوهالدوله از وزارت مالیه

مجللالـدوله، حاکم کرمانشاه، امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان با اشاره به این که در آسـتانه سـفر به عتبات عالیات است و دعـاگوی رضـا خـان خواهـد بود، نوشت که برادرم، مشـکوهالدوله که متصـدی مشاغـل مهمی در وزارت مالیه بوده، اخیراً به واسـطه مخـالفت های مسـتشاران آمریکایی از کار اخراج شـده است. مجللالـدوله میافزایـد که برادرش در اثر بیکاری پریشان حال است و از رضا خان تقاضا کرد «دست او گیرد که بیچارگی از حـد گذشت.»(۱) اخیراً یکی دیگر از برادران مجللالدوله به حکومت ولایات ثلاث رسیده بود.

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

در جلسه امروز مواد دیگری از لایحه سجلاحوال مورد بررسی قرار گرفت و تصویب شد.(۲)

 عکاسی از ارتفاعات دماوند

امروز یک فروند هواپیمای یونکرس از تهران به سوی کوه دماوند پرواز کرد و از مناظر این قله عکس گرفت. «این اولین مرتبه است که در ایران به وسـیله آیروپلان و طیران هوا توانسـتهاند عکس های نقاط مرتفعه... ایران را بردارند.» این هواپیما پیش از این از تختجمشید و برخی نقاط شیراز هم عکس گرفته بود.(۳)

 پاسخ رضا خان به مشاورالممالک

رضـا خان امروز به دنبال تلگرام خود به مشاورالممالک، سـفیرکبیر ایران در مسـکو، و تـذکر این نکته که فعالیت های او جنبه ضـددولتی پیـدا کرده است، پاسـخی دریافت کرد که میگفت تلقی یادشـده اشـتباه و آماده است پس از احضار به ایران بیایـد. (ر.ک: ۱۶ اسـفند) این پاسـخ مشاورالممالـک بـا تلگرام امروز رضا خان مواجه شـد: «منتظر نبودم تلگرافی را که برای کشـف حقـایق مخابره شـده بود این قسم جواب دهیـد. بعـد ممکن است اشـخاص [= افرادی که این گزارشـها را علیه مشاورالممالک دادهاند] را به اطلاع جنابعالی رسانده و نظریات آنها معلوم شود.»(۴)

(تصویر) سر ساموئل هور

 چهارشنبه

۲۱ اسفند ۱۳۰۳

۱۱ مارس ۱۹۲۵

۱۵ شعبان ۱۳۴۳

□ مراسم سلام و تعطیلی ادارات

امروز به مناسبت تولد «حضرت حجت عصر عجل الله تعالی فرجه» مراسم سلام در عمارت گلستان و در حضور محمدحسن میرزا، ولیعهد، برگزار شد. ادارات دولتی تعطیل بودند.(۵)

□ عزیمت کنسول شوروی به تفلیس

به گزارش امیرلشکر عبدالله طهماسبی، فرمانده قشون آذربایجان، امروز کنسول شوروی در تبریز به دیدن او آمد و خبر داد که راهی تفلیس است. او قرار است برای برپایی نمایشگاهی از لوازم فلاحتی در تبریز اقدام نماید و کارشناسانی را برای خشک کردن سبزه به این شهر بیاورد. طهماسبی میافزاید که کنسول شوروی نیتی جز توسعه مقاصد سیاسی خود ندارد و این کارها زمینه همین مقصود است.(۶)

□ اعتراض سعدالدوله به عدم اجرای حکم عدلیه

سعدالدوله یکی از طلبکاران عمده بانک ایران، امروز با ارسال نام های به هیأت دولت، این بانک را بنگاهی بلامسما خواند و نوشت که بانک ایران به حکم عدلیه به پرداخت ۳۰۰ هزار تومان به من و کسانم محکوم شده که انجام آن به تأخیر افتاده است. وی با توضیح کارشکنی هایی که وزارت مالیه برای جلوگیری از اجرای این حکم نموده است، افزود که اگر بانک دارا است؛ چرا مطالبات مردم را نمیدهد؟ و اگر ورشکسته است چرا آن را اعلام نمیکند تا طلبکاران تکلیف خود را بدانند؟(۷)

۱- همان، پ ۱۳، صص ۳۴۷ و ۳۴۸.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۱، ص ۲.

۳- همانجا.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۱.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۱، ص ۱.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۲۱۱ و ۲۱۲.

۷- اسنادی از اختلافات و دعاوی...، صص ۳۱۹ و ۳۲۰.

 دعوت از احمدشاه برای بازگشت به ایران

بنابر خبری که امروز سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس در تهران، به آستین چمبرلین، وزیر امور خارجه انگلستان فرستاد، هم رئیسالوزراء و هم مجلس شورای ملی به شاه تلگرام فرستاده و از او دعوت کردهانـد به ایران بازگردد.(۱) این خبر در جراید داخلی انعکاس نیافت.

 تعدیل عوارض راه

وزارت خانه های مالیه و فوایـد عامه توافق کردنـد میزان باج راه های شوسه کاهش یابـد. در تصـمیم جدید باج راه هر خودرو چهـار نفری کـه از تهران راهی قرهتـو است از ۵۲ تومـان به ۲۵ تومـان کـاهش یـافته است. خودرو های باری نیز تا ۳۰ درصد تخفیف خواهند داشت.(۲)

 گزارش کوتاه روزنامه ایران از جشن های نیمه شعبان

روزنـامه ایران در خبر کوتـاهی از جشن هـای نیمه شـعبان نوشت که گزارش های رسـیده حاکی است که در ایالات و ولایات چراغانی کرده، جشن گرفتهاند. در بعضی از نقاط نیز همچون شیراز، جشن و چراغانی بینظیر بوده است.(۳)

(تصویر) کاخ گلستان، الماسیه

 پنجشنبه

۲۲ اسفند ۱۳۰۳

۱۲ مارس ۱۹۲۵

۱۶ شعبان ۱۳۴۳

 لایحه سربازگیری در مجلس شورای ملی

مجلس شورای ملی امروز تشـکیل جلسه داد و پس از طرح لایح های برای مسـتخدمان بلژیکی، لایحه سـربازگیری عمومی در دستور قرار گرفت. آیت الله سیدحسن مدرس درباره لایحه مرتبط با مستخدمین بلژیکی سخنان کوتاهی ایراد کرد و از خدمت صادقـانه آنهـا گفت. وی بلژیکیهـا را به دیگر مسـتخدمین خـارجی ارجـح دانست. ایشـان در ادامه، نظر مثبت خـود را به طـور مشـروح دربـاره لاـیحه سـربازگیری ایراد نمود و بـا اشـاره به این که این رسم واجب از زمـان پیـامبر اسـلام جاری بوده و برای مملکت یک امر وجوبی است گفت: «عقیده ما در زمان غیبت، دفاع است... یعنی حمله به غیر نمیکنیم، اما هر کس به ما حمله کنـد، همان قسم که بر هر مکلفی نماز واجب است، واجب هم هست که دفاع کنـد.» آیت الله مـدرس تأکید کرد که همه باید

دفاع کردن را یاد بگیرند و این با داوطلب و امور اختیاری ممکن نیست. وی دو موضوع را در این لا-یحه ضروری دانست؛ «جوان هایی که میروند زیرا اسلحه دو چیزشان محفوظ باشد؛ یکی صحتشان که خیلی

۱- آصفی رامهرمزی و...، سردارسپه و فروپاشی...، ص ۲۱۳.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۱، ص ۲.

۳- همان، شم ۱۷۹۲، ص ۳.

مهم است، و یکی هم اخلاقشان.» وی در پایان اتباع غیرمسلمان را از اجباری مستثنی دانست و گفت اگر دولت به احضار آنها مقید باشد، باید استخدامشان کند.(۱)

 ادامه ساخت پست نظامی در خاک ایران

شومیاتسکی، وزیرمختار شوروی، امروز با ارسال نام های به مشارالملک، وزیر امور خارجه، در پاسخ به اعتراض ایران نسبت به ساخت پست نظامی درون خاک ایران در منطقه بیلهسوار، نوشت که مطابق اطلاعات کسب شده، عملیات مأموران سرحدی در خاک شوروی و در همان محل پست سابق است.(۲) این در حالی است که امیرلشکر شمال غرب امروز به وزارت جنگ خبر داد که کار ساخت این پست که پیش از این با اقدام خوش جلوگیری شده بود، بار دیگر از سر گرفته شده است. «دستور دادم عاقلانه تا تشکیل کمیسیون [سرحدی] جلوگیری نمایند.» امیرلشکر عبد الله طهماسبی تأکید کرد هر چه سریعتر نسبت به تشکیل این کمیسیون اقدام شود.(۳)

 نامه ساگینیان به وزارت امور خارجه

سهراب س. ساگینیان نماینده ارامنه و کلدانی های آذربایجان در مجلس شورای ملی امروز با فرستادن نام های به وزارت امور خارجه نوشت که پس از جلوگیری دولت از بازگشت مسیحیان مهاجر به ایران، هماینک ۱۳۰۰ نفر در همدان و کرمانشاه و ۵ هزار نفر در بینالنهرین در حال استیصال هستند. آنها منتظر صدور اجازه برای بازگشت به ارومیه و اطراف آن هستند. «مستدعی است هر چه زودتر امر و اجازه عودت ایشان صادر شود که این ایرانیان بدبخت به اوطان خود عودت کرده، لانه و املاک خود را آباد» کنند.(۴)

(تصویر) احمدشاه در پاریس

(تصویر) آیت الله سیدحسن مدرس

 جمعه

۲۳ اسفند ۱۳۰۳

۱۳ مارس ۱۹۲۵

۱۷ شعبان ۱۳۴۳

 افزایش زائران حضرت معصومه(س)

روزنامه کوشش در شماره امروز خود خبر داد که به دلیل اعتدال هوا، نیمه شعبان و نزدیکی «تحویل حمل» زائران زیادی وارد

شهر قم میشوند. آب رود خانه قم هم افزایش قابلتوجهی پیدا کرده است.(۵)

 موقعیت تجاری مشهد

اخبـار رسـیده از مشـهد حکـایت میکنـد که به دلیل مسـدود بودن راه تجارت با شوروی برخی اقلام بسـیار گران شدهانـد، اما ارزاق قیمت مناسبی دارد و نان از اغلب ولایات ارزانتر و کیفیت بهتری دارد.(۶)

 مطالبات ایران از شوروی

در پی درخـواست وزارت مـالیه از وزارت امور خـارجه راجع به تهیه فهرسـتی از مطالبـات ایران از دولت شوروی، این وزارت خـانه بـا تهیه یـادداشتی خطاب به وزارت مالیه نوشت که سابق های از دیون دولت تزاری تا پیش از جنگ بینالملل به ایران در این وزارت خانه وجود ندارد. آنچه موجود است برخی دعاوی ارضی و مرزی است که به اتکاء فصل سوم عهدنامه

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۲، صص ۱ و ۲؛ مدرس در پنج دوره تقنینیه، صص ۱۶۶ تا ۱۷۰.

۲- اسناد وزارت امور خارجه، ۳۹-۷-۴۰-۱۳۰۳.

۳- همان، ۳۶-۷-۴۰-۱۳۰۳.

۴- همان، ۱۷۴-۲-۴۵-۱۳۰۳.

۵- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۳۰، ص ۲.

۶- همانجا.

[مـودت] طریق حـل و فصـل آن ذکر شـده است. پس از جنـگ شـکایات فراوانی از طرف اهـالی مرزنشـین ایران و دیگران از تجاوزات نظامیان تزاری واصل گردیـد که برای جبران آنها نیز در فصل دهم عهـدنامه مزبور اشاراتی رفته است. در این نامه به مواردی پس از انعقاد عهدنامه ۱۹۲۱ اشاره شـده که در شـمار مطالبات ایران قرار میگیرد و هنوز حل نشده است و آن «مربوط به مـداخلات و تصـرفات مأمورین شوروی در املاـك و ادارات و اموال دولت ایران... [است که] عوایـد منابع ایرانی را ضـبط نموده و مینمایند.»(۱)

 موافقت دولت با تأسیس کار خانه های شمعسازی و کاغذسازی

روزنامه کوشـش در شـماره امروز خود از تصویب تقاضای حاجعبد الله لاهیجانی راجع به تأسیس کار خانه های شـمعسازی و کاغـذسازی خبر داد. پس از مـوافقت وزارت فوایـد عـامه، اینـك هیـأت دولت نیز بـا این پیشـنهاد مـوافقت نموده، از امضـای رئیسالوزراء هم گذشته است.(۲)

 لوازم مدرسه صنعتی آلمان در راه ایران

مدرسه صـنعتی آلمان که شـروع کار آن منوط به رسـیدن لوازم و اسـباب کارگاهی است، با ده هزار تومان تخصیص بودجه و تخفیف دولت آلمان در فروش آنها اقـدام به خریـد لوازم مزبور کرده است. «به موجب اطلاعات رسـیده ۱۴۰ صندوق از آنها که حاوی ماشـین بخار و لوازم لابراتوار شـیمی است وارد بنـدر بوشـهر شده و حمل به تهران میشود.» همچنین قرار است مسـیو هرس به عنوان کارشـناس آهنگری به اسـتخدام این مـدرسه درآید. معلمین دیگر از قبیل نجاری و کاغذسازی و غیره نیز چون برای برج میزان سال آتیه لازم است قرار استخدام آنها در اوایل سنه آتیه صورت خواهد گرفت.(۳)

 دردسر پول های سوراخ در ملایر

در پی اطلاـعیه اداره مـالیه ملاـیر مبنی بر نپـذیرفتن پول هـای سوراخ پنجشـاهی و دهشاهی در بازار، زحمت زیادی برای تجار فراهم و «اسـباب تعطیـل کار تجار و کسـبه گردیـده است. رعایای [منطقه هم]... مجـدداً به تلگراف خانه آمـده، تحصن اختیار کردهاند.»(۴)

(تصویر) قم، حرم حضرت معصومه(س)

 شنبه

۲۴ اسفند ۱۳۰۳

۱۴ مارس ۱۹۲۵

۱۸ شعبان ۱۳۴۳

 مخالفت رضا خان با ورود کشتی های انگلیسی به کارون

در پی موافقت مشروط وزارت امور خارجه با ورود کشتی های جنگی انگلیس به رود کارون و توقف در سواحل آن (ر.ک: ۲۶ بهمن) موضوع به اطلاع رضا خان رسید و او «توقف کشتیها را در رود مزبور به هیچ طریقی اجازه نفرمودند.» وزارت جنگ امروز با ارسال نام های به وزارت امور خارجه ضمن بیان این مسئله افزود: «مقرر فرمایید جواب سیاسی را با دلایل ... تهیه و از قبول این تقاضا اعتذار جویید.»(۵)

 تلاش برای بازگرداندن والی پشتکوه

رضا خان در تلگرامی به امیرلشکر غرب اطلاع داد که سرهنگ باقر خان با یک قبضه شمشیر [اهدایی] برای والی پشتکوه راهی میشود تا غلامرضا خان امیرجنگ، والی پشتکوه را به ایران بازگرداند. به او پیغام داده شده که دلیلی برای وحشت و رفتن به خاک بیگانه [= بینالنهرین] وجود ندارد. در این تلگرام آمده است که والی پشتکوه پس از بازگشت، حکومت آن ناحیه را بار دیگر به عهده میگیرد ولی دوایر دولتی از قبیل پست و تلگراف، مالیه و گمرک و... در آنجا دایر خواهند شد. «والی باید قبلاً با قوای لشکر مرکز در خلعسلاح الوار مساعدت [نماید...] و سپس اسلحه طوایف خود را جمعآوری و تحویل نماید. فقط دویست الی چهارصد قبضه تفنگ برای حفظ سرحدات نگاه خواهد داشت.» در این تلگرام آمده است که پس از روشن شدن این قضایا، اردوی اعزامی لشکر شمال غرب میتواند به کرمانشاه بازگردد.(۶)

 حاکم حقیقی بحرین در راه تهران

محمود آیرم، امیرلشکر جنوب، امروز به رضا خان اطلاع داد که «شیخ خلیفه بحرینی» که اخیراً با بستگان خود وارد شیراز شده و متظلم است، میگوید مأموران انگلیسی «حکومت بحرین را که از طرف دولت ایران به خانواده او محول بوده از آنها سلب نمودهاند و برای عرض تظلم خود با همراهان به طرف طهران حرکت نمود.»(۷)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس امروز صبح تشکیل جلسه داد و در ادامه جلسه گذشته به بررسی قانون سربازگیری عمومی پرداخت. در جلسه امروز وزیر مالیه با این توضیح که چون بودجه سال آتی به مجلس تقدیم نشده و مدتی به درازا میکشد «لایحه پرداخت یک دوازدهم را برای برج حمل» ۱۳۰۴ تقدیم کرده، درخواست نمود پیش از تحویل سال تصویب گردد.(۸)

 اجازه وزارت جنگ به مسافرت استعلاجی فرمانده تیپ شمال

وزارت جنگ به سرتیپ محمدحسین آیرم خبر داد که

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۴ تا ۲-۵۰-۳۱-۱۳۰۳.

۲- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۳۰، ص ۲.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۲، ص ۲.

۴- همان، ص ۳.

۵- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۱، ص ۷۳.

۶- همان، پ ۱۳، صص ۲ و ۳.

۷- همان، پ ۱۹، ص ۱۳۴.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۳، صص ۱ و ۲.

میتواند پس از گماردن یک فرد مطمئن برای اداره تیپ شمال، چند روز برای معالجه، راهی بادکوبه شود. همچنین به او گفته شد که خبر این مسافرت استعلاجی به اطلاع سفارت شوروی رسیده و آنها سفارش های لازم را کردهاند.(۱)

 ممانعت از خروج اتباع شوروی

وزارت امور خارجه با فرستادن نام های به وزارت جنگ نوشت که سفارت شوروی نسبت به ممانعت اداره قشونی بندرانزلی از خروج سه تن از اتباع روس به خاک شوروی شکایت میکند. این افراد دارای تذکره سیاسی هستند و تذکره های ایشان در وزارت امور خارجه ویزای دیپلماتیکی شده است. «نظر به این که معمولاً اشخاصی که دارای تذکره های سیاسی میباشند و دارای مزایا و معافیت هایی هستند، لهذا متمنی است قدغن فرمایند فوراً دستورالعمل تلگرافی به مأمورین نظامی صادر و علت این ممانعت را استعلام نمایند.»۶(۲)

 ذکاءالدوله در راه پاریس

ذکاءالدوله، وزیرمختار ایران در برن و نماینده دولت در مجمع اتفاق ملل، در پی احضار به ایران، امور سفارت برن را به پرنس ارفعالدوله سپرد. گفته میشود وی برای معالجه ابتدا به پاریس رفته، بعد راهی ایران میشود.(۳)

 جلسه خصوصی مجلس شورای ملی

امروز پس از پایان جلسه علنی، مجلس جلسه خصوصی تشکیل داد. موضوع این جلسه بازگشت احمدشاه به ایران بود. گویا هشتاد نفر از نمایندگان تلگرامی را برای بازگشت احمدشاه امضاء کرده، خواستار فرستادن آن به پاریس بودند و جلسه باید در این موضوع تصمیم میگرفت. برخی از نمایندگان ارسال تلگرام را خارج از وظیفه مجلس میدانستند. روزنامه شفق سرخ با چاپ این خبر نوشت که گویا نتیج های از این جلسه گرفته نشد و به نشست بعدی موکول گردید.(۴)

 اعتراض آموزگاران زن به وزارت معارف

امروز آموزگاران زن که در حال اعتصاب هستند به وزارت معارف رفته و ضمن اعتراض به عدم پرداخت حقوق چندین ماهه خود، مدیرکل مربوطه را از اتاق بیرون و در اغلب اتاقها بلوا و هیجان برپا کردند. گفته میشود عد های از این بانوان نیز هنگام خروج میلسپو از وزارت مالیه اطراف او جمع شده، شدیداً به پرداخت نشدن حقوق خود اعتراض کردند.(۵)

 رئیس جدید اداره تأمینات

یاور میرزاحسن خان سهیلی امروز به سمت رئیس اداره تأمینات و اطلاعات نظمیه منصوب گردید.(۶)

 ادامه ممانعت از صدور برنج

بدیع‌الممالک،(۷) کارگزار مازندران، امروز خطاب به وزارت امور خارجه نوشت که با این که آزادی صدور برنج ابلاغ شده است، اما هنوز اداره قشونی مازندران از این کار جلوگیری میکند. «اگر چندی این قدغن مرتفع نگردد به واسطه گرمی هوا به کلی برنجها فاسد و ضرر عمده به عموم وارد خواهد گردید.»(۸)

(تصویر) ارفع‌الدوله

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، صص ۲۱۶ و ۲۱۷.

۲- همان، پ ۱۱، ص ۴۰. موضوع به فرماندهی تیپ مستقل شمال ابلاغ شد و او نیز به فرمانده نظامیان بندرانزلی دستور داد «ملاحظه تذکره سیاسی را مرعی دارند که اختلافاتی بعداً تولید نگردد.» (همان، پ ۱۱، ص ۴۱).

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۳، ص ۳. مشاورالممالک، سفیرکبیر ایران در مسکو، نیز به اسم معالجه راهی پاریس شده بود، ولی در واقع از جانب رضا خان مأموریت داشت تا از موقعیت سیاسی احمدشاه کسب اطلاعات نماید.

۴- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۱۵، ص ۱.

۵- همانجا.

۶- همان، ص ۲.

۷- میرزاحسن خان بدیع‌الممالک در ۱۲۹۴ق به دنیا آمد. پس از انجام تحصیلات به استخدام دولت درآمد و در وزارت عدلیه (دادگستری) مشغول شد. دو سال بعد به وزارت امور خارجه انتقال و عضویت اداره تحریرات انگلیس را یافت. به سبب حسن خدمتش در رمضان ۱۳۱۹ نشان شیروخورشید (از درجه سوم) گرفت. سال بعد به معاونت همان اداره منصوب گردید، تا اینکه در ۱۳۲۸ق به عنوان کارگزار اصفهان راه آن شهر را در پیش گرفت. پس از سه سال از کارگزاری اصفهان برکنار و به تهران فراخوانده شد. در اوایل ۱۳۳۲ق ریاست اداره تسویه مطالبات بانک شاهنشاهی را به عهده گرفت. در همین اوان لقب بدیع‌الممالک را به او دادند. سمت کارگزاری چند شهر دیگر از جمله مازندران را پذیرفت. آخرین منصب او را کمیسری دولت در بانک شاهنشاهی نوشته‌اند. (آینده، س ۱۵، شماره ۲-۱ (فروردین - اردیبهشت ۱۳۶۸)، ص ۱۲۷؛ ممتحن‌الدوله و...، رجال وزارت خارجه در...، ص ۱۵۴).

۸- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۶۸. این بار وزارت جنگ در حکمی مستقیم به فرمانده نظامیان مازندران خواست نظامیان در صدور برنج دخالت نکنند و طبق نظر وزارت مالیه عمل گردد. (همان، پ ۲۰، ص ۲۶۶).

ص: ۵۸۴

 یکشنبه

۲۵ اسفند ۱۳۰۳

۱۵ مارس ۱۹۲۵

۱۹ شعبان ۱۳۴۳

 توضیحات وزارت امور خارجه درباره توقف کشتی های جنگی انگلیس در رود کارون

در پی ابلاغ نظر رضا خان به وزارت امور خارجه مبنی بر اجازه نـدادن به کشتی های جنگی انگلیس برای ورود به رود کارون و توقف در سواحل آن، (ر.ك: ۲۴ اسـفند) وزارت امور خارجه امروز با تهیه یادداشتی خطاب به وزارت جنگ سابقه موضوع و علت موافقت مشروط این وزارت خانه را با درخواست دولت انگلیس توضیـح داد. در این یادداشت آمـده است که وزارت امور خارجه در پی اعتراض به ورود دو فروند کشتی جنگی انگلیس به رود کارون در سال گذشـته، نام های از دولت انگلیس دریـافت کرد که ضـمن موافقت بـا خواست این وزارت خانه تقاضا کرده بود به جهات حفظالصـحه کارکنان خود هر بار برای دو هفته وارد کـارون شونـد و قبـل از آن از دولت ایران اجـازه بگیرنـد. به هر حـال اصـل موضـوع منوط به اجـازه دولت ایران است.(۱)

 درباره فروش کتب مذهبی مسیحیت در مشهد

وزارت امور خارجه امروز با ارسال نام های به کارگزاری خراسان، در پاسـخ به اقـدام آن کارگزاری نسـبت به مسـیو لازاریان مسیحی مقیم مشـهد که در کار فروش کتب مـذهبی مسیحیت بوده، نوشت: «اولاً فروش کتب مذهب مسـیح[(ع)] تا وقتی که برای جـامعه اسـلام اسباب اغواء و ضـلالت نباشـد شرعاً ممنوع نیست. ثانیـاً اگر این شـخص تبعه داخله باشـد خود ایالت باید اقدامات مقتضـیه را معمول فرمایند. و اگر تبعه خارجه است و نظر به مقتضیات محلی نیز جلوگیری از فروش کتب مزبور باشد» به طور خصوصی از او خواسته شود از فروش کتابها صرفنظر نماید.(۲) (ر.ك: ۳ اسفند)

 بازگشت شیخ حسین لنکرانی

روزنامه شفق سرخ در شماره امروز خود نوشت که شیخ حسین لنکرانی که نزدیک به هشت ماه «به واسطه بعضی پیشآمد های سیاسی از طهران به مشهد رفته بودند، اخیراً وارد طهران شدند.»(۳)

 درخواست پاسپورت سیاسی

سرتیپ محمدحسین آیرم، رئیس تیپ مستقل شـمال، امروز در پی اجـازه وزارت جنـگ برای سـفر اسـتعلاجی به بادکوبه، به

وزارت جنگ نوشت که برایش پاسپورت دیپلماتیک ارسال کنند. «در پاسپورت دو نفر زن و یک مستخدم نیز ذکر شود.»(۴)

 شکایت تجار آذربایجانی از راه‌آهن تبریز به جلفا

خرابی لوکوموتیو های راه‌آهن تبریز به جلفا موجب شکایت تجار آذربایجانی شده است. آنها میگویند مالالتجاره های آنان در میان راه میماند و خسارات زیاد وارد میشود.(۵)

 دیدار وزیرمختار آلمان با وزیر امور خارجه

عصر امروز وزیرمختار آلمان به دیدار وزیر امور خارجه رفت. وی به زودی عازم آلمان خواهد شد و این دیدار جنبه خداحافظی داشت. دکتر رلش در غیاب وزیرمختار آلمان عهده‌دار امور سفارت خواهد بود.(۶)

 اعتصاب کارکنان بیمارستان دولتی

امروز کارکنان مریض خانه دولتی تهران به علت نرسیدن حقوق چند ماهه‌شان اعتصاب کردند.(۷)

 افتتاح مدرسه دختران در بوشهر

امروز مدرسه دخترانه بوشهر افتتاح شد. پیش از این چنین مدرس های در بوشهر وجود نداشت. روزنامه ایران با چاپ این خبر

۱- اسناد وزارت امور خارجه، ۱/۱۷ و۱۷- ۱۷-۴۰-۱۳۰۳.

۲- همان، ۶-۱-۲۹-۱۳۰۳.

۳- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۱۵، ص ۲. شیخ حسین لنکرانی فرزند علامه حاجشیخ علی در ۱۳۰۸ق/۱۲۷۱ش در تهران چشم به جهان گشود. در تهران و نجف اشرف تحصیلاتش را به انجام رسانده، چندی هم به فراگیری فلسفه و منطق و اصول گذراند. در جریان نهضت مشروطیت همگام با پدرش به مشروطه‌خواهان پیوست و در شمار طرفداران سیدعبد الله بهبهانی قرار گرفت. با آغاز دوره استبداد صغیر به زندگی پنهانی رو آورده، تا کودتای اسفند ۱۲۹۹، اگر چه شغل معین و موظفی نداشت، اما در اغلب صحنه های سیاسی حضور داشت. خوب سخن میگفت و در وعظ و خطابه ماهر بود. به همین سبب زمانی که آیت الله شیخ محمدمهدی خالصی از عراق به ایران تبعید گردید، عملاً شیخ لنکرانی سخنگوی وی در اجتماعات و میتینگها شد و در کنار آیت الله خالصی بر ضد انگلیسها به فعالیت پرداخت. در انتشار هفته‌نامه لوای بینالنهرین نقش مؤثری ایفا کرد که پس از ۶ شماره توقیف و تعطیل گردید. به دنبال آن دست به انتشار روزنام های با عنوان اتحاد اسلام برده، مقالات بسیاری بر ضد استعمار انگلیسها در آن به چاپ رساند. از این نشریه به مدیریت و سردبیری شیخ حسین لنکرانی هر هفته دو شماره منتشر میشد که سرانجام در تیر ۱۳۰۳ به محاق تعطیلی رفت و شیخ نیز به کلات و مشهد تبعید گردید. اما هشت ماه بیشتر در آنجا نمانده، از راه قفقاز و رشت به تهران بازگشت. تا پایان سلطنت رضا پهلوی تحت نظر بوده، گاه در انزوا به سر میبرد و گاه در حبس. بعد از وقایع شهریور ۱۳۲۰ به اتفاق برادرانش به صحنه سیاست و فعالیت های اجتماعی بازگشت و مورد توجه فعالان سیاسی قرار گرفت. در دوره چهاردهم مجلس شورای ملی از سوی مردم اردبیل به نمایندگی

برگزیـده شـده؛ چون به طرفـداری از عقایـد کمونیستی مشـهور بود با فراکسـیون حزب توده همکاری کرد. در مرداد ۱۳۲۵ به دسـتور قوام (نخستوزیر وقت) به اتهام انجام تحریکات علیه دولت به همراه برادرانش بازداشت و مدتی به کرمان تبعید گردید. سـال بعـد هم که محمدمسـعود (مـدیر روزنـامه مرد امروز) به قتـل رسـید برادران لنکرانی به اتهـام شـرکت در قتل او بار دیگر بازداشت شده، مورد بازجویی قرار گرفتند، اما شیخ حسین پس از چند روز ر هایی یافت. کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ کانون نفوذ و قدرت سیاسـی شـیخ حسـین لنکرانی و برادرانش را از هم پاشـید. او بعد از آن در دفتر خانه اسناد رسمی (در تهران) مشغول کـار شـده، سـال های پایانی عمرش را با همان شـغل به پایان رسانـد و در ۱۸ خرداد ۱۳۶۸ درگذشت. جنازهاش به شـهر ری حمل و در امامزاده حمزه (واقع در جوار حضـرت عبدالعظیم حسن ی) به خاک سپرده شد. (شـریف رازی، اختران فروزان ری و...، ص ۱۰۵؛ صدرهاشـمی، تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۱، صص ۴۹ و ۵۰؛ عاقلی، شـرح حال رجال سیاسی و...، ج ۳، صص ۱۳۳۳ تا ۱۳۳۵).

۴- اسـناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۲، ص ۸. موضوع به وزارت خارجه اطلاع داده شـد و طبق درخواست آیرم عمل گردید. (همان، پ ۲۲، ص ۶).

۵- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۱۵، ص ۲.

۶- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۴، ص ۲.

۷- همانجا.

نوشت که سرهنگ علیاصغر خان، رئیس گردان بنادر در راهاندازی این مدرسه نقش داشته است.(۱)

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس امروز بررسی قانون سربازگیری عمومی را در حضور رضا خان ادامه داد.(۲)

(تصویر) کشتی نفتی انگلیس در حال بارگیری نفت

 دوشنبه

۲۶ اسفند ۱۳۰۳

۱۶ مارس ۱۹۲۵

۲۰ شعبان ۱۳۴۳

 ۱۳۲ ارمنی مهاجر در مرز ایران

به گزارش رئیس نظامیان جلفا، دولت شوروی در ایروان، ۱۳۲ ارمنی تبعه ایران را که پیش از این به ارمنستان مهاجرت کرده بودند، به مرز جلفای ایران گسیل داشته تا وارد خاك ایران شوند. فرمانده قشون آذربایجان، امروز این خبر را به وزارت جنگ فرستاد و افزود که روی افکار این مهاجران کار فراوانی شده «و آمدن یک همچو جمعیتی به این حدود مقتضی به نظر نمیآید... دستور دادم تحقیقات کامل نمایند [که]... مشارالیهم در چه موقع مهاجرت نموده و علت مهاجرت چه بوده است و تا حکم ثانوی در جلفا باشند.»(۳)

 پایان کار سیمرغ در خوزستان

سرتیپ فضل الله زاهدی، حاکم نظامی خوزستان، امروز به وزارت جنگ اطلاع داد که هواپیمای سیمرغ غیر از یک پرواز، کار دیگری در خوزستان ندارد. وی پرسید هواپیما به طرف تهران بیاید یا برای عملیات لرستان باقی بماند؟(۴)

 دستور آبلهکوبی رایگان

اداره صحیه کل مملکتی با ارسال بخشنام های به همه ایالات و ولایات از اطباء آبلهکوب خواست که طبق سالیان گذشته از ۱۵ حمل (فروردین) آبلهکوبی مجانی را شروع کنند.(۵)

 جلوگیری از رسوخ مناقشات داخلی ترکیه به ایران

در پی نـاآرامی های داخلی ترکیه و رقابت های دولتمردان ترک، چهار صاحب منصب ترک با رجوع به سـران عشایر مرزی و از جمله اسماعیلآقا سیمیتقو از آنها خواستهاند اعتقاد و تمایل خود را نسبت به مصطفی کمال پاشا و قرهکاظم پاشا ابراز دارند. اینان هنوز اظهارنظر نکردهاند. امیرلشـکر عبد الله طهماسبی امروزاین خبر را به وزارت جنگ فرستاد و افزود که این خبر هم از ناحیه فرمانـده نظامیان خوی و هم کفیل فرمانـدهی سـلماس رسـیده است. در مجلس کبیر ملی میان طرفـداران مصـطفی کمال پاشا و قره کاظم پاشا رقابت و مناقشه است. این مناقشات منجر به کشـته شدن یکی از طرفداران مصطفی کمال پاشا شده است. وی میافزایـد به فرمانـدهان نقـاط مرزی دسـتور دادم مراقبت نماینـد که مبادا کرد های ایرانی در این امور با اکراد ترکیه همآوا شوند و در مسائل داخلی ترکیه شرکت نمایند.(۶)

 ورود دو نظامی راه گم کرده روس به ایران

به گزارش ایل خانی شاهسون، دو تن از نظامیان قشون سرخ شوروی به واسطه گم کردن راه به پست سیدبگلو در منطقه ارشق رفته، توسط نظامیان پست مزبور دستگیر شدند. این دو تن همراه سلاحشان تحویل نمایندگی شوروی شدند. فرمانده قوای

۱- همانجا.

۲- همان، صص ۱ و ۲.

۳- اسـناد مؤسـسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۶، ص ۳۰۴. رضا خان پس از دیـدن این گزارش گفت که مهاجران از سـختی شوروی فرار میکننـد. «موقعی که اطمینان حاصل میفرماییـد از ورود آنها ممانعت نشود.» (همان، پ ۶، ص ۳۰۳).

۴- همان، پ ۲۵، ص ۶۱. مقرر شد این هواپیما به تهران پرواز کند. (همان، پ ۲۵، ص ۶۰).

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۴، ص ۳.

۶- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، صص ۷۳ و ۷۴.

آذربایجـان امروز این خبر را به اطلاع رضا خان رسانـد و نوشت که این نوع راهگمکردنها یعنی آگاهی از موقعیت پست های نظامی ایران و قوای آنها. وی افزود دسـتور داده شد نظامیان سرحدی مراقب این موارد باشند و به محض ورود افراد را دستگیر کنند.(۱)

 مؤسسات خیریه آمریکایی در تبریز

با افتتاح بیمارسـتان آمریکایی در تبریز تعداد مؤسسات خیریه آمریکاییان در این شهر افزایش یافته است. روزنامه ایران امروز با چـاپ این خـبر نـوشت که این مریض خـانه مورد توجه واقع شـده و اخیراً به دعوت رئیس آن، دکـتر لم، ریـاست نظمیه از این بیمارسـتان بازدیـد کرد. ایـن مریض خـانه سـه طبقـه آمـاده پـذیرش بیمـاران مرد و زن است. پیش از این دارالایتـام و مدرسـه آمریکاییها نیز در تبریز فعالیت خود را آغاز کرده بودند.(۲)

 گسترش گاومیری در تنکابن

به گزارش رسـیده از تنکابن بیماری گاومیری در این منطقه شـیوع یافته و اخیراً در حدود سختسـر [= رامسر] تعداد زیادی گاو تلف شده است. خسارات وارده در خرمآباد تنکابن به حدی است که رعایا به واسطه نداشتن گاو، زراعت را رها کردهاند.(۳)

 سهشنبه

۲۷ اسفند ۱۳۰۳

۱۷ مارس ۱۹۲۵

۲۱ شعبان ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس شـورای ملی امروز صـبح و بعـد از ظهر جلسه علنی داشت، امـا پس از پایـان جلسه صـبح بـا حضـور رضـا خـان جلسـه غیرعلنی تشـکیل داد. در ابتـدا لایـحه تغییر نـام مـاه هـای سـال به مـاه هـای باسـتانی و تغییر روز هـای برخی ماه ها مطرح شـد. پیشنهاددهنده این طرح سیدحسن تقیزاده بود. این لایحه میگفت که مبدأ تاریخ، سال هجرت خاتمالنبیین(ص) از مکه به مدینه است؛ آغـاز سـال، اول بهـار؛ سـال، کمـاکـان شمسـی حقیقی؛ اسـامی مـاه ها و تعـداد روزها بـدین قرار خواهـد بود: فروردین، اردیبهشت، خرداد، تیر، مرداد، شهریور، ۳۱ روز؛ مهر، آبان، آذر، دی، بهمن واسـفند ۳۰ روز؛ با این توضیح که اسفند در غیر سال های کبیسه ۲۹ روز خواهـد بود. کلیـات این لایحه پس از بیانات موافقان و مخالفان به تصویب رسـید. جلسه بعـد از ظهر اختصـاص به مالیـات د خانیـات داشت. رضـا خـان نیز در جلسه حاضـر بـود. بـا طولانـی شـدن مبـاحث و کـافی نبـودن تعداد نماینـدگان برای رأیگیری، رضـا خـان گفت که «وضع مجلس امروز کمال یأس را برای مملکت و دولت فراهم میآورد و هیچ

انتظار اصلاح در امور مملکت نمیشود داشت. در واقع بنده که خداحافظی میکنم، شما خودتان میدانید.» و از مجلس خارج شد.(۴) مجلس به کار خود ادامه داد.

 تقاضای تجدید حکومت نظامی در بجنورد

سرتیپ جانمحمد خان امروز با ارسال تلگرامی به رضا خان درخواست کرد بار دیگر در بجنورد حکومت نظامی برقرار شود. متن تلگرام چنین است: «قبل از حکومت سردارمعزز، حکومت بجنورد و توابع آن نظامی بوده، پس از دستگیری و حرکت سردار، موقتاً حکومت نظامی آنجا به عهده نایب سرهنگ باقرآقا، رئیس ساخلوی آن حدود واگذار گردید. چون با وضعیت فعلی، حکومت نظامی در آن حدود لازم میباشد... اجازه فرمایند جهت

۱- همان، پ ۶، صص ۱۹۹ و ۲۰۰. رضا خان ضمن تأیید نظر فرمانده لشکر شمال غرب پاسخ داد که مراقبت شود اطلاعاتی به دست اینگونه افراد نیفتد.(همان، پ ۶، ص ۱۹۸).

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۴، ص ۲. نخستین پزشک میسیونر آمریکایی که وارد تبریز شد دکتر ژرژ و. هولمز (George W. Holmes) بود که قبلاً در ارومیه خدمت میکرد. مطب او در تبریز از سحرگاهان تا شامگاهان محل ازدحام بیماران بوده، همه طبقات مردم برای مداوای بیماری های خود به وی مراجعه میکردند. چندی بعد یک پزشک زن به نام دکتر ماری برادفورد (Mary Bradford) که نخستین پزشک زن خارجی در ایران به شمار میآید، به تبریز آمد و مدت ۱۷ سال علاوه بر اداره مطب شخصی، به عیادت و معالجه بیماران در خانه ها و بیمارستان زنان میرفت. او در مبارزه با مرض طاعون و شیوع آن در ۱۸۸۲م/۱۲۱۹ق در تبریز نقش مؤثری ایفا کرد. از دیگر اقدامات او در تبریز سرکشی و رسیدگی به جذامی های حاشیهنشین تبریز و کوشش برای نجات کودکان بیمار بود. دکتر برادفورد در ۱۹۰۵م/۱۳۲۴ق به آمریکا برگشت و معالجه اغلب بیماران بر عهده دکتر «وان من» واگذار گردید. وی عده های از جوانان را برای پزشکی تربیت کرد تا اینکه در ۱۹۱۳م/۱۳۳۱ق بنا به درخواست میسیون تبریز دکتر «ثم» که جراح قابلی بود به تبریز روانه شد. در همین اوان میسیون مذهبی - پزشکی آمریکا قطعه زمینی را در کنار کنسولگری آمریکا در غرب تبریز خریداری و طبقه اول بیمارستان آمریکایی را در تبریز بنا کرد که در ۱۳۰۳ش رسماً گشایش یافت. (تاریخ طب و طبابت در ایران، ج ۱، مقدمه، صص دویستونودوهشت، دویستونودونه).

۳- همان، شم ۱۷۹۴، ص ۲.

۴- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۵، صص ۱ تا ۳.

استقرار نظم و امنیت در آن صفحات حکومت نظامی در محل» برپا گردد.(۱)

 سانسور تلگرام های ولیعهد

فرمانده لشکر شرق امروز به رضا خان اطلاع داد که متن تلگرام های ارسالی محمدحسن میرزا، ولیعهد، به مشهد، سانسور میشود. وی اخیراً دو تلگرام به علمای مشهد فرستاده بود که متن هر دو امروز به آگاهی رضا خان رسید. این تلگرامها یکی به آقاشیخ حسن مجتهد پایین خیابانی و دیگری به میرزااحمد آیت اللهزاده خراسانی ارسال شده بود. محتوای هر دو تلگرام پاسخ به نامه های این دو، و آرزوی عافیت و درخواست دعا بود.(۲)

 خروج وزیرمختار آلمان از ایران

وزیرمختار آلمان، ساعت هفت صبح امروز به همراه دو تن از اعضای سفارت خانه، تهران را به مقصد آلمان ترک کرد. آنها با یک فروند هواپیمای یونکرس به سمت بادکوبه پرواز کردند تا از آنجا راهی برلن شوند.(۳)

 توضیح فرمانده تیپ شمال درباره یک پیشنهاد

پس از پیشنهادی که سرتیپ محمدحسین آیرم راجع به تشکیل کمیسیونی در منطقه شمال برای سیاستگذاری در صدور برنج ارائه کرد، مقامات مرکز خواستار تشریح موضوع شدند تا بتوانند درباره آن تصمیمگیری کنند. فرمانده تیپ مستقل شمال عقیده داشت با توجه به نیاز شوروی به غلات ایران، به ویژه برنج، دولت میتواند با اعمال سیاست هایی این برنج را با حداکثر قیمت به آن کشور بفروشد و از این راه منافعی کسب نماید. وی امروز درباره این کمیسیون توضیحات بیشتری به وزارت جنگ فرستاد و نوشت که باید تامالاختیار باشد تا بتواند تجارت منطقه را تحت کنترل درآورد.

وی افزود که پیشنهاد تشکیل این کمیسیون را زمانی دادم که مسئولیت نظامی منطقه را عهدهدار بودم. [اینک که فرماندهی لشکر شمال غرب را باید به عهده بگیرم] اداره این کمیسیون برای دیگران عملی نخواهد بود.(۴)

 پیشنهادی برای معاونت نظمیه خراسان

سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده لشکر شرق، با ارسال تلگرامی به ریاست تشکیلات نظمیه، یاور حشمت نظام را که فعلاً تا آمدن ریاست جدید نظمیه از تهران، کفالت نظمیه خراسان را به عهده دارد، به عنوان معاون این اداره پیشنهاد کرد.(۵)

(تصویر) سیدحسن تقیزاده، نشسته در وسط

 چهارشنبه

۲۸ اسفند ۱۳۰۳

۱۸ مارس ۱۹۲۵

۲۲ شعبان ۱۳۴۳

 تشکیل جلسه مجلس شورای ملی

مجلس امروز نیز همچون دیروز در دو نوبت صبح و عصر جلسه داشت. در هر دو جلسه صبح و عصر لایحه مالیات تنباکو مطرح و بقیه مواد آن مورد بررسی قرار گرفت و در ن هایت تصویب گردید. در پایان نشست امروز مقرر شد جلسه بعدی مجلس نهم فروردین سال آتی باشد.(۶)

 خلعت آستان قدس رضوی برای رضا خان

شنلی که مقرر شده بود در آستان قدس رضوی برای رضا خان تهیه شده و به زیورآلات آن آستانه مزین شود، امروز از مشهد به تهران رسید. حاملان خلعت وارد خانه رضا خان شدند و آن را «طراز دوش آقای رئیسالوزراء نمودند. خلعت عبارت از یک ثوب پالتوی برک اعلاء و سردوشی مکلل به برلیان السلطان علیبن موسیالرضا(ع) بود که تاکنون سابقه نداشته است.»(۷)

 دیدار وزیر امور خارجه با سفیرکبیر ترکیه راجع به سیمیتقو

در پی مکاتبات وزارت امور خارجه با سفارت ترکیه در تهران برای بازگرداندن اسماعیلآقا سیمیتقو به ایران، مشارالملک امروز با محییالدین پاشا، سفیرکبیر ترکیه، دیدار کرد. «مشارالیه اظهار داشت ممانعتی برای حرکت اسماعیلآقا سیمیتقو به ایران نیست؛ خود او تعلل در حرکت دارد؛ و چون مشارالیه از اشرار و تاکنون کراراً موجب خسارات دولتین شده است، صلاح دولت ایران هم در این است که عجالتاً او در خاک ترکیه در تحت نظر بماند.» این پاسخ دو پهلو، وزیر امور خارجه را قانع نکرد و گفت که با رئیسالوزرا در این باب گفتگو خواهد کرد.(۸)

 انتقال سردارمعزز بجنوردی

سردارمعزز بجنوردی که چند روز پیش دستگیر شده بود، امروز همراه شماری از بستگان و نوکران بازداشت شدهاش به مشهد انتقال داده شد. این خبر را سرکنسول انگلیس در مشهد به سفارت خانه انگلیس در تهران داد و افزود که اتهام ظاهری او همدستی با ترکمنهاست. گفته شده که رضا خان دستور داده سردارمعزز به تهران فرستاده شود.(۹)

 درخواست تأسیس نظمیه در بجنورد

سرتیپ جانمحمد خان، فرمانده لشکر شرق امروز از رضا خان خواست اجازه تأسیس نظمیه در بجنورد را بدهد. وی نفوذ فراوان سردارمعزز را در بجنورد عامل اصلی نبود نظمیه در این شهر توصیف کرد، که اینک ضرورت آن بیاندازه لازم است.(۱۰)

□ درگذشت شیخ محمدحسین مجتهد استرآبادی

روزنامه کوشش در شماره امروز خود خبر از درگذشت

۱- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۸، ص ۳۱۵. این درخواست به تصویب رضا خان رسید. (همان، پ ۸، ص ۳۱۴). در پی موافقت رضا خان قوایی به استعداد ۷۵۰ نفر به بجنورد اعزام شدند. ساخلو بجنورد به استثناء چند سوار، اخیراً پس از تمردی که در آنجا صورت گرفت به مشهد اعزام شده بودند. (FO E ۲۲۷۹/۸۲/۳۴)

۲- همان، پ ۹، صص ۱۳۰ و ۱۳۶.

۳- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۵، ص ۲.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۲۰، ص ۲۷۱.

۵- همان، پ ۹، ص ۷۶.

۶- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۳۳، صص ۱ و ۲.

۷- همان، ص ۲.

۸- اسناد وزارت امور خارجه، ۱۹-۲۲-۴۵-۱۳۰۳.

۹- FO E ۲۲۷۹/۸۲/۳۴.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۹، ص ۲۰۰.

شیخ محمدحسین مجتهد استرآبادی داد. در این خبر آمده است که وی در مشهد دارفانی را وداع گفت و به همین مناسبت شهر تعطیل و مراسم تعزیهداری برپا شده است.(۱)

گزارش های رسیده از استرآباد هم حاکی است که مجلس ترحیم این عالم در مسجد جامع برپا شده «شاگردان مدارس دولتی با بیرق سیاه و حال عزا به مسجد آمده شروع به سرود های غمانگیز نمودند.»(۲)

 پذیرش طرح جمعیت راهآهن ایران

جمعیت راهآهن ایران که متشکل از علاقهمندان به احداث راهآهن در ایران است، با ارائه طرحی به رئیسالوزراء چگونگی تأسیس راهآهن ایران را تشریح کردند. رضا خان نیز با تأیید این لایحه آن را به وزارت فواید عامه ارسال کرد که به شکل لایحه درآورده به مجلس پیشنهاد نماید.(۳)

 پرداخت حقوق های معوقه

به نوشته روزنامه شفق سرخ امروز حقوق معوقه بیشتر دوایر دولتی پرداخت شد. «روی هم رفته وزارت خانه ها اغلب بیش از یک برج و دو برج طلبکار نخواهند بود.»(۴)

 برگزاری جشن در سالگرد تاجگذاری احمدشاه

روزنامه ایران در شماره امروز خود خبر داد که شب ۲۷ شعبان مصادف با سالگرد تاجگذاری احمدشاه در کاخ گلستان مراسم جشن و میهمانی خواهد بود. اداره تشریفات وزارت امورخارجه و دربار مشغول تهیه مقدمات هستند.(۵)

 دیدار سرکنسول انگلیس با تولیت آستان قدس رضوی

هاورت، سرکنسول انگلیس در مشهد، امروز با تولیت آستان قدس رضوی دیدار کرد. هاورت با این توضیح که تولیت با هواداران سلطنت مناسبات نزدیکی دارد، از قول او میگوید که هواداران «سلطنت امیدی به شاه ندارند و او را یک ترسو به شمار میآورند. بازگشت شاه برای هواداران سلطنت یک فاجعه خواهد بود. او [متولی] خاطرنشان میسازدکه نهضت جمهوری چیزی مگر یک نهضت برای برکناری قانونی قاجارها نبوده است تا وزیر جنگ بتواند سلطنت را در چنگ گیرد. او [متولی] بر آن است که در این باره هیچ جای تردیدی نیست، زیرا وی و کسانی دیگر از خود وزیر جنگ دریافتهاند که میخواهد با گماردن پادشاهی دست نشانده... پا جای پای نادرشاه و کریم خان بگذارد.»(۶)

 پنجشنبه

۲۹ اسفند ۱۳۰۳

۱۹ مارس ۱۹۲۵

۲۳ شعبان ۱۳۴۳

 ورود یکصد نظامی انگلیسی به بوشهر

کارگزار بوشـهر امروز به اطلاع وزارت امور خارجه رسانـد که غفلتاً یکصـد تن نظامی پیاده هنـدی و ۲۷ نفر سوار مسلح وارد بوشـهر شدنـد. منتصـرالملک، کـارگزار بوشـهر، افزود کـه سـرکنسولگری انگلیس اطلاـعی در این مـورد نـداده بـود. «تکلیف چیست؟»(۷)

 افتتاح دستگاه بیسیم قشون

امروز در مطبوعات اعلام شـد که روز سهشـنبه هفته آینده، نخستین «دسـتگاه مرکزی تلگراف بیسـیم قشون در قصـر قاجار برپا خواهد گردید.» وزارت جنگ از علاقهمندان دعوت میکند برای افتتاح این دستگاه در محل یادشده حضور یابند.(۸)

 ضرورت جلوگیری از منهیات

امیراقتـدار، وزیر داخله، امروز بـا ارسـال نام های به حاکم اصـفهان با این توضـیح که «جلوگیری از منهیات شـرعیه همواره نظر هیأت محترم دولت است» نوشت که ماه رمضان در پیش است. «به اداره نظمیه دستور بدهید که در منع و جلوگیری از مناهی و منکرات شرعیه بیش از پیش مراقبت نماید.»(۹)

 ضرورت برگزاری مراسم سلام در دارالحکومه

وزارت جنگ با ارسال تلگرامی فوری به امیرلشـکر غرب نوشت به قرار اطلاع رئیس قشون کردسـتان میخواهد مراسم سـلام را در اداره قشونی برگزار نماید. «حسـبالامر مقرر است مراسم سلام در دارالحکومه معمول گردد. قدغن فرمایید به فوریت مراتب را به مشارالیه تذکر دهند.»(۱۰)

 نهضت جمهوریت در روزنامه های مشهد

هـاورت، سـرکنسول انگلیس در مشـهد، امروز به سـر پرسـی لورن خبر داد که مطبوعـات مشـهد که «در قبضه تفتیش نظامیان» است، نهضت جمهوریت را مطرح کردهاند.(۱۱)

 جمعیت خیریه نسوان ارامنه

ایالت آذربایجان امروز به وزارت داخله خبر داد که گروهی از زنان ارامنه تشکیلاتی تحتعنوان جمعیت خیریه راه انداختهاند و تصـمیم دارند «به جمعیت خودشان توسـعه داده، خیاط خانه و کافه ... تأسیس نمایند و تمام عاملین آنها از طایفه نسوان ارامنه» هستند.(۱۲)

۱- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۳۲، ص ۳.

۲- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۶، ص ۳.

۳- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۳۲، ص ۳.

۴- روزنامه شفق سرخ، س ۳، شم ۳۱۷، ص ۲.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۵، ص ۲.

۶- آصفی رامهرمزی و...، سردارسپه و فروپاشی...، صص ۲۱۹ و ۲۲۰.

۷- اسناد وزارت امور خارجه، ۲۷-۱۹-۴۰-۱۳۰۳.

۸- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۶، ص ۱.

۹- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۱۰۰۲۷۱۸، ص ۲.

۱۰- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۳، ص ۳۴۶.

۱۱- آصفی رامهرمز و...، سردارسپه و فروپاشی...، ص ۲۱۹.

۱۲- سازمان اسناد ملی ایران، سند شم ۲۹۰۰۰۶۹۰۵، ص ۱۱.

 جمعه

۳۰ اسفند ۱۳۰۳

۲۰ مارس ۱۹۲۵

۲۴ شعبان ۱۳۴۳

 مراسم آتشبازی به مناسبت عید نوروز

امشب به مناسبت شب عید نوروز مراسم آتشبازی در میدان مشق تهران و مقابل وزارت جنگ برپا شد.(۱)

 تعطیلی وزارت خانه ها به مناسبت سال نو

وزارت خانه ها و دوایر دولتی از فردا به مناسبت سال نو تعطیل خواهند بود. بعضی از وزارت خانه ها تا روز سهشنبه آینده چهارم فروردین و برخی مانند وزارت امور خارجه، وزارت عدلیه و وزارت معارف تا روز شنبه آتی تعطیل هستند. همچنین [طبق سنوات گذشته] با فرا رسیدن ایام ماه مبارک رمضان زمان کاری وزارت خانه ها از یک بعد از ظهر تا پنجونیم یا شش بعد از ظهر خواهد بود.(۲)

 توصیه لورن به بیطرفی دولت انگلیس

سر پرسی لورن، وزیرمختار انگلیس، با ارسال پیامی به هاورت، سرکنسول انگلیس در مشهد، توصیه کرد در برابر درخواست سلطنتطلبان راجع به اقدام انگلیس برای بازگشت احمدشاه بیطرف باشد. وی نوشت: «شاید برای شما جالب باشد که بدانید از سوی گروه سلطنتطلب اشارتی پیدرپی شده است تا ما را وادارند که شاه را تشویق به بازگشت نماییم. من، با تأیید دولت اعلیحضرت [دولت انگلیس] پذیرش چنین نظری را یکسره رد کردم. بیش از اندازه باید مواظب بود تا کاملاً خود را از این مسئله داخلی ایران کنار نگه داریم، و من بر روی شما حساب میکنم که به هیچگونه اظهار عقیده های در این باره کشانده نشوید.»(۳)

 درگیری ایل ممکانلو با برادر سیمیتقو

به گزارش فرمانده قوای سلماس، کسان احمدآقا، برادر اسماعیلآقا سیمیتقو، با گروهی از ایل ممکانلو درگیر شده، چشم یکی از سران این طایفه را کور کردهاند. یوسف خان، فرد کور شده، نزد سیمیتقو عارض گشته و سیمیتقو دستور داده احمدآقا را غارت کنند. اینان «در صدد جنگ سختی میان خود بودند، ولی پنج نفر از عساکر ترک که در آنجا حضور داشتهاند، مانع میشوند.»(۴)

 تجدید انتخابات اردبیل

به دستور وزارت داخله، انتخابات مجلس شورای ملی در اردبیل باید تجدید شود تا نماینده جایگزین به جای ناصر سیف مشخص گردد. اعتبار لازم، تعرفه ها و نظامنامه انتخابات به زودی به اردبیل فرستاده خواهد شد.(۵)

 حاکم جدید ولایات ثلاث، قزوین و کرمان

به نوشته روزنامه کوشش، شاهزاده اسعدالدوله به حکومت ولایات ثلاث کمره، گلپایگان و خوانسار، منصوب شد. به نوشته همین منبع، مظفرالملک حکمران سابق بروجرد به دستور رضا خان به حکمرانی قزوین انتخاب شده است. همچنین مقرر شده است نصیرالسلطنه به جای نظامالدوله به عنوان والی کرمان به آن صفحه حرکت نماید.(۶)

 سمت جدید امیرلشکر احمد خان امیراحمدی

بنا به حکم رضا خان، امیرلشکر احمد خان امیراحمدی، فرمانده سابق لشکر غرب، به عضویت شورای عالی قشون منصوب شد.(۷)

فهرست منابع

۱- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۷، ص ۱.

۲- همانجا.

۳- آصفی رامهرمزی و...، سردارسپه و فروپاشی...، ص ۲۲۰.

۴- اسناد مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، س ۱۳۰۳، پ ۱۲، ص ۲۰۲.

۵- روزنامه ایران، شم ۱۷۹۷، ص ۲.

۶- روزنامه کوشش، س ۳، شم ۳۳، ص ۲.

۷- همانجا.

اسناد:

اداره کل اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه

بایگانی ملی انگلستان

دفتر ادبیات انقلاب اسلامی حوزه هنری

سازمان اسناد و کتاب خانه ملی جمهوری اسلامی ایران

کتاب خانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی

کتاب:

آ. ا

آریابخشایش، یحیی،« ارداقی، علیاکبر»، فرهنگ ناموران معاصر ایران، ج ۲، تهران، سوره مهر، ۱۳۸۴ش.

آصفی رامهرمزی، حمد الله و غلامرضا وطندوست، سردارسپه و فروپاشی دودمان قاجار، شیراز، نوید شیراز، ۱۳۸۳ش.

آقابزرگ تهرانی، محمدحسن ، نقباءالبشر فی قرنالرابع عشر، ج ۱ و ۳، مشهد، دارالمرتضی، چ دوم، ۱۴۱۴ق.

اتحادیه (نظاممافی)، منصوره، پیدایش و تحول احزاب سیاسی مشروطیت، تهران، نشر گستره، ۱۳۶۱ش.

اتحادیه (نظاممافی)، منصوره، رضاقلی خان نظامالسلطنه، ج ۱ (زندگی سیاسی)، تهران، نشر تاریخ ایران، ۱۳۷۹ش.

احمدی، علی، شیخ محمد خالصیزاده، روحانیت در مصاف با انگلیس، تهران، مرکز اسناد و انقلاب اسلامی، ۱۳۸۳ش.

اخوان توکلی، فرناز، گاهشمار روابط ایران و انگلیس، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۶ش.

اسامی نمایندگان مجلس شورای ملی.

اسحاق، محمد، سخنوران نامی ایران، تهران، طلوع و سیروس، ۱۳۶۳ش.

اسنادی از انتخابات مجلس در دوره رضاشاه، به کوشش غلامرضا سلامی، تهران، سازمان اسناد و کتاب خانه ملی ایران، ۱۳۸۴ش.

اسنادی از انتخابات مجلس شورای ملی در دوره پهلوی اول، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۸ش.

اسنادی از اختلافات و دعاوی بانک ایران (بانک استقراضی سابق)، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰ش.

اسنادی از امتیاز نفت شمال ۱۳۰۳-۱۳۰۰ش، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۸ش.

اسنادی از مدارس ایرانی در خارج و مدارس خارجی در ایران (۱۳۱۷-۱۳۰۰ش)، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۱ش.

اسناد نخستین سپهبد ایران احمد امیراحمدی، به کوشش سیروس سعدوندیان، تهران، مؤسسه پژوهش و مطالعات فرهنگ، ۱۳۷۳ش.

اعتصامالملک، میرزا خانلر، سفرنامه میرزا خانلر خان اعتصامالملک.

اعتمادالسلطنه، محمدحسن خان، مطلعالشمس، ۲ ج، تهران، فرهنگسرا، ۱۳۶۲ش.

افشارآرا، محمدرضا، خراسان و حکمرانان یا تاریخ استانداران خراسان از...، مشهد، محقق، ۱۳۸۰ش.

افشارسیستانی، ایرج، مقدم های بر شناخت ایلها، چادرنشینان و طوایف عشایری ایران، ج ۲، تهران، نسل دانش، ۱۳۶۸ش.

الرهیمی، عبدالرحیم، تاریخ حرکت اسلامی در عراق، ترجمه محمدنبی ابراهیمی، تهران، دفتر ادبیات انقلاب اسلامی، ۱۳۷۵ش.

امداد، حسن ، فارس در عصر قاجار، شیراز، نوید شیراز، ۱۳۸۷ش.

امیراحمدی، احمد، خاطرات نخستین سپهبد ایران، به کوشش غلامحسین زرگرینژاد، تهران، مؤسسه پژوهش و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۳ش.

امیربهادر، جعفرقلی خان، خاطرات جعفرقلی خان سرداراسعد امیربهادر، به کوشش ایرج افشار، تهران، اساطیر، ۱۳۷۲ش.

امین، حسن ، مستدرکات اعیانالشیعه، ج ۳، بیروت، دارالمعارف المطبوعات، ۱۴۰۳ق.

انصاری، مصطفی، تاریخ خوزستان، ترجمه محمد جواهر کلام، تهران، نشر شادگان، ۱۳۷۷ش.

ب

باقی، عبدالعلی، مدرس مجاهدی شکستناپذیر، قم، نشر تفکر، ۱۳۷۰ش.

بامداد، مهدی، شرح حال رجال ایران در قرن های ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ هجری قمری، ۶ ج، تهران، زوار، ۱۳۷۱ش.

بصیرت منش، حمید، علما و رژیم رضاشاه، تهران، عروج، ۱۳۷۶ش.

بهار (ملکالشعرا)، محمدتقی، تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران، ۲ ج، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۱ش.

بهبودی، سلیمان و دیگران، رضاشاه (خاطرات سلیمان بهبودی، شمس پهلوی و علی ایزدی)، تهران، طرح نو، ۱۳۷۲ش.

بهزادی اندوهجردی، حسین، تذکره شاعران کرمان، تهران، هیرمند، ۱۳۷۰ش.

پ

پورشالچی، محمود، قزاق: عصر رضاشاه پهلوی (بر اساس اسناد وزارت خارجه فرانسه)، تهران، فیروزه، ۱۳۸۴ش.

پورکاظم، کاظم، نقش عشایر عرب خوزستان در جهاد علیه استعمار، بینا، ۱۳۷۵ش.

پهلوی، رضا، یادداشت های سرّی رضاشاه، [تهران]، اداره کل نگارش وزارت فرهنگ و هنر، ۲۵۲۵شه (۱۳۵۵ش).

پهلویها، ج ۲ (فرزندان شاه)، به کوشش جلال اندرمانیزاده و مختار حدیدی، تهران، مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، ۱۳۷۸ش.

پیرا، فاطمه، روابط سیاسی اقتصادی ایران و آلمان (بین دو جنگ جهانی)، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۹ش.

ت

تاریخ آغازین فراماسونری در ایران، ج ۳، به کوشش یحیی آریابخشایش، تهران، سوره مهر، ۱۳۸۲ش.

تقوی مقدم، سیدمصطفی، تاریخ سیاسی کهگیلویه، تهران، مؤسسه مطالعات معاصر ایران، ۱۳۷۷ش.

چ

چرچیل، جورج پ، فرهنگ رجال قاجار، ترجمه غلامحسین میرزاصالح، تهران، زرین، ۱۳۶۹ش.

خاقانی، علی، شعراء الغری (النجفیات)، ج ۵، قم، مکتبه آیت اللهالعظمی المرعشی النجفی، ۱۴۰۸ق.

خ

خسروبیگی، هوشنگ، «آقاولی، فرج الله»، فرهنگ ناموران معاصر ایران، ج ۱، تهران، سوره مهر، ۱۳۸۱ش.

د

دانشنامه جهان اسلام، ج ۱، تهران، بنیاد دایرهالمعارف اسلامی، ۱۳۷۹ش.

دایرهالعارف فارسی (مصاحب)، ۳ ج، تهران، شرکت سهامی کتاب های جیبی، ۱۳۷۴ش.

دایرهالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۱، تهران، مرکز دایرهالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۶۷ش.

دایرهالمعارف تشیع، ج ۸، زیر نظر احمد صدر حاجسیدجوادی، تهران، نشر شهید سعید محبی، ۱۳۷۶ش.

دستره، آنت، مستخدمین بلژیکی در خدمت دولت ایران، ترجمه منصوره اتحادیه، تهران، نشر تاریخ ایران، ۱۳۶۳ش.

دولت های ایران از میرزانصر الله خان مشیرالدوله تا میرحسین موسوی، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۸ش.

دهش کرمانی، عبد الله، تذکره شعرای کرمانی.

دهنوی، نظامعلی، اسنادی از روابط ایران و ترکیه (۱۹۳۷-۱۹۲۲م)، تهران، مرکز اسناد تاریخ دیپلماسی، ۱۳۸۶ش.

ذ

ذاکرزاده، امیرحسین، سرگذشت طهران، تهران، قلم، ۱۳۷۳ش.

ر

رائین، اسماعیل، یپرم خان سردار، تهران، مؤلف، ۱۳۵۵ش.

راضی، منیره، پلیس جنوب ایران، تهران، مرکز اسناد و انقلاب اسلامی، ۱۳۸۱ش.

رامیان، محمود و دیگران، بزرگان و سخنسرایان آذربایجان غربی.

رجبی، محمدحسن ، علمای مجاهد، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۲ش

رحمانیان، داریوش، چالش جمهوری و سلطنت در ایران، تهران، نشر مرکز، ۱۳۷۹ش..

رحیمزاده صفوی، علیاصغر، اسرار سقوط احمدشاه، تهران، فردوسی، ۱۳۶۳ش.

رستاخیز ایران (مدارک، مقالات و نگارشات خارجی ۱۲۹۹-۱۳۳۲ش)، به کوشش فتح الله نوری اسفندیاری، تهران، سازمان بودجه.

رفیعی، منصوره، انجمن (ارگان ایالتی آذربایجان)، تهران، نشر تاریخ ایران، ۱۳۶۲ش.

رکنزاده آدمیت، محمدحسین، دانشمندان و سخنسرایان فارس، ج ۱ و ۳، تهران، اسلامیه، خیام، ۱۳۳۹ش.

روستایی، محسن ، تاریخ طب و طبابت در ایران (از عهد قاجار تا پایان عصر رضاشاه)، تهران، سازمان اسناد و کتاب خانه ملی ایران، ۱۳۸۲ش.

ریاحی، منوچهر، سراب زندگی، تهران، تهران، ۱۳۷۱ش.

ز

زراعی، محمد، سیمای کازرون، گلزار فضیلت، تهران، نشر ابرار، ۱۳۷۵ش.

زرگر، علیاصغر، تاریخ روابط سیاسی ایران و انگلیس در دوره رضاشاه، ترجمه کاوه بیات، تهران، پروین و معین، ۱۳۷۲ش.

زنگنه قاسمآبادی، ابراهیم، مشاهیر مدفون در حرم رضوی، ج ۳، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی، ۱۳۸۲ش.

س

سپهر، عبدالحسین، مرآهالوقایع مظفری، به کوشش عبدالحسین نوایی، تهران، زرین، ۱۳۶۸ش.

ستوده، منوچهر و خورشید مؤمنی، نامنامه ایلات و عشایر و طوایف (ایران تاریخی و فرهنگی)، تهران، مرکز دایرهالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۵ش.

سعیدیان، عبدالحسین، شناخت شهر های ایران، تهران، علم و زندگی، ۱۳۷۹ش.

سفر های رضاشاه پهلوی به خوزستان و مازندران، به کوشش هارون و هومن، تهران، کمال اندیشه و کولهپشتی، ۱۳۸۷ش.

سلطان ی، محمد، جغرافیای تاریخی و تاریخ مفصل کرمانشاهان، ج ۴ و ۵، تهران، سها، چ دوم، ۱۳۸۱ش.

سلطان ی، محمدعلی، احزاب سیاسی و انجمن های سرّی در کرمانشاه، تهران، سها، ۱۳۷۸ش.

سیدکباری، سیدعلی، سیدعبدالحسین لاری پیشوای تنگستان (دیدار با ابرار)، تهران، حوزه هنری، ۱۳۷۲ش.

سیدی، مهدی، تاریخ شهر مشهد، مشهد، شهرداری مشهد، ۱۳۷۸ش.

سیفپور فاطمی، نصر الله، آئینه عبرت خاطرات و رویداد های تاریخ معاصر ایران، ج ۱، لندن، جبهه ملیون ایران.

سیفی فمی تفرشی، مرتضی، نظم و نظمیه در دوره قاجاریه، تهران، یساولی، ۱۳۶۲ش.

ش

شاکری، خسرو و دیگران، نقش ارامنه سوسیال دموکراسی ایران (۱۹۱۱–۱۹۱۰م)، تهران، شیرازه، ۱۳۸۲ش.

شرح حال کلنل محمدتقی خان پسیان، به قلم چند تن از دوستان، تهران، سحر، ۱۳۰۶ش.

شریفرازی، محمد، اختران فروزان ری و تهران یا تذکرهالمقابر، قم، مکتبهالزهرا.

شهید آیت الله سیدحسن مدرس به روایت اسناد زنده تاریخ، تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۸ش.

ص

صدرهاشمی، محمد، تاریخ جراید و مجلات ایران، ۴ ج، اصفهان، کمال، ۱۳۶۳ش.

ط

طاهری، سیدصدرالدین، یک بررسی تحلیلی از زندگانی سیاسی مدرس، تهران، رسا، ۱۳۷۳ش.

ع

عادلفر، باقرعلی، «آقایان، الکساندر»، فرهنگ ناموران معاصر ایران، ج ۱، تهران، سوره مهر، ۱۳۸۱ش.

عاقلی، باقر، رضاشاه و قشون متحدالشکل، تهران، نامک، ۱۳۷۷ش.

عاقلی، باقر، روزشمارتاریخ ایران (از مشروطه تا انقلاب اسلامی)، ۲ ج، تهران، نشر گفتار، ۱۳۷۲ش.

عاقلی، باقر، داور و عدلیه، تهران، علمی، ۱۳۶۹ش.

عاقلی، باقر، شرح حال رجال سیاسی و نظامی معاصر ایران، ۳ ج، تهران، نشر گفتار و نشر علم، ۱۳۸۰ش.

علوی، سیدابوالحسن ، رجال عصر مشروطیت، به کوشش حبیب یغمایی و ایرج افشار، تهران، اساطیر، ۱۳۶۳ش.

علیبابایی، غلامرضا، تاریخ نیروی هوایی ایران، تهران، آشیان، ۱۳۸۳ش.

عملیات لرستان (اسناد سرتیپ محمد شاهبخشی ۱۳۰۳ و ۱۳۰۶ش)، به کوشش کاوه بیات، تهران، شیرازه.

ف

فخرایی، ابراهیم، گیلان در جنبش مشروطیت، انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، چ دوم، ۱۳۵۶ش.

فراشبندی، علیمراد، جنوب ایران در مبارزات ضداستعماری، تهران، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۶۵ش.

فرخ (معتصمالسلطنه)، مهدی، خاطرات سیاسی فرخ، تهران، جاویدان

فرهنگ و سیاست ایران در عصر تجدد، به کوشش علیرضا ذاکراصفهانی، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، ۱۳۸۶ش.

فهرست اسامی و مشخصات نمایندگان ۲۴ دوره مجلس شورای ملی، نشریه شماره ۵، تهران، دفتر انتخابات وزارت کشور، ۱۳۶۸ش.

ق

قاسمی پویا، اقبال، مدارس جدید در دوره قاجاریه – بانیان و پیشروان، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۷ش.

ك

کاموربخشایش، جواد، «آیت اللهزاده مازندرانی، محمدباقر»، فرهنگ ناموران معاصر ایران، ج ۱، تهران، سوره مهر، ۱۳۸۱ش.

کتاب آبی، ج ۸، به کوشش احمد بشیری، تهران، نشر نو، ۱۳۶۶ش.

کرونین، استفانی، ارتش و تشکیل حکومت پهلوی در ایران، ترجمه غلامرضا علیبابایی، تهران خجسته، ۱۳۷۷ش.

گ

گزیده اسناد روابط ایران و آلمان، ج ۱، به کوشش مینا ظهیرنژاد ارشادی، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۷۶ش.

گلبن، محمد، مدرس در تاریخ تصویر، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۶۷ش.

ل

لورین، سر پرسی، شیخ خزعل و پادشاهی رضا خان (خاطرات سیاسی سر پرسی لورین)، ترجمه محمد رفیعی مهرآبادی، تهران، فلسفه، ۱۳۶۳ش.

لغتنامه دهخدا، ج ۳، ۴، ۶ و ۱۲، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۲ش.

م

مجموعه قوانین مصوبه دوره پنجم تقنینیه.

محبوبی اردکانی، حسین، تاریخ مؤسسات تمدنی در ایران، ۳ ج، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۵۷ش.

مدرس در پنج دوره تقنینیه، به کوشش محمد ترکمان، [تهران]، مؤسسه پژوهش و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۴ش.

مدرس و مجلس نامه ها و اسناد، تهران، بنیاد مستضعفان، ۱۳۷۳ش.

مدرسی، علی، مدرس، ج ۱، تهران، بنیاد تاریخ، ۱۳۶۶ش.

مدرسی، علی، مدرس شهید، اصفهان، بنیاد فرهنگ و انتشاراتی بدر، ۱۳۵۸ش.

مدرسی، علی، مرد روزگاران (مدرس شهید نابغه ملی ایران)، تهران، هَزاران، ۱۳۷۴ش.

مشار، خانبابا، مؤلفین کتب چاپی فارسی و عربی، ج ۱ و ۲، تهران، ۱۳۴۰ش.

معتمدی، محسن ، جغرافیای تاریخی تهران، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۸۱ش.

معلم حبیبآبادی، محمدعلی، مکارمالآثار در احوال رجال دو قرن ۱۳ و ۱۴ هجری، ج ۶، اصفهان، انجمن کتاب خانه های عمومی اصفهان، ۱۳۵۲ش.

مقصودلو (وکیلالدوله)، حسینقلی، مخابرات استرآباد (گزارش های حسینقلی مقصودلو (وکیلالدوله)، ج ۲، به کوشش ایرج افشار و

محمدرسول دریاگشت، تهران، نشر تاریخ ایران، ۱۳۶۳ش.

مجد، محمدقلی، از قاجار به پهلوی (۱۳۰۹-۱۲۹۸ بر اساس اسناد وزارت امور خارجه آمریکا)، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، ۱۳۸۹ش.

مکی، حسین، تاریخ بیست ساله ایران، ج ۲-۳-۴، تهران، علمی، ۱۳۷۴ش.

مکی، حسین، مدرس قهرمان آزادی، ۲ ج، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۵۸ و ۱۳۵۹ش.

ملایی توانی، علیرضا، مجلس شورای ملی و تحکیم دیکتاتوری رضاشاه، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۱ش.

ملکی، حسین (ح. م. زاوش)، دولت های ایران در عصر مشروطیت، ج ۱، تهران، نشر اشاره، ۱۳۷۰ش.

ممتحنالدوله، میرزامهدی خان و میرزاهاشم خان، رجال وزارت خارجه در عصر ناصری و مظفری، به کوشش ایرج افشار، تهران، اساطیر، ۱۳۶۵ش.

مولانا، غلامرضا، تاریخ بروجرد: دانشمندان، ج ۲.

مهدوی، شیرین، زندگینامه حاجمحمدحسن کمپانی امینالضرب، ترجمه منصوره اتحادیه و دیگران، تهران، نشر تاریخ ایران، ۱۳۷۹ش.

ن

ناظمالاطباء نفیسی، علیاکبر، فرهنگ نفیسی، ج ۱، تهران، کتابفروشی خیام، ۱۳۴۳ش.

نایبیان کاشان (بر اساس اسناد)، به کوشش عبدالحسین نوایی و محمد بقایی شیرهجینی، تهران، سازمان اسناد ملی ایران، ۱۳۷۹ش.

نبوی طباطبایی، نادر، در گذار نسبنامه خاندان طباطبایی بروجرد، تهران، حروفیه، ۱۳۸۷ش.

نجاتی، غلامرضا، تاریخ سیاسی بیست و پنج ساله ایران، ج ۱، تهران، رسا، ۱۳۷۱ش.

نجمی، ناصر، واسموس در میان دلاوران تنگستانی و قشقائی، تهران، گوتنبرگ، ۱۳۷۵ش.

نطقها و مکتوبات و یادداشت هایی از زندگی مجاهد شهید سیدحسن مدرس، [تهران]، ابوذر، ۱۳۵۵ش.

و

والیزاده معجزی، محمدرضا، تاریخ لرستان (روزگار پهلوی)، به کوشش حسین و محمد والیزاده معجزی، تهران، حروفیه، ۱۳۸۲ش.

ولیزاده، اکبر، دولت رضاشاه و نظام ایلی، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۹ش.

ی

یاحقی، محمدجعفر، فرهنگ ناموران خراسان، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۸۲ش.

یادنامه آیت الله سیدرضا فیروزآبادی، به کوشش محمد ترکمان، تهران، کویر، ۱۳۷۶ش.

مطبوعات:

روزنامه ایران، ۱۳۰۳ش

روزنامه تایمز، ۱۹۲۴م

روزنامه ستاره ایران، ۱۳۰۳ش.

روزنامه شفق سرخ، ۱۳۰۳ش.

روزنامه فکر آزاد، ۱۳۰۳ش.

روزنامه قانون، ۱۳۰۳ش.

روزنامه کوشش، ۱۳۰۳ش.

مجله پهلوی، ۱۳۰۳ش.

مطبوعات دیگر:

«آخرین منزل هستی...»، کانون سردفتران ایران، شماره ۹ (۱۳۴۵ش)، صص ۱۳۴-۱۳۱).

آینده، س ۱۵، شماره ۲-۱ (فروردین – اردیبهشت ۱۳۶۸)، ص ۱۲۷.

اطلاعات هفتگی، شماره ۲۶۶ (۲۵ مرداد ۱۳۲۵)، ص ۱۷.

اطلاعات، شماره ۳۱۰ (۲۷ شهریور ۱۳۰۶ش)، ص ۱؛ شماره ۱۹۶۵ (۷ مرداد ۱۳۱۲)، ص ۱.

باستانی پاریزی، محمدابراهیم، «وفیات معاصرین»، یغما، شماره ۴ (۱۳۴۴ش)، صص ۲۱۳ و ۲۱۴.

پایگاه اطلاع رسانی شهرداری ابریشم.

پایگاه اطلاعرسانی مؤسسه فرهنگی جام طهور (www. alaam.tahoor.com)

پست تهران، شماره ۲۵ (۱۳۳۴ش)، ص ۶.

ترکمان، محمد، «نظارت هیأت مجتهدین بر قوه قانونگذاری...» تاریخ معاصر ایران، کتاب اول (پائیز ۱۳۶۸ش)، صص ۱۵ تا ۵۱؛ کتاب دوم (بهار ۱۳۶۹ش)، صص ۱۵ تا ۶۳؛ کتاب سوم (زمستان ۱۳۷۰ش)، صص ۶۸-۵۱.

حبلالمتین، شماره ۳۳ (۲۰ ربیعالاول ۱۳۴۴)، صص ۲ و ۳.

سالنامه پارس، شماره ۹، (۱۳۱۶ش۹، ص ۱۲۹و

قاسمی، ابوالفضل، «سیاستمداران ایران بر اساس اسناد...»، آینده، شماره ۶-۱ (۱۳۷۱ و ۱۳۷۲ش)، ص ۱۱۸ و ۳۹۸.

لوح مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی، کتاب خانه، موزه و اسناد مجلس شورای اسلامی.

مدرس چاردهی، مرتضی، جلوه، شماره ۵ (آبان ۱۳۲۴ش)، صص ۲۵۳-۲۵۱.

ولائی، مهدی، شرح حال نواب تولیه عظمای آستان قدس، نامه آستان قدس، شماره ۲۰ (فروردین ۱۳۴۴)، ص ۹۹.

«همسر احمدشاه قاجار، آخرین پادشاه قاجار»، سپید و سیاه، شماره ۱۱۰۸ (۱۱ مرداد ۱۳۵۸)، ص ۲۱.

یغما، شماره پی در پی ۲۸۴ (۱۳۵۱ش)، ص ۲۵۴.

فهرست تصاویر

ص: ۵۹۹

آ.ا

ک

ن

و

ه

ی

فهرست اعلام

آ.ا

ص: ۶۰۴

ث

ص: ۶۲۹

ض

ط

غ

ص: ۶۴۰

,۴۹۴ ,۴۸۹

ص: ۶۴۸

ن

نایب محمد خان/ ۵۶۳

نایبعلی خان/ ۲۳۱

ضمیمه: نمونه امضاها

(تصویر) دستخط رضا خان

(تصویر) ممکن است اجازه داده شود ولی به فوریت حرکت و مراجعت نمایید.

(تصویر) فرلی

(تصویر) رئیس کمپانی نفت انگلیس و ایران، شعبه تهران

(تصویر) حبیب الله شیبانی

(تصویر) رئیس دانشجویان نظامی ایران، اعزامی به فرانسه

(تصویر) هاوارد

(تصویر) مقام عالیرتبه سفارت انگلیس

(تصویر) آیت الله عبدالنبی نوری

(تصویر) روحانی عالیمقام مقیم تهران

(تصویر) ادیبالسلطنه

(تصویر) وزیر عدلیه کابینه رضا خان

(تصویر) سرتیپ امان اللهمیرزا

(تصویر) رئیس ارکان حرب قشون

(تصویر) فضل الله زاهدی

(تصویر) رئیس تیپ فارس

(تصویر) ارباب کیخسرو

(تصویر) نماینده زرتشتیان در مجلس و مدیرکل تلفن ایران

(تصویر) امیراکرم

(تصویر) حاکم مازندران – چراغعلی خان پهلونژاد

(تصویر) اسد الله دیهیم (احتشام همایون)

(تصویر) سرکنسول ایران در بغداد

(تصویر) ضمیمه: نمونه امضاها

(تصویر) نصرتالدوله فیروز

(تصویر) نماینده مجلس شورای ملی

(تصویر) مرتضیقلی خان یزدانپناه

(تصویر) حاکم نظامی تهران

(تصویر) محمدامین رسولزاده

(تصویر) رئیس کمیته استقلال آذربایجان قفقاز

(تصویر) شولنبرگ

(تصویر) وزیرمختار آلمان

(تصویر) سیدمحمدصادق طباطبایی

(تصویر) سفیرکبیر وقت ایران در ترکیه

(تصویر) قاسم صوراسرافیل

(تصویر) کفیل وزارت داخله کابینه رضا خان

(تصویر) ضیاءالدین نوری

(تصویر) فرزند آیت الله شیخ فضل الله نوری

(تصویر) محمودآقا انصاری (امیراقتدار)

(تصویر) وزیر داخله کابینه رضا خان

(تصویر) حسین علاء

(تصویر) وزیرمختار ایران در آمریکا

(تصویر) آیت الله سیدابوالقاسم کاشانی

(تصویر) محمدعلی فرزین

(تصویر) معاون وزارت مالیه

(تصویر) مدبرالدوله (عنایت الله سمیعی)

(تصویر) رئیس کابینه هیأت دولت

(تصویر) ازموند آوی

(تصویر) شارژدافر سفارت انگلیس

(تصویر) عینالملك

(تصویر) وزیرمختار ایران در شامات

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹


مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹